

OPERA MORALIA
SANCTI ALPHONSI MARIAE DE LIGORIO

DOCTORIS ECCLESIAE

I.

THEOLOGIA MORALIS

EDITIO NOVA

CUM ANTIQUIS EDITIONIBUS DILIGENTER COLLATA
IN SINGULIS AUCTORUM ALLEGATIONIBUS RECOGNITA
NOTISQUE CRITICIS ET COMMENTARIIS ILLUSTRATA

CURA ET STUDIO

P. LEONARDI GAUDÉ

E CONGREGATIONE SANCTISSIMI REDEMPTORIS

TOMUS PRIMUS

COMPLECTENS

TRACTATUS DE CONSCIENTIA, DE LEGIBUS, DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS,
ET DE PRIMIS SEX DECALOGI PRAECEPTIS

1951

AKADEMISCHE DIU CK- U. VERLAGSANSTALT

G K Z

APPROBATIO

Libentissime annuimus ut operis inscripti: *.Sancti Alphonsi Mariae de Ligorio Doctoris Ecclesiae Theologia Moralis, editio nova, cum antiquis editionibus diligenter collate, in singulis auctorum allegationibus recognita notisque criticis et commentariis illustrata, cura et studio P. Leonardi Gaudé e Congregatione Sanctissimi Redemptoris"* fiat reeditio arte photomechanica.

Romae, ad S. Alfomi, die 5 mail 1953.

Leonardos Buys
*Congregationi i Simi Redemptori»
Superior Generali» et Reetor Maior*

Nr. 3287.
IMPRIMATVR:
Curia eplsc. Scccovlen.

Graedi, die 23 Junii 1953.

t Ferdinandus

PRAEFATIO EDITIONIS PHOTOMECHANICAE

Nova, quam proponimus, editio Theologiae Moralis S. Alphonsi de Ligorio necessaria evasit, quia ultima, anno 1905—1912 facta, iamdudum exhausta est. Diutius morari, opus istud praestantissimum Theologiae Moralis cultoribus contemporaneis accessu facile reddere, non amplius possibile visum est, eo praesertim quod, post tot approbationes doctrinae ejus a summa Ecclesiae Dei auctoritate expressis verbis vel implicite datas, hisce temporibus maximo honore affectus est sanctus Scriptor, cum die 26 Aprilis anni 1950 a Summo Pontifice Pio PP. XII Brevi Apostolico *Consueverunt omni tempore* «omnium Confessariorum et Moralistarum coelestis apud Deum Patronus*» declaratus est. Studio theologiae moralis caetcroquin ultimis temporibus magis efflorescente, S. Alphonsus tamquam auctor primarius prae manibus habendus est et quidem in hac editione quae cum summa diligentia, jure meritoque a peritis universaliter laudata, sub cura R. P. Leonardi Gaude C.Ss.R. peracta est. Haec enim editio non tantum fideliter textum definitivum Sancti Doctoris cum evolutione suae doctrinae praestat, sed etiam ratione adnotationis suae copiosae ac eruditae in re historica theologiae moralis saec. XVIII maximi est valoris.

Optima intentione R. P. Gaude voluit librum ad suae aetatis rationem quodammodo componere, praesertim adjungendo notulas de jure recenti nec non decreta et declarationes, sed etiam inserendo longiores annotationes de problematibus nondum tempore S. Alphonsi plene discussis. Haec additamenta pro bona parte materialiter aut

saltem formaliter non amplius correspondent cum statu scientiae et juris hodierni ideoque melius ex libro eliminarentur. Sed »quod abundat non nocet« et cum jam tempus urgeat ut iterum opus in promptum accessum sit, idque pretio non aequo maiore, lectoribus offerimus hanc editionem photomechanicam, quae reproductio, quamquam artis suae indole mutationes et emendationes non admittens tamen proprie ex hoc necessitatibus eruditorum optime consulit ratione modici pretii.

Haec editio, Doctore zelantissimo ac Moralista mitissimo inteccedente, ad Dei honorem augendum, Christi regnum firmandum, animasque salvificandas contribuat, toto corde exoptamus.

Romae, ad S. Alphonsi

in die festo S. Patris Nostri, 2. Aug. 1953.

André M. SAMPERS C_{SS}R.

Prot. 76/1960

PIUS PP. XII

AD PERPETUAM REI MEMORIAM

Consueverunt omni tempore Romani Pontifices singulis Christifidelium coetibus, peculiars vitae Christianae munera sive officia implentibus, tamquam speciales Patronos illos adsignare beatos coelites, qui, in iisdem muneribus et officiis, cum viverent, perfungendis, maxime excelluerint, ut eorundem coelestium Protectorum valido utantur auxilio et praeclara sequantur monita et exempla. Decessorum Nostrorum vestigia prementes Nosmet Ipsi, inde ab inito Summo Pontificatu, plures dedimus sive Sacerdotum sive fidelium coetibus et sodalitatibus singulares Patronos. Quos inter: S. Albertum Magnum scientiarum naturalium cultoribus; S. Franciscum a Paula Italicae genti rei maritimae deditae; SS. Catharinam Virginem Senensem et Catharinam Viduam Januensem italicis mulieribus infirmis ministrantibus et nosocomiis; S. Joannem Bosco Catholicae Sodalitati Editorum ex Italia; S. Josephum Calasantium omnibus scholis popularibus ubique existentibus; Beatissimam Deiparam, « Virginem Fidelem » invocatam, italicis militibus a publica tutela seu v. « Carabinieri »; *S. Michaelem Archangelum publicae securitatis in Italia custodibus. Inde exorta est quaedam inter alios coetus laudabilis aemulatio ut etiam unicuique ex eis Sanctum aliquem adsignaremus cujus peculiari apud Deum patrocinio inniti valerent et ad cujus virtutes imitandas speciali modo excitarentur. Sic factum est ut nonnulli S. R. E. Patres Cardinales, Archiepiscopi et Episcopi quamplurimi, Supremi Religiosorum Sodalium Moderatores et Institutorum studiis provehendis Rectores clarissimi, necnon Theologiae Moralis cultores et magistri vota deprompserint ut Sanctum Alphonsum Mariam de Ligorio, Episcopum Confessorem et Ecclesiae Doctorem, Sacerdotum omnium qui Confessorii gravissimo et saluberrimo munere funguntur, necnon eorum qui Theologiae

Morali tradendae verbo et scriptis quomodocumque dant operam, coelestem apud Deum Patronum constituere dignaremur. Quibus votis satisfacere non dubitavimus cum neminem lateat S. Alphonsum, qua divini verbi indefatigatum satorem, in excipiendis fidelium confessionibus, doctrina, prudentia, assiduitate, patientia mirifice excelluisse et, qua Episcopum, in dioecesi S. Agathae Gothorum, quam sanctissime gubernavit, plurimos Sacramenti Poenitentiae administros optime informasse atque ipsum in sacro tribunali admissis expiandis assidere frequentissime voluisse. Immo, Sodalibus a SS^jl^{io} Redemptore a se in Congregationem adlectis, munus audiendi confessiones, quasi praecipuum commisit. Doctrinam denique moralem et pastorem confessariis instituendis et dirigendis ore et scriptis tradidit eximiam, in toto orbe catholico ad hanc usque aetatem probatissimam et a Summis Pontificibus quasi tutam Sacramenti Poenitentiae administratorum animarumque moderatorum normam saepe ac graviter commendatam. Pius enim IX, Decessor Noster sa.me. in decreto Urbis et Orbis diei XXIII m. Martii a. MDCCCLXXI, quo Sanctum Alphonsum Ecclesiae Doctorem proclamavit, asserere non dubitavit: « Ipse errorum tenebras, ab incredulis et Jansenianis late diffusas, doctis operibus maximeque Iheologiae Moralis tractationibus dispulit atque dimovit ». Nec multo post idem Pontifex in Litteris Apostolicis sub anulo Piscatoris datis die VII Julii, eodem anno, quibus majori cultui Sancti Doctoris consuluit, haec scripsit: « Neque enim sine providentissimo Omnipotentis Dei consilio factum est, ut, cum Jansenistarum doctrina novatorum oculos in se converteret errorisque specie multos alliceret ageretque transversos, tunc potissime exstaret Alphonsus Maria de Ligorio qui... scriptis doctis et laboriosis istam ab inferis excitatam pestem radicitus evellendam et ab agro Dominico exterminandam curaret».

Et Leo XIII in epistola ad Episcopos Italiae data die VIII Decembris an. MCMil, S. Alphonsum vocat clarissimum et mitissimum inter Theologos rei moralis, sicut antea de doctrina morum a S. Alphonso tradita est elocutus: « Ubique terrarum esse celebratissimam tutamque praebere normam, quam conscientiae moderatores sequantur. Quae confirmavit Pius X in epistola quam anno MCMV scripsit ad P. Gaudé editorem Theologiae Moralis. Denique proximus incomparabilis Decessor Noster Pius PP. XI in suis Litteris Encyclicis * Ad catholici sacerdotii anno MCMXXXV datis, cum agit de dotibus quibus Clericorum confessorii exornari debent quae ad rem faciunt verba et monita S. Alphonsi refert ad litteram. Quae omnia persuadent Nobis et quodammodo Nos impellunt ut tot et tantis vocibus quasi hymnum concinentibus in laudem Divi Alphonsi et Nostram jungamus. Propitiam itaque nacti occasionem secundi expleti saeculi a celebratissimo opere de Morali Theologia primum in lucem edito, enixis humilibusque annuentes precibus dilecti filii hodierni Rectoris Majoris Congregationis a SX. Redemptore ejusdemque Sodalium omnium, audito quoque Venerabili Fratrem Nostro Clemente S. R. E. Cardinali Micara, Episcopo Veliterno, Sacrae Rituum Congregationis Praefecto, certa scientia ac matura deliberatione Nostra deque Apostolicae Nostrae potestatis plenitudine, perpetuumque in modum, Sanctum Alphonsum Mariam de Liguorio, Episcopum, Confessorem et Ecclesiae Doctorem, omnium Confessoriorum ac Moralistarum coelestem apud Deum Patronum eligimus ac constituimus, omnibus et singulis honoribus et privilegiis liturgicis adjectis quae Coetuum Patronis rite competunt. Contrariis quibuscumque minime obstantibus. Haec edicimus, decernentes praesentes Litteras firmas, validas atque efficaces semper exstare ac permanere; suosque plenos atque integros effectus sortiri et obtinere; illisque ad quos

*spectant seu spectare poterunt nunc et in posterum suffragari; sicque rite
judicandum esse ac definiendum; irritumque exnunc et inane fieri si quid-
quam, secus, super his, a quovis, auctoritate qualibet, scienter sive ignoranter
attentari contigerit. Datum Romae, apud S. Petrum, sub anulo Piscatoris,
die XXVI mensis Aprilis, anno MCML, Pontificatus Nostri duodecimo.*

L. S.

*De speciali mandato Sanctissimi
Pro Domino Cardinali a publicis Ecclesiae negotiis
Gildo Brugnola
Officium Regens Pontificiis Diplomatus expediendis.*

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

PIO X

PONTIFICI MAXIMO

Beatissime Pater,

Opus Theologiae moralis, quod olim S. Alphonsus Benedicto XIV nuncupaverat, nunc denuo recusum humilis Alphonsi filius ad Benedicti successorem deferre ausus est, spe fretus id Illi non minus gratum fore et acceptum.

Liber enim qui regulas morum tenendas tradit, qui vitanda peccata recenset, qui servandae aut recuperandae gratiae vias explanat, Tibi soli, Beatissime Pater, dicendus esse videtur, qui toto vitae decursu in curam pastorem, tanto zelo tantaque caritate incubuisti. Inter haec pastoris munera, quibus summa omnium laude functus es, animarum morbos et vulnera quotidie tractasti, earumque necessitates quascumque Tuis inspexisti oculis, singulisque malis adhibuisti remedium. Qua quidem via, Dei providentia, quae cuncta sapienter ac suaviter disponit, Te veluti per gradus in supremos ordines adducebat. Vix autem ad summae dignitatis fastigium evector, quidquid experientia didiceras, pro Tua in gregem Christi suprema auctoritate, in opere tentasti. Quod propheta de Redemptore vaticinatus est, de Te ipso dici potest: *Zelus domus tuae comedit me*. Honorem ac decorem Ecclesiae diligentissime custodis, illius, inquam, Ecclesiae, quae est immortalis Christi sponsa, sine ruga et sine macula. In vitiis corrigendis, personarum nescis acceptionem, sed nec linum fumigans exstinguis, mansuetudinem fortitudini consocians, uti decet Vicarium Jesu Salvatoris, qui dicitur et est Agnus Dei, idemque Leo de tribu Juda. Errores indefessa

sollicitudine dissipas, lupos a grege arcere non desinis, oves Tibi concreditas, a venenatis remotas pascuis, ad pascua vitae perducis.

Firmum Tibi est propositum ut Christus vincat, iterum regnet et gentes sub imperium suum reducat : at quomodo, Beatissime Pater, Christus in orbe regnare possit, nisi primum in animis et cordibus hominum per peccati deletionem, per virtutum exercitium regnet? Hic igitur Tibi dicandus erat liber, qui Doctoris studiosissimi Alphonsi documenta et instituta exponens, normas tutissimas tradit, quibus Christus in cordibus habitare ac vivere queat.

Alia quoque ratione alioque jure liber iste Tuus est, Beatissime Pater. Filii enim, quo patrem acerbioribus persecutionibus propter Deum et jura Ecclesiae vindicanda obnoxium vident, eo studiosius eundem colere debent, diligere, solari, eique operum primitias pie offerre.

In hac porro editione textum S. Alphonsi fideliter exscripsi, nec quidquam in ipso corrigendum existimavi, nisi quod inadvertentiae tribuendum aperte videretur. Singulas ac pene innumeras auctorum allegationes ex ipsis fontibus recognovi; et si quas, aut subobscuras, aut minus accuratas, aut etiam falsas reperi, id in notis subjectis, quantum per vires licuit, diligenter explicavi. Si quando S. Doctorem non constanter loquentem deprehendi, sententiam tempore posteriorem seligendam esse duxi, quippe quae menti ejus, maturius rem consideranti, responderet. Ubi tandem S. Ecclesia,

vel per Romanos Pontifices, vel per Sacras Congregationes, moralem disciplinam immutavit, id sedulo notavi, eadem religione qua Alphonsus ipse fecisset, firmiter credens id tantum pro vero habendum esse, quod Petrus in Ecclesia tenet ac docet.

Hoc meum opus, quod Sacratissimo Jesu Christi Cordi quotidie consecravi, nunc ad pedes Tuos, Beatissime Pater, humillime depono. Tu es veri ac falsi, boni ac mali, justi atque injusti arbiter supremus et inerrans; quidquid igitur in eo probatum Tibi aut toleratum fuerit, id probatum sit et toleratum; quidquid vero repro- baveris aut damnaveris, id omne reprobatum ac damnatum mente et corde volo.

Noli, Beatissime Pater, filii obsequium dedignari, sed oblatum munus, qualecumque sit, pro Tua paterna benignitate, acceptum habe. Si benedictio Tua libro accesserit, accedet ipsa Dei gratia, quae animabus illum reddet frugiferum; eademque benedictio in me tandem descendat, qui, ad pedes Tuos advolutus, summa pietate permaneo,

Beatissime Pater, Sanctitatis Tuae

Humillimus, obsequientissimus, fidelissimus servus ac filius

Leonardus Gaudé
r Cr»icrrr Redimptons.

DILECTO FILIO

LEONARDO GAUDÊ

SACERDOTI E CONGREGATIONE SS. REDEMPTORIS

PIVS PP. X

Dilecte Fili, salutem et apostolicam benedictionem. Sancti Doctoris Alfonsi de Ligorio ea est in Ecclesia Dei existimatio atque laus, ut vel id unum sufficeret, cur novam Nos editionem Theologiae Moralis Alfonsianae Nostro Nomini dicandam libentissime permetteremus. Verum ut id peculiari modo editioni huic tuae concedamus, plura faciunt, quibus eadem jure merito Typica exinde appellari queat. Scimus, Dilecte Fili, decem et octo annos ipsos in ea apparanda diligentissimis curis te impendisse: sed labores tuos evenisse feliciter gratulari profecto potes. Praeter enim quam quod testimonia auctorum universa, quae a Sancto Doctore afferuntur, ad trutinam ex ipsis fontibus revocasti; sententias ipsas S. Alfonsi, ex acri collatione singularum antecedentium editionum ceterorumque moralium ipsius operum, sic excussisti subtilique iudicio comparasti, ut nihil fere sit modo cuilibet dubitandum, quid in unaquaque morum quaestione Alfonsus sit demum amplexus supremaque aetate defenderit. Opus igitur perfecisti, Dilecte Fili, quam quod utile et sapientium omnium

laudatione dignum. Cum enim theologia morum magnam scientiae partem constituat quae Sacerdoti ad officium explendum est necessaria; gratias tibi omnes habere oportet, qui S. Doctoris, quem tuto omnes in morum doctrinis sequi possunt, mentem apertius ostenderis, sententiasque, securius quam nunquam alias, determinaveris. Librum idcirco Nostro Nomini inscriptum volenti animo accipimus: studio tuo laudem promeritam amplissime imperimus: utque diuturni laboris praemium ne desit, caelestium munerum ubertatem tibi a Domino adprecamur; ejusque auspicem, Apostolicam benedictionem peramanter imperimus.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die xn Junii
Anno m c m v, Pontificatus Nostri secundo.

PIVS PP. X

PRAEFATIO EDITORIS

Nova Theologiae moralis S. Alphonsi editio, quae jam a pluribus annis in multorum votis erat, nunc tandem in lucem editur. In ea, uti titulus ipse praefatur, singulae auctorum allegationes diligenter recognitae habentur, textus omnis cum antiquis ejusdem operis editionibus collatus est; et referuntur praeterea quaecumque a S. Sede in re morali recentius addita vel immutata fuerunt.

Omnibus compertum est, vivo S. Doctore, Theologiam ejus moralem Prima edi-
novem vicibus in lucem prodiisse. Prima editio, Neapoli anno 1748 facta, mor«
unoque volumine, quod vocant in 40, comprehensa, nihil aliud erat, quam liber
Hermanni Busembaum, *Medulla theologiae moralis*, cui S. Alphonsus, post
singula dubia, notas aliquas intexuit, nunc breviores, nunc vero prolixiores,
prout rei gravitas aut difficultas postulare sibi videbatur. Earum notarum
materiam ex aliis auctoribus mutuatus est S. Doctor: < Alia explicanda, inquit
in praefatione, alia addenda censui ex diversis probatorum DD. auctoritatibus ».
Notae istae duplici serie continentur: una scilicet litteris parvis *a, b, c*, etc.,
signata; majoribus vero litteris *A, B, C*, etc., altera: litteris parvis indicantur
notulae breviores, in quibus saepe solum traduntur auctorum nomina qui
doctrinam expositam tenuerunt; litteris autem majoribus, indicantur notae illae
quae fusius de re aliqua tractant vel subtilius in utramque partem disputant.
At praeter notas istas, plures appendices a S. Doctore huic editioni additae sunt:
una scilicet, jam ab operis initio, quam inscripsit. *Quaedam animadvertenda*,
cujus quidem rationem his verbis exponit: « Postquam has meas adnotationes
typis demandavi, nonnullas sanctiones, quarum notitia antea mihi non occur-
rerat, inveni; ideo ipsas hic addere opus esse existimavi ». Deinde in cap. de
Excom., dub. IV, art. III: *Brevis dissertatio super censuris circa Immaculatam*
B. Virginis Mariae Conceptionem, in qua non solum de censuris tractat, sed
etiam omnibus nervis propugnat ipsam sententiam, quae asserit B. V. Mariam
in ipsa sua conceptione ab oinni peccati originalis labe immunem fuisse. In calce

libri habentur *Nonnullae* (scilicet sex) *quaestiones miscellaneae praetermissae*; deinde *Expiatio a nonnullis in me disseminatis calumniis ob epistolam super maledictionem in defuturos editam*. Sequuntur dein propositiones damnatae, quaedam pontificia decreta et casus reservati in Neapolitana dioecesi. Post indicem vero alphabeticum ponitur *Praxis interrogationum magis obviarum in excipiendis rusticorum confessionibus*, quam initio libri, S. Doctor vocat < utilem non tantum pro eis interrogandis, sed etiam pro iudicio formando et poenitentia injungenda>. Denique totum librum concludit: *Brevis dissertatio super propos. 29 damnatam ab Alexandro VIII*, quae dicebat: Futilis et toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra concilium oecumenicum auctoritate, atque in fidei quaestionibus decernendis infallibilitate.

Causa vero cur S. Alphonsus Hermannum Busembaum veluti ducem elegerit, ejusque librum tamquam commentarii materiam selegerit, haec fuit, quod, ut ipse ait in praefatione, < praeclara methodo paucis omnia magis scitu necessaria colligens, non modicam supellectilem parat >.

Opus dicatum est Archiepiscopo Compsano, Josepho Nicolai, qui de S. Auctore ejusque Congregatione optime meritus erat; et inscribitur: *Medulla theologiae moralis R. P. Hermannii Busembaum Societatis Jesu Theologi, cum adnotationibus per Rev. P. Alphonsum de Ligorio, Rectorem majorem Congregationis SS. Salvatoris, adjunctis post dubia seu articulos praefati auctoris, ubi operae pretium visum fïât, juxta literas alphabetico ordine ibi interjectas: Accedunt in calce libri propositiones damnatae necnon omnes Epistolae encyclicae et pontificia decreta mores spectantia S. D. N. Benedicti PP. XIV, quae insuper omnia propriis in locis opportune adnotantur, una cum duobus uberrimis indicibus, ad usum juvenum praefatae Congregationis. Opus dicatum Ulmo et Revmo Donuno D. Josepho Nicolai Archiepiscopo Compsano, SS. Dni Nostri praelato domestico ac pontificio solio assistenti, Baroni oppidorum S. Andreae et S. Mennae atque utili domino feudi Palirotundi. — Neapoli 1748, apud Alexium Pellechium. Superiorum permissu. Expensis D. Joannis Oliverii* ¹. 1 vol. in 40, complectens columnas 1032, praeter titulum, praefationem, epistolam nuncupatoriam, indices, propositiones damnatas et ea quae post haec reperiuntur.

111Γ*ρ^

Secunda editio, quae duobus tomis continetur, et longe majoris est molis, Neapoli pariter prodiit, annis 1753-1755. In ea, sicuti fecerat in antecedenti, S. Alphonsus textum Hermannii Busembaum commentandum suscepit: sed notae multo ampliores sunt, nec signantur jam alphabeti litteris; sunt etiam ab ipso textu independentes, ita ut opus videatur S. Alphonsi proprium, ab

¹ Verisimile est, ne certum dicatur, hunc Joannem Oliverium, cujus expensis opus typis mandatum est, illum fuisse virum, qui primo vitiis omnino deditus, ad Deum et vitam Christianam per Alphonsum mirabiliter conversus est, quocum deinceps S. Auctor singulari quadam ac sancta amicitia devinctus est, et cui animam efflanti adstitit. Cfr. August. Berthe !
el lib. II, cap. 17, n. 371.

opere Hermanni omnino distinctum. Et licet deinde S. Doctor opus suum ad ultimas usque editiones continuo perpoliverit, illud tamen jam ab hac secunda editione ad tantam perfectionem adduxit, ut operi quoad universam sui rationem nihil deesse videatur. Atque hinc est, cur in ulterioribus editionibus quaestiones tantum peculiares ad trutinam passim revocarit, easque sigillatim, sive addendo, sive reformando, sive demum magis explanando immutarit

Inscribitur haec secunda editio: *Theologia moralis concinnata a R. P. Alphonso de Ligorio, Rectore majore Congregationis SS. Redemptoris, per appendices in Medullam R. P. Hermanni Busembaum, Societatis Jesu, adjunctis in calce tomi secundi Epistolis encyclicis et decretis ad mores spectantibus S. D. N. Benedicti PP. XIV. Quae insuper propriis in locis opportune adnotantur, addita quoque perutili Instructione ad praxim confessoriorum, ad usum studiosae juventutis praefatae Congregationis. — Editio secunda, in pluribus melius explicata, uberius locupletata, utilibus adaucta quaestionibus, ac quoad plurcs sententias reformata, dicata SS. regnanti Papae D. N. Benedicto XIV. Neapoli N53'II55. typographia Johannis de Simone. Superiorum permissu.* 2 vol. in 4°. Tomus primus (1753) complectitur pagin. 714, praeter titulum, epistolam nuncupatoriam, praefationem, elenchum quaest. reform, et indicem analyticum; tomus secundus (1755) pagin. 760, praeter titulum, elenchum quaest. reform, et indicem analyticum.

De ista editione ita loquitur S. Alphonsus in epistola nuncupatoria ad Benedictum XIV: « Opus Deo juvante coepi et absolvi...; quod cum universe fuerit acceptum, rursusque debuerit publici juris fieri, in meliorem ordinem redegi, diligentius quibusdam doctrinis enucleatis, compluribus aliis adjectis, additisque insuper aliquibus dissertationibus de infallibilitate definitionum pontificiarum et de earumdem supra concilia superioritate ' ». Et in praefatione ad lectorem: « Opus absolvi [scii, primam editionem]; sed quia nimis festinanter fuit illud typis demandatum, ut aliis satisfacerem, mihi non satisfeci; plura enim in eo vel non bene excussa exciderunt, vel confuso ordine fuerunt exposita. Idcirco cum ea diligentiore examine necnon clariore methodo indigere animadvertissem, animum ad hanc secundam editionem applicui, in qua ad meliorem ordinem omnia redigere curavi, et utillimis doctrinis librum copiosorem reddere. Nonnullas etiam quaestiones (temporis decursu rebus ad sedulio-rem trutinam revocatis), hominem me agnoscens, reformavi ' ».

Quid ia ea
nrae^uterit
S. Alpho*
IUK

« Dissertatio ista jam habebatur in prima editione, sed aliquanto brevior, et in calce libri; dum in hac secunda uberior est, et inseritur tractatui de Legibus, a n. 110 ad n. 135.

1 Series quaestionum reformatarum primo tomo praefixa quaestiones 55 complectitur, et inscribitur: « Elenchus quaestionum, in quibus auctor, post primam hujus libri editionem, rebus hic ad novam trutinam revocatis et rationibus accuratius perpensis, aut se retractavit aut aliqua in melius reformavit. In qualibet autem harum quaestionum, prius adnotatur locus libri primae editionis, postmodum locus hujus secundae, ubi facta est correctio ». — Illi vero quae secundo tomo praefixa habetur, titulus est: « Elenchus retractationum sententiarum in prima editione relatarum ». Et complectitur quaestiones 41.

Tertiaeditio. Tertia editio Venetiis prodiit anno 1757, tribus tomis in folio constans; sed editor titulum operis eo modo immutavit, ut Hermannii Busembaum nomen praecipuum locum obtineret, Alphonsus vero partes secundas tenere videretur. Quonam pacto quonamve fine id factum fuerit, plane nescio. Est igitur hujus editionis inscriptio: *R. P. Hermannii Busembaum, Societatis Jesu, Theologia moralis, nunc pluribus partibus aucta a R. P. D. Alphonse de Ligorio, Rectore majore Congregationis SS. Redemptoris, adjuncta in calce operis, praeter indicem rerum et verborum locupletissimum, perutili Instructione ad praxim confessoriorum, nunc primum latine reddita. — Editio post duas Neapolitanas prima Veneta. Quae praeter reformationem quam includit in secunda editione plurium opinionum in prima contentarum, accuratius est mendis expurgata novisque doctrinis adaucta. Accedit etiam nunc primum R. P. Francisci Antonii Zachariae, S. J., Bibliothecae Estensis praefecti, Dissertatio prolegomena de casuisticae theologiae originibus, locis atque praestantia. Romae 1757. Sumptibus Remondinianis. Superiorum permissu ac privilegio.* — Tomus primus continet pag. i, x-262, praeter titulum, praefationem, epistolam nuncupatoriam et indices; tomus secundus complectitur pag. xvi-287; tertius vero tomus, pag. vm-223.

Quartaeditio. Editio quarta, quae Venetiis similiter, constans tribus tomis in folio, prodiit, anno 1760 publici juris facta est; et inscribitur fere ut editio praecedens: *partibus aucta a R. P. D. Alphonso de Ligorio, Rectore majore Congregationis SS. Redemptoris, adjuncta in calce operis, praeter indicem rerum et verborum locupletissimum, perutili Instructione ad praxim confessoriorum. — Editio quarta, accuratius a mendis expurgata, novisque doctrinis et nunquam antea editis Tractatibus, nempe de Dispensationibus S. Poenitentiariarum, de Privilegiis, de Prohibitione librorum, de Examine ordinandorum ab auctore ipso nunc primum locupletata. Accedit etiam R. P. Francisci Antonii Zachariae, S. J., bibliothecae Estensis praefecti. Dissertatio prolegomena de casuisticae theologiae originibus, locis atque praestantia. Romae 1760. Sumptibus Remondinianis. Superiorum permissu ac privilegio.* — Tomus primus complectitur paginas LX-284, praeter titulum et epistolam nuncupatoriam; tomus secundus, xvi-280; tomus tertius, vin-204.

Editio ista, praeter appendices quarum series in titulo explicatur, continet etiam in fine tomi tertii Epitomen doctrinae moralis et canonicae Benedicti XIV, a Joanne Dominico Mansi exaratam.

Iterum habetur in hac quarta editione Elenchus quaestionum reformatarum, quem S. Alphonsus secundae editioni primum addiderat, sed qui in tertia desiderabatur. Hic vero post praefationem ponitur, et unica serie exhibet nonaginta novem quaestiones reformatas.

Sed neque unus est titulus omnium exemplarium hujusce quartae editionis, aliud enim exemplar vidi hoc modo inscriptum: *Theologia moralis*

R. P. D. Alphonsi de Ligorio, Rectoris majoris Congregationis SS. Redemptoris, juxta methodum Medullae R. P. Hermanni Busembaum Societatis Jesu, cujus idco liber tu hoc opere praemittitur, adjuncta in calce perutili Instructione ad praxim confessoriorum. — Editio quarta, accuratius a mendis expurgata, novisque doctrinis et nunquam antea editis Tractatibus, nempe de Dispensationibus S. Poenitentiariae, de Privilegiis, de Prohibitione librorum atque Examine ordinandorum, ab auctore ipso nunc primum locupletata. Accedit etiam Francisci Antonii Zachariae S. J. Dissertatio prolegomena de casuisticae theologiae originibus, locis atque praestantia, necnon Joannis Dominici Mansi, Congregationis Matris Dei, Epitome doctrinae moralis et canonicae ex operibus Benedicti XIV. Bononiae 1760. Sumptibus Remondinianis. Superiorum permissu ac privilegio.

Et haec quidem inscriptionis immutatio jussu S. Alphonsi facta fuit, uti liquet ex ejus ad Remondinium litteris, quae infra, ubi de quinta editione sermo erit, referentur.

Porro editio quinta, prima post assumptionem S. Doctoris ad episcopatum, in lucem prodiit Venetiis anno 1763 tribus tomis in folio, et in aliquibus exemplaribus ita inscribitur: *Theologia moralis Illustrissimi et Reverendissimi D. Alphonsi de Ligorio, episcopi S. Agathae Gothorum et Rectoris majoris Congregationis SS. Redemptoris, adjuncta in calce perutili Instructione ad praxim confessoriorum. — Editio quinta, nunc demum ab auctore ipso accuratius a mendis expurgata, novisque doctrinis et nunquam antea editis Tractatibus, nempe de Dispensationibus S. Poenitentiariae, de Privilegiis, de Prohibitione librorum, Examine ordinandorum aliisque additionibus locupletata. Accedit etiam praestantissimi theologi Dissertatio prolegomena de casuisticae theologiae originibus, locis atque praestantia, necnon Joannis Dominici Mansi, Congregationis Matris Dei, Epitome doctrinae moralis et canonicae ex Operibus Benedicti XIV, nunc primum ab eodem auctore plurimis additamentis illustrata et non uno in loco correctata. Bononiae 1763. Sumptibus Remondinianis. Superiorum permissu. — Tomus primus complectitur paginas i.xxx-276, praeter titulum et epistolam nuncupatoriam; tomus secundus, pag. xvi-270; tomus tertius, pag. 207-xxxix.*

Quinta editio.

In reliquis exemplaribus ejusdem editionis, titulus est: *Theologia moralis Illustrissimi ac Reverendissimi D. Alphonsi de Ligorio, Episcopi S. Agathae Gothorum et Rectoris majoris Congregationis SS. Redemptoris, juxta methodum Medullae R. P. Hermanni Busembaum Societatis Jesu, cujus ideo liber in hoc Opere praemittitur, adjuncta in calce perutili Instructione ad praxim confessoriorum. — Editio quinta, etc. ut in ceteris exemplaribus.*

Hujus immutationis ac diversitatis ratio habetur ex epistola S. Doctoris, mense Julio 1763 ad Remondinium data < Quodsi textus Busembaum adhibeatur, inquit, plane necessarium erit haec verba (uti jam feci in ultima editione)

Ratio di-
Yersi'Ati«in
titulo.

saltem in fronte operis addenda curare: *Juxta methodum Medullae R. P. Hermanni Busembaum* * ». Causa autem, cur S. Alphonsus ambigeret, servandusne esset textus Busembaum an non, in eo reponenda est quod luctuosis illis temporibus, homines Ecclesiae infensi, calumniis prosequiebantur auctores e Societate Jesu et quoslibet alios, qui eidem Societati favere aut ab ea pendere putarentur. Quare S. Alphonsus, ut vitaret damna quae sibi accidere possent, consilium iniit, suadentibus etiam suae Congregationis sodalibus, textum Hermanni Busembaum ab opere suo prorsus expungendi, et Theologiam moralem de integro et ex proprio penu iterum scribendi. Quod quidem factum est in Conscientiae tractatu (sextae editioni et posterioribus inserto); sed opus sic inceptum prosequi et ad finem perducere, per aetatem nimis provectam, infirmam valetudinem curamque dioecesis sibi commissae, S. Doctori non licuit’.

Sexta editio
duot iractA-
tos de Con-
«cicntiacon-
linet.

Atque ita quidem sexta editio, quae Venetiis anno 1767, tribus tomis in folio, prodiit, duos tractatus de Conscientia continet; unum scilicet, tacito auctoris nomine, qui est tractatus Busembaum, alterum vero ab ipso S. Doctore exaratum, qui res fusiori calamo exponit, ut ita 3 < ea quae compendio continentur [in tractatu Busembaum] latiori stylo clariora evadant; et ea quae brevitatis studio sunt omissa, suppleantur. Ita fiet ut tractatum de Conscientia, quo ad universam theologiam moralem aditus aperitur, studiosi juvenes integrum habeant atque omnibus numeris absolutum. Praeterea operae pretium existimavimus hunc tractatum, ex integro a nobis elaboratum, hic apponere, una cum dissertatione de Usu moderato opinionis probabilis, quam in fine tractatus hujus invenies; eo quod ea quae olim de rebus ad conscientiam pertinentibus scripsimus, rursum revocavimus ad trutinam, ac ad meliorem clarioremque formam retulimus > .

Quanti
S. Doctor
fceent no-
tum tracta-
tum

Dissertatio ista componitur partim ex illa *Breve dissertazionc delU uso moderato deWopinione probabile* anni 1762, latine reddita, et partim ex altera anno 1765 vulgata ’. De praesenti autem dissertatione, die 6 Novembris 1765 ita S. Doctor ad Remondinium scripserat: « Novam hanc de opinione probabili disputationem tibi mitto; haecque in locum prioris sufficiens est. Est quidem brevior, sed multo accuratius elucubrata, et inulto nervosior rerumque plenior. In ea insuper summatim reperire est, sin minus omnes, at saltein praecipuas a Patutio contra me motas objectiones, cum propriis ad objectiones responsis. Hinc te rogatum volo, ut eam, quandoquidem valde laboriosa mihi fuit ejus

« Lelterc di S. Alfonso Maria de' Liguori. Parle seconda, Corrispondenza speciale. Episl. 104.

> Op. cit. Epist. 104 et seqq.

3 S. Alphonsus, *Monitum ad Lectorem* ante tractatum de Conscientia, in edit sexta.

4 Quintae jam editioni dissertatio huic fere similis inserenda fuerat; at quamvis pluries rogatus fuisset typographus, ut mittendam dissertationem paulisper exspectaret, operis impressionem adeo maturavit, ut adveniente altera dissertatione, jam esset ad finem perducta. De qua praepropera festinatione Alphonsus.in epistola sub die 1 Martii 1764 exarata, graviter conquestus est. — Corrispondenza speciale, episl. 106 et 122.

confectio, diligenter asserves,,. Est enim res singularis, quae non in aliis libris reperitur ' ».

Quid igitur novi praeseferat haec dissertatio? Ut rite respondeatur, paulisper retro nobis redeundum est. S. Alphonsus jam ex quo primum de re morali scripsit, ac deinde toto vitae suae tempore, tutioristas praecipue et probabilioristas impugnavit; sed in prioribus suae Theologiae moralis editionibus ex parte tantum et imperfecte suum tradit systema, quod paulatim ac sensim evolvit et explicat. In secunda editione pronuntiat licitum esse usum opinionis *saltem* probabilioris; in tertia vero et quarta, licitum pariter esse affirmat usum opinionis absolute probabilis pro libertate. Excludo quintam editionem, quippe quae eandem sententiam proponit, contra auctoris voluntatem. In sexta demum affirmat licitum esse sequi opinionem minus tutam, si sit aequae probabilis ac opposita pro lege; illicitum vero esse ulterius progredi: non licere igitur sequi opinionem minus probabilem, cum opinio quae stat pro lege est notabiliter aut certe probabilior. His circumscripta ex utraque parte limitibus, S. Alphonsi sententia praecipue quidem impugnat probabiliorismum, at simul vitat scopulos et pericula probabilismi communis; quam sententiam si postea S. Doctor magis explicaturus est, substantialiter tamen non amplius mutabit.

Sexta haec editio inscribitur: *Theologia, moralis Illustrissimi ac Reverendissimi D. Alphonsi de Ligario, episcopi S. Agathae Gothorum et Rectoris majoris Congregationis SS. Redemptoris, adjuncta in calce perutili Instructione ad praxim confessoriorum, una cum Illustrissimi ac Reverendissimi Joannis Dominici Mansi, archiepiscopi Lucensis, Epitome doctrinae moralis et canonicae ex operibus Benedicti XIV, nunc primum ab eodem auctore plurimis additamentis illustrata et pluribus in locis correcta. Accedit etiam praestantissimi theologi Dissertatio prolegomena, de casuisticae theologiae originibus, locis algue praestantia. — Editio sexta novissima, in qua, praeter ea omnia quae in caeleris addita fuere, nunc primum auctor ipse plura reformavit, aliquibus sententiis clarius explicatis, aliis de novo additis, aliis re melius perpensa immutatis; plurcsq; tractatus nunquam antea editos et novas animadversiones magni ponderis adjecit. Romae 1767. Sumptibus Remondinianis. Superiorum permissu ac privilegio. — Tomus primus complectitur paginas LXXvi-276, praeter titulum et epistolam nuncupatoriam; tomus secundus, pag. xvi-276; tomus tertius, pag. 200-xxxv.*

In tomo primo post praefationem textitur Elenchus quaestionum reformatarum, sicut in quarta et quinta editione, cui adduntur aliae viginti tres, sub titulo: *Adduntur aliae recentes retractationes opinionum quae in praecedenti editione recensebantur.*

* Lettere di S. Alfoneo. Corrispondenza speciale. Epist. 164.

S. Alphe
vu. «y-vtema
MUD pau
lati@cto!
vic.

In «cnptio
textae edi
tient.

Septima
•dtlio.

Sextam hanc editionem subsecuta est anno 1772 editio septima, in qua, ad suae doctrinae complementum, S. Alphonsus addidit sub finem dissertationis de usu moderato opinionis probabilis, *Alterum Monitum*, quod eo potissimum collineat, ut, quas Patutius in suo opere *Osservazioni teologiche* objectiones iteraverat, accuratius refelleret. Ac praeter hoc Monitum, aliud adjiciendum curavit in calce operis, nempe in fine tomi tertii, quod inscribitur: *Auctoris Monitum, pertinens ad quaestionem, an usus probabilium opinionum sit veine licitus aliquando*. Quod quanti fecerit S. Doctor, liquet ex ejus ad Remondinium litteris: < Pluris ego hoc folium facio, inquit, quam quodlibet aliud, quod in libro desideraretur; tum quia in illo exarando multum laboris insumpsi, tum quia totum meum in re morali systema complectitur ' ». Et in principio ipsius Moniti, S. Doctor haec scribit: < Cum antea sententiam meam de hac re alio modo protulerim, in dissertatione quam posui in tractatu de Conscientia..., operae pretium duxi hic luculenter sensum exponere, quo ipsam sequor >.

In duobus
S. Alphon-
su» explicat
tuum iy»te-
nu.

Porro S. Alphonsus in duobus capitibus melius explicat suum systema; et primo quidem, loquendo de opinione minus tuta in concursu probabilioris, hic et deinceps omittit verbum *notabiliter*, et loquitur tantum de *certo* probabiliori. Quamvis enim practice, ut ipse S. Alphonsus advertit in Monito, § *Insuper aliud hic*, et magis diserte in epistolis ad P. Andream Villani 1 et P. Petrum Paulum Blasucet 3, vix aut ne vix quidem opinio possit esse certo probabilior, nisi sit simul notabiliter probabilior, ita ut duo illae notiones idem significare videantur: at profecto vox *notabiliter* est verbum incertum, quod ambiguitatem in mente gignere natum est, dum contra vox *certo*, cum non suscipiat majorem vel minorem ambitum, huic vitio viain prorsus intercludit.

Altera vero, eaque praecipua res, quam in hoc Monito S. Alphonsus explicat, est declaratio sensus quo liceat sequi opinionem minus tutam, cum ista aequae probabilis est ac tutior pro lege. Antehac enim S. Doctor absolute pronuntiaverat: < Quod cum opinio minus tuta est aequae vel fere aequae probabilis, potest quis eam licite sequi ». At profecto modus iste loquendi probabilioristis ansam facilem praebebat, ut S. Doctorem calumniarentur, eumque probabilismi et laxismi insimularent; rem igitur magis distincte proponit, et ait: < quod si opinio quae stat pro libertate sit aequae probabilis ac altera quae stat pro lege, nec etiam ipsam quis sequi potest, eo quod sit probabilis; nam ad licite operandum sola non sufficit probabilitas, sed requiritur moralis certitudo de honestate actionis » ; nihilominus, < opinio illa quae stat pro libertate, cum aequali potiatur probabilitate ac opposita quae stat pro lege, grave quidem

• Epist. 308, Decembr. 1776. Cfr. etiam epist. 264 et 165, 7 Septembr. et 19 Octobr. 1772.

» Epist. 188, de die 25 Maji 1767.

J Epist. 217, Novembr. 1768; et epist. 219, de die 8 Aug. 1769.

immittit dubium, an existât lex quae actionem prohibeat. Ideoque eo casu lex redditur incerta; lex autem incerta nequit certam obligationem inducere ». Seu brevius, uti idem S. Doctor ibidem loquitur, § *Posito igitur principio*, < Spectata probabilitate aequali utriusque opinionis, homo dubius maneret neque operari posset; spectata autem vi legis, cum ipsa eo casu non sit sufficienter promulgata, non obligat nec ligat. Et ideo homo, utpote ab huiusmodi lege dubia non ligatus, redditur certus de sua libertate, et sic licite operari potest ». Et addit S. Alphonsus: < Hujus autem conclusionis concinnatio fuit mihi motivum ad praesens Monitum hic apponendum; nam in praefata mea dissertatione, licet eadem conclusionem tenuerim, tamen per viam longiorem eam probavi; hoc autem Monito, per viam breviorum et planiorem eadem conclusio probata apparet ». Legi potest etiam de hoc argumento epistola S. Doctoris ad P. Petrum Paulum Blasucci, die 5 Augusti 1772 data *.

In ista septima editione aliquot reperiuntur quaestiones subtilius disputatae vel etiam reformatae, quae in nulla alia editione, ne in posterioribus quidem, reperiuntur, uti v. g. quaestio de tyrannicidio, lib. III, n. 381, et aliae quaedam; octava enim editio (si Systema morale exceperis) in his omnino similis est sextae editioni; quod qua ratione acciderit generatim me latet; sed de hac re iterum redibit sermo infra, ubi de octava editione disseram.

Quaeiitn
habentur in
♦ septima edi-
tione quae
in uolla alia
editione re-
periuntur.

Praeterea ab eadem septima editione expuncta est pars apologetica Prolegomenorum Franc. Antonii Zacharia, et servata est dumtaxat pars historica et didactica.

Titulus septimae editionis iisdem verbis incipit quibus titulus praecedentis, sed sic prosequitur: *Editio septima absolutissima, nunc domum ab ipso auctore novissimis curis recognita, in pluribus reformata, multisque non solum novis animadversionibus, sed etiam integris tractatibus nunquam antea editis locupletata. Bassani 1772 sed prostant Venetiis apud Remondini. Superiorum permissu ac privilegio.* — Tomi tres in folio, quorum primus continet pag. LXXVi-280, omisso titulo et epistola nuncupatoria; tomus secundus, pag. xvi-276; tomus tertius, pag. 204-xxxvi.

Titula* *e
ptimae edi-
tionis.

In octava editione, quae prodiit anno 1779, systema morale adeo absolutum, ut S. Alphonsus jam die 3 Decembris 1779 ad Remondinium scribere non dubitaverit: « Sola haec editio appellanda est opus omnibus numeris absolutum, et adeo expolitum, ut doctorum hujus aetatis suffragiis approbari mereatur J ». Systematis autem, quale hic exprimitur, hoc peculiare est, ut

Octava
editio: quid
tpCCiAle UA-
beat.

1 Corrispondcnxa speciale, epist. 261.

» Apud me exstat aliud exemplar ejusdem editionis, quod ascribitur anno sequenti: < Bassani 1773 >. At profecto, incipiente mense Novembri 1772, opus jam absolutum erat, et perfecta editionis impressio, uti liquet ex epistola S. Alphonsi ad Remondinium, die 17 Novembr. 1772 data. Corrisp. speciale, epist. 267.

3 Corrisp. speciale, epist. 318. Cfr. etiam epist. 327, de die 21 Octobris 1779.

Monitum, quod tamquam appendix septimae editioni adjectum fuerat, factum sit pars prior dissertationis, paucis dumtaxat immutatis, quae aut mutanda aut etiam demenda erant, eo nempe fine, ut in antiquam dissertationem, quae ut altera pars dissertationis retenta est, aptius quadrarent.

Praeterea ex eadem editione prorsus expunctus est tractatus de conscientia Hermanni Busembaum, sicut pariter dempta est dissertatio prolegomena Franc. Antonii Zacharia de casuisticae theologiae originibus, locis, etc. Hanc utique dissertationem prius maxime probatam habuerat S. Alphonsus, dum scilicet systema morale nondum perfecisset; atvero in hac ultima editione, completo jam systemate et in lucem prolato, prorsus inutilis facta erat illa dissertatio; nihilque deinceps profuisset, nisi ad provocandum iram et calumnias probabilioristarum.

Recentiori elencho quaestionum reformatarum additae sunt tres novae quaestiones; Elenchus autem ponitur in fine tomi tertii post indicem alphabeticum rerum et verborum.

Ret da-
biae in ilk
editione.

Omnia hucusque dicta prona sunt et dilucida; sed remanet aliud notandum, quod me adeo latet, ut arcano detegendo omnino sim impar. Uti jam superius innui, erant in septima editione quaestiones quaedam fusiori calamo expositae, aliae etiam reformatae, quae prorsus desunt in octava hac editione, vel exponuntur eodem omnino sensu ac verbis, quibus expositae fuerant in sexta. Hujusmodi retractationes vel omissiones num ipsi S. Doctori tribuendae sunt? De responso valde anceps haereo; scio equidem S. Alphonsum magni fecisse octavam editionem, uti supra ex ejus litteris notavi; sed laus haec ad solum morale systema, non vero ad peculiare quaestiones referenda videtur; nec verisimile est S. Doctorem regressum fecisse, lectore haud monito, aut retractasse sententias quas nuper, re diligentius perpensa, in septima editione probaverat. Res eo magis tenebris obtegatur, quod folia complura e sexta aut septima editione deprompta, octavae fuerunt inserta nec iterum typis mandata; quod sane compertum habemus ex mendis typographicis. Nequit igitur una eademque norma de singulis hujusmodi casibus teneri; sed ubi quaestio eodem quidem sensu in utroque loco, sed meliori forma in septima editione disputata fuerit, textum septimae sufficiens esse duxi textui octavae aut nonae editionis; ubi vero sententia ipsa differet, quid amplectendum sit, in subjectis notis quantum per vires licuerit, indicabo.

Titulm
octavae edi
boot*

Titulus huic editioni praefixus, est: *Theologia moralis Illustrissimi ac Reverendissimi D. Alphonsi de Ligorio, olim episcopi S. Agathae Gothorum et Rectoris majoris Congregationis SS. Redemptoris, adjuncta in calce perutili Instructione ad praxim confessoriorum, una cum Illustrissimi ac Reverendissimi Joannis Dominici Mansi, Archiepiscopi Lucensis, Epitome doctrinae moralis*

et canonicae ex operibus Benedicti XIV, nunc primum ab eodem auctore plurimis additamentis illustrata et pluribus in locis correcta. — Editio octava absolutissima, in qua, praeter ea omnia quae in caeteris addita fuere, nunc primum auctor ipse plura reformavit, aliquibus sententiis clarius explicatis, aliis de novo additis, aliis re melius perpensa immutatis, et novas animadversiones magni ponderis adjecit. Bassani 1779. Sed prostant Venetiis apud Rentondini. Superiorum permissu ac privilegio. Constat tribus tomis in folio, quorum primus complectitur pag. XLVin-276; secundus vero, pag. xvi-276; tertius denique, pag. 204-xxxvi.

Nona editio, quae vivo Alphonso ultima prodiit, omnino similis est (*°®* «*. octavae eundemque titulum praefert, nisi quod ubi de opere Dominici Mansi agitur, expuncta sunt, uti par erat, verba: *nunc primum ab eodem auctore plurimis additamentis illustrata et pluribus in locis correcta*. Editio ista prodiit Bassani anno 1785, et constat tribus tomis in 4°, quorum primus complectitur paginas LXxvi-518; secundus autem, xxvin-512; tertius denique, xvi-428.

Elenchus quaestionum reformatarum hic ponitur in fine tomi tertii, ante Praxim confessarii.

His de singulis editionibus praelibatis, quaerendum nobis est, quemnam Fini» >h finem S. Alphonsus sibi proposuerit in conscribendo tantisque curis perpo- π·ορ°»<<> liendo hoc de Theologia morali opere. Num sibi gloriam forte quaerebat; num vanam clari nominis aut eruditionis famam aucupabatur? Minime gentium. Amor Christi, animarum zelus, recta suorum alumnorum institutio, haec sunt quae virum Dei ad laborem impulerunt; praeter ea vero, prorsus nihil. < Pluribus abhinc annis (ita B. Doctor in praefatione primae editionis) excogitavi, tyronibus nostrae minimae Congregationis SS. Salvatoris, librum quo brevius et ordinatius in scientia theologiae moralis tam difficili et animarum saluti necessaria sufficienter instituerentur». Pariter in dedicatione secundae editionis, Benedictum XIV alloquens, ait: « Cum... fuisset Dei beneficio vocatus ad missionum ministerium pro adjuvandis populis per rura dispersis, iisque potissimum qui spiritualibus magis destituuntur auxiliis, visa mihi ad hoc fuit necessaria scientia plus quam mediocris rerum moralium, quae tum ad instruendas tum ad regendas animas esset accommodata. Qua de re tam pro mea, quam pro juvenum nostrae sodalitatis intelligentia, opportunum duxi opiniones probabiliores utilioresque ad animarum salutem seligere... Operae pretium me facturum credidi, si librum ederem...; atque... multa in eo ad praxim pertinentia, quae sacrarum missionum exercitio didiceram fratribus meis committerem * ». Denique in sua ad sodales epistola Nuceriae Paganorum, die S Augusti 1754 data, de Theologia morali loquens,

« Cfr. etiam eiusdem secundae editionis praefationem.

ait: < Hanc ego operam, fratres, non pro aliis suscepi neque ut laudes mihi compararem. Ea libenter abstinuissem, si nullus inde fructus percipiendus fuisset, nisi aliquantulum fumidae laudis. Novit enim Deus quantum in eo labore taedii et defatigationis sim expertus. Librum scripsi omnino pro vobis, fratres, ut solida incederetis doctrina nisi, vel ut considerate saltem ageretis >.

rc* De niodo autem quo sanctus Alphonsus auctores allegavit, plura scitu necessaria nec lectori inutilia veniunt notanda. Ut omnes probe norunt, S. Doctor in sua Theologia morali permultos auctores citavit, quorum numerus octingentos superat, allegationumque summa septuaginta millibus major est. Ne tamen credat lector, immensam hanc bibliothecam Alphonse praesto fuisse, singulasve allegationes potuisse eum propriis inspicere oculis.

Kus'm Quosdam ille tantum e praecipuis auctoribus penes se habuit; ceteros vero in aliorum fide citavit. Ad priorum genus pertinent, quos S. Doctor in praefatione primae editionis recenset, dicens: < Alia explicanda, alia addenda censui ex diversis probatorum doctorum auctoritatibus, nimirum S. Thomae, Lessii, Sanchez, Castropalai, Lugo, Laymann, Bonacina, Viva, Croix, Roncaglia et aliorum, praesertim Salmanticensium, qui communi aestimatione moralem hanc scientiam diffuse et egregie pertractant, quosque ipse inter ceteros frequentius familiares habui; ita ut fere omnia, quae iidem tot libris latiore calamo in examen revocant, breviter concinnata hic invenias, et praecipue quae ad praxim faciunt >. Quibus sane addendi sunt etiam Diana, Elbel, Escobar, Holzmann, Navarrus, Sporer, Suarez, Sotus, Thomas Tamburinius, Petrus Collet (Continuator Tournely), Concina, aliique sat multi, quorum nomina hic referre abs re videtur.

Quomodo
»< λ reli-
qei* dtgnon
cantor

Hi omnes a reliquis facile dignoscuntur, ex eo quod eorum allegationes semper aut plerumque saltem additam habent loci indicationem ; dum contra ceterorum, quos vel prae manibus non habebat S. Alphonsus, vel quorum allegationem in se non suscipiebat, nomen tantummodo refertur, nullo indicato loco. Ita exempli causa, S. Doctor, *lib. I. n. 5* Si quaerit: < Quid in dubio an legislator sit superior legitimus? > — Negant [obligare], inquit, Vasquez, Salas, Diana et Araujo, apud Salmanticenses, cap. 2, n. 118 >. Ubi vides solum locum Salmanticensium indicari, ceterorum vero minime; hos ergo non inspexit neque allegationem in se suscepit, sed eam Salmanticensibus reliquit. Pariter, *de Privily η, 9*, S. Alphonsus ait Mendicantes communicare in privilegiis ceterarum religionum, vel Congregationum, vel Collegiorum monasticorum et non monasticorum, et citat < Salmant., tr. 18, cap. 1, n. 90, cum Rodriguez, Pellizzario, Tamburinio >. Hic S. Doctor solos Salmanticenses inspexit, eorumque auctoritati et fidei ceteros reliquit. Sexcenta hujusmodi exempla apud S. Alphonsum reperies.

5. Alphas
-«- am*
ad
hab«it

Deinde, licet S. Alphonsus in suis ad Remondinium litteris, dic 30 Julii 1772 datis, scripserit se magnam partem, sin minus totum opus Theo-

logiae moralis propria manu exarasse, certe tamen amanuenses quandoque adhibuit, uti constat ex secundae editionis exemplari, quod a Pio IX s. m. donatum, religiosissime apud nos Romae asservatur. In hoc autem exemplari, recu- dendae tertiae editioni destinato, breviores quidem additiones, sive notantur in ipsius libri margine, sive in minutis chartae laciniis, fere omnes ab ipso S. Do- ctore sunt conscriptae, dum longiores plerumque manum produnt alienam.

Porro in utraque scribendi ratione, mutuando scilicet ab aliis auctores quos ipse non inspexisset, et amanuenses adhibendo, magnum errandi peri- culum imminebat; et hinc sane errores sat frequentes in Alphonsi Theologiam moralem irrepserunt; quos tamen lector ne tam multos esse credat, quam referuntur a quibusdam recentioribus. Primo enim multae in ipso textu Her- manni Busembaum reperiuntur fallaces allegationes. Praeterea citationes non paucae, quae recte a S. Alphonso scriptae fuerant, et recte prioribus editio- nibus insertae, deinde in subsequentibus ex mero typographi mendo falsae evaserunt; de quo non est mirandum: priores enim editiones, ipsum auctoris manuscriptum referentes, Neapoli prodierunt; sequentes vero, a tertia scilicet editione, non jam Neapoli, sed Venetiis, urbe valde dissita, idque ex codi- cibus impressis, recusae sunt. Ita, exempli causa, *lib. III, n. 6j i, qu. z*, pro sententia quae docet homicidam teneri ad lucrum cessans juxta tempus quo occisus verisimiliter victurus erat, in tertia et sequentibus editionibus allegatur < Sanchez cum... *Palao* »; at revera Sanchez, *Consil. mor., lib. i, cap. 4, dub. 2, n. io*, allegat Palacios Rubeos; et S. Alphonsus in secunda editione recte scripserat *Palae.*; id est Joannem Lupum de Palaciis Rubeis, qui profecto in *Repet. Rubric, de Donationibus, § 23, η. \$*, dictam sententiam tenet. — Item, *lib. VI, n. 332*, tertia editio scribit: « Advertit *Bone.*, *cap. S, qu. 3* », capel- lanum nullo die a celebratione vacare posse, si in fundatione expresse cautum fuerit, ut Missa quotidie per illum vel per alium celebretur. Vemm cum nullius auctoris nomen ita incipiat: *Bone.*, ideo in quarta editione correctum sic repe- ritur: < *Bon.*, *cap. 8, qu. J* >, scilicet Bonacina; at certe infelix prorsus emendatio; nam vel ipse modus indicandi locum repugnat Bonacinae, qui tractatus suos non per capita et quaestiones, sed per disputationes, quae- stiones et puncta dividit. Secunda autem editio scriptum habebat: < *Ronc.*, *cap. 8, qu. 3* >, scilicet Roncaglia, et quidem recte; nam *tr. 18, qu. 2, cap. 8, qu. 3*, disertis verbis expositam sententiam tenet. — Sic etiam, *lib. VI, n. 98*, ad opinionem quae requirit contritionem sive dilectionem Dei super omnia, ut martyrium remittat culpam et poenam, S. Alphonsus in nona editione citat < *Con., Sayr. etc., apud Croix* >, quae significant Coninck et Sayrum; in sexta vero editione, septima et octava: < *Con., Say. etc.* >; in quinta: < *Con., Lay. etc.* >; sed in quarta et prioribus < *Can., Laym. etc.* >, scilicet Melchior Cano et Laymann, qui revera concordant et citantur a Croix, *lib. 6, part. /, «. 238*, a quo S. Alphonsus allegationem mutuatus est.

Hint er-
roret in at-
legationi*
ba*.

Error
ret Her-
manni Ba*
«cnibaam.

Menda
typographi-
es.

Undfnam
rromanent
errore·

Quodsi ad fallaces allegationes proprie dictas descendamus, imprimis notandum est, plerasque non ab ipso S. Alphonso admissas esse, sed ab auctoribus a quibus illas desumpsit S. Doctor; hujus asserti exempla huc adducere inutile existimo; ea enim reperiet lector in notis criticis textui subjectis. Sed quandoque, licet primus auctor recte citaverit, modus tamen quem adhibuit, fuit S. Alphonso errandi occasio; quod accidit cum multa quaesita simul et eodem paragraphe disputantur, et auctores deinde indiscriminatim allegantur et acervatim, quod saepe ac potissimum apud Salmanticenses occurrit. Quae quidem scribendi ratio, etsi errorem in se non contineat, aliis tamen causam errandi facilem praebet, cum nempe aliquis unam tantum alteramve asserti partem disputandam assumit, ceteras vero praetermittit; auctores autem refert qui, non in assumptam, sed plane in omissam partem quadrent. Unum dumtaxat exemplum hujusmodi hic afferam: igitur S. Alphonsus, *lib. VII, n. 371*, sententiam exponit quae ait, mandantem vel consulentem homicidium, irregularem censi in dubio, an consilium vel mandatum fuerit causa efficax homicidii; quam sententiam tribuit: < Salmant., *lr. 10, cap. 7, n. 43*, cum Coninck, Sayro, Avila et Cornejo >. At loco citato, Salmanticenses praeter hunc casum, de alio etiam disputant, de casu nempe quo quis aliquem percusserit, hic vero paulo post sit mortuus, ubi percussor dubitet an ex sua percussione an alia de causa occubuerit; deinde auctores allegant indiscriminatim; ex allegatis autem, Coninck, *disp. iS, dub. 2, n. 23* (al. *n. 22*), ultimum quidem casum habet, de quo S. Alphonsus non loquitur, sed silentio plane praetermittit priorem casum, de quo solo disputat S. Doctor.

Est et alia excusatio eaque magni momenti. Citationes enim non paucae ■ Quae prorsus falsae sunt, nedum S. Alphonsi auctoritatem labefactent, eam Xml'A' contra commendant. Idque contingit cum S. Doctor auctorem adducit uti faventem opinioni sibi non probatae, cum tamen revera auctor ille eamdem sententiam quam S. Alphonsus tuetur; sic v. g. *dc Carit., n. 47*, refertur Palaus, quasi dicat probabiliter non esse mortale, si quis mutuum sine ratione petat ab usurario parato, quam quidem sententiam S. Alphonsus impugnat; et pariter Palaus, nedum eam probabilem existimet, eam diserte reprobat, *ir. 6, dtsp. 6, puncl. 10, n. 3*, scribens: < Verum hoc intelligendum est [scilicet mutuum licite peti posse ab usurario parato], si causa rationabilis adsit petendi; nam si aequè bene et facile ab alio... mutuum accipere poteras, non video quomodo te a mortali peccato excuse... ».

Aliquando

uniii dia*

Quae hucusque notata sunt valent profecto de erroribus proprie dictis; sed multae sunt allegationes quae, sin minus verbis cum S. Alphonso concordant, aptissime tamen adhibentur ad confirmandam doctrinam ab eo expositam. Quod tribus praecipue modis accidere potest; primo quidem modo, cum auctor de re simili disputat, sic v. g. *hb. III, n. 296*, S. Alphonsus excusat ob timorem gravis incommodi famulos, qui ad opera servilia diebus

festis ab heris coguntur, et citat Elbel, in *3 Praec.*, n. 377, ubi tamen Elbel non de operibus servilibus, sed de re simili, nempe de Sacro, cui interesse nequeant servi propter ministerium ipsis ab heris impositum. Vel, *ibid.*, n. 323, S. Alphonsus cum Gobât et Sanchez ab audiendo Sacro excusat eum qui aegra valetudine laborans, timeret exeundo notabile gravamen capitis, virium lassitudinem, etc. At Sanchez, *Consil.*, lib. 7, cap. 2, dub. 43, de casu simii* tantum, scilicet de Officii divini recitatione disputat, ejusque opinionem de ea re Gobat transtulit ad argumentum de audiendo Sacro.

Alio modo idem accidit, cum S. Doctor, ad confirmandam aliquam opinionem seu propositionem, auctores affert, qui non propositionem ipsam, sed rationem dumtaxat propugnant, in qua fundatur propositio. Exemplum hujus sit, quod S. Alphonsus, *lib. IV*, n. 93, scribit, nempe: Digniori praeferre minus dignum in electionibus ad beneficia, veniale dumtaxat esse, si excessus dignitatis sit modicus, quamvis elector juramentum praestiterit digniores eligendi. Pro qua sententia, ex Salmant., *tr.* 28, n. 326, allegat Sotum, de *Justitia et Jure*, lib. 8, qu. 1, art. 7, dub. i; Palaum, *tr.* 14, disp. z, punct. 6, n. 8. At revera Sotus et Palaus, locis citatis, fundamentum dumtaxat opinionis relatae probant, nempe juramentum promissorium rei levis non injicere vinculum lethalis reatus.

Aut rationem propositionem* proba:

Est tertius denique modus, cum res quae magis explicita et expressa exponitur apud S. Alphonsum, implicite tantum et universaliter, veluti species in genere, apud auctores allegatos repentur; uti v. c. citato *lib. IV*, n. 93, S. Alphonsus dicit gravem adesse obligationem digniores eligendi ad beneficia etiam simplicia, et ex Salmanticensibus, *tr.* 28, n. 314, citat S. Antoninum, *part.* 2, tit. i, cap. 20, § i; Cajetanum, in *2am 2^a*, qu. 63, art. 2, v. Nota 4. et qu. 183, art. 3. Sed S. Antoninus et Cajetanus generaliter loquuntur, et sine ulla distinctione aut restrictione, de obligatione eligendi digniores ad beneficia. Cum ergo nullam exceptionem apponant, et sub notione beneficii generaliter accepti comprehendantur tum beneficium curatum tum beneficium simplex, merito intelligendi sunt de utroque, et ita recte citantur pro electione ad beneficia simplicia.

Aut dicitur dicitur re grne- r*lt.

Aliud quoque notandum est, quod saepe saepius apud Busembaum, et quandoque etiam apud S. Alphonsum accidit, cum scilicet multa sibi similia compendiose tractata, simul et in eodem paragraphe congesta reperiuntur. deinde vero auctores acervarim allegantur, quorum alii aliam asserti partem tenent, ita ut assertum simul sumptum omnibus quidem auctoribus sit tribuendum, licet non singulis totum. Exemplum hujus habetur apud S. Alphonsum, *lib. VI*, n. 363, dub. z, in fine, ubi S. Doctor, loquens de praelatis qui confessarium sibi eligere possunt, scribit: < Nomine praelatorum exemptorum veniunt referendarii, auditores Rotae, protonotarii apostolici et alii praelati curiae Romanae, necnon praelati regulares et Abbates, et alii supe-

Aut a certum parum pertinet ad unum, partira ad alterum.

riores locales immediati. Ita Suarez, *disp.* 27, *sect.* 2, *ex n.* S; Lugo, *disp.* 19, *n.* 4; Diana, *part.* 1, *tr.* 2, *de dub. Regul.*; et Renzi, *tom.* 1, *pag.* 337, *qu. fo*>. Atvero si singulos auctores inspicias, apud Suarez, *loc. cit.*, *n.* 8, recensentur in curia Romana tantum < auditor camerae et alii » qui sunt praelati; inter regulares vero, «. 9, citatos habes provinciales et < aliquos superiores immediatos, ut Abbates et similes ». Lugo autem *loc. cit.*, loquitur de solis religionum praelatis, praesertim, ut ait, generalibus, provincialibus, superioribus localibus. Diana, *loc. cit.*, *resol.* 1, loquitur de generalibus, aliisque religionum praelatis, qui gaudent facultate confessarium eligendi. Renzi denique *loc. cit.*, scilicet in 2 *Praec. Eccl.*, *cap.* 4, *qu.* 10, omnes recenset quos refert S. Alphonsus, praeterquam quod, pro regularibus, nominat solum praelatos inferiores episcopis. Et ita sane ex omnibus auctoribus simul sumptis colligitur assertum S. Alphonsi, licet totum apud singulos non habeatur.

Ceteri notores etiam errant.

Quodsi vero apud S. Alphonsum errores in allegandis auctoribus non desint, idem vitium apud ceteros, ne exceptis quidem insignioribus theologis, reperire est.

Errore.*
cardinalis
de Lugo.

Et ita cardinalis Joannes de Lugo, theologiae facile princeps, teste S. Alphonso, in multis tamen locis errat; v. g. *de Poen.*, *disp.* 16, *n.* 163, Azorium recenset inter auctores, qui negant explicandam esse in confessione qualitatem contumeliae, sed plane fallax est allegatio. Azor enim *part.* 3, *lib.* 13, *cap.* 3, *dub.* i, de quaesito illo scribit: < Sotus... ait aliquando esse necessarium vel ob magnitudinem ejus quod acerbe dicitur..., v. g. si quis compellet alium praedonem vel haereticum vel proditorem..., quia licet contumeliae specie non differant, est tamen opinio Soti et multorum aliorum valde probabilis, circumstantias peccatorum malitiam graviter augentes intra eandem speciem esse in confessione exprimendas ». Quin etiam, *part.* 1, *lib.* 4, *cap.* 4, *qu.* 3, disertis verbis scribit: « Si Titius contumeliose Cajum compellet haereticum, latronem, adulterum, tria peccata contumeliae committit, specie distincta ».

Idem cardinalis de Lugo, *de Euch.*, *disp.* 22, *n.* 3, exponens sententiam, quae negat esse mortale, etiamsi omittatur evangelium in audienda Missa, dummodo audiatur reliquum totum, cum ultimo evangelio inclusive, ait: < Quod probabile putant cum Navarro, Suarez, Nugnus, Azor, Rodriguez, Graffius, quos refert et sequitur Bonacina, *disp.* 4, *de Miss. sacrif.*, *qu. ult.*, *punct.* 11, *n.* 17 ». Verum hoc uno loco in multis errat Lugo; et primo quidem Navarrus a Bonacina non citatur pro exposita opinione, sed solum pro illa, quae docet praecepto satisfacere eum qui, cum praetermiserit initium Missae usque ad evangelium, partem omissam per se ipsum legit, vel ab alio attente audit. Praeterea, de quaesito nostro tractat Navarrus in *Man.*, *cap.* 21, *¶.* 2, et contra Lugonis effatum, scribit: < Apparet talis [nempe pars notabilis] ea quae protenditur ab introitu ad epistolam vel graduale inclusive >. — Quod spectat ad Azorium, ipse pariter contrarium tenet, *pari.* 1, *lib.* 7, *cap.* 7

qu. 2, dicens: < Eum qui totum Missae principium una cum epistola et evangelio praetermiserit, partem notabilem dimisisse, non autem si ab initio evangelii usque ad finem Missae audierit, etiamsi reliquum omiserit, hoc est principium Missae et epistolam >. — Rodriguez denique male etiam citatur nam in *Sum., part. 2, cap. 121*, ubi dicitur: < Satisfacitque huic praecepto, inquit, audiens Missam ab evangelio; audire vero eam dicto evangelio, non est res segura; sic enim tenet S. Antoninus, et videtur consentire Sotus: quod debet teneri >.

Sed nunc ad Thomam Sanchez, virum ceteroquin diligentissimum et accuratissimum, accedimus; nec tamen magis ab errore immunem illum reperiemus. Quaedam exempla afferre mihi liceat. Igitur Sanchez, *de Matr., lib. 5, disp. 3 n. 12 et 13*, exponit et probat opinionem, quae asserit valida esse sponsalia inter cognatos inita sub conditione: si Papa dispensaverit; et allegat Ludovicum Lopez, *Instruct. 2, de Matr., cap. 42*. Sed longe a vero aberrat Sanchez; nam Lopez, *loc. cit.*, v. *Ad 2 arguin.*, diserte tenet contrarium, dicens: < Quia sponsaliorum illegitima materia sunt cognati, ideo ante dispensationem in ratione sponsaliorum obligare se non possunt, etiam si talia sponsalia inita fuerint sub ea conditione: si Papa dispensaverit >.

Idem Sanchez, *de Matr., lib. 2, disp. 40, n. 17*, adducit Cordubam, tamquam dicentem vel significantem episcopum non posse generaliter delegare ad absolvendum a casibus papalibus, sibi per cap. *Liceat* concessis. Corduba autem, *Sum., qu. 8*, non de omnibus ejusmodi casibus haec habet, sed de sola absolutione ab haeresi.

Praeterea, *de Matr., lib. 5, disp. 7, n. 2*, Sanchez citat Martinum de Ledesma pro opinione, quae dicit conjugem, etsi voto impeditum, posse se offerre ad copulam quater in mense, quando alter interpretative petit. At Ledesma loco citato a Sanchez, scilicet *2a p*. qu. 66, art. 1, dub. 2*, ne verbum quidem habet de voto, et solum excusat quandoque a mortali eum qui negat debitum: « ut si vir solet accedere ad mulierem quater in mense, et accessit jam quater in aliquo mense, et vult quinto accedere, si uxor nollet reddere quinto debitum, non videtur in hoc facere magnam injuriam viro, et licet male faciat negans viro debitum ».

Aliud denique exemplum ex Sanchez sit, quod *de Matr., lib. 9, disp. 5, n. 6*, citat Surdum pro opinione, quae negat virum teneri ad alendam uxorem, dote non soluta, quamvis uxor sit in viri obsequio et ipsi famulatum praestet. At Surdus, *de Alim., tit. 7, qu. 17, n. 37 et 38* (citatur a Sanchez), refert aliorum dumtaxat opinionem; sed *n. 41*, ubi sententiam suam declarat, omnino contradicit: « Concludo, inquit, quod si maritus praestitit uxori alimenta, quamvis illa dotem non solverit, et tunc non repetit; si vero vult repellere et non praestare, et potest; aut vult retinere in servitio, sed non alere, et non potest... Infertur ex hac conclusione quod maritus, cui dos promissa non

» < Tbaauc
rO'

solvitur, non potest negare uxori alimenta, nisi eam expellat, vel si vult retinere in domo, non recipiat ab ea aliqua servitia vel obsequia ».

Enorm Ad Lessium accedo, qui, *de Just. et Jure*, lib. 2, cap. 34, dub. 21, n. 66, negat esse mortale postponere digniorem, non passim, sed semel vel bis tantum in electione ad beneficia mere simplicia, et citat inter hujus opinionis fautores, Alensem ', *Sum.*, pari. 2, qu. 136, § 2\ Sotum, *de Just. et Jure*, Id. 3\ Pl. 6, ari. 2\ Sà, V. *Beneficium*; Gabrielem, in 4, dist. 13, qu. 7, art. 3, dub. i; Angelum, v. *Electio*, n. 21; Petrum Navarra, *de Rest.*, lib. 2, cap. 2, l. 148; Aragon, in 2am 2“, qu. 63, art. 2. At revera auctores laudati negant absolute mortale esse postponere digniorem in electione ad beneficia simplicia; nec dictum coarctant, ut vult Lessius, ad unam alteramve vicem.

Idem Lessius, lib. 2, cap. 42, n. 4g, Cajetanum allegat, tamquam hic in 2f'm 2m, qu. 98, art. 4, asserat justam esse quandoque causam, ratione officii petere juramentum ab eo, quem scis esse pejeraturum. Sed loco citato, Cajetanus argumentum istud silentio plane praetermittit.

Errore»
Tambori*
mi

Ex Thoma Tamburinio, unum dumtaxat, sed singulare exemplum referam. Tamburinius igitur, (edit. Veneta, 1726) *Method. exped. Confess.*, lib. 2, cap. 7, n. 24, ubi tractat de eo qui puellam positive sollicitat, cum qua deinde peccat, scribit: < Aliqui sentiunt debere te esse sollicitum explicare te fuisse primum ad alliciendum: Sic Jo. Sanchez, in *Select.*, disp. 2, n. 24, in fine; de Lugo, *de Poenit.*, disp. 16, sect. 4, n. 142, ex sententia Vasquez. Sed est contra Th. Sanchez, in *Decal.*, lib. 1, cap. 6, num. 14, et contra Bonac. ».

Atvero quot sunt Tamburinii allegationes (excepta Bonacinae allegatione), tot sunt errores; nam auctores allegati pro sententia affirmante, disertis verbis tenent negantem. Et primo quidem Lugo, *loc. cit.*, ita scribit: « De circumstantia autem sollicitantis feminam ad fornicationem, an sit explicanda; an vero sufficiat fateri fornicationem, placet quod cum aliis docet Vasquez, in *praesenti*, non esse explicandam illam circumstantiam ».

3 P., p». pl, art. i, dub. 4, n. 3: < Cum aliquis peccat cum muliere et ipsam invitat ad malum, esse idem numero peccatum, nec exprimendam esse circumstantiam illam ». — Joannes Sanchez, pariter, *loc. at.*: « Recte loquitur Sanchez [scii. Thom. Sanchez, cujus Joannes sententiam refert]..., dicens crimen scandali esse feminam inducere, opus tamen non esse illud in confessione explicare ».

Ex auctoribus vero, quos Tamburinius citat pro negativa, Sanchez, *loc. cit.*, eam ex parte dumtaxat tuetur, et distinguit, inquiens: « At fateor in confessione non opus esse hanc circumstantiam declarare inductionis feminae paratae... Tandem, quando mulier non est parata, tenetur vir inductionem fateri ».

» In mea editione Veneta anni 1575, Alexander Alensis, *loc. cit.*, loquitur de quaestione longe diversa, scilicet de Superbia. Sed non magis concordat qu. t/q, tncmbr. ari. 3, ubi disputat de personarum acceptione.

Bellarminus, *de Conciliorum... auctoritate, lib. 2, cap. 14*, citat D. Antoninum pro sententia, quae negat Papam posse se subicere sententiae concilii, si de sententia proprie coactiva sermo sit. At S. Antoninus, *Sum., part. 2, tit. 3, cap. Ji, § 10*, minime hoc dicit; sed postquam asseruit Papam esse supra concilium, addit ex Glossa tres exceptiones, quarum una est: < Cum submittit ipse sua sponte se iudicio Ecclesiae, concilii vel alterius >. Et negat dumtaxat ullum ex his casibus de facto valere in causa Eugenii IV, qui « nec se submittit concilii iudicio >. Neque in suo *Chronico, part. 3, tit. 22, cap. 10, § 4*, (quod etiam a Bellarmino citatur), S. Antoninus negat Papam posse se subicere iudicio Ecclesiae.

Bellarminus pariter, *de Ordine, cap. 9, post prine., § Altera sententia*, adducit Petrum de Soto, *lect. 3 de Ord., § Circa ista igitur*, et Martinum de Ledesma, dicentes materiam essentialem diaconatus esse traditionem libri *et* impositionem manuum. Sed, quidquid dicat Bellarminus, Petrus de Soto, *loc. cit.*, idipsum negat, dicens: < Videtur sacramentum Ordinis maxime perfici in impositione manus: in illis videlicet tribus ordinibus superioribus... Et quamquam semper aliquid forte praeterea fiebat, tamen in antiquorum lectione, nec de traditione calicis, etc. in sacerdotio, nec libri in diaconio hucusque vidi mentionem fieri. Quare magis videtur perfici sacramentum in illa impositione manus in superioribus tribus ordinibus. Sed utcumque sit, melius est hoc sub dubio relinquere >. — Martinus de Ledesma contra, in *2^a qu. 36, art. 3*, assignat tamquam diaconatus materiam, solam libri traditionem, de impositione autem manuum haec scribit: < Et si dicas quod illa impositio manuum [ab Apostolis adhibita] erat materia, non tamen erat de necessitate sacramenti... Sed etsi hoc forsitan posset defendi, quousque Ecclesia determinaret quid in hoc tamquam de fide tenendum esset, nihilominus tenendum pro certo est cum communi sententia fidelium, nempe: ad quemlibet gradum ordinis requiri materiam tamquam de essentia huius sacramenti >.

Nunc vero ad Ordinis Minorum doctores gradum facimus, et habemus inter ceteros Elbel, qui, *de Matr., n. 474*, adducit Scotum tamquam affirmantem posse absolvere a censuris et poenis generaliter a jure latis, nec specialiter reservatis, eos qui gaudent iurisdictione episcopali vel quasi episcopali; idque constare ex cap. *Nuper*. At Scotus, *in 4, dist. 23, qu. 1, n. 12, § Qualiter relaxatur*, diserte contradicit, et negat eam opinionem colligi posse ex cap. *Nuper*; haec sunt verba Scoti: « Qualiter relaxatur...? Si... est a jure [excommunicatio], per absolutionem ejus qui jus condidit; nec hoc solum, ut dicunt multi, sed per absolutionem cujuscuque sacerdotis, quando legislator non reservavit sibi istam absolutionem, et probant per cap. *Extra, de seni, excom. Nuper*. Sed illa probatio parum cogit, quia non sequitur: *Ille non reservat, ergo concessit*, loquendo de forma consequentiae, etiam secundum jura; quia posse absolvere cadit sub illa regula: *Quod non est concessum, videtur esse*

Errore

prohibitum, quia non competit alicui absolvere a sententia commissa a superiore, nisi sit sibi concessum ».

Elbel similiter, *de Poenit.*, n. 34, citat Henno pro opinione, quae excusat a mortali eum, qui differt contritionem usque ad confessionem annuam, seu excusat cum, qui satisfacit confessioni annuae. At contra, Henno prorsus reprobatur hanc opinionem, scribens, *de Poenit.*, disp. 4, qu. 5, conci, 3: < Non tidetur excusandus a peccato gravi, qui contritionem seu poenitentiam differret ultra quatuor aut quinque menses a commisso peccato ». Et in *resp. ad obj.* 1, negat peccantem non teneri ad contritionem saepius quam ad confessionem.

Idem Elbel, *de Voto*, n. 286, allegat Filliuccium, ut qui neget vota conditionalia (non poenalia) esse reservata post impletam conditionem. Errat tamen Elbel; Filliuccius enim, *lr.* 26, n. 271, allegato ab Elbel, loquitur de votis poenalibus dumtaxat; de votis autem pure conditionatis disputat n. 26g, et contra assertum Elbel, affirmat utraque esse reservata post impletam conditionem.

sr.«T ”

Sporer, *tr.* 3, in *Decal.*, cap. 3, n. 23/, pro sententia quae affirmat esse homicidium voluntarium, et non solum casuale, illud quod committitur ex subitanea ira, citat Dianam, *pari.* 10, *lr.* 11. *resol.* 19, ubi Diana disertis verbis contrarium tuetur, dicens eo casu incurri irregularitatem ex homicidio casuali tantum.

Alibi, nempe *lr.* 5, cap. 1, n. 64, Sporer citat Dianam pro opinione, quae asserit probabiliter posse ultro poni occasionem peccandi alicui, jam ad peccandum parato; Diana vero, *pari.* 3, *tr.* 3, *resol.* iS, hanc utique opinionem exponit, sed quid de ea sentiat non declarat; et ipse, *pari.* 9, *lr.* 3, *resol.* 4. negat se admittere opiniones, de quibus nullum iudicium profert '. — Sporer ibidem citat Tamburinium, quasi eamdein opinionem valde probabilem existimet; sed Tamburinius, *Decal.*, lib. 3, cap. 1, § 4, n. 4 cl 3, adducit Paluin dicentem eam aliquo modo probabilem videri, se tamen illam doctorum iudicio submittere; quibus sic relatis, addit Tamburinius: < Submitto igitur et ego ». Quod profecto minime significat esse valde probabilem, uti vult Sporer.

Etrote*
Silv« itfi
Prieruii».

Nec firmiores sunt doctores ordinis Praedicatorum. — Et primo quidem Silvester Prieras, v, *Clericus IV*, qu. S, n. 6, citat Innocentium, quasi dicat clericum, si aliqua bona ratione officii acquisierit, puta quia fuit capellanus

» Haec sunt verba Dianae, *loc. cit.*: < Moneo amicum lectorem, quod ego in meis operibus soleo pro curiosis diversas opiniones adducere; sed non ex hoc sequitur illis omnibus me adhaerere; sed tunc tantum me liabeo ut relatores: qui enim adducit aliqua recitative, illa non approbat....; et ideo quando de fictu alicui opinioni ego adhaerere volo, tunc clare explico illam docendo et tenendo, vel saltem tsmquam probabilem illatu admitto, ut passim ex lectura meorum operum patet. — Advertant ifcitur lectores, si e^o t uitum opiniones refero, tunc pro illis me non adducant, sed tantum quando opiniones expressis vertus teneo, vel saltem tamquam probabiles admitto Unde in meis operibus non admitto aliquorum sententiam asserentium, quod si quis referat doctorum sententias, videtur posterum lo.o adductae adhaeterc: nam reterendo sententia», nulli adhaereo, si ut dixi, illam apcitr i ->n do.eani vel tan qu im probabilem idnvlit mi >

alicujus principis, qui ei multa donavit, posse ad libitum de iis bonis disponere. Falsa quidem allegatio; quod enim affirmat Silvester, idipsum negat Innocentius. Nam in cap. *Quia nos, g, de testam.*, quod sanetvit: < De his tamen quae consideratione Ecclesiae perceperunt, nullum de jure possunt facere testamentum », Innocentius verba *Consideratione Ecclesiae* sic commentatur: « Idem dicemus, si ratione officii, puta quia fuit capellanus alicujus principis, qui multa ei donavit*.

Concina, *de Horis can.*, cap. //, § ?, n. j/, dicit Garciam contra Bonacinam concedere distributiones beneficiatis, qui a choro absunt studiorum causa, quando fructus beneficii in solis distributionibus consistit. Atvero Bonacina, *de Off. dtv.*, disp. 2, qu. 3, punct. 3, § g, n. 2, nedum contrarius sit Garciae, plane consentit iis quae docet, *de Bene/*, part. 3, cap. 2, n. 114, /15 cl 353' scilicet illos qui absunt causa studii, distributiones lucrari, tertia parte detracta, quando iis solis constat praebenda.

„ Errore »
Concina*

Similiter Concina, *de Baptismo*, cap. 11, n. ig, allegat Petrum de Ledesma, ut qui neget esse mortale differre parvuli Baptismum, nisi dilatio excedat decem vel undecim dies; at revera Ledesma, *de Bapt.*, cap. 7, conci, ult., dilationem mortalem fore ait, si usque ad quindecim vel viginti dies protrahatur.

Doctores saeculares iisdem erroribus obnoxii sunt quibus regulares. — Exordiamur a Bonacina, qui, *Tract, var.*, disp. 5, punct. 3, n. g, adducit Garciam pro opinione quae negat pastores a residentia excusari ad fungendum officio proregis, consilarii, etc., quamvis id requirat bonum commune, nisi desint alii. Sed, *de Bene/*, pari. 3, cap. 2, a n. 38g, Garcia absolute et sine ulla limitatione negat excusari a residentia eos, qui in servitio vel officiis regis aut principis intersunt.

„ Errore »
Bonacina*.

Idem Bonacina, *de Bapt.*, qu. 2, punct. 3, n. 11, negat laicum peccare graviter, si baptizet in necessitate coram diacono, pro qua sententia allegat praeter alios, Coninck, qui tamen, qu. 67, dub. 2, n. ig, contradicit, scribens: « Idem dicendum [scii, esse lethale], si diaconus praetermittatur... Quia cum jus expresse velit urgente necessitate huic prae aliis... hoc officium committi..., et cum materia sit gravis, sequitur gravem de hoc esse obligationem ». — Bonacina pro eadem sententia citat etiam Reginaldum; sed auctor iste, lib. 27, n. 44, contrarium aperte insinuat, dicens: « Peccatum vero quod committit... laicus praesente clerico, cui nec ex commissione competit baptizare, non videtur plus quam veniale ». Quibus verbis utique significat fore plus quam veniale, seu fore mortale, si fuerit praesens clericus, cui ex commissione (qualis est diaconus) competat baptizare.

Monacelli, *Formular. leg.*, part. 2, tit. 16, η. 12, refert Dianam, tamquam affirmet episcopum posse in sabbatum praecedens transferre vigiliam S. Matthiae. occurrentem in ultima dic bacchanalium. At prorsus falso; nam Diana, part. 10, tr. i6, resol. 7, expressis verbis negat episcopum id facere posse.

„ Errore »
Monacelli.

Errori
Benedicti
XIV.

Ipse Benedictus XIV quandoque fallitur in allegandis auctoribus; duo tantum exempla afferam; quorum primum desumitur ex opere *de Synodo, lib. 7, cap. 12, n. 4*, ubi Benedictus XIV dicit Eucharistiam posse pluries in eodem periculo ministrari aegroto non jejunio per modum viatici. Et addit: < Cardinalis de Lugo... male traducit Vasquez, quasi auctorem contrariae sententiae, cum hic de sola loquatur obligatione, ut diximus, et legenti patebit ». Sed quamvis Vasquez, in *J Part., disp. 214, cap. 2, in fine*, uti citat Benedictus XIV, de sola obligatione loquatur; at praeterea, *disp. 211, cap. 4, n. fil et seqq.*, idem Vasquez diserte negat Eucharistiam posse iterum ministrari non jejunio in eodem periculo: « Existimo igitur, inquit, aegrotum post sumptam Eucharistiam ut viaticum, sive jejunus, sive non jejunus illam sumserit, in eadem aegritudine, non solum non debere, *sed etiam non posse* non jejunum hoc sacramentum iterum sumere ».

Idem Benedictus XIV, *Noti/. 34, n. 11*, pro sententia, quae ait opportunam esse licentiam episcopi, ut Eucharistia possit ministrari in oratoriis privatis, citat Dianam, *Coord., tom. 4, tr. 2, resol. 44 et 43*. Sed locis citatis, Diana expressis verbis concedit id fieri posse sine licentia episcopi, et *consulit* tantum ne hoc fiat cum ejusdem displicentia — Ibidem etiam Benedictus allegat Quarti, sed infelicius adhuc; nam, *pari. 3, tit. 10, n. 1, sect. 3, dub. p*, Quarti affirmat sacerdotem saecularem, nisi a parocho expresse prohibeatur, posse in oratoriis privatis < Eucharistiam extra Pascha » ministrare; idemque posse regularem, de licentia saltem suorum superiorum, nisi episcopus prohibuerit.

Quodsi tandem ab antiquioribus, qui minus cauti erant in allegandis auctoribus, gradum faciamus ad coetaneos nostros, non exceptis iis qui peculiari studio ac diligentia ad trutinam revocaverunt allegationes, eos non magis immunes ab errore reperiemus. Duos tantum huc adducam: Antonium scilicet Ballerinium, ejusque editorem Dominicum Palmieri.

Ballerinius ergo, in suo Opere theologico morali (1889-1893) in Busembaum Medullam¹, cujus proinde textum verbotenus refert, nunquam, aut vix unquam, errores, ceteroquin frequentes, qui ibidem reperiuntur, advertit aut castigavit. Et si quando id fecerit, non semper feliciter. Uti v. g. *de 30 Praec., n. 31*, Ballerinius reprehendit Busembaum, quod allegaverit Escobarum pro sententia quae affirmat esse opus servile praelo imprimere: « Escobar autem, ait Ballerinius, allegatio fallax est, qui in *Exam. 5, cap. 3, tr. 1*, nihil de his habet ». At sane inanis prorsus reprehensio; nam Escobar dictam sententiam disertis verbis habet; en ejus verba, in edit. Lugdunensi anni 1644, *loc. cit., n. 43*: < Num typographi, die festo characteres ordinantes, violent praeceptum? Non violare asserit Laymann. Sane ipsam librorum impressionem

¹ Opus posthumum, quod < absolvit et edidit Dominicus Palmieri ».

servile opus esse cum eodem doctore affirmo >. Eademque habentur in editione Veneta anni 1660. In alia vero Lugdunensi s. d., *loc. cit.*, n. 18, ita loquitur: < Excusantur typographi? Characteres ordinantes excusantur, quia opus servile non est; praelo incumbentes, minime, quia opus servile ».

In eodem Opere, ω *Poenit.*, n. 629, i. f, Ballerinius loquitur de onere iterum confitendi peccata, quae quis confessus est habenti jurisdictionem dubiam, et scribit: < Quod vero addit cum Busembaum S. Alphonsus, non imponendum hoc onus ex Salas, in iam 2^a, tr. 8, disp. unie., sed. 10, n. 33, non facit ad rem; tum quia Salas loquitur de praecedenti confessione informi (qui non est casus noster), tum quia loquitur de jurisdictione seu potius de dispositione probabili, quod pariter ad rem nostram non facit ». Ita Ballerinius, sed temere loquitur. Nam primo, quod ait S. Alphonsus cum Busembaum addere, falsum est; ibi enim nihil aliud habetur quam textus Busembaum, cui S. Doctor ne verbum quidem addidit. Secundo, plane fallitur Ballerinius carpendo Busembaum. Salas, tr. 8, disp. unie., sed. 10, n. 33, non est ad rem, inquit. Profecto quidem; sed nec Busembaum citavit n. 33, et haec tantum habet: < Salas, in 2, tr. 8, d. i>. Et revera, dicto *tractatu* 8, disp. unie., n. 283, diserte scribit Salas de casu nostro: < In necessitate et sub conditione licitum est uti jurisdictione dubia, sine onere confitendi iterum eadem peccata sacerdoti habenti jurisdictionem certam; durum enim et intolerabile esset cogi hominem partim necessitate eligendi confessorem dubium, partim lege Dei seu onere, quod a sacerdote necessario imponendum poenitenti sit, ad confitendum bis eadem peccata; ergo sine tali onere, absolutio est valida ».

Aliud simile. Busenbaum, lib. 6, tr. 4, cap. 3, dub. 2, resolv. 2, adducit Emmanuelem Sà, dicentem v. *Confessio*, n. 3, Ecclesiam non obligare ad confessionem ante pubertatem; quod ceteroquin Busembaum improbable dicit. Circa quod Ballerinius scribit in citato Opere posth., de *Poenit.*, n. < Quod auctor dicit de Sà, quasi doceat Ecclesiam non obligare ante pubertatem, id in Sà non invenio. Sà non de confessionis obligatione, sed de poenis id dicit, v. *Confessio*, n. 3 >. Sed forte Ballerinius obliviscitur aut nescit opus Einmanuelis Sà: *Aphoristniconfessoriorum*, olim damnatum fuisse et in indicem librorum prohibitorum relatum, donec corrigeretur: exinde tamquam opinionem Emmanuelis Sà proponit quod est mera emendatio Magistri S. Palatii. Genuinus vero textus loquitur non de poenis, ut vult Ballerinius, sed de ipsa obligatione, uti asserit Busenbaum. < Etsi quidam putant (ita Sà, edit, genuina, loc. cit.) teneri ad confessionem qui habet usum rationis, scilicet cum pudet malefacti, tamen Ecclesia non videtur obligare ante pubertatem ».

Sed et animadversiones Ballerinii in ipsum S. Alphonsus haud raro inanes omnino ac fallaces sunt. Sic, v. g. in Opere Posthumo, de *Poenit.*, n. 664, scribit: « S. Alphonsus, n. 384, tamquam ex sententia Tamburini

dicit: Ordinarie tamen loquendo, consultum est ut confessarius a subeundo tali onere [scii, petendi a superiore facultatem absolvendi a reservato, tacita persona] se absteineat. Sed Tamburini nihil tale habet, et solutn dicit confessarium ad hoc non obligari. Ita ille, *Method, expedit, confess., lib. j, cap. j, § 4, n. r/* ». Et Ballerinius exscribit verba Tamburinii, quae habentur utique *loc. cit., cap. 9* (non vero *cap. j*, uti scribit), deinde subjicit: « Puto autem S. Alphonsus ex mero oculi errore de hoc puncto putasse id dictum a Tamburinio, quod Tamburinius de alio onere affirmat *ibid., n. 13*, scilicet de lacienda loco poenitentis correctione fraterna ». Ita Ballerinius; sed pace clarissimi viri, non de sola correctione fraterna, sed etiam et expressis verbis Tamburinius loquitur de casu quem refert S. Alphonsus. Haec sunt ejus verba, *cit., cap. 9, § /, η. /2*: < Obligatur v. g. poenitens omnibus expensis, vel primo ad correctionem fraternam proximi..., vel tertio *ad confugiendum ad superiorem ob casus reservati absolutionem*... Quaeritur ergo an confessarius *ejusmodi onera* in se suscipere licite possit aut debeat ». Et n. zj>, respondet: < Quoad licite, posse, quamvis optimum consilium sit, ut confessarius ab hujusmodi poenitentium oneribus omnino absteineat, tamen concurrentibus tribus, licite potest...; immo interdum ob caritatem decet».

Item Ballerinius, Op. posth., *dc Matr., n. 198*: ¶ Subdit S. Alphonsus [n. 850] Bossiui affirmare nullo modo posse patrem cogere filium ad nuptias, si hic velit meliorem statum eligere, nempe religionis aut coelibatus. Sed non ita intelligendus est Bossius, quasi contradicat doctrinae Sanchez... Et reipsa Bossius, *de Effect. Matr., cap. 10, n. 70*, tantum dicit peccare parentes, si filios vel filias iost emissa vota continentiae aut religionis vi vel dolo ab eorum impletione retrahant, vel cogant ad matrimonium >. Sit ita sane, opere et loco quae Ballerinius allegat; sed S. Alphonsus allegat *cap. 11, n. 70*. Et profecto in alio opere ejusdem Bossii, scilicet *de Matrimonii contractu*, dicto *cap. 11, n. 70*, Bossius ne verbum quidem facit de voto vel dolo, sed scribit: « Si hunc statum [conjugalem] nolunt eligere, sed meliorem, ut coelibatus aut religionis, certum est non posse a parentibus *adhuc paterna increpatione* ad matrimonium cogi; quia contra rationem est, filium qui est sui juris ad eligendum statum, et vult meliorem eligere, cogi *etiam leviter* ad statum minorem » Quae plane et adamussim concordant cum asserto S. Alphonsi. Et eo minus tolerabilis est Ballerinii error, quod S. Alphonsus ibidem iterum citat idem opus et locum Bossii, ubi auctor iste adducit (teste S. Alphonso) Menochium et Salon; sed in opere et loco a Ballerinio citatis Bossius neutrum ex his auctoribus nominat.

In eodem Op posthumo, *tr. 9, n. i6r*, Ballerinius invehitur contra S. Alphonsus, *lib. 4, n. 142, dub. 1*, quod S. Doctor, quaerens utrum religiosi ejecti per sententiam teneantur ad officium divinum, citat Laymann pro sententia quae dicit negativam esse probabilem ac tutam. < Neque Laymann (ait Bal-

lerinius) sententiam liberantem hos ejectos ab obligatione officii vocat tutam, ut ait S. Alphonsus, sed e contrario dicit idem videri dicendum de ejecto per sententiam, quod de fugitivo dicitur, quem astringi obligatione recitandi officii absolute affirmat». Ita revera est; sed male facit Ballerinius in his sistendo; nam Laymann, *loc. cit.*, scilicet, *lib. 4, tr. 1, cap. 4, n. 2*, sic prosequitur: < Licet *contrarium senserit* Sotus, *lib. 10, qu. 1, art. 3*; Sanchez, *lib. 8, de Matrim., disp. 8, n. 11*; Lessius, *loc. cit.*; quorum sententia in praxi probabilis et tuta est, si ejectus in majoribus ordinibus constitutus non sit ».

Idem Ballerinius. Op. posth., *de Peccat., n. 141 et seqq.*, increpat S. Alphonsum (seu potius Salmanticenses, a quibus S. Doctor allegationem mutuatus est), quod citavit Dianam, tamquam dicentem mortale peccatum esse viduis et sponsis de futuro, delectationem etiam voluntatis circa copulam conjugalem; et Ballerinius *n. 144*, scribit: < Allegatur Diana, *part. 3, tr. 3, resol. 2*, et in edit, coord., *toni. 2, tr. 6, resol. 39*. At falsitas patet vel ex ipso titulo resolutionis ». Et exscribit quem putat titulum esse Dianae; sed plane fallitur; titulus enim est, non Dianae, sed ejus coordinatoris. Martini de Alcolea, qui in praefatione operis seu admonitione ad lectorem ait: « Inter titulos hujus mei laboris et authoris [Dianae] magna differentia est de titulo ad titulum ». Et revera titulus quem Diana huic resolutioni praefixit, sequens est: < An si vidua vel sponsa de futuro carnaliter delectetur de copula praeterita et futura, peccet mortaliter ». Haec de titulo; sed quod ad ipsam rem pertinet, Ballerinius tribuit Dianae opinionem, quae negat viduam peccare mortaliter, si oborta cogitatione copulae carnalis cum marito defuncto eam approbet voluntate, et similiter de sponso circa copulam conjugalem futuram, si eam simplici voluntatis affectione approbet. At, contra Ballerinii assertum, Diana opinionem istam non tenet, sed eam tantummodo exponit, et prosequens (quod Ballerinius silentio praetermittit), haec addit: < Sed hanc sententiam in praxi *noti audent consulere* Laymann..., et ego similiter... Dicendum est igitur *absolute non esse licitam* viduis delectationem ortam ex cogitatione copulae habitae tempore matrimonii, neque sponsis de futuro delectari de copula habenda tempore conjugii ».

Allegationes hucusque excussae, depromptae sunt ex opere Ballerinii posthumo; verum similes errores non desunt in ejus notis ad Gury; satis erit unum huc adducere exemplum. Igitur, *de Virtut., n. 236, qu. 3*. post notam *b*, Ballerinius reprehendit S. Alphonsum, quod citaverit cardinalem de Lugo, Tamburiniuin et Collet pro sententia, quae docet scandalum indirectum duplex esse peccatum, contra caritatem nempe, et contra virtutem ad quam violandam inducit; affert quemdam textum ex Lugo, deinde sic concludit: « Quae cum habeat et fuse explicet et defendat Lugo. non apparet quomodo S. Alphonsus (*l/b. 2. n. 43*) cum alleget pro opposita quam tenet sententia,

sicut etiam Tamburini, qui (*Confess., lib. 2, cap. 1, n. 105*) idem docet ac Lugo; et insuper Collet, (*Tom. 3, p. 327*) qui utique statuit peccari etiam contra virtutem ad quam violandam scandalo quis inducit; sed id habet in thesi de scandalo directo». Ita Ballerinius; sed contra, S. Alphonsus, *loc. oil.*, minime citavit Lugo et Tamburinium pro eo quod vult Ballerinius, sed pro alia sententia: < Secunda sententia, ait S. Doctor, quam tenent Lugo... et Tamburinius..., distinguit, et dicit posse aliquem tripliciter inducere alterum ad peccatum: Ie directe et formaliter...; 2° directe, sed non formaliter...; 3° indirecte... Hinc ajunt quod si scandalum accadat primo et secundo modo, peccat scandalizans non solum contra caritatem, sed etiam contra virtutem ad quam laedendam proximum inducit. Quando vero tertio modo peccat..., tunc peccat tantum contra caritatem». Ubi vero suam sententiam exponit et probat, S. Doctor adducit Tamburinium et Lugo pro priori ejus membro tantum, scilicet scandalum etiam indirectum, esse peccatum contra caritatem: quod revera uterque tenet; in altero autem membro, in quo probat scandalum esse peccatum contra virtutem ad quam violandam inducit, omnino praetermittit hos duos auctores. — Quod spectat ad Collet, Ballerinius ait illum id habere in thesi de scandalo directo, *pag. 327*. Profecto quidem; sed sequenti *pag. 328*, Collet addit: « Jam quaeritur an ea quae mox dicta sunt de scandalo directo, convenient et scandalo indirecto seu interpretative ». In propositione vero respondet esse speciale peccatum contra caritatem; sed in probatione aperte significat esse etiam peccatum contra alteram virtutem: < Qui libere facit id, quocum cognoscitur aut cognosci potest conjunctum esse alterius peccatum aut peccanui periculum, ejusdem peccati auctor merito existimatur: atqui id facit quisquis etiam indirecte scandalosus est». Et paulo inferius: < Verum esse..., eos nimirum qui solo exemplo moverunt ad inferendum proximo damnum, si hoc praeviderint, aut probabiliter praevidere potuerint, teneri ad restitutionem in defectum eorum qui damnum intulere ». Peccant igitur contra justitiam. Adhuc: «Qui fornicando vel furando, peccati sui testes ad similia peccata inducit, non suae solum fornicationis reus est, sed et alienae, etiamsi eam directe non intenderit ».

Errore*
Doeinkcl
Fitautri

De clarissimo Dominico Palmieri pauca dicam. Editor Ballerinii, in nota ad Opus posth., *de Legib., n. 204*, reprehendit S. Alphonsum, quod citaverit Sanchez cum Diana, pro sententia quae negat peregrinos teneri legibus loci, si eadem in suo domicilio vigent; dum contra Thomas Sanchez, *de Matr., lib. 3, disp. 18. η. 3.* ait Palmieri, vult peregrinos hujusmodi legibus obligari Et sane quidem; atvero S. Alphonsus non citat Thomam Sanchez sed < *Sanci* », scilicet Joannem Sanchez, qui, in *Select., disp. 5^a, η. 31, cum* Diana, uti ait S. Alphonsus, negat peregrinos dictis legibus teneri.

Idem Palmieri, in nota *ad n. 638, de Poenit.*, ejusdem operis posthumi scribit < Nec video cur S. Alphonsus, *n. 372*, pro sententia affirmante [satis

esse errorem communem «absque titulo pro jurisdictione] afferat Lugo, qui, *loc. cit.*, nihil habet, neque hanc specialem agit quaestionem ». Quod hanc specialem quaestionem non agat, libenter concedo; quod vero nihil habeat, prorsus negandum est. Nam Lugo, *de Poenil.*, *disp. ig.*, *n. 2g*, [non vero *n. jo*, uti scribebat S. Alphonsus] in probatione cujusdaim doctrinae, quae tutissima sibi videtur, haec expresse scribit: « Sicut, *quando adest communis error, Ecclesia dat jurisdictionem*, propter publicam utilitatem; ita, quando adest opinio probabilis DE), affirmantium dari potestatem, tunc etiam propter communem utilitatem fidelium..., Ecclesia dat jurisdictionem».

Denique, *n. joy, de Just.*, ejusdem sui operis, Balleriniufe affert S. Alphonsum, qui certo et longe probabilius esse censet, stupratorem teneri ad ducendam feminam cui promisit matrimonium, etsi vir voverit castitatem ante promissionem, sed addit de contraria opinione: « Ego ipsam nec probabilem nec improbabilem dicere audeo ». In quae S. Doctoris verba, Palmieri in nota addit: « Censet ergo heic S. Alph. posse esse opinionem probabilem, cujus opposita est certe et longe probabilior». Assertum plane temerarium; nam iu ipse S. Alphonsus, *loc. cit.*, si non audet vocare improbabilem, dicit etiam: < Ego ipsam nec probabilem... dicere audeo >. 2°. In praefatione Theologiae moralis, a tertia jam editione, S. Alphonsus hunc suum loquendi modum explicans, ait: < Benigne Lector, te admonitum volo, ne existimes me opiniones illas approbare ex eo quod non reprobem... Insuper, quando unam ex sententiis probabiliorem appello, nullo judicio dato de probabilitate alterius, aut utor hoc verbo: *non audeo damnare*, non propterea intelligo eam probabilem dicere, sed judicio prudentiorum remittere ».

Multa alia errorum exempla adducere possem, deprompta ex Croix, cumim Laymann, Salmanticensibus aliisque innumeris; nemo enim, quisquis sit, ab J^·11*** errore immunis est; sed mens mea non est texere completam seriem errorum qui in singulis auctoribus reperiuntur; id enim impossibile plane esset, aut studium longissimum requireret. Deinde opus inutile prorsus foret ad propositum mihi finem, neque aliud nisi taedium lectoribus afferret. Multo minus intendi notam qualeincumque alicui inurere. Id unum ostendere volui, non omnino aequam esse accusationem indiligentiae, quae contra S. Alphonsum objicitur, neque ipsi peculiare esse, si quando auctores minus recte citaverit.

Quod tamen ad Ballerinium spectat, aliud etiam mihi proposui. Cum enim auctor iste, acris sane ingenii, plus justo proclivis videatur ad aliorum errores carpandos, lectorem de hac insimulandi temeritate commonitum volui, ne facile Ballerinio arguenti fidem praebeat, neve illi affirmanti aut neganti statim credat; sed ut asserta ejus propius ac diligentius inspiciat, priusquam de re ipsa, verane fuerit an falsa, quidquain ipse statuatur.

At quorsum haec spectare possit insimulatio? Num unquam theologi quos recensui, nomen amiserunt propter errores qui in eorum scripta irrepserunt?

Num Ballerinii, aut Lugonis, aut Sanchezii, aut Lessii, aut alius cujusque auctoritas inde labefacta est? Minime, et recte quidem. Nemo enim inde fit gravis theologus, quod auctores multos eosque accurate semper allegaverit; sed inde quod rationibus validis suas opiniones fulcient, rationes contrarias subtiliter radicitusque everterit, et salutare sententias a noxiis prudenter discreverit; adeo ut plemmque in disciplinis theologicis parum valeat auctoritas (de privata auctoritate loquor), multum vero valeat rationis vis ac iudicium. Auctorum allegationes eruditionem potius quam scientiam declarant. Et haec adeo vera sunt, ut probabilitas extrinseca, quae directe fundatur in auctorum nomine, resolvatur denique in intrinsecam probabilitatem, scilicet in vini ipsarum rationum quas auctores proferunt. Aptissime ad rem S. Alphonsus, *lib. I, n. 79*: < Auctoritas enim extrinseca, inquit, non aliud operatur quam afferre vis intrinsecae praesumptionem >. Idemque in *Dissert. scholastico-morali* (Neap. 1755), *cap. 4, n. n° 5*: < Sedulo semper animadvertendum, quod auctoritas scriptorum non ex multitudine, sed ex eorum gravitate aestimari debet; ita ut paucorum, vel etiam unius doctoris, speciali scientia ac pietate praediti, auctoritas altis pluribus aliquando praeferenda sit >.

ci «peda*
um S. Al-

Haec profecto de quocumque scriptore dici possunt; sed eadem et potiori ratione de Alphonso dicenda erunt, qui, qua erat prudentia et pietate, huc totus vel fere totus scribendo incubuit, ut perpenderet opinionum momenta, ut utilia ab inutilibus, salubria a noxiis secerneret, ut cuique fidelium coetui tutissimam sterneret salutis viam. Hinc S. Doctor in praefatione Theologiae moralis scribere non dubitavit: < In delectu autem sententiarum ingens cura mihi fuit semper rationem auctoritati praeponere, et priusquam meum ferrem iudicium, in eo, ni fallor, totus fui, ut in singulis quaestionibus me indifferenter haberem et ab omni passionis fuligine expoliarem... Ceterum satagi, ut plurimum, meam exponere sententiam, iustum pondus tribuendo majoris, vel aequalis, vel minoris probabilitatis cuique sententiae, prout meae imbecillitati visum fuit, ne ancipitem relinquerem lectorem, more aliquorum, qui sententias aliorum tantum referentes, non parum exosos legentibus se praebent >. Quae vel gravioribus expressit verbis, *lib. III, n. 547*: «Testor Deum, cujus honorem et animarum salutem mihi proposui, quod quidquid scripserim, non ab aliqua passione impulsus, aut verbis aliquorum auctorum addictus, vel austeritati aut benignitati nimis adhaerens, ad haec scribenda me induxi. In qualibet quaestione, praevio diuturno studio, curavi quidem veritatem investigare, praecipue in iis quae ad praxim magis faciunt, et propterea non solum diligenti trutina perpendere elaboravi rationes quas doctores classici tradunt; sed etiam plures doctos recentiores consulere non neglexi, adeo ut aliquando, in recto iudicio de aliqua quaestione faciendo, multos dies consumpserim. Siquidem non tamquam ovis... semitas scriptorum caeco ductu sectatus sum, sed operam dedi, ut veritatem assequeretur, aut sententias quae magis veritati accedunt

amplexarer. Pro viribus sum conatus semper rationem auctoritati praeponere, et ubi ratio non convicit, non renui auctoribus plurimis contraire, etiam in quibus magis forsitan adhaerere potuissem >.

Atque huic argumento ut finem imponam, liceat mihi verba usurpare quibus Theologus in causa doctoratus votum suum promit: « Quot vero, inquit, in morali theologia occurrant obscura et dubia declaranda nodique dissolvendi, in comperto cuique est, qui implexam hanc et salebrosam disciplinam vel a limine salutarit. Quanta in principiorum ad singulos casus applicatione difficultas! quanta in moralitate alicujus actionis determinanda ambiguitas! quanta demum in gravi vel levi alicujus culpa reatu assignando sententiarum varietas! Jamvero Alphonsus in singulorum tractatuum quaestionibus, inter oppositas quas refert sententias veluti judex considens, rationum momenta in trutinam suspendit; quo magis propendeant declarat; et quaenam opinio probabilior, quae tutior, quae denique in praxi sequenda, exquisito criteriorum delectu determinat >.

In his explicandis longius immoratus sum. ut quaestionem quam vocant criticam a theologica diligenter sejungerem, utque ostenderem S. Alphonsi laudem in hac ultima potissimum versari, dum prior ad scientiam, praesertim moralem, parum confert. Quid enim ad animarum salutem refert, num opinio quaequam hujus sit, an illius auctoris, quod investigare ad historicum potius quam ad theologum pertinet? Perpendere autem rationum momenta, noxias opiniones a salutaribus secernere, rectam viam animabus demonstrare, hoc est theologi proprium, eoque S. Alphonsus maxime spectavit.

Est tandem aliud notandum, quod, nisi luculenter explicetur, lectori admi- queQs?Ab
rationem movere potest. Aliquando enim S. Alphonsus sibi non satis constare, 'xpbe*
et secum pugnantia videtur docere. Quod tamen auctoris oblivioni tribuendum
est. Nam, ut supra jam dixi, S. Doctor a secunda editione moralem suam
Theologiam ad tantam perfectionem adduxerat, ut in ulterioribus editionibus
quaestiones dumtaxat peculiares ad trutinam passim revocaverit; et ita quidem
non omnia in singulis editionibus iterum perlegit, sed ea tantum correxit,
quae eo tempore immutatione indigere sibi viderentur. Verum, cum subinde
de eodem argumento diversis in locis tractaret, quandoque etiam accidit ut,
uno loco reformato, alterum praetermiserit; humanis enim viribus impar est.
posse semper opportuno tempore singulis attendere, uti scribebat ipse San.
ctus ' ad Remondinium, die 27 Januarii 1757. Idem etiam tribui potest vel
nimiae festinationi editoris, qui haud raro opera S. Alphonsi excudebat, non
exspectatis additamentis a S. Doctore sibi transmissis; vel denique locorum
ac regionum longinquitati, qua fiebat ut litterae auctoris Venetias non semper
pervenirent, uti liquet ex compluribus ejusdem epistolis. Quaedam hujus rei

exempla habentur in mea dissertatione de *Morali systemale S. Alphonsi*; omnia hic reperientur adnotata propriis locis.

Restat ut benigno lectori paucis explicetur ratio hujusce novae editionis, et quid in ea ipse praestiterim.

Textum nonae editionis eligendum esse lectoribusque proponendum existimavi. Anno 1785 typis excusa, postrema est earum, quae vivente auctore, prodierunt; eademque, S. Sedis judicio subjecta, solemni sententia declarata est ab omni censura immunis. Cui tamen editioni non adeo devinctum me esse putavi, ut ipsam non etiam conferrem cum antiquioribus ejusdem operis editionibus, speciatim (quod ad rerum substantiam pertinet) cum septima. Haec enim, uti supra notavi, nonnullas exhibet quaestiones diligentius discussas, quin etiam aliqua refert quae prius plane omissa fuerant, et posterius (qua de causa nescio) in octava et nona exciderunt. Haec sunt praeter dissertationem de tyrannicidio (*lib. 3, n. 381*), quaedam de jejuniis quaestiones, *lib. 3, n. 1016, 1027 et 1036*; item *lib. 6, n. 394*. de facultate episcoporum absolvendi a casibus papalibus.

Neque his contentus, diligenter etiam inter se contuli varios locos, de uno eodemque argumento in Theologia morali tractantes, atque ipsam Theologiam moralem conferre studui cum reliquis S. Doctoris operibus, praesertim vero cum sexta editione libri *Istruzione e Pratica*, anno 1765 Neapoli impressa.

Qui liber quanti sit faciendus, ex hac S. Alphonsi ad Remondinium epistola manifeste liquet: < Quodsi, inquit, opus meum *Istruzione*, vernacula lingua exaratum, ac tribus parvis tomis constans, typis iterum mandare volucris, me de hac re certiore reddas velim; modo enim Neapoli jam excusum est opus istud; quod ut compertum habui, statim utilia non pauca adjicienda curavi, et quaedam etiam emendavi >.

Praeterea, ubicumque apud S. Alphonsum aliquid reperi, quod alio modo quam in Theologia morali exponeretur, id sedulo adduxi ac notavi, ut ita Alphonsus ipso Alphonso interprete explicaretur. Ubi vero animadverti S. Doctorum, sive in variis operibus, sive in variis ejusdem operis locis, non constanter loqui, hanc in dijudicandis pugnantibus sententiis regulam secutus sum, ut quod tempore recentius esset, id praeferendum esse duxerim, tamquam fidelius ac certius mentem auctoris testificans. Horum exempla habes, praeter alia sexcenta, *lib. 1, n. 20*, nota *a*, de coincidentia opinionis probabilis cum dubio positivo; *n. 56*, nota *a*, de casu quo opiniones contrariae sunt fere vel quasi aequae probabiles; *lib. 1, n. 107*, nota *l*, de intentione requisita

« < Se mai V. S. Illflta volesse risUmpare la mia *htruzione* volgare, de' tre tometti. me l'avvisi; perché in Napoli ultimamente hanno già ristampata di nuovo questa *itruziont*; e sapendo io che la ristampavano, vi ho aggiunte molte cose buone, e certe altre anche rlfonnate ». Epist. de die x Augusti 1765. Correspond, spec, lett. 160. Cfr. etiam epistolam, de die 4 Septembris 1765, de eodem argumento. Ibid., lett. 161.

ad consuetudinem introducendam; *lib. 2, n. 66*, nota *f*, de licita cooperatione ad damnum proximi, ubi malum aequale tibi imminet.

Quodsi quid a S. Sede Apostolica sancitum vel declaratum fuerit, quo S. Alphonsi doctrina confirmata sit, vel quandoque immutata; aut si quid etiam additum fuerit ab eadem S. Sede, de quo praeteritis temporibus scholae non disputarent, id sedulo notavi et adjeci, ut inde lector ob oculos haberet quidquid de qualibet materia praesens Ecclesiae disciplina prohibeat, praescribat aut concedat. Hujusmodi sunt, praeter alia multa, quaedam de matrimonii impedimentis, de absolutione a censuris vel a casibus reservatis, de jejunio, de ordinum collatione extra tempora, etc. Cfr. in specie *de Privilegio n. 40*, nota *a*; *n. 44*, nota *a*; *n. 56*, nota *f*; *η. 116*, nota *e*; itemque, *lib. 3, n. 319*, nota *v*.

Pariter, quae in materia justitiae et contractuum recentiores nationum codices immutaverunt, modo tamen legi Dei, naturae aut Ecclesiae non adversentur, ea, ex clarissimo Clem. Mare deprompta, in notis subjectis diligenter referam.

Quod ad auctorum allegationes attinet, duplicem hanc legem servandam esse existimavi: i° quidem, ut quoties certo constaret erroneam allegationem ex typographico mendo promanasse, genuina citatio sine ulla animadversione restitueretur. Idque non solum quando error deprehendebatur ex collatione antiquiorum editionum ipsius Theologiae moralis, verum etiam quando idem compertum erat ex auctorum lectione, a quibus S. Doctor allegationem mutuatus erat. Uti, v. g. *lib. VI, n. 36g*, S. Alphonsus citat *Hostiensem* ex Escobar; sed apud Escobar, habetur *Astiens.* ex Silvestro; Silvester denique citat *Astensem*, id est Summam Astensem; et ita in praesenti editione restituta reperietur allegatio. Idemque plerumque servandum existimavi, ubi nomen quidem auctoris recte afferebatur, sed falsa erat loci indicatio.

Secundo, si falsitas mendo tribui non possit, hanc alteram legem servavi, ut scilicet in notis textui subjectis, errorem ingenue patefacere, sive hic a S. Alphonso fuerit admissus, sive ab Hermanno Busenbaum; sive demum a quocumque alio auctore promanaverit. Ubi sola explicatione citatio indigebat, ut ad limites veri reduceretur, id etiam fideliter praestiti. Nec semper in hac inquisitione satis fuit unum dumtaxat auctorem evolvere, a quo scilicet sanctus Doctor noster immediate desumpserat allegationem, sed quandoque plures adire debui, per quos, tamquam per gradus, ad ultimum denique ac principalem citationis fontem pervenirem. Notabilius hujus rei exemplum occurrit *lib. III, n. 31g*, ubi S. Alphonsus, de induito oratorii privati disputans, expendit primam clausulam, et quaerit: an privilegiatus transferendo domicilium in aliam dioecesim possit ibi illo uti. Cui respondet: < Affirmant communissime... Lacroix cum Silv... », quia nempe est personale privilegium. Inspiciendus igitur fuit Lacroix, ut notus fieret locus a Silvestro desumptus. Lacroix tamen, *lib. 6, part. 2, n. 269*, ad quem remittit S. Alphonsus, non

magis locum Silvestri indicat, et scribit: < Silv... cum Diana, *part. p, b. /, riso! γ*>. Tum Dianam adivi; sed spes mea delusa est; Diana enim, non jam pro ipsa propositione, sed pro ratione adjecta citat Silvestrum, et praeterea locum silentio praetermittit: < Probatur 2°, inquit, quia, sicut cessante omnino causa privilegii, ipsum cessat...; sic perseverante causa ejus concessionis, ipsa perseverat, licet aliae circumstantiae mutantur>. Et addit idem esse de quacumque dispensatione: < Sic DD... Silv. et alii, apud Bonae., *de Dispens., p. io, § /, prop, j, n. 5 et 9* >. Ulterius ergo progressus, Bonacinam percensui, sed eheu! res mihi in pejus ruit; nam quidquid dicat Diana, Bonacina *loc. cit.*, citat Silvestrum pro sententia quae negat dispensationem cessare, cessante ejus causa; et «. 5, indicat Summam Silvestri, v. *Dispensatio, qiiacr. 6*. Hinc ad Silvestrum accessi, et reperi *loc. cit.*, rem neque ipsi Bonacinae prospere contigisse; ibi enim Silvester non de finali, sed de efficiente dispensationis causa tractat, et haec dumtaxat scribit: < Sexto quaeritur quando expiret potestas dispensandi concessa. Et dicit *Dede...*, quod concessa a Papa super irregularitate vel legitimitate, durat etiam post mortem ejus, quia gratia semel facta per Papam in aliquam personam non expirât per mortem Papae... Utrum autem per mortem illius cui concessa erat talis auctoritas, expiret dispensatio jam facta, si ille dispensatus tali gratia non fuit usus; puta dispensatus fuit, ut posset ordinari, vel eligi in praelatum, et ante mortem dispensantis non accepit ordines nec fuit promotus; dicit idem ibi quod non: quia dispensatio semel canonice facta ex superveniente facto non retractatur>. Quae profecto quantum distent ab illa propositione, quae de oratorio privato probanda assumpta erat, nemo non videt; ideoque in hac editione, *lib. III, n. 319*, nota *b*, reperiens Silvestrum citatum quidem esse a Lacroix, sed allegationem ad rem non esse.

Quod ad textum Hermanni Busembaum pertinet, editionem Monasteriensem anni 1652 seligendam putavi, quippe quae, < ab auctore recognita et plurimum aucta >, castigatior ceteris est, ac melius mentem auctoris refert; sed eam quandoque cum aliis, sive antiquiore anni 1650, sive etiam quibusdam recentioribus, contuli.

In proponendis vero auctorum locis (singulos enim quosque in hac editione indicatos reperiens) eam diversitatem introduxi, ut numeris signarentur allegationes quas S. Alphonsus ipse tradidisset; contra vero, ubi S. Doctor nomen tantum auctoris ab alio mutuatus erat, et locum citatum silentio praetermiserat, nomen illius auctoris iterum exscriberetur in notis, et postea locus citatus proferretur; ut ita quid S. Alphonsi, quid vero editoris esset, lector confestim posset discernere.

Deinde notulas in margine inserendas curavi, quibus tum libri lectio facilius evaderet, tum opiniones de quolibet argumento, ac judicium S. Alphonsi de singulis opinionibus, compendiose ob oculos lectorum ponerentur.

PRAEFATIO EDITORIS.

Denique, quo strictius in officio editoris me continerem, illum tractatum ordinem servatum volui, quem ipse Beatus Doctor in suis editionibus constanter tenuit, quidquid demum alii in hac parte immutandum esse duxerint.

Huic praeparandae editioni non pauci sodales per annos plurimos incubuerunt; ex iis tres praeprimis commemorandi sunt tamquam de parente et doctore Alphonso optime meriti. Horum primus incredibili solertia et constantia libros, quotquot inveniri potuerunt, undique collegit, quorum adminiculo cogitatum opus perfici posset. Alii duo jam e vivis sublati sunt; fuerunt autem P. Michael Ulrich, qui totam operis rationem excogitavit, concordantiamque omnium Theologiae moralis editionum, quibusdam aliis ipsum adjuvantibus, quam accuratissime texuit; et P. Joannes Baptista Eichelsbacher, qui per tredecim annos in inquirendis locis auctorum citatis, indefesse adlaboravit. Rebus ita comparatis et inceptis, ego tandem postremus accessi, in aliorum messem veluti subintrans, quamquam et ipse decem et octo annos hucusque, nec sine virium jactura et valetudinis dispendio, operi huic salebroso et saepe molestissimo fere totus incubui. Bibliothecas multas non solum in hac Alma Urbe, verum etiam in aliis Italiae, Hispaniae, Galliae ac Germaniae urbibus existentes exploravi; omnium auctorum quaecumque allegata oculis meis iterum perlegi, notasque conscripsi. Paucissimi sunt, iique non magni ponderis, auctores quos reperire nequiverim; paucissima item allegata, quae ab aliis, benigne semper et humaniter, transmissa acceperim.

Vellem equidem tibi, lector benevole, opus offerre omnibus numeris absolutum; at quis unquam se quovis errore aut vitio immunem putare queat? Maxima profecto diligentia opus perficere conatus sum; at plane etiam mihi conscius sum vires non semel defecisse. In tam longo (ita de se ipse scribebat D. Joannes Mabillon in Praefatione tomi IV Annalium Ord. S. Benedicti: quae verba mea facere liceat), tam multiplicium rerum decursu, difficile, imino impossibile est non errare aliquando; errata tamen mea, ubi mihi comperta fuerint, agnoscere et emendare non erubescam, iis omnibus gratiam habiturus, qui eorum me amice et benevole admonuerint. Verum non omnino rigidos ac severos monitores censorsve mihi adesse velim. Multa mihi condonari, quae quidem tolerabilia sint, multa indulgeri opto, excepto si quid contra quemquam inofficiose, maxime si quid vel tantillum contra debitam catholicae Romanae Ecclesiae reverentiam vel doctrinam mihi nec cogitanti et nolenti excidisset. Absit enim ut ab hac regula veritatis, matre,, inquam, Ecclesia, unquam dissentiam, cujus iudicio ac censurae, quaecumque hactenus scripsi vel posthac scripturus sum, lubens, volens et ex animo submitto.

Romae, die 14 Maji, festo Patrocinii S Joseph, 1905.

LEONARDUS GAUDÉ,
r SS. Red

DECRETUM S. R. C.

QUO

CONCEDITUR SANCTO ALPHONSO TITULUS DOCTORIS ECCLESIAE

URBIS ET ORBIS.

Inter cos qui fecerunt et docuerunt, quosque Dominus Noster Jesus Christus magnos fore vocavit in regno caelorum, merito recensendus est Sanctus Alphonsus Maria de Ligorio, Congregationis a Sanctissimo Redemptore institutor et Sanctae Agathae Gothorum episcopus. Hic virtutum omnium exemplafaciens, veluti lucerna supra candelabrum posita, omnibus christifidelibus, qui in domo Dei sunt, adeo illuxit, ut jam inter cives Sanctorum et domesticos Deifuerit relatus. Quod autem sancta operatione complevit, verbis etiam et scriptis docuit. Siquidem ipse errorum tenebras, ab incredulis et Jansenianis late diffusas, doctis operibus, maximeque Theologiae moralis tractationibus distulit atque dimovit. Obscura insuper dilucidavit, dubiaque declaravit, cum inter implexas theologorum sive laxiores, sive rigidiores sententias tutam straverit viam, per quam christifidelium animarum moderatores inoffenso pede incedere possent. Simulque Immaculae Deiparae Conceptionis et Summi Pontificis ex cathedra docentis infallibilitatis doctrinas accurate illustravit ac strenue asseruit, quae postea aevo hoc nostro dogmaticae declaratae sunt. Scripturarum denique aenigmata reseravit tum in asceticis lucubrationibus, caelesti quadam suavitate refertis, tum in saluberrimo quodam commentario, quo Psalmos et Cantica in divino Officio a clericis recitanda, ad eorum pietatem fovendam et mentem erudiendam explanavit. Summam Alphonsi sapientiam jam demiratus fuerat Pius VII, sanctae memoriae, eumque commendaverat, quia voce et scriptis in media saeculi nocte errantibus viam justitiae ostendit, per quam possent de potestate tenebrarum transire in Dei lumen et regnum. Neque minori laude inusitatum vim, copiam varietatemque doctrinae in libris ab ipso conscriptis prosequutus est alter Summus Pontifex Gregorius XVI sa. me., in Litteris decretalibus, quibus Alphonso majores Caelitum honores tribuebantur.

Verum temporibus hisce nostris adeo sapientiam ejus enarrant gentes, et laudem ejus enuntiat Ecclesia, ut plurimi Sanctae Romanae Ecclesiae cardinales, fere omnes totius orbis sacrorum antistites, supremi religiosorum Ordinum moderatores, insignium academiarum theologi, illustria canonicorum collegia, et docti ex omni coetu viri supplices libellos Sanctissimo Domino Nostro Pio IX Pontifici Maximo porrexerint, quibus communia exposuere vota, ut Sanctus Alphonsus Maria de Ligorio Doctoris Ecclesiae titulo honoribusque cohonestaretur. Sanctitas Sua preces benigne excipiens, gravissimum hujusmodi negotium de more Sacrorum Rituum Congregationi expendendum commisit. Itaque in ordinariis comitiis ad Vaticanas Aedes infrascripta die collectis, Emi et Rmi Patres Cardinales Sacris tuendis Ritibus praepositi, audita relatione Emi et Rrtii Cardinalis Constantini Patrisi, Episcopi Ostiensis et Veliternensis, Sacri Collegii Decani, eidem S. Congregationi Praefecti, causaeque Ponentis, consideratis animadversionibus R. P. D. Petri Minetti, Sanctae Fidei Promotoris, Patroni causae responsis, nec non theologorum pro veritate sententiis; omnibus

denique severissime hinc inde libratis, unanimi consensu rescribendum t cnsuerunt:
Consulendum Sanctissimo pro concessione seu declaratione et extensione ad universam Ecclesiam tituli Doctoris in honorem S. Alphonsi Mariae de Ligorio, cum Officio et Missa jam concessis, addito *Credo*, Antiphona ad Magnificat in utrisque Vesperis *O Doctor*, ac Lectionibus I Nocturni *Sapientiam*, et VIII Responsorio *In medio Ecclesiae*. *Die 11 Martii 1871.*

Postmodern facta horum omnium et singulorum eidem Sanctissimo Domino Nostro Pio Pa pa e IX, per infrascriptum ipsius Sacrae Congregationis Secretarium, fidei relatione, Sanctitas Sua S. Congregationis rescriptum adprobavit cl confirmavit; ac desuper generale decretum Urbis et Orbis expediri mandavit, die 23 iisdem mense et anno-

G Ep. Ostien. et Vclitern. Card. Pat r izi, S. R. C. Praef.

Loco Signi

D. Bartolini, S. R. C. Secrctarins.

LITTERAE APOSTOLICAE
DE SANCTO ALPHONSO MARIA DE LIGORIO

TITULO ECCLESIAE DOCTORIS AUCTO.

PIUS PP. IX

AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Qui Ecclesiae suae nunquam se defuturum spopondit Christus Dominus, quum maxime in rem suae immaculatae Sponsae esse perspexerit, insignes excitat pietate et doctrina viros, qui, repleti spiritu intelligentiae, tamquam imbres mittant eloquia sapientiae suae. Neque enim sine providentissimo Omnipotentis Dei consilio factum est, ut, quum Jansenistarum doctrina novatorum oculos in se converteret, errorisque specie multos alliceret, ageretque transversos, tunc potissimum extaret Alphonsus Maria de Ligo rio, Congregationis a Sanctissimo Redemptore institutor, et Sanctae Agathae Gothorum episcopus, qui, bonum certans certamen, os aperiret suum in medio Ecclesiae; scriptisque doctis et laboriosis, istam ab inferis excitatam pestem radicitus evellendam, et ab agro dominico exterminandam curaret. Neque vero has solum sibi partes depoposcit Alphonsus; sed in Dei gloriam, spiritualemque hominum salutem unice intendens animum, plurimos libros conscripsit, sacra eruditione et pietate refertos, sive inter implexas theologorum tum laxiores, tum rigidiores sententias, ad tutam muniendam viam, per quam christifidelium animarum moderatores inoffenso pede incedere possent; sive ad clerum informandum, instituendum; sive ad catholicae fidei veritatem confirmandam, et contra cujuscumque generis aut nominis haereticos defendendam; sive ad asserenda hujus Apostolicae Sedis jura; sive ad fidelium animos ad pietatem excitandos. Hoc porro praedicari verissime potest, nullum esse vel nostrorum temporum errorem, qui, maxima saltem ex parte, non sit ab Alphonso refutatus. Quid quod ea, quae, tum de Immaculata Sanctae Dei Genitricis Conceptione, tum de Romani Pontificis ex cathedra docentis infallibilitate, plaudente christiano populo, et frequentissimo universi catholici orbis antistitum consessu approbante, a Nobis sancita sunt, in Alphonsi operibus repenuntur, et nitidissime exposita, et validissimis argumentis demonstrata?

Quamobrem in hunc perbelle cadit nobilissimum illud divinae Sapientiae praeconium: Non recedet memoria ejus, et nomen ejus requiretur a generatione in generationem: sapientiam ejus enarrabunt gentes, et laudes ejus enuntiabit Ecclesia. Ac Pius VII, praedecessor Noster, recolendae memoriae, summam Alphonsi sapientiam demiratus, gravissimum hoc de eo protulit testimonium: Voce, nimirum, ac scriptis in media saeculi nocte errantibus viam justitiae ostendisse, per quam possent de potestate tenebrarum in Dei lumen ac regnum transire. Item fcl. rec. decessor Noster Gregorius XVI incredibilem Alphonsi dicendi vim, copiam varietatemque doctrinae maximis laudibus prosequutus, eum Sanctorum Caelitum fastis adseripsit. Tandem nostris hisce temporibus, plurimi Sanctae Romanae Ecclesiae cardinales, omnes totius orbis sacrorum antistites, supremi religiosorum Ordinum moderatores,

insignia sodalium theologorum corpora, illustria canonicorum collegia, et docti ex omm coetu viri supplices Nodis preces porrexerunt, ut Sanctum Alphonsnm Mariam de Ligorio Doctoris Ecclesiae titulo honoribusque augeamus. Nos itaque, piis hisce precibus obsecundare lubenti animo volentes, gravissimum hoc negotium ut moris est, Congregationi VV. FF. NN. S. R. E. Cardinalium tuendis Ecclesiae Ritibus praepositorum expendendum commisimus. Jam vero cum dicta W. FF. NN. Congregatio in ordinariis comitiis ad Vaticanas Aedes die xi Martii hujus vertentis anni habitis, audita relatione Venerabilis Fratris Nostri Constantini S. R. E. Cardinalis Patritii nuncupati, episcopi Ostieu. et Vclitcrnen., ejusdem Congregationis Praefecti, caesaeque Ponentis; consideratis animadversionibus dilecti filii Petri Minetti presbyteri, Fidei Promotoris; item patroni causae responsis, nec non theologorum pro veritate sentiis; omnibus denique rationum momentis sedulo attenteque perpensis, unanimi consensu rescribendum censuerunt: Consulendum Sanctissimo pro concessione, seu declaratione et extensione ad universam Ecclesiam tituli Doctoris in honorem S. Alphonsi Mariae de Ligorio, cum Officio et Missa jam concessis; addito Credo, Antiphona ad Magnificat in utrisque Vesperis O Doctor, ac Lectionibus I Nocturni Sapientiam, et VIII Responsorio In medio Ecclesiae; - Nos rescriptum istud, edito die xxni ejusdem mensis et anni generali Urbis et Orbis decreto, approbandum confirmandumque existimavimus.

At enim dilectus filius Nicolaus Manron, Superior Generalis et Rector Major Congregationis Santtssimi Redemptoris ad jam memoratam Cardinalium Congregationem tuendis Ecclesiae Ritibus supplex adiit, ut in Festo ejusdem Sancti Alphonsi, per decretum, de quo habita ante mentio est, inter Ecclesiae Doctores adseiti, in Martyrologio Romano, post verba: Sanctorum fastis adseripsit, sequentia adderentur: Et Pius IX, Pontifex Maximus, ex Sacrorum Rituum Congregationis consulto, universalis Ecclesiae Doctorem declaravit; item in VI Lectione, post verbum: accensuit, haec alia: Tandem Pius IX, Pontifex Maximus, ex Sacrorum Rituum Congregationis consulto, universalis Ecclesiae Doctorem declaravit; atque concessionem omnes hac super re factae, Apostolicis Nostris Litteris confirmarentur. Quae quidem Cardinalium Congregatio cum in conventu, die xxu mensis Aprilis hujus anni de more habito, rescripserit: Pro gratia; Nos die xxvn mensis ejusdem, rescriptum illud ratum habuimus, atque Apostolicas Litteras in forma Brevis expediri mandavimus. Quae cum ita sint, memorati dilecti filii Nicolai Manron obsequiti votis, deque consilio VV. FF. NN. Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium Congregationis legitimis Ritibus cognoscendis, Auctoritate Nostra Apostolica, tenore praesentium, titulum Doctoris in honorem Sancti Alphonsi Mariae de Ligorio, Congregationis a Sanctissimo Redemptore institutoris et Sanctae Agathae Gothorum episcopi, confirmamus, seu, quatenus opus sit, denuo ei tribuimus, impertimus; ita quidem ut in universali Catholica Ecclesia semper is Doctor habeatur, atque in die festo anniversario tum a regulari, tum a saeculari clero celebrando, Officium et Missa fiat juxta Sacrae Rituum Congregationis decretum rescriptumque, quod memoravimus. Praeterea hujus Doctoris libros, commentaria, opuscula, opera denique omnia, ut aliorum Ecclesiae Doctorum, non modo privatim, sed publice in gymnasiis, academiis, scholis, collegiis, lectionibus, disputationibus, interpretationibus, concionibus, sermonibus, omnibusque aliis ecclesiasticis studiis, christianisque exercitationibus, citari, proferri, atque, cum res postulaverit, adhiberi volumus et decernimus.

Tandem, ut christifidelium pietas ad hujus Doctoris diem festum rite colendum, ejusque opem pie implorandam magis accendatur, de Omnipotentis Dei misericordia, ac BIL Petri et Pauli, Apostolorum ejus, auctoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus christifidelibus, qui in die festo ejusdem Doctoris, aut uno ex septem diebus continuis immediate subsequentibus, uniuscujusque christifidelis arbitrio sibi deligendo, verepocnitentes et sacramentali confessione praemissa, Sanctissimam Eucharistiam sumpserint, et quamlibet ex ecclesiis Congregationis Sanctissimi Redem-

ptoris devote visitaverint, ibique pro Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione, ac Sanctae Matris Ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, quo die praedictorum td egerint, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem, quae etiam animabus christifidelium, quae Deo in caritate conjunctae ab hac luce migraverint, per modum suffragii applicari poterit, misericorditer in Domino in perpetuum concedimus.

Quocirca universis VV. FF. Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis et dilectis filiis aliarum Ecclesiarum Praelatis per universum terrarum orbem constitutis per praesentes mandamus, ut quae superius sancita sunt, in suis provinciis, civitatibus, ecclesiis et dioecesibus sollemniter publicari, et ab omnibus personis ecclesiasticis saecularibus et quorumvis Ordinum regularibus, ubique locorum et gentium inviolabiliter et perpetuo observari procurent. Haec praecipimus atque mandamus, non obstantibus Apostolicis, ac in universalibus, provincialibusque et synodalibus conciliis editis, generalibus vel specialibus Constitutionibus et Ordinationibus, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut praesentium Litterarum transumptis seu exemplis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personae in ecclesiastica dignitate constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae adhiberetur ipsis praesentibus, si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae, apud S. Petrum sub annuto Piscatoris, die vn Julii m d c c c l x x l Pontificatus Nostri anno vigesimosexto.

*Pro Diio Card. Paracciani Clarelli,
Felix Profili, Substitutus.*

Loco ☐ Annuli Piscatoris.

EPISTOLA NUNCUPATORIA SANCTI ALPHONSI

BEATISSIMO AC SANCTISSIMO PATRI

PONTIFICI MAXIMO

ALPHONSUS DE LIGORIO.

Tuae dignitatis Majestas, Beatissime Pater, doctrinae, atque eruditionis tuae fastigium, ne Tibi hoc meum Opus Morale simpliciori, ac prorsus humili stylo conscriptum exhiberem, aut suadere me omnino, aut dubitantem deterrere magnopere debuissent: summa vero Sanctitatis Tuae benignitas, ac ferventissimus zelus, qui in Te semper enituit, prius ut optimi praesulis singularum ecclesiarum partes absolveres, et deinde ut Summi universalis Ecclesiae Pastoris muneri vigilantissime satisfaceres, me impulerunt, ut hos tenues labores meos, quos nonnisi pro animarum salute suscipere, et in publicam edere lucem constitui, Tibi libentissime dedicarem. Cum enim fuisset Dei beneficio vocatus ad missionum ministerium pro adjuvandis populis per rura dispersis, iisque potissimum, qui spiritualibus magis destituuntur auxiliis, visa mihi ad hoc fuit necessaria scientia plusquam mediocris rerum moralium, quae tum ad instruendas, tum ad regendas animas esset accommodata. Qua de re tam pro mea, quam pro juvenum nostrae Sodalitatis intelligentia opportunum duxi opiniones probabiliores utilioresque ad animarum salutem seligere. Cumque plurimis per plures annos relectis auctoribus tam benignae, quam rigidae sententiae, alios nimium benignitati indulgentes, alios nimium austeritati addictos comperissem, operae pretium me facturum credidi, si librum ederem qui mediam viam tenens, sententias magis veritati consonas, magisque scitu necessarias ad conscientias dirigendas exponeret; atque, hac arrepta opportunitate, multa in eo ad praxim pertinentia, quae sacrarum missionum exercitio didiceram, fratribus meis committerem. Opus Deo juvante coepi et absolvi, et absolutum typis demandavi: quod cum universe fuerit acceptum, rursusque debuerit publici juris fieri in meliorem ordinem redegi, diligentius quibusdam doctrinis enucleatis, compluribus aliis adjectis, additisque insuper aliquibus dissertationibus de infallibilitate definitionum Pontificiarum, et de earundem supra conalia superioritate.

At quia libri omnes, qui ex theologiae principiis, fidei ac morum controversias pertractant, Tibi soli debentur, qui et summus es theologiae princeps, unusque Ecclesiae moderator, divinae veritatis conservator et vindex, unusque controversiarum iudex, ab ipso Deo singulari providentia ad hoc constitutus, prout dixit Maximianus episcopus Constantinopolitanus (Epist. ad Orientales): « Omnes fines terrae, omnesque

- veram fidem profitentes in Romanorum Pontificum potentiam tamquam in solem
- « respicere, quem de ceteris mortalibus ex terrarum orbe conditor orbis elegit, cui
- cathedram magisterii pncipaliter possidendam tenere perpetuo privilegii jure

« concessit, ut quisquis divinum aliquod, sive profundum nosse desiderat, ad hujus
« praeceptionis oraculum doctrinamque recurrat ».

Hinc juste hoc opus Tibi dicandum existimavi, eoque magis, quod una ex praecipuis causis, quae me ad illud edendum induxerunt, fuit, ut cognitas omnes haberent saluberrimas bullas epistolasque encyclicas Tuas, quae tantopere profuerunt et proderunt usque ad saeculorum consummationem universali morum reformationi cunctorum fidelium: quandoquidem in eisdem S. T. summa prudentia neque ad nimium rigorem, neque ad nimiam benignitatem declinans, sed temporum defectui condescendens, mira suavitate disposuit id quod cum ingenti animi fortitudine sibi proposuerat.

Fuit praeterea mihi consilium plurimas in medium doctrinas proferre, quas ex aureis Tuis operibus sum edoctus, quibusque S. T. non pauca immortalī recordatione digna, atque ediscenda universae reipublicae litterariae tradidit. Haec enim Tua grandis doctrinae eminentia, non minus quam reliquae quae in Te elucent virtutes, nempe morum integritas, admiranda a propinquis alienatio, prudentia singularis, incomparabilis salutis animarum zelus, et summo sacerdotio apprime necessarius, Te supremo Pontificatu dignissimum reddiderunt.

Demum, si librorum dedicationes solent testes esse grati animi, ac non immemoris acceptorum ab aliquo magno principe beneficiorum, cum unus ipse sim ex Fratribus Congregationis SS. Redemptoris, cui Tu nuper Apostolicam auctoritatem benignissime accommodasti, oportebat jure merito, ut Tibi uni hoc opus sisteretur, ac praeterea nemini.

Tu igitur, Beatissime Pater, per illam, qua genus humanum complecteris, caritatem, per curam illam quam Christianis omnibus enixe et debes et praestas, per illum ipsum cujus in terris vices fungeris Jesum Christum, excipe pietate qua soles hoc qualccumque munusculum, quod Tibi sacro et praesento, ut modereris, corrigas, deleas quicquid in eo veritati absonum visum fuerit; et si quid boni est, faveas et tuearis, paternaque ac Apostolica Benedictione Tua prosequi non dedigneris tum opus ipsum, ut animarum prosit saluti, tum me sodalesque meos, ut in nostro ministerio divinae gloriae coopérantes, uberrimum in vinea Domini fructum reportare valeamus.

Nostrum autem erit jugiter Deo fundere preces, ut universo christiano orbi Sanctitatem Tuam diu servet incolumem, diuque in terris relinquat, quo tandem aliquando, non sine Omnipotentis Dei praesidio, catholicae religionis hostes, omnesque a vera fide aberrantes ad ovile fideliumque coetum, ad unicum salutis portum felicissime deducantur.

RESPONSUM BENEDICTI XIV

DILECTO FILIO ALPHONSO DE LIGUORI, PRESBYTERO CONGREGATIONIS
SANCTISSIMI REDEMPTORIS

BENEDICTUS XIV

DILECTE FILI, SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM.

Abbiamo ricevuta una sua lettera degli otto di Giugno, unitamente coi secondo tomo della sua Morale, ed altri pure suoi libri di minor mole, ma di gran profitto per la salute delle anime. Noi la ringraziamo dei regalo, ed avendo data una seorsa al libro della sua Morale (ch'è dedicato a Noi, dei che rendiamo particolari grazie), l'abbiamo ritrovato pieno di buone notizie; ed ella può restar sicura del gradimento universale e della pubblica utilità. Tratto tratto l'anderemo leggendo, e speriamo che quanto leggeremo, corrisponderà a quanto abbiamo letto. Terminiamo coi darie l'Apostolica Benedizione.

Datum Romae apud S. Mariam Majorem die 15 Julii 1755.
Pontificatus Nostri anno decimo quinto.

PRAEFATIO SANCTI ALPHONSI

AD LECTOREM

QUI ROGATUR LEGERE HANC PRAEFATIONEM PRO INTELLIGENTIA
TOTIUS OPERIS.

Cum praecipuum sit intentum nostrae minimae Congregationis SS. Redemptoris missionibus vacare, cumque missionariorum exercitio necessario annexum sit munus conscientias hominum instructionibus et confessionibus dirigere: ideo plurimis abhinc annis excogitavi juventuti Sodalitatis nostrae librum de re morali tractantem tradere, qui mediam inter alios aut nimis rigidos, aut nimis benignos viam teneret. Opus absolvi, sed quia nimis festinanter fuit illud typis demandatum, ut aliis satisfacerem, mihi non satisfeci; plura enim in eo vel non bene excussa exciderunt, vel confuso ordine fuerunt exposita. Idcirco, cum ea diligentiore examine, nec non clariore methodo indigere animadvertissem, animum ad secundam editionem applicui, in qua ad meliorem ordinem omnia redigere curavi, et utillimis doctrinis librum copiosiore reddere. Nonnullas etiam opiniones (temporis decursu rebus ad sedulio-rem trutinam revocatis), hominem me agnoscens, reformavi. Neque in hoc erubui, cum D. Augustinus non erubuerit in pluribus se retractare; sicut etiam D. Thomam fecisse testantur Cajetanus, Catharinus et Capreolus, ac ipse Doctor Angelicus (3 p., quaest. 9, art. 4.) sic fassus est: *Quamvis aliter alibi scripserim*. Ut enim Tullius dixit: *Sapientis est mutare consilium*. Et alibi: *Nunquam laudata fuit in una sententia permansio*.

Nemini autem superfluum videatur, post tot libros scientiam moralem pertractantes, hunc me suscepisse laborem, quasi actum agerem; cum etenim plurimos legerim auctores, alios inveni, qui plus aequo indulgentes iis qui (ut ait Isaias cap. 30) dicunt: *Nolite aspicere nobis ea quae recta sunt, loquimini nobis placentia*; consuunt pulvillos sub eorum capite, ut in peccatis misere conquiescant: haud enim dubitandum, multum detrimenti Dei Ecclesiam sentire ex istorum auctorum sectatoribus, cum major hominum laxioris vitae pars ad illos concurrat. Contra vero reperi alios, qui ad reprobanda assueti quaecumque extremam rigiditatem non sapiunt, consilia cum praeceptis confundunt, novisque mandatis conscientias aggravant, humanam imbecillitatem nihil pensi habentes, nihilque memores illius sacri canonis (cap. ult de Transacti qui admonet: *In his vero, super quibus jus non invenitur expressum, procedas aequitate servata, semper in humaniorem partem decimando, secundum quod personas et causas, loca et tempora videris postulare*. Et hoc modo jugum Christi Domini, quod est suave, intolerabile reddunt, viamque salutis, sic pluribus praecludunt, juxta illud S. Ambrosii: *Sunt etiam in nobis qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam, statuentes duriora praecepta, quae non possit humana conditio sustinere*. (In Psal. 118, Scrm. 5.) Utraque sane extremitas maxime periculosa; nam prima spatiosam viam relaxatione ad perditionem aperit; altera (ut ait perdoctus Cabassutius in Theor. jur. Pracf. ad Lect.) duplici tramite urget animas in ruinam, erronea scilicet conscientia et desperatione; cum plurimi, audita hac rigidiora doctrina, in mortalia labuntur, vel credentes inesse lethale peccatum ubi non est, vel nimia difficultate deterriti, impossibile putantes eo modo posse salvari, salutis suae curam penitus abjiciunt.

Propterea in lucem edere deliberavi hoc novum opus, quod inter opiniones nimis severas medium locum teneret, quodque non tam diffusum esset, ut non facile legeretur; nec tam breve, ut in multis deficeret. Concinnatas in hoc reperias omnes quaestiones et res morales, quae magis ad praxim deserviunt. Ut vero sententias veritati conformiores seligerem in quacumque quaestione, non parum laboris impendi; per plures enim annos quamplurima auctorum classicorum volumina evolvi tam rigidae quam benignae sententiae, quae ultimo (ut arbitror) in publicum prodierunt. Praesertim autem sedulam operam navavi in adnotandis doctrinis D. Thomae, quas in suis fontibus observare curavi. Insuper in controversiis intricatioribus etiam doctos juniores consului.

Praeterea hic invenies, in suis propriis locis diligenti studio adnotatos, textus tum canonicos tum civiles ad rem pertinentes. Item propositiones damnatas, et (quod utilius) decreta recentiora Summorum Pontificum, et praecipue bullas sanctionesque nuper editas a SS. D. N. Papa Benedicto XIV. Nec non plurima hic exposui, quae magis missionum et Confessionum exercitio, quam librorum lectione didici. Ut autem justa methodus servaretur, Medullam Hermanni Busembaum praemittendam censi, non jam ut omnes ipsius auctoris opiniones approbarem, sed tantum ut ejusdem methodum sequeretur, quae, inter aliorum auctorum methodos, ad res morales exponendas valde accommodata mihi visa fuit; deinde ut tyronibus nostrae Congregationis, juxta finem mihi principaliter propositum, magis prodessem, ad modum captu faciliorem meas Appendices studui exarare. In hoc enim maxime incubui, ut potius in claritate, quam in sermonis elegantia abundarem.

In delectu autem sententiarum ingens cura mihi fuit semper rationem auctoritati praeponere; et priusquam meum ferrem judicium, in eo (ni fallor) totus fui, ut in singulis quaestionibus me indifferenter haberem, et ab omni passionis fuligine expoliarem. Quod satis, benevole Lector, ex eo cognoscere poteris, quod ego non paucas sententias, quas in prioribus hujus operis editionibus tenueram, in hac postrema mutare non dubitavi. Ceterum satagi ut plurimum meam exponere sententiam, justum pondustribuendo majoris, vel aequalis, vel minoris probabilitatis cuique sententiae, prout meae imbecillitati visum fuit, ne ancipitem relinquerem lectorem, more aliquorum, qui sententias aliorum tantum referentes, non parum exosos legentibus se praebent. Ubi vero non inveni rationem pro una parte convincentem, non sum ausus oppositam damnare, more aliorum, qui nimis facile reprobant opiniones, quas plures et graves auctores tuentur, quorum doctrinas praelaudatus N. SS. P. Benedictus (longe ab illis alienus, qui eas liberius parvipendunt) in suis elaboratis operibus, et omni-gena eruditione refertis, non sine aestimatione commemorat, et saepe eis utitur; quin etiam ipsorum opinionibus non parum defert, iisque innixus in multis christi-fideles instruit, ut videre est in suo Bullario.

Caeterum, benigne Lector, te admonitum volo, ne existimes me opiniones illas approbare, ex eo quod non reprobem; eas enim quandoque fideliter exponam cum suis rationibus et patronis, ut alii pro sua prudentia, cujus ponderis sint, adjudicent. Deinde advertas, quod cum aliquam opinionem veriolem voco, tum contrariam non habeo ut probabilem, etsi non expresse ut improbabilem damnem. Insuper quando unam ex sententiis probabiliorem appello, nullo judicio dato de probabilitate alterius, aut utor hoc verbo: *non audeo damnare*, non propterea intelligo eam probabilem dicere, sed judicio prudentiorum remittere. Si autem observare vis, quodnam Systema tenendum ipse censeam circa moralium opinionum electionem, vide *cap. 3, in Tract, altero de Conscientia probabili, pag. 7, n. 53 et seq.* Vale.

• Haec loci indicatio refertur ad octavam editionem. In praesenti vero editione, Systema morale habetur /uf. 25, *tract. de Conscientia, n. 54 et seq.*

PROPOSITIONES DAMNATAE
AB ALEXANDRO VII

Feria 5, die 24 Septembris 1665,

In Congregatione Generali Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis, coram SSmo D. N. Alexandro Papa VII mature discussis infrascriptis propositionibus:

1. Homo nullo unquam vitae suae tempore tenetur elicere actum fidei, spei et caritatis ex vi praeceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat

3 Sententiam asserens, bullam Coenae solum prohibere absolutionem haeresis, et aliorum criminum quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini. in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1626, 18 Julii in Consistorio sacr. Congr. Eminentiss. Card, visa et tolerata est.

4. Praelati regulares possunt in foro conscientiae absolvere quoscumque saeculares ab haeresi occulta, et ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse haereticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit poenitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione; ac proinde non est denuntiandus.

7. Modus evitandi obligationem denuntiandae sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi

8. Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus, ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani octavi.

9. Post decretum Urbani, potest sacerdos, cui Missae celebrandae traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam jramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confessione omissa, seu oblita, ob instans periculum vitae aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus episcopis reservatis, non obtenta ad id episcoporum facultate.

13. Satisfacit praecepto annuae confessionis, qui confitetur Regulari, episcopo praesentato, sed ab eo injuste reprobato.

14. Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit praecepto Ecclesiae.

15. Poenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem, non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum religioso vel clerico, calumniatorem gravia crimina de se vel sua religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit: uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi religioso, vel ejus religioni, publice et coram gravissimis viris praedicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, a quo iniqua ceno imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus, occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

Restitutio a Pio V imposita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam judicis, eo quod sit poena.

21. Habens capellaniam collativam aut quodvis aliud beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suae obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica interveniente pecunia, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiae, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subicere praecepto.

24. Mollities, sodomia et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimae, ideoque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.

S. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis praecepto, dicens: Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones aequae probabiles, potest iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius prae alio.

27. Si liber sit alicujus junioris et moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse a Sede Apostolica tamquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium propositionum examini cura et studium impenditur, interea idem Sanctissimus, re mature considerata, statuit et decrevit, praedictas propositiones et unamquamque ipsarum, ut minimum tamquam scandalosas esse damnandas et prohibendas, sicut eas damnat ac prohibet: ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputative, publice aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (praeterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districte in virtute sanctae obedientiae et sub interminatione divini iudicii prohibet omnibus christifideiibus cujuscumque conditionis, dignitatis ac status, etiam speciali et specialissima nota dignis, ne praedictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Deinde Feria 5, die 18 Martii 1666.

Propos. 29. In die jejunii, qui saepius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute a praecepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova et lacticinia in quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque elemosynas, quas antea beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit praecepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici praecepto pro die praesenti, et crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiae uti privilegiis suis, quae sunt expresse revocata per concilium Tridentinum.

37. Indulgentiae concessae Regularibus, et revocatae a Paulo quinto, hodie sunt revalidatae.

38. Mandatum Tridentini, factum sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non praeceptum.

39. Illa particula *quamprimum* intelligitur, cum sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quae dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem, quae ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris et pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarium ad ejiciendam concubinam, si haec nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarium, vulgo *rcgalo*, dum deficiente illa, nimis aegre ageret vitam, et aliae epulae taedio magno concubinarium afficerent; et alia famula nimis difficile inveniretur.

42. Licitum est mutuanti, aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quam per decem annos.

44. Quoad forum conscientiae, reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censurae.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

PROPOSITIONES DAMNATAE

AB INNOCENTIO XI

Feria 5, die 4 Martii 1679.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id velet lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis aut episcopalis.

2. Probabiliter existimo, judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim, dum probabilitate sive intrinseca sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabilis.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigore quinquenniis per se obligare praeceptum cantatis erga Deum.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam qua justificari possumus.

8. Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus finiri.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno formali.

11. Praeceptum proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in saecularibus invenies, etiam in regibus, superfluum statui Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere et desiderare: non quidem ex displicentia personae, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis haereditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex haereditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub praeceptum speciale et secundum se.

17. Satis est actum fidei semel in vita elicere.

18. Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri: ut Deo et fidei gloriosum consulo; tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipsos magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis; immo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio creaturarum similive motivo, ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine, juret se non fecisse aliquid quod revera fecit, intelligit intra se aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis additum verum, revera non mentitur nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens et studiosa.

28. Qui mediante commendatione vel munere, ad magistratum vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali praestare juramentum, quod de mandato regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa justo Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter haec Ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat; et post impactam alapam vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quae actu possidemus, sed etiam ad quae jus inchoatum habemus, et quae nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam haeredi, quam legatario contra injuste impedientem, ne vel haereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere; sicut et jus habenti in cathedram vel praebendam, contra earum possessionem injuste impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fetus» ne puella deprehensa gravida oeddatur aut infametur.

35. Videtur probabile, omnem fetum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, et tunc primum incipere eandem habere cum paritur; ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli et famulae domesticae possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra lictus est, etiam respectu ejusdem personae, et cum contractu retrovenditionis praevis inchoato cum intentione lucris.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda; et nullus sit, qui non majoris daret pecuniam praesentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatorio exigere, et eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquam ex benevolentia et gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam et honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; immo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris aestimetur, quam res spiritualis.

47. Cum dixit concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, et Ecclesiae magis utiles ipsi judicaverint, ad ecclesias promoveant: concilium vel primo videtur per hoc *digniores* non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundo, locutione minus propria ponit *digniores*^ ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, et solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturae prohibita non est Unde si Deus eam non interdixisset, saepe esset bona, et aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem; et multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Praeceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit praecepto Ecclesiae de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immo quatuor simul a diversis celebrantibus audit

54. Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Praecepto Communionis annuae satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens Confessio et Communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota praedestinationis.

57. Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus poenitendum, qualis, verbi gratia, potest contingere in die magnae alicujus festivitatis aut indulgentiae.

60. Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturae aut Ecclesiae, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat se dolere et proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest et non vult omittere, quin immo directe et ex proposito quaerit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quaerere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium Sanctissimae Trinitatis et Incarnationis Domini Nostri Jesu Christi.

65. Sufficit illa mysteria semel credidisse.

PROPOSITIONES DAMNATAE AB ALEXANDRO VIII

Cum feria quinta, die 24 Augusti 1690, in Congregatione Generali Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis fuissent in examen adductae duae sequentes propositiones, videlicet :

1. Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali: formalis vero, in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative: hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitae suae moralis.

2 Peccatum philosophicum seu morale est actus humanus disconveniens naturae rationali et rectae rationi. Theologicum vero et mortale est transgressio libera divinae legis. Philosophicum quantumvis grave, in illo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque aeterna poena dignum.

SS. Pontifex primam propositionem declaravit haeticam ; secundam, temerariam, scandalosam, etc

Deinde ferta quinta, die 7 Decembris, idem SS. Alexander Papa VIII damnavit sequentes 31 propositiones.

1. In statu naturae lapsae ad peccatum formale et demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, et libertate Adami peccantis.

2. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturae, haec in statu naturae lapsae operantem ex ipsa non excusat a peccato mortali.

3. Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.

4. Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus et solis fidelibus.

fi. Pagani, Judaei, haeretici alique hujus generis nullum omnino accipiunt a Jesu Christo influxum: adeoque hinc recte inferes, in illis esse voluntatem nudam et inermem sine omni gratia sufficienti.

6. Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis quam perniciosa est, sic ut proinde merito possimus petere: *A gratta sufficienti, libera nos Domine.*

7. Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio vel mundi: si Dei, caritas patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

8. Necesse est. infidelem in omni opere peccare.

9. Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem et disconvenientiam cum natura, sine ullo ad Deum offensum respectu.

10. Intentio, qua quis detestatur malum et prosequitur bonum, mere ut caelestem obtineat gloriam, non est recta nec Deo placens.

11 Omne quod non est ex fide Christiana supernatural!, quae per dilectionem operatur, peccatum esL

12- Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides ; et etiamsi videantur credere, non est fides divina, sed humana.

13. Quisquis etiam humanae mercedis intuitu Deo famulatur, caritate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

14. Timor gehennae non est supematuralis.

15. Attritio, quae gehennae et poenarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiae Dei propter se, non est bonus motus ac supematuralis.

16. Ordinem praemittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia aut institutio Ecclesiae, sed ipsa Christi lex et praescriptio, natura rei idipsum quodammodo dictante.

17. Per illam praxim mox absolvendi ordo poenitentiae est inversus.

18. Consuetudo moderna quoad administrationem sacramenti Poenitentiae, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, et multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed pro abusu.

19. Homo debet agere tota vita poenitentiam pro peccato originali.

20. Confessiones apud religiosos factae, pleraeque vel sacrilegae sunt vel invalidae.

21. Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi et incongrua poenitentia, seu satisfactione, ob quaestum seu lucrum subsidii temporalis.

22. Sacrilegi sunt iudicandi, qui jus ad Communionem percipiendam praetendunt, antequam condignam de delictis suis poenitentiam egerint.

23. Similiter arcendi sunt a sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus et omnis mixtionis expers.

24. Oblatio in templo, quae fiebat a B. V. Maria in die Purificationis suae per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, et alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit purificatione, et quod filius qui offerebatur, etiam macula matris maculatus esset secundum verba legis.

25. Dei Patris sedentis simulacrum nefas est christiano in templo collocare.

26. Laus, quae defertur Mariae ut Mariae, vana est.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: /; / *nomine Patris, etc.*, praetermissis illis: *Ego te baptizo*.

28. Valet Baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: *Non intendo facere quod facit Ecclesia*.

29. Futilis et toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra concilium oecumenicum auctoritate, atque in fidei quaestionibus decernendis infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere et docere, non respiciendo ad ullam Pontificis bullam.

31. Bulla Urbani octavi *In eminenti* est subreptitia.

Hinc refert addere quinque Propositiones circa Duellum proscriptas a Benedicto XIV in bulla Detestabilem, edita die 10 Nov. anni 1752.

1. Vir militaris, qui nisi offerat vel acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, abjectus, et ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se suosque sustentat, privaretur, vel promotionis alias sibi debitae ac promeritae spe perpetuo carere deberet, culpa et poena vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.

2. Excusari possunt etiam honoris luendi, vel humanae vilipensionis vitandae gratia, duellum acceptantes vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse securam, utpote ab aliis impediendam.

3. Non incurrit ecclesiasticas poenas ab Ecclesia contra duellantes latas, dux vel officialis militiae acceptans duellum ex gravi metu amissionis famae et officii.

4. Licitum est in statu hominis naturalis acceptare et offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio eorum jactura propulsari nequit.

5. Asserta licentia pro statu naturali applicari etiam potest statui civitatis male ordinatae, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia magistratus, justitia aperte denegatur.

LIBER PRIMUS

DE REGULA ACTUUM HUMANORUM.

TRACTATUS PRIMUS

DE CONSCIENTIA

Monitum Auctoris. - Adverte, Lector benevole, quod primum hunc Tractatum de Conscientia, quo aditus ad universam moralem Theologiam aperitur, speciali studio a me elucubratum, pro faciliiori alumnorum meorum instructione apponere volui. Hoc dico, quia deinde omnes alios Operis Tractatus ab alieno Auctore virgulis signatos inuenies, meis tamen Adnotationibus adjunctis. Elegi autem illos alterius Auctoris Tractatus inserere, ut ordinem rerum ab eo servatum sequerer: eo quod talis ordo, propter rerum distinctionem et connexionem, optimus universe a pluribus reputatus est.

CAPUT I.

Quid Conscientia et quotuplex, et quaenam sequenda.

1. De regula remota et proxima actuum humanorum. — 2. De conscientia et synderesi. — 3. De conscientia recta et erronea. — 4. De eo qui sequitur conscientiam vincibiliter erroneam. — 5. De eo qui sequitur conscientiam invincibiliter erroneam. — 6. An sic operans meritum acquirat in operando. — 7. Respondetur objectioni adversariorum. — 8. An detur conscientia invincibiliter erronea circa praecepta naturalia. (Remissive ad Tract. II, de Legib., n. 170). — 9. De eo qui putat erronee desiderium malum non esse peccatum. — 10. De conscientia perplexa. — 11. De conscientia scrupulosa. Signa scrupulosorum. — 12. Remedia et praesertim obedientiae. — 13. De periculo scrupulosi qui non obedit. — 14. De regulis generalibus assignandis. — 15. Quomodo confessorius gerere se debet cum scrupulosis, qui timent assentin' cui-libet pravae cogitationi. — 16. Quomodo cum iis, qui semper dubitant de confessionibus praeteritis. — 17. Quomodo cum iis, qui in omni actione peccare formidant. — 18. Quid de iis, qui operantur cum actuali timore. — 19. Scrupulosi non peccant scrupulos vincendo, quin illos prius deponant.

Duplex
luum*
hû
norum.

1. - Duplex est regula actuum humanorum; una dicitur remota, altera proxima, — *Pctno*(ai sive materialis, est lex divina; *proxima* vero, sive formalis, est conscientia: quia, licet conscientia in omnibus divinae legi conformari debeat, bonitas tamen aut malitia humanarum actionum nobis innotescit, prout ab ipsa conscientia apprehenditur, uti docet S. Thomas: *Ratio humana est regula voluntatis humanae, ex qua ejus bonitas mensuretur* '. Et clarius alio in loco: *Actus humanus judicatur virtuosus vel vitiosus, secundum bonum apprehensum, in quod per se voluntas fertur, et non secundum materiale objectum actus* 4.

Prius agemus de regula proxima, nempe de *Conscientia*; deinde de remota, nimirum de *Legibus*.

2. - Conscientia definitur sic: *Est iudicium sen dictamen practicum rationis, quo judicamus quid hic et nunc agendum ut bonum, aut vitandum ut malum*. Dicitur autem conscientia *dictamen practicum*, ad differentiam synderesis, quae est cognitio speculativa principiorum universalium ad bene vivendum, scilicet: *Dais est colendus. Quod tibi non vis, alteri ne feceris, etc.*, ut habetur ex S. Thoma .

3. - Dividitur autem conscientia in rectam, erroneam, perplexam, scrupulosam, dubiam et probabilem.

Coex'tea-
tia quid

Qaotupkx.

Recta est ea, quae dictat verum. Peccat ideo qui contra eam operatur: cum dicat Apostolus: *Omne... quod non est ex fide* (nempe ex dictamine conscientiae, ut explicant Estius ⁂ et alii), *peccatum est*.

Confirmat Innocentius III *: *Quidquid fit contra conscientiam aedificat ad gehennam*.

Conscientia vero *erronea* est ea, quae dictat falsum tanquam verum. Haec autem alia est vincibilis, alia invincibilis. — *Vincibilis* est, quae cum debeat et possit vinci ab operante, vel quia errorem jam advertit, vel saltem dubitat de errore, advertitque simul ad obligationem illum vincendi, tamen negligit illum vincere: ut docent S. Antoninus ⁂, Navarrus 3, Salmant. b⁂, et Suarez4, cum Silvio, Cajetano, aliisque communissime ex S. Thoma &. Notant autem Salmant. e et Castropalaus ⁂, cum Azor, Suarez^, Vasquez% Bonacina etc., et Wigandt non esse opus, ut diligentia adhibenda ad vincendum errorem sit maxima, sed sufficere ut sit communis et ordinaria. — *Invincibilis* vero est, quae moraliter vinci nequit: cum nulla cogitatio nec dubium erroris veniat in mentem operantis, nec etiam in confuso, dum operatur, vel dum actionis causam ponit; prout latius explicabitur in Lib. V, tract, *de Peccatis*, ubi agetur de advertentia ad peccatum requisita.

4. - Hinc dicimus Γ. Qui conscientiam *vincibiliter* erroneam habet, *semper pec-*

cat, sive juxta eam, sive contra eam operetur. — Peccat enim agendo contra eam, eligendo malum quod judicat esse malum; peccat vero agendo juxta eam, quia, cum errorem debeat et vincere possit, illum non deponendo temere operatur.

5. - Dicimus 2°. Qui conscientiam *invincibiliter* erroneam habet, non solum non peccat juxta eam operando, sed etiam aliquando tenetur illam sequi. — Ratio utriusque est: *non peccat*, quia licet in se actio recta non sit, rect i est tamen juxta conscientiam operantis; *tenetur* autem juxta eam aliquando operari, si conscientia, quae est regula proxima, sic ei suggerit agendum.

6. - Non solum autem qui operatur cum conscientia invincibiliter erronea non peccat, sed etiam *probabilius acquirit meritum*; ut recte sentit Pater Fulgentius Cuniliati * cum aliis communissime. — Ratio, quia ad dicendum aliquem actum bonum, saltem inadaequatum, sufficit ut ille dirigatur per rationis et prudentiae dictamen. Cum ergo operans prudenter agit, procul dubio mereri debet propter bonum finem quo operatur, nempe gloriae Dei aut caritatis erga proximum, etc.; sicut contra demeretur qui bonum opus facit, sed apprehensum ut malum, propter malum finem quo opus illud exequitur.

7. - Objicit Franzoja °, nunquam malam actionem posse esse causam meriti;

1 Cap. *Litteras* 13 de restitui. «pollntor., § *Porro cum mtlr*, — 1 Sum., part. 1, tit. 3, cap. 10, § 3. — ⁂ *Man* . praelud. 9, n, 10 cum praelud. 6. n. 8. — ⁂ *De VolnnUr*. ct Involant.,dup. 4, wt. I,n.3O. • *Silvius*, in 1** 2'',qu.76,

3. - Fides, inquit Estius in *Epist. ad Rom. XIV, 23*, hic ita accipienda est, « ut sit persuasio, qua quis credit aut existimat aliquid sibi licitum ».

Salmant, *tr. 20, de Prmcip. moral., cap. 14, η, 9*, doctrinam istam aperte significant a contrario, dum scilicet ajunt « dari ignorantiam invincibilem, quando, esto ex officio ct statu tenearis advertere, tamen non advertis ad obligationem, si sit ignorantia juris; vel ad malitiam objecti, si sit ignorantia (acti; quia scilicet nulla de hoc dubitatio implicita aut expressa, vel scrupulus praecessit ».

⁂ Suarez, *de Ccnsur^ disp. 4, sect. 3, ft. 17*; Vasq , *m pm 2*^, disp. 123, cap. 2, n. 7*; Bonae , *disp. 2, de Peccat., qu. 8, punct. 3,*

o t l 2, corp. ⁂ *Cajetan.*, v. *Ignorantia*, — * *De Verit*, qu. 15, art. 4, ad 10. — ⁂ *Loc. cit.*, n. 15. — ⁂ *Tr. 2, dl^p. 1, panel. 15, n. 6.* - *A»or*, part. 1, lib. 1, cap. 16, qu. 6. — ■ *De Conte.*, cap. II, §3, n. 6. — - *Theol. raor.*,lib. 1, tr. II, cap. 1. anImadv. 1.

n. /9, negant posse certa regula generaliter definiri, sed prudenti arbitrio relinquendum esse quanta diligentia sit adhibenda; « pensatis omnibus, ut dicit Suar., *loc. cit.*, quae ad tale praeceptum vel ministerium pertinent »; seu, ut loquitur h. 19, <juxta qualitatem operis vel ministerii »; aut « habita ratione, ut Bonacinac verbis utar *loc. cit.*, praecepti, officii et qualitatis personae, aut etiam circumstantiae temporis et loci ». — Demum Wigandt, *tr. 2, exam. 1, qu.3, n. 7*, dicit Lantum invicibilcm esse ignorantiam quando, suborta advertentia, « attamen, adhibito etiam sufficiente studio, diligentia et consilio, vinci aut deponi non potuit » Et, *tr. 3, exam. 1, num. 23, § Resp. 3*, docet invicibilem ignorantiam eam esse, quae morali diligentia superari ac tolli non potest

VtadbtU*
icf errooci.

Invfoabt-
liter.

Qti ocqui
tuf MoaW
kr

Seco»
qui invind-
bilcm.

Hic proba
bilius me-
rctar.

Objectioni
reopondc'
cur.

affertque pro se S. Thomam, qui 1* sic ait: *Bonum causatur ex integra causa, malum autem ex singularibus defectibus. Et ideo ad hoc quod dicatur malum id, in quod fertur voluntas, sufficit stvc quod secundum sitam naturam sit malum, sive quod apprehendatur ut malum. Sed ad hoc quod sit bonum, requiritur quod utroque modo sit bonum.*

At respondetur, quod S. Doctor loquitur hic de bono absolute et simpliciter sumpto, non autem de bono respectivo et per accidens, prout a conscientia, quae est regula proxima agendi, invincibiliter apprehensum est, juxta id quod idem Angelicus docet (ut supra retulimus) dicens: *Actus humanus judicatur virtuosus vel vitiosus, secundum bonum apprehensum, in quod per se voluntas fertur, et non secundum materiale objectum actus* *. — Juxta quod Pater Concina *, quamvis in argumento dicat, opera ex conscientia erronea, etsi invincibili, nulla praedita esse bonitate aut merito, postmodum tamen 4 nobiscum sentit, dicens: *Potest enim quis, dum exercet opus materialiter malum, habere piores actus bonos, intentionem nempe bonam Deo placendi... Hos bonos et meritorios dicimus, quamvis actus qui per se tunc exercetur, sit materialiter malus, non imputabitur ad culpam...; quia opus materialiter malum, cum non sit voluntarium, refundere in istos actus malitiam non valet.* Id fortius confirmatur a S. Bernardo, qui docet subditum Praelato obedientem ex recta intentione, meritorie agere, quamvis materialiter erret contra legem. Et sic scribit: *Et quidem laude dignant dixerim vel solant intentionem piam; nec plane condigna remuneratione fraudabitur in opere quoque non bono ipsa bona voluntas e.*

1 J. 2*, qu. 19, art. 6, ad 1*. — " Quodl. 3, art. 27. — * Appar. ad theol., lib. 2, de Conic., di». 1, cap. 5 in Sum-

8. - Quaeritur Γ. *An dari possit conscientia invincibiliter erronea circa praecepta juris naturae* l

Respondetur hic breviter, quod potest dari circa conclusiones mediatas, et remotas a primis principiis; non vero circa conclusiones immediatas et proximas: ut esset, auferre alienum invito domino, occidere innocentem, etc. — Est communis sententia, quam infra probabimus, auctoritate praesertim S. Thomae, in Tract II. *de Legibus*, n. 170.

9. - Quaeritur 2". *An dari possit conscientia invincibiliter erronea in eo qui cupit aliquod patrare malum, puta fornicationem, judicans per errorem, solum desiderium fornicandi non esse mortale, si fornicatio facto non sequitur?*

Affirmant id ut probabilius Sanchez et Granado a), dicentes, hunc peccare tantum materialiter; quia, licet ipse velit malum illud objectum, tamen invincibiliter credit desiderium suum injuriam Deo non irrogare. Hanc tamen opinionem nunquam probabilem censere potui. Nunquam enim intelligere valui, quomodo qui vult deliberate actionem exercere, qua scit Deum offendi, possit inculpabiliter credere Deum non offendere, dum efficaciter cupit illam exequi, qua certe agnoscit averti a Deo.

Sed dices: Quomodo iste peccabit formaliter illo suo desiderio, si malitiam ejus ignorat? — Respondetur: Quamvis detur, quod ignoret malitiam illius actus interni, certo tamen agnoscit malitiam actus externi; si ergo vult illum exequi, jam cognitum ut malum, quomodo a peccato excusabitur? Omnes quidem ex ipso lumine naturae dignoscunt, se teneri ad obediendum suo Creatori; quando igitur quis deliberate vult agere id quod scit a Deo sibi vetitum, necessario simul agnoscit, quod male

nuiro. — < Loc. du, cap. 6, n. 24. — · Lib. de Praecepti, cl Dispensai., cap. 14, n. 4L

9. - Auctores isti male ponunt quaestionem, quaerentes utrum invincibiliter ignorans actum internum esse peccatum, cognoscens tamen esse peccatum actum externum, excusetur a culpa, actum internum solum admittens. S. Alphonsus, a sexta Operis editione, melius et clarius exponit hanc difficultatem, quaerens scilicet utrum detur in allegato casu error invincibilis. Cui quidem dubio hic re-

spondet docens: Γ non dari talem errorem, meramque fictionem esse hypothesim quam Sanchez, *Decal., lib. 1, cap. 16, w. 16*, et Granado, *in lattu 2***, *controv. 6, tr. 5, disp. 3, sect. 2*, admittunt (Croix enim dtat Jacobum de Granado, non Cardenas); proindeque 2° in eo casu formale peccatum admitti, contra id quod docent Sanch., *loc. cit.*, n. 17 et Granado, *loc. cit.*

Error
invincibili-
arat natu-
rae praece-
pta.

tit aolara
ju. tarn ex-
temum esee
peccaturo rt
AdnutUt de-
siderium

peccat for-
maliter.

agit: et quamvis reflexe tunc non peccet, putando solum actum externum esse peccatum; exercite tamen et in facto-essejam peccat, volens negare Deo, tempore quo cogitat peccatum consummare, debitam obedientiam.

Instabis: Plures rustici ideo non confitentur de his pravis desideriis, quia credunt tum tantum peccare, cum peccatum externe consummant. — Respondeo: Isti potius falso decipiuntur in credendo quod non tenentur confiteri peccata quae non consummant; sed prudens confessarius judicare debet, quod, cum consenserunt in peccatum consummandum, vere et formaliter peccaverunt, voluntate prava se a Deo avertentes. — Ex his omnibus, opinionem contrariam cum aliis doctis recentioribus parum probabilem censeo.

10. - Pergamus ad alias conscientiae species discutiendas.

Comclcnlta
perpkxi

Conscientia *perplexa* est ea, qua quis in medio duorum praeceptorum constitutus peccare credit, quamcumque panem eligat. Exempli gratia, si quis perjurio posset in iudicio servare vitam rei; et ex una parte angeretur a praecepto religionis non pejerandi, et ex alia (errore ductus) a praecepto caritatis erga proximum, nec resolvere se valeret; quaeritur, quid agere deberet in hoc casu? — Respondetur: Si potest actionem suspendere, tenetur illam differre, donec consulat sapientes; si vero suspendere nequeat, tenetur eligere minus malum, vitando potius transgressionem juris naturalis, quam humani, aut positivi divini. Si autem non possit discernere quidnam sit minus malum, quamlibet partem eligat, non peccat; quia in huiusmodi casu deest libertas necessaria ad peccatum formale.

Quid in ea
agendam.

11. - Agamus hic ultimo de conscientia *scrupulosa*, de qua longiorem oportet habere sermonem.

Conscientia *scrupulosa* est ea, quae ob levia motiva, absque rationabili fundamento (*scrupulus* enim est inanis apprehensio) saepe formidat de peccato, ubi revera non adest.

Signa conscientiae scrupulosae haec
«π/;TM». gyHi J *Pertinacia iudicii*, qua scrupulo-

sus sapientum consiliis parere renuit, varios consulit, sed nullius iudicio acquiescit; imo quanto magis plures audit, eo plus perplexus evadit. — 2'. *Frequens iudicii mutatio* ex levibus motivis; unde oritur inconstantia in agendo, mentisque perturbatio, praesertim in operationibus externis; puta, in celebratione missae, in horarum recitatione, aut sacramentorum administratione vel perceptione. — 3". *Habere reflexiones impertinentes* plurium circumstantiarum, quae in actione adfuerint vel adesse potuerunt. — 4'. *In omnibus formidare de peccato*, et mente haerere contra sapientum, ac etiam proprium iudicium; et ideo nunquam contentum esse una confessarii assertionem, sed saepius eodem actu eundem exquirere, an in agendo juxta consilium datum conscientia esse possit immunis a culpa.

12. - *Remedia* autem pro huiusmodi *Remedia*, scrupulosis adhibenda sunt haec.

Postquam confessarius ex signis supra allatis jam perceperit, poenitentem esse scrupulosum, praescribat ei: Γ. Ut valde *humilitatis* virtutem colat; saepe enim scrupuli ex superbiae vitio ortum habent. — 2". Ut caveat a *lectione librorum scrupulos excitantium*, et scrupulosorum conversationem evitet. — 3'. Ne diu moretur in *examine conscientiae*, praesertim circa ea in quibus magis vexatur. — 4". Ut fugiat *otium*, ex quo saepe mens inanibus apprehensionibus impletur. — 5". Ut *instanter Deo se commendet*, ad opem obtinendam parendi praeceptis sui directoris; hoc enim super omnia praecipuum, imo unicum potest dici remedium huiusmodi infirmorum esse, omnino acquiescere iudicio sui superioris sive confessarii, ut omnes docent Patres, theologi et spirituales magistri.

Hinc valde proderit ad sedandas conscientias scrupulis agitatae, ut confessarius eis ante oculos exponat has egregias sapientum auctoritates, quas hic subdo. — Natalis Alexander I dicit: *Quod autem scrupuli sperm debeant, accedente prudentis, pii doctique directoris iudicio, et contra illos sit agendum, constat ex cap. Inquisitioni, Exira, de sent, exc., cujus*

Dilori

haec sunt verba: *Si quis habet conscientiam ex credulitate levi..., ad sui pastoris consilium licite potest agere.* — Id confirmat S. Antoninus ex Joanne Gersonio, qui * sic scribit: *Qui vero renuunt credere superiorum et prudentum consilio ad tales scrupulos deponendum, et agendum contra eos, errant multipliciter.... Decipiuntur in hoc multi ex simplicibus, distinguere nescientes inter ea quae portio animae superior agit per consensum et ea quae portio animae inferior patitur absque superioris assensu.* Hinc affert illud B. Bernardi, qui dixit discipulo cui-dam scrupuloso: *Vade, et in fide mea celebres.* At, dicet aliquis, utinam esset mihi S. Bernardus! nunc vero, dum superioris mei mediocrem sapientiam inspicio, non audeo illi conscientiam meam committere. Respondet S. Antoninus, ex eodem Gersonio: *Quisquis ita dicis et sapis, erras et desipis: non enim commisisti te et salutem tuam in manus hominis, quia prudens est et plurimum litteratus, aut devotus, sed quia tibi est.... praepositus.... Quamobrem obedias sibi, non ut homini, sed ut Deo... Caveas ad extremum, ne dum quaeris securitatem..., in gravem ruas dijudicationis et praesumptionis foveam.* — Hinc S. Philippus Ncrius suis poenitentibus a sic ajebat: *Qui proficere in via Dei cupiunt, submittant se confessorio docto, cui obediant ut Deo. Qui ita operatur, fit securus a reddenda ratione cunctarum actionum suarum.* Dicebat item, fidem praestandam esse confessorio, quia Dominus eum errare non permittet. Nihil esse securius, quam in operando voluntati directoris obtemperare; nihilque periculosius, quam sui ipsius iudicio se dirigere.

Pariter S. Franc. Salcsius ., loquens de directione patris spiritualis, scribit ex B. Joanne Avila: *Nulla meliori modo de Dei voluntate aperte nos certos fieri, quam per humilem obedientiam ipsius [directoris] praeceptis.* Hoc etiam confirmat Glossa 4, ubi dicitur: *Si vero dubium*

sit praeceptum, propter bonum obedientiae excusatur a peccato, licet iu veritate sit malum. Idem dicitur in c. *Quid culpatur, cans. 23, qu. 1.* — S. Bernardus † ait: *Quidquid vice Dei praecipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus omnino accipiendum est. quam si praecipiat Deus.* — S. Ignatius Lojola.: *Obcediendum in omnibus rebus ubi peccatum non cerneretur; id est (ut in Declarat.), iu quibus nullum manifestum est peccatum.* — B. Humbertus †: *Nisi... aperte sit malum quod a superiore praecipitur, sic accipiendum est ac si a Deo praeciperetur.* — B. Dionysius Carthusianus 8: *In dubiis... an sit contra praeceptum Dei, standum est praecepto praelati; quia, etsi sit contra Deum, attamen propter obedientiam bonum non peccat subditus.* — Idem docet S. Bonaventura †.

13. - Quapropter confessarius enixe curet poenitentibus scrupulis vexatis suadere, quod omnino tutus incedit qui sui directoris consiliis acquiescit, et obtemperat in omnibus, in quibus evidens peccatum non apparet; tunc enim non homini obedit, sed ipsi Deo dicenti (Luc. x, 16): *Qui vos audit me audit: et qui vos spernit me spernit.* Contra vero inculcet, magno suae salutis discrimini se committere, qui praeceptis sui confessarii renuit obedientiam praestare; tunc enim periculo se exponit amittendi, non tantum cordis pacem, devotionem et in virtute progressum, verum etiam mentem (quot enim scrupulosi obedientiae non acquiescentes in amentiam ceciderunt!), item corporis valetudinem; imo, quod deterius est, etiam animae jacturam faciendi. Nam eo possent scrupuli devenire, ut ad tantam eum redigerent desperationem, qua vel sibimet mortem inferret, ut pluribus contigit, vel ut sic de sua salute desperans, habenas ad omnia vitia amplectenda laxaret.

14. - Praeterea satagat prudens confessarius, huiusmodi poenitentibus regulas potius generales, quam particulares praescribere. Regulis enim particularibus, scrup-

Qom-
££?

dicnt, '-

KccuUc

KcnAie-

S. Anton., Sum., part. 1, tit. 3, cap. 10, § 10, y. Est i&i* tnr. Cfr. primam vitam S. Bernardi, lib. 7, cap. 6, apud Migne, l'atrul. lat., tom. 185. — Tr de Praepar. ad mi«am et pollut, noct., consid. 3. - S. Anton., loc. cit. - Gerton., loc. cit. — Baccl, Vita di S. Filippo, lib. 1, cap. 20, n. 19. — Introd. ad vitam devot., part. 1, cap. I. — Il. Joamtc»

Avila, Audi lilia, cap. 55, v. 1. — * In cap. Ad anref, de (empor. ordination., v. Obedientiam. — De Praecepto et Dispensat., cap. 9, n. 21. — Institue., part. 3, cap. I. n. 23; paît. 6, cap. I, Declarat. II. — Spccul. rellglow., UK part. 1, cap. I. p. m. — In 2 sent., dint. 39. qu. 3.1, i. — Spccul. di^cipl., part. I, cap. -I.

pulosi fere nunquam se resolvere valent adoperandum; quia semper dubitant,an regula illa praescripta possit valere pro casu occurrenti, qui saepe videbitur eis differens a casu praeterito cum confes-sario collato. — Hinc recte ait Concina *Acceptis semel regulis directionis, non debent*[poenitentes] *importune directorem adire, et molestissimis interrogationibus vexare...; sed regularum, quas acceperunt, beneficio abigere scrupulos et spe-ctrata debent.*

ἡ τριπλήτης
ἰαντήρ.

Triplīciter autem scrupulosi ut plurimum a scrupulis vexantur. — Alii anguntur a pravis cogitationibus, quibus assentiri saepe timent. Alii, propter confessiones praeteritas, quibus satis nunquam fecisse dubitant. Alii, propter timorem peccandi in qualibet operatione, quam acturi sunt.

Timorare.

Hinc Γ. Poenitenti, *qui pavet cuilibet malae cogitationi* (puta contra fidem, castitatem, aut caritatem) *assensum praebere*, imponat confessarius, ut hujusmodi scrupulos omnino despiciat, affirmans, non pravas cogitationes, sed tantum pravos consensus esse peccata. Et in hac materia non omittat semper uti regula illa a Doctoribus sapienter tradita, nempe eos qui sunt timoratae conscientiae, nisi moraliter certo sciant se in grave peccatum consensisse, immunes a peccato esse judicandos; nam, ut ait Pater Alvarez, impossibile est peccatum in animam ab illo abhorrentem ingredi, quin ab ea clare agnoscat^{ur} Qua de re saepe expediet scrupulosis expresse imponere, ut a con-

• CcmpenJ. theol, lib. 2, diw. I, cap. 6, n. 7, l. f. —

15. - °) Haec sunt verba Patris Jacobi Alvarez (Opera, tom. 2, lib. 1, part. 3, cap. 12, § 5, v *Uultormmac diversorum*); «An consentias, inquit, facillime potes advertere. Est enim consensus in peccatum mortale tanta iniqui-us. tam manifesta rebellio, tam aperta honestatis et virtutis contemptio, ut celari aut ignorari non possit .

Id. - Bonacina, *disp. 2 de Peccat., qu. 4, punct. 8, n. 3*, v. *Addo aliquem*; Becanus, *de Act. hum., cap. 4, qu. 10, η. 3*; Coninck, *dc Sacram., disp. 7, n. 68*, vers. *Excipiendi*, licet hanc doctrinam verbo tenus non habent; at certe eamdem *insinuant* dum negant peccata iterum esse a scrupuloso confitenda, *nisi*

fessione hujusmodi cogitationum se abstineant, nisi tam certo sciant, se in illas consensisse, ut id jurare possint.

16. - IΓ. Poenitenti, *qui semper anxius est de praeteritis confessionibus*, quia formidat defecisse in integritate vel in dolore, si ipse generalem confessionem jam alias expleverit, aut per aliquod notabile tempus confessiones suas diligenter peregerit, huic imponat, ne amplius cogitet de culpis praeteritis, nec de iis verbum laci^{at} in confessione, nisi jurare possit certo peccata illa mortalia perpetrasse, et insuper nunquam de illis confessum esse. Imo docent Azor a>, BonacinaV, Becanus a>, Coninck %Laymanna>et alii, quod aliquando potest quis taliter scrupulis angi, quod, licet ei videatur certo aliqua non dixisse, adhuc ad ea confitenda non teneatur. Confirmat id Wigandt2, apposite scribens: *Nec audiat^{ur} poenitens, si de peccatis jam confessis iterum iterumque consulere tentet...; nam dato, quod aliqua peccata non fuisset confessus, attamen ob grave suum damnum, et ob periculum perpetuo haerendi in tanta anxietate, excusatur ab omnimoda integritate confessionis.* —

In hoc autem vehementer instet confes-sarius, ut ei poenitens obediat: quod si obedirc recuset, eum objurget, communionē privet, et quantum potest, duritiem ejus retundat. Cum scrupulosis obedientibus blande agendum est; cum iis autem qui in obedientia delinquant, maximus exercendus est rigor ct austeritas: hac enim obedientiae anchora destituti, nunquam ipsi sanari possunt.

certo scu evidenter ei constet; vel ipse (ut ait Bonae.) jurare possit se illa in praeteritis confessionibus omisisse. — Azor vero, *part. 1, lib. 2, cap. 20, quacr. 7*, solum dicit: «Emn admoneat [confessarius] uti nullum esse lethaïe peccatum existimet, nisi esse certo cognoverit... Non permittat eum ullo modo de scrupulus ct dubiis confiteri: imperet autem ei, ut tantum ea, quae manifeste peccati esse cognoverit, confiteatur». — Laymann denique, *lib. 1, tr. 1, cap. 6, n. 2, VI*, ita scribit: «Confessiones non repetat; sed postquam semel vel confessarii judicio, vel suo saltem probabili, integre confessus fuisse visus est, acquiescat ».

Anxieu.
«55^***

Formido
peccati in
omni actio-
ne.

17. - IΠ. Illis denique scrupulosis, *in omni actione peccare formidant*, imponat, ut libere agant, scrupulosque despiciant, et contra illos operentur, ubi evidens peccatum non apparet; quia ordinarie ipsi ob rationem perturbatam ex nimio timore, timent adesse peccatum ubi non est. Ideo oportet eis praecepto injungere, ut scrupulos vincant, ne amentes, aut omnino inutiles ad operandum evadant; et postea de talibus actionibus abstineant in confessione se accusare; licet enim aliquando errent sic agendo, tamen non peccant ratione obedientiae, quam confessario praestare debent. — Imo sapienter docent Sanchez cum S. Antonino, Gersonio, Valentia, Corduba, etc. a>; item Salmant. cum Cajetano, Navarro, Castropalao, Bonacina, Filliuccio, etc. b> dicunt, scrupulosum teneri aliquando obligatione gravi adversus scrupulos operari; cum ex scrupulorum anxie-

• Apparat., lib. 2, dc Conte., dis>. 1, cap. 8, n. 15 et 16. — I Theo), mor., tr. I, dist. 3, qu. 5, n.72. — ° Tr. 20, cap. 7,

47). Sanchez, *Decal.,Hb. I, cap. 10*, duo dicit: primo quidem, *ll. 81*, * optimum atque saluberrimum consilium [esse] scrupulis vincendis, operari frequenter contra eos, temnendo illos >. Et auctores, quos ipse ibidem allegat, scii. S. Antoninus *part. 1, tit. 3, cap. 10, § 10*, v. *Sexta regula*; Gersonius, *de Praep. ad Mis-sam ct pollut. noct., consid. 3*; Valentia, *in l* m 2° f, disp. 2, qu. 14, punct. 4, v. f*; Corduba, *Quaesiionar., lib. 3, qu. 5. prop. 4.*, remedium istud scrupulis medendis valde accommodatum assignant. Deinde Sanchez, *n. 83*, docet • posse interdum esse praeceptum agendi contra scrupulos; nimirum quando quis grave ex scrupulis et anxietatibus detrimentum pateretur ». Et idipsum docent Valentia, *l. c.*; ct Corduba, qui *l. c.* scribit «aliquando necessarium» esse contra scrupulos agere.

b> Salmant., *tr. 20, dc Prine, moralitat., cap.7, n. 10*, duo asserunt: licitum nempe esse, ct quandoque necessarium, contra scrupulos operari; auctores vero quos ipsi allegant, alii unam, alii alteram Lanium partem tenent;ut ÇajcLinus,SH>H.,w*Scrupulosorum medicina*, scribens humanam scrupulosorum medicinam esse «consulere ct acquiescere». — Navarrus, in c. *Siquis autem, n. 65, de Poenit. dist. 7*, adducit incujusdam suae doctrinae corollarium td quod plures dicunt, nempe: • utile quidem ct sanctum esse scrupulosis frequenter ct fortiter contra suos scrupulos agere, tutiorem partem omittendo». Et in *Manual., praelud. 9, n. 9*, docet scrupulum non salis esse ad peccatum, «licet (quisj angatur scrupulo generali vel

tate possit grave damnum timere in profectu spirituali, aut in valetudine corporis vel mentis.

18. - Nec refert, quod ipse cum conscientia scrupulosa, seu *aim actuali timore peccandi* operetur; nam ex communi et vera sententia, quam docent Concina °, Roncaglia % Anacletus · S. Antoninus Salmant.3 cum Navarro, Cajetano *), Bonacina et aliis plurimis, scrupulosus ita agens minime peccat. Ratio, quia conscientia scrupulosa, seu dictamen mentis ex scrupulis ortum, non potest auferre assensum de actionis honestate prius eflbrmatum ex confessarii judicio, vel alio modo; nam. ut ait Pater Concina: *Dubium suspendit assensum; secus vero scrupulus, utpote a dubio distinctus. Scrupuli ergo sunt quaedam velati nubeculae, quae obscurare aliquantulum possunt judicium intellectus, nullo tamen modo illud praefocare va-*

Scniph lo-
in» epenvw
cum
actuali n.°n
peccal.

n. 10. · Λοιχιζ., Man., praelud. 9, n. 9. · Bohae., di-p 2 dc Pecc.. qu. 4, punct. 8. n. 5. — Concina, /Xppar., loc. cit.

particulari,» quod in illa actione de qua angitur, sil peccatum. — Palaus, *tr. I, disp. 4, punct. 1, n. 2*, docet esse licitum, laudabile et quand» que obligatorium. — Bonacina, *disp. 2, de Per-catis, qu. 4, punct. 8, n. 5*, negat esse peccatum «facere aliquid deposito scrupulo, aut etiam ipso permanente. » — Demum Filliuc-cius, *tr. 21, n. 182*, ita loquitur: «Potest operari contra illos tuta conscientia, supposito quod habeat probabilem rationem in contrarium ». — Sed ct Salmant., *n. 12*, expressis verbis docent «aliquando obligatorium» esse contra scrupulos operari, propter notabile damnum quod scrupuli tum animae tum corpori afferunt: ibique Palaum adhuc allegant. — Pariter Bonacina, *loc. cit., n. 4*, asserit poenitcnlem a confes-sario monendum esse «de obligatione qua tene-tur spernere scrupulos..., quoties videlicet pocnitens grave damnuin ex scrupulis et anxie-Litibus patitur ».

18. - a) Roncaglia tenet quidem, *tr. I, qu. 1, cap 4, qu. 2*, licere «contra conscientiam scrupulosam » operari (quo etiam modo loquuntur bncina ct Anacletus); sed addit oportere, ut scrupulosus, adhaerens parti oppositae, cognoscat illius honestatem, vel propter rationem vel propter auctoritatem.

hJ S. Antoninus, *part I, lit. 3, cap. 10, \ 10*, non aliud habet nisi haec verba: «Sexta regula est animosa pugnatio, seu repulsio scrupulorum seu pusillanimitatis».

°) Cajctanus a Salmant. falso allegatur: non enim aliud habet, quoti ad praesens attineat, nisi quae num praecvd, nota b, adduximus.

lent. Idque praesertim valet, si urget obediencia confessarii agendi contra scrupulos, ubi evidenter culpa non cernitur: ut habetur ex cap. *Inquisitioni 44, de sent, excom.*, ubi securum declarat Pontifex, qui pastoris sui consilium sequendo scrupulos abjicit; sic enim ibi dicitur: *Ad sui pastoris consilium (conscientia levis et temerariae credulitatis explosa) licite potest [agere].* — Nec officit textus ab aliquo allatus ex cap. *Per tuas 35, de simonia*, ubi Pontifex praescripsit cuidam habenti conscientiam nimis scrupulosam, ne ascenderet ad ordines superiores, nisi conscientia illa prius deposita. Nam respondetur, ibi non agi de mero scrupulo, verum etiam de errore, quo tenebatur ordinandus, ut explicat Glossa: *Conscientiam habebat erroneam V.* Et sic etiam exprimitur in textu: *Nisi deponat errorem.*

SdIKOXO.
prfari exits-
d>do prit»
(ornato.

19. - Hinc pro praxi concludendum: scrupuloso prae oculis semper obedientiam habendam esse, ut scrupulorum suorum timorem fortiter abigens, libere operetur. Nec opus est, ut in quolibet particulari actu hoc iudicium efformet, nempe quod scrupulos contemnere debeat ex praecepto confessarii; satis enim est, quod ex iudicio prius formato contra scrupulum agat: quia, propter experientiam praeteritam, in ejus conscientia iudicium illud virtualiter sive habitualiter existit, licet tenebris obscuratum. Tanto magis quod, cum scrupulosus in illa confusione operatur, non certe operatur cum conscientia formata et deliberata, quae requiritur quidem ad constituendum peccatum, ut recte seri-

bit Joannes Gersonius \ his verbis: *Conscientia... formata est, quando finaliter, id est post discussionem et deliberationem, ex definitiva sententia rationis iudicatur et firmatur, aliquid esse faciendum..., aut vitandum; et contra talem conscientiam formatam facere.... est peccatum. Timor vero conscientiae seu scrupulus est, quando... mens inter dubia vacillat, nesciens quid sit melius, nec ad quid potius teneatur; non tamen quoquo modo vellet omittere quidquid sciret esse placitum divinae voluntati; et contra istum timorem seu scrupulum conscientiae facere non semper est peccatum, licet periculosus valde sit (intellige, nisi timor contemnatur ut vanus, maxime si accedat directorum consilium); ideo addit Gersonius: *Et quantum fieri potest, abjiciendus et extinguendus.* Hinc idem Gersonius || sic scribit: *Scrupulosis ergo contra scrupulos agendum est, et fixo operis pede certandum... Quos evincere et compescere melius quam per contemptum nequimus, et regulariter non absque praevio alterius, praesertim superioris, consilio. Alioquin timor immoderatus facit casum aut praecipitat inconsulta praesumptio.* — Denique pro scrupulosis Natalis Alexander ait, servandam esse regulam illam a B. Alberto Magno a) et a S. Antonino traditam: *Inter duram et benignam circa praecepta sententiam, benigna interpretatio caeteris paribus potius facienda est.**

Dicendum remanet de conscientia dubia et probabili. De his in sequentibus duobus Capitibus scorsim disseremus.

1 CoapcnJ. theol., de Nau et Qaalit. Conte., § de Co«K. iftdbcr. — · De Pracp. ad Mb*, et pollut. noct.,

contid, 6, L f. · Nat. Atexaiut., de Pecc., qu. 4, reff. 10, ver». *Primum.*

«*) Verba Glossae haec sunt: «Conscientiam nimis habuit scrupulosam».

19. - : Natalis Alexander hanc suam regulam a S. Antonino, *part. J, tit. 3, cap. 10, § 10*, vers. *Et secundum Joanmnn*, iere etiam

quoad verba mutuatus est; sed B. Albertus Magnus (cujus ceteroquin nomen S. Alphonsus ante 6.^{TM} editionem non afferebat) neque a Nat Alexandro neque a S. z\ntonino alie-gatur.

CAPUT II.

De Conscientia dubia.

20. *Quaemim sit conscientia dubia, - Quodnani sit dubium positivum cl negativum* — 21. *Quodnam dubium speculativum et prae!icunt.* — 22. *Nunquam licet operari cum conscientia practice dubia.* — 23. *De co qui scit aliquid esse malum, sed dubitat, an sit grave aut leve.* — 24. *Quid debeat agere qui est practice dubius.* — 23. *An liceat operari cum conscientia speculative dubia.* — 26. *De pluribus principiis reflexis, cx quibus formari potest conscientia practice certa.* — 27. *De lege dubia vel dubie promulgata et de lege certa dubie abrogata.* — 28. *De voto dubie emisso et de voto certe emisso et dubie impleto.* — 29. *Quid, de eo qui judicat probabiliter implesse votum.* — 30. *Quid, si quis opus voti jam praestitit, sed loti immemor.* — 31. *An subditus teneatur obedire superiori, in re quae est dubie mala.* — 32. *Dubia dc diversis rebus.* — 33. *Quid, in dubio de valore matrimonii.* Remissive ad Lib. VI, n. <<0 et 904 — 31. *Quid, in dubio de solutione, si debitum est certum.* — 35 *Quid, in dubio de debito, si quis rem possidet bonafide.* — 36. *Quid, si contra possessorem urgeat ratio probabilis et nulla pro ipso.* — 37. *Quid, si possessor, superveniente dubio, neglexerit inquirere veritatem.*— 38. *An possit Eucharistiam accipere, qui dubitat an aliquid cibi vel potus deglutiverit.* — 39. *Quid, si dubitat an dcglutivcrit ante vel post mediam noctem*

Consden-
Juhia·

20. - Conscientia dubia est ea, quae suspendit assensum pro utraque parte dubii, reinanetque anceps et haesitans. — Dividitur autem conscientia dubia in practice dubiam, et speculative dubiam.

Dubiam ne-
rolitivum"

Dubium vero dividitur in negativum et positivum. *Negativum* est, quando ex neutra parte occurrunt rationes probabiles, sed tantum leves. — *Positivum* est, quando pro utraque parte vel saltem pro una adest grave motivum, sufficiens ad formandam conscientiam probabilem, licet cum formidine de opposito. Ideo dubium positivum fere semper coincidit cum opinione probabili, de qua in *Capite sequenti* loquimur →.

speculati-
ci}"m.pr"

21. - Deinde dividitur dubium in speculativum et practicum. — *Speculativum* est, quo quis dubitat de rei veritate, v. gr. an bellum aliquod sit justum vel injustum; an pingere die festo sit opus servile vel liberale; an Baptismus cum aqua distillata sit validus aut nullus; et similia. — *Practicum* autem dubium est, quo dubitatur de rei honestate, v. gr. an licent

mihi in tali bello dubie justo militare; an hac die festiva pingere; an hunc puerum aqua distillata baptizare.

Semper itaque distinguendum *verum* a *licito*. Dubium enim speculativum, licet in obliquo, et potius consequenter respiciat licitum, tamen in recto, et principaliter, speculativum respicit verum; practicum autem respicit licitum.

22. - His positis, dicimus Γ nunquam esse licitum cum conscientia practice dubia operari. Et casu quo aliquis operatur, peccat, et quidem peccato ejusdem speciei et gravitatis, de quo dubitat; quia qui se exponit periculo peccandi, jam peccat; juxta illud Eccli. ni, 27: *Qui amat periculum, iu illo peribit.* — Quare, si dubitat an illud sit mortale, mortaliter peccat.

23. - Quid, si sciat quis aliquid esse malum, sed dubitat an sit mortale aut veniale, et cum tali dubio operatur? Alii censent hunc peccare graviter vel leviter, prout in specie objectum peccati est grave aut leve. Ita Vasquez, Sanchez, etc. Alii cum Azor, Bonacina, Gistropalao, etc. §

practice
bêu'Xrit?

Dattun.
mortale an
^iler

20. - «M Opinio probabilis cum dubio positivo (si dubium stricte sumatur) tunc tantum coincidit, cum utrique parti graves rationes militant, uti S. Alphonsus explicat in *Confess, diretto, cap. I, n. 8*, inquires: «Quando però v'è ragione grave dall'una e dall'allra parte, il dubbio positivo c lo stesso che l'opinione probabile ». Cfr. Gaude, Dissert, de Morali sj'stem. S. Alphonsi. n. 32.

23. - Duae priores sententiae non adeo inter se differunt; Vasquez enim et Sanchez sub quadam distinctione loquuntur, cujus alterum dumtaxat membrum a S. Alphonso adducitur: «Quando conscientia (verba sunt Vasquez, in *D"l 2iie, disp. 59, cap. 3, n. 10*, cujus doctrinae apprime consonat Sanchez, *Decal., lib. I, cap. II, n. 6* quando conscientia non dictat esse mortale aut veniale speciatim. sed

putant semper peccare graviter. Alii tandem cum Navarro), Valentia^, Granado b> et aliis plurimis, satis probabiliter tenent tantum venialiter peccare, si homo ille minime advertit nec etiam in confuso ad periculum graviter peccandi, neque ad obligationem rem examinandi, et modo objectum non sit certe per se peccatum grave. Adde-rem: modo etiam homo sit timoratae conscientiae.

j b"p",
VI /

24. - Qui igitur est practice dubius circa aliquam actionem, debet utique prius dubium deponere per principium certum, vel reflexum, de honestate actionis illius(juxta id quod exponemus in Dissertatione de Usu opinionis probabilis): modo homo ille sit sufficiens ad formandam sibi conscientiam practice certam; et deinde potest operari. Si vero insufficiens sit (puta, quia tcnetur parochum aut confessarium, vel alium pium ac doctum consulere, et juxta consilium agere. — Quivero dubius esset, sed omnibus ponderatis ad-

v<i<w..3.
,J' j .

itune.

Anytlicui, 1. 2*, qx 76, an. 2. - AbcUy, de Act. hum., cap. I, sect. 5, § 5, n. 2. — Can. Quid cu/p.itur 4, caui. 23,

verteret, dubium esse inane, hic bene potest (ut recte scribit Continuator Tournely) dubium suum deponere sine alia reflexione, et sic actionem exequi. Tunc enim, si malitia illius ignoratur, ignorantia illa est omnino involuntaria, utpote quae studio superari non potest; prout docet Angelicus.

25. - Dicimus II' licitum esse operari cum conscientia speculative dubia, semper ac operans per alias rationes sive principia reflexa, judicat practice actionem suam esse certe moraliter honestam. — Aliae enim (ut sapienter ratiocinatur episcopus Abelly) sunt rationes, quibus judicamus de rei veritate, nempe de probabilitate, sive de dubietate alicujus opinionis, v. gr. quod bellum hoc sit probabiliter aut dubie justum; aliae, quibus judicamus de honestate actionis, scilicet quod in hoc bello, imperante principe, liceat subdito praeliari, juxta doctrinam S. Augustini supra allatam

Sp«eh
{«q. Iπti
,R,‘

qu. 1. Cfr. S. August. Contra Faustum, lib. 22, cap. 74 et 75.

unium esse malum in universum, utrum sit mortale an veniale operari contra hujusmodi conscientiam?... Ego responded, cum quis peccat contra conscientiam, etiamsi illi non se offerat expresse esse mortale aut veniale, quia tamen.- cuicumque se offerat aliquid tamquam peccatum per erroneam conscientiam, semper se oflert in aliqua peculiari specie, vel contra religionem, vel contra justitiam; ideo semper constitui ejus peccatum in aliqua specie, ex qua judicari debet utrum sit mortale an veniale: quodsi interdum proponatur confuse ut peccatum, non determinata materia peculiari, neque sub tali existimatione, ut illud aliquo modo putetur esse leve; tunc sane esse mortale, quia absque sufficienti examinatione homo se exponit periculo gravioris peccati ». — Secunda vero opinio solum de hoc ultimo distinctionis membro loquitur, cum nempe peccatum confuse, et non in determinata materia, proponitur; et cum priori sententia docet tunc lethale peccatum admitti; et ita tenent Azor, part. 1, lib. 2, cap. 8, qu. 6 et Bonacina, 2, de Pcccat-, qu. 4, puuct. 6, >i. 22. Castropalau?» lamen. tr. /, disp. 1, punct. 3, a 6, affert exempla materiae determinatae, licet obscurius loquatur, scribens: « Quid si conscientia non distinguit an veniale sit vel morule, sed solum sub confusione tibi proponitur esae malum, qualiter solet rusticis proponi, cum in Deum jurant, creaturas exeerantur die (esto laborant, verbum otiosum, inho-

nestum ac detractorium dicunt; raro enim illis proponitur dubium an mortale vel veniale sit, sed solum in genere malum esse repraesentatur »; cui quidem dubio respondet: « Probabilius esse in supradictis casibus peccatum mortale reperiri ». — Denique quod ad tertiam opinionem attinet, auctores pro ea allegati, eam utique tenent; conditionesque a S. Alphonso allatas et ipsi insinuant. Navarros enim, Manual., praelud. 9, w. 9, scribit: « Peccata quae fiunt contra conscientiam dictantem illa esse venialia, vel esse simpliciter peccata, solum erunt venialia, si ex se alioqui non sunt mortalia ».

b) Valentia, iu lam 2a', disp. 2, qu. 14, puuet. 4, quaer. quaerens de eo qui judicat quippiam sibi esse illicitum, nec tamen distinguit utrum sit veniale an mortale, aut aliquid tale in specie, de quo scire possit esse mortale vel veniale, sed tantum cogitat «esse malum in genere»; et adducto Navarri responso, ipse concludit: « Itaque solum id erit peccatum veniale ». — Granado demum haec, in la" 2a<, contr. 2, de Act. hum., tr. 12, disp. 7, n. 22t habet: « Si quis existimaret aliquid esse culpam, sed nullo modo in mentem veniret saltem dubitatio an esset mortalis vel venialis; tunc non peccaturum mortaliter, si illud vellet ».

24 - Contin. Tournely., de Act. hum., cap. 7, art. 4, v. Dico 2. loquitur de eo qui - conscientiam habet negative dubiam »; et docet cum posse « dubium suum tamquam male fundatum deponere » et actionem hanc ex^qui »

Quod aulem ex principiis reflexis possit bene formari conscientia moraliter certa de honestate actionis, clare patebit infra ex Dissertatione opinionis probabilis, quam in fine hujus Tractatus afferemus.

PrindpiA 26. - Horum principiorum principalissimum est illud, quod *Lex dubia non potest certam inducere obligationem*. — Veritas hujus principii (quod non negatur neque ab ipsis rigidae sententiae fautoribus) evidenter in Dissertatione mox enunciata probabitur. *Vide ibi dicenda*.

Ex hoc autem primo, efformatur secundum illud principium: *Melior est conditio possidentis* — Quoties enim lex dubia minime ligat hominem, homo utique remanet solutus et liber ab obligatione legis, coque casu licite potest uti sua libertate, quae vere possidet, cum lex est dubia; ait enim S. Thomas: *Illud dicitur licitum, quod nulla lege prohibetur*. Hoc autem secundum principium, licet aliqui illud infirmare conentur, dicentes quod valet tantum pro foro, vel tantum in materia justitiae; ego tamen nescio quomodo in omnibus negari possit. — Quaestio tantum esse potest, an in quolibet dubio morali possideat lex, aut libertas. Anliprobabilistae dicunt semper legem possidere; nos vero dicimus aliquando possidere legem, aliquando libertatem, nempe cum lex non est adhuc promulgata. Haec (dico) quaestio est; sed nemo negare potest principium: meliorem semper esse possidentis conditionem. Casu igitur quo possidet lex, pro ea standum est; si vero possidet libertas, standum pro libertate.

Cuinam Ad dignoscendum autem, pro qua parte in dubiis stet possessio, videndum pro qua stet praesumptio. Praesumptio

¹ In 4, d. lit. 15, qu. 2, art. 4, a. l. 2. — Thcor. Juris, lib. 1, cap. 8, n. 19, — De Religione, tr. 6, lib. 4, cap. 5,

26. - In *Confess. diretto*, cap. 1, n. //, S. Alphonsus primum locum assignat principio possessionis, idemque significat in *nom. apost.*, tr. 1, cap. 2, n. 14: quod sane magis suo systemati congruit. Cfr. circa horum concordandam Gaudé, Dissert. de Morali system. S. Alphonsi, n. 26, 36 et 37.

hL. *Possessiones* 2, C. de probation., his verbis approbat seu potius innuit principium

vero stat pro ea parte quae non tenetur ipsa factum probare, sed onus probandi illud transfert in alteram: *Factum enim non praesumitur, nisi probetur*; quod est aliud principium approbatum a leg. 2, de probation. b) In dubio igitur factum non praesumitur, sed est probandum. — Si vero factum est certum, puta si matrimonium certe est initum, et dubitatur an rite initum sit, aliud principium servari debet: *In dubio, omne factum praesumitur recte factum*. Sive: *In dubio praesumitur factum, quod de jure faciendum erat*. Sive: *Standum pro valore actus*.

27- - Ex praefatis:

Infertur 1° quod *si lex est dubie condita, vel dubie promulgata*, non obligat; quia possessio non stat pro ipsa, sed pro libertate. — Idemque dicendum, *si dubitatur, au in lege promulgata comprhendatur* vel ne aliquod onus; tunc enim non tenemur illud implere: quia pro illa parte de qua lex est dubia, lex non possidet. Contra vero, *si lex est certe condita et certe promulgata*, et inde oritur dubium an sit abrogata, vel revocata aut dispensata, est observanda; quia tunc ipsa possidet. — Sic etiam *in dubio, an lex per se justa fuerit acceptata*, etiam observari debet; quia praesumendum est, eam fuisse receptam, ex illo alio principio: *In dubio praesumitur factum, quod de jure faciendum erat*.

28. - Infertur 2° id quod de lege dictum est, dicendum esse etiam de voto; votum enim est instar legis particularis, quam homo sibi imponit.

Hinc, si quis dubitat *an emiserit votum*, non tenetur illud implere, ut communiter docent Cabassutius¹, Suarez², Sanchez³ 4, Anacletus⁴ s, Salmant.⁵ cum

n. 7. — « Decal., lib. 1, cap. 10, n. 36. — Tr. 6, de Volo. d. i. m. 3, qu. 2, n. 15. — Tr. 17, de Voto et Juram., cap. 1. n. 143.

a S. Alphonso adductum: « Non— possessori incumbit necessitas probandi eas [possessiones] ad se pertinere: cum te in probatione cessante, dominium apud eum remaneat ». Cfr. etiam L. Actor 23, *ibid.*, ubi dicitur: « Actor quod adseverat, probare se non posse profitendo, reum necessitate monstrandi contrarium non adstringit, cum per rerum naturam, factum negantis probatio nulla sit ».

Lex d0.
** piomuil*

secw> de
'iii
d,'pen<<la-

i-icm d<
'o10.

aliis innumeris. — Sic pariter, qui dubitat *an in voto emisso comprehendatur aliquid*, vel non, non tenetur ad votum, quoad partem de qua dubitat: pro illa enim pane votum non possidet; ut habetur ex cap. *Ex parte 18, de censibus*, ubi, cum aliqui quaedam vota emisissent, et postea dubitarent an tenerentur ad majus vel ad minus promissionis factae, sancitum fuit teneri eos tantum ad minus *i*; ideoque notat ibi Glossa: *In dubiis, liberum est sequi quod magis placuerit*.

Contra vero, si quis est *certus de voto* et dubitat de satisfactione, tenetur quidem ad votum: quia tunc votum possidet

29. - Dicunt tamen plures auctores, quod *si quis probabiliter judicat jam voto satisfecisse, an teneatur hoc non obstante illud implere?*

ProbtM. Negant plures AA., nempe Roncaglia ¹, Salmant. ² * cum Leandro, Lugol et alii; ³ 4uia (ut aJunt) a) > cutn obligatio legis eo casu sit dubia, fit dubia etiam legis possessio. — Olim probabilem hanc opinionem putavi, ductus magis a probabilitate extrinseca quam intrinseca; sed re melius

¹ Tr. 8, de 2. Praecepto, qu. 2, de Voto, cap. 2, qu. 4, re«p. 2. — · Loc. dt, n. 145. - Ltand., pirt. 7, tr. 1, diip. 43, qu. 3. — * De Sacram. PoeniL, diip. 16, n. 60. — · Lib. 4,

28. · a) Cap. *Ex parte 18, de censibus*, loquitur de iis, qui emittenti successerunt et votum persolvere desierunt, de quibus proinde dicit: «Cum ergo non constet ad quam mensuram antecessores eorum praedicta vota persolverint, credimus distinguendum, utrum habitatores regionis ipsius, qui ea continue persolverunt, ad unam et eandem mensuram hujusmodi vota persolverint, an ad varias et diversas. In secundo [casu] volentes solvere ad minorem, non sunt cogendi ut ad majorem persolvant: quoniam, cum hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius sunt a viris ecclesiasticis exigenda ».

29.- °) Rationem istam auctores allegati non adducunt; sed Salmant. et Leander aliam proterunt, quod nempe in moralibus probabile judicium sequi sufficiat.

♦ Filliuccius, tr. 21, cap. 4, n. 159, i. f., perspicue significat se loqui de probabili voti solutione; docet enim principium possessionis valere in omni materia, *cum sunt pares rationes probantes obligationem et libertatem* Quibus addit: « Debet tamen semper esse par ratio sive causa, ad hoc ut possessio

perpensa, *nunc minime illam probabilem censeo*. Hinc oppositam dico tenendam, cum Concina 4, Antoine b>, Filliuccio b>, Leandro c> et aliis. Ratio, quia, cum votum est dubie emissum, recte dicitur non adesse obligationem illud implendi: tunc enim possidet libertas; cum tamen votum est certum, libertas haec ligata remanet ab obligatione voti, dorufe votum certe non sit impletum. Tum tantum prima sententia admitti posset, cum probabilitas esset talis, quod praesumere faceret *quadam certitudine morali*, voto jam fuisse satisfactum.

Quod autem diximus de voto, intelligendum est etiam de satisfactione *poenitentiae sacramentalis*.

30. - Si quis autem votum emisisset, et postea *opus promissum jam praestitisset*, *immemor tamen obligationis ex roto contractae*, valde probabiliter non tenetur opus illud iterum praestare; ut docent Suarez⁵, Laymann®, Sanchez a)t Bonacina cum Azor % Lessio b> et aliis communiter. — Hoc tamen procedit semper ac vovens certe judicare potest, quod si memor voti fuisset, pro illius satisfactione applicasset opus illud: quod utique com-

in Dead., diu. 2, de Volo, cap. 4, n. 10 cum n. 3. — · De Rcillff., tr. 6, lib. 4, cap. 8, n. 14. — · Lib. 1, tr. 4, cap. 4, n. 7, v. Caderum.

vincat; alloqui contingere potest ut imparitas vincat alterius possessionem; ut..., si certus sim de voto facto, dubius de solutione, teneor solvere». — Antoine pariter de dubia solutione loquitur, *de Virtut. relig., cap. 3, qu. 5, n. 3*; quid autem per dubiam solutionem intendat, clare colligitur ex iis quae dicit, *n. 2*, de dubia voti emissionem: eam scilicet contingere «in aequali utriusque probabilitate».

O Leander, *part. 7, tr. 1, disp. 43, qu. 3*, priorem sententiam tenet, quidquid dicat Concina.

30. - °) Sanchez, *Decal., lib. 1, cap. 13, η. 10*, hanc utique sententiam tuetur, sed cum limitatione: « dummodo pro alia re non applicentur ». — Idemque advertit Bonacina, *disp. 1, de Legib., qu. 1, punct. 10, η. II*. Quod pariter significat Azor, *part. 1, lib. 7, cap. 2, qu. 6*, negans satisfieri, si opus praescriptum adimpleatur eum intentione non satisfaciendi.

b> Lessius, *de Just, et Jure, lib. 2, cap. 37, n. 59*, de casu haud absimili tractat, et dicit satisfacere praecepto eum, qui die festo sacrum audit cum intentione non satisfaciendi.

S. Doctor

nc<aL

Limiutio.

immemor
voti satuU-
dt.

Quando,

munitur praesumendum est; quisque enim generalem voluntatem habet prius oneri ex obligatione debito faciendi satis, proinde opera supererogationis addendi.

Subditu*
obedire te-
netur in du*
bit illdix.

31. - Infertur 3° quod *subditus*, quamvis non teneatur obedientiam praestare superiori praecipienti in iis quae sunt certe illicita, *tenetur vero in iis de quibus dubium est, an sint licita vel ne*; quia in dubiis standum est pro superiore possidente jubendi potestatem, qua in dubio exspoliari nequit. Ita communiter Cajetanus a), Contin. Tournely l et alii plures, cum S. Antonino · S. Bonaventura Cabassutio, Soto, etc.

Limitatio.

Limitant vero Sotus, Contin. Tournely⁸, Lessius, Sanchez 4, Salmant., etc. communissime, quoties res praecepta esset *valde difficilis et molesta*; nempe, si subditus obediendo deberet se vel alterum exponere periculo gravis damni spiritualis, vel temporalis «Λ — Haec fusius exponemus, tractando de Praeceptis particularibus, *Lib. IV, cap. I, n. 47*.

Dabium
d« Aetate a-
pU ad jeju-
nium.

32. - Infertur 4° quod adolescens dubitans, an *vigesimum primum* annum expleverit, non tenetur ad jejunium. — Dubi-

tans vero an pervenerit ad annum *sexagesimum* (quo completo, probabiliter homo deobligatur a jejuniis, ut dicemus *Lib. III, n. 1036*), tenetur ad jejunium; quia tunc possidet jejunii praeceptum. — Idem dicendum de eo, qui dubitat de *aetate requisita ad sacrum ordinem* vel beneficium suscipiendum; tunc enim stat possessio pro praecepto.

r %
onlincm.

Idemque dicendum de eo, qui est in *sabbato*, et dubitat an transierit hora mediae noctis; tunc enim nequit vesci carnibus, cum adhuc possideat praeceptum abstinenciae. — Secus vero, si quis dubitat de hoc *inferia quinta*; quia tunc post adhibitam diligentiam licite potest edere carnes, cum adhuc possideat Ubertas. - Laymann-J, Sanchez a), Busenbaum e) et alii plures.

Dedie*»»-
linealiac.

33. - Infertur 5° quod si post *matrimonium* bona fide contractum supervenit dubium de valore illius, *ante inquisitionem* veritatis dubitans non potest petere, sed tenetur reddere Λ>; quia conjux dubium ignorans adhuc possidet jus petendi. — *Post* vero inquisitionem, dubitans potest etiam petere; ut probabilius tenent Sotus, Habert Wigandt, Roncaglia, re-

Dubm.dc
“te
icrz'

po m la-

1 De praecep. Obligat, itatum, part. 2^a cap. 2, art. 3, qu. 5, reep. 2. — 1 Part. 3, tit. 16, cap. 1, § 9. vers. *Secundo modo... Tertio*. · Cabassut-, lib. 1, cap. 21, n. 17. · Sotus, de Secreto, membr. 8, qu. 2, concl. 1. · Sotus, loc. cit., concl. 1 in declarat., et concl. 3. — · Loc. cit. - Less., litx 2, cap. 41,

n. 76, v. *Adverte*. — « Decal., lib. 6, cap. 3, o. 23 et 24. - Salmant., tr. 15, de Statu relig., cap. 6, n. 68 et 69. — Sotus, de Jtut. et Jure, lib. 4, qu. 5, art. 4, L f. — ICTgamll, tr. 16, exam. 6, n. 59, reep. 4. - Ronca^L, tr. 21, qu. uLL, quacr. 6., rc«p. 2, i. m.

31. - a) Cajetanus, in *2atn 2ar, qu. 169, art. 2, ad 4*, v. *Ad 2 dubium*, addit: « De-bent autem subditi praesumere quod justum est, habentes bonam aestimationem de suo principe, quamvis quoad certitudinem fluctuent ».

b) S. Bonaventura, quamvis a pluribus citetur, et signanter a Sanchez, *Decal., lib. 6, cap. 3, n. 3*, ipse tamen obscurius de hac re loquitur; quaerit enim, in *2, dist. 39, art. 1, qu. 3*, « cui magis sit obtemperandum, utrum dictamini conscientiae, an praecepto praelati, cum obviant sibi ad invicem ». Et respondet: « Plus standum est praecepto praelati quam conscientiae, maxime quando praelatus praecipit quod potest et debet praecipere ».

() Lessius ab ista limitatione excipit casum, quo « par vel gravius incommodum sequeretur ex non obediendo ». Salmant. autem distinctionem adhibent, quae doctrinam a S. Alphonso traditam clarius explicat. Si praeceptum, inquit, « cedat in praejudicium alterius, nec teneris nec potes obedire... At

si in tuum cedat praejudicium..., poteris obedire...; sed ad hoc non teneris ».

32. - "j Laymann, *lib. 1, tr. 1, cap. 5, n. 33*; Sanchez, *de Siatrim., lib. 2, disp. 41, n. 38*; Busemb., *lib. 1, tr. 1, cap. 2, dub. 3, n. 4*, non loquuntur de eo qui dubitat an pervenerit ad annum sexagesimum; praeterea Laymann, *n. 36*; Sanchez, *n. 40*; Busemb., *n. 5*, loquuntur, non de feria VI in ordine ad abstinenciam, sed de casu plane simili, nempe de die jejunii, et doctrinam tenent S. Alphonsi doctrinae omnino consentaneam. Quoad reliqua demum docent ea quae ipsis a S. Alphonso tribuuntur.

33. - Cap. *Dominus 2, de secund, nupt.*, non alludit ad inquisitionem; sed tractans de eo qui secundas nuptias contraxit, quin certus fuerit de prioris conjugis morte, decernit; « SL. de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei quae sibi nupsit, debitum non deneget postulanti; quod a se tamen non verit nullatenus exigendum ».

b) Habert, *de Matrim., cap. 9, § 2, de Li-gam., qu. 4*, hanc sententiam innuit tantum,

Sanchez % Salmant r>, etc. (Vide dicenda Lib. VI, ft. 903 et 904).

34. - Infertur 6" quod certus de debito et dubius de solutione, tenetur solvere; ut communiter docent Suarez, Vasquez, Lugo, et alii cum Sanchez *. — Casu vero, quo etiam creditor de suo jure dubitaret censet Laymann a, Diana § et Sporer 4 cum Tamburinio, debitorem teneri tantum ad partem pro rata dubii. Subdit tamen Laymann n>, quod non auderet condemnare creditorem, si totum exigeret.

35. - Sed hic quaeritur Γ: *An possessor bonae fidei, superveniente dubio, teneatur aliquid pro rata dubii restituere?* Si dubium est *aequale* pro et contra, communis est sententia cum Sanchez § adversus paucos, possessorem ad nihil teneri, ex reg. 65 in 6º: *In pari... causa potior es! conditio possidentis*; et ex reg.

Suar., de RelJg., tr. 5, Ub. 2, cap. 33, n. 7. · Vasq., in t.* 2-, dbp. ió, up. 7, n. 43. - Lugo, de Just, et Jure, disp. 18, n. 7. — » Decal., lib. 1, cap. 10, n. 12. — · Lib. 1. tr. I. cap. 5, n. 42. — · Part. 4, tr. 3, re. 32. — ‘ Theo! mor., tr. I, cap. 1, n. 85, Π. · Tambur, (non Umen ciL a Sporer), Decal., lib. I, cap. 3, § 6, n. 9 el \$7, v. *Restitutio*. — ‘ Decal., lib. II, cap. 10, n. 9. — · De Matrim., lib. 2, disp. 41, n. 19. — ‘ Tr. 13. de Reatit., cap. 1. n. 67. — · Tr. 1. disp. 3, punct. 2, n. IL — * De Joit. et Jur., dhp. 17, n. 94. - Laym.,

128 ff. de diversis reg. juris: *In pari causa possessor potior haberi debet*. Sed quid, *si rationes contra possessorem sint validiores?*

Prima sententia dicit quod, licet ipse habeat rationem probabilem pro se, teneatur tamen in eo casu ad restitutionem pro rata illius majoris propensionis; quia conditio possidentis est quidem melior in pari, non autem in dubio inaequali. Ita Sanchez § cum Coninck a>, Valentia et Ledesma a> apud Salmant.7

Secunda tamen communior et probabilior *sententia* docet, ad nihil eum teneri, nisi moraliter constet rem esse alienam. Ita Palaus 8, Lugo % Roncaglia cum Laymann, Cardenas, Dicastillo, Tamburinio, Diana, Burghaber et aliis apud Croixl0, Mazzotta n, Sporerl2 cum Molina et S. Augustino l8 qui ait: *Bonae fidei possessor*

lib. 1, tr. 1, cap. 5, n. 21. · Cardenas, Crisi>, di>p. 16, cap. 8, art 3, n. 129 et ditp. 61, cap. 3» n. 77. - *Dicast.*, de Ju.it. et Jur., lib. 2, tr. 2, de Reatitut., disp. 5, dub. 10, n. 19». - *Tambur.*, Decal., lib. 1, cap. 3, § 7. v. *Restitutio*, n. 2. - *Diana*, part. 4, tr. 3, res. 26. - *Burghab.*, Centur. 2, CM. 84. — M Lib. 3, part. 2, n. 563. — 11 Tr. I, disp. I, qu. 3 de Consc. dubla, cap. 3. — ‘^Tr. I, cap. 1. n. 76. - *Molina*, de JustiL, tr. 2, disp. 36, concl. 1. — “ De Fide et Operib., cap. 7, o. 10, reUt. in Can. *Si virgo* 5, caus. ai, qu. I.

In lax quali, itex Juxta illi- quoi.

Probabi- liuiad nihi! tenetur ni>» moraliter certu*.

disserens de casu cap. *Dominus*, et quando bona fide, consilio parochi vel confessarii, contraxerunt: «Libere uti possunt, inquit, suo conjugio, quamdiu non supervenerit nova ratio prudenter dubitandi num superstes sit prior conjux, in hoc enim posteriori casu, nisi inquisitione facta dubium illud deposuerint, abstinere se debent, ne adulterii reos se constituent ».

Sanchez, de Matrim., lib. 2, disp. 41, n. 46, hanc revera tenet doctrinam haud secus ac Salmant, tr. 9. de Matrim., cap. 15, n. 46; sed addunt posse etiam petere non adhibita diligentia, « si ex ea non speratur fructus; » vel, ut verbis Sanchezii, n. 47, utar: « quando moraliter est impossibile adhibita diligentia posse vinci dubium ».

34. - «) Laymann, loc. cit., non loquitur de creditore qui integram solutionem *exigeret*, quidquid dicat Sporer (ex quo S. Alphonsus videtur sumpsisse allegationem); sed de creditore, qui totum *reciperet*: « Profecto in hoc casu, inquit, neque creditorem condemnarem. si integram solutionem reciperet, neque debitorem si integram solutionem facere omit teret idque ob diversas probabiles, quibus utraque pars nititur, rationes».

35. - *) Quo melius perspiciatur mens horum auctorum, cuiusque sigillatim doctrinam exponere juvat Et primo quidem Coninck,

disp. 34, de Matrim., n. 93, haec scribit: « Si alterius jus esset multo probabilius, tunc... possidens aut totam aut saltem ejus partem tenetur restituere»; eo quod tanta probabilitas possessioni praevaleat. — Valentia autem disserens de bello justo, Banesii sententiam adducit, quam quidem non reprobatur, et secundum quam, testante Valentia, in 2atl 2af, disp. 3, qu. 16, punct. 2, vers. *Si autem*, « licet altera pars esset in possessione, si de justitia partis quae non possidet, minus dubium esset,... posse tunc hanc, a parte quae est in possessione, repetere compensationem aliquam illius minus dubiae actionis quam habet ad rem, et compensationem eam, si opus sit, bello quoque extorquere». — Demum Petr. Ledesma, de Matrim., qu. 45, art. 1, dub. 2, resp. ad 3 primae sent., partialis restitutionis obligationem intelligendam esse dicit, < si res sit divisibilis; si autem non sit divisibilis, neque potest fieri aliqua convenientia, nihil tenetur restituere ».

b) Roncaglia, ut ipse S. Alphonsus infra notat, non sine distinctione hanc sententiam tuetur; scribit enim, tr. 13, de sept, pracc., qu. 2, cap. 2, quacr. 3, resp. 2, possessorem, si pro eo sint rationes tantum tenuis probabilitatis, teneri majorem partem restituere; si vero non sint tenuis probabilitatis, etsi oppositae sint validiores, ad nihil teneri.

rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum. Dum autem certo non constat (ait Sporer) rem esse alienam, tamdiu possessor ignorat se possidere alienum. — Ratio praecipua hujus sententiae est, quia per possessionem bonae fidei acquiritur verum jus; possessio enim a juristis sic definitur: *Jus insistendi in re non prohibita possideri.* Quapropter dominium rei donec dubium est, possessor retinet jus insistendi: ita tamen ut, ante diligentiam adhibendam ad veritatem assequendam, ipse teneatur rem servare; at post diligentiam, et veritate non assecuta, possit illam consumere et etiam alienare, admonito rerum emptore de dubio vertente super re. Et propter hanc potissimam rationem, Sanchez mutavit sententiam alibi defensam, et secundam est secutus. Cardinalis etiam Sfondratus ¹ dicit, non esse procedendum contra possessorem, nisi ex certitudine. — Hinc parum probabile videtur id quod hic addit Roncaglia ¹ nempe, quod si rationes possidenti faventes sint tantum tenuiter probabiles, tunc

ipse teneatur rem restituere, saltem quoad majorem partem. Nam si contra possessorem rationes sint taliter probabilissimae, ut fundent contra ipsum moralem certitudinem, tunc ipse tenetur totam rem restituere; si autem secus, ad nihil tenetur.

36 - Quaeritur II: *Quid, si contra possessorem adsit ratio probabilis, et nulla pro tpso?*

Prima sententia tenet, quod si ratio illa probabilis generat assensum opinativum unicum, quod res sit aliena, ita ut possessor nullum habeat assensum, quod res sit sua; tunc tenetur restituere. Secus, si adhuc probabiliter putaret rem esse suam. — Ita Sanchez ³ citans Vasquez [·]), Palans ^{*}, Renzi [%] Tamburinius [%] Viva ubi dicit quod, cum possessor habet rationem probabilem contra, et nullam pro se, tunc habet moralem certitudinem, quod res sit aliena.

Secunda sententia, quam tenet Salas ^{*}, dicit quod adhuc, quando rationes pro contraria parte assensum generant, modo non convincant, nec assensus sit certus

St null* ratio
sut pro
co, di.
«ungunt.

Alii fie-
bant teneri,
nisi sit tno-
uiter cer-
tu-.

Sporer, tr. 1, cap. I, n. 76. — ¹ Recale uiccrdot.. Ub. 1, § 20, n. 11. — ¹ Tr. 13, de 7^a Praec., qu. 2, cap. 2, quaer. 3,

reep. 2. — ^{*} Decal., lib. 1. cap. 10, n. 9. — [·] Tr. J, di«p. 3, punct.2, n. 11. — ¹ In Γ* 2[·], tr. 8, wt. 23, n. 231.

Sanchez, *Decal., lib. 1, cap. 10* n. 9, licet priorem sententiam adhuc «valde» probabilem judicet, hanc utique secundam sententiam, ut probabilior, amplectitur, cujus rationem his verbis exponit; «Etsi pro non possidente rem illam, fortiores rationes urgeant, ita ut possidens in eam partem inclinet; at, si non sint adeo efficaces, ut illius partis assensum generent, sed rem adeo relinquant ancipitem, certa alterius possessio huic inaequalitati praeponderat; et subinde possidentem omni prorsus restituendi obligatione liberat».

36. - Vasquez (quem utique Sanchez ad se trahere conatur pro priori hujusce sententiae membro) haec tantum, «/ P» ^{2a*}, disp. 66, cap. 7, n. 42, docet: «Quamvis urgentiores videantur rationes pro eo qui non possidet, si tamen non sufficiunt assensum generare, locum habere potest... in pari causa aut aequali meliorem esse conditionem possidentis». — Renzi, de dubio inaequali disserens, *Dccal., tr. 7, cap. 3, sect. 2, qu. 15, f.* : «Tunc tantum, inquit, non teneri restituere, si validiores illae rationes non generent assensum quod res sit aliena, sed rem adhuc dubiam relinquant; tunc enim, cum ex utraque parte dubium sit an sit aliena, licet ex altera parte sint urgen-

tiores rationes, praevalet possessio. Quodsi assensum generent rem esse alienam, tunc non praevalet possessio».

b) Tamburinius, *Dccal., lib. 1, cap. 3, § 7, v. Restitutio, u. 7*, plane innuit opinionem hic a S. Alphonso expositam; quaerit enim quis censendus sit rei dominus, et respondet: «Is qui per probabilem aliquam rationem negari non potest; si enim probabiliter negari posset, non erit certo dominus verus, et consequenter contra possessorem non praevaleret». Praeterea, *ibid.*, § 6, u. 7, idem Tamburinius haec jam scripserat: Quod in dubio sit melior conditio possidentis, verum est etiam si magis propendeas ad putandum seu (ut recte aliqui loquuntur) ad suspicandum rem ad alium non possidentem pertinere, modo haec propensio (quia scilicet sil ex levi ratione) sistat juxta limites dubii. Quodsi ratio transeat ad probabile..., non autem auctoritate propria, potest alius possidentem spoliare, quia ad dictum spoliolum a privato intentandum contra possidentem, requiritur certitudo moralis».

c) Viva, *Opusc. de Couse. dubia, qu. 2, art. 1, u. 3, v.f.*, haec sane dicit, sed «regulariter» tantum, et concludit: «Idcirco regulariter in tali casu... videtur ea res restituenda».

morahter, sed mere opinativus, includens
formidinem, quae necessario in opinione
includitur, tunc possessor potest rem re-
tinere: quia possessio praeponderat omni-
bus rationibus non convincentibus.

Praefatae opiniones videntur sic posse
nt*.¹⁰ conciliari. Certum est, quod legitima pos-
sessio cuique tribuit jus certum rem reti-
nendi, donec non constet de jure alterius;
ut dicunt communissime Palaus, Lay-
mann, Sporer et alii citati ut supra cum
Croix '. Et ipse Viva l id concedit, dicens
quod *possessio bonae fidei parit jus cer-
tum quod praevalere debet juri probabili
et non moraliter certo alterius*. Ratio est,
quia possessio legitima fundat de se prae-
sumptionem certam de justitia possessor-
is; ut dicunt Wigandt 3 et Lugo d>. —
Ergo, etiamsi adsit judicium probabile con-
tra possessorem, et nulla probabilitas illi
assistat; adest tamen praesumptio orta ab
ipsa possessione, quae tribuit ei jus certum,
quod nequit superari, nisi a jure certo al-
terius per rationes certas convincentes.

Quapropter prima sententia dicens,
quod possessor teneatur restituere, quando
habet assensum opinativum contrarium,
et nullum pro se, sane est intelligenda,
quando possessio esset ex aliqua parte
infirmata, utpote dubia, vel incepta cum
dubia fide, ita ut nulla legitima praesump-
tio ex ea oriri videatur pro possessore;
tunc enim vere nulla probabilitas ipsi as-
sideret, unicumque judicium opinativum
tunc ipse haberet rem esse alienam. Secus
vero, si haberet possessionem certam ac
legitimam bonae fidei; quia tunc sola

possessio, etiamsi nulla alia ratio ci suf-
fragaretur, praeberet illi jus certum, quod
superari non potest nisi a rationibus cer-
tis oppositis, non autem ab opinione pro-
babili, quae necessario formidinem inclu-
dit. — Et hoc clare innuit Lugo ubi
ait, possessionem de se parere praesum-
ptionem praevalentem pro possessore, ne
ipse sit privandus, donec non constet de
jure alterius per probationem superantem
praesumptionem possessionis. Unde recte
concludit Croix 4 quod, licet pro posses-
sore non sit probabile argumentum, si
tamen pro petitore non sit argumentum
nisi probabile, possessor adhuc licite re-
tinet; quia possessio est jus certum reti-
nendi, contra quod non praevalet nisi cer-
titudine.

Hoc idem dicetur pariter de matrimo-
nio probabiliter nullo. — Vide *Lib. VI,
n. 904*.

37. - Quaeritur III: *Quid, si possessor
bonae fidei, dubio superveniente, negli-
gat culpabiliter diligentiam adhibere, sed
postea non possit verus dominus amplius
adinveniri?*

Lacroix \ Roncaglia e, et Salmant. l
cum Sanchez, Lessio etc. dicunt, tunc
possessorem teneri rem restituere pro rata
dubii. — Contra vero Palaus 8, Bonacina .
Tamburinius cum Diana V et Rebcllus
probabile putant quod possessor, quam-
vis peccarit mortaliter, diligentiam omit-
tendo, tunc tamen ad nihil tenetur, cum,
ex una parte damnum illatum sit dubium,
et ex alia jus possessionis bona fide ac-
quisitum ipse adhuc retineat.

Ex culpa
non re po-
rien* domi-
num, Juxta
allot tew
lur profit!

Juxta a-
ho», ad ni-
hil tenetur.

Pol., loc. cit., n. II et 12. - *ltb.* 1, tr. 1, cap. 5,
ft. 21. - *Sper.*, tr. 1, cap. 1. n. 76. — ' *Ltb.* 3, paru 2, n. 563.
— • Opu»c de Conte tabla, qu. 2, art. 1. n. 8, v. L —
• Tribunal conCesurlor., tr. 2, exam. 1, quaer. 7, ver». —
J?oho I. — • *Lib.* I, n. «II. — » *Lib.* 3, part. 2, n. 564. —

• *Tr.* 13, de 7. Prxec., qu. 2. Cftp. 2, quacr. 3. — ' *Tr.* 13,
dc Resttl., cap. 1, n. M, I. f. • *Sanch.*, Decal., lib. 2,
CAp. 23, n. 183. — • *Tr.* I, di»p. 3, punct. 2, n. 9. —
• Di»p. 1, de Remit. in genere, qu. 2, punct. 2, n. 8. -
Rfbell., de Obligat. JuitiL, part. 1, lib. 2, qu. 5, n. 12.

d En verba quibus Lugo, *de Just, et Jure*,
disp. 17, n. 97. id aperte innuit: < Quae-
que sit ilia inclinatio ad partem oppositam,
non praeponderat titulo possessionis, qui for-
tior est et tacit meliorem causam possessoris,
qui spoliari non debet, quamdiu pro altera
parte non affertur ratio conveniens [*forte* con-
vincens) vel praesumptio juns, quae superet
praesumptionem [h o Ai] ex possessione ortam *.

37. - 'L Lessius parum recte citatur a Sal-
mane, nam ipse, *de jure rt Juslftb.* 2, cap 17,
n. 23, non quidem pro rata dubii, sed absque

limitatione docet restituendum esse « non so-
lum rem illam, sed etiam fructus consumptos
ex eo tempore, quo (possessor) dubitare coepit ».

l,» Tamburinius, *Decal, lib. 1, cap. 3, § 7*,
v. *Restitutio*, »i. 9, non solum probabile pu-
tat, sed absolute negat possessorem in hoc
casu teneri ad restitutionem; et allegat Dia-
nam, sed perperam. Diana enim, *part. 4, tr. 3*,
res 29, utramque adducit opinionem, et qui-
dem ultimo loco opinionem docentem in eo
casu possessorem ad nihil teneri; sed ipse
nullum de his judicium profen.

Opinio au-
ctoris: ad a
liquid tene-
tur.

Sed non
gro raladu*

Probabili-
ter dubitans
inquirat ve-
ritatem.

Verius autem censeo dicendum, quod talis possessor teneatur aliquid restituere (vel domino, vel pauperibus, si dominus sit incertus). Ratio est quia, cum ipse culpabiliter dominum privarit spe, quam dominus ad rem habere poterat, et illa spes erat quidem pretio aestimabilis, jam damnum certum est illatum domino, qui spem illam etiam certe possidebat. — Puto tamen, non esse faciendam restitutionem pro quantitate dubii, ita ut, si rationes ex utraque parte essent aequales, res sive ejus pretium pro medietate sit restituendum; sed minus, et forte valde minus. Quia illa spes domini non poterat aestimari pro medietate valoris rei, sed multo minoris: stante aequali probabilitate rationis ex una parte, et certo jure possessionis ex alia, quae possessori favebat, et adhuc favet. Possessio enim rei multo quidem majoris aestimatur, quam possessio spei.

Notat autem Γ Tamburinius l cum Villalobos e) et aliis, quod si possessor incipiat dubitare per rationes probabiles, tenetur quidem inquirere veritatem; secus vero, si dubitaret per rationes tantum tenues. — Notat IF Croix * cum Vasquez, Laymann,

1 Dccat, lib. 1, cap. 3, § 7, v. *Rectitutia*, n. 5. — 1 Lib. 3, part. 2, n. 562. — Opusc. de Reslit., cap. 9, § 2, dub. 3, η, 18. · *Liïym.*, lib. 1, tr. 1, cap. 5, n. 22. — *Fu/.*, tr. 1, disp. 3, punct. 3, η. X — *Sattch.*, dc *Ma u.*, lib. 2, disp. 41, n. 28 ct *Decal.*, lib. 2, cap. 23, n. 178. · *Mot.*, tr. 2, disp. 36, n. 1 ct 3; cfr. disp. 723, n. 6. — · *Tr.* 13, dc 7- *Praec.* 1 qu. 2, cap. 2, quacr. 3, reap. 1, v. f. — 4 *Tr.* 18,

Palao, Sanchez, Molina, etc., et non improbabile putat Roncaglia ·, quod, cum possessor (etiam qui cum dubio incoepent possidere) rem habuerit a possessore bonae fidei, si postea diligentia fit impossibilis d), nihil tenetur restituere; ipse enim in omne jus illius legitime tunc succedit.

38. - Quid denique dicendum *in dubio, si aliquid cibi vel potus deglutiveris, au possis tunc Eucharistiam accipere?*

Negant Sanchez a' Roncaglia 4, et Salmant a) cum aliis; tum quia (ut ajunt) legi certae non communicandi sine jejunio non satisfacit per dubiam satisfactionem; tum quia id videtur gravi irreverentia non carere.

Alii tamen, ut de Lugo ·, Castropalaus Laymann *, Diana ', Lacroix ·, Busenbaum ·, et Sporer °, cum SA Cardenas % Medina, Gobât, Bossio et aliis, dicunt, in tali dubio bene te *posse* communicare. — Ratio horum est, quia lex jejunii non est positiva, ita ut praecipiatur jejunium tanquam requisitum absolute necessarium ad communicandum; sed est prohibitiva qua prohibetur quisque accedere ad communionem, si aliquid cibi aut potus sumpserit, ne conjungatur terrenus cibus

de *Euchar.*, qu. 1, cap. 5» quaer. 6, retp 1. — 1 *Dc Sacram.* *Euchar.*, disp. 15, n. 43. — · *Lib.* 1, tr. 1, cap. 5, n. 36. — ' *Part* 3, tr. 4, res. 29. — · *Lib* 6, pan. 1, n. 576. — · *lub* 6, tr. 3, de *Euchar.* cap. 2, dub. 2, art. 2, xesp. 2, η. 3. — *. *De Sacram.*, part. 2, cap. 6, η. 471. — *Barthet*, .lf-djMit. *Sum.*, lib. 1, cap. 11, § 42. — *Cob.*, tr. 4, n. *Moralia*, de *Conte dubia*, n. J712.

Rera ha-
beas a po-
scatore bo-
nae fidet
quando non
teneatur.

Dubiu· dc
cibo iuke
pto nequit
«aaumoi-
re juxta a»
lio·.

Juxta a-
lio* potest.

«*) Villalobos male citatur a Tamburinio; hoc enim assertum omnino praetermittit loco a Tamburinio allegato, id est: S//m., *part.* /, *tr.* 1, *diff.* 20, *9t.* 4.

«<) Croix, Laymann cl Palaus loquuntur de solo casti, quo diligens inquisitio facia sil. — Molina vero et Sanchez, etiam de casu, quo (ut apud S. Alphonsum) diligentia lacta sit impossibilis. — Vasquez denique, nulla mentione facta de bona tide prioris possessoris, absolute scribit: «Eam rem, quam quis dubitat an sit furtiva ncnc, potest accipere vel titulo donationis, vel emptionis, vel permutationis, denique quocumque titulo, eo tamen animo quod efficiat sufficientem diligentiam, et invento vero domino rem illam restituat». Quibus, *n.* 19, addit: «Tandem notandum, quod si impossibilis est inquisitio moraliter loquendo, non est facienda ».

38.- Sanchez, *dc Matr.*, lib. 2, *disp.* 41, *fi.* 40, tractat de dubio n. sequenti ponendo,

sicut pariter Salmant., *tr.* 4, *cap.* 7, *it.* 69; quaerunt enim de eo qui, dubitans an audita fuerit hora noctis duodecima, edit et bibit, et negant eum posse die sequenti communicare. Ratio autem quam Salmant. adducunt est. quod lex jejunii Eucharistiam sumendi est in possessione.

·| Castropalaus a S. Alphonse in prioribus editionibus, *lib.* 1, ». 80, citabatur tamquam probabilem existimans hanc alteram opinionem. Quod sane videtur admittere Palaus, *tr.* 1, *disp.* 3, *punct.* 8, *n.* 9, ubi priorem sententiam probabiliorem tantum dicit.

· » Emmanuel Sa, qui pro hac sententia citatur a Palao, eam silentio praetermittit, v. *Eucharistia*, *n.* 27 (quem locum allegat Palaus). — Cardenas male pariter citatur a Croix; nam, *Cris.*, *disp.* 26, *it.* 87, tractat de casu numero sequenti ponendo: de eo scilicet qui aliquid deglutivit, sed dubitat utrum post mediam noctem id sibi acciderit

cum divino. Id cntm ait Lugo¹*constare ex condlio Bracharensi II a,ubi prohibetur ne aliquis, quocumque cibo praesumpto, oblationem consecret in altari. Item in concilio Toletano VII 3 habetur: *Nullus post cibum potumve, quamlibet minimum sumptum, Missas facere praesumat* Item in concilio oecumenico Constantiensi⁴ dicitur: *Sacrorum canonum auctoritas laudabilis et approbata consuetudo Ecclesiae servavit et servat, quod hujusmodi sacramentum non debet confici post coenam, neque a fidelibus recipi non jejunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis, ajure vel Ecclesia concessa vel admissa*. Ita apud Lugo'. Posito igitur quod lex jejunii est prohibitiva, nempe, ne quis communicet post cibum sumptum, probandum est factum jejunii fracti, ut quis communicare prohibeatur. In dubio autem, an factus sit casus quo vigeat prohibitio legis, non tenetur is abstinere a communione, dum adhuc tunc possidet sua libertas; praecepto enim Ecclesiae (inquit Lugo), ne quis communicet post cibum, non adversatur, qui facto examine non scit se aliquid sumpsisse. Licite igitur in dubio de fractione jejunii, ille communicat; etenim cum ipsi eo casu tantum vetita esset communio, quo jejunium fregisset, bene possidet libertas communicandi, usque-

s<cen-
ei contentu

dum de fractione non constat. — Ratio hacc non videtur contemnenda ut inutilis: saltem eo casu lex prohibens communionem non videtur certa, et tanquam

dubia non obligat; juxta dicenda n. 55' ct seqq.

Ad secundam autem rationem irreverentiae oppositam respondent, non censeri irreverentem, qui utitur jure suae libertatis, maxime si ex devotione ad communionem accedit.

39. - An autem idem dicendum, quod possitcommunicare, quidubitat anpost mediam noctem cibum aut potum sumpserit ?

Negat Lugo, quia (ut ait) cum quis scit se comedisse, et dubitat an comederit post mediam noctem, videtur ipsi incumbere onus probandi, post mediam noctem non comedisse. — Sed pace tanti viri dicimus, quod ratio supra adducta, quod lex sit prohibitiva, non positiva, si valet pro primo casu, valet etiam pro secundo. Prohibitio enim est non communicandi illis, qui aliquid sumpserint post mediam noctem; si ergo, ne ipsi communicare possint, probandum est factum quod aliquid sumpserint, probandum est etiam factum quod sumpserint post mediam noctem. Caeterum, affirmativam sententiam tenent alii DD. supra citati, quibus accedit doctus Paler Eusebius Amort , ubi inquirens an comedens in dubio, utrum jam sonuerit hora duodecima noctis, possit sequenti die communicare? Sic respondet: *Potest communicare; quia melior est conditio possidentis, quamdiu in contrarium non dantur praesumptiones tam fortes, ut operans ipsemet probabilius credat jam sonuisse duodecimam*.

¹ Loc. dI., n. 30 ct 13. — . Condi. Brachnr. III (al. II), ab. 572, can. 10. — . Cone. Tokt. VII (anno 6W>), capit. X — . Sc». 13, 4 /h nomine Sanctae, etc. — * De Sacram.

EuchAT., ditp. 15, η. 1B, 19. . I. c., n. 43, v. f. . Lu^o, loc. cit. n. 44. —4 Theol. cclcc(., de Euchar., dIip. 5, quae- «tinne., § 4, quAcr. 4.

CAPUT HI.

De Conscientia probabili.

40. *Quae sit conscientia probabilis. Quoique enumerentur diversae probabilitatum species.* — 41. *Quaenam sit probabilitas facti, et quaenam juris.* — 42. *Nunquam licet uti probabilitate facti, cum periculo damni alterius.* — 43. *Quamnam opinionem sequi teneamur in materia fidei.* — 44. *Quamnam opinionem sequi debeat medicus.* — 45. *An possit uti remedio minus tuto.* — 46. *Quid, si desperatur de salute infirmi.* — 47. *Quamnam opinionem debeat sequi iudex.* — 48. *Quamnam minister in collatione sacramentorum.* — 49. *Quid, si adsit necessitas.* — 50. *An liceat uti opinione probabili, quoad contrahendum matrimonium et quoad jurisdictionem confessarii, casu quo praesumitur suppleri ab Ecclesia.* (De hoc vide dicenda, Lib. VI, n. 573; et dicenda de errore communi, n. 572). — 51. *An quod dicitur de administratione sacramentorum circa usum sententiae tute, idem dicendum sit de susceptione sacramentorum.* — 52. *Quid, si venator dubitat an animal ferendum sit fera, vel homo.* — 53. *An liceat uti opinione probabili probabilitate juris.* — 54. *Morale Systema, pro delectu opinionum quas licite sectari possumus* (usque ad n. 89).

(«probebl.
i.»

40. " Conscientia probabilis est, qua quis innixus aliqua opinione probabili, format sibi practicum dictamen rationis ex certis principiis reflexis, sive concomitantibus, ad licite operandum.

% "x. qu°

tamen advertendum diversas dari probabilitatum species: alia enim est opinio tenuiter probabilis, alia probabilis, alia probabilior, alia probabilissima, alia certa moraliter; alia tuta, alia tutior.

Opinio *tenuiter probabilis* est, quae aliquo fundamento nititur, sed non tali, ut valeat assensum viri prudentis ad se trahere. Hac autem opinione nequimus licite uti, ex propos. 3 proscripta ab Innocentio XI, quae dicebat: *Generatim, dum probabilitate sive intrinseca sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus a*. — *Probabilis* est, quae gravi fundamento nititur, vel intrinseco rationis vel extrinseco auctoritatis, quod valet ad se trahere assensum viri prudentis, etsi cum formidine oppositi. — *Probabilior* est, quae nititur fundamento graviori, sed etiam cum prudenti formidine oppositi, ita ut contraria etiam probabilis censeatur. — *Probabilissima* est, quae ni-

titur fundamento gravissimo; quapropter opposita censetur vel tenuiter, vel dubie probabilis. Hac autem opinione semper licite utimur, ut constat ex propos. 3 damnata ab Alexandro VIII, quae dicebat: *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.* — Opinio sive sententia *moraliter certa* est, quae omnem prudentem formidinem falsitatis excludit, ita ut opposita reputetur omnino improbabilis.

Opinio demum *tuta* est, quae recedit ab omni peccandi periculo. — *Tutior* vero, quae magis a tali periculo recedit, tametsi rationibus firmioribus non nitatur.

41. - Deinde advertendum, aliam esse probabilitatem facti, aliam juris. — *Probabilitas facti* est, quae versatur circa rei veritatem, sive rei substantiam: nempe, an sacramentum cum tali materia collatum, sit validum aut nullum; an contractus cum tali pacto initus, sit usurarius vel ne. — *Probabilitas autem juris* versatur circa honestatem actionis, id est, an liceat sacramentum cum tali materia conferre; an contractum cum tali pacto inire.

Protabi-
“

Πτοκδη-

42. - His positis, dicimus nunquam esse u[^]dO‘uil·
licitum uti opinione probabili probabilitate Su«.

40. - «> De ista propositione S. Doctor in sexta et septima editione, *de Conse.*, n. 54, ita loquebatur: « Haec propositio merito damnata luit; tenuis enim probabilior nequit dici vera

probabilitas, sicut tenuis fortitudo aut tenuis peritia dici nequit vera fortitudo et vera peritia, sed potius dicenda est imbecillitas aut imperitia .

facti, cum periculo damni alterius aut sui-
ipsius: quia hujusmodi probabilitas mi-
nime aufert periculum damni; si enim
opinio illa est falsa, non evitabitur proximi
aut operantis damnum. Nam si, exempli
gratia, Baptismus cum saliva collatus re-
vera est nullus, ita ut infans sine Baptismo
remaneat, probabilitas in oppositum non
potest utique efficere, ut sit validus.

43. - Hinc infertur Γ. Non esse licitum
in materia fidei, et in omnibus ad aeter-
nam salutem necessitate medii spectan-
tibus, sequi opinionem nec minus pro-
babilem (ut inepte dicebat propos. 4 ab
Innocentio XI proscripta) neque proba-
biliorem; sed tenemur sequi sententiam
tutiorē. Ac per consequens, amplecti de-
bemus religionem magis tutam, qualis est
procul dubio nostra catholica; cum enim
quaevis alia religio falsa sit, etiamsi ali-
qua videatur alicui probabilior, tamen am-
plectens eam, relictā tutiori, nequaquam
damnum suae aeternae salutis effugiet.

44. - Infertur 2\ Quod medicus tenetur
adhibere medicamenta tutiora, infirmis
profutura; nec potest uti remediis minus
probabilibus, relicto probabiliori sive tu-
tiori. In medicamentis enim probabilius
est, quod est tutius pro sanitate infirmi.

45. - Sed dubitatur Γ. *Utrum*, quando
non apparet medicamentum certum, *pos-
sit medicus uti remedio minus probabili,
probabiliori relicto?*

Affirmant Azor, Aragon, Montesinus,
Salas, etc. apud Salmant. 3 - Sed proba-
bilius negant Sanchez Λ), et ipsi Salmant.3

Aaof, part. I, lib. 2, cap. 17. quaer. H, v. (. - Aratçon,
in 2.. 2**. qu. 63, art. 4, v. *Hi\ tamen non obrtantibur.* ·
Pfoninin., in I - 2'', dUp. 29, qu. 5, ru 214. - *Salat*, m
1— 2.. tr. R. wet. 14, n. 135, concl. 1. — ' Tr. 25, cap. I,
n. 1X3. — · Loc. du. n. IM - *Solur*, de Ju«l et Jure,
Ub. 3, qu. 6, an. 5. v. L · *Üonac.*, di«p. 2, de Peccat., qu. 4,
punct.*. n. 22. — · Tr. 25. de quinto Priée, decal., cap. 1,
n. 15D. LL — · Loc. dL n. IM. - Aorar., Man., cap. 25,
n «L · Ajtof, part. I, lib. 2, cap. 17. quaer. 11. - *Catlropal.*,

43. - Propositio 4 ab Innocentio XI, dic
1 Martii 1679 damnata, sic enunciatur: « Ab
infidelitate excusabitur infidelis non credens
ductus opinione minus probabili ».

45. - Sanchez, *Decal., lib. I, cap. 9, n. 41*,
hanc utique sententiam luetur; ejus tamen
rationem petit non ex justitia sed ex caritate.
' Suarez plane hoc innuit, scribens in uni-
versum, *dr Sacram. Poenit., disp. 26, sect. 6,*
II.5:1 In rebus, opinionibus quae ad facium

cum Soto, Suarezet Bonacina: quia me-
dicus non solum ex caritate, sed etiam
ex justitia, ratione officii et taciti contra-
ctus, tenetur providere meliori modo sa-
luti infirmi, a quo stipendium accipit.

46. - Dubitatur 2e. *An, (piando despe-
ratur de salute infirmi, possit medicus
applicare illi remedia, quae ipse dubitat
an prosint vel obsint?*

Certum est et commune i°quod si pro-
babile sit remedium fore profuturum, tunc
potest, imo tenetur illud applicare, quando
certius non habet. Vide Salmant.3 — Cer-
tum est 2' non licere applicare infirmo,
etiam desperato, remedium, de quo igno-
ratur an sit salutare vel noxium, ad expe-
rimentum faciendum super infirmo. Ita
communiter Salmant.4 cum Navarro, Azor,
Castropalao, Salas, Perez, etc. Ratio, quia
illicitum est experimentum quaerere cum
periculo mortis infirmi vel accelerationis
illius. — Certum est 3" cum Sanchez et
Salmant. e, quod si remedium est dubie
profuturum et certo non nociturum, omni-
no infirmo est applicandum.

Quoad quaestionem autem, duplex est
sententia:

Prima negat: quia (ut supra dictum
est) nunquam licet exponere infirmum pe-
riculo mortis, nec illam accelerandi. Ita
Salmant.7 cum Azor, Castropalao, Silve-
stro, Villalobos, etc. — *Secunda* tamen *sen-
tentia*, quae satis probabilis est, et forte
probabilior, eamque tenent SanchezΛ cum
Valentia, item Busenbaum ·, et Bonacina,
Filliucciusa>, Reginaldus, Bardi apud Sal-

tr. I, diip. 2. punct. 9 n. 3. · *Salax*, in 1.. 2.., tr. 8, *ccL 14,
n. 136. - *Perta*, Laurea Salmant., certam. 10, n. 68. —
· DeoL, lib. 1. cap. 9, n. 42. — · Loc. dL. n. 152. — ' Loc.
du. n. 150. · *Aror*, loc. dt. · *Cadropal.*, loc. cit., n. 5. ·
Silvaat., v. *Medicus*, qu. 4, \$ *Primum*. - *Mitai.*, part. 1,
tr. I, dirt 16. n. I. — V Loc. dL, n. 39. · *Valent.*, in 2— 2-
di«p. 3, qu. 10, punct. 2, ren. *Non improbo*. — · Lib. 4,
cap. 3, dub. 9, η. 4. - *Bonae.*, dl»p. 2, de Peccat., qu. 4,
punct. 9, n. 23. · *Refin.*, lib. 13, n. 99, i. f.

pertinent, id est, ex quibus pendet quod res
fiat vel non fiat, eligendam semper esse tutio-
rem viam; et certam probabili, et probabilio-
rem minus probabili esse praeferendam, quia
probabilitas opinionis non tollit dubium quod
in re ipsa esse potest ».

46. - «' Filliuccius, *tr 21, n. 152*, negat
hanc opinionem esse improbabilem, quamvis
oppositam appellet communiorem.

6 \kirdΛ, *de Conse..disceptat.4, cap.30, n.3,*

Contecta-
na pro «alu-
te animie.

Pro anodico»

Médiat* oe-
quit uti rt-
Mtdio m.l-
nai proba-
bill

Si de*pe-
ratui de M-
lute infirmi,
irin certa.

Licitum e«t
eo caiu re-
medium du-
bium.

CAP. III. – DE CONSCIENTIA PROBABILI.

mant. ', affirmat esse licitum 'A' quia, cum de infirmo desperatur, conformius est prudentiae et voluntati infirmi (praesertim si ipse expresse in hoc consentiat) applicare illi remedium dubium, quam illud omittere cum certitudine mortis. Idque ut certum habet Antoine ', agens de officio medici.

Notat praeterea Sanchez cum Navarro O, quod, etsi medicus non potest contra suam opinionem auctor esse remedii, si tamen illud ab aliis doctoribus approbatur et infirmus consentit, licite potest eo uti.

Convela-
na, pro ju-
dici.

47. - Infertur 3". Quod iudex tenetur judicare juxta sententiam probabilio-rem. — Ipse enim tenetur ex praecepto divino et humano, jus suum cuique tribuere pro majori pondere rationum, quae cuique favent. Hinc damnata fuit ab Innocentio XI propos. 2, quae dicebat: *Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem*.

Recte vero advertit Cardenas § cum aliis, quod si reus est in legitima possessione rei controversae, et habet pro se rationem probabilem, nequit iudex eum exspoliare, etiamsi actor probabiliores rationes pro se adducat; possessio enim legitima (ut diximus n. 35) dat possessori jus certum rei retinendae, donec constet de jure alterius. — Vide dicenda *Lib. IV, n. 210. Qu. 2.* ubi id fuse probabitur.

Pro Mora-
mentoribus
colultione.

48. - Infertur 4°. Quod in collatione sacramentorum, nequit Minister uti opinione nec probabiliori circa eorum valorem; sed tenetur sequi sententiam tu-

tam, quae est illa, quae vel est tutior, vel moraliter certa. — Constat id ex propos. 1 ab Innocentio XI proscripta, quae dicebat: *Non est illicitum, in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore: nisi id retet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis, aut episcopalis*.

49. - Dixi: *nisi adsit necessitas*. Etenim in extrema necessitate, bene uti possumus qualibet opinione, non solum probabili, sed etiam tenuiter probabili pro valore sacramenti; ut recte dicunt Holzmann 4, Antoine 5, Cuniliatie, et alii communiter: modo sacramentum conferatur sub conditione. Quia conditio satis reparat sacramenti injuriam, si forte invalide conferatur; et contra, necessitas sufficiens et justa est causa sacramenti conditionate conferendi. — Vide dicenda *Lib. VI, cap. I, de Bapt., n. 103, v. Et hic sedulo; et de Poenit., n. 482, tn fine*.

i» extrema
nccrectiutr.

50. - Dicunt autem plures AA., quod licite uti possumus opinione probabili, ubi praesumitur Ecclesia supplere. Ut evenire potest in sacramento Matrimonii, ad convalidandum contractum probabiliter tantum validum, si forte contractus ille est nullus ob impedimentum, quod Ecclesia supplendo aufert; et in sacramento Poenitentiae, ad supplendam jurisdictionem confessarii, si forte illa desit. — Hanc sen-

Ef.
rkt. ' p

1 Tr. 25. cap. 1. n. 149. — De ObUgAt., cap. 7. — Crisi., diuert. 3, n. 39. — De Baptismo, n. 97 et 99. —

i De Baptismo, qu. 1, resp. 1, n. 2. — De Sacram, in genere, cap. 1, § 3. n. 3.

consentit utique, si agatur de remedio quod non sit negative sed positive dubium »; si vero negative dubium fuerit remedium, damnat de peccato cum qui tale remedium adhibuerit.

c) Quin etiam fere omnes isti auctores addunt medicum prorsus *teneri* ad illud remedium eo casu adhibendum.

Quo res clarior fiat, ipsa Sanchezii et Navarri verba addere juvat. Sanchez igitur, *Decal., lib. I, cap. 9, n. 42*, scribit: « Non licere medico consulere aegris medicinam, quam putat illis noxiam fore, quamvis none doctiores sentire fore salutiferam. Quia consulit adversus propriae conscientiae dictamen. At potest aegro dicere doctiores medicos id tenere, quamvis ipse ejus sententiae non sit; atque ita licite posse eum illa medicina uti ». Et hic citat Na-

varrum, qui revera, *in can. Si quis autem, dc poen., dist. 7, n. 75*, loquitur de medico, qui putat aliquod remedium aegroto futurum esse valde noxium, et ait: « Ibi mortis periculum est aegroto ex medici consulentis opinione; et ita non potest illi periculo, quamvis solum sit opinatum et fortassis a veritate alienum, causam dare. Posset tamen dicere aegroto eum, si alii fuerint eo doctiores et magis periti, sequendo eorum consilium, non peccatum, quamvis fuerit contra suam sententiam et opinionem ». Circa quae prudenter advertit Sanchez: « Quod intelligo, inquantum ait non posse eam medicinam consulere, retento eo dictamine; nam attendens doctiores contrarium asserere, posset prudenter id depocere ac cam medicinam consulere ».

tentiam vocant communissimam Viva et Lacroix ‘ cum Suarez, Lessio, Coninck, Reginaldo, etc. imo Sporer * cum Dicastillo vocat moraliter certam. Hancque testatur esse praxim totius Ecclesiae de Lugo8 cum Arriaga, Suarez et Diana apud Cardenas4.

Sed vide *Lib VI, n. 573*, ubi plura dicentur circa jurisdictionem confessarii, quomodo et quando praesumitur ipsa suppleri ab Ecclesia. — An autem, stante errore communi, semper Ecclesia suppleat jurisdictionem in sacramento Poenitentiae, vide *ibid., m. 572*.

51. - Quaeritur praeterea, an quod dictum est de administratione sacramentorum, dicendum etiam sit *de susceptione, ita ut nullus possit suscipere sacramentum cum opinione probabilis?*

Prima sententia affirmat; et hanc tenent Cardenas ·, Viva4 et Lacroix — Ratio eorum, quia specialis reverentia debita sacramentis exposcit, ut ea non exponantur periculo frustrationis. Hinc dicunt ex praefata propos. l damnata ab Innocentio XI quoad ministrationem, virtualiter damnari etiam quoad susceptionem, cum in utraque idem subsit periculum.

Secunda vero sententia negat; quam tenet Pontius ai, Sanchez 6l cum Vasquez, Salon, Sayro, Perez et aliis apud Cardenas 6l. Item Sporer ‘ et Viva ·, ubi videtur se revocare, saltem quoad opiniones, quae ex parte suscipientium passim a fidelibus in praxim deducuntur. — Ratio, quia nui

lam censetur injuriam sacramento irrogare, qui utitur opinione probabilis: nec videntur sacramenta exposcere majorem reverentiam, quam probabilem, quam exposcunt alia praecepta divina. Et hanc sententiam, ait Magister Hozes apud Cardenas l0 non amisisse suam probabilitatem ex damnatione Pontificis; quia non constat, propositionem potius proscriptam fuisse respectu reverentiae erga sacramenta, quam respectu caritatis erga suscipientes. — His tamen non obstantibus, censeo non recedendum a prima sententia, saltem quia secunda fere nunquam poterit deduci in praxim a suscipientibus sine proprio animae detrimento.

52. - Infertur 5" et ultimo, quod si quis dubitat, an id quod videt in silva, sit fera vel homo, non potest illud ferire, etiamsi probabiliter, aut probabilius existimet illam esse feram; nam si revera illud animal esset homo, probabilitas illa, sive major probabilitas, non liberaret hominem a morte.

Itaque universe dicendum, nunquam esse licitum uti opinione probabilis probabilitate facti, ubi est periculum damni vel injuriae proximi.

53. - Secus tamen dicendum de opinione, quae est probabilis probabilitate *juris*; tunc enim quisque licite uti potest opinione illa, formans sibi conscientiam moraliter certam de honestate suae actionis.

Explanata demum opinionum natura, nostrum Systema exponimus.

prop. l Innoc. XI. tu 25. — 1 Lib. 6, part. 1. n. 106. - *Vatq.*, in 1-2*. dbp. 63. cap. 3, n. 13. · *Salon*, in 2-2*, qu. 63, art. 1, controv. 2, cond. 4, ad 3. · *Sayrat*, CUV. rqr, lib. 1, cap 7, n. 1 cl 'icqq. · *Perca*, *Laurea Sal-* mantina, certam. 10, cap. 13, n. 65. — · *Decal.*, tr 1, cap. 1, n. 67. — · *Cum. theol. moral.*, de *Poenit. Sacram.*, qu. 3, art. 3, n. 9. *Haalt*, Explic. propositioni» l Innoc. XI, n. 9 et 23« et qu. 2 append., n. 8 et »eqq. — · *Loc. cit.*, n. 27.

ipse vero Croix camdcin vocat communissimam; idemque significat Suarez.

51. - a) Pontius, *de Matr., lib. 4, cap. 25, n. 9*, de administratione loquitur, non de susceptione Sacramenti.

Sanchez, *Decal., lib. 1, cap 9, n. 33*, de administratione loquitur; sicut pariter Cardenas, *in prop. 1 Innoc. XI, diss. 2, n. 17*; quamvis turn Sanchez tum auctores citati a

MORALE SYSTEMA

PRO DELECTU OPINIONUM, QUAS LICITE SECTARI POSSUMUS.

54. - Θ'00 l" quod s* opinio, quae stat pro lege, videatur certe probabilior, ipsam omnino sectari tenemur; nec possumus tunc oppositam, quae stat pro libertate amplecti. — Ratio, quia ad licite operandum, debemus in rebus dubiis veritatem inquirere et sequi: at ubi veritas clare inveniri nequit, tenemur amplecti saltem opinionem illam quae propius ad veritatem accedit, qualis est opinio probabilior “A

55. - Dico 11° quod si opinio quae stat pro libertate, est tantum probabilis, vel aeqUe probabilis ac altera quae stat pro lege, nec etiam ipsam quis sequi potest, eo quod sit probabilis. Nam ad licite operandum sola non sufficit probabilitas; sed requiritur moralis certitudo de honestate actionis, juxta illud B. Pauli ad Rom. (xiv, 23): *Omne autem quod non est ex fide, peccatum est*. Dicitur *exfide*, nempe ex certo dictamine conscientiae, ita ut homo in sua conscientia persuasum sibi habeat, quod agendo recte agat: prout explicant illud *exfide* S. Chrysostomus, S. Ambrosius et alii cum S. Thoma *. —

S. *CJtrysosl.*, in Ep. nd Rom., homil. 26, n. 3. · 5. *Am- broi.*, in *Ephi*, ad Rom.. cap. 14, v. 23. — 1 *De Verit.*,

Propterea falsum reputo effatum illud commune inter probabilistas, nimirum: *Qui probabiliter agit, prudenter agit*.

56. - Dico III' quod, duabus aequae Arque pro probabilibus opinionibus concurrentibus, quamvis opinio minus tuta teneri non possit, quoniam, ut diximus, sola probabilitas (nota, *sola probabilitas*) haud firmum praebet fundamentum ad licite operandum; tamen opinio illa quae stat pro libertate, cum aequali potiatur probabilitate ac opposita quae stat pro lege, grave quidem immittit dubium, an existât lex quae actionem prohibeat, ac proinde sufficienter promulgata minime dici potest; ideoque dum eo casu promulgata non est, nequit obligare; tanto magis quod lex incerta non potest certam obligationem inducere “A — Et haec est sententia D. Thomae, quam ego sequor, et quae certa mihi apparet, tum ob auctoritatem theologorum, ut videbimus, atque Patrum (quorum doctrinae observari possunt in hac Dissertatione, n. 66. Vide etiam Christianum Lupum * qui congerit plures Patrum auctoritates); tum ob rationes intrinsecas,

qu. 17, art. 3, *Sed contra*. — ' *Tom. II*, discere, de *Opinione probabilis*.

Cardenas, perspicue innuant idem valere de susceptione; tractant enim de poenitente qui accedit ad confessionem cum attritione cognita: « Si ipse [poenitens], inquit Sanchez, vult accedere cum sola attritione cognita, cum contritus accedere valeat, non fit contra caritatem ei debitam, si ei, hoc pacto disposito, conferatur absolutio ». Quae quidem ex parte ministri asseruntur; sed etiam supponunt poenitentem eo casu rite esse dispositum; secus nec posset illi confessarius impertire absolutionem.

54. - a) S. Doctor in sexta et septima editione, n. 55, his verbis principium istud exposnebat: «Dico... *certe*, quia, cum opinio pro lege est certe cl sine ulla haesitatione probabilior, tum opinio illa non potest esse nisi notabiliter probabilior. Et eo casu, opinio tutior non erit jam dubia (intelligendo de dubio stricte sumpto...); sed est moraliter aut quasi moraliter certa; saltem nequit dici amplius

stricte dubia, cum pro se certum habeat fundamentum quod ipsa sit vera. Unde tunc fit quod opinio minus tuta, quae certo fundamento caret, remaneat aut tenuiter aut saltem dubie probabilis respectu tutioris; adeoque non est prudentia, sed imprudentia velle eam amplecti. Quoties enim intellectui diserte apparet veritatem multo magis stare pro lege quam pro libertate, tunc voluntas nequit prudenter et sine culpa parti minus tutae adhaerere; siquidem eo casu homo non proprio iudicio seu propriae credulitati innixus operaretur, sed potius per quemdam conatum, quem sua voluntate in intellectum inferret, ut a parte quae valde verisimilior sibi apparet, removeretur, et ad partem quae sibi vera non apparet, imo quae videtur nec certum fundamentum habere quod possit esse vera, inflecteretur».

56. - °) Idemque dicendum esse, juxta S. Alphonsum cum opiniones oppositae sunt

quae non jam fucatae sunt, sed certae ac evidentes, ut demonstrabitur.

Promulgatio... nece- 57. - Theologorum princeps D. Thomas * sic docet: *Lex quaedam regula esi et mensura actuum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum vel ab agendo retrahitur: dicitur enim lex a ligando; quia obligat ad agendum.* Hinc prosequitur S. Doctor ad docendum quod haec regula et mensura, ut hominibus applicetur, et ipsi ad eam servandam teneantur, debet eis promulgatione manifestari. *Lex*, ait *, *imponitur aliis per modum regulae et mensurae: regula autem et mensura imponitur per hoc, quod applicatur his quae regulantur et mensurantur. Unde ad hoc, quod lex virtutem obligandi obtineat (quod est proprium legis), oportet quod applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent. Talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione. Unde promulgatio ipsa necessaria est ad hoc, quod lex habeat suam virtutem.*

Quod autem lex nequeat subditos obstringere, nisi eis sit promulgata, est axioma apud omnes compertum: *Leges instituuntur, cum promulgantur*, scribit Gratianus . Ratio patet, quia lex tantum in mente legislatoris manens, non est nisi mera cogitatio, sive intentio constituendi legem; non vero constitutio legis quae subditos obliget. Hinc a D. Thoma lex definitur: *Quaedam rationis ordinatio ad bonum commune, ab eo qui curam communitatis habet promulgata* . Nulli dubium, ut scribit Franciscus Henno4, quod promulgatio sit de essentia legis; nam, ut recte ait Ludovicus Habert : *ad rationem legis pertinent... promulgatio et vis obligandi.* Addit card. Gotti ’ quod promulgatio est indispensabiliter requi-

sita ad subditos obligandos: *Ad hoc, ut lex in actu secundo obliget... , requiritur quidem indispensabiliter, ut subditis promulgatione proponatur.* Idem tradit Dominicus Soto ., dicens : *Nulla lex ullum habet vigorem legis antepromulgationem; sed... tunc instituitur, dum promulgatur;* statimque subjungit: *Itaque nullam... exceptionem conclusio haec permittit.* Idem scribit doctor Gallus Duvallius ., dicens legem aeternam non potuisse homines obligare ab aeterno: *quia*, ut ait, *de ratione verae legis est, ut imponatur et promulgetur subditis; nulli autem fuerunt subditi ab aeterno.* Idem scribit Pater Gonet ‘o: *Legem aeternam, defectu promulgationis, non potuisse obligare creaturas ab aeterno.* Idem scribit Lorichius|| : *Hominibus autem [lex aeterna] promulgatur, quando eis innotuit, et semper innotescit.* Idem inquit etiam acer adversarius meus Pater Patutius ’’: *Consentiunt quidem omnes, promulgationem esse omnino necessariam, ut lex virtutem obligandi obtineat.* — Mirabitur quis, me studuisse tot auctoritates hic congerere ad hanc doctrinam probandam, quae a nemine in dubium revocatur; sed me id fecisse sciat, quia ab ea sententiae meae firmitas pendet, nempe quod lex dubia non obligat, ut infra videbimus.

Porro S. Thomas, id ut certum habens, hanc oppositionem sibi objicit “: *Lex naturalis maxime habet rationem legis; sed lex naturalis non indiget promulgatione: ergo non est de ratione legis, quod promulgetur.* Et sic respondet: *Dicendum, quod promulgatio legis naturae est ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.* Idque clarius explicando, Silvius ait |4: *Aeternaliter... tunc unicuique (lex naturae) promulgatur, quando cognitionem a Deo ac-*

1 1- 2*, qa. 90, at L 1. — . Loc. dt., art. 4. — . Can. /n luit 3, dut. 4. — . Loc. dt., Art. 4. — 4 Dt Leg., quaeiu rmoem., concil. 1, v. Dfcttur dnuir. — 4 Tract, de Leg., cap. 6t q« 4, l. t — ’ Theol. dogra., tom. 2, tr. 5, qa. 1. date I, n. 31. — . De Jott et Jure, lib. 1, qa. 1, art. 4. —

* In l** 2-, de Legib., qa. 2. de Lege aeterna, v. />> </rtmo. — w Clyp.. 2 part., tr. 6, de Legib., dhp. 2, art. 2, n. to, — « Theaaar., verb. Ltx, n.6, v. Stcunde. — « Theol. mor., tr. 1. cap. l, n.7. — « t- 2-, qa. 90, art. 4, ad 1—, — ’< In 1*-2-% qu. 90, art. 4, quaer. 4, v, fu rctp. ad l,

fere vel quasi aequae probabiles: « Quia (ito S. Doctor, in sexta et septima editione, de Con*, n. .55), cum inter utramque opinionem. modica est praeponderantia, ito ut valde

tenuis et dubius sit excessus, tunc ambae opinionones aequae probabiles existimantur, juxta commune illud axioma: *Parum pro nihilo reputatur* ».

cipit dictantem, quid juxta rectam rationem naturalem sit amplectendum, quid fugiendum. — Idem docet Joannes Gersonius a): *Lex ista est quaedam declaratio creaturae rationalifacata, per quam illa cognoscit, quid Deus de certis rebus judicat, ad quas, vel praestandas, vel omitendas, ipse creaturam obligare vult.* Ad dit tandem Petrus de Lorea | : *Quemadmodum promulgatio est intrinseca et essentialis humanis legibus, sic rationis judicium et cognitio intrinseca est legi naturae.* Quapropter sine rationis judicio et cognitione, nullo modo existit promulgatio legis sufficientis ad obligandum.

Lex pro "«ÎTV ’ 58. - Lex vero, ut obliget, non tantum promulganda est, sed etiam promulganda ut certa. — Et hoc punctum firmiter est hic statuendum; ideoque in eo perpendendo diutius non frustra immorabor, cum plura opus sit hic repetere quae jam alibi scripsi. Enimvero, ex hujuscemodi fundamento firmitatem haurit nostra sententia, nempe, non posse legem incertam certam obligationem imponere. — Dicimus igitur, neminem ad aliquam legem servandam teneri, nisi illa ut certa alicui manifestetur. Posito enim, ut vidimus, quod lex necessario est promulganda ut obliget; si promulgatur lex dubia, promulgabitur dumtaxat dubium, opinio, sive quaestio an adsit lex prohibens actionem, sed non

promulgabitur lex. Hinc omnes ad asserendum conveniunt, quod lex, ut obliget, debet esse certa ac manifesta, debetque uti certa manifestari sive innotescere homini, cui promulgatur. — Audiamus id quod communiter inquirunt doctores super hanc sententiam, sive super hoc principium, quod inter alios maxime tradit D. Thomas atque probat. S. Isidorus, inter conditiones legis ut obliget, ait legem debere esse manifestam. Ita habetur in jure canonico *. Idque certum est etiam in jure civili *In dubio, nullus praesumitur obligatus.*

D. Thomas, loquens de lege aeterna et naturali, docet quod, ad hoc ut ipsa possit esse nobis mensura, debet esse certissima, nobisque innotescere. Attendamus verba S. Doctoris. — Ipse § sibi objicit; *Mensura debet esse certissima* (nota); *sed lex aeterna est nobis ignota: ergo non potest esse nostrae voluntatis mensura, ut ab ea bonitas voluntatis nostrae dependeat*» Et ita respondet : *Licet lex aeterna sit nobis ignota, secundum quod est tn mente divina; innotescit tamen nobis aliquiditer, vel per rationem naturalem, quae ab ea derivatur ut propria ejus imago, vel per ahqualem revelationem superadditam.* Ratio patet, cur lex debet esse certa: quia cum lex, juxta S. Doctorem, sit mensura et regula, qua homo mensurari et regu-

Lex <jebet nSSSire@’

1 In l:** 2-«, de Leg., di»p, 6, ver-. Asitrendum est. — ’ Can. Erit autem 2, diit. 4. Cfr. S. Iildorum. Ely-

mologiorum lib. 5. capit. 21. — . 1- 2*, qu. 19, artic. 4, ad X

57. - a) Verba hic a S. Alphonso descripta commentarium quidem Gersonii praeseferunt; sed textus genuinus ita legendus est: « Lex divina praeceptorum est signum verum revelatum creaturae rationali, quod est notificativum rectae rationis divinae, volentis teneri illam creaturam seu ligari ad aliquid agendum vel non agendum, pro dignificatione ejus ad aeternam vitam consequendam et damnationem evitandam ». Et habetur in opusc. *Dc vita spiritali animae, lect. 2, vers. Lex divina.*

58. - <3> Axioma illud non nisi mediate et indirecte ex jure civili desumitur; et potius est Glossa juris canonici. Etenim in *Neg. jur. 11 in 6%* quae ita se habet: « Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius quam actori », Glossa, § *Additio*, haec commentatur: < Hujus regulae triplex est ratio... Secunda, quia nullus praesumitur obligatus vel

obnoxius, in *Authent., collât. 7, Quibus modis naturales efficiuntur sui, § Natura siquidem* ». Atvero ibi lex civilis nihil aliud habet quam sequentem sanctionem: « Natura siquidem ab initio, dum de filiorum procreatione sanciret, scriptis nondum positus legibus, omnes similiter quidem liberos, similiter autem produxit ingenuos. Primis namque parentibus primi filii, similiter quidem liberi, similiter autem legitimi a creatura fiebant: bella vero et lites atque libidines et concupiscentiae, causam deposuerunt ad aliud schema. Servitutem namque invenit bellum, naturales autem, castitatis casus: lex autem rursus hujusmodi delicta curans, libertatem servis molita esU.; imperatoriae vero constitutiones aperuerunt iis quae non recte facta sunt, ad jus legitimum vias, quod non transitorie neque nos sancimus, neque subjectos hanc legem negliger genter audire praecipimus ».

lari debet circa suas actiones, nequaquam ille recte mensurari et regulari potest, nisi mensura et regula illa sit certa, ut obliget, quin et homini innotescat. *Lex enim*, scribit doctissimus Petrus Collet, *ut obliget, debet dari ut regula, ac proinde innotescere; atqui lex non innotescit, nisi per promulgationem, cum per eam solam eo intimetur modo, qui obediendi necessitatem inducit** — Idem tradit Joannes Gersonius, dicens quod lex, ut obliget, necessario debet homini manifestari; alias Deus eum obligare non potest ad illam servandam: *Necesse est* (valde notabilia sunt Gersonii verba) *dari manifestationem ordinationis ac voluntatis Dei; nam per solam ordinationem, aut per solam suam voluntatem, non potest Deus absolute creaturae imponere obligationem; sed ad hoc opus est, ut ei communicet notitiam unius aequae ac alterius*

Idem tradit Gonet, dicens: *Homo non tenetur conformari voluntati divinae..., nisi quando voluntas divina nobis praecepto vel prohibitionem manifestatur* a. Et de hoc rationem praebet, scribens, hominis peccatum pendere ab ipsius voluntate transgrediendi legem. Si autem peccatum (ait) penderet ab existentia vel non existentia legis, peccatum esset fortunae sive casus, non jam voluntatis: quod magnum esset absurdum. *Plerumque* (scribit) *esset fortunae, non voluntatis, quod homines peccent vel non peccent, prout videlicet id quod agunt est conforme vel difforme juri naturali ab eis ignorato; quod etiam absurdissimum est, cum vera et sola causa peccati sit voluntas creata, ut operans difformiter ad regulas morum* .

* *faiut thcoU de Lefib.*, cap. t, art. 2. conci. 2. — • *Clyp.*, part. I. tr. X de *Moralluu act.* dl«p. 6. art. 2, l 1, tv S7. — • *Clyp.* pari. 2, *Disacrt. de Opin. probab.* art. 6. **H i** & — • In 1.. 2', qu. 90, art. I. quner. I,

Idem tradit Silvius, dicens: *Actualiser... tunc* [lex naturae] *unicuique promulgatur, quando cognitionem a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem naturalem sit amplectendum, quid fugiendum* 4. Non tenetur igitur quis ad legem, nisi eam juxta rectam rationem cognoscat esse necessario amplectendam. Idem tradit Fulgentius Cuniliati, hoc absolute proferens: *Legis... violatores non sunt illi, quibus nondum lex innotuit* 5. Idem tradit Iodoch. Lorichius: *Hominibus autem promulgatur, quando eis innotuit, et semper innotescit* °.

59. – Ex omnibus his praefatis, evidenter apparet moralis certitudo sententiae nostrae, vel potius sententiae D. Thomae, qui pluribus in locis eam docet. Signanter ' hoc morale principium absolute profert: *Nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius praecepti*. — Ab omnibus philosophis cum D. Thoma, docetur distinctio inter opinionem et scientiam: *Opinio* denotat cognitionem dubiam aut probabilem alicujus veritatis; *scientia* vero cognitionem certam ac patentem significat. Sed audiamus ipsum S. Doctorem; et quod S. Thomas nomine *scientiae* intelligat praecise cognitionem certam, patet, quia proponit hoc quaesitum: *Utrum conscientia liget?* ac deinde ait: *Ita... se habet imperium alicujus gubernantis ad ligandum in rebus voluntariis illo modo ligationis, qui voluntati accidere potest, sicut se habet actio corporalis ad ligandum res corporales necessitate coactionis. Actio autem corporalis agentis nunquam inducit necessitatem in rem aliam, nisi per contactum coactionis ipsius ad rem, in quam agit. Unde, nec ex imperio alicujus... do-*

ver» *In rtip. ad 7* — * *Tract. 1, de Recul, mor.*, cap. 2, i 1, η. 5. — • *Theeaur.*, verb. *Lex*, η. 6, ver». *Sfcumta.* — ' *De Verit.*» qu. 17, art. 3, in corpore. — • *De Verit.*, loc. dL

Genuinus textus Gersonii, *de Vit. spirit, animae, lect. 2*, v. *Lex divina*, ita se habet: • Ponimus igitur [in legis descriptione] signum pro genere, quia Deus se solo non obligat creaturam rationalem, nisi per notificationem suae rationis rectae, dictantis et volentis creaturam sic teneri seu ligari.,. Sequitur in descriptione: quod est notificativum divinae rationis rectae, volentis teneri illam

creaturam, vel ligari ad aliquid agendum vel non agendum; quia fit a quibusdam quaestio, quae sit ratio obligatoria in Deo: vel recta ratio vel voluntas. Ponitur hic utrumque, quia nec recta ratio sine voluntate, nec c contra, sunt in Deo obligationi complementum. Praeterea, quantumcumque notificetur voluntas sui superioris, nisi per illam velit ligare, non surgit obligatio .

mini ligatur aliquis, nisi imperium attingat ipsum, cui imperatur. Attingit autem ipsum per scientiam: unde nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius praecepti... Sicut in corporalibus agens corporale non agit, nisi per contactum; ita in spiritualibus praeceptum non ligat, nisi per scientiam. — Similitudo a D. Thoma hic allata nequit esse magis lucida et convincens, ad probandam nostram sententiam sive principium, nempe, quod lex incerta non potest certam obligationem inducere. Dicit S. Doctor, quod scientia praecepti est instar vinculi, quod voluntatem ligat. Unde, sicut ad rem aliquam ligandam, opus est ut actualiter funis applicetur; ita ad ligandam hominis voluntatem, ut actionem aliquam exercent vel omittere teneatur, necesse est ut ipse praecepti scientiam habeat: alioquin homo ille in sua libertate remanet. Quamobrem, dum illa in dubio est, an adsit vel non praeceptum prohibens vel praecipiens (sicut accidit, cum duae opiniones ejusdem ponderis aequae probabiles concurrunt), tunc non habet quidem scientiam praecepti; ideoque praeceptum servare non tenetur.

Ad hoc magis explicandum, Doctor Angelicus eodem loco subdit: *Ad videndum autem quomodo [conscientia] liget, sciendum est quod ligatio, metaphorice a corporalibus ad spiritualia sumpta, necessitatis impositionem importat; ille enim qui ligatus est, necessitatem habet consistendi in loco ubi ligatus est, et aufertur ei potestas ad alia devertendi.* Sicut igitur contra, qui ab aliquo vinculo actualiter non est ligatus, habet potestatem divertere quo vult; ita, qui non est ligatus per scientiam praecepti, liber est ab obligatione praecepti. Ideo S. Doctor scribit legem dici a ligando: *Dicitur enim lex a ligando, quia obligat ad agendum* *.

Hanc suam sententiam D. Thomas valde confirmat in alio loco, ubi quaerit: *Utrum*

necessarium sit, voluntatem humanam conformari voluntati divinae in volito, ad hoc quod sit bona? et affirmat "¶. Sed et postmodum ¶ S. Doctor hoc sibi objicit: *Videtur, quod voluntas hominis non debeat semper conformari divinae voluntati in volito; non enim possumus velle quod ignoramus... Sed quid Deus velit, ignoramus in plurimis; ergo non potest humana voluntas divinae voluntati conformari in volito.* Et respondet: *Ad primum... dicendum, quod volitum divinum secundum rationem communem quale sit, scire possumus; scimus enim, quod Deus quidquid vult, vult sub ratione boni. Et ideo, quicumque vult aliquid sub quacumque ratione boni, habet voluntatem conformem voluntati divinae, quantum ad rationem voliti.* Sed (nota sequentia verba) *in particulari, nescimus quid Deus velit; et quantum ad hoc, non tenemur conformare voluntatem nostram divinae voluntati.* Itaque docet S. Thomas, quod homo, semper ac rem aliquam vult sub ratione boni, voluntati divinae jam conformatur; sed minime tenetur se conformare voluntati divinae in rebus particularibus ignoratis, et signanter in praeceptis, ubi haec divina voluntas non est ei manifestata. Id autem distinctius declarat Pater Gonet, dicens: *Homo non tenetur conformari voluntati divinae in volito materiali, nisi quando voluntas divina nobis praecepto vel prohibitionem manifestatur* 4. — In dubio igitur ubi nescimus, an Deus aliquo praecepto nobis aliquid in particulari imponat aut vetet, non tenemur conformari circa tale praeceptum voluntati divinae, nisi praeceptum nobis manifestetur. Etenim, ut tradit Joannes Gersonius, ubi Deus non manifestat nobis suam voluntatem, non potest (ait) nos obligare ad eam sequendam. Repetamus hic ejus verba, jam alibi supra relata: *Necesse est dari manifestationem ordinationis ac voluntatis Dei; nam per solam suam voluntatem, nondum potest*

voion-

43 d,vin":

* 1. 2., qu. 00. Artic. 1. in corpore. — 1. 2. qu. 19. artic. 10. — 1. 2., qu. 19, Artic. 10, Ad 1. — Cyp.

thcol. thomist.» part. 2, tract. 3, ditp. 6, artic. 2 § 1. num. 37.

59. - a) S. Thomas affirmat profecto necesse esse, ut voluntas humana semper sese

conformet divinae voluntati, sed in volito formali dumtaxat.

Deus absolute creaturae imponere obligationem

Eandem sententiam D. Thomas fortius confirmat in alio loco¹, ubi signanter loquitur de obedientia, quae praeceptis divinis debetur. — Ita quaerit: *Utrum in omnibus sit Deo obediendum?* S. Doctor affirmat; sed² sibi objicit: *Quicumque obedit Deo, conformat voluntatem suam voluntati divinae, etiam in volito; sed non quantum ad omnia tenemur conformare voluntatem nostram voluntati divinae in volito, ut supra habitum est: la 2^a qu. 19, art. 10* (ubi habetur textus jam supra relatus): *ergo non in omnibus tenetur homo Deo obedire.* Et sic respondet (attendamus hic, quomodo S. Doctor fuerit semper firmus et uniformis in hac sua sententia): *Ad tertium dicendum quod, etsi non semper teneatur homo velle quod Deus vult, semper tamen tenetur velle quod Deus vult eum velle. Et hoc homini praecipue* (nota) *innotescit per praeceptum divinum.* Homo igitur tenetur Deo obedire, et ipsius voluntati conformari circa praecepta, non jam in omnibus quae Deus vult, sed tantum in iis quae vult Deus nos velle (*quod Deus vult eum velle*). — At, quomodo sciemus id quod Deus non solum ipse vult, sed etiam vult nos velle? Sciemus, inquit S. Thomas, cum nobis id manifestatur per sua divina praecepta: *Et hoc homini praecipue innotescit per praeceptum divinum.* Ergo non obligat sola dubia notitia praecepti, ad illud servandum tamquam voluntatem divinam; sed requiritur certa et manifesta praecepti cognitio: quod quidem significat verbum illud *innotescit*. — Itaque, ubi duae sunt opiniones aequalis ponderis, cum eo casu desit sufficiens promulgatio legis, ipsa non habet virtutem obligandi, ut firmatum est sub initio hujus Systematis. Lex autem quae non obligat, non est lex: *Dicitur enim lex a ligando*, ait S. Thomas; lex ergo quae non ligat, lex dici non potest.

60. - Hanc autem sententiam, quod, ubi praeceptum est vere et stricte dubium, non adest obligatio illud servandi, secuti sunt communiter auctores, tam antiqui, quam recentes. — S. Raymundus scripsit³: *Non sis nimis pronus judicare mortalia peccata, ubi tibi non constat per certam Scripturam.* Lactantius scripsit⁴: *Stultissimi est hominis, praeceptis eorum velle parere, quae, utrum vera sint an falsa dubitatur.* Textus habetur in cap. *Cum in jure* 31, de off. et pot. judic. deleg., ubi habetur: *Nisi de mandato... certus extiteris, exsequi non cogeris quod mandatur.* Idem scripsit Joannes Nider⁵, citans Bernardum de Claromonte: *Ex quo enim opiniones sunt inter magnos doctores, et Ecclesia non determinavit alteram partem, teneat quam voluerit.* — Idem scripsit S. Antoninus: *Secundum Cancellarium, non plus nocet homini errare in articulo fidei, qui non est declaratus adhuc ab Ecclesia, quod sit articulus de necessitate credendus, quam nocere posset actus moralis contra aliquid agibile perpetratus, quia actus non dicitur esse certus ex Scriptura aut determinatione Ecclesiae, quod sit illicitus... Sed constat, quod in materia fidei, dum doctores sentiunt contraria, licitum est ante determinationem Ecclesiae, tenere unam partem vel alteram sine periculo peccati;... ergo a simili, licet unam opinionem in moralibus tenere, juxta limitata superius, ubi saltem magis sapientes non sentiunt contrarium* ⁶. Juxta igitur S. Antoninum et Cancellarium (videlicet Gersonium), non tenemur sequi opinionem tutiorem, ubi tutior non apparet probabilior. — Gabriel Biel scripsit⁷: *Nihil debet damnari tamquam mortale peccatum, de quo non habetur evidens ratio, vel manifesta auctoritas Scripturae.* — Dominicus Soto scribit quod lex, cum ipsa sit regula actionum, opus est ut homo eam *intueatur*, nempe quod cognoscat eam ut certam:

¹ > 101 art. I — Lot. cit., art. 4, a4 3—. — S. Thom. I. 2°. qu. W. art. 1 corp. — ■ Summa. UK 3, ut M Pncnit. § 4, vtn. Qum At venialibus. — Initi-

tut., lib. 3, cap. 27. — * Conv>Utor.. part. 3, cap. 12. — Part. 1, tit. 3. cap. 10. § 11. vers. Rrwrkndo. — ' In l. disc. 16. qu. 4, art. 2, cond. 5, I f.

* Recolr ea quae superius ad num. 5<9. n >| b, jam animadvertimus: haec scilicet esse

commentarium, non vero genuinum Gersonii textum.

Qtti regula utitur, eam intueri accessee habet'. Unde scripsit postea⁹: *Quando sunt opiniones probabiles inter graves doctores, utramque sequaris, in tuto habes conscientiam*. Ita etiam card. Lambertinus (qui postea ad pontificatum evectus est, sub nomine Benedicti XIV) scripsit in suis Notificationibus 3: *Non si debbono porre leganti, quando non vi à una chiara legge che giimponga a*).

Doctissimus Melchior Canus, scribens adversus Scotum, qui obstringebat peccatores ad eliciendam contritionem in quocumque die festo % dicit: *fus humanum nullum est, aut evangelicum, quo hoc praeceptum asseratur: proferant, et tacebimus*. Canus⁴ sic scribit: *Quoniam ignoro unde ad hanc opinionem doctores illi venerint, libere possum, quod non satis explore perceptum sit et cognitum, sine ulla dubitatione negare*. Joseph Rocaful, praepositus Valentiae, scripsit: *Casu quo, facta diligentia, noti constat an lex sit imposita..., sed res dubia manet, non obligat..., sive sit lex vel praeceptum naturale*. Pater Suarez ita scribit: *Quamdm est iudicium probabile, quod nulla sit lex prohibens vel praeciens actionem, talis lex non est sufficienter proposita vel promulgata homini; unde, cum obligatio legis sit ex se onerosa,... non urget, donec certius de illa constet*⁰. Idem scripsit Pater Joannes Ildephonsus, dominicanus: *Quando dubium est de ipsa existentia et substantia legis,*

tit an extet talis lex, an sit publicala, an in tali lege comprehendatur iste casus, tunc facta diligentia et manente dubio, non tene-mur conformari legi'— Idem tenet auctor recens, Pater Eusebius Amort, vir Germanus valde eruditus, et undique notus ob suam doctrinam et plura insignia opera vulgata. Hic in sua Theologia morali et scholastica, excusa Bononiae anno 1753, (quae, priusquam ederetur, emendata fuit, aut saltem revisa a Papa Benedicto XIV, prout ipse auctor suppliciter ab eo petierat) sic scribit: *Quandocumque existentia legis non redditur credibilior non ipsa, moraliter certum est non dari legem... Patet ex natura Providentiae divinae, quae... tenetur suam legem reddere notabiliter credibiliorem, etc.* " Et alibi⁹ ait, quod, cum adsunt duae opiniones aequae probabiles, *moraliter certum est non dari legem directam prohibentem*; [quia] *in hoc casu non datur sufficiens promulgatio legis; sed ea promulgatio est inseparabilis ac essentialis character legunt*.

Idem tenent Vasquez¹¹, card, de Lugo, q, Mastrius^d, Holzmann u, Roncaglia Sal-mant. " et alii plures, quos omittimus brevitatibus causa.

61. - Posito igitur principio a D. Thoma tradito, ac satis superque probato, nempe, quod *nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius praecepti*, quod idem est ac dicere, non posse legem incertam certam obligationem in-

¹ De Jurt. et Jure. lib. 1. qu. 1, art. 4, eoad 1, declaratio. — Op. cit., lib. 6, qu. 1, art. 6, v. f. — Notif., tom. 4, notif. 13. (< > in latina edit.: Nocif. æ, n. 19). *Oihuf*, Rdict. de Pcnit., part. 1, concil. 3 — Loc. cit. part. 4, v. f., ven. *Ad ultimum*. — * Prax. theol. mor. (port. 3 de Princip. extern. humanor, act lib. 1, » ccl. 2. cap. 4, n. 65. — " De Act. humanor, bonit. et malit., diip. 12,

sect. 6. n. 8. — 1 In 1. " 2.°, disp. 209, n. 1132. — De Act. human., diip. 2, qu. prolegom. § 4, qu. 10. — Loc. cit., diip. 2, qu. 5, ven. *Dico* 2. — * De Sacram. Pcniteut., diip. 16. n. 10). — De Comdent. n. 135. — M Tract. 3, de Lcgib., qu. 2, cap. 5, quaer. 1. — M Tract. 6, de Pcnitent., capit. 5, num. 25 et tract. II, de Lcgib., capit. 2. nam. 110.

60. - " Id est: « Ne vinculum fidelibus injiciatur, quod a nulla lege dare praescribitur ».

Canus contra Scotum utique scribit; sed Scotus, in 3, dist. 21, n. 18, vers. *Quantum ad 2^{am}* (quem locum allegat Canus), potius dubitando quam asserendo hanc doctrinam exhibet, scribens: « Illud praeceptum affirmativum...: *Diliges Dominum Deum tuum*... obligat pro aliquando ad actum elicitum... Quando autem sit hoc, forte determinavit hoc illud praeceptum divinum: Sanctifica sabbatum, et maneat unusquisque apud se, id est recolligendo se et ascendendo ad Deum suum ».

<⁹ Vasquez, in *D* " 2.°, disp. 62, cap. 9, num. 45, etiamsi non expressis verbis, aperte tamen hanc doctrinam significat: « Commune axioma: *Tutior est pars eligenda*, intelligitur solum in dubiis, non in opinionibus; nempe, quando dubium tale est, ut iudicium conscientiae cum assensu colligi non possit, sed etiam semper maneat dubia conscientia ». Ita loquitur vasquez.

d) Mastrius in sua *Theol. mor., disp. 1, qu. 3, art. 2, n. 56*, consentit quidem, sed tantum pro lege < quae continet notabilem incommoditatem ».

ducere; necessario eruitur, esse moraliter certum quod, ubi duae opiniones aequalis ponderis concurrunt, non est obligatio sequendi tutiorem. — Si quis autem de hujus sententiae certitudine rationem exposcat, breviter ei, ex omnibus hucusque probatis, respondebitur: quia lex dubia non obligat. Et si quaerere pergat, cur lex dubia non obliget, respondebimus hoc succincto argumento: lex non sufficienter promulgata non obligat; lex dubia non est sufficienter promulgata (quia, dum lex est dubia, promulgatur sufficienter dubium sive quaestio, sed non promulgatur lex): ergo lex dubia non obligat. Qui argumentum hoc inficiari vellet, probare deberet, vel quod lex etiam non promulgata obligat, vel quod lex dubia est vere promulgata, contra id quod expresse docet S. Thomas et alii communiter, ut vidimus; sed nunquam harum propositionum ullam probabit in aeternum. — Haec tandem sit conclusio hujus sententiae. Spectato pondere aequali utriusque opinionis, homo dubius maneret, neque operari posset; spectata autem vi legis, cum ipsa eo casu non sit sufficienter promulgata, non obligat nec ligat. Et ideo homo, utpote ab hujusmodi lege dubia non ligatus, redditur certus de sua libertate, et sic licite operari potest.

Qood non
Cohibetur.
Hum

Constat autem ex ipso naturali dictamine, licere nobis agere omne id quod a lege non prohibetur, sicut scribit Heineccius, sic ajens: *Omnia... libertati hominis permittit Deus, quae non praecepit vel prohibuit. Sic e. gr. cum sola arbore scientiae boniet mali hominibus interdixisset Deus, recte omnino inferebant protoplasti, licere sibifructibus reliquis omnibus vesci**. *Cessante enim legis obligatione, viget libertas.* Id porro validius confirmatur textibus juris civilis et canonici: *Cuiquefacere libet, nisi st quid vi aut jure prohibetur a. Nisi de mandato... certus extiteris, exsequi non cogeris quod mandatur* \ — Quapropter S. Thomas docet, id tenendum tanquam commune et certum axioma in lege naturali, sic scribens: *Illud dicitur licitum, quod nulla lege prohibetur*

^nc inePtc arguil quidam auctor, dicens: *Ubi dubium est an adsit lex, conse-*

quenter dubium etiam est an adsit libertas. — Male (dico)arguit: nam ubi dubium est an adsit lex, certum est legem non obligare; docet enim S. Thomas (ut notavimus supra), quod *nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius praecepti*. Patet autem, scientiam importare cognitionem certam de lege. Et hujus ratio etiam patet: quia lex, donec est dubia, non est sufficienter promulgata; atqui lex non sufficienter promulgata, non habet virtutem obligandi sive ligandi, ut ait Doctor Angelicus, juxta supra dicta. Ubi autem non existit lex ligans sive prohibens, homo licite operatur, ut ait idem S. Thomas®.

62. - Dixi sub initio quod, ubi opinio pro lege videtur certe probabilior, eam sequi tenemur; secus vero, si est ejusdem ponderis, quod habet opinio pro libertate. — Auctor autem ephemeridum gallicarum mihi objecit, quod haec propositio probat nimis. Si enim sequi non teneremur opinionem quae stat pro lege, cum opinio pro libertate est aequalis momenti, quia tunc lex est dubia; nec etiam teneremur sequi opinionem pro lege, cum opinio pro libertate esset minus probabilis, quoniam etiam opinio minus probabilis efficit quod lex sit dubia, et non sufficienter promulgata. — Sed respondeo quod, cum opinio tutior est certe probabilior, eo casu (ut in principio hujus Systematis praemisi) quamvis lex omnino certa non sit; attamen, propter illam majorem probabilitatem, opinio pro lege videtur moraliter verior, et consequenter apparet moraliter ac sufficienter promulgata; et ideo nequit dici tunc omnino dubia dubio stricto; remanet tantum eo casu quoddam dubium latum, quod ab opinione tutiore discedere non permittit. Cum autem opinio quae stat pro libertate est aequalis momenti, tunc adest dubium strictum de existentia legis; ac propterea, sicut probavimus, non adest tunc obligatio amplectendi opinionem strictiorem, nec servandi legem, de qua omnino dubitatur, an ipsa existât vel non existât.

Alia ctio.

63. - Sed priusquam finem ponam huic Dissertationi, praeterire nolo duabus oppositionibus respondere, quas invenio obje-

Altae obctioe.

* Elemeeta Jur nat. et lib 1, cap I. § IX Nota
IU 2 1 — Institut., Ub. I, til 3. de Jure per-

«ortarum. § 1. — Cap. Cii» ni/nrr 3/. de oflle. et pot. Jud. defef. — * In 4 di« I» qu ? art. 4. -olui 2 — Loc dt.

ctus n Patre Flaviano Ricci, in Theologia morali Patris Anacleti, ab ipso nuperrime reformata, ubi sic scribit: Omnes divinae et humanae leges sunt certae et sufficienter promulgatae; controversia ergo non cadit super existentiam legis aut super ejus promulgationem, sed super ejusdem extensionem; ideo in casu particulari debemus legem generalem ad illum applicare, et investigare, an casus ille comprehendatur vel ne a lege. Hinc falso nobis imponit, quod in concursu duarum opinionum quae sunt aequalis ponderis, iudicamus legem certe ad eum casum non extendi. Ipse vero auctor duo supponit eo casu accidere: *primum*, quod tunc nostra libertas evenit dubia; *secundum*, tunc tribuendum esse locum regulae canonum quae dicit: *Iu dubiis, tutior via eligenda est*, juxta, ut addit, Scripturam illam (Eccli. ni, 27.): *Qui amat periculum, in illo peribit* »).

torl500&k

Respondeo ad *primum*. — Quando dubitatur, an casus comprehendatur a lege vel non, nequaquam dicimus legem tunc certe non extendi. Sed dicimus, quod in casu duarum opinionum aequalis ponderis, quamvis lex generalis (v. gr. non furandi, non occidendi) sit certa quoad existentiam, et sit sufficienter promulgata; respectu tamen ad illum casum est dubia, tam quoad existentiam, quam quoad promulgationem; ac propterea tunc, quia dubitatur an lex ad casum illum extendatur, certum est non extendi quoad obligationem. Nam, ut late probavimus supra, eo casu, cum lex dubia sit, nequit ligare certam hominis libertatem, quae, donec a lege sit ligata, manet soluta. — Id quidem agnovit 15. Thomas, cum dixit legem esse instar ligaminis, quod, donec per contactum applicatur alicui, hic *habet potestatem ad alia divertendi*; sunt verba S. Doc-

toris ¹. Hinc protulit sententiam illam: *Nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius praecepti*.

Hoc autem maxime alibi confirmatur a S. Thoma, ubi sic scripsit; *Lex quaedam regula est et mensura actuum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur; dicitur enim lex a ligando, quia obligat ad agendum* — *Mensura*, ait card. Gotti, *ut actu mensuret, debet applicari mensurabili*; et ideo addit: *Lex, ut actu obliget, debet promulgatione imponi subditis* 4. Quomodo autem poterit quis suas actiones recte mensurare, nisi mensura illa sit certa et non ambigua? — Nec valet dici, quod ubi lex est dubia, est etiam dubia libertas hominis: quia libertas manet semper certa, usquedum a lege pariter certa et manifesta non ligatur. Quantumvis igitur lex generalis sit certa, certe existât et certe sufficienter sit promulgata; donec tamen ipsa non est casui particulari applicata, libertas, utpote non adhuc ligata, in sua possessione remanet.

Respondeo ad *secundum*, nempe ad regulam canonum a Patre Flaviano adductam. — Et quaero ab eo: Certumne Jo¹ est, quod praefata regula comprehendat omnia dubia speculativa, et non tantum practica aut dubia de facto? Id equidem certum non est: nam communior sententia tradit, regulam illam dumtaxat locum habere in dubiis practicis et de facto. Ecce quod scribit S. Antoninus: *Quod autem volentes probare cotractum esse illicitum, inducunt illud: In dubiis tutior via est eligenda. Respondetur, hoc esse verum de honestate et meriti majoritate, non de salutis necessitate quoad omnia dubia; alioquin oporteret omnes religionem intraret* ⁵. Idem scribit Christianus Lupus ⁶, illud arguens ^b ex doctrina S. Augustini;

indubio tu

¹De Verito qu. 17, art. 3 — ■ Loc. cit. — ² I. 2^a. qu. X). art. 1. — ³ Tom 2, tr. 5. qa. 1, dub. 3, n. 22. — ⁴ Part. 2,

ti(. I, cap. III § 31. — « Tom II, diMtrt de Opin. proba' bill. cap. 11.

63. - Flavianus Ricci, in Thcol. moral. Anacleti Reiffenstuel, /r. 7, dist. 4, n. 133, 135 et 136, hacc utique habet, sed non alludit ad textum Eccli. ni, 27.: *Qui amat periculum in illo peribit*. Hoc saltem deest in editione quae Bassani anno 1780 prodiit, et quae sola mihi praesto adest. Nihilominus ipse Flaviana

nus. l(H) cit., n. 123, contra probabilistas revera asserit peccatum esse. eum qui periculo peccandi sese exposuerit

h) Aliqui ex auctoribus hic citandis, non expresse, aperte tamen id significant, at Gersonius principium: *bi dubiis tutior, ck.*, applicat casui, quo tutior est probabilior vel saltem

camdem sententiam sequuntur Navarrus, Dominicus Soto, Abbas, Nider, Tabiena: Suarez, Angles, S.Bonaventura, Gersonius, Ysambertus, Joannes Ildephonsus, Salas, Cornejo, Joannes a S. Thoma et alii; quorum loca observari possunt apud aliam quamdam meam Dissertationem, quam ohm diffusius de hac materia edidi. Ibi evidenter probavi, quod hujusmodi canonum regula tantum casus praclicos et de facto spectabat {>. — Saltem igitur praedicta regula, sive lex canonum, est vere dubia extra casus practicos et de facto; ac ideo non sufficienter promulgata, et propterea vim non habet obligandi.

Sed demus gratis hanc legem procedere pro omnibus dubiis; rursum peto. Quid dicit lex haec sive regula? *In dubiis tutior via est eligenda*. Ergo, cum homo est in dubio, nequit agere. — Sed quid, si formet sibi dictamen moraliter ceftum de honestate suae actionis? Tunc non est *in dubio*; sed est extra dubium et extra casum regulae, ob principium illud jam plus quam plene probatum, quod lex dubia non obligat, quia tunc deficit ei promulgatio, quae est de essentia legis.

Textus autem quem addit: *Qui amat periculum, in illo peribit*, nescio quomodo possit suae opinioni favere. — Non ignoro

Quando peccet qui periculi
cujo »e exponit.

hujusmodi Scripturam afferri ab omnibus ejusdem rigidae sententiae propugnatoribus; sed non valeo intelligere, quidnam ex ea eruere possint isti magistri (ut se jactant) sanae et purioris doctrinae. Attendatur Scripturae contextus; dicitur ibi: *Cor durum habebit male in novissimo, et qui amat periculum, in illo peribit* *. En quod casus Scripturae, in quo homo graviter peccat, est, cum ipse in verum se immittit periculum suae salutis, protrahendo usque ad mortem suam conversionem; sicut pariter verum periculum incurrit et graviter peccat, qui occasionem proximam peccandi voluntarie renuit remove. Omnino differt ergo casus a nostro, in quo, posito quod lex dubia non obligat, nullum est periculum transgrediendi legem: quia, cum eo casu non sit ea sufficienter promulgata, nullam habet virtutem obligandi.

Ex hac autem doctrina S. Thomae, nempe, quod lex non habet virtutem obligandi, nisi sit promulgata et innotescat, duo corollaria descendunt, quibus praefata nostra Dissertatio magis solidatur: *primum*, quod lex dubia non obligat; *secundum* huic annexum, quod lex incerta nequit certam obligationem inducere. — Hinc subdimus

COROLLARIUM PRIMUM.

LEX DUBIA NON OBLIGAT.

Lex dubia obligat.

64. - Ex principio autem tam firmiter et multipliciter a D. Thoma probato, nempe, quod lex non promulgata non habet virtutem obligandi, certa descendit praefata prima conclusio, quod *lex dubia non obligat*. Hujusmodi conclusio probatur ex eo, quod certum et exploratum communiter est inter omnes doctores, quod certitudo moralis alicujus senten-

tiae, si non probatur ex aliquo certo principio *directo*, probetur tamen ex alio principio *reflexo* pariter certo, ut probatur primo ex can. 4 *Quid culpatur, cans. 23, q. 1*, ubi S. Augustinus scribit: *Vir justus, si forte sub rege, homine etiam sacrilego, militet, recte potest illo jubente bellare, si vice (alias civicae) pacis ordinem servans, quod sibi jubetur, vel non esse Con-*

Aatur., in can. *Si quit aulctn*, de poen., dirt 7, n 31, 41 et veq et Man.. cap. 17, η 281. So/mm, de Juatet Jure, lib. 7. qu 3. art. 2. ver. *CrtAiArrim.* · *Abbat Panorn.*, in cap. *SignifieAtii*, de hotnic volunt, n i et cap. AA 1μ Δ<κ/μ 'η, etxl tit tu 2 *NiArr*, Conaolator-, part. 3. cap 16. · *TtSttna*, v. *Scrnpdus*. n. 2. - Swar., de Censur. disp. 40. aect. 6, n 8. Klor., part I. tr. de jejuni 4« > art 1. dub 7, prop. L S. *Hoqaz.*, in 3 %cnt.» dht. 31)

art. Lqu. I. *Grrtcniit9*, Re< mot. general.; Reg. de Eu* char ;Opu»c. de Contractib-, part. ?, prop. 13 et de Pme parat, ad mimam et Pollut. noct, conaider.3. · *Ysambert*, in P->?·, qu 19, disp 9, art 3, n 6. *JoanHtt UArphonsus*, in 1— 2·, disp. 309, η. Π17 et 1119. *Sala*», in 1·* 2·, tr. 8, sect 4, n 42 et *ect 6 n. 70. · *Cornejo*, tr H, dtep. 3, dub 5. *JouwHrs a S. Thoma*, in disp. 12. art. 4, n 13 et *eq. — 1 Eccli.. ut, 27.

aeque probabilis, sive demum dubium juris ML sive tacti.

Dissertatio anni 1765: *Dell'uso moderato deltopinlonc probabile*, cap. 5, η. 7 et seqq.

*tra Deipraeceptum certum est, vel utrum sit certum non est; ita ut fortasse reum faciat regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi*¹. Quamvis igitur subditus sit dubius de belli justitia, potest tamen licite militare ex jussu sui principis; et qua ratione? innixus principio reflexo, quod princeps habet jus certum, ut semper ac de injustitia non constat, ei obtempeietur. — Probatur pariter ex cap. *Dominus, de secund, nupt.*, ubi dicitur, quod si vir dubitet de morte prioris viri suae uxoris, nequit debitum petere, sed tenetur reddere uxori, quae non dubitans in bona fide petit; et cur? ob certum principium reflexum quod, cum uxor sit in bona fide, ipsa in dubio jus habet petendi debitum a>.

du° prin- 65. — Hanc doctrinam ut certam habet
bUlraram P. Joannes Laurentius Berti *, qui tenet illicitum esse sequi opinionem minus tutam, licet sit aequae probabilis. Sed unde id probat? probat ex falsitate duorum principiorum, quibus probabilistae licitum esse sustinent. — Primum enim est illud: *Qui probabiliter agit, prudenter agit* Merito revera Pater Berti ait, principium hoc non esse sufficiens ad operandum cum opinione tantum probabilis; etenim, cum opinio adversa pro lege aequae sit probabilis, certitudo de actionis honestate ad recte operandum necessaria nobis deinde non suppetit. — Alterum principium quorundam probabilistarum est hoc, quod, *cum utraque opinio est probabilis, homo circa opinionem tutiorem iudicium suspendit et, probabilitati opinionis benignae se innitens, operatur*. Sed juste idem Pater Berti tale principium etiam reprobatur. Illud enim nequaquam de actionis honestate nos certos reddere valet, cum huiusmodi suspensio iudicii sit mere voluntaria, unde excusare non potest, quin

ignorantia sit vere vincibilis; ideoque eo modo nequit equidem dubium deponi. Quapropter concludit Berti: Posito, quod aliud fundamentum non adest deponendi dubium, quam illa sola opinionis benignae probabilitas, minime licebit nobis illa opinione uti. Secus vero est, scribit ipsemet Berti, casu quo, praeter illam probabilitatem opinionis, aliunde se offert alia reflexa ratio, sive principium certum, quod de honestate actionis in praxi moraliter certos nos reddit: siquidem tunc nostri iudicii certitudo non jam rationibus illius opinionis probabilis, sed principio reflexo certo supervenienti, innititur. Exemplumque affert religiosi, qui dubitans, an possit jejunium solvere ut studio operam praebeat, potest utique solvere, si urgeat superioris praeceptum, quo certus fiat posse citra culpam cibum sumere. Aliud affert exemplum de possessore, qui praedium bona fide possidens, superveniente dubio licite potest possessionem proseguere, si a viro docto tutus reddatur, quod nemo in dubio re legitime possessa spoliari tenetur. Hinc sic concludit: *Procul dubio potest hoc pacto, ex reflexione mentis antea perplexae, fieri iudicium practicum moraliter certum*. — Idem scribit Pater Wigandt, ordinis Praedicatorum, dicens: *Probabilius est, non esse peccatum operari cum conscientia speculative dubia, habente annexum iudicium practicum de honestate operationis*. Ratio, quia qui sic operatur, prudenter iudicat, in his circumstantiis se licite et honeste operari.

Consentiunt domini Ballerini in suo opere, cui titulus: *Moralium actionum regula, seu Quaestio de opinione probabilis*; qui, licet strenue rigidam sententiam tueantur, huic tamen doctrinae tamquam certae libenter subscribunt, dicendo: *Quod ..*

¹ Cfr. S. XwfMS/o Contra Enattum, lib. 22, cap. 75, (ex quo fere quoad verba haec deprompta »unt). — ' Dc theologicis Disciplinis, lib. 21, cap. 13. vers. *Patroni* et

«cqq. et capit 14, proposit. 3. — *Hrrii*, 1<K. cit-, capit 13. veri- *Patroni*. — ' Trnct. 2. exam. 1. quae. 5, num 10, reap. 2.

64 - *JCap. *Dominus, de secundis nupt.*, haec decernit: « Si vero aliquis vel aliqua id hactenus non servavit, [h. e. si secundas nuptias contraxit, dum de morte prioris conjugis nondum constaret], et de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei

quae sibi nupsit, debitum non deneget postulanti ». Cujus dicti rationem Glossa, in v. *Non deneget*, his verbis affert: « Et ita propter dubium, praesumitur pro matrimonio: quod fieri debet., nisi quando dubitatur an contractum sit matrimonium ».

in praxi ex directis principiis minime certis incertum est, ex certo reflexo principio fit omnino certum. Ipsique pariter de hoc plura adducunt exempla, et signanter illud mox supra a nobis relatam, de dubio impedimento matrimonii contracti: quo casu ajunt quod, licet ob principia directa incertum sit, an conjux dubitans possit debitum reddere, nihilominus ob principium reflexum, quod ex canone et ratione deducitur, secure reddere valet. Unde concludunt. *In his omnibus exemplis observandum est, reflexa principia particularem quaestionem non solvere, sed incertam relinquare... Sola praxis certa est, eo quod principia reflexa praxis in eo dubio dirigendae certam regulam figant.* Idem scribit Pater Gonet Tandem idem Pater Lector Joannes Vincendus Patutius, qui in hac controversia duplici libello strenue mihi se opposuit, id pro explorato admittit: nempe quod, cum principium reflexum est certum, jam reddit actionem certe honestam. Sic enim ait in suo libello: *Se fosse vero che nel caso d'incertezza della legge, la legge non vi fosse, perchi non promulgata abbastansa; oh allora s' (come accemtai), avreste uu principio certo, se non diretlo, almeno riflesso, onde formar un dettame prudente certo di poterio celebrare lecitamente* (loquitur de quodam contractu dubie licito); *uttesochè, non essendovi legge che lo proibisca, qual timor saggio potrebbevi essere di trasgredire la legge che certamente non v'è?* Melius dixisset: quae certe non obligat; quod alias ad idem reducitur, quia lex quae non obligat, est tanquam non esset.

Et sic intelligitur, quomodo judicium speculative dubium, sive probabile de honestate actionis, potest in praxi fieri moraliter certum. — Sed, quis objiciet, quomodo rationes speculative tantum probabiles possunt in praxi moraliter certae evadere? Hoc evenit, ut optime tradunt episcopus Abelly et P. Eusebius Amort, non ex eo quod ipsaemet rationes speculative probabiles nlicujus opinionis fiunt in praxi moraliter certae: sed quia aliae sunt rationes ipsius opinionis, quae tan-

tum probabiles sunt, aliae vero sunt rationes principii reflexi, quibus in praxi ultimum formatur judicium moraliter certum ex illo principio certo; et sic actio, quae speculative est tantum probabiliter honesta, in praxi certe moraliter honesta evadit.

66. - Ut ergo nostram firmemus conclusionem, nimirum, quod lex dubia non obligat, sic certo tramite arguimus: principium a D. Thoma superius jam probatum est, quod lex non habet virtutem obligandi, nisi sufficienter promulgata sit et innotescat. Casu autem, quo duae opiniones concurrant aequalis ponderis, tunc quidem lex nequit dici sufficienter promulgata: tunc enim sufficienter promulgatum est dubium an lex existât, sed non est promulgata lex; ac propterea ipsa non potest obligare.

Hanc sententiam novissime Eusebius Amort, Germanus, vir doctrina undique perspicuus, tanquam certam defendit in sua morali et scholastica Theologia, Bononiae typis data anno 1753, postquam Romae emendata fuit jussu Benedicti XIV, cui ipse auctor supplices preces dedit, ut curaret opus ante ejus publicationem a cordatis theologis Romae revideri et, ubi oportere censeret, emendari. Pontifex votis annuit, et transmisit ei aliqua menda in opere emendanda, salva tamen quaestione de opinione aeque probabili, ut videre est in ipsius opere. — Scribit Auctor, quod ubi opinio pro lege evidenter et notabiliter probabilior non apparet, moraliter certum est legem obligantem non existere: dicens quod Deus, juxta suam divinam Providentiam, cum ipse vult legem suam obligare, efficere tenetur ut evidenter et notabiliter probabilior appareat: *Quando-cumque* (sic loquitur) *existentia legis non redditur credibilior non ipsa, moraliter certum est non dari legem... Patet ex natura Providential divinae, quae, sicut tenetur suam religionem reddere evidenter credibiliorem, seu probabiliorem non ipsa, ita etiam (enetur suam legem reddere notabiliter credibiliorem, seu probabiliorem non ipsa a. Io non ipsa intelligit, non ipsa lege,*

Probaim
auctoriute

ftoUr? , Moral action regula etp 1 . 1 Manual.,
pan. ? . tr. V da Act. hum rap M, queer 2. v Diri. —
• La caam del rtchiam all'cxime. . A 4-

dc Act. hum , cap 1. acct. 6. t .», ven Dietl aH·
gut*. • Atnort, dr Con«c.. diap. 2, qu 5, notand. 1 et 3. —
• Dc Act. hum., diwp.2. quaeu proltgom 4 l quær. 10.

sed rationibus quae nobis illam notabiliter probabiliorem reddunt. — Deinde alio loco rationem adducit: quia lex stricte dubia sufficienter caret promulgatione, sine qua lex non est lex, sive non est lex obligans: *In hoc casu* [nempe, cum utraque opinio est aequae probabilis], *moraliter certum est non dari legem directam prohibentem.*... [quia] */>/ hoc casu non datur sufficiens promulgatio legis; sed ea promulgatio est inseparabilis ac essentialis character legum* Addilque idem sensisse Patres: *Patres, in dubio stricte tali, ubi in neutram partem inflectitur mentis sententia, relinquunt hominipotestatem sequendibenigniora; ergo agnoscunt aliquod generale principium, quo possitformariprudens iudicium concomitans vel reflexum de non existentia legis*, — Et revera S. Gregorius Nazianzenusa, de quodam Novaliano loquens, ait: *An ne juvenibus quidem viduis, propter aetatis lubricum, ineundi matrimonii potestatem facis? At Paulus hoc facere minime dubitavit, cujus te scilicet magistrum profiteris.*... Verum, inquis, haec minime post Baptismum. Quo argumento id confirmas? aut rem da se habere proba; aid, si id nequis, ne condemnes. Quod si res dubia est, vincat humanitas et facilitas. Item S. Leo³: *Sicut quaedam sunt, quae nulla possunt ratione convelli* (prout sunt decalogi praecepta, et sacramentorum formae, sicut explicat Glossa); *ita multa sunt, quae, aut pro necessitate temporum, aut pro consideratione aetatum, oporteat temperari: illa consideratione semper servata, ut in iis quae vel dubia fuerint aut obscura, id non verimus sequendum, quod nec praeceptis evangelicis contrarium, nec decretis sanctorum Patrum inveniat adversum. Dicit sequendum; nam praelati subditis permittere debent, ut possint opinionibus minus rigidis uti, ubi illae nec Evangelio, nec Patrum doctrinis adversantur, juxta illud Chrysostomi documentum: Circa vi-*

*tam tuam esto austerus; circa alienam, benignus*⁴. Item Lactantius ⁶ scribit: *Stultissimi est hominis, praeceptis eorum velle parere, quae, utrum vera sint an falsa, dubitatur.*

Item S. Augustinus brevibus totum quod dicimus confirmat: *Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores esse convincitur* (nota convincitur), *indifferenter est habendum* . Quaelibet igitur actio nobis permissa est, modo convicti aut moraliter certi non simus, illam contra fidem aut bonos mores esse — Item S. Doctor⁷, scribens ad Januarium, improperat animos nimium timidos habere, qui in dubiis nihil rectum existimant, nisi quod Scripturae auctoritate, aut Ecclesiae traditione, aut quod pro vitae corrigendae utilitate, certum esse dignoscitur. En ejus verba: *Sensi enim, saepe dolens et gemens, multas infirmorum perturbationes fleri per quorundam fratrum contentiosam obstinationem vel superstitiosam timiditatem; qui in rebus hujusmodi, quae neque Scripturae sanctae auctoritate, neque universalis Ecclesiae traditione, neque vitae corrigendae utilitate, ad certum possunt terminum pervenire...*, *tam litigiosas excitant quaestiones, ut, nisi quod ipsae faciunt, nihil rectum existiment.* — His accedit S. Basilius ^a, qui, de quibusdam loquens, qui juramentum quoddam a se praestitum invalidum fuisse autumabant, ita scripsit: *Consideranda autem sunt, et species jurisjurandi, et verba, et animus quo juraverunt, et sigillatim quae verbis addita fuerunt; adeo ut si nulla prorsus sit rei leniendae ratio, tales omnino dimittendi sint*⁸. Dixit igitur tum dumtaxat dimittendos (sive non audiendos) esse, cum nulla penitus favens benigna ratio eis subesset. — Item accedit S. Bernardus, qui, generice loquendo de rebus in utramque partem disputatis, ad Hugonem S. Victoris sic scribit: *Sane, ibi unusquisque in*

¹ Loc. cit., ditp. 2, quae f. l. 5. *Dico* 2. — . Orat. 39. in Sancta lumina n. 18 et 19 — ■ Can. *Sicut quaedam*, dist. 14. Cfr. ap. Migne S. Leon. Epht. 167. ad Rustic in prooem., quae fere ad verba in Decreto describitur. — * Can. *Allicant*, cau». 26, qu. 7. Cfr. Opu» imperfect, in

Matth (inter opera) Chrysostomi spuria), homil. 4J. ad cap. xxtii Malth., quod fere concordat. — . Div. imit. lut., lib. 3, cap. 27. — . Ad inquisit. Januarii, lib. I (eirt Epiit SI), cap. 2, n. ? — ' Loc. cit., n. J. — . Epi>t 188 can. I, n. 10.

66 - 'O Melius forte et rectius sic dicetur S. Basilius de quibusdam loquitur, ' qui jurant

se ordinationem non accepturos, ejurantes, ne cogantur pejerare »

sno sensu securus abundat, ubi aut certae rationi, aut non contemnendae auctoritati, quod sentitur, non obviat Ait itaque S. Doctor quemque tuto procedere, eas opiniones sequendo, quae certae rationi aut auctoritati, quae sit tanti momenti, ut nemo ab illa desciscere possit, se non opponunt. — His addendus S. Bonaventura, qui, de votis agens, super quibus Papa dispensare possit, tres in medium adducit opiniones; et deinde concludit: *Quae istarum trium opinionum sit verior, fateor me nescire; et satis potest quaelibet sustineri... Si quis tamen velit hanc ultimam acceptare, non occurrit ei inconueniens manifestum* * Non ait praefendam esse tutiorem, sed quamlibet earum sustineri posse et acceptari.

Audiamus insuper Melchiorem Canum, qui, impugnando sententiam Scoti obligantis peccatores omnibus diebus festiuis ad contritionis actum producendum % scripsit: *Jus humanum nullum est, aut evangelicum, quo hoc praeceptum asseratur; proferant, et tacebimus* * Et subdit; *Quoniam ignoro, unde ad hanc opinionem doctores illi venerint, libere possum, quod non satis explore perceptum sil et cognitum, sine ulla dubitatione negare* 4 Idem sensisse Scotum, certum videtur, ubi de quadam opinione scripsit: *Cum multis sit probabilior pars negativa, non sine peccato aliquis se exponit dubio, sequendo affirmativam minus probabilem* ' '. Ergo juxta Scotum, qui sequitur opinionem aequae probabilem, non peccat. — Idem pariter scripsit card. Lambertinus, deinde creatus Pontifex sub nomine Benedicti XIV, dicens: *Non si debbono porre leganti, quando non vi i una chiara legge che gl imponga*

Probatur
Fatioae

67 - Sed deveniamus nunc ad rationes in insecas nostrae sententiae: pro quibus, rem ex suis principiis, Angelico Doctore

* Ep. 10 Hui di ** Viet. « Uac. de Uapum cap. V o IX — in I. diat * art. 2. qu. 3. — Reject. de Pomâ. part. 4, cond. X — Loc. dt. part. 4 ». I. Al ultimam — XoUficax. tom. 4. noU(IX Cir

h Cfr de hac Scoti allegatione notam b. ad num. tO

Sectu. haei dicit m -t, disl. It, qit 0, >/. 2. <k materia Eucharistiae il » 8πM

semper duce, sumamus. — S. Thomas sic legem definit: *Lex quaedam regula est et mensura actuum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur: dicitur enim lex a ligando, quia obligat ad agendum** Deinde idem S. Thomas docet, hanc regulam sive legis mensuram, ad hoc ut subditi eam observare adstringantur, debere eis esse per promulgationem manifestatam; quapropter quae situm proponit: *Utrum promulgatio sit de ratione legis?* Et sic respondet: *Lex imponitur aliis per modum regulae et mensurae; regula autem et mensura imponitur per hoc, quod applicatur his quae regulantur et mensurantur. Unde ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis, oportet quod applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent, Talis autem applicatio fit per hoc quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione. Unde promulgatio ipsa necessaria est ad hoc quod lex habeat suam virtutem.* Lex igitur ante promulgationem vim obligandi non habet: leges enim, ut scribit Gratianus ⑩, tunc vim legis acquirunt, et leges tunc proprie nuncupantur et sunt, cum sunt promulgatae: *Leges instituuntur, cum promulgantur.* Hinc a S. Thoma alibi ita lex definitur: *Quaedam rationis ordinatio ad bonum commune, ab eo qui curam communitatis habet promulgata*'. Notentur verba, *ordinatio promulgata*.

Haec autem promulgatio est necessaria omnino ad obligandum, nedum in humanis legibus, sed etiam in divinis et naturalibus, prout idem S. Doctor tradit. Nam hoc sibi objicit 19: *Lex.. naturalis maxime habet rationem legis; sed lex naturalis non indiget promulgatione: ergo non est de ratione legis quod promulgetur.* Et sic respondet: *Dicendum quod promulgatio legis naturae est ex hoc ipso, quod Dens*

Etiam
tuSi

edit Ptaten., noiif. βi», n. 19 — « I 3 ., qu. .<», art. I In corporr. — ' Loc. at, artk I — Can. Ut mit, I — * 1 ., qu. » Art. I. in corpore — » t. oc rtt *d f

Cum dubium sil an amidum sil hujusmodi materia cl pars negativa multum -it probabilior. non sine peccato aliquis χ· exponit tali dubio

earn metdibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam. Itaque S. Thomas non negat legem naturalem promulgatione indigere; dicit tantum legis naturalis promulgationem non fieri humano modo, sed naturali lumine, quod Deus in hominum mentes ingerit — Hinc doctissimus card. Gotti ait: *Ad hoc, id lex nt actu secundo obliget,... requiritur qiudem indispensable, td subditis promulgatione proponatur* *. Dicit, in actu secundo; quia lex non adhuc promulgata habet in se vim obligandi in actu primo, scilicet, ut ipsa actualiter deinde obliget, cum promulgata fuerit; sed, ut in actu secundo, nempe actualiter obliget, requiritur indispensable ejus promulgatio subditis facta: *Actualiter* (scribit Silvius)... *tunc lex uni cuique promulgatur, quando cognitionem homo) a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem naturalem sit amplectendum, quid fugiendum.*

De hac promulgationis necessitate, ut lex obliget, Dominicus Soto rationem assignat, dicens: *Nulla lex ullum habet vigorem legis ante promulgationem... Nullam... exceptionem conclusio haec permittit. Et probatur ex natura ipsius legis: est enim regula et mensura nostrarum actionum; regula autem, nisi operantibus applicetur, vana est. Applicari autem nequit, nisi per ejus notitiam; nam qui regula utitur, eam intueri necesse habet (nola intueri). Fit ergo consequens, ut, ante promulgationem qua subditis innotescit, non eos obligando petstringat, sed tunc praecipit quando promulgatur* λ Quapropter ait Joannes Gersonius, nec etiam Deum obstringere posse creaturam ad legem observandam, nisi prius praeceptum ac voluntatem suam Deus creaturae manifestet: *Necesse est, dari manifestationem ordinationis ac voluntatis Dei; nam per solam ordinationem, ad persolam suam voluntatem, non potest Deus absolute creaturae imponere obliga-*

tionem; sed ad hoc opus est, id ei communicet notitiam unius aeque ac alterius ■. — Ex hoc Pater Gonet argumentum ducit, bene posse dari ignorantiam invincibilem etiam praeceptorum naturalium, quae a primis principiis valde sunt remota, sicque arguit: *Lex enim vim obligandi non habet, nisi applicetur hominibus per promulgationem seu intimationem... Sed lex naturalis non intimatur nec promulgatur omnibus hominibus quantum ad omnia praecepta quae continet, nimirum quantum ad illa quae sunt remotissima a primis principiis... Ergo non obligat omnes homines quantum ad illa praecepta. Subindeque potest dari de illis ignorantia invincibilis, et excusans a peccato.*

68. - Sed nunc accedamus ad objectiones Patris Patutii discutiendas, quibus hujus nostri principii certitudo clantis innotescet

Pater Lector objicit I contra hoc principium: ad reddendam legem sat promulgatam, satis esse notitiam tantum probabilem, quae ex opinione probabili stante pro lege, jam habetur. — Huic objectioni dico primo: verbum *notitia*, juxta omnia vocabulana, idem esse ac *cognitio*. Cognitionis autem legis et opinio probabilis legis omnino differunt. — Praeterea respondeo, quod si admitti vellet sub verbo *notitiae* intelligi notitiam probabilem, ad summum id solummodo admitti potest, casu quo notitia adesset probabilis tantum pro lege: tunc enim legi quaedam monilis certitudo assisteret. Sed cum adest ex alia parte opinio aeque probabilis pro libertate, tunc ex neutra parte aliqua potest superesse probabilitas, seu probabilis ratio apta ad prudentem hominis assensum sibi trahendum; nam ex his aequalibus probabilitatibus aliud quam merum dubium non resultat, an existât vel non existât lex. Id clare docet S. Thomas: *Intellectus noster... respectu partium contradictionis se habet*

Objicitur!.

Reap. A-tied nociti* aliud opinio.

In aequali probabilitate «di dubio» i locuu

* Tom. 2. tr. 5, qu. 1, dub. 3, n. 21 — In 1--2., qu. XV art. 4, quaer. 4. veri, h. rtq. ad 1—. — > De Ium. et Jure.

lib. 1. qu. 1, art. 4. — « Ctyp.. part. 2. tr. 6. de Lefib-, di«p. 3, n. 47. - PahdiHi, lui caqka del Protablitimo. \ 5.

67. - Verba Gersonii, de *Vita spirit.*, led. 2, vers. *Lex divina*, sunt haec: « Deus se solo non obligat creaturam rationalem, nisi per notificationem suae rationis rectae,

dictantis et volentis creaturam sic teneri seu ligari... Nec recta ratio sine voluntate, nec e contra, sunt in Deo obligationis complementum ».

diversimode; quandoque enim non indinatur magis ad unum, quam ad aliud; vel propter defectum moventium, sicut in illisproblematibus, de quibus rationes non habemus; vel propter apparentem aequalitatem eorum, quae movent ad utramque partem: et ista est dubitantis dispositio, qui fluctuat inter duas partes contradictionis'. Idemque alibi brevius docet: Inter aequalitatem etiam rationum et argumentorum, soli dubio est locus a>.

Pater Berti praeterea inquit quod, sicut statera tam in aequilibrio est cum ei nullum pondus imponitur, quam cum aequalia imponuntur onera; eodem modo, cum duae probabiles opiniones occurrunt, ipsae adeo iudicium suspendunt, ac si nulla ex utraque parte probabilitas existeret: *In aequilibrio manet lanx, sive nullum neutri parti, sive utrique onus aequale imponatur* Idem dicunt Pater Gonet, Vasquez % Lacroix <4 et communiter omnes probabilistae et probabilioristae. Idemque tandem fatetur idem Pater Patutius, his verbis ∙: *Immota manet libra, in cujus utraque lance aequale pondus collocatur; nec ad unam inflectitur partem nec ad aliam.* Et alibi confirmat4 *Essendo evidente che due opinioni contraddittorie, egualmente probabili, non possono se non generare il dubbio.* Itaque respectu ad nostram controversiam, in qua de duabus opinionibus aequae probabilibus agitur, dici non valet probabilem legis notitiam sufficere ad eam

promulgatam efficiendam. Eo enim casu, neutiquam notitia sufficiens ad legem promulgandam habetur; sed tantum ad promulgandum dubium sive meram haesitationem, an adsit lex vel non; quandoquidem, cum duae aequalis ponderis opiniones concurrunt, evenit (ut diximus) nullam earum pondus habere.

69. - Objicit II, et ait aliam esse promulgationem legis, aliam legis divulgationem, sive notitiam privatam quam subditi de lege recipiunt; lex enim, cum jam promulgata fuit, sine hac notitia a subditis accepta, eos obstringendi virtutem habet. Subdit autem quod omnes leges, sive humanae, sive divinae, jam satis promulgatae fuerunt. — Et primo loco, *de humanis legibus* loquens, dicit, hae ut obligent, suflicere quod communitati, per banditores aut per affixionem scripturae in publicis locis, promulgatae fuerint.

Concedimus quod, ut *lex humana* vim habeat obligandi, sat est ut communitati promulgetur; nec, ut notitia ad quemcumque perveniat subditum, requiritur. Sed advertendum, quod id valet tantum quoad materiale legis objectum, quod a lege praeceptum aut vetitum fuerit; non tamen quoad conscientiae obligationem legem servandi. — Me explico. Si v. gr. quaedam fuerit lex promulgata, qua invalidus contractus aliquis, sine aliquibus solemnitatibus initus, declaratur; tunc subditus, licet legem ignoret, tenetur tamen, cum de illa

Objtdttf secundo

RespooJ lex comat; niiAti promulgat* o bligat.

Quorua seniu.

4 De Verily qu. 14, an. 1 corp. — * Lib 21, cap. 14, prop. 3. ver. ∙. Pratectdnii. I Genet, Manual-, part 2, tr 3. de Act. hum cap 16. v. ff, vert. Quatrft P — 1 Brevi»

Instruet, de regula proxitn., cap. 3, arg. 2. — 4 La causa del Probabilismo, § 4. Patutius, La causa del Probabilismo, § 2.

6S. - a' Alterum hunc textum apud S. Thomam reperire nequivi; neque aliud videtur esse quam praecedentis textus summarium; idque ex eo liquet, quod S. Alphonsus eum deprompsit ex Palutio, *Rrev. Instruet de Reg proxima, cap 3, arg. 3*; Patutius autem textum hunc allegat tamquam ex Op. Je Verit., qu 14, art I, ubi revera non alius habetur textus, nisi qui prior a S. Alphonso relatus est; igitur S Doctor a Palutio deceptus est % Vasquez hanc camdem doctrinam innuit tantum, dum in 2ar, disp. 65, cap. 1, n 4, scribit ∙ PotesL.. aliquis intellectus dupliciter dubius esse de aliqua re primum, si utramqt partem contradictionis quis apprehendat, < t rationibus adductis, conetur cognoveniam inter extrema in aliqua

parte illius, et tamen in neutra illam inveniat ».

Croix, lib. 1, η. 265, partim tantum tenet doctrinam a S. Alphonso hic propugnatam; eam scilicet restringit ad argumenta similia: « Motiva similia, inquit, et aequalia se perfecte elidunt, id est, si vis movendi unius sit aequalis vi movendi alterius, et ob similem ac sibi mutuo directe oppositam rationem moveant, neutrum retinet vim simpliciter promovendi intellectum, quia quidquid affertur pro una parte, cognoscitur habere aliud aequale prorsus simile contrarium, ergo intellectus fiet immotus, sicut si duo pondera plane similia sint in lancibus, aut si duo equi fortes trahunt in oppositas partes, reddunt libram vel currum immotum ∙.

notitiam accipit, stare praescripto legis jubentis, contractum habendum esse uti irritum, aut aliquam poenam solvendam fore: nam in foro externo, cum lex jam promulgata fuerit, omnes eam scire praesumuntur. Respectu vero conscientiae, profecto minime peccat qui legem illam sibi ignotam non servat; modo ob suam negligentiam non scivisse acciderit. Sicque intelligitur textus S. Thomae a Patre Patutio adductus: *Illi, coram quibus lex non promulgatur, obligantur ad legem observandam, in quantum in eorum notitiam devenit per alios, vel devenire potest, promulgatione facta* L Tb *vel devenire potest* intelligitur, in quantum legis notitia subditis pervenire poterat, et ob eorum negligentiam non pervenerit; nam alioquin, si eorum ignorantia fuerit inculpabilis, legem non servando minime peccant. Ita relatum textum recte explicat Cujetanus*, dicens eos tantum reos offensae legis esse, qui eam nesciunt: *vel quia noluerunt, vel quia neglexerunt facere quod in eis erat ad sciendum. Alioquin, absentes nescii promulgatae legis non ligantur. Propter quod... accusari nec apud Deum nec apud homines ignorantiae possunt.* Idemque scribunt Petrus Collet^o et Pater Franciscus Suarez 4. — Adduntque idem Pater Suarez 6, Aravius 6, Tapia \ Castropalaus®, Gregorius Martinez®, Sanchez 10, Villalobos n, Salmant. B, non tantum eos reputandos esse nescios, qui legem omnino ignorant; sed etiam illos, qui post debitam diligentiam de ea dubitant a>: lex enim (ut diximus) non ligat, nisi subditis applicetur per certam, non autem dubiam notitiam. Idque traditur ab eodem S. Thoma, qui docet: *Nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius praecepti* ie. Sed de hoc textu infra latius disserendum erit.

* 1. 2., qu. 90. Afl. 4, Ad *. — In I— 2., qu. 90, art. 4, ad 2.. — Institut, tr. de Legib., cnp. I, art. 2. obj 2, resp — De Legib., lib. 3, cap. 17, n. 12 et 13. — 1 De Censur., disp 40, sect. 5, n. 14. — In 1. 2. qu. 97. disp. 3. sect. 3. difT. 3. n. 31. — Catena, lib. 4, de Legib, qu. 15, art. 2, n. 1. — Tr. I» disp. 3, panel. 7. n. 1. —

70. — Sic de humanis legibus. Loquens autem Pater Patutius *de legibus divinis*, “f? Objecuo dicit ipsas jam ab aeterno promulgatas fuisse, et usque ab aeterno perfectam obligandi habuisse virtutem, priusquam creaturae legem audirent ac cognoscerent. Idque procedere ait ex eo, quod lex aeterna habet ab aeterno promulgationem *causalem, virtualem et eminentem*, quae deinde in tempore formalem etiam promulgationem infert. Hoc deducit ex verbis S. Thomae, qui ait: *Dicendum quod promulgatio fit et verbo et scripto; et utroque modo lex aeterna habet promulgationem ex parte Deipromulgantis, quia et verbum divinum est aeternum, et scriptura libri vitae est aeterna; sed ex parte creaturae audientis aut inspicientis, non potest esse promulgatio aeterna* u. — Verumtamen ego assero (idque clare probabo), quod lex aeterna, respectu hominum, non est ,c,° propria lex. Propria enim lex quoad ipsos est lex naturalis; quae, licet sit participatio legis aeternae, ipsa tamen est ea quae proprie homines ligat, cum lex naturalis tantum hominibus promulgetur et rationis lumine applicetur. Saltem dico (prout alii theologi loquuntur), quod lex aeterna, quamvis in se vim habuerit obligandi in actu primo; attamen non fuit lex obligans actualiter et in actu secundo, donec fuerit proposita, et per ejus cognitionem creaturis applicata: sicque asseveranter ajo a S. Thoma et ab omnibus theologis doceri.

En quomodo loquitur Duvallius: *Postremo dubitabis an ipsa lex [aeterna] semper habuerit et habeat veram et propriam rationem legis? Respondeo, in tempore, quando productae sunt creaturae, habere defacto rationem verae legis; siquidem vere et proprie omnibus creaturis, tamquam subditis, fuit et est indita et im-*

• In I.* 2., qu. 96. art. 4. dub. 15, conci. 4. — * Dccal. lib. 1. cap. 10, n. 32. — 41 Sum., part. 1, tr. I, diffle. 24. n. 2. — * Tr. 11, de Legib., cap 2, n. 110. — ° De Vcrit., qu. 17 art 3. — Patutlu*, La causa del Probabilismo. 2, ver». Dalle umanc et vers. Laondc que' ttoloRi. — 14 1. 2., qu. 9]. Art. 1, nd 2”.

69 Auctores hic allegati non expressis verbis asserunt habendos esse ut nescios legis, cos qui, facta diligentia, de ipsa lege dubitant;

sed negant eos tñneri ad legem servandam; quod utique eosdem pares efficit illis, qui legem prorsus nesciunt.

posita; si tamen ab aeterno spectetur, dicendum est eam non esse vere et proprie legem, sed tantum aliquid quod se habeat instar legis. Deinde rationem assignat: Tum, quia de ratione verae legis est, ut imponatur et promulgetur subditis; nulli autem fuerunt subditi ab aeterno...; tum, quia lex in universum essentialiter est regula quaedam practica; haec autem regula non potuit imponi Verbo et Spiritui Sancto, quia ipsimet sunt regula et rectitudo ipsa *. — Idem scribit Petrus de Lorea *Lex aeterna non est principium et ratio agendi alicui, qui legi subditus sit, neque est illi regula proxima suarum actionum; sed est ratio agendi ipsi Deo, et regula divinarum operationum, qua mundum gubernat; si cui ergo esset lex, esset Deo... Si quo modo autem lex aeterna respicit creaturas, remote respicit, quatenus a Deo moventur et gubernantur; non vero quia sit imperium in creaturas latum, aut quia proponatur ipsis ut regitla, qua suas actiones mensurare et componere possint.* Et loquens de verbis illis S. Thomae: *et verbo, dicit: Expressio illa in verbo divino aeterna fuit in ipso Deo necessitate naturae facta, et non relata ad aliquas creaturas, quod promulgatio legis requirit; semper enim promulgatio legis ad subditos refertur* *. Idem scribit Lud. Montesinus: *Resp., huiusmodi legem aeternam promulgatam esse ab aeterno ipsimet Deo... Deus sibi est lex et sibi est regula...; et ita intelligimus nos Deum sibi promulgare legem* . Idem scribit Jod. Lorchius, loquens de lege aeterna: *Hac lege, Deus omnia ordinal ad seipsum... Et est promulgata apud ipsum ab aeterno...; hominibus autem promulgatur quando eis innotuit, et semper innotescit*⁴. Quomodo autem his doctrinis conciliari potest quod asserit Pater Patutius, nempe: legem aeternam ab aeterno perfectam obligandi habuisse virtutem, priusquam creaturae legem audirent ac cognoscerent?

Praefatis aliorum doctrinis congruit id quod in alio loco docet ipse S. Thomas, dicens legem aeternam non esse propin-

quam regulam humanae voluntatis, sed potius esse *rationem Det*. En ejus verba: *Regula autem voluntatis humanae est duplex Una propinqua et homogenea, scilicet ipsa humana ratio; alia vero est prima regula, scilicet lex aeterna, quae est quasi ratio Det* *. Nec obstant verba ejusdem S. Doctoris, supra relata: *Lex aeterna habet promulgationem ex parte Dei promulgantis* c. Nam ibidem jam subdit S. Doctor: *Sed ex parte creaturae audientis aut inspicientis, non potest esse promulgatio aeterna.* — Nunc quaero, quaenam divinae legis promulgatio est illa quae homines ligat? Promulgatio *ex parte Dei*, aut promulgatio *ex parte creaturae*? Id declarat idem S. Thomas loco ubi dixit quod, ut lex *virtutem obligandi* obtineat..., oportet quod applicetur hominibus... *Talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione* \ Et deinde objiciens sibi (ad primum), legem naturalem non indigere promulgatione, respondet quod *promulgatio legis naturae est ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam*. Nunc arguo: Si verum esset, quod S. Thomas sensisset legem aeternam, eo quod aeternam promulgationem habet, ab aeterno homines obligasse, priusquam ipsi legem cognoscerent, utique ob hanc rationem respondisset, legem naturalem, quae legis aeternae participatio est, promulgatione non indigere: sed ipse respondit, promulgationem legis naturae fieri, cum ipsa ab hominibus naturali lumine cognoscitur. Nec aliter respondere poterat; cum prius in eodem articulo firmiter statuerit, quamcumque legem vim obligandi non habere, nisi in notitiam hominum ex promulgatione deducatur.

Adde id, quod tradit S. Thomas alio loco, ubi quaerens: *Utrum sil in nobis aliqua lex naturalis?* sic respondet: *Dicendum quod... lex, cum sit regula et mensura, dupliciter potest esse in aliquo: uno modo, sicut in regulante et mensurante; alio modo, sicut in regulato et*

» tn II- 2*. de Lcgib.. qu. 2, de Le<e aeterna, v. *Pa-
urtma dubitabis.* — · In II- d· Lefib, diip. mem
br 2. ver» *Pruno.* — 1 Torn. 2. diip. 30, qu. 4. num. K)
ct M. — 1 Thewur.. v. /zr, n. 6 ver». *Sttun.hi.* · l'ttn

*Um, La cauui dei Probabilitmo. < ?, vrn. LaotuU que' fro.
/«<<. — * P 2·, qu. 71, artlc. 6, in corpore. — ' |«i ·
qu. OL artlc. L ad 3—. — ' I- ?-% qu. »>. urtjc. 4
corpurr.*

mensurato, quia, in quantum participat aliquid de regula, sic regulatur Et talis participatio legis aeternae in rationali creatura lex naturalis dicitur | Igitur S. Doctor distinguit hic legem aeternam a naturali, et docet quod lex aeterna respicit Deum regulantem, lex autem naturalis respicit hominem regulatum, et quoniam lex naturalis est legis aeternae participatio, ideo *in quantum participat aliquid de regula* [per legem naturalem, s/i regulatur. — Ideo in tantum lex aeterna homines ligat, in quantum ipsa hominibus per legem naturalem participatur, eisque promulgatione innotescit; prout dicit Duvallius: *Quaeres., quomodo nobis innotescit lex illa aeterna, quod idem est ac si quaereretur quomodo promulgatur. Dico eam, ut est in creaturis tamquam subditis, per alias leges nobis innotescere, quippe cum leges illae sint ipsius participationes* Idem scribit Franciscus de Arauxo: *Cum lex aeterna non obliget creaturas rationales, nisi mediante lege naturali, vel positiva divina vel humana, ad istarum promulgationem illa quoque sufficienter promulgatur* J. Lex igitur quae hominem ligat est tantum lex naturalis; quia ipsa tantum potest esse homini regula et mensura, qua reguletur et mensuretur.

Praeterea, quamvis admittamus, legem aeternam esse propriam legem respectu etiam hominum, atque habere vim in actu primo eos obligandi, quid inde? — Equidem aeterna lex non ligat in actu secundo, quousque creaturis non promulgetur, et per ejus cognitionem applicetur Sapienter id tradit card. Gotti: *Sequitur quod lex*

aeterna ab aeterno in actu secundo neminem obligaret, non ex defectu virtutis, sed ex defectu termini... Ita ab aeterno fuit lex in mente Dei concepta, quamvis pro aeterno non promulganda, nec implenda nec in actu secundo obligans... Fuit tamen ab aeterno lex; quia ad rationem legis satis est, ut vim habeat obligandi, quamvis nondum liget, quia nondum applicata et promulgata 4. Notentur verba: *quamvis nondum liget, quia nondum applicata et promulgata*. Idem scripsit Tournely Continuator: *Quia tamen lex aeterna ante creaturarum existentiam vere et stricte obligans non fuit, cum nihil esset ad extra quod ea obligaretur; palam est, rationem plenam et completam legis tunc tantum ei competere potuisse, cum extrinsecus creaturae, quibus intimata fuit ac promulgata, aut saltem quatenus impressione ipsius ordinari ac moveri coeperunt*. Idem dixit Pater Cuniliati: *Legis., violatores non sunt illi, quibus nondum lex innotuit* °.

instat Pater Patulius, dicens: Sed si lex aeterna fuit vera lex, antequam homines eam cognoscerent, vere, priusquam lex ipsis innotesceret, homines obligavit, cum sit essentialis proprietas cujuscunque legis obligare a. Et pro se citat cardinalem Gotti, qui dicit legem aeternam veram fuisse legem, ac propterea ab aeterno vim habuisse obligandi. — Respondeo, et distingo: Alia est proprietas legis promulgatae, alia legis non promulgatae. Proprietas legis promulgatae est perfecte obligandi actuiliter et in actu secundo. Proprietas autem legis non promulgatae est obligandi imperfecte tantum, in actu

1. 2. qu. 'X' Art. 2 corp. — In l. 2. de Leg. b., qu. 2, de Lege Aeterna, v. *Quatre* rurw.* — In l. 1. v. qu. 'N', disp. L. cct. 5, n. — « Torn. ir. 5. qu. 2. dub. 1.

n, 1.1 — l. 1. k. Lefib cap 2 qu. 11 f. — Theol mer, tract. I, capit, 2 1 1 num. S. — Corn, lor. cit num. 10 et 11

70. - " Patulius in suo opere: *La caitiMi det Probabilitismo etc.*, * 2, vers. *Laonde* dixerat quidem legi aeternae vim inesse adaequatam subditos obligandi; non tamen asseruerat homines vere obligari antequam existèrent vel cis lex innotesceret; vehementer enim in altero opusculo: *Osservazioni teologiche*, o d, n. O ct (>), queritur quod sibi S. Alphonsus id tribuerit, sed η 6 <7 9, expli- cat legem aeternam solum habuisse ab aeterno im promulgationem. quae sit sufficiens m

sii vere et proprie lex, et ab aeterno vim obligandi accepisse Et n. 13, allegat cardinalem Gotti, dicentem legem aeternam esse proprie et vere legem; promulgationem autem aliud non esso, nisi conditionem ut lex in actu secundo obliget: ideoque legem aeternam non fuisse in actu secundo obligatoriam ab aeterno, defectu termini, non virtutis. S. Alphonsus Limen Patutii querelis respondit in *Dissertat. /b ITuso moderato* anni 17<Λ cap t. ir >)

primo; lex enim non promulgata habet siquidem in se vim intrinsecam obligandi, sed dumtaxat in futuro, pro tempore quo ipsa intimata et per notitiam applicata fuerit; donec vero non fuerit applicata, ipsa non obligat, nec virtutem habet actualiter obligandi: *Ad hoc quod lex* (docet Angelicus Doctor) *virtutem obligandi obtineat...*, oportet quod applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent — Nihil autem obstat quod scribit cardinalis Gotti, dicens legem aeternam, etsi homini non adhuc promulgatam, vim obligandi habere. Nam S. Thomas loquitur de vi actuali obligandi etiam in actu secundo; Gotti autem loquitur de vi obligandi tantum in actu primo: hoc quidem importat obligare in actu primo, nempe quod lex apta sit ad actualiter obligandum cum promulgabitur, sed non ante promulgationem: sicut ignis in se vim habet comburendi, sed non comburit actualiter, nisi postquam rei urendae applicetur. En quomodo nos instruit idem card. Gotti, de lege aeterna loquens: *Ita ab aeterno fuit lex in mente Dei concepta, quamvis pro aeterno non promulganda nec implenda, nec in actu secundo obligans... Et hoc modo, cum ab aeterno non fuerit creatura quam obligaret et cui applicaretur, ab aeterno actu non obligavit. Fuit tamen ab aeterno lex, quia ad rationem legis, satis est ut vim habeat obligandi, quamvis nondum liget, quia nondum applicata et promulgata* *.

Nec potest dici quod lex aeterna ab aeterno non obligavit ex defectu termini, nempe quia creatura ab aeterno non aderat. Nam non ideo tantum lex aeterna creaturam ab aeterno non obligavit, quia ipsa ab aeterno non existebat; sed etiam quia lex nequibat creaturam actualiter in actu secundo obligare, priusquam illi applicata et promulgata esset. Dixerat jam alibi card. Gotti quod, *ut lex in actu secundo obliget...* requiritur quidem indi-

spensabili ter, ut subditis promulgatione proponatur Idcirco postmodum scripsit, ut supra, quod lex aeterna fuit ab aeterno lex, *quamvis nondum liget, quia nondum applicata et promulgata*. Idemque scripsit, ut vidimus, Contin. Tournely, loquens de lege aeterna: *Palam est, rationem plenam et completam legis tunc tantum ei competere potuisse, cum extitertint creaturae, quibus intimata fuit ac promulgata* 4. Idem scripsit Silvius: *Actualiter lex naturae]*... *unicuique promulgatur, quando cognitionem a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem naturalem sit amplectendum, quid fugiendum a*.

71. - Objicit IIP Pater Patutius et ait: Lex naturalis promulgatur in habitu? cum Deus animam creat eamque in corpus infundit, quia tunc in ea lumen rationis imprimit. Ex quo infert Patutius, hominem ligari a lege usque ab ipsius conceptione: Deus enim, cum legem in anima imprimit, tum illam promulgat Et hic citat pro se textum S. Thomae: *Promulgatio legis naturae est ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam* . Respondetur: Ad mentem S. Thomae indagandam, observare oportet id quod S. Doctor in articuli corpore scribit. Ibi docet legem imponi per modum regulae et mensurae; unde ait quod, ut lex virtutem habeat obligandi, opus est ut ipsa *applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent: talis autem applicatio* (subdit) *fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione*. Lex igitur, juxta S. Thomam, tunc homines ligat, cum eis applicatur per ejus notitiam sive cognitionem. — Cum autem dicit promulgationem legis esse *ex hoc ipso, quod Deus eam... inseruit naturaliter cognoscendam*; id sine dubio, ne velimus S. Doctorem in eodem articulo sibi contradixisse, intelligendum, quod lex tunc revera promulgatur et virtutem obtinet obligandi, cum actualiter applicatur et co-

Quando
lex natura
Hi promul-
getur.

1 1. 1* qu. 90. art. 4. corp. — 1. Iorn. 2, tr. 5. qu. 2»
Jab 1, a. IX — ■ Loc.ciu qu-I. dub. 3, n. 21. — * De Legib

cap. 2, qu. 3, 1. (- -- In 1** 2... qu. 90, art. 4, quaer. 1, L I. —

71. - Patutius dicit quidem. *Osserv. teol.*,
5, n. 12 ft 14, legem naturalem sufficienter
promulgari in ipsa infusione animae In corpus;

sed non colligit inde hominem ex tunc ad le-
gem obligari; quin imo docet legem actu co-
gnosci, cum homo ad rationis usum pervenerit.

gnoscitur. Idcirco idem Angelicus alibi ¹ dixit: *Sed ex parte creaturae audientis aid insipientis, non potest esse promulgatio aeterna.* Tunc igitur lex promulgatur, cum creatura legem *audit* per vocem Ecclesiae, aut *inspicit* per lumen rationis. Hinc⁴ ait, legem naturae non aliud esse nisi *lumen* Isuper nos signatum | *rationis naturalis, quo discernimus quid sit bonum, et quid malum.* Hoc autem lumen, quo discernimus bonum et malum, et in quo lex naturalis consistit, inquit S. Antoninus, non prius ostendere homini bona et mala, quam homo usum rationis habeat: *Nota diligenter* (verba S. Antonini) *secundum B. Thomam...*, *quod istud lumen legis naturalis non ostendit homini quae sint bona, quousque perveniatur ad usum rationis* . Ergo lex naturalis non promulgatur homini, nisi cum ipse ad rationis usum pervenit. Unde concludendum quod, proprie et stricte loquendo, in infusione animae non jam inseritur lex; sed inseritur lumen, quo lex cognoscenda erit ab homine, cum pervenerit ad usum rationis; sive inseritur potentia, capacitas, sive habilitas ad legem cognoscendam tempore usus rationis. Et tunc, cum homo legem cognoscet, lex ei perfecte et vere promulgabitur eumque ligabit; alioquin, usquedum lex non deducitur in hominis notitiam ex promulgatione, docet S. Thomas, legem virtutem obligandi non obtinere. — Accedit id quod scribit Dominicus Soto, quod lex *applicari... nequit, nisiper ejus notitiam; nam qui regula*

utitur, eam intueri necesse habet*. Et quod dixit Joan. Gersonius notabilibus verbis: *Lex ista est quaedam revelatio ac proprie dicta declaratio creaturae rationalifecta, per quam illa cognoscit quid Deus de certis rebus judicet, ad quas vel praestandas vel omittendas ipse creaturam obligare vult, ut ea digna reddatur ad vitam aeternam.* Hinc, tali definitione divinae legis posita, subjungit: *Necesse est, dari manifestationem ordinationis ac voluntatis Dei; nam per solam suam ordinationem aut per solam suam voluntatem, nondum potest Deus absolute creaturae imponere obligationem: sed ad hoc opus est, ut ei communicet notitiam unius aeque ac alterius. Ex quo liquet immediate deducibilis conclusio, creaturam rationalem non posse esse indignam amicitia Dei, nec proprie peccato obnoxiam, nisi dum sciens, volens ac libera ponit actionem sibi prohibitam aut omittit rem praeceptam* ^b. Ergo, ex Gersonio, nec etiam potest Deus homini praecipere observantiam legis, quam prius ipsi non manifestavit.

Nec obest quod dicit S. Thomas⁵, nempe, quod lex naturalis inest homini usque a sua pueritia; nam ipsemet S. Doctor ibidem ait legem esse proprie actum, non habitum. Ratio est, quia lex consistit in actu quo lex enuntiatur, mediante rationis dictamine praescribente quid agendum et quid fugiendum. Ita apposite scribit Silvius: *Lex naturalis est actus rationis, actuale scilicet iudicium, et dictamen ra-*

¹ Loc. cit., qu. 91, art. 1, ad 2—. — ² Loc. cit., qu. 91 art. 2, corp. — ³ Part. I Ut. 13, cap. 2, § 3. ⁴ «... Λ'''.

tiota. — ⁵ De Juti, et Jure. lib. I, qu. I art. qu. 'U' »« L ad 3.* et ix corp.

²..

h) Textus genuinus Gersonii, *de Vita spirit., lcd. 2*, vers. *Lex divina* et *scq.*, ita sonat: • Lex divina praeceptorum est signum verum revelatum creaturae rationali, quod est notificativum rectae rationis divinae, volentis teneri illam creaturam seu ligari ad aliquid agendum vel non agendum, pro dignificatione ejus ad aeternam vitam consequendam et damnationem evitandam ». Alter vero textus iste est • Deus se solo non obligat creaturam rationalem, nisi per notificationem suae rationis rectae, dictantis et volentis creaturam sic teneri seu ligari... Quod autem creatura rationalis non proprie obligetur, nisi per notificationem quali m praediximus, apparet, quia nisi sic dicatur, esse possibile naturaliter fa-

tuos et insensatos obligari; immo nulla videretur ratio, cur non etiam brutis talis obligatio posset imponi, cujus transgressio esset impulabilis ad poenam aut praemium, quod nullus concessit... Ex quo protinus eliciendum videtur corollario, quod nulla creatura rationalis potest esse indigna Deo, tamquam proprie peccatrix, absque commissione vel omissione libera rei illicitae, ad cujus oppositum erat obligata... Sequitur in descriptione. *quod est notificentii*um divinae rationis rectae, volentis teneri illam creaturam vel ligari...*, quia nec recta ratio sine voluntate, nec e contra, sunt in Dco obligationis complementum. Praeterea quantumcumque notilicetur voluntas sui superioris, nisi per illam velit ligare, non consurgit obligatio ».

famis practicae. Quia omnis lex habet se per modum enuntiationis: enuntiatio autem est quidam actus — Vis obligationis non est simpliciter ex cognitione, quatenus est talis aut talis~. Sed ex dictaminē rationis praescribentis ea, quae secundum se bona sunt et agenda, aut prohibentis ea, quae secundum se sunt mala et fugienda.* Id explicat diffusius card. Gotti, dicens: *Ex his patet, nos loqui de lege naturali, ut in actu secundo denuntiante, in quo essentia legis consistit, quae se habet per modum denuntiationis. Quod si sumamus legem naturalem in actu primo, sic in virtute et quodammodo habitu lex naturalis est, etiam dum quis actu principia ejus non considerat, cum semper maneat in intellectu lumen rationis, quod simul cum natura unicuique rationali creaturae Deus indidit ex quo, si usu rationis polleat, potest formare iudicium et dictamen de agendis vel omittendis* 8. Itaque card. Gotti distinguit legem naturalem in actu primo, et in actu secundo; et ait, quod lex naturalis, considerata in actu primo atque in habitu, consistit in illo habituali rationis lumine, quod nobis cum natura inseritur: quo lumine deinde practicum formatur dictamen, tempore quo homo ad usum rationis pervenit. Sed considerata lex naturalis in actu secundo, essentialiter consistit in actuali legis denuntiatione, quae fit homini per illud practicum dictamen. — Nunc, quaero, ubinam proprie invenitur legis essentia? Fortasse in habitu legis inserto, cum anima creatur, aut vero in actuali illa denuntiatione legis? Et quidem legem naturalem reddit proprie legem perfectam et obligantem solum lumen illud in creatione insertum, vel actualis denuntiatio sive intimatio legis. Dicit Gotti (idemque dicit Silvius, ut supra vidimus, et dicunt omnes: S. Thomas, Gersonius, Soto, Gonet et alii, ut infra videbimus), quod non quidem in habitu, sed in actuali denuntiatione legis essentia consistit: *Patet nos loqui* (repetamus verba cardinalis) *de lege naturali, ut in actu secundo denuntiante, in quo essentia legis consistit, quae se habet per modum denuntiationis.* Et ex denuntiatione deinde for-

matur in homine rationis dictamen, eum obligans ad legem.

Nec aliter sentit Silvius, dum ait⁴, juxta verba S. Thomae, legem naturalem inseri in homine, cum anima in eum infunditur. Nam ibidem difficultatem agnoscit quomodo, per illam habitualement legis insertionem, possit homo ligari, quin prius ei lex manifestata fuerit; et propterea subdit: *Ideo addendum est, legem naturalem quasi promulgari in habitu, eo ipso quod Deus illam mentibus hominum imprimit.,. Actuahter autem tunc unicuique promulgatur, quando cognitionem a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem naturalem sit amplectendum, quid fugiendum.* Itaque Silvius hanc primam legis insertionem in homine dum concipitur, appellat unam *quasipromulgationem* in habitu; vocat autem absolute promulgationem, illam quae actualiter fit, cum homini innotescit lex qua regulari debet. Certe igitur, id proferens, intendit dicere quod illa impressio in homine facta, antequam homo actualiter legem cognoscat, non est sufficiens ad eum obligandum; quapropter subjungit: *ideo addendum est, etc.* — Et postea dicit actualement promulgationem tum fieri, cum homo legis cognitionem accipit; quoniam haec est sufficiens ac necessaria promulgatio, per quam homo ligatur a lege qua mensurandus est. Et quod ita sentiat indubitanter Silvius, constat ex eo quod alibi scribit: *Legem aeternam fuisse ab aeterno legem materialiter;... non fuisse tamen ab aeterno formaliter, seu sub ratione legis actualiter obligantis; quia tunc non fuerit actualis et perfecta promulgatio* Itaque ait Silvius, legem aeternam (idemque procedit de lege naturali, quae est participatio quaedam legis aeternae) non esse legem formaliter et actualiter obligantem, nisi cum aderit actualis promulgatio: quae tunc efficitur, cum homo discernit quid agere et quid vitare debeat; juxta quod ipse Silvius antea jam expresserat. *Actualiter... tunc unicuique* [lex naturae] *promulgatur, quando cognitionem a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem naturalem sit amplectendum, quid fugiendum .*

* In I—2., qu. M., art. 1. coocl. — L. c. art. PtUi 2, v Prttē. 2 — Tom 1 U 5, qo. 3, dob. A η 10. — Ia I—*

qu. O. art. ā, qnaar 4, i. (. — In 1—2 qo. cn, art I. v. Stf qwt paulo ahtor. — L. ., q0. 90, art qtxaer 4, i. f.

Lex igitur naturalis non promulgatur homini nec ipsum ligat, nisi cum homo pervenit ad usum rationis, qua sibi lex innotescit et promulgatur. Ita Pater Ludovicus Montesinus: *Lex naturalis promulgatur iu unoquoque, dum primo venit ad usum rationis. Et quamvis pro tunc solum promulgetur ista lex, quantum ad principia communissima juris naturae; tamen postea paulatim per discursum promulgatur eadem lex, quantum ad alia* Idem scribit Duvallius: *Quaeres quo tempore lex naturae unumquemque obligare incipiat? Resp. incipere quando promulgatur. Tunc autem sufficienter promulgari, quando quisque annos discretionis attingit* 2. Idem scribit Petrus de Lorea: *Quemadmodum promulgatio est intrinseca et essentialis humanis legibus, sic rationis iudicium et cognitio intrinseca est legi naturae*⁹. Nota: iudicium et cognitio intrinseca est legi; ergo sine iudicio et cognitione legis lex non ligat. — Idem scribit Pater Cuniliati: *Legis... violatores non sunt illi, quibus nondum lex innotuit... Actualis legis naturalis promulgatio evenit, quando quis a Deo cognitionem accipit dictantem, quid juxta rationem naturalem sit vel fugiendum vel amplectendum*[^]. Idem scribit Pater Gonet: *Promulgatio legis naturalis fit per dictamen rationis, intimantis homini ea quae lege naturae praescripta aut prohibita sunt; ergo, cum deest tale dictamen,... lex naturae non obligat ad ejus observationem* λ — Idem scribit doctus Pater Mastrius: *Hoc autem jus [naturae] hominibus intimatur, et obligare incipit ab eo tempore, quo rationis usum accipiunt, et per talem legem sibi intimatam inter bonum et malum discernere incipiunt; his enim, rationis usus est veluti ipsius legis naturalis notificatio et manifestatio. Et hoc intendit Paulus (Rom vn, 9.) illis verbis:*

• Torn. 2, diip. 20, qu. 4, n. 10. — • In I.* 2., de Leffib., qu. 3, de Le|:e nat., art. 3, i. f. — • In 1 — ? . de Legib.. diip. 6, ver». XMfrmfMm ri/. — • Tr. 1. cap. 2. § 1* n. 5

72 - A) Haec non sunt ipsa Patuii verba; sed S Alphonsus substantiam dat eorum quae Patulius scribit in suo opere *Trattato della regola prossinta dette azioai iifiiane, part. 2, cap. 4, § 2, n 15*; seu est quidem sensus l'alutii, textus vero contractus. Quod vero S. Al-

Ego autem vivebam sine lege aliquando; sed cum venisset mandatum, peccatum revixit. Unde Hieronymus * sic explicat: *Cum... mandatum venerit, hoc est, tempus intelligentiae, appetentis bona et vitantis mala; tunc incipit peccatum reviviscere, et ille mori reusque esse peccati*'.

72. - Objicit IV" Pater Patutius, et sic ait: *Ut aliqua lex sit dubia, dubitari debet utrum talis lex existât an non; hoc autem esse non potest, cum leges tam divinae quam humanae, quas observare tenemur, omnes sint certae et sufficienter promulgatae. Dubium igitur restat, non de legis existentia, sed de casibus particularibus, sintae sub lege universali comprehensi vel non: quapropter, si principio supposito uti voluerimus, nempe, quod lex dubia non potest obligare, dicere non possumus quod lex dubia non sit lex, sed tantum dicere debemus: Cum ex utraque parte probabilis opinio habetur, quod lex ad eos casus se extendit vel non, lex certe non se extendit. At, si hoc dicitur, redit difficultas principii: cum enim dubitatur, sit vel ne licita talis actio, uti in lege comprehensa vel non comprehensa, non potest hoc tale principium pro certo statui.* — Hucusque praefatus Pater Lector, in hoc inhaerens illi, quod prius scripserat Pater Daniel Concina in sua theologia «A

Sed pro responsione sit idem quod scripsit ipse Pater Concina in Compendio suae theologiae*, ubi dicit quod, licet lex sit certa, nihilominus diversae quae accidunt circumstantiae efficiunt, ut lex nunc obliget et nunc non obliget: siquidem praecpta, quamvis sint immutabilia, tamen aliquando non praecipunt sub hac vel illa circumstantia. Hinc nos reassumimus et dicimus: Non valet igitur dicere, quod leges sunt certae: nam, mutatis casuum circumstantiis, redduntur non obligantes,

Obbfatto
lefi» muta-
tur arcum*
•Cantii*

et I 3» n. 1. — • Clyp , diwert dc Opin. probab., art. 6. § 1, n. 172. — • Epist. 121, ad Algatbun, cap. 8. — • Thcol mor., diip. 2. n. S4. — • Lib. H, din. 2. cap 2, n. 10.

phonsus addit: Patutium in hoc inhaerere Danieli Concina, significat tantum eandem sententiam teneri a Concina, *Apparat, ad Thcol. christ., lib 3, de Probabil., diss. S, capit. 3, § 3 et 4*, quin tamen citetur a Patutio.

vel saltem dubiae, et tunc tanquam dubiae nec etiam obligant. — Ergo (replicat Pater Patutius) juxta vestrum principium, quod lex dubia non obligat, concluditis, quod in dubio utrum lex ad illum casum se extendat an non, certe ipsa non extenditur? Sed respondemus retorquendo argumentum: ergo, juxta vestram sententiam, in dubio an lex ad illum casum se extendat an non, debemus dicere certe se extendere? Hoc autem est quod negamus. Nos autem non utique asserimus, quod lex dubia certe ad illum casum non extenditur, sed dicimus: quoties ex utraque parte sunt opiniones aequae probabiles, cum certum non sit legem tunc ad casum illum se extendere, respectu illius casus legem reddi dubiam, et uti dubiam non obligare, quia tunc sufficienter promulgata non est. — Exemplo res clarior fit. Legem universalem habemus, quae usuram vetat; at,

cum ex utraque parte aequalis est probabilitas, quod aliquis contractus sit et non sit usurarius, tunc nulla lex quae vetet illum certa apparet. Idcirco, usquedum prudenter dubitatur utrum ille contractus sit an non usurarius, licet adsit opinio, quod ille contractus a lege interdictus sit, attamen nulla assignatur lex certa, qua ille vetetur. Respectu usurae, lex eam prohibens est cena; respectu autem illius contractus, lex est incerta. Ad quid igitur objicere (ut opponit adversarius), quod hic non agitur utrum lex existât nec ne, dum lex vetans usuram est certa; sed solum inquiritur, an ad casum illum se extendat aut non? Nam patet responsio: posito quod vere probabile sit, casum illum a lege non comprehendi; idem est dicere, dubium esse an ad casum illum lex se extendat, ac dicere, legem respectu illius casus esse dubiam, proindeque respectu illius casus non obligare.

ALTERUM COROLLARIUM.

LEX INCERTA NON POTEST CERTAM OBLIGATIONEM INDUCERE, QUIA HOMINIS LIBERTAS ANTLRÏUS AD LEGIS OBLIGATIONEM POSSIDET.

Lex debet
certa.

73. - *Erit autem lex... manifesta*, ait S. Isidorus | Hinc scripsit Panormitanus*: *Ubi lex est multum dubia, excusatur quis a juris ignorantia*. Eadem quidem naturalis ratio dictat, neminem ad eorum praeceptorum, de quibus dubitatur utrum existant an non, teneri observantiam: *In dubio nullus praesumitur obligatus* ">. — Hoc idem docet D. Thomas, dicens legem, (et loquitur de lege divina et aeterna) ut obliget, debere esse certam '. Ibi S. Doctor sibi objicit. *Mensura debet esse certissima; sed lex aeterna est nobis ignota: ergo non potest esse nostrae voluntatis mensura, ut ab ea bonitas voluntatis nostrae dependeat*. Et respondet: *Licet lex aeterna sit nobis ignota, secundum quod est in mente divina, innotescit tamen nobis aliququaliter ve' per rationem naturalem, quae ab ea derivatur, ut propria ejus imago, vel per*

aliqua revelationem superadditam. Non negat igitur S. Thomas, legem divinam, prout est nostrarum actionum mensura, debere esse certam; dumtaxat ait, non opus esse, ut illa eodem modo a nobis ac a Deo dignoscatur, sed sufficere, ut nobis rationis naturalis lumine aut speciali aliqua revelatione innotescat.

Sed hoc clarius et firmitus in alio loco statuit Magister Angelicus, ubi quaerit; *Utrum conscientia liget?* Et sic sermonem habet: *Ita., se habet imperium alicuius gubernantis ad ligandum in rebus voluntariis illo modo ligationis, qui voluntati accidere potest, sicut se habet actio corporalis ad ligandum res corporales necessitate coactionis. Actio autem corporalis agentis nunquam inducit necessitatem tu rem aliam, nisi per contactum coactionis ipsius ad rem in qua agit. Unde, nec ex*

Paùttut, Trtttt. dell* Regol* pro... p*rt 2 cap. 4, 15. — 1 C*n Eril autem 2, dirt I. Cfr Iwido Et)

molojj. lib 5 cap.21. — . In cap Quoniam de constitui., n. 2. — * p 2'', qu 1% art 1. Ad 3—.

η. - *) Cfr. super hoc notam a ad n. 58 stspra, ubi animadvertimus axioma istud esse Glossam juris canonici in *reg.juris 11, in 6°*,

et colligi ex *Authentica t collatione 7 niii mod. natural. c/Jic. sui*, cujus verba ibi relulimus.

imperio alicujus... domini ligatur aliquis, nisi imperium attingat ipsum cui imperatur. Attingit autem ipsum per scientiam. Unde nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius praecepti, Et ideo ille qui non est capax notitiae, praecepto non ligatur; nec aliquis, ignorans praeceptum Dei, ligatur ad praeceptum faciendum, nisi quatenus tenetur scire praeceptum. Si autem non teneatur scire nec sciat, nullo modo ex praecepto ligatur. Sicut in corporalibus, agens corporale non agit, nisi per contactum; ita in spiritualibus, praeceptum non ligat, nisi per scientiam Nota illud: *Unde nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius praecepti.*

H. - Sed nunc audiamus objectiones Patris Patutii ad hoc secundum principium, et signanter respectu ad hunc D. Thomae textum.

Objicit G. Sub voce *scientiae* non intelligi cognitionem certam, sed tantum simplicem praecepti notitiam, quae (ut ait) in nostro casu probabiliter jam habetur, ob utriusque opinionis probabilitatem. Respondendo et dico primo: Quod sub nomine *scientiae* intelligatur probabilis notitia, haec est novi vocabularii nova significatio; dum philosophi omnes, cum eodem S. Thoma, distinguunt *opinionem* a *scientia*, quae accipitur ut cognitio certa alicujus veritatis. — Sed instat Pater Lector, quod S. Thomas sub voce *scientiae* intelligit comprehendi adhuc notitiam probabilem, quae jam habetur in casu nostro; Angelicus enim (ut ait) ibidem subdit: *ei ideo ille qui non est capax notitiae, praecepto non ligatur.* Sed pariter dico in omnibus vocabularies *notitiam* pro eodem significari ac *cognitionem*; unde *notitia* legis idem est ac cognitio legis. Cacterum, dato etiam quod nomine *notitiae* intelligi posset probabilitas existentiae legis, ad summum admitti poterit probabilitas illa, quae tantum stat pro lege, absque probabilitate in contrarium. Alioquin, cum opinio pro libertate aequae est probabilis, tunc certum est (ut diximus) non aliud superesse, nisi meram legis haesitationem, quae nec scien-

tia nec notitia dici potest; tunc enim non legis notitiam habemus, sed tantum notitiam dubii sive quaestionis, an lex existat vel non. Sed quod S. Thomas, dicendo *mediante scientia*, intenderit loqui, non de dubio sive de dubia opinione, sed de vera scientia, constat a contextu ejusdem articuli, dum ait: *Sicut in corporalibus, agens corporale non agit nisi per contactum* {coactionis ad rem, ut supra dixerat}; *ita in spiritualibus, praeceptum non ligat nisi per scientiam* Et prius dixerat: *Ad videndum autem, quomodo [conscientia] liget, sciendum est quod ligatio, metaphorice a corporalibus ad spiritualia sumpta, necessitatis impositionem importat; ille enim qui ligatus est, necessitatem habet consistendi in loco ubi ligatus est, et aufertur ei potestas ad alia divertendi.* Ergo, sicut qui actualiter non est ligatus, potestatem habet divertendi quo vult; ita, qui non adhuc est ligatus a praecepto, mediante illius praecepti scientia, potestatem habet agendi quod voluerit. Quomodo autem dici potest, aliquem scire praeceptum, si ipse sciat praeceptum esse dubium? Tunc omnino dicendum, quod ille praeceptum ignorat, cum dubitat an praeceptum adsit vel non.

Praeterea objicit, super eundem textum D. Thomae, Pater Patutius verba illa: *Nec aliquis ignorans praeceptum Dei ligatur ad praeceptum faciendum, nisi quatenus tenetur scire praeceptum.* Ergo (arguit Pater Patutius), licet quis notitia praecepti careat, si tamen eam habere tenetur, jam ligatur praecepto; nec excusatur, si illud transgreditur. — Sed hoc minime quidem S. Doctor intelligit; tantum ibi docet, a peccato non excusari, qui praeceptum scire tenetur, et culpabiliter illud ignorat. Id patet ex eo, quod in eodem articulo subjungit: *Tunc conscientia erronea non sufficit ad absolvendum, quando in ipso errore peccat.* Quomodo in ipso errore peccatur, nisi cum ipse error est peccatum, ob voluntariam negligentiam? prout idem S. Thomas ex D. Augustino in alio loco aperte declaravit: *Ignorantia, quae est omnino involuntaria, non est peccatum; et hoc est quod Augustinus dicit: Non tibi*

Ignorant
culpabiliter
legem pec-
cat.

¹ De Verit., qu. 17, an. 3, corp. Patutius, La cauta del probabilitmo, § 5, rert. E per procedure. · P. Lccter,

S. At ritowai, Optra moralia. — Tom. I.

id ett. Patutius, in cit. op.. loc. cit. · Patutius, op. et loc. cit. · S. Thom., de Vcrit., qu. 17, art. 3, ad 4—.

imputatur ad culpam, si invitus ignores; sed si scire neglexeris *). *Per hoc autem quod ait: sed si scire neglexeris, dat intelligere, quod ignorantia habet quod sit peccatum, et negligentia praecedente, quae nihil est aliud, quam non applicare animum ad sciendum ea quae quis debet scire*'. Ergo nequaquam peccat qui, in duarum opinionum aequae probabilium haesitatione, inquit legem, et debita diligentia adhibita, eam omnino dubiam invenit, et ideo non obligantem.

75. - Objicit IF. Legis aeternae possessionem, nostrae libertatis possessionem antecedere; ideoque ait quod in dubiis, opinio quae stat pro lege praeferrī debet. — Respondeo. Jam supra vidimus, quod dicunt, legem aeternam respectu hominum non esse vere et proprie legem. Sed concesso quod sit, nequaquam dici potest legis aeternae obligationem possidere antecederet ad libertatem a Domino homini donatam. Quamvis enim nulla sit in Deo cognitionis et consilii successio, quia omnia Deo ab aeterno praesentia fuerunt; nihilominus *prioritate rationis* sive *naturae*, homo in mente divina ante legem contemplatus est; prius enim a legislatore considerantur subditi juxta propriam naturam et eorum statum, et postea consideratur lex conveniens eis imponenda. Dico *conveniens*; siquidem Deus aliam legem statuit pro angelis, aliam pro hominibus; et pro his, aliam pro sacerdotibus, aliam pro laicis, aliamque pro conjugatis, aliam pro coelibibus — Haec doctrina utique non est mea; est D. Thomae, qui ponit quaesitum: *Utrum sit aliqua lex aeterna?* et ad primum sic sibi objicit: *Videtur quod non sit aliqua lex aeterna; omnis enim lex aliquibus imponitur; sed non fuit ab aeterno, cui aliqua lex posset imponi: solum enim Deus fuit ab aeterno: ergo nulla lex est aeterna.* Et respondet: *Ad primum... dicendum, quod ea quae in seipsis non sunt, apud Deum*

existant, in quantum stant ab ipso cognita et praedeterminata, secundum Hind (Rom. iv. 17): Qui... vocat ea quae non sunt, tamquam ea quae sunt. *Sic igitur aeternus divinae legis conceptus habet rationem legis aeternae, secundum quod a Deo ordinatur ad gubernationem rerum ab ipso praecognitarum.* Adverte: *rerum ab ipso praecognitarum.* Itaque, *prioritate rationis*, prius a Deo consideratus fuit homo tamquam liber; et deinde considerata fuit lex, qua homo ligandus erat. Exempli gratia: Deus ab aeterno prohibuit homicidium; ergo *prioritate rationis*, prius consideravit homines qui interfici possent, et postea praeceptum dedit eis, ne alter alterum interficeret.

Ergo, dicit Pater Patulius, homo nascitur liber et independens? — Neutiquam; nascitur potestati divinae subjectus, et consequenter obligatus omnibus parendi praeceptis, quae Deus illi imposuerit. Sed ut homo hujusmodi praeceptis ligetur, requiritur ut illa ipsi promulgentur et innotescant per rationis lumen; sed donec praeceptum non est homini manifestatum, possidet ipse libertatem sibi a Deo donatam, quae, cum sit certa, non nisi a praecepto certo ligatur; et cum lex sit regula et mensura, qua homo suas actiones regulare et mensurare debet, oportet quidem ut haec regula et mensura incerta non sit. — Falsum autem est id quod adversarii autumant, nempe, quod nihil possit homo agere, nisi certo sciat illud sibi fuisse a Domino permissum. Nam, si hoc esset, lex divina non indignisset promulgatione; sed tantum opus fuisset, ut Deus omnia quae nobis permittebat operari, declarasse!. Sed Deus non ita fecit: *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata et praecepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te, etc.* (Eccli. xv, 14, 15, 16). Prius itaque Dominus hominem liberum creavit, ei donando ex suo bene-

1 D. Malo, quod X art. 7. ad 7. — Palutixi. Regula probabilis de axiom. part. 2. cap. 4, tu 77; La causa del

Probabilismo nchiam. ali'esamc, § 1, v. f. — 1. 2. quod OI, art. 1, ad 1.

74. - "J. S. Augustini sensum S. Thomas utique fideliter refert. sed verba genuina, de Libero arbitr., lib. 3, cap. 19, n. 53, haec

sunt: « Non (ibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis quaerere quod ignoras ».

placito libertatem, juxta id quod scribit Apostolus: *Potestatem... habens suae voluntatis*. (I Cor. vu, 37.) Et postea, mandata quae tenebatur servare, adjecit ac imposuit; et ideo hominis libertas, cum certa sit, possideatque ante legis obligationem, ipsa nonnisi a lege certa ligatur.

Hinc est, quod auctores antiqui communiter docuerunt, ubi lex est obscura, nec pro illa repentur Scripturae textus, aut Ecclesiae determinatio, aut evidens ratio, nihil de gravi peccato damnandum fore; nam pro certo habuerunt, legem dubiam non obligare. — En quomodo scripsit S. Raymundus: *Non sis nimis pronus judicare mortalia peccata, ubi tibi non constat per certam Scripturam*. Idem scribit S. Antoninus, dicens*: *Si vero non potest [confessarius] clare percipere, utrum sit mortale..., non videtur tunc praecipienda sententia, ut dicit Guillelmus Speculator in quodam simili, ut scilicet deneget propter hoc absolutionem, vel illi faciat conscientiam de mortali... Et cum promptiora sint jura adsolvendum quam ligandum..., et melius sit Domino reddere rationem de nimia misericordia, quam de nimia severitate, ut dicit Chrysostomus *..., potius videtur absolvendum*. Idem scripsit Gabriel Biel, qui vixit anno 1480, dicens: *Nihil debet damnari tanquam mortale peccatum, de quo non habetur evidens ratio vel manifesta auctoritas Scripturae* 5. — Idem docuit S. Thomas, ubi dixit: *Qui ergo assentit opinioni alicujus magistri contra manifestum Scripturae testimonium, sive contra id quod publice tenetur secundum Ecclesiae auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari* *. S. Thomas igitur tantum damnat, qui aliquam sequitur opinionem contra manifestum Scripturae testi-

monium, aut contra communem sententiam juxta auctoritatem Ecclesiae; non autem qui sequitur opinionem, quae legi certae non adversatur, ut adnotat Joannes Nider: *Haec verba S. Thomae* *) *non possunt intelligi, nisi de illis, ubi manifeste patet ex Scriptura vel Ecclesiae determinatione, quod sit contra legem Dei; et non de illis intelligit ubi illud non apparet, sicut seipsum declarare videtur supra, tacto allegato tertio Quodlib., art. 10; alias sibi contradiceret in eodem libro*. Idem tradidit alibi S. Thomas, scribens: *Omnis quaestio, in qua de mortali peccato quaeritur, nisi expresse veritas habeatur, periculose determinatur; quia error, quo non creditur esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat a toto, licet forte a tanto. Error vero, quo creditur esse mortale, quod non est mortale, ex conscientia ligat ad peccatum mortale* *. Adverte verba: *nisi expresse veritas habeatur, periculose determinatur*. — Ergo falsum est principium adversariorum, quod in dubio possidet lex, ac proinde in dubio pars tutior est tenenda.

Sed dicet Pater Patutius: Si possidet libertas, cur S. Thomas scripsit, quod in dubio partem mitiorem sequens *non excusatur a toto* ? — Respondetur, S. Doctorem hic non loqui de ultimo judicio practico, quod certum fieri potest ex aliquo principio certo reflexo; sed loquitur tantum de judicio directo, quod dubium est, cum utraque opinio dubia sit; et ideo ait, non excusari qui tantum ex judicio directo mitiorem partem amplectitur. Secus tamen esset, ait S. Antoninus, si quid amplecteretur ex opinione probabili, intellige, formato ultimo dictamine certo ex certo reflexo principio. Audiamus S. Archiepisco-

judicium

* Sum., lib. 3, tit. U. 1, *Quid de venialibus*. — Puri. 2, tit. 4, cAp. 5, § 8, ven. *Ex praedictis* *. — Guttlm., Specui. juri., lib. 2, part. 3, de Sententia, § 5 *Qualiter*, n. 7. — Can. *Ponderet*, dist. 50. — Can. *Allyxan* §, caui. A.

qu. 7. Cfr. Oput imperf (luter Chrytott. Opera ipuria), horn. 43, ad cap. xxnt Maith. — * In 4, dist. 16. qu. 4. art. 2, cond. 5, i. f. — Quodlib. 3. art. 10, v. f. — Conolalor., part. 3. cap. 11. Quodlib. 9, art. 15, c.

75. - n) Joannes Nider non alludit textui Aquinatis, quem S. Alphonsus modo attulit; sed commentatur verba, quae S. Thomas, *Quodlib. 8, art. 13*, scripsit de eo qui habet plures praebendas: « Quando duae sunt opiniones contrariae de eodem, oportet esse alteram veram et alteram falsam. Aut ergo ille qui

facit contra opinionem magistrorum, utpote habendo plures praebendas, tacit contra veram opinionem; et sic, cum faciat contra legem Dei, non excusatur a peccato, quamvis non faciat contra conscientiam: sic enim contra legem Dei facit » Haec, inquam, Aquinatis verba Nider, *loc. cit.*, commentatur.

W
pum : Notandum est quod dicit B. Thomas
ικ quadam quaestione de Quodlibetis, vide-
licet quod quaestio, qua quaeritur de aliquo
actu, utrum sit peccatum mortale vel non,
nisi ad hoc habeatur auctoritas expressa
Scripturae sacrae, aut canonis seu deter-
minationis Ecclesiae, ve evidens ratio, non-
nisi periculosissime determinatur. Nam,
si determinetur quod sit ibi mortale, et
non sit, mortaliter peccabit contrafaciens:
quia omne quod est contra conscientiam,
aedificat ad gehennam...; si autem deter-
minetur quod non sit mortale, et secundum
reiveritatem sit, error suus non excusabit
eum a mortali. Sed hoc secundum videtur
sane intelligendum, quando scilicet erraret
ex crassa ignorantia; secus, si ex proba-
bili; puta, quia consuluit peritos in tali
materia, a quibus sibi dicitur illud tale
non esse mortale; videtur enim tunc in
eo esse ignorantia quasi invincibilis, quae
excusat a toto. Et hoc, quantum ad ea quae
non sunt expresse contra jus divinum, vel
naturale, ut contra articulos fidei, decem
praecepta et hujusmodi, in quibus ignorans
ignorabitur... Et si diceretur, hic esse usu-
ram, et usura est contra Decalogum; re-
spondetur; usuram esse contra praecepta
decalogi verum est reductive; sed hunc
contractum esse usurarium non est cla-
rum, cum sapientes contraria sibi invicem
in hujusmodi sentiantl. — Itaque, secun-
dum D. Thomam et D. Antoninum, ubi
veritas non est patens, lex tanquam dubia
non obligat.

76. - Objiciunt III nostri adversarii,
nihil fas esse nobis, nisi quod est conforme
divinae voluntati — Gaudeo hanc objectionem
mihi fieri; quod enim in hoc puncto
S. Thomas docet, id solum sufficit ad
nostram sententiam omnino firmandam.
Quaerit Angelicus *Utrum necessarium
sit, voluntatem humanam conformari vo-
luntati divinae in voluto, ad hoc quod sit
bona* ? et ait, teneri homines se conformare
voluntati Dei in voluto *formali*, scilicet in
voluto *boni communis* (quisque enim non
potest licite aliud velle, nisi bonum), sed
non in voluto *materiali*. Deinde³ S. Doctor
sic sibi objicit: *Videtur, quod voluntas ho-
minis non debeat semper conformari dtvt-*

*nae voluntati in voluto; non enim possu-
mus velle quod ignoramus... Sed, quid
Deus velit ignoramus in plurimis; ergo
non potest humana voluntas divinae vo-
luntati conformari in voluto.* Et respondet:
*Ad primum... dicendum, quod volitum
divinum secundum rationem communem,
quale sit, scire possumus; scimus enim
quod Dens quidquid vult, vult sub ratione
boni. Et ideo, quicumque vult aliquid sub
quacumque ratione boni, habet voluntatem
conformem voluntati divinae, quantum ad
rationem voliti, quod est volitum formale,
sive commune.* Subdit deinde: *Sed iit par-
ticulari nescimus quid Deus velit; et quan-
tum ad hoc, non tenemur conformare vo-
luntatem nostram divinae voluntati.* Ergo
non tenetur homo se conformare divinae
voluntati in particulari, etiam respectu ad
divina praecepta, ubi haec Dei voluntas
homini non est adhuc manifestata: prout
distinctius declarat Pater Gonet, dicens:
*Homo non tenetur conformari voluntati
divinae in voluto materiali, nisi quando
voluntas divina nobis praecepto vel prohi-
bitione manifestatur* 4.

Sed instat Pater Patulius et ait: *Rt-
guardo al precetlo e proibizione* (libet hoc
adnotare suis propriis verbis), *senipre
dobbiamo conformaret alla volontà divina,
epiandio quanto al voluto materiale; men-
tre ci ha dati i suoi precetti, affinché li
osserviamo, e questi già sono notificati
bastevolmente nelle sue leggi.* — Sed ego
peto: Si aliquod praeceptum est dubium Ciuin
et obscurum, prout accidit quidem in ob,,ē u
conflictu duarum opinionum aequae proba-
bilitum, quomodo dici potest praeceptum
sufficienter notiicatum? Tunc non est
satis notificatum praeceptum, sed tantum
dubium praecepti, prout supra ostendi-
mus, quod ubi duae opiniones concurrunt
aeque probabiles, neutra probabilis, sed
tantum dubia remanet. Quapropter, co
casu solummodo potest dici, quod prae-
cepti dubium habemus, non autem cogni-
tionem. Et revera: quomodo unquam dici
poterit nos legis cognitionem habere, cum
vere nescimus an lex existât vel non ?
tunc bene asserere valemus quod legem
nescimus; et ideo non tenemur, juxta

Caniorwuc
daoUU
ta voit-
formali.

• Fan *, ut I ou*. ih *-** — ' !-i~. qn. 19. art K'
— • Loc dt jūl 1—. — • Clvp. part- *. tr. T di*p 9.

art \$ 1, n. J7. *Pauiiut,* cium del Probab . 4 7.
ver» *Nan petreUc crtddrrr.*

S. Thomam, in particulari conformari voluntati divinae in eo voluto materiali, quod nobis ignotum est; Deus enim nobis non praecepit obedire suae voluntati, quae non adhuc est nobis patefacta.

Idque confirmat expressius, respectu ad nostrum casum, D. Thomas in alio locol, ubi quaerens: *Utrum in omnibus sit Deo obediendum?* respondet affirmative. Sed postmodum sibi objicit ad tertium: *Quicumque obedit Deo, conformat voluntatem suam voluntati divinae, etiam in voluto. Sed non quantum ad omnia tene-mur conformare voluntatem nostram vo-luntati divinae in voluto, ut supra habitum est**. Ergo non in omnibus tenetur homo Deo obedire. Et ita respondet: *Ad tertium dicendum quod, etsi non semper teneatur homo velle quod Deus vult, semper tamen tenetur velle quod Deus vult eum velle, ethoc hominipraecipue innotescit per prae-ceptum divinum.* — En igitur S. Doctor bene explicat, nos non teneri sua prae-cepta servare, nisi postquam illa nobis sunt manifestata. Itaque tenetur homo pa-rere Deo et conformari ipsius voluntati, non jam in omnibus quae Deus vult, sed in eo tantum quod Deus vult nos velle. — Sed quomodo sciemus id, quod vult Deus nos velle? Sciemus, inquit S. Thomas, cum *praecipue innotescit per praeceptum divinum.* Non sufficit igitur dubia notitia praecepti, ut teneamur servare praecep-tum tanquam Dei volutum; sed requiritur insuper notitia praecepti certa et mani-festata: hoc quidem significat verbum illud *innotescit*.

Quaero nunc, ut hoc punctum conclu-damus: Casu, quo voluntas divina quoad particularium praeceptorum observantiam nobis adhuc non innotuerit, tenemur illi conformari? Minime, ait Angelicus, di-cens: *Sed in particulari nescimus quid Deus velit; et quantum ad hoc, non tene-mur conformare voluntatem nostram di-*

vinae voluntati. — Idque confirmat, ut vidimus, expresse Pater Gonet: *Homo non tenetur conformari voluntati divinae in voluto materiali, nisi quando voluntas di-vina nobis praecepto vel prohibitione ma-nifestatur*⁹. Imo scripsit Joan. Gersonius, ut alibi retulimus, quod nec Deus quidem potest creaturam obligare ad suam volun-tatem servandam, nisi prius eam ipsi ma-nifestet: *Necesse est, dari manifestationem ordinationis ac voluntatis Dei; nam, per solam suam voluntatem, nondum potest Deus absolute creaturae imponere obli-gationem* ^a.

Hinc patet, quod S. Thomas semper conformis fuit, nos instruens, leges certas esse debere, ut obligent; in cunctis enim locis ubi de hac materia sermonem habuit, semper usus est verbis expressis, quae hanc esse mentem suam clare ostendunt. — Dixit ipse quod lex, ut obliget, oportet ut per ipsius notitiam applicetur. Dixit, promulgationem legis esse *ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inse-ruit naturaliter cognoscendam* ⁴. Inquit *naturaliter cognoscendam*; ergo tunc ho-mo tenetur legem servare, cum legem co-gnoscit, non vero cum dubitat de lege. Dixit, legem esse mensuram, qua homo mensurare se debet; ac proinde dixit quod haec *mensura debet esse certissima*^b. Dixit quod sicut funis non ligat, nisi applicetur rei ligandae per contactum; ita praece-ptum non ligat, nisi per ejusdem scientiam. Et ideo subdit: *Unde nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius praecepti*⁹. Dixit, hominem tum tan-tum teneri ad obediendum Deo, cum ejus divina voluntas homini praecipue innote-scit per praecepta divina^l. — Itaque juxta has omnes D. Thomae doctrinas conclu-dendum, divinam legem non obligare, nisi cum est *cognita*, nisi cum est *certissima*, nisi cum de illa habetur *scientia*, nisi ipsa-met *innotescit*.

* 2. 2., qu. 101, art. 4. — . 1. 2., qu. 19, art. 10. — *An^hUc.*, 1. 2., qu. 19, art. 10, ad 1.— . ■ *Clyp.*, part. 2. tr. 3. diap. 6, artic. 2, § 1. num. 37. — * 1. 2., qu. 90,

artic. 4, ad 1.^{cc}. — . 1. 2., qu. 19, artic. 4, obj. X — . *De Veritat.*, qu. 17, artic. 3. — * 2. 2., qu. 101, artic. 4, ad 0—.

76. - “) Cfr. n. 67, not. a, ubi textus ge-nuinus Gersonii reperitur.

h> Verba S. Thomae in *la* , qu. 90, art. 4, haec sunt: . Ad hoc quod lex virtu-

tem obligandi obtineat,... oportet quod applice-tur hominibus...; talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione».

Quapropter, his positis, frustra objicitur a nostris adversariis quod, cum opiniones sunt aequae probabiles, opinio tutior, si non inducit obligationem certam, inducit saltem obligationem probabilem; et ideo deerit dictamen moraliter certum de actionis honestate, sine quo non licet operari. — Sed huic pluries supra data est responsio, nempe, quod cum duplex concurrat opinio aequae probabilis, opinio quae stat pro lege aliam non inducit obligationem, nisi deponendi dubium; sed hujusmodi dubium, juxta omnium probabilistarum et probabilioristarum, ipsiusque Patris Patutii sententiam, ut vidimus, bene potest deponi, non tantum ex directo, sed etiam ex reflexo principio certo, quo certitudo de honestate actionis jam habetur.

Dabuntur deponitur per principium reflexum.

77. - Objiciunt IV^a. Regulam sacrorum canonum illam: *In dubiis, via est tutior eligenda*, ut habetur in cap. *Illud Dominus, de clerico excom. deposito etc.*; idemque dicitur in cap. *Ad audientiam, de homie.* et in cap. *Petitio tua, eod. tit.*; item in Clement. *Exivi* (ad verba *Item quia, de verb. signif.* et in cap. *Juvenis, de sponsat.* Dicunt adversarii: Canones hi generaliter loquuntur de omnibus dubiis; generaliter igitur accipiendi sunt. — Respondeo et concedo, quod generaliter accipiendi sunt quoad omnia dubia practica et facti, qualia utique erant illa quae occurrebant, respectu ad casus praefatorum canonum; sed non quoad omnia dubia speculativa et juris, ut dicunt S. Antoninus, Christianus Lupus, Joannes Nider, Dominicus Soto, Suarez, Tabiena, Silvester, Angelus, Henriquez, Angles, S. Bonaventura, Gersonius,

indubii* quendum.

Feodum,

S. Anon., part. 2, tit. 1, cap. 31. - Lupus, tom. 1, de Opin. probab., cap. 11. - Nider, Conwintor., part. 3, cap. 16. - Solus, de Just. et Jure. lib. 7, qu. 3, art. 2, ver. OrAJrnm. Suor., de Ceoxur, disp. 40, lect. 6, n. 8. - TabUna, v. Scrupulus, n. 2. - SiKnsl., v. Jclumttm, n. 27, quaer. 10. - Angel., v. Opinio, n. 2.

Pelbartus% et alii fere communiter, ut mox videbimus. Ajunt enim, regulam praefatam canonum, quoad dubia speculativa, esse de consilio, non de praecepto.

En quomodo loquitur S. Antoninus: *Inducunt illud*: In dubiis, tutior via est eligenda. *Respondetur, hoc esse verum de honestate et meriti majoritate, non de salutis necessitate quoad omnia dubia: alioquin oporteret omnes religionem intrare*. Verba D. Antonini sunt nimis clara. — Sed Pater Patutius ait, S. Archiepiscopum loqui tantum de eo, qui opinionem mitiorem habet pro unice vera idque infert ex verbis illis: *alioquin oporteret omnes religionem intrare*; ergo, dicit Pater Patutius, S. Antoninus vult hic loqui de duabus opinionibus aequae tutis et moraliter certis. Et contra praetendit probare, S. Antoninum sentire, vi praefatae regulae, in omnibus opinionibus dubiis tutiorem esse tenendam. — Sed ut res clarescat, hic praemittendum id quod praemittit S. Antoninus 2, loquens de quodam contractu, circa quem tunc valde inter sapientes disceptabatur, an esset vel ne usurarius. Sic scribit Sanctus: *Et si diceretur hic esse usuram, et usura est contra decalogum. Respondetur: usuram esse contra praecepta decalogi, verum est reductive; sed hunc contractum esse usurarium, non est clarum, cum sapientes contraria sibi invicem in hujusmodi sentiant. Cum autem dicitur ignorantia juris naturalis non excusare, intelligitur de his quae expresse, per se vel reductive, sunt contra jus naturale et divinum, ut contra fidem et praecepta, per evidentes rationes, vel determinationem*

Mcrrtq., lib. 14, cap. 3, n. 1 et 4. Angles, de Jejunio, qu. 9, art. 1, dub. 2, prop. 3. - S. Bonav., in 3, diat. 30, art. 3, qu. 1. * Gerson., Reg. mor. gen.; Reg. de Euchar.; opu»c de Contract., part. 2, prop. 13 et de Pracpar. ad miwam et Pollut. noct., con'id. 3. — 1 Part. 2, tit. 1, cap. 11, § 31. — » Part. 2, tit. 1, cap. 11, § 28.

77. - *) Pelbartus in suo opere cui titulus: *Sacrae theol. rosarium, torn. 2, v. Synderesis, § 15*, haec scribit: « Quando quis in conscientia dubitat, proprie dicta dubitatione, ad utramque partem contradictionis aequaliter se habendo, tunc omnino tenetur eligere tutiorem viam. Addit tamen ad id non teneri, si non sit dubitatio proprie dicta, sed tantum timor conscientiae inter aubia vacillantibus, quia est « mo-

tus aliquibus mediis debilibus ». Quoad ceteros auctores hic allegatos, cfr. notam b ad n. 63.

b) Patutius in sua *Causa det probabilismo, § 10*, vers. *Questi sono i testi*, asserit S. Antoninum disputare, non de dubiis vel aequae probabilibus sentiis, sed de sentiis oppositis, quarum utraque est tuta, licet non eodem gradu. Non tamen affirmat S. Antoninum disserere de sententia unice vera.

Ecclesiae, vel... sententiam communem doctorum: et non de his, quae per multa, media, et non clara, probantur esse contra praecepta et articulos.

Deinde ait *Quod autem volentes probare contractum esse illicitum, inducunt illud: In dubiis, tutior via est eligenda: Respondetur hoc esse verum de honestate et meriti majoritate, non de salutis necessitate quoad omnia dubia; alioquin oporteret omnes religionem intrare.* S. Antoninus igitur neutiquam sentiebat universalem adesse legem, quod tutiora sequamur in omnibus dubiis; nam in speculativis, quae occurrunt cum duae probabiles opiniones concurrunt, juxta casum qui tunc disceptabatur, censebat praefatam canonum regulam non esse de praecepto. — Nihil autem obstat, quod ibi exemplum adduxerit, sive absurdum, quod alioquin oporteret omnes religionem intrare. Nam ibi non quidem loquebatur Sanctus adversus eos, qui dicere praesumpserint omnes de praecepto teneri, propter regulam illam, religionem ingredi; sed respondet ibi directe eis, qui dicebant contractum illum vitium esse, vigore praedictae regulae obligantis ad tutiorem partem sequendam: *Quod autem volentes probare* (repetamus verba jam supra relata) *contractum esse illicitum, inducunt illud: In dubiis, tutior via est eligenda.* Hic igitur sermo fit praecise de contractu illo speculative dubio; et respondet S. Antoninus: *Hoc esse verum de honestate et meriti majoritate, non de salutis necessitate quoad omnia dubia.* — Unde non valet dici: S. Antoninus intendit loqui de eo qui, volens contractum inire, reputat illum, non dubitanter, sed certe licitum. Nam S. Archiepiscopus non intendit utique loqui ibi de opinione habita pro unice vera, sed de opinione omnino dubia; alioquin, ad objectionem eorum,

qui probare volebant, contractum esse illicitum, quia canones praecipunt in dubiis tutiorem viam esse eligendam, inepte respondisset, regulam illam esse... *de honestate et meriti majoritate, non de... necessitate quoad omnia dubia;* sed debuisset respondere, regulam procedere tantum in dubiis, non vero cum operans habet pro vera suam opinionem. Sanctus autem ait, regulam canonum non esse de praecepto universali *quod omnia dubia;* quoad omnia enim dicit esse tantum *de honestate et meriti majoritate.*

Sicut scribit S. Antoninus, sic etiam sentit Joannes Nider, dicens: *Tutiorem... viam eligere est consilii, non praecepti.* Idem sentit Tabiena: *Non valet, quod in dubiis tutior via sit eligenda; quia hoc non est praeceptum, sed consilium.* — Idem scripserunt Navarrus⁴, Dominicus Soto % Abbas c>, Silvester 5, Suarez ., Angles ', Henriquez *. Item S. Bonaventura c>, Gersonius c>, etc. apud Terillum .

78. - Et revera, juxta casus relatorum canonum, omnino servari opus erat regulam illam, quia dubia erant practica et facti; nec haberi poterat principium aliquod certum, directum aut reflexum, quo excusanda foret obligatio partem sequendi tutiorem, propter scandala aliaque mala, quae in iis casibus vitari debebant. — Utque dilucide hoc dignoscatur, brevibus hic discutere oportet, qui tunc acciderunt casus, et decisiones textuum qui nobis objiciuntur. Quoad cap. *Illud Dominus, de clerico excomm. deposito, etc.*, ibi casus fuit, quod quidam episcopus, non obstante fama publica de excommunicatione adversus eum lata, temere celebrare maluit. Qua de re, jure dicimus eum depositione fuisse ab Innocentio III punitum; nam, persistente dubio de excommunicatione, ipse diligentiam adhibere tenebatur, ut de

* Loc. cit., § 3L — 9 ConwUtor., part 3, cap. 16. — Verb. *Scrupulus*, n. 2. — « Manual », cap. 27, n. 281. — Verb. *Jejunium*, n. 27, quaer. 10. — De Cenior.. di«p. 40,

•ect. 6, n. R. — ' De Jejunio, qu. 9, art. 1, dub. 2. prop. 3. — Lib. 14, cap. 3, n. 3 et 4, — De Conic, probab., qu. 26, n. 21 et qu. 22, n. 113 et 108.

f) De Soto, Abbate Panormitano. S. Bonaventura et Gersonio, cfr. notam b, ad n. 63. Panormitanus tamen, in cap. *Ad audientiam, de homie.*, n. 2, haec addit, quae non satis consonant doctrinae hic expositae: « Ubi agitur in foro quasi poenitentiali, ut puta, quia non agi-

tur ad poenam proprie, sed ut ab altaris ministerio abstineat, vel ut abstineat a contractu matrimonii, vel ab alio actu exercendo, in quo exercendo subesset peccatum; tunc debemus interpretari in partem securiorem, licet illa sit durior».

veritate certior fieret, interimque a celebratione desistere debebat. Idcirco merito dixit Pontifex: *Quia tamen in dubiis via est tutior eligenda, etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius se abstinere, quam sacramenta ecclesiastica pertractare.*

Quoad cap. *Ad audientiam, de homic. volunt. vel casual.*, casus fuit, quod quidam sacerdos intulit viro cuidam vulnus, ex quo vita decessit. Deinde dubitabatur, an ille propter huiusmodi vulnus mortuus fuisset. Clemens III decrevit convenire, ut sacerdos a sacrificando abstineret; et ideo dixit: *Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere presbytero..., ut in sacris ordinibus non ministret.* — Hic primo advertendum, quod non adhuc facti veritas erat tunc explorata, nimirum, an tali ex vulnere mors accidisset; qua de causa, subjungit textus: *Si vero ille ex alia infirmitate obierit, poterit... divina officia ministrare.* Ideoque sapienter statuit Pontifex, quod interim sacerdos non celebraret; dicebat enim, in tali dubio viam tutiorem eligendam. — Advertendum secundo, cum Navarro a) et Suarez, quod eo casu non agebatur de observando aliquo praecepto, sed tantum de quadam convenientia: ut, si deinde constaret sacerdotem fuisse homicidam, populo non esset scandalum eum celebrantem conspiciere. Idem statutum fuit in simili casu dubii homicidii, in cap. *Petitio tua, 24, de homic. volunt. vel casual.*, ubi dictum fuit: *Cum sit consultius in huiusmodi dubio abstinere, quam temere celebrare.* — Quis non videt, in his casibus necessario, ad scandalum effugiendum, convenisse ut via tutior eligeretur, a celebratione abstinendo?

Stutr., de Censur, disp. 40, sect. 6. n. 9.

Ad Clementinam *Exivi* respondemus, quod ibi Fratres Minores sedem apostolicam efflagitarunt, an sub gravi tenerentur ad illas religionis regulas, quae verbis praeceptivis conceptae erant? Papa respondit: *In his quae animae salutem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiae, pars securior est tenenda.* — In primis, ut censet Pater Eusebius Amort, cum Papa dixerit: *pars securior est tenenda*, non de securitate materiali intendit loqui in amplectendo tutiorem partem; sed de securitate formali conscientiae, in operando cum morali certitudine sine dubio practico. Nam, si de materiali securitate loqui intendisset, utique declarasset, omnes voces imperativi modi praeceptum denotare; quod materialiter tutius procul dubio fuisset; at Pontifex dixit esse intelligenda verba imperativa tantum illa, quae talia videbantur *ex vi verbi*, nempe ob verborum expressionem, *vel saltem ratione materiae*. Caeterum inquit: *Licet Fratres non ad omnium, quae sub verbis imperativi modi ponuntur in regula, sicut ad praeceptorum, seu praeceptis aequipollentium, observantiam teneantur; expedit tamen ipsis Fratribus, ad observandam puritatem regulae et rigorem, quod ad ea, sicut ad aequipollentia praeceptis, se noverint obligatos, quae hic inferius adnotantur.* Et post haec, Papa, quae tamquam praeceptum habenda essent, adnotavit. — Ita respondet ad hanc Clementinam Pater Eusebius Amort b).

Sed ego aliam responsionem addo, magis convincentem. Casus erat, ut in eodem textu legitur: Antecedenter a Fratribus fuerat dubitatum, an regula tantum ad vota paupertatis, castitatis et obedientiae obligaret; sed Nicolaus III Papa jam de-

78. - a) Navarrus, quod sciam, haec non habet

*) Haec sunt verba Amort, *de Conscient., qu. 5, obj. 1, ad 4j* « Pars securior, inquit, est tenenda *ex consilio*, concedo; *ex praecepto*, nego. In hoc casu Pontifex manifeste testatur se tantum dare consilium ad vitandos remorsus graves conscientiae, qui facile oriri poterant ex periculo aut dubio, ne forte amor proprius aut alia inordinata affectio interpreta-

tionem sinistram regulae vel dispensationem suggesserit. Quod autem Pontifex noluerit universim astringere ad sequenda tutiora, patet ex eo quia, cum Fratres Minores illi proponerent dubium, an vi regulae teneantur servare omnia consilia cvangelica..., respondit eos non teneri ad servanda omnia consilia cvangelica vi regulae, qu. imvis tutior expositio fuisset, si respondisset affirmative.

claraverat obligare etiam ad illa consilia evangelica, quae in regula exprimebantur verbis obligatoriis praecepti, vel praecepto aequipollentibus. Deinde Fratres Clementem V supplicarunt, ut eis declararet: *Quae... censeri debeant praeceptis aequipollentia*. Idcirco Clemens, priusquam explicasset ea, quae praeceptis aequipollentia videbantur ex vi verborum et ratione gravis materiae de qua agebatur, praemisit illa verba: *ad vitandos graves remorsus conscientiae*, pars securior est tenenda. — Itaque, eo casu non agebatur de duabus partibus aequae probabilibus; sed tantum, an adesset obligatio illam sequendi pattern, quae juxta regulae rigorem, et juxta id quod Nicolaus III jam declaraverat, non tantum tutior, sed erat unice tuta: cum jam constabat regulam, ex vi verborum et gravitatis materiae, obligare ad observanda tanquam praecepta, non solum principalia tria vota religionis, sed etiam consilia evangelica quae in regula exponebantur; et ideo ipsa praeteriri non poterant, sine gravi conscientiae remorsu. Hinc dixit Clemens, ad vitandos hujusmodi remorsus, tenendam esse securiorem partem, quae reipsa erat unice vera et unice segura; et ex alia parte, nullae rationes suppetebant, quae transgressionem illorum consiliorum a gravi culpa excusare valebant.

Tandem, quoad cap. *Juvenis 3, de spousal.*, casus fuit, quod juvenis quidam septennis puellam quamdam duxit qua mortua, postea cum consobrina illius alias nuptias contraxit. Hinc, suborto dubio, an primum matrimonium fuisset invalidum ob actatis septennis impotentiam, Eugenius III praecepit, ut vir a praefata consobrina separaretur, propter honestatem Ecclesiae, subjungens: *Quia igitur in his quae dubia*

sunt, quod certius existimamus, tenere debemus, etc. — His positis, dicimus 1 Pontificem jure separationem praecepisse: non quia putavit in opinionibus dubiis semper tutius tenendum esse; sed quia separatio necessaria erat ad scandala vitanda, atque Ecclesiae honestatem sartam tectam servandam. Dicimus 2 quod Papa, proferendo verba: *quod certius existimamus, tenere debemus*, minime id dixit respectu juvenis, qui utique bene conscius erat, si tempore primi conjugii potens vel impotens esset; sed respectu judicum, qui in foro, cum partium rationes sunt dubiae, procul dubio, quod certius est sequi tenentur; proindeque dixit: *certius* (non tutius), nempe, quod ipse Papa certius judicabat, separationem imponendam esse, quia adhuc persistebat dubietas valoris primi matrimonii, pro quo possessio potius stabat. — Quid autem inter hoc et quaestionem nostram, ubi de foro interno agitur, et non de dubio facti, sed de opinione aequae probabili. — Hinc patet, quod omnia dubia, ad textuum casus pertinentia, erant dubia practica et facti, quae nullo ex reflexo principio deponi poterant.

Tanto magis, quod ipsi Pontifices in dubiis speculativis, hac regula tenendi partem tutiorem non semper usi fuerunt. — Adrianus VI, ut refert Dominicus Soto, non obstante quod ipse oppositum sentiret, dispensavit in quodam matrimonio rato, tantummodo sententiae Cajetani * confisus. Praeterea in cap. *Laudabilem, de frigidit. et mal.*, habetur, Pontificem cuidam conjugii, qui dubius erat de potentia ad copulam, concessisse, ut eam per triennium experiretur. Si lex dubia semper est servanda, ut volunt adversarii, et tunc dubium vertebat an mulier illa esset aliena, quomodo Pontifex viro illi permittere pote-

Vicot. III, cap. Exiit, de verbor. lilih., in 6-,

S Imprimis. — 1 Opu»c., tr. 'A

Juvenis, communiter ita summatur:

• Si major septennio duxit in uxorem minorem septennio. Quamvis in textu ipso non agitur de aetate juvenis illius: • Juvenis, qui puellam nondum septennem duxit. •

• Sotus haec habet in 4, dist. 27, qu. 1. art. 4, vers *Authoritas vero*; • Adrianus VI, inquit, vir tum utriusque juris peritissimus,

tum et rei theologicae non infime doctus, cum ab illo hujusmodi dispensatio (in matrimonio rato tantam] fuisset postulata, oblatique (auctrix sententia Cajetani, demiratus est virum theologum hoc sibi in animum inducere poluisse; et ideo improbis precibus succumbens, respondit se dare quod posset, sed tamen credere nihil posse.

rat per triennium ad eam accedere et copulam experiri? — Adde, quod si lex ista esset universalis, sequendi in cunctis dubiis, etiam speculativis, tutiorem partem, sequeretur, ne probabilissimam quidem teneri posse opinionem, quae utique non est tutior, sed intra fines probabilitatis manet. Sed hoc dici nequit; cum proscripta sit ab Alexandro VIII propositio quae dicebat: *Non licet sequi opinionem, vel interprobabiles probabilissimam*. Adde quod, etiamsi esset res dubia, an praefata regula canonum intelligenda sit de omnibus dubiis, et non tantum de dubiis practicis; rationes ipsae, quibus sat clare probatum est, legem dubiam, utpote non satis promulgatam, non obligare, caedem probant, hanc canonum regulam non esse legem universalem quoad omnia dubia, sed tantum quoad dubia facti et practica.

Denique, ut praesenti puncto finem imponamus, quaero (et ad hanc rationem quam proferam, ignoro quid responderi possit): Quid canones praecipiunt? Praecipiunt in dubiis tutiorem viam esse eligendam. Dicitur itaque *in dubiis*; sed si non simus in dubiis? Quid obstat regula illa, si homo alicui principio certo innititur? Tunc sibi jam format conscientiam moraliter certam de honestate actionis, et a finibus dubietatis egreditur, nec amplius dici potest eum esse in dubiis. — Praeterea ipsimet adversarii concedunt, praefatam regulam sequendi partem tutiorem, locum non habere in materia iustitiae. At si regula canonum sequendi quod est tutius, esset universalis pro omnibus dubiis, etiam qui legitime rem possidet, in dubio an res sit aliena, de illa exspoliari teneretur; sed D. Augustinus! contrarium docet, inquiens: *Injure praediorum, tamdiu quisque bonae fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum*.

79. – Objiciunt V' decisionem cujusdam consessus episcoporum Gallorum, ubi fuit decretum, in opinionibus aequè probabilibus tutiorem partem esse tenendam. — Horum tantorum praesulum auctoritatem magnopere veneror; sed omnes docent, auctoritatem extrinsecam sapientum magni non posse esse ponderis, ubi intrinseca

ratio certa videtur et convincens: tanto magis, cum ipsa sufficienti aliorum auctoritate non destituatur. Ego autem animadverto, quod pro nostra sententia non minor, quam pro opposita, extat auctoritas extrinseca, imo multo major. Nec negari potest, nostram sententiam, saltem per octoginta aut etiam nonaginta annos circiter, communem fuisse apud moralis scientiae auctores: quos inter plurimi fuerunt cardinales, episcopi, universitatum doctores, et signanter plures magistri dominicanae religionis, in qua semper magna doctrina floruit. Hic, brevitatis causa, omitto cunctorum ipsorum nomina et suarum propositionum citationes adnotare, quas jam attuli in meo opusculo seorsim edito, cui titulus: *Dell'Uso moderato dell'opinione egualmente probabile* 3.

Nec valet dicere, horum auctoritatem in hac materia parvi aestimandam esse, etiam a me; dum ipsi habentur a me tanquam decepti, cum ad nostram tuendam sententiam innixi sunt principio illi quod egomet reprobavi: *Qui probabiliter agit, prudenter agit*. — Jam dixi sub initio Dissertationis hujus, quod tale principium solum, et per se directe sumptum, non est sufficiens ad cohonestandum usum opinionis aequè probabilis. Attamen adverto, jam plures auctores (ut supra vidimus) pro nostra sententia tutanda innixos fuisse eidem nostro principio, nempe, quod lex dubia non potest obligare. Praeterea dico, quod nec etiam illi auctores solo praefato principio illo: *Qui probabiliter agit, etc.*, utebantur. Et sic rem confero: Auctores illi ex una parte jam fatebantur, quod ad licite operandum necessaria esset moralis certitudo de honestate actionis. Contra vero ipsimet auctores eadem nostra principia in suis operibus, in diversis locis jam statuerunt, nempe, quod lex non sufficienter promulgata non obligat; et quod ubi libertas possidet, lex incerta nequit certam inducere obligationem; ex illo principio, adeo ab ipsis acclamato, quod: *In dubio melior est conditio possidentis*. Ergo, si de huiusmodi principiis, loquendo de opinionum probabilitum usu, expressam non faciebant mentionem, saltem ea indubitanter

raie de 17U). — * Dim. anni 17(6, Dr/I Uto moderata, etc., cnp. 6, n. 5.

Auctou
Um Uvetno-
strae tec
tentiae.

Quo tenta
antiquiora
locuti tunt.

Nonobstant
edicta Gal-
licana.

supponebant. Quapropter juste censendum, quod ipsi dicto illo: *Qui probabiliter agit, prudenter agit*, potius utebantur tanquam corollario quodam, sive consequentia, quae a principiis reflexis inferebatur. Tanto magis, quod haec materia opinionum probabilitum tunc erat valde confusa; unde confuse de ea loquebantur, postquam antiquiores auctores confusius de illa locuti fuerant. — Caeterum, dictum illud: *Qui probabiliter agit, etc.*, dupliciter accipi potest: Si accipitur tanquam innixum aliis principiis reflexis, vere prudens et certum est; si vero accipitur tanquam principium directum, seclusa iudicii reflexione, falsum est. — Et sic de effato illo, directe sumpto, jure merito Gallicani praesules contenti non extiterunt; tuleruntque decretum quod circumfertur, nempe: *In dubiis de salutis negotio, ubi aequalia utriusque animo se offerunt rationum momenta, sequamur id quod tutius, sive quod est in eo casu unice tutum; nec id consilii, sed praecepti loco habeamus, dicente Scriptura: Qui amat periculum, in illo peribit*. Attentis quibus postremis verbis, apparet pro certo, quod ipsi praesules locuti sunt de operante cum dubio practice, nullum habente principium, quo dubium deponere posset. Si autem loqui maluissent de operante, qui ultimum format iudicium, non ex sola probabilitate opinionis, sed ex alio certo principio reflexo, aliter quidem puto quod praesules illi decrevissent.

Quod autem ad plura episcoporum edicta, in Gallia emanata, quae a Patre Patutio in suo opere *La Regola prossima delle umane asioni*, afferuntur et transcribuntur, quibusque ipse ait proscriptum fuisse probabilismum; illa perlegi attente, et consideravi quod omnia ipsa respiciunt praecise quemdam librum, cui titulus: *Apologia Casuistarum*, qui merito damnandus erat; utpote asserens propositiones nimis laxas, nempe teneri posse secure quamcumque opinionem, non tantum minus probabilem, sed etiam probabiliter probabilem, secundum quatuor vel trium, atque etiam unius auctoris auctoritatem. — Quamobrem edicta praefata nihil aut valde parum nostram sententiam adversantur.

Praemiti Gallic., A «semblée Générale de 17U).

Caeterum, quoad vim rationum intrinsecam, quae principaliter attendi debet (auctoritas enim extrinseca non aliud operatur, quam afferre vis intrinsecae praesumptionem), iudico, et plurimi alii iudicant mecum habere jam convincentem et evidentem. — Quod autem ad extrinsecam doctorum auctoritatem pertinet, censeo, ut supra ostendi, tenere sufficientissimam. Tanto magis, cum animadvertimus, quod nostri adversarii nihil adaequate ad nostras rationes respondent; et ex alia parte, si eorum argumenta valerent, probarent utique tutorismum damnatum necessario esse tenendum. — Loquendo vero de iis qui non jam scribunt de proposito pro rigido systemate, sed tantum illud retene- nus approbant, omnes ego veneror, et reputo me sapientiores; sed dico, quod tunc hi majorem auctoritatem mihi afferrent, si scirem ipsos mature utriusque sententiae momenta ponderasse; sed de hoc valde dubito, et jure merito; dum video eosdem scriptores rigidae sententiae ab eis probatae, aut parum nostras rationes animadvertisse, aut respondiisse nobis aequivocis et fallaciis, quibus unusquisque intelligens facillime respondere valet. Addo: huiusmodi approbatores ut plurimum (sicut supra dixi), directa respiciunt motiva, sed parum vel nihil ad reflexa animadvertenda animum intendunt, quae de caetero multam reflexionem requirunt, sed ego pro certo habeo, quod huiusmodi reflexio ab iis qui hodie antiprobabilistas se produnt et jactantur minime adhibetur. — At progrediamur ultra, quia materia est odiosa, et in ea parum valeo me explicare. In libello autem super hanc controversiam a me nuperrime edito, plures episcoporum, abbatum et aliarum eruditum personarum opiniones in ejus calce transcripsi, quae nostrum Systema verum ac certum non dubitant appellare.

80. – Objiciunt VI" textum Ecclesiastici, in, 27: *Qui amat periculum, tit illo peribit*. Ergo, ajunt, qui in periculum se immittit transgrediendi legem, jam peccat. — Sed hic advertere oportet aequivocum, sive ambiguitatem quae intercedit. Qui opinione aequè probabili utitur, principio

Vitandum
periculum,
quomodo.

Rrgola protslma dflft arioni, part. 3, cap. 5.

• D» Fide et Operib., cap 7. Cfr. can. St virgo 5, aa». 34. qu. 1 et 2 Epitofu Galltur, A «emblée Gène-

certo innixus, est quidem in periculo transgrediendi legem, sed non peccandi. Sed cur? replicant adversarii; quomodo non peccat, qui transgrediendi legem periculo se exponit? Repeto, non peccat: oportet enim distinguere legem certam ab incerta. Quando lex est certa, profecto non possumus exponi periculo eam transgrediendi; sicut est periculum propriam conversionem procrastinandi usque ad mortem, prout in textu praefato dicitur: *Cor durum habebit male in novissimo: et qui amat periculum, in illo peribit*. Certa est lex caritatis, quam quisque erga seipsum habere debet, non manendi diu in peccato, ob periculum in suo peccato moriendi; amans autem hoc periculum in illo peribit. — Pariter hic objiciunt doctrinam illam D. Thomae, quae in idem coincidit: *Quicumque committit se discrimini... peccati mortalis, peccat mortaliter*. Haec verba dupliciter explicari possunt: vel de immitte-
tente se in periculum transgrediendi legem certam, juxta casum in Scriptura expressum; vel potius de operante cum dubio practico, juxta alium textum ejusdem S. Doctoris, ubi dixit: *Qui aliquid committit vel omittit, in quo dubitat esse mortale peccatum, peccat mortaliter, discrimini se committens* *. Notandum: Non dicit Angelicus: in quo dubitat offendi legem; sed: in quo *dubitat esse peccatum mortale*. Alibi enim ipsemet, de incerto praecepto loquens, dixit, ut supra retulimus: *Nullus ligatur per praeceptum... nisi mediante scientia illius praecepti*.

81. - Dicunt igitur adversarii quod, cum lex est dubia, qui se immittit in periculum eam transgrediendi, certe peccat, exScriptura allata: *Qui amat periculum, in illo peribit*. — Ergo, resumo: ad hoc periculum vitandum, semper opus erit strictum amplecti tutiorismum, non aliter operando quam cum morali certitudine absoluta et immuni ab omni formidine, quod opinio illa quam quis sequi vult sit vera. Minime, ipsi respondent; satis est quod illa opinio sit probabilissima, cum

proscripta jam fuerit ab Alexandro VIII opposita propositio, quae dicebat: *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam*. — Igitur dico primo: ex hoc deduci, veram non esse sententiam quod, cum lex est dubia, peccat qui se exponit periculo eam transgrediendi; nam adhuc cum probabilissima opinione operans incurrit periculum (quamvis sit remotius) legem transgrediendi. — Sed praeterea dico (et hic aliquantulum immoremur), quod is qui credit nunquam esse licitum se exponere periculo laedendi legem, et contra dicit posse opinionem minus tutam teneri, solummodo quando est probabilissima, difficillime et vix unquam induci poterit ad eam sequendam cum secura conscientia, nisi eam invenerit stricte certam et ab omni formidine immunem. Et sic ratiocinor: Opinio probabilissima est illa quae, etsi supremum occupat probabilitatis gradum, tamen fines probabilitatis non excedit, juxta terminos ejusdem propositionis, ut supra damnatae, quae dicebat: *inter probabiles probabilissimam*; et ideo, prout communiter doctores ajunt, opinio probabilissima, quae etiam moraliter certa (large tamen loquendo) vocatur, omnem prudentem formidinem non excludit ne sit falsa: ad differentiam opinionis sive sententiae stricte certae, quae omnem prudentem formidinem excludit. Si ergo opinio probabilissima omnem non excludit prudentem formidinem, opinio probabilissimae opposita non equidem est illa, quae tenuiter tantum est probabilis: tenuis enim probabilitas non est probabilitas, sed dumtaxat quaedam falsa apparentia seu vana probabilitatis apprehensio, quae nullum prudentem timorem producere potest, sed tantum aliquam imprudentem Tormidinem: sed imprudens formido non est formido, quae valeat ullum peccati periculum secum afferre. Ipsimet rigidi et stricti tutioristae communiter ajunt, quod hujusmodi imprudentes formidines contemni debent, nec de cis ulla ratio est habenda. Insuper sententia revera esset dicere, quod Deus

* In 4, di«L 21, qu. 2. art. 3, ad — · De Verit.,

80. - J Haec verba non relerunt ipsius Aquinatis doctrinam, sed sunt ea quae Ange-

licus, *Quodlib 9, ari 15*, sibi sub 5< objicit: perperam igitur ab adversariis opponuntur.

nobis imposuerit etiam fuitiles et irrati-
onabiles timores vitare. Itaque, proprie lo-
quendo, opinio probabilissimae adversa non est ea quae tenuiter, sed ea quae dubitanter probabilis est: et haec, sicut probabilissima (ut diximus), non caret omni prudenti formidine quod sit falsa; ita opinio probabilissimae opposita non caret omni prudenti motivo quod sit vera. — Nunc peto, posito quod opinio stans pro lege, opposita probabilissimae stanti pro libertate, est dubie probabilis; quomodo qui censet illicitum esse immittere in periculum transgrediendi legem, volens probabilissimam sequi, poterit unquam in praxi cum tranquilla conscientia induci ad firmiter credendum, quod opinio stans pro lege non sit vere probabilis, et sic probabilissima uti, quin periculo transgrediendi legem exponatur? Ubi stateram inveniet tam exactam, quae ipsum reddat securum, quod opinio stans pro lege carent quidem tanto probabilitatis pondere, quod illam efficiat probabilem, et sic ipse secure et a periculo immunis operetur? Idcirco repeto quod ab initio dixi, quod ille qui credit non posse teneri in praxi aliquam opinionem minus tutam, nisi probabilissima sit, cum magna difficultate poterit sibi formare dictamen certum ad operandum, nisi strictum amplexetur tutiorismum, quod solummodo ab omni periculo legem transgrediendi immune atque liberum est.

82. - Instant adversarii, et dicunt: Qui tutiores opiniones amplectitur tutius incedit. — Respondeo. Nefas quidem est divinarum legum observantiam relaxare plusquam licet; sed non minus est malum, divinum jugum plusquam oportet durum aliis reddere. Nimia enim severitas (scribit Cabassutius) * *dum illos* | homines] *ad ardua compellit, viam salutis aeternae... prae-*

* Juri« canonici theoria cl prax., praefatio ad lectorem, n. 5. — * Compend. theologiae veritati», lib. J, cap. 52. — 1 Can. *Allicant*, cau». %, qn. 7. Ctr. Opus»

82 - <M Textus genuinus Gcrsonii, *de Vit. spirit., led d, coroll. II*, hic est: · Elicio pro doctoribus theologis..., ne sint faciles asserere actiones aliquas aut omissiones esse peccata mortalia... Hit praeterea quandoque ut per tales assserctiones, publicas, nimis duras, gene-

cludit; salvandos (ut ait D. Bonavenlura) damnat, et conscios propriae infirmitatis ad desperationem adigit. Accidit enim, ut miseri homines, hac audita rigidiore doctrina, credant vel dubitent inesse mortalem culpam ubinulla est; sed tamen rei difficultate victi, ex erronea conscientia mortaliter peccent et damnentur. Recte ergo D. Bonaventura J: *Cavenda est conscientia nimis larga et nimis stricta; nam prima generat praesumptionem, secunda desperationem; item prima dicit saepe malum bonum, secunda e contra bonum malum; item prima saepe salvat damnandum, secunda e contra damnat salvandum* Hinc sapienter scripsit Joan. Gersonius: *Doctores theologi non debent esse faciles ad asserendum aliqua esse peccata mortalia, ubi non sunt certissimi de re: nam, per ejusmodi assertiones rigidas et nimis strictas in rebus universis, nequaquam eriguntur homines a luto peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatius, demerguntur. Quid prodest, imo quid non obest, coaretare plus justo mandatum Dei, quod est latum nimis a)?* Optime nos instruit S. Chrysostomus: *Circa vitam tuam esto austgrus, circa alienam benignus* 3. Addit Pater Suarez et ait: *Majus periculum animarum incurreretur, si tot vincula in casibus dubiis eis injicerentur* 4. Idque fusius card Pallavicinus scite explicat: *Per se spectatum, effatum illud, scilicet: In dubio tutior pars est eligenda, verissimum est, si recte intelligatur. Nam, vel agimus de electione practica, et haec semper debet esse tutissima, quia debet esst evidenter licita...; vel de electione sententiae speculativae...; et circa electionem hujus sententiae, quaerenda quidem est major securitas; sed major securitas sententiae, non major securitas actionis... Si inducetur opinio, quod semper teneremur fa-*

Imperfectam in Matth , homil. 43, inter opera «paria S. ChryaoMomi. — < De Relig., tract. & lib. 2. cupit. 33, nam. 3.

rales et strictas, praesertim in non certissimis, nequaquam eruantur homines a luto peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatius, immergantur... Demum quid prodest, immo quid non obesi, coartarc plus justo mandatum Dei, quod est latum nimis? ·

cere illam actionem quae in agendo securior est, etiam a transgressione materiali; haec opinio non solum non esset tutior, sed maxime exposita periculo frequentis transgressionisformalis: quare tutior est opposita '. Idem scripsit Pater Bancel, dominicanus: *Multa sunt, quae tutius est facere; sed simul etiam tutius est, non se credere obligatum ad ea facienda...*, *nisi moralder ipsi constet de tali obligatione* Hinc idem auctor concludit: *Cum non debeamus formare conscientiam nostram de obligatione ad aliquid sub poena peccati, nisi moraliter constet de tali obligatione, non debemus onus illud nobis imponere; quando e contra moraliter constat de exemptione a tali obligatione**, *moraliter nobis constat superesse nobis libertatem amplectendi quamcumque voluerimus ex hujusmodi opinionibus.*

Ego, ut sincere veritatem fatear, cum theologiae moralis scientiae vacare coepi, rigidioris sententiae magistrum mihi audire contigit, pro hac strenue cum aliis tunc temporis contendebam. Sed postea, melius rationes hujus controversiae discutiens, opposita sententia, quae pro opinione aequae probabilis stat, moraliter certa mihi visa fuit; et quidem inductus ab illo pluries hic repetito principio, quod lex dubia non potest obligare, Hinc persuasus remansi nefas esse conscientias, cum opiniones sunt aequae probabiles, ad tutiorem sequendam adstringere, cum periculo in plurimas formales culpas incurrendi. — Praeterea tamen, cum nostra hac tempestate viderim ita acriter adversus mitiorem sententiam reclamari, multoties hoc punctum ad trutinam diligenter revocavi: legens ac relegens auctores omnes, quotquot ad manus habere potui modernos, qui pro rigida sententia certabant, promptus a mea sententia desciscere, statim ac non amplius certa mihi appareret. Prout enim plures opiniones, quas aliquando tanquam probabiles habui, postea non erubui eas reprobare; ita, imo tanto magis, non erubuissem hanc sententiam, quae majoris est momenti, retractare. Sed quo diligentius rationes nostrae sententiae pendere sategi, eo magis certae mihi visae

sunt. — Caeterum, si quis adesset qui melioribus momentis illuminare posset, falsitatem ostendendo duorum principiorum quae hic exponere curavi, multas ei gratias haberem; atque statim, etiam per publicam scripturam, me revocare polliceor. Donec tamen aliter mihi quam in praesentiarum sentio, persuasum non erit, dico quod sine gravi conscientiae remorsu non possem alios adstringere ad sequendam tutiorem, cum opiniones aequae sunt probabiles, nisi oppositum declararet Ecclesia, cui libenter, si declarabit, iudicium meum submitto.

Caeterum protestor quod, sicut confessarios illos non approbo qui, nimiae austeritati adhaerentes, facile damnant usum plurium opinionum quae gravi fundamento nituntur; ita contra, neque approbare possum eos, qui de facili opiniones sine certo fundamento tanquam probabiles acclamant. — Confessarius, antequam aliquam opinionem amplexetur, tenetur utique intrinsecas rationes perpendere; et cum ei occurrit ratio aliqua convincens pro tutiori opinione, cui adaequatam responsionem suppetere non aspicit, tunc oppositam minus tutam amplecti non potest, quamvis plurimorum doctorum auctoritas ipsi faveat: modo auctoritas non sit tanti ponderis, ut videatur ei magis quam rationi apparenti deferendum, juxta id quod docet S. Thomas: *Aliquis parvae scientiae magis certificatur de eo quod audit ab aliquo scicntifico, quam de eo quod sibi secundum suam rationem videtur* a. Sed iste casus valde rarus erit.

83. - Hoc pro theorica. Sed quantum ad praxim spectat deligendi opiniones, quaeri solet, *an expediat rigidas aut benignas praeferre?* — Respondeo: Ubi agitur de removendo poenitente a periculo peccati formalis, confessarius debet, generaliter loquendo et in quantum Christiana prudentia suggerit, benignis opinionibus uti. Ubi vero opiniones benignae proximus reddunt periculum formalis peccati, prout sunt nonnullae auctorum opiniones, v. gr. quoad vitandas occasiones proximas, et aliae id genus; tunc semper expedit ut confessarius utatur, imo dico quod

quAcit. 5, artic. 5» probat. 2. — 3: 2*, quaeent. 4, artic. 6,

ipse, ut medicus animarum, tenetur uti opinionibus tutioribus, quae poenitentes ad se servandos in statu gratiae conducunt.

Nescio autem quomodo possit cum bona conscientia doceri (genericè loquendo), quod poenitenti, qui, ob confessionem suarum culparum peractam, jus certum ad absolutionem jam fuerit adeptus, possit ipsa ei negari, eo quod poenitens inter duas aequalis ponderis opiniones nolit tutiorem sequi. Hic est rigor ille, quem immoderatum et injustum procul dubio reputo et reprobō; cum austeritas haec causa esse possit ut plures animae damnentur; dum alias plures auctores invenio, etiam probabilioristas, tam modernos quam antiquos, relatos quidem ab adversariis uti rigidae sententiae fautores, qui oppositum docent. — En quomodo loquitur probabiliorista Pontassus: *Fatendum tamen, quod sivere confessarioforet persuasum, opinionem sui poeniteutis... esse probabilem* jam de opinione, cui tutior opposita etiam est probabilis), *tunc ei absolutionem posset impertiri; quandoquidem tunc... contra conscientiam suam non ageret* Si autem confessarius potest poenitentem absolvere, tenetur, cum ille jus ad absolutionem habeat. — Idem pariter scribit probabiliorista Cabassutius: *Quivis confessarius absolvere debet eum poenitentem qui non vult ab opere abstinere, quod, secundum probabilem piorum et doctorum aliquot hominum non reprobata in Ecclesia auctoritatem, est licitum: quamvis, juxta probabilem pariter aliorum auctoritatem, quam ipsemet sequitur confessarius, habeatur minus probabilis* (intelligendum, non notabiliter minus), *ut ostendunt... Navarrus..., Silvius, etc.* Et de hoc rationem dat: quoniam, *esto aget confessorius erga alterum non secundum propriam opinionem, non tamen contra propriam conscientiam, quiajudicare debet esse illum hic et nunc et practice capacem absolutionis* J. — Praeterea Victoria, qui scripsit ante annum 1545, sic ait: *Sed*

quid faciet [confessarius], *quando ambae opiniones sunt probabiles, et habent proprios assertores? Respondeo quod, sive sit ejus proprius sacerdos, sive non, tenetur eum absolvere in tali casu; ita tenet Paludanus...* *Probatur aperte: talis poeniteris est in gratia, et confessor habet probabilitatem quod sit in gratia, quia scit esse probabilem ejus opinionem: ergo nec debet ei negare absolutionem*4. — Item Adrianus similiter scribit: *Sia pluribus vel gravioris, seu etiam aequalis auctoritatis doctoribus, contrarium teneatur, non adeo de se praesumere debet* [sacerdos], *ut totum Velit in suam opinionem, quae forsitan erronea est...*, *coarctare**. — Idem scripsit Navarrus: Si *sint contrariae doctorum opiniones...*, *et confessarius credit evidenti se textu vel ratione niti, poenitentem autem dubia, non debet eum absolvere. At, si... poenitens nititur pari vel fere pari, et habet aliquem pro se doctorem clarum, poterit eum absolvere.* Proinde subdit: *Cum dubitatur an poenitens hoc facere aut dare... debeat, benigniorem opinionem confessarius eligere debet*; et pro hac sententia citat Angelum et Silvestrum. — Idem confirmat S. Antoninus pluribus in locis. In uno scribit: *Idem videtur sentire Goffredus* de Fontibus, in his scilicet opinionibus contrariis quae tolerantur ab Ecclesia, ut dictum est. Et quod debet proponere confitenti, quod bene studeat de hoc se ipsum per prudentes informare, eo quod alii tenent contrariam opinionem, maxime si illius contrariae opinionis confessor sit inordinarius ejus, et sic eum absolveret. Item sentit Bernardus Claromontanus, non distinguendo utrum confessor ejus sit ordinarius vel non ordinarius*l. In alio loco idem S. Archiepiscopus, loquens de illo contractu (de quo supra sermonem habuimus) Florentiae disceptato, ait consulendum ei qui inire illum vellet, ut abstinetur; at postea subdit: *Quod si tale consilium recipere recusaret quis..., relinquendus videtur iudicio suo, nec condemnandus ex hoc, aut deneganda absolu-*

Quomodo
actor
Kocyttema
perrentnt.

ηλ ΗοΓ'

Suando be
onare i ri
giua opinio
'cquenda.

1 In I— 2*, dxtpat. 9, quasi. 4, artic. 2, num. 12. —
• Brcvu aalvenae theologiae cunu», de Actib. human.,

• V. A., can. 2, v. f. Never., Manual.,
cap. %, n 4 SiMu*, tn 1—2... qu. 10, art. 5, quaer. 9.
concl. 4 — 1 lur. can. theor. et prax., lib. 3, cap 13, n 13.
— • In 4, dint. 17. qu. 2, art. I, n. 5, (in genere loquenn de
conie«ario). — 4 Summa, n 177, — * In 4 sent., de Con-

fem., qu. 5. dub. 7, ver». Ad rations*. — • Manual., cap. 26.
n. 4 et 5. - .4Ngr/k», v. /V, n. 3. v. Qm-
ffitor HJ, num. 13» quaer. 10. — Geffred. de FonUb.
Quodlib. 9, qu. 16. — ' Part. 1, lit. 3, cap. 10. * 11, vers.

tiol. Alibi tandem ait: *Si vero non potest [confessarius] clare percipere utrum sit mortale..., non videtur tunc praecipitanda sententia, ut dicit Guillelmus Speculator in quodam simili, ut scilicet denegetur propter hoc absolutionem, vel illi faciat conscientiam de mortali; quia faciendo postea contra illud, etiamsi illud in se non esset mortale, ei erit mortale, quia omne quod fit contra conscientiam aedificat ad gehennam* *... *Et cum promptiora sint iura ad absolvendum quam ligandum..., potius videtur absolvendum, et divino examini dimittendum* B. Idem, ut supra notavimus, ait Joan. Gersonius: *Doctores theologi non debent esse faciles ad asserendum aliqua esse peccata mortalia, ubi non sunt certissimi de re a*». Nota: *ubi non sunt certissimi*. En quomodo hi magni nominis auctores, quos de laxitate nemo audebit culpae, uno ore loquuntur. Idem tandem scribit Dominicus Soto: *Postquam opinio poeni-*

tentis est probabilis, excusat eum a culpa; et ideo jus habet absolutionem petendi, quam ideo plerumque tenetur impendere 4. Ipsemet autem Soto alibi jam dixit: *Et quando sunt opiniones probabiles inter graves doctores, utramque sequaris, in tuto habes conscientiam* \ — His perspectis, oportet quod sint animi valde audentis confessarii illi, qui poenitenti opinionem tutiorem, dum opposita minus tuta est aequalis ponderis, amplecti nolenti, post suorum reatum confessionem absolutionem denegare non dubitant.

Tandem ab omnibus quae hic exposita sunt, firmiter confirmatur principium a S. Thoma nobis traditum, quod lex, nisi sit sufficienter ac certe promulgata, non obligat.

Deinde concluditur quod, nisi opinio quae stat pro lege, sit aut certa aut saltem certe probabilior, prout ab initio diximus, eam sequi non tenemur.

MONITUM I.

IN QUO EXPONITUR DECRETUM 5. C. GENERALIS INQUISITIONIS ROMANAE, CONDITUM ANNO MDCCLXI, CIRCA USUM OPINIONUM PROBABILIUM.

The*
rochi Avi

84. - Quidam parochus Avisii, Tridentinae dioecesis, anno 1760 folium edidit una cum undecim thesibus, plures continentibus propositiones, quae deinde ab eodem paracho publice propugnatae fuere. — Folium erat hoc:

« *Probabilismus*, publicae disputationi Ven. Clero Avisiensi exercitii gratia expositus, contra probabiliorismum stricte talem, utpote *negotium perambulans in tenebris*. Pro die 10 Junii 1760 in aedibus canonicalibus Avisii. — *Utinam observaremus mandata Domini certa! Quid nobis tanta sollicitudo de dubiis?* Celeberimus P. Const. Roncaglia.

• I. Probabilismus noster versatur circa haec tria: Licet sequi probabiliorum pro libertate, relictis minus probabili pro

lege. — Licet sequi aequae probabilem pro libertate, relictis aequae probabili pro lege. — Licet sequi minus probabilem pro libertate, relictis probabiliori pro lege.

Ex iis deducuntur sequentia paradoxa.
« II. Usus probabilismi maxime tutus: usus probabiliorismi maxime periculosus.
« III. Usus genuini probabilismi minime in laxitatem degenerare potest: usus probabiliorismi stricte talis in rigorismum excurrere debet.

« IV. Probabilioristas, quae tales, qui ex consilio probabiliora sequuntur, laudabilissime operari affirmamus.

« V. Probabilioristis stricte talibus, qui ex praecepto, quod nunquam clare probant, seipsos et alios ad probabiliora impellunt, merito rigoristarum nomen imponimus.

1 Part 2. tit. I, cap. II. § 29. - GuilUlm., Specat. Jur. lib 2, partie. 8, de Sentent., § 5 Qualiter, n. 7. — Cfr. can. Omntt deinctpi, cam. 28, qa. 1 § his. —

• Part 2, tit 4, cap. 5, \ 8, vert. Ex prardictis. — • In 4, diti. 18, qu. 2, art. 5. ad 5, ven. Igitur quando. — * De Joatit. et Jure. lib. 6, qu. 1, art. 6, v. f.

83. - Vide notam a ad numerum praecedentem, ubi ostendimus haec verba mentem

dumtaxat Gersonii exhibere, et ubi textum genuinum hujus auctoris retulimus.

« VI. Qui nullatenus ad Christianam perfectionem tendere possunt, nisi sequendo probabilissima.

« VII. Abusus probabiliorismi stricte talis, non solum non licentiae fraenum, sed licentiae calcar est, quod Gallorum testimonio comprobamus.

« VIII. Genuinus itaque noster probabilismus, qui nec morum corruptelam, inducit, nec a S. Sede unquam male fuit notatus, origine sua thomisticus, progressu aetatis jesuiticus: utpote a quo arctatus, emendatus, et a Jesuitis contra jansenianos furores propugnatus fuit

« IX. Qui ergo habitat in adjutorio fundatissimi probabilismi, sub protectione plurimorum, ex omnibus orbis Christiani nationibus, praestantissimorum theologorum commorabitur securus.

« *Ex historia critica.* - X. Hinc, sine ulla laxismi nota benignismum etiam vocamus; sed legitimum, quem suadent utraque lex caesarea et pontificia; sed dominicanum, quem illustris Dominicanorum Ordo jam a primis temporibus est amplexus; sed pium, qui Christianam pietatem fovet; sed thomisticum, quem S. Thomas in amoribus habuit, qui ducentas et plures opiniones librtati faventes in suis Sententiarum libris docet; sed Christianum, qui Christo Domino summe familiaris fuit.

O. A. M. D. et V. G.

« Pro coronide. Probabilismus noster, stans pro libertate, est notabiliter probabilior ipso probabiliorismo stante pro lege ».

iiue the-
ui 't,tnnv Hoc autem folium, anno sequenti, proscriptum fuit a Tridenti principe et episcopo. Et deinde a S. C. Inquisitionis Romanae, die 26 febr. 1761, sic, ut fertur, damnatum fuit: *Cum vero theses hujusmodi notaeque theologicae expensae fuerint in C. gett... coram SS. D. N. Clemente Papa XIII, Sanctitas Sua, auditis etc., folium praedictum, et theses in illo expositas..., damnat et prohibet, tanquam continentia propositiones, quarum aliquae sunt respective falsae, temerariae, et pia- rum aurium offensivae; illam vero excerptam a num. X, nempe probabilismum, qui*

Christo Domino summe familiaris fuit, *proscribendam censuit uti erroneam et hacresi proximam. Praefatum itaque Folium, sive theses, ut supra exscriptas, sic damnatas et prohibitas, SS. D. N. vetat, ne quis cujuscumque status, etc., imprimere, ac imprimi facere, vel transcribere, autjam impressum, sive impressas, apud se retinere et legere, sive privatim, sive publice propugnare audeat, etc.*

85. - Rev. Pater Joannes Vincentius Patutius, m suo opello inscnpto: *La Causa dei Probabilismo ecc.* *, sub nomine Adelphi Dosithci, contendit hoc decreto, in prima thesi integre probabilismum vetitum fuisse, ita ut illicitum sit sequi, non tantum opinionem aequae probabilem, sed nec etiam probabilio- rem pro libertate. Sed id injuste contendit; folium enim illud plura distincta continet: continet diversas theses, continetque etiam diversas propositiones, quae thesium membra sunt sive partes. — Cum autem folium praedictum emanavit, duae factae fuerunt difficultates a sapientibus super hujusmodi folii proscriptionem. Prima fuit, an singulariter damnatae fuissent non solum omnes folii theses, sed insuper omnes propositiones in thesibus contentae. At communiter visum fuit quod, licet pro vero se haberet, omnes theses proscriptas fuisse et unamquamque ipsarum, minime tamen omnes in thesibus contentae propositiones damnatae erant, sed tantum illae quae censuram merebantur; nam in decreto dicebatur: *Sanctitas Sua... folium praedictum et theses.- damnat et prohibet, tanquam continentia propositiones, quarum aliquae sunt respective falsae, temerariae, etc.* Itaque non fuit damnatum folium et theses, quoad omnes propositiones in illis contentas, *sed tanquam continentia propositiones, quarum aliquae sunt respective falsae, etc.*

Harum autem propositionum proscrip- tio valde differt a proscriptione facta ab Alexandro VII propositionum, respectu quarum dictum fuit: *Sanctissimus... decrevit, praedictas propositiones et unamquamque ipsarum... damnandas..., ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, etc., incidat, etc.* Eodemque modo

0«»*TM

¹ La cauba del Probat., § 14, v.f. — Alrxaml. VII, S. Alfuonu, Optra moralia. — Tom. I.

Décret. In CoH^ffationf, 24 septembr. 1«ò, § 2.

damnatae fuerunt aliae propositiones ab Innocentio XI et ab .Alexandro VIII. Una- quaeque igitur propositionum illarum in particulari damnata fuit; atque eas docere sive *conjunctim*, sive *divisim* fuit vetitum. — At propositiones praedicti folii damna- tae fuerunt, non singulae in particulari, sed, ut dicitur, *in globo* et *respective*, nempe illae tantum, quae merebantur ut damnarentur. Nec prohibitum fuit docere eas *conjunctim* aut *divisim*, sed acerva- rim sumptas; prout quidem Tridentinus episcopus in suo decreto expressit: *Prohi- bentes, ne Udem articuli accrvatim sumpti in disceputationem usumque deducantur*.

Quod ad primam igitur folii thesim per- tinet, neutiquam damnata fuit prima illius propositio, quae dicebat licere sequi opi- nionem probabiliozem pro libertate, neque altera de opinione aequae probabili. — Diffi- cultas tantum supererat, an tertia propo- sitio de opinione minus probabili damnata esset: et quoniam propositio generaliter loquebatur, ita ut adhuc opinionem nota- biliter minus probabilem amplecteretur; idcirco dubitabatur, an ipsa saltem pro- scripta esset. Sicque etiam dubitari pote- rat, an damnata fuisset ultima thesis, quae dicebat: *Probabilismus noster stans pro libertate est notabiliter probabilior, etc.*, ita ut propositio haec affirmaret sententiam, quod teneri posset opinio adhuc notabi- liter minus probabilis, esse etiam notabi- liter probabiliozem sententia, quae stat pro lege.

Hoc posito, jam compertum erat quod, licet omnes theses proscriptae fuissent, minime tamen damnatae erant omnes harum thesium propositiones. Dubium tantummodo remanebat an, damnatis sic *in globo* et in confuso, folio ac thesibus, damnatae essent singulae theses in par- ticulari, aut dumtaxat aliquae illarum; etenim in decreto non dicebatur: *omnes theses*; et verba: *quarum aliquae, etc.*, du- bitabatur, an referri deberent ad theses

vel ad propositiones in thesibus contentas. — Verumtamen dubium hoc ab eadem S. C. postea declaratum fuit; cum enim proscriptio praedicti folii deinde, jussu ejusdem S. C., inserta fuisset in Indice librorum prohibitorum, non dictum fuit: *Folium et theses iu illo expositae*, prout prius dictum fuerat in decreto; sed sim- pliciter dictum fuit: *Plagula undecim the- sium, cui titulus: Probabilismus dispu- tationi, etc.* Quapropter in praesenti decla- ravit S. C., esse tantum praefatam *plagu- lam* proscriptam, id est tantum chartam sive folium undecim thesium, non autem omnes et singulas theses. — Et revera, cum de hoc dubio litteras dedissem, ut certior de hoc omnino fierem, ad duos S. Inquisitionis Romanae consultores, nem- pe ad Rmum P. Mag. Thomam Augu- stinum Ricchini, Sacri Palatii Magistrum, adqueRmum P. Magistrum Pium Thomam Schiara, S. C. Indicis secretarium; ambo mihi responderunt, minime prorsus in decreto S. C. vetitum fuisse probabilis- mum, nec quoad primam, nec secundani, nec tertiam propositionem de opinione minus probabili pro libertate.

Praeterea, ut tutius agerem, de hoc epistolam misi etiam ad Erhum Dominum cardinalem Galli, Poenitentiarium mayo- rem, eum deprecans ad faciendum de re hac verbum cum regnante Pontifice; et ipse Emus cardinalis idem mihi respon- dit, haec verba signanter scribens: *Pos- soassicurare V. S. Illiha.,che nella con- danna dei cennato foglio di cui mi scri- ve, non si è inteso di condanuare veruna delle proposizioni che si controvertono Helle scuole cattoliche, e da molti cattoli- camente si difendono, ma si è avuto il motivo di proibirlo, per quelle proposi- sioni che Elia medesima riconosce meri- tevoli di censura, ecc.* — Censeo, quod haec sola hujus eminentissimi et sapien- tissimi cardinalis responsio ad occludenda omnium ora sufficit.

I**noc. Xf, DeereL SanctUrimus DRus Xoitr, 4 mar- UI 1679. · Alexaud. VIU, Decret. Sanciistimui DRui*

Xoiter, 7 decem bn» 1690. · Trident. cpat.t Deere(3 la- nuarii 1761.

MONITUM II.

86 - Postquam haec typis mandassem, valde miratus sum legendo apud novam theologiam moralem, novissime editam a Patre Patutio, id quod ibi Pater Sidenius, Veronensis, ejusdem Patutii vitam descri- bens, praecipue ubi illius Opera enumerat, confidenter asserit: quod in controversia inter Patutium et me habita circa usum probabilium opinionum, cum ipse Patutius mihi respondisset secundo libello, cui titu- lus: *Osservasioni teologiche sopra l'Apo- logia dell' Illustriss. e Reverendiss. Mons. D. Alfonso de Liguori, ecc.*, ego vi argu- mentorum convictus, nihil jam ultra ha- bens quod adversario meo opponerem, ab iterum respondendo abstinui; ne tamen omnino cederem, ut ipsi, quod scripsit, esset dedecori, omnia ejus adversum me scripta ad S. C. Indicis ut damnarentur detuli.

Papae! hoc probrum mihi deerat, no- men accusatoris! Sed res ita se habet. — Brevem quamdam Dissertationem ego olim in lucem edidi pro usu moderato opi- nionis aequae probabilis: illo ductus princi- pio, quod lex incerta nequit certam parere obligationem, eo quod lex dubia caret suffi- cienti promulgatione, quae essentialiter re- quiritur *ad hoc, quod lex virtutem obligan- di obtineat, quod est proprium legis*; haec verba sunt S. Thomae *. Quapropter idem S. Doctor protulit deinde celebrem illam sententiam: *Nullus ligatur per praece- ptum aliquod, nisi mediante scientia illius praeceptil*. — Hanc meam Dissertatiun- culam Pater Patutius, anno 1764, suo pri- mo libello, inscripto: *La Causa del Pro- babilismo, richiamata alTesame da Mons. D. Alfonso de Liguori, ecc.*, acri et vehe- menti stylo oppugnavit, duas has prae- cipuas objectiones proferens, quarum pri- ma fuit, quod nomine *scientiae praecepti*, uti scripsit Doctor Angelicus, nequaquam

SidtfHiHi, Elogium P. Joan. Vine. Patutiii, Theologiae morali Patutii praemtautn Catalog, operum, n 18. — * P 2-«, qu. 90, art. 4, tn corpore. — · De Verity qu. 17,

87. - « Numerus iste XXXVIII refertur ad Dissertationem deUsu moderato opinionis probabilis, insertam sextae editioni hujus ope-

intelligitur cognitio certa praecepti; sed tantum probabilis, quamvis dubia, prae- cepti notitia, quae (ut ajebat) jam habetur, ubi de duabus oppositis opinionibus aequae probabilibus agitur. Secunda fuit, quod lex aeterna, ex qua omnes aliae naturales leges emanant, ab aeterno jam promul- gata fuit, priusquam creatus fuisset homo, promulgatione *causali, virtuali*, aut *emi- nenti*; et ideo ipsa usque ab aeterno vim habuit obligandi.

87. - Huic libello copiose ego respondi in *Apologia* meae Dissertatiunculae, in qua Patutii objectiones omnino mihi et aliis diluisse visum fuit. At deinde adver- sus hanc meam Apologiam, secundus Pa- tutii libellus prodiit: *Osservasioni teolo- giche, ecc.*, de quo sub initio *Moniti* men- tionem feci. Ibique meus adversarius, co- gnoscens primas suas objectiones parum firmas esse, spectatis responsis quae illis ipse dedi, duas alias adjecit; unam nimi- rum, in qua reapse nihil aliud egit, nisi anteaactam oppositionem in priori libello scriptam repetere, mutando solummodo epithetum *promulgationis*; nam ubi hanc *causalem* seu *virtualcm* prius dixerat, in hoc secundo *essentialcm* appellavit: alte- ram, quod lex naturalis homini promul- gatur in ipsa animae in corpus infusione, priusquam ipse actualem legis cognitio- nem acquirat. — Hinc coactus fui respon- dere ampliori Libro, cui titulus: *Dell'Uso moderato dell'opinione probabile*. Ibi con- vincenter omnibus his et aliis Patutii obje- ctionibus feci satis; et plura alia adjeci, quae magnopere meam sententiam con- firmarunt.

Ad primam autem objectionem, quod sufficit probabilis, etsi dubia, notitia legis ad ejus promulgationem, jam responsum est supra in allata Dissertatione, et pro- prie num. XXXVIII a). — Ad secundam

art. 3. · Patutius, La caa'a del ProbabiHsmo. § 2 et § 5. · Otacrvaxioni teologiche, § 4, num. 8 et 9, § 5, num 12 et 14.

ris, quae Venetiis prodiit anno 1767; eadem vero responsio in praesenti dissertatione re- peritur supra, n. oS et 74

Awrtio
fulta Side-
ait.

Aucter re-
spondit Pa-
tutitio.

Novac ob
cuones F
tutii.

OuAndoiex
aJtM ©bn'
cart.

vero et tertiam, nempe, quod lex divina jam ab aeterno fuit hominibus promulgata promulgatione *causali* aut *essentiali*; respondi et ostendi ex auctoritate D. Thomae ac omnium theologorum, quos diligenti studio perquisivi, legem divinam nullo modo homines obstrinxisse, nisi postquam actualiter eis promulgata et manifestata fuit. En verba S. Thomae (quem Patutius omnino sequi profitetur, in hac tamen re, aut nolle sequi, aut intelligere nolle videtur, dum S. Doctor nimis aperte et pluribus in locis nostram sententiam docet): *Lex aeterna habet promulgationem ex parte Dei promulgantis...; sed ex parte creaturae audientis aut inspicientis, non potest esse promulgatio aeterna* Ergo nulla dici potest facta homini divinae legis promulgatio, donec homo non audit legem et inspicit, scilicet donec lex ei intimatur et ipsi innotescit. — Omnes autem reliqui theologi, S. Thomam sequentes, uno ore docent quod, licet lex divina ab aeterno habuerit in se virtutem obligandi in actu primo, tamen in actu secundo nunquam ipsa actualiter obligavit homines, nisi postquam ipsis applicata fuit per ejus actualem promulgationem. Silvius ita scribit: *Actualiter autem tunc [lex naturae] unicuique promulgatur, quando cognitionem a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem naturalem sit amplectendum, quid fugiendum* * Et alibi ait: *Legem aeternam fuisse ab aeterno legem materialiter, eo quod ratio gubernationis rerum tunc fuerit in mente divina; non fuisse tamen ab aeterno formaliter, seu sub ratione legis actualiter obligantis; quia tunc non fuerit actualis et perfecta promulgatio* 8. Cardinalis Gotti sic loquitur: *Ad hoc ut lex in actu secundo obliget ad sui observantiam, requiritur quidem indispensabiliter, ut subditis promulgatione proponatur* 4. Et in alio loco dicit: *Ab aeterno fuit lex [aeterna] in*

mente Dei concepta, quamvis pro aeterno non promulganda, nec implenda, nec in actu secundo obligans *. Pater Gonet scribit: *Legem aeternam, defectu promulgationis, non potuisse obligare creaturas ab aeternae*. Joan. Gersonius scribit: *Necesse est dari manifestationem voluntatis Dei; nam per solam suam voluntatem, nondum potest Deus absolute creaturae imponere obligationem* b). Pater Gonet in alio loco scribit: *Promulgatio legis naturalis Jit per dictamen rationis, intimantis homini ea quae lege naturae praescripta, aut prohibita sunt; ergo, cum deest tale dictamen... , lex naturae non obligat* l. Idem sentiunt plurimi alii, qui observari possunt in citato meo Opere: *Deli Uso, ccc.*

Sed deveniamus ad quartam objectionem Patutii, cui respondendo, praedicta hic validius confirmantur. — Quarta et ultima ejus praecipua oppositio fuit haec, quod lex naturalis homini promulgatur habitualiter, cum Deus animam creat, eamque in corpus infundit; quia tunc rationem in homine imprimit. — Huic fuse in Opere citato a me responsum est: hic satis esse censeo ad Patutium confutandum afferre eadem verba S. Thomae, quibus ipse utitur: *Promulgatio legis naturae est ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam* . Patutius uti vult pro se verbo tantum *inseruit*; sed uti debet etiam verbis subsequentibus, *naturaliter cognoscendam*: ergo non cum anima corpori infunditur, sed cum homo legem cognoscit, lex ei promulgatur. Id S. Doctor alibi confirmat, docens: *Etsi non semper teneatur homo velle quod Deus vult; semper tamen tenetur velle, quod Deus vult eum velle, et hoc homini praecipue innotescit per praeceptum divinum* Tunc igitur tantum tenetur homo sequi voluntatem divinam, cum illa ipsi manifestatur, *innotescit per praeceptum divinum*. — Audiamus, quid

QUI-
lex nao
rac proaū
getur.

* !->-, qu. 91, art. 1. ad 2—. — · In 1— 2—. qu. 90. art. 4. qoaer. 4, i. L — · In 1— 2—, qu. 91, art. 1, ver. ·. Si çmic paw/o ahUr. — « TbeoL dogm., torn. 2, tr. 5. qu. 1, dub. 3, num. 21, L f. — · Loc. dt., qu. 2, dub. 1,

n. 13, i. m. — · Clyp., part. 2, tr. 6, de Lcgib., di»p. 2, art. 2, n. 19. — · Clyp., dluen. dt Opin. probab., art. 6, n. 172. - Patutius, Otaervaxionl reologiche, § 5. n. 12. — · 1· 2·-, qu. 90, Art. 4, Ad 1—. — · 2· 2·-, qu. 104, Art. 4, Ad 3—,

Verba ista, quae Gersonii mentem plane exhibent, S. Alphonsus jam supra, num. 67,

attulit; sed vide ibi, nota a, genuinum Gersonii textum.

dicant in hoc alii auctores. Joan. Gersonius, explicans quatenam sit lex naturalis, dicit: *Zz'.r ista est proprie dicta declaratio creaturae rationali facta, per quam illa cognoscit, ad quas res Deus creaturam obligare vult*¹. Duvallius scribit: *Quaeres quo tempore lex naturae unumquemque obligare incipiat? Resp. incipere quando promulgatur; tunc autem sufficienter promulgari, quando quisque annos discretionis attingit*. Card. Gotti scribit: *Lex naturalis est in anima ut in habente per modum actus, actu quidem dum actu considerat; habitu vero vel in potentia, dum consideratio jam transiit vel nondum consideravit: et hoc modo lex naturalis in amentibus est habitu, in pueris autem est in potentia, qui nondum possunt perfectum dictamen de agendis conjicere, nec sibi divinam ordinationem ac praeceptum, in quo consistit lex, intimare*. S. Antoninus: *Nota diligenter, ... quod istud lumen legis naturalis non ostendit homini quae sint bona, quousque perveniatur ad usum rationis* 3. Pater Cuniliati scribit: *Actualis legis naturalis promulgatio evenit, quando quis a Deo cognitionem accipit dictantem, quid juxta rationem naturalem sit vel fugiendum vel amplectendum* 4. Pater Ludovicus Montesinus scribit: *Lex naturalis promulgatur in unoquoque. dum primo venit ad usum rationis; et quamvis pro tunc solum promulgetur ista lex quantum ad principia communissima juris naturae, tamen postea paulatim per discursum promulgatur eadem lex quantum ad alia**. — Sed omissis aliis auctoribus relatis in meo Libro^o, audiamus quid dicat S. Hieronymus. Ipse⁷ sic scribit: *Hanc legem (naturalem) nescit pueritia..., et peccans absque mandato non tenetur lege peccati. Maledicit patri et matri, et parentes verberat, et quia necdum accepit legem sapientiae, mortuum est in eo peccatum. Cum autem mandatum venerit, hoc est*

tempus intelligentiae (quo Dei mandata cognoscimus), *appetentis bona et vitantis mala; tunc incipit peccatum reviviscere et ille mortuus esse peccati*. Notentur verba illa: *Cum autem mandatum venerit, hoc est tempus intelligentiae*, ita ut tunc lex veniat ad hominem, scilicet ei promulgetur, cum homo illam intelligit. Idem scripsit prius S. Basilius: *Postquam ratio nostra perfecta est atque cumulata, tunc Jit quod scriptum est*: Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit 9.

88. — Haec omnia in relato meo Opere: *Dell'Uso moderato*, ecc.¹⁹ reperiuntur, quod omnibus fere Italiae episcopis et primariis ordinum praelatis mittere curavi; ac propterea cum acceperissem, Patutium in lucem edere novam theologiam moralem, in hac aliquid his quae scripsi responsurum putabam; sed mea me fefellit opinio: nam iis quae majoris ponderis erant, nullum responsum inveni. — Quod autem ipse detulissem ad S. C. Indicis scripta contra me a Patutio, hoc minime verum est, nec unquam in mentem mihi venit; immo quoad convicia a Patutio adversum me prolata, potius eum excusavi, dicendo quod ipse non jam animo me conviciandi talia scripserit, sed ut hac arte legentium mentes imbueret de praestantia suae causae, et sic ipsorum conniventiam sibi conciliaret. — Caeterum pluries ego in meis operibus eruditos rogavi, ut si quid contra mea scripta haberent, mihi patefacerent, ut, cognito errore, a mea discederem sententia. Nemo tamen usque adhuc fuit qui id mihi praestiterit, praeter ephemeridum gallicarum scriptorem, qui mihi tantum objecit, quod ego opinionem aequae probabilem admittendo, eo quod in hujusmodi casu lex est dubia, etiam minus probabilem admittere deberem, quia tunc lex etiam est dubia. Sed huic oppositioni jam in libro meo praeivi, statuens quod, ubi adest probabilior opinio pro lege,

¹ In de Lcpb., qu., X de Lege natur., art. 3. l. f. — Theol. dogm., torn. 2. tr. 5, qu. 3. dub. 2. ff. 21. — Part. 1, nt. 13, cap. 2, § 3, vera, //rm m>fa. — Tr. 1, de Regul. mor., cap. 2, § 3, n. 1, i. f. — Tora. I, in 1. 2*,

di<p. 20. qu. 1. n. 85. — Diocrt. dell'uso moderato (1*6). cap. 3. n. 66. — Epist. 121, Ad Alpuam. cap. 8. — Homd. tn ptalm. I, n. 5. — Ad Rora. vu, 9. — * Dell'uw moderato (1*65), cap. 9, n. 62 et >eqq.

<) Textus Gersonii, de Vita spirit., lect. 2, ita se habet: < Lex divina praeceptorum est signum verum, revelatum creaturae rationali,

quod est notificativum rectae rationis divinae, volentis teneri illam creaturam seu ligari ad aliquid agendum vel non agendum >.

tunc lex est moraliter promulgata, ideoque obligat, non obstante illo dubio lato pro opinione benigniori. Ubi enim veritatem certam non invenimus, illam sequi debemus opinionem quae magis veritati se appropinquat; contra vero, ubi opiniones sunt aequae probabiles, lex est vere dubia dubio stricto, ita ut nullo modo tunc lex dici possit sufficienter promulgata.

Nolo hic praeterire id, quod nuper reperi in postrema editione theologiae moralis Patris Fulgentii Cuniliati, allatum nempe in medium decretum S. Romanae Inquisitionis, quo theses quaedam a parrocho Avisii, dioecesis Tridentinae exaratae, anno 1761 proscriptae fuerunt; et quo adversarii autumant probabilismum universe damnatum fuisse. — Sed ego in pluribus opellis ostendi, in relato decreto nec probabilismum universum, nec aliquam opinionum, quae in catholicorum scholis propugnantur, sed aliquas tantum, quae nimis laxae erant, fuisse proscriptas: sicut duo S. Officii consultores, et ipse cardinalis Gallus, in eo tempore Poenitentiarius Major, mihi rescripserunt, ut notavi in Dissertatione supra descripta.

89. - Praeterea res admiratione digna est videre aliquos, nullum reputare tutiorem modum salvas faciendi animas, quam eas per semitas asperiores ducere; sed non minus isti errant, quam alii qui conscientias per laxiorem perducunt viam. Non solum enim rationem Deo reddere tenemur de nimia indulgentia; verum etiam de nimia rigiditate, qua conscientiae animarum illaqueantur: quod proprie est (juxta S. Antoninum) *aedificare ad gehennam*. — Valde apposite id explicat doctus Cabassutius ex doctrina S. Bonaventurae; postquam enim detestatur immodicam benignitatem, reprobat immoderatum rigorem, qui, ut ait, *dum illos [homines] ad ardua compellit, viam salutis aeternae... praeccludit; salvandos (ut ait*

*D. Bonaven/ura) damnat, et conscios propriae infirmitatis ad desperationem adigit. Accidi/enim, ut miseri homines, hae audita rigidiore doctrina, credant vel dubitent inesse mortalem culpam, ubi nulla est; sed tamen rei difficultate victi, ex erronea conscientia mortaliter peccent, et damnentur*l. Deinde subdit 3 idem auctor verba D. Bonaventurae, qui docuit: *Cavenda est conscientia nimis larga et nimis stricta; nam prima generat praesumptionem, secunda desperationem... Item prima saepe salva/ damnandum; secunda e contra damnat salvandum*4. Idem validius firmat Joan. Gersonius, dicens: *Doctores theologi non debent esse faciles ad asserendum aliqua esse peccata mortalia, ubi non sunt certissimi de re; nam, per ejusmodi assertiones rigidas et nimis strictas, nequaquam eriguntur homines a luto peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatius, demerguntur* 5). Hinc scripsit S. Raymundus: *Non sis nimis pronus judicare mortalia peccata, ubi tibi non consta/ per certam Scripturam* 6. Idem dixit Gabriel Biel, qui anno 14804J scripsit: *Nihil debet damnari tanquam mortale peccatum, de quo non habetur evidens ratio, vel manifesta auctoritas Scripturae* *. Idem scripsit S. Antoninus, dicens: *Quaestio, qua quaeritur de aliquo actu, utrum sit peccatum mortale vel non, nisi ad hoc habeatur auctoritas expressa Scripturae sacrae aut canonis seu determinationis Ecclesiae, vel evidens ratio, periculosissime determinatur* 7. Et alibi scribit, loquens de confessario: *Si vero non potest clare percipere utrum sit mortale..., non videtur tunc praecipitanda sententia, ut dicit Guillelmus speculator in quodam simili, ut scilicet deneget propter hoc absolutiorem, vel illi faciat conscientiam de mortali... Et, cum promptiora sint jura ad absolvendum quam ligandum..., potius videtur absolvendum* 8.

1 Tr. I, cap. 1. § 6, i. f. · S. Anton., part. 2, tit. 4. cap. 5. f. ff, ver». Ex preudixtit. — · Jur. canon. thcor. et prix., praet. ad lector., n. 5. — * Loc. de., n. 3. — · Compend, theol. verit., lib. 2, cap. 62. — · Sum., lib. 3. tit. 34,

s Quid (U txniahbut, i. f. — · In 4, dist. 16, qu. 4, art. 2, coud. 5, i. f. — · Part. 2, tit. I, cap. II, § 28. · GuUebn. Specui, juri», lib. 2, partie. 3, de Sentent., § 5 Qualiter, «U 7. — · Part. 2, tit. 4, cap. 5, § 8, ven. Ex praedictis.

89, - Textum genuinum Gersonii, de Vita spirit., led. 4, coroll. 11, vide supra in nota a ad n. 82.

b) Rectius dicetur Gabriel Biel scripsisse circa annum 1480. Auctor iste obiit anno 1495, aetatis suae circiter 70.

DiffIBA-
t»o folii Avi*
drn. non ai-
6at proba*
biliaumum
uoiverve.

Nimia ri*
ridiiai ant
benignita»
▼ itanda.

TRACTATUS SECUNDUS
DE LEGIBUS

CAPUT I.

De Natura et Obligatione Legis in genere.

DUBIUM I.

Quid sit Lex, sive Praeceptum.

90. *Quid sit lex*, — 91. *Quis ad cani teneatur*, — 92. *An lex iniqua obliget*, — 93. *An in dubio de justitia teneamur lege*. (Vide etiam num. 99). — 94. *An leges latae a tyrannis obligent*. — 95. *An obliget lex non promulgata*. — 96. *Quid notandum circa promulgationem legis*. — 97. *Quid circa legem dubiam. Et in dubio an lex existât; an adsit causa excusans; an lex sit promulgata; an usu recepta*. — 98. *Quid in dubio, an superior sit legitimus. Et an excedat suam potestatem*. — 99. *Quid in dubio, an lex sit justa. Vel an lex praecipiat. Vel an eam impleveris*. — 100. *An lex humana possit praecipere actus internos. Et an prohibere externos occultos*. (Vide ibid. Qu. 3). - *An in dubio si res sit licita, subditus teneatur obcdirc*.

Lex ct
praeceptum
quid.

90. - « Respondeo. Lex et praeceptum, « prout hic indistincte accipitur, est recta « agendorum aut omittendorum ratio. In- « terim, cum a superiore, non communi- « tati, sed alicui tantum aut aliquibus in « particulari aliquid praecipitur, non ap- « pellatur lex, sed praeceptum tantum. - « Suarez, Laymann, Bonacina l ».

Quando
lex obliget
cecne.

91. - « Unde resolves: l '. Ad legem seu « praeceptum quis tenetur, non ad consi- « Hum : cum hoc tantum dirigit, illud vero « obliget * ».

92. - « 2". Cum iniqua lex est, ct contra « rationem, non obligat : quia deficit a « rectitudine § ».

93. - « 3". Cum dubium est de justitia, « teneris lege: quia legislator possidet jus « praecipendi ; idemque regitur altiore « consilio, ac potest habere rationes subdi- « tis occultas. Addit Suarez, etiam obii- « gare, licet contra justitiam legis sint « rationes probabiles; quia alias nimia da-

« retur licentia legibus non parendi: cum « vix possint esse tam justae, quin aliqua « apparens ratio dubitationem movere pos- « sit. Suarez⁴, Bonacina⁴ ». — [Vide *n. 99*].

94. - « 4'. Leges et sententiae latae a « tyrannis obligant, si ii pacifice regna « possideant et a republica tolerantur. Nec « obstat quod sententia judicis illegitimi « dicatur esse nulla : id enim verum est « de sententia, prout est praecise a ty- « ranno ; non autem prout est a volun- « tate, saltem interpretativa et implicita, « reipublicae, quae, dum tyrannum et judi- « ces ab eo constitutos repellere nequit, « tacite confert iis potestatem gubernandi, « eorumque leges et acta ratificat. Les- « sius ·, Salas[†] ». [Idem dicunt Salmant.⁸ cum Palao, etc.].

95. - « 5". Non tenetur quis ad legem, « nisi promulgata sit sive denunciata. — « S. Thomas ·, Laymann °, Molina, Sitias, « Suarez, et alii communiter ».

Requiri-
tur promul-
gatio.

Suar., de Lcgib., lib. 1, cap. 6, n. 8 et 16. · *Laym*, lib. 1, tr. 4, cap. 1» n. 5. — · Di»p. 1. de Lcgib., qu. 1, punch I. n. 3 — "id eat *Bonacina*, loc. cit., punct. 7, § 2, n. 4. — · Pariter *Bonacina*, loc. cit., punct. 7. § 3, n. 2. — 4 *De Legib.*, lib. 1. cap 9. η. 11. — · Dtop. 1. de Lcgib., qu. 1, punct. 7, § 3, n. 11. — · *De Juat.* et Jure,

lib. 2, cap. 29, n 73. — ' Tr. 14, de Legib. drap. 10. *ect. 3, n. 14. — · Tr. II, de Lcgib. cap. 2. n. 10. - *Palans*, tr. 3, drap. 1, punct. 14, n. 10. — ■!·->*, qu. 90. art. 4. — * Lib. 1. tr. 4, cap. 2. n. 1. · *Molina*, tr. 6. dhp. 70. n. 1. - *Salat*, de Lcgib., drap. 12. *cct. I, num. 1. *Suar*, lib. 1, cap. 11, num. 1 ct 6.

96. - Circa promulgationem legis.
 Γ. Notandum est id quod docet S. Thomas *Promulgatio ipsa necessaria est, ad hoc quod lex habeat suam virtutem.* Et in jure canonico habetur: *Leges instituuntur, cum promulgantur* Ratio, quia lex nequit obligare, nisi perveniat per promulgationem ad notitiam communitatis. Hinc lex non obligat, si denuntietur tantum personis particularibus. Ita Sotus a, Suarez⁴, Palaus *, et Salmant. cum Tapia et Diana. — Hinc infertur, quod si quis sciret aliquam legem esse conditam, non teneretur eam servare, nisi postquam esset promulgata: ut PalausSalmant.* et Lessius % — Sufficit autem ad obligandum, quod lex communiter et solemniter publicetur in locis, ita ut possit pervenire ad notitiam majoris partis communitatis, licet a singulis ignoretur. Vide Salmant.¹⁰

II. Notandum circa modum promulgationis, quod leges caesareae, sive principum subjectorum Imperatori, debent promulgari in singulis provinciis, seu civitatibus metropolitan's; et non obligant, nisi post duos menses a promulgatione II.

Sed quaeritur Γ. *An teges pontificiae* (et aliorum principum non subjectorum), *ut obligent, promulgari debeant*, non solum Romae (sive in curia), sed etiam *in singulis provinciis*)

Prima sententia affirmat; et hanc tenent plures graves auctores, ut Becanus % Natalis Alexander¹³, Contin. Tournely¹⁴, Cabassutius¹⁴ cum Medina, Angelo, etc., et probabilem vocant Silvius, Anacletus, Roncaglia et alii. Citatur pro hac sententia etiam Cajetanus; sed Cajetanus aliud non dicit, quam quod leges canonicae non obligant ignorantes. Citatur etiam Lessius; sed Lessius loquitur tantum de legibus quae contractus irritant. Citatur quoque Dominicus Soto; sed SotoO potius loquitur de legibus inhabilitantibus, aut revocatoriis privilegiorum. — Fautores autem hujus primae sententiae principaliter fundantur in *Authentica* mox supra relata, *Utfactae novae*; et ajunt quod, ubi non adest specialis dispositio legis canonicae, standum civili, prout infertur ex illis verbis juris can.: *Sacrorum statuta canonum principum constitutionibus adjuvantur* ⁵. Praeterea inquiunt nimis esse durum, fideles totius orbis Christiani obstringere ad servandas leges tantum Romae publicatas. — Sed adhuc juxta hanc primam sententiam, excipi debent bullae insertae in bullario: quoniam hae sunt jam corpus legum; et in hoc omnes conveniunt, ut testatur card. Petra

Secunda vero sententia, valde communior et probabilior, id negat: tenetque

¹ 1*2*, qu. 90, art. 4. — . Can. *In istii* J, diet. 4. — . De Just, et Jure. lib. I, qu. 1, art. 4, rep, td 2—. — . Lib. X cap. 16. n. 2. — * Tr. 3. dbp. 1, punct. 10. n. 1. — . Tr. 11. de Le^ib., cap. 1, n. 75. Tapia, toxu. 1, lib. 4, qu. 4. art. I, . Diana, part. 3, tr. 6, re*ol. 75. — 1 Loc. cit., punct 10. n.2. — » Loc cit., n."6. — . Lib. 2. cap. 21, η. II. — * Loc. at., n. 77 ct »eqq. — “ Auth. *Ut factat novat*.

coll. 5, tit.21. novell.66. — u Lib. 4. cap. I, art.3, reg. 23.— “ De Legib., cap. 5, sect. 4. — » Lib. I.cap.4,n.4. - Barthel. Medina, in 1.. 2., qu. <0, art. 4, concl. 2. . AMtfl., v. Lex. η. IX . SiMui, in I.. 2*. qu. 96, art. 4, quaer. IL concl. 3. . AnaclrL, tr. 2, diM. 1, n. 26. Ronca^Ua, tr. 3, qu. L cap. 4, qu. X ante med. Cafetan., in 1* 2., qu. 90, art. 4, ad 2* '. — “ Cap. Intellexinuti 1, de novi operis nunciatione.

96. - 4J Bccanus, tr. 3, de Legib., cap. 6, qu 6, n. 5, hanc utique sententiam ut probabilem agnoscit; sed. n. 6,oppositam, cum ipso S. Alphonso probabiliorē appellat.
 Lessius, deJusi etJure, lib. 2, cap. 22, n, 98, loquitur tantum de legibus quae contractus irritant, ut recte asserit S. Alphonsus; sed in Auctar. ad 2itr, de legibus in genere loquitur, et quamvis v. Huila pontificia, cas. 2, ad /*<", probabilem reputat opinionem, quae negat bullas pontificias obligare in ceteris provinciis, nisi ibi sint promulgatae; attamen, v. Professio religiosa, cas. 1, η. I, docet sententiam quam S. Alphonsus infra luetur; . Probabilior, inquit, et fere communis sententia tradit decreta conciliorum et Summorum Pontificum non egere promul-

gatione in provincia, ut incipiant obligare, sed sufficere promulgationem solemnī ritu factam Romae».
 f Sotus, de Just. et Jure, lib. I, qu. 1, art. 4, vers At vero pressius quis, de legibus irritantibus disserit, eo sensu quem dicit S. Alphonsus; sed subdit: « De caeleris autem quae irritatoriis non sunt, parum refert si dicamus statim Romae latas obligare ..Crediderim tamen, nisi Papa aliter sua lege expresserit, nunquam intendere obligare, nisi a tempore promulgationis in provincia. Demum de legibus privilegiorum revocatoriis sic loquitur, ut velit promulgandas esse, < non solum in provincia, verum in dioecesi».
 Petra, in Comment, ad Constit. apostal., nihil habet de omnium consensu; sed solum:

Pretubi leges pontificias obligare fideles sola promulgatione Romae peracta. Ita Suarez *, Bonacina *, LaymannAzor⁴, Castropalaus⁶, Cardenas ., Ferraris Salmant.⁸ cum Valentia, Navarrior, Vasquez, Menochio, Pontio, Diana et Salas. — Ratio haec est: Nulli dubium quod lex, ut vim habeat obligandi, debet esse promulgata, alias ad notitiam subditorum pervenire non posset: sed quod ad promulgationis modum pertinet, hic ab arbitrio et intentione legislatoris pendet. Hinc observavi (prout etiam Salmanticenses pro certo testantur), quod inter omnes D'A, etiam inter adversarios, non est qui neget, opus non esse de sua natura, ut lex obliget, quod in qualibet provincia publicetur; sed satis est quod promulgetur in curia legislatoris; sicut de facto etiam in Hispaniis (scribunt iidem Salmanticenses) leges regiae, eo quod rex ibi non tenetur caesareas servare, tantum Matriti promulgantur. Et sic pariter bullae pontificiae ut plurimum, juxta usum jam receptum, tantum Romae promulgantur, locis ibi ad id destinatis; et vigore hujusmodi constitutionum, deinde omnes causae ecclesiasticae judicantur. — Contra autem Sedes Apostolica, cum vult aliquam legem non obligare, nisi post publicationem factam in provinciis, id exprimit; sicut expressit in interdicto ab ecclesia, imposito a concilio Lateranensi IV adversus medicos qui pergunt ad assistendum infirmis, antequam illi confessionem expleverint, ut praecipitur®. Et sic etiam expressum fuit a concilio Tridentino ° circa invaliditatem matrimoniorum clandestinorum.

* Lib. 4. cap. 15, n. 3. — ■ Di* p. 1. de Legib., qa. 1, punct. 1, n. 16, v. *Respondeo* 3. — 4 Lib. 1, tr. 4, cap. 3, n. 4. — 4 Part. 1, lib. 5, cap. 3, v. *In hac quaestione*. — 1 Tr. 3, di* p. 1. punct. 12, n. 2. — . Cri., di* p. 9, n. 416. — 1 V. Za* v, art. 2, n. 6. — . Tr. 11, de Lcpb., cap. 1, n. W» ct wcq. . Valent., in 1.* **, di* p. 7, qu. 5, punct. 5, v. *Std quamvis*. . Vasq., in V* 2us. disp. 156,

Hoc posito, cum Pontifex statuit suas bullas tantum Romae publicari, minime verisimile est quod ipse non alias provincias, sed solam Romanam obligare intendat. Cum Papa tantum Romanos obstringere vult, solet peculiaria edicta emanare (et haec italico idiomate efibrmat); sed statuta per totam Ecclesiam condens, eaque solemniter promulgans cum clausulis obligatoriis, procul dubio praesumitur omnes fideles obligare velle, statim ac ipsis notitia pervenerit. Quae notitia facile est, ut e Roma ad provincias perveniat; Romae enim conveniunt omnes fere nationes; et omnes praelati habent ibi suos procuratores, qui ordinarie sagunt suos principales, de novis bullis quae promulgantur, certiores facere. Praeterea, quod leges pontificiae obligent statim ac solemniter promulgantur, id clare deducitur ex jure canonico n, ubi dicitur: *Nec sit necessarium, cum constitutio solemniter editur aut publice promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum vel litteras inculcare; sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam*. Notetur: *solemniter editam, aut publice promulgatam*. Qui igitur notitiam certam habet de aliqua bulla jam solemniter Romae promulgata, bene tenetur ad eam servandam. Et alibi: *Lex seu constitutio, et mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem, aut nisipost tempus, infra quod ignorare minime debuissent* u. Ergo quisque tenetur leges illas observare, quarum notitia jam ipsi per-

cap. 2. - Menoch. de Arbitrar. Judic., lib. 2, c m. 185, n. H et *eqq. Pont., de Matrim., lib. 5, cap. 7, n. 2. Diana, paru 1, tr. 10. reol. 8. Salas, de Legib., di* p. 12, %ect. 2. n. 10 et 12. — . Cap. Cum infirmitas 13, de poenit. et remits. — ** Scsi. 24, de Reform, Malrim.. cap. I. — 11 Cap. .hi hate 1, de postal, praelator. — 11 Cap. Quta cumtt\ 1, de concets. praebend. in 6*.

■ Supponitur publicata Constitutio (ita ille in *Proocm.*, ^ 4, n. 95), eo ipso quod sit in dicto Bullario ».

Navarrus, iit *Manuali*, cap. 23, n. 44, requirit promulgationem in provincia; et ita a Salmant. et recte quidem allegatur. Altero in *Consil. 1. de constitui.*, n. 10, cum S. Alphonse magis consentit, dicens: « Attento solo

jure scripto, prior opinio videtur verior. Attento vero stylo et consuetudine Ecclesiae curiaeque Romanae, posterior debet servari quoad leges Papae, nempe quod requiratur quidem promulgatio carum; sufficere autem quod liat Romae in locis ad id praestitutis, ut ligent etiam provinciales, post duos menses vel aliud tempus expressum in eis».

venit, cum illae jam promulgatae fuerint, modo quo legislator eas promulgare potest. — Nec est dubitandum, quin Papa adstringere possit omnes fideles ad observantiam bullarum suarum, per solam promulgationem Romae factam; sicut quilibet princeps (prout omnes auctores admittunt, ut supra vidimus) obligare suis legibus valet cuncta sua regna, per solam publicationem in sua curia expletam.

Sed quod magis nostrae sententiae vim praebet, sunt duae clausulae, quae apponi solent in his bullis quae Romae promulgantur, loeisque consuetis affiguntur. Altera clausula sic dicit: *Ut autem praesentes Litterae ad omnium notitiam facilius deveniant, et nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus illas ad valvas, etc. affigi et publicari, sicque publicatas, omnes et singulos quos illae concernunt, perinde arctare et afficere, ac si unicuique eorum personaliter intimatae fuissent.* Altera dicit: *Volumus autem, ut praesentium Litterarum transumptis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus tam iu iudicio quam extra illud, ubique adhibeatur observantia, ac si unicuique forent exhibitae vel ostensae.* — Hae autem clausulae nimis diserte ostendunt, mentem Pontificis esse, velle omnes fideles obstringere ad hujusmodi statuta, independenter ab eorum publicatione in singulis provinciis. Et Silvius ac Roncaglia, quamvis admittant ut probabilem primam sententiam, habent tamen ut certum, quod omnes bullae cum praefatis clausulis Romae promulgatae obligent per se, absque alia promulgatione. Cacterum recte ait Roncaglia, quod ex relatis verbis talium clausularum, firmum adduci potest argumentum pro primae sententiae probabilitate, respectu ad eas bullas ubi praedictae clausulae desunt, nihil enim in legibus frustra appositum supponendum; et clausulae illae omnino essent superfluae, si omnes bullae Romae publicatae, etiam sine talibus clausulis, obligarent ante quamlibet aliam publicationem in provinciis; modo

(excipit) in aliquo loco consuetudo non vigeret indifferenter amplectendi bullas, Romae quocumque modo promulgatas.

Quaerit autem Silvius¹ an episcopi teneantur promulgare, aut satagere ut alii observent omnia pontificia statuta, jam Romae promulgata. Et sic respondet: *Teneri curare ut observetur, quando Pontifex significat se velle quod sua lex ubique obliget, etiam absque alia promulgatione alibifacit. Non tenentur tamen curare ut promulgetur, nisi vel mandatum pontificium ad eos dirigatur, vel rationabiliter judicent, promulgationem in suis dioecesisibus esse necessariam. Sive autem ista curent ordinarii, sive non curent, nihilominus illi qui legis et latae et promulgatae notitiam habent, ad ejus observantiam obligari videatur, nisi appareat quod vel recepta non fuerit, vel per non-usum ejus obligatio in talibus locis desierit. Caeterum, si Pontifex neque significet opus esse alia promulgatione, neque significet non esse opus, neque etiam mandatum dirigat ad ordinarios; probabile est, quod ordinarii non tenentur legem pontificiam promulgare, vel curare ut observetur, nisi fructum aliquem notabilem ex talis legis promulgatione in suis dioecesisibus exspectent. Possunt enim iu ejusmodi casu interpretari, mentem Pontificis esse, quod lex, quam ipse justis ex causis judicet Ecclesiae universali esse utilem, in diversis provinciis tunc observari, vel promulgari curetur ab ordinariis, quando illi existimaverint ita esse pro suis locis expedietis, et ad aliquem fructum notabilem utile.* — Idem scribit Diana² cum Wiggers et Maldero, dicens: *Quando vero Pontifex neque significat neque negat opus esse alia publicatione, et non praecipit ordinariis, ut servari eam [legem] faciant, nec populis provinciarum ut servant, probabile esse quod episcopi non teneantur publicare et observari curare, nisi pro loco et tempore sperarent utilitatem et fructum; nam meus Pontifex generalem legem praescribentis est, ut, ubi cum utilitate et fructu fieri potest, curetur observari.*

¹ *Œtuer*, in l^e 2^a, qu. 5, art. 1. dob. 5, n. 91. ff., drr., m. 1—2—, qu. M], art. 1. dob. 3, ver». *tfaecun* *tcutta*.

Ad—

urn
pot.r

Quae-
dam requi-
runt pro-
mulgatio-
nem in dioe-
cesibus.

A Hie veto
minime.

Praeterea probabiliter ajunt Suarez³ et Laymann⁴ cum Molina et Soto⁵ quod leges pontificiae, quae infirmant aliquem contractum suapte natura validum (prout fecit bulla S. Pii V quoad contractus censuales), vel quae jurisdictionem auferunt, v. gr. in sacramento Poenitentiae; circa has benigne interpretari possumus mentem esse Pontificis, quod nolit eas effectum habere, nisi postquam fuerint in dioecesisibus promulgatae; alioquin ipsae redundarent in detrimentum plurimorum, qui illas invincibiliter ignorarent. — Secus autem est respectu poenarum, quae statuuntur adversus clericos male ordinatos et episcopos male ordinantes, prout Sixtus V declaravit (praesertim quoad simoniace promotos et promoventes; nam quoad alios, bulla Sixti per aliam bullam Clementis VIII⁶, fuit reducta ad terminos concilii Tridentini). — Sicut etiam secus procedit in legibus irritantibus actum aliquem ob defectum solemnitatis; quae leges, postquam obligandi vim habuerunt, etiam re-

¹ Lib. 1, tr. 4, cap. 2, n. 7. - *Molina*, tr. 2, di»p. 396, n. 5 et seqq. - *5. Pins* Bulla Cum onus, ly Januar. 1569. - *Sixtus V*, Bulla Sanctum et salutare, non. Januar. 1589. — *Bulla Romanum Pontificem*, 28 Febr. 1596. — *De Matrim.*, lib. 3, dltip. 17, n. 10 et 11. — 4 Loc. cit., n. 7. - *Navar.*, Contil. 21 de privileg., n. 6. - *Satas*, de Legib., dltip. 12, sect. 3, n. 20 et 21. — *Tr. 11*, de Legib., cap. 1,

f) Suarez a Laymann (ex quo S. Alphonsus allegationem accepisse videtur) male adducitur; siquidem Suar., *lib. 5, cap. 33*, non disputat de promulgationis necessitate in provinciis, sed de spatio a promulgationis tempore concedendo, ad hoc ut lex irritandi effectum habeat. Et quidem, si leges clausulam habuerint: *ex nunc*, concedit eas statim irritare, quod regulariter loquendo, de quibusdam rebus vel actionibus sunt, in quibus Pontifex potest libere disponere et dispensare. « Atvero in aliis rebus (ita *n. 8* subdit), quae non ita pendent ex voluntaria institutione Pontificum, sed supponunt aliquod naturale jus, quod per humanam legem interdum modificatur, id nunquam fit sine concessionem sufficientis temporis, ut lex ad notitiam deveniat ».

Sotus, *de Just. et Jure, lib. 1, qu. 1, art. 4*, adducit Panormitani sententiam: legem scilicet irritantem vigorem habere statim ab articulo promulgationis, quantum ad rescissionem contractus; et huic quidem sententiae consentit Sotus; sed pergens subdit ipse: « Attamen, quia matrimonia non possunt dissolvi sine injuria, et si quae sunt alia id genus pacta, certe non debent lege interdici,

spectu ignorantium valent, ut dicunt Sanchez⁷ ac Laymann⁸ cum Navarro et aliis.

Quaeritur 2°. *An, ut lex obliget, requiratur spatium duorum mensium a promulgatione?* — Tres sunt sententiae.

Prima dicit, statim obligare. Ita Sallas, Vasquez⁹, Villalobos¹⁰, etc. apud Salmants. Ratio, quia lex cum promulgatur, jam in suo esse integro constituitur. — *Secunda* dicit obligare statim, vel quasi, saltem existentes in curia; alios autem non obligare, nisi post sufficiens tempus, plus minus juxta distantiam locorum. Ita Palaus¹¹, Suarez¹²; item Montesinus O, Granoado¹³, etc. apud Salmant. ¹⁴.

Tertia sententia probabilior dicit, quando in lege non determinatur tempus ad obligationem, nullos obligare, neque in curia existentes, nisi post duos menses a promulgatione; sed transactis duobus mensibus, jam arbitrio prudentum taxatis, omnes obligare. Ita Sotus¹⁵ Becanus¹⁶, Sàl¹⁷, Silvester¹⁸ et Salmant.¹⁴ cum Valentia, Reginaldo, Menochio, Tabiena

n.89. — *Tr. 3*, dbp. 1, punct. 11, n. 6 et 7. — *Lib. 3*, cap. 17, n. 6 et 7. — *Tr. 11*, de Legib., cap. 1, n. 90. — *Tr. 3*, de Legib., cap. 6, qu. 7, concl. 2. — *V. Lex*, n. 8 (edit. exporg.), n. 9 (edit. genuin.). — n. *V. Lex*, 6% vera. *Tertia*. — 11 Loc. cit., n. 91. - *Valent.*, In P^a 2^a, dltip. 7, qu. 5, punct. 5, ver». *Si autem*. - *Rejcin.*, lib. 18, n. 152. - *Mcnoch.*, de Arbitr. judic., lib. 2, ca». 186, n. 19. - *Tabun.*, *Lex*, n. 25, v. f.

nisi quae vigere incipiat dum fuerit in provincia promulgata ».

Salmant. allegant quidem Vasquez et Villalobos tam pro legibus civilibus quam pro pontificiis; dum contra Vasquez, *in lat*¹⁹ 2°*, *disp. 156, cap. 3, n. 14*, et Villalobos, *part 1, tr. 2, diff. 14, n. 4*, de legibus tantum pontificiis hanc sententiam luentur.

O Montesinus male hic adducitur a Salmant. (qui ceteroquin a Petro ab Angelo decepti sunt); siquidem, *in l*²⁰ 2°*, *disp. 20, de Legib., qu. 4, n. 101*, primam sententiam tenet: quod et ipsi Salmant, *n. 89*, notaverunt. — Quoad Jacobum de Granoado, Salmant pariter decepti sunt; etsi enim Granoado, *in jam 2af, coutrov. 7, de Legib., tr. 3, disp. 11, sect. 1, n. 5*, concedit legis obligationem, « ex natura rei loquendo », quasi successivam esse, et ligare viciniore prius quam remotiores; nihilominus quaeretis, *sect. 2*, quidnam requirat jus canonicum et civile, tertiam sententiam tenet (ut etiam Salmant. notant), et, *n. 9 ct seqq.*, cum ipso S. Alphonso negat leges pontificias et imperiales aut regias obligare, nisi post duos menses a die publicationis.

Sotus non requirit duos menses, sed

Alii negant
requiri «pa-
tiam a pro-
mulgatione.

Alii requi-
runt lem-
pu» juxta
locorum di-
stantiam.

Probabi-
lius: requiri
duos men-

Sdoius, in 1—2—, qu. 5, art. 4, qoacr. 11, conch 3. - *R nra*²¹ lu, Vr. 3, qu. 1. cap. 4, qu. 8. — *Loc. df.*» v. *Pries.* — *Somma Diana* (auci Cotonio) v. *Lx*, n. 21.

ct aliis »*. — Ratio, quia lex non obligat, nisi ejus notitia moraliter ad omnes subditos, ut eruitur ex jure, pervenire possit: *Leges sacratissimae... intelligi ab omnibus debent, ut universi, praescripto earum manifestius cognito,... inhibita declinent* — *Lex, seu constitutio et mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem, aut nisi post tempus infra quod ignorare minime debuissent* *. Hoc autem tempus, quo lex humano modo pervenire possit ad aures subditorum, taxandum est arbitrio prudentum; hocque arbitrium jam taxatum habemus in Authentica *Ut factae*, etc., uti supra dictum est: ergo illi standum, ubi tempus non est determinatum.

97. - Adduntur hic variae Quaestiones circa legem *dubiam*.

Uxdo 1°. Quaeritur, an in dubio si lex existat, lex obliget?

Respondetur minime obligare post adhibitam sufficientem diligentiam ad inquirendam veritatem, praeciso tamen scandalo vel alio notabili inconvenienti, quia tunc possidet libertas. Ita communiter Suarez. -, Sanchez.4, Palaus *, Salmant.6 cum Tapia, Villalobos, Arauxo, etc. Id expresse confirmant D. Thomas 7: *Nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius praecepti*. Scotus *: *Nullus tenetur ad aliquod praeceptum divinum, nisi per aliquem idoneum et authenticum sibi promulgetur*. Item Glossa:

1 L. LfgM 9, C. de Legit». — · Cap. *Qua cunctis*, de ccoie». praebend. in 6-, § *Xcc obilaret*. — » De Cen»ur., dnp. c»). %cct. §. n. 1. — · Dead., lib. 1, cap. 10, n. 32 ct 33. — » Tr. 1. diip. 3, panel. 7. η. 1 — · Tr. 11. de Legib., αψ. 2, n. 110. · Tapia, loro. 1, lib. 4, qu. 15. art. 2. η. 1. · Vitiat., part. 1. tr. 1, diff. 21, n. 4. · draicxo, in 1.* 2*, qu. V7, disp. 3, MCI 3, diff. 3. n. 31. — · De Verit.. qu. 17, art. X — · In 1, di»t. 3, qu. 1. η. 1. — · In cap. *Ex parle*, de

/tt dubio nullum praesumi obligatum, ex Authentica Quibus modis Item Glossa : *ht dubiis liberum est sequi quod magis placuerit*. Item Benedictus XIV 10: *Non st debbono porre legami, quando non vi ? una chiara legge che gl'impongab*», — Id clare probatur ex jure canonico, ubi legitur: *Erit autem lex... manifesta* H.— *Nisi dc mandato... certus extiteris, exsequi non cogeris quod mandatur u.* — *In his vero, super quibus jus non invenitur expressum, procedas aequitate servata, semper in humaniorem partem declinando* l3. — Item S. Leo 14 sic docuit: *In iis quae vel dubia fuerint, aut obscura, id noverimus sequendum, quod nec praeceptis evangelias contrarium, nec decretis SS. Patrum inveniatur dversum*. — Item Lactantius la dixit: *Stultissimi est hominis, praeceptis eorum velle parere, quae, utrum vera sint an falsa, dubitatur*. Ratio est, quia Deus sane donavit homini dominium libertatis ex Apostolo (I, Cor. vn, 37): *Potestatem autem habens suae voluntatis*. Et ex Ecclesiastico (xv, 14 et seqq.): *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata ct praecepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te*. Quamobrem possidet homo libertatem ad agendum quidquid vult, quod non constet a lege sibi vetitum, ut ait D. Thomas M: *Illud dicitur licitum, quod nulla lege prohibetur*, ex l. *Nccnon, ff. Ex quib.*

cenilibut, expollit. w Notil. 60, n. 19. — 11 Can. *Erit auUnt 2*, di«L 4. — ” Cap. *Cum tu Jure*, de off et, pot.)ud. ddeg. — ° Cap. *Ex parle tua fin.*, de transaction. — 14 Can. *Strut quaedam*, di»u 11; cfr. Eplst. S. Leonis 167, ad Rusticum tn ftne proocm. — u Divin. Institut., lib. 3. cap. 27. — “ In 1 Sent., di»l. 15, qu. 2, art. 1, volut. 2. · *Jut av.*, Glo»a in l. *Nernou ff. Ex quibu» cauith majorer, v. Prohibeant.*

separatae, non existimatur lex promulgata, antequam in singulis edicatur».

b) Noua tertiam hanc sententiam esse dumtaxat de legibus supremi principis, sive sit Pontifex, sive rex aut imperator: leges autem inferiorum pnndpum, qui scilicet uni tantum provinciae praesunt, statim obligant ac promulgantur, ut auctores citati communiter docent.

97. - Quoad hanc glossam in Reg. juris 11, in 6°, vide notam a, ad n. 58 supra
1 Cfr. supra n. 66, nolam <, ubi haec verba jam sunt relata.

cans, maj., ubi: *Omnia sunt permissa per legem, quae prohibita non inveniuntur*.

Hinc Melchior Canus 1 sic impugnat sententiam Scoti et aliorum, qui volunt peccatores teneri ad actum contritionis in quolibet die festivo: *Quoniam* (ait Canus) *ignoro, unde ad hanc opinionem DD. illi venerint, libere possum quod non satis explore perceptum sit et cognitum, sine ulla dubitatione negare*. — Ac propterea D. Thomas3 dixit: *Periculosum est* [determinare aliquid esse peccatum mortale), *ubi veritas ambigua est...*, [nempe si] *in jure... divino non invenitur determinata expresse*. Et D. Antoninus 8 ait: Bene excusari ignorantiam, utpote invincibilem, *quantum ad ea quae non sunt expresse contra jus divinum vel naturale*.

L» du-
bie casum
toaj«hen-
Jia" 2° Et idem dicendum cum Salmant.4 et aliis, *si dubitetur an aliquid comprehendatur sub lege*, seu, an lex extendatur ad aliquid.

3e. Idem in dubio an inceperit legis obligatio, secus autem in dubio an finierit. Salmant. * cum Laymann, Sanchez, Palaos.

Lcx»qo* 4°. Quid in dubio an causa quam habes, sit sufficiens ad te excusandum a

1 Relect. de Pcnit., part. 4, ven. *Ad uUimunt*. — · Quodlib. 9, art. 15, corp. — ■ ParL 2, tit. 1, cap. 11, § 28. — 4 Tr. 11, de Legib., cap. 2. n. 110. — · Loc. cit., n. 120. · Laym., lib. 1, tr. 1, cap. 5, § 4. · Sanch., de Matrim., lib. 2, disp. 41, n. 38 et seqq. el Decal., lib. 1, cap. 10, n. 35. · Palaus, tr. 1, disp. 3, punct. 7, n. 6 el 7 et punct. 8, n. 6 ct seqq. · Salas, in 1· 2·, tr.8, sect. 25,

C) Tapia, tom. 1, lib. 4, qu. 15, art. 5, η. 2, dicit quidem probabilem sibi videri hanc sententiam (pro qua tantum re a Salm. allegatur); atvero, n. 3, oppositam probabiliorem ac tutiorem esse pronuntiat; et η. 1, jam dixerat absolute ct sine ulla distinctione, subditum in hoc dubio teneri observare legem in utroque foro; ct ideo ipsius S. Alphonsi sententiam videtur tenere.

d) Palaus, tr. 1, disp. 3, punct. 7, n 4, opinionem exponit, suo iudicio valde probabilem, docentem scilicet legem non obligare in dubio an fuerit recepta; sed auctores adducit: Navarrum scilicet, *Manual., cap. 23, η. 41*; Rcbellum, part. 1, lib. 1, qu. 5, n. 7; Felinum, in cap. 1, de treuga el pace, n. 12 cl scq., non quasi ipsam hanc sententiam teneant, sed tamquam afferentes ejus rationem, quod nempe ad hoc ut obliget, lex neces-

lege? — Quidquid dicat Salas, venus est te teneri ad legem; quia tunc possidet lex antecederet ad tuam libertatem. Salmant. * cum Sanchez, Palaos, etc.

5°. Quid in dubio an lex sit promulgata? — Legem non obligare tenent Di-aistillus apud Croix 7, et Salmant 8. Excipit tamen Croix, si lex fuerit jam usu recepta.

6°. Quid in dubio an lex usu recepta sit? — Adsunt tres sententiae:

Prima sententia tenet tunc legem non Lex obligare, saltem si sit poenalis; ut Azor 9, jaxt* Λ°. Salas 10, et Diana, Tapia etc. apud Sal-

mant.n, et universaliter de omni lege hoc tenent Navarrus d), Rebellus d), Felinus d), DeciusO,etc.apud PalaumdJ;et probabile putant ipse Palaus, Sporer ac Tamburinius A — Ratio, quia tunc, cum dubitetur de receptione legis, dubitatur etiam an lex unquam obligaverit; et ideo possidet libertas. Hanc autem opinionem dicunt esse probabilem, quia probabile putant esse necessariam acceptionem legis ut ipsa obliget; juxta sententiam referendam n. 138.

Secunda sententia, quam tenet Croix P, , dicit legem obligare, si sit ecclesiastica; mjuue» »o secus vero, si sit civilis. °

n. 259. — · Loc. dt., n. 112. · S]w«A., Decal., Hb. 1. cap. 10, n.34. · Palaus, loc. dt., punct. 7, n.6. · IHcast.,de lxregul., n. 39. — 1° Lib. 1, n. 590. — ■ Loc. ciL, n. 110. · Croix. loc. cit., n. 590. — · ParL 1, lib. 2, cap. 19, quacr. 12. — ° Loc. dt., tr. 8, »cct. 18, n. 169. - Oiaua, part. 4, tr. 3, re«oL 14. — 11 Loc. dt., cap. 2, n. 113. · Palaus, tr. 1, di»p. 3, punct. 7, n. 4.

sario debet recipi: quo dumtaxat sensu recte allegantur. — Decius vero, in Rubr. 1, de constitui., n. 36, vers. *Ulterius*, pro alio quaesito a Palaos allegatur.

«) Sporer, tr. 1, cap. 1, n. 81, III, ac Tamburinius, Decal., lib. 1, cap. 3, § 7, v. Leges, η 1, non probabilem Lantum judicant, sed omnino hanc sententiam amplectuntur.

f) Quo melius hujus auctoris mentem assequaris, ipsius verba exscribere juvat: « Videtur, inquit Croix, lib. 1, n. 591,... esse distinguendum: nam si sit talis lex, ad cujus obligationem legislator praerequirat acceptionem populi, uti saepe [HO/a] fit in legibus civilibus, probabilior esse videtur secunda sententia [docens scilicet praesumendum esse in casu legem non fuisse receptam, ideoque non obligare); si autem non indigeat acceptione populi, uti non indigent leges ecclesiasticae,

Teaeodon
em umver-
ialittr obu-

Tertia tamen sententia sequenda affirmat legem obligare. Et hanc tenent Palaus O, Sanchez I et Salmant.3. — Ratio I* quia, cum constet de lege, pro ea stat possessio; regula enim generalis est, ut factum praesumatur quod de jure faciendum erat, prout hic praesumitur facta acceptatio. Ratio 2a, quia lex, cum jam lata et promulgata fuerit, non indiget acceptatione, ut praefati A.A. censent: saltem, ut recte dicunt Croix 3 et Mazzotta lex, modo non sit certe abrogata, ante acceptationem jam habet vim obligandi; unde, licet quis non peccet contra legem, quia ipsa nondum est recepta; peccat tamen, quia eam non acceptat, prout dicemus dicto *n. 138* ·).

Superior
dubie kp-
time obli-
«idet.

98. - Quid I) *dubio an legislator sil superior legitimus?* — Negant Vasquez, Sabis, Diana ct Arauxo apud Salmant. «: quia, cum dubium sit jus praeciendi, dubia etiam est possessio. — Sed afir-

1 Decal., lib. 1, cap 10, n. 35. — · Tr. 11, de Legib., cap. 2, n. 114. — · Lib. 1. n.59L · *Vasq.*, in 1-2-, di«p.62, cap. 6, n. 34. · *Satas*, ia 1"-·2-·, tr. 8, *ect 8, n. 78. · *Diana*, pAH. 4, tr. 3, re*ol. 8. · *Xraxxo*, in 1"-2", qu. 97,di»p. 3, ttCL 3. diff. 3, n. 31. — « Loc. dt., n. 118. — · Dead., lib. 6, cap 3, q. T) et »·. — · Lib. 1. n. 503 · (*Meda*, dc Cook., tr. 5, controv. 3, ponet. 5» n. 5«. — · Loc. cit., q. 118. · *Martirue*, in l«"2", qa. 96 art. 4, dub. 15,

prima (legem nempe obligare] videtur praefenda, quia ante illam receptionem habet lex totam vim suam obligandi ».

Palaus, *tr. 1, disp. 3, punct. 7, n 3*, ut probabilioem agnoscit hanc sententiam, pro legibus ecclesiasticis, secus vero esse ait, *n. 9*, de legibus civilibus

Mazzotta, *de Natura Legis, cap. 7, qu. 6*, id affirmat de legibus ecclesiasticis.

O Alia de hac quaestione vide infra *n. 138*. 98. - <» Tapia hanc suam sententiam, quam *tom 1 Caten. nior., lib. 4, qu. 15, art. 12, n. 2*, exponit, his verbis *n. 3*, limitat: «Nisi imminet grave damnum aut periculum contra aliquem ».

b) Adrianus, nonnisi cum aliqua distinctione hanc opinionem habet: « In dubio (ita ille in *Quodlib., qu. 2, punct. 1, lit. G.*), cum certum est licere quod praecipitur, tenemur obedire, quod intelligo de dubio apud animum illius cui aliquid praecipitur; non quia doctores alii de illo dubitant. Si enim habeat estimationem rectam seu veram, et non movetur ex contraria doctorum opinione ad dubitandum, non obligatur quovis modo obedire ».

« R<xirigucz, *Sum., part. 2, cap. 9, q. 3*, et

mandum cum Sanchez4, Croix® cum Oviedo, et Salmant.7 cum Tapia M et Martinez, semper ac superior est in pacifica possessione suae potestatis; tunc enim melior est ejus conditio jam possidentis jus praeciendi.

Quid i>t *dubio au superior suam potestatem excedat?* — Tunc non teneri subditum obedire censent Adrianus% Rodriguez <, Vasquez Salas d» apud Palaum *, et alii apud Croix ·. — Sed recte contradicunt Navarra 'I, Palaus '°, Croix II cum Toletto % Molina % Azor % SA % etc. communiter cum Sanchez e», quia possessio stat pro potestate superioris. Limitat tamen SanchezI8 cum Soto, Lopez, Tapia, Salas, etc., si res praecepta sit nociva subdito vel tertio, aut valde difficilis vel molesta.

99. - Γ. An autem *subditus teneatur obedire in dubio de justitia legis?* Negant Dicastillus et alii apud Croix *:

conci. I. — · Tr. 11, dhp 3, punct. 13, n. 1. — · Lib. I, n. 594. — * Loc. dt., n. 2, — II Loc. cit. — " Dead., lib. 6, cap. 3, n. 23 et 31. · *Solus*, dc Secreto, membr. 3, qu. 2. conci. 1, ver-. *Rctpendrlur quoit.* · *Lud. Lofica*, In»tructor., part.Leap.56, vert. *Sic triant.* · *Carol. Tapia*, in *Authent. Di^rtssi, C.dc SS. Bccleaiit, v. /pso ingressu*, cap. 1, n. 48 ct 49. · *Salas*, in 1-· 2-·, tr. 8, sect. 17, n. 154. · *Dicast.*, dc Ceasur.. di»p. I, n. 333. — u Lib. 1, n. 596.

Vasquez, in *IA** 2ai, *disp. 66, cap. 9, a n. 51*, non de hoc casu, sed de alio satis simili tractant: de eo scilicet, quo dubitatur an res praecepta sit licita necne.

O Salas videtur male citari a Palao: nam ipse oppositam potius tenet sententiam sicut S. Alphonsus: scribit enim in *latit 2a**, *tr. 8, sect. 17, n. 152*: < In quocumque dubio probabilijuris, regulariter et per se loquendo, tutior pars necessario est amplectenda; et ita, nisi sit periculum violandi aliam legem magis vel aequae obligantem, legi de qua est dubium obediendum est...; et hoc speciatim verum esse aliqui docent, quando certum est aliquem esse superiorem et legislatorem, sed dubium est an lex haec superet ejus potestatem...; sed nihil puto esse speciale in hoc casu ».

r) Par. Navarra, *de Restitut, lib. 2, cap. 3, dub. 12, n. 270 et seqq.*; Tolctus, *lib 8, cap. 15, v. Quartum.*; Molina, *tr. 2, disp 113, n. 5*; Azor, *part. 1, lib. 2, cap 19, qu. 9*; Sà, *v. Bellum, n. 1*, affirmant subditum posse, vel etiam teneri obedire in dubio de legis justitia; ex quo Sanchez, *Decal., lib. 6, cap. 3, n. 4*, recte colligit eosdem auctores fateri debere' obediendum etiam esse in dubio, an superior suam excedat potestatem.

Dubie p»
letuicaa
cedens, c&
Cat

Linxiutio.

u« dnbic
obh'

Exceptio,

in duMo »n

ul-

HiriuomT

In dubio an
u,i«robu'
iA(-

Indubio
captioni-
ftoaobligat.

quia tunc non habetur possessio pro jure superioris. — Sed omnino affirmandum cum Bonacina qui citat Vasquez, Suarez et Salas; Salmant. ' cum aliis communiter. Ratio, quia revera in dubio superior possidet jus praeciendi. Excipiunt tamen DD., si lex sit nimis ardua, vel si grave damnum subdito afferat. — Vide dicenda *Lib. III, n. 617, Qu. 5*.

2". Quid/m *dubio an lex praecipiat vel suadeat? aut an obliget subgravivcl levi?*

Resp. tunc legem aut non obligare, aut non obligare sub gravi, ex regula juris8: *Semper in dubiis benigniora praefenda sunt*. Ita Croix* cum Navarro % Sanchez, etc., contra Laymann '». — Contra, in dubio an lex sit abrogata aut dispensata, vel adsit causa excusans a lege; ad eam tenemur ex communi. — Vide Sporrers, Salmant. ®, Tamburinium ', Croix I . 3°. Quid in *dubio an advenerit vel praeterierit tempus obligationis legis?*

Resp. In dubio inceptionis, v. gr. an expleveris annos 21, non teneris adjeju-

· De Lefflib., diep. 1, qu. L punct. 7, §3, n. 11. · *Vatq.*, in 1"-2-·, diip. 151, cap. 4, 1. I. · *Suar*, dc Legib., lib. 1, cap. 9, n. 11 tI 20 ct de Censur., diip. 4, wt. 6, n. 5. · *Salas*, dc Legib., di»p. 1, ecct. 9, n 58. — · Tr. 11, de Lcftfib., cap. 1, n. 15. — · Rcg. 56 (f. de rcfpjlil- juri». — · Lib. 1, n. 596. · *Sanch.*, Decal., lib. 6, cap. 4, n. 37 et 66. — · Tr. 1, cap. 1, n. 82. — · Loc. dt., cap. 2, n. 112. — · Decal., lib. 1, cap. 8, § 7, v. *Lures*, n. 2. — · Lib. L tr. I, cap. 5, 5 4. — · De Matrim., lib. 2, disp. 41, n. 38

99. - Navarros, in *Manual., cap. 23, q. 50*, posteriorem dumtaxat partem asserti habet, nempe legem non obligare sub gravi, in dubio an ipsa obliget sub gravi aut sub levi.

^Laymann, *loc. cit.*, nihil de his habet, quidquid dicat Croix, deceptus a Diana, *part. I, tr. 10, res. 25*,

c) Croix, *lib. I, n. 597 et 598*, circa dubium an adsit causa excusans a lege, exponit sententiam quae affirmat et sententiam quae negat eo casu excusari a legis obligatione; et videtur propendere in sententiam negantem, quamvis id expresse non dicat. In dubio autem an lex sit abrogata aut dispensata, plane cum S. Alphonse convenit

d) Quod S. Alphonsus hic breviter scribit: te scilicet non amplius teneri ad legem implendam, in dubio positivo an illam impleveris, id explicatione indiget. Dictum S. Doctoris valet pro casu, quo probabilitas unica adest, quod nempe legem impleveris; vel casu, quo notabiliter probabilius est, ideoque quadam certitudine morali tibi constat, legem

nium, quia tunc possessio est pro libertate. Secus, in dubio praeteritionis, v. gr. an in sabbato transacta sit hora mediae noctis, nequis edere carnes; tunc enim possidet lex. Sic etiam si dubitas an habeas annos 16 ad professionem, vel annos 25 ad sacerdotium, nequis profiteri aut ordinari. — Ita communiter Laymann Sanchez °, Palaus I0 et Salmant. n cum Tapia, Diana et Villalobos.

4". Quid in *dubio an legem impleveris?* — In dubio negativo teneris implere; secus, in positivo a». Cardenas et Illsung^ cum Croix II.

100. - Circa materiam legis *humanae*, nota sequentes Quaestiones.

Quaeritur Γ. *An lex humana possit directe praecipere actus internos?* — Probabilius negant Salmant.13 cum S. Thoma, Cajetano, Suarez, Bonacina, etc., contra alios; quia legislator humanus nequit judicare de internis.

Quaeritur T. *An possit lex humana praecipere actus indirecte internos, ob*

ct 40. — * Tr. L diip. 3, punct. 8, n. 6 ct 7. — II Loc' dt., n. 130. - *Tapia*, tom. 1, Hb. 4, qu. 15, art. 7, n. 2 ct «eqq. · *Diana*, part. 4, tr. 4, resol. 18 ct 21. · *Wlaloti*, part. L tr. 1, diff. 21, n. 7. · *Cardenas*, tr. 6, dnp. 47, cap. 5, n. 78 ct «eqq. — " Lib 1, n. f»9 ct 600. — u Loc. cit., cap. L n. 66. - 5. *Them.*, 1' 2-·, qu. 91. art 4, qtx 100. art. 9 et > ^·, qu. 104. art. 5. · *Cafetan.*, in 2-· 2-·. qu. 11, art. 3. · *Suar.*, de Legib, lib. 3, cap. 13 ct lib. 4, cap. 12. · *Bonac.*, de Lepb., disp. 1, 9U- b punct. 5, n. 8.

adimpletam esse. Casu autem quo utnnque adest probabilitas, minime solutus es a legis obligatione, juxta doctrinam S. Alphonsi reformatam. uti liquet ex *lib. I, n. 29* et *Elcn* cho 2 Quaestionum reformat., qu. 1*, ubi S. Doctor haec scribit: «Si quis probabiliter judicet implevisse votum, horas canonicas sive poenitentiam, an teneatur ei satisfacere, si adhuc probabile sil vel dubium non implevisse? Negant plures auctores... Sed oppositum est tenendum, quia possidet obligatio jam contracta, donec certe non fuerit impleta ».

Illsung, *tr. 1, disp. 1, n. 26*, revera de dubio negativo loquitur, ut asserit S. Alphonsus post Croix: pro dubio autem positivo minus recte videtur adduci a Croix; ipse enim a probabilistarum sententia aliquantulum recedit, ideoque magis consentit cum S. Alphonso: • Cum in moralibus (ita ille) certitudo saepe haberi non possit, nec conscientias nimium gravare oporteat, sufficere ad liberationem ab obligatione, *modo probabilius sit* eidem esse satisfactum, v. g. votum vel horas canonicas te persolvisse ».

Sect»- in
dubio prae-
teritionis.

Dubia lept
adimpletio.

Lex huma-
nanon prae-
cipit directe
actu» inter-
no.

connexionem cum actibus externis? — Distinguitur:

Aliquo-
praecipit
indirecte.

Potest, si actus interior *per se* cum exteriore conjungitur. — Et duplici modo potest conjungi: vel tamquam forma constituens actum externum in esse morali actus virtutis: sic requiritur consensus internus ad matrimonium contrahendum, ad contractum ineundum, etc.; vel tamquam causa cum effectu: et sic, qui prohibet homicidium, prohibet etiam voluntatem occidendi. Ideo ex jure can. obligatur clericus ad resignationem beneficii, si receperit illud animo non se ordinandi intra annum Ita Salmant.¹ cum Tapia, Cajetano Palao, etc.

Alio- vero
nec.

Si vero actus interior *per accidens* conjungatur cum exteriore, tunc non potest praecipi a lege humana; puta, si praecipiat dari eleemosynam ex vera devotione, etc. Ita Salmant.² cum Suarez, Palao, Tapia, etc., contra Cajetanum b) et Sotum.

Quaeritur 3°. *An actus exteriores occulti possint a lege humana prohiberi?*

Lex bu*
maru veut
actos exter-
co- occul-
to-.

Affirma; et sic prohibetur sub excommunicatione haeresis externata, licet occulta; sic sub irregularitate, homicidium

occultum. Actus enim occulti, licet non cadant sub judicio, cadunt tamen sub lege, ut docet S. Thomas Vide Salmant. °.

Utrum autem *in dubio an res sit licita, teneatur subditus obedire?*

Negant Silvester, Angelus, Hostiensis, etc. apud Sanchez 4, qui dicunt tunc eum nec teneri nec posse obedire, nisi prius inquirat a peritis, quod res saltem non sit certe illicita. — Sed verius affirmat Sanchez 6 cum Navarra, Valentia, etc., ex D. Thoma d), qui docet non pertinere ad subditos, sed tantum ad superiores, inquirere de honestate rei praeceptae; ideoque bene potest et tenetur subditus obedire, semper ac ei non constet rem esse- malam. Vide Croixe.

inredute

obedire

Caeterum, praecisa quaestione, an subditus de honestate rei praeceptae teneatur vel non, prius inquirere ab aliis rei veritatem, communis est sententia omnium theologorum tam recentium quam antiquorum, qui docent in obscuris esse obediendum superioribus, ubi non est certum peccatum. Ita S. Bonaventura⁷, Gersonius[@], Nider ., ubi citat Raymundum et Henricum Gandavensem, Halensis 10; et sic docuerunt omnes qui de hac re egerunt. —

1 Tr. II, de Lejib.. αψ. L n. 69. · Tapia, tom. 1, lib. 4, qo. 6, η. 1 tl 2. · Palau», tr. 3. diep, 1, panct. 6, n. 3. — · Loc. ciu, o. 69 et 70. · Suar., lib. 4. cap. 13. n. U. · Palaus, loc. dt.. n. 4. - Tapia, loc. dt., n. 4. · So/Mj.de Ju»t. et Jure, lib. 10, qu. 5. arx. 5. cond. 6, objectio. — · Loc. dt., n. 72 et 73. - Silz*st,, v. Obcdientia, qu. 2 et v. Bftlum I, qu. 9, conci. 3. · An^L, v. Obcditnita. n. 6 et v. Bilium, d. 8. · Hostiens., Summa, Ub. 5, iit. de Pocuitent., n. 61, \$ Quid dt rapina, ver.

Quodsi probabilitr dubitat. — · Dead., lib. 6, cap. 3, n. 19. — · Loc. dt · Pctr. Navar., de Rextilut., lib. 2, cap. 3, n. 269. - Valant, in 2— 2., di»p. 7, qu. 3, punct. 2, ▼ en. Steundo stquitur.— · Lib. 1, n. 432. — 1 In 2 sent., diit. 39, art. 1, qu. 3, ad. ult. — · Dc poliat, noct., conaid. 8. — · Consolator., part. 3, cap. 17. · S. Haymund., Summa, Ub. 3, tit. 33, § 1, ven. Virtus stu tffkacia. - Henric. Gandav., Quodlib. 8, qu. 16. — * Part. 2, qu. 120, membr. 3, ad 1, (a/, qu. 121, membr. 4, art. 2, au. 5).

100. - a) Cap. *Commissa, de electione*, in 6', loquitur de parochiali beneficio, et obligat dictum clericum, non quidem ad beneficii resignationem, sed ad (nictuum restitutionem, « nisi voluntate mutata promotus» fuerit

>) Cajetanus, de excommunicatione disserens, in quam incurrunt inquisitores omittentes procedere contra aliquem, ex odio aut amore, vel commodi temporalis obtentu, in *Summa, v. Excommunicatio, cap. 3, i.f.*, haec scribit: « Sub ecclesiastico judicio cadere actus interiores odii vel amoris, non absolute ut occulti sunt, sed ut ad extra procedunt, ut scilicet sunt ratione commissionis vel omissionis ». Quae quidem verba, etsi generalia sunt; attamen in casu de quo Cajetanus hic tractat, actus odii vel amoris se habent ut causa non procedendi.

<) D. Thomas a Salmant non adducitur, quasi hanc sententiam expresse teneat: « Optime dixit D. Thomas, *Quodlib. 4, art. 12*, (ita Salmant.) quod actus occulti non cadunt sub judicio vel sententia particulari judicis; non vero negat eos cadere sub lege quae est regula generalis ». Et recte quidem; nam S. Thomas, *loc. cit.*, de peccato occulto disputans, non aliud habet quam, quod si quis illud resciverit, non tenetur obedire praelato praecipienti revelationem contra ordinem caritatis: « contra quem ordinem, inquit, si praelatus praecipiat ut peccatum fratris occultum ei dicatur, non est obediendum ».

d) Verba D. Thomae, *dc Verit., qu. 17, art. 5, ad 4*, sunt haec. · Subditus non habet judicare de praecepto praelati; sed de impletionc praecepti, quae ad ipsum spectat ». Quae quidem Sanchez, *loc. cit.*, ita commentatur:

Ita etiam omnes mysticae theologiae magistri cum S. Ignatio Loyola, ubi: *Est igitur haec ratio subjiciendi proprii iudicii..., non solum sanctis viris usitata, sed etiam perfectae obedientiae studiosis imitanda, omnibus in rebus quae cum peccato manifesto conjunctae non sunt.* — Audiat praecipue 1). Bernardus²: *Quidquid vice Dei praecipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus omnino accipiendum est, quam si praecipiat Deus.* Deinde sibi objicit: *Sed homines, inquis, facile falli... possunt.* Et respondet: *Sed enim quid hoc refert tua, qui conscius non es? praesertim cum teneas de Scripturis, quia labia sacerdotis custodiunt scientiam, etc. Ipsum proinde, quem pro Deo habemus, tamquam Deum in his, quae aperte non sunt contra Deum, audire debemus.* — Item Leo X (ut refert Casarubius³) concessit Fratribus Minoribus, ut possint in omnibus dubiis securam conscientiam stare determinationi suorum superiorum. — Item S. Bernardinus Senensis⁴ ait: *Ubi subditus rationabiliter dubitat an quod praecipitur sit peccatum, an non, tunc profecto obedire debet.* — Item B. Humbertus⁶: *Nisi aperte sit malum quod a superiore praecipitur, sic accipiendum est ac si a Deo praeciperetur.* — Item Dionysius Carthusianus⁷: *In dubiis..., an sit contra praeceptum Dei, standum est*

praecepto praelati; quia, etsi sit contra Deum, attamen, propter obedientiae bonum, non peccat subditus. — Item Glossa⁷: *Si vero dubium sit praeceptum, propter bonum obedientiae excusatur a peccato, licet in veritate sit malum.* — Idem docuit prius D. Augustinus, loquens de obedientia debita superioribus temporalibus, ubi: *Cum ergo vir justus, si forte sub rege homine, etiam sacrilego, militet, recte possit illo jubente bellare..., cui quod jubetur, vel non esse contra Dei praeceptum certum est; vel utrum sit, certum non est: ita ut fortasse reum regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.*

Quaero etiam hic: *an tenearis parere legi fundatae in falsa praesumptione?*

Universe negat Rebellus⁸ apud Croix — Sed Molina⁹ et alii, ac Mazzotta¹⁰ melius affirmant teneri ad legem; puta, reficiendi damnum ex tuo animali causatum, etiam sine tua culpa: quia finis legis est, non solum punire culpam, sed etiam reddere homines cautiore. Hoc tamen non ante sententiam judicis. Si vero tuum animal non intulit damnum, sed juridice probetur intulisse, tunc non teneris solvere etiam post sententiam, praeciso scandalo; et poteris compensare, si solvisti, quia tunc lex esset certe injusta, falsum praesumendo, et in foro

Lex fundata in talia praesumptione quandoque obligat

¹ Epist. de virtut. obedient., n. 18, i. i. — · Dc Praecepti. et dispensat., cap. 9, n. 21. — · V. Declarare, n. 4 cl 5. — * Dialog, de obedient., arg. 12, ver». Pr/mws Wmw. — ¹ Specul, relictiosor., lib. 5, pari. 1, cap. 1, ver». 86«

dicnlia hominem — · In 2 Seni., di»t. 39. qu. 3. i. i. — ¹ In cap. Ad aures, de lempor. ordinat. v. OMuntwm, i. (. — · Contra Eaustum, lib. 22, cap. 75. v. cfr. can. Quid cui-ftaiur d, cau». 23, qu. I. — · Dc hatur Legi. p. 5. qu. 7.

« Ad officium subditi non pertinet inquirere atque investigare, sitne bonum et expediens quod jubetur; sed rem praeeptam exsequi, dum ei non constat esse malam».

*) Ut rite intelligatur quatenus sit de hoc argumento Rebelli ac Molinae sententia, exscribenda sunt verba, quibus Croix utrumque auctorem allegat. Ipse, disserens de legibus civilibus, quae obligant ad restitutionem damni, etiam sine theologica culpa illati, haec, lib. 3, part. 2, n. 174, scribit: « Auctores, qui cum Rebello dicunt has leges fundari in praesumptione culpae » consequenter dicere debent quod damnificatus, sciens illum qui damnum intulit, non peccasse theologice, non possit salva conscientia contra illum agere apud judicem, quia praesumptio cedit veritati... Econtra, qui cum Molina dicunt has

leges non fundari in praesumptione culpae, sed esse poenales..., dicent consequenter posse damnificantem condici, quamvis sciretur sine culpa theologica damnificasse, dummodo damnificavit cum juridica ». Haec Croix. — At vero Rebellus, de Obligat. Just., part. I, lib. 2, qu. 10, n. 24, obligationem hanc satisfaciendi post condemnationem, eo dumtaxat casu negat adesse, quo damnum ex sola culpa juridica et a teipso illatum fuerit, « quia leges, per quas condemnatio pro damno per te dato fit, fundantur in praesumptione; cessat autem praesumptio, ubi de veritate constat » — Molina autem, de Just, et Jure, tr. 2, disp. 713, n. 6, nullam facit mentionem de praesumptione, sed asserit leges, quae obligant ad satisfaciendum damno sine culpa theologica illato, instar poenaliū esse.

interno praesumptio debet cedere veritati '. Ita communiter Suarez Palaus §, Sotus 4, Pontius ', Bonacina§ et Salmant. ' cum aliis.

Nec obstat dicere, quod Tridentinum, irritans matrimonia clandestina, nititur praesumptioni de fraudibus in illis occurrentibus; et tamen nemo dixit valere tale matrimonium, ubi nulla revera intervenit fraus; item irritantur testamenta solemn-

talibus carentia, ut fraudes vitentur; et nihilominus, licet fraus aliquando cesset, nec testamentum subsistit. — Sed in his et similibus casibus, distinguenda est praesumptio *juris*, in qua lex quaerit avertere pericula quae facile evenire solent, et tunc lex locum habet etiam in casibus qui fraude carent; a praesumptione *facti*, quod, si deest, lex merito cessat.

Distinct-
nectvwu

DUBIUM II.

Quotuplex est Praeceptum.

10f. *Praeceptum dividitur 1« in affirmativum et negativum.* — 102. *Dividitur 2° in naturale et positivum.* — 103. *Praeceptum autem positivum dividitur in praeeptum divinum et humanum.* — 104. *Quinam possint ferre leges. An reges ct respublicae. An Papa. An concilia. An episcopi, synodus et capitula. An abbatissa.* — 105. *Quid comprehendat lex canonica et civilis.* — 106. *An declarationes S. Congregationis et decreta Rotae habeant vim legis. - An leges civiles obligent in conscientia.* — 107. *De Consuetudine. Et quae conditiones requirantur ad statuendam consuetudinem.* — 108. *De effectu consuetudinis. Et quid, si a lege reprobetur.* — 109. *Quid, si consuetudo a lege revocetur.* — 110. *Dissertatio de Potestate Pontificis* (usque ad n. 135).

Praeceptum
afflr»
malivum et
Degaüvtun.

101. - « Resp. Γ. Praeceptum dividitur « Γ universaliter in *affirmativum* et *negativum*. Illud est quod bonum praecipit; hoc, quod malum prohibet. — Differunt inter se, quod affirmativum obliget « quidem semper, sed non ad semper, seu « non pro omni tempore; v. g. honorandi « sunt parentes, non semper, sed suo tempore. Negativum obligat, et semper, et • ad semper. Vide Becanum » .

Natural* et
povivuum

102. - « 2." In *naturale* et *positivum*. — « Praeceptum *naturale*, sive juris naturalis, est dictamen seu iudicium nostrae rationis, quo per lumen nobis ab auctore naturae impressum statuimus, « quid agendum et quid vitandum sit; quale est illud: Bonum est faciendum, « malum fugiendum. Ex quo praeepto generali, particularia, v. gr. Deum esse colendum, nemini faciendam esse injuriam; imo omnia praeepta decalogi « (excepta circumstantia sabbati) multaque alia derivantur. — Praeceptum *positivum*, seu juris positivi, est quod liber a Deo vel hominum voluntate positum

est, et ex eadem dependet; v. gr. praeeptum de Baptismo, jejunio quadragesimali, etc.

« Porro quomodo praeepta positiva mutari ac variari possint ac soleant, naturalia vero semper maneant; vide apud scholasticos et Lessium » B.

103. - « Resp. IΓ. Praeceptum positivum dividitur in praeeptum *juris divini*, quod scilicet a Deo traditum est; et in *juris humani*, quod ab homine.

Juri* divini
ct juris humani.

« Positivum *divinum* dividitur in praeepta veteris et novae legis. — Lex vetus continebat praeepta moralia, caeremonialia et judicialia; de quibus vide S. Thomam .0. Lex nova continet praeepta supematuralia fidei et sacramentorum. — Positivum *humanum* dividitur in praeeptum juris ecclesiastici sive canonici, quod auctoritate Ecclesiae, scilicet summi Pontificis aut concilii, statutum est; et juris civilis seu politici, quod fundatur in potestate saeculari ».

104. - Certum est dari in hominibus potestatem ferendi leges. Sed potestas

Qal ferre
povrit kje*
civiles.

punct. 7. i 3, n. 1, v. *Quinio*, n. 2 et 6. — ' Tr. II. de Lefib., cap. 2. n. 78 et 83. — ' Part. 2, tr. 3, de Lefciib., cap. 1, qu. 3. — ' De Jusi, et Jure. lib. 2 cap. 2. n. 9. —

■ Tr. lib. S. cap. 24. n. 8. — ■ Tr. 3. disp. I. punct. 14, . 12. — 4 De Joal. cl Jure. lib. 1, qu. 6. art. L — ' De Harriet lib. 8. cap. 5. n. 6. — ' Disp. 1. de Legib., qu. 1,

haec, quoad leges *civiles*, a natura nemini competit, nisi communitati hominum; et ab hac transfertur in unum vel in plures, a quibus communitas regatur. — Hinc

Γ. *Summus Pontifex* nequit leges civiles ferre, nisi in populos qui ejus temporalit ditioni subduntur. — Poterit tamen abrogare vel corrigere leges civiles aliorum principum, si opponantur aequitati. Ideo in cap. *Cum haberet, de eo qui duxit in matr.*, abrogatur lex prohibens alimenta dari filiis illegitimis.

2°. *Reges* autem et *principes supremi*, qui superiorem non agnoscunt, leges civiles ferre possunt in suis ditionibus, et ad eas in conscientia obligare. Vide dicenda *hoc Lib.*, n. 140. — Circa autem *reginas* regni haeredes, dubitatur inter DD. Nam si conjugatae non sint, certum est posse ferre leges; si vero sint conjugatae, etiam constante matrimonio, ad ipsas pertinere potestatem gubernandi et inde ferendi leges, probabilius putant Salmant. l cum Suarez, Palao, etc., contra aliquos.

3e. Eamdem potestatem habent *respublicae*. — Aliae vero *civitates non exemptae* nequeunt ferre leges, nisi ex consuetudine aut concessionem principis. Possunt tamen aliqua statuta condere, quibus, vi contractus, obligentur cives; vel alia praeepta statuere temporalia (non perpetua), revocabilia tamen a principe, quibus subditi teneantur. Vide Salmant. § 4". Quoad leges autem *ecclesiasticas*, certum est adesse in Ecclesia potestatem eas ferendi immediate a Christo Domino,

Quitum le.
n*« 1 ètpe,
«Uuuu*
cas.

1 Tr. 11, de Legib. i cap. 8, n. 10. · *Suar. t* lib. 3, de Legib., cap. 9, n. 10 et II. · *Palaus*, tr. 3, disp. 1, punct. 22, § 2, n. 6. — · Loc. cit., n. 12. — ■ Tr. 11, de Legib., cap. 8, n. 14, · *BeHarm.*, de Rom. Pontif., lib. 4, cap. 15 et 16. · *Cajdax.*, Opusc. 1, de Comparat, auctor, papae cl concilii, cap. 3 el 12. · *Laym.*, lib. 1, tr. 4, cap. 6, n. 8. *Palaus*,

104. - a) D. Thomas haec dumtaxat, *de Potent. Dei, qu. 10, art 4, ad 13*, scribit. Sicut synodus aliqua posterior habet potestatem explicandi symbolum a priori conditum, « ita etiam Romanus Pontifex hoc sua auctoritate potest, cujus auctoritate sola synodus congregari potest, et a quo sententia synodi confirmatur, cl ad ipsum a synodo appellatur ».

Ecclesiae institutore, communicatam. — Et hanc potestatem certo tenendum est, reperiri apud *Summum Pontificem*, tamquam caput universale, Christi vicarium, et successorem S. Petri; cui totum Ecclesiae regimen a Christo fuit commissum, independenter a conciliis, ut Salmant. § cum Bellarmino, Cajetano, Laymann, Palao, etc.

Routinu-
Pontifex.

5*. *Concilia generalia* etiam possunt ferre leges pro tota Ecclesia; modo sint congregata de licentia Summi Pontificis, et pro loco ac tempore ab ipso assignatis.

Concilia
generalia
confirmata
a Romano
Pontifice.

An autem leges seu definitiones ab oecumenicis conciliis editae robur habeant ante Pontificis confirmationem? — Affirmant aliqui, si consensus accesserit pontificiorum legatorum. Sed omnino dicendum necessario requiri expressam Papae confirmationem, quando ipse non est concilio personaliter praesens; legatis enim nulla tribuitur facultas confirmandi synodorum statuta, quae caeterum nullam majorem auctoritatem habent, quam ipsis Pontifex impertitur: ut docet S. Thomas a), et cum eo communiter nostri DD., ut card. Turrecremata, Suarez, Laymann, Palaus Tapia, etc., cum Salmant ♦ contra recentiores Gallos. Et confirmatur exemplo tot conciliorum generalium, quae, post confectas definitiones, necessarium duxerunt confirmationem Pontificis petere et obtinere; ut factum fuit in concilio Nicaeno, et ultimo in concilio Tridentino. — Hinc merito ab Alexandro VIII proscripta fuit propositio 29, quae dicebat: *Futilis, et toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra concilium oecumencum*

!?!

Lr. 3« disp. 1. punct. 23. n. 1 et 3. *Turrrertm.*, Sum. de Eccles., lib. 3, cap. 28, vers. *StunJe* et Smuf.. de Lefib., lib. 4, cap. 6, n. 2. · *Laym.*, loc. cit., cap. 6, n. 9. · *Tapia*, tom. 1, lib. 4, qu. 8. art. 6, n. 2. — · Loc. cit., n. 24. · *Cahc U. Nicasil.*, Eplst. Synodi ad Silveurum papam, anno 325. · *TrHeut.*, Contin. se» 25, cap. 7.

b) Palaus rem clare innuit, dum, *tr. 3, disp. 1, punct, 23, η /5*, ita scribit: « Si concilium [generale] auctoritate Pontificis congregatum sit...; mihi... probabilius est non posse concilium leges ferre obligantes totam Ecclesiam, antequam a Pontifice approbentur, quia nullibi invenitur talis facultas a Pontifice concessa, et ex usu contrarium constat ».

auctoritate, atque in fidei quaestionibus decernendis infallibiitate.

6". Hanc falsissimam propositionem plene et ex principiis confutari, valde prodest ad firmanda tam fidei, quam morum dogmata. Omnes enim propositiones a Pontificibus damnatae, licet non omnes sint haereticae, sed aliae temerariae, aliae erroneae, aliae scandalosae, etc.; tamen, accedente Pontificis definitione, tenendum est de fide, quod illae propositiones vere sint temerariae, vel alia inficiantur nota, quam ipsas pati Pontifex declaravit; et ideo esset quidem haeticus, qui easdem tamquam veras et licitas sequeretur aut propugnaret; ut bene ait Viva '. — Quade re, operae pretium censuimus peculiarem super praedictam propositionem *Dissertationem* conficere, quam reportes in fine hujus Dubii, *n. 110*.

T. Verum est quod caeteris *Apostolis* etiam fuit collata potestas universalis Ecclesiam gubernandi; diverso tamen modo, ac fuit commissa S. Petro, qui poterat eos obligare, ct ipsorum leges abrogare; ut Salmant.l cum Bellarmino, Suarez, Cajetano, Soto, etc.

8". Hinc *episcopi*, qui successores sunt Apostolorum, bene ferre possunt leges pro suis dioecesibus 3 sine consensu capituli; exceptis rebus quae cedere possunt in praejudicium capituli vel cleri4.

9\ A quonam vero hanc potestatem Iegislativam episcopi recipiunt? — Alii

dicunt recipere immediate a Christo Domino: quia ab ipso est dignitas et officium episcopale institutum, ut Vasquez, Victoria e», etc., apud Salmant.s. Alii dicunt recipere a Pontifice, ut S. Thomas, S. Antoninus, Sotus, Palaus, etc., apud Salmant.'. Et sic definitum videtur a Gregorio | Romana Ecclesia| *vices suas ita aliis imper-tivit ecclesiis, ut in partem sint vocatae sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis*. — Caeterum, haec quaestio est tantum de nomine. Nam ex una parte certum est quod episcopi, licet immediate recipiant hanc potestatem a Christo, semper tamen suscipiunt cum subordinatione ad Papam; et ex alia, licet episcopi recipiant a Pontifice, possunt tamen leges ferre absque ejus licentia, modo non opponantur legibus Pontificis, et modo potestas circa aliqua non sit Pontifici reservata. Vide Salmant.e.

10". *Archiepiscopi* autem non possunt ferre leges in dioecesibus suffraganeis, nisi ex consuetudine id habeant; vide Salmant. .

11°. *Concilia* provincialia sive *nationalia* alicujus nationis, sive *provincialia* alicujus metropolis, nempe episcoporum cum suo archiepiscopo; sive *synodalia*, in quo episcopus cum suis parochis, etc. conveniunt, ferre etiam possunt leges perpetuas pro suo territorio; vide Salmant. °.

12". *Capitula* autem nequeunt condere leges sine consensu episcopi (nisi tantum

Pastoralis officii, eod. lit.; et cap. *Com/Mstus rst*, de feriis). · *Vaaq.*, in 1-“ 2-“, disp. 152, cap. 3, n. 38. — · Loc. **du**, n. 20. · *S. Thorn.*, in 1 Sent., diet, 20, qu. 1, art. 1, solat. 3; (cfr. *Contra Gent.*, lib. 1, cap. 76, n. 4). · *S. Anton.*, part. 3. tit. 22. cap. 1, § 1. *Sotus*, In 4 Sent., dilt. 20, qu. 1. art. 4, coocl. 2. *Palaus*, tr. 3. disp. 1, punct. 23. n. 4. —4 Loc. cit., n. 21. — ‘ *Can. Dtertio*, caut. 2, qu. 6. — · **Tr. II.de Legib** , cap. 3, n. 18 et 19. — 9 *Loc. cit.*, n. 22. — “ **Loc. at.**, n. 25.

attamen inferius dicit ista intelligenda esse cum hac limitatione, nempe: nisi a sede Petri aliter provideatur, proindeque Petri successorem potuisse et posse pro suo arbitrio episcopos creare et leges de hac re tollere novasque condere; ex quibus demum haec *in coroll.* 2° colligit: · Tota potestas ccclestiaslica sive ordinis sive jurisdictionis mediate vel immediate pendet a sede Petri. Patet: quia ab illa sede pendent episcopi; ab cis, presbyteri et omnes inferiores ordines et potestates ·.

circa suos capitulares, ut probabile putant Palaus, Suarez <4 etc.). Ita Salmant.l cum Silvestro, Tapia, etc. — An vero, mortuo episcopo,possit capitulum ferre legem pro tota dioecesi, usquedum revocetur ab episcopo successore? Recte affirmant Salmant.a cum Laymann, Bonacina, Palao, Suarez, etc.; quia, sede vacante, capitulum succedit loco episcopi.

13°. *Abbatissae* possunt etiam ferre praecepta pro recta gubernatione domus, et adhuc sub culpa gravi obligare; ut dicunt Sanchez § et Mazzotta 4. — Vide *Lib. IV, n. 52*.

105. - Communiter autem lex humana dicitur alia *canonica* sive *ecclesiastica*, alia *avilis*,

^ex c^v^s dividitur in leges impéria-les, quae dicuntur jus commune, divisum in *Digestos*, *Codicem* et *Instituta*; et in leges regias particulares regnorum, quae dicuntur jus municipale.

Lex autem *canonica* comprehenditur in quinque voluminibus; quorum pnimum est *Decretum* Gratiani (quod verius vim legis non habere praeter illam, quam ex se habent decreta in eo contenta, dicunt Salmant.6 cum Cajetano, Soto, Suarez, etc., contra aliquos). — Secundum : *Decretales*. (*Decretum* citatur per causas, quaestiones, distinctiones et canones; *Decretales*, per capitula et titulos). — Tertium: *Sextus Decretalium*, qui etiam citatur per capitula, sed addito: *in Sexto*. — Quartum: *Clementinae* et *Extravagantes*. — Quintum : *Btliarium*. — Hi libri constant sancitis Pontificum et conciliorum statutis, et sine dubio vim legis habent.

Palaus, tr. 3, di»p. 1, punct. 23, n. 25. — · Loc. cit., n. 31. · *Sih^st.*, v. *Lfx*, qu. 4. · *Tapia*, tom. 1, lib. 4, qu. 8. art. 6, n. 4. — · **Loc. dt.f** n. 33. · *Laym.*, Hb. 1, tract. 4, cap. 7, n. 12. · *Bonac.*, diap. L de Lc^ib., qu. 1, punct. 3, n. 29. · *Palans*, loc. cit., punct 23, n. 22. · *Snar.*, de Legito.» lib. 4, cap. 6, n. 14 et 17. — · *Decal.*, Hb. 6, cap. 1, n. 17. — 4 **De Natura Legi**», cap. 2, qu. 5. — · Loc. cit., cap. 1,

^) Suarez docet quidem, *de Lexib.*, lib. 4, cap. 6, n. 11, capitulum ecclesiae cathedralis « posse aliqua statuta facere pertinentia ad seipsum seu capitulares suos ». Utrum vero ad hoc requiratur episcopi consensus, Suarez ita distinguit: « Communis... resolutio est: minora quaedam,quae solum pertinent ad bonum ordinem et regimen capituli, posse ab ipso

106. - Quaeritur hic Γ. *An decretalia, sive epistolae, responsa, aut declarationes pontificiae, non insertae in corpore juris, vim obligandi habeant?*

Respondetur affirmative, ex can. *Si Romanorum 1, dist. 19*, ubi Papa Nicolaus I, id expresse declarat — Advertit tamen Pater Suarez eas non obligare nisi post promulgationem. Quamvis enim citatus auctor· dicat: *Ordinarie... hujusmodi epistolae, continentes responsa consultationum, sunt potius declarativa quam constitutiva juris...; et in hoc habet ejus responsio auctoritatem legis, obligantis ad illam interpretationem tenendam, vel ad servandum antiquumjus secundum illam interpretationem*; attamen 7 haec addit: *Ut... authentica sit interpretatio, oportet ut habeat omnes legis... condiciones; atque adeo, ut sit justa..., sufficienter promulgata, etc. Unde consequenter fit, ut haec ipsamet lex... interpretativa alterius exposita sil dubiis et obscuritatibus; ac subinde, ut etiam propter illam aliae interpretationes necessariae sint*. Idem docet Castropalaus 8, ubi ait: *Debet autem haec declaratio publicari ea solemnitate, qua lex; alias non erit authentica, neque legis obligationem habebit, sed solum erit declaratio doctrinalis*. Idem scribit Escobar ·, ubi sic ait: *Hinc colligo, epistolas pontificias non habere vim legis, nisi publicentur eo modo, quo epistolae assolent ptiblicari*. Idem scribit Bonacina 10, ubi ait: *Interpretationem legis factam auctoritative non habere vim legis, nisi promulgetur, quia de ratione legis est promulgatio*; ita ut a>, qui interfuerunt publico legis con-

n. 43. · *Cajtfan.*, in 2-· 2-“, qu. 88, art. 8» ad 3-“, ven. *Ad /-“ dicilnr*. · *Satns, de* Justit. ct Jur., lib. 7, qu.3, art. 1, ven. *Hand cr^o dtsunĭ*. · *Snar.*, loc. dL, cap. 5, n. 6 et 7. — · **De Legib.**, lib. 4, cap. 14, n. 6. — ‘ **Lib.** 6, cap. 1, n. 1 — · **Tr.** 3, disp. 5, punct. 3, § 1, n. 2. — · **Lib.** 5, sect. 1, cap. 3, n. 21. — * **De Legib.**, di»p. 1, qu. 1, punct. 4, n. 11.

statui sine confirmatione episcopL...; in gravioribus autem, quae spectant ad suae ecclesiae commoda et ad observantiam antiquarum consuetudinum, necessarium esse consensum episcopi ».

106. - °) Haec ultima pars textus ex eodem loco, sed *n. 10*, sumitur, ubi Bonacina scribit de ipsa legis promulgatione: « Eos qui, dum

ApoMolJ.

Eptxopl.

Uodcruun
id occipiant
epiecopi.

Archiepi
scopi.

Conci-
Ha partiel
Uria.

Capitula.

c) Victoria minus accurate hic a Salmant. et Vasquez adducitur; quamvis enim ipse, *in Relect. 2 de potest. Eccles., sect. poster., il 27*, concedat quemlibet apostolum *potuisse* sibi successorem relinquere;quamvis deinde *n. 28*, addat quemlibet successorum similiter *potuisse* relinquere sibi successorem, et denique *n 29*, quemlibet episcopum *potuisse* in sua provincia condere legem, ut presbyteri eligerent episcopum, vel aliam formam institutionis dare, «etiam inconsulta sede Petri»;

silio non teneantur ad eam, nisi post promulgationem. Et citat pro hac sententia Salas et alios; subditque sic inquires: *Ex quo licet inferre, epistolas pontificias non habere vim legis, nisi publicentur eo modo, quo publicari solent epistolae.* Idque satis etiam confirmatur ex eodem citato can. *St Romanorum*, ubi refertur et confirmatur decretum S. Leonis Papae, quo sic ille declaravit et decrevit: *Ne quid vero sit, quod praetermissum a nobis forte credatur, omnia decreta constituta, tam beatae recordationis I>mo centii, quam omnium decessorum nostrorum, quae de ecclesiasticis ordinibus, et canonum* (nota) *promulgata sunt disciplinis, ita a vestra dilectione custodiri mandamus.*

Sed hic sapienter advertit Roncaglia *, quod non solum constitutiones pontificiae, quae solemniter sunt promulgatae, obligationem legis inducunt; sed etiam omnes aliae, quae, ex usu et consensu Ecclesiae universalis, jam a pluribus saeculis habentur pro sufficienter promulgatis et authenticis.

Quaeritur 7*. *An declarationes sacrae Congregationis cardinalium vim legis habeant?* — Nulli dubium, quod pro casibus

Salat, de Lcgib., disp. 12, «ecL 1, n. 8. — 1 Loc dt. n. 12. - S, Lea M, Epbt. I (a/, 3), ad Ephcopo* Campaniae, etc., i. f. — 1 Tr. 3, de Lcgib., qu. 1, cap. 2, qu. 8, reep. 2. — 1 Tr. 11, de Lcgib., cap. 3, n. 28 et 30. — « Loc. at., n.28. · Garaa,dc Bencftc.. in PmcUt. · Rodrtg., Quaesl.

lex conderetur, interfuerunt publico repis consilio..., non obligari ad legem servandam, antequam legis promulgatio fiat».

b) Croix, lib. 1, n. 574, dicit dumtaxat aliquos docere · ejusmodi declarationes, datas pro casibus singularibus, debere extendi ad omnes similes ».

c) Praeterea requiritur juxta Salmant, Fagnan, Barbos., locis at., ut a secretario etiam S Congregationis subscribantur.

Bulla Sixti V *Immensa aeterni*, 21 Januar. 1587 (quae in Bullar. Cherub, est ordine 74; in Bullar. Mainardi, 117), dedit hanc facultatem soli Congregationi Concilii Tridentini; quamobrem, quae hic dicenda sunt, ad eam dumtaxat Congregationem sunt referenda

Salas, quem Salmant. quidem tamquam huic sententiae patrocinantem adducunt, eam tamen impugnat. Scribit enim, de Lcgib, disp. 21, sect. 12, n. 25, coroll. 5, quosdam negare promulgationem declarationum esse necessariam: «Sed dubito, inquit, de isto co-

particularibus, pro quibus fiunt, obligant ut leges; prout est commune apud Salmant.8 et Croix »).

Dubium est, an obligent pro castbus similibus. — Duplex est sententia, utraque probabilis, ut recte dicunt Salmant.4.

Prima sententia asserit, quod tales declarationes, si sint munitae sigillo et subscriptione Emi card, praefecti robur habent obligandi omnes: quia talem potestatem declarandi cardinales habent a Pontifice, ut eruitur ex bulla 74 Sixti V Nec obstat, non esse promulgatas; quia promulgatione indigent leges novae, non jam declarationes de legibus jam promulgatis. Ita Garcia, Salas *, Rodriguez, apud Salmant.; Fagnanus, Barbosa, etc., apud Croix ·. — Sed dicunt esse necessarium, quod in ipsa declaratione exprimatur, eam fuisse promulgatam, aut saltem latam mandato summi Pontificis, aut saltem Pontifice consulto nam in bulla Sixti V sic dicitur: *Interpretandifacultatem (Nobis tamen consultis) impartimur.* — Caeterum, sicut dictum est cum Roncaglia ' de declarationibus pontificiis, sic etiam potest dici de declarationibus sacr. Congr. Concilii, quod illae declarationes, quae, ex usu et con-

regular., tom. 1, qu. II, art. 2. — · Loc. cit, num. 29, · Fdgnarf., tn caput Quoniam, de constitution., num. 8 et neq, · num. 43 cl num. 09. - Barbota, de Jure eccle. Maal, lib. 1, capit. 4, n. 81 et 83. — · Lib. 1, n. 571. — ' Loc. cit.

rollario; quoniam, licei in manifestis declarationes legibus insint, et ex se sine alia promulgatione obligationem afferant, secus tamen videtur in dubiis, quia tales declarationes sunt veluti novae leges ». Et, disp. 2, sect. 9, n. 53, de Congregationis declarationibus diserte loquens: · Interpretationem legis, inquit, non habere legis vim et auctoritatem, nisi promulgata sit ». Denique, disp. 10, sect. 9, n. 68, ait: « Quia vero haec interpretatio [authentica] habet vim legis, necesse est ut sil promulgata .., quod nota pro ns quae diximus, disp. 2, sect. 9, disputantes an interpretationes cardinalium vim legis habeant».

II Auctores illi requirunt sane ad vim obligatoriam hujusmodi declarationum, quod ipsae edantur mandante vel saltem consulto Pontifice; ex quo videtur sequi exprimendam esse eam conditionem. Fagnanus tamen id negat dicens, loc cit., n. 35: < Licet id in declarationibus exprimi nec opus sil nec semper soleat ·.

DccUruil* ne»S.Coef, obbgar.i « casu.

In bus proh biliter A gant.

ConditioMI requilitae.

protubi-

PoMihŦ's
μXηχΛΓ
uc.

sensu Ecclesiae, pluribus annis sunt sufficienter promulgatae per orbem Christianum, ipsae satis obligent omnes ad earum observantiam.

Secunda vero sententia dicit quod, licet tales declarationes magni sint ponderis, non obligant tamen universe: nisi sint, non solum Papa consulto et mandante editae, sed etiam sint ejus mandato speciali solemniter promulgatae pro tota Ecclesia, ita ut praecipiat Pontifex ab omnibus illas observari. Tunc enim tantum ipse loquitur ut Ecclesiae caput et doctor; alioquin videtur loqui solum ut praeses illius Congregationis, cui non videtur tunc communicare totam suam auctoritatem et infallibilitatem. Ita Sanchezl, Bonacinal, Pontius3, Suarez4, Mazzotta6; Croix4 cum Cardenas et Terillo, ac cum Loth et Delbene; Diana 7 cum Vega, Valero, Serario, etc.; Salmant.8 cum Vasquez, Tapia, Lezana et Villalobos Ratio hujus sententiae est, quia, ut lex obliget, omnino requiritur sollemnis promulgatio legis; juxta dicta n. 96. Hinc hujusmodi declara-

1 Dc Matr., lib. 8, di»p. 2, n. 10. — 1 Diip. 1, de Lepb., qu. 1, punct. 8, n. 4. — 1 De Matr., lib. 5, cap. 13, n. 7. — · Dc Lcgib., lib. 6, cap. 1, n. 3. — · Dc Natura Legit, cap. 2, quaesl, 8. — · Lib. 1, n. 215 et seqq. et n. 574. · Cardotat, Cri. · L diip. 9, n. 22 et Cris. 2, dis. 1, n. 98 et seq. · Terit., Regul., mor., qu. 14, n. 55. - Loth, tr. 2, de Lcgib. ponlif., art. 10. · Delbtnt, de Immun, eccle*, cap. 14, dub. 5, sect. 2, η, 14 ct 18. — 1 Part. 1, tr. 10,

Non omnes auctores hic allegati doctrinam istam in toto suo complexu tenent. Alii enim negant dumtaxat eas declarationes vim legis habere: hi sunt Sanchez, Loth, Diana, Valerus, Vasquez. — Alii vero negant obligare, nisi promulgentur; et hi sunt Delbene, Salmant., Tapia et Lezana. — Ajii, ut Bonacina, Mazzotla, Croix, Cardenas, Terillus, Villalobos, requirunt ut illae declarationes de Pontificis mandato promulgentur. — Aliqui obscurere loquuntur; et primo quidem Pontius, quasdam S. C. declarationes adducens loc. cit., subdit: « Non obstande decisiones Rotae, quas pro sua sententia Menochius refert. His enim ego oppono Congregationis declarationes, quae majus pondus auctoritatis habent ». — Vega autem, quamdam S. C. declarationem afferens, sequendam eam esse asserit, auia credibile non est in quaestione tam ardua, Pontificem consultum non fuisse, neque ei propositam non fuisse; Pontificem proinde declarationem Cardinalibus commisisse, ipsosque ex auctoritate apostolica eam dedisse; quod

tiones, cum frequenter non promulgentur solemniter, sunt quidem magni ponderis, sed nequeunt habere vim legis; et tantum obligant uti sententiae particulares illorum casuum, pro quorum decisione petuntur, non vero pro similibus. — Nec obstat dicere, quod promulgatio requiritur quidem pro legibus, sed non pro declarationibus legum jam promulgatarum. Nam respondent auctores citati, quod tales declarationes, quando fiunt de rebus dubiis, in quibus exstare possunt opiniones contrariae circa intelligentiam legis, tunc se habent ut novae leges*λ Saltem in dubio, an ipsae habeant vel ne vim obligandi ut leges, eas non obligare dicit Laymann *: *Pendet quaestio ex mente Pontificis potestatem ipsis* [cardinalibus] *tribuentis. Iterim praesumendum non est habere vim legis, praesertim cum authentice non promulgentur.* Citatque pro hoc Sanchez et Rodriguez.

Decisiones autem Rotae minorem utique quam declarationes sacrae Congregationis auctoritatem habent. — Croixl0

resol. 29. · Vega, Sum. naeva, part. 1, cap. 62, cas. 41. · Valor., Differ. utriu*q. fori v. Abwlutio, dÆ 1, a. 20 et v. Nullitas, diff. 5, η. X · Sorar., Prokgom. bibhc., cap, 19, qu. 11. — · Tr. 11, de Legib., cap. 3, n. 30. - Vaaq., m l· 2·, diip. 177, cap.8. · Tapia, Catetu, tom. 1, lib. 4, qu. & n. 4 et 5. - Lrsana, Sam., v. Sacra Congregatio, n. 6 ct »eq. · Villal.» part. 1, tr. 2, diff. 7, n. 5. — * Lib. 1, tr. 4, cap. 7, 5 7, n. 26. - ct Rodrig., vide loc. cit. — · Lib. 1, n. 576.

idem est, inquit, ac si ipse Papa eam dedisset — Serarius, loc. cit., de quadam declaratione circa Vulgatam disserens, ait: « Istiusmodi declarationum sive judicum sententiae., auctoritatem, uti par est, reverendo, dubitari posse an absque depravatione ac mendo editae sint... Et vidi ipse declarationes easdem manuscriplas, in quibus horum nihil esset ». — Suarez denique, loc. cit., non loquitur de declarationibus S. Congregationis; sed de authentica legis interpretatione generatim disserit; et requirit ut ista interpretatio habeat legis conditiones proindeque, ut sit sufficienter promulgata.

h>S. Alphonsus hanc secundam sententiam his verbis limitat in 2 Elencho Quaesl, reform., qu. 2: · Addendum tamen est, quod hujusmodi declarationes, quae jam in Ecclesia universaliter divulgatae, et facto sic promulgatae fuerint usu plurium annorum, vel relatione auctorum communiter ipsas referentium, hae salis omnes fideles obstringunt ».

gotiorum qualitatem: Vasquez, Tapia % Villalobos, etc. apud Salmant.1. — *Secunda sententia* dicit sufficere et requiri *decennium*; hoc enim est longum tempus, requisitum a jure ad consuetudinem introducendam: nisi aliud sit alicubi «incitum *.

Ita Salmant.3 cum Laymann, Suarez, Palao, etc., licet doceant primam esse valde probabilem.

An vero hoc decennium sufficiat contra leges canonicas? — Affirmant Lessius, SA % Azor d, Palaus, Navarrus e, etc. Negant tamen Salmant.4 cum Laymann, Bonacina, Suarez, Reginaldo, etc., ex cap. *De quarta* et cap. *Ad aures, de praescript.* Sed vide infra, *n. 139*. — Notant autem Salmant. *D* cum Granado *D*, Salas/-*, etc.,

Vauj.. lo 1“ 2”, dl«p. 177, cip. 5, n. 46. - *VUlalob., pan.L tr.2, diff.88, n. 12.* — 1 Loc. dt., n. 15. — Ex L. *Cum in hngi*, ult., C. de praescriptione. — Tr. 11, de Legib , cap. 6, n. 16 · *Laym.*, lib. 1, tr. 4, cap. 24, n. 2, n. et n. 6. · *Suar.*, lib. 7, cap. 8, n 7 cura cap. 15, n. 5. 1 *Palaus*, tr. 3, dhp. 3, punct. 2, 12, n. 5. · *Izm.*, de Jnit. el Jure, lib. 2, cap. 6, n. 47. - *Palaus*, loc. cit., n. 9. — « Loc. cit., n. 17. ·

b) Tapia, pro hac sententia a Salmant. allegatur, et ipse, *tom. 1, lib. 4, qu. 25, art. 9, n. 2*, affirmat utique prudentis arbitrio relinquendum esse, quodnam tempus ad inducendam consuetudinem satis sil; sed *n. 4* (quod Salm, non adverterunt), regulas assignans, quas vocat moraliter certas, ex quibus id possit arbitrio prudentis dignosci, hanc statuit: « Altera regula est quod, quamvis non semper requiratur tantum tempus, sufficiet tamen regulariter loquendo, tempus *decem annorum* ad quamlibet consuetudinem, ut inducat jus atque obligationem legis».

f) Emmanuel SX v. *Consuetudo, n. 3*, hanc suam sententian his verbis limitat: « Papa sciente et non contradicente ».

*) Azor videtur male citari a Salmant.; quamvis enim ipse mentem suam non aperiat, eam tamen, ut ex dicendis liquebit, salis innuit Nam, *part. 1, lib. 5, cap. 18, qu. 6*n, opinionem exponit, quae asserit consuetudinem contra canonem valere post decennium, « sciente principe ct impune permittente ». Quam opinionem affirmat improbari a Panormitano. Deinde affert senlentiam, quae negat ullam consuetudinem contra canoncm valere ante quadraginta annos, · etiam sciente ct patiente principe, nisi eam expressim approbet . Et haec, inquit, est «communis opinio».

Navarrus a Salmant. allegatur, quasi doceat in 1* edit. Consilior., decennium sufficere contra legem canonicam. Editionem istam reperire nequivi; sed certe, in 2* edit., *lib 1, de consuetudine, cons. 2, n. 1*, oppositum tenet Navarrus, dicens de consuetudine contra

sufficere dictum eximii doctoris, etiam moderni, asserentis legem abrogatam esse, ut a lege deobligemur.

Dicitur autem requiri *tempus coutinuatum*; nam si interrumpatur, etiam per unicum actum a majore parte communitatis, vel si interim princeps puniat consuetudinem introducentes, consuetudo non praescribitur. Ita Salmant.5 cum Laymann, Suarez, Bonacina, Palao, etc.

Dicitur autem : *repetitis actibus*. — Ad consuetudinem enim requiritur: Γ. Ut actus sint repetiti *per plurcs vices*, juxta prudentum arbitrium; ut Salmant.* cum Palao, Bonacina, Suarez, etc.; contra Lessium *r*), Reginaldum *Q*, SA Diana <4 etc., qui dicunt duos vel tres actus sufficere. —

Laym., loc. dt., cap. 24, n. 6. - *Bonae.*, de Legib., disp. 1, qu. 1, punct. ult., §3, n. 32. · *Suar.*, lib. 7, cap. 18, n. 12. · *Begin.*, lib. 13, n. 247. — « Loc. dt., n. 19. · *Laym.*, loc. cit., cap. 24, n. 14. · *Suar.*, lib.7, cap.8, n. 15. · *Bonae.*, loc. cit., n. 33; cfr. n. 32 et 34. · *Palans*, 1. c., § 2, n. 11. — · Loc. dt., n. 22. · *Palaus*, loc. dt., punct. 2, § 3, n. 3. · *Bonae.*, loc. dt., n. 32 · *Suar.*, lib. 7, cap, 10, n. 3.

canonicam legem: « Oportet quod sit rationalis et praescripta spatio quadraginta annorum »; secus non fore validam.

f) Salmanticenses, *loc. cit., n. 18*; Jacobus de Granado, *in lant 2ar, contrrov. 7, tr. 3, disp. 16, n. 12*; Salas, *de Legib., disp. 19, sed. 18, n. 108*, tenent profecto satis esse dictum unius eximii doctoris. Ne tamen doctrina haec contraria sit iis, quae S. Alphonsus diseruit de dubia legis abrogatione, *n. 27*, supra, limitanda est ad casum quo alii doctores non contradicunt; vel si contradicant, eorum dictum sit certo minus probabile asserto doctoris asserentis legem esse abrogatam.

r) Lessius, *lib. 2, cap. 6, n. 46*; Reginaldus, *lib. 13, cap. 16, n. 162*; Diana, *part. 5, tr. 14, rcsol. 62*, quos Salmant, *n. 21*, adducunt contra priorem opinionem, re tamen vera ei non contradicunt, cum de diversa hypothesi loquantur. Primae enim sententiae auctores negant duos vel tres actus satis esse ad inducendam consuetudinem, *seclusa expressaprin cipis voluntate*, « et solum (ut ajunt Salmant.) supposito consensu generali requisito ad consuetudinem ».— Auctores vero secundae sententiae affirmant satis esse unum vel duos actus, *accedente* scilicet *principis scientia et consensu*. — Quin etiam Diana, *part. 6, tr. 5, resol. 7*,(NH allegant Salmant.) his verbis quaestionem concludit,uti S. Alphonsus ipse: · Unde ego puto..., quando frequentia actuum inducat consuetudinem, relinquendum esse arbitrio iudicis ». — Emmanuel Sà denique, v. Conscientia, *n. 5*, haec tantum habet: < Consuetum dicitur seu solitum, quod bis factum est ».

conueu.
i“““

Rcpu»

luenti? te
oblipndi.

Qoid in

2°. Ut actus sint *liberi*, non autem per vim aut metum aut ignorantiam positi; puta, si populus censeat exsistere legem quae revera non est. Salmant. l cum S. Thoma, Diana, Tapia, etc. — 3°. Requiritur, ut actus sint *notorii*, saltem notorictate facti; ut Salmant. l cum Palao, Suarez, Bonacina, Diana, Basilio, etc.; contra aliquos, qui requirunt notorictatem etiam juris, ut sententia iudicis consuetudo probetur.

IV°. Requiritur ad consuetudinem perficiendam *intentio sc obligandi, vel consuetudinem introducendi*. — Quare nulla fit consuetudo, si populus aut major ejus pars agit ex devotione, gratitudine et simili; aut si laeseris legem animo tantum non satisfaciendi ex levitate *)>. Salmant.3 cum Palao, Laymann, Bonacina, etc. Hic autem animus cognoscitur ex circumstantiis; nempe, si consuetudo constanter observetur, et cum non levi incommodo; si transgressores puniantur; si ita sentiant communiter homines pii. Croix 4 et Salmant.4.

In dubio autem, an consuetudo sit ex devotione vel obligatione; sub gravi vel levi; an obliget ad culpam vel poenam

1 Loc. dt., n. 24 et 25. · 5. *Thom.*, 1. 2°, qu. 97, art. 3. · *Diana*, part. 6, tr. 5, rcsol. 9. · *Tapia*, tom 1. lib. 4, qu. 25. art. 6. — * Loc. dt., n. 26 ct 27. · *Palaus*, loc. dt., § 3, n. 9. · *Suar.*, lib. 7, cap. 11, n. 2; cfr. c°p. 10, n. 5. · *Binac.*, loc. dt., n. 25. · *Diana*, part. 6, tr 5, rcsol. 8. - *Basii. Pan* tius*, de Matrim., lib. 6, cap. 6, n. 1 et 2. — · Loc. dt. n 29. · *Palaus*, tr° 3, disp. 3, punct. 2, § 3, n. 12. · *Laym.*, lib. 1, tr. 4, cap. 24, n. 2, tv. · *Bonae.*, de Legib., disp. 1, qu. 1. punct. ult., § 3, n. 17. — * Lib. 1, n. 571. — · Tr. II, de

h) S. Alphonsus in *Istrusione c Pratica, cap. 2, n. 84 et 85*, (edit. Neap. 1765) enucleatius cl magis distincte tractat de scientia et intentione, quae requiruntur ad consuetudinem. Et primo quidem distinguit consuetudinem quae legem inducit, ab ea quae legem abrogat, et quae vocatur desuetudo. Ad primam omnino requirit, ut inducentes sciant legem non adesse; unde si falso putarent legem jam adesse, consuetudo vim legis non obtineret, quia populus nova obligatione ligari nequit, nisi certo intendat velle se obligare. Ad alteram vero seu desuetudinem, quamvis satis non sit intentio legem transgrediendi, sed requiratur intentio legem abrogandi (in iis utique qui legem adesse norunt), proindeque cum mala fide praescribi possit contra legem; nihilominus, si lex multo tempore, bona fide, scilicet ex legis ignorantia, servata non fuerit, posse etiam contra ipsam prae-

tantum. benignior pars tenenda est, nam nulla lex obligat, nisi de ea constet. Ita Salmant.4 cum Palao, Suarez, Bonacina, Diana, etc. Et ita Croix °, qui notat tamen ibi cum Cardenas quod universales consuetudines Ecclesiae de se obligant. Hoc intelligendum vero de consuetudinibus proprie ut talibus obligantibus sumptis; ut de consuetudine jejunandi in vigilia Pentecostes, et de alia aliqua simili, si adest. — Nam aliter dicunt plures auctores, de consuetudine abstinendi a lacticiis in vigiliis extra quadragesimam: de qua vide *Lib. III, n. 1009, Dubit. 3*. — Et aliter dicunt aliqui etiam de consuetudine monialium recitandi officium in privato. Sed de hoc vide *Lib. IV, n. 142*, quid alii communius et probabilius dicant.

V°. Requiritur *consensus principis*, ex l. *De quibus, ff. de legib. J*°. — Requiritur enim, ut habeatur consensus saltem tacitus generalis principis, scilicet approbandi quamcumque legitimam consuetudinem, quando illam specialem consuetudinem princeps ignorat. Ita Salmant.8 cum S. Thoma, Palao, Suarez, Sanchez, Laymann, Bonacina, Tapia, etc. — Quando

Legib., cap. 6, n. 30. — · Loc dt. · *Palaus*, tr. 3 disp. 3, punct. 2, § 3, n. 13. · *Suar.*, Mb. 7, cap. 15, n. 13 · *Bouse de Legib* , disp. 1, qu. 1, panel. ult. ¶¶ n. 21. · *Diana*, part. 6, tr. 5, resol. 12, — * Lib. I, n. 592. — · *Lee dt.*, n. 31 ct 31 - *S.Thom.*, 1. 2°, qu. 97, art. 3, ad 1 · *Palaus*, loc cit., punct. 2, § 4. - *Suar* , lib- 7, cap. 13. a. 0 et seqq. et cap. 13. n. 15. · *Sanck.*, de Matrun , lib. 7, dt°p. 4, o. 12 et 14. · *Laym.*, lib. 1, tr. 4, cap. 24. n. 10. - *Bonae.*, loc. dt. n. 31 et 35. - *Tapia*, tom. 1, lib 4, qu. 25, art. 11, n. 2 cl 4.

scribi. Ita S. Alphonsus, *loc cit.*; cfr. etiam *Hom. apost., tr. 2, n. 79 ct 80*. Unde sive bona sive mala fide desuetudo introduci potest.

· Cardenas non satis accurate citatur a Croix quoad omnia. Quamvis enim in *l Crist, disp. 23, cap. 5, art. 4 et 5*, cum Croix consentiat quoad radicem obligationis, quae inest universalibus Ecclesiae consuetudinibus; at profecto, *art. 7, n. 119 ct 132*, vim istam obligandi tribuit quibusdam tantum, sed non omnibus ejusmodi consuetudinibus.

i Lex *De quibus, ff. de legib.*. quam S Alphonsus hic allegat, non refertur directe ad assertum; sed videtur desumi ex Salmant., qui dicunt ad consuetudinem requiri consensum legislatoris, « sive sit princeps supremus, sive communitas absoluta, quae potest leges sancire». Et hoc ultimum, quod sciltet communiais sive populus possit leges sancire, habetur in citata lege.

coe»«sa»

ρηηαρι*

vero princeps resistit, tunc nulla fit consuetudo. Salmant. 1* Hinc dicunt 3 cum Laymann, Bonacina, Suarez, Barbosa, etc., contra alios, nullam dari consuetudinem contra immunitatem ecclesiasticam.

mwtSi* Quod effectus autem consue-
ns tudinis pertinet, notandum quod consue-
tudo potest non solum tollere legem, sed
etiam poenam illius, remanente culpa, vel
contra. Vide Salmant. 3. — Potest etiam
consuetudo validare contractum irritatum
per legem. Salmant. 4. — Potest etiam in-
trodúcere nova impedimenta irritantia ma-
trimonium. Salmant. 5.

i Sed quid, *sia lege prohibeatur contra-*
iere. *ria consuetudo*? — Distingue: Si appona-
tur clausula: *non obstante quacumque con-*
suetudine, intelligitur reprobari consue-
tudo opposita praeterita, non vero futura.
Salmant. e cum Suarez, Tapia, Villalobos.
— Si autem clausula reprobatur quamcum-
que consuetudinem futuram, adhuc Sal-
mant. ' cum Suarez, Basilio, Bonacina, etc.,
dicunt probabilius esse posse consuetudi-
nem talem legem abrogare.

Reprobata Quid, si reprobetur omnis consuetudo
° futura, ut irrationabilis? — Respondetur
quod si reprobetur tamquam contraria legi
naturali seu divinae, nulla tunc consue-
tudo valere potest. Si vero reprobetur ut
irrationabilis pro tempore quo fit lex, tunc
ex nova causa rationabilis reddi potest et
valere. Salmant. 8* cum Suarez, Tapia, Diana.

Potest denique consuetudo legem du-
biam *interpretari*. — Et haec interpreta-

tio vel potest esse *authentica*, ita ut illa comod»
interpretatio sit nova lex; vel potest esse
probabilis, cum consuetudo praecedat, vel
legem subsequatur: lex enim non intelli-
gitur derogare consuetudini antecedenti,
nec consuetudo legi, nisi expresse oppo-
nantur. Et ad hanc consuetudinem proba-
biliter interpretantem minus tempus requi-
ritur, quam ad consuetudinem legi adver-
santem praescribendam. — Communiter
autem asserunt doctores, leges interpre-
tandas esse juxta loci consuetudinem, etsi
verba legis minus proprie accipienda sint.
Salmant. °.

109. - Potest autem consuetudo per
contrariam legem a superiore *revocari*.
Sed quaeritur Γ. *Ah per legem gene-*
ralem derogetur consuetudini speciali ali-
cujus loci? — Respondetur negative, nisi dJ-“ i””.
in lege mentio fiat illius consuetudinis, «odini
vel in ea revocetur quaecumque consue- dali der».
tudo. Pt probatur ex jure canonico, ubi sic get.
habetur a>; *Non enim censetur abrogata*
consuetudo speciali lege, quia praesumi-
tur princeps ignarus talis consuetudinis.
Vide Salmant. .0. Si vero princeps, notifi-
catus de consuetudine, nolit legem revo-
care, tunc censetur revocata consuetudo,
Salmant. 11 cum Palao, Suarez, Bonacina b>,
etc. — Episcopi tamen per eorum leges abro-
gant quamcumque consuetudinem particu-
larem, quia praesumuntur ipsi plenam no-
titiam habere consuetudinum dioecesium
suarum. Salmant.

Nota autem quod praedicta doctrina

1 Loc. dt., n. 31. — . Loc. dt., n. 32. . Laynt., lib. 4, tr. 9, cap. 10, n. 1. . Bonae., torn. 3. de Censor., disp. 1. qu. 30, ponet. 3, n. 10. . Suar., Defensio fidei, lib. 4, cap. 33, n. 11. . Barbo», in cap. Ecclesia S. Mariae, de conatitut., n. 18 et seqq. — * Loc. dt., n. 85, 39 et 40. — . Tr. 9, de Ma-
irie., cap. 11, n. 32, dr. tr. 11, cap. 6, n. 41. — . Tr. 9, de
Mairim., cap. 11, n. 22. — . Tr. 11, de Legib., cap. 6, n. 42. -
Smot., lib. 7, cap. 7, n. 2. - Tapia, tom. 1, lib. 4, qn. 25.
art. 17, n. 3. - Villal., part. 1, tr. 2, diff. 39, n. 8. — 1 Tr. 11.

cap. 6, n. 43; et tr. 9, cap. 11, n. 33. - Suar., lib. 7, cap. 19,
n. 21. - Basii. Pontius, de Matrim., lib. 6, cap. 6, n. 9. .
Bonae., diip. 1, de Legib., qu. 1, punet. ult., § 3, n. 36. —
• Tr. 11, de Legib., cap. 6, n. 44; cfr. tr. 9, cap. 11, n. 33. -
Suar., lib. 7, cap. 7, n. 9 et 10. - Tapia, loc. cit., art. 17,
n. 7 et 8. - Diana, part. 6, tr. 5, reaol. 21. — . Tr. 11, de
Legib., cap. 6, n. 45 et «eqq. — . Loc. cit., n. 52. — n Tr. 11,
de Legib., cap. 6, n. 53. - Palaus, tr. 3, di»p. 3, punct. 5, § 1,
n. 6. Steer., Ub. 7, cap. 20, n. 15 et 16. — “ Loc. dt., n. 63, i. f.

109. - Verba hic relata, quae a Salmant.
desumpta sunt, sensum quidem capituli Licet,
de constitut. in 6e, exhibent; textus vero ge-
nuinus hic est « Quia tamen locorum specia-
lium et personarum singularium consuetudi-
nes et statuta... potest probabiliter ignorare
[Romanus Pontifex], ipsis, dum umen sint ra-
tionabilia, per constitutionem a se noviter edi-
tam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intel-
ligitur in aliquo derogare ».

b) Bonacina limitationem istam non habet;
sed in sua disp. 1, de Legibus, qu. 1, punct.
ult., § 3, n. 42, negat tantum principem uni-
versalem, ut Papam, ferentem legem pro ali-
qua provincia, abrogare consuetudinem ibidem
receptam, nisi ejus consuetudinis mentionem
faciat
c) Praedicta doctrina: en scilicet, quae ne-
gat consuetudinem specialem, per legem gene-
ralem vel specialem (a principe universali san-

procedit de consuetudine jam praescripta, non autem de incepta. — Salmant. l cum Mascardo d, Glossa a, etc., contra Suarez

tauBcaor»
'rÂ““î-

Quaeritur 2". An, posita clausula revocatoria cujusque consuetudinis, intelligatur revocata etiam consuetudo inintemorabitis? — Nega, nisi exprimatur; quia,

quando superior vult etiam illam revocare, id exprimit Salmant. * cum Abbate % Suarez, Bonacina, Palao et Garcia, qui affert plures declarationes S. Congr.

Potest autem aliqua consuetudo abrogari per aliam contrariam, quae repetitis actibus modo, ut supra, praescribatur. Vide Salmant.

DISSERTATIO

super propositionem 29 damnatam ab Alexandro VIII, quae dicebat: *Futilis, et toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra concilium oecumenicum auctoritate, atque in fidei quaestionibus decernendis infallibilitate.*

110. - Haec celeberrima quaestio, et hoc tempore tam fortiter agitata, sicut ad eam pertractandam integro Libello (qui tamen lucem non vidit) aliquando me duxit; ita nunc me urget, ut in ea aliquantulum immorer. Hinc parcat mihi lector, si a meo instituto nimis recedere videar. Duo hic valde magni ponderis enucleanda occurrunt; primum, an auctoritas summi Pontificis, extra concilium, in rebus fidei et morum decernendis, sit *infallibilis*; alterum, an auctoritas Papae sit *supra oecumenicum concilium*.

§ I. - De Infallibilitate Papae.

Op,ωoM.

Circa hanc Pontificis iniallibilitatem, plures adsunt opiniones.

Prima est Lutheri et Calvini, qui haeretice docent Papam, loquentem etiam ut

doctorem universalem, etiamque una cum concilio, esse fallibilem. — *Secunda* sententia omnino opposita est Alberti Pighii, sentientis Papam non posse errare, etiam private loquendo.

Tertia est nonnullorum, dicentium Papam esse fallibilem extra concilium docentem.

Circa quod, pro rei majori elucidatione praesciendum, hanc sententiam amplexatum fuisse clerum Gallicanum anno 1682, cum illas quatuor celebres propositiones emanavit; quarum, omissis aliis ad praesentem materiam non pertinentibus, secunda asserit: *Sic autem messe Apostolicae Sedi ac Petri successoribus Christi vicariis rerum spiritualium plenam potestatem, ut simul valeant atque immota consistant sanctae oecumenicae synodi*

cieri <*tit.
Suo.dec '

• Loc. cit., η. M. — 1 Loc. dt., n. 56. • Snar., lib. 7, cap. 20, η. 10. • Bonae., di»p. 1, de Lcffiib., qu. 1, punct. ult., § 3, n. 43. • Balant, loc. dt., n. 10. • Garcia, de Benefit., part. 3, cap. 2, η. 190 et »eqq. • S. G G, in Bullxrom., Brev. Cmn sieni accepimus, die 30 Januar. 1624;

S. /?. G, decr. autb., n. 154; Bola Rom., Deds. 138, coram PeIU. — ' Loc. dt., n. 56 e< 57. • Lnlh^r, in Epitom. Silvestr. Prier, rciponaio. - Calvin.. Ininit. rtlig. christ, cap. 8, de Eide, η. 125, 132 et »eq. - Alb. BigMns, Hierarch. ccclasiast., lib. 4, cap. 8.

citam) abrogari, nisi ejusdem mentio fiat, vol nisi quaecumque consuetudo in ea lege revocetur.

Mascardus a Salmant. adducitur, quatenus fatetur se de consuetudine praescripta loqui, cum agit de consuetudine; et re quidem vera non aliud habet Mascardus, de *Probatione*, conc. 423, n. 17, scribens: • Appellatione consuetudinis intelligimus de consuetudine propria, quae talis dicitur cum praescripta sit •. — Glossa vero in can *Mos est longa, dist. I*, a Salmant. allegata, haec dumtaxat habet: • Illoc teneas pro certo, quod secundum jus canonicum non valet consuetudo, nisi praescripta sit et rationabilis ». — Suarez, lib. 7, cap. 20, n. 12, doctrinam, quae negat consuetudinem

specialem lege generali abrogari, intelligendam esse censet non solum de consuetudine praescripta, sed etiam • de consuetudine rationabili et honesta, et tam publico usu et tanto tempore firmata, quod sufficeret ad legem introducendam, si princeps illam sciret».

•) Abbas Panormitanus, quem Salmant. adducunt (et pariter Mascardus, de *Probat, conc. 429, n. 3*), quasi hujus doctrinae rationem in *Consil.*, part. 2, consil. 71, afferat: quod scilicet consuetudo immemorabilis rationem habeat privilegii; nihil tamen simile *loc. cit*, affirmat. Sed in *consil. 70, i. f.*, scribit: • Non~ per verba generalia praesumitur princeps velle juri alterius praejudicare, de illo non habita mentione».

CoHstanlichSis...decreta de auctoritate conciliorum... nec probari a Gallicana ecclesia, qui eorum decretorum, quasi dubiae sint auctoritatis ac minus approbata, robur infringant, aut ad solum schismatis tempus concilii dicta detorqueant. Quarta «autem : Infideiquoque quaestionibus praecipuas summi Pontificis esse partes, (junque decreta ad omnes et singulas ecclesias pertinere; nec tamen irreformabile esse iudicium, nisi Ecclesiae consensus accesserit. — Et in eodem Gallicanae Facultatis decreto demandatum fuit, ut nullus lauream doctoratus reciperet, nisi has propositiones publice prius propugnasset, et exinde ad eas sustinendas juramento se adstringeret. Postmodum Alexander VIII, per bullam quae incipit: *luter multiplices*, anno 1690 praefatum Facultatis Parisiensis decretum irritum declaravit, nullamque de eo rationem habendam esse praecepit. Sed Ludovicus Maimburgus (cui postea se adjunxit alter Ludovicus Dupinus), dimisso habitu Societatis Jesu, imo ab illa merito expulsus, ad eas tuendas se obtulit, sicut audacter fecit, donec inopinata morte dignam suae audaciae a Deo mercedem recepit.

Verumtamen circa annum 1693, iidem episcopi, qui ad eas quatuor propositiones emanandas conspiravere in consessu habito anno 1682; postea per epistolam ad

Innocentium XII missam, ab omnibus illis se retractarunt. Idemque christianissimus rex Ludovicus XIV edictum, publice prius editum pro observatione antecedentis Parisiensis decreti, alio publico edicto revocans, aliam retractationis epistolam ad Pontificem transmisit. — Vide de hoc Graveson ⁴, Roncagliaa et Milante ³. — Hactenus de tertia sententia.

Quarta vero communis sententia, cui nos subscribimus, est, quod licet Romanus Pontifex, quatenus particularis persona sive privatus doctor, possit errare (sicut etiam est fallibilis in quaestionibus meri facti, quae ex hominum testimoniis praecipue pendent); cum tamen Papa loquitur tamquam doctor universalis definiens ex cathedra, nempe ex potestate suprema tradita Petro docendi Ecclesiam, tunc dicimus ipsum in controversiis fidei et morum decernendis omnino infallibilem esse. Hanc sententiam tuentur D. Thomas⁴, Turrecremata, Gotti, Cajetanus, Alexander de Ales⁵; S. Bonaventura B. Augustinus Triumphus, Nicolaus de Lyra, S. Franciscus Salesius, Spondanus, Thomassinus, Ludovicus Bail, Duvallius aliique innumeri, citati a Milante ⁸, episcopo Stabiensi, Alexander VIII, et communiter reliqui theologi omnes; ut testantur card. Gotti⁶, Milante⁷ et Troila⁸.

»la⁴t. (Baronii Epitome), ad ann. Christi 33, n. 5 ct 6, Thomamn., Dissertat, in Concilia, dissertat. 12 ct 18. Lwlov. Bail, Apparat, ad lumm. Concilior., part. 3, qu. 47, 48, 49 et 61. Duvah, de suprem. Rom. Poniif. auctorit., part. 2, qu. 1, 2 ct 5. — 1 Loc. cit., ver⁴. Quid aulem dicam, ct ver⁴. Quoti pariformiter. Alexand. VIII, Proposh. 29 damnat. — Vera Eccle⁴. Christi, cap. 11, § 1, n. 2. — 1 Loc. cit., ver⁴. Quid autem dicam. — Theolofo. dogm., tr.6. de Poniif., d. 1, § 2, n. 14 (ita ap. S. Alph.).

inquit, quod... summus Pontifex non potest ab alio quam a Deo judicari ».

b) S. Bonaventura, in sua *Expositione in regulam Fratrum Minorum*, aperte declarat Romanum Pontificem infallibilem esse in materia morum. « Cum ratione pietatis et honestatis (iLa S. Doctor in exposit ipsius Confirmationis regul.) dicat se summus Pontifex hanc regulam confirmasse, impii sunt qui, a sede Apostolica discordantes, regulam istam dicunt servari non posse, et per consequens aliquod impium continere. Tales haeretici sunt et schismatici». Cfr etiam *Breviloquiuni. pari 6 cap. 12*.

• HUtor. ccdetlut, tom. 5, pag. 75. — Animadvert, in Nala I. Alex., in cam propo⁴. quae Concilia oecum. Papae praeposit, § II. — Exerdt. 19, in propo⁴. 29 ab Alex. VIII damnat. — qu. 1, art. 10. Turrtcr., Sum. de Ecclesia, hb. 2, cap. 1W. Gelti, Theol. ichol. dogm., tr. 1 QU. 3, dub. 6. § 1 et 2, n. 2. Cajtan., Opusc. de Auctorit Papae et Cuncil., tr. 1, cap. 9, ver⁴. Ad aham. Auttif. Triumph., de Potett. eccleliatt., qu. 10, art. 1. Nie. dd Lyru, in Luc. cap. xxii, 32, glow., n. 6. S. Franc. Salfi., Contrev, fid., dite. 10 Spouilan., Annal, eccle-

H0 - °) Alexander de Ales, in *Summa, pari 3*, (quam quidem citat Milante) non de infalhbiitate summi Pontificis loquitur, sed dumtaxat de suprema ejus auctoritate: « Inferior, inquit, loc. cit., qu. 40, membr. 2, superiorem proprie, hoc est ex auctoritate examinando, arguendo et puniendo, judicare non potest*. Et ad /*": « In ordine potestatum spiritualium, nullus est major Papa ». Et ad 5m⁴. « Quantum ad dignitatem praelationis, Petrus inter apostolos non habebat parem ». Deinde, qu. 40, membr. 5, i. quaerens utrum possit esse aliqua potestas, quae habeat dijudicare summum Pontificem; < Dicendum,

Adsunt aliqui inter hos, qui dicunt Papam esse quidem infallibilem, sed tum tantum cum in quaestionibus definiendis mature procedit, sapientum iudicium audiendo. Sed rectius alii dicunt hanc conditionem solum de congruentia esse, non autem de necessitate: infallibilitatis enim promissionem necesse est, ut omnes qui pontificiam infallibilitatem tuentur, non consiliariis, nec examini, sed soli Pontifici factam fuisse lateantur: alias haeretici semper objicere possent, sufficiens examen non exstitisse; sicut de facto sectarii in Tridentinum opposuere. — Ad providentiam autem Spiritus Sancti pertinebit (ut recte ait Suarez ¹), quod Pontifex non temere nec imprudenter unquam in tantis rebus agat, et decernat.

III. – Nostra conclusio probatur Γ *Er Scripturis*; et praecipue ex illa Matth. xvi, 18: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalerunt adversus eam*. — Natalis Alexander pro *petra* explicat Ecclesiam; sed inepta interpretatio, quae ineptum redderet sensum, nimirum (ut ipse intelligit), *super hanc ecclesiam aedificabo Ecclesiam meam*. «Attamen ex ipso sensu patet, quod totus sermo dirigitur ad Petrum; et communiter SS. Patres, ut Basilius, Cyprianus, Chrysostomus, Hilarius, Tertullianus, Epiphanius et Origenes (apud Joseph. Baronium ⁴, contra Picinium), dicunt nomine *petrae* intelligi Petrum.

Et signanter S. Basilius ait de Petro: *Quoniam fide praestabat, Ecclesiae aedificationem in seipsum recepit*. Et S. Leo⁴: *Tantum... in hac fidei sublimitate compla-*

• De Fide, ditp. 5, *cct. 8, η. II. Natal. Alex.. Histor. eccl., ucc. xv el xvi, divert. 4, art. 1, n. IL - <S. Basil., Advcr⁴. Eunomium, lib. 2, n. 4. S. Cyprian., EpisL 40, n. 5; cpi>t. 71, n. 3. S. ChrytoU., Homil. 2, de Poenit., in pxalm. I, n.5, v. f. (inter opera Chrytost. »puria); ctr. in Matth., homil. 54 ct 62 (at. 55 ct 83). S. Hilar., in Matth., cap. xvi, n. 7. Tertutt., de Prae-urription., cap. 22. S. Epiphan., Panarium (advcr⁴. hacreic⁴). haerc⁴. 59, n. 7,

III. – aī Verba haec sunt Bellarmini, *de Rom. Pont., lib. 1, cap. II. init.*, sententiam Chalcedonensis concilii afferentis; et re quidem vera, concilium, in *Actione 3*, in litteris directis ad Dioscorum, tertio vocatum, sic loquitur; « Una eum... Beato Petro apostolo, qui est petra et crepido catholicae Ecclesiae ».

cuit [Christo), *ut beatitudinis felicitate donatus, sacram inviolabilis petrae acciperet firmitatem, super quam fundata Ecclesia portis inferi et mortis legibus praevaleret*. Item S. Cyprianus⁵ dicit: *Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, et cathedra una monstretur*. Et alibi adversus Novatianos, post verba: *Tu es Petrus, et super hanc petram, etc. Et pasce oves meas*, subdit: *Super illum unum aedificat Ecclesiam suam, et illi pascendas mandat oves suas*. Item S. Leo⁶ ita Christum loquentem Petro repraesentat: *Cum ego sim inviolabilis petra..., tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut, quae mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia*. — Et id magis patet ex concilio Chalcedonensi (apud Bellarminum), ubi dicitur: *Appellat Petrum petram et crepidinem Ecclesiae catholicae*. Hinc addit Bellarminus; *Catholici autem docent, hac metaphora significari, Petro esse commissum regimen totius Ecclesiae, et praecipue circafidem; petrae enim fundamentali hoc est proprium: totum aedificium regere et sustentare*. Accedit S. Cyrillus Alexandrinus, dicens: *Secundum... hanc promissionem, Ecclesia apostolica Petri ab omni seductione... manet immaculata*. Si itaque hujusmodi aedificium est Ecclesia, adversus quam inferi praevalere non possunt; ut illa non possit ruere, necesse est basem ejus et fundamentum neque destrui posse, ne destructo fundamento, tota domus corruat. Ideo Origenes in hoc loco dicit: *Si praevalerent [inferi] adversus petram, in qua Ecclesia fundata erat, contra Ecclesiam etiam praevalerent*

t. L On&tn., Frapn., Ap. Euseb. Hi<tor. eccle⁴., bb. 6, cap. 25, — DiMcrt... contra J. Pidnini... apolog., di⁴. *crt. 2, cap. 3, n. 5. — Loc. cit. — 4 Sera. 51, cap. I. — De Unttat. Eccle⁴., n. 4. S. Cyprian., Loc. cit., paulo «upcnu». — Scrtn. 4 (al. 3) de Natali ip⁴ius, cap. 2. Btllanii., de Rom. Pontil., hb. 1, cap. II, init. S. Cyrill. A/sxandr., The**ur., ap. S. Thom , Calcn. aur. in Matth. xvi, 18.

b Verba ista sunt Bellarmini, *op. cit., lib. 4, cap 3, post med.*; textus autem Origenis genuinus hic est: «Manifestum est, inquit in suo *Comment, in Matth., tom XII, n. 11, wt. interpret.*, quia nec adversus petram illam, super quam aedificatur Ecclesia, nec adversus Ecclesiam, quae aedificatur super hujusmodi

Probatur quoque ex Luca xxn, 32: *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Ex quo pariter textu affirmat Maldonatus auctores collegisse Pontifices esse perpetuo infallibiles

112. – Probatur II' *ex conciliis occumenicis.* — Et I" ex concilio *Chalcedonensi*, ubi (ut refert D. Thomas ') habetur: *Omnia ab eo* (scilicet Papa) *definita teneantur, tamquam a vicario apostolici throni.* In ejusdem synodi actione secunda, cum legeretur epistola D. Leonis, dictum fuit anathema iis qui ita non crederent. Deinde I Patres concilii Pontificis doctrinam ut B. Petri amplexi sunt; et universa concilii dogmata petierunt Sedis Aspostolicae auctoritate firmari. — 2' ex concilio *Lugdunensi* oecumenico II habetur: *Ipsa quoque sancta Romana Ecclesia summum... principatum super universam Ecclesiam catholicam obtinet,quem se ab ipso Domino in B. Petro..., cujus Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse... recognoscit...; sic et si quae defide subortae fuerint quaestiones, suo debent iudicio definiri.* — 3' ex concilio *Florentino*, ubi' sic legitur: *Definimus... Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, et... successorem esse Beati Petri... totiusque Ecclesiae caput, et omnium Christianorum patrem ac doctorem existere: et ipsi in B. Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Eccle-*

• Oputc. contra error. Graecor, cap. 32, v. i., ver-.
Qnod in uditH potestale. • Concil. Chalcedon., act. 2,
(an. 451) — • Part. 3, cap. 2. • Comu/L. Lugdun., Epiit.
Muhaci. imperat, ad Gregor. X — • Seaa. ult. (i.xv), Deft

petram, portae praevalebunt inferorum.. Adversus quem autem portae praevaluerint in ferorum, ille neque petra dicendus est, super quam Christus aedificat Ecclesiam, neque Ecclesia, quae super petram aedificatur a Christo ».

Quin etiam Maldonatus, in *Lue. xxn, 32*, videtur ex hoc textu colligere inerrandam Romani Pontificis, ut est privata persona: « Recte ex hoc loco, inquit, antiqui gravesque auctores collegerunt, Ecclesiae Romanae et successorum in ca Petri tidem fore perpétuante Falsa ergo eorum opinio est, qui fidem putant Petrum negando perdidisse. Ore negavit, animo retinuit . Idemque de ejus successoribus, si quis aliquando visus est in fide vacillare, existimandum est: cum omnium

siam a D. N. fesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis oeciimenicorum conciliorum et in sacris canonibus continetur. Si ergo certum est, Papam esse totius Ecclesiae doctorem; certum quoque tenendum ipsum debere esse infallibilem, ne Ecclesia a suo magistro aliquando decipi possit. — Accedit concilium *Viennense*, XV generale, sub Clemente V, ubi sic sancitum fuit: dubia fidei declarare, ad Sedem dumtaxat Apostolicam pertinere.

113. - Probatur III" *ex SS. Patribus.* — S. Irenaeus a) scribit: *Omnes a Romana Ecclesia necesse est ut pendeant, tamquam a fonte et capite.* — S. Athanasius in epistola ad Felicem Papam dicit: *Romanam Ecclesiam semper conservare veram de Deo sententiam.* Et in eadem epistola, ad Pontificem S. Doctor suum sermonem dirigens, sic eum alloquitur: *Tu profanarum haeresum, atque impetitorum omniumque infestantium depositor, ut princeps et doctor, caputque omnium orthodoxae doctrinae et immaculae fidei existis.* — Theodoretus, episcopus Asianus, in epistola ad Leonem Papam 4 inquit: *Ego Aposlolicae vestrae Sedis exspecto sententiam; et supplico et obsecro Vestram Sanctitatem, ut mihi opem ferat, justum vestrum et rectum appellanti iudicium.* — S. Cyprianus 5 scribit: *Deus unus est, et Christus unus est, et una*

nlilio, v. f. • Concil. Vitn., Clement, dc SSRha Trinitate. • S. Athanas., Epist. ad Felicem papam. De InfciUtionib. Arionor. — 4 Eptit. 113, ad Leonem papam, — 1 Epitt. 40 ad plebem, n. 5.

eorum fides, eadem Christi promissione nixa, consistat ».

113. - «v Verba ista non sunt S. Irenaei, sed Bellarmini, Irenaeuin commentantis. Etenim S Irenaeus, *Cont. haeres., Ub. 3, cap. 3, n. 2*, scripserat: • Ad hanc enim Ecclesiam, propter potio rem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos qui sunt undique fideles, in qua semper ab his qui sunt undique, conservata est ea, quae est ab apostolis traditio » In quem textum Bel-larminus, *dc Rom. Pout., lib. 2, cap. 15*; Irenaeus, inquit, probat posse nos confundere omnes haereticos ex doctrina Romanae Ecclesiae, quia necesse est ad hanc Ecclesiam omnes convenire, et ab ipsa, tamquam a capite et fonte, pendere ».

Probatur
cxPatnta.

Probatur
«x «choix
Gallicana.

• De Unitat. Eccles., n. 4. — • Ep(«t. 15, ad Damasum, n. 2. — ■ Quodlib. 9, art 16. corp. — • 2• 2• qu. II, art. 2, 1, 4 3. — • Id est THgosxi, Summa theolog. S. Bonavent., part 1, qu. 1, art 3, dub. 3, v. locms. — • Excrdt. 19, in propot. 29 Alexand. VIII, init. — f Summa

*) S. Basilii verba, *Epist. class. 2, epist. 69, n, 1*, haec sunt: «Nobis autem operae pretium esse visum est, ad episcopum Romae scribere, ut res nostras invisat, cl consilium dare, ut, cum illinc communi ac synodico decreto aliquos mitti difficile sit, ipse hoc negotium suo Marte aggrediatur

*) Textus S. Augustini genuinus sic se habet: «De hac causa [Pelagianorum] duo

S Ai rtiox«i, *Optra moralia* — Torn 1.

Hottingerus haereticus, dicens: *Gallia universa a nobis dissentit.* Quandoquidem assent Milante * paucos esse Gallos, qui Romani Pontificis infallibilitatem contendunt, respectu ad Gallos nobiliores qui illam propugnant, praesertim Petrus Matthaeus ', Spondanus ., Boyvinus . — Idem aliquando docuit Gersonius °, dicens: *Tandem ex his praecedentibus possumus describendo dicere, quod plenitudo potestatis ecclesiasticae est potestas ordinis et jurisdictionis, quae a Christo collata est supernaturaliter Petro, sicut vicario suo et monarchae primo, pro se et suis successoribus legitimis.* Ita scripsit hic doctor in praefato loco. Caeterum, nulli dubitandum quod Gersonius, ut ait Pater Victoria °, *per omnia fuit infestus auctoritati Summorum Pontificum, et multos alios infecit suo veneno; parum enim differt a schismate ejus sententia de auctoritate Papae.*

Idem statuere conati sunt episcopi Gallicani antiqui, anno 1626, articulo 137 et in concilio generali Lugdunensi II (ubi prae caeleris numerabantur episcopi Galli, qui Graecorum confessionem acceperunt: scilicet, quod S. Romana Ecclesia plenum principatum obtineret super universalem Ecclesiam, etc., ut infra referetur). — Et quamvis Universitas Sorbonica (ortum agnoscens a Roberto Sorbon, ex anno 1253, confessario S. Ludovici, erectaque a Carolo rege anno 1290 in Universitatem) contrariae fuerit sententiae; hoc tamen accidit tantum ex tempore concilii Constantiensis opera Gersonii et Almaini, qui, in eadem Universitate adscripts, ad comprimendum trium pontificum schisma, ad

Constitue, apoatolicar., in Constit. 1 et 2 Pii II — • Epitome Baron., ad an. 33, n, 5 et 6. — • Theol. Scoti, part. 4. dc Sum. Pont., qu. 10; et de Concil . qu 8. — * De Potest, ccclasiast , consider. 10, p. pr. — 11 Relect. 4, de Potest. Papae et Concil., propos. 5. in med.

concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam; inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est ». Ita S. Doctor, *Senn. 131, cap. 10.*

114. - «I Ita profecto habebatur in Monitis conventus ad archiepiscopos et episcopos regni, *ft. 137*; sed fatendum etiam est declarationem istam, eorundem praelatorum jussu, ex actis conventus deletam ac suppressam fuisse, si fides adhibenda sit cuidam no-

concilium, tamquam ad judicem superiorem, et in hujusmodi casu necessarium, causam deferendam existimarunt. Novissimi vero Sorbonici, non attendentes quod ipsorum majores de Papa dubio sint loquuti, eorum innixi auctoritati, dixerunt iudicium Romani Pontificis non esse infallibile, nisi Ecclesiae sive generalis concilii consensus accedat.

Caeterum ante concilium Constantiense et Basileense, advertit Raynaudus, scriptor Gallus ⁷, omnes theologos anteriores unanimiter docuisse definitiones pontificias» etiam extra concilia, rem facere de fide. Immo habetur apud Mauclerum ^{*} quod Facultas Parisiensis anno 1330 damnavit tanquam haereticos, articulos Marsilii Paduani, dicentis Romanum Pontificem esse fallibilem. Et circa annum 1534 (ut apud eundem Mauclerum) damnavit eundem errorem, contra Joannem Morandum ^b. — Item Duvallitis, doctor Gallus, qui scripsit circa annum 1612, refert consuetudinem fuisse Facultatis Parisiensis, ut ab ea laureati protestationem nunquam Ecclesiae Romanae contradicendi praemitterent. Idem auctor refert ipsam Facultatem damnasce ut haereticum Marcum Antonium de Dominis, quia docebat Pontificis auctoritatem esse fallibilem ^λ. Ideo, praefatus Duvallius, quamvis ejusdem Sorbonae doctor, non dubitavit sic scribere [∴] *Opinio quae Romae tenetur vacat omni temeritate, cum totus orbis, exceptis pauculis doctoribus eam amplectatur, et praeterea rationibus validissimis cum ex Scriptura, conciliis et Patribus, tum ex principiis theologiae petilis*

confirmetur. Et superius: Nemo mine est in Ecclesia, qui ita pro certo sentiat, praeter Vigorium et Richerium; quorum si vera esset sententia, totus fere orbis Christianus, qui contrarium sentit, in fide turpiter erraret. Propterea addit, quod opinio de praelatione conciliorum auctoritati Romani Pontificis, *a temeritate... inobedientiae vix potest excusari; fovet enim ut plurimum inobedientiam et dissidia multa; magnosque tumultus in Ecclesia semper excitavit.*

Hinc videre est apud Troila ⁴ et apud Milante ^a, quot concilia provincialia Gallicana plauserint Pontificis infallibilitati. — Synodus ipsa Parisiensis anno 1626 ecce quid sensit: *Hortamur igitur episcopos omnes, ut sanctam Apostolicam Romanamque Ecclesiam, utpole ex Dei sponsione infallibili, ecclesiarum matrem...* Et infra, loquens de ipso Romano Pontifice: *Is enim successor est Petri, super quem Christus Jesus Ecclesiam fundavit, quando illi claves regni coelorum et donum infallibilitatis in causis fidei reliquit...*

Valde autem notandum id, quod episcopi Gailiarum (ut refert Milante ^{ft}), in obsequium bullae quam Innocentius X emanavit in confixione Jansenianarum thesium, ad ipsum scripserunt; et inter caetera, verba haec [∴] *ty/z/s doctrinae lucem... pristino decori restituit juxta veterem fidei regulam... prolatum a Sanctitate Vestra, postulantiis quampluribus Gailiarum episcopis, decretum.* Deinde praefati episcopi bullam venerantes, eam promulgari permiserunt, sicque ad Inno-

^{*} Corona aurea Rora. Pontii., verit 7. — ⁷ De Monarchia, part. 4. lib. H. cap. α. — ^λ De Suprem. Rora. Pontif. in Eccler potem Ale, part. 1, qu. 7. n. 5, 3 et 6. — [∴] Thcol. doctm, if. 6, Art b, tx η M (Ha S Alphotiw.). — ^b ExcrdL 19, in propos. Alexandri VIII, v. med., § Quad cunt

tf,t. • Epiis. GaU., Episl. ad Innoc. X (16 Julii 1663). — ⁹ Exerdt. 19, (n propo». 29 Alexandri VIII. ver. Htosmarui \ub IX. Cir. ellam Ludovicum Abclly. De l'oWiv "».Ince et biam qui cM duc A Notre Saint Pi re le Pape, chapitre 15. § \$.

tulae ibidem margini insertae. Cfr. Procès-verbaux des Assemblées du clergé de France, 26 janvier 1626, in ms. quod Romae asservatur in bibliotheca Casanatensi.

^{*)} Errores quos Mauclerus, *de Monarchia, part. 4, lib S, cap. 6*, Marsilio ac Morando tribuit, non quidem Romani Pontificis infallibilitatem, sed ejus primatum intinviantur

⟨⟩ Similiter errores, quos ex Marco An-

tonio de Dominis, Facultas Parisiensis damnavit, inficiantur Romanum Pontificem esse caput supremum Ecclesiae; eundemque negant esse peculiari ratione successorem Petri. Inde etiam est, quod textus a S. Alphonso ex Duvallio deprompti, non de infallibilitate Romani Pontificis, sed de ejusdem supra concilium superioritate, tractant.

⁴ Ut jam supra animadverti, *not. a*, declaratio ista ex actis conventus deleta csL

centium rescripserunt: *Beatissime Pater: Optata pervenit ad nos tandem constitutio illa, qua V. Sanctitatis auctoritate, quid sentiendum sit de controversis quinque propositionibus, quae sunt excerptae e Cornelii /ansenii Yprensis episcopi libris, perspicue decernitur... Quo in negotio illud observatione dignum accidit, ut, quemadmodum ad episcoporum Africae relationem, Innocentius I Pelagianam haeresim damnavit olim; sic ad Gallicanorum episcoporum consultationem, haeresim ex adverso Pelagianae oppositam Innocentius X auctoritate sua proscripserit. Enim vero vetustae illius aetatis Ecclesia catholica, sola cathedrae Petri communionem et auctoritate fulta, quae in decretali epistola Innocenti ad Africanos data elucebat; quamque dein Zosimi altera ad universos orbis episcopos epistola subsequuta est, Pelagianae haeresis damnationi absque cunctatione subscripsit: perspectum enim habebat non solum ex Christi Domini nostri pollicitatione Petro facta, sed etiam ex actis priorum Pontificum et anathematismis adversus Apollinarianum et Macedonium, nondum ab ulla synodo oecumenica damnatos, a Damaso paulo antea jactis, judicia pro sancienda regula fidei a summis Pontificibus lata, super episcoporum consultatione (sive suam in actis relationis sententiam ponant, sive omittant, prout illis collibuerit), divina aequae ac summa per universam Ecclesiam auctoritate niti: cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium praestare teneantur, etc.*

115. — Probatur Ve. *Rationibus*. Prima ratio est D. Thomae, qui docet pollicitationem infallibilitatis in rebus fidei tantum successoribus Petri esse factam; et ideo dicit Ecclesiam non posse errare, quia Papa errare nequit: *Ecclesia universalis* (verba D. Thomae) *non potest errare; quia ille, qui in omnibus exauditus est pro sua reverentia, dixit Petro, super cujus confessione Ecclesia fundata est: Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* — Secunda ratio est ejusdem S. Doctoris, qui alibi ait, quod in Ecclesia non posset una fides servari, nisi per ejus caput, Pon-

tificem, quaestiones fidei definirentur: *El hujus ratio est, quia una fides debet esse totius Ecclesiae (secundum illud I ad Cor. /, 10: Idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata): quod servari non potest, nisi quaestio fidei exorta determinetur per eum qui toti Ecclesiae praeest.*

Ratio *tertia* est inveterata Ecclesiae consuetudo. — Hac ratione pro nostra sententia tuenda utitur eruditissimus Melchior Canus, in suo perdocto Opusculo *de Locis theologicis*, ubi ait³: Si nullus itaque (sic ferme auctor arguit) legum Christi sanior est interpretes, quam perpetuus Ecclesiae usus; Ecclesia vero in fidei rebus, non ad Antiochenum, Alexandrinum, Hierosolymitanum, sed Romanum Pontificem omni tempore recurreret, ejusque judicia uti irrefragabilia semper tenerit: cur dubitabimus illum Petro in hac praerogativa dare successorem? Hoc ipso rerum testimonio roboratur; nam Christi de Petro et successoribus vaticinia, in Romana Ecclesia videntur impleta. Cum caeterae Apostolorum ecclesiae, vel ab infidelibus occupatae vel ab haereticis affectae aliquando fuerint: haec una, tot inter hostes, nec ab infidelibus nec ab haereticis valuit expugnari. Hinc quaeri solet, an haereticum sit asserere, posse quandoque Romanam Sedem, quemadmodum et caeteras, a Christi fide deficere? Ei faciant satis Hieronymus, perjurum dicens, qui Romanae Sedis fidem non fuerit secutus; Cyprianus, dicens: Qui cathedram Petri, supra quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia esse non confidat; synodus Constantiensis, haereticum judicans, qui de fidei articulis aliter sentit, quam S. Romana Ecclesia docet. Illud postremo addam, cum ex traditionibus Apostolorum, ad evincendam haeresim, argumentum certum trahatur: constat autem, Romanos episcopos Petro in fidei magisterio successisse, ab Apostolis esse traditum, cur non audebimus assertionem adversam tanquam haereticam condemnare? Sed nolumus Ecclesiae iudicium antevertere: illud assero, et fidenter quidem assero, pestem eos Ecclesiae et perniciem afferre, qui negant Romanum Pontificem Petro in fidei

III

³ Suppl., qu. 25, art. 1.

& contra. — 2- 2%

qu. 1, Art. 10. — Lib. 6. cap. 7.

doctrinacque auctoritate succedere, aut certe adstruunt, summum Ecclesiae pastorem, quicumque ille sit, errare in fidei iudicio posse. Utrumque scilicet haeretici faciunt: qui vero illis in utroque repugnant, hi in Ecclesia catholici habentur.

Hucusque Canus. — Cui valde favet id quod D. Cyprianus sedulo advertit¹, dicens: *Neque enim aliunde haereses obortae sunt..., quam inde quod sacerdoti Dei non obtemperatur; nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos, et ad tempus iudex vice Christi cogitatur.* Et ratio hujus gravis sententiae Cypriani est, quia Romanae Sedis decretis illi qui pertinaciter restiterunt, primum (ut bene advertit citatus episcopus Stabicensis) schismatici facti sunt, deinde haeretici.

Ex his omnibus tandem inferunt DD., prout Suarez, Bafiez et Bellarminus nostram sententiam esse saltem fidei proximam; et contraria (dicit Bellarminus²) videtur omnino erronea et haeresi proxima.

Postquam haec scripsi, alia mihi occurrerunt multum notatu digna pro Summi Pontificis infallibilitate, quae praesertim adversus relatum Gallicani cleri declarationem urgent. — Dicitur in ea: *Nec tamen irreformabile esse iudicium* (nempe Pontificis), *msi Ecclesiae consensus accesserit.* Nunc quaerimus, quomodo hujusmodi consensus accedere debet? — Alii dicunt tum pontificias definitiones evadere irreformabiles, cum omnium fidelium consensus accedit. Alii, cum saltem accedit consensus omnium episcoporum. Alii putant unius tantum provinciae consensum satis esse. Alii demum requirunt consensum majoris partis episcoporum in orbe Christiano degentium; haec enim opinio conformior est consuetudini, qua oecumenicae synodi usae sunt in dubiis fidei discernendis.

Hoc posito, quaeritur quid dicendum, si pontificio decreto pars aequalis episcoporum accedat, quid tunc de Pontificis iudicio sentiendum; et quid, si minor accedat pars, ut saeculo IV accidit, cum sententiae S. Melchiadis Papae tantum 18 episcopi orthodoxi adhaeserunt, sed contra alii 400 eam rejecerunt; prout refert Haunoldus³? In simili casu quis litem dirimet, si unus supremus iudex non agnoscatur, qui fidei causas definiendi infallibilem potestatem habeat? — Si autem consensus majoris partis episcoporum sufficit, utique Papam esse infallibilem credere omnes tenemur, statim ac aliquid circa fidem aut mores ipse definitive decernit; non solum etenim major pars, sed tota fere Ecclesia, excepta Gallia, id docet et semper docuit. Aut igitur infallibilitatem Pontificis fateri oportet; aut dicere, quod Ecclesia catholica tantum ad exiguum Gallorum numerum redacta sit.

Praeterea certum est, quod si Gallicani cleri admitteretur sententia, ita ut Pontificis iudicium esset fallibile, donec consensus Ecclesiae accederet, modus haereticos de suis erroribus convincendi amplius non suppeteret, etiamsi generalia concilia adhiberentur; haeretici enim iudicio concilii, in quo ipsi non intersunt, nunquam acquiescunt, eo quod, deficiente interventu ipsorum, qui sanio rem Ecclesiae partem constituere praesumunt, quodeumque concilium irritum esse exclamant. Hinc mos ortum habuit, quod heterodoxi, cum errores suos ad Romanam Sedem viderint denuntiari aut ab ea proscribi, ad damnationem evitandam, statim appellare ad oecumenicum concilium consueverunt. — Quapropter sapienter scripsit S. Cyprianus, cujus verba hic juvat repetere: *Neque enim aliunde haereses obortae sunt, aut nata sunt schismata, quam inde quod sa-*

¹ EpistoU 12, ad Cornelium papam, num. 5. — De Romano Pontifice, lib. 1, cap. 2, in fine. — S. Cypria-

nus, EpistoU 12, ad Cornelium papam, n. 5, apud Migne, Patrol. Ut., tom 3, col. 802.

115. «7- Suarez, de Fide, disp. 5, sect. 8, n. 4, profecto affirmat hanc sententiam esse de fide certam»; Bafiez vero, in 2am 2af, qu. 1, art. 10, dub. 2, conci. 4, cum dicit «tamquam apostolicam traditionem esse tenendam». — Denique, secundum Bellarminum, de Rovn Pontif., lib. 4, cap. 2, i. f., haec sententia cer-

tissima est et asserenda». — Nostris vero temporibus, concilium Vaticanum definivit eandem esse de fide catholica tenendam.

h) S. Alphonsus citat Haunoldum, Introduct. ad jus canon.; sed Haunoldus opus, cui sit ejusmodi titulus, minime scripsit, quidquid investigare potuerim.

cerdoti Dei non obtemperatur, nee unus in Ecclesia... ad tempus iudex vice Christi cogitatur; cui, si secundum magisteria divina obtemperaret fraternitas universa, nemo... Ecclesiam scinderet. Proinde scribit Pater Petitdidier, abbas Senonensis *, quod si haec S. Cypriani regula servata fuisset, facile Jansenianorum ora praeclusa fuissent in tam longa bullae *Unigenitus* disceptatione; at, quia ipsi relatae Gallicani cleri declarationi sunt innixi, qua infallibilitas Pontificis, antequam Ecclesiae accedat consensus, negatur; ideo usque adhuc de acceptatione bullae certant, et lis in Gallia adhuc vivit et viget.

Fautores Declarationis opponunt, quod Ecclesia est corpus Christi mysticum; unde dicunt quod, sicut corpus nequit subsistere sine capite, ita caput nequit subsistere sine corpore. — Sed huic facile respondetur. Nulli dubium est, quod nec corpus potest esse sine capite, nec caput sine corpore; sed nihil obest hoc in casu nostro, ubi non de corporis constitutione sive integritate, sed tantum de corporis Ecclesiae regimine agitur. Constitutio quidem corporis importat, ut ipsum non sit sine capite, et caput non sit sine corpore; corporis autem Ecclesiae regimen importat ut, sicut corpus humanum a mente hominis gubernatur, sic corpus Ecclesiae gubernetur a Papa tamquam ab ejus capite. Officium igitur capitis, id est Pontificis, est docere et regere Ecclesiam; officium corporis, id est Ecclesiae, est instrui et obedire Pontifici.

Id quippe concilium Florentinum diserte nos docuit, appellando Pontificem *caput totius Ecclesiae, omnium Christianorum patrem et doctorem*; ac proinde subjungens: *Et ipsi regendi Ecclesiam plena potestas tradita est* CA Idque sane eruitur ex verbis Christi Domini (Mattii.

xvi, 18), cum dixit Petro: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.* Et alias (Luc. xxii, 32): *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* — Quod autem Dominus Petro dixit, profecto omnibus etiam ejus successoribus dixit. Namque, ut observat S. Augustinus, potestas pastoris universalis non fuit Petro propter ipsum collata, sed propter Ecclesiam ab ipso regendam; et ideo potestas in Ecclesiam ita Petro conferri debuit, ut ad omnes Pontifices successores pertransiret, et Ecclesia usque ad consummationem saeculi permansura recte regeretur, unitasque ejus usque ad finem conservaretur. Si decreta Pontificum non essent infallibilia, nisi consensus Ecclesiae accederet, utique dicendum foret, quod non Ecclesia fundata sit super Petrum, sed quod Petrus fundatus sit super Ecclesiam. Et sic pariter dicendum, quod non fratres confirmandi fuissent a Petro, sed Petrus confirmandus a fratribus.

Caeterum doctrinam nostram, quod decreta dogmatica Pontificis sint infallibilia, testatur Bellarminus * fuisse antiquam fere omnium catholicorum, theologorum et Patrum. Canus * refert pro ea testimonia Irenaei, Cypriani, Ambrosii, Cyrilli, Hieronymi et Bernardi. — Habetur praesertim inter alias auctoritas S. Thomae, qui ut certam doctrinam hanc tradit, dicens: *Ad films* (id est Pontificis) *ergo auctoritatem pertinet editio symboli, ad cujus auctoritatem pertinet finaliter determinare ea quae sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur... Et hujus ratio est, quia una fides debet esse totius Ecclesiae (secundum illud I. Cor. I, 10: Idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata): quod servari non potest, nisi quaestio fidei exorta determinetur per eum qui toti Ecclesiae praecst.* — Eadem ratio-

* Tract. theol. de auctor. et infallibilitate auctor. Pontif. . 9. *Théologie*, in *ISalm*, cviii, n. 1; et **crm.* 295.

cap. 2. — * De Roman. Pontif., lib. 4. cap. 2. — * De Locis ihcolof., lib. 6. cap. 5. — * 2. qa. 1. art. 10.

«J Haec desumpta sunt ex definitione concilii Florentini *Lactentur coeli*, pridie non. Julii 1439 data, cui subscripserunt tum Eugenius IV tum ceteri Patres concilii, et haec sunt verba definitionis, i. f.: Diffinimus... ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati

Petri, principis Apostolorum, et verum Christi vicarium, tutiusque Ecclesiae caput, et omnium Christianorum patrem et doctorem existere; et ipsi in Beato Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam, a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse».

nem olim protulit Joannes de Parisiis| pro infallibilitate Pontificis, antequam in eam infestus esse inciperet; en ejus verba: *Divideretur Ecclesia..., nisi per unius sententiam Ecclesiae unitas servaretur: hic autem principatum ejusmodi habens, est Petrus, successorque ejus.*

Id etiam plurimi Pontifices expresse declaraverunt. — Anacletus 2 sic scripsit: *Majores causae... ad Sedem Apostolicam... referantur..., super quam Christus universam construxit Ecclesiam, dicente ipso ad B. Principem Apostolorum Petrum: Tu es (inquit) Petrus, et super hanc petram, etc.* Id confirmat idem Pontifex 3, atque explicat, quid intelligatur nomine *Sedis Apostolicae*, dicens: *Haec.. sacrosancta Romana et Apostolica Ecclesia... ab ipso Domino... primatum obtinuit et eminentiam potestatis super universas ecclesias.* — Idem expressius declaravit Nicolaus II4: *Fidem quippe violat, qui adversus illam (scilicet Ecclesiam Romanam) agit, quae mater est fidei.* Ibique haereticum dicendum esse praescribit, qui Romanae Ecclesiae privilegium negaret Petro concessum, nempe, ut ei, terreni simul et coelestis imperii jura a Christo Domino commissa fuerint. Hancque Nicolai sententiam confirmavit 5 synodus VIII adversus Photium et Michaellem, qui hujusmodi privilegium Romanae Sedis infirmare conati fuerant. Idem scripsit Innocentius III5, ubi loquens de primatu Romanae Ecclesiae, et memorans de verbis illis: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua;* sic deinde subdit: *Ex hoc innuens manifeste, quod successores ipsius a fide catholica nullo unquam tempore deviant, sed revocarent magis alios..., per hoc sic ei confirmandi*

alios potestatem indulgens, ut aliis necessitatem imponeret obsequendi. Idem scripsit Gregorius VII ri, inquires: *Roniatta Ecclesia nunquam erravit... Catholicus non habeatur, qui non concordat Romanae Ecclesiae.* — Idemque senserunt plures alii Pontifices, Evaristus, Alexander I, Sixtus I, Pius I, Victor, Zephyrinus, Marcellus, Eusebius et alii, quos refert Canus .

Eamdcm sententiam de infallibilitate pontificiarum definitionum, praeter concilia Chalcedonense, Lugdunense et Florentinum, m. 112 supra, relata, confirmavit synodus VIII, ubi, loquendo de auctoritate Sedis Romanae, sic Patres fassi sunt: *Iu qua est integra et vera Christianae religionis soliditas;promittentes etiam... non consentientes Sedi Apostolicae, eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria.* Idem habetur in concilio oecumenico Viennensi', ubi dictum fuit: Dubia fidei declarare, ad Sedem Apostolicam dumtaxat pertinere. — Alia plura clarissima testimonia referuntur a Cano ", quibus Romanae Ecclesiae comprobatur auctoritas.

Scribit Pater Petitdidier ", historiis satis compertum haberi, quod nullus vel fere nullus haereticus conciliorum iudicio unquam acquievit; contra vero, plures eorum iudicio Pontificis acquieverunt, cum ipse illis praesto occurrerit. — De caetero, primis Ecclesiae saeculis, plures errorum contra fidem satores, semper ac a Romanis Pontificibus damnati fuerunt, statim ut haeretici, nullo exspectato Ecclesiae consensu, ab omnibus habiti sunt. Sic accidit anno 150, cum Valentinus damnatus fuit ab Hygino: anno 215, Montanistae a Zephyrino: anno 300, Jovinianus a Siricio:

cent. HL tiu 3. · S. Gregor. VII, Dictatu. Papae, can. 22,26, — · Dt loc. theolog., hb. 6, cap. 4. CūHCil. 9frier. VIII (Conttantinop. IV), anno 86") «ub Adriano If, Actio t. § Prima calui, v.f. — ' Clem, Fidl' un., de Summa Trinitate. — ■ De Loc. thcol., lib. 6, cap. 6. — · Tractat, theolog.de Auctor, et infallib. Summon Pontif., cap. 14, v. 6.

celebratum), ad Hildebrandum cardinalem scripsit, et in qua res a se ibi gestas narrat. Vide Mansi, Supplem. Concilior, tom. 1, ad an. 1059.

Pagitis tamen in suis notis ad Baromum, an. 10//, not. 8, post alios probat />/elatum esse supposititium.

Doxnclh
a Pap ha
beniar «t
haeretici

Otyetio-
ut

anno 416, Pelagius ab Innocentio I. — Unde ipsimet Galliae episcopi, in litteris ad Innocentium X missis, postquam Pontifex ille Jansenianas propositiones proscripsit, ita scripsere: *Non solum ex Christi pollicitatione Petro facta, sed ex actis priorum Pontificum,judicia pro sancienda regula fidei a Summis Pontificibus lata super episcoporum consultatione, divina aequae ac summa per universam Ecclesiam auctoritate niti, cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium praestare teneantur.* Definitionibus ergo Pontificis, priusquam fidelium accedat consensus, ipsi obsequium ex officio praestare tenentur.

Ita igitur firme tenuerunt omnes antiqui; sed eadem, scribit Bellarminus ', est hodie sententia cunctarum nationum. Eamdcmque ubique receptam esse, sola Gallia excepta, scribit Benedictus XIVa, ut refert Billuart 3. — Quamvis autem (ait Pater Petitdidier 4) ob caliginem offusam ex dictis a Gersonio et cardinali de Alliaco, quaedam Universitates Germaniae et Poloniae aliud senserint, postea tamen omnes in infallibilitatem pontificiarum definitionum consenserunt; ita ut hodie nulla Universitas, nullusque theologus extra Galliam reperiatur, qui infallibilitatem Papae, ejusque supra concilia auctoritatem non tueatur. Imo Augustinus Triumphus, Academiae Parisicnsis doctor &, non obstante Gersonii auctoritate J>, asserere non dubitavit haeresim esse, Pontifici aliquid de fide decernenti non adhaerere.

116. - Objiciunt adversarii, plures Pontifices in fidei judiciis errasse. — Sed facili negotio nos ab hac oppositione possemus expedire, generaliter respondendo

· Dt Rom. Pontif., lib. 4, cap. 2. — · Epiit. ad euprem. Ilhpan. Inquiait., die 31 Jul. 1748. — · In 2· 2·, dita.4, art. 5.

f) Rectius dicetur Gersonius a sententia Augusti Triumphi defecisse; nam B. Triumphus obiit anno 1328; dum Gersonius natus est anno 13b3.

116. - n) Bellarminus, de Rom. Pontif., lib. 4, cap. 8 et seqq., sic revera de quibusdam Pontificibus respondet, dicens cos, ut privatos doctores errasse, vel exposuisse quid ipsi senserint, non vero definiisse; et negat eos in fidet materia errasse. De plerisque vero sic

cum Cano et Bcllarmino ri, quod ii Pontifices qui errasse adducuntur, non ut universales Ecclesiae doctores, sed tantum private locuti fuerint, ut ex historiis patere demonstrant. Sed ne ex aliquibus gestis, quae passim et jactanter, sed nimis discerpta ab adversariis adducuntur, quis forte decipiatur, nobis ad singula libet respondere.

Objiciunt Γ quod Liberius Papa Aria- Liberia, nae haeresi non dubitaverit subscribere. — In hoc autem sciendum, quod, cum Liberius primum ad Mediolanense conciliabulum subscribendum reluctaret, in exsilium a Constantio Imperatore fuit expulsus; ac in ejus locum ab Arianis suffectus fuit Felix II. Indequc Ariani in conventu Sirmiensi novam fidei formulam prodiderunt, in qua dolose dixerunt Filium Patri similem in substantia. Huic Liberius, taedio exsilii victus, imprudenter subscripsit: ob quam rem ab exsilio revocatus, Romam devenit, sed a Romanis ob hujusmodi flagitium aversis rejectus fuit, et in ejus locum Felix vocatus; qui postmodum, ob suam constantiam in abjicienda Ariano- rum formula damnatus, capite plexus est. At Liberius, Felice defuncto, cum resipuisset, eamdcmque formulam damnasset, denuo Pontifex est acclamatus. — Liberti itaque privatus lapsus, cum ipse non ex cathedra docuerit, nostram non infirmat sententiam.

117. - Objiciunt IF Vigilium Papam, vipiiu». in epistola ad Theodoram Imperatricem, anathema dixisse iis, qui duas in Christo naturas confiterentur: quo videtur ipse Pontifex haeresi Eutychetis adhaesisse.

Sed hic notandum, ut refert Baro-

§ I,v. Altera lententia. — · Op. dt., cap. 15. § 6, — · De Poteat, cede... qu. 10, art-3, c. · Canui, Op. dt., lib. 6, cap. 8

respondet, ut eos calumnia impetitos fuisse asserat, vel actu tantum exteriori peccasse, quin tamen animo errorem tenuerint. Notandum praeterea est Bellarminum, *ibid.*, cap. 0, haec de Romano Pontifice docere: « Probabile est (ita ille) pieque credi potest, Summum Pontificem, non solum ut Pontificem errare non posse; sed etiam ut particularem personam, haereticum esse non posse, falsum aliquid contra fidem pertinaciter credendo».

nus ', quod hunc errorem Vigilus professus est tempore quo, expulso Imperatricis ope, Silverio legitimo Pontifice, ipse Papa, potius antipapa, fuit creatus. Sed postmodum, cum idem, mortuo Silverio, legitime Sedem pontificiam est adeptus, nullimode errorem protulit unquam aut simulavit.

TrUapi- 118. - Objiciunt IIΓ in eumdem Vigilium, quod approbasset tria Capitula, quae postea damnavit concilium Constantinopolitanum generale, jam ab ipso Vigilio inde confirmatum. — Sciendum hic, quod Justinianus Imperator, opera Theodori Caesariensis, edictum prodidit, in quo tria Capitula continebantur, scilicet damnatio memoriae et scriptorum Theodori Mopsuesteni, Ibae episcopi Edessae et Theodoreti episcopi Cyri» in quibus errores Nestorii excusabantur. At, quia in concilio Chalcedonensi praefatorum auctorum laudabilis mentio facta fuit, plures episcopi edictum illud reprobarunt. Deinde Constantinopoli consensu Pontificis concilio convocato, juxta Caesaris edictum, tria illa Capitula fuerunt confirmata; et Vigilus ad suasionem Imperatoris edicto clam subscripsit. Sed, ut hoc propalatum fuit, magna in Ecclesia scissio orta est. Qua de re Vigilus decrevit ut effectus edicti suspenderetur, et res ad generale concilium revocaretur. Deinde idem Vigilus in quodam suo rescripto, *Constituto* Vigilii vocato, damnavit quidem scripta Theodoreti et Ibae, sed personas a censuris immunes reliquit. — Verum est, non negamus, quod postea, anno sequenti, Imperator a Vigilio revocationem *Constituit*, et concilii Constantinopolitani confirmationem obtinuit; sed ex hac revocatione quid aliud inferre possunt adversarii, nisi ad summum id quod dicit S. Grego-

rius *: *Non enim mutatio sententiae, sed inconstantia sensus in culpa est?* Si quis autem dixerit, quod Vigilus in suo *Constituto* in fide erravit, pariter dicere deberet, quod erravit et synodus Chalcedonensis, quae idem declaravit ac Vigilus in suo *Constituto*.

Caeterum constat rem hanc non ad fidem pertinuisse; quod enim Theodoretus et Iba non solum male, sed etiam mala fide scripsissent, et ideo non tantum scripta, sed etiam personae fuissent damnandae, meri facti res erat. — Hinc, ne dicantur concilia inter se discrepasse, dicendum, quod in Chalcedonensi fuit tractatum de personis, in Constantinopolitano autem de scriptis. Hinc S. Gregorius monuit: *Scire vos volo, quod in ea, (scilicet in synodo Chalcedonensi) de personis tantum, non autem de fide aliquid gestum est* *).

119. - Objiciunt IV' Maimburgus et Hoorin Jueninus, in VI et VII synodo Honorium Papam, ob epistolas ad Sergium, Monothelitarum principem, damnatum ut haereticum fuisse: in Actione enim 13 VI synodi sic legitur: *Simulque anathematizari praevidimus et Honorium, qui fuerat Papa antiquae Romae, eo quod invenimus per scripta, quae ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omnibus ejus mentem secutus est, et impia dogmata confirmavit*. Ac proinde concilium Romanum II sic de eo declaravit: *Licet... Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendum tamen est quia fuerat super haeresi accusatus*. Hocque asseritur confirmatum a S. Leone Papa, in epistola ad Constantinum Imperatorem, in qua legitur Leo inter haereticos enumerasse etiam Honorium.

* Ad annum 31*, n. 16 et veqq.; et ad an. M0, n. 16 et M-qq. (adden* ad an. 3A, n. 1*). negari poate cpbtoLim hanc VicHil «-**€).— IM-icii II Eput.ct Decreta, epitt.5, n. 8. MiHinl-jmx, Ilitiotrc dc Γ établi*. ct dc* prlrogat. dc † 4g1i«K di Rume, chap. 12 — Jnciitin, Institut.» Prolegom.»

di** 4 qu A. cap. 2, art 6, § 2. - Concit. Korn , Aliocutto 3 Adrian. II, kcta per Petrum diaconum in concil. ConMAntinopolitano i\ (general vtn). · S. Ixc II, Rclat. ad ConilamInum Pogonat., jxxi concilium generalc vi.

118. - » Distinctio quam S. Alphonsus huc introducit inter Chalcedonense et Constantinopolitanum concilium testimonio S. Gregorii inniti non potest; Gregorius enim in textu relato de Constantinopolitano concilio loquitur IX. illa tamen, inquit, *est* *ishdar. lib. J, 39, l». m . synodo, quae in Constanli-*

nopoli postmodum facta est, quae a multis quinta nominatur, scire vas volo, quia nihil contra quatuor sanctissimas synodos constituerit vel senserit, quippe quia in ri de personis tantummodo, non autem de fide aliquid gestum est, et de his personis de quibus in Chalcedonensi concilio nihil continetur».

Resp. Γ. Non desunt plures scriptores, qui asserunt epistolas enunciatas a Graecis fuisse suppositas; et Roncaglia¹ dicit, peritiores criticos asserere, quod Acta praefatae synodi ad nos adulterata pervenerint. Nec adulteratio haec gratis asseritur; sed eam ut certam testatur S. Gregorius αλ Et videtur clare etiam probari ex eadem synodo, in qua alibi tantum damnati leguntur ii, qui in epistola Agathonis Papae ad Imperatorem nominati fuerunt; et in ea epistola nulla mentio de Honorio facta fuit; imo fuit pronunciatum, Romanam cathedram nunquam defecisse, et nunquam deficere posse. Et hoc sane creditur Agatho pronunciasse, ad omnem evellendam erroris suspicionem adversus Honorium, cujus innocentia antea diu discussa, et enixe a S. Maximo propugnata fuerat, et patefacta iudicio Joannis Papae, antecessoris Agathonis. — Pariter acta VII synodi corrupta fuisse testatur Anastasius Bibliothecarius*. — Ad concilium autem Romanum respondetur, id Patres concilii asseruisse, ducti ex falsis corruptisque actis praedictae VI synodi, ut supra ostensum est. — Pariter epistolam S. Leonis suppositam fuisse a Graecis, late multisque validis argumentis probat Baronius³.

Sed adhuc admissis pro veris, tum actis praefatarum synodorum, tum epistola Leonis:

Resp. 2.º Quod epistolae Honorii bene possunt explicari in sensu catholico, ut tenent Frassen et Tournely; ac id affirmant viri dignissimi, ut S. Maximus, qui in disputatione contra Pyrrhum, eodem

tempore Honorii, eum defendit, et de Monothelitarum erroribus indemnem fecit. Idem scripsit Anastasius, Honorii secretarius. Idem Joannes IV in apologia pro Honorio ad Constantinum Imperatorem, ubi asseruit, quod Pyrrhus festinabat quidem ad sensum suum Honorium attrahere, sed Honorius a falso dogmate prorsus fuit alienus. Honorius enim duas in Christo voluntates et operationes fassus est; sed prudenti consilio nomina prohibuit unius vel duarum voluntatum, quae tunc erant inaudita. Tunc enim temporis, cum Monothelitarum error exurgeret, et Cyrus Alexandrinus unam in Christo operationem, Sophronius autem Hierosolymitanus duas praedicaret: Honorius, ad sedandum imminens schisma, in sua prima epistola scripsit abstinendum, tam a voce unius operationis, ne videretur cum Eutychianis unam in Christo naturam agnosci, quam a voce duarum operationum, ne cum Nestorio duas personas supponi appareret. Et hoc patet ex epistola secunda ipsius Honorii, ubi sic habetur: *Auferentes ergo, sicut diximus, scandalum novellae adinventionis, non nos oportet unam vel duas operationes definientes praedicare, sed pro una, quam quidam dicunt, operatione, oportet nos unum operatorem Christum Dominum tu utrisque naturis veridice confiteri.* Ita apud Frassen⁴. — Nec obstat illud, quod Honorius etiam scripsit: *Unam voluntatem fatemur Domini nostri Jesu Christi.* Nam ibi tantum de humana natura Christi locutus est, cum dixerit in homine Christo non adfuisse duas pu-

¹ Animadveci. nd Natal. Alexand., in Bpistol. Honorii § unie. — Sancta «ynod. vu genera!.. praciati. — ' Ad an. 683, n. 13 et *cqq. · *Fraultn.* Scot. academic., de Incarnat., tr. 1. di>p. 2, art. 1, Met. 2, qu. 3, § 2. · *Tourtefy,* Praelect. theolog., de Eccle*, qu. 3, artic. 1, concl. 3, ver». *UlruiH Honorim.* S, *Maxim.*» Ap. Margario de U Digne, Biblioth. max. Patruin, tom. 12, pag. 496. et ap. Severin. Binium, Concil. gviicr et proving., torn 4, pag. 623. Cfr. ettatn Labbe, in not. ad action. 13 concil. gener, vi. (Comtantinop. ni). · *Joan. fF.* Inter EpittoL,

ap Migne Patrolog. lat., tom 80, col. 602 et «eqq.cl inter Collectanea Ana» toll Bibliothccarii, ap. Migne Patro! Ut . tom. 129, col. 561 et «cqq. — 4 Scot, aoulcm , torn. 7, de Incarnatione, tr. 1, di»p. 2, art. 1, acct. 2, qu. 3. § 2. Cfr. Migne Patrolog. Ut., tom. 80, col. 475 et aeqq., Epiat. 5 Honorii 2. ad Sergium; cfr etiam Labbe, concil. gen. vi, act. 13. i C EphtoU 1' nJ Sergium Cfr- Migne Patrolog. lat.» tom. 80, col. 472. Ephtcla I Hooril; cfr. etiam Labbe, concilium generate vi (Conatantinopolitanum in). act. 12.

119. — <OS. Gregorius in suis *Epist. lib. 6, indict. Id, cpist. 1-1*. ejusmodi adulterationem non de Constanlinopolitano, sed de Chalcedonensi concilio testatur.

b) Hic Honorii secretarius, uti habetur in disputatione S. Maximi contra Pyrrhum, idem

est qui et apologiam pro Honorio ad Constantinum Imperatorem, nomine Joannis IV' postea scripsit. Quod autem S. Alphonsus viro illi Anastasii nomen imposuit, inde videtur accidisse, quoti Joannis IV apologia inter Anastasii Bibliothecarii collectanea repentur.

gnantes voluntates, alteram camis, alteram spiritus, sed unam spiritus tantum ; in Christo enim caro non concupiscebat adversus spiritum: *Quia profecto* (en sua verba) *a divinitate assumpta est nostra natura, non culpa.- Nam lex alia in membris, aut voluntas diversa non fuit vel contraria Salvatori, quia super legem natus est humane conditionis.* Hinc prae-dictus Joannes scripsit: *Secundum hunc igitur modum jam dictus decessor noster, scripsisse dignoscitur, quia in Salvatore nostro duae voluntates contrariae, id est in membris ipsius, penitus non consistunt, quoniam nihil vitii traxit ex praevaricatione primi hominis.* Ita apud Natalem I, qui non dubitavit id confirmare, dicens quod Honorius in suis epistolis locutus est... mente catholica...; siquidem absolute duas voluntates Christi non negavit, sed voluntates pugnantes

Resp. T. Dato etiam quod Honorius vere errassct, ait Natalis, dicendum a fidei tramite illum non deviasse; sed non virtute, qua debuit, Monothelitis repugnasse, Et quamvis Natalis credat VI synodum vere Honorium damnassee; dicit tamen non damnassee ut haereticum sententia et pertinacia, sed ut fautorem haereticorum, ob patrociniũ ipsi impensum. Pro cujus probatione, affert epistolam Leonis II ad Constantinum Pogonatum pro confirmatione synodi, ubi Leo scripsit: *Anathematizamus novi erroris inventores, id est Theodorum ..., Cyrum..., Sergium, Pyrrhum., necnon et Honorium, qui... profana proditione immaculatam Jidem subvertere conatus est.* Et quamvis in canone VI synodi asseratur Honorius mentem Sergii in omnibus secutus, et impia dogmata confirmasse; hoc intelligendum, ait Natalis, non consentiendo, sed connivendo, seu silentium indicendo: haereticos enim dicit in eamdem impietatem tendisse, sed ipsos

pravi dogmatis assertionẽ, Honorium catholici dogmatis dissimulatione. Hinc infert quod, licet Honorius haereticus non fuerit, merito tamen damnatus fuit ob negligentiam in damnanda Monothelitarum haeresi. — Sic etiam sentit auctor anonymus in libro, cui titulus: *Gallia vindicata* ., respondens Ludovico Maimburgo: *Quis enim nescit, epistolas Honorii... privatas fuisse, non publicas nec dogmaticas, et in quibus tiiltit Honorius definivit, sed mentem tantum suam privatamque sententiam aperuit?* Concedit enim errare posse Pontifices ut homines, scriptis privatis respondendo, non autem ut magistros Ecclesiae, fideles docendo: *Cum... hoc privilegium* (addit) *iufallibilitatis in publicum Ecclesiae bonum vergat, noluit Deus illud personae, sed officio adnecti; et tunc solum praesto esse, cum pontificali officio fungeretur.*

120. – Objicitur V" quod S. Cyprianus fortiter restitit decreto Stephani Papae, et ad futurum concilium appellavit.

Sed respondetur Γ. Quod S. Martyr nunquam hoc dogma putavit spectare ad fidem, sed tantum ad disciplinam; dum ipsemet scripsit ad Jubaianum 3, in hac controversia quemlibet episcopum se gerere posse juxta suum arbitrium. Stephanas enim nunquam declaravit hoc esse de fide, sed tantum ad ipsum Cyprianum scripsit: *Si quis ergo a quacumque haeresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est.* Et quia Cyprianus putabat vetustam traditionem esse, ut baptizati ab haereticis iterum rebaptizarentur: ideo concilium generale expetivit, ut ex testimonio tot episcoporum praxis ecclesiarum, hujusque rei veritas innotesceret.

2". Praeterea, esto Cyprianus prius restiterit, tandem decreto se subjecit; ut testantur quamplurimi auctores, Cabassutius a), Baronius, Thomassinus ">, Ludo-

Labbe, condi. ,en vi, act. 6. — . Auctore Cani. Sfondralo, diH. 3. » 1, n 9. — . Epl«. 73. ad Jubalan.. n. S6. - SirpAox., Eplit. Cyprian, ad Pompelum. Cfr. S. Steph, décréter. Kntent .ub u «p. Mignc, Patrol, lat., torn 3, col 1010. II Haron.. Annal., ad ann. 258, η 51.

primo quidem Cabassutius, *Notitia eccles. coii cHiur. III saec., disp, quoad Uaptism. haereticor., »l. I,* scribit: . Ab ista culpa mox re-

vicus Bail; et alii apud Milante; et hoc absolute ex majorum testimoniis testatus est S. Hieronymus *).

Sed nolo hic multus esse, cum altius haec prima conclusio confirmabitur ex dicendis mox in secunda, ad quam nunc veniamus.

§ II. - *De Auctoritate Pontificis supra Concilium.*

121. – Praenotandum Γ. Hoc quod Papa sit supra concilium, non intelligendum de Papa dubio tempore schismatis, cum probabiliter dubitetur de legitima ejus electione: quia tunc quisque debet concilio subesse, sicut definivit concilium Constantiense I. Tunc enim generale concilium supremam potestatem immediate habet a Christo, sicut in tempore sedis vacantis, ut bene advertit S. Antoninus8.

Praenotandum IT. Idem valere respectu Pontificis haeretici manifesti et externi, non autem occulti aut mentalis. Quamvis alii rectius dicant, tunc nequaquam Papam a concilio, tamquam a suo superiore, auctoritate privari posse; sed immediate exspoliari a Christo, supposita conditione depositionis, prout ad id requisita.

Praenotandum IIIe. Quod concilium generale respectu Papae potest multipliciter intelligi. — Primo, cum concilium sine Papa consideratur: et tunc nullam concilium auctoritatem habet, nisi in casibus praedictis schismatis et haeresis; quia concilium est episcoporum congregatio, sub Papa uti capite constituta. — Secundo, quando in concilio praesidet Papa, ut caput a corpore (nempe ab episcoporum

Ludav, Dail, Sum. concillior, prov., saxe. tu. Judicium Sloph. PP. de condi. Cnrthag.: ut. . Milantit, Exercit. 19, tn prop. 29 Alex. VIII, v. f. — . Sew. 4 — . Paru 3. lit. 23, cap. 2, § 6. . Victor., RelecU 4, de Potestate Pupae et con-

sipuisse Africanos Patres prodit Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos ». At n. 2, addit: « Augustinus... dubitat, num Cyprianus suam tandem de baptismo haereticorum mutaverit sententiam ». — Thomassinus vero, in *Concit., dtss. 2, n. 14*, scribit: « Cypriani... collegas aliquando tandem sui poenituisse conatus. et ad antiquam Stephani majorumque ipsorum suorum consuetudinem revolutos fuisse ». De ipso S. Cypriano nihil dicit. * 'S 'Hieronymi verba non adeo clara sunt,

coetu) non divisum; vel quando concilium confirmatur a Papa; tunc nequit concilium intelligi esse supra Papam; nam alias, concilium nulla indigeret Papae auctoritate, vel alias Papa auctorizaret contra seipsum: quod nequit subsistere. — Tertio, cum concilium est congregatum a Papa, et Papa consideratur ut caput; et episcopi, ut corpus a capite divisum. In hoc sensu quaeritur an Papa sit supra concilium, vel e converso.

122. – Circa hoc quaesitum, *prima* haereticorum sententia est, quod concilium sit supra Papam; ut Calvinus et alii. — Huic autem sententiae adhaeserunt episcopi conciliabuli Basileensis cum Joanne Antiocheno; et tempore schismatis, Joannes Gersonius, de quo ait Victoria: *Ille doctor per omnia fuit infestus auctoritati Summorum Pontificum, et multos alios infecit suo veneno.* Et sic etiam tenere Almainus, Alliacensis et alii pauci illius temporis; quorum sententiam Fagnanus ait pro nihilo esse habendam, eo quod ex ambitione ortum habuit in concilio Basileensi, dum de eis fuit benemeritus Felix V antipapa, postquam Eugenium IV deposuerunt. Clerus autem Gallicanus declaravit, ut supra relatum est, decretum concilii Constantiensis de auctoritate synodi supra Papam, etiam extra schismatis tempus extendendum. — Differt tamen haec a sententia haereticorum, qui dicunt Papam non esse totius Ecclesiae caput, sed tantum Romanae; catholici vero dicunt Papam esse caput totius Ecclesiae, non autem in concilio congregatae et collective, sed divisive singularum ecclesiarum, ut se

cilii, propos 5. . Alinaht., de Auctoriu cedes, et concillior, ren., cap. 7. . Petr. de Alltaco, de Ecdcs. auctoritate, part. J. cap. 4, vers. *Secundo ad praedictam, - Fagnait., in cap, Significasti, de elect., n. 56 et 57*

quin dubium aliquod relinquunt: «Conatus est B. Cyprianus (ita ille in suo *Dialogo advers. Luciferian., n. 23*) contritos lacus lugere, nec bibere de aqua aliena; et idcirco haereticorum baptisma reprobans, ad Stephanum, tunc Romanae urbis episcopum..., super hac re Africanam synodum direxit; sed conatus ejus frustra fuit. Denique illi ipsi episcopi, qui rebaptizandos haereticos cum eo (Cypriano) statuerant, ad antiquam consuetudinem revoluti, novum emisere decretum ».

Jmw., IV. loc dI. — 1 Hfat ecde»,., wacc. vu, dI». 2, prop 3. I.f; po»i object. Nat. Alex , loc. dII ante object. . II, Ap NaUL Alex., loc. dI., ver. . Knpmdco. Cfr. Labte. Relit. m.» ad Constant. Pngonal., po»l concit cm vc - NilaI Alex., loc. dI., ver»- Honorii furra. Cfr.

120. - ' Cabassutius et Thomassinus, a Milanie alleu Ui uti refert S Alphonsus, non iia [*Tspicue loquuntur de ipso -S Cypriano; et

Hac relicoram wententia.

habet Generalis respectu ad monasteria religionis.

Aii* ««· t””1· Adest *secunda* sententia Glossae a), dicentis quod Papa sit supra concilium; tamen, ubi ipse sponte se subjiciat concilio, concilii sententiae teneatur parere. Hoc vero recte reprobant S. Antoninus b), Cajetanus, Bellarminus, etc.; quia, cum auctoritas pontificia sit de jure divino, non potest Papa ei renunciare, ut declaravit Bonifacius VIII ., dicens: *Suprema* [potestas] *a solo Deo, non ab homine, poterit judicari.* — Secus vero esset, si ageretur tantum de judicio discretivo (non autem coactivo), ut aliqui Papae fecerunt, dum accusati, causas suas in concilio discuti voluerunt.

ver* «en- ,erl ■ Tertia tamen sententia, cui subscribimus, tenet: Papam non dubium semper esse supra concilium generale, sive supra omnes ecclesias, etiam collective sumptas. Et hanc tuentur S. Thomas, S. Bonaventura, Alexander de Ales, S. Joannes a Capistrano, Bernardinus de Bustis, B. Augustinus Triumphus, Baronius, Bellarminus, Sfondratus, Pallavicinus, Emmanuel Schelstrate, Lupus, Cabassutius, Cajctanus, Gotti, et alii nostri r) auctores communiter. — Vide apud Milante ’.

Probât«r << scriptu- 123. - Probatur Γ. *Ex Scripturis.* — p cx Luca, xxii, 31, 32: *Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut trilicum: Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Observa,

quod Christus Dominus pro solo Petro rogavit, qui solus fratres confirmare debebat. Ergo, si fides Petri deficere potuisset, fratres non valuissent confirmari a Petro. — Falsum est nonnullorum Parisiensium commentum, qui hoc loco putant Christum orasse pro Ecclesia universali, sive pro Petro, ut totius Ecclesiae figuram gerente. Dominus enim designavit unam tantum personam: *Simon, Simon.* Et cum coepisset loqui in plurali: *Satanas expetivit vos, ut cribraret;* deinde mutavit loquendi formam: *Ego autem rogavi pro te.* Certe, si de tota Ecclesia locutus fuisset, multo rectius dixisset: rogavi pro vobis. Verba porro illa: *confirma fratres tuos,* manifeste revincunt, Christum non fuisse Ecclesiam allocutum: qui enim fingi possunt Ecclesiae universalis fratres? — Nec audiendi sunt qui docent Christum orasse hoc loco pro perseverantia Petri; laborant namque ad interpretanda in eo sensu posteriora illa verba: *confirma fratres tuos.* — Est itaque habenda textus expositio, ut privilegium Petro et successoribus ejus Christus impetraverit, ne aliquid contra fidem possent docere. Ita scripsit Agatho Papa, in epistola ad Constantinum Imperatorem, quae lecta est in VI synodo, et ibi ab omnibus probata: *Haec est... verae fidei regula* (verba epistolae), *quam... tenuit... Apostolica Christi Ecclesia, quae per Dei omnipotentis gratiam a tramite apostolicae traditionis nunquam errasse probabitur..., secundum ipsius Domini Salva-*

CajrtaH., de comparai, aactorlul. Vapac et concil., cap. 27, ad 3; el Apologia hoju» Tract., part. I, cap. 6. · Rillartnin., de Conditio- ci Eccle*, lib. 2. de Conciliis, ·actorit.. cap. 14 et 1B, — » Extrait. com., cap. Unam I, v. de majortut. cl obcd. S, 77ioii«, de Potent., qu. 10, art. 4, ad 13; et Opu<. 19, contra impugn, relig., cap. 4, v. f. - 5. Bonaw, in I. diet. Π. dub 6, init; ibid., artic. 3, qa. 2, ad 3; et de Ecclesiam. hierarch., pan 2, cap. 1, v. t. - Alex. dr Alet, Sam., pact. 3, qu. 10, membr.t 2 et 6, i. f. - <S. <l Cap., de Papae et con- dL Mector., pan 3 aecuruUe part princip.. n. 31 et seqq. el n. 95 - Bernard. a HuUii, Marial., part. 1, term. 3, part X · R. /iag. Triumph., de PoietlaL, Eccles., qu. 6,

art. 6. - Baron., ad ann. 992, n. 16, A3 et 56. - Bellann., loc. dt., cap. 17. Sfondrat., Regal. Micerdot., lib. 2, propos. et § < et seqq.; Gallia vindicat., dissert. 3, passim. · A7c. Pallavtc., Difesa del Pontif. rom., tom. 1. lib. 4, cap. 13 et 11. · SchtUtr., de Sensu et nuctorit. decrctor. Constanlien, concil., prael. ad lectorem; et diss. 2, cap. 1, art. 2; dit. 3, cap 2 et I. Lupus, de sXppellAlionib., cap. 19, pamlm; el cap. 30, v. i. · Cabassut., Notitia cedessinsL, XV vice, hislor. xynopx., num. 21. · Caye/aH., Opusc. de aactorit. Papae cl concil., cap. 6 et 7. - Gotti, Thcolog. dognut., tr. I. qu 3, dub. 5, § 2, n. 9. — · Exercil. 19, in propos. 29 Alexand. VIII, ven. Et rx hinc; et vers. Diserfc odvrrjm. - 5. A&atho, Cone, gener. VI, act. 4.

122 - Glossa, in can. *Nobis si incompetenter, caus. 2, qu. 7*, in v. *Aliena*, dicit tann: « Hie papa se subjicit aliorum judicio, quod lacere potest. .. non tamen cum possunt deponerequia et se ipsum potest deponere » b, S Antoninus non salts accurate citatur a Beltannino; ipse cnim, /xrr/. 2, lit 3, cap. II,

^10, tantum negat hunc casum accidisse pro Eugenio IV Cfr. etiam *Chronicon, part. 3, tit 22, cap. 10, § 4*, quod pariter lalso allegatur a Bellarmino. ‘ Id est ex ordine Praedicatorum, cujus sodalis erat Milante; et ex isto auctore lota hacc series allegationum desumpta esi.

toris divinam pollicitationem, quam suorum discipulorum principi... fatus est... Ego autem rogavi pro te... Consideret itaque vestra tranquilla clementia quoniam Dominus..., quifidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit; quod apostolicos Pontifices, meae exiguitatis praedecessores, confidenter fecisse semper, cunctis est cognitum. Ita elegantius S. Leo etiam monuit *: *In Petro ergo omnium fortitudo munitur..., ut firmitas, quae per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur.*

Probatur 2^a ex Actis Apostolorum, cap. xv, 7, ubi, concilio inter Apostolos inito, sic Petrus affatus est: *Virifratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum EvangeHi, et credere.* — Quibus verbis sat diserte Petrus significavit, Deum tantum ipsi et successoribus suis potestatem docendi gentes, quid deleant credere, tradidisse.

Probatur 3° ex Joanne xxi, 16 et 17: *Pasce agnos meos..., pasce oves meas.* — Hinc S. Cyprianus ait *Illi sunt Ecclesia plebs sacerdoti adunata, et pastori suo grex adhaerens.* Eusebius Emissenus a¹ dicit: *Prius agnos, deinde oves ei commisit; quia non solum pastorem, sed pastorum pastorem eum constituit.* S Bernardus addit²: *Habent illi sibi assignatos greges, singulis singulos: tibi universi crediti: uni unus.* Sic loquuntur Patres. — Pro bent autem adversarii, ubi in Scripturis habeatur, quod oves in concilio desinant esse oves subjectae suo pastori; immo, quod oves ibi in Pontificis pastorem commutentur. E contrario, in Scri-

ptura legitur, quod Pontifex fuit positus ut pastor non tantum ovium, sed totius ovilis, quando Christus pronuntiavit (Joan, x, 16): *Fiet unum ovile, et unus pastor.* — Nec obstat dicere, quod (Act. vin, 14), Apostoli miserint Petrum una cum Joanne in Samariam; nam non miserunt imperio, sed consilio tantum, prout rex a suis ministris dicitur etiam ad bellum missus.

124. — Probatur II°. *Ex conciliis.* — Et ^{Probiore conduis.} *Ex Nicaeno*, can. 18, ubi sancitur: *Omnes episcopi in gravioribus causis libere Apostolicam appellent Sedem, cujus dispositioni omnes majores causas antiqua Apostolorum auctoritas reservavit**). De quo canone Julius I memoratur; et Nicolaus I dicit, quod concilium sic non esset allocutum, nisi infallibilem in Pontifice agnovisset potestatem. — Rursusque habetur in can. 39 ejusdem Nicaenae synodi (ut apud Fagnanum 4): *Ille qui tenet sedem Romae, caput esi... omnium patriarcharum, quandoquidem ipse est primus sicut Petrus, ut quisit vicarius Christi Domini nostri super cunctos populos et cunctam Ecclesiam Christianam.* Si ergo Papa est supra Ecclesiam, necessario supra concilium erit, quod Ecclesiam repraesentat; ut Constantiensis synodus in relato decreto quartae sessionis expressit.

2°. Ex concilio *Chalcedonensi* habetur (ut legitur apud D. Thomam *): *Omnia ab eo (scilicet a Papa) definita teneantur tamquam a vicario apostolici throni b).* — Refert insuper Bellarminus c, ex actione 3^a ejusdem concilii, ibi damnatum fuisse Dioscorum, quia Romanum Pontificem ausit judicare et damnare, etiamsi hoc

¹ Serm. 4, de Natali iptiui, cap. 3. — Epbt. 69, ad Florent. Pupianum, n. 8. — ■ De Considerat., lib. 2, cap. 8, n. 15. — In cap, Significasti, de elect, num. 49. Cfr. Labbe,

tom. 2, col. 312, inter canones arabica. — Opoac. contra errores Graecor., cap. 32, v. t, ver». Qnod in cadetn fntcUate. — De concit et Eccles., lib. 2, cap. 17. vers. Praeterea ex.

123. — a) Textum hunc, qui olim Eusebio Emisseno (Scrm. in vigilia S. Petri) tribuebatur, recentiores Patrum collectores S. Brunoni Astensi, episcopo Signicensi, restituerunt; et reveni habetur in ejus *Commentario inJoan., part. 3, cap. 21, η. 55.* — Cfr. Migne, *Patrol. lat.*, tom. 165, col. 13 et seqq.

124. — a) Textus iste revera desumitur ex quadam S. Julii I epistola, sed supposition. Nihilominus doctrina ibi exposita plane consonat canoni 7 concilii Sardicensis. — Cfr. Mi-

gne, *Patrol. lat.*, torn. 8, col. 980; Labbe, tom. 2, col. 505, in secundam Julii epistolam. — Denique Nicolaus I. in suis ad Michaclem imperatorem litteris, (Nicolai I episL 86) alludit quidem ad praedictam Julii epistolam; infallibilitatem vero Romani Pontificis silentio praetermittit.

b) Ita quidem hic textus, tamquam ex concilio Chalcedonensi depromptus, a S. Thoma affertur; attamen non exstat in actis, quae ad nos pervenerunt, dicti concilii.

fecerit suffultus auctoritate synodi Ephe-
sinae generaliter congregatae. Ergo bene
arguit Bellarminus, si Dioscorus cum ge-
nerali concilio Papam non valuit judicare,
profecto infertur concilium non esse supra
Papam.

3. Ex concilio *Constantinopolitano IV*,
ubi sic habetur: *Neque nos satie novam
de illo iudicii sententiam ferimus, sed jam
olim a SS. Papa Nicolao pronuntiatam,
quam nequaquam possumus immutare*.
Et * *Itaque beatissimum Papam Nicolaum
tamquam organum Sancti Spiritus habentes,
etc.* — Ergo hoc concilium declaravit
sententiam Pontificis esse immutabilem.

4. Ex concilio *Constanticensi*, ubi (ut
refert Bellarminus) approbata fuit epistola
Martini V, in qua de haeresi suspectum
sic interrogare praecipiebatur: *Utrum credat
quod Papa... sit successor Beati Petri,
habeat supremam auctoritatem in Ecclesia
Dei?* At certe potestas suprema illa est
(recte arguit Bellarminus), qua nulla est
major, et cui nulla aequalis. — Deinde
habetur, quod idem concilium Constan-
tienze damnavit propositionem 37 Wiclefii,
quae dicebat: *Nec Papa est immediatus
et proximus vicarius Christi*. Si ergo Papa
est immediatus Christi vicarius, neces-
sario dicendus etiam superior concilio;
alias non immediatus, sed vix medius
vicarius Christi dici deberet.

5. Valde etiam nostram sententiam
confirmat concilium *Florentinum*, prout
relatum est supra in probatione primae
conclusionis, ubi Papa appellatur totius
Ecclesiae caput, doctor et pastor. — Caput
enim non pendet a membris, doctor non
instruitur a discipulis; pastor non regitur
ab ovibus.

6. Maxime autem urget concilium *La-
teranense V* sub Leone X, in quo decre-

« Textus genuinus est: Nos ergo non
novum aliquod vel recens iudicium iudicabi-
mus aut introducemus, sed vetus ex multo
tempore iudicatum quidem a sanctissimo et
beatissimo Papa Nicolao...; et non possumus

tum Basileensis conciliabuli fuit reproba-
tum, et solemniter recepta fuit constitutio
Leonis X *Pastor aeternus*, in qua perspi-
cuis verbis fuit declaratum: *Cum... solum
Romanum Pontificem... tamquam auctori-
tatem super omnia concilia habentem,
tam conciliorum indicendorum, transfe-
rendorum ac dissolvendorum, plenum ius
et potestatem habere, nedum ex S. Scri-
pturae testimonio, dictis SS. Patrum ac
aliorum Romanorum Pontificum,... sed
propria etiam eorumdem conciliorum con-
fessione, manifeste constet.* — Huic autem
expressae definitioni potestatis pontificiae
supra concilia, tria tantum ait Bellaminus
objici posse: *primum*, quod hoc concilium
non fuerit generale, quia episcopi nec ad
numerum centesimum pervenerunt. Sed
Bellarminus respondet hoc vix dici posse,
dum concilium legitime convocatum fuit,
omnibus patuit, et in eo verus Pontifex
praesedit; et ideo hoc concilium ut certe
legitimum et oecumenicum communiter
habetur, prout videre est apud Cabassu-
tium, Graveson, Baronium, Thomassi-
um JI, etc. — *Alterum*, quod concilium
non fuerit ab omnibus receptum; sed hoc
parum refert (addit Bellarminus), nam con-
stat conciliorum decreta approbatione po-
puli non indigere, cum non ab eo auctori-
tatem accipiant. Et, si decreta circa mo-
res aliquando per desuetudinem abrogari
valent, quia ex temporis diuturnitate prae-
sumitur ipse Pontifex in abrogationem
consentire; hoc tamen nequit esse in de-
cretis circa fidem, quae, postquam sunt
constituta, necessario immutabilia eva-
dunt.— *Quod vero* (subjungit Bellarminus)
*concilium hoc rem istam non definierit pro-
prie ut decretum fide catholica tenendum,
dubium est, et ideo non sunt proprie haereti-
ci, qui contrarium sentiunt, sed a (eme-*

tarm., loc. dt., ver», .trf hunc locum. Cabanut., No-
titia ccdesiaat., concit, gen. Lateran. V, num. L. Gra-
vewn, Ustor. eccles. saec. XVI, colloq. I. Baremiui, id
est SpQHffam, Contin. Baron., ad an. Iulii, num. 12
et vcaq. Beltarm., loc. dt.

transferri vel commoveri a paternis definitio-
nibus et legibus. Ita habetur apud Labbe,
tom. 10, col. 550, in dictum concilium, loc. cit
-C Apud I homxssinu in nihil de his habetur
quod setam.

ritate magna excusari non possunt. klem-
que tenent Ludovicus Bail et alii apud
Milante *
125. – ProblitUF III". Ex defillitOlliblls
Pontificum (quos ideo novalores ambitio-
nis temerilatisque arguunt). — Quamvis
enim non videtur probare definitio iudicis
illius, qui, an iudex sit in dubium revo-
catur; attamen negari non potest saltem
magnum pondus nostrae sententiae ad-
dere tot definitiones Pontificum, qui iuste
existimantur, quod non ita facile has
sanctiones emanassent, nisi in Eccle-
sia siit universe haec sententia esset re-
cepta.

Infallibilia autem esse Romani Ponti-
ficis decreta, definivit Anacletus, Gela-
sius, et praecipue Paschalis II, qui ita
decrevit: *Cum omnia concilia per Ro-
manae Ecclesiae auctoritatem... robur acce-
perint, et in eorum statutis, Romani Pon-
tificis patenter excipiatur auctoritas*. Boni-
facius VIII, dicens: *Porro siibesse Roma-
no Pontifici omnem humanam creaturam
declaramus..., definimus et pronuiciamus
omnino esse de necessitate salutis*. Leo IX,
scribens ad Leonem Acridanum, dixit:
*Petrus et sui successores liberum de omni
Ecclesia habent iudicium*. Idem declaravit
Innocentius I. Idem, Dionysius Papa.
Idem, Gregorius Magnus. — Has quidem
sanctiones, licet in causa propria, ut vo-
citant Galli, editas, Gersonio tamen et qui-
buscumque aliis auctoribus praeferendas
esse constat.

Et quod potestas Romani Pontificis sit
superior omni concilio, magis patet ex
irritatione canonis 28 concilii Chalcedo-
nensis, quam decrevit S. Leo papa, con-
tra privilegium primi loci post Romanum
Pontificem, delatum a Concido antistiti
Constantinopolitano adversus episcopum
Alexandrinum. Sic enim S. Pontifex scri-

Litil. Bail, Summ.I concillior., concil. Lateran. V i f.
— ExcretiL 19, in proponit. Alexand. VIII, per (une
autem tllrfem, — Cap. Siivilficatli I, de elect. — Extrav.
coin., cap. Uuam tauctam, de majorit. et obedient. S.
IX, Epist. 100, ad Leonem Acridanum, n. 32, v. f.
— Epist. 29, Episcopis Carthaginens. condi., n. I. —
1 Epist. 2, ad Severum (Cir. Migne, Patrol. lat., tom. 5.

125.- * Anacletus, can. *Sacrosancta 2,
dist. 22, cl Gdsius, can. Cuncta 17| cans.1),
qu.3, non quidem de infallibilitate, sed de su-*

psit ad Pulcheriam Augustam: *Consen-
siones vero episcoporum, sanctorum ca-
nonum apud Nicaeam conditorum regulis
repugnantes, unita nobiscum vestrae fidei
pietate, in irritum mittimus, et per au-
ctoritatem B. Petri Apostoli, generali
prorsus definitione cassamus* Si concilia
Pontifici superiora essent, quomodo S. Leo
hujus synodi canonem irritare potuisset?
— Hinc Nicolaus I, * ad ostendendum
omnes conciliorum sanctiones nullo ro-
bore pollere, nisi a Romano Pontifice fir-
mentur, sic scripsit de S. Leone, qui non
solum praefatum canonem Chalcedonen-
sem irritum fecit, sed etiam acta Ephe-
sini concilii rescidit, quamvis unanimi
consensu omnes Patres illa approbassem.
*Non ergo dicatis, non eguisse vos in causa
pietatis Romanae Ecclesiae, quae collecta
concilia sua auctoritate firmat... Unde
quaedam eorum, quia consensum Romani
Pontificis non habuerunt, valetudinem
perdiderunt. Quomodo non egeat quaeli-
bet synodus Romanae Sedis, quando in
Ephesino latrocinio, cunctis praesulibus.,
prolabeutibus, nisi magnus Leo..., divini-
tus excitatus, os aperiens totum orbem,
et ipsos quoque Augustos concuteret...,
religio catholica peintus corruisset?*

126. - Probatur demum ex ratione, quia
regimen monarchicum inter alia est opti-
mum, ut docet D. Thomas * his prae-
stantibus verbis: *Optimum... regimen mul-
titudinis est, ut regatur per imini.: pax
enim et unitas subditorum est finis re-
gentis. Unitatis autem congruentior causa
est unus, quam multi. Hinc est quod...
Dominiis* (Joann, x, 16) *dixit: [£7] fiet
unum ovile, et unus pastor.* — Calvinus do-
cuit, Christum non instituisse gubernium
monarchicum in Ecclesia; sed communi-
ter oppositum vere docent catholici cum
D. Cypriano. Et idem Gersonius seri-

col. 1A3, ubi notatur hanc epistolam adulteratam esae). —
* Epistolar. lib. S, indict. 13, epist. M. — Epist. 105,
ad Pulcheriam Augustam. cap. X — Epist. 86, ad Mi-
chad. Imperator., p. m. — Com. Gent., lib. 4, cap 76.
n. 3 et 4. Cahin., Institut., cap. 8, de Eide. n. 51, 124,
125, 126, 173 et 175. S. Cyprian., de Unit. Ecclev, n. 4;
epist. ad Jubaian., n. 7 et II.

prema Romani Pontificis auctoritate loquuntur.
Fatendum etiam est hos canones a Gratiano ex
falsi Isidori collectione esse depromptos

Probatur
ratione.

psit ->: *Haereticum esse qui contrarium tenet; nullam aliam politicam constituit iu Ecclesia Christus, praeter monar-chicam.*

Adde: Si regimen in Ecclesia non es-set monarchicum, non satis a Deo Eccle-siae bono provisum esset; nam, cum raro concilia conveniant, et raro convenire possint ob incommoda, dispendia, bella, raro etiam hoc regimen existeret. Et ideo D. Antoninus l dixit, Christum Dominum monarchiam in Ecclesia instituisse, Ponti-ficem vicarium sui constituendo. Quapro-pter pluries accidit, ut notat Bellarminus', Pontifices absolute haereses sine concilio damnas-se, ut Pelagii, Priscilliani, Jovi-niani, Vigilant» aliorumque multorum; quae, eo ipso quod a Papa damnatae fue-runt, a tota Christi Ecclesia pro veris haeresibus habitae sunt. — Hinc docet D. Thomas, quod auctoritatem quam con-cilia praescierunt, totam a pontificia au-ctoritate exhauriunt: et ideo a concilio ad Papam bene appellari potest, sed non a Papa ad concilium. S. Thomas · sic lo-quitur: *Sicut... posterior synodus pote-statem habet interpretandi symbolum a priore synodo conditum..., ita etiam Ro-manus Pontifex hoc sua auctoritate po-test: cujus auctoritate sola synodus con-gregari potest, et a quo sententia synodi confirmatur, et ad ipsum a synodo ap-pellatur.* Et ·: SS *Patres in conciliis con-gregati nihil statuere possunt, nisi aucto-ritate Romani Pontificis interveniente.* — Accedit S. Joannes a Capistrano, de Papa et concilio dicens: *Patet igitur expres-sissime, Papam supra concilium, et non concilium supra Papam, jurisdictionem plenariam in omnibus oblinere: et conci-lium, quantumlibet oeciimenicum..., Papae subjici, et cbedire teneri, a quo salus...*

· Fort. 3. tit. 22, cap. 2, \ 3, ver.. *Et in lautum.* — · De Roman. Pontif., lib. 4, cap. 3, i. vera. *Altorum.* — · De Potentia, qu. 10, art. 4, ad 13. — · Opusc. 19, contra impugn religion., cap 4, v. f. - \$. *Joan, a Ca-prior.*, d« Papae et Condi, auctorit., 3 part, secundae

126. - Textus genuinus Gersonii, *tr. de Statib. cccl., super statum Sumin. Pontif, consid l*, ita sonat: · Status papalis institutus est a Christi). , tamquam primatum habens monarchicum et regalem in ecclesiastica hie-rarchia, secundum quem statum unicum cl

fidelium post Christum pendet. Sanctus autem Antoninus & non abstinuit a decla-rando opinionem contrariam esse haere-ticam, his verbis: *Sed nec ad concilium generale a Papa appellari potest, quia Papa omni concilio superior est; nec robur habet quicquid agitur, nisi auctori-tate Romani Pontificis roboretur et con-firmetur. Sentire ergo quod ad conci-lium a Papa appellari possit, est hae-reticum.*

127. - Objiciunt adversarii Γ, et di-eunt: Si ergo Pontifex est supra concilia, haec inutilia sunt, et frustra ipsi Pontifi-ces toties, ut fidei quaestiones decerne-rentur, concilia indixerunt.

Sed responsio cuique patet. Non enim Pontifices concilia dicuntur convocasse, quia de fide controversias definire non va-lerent; sed hoc fecerunt, ut, rebus magis ad trutinam mandatis, haeretici validius convincerentur, et dogmata fidei, totius Ecclesiae iudicio examinata, statuerentur firmitus, ac facilius a fidelibus recipere-ntur. Et ideo (ut adversarii opponunt, sed immerito) plures Pontifices, post suas definitiones, concilia convocarunt: sed omnia quae in conciliis sunt unquam de-finita circa res fidei, a pontificia appro-batione auctoritatem exhausserunt, prout declaravit Lateranense ultimum, sessioe undecima, ubi sic habetur: *Consueverunt antiquorum conciliorum Patres pro co-rion, quae in suis conciliis gesta fuerunt, corroboratione, a Romano Pontifice sub-scriptionem approbationemque humiliter petere et obtinere, prout cx Nicaena et Ephesina ac Chalcedonensi hujusmodi, et sexta Constantinopolitana, et septima ea-dem Nicaena, et Romana sub Symmacho, synodis habitis, carumque gestis... manife-ste colligitur.*

partis principal., n. 96. — » **Part. 3, tit. 23, cap. 3, § 3,** vers. *Ex quarto.* · *Cancil. Latrran., Bull. Pastor ar-ternus*, p. m., apud Labbe, Collect. Concilior., tom. 19, col. %8. Cfr. Porrcct., tn fr- 2*, qu. 1, art 10, **append.**, post med.

supremum, ecclesia militans dicitur una sub Christo; quem statum quisquis impugnare vel diminuere, vel alicui ecclesiastico statui particulari coaequare praesumit, si hoc per-tinaciter faciat, haeticus est ». Quae profecto ad amussim summantur a S. Alphonso.

objici

ur

Objicitur*, correctio ad Exxiciuam pertinet.

Responde-ro.

128. - Objiciunt 11° textum Matth. xvm, 15, 17: *Si... peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe, eum... Quod si non au-dierit cos, dic Ecclesiae.* Ergo, dicunt, si correctio a Petro ad Ecclesiam est defe-renda, potestas suprema est in concilio, per Ecclesiam designato. Et confirmant cx verbis Innocentii IV *, qui Friderico II scripsit, se paratum esse de consilio con-cilii suam revocare sententiam.

Sed respondetur, quod Christus non dixerit Petro verba illa ut suo vicario, sed omnibus discipulis et fidelibus, prae-ceptum correptionis imponendo. Deinde per illa verba: *dic Ecclesiae*, non fuit de-signatum concilium (quod raro habetur), ut possit corrigere delinquentes; sed no-mine Ecclesiae intelliguntur superiores jurisdictionem habentes, ut docet Chry-sostomus a: *Dic Ecclesiae* (explicat), *prae-sulibus scilicet ac praesidentibus.* — Ad illud autem Innocentii respondet Bellar-minus @, posse intclligi de iudicio discre-tivo, non decisivo. Praeterquam quod ibi non agebatur de quaestione fidei decer-nenda, sed tantum de sententia punitio-nis moderanda, si id pro pace cum Impe-ratore, per Pontificem excommunicato, concilianda conveniens visum fuisset. — Hinc S. Irenaeus 4, loquens de Ecclesia Romana, ait: *Ad hanc enim Ecclesiam, propter potio-rem principalitatem, nccessc est omnem convenire ecclesiam (hoc est, cos qui sunt undique fideles), in qua sem-per ab his qui sunt undique, conservata est ca, quae est ab Apostolis traditio.*

· **Cap. Ad Apostolicat 2**, de «**entent, et re judic.**, in 6°. — · **Homil. 60** (at. 61) in **Matth.**, n. 2. — · **Dc Condi, et Ecde.**, lib. 2, de Concilior, auctorit., cap. 16. — · **Cent, haeres.**, lib. 3, cap. 3, n. 2. - S.'Izo, **Epist. 33** [*al.* 15], ad

129. - a) Haec S. Alphonsi responsio fusio-rem explicationem requirit. Milante igitur, in *Exerc. 19, ad prop. 29 Alex. VIII*, vers. *Nul-lum itidem*, negat tantum decretum istud Con-stantiense «conciliariler» latum fuisse; subdit ex Turcremata aliquibus dumtaxat Patribus obedientiac Joannis XXIII tribuendum esse; demum notat decretum istud ad materiam reformationis, non fidei pertinere. — rXpud Schelstrate vero, *Acta et Gesta Constant concil.*, ex duobus mss. codic. regest, § II, habetur quod post non modicam disceptatio-nem, « tandem divino Flamine inspirante, in

Objiciunt IIP. D. Leonem, Eutycheus haeresi damnata, iudicium illud passum esse denuo in synodo Chalcedonensi dis-cuti: ex quo inferunt, ipsum Pontificem sensisse suam definitionem sine concilio fallibilem esse.

Sed respondetur, quod S. Pontifex non ideo permisit synodum, quia suam sanctio-nem non censuerit irreformabilem, sed ut error pleniori iudicio concilii potuisset aboleri, et omnia exorta dissidia, juxta Imperatoris desiderium, hoc modo sedari. Hoc patet ex ejusdem S. Leonis epistola; patetque ex ejusdem synodi subsequent! decreto, ubi sancitum fuit: *Haec Patrum fides, haec Apostolorum fides... Anathema ei qui ita non credit. Petrus per Leonem ita locutus est.*

129. - Objiciunt IV° concilia Constan-tiense et Basileense. — De *Constantiensi*, duo decreta opponunt edita, unum in sessione quarta, quo dictum fuit: *Haec sancta synodus... Ecclesiam... repraesen-tans, potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet cujusque... dignitatis, etiamsi papalis existât, obedire tenetur iit his quae pertinent ad fidem, et extirpationem dicti schismatis, et reformationem generalem Ecclesiae Dei in capite et in membris.* Hoc decretum editum in sessione quarta, fuit postea confirmatum in sessione quinta.

Sed antequam ultra procedamus, circa decreta haec sciendum, ut referunt Mi-lante a», et Troila 5 ex Emmanuele Schel-strate a», quod sacrum cardinalium col-legium cum tribus nationibus (adversus

pseudoconc. Ephesin. Cfr. Labbe, Collect, concilior., tom. 4, col. 796 in marg.; et Mignc, Patrol, lau, tom. 54, col. 797, nota, l. f. · *CondJ. Chakidon.*, act. 2, vers. *Port lcdtonrm.* — · Theol. dogm., tr.7, art.7, §8, num. 58 (ita S. Alpbus).

unam sententiam convenerunt, quod tantum capitula infrascripta in dicta sessione [quarta] statuerentur. Fuit ergo dicta sessio, de con-sensu et voluntate domini regis et omnium do-minorum cardinalium in Constantia existen-tium, quatuor nationum et oratorum regum et principum, celebrata ». — Atvero. cum in hac sessione quarta decretum de superioritate con-cilii sancitum esset, postea altercatum fuisse, ajunt acta, *loc. cit.*, § 3, super correctione et emendatione capitulorum in praecedenti ses-sione statutorum: omnes tamen ad quintam sessionem celebrandam convenerunt, sed

Objici-tur; S Leo-nium Judi-cium conci-lio «ubjcdt.

Reepoude-tur.

Objidtur concilium Conitau-liente.

Repende-lor'

Germanicam) interfuerunt in sessione, tantum ob timorem Sigismundi Imperatoris, sine animo articulum definiendi: atque in scriptis Patres sunt protestati de nullitate sessionis hujus. Verba autem protestationis cardinalium et trium nationum, factae die 11 Septembris anno 1417, haec fuerunt: *Quod clerus et populus nonnullorum regnorum et provinciarum nondum solide et clare huic sacro concilio adhaeserintr.. propter rumores discordiarum,... quas in eodem concilio fieri audiunt; fides jam de eodem concilio dicitur vacillare, etc.* Ita apud Roncaglia *. — Insuper testatur card. Turrecremata *, quod *sicut apertissime patet ex gestis illius congregationis, decreta illa, si ita sint appellanda, facta sunt solum a Patribus aliquibus obedientiae Joannis XXIII.* Qui Patres tantum ad tertiam partem pertinebant; qua de re (asserit Milante³) concilium definitionem illam emanavit, cum nondum fuerit oecumenicum. Et ideo quisque videt, cujus roboris sit illud decre-

tum tam tumultuarie editum, saltem sine unanimi suffragio Patrum. Nam, ut scripsit idem Joannes XXIII duci Bituricae 4, non fuerunt data suffragia per singulos, uti oportebat; sed incongruenter statutum fuit, quamlibet nationem unum suffragium habere. Et hoc factum confirmat cardinalis Alliacensis *, qui in concilio adfuit; hocque dubium in illo proposuit, ne ipsius acta deinde in dubium de nullitate vocarentur. — Hinc praefatus card. Turrecremata e, qui etiam synodo interfuit, et Cajetanus † absolute asserunt, decreta illa nullius fuisse momenti, cum non intervenerit Ecclesia: prout etiam affirmavit Eugenius IV in Apologia contra Basileenses, affirmans: *Quod... ibi... actum est, universae Ecclesiae non debet adscribi*

130. — Praeterea, adhuc praefatis decretis admissis, respondent Bellarminus, Turrecremata, Spondanus et alii, quod decreta illa fuerunt pro Papa dubio, et tempore schismatis tunc grassantis, cum

* Animxdrv. ad Nata!. Alcxxod.. in decret. 4 et 5 concil. Constantien., § 5, ver». Diasensiones tvro. — • De Eccles., lib. 2, cap. 99, p. prine, — • Exercit. 19, in propout. 29 Alcxand. VIII, ver». Nullum itidem. — • Ap. Troli», loc. dL. n. 59 (Ita S. Alphon«u»). — • Dc Eccle. et Cardinal. Auctoritate, part. 1. cap. 4, — • De Eccle-

•ia, lib. 2, cap. 99, ver». Secundo et seqq. — • De Auctoritate Papae et Condi., tr. 1, cap. 8. - Bellarm., de Concil. et Eccles., lib. 2, de Concilior, nuctorit., cap. 19, v. f., ven. Rctpondeo dupliciter. - Turrecrem., loc. dL, ven. Primo. Spondan., Anna!, ad an. 1415, num. 21 et Sl.

« praemissa per dominos cardinales et oratores regis Franciae protestatione... secreta facta, quod propter scandalum evitandum, ad sessionem ibant, non animo consentiendi his, quae audiverant in ipsa statui debere... ». Quae quidem habita sunt mense Martio et Aprili 1415. — Protestatio autem cardinalium et trium nationum, quam exscribit S. Alphonsum, ad aliud spectat. Rex enim Romanorum cum natione Germanica consilium inierat, de electione Papae non agendi, nisi post absolutum reformationis negotium. Contra quod propositum cardinales cum tribus aliis nationibus, post sessionem 38, scii, die nona Septembris 1417, protestationem emisissent, quae quidem, die 11 Septembris, non obstante tumultu Germanorum aliorumque regi Romanorum adhaerentium, a cardinali Pisano in ecclesia Constantiensi lecta est. Cfr. Schelstratc, loc. cit., ex gestis mss., 5 3, et Comperni chronol., anno 1417, mense Sept. Error autem apud S. Alphonsum inde videtur irrepsisse, quod Roncaglia, ad labefactandam auctoritatem decretorum 4.* et sessionis, asserit dissensiones et metum in concilio non defuisse; quod ipse ex hac protestatione colligit.

b) Haec sane reperiuntur in informationibus Papae, quas ipse Joannes XXIII cum litteris suis duci Aurelianensi miserat, ut videre est ap. Labbe, in Append. concil. Constantien., docum. VII. Quorum tamen mentionem facere videtur Pontifex, ad ducem Bituricae, de gestis concilii scribens: «Quaedam praemissa tangentia (sic ille), sub quodam brevi compendio mittemus ». Labbe, ibid., doc. V. Ex quibus colligere licet eadem ad Bituricae ducem misisse, quae ad Aurelianensem miserat; et Schelstratc, Tract, de sensu et auctorit. decretor, Constantien, concil., diss. 2, cap. 2, asserit papam eadem ad ducem Bituricum scripsisse, et dicit has litteras reperiri Parisiis in duobus mss. codicibus Victorinis.

*l Verba haec, quae ex Schelstratc, Op. at., diss. 2, cap. 3, deprompta sunt, etsi textum Apologiac genuinum non exhibent, attamen verum ejusdem sensum praescierunt, Kesp. ad 1 art., n. 2 ct seqq. ct ad 2 art., n. 1. Titulus hujus Apologiac est: *Apologia Eugenii papae IV, sive de summi Pontificis et generalis concilii potestate, ad Basileensium oratorem, in Florentina synodo, responsio viva voce exhibita, per Joannem*

inter tres Pontifices tunc constitutos, Piusque pontificiam dignitatem sibi vindicabat; sed ii omnes a concilio fuerunt depositi, et Martinus V eodem tempore a cardinalibus Pontifex legitime creatus. Et hoc bene constat ex ipsius concilii verbis, ut supra relatis: *Cui quilibet... obedire tenetur in his quae pertinent ad fidem et extirpationem dicti schismatis.*

Nec officiunt verba subsequencia: *Et reformationem generalem Ecclesiae Dei in capite et in membris.* — Nam primo respondet Troila, ex doctissimo Emanuele Schelstrate¹, quod praedicta ultima verba fuerunt a Basileensibus adulterata in secundum decreto, ubi eadem verba primi decreti identice leguntur repetita, additis illis: *et reformationem, etc.* — Deinde respondetur, quod decreta illa loquebantur in subjecta materia, scilicet in casu Papae dubii, in quo (ut notatum est in praemissis) suprema potestas est in concilio, tam quoad materias fidei, quam quoad definiendum quis sit verus Pontifex; tunc enim quisque definitioni concilii subjici debet. Tunc autem temporis in dubium revocabatur, quis esset verus Pontifex: et quamvis legitimus Pontifex esset Joannes XXIII, ut aliqui contendunt, attamen hoc ubique non constabat; quapropter, ut habetur ex historiis (apud Suarez²), Joannes, ad Ecclesiae pacem firmandam, sponte pontificatum resignavit.

Idem confirmatur ex declaratione ejusdem synodi Constantiensis, in sessione quinta, ubi dictum fuit: *Item declarat, quod quicumque... qui mandatis... hujus sanctae synodi, et cujuscumque alterius concilii generalis legitime congregati super praemissis, seu ad ea pertinentibus factis vel faciendis, obedire contumaciter contempserit, etc.* Ex quibus verbis sat patet, synodum locutam esse tantum de

conciliis, quae celebranda fuerint *super praemissis, etc.* Quae autem erant illa praemissa, nisi schisma sopiendum, Pontificesque dubii deponendi? Haec enim fuit vera causa hujus synodi celebrandae, nempe eventus Papae dubii. — Caeterum, in congregatione habita die 11 Septembris anno 1417, communiter decisum fuit, quod *Papa electus ligari non poterat.* Si igitur est certum, Papam non posse ligari legibus concilii; certum est etiam, concilium non esse supra Papam, nec a Papa appellari posse ad concilium.

131. — Nec obstat quod objicit Jueninus³, scilicet, Martinum V (ut in ultima sessione concilii legitur) per advocatum consistorialem haec denuntiari jussisse: Se omnia et singula, determinata in materiis fidei per concilium Constantiense conciliariter, tenere velle, ipsaque sic conciliariter facta probare, et non aliter nec alio modo. Ergo (dicunt) etiam Martinus confirmant decreta quartae et quintae sessionis. — Nam respondetur G. Per illa verba: *in materiis fidei*, Martinus tantum comprehendere voluit decreta adversus Wicleflum et alios haereticos in concilio damnatos, non vero decreta de superioritate concilii. Haec enim decreta non ad fidem, sed ad reformationem tantum spectabant, ut ipsi Patres dicebant: *ad reformationem generalem Ecclesiae Dei in capite et in membris.* Ergo decreta illa minime confirmare voluit Martinus. — Resp. T. Decreta illa Pontifex non solum non approbavit, sed expresse reprobant. Cum enim a concilio damnatus fuisset ut haereticus quidam libellus, a Joanne Falkenberg editus contra regem et nationem Poloniae, Martinus obstitit, declaravitque hanc non esse fidei causam. Et ex hoc, cum Poloni ad futurum concilium a Martino appellassent, Pontifex constitu-

probam
coftaI,em

¹ Troila, loc. cit., η M (Iu S. Alphonse.) — 1 Tract, de sensu et nuctorit. decretor. conc. Constantien., di. 1, cap. 1, — Deien., cathoi. fidei, lib. 3, cap. 18, num. 6, v. *Ad objectionem.* — Concil. Constant., Coogreg. 11 Scpl., apud

Schelstratc. Acta cl Gesta. Ex gestis msa. § 4, Cfr. Labbe, tom. 16, col. 695. — Institui, theol., PrNegom., di. 4, qu. 3, cap. 2, art. 16, i 4, v. *Prob. 3.* — Martin. V, Acta et Geeta cooc. Constant., tess. 45.

a Turrecremata, Dominicanum, tunc sacri Apostolici palatii magistrum, ac postea sancti Xysti presbyterum cardinalem. Habita est anno 1439; typis edita fuit Venedis in 4e, anno 1563, opera P. Camilli Campegii,

theologi Papicensis; cl reperitur apud Labbe, torn. 18, i. f., col. 1427 et seqq. et apud Hardouin, Acta conciliorum, torn. 9, col. 1236 et sequentibus, ad Florentinum concilium appendix nova.

tionem edidit, in qua dixit: *Nulli fas est a supremo iudice, videlicet Apostolica Sede, seu Romano Pontifice, Jesu Christi vicario in terris, appellare, aut illius iudicium in causis fidei (quae tamquam majores ad ipsum et Sedem Apostolicam deferendae sunt) declinare.* Hujus constitutionis meminit Joannes Gersonius I, et hujus causa edidit tractatum: *An liceat a Pontifice appellare? a)*

132. " Accessit inde synodus Basileensis, quae non solum decretum Constantiensis confirmavit, sed etiam concilium supra Papam indubium esse definivit: proposuitque, tamquam credendas de fide, sequentes tres impias propositiones:

L Veritas de potestate concilii generalis, universalem Ecclesiam repraesentantis, supra Papam et quemlibet alterum, declarata per Constantiense, et hoc Basileense, generalia concilia, est veritas fidei catholicae.

II. Veritas haec, quod Papa concilium generale, universalem Ecclesiam repraesentans, actu legitime congregatum super declaratis in praefata veritate aut aliquo eorum, sine ejus consensu, nullatenus auctoritative potest dissolvere, aut ad aliud tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre, est veritas fidei catholicae.

III. Veritatibus duabus praedictis pertinaciter repugnans, est censendus haereticus.

' TracL An liceat in causis a SS. Pontifici appellare. · Concil. Batiken., « eas. 33, v. f. — ' Continual, annal. Ba-

Tandem, usque adeo Basileensium antistitum audacia pertransiit, ut, postquam Eugenius concilium Ferrariam transtulit, ausi fuerint ipsum a sede papali deponere, et haereticum declarare, ac Amadeum, Sabaudiae ducem, in ejus locum sufficere, nomine Felicis; reclamantibus tamen, et a concilio recedentibus fere cunctis episcopis, ut testantur D. Antoninus a) et Spondanus a, qui de hac iniqua depositione sic scripsit: *Crescente dissensione, adeo diminutus est eorum numerus, ut, cum iudicium in Eugenium intentarent, vix triginta adfuerint, et in ejus depositione septem tantum episcopi.* Adeo ut ipse Felix, postea suae electionis nullitatem agnoscens, ab omni jure ad papatum se abdicaverit, et Nicolao V, Eugenii successori, obediuntiam humiliter praestiterit.

133. - Ludovicus Dupinus, quem secuti sunt aliqui alii ex Gallis, hoc Basileense conventiculum oecumenicum synodum non erubuit appellare, dicens ipsam legitime a Martino V fuisse indictam, ab Eugenio autem IV ut legitimam confirmatam, et demum a Nicolao V in omnibus approbatam αΛ — Ad horum falsissimas suppositiones refellendas, longa utique ac integra dissertatio requireretur; sed ne nimis a meo proposito recedam, breviter respondeo, et dico, quod hujusmodi Basileensis conventus nullo modo generalis concilii

IUMktnic
non est <x
cumenicio

131 - Exhibita quidem fuit petitio, ut libellus iste in publica sessione damnaretur; sed ab ipso concilio revera damnatus non fuit; etenim, · cum (ita Acta, Scss. 45, ap. Schelstrate) nonnulli alii multum dicerent et tumultum facerent, imposito omnibus silentio, dixit [Papa], respondendo ad praedicta, quod omnia et singula, determinata, conclusa et decreta in materiis fidei per praesens sacrum generale concilium Constantiense conciliariter, tenere et inviolabiliter observare volebat, et nunquam contravenire quoquo modo, ipsaque sic conciliariter factae approbat et ratifient, et non aliter nec alio modo. — Et illud item fecit dici per organum Ven. et circumspecti viri Dfii Augustini de Pisis, fiscalis et sacri conditorialis advocati · Cum nihilominus unus ex Polonis legatis rem proponere vellet, « fuit sibi... impositum silen-

tium sub poena excommunicationis ».— Constitutio autem quam meminit Gersonius, etsi ejusdem negotii occasione lata, antiquior tamen est sessione quadragesima quinta; promulgata enim fuit in consistorio generali, celebrato Constantiae sexto idus, seu die 2 Martii, cum scilicet Martinus primum rescivisset Polonis in animo esse ad futurum concilium appellare. Sessio autem 45 habita est die 22 Aprilis 1418. Cir Schelstrate, *Compend. chronolog.*, anno 1418, mense Februario, Martio et Aprili.

132. - <US. Antoninus id non habet in sua *Iustor*, part. 3, tit. 22, cap. 10, § 4; neque alibi, quod reperire potuerim.

133 - <u Ludovicus Dupin de concilii convocatione silet, habet tamen quae S. Alphonsus de confirmatione et approbatione ejusdem concilii ipsi tribuit. Vide op. *De antiqua cccles. disciplina*, diss. 5, cap. I, §6.

nomen meretur; et hoc ex ipsius gestis, de quibus dubitari non potest, aperte constat.

Primo, quia numerus episcoporum fuit in eo tam exiguus, ut nulla ratione potuerit unquam universalem Ecclesiam repraesentare. — In sessione enim secunda et tertia, in quibus praefatae definitiones editae fuerunt, septem vel octo tantum episcopi adfuerunt; idque habetur ex responso ipsius synodi, dato 6 idus Novembris 1440, ubi legitur: *Cum tempore primae dissolutionis praetensae, paucipraelati essent in concilio, non numerum quatuordecim excedentes, neque medietas numeri omnium suppositorum in concilio haberetur, quae praemissis actibus interfuit, etc.* Et licet, aucto deinde antistitum numero, in sessione decima octava fuerint decreta secundae sessionis renovata; refert tamen cardinalis Turrecremata¹ quod in illa sessione decima octava non omnes consenserunt; sed plures protestati sunt, alii vero consensum praestiterunt, vel ut privatae personae, vel potius violenter; alii tandem noluerunt intervenire, cum decreta ederentur non per solos episcopos, ut opus erat, sed *cum multitudine populi parvipretii et nullius auctoritatis*. — Quod confirmatur ex oratione cardinalis Arelatensis (quae legitur apud Aeneam Silvium⁸): qui, cum esset praecipuus promotor praestantiae concilii supra Papam, ibi fortiter conquestus fuit de hoc praelatorum dissensu; et ideo praefata decreta inferioris potius cleri suffragiis, quam ipsorum, adseripsit, dicens: *Opus Dei hac vice fuisse autumo, ut inferiores ad decidendum reciperentur*. Et praedictus Aeneas Silvius, in oratione habita anno 1452 adversus Austriales (ut fert Ludovicus Muratorius³) de relatis decretis loquens, dixit: *Inter episcopos... vidimus in Basilea coquos et stabularios, orbis negotia judicantes*.

Secundo nequit concilium Basileense nuncupari oecumenicum, quia ibi non

adfuerunt legati pontificii, ut oportebat. — Quomodo enim concilium dici potest oecumenicum, ubi caput suum deest, quando existit Papa certus? S. Thomas⁴ docet: *Sancti... Patres in conciliis congregati nihil statuere possunt, nisi auctoritate Romani Pontificis interveniente*. Et Glossa⁴ ait: *Universale (concilium) est, quod a Papa vel ejus legato cum omnibus episcopis statuitur*. Hinc Nicolaus II ita scripsit: *In universalibus synodis, quid ratum..., nisi quod sedes B. Petri probavit, ut ipsi scitis, habetur? Sicut e contrario, quod ipsa sola reprobavit, hoc solummodo consistat hactenus reprobatum*. — Si igitur loquimur de sessione secunda, ut supra habita 14 kalendas Martii anno 1432, habetur ex Act. mss.¹, quod cardinalis Julianus, tunc temporis Sanctae Sedis legatus, jam antea die 8 Februarii, se praesidentia concilii exoneravit. Adde, quod Eugenius post primam sessionem jam concilium revocaverat; ut refert Didacus Payva, et Alexander¹. Ita pariter in sessione decima octava legati pontificii defuerunt: nam alii abfuerunt; alii autem, non ut legati, sed ut privatae personae subscripserunt, ut supra diximus, et ostendit Roncaglia¹.

Tertio praeterea scitur, suffragia data in praefata synodo minime fuisse libera, ut refert cardinalis Turrecremata; et ut asseruit Eugenius in sua bulla ad archiepiscopum Coloniensem, edita 3 idus Februarii anno 1431¹⁰, dicens: *Plerique... accedere sunt coacti, in quibus nec vis nec auctoritas concilii generalis consistit, quorum... deliberationes minime liberae sunt, cum ab eorum qui compulerunt voluntate dependeant*. Quapropter S. Antoninus¹¹ vocavit hanc Basileensem synodum conciliabulum viribus cassum, et synagogam Satanae daemonumque cavernam. S. Joannes de Capistrano¹¹ appellavit illam synodum profanam, excommunicatam, et basilicorum speluncam. Episcopus Meldensis,

¹ Sum. de Eccl. lib. 2, cap. 100, Apologia Eugenii PP. IV, re>p. ad 2 ari., n. 19. — De gesti* Batiſcen. concil., lib. I, Oratio /Xrclaten. ad ver». Panormiun. v. m. — Anecdoui latina, torn. 2, pag. 162. (Habita eſt haec oratio Viennae, anno 1402). — Opaac. 19, contra impugn. religion., cap. 4, v. f. — In dht. 17 tituL. v. GcurrnUa concilia. — Kplst 7, ad Michael. Imperator., v. f. ver». Γημιν cl diet — Ap. Roncaglia, Animadv. ad Natxl

Alei., *aec. xv, dis*. 8. i f., animndv. § I, ver*. Hic antcin. — Payru, Defensio Trident, tided, hb. 1. — Saec. xv et XVI, dix*. 8. art. 3. n. I. — Animodv. ad Natxl. Alex., aniraadv. in Concil. Basileense, § 1. — Turretr., loci* cit. — * A|ud Labbe, append. 1 Condi. Ba»dcen*, docum. 48. tom. xv», col. 727. — Ilistor., part. 3, tit. 22. cap. 10. i I. — De Papac ec concil. Auctoritate, 3 part. 2. part. principal.» n. 68.

legatus Caroli VII ad Eugenium, (apud Raynaldum *) nuncupavit vesanam. Concilium Florentinum² damnavit declarationes Basileenses, tamquam impias et scandalosas. Concilium demum Lateranense V ut legitur in bulla Leonis X, edita praefato concilio approbante, synodum Basileensem conciliabulum schismaticum, seditiosum et nullius auctoritatis agnovit. — Quis ergo modo concilium illud legitimum dicet, quod temerarii, profani et diabolici grande nomen promeruit? Postquam igitur Eugenius Basileensem synodum revocavit, prorsus quidem illegitima ipsa evasit.

Ditalutio
et reprobato
conditi.

Nec obstat, quod Eugenius deinde dissolutionem illius revocasset, ut adversarii objiciunt. Nam refert card. Turrecremata³, hanc revocationem ab Eugenio metu extortam fuisse, et ipsius constitutionem revocationis quodammodo ipso nesciente fuisse publicatam. Scripsit enim S. Athanasius *Nec esse censendam ejus sententiam, quam minae et terrores extorserant; sed eam quam protulit, cum liberos haberet affectus.* — At, dato quod Eugenius liberime dissolutionem concilii revocasset; ipse tamen, ut patet ex ejusdem epistolis⁴, expresse declaravit, decisiones tantum ad

extirpandam haeresim, et pacem inter principes statuendam editas, non autem adversus pontificiam potestatem pertinentes, confirmasse. — Atque in ipsa constitutione revocationis *Dudunt*, duas conditiones apposuit: unam, ut legati ab eo deputati, *ad concilii praesidentium cum effectu admitterentur*; alteram, ut expressit: *Ut omnia et singula contra auctoritatem nostram facta, prius omnino tollantur* ^d. Sed patres Basileenses neutrum implevere: neque enim decreta abstulerunt, neque legatos in sessione decima septima admiserunt, nisi exutos omni jurisdictione coactiva, contra Eugenii intentionem. Imo, nec etiam legatorum assensum in sessione decima octava, ubi decretum de praeeminentia concilii fuit renovatum, curaverunt obtinere: nam testatur card. Turrecremata ^d, quod in dicta sessione decima octava praesidentes Pontificis *non consenserunt, imo contradixerunt et protestati sunt... Licet aliqui eorum, non ut praesidentes, sed ut particulares personae, quasi violenter, cum aliter non reciperentur ad praesidentium, in renovatione illa consenserint.*

Deinde, cum ipsi Basileenses patres instanter postmodum ab Eugenio appro-

* Anna), ad tn. IUI, n.9. — Sessio prid. non. Septembrii 1139: Bull 3foyw< — Sum. de Eccl. dev., lib. 4, cap. 10. — Balla Patioralit cura, kal. Julii 1133. Regit. Vatic. 372, fol. 212. Cfr. N. Urtene, Veterum scriptorum et monumentorum ampUn. collect., tom. H, Acta varia ad Cuncd. Batil, BulU Ad tacratu Pitri ttein, 16 kal.

Mart. 1432; Regest. Vat. 372. fol. 167. et Rege«t. Vat. 359, fol. 67. Cfr. Uibbc Concit. Bailecn. Append. I, dooim. '4: Eptst. ad Frinchcum Fotcorl, Venettarum ducem, 13 kal. Mart. an. 2., Regeit. Vat. 339. fol. 70. — Conr. Bail!, Labbe, tom. 17, col. 301. Item Mm. Baaleen. Univer»,., Cod. A. nt. 41, fol. 39 ». — » Apologia Eugenii IV, ro»p. ad 2 art., n. 19.

Bulla *Pasfor aeternus*, in sessione XI concilii Lateranensis promulgata et acceptata, de Basileensibus decretis asserit quod * a Basileensi conciliabulo, seu potius conventicula, quae, praesertim post hujusmodi translationem, concilium amplius appellari non merebatur, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere potuerint.

Textus iste reveni est Bellarmini, de Rom. Pontif., lib. 4, cap. 9, Athanasium commentantis; assertionem tamen hic relatam S. Athanasius aperte significat in sua *Histor. Arinnor. ad monachos, n. 41*, scribens de Liberto: « Liberius, extorris (actus, post biennium denique tractus est, minisque mortis perterritus subscripsit Verum ea ipsa re comprobatur cum violentia eorum, tum Libcrii in hac restm illam odium, ejusque pro Athanasio suffragium, quamdiu scilicet libere arbitrioque suo agere licuit. Nam quae tormen-

torum vi praeter priorem sententiam eliciuntur, ea non reformidantium, sed vexantium sunt placita ».

¶ Conditiones istae habentur in constitutione *Dudum*, data kal. Augusti 1433, apud Labbe in Append. I cone. Basileensis, sub n. 57 (torn. 17, col. 742) et apud Hardouin, append. concil. Basileensis, sub n. 38 (torn. 8, col. 1587). Fatendum tamen est hanc constitutionem desiderari in actis concilii, ibique aliam reperiri bullam *Dudum*, datam 18 kal. Januarii 1433, sed in qua praefatae conditiones desunt. Habentur autem in bulla *Deus novit*, quam Eugenius per constitutionem *Dudum* reprobavit; quin immo negavit a ac aut de scitu suo unquam emanasse. Et prolecto concilium, in sessione sexta et decima, post diligentem inspectionem, Eugenii litteras « approbat, acceptat et admittit, ratasque habet et gratas », ut in actis habetur; quod sane non contigisset,

bationem decretorum suorum petissent, illam nunquam Eugenius concedere voluit; ut ipse Eugenius in concilio Florentino declaravit, inquiens: *Nos quidem... progressum concilii approbavimus,.... uou tamen approbamus ejus decreta*. Et cum rex Romanus ac imperii electores instas* sent pro decretorum confirmatione, Eugenius, scribens ad legatos suos in Germania, quamvis concilia tum Constantiense, tum Basileense in sua epistola fassus sit venerari, verumtamen ibi expresse protestatus est ea suscipere, *absque tamen praejudicio juris, dignitatis et praeeminentiae S. Sedis Apostolicae, ac potestatis sibi et in eadem canonice sedentibus concessae*. — Atque in synodo Florentina, ad proscribendas propositiones concilii Basileensis, concilium Pontifici praeferentes, constitutionem edidit Moyses J, in qua habetur: *Ipsasque propositiones..., juxta pravum ipsorum Basileensium intellectum, quem facta demonstrant, veluti S. Scripturae et SS. Patrum, et ipsius Constantiensis concilii sensui contrarium..., tamquam impias et scandalosas, necnon in manifestam Ecclesiae Dei scissuram... tendentes, ipso sacro approbante concilio, damnamus et reprobamus*. Vide hic autem quam futilis sit verborum istorum ingeniosa interpretatio Natalis Alexandri, dicentis quod ideo Eugenius propositiones illas damnavit, quia haeresis nota inurebantur qui adversus eas sentiebant. Nam ad istius commenti insubsistentiam probandam, sufficit verba relatae bullae relegere; quibus clare patet, noluisse quidem Pontificem ab haeresi tutari solum qui contra concilium sentiebant, sed expresse damnare voluisse et reprobare *tamquam impias et scandalosas*,

nec non in manifestam Ecclesiae Dei scissuram tendentes propositiones illas, *juxta* (nola) *pravum ipsorum Basileensium intellectum*, qui asserebant concilium praestare Pontifici etiam certo. Et hujusmodi intellectum, quem facta demonstrabant (cum patres Basileenses Eugenium monuerint, citari, etc.), utique Pontifex improbavit.

Instant adversarii, et ajunt praefatam constitutionem Moyses postmodum abolitam fuisse a Nicolao V. — Sed revera in litteris Nicolai (ut videre est apud ipsum Natalem) nihil aliud reperitur, quam confirmatio possessionum et collationum beneficiorum, quas fecerant Basileenses; nulla penitus ficta mentione potestatis praetensae concilii supra Papam *4

134. - Instat ultimo pro superioritate concilii Ludovicus Maimburgus, objiciens eosdem Pontifices aliquando conciliorum superioritatem supra Papam fuisse confessos. — Et opponit factum Siricii, qui ab aliquibus episcopis requisitus super errore Bonosi, nempe, quod B. V. Maria alios post Jesum filios suscepisset; respondit, super hanc controversiam se non posse judicare, cum ejus judicium concilio Capuensi commissum fuisset. — Sed respondetur quod hoc argumentum probaret nimis; nam hoc modo, Papa non solum generali concilio inferior esset, sed etiam provinciali, quale erat Capuense. — Respond. 2° quod haec verba falso Siricio apponuntur; cum tantum in epistola 79 Ambrosii reperiantur. — Resp. 3° quod, dato etiam quod sint Siricii, Siricius ibi non declaravit se synodo inferiorem; sed significavit dedignari, sua auctoritate ex declaratione illius concilii, causam judi-

Quo vñw
proba.em

osiici-
f",
conc'l.

* Ap. Turrecrum., Sum de Eccl., lib. 2, cap. 100. — Condi. Florent., part. 3, Eugenii IV constitut. Xat. Alex., Hint. MCC. xv et xvi, dñs. art. 4, n. 15. Affirm-

tourg, Histoire... de l'Eglise de Rome, chap. II et 25. 5. Ambras., Epist. Ur. di. I, pon. epi. t. 36 (i/. 79) n. 2. ap. Migne, Patrol. Ut., torn. 16. col. 1172.

si Eugenius praelatas condiciones suis litteris inseruisset. Cfr. Labbe, tom. cil., ad sess. 16; cfr. etiam Mss. Basileen. Universit, cod. A. ni, π, fol. si et èeqq

f) Etsi verum est Papam Nicolaum V, per suas litteras Tanto nos, 15 kal. Februar. (18 Januar.) 1448 datas, possessiones et beneficiorum collationes a Basilcensibus tactas confirmasse, neque ullam potestatis concilii supra Papam

mentionem fecisse; fatendum nihilominus est, per eandem Nicolai epistolam cassari et annullari quascumque Eugenii IV contra concilium Basileense epistolas, <1st datae forent cum expressione et approbatione Florentini concilii, ut videre est apud Natal Alexandrum Histor, cedes, save X V d X 17, dist. X, art. 4, num. 15. Cfr. etiam Labbe, torn. 19, col. 49.

care. Et patet ex verbis, ibi: *Nos, quasi ex synodi auctoritate, judicare non convenit.* Vide Troila '.

Opponit^{2°} Maimburgus testimonium Silvestri II, quod *si Romanus episcopus... Ecclesiam non audierit..., est habendus sicut ethnicus.* — Respondetur, illud testimonium non fuisse Silvestri; sed Gerberti monachi, qui (ut referunt Baronius * et Spondanus †), dum fuisset illegitime assumptus ad Rhemensem archiepiscopatum, Amulpho injuste deposito, et tunc contenderet sui confirmationem, non obstante dissensu Pontificis, Segwino metropolitano verba illa scripsit. Sed postmodum idem Gerbertus, cum favore Othonis Imperatoris ad Pontificatum assumptus esset, ipsemet Amulphum in suam Rhemensem ecclesiam restituit.

Opponit 3° Maimburgus confessionem Pii II, qui in sua bulla retractationis factus est, ipsum antea in synodo Basileensi antiquam sententiam de superioritate concilii tutatum fuisse. Ergo, arguit Maimburgus, haec est antiqua sententia. — Sed respondetur, opus esse legere bullam praefatam (apud Troilam⁴); et ibi patenter quisque intelliget, quo sensu Pius asseruit sententiam illam *antiquam*; antiquam, quia ipse prius, cum non esset Pontifex (tunc temporis dictus Aeneas Piccolominus), pro superioritate concilii contenderat; sed postea, veritate perspecta, adhuc ante Pontificatus adeptionem se retractavit, ut patet ex epistola ab ipso ad Eugenium IV missa“λ Hinc cernitur, quam fraudulenter miser Maimburgus gestis verbisque utatur.

LabeUetan
taie· con
trMruc
135. - Adversarii pro eorum opinione stare dicunt cardinales Cusanum et Aliliacensem, item Gersonium, Almaintim, Adrianum VI, Panormitanum, Alphon-

* Loc. cit.. η. M (iu S. Alphontus). - *Sitottt. //*, Supplent. EpHtoUr. Epist. 2 ad Segwin. Axchiep. Schoncn. apod Migne Patrol. Ut., tom. 13F), coi. 267. — · Annat., ad an. 992. n. 12 et *cqq. — ' Epitom. annal. Itaronii, ad an. 99], n. 2. — 1 Loc. dt, tr. 7, artk. 7, n. 9 (ita S. Alphotuns). — 1 Animadv. ad Natal. Alex., animadv. in proposil. quae concit oecum. Papae praeponit, § II. — « De

134. - ° Rectius: ex oratione ab ipso ad Eugenium IV habita, uti liquet ex *Commentar. Pit II. lib I. fol. 10*, 'edit. Francofort 13H .
135. - ·) Panormitanus, in cap. *Significasti, de elect.*, η. 3. negat quidem expresse

sum Tostatum, Dionysium Carthusianum et Driedonem. — Sed operae pretium est observare cum Roncaglia 5, quot exceptiones praefatorum auctoritatibus opponantur.

Cardinalis enim Cusanus, licet prius concilium Papae praetulisset, tamen postea non obscure oppositum se sensisse ostendit: signanter' docuit, Romanam Ecclesiam esse ac jugiter futuram columnam veritatis, et proinde nunquam a fide defecisse, nec alterius sedis correctione indiguisse; ac veritatem certo apud eos inveniendam, qui a Romano Pontifice non separantur. — De Alphonso Tostato refert Spondanus⁸, quod ipse ideo Papae prae-rogativis fuit infensus, quia quaedam suae theses Eugenio IV non fuerunt acceptae, et repulsae fuerunt a card. Turrecremata. Proinde scripsit Spondanus, quod ipse *in Pontificum... auctoritatem invecus... prae studio tuendi sua apparuit... Sed, cum non obtinuit quod petiit..., non potuit adeo genio imperare, ut non acerbius rem in contradictores ageret.* Verumtamen ipse Tostatus° sic scripsit: *Voluit Christus quod confessio fidei esset per Petrum solum, ut innuatur quod talis fides tenenda est, qualem praedicat Romana Sedes, quae est caput et mater ecclesiarum, cui Petrus praefuit.* — De Panormitano ¹⁰ legitur, quod hic doctor fuit a rege Aragonensi, contra Eugenium irritato, ad synodum Basileensem data opera missus, ut Romani Pontificis auctoritatem impugnaret; prout jam egisse refert Panziroli“, subdens, eumdem *pluribus responsis editis magnam pecuniam confiasse, et plura indigne egisse.* Caeterum, legens quae ipse scripsit a⁷ circa potestatem conciliorum, nunquam asserere poterit, ipsum infallibilitatem con-

Concordantia catholic., hb. 2, cap. 17, L t — ' Epiit. 2. de enu communion, ad Bohemo., p. mcd. — · Contin. Annal. ILironii, ad nn 11X3, n 10. — * In Mnith.i cap 16, qu. A. v. f. — † Apud Ciaconiutn, Vitae Romanorum pontificum, n. 17, dc pQdocardinalibu«. FelidI V. — 11 De claris legum interpretibus, hb. 3, capit. 32, ver». Po h̄ate

concilia generalia esse supra Papam, aui posse statuendo legem Papae praefigere; sed *ibid.*, et η 4, ita mentem suam explicat, ut quamdam adhibeat correctionem eorum quae superius dixerat
rr

ciliis tribuisse adversus Pontificis potestatem.

De auctoritatibus AHiacensis, Gersonii et Almaini scribit Andreas Duvallius eas non multi faciendas, cum praefati auctores tempore schismatis scripserint. — Adit Thomassinus ¹, Gersonium scripsisse, exasperatum schismatis pertinacis importunitate; *atque ideo plurimum degenerasse illum a... reverentia... antistitum Gallicanorum, qui cum Leone et Carolo adfuere Romanae synodo... Antiquitas ergo horum, et diuturnitas, et numerus anteponi sane debet novitati et paucitati, per abrupta molienti se extricare a schismate intricatissimo.*

Jactant etiam habere Adrianum VI. Sed revera hic Pontifex, dum privatus doctor fuerat Lovanii, nil aliud scripsit quam posse Pontificem in sua decretali haeresim docere, scilicet intelligendum, quatenus doceat prout doctor privatus, non vero ut doctor Ecclesiae. Quis enim negabit, Papam ut hominem, erroribus posse esse obnoxium? — Jactant etiam Dionysium Carthusianum pro ipsis esse.

Sed qualis fuerit hujus doctoris sententia, valde dubium est; nam hic expendens in Libro *de Auctoritate Papae et Cone.* ², dicit, Papam intolerabiliter vitiosum subjici concilio; sed ibidem aliter loquitur, dicens: Papam, ut summum Ecclesiae pastorem, non posse a generali concilio judicari aut deponi, *quia, ut talis, est superior, et praelatus ac judex Ecclesiae.* — De auctoritate Driedonis (ut observari potest ³), ipse nihil aliud sentit, nisi quod Pontifex concilio subjiciatur, si doctrinam Evangelio contrariam pertinaciter defendat: quod nemo negat.

En quomodo istae omnes auctoritates, ab adversariis Romanae Sedis adductae, aut infirmae sint aut dubiae.

Ex his omnibus denique, in unum colligendo sensum Scripturarum. Pontificum, Patrum ipsorumque conciliorum, quisque animadvertere potest, nostram sententiam non esse tam nostram, quam totius Ecclesiae sententiam, regulam et sensum. Et ideo non ipsam, sed potius oppositam, ut futilem saepiusque convulsam, merito censendam ac rejiciendam.

DUBIUM III.

An vis et substantia Legis positivae dependeat ab acceptatione communitatis.

1%. *An obliget lex non acceptata.* — 137. *Quid, si lex a majore parte populi non accipitur. Quanto tempore praescribantur leges.* — 138. *An peccent legem non acceptantes. Et an lex pendeat ab acceptatione populi. Quid, circa leges pontificias. Quid circa civiles.* — 139. *Quid, si lex sit ardua vel abrogata, vel si major pars eam non receperit.*

Lex non
pendet ab
accepta
tione.

136. - « Resp. Etsi ita sentiant canonistae; item Navarrus, Azor, etc., citati a Laymann ⁴, eo quod ponant leges hac tacita conditione ferri, si a populo fuerint acceptatae, alioquin vim seu obligationem non habituras: verior tamen sententia est theologorum, leges absoluti magistratus non pendere a populi acceptatione et consensu, sed mox ut legitime promulgatae sunt, obligare populum ad recipiendum; praesertim in legibus Pontificis, qui suam potestatem non accepit

« a populo, sed a Christo. — Vasquez, Suarez, Molina, etc. ».

137. - « Unde a Laymann ⁵ resolvuntur hi casus:

« Γ. Episcopis ex officio incumbit non vas leges pontificias (ut principibus, imperatorias) promulgare per suas dioceses, atque in usum deducere.

« 2°. Si lex in provincia promulgata sit, sed a majore parte populi non accipitur nec observetur; tunc, si legislator id sciat et taceat, censetur hoc ipso legem

Non

«*■

¹ Duval, de Romani Pontificis auctoritate, part. I, qu. I, n. 10. — » In Concilia, dii. 15, n. 24, — : In I. de Constitutionibus, art. 3, nd 2 principale. — * Lib. I. art. 34, — . De re clericali. Doct. noct. lib. 4, cap. 4, i. f. . Aduer., M. inu. il. cap. 33. n. 41; Conul., lib. 1, de constitutione, con. il. I, num. 23 et

seqq. . -Uor, part. 1, lib. 5, cap. 4. — . Lib. I, tr. 4, cap. 3, n. 1 . I u«/, In 1.. 2°, dhp. 156, cap. 5, n. 56 et 3°. - Swr., de Lefib., lib. 3, cap. 19, n. 4 et «eqq.; et lib. 4, cap. 16. - Molna, de Ju«til et Jure, tr. 2, diip. 23» n. 6 et 7 lubi de lege civili dKpula). — . Loc. cit., num. 2 et »cqq.

« revocare. Si vero id sciat, et urgeat ob-
« servationem, quisque tenetur eam ser-
« vare, quia potius caput suum quam ré-
pliqua membra sequi debet.

« T. Si princeps nesciat non recipi, nec
« deduci ad usum, durat legis obligatio,
« donec elabatur decennium: quo elapso,
« praescriptum est contra eam, sive im-
« peratoria sit, sive pontificia; et tunc non
« amplius obligat. Uti et lex Ecclesiae, etsi
« semel recepta sit, aboletur per praescri-
« ptionem, sed annorum plurium, nempe
« quadraginta. Navarrus, Azor, Suarez ». — [Sed vide dicenda n. 139, v. *Limitant 2*].

« 4*. Si tu legem promulgatam paratus
« sis suscipere, et data occasione etiam
« observes; sed alii plerique e communi-
« tate non recipiant nec recepturi videan-
« tur: tunc saltem ab ea excusaberis per
« discretionem.

« 5°. Etsi primi episcopi forte peccarim,
« non recipiendo legem, nec in usum de-
« ducendo, successores tamen eorum, si
« post longum tempus videant non obser-
« vatam, credere possunt esse sublatam
« per praescriptionem.

• In dubio, num lex recepta sit
« necne, praesumendum est pro ipsa: quia
« factum in dubio praesumitur, si de jure
« faciendum erat. — Vide Azor ', Lay-
« mann ', Salas3 ».

138 - Quaeritur: *an lex obliget de se, independenter ab acceptatione populi?* —
Certum est, peccare legem justam non ac-
ceptantes: ex propos. 28 damnata ab Ale-
xandro VII, quae dicebat: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a principe promulgatam*. Ra-
tio, quia, licet lex de se non obligaret, nisi populus eam acceptaret; tamen prin-
ceps jus habet ut subditis justas leges suas recipiant.

Dubium fit: an essentia legis pendent
ab acceptatione populi, ita ut ipsa non
liget donec populus acceptet? — Et hic

distinguendum inter leges ecclesiasticas
et civiles. Et quoad leges *ecclesiasticas*,
certum est quod *Summus Pontifex* potest
obligare ab leges populum Christianum,
independenter ab illius acceptatione; quia
certum est Papam non recipere potesta-
tem legislativnm a populo, sed a Christo
Domino, qui dixit: *Pasce oves meas* (Joan,
xxi, 17). *Quodcumque ligaveris super ter-
ram, etc.* (Matth. xvi, 19). Et idem dicitur
de *episcopis*, qui vel immediate vel me-
diate (ut supra) per Christi vicarium, ab
eodem Domino potestatem habent. Vide
Salmant. 4. — An autem idem sit quoad
leges *civiles*, vide infra.

Quaestio igitur est: an lex, ubi non ex-
primitur velle principem obligare inde-
pendenter ab acceptatione populi, de se
obliget sine populi consensu?

Circa leges *Pontificum* vel aliorum
praelatorum, *prima* sententia negat, ex
jure canonico a, ubi habetur ex S. Augu-
stino: *Leges instituuntur, cum promul-
gantur; firmantur, cum moribus utentium
approbantur*. Ratio, quia hoc spectat ad
suave regimen Ecclesiae, ut perturbatio
populi evitetur. Ita Cabassutius . Et Va-
lentia, Filliuccius, Reginaldus, Bonacina,
Covarruvias et alii apud Salmant.7. Ideo-
que multa decreta pontificia de facto non
obligant, quia non sunt acceptata. — *Se-
cunda* sententia contraria, cui subscribi-
mus, affirmat; quia praelati ecclesiastici
non habent potestatem a populo, uti prae-
notatum est a principio. Ad textum S. Au-
gustini respondetur: leges per acceptatio-
nem confirmantur facto, non jure. Ita Sal-
mant.· cum Laymann, Suarez, Palao, etc.
— Notatur autem quod lex tunc dicitur
recepta, cum major pars communitatis
eam recipit in totum vel in partem. Sal-
mant. ' cum Bonacina et Valentia.

Idem, quod dicunt de legibus pontificiis,
dicunt etiam de legibus civilibus Busen-
baum, cum Palao, Suarez, Laymann, etc.,

Potiifa
pote-! dt-
Ure
peadtiitn
Ab >cxrp
tioae

Si pochln
id noa&st
Alit
obligirt.

Auctor
firraii na
alii*.

Quando kt
dicatur rt
cepta.

Dieu
lent pn> le-
Ke drill

Peccant
qui non ac-
ceptant te-
g«m.

A'ntxjr., Comit L de constitution., n 21; ct contil. 2
dc cuaiaetud., a. I. · A»r, loc. cit., quAcr. 4. - Suar., lue
ciL, lib.4, cap. 16. n. IL — · Part. I, lib..', cap. 4.— · Lib I,
tr. 4. cap X — ' De Legib.. di*p IX kc|. X — * Tr. II Jc
L<c>b op, I. n,7|. — * Can. ht iitie 3, di-t. I. * Azqr«.
(Sunt verba Gmtiani romnu-nt. AujuMin. lib. de vrr.t
relifinne cap. it). — · I hcor. ct prax.. lib. 1. cip. I. n. 5
Valrnt., in I— dUp 7, qu. 3. punct 5, quiot. I. · Fit-
hut., u. 21. cap. IL n. 4?>. - lib. Id. n. 160. · Boirar..

di»p L dc LcJ-ib., qu. I punct. I, n 27 ct «cq. - CoXMf..
Vorar. nnotuu lib. 2, cap. 16 num. 6. vert. Qthito. —
' Tr. II de Le<ib., cap. I. η. ·H. — · Loc. cit . n. 97 ct
·cq. /uiynf.. lib L tr. L cap.3. η. L · Stutt . dc Legib.,
lib. I. cap. 16. η. I. · P - I/tr 1, Jitp. I, punct. 13,
η. X — ' Loc. cit.. n. 77. - limae., loc. cit., n. 31, .
feitf.. lar. dt. · Uwtb., lib. L tr. 2, cap. I dub. X .
'<>|·»""♦ loc. dt n. * . Suar., <tc lx*gih., lib. .1. cap. V»,
n. 1 ct *<qq. - loc. cit η. I.

apud Salmant. quamvis negent aliil, cum Croix *n* — Ratio, quia obligatio legis oritur, non ex acceptatione populi, sed ex ipsa potestate principis, quam habet condendi leges independenter a populo.

Limita- 139. - Limitant aliqui DD. (sive lex sit **leitMiiT**civilis, sive ecclesiastica) 1\ Si lex sit difficilis observantiae, vel contraria consuetudini: quod judicatur ex arbitrio prudentum; vel si plures ab ea appellent. Ita Palaus, Suarez, Salas, apud Salmant. 3. — Contrarium tamen sentiunt Tapia et GordonuseA — Salmanticenses adhaerent primae sententiae, quando lex sit adeo dura, ut per epikejam judicetur, quod si legislator illas circumstantias advertisset, legem minime emanasset.

Limitant 2*. Si lex fuerit abrogata per desuetudinem a majori parte populi.

Praeuri- Sed dubitatur inter DD.: an praescriptio per decennium sufficiat ad abolendas **fecem™|™**jeges Ecclesiae? — Negant M cum Busenbaum, ut supra (*n. 137, ad 3*), Salmant.4 cum Bonacina, Laymann, Diana, etc.; quia, ad praescribendum adversus Ecclesiam, requiruntur 40 anni, ut habetur ex jure canonico B. Sed Lessius et Palaus, Sà,

1 Loc. cit., n. 102. — * Ap. Salmant., loc. cit., n. 101. · Palaus, loc. cit., punct. 13, n. 4 et 12. · Suar., lib. 4, cap. 16, n. 1, i. i., et n. 7 et 8. - Salas, de Lepb., disp. 13» sect. 1, num. 5. — B Loc. cit., n. 101. · Tapia, lib. 4, qu. 3. art. 10, n. 5, (de lege nimis dura disputant). - Salmant., loc. at., n. 106. — * Tr II, de Lepb., cap. 6, n. 17. - Bonae., di»p. I. de L«gib., qu. 1, punct. ult., §3, n. 32. Layin., lib. 1, tr. 4. cap. 3, n. t. Diana, part. 6. tr. 5. resol. 2. — 1 Cap. Dr

138. - "J Croix non requirit acceptationem populi, nisi Lamcn sit « talis lex (ita ille, *lib. 1, it. 591*), ad cujus obligationem legislator praequirat acceptationem populi, uti saepe fit in legibus civilibus ».

133.- Gordonus in *Thcoi. utor*, lib. 2, qu. 9, n. 30, disserens de lege quae subditis valde gravis est, probabilius eam esse servandam dicit, sub hac tamen limitatione: « si hic excessus maneat intra latitudinem justae legis»; secus enim plane deficeret a legis ratione.

Hanc primam sententiam S. Alphonsus intelligere videtur de consuetudine contra legem canonicam jam usu receptam, ut ex locis auctorum allegatis colligere licet; et sic intellectam omnes quidem auctores allegati eam sententiam tenent. — Ex iis tamen alii idem volunt esse, scilicet quadraginta annos requiri, etiamsi lex nondum luerit recepta: ii sunt Salmant. cap. 1, n. 100: Bonne., *disp t, qu. 1,*

Granado, Navarrus et Azor«, apud Salmant. probabiliter dicunt sufficere decem annos, sive leges sint receptae sive non; quia non major ratio habenda est de consuetudine contra legem ecclesiasticam, quam civilem, cum nullum jus inter has leges distinguat. Respondet autem Lessius ad citatos textus, eos non loqui de legibus, sed de juribus et bonis immobilibus Ecclesiae praescribendis; nomine autem jurium Ecclesiae non veniunt quidem Ecclesiae leges.

Quando vero lex nunquam fuerit recepta, certe sufficit decennium pro utraque lege, sive civili, sive ecclesiastica, ut dicit Busenbaum (loc. cit.). Et tunc, licet, primi non observantes peccarint, praesentes tamen non peccant. Salmant. · cum Suarez, Bonacina, Palao, et communiter cum Busenbaum (supra «. 137, ad 5).

Limitant 3". Si major et saniôr pars populi legem non receperit. Quamvis enim primi non acceptantes peccent, si desuetudo nondum sit praescripta, caeteri tamen non tenentur ad legem; nam praesumitur princeps nolle hos obligare ad observandum quod non est a majori parte

quarta 4; et cap. Ad aure* 6, de prancrypt. Palaus, tr. 3. disp. 1, punct. 13, n. 10; et disp. 3. punct. 2. § 2. nt 5 et 6. - Sd, v. Consuetudo, n. X · Granada, in i-* 2**. cennrov. 7. tr. X di»p. 7, n. 7; et diip. 16, n. 9. · de Jn»t. et Jure. lib. 2, cap. 6, n. 47. — · Tr. 11, de Le fib., cap. I, num. 106. - Suar., de Legib., lib. 4. cap. 16, num. 9. · Bonae., loc. cit., punct. 4. num. 28. - Palaus, loc. dt., n. 5 et 9.

punct. 4, n. 47, cum punct. ult., § 3, n. 32: quibus addendus videtur Diana, loc. cit., qui loquitur dumtaxat, absque ulla distinctione de consuetudine contra legem canonicam. — Alii vero, ut Busenbaum et Laymann, loc. cit., decem annos satis esse volunt, casu quo lex nondum recepta fuerit.

Lessius, lib. 2, cap. 6, n. 47: « Non videtur improbable », inquit, satis esse decem annos contra legem usu jam receptam; sed addit: « Tutius tamen est sententiam communem amplecti ».

J' Salmant, tr. 11, cap. 6, it. 17, auctores allegant dumtaxat pro consuetudine, legem usu receptam abrogante; auctores tamen allegati utramque sententiae partem tenent, exceptis: Navarro, *Coasil. 1, de constit., n. 24: cou- <i/ 2, de consuetud., n. 1: et Azor, part. I, lib 5, cap. 4, qtt. 4*, qui volunt salis esse decem annos, casu quo lex nondum recepta luerit

cwtra in-
r*

receptum 'A Ita Salmant. l cum Suarez, Palao, Tapia, etc., cum Busenbaum (supra, //l. 137, ad 2), et Lessius A

Populas
petens lqp*
revocatio-
nem.

Quaeritur hic: an, si populus supplicet principem ut revocet legem, teneatur illam observare? — Negant Bonacina, Villalobos, Salas, etc., apud Salmant. Sed recte

contradicunt Salmant. ° cum Suarez et Palao. — At, si princeps audiat supplicationem populi et taceat, nec instet pro observantia, censetur legem abrogare; nisi aliud conjiciatur ex circumstantiis. Salmant. 4 cum Palao, Bonacina, Salas et aliis.

DUBIUM IV.

An Praecepta etiam humana obligent sub peccato, et quali.

140. Hn legislatores humani possint praecipere. Et quot conditiones requirantur ut lex obliget. — 141. An superior possit praecipere reni letem sub culpa gravi. — 142. An res levis fiat gravis per circumstantias, praesertim contemptus. — 143. An res gravis possit praecipi sub levi. — 144. Quando praesumatur lex obligare sub gravi. — 145. An lex poenalis obliget ad culpam. — 146. Quid de lege sub poena suspensionis, etc. — 147. Quid, si lex assignet poenam, et simul praecipiat. — 148. An incurratur poena ante sententiam. — 149. Quid de poenis positivis et inhabilitantibus. — 150. An poena conventionalis solvi debeat ante sententiam. — 151. An lex irritans actum carentem solemnitatibus obliget in conscientia. — 152. Au teneamur tollere impedimentum obstans impletioni legis. (Sed vide etiam Lib. III, n. 1045).

Homo po-
int pried-
pert

140. - « Resp. Cum Deus sit Dominus « noster, atque etiam superioribus parere « nos jusserit; non solum ipse, sed et illi « nobis praecipere possunt, et praecipiunt, «tum sub poena, tum etiam sub culpa • sive peccato, eoque gravi aut levi, prout « ct rei praeceptae ad intentum finem ne- < cessitas, et materiae quantitas, et eorum « voluntas sese habent, quae ex eorum « verbis, circumstantiis aut prudentum « aestimatione solet colligi. — Ita theologi « communiter; S. Thomas, Suarezt Sa- « las, etc. ».

Conditio*
on ut lex
obliget.

Ut lex obliget, quatuor conditiones requiruntur: 1. Ut lex sit pro tota com- munitate; 2". Ut legislator habeat publi- cam potestatem; 3". Ut lex sit perpetua;

4\ Ut sit ad bonum commune: deinde sit honesta, justa et possibilis. Vide Salmantb. — Hinc lex differt a *praecepto* seu man- Lexapnr dato. Nam praeceptum fertur pro persona feri?°d' particulari, et etiam a persona privata. Deinde praeceptum est ad tempus, cum spiret morte mandantis, nisi res non sit amplius integra, vel nisi praeceptum sit ad causas pias, vel pariter favorabiles. Vide Croix., Salmant.7.

141. - « Unde resolvuntur hi casus:

« 1. Graviter peccat, qui deliberate et « in materia magna violat praeceptum viter vd fe « aliquod decalogi vel Ecclesiae. pec

« 2. Cum res levis est, non peccat mor- « taliter transgrediens, etsi superior sub « mortali praeceperit: quia id eum posse

* Loc. dt., n. 107. · Hb. 4. cap. 16, n. 12; et hb. 3, cap. 19, n. 13. · Palatu, loc. dt., n. 12. · Tapia, l»b 4. qu 8, art. 10. n. 6. · Bonae, dUp 1. de Legib.. qu 1, punct. 4, n. 41. · Villalob., part. I, tr. 2. diff. 16. n. 4 et 6 · Solat, de Legib., diip. 13. »cct 4, n. 21. — · Loc. dt , n. III — · Loc. dt · Soar., de Legib., lib, I, cap. 16, n. 8. - Palatu, tr. 3, dhp. 1, punct 13, n. 14 — · Tr 11,

de Legib., cap. 1, n. 112. * Palatu, loc. cit., n. 16. · Bonae., loc. cit., punct. 4, nam 43. · Salat, loc. dt., n. 21, l. f. · S. Thotn., 1'2., qu,%. art. 4. · Suar., de Legib., lib. 3. op. 24, 25 et »eqq. · Salat, de Legib., ditp. 10, Met. I, 5 el »eqq. — · Tr. 11, de Legib., capit. 1, n. 7 el teq. — * Lib. I. num. et teq. — ' Tr. 11 de Legib., cap. I, n. 5 el 7.

<> Auctores a S Alphonso allegati pro hac tertia limitatione, cam co sensu intelligunt, ut pars minor populi ad legem non teneatur, etsi desuetudo nondum praescripta sit, quando pars major cam legem, licet inique, non receperit.

f) Lessius, hb. 2, cap. 22, n. 98. vers Tertio, hoc non habet expresse, innuit tamen,

scribens: « Etiam si lex sit promulgata, si Li- men ipso usu et moribus utentium non reci- piatur, nec superiores instent et curent exse- cutioni mandari, non obligat.

Affirmantes nempe legem eo casu obli- gare; quod Salmant. ex Palao ci Suarez ita limitant · Xisi talis lex observari non possit absque scandalo vel gravi rerum mutatione,

« negant Suarez, Laymann et alii commu-
« niter; v. gr. ne quis frangat silentium,
« ne edat uvam, ut claudat ostium, etc.;
« quia est res parva et incapax tantae
« obligationis. Nec ipse Deus in materia
« parva sub mortali obligat. Vide Les-
« sium ‘, Salas * ».

Est communissimum apud Salmant. ‘. Tenent tamen 4 cum S. Thoma, Valen-
tia, etc., contra Sanchez a>, Vasquez, etc.,
posse praelatum regularem praecipere
sub gravi, quod a regula praeceptum est
tantum sub levi, si timetur quod regula
aliter non observetur.

142. - « 3’. Aliud esset, si materia alias
« levis, fieret gravis ratione circumstan-
• tiarum; ut v. gr. contemptus, scandali,
« magni boni communis, vel finis a legis-
« latore intenti. Sic abstinencia a pomo
« in paradiso, in se quidem parva, gra-
« vissima tamen erat ex circumstantia
« finis. Suarez · ».

Nota quod in quacumque materia, con-
teniptus formalis legis aut legislatoris
(quod est contemnere legem, vel legisla-
torem, seu superiorem qua superior est)
semper est peccatum mortale. Salmant. ‘

cum S. Thoma, Suarez et communi. —
Secus, si contemnatur res praecepta, quia
parvi aestimatur, vel ex indignatione par-
ticulari contra superiorem. Salmant.7 cum
Sanchez, Cajetano, etc. Contemptus enim,
non qua superioris, sed qua singularis
personae, v. gr. quia indocti, impruden-
tis, etc., de se non est culpa mortalis, nisi
forsan iudicium sit graviter temerarium.
Ita Salmant.· cum Palao, Sanchez, Lessio"·|,
Bonacina. Hinc dicunt raro contingere
peccatum mortale ratione contemptus.

143. - « 4". Quando materia est gravis,
potest superior praecipere sub culpa
tantum levi: quia, sicut potest nullo
« modo obligare non praecipiendo, ita
* etiam potest obligare sub veniali tantum.
• Ita Suarez, Lessius·, contra Vasquez».

Quaestio est: *an legislator in materia
gravi possit obligare tantum sub levi*

Prima sententia negat; quia gravitas
obligationis non dependet ex voluntate
superioris, sed gravitate materiae. Ita
Bellarminus, Reginaldus, Sotus"l, Vas-
quez % Becanus. — *Secunda* tamen sen-
tentia probabilior affirmat; quia in legibus
obligatio taxatur a legislatore juxta finem

Nauru

p’ ,nh *«vi.

Comem
uUevpS
■ran.

Suar., de Legib., lib. 3. cap. 25, n. 2. · Layin., lib. I, tr. 4, cap. 14. n. 2. — 1 Lib. 2, cap. 41, n. 75, vers. Dico, — · De Legib.. diip. 10. tect. 6. — ■ Tr. II, de Legib., cap. 2. n. IR. — ‘ Tr. 15, de Stat relig.. cap. 6 n. 85 et »eq. S, Thont,, 2· 2·, qu. 186, artic. 9, corp. Valent., tn 2— 2·, diip. 10, qu. 4, punct. 5. · Va*q,, in I·- 2·, dtip. 154, cap. 4, n. 21. — ‘ De Legib., lib. 3. cap. 25, n. 5 — · Tr. 11, de Legib., cap. 2, n. 38. · S. ThotH., 2· 2·, qu. 186, art. 9. ad 3. Suar., lib. 3, cap. 28. n. 23 cl 24. — 1 Tr. 11, de Legib., cap. 2, n. 39. · Sanch., in Decal., lib. 1,

cap. 5, n. 11 et 12. · Cajetan., Sumin , v. Contentflut, § AAixrte hie, — · Tr. 11, de Legib., cap. 2. n. 40. Pa fans, tr. 2, diip. 2, punct. 9, § 2. nom. 7, vert. Dico J·-. · Sanch., in Decal., lib. 1. cap. 5, n. 13. · Bonae., di%p. 2. de Peccat., qu 3, punct. 5, n. 15. Suar., de Legib.. lib 3. cap. 27, num. 6 ct 7. — · Lib 2. cap. 41, n. 74 ven. Teeho, · Vasq., in 1* 2 ·, diip. 158. cap. 4, n. 33 el teqq. - Bel- /arm., Controv.de Metnbr. Ecclet., lib. 3, de Laids, cap. 11. ven. AA teptiinutn, · /?rg»n , lib 15 num. 44. · Becan., part. 2. tr. 3, de Legib., cap. 6. qu. 3. n. 11 cl 13.

quia tunc ex epikeja seu benigna voluntatis
principis interpretatione, possunt ab obliga-
tione excusari ·.

141. —O Sanchez, |>/ *Decal., lib. 6, cap. 2, n. 46*, non sine limitatione huic sententiae
contradicit. Etsi enim negat superiorem posse
obligare « in universum », ad regulae obser-
vationem sub culpa mortali aut veniali, quando
ipsa regula, ex se ct primaeva sua institutio-
ne, non obligat ad culpam, sed ad solam poe-
nam; concedit tamen posse quandoque supe-
riorem sic obligare, cum scilicet ad aliorum
exemplum, ct illius correctionem qui minus
parere consuevit, id expedire judicaret.

142. - a) Juxta Lcassium, *lib, 2, cap, 46, n, 45*, si non recuses in rebus majoris mo-
menti superiori parere, « etiamsi contemnas
personam ob defectum eruditionis, prudentiae,
nobilitatis, etc.; ct ex hoc contemptu aliquod

praeceptum ejus in re levi violes, *forte* non
<nt mortale».

143 - fIJSotus rem potius innuit quam aper-
te significet, *de Just, ct Jure, lib. 1, qu. 6, art. 4*, vers. *Ad postremum*. Et primo qui-
dem legem ecclesiasticam a civili distinguens,
affirmat praelatos Ecclesiae, quia sunt spiri-
tualium iudices, posse leges condere, · etiam
discernendo inter veniale et mortale, atque
adeo decernendo transgressionem suae legis
esse mortale crimen ·; saeculares vero prin-
cipes non posse hoc definire: «scilicet, ut
leges suae sub culpa veniali aut mortali
serventur; sed dumtaxat constituunt opera
in specie virtutis aut vitii. An vero trans-
gressio vel omissio mortalem labem trans-
gressori impingat, e rerum natura exami-
nandam est ».

b) Vasquez, *iu /<" 2"**, *disp. 158, cap. 4,*

intentum, ad quem aliquando expedit non imponere obligationem gravem in gravi materia. Ita Lessius Salmant.* cum Sanchez, Palao, Bonacina, Valentia, etc. — Sicut bene quis potest vovere in quacumque materia, etiam gravissima, tantum sub levi; ut S. Antoninus, Palaus, Sanchez, etc. apud Salmant..

SirnA le-
gi» ooligAn-
User viter.

144. - « 5°. Potissima signa, ex quibus colligi possit an lex obliget sub gravi culpa, sunt haec: Γ. Si materia sit gravis, et non constet in contrarium de voluntate praecipientis. Unde Cajetanus docet, clericos tantum peccare venialiter, dum contra praecepta juris positivi aves et canes sequuntur ad venandum. — Si verba magnam vim habent, ut jubemus, interdiciamus, in virtute sanctae obedientiae, vel vi voti, aut juramenti, vel graviter mandamus, etc. — 3°. Si poena magna adjiciatur, ut excommunicatio, depositionis, maledictionis aeternae, exilii perpetui, mortis, etc. — 4°. Si ita fert usus et consuetudo inter peritos et timoratos: quia consuetudo est optima legum interpretis, ut patet in lege jejunii ecclesiastici et abstinence a carnibus, item communionis annuae; quas graviter obligare probant hic Toletus, Laymann, Bonacina ».

• Lib. 2, «p. 41. n. 74. ver». Tertie. — • Tr. 11. de Legib., cap. 2, n. 20. • Sanch., in Decal., lib. 6, cap. 4, n. 25. • Palaus, tr. 2, dhp. 2, punct. 8, n. 4. • Bonae., dexp. 1, de Legib., qu. 1. punct. 7, t. 4. n. 23. • Valent., in 1°- 2°, dhp. 7, qu. 5, punct. 6, § X • S. Anton., part. 3, tit. 16. cap. 1, § 13. i. i. • Palans, tr. 2, dhp. 2, punct. 8. n. 6, ad 5. • Sanch., de Matrim., lib. 1, dhp. 9, n. 6. — • Tr. II, de Legib., cap. 2. num. 20. v. f. — • Summa, v. Clericorum peccata. • Tolet., lib. 8, cap. 19. ver». Quintum. — • Lib. I, tr. 4, cap. 14, n. 4. — • Tr. 11, de Legib.,

145. - Docet auctor legem obligare sub gravi, si magna poena in ea adjiciatur.— Hic addendae sunt plures Quaestiones scitu necessariae.

Et ante omnia est notandum, quod alia est lex pure poenalis, quae nullum dat praeceptum; v. gr.: Qui hoc fecerit, solvat poenam. Et haec non obligat in conscientia, etiamsi poena sit gravissima, ut Salmant.* cum Navarro, Palao, Tapia, Reginaldo, etc. Hinc leges oppidorum, prohibentes sub poena caesionem lignorum sive herbarum, piscationem, venationem, non obligant sub culpa; sic enim habet consuetudo. Ita Salmant.7 cum Navarro, Valentia, Montcsino, etc. — Alia est lex non pure poenalis, seu mixta, quae praecipit et poenam imponit; v. gr.: Nemo hoc faciat sub poena, etc.

nen
in cottso
UA.

LCX C:11

Omnes leges sub poena excommunicationis latae sententiae obligant graviter est commune. Vide Salmant.

146. - Quaeritur Γ. An obliget sub gravi lex quae praecipit sub poena suspensionis, interdicti, vel irregularitatis?

Negant obligare sub gravi °), cum ista possint incurri sine peccato gravi, Cajetanus Valentia, Salon (et Azor, quoad suspensionem), apud Salmant.8. — Contradicunt tamen Salmant. ., tam quoad

ugne»
StemiM.

cap. 2, n. 53. • Navar., Manna!, cap. 23, n. 56. • Palaus, tr. 3, disp. 1, punct. 15, n. 10 et 12. • Tapia, lib. 4, qu. 10, art. 4. n. 5; et art. 6, n. 2 et »cq. • Kc^in., lib. 15, n. 50. — 1 Tr. 11. de Legib., cap. 2, n. 54. • Navar., Manuel., cap. 23, n. 60. • Valent., in 2°- 2°, disp. 5, qu. 6 punct. 5, § 2. • Montes., in 1°- 2°, de Legib., dhp. 23, qu. 7, n. 119. • Valent., in 1°- 2°, disp. 7, qu. 5, punct. 6, § 3, ver». Quartum si^num. • Salon, in 2°- 2° qu. 77, art. L contro. 8, num. 8. • Aeor, part. 1, lib. 5, capit. 6, qu. 5, v. c. — • Tr. 11, de Legib., cap. 2, n. 45. — • Loc. cit.

n 32, consentit huic opinioni, « si materia gravis est, considerato etiam fine ipsius ».

144. - Λ) Bonacina, disp. 1, de Legib., qu. 1, punct. 7, § 4, n. 24, assignat utique communem aestimationem hominum vel etiam consuetudinem. tamquam regulam unde lex sub mortali obligare dignoscatur; sed exempla quae Busenbaum affert, ipse non habet.

145 - Ξ Salmant., tr. II, de Legib., cap. 2, n. 44, hoc asserunt de legibus, quae excommunicationem majorem latae sententiae sanciant, si vero excommunicatio minor latae sententiae sanciat, ajunt legem quandoque sub mortali, quandoque sub veniali tantum obligare.

146. - Id est negant ex ejusmodi poenis aptam constitui normam, ad dignoscendam obligationis gravitatem; seu brevius, negant obligare necessario sub gravi.

b) Cajetanus parum sibi consentit; nam v. Praecepti transgressio, § Poena praecepti, quando lex aliquid jubet aut prohibet sub poena excommunicationis, haec docet: «Non oportet in transgressione horum incurrere peccatum mortale . Sed in *** 2 qu. 186, art. 9, ad 2, ex opposito scribit: «Quandocumque imponitur aut inhibetur aliquid sub poena excommunicationis, sive tatae, sive non tatae sententiae, obligatur quis obedire, si vult peccatum mortale evadere ».

irregularitatem, cum Sanchez, Palao, Tapia, etc., quam quoad interdictum et suspensionem, si sint majores prout suspensio ab officio vel beneficio ad longum tempus, et interdictum ad omnem usum; quae dicunt non posse incurri sine peccato gravi. Ita Salmant.¹ ex Suarez, Bonacina, Coninck, Palao, etc. (Vide etiam de hoc, *Lib. VII, de Censur., n. 313*). — Et idem dicunt Salmant.^{*} de aliis poenis spiritualibus gravissimis.

Quid, si tales poenae sint ferendae sententiae, an obligent sub gravi? — Alii affirmant; alii probabilius negant, ut Salmant.⁸ cum Cajetano Palao, Suarez, Sanchez, Vasquez, etc. Nisi dicatur, quod censura incurratur *sine alia monitione*; vel nisi de se materia sit gravis.

147. - Quaeritur 2'. *An leges assignantes poenam temporalem et simul praecipientes, obligent ad culpam, an solum ad poenam?*

Prima sententia negat, nisi ipsa lex exprimat velle obligare etiam ad culpam. Ita Navarrus⁴, ubi ait: *Leges humanas etiam praecipientes (praesertim saeculares, quae poenam temporariam constituunt), in dubio ad aeternam non obligare, quatenus sunt leges ejus qui eam poenam statuit*. Ita etiam Cajetanus⁷. Item Menchaca, Gomez, Imola^a, apud Salmant.[;] et probabilem⁷ vocant Valentia, Bona-

cina% Diana, Tapia ac Villalobos; et loquendo de lege civili, probabilem etiam putat Mazzotta. cum Filliucdo «A Ratio, quia, licet principes bene possint obligare tam ad poenam, quam ad culpam; tamen, cum non sint imponenda onera sine necessitate, non praesumuntur ipsi velle ad culpam obstringere, quando sufficit poena ad eos coercendos: et ita hujusmodi leges dicunt a consuetudine interpretari. — Venus tamen contradicit *secunda* sententia, quam absolute tenent Salmant.[.], et probabiliores¹⁰ censent Valentia, Bonacina, Diana, Tapia et Villalobos. Ratio, quia haec est differentia inter legem *pure poenalem*, quae obligat ad solam poenam: et haec est, quando in ea tantum poena assignatur; et legem *mixtam*, quae obligat etiam ad culpam: et haec est quando, ultra poenam, praeceptum adjungitur: ipso enim praecepto, tunc creditur superior velle ad culpam obligare, ne frustra videatur praecipere.

Quid si poena sit magna? Vide dicenda de *Restit., Lib. III, n. 616*.

148. - Quaeritur 3". *An incurratur poena ante judicis sententiam?*

Poenae spirituales, ut excommunicatio, irregularitas, etc., quando imponuntur *ipso facto*, non indigent sententia. Est certum apud omnes; vide Salmant.¹¹; et patet ex jure canonico^{**}.

veri»,
eui pam.

Qu > «u æ

,p*o ^“o.

Sanch., in De ad., lib. 6, cap. 4, n. 51. - Palaus, m3, dhp. I, punct. 15, n. 4. - Tapia, lib. 4, qu. 10, art. 2, n. 5. — ' Tr. 10, de Censur., cap. 1, n. 126 et 127. - Suar., de Ceniur., dhp. 4, sect. 4, n. 2 et 7. - Bonae., dhp. 1, de Ceniur., qu. 1, punct. 3, n. 7. - Coninck., disp. 13, de Censur., n. 67 et 46. - Palaus, tr. 29, diip. I, punct. 7, num. 2. — ' Tr. II, de Legibus, cap. 2, n. 45, i. f. — ' Tr. 11, de Legib., cap. 2, n. 46. - Palaus. tr. 3, disp. 1, punct. 15, n. 3 et 4. - Suar., de Legib., lib. 4, cap. 18, n. 17 et «eqq. - Sanch., Decal., lib. 6, cap. 4, n. 60 et »eqq. - V'asq., in 1* 2., ditp. 158, cap. 5, num. 41 et teqq. — 4 Manual., cap. 23, n. 56. — ' Sum., v. Clericorum peccata, § Nec obstat didis. - Menchaca, Controv., lib. I, cap. 29, n. 6. - Ludov.

Gomes, ia 6* Decretal., de constitution., cap. 2, n. 59 cl 60. — ' Tr. II, de Legib., cap. 2, n. 47. — 1 Loc du L C - Valent., in 1* 2* di«p. 7. qu. 5. punct. 6. § 3. vera. Alterum stgnum. - Diana, part. I. tr. 10, reaol. 20. - Tapia, tom. 1, lib. 4, qu. 10, artic 4, num. 3. * Villalob., part. 1. tr. 2, diff. 22. n. 7. — ' De Legib., qu. 2, cap. 1, ver». Dico 3*. — ' Tr. II, de Legib., cap. 2, n. 49. — » Apud Salmant., loc. cit. - Valent., loc. dt., punt. 6, § 3, aext. sign. - Bonae., dhp. 1, de Legib., qu. 1, punct. 7, § 2, n. 3. - Diana, part. 1, tr. 10, resol. 30. - Tapia, loc dt., n. 4, - Villalob., loc. du. n. 6. — u Tr. H, de Legib., cap. 2, n. 57. — “ Cap. Non dubium 5, de sentent, excomm.; cap. Significasti IS, de bomidd. volunL

ζ) Et idipsum docent etiam Sanchez, Palaus, Tapia, *locis cit.*

d) Vide notam b hic supra.

147. - λ) Imola (Joan. ab), in cap. *Cum contingat, de jurejur., n. 36*, consentit quidem de lege civili disserens; sed de lege canonica tenet sententiam contrariam, quae est sententia S. Alphonsi.

h) Bonacina, *disp. 1, de Legib., qu. 1, punct. 7, § 2, n. 3*, significat probabile esse,

inquantum oppositum probabilius tantum appellat.

f) Filliuccius, *tr. 21, art. 11, n. 4II et 413*, disserens de legibus mixtis, quae poenam temporariam transgredientibus imponunt, et afferens exempla quae ad civilem potestatem pertinent, docet probabilius esse, leges istas ad culpam obligare; hinc videtur existimare probabilem, sententiam quae negat eas obligare ad culpam.

Fcfnd*
«itenliac.

Lci cura
pan* tem-
ynli, jo-
in Altos
soecbUgat.

Abwre
iikf!f.*“

Idem dicitur de poenis *privativis*; modo reus subire eas possit sine infamia, sicut esset privatio vocis activae et passivae; ut Suarez *, Bonacina *, et Salmant. · cum Tapia, Vasquez a), Montesino, etc. Et modo alicubi non habeat aliter consuetudo particularis: Salmant. ‘. — Adde, nisi poena consistat in privatione alicujus juris acquisiti, puta in beneficio, electione, etc.; tunc enim semper requiritur declaratio juridica vel poenae vel saltem criminis, etiamsi poena imponatur *ipso facto incurrenda, nulla exspectata declaratione*, ut docent Lessius *, Molina *), Soto ·, Sanchez ’, Palaus *, et Salmant. * cum Ledesma, Cajetano et Granado. Cum enim lex poenalis accipi debeat in mitiori sensu, verba illa *nulla declaratione, etc.* possunt explicari, scilicet nulla exspectata declaratione poenae; sed non excluditur declaratio criminis, ut poena possit reo applicari. Id confirmatur ex cap. *Cum secundum, de haeret, in 6*’, ubi haeretici, licet priventur ipso jure bonis suis, tamen non tenentur bona tradere ante sententiam; ut in eodem textu habetur.

1 Dc Legib., Hb 5, cap. 9, num. 2 ct »eqq. — · Di»p. 1, de Legib.. qu. 1. punct. 7, 2, n. 10. — · Tr. II, de Legib., cap. 2. num. 58. · Tapia, loc. cit., artic. 9, n. 3 et aeqq. · Montcân., In 1· 2· de Legib., ditp. 24. qu. I. num. I; qu. 2 n. 25 et 4L — · Tr. IL de Legib., cap. 2, n. 60. i. f. — · Lib 2, cap. 29, dub. 8; et cap. 34, n. 188. — · De Juit. et Jure, lib. I, qu. 6, art. 6. concl. 1. — 1 De Matrim., hb. 3. diap. 53, n. 8; Decal, Hb. 2, cap. 22, n. 20. — · Tr. 3. diap. 2» punct 2, n R. — · Tr. H» de Legib., cap 2, n. 59 et teq. Martin. de Ltdeitna, 2· 4· qu. 18, art. 2, dub. 10, concl. 3. Cajrtan.. Summa v Poena, cf. in 2· 2·, qu. 62, art. 3. - Granado, in 1· 2· controv. 7, tr. 3, diip. 13. — * 2· >· qu. 62. art. 3. corp. — » De Matrim., Hb. 3. diap. 53.

148. - Vasquez, in P»* 2a<, disp. 168, cap, 6, ita sane tenet de poenis privativis, sed, ut ipse subdit, « sive... laborete infamia, sive non ».

b) Molina ex parte tantum consentit, ct affirmat requiri sententiam in eo dumtaxat casu, quo « non subjungitur aliud verbum, unde constet mentem Summi Pontificis esse, ut amittantur nulla exspectati sententia ·; ut esset: poenam incurrendam esse «absque declaratione·. Ita ille, *de Just, ct Jure, tr. 2, disp. 96, n. 5*, ubi de beneficiorum privatione loquitur, idemque tenet, n. 8, de officiorum privatione.

149 - e⁴ Hanc suam opinionem S. Alphonsus limitat, Hb. 6, n. 705 (a sexu Ope-
ris edit), dicens requiri Sententiam judicis

149. - Quod dictum est de poenis pri- jw -.
vativis, a fortiori dicendum de *positivis*, quae consistunt in actione positiva, v. gr. aliquid restituendi aut patiendi; ut communiter cum D. Thoma ,0, Sanchez “, Molina ”, Soto ”, et Salmant. 14 cum Tapia, Sà, Vasquez, etc. Et sic igitur dicendum de legibus privantibus beneficiis jam obtentis, ratione simoniae, vel alienationis bonorum beneficii, etc., ubi semper requiritur declaratio judicis; Salmant. ” cum auctoribus citatis. Ratio autem omnium horum est, quia nimis ardua et inobservabilis esset lex illa humana; quod reus ipsemet in seipsum deberet poenam exsequi.

Poenae autem *inhabiHtantes* obligant s*."**
ante judicis sententiam; ut est poena imposita a Tridentino non residentibus, non lucrandi fructus, et similia Vide Salmant. .e. — Item, quando poenae sunt *conditionales*, v. gr. ut habens beneficium curatum, si non ordinetur sacerdos infra annum, sit ipso facto privatus beneficio; ut ex cap. *Licet, de elect, in 6*’. Sic etiam clericus beneficiatus non deferens habitum, ipso facto privatur privilegio fori. Salmant.17 cum Sanchez, Palao, Bonacina, etc. 11

η. L — ” Dc Just, ct Jure, tr. 2, disp. 95, η. 14 cl seqq. — u De Just, et Jure, Hb. L qu. 6. art. 6, resp. ad octavum, ven. Sed leurs; et lib 4, qu. 6, art. 4, concl. 2. — *. Tr. II, de Legib.. cap. 2 n. 61 et 61. · Tapia, tom. 1, Hb 4, qu. 10, art. 10. n. 2 et 5. · Sd. v. Poena, n. L · Va\$g., in 1· 2·, disp. 168, cap. 4; et disp. 170, cap. 3 et 4. — ·* Tr. IL de Legib., cap. 2, n. 61. - Auctor. cit., id est Pdsq., loc. cit., disp. 168, cap. 4. n. 25 et 30; Tapia, loc. ctt.; ct art. II, n. 4. - Trident., seas. 23, de Reform., cap. L — “ Tr. IL de Legib., cap. 2, n. 62, — ” Loc. cit., n. 63. · Sanch., de Matrim., lib. 7. disp. 91. n. 2. · Pataui, tr. 3, disp. 2, punct. 2, n.X · Portae., disp. 1. de Legib., qu. L punct. 7, § 2, n. 24.

ad poenas inhabilitantes incurrendas, casu quo reus ipse eas exsequi nequeat sine propria infamia.

b) Auctores allegati, licet non habeant exempla quae S. Alphonsus ex Salmant. exscripsit; in hoc tamen cum S. Alphonso conveniunt quod poenae conditionales ante judicis sententiam obligant. — Notandum praeterea venit, quod Palaus loquitur non de *beneficiato* clerico, sed de clerico *carente beneficio*, habitum non deferente; et hoc videtur Tridentino conformius Tridentinum enim, sess. 23, *de Reform., cap. 6*, iu statuit: · Is etiam fori privilegio non gaudeat, nisi beneficium ecclesiasticum habeat *aut* clericalem habitum et tonsuram deferens, alicui ecclesiae ex mandato episcopi deserviat.

150. - Quaeritur 4^a. *Ah poena conventionalis in contractibus debeat solvi ante sententiam?*

conventio-

Prima sententia affirmat; quia quisque tenetur ante sententiam pactum observare βλ Ita Bonacina, Suarez, Molina, Sà apud Salmant. ». — *Secunda* sententia, quam aequè probabilem vocant Salmant. *, et tenent Navarrus, Lessius W, Sanchez, Vasquez 'I, Palaus, etc., negat; quia sentiendum est, contrahentes non aliter velle sibi imponere poenam, quam juxta dispositionem juris circa leges poenarum, quae nonnisi post sententiam contrahuntur. — Profecto tenetur reus post sententiam ad poenam; sed notandum est, non teneri eum ad solvendam pecuniam, nisi petatur a parte. Et si poena sit nimis dura, ultra sententiam requiritur praeceptum judicis et ministrorum executio. Vide Salmant. .

Deinde notandum, quod leges quae fundantur *in falsa praesumptione*, de se non obligant in foro conscientiae, quando praesumptio certe sit falsa. Sic enim haeres non tenetur, omisso inventario, ad omnia debita solvenda, si haereditas revera non est solvendo. Vide Salmant. ♦

— Et vide dicta n. 100, v. *Quaero*.

151. - *An, quando lex requirit aliquam conditionem, sine qua irritet actum*, uti

Bonae., loc. du, η. 2X · *Suar.*, dc Legib., lib. 5, cap. 6, n. B et »eq. · *Molina*, de Jiut. et Jure, tr. I, ditp. 97, n. 8. · ôü, v. *Porna*, num. 2. — 1 Tr. 11, de Legib., cap. 2, n. 66. — · Loc. dt., n. 67. - A'm«ar., Man. cap. 23, η. 67 et 68. · *Sanct.*, de Matrim., lib. 1, di»p. 37, n. 4. · *Patau**, tr. 3, diap. 2, punct. 3, n. 4 — ' Tr. 11, de Legib., cap. 2, n. 70. —

lex irritans testamentum sine solemnitatibus, vel lex irritans alienationem bonorum Ecclesiae sine consensu capituli, *obliget in conscientia?* a)

Prima sententia negat; ut Navarrus, Covarruvias Tapia, Silvester, Medina, et alii apud Salmant. . Ratio, quia tales leges fundantur in praesumptione fraudis, quae tunc non adest. — *Secunda* sententia affirmat; quia tales leges non solum fundantur in praesumptione fraudis; sed etiam in periculo illius, quod semper adest. Ita Salmant. · cum Suarez f), Palao *. — Utraque est probabilis, sed secunda probabilior.

152. - Quaeritur hic ultimo: *quando teneamur tollere impedimenta, vel ea non apponere, quae obstant impletioni legis?*

Praenotandum est ad quaestionis solutionem; aliud esse, quod quis non obligetur a lege, sive ab illius obligatione *extrahatur*; aliud, quod *excusetur* a transgressionem legis, manendo tamen sub ejus obligatione. Unde fit ut dupliciter possis te impedire ab observatione legis; vel apponendo causam, qua extraharis a legis observatione; scilicet, si ab hoc loco, ubi est praeceptum audiendi sacrum, discedas ad alium, ubi tale praeceptum non viget: vel efficiendo opus quod, licet impediatur te ab observatione legis, non te

ImLinici
probabiliter
non obli-
gant sta-

Probabiliu-
obligant.

Aliud
exirabi, a«
IIUd CXCU4A-
ri a lege.

FundAUc
la falsa
praesum-
filiODC.

150. - «) Haec sententia, ut ex auctoribus allegatis liquet, hoc modo limitanda est: nisi constet de contraria contrahentium intentione, vel nisi aliter consuetudo ejusmodi pactum interpretetur.

h) Lessius, lib. 2, cap. 20, n. 136, probabile reputat non teneri ante sententiam judicis, quia «illa videtur mens contrahentium..., nisi aliud exprimant». Sed u. 135, valde probabile dicit poenam conventionalem deberi ante judicis sententiam. Denique utramque sententiam quoad praxim hoc modo conciliat: «Varius puto, inquit u. 136, spectandam consuetudinem, quae nisi requirat condemnationem judicis, credo teneri ante sententiam ad solam partis requisitionem. In dubio Lamen de consuetudine, censeo alleram sententiam probabilem».

S. Ali'honu, *Opera moralia*. — Tora. I.

4 Loc. dt. n. 78 et 79. · Aïxtar., Comment, dc Alienat, rerum ccclct., n. 17, ver». *Ex quibu* colliduntur*. - *Tapia*, lib. 4, qu. 13, art. 3, n. 6. - *SUw*i.*, v. *Ilarrtdtîa** III, n. 9, quaer. 7. · *Joan. Medina*, Cod. dc Restitue, qu. 23, coroll 4 et 5. — 1 Tr. 11, dc Legib., cap. 2, n. 103. — · L. c., n. KM. — 1 Tr. 3, disp. 2, punct. 10, n. S et 7; cfr. disp. 1, puact. 24. n. 8

'y) Vasquez, in *Ia*"* 2at, disp. 173, cap. 1, n. 3, sic revera tenet, «etiamsi impositae sint [poenae conventionales] ipso facto».

151. - «J Sensus quaestionis est: Utrum omissio illius conditionis «reddat statim actus nullos absque sententia judicis, non solum in foro exteriori, sed etiam in conscientia», ut loquuntur Salmant.

b) Covarruvias male citatur a Salmant.; ipse enim, de *Testam.*, cap. 10, n. 12 et seqq., tenet sententiam quam S. Alphonsus probabilior appellat, negans ullam oriri obligationem in (oro interiori, ex testamento sine solemnitate facta.

f) Suarez (Salmant. enim hunc ôtant, non autem Thomam Sanchez) ex parte concordat, loquens de lege quae solemnitatem instituit in testamentis, de *Legib.*, lib. 5, cap. 32, n. 7:

Lei natu-
ralia, lex
humana.

Con*ectA-
fia.

extrahit tamen a legis obligatione; nempe, si die dominico discedas a loco sacri ad silvam, ubi, etsi sacrum audire nequeas, ab illius obligatione tamen non extraheris. — Deinde notandum est, quod contra leges *naturales* nunquam licet apponere impedimentum, ut ab illarum obligatione extraharis: secus autem dicendum de legibus *humanis*, quae non obligant cum tanto rigore. Ita sapienter distinguunt Salmant. '.

Hinc inferunt Γ. Non peccare excommunicatum, si sacrum non audiat et absolutionem non procuret; nam per impedimentum excommunicationis jam extrahitur ab obligatione audiendi sacrum. Sed vide dicenda *Lib. III, n. 325*, v. *Excommunicatus* et *Lib. VII, n. 16L* — Inferunt Non peccat contra praeceptum jejunii, recitandi officium, etc., qui sua culpa incidit in infirmitatem, etsi praeviderit; nec qui die jejunii pedester iter agit, vel multum laborat, ex quo excusetur inde a jejunio: etiamsi ex pravo fine iter assumat, nempe ad furandum, etc. Ita Salmant. * cum Sanchez Medina, Henriquez, etc. Sed nos omnino oppositum sentimus cum S. Thoma. Vide dicenda *Lib. III, n. 1046*.

An vero peccet contra legem, qui eo

• Tr. 11, de Lcgib., cap. 2, n. 158 et *eqq. — * lux. cit., n. 161. Darlhol. Medina, in 1* 2-, qu. 77, art. 7. Dubium ; Instruet. confcM., lib. I. cap. 14, dedar. 3* praec., s 10. - Henriq., Ub. 9, cap. 25, n. 11, lilt, p, in comment. •

« Licet demus, inquit, per se solam irritare testamentum, non tamen voluntatem defuncti; et ideo posse haeredem institutum in testamento minus solemni tuta conscientia relinere haereditatem, quamdiu ab illo [qui est haeres ab intestato] non exigitur, quia moraliter certus est de voluntate defuncti.

152 - Sanchez non satis diligenter citatur a Salmant.; nam *Dccal., lib. Leap. 15, n. 1 et 3*, affert quidem opiniones auctorum circa exempla hic exposita, sed eas nec probat nec reprobat, dum contra *n. 4*, suam sententiam his verbis exprimit: • Non posse universalem regulam tradi, quae in particulari et determinate praescribat, quando praecepta obligent ad tollenda impedimenti, sive eodem die occurrant, sive ad praeveniendum ne occurrant Sed tantum potest universalis regula tradi, ex qua in singulis praeceptis haec tollendi impedimenti obligatio deducenda sit... Regula autem haec est: Spectanda sunt vis et rigor praecepti; quaedam enim benignius explican-

animo id impedimentum apponit, ut a legis obligatione extrahatur, scilicet, si se fatiget ut non jejUNET?

Affirmant peccare Palatis, Salas, Medina, etc. apud Salmant. a, quia nemini debet prodesse sua fraus. — Negant tamen peccare contra jejunium Sanchez b), Filliuccius b), Azor b), Villalobos b), etc., quod satis probabilem sententiam vocant Salmant. 4; quia tunc ille utitur jure suo, quo potest extrahi ab obligatione legis, in quo nulla est fraus: prout si quis exeat e sua patria, ubi est obligatio jejunandi, ut eximat se a jejunio. — Sed nos tanto potius, juxta sententiam quam mox supra secuti sumus, omnino primam sententiam sequimur. Vide *Lib. III, n. 1045*.

Peccat vero contra praecepta naturalia vel divina qui, praevidens se hominem occisurum in ebrietate, ab ebrietate non abstinet; vel qui non procurat absolutionem excommunicationis tempore paschali; tunc enim urget gravius praeceptum radicaliter divinum communionis. — Sic etiam peccat qui se inebriat, vel somno se tradit, tempore audiendi sacrum vel recitandi officium, quia illa praecepta tunc jam eum obligant, neque per eas actiones a praecepto extrahitur. Ita Salmant. 5 cum communi.

Peau
K blu*
Ut CM
net.

Itee U
alih
ba».

5. Thotit., p 2*, qu. 71, nrt. 5, corp. - Palam, tr. 3, disp, 1, punct. 21, n. 3. • Salat, in 1— 2-, tr. 13, diip. 2, %ct. 9, n. 118. Medina, lodi dt. — • Loc. cit., n. 163. — • Loc. cit., n. 16-1. — • Loc. dt., n. 162.

tur ac minoribus causis excusantibus indigent; alia vero rigidius, ac urgentiores causas desiderant: necessitas aut utilitas impedi-ct an proxime vel remote praeceptum impleri impediat: et an per se et intrinsece ad rei praeceptae materiam pertineat, ut breviarium ad recitandum officium..; vel per accidens, ut bona valetudo respectu ejusdem; et his computatis, diversimode in singulis praeceptis judicandum est, an culpa sit admittere impedimenta ab illis excusantia ».

b) Auctores isti negant utique hunc peccare contra jejunium, quando scilicet re et facto carnes edit, aut jejunium ex defatigatione frangit; sed eundem affirmant peccasse in apponenda causa, propter quam jejunium frangit. Cfr. Sanch., *Consil., lib. 5, cap. L dub. 7, n II*; Filliuccium, *tr. 27, pari. 2t cap 6, n. 123*; Azor, *part. 1, lib. 7, cap. 17, qu. 9, i f.*; Villalobos, *part. I, tr. 23, diff. 4 η. 11*. Quibus etiam consentit S. Alphonsus* lib. 111, n. 1045 et 1046.

CAPUT II.

De subjecto cui datur praeceptum.

DUBIUM I.

Quae Personae praeceptis obligentur.

153. *An ad leges obligentur ebrii, infideles, ignorantes, etc.* — 154. *An legislator teneatur ad legem.* — 155. *Quando pueri obligentur ad leges ecclesiasticas*

Sdi lubdi-
ti ratione u-
icotci li-
pater.

153. — « Resp. Soli subditi ratione uten-
« tes obligantur, ita ut eorum transgres-
« sione peccent. Quod addo, propter ebrios
« et ad tempus amentes; qui, etsi vere iis
« obligentur, eorum tamen violatione non
« peccant, defectu advertendae rationis et
« consensus. — Pars prior est commu-
« nis et certa: Filliuccius ¹, Bonacina
« Laymann — Posterior est eorumdem.
« Cujus ratio est, tum quia praeceptum,
« cum sit directivum, supponit usum ra-
« tionis; tum quia obedientia tantum est
« eorum, qui ratione et voluntate utuntur.
« Neque alias transgressio ad culpam im-
« putari posset ».

Aliod non
troeri. aliud
excuuri.

Pro majori claritate, notanda est re-
gula: Aliud est, ad legem *non teneri*; si-
cut non tenentur ad leges ecclesiasticas
infideles, pueri, amentes. Aliud *alcegeex-
cusari*; sicut excusantur ebrii, ignorantes,
dormientes. — Hinc est peccatum *prae-
bere carnes in die vetito secundis*, non
vero primis. Sicut etiam peccatum est in-
citare omnes istos ad aliquid malum jure
naturae.

• Tr. 21, n. 426. — 1 Dup. 1, de Lcgib., qu. I, punct. 6,
n. 1, 4, 6. — ■ Lib. 1, tr. 4, cap. 10, n. 1 et X — 4 1. 2*,
qu. 96, art. 5, ad X . Si/trtf., v. Lex, quaer. 14. - Suar.,
de Lcgib., lib. 3, cap. 35, n. 4 et 15. - Z/cwac., diip. L de
Lcgib., qu. 1, punct. 6, n. 14 et 19. — • Lib. 1, tr. 4, cap. 9,
n. 2 et X - Aavr, part. 1, lib. 5, cnp. 11, quacr. 1. — • Tr. 21,
n. 426. — • Tr. 11, de Lcgib., cap. 3, n. 37 et 45. • So/wj,

« Unde resolves hos casus:

154. — « Γ. Legislator non tenetur suis LcgMaicr.
• legibus ut sic, quoad vim coactivam §SuSr?
« et poenam, sive directe. Indirecte tamen,
« et quoad vim directivam et ex aequitate
« quadam, teneturse, tanquam caput, mem-
« bris conformare. Ita S. Thom.as 4, Silve-
« ster, Suarez, Bonacina, Laymann •, con-
« tra Azor. Tenetur etiam in contractibus
« cum reliquis, pari conditione uti. Vide
« Filliuccium » •. — [Ita ex communi, Sal-
mant. ‡.

Num autem legislator teneatur ad suam ptr K le.
legem, sub gravi, vel levi? — Alii dicunt {£J."r “b
sub gravi, sicut lex alios obligat; ut Soto,
Laymann •', Vasquez, etc. apud Salmant.
— Sed probabile est, praeciso scandalo,
tantum teneri sub levi; quia tantum ex
honestate obligatur ad legem: ita Sal-
mant. • cum Lessio, Azor, Bonacina, Pa-
lao, etc. Limitatur tamen, si lex lata sit Lüniutio.
de taxatione pretii vel de irritatione con-
tractus; tali legi enim tenetur stare etiam
princeps, ad servandam aequalitatem
Vide Salmant. '°.

de JuiU et Jure, lib. 1, qu. 6, art. 7. • in 1'• >•,
diip. 167, cap. 3, n. 17. — • Tr. 11, de Lepb., cap. X n. 3R. —
• Loc. cit., n.42. - Lrsi., lib. 2, cap.36. n. 34. • λκτ, part. 1,
lib. 5, cap. 11, quaer. 1. • Bortac., diip. 1, de Lepb.,
qu. 1, punct. 6. n. 23. • Πα/λμ ι, tr. X diip. 1, punct. 24,
§ 1, num. X — * Tract. II. de Lepb., capit. X num. 43
et 44.

154. — « Laymann ex parte tantum con-
sentit. Dicit enim, *lib. 1, tr. 4. caf>. Q. tt. 3*,
non facile ab hac sententia esse recedendum,
sed *ibid., v. f.*, ad sententiam S. Alphonsi ac-
cedens, subdit: < Fateor tamen, quod legis
obligatio minus directe in legislatorem quam
in subditos cadat... Quare facilius etiam a mor-
tali peccato excusari poterit legislator, si legem

propriam violet, cessante scandalo ». Quam
restrictionem Salmant. non animadverterunt

Notant tamen auctores allegati, scilicet
Bonacina, *ft. 15*; Palaus, *ft. 8*; et ipsi Salmant.,
ft. 43, quod si princeps in testamentis so-
lemnitatem requisitam non servet, censetur
secum ipse dispensare, proindeque testamen-
tum valere; et idem esse in contractibus di-

Non bajxi-
iati, haere-
lici.

« Z\ Infideles non baptizat!, etiam ca-
« techumcni, non obligantur praeceptis
• Ecclesiae: obligantur tamen haeretici et
« alii, qui per baptismum Ecclesiae semel
« sunt subjecti ».

Poeri ra-
tione uten-
tea.

155. « 3". Etsi pueri ratione utentes legi-
« bus iis Ecclesiae, quarum materia eorum
« aetati est conveniens, v. gr. confessionis
« annuae, secundum Navarrum, Henriquez
«et Azor; item abstinenciae a carnibus,
« auditionis sacri, secundum Sanchez, etc.,
« obligentur quoad culpam; non tamen
«quoad poenas ordinarias; nisi sint pu-
« beres, quales sunt masculi anno decimo
« quarto; puellae, duodecimo absoluto. —
* Ita Sotus, Vasquez   Sà 8 ».

Quaeritur: *an pueri, statim ac perve-*
nerint ad usum rationis, teneantur ad le-
ges ecclesiasticas audiendi sacrum, absti-

JVtoar., Man., cap. 21, num. 3X · f/cnriq., lib. 4, cap. 5,
n. 2. · Ator, paru 1, lib. 7, cap. 29. qu. 6. · Sanch., Dead.,
lib. 1, cap. 12, n. 6. - Sotus, in 4, ditu 18, qu. 1, art.3, v. f.—
1 In 3 pari., qu. 90, art. 2, dub. 4, η. 2. — · V. Censura,
num. 2 (edit, genuin.); cī v. Confessio, n. 3. — ■ Decal.,
lib. 1, cap. 12, n. 6. — · Lib. 1, tr. 4, cap. 10, n. 4. —
Tr. 11, de Legib., cap. 3, n. 52. - Palans, tr. 3, disp. 1.

nendi a carnibus vel lacticiniis, ct confi-
tendi?

Affirmant Sanchez °, Laymann⁴ et Sal-
mant.⁵ cum Palao, Bonacina, Salas a», etc.
Atque peccare dicunt parentes, qui negli-
gunt impletionem ipsorum. Et regulariter
ajunt hunc usum rationis judicandum ad-
venire, expleto septennio. Admittunt ta-
men pueros ante pubertatem non obligari
ad poenas ·. Nec ad communionem ante
decennium, nisi in articulo mortis, si sit
usus rationis; ut Salmant. '. — Negant
vero S. Antoninus % Sotus, Sà, Henri-
quez^, Marchant   apud Salmant.⁸, dicen-
tes, non teneri statim, sed post aliquod
tempus. Hoc tempus, Sà ait esse tempus
pubertatis; Sotus vero   et S. Antoninus r
dicunt saltem esse decimum annum, vel
nonum cum dimidio in foeminis. Sed haec

punct. 24, § 2, n. 5. · Bonac., diip. 1, de Legib., qu. 1,
punct. 6, n. 8. — · Tr. 11, de Legib.. cap. 3, n. 50, i. f. —
' Tr. 4, de Euchar., cap. 7, n. 15 et seqq. (pro n. 18, le-
gantur edit. Lugdun. 1679 et Malritcn. 1752). · Sotus, in 4,
diet. 12. qū. 1, art. 11, v. L. vers. Sed st quaeras. Cir.
diiu 18, qu. 1, art. 3, v. f. - Sd, v. Confessio, n. 3 (edit,
genuina). — · Tr. 11, de Legib., cap. 3, n. 51. · SA, loc. du

cunt Salmant. ct Bonacina, dum Palaus, n. 7,
putat dicendum esse: vel principem secum di-
spensare, vel neutrum ex contractu obligari.

155. - <·) Salas parum videtur sibi constare:
scribit enim *de Legib., disp. 14, sed. 13,*
n. 127, v. Dico 2°, omnes teneri ad legem
annuae confessionis et paschalis communionis,
«cum ad annos discretionis pervenerint»; at
v. Dico 3°, negat istud esse intelligendum eo
sensu, « ut statim ac puer peccare potest, seu
est doli capax, seu ratione utens, teneatur con-
fiteri ct Eucharistiam sumere, nempe circa
septennium». Quod Limen deinde ex parte
rejicere videtur, dum scribit *ibid.*· « Pueri
praecepto confessionis obligantur statim ac
sunt doli capaces; ct ante duodecimum, imo
et decimum aetatis annum, coguntur a car-
nibus ct aliis cibis vetitis abstinere».

b) Vide notam c infra.

e) Henriquez non satis accurate citatur a
Salmant; etsi enim *lib. 8, de Euchar. cap. 42.*
fī. 4, absolute negat pueros ad leges Eccle-
siae obligari, statim ac rationis usum attige-
rint, id tamen intelligit solum de communionis
praecepto, quod majorem requirit discretio-
nem; ad praeceptum vero annuae confessio-
nis statim teneri docet pueros, *ibid., in coni.,*
lit u. Et idem tenet *lib. 4, cap. 5, n. 2.*

*) Marchant, de praecepto audiendi sacrum
loquitur, de quo haec in *Résolut, pastor., lr.4,*
cap. 6, qu. 2, scribit: « Illos tamen [pueros]

statim ac usus discretionis incipit, dicere obli-
gatos sub peccato mortali, videtur mihi rigi-
dum. Tum quia Ecclesia, pia mater, non vi-
detur velle obligare statim ac potest; tum
quod practice videamus majorem partem pue-
rorum, etiam decimum annum attingentium,
in ecclesia stare tempore missae, huc illuc cir-
cumspiciendo, sine attentione requisita; aut
etiam sociis corridere, colloqui, nugari, nec
vim praecepti talis apprehendere.... [Et] licet
in rigore loquendo, sufficientem aetatem ct
discretionem haberent ad aliquod peccatum
mortale committendum, non videtur tamen
Ecclesia, tanta sub obligatione seu vinculo tam
arcto, cos velle statim obstringere, donec per-
fectiorem rationis usum assequantur, divina
mysteria plenius apprehendant, ct obligatio-
nem ac attentionem, qua illis intéressé oportet,
plenius intelligant ».

d Sotus ct S. Antoninus non recte a Sal-
mant. citantur: Sotus enim, *loc. cit.*, assignat
duodecimum annum : quam sententiam, sicut
et sententiam Marchant, Croix dicit passim
rejici ct esse contra fidelium praxim. — At
S. Antoninus, *part. 2, lit. 9, cap. 8, § 2*, re-
fert quidem aliorum opiniones; sed ipse satis
aperte inculcat pueros teneri ad praeceptum
confessionis et communionis, statim ac usum
rationis habuerint. Error autem citationis inde
manasse videtur, quod ipse Sanctus negat
usum rationis communiter haberi completo

opinio mento rejicitur communiter, ut ait Croix

An vero obligentur pueri, qui ante septennium pervenerint ad usum rationis?

““ Negant D>ana Sanctius, Burghaber, apud Croix *, qui probabile putat; quia leges positivae attendunt tantum ad ea quae communiter contingunt. Sed probabilius Bosco affirmat teneri. — Vide dicenda *Lib. III, n. 270 et 1012, v. Dubium fit.*

« 4“. Infantibus, non baptizatis et per-
« peluo amentibus licite dantur carnes
« diebus velitis, et imponuntur opera ser-
« vilia festis; non tamen ebriis, cum legi
« maneant subjecti; uti nec licite irritan-
- tur amentes ad blasphemandum, laeden-
« dum, etc., eo quod talis actio tribueretur
« principali agenti, qui alterius opera ute-
« retur quasi instrumento. — Vide Lay-
• mann a, Bonacina 4 et Sanchez 5 ».

Inbntea.
non bapei-
dti, amen-
tet.

DUBIUM II.

An Peregrini teneantur legibus sui domicilii, dum ab eo absunt.

156. *An peregrinus teneatur ad leges loci ubi est.* — 157 *An teneatur ad leges patriae.* - *Deinde ponuntur resolutiones plurium casuum* — 158. *An peregrini possint dispensari ab episcopo loci in legibus et in votis.*

Praecep-
tum locale
k. anner-
““■

156. - « Suppono I. Praeceptum aliud
« esse locale, quod scilicet certo tantum
« in loco, urbe, v. gr. vel parochia obligat;
« aliud universale, seu juris communis,
« quod totam fere Ecclesiam obligat.

* Suppono II“. Peregrinos proprie dici
« eos, qui aliquo veniunt animo non ma-
« nendi, sed tantum subsistendi per ali-
« quot dies, vel ad summum per minorem
« anni partem, ut mercatores, viatores; non
« autem studiosi, neque ancillae, quae ve-
« niunt ad serviendum.

.P"on(:”
r>iurpnie
“r° lA.”l

« Respondeo, non obligari. Ita Navar-
« rus, Sanchez, Lessius e. — Ratio, quia
« praecepta localia per se et directe re-
« spiciunt territorium, eique sunt affixa;
« atque adeo non obligant nisi existentes
« intra illud. Lex enim ita fertur; v. gr.

« festum illud tali loco celebretur: ideo-
« que hic valet illud: *Sifueris Romae, etc.*
« — Addit Laymann 7, praeceptum locale
« expirare etiam intra proprium territo-
« rium in loco exempto, quod is aequipa-
« retur loco sito extra territorium ».

Hic refert ante omnia distinguere do-
micilium a quasi-domicilio.

Verum *domicilium* acquirit, qui habitat
alicubi, animo ibi perpetuo manendi; ut
communiter docent Bonacina , Roncn-
glia 9 et Salmant. 10 cum Palao, Trul-
lencho, Dicastillo, et alii p.issim, ex jure
civili u. — Is autem censetur hujusmodi
animum habere, qui habitat alicubi per
decennium, non significata voluntate rece-
dendi; vel qui majorem partem bonorum
eo asportaverit, aut domum emerit aut

Requisita
himdutr,ct

’ Lib. 3, part. 1, n. 615. - *Joan. Sanet.*, dup. 51.
n. 31, i. f. - *HaπζAαδ.*, Centur. 2, o». 34. — ■ Lib. L n. 676.
— Lib. 1, tr. 4, cap. 10. n. 3. — 4 Diip. 1, de Legib.,
qu. 1, punct. 6. n. 3, 5 et 6. — * Decal., lib. 1, cap. 12.
n. 9, II et 16. Aiiiur., Man., cap. 13, η. 5. ven. *Infer-
tnr* 3. - *Sanch.*, Decal., lib. 1, cap. 12. n. 26. — Lib. 4,
cap. 2, dub. 8. — ’ Lib. 1. tr. 4, cap. 11. n. 5. — Di«p. 1,

de Legib., qu. I, punct. 6. n. 3>. — Tr. 3, de Legib.,
qu. 3, cap. L quaer. 3, reap. 1. — Tr. 8. de Ordine, cap. 4,
n. 48 - *Palant*, tr. 27, disp. un., punct. 15, n. 3. - *Trntl.*,
Decal., lib. 3, cap. 1, dub. 3, n. 9. - *DicaU.*, tr. 6, de
Sacr. Ord., di*p. un., dub. 16. η. 222. — u L. *Stnatorrs* 2,
C. ubi senatores, et L. *Hatrrs abtens* 19, § 1 et 2, IT. de
judic.

septennio, sed aliquos assignare decimum an-
num cum dimidio in masculo; et undecimum
et dimidium < et ultra aliquantulum » in fe-
minis.

D Diana, part. 10, tr. 12, rcsol. 37, hanc
sententiam «esse satis probabilem » asserit;
sed, ut ipse S. Alphonsus, fatetur contrariam
«esse probabiliorem et securiorem ». Quod
non advertit Croix.

Bo mo, dc Sacrant. Poenit., disp. 7,

sect. 6, tt. 40 et seqq., affirmat quidem ad con-
fessionem teneri; an vero ad celeras leges etiam
teneamur, non decernit; imo propendere vi-
detur in sententiam negativam; affert enim
Sanctii opinionem, scii, pueros, si ante septen-
nium ad rationis usum pervenerint, ad nullas
ecclesiasticas leges teneri; de quo Bosco, *ft. 40*,
dicit tantum: Sed hoc ego non facile admi-
sero in lege ecclesiastica singulis annis œn-
fitendi ».

aedificaverit, ut habetur in bulla *Speculatores* (relata *Lib. VI, n. 770, ad n. 5*); vel qui saltem expressis verbis (ut addunt Salmant. ') voluntatem ibi perpetuo manendi expresse significaverit.

μ âVml
o
bum

autem ncquirit *quasi-domicilium*, qui manet in aliquo loco per maiorem anni partem, ut dicunt Silvester⁹ et Sanchez³; vel qui ibi moratur per aliquod notabile tempus cum animo ibi manendi majori parte anni ^o.' ut recte ajunt Roncaglia ⁴, Laymann ^b cum Navarro ^b, et Benedictus XIV*['], utque eruitur ex jure civili*[']. — His positis:

Dubitatur Γ. *An, ut quis teneatur legibus loci ubi est, requiratur ut ibi verum domicilium contraxerit?*

Ad obij-
fandum-Hit
requirunt
om num.

Affirmant Glossa I, et alii apud Sanchez .; quia advena (ut ajunt) donec non aCqUjrat vcrum domicilium, saltem per animum ibi perpetuo manendi, non iit

subditus illius loci. — Sed communis sententia tenenda docet, sufficere quod is α,'α,ηκ1 contraxerit ibi quasi-domicilium: ita Suarez⁷ (qui oppositam putat non esse practice probabilem), Sanchez ., Salmant. et Laymann ¹⁰ cum S. Antonino Paludano ^c, Rosella ^c, etc. Ratio, quia tales peregrini jam subjiiciuntur jurisdictioni superiorum illius loci: ergo etiam legibus tenentur; et tenentur a prima die, qua illuc perveniunt animo habitandi per maiorem anni partem, ut recte notat Sanchez ¹¹ cum Silvestro, Paludano, Rosella, etc.

Dubitatur 2Λ *Ah, si quis in aliquo loco ad breve tempus moretur, teneatur leges illius servare?*

Prima sententia affirmat: et hanc tenent Pontius,^a Suarez,³ Salas u, Tapia ^{1\} et Covarruvias, Gordon, Henriquez ^d, etc. apud Salmant.,^e et alii plures apud San-

Breticor
^^7<<
lenenlur'

¹ Tr. β, de Ordine, cap. 4, n. 49. — ' V. *Domicilium*, n. 2. — > De Matrim., lib. 3, diip. 18. n. 9. — ' Tr. 3. de qu. 3, cap. 1, quaer. 3, rcap. 1. — 1 In can. *Quae «nitra marce, diit.8, v. Aut perr^rini.* — ' De Matritu.. lib. 3, diip. 18, n. 8. — ' De Rclif., tr. 2, lib. 2 cap. II. n. 2. 4 et Γ, ct de l.cgib , lib. 3, cap. 33. n. 3. — ' Dr Maririm.. lib. 3, disp. 18, n. 9. — ' Tr. II, de Legtb., cap. 3. η. 'û. — " Lib. I, tr. 4, cap. 12, η. 1. — " De M.ilirim. lib. 3.

di«p. 18, num. 9. · *Silvcsl., v. Jejuniu*, n.7, qooer. 2. · *Paludan., in 4, dist. 15, qu. 4, art. 3, conc. I* (n. 24). · *Rotella, v. Je/uuium*, n. 16. — " De Mairim. lib. 5. cap. 7. n. 6. " De l.cgib.. lib. 3, cap. 33, n. 3; de Rcllf.. tr. 2. lib. 2, cap. 14, n. 7 et *cq. — " De Legib., dhp. II, <cct. 4, n. W et 49. — » Lib. 4, qu. 16, art. :i. n. 2. · *Couirr.. Varricr.* lib. 4, cap. 20, n. 8, v. (. · *Gordon*, lib. 2, qu. 9, η. Γ6. — » Tr. 11. de Legib., cap. 3, n. 56.

156. - <U Hic notandum venit decretum quod de hac re tulit S. R. et U. Inquisitio, die 7 Junii 18b7, in sua ad episcopos Angliae ct Foederatorum Statuum Americae Instructione: « Ad constituendum quasi domicilium, duo simul requiruntur: habitatio nempe in co loco ubi matrimonium contrahitur, atque animus ibidem permanendi per maiorem anni partem. Quapropter si legitime constet vel ambos, vel alterutrum cx sponsis animum habere permanendi per maiorem anni pariem, cx *co primum die* quo duo haec simul concurrunt, nimirum et *hujusmodi animus* ct *actualis habitatio*, judicandum est quasi-domicilium acquisitum fuisse . — Quae tamen temperanda sunt declaratione ejusdem S. R. et U. L, 9 Novembris 1898, scilicet: · Sc conic rentes in civitatem N. ex alio loco vel paroecia, dummodo ibi commorati fuerint in aliqua paroecia *per sex menses*, censendos ibidem habere quasi domicilium in ordine ad matrimonium , *quin inquisitio facienda sit de animo ibi permanendi per maiorem anni partem*

h Auctores isti: Laymann, *lib. I, tr. 4, cap. 12, n. 1.* Navarrus, *de Jubil., notab. 32, n. -/J.u/.* Bencd. XIV, *Notif.33, n. 6 et //*. non requirunt propositum permanendi alicubi

per maiorem anni partem, sed incolas esse ajunt «etiam cos qui (sunt verba Laymann), licet aliquanto breviori tempore, certo permanendi proposito, alicujus negotii vel negotiationis caiisa, in eo loco domicilium, officium vel tabernam fixerunt aut saltem conduxerunt ». Et ita fere etiam, licet brevius, Navarrus et Benedictus XIV; idque colligitur ex L. *Haeres absens*, ff. *dc judic.*, quatenus probat eum qui est hujusmodi habitator, puta quia habet tabernam vel pergulam, posse ibi conveniri ; licet non eum qui, ut viator ct peregrinus contraheret.

c> Laymann utique auctores istos allegat pro sententia quae requirit quasi domicilium, sed uti nota praecedenti animadvertimus, ipse negat ad quasi-domicilium requiri maiorem anni partem; et re quidem vera, S. Antoninus, *part. 2, tit 6, cap. 2, § 2*; Paludatius, *in 4, dist. 15, qu. 4, art. 3, conc. I* (n. 24); Silvester, v. *Jejunium, n. 7, qu. 2*; Rosella, v. *Jejunium, n. 16*, hoc tantum asserunt, nempe: alienigenas, si ad aliquem locum se contulerint, animo ibi commorandi, cx tunc ligari legibus illius loci; secus vero esse, secluso scandalo, si transeant solum per illam terram.

Henriquez, quamvis hic a Salmant ci-tetur, non Limen videtur sibi salis constare,

chez', qui vocat valde probabilem, sicut etiam putant Salmant.⁹ — Probant l'ex jure canonico³, ubi refertur illud celebre D. Ambrosii: *Cum Romam venio, jejuno sabbato; cum Mediolani sum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam forte ecclesiam veneris, ejus morem serva; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.* — Probant T ratione. Tum quia, qui sentit commodum, debet sentire et incommodum; sicut enim talis advena deobligatur legibus patriae a qua abest; ita aequum est, eum obligari legibus loci ubi moratur; et hoc modo advena vere fit subditus superioris loci, quamvis brevi ibi sit. Tum quia expedit ad pacem publicam servandam et ad scandalum vitandum, ut omnes servant leges loci ubi reperiuntur; uti colligitur ex relata doctrina D. Ambrosii. Et saltem ratione dicti scandali vitandi, ut ait Suarez, episcopus loci jurisdictionem habet in peregrinos; eadem enim jurisdictione, quae ipsi competit super oves suas, ut eas bene regere possit, competit etiam super advenas, ne scandalum ovibus praebeant, leges loci non servando. — Plures alias rationes pro hac sententia adducit Suarez.

Fatentur tamen auctores citati, non satis esse solum transitum, ad hanc obligationem contrahendam. Etenim (apud

Sanchez⁴) Emmanuel Sa dicit teneri peregrinum, si maneat illa die qua pervenit; Leonardos, si integra die; Sayrus, si illuc accedat multo spatio ante prandium, et tota die ibi quiescat. — Sed melius videtur distinguere Suarez % dicens, quod si quis venit ad locum destinatum ut terminum viae, tenetur ejus legibus, licet parum ibi adsit. Secus, si ibi sit in via, sive per transitum ad alium locum; tunc enim, si praeceptum est affirmativum, puta audiendi sacrum, non tenetur: quia tale praeceptum obligat existentes, quales non sunt itinérantes; tenetur vero, si praeceptum sit negativum, nempe abstinendi a carnibus vel ab opere servili, etiamsi ibi moretur ad horam: quia praeceptum negativum, cum obliget pro semper, habet tractum successivum per totum diem.

Haec sententia est satis probabilis. — Sed probabilior videtur *secunda*, quae dicit, advenam non teneri legibus loci ubi non moratur, nec intendit morari per majorem anni partem. Hanc tenent Sanchez* cum pluribus aliis, Bonacina/J, S. Antoninus <4 Azor <4 Toletus <>, Laymann*/cum Silvestro Angles et Medina < ; item Sayrus Diana, Granada, et alii apud Salmant.⁶, qui hanc non minus probabilem vocant. — Ratio, tum quia leges non obligant nisi subditos, quales non sunt peregrini:

Probant
bo* requiri-
lar quilibet
domicilium.

I

I I

¹ De M. trim., lib. 3, disp. 18, n. 4; De cal., lib. 1, cap. 12, n. 37. — Tr. 11, de Legib., cap. 3, n. 58. — Can. Illa auUm !/. dist. 12. (Cfr. ap. Migne, Patrol. lat., tom. 33. EpUt. S. Augustini 54 (a/. 116). ad Januar., n. 3. - Suar., de Kclig., tr. 2, lib. 2, cap. 14, n. 11 et *eq. - Suar., loc. cit. — * Decal., lib. 1, cap. 12, n. 37. - Emman. Sa, v. Jeju-

rtium, n. 1. - Leonard. Lristus, lib. 4, cap. 2, n. 51. - Sayr., Clav. reg., hb. 7, cap. 3, n. 11. — De Matrim., lib. 3, di»p. 18, n. 6, Decal. lib. 1, cap. 12, n. 38. * Diana, part. 1, tr. 9, rcwl. 2; et tr. 10, rtsol. 13 et 15. - Grau., in 1—2*, contrav. 7, tr. 3, dhp. 6, n. 23 et 25. — Tr- 11, de Legib., cap. 3, n. 58

f » jji

lib. 7, cap. 13, n. 8. lit. n; hb. 9, cap. 25, n. 2, lit. r et s\

<4 Suarez, de Relig., tr. 2, lib. 2, cap. 14, n. 8, priorem distinctionis partem revera tenet; de altera vero parte, sic n. 24, loquitur: < Si obligatio sit praecepti negativi, haec semper urget pro rata temporis, quo durat praesentia in tali loco, quia praeceptum aequa» li proportionem obligat pro toto tempore et pro qualibet parte ejus. Si vero obligatio sil praecepti affirmativi, nccssc est ut quis sit in loco saltem pro toto illo tempore, quod ad implendum actum praeceptum per se conceditur, quia alias praeceptum non obligat talem personam

/ Bonacina utique tenet hanc opinionem, dFp. 1, de Legib., qu. 1, punct. 6, n. 76 et 48, sed n. 36 hanc conditionem (sicut et ipse

Sanchez) apponit: « Modo eadem leges non adsint in loco sui domicilii».

S. Antoninus, part. 2, tit. 6, cap. 2, %2; Azor, part. 1, lib. 5, cap. 11, qu. 3; Toletus» lib. 6, cap. 5, i.f; Laymann, loc. cit., n. 4; Silvester, v. Jejunium, n. 7, qu. 2; Angles, Flor., de Jejunio, qu. 4, diff. 2, conci. 1, append. 1; Joannes Medina, Cod. de Jejunio, qu. 10, n. 1, et Hartholomaeus Medina (Uterque enim citatur a Laymann), in Iani 2af, qu. 96, ari. 5, vers. Dubitatur praeterea; Sayrus, Clav. rcg., lib. 3, cap. 4, n. 15, cum hac secunda sententia in eo conveniunt, quod negant salis esse merum transitum, et requirunt commorationem, intentione saltem, in aliquo loco, ut advenae teneantur legibus illius loci; non tamen requirunt ut quis commoretur ibidem per majorem anni partem.

ffISJi!

cum ipsi, ob brevem illam moram minime subjiciantur jurisdictioni superioris loci, ut habetur ex jure civilil; tum quia non dicitur moraliter commorari in aliquo loco, qui ibi non manet, nec animum manendi habet per majorem partem anni. — Ad textum autem D. Ambrosii respondetur Γ illum procedere tantum, ubi vitandum est scandalum. Respondetur 2'. S. Doctorem loqui ibi de lege communi servandi jejunii, quod Mediolani non servatur in primis quatuor diebus quadragésimae. Sed lex communis utique servanda est a peregrinis, quando absunt a patria, ubi lex illa non servatur; ut ex communi sententia docent Suarezs, et Laymann 3 cum Medina et Henriquez. Quamvis tamen Laymann4 improbet opositam Sanchezii, qui ait, cives mox in patriam redituros, per fictionem juris pro praesentibus haberi *Λ

Ltmiuuo-
r

Limitatur vero haec secunda sententia: I^{tt} in legibus de jure communi, vel circa solemnitates contractuum, aut circa com-
moda ipsius loci, v. gr. de non extrahendo triticum, arma, etc. — 2e. Limitatur, si eaedem leges vigeant in patria peregrini; licet Sanchez cum Diana 0 huic contradicat. — 3". Limitatur, si peregrinus ibi delinquat contra jus commune; tunc enim

fit subditus ratione delicti6. Vide» Salmant. ° et Sanchez'.

157. - *No h tenentur autem absentes ait leges patriae*, ut communissimum est ex jure canonico8: etiamsi lex sit *de jure communi*, quando peregrinus est in loco ubi illa abrogata est. Salmant.' cum Palao, Lessio, etc. — Et hoc, etiamsi discederet a patria *ad eximendum se a lege*. Salmant.10 cum Palao, Bonacina, Sanchez, etc. (Hinc docet Palaus cum Basilio posse peregrinum, qui nolit confiteri peccata reservata proprio parrocho, alio discedere, ut ab alio absolvatur; quia tunc utitur jure suo. Sed de hoc vide dicenda *de Poenit., Lib. VI, n. 589*). — Et hoc etiam valet, si ille maneat in sua patria, sed *in loco exempto*; ut tenent Silmant. “ cum Laymann, Bonacina, Palao, Salas, Diana, Tapia.

An vero pro *locis exemptis* intelligantur etiam *conventus regularium*? — Negant Suarez, Coninck, apud Salmant. sed dicunt, intelligi tantum oppida et ecclesias intra dioecesim, alienae tamen jurisdictioni subjectas. Sed affirmant Salmant. 13 cum Avila, Henriquez, Sayro, Candido et Diana. Et id confirmant14: quia tam loca, quam personas Tridentinum exemptas appellat *. Et valde probabile

’ L, 7/azrrs abum, S Proinde, (T. de Judiciis*. — 1 De Relig., tr. 2. Hb. 2, cap. 14, n.27. — · Lib. I, tr. 4, cap. 12 n. 3, Barthel. Medina, In 1.* 2”, qu. ^6, art. 5. ver». Dubilahir praeterea. · Htnriq., Hb. 7, de Indulg., cap 13, n. 8. Cfr. lib 9, cap. 25, n 2, Ult. », in comment. — 4 Lib. I, tr. 4. cap. 12, n. 3. L f. — · Cap. Licet 20, de foro compe tent. — · Tr. II, de Legib., cap. 3. n. 59 cl (O. — 1 Decal., lib. I, cap. 12, n.21, 23. Jo, 33, 39. — · Cap. Utanimarum 2. de cotMiluU. in 6’ — · Tr. II, de Legib., cap. 1. n. 62. Palau», tr. 3, dup I. punct. 24, § 5, η. I. - Aras.. lib. 4, cap. 2, dub. 8 — * Tr. H, de Legib., cap 3. n. 62. · Palau», loc. cil., punct. 21, | 5, n. 4 - Bonae., di«p. 1. de Legib.. qu. 1, punct. 6, a. 64. - Satteh., de Matrim., lib. 3, di«p. 18, n. 29, Dead., lib. I. cap. 12. n. 36. Palau», tr. 3, disp. 1.

Eam Sanchezii sententiam, *de Matrim., lib, 3, disp, 18, h. 7*, quam Laymann non omnino improbabilem putat, ipse Sanchez, *Decal., lib 1, cap. 12, n. 39*, rejicit, et affirmat sibi « prorsus » placere contrariam, scilicet: legem communem a peregrinis observandam esse, quando absunt a patria, ubi lex illa non servatur. In quo consentit cum S. Alphonso.

Diana, *part. 1, tr. 9, rcsol. 18*, vocat probabilem sententiam Joannis Sanchez; unde ipse Sanchez, *Select., disp. 54, h. 31*, scripsit:

« Favet nostrae sententiae Diana». Sed Diana ipse tenet limitationem quam S. Alphonsus hic inducit.

D Salmant., *loc. cit.*; et Sanchez, *il. 23*, excipiunt etiam vagos, quos affirmant teneri legibus loci in quo degunt.

157 - I Basilius Pontius, *de Matr., lib. 5, cap 9, n 6*, non de casibus reservatis in specie, sed de confessione in universum loquitur « Etiam si quis animo solum confitendi illi parrocho falienol eo accedat, et a sua domicilii parochia discedat, illi», licet alteri con-

At*e*ia
non tem*
(ur kpt-
paUut.

N'cc cm
morantcii
loco cite
pto.

Monet*
ru tant t
xcmpu.

est. Vide etiam *Lib. VII, de Censuris, u. 24.*

« Ex quibus resolves hos casus:

« Γ. Si episcopus sub poena excommunicationis vetet lusum aleae; non obligantur clerici ludentes in loco exempto a jurisdictione episcopi. Bonacina Laymann *.

« 2l. Si quis die jejunii aut festo sit in loco alio, non sui territorii, aut exempto, ubi tunc non est jejunium, aut festum; potest ibi comedere, exercere servilia. Laymann *), Bonacina.

« 3". Id etiam habet locum in praeceptis juris communis, si in loco isto sint usu abrogata, vel non recepta, vel habeatur privilegium. Quare potes, v. gr. Mediolani, primis quatuor diebus quadragesimae vesci carnibus, cum id ibi liceat. «— Item in Belgio, sabbatis intra Nativitatem et Purificationem, vesci carni- bus. — Item in loco ubi Tridentinum non est receptum, valide (etsi non licite) inire matrimonium clandestinum. — Suarez, Sanchez *, Lessius.

• 4'. Potest quis, discedens mane ex oppido ubi non est jejunium, vesci carnibus; etsi meridie rediturus sit domum, ubi est jejunium. Nec tunc, ubi domum venerit, tenebitur ad servandum jeju-

nium ista die, cum illud jam violaverit, ideoque servare non possit. Tenebitur tamen domi ad abstinentiam a carnibus, cum illa adhuc possit ibi servari, eo quod sit dividua. — Vide Sanchez³, Lessium 4.

• 5". Si quis abiturus est loco ubi est jejunium, sciatque certo perventurum vesperi ad locum ubi non sit jejunium; tunc, etsi non possit ibi vesci carnibus. unde abit (cum ista abstinentia sit dividua), potest tamen ibi mane jentare et meridie prandere; ut contra quosdam docent Lessius et Sanchez, supra ». — [Et probabile putant Salmant.^s cum Suarez

« 6". Probabile etiam est, et in conscientia securum, quod docet Sanchez⁴, contra Navarrum et Suarez^S peregrinos, antequam excedant proprio territorio, non teneri implere praecepta quae eos ibi deprehendunt, v. gr. non teneri mane audire sacrum die festo, qui ante prandium venturus sit alio, ubi non sit (estum; quia, si mansisset in loco ubi praeceptum obligabat, poterat differre ad id tempus; quando autem pervenit ad alium locum, desinit obligari. Nec obstat, quod, praevidens impedimentum, teneatur praevenire; quia id tunc tantum verum est, quando, manente vi prae-

Noe tece

* Lib. 1. tr. 4, cap. 11, n. 5. « *Monae.*, diap. 1, de *Legib.*, qu. 1, punct. 6, n. 61, 63 et 66. • *Suar.*, de *Rclig.*, tr. 2, lib. 2, cap. 14, n. 29. — • *Decal.*, lib. 1, cap. 12, n. 28 et 30. • *Σos.*, hb. 4, cap. 2, n. 59. — • *Deoii.*, hb. 1, cap. 12, n. 33.—

• Lib. 4, cap. 2, n. 57. - *Zess.*, loc. citu, n. 55. - *Sattck.*, loc. cit., n. 31. — • Tr. 11, de *Legib.*, cap. 3, n. 70. — • De *Matrim.*» lib. 3, disp. 18, n. 21; *Deed.* hb. 1, cap. 12, tu 32. • *Λ'ικχιζ.*, Maa.» cap. 13, η. 5, i. f.

fiteri, dum extra suam parochiam est ». Et Palaus loquitur de eo qui vel propter casus reservatos, vel alia causa intendit alii confessorio confiteri Sed S. Alphonsus limitat hanc opinionem, *hb. 6, u. 589*, quo remittit lectorem.

b) Bonacina, *disp. 1, de Legib., qu. 1, puuet. 6*, exemplum istud non affert, quidquid dicat Buscnbaum.

« Laymann, *hb. 1, tr. 4, cap. 11, u. 7*, loquitur de eo qui mane discessurus est a loco ubi jejunium non servatur, ad redeundum eodem die in patriam, ubi servatur; item de eo qui noctu pervenit ad locum ubi non jejunatur; item de eo qui pervenit ad locum ubi festum non adest, licet in patria sit festum; et hos excusat a lege jejunii vel servandi festum quaedam opinio, quam Laymann negat esse omnino improbabilem; sed ipse: • Ego vero, inquit, existimo in hoc casu habendam esse rationem temporis potius, ut

secundum illud incola, existens in suo loco ubi jejunatur, vel in alio ubi non jejunatur, et ipse obligatus vel liberatus censeatur: quandoquidem in moralibus receptum est, ut quod majus ac potius est, trahat ad se id quod minus est ».

Quidquid dicant Salmant, ji. 68, Suarez de hoc casu non loquitur, *hb. 3, cap. 32, u. 3.*

'J Suarez vult quidem, *de Rclig., tr. 2, lib. 2, cap. 15, n. 10*, peregrinos, antequam exeant e proprio territorio, teneri v. g. audire sacrum, sed hanc sententiam ita limitat, *u. 11*: • Ut locum habeat, quando potest quis in eo casu, hora matutina missam audire, priusquam in aliud oppidum ad laborandum illo die discedat... At vero, si toto illo tempore missa ibi non diceretur, quam posset homo audire, exspectandum illi esset ibi usque ad meridiem pro missa audienda; at durum videtur hanc obligationem imponere».

« cepti, quis est impediendus: hic autem
« ab obligatione praecepti absolvitur ».
LimiMtio. [Ita etiam Salmant. l cum Palao, Tapia,
Salas, etc. Secus tamen esset, si ibi unum
illud sacrum diceretur: quia teneretur
audire, antequam discederet; non tenerur
autem exspectare. Salmant. — « Con-
« traria tamen sententia, tanquam magis
• pia, suaderi potest, nisi quid obstat.
« Sanchez3 ».

158. - Hic magna quaestio occurrit
disceptanda :
Ah peregrini possint dispensari ab
episcopo loci iibi sunt, tam in legibus com-
munibus (puta, jejunii vel abstinentiae
ab opere servili) quam in votis ct jura-
mentis? — Adsunt quatuor sententiae.
Prima, quam tenent Pontius 4, Joseph
de Januario4, et cui adhaeret Tanner
apud Croix probabilemque merito pu-
tat Palaus ·, affirmat universe, tam pro
legibus, quam pro votis. — Ratio, quia
peregrinus per illum accessum, quamvis
unius diei, iit vere subditus superioris
loci ubi reperitur; ut dicunt Suarez, Sa-

· Tr. II. de Legib., cap.3, n. 67. - Pa/ans, tr. 3, dñp. I,
punet. 24, i 5, n. 8. - Tapia, tom, 1, hb. 4, qu. 16, art. 2,
n. 4. - Salu, de Legib.. diip. 14, »oct. 5, n. 66. — · Tr. 11,
de Legtb., cap. 3, n. 66. — · Decal., lib. 1. cap. 12, n. 32. —
· De Matrim., lib. 9, cap. 4, n.7, — · Rc5ol. mor., part. I,
rool. 64, n. 12. — · Tr. 3, di5p. 6, punct. 7. § 2, n. 5. ·
Suar., de Kelig., tr. 2, lib. 2, cap. 14, n. 10 et seqq. · Pani.,
dc Matrim , lib. 5, cap. 7, n. 15 ct 16. — · Tr. 3, di5p. I,
punet. 24, § 3, n. 12. · Silzrea., v. Domicilium, n. 2 ·16-
bat, in cap. Mdhu epUopus, n 4. dc paroch. · Tabiett.,

158. - a) Croix, loco citato a S. Alphonso,
id est, lib. 6, part. 3, n. 754, adducit Tan-
ncrum ex Gobat, quasi faveat sententiae
quae affirmat eum. qui tamquam peregrini-
nus aut viator per aliquem locum transit,
posse ibi matrimonio copulari a parocho loci.
Quod profecto, imo et potiori ratione, favet
praesenti quaesito dc legum dispensatione ab
episcopo loci. Sed Croix non satis accurate
allegat Tannerum; loco enim citato a Gobat,
ex quo, ut diximus, allegatio desumpta est,
scilicet, torn. 4, disp. 8, qu. 3, dub 6, u 12!,
Tanner scribit: «At si qui ex sua parochia
ad alienam transeant, ibique coram ejus loci
parocho, proprio neglecto, contrahant, matri-
monium sine controversia nullum est, si utro-
bique concilium alioqui sil promulgatum ·.
h) Salas id non semel indicat, de Legib.,
disp. 14, sect. 4, n. 41 ct seqq ; quin etiam
inter objectiones quae contra suam senten-
tiam moventur, aliqua reperitur, u. //, quae
negat hujusmodi forenses esse subditos supe-

las h], ac Pontius cum Palao \ (Vide dicta
«. 156, Dubii. 2, et dicenda Lib. IU,
n. 332, v. Ah autem). — Quamobrem,
sicut peregrinus tenetur ad leges loci
illius; ita aequum est ut gaudeat etiam
privilegiis.

Secunda sententia prorsus opposita,
quam tenent Silvester, Abbas, Tabiena,
Angelus apud Palaum ", item Paludanus,
Medina, Ledesma, Hosticnsis *) apud Sua-
rez ', dicit quod peregrinus, quoadusque
acquirat alicubi verum domicilium (id est
per animum perpetuo ibi manendi), nun-
quam subditus est censendus ; et ideo
nec tenetur ad leges loci, nec potest di-
spensari in legibus communibus, neque
in votis aut juramentis ab illius epi-
scopo V. — Ad confirmationem hujus
sententiae, Farinaccius et Garcia apud
Palaum °, afferunt quamdam declaratio-
nem S. C. Concilii, approbatam a Gre-
gorio XIII, ubi dictum fuit, posse pere-
grinum recipere beneficium absolutionis
a peccatis in loco ubi est; sed non posse
dispensari ab episcopo illius Sed Maz-

v. Domicilium, v. f. Auget., v. Domicilium, v. t. —
• Tr. 3, dñp. 6, punct. 7, § 2, n. 4. II Palud., in 4, dñt. 15,
qa. 4. art. 3, concì. 1 (n. 24). Joan. Medina, Cod. dc
Jejunio, qu. 10, q. 1. I Martin. Ledesm., 2· 4·-, qu. 17,
Artic. 3, ver». Tertio dico. — · Dc Kelig., tract. 2, lih. 2,
capit. 14, num. 2. · Farinae.. Decision, var. Rotae Rom.
cum Declarat. Concil. Trident., part. 4, Dedar. Trident,
ad Sew. 24 de Reform., capit, b. I Garcia, de Benet,
part. II, capit. 10, num. 139. — " Tr. 3, disp. 6, punct. 7,
J 2. n. 7.

rioris loci in quo sunt; ergo, cum hac sit
objectio, videtur ipse contra tenere forenses
esse vere subditos superioris illius.
4 Auctores quos ex Palao S. Alphonsus
allegat, patrocinantur solum posteriori parti
hujus sententiae, quod scilicet episcopus ali-
cujus loci dispensare a volis non possit, eos qui
illic verum domicilium non habent; quamvis
Palaus eosdem allegat pro dispensatione tum
a legibus tum a volis — Celeri vero ex Suarez
citati, alteram pariem tenent, nempe alienige-
nas legibus loci ubi degunt non astringi, nisi
animum habeant perpetuo ibi commorandi.
Hostiensis tamen, quem Suarez ex Archldia-
cono citat, videtur potius contrarium tenere
in Sum., tit. de nbserv. jejunior, u. 5 ; sal-
tem non perspicue mentem suam explicat.
b Et hac quidem resolutio apud Pallol-
lim habetur, v. Episcopus, 14, n. 51; · Imo
episcopus 'ita ibi) potest absolvere in sacra-
mento Poenitentiae externos commnrantes in
sua dioecesi, sed non dispensare in ensibus

Alit tt^.

Abidhtm

ra"iou·.

zolta Q dicit hanc declarationem non con-
stare authentice; saltem, ut infra videbi-
mus in quarta sententia, communiter illa
non fuit recepta. Tanto magis, quia Henri-
quez l affert aliam diversam declaratio-
nem S. Pii V, ubi Pontifex declaravit
episcopum loci bene posse dispensare in
votis scholasticorum, Salmanticae com-
morantium. — Hanc secundam senten-
tiam etiam putat probabilem Palaus *.
Attamen Suarez 3 improbabilem eam pu-
tat, quoad eximendum peregrinum a ser-
vandis legibus loci, si ibi maneat majori
parte anni.

Tertia sententia, quam tenent Palaus4
cum Navarro /> et Menochio qui plu-
res alios refert, censet, peregrinum adhuc
transeuntem bene posse dispensari ab or-
dinario loci, in legibus etiam communi-
bus: quia ipse, quoad leges, bene subdi-
tur jurisdictioni illius superioris; non au-
tem quoad vota ct juramenta: quia haec
jurisdictio pendet a consuetudine et a
conniventia episcoporum, quae non ha-
bentur pro hujusmodi dispensationibus,
prout alias habentur pro absolutione pec-
catorum et censurarum eis annexarum.

1 Lib. 14, cap. 18, n. 2, lit. r. — 1 Tr. 3. diip. 6, punct. 7,
§ 2, n. 5. — II Dc Rchg., tr. 2, lib. 2. cnp. 14, n. 2, v. f. —
· Tr. 3, disp. 6, punct. 7, § 2, n. 5 et 6. — · Lib. 6, part. 3,
n. 721. — * Tr. 11, de Legib., cap. 3, n. 66, — · Dc Matrim.,
lib. 3, di'p. 23, n. 12, v. f. et n. 13. · An ^ltt, Flor de Sa-
cram. Pccnit., qu. 3. de Conte". art. 8. dilf. 4, dub. 1,
conci. 10. Aragon, in 2· 2·-, qu. 88, art. 12, concì b. —
· Lib. 2. cap. 40. n. 121. — » Lib 6. part. X n. 721. · Laym.,

cap. 6, sess. 24, de Reform, contentis ·. Et
u. 52, subdit: « Amplia, etiamsi praefati exteri
extra suam dioeccsim delicum commiserint
Ita Pontifex Gregorius XIII declaravit in du-
bio sibi a S C. proposito ». — Altera vero de-
claratio, huic contraria, quam affert Henri-
quez, non est generalis declaratio, sed privi-
legium speciale, episcopo Salmanlino conces-
sum, ut ex verbis S Alphonsi et clarius ex
ipso Henriquez colligere licet.
Mazzotta, tr. 1, disp. 4, qu. 1, cap. 3,
quaer. 2, aperte significat sibi de hujus do-
vlaralionis authenticitate non constare, dum
scribit: «Sequenda esset, si authentice con-
staret de declaratione illa, facta consulto et
approbante Greg. XIII ·.
Navarrus et Mcnochius apud Palaum
citantur, dumtaxat pro ratione cui haec sen-
tentia innititur, scilicet: non reputari alicujus
parochiam eam, in qua brevi et transeunter
ille commoratur. Quod plane habent Navar-

Quarta sententia, communissima, ut
ait Croix *, et communiter recepta, ut as-
serunt Salmant. ·, cui subscribimus, tenet,
posse peregrinum dispensari ab episcopo
loci, non solum in legibus, sed etiam in
votis et juramentis: modo ibi sit animo
permanendi per majorem anni partem. —
Ratio, quia ex illa diuturna habitatione
contrahitur quasi-domicilium, ut probant
Abbas et Innocentius Quapropter
tunc peregrinus dispensatur, non jam ra-
tione consuetudinis et conniventiae sui
proprii superioris, sed ex propria aucto-
ritate ordinarii loci, cui peregrinus per
illud quasi-domicilium tunc vere subdi-
tur. Ita Sanchez ' cum Henriquez An-
gles, Aragon, etc., Lessius ·, Croix · cum
Laymann, Salmant. ", Sporer O cum Sua-
rez ft et Manuele apud Palaum

Et idem sentit Sanchez " cum Henri-
quez et Manuele, quoad dispensationem
facultatum concessarum episcopis a Tri-
dentino, in cap. Liceat *. — Atque idem,
quoad conferenda omnia sacramenta, prae-
ter Ordinem, ut dicunt etiam Croix cum
Laymann, et Salmant. “ — Circa vero
Matrimonium, vide Lib. VI, n. 109L

lib. 5, tr. 6, cap. 10, n. 5. — “ Tr. 11» de Lejib., cap. 3.
n. f6. · Mauud Rodri*, Sutnm.. part. 1, cap. 56, q. 6.
conci. 2. i. f. — 11 Tr. 3, disp. 6, ponet. 7, 2, n & —
" Dc Matrim., lib. 3, diip. 23. n. 12, v. i. · Henri^ · hb. 6,
cnp. 14, n. 8. Mārup I, Somm . part. I cnp. 56, n.6. i. f.
— u Sca*, 21, dc Reform., cap. 6. · Ooir, lib. 6, part. 3,
n. 721. · Laym., hb. 5, tr. 6. cap. 10. n. 5. — » Tr. 11.
dc Lcgib., cap. 3, n. 56.

rus, Cousit. 7, dc claudest. desponsat., n. 2:
ei Mcnochius, Consil. 398, n. 32 ct 33.
Abbas, in cap. Quod clerici, n. 5, dc
foro conipt t ; ct Innocentius IV, in cap. EX
parte, n 1, de foro compct., dicunt solum ac-
quiri quasi-domicilium cx assidua commora-
tione in aliquo loco.
Henriquez, lib. 6, cap 14, u 8, non
loquitur de votorum dispensatione, quidquid
dical Sanchez
l Sporer, in Supplcm. Decal., cap 1,
u. 254, principium generale dumtaxat habet,
in quo fundatur haec sententia: quod nempe
aliquis Jiat subditus episcopi loci, in quo
quasi-domicilium acquirit; et hoc acquiri cen-
setur, si habitare incipiat animo permanendi
saltem per majorem anni partem.
f Suarez, lib. 2, dc diebusfest., cap. 14, u. 6
et scq., ne verbum quidem de hac re facit,quid
quid dicat Palaus; ct lib 6, de toto, cap. 11,
u. 11. videtur contrariae sententiae adhaerere

Auctor
dñom »t»
"fo'mquC“

DUBIUM in.

An Peregrini et Vagi teneantur praeceptis locorum in quibus morantur.

159. - « Resp. Regulariter non tenentur
« praeceptis specialibus illorum locorum.
« Ita Laymann, Sanchez, Azor, Coninck »),
« Lessius Reginaldus Filliuccius »;
« contra Navarrum, Suarez, Sà, etc. Et
• quoad vagos etiam » [ut cum Busen-
baum, tenent Lessius % Laymann, Say-
rus, etc. apud Salmant. qui contra-
dicunt] « contra Bonacinam et &mchez.
« — Ratio est, quia non potest dari ulla
« ratio hujus obligationis, cum illi non
« sint subditi vel locis vel superioribus,
« quorum tales leges fuerunt; ideoque sint
« extra eorum jurisdictionem. — Nec ob-
« stat ¶ cos nullis partialium locorum
« statutis, sed solo jure communi teneri;
« quia id non est absurdum. Nec 2" quod
• vagi, ob delicta admissa, puniri possint :
• hoc enim consuetudo recepit, ne scelera
• maneant impunita ».

Laynt., lib. 1, tr 1, op. 12, ¶ 1 et 7. - Santh., Decal.,
lib. 1, cap. 12, n. 38; de Matrim., lib. 3, dhp. 18, n. 6. -
Aior, part. 1, lib. 5, cap. 11, qa. X - Atatir, Man., cap. 13,
n. 5; It rap 23, n. 120. Saar., de Relic., tr. 2, lib. 2, cap. 14;
de Legib, lib. 3, cap. 33, ¶ X - Sd., v. Jrjuntuuu, ¶ 1. -

159. - Coninck, de Sacrant., qu. 74,
art. 4, dub 3, u. III et 115, ita quidem tenet.
ut probabile, de peregrinis*, at ¶ 116,
de vagis disserens, dicit communem esse opi-
nionem, cos teneri legibus illius loci in quo
hic et nunc degunt, quia alias nulli legi sub-
essent: «Quod probabile est, inquit, ob DD.
auctoritatem. Sed ratio non urget, quia tales
communibus saltem ecclesiasticis et civilibus
legibus subessent ».

*0 Lessius. lib. 4, cap. 2, dub. 7, u. 49,
probabile quidem reputat, peregrinos non
teneri legibus loci in quo degunt, camque
sententiam intelligi posse ait, < non solum
de peregrinis qui alibi fixum domicilium ha-
bent, sed etiam de vagis qui nusquam firmam
sedem obtinent». At u. 50, contrarium ve-
rius sibi videri dicit, proindeque ejusmodi
peregrinos obligari, dummodo ibi non sint,
u. 51, per modum simplicis transitus.

Reginaldus non satis sibi constat Etsi
enim. lib. 13, n. 171, neget peregrinas ejus-
modi legibus teneri; et probare videatur,
u. 172. sententiam quae ad easdem obligat
vagos; attamen, lib. 19, cap. 2, n. 21, dispu-
tans de auditione sacri, vult peregrinum, si
aliquo divertat per paucos dies, teneri ad ob-

160. - < Dixi ¶. Regulariter: quia te-
nentur quibusdam legibus, maxime qua-
rum violatio cederet in damnum et inju-
riam illius loci, in quo morantur; ut
< etiam iis, quae sunt de contractibus
« celebrandis.

« Unde resolves hos casus:
• ¶. Tales non tenentur audire mis-
sam, et possunt opera servilia exercere
• die istic festo. Non tenentur jejunare,
« nec abstinere a carnibus, quando istic
« est jejunium, et domi suae non est. —
« Intellige utrumque, secluso scandalo,
« propter quod episcopus loci punire pos-
set. Laymann 3.

« 2\ Peregrinis non licet frumenta
« evehere, vel vendere supra pretium ibi
« statutum, noctu arma ferre, etc., si talia
• ibi prohibita sunt. — Panormitanus <),
« Reginaldus Sanchez 3.

Laym., lib. 1, tr. 4, cap. 12, n. 7. - Sayr., Clav. reg., lib. 3,
cap. 4, n. 15. — 1 Tr. II. de Legib., cap. 3. n. <0. i. t - Bonae.,
ditp. I, de Legib., qu. I. punct. 6, n. SI. - Suwca., Decal., lib. 1,
cap. 12, n. 23; de Matrim., lib. 3, diep. 18, n. 15. — 1 Lib. 1,
tr. 4, cap. 12, n. 4 et 16. — 1 Decal., lib. 1, cap. 12, n. 36, i. f.

servandum hujus loci festum, etiamsi per
modum transitus ibi adsit, modo tamen tanto
tempore manere statuerit, ut commodè possit
missam audire.

Filliuccius, tr. 27, part. 1, n. 116, vult
peregrinos teneri ad festa loci ad quem < per-
manentor per aliquod breve tempus » diver-
tunt; si vero transeunter tantum, probabiliter
non teneri, u. 119; probabilius autem, n. 120,
teneri ad abstinendum a servilibus, sed non
ad audiendum sacrum, nisi sint in eo loco toto
saltem tempore quod conceditur pro implendo
hoc praecepto. Et loc. cit., pari. 2, u. 105,
idem dicendum esse ait quoad jejunium, quod
dixit de festis. Denique loc. cit., part. 1, n. 105,
ait < vagos obligari ad festa loci in quo con-
tingit eos morari ». Rationes vero, quas affert
Filliuccius ad sua asserta confirmanda, gene-
rales sunt, et valent pro quibuscumque legibus.

160. - a) Panormitanus, in cap. A nobis 21.
de seul cxcont., n. 7, in universum dumtaxat
scribit quod, si < statutum est aptum com-
prehendere subditos et non subditos..., tunc
etiam non subditi delinquentes in territorio
ligantur ».

a; Reginaldus, lib. 13, u. 171, scribit pe-
regrinum teneri legibus et consuetudinibus

« Dixi ¶. Praeceptis specialibus: quia
• si domi tuae consuetudine derogatum
« sit alicui praecepto juris communis,
• et alio venias ubi illud viget, eodem
« obligaberis. Ratio est, quia lex juris
« communis est universalis, et obligat
• omnes sine ordine ad locum — Lay-
mann *.

« Unde r Ivitur hic casus:
« Belga aliquis veniens Coloniam, v.
• gr. tenetur istic, sabbatis inter Nativi-
« tatem Christi et Purificationem, absti-
« nere a carnibus; quia privilegium ejus
« comedendi tunc carnes, non est perso-
« nale, sed locale: ideoque expirat extra
« locum. — Laymann » *fi.

DUBIUM IV.

An Peregrini teneantur praeceptis juris communis,
si non sunt in usu in loco ubi morantur.

161. - « Resp. Non teneri. Ratio est,
« quia tunc valet privilegium locale, quo
« frui possunt omnes qui in loco moran-
tur. Ita Sanchez Suarez, Laymann, etc.

« Unde resolvuntur sequentes casus:
« ¶. Si Germanus per Hispaniam trans-
« eat, potest sabbatis vesci intestinis ani-
« malium. Idem, si per Belgium aut Me-
« diolanum iter habeat, potest inter Na-
« tivitatem Christi et Purificationem in
« Belgio sabbatis, Mediolani vero quatuor
« primis diebus quadragesimae, carnibus
« vesci. — Sanchez, Suarez, Bonacina .
« 2°. Si quis ex dioecesi catholica, v.
« gr. Hildesio, ubi vetus calendarium

« adhuc est in usu, veniat in aliam, ubi
« novum est receptum, v. gr. Monaste-
« rium; potest, si ibi quadragesima prae-
« teriit, carnibus vesci: ut docet Sanchez 4,
« Salas 5, Bonacina ., Lessius ¶, qui tamen
« contrariam sententiam suadet in praxi,
« licet haec tuta sit, ut etiam docet Lay-
mann.

< Addidi: ex dioecesi catholica; quia
< si catholicus veniat in terras haereti-
< eorum, ubi alii catholici non sunt, te-
« netur ibi servare novum calendarium,
« ad vitandum scandalum, et contem-
« ptum Ecclesiae catholicae. — Vide Lay-
mann § ».

1 Lib. 1, tr. 4, cap. 12, ¶ X — 1 Decal., lib. 1, op. 12,
n. 28. Suar., de Rciiff., tr. 2, lib. 2, cap. 14, n. 29. -
Laym., loc. cit., cap. 11, n. 4. - Sauch., Decal., lib. 1,
cap. 12, n. 29 et 30. - Suar., loc. cit. — 1 Disp. 1, de Legib.,

qu. 1, punct. 6, n. 61. — 1 Decal., lib. 1, cap. 12, a. 30. —
1 De Legib., disp. 14, sect. 5, n. 69. — 1 Disp. 1, de Legib.,

lib. 1, tr. 4, cap. 11 n. 8. — 1 Loc. du., n. 8.

loci « ratione contractus, adeo ut faciens con-
tractum, teneatur facere secundum consue-
tudinem et statuta loci in quo tunc versa-
tur »; et n. 172, transgrediendo leges loci
illius, peccare « ratione damni quod infert
tali transgressionem ».

f) Huc spectat quod S. O. declaravit de Hi-
spanis, qui bulla Cruciatæ et induito qua-
dragesimali gaudent Proposito enim dubio:
• Utrum christifideles bulla Cruciatæ et in-

dulto quadragcsimali gaudentes, et iter extra
limites Hispanicae ditionis agentes, carnibus
vesci possint diebus vetitis, eodem modo ac
si in Hispania degerent, etiamsi cibi esuria-
les non desint »; Sacra Congregatio Sancti
Officii, dic 22 Junii 1897, ad quaesitum re-
spondit: Negative.

fi) Laymann, loc. cit., n. 3, exemplum istud
non affert, sed alia huic similia; et dat ratio-
nem quam adducit Busenbaum.

CAPUT III.

De Modo quo observanda sunt Praecepta.

DUBIUM I.

An debeant impleri ex caritate.

potest impleri tamen.

162. - « Resp. Possunt impleri sine caritate, nisi hanc in substantia includant; « ut v. gr. praeceptum dilectionis Dei. Ratio est, quia tantum praecipitur substantia actus inclusi in praecepto, v. g. ut « honoretur parens; non autem finis aut • modus praecepti, ut docet S. Thomas ». — Interim certum est, requiri caritatem • in operante, ut impletio praecepti sit meritoria; juxta illud I Cor. xvi, 1:5/ « *Unguis hominum loquar, etc.* S. Thomas, « Sanchez, Suarez.

« Unde resolvuntur sequentes casus: « Γ. Si quis jejundet, vel intersit sacro • ob vanam gloriam, vel etiam ut furetur;

« potest nihilominus implere praeceptum, « etiam per actum ex circumstantiis peccaminosum; quia implet substantiam illius praecepti, licet peccet contra aliud, « cui finis ille malus opponitur, ut docet « Sanchez², Laymann^o, Card, de Lugo⁴ ». [Cum Salmant. 5].

<2°. Simili ratione impletur votum, juramentum Deo factum, poenitentia sacramentalis, licet actus ipse sit peccatum e ».

Nota tamen hic propositionem damnatam ab Alexandro VII, n. 14: *Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit praecepto Ecclesiae.*

DUBIUM II.

An ad impletionem Praeceptorum requiratur intentio iis satisfaciendi.

Inunito ilimpkndi non requiruar.

163. - « Resp. Quod non ». (Requiritur tamen intentio faciendi illud, quod est praeceptum, ut Salmant. \ cum Busenbaum, *infra Dub. IV*. « Ita sentit Sanchez, Vasquez • et alii communiter. — « Ratio est, quia lex tantum praecipit liberam operis externi executionem, v. gr. « auditionem sacri; non autem, ut alio « peculiari actu quis velit, vel intendat « praecepto satisfacere: sive, ut alii loquuntur, praecepta non obligant ad obedientiam formalem, hoc est, ut illud fiat « quia praecipitur, sed tantum ad mate-

• riam, sive, ut fiat quod praecipitur. « Vide infra, *Lib. III, tract. 3, cap. 1, dub. 3.*

« Unde resolvuntur sequentes casus: « Γ. Qui alicujus praecepti immemor, « illud implevit, v. gr. ignorans esse diem « festum, libere tamen interfuit sacro, is « satisfecit. Neque, ut quidam volunt, necesse est, ut postea intelligens diem festum, velit tunc satisfacere per missam « auditam, quia implevit substantiam actus « praecepti. — S. Thomas³, Henriquez, « Filliuccius b ».

• 1° 2°, qu. 10. art. 10. • S. Thoma., I. 2. qu. 114, an. 4. corp. tt d 1. *Uth.*, Decal., lib. 1, cap. 14, n. 1. • Siar., in I— 2.°, lib. 12, de Menlo, cap. 9, num. 3. « Decal. lib. i, cap. II. n. 1. — • Lib. 1. Ir. 4. cap. 4. n. 6. • De Bochar. divp. 2? num. 23. — • Tr. 11, de Legib., cap. 2. n. 117 et 148.

— • lidcm, adiect: *Sanch.*, Decal., lib. 1, cap. 14. n. 2 et 3; *Laym.*, lib. 5, ir. 6, cap. 15. n. 15; Lugo, de Poenit., dhp. 25. »ect. 3, n. 33. — • Tr. II. de Legib., cap. 2, n. 139.. *Sanch.*, Decal. lib. 1, cap. 13, n. 9. — ■ In 1— 2. qu. 100. an. 9, sub. I, n. 5. • *Hfirtq.*, lib. 9. cap. 25, n. 6.

163.—rtS Thomas» 2” çil. 104, art. 3, ad 2, principium generale hujus asserti habet, dicens « Licet actus virtutis cadat sub praecepto, potest tamen aliquis implere actum

virtutis, non attendens ad rationem praecepti ».

6 lilliuccius. tr. 5, u. 211, negat utique teneri ad aliam missam audiendam cum qui,

«2. Is votum, iuramentum et poenitentiam sacramentalem vere implet, qui opera promissa vel injuncta excquitur, etsi non habeat intentionem implendi: modo tamen non applicet ea pro alia re.

« Ratio est, quia vota, etc. sunt leges quasi particulares, quas homo sibi vel alteri imponit; unde tantum obligant ad substantiam actus. — Suarez e), Azor, Lessius <), Laymann l ».

DUBIUM III.

An satisfaciat Praecepto qui, faciens opus, expresse intendit per illud non satisfacere.

intteden»
SftSaS
°).

164. - « Resp. Satisfacit. Ita Suarez, Valentia, Vasquez³ et Lessius §, contra Navarrum, Azor, etc.— Ratio est, quia praecepta tantum obligant ad substantiam operis injuncti: ergo, illa posita, non est in potestate operantis ut non satisfaciat.

« Nec refert ¶ quod actus non operetur ultra intentionem agentis; quia id intelligitur, quando est in potestate operantis, v. gr. satisfacere, vel non. « Nec 2º quod, qui debet alteri centum, non satisfaciat obligationi, si liberali donatione det ducentos. Nec 3º quod voto obligatus ad recitandum rosarium, si recitet animo non implendi, non satisfaciat. — Ratio est, quia hae et similes obligationes proveniunt ex voluntate promittentis; qui, sicut ab initio debitor se libere constituit, sic in debito libere permanere potest: obligatio autem parendi legi provenit ex voluntate legislatoris, ideoque non extenditur ultra

« ejus intentionem et voluntatem, nempe, ultra substantiam operis praecepti. Coninck 4. Vide Lessium * et Laymann ». Et sic tenet sententia communissima cum Tournely⁷ A Pontas, Suarez, Vasquez, Valentia, Salmant., etc. Vide Lib. IV, n. 176, Dubit. aillent).

« Unde resolvuntur sequentes casus:

« ¶. Sacerdos qui legit horas non ea devotione qua voluit, ideoque proposuit, ad satisfaciendum praecepto, repetere; etsi deinde non repetat, satisfecit tamen praecepto. — Suarez, Coninck, card, de Lugo etc.

« 2e. Audiens sacrum die festo, quod scit esse ultimum (vel, si non sit ultimum, intendens non audire aliud), licet intenderit non satisfacere, vere tamen satisfecit praecepto de audienda missa; etsi peccarit contra aliud praeceptum, quo quis tenetur esse subditus legislatoris. — Card, de Lugo ».

Àac>rt part. I, lib. 7, cap. 2, qaaer. 6. — ¶ Lib. I, tr. 4, cap. 4, n. 7. - Suar., de Relic., tr. 4, lib. 4, cap. 26, n. 8. Valent., in 2.* 2., diffp. 6. qu. 2. punct. 10, i. f. — ¶ In 1-2'. qu. 100. art. 9. dub. 1. n. 6. — ¶ Lib. 2, cap. 37. n. W. Atonr., de Hor. canon., cap. 16, n. 74; et cap. 20, n. 30. A*>r, part. 1, lib. 7, cap. 2. queer. 6. — ¶ De Sacram., qu. 83, n. 310. — ¶ Lib. 2, cap. 37, n. 60. lib. 1 tr. 4,

Cap. 4, n. 7. ¶ PohAij, v. Officium Brrvtarii, ca*. IX. S<4jr., de Relic.. <4, Hb 4, cap. 26, n. 8. - Vasq., in 1** >., qu. 100, art. 9, dub. 1, ¶. 5. Valent., in 2— disp. 6. qu. 2, punct. 10, i. f. ¶ Salmant., tr. 16, de Hor. canon., cap. 3, n. 24; ci. tr. IL de Lcgib», cap. 2. ¶. 143. Suar.. de Relic. >Ir. Mb- 4, cap. 26, ¶. X Coninck, de Sacram., qu. 83, n. SA — ¶ De Euch., di>p. 22. n. 24.

ignorans esse diem festum, libere sacro interfuit; sed (ita subdit) ad summum satis est velle satisfacere per priorem actum vel judicare se satisfecisse ». Unde non salis accurate citatur a Busenbaum.

¶) Suarez, de Rclig., tr. 4, lib. 4, cap. 26, n. ôvlm 3a''' part D. Thom., disp. S3, sect. 3, vers Circa posteriorem partcat, alia exempla huic similia habet et concordat. — Lessius pariter, lib. 2, cap. 37, n. 59, aliud exemplum habet et principium generale ex quo colligitur exemplum.

164. - <*) Contin. Tournely, part. 2, de Rclig., cap. 2, art. S, de Offic. div., sect. 6, vers. Sed quaeres, post qu. 3, de horis canonicis disserens, utramque opinionem affert, et ipse concludit: « Existimo Ie eum qui cum intentione non satisfaciendi horas recitasset, tutius et melius facturum, non solum si voluntatem hanc retractet, sed etiam si de novo recitet, ut virtualiter promisisse videtur ».

h Cardinalis de Lugo, de Euch., disp. 22, n. 24, de casu infra ponendo loquitur, scilicet de auditione sacri.

DUBIUM IV.

An ad impletionem Praeceptorum requiratur intentio seu voluntas faciendi id quod praeceptum est

Requiri*
tur intentio
ponendi ac-
tam praece

165. - « Resp. Quod sic. Ratio est, quia, «cum lex detur hominibus, non brutis, « ideoque humano modo sit implenda; hinc « impletio omnis praecepti, sive humani, « sive divini, debet esse actus humanus, « conjunctus cum libertate et voluntate « operantis, id est, ut velit sive intendat « facere hoc quod est praeceptum, v. gr. « audire sacrum, jejunare, etc. — Est com- « munis. Vide Vasquez Suarez, Sanchez. < Unde resolvuntur hi casus: « Γ. Qui audivit sacrum die festo ebrius, « dormiens, aut impos sui quomodocum- « que, aut nescius quid aggredereetur aut « vellet facere, tenetur postea, compos sui • factus, audire aliud sacrum. — Suarez, « Sanchez, Salas * « T. Is qui audivit sacrum, jejunavit, « etc. prorsus violenter coactus, non sa-

tisfecit; non enim fuit actus humanus, defectu voluntarii. — Vasquez a>, Sua- rez, Azor, Filliuccius a. « Dixi: *prorsus violenter*; quia, si fa- mulus, v. gr. metu domini, aut puer metu magistri sacrum audiat (esto non sit auditunis si magister abesset) is, etsi perversa voluntate illa peccet, praecepto tamen satisfacit. Ratio est, quia metus non tollit libertatem. — Sanchez, Salas⁴, Laymann ft. « 3°. Recitans horas sola intentione le- gendi vel addiscendi non satisfacit; uti nec ille, qui vadit ad sacrum tantum ut oculos pascat, cum alio colloquatur, vel expectet amicum. — Card, de Lugo®. < 4°. Nec satisfacit is qui tantum fecte confitetur v. gr., orat, etc.; quia non ejus fictio, sed opus praeceptum est ».

DUBIUM V.

An duplici Praecepto, uno actu, vel diversis actibus eodem tempore, possit satisfieri.

Uno actu
plura im-
pleri pot-
vint.

166. - « Resp. Γ. Uno actu diversa prae- « cepta simul impleri possunt, nisi aliud « colligatur ex mente praecipientis. Pa- « tet ex praxi quotidiana: qui enim obii- « gatur ad horas ratione ordinis et benc- « fidi, satisfacit una recitatione. — San- « chez¹, Salas, Bonacina*. « Unde resolvuntur hi casus: « 1\ Cum dominica et festum incidunt « in eundem diem, non teneris audire « duo sacra.

• In 1— 2^{ae}, qu. 100. art. 9, in explicat. doctrinae, n. 2 et X • Suar., de Relic., c^o 1. IU* 4. cap. 3X 6. - Saurh., Decal., lib. I, cap. 13, n. 2. • Suar., tn 3— p. di«p. W. • cct. 3. n. 10. - Sarttlt., Dccal., lib. i, cap. 13, n. 4. — • Dc Lcgib., dttp. *cct. 2. n. 32. • Smilf., in 3 p., dup. 88, • cct. 3. n. X /iaor, p<rt. 1, lib. 7. cap. 2. quacr. 6; et Hb. 10, cap. 12, quacr. 9. — • Tr. 5. n. 210. - Saurk., Dccal.,

« 2. Votum et poenitentia in confes- « sione injuncta plerumque non implen- « tur per actum alias debitum: quia haec « plerumque non est mens voventis, et « confessoris. Vide Suarez a>, Sanchez 9. < Dixi *plerumque*; quia subinde con- umiutia. « fessarii injungunt opus alias praece- « ptum. • 3*. Qui alteri ex pluribus obligatio- • nibus debet centum v. gr., non satisfacit, si semel dat centum: quia in debitis

lib. 1, cap. IX n. 7 el R. — 4 Dc Lcgib., diep. 9, acci. 2, num. 31. — * Lib. I, tract. 4, capit. 4, num. 12. — • Dc Euchar. diwp. 22, num. 23. — ' Dccal., lib. 1, capit. 14. num. L Salas, dc Legib., disp. 9, sect. 2, num. 33. t. (; ct tract. 13, disp. X sect. 2. num. 17. — • Disp. 1, dc Lc gib., qu. I, punct. 9, num. 4. — » Dccal., lib. 1, capit. 14,

165. - a) Vasquez, loc. cit., n. 2 et 3, casum praesentem non habet. 166. - b) Suarez, dc Sacram. Pocmt., dis- put. 38, sect. 6, it. 5, qu\ loots a Busenbaum

allegatur, disserit de sacramentali poenitentia et concordat; sed dc RcHr., tr. 6, lib. d, cap. 7, h. /d, loqtiens de volo, lutee scribit: < Si quis autem vovet audire missam in die festo, non

« justitiae attenditur aequalitas rei ad rem;
• non potest autem unum centum aequale
« esse debitis plurium centum. Unde in
« his alia est intentio et mens se obligantis.
« — Sanchez, Salas V.

pi«hbu. · Resp. II. Potest quis eodem tempore,
‘^“ra“iX «diversis actibus, duplici praecepto sa-
· tisfacere, dummodo unum non impedi-
« alterum. Est communis. Et ratio est, quia
« plerumque temporum diversitas non
« praecipitur. — Suarez, Azor ’, Sanchez *.

« Unde resolves:

« Γ. Potest quis eodem tempore au-
« dire missam in festo praeceptam, et si-
« mul legere horas, vel alias orationes
« voto aliave ratione debitas. — Bona-
« cina ·.

« 2*. Potest item, qui tenetur audire
« duas missas, eas audire simul, imo etiam
« tres, ut docent aliqui, dum simul in plu-
« ribus altaribus celebrantur. — Sanchez4,
« Major4 ».

DUBIUM VI.

An, qui uno actu violat plura Praecepta, committat plura peccata.

piinti 167. – « Resp. Si violet praecepta, ma-
Eqriecc· « terialiter tantum diversa, ita ut, licet
«ωlitrM. · sint plurium legislatorum, habeant ta-
« men motivum formale idem, et versen-
« tur cirai materiam eamdem numero
• cum iisdem circumstantiis; unum tan-
« tum peccatum committit. Si vero prae-
« cepta sint formaliter diversa, ob motiva
« proxima specie distincta, vel versentur
• circa materiam numero diversam, com-
« mittet plura peccata: quia sunt obliga-
« tiones et malitiae diversae. — Ita San-
« chez ·, Vasquez7, Salas, card.de Lugo · ».
[Vide dicenda *Lib. V, n. 33*].

« Unde resolvitur:

« 1°. Qui non jejunavit die vigiliae, in-
« cidentis in quadragesimam, aut negle-
« xit sacrum festo incidente in domini-
« cam, unicum commisit peccatum, satis-
• que est confiteri de jejunio et sacro uno:
« quia in his praeceptis, unica est ratio
« formalis et motivum proximum, v. gr.

« in priore, maceratio carnis; in poste-
• riore, cultus Dei. — Laymann, Sanchez,
« card, de Lugo ·.

« 2’. Qui violat votum et juramentum,
« vel votum et praeceptum Ecclesiae de
« eadem re, duplicem malitiam committit;
« ac proinde id in confessione explican-
« dum est: quia voti observatio praecipitur,
« ut fides Deo debita servetur; juramenti
« autem, ne Deus vocetur in falsum testem:
« et sic duae sunt hic rationes formales;
« uti et sunt in omissione missae, quae
« et propter festum, et ex injuncta poetli-
• tenlia audiri debet. — Card, de Lugo °.

« 3°. Si ligatus cum ligata adulteretur,
« duplex peccatum injustitiae committit,
« unum contra propriam uxorem, alte-
« rum contrn maritum adulterae: uti
« etiam, si quis uno actu occidat plures,
« sunt plura homicidia; quia in istis ma-
« teria est numero diversa. — Laymann e),
« Sanchez, card, de Lugo " ».

Sanch., loc. ci’., n. 8. · *Suar.*, de Sacram. Poeni’.,
di»p. 38, eecl. 6, n. 6. — 1 Part. 1, lib. 7, cap. 5, quaer. 3. —
• *Droit*, lib. 1, cap. 14, η. II. — ■ *Ditp.* 1. de Lefib., qu. 1,
panel. 9, n. 8. — « *Decal.*, 11b. 1, cap. 14, n. 12. — · *In I.*
diit. 12, qu. 8, ver». *CoM/ra hanc.* — · *De Matrim.*, lib. 9,
dt»p, 15, n. 6. — ’ *In !**· 2*, qu. cap. 2 e’ X *Salas*,

in 1** 2*«, tr. 13. di»p. 3, sect. 2, nam. 9 «’ »cqq. — · *De*
Poeni’., disp. 16. n. 245 e’ »cqq. - *hb.* I. tr. 2.
cap. 10, u. 4, sub U. · *dc Matrim.*, lib 9, diip. IS.
n. 6. — · *De Poeni’.*, dt»p. 16. n. 257. — ” *De Poeni’.*,
diip. 16. n. 255. - *Samh.*, de *Matrim.*.. lib. 9, diep. 15, n. 6.
— 11 *Dc Poeni’.*, ditp. 16, n. 256.

intelligitur vovere aliam missam, praeter eam
quam ex praecepto audire tenetur, nisi ex-
pressa intentione id determinet; quia ex vi
talis materiae id non sequitur, quia de ratione
missae non est, quod sit vel non sil praecepta».

b) Salas, *de Lcgib.*, disp. 9, sect. 2, n 33,
hunc casum non habet, quidquid dicat Busen-
baum.

167. – a) Laymann, *lib. 1, tr 2, cap. 10,*
h 3, (uti citat Busenbaum) non loquitur de
actuali occisione plurium hominum, sed so-
lum ait: Eum qui propositum habet plures
homines occidendi, unum numero peccatum
admittere; «tenetur tamen (addit) multitudi-
nem hominum, quam occidere proposuit, in
confessione explicare».

CAPUT IV.

Quae excusent a transgressione Praecepti.

DUBIUM I.

An Ignorantia excuset.

168 *Ah ignorantia invincibilis excuset.* — 169. *Ah ignorantia excuset a poena annexa legi.* — 170. *Dissertatio, in qua ostenditur, dari ignorantiam invincibilem in non-nullis ad naturalem legem spectantibus.* (Usque ad n. 175).

Sola i&no-
-tk in
▼ incibiH-
eiciuat.

168. — « Resp. Si sit invincibilis, excu-
«sat; quia nemo peccat, nisi actu volun-
tario: hic autem cognitionem praesup-
«ponit. — Si autem sit vincibilis et cul-
«pabilis, non excusat; qualis est, cum
«poteras et tenebaris scire aut discere,
«et in mentem veniebat dubitare, nec stu-
«duisti intelligere. S. Augustinus, S. Tho-
mas, Sanchez l et caeteri communiter,
• contra Palaum a».

• Unde resolvitur:

« Γ. Si quis die jejunii, nihil cogitans
«de praecepto, coenet aut carnes come-
«dat, non peccat. Similiter in aliis, ut si
«occidas hominem, putans esse feram. —
«Bonacina *.

« 2*. Si in aliqua re tantum advertas ma-
«litiam unius generis, illam solam contra-
«his; ut v.gr., si quis cognoscat foeminam,
«quam scit non esse suam, ignorat autem
• esse consanguineam, is fornicationem
«tantum vel adulterium committit, non
«incestum. — Laymann Bonacina l ».

169. — Quaeritur inde: *an ignorantia excuset a poena legi annexa?*

S. 'Iμ τμ χ/, de Libero arbitr.. lib. 3, c*p. 19. S. Thom.,
1. 7., qu. 76. art. L — * Dead., lib. I, cap. 16, n. 9 et
•eqq. — • Di«p. 2, de Peccat., qu. 8, punct. 3, n. 77 et 34.

168. — Palaus, quidquid dicat Busen-
baum, non est contra doctrinam ceterorum;
quin immo idem tenet ac ceteri, scribens *tr. 2,*
disp. 1, punct. 15, n. 5: • MihL. magis pro-
batur, ad ignorantiam vincibilem et culpabi-
lem non sufficere te ex statu vel officio obli-

Respondetur ex Laymann 4, quod qui
ignorat inculpabiliter legem, excusatura
culpa et ab illius poena. E converso, qui
scit legem, sed ignorat poenam illi adne-
xam, minime excusatur a poena. Ita Lay-
mann cum communi. — Excipitur Γ. Si
poena sit gravissima, excedens meritum
criminis. 2\ Si sit censura ecclesiastica,
quam ignorantes non incurrunt, nisi igno-
rantia sit crassa seu culpabilis; ut docet
Laymann 5 cum communi. Et constat ex
cap. 2, de constit., in 6n.

Idem autem efficit ignorantia, quam
oblivio legis. Laymann e. Ratio est, quia
ad incurrendam censuram requiritur con-
tumacia, sive virtualis contemptus legis.
— Vide *Lib. VII, n. 47.*

Immo, si censura sit indicta praesu-
mentibus, sive temere, consulto, aut scien-
ter peccantibus; tunc excusat ignorantia
etiam crassa, non autem affectata (quae
adest, cum quis studiose negligit scire
legem, ut liberior agat); quia haec scien-
tiae acquiratur. — Ita Laymann 7 et
alii; sed vide *Lib. VII, n. 48.*

lc&orw
v>Laa px
tum, iKor
Tit exta.

Except*
ne*.

lib. 1» tr. 4, cap. 20, n. 6. — • Lib. 1, tr. 5, part. I, cap 5,

gatum esse, nisi aliqua cognitio, dubitatio vel
scrupulus sit de tali obligatione, quia usque-
dum talis dubitatio sit, voluntaria esse non
potest illius advertendi omissio».

Laymann, *loc. cit., tr. 2, cap 4, n. 6,*
hoc silentio praetermittit

DISSERTATIO

bi qua ostenditur, dari ignorantiam invincibilem in nonnullis ad naturalem legem spectantibus.

I{τ>οηή
Btqtcvnt
ltat tdri
ebeni et
pomat.

170. – Exploratae jam veritatis est, invincibilem ignorantiam dari non posse in rebus iis, quas homo scire potest et tenetur. Cum itaque quod scire tenetur ignorat, et ignorantiam versa vice studio superare potest (ut verbis utar D. Thomae ‘), a culpa liberari neutiquam potest. Quaeenam vero nos scire tenemur, tradit Angelicus ‘, cujus haec sunt verba: *Omnes tenentur scire communiter ea quae sunt fidei, et universalia juris praecepta; singuli autem, ea quae ad eorum statum vel officium spectant.*

iporari
iroupia-

Eapropter, ubi de naturali jure sermo fit, palam est, invincibilem ignorantiam in *primis* ipsius *principiis* dari non posse; quo pacto sunt: *Deus est colendus. Quod tibi non vis, alteri ne feceris.* — Ita etiam dicimus, neque *immediatas* ab ipsis erutas *conclusiones*, seu proxime praefatis prneipiis connexas et cohaerentes, invincibiliter posse ignorari; quemadmodum certe sunt decalogi praecepta. — Porro insuper affirmamus, quod istiusmodi ignorantia invincibilis ne in obligationibus quidem datur, quae ad *proprium statum* vel *officium* pertinent. Quandoquidem qui cuipiam statui se mancipat, ex. gr. ecclesiastico vel religioso, vel qui aliquod munus suscipit obeundum, veluti iudicis, medici, confessarii, aut id genus munus aliud, tenetur illius status aut officii obligationes callere, vel in iis instrui; et qui eas

Xtc coe-
cliiioiei
(media-
tw.

Xtcae ea
que tant
Fcvpni tu-

1 1· 2·*, qu. 76, art. 2, corp. — ■ Loc. dt. — * De Pec-
cat., cap. 4, qu. 3, ver». *Objiciti* et vera. *Dicti.* · *Süviu*»,
ia 1·· 2*·. qu 76. art. 3, qu. 3, conc. 2. · *Suar.*, de Censur..

170. – a) Quamvis de virtuali aut interpretativa advertentia non loquantur Habert et Collet, habent tamen doctrinam, quam ipsis tribuit S. Alphonsus; scribit enim Habert in *tract, de Actib. human., cap. 1 § 3, qu. 5*: « Si quis... munus temere suscipiat, nec scientiam ad illud exercendum necessariam comparare possit, ignorantia illius non censetur invincibilis». — Collet autem (qui fuit continuator Toumely) in suis *Institution., de Pec-
cat, part- 1, cap. 2, art. 2, sect. I*, dicit: « Pec-
cant... mortaliter iudices, advocati, confessarii,

ignorat, negligens instrui, aut ob timorem ne deinceps teneatur eas observare, aut ob voluntariam negligentiam, ejus ignorantia culpabilis semper erit, atque omnes errores quos tali negligentia deinde patriverit, omnes culpabiles erunt, etiamsi in iis patrandis actualem eorum malitiae advertentiam non habeat. Siquidem ad hoc ut culpabiles sint, virtualis advertentia satis est, seu interpretativa (ut alii loquuntur), quam initio habuit, cum proprias obligationes scire neglexit; ut sapienter et communiter docent Habert % Collet, Continuator Toumely ·', Antoine · aliique, divo Thoma duce, juxta quod superius praenotatum est, et pro eo, quod expressius idem S. Doctor ad hanc rem apposite dicit, ubi docet excusari non posse iudicem illum, qui in sententia ferenda errat, propterea quod leges ignorat, quas didicisse tenebatur.

Dixi: *communiter*; quia, licet alii multi doctores, ut Silvius, Suarez, Gamacheus, Ysambertus, videantur pro singulis peccatis actualem advertentiam postulare, saltem quando cujusque peccati causa ponitur; tamen omnes, nemine discrepante, consentiunt, satis esse, ut culpabiles futuri errores fiant, advertentiam illam, quam initio habet homo, cum statum quempiam assumit aut aliquod munus suscipit, de obligatione sese peritum reddendi, si peritus non sit, in iis quae

Adverten-
tia initio
haNt* *ati»

diap. 4, »ect. 8, n. 1K · GumocJL. ia 1·“ 2·*, qu. 74. cap. 3.
vera. *Tertio objicatur.* · *Yiamb.*, in 1·· 2*·. qu 74, diip. 5,
art. 2.

superiores, medici, opifices, etc, qui ex gravi, licet non omnium maxima, negligentia, scientia sibi necessaria destituti sunt».

b) & Thomas, *de Verit., qu. 17, de Con-
scient., art. 4, ad 3*, loquitur de eo qui ex errore legem Dei transgreditur, cl ait: « In ipso errore peccatum erat, cum contingeret ex ignorantia ejus quod scire debebat »; et in resp. *ad 5*, de reo qui ad iudicium defer-
tur: < Apud iudicem saecularem (inquit) non excusatur, qui ignorantiam juris quod scire debet allegat ».

agere debet, et in quibus necesse est versari ratione muneris, et hoc non obstante negligit: quia tunc in confuso saltem errores praevidet, quos non informatus et instructus admittere poterit, et cavere non curat. — Si vero quis in suo munere sufficienter antea curaverit instrui, et nihilominus in re quapiam erraverit, quae munus suum respiciat aut statum, non ob negligentiam, sed ob invincibilem ignorantiam vel invincibilem inadvertentiam, ab omni prorsus culpa utique liber esset, ut mox docebimus.

Certum igitur est, quod *in primis juris naturalis principiis*, aequae ac *in proximis conclusionibus*, et *certis obligationibus proprii status*, non datur invincibilis ignorantia, quia lumine ipso naturae, talia omnibus nota sunt, praeterquam illis qui oculos claudunt ne ea videant. — Et de his nimirum loquitur D. Thomas *Ad legem naturalem pertinent primo quidem quaedam praecepta communissima, quae sunt omnibus nota; quaedam autem secundaria praecepta, magis propria, quae sunt quasi conclusiones propinquae principiis*. Et affirmat utraque ignorari non posse, nisi ex passione vel ex ignorantia culpabili <>; quoniam, sicuti docet Pater Suarez: *Natura ipsa et conscientia ita pulsant in actibus eorum, ut non permittat inculpabiliter ignorari* <0.

Cooduio-
ne^ media*
UMtlobacQ*
rae ignora-
ri poMunU

s Thotxut.

171. - Contra vero, unanimis theologorum sententia est, tum probabilistarum, tum antiprobabilistarum, *in conclusionibus mediatis et obscuris*, seu remotis a principiis, utique dari et admitti debere ignorantiam invincibilem. — Ita docet idem S. Thomas *, qui statuit dupliciter ignorantiam esse voluntariam et culpabilem: vel *directe, sicut cum aliquis studiose vult nescire aliqua, ut liberior peccet; vel indirecte, sicut cum aliquis, propter laborem vel propter alias occupationes negli-*

git addiscere id per quod a peccato retraheretur. Talis enim negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam et peccatum, dummodo sit eorum quae quis scire tenetur et potest; et ideo talis ignorantia non totaliter excusat a peccato. Si vero sit talis ignorantia, quae omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quod quis scire non tenetur; talis ignorantia omnino excusat a peccato. Affirmans itaque Angelicus: *Si vero sit talis ignorantia, quae omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quod quis scire non tenetur; talis ignorantia omnino excusat a peccato*; sane ostendit, ignorantiam adhuc eorum quae scire tenemur, posito quod sit invincibilis, a peccato excusare. — Idem pariter docet luculentioribus verbis 3, ubi haec reperiuntur verba: *Error autem conscientiae quandoque habet vim absolvendi sive excusandi, quando scilicet procedit ex ignorantia ejus quod quis scire non potest vel scire non tenetur; et in tali casu, quamvis factum de se sit mortale, tamen intendens peccare venialiter, peccaret venialiter*; et consequenter, si nullum peccatum committere intenderet, nullum quidem committeret. Notetur attente: *Scire non potest vel scire non tenetur*; igitur etiam in casu quo quis scire tenetur praeceptum, si illud scire nequeat, ejus ignorantia est invincibilis, excusatque a culpa, prout in sua natura esset: sapienter advertente Joanne a S. Thoma 4, illa verba *scire potest* intelligi non remote, sed proxime et expedite, ita ut omissio debitae diligentiae in veritate requirenda sit proprie volita: *Illud axioma: Qui potest et tenetur, et non facit, peccat; intelligi... de eo qui potest proxime et expedite, non remote tantum et impedit, quia (ut supra diximus) omissio, ut sit voluntaria, debet... procedere ab ipsa voluntate.*

* 1. >., qu. H. art. 6, corp. · Suar., de Legib. lib. 2. cap. 3, n. 7. — 11' 2*, qu. 76, Art. 3, corp. — · Quodhb. 8,

firtic. 15, p. m. — · In 1.* 2., qa. 6, ditp. 3, Artic. 3, num. %.

<) Quo distinctius S. Thomae sententia cognoscatur, dicendum est priora prindpia deleri non posse, nisi in particulari, propter aliquam passionem: secundaria vero bene posse deleri, vel propter malas persuasiones,

vel propter pravas consuetudines et habitus corruptos

«0 Suarez haec scribit de particularibus praeceptis, « quae vel per se nota sunt, vel facillime ex per se notis colliguntur ».

S, Aoto-
WK

Itidem D. Antoninus aperte monet, in conclusionibus remotis quidem dari ignorantiam invincibilem, sic inquires: *Et si diceretur hic esse usuram, et usura est contra decalogum. Respondetur...; sed hunc contractum esse usurarium, non est clarum, cum sapientes contraria sibi invicem in hujusmodi sentiant. Cum autem dicitur ignorantia juris naturalis non excusare, intelligitur de his quae expresse, per se vel reductive, sunt contra jus naturale et divinum, ut contra fidem et praecepta, per eludentes rationes, vel determinationem Ecclesiae, vel... sententiam communem doctorum; et non de his, quae per multa media, et non clara, probantur esse contra praecepta et articulos.*

Hiberi.

Idem tuetur Habert, dicens³: *Circa conclusiones remotiores juris naturalis, quales sunt prohibitio usurae, uxorum pluralitas, matrimonii indissolubilitas, etiam interveniente aliqua gravi causa, etc., potest esse ignorantia invincibilis; quia non deducuntur ex primis principiis, nisi longiori discursu.* — Et Gersonio³, qui scripsit: *Concors est sententia, nullam in his quae legis divinae sunt, cadere ignorantiam invincibilem*, respondet, id dici et affirmari quoad prima principia et primarias conclusiones; secus vero, quoad remotiores conclusiones. Immo addit, quandoque adhuc ipsas primarias conclusiones, quibusdam in circumstantiis, invincibiliter ignorari posse; ex. gr., si quis sibi persuadeat, errore deceptus, quod teneatur mentiri ut proximum a morte vindicet.

Duhamel.

Joannes Baptista Duhamel non absimiliter nos certiores facit⁴, sic scribens: *Quod autem ex eo jure, necessario quidem, sed non ita manifeste deducitur, ut forte simplex fornicatio aut polygamie et aha hujus generis, invincibiliter ignorari posse probabile videtur, adeo ut nulla vel levi suspicione... ea esse prohibita his in mentem venerit... Ac licet ea vitia expect-*

catis Ubere, admissis oriantur, ac proinde voluntaria videantur, et in ea ratione ignorantia sit poena peccati' hinc tamen non sequitur, ea esse omnino voluntaria, cum ex iis peccatis sequutura mala praevisa non fuerint.

Pater Laurentius Bertis eamdem sententiam, sic scribendo, defendit: *Verissimam tamen puto sententiam oppositam; et circa consequentias juris naturae remotissimas, censeo ignorantiam invincibilem esse admittendam... Illam tenent omnes fere Aegidiani ac Thomistae necnon Silvius..., L'Herminier.~ alique communiter; cujus assertionis haec videtur ratio apertissima, quod conclusiones juris naturae remotiores deducuntur ex principiis, longiori implexoque discursu, quem rudes quamplurimi... efformare nequaquam valent.* Idque comprobatur cum D. Thoma⁶, ubi dicit: *Quaedam vero sunt, quae subtiliori consideratione rationis a sapientioribus judicantur esse observanda: et ista sic sunt de lege naturae, ut tamen indigeant disciplina, qua minores a sapientibus instruantur.* Quocirca concludit Pater Berti, rudem hominem, si in hoc negligens non sit, non esse condemnandum. — Et ne peritum quidem esse damnandum, subjungo, si ex ignorantia invincibili operetur; quoniam nullus reperitur, doctissimus licet sit, qui judicare sciat de cunctis obscuris rebus ad jus naturale pertinentibus, juxta inconcussam veritatem; nam eadem veritas, ut ait D. Thomas⁷ non est omnibus aequae nota: *Sed quantum ad proprias conclusiones rationis praeficae, nec est eadem veritas, seu rectitudo apud omnes; nec etiam apud quos est eadem, est aequaliter nota.*

Idem habet Pater Gonet⁸, ubi loquens de praeceptis remotis a primis principiis, dicit: *Potest dari de illis ignorantia invincibilis, et excusans a peccato.* Et de eadem sententia loquens, ait contrariam

³ P^{er}rt.2. Ut. I. cap. 11, § 28. — Tr. de Actib. hum. Cap. I, s 3, qu. 10. resp 2. — De Vita spirit. lect. I. coroll. 3. p. m. — Theol. specul. et praelect., tr. de Actib. hum., lib. 2, di^{ct} 3, cap. 5. v. m. Aii / <rw. — De theol.

Ditdplin., lib. 21, cap. 10. propot. 2, ver*. Innttimam. — !*?”, qu. 100. art. I, corp. - Berti, loc. dt. ver*. S. Ftomaf. — 1.2* qu. 94, art. 4, corp. — Manual., tr. 6, cap. 3, § 4.

171. - In quam editione sui Clypei id habeat Gonet, plane nescio; reperio enim in quadam antiquiori editione haec verba, *Dis*

sert, de opin. probab., n. 258: «Certum tamen et indubitatum est apud theologos dari ejusmodi ignorantiam In decima vero edi-

esse singularem, paucorum et improbabilem.

Conet. Idem habet Petrus Collet *, Continuator Toumely, hisce verbis: *Non datur ignorantia invincibilis juris naturalis, quoad prima principia et proximas eorum conclusiones; datur vero, quoad conclusiones magis remotas.*

Antoine. idem quoque Pater Antoine *, dicens: *Datur in aliquibus ignorantia invincibilis circa quaedam praecepta particularia juris naturalis valde abstrusa, et remota a principiis: est communis sententia...; quia, cum aliqua praecepta sint valde abstrusa, et remota a primis principiis, a quibus sine longo ac difficili discursu deduci nequeunt, facile ignorari possunt invincibiliter.*—EX insuper refert, anno 1685, die 8 Augusti, Romae, inter varios articulos, tertium sequentem articulum fuisse damnatum: *Nullam admittimus ignorantiam invincibilem juris naturae in ullo homine, dum hic et nunc contra jus naturae agit.*

Alli docto- Arrisit mihi fuse et distincte horum, quos retuli, auctorum referre verba, quia sunt antiprobabilistae. — Caeterum innumeri pene sunt alii, qui veluti certam eandem vindicant sententiam; uti Silvius, Sotus, Gamachaeus, Ysambertus% card. Aguirre, Wigandt, Cuniliati, Salamancaenses Scholastici et Morales; quibus

omnibus adhaerent D. Anselmus O, Azorius, Suarez, Tapia, Prado, Vasquez, Lacroix, Duvallius, Medina, Malderus et alii.

Neque in aliam sententiam ivit doctissimus praesul Julius Torni in suis notis in Estium, ubi scripsit, ejusdem fuisse sententiaeCajetanum (quem perperam pro se stare facit Contensonius), cum hisce conceptis terminis scripserit Gijetanus: *Hominem, facientem quantum in se est, in opinionum detectu a divina bonitate excusari, si veritatem non assequutus, a recta deflectat morum regula; non exigit, ait, Deus ab homine plus quam conditio hominis habet* *h — Prorsus idem nuperrime scriptum reliquit archiepiscopus Parisiensis Beaumont, in sua pastoralis catechesi, cujus verba gallico sermone conscripta, sic latine reddita afferuntur: *Licet invincibiliter ignorari non possint juris naturalis principia eorumque proximae conclusiones; nihilominus tamen eorum obscuriores remotioresque consequentiae possunt esse, et saepe sunt invincibilis ignorantiae materia. Hoc punctum, cunctis in verbis, simul congregat celebriorum theologorum suffragia.*

172. - Comprobatur autem, magisque firmatur nostra sententia a secunda propositione, ab Alexandro VIII proscripta: *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturae; haec, in statu naturae lapsae,*

Prétait»
ex dira-a
th propou-
tlonttai

* Intutution,, de actib. hum., cap. 1. anic. L »ect 2, coocl. 4. — · De PeccaL. cap. 4, qu. 6. reap. 2. · *Sihiiitt*, in 1— 2·, qu.76, an. 3. quaer. 2. · *Sö/μ* 1. de Juxt. et Jure, lib. L qu. 4. ari. 4, concii. 2. · *Gamach*, in 1· 2·, qu. 'U, cap. 3, concii. 2. · *Ajtnirrf*, Theol. S. Anselmi, ir. L dtep. 5. nun.26. · *Wi^andl*. tr.6, exam. 2. n. 17. · *Cmm/Llo* A. tr. I, cap. 2, § 3. n. 14. v. f. · *Salmant. Scholar.*, tr. 13. disp. 13. n. 15. · *Moral.*, tr. 11. cap. L n. et 27. · *Aior*, pan. 1. lib. 1. cap. 13. quaer 1. · *SMar.*. de Lecib., lib. 2, cap. 8.

n. 7. - *Tafria*, lib. 4. qu. 2, .irtic. 5, n. 3. · *Pratio*, cap. 2, qu. 12 n. 22 et «cqq. · *Vasq.*. in 1·* 2·. · dlap. 122, cnp. 2, ver» · *Tertium eM.* · *Croix*, lib. 1, n. 720. · *Dmwil.*. in 1— 2·. de Peccati», qu. 7. art. 3. v. f.. veri. *Caeterum* <i tie alito. · *Harthol. Medina*, in 1— 2·, qu. 76. art. 2, vera. *De rebut acendi**. , *Tertia conclusio.* · *Matter.*, in 1·" ?·-, qu. 6, art. 8. § De invincibili ignorantia, qu. I. *Dico* 4*. · *Torni*, in 2, dhl. 22. 5 15. · *Deaumont*, Instruet. pastor. 28 Octobr. 1763. part. 3. n. 38, v. f., sub 1.

tionc, *ibid*, n. 205. ait dumtaxat: plures theologos id docere.

Apud Ysambertum sententiam istam reperire nequivi.

Haec S. Anselmi allegatio videtur significare opus jam supra citatum cardinalis de Aguirre, cui titulus est: *Theologia S. Anselmi*.

O Verba haec sunt Julii Torni, qui sic mentem Cajetani explanat. Et re quidem vera, Cajetanus, in *Summa*, v. *Opinionis usus*, asserit quandoque contingere, ut qui ex errore peccant, a peccato excusentur, credentes, absque formidine alterius partis, viris probis

et doctis dicentibus: facite sic, quia potest licite fieri. Non enim exigit Deus ab homine plus quam conditio hominis habet; quia divina sapientia disponit omnia suaviter». — Contenson vero, in sua *Theol. mentis et cordis*, lib. 6, diss. 3, cap. 1, specui. 1, vers. *Utriusque S. Doctoris*, alium Cajctani textum in suam sententiam trahere conatur, scilicet commentarium in 2·*, qu. 76, art. 4, de quo tamen Julius Torni haec notat: « Ea exempla adducit Cajctanus, quae clare significant, cum loqui de ea ignorantia juris naturae, quae vinci possit, ac proinde de ignorantia aliqua-tenus volita ·.

operantur ex ipsa non excusat a peccato mortali. A cujus propositionis proscriptione luculenter infertur, quod Pontifex idcirco eam damnavit, quia pro certo habuit, dari utique posse ignorantiam invincibilem in aliquibus difficilibus reconditisque rebus, quae ad legem naturalem spectant. — Nec dissimile colligitur ab alterius Bajanae propositionis damnatione: *Infidelitas pure negativa in his, quibus Christus non est praedicatus, peccatum est*. Uterius apertissime confirmatur a thesi, ab eodem Pontifice damnata: *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam*. Nisi ignorantia invincibilis daretur circa jus naturale, ut ajunt adversarii, a culpa neque excusaretur quidem qui sequitur opinionem probabilissimam, quia adhuc probabilissima versatur in discrimine errandi: quandoquidem haec, non extra, sed intra probabilitatis terminos existit.

Ratio nostrae sententiae, ut finem tandem aliquando faciam, quam S. Thomas adducit *, ea cum primis evidens est: *Manifestum est, quod illa ignorantia quae causai involuntarium, tollit rationem boni et mali moralis*.

Objiaant
drtniril.

173. - Sed ad eam Dissertationis partem deveniamus, ubi audire vacat, quae contra nos jacent duo acerrimi contradictores: alter, nempe Pater Joannes Vincendus Patutius, qui se ficto nomine appellat Adelphum Dositheum; alter anonymus, qui librum suum: *Regulam morum* inscribit qui ambo, quae italico sermone scripserunt, latine hic redduntur.

Absolute igitur negantes dari ignorantiam invincibilem circa quamlibet rem, audiamus primum Patutium, italice (ut dixi) scribentem in ea, quam latine traducimus, forma: · Juxta ideam quam ha-

bemus a divinis Scripturis, a SS. Patribus, a divo Thoma et a communi antiquorum sensu, ac etiam a modernis primi subsellii theologis, peccata ignorantiae, quando tenemur scire legem, ea sunt (rigorose et proprie loquendo) quae committuntur, et quorum coram Deo rei sumus, tempore quo ignoramus ea committere; quia a propria nostra culpa oritur quod ignoremus. Et hac de causa D. Thomas * hac in re clarissimum axioma illud, et certum docuit: *Si ignorantia causetur ex culpa, non potest subsequentem culpam... excusare* ». Atque hac ratione peccatur, quamquam non habeatur, nedum scientia a vobis expostulata, cognitio nimirum certa et evidens (loquitur hic mecum circa licitum usum opinionis aequae probabilis, quem defendo), sed ne incerta quidem et obscura peccati, quae haberi poterat, et habere tenebamur ». Et deinde concludit: *Pauca haec sint satis, ut instruamini in negotio, cujus adaequatam non videtis ideam efformasse*. — Sed hic erravit Pater Patutius, existimans me, ut ipse est, penetrantis et acos esse ingenii; sed dura obtusaque mente cum ipse sim, fateor hanc brevem instructionem mihi satis non esse; quoniam intelligere nunquam potui quomodo homo peccet, cum invincibili ignorantia de peccato laboret, postquam debitam adhibuerit diligentiam, ut informetur et ignorantiam caveat.

Auctor vere *Regulae morum* in universo fere suo libro probare nititur, nos minime posse sine formali peccato rem quampiam ignorare, quae ad jus naturae spectet. — Sed videamus, quaeso, quomodo id probet; etenim a responsionibus, quae suis oppositionibus reddentur, clarius patebit nostra sententia: *Non datur* (inquit) *ignorantia invincibilis juris naturae et di-*

Bajtu, Prop, te, dAcnnat. a S. Pio V, conMitut. Ex omnibus affhkktombus, 1 Octobr. 1567, a Gregor. XIII. con Mitut. Provisionis woe/rtrr, 29 Jnnuar. 1579; ab Urban. VIII, bulla: In cminent, 6 Mart. IMI. Ateband. VIII, Pro-

pov 3 damaatA. — » 1. 2., qu. 19, art. 6. - Patutius, La causa del probabihimo, 5, ven. AV fki tW giova, — · In Epitt ad Rom., cap. 1, lccC 7, i. pr. /frgN/. mor., cap. 17 .1. rcr-. Ma come hanno e< vert Dobbiamo adunque.

173. - a) Opus Patutii titulum habet: *La causa del probabtlismo richiamata ail-estime e nuovamcutc committi (h Jalsitù*. — Opus vero cui titulus est *Reguta morum*, auctorem habet Gabrielem Gcrberon, Ord. S. Benedicti; scriptum quidem est hoc opus gallico

idiomate, quod in Italicum vertit Bottari, et cui appendicem adjecit Micheli, e Cong. Oratorii Romani. Cfr. Feller, Dictionnaire historique, v. *Gerberou; Melzi*, Dizionario di Opere anonime e peudonime di scriltori italiani, v. *Regolc de' costumt*.

vini, praeterquam in pueris, furiosis et amentibus. Deinde sic concludit: *Ignorantia juris naturalis nunquam illos excusat, qui cognitione et libero rationis usu operantur*. Quae sane conclusio reprobatur damnatque cujuscumque probabilis opinionis usum, etiamsi probabilissima foret; omnesque ad amplectendum tutorismum proscriptum adigit.

Probat ipse potissimum intentum suum, affirmans nos teneri sequi veritatem, propter quod veritas est unica morum norma; et idcirco ob eam rem multos consarcinat simul Scripturae textus: *Ego sum via, et veritas, et vita* (Joan, xiv, 6). — *Viam Dei in veritate doces* (Matth. xxii, 16). — *Omnes viae tuae veritas* (Ps. cxviii, 151). — *Si... filii tui... ambulaverint coram me in veritate* (III Reg. iii, 4). — *Ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus a Patre* (II Joan. 4). — *Gens justa, custodiens veritatem* (Isai. xxxvi, 2). — *Qui... facit veritatem, venit ad lucem* (Joan, i, 21). — *In veritate non stetit* (Joan, viii, 44).

s«querulum
tio exhibet,

Verum enim vero, tanto poterat auctor labori parcere; nemo enim inficiatur, in operando teneri nos veritatem quaerere eamque sequi. At petere fas sit, quoniam alio pacto possumus nos veritatem noscere, nisi ratione ducti? Dicendum igitur, illam veritatem nobis esse sequendam ac amplectendam, quae a ratione exhibetur, et praeter oculos veluti ponitur. — Hinc Petrus Collet * recte distinguit moralitatem objectivam actus in se considerati, a moralitate formali agentis; docetque, quando ex invincibili ignorantia quis operatur, contingere posse, ut non solum non peccet, sed insuper mereatur operando juxta rationem quae recta videatur, licet ipsa revera supremae rationi repugnet. *Sed quia* (inquit Collet) *repugnantia haec aliquando involuntaria est, ut in iis qui... invincibili laborant ignorantia; ideo non semper imputatur ad culpam, sed aliquando ad meritum ob bonam fidem agen-*

tis, qui rectam rationem sequi putat, dum etiam ab ea deficit. — Idque totum confirmat D. Thoma, docens 3 objectum actus ratione mediante repraesentari voluntati; atque in quantum cadit sub ordine rationis, objectum illud causari in voluntate bonitatem moralem. En ejus verba: *Ad 3°. dicendum, quod bonum per rationem repraesentatur voluntati ut objectum; et in quantum cadit sub ordine rationis, pertinet ad genus moris, et causari bonitatem moralem in actu voluntatis; ratio enim principium est humanorum et moralium actuum, ut supra dictum est* 4; ubi idem S. Doctor docendo notat, voluntatis actus, bonos et malos dici, prout a ratione manifestantur: *In actibus autem, bonum et malum dicitur per comparisonem ad rationem; quia, ut Dionysius dicit* Bonum hominis est, secundum rationem esse; malum autem, quod est praeter rationem... *Dicuntur autem aliqui actus humani vel morales, secundum quod sunt a ratione*.

Quocirca idem Angelicus Doctor 5 humanam rationem statuit, tamquam proximam voluntatis nostrae regulam; dicens quod lex aeterna, licet sit prima regula, nihilominus tamen est remota, et potius est ratio Dei quam nostra; *Regula autem voluntatis humanae est duplex: una propinqua et homogenea, scilicet ipsa humana ratio; alia vero est prima regula, scilicet lex aeterna, quae est quasi ratio Dei*.

Sed nequaquam, inquit praefatus anonymus auctor *Regulae bonorum morum*; quando contra legem quis operatur, semper peccat, neque ratio sufficit ad excusandum a peccato. Sic ipse Cap. XI [in fine], ubi quod italice scribebat, sic nos fideliter latine reddimus: *Non negatur quod ratio debet esse regula proximior nostrarum actionum... At hoc intelligitur, cum ipsa legi aeternae submittitur, etc. Sed non semper accidit quod ratio a lege Dei dirigatur, etc.; unde non solum dici non potest, rationem esse regulam nostrorum*

Althone
ctio.

* Op. dL cap. I. — * Contin. Tourn., de Act. hum., cap. 6, art. 1, »ect. 1. objic. 2. i. — . I. 2°, qa. 19,

art. 1, ad X — . 1. 2^a qu. IH. art. 5 — . 1. 2^a, qu. 71. Art. 6.

S. Thomas aliquantulum mutavit sententiam S. Dionysii. Areopagita enim in suo opere *De divinis Nominibus*, cap. 4, § 32,

ita scripserat: . Daemoni malum est quod a bona mente deflexerit; animo, quod a ratione .

morum, et in errorem labi non posse quem-quant ipsam sequentem; sed etiam veritas est universis in scholis receptissima, quod quando ratio fallitur, voluntas peccat, si eam sequitur: Ratio humana potest errare, et ideo voluntas concordans rationi humanae non semper est recta; sed voluntas concordans rationi erranti est mala. Haec est conclusio S. Thomae omniumque theologorum. Sic auctor finem facit.

Error in-
Tctaurius
annat.

Sed videamus, quaeso, quod tradit S. Thomas in loco ubi hunc articulum proponit: *Utrum voluntas concordans rationi erranti sit bona?* Ibi S. Doctor sic ait: *Haec autem quaestio dependet ab eo quod supra de ignorantia dictum est. Dictum est enim supra (quaest. 6, art. 5), quod ignorantia quandoque causal involuntarium, quandoque autem non. Et quia bonum et malum morale consistit in actu, in quantum est voluntarius, ut ex praemissis patet (art. 2 hujus quaest.), manifestum est, quod illa ignorantia quae causal involuntarium, tollit rationem boni et mali moralis; non autem illa quae involuntarium non causat. Dictum est etiam supra (quest. 6, art. 8), quod ignorantia quae est aliquo modo voluta, sive directe sive indirecte, non causat involuntarium. Et dico ignorantiam directe voluntariam, in quam actus voluntatis fertur; indirecte autem propter negligentiam, ex eo quod aliquis non vult illud scire quod scire tenetur, ut supra dictum est (ibid., art. 3). Si igitur ratio vel conscientia erret errore voluntario, vel directe vel propter negligentiam, quia est error circa id quod quis scire tenetur; tunc talis error rationis vel conscientiae non excusat, quin voluntas concordans rationi vel conscientiae sic errantis sit mala. — Notentur verba: Si igitur ratio vel conscientia erret errore voluntario, vel directe vel propter negligentiam, quia est error circa id quod quis scire tenetur; tunc talis error rationis vel conscientiae non excusat. Quapropter, quando error non est volitus, neque directe neque indirecte per negligentiam, excusat a peccato.*

Neque obstat dicere quod, cum res aliqua mala sit, etiamsi ratio eam reprae-

sentet ut bonam, semper est mala. — Etenim respondet D. Thomas, id esse verum propter illud generale axioma: *Bonum causatur ex integra causa, malum autem ex singularibus defectibus. Et ideo* (S. Doctor subjungit), *ad hoc quod dicatur malum id in quod fertur voluntas, sufficit, sive quod secundum suam naturam sit malum, sive quod apprehendatur ut malum.* Hoc vero nequaquam efficit actiones quae contra legem fiunt esse formalia peccata. Quando peccatur contra legem invincibiliter ignoratam, materialiter tantum, non formaliter peccatur; quia lex, non ut in se est, sed prout repraesentatur a ratione, ita fit regula et mensura nostrae voluntatis, ut sapienter animadvertit et scribit Joannes a S. Thoma dicens: *Et cum instatur, quod potest ratio proponere contra legem ex errore invincibili; dicimus, quod non potest proponere contra legem formaliter, sed materialiter, id est, contra legem ut in se et in re, non contra legem ut existimatam seu manifestatam; sub quo statu et conditione tantum potest lex operari et mensurare, non secundum se praecise ut in re, et nondum ut manifestata.* Juxta id quod idem auctor antea scripserat⁴: *Moralitas in actibus liberis non est aliud, quam eorum commensuratio et ordinatio secundum regulas rationis.*

Sed reponit auctor *Regulae morum*, D. Thomam eodem articulo haec subjungere: *Si ratio errans dicat quod homo tenetur ad uxorem alterius accedere, voluntas concordans huic rationi erranti est mala, eo quod error iste provenit ex ignorantia legis Dei, quam scire tenetur.* igitur, infert, quotiescumque quis operatur contra legem Dei, non excusatur a peccato, licet ratio contrarium ei repraesentet. Idque confirmat alio Angelici textu *: *Si alicui dictat conscientia, ut faciat illud quod est contra legem Dei..., ut faciat, peccat; quia ignorantia juris non excusat a peccato, nisi forte sit ignorantia invincibilis, sicut est in furiosis et amentibus, quae omnino excusat.* — Insuper id confirmat textu Bonifacii VIII: *Ignorantia facti, non juris, excusat.*

Insui Ad-
rchnariu».

* 1-2*, u. P. 11.6. — 19, «rt. 6, ad 1, — In I. 2. % qu. 18. dhp. 11. Art. 2. n. 3X — In 1 — 2* . qu. 18,

d«*p. 9, art. 1, n. 9. AVg. mor., c*p. 12; cap. 17, § 3, anle mcd. — Qtuxllih. 1, art. 27, a) 2. — Reg. 13, de Reg. juris, in tr.

irnorxn- Verum textibus hisce omnibus clarae sunt responsiones. — Cum S. Thomas ait: «c?Jt.non *Ignorantia legis Dei, seu ignorantia juris non excusat*, loquitur tantum de ignorantia illorum praeceptorum Dei, quae idem exprimit aliis in locis (prout superius animadvertimus), quae ignorari non possunt sine culpa positivae negligentiae, quemadmodum sunt prima principia legis naturalis eorumque proximae conclusiones, id est praecepta decalogi; ut communiter docent cum D. Thoma, alii supra laudati auctores. — Nec absimiliter intelligi debet auctoritas Gersonii, nobis ab adversario objectata, uti explanat Habert. Eadem quoque ratione explicandae sunt auctoritates Alberti Magni et Adriani Papae¹; nam in pastoralis epistola archiepiscopi Beaumont, pro me hos auctores stantes, citatos reperio, nempe Albertum Magnum et Adrianum.

Cactorum certum est, D. Thomam, primis principiis exceptis, ac proximis inde conclusionibus, in reliquis abstrusis et obscuris admittere, pluribus in locis, uti monuimus, ignorantiam invincibilem. — Siquidem ³ affirmat quod, cum ignorantia est invincibilis, licet sit de rebus quas homo scire tenetur, excusat a peccato, illis verbis: *Si vero sit talis ignorantia, quae omnino sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omnino excusat a peccato*. — Accedit quod alio superius allato loco ⁴ docet, tunc esse malam voluntatem quae sequitur erroneam rationem, quando ratio errat, sive directe, sive indirecte propter voluntariam negligentiam, circa ea quae homo scire debet: *Si igitur ratio vel conscientia erret errore voluntario, vel directe, vel propter negligentiam, quia est error circa id quod quis scire tenetur; tunc talis error... non excusat*. Igitur, cum error non sit volun-

tarius, saltem ratione negligentiae, utique excusat a peccato.

Ad textum autem Bonifacii VIII, qui contra nos ponitur: *Ignorantia facti, non juris, excusat*, apposite respondent Silvius⁵ et Antoine ^e, id locum habere in statutis forensibus ^{Cl}, quorum ignorantia plerumque praesumitur vincibilis post eorum promulgationem in foro factam; dummodo aliqua specialis ratio, qua contrarium praesumeretur, non adesset⁷.

Opponit deinde anonymus varias Scripturae auctoritates, quibus probare nititur, non dari ignorantiam invincibilem circa jus naturae: *Qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis* (Luc xiv, 48). *Delicta juventutis meae, et ignorantias meas ne memineris* (Ps. xxiv, 7). *Misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate* (I Tim. i, 13). — Verum, textus hi omnes, prout docet Habert⁸, et ex concordi suffragio interpretum universorum, de ignorantia crassa intelliguntur; quae caeteroqui peccatum diminuit, sed supplicium non effugit; quia, ut ait Habert, *est volita saltem indirecte, quatenus nempe qui ea laborat, voluntarie vel omittit diligentiam necessariam ut addiscat, vel suscipit officium, ad quod praestandum non potest adipisci scientiam requisitam*. Et ideo, prosequitur idem auctor, a concilio Diospolitano damnata fuit propositio Pelagii, hisce terminis concepta: *Quod oblivio et ignorantia non subjaceant peccato, quoniam non eveniant secundam voluntatem, sed secundum necessitatem*. Fuit igitur damnata, quia nempe ignorantia crassa est vincibilis, adeoque culpabilis.

At insurgit anonymus: Christum Judaei cruci affixerunt, ipsum non cognoscentes, prout idem Salvator noster patfecit, cum dixit: *Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt* (Luc. xxii, 34).

X Tbotn.. I. 2~. qu. 76, art. 2; qu. 94, art. 6. - Grr.wn., dr Vita «ptriL. l cet. I, coroll. X de Actib hum., cap. I. S J, qu. 10. re»p. 2. — * In 2 diet. 22. art. 10. — • QuoJlib. quar^t 4, ver>. Fortax objtcie! aHquif. Beau- monf, In«lr. pattor, part 3, n. 3B, «ub X — 1 !• 2~. q. %, art X corp. — • I• 2~, qu. 19, art. 6. — • In !•“ ?*. qu. 76,

art. 3, quaer. 2, cnncl. 7. — • De Peccat., cap. 4, qu. 5, obj. 2. — • Cap. Cum tu tua, fin., Qui ma/rirnon accusare /kj* sunt. ArtJnym., cap. 17, J 3, p. prine. — • Tr. de Actib. hum., cap I, \$ X qu. 7, rr^p. 2 et X Coucil. Dtotpolil., propo II. (anno 415), ap. Labbe, tom. X Anonym., cap. 17, \$ X intl.

<) Silvius et Antoine dicunt hanc regulam locum obtinere in foro dumtaxat judi-

ciali seu exteriori; quod profecto eodem re- rident, quo S. Alphonsi interpretatio.

Solvitur.

Infideles credunt honorem se praestare Deo, Apostolos morti tradentes: *Sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se praestare Deo* (Joan, xvi, 2). Ita pariter haeretici veritatem tueri putant, catholicos persequendo. — Verum, quidquid objicitur paucis clare diluit prae-
laudatus Habert: *Judaeos per miracula et prophetias potuisse cognoscere Christum Dominum, juxta illud Joannis v, 46: Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi: de me enim ille scripsit. Haereticos et alios infideles, quibus annuntiatum est Evangelium, si vellent attendere ad notas verae religionis, eam in Ecclesia Romana facile esse deprehensuros.*

Objectio actus 1° p^ocuthe.

174. - Sed iterum instat anonymus, sic dicens: Ignorantia cognoscendi aliquod naturale praeceptum oritur a nobis ipsis, vel quia omnem debitam diligentiam non adhibemus in veritate quaerenda, vel quia a Deo non postulamus, uti par est, gratias, ut divinam legem cognoscamus; quoniam (inquit), quemadmodum fides nostra divino elevari debet lumine ad sancta mysteria credenda, ita nostra ratio ab eodem lumine elevari debet, ad habendas perspectas vias progrediendi ad Deum. Quocirca David Propheta orabat: *Doce me justificationes (nas. Doce me facere voluntatem tuam.* Hinc sic denique concludit: *Non potest sine peccato esse, quod hac ignorantia contra legem Dei efficitur.*

Sancti et toai icno- rui et er- ntL

Ergo, respondeo, cum videmus tot viros doctos et pios, ac etiam in sanctorum numerum relatos, multis in quaestionibus invicem adversatos fuisse in pluribus ad legem naturalem spectantibus; dicere forte ne debemus, alterutros eorum peccasse, et damnationem subiisse? — Ita loquitur Pater Antoine in hanc rem: *S. Thomas*

Habert, tr de Actib. bum., cap. 1, 13, qu. 7, rr^o p. 3, v. Ad confirmationem. Anonym., cap. 17. § 1. v. f. ct § 2 ct 3; cap. 11. po^ot prine. - David, p^oalm. cxvni, 12. 24, 29; paalm. cxt. it, 10. — * Dc Peccat., cap. 4, qu. 6, rctp. 2. I S. Tkom., 2-2°, qu. 64, art. 6. ad 3. S. Thom..

174. - Ubinam S. Bonaventura in hoc puncto D. Thomae contrarius sit, reperire non potui.

m Hanc sententiam de necessitate statim confitendi mortale, non sine quadam limita-

*et S. Bonaventura de nullis ad legem naturalem pertinentibus inter se dissident; ergo alteruter erravit in materia legis naturalis; et tamen neuter ullam opinionem ante mortem retractavit. Ergo, si non datur ignorantia invincibilis legis naturalis in aliquibus, alteruter in gravi peccato mortuus est, cum sit gravis culpa docere culpabiliter errorem circa praecepta divina; sicque damnatus est. Et revera nos non latet, S. Thomam defendere, judicem debere damnare illum, quem in jure constat esse reum, licet ipse judex sciat illum esse innocentem; sed S. Bonaventura id negat^e. E converso S. Bonaventura tuetur, peccatorem, nisi statim a commisso peccato confiteatur, novum patrare peccatum b^o; idque negat D. Thomas. — Atque id genus exempla eruditorum sanctorumque virorum qui, de praeceptis naturalibus discutientes, discordes manserunt, ait S. Antoninus - sexcenta prope afferri posse. Idem doctissimus Morinus³ docet, cum dicit: *Quicumque annales Ecclesiae attenderit, facile animadvertet, doctores ecclesiasticos multis aliquando saeculis opinionum varietate discordes fluctuasse.* Insuper Natalis Alexander⁴, Pater Berti³ affirmant, quamplures etiam SS. Patrum in nonnullos esse lapsos errores: *Fatemur in singulis Patribus naevos reperiri, in plerisque etiam errores.* Et quidem de S. Joanne Chrysostomo refert Xistus Senensis: *Restat tertium, quod in praemissis Chrysostom/ verbis continetur assertum, videlicet, Sarani in eo potissimum esse laudandam atque imitandam, quoti, servandi mariti causa, barbarorum sese adulterio exposuerit, consentiente tamen marito in ejus adulterium, imo etiam suadente.* — Concludendum proinde ex eo foret, Sanctos*

in 1, di^ot. 17. qu. 3, art. 1, volut. 4. — . Part. I, tit. 3, cap. 10, § 10, ver^o. Rrx^otrnde. — ■ Dc aacrU Eccl. ordinat., part. 3, cxrcit. 5, cap. ., q. 14. — . Hitt, ecck^o., «aec. H, di^o«. 16. § 23, «eho! 6. — . De theol. DticipUn.. tib. 21, cap. 17, n. 5, ver^o. Alterum. — . Biblioth. «anct., lib. 5, annot.

tione tuetur S. Bonaventura, in 4, dist. 17, part. 2, art. 2. qu. 2: ait nempe teneri peccatorem ad confitendum, quando se opportunitas offert, si rationabiliter putet nunquam majorem opportunitatem sese oblaturam esse.

hosce vel alios ecclesiasticos auctores, ad tartara esse detrusos, propterea quod erroneas scripserunt opiniones, carumque postea non curarunt emendationem; vel saltem concludendum, in iis scribendis semper mortaliter peccasse. Verum nescio an quis reperietur, qui id audebit asserere.

Oratio
et Modium
non aufu-
ciunt.

Quapropter non valet dici, quod ille qui, ut convenit, studet ac orat, cognitionem quidem obtineat veritatis in universis naturae legis dubiis. — Siquidem opportune respondet Petrus Collet *, praestantiora Ecclesiae lumina minime neglexisse studium et orationem, nec propterea ad veritatis notitiam pervenisse, ut eam assequerentur: *Et vero, si quaelibet ignorantia juris naturalis vinci possit, maxime per orationem; atqui falsum consequens: cum majora Ecclesiae lumina dies noctesque orando, studendo, vigilando, consumpserint, nec tamen eam quam optabant, cognitionem obtinuerint.* Quandoquidem, ut optime idem Petr. Collet animadvertit, multarum legis naturae conclusionum, sed remotarum a primis principiis, ne Patres quidem et Ecclesiae Doctores, cum omnibus praesidiis a natura et a gratia acceptis, veritatem in pluribus assequi potuerunt: *Atqui multae sunt conclusiones a primis juris principiis oriundae, quarum cognitio ne cum magnis quidem naturae et gratiae auxiliis haberi potest: cum circa eas dividantur acutissimi simul et piissimi Ecclesiae Patres et Doctores.*

Lui natu-
rali».

Sed replicatur: Deus est fidelis; promisit exaudire orantem sc: *Petite, et accipietis* (Joan, xvi, 24). Si nos lucem suam a Deo debitis conditionibus postularem, eam ipse non denegaret; quamobrem, si non oblinemus, per nos profecto stat, nosque sumus in culpa. — Sed duo sunt distinguenda genera lucis. Altera lux, seu cognitio, est *naturalis*, vel potius naturae viribus comparata, qua morales veritates cognoscimus divinae legis circa imperata et vetita. Altera est lux *supernaturalis* gratiae, qua illustramur, ut cognoscamus divinae gratiae valorem, maximum aeternae salutis negotium, media

ad eam consequendam, occasiones quae ad ejus jacturam praecipites nos agere possunt, et id genus alia. — Cum autem contra legem formaliter delinquitur, ex hujus lucis gratiae defectu, quam a Deo poscere minime curavimus; dubium non est, quin ejusmodi negligentia nobis imputetur ad culpam: quippe tunc nostra oscitantia est voluntaria. Nam si lucem hanc postulavissemus, non defuisset utique; Deus enim non desinit impertiri gratiam oranti, ut quod bonum esse cognoscit, amplectatur; et quod malum fore nescit, caveat; atque haec illa lux est, quam petebat David, cum aiebat: *Da mihi intellectum, et discam mandata tua* (Ps. cxviii, 73). *Doce me facere voluntatem tuam* (Ps. cxlii, 10). — Contra vero, Deus neque dat, neque se daturum promisit omnibus lucem veritates omnes cognoscendi, quae naturali lumine cognosci possunt; ideoque, cum quis materialiter operatur contra legem, sed invincibiliter, ob hujus naturalis cognitionis defectum; tunc ad formale peccatum non imputatur error; contentus cum sit Deus, ut nosmet nos dirigamus juxta conscientiae dictamen, quod per rationem nobis exhibetur et ostenditur tamquam rectum. Apostolus ait (ad Rom. xiv, 23): *Omne autem quod non est ex fide* (id est, juxta conscientiam, uti communiter explicant Ambrosius, Chrysostomus, Theodoretus alique), *peccatum est.* Igitur, qui operatur juxta propriae conscientiae dictamen, non peccat. S. Joannes quoque tradit. *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum* (I Joan, in, 21). — Ut uno verbo dicam: Deus non damnat, nisi illas actiones in quibus adest malitia voluntaria, vel voluntaria negligentia. Unde eum, qui existimat invincibiliter se recte operari, Deus non solum non punit, sed quandoque rectam ejus intentionem remuneratur, etiamsi opus suum legi, prout est in se, repugnet. *Sed, quia repugnantia haec* (scribit Petrus Collet, ut superius praenotatum est) *aliquando involuntaria est, ut in iis qui... invincibili laborant ignorantia; ideo non semper imputatur ad culpam, sed*

VdR3
rii fotup
lucii in
examt.

lavota
txrix exa
Mt.

* Contin. Toom., de Actib. bura., cap. 2. art 3, concil. X prob. 2. par». - A Atnbrot., in Epi*t. ad Rom., cap. 14, v. 2X - S. in Epiit. ad Rom., homil. 26,

η. 1 Thcodovft., in Epi»t. ad Rom., cap. 14. v. 23. Collet, Contin. Totem., de Actib. hum., cap 6 urt I 1 objic. 2, reap.

aliquando ad meritum, ob bonam fidem agentis, qui rectam rationem sequi putat, dum etiam ab ea deficit.

xincVbi
twrrtur.

pariter scribit severissimus Pater Daniel Concina ubi, licet dicat³ opus ex errore conscientiae patratum adhuc invincibili, neququam bonum esse posse, meritoque dignum; nihilominus infra a, expresse sententiae nostrae adhaeret, dicens: *Potest enim quis, dum exercet opus materialiter malum, habere plures actus bonos, intentionem nempe bonam Deo placendi...; hos, bonos et meritorios dicimus, quamvis actus, quiper se tunc exercetur, sit materialiter malus... Haec bona intentio nulla prava circumstantia inquinatur; quia opus materialiter malum, cum non sit voluntarium, refundere in istos actus malitiam non valet.*

Objectio
uTenam.

Verum anonymus noster contra id, quod asserit tuba, exalta vocem suam, et Caput integrum in hoc insumit (quod est xm); ubi magna vi nititur probare, quando actio divinae legi est contraria, semper hominem peccare, licet recta intentione operetur. — En quomodo italice loquitur, quod nos latine vertimus. Primum inquit: *Est igitur in Evangelio et in Patrum doctrina constans axioma, intentionem et finem communicare eorum bonitatem aut malitiam nostris actionibus, easque bonas aut malas facere.* Sed paulo post, sibimet ipsi adversans, aliter loquitur, et inquit: *Quamquam recta sit intentio; si quod fit, suapte natura pravum est, vel alia peculiari circumstantia, vel si divina lege prohibeatur, hoc non obstante, peccatur ab eo qui facit.*

Fini. dat
ŪafituL

Ita sentit noster adversarius. — Sed, praeter Patrem Concinam superius laudatum, et praeter sententiam communem aliorum doctorum, D. Thomas, D. Ambrosius, D. Bernardus et D. Joannes Chrysostomus contrarium sentiunt, uti ostendimus. — Primum itaque D. Thomas⁴ proponit quaesitum: *Utrum actus habeat speciem boni vel mali ex fine?* Et respondet: *Dicendum quod aliqui actus dicuntur*

humani, in quantum sunt voluntarii, sicut supra dictum est (quaesi. I, art. 1.) In actu autem voluntario invenitur duplex actus, scilicet actus interior voluntatis et actus exterior: et uterque horum actuum habet suum objectum. Finis autem propriae est objectum interioris actus voluntarii; id autem circa quod est actio exterior, est objectum ejus. Sicut igitur actus exterior accipit speciem ab objecto circa quod est; ita actus interior voluntatis accipit speciem a fine, sicut a proprio objecto. Id autem quod est ex parte voluntatis se habet ut formale ad id quod est ex parte exterioris actus... Neque actus exteriores habent rationem moralitatis, nisi in quantum sunt voluntarii. Et ideo actus humani species formaliter consideratur secundum finem; materialiter autem, secundum objectum exterioris actus. — Ista haec S. Doctoris verba clariora sunt, quam ut explanatione egeant Nam in his luculentissime docet, actum humanum, bonum aut malum evadere, prout finis est, quo fit; etenim ipse humanus actus, in tantum habet rationem moralitatis, id est, ut sit bonus vel malus, in quantum est voluntarius. Objectum actus externi est res, prout est in se ipsa; objectum vero actus interni voluntatis est intentio qua quis operatur. Unde, licet materialiter actus sit in se ipso malus, tamen formaliter bonus est, quando bonus est finis; hoc tamen semper intelligendum, cum nempe malitia actus materialis invincibiliter ab operante ignoratur.

Adversarius vero pro se affert longam admodum D. Bernardi periodum⁵; et deinde dicit: *Ejusmodi D. Bernardi responsio clare ostendit, quod, ut oculus simplex faciat corpus luminosum..., duo continere debet: bonam nempe intentionem et veritatis cognitionem.* Hoc ipse italice, nos latine dicebamus. — Ego autem lego D. Bernardum duas doctrinas dare, iis oppositas quae adversarius affirmat. Bernardus ait quod ille qui obedit praelato *ex recta intentione, meri-*

Arent
recta inten-
tione mere-
tur.

¹ Apparatus ad theol. christi., lib. 9, de concilio. dta. I. — ² Loc. cit., cap. 5, arcum. — ³ Loc. cit., cap. 5, n. 24.

— ⁴ !->., qu. 18, art. 6. — ⁵ De Praeceptis et dispensationibus, cap. 14. — ⁶ Cap. 13, v. 1.

174. — al Undenam haec verba deprompta sint plane nescio. Sed textus iste nihil aliud

videtur esse quam explanatio sequentis, ab ipso S. Alphonso data. Cfr. tr. de Conse., n. 7.

tone agit, quamvis materialiter erret contra legem. Et alibi l hacc verba habet: *Et quidem laude dignam dixerim vel solam intentionem piam, nec plane condigna remuneratione fraudabitur, in opere quoque non bono, ipsa bona voluntas.* — D. Ambrosius * scribit: *Affectus tuus nomen imponit operi tuo.* — Joannes Chrysostomus · similiter scribit: *Ex proposito bono, etiam quod videtur malum, bonum est; quia propositum bonum excusat malum opus.* — Sed qui contra legem operatur (instat auctor), semper peccat ignorantia vincibili, quia non orat; nam si oraret, sibi non deesset gratia ad cognoscendam legem. — Ad quod sic respondeo: Deus oranti, ut formale peccatum caveat, non ^negat sufficientem gratiam; sed non semper gratiam impertit, ut materiale peccatum vitetur: *Non deest gratia* (scribit Petr. Collet), *qua peccatum formaliter sumptum devitet, concedo: peccatum etiam materialiter, nego. Porro peccatum, quod ex ignorantia prorsus invincibili committitur, non est peccatum, nisi materialiter; nec impedit quominus aeterna salus obtineri possit. Imo sunt qui credant Deum, quarumdam rerum cognitionem homini subtrahere, quia mavult ut propter cognitionis defectum non peccet, nisi materialiter, quam ut occasione cognitionis suae, formaliter delinquat.*

PrQpoaitio-
ni damna
ue non e^ux
>eeuw*

Vix tamen, imo ne vix quidem intelligo, quid ad rem nostram pertineat propositio, quam opponunt, ab Alexandro VII damnata, circa peccatum philosophicum, quae habebat: *Peccatum philosophicum, seu morale..., quantumvis grave, in illo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum; sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale, dissolvens amicitiam Dei, neque aeterna poena dignum.* — Quid ad rem nostram, inquam, pertinet propositio isthacc? Qui cognoscit offendere naturam, necessario offendit etiam naturae auctorem, qui est Deus, etiamsi de Deo non cogitet. Sed qui operatur ex ignorantia invincibili legis naturalis, neque Deum offendit, nisi tantum materialiter, vel (ut melius dicam)

in nihilo offendit; etenim materialis offensio non habet rationem offensae, sed ad summum esset materia offensae, si homo tamquam offensam Dei aut naturae eam apprehenderet.

Nec quidquam suffragatur dicere in sensu adversarii, quod, quemadmodum fides nostra elevari debet lumine supernaturali, ut revelata mysteria credamus; ita etiam nostra ratio eodem debet elevari lumine, ut juris naturae negotia cognoscamus. — Quia, quantum attinet ad mysteria, ultro concedimus. Sed ad bene operandum, licet homini, in tenebris veluti constituto in poenam primigeniae labis, non sufficiat sola nudaque ratio naturalis, sed requiratur insuper divina praeceptorum revelatio, ut ea intelligat quae facienda sint quaeque cavenda; postquam vero homo hoc divinae revelationis lumen acceperit ad bene vivendum, et ad omnes morales veritates cognoscendas, prout in se sunt, aliud non opus est supernaturale lumen. Etenim Deus gratias supernaturales minime pollicitus est ad hunc finem; sed vult ut homo naturali ratione utatur, directa jam a revelatione praeceptorum facta; tantummodo, ut jam supra dictum est, ea eget gratia, qua ipse illuminetur, et confortetur ad id amplectendum quod cognoscit bonum; idque fugiendum malum quod cognoscit esse vitandum. — Optime admonet D. Thomas 4, non posse hominem propriis actibus gratiam acquirere, sed utique propria diligentia rerum scientiam comparare posse: *Homo potest aliquam scientiam acquirere per suos actus; gratia vero non acquiritur ex nostris actibus, sed ex Dei munere.* Si igitur ita se res habet, non debet homo necessario exspectare gratiam, ut naturalium praeceptorum ignorantiam superet: quia ejusmodi ignorantia propria diligentia superanda est; et quotiescumque haec diligentia tanti non esset roboris, ut ad cognitionem perduceret remotorum obscuriorumque praeceptorum, invincibilis cum sit ignorantia, a Deo non imputatur ad culpam.

· Op. du. cap. H, n. 41. — · Dr ortie. ministror., Ub. 1. cap. W. a. 147. — · Ojm* imperfect, (inter opera D Chry- u>t. · porta), bomU. 19, ad r 18. · Anctor anonym., cap. 17

§ 2. ColUt, Contin. Tourn., de Actib. hum., cap. 2, art. 3, concilii 3, prob. 2. resp. 2. - AUx. VIII. propos. 2 damnata. — · 1· 2*, qu. 76, art. 2, ad 2.

Aiu ob* Atqui anonymus aliam insistit viam, culpabilem ut reddat ignorantiam invincibilem cujuscumque rei ad jus naturae spectantis. Ait enim: Duo nobis inflicta vulnera esse, et adhuc residentia ab originali peccato: concupiscentiam nimirum, ob quam voluntas ad malum proclivis remansit, et ignorantiam, ex qua obnubilata remansit ratio; proindeque sic argumentatur, italice loquendo, quod nos latine: *Si concupiscentia non excusat eum qui sequitur concupiscentiae deordinationes, quare ignorantia excusare debet illuni qui sequitur deordinationes ignorantiae?* Ex quo deinde concludit, quod, sicuti peccat operans propter concupiscentiam, ita peccat operans propter ignorantiam.

lAvindbi' Sed responsio est aperta. — Idcirco peccat concupiscentiae deordinationes sequens, quia, cum voluntate sponte illius malitiae adhaeret, tunc etiam concupiscentia ipsa est voluntaria. Aliter vero accidit in ignorantia invincibili, quae non est volita neque placet. Manifestum est nullum esse peccatum, nisi voluntarium. Eo fit ut, quemadmodum sequentes nos voluntarias concupiscentiae deordinationes, peccamus; ita pariter peccamus, ignorantiae vincibilis et volitae sequentes deordinationes. E contrario tamen, sicuti operari juxta concupiscentiam, sed contra voluntatem nostram, peccatum nullum est, juxta quod agebat Apostolus (Rom. vn, 19): *Quod nolo malum, hoc ago; it** quoque peccatum nullum est operari ob ignorantiam invincibilem, cum non sit volita. — Ulterius vero progreditur auctor, et culpabilem putat ignorantiam nostram, saltem propter propria peccata a nobis prius commissa; aflirmatque quod, quemadmodum nos propter peccata nostra in morali constituimur impotentia operandi bonum; ita in morali etiam impotentia constituimur cognoscendi bonum quod faciendum sit, et malum quod sit fugiendum. Quapropter, sicuti non excusat impotentia, quando malum operamur quod cognoscimus esse malum; ita non excusat impotentia, cum ignoramus malum quod facimus.

Anonym., capit. 17, § 3, v. 1. — Ancior anonym., capit. 17, § 3, v. 1. — 1 De Actib. hura., lib. 2, diM. 3,

At cum Duhamel respondemus primum, poenam peccati non esse malum, quod imputatur ad culpam ejus qui talem patitur poenam. Quare, licet talis ignorantia esset poena aliorum peccatorum quae antea admisimus; attamen haec peccata non faciunt culpabiles errores, quos deinde committimus ex invincibili ignorantia; quoniam tales errores non sunt a nobis voliti neque praevisi. *Ac licet ea* (scribit Duhamel) *vitia ex peccatis libere admissis oriantur, ac proinde voluntaria videantur, et ea ratione ignorantia sit poena peccati; hinc tamen non sequitur ea esse omnino voluntaria, cum ex iis peccatis sequatura mala praevisa non fuerint.* — Insuper respondetur, a veritate prorsus alienum esse quod, sicuti nostra peccata nos constituunt in morali impotentia operandi bonum; ita pariter constituunt in morali impotentia praecepta naturalia cognoscendi. Quia, juxta quod superius praenotavimus, ut bonum operemur requiritur gratia, ad quam sane obicem ponit qui peccat; ut vero simpliciter praecepta cognoscantur, necesse non est gratia, sed satis est naturale lumen. Unde neutiquam dici potest, peccatum locare hominem in morali impotentia cognoscendi praecepta.

At fortasse dicet: Peccata peccantes excaecant, et cognitionem abripiunt. — Libenter annuo, peccata a peccatoribus auferre cognitionem illam, quae ad bonum agendum allicit, removetque a malo patrando; et ut cognitio ista habeatur, requiritur gratia; et ad eam obtinendam orare oportet. De hac nimirum cognitione loquebatur Augustinus contra Pelagium: *Dum tamen omnia potius disputet, quam ut oret et dicat: Da mihi intellectum, et discam mandata tua.* Bellarminus, hunc Davidis explicans textum, inquit: *Da mihi intellectum, non significat: da mihi vim intelligendi...; sed, da mihi lumen divinum, quo mens mea perfecte discat mandata tua, (scilicet) et sibi persuadeat, optimum esse illa complere.* Postulabat igitur Propheta gratiam, ut illuminaretur, et sibi persuaderet quantum illud foret bonum, quod in exsequendis

cap. 5, n. 3, i f. — D. An^usL, lib. de natur, et gratia, cap. 17. JBellarm., Cotnm. ia Psalta. cxvni, v. 73.

divinis praeceptis requiritur. — Id quoque ex postulabat, quando orabat: *Viam justificationum tuarum instrue me: id est* (idem Bellarminus explicat), *diligentius doce me, quae sit via praeceptorum tuorum, quomodo videlicet ambulare debeam in lege tua*: nempe, quomodo ambulare debeam juxta tua praecepta. Id insuper, quando orabat: *Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam*. — *Petit etiam intellectum* (Bellarminus), *ut... scrutari possit ejus utilitates*. Id pariter, cum agebat (Ps. cxlii, 10): *Doce me facere voluntatem tuam*; id est, doce me, Domine, ut secundum voluntatem luam operer. Sed, ut supra dictum est, voluntas Dei est, ut nos operemur juxta nostrae conscientiae dictamen. — Peccatum igitur peccantem privat hac cognitione gratiae; sed non cognitione naturali praeceptorum, quae nobis se praestant cognoscenda ratione dumtaxat naturali; ut recte scribit Habert¹ ex D. Thoma. *Peccatum naturam humanam prorsus non corrumpit; alioquin homo per peccatum desineret esse homo*.

Non privat IUCIM
tarait.

Objicitur
textu Sancti Augustini
innL

Mullas autem auctor Divi Augustini opponit auctoritates, et praesertim illam¹: *Ignorantia, quae non est eorum qui scire nolunt, sed eorum qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat*. Super hanc auctoritatem, auctor sic italicis scribit, quod nos latine: *Minime contendit S. Augustinus, semper esse reum qui ignorantia deliquit, quemadmodum qui peccat cum cognitione suae culpa...*; addit tamen, quod hoc non debet aperire asylum ad tenebras ignorantiae, ut in ea suam inveniat excusationem, quia eadem non sic excusat, ut quis minime damnetur ad ignem aeternum. — Verum ego non intelligo, quid auctor velit pro rei summa inferre ab hac Augustini auctoritate. Si ab illis verbis: *qui tamquam simpliciter nesciunt*, inferre vellet, ignorantiam non excusare ab aeterna damnatione, quamvis invincibilis sit; contra ipsum obstaret propositio secunda ab Alexandro VIII

Loquitur
iwilStii

proscripta, et superius jam allata, quae habebat, ignorantiam invincibilem juris naturae non excusare a peccato formali. — Cacterum Duhamel et Pater Berti recte huic Augustini textui respondent. Et sic Duhamel 3: *Haec... intelligenda, ut nescientia simplex non excuset a peccato, cujus non est causa; sed tamen ab eo eximit, cujus est causa. Unde, qui legem Dei nesciunt nec scire potuerunt, non peribunt, quod legem ignotam violaverint; sed propter peccata quae in legem naturae admiserunt*. Eademque ratione, relato Augustini textui respondet Pater Berti⁴, dicens Augustinum scripsisse, quod infideles qui non crediderunt Jesu Christo, merentur ignem aeternum, *non quia non crediderunt: id enim ipsis non imputatur ad culpam, dummodo nescire noluerint; sed quia legem naturae inscriptam cordibus suis libere transgressi sunt*.

Itaque mens Augustini ea profecto est, quod ignorantia nempe illorum qui penitus ignorarunt veram religionem, licet eos ab incredulitatis peccato excuset, non tamen ab iis peccatis excusat, quae ipsi talia esse cognoscunt juxta naturae lumen. Quod vero S. Doctor de ignorantia culpabili loqueretur, ex verbis jam constat, quae immediate citato textui subjungit, dicens: *Non enim sine causa dictum est: Effunde iram tuam in gentes quae te non noverunt*. Deum non cognoscere, non potest nisi malitia aut voluntaria obcaccatione contingere. — Idem scribit S. Joannes Chrysostomus a: *Judaei ignorant, sed haec ignorantia non erat digna venia. Graeci quoque ignorarunt, sed defensionem non habent*. Sed postea immediate subjungit: *Quando enim ea quae sciri nequeunt ignoraveris, culpa obnoxius non eris*. Cui conformatur celebris illa S. Augustini doctrina: *Non tibi deputatur ad culpam quod invitatus ignoras, sed quod negligis quaerere quod ignoras*.

Caeterum, ne longum faciam et ne ulterius taedio lectorem afficiam, omnibus aliis Augustini textibus quos anonymus objicit, una tantummodo ejusdem Sancti

UH dent
voluntav
detet peccatum

BfUarmt*, Commentar, in P-ulm. cxvui, r. 37, U.
— 1 De Acute. hum., cap. L § 1 qu. W» L P»h 2.
S. Thv*n., in 3. dill. 35 qu. 1. art. 5. ad 1 ct ? — De
grat. et hb artnir.. cip 3. n. 3. anonym., cap. 17,

§ B» poet, prine. — 1 De Actlb. hum., lib. 2. di.».. 3. cap. 6,
n. 6 — De thcol. Disciplin., lib. 31. cap. 10, ver».
W/km», — HomiL A. in Kpht. 4d Rom., n. 3. ad v. 33. —
De Lib. Arbitr., lib. 3, cap. io n,

auctoritate respondemus. — Is [*videtur prima facie sentire, nescientem se peccare, adhuc peccare, quando voluntarie id agit quod in se peccatum est: *Qui nescietis peccavit, noti incongruenter nolens peccasse dici potest, quamvis et ipse, quod nesciens fecit, volens tamen fecit, ita nec ipsius esse potuit sine voluntate peccatum.* Sed, ut egregie animadvertit Duhamel, idem S. Doctor aperit mentem suam, explanatque quod dicere intelligebat: *Quia voluit, ergo fecit; etiamsi non quia voluit, peccavit, nescietis peccatum esse quod fecit. Ita nec tale peccatum sitie voluntate esse potuit, sed voluntate facti, noti voluntate peccati.* Id denotat quod, licet factum sit materia peccati, cum tamen voluntas deest peccandi, peccatum est tantum materiale; sed non formale, seu voluntarium, ut optime Duhamel, *quod tiimirum factum ipsum est materia peccati, non formaliter et reipsa peccatum est.*

Id pariter est quod scripsit D. Thomas³: *Si... ignoretur deformitas actus, puta cum aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntarie quidem facit fornicationem, sed non voluntarie facit peccatum.* — Non negatur vero, ut sincere loquamur, Angelicum alibi negare fornicationem invincibiliter ignorari posse; et merito id negat, quia fornicatio prohibetur praecepto proximo, et immediato primis principiis. Attamen S. Doctor, loco nuperrime adducto, ut certam exploratamque rem statuit, quod quando quis invincibiliter ignorans operatur, etiam contra aliquid spectans ad jus naturae, is materialiter tantum errat, sed nequaquam peccat.

Eadem responsio datur cum Duhamel, textui Divi Hieronymi⁴ nobis ab anonymo objectato, ubi S. Doctor ait adversus Pelagianos, ignorantiam non excusare a peccato; quod intelligitur de peccato facti materialiter; secus vero de peccato formaliter accepto. Et quidem Sanctus lo-

quitur de homicidio casu patrato, pro quo in veteri lege etiam victimae erant offerendae, non obstante quod sine culpa voluntatis contingeret.

Item opponit auctor quamdam D. Bernardi auctoritatem \ ubi ignorantiam esse ait unam ex causis peccatorum quae nos committimus, sed quae Deus non excusat. — Attamen advertendum est, de qua ibi ignorantia S. Bernardus sermonem fecerit; en de qua ignorantia loquatur: *Multa profecto scienda nesciuntur, aut sciendi incuria, aut discendi desidia, aut verecundia inquirendi.* Sed hanc ignorantiam, ortam a negligentia se instruendi de propriis obligationibus aut inquirendi veritatem, quis unquam a peccato excusare poterit? Neque obstat, quod ait S. Doctor³: *Sive itaque malum putes bonum quod forte agis, sive bonum, malum quod operaris; utrumque peccatum est.* Quoniam scribit Pater Berti T, perperam Wendrochium ab hac auctoritate colligere, D. Bernardum negare ignorantiam invincibilem excusare a peccato; nam S. doctor³ jam scripserat: *Est qui bonum diligit, et malum nescius agit; hujus quidem bonus est oculus, quia pius; non tamen simplex, quia caecus.* Et Berti addit: *Igitur est oculus qui non est simplex, et tamen non est nequam, scilicet nescientis ignorance excusabili.*

En igitur demum quomodo nostri contradictores, ad negandam ignorantiam invincibilem omnium conclusionum, etiam remotarum obscurarumque, de rebus ad legem naturae spectantibus, nedum adversati sunt communi sensui Sanctorum Thomae, Bonaventurae, Antonini, Anselmi aliorumque theologorum, tam benignioris quam severioris sententiae; verum etiam funditus everterunt firmissima receptissimaque theologiae axiomata; idque sane non ad alium finem, quam ut illicitum facerent usum quarumcumque probabilium opinionum.

¹ Lib. 1 Retract., cap. 15, § 3. — · Dc Actib. hum., lib. 2, dita. 3, cap. 6, § 5. i. f. — · Dc Malo, qu. 3. art. 8, corp. Diutaml, de Actib. hum., Hb. 2, diM. 3. cap. 6, n. b, i. i — · Dial, advert. Pelagian., lib. 1, § 33 et *cq. · Anonym. t. cap. 17, § 3. post prime. · Anonym., loc. cit., ante mcd. — · Epist. ad Hug. de S. Victor.,

seu tract, de Baptismo, cap. 1 el cap. 1. n. 3. — · Dc Praec. et IH«pcn«at. capit. 11, num. 41. — * Dc theol. Dicitphn., hb. 21, capit. 14, propos. 2, veri. PracUrca. · Wendrc*.h., Litt. provinc., in Epist. 5. not. 1. sect. 2, § 2. v. f. — · De Pracc et Dispensat capit. 14. num. 38. · Hirti, loc. dt.

DUBIUM II.

An metus excuset.

Metu» mi-
nuit vel tol-
lit pecca-
tum.

175. - « Resp. Si ex metu facis quod
« simpliciter malum est, peccas quidem;
« minuitur tamen per metum malitia, quia
« minuitur libertas. Interim saepe fit, ut
« praecepta quaedam non obligent, cum
« eorum observatio cederet in grave ali-
« cuius incommodum: et tunc, si ex metu
« talis incommodi quis tale praeceptum
« omittat, non peccat, cum praeceptum
« non liget. Est communis.

« Unde resolvuntur hi casus:

Non libe-
ral a prae-
cepto natu-
rali negati-
vo.

« Γ. Praeceptum naturale negativum,
« prohibens rem intrinsece malam, non
« licet violare, ne ob metum quidem mor-
« tis ». [Et si aliquando videatur licere
violari praeceptum negativum, v. gr. non
furandi, non occidendi, puta ad defensio-
nem vitae propriae, etc., tunc dicitur prae-
ceptum non existere.—Vide *Lib. II, n. 51*:
Certum est I*].

Sed Mcpc
a positivo
vel naturali
Affirmativo.

« 2°. Metus gravis, v. gr. mortis, etc.,
« saepe non tantum excusat a praecepto
« positivo, tam divino quam humano; sed
« quandoque etiam ab affirmativo natu-
« rali. Et sic (ut Sanchezl) non tenetur
« quis cum periculo vitae integre confi-
« teri, servare depositum, implere votum,
« succurrere proximo extreme indigenti.
« Becanus a, Azor 3, Laymann 4. Excipe

« tamen casum, de quo infra, *Lib. II.* »
[ex η. 25].

« 3°. Si observatio legis humanae ne-
cessaria sit ad conservandum bonum,
aut avertendum malum commune, quod
pluris sit, quam vita propria; tunc lex
illa obligat cum periculo vitae, ut v.
gr., si dux mandat militi non discedere
ex statione; item, si periturae sint ani-
mae, nisi pastor adeat aegros tempore
pestis. Laymann 5 >. [Cum Salmant.*].

NWoteK
tx>nuao
muM.

« 4\ Alioqui nulla praecepta humana,
etiam ecclesiastica, per se obligant cum
periculo vitae, aut similis incommodi
[vide Sanchez7]; ut si v. gr., cogaris metu
mortis contrahere cum consanguinea in
gradu prohibito lege ecclesiastica, pos-
ses contrahere (in speciem), non tamen
posses consummare; quia, cum matri-
monium esset irritum, fornicareris: quod
intrinsece malum est. — Sanchez e.

Pncufe=
mortii lib-
rat a pn:
ceprio L
nuno.

« 5". Per accidens interim accidere po-
test, ut lex humana obliget cum peri-
culo vitae, ratione alterius praecepti
juris naturalis aut divini concurrentis;
ut v. gr., si quis cogere vellet transgredi
praeceptum Ecclesiae in odium fidei vel
contemptum religionis. — Vide San-
chez ·, Coninck ». [Ita etiam Salmant.,0).

Nisi ct'
currat pr'e
ccptura K
periuu

DUBIUM III.

An excuset Impotentia totius, vel partis.

Irapoten-
ti* excuMil.

116. - « Resp. Γ. Cum ad impossibile
« nemo teneatur, certum est quod impo-
« tentia excuset; etiam illa, cui ante cau-
« sam cum peccato dedisti, dummodo de
« hoc doleas. Quare id praecipue hic dubi-
« tatur, an qui non potest implere totum,
• teneatur ad partem.

>a>po««tbt-
k, quando
excuvtta
parte.

« Resp. IΓ. Si praeceptum tale sit, ut
« commode possit aut soleat dividi, atque
« in ejus parte salvetur ratio seu finis

« praecepti; tunc qui non potest servare
« totum, debet servare partem quam po-
• test. Quod si vero non salvetur ratio
« praecepti in parte, neque id commode
« possit aut soleat fieri; tunc qui non po-
• test totum, hoc est tantum, quo mora-
« liter impleri censeatur integrum prae-
« ceptum, is non tenetur ad partem. —
« Quae omnia aestimanda sunt: Γ. Ex in-
« tentione legislatoris. 2*. Ex ratione, fine

• Decal., lib. I. cap. 1». n. S. — • Part. 2. tr. 3. de
Legib., cap. 6. qu. 4. — • Part. 3. lib. I. cap. H. qu. 1,
2 et 3. — • Lib. 1, tr. 4, cap. 14, n. 5. — • Lib. I, tr. 4,
cap. 14. n. 6. — • Tr. II, de Legib., cap. 2, n. 127. —

• Decal., lib. 1, cap. 18, n. 4 et 16. — • De Matrim., lib. 7,
diap. 6, n. 4. — • Decal., lib. 1, cap. 1H, n. 4. — Coninck,
de Sacram., dup. 13, dub. 12, n. 101. — • Tr. 11. de Legib.,
cap. 2, n. 130.

« ct materia legis. 3". Ex iudicio pruden-
« turn. 4". Ex communi usu. — Ita San-
« chez '. Laymann * ».

« Unde resolvuntur hi casus:

177. - « 1". Qui non potest legere omnes
« horas, debet dicere eas quas potest: quia
« dividuae sunt. — Laymann § et Bona-
« cina.

« 2'. Qui in quadragesima non potest
« jejunare, debet abstinere a carnibus, si
« potest: aut qui non potest omnibus die-
« bus, tenetur iis quibus potest. — Ita
« Laymann ' et Bonacina.

« 3". Qui potest notabilem partem sacri
« (v. gr., usque post consecrationem) au-
« dire, aut horarum dicere, aut commodè
« potest cum alio, et solet, tenetur; alio-
« quin non. Ibidem*.—Vide infra, *de Horis*.

* 4". Si quis, carens breviario, pauca
• ex horis sciat memoriter, non tenetur
« ea dicere. Ibidem .

« 5". Qui obligatur visitare Limina Apo-
« stolorum Romae, et scit se eo pervenire
« non posse, non tenetur ingredi iter; quia
« nec finis, nec ratio praecepti salvatur.
« Ibidem ', et Suarez, Azor, Bonacina . ».

DUBIUM IV

An excuset Dispensatio.

178. *An excuset dispensatio facta ex justa causa. Quid, si sine justa causa.* — 179. *An existente causa, teneatur superior dispensare.* — 180. *An aleat dispensatio inferioris.* — 181. *An, existente justa causa, valeat dispensatio facta mala fide superioris.* — 182. *An in dubio, dispensatio censeatur valida.* — 183. *An quis possit dispensare cum seipso.* — 184. *An valeat dispensatio extorta per vim aut metum.* — 185. *Quid, si causa exposita fuerit falsa.* — 186. *Vide alios casus.* — 187. *An dispensatio stricte accipienda. Et an detur dispensatio tacita.* — 188. *De iis qui possunt dispensare de potestate ordinaria.* — 189. *Num Papa, in praeceptis divinis,* — 190. *Num epi- scopi; et in quibus.* — 191. *An inferior dispense in legibus superioris, ubi dispensatio non est reservata.* — 192. *Quid in dubio an casus egeat dispensatione.* — 193. *Quid de potestate delegata. Et an haec expiret morte concedentis* — 194. *Quando praelati regularis possint dispensare.* — 195. *Quot modis cesset dispensatio.* — 196. *Quomodo cesset Γ per cessationem causae.* — 197. *Quomodo 2° per revocationem dispensantis.* — 198. *Quomodo 3° per renunciationem dispensati.* — 199. 1°. *De Cessatione legis. - An cesset lex, cessante fine legis.* — 200. II°. *De Interpretatione legis. - An lex extendi debeat de casu ad casum.* — 201. IIIe. *De Epikēja legis.* — 202. Appendix *Busenbai. - De dispensationibus S. Poenitentiariac* (usque ad n. 208).

ft.penu «roA“.”e 178 - « Resp. In jure humano, dispen-
« satio legislatoris, vel parem potestatem
« habentis, facta ex justa causa, excusat
« a transgressionem praecepti. — Est com-
« munis. Sanchez, Azor ., Salas *. — Ra-
« tio est, quia, cum sit auctor suae legis,
« potest quemvis excipere.

Phi peniant « Dixi Γ. *Ex justa causa:* quia, si
• temere et sine causa dispense, tenet
« quidem dispensatio; peccat tamen tam

« dans quam petens dispensationem, con-
« tra jus naturale, dictans partem debere
« conformari suo toti, nisi justa causa ex-
« cuset. Sanchez n, Suarez, Filliuccius 11;
• et quidem (ut vult Suarez) mortaliter;
• venialiter, ut Pontius apud Diana, quem
« vide 13 », (Idem tenent Salmant. 14 cum
Sanchez, Laymann, Palao, etc., praeciso
tamen scandalo, etc. Utentem autem tali
dispensatione, commune est non peccare

1 Decal., lib. 1, cap. 19, n. 5 et »eqq. — . Lib. 1, tr. 4, cap. 19, n. 6 cl 7. — * Loc. dt., n. 7. . Ποηαο., di»p. 2. de Peccat., qu. 8. punct. 1, n. 7. — « Loc dt., n.7. nac., loc. dt., n. 6 et 8. — » Id eat, Laytu loc dt., n. 5 et 6. — . Pariter Loym., loc. dt., n. 6. — 1 Item Layut., loc. dt., n. 6. . Suar., de Rclig., tr. 4. lib. 4, de Hori» canon., cap. 77, n. 25. . Aivr, part. 1, lib. 10, cap. 13, qu. 4. — . Loc. dt., punct. 1, n. 5. . Sauch., de Matrim., lib. 8. dup. 17, n. 24; Decal., lib. 1, cap. 20, n. 2. — . Part. 1,

lib. 5, cap. 15, qu. L — . De Legib., diip. 20. *cct. 3, num. 16. — 11 De Matrim., lib. 8, di»p. 18, num. 3 et 8. . .Suar., de Legib., lib. 6, cap. 18, n. 9 et 12. — ' . Tr. 21, num. 438 et 439. . Suar., loc. dt. - Pont., de .Matrim., lib. 8, capit. 14, num. 4. — “ Part. 8. tr. 3, re». 6, 8, 9 ct io. — H Tr. 11, de Legib., capit. 5, num. 66. . Sanch., de Matrim., Ub. 8, diap. 18. n. 7. . L&ytn., lib. 1, tr. 4, cap. 22, num. 13. Palaut, tr. 3, disp. 6, punct. 8, \$ 1. n. 5 et 6.

graviter; et probabile, nec etiam leviter % ut Salmant. 1*cum Suarez, Palao, Pontio, etc.].

Duhu» de
justa CIO**
potest di-
■ptiuar.

« Si dubitet, an causa sit justa, posse • dispensare vult Sanchez ». (Cum Salmant. 3, Tapia, Granado, Diana: quia possidet potestas dispensativa; secus esset, si dubitaret an adsit causa] « contra Bo-
« nacinam, qui dicit peccare.

Non tene-
tur temper
dttpcntare.

« Etsi autem causa sit justa, non ta-
« men tenetur dispensare, nisi cum, vel
« jus praecipit ex ea causa dispensari,
« vel necessarium est ad commune bo-
« num vel spirituale poenitentis, vel ad
« avertendum grave damnum aut publi-
« cum scandalum, et sine dispendio fieri
« potest. — Diana a, contra Suarez *)», San-
« chez, etc. ».

179. - Quaeritur\an, existente causa, te-
neatur superior dispensare?— Distingue:

Sicau-
ta MI »Ofs-
ciens. po-
test xd non
lcncitur

Si causa sit tantum *sufficiens*, ut di-
spensatio sit permissa, non autem debita,
potest licite superior eam concedere et
negare, vel uni concedere et alteri ne-
gare; quia, licet expediat bono subditi
dispensatio, expedit vero bono communi
legis observantia. — Ita Salmant.4 cum
Coninck, Palao, Bonacina, Sanchez, Sua-
rez, etc.

Si mi nc
ceraria, te-
netur.

Si vero causa sit talis, quae efficiat
dispensationem esse *debitam*, nempe ad
evitandum damnum commune vel priva-
tum magni momenti, vel ad utile com-
mune, vel magnum particulare; — (expe-
dit enim aliquando dispensare a), etiam

pro bono particulari, quod indirecte re-
dundat ad bonum commune: et ideo do-
cet S. Thomas 5*; quod convenit dispen-
sare, quando alias majus bonum privati
impediretur; ita Salmant. « cum Coninck,
Sanchez et Aversa) — tunc tenetur supe-
rior dispensare; alioquin peccaret gravi-
ter vel leviter, juxta materiam.

Denegata tamen (etiam injuste) dispen-
satione, nequit subditus agere contra le-
gem; nisi talis causa urgeat, ut eum
extrahat a lege. Quare, si episcopus injuste
neget dispensationem publicationum ante
matrimonium, potest, urgente gravi causa,
illud contrahi sine eis. — Ita Salmant. 7
cum Coninck, Sanchez, Palao, Soto et
aliis.

Ncpu
dispcr.u^»
Dc,5Utû?n
non Lhn
tur.

180. - « Dixi 2". *Legislatoris*: quia di-
« pensatio inferioris in lege superioris
« sine justa causa invalida est, ac proinde
« non excusat a transgressione praecepti.
« Ratio est, quia, qui nomine alterius sine
« causa dispensat, dissipat. — Suarez®,
« Sanchez '.

lofcriciar
invalide é-
MpcnutwK
camo.

« Valide autem et licite inferior, po-
« testate ordinaria, dispensat ex justa
« causa in lege superioris: Γ. Circa levita,
« hoc est, quae sub mortali non obligant,
« etsi facilis sit ad superiorem recursus.
« — 2°. Circa ea quae frequenter occur-
« runt, v. gr. in jejuniis, celebrandis fe-
« stis, etc.». [Vide n. 190, circa fin.] —
« y. Circa ea quae ita sunt propria uni
« communitati, ut non convenient alii .Λ
« — 4». Quando recursus ad superiorem

Quasi-
possit 4i-
spenore.

1 Tr. H. de cap. 5, η. 69 - Suar., de Lcgib.,
lib. 6, cap. 19, n. U. - Palaus, loc. cit., n. 8. - Pont., de
Matrim., lib. 8, cap. 11, η. I. - Sanch., Decal., lib. 4, cap. 45,
n. 10 — Tr. 11. de Lcgib., cap. 5. n. 75. - Tapia, tom. I.
lib. 4, qu. 21, art. 9. n. 2 Granado, in 1-- 2--, contr. 7,
tr. 3. disp. 17, Met. 3. η. 2X Diana, part. II, tr. 10, res. 31;
et part. 4, tr. 3. ret. 44. - Ilonac., disp. 1, de Legib., qu. 2.
punct. 3, n. 7. — Part. 8, tr. X ret. 27. - Joan. Sanch.,
Select., ditp. 13, n. 8. — * Tr. 11, de Lcgib., cap. 5, n. 80.
* Coninck. disp. 27, de Matrim., n. 59. - Palau», tr. 3,
disp. 0, punct. 8, II 2 n. 9. - liouac., disp. I, de Legib.,

qu. 2, punct. 3, n. 22. - Sanch., de Matrim., lib. 3, disp. 10,
n. 1 et 7. - Suar., de Lcgib., lib. 6, cap. 18, η. 20. —
• I. 2--, qu. 97, art. 4. — Tr. 9, de Matr., cap. 14, n. 20.
* Coninck, disp. 33, n. 43. - Sanch., de Matr., lib. 8, disp. 19,
n. L Averta, de Matr., qu. 19, sect. I, vera. Jam quia
causae. — 1 Tr. 9, de Matr., cap. 8, n. 92. - Coninck,
disp. 27, n. 52. - Sanch., de Matr., lib. 3, diep. 10, n. 29. -
Palau», tr. 28, disp. 2, punct. 13. § 5, n. 4. Solus, in I,
dist. 28, qu. I, art. 2, vers. Ex his primum. — * De
Lcgib., lib. 6, cap. 19, n. 1. — De Matr., lib. 8, disp. 17,
num. 4.

178. - it Distinctius: Salmant dicunt esse
veritu» cum nec leviter peccare; idemque pro-
babilius existimat Suarez; et satis probabile,
Palaus. Pontius autem simpliciter negat pec-
catum tn hoc adesse.

1 Suarez male citatur a Diana, tamquam
sit contrarius expositae doctrinae, eamdem
† nun prorsus sententiam tenet, lib. 6, cap. 18,
n. 20 cl seqq, quant ipse Diana

179- - Seu, ut dicunt Coninck el & in
chez infra citandi, satis esse ad dispensan-
dum; vel, juxta Aversam, posse tunc et solere
dispensari.

180 - a) Palaus, Zoc. infra citando, ut no-
tat ipse Diana, non probat ea quae sub hoc
tertio casu asserit Busenbaum: Probabilius
apparet, inquit, non inferri satis potestatem
dispensandi, cx eo solum quod lex pro illa

« difficilis est, sive quando est necessitas
« et periculum in mora. Diana.1, ex Gra-
« nado, Salas, Gordon et Palao, qui ad-
edit: — 5°. Si consuetudo praescripserit
« ut inferior dispenset; vide Diana *. —
• 6°. Quando est dubium negativum, an
« casus egeat dispensatione. Quo casu,
« secundum Palaum, non opus est dispen-
« satione, cum praesumptio sit pro liber-
« tate. Barbosa % Diana § ». [Vide n. 192].

« Unde resolves:

« 1°. Pontifex, sine justa causa, non
« potest dispensare in lege Dei; nec epi-
« scopus, in lege Ecclesiae. — Sanchez4,
« Suarez, Vasquez.

« 2°. Dispensatio in voto vel jura-
« mento, sine justa causa, etiam a Papa
« facta, est invalida; ut Sanchez, Suarez §.

« 3°. Valida est, si superior per erro-
« rem justam causam arbitretur ». [In
bona fide; ut Sotus % Laymann, San-
chez, Azor, cum Salmant. d]. Sed oppo-
situm est tenendum. Vide *de Voto, Lib. III*,

». 251. \ « aut, etsi non arbitretur (et te-
« mere dispenset), reipsa tamen sit. —
• Sanchez ., Azor % Sà % Salas τ ».

181. - Quaestio est: *Si superior mala
fide dispenset*, judicans non subesse cau-
sam, at causa revera existât, *an valeat
dispensatio, et dispensatus illa utipossit?*

Prima sententia dicit valere, si fiat a
legislatore, non autem si ab inferiore;
quia isti data est facultas dispensandi tan-
tum cum causa. Ita Palaus, Azor, Covar-
ruvias, apud Salmant. . . — *Secunda* sen-
tentia probabilior et communior dicit quod,
existente causa, valet dispensatio, et licite
dispensatus utitur illa, a quocumque su-
periore illa sit impensa. Ratio, quia valor
dispensationis non pendet a cognitione
causae, sed ab existentia illius: sicut valet
electio capacis ad beneficium, licet capa-
citas ignoretur ab electore, ex cap. *Nihil,
de electione* *). Ita Salmant. . cum San-
chez, Suarez b), Tapia, Basilio, Diana, Vil-
lalobos. — Secus tamen dicendum, si in.

Causa non
cogmta. pro-
bebitur va-
let dispen-
satio.

* Part. 8, tr. 3, resol. 12. - *Granado*, in 1.* 2*. con-
trov. 7, tr. 3, di. p. 17, acct. 1, n. 5 et seqq. . *Salas*, de
Legib., disp. 20, sect. 3, n. 22. . *Gardon*, lib. 2. qu. 13,
n. 6. . *Palaus*, tr. 3, disp. 6, punct. 5, n. 4 et seqq. —
• *Pari*. 8, tr. 3, rea 12, ver». *Aller casus*. . *Palaus*, loc.
cit., n. 10. — • *Part*. 3, tr. 6, resol. 82; *part*. 4, tr. 3, resol. 46;
part. 8, tr. 3, resol. 72 et 96. — < *Dc Matr.*, lib. 8, disp. 17,
n. 3 et 4. . *Suar.*, de Rclig., tr. 6, lib. 6, cap. 17, n. 8 et 4. .
Vasq., in 1.* 2*, disp. 178, cap. 3. . *Sanch.*, loc. cit., n. 3.
— • *De Rclig.*, tr. 6, lib. 2. cap. 40, n. 1; et tr. 6. lib. 6,

cap. 17, n. 2. *Laytn.*, lib. 1, tr. 4, cap. 22, n. 12. . *Sanck.*,
loc. cit., n. 8. - *Asor*, part. 1, lib. 7, cap. 18, qu. 6. — « *Dc*
Malr., lib. 8, disp. 17, n. 11. — • *Dc Legib.*, disp. 20, sect. 9,
n. 61. . *Palaus*, tr. 3, disp. 6, punct. 13. n. 2 et 4. - *Asor*,
part. 1, lib. 5, cap. 15, qu. 9 et 10. . *Carar.*, de Matr.,
part. 2, cap. 6, § 9, n. 21. — • *Tr.* 11, de Legib., cap. 5, n. 78.
— • *Tr.* 11, de Legib., cap. 5. n. 79. - *Sanch.*, de Matr..
hb. 8, disp. 17, n. 11. *Tapia*, tom. 1. lib. 4, qu. 21, art. 8,
n. 6. . *Basil. Pont.*, de Matr.. lib. 8, cap. 15, n. 18. - *Diana*,
part. 1, tr. 10, resol. 34. - *Villalob.*, part. 1, tr. 2. diff. 41, n. 4

tantum communitate lata sit ».— Et Salas pa-
riter de eodem casu, *loc. infra ciland.*, scri-
bit: « Non videtur certus sed valde dubius .
Et subdit: « Quapropter, nisi concurrat etiam
frequentia, aut consuetudo juvet, non videtur
hoc admittendum esse, quando sine incom-
modo peti posset dispensatio ab auctore legis.
Ita juniores illi, quorum sententia mihi est
satis probabilis ».

b) Barbosa, *de Off. et Potest. cpisc.*, part. 2,
alleg. 35, n. 15 et 19, hac in re distinguit
dubium juris a dubio facti; et quidem in dubio
juris, in conflictu scilicet opinionum circa
ipsam legem, negat dispensatione opus esse;
in dubio vero facti, negat pariter opus esse
dispensatione, si res omnino dubia sit; si au-
tem pro una parte praesumptio praeponderet,
vult requirendam esse ad cautelam episcopi
dispensationem.

c) Sotus, in 4, *dist.* 21, qu. 2, art. 2, rem
clare significat, dum scribit legitimam prae-
sumi causam (proindeque validam esse dis-
pensationem), . ubi manifestus error non
intervenit ».

d) Salmant., *tr.* 11, de Legib., cap. 5, n. 71,
hanc sententiam tenent ut veram, « si subdi-
tus malitiose non voluerit decipere superio-
rem ».

1 Azor, part. 1, lib. 5, cap. 15, qu. 9 et
10, quidquid dicat Busenbaum, videtur con-
trarium tenere, negans validam esse dispen-
sationem, absque causae cognitione, etiamsi
adsit causa justa. — Apud Sà expositam do-
ctrinam reperire non potui.

181. - Haec est dumtaxat illatio Salma-
nticensium ex cap. *Nihil 44, de electione*.
Etenim dictum caput requirit ad confirmatio-
nem electionis, ut praeceat examen tum electio-
nis tum electi, et subdit: « Si secus fuerit in-
caute praesumptum ^, deiciendus est indigne
promotus ». Ergo, inferunt Salmantenses, si
dignus fuerit, etiamsi examen causae non
praecedat, ejiciendus non est.

b) Suarez, quidquid dicant Salmant., vide-
tur priorem sententiam tenere. Scribit enim,
lib. 6, cap. 19, n. 2: « Oportet advertere com-
muniter juris peritos docere necessarium esse
ad valorem dispensationis ab inferiori dane,

ferior dispenset bona fide, sed sine causa; contra Busenbaum et alios, ut supra. Vide *Lib. III, n. 251*.

In dubio
omsetur va-
lida.

182. - « 4*. In dubio de valore dispen-
« sationis, validam censi, eo quod prae-
« sumatur in favorem actus, ne pereat,
« probabile putat Sanchez, etc. cum Dia-
« nal ». [Cum Salmant. βλ — Vide *Lib. III, n. 251. Secus autem*] « contra Molina, etc. ».

Quando
ponit ae-
cum diipen-
tari.

183. - « 5e. Habens potestatem gene-
• ralem dispensandi, potest etiam secum
• dispensare directe et immediate. — San-
« chez, Diana f, contra Suarez » « λ [Ita
Salmant. · cum S. Thoma, Cajetano, Lay-
mann, Palao, Bonacina, etc. Quia est ju-
risdictio pure voluntaria, quae etiam erga
seipsum exerceri potest. Hinc bene sibi
dispensare potest in votis, juramentis,
jejunio, etc.],

Metu con-
cern, quan-
do valida.

184. - « 60. Valet dispensatio obtenta
« per vim aut metum (modo causa sit
« justa). Item, data sine ullis verbis, sola
« mente. — Turrianus, Diana 4 ».

Quaeritur: *an valeat dispensatio, ex-
torta per metum ?*

Resp. quod, quando causa dispensa-
tionis existit, dispensatio semper est va-
lida: dummodo non constet, superiorem
dispensasse sine animo dispensandi; me-
tus enim voluntarium non tollit, sicut

tollit vis. Obtentio autem talis dispensa-
tionis est etiam licita, si juste praelato
metus incutitur: nempe, si subditus mi-
natur se conquesturum apud supremum
superiorem; vel justam accusationem la-
tutum de aliquo suo crimine. — Illicita
autem esset, si metus sit injustus; ideo-
que dispensatio tunc pro libito a supe-
riore posset postea revocari Ita Sal-
mant.6 cum Sanchez, Palao, Suarez, Bo-
nacina.

Quoi-
Hau.

Quando vero superior, metu coactus,
verbis tantum concedit dispensationem,
non autem animo, tunc certe ipsa est
nulla. — Gieterum, nisi constet defuisse
animum, hoc non est praesumendum. Sal-
mant. e.

Si dtt
intenta »
validi ev.

185- - « 7°. Qui impetravit dispensatio-
« nem v. gr., in impedimento dirimente
« matrimonium, et per ignorantiam vel
« simplicitatem expressit causam falsam,
« eum valide contrahere matrimonium di-
« cit Pontius T. Sed contrarium tenet Pa-
« laus e. Vide Diana ° ». — [Vide *de Ma-
trim., Lib. VI, η. 1131, Not. 2*].

Quaeritur: *an pettito subreptitia vet
obreptitia vitiet dispensationem?* — Sub-
reptitia dicitur, quando veritas retice-
tur; obreptitia, quando mendacium appo-
nitur.

Subrepti-
th, obrqxi
tin. que.

Sanch., de Matr., lib. 8. diip. 21, n. 25. — 1 Pan. 3, tr. 6, rcioi. 9; part. 4, tr. 3, retol. 45 et 64; et part. 8, tr. 3, reaol. 62. * *Molina*, de Juit. et Jure, tr. 2. dbp. 173, n. 18, i. f. · *SdMcA.*, de Matr, Hb. 8, diip. 3, n. 6 et seqq. — · Part. 8, tr. 3, reaol. 16. — · Tr. 11. de Legib., cap. 6, n. 60 et 61. · *S. Thom.*, 2* 2^, qu. 10, an. 8, corp. · *Cajtan*, in 1** 2'', qu. 96, an 5, v. *Ad hoc dubium.* · *Laym.*, Hb. I, tr. 4, cap. 22, n. 31. · *Palans*, tr. 3, diip. 6. punct. 7, § 1, n. 2 et 3. · *Bonae.*, diip. 1, de Legib., qu. 2, punct. 1, n. 10. · *Turrian.*, Select, dhpat., part. 2, diip. 31, dub. 66. — · Pan. 8,

tr. 3, rea. 17 et 76; et part. 4, tr. 4. rea. 118. — · Tr. 11, de cap. 5, n. 82 et aeqq. · *Sanch.*, de Matr., lib. 3. diip. 39, η. IX Pα/awj, loc. cit., punct. 16, § 1. · *Suar.*, de Legib., Hb. 6, cap. 21, n. 5 et 6. - *Bonae.*, loc. cit., punct. 6, n. L — · Tr. 11, de Legib., cap. 6, n. 82 et 84, ex can. *Humanae aures 11*, cau». 22, qu. 5. — · *De Matr.*, lib. 8, cap. 16, n. 5, ex cap. *Cum inter 13*, de sentent, et re Judic.; cfr. cap. 17. n. 42. — · Tr. 3, diip. 6, punct. 16, § 5, n. 4, ex cap. *Super lillerit 20*, de rescript. — · Part. 8, tr. 3, res. W.

ut dispenset causa cognita. Et distinguens duplicem cognitionem causae: alteram nempe judiciale, et alteram, · quae in rc sufficiens sit, quacumque via seu diligentia adhibita, ait: « Quod igitur ad forum conscientiae spectat, censeo hanc posteriorem cognitionem sufficere, quia ex natura rei sufficit, et nullum est jus positivum, annullans dispensationem datam, non servata forma juridica in cognitione causae ».

182. - Salmant., tr. It, cap. 5, n. 88, loquuntur de *cessatione* causae dispensationis: « Si... dubium sit, inquiunt, cessaverit necne causa totalis motiva dispensationis, pro valore illius standum est. »

183 - Suarez ex parte tantum huic sententiae contradicit, scilicet quantum ad dispensationem a votis, negans quemcumque Papa inferiorem posse in eis secum dispensare; *de Relig., tr. 6, lib. 6, cap. 11, n. 4 et seqq.* Sed quantum ad dispensationem a lege, nedum Busenbaum opinioni contradicat, eam expresse tenet, *de Legib., lib. 6, cap. 12, n. 8 et seqq.*, ubi asserit omnes praelatos Papa inferiores, ac principes saeculares, quando generalem dispensandi potestatem obtinuerunt, secum posse dispensare in iis legibus, in quibus cum subditis suis dispensare possunt.

184. - °. S;tlmanlicenses utique concordant quoad utramque paru m asserti; sed

Quodon u'»i'£n Resp. Régula sit, quod tunc dispensatio erit nulla, quando tacetur veritas, quae de stylo curiae debebat necessario exprimi; vel allegatur falsum, quod de jure taceri debebat. Ita Salmant. ' cum Sanchez, Palao, Coninck, Suarez, etc. — Alia regula est: Si tacetur vel exponitur falso causa tantum impulsiva, valet dispensatio; secus vero, si causa esset motiva, ita ut sine ipsa superior minime dispensasse!. Salmant. *.

Quid, *si plures causae allegentur quarum aliae sint falsae, aliae verae?* — Resp. quod, semper ac vera sit una ex illis, quae sufficiens sit ad dispensandum, valida est dispensatio. Salmant.8 cum Basilio, Sanchez, Palao, Suarez.

isdutio, "': lj Quid autem in dubio, *au causa falso allegata fuerit motiva, au impulsiva?* — Tunc valida censenda est dispensatio facta: cum in dubio jura faveant valori actus '. Ita Salmant.5 cum Dicastillo, Basilio, Sanchez, Palao, etc.

sabdiin» 186. - « 8". Subditus bona fide dispensationem petens, rationibus superiori « allatis, potest, dispensatione impetrata, « esse securus. Vide Laymann · ». — [Idem dicunt Salmant. ' cum S. Thoma, Sanchez et Bonacina].

ledKtiond dīaTīu'e « 9". Peccat, qui aliquem inducit ad « dispensandum sine causa, vel allegata * falsa causa. — Navarrus, Sanchez e, Fil- « liuccius ·, Salas °, qui addit id verum « esse, etsi dispensans excusetur ob bo- « nam fidem.

D.ipenu Γῑτωκ ' « 10". Dispensatio potest impetrari non « tantum pro ignorante, sed etiam invito,

« quando necessitas exigit aÀ Sanchez, « Beja, contra Suarez. Vide Diana u. — « Id tamen locum non habet in ea quae Eicepuo. « impetratur ex Poenitentiaria Romana; « nisi impetretur a personis conjunctis, « vel consanguineis intra quartum gra- « dum, vel saltem a confessario. Mar- • eus Leo “ ». [Ita Salmant. “. A princi- pali tamen, opus est, ut dispensatio ac- ceptetur, ut Sanchez, etc.].

« Quaeres: an cessante causa dispen- « sationis, cesset ipsa ?

« Resp. Pro hoc servient sequentes re- « gulae.

« Γ. Si tantum impulsiva seu minus c«m,- « principalis causa cesset, manet dispen- qL^io4^ « satio.

« 2". Etsi cesset pars causae motivae « seu principalis, manet dispensatio. Vide « Diana

« 3". Si, commissa facultate dispensandi, « priusquam dispensetur, cesset omnino « causa principalis, nulla est dispensatio.

» 4". Si, dispensatione redacta ad actum « irrevocabilem, cesset tota causa, non « ideo cessat vel vim amittit. V. gr. di- • pensatum fuit in impedimento consan- « guinitatis, propter paupertatem foemi- « nae: licet, contracto matrimonio, divitias « obtineat, non est irritum. Idem est, si « beneficium per dispensationem obtinue- « ris, et postea cesset causa ob quam di- « pensatum fuit.

« 5*. Si, facta dispensatione, cesset om- « nino causa finalis, et actus possit facile « revocari; v. gr. dispensatum est in voto « castitatis propter vehementes tentatio-

1 Tr. 9, de Matr., cap. 14, n. 81 · *Sanch.*, de Matr., hb. 8. disp. 21, n. 13 et 32. - *Palau*s, tr. 8, disp. 6, punct. 16, 3. n. 1 · *Coninck*, de Sacram., disp. 83. n. 61. *Suar.*, de Relic., tr. lib. 6, cap. 27, n. 4 et 5. — · Tr. 9, de Matr., cap. 14. n. 35. — · Loc. dt., n. 36. · *Batti. Pont.*, de Matr., lib. 8, cap. 17, n. 41. · *Sanch.*, de Matr., Hb. 8. dīlp. 21, n. 42 ct 45. · *Pa/au*», ioc. cit., § 5, n. 1 · *Suar.*, de Relig., tr. 6, lib. 6, cap. 27, n. 11. — · L. *Quotient 13*, ff. de rebus dub. — · Tr. 9, de Matr., cap. 14, n. 37. · *Dicañt*, tr. 10, dc Matr., disp. 8, dub. 6, n. 115 ct 118. · *Bail!*. *Pont.*, loc dt., n. 41, v. f. · *Sanch.*, de Matr., lib. 8. disp. 21, n. 20 ct 25. · *Palam*, loc. cit., § 5, n. 3. — · Lib. I, tr. 4. cap. 22, n. 12, sub m. — ' Tr. 11, dc

Legib., cap. 5, n. 76. · S. *Thorn.*. 2· 2·, qu. 88. art. 12, ad 2. · *Sanch.*, Decal., lib. 4, cap. 44, n. 6; et de Matr., lib. 8, disp. 17, n. 15. » *Bonae.*, disp. 1, dc Legib.. qu. 2, punct. 3, n. 16. · *Xazar.*, Man., praelud. 1 n. 14; et cap. 12, n. 57. — · Dc Matr., lib. 8, disp. 18, n. 8. — · Tr. 10, part. 2, n. 314. — M Dc Legib., disp. 20, sect. 6, n. 57. · *Sanch.*, Dead. lib. 4, cap. 24, n. 26. · *Bc/a*, Respons. cas. conic., part. 2. cas. 10. v. *Secundo notandum*, · *Suar.*, de Relig., tr. 6, lib. 6, cap. 1, n. 11 — “ Pan. 8, tr. 1 rea. »6 ct 87. — ” Prax. Pcnitentiari., part. 1, v. *Latori*», pag. 31, — u Tr. 9, de Matr., cap. 14, n. 38, ex cap. 54 *motu proprio 23*.de praebend.. in (*r.* · *Sanch.*, de Matr., lib. 8» disp. 3S, n. 5 et 6. — M Part. 8, tr. 3. rea. 24.

auctores allegant pro sola parte quae tractat de validitate. Et profecto in his terminis concordant auctores citati, si tamen Suarez excipiat, qui, *ioc. cit.*, n. 6, de metu injuste incusso ait: < Probabile est irritari [dispensa-

tionem], quando dispensatio extorquetur sine justa causa ».

186 - a> Auctores quos Busenbaum hic allegat, loquuntur de dispensatione a voto, vel, ut addit Diana, ab aliquo alio impedimento.

« nes, quae postea cessant, an reviviscat
 « votum; vel in praecepto recitandi horas,
 « jejunandi, etc. propter infirmitatem, et
 « postea convalescit, an teneatur recitare,
 « jejunare, etc.?—Affirmant Sanchez, Arni-
 « eus, Portellius*4 Bonacina % Leoà», etc.;
 < quia alias non esset justa. Negativam
 « tamen sententiam probabilem et in praxi
 « tutam esse censet Diana l ex Salas, Gra-
 « nadoty etc., si quidem dispensatio fue-
 « rit absoluta: quia obligatio legis semel
 « extincta non reviviscit; et quod destru-
 « ctum est, non reproducitur, nisi ab eo
 « qui producere potest. Vide Suarezl, Lay-
 « mann, Praepositum 'A etc., qui recte id
 « concedunt, quando non est de re dividua
 « et successiva; alias negant.

« Unde, supposita probabilitate senten-
 « tiae negativae, Granada, Diana, etc. se-
 « quentes casus (in quibus tamen alii me-
 « lius contrarium sentiunt) resolvunt » :
 [Vide n. 196].

« Γ. Cum quo dispensatum est propter
 « morbum in esu carniū, potest vesci,
 « licet omnino convalescat.

« 2*. Cum quo propter infirmitatem
 « dispensatum est in voto religionis, post-
 < quam convaluit, non tenetur. Diana3.

Mftr lib. 8, diip. 30, n. 14. Amk., tom. 5,
 dbp. 6, η. 17X - » Part. 8, tr. 3, re». 24. · Salat, de Lcgib.,
 d>«p. 20, iret. 6, n. 66 et 67. — · Dc Legib.. lib. 6, cap. 20.
 n. 15 et 18. · Laynt., Ub. 1. tr. 4, cap. 22. n. 15 et 16. -
 Granada, in 1-2-, contr. 7. Ir. 3. dhp. 17, n. 36 et .
 Diana, part. 8, tr. 3, m. 24. — * Part 6, tr. 7, rea. 45. —
 · Cap. 1- qui. § 1. de OUI» prcibylor., in 6*. · Sancit., dc

« 3°. Cum quo propter oculorum in-
 « firmitatem dispensatum fuit in onere
 « recitandi horas, etsi convaluerit, non
 « tenetur legere ».

187. - Deinde notandum, quod *dispen-*
satio, cum sit odiosa, stricte est acci- w m 34c '
 pienda 4. *Potestas* contra dispensandi, p «κ :
 cum favorabilis sit, late accipitur; ut dtUS*
 Sanchez, Granada, Martinez, apud Sal-
 mant. 5.

Bene autem dari potest dispensatio /a-
cilia, quae colligatur ex conjecturis; ut si, sptmii»
 sciens praelatus te esse excommunica-
 tum, confert tibi beneficium, tunc tacite
 dispensat.

Requiritur tamen ad hoc *praesum-*
ptio voluntatis praesentis superioris, vel
antecedentis ad actum. Non enim sufficit
 praesumptio de futuro, v. gr. si sciret,
 dispensaret. Tantum licentia praesumpta
 de futuro admittitur; non vero dispen-
 satio, quae est vulneratio legis. — Vide
 Salmant.¶ cum Suarez, Laymann, Palao,
 Sanchez.

Quaeritur: *an superior, videns subdi-*
tum agere contra legem, et tacens, cum
facile posset corrigere, censeatur dispen-
sare? — Affirmant Salmant.a) cum Tapia,

Matr., lib. 8, disp. 2, η. 1. · Granada, in 1-2-, contr. 7.
 tr. 3, disp. 17. n. 1. Grrg. Martines, in 1—2-, qu. V7, art. 4,
 dub 2, v. In primi*. — * Tr. 11. dc Legib., cap. 5, n. 10. —
 · Loc. cil., n. 11 et seqq. · Suar., dc Legib., lib. 6, cap. 13,
 n. 20 et 23. - Laym., lib. 1. tr. 4. cap. 22. n. 7 ct 8. · Palau*.
 tr. 3, disp. 6, punct. 12. n. 2 ct 6. - Sancl., de Mair., lib. 8,
 disp. 4, n. 2, 11, 17 cl »cq. · Tapia, lib. 4, qu. 19, art. 4, n. 3.

6) Portellius, in suis *Respons. mor., tom 2,*
cas. 49, n. 20; ct Bonacina, *disp. 1, de Legib.,*
qu 2, punct. 10, n. 5, affirmant quidem co
 casu cessare dispensationem; sed videntur in
 secundam sententiam recidere, dum suam sic
 limitant Nisi superior, ob causam temporalem,
 quam sufficientem putat ad dispensationem
 perpetuam concedendam, absolute dispenset.
 — His consentit Granada, pro opposita sen-
 tentia allegatus, dum ipse negat, *contr. 7,*
tr. 3, disp. 17, n. 36 et seqq, cessare dispen-
 sationem. cessante omnino causa finali; sed,
 n 43, distinguit infirmitatem quae tempora-
 nea est, ct prudenter creditur cessatura post
 aliquod tempus, ab infirmitate quae medico-
 rum arbitrio creditur semper duratura; et
 negat infirmum, in primo casu, uti posse dis-
 pensatione cum convaluerit; in secundo vero
 casu, etiamsi (orte convalescat, posse nihilo-
 minus dispensatione uti, quia censetur tum

dispensatio fuisse perpetua. — Leone vero,
part. 1, de Form, vtor., vers. Effeetus hic
ultimus, ct *seqq.*, quoad principium concor-
 dat, etsi forte minus quoad exemplum voti ca-
 stitatis.

e> Praepositus, in la" 2<*, qu. 97, dub. 3,
 n 31, id tunc concedit, cum non est de re divi-
 dua; subdit autem: « Aliqui Limen non impro-
 babiliter censent quod, quando dispensatio
 facta est. eo quod iudicio medicorum infirmi-
 tas censeatur futura perpetua, censerī possit
 absoluta, ct non tenetur aliquis jejunare, quam-
 vis valetudinem recuperet ».

187. - <MSalmanticcnses, tr. 11, de Legib.,
 cap. 5, n. 15, affirmant in eo casu censerī su-
 periorem dispensare; sed, n. 17. addunt « Cae-
 lorum non debet praesumi ipsum de* facili
 (sese opponere] posse, nisi probetur; quia sae-
 pius tacendo se habet superior permissive, eo
 quod frequenter, ex subita resistentia, Subditi

Sanchez, Palao a\ Suarez b>. Quia non est tunc praesumendum delictum superioris, qui aliter ex officio, et ad evitandum damnum, teneretur loqui. — Secus tamen dicendum, si superior non posset corrigere sine incommodo. Salmant. L

Dc iis qui possunt dispensare.

188. - Potestas dispensandi alia est ordinaria, alia est delegata.

Summus Pontifex, potestate ordinaria, potest dispensare in quibuscumque legibus *canonicis*, etiam sancitis ab Apostolis, tamquam particularibus praelatis ecclesiarum; ut sunt jejunium quadragesimale, observatio festorum in dominicis. Ita Salmant. a cum S. Thoma et communi. — Non vero in legibus *traditis ab Apostolis*, quas jpSj acceperunt a Christo Domino, tamquam auctore principali; ut sunt leges circa formas et materias sacramentorum, circa oblationem sacrificii, etc.

189. - Num autem *Papa possit dispensare in aliquibus praeceptis divinis?*

Prima sententia affirmat, ex potestate delegata a Deo, quando expedit dispensatio. Ita Sanchez, Canus et Bonacina apud Salmant. 3, qui vocant hanc satis probabilem. — *Secunda*, quam probabiliorum merito putant Salmant. 4 cum S. Thoma, Pa-

lao, Suarez, etc., negat; quia nullibi haec concessio reperitur Papae facta a Deo. — Objiciunt: Cur dispensare potest, ut minister Ordinis et Confirmationis sit simplex sacerdos? Resp. quod, ex jure divino, episcopus in his est minister ordinarius, non autem necessarius. Ita Salmant*. — Vide dicenda *de Matrim., Lib. VI, n. III 9 infra*.

Certum autem est, posse Pontificem et praelatos dispensare in *votis*; cum in his gerant vicem Dei. Ita S. Thomas*. Vide Salmant. T.

190. - *Episcopus*, potestate ordinaria, potest dispensare in omnibus *statutis*, sive episcopalibus, sive latis a synodo diocesana, independenter a capitulo et clero, ut supra diximus. Et idem potest *capitulum*, sede vacante. — Hoc tamen non potest *vicarius generalis*, nisi expresse ab episcopo ei concedatur "A Vide Salmant. ①.

Episcopi possunt etiam dispensare in legibus *concilii provincialis*, in suis dioecesibus; modo non sint concilio specialiter reservatae. Hoc enim expedit ad bonum regimen. — Salmant. · cum Sanchez b\ Suarez b>, Bonacina, Palao b>, etc.

Notandum quod legislator non potest dispensare in sua lege, si lex transeat in *contractum*; ut si dicat: *Gaudeant immu-*

Potest d»

Patetta
ordinaria e-
piacopi.

Non di-
«pensatur,
lex Iran
seat tn con-
tractum

Sanch., dc Matr., lib. 8, ditp. 4, n. 26; et Dccal., lib. 4, cap. 47, n. 46. — ' Tr. П, dc Legib., cap. 5, n. 17. — · Loc. cit., n. 30. · S Thorn., Quodlib. 4, art. 13. · Sa*vdb., dc Matr., lib. 8, di»p. 6, n. 6. - Canut, Rclect. dc Pcnit., part. 6. v. f., v cnu Huic ergo quacUtoni. · Bona., disp. 1, de Legib., qa. 1. punct. 2, n. 12. — · Tr. 11, dc Legib., cap. 5, n. 25. —

4 Loc. dt.. n. 36. S. Tho*t., 2- 2·., qa. 86, an. 10, ad 2. · Palau*, tr. 3, disp. 6, puna. 3, n. 5. Suar., de Legib., lib. 10, cap 6, n. 7 et »eqq. — 1 Tr. 11, de Legib., cap. 5, n. 27. — · 2* 2·., qu. 88. art. 12. — ' Tr. 17, de Voto, cap. 3, n. 84. — · Tr. 11, de Legib., cap. 5, n. 31 et 32. — · Loc. dt., n. 33. - Bona., disp. 1, de Legib., qu 2, punct. 1, η. II.

exasperantur vel audaciores fiunt: ctob hoc praelatus, quamvis non dispenset, dissimulat». — Et Palaus, *tr. 3, disp. 6, punct. 12, n. 3 ct 5*, omnibus Salmanticensium dictis consentit.

b) Suarez, quamvis a Salmanlicensibus allegetur ut dicit S. Alphonsus, ipse tamen non sine restrictione huic sententiae adhaeret « Nam sola taciturnitas dicta, inquit, *tr. de Legib., lib. 6, cap. 13\ n. 22*, nunquam videtur mihi sufficiens indicium voluntatis positivae dispensandi. Si tamen aliae circumstantiae adjungerentur, posset consummari praesumptio, ut si causa dispensandi, tam subdito et superiori singillatim, quam alteri dc allero invicem nota esset, ct intercederet aliqua occasio justa non petendi expressum consensum, ct ex consuetudine vel necessitudine inter subditum et superiorem, praesumi pru-

denter possit talis voluntas superioris ». Et haec in foro tantum conscientiae valere ait, negans, *n. 21*, in foro exteriori satis esse solam superioris praesentis taciturnitatem.

190. - °) Et hujus asserti rationem S. Alphonsus in *Horn. ap., tr. 2, cap. 6, n. 57*, assignat, scribing. « Quia in generali commissione, non includitur facultas dispensandi, nisi specialiter committatur ».

h) Sanchez citatur quidem a Salmant. ut asserit S. Alphonsus; verum ipse, *de Matr., lib. 8, disp. 17, n. 37*, hanc episcoporum facultatem ad casum necessitatis coarctat: « Nec posse, inquit, [episcopos et ipsum archiepiscopum] in illis dispensare, nisi sicut in lege pontificia, in uno vel altero casu, ratione necessitatis, quod non sit recursus ad Pontificem, nec tunc sil coacta synodus provincialis, ut ad illam confugiatur ·. — Et prorsus idem do-

ter penult
Htur, infc
rior point
dupenixe.

Epitco-
pot potest
in frequen-
ter conun-
genubas.

In tegibui
pirttCULARI-
ba*.

In coratnu-
nibus.M pe-
riculum sit.

nitare habitantes in tali loco, etc. Vide Salmant I — Potest autem inferior dispen-
sare in lege superioris, si in lege gene-
raliter permittatur dispensatio; v. gr. si
dicatur. *Donec dispensetur*. Salmant? cum
Cajetano Bonacina, Suarez, Palao, etc.

Possunt etiam episcopi dispensare in
rebus *quae communiter eveniunt*: in jeju-
niis, esu ciborum, observatione festorum,
recitatione officii, votis non reservatis.—
Salmant.0 cum Palao, Basilio, Bonacina,
Soto*% Suarez, etc., cum Busenbaum (su-
pra, *η*. 180).

Item, in legibus latis a Papa pro ilia
particulari dioecesi; in quibus videtur re-
licta facultas dispensandi illius praelato.
— Salmant.4 cum Soto, Valentia, Caje-
tanoAzor, etc., cum Busenbaum (*ibid.*).

Item potest episcopus dispensare *m*
legibus communibus pontificiis, v. gr. in
impedimentis matrimonii, in irregularita-
tibus, in votis reservatis et similibus,
quando non est facilis aditus ad Papam,

et periculum est in mora : quia hoc expedit
ad commune bonum. Salmant.6 cuin San-
chez, Basilio, Palao, Tapia, Granado, Salas,
etc. — Et hoc, etiamsi sit facilis recursus
ad habentem facultatem dispensandi ex
privilegio Pontificis.Salmant.® cum Tapia
et Martinez.

Parochi possunt etiam dispensare cum
suis ovibus in jejunio et observatione fe-
storum, ubi non est facilis recursus ad
episcopum. Suarez *f*) et Tapia. — Immo,
ex consuetudine, etiamsi sit facilis recur-
sus ad episcopum, posse semper parochos
dispensare in his duobus praeceptis, te-
stantur Sanchez *>, Granado<4Silvester*^
apud Salmant. 7. Vide *Lib. III, n. 288*.

Et in his omnibus dicuntur episcopi
dispensare jure ordinario, cum talis fa-
cultas eis competat vi proprii officii, cui
est perpetuo annexa. Salmant. 8 cum Sua-
rez, Palao, Basilio, etc. — Et ideo bene
possunt eam aliis delegare; ut certum est.
Vide *n. 193*, cum Salmant 0.

1 Tr. II, de Legib., cap. 5. n. 35. — · Loc. cit., n. 37. ·
Bonac., dhp. 1, de Legib., qn. 2, punct. 1, n. 17, v. Addit.
Silvester. · Suar., de Legib., lib. 6, cap. 14, n. 8. · Pa-
taui, tr. 3, dhp. u, punct. 5, η. I. — ■ Tr. It. de Legib..
cap. 5, n. 38. · Palaus, tr. 3, dhp. 6, punct. 5, n. 5. · Basil.
Patti., de Mair., lib. 8, cap. 6, n.7. · Bottac., ditp. 1, de
Legib., qu 2, punct. I, n. 17, v. f., v. Secundo, quando
firaccipihfur. · Suar., de Legib., lib. 6, cap. 14, n. 9. —
· Tr. It, de Legib., cap. 5, n. 39. Sotu*, de Jti»t. et Jure,
lib. 1, qu 7, art. 1 - Valent., in I— 2·, dhp 7, qu. 5,
punct. 9. - Azor, paru 1, lib. 5, cap. 15. qu. 7, v. f — · Loc.

cit., n. 39. · Sanch., de Matr., lib. 8, dhp. 6, n. 20; et lib. 2,
disp. 40, n. 3. Basil. Pont., loc. cit. · Palaus, tr. 3. disp. 6,
punct. 5, n.7. · Tapia, lib. 4, qu 20, artic. 5, n. 9. · Gra-
nado, in 1·* 2", contrrov. 7, tr. 3, disp. 17, n. 8. · Salas,
de Legib., dhp. 20, sect. 3, n. 25. — · Loc. cit., n. 39. ·
Tapia, loc. cit., n. 10. Gregor. Martin", in I·- 2".
qu. 97, art. 1, dub. 2, v. Similiter. Cfr. Salmant , tr. 10,
de Censur., cap. 2, n. 66. - Tapia, loc. cit., η. II. — 5 Tr. 11,
de Legib., cap. 5. n. 40. — · Loc. cit. - Suar., de Legib..
lib. 6. cap 15, n. 1. · Palaus, tr. 3, diep. 6, punct. 5. n. 12. -
Bast!., loc. cit., n. 9. — · Tr. 17, de Vote, cap. 3, n. 83.

cet Palaus, tr. 3, disp. 6, punct. 4, n. 10 —
A quibus nec dissentire videtur Suarez, qui,
quamvis, *dc Legib., lib. 6, cap. 15, n. 2*, as-
serat « Episcopos suffraganeos posse in talibus
legibus dispensare, nisi specialiter sint alteri
reservatae; subdit tamen, *n. 4*: · Respectu
singulorum episcoporum, certum est illas le-
ges censi leges a superiori latas, et ita solum
posse in illis dispensare, quatenus illis con-
cessum est expresse vel tacite aut consuetu-
dine*.

O Cajctanus non satis recte citatur a Sal-
mant; ipse enim, in 2af, qu. 97, art. 4,
scribit S. Thomam in resp. ad 3, hoc docere,
scilicet: in lege humana publica non potest
dispensare, nisi ille a quo lex auctoritatem
habet, vel is cui ipse commiserit.

Sotus, de Just et Jure, lib 1, qu. 7,
art. 3, addit: « Hoc autem sic temperarem
quod possit episcopus in diem aut in breve
tempus cum assistente causa, super ejusmodi
legibus dispensare; tamen pro tota vita ne-
M.10 ·.

* Cajctanus, in Ulft 2a', qu. 97, art. 4,
hanc sententiam ita coarctat: « Nisi forte adeo
notabilis casus sit, ut merito superior consu-
lendus occurrat ».

/ Suarez, *dc Legib., lib. 6, cap. 14, n. 10*,
eam facultatem parochis concedit, dumtaxat
ubi et in quibus consuetudo invaluerit, sub-
dens: · L)e consuetudine autem solent dispen-
sare in casibus particularibus occurrentibus,
in quibusdam frequentioribus praeceptis, ut
jejuniis, in festorum observatione, quoad va-
candum ab operibus ».

Sanchez, *dc Matrim., lib. 8, disp. 9*,
n. 27; et Granado, *in pat 2af, contrrov. 7, tr. 3*,
disp. 17, n. 9, concedunt quidem parochos ex
consuetudine semper posse dispensare in lege
jejunii; sed quoad festorum observationem,
non dicunt eos semper id posse, sed solum
ubi fuerit legitima consuetudo introducta. Ac-
curatius ergo poterant a Salmant citari.

^ Silvester, *v. jejunium, qu. 7, ad 4, 99.20*,
hic a Salmant. citatur ex Tapia; sed ipse lo-
quitur tantum *dc jejunii lege*, et dicit Rode-

pMfeü
?,i}4

In hi- t
piscope* 6-
·penntjen
ordinary

191. - Quaeritur ¶. *Ah*, praeter dictos casus, *possit episcopus dispensare in legibus superioris, in quibus non sit reservata dispensatio?*

Prima sententia affirmat; quia, hoc ipso quod superior eam non reservat, videtur eam concedere; aliter, ad quid deserviret reservatio? Ita Sotus¹, Covarruvias et probabilem dicunt Palaus² ac Bonacina³, dum oppositam tantum probabiliorem vocant; sed expresse docet, vocatque communem D. Antoninus⁴, dicens: *Episcopi autem dispensare possunt, secundum communem opinionem doctorum in his quae non sunt eis a jure prohibita*. — Eademque tenet etiam Glossa in cap. *Nuper*, de sent. excomm.; ex quo canone, praefati auctores hanc sententiam probant. Cum enim ibi quaesitum fuerit a quodam episcopo, an ipse potuisset absolvere ab excommunicatione lata a jure; affirmative respondit Pontifex, sic inquires: *Quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi*. Et ibi Glossa⁵ sic addit: *Et est hic argumentum, episcopos posse dispensare, ubi specialiter dispensatio non est inhibita...; et concessum videtur quod non est prohibitum*; ff. *Ex quibus cans, maj.*, l. *Necnon*.

Hanc primam sententiam olim probabilem censui. — Sed, re melius perpensa, omnino tenendam puto *secundam* oppositam, quam tenent Suarez e, Bonacina⁶ Palaus⁷, Salmant. 9 cum Pontio et Salas; itemque Benedictus XIV⁸ 10. Favetque S. Thomas H, ubi ait: *In lege humana publica non potest dispensare, nisi ille a quo lex auctoritatem habet, vel is cui ipse commiserit*. — Ratio est, quia infe-

rior nihil potest in lege superioris, ut expressum est in *Clement. 2, de elect.*, ubi dicitur: *Lex superioris per inferiorem tolli non potest*.

Nec prorsus concludit textus citatus in cap. *Nuper* pro prima sententia; valde enim differt facultas absolvendi a censuris, a facultate dispensandi in legibus canonicis; prout sapienter scribit Pater Suarez. — Verum est leges, in quibus imponuntur censurae, etiam leges esse; sed commune est apud omnes, et constat ex consuetudine recepta, quod censurae non reservatae, praesertim excommunicationes, bene possunt absolvi ab episcopis et a parochis, et adhuc ab approbatis confessariis; ut probat Suarez⁹ 11 cum Soto, Navarro et aliis. Unde in hoc bene urget ratio apud textum allata, nempe quod, cum legislator non sibi reservaverit absolutionem a censura, videtur praebuisse facultatem aliis eam absolvendi. — Sed quoad dispensationes in legibus pontificiis, nequaquam adest haec communiter recepta consuetudo, ut ipsae concedantur ab episcopis, semper ac non sint expresse Pontifici reservatae; sed circa ipsas procedit generale et certum axioma, quod ex ipsa natura rei oritur, quod inferior nequeat dispensare in legibus superioris: prout habetur exemplo expressum in alio canone ubi dicitur quod, circa leges ordinationum, episcopus dispensare non potest, ideo nimirum, quia id episcopis minime est concessum: *Cum illi hujusmodi dispensatio a canone minime sit permessa*; sunt verba textus. Et nota, quod ibi non dicatur: *cum non sit prohibita*, sed: *cum, minime sit permessa*. Nec jam antea aderat aliqua prohibitio episcopis dispensandi in tali materia; sed tantum id ade-

¶ reliqui-
tihil potest
♦pKcput.

• In 4, dht. 27, qu. 1. art. 4. v. *At quo*. — • Tr. 3, dtp. 6, punct. 4, n. 7. — • Dtp. 1, de Legib., qu. 2, punct. 1, n. 17. — • Part. 1, tit. 17, cap. un., § 20. — • In verb. *Non retinuit*. — • De Ceniur., dtp. 7, sect. 4, n. 1 et seqq. — • Disp. 1, de Legib., qu. 2, punct. 1, n. 17. — • Tr. 3, disp. 6, punct. 4, n. 8. — • Tr. 11, de Legib., cap. 5, n. 43. • Pont., de Matr.,

lib. », cap. 6, n. 1. • SteXof, de Legib., dhp. 20, sect. 3, n. 30. — • De Synodo, hb» 13, cap. 5, n. 7 et 11. — w 1. 2., qu. 97, an. 4, ad 3. • Suar., de Ceniur., dhp. 7, sect. 4, n. 3. — • Loc. cit., n. 6, 7 et 9, • So/p* In 4, diet. 22, qu. 2, art. 3, concl. 3. • Mnar., Man., oap. 27, n. 39. — u Cap. *Dilectut 15*, de temper, ordinat.

riemni videri sentire, quod possit dispensare proprius sacerdos; et ipse Silvester concludit • S. Thomas autem... tenet quod sacerdos potest dispensare et praelatus in religione»,

191. - † Covarruvias, in cap. *Alma mater*, part. 2, § , n. 0'. non loquitur de casu prae-

sentis, sed de eo de quo supra, n. 190, v. *Notandum*, S. Alphonsus tractavit. « Ubi a canone dispensatio permittitur, ita Covarr, nec va denegatur episcopo, poterit is dispensare, quamvis sil constitutio concilii universalis ».

rat, quod talis dispensatio ipsis nunquam permissa fuerat; ex quo Glossa recte infert: *Argumentum opinionis quod episcopi dispensare non possunt, nisi in casibus sibi concessis a jure.*

pbSJJbiib.
ordiHAti.

Nec valet d*cere <luod episcopi immediate a Deo jurisdictionem habent: juxta sententiam Natalis Alexandri, Contin. Tournely, Soti b>, Vasquez, Victoriae et aliorum; et ideo possunt dispensationem impertiri, ubi illa non est eis specialiter vetita. — Nam respondetur quod, licet praefata sententia sit satis probabilis; attamen nemo negat talem jurisdictionem semper esse Pontifici subordinatam.

Praeterea arguimus adversus primam opinionem, quod, si ratio illius fautorum valeret, non solum episcopi, sed etiam parochi dispensare possent eodem modo in legibus pontificiis; dum etiam parochis permissum est absolvere a censuris non reservatis, ut loquitur textus in cap. *Nuper* allatus, dicens: *A suo episcopo vel a proprio sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere.* Sed hoc quis audebit dicere?

Gloua, in v. *Ptrmisia* · *Natal. Alex.*, lib. 2, de Ordine, cipiL 1. Artk. 8. - *Cantin. Tonrn.*, de Ordine, part. 2, cap. 4, artic, X - *Vaiq.*, in 3— part., diap. 240,

Quoad autem axioma a pluribus DD. admissum (ut referetur *Lib. VI, η. 980, v. Sed dubitatur*), nempe quod, quidquid potest Papa in tota Ecclesia, potest episcopus in sua dioecesi, nisi specialiter id ei prohibeatur, ait Pater Suarez \ aut non admittendum, aut admittendum dumtaxat in iis rebus, quae spectant ad communem directionem animarum, et quae sunt moraliter necessariae; sed ad hunc ordinem nequaquam pertinere dispensationes legum canonicarum c>. — Hoc tamen non excludit, ut scribit Bonacina fl, quod episcopi dispensare possint in iis casibus qui frequenter occurrunt et saepe dispensatione egent; aut vero (inquit) cum aliqua gravis urget necessitas aut gravis utilitas, et tunc non possit commode Apostolica Sedes adiri: juxta quae dicentur in *Append. de Privil.*, n. 40.

192. - Quaeritur 2°. *Quid in dubio, an casus indigeat dispensatione?*

Resp. quod, sive dubium sit positivum, sive negativum, potest subditus uti sua libertate — Consultius tamen est tunc adire praelatum, qui declaret vel dispense; cum in tali dubio bene possit etiam

Debiti
AA opoi ■
dispeauU:
ne, libérée
Prxbts=
adire, ce*
tulit»*.

num. 41 et seqq. — * *Dc Censuri*», disput. 7, »ect. 4. num. 6. — · *Diep.* 1, de *Lepb.*, qu. 2. punct. 1, num. 17, ver», finem.

h) Sotus et Victoria oppositum tenent: Sotus enim, in 4, dist. 20, qu. 1, art. 4, concl. 2, scribit: « Summam ecclesiasticae potestatis primum contulit Christus Petro, tamquam ejus vicario et Ecclesiae capiti, quod ipse constituit, a quo ejusque successoribus in eadem sede, eadem jurisdictio in totam ecclesiasticam hierarchiam derivatur ». Quod inferius sic explicat: < Nullus praeter Petrum reliquit successorem, ut per suam auctoritatem, et episcopi omnes et clerus ab una sede Petri illam recipiunt ». — Victoria autem, etsi, *Relect. 2, de Potest. Eccl.*, n. 27, videatur adhaerere sententiae hic relatae a S. Alphonse; at certe, *ibid.*, n. 30, expresse scribit: «Nunc non potest episcopus fieri, nisi secundum formam traditam a Summis Pontificibus; et si secus lentatum fuerit, nihil efficietur ratum, sed lotum erit irritum et inane. Dico vero quantum ad auctoritatem jurisdictionis ». Et addit: « Tota potestas ecclesiastica sive ordinis sive jurisdictionis, mediate vel immediate, pendet a sede Petri. Patet, quia ab illa sede pendent episcopi; ab eis, presbyteri et omnes inferiores ordines et potestates ». Cfr. etiam *Sum.*

sacram. Ecclesiae, ex doctrina R. P. F. Francisci a Victoria, *de Clavibus*, n. 5, ubi haec habentur: « Imo crediderim, inquit, omnem potestatem episcoporum (qui sunt Apostolorum successores) a Petro et successoribus, Romanis Pontificibus, esse derivatam; ita quod successor Petri est immediatus vicarius Christi et a Christo accepit potestatem... Sed successores Apostolorum nec susceperunt potestatem ab ipsis Apostolis nec a Christo immediate, sed mediate a Romano Pontifice ». Et inferius: < Successores Apostolorum, cum manifeste ordinentur ab hominibus, potestatem ordinis non immediate a Deo accipiunt; potestatem autem jurisdictionis accipiunt a Romano Pontifice immediate ».

e) Per se scilicet, uti notat ipse Suarez.

192. - Λ) Excipiuntur tamen dispensationes matrimoniales; in his enim non solum agitur de valore contractus, sed etiam sacramenti; ideoque non possumus operari cum dubio, imo nec cum opinione probabili circa factum, (si tamen circa factum potest dari opinio probabilis). Ita S. Alphonsus in *Hom. up.*, tr. 2, n. 51.

praelatus inferior dispensare sine concessione legislatoris Ita Palaus \ Laymann 3 et Salmant. 3 cum SA et Diana.

Idem dicunt 4 Suarez et Sanchez de dubio circa *voia reservata*.

Idem in dubio.

Idem in dubio.

Idem, in dubio an adsit *causa sufficiens* ad dispensandum, Salmant. 5 cum Cajetano et Granado et Silvestro Idque asserit Croix e tenere Sanchez, Gobât et Tamburinium, quia potestas dispensandi late interpretanda est; intellige: si data sit, non per modum commissionis, sed gratiae (ut infra dicitur // 194, v. *Au autem*) et tunc dispensans non obligatur ad examen de plena sufficientia causae.

Notat autem Palaus 7 cum Covarruvias, Sanchez, Suarez, Basilio, etc., quod potestas, quam habent praelati inferiores dispensandi ratione officii in legibus superioris, utpote in casibus qui frequenter occurrunt, debet dici potius ordinaria, quam delegata.

Idem in dubio.

Idem in dubio.

193. - Circa potestatem autem *delegatam* dispensandi, notandum, quod quisque habens potestatem ordinariam potest eam delegare. Et tunc, si delegatio est per modum commissionis pro certo casu, exspirat morte concedentis, si res sit adhuc integra; si vero per modum gratiae, tunc non exspirat 8. — Pariter, quisque inferior, qui jure ordinario potest dispensare in legibus superioris (ut possunt episcopi in jejuniis, votis, etc., ut supra diximus

// 190), potest etiam delegare potestatem dispensandi; modo hoc ei non sit limitatum. Vide Salmant. .

Delegatus autem nequit subdelegare, nisi sit delegatus a principe, sive a Papa 10; vel nisi sit ab inferiore ordinario delegatus ad universitatem causarum 11; aut nisi concessa sit facultas subdelegandi — Sed de his sedulo observa quae dicuntur *de Sacram. Poetit., Lib. VI, n. 566, v. Geiteraltler*.

194. - Nota, quod praelati regulares non possunt dispensare in regula, nisi iis concedatur a *privilegio* vel a *jure*. — Ratione *privilegii*, quod ex se muneri praelati adnectitur, possunt praelati etiam inferiores dispensare: 1 in rebus levibus, quae scilicet sub levi praecipiuntur; 2 in rebus frequentibus; 3 in statutis propriis, scilicet quae sunt propria illius conventus. — Peyrinus 4 et Palaus 5 cum aliis.

Ratione autem facultatis iis concessae a *jure*, praelatus dispensare nequit in votis essentialibus — In aliis vero regulis bene potest in casu particulari, nisi expresse sit ei interdicta dispensatio Ita Peyrinus cum Rodriguez, Angelo, Silvestro, Turrecremata, Miranda. Talem enim facultatem praelati habent a jure 6. Et ratio est, quia, cum lex humana non possit providere omnibus casibus, expedit ut in particularibus rectores provideant; alioquin non sufficienter provideretur bono communi. Et ideo, ex S. Thoma 7, quis-

Delegatus
Soaedo pov
it «abdelegare».

Rego Ures
praelati, to
quibat dt -
«peaxent».

1 Tr. 3, diep. 6, punct. 5, n. 10. — Lib. 1, tr. 4, cap. 22, n. 4. — Tr. 11, de Legib., cap. 5, n. 45. — .Sd, v. Dfcpe satio, num. 1. — Diana, part. 4, tr. 3, re. 46. — Apud Salmant., loc. cit. * Suar., de Relig., tr. 6, lib. 6, cap. 26, n. 6. — Sanch., Decal., lib. 4, cap. 40, n. 26. — || Loc. cit., cap. 5, n. 46. — Lib. 1, n. «M. - Sim Decal., lib. 4, cap. 45, n. 10. — Gobai, tr. 9, n. 681. — Tambur., Decal lib. 1, cap. 3, § 7, v. Diipettuitio, n. 6. — 1 Tr. 3, di«p. 6, punct. 5, n. 12. — Gn«r., Vartar. reto!, lib. X cap. 20, n. 6 et 10. — Sanch., de Matr., lib. 2, dhp. 40, n. 14 — Suar., de Legib., lib. 6, cap. 15, n. 1. — Batil., de M.ur., lib. 8,

cap. 6, n. 9. — Reg. 16, de reg. jnr., in 6. — Tr. 11, de Legib., cap. 5, n. 51. — * Cap. Quantam, § 1, de off et pot. Jadic. dcleg. — 11 Ex leg. L § I, Ab co, ff. Quis a quo. — “ Torn. It qu. I, cap. 8, § 5. — ” Cap. Cum ad monasterium 6, de statu monaebor. — Pryrin., loc. cit., cap. 8, § 5, v. Dico 10. — Rodrig., Quaestlon. regu!., tom. 1, qu. 26» art. 1. init. Angel., v Dispensatio, n. 9, v Ao/m. — Sitrest., y. Dispensatio, n. 20, quaer. 14, veru Λovo. — Turrccr., in reg. D. Benedicti, tr. 14S, dub. 3. — Miranda, Manu.il. praelator., torn. 2, qu. 9»art. 6, conc. X — 1. Glos, in can. Monachum, tau 20, qu. 4, in v. Remittatur.

b) Ex auctoribus hic citatis, Palaus, Laymann et Sh dicunt, non quidem *consultius* esse episcopum adire; sed *posse* episcopum eo casu dispensationem concedere, vel declarare eam non esse necessariam.

* I Cajelanus, in 2*nt 2tU, qtt. 147, art. 4; Granado, in I''' 2.», contre. 7, tr. 2, disp 6, sect. 1, n. 2; Silvester, v. Dispensatio, n. 20, qu. 14, non loquuntur expressis verbis de dubio an adsit causa sufficiens; sed in genere tantum, de casu quo causa dispensandi est dubia.

194. - Λ Palaus his utique consentit, tr. 3, disp. 6, punct. 5, n. 4 et 5, excepto tamen eo quod sub 3e habetur, de quo ipse, n. 0, scribit: «Verum mihi probabilius apparet non inferri satis potestatem dispensandi, ex eo solum quod lex pro illa tantum communitate lata sit».

» S. Thomas, § 9 ~', r) arL 4, docet rectorem multitudinis posse ex causa dispensare in lege humana « quae suae auctoritati innititur »; sed in resp. ad 3, subdit: « In

que rector habet potestatem dispensandi in lege humana, ex justa causa. Sed adverte dicta w. 19/.

J// autem subditus teneatur obedire praelato praecipienti aliquid contra regulam?

PrAcepto
um.qu*n.
dum. ,cn

Resp. Negative, si certum sit rem praeceptam esse contra regulam, atque constet praelatum in illa non posse dispensare, vel non duci ex causa justa: ut Peyrinus ', Sanchez f, Salmant. 3. — At Salmant.4 dicunt praelatum jubentem aliquid probabiliter licitum, vel quod non sit certe injustum, juste jubere; alias magna confusio adesset, si jubere nequissent praelati nisi evidenter justa. Vide dicta n. 31.

An autem facultas delegata dispensandi sit late vel stricte interpretanda?

Her*
uo, quomo
doinurpre

Resp. late, si concessa sit per modum gratiae, ut supra; stricte, si per modum commissionis pro certo casu. — Laymann5, Sanchez e, Salmant. 7 cum Tapia, Basilio, etc.

«umenda,
qtundo.

IP83 vero dispensatio, cum sit odiosa, semper stricte sumenda est; nisi dispensatio sit ex motu proprio

principis V; vel sit inserta in corpore juris; vel tandem nisi concedatur communitati, vel ad bonum commune. In his enim casibus late accipienda est. Ita Salmant. * cum Tapia.

CC*MUHC
X'dûîîm
»pcn%atio.

195. - Quaeritur autem: quotupliciter dispensatio cessare possit? — Ad hoc praenotandum est quod, si dispensatio jam sorûta sit suum effectum, vel si dispensationi (ucrit adjuncta aliqua commutatio oneris; tunc, etiam cessante causa, dispensatio non cessat. Vide Salmant. .

' Tom. t, qu. L cap. 8, § 5, Dico N, ver». Ad hoc au- km — · Dcca!.. Hb. 6. cap. 3. n. 8. — « Tr. 15, de Sutu relig., cap. 6. n. 72 — * Loc. dt.. n. 66 et 67. — · Lib. t. tr. 4, cap. 72. n. ft. — · De MaU^ Ub.8, dt»p. 2, n. 1 ct 6. — ' Tr. 11, de Lcgib.. cap. 5. n. 53. Tapia, tom. 1. lib. 4. qu. 20. art. 11, n. 2 ct «cqq. · Jiaial. Pont., de Matr.. lib. 6, cap. 4, n. 13 ct »cqq. — · Tr. 11 de Lcgib.. cap. 5, n. 51.

Notandum etiam est circa causas dispensationum, quod aliae causae per se excusant a praecepto, puta jejunii, officii divini, etc. Et istae non egent dispensatione, si sint certe vel saltem probabiliter justae. — Aliae vero sufficiunt ad dispensationem, sed ea indigent. Sufficiens nempe causa est dignitas petentis, aut superioris, ut benignum se ostendat; necnon utilitas communis vel privata, et similes. Vide Salirfant.,0. — In dispensationibus autem impedimentorum in matrimoniis, sufficit pro causa solutio pecuniae in subsidium Ecclesiae, ut est praxis. Salmant.11 cum communi.

Tribus autem modis dispensatio cessare potest: Γ. Per cessationem causae. 20. Per revocationem dispensantis. 3". Per renuntiationem dispensati.

196. - Et 1°. Per cessationem causae, si cessat causa motiva et totalis. — Secus autem, si cessat causa impulsiva, aut cessat motiva, sed non totaliter; nam si aliquid istius perduret, adhuc perdurat dispensatio; ut Busenbaum (supra, n. 186, v. Quaeres) cum Salmant.

At si dubium sit an totaliter cessaverit, standum est pro dispensatione, quae possidet. Salmant. Vide Lib. VI, n. 1132.

Quaestio vero est: an certo cessante totaliter causa, pereat dispensatio?

Prima sententia affirmat; quia valor dispensationis pendet a voluntate superioris, qui praesumitur nolle dispensare, nisi pro tempore quo causa duret. Ita Sanchez l3, Bonacina a>, et Dicastillus b>, Coninck, Hurtadus et Trullench apud Salmant?4. — Secunda sententia negat. Ratio quae obligatio legis jam ablata per dispen-

Tapia, toc. cit., qu. 20, art. 13, n. 2 ct «cqq. — ' Tr. 11. de Lcgib., cip. 5, n. 86 et 87. — · lxx?. cit., n. TA ct 74. — 11 Loc. cit.. n. 72. · Salmant., loc. cit., n. RH. — ' Loc. cit., n. 88. v. f. — " De Matr., lib. 8, disp. 30, n. 14. · Comrnk, de Matr.. disp. 33 n. 9> et 102. · Gafî. Hurtad., de Matr., di»p. 26, diff. 3, n. 13. Trull., de Sacram., lib. 7. cap. 10, dub. 6, n. 5 — M Tr. II. de Lcgib., cap. 5, n. 89.

lege humana pubhea non potest dispensare, nisi ille a quo lex aulhorilatcm habet, vel is cui ipse commiserit ».

c) Nempe: «In publicam utilitatem », ut Salmanlicnses et Tapia explicant.

196. - a) Bonacina hanc sententiam probabilem arbitratur, disp. 1, de Lcgtb.,qu. 2,

panel. ÎO, § 1, n. 5: sed oppositam, ut ipse S. Alphonsus, etiam probabilem, n. 9, reputat, praesertim in iis, in quibus Papa potest absque causa dispensare.

f.) Dicastillus, tr. 10. de Malr., disp. 8, dub. 5, n. 102, * plusculum » in hanc sententiam inclinatj et in praxi consulendam esse affirmat.

sationem non reddit, nisi rursus imponatur a legislatore. Ita Pontius ·, Suarez c>, Palaus *, Laymann et Salmant. 3 cum l'erez % Salas, Sà, Angelo Silvestro rfd>, Tapia % etc. Et probabilem vocant Sanchez, Dicastillus et Trullench. Et probatur ex reg. 73, de reg. jur., in 6°: *Factum legitime retractari non debet, licet castis postea eveniat, a quo non potuit inchoari*. Secus vero dicendum, si dispensatio non fuerit concessa absolute, sed sub conditione expressa vel tacita, si causa perduret.

Utraque sententia satis probabilis videtur.

Sed difficultas magis urget: *quando nam dispensatio censenda sit concessa absolute; et quando sub tacita illa condidone*: si causa duret? — Resp. quod si

causa judicatur perpetua, tunc dispensatio censetur data absolute, etsi postea per accidens causa cesset

Hinc dicunt Salmant.⁴ quod, si quis obtineat dispensationem ab officio vel abstinencia a carnibus pro infirmitate, quae existimatur perpetua; tunc, etiamsi valetudo superveniat, potest uti dispensatione. — Sed huic minime acquiesco; quia in iis casibus, puto dispensationem omnino censendam esse factam sub conditione. Consentio autem cum Salmant. 5, quod irregularis, qui obtinuit dispensationem ob paupertatem parentum, ob inopiam ministrorum vel ob honestatem morum,

bene possit illa uti, etsi casu postea cessent illae causae. — Secus autem, si causa judicatur tantum pro tempore duratura. Hinc, si quis obtinet dispensationem a jejunio, ob infirmitatem quae non judicatur perpetuo duratura; cessante causa, cessat dispensatio.

Quando vero dispensatio est absolute concessa, non cessat per unum actum: v. gr., obtinuisti dispensationem in voto castitatis ad contrahendum matrimonium; mortua conjuge, perdurat dispensatio: nisi fuerit concessa pro speciali casu, scilicet ad ducendam virginem a te defloratam. Et sic de similibus. Ita Salmant. 4 cum Bonacina, Laymann, Sanchez, Basilio et aliis supra citatis.

197. - 2°. Cessare potest dispensatio per *revocationem dispensantis*. — Et quidem, cessante causa, vel alia nova contraria superveniente, superior dispensationem revocare potest; immo tenetur, cessante totaliter causa motiva. Peccabit tamen (sed tantum leviter) revocans sine causa, licet revocatio valeat. — Bonacina et Salmant. 8 cum Tapia.

Etiam praelatus inferior, qui potest concedere dispensationem, sive jure ordinario, sive ex commissione legislatoris, potest ex justa causa dispensationem revocare; sine tamen causa, nulla erit revocatio. — Bonacina ·, Sanchez ,0, et Salmant. 11 cum Salas, Tapia *), etc.

Abwlute
conceita
non perit
uno actu.

Exceptio.

Quando re-
vocari pet-
iit aut de-
beat

inferior!.

* Dc Matr., Hb. 8. cap. 20. n. 4. — · Tr. 3, diip. 4. punct. 15, n. 7. — · Loc. cit., n. X). · Sa/af, dc Lcgib., diip. 20, sect. 6, n. 67. · Sd, v. Gratia, n. 6. · Sanch., de Matr., lib. 8, diip. 30, n. 13. · Dicascf., tr. 10, dc Matr., disp. 8, dub. 5, n. 102. · TThl., loc. cit., cap. 10. dub. 6, n. 5. — * Tr. 11, dc Lcgib., cap. 5, n. 1. — · Loc. cit., n. 92. — · Loc. cit., n. 94. · Bonae., diip. 1, dc Lcgib., qu. 2, punct. 10, § 3, n. L · Laytn., lib. 1, tr. 4. cap. 22,

n. 16, v. f. ¶ SancM., dc Matr., Hb. 8, diip. 31, n. 8 ct 13. · Basil. Pont., de Matr., Hb. 8. cap. 20. n. 10 et icqq — · Loc dt.. punct. 10, § 2. num. 2. — · Loc. at, num. 97. · Tapia, tom. 1, Hb. 4, qu. 22, art 3, num. 2 ct teqq. — · Loc. dt.. punct. 10, § 2, num. 2, 1. m. — * Dc Matr., Hb. 8, diip. 33. num. 12. — 11 Tr. 11, de Lcgib., cap. 5, num. 99. · Solas, dc Lcgib., diip. 30, icct. 18, num. 126, conc. 3.

c> Suarez, dc Lcgib., lib. 6, cap. 20, n. 15; ct lib. <V, cap. 30, n. 6 et seqq., negat profecto dispensationem ipsam cessare, cessante ejus causa; sed, lib. 6, cap. 20, n. 18, ita sententiam hanc explicat, ut eam coarctet ad dispensationem, quae statim tout simul conceditur, ct habet quasi indivisibilem effectum. Secus vero esse dicit de dispensatione in praeceptis, quae habent tractum successivum, ut sunt praecepta jejunii aut abstinentiae quadragesimalis. — Eodemque sensu explicat hanc sententiam Laymann, lib 1. tract. 4, capit. 22, num. 15 ct 16; Pcrez, dc Matr., disp. 45, sect. o, num. 6

ct 7; Tapia, toni. 1, lib. 4, qu. 22, art. 1, num. 6 ct 7.

Angelus, v *Dispensatio*, n. 14, loquitur de casu quo ille cui commissa erat dispensatio, moritur post dispensationem quidem concessam, sed antequam dispensatus ea usus fuerit. Quo casu negat Angelus cessare dispensationem. Ratio autem quam affert, cum casu nostro congruit, et est: · Quia dispensatio canonice semel facta, ex supervenienti facto non retractatur ». — Eademque notanda veniunt de Silvestro, n. *Dispensatio*, n. 11. qu. 6.

197. - » ' Tapia, loc. cit., n. 8, illicitam esse dicit revocationem, si sine causa facta

Quando Notandum hic, quod dispensatio quae absolute sit concessa, non cessat morte dispensantis, quicumque ille sit, sive superior sive inferior: cum dispensatio sit gratia, et gratia non spiret morte concedentis. Excipe, si superior dispensaverit, *donec ei placuerit, vel ad suum arbitrium*; tunc enim morte ejus spirat, si res adhuc sit integra: puta si confessarius nondum inceperit audire confessionem. — Si vero dispensatio concessa sit, *donec revocetur*; tunc non spirat morte concedentis: idem, si concessa sit *ad arbitrium Sedis Apostolicae vel episcopi*, tunc neque spirat morte Pontificis aut episcopi. — Vide Salmant

198. - 3λ Cessat dispensatio per *renuntiationem dispensati*; quod ipse bene facere potest, quando effectus dispensationis nondum sit secutus: nisi renuntiatio redundet in damnum alterius vel communitatis, in cuius favorem sit impensa dispensatio; vel nisi praelatus praecipiat subdito uti dispensatione concessa, ex justa causa. — Salmant. 1 cum Cajetano et Tapia.

Renuntio expressa vel uti.

Contumacia.

Potest igitur dispensatus renuntiare dispensationi expresse, et etiam tacite; et consummata renuntiatione, nequit illa amplius uti. Consummata autem intelligitur renuntiatio, quando a superiore renuntiatio acceptatur; alias dispensatio durat. — Salmant. 1 cum Suarez, Tapia, Bonacina, etc.

Quando autem intelligatur facta tacita renuntiatio dispensationis?

Alii dicunt, quando dispensatus per decennium illa non utitur, cum uti pos-

sit; ut ait Martinez. — Alii, ut Sanchez et Gordon a), quando dispensatus actum contrarium ponit; puta, si obtenta dispensatione ad contrahendum cum una, quaerat inde contrahere cum alia. — Sed per ista signa nullo modo censi factam renuntiationem, tenendum esse dicunt Salmant. 4 cum Suarez et Tapia. Hinc inquirunt, quod dispensatus ad contrahendum cum una, bene potest illa dispensatione uti, etiam postquam cum alia contraxerit quae mortua sit; vel, postquam emisit votum castitatis, voti dispensatione postea tantum obtenta. — Denique, qui habuit dispensationem jejunii, officii divini, potest illa uti, etsi officium et jejunium postea servaverit. Ita Salmant. B.

Hic libet addere aliqua de Cessatione legis; II de Interpretatione; III de Epikeja.

Γ. — De Cessatione legis.

199. — Nota, quod per legem generalem nunquam abrogatur lex particularis alicujus loci; nisi expresse dicatur: *Non obstante quacumque lege particulari*. — Salmant. 0 cum Sanchez, Palao, Bonacina, etc.

Sed hic notanda est quaestio illa magna inter doctores: *An cesset lex, cessante fine adaequato legis?* — Finis adaequatus est ille, qui est totalis finis legis: nam si lex plures fines habeat, finis adaequatus ex omnibus illis constituitur. — Hoc posito, certum est quod, cessante fine adaequato seu totali legis in communi, cessat lex: ut si vovisti non ingredi

CaM..{

• Loc. dt., n. 2 et 3. — • Loc. dt., n. 100. • Cajetan., in 2— 2—, qu. 104. ar. 5, ad 3, ver. Art. hoc dicitur. • Topia, tom. 1 lib. 4, qu. 22, art. 9, n. 2 et 3. — • Loc. dt., cap. 5, n. 101. • Suarez, de Legib., lib. 6, cap. 20, n. 8. • Capta, loc. dt., art. 6, n. 4; et an. 8, n. 4. — Ronac., di. p. 1. de Legib., qu. 2, punct. 10, § 2, n. 3 et 8, — Gregor. Mar-

tine», xn !. — 2—, qu. 97, art. 4, dub. 3, concl. 4, ver. Secundo potest — • Loc. dt., n. 102. • Suarez, loc. dt., cap. 20, n. 8 et 10. • Capta, loc. dt., art. 7, n. 4 et 5. — • Tr. IL de Legib., cap. 5, n. 103. — • Loc. dt., cap. 4, n. 14. • Sanchez, de Matr., lib. 2, dhp. 24, n. 6. • Palao, u. 3, diwp. 5, punct. 2, § 1, n. IL • Ronac., di. p. 1, de Legib., qu. 1, punct. ult., § 3, n. 40.

fuerit; de validitate vero non loquitur; immo remittit lectorem ad n. 4 et 5, ubi revocationem dispensationis, factam a superiore sine causa, illicitam quidem esse ait, sed validam In reliquis concordat, n. 7.

198. — a) Sand. cz., de Matr., lib. 8, disp. 32, n. 6, admittit quidem in hoc facto tacitam contineri renuntiationem; nihilominus priorem dispensationem perire negat, eo quod ea [renuntiatio] non fuerit a concedente ac-

ceptata». — Gordon pariter, lib. 2, qu. 13, n. 20, scribit: «Impetratio secundae dispensationis non est justa revocatio tacita, nec sufficiens signum renuntiationis, nisi forte secunda dispensatio repugnet priori... Quae- ret aliquis, an actus aliquis repugnans omnino dispensationi, sit sufficiens revocatio tacita illius, ut cum ille qui impetravit potestatem contrahendi cum consanguinea, actu contrahit cum alia; probabile est non sic revocari vo-

talem domum ob periculum fornicationis, cessante periculo, cessat votum. Ratio, quia lex cum sit inutilis, vim amittit obligandi. Ita D. Thomas ¹, et Salmant.¹ cum communi.

J^h vero tunc sit exspectanda declaratio legislatoris vel contraria consuetudo?

xonrcqoi-
ntur deck-
ratio.

— Affirmant aliqui; sed alii omnes negant cum Salmant. 8. Sufficit enim, ut mihi in particulari constet, vel saltem probabile sit (ut Salmant.⁴ cum Palao et Granado), cessasse in communi finem legis adaequatum $\alpha\lambda$

Quaestio urget: *an cesset lex, cessante fine adaequato in casu particulari?*

cemate
pmliân",
"“““““ex

Prima probabilior sententia negat, si tantum cessat *privative*, scilicet, si lex tunc redderetur inutilis. Nam si cessat *contrarie*, quando scilicet materia legis redderetur in illo casu nociva vel valde difficilis; tunc omnes asserunt legem non obligare. — Ratio dictae primae sententiae est, quia, licet cesset finis damni in casu particulari, non tamen cessat finis periculi in communi; ideo tunc non cessat finis adaequatus. Ita Salmant. 5 cum D. Thoma ¹ ac Soto, Suarez, Palao et communiori.

jsiiaaiiM

Altera vero sententia — quam tenent Cajetanus 7, Silvester ¹, Angelus ^o; item

1 1-2-., qu. 103, art. 4, ad 3, i. i. — Tr. 11, de Legib., cap. 4, n. 8. — Loc. cit., n. 4. — Loc. dt. Palam, loc dt., punct. 1, n. 8, cum tr. 1, disp. 2. punct. 6. Gra nodo, in 1-2-., contr. 7. tr. 3, diap. 15. acct. 3, n. 24. — Tr. 11, de Legib., cap. 4, n. 6 et 7. — 2-2-., qu. 154. ait. 2, corp. Sotm, de Juit. et Jure, lib. 1, qu. 6, art. 8, v. f., Quantio incident. - Suar., de Legib., lib. 6, cap. 7, n. 3 et *eqq. Palam, tr. 3, diap. 5, punct. L n. 10 et 11. — Opu*c. tom. 1, tr. 12, qu. 2. — V. Lex, qu. 8 et 9. vcn. Oc/uro. — V. Lex, n. 4, ca. 7. Valent., in 2 * 2-., dhp. 5, qu. 6, punct. 5, * 2. cat. X Tiraquel., tract.

Valentia, Tiraquellus, Hurtadus et Cardenas apud Croix 10; Granado, Henriquez, Castro ac Diana apud Salmant. ², qui dicunt, hanc sententiam non posse negari esse satis probabilem; sicut probabilem etiam vocat Viva 11 cum Panormitano ^o, Ledesma % Sà % — tenet quod, cessante fine adaequato, etiam privative in casu particulari, cesset obligatio legis. Quia, ut dicunt, in quocumque casu, cessante fine legis, lex etiam cessat; et sicut, cessante fine legis in communi pro uno tempore, cessat lex, licet non cesset pro alio: sic, cessante pro uno casu particulari, cessat lex pro illo, licet non cesset in communi. Sic ajunt evenire etiam in legibus naturalibus; correctio enim fraterna non obligat, ubi non speratur fructus. — Idem etiam tenent Abbas, Navarrus, Comitulus, etc. apud Tamburinium 11. Quia (ait Tamburinius), sicut cessante fine in universo, cessat lex universaliter; sic cessante fine in particulari, cessat lex in particulari, cum in utroque casu aequale reddatur inutilis, cessante fine legis. — Fornicatio semper est mala jure naturae, licet in aliquo casu cessaret periculum malae educationis prolis. Ratio, quia in fornicatione semper adest periculum magnae hallucinationis, immo in illa,

Cenante cauwi cenat effectui, part. I. n. 130. - Petr. Huvtd., in 2 * 2*, dhp. 74. »ect. 3. § 24 et 26. t f. - Carden., Crith, dhp. 62, n. 40. — * Lib. 1, n. 867. - Granado, in 1-2-., contr. 7. tr. 3. dhp. 15. sect. 2. n. 10. Henriq., lib. 11, cap. 17, n. 2. litt. o. Castro, de Lege poen., lib. I, cap. 5, docum. 3. — Tr. II, de Legib., cap. 4, n. 5. — Cors, theol. mor. de Legib., qn. 6. art. 5, n. 5. Abb. Panorm., in cap. Quoniam contra, de probation, n. 6. Aotur., de Judiciis, in rubr. n. 73 et seq. Comit., Reipon. moral., lib. 7. qu. 1, n. 10. — Decal., lib. 2. cap. I, § 7, n. ».

luisse, ut delegatus male sic uteretur potestate sua. Unde isti auctores minus recte citantur a Salmant. (ex quibus videtur desumpta allegatio), et potius adhaerent sententiae quam S. Alphonsus tenendam esse ait.

199. - a) Haec Salmanticensium aliorumque assertio de probabili cessatione finis, coartari debet (si cum S. Alphonso consentire velimus) ad probabilioritatem cenam vel ad probabilitatem unicam, quae scilicet sese teneat ex ea dumtaxat parte, qua judicatur finis adaequatus cessasse, deficiente quacumque gravi probabilitate in contrarium. Si enim ex utraque parte adsit gravis probabilitas, profecto dubia erit cessatio, proindeque lex

servanda erit, juxta dicta a S. Alphonso supra, n. 27, 29 et 68.

Diana, *part. I, tr. 10, res. 28*; et *part. 5, tr. 14, res. 96*, huic sententiae patrocinatur; sed *part. 7, tr. 10, res. 33*, etsi eam satis probabilem adhuc arbitretur; fatetur tamen oppositam probabilem esse, « et forsitan » probabilior.

•9 Barthol. Ledesma, *Suntmar., de Matrim., diff. 17*; et Sà, v. *Lex, n. 1*, et v. *Lutus, n. 1*, huic sententiae absolute patrocinantur; et deinde Viva ipse (non autem cum allegatis auctoribus) eam probabilem reputat. — Abbas Panormitanus, a Viva ex Diana adductus, rem plane significat in cap. *Quia in*

ultra periculum malae educationis, sunt alia damna, scilicet hebetatio mentis» subjectio rationis sensui, etc. Ideoque ibi nunquam cessare potest, nec in particulari quidem, finis adaequatus; vide Viva *. — Ac ideo non obstat auctoritas D. Thomae, in contrarium adducta a Salmant. Nam S. Doctor tantum loquitur ibi de fornicatione: quod certum est apud omnes.

Prior opinio magis placet auctori.

His tamen non obstantibus, *magis mihi arridet prior sententia*, eo quod, communiter loquendo, fere nunquam in particulari cessat omnino periculum hallucinationis. — Si vero aliquando casus accideret, quo aliquis omnino certus et securus esset abesse omne hallucinationis periculum; tunc non auderem secundam sententiam improbare. At huiusmodi casus rarissime poterit evenire.

Utrum autem probabile sit legi posse libros prohibitos, cessante periculo et scandalo?

Libri prohibui, ce-
unir ner-
culo illiciti.

Affirmant ob eandem rationem <0, Felinus, Albertinus, Mascardus, Decianus; et inclinat Laymann J. — Sed negandum cum Palao, qui citat Toletum, Suarez, Sanchez, etc., ac Tamburinio, qui dicit quod in hoc non cessat omnino periculum, vel non cessat omnino finis prohibitionis, nec etiam in particulari; cum finis prohibitionis sit, non solum ut vitetur damnum

conscientiarum ex lectione pravorum librorum, sed etiam ut servetur obedientia Ecclesiae in materia tam periculosa; et ne detur ansa haereticis vel malis scriptoribus perniciose typis demandare. Ideo bene inquit Tamburinius, nullo modo aperiendam esse januam impune legendi huiusmodi libros; etiamsi quis putet pro se abesse periculum.

II. — De Interpretatione legis.

200. — Interpretatio alia est authentica, alia usualis, alia doctrinalis. — *Authentica* fieri potest, vel ab ipso legislatore, vel a suo successore, aut a superiore. *Usualis* est illa, quae ita ab usu est recepta. *Doctrinalis* autem est declaratio quaedam mentis legislatoris, quae a quocumque doctore fieri potest.

Hic dubitatur: *an declarationes quae fiunt a Pontifice vel a principe, alicujus legis, indigeant promulgatione, ut obligent?*

In hoc distinguere oportet declarationes *pure tales*, ab aliis quae sunt *non pure tales*, sed potius sunt merae interpretationes. — Declarationes *pure tales* sunt, cum ab illis explicatur aliquis sensus, qui usque ab initio jam erat clare imbibitus in lege. Ex. gr., si dubium sit, an sub verbo *fili* intelligatur solus legi-

fodint
pure Uin

* In propo. 1. § Innoc. XI. n. 9 et »cqq. . S. Thom., 2. 2^a, qu. 151, art. 2, corp. . Salmant., loc. cit., cap. 4,

n. 6, i. f. — . Lib. 2, tr. I, atp. 15, n. 6. . Tambur., Decal. lib. 2, cap. I, § 7, n. 41. — Tambur., loc. cit.

insulis, de regular., tn. 3, scribens: «Quaelibet dispositio debet ampliari et restringi ad limites rationis expressae, etiamsi verba non patiantur» Sed magis expresse tenet in loco infra citando ex Tamburinio.

Auctores pro huius quaesiti solutione allegati, de haereticorum dumtaxat libris disputant (quod S. Alphonsus» et recte quidem, ad quoscumque prohibitos libros extendit, cum sit eadem ratio de omnibus). Audiatur Palao, *tr. 4, disp. 2, punct. 10, § 2, n. 8*, a quo S. Alphonsus auctores mutuatus est: «An excuseris ab hoc peccato, inquit, si ad confutandos errores sine periculo perversionis illos retineas? Affirmare videntur aliqui, quatenus dicunt ex hac retentione non reddi haeresis suspectum, retinentem supradictos libros: sic Felin., *in cap. Si quis episcopus, in fine, versic.*: Pro quo infertur de haereticis. Albert., *Tractat. de agnoscendis assert. cathol. qu. 28, n. 4 et 5*. Decian., *in Tra-*

ctat. criminal., lib. 5, cap. 35, n. 21, versic. Limita primo, nisi confutandi gratia, *de ap. 46, n. 26 et 27*. Mascard.» *de Probat., torn. 2, conc. 862, n. 14*. Ratio esse potest, quia haec retentio non favet haeresi, sed potius destruit». Haec Palao, et re quidem vera sic tenent allegati auctores. Sed Albertinus, *loc. cit. et n. 7*, etiam disertis verbis docet licitum esse haereticorum libros legere ad enectum eos confutandi ac de errore convincendi. — At pergit Palao, *n. 9*, affirmans: «Quocumque fine libros haeretici retineas, absque licentia illius qui illam dare potest, te incurere censuram et suspicionem haeresis», ratione scilicet periculi; et quamvis nullum in retinente adesset periculum, «sufficit generaliter adesse venenum conservari, quod perire Ecclesia sua prohibitione intendit». Pro qua sententia Palao adducit Toletum, *lib. 1, cap. 19, n. 9*; Suarez, *de Eide, disp. 20, sect. 2, n. 21*; Sanchez, *Decal. lib. 2, cap. 10, n. 53*.

timus aut etiam spurius, et legislator declarat intelligi etiam spurium; tunc verum fit, quod sensus in lege erat clare imbibitus. — Interpretatio autem, sive declaratio *non pure talis*, est illa, cujus sensus non est dare imbibitus in lege, sed circa ipsum variae sunt opiniones, et tantum deducitur ex argumentis; v. gr., quod sub nomine *patris* intelligatur etiam avus, aut quod sub nomine *mortis* intelligatur etiam mors civilis, prout est carcer perpetuus aut simile, recurrendo ad quamdam impropriam significationem.

His positis, dicimus cum Suarez a) Castropalao Vasquez Salas, Salmant., Holzmann, Lacroix Suppl. Sporer O, etc., quod declaratio sensus *clare* imbibiti in lege *uott requirit promulgationem*, sed statim obligat eos omnes, qui illum novērunt: cum talis declaratio non sit nova lex' ~ Interpretatio vero alicujus sensus, non clare, sed tantum *obscure*, sive im-

proprie imbibiti in lege, quae est declaratio *non pure talis* (ut diximus), haec, quia habetur tamquam nova lex, ut obliget, *necessario promulgationem requirit*, sicut omnes aliae leges; juxta dicta n. 95 et 96.

Hinc infertur cum Suarez et Castropalao (qui citat pro se Bonacina, Salas et Lorea *), quod declaratio, quae fit a legislatore, alicujus sensus clare in lege imbibiti (juxta exemplum adductum *fili*i legitimi et spurii), non requirit promulgationem ut obliget. — Contra vero declaratio sensus obscure imbibiti (juxta exemplum avi sub nomine *patris*, vel mortis civilis sub nomine *mortis*), indiget quidem promulgatione; tunc enim ipsa novam constituit obligationem, quae per se non erat prius clare in lege imbibita.

Et idem dicunt Suarez l et Castropalaus l de illis declarationibus quae fiunt

itera «tut
*e""xr""o.

Sala», de Legib., disp. 21, »cct. 12, n. 25, enroll. 5. - *Salutant.*, tract. 11, capit. 3. num. 30, i. m. - *Holam.*, de Legib., num. 513. *Bouck.*, disp. 1, de Legib., qu. 1,

punct. B, num. 4, v. *Seentuta para.* - *Sala**, loc. cit. — l De Legib., lib. 6, cap. 3, n. X — Tr. 3, diip. 5, punct. X § 1, n. 2.

200. - A) Suarez, de Legib., lib. 6, cap. 1, n. 3, scribit: «Frequenter contingere, ut haec interpretatio non sit nuda declaratio sensus prioris legis, sed mutatio etiam aliqua, vel addendo vel minuendo». Et concludit in universum: «Ut ergo authentica sit interpretatio, oportet ut habeat omnes legis humanae condiciones; atque adeo, ut sit justa, procedens a legitima potestate, sufficienter promulgata».

b) Castropalaus, tr. 3, disp. 5, punct. 3, § 1, n. 5, affert auctores qui negant declarationes S. C. C. vim legis habere, nisi publicatae sint, et qui distinguunt declarationem pure talem a declaratione non pure tali. Ipse vero n. 6, concludit in universum: «Verum probabilius et securius censeo has declarationes (Sacrae Congr.) vim legis habere et astringere in judicio et extra, cum authentice de illis constat per breve Pontificis, vel per monitorium Auditoris Camerae, vel per epistolam alicujus cardinalis, suo sigillo munitam, vel per transumptum authenticum ex registre Congregationis parte citata; quia hujusmodi publicatio videtur satis in harum legum declaratione ex usu et consuetudine».

c) Vasquez, in l"" 2ni', disp. 177, cap. S, n. 73, in universum videtur negare vim legis declarationibus cardinalium; loquens enim de stylo curiae, scribit: «Si agamus de stylo interpretandi leges aliquas vel difficultates, quae quotidie in judicio occurrunt, tametsi

judicibus liberum sit suo judicio probabili decernere, quid sit rationi magis consentaneum, et hoc modo leges interpretari; tamen solo suo judicio et consensu non possunt inducere legem, nisi a principe aut republica decreta eorum fuerint approbata. Et ita decisiones Rotae, licet magna cum reverentia a judicibus recipiantur, Limen non sunt sicut leges omnino servandae». Et n. 75, addit: «Approbationem styli et decisionum quae fiunt a judicibus... oportere expresse approbari, ut censeantur approbatae et vim legis habere».

Croix, lib. 1, n. 581; et Supplem. Sporer, Suppi. dcal., cap. 1, n. 177, distinctionem allatam plane insinuant: «Declarationes legum, ita Croix, non indigent promulgatione, quia leges ejusmodi sunt promulgatae, et tantum aperitur sensus qui ab initio inerat tali legi». — Eodem modo et fere iisdem verbis loquitur Suppi. Sporer.

«Lorca, in t"" 2*r, de Legib., disp. 1S, dub. append, a Palao allegatus, ut notatum est supra, nota b, loquitur de rescriptis principum, quae sunt «speciales sententiae, quas in causis pronuntiant, vel responsa, quibus de dubio consulti, jura interpretantur, vel alia decreta ad aliquos specialiter directa et non omni populo insinuata». Et ista quidem vim legis habere ait; sed «necessariam esse alisque dubio aliquam promulgationem horum decretorum».

Dnbuuo
wo rare U.
i».

Porcuh»

un» pttol
■dc«Sî?

non ab eodem legislatore, sed ab ejus successore aut superiore; quia legislatoris mens nequit his esse ita cognita, ut erat ipsi legislatori. Unde tunc, ut declaratur sensus (quamvis imbibitus in lege) alicujus obligationis, semper opus est recurrere ad argumenta et interpretationes, quae novam legem jam constituunt, reddendo certum quod erat dubium. Et ideo promulgatio requiritur; alias declaratio nunquam *authentica*, sed tantum doctrinalis reputabitur.

Docthiu-
lii quando
legitima.

Interpretatio autem *doctrinalis*, quae est declaratio simplex mentis legislatoris, a quocumque doctore fieri potest; modo fiat juxta regulas et sensum a sapientibus magis receptum. Cum enim saepe dubia occurrant, nec de facili semper obtineri possint resolutiones a legislatore; necesse fuit ut viris peritis haec facultas interpretandi praeberetur, ut eruitur ex cap. 2, *de privil.*, in 6°.

An vero possit fieri interpretatio legis, si in ea omnis interpretatio prohibetur?

impre-
“oiubitur

Negant Salmant. f) cum Reginaldo/ Henriquez f), etc. — Sed affirmant Palaus',

1 Tr 3. 4i«p.5,puncx.3,}2, n.6, — ' De Legib., diip.21, .ect. 2, n. 2, L f. — ' Set*. 4. decret, de edit, et utn t&cor. libror. — . Part. 1, hb. g» cap. 2. qu. 3. — . In I— part., qu. 1, art. 10. dub. 6. — . In Trid., test. 4, decret, cit, n. 2. — 1 Loc. dt. — . Loc. cit.. n. 7. — . In Trid., %e%*. 25, de

S<ilas ., Sà Tunc enim dicunt excludi tantum interpretationes frivolas, non autem prudentes. Idque colligunt ex Tridentino . ubi prohibetur fieri interpretatio S. Scripturae contra sensum quem tenet Ecclesia. Quare ajunt, quod si quis praeter consensum Patrum, non tamen illi contrarium, Scripturam interpretetur, huic tali prohibitioni non adversatur, ut dicunt Azor 4, Baflez5, Barbosa. et Palausl.Qui tamen advertit8, aliquando prohiberi etiam interpretationem doctrinalem, non vero quamcumque, sed quae *typis* mandatur, et ex professo fit. Nam haec tantum videtur vetita a Pio IV in bulla confirmatoria Tridentini, ubi prohibetur ne quis commentarios in praefatum concilium edere audeat; quod verbum *edere*, ex consuetudine sumitur pro interpretatione typis mandata, ut dicunt Barbosa fl, et idem Palaus cum Sà <4 Rodriguez, Salas et Reginaldo. Imo ajunt Bonacina 10, et Palaus ll cum Suarez h> et Salas, nec prohiberi quamlibet interpretationem typis excusam; sed eam tantum quae *ex professo* desumitur, non vero si unum vel alterum Tridentini decretum incidenter interpreteris.

Aüqwa
doctnsM
typit tin
UL

Reform., cap. 2, n. 5. . Palaus, loc. cit., n. 7. . Rodri^., Quxettion. regul.. tom. I, qu. II, Art. 3. Salas, de Legib.. diip. 21, sect. 11, v. . obstat si dictando. . Rc^in., lib. 20, n. 53. — n Ditp. 1, qu. I, punct. 8, n. 3, i. f. — “ Loc. du. n. 7, t. f. - Salas, loc. ciU, tect. 11, v. Ad secundum

f) Salmanticenses, si in ipsamet lege interpretatio prohibeatur, non negant quamcumque interpretationem fu ri posse; sed eam Unum, quae «ex professo» legi adhibeatur. Et hoc quidem exemplo Tridentini concilii, cujus interpretatio vetatur, confirmant. «Ubi nullus negabit, inquiunt *tr II, de Legib., cap. 4, u. 23*, per hanc prohibitionem tolli omnem concilii interpretationem, non obiter et incidenter, sed ex professo susceptam, maxime si typis mandetur; quia consuetudine introductum est talem prohibitionem solum intelligi de commentariis, scholiis aut glossis praelo excusis, non de illis quae orctcnus vel manuscripts traduntur. Ut doceU. Henriquez, *lib. 7, cap. 29, n. 4*. Regin.,//& 20, n.53. Et re quidem vera R« ginaldus, *loc. cit.*, de solo Tridentino decreto loquitur, et negat in ea prohibitionem . esse sermonem de interpretationibus quae in scholis liunt docendo, prout ostendit usus fundatus in necessitate:siquidem sine tali interpretatione doctrina theologica vix tradi potest . — Henriquez autem * Li-

cet, inquit, viris in theologia aut jure canonico peritis... explicare dubium sensum bullae aut privilegii apostolici, juxta planiorem verborum contextum; quamvis in eodem privilegio prohiberetur fieri interpretatio.... Sic sensus dubius concilii Tridentini a Papa petendus esset vel a Congregatione cardinalium deputatorum; et tamen ipsum interpretantur in tribunalibus judices, et in academiis lectores, pro causae utilitate ».

Sh. v. *Interpretatio, n. 5*, negat velari legis interpretationem, quae fiat a doctoribus vel tribunalibus «secundum doctrinam communem ».

h> Suarez, *de Censuris, disp. 23, sect. 7, n. 12*, dicit concilii prohibitionem intelligendam esse «de propriis commentariis, glossis aut scholiis super ipsum concilii decretum; non est (tamen) prohibitum illud interpretari, ut constat ex usu et ex necessitate vix enim posset alia ratione tradi theologica doctrina, ac denique ex verbis ipsiusmel Pontificis, quae in rigore non aliud exigunt».

R«ni« Regulae in interpretandis legibus sunt videlicet: I. Ut attendatur *tuens* sive finis intrinsecus legislatoris: hinc, si constat de mente legislatoris, huic magis standum est quam verbis legis. — 2^a. Attendenda est *ratio legis*. — 3°. In dubio mentis legislatoris, verba legis accipienda sunt secundum *proprium sensum*, semper ac non sequatur aliquod absurdum. Sensus autem proprius potest esse naturalis, et hic accipiendus est in poenalibus; potest esse etiam civilis, et hic etiam accipi potest in favorabilibus. — 4^a. Ut in dubio fiat interpretatio *pro valore actus*. — 5^a. Quod lex in *favorabilibus* ampliatur, restringatur in *odiosis*. Quando vero leges sint favorabiles, quando odiosae, primum motivum legis attendendum est. — Vide Salmant. '.

Quaeritur hic: *an lex extendi debeat de casu ad casum, ob identitatem rationis?* — Si non currit eadem, sed tantum *similis* ratio, communiter docent doctores non esse faciendam extensionem, nisi casus exprimatur in lege tantum causa exempli; puta si lex imponat poenam contra furantes centum aureos, certe comprehendit etiam furantes rem ejusdem valens.

Dubium fit: *an fieri debeat extensio, quando occurrit pro alio casu non tantum similis, sed eadem adaequata ratio?*

Prima sententia affirmat, ex illo trito dicto: *Ubi eadem est ratio, ibi eadem currit legis dispositio*. Et hanc tenent Laymann 0, Roncaglia 8, et Salmant. P cum Suarez 1), Granado i) Tapia i) et communi, ut asserunt. Ratio, quia mens legislatoris colligitur ex legis ratione, quae

ideo dicitur anima legis; unde censetur legislator bene comprehendere voluisse omnes casus, ubi eadem adaequata ratio legis reperitur. — *Secunda* vero sententia, quam tenent Palaus *, Bonacina⁴ et Mazzotta negat fieri extensionem de casu ad casum ob eandem rationem, etiam in casibus favorabilibus, et tanto minus in odiosis et correctoriis. Ratio, quia ratio legis non est lex; et ideo, quamvis militet pro alio casu, illum non comprehendit. Potuit enim legislator unum casum velle comprehendere, et non alium: vel quia non expedit omnia praecipere aut vetare, vel quia potest adesse aliqua superior ratio nobis ignota, movens principem, ut in uno casu, non in alio disponat.

Hae tamen sententiae facile conciliantur. — Nam, licet fautores *primae* sententiae (a qua non recedendum, cum sit communis, ut idem Palaus fatetur) doceant extendi legem de casu ad casum, quando eadem currit adaequata ratio; tamen addunt tunc currere eandem adaequatam rationem, quando, nisi lex extenderetur, legislator argui posset de injustitia vel imprudentia. Tunc enim casus non expressus potius dici debet comprehensus in lege, quam lex extendi ad illum. Ita Suarez ', Roncaglia⁸ et Laymann '. — Et in hoc conveniunt etiam *auctores secundae* sententiae, ut Bonacina ¹⁰, Palaus¹¹ et Mazzotta

Id autem evenire dicunt I. In *correlativis*, prout in viro et uxore; tunc enim quod est sancitum de uno, censetur etiam de alio, si pro utroque eadem ratio procedat. Sicut enim sponsa potest resilire a sponsaliis, si sponsus sine ejus licentia

Juxta alios non extendit

Cocalian-tur optalonne*

Bxtradi.

¹ Tr. 11, de Legib., cap. 4, a n. 24 ad Sl. — ² Exi. Illud 32, (f. Ad legem Aquiliam; et ex cap. In Ur corporalia 2, de trantlat. epiacopt. — ³ Tr. 3, de Legib., qu. 4, cap. 2, quaer. 4, resp. 2. — ⁴ Tr. 3, disp. 5, punct. 3, § 4, n. 2. — ⁵ Disp. 1, de Legib., qu. 1, punct. 8, n. 26. — ⁶ Tr. 1. disp. 2, qu. 1, cap. 8. quacr. 5. — ⁷ Palaus, tr. 8. disp. 5,

punct. 3, § 4, num. 2 ct 8 — ⁸ De Legib., Hb 6, capit. 3. num. 9 ct 16. — ⁹ Tract. 3, de Legib., qu. 4, capit. 2, quaer. 4. reap. 2. — ¹⁰ Lib. 1, tr. 4, cap. 18. n. 9, v. L, v. Carterum. — ¹¹ Diap. 1. de Legib., qu. 1, punct. 8, n. 26, v. Ad secundam. — M Loc. dt. n. 8. — ¹² Tr. 1, diap. 2. qu. 1, cap. 3, quaer. 5, verx. Excipe.

t) Laymann, lib. 1, tr. 4, cap. 18, n. 9, hanc sententiam tenet de lege favorabili vel saltem non odiosa; in lege vero poenali, correctoria, exorbitante, odiosa, negat interpretationem ultra verborum proprietatem, ob rationis identitatem, fieri debere, nisi necessitas cogat, ut quia alioquin iniquitas, jurium contradictio, aliudve absurdum secuturum est.

J) Salmanticenses, tr. II, de Legib., cap. 4, n. 34, de sola lege praeceptiva hoc affirmant; in quo Tapia, tom. 1, lib. 4, qu. 17, art. 4, § 6 cum Salmant consentit — Suarez vero, de Legib., lib. 6, cap. 3, § 16; et cap. 4, § 2; et Granado, in Iam 2a, controvers. 7, tr. 3, disp. 14, n. 6, sententiam hanc tenent, non solum de praeceptiva, sed etiam de poenali et odiosa lege.

absitl; sic etiam sponsus. Item, si uxor potest communicare cum viro excommu-
nicato*; ita etiam vir. — 2“. In *aequipara-
tis*, ut sunt electio, praesentatio, provisio ad
beneficium. — 3“. In *connexis*, ut sunt dia-
conus et subdiaconus. — 4’. In *contentis*,
ut sunt vicarius episcopi et vicarius ca-
pitularis sede vacante; filia et neptis. —
In his conveniunt omnes, etiamsi lex sit
poenalis aut correctoria.

Odia rt- Regulam autem juris *: *Odia restringi,
et favores convenit ampliari*, recte dicunt
cedat. Suarez*-], et Bonacinacum Menochio*),
procedere, quando dispositio legis exten-
ditur ex interpretatione *cougruitatis*, ut
ajunt; non autem, quando extendi debet
ex interpretatione *necessitatis*, quae dici-
tur potius adaequata interpretatio legis,
quam extensio.

Frequen-
tia* exten-
ditur Jkl mi-
nui (re-
quest.

Advertunt autem 1*. Sanchez4 et Maz-
zotta quod si lex decernat aliquid causa
frequentioris usus, ipsa etiam comprehen-
dit casum minus frequentem. Et ideo lex
S. Pii V, permittens monialibus egressum
propter incendium, et lepram, aut epide-
miam, extenditur etiam ad ruinam do-
mus, inundationem et invasionem hostium;
ut communiter doctores docere ait Maz-
zotta *. — Advertunt 2". Laymann ’ et Pa-
laus’, quod iudices, ex similitudine ra-
tionis, tenentur legem ad alios casus exten-
dere; quia ipsi, quantum fieri potest, legi-
bus debent conformari . Cum in aliqua

causa, sententia earum (nempe legum, ut
supra exprimitur) manifesta est; is qui
jurisdictioni praeest, ad similia procedere
debet.

III. - *Dc Epincja legis.*

201. - Epikeja, seu epikia, est exceptio
casus ob circumstantias, ex quibus certo
vel saltem probabiliter judicatur, legisla-
torem noluisse illum casum sub lege com-
prehendi. — Salmant.10 cum Palao et Mar-
tinez.

Eptbji
quid.

Haec epikeja non solum locum habet
in legibus humanis, sed etiam in *natura-
libus*, ubi actio possit ex circumstantiis a
malitia denudari. — Salmant. H.

ruttn_

Ut tamen detur locus epikejae, non
solum debet lex cessare in casu particu-
lari negative, quia nimirum deficiet tunc
finis legis; sed debet cessare *contrarie*,
nempe, quod lex reddatur damnosa vel
nimis onerosa: quare potest negari ensis
depositus domino, si ille sit abusurus. Ita
Salmant.cum S. Thoma.—Sufficit autem,
si aliter lex redderetur *nimis dura*. Sal-
mant. 13 cum Arauxo a), Gordon, etc. Hinc
excusatur ab auditione sacri, qui timet
notabilem jacturam bonorum. Et etiam
excusatur ab observatione festi, qui ali-
ter amittere cogitur magnum lucrum;
ut Suarez et Palaus apud Salmant. “.
— Et super hoc vide dicenda. *Lib. III,*
n. 301.

Lait*
cesartn»
trarit,

vcl ew &
mil dm

* Ex otp. *Df iUU 5*, de «ponvalib. — Ex can. *Quo-
niam multet 103*, caua. 11. qu. 3. — Reg. 15. de reg. jur.,
in *hr.* — * *Dc Mau.. lib. 3, diip. 30. n. 3.* — Tr. 1, diip, 2,
qu. 1. cap 3, quxer. 5, v. *Qnarto.* — Loc. di. — * *Lib. L*
tr. 4, cap. 18, n. li. — Tr. 3, diip. 5, punct. 3, § 4, n. 14.
— Juxta *L Non powt 12*, ff. de Legib. — » Tr. 11,
de Legib., cap. 4. n. 41. - *Patau*», loc. dt., punct. 3, § 2,

n. 4. - Grrg. *Martin***, in 1.* 2., qu. 96, art. 6, dub. 3.
v. SrcMH<fo *notandum.* — ” Tr. 11. de Legib., cap. 4, n. 42
et 43. — 11 Loc. cit., num 44. - S. *Thorn.*, 2. 2., qu. 120.
art. t. — “ Loc. cit., nom. 45. - *Gordan*, Hb. 2, qu. 12,
num. 10. *Suar.*, de Legib., lib. 6. cap. 7, nam. 14. *Pa-
lant*, toc. du, % 2, num. 3. — u Tr. 11, de Legib., cap. 4,
num. 45, i. f.

Suarez, *de Legib., lib. 6, cap. 4, n 3*,
sic utique interpretatur in universum «gene-
rales illas regulas de non ampliandis legi-
bus poenalibus ». — Et ita etiam Bonacina,
disp. 1, qu. 1, punct. 3, si. 27, interpretatur
regulam 49, quae sic sonat . In poenis beni-
gnior est interpretatio facienda . — Meno-
chius vero, quem Bonacina pro se adducit,

haec dumtaxat, *de Praesumpt., lib. 4, praes. 89,*
n. 37, scribit: «Imo et in exorbitantibus per-
missa est extensio ex identitate rationis».
201. - «) Arauxo, in l“<" 2a', *qu. 97, disp. 3,*
sect. 7, dijJ. 3, a Salmant. utique hic allegatur,
sed *n. 42*, non aliud habet quam : locuin dari
epikejae, quando lex nociva esset bono com-
muni vel privato.

APPENDIX I. (Hermann Busenbaum).

DE DISPENSATIONIBUS S. POENITENTIARIAE

	<p>202. - < Quia ex officio S. Poenitentia- « riae multae dispensationes (et gratis qui- « dem) impetrari possunt, saltem pro foro « conscientiae; operae pretium censui, « quaedam circa hujus rei praxim poeni- « tentibus et confessariis utilia hic subne- « ctere.</p> <p>« Et quidem tria potissimum circa hanc « rem requiri possunt: Γ. Circa <i>materiam</i> « et <i>causas</i>; in quibus nimirum casibus, « dispensationes istae concedi soleant. — « 11°. Circa <i>formam litterarum Poenitentia-</i> « <i>riae</i>, quibus dispensatio confessario com- « mittitur; quarum verba nonnulla, quae « difficultatem pariunt, explicanda sunt. — « 111°. Circa ipsam <i>executionem dispensa-</i> « <i>Horn's</i>; quae nimirum in ea observanda « sint. — De quibus, ex Bonacina, Diana *, « et Marci Pauli Leonis volumine integro « ea de re edito ».</p>	<p>« fuerit actum et conclusum, praesertim « bona fide; sive etiam, quando contracto « superveniunt.</p> <p>« Circa quae <i>notandum</i> Γ. Impedimenta « <i>occulta</i> dici, quae vel nulli nota sunt, « vel, licet uni alterive innotuerint, ad fo- « rum tamen contentiosum non sunt de- « ducta ». (Vide <i>Lib. VI, n. 1111</i>]. — « 2? Etsi aliqua impedimenta, v. gr. co- « gnationis spiritualis, natura sua sint pu- « blica, cum contrahantur in facie Eccle- « siae; fieri tamen potest per accidens ut « sint occulta, v. gr. Γ. Ob diuturnitatem « temporis, ex quo sunt contracta. 2°. Ob « distantiam loci a loco contractae co- « gnationis. 3\ Per mortem eorum qui fue- « runt conscii. 4/ Per ignorantiam hujus « contractionis.</p> <p>« <i>Tertia</i>, in <i>variis censuris</i>, ut excom- « municationibus, suspensionibus (item ir- « regularitatibus), praesertim occultis; ad « absolvendum ab iis, dispensandum, re- « habilitandum, etc. — Item, ad condo- « nandam obligationem restitutionis ob « horas neglectas; ad commutandum onus « recitationis horarum; eligendum confes- « sarium, etiam pro reservatis; transeun- « dum ad aliam religionem sive ordinem « (pro utroque foro), etiam post apostasia- « miam a suo ».</p>
Materia:	<p>203. - « Resp. 1°. <i>In triplici materia</i> « (pro cuius diversitate, diversa quoque « est forma) dispensationes, sive gratiae « istae concedi solent.</p>	
vela.	<p>« <i>Prima</i> est in <i>votis</i>; v. gr., ut votum « religionis, ob inopiam parentum vel fra- « trum similive ex causa, liceat differre; « — ut quis a voto simplici castitatis vel « etiam religionis (postquam matrimonium « contraxit) absolvatur, ad manendum in « matrimonio debitumque licite petendum; « — ut a voto religionis (ob debilitatem « virium, per quas ejus onera ferre non « possit, aut ob metum incontinentiae, aut « dotis defectum) absolvatur, in ordine ad « contrahendum matrimonium.</p>	
'aprdimen- u «mlla,	<p>• <i>Secunda</i>, <i>impedimentis occultis ma-</i> « <i>trimonii</i>: sive ea sint impeditentia tantum, « sive etiam dirimentia; sive matrimonium « cum iis publice contractum sit, sive con- « trahendum, dummodo de eo privatim</p>	<p>« 1°. <i>Si est ita</i>; vel: <i>quatenus si ita est</i>. « — Quorum sensus est; si preces veritate « nitantur, praesertim tempore datarum « Litterarum Apostolicarum. — Requiri- « tur autem veritas rerum narratarum, « principaliter quoad essentialia facti, v. « gr. affinitatem esse contractam, incestum</p>
	<p><i>Bomoc.</i>, di«p. I. d. Le«ib., qu. 2, punct. 2. — » Part 4, tr. 4, rewl. 71; ct part. 8, tr. X root KU ad 111. · Mare.</p>	<p><i>fawr</i>, Praxia ad littera* Major. Poeoitentiar. et off. S. Poenitentiariae.</p>

« commissum, et actum sive tractatum
« esse de matrimonio (intelligit perfecte,
« ita ut in id utrinque consenserint), et
« periculum revelationis ac scandalum
« imminere. — Secundario autem requi-
« ritur quoad *accidental*ia, v. gr. bona fide
« actum esse, et similia, quae tantum sunt
« impulsiva, et sine quibus nihilominus
« conceduntur tales dispensationes. Unde,
« etsi in iis, vel in aliis parvi momenti
« sit erratum in petitione, gratia nihilo-
« minus est valida. — Vide Marcum Leo-
« nem! ». [Vide hic Bullam Benedicti XIV,
« *Ub. VI, n. 1131*].
« 2e. *Si periculum immineat revelatio-*
« *nis*. Ad hoc enim ut subsistat dispen-
« satio, requiri ut sit periculum ne reve-
« hetur impedimentum (intelligit, quando
« id in formula exprimitur), si non subse-
« quatur matrimonium, docet Marcus Leo*.
« — Periculum autem hoc non importare
« necessariam detectionem, sed tantum
« probabilem et moralem credulitatem,
« futurum, ut, si resiliatur a matrimonio
« contrahendo, et hujus causae assignari
« non possint, ex vehementi suspicione et
« curiosa inquisitione detegatur³.
« T. *Et scandalum*. — Quo nomine, in-
« telligitur gravis infamia; ex qua deinde
« sequantur contentiones, minae, pugnae,
« etc. — Leo⁴.
« 4'. *Ut dicta muliere de nullitate prio-*
« *ris consensus certiorata, etc.* — Clausula
« haec est substantialis, ut nimirum, si
« dispensandum sit in impedimento diri-
« mente, cum quo matrimonium contra-
« ctum fuit in facie Ecclesiae, conjux igno-
« rans illud impedimentum, fiat certa de
« nullitate prioris sui consensus, et novum
« validumque libere praestet (ita tamen,
« ut in cognitionem occulti impedimenti
« non veniat). Leo fit, Diana e. — Sufficit
« autem ut istum consensum praestent
« inter se secreto, nemine praesente, per
« verba vel signa sufficientia, v. gr. co-
« pulam maritali affectu Neque debet exe-

« cutor dispensationis eos coram se et te-
« stibus iterum copulare. Leo τ ». [Vide
« dicenda *Ub. VI, de Matrim., n. 1135*].
« 5\ *Postquam dicto sacerdoti, si non-*
« *dum satisfecerit*. — Verba haec solent
« esse in facultate absolvendi ab excom-
« municatione, v. gr. ob percussionem cle-
« rici. Et important conditionem prius
« satisfaciendi parti laesae, quam possit
« absolvi; hoc est, compensandi injuriam,
« expensas et omnia damna quae ob per-
« cussionem illam incurrit, quorum ae-
« stimatio committitur executori dispen-
« sationis. Neque ab ejus obligatione li-
« beratur percussor, per hoc quod percus-
« sus injuriam remiserit. Vide Leonem 8.
« — Si autem non possit in praesenti sa-
« tisfacere, sufficit, si juratus promittat se
« facturum, cum primum poterit ».
205. - « Resp. III. Circa praxim, sive
« *executionem* hujus dispensationis, haec
« facienda:
« Γ. Litterae Sacrae Poenitentiariae
« diriguntur ad oratorem, hoc est ad ipsum
« qui dispensationem (per se vel alium)
« petiit; qui non debet eas resignare, sed
« eligere confessarium talem, quali inscri-
« buntur, qui eas sibi ab oratore traditas
« resignet, legat, et deinde cum eo secun-
« dum commissionem dispenset. Licet vero
« quocumque casu ab alio aperiantur, non
« ideo carent effectu. — Salas, Diana '
« 2°. In confessario hoc requiritur: Γ. Ut
« sit approbatus ab Ordinario territorii,
« in quo dispensaturus est. — 2'. Ut sit
« magister, sive doctor in theologia vel
« jure canonico; promotus in academia;
« vel religiosus habens privilegium: quale
« concessit Gregorius XIII anno 1582 con-
« fessariis Societatis Jesu, quos Generalis,
« vel alius superior de ejus licentia, ad
« id designarit. — 3°. Ut specialiter ad
« hoc sit electus ab oratore, hoc est, ab
« eo cum quo dispensandum est: qui ta-
« men semel electum, nisi deprehendat
« ignorantem, mutare non potest. Leo 10,

• Part. 2. de Form, dñpenwt. Matrim . in 1º de con-
trahendo, clam. *Quatenus fi ita ra//et* part. 3. de Form,
absolv. et diepeni. pro lateo qui presbyterum percutit.
etc., clau-. *Quatenus* — • Part 2. ibid., clam, *Percu-
lum* — • Loc. dt., V. *Nota illud* et clau-. *Et scandalu-
rum*, L f. — • Loc. dt.. cUua. *Et scandalorum*; et Absolut.
ab inceptu. clau-. *Scandala inde*. — • Loc. cit., in 1º de
contracto, cUi-. 17*dicta ninlirr*; et clau*r Std rta caate*. —

• Part. 8, tr. 3, rraol 110. — ' Part. 2, de Form, diepens.
Matrim.. in 1º de contracto, v. *Sufficit* — • Part. 3,
Form, absolv., pro Uico qui clericum percutait, m per-
cupio nt occulta, clau-. *Postquam dicto sacerdoti*; et
cUq«. *Arbitrio tuo*. • Salas, de Legib , diep. 20, wect. 10,
n. 97. — • Part. 8, tr. 3, rraol. 103, 10t; et part. 4. tr. 4,
rr*oi. 71. — w Part. 1, Form, dilationi* voti religion.,
v. *Respondeo*

• Dianaa>. — Contrarium tamen docent
« Sanchez et Perez l ».
206. - « 3\ Confessarius ad id electus,
« Γ. Debet dispensare in ipsa confessione,
« vel saltem immediate post. Diana Leol.
« — 2\ Debet causae cognitionem, quando
« ea in Brevi exigitur, essentialiter prae-
« mittere per diligens examen poeniten-
« tis; nisi habeat ante perspectam: quia
« non est merus executor, sed iudex, cui
« delegatur potestas dispensandi. — 3*. In
« ea debet credere illi, etiam sine testi-
« bus et juramento, nisi aliunde sciat esse
« falsam; tunc enim dispensare non debet.
« Leo, Diana 8. — 4°. Opera in ipso Brevi
« praescripta, etsi possit moderari, non
« tamen condonare potest. — 5\ Etsi non
« praescribantur certa verba ad dispen-
« sandum, debet tamen servare formam
« a Rituali Romano probatam, et post ver-
« ba ista: *Absolvo te a peccatis tuis*, ad-
« dere: *Et eadem auctoritate, declaro te in*
« *dicto matrimonio manere, et debitum*
« *conjugale reddere posse et debere: necnon*
« *dispenso tecum, ut idem debitum etiam*
« *exigere licite valeas. In nomine Patris*,
« etc. Si vero sit absolvendus ab excommu-
« nicatione, vide formulam infra, *Lib. VII* ».
[[/. 116]. — « 6\ Absoluta dispensatione,
« debet lacerare litteras, praecipue sigil-
« lum, ita ut ad probandum servire non
« possint; alias incurrit excommunicationem
« nem majorem 4. Laceratio tamen ista
« non est de substantia: quia tantum in-
« tenditur, ut non suffragentur in foro
« externo. — 7\ Nullo modo debet atte-
« stationem dispensationis factae, neque
« ipsum Breve seu diploma reddere; cum

*Sanch., de Matr., lib. 8. di*ºp. 27, n. 40. — 1 De Matr..
diip. 48, *ect. 5, n. 7. — • Part 1. Fonn. dilationi* voti reli-
gion., clau-. In actu; et clau*i. Quatenus audita*. •
Lrone, loc. cit., clau-. *Si rt diligenter dixus^a* et «eqq. —
• Part. 8, tr. 3, reaol. 108. — • *Lao*, part. 2. Form, ditpen-.

205. - a) Diana, *part. 8, tr. 3, resol. 104*, re-
cital hanc opinionem; ipse vero deinde contra-
riam affert, juxta quam, si confessarius electus
nolit dispensationem concedere, orator potest
alium adire et ab eo illam obtinere. Et hanc
opinionem Diana Lezanae tribuit, « cui ego
(subdit) libenter adhaereo ».
206. - °) Diana, *part. 4, tr. 4, resol. 71*,
dicit dispensandum esse « in confessione sa-
cramentali »; et infra dicit necessariam esse
confessionem.

« pro solo foro conscientiae debeat servire.
« — 8A. Nihil debet accipere, ne via qui-
« dem compensationis, pro dispensatione,
« etiam pro foro externo facta: ideo enim
« inscribitur, *gratis ubique*. Alias incur-
« rit ipso facto excommunicationem ma-
« jorem. Gavantus, Diana *, ex declara-
« tionibus cardinalium b>.
« Ex dictis resolvuntur sequentes ca-
« sus:
207. - « Γ. Confessarius pro hac di-
« spensatione eligi non potest, qui tantum
« est doctor ordinis, vel professor, vel
« licentiatu*s* theologiae; quod enim hic in
« favorabilibus veniat nomine doctoris,
« tantum intelligitur de iis quae ratione
« exercitii, non quae ratione dignitatis
« committuntur. — Leo *, Diana f.
« 2\ Ex privilegio Societati Jesu con-
« cesso, alii etiam Mendicantes eligi pos-
« sunt ob communicationem. Debent ta-
« men tam hi, quam isti, specialem ad
« hoc habere facultatem a suis superio-
« ribus: alias dispensatio erit nulla. — Ita
« auctores citatie. Et patet ex dictis.
« 3°. Confessor debet ita examinare in<rchiuo
« poementem, ut cognoscat, et quidem cira quae
« distincte, merita causae, possitque inter
« ea discernere; ideo enim inscribitur:
« *Viro discreto*. Praecipue autem debet
« inquirere an preces nitantur veritate;
« quia gratia non conceditur simpliciter,
« sed sub conditione; ideoque solet addi
« clausula: *Quatenus si ita est*, vel: *Si ita*
« *esse repereris*. Vide Auctores citatos ». —
[Vide *de Matrim., Ub. VI, n. 1131*].
a 4°. Is qui dispensationem petit, debet Confero
« executori ad id electo confiteri: nec suf- requi<ta>

Matr., in 1º de contrahendo, clau-. SCJ praxrntibus la-
mat et tcqq. - *Gaivnf.*, Man. Episcopor., v. *Matrim.*
impedimenta, n. 31 et 36. — • Part. 4. tr. 4. raol. 71. i. L
— • Part. 1, Form, dilat., voti religion-, clau-. *Magistro in*
thaolotia, etc. — ' Part. 4, tr. 4, rcsol. 71. — • Loc. cit.

b) Apud Gavantum, *loc. cit.*, reperiuntur
duae declarationes S-C EE. et RR. de hac re;
unam nempe de die 22 April. 1616, quae dicit:
« Vicarius episcopi nihil prorsus potest acci-
pere pro laboribus in instruendo processu,
sive pro decreto dispensationis matrimonia-
lis»; alteram, de die 17 Mart 1619, dicentem :
< Neque episcopus oblatum sponte recipere
potest ». Sed in istis declarationibus, quales a
Gavanto referuntur, nulla mentio habetur de
excommunicatione

Gratis «x-
equendar-

Qualtscon-
kearritt* e-
ligenda*

« fidd, ante ei confessum fuisse. Patet ex
« dictis. — Leol, Dianal, Reginaldus, Pon-
• tius; contra Sanchez, Salas % Perez,
« Palaum a), quorum sententiam non am-
« pius esse probabilem docet Filliuccius,
« Escobar, Lezana, Diana ’ ».

noTpc'nt 208. * * 5" Commissio hujus dispen-
β ο π Ζ ρ ο τ - « sationis non expirât morte Poenitentiarii
nittnturii, , re integra: quia est gratia

• Paît. 1, Form, dilal. voti religion., daus. *QuaUnns audita can/rtfionm.* — • Part. 4, tr. 4, rcsol. 71. - *Rcfin.*, lib. 31, n. 216. . *Pont.*, de Matr., lib. 8, cap. 21, n. 17. . *Sanch.*, dc Matr., lib. 8, disp. 31, n. 29 ct 30. • Prrra, de Matr., di«p. 48, secL 5, n. 13 ct 15. • F-//., tr. 10, part. 2, n. 3f0. • *Kxobar*, tr. 1, exam. 16, cap. 4, n. 124, v. *Diipcn talio* • *Lfiana*, Sara., v. *Liltrram apostolicam*, n 20. — • Part. 4, tr. 4, reaol. 71; et part. 8, tr. 3, resol. 1(6. —

1 Part. 8, tr. 3, rcsol. ' > 8. • *Suar.*, dc Lcgib., lib. 6, cap. 17, n. 9; lib. 8, cap. 31, n. 3; et dc Censur., disp. 41, sect. 2, I, f. • *Sanch.*, de Matr., lib. 8, disp. 28, n. É77 et 92. • *Car-da*, de Bcnciic., part. 6, cap. 2, n. 311. « *iiavar.*, Man., capît. 27, num. 253, v. f; ct Condi., lib. 1, de filiis presbyter., consil. 3, num. 3. • *Bonac.*, disp. 1, de Legib., qu. 3, punct. 1, num. 15; ct punct. 8, § 1, num. 19, v. finem.

207. - o) Salas, *dc Legib., disp. 20, sect. 10, n. 98*, negat requiri *absolutionem* sacramen-
lakm. — Palaus vero, *tr. 3, disp. 6, punct. 15, § 1, n. 6*, negat utique requiri confessionem

sacramentalem, sed ibi non explicat clausu-
lam: *Audita confessione*, sed hanc alteram: *Absolvas hac vice in forma Ecclesiae con-
sueta, injuncta poenitentia salutari.*

APPENDIX IL

DE PRIVILEGIIS

CAPUT L

De Privilegiis in communi,

1. *Differentia inter privilegium, dispensationem et licentiam.* — 2. *Quando privilegium deroget juri communi.* — 3. *Quando privilegiatus tenetur uti privilegio.* — 4. *Utrum, extra sacramentum, censurae, etc.* — 5. *De clausulis; Ad instar, etc.* Quatenus sacris canonibus non adversetur» etc. Supplentes defectus, etc. — 6. 7. et 8. *De interpretatione privilegiorum.* — 9. 10. et 11. *De communicatione.* — 12. *De privilegiis regularium revocatis, cum declarationibus S. Pii V.* — 13. *De rescriptis gratiae et justitiae, utrum exspirent morte Pontificis.* — 14. *Quot modis cesset privilegium.* — 15. *Quomodo cesset per revocationem.* — 16. *De revocatione expressa.* — 17. *De tacita, et utrum sit intimanda, vel saltem publicanda revocatio.*

Privileg. 1. - Privilegium definitur: *Lex privata, aliquod speciale concedens benéficiant.* — Privilegium differt a dispensatione: quae eximit a lege, et ideo semper est odiosa; differt etiam a licentia, quae conceditur tantum ad paucos actus.

De privilegiis in particulari inferius, proprio loco dicemus; hic tantummodo adnotabimus quasdam regulas advertendas circa privilegia in communi

cuarau 2. - Et ¶. Ut privilegium deroget juri communi, *non requiritur clausula derogatoria;* praesumitur enim princeps jam scire leges communes.

Excipitur tamen ¶. Quando privilegium non posset suum effectum sortiri sine hac expressa derogatione. — 2°. Si in lege cui derogatur esset apposita clausula: *Non obstante quocumque privilegio;* hoc intelligitur, dummodo in privilegio non extet clausula: *Ex certa scientia;* vel: *Ex plenitudine potestatis.* Salmant. ¶. — 3°. Quando privilegium est contra ali-

quam consuetudinem aut legem municipalem. His enim non derogatur, nisi de illis specialis mentio fiat. Suarez Castropalaus et Salmant 4 cum Pellizzario Tamburinio, etc.

3. - IT. Privilegiatus *non tenetur,* regulariter loquendo, *uti privilegio* *

Sed excipiendum est ¶. Si non utendo, obUndou- grave damnum proximo inferret: hoc tamen intellige si per se, non vero consequenter: v. gr. si confessarius habeat privilegium absolvendi a peccatis reservatis, post auditam confessionem tenetur eo uti. Vide Salmant. 4 cum aliis. — 2°. Si privilegium cedat in bonum commune, quemadmodum est privilegium immunitatis, quo unusquisque tenetur uti ¶. — ¶. Si privilegium tollat impedimentum ad observandum praeceptum: v. gr., si infirmus habeat domi oratorium privatum, et facile potest audire sacrum, tenetur privilegio uti. Suarez *, Palaus ., Sanchez 10, Salmant a) cum Silvestro

¶ Tr. 18. de Privileg., cap. 1, n. 42 et 43L — . Dr Lefib., lib. 8, cap. 14, n. 8. — . Tr. 3. de p. 4, punct. 10. ¶ 11. — ¶ Loc. dt., cap. 1, n. 8. . Affan. Tambur., de Jure Abbat., tom. 1, dist. 16, qu. 10, n. 8. — . Re^o. 61,

de ref. jar., in 6°. — . Loc. dt., n. 11. — 1 Cap. Si dill. Wti 12, de for^o compct. — . De Lefib., lib. 8, cap. 23, n. 8 et 9. — . Tr. 3. de p. 4, punct. 7, n. 2 et 3. — . De Mntr., lib. 9, dist. 6, n. U, l. m.

2. - a) Pellizzarius assertum istud quod sub 3 ponitur» non habet in *Manual, regul., tr. 8, cap. 1, n. 13*, quamvis indistincte pro omnibus a Salmant. adducatur.

3. - Salmant» tr. 18, cap. 1, ex parte tantum tenent cum S. Alphonse: . Quando impedimentum (inquiunt ¶. 13), obstans observationi legis est commune, ut interdi-

Avila etc. — 4°. Si privilegium non est personale, sed reale, addictum loco vel dignitati vel statui; quemadmodum sunt privilegia concessa episcopis et regularibus. Vide Salmant. l.

SiuTtRte * . ~ m · Qui habet Privilegium *pro*
OTuxxnuk ^oro clc> absolvendi a cen-
suris et poenis ecclesiasticis, valde pro-
babiliter potest eo uti etiam *extra* sacra-
mentum; etiamsi facultas concepta esset
in terminis: *Sacerdoti confessario*. Sua-
rez ·, Casiopalaus a, et Salmant. 4 cum
Silvestro *>, Tabiena % etc., contra alios,
qui probabiliter etiam negant.

Ad^ur ' 5· ' Loquendo de *clausulis*: clau-
sula *Ad instar* importat, tunc valere pri-
vilegium, quando aliud (ad cuius formam

secundum concessum est) fuerit validum
saltem a principio, quamvis postea revo-
catum fuerit vel non acceptatum; ut ad-
vertit Pater Mazzotta «A Alias enim, si
primum privilegium fuerit nullum, nul-
lum quoque erit secundum ; dummodo in
secundo non exprimatur id quod conce-
ditur. Suarez b>, Castropalaus 5, Salmant.4
cum Bonacina b), etc., et Pater Mazzotta rA
Hoc tamen currit (ut ajunt praefati au-
ctores) quando dicitur: *Ad instar*; non
vero si dicatur: *Sicut concessum est*, etc.;
ut limitant Bonacina et Garcia apud Sal-
mant. d). — Clausula : *Quatenus sacris*
canonibus et decretis concilii Tridentini
non adversetur, intelligitur de iis tantum-
modo canonibus in quibus est expressum:

· Tr. 18, de Privilag., capit. 1, num. 17 et 18. — · Dc
Lefib., lib. 8, capit. 6, num. 15 et 16. — · Tract. 3.
di'p. 4. punct. 2, § 6, num. 6. — « Tract. 18, de Pri'

vilef., capit. 1, num. 33. — · Tract. 3, disp. 4, punct. 2,
§ 8, num. 2 et seqq. — · Tract. 18, de Privilej. capit. 1,
num. 39.

ctum..., vel si quis esset infirmus, incarcerated
aliove modo detentus, et non posset ad
ecclesiam accedere pro dicenda vel audienda
missa, haberet tamen privilegium, ut eam in
oratorio privato dicere vel audire posset; an
iste in utroque casu posset renunciare tali
privilegio et ab auditione sacri desistere? Et
quidem si privilegium sit ex jure communi
concessum, per quod in communi fuit impe-
dimentum sublatum, haud dubium est teneri
privilegiatum eo uti, ut praeceptum observet,
ut in festivitatibus in quibus suspenditur in-
terdictum ex jure communi... ». Et n. 14:
« Sed quando privatim per privilegium au-
fertur impedimentum, ut in duplici casu n.
praec. allegato, per privilegium personale,
licet plures auctores satis probabiliter dicant
teneri privilegiatum uti in eo casu privilegio,
et sacrum audire, ut praecepto illo dic
urgenti satisfaciatur, probabilius oppositum dixi-
mus... Quod etiam modo asserimus, quia me-
lius erit se juri communi conformare». Et
citant hic etiam Avilam, qui revera consen-
tit, *de Censur., part. 5, disp. 4, sect 2, dub. 6,*
conci. 2 et resp ad 2. — Silvester vero nec
satis accurate citatur a Salmant, nec quid-
quam habet, v. *Matrimonium VII, qu. 5,*
vers. *Sextum*, quod ad rem praesentem faciat
4. - a> Silvester et Tabiena a Salmant ex
Suarez allegantur; sed non salis ad rem fa-
ciunt nec Silvester, v. *Absolutio I, η. 1,* nec
Tabiena, v. *Absolutio II, qu 4, n. 7.*

5. - Mazzoqa, *tract. 1, disp. 5, qu 1,*
cap. 1, v. Sexto, non loquitur de casu quo
primum fuerit validum necne; de cetero con-
cordat

bJ Suarez, *dc Legib., lib. 8, cap. 15, n. 6,*
loquitur non *dc invalido* privilegio, sed de

eo quod *non reperitur*. « Si contingat, inquit,
concedi privilegium ad instar, et postea nul-
lum inveniri privilegium in loco, aut persona
vel corpore, ad cuius instar alterum est privile-
gium concessum...; tale privilegium ad instar,
cx vi illius generalis clausulae, nihil operari;
neque esse validum, si in eo nihil aliud expri-
mitur et exemplum non invenitur». — Eodem-
que sensu, licet obscurius loquatur, accipi po-
test Bonacina, *disp. 1, dc Legib., qu. 3, punct. 7,*
§ 1, n. 20, scribens: « Si detur casus ut nul-
lum inveniatur privilegium, ad cuius instar
aliud conceditur, hoc secundum est invali-
dum, quando privilegium ad instar genera-
tim solum conceditur ».

c) Mazzotta, *loc. supra cit.*, silentio prae-
termittit hanc partem.

d> Quo melius explicatio haec seu limita-
tio intelligatur, exscribenda sunt ipsa Salman-
ticensium verba. « Ad valorem privilegii *ad*
instar, inquit *tr. 18, dc Privileg., cap. 1,*
n. 39, requiritur necessario, ut privilegium
illud, ad cuius similitudinem est concessum,
habeat ab initio effectum et valorem, et sit
vere privilegium; alias nulla erit concessio,
Suar..., Pal..., Bonae, et Gare...; qui hoc bene
limitant, quando princeps in hoc privilegio
ad instar expressit quid concedat, dicendo:
Concedo tibi hanc facultatem dispensandi
in votis, carnes comedendi, etc., sicut habet
Petrus. Tunc licet Petri privilegium sit nul-
lum, tibi concessum valet; quia concessio facta
satisque explicata, per illam particulam ad
similitudinem non irritatur; non enim appo-
nitur ut conditio, sed exempli gratia ». Et re
quidem vera sic loquuntur Bonacina, *loc. cit.*
in nota praced.; Garcia, in sua *Politic, regu-*
lar., tr. 8, diff. 1f dub. 3, η. 1

No obstante quocumque privilegio, Salmant. | cum Navarrof, Suarez, Garcia, etc. — Clausula: *Supplentes singulos rief-* intelligitur tantum de defectibus earum rerum, quae requiruntur solum de *jure positivo*, et qui sunt tantummodo accidentales; non vero de defectibus naturalibus aut substantialibus, utpole esset, si supplicans foret excommunicatus, aut si supplicatio foret subreptitia vel fraudulenta; aut si defectus esset circa causam aut personam supplicantis. Salmant. 3 cum Barbosa et Tamburinio. — Aliae clausulae videri possunt apud Salmant. 3.

6 - Vn. Loquendo de *Interpretatione* privilegiorum, plura adnotanda sunt. — jçotetur j". omne privilegium interpretandum esse eo modo, quo privilegiato non sit neque inutile neque onerosum. Salmant. 4. — 2°. Privilegia solum princeps, vel alii, quibus a principe foret commissum, authentice vel juridice possunt interpretari. Doctrinaliter vero potest ea interpretari quicumque vir doctus, cujus resolutioni licite potest acquiesci, ut omnes affirmant; et quando in privilegio prohibetur quaecumque interpretatio, de sola authentica et juridica est intelligendum: vide Salmant. »; aut ad summum intelligi debet de interpretatione quae fit *ex professo*, ut dictum est de legibus (*Tract. II, n. 200*). — 3°. A Clemente IV et ab aliis Pontificibus prohibentur episcopi interpretari juridice privilegia regularium. Solum id a Julio II et Paulo III (quando Apostolica Sedes consuli nequit) concessum est jurisperitis caeterisque iudicibus, in favorem regularium. Idem

concessum est Generalibus, Visitoribus, et etiam Provincialibus et praelatis immediatis, quoties ipsi peritos consulunt. Idem locum habet in interpretatione regularum, constitutionum et consuetudinum. Eodem modo possunt iidem praelati auferre, vel limitare subditis usum privilegiorum. Vide Salmant. e.

7 - Notandum 4". Quod, generaliter loquendo de privilegiis, omne privilegium *large* est interpretandum, ut habemus ex cap *Ohm 16, de verbor. signi/*, ubi dicitur: *Cum beneficia principum sint interpretanda largissime, etc.*, et ex l. *Beneficium*, ff. de *constit. princip.*

Contra vero, privilegia *odiosa* stricte sunt interpretanda; cujusmodi sunt illa, quae sunt derogatoria juris communis, aut statutorum et consuetudinum particularium: dummodo haec statuta non sint contra jus commune, aut dummodo privilegium non sit insertum *in corpore juris*; ideoque ajunt Sanchez et Mazzotta T, omnia privilegia *realia* late esse interpretanda; ob suam enim perpetuitatem, habentur tamquam inserta in jure communi. — Insuper excipitur, si alias privilegium redderetur *inutile*; aut si in eo extaret clausula: *Ex certa scientia*, vel: *ex motu proprio*; vel si privilegium esset absolvendi, dispensandi aut communicandi illud ad alios. Salmant. a. — Privilegia vero *m praejudicium aliorum*, cujusmodi essent, ad obtinenda plura beneficia, aut ad conferenda beneficia vacantia, aut contra observantiam regularem. stricte sunt interpretanda, etiamsi concessa fuerint *ex motu proprio*. Salmant. b).

Primegu
pkaη&iΓ

Odioouri-

Ueduüo-
ne*

in prac|u.

rum. stricte

• Loc. cit., n. W et SO. - *Suar.*, de *Lepb.* Hb. 8. cap. 18, n. 18. • *Htroii. Garcia*, Politic, regular.. tr. 8, diff. 1, dub. 5, n. 5. — • Loc. cit., n. 51. • *Barbota*, de *ClautulK*, iUut. 177, n. 2, 8 et «cqq. • *Jscim. ranibur.*, de *Jure Abbatum*, lom I. dhp. 18. qu. 6. η. I et 5. • Loc. cit. n. 10 et *cqq. — • Loc. cit., n. 70 et 71. — » Tr. 18. de *Privileg.*, cap. L n. 72 et 73. *Cltintnt II'*, *Bulla Orrlinii*

yntri, 2. noni» Julii Γ.6β, in *Dullar. Rom.* Mainardi in *Dullar. Praedicat*, et *Franciscan.* • *Juhut II*, *Bul. luter* <at-ttro>, \ 2. 2 April. 1512, in *Bultar.* Mainardi. • *Pauhtt III*, *Bulla tfii/iOMr roH^rui!*, li 23, 3 nona.* Novembr. 1534, in *Bullar.* Mainardi. — • Loc. cit., n. 71 et »tqq. — ' Tr. 1. di»p. 5» qu. 1. cap. 2, \er» *Krspindro* — • Loc. cit., n. 78 et *cqq.

H Navairus, *Man*, cap. 27, η. 109, id non habet, quamvis citetur a Salmant.

7. - Sanchez, *de Matr., lib. S, disp. 1, n. 13*, rem perspicue significat; loquitur enim de privilegiis, quae loti religioni sunt concessa, quae extendenda esse ait tamquam favorabilia: «Quia, cum non uni aut alteri personae concedantur, sed toti religioni aut com-

munitati in perpetuum, aequantur legi, ac proinde habentur ac si injuris corpore inserta essent sunt enim constitutiones perpetuae.

h Salmanticenses, *tr IS, de Privilege cap. I, η. 83 et 84*, eam doctrinam tenent cum hac limitatione nisi ex gravitate causae aut qualitate materiae, aliud praesumatur de intentione concedentis.

Privilegia
coetui con
ce*M lain-
mac inter*
preunda.

Mrndkan
le» com mu
nicant inter

8. - Hoc vero intelligendum est de privilegiis concessis personis particularibus. — Sed ea quae sunt concessa alicui *ordini*, conventui, communitati, aut ad aliam *piam causam*, omnia sunt interpretanda, non modo late, sed etiam *latissime*, etiamsi adversentur juri communi vel alicui tertio; quemadmodum communissime affirmant doctores: Suarez Castropalaus *, Mazzotta a>, et Salmant. 2 cum Azor, Laymann Silvestro a>, lk> nacina % Henriquez a>, Coninck Lezana ai, Bordono et aliis. — Privilegia enim communitatibus concessa praesumuntur omnia esse remuneratoria servitorum praestitorum; et ideo omnia habentur tanquam favorabilia, ex \.Sunt personae 43, fi*, de rcligos.h). Vide Salmant.a.

9 - VL. Loquendo de *communicatione* privilegiorum, adnotetur F. Quod *religiones mendicantes* communicant in totum inter se de privilegiis praeteritis et futuris, tum circa personas, tum circa loca, festivitates et indulgentias; prout habetur ex bullis Sixti IV, Clementis VIII et Leonis X. Vide Salmant. 4. Et hoc currit, quamvis religio, cui concessum est privi-

legium, vel non acceptaverit vel eo usa non fuerit. Insuper quando ampliatur privilegium alicui religioni concessum, intelligitur ampliatur etiam quoad alias. Salmant. \ Insuper hae religiones mendicantes communicant privilegiis caeterarum religionum, vel congregationum, vel collegiorum monasticorum vel non monasticorum. Ita communissime Salmant. ° cum Rodriguez, Pellizzario, Tamburinio, etc. — Et hoc valet, etiamsi in privilegio concessa alteri religioni vel congregationi, adsit clausula *quod non communicetur*, nam in aliis bullis de communicatione dicitur, quod tollitur quodcumque impedimentum communicationis^'. Salmant.7 cum Rodriguez, Bassaeo, Miranda % Chassaing, Diana, Donato, etc.

Hujusmodi privilegiis perfruuntur tam conversi (ipsi enim vere religiosi sunt: vide Salmant. f>), quam novitii; quemadmodum declaravit Clemens VIII et est communis sententia (quidquid dicant quidam pauci) cum Suarez 8, et Salmant.0 cum Sanchez, Castropalao, Lezana, Pellizzario et aliis. — Eruuntur quoque religiosi ad episcopatum promoti ; dummodo

• De Uci b., lib. 8, cap. 77, n. 7. — • Tr. 18. de Privilegiis, cap. I, n. 27 et 28; n. Ki et 86. Acor, part. I, lib. 5, cap. 23. qu. 2, v. i. - Horthn , Varial, résolut, part. 2. rcsol. 62. n 28 et *cq. — ' Loc. dl., n.23 et 27. - Six/nt IV, Bulla Dunt altrnta, 28 Novcmbr. 117b. n. (A, in Bullar. Carmelitar. Clemens VJII, Breve Dree/ Romanum, 5 Junii 11/6. in cod. Bullar. Carmel. - Lto X, Breve Dudum f*r hom. 5 1, 10 Dcccmb. 1519, in Bullar. Rom. Mainardi. — • Loc. cil., n 88, 89. — * Loc. cit., n. »cq.— * Loc du, n 90. • Rodrie., Quacvtion. regular., tom. 1, qu 56, an. 1.7,9,11. • Pellit., tr, 8, cap. I. n. 4L -

Tambur.,dc Jure Abtxuum, tom, I. disp. 17, qu. 1, n. 12, 26 et 77. — ' Loc. dt., n. 107. • AWrrg., Quaesi, regul., tom. I. qu. 53, art. 17. /Mss., v. PrivU>thtm V. n. 10. - finuio CIHMTUtg, Privil. regular., tr. 1, cap. 3; propo>. 7. • Diana, part. 3, tr. 2, rcsol. 81. • Donat., Praxis rerum regular., tom. I, tr. 7, qu. 8. — • De Rclig., tr. 16, lib. 9, cap. L n 18. — • Tr. 15, dc Statu relig., cap. 3, n. 85. • Sanch., Decal., lib. I. cup. 39, n. 17. • Castropal., tr. 16, divp. 1, panel. 11, num. 1. - Lrztina, tom. 5, in Mar. magn. Mimmor., § 9, n. 35. • Pellit., tr. 2, cap. 7, num. 1.

8. - Castropalaus, tr. 3, disp. 4, punct. 10, ». 5 et 6 ; Mazzotta, tr. 1, disp. 5, qu. 1, cap. 2, v. Respondeo ; Laymann, lib. 1, tr. 4, cap. 23, n. 5, v. Dixi autem ; Bonacina, disp. I, qu. 3, punct. 7, § A n. 5. Henriquez, lib. 7, cap. 22, n. 3, litu m, in comment; Coninck, dc Matr., disp. 33, n. 16; Lezana, Sum., v. Privilegia regularium, n. 9, ejusmodi privilegia late, vel (ut Bonacina et Henriquez) ample interpretanda esse dicunt. — Silvester vero, etsi a Salmant. allegetur, haec dumtaxat habet, v. Privilegium, qu 3: « Privilegium quod sapii beneficium, latissime interpretatur ».

b) In citata enim lege haec habentur « Summam esse rationem, quae pro religione facit ».

9. - A) Vel, sicut dicunt aliqui ex allegatis auctoribus: non obstante dicta clausula, communicantur nihilominus, quando genera-

lis et absoluta privilegiorum communicatio in aliis bullis conceditur.

b) Miranda, Man. praela!., torn. 2, qu. 46, ari. 5, conci. 2, assertum principale non habet; sed solum refert privilegia, quae concedunt communicationem cum aliis religionibus quibuscumque, in privilegiis quomodolibet concessis et concedendis.

y li nempe qui tria vota substantialia emittunt. Et si quidem solemnia* • Isti, inquit Salmant. tr. 15, cap. 1, n. 34, apud omnes sunt veri et simpliciter religiosi ». Si vero simplicia tantum vota nuncupent: • De his zh. 35), asserimus esse veros religiosos, et fungi omnibus religiosorum privilegiis..., quia qui tria vota substantialia sub certa regula a Sede Apostolica approbata emittunt, sunt veri religiosi ».

| < Sic dicunt declarasse Clementem VIII

non agatur de rebus quibus episcopi si utantur, aliquod religioni praejudicium proveniret, ut esset habitatio in monasterio, datio suffragii, etc. Vide Salmant. cum Suarez, Lezana et Castropalao. — Tertiarii autem et tertiariae (vel beatae) subditae mendicantibus, et quae habitum religionis deferunt et votum habent castitatis (quibusdam tantum rebus exceptis), eorum quoque privilegiis gaudent, sed quatenus sunt capaces. Confratres scapularis et cinguli (vocati *cordonis*), etc., (ruuntur tantum et participant in omnibus indulgentiis et remissionibus peccatorum; sed non in alio. Salmant. 8 cum aliis.

10. - Notandum 2°. *Moniales* tam ordinum mendicantium, quam non mendicantium, gaudere privilegiis monachorum sui ordinis, et consequenter cujuscumque alterius ordinis, in omnibus quorum sunt capaces (intellige de favorabilibus). Hoc valet, etiamsi privilegiū tantum de hominibus loqueretur, ut deducitur ex bulla Leonis X. Atque ita e contrario, Fratres gaudent privilegiis monialium ordinum, ex eo quia ipsi communicant (ut superius dictum est) privilegiis concessis cuicumque religioni, congregationi aut monasterio. Vide Salmant.8. — Sed redeundo ad moniales; hujusmodi privilegiis gaudent etiam illae, quae Pontifici aut episcopo subjiciuntur; atque ita, quando religiosis conceditur privilegium ut absol-

vantur vel dispensentur a suo praelato, moniales subjectae episcopo possunt quidem ab eodem absolvi et dispensari. Et hoc currit, etiamsi in privilegio nominarentur tantum moniales quae regularibus subditae sunt a>. Suarez *, Bonacina », et Salmant.n cum Castropalao, Lezana, Pellizzario, Bordonio, Bassaeo et aliis, contra paucos.

11. - Notandum 3°. Privilegia *noti communicari* quando sunt odiosa, vel contraria propriis statutis, adeo ut praejudicent bono sive communi observantiae religionis. — Castropalaus ct Salmant. 8 cum Pellizzario, Lezana, Portellio, Tamburinio, Bordonio.

Notetur 4°. Privilegia alicui concessa, non tamquam personae particulari, sed ratione sui officii seu dignitatis, vel tamquam membro illius communitalis; intelliguntur concessa omnibus aliis ejusdem officii aut ejusdem communitalis. Et privilegia concessa subditis seu praelatis inferioribus, etiam praelatis superioribus concessa intelliguntur. Salmant. *. — Similiter, privilegia concessa alicui conventui aut ecclesiae, aut particularibus alicujus conventus, sed tamquam membris illius, intelliguntur quoque concessa caeteris religiosis him illius ordinis, quam aliorum qui communicationem habent, quando scilicet eadem vel similis ratio militat. Salmant.10 cum Pellizzario “^Garcia “ Quintanadvenas, Tamburinio · etc.

Odiosa non communi* cantur.

ConcexMJt ratione o@- cii comma meantur.

Concmin-feriori com-municantur taperion.

Concerta alicui con-ventui, cete-ri* commu-nicantur.

’ Loc. cit., cap. 5, n. 43. · Suar.. de Relig., tr. 8. lib. 3, cap. 18, n. 2 d 3. · Lrsatia, Sum., tom. 1, cap. 17. n. 18 · Castropai., tr. 16, diwp. 4, punct. 24. n. 24. — · Tr. 18, de Privil.. cap. I, n. 94. - //o X, Brev. dt. Dudum per not. 10 Decembr. 1519, § I. — · Tr. 18. de Privileg., cap. I, n. 91. — · De Legib., lib. 8, cap, 10, n. 6 ct 7. — · De Legib., dl»p. I, qu. 3. punct. 7, § 2, n. 2. — · Loc. dt.. n. 92 ct ncq. - Catfrapai., tr. 3, dhp. 4, punct. 12, η. I. · Lrzaau, Mar. tn.ign. Carmelilar., n. 385. · Pellis., tr. 8, cap. 1. n. 73. · Bordon., Variar., rcaol. part. 2, resol. 53, qu. 34.

n. 69. · Bass., v Privilegium V, n.7. — ’ Tr. 3. dtep. 4. punct. 2, J 9, n. 2. — · Tr. 18. de Privileg., cap. 1, n. 100; cfr. n. 101. - Pellis., tr. 8, cap. 1, n. 45 ct 48. · Lfaua, Sutnm.. tom. 3, cap. I, n. 50 ct 56. - Partti, (non dt. a Salin.), Dubia regular., v. Cammuunaho privilegiorum» n. 8 ct 10. · Afcau. Tambur., (non dt, a Salm.) de Iare Abbatum, tom. 1, diip. 17, qu. 6, n 3 et 4. - Borde*, Vartor. reaol. part. 2. retol. 53. n. 75 cl *M. — · Loc. cit., cap. 1« n. 110 ct 111. — ** Loc. dt.. n. 114. · QuiM/auativ., Singular, ad 5 Eccle». praecepta, tr. 2, »ing. 15, n. 3 ct »eqq.

plures ex doctoribus infra citandis » inquiunt Salmanticenses, loc. cit.

10. - ‘V Ex auctoribus citatis, Suarez, Bonacina ct Castropalaus dicunt utique moniales communicare in privilegiis fratrum sui ordinis, modo tamen in privilegio non dicatur: *viris religiosis*; sed silentio praetereunt moniales episcopo subjectas. — Deinde notandum est nullum auctorem a Salmant. allegari pro ultima ampliacione, quod scilicet moniales episcopo subjectae communicatione gaudeant,

etiamsi in privilegio nominarentur tantum moniales quae regularibus subditae sunt; Bordonus tamen eam habet.

II - Pellizzarius, loc. cit., h. 42 et seqq.; Micron. Garcia, Politic. regul.t tr. S, dijj. 1, dub. 4, n. S; Ascan. Tamburinius, loc. cit., disp. 17, qu. 2, η 1 ct seqq., communicationem istam concedunt absolute, sine distinctione similis aut absimilis rationis. Garcia tamen excipit casum quo in privilegio exprimitur motivum concessionis, ut si dicatur ali-

LteitAtin. — Sed hoc non est intelligendum de privilegiis quae conceduntur alicui congregationi ad tempus determinatum; vel per brevia particularia sunt concessa alicui monasterio ob specialem aliquam causam; vel quando agitur de rebus quae difflide solent concedi. Salmant. l cum Peyrino, Tamburinio, Merolla, etc.

PnvtltfiA
per Triden-
Unum revo-
cata.

12. - VIP. Certum est, ut habetur ex propos. 36 damnata ab Alexandro VII, religiosos non posse amplius uti privilegiis jam revocatis per concilium Tridentinum. — Verum, hoc non obstante, attendendae sunt quaedam declarationes concilii factae per S. Pium V in sua bulla *Etsi mendicantium*.

Quaedam
privile-
pa regula-
rium.

Hac sunt: Γ. Quod saeculares possunt audire sacrum et conciones in ecclesiis regularium. — T. Quod episcopus nequeat impertiri licentiam ingrediendi monasteria monialium exemptarum. —

3 Quod quarta funerum non intelligitur, nisi de eo quod affertur. Vide Salmant.*

ConfeuA
ni tnoaia-
llum ab e-
piteopo Ap-
probandi.

— 4'. Quod confessarii monialium exemptarum, et concionatores regulares in propriis ecclesiis, non examinentur ab Ordinario. Venim, quod attinet ad confessarios, hoc privilegium abrogatum est per varias Apostolicas constitutiones, et praesertim per bullam *Apostolici ministerii*, emanatam ab Innocentio XIII anno 1723, et confirmatam per Benedictum XIII die 23 Septembris anni 1724. Ibi l declaratur, quod confessarii monialium exemptarum debeant examinari et approbari ab episcopo dioecesis, *remota quacumque contraria consuetudine, etiam immemorabili*.

“ VHP. Distinguendum est *reser-*
•i jMdüae. *plum gratiae*, ut esset absolvendi, dispen-
sandi, etc.; a *rescripto justitiae*, ut exer-

ccndi jurisdictionem, appellandi, etc. — In rescripto gratiae dicitur *gratia facta*, quando delegatus habetur tamquam me-

Grata fe

rus necessarius executor; *gratia facienda*, quando conceditur facultas dispensandi, et relinquitur arbitrio delegati. Rescriptum justitiae exspirat morte principis, dummodo res adhuc sit integra; et idem de rescripto gratiae faciendae. Oppositum vero dicendum de rescripto gratiae factae, ut absolvendi, recipiendi ordines *extra tempora*, de oratorio privato, etc. Castropalaus 4, Sanchez a, Salmant. e cum Suarez. — Privilegium concessum cum clausula: *Donec voluero*, probabiliter non exspirat post mortem concedentis. Salmant. T. Quod si in concessione exprimitur officium delegati; mortuo delegato, transit etiam ad successorem. Salmant.

tes çw
do CX»p-
eont rz
dpi*.

14. - IX". Privilegium multis modis cessare potest.

Pneil»
rittffl qi»
mode cl»
act.

Et Γ. Per *decursum termini* constituti.

2°. Per *cessationem causae finalis*: intellige, quando privilegium est concessum sub conditione dictae causae. Sed quando concessum esset absolute, adest opinio valde probabilis, quod, etiamsi cessaret causa finalis, non cesset tamen privilegium. — Neque cessat, quamvis semel privilegio usi fuerimus: Salmant. ., juxta id quod diximus de dispensatione, *Tract. II, η. 196, in fine*.

Cettiüs
CAUUI IU
lit.

3°. Ob *renuntiationem privilégiât!*. In quo notandum est, quod particulares nequeunt renunciare privilegiis communitatis; et ut valida sit renuntiatio, fieri debet in manu illius qui privilegium concessit, et ab eodem acceptanda. Vidé Salmant. @.

tā
^iΓ"4?

4°. Per *usum contrarium* vel per *non-usum*: in dubio tamen, praesumptio sem-

tW «*
trarios.M

• Loc. dt.. n. ne et ne. • Pcyrtntom 2 Privil.. ad continui. 8 Pauli III. annot.. n. 2. Auan. Tambnr, loc. cit.» ditp 17, qu 2. n. 1 et vcqq. AAro/.. Theol. mor., ditp. 6» dc Privikg., cap, dub. 7, n. M. ct dub. S, n. 72. — * Loc. dt.. n 137. • Immo c. XIII, Breve Afñito lui Mixittorti, 23 Maji 1723. § 20. — • Breve In tuprtmo

militantia, 23 Sepi. 1724, 4 17. — * Tr. 3, di«p. 4, punct. 16. \$ 3, η. 1 et \$ 4, n. 1. — * Dc Matr., lib. R. ditp. 28. n. 30 et 13. — • Tr. 18. de Privileg., cap. 1, n. 141 ct èqq. • Suar., de Iurjib., lib. R. cap. 31. n. 1, 5, 7 ct 19. — 1 Loc. dt., n. 149. — ■ Loc. cit., cap. 2, n. 3 ct 4. — • Tr. 18, dc Privileg., cap. 2. n 5-8.

quod privilegium alicui sanctuario concedi propter imaginis devotionem, propter peregrinorum concursum, propter hospitium quod sustentat; tunc enim aliis non communicatur vi concessionis; quamvis ex alia ratione ceteris communicari possit.

13. - rt Hoc est intelligendum de casu quo exprimitur dumtaxat officium delegati; at vero «Si dignitatis et personae nomen exprimatur in concessione, judicanda est non realis, sed personalis, nisi aliunde oppositum colligatur. Ita Salmant., tr. IS, cap. 1, n. 150.

per est pro usu. — Seel in hoc advertendum est, quod privilegia gratiosa, quae non sunt aliis gravamini, ut absolvendi, dispensandi vel non jejunandi, et his similia; haec nunquam amittuntur per non-usum aut etiam per usum contrarium, quamvis temporis longissimi. Suarez *, Bonacina 3, Castropalaus % et Salmant.⁴ cum Laymann, Pontio, Lczana, Garcia, etc. Privilegia contra, quae tertio sunt onerosa, ut non solvendi decimas et similia; haec praescribuntur per usum contrarium, et etiam per non-usum privativum (non vero dumtaxat negativum): quod accidit, quando privilegiants, conscius jam sui privilegii, occasionibus oblatis sponte uti recusavit. Hoc autem currit, dummodo in privilegio non sit clausula *utendi ad sui arbitrium a* Castropalaus % Bonacina⁶, et Salmant.⁷ cum Laymann, Garcia, Lezana, etc. Insuper hoc intelligitur pro foro externo; nam in conscientia non amittit privilegium, qui animum non habet renuntiandi. Vide Salmant. e.

Potest cessare etiam privilegium per *abusum*, sive in totum sive in partem. Salmant.

15. - Cessat 5°. privilegium ob *revocationem principis*. — In hoc autem distinguere oportet privilegia gratuita, a remunerativis et ab onerosis.

Si privilegium est mere gratuitum, revocari potest valide, etiam sine justa causa", quamvis hoc non excusatur, saltem a culpa veniali, si scandalum absit. Pontius", Castropalaus °, et Salmant. II cum Suarez, Sanchez, Bonacina, etc. Si vero cum privilegio translatus fuisset dominium alicujus rei in privilegiatum, illud revocari nequit nec licite nec valide h>: nisi ob causam urgentissimam boni communis vel gravis delicti; vel ob illas causas, ob quas revocari potest quaelibet donatio. Castropalaus Bonacina n, Suarez u, et Salmant. " cum Pontio, Garcia, Lezana % etc. — Sed si privilegium est remuneratorium vel ob justitiam vel ob gratitudinem, semper requiritur justa

Revocatio
privilegii
gratuiti.

Revocatio
remunerato-
rii.

* Dc Legib.. lib. 8. cap. 31. n. 17 et 27. — Dc Legib.. (Jup. 1. qu. 3, punct. 8, § 5. n. 1. — Tr. 3. dhp. 4. punct. 18, n. 3, et punct. 7. n. 1. — Loc. cit., n. 13. - Laym., lib. 1, tr. 1. cip. 23, n. 22 et 23. i. f.. /»««/, de Matr.. lib. 8, cap. 18. n. VI, 22 et 25. /xsimi, Sum., v. Pr/W/cgm, n. 15 et lb. Z/irrow. En ia, Politic, regul.. tr. 8. dill. 1. dub. 5, n. IL — Loc. cit., punct. 18. n. 1 et v; et punct. 19, n. 3. — Loc. cit., n. 3. — Loc. cit.. cap. 2» n. 11 et 15. Laym., lib. 1, tr. 1, cap. 23. n. 21 et 23. Hicran. Garcia, loc. cit., n. 15. Lixina, Sum., v. PtivUcRia, n. 15 et 16. — Loc. dt..

n. 18. — De Matr.. lib. 8, cap. W, n. 13 et 15. — » Tr. 3, dhp. 4, punct. 21. § i. n. 1. — n Tr. 18, de Privileg.. cap. 2. n. 37. Suar., de Legib., lib. 8, cap. 87, n. 10. Sanch., de Matr.. lib. 8. dhp. 33, n. 11. Bonae., disp. 1, de Legib., qu. 3. punct. 8, § X n. 6. — u Tr. X pi 1, punct. 21, § 1. num. 2 et 4. — Dtep. 1, de Legib. qu. 3, punct. 8, § 3, num. 5. — H Dc Legib., lib. 8. capit. 37, num. 7 et 9. — u Tr. 18. de Privileg., capit. 2. num. 29. Pontium, de Matr.» lib. 8, cap. 19, num. IX Hicrou. Garcia, loc. cit., dub. 6, n. 2.

14.- De hae limitatione ex clausula *utendi ad sui arbitrium* non loquuntur Bonacina, Laymann, Lczana; Garcia vero cum dumtaxat affert ex aliis auctoribus, sed neque tam reprobatur

Salmantenses dicunt utique, n. 16, cum qui privilegio abutitur, dignum esse qui eo spoliatur. Utrum tamen ipso facto privilegium amittat, non una est responsio: Vel enim (ita Salmant. II. 17) in jure abutens privilegio, in poenam privatur illo; et tunc... requiritur ad minus sententia declaratoria criminis ad talem privationem... Vel abutens privilegio eo privatur, quia fuit illi concessum sub aliqua conditione, quae non apponitur propter abusum; et tunc ipso facto privatur privilegio, nulla expectata sententia... Vel denique ob abusum cessat totalis imis privilegii; et tunc ipso facto cessat privilegium: vel in lotum, si omnino cesset linis, vel quoad aliquam partem, si quoad illam finis transisset. ha quidem Salmant., sed ultimum dictum non admittit S. Alphonsus, qui

negat cessare privilegium, cessante causa illius, nisi privilegium sub conditione illius causae concessum esset; ut et ipsi Salmant asserunt *ibid*, n. 3.

15. - Haec doctrina intelligenda est de privilegiis gratuitis, quae princeps *alicui sibi subdito* concedit; si vero alicui concessum fuerit qui *non sit concedentis subditus*, tunc privilegium etiam gratuitum, in contractum transit et jus quaesitum; ideoque non potest amplius per ipsum concedentem revocari in praejudicium privilegiarii, ipso non consentiente, nisi in casu illo quo superveniat notabilis mutatio rerum, taliter quod privilegium jam censeatur notabiliter perniciosum regi vel regno». Ita Salmant. loc. cit., n. 28, quibuscum consentiunt Bonacina, loc. cit., § 3, n. J: Palaus, n. 4; Suarez, n. 2 et 3.

h Postquam scilicet acceptatum est, ut notant Salmant., n. 29; et Palaus, n. 2 et 4.

Lezana. v. *Privilegia*, n. 20, affert ex aliis istam limitationem, quam ipse nec prohibet nec reprobatur.

causa, ut valide revocetur. Et si insuper est onerosum, ut, exempli causa, concessum ob pretium acceptum, vel ob aliquod onus privilegiato impositum; tunc, ut revocetur, (ultra justam causam) requiritur compensatio. Et hoc dicendum de privilegiis remuneratoriis ob justitiam; ut dicunt communiter DD., Suarez ¹, Pontius ³ et Salmant. ³ cum aliis.

16. - Revocatio vero privilegiorum alia est *expressa*, alia vero *tacita*. — Quoad *expressam*, regulariter loquendo sufficit clausula generalis: *Non obstantibus privilegiis*, etc., ut revocentur omnia privilegia in contrarium.

Excipiuntur tamen Γ. Privilegia concessa *per modum contractus*, sive onerosa sint, sive remunerativa ob justitiam (ut supra dictum est), in quibus mentio specialis fiat meritorum in particulari. — Z. Privilegia quae *clausulam* habent, quod non intelligantur derogata, nisi mentio particularis fiat. — 3*. Privilegia *regularium*, quae etiam specialem mentionem requi-

runt, quia sunt remunerativa; et videntur clausulam habere derogatoriam lurae revocationis, nisi eorum mentio specialis fiat: ut affirmant Rodriguez, Portellius et Miranda Λ) apud Patrem Mazzotta — 4. Privilegia inserta in *corpore juris*, quia tunc sunt verae leges; et ut revocentur, requiritur clausula specialis: *Non obstantibus legibus in contrarium*, etc. Suarez ⁴, Bonacina h), Castropalaus % Pontius e, Mazzotta et Salmant. 7. — N. Idem asserunt Bonacina, Sanchez d), Castropalaus, et Salmant. cum Molina <*), Pellizzario aliisque quamplurimis (contra Pontium), de privilegiis concessis ab aliquo concilio generali; quae non censentur revocata, nisi per clausulam expressam: *Non obstante quacumque constitutione, etiam a concilio generali edita*; ut colligitur ex cap. *Ex parte* et cap. *ult., de capell. monadi.* e). Bonacina * Castropalaus Sanchez et Salmant. 10 cum Pellizzario, Bassaeo, etc.; contra Pontium n. Opponit Pontius Ecclesiae praxim»

¹ De Legib., lib. 8, cap. 37, n. 5, 6 et 9. — Loc. cit., n. 13. — Loc. cit., n. 30 et 35. Quae M. regular., tom. I. qu. 9, art. 6. Portell., Dub. regular., v. Privillegimii, n. 31. — De Legib., lib. 8, cap. n. 1. — Loc. cit., punct. 21, l. 4, n. 8. — Loc. cit., n. 16. — Loc. cit., cap. 2, n. 40. Uomc., disp. 1. de Legib., qu. 3, punct. 8, t. 3, n. 11

CaUrcpaL, loc. cit., § 4, num. 6. Salmant., loc. cit. cap. 2, num. II. Pellis., tr. 8, cap. 1, num. 98. /'nn/, loc. cit., cap. 10, num. 19, — * Loc. cit., num. 13. — lxx. dt., num. 6. — * Loc. dt., num. 11. Pellla., loc. til., num. **. - Past., v. Privilegium HI, num. 3. — Loc. cit., num. 19.

16. - Miranda non videtur satis recte citari; loquitur enim de privilegiis revocatis per Tridentinum, et ait, *Man. praeclat., toni, 2, qu. 42, art. 3, vers. Sed alii*: Illa solummodo privilegia per supradictum concilium Trid. esse abrogata et revocata, quae continentur in illis decretis, in quibus formaliter et expresse revocantur et derogantur regularium privilegia, et in quibus apponitur illa clausula: non obstantibus quibuscumque privilegiis in contrarium existentibus; cetera vero non, etiamsi eidem concilio aut sacris canonibus alias videantur esse contraria». Quibus sic dictis, exponit rationes hujus opinionis et responsa ad objectiones; et concludit, negans se velle judicem agere in hac controversia, « quamvis utraque videatur sententia congruis inniti fundamentis ». — Notandum etiam est quod Mazzotta, *tr. 1, disp. 5, qu. 2, cap. t, qu. 1*, vers. *An autem*, auctores citat, ut negantes satis esse ad revocationem privilegiorum regularium, eam quae tacite et implicite in Tridentino continetur.

Λ Bonacina, loc. cit., § 3, n. 17, videtur contrarium tenere: Privilegium praecedens, inquit, non insertum corpori juris, non revo-

cari per subsequent privilegium repugnans praecedenti, nisi ipsius fiat mentio, etiam si posterius insertum sit in corpore juris... Hoc tamen intelligi debet primo, modo prius privilegium non sit insertum in corpore juris; nam privilegio inserto corpori juris, derogari potest per posterius privilegium, juxta oppositionem quam cum ipso habet posterius privilegium ».

•J Apud Mazzotta, loc. supra cit., id reperire nequivi.

d Sanchez, *de Matr., lib. 3, disp. 26, n. 7*; et Molina, *de Just., et fure, tr. 2, disp. 173, n. 23*, loquuntur de privilegio concesso contra legem concilii generalis: « Non... censetur derogatum (sunt verba Sanchezii) concilii generalis decretis, nisi expressa mentio fiat his verbis: *Non obstante aliqua lege aut constitutione in concilio generali edita* ». Quae profecto t adero dicenda sunt de privilegio concesso a generali concilio, cui scilicet non censetur derogatum, nisi expressa mentio fiat, etc.

< Cap. *Ex parte* 3 et cap. *Ad audientiam fin. de capell. moitadior.*, pariter loquuntur de privilegio concesso contra statutum concilii generalis.

ct quamdam declarationem S. Pii V. Sed Castropalaus cum Garcia respondet gratis id asseri; tantum inquit, a Garcia referri quemdam *motum proprium* S. Pii, in quo dicitur, quod concessionem, propria Pontificis manu signatae, non egent aliqua Tridentini revocatione neque generali neque speciali.

Omnes vero praefatae limitationes intelliguntur locum habere, *si tunc constet de contraria mente derogantis*; quemadmodum omnes /> praefati doctores communiter affirmant. Unde, si in lege revocatoria adsit clausula: *Ex certa scientia*, aut: *c.v. motu proprio*, aut: *de potestatis plenitudine*; tunc revocatur omne privilegium, quantumcumque qualificatum, exceptis onerosis, aut quando revocatio praepredicaret juri a tertio acquisito. Vide Salmant. *.

17. — Quod attinet ad revocationem *tacitam*, privilegia ante concessa intelliguntur revocata per quamcumque legem universalem in contrarium, etiamsi in ea non adsit clausula revocatoria, quando ipsa lex, vel novum privilegium aliis concessum non posset effectum intentum sortiri, nisi revocatis privilegiis antea concessis. Non praesumitur enim legislator

velle condere legem inutilem, aut concedere privilegium elusorium, sive generale, sive particulare illud sit. — Hoc tamen intelligendum est, quando privilegia prius concessa nota sint principi: quemadmodum praesumitur de omnibus privilegiis insertis in *corpore juris*. Quod e contra non praesumitur de aliis, quae existunt *extra jus*; unde horum specialis mentio est facienda. Suarez », Pontius ., Palaus⁴, Bonacina *, Salmant. . cum aliis communiter.

Affirmant aliqui, ut Sotus Henriquez¹ et Quintanadvenas, quibus adhaerent Salmant. ', quod privilegium remanet in suo vigore, quousque revocatio non intimetur civitati vel religioni. — Verum ipsimet Salmant. postea . se retractant, et merito, asserentes cum Laymann, Suarez, Portellio et Lezana, quod sufficit ad invalidandum privilegium, ut publicetur revocatio, et ut transeant duo menses a publicatione; ita ut pervenire possit notitia ad privilegiâtes, quamvis de facto non perveniat *A

Actum est usque adhuc de privilegiis in communi. In sequentibus Capitibus agitur de privilegiis in particulari ecclesiasticorum, episcoporum et religiosorum.

Castropal., tr. 3, dbp. 4, punct. 21, § 4. n. 6. . *Nicol. Garda*, de Benefic. part. 4, cap. 5. n. 33. — Tr. 18, de Privilegiis, cap. 2, n. 42. — De Legibus, lib. 6, cap. 39. n. 2. — De Matr. lib. 8, cap. 19, n. 19. — Tr. 3, di. 4, punct. 21, § 4, n. 10. — Di. 1. de Legibus, qu. 3, punct. 8, § 3, n. 14. — Tr. 18, de Privilegiis, cap. 2, n. 43 et 44. . *Quinta-*

nadL., tr. 3, «inguUr. 15. n. 4. — Tr. 10, de Censur., cap. 2, n. 81, l. f. — Tr. 18, de Privilegiis cap. 2. n. 45 et »eqq. — *Layr.*, lib. 1, tr. 4, cap. 23, n. 28. . *Sttar.*, de Legibus, lib. 8, cap. 40, n. 2 et »eqq. . *Parte!*, Dubia reguL, v. *Privilegiis* per revocat., n. 69. . *Ltaana*, v. *Privilegiis* u[^]ia, ». 20.

J) Omnes, scilicet: Salmant., n. 42; Bonacina, loc. cit., Palaus, n. 7; Bassacus, loc. cit.

17. — " Solus et Henriquez allegantur a Salmant. ut asserit S. Alphonsus; verum Solus, de Just. et Jure, lib. 1, qu. 1, art. 4, haec dumtaxat scribit: « Leges privilegiorum revocatoriae vim non habent, quoadusque promulgatae sint, non solum in provincia, verum in dioecesi ». — Melius autem Henriquez, licet breviter: . Privilegium, inquit *tib. 7, cap. 20,*

u. 1, non amittit vim ante certificationem revocationis seu suspensionis ».

b) Auctores hujus secundae sententiae eam limitant ad casum, quo privilegii revocatio fit per legem communem; si vero agatur de revocatione per hominem vel alio modo privato, ut revocatio effectum sortiatur, requiri notificationem ipsi privilegiato factam. Et sic ambae sententiae optime possunt inter se conciliari.

Cum he
arqatralen-
ta revoc.
tioni spe-
culi.

Revocatio
tiauqoan-
do iustitiae.

Non requi-
ritur inti-
matio revo-
catoria.

CAPUT II.

De Privilegiis Ecclesiasticorum.

18, *Quibus in rebus ecclesiastici sint exempti a potestate laicali.* — 19. *De privilegiis canonis et fori quoad personas.* — 20. *Quoad bona.* — 21. *Quis gaudeat hujusmodi privilegiis.* — 22. *De beneficiatis.* — 23. *De tonsuratis.* — 24. *De illis qui deposuerunt habitum.* — 25 ad 28. *De immunitate piorum locorum.*

Exemptio
Mccoiari.

18. Ecclesiastici jure divino exempti sunt a potestate saeculari quoad materias spirituales vel mere ecclesiasticas, ut sunt ordinationes, electiones praelatorum, etc.; ut constat ex concilio Romano '.

Quoad personas vero et loca ecclesiasticorum, quaestio est: *utrum sint, vel ne, exemptijure divino?* Multi negant, ut Lcs-sius, Cajetanus % Becanus et Salmant. i. Multi alii affirmant, ut Suarez et Azor, Laymann, etc.; et probant ex pluribus textibus et praesertim ex cap. *Quamquam, de censib., in 6°*, et ex Tridentino a: *Ecclesiae et personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione et canonicis sanctionibus* (esse] *constitutam.* — Certum tamen est, ecclesiasticos tum jure canonico tum civili, non esse subjectos foro laicali. Vide jura apud Lessium *

Caeterum tenentur in conscientia illis *legibus civilibus*, quae non repugnant eorum statui; non vi *coercitiva*, ut dicitur, sed *directiva*, ut uniformentur communitati. — Est commune cum Salmant.ft.

Privijie
(1111 EMDO
nit ct im
■oniuti

19. - Ecclesiastici ergo gaudent Γ exemptione circa suas *personas*. — Praeter privilegium *canonis*, cujus vigore incurrun excommunicationem qui injuste illos

percutiunt; gaudent clerici *immunitate*, ne puniantur a curia laicali; ut patet ex legibus a Becano relatis®. — Et quamvis jus civile cos eximat tantum in causis civilibus, et in criminalibus eas recognoscendi sibi jus reservaverit, nullatenus clericos condemnando nisi post degradationem; nihilominus jus canonicum totaliter eos exemit. Vide Salmant.⁷

Verum, his non obstantibus, in aliquibus casibus potest potestas laicalis ad cencorum *carcerationem* procedere; ut si, exempli causa, aliquem noctis tempore inveniret deferentem arma prohibita, vel sine veste clericali, vel inveniret *in flagranti* patrantem aliquod delictum. Tunc enim potest ad ejus *carcerationem* procedere, ut postea remittat curiae ecclesiasticae. Quod si interdum illum invenerit, potest armis prohibitis spoliare. — Potest etiam in quibusdam casibus illum *castigare* (sed non poena mortis); si ille rebellionem adversus principem moliretur, aut populum ad seditionem excitaret, et a proprio episcopo de hoc non esset punitus. — Insuper probabiliter potest supplicio afficere clericos *notorie sodomitas*; hi enim a Leone X^e et S. Pio V omni

* **Can. Bent**, di»t. % (ex concit. Roman. III, «ub Symmacho, can. 1) et cap. Decerni/nui 2, de judicii. - **£iu.**, lib. 2, cap. 33, n. 28 ct 30. · **Benin.**, de Sacraro., cap. 26, qu. 9. n. 6 ct «cqq. — · **Tr. 8.** de Ordine, cap. 7. n. 6. · **Suar.**, Defensio fidei cath., lib. 4. cap. 9. - **Aaor.** part. I, lib. 5, cap. 12. · **Layin.**, lib. 4, tr. 9, cap. 8. n. 1. — · **Sevi.** 25,

de Reform., cap. 20. — * Lib. 2, cap. 33, dub. 8. n. 18
el 19; ct dub. 4, n. 33 ct 31. — Tr. 8, dc Ordinc, cap. 7,
n. 16. — « De Sacram., cup. 26, qu. n. 6, v. *Clerici cr^o*.
— ' Tr. P, dc Ordine, cap. 7. num. 24. - S. *Ptu* V, *Balia*
Horrtndum, \ 3, 30 Aug. 1568, in magno Bullar. Mai-
nardi.

18. - * Cajctanus, *Sum.*, v. *Excommuni-
catio*, cap. 31, non aliud habet quam verba
sequentia: « Libertas Ecclesiae, inquit, non
comprehendit nisi illa in quibus Ecclesia, qua-
tenus Ecclesia, est libera, undecumque illa
habeat, sive a Deo, sive a Papa, sive ab Im-
peratore ». Allegatur tamen a Salmant. ut
asserit S. Alphonsus.

19 -« Leo X, in sua constitutione *Supernae dispositionis*, data dic 5 Maji 1514 (in Magno Bullar. Mainardi), haec de sodomitis §35. decrevit: «Si qui vero tam laicus quam clericus, de crimine propter quod venit ira Dei in lilios diffidentiae, convictus fuerit, poenis per sacros canones aut jus civile respective impositis puniatur».

clericali privilegio spoliati sunt. Vide Salmant. *.

Caeterum, pro quocumque alio crimine, clerici nequeunt puniri a curia sacculari, *cap. fin. de vita et honestate cleric.*, et *cap. ht audientia 25, de sent, excoin. b*).

20. - II. Gaudent ecclesiastici exemptione a foro laicali quoad *propria bona*, tam ecclesiastica, quam quocumque alio modo acquisita; unde, respectu illorum, non tenentur solvere ullum vectigal, ut habetur ex *cap. Quia nonnulli* et *cap. Clericis, de immun. eccl.*, in 6°, et ex l. *Sancimus 22, C. de sacros, eccl.* Vide Salmant. — Clerici vero *negotiatores*, circa bona mere ecclesiastica negotiationi jam destinata, spoliuntur omni exemptione a), *cap. Quamquam 4, de censibus, in 6°* Quoad vero reliqua bona propria, privantur post tertiam monitionem. Salmant. 8 cum Lessio, Molina, etc. — Insuper notandum hic est, quod in casu urgentis necessitatis % potest princeps extrahere e domibus et vendere frumentum ecclesiasticorum. Salmant. 4 cum Diana et Moyses

21. - Ii qui gaudent praefatis exemptionibus, tam quoad personas, quam quoad bona, sunt primo omnes *regulares* cum suis novitiis et tertiariis; et etiam Eraniscanae tertii ordinis, Carmelitanae, etc., quae deferunt habitum una cum voto castitatis: quemadmodum declaravit Sacra Congregatio — Insuper *equites* S. Joannis, S. Jacobi Alcantarae et Calatravae; ut probant Bonacina b), Filliuccius b) et Diana b). Vide Salmant. *. — Insuper omnes clerici in *sacris* constituti.

De aliis vero in *minoribus*, vel simpliciter *tonsuratis*, ita loquitur Tridentinum 4: *Fori privilegio non gaudeat, nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum et tonsuram deferens, alicui ecclesiae de mandato episcopi inserviat; vel in seminario clericorum, aut aliqua schola, vel Universitate, de licentia episcopi, quasi in via ad suscipiendos majores Ordines versetur.* — Atque hoc privilegio gaudent etiam *clerici conjugati*, qui deferunt habitum et tonsuram, et ecclesiae inserviunt. Verum in *cap. ult., de temp, ordin., in 6°* prohibetur conjugatis

1 Tr. 8. de Ordine, cap. 7, n. 18 et seqq., 27 et »cqq. — Tr. 8, de Ordine, cap. 7, n. 36 et »cqq. — Tr. 8, de Ordine, cap. 7, n. M. — lib. 2, cnp. 33, n. 23. Afoltna, de Ju.

et Jure. tr. 2, disp. 342, n. 3 et 5. — Tr. 8, de Ordine, cap. 7, n. 17. Diana, part. 1, tr. 2, cowl. 9. — Loc. dt., n. 56 et seqq. — Ses». 23, de Reform., cap. 6.

b) Cap. *Ex litteris 16, de vita et honest, clericor.*, decernit clericum, qui tertio admonitus, a saecularibus negotiationibus non abstinere, amittere quoad bona, privilegium clericale. Cap. *In audientia 25, de sent, excom.*, statuit clericum, qui ut laicus incedit, arma scilicet militaria portans, habitu clericali rejecto, nisi tertio monitus resipiscat, clericale privilegium amittere.

20. - a) In cap. *Quamquam 4, de censib., in 6°*, haec habentur: « Ecclesias et personas ecclesiasticas ad pedagium et guidagium penitus non teneri, nec ad exhibendum vel solvendum talia pro rebus suis propriis, quas non causa negotiandi deferunt, vel deferri laciunt, seu transmittunt ». Illic recte colligitur cos ad vectigalia seu tributa teneri quoad bona, etiam ecclesiastica, quae negotiationi subjacent; et quidem ipso facto, seu nulla expectata monitione; quoad reliqua vero bona, circa quae non negotiantur, non nisi post tertiam monitionem.

b) Auctores citati requirunt ut necessitas sit valdeurgens, et sit periculum in mora; secus recurrendum esse dicunt ad superiorem ecclesiasticum, ut iste clericos ad frumenti venditionem compellat.

Molfesius, tr. 12, cap. 5, n. 85, de casu omnino diverso loquitur, quidquid dicant Salmanticenses.

21. - ») S. Congregatio Concilii de tertiariis loquens, viros a mulieribus distinguit; et quidem viros tertiarios, mantellatos, corrigatos, aliosque similes, declarat tunc privilegiis ordinis, cujus tertiae regulae habitum deferunt, potiri, si collegialiter vivant et cum claustrabus habitent, in *Nullius*, mens. Decembri 1607, lib. 11 decretor., p. 21, ap. Pallottini, v. *Tertiariae, n. 16*; secus, si collegialiter et in communi non vivant, in *Nullius*, die 18 Decembr 1620, lib. 12 decretoc, p. 58, Pallottini, loc. cit., n. 17. — Mulieres vero eadem S. C. declarat frui debere privilegiis ordinis, cujus tertiae regulae habitum deferunt, si vitam virginalem aut caelibem simpliciter expressexerint, etiamsi in consanguineorum vel affinium suorum, aut propriis domibus vel seorsim habitent: ita S. C. in *Nullius*, mens. Decembr. 1607, lib. 11. decretor., p. 21, Pallottini, loc. cit., n. 8.

b) Bonacina, disp. 2, de Excom., qu. 4, punct. 3, n. 9, de privilegio fori et canonis loquitur; Filliuccius, tr. 15, n. 14, de privilegio canonis dumtaxat. — Diana vero, part. 1, tr. 2,

RepiUre* findent hi exemptionibus.

Clend in lacriv

Clerici in minonbux.

Conjugati derRi.

Elompùo qeùâdbotuu

Clend ne- (oUâtorcs et privan- tir.

tonsura, nisi velint religionem ingredi, vel in sacris ordinari, praevia uxoris licentia Vide *Lib. VI, n. 827, in fiite*,

Privilegio
farifAoJrnt
beackUd.

22. - Igitur privilegio fori gaudent 1° *bénéficiait*, etiamsi nulli ecclesiae inser-
viant, neque deferant habitum et tonsu-
ram, ut probabiliter infertur ex concilio,
ut volunt Salmant.]*cum Philiberto, Dia-
na et Rodriguez adversus Suarez βΛ Et
etiamsi non percipiant fructus beneficii ne-
que possideant; sufficit enim quod solum
titulum habeant: ut ajunt Garcia Phi-
libertus et Diana cum Salmant.*. Sufficit
etiam capellania vel praestimonium, quae
censentur tamquam vera beneficia: sed
non sufficit pensio Vide Salmant. 3 cum
aliis.

Clerici in
minoribn.
Quando ja u-
deant foro.

23. - Gaudent 2° clerici *in minoribus*,
et *tonsurati*, dummodo habitum simul
et tonsura deferant, juxta id quod affir-
mat concilium: *clericalem habitum et ton-
suram deferens*, et ut probabilius existi-
mant multi doctores cum Castropalao et
Barbosa (contra Salmant., qui interpre-
tantur particulam *et* pro particula *vel*, ita

1 Loc. dL, n. 62. *Philibert. Marchin.*, de Ordine, tr. 2, part. 1, cap. 15. dirt. 1. · *Diana*, part. 1, tr. 2, resol. 29. · *Rodrie.*, Sam., paru I, c>p. 155 (al. 156) n. 2. Cfr. Pallottini, v. *Presbyteri simplices*, § 4, n. 9 et 11. · *Philibert.*, loc. cit · *Diana*, part. 1, tr. 2. reeol. 30. — · Loc. dt., n. 62, l. f. Cfr. Pallottini, loc. du, n. 12. — · Tr. 8. de Online, cap. 7, n. 62 et 63. « *CattropaL*, tr. 12, punct. 2, n. 7. ·

ut sufficere dicant alterutrum: vide *Lib. VI, n. 827*, v. *De Clerico*)\ dummodo eccle-
siae similiter inservant βΛ Sed quoad ec-
clesiae servitium (dummodo spirituale sit,
quia temporale non sufficit), satis est ut
alicui ecclesiarum serviant, etiamsi haec
destinata non sit ab episcopo; ut decla-
ravit S. Congregatio apud card. Lam-
bertini4.

24. - Ut vero clerici *in minoribus* con-
stituti *foro* priventur (nam aliud de cano-
nis privilegio dicendum), non requiritur
trina monitio; quia haec requiritur tantum
pro beneficiatis, et pro ordinatis in *sacris*,
ut deducitur ex cap. *Contingit, de sent,
excom. a*), vel pro minoristis qui negotiis
saecularibus se addicunt, ut habetur ex
cap. *Ex litteris, de vita et honest, clericor.*
(Vide *lib. VI, n. 827*; v. *Pro his*) sed
sufficit quod habitum et tonsuram dimi-
serint; quemadmodum pluries declaravit
S. Congregatio, et quemadmodum commu-
niter affirmant doctores apud card. Lam-
bertini5 et apud Salmant. *): dummodo
per longum tempus dimiserint, ut notant

Barb., de Off. et Pot. cpiwpt, part. 2, allée. 12, n. 19. - *Salmant.*, loc. cit., n. 64. — * De Synodo, lib. 12, cap. 6, n. 5, in una *Seni^allic.*, 23 Januar. 1603 et *Neapolitana*, 1 Februar. 1614. Cfr. Pallottini, v. *Presbyteri simplices*, 5 l. n. 2f et »eqq. S. Cone. Cone., in dub. 16 Novcmbr., 15411» et in una *Mclliotanen.* 11 Aufc. 1596. Cfr. Pallottini, loc. cit., n. 37 et 38. — · De Synodo, lib. 12, cap. 2, n. 1.

resol. 73, equites illos dicit gaudere privilegio
fori et canonis; at *rcsol. 50*, affirmat eos ve-
ros esse religiosos ac immunes esse a gabellis
solvendis.

Υ Scilicet: cap. *Nullus*, fin. *de temporib.
ordinat.*, in 6°, prohibet ne tonsura uxoris
conferatur.

22. - «J Suarez a Salmanticensibus alle-
gatur, tamquam innuens duo simul requiri:
ut scilicet clericus beneficium habeat et alicui
ecclesiae deserviat; et re quidem vera Suarez,
de Censur., disp. 22, sect. 1, n. H, vers- *Dixi*
tamen, asserit clericum minoribus initiatum,
privilegium fori amittere, si continuata con-
suetudine, non utatur habitu et tonsura cle-
ricali: «Quod inlelligendum est, inquit, nisi
beneficium ecclesiasticum habeant et alicui
ecclesiae inservant, aut ex licentia episcopi ad
id se praeparent».

h) Garda, *de Bene/, part. 2, cap. 2, n. 8*
et 9, didt quidem satis esse titulum haberi;
sed *n. Id*, hoc intelligendum esse ait de eo
qui habitum clericalem defert; quod non ani-
madverterunt Salmanticenses.

<) Attamen S. C G declaravit clericum ob-

tinentem pensionem, haberi pro clerico béné-
ficiât®, ad effectum gaudendi privilegio fori.
Vide Pallottini, v. *Presbyteri simplices*, § 4,
n. 13. — Si vero clericus sit in minoribus con-
stitutus, eique ut clerico reservata sit pensio
super beneficio ecclesiastico ad commodiorem
sui sustentationem, requiritur praeterea, nisi
episcopus dispensaverit, ut habitum et tonsu-
ram deferat et alicui ecclesiae deserviat. Vide
Pallottini, loc. cit., n. 14 et seqq.

23. - i») Haec S. Alphonsi interpretatio
omnino consonat declarationibus S. C. C.,
quaeconjunctim tria illa: scilicet habitum, ton-
suram, ecclesiae servitium, requirit. Cfr. Pal-
lottini, loc. cit., n. 31 et seqq.

24. Cap. *Contingit 45, de sent, excom.*,
de quibuscumque clericis loquebatur; sed cum
jus novum Tridentini non amplius monitionem
requirat pro clericis, in minoribus constitutis
non beneficiatis; et aliunde juris correctio sit
vitanda quantum fieri potest, praedictum caput
Contingit in suo vigore remanere quoad cle-
ricos in sacris, recte docet S. Alphonsus.

Salmanticenses, *tr. 8, de Ordine, cap. 7*,
n. 6J, hanc profecto sententiam tenent; sed

Salmant. * cum Bonacina, Suarez, Barbosa et aliis. — Quamvis vero praefati clerici nequeant allegare forum, potest nihilominus episcopus eos a foro saeculari resumere: juxta declarationem S. Congregationis, ab hodierno Summo Pontifice approbatam. Vide Lambertini *.

Quando HH vero clerici qui habitum resumunt, jure gaudent privilegio; dummodo id in fraudem non faciant. — Quae fraus tunc supponitur, cum aliquis in aliqua causa civili jam citatus fuisset ad forum laicale; aut pro causa criminali jam fuisset in carcerem coniectus; aut vero e carcere sub cautione egressus: ut ajunt Salmant. ff) cum Bonacina d) (adversus Gutierrez et Ceballos dJ) et card. Lambertini§ cum pluribus decretis S. Congregationis.

Magna vero quaestio est, utrum potestas laicalis possit cognoscere causas innocentium adversus ecclesiasticos. — Quidam theologi absolute affirmant; sed quidam alii magis communiter tantummodo admittunt, quando aut nullo modo, aut difficulter potest haberi recursus ad superiores ecclesiasticos majores. Vide Salmant ♦

25. - *Immunitas* autem ecclesiastica *locorum*, quoad asylum delinquentium, competit jure ecclesiastico et civili omnibus ecclesiis, quamvis interdicto subjectis, sive pollutis, et etiam dirutis (nisi omnino

praesulis auctoritate fuerint profanatae), earumque capellis, sacristiis, coemeteriis, etiam ab ecclesia separatis, muris, campanilibus, tectis, atriis, atriorum gradibus cum quadraginta passibus ultra pro ecclesiis cathedralibus, et triginta pro aliis ecclesiis (sed hoc intelligendum de illis, quae sunt positae extra moenia urbis vel loci), dummodo non intercedat via publica aut aliqua saecularium domus: aliud vero est, si domus sit alicujus clerici. Vide Salmant. B. — Gaudent eadem immunitate hospitalia in quibus exstat aliqua capella publica, oratoria ab episcopis erecta, palatium episcopale, et domus regularium cum suis dormitoriis, claustris, hortis, et porticibus ante ecclesias vel monasteria. Vide Salmant.5.

26. - Omnes vero *delinquentes*, dummodo sint *Christiani*, licet haeretici aut interdicti, aut in carcere inclusi, qui ruptis carceribus ad praedicta sacra loca confugerint, hac gaudent immunitate. Et in hoc reprobatur quaelibet consuetudo in contrarium T. Quinam hi? niute

Excipiuntur tamen in bulla Gregorii XIV latrones publici, depopulatores agrorum, qui committunt homicidium *) per proditorium vel per assassinium (sed regnans Summus Pontifex exceptit omnia homicidia pro tota Ecclesia in ipsa ecclesia vel coemeterio; insuper haeretici

* Loc. dt., n.65. - *Bonae.*, diep. 10, de octavo pracc., qu. 2, punct. 1, § 4, n. 15. - *Suar.*, de Ccmur., disp. 22, sect. 1, n. 11. *Barbosa*, loc. dt., n. 20. Cfr. etUm Pallottini, loc. dt., n. 39 et 40. — · De Synodo, lib. 12, cap. 2, n. 3 et 4. — · Loc. dt., cap. 8. n. 1 et 2. - S. Congr., vide

Pallottini. loc. dt. n. 75 et 76. — · Tr. 8, de Ordine, cap. 7, n. 76. — · Tr. 18. de Privilef., cap. 3, n. ff et *eqq. — · Loc. cit., n. 87 et teq. — 1 Cap. A'otvri/ 49, de Bent, excom., et Auth. 12, C. de «acro. Ecclie». *Grtgor. XIV*, Cou-lit. *Cnm alias*, 24 Ma)i 1591, J 3, in Bullar. Rom. Mainardi.

non affirmant eandem communiter a doctoribus teneri.

*) Scilicet: *allatam* a Lambertino. Et duplex est: una scilicet *Lcodicn.* 9 Nov. 1630 et altera *Neapolitana*, 22 Julii et 1 Aug. 1634; utraque etiam habetur a Pallottini, loc. cit., n. 98.

a) Sal manlicenses disserunt non de eo qui *reassumit*, sed de eo qui *assumit* habitum clericalem et ordines minores accipit, post patratum delictum, animo subtrahendi se a potestate saeculari, de quo n. 66, quaerunt an gaudeat fori privilegio, et respondent affirmative, n. 67; et allegant Bonacina, qui tamen hoc negat, *disp. 10, de 8° praec.*, qu. 2, punct. 1, § 1, n. 15, si statum clericalem assumpserit « hac sola intentione, ut evitet forum saeculare » ; secus vero, si « occasione delicti perpetrati, movetur ad assumendum habitum, animo scr-

viendi Deo et simul vitandi forum saeculare ». — Ceballos autem, *de Cognit. per viam violentiae, part. 2, qu. 44*, asserit eum de quo Salmant. loquuntur, liberari a jurisdictione saeculari, « cessante fraude ». — Guderrez demum, in suis *Practic. quaest.*, lib. 1, qu. 5, n. 3, affirmat eundem subjici potestati saeculari ratione causae et bonorum, non autem respectu personae, si in fraudem clericalem statum assumpserit

26. - °) Vel etiam « mutilationcs membrorum ».

b) Benedictus XIV, per bullam *Officii nostri ratio*, 15 Martii 1750, ab ejusmodi immunitate excipit homicidium, quod « non casu vel ex propriae defensionis necessitate » patratum fuerit ; sed exceptio ista valet pro iis dumtaxat locis, qui temporali S. Sedis dominio, mediate

et rebelles contra eandem personam principis. Vide Salmantl cum Suarez, Gastropalao, Pellizzario, Gutierrez, etc. Et in casibus clare exceptis, potest iudex saecularis ex se extrahere ab ecclesia delinquentes, juxta communem praxim. — In dubio autem, iudicium exceptionis spectat ad episcopum; ita Salmant et alii. Vide Salmant.®.

Praeter delinquentes exceptos, omnes alii gaudent immunitate; quemadmodum gaudent debitores ad ecclesiam confugientes. Salmant.®.

27. - Quaestio est: *utrum clerici et religiosi gaudeant eadem immunitate respectu suorum praesulum?*

Affirmant multi, ut Barbosa, Bordonus, Gutierrez % quibus suffragatur quaedam declaratio S. Congregationis[^]; atque haec sententia est probabilissima, ut ajunt Salmanticenses. — Nihilominus ipsi, cum sententia communissima Suarez, Castropalai, Laymann, Bonacinae, Silvestri aliorumque, negant: tam vigore bullae Gregorii XIV, quae, respectu praefatae immunitatis, loquitur tantummodo de laicis: *Ut laicis ad ecclesiam confugientibus*, etc.; quam vigore communis et jam receptae consuetudinis; alias enim religiosi, semper in monasterio commorantes, difficulter possent puniri.

Sicuti vero possunt superiores ecclesiastici (episcopi et eorumdem vicarii) extrahere proprios subditos ab ecclesia; ita quoque, si opus sit, possunt eandem extrahendi licentiam curiae saeculari concedere. Salmant. — Episcopus vero nequit extrahere suos clericos ab ecclesiis regularium; non ratione immunitatis, sed quia illa sunt loca a sua jurisdictione exempta. Salmant. 4.

28. - *Extrahentes* vero, aut illi qui via» tentaverint extractionem, incurrunt excommunicationem *ipso facto*; a qua nequeunt absolvi nisi a Pontifice. — Quidam DD. opinati sunt, hujusmodi excommunicationem posse absolvi etiam ab episcopo; ita Salmant.⁵ cum Bonacina Castropalao et aliis. Id tamen negandum, cum Fagnano®, Farinacio et aliis; nam Gregorius XIV declaravit, quod violatores immunitatis incurrunt censuras omnes et poenas prius impositas a canonibus, conciliis et aliis Pontificibus, iis qui violant libertatem, his verbis; *Declaramus, eum ipso facto censuras et poenas easdem incurrere, quae contra libertatis, juris et immunitatis ecclesiasticae violatores, per sacros canones et conciliorum generalium nostrorumque praedecessorum constitutiones, sunt promulgatae*. Contra vero ha-

Hae tra-
manita»
probabili-
time hñAl
pcaeUto*.

Juita com-
munit al-
mam. non
llfat.

Tr. 18, dc PrivUef., cap. 3, n. 91. Suar., dc Rdif., tr. 2 lib. 3. op. II. n. 18 et 19. Qxs/ropa/, tr. 11. punct. 7. n. 10. Pelll», tr., cap. 5, n. 33. Gn/irr., Practic. quaesi., lib. 3, qu. 6, fi 4. Salmant., loc. dt., n. 121. — Loc. dt., n. %. 130 et 121. — Loc. du, n. 94 et 95. Barbota, de Jure eccllet., lib. 2, cap. 3, n. 137. Bordon., Variar. Reao-teu. reeol. 1. n. 18. Salmant., loc dt., n. 90. Suar., de Relif., tr. L lib. 3, cap. 10, n. 5 et »eqq. Caitrop., tr. 11,

disp. un., punct. 7, n. 17. Laym., lib. 4, tr. 9, cap. 3, n. 11. Danae., disp. 3, de 1- pmec. decal., qu. 7, punct. 5, n. 5. Silwft., v. Immunita» III, qoacr. 3, ver*. Tertium. — Tr. 18. de Privilef., cap. 3, n. 12X — Loc. cit., n. 117. Caltrop., tr. II, punct. 12, n. 7. — In cap. 27, Cum pro cauta, dv lent, excom., n. 15 et *cqq. Farinae., dc Im munit. Eccle*, append., cap. 20. n. 315. — Gregor. XIV, Const. Cxm alia», § fl.

vel immediate subjiuntur, et aliis regnis, provinciis atque ditionibus, ad quas dictae praedecessorum nostrorum constitutiones, sive peculiaribus concessionibus, sive per viam concordati, extensae et amplatae fuerunt ». Ita § 13.

21 - a) Gutierrez, Proche, quaesi., lib. 3, qu. 3, n. 1, sententiam hanc affirmativam in puncto juris veriore quoque et tenendam censet; sed n. 3, dc negativa sententia dicit: « Ita est intrepide tenendum in praxi, attento dicto usu et consuetudine ».

Barbosa, loc. cit.; et Diana, part. 6, tr. 1, resol. 26, quaer. 10, adducunt declarationem S. C. Epp. et Regg. in una Tropien. 29 Januar. 1617, et aliam dc die 17 Aug. 1618. Sed quidquid sit dc harum aulhenlicitate, duae

aliae similes reperiuntur: una scilicet S.C.C. apud Pallottini, v. *immunitas ecclesiastica*, w. 1; alia S. C. Epp. et Regg., dc die 11 Aug. 1758, apud Bizzarri Coilectan., p. 365, edit. 1863.

c> Salmanticenses, tr. 18, dc Privileg., cap. 3, n. 120, ut dtat S. Alphonsus, de alio casu tractant, et negant in juris rigore extractionem in casibus exceptis, ad iudicem saecularem pertinere, nisi de licentia episcopi vel ejus officialis; addunt tamen, iudices laicos, ex recepta consuetudine, posse id efficere in consulto episcopo.

28 - Bonacina, disp. 3, dc p praec. decal., qu. 7, punct. 11, n. 2, probabilem utique existimat hanc opinionem; sed infra cum S. Alphonso consentit, his verbis concludens:

betur ex Paulo III, quod olim adversus violatores ecclesiasticae libertatis, excommunicatio p palis jam inflicta fuerat

Nec obstat dicere, prius Pontifici reservatam esse tantum violationem libertatis quae personas respicit, non autem violationem immunitatis quae respicit loca; et quod, tametsi a Gregorio lata fuerit excommunicatio contra violatores immunitatis, minime tamen fuit illa Papae reservata; reservatio autem excommunicationis, nisi exprimatur, facta non censetur. Respondetur enim quod Gregorius, cum violationi immunitatis eandem imposuerit censuram, quae prius imposita erat violationi libertatis; si reservata erat censura quoad laesionem libertatis, est etiam reservata quoad laesionem immunitatis. — Tanto magis quod Clemens VIII,

duobus decretis ab ipso emissis super casus Papae et episcopis reservatos, in primo decreto prohibuit omnibus confessariis 6) absolvere a quocumque casu reservato Pontifici; in altero autem, inter casus papales quos ibi enumerat, docet adesse violationem immunitatis, juxta bullam Gregorii XIV. Caeterum satis erat quod laesio immunitatis vocaretur casus papalis, ut ab episcopis nequiret absolvi. — Hoc tandem Fagnanus ‘ refert sic decisum fuisse a S. Congr. Concilii.

Deinceps advertendum hic est, quod religiosi qui expellerent a suis ecclesiis aut monasteriis aliquem delinquentem, ad evitandum aliquod incommodum seu periculum, hi non violant immunitatem, et rite id facere possunt. — Salmant. a.

Religiosi
expellentes
delinquentem non ex-
communicantur.

¹ Cap. *Etsi dominici 3*, de poenitent. et remission. Mon., in Extrinsec. com. · *Clemt. VIII*, Dccr. de die § Jonuax. 1601; cfr. Bixarri, Colectan., p. 17, edit. 1863; et Dccr. de die. 96

Nor. 1602, ibid., p. 18. — · In cap. 27 Cum pro causa, de sent. excom., n. 36. · S. Conter. Cone., vide apud Pallottini, v. Absolutio, § 4, n. 16 et 17. — · Tr 18, de Privileg. cap. 3, n. 118.

« Non nego Limen quin probabilis sit et in praxi tutior et sequenda opinio... simpliciter asserentium hanc censuram ob violationem immunitatis contractam, reservatam esse Summo Pontifici ».

*) Decretum Clementis VIII id prohibet omnibus confessariis « per universam Italiam extra Urbem degentibus »; et Urbanus VIII,

annuente S. C. Epp. et Regg., die 17 Novembris. 1628, prohibitionem extendit ad confessarios, « tam intra quam extra Italiam degentes ». Vide Thesaur. Resolution. S. C. C. in una *Colonien.*, 16 Nov. 1720. Cfr. etiam apud Bixarri, op. cit., pag. 23 et 24, Decretum S. C. Epp. et Regg., die 7 Januar. 1617, de mandato Pauli V de hac materia editum.

CAPUT III.

Dc Privilegiis Episcoporum.

29. I. *De facultate cap. Liceat. Utrum valeat episcopus dispensare in irregularitate ex delicto et ex defectu dubia.* — 30. *Quibus in locis non est receptum 7'ridcntinum, etc.* — 31. *Qui veniat nomine episcopi.* — 32. *De peregrinis. Et utrum episcopus absol- vere possit a casibus papalibus extra confessionem.* — 33. *Quomodo delictum intelli- gatur occultum.* — 34. *Utrum episcopus valeat hanc facultatem delegare.* — 35. *Utrum a casibus ab aliis episcopis reservatis, etc.* — 36. *Si a casibus post concilium, etc.* — 37. *Utrum episcopus possit absolvere confessarium absolvemtem complicem in peccato turpi.* — 33. *Utrum episcopi a casibus bullae Coenae, etc.* — 39. *Utrum valeant dispen- sare in irregularitate, quae per haeresim incurritur.* — 40. *Utrum valeant absolvere impeditos.* — 41. *Et utrum per alios.* — 42. *Qui dicantur impediti.* — 43. *De perpetuo impeditis.* — 44. *Utrum hi teneantur per epistolam, etc.* — 45. *Utrum teneantur saltem recursum habere ad episcopum. Quid, si recurrere nequeant, etc. Quid, si sint in mortis articulo.* — 46. 47 ct 48. II. *De sex casibus episcopalibus: et praesertim dc absolutione censurae propter percussionem clerici.* — 49. III. *Dc dispensatione cum illegitimis.* — 50. *Cum bigamis.* — 51. IV. *Circa irregularitates ob delictum occul- tum; ct quid, si homicidium sit omnino occultum.* — 52. *Dc homicidio casuali.* — 53. V. *Circa inhabilitates.* — 51. VI. *De facultatibus episcoporum circa matrimonia. Dc dispensatione circa publicationes, votum castitatis ct impedimentum ad petendum (remissive).* — 55. *Circa impedimenta dirimentia dubia.* — 56. *Circa dirimentia certa, si matrimonium sit contractum.* — 57. *Si non sit contractum.* — 58. *Utrum episcopus possit hanc facultatem delegare.* — 59. VII. *De dispensatione interstitiorum.* — 60. VIII. *De dispensatione capeliant, ut celebrare valeat in alia ecclesia.* — 61. IX. *De celebratione post meridiem.* — 62. X. *De oratoriis.* — 63. *Quibus in locis possit cele- brare episcopus.* — 64. *Utrum valeat dispensare ad celebrandum domi.* — 65. XI. *Dc facultate episcoporum et praelatorum circa electionem proprii confessarii.* — 66. XII. *Circa clausuram monialium.* — 67. *Dc approbatione confcssariorum monialium.* — 68. XIII. *Utrum valeant commutare ultimas voluntates.* — 69. XIV. *De compositione in restitutionibus incertis.* — 70. XV. *Dc reductione missarum.* — 71. XVI. *Quoad juramenta et vota. - Dc unione beneficiorum, novarum parochiarum erectione, etc.*

Facultate*
< pUcupo-
mm circa
cam OCCUL-
UM.

29. - I. Episcopi, vigore Tridentini, sess. 24, cap. *Liceat*, sequentes habent facultates: *Liceat episcopis, in irregula- ritatibus omnibus ct suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum conten- tiosum, dispensare; et in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos in dioecesi sua, per seipsos, aut vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiae gratis absolvere, im- posita poenitentia salutari. Idem et in haere- sis crimine, in eodem foro conscientiae, eis tantum, non eorum vicariis sit permissum.*

Quare episcopi, vigore dicti capituli *Liceat*, dispensare possunt in omnibus ir- regularitatibus et suspensionibus papali-

bus, incursis ob delictum occultum; ex- cepto homicidio voluntario, aliisque de- ductis ad forum contentiosum. —Diximus: *ob delictum occultum*; unde bene ajunt Bo- nacina, Castropalaus, Salmant., etc., quod non potest episcopus, vigore praedictae facultatis, dispensare in aliqua irregula- ritate occulta *ex defectu* (vide *Lib. VII, n. 469*), nisi esset *dubia*; ut probabiliter tenent cum Gibert aliisque, ex cap. *Nuper 29, de sent, excom.*, Fagnanus I, [Contin.) Tournely I et aliL

Sed insuper absolvere possunt proprios subditos, vel per se vel per alium sacer- dotem ad id specialiter deputatum, a ca- sibus papalibus occultis. Quinimo, juxta concilium, poterant antea etiam ab hac- resi absolvere (per se, non per alios); sed vide dicenda *n. 38*.

Banac., diep. 7, de Irregular, qu. 4, punct. 4, n. IX . Catirop, tr. 7», di«p. 6. punct. 14, I5, n.6. Salmant., tr. 10, de Cenaar., cap. 9, n. 2X . Gibert., IntttHut. ecclé-

iaat., part. 1, Ht. 64, réf. 1 et β. — 1 In cap. Venient, de A1iit. presbyter.. n. 7 et 8.— . De Irregular., part. 3, cap. uh., reg. 7.

30. - Quoad hanc concilii facultatem, plura notatu digna considerata sunt.

Notandum 1°. Quod in iis locis, *in quibus Tridentinum non est receptum*, nequeunt episcopi uti praefata facultate capitis *Liceat*; ut notant communiter DD., Suarez¹³ Sanchez¹⁴ Salmant.¹⁵ cum Alterio, Palausa cum Barbosa et Garcia. Et merito: facultas enim concilii non recipitur ab episcopis, nisi per acceptionem illius; et valde incongruum esset ut concilii gauderet privilegiis, qui onera subire recusaret.

31. - Notandum 2°. Sub nomine *episcoporum*, communi sententia venire etiam *vicarios capitulares*, sede vacante βΛ Non vero *vicarios episcoporum*, ex generali eorum commissione vicariatus; nam vicarius bene potest quod potest episcopus potestate ordinaria propria (ut dicitur *n. 47*)\ non vero id quod potest episcopus potestate delegata, quamvis ordinaria, utpole adnexa officio (ut dicitur *n. 34 et 47*). Praeterquamquod, hac in facultate, requirit concilium expresse delegationem specialem. Vide Sanchez*.

Utrum veniant *abbates* et alii qui*juris-*

dictionem episcopalem habeant? — Negant b) Barbosa, Concina et alii cum Patre Suarez, qui affert etiam quamdam declarationem S. Congregationis O. Affirmant vero communius Fagnanus, Sanchez, Castropalaus, Sayrus, Avila, Salmant., Lacroix Λ>, etc., dicentes quod, quando concessio facta est *in jure*, habet rationem legis, quae extenditur ad omnes casus in quibus currit eadem ratio: alias, ajunt, talium praelatorum subditi ad quem recurrerent, non haberent. — Vide *Ltb. VI, n. 593*, v. *An autem*, et *IA. VII, n. 79*.

32. - Notandum 3°. Nomine *subditorum*, venire etiam *peregrinos*, qui ab episcopo loci absolvi possunt ab omnibus casibus papalibus occultis; ut docent Suarez, Sanchez, Bonacina, Novarius, Barbosa, Trullenchiuss, Bossius aliique. Quia, etsi Tridentinum concedat episcopis absolvere tantummodo *delinquentes quoscumque sibi subditos*; nihilominus, ajunt praefiiti auctores', quod exteri, subjiciendo se foro sacramentali, jam fiunt illorum subditu Et Pater Suarez affert etiam quamdam declarationem S. Congregationis, in qua dicitur peregrinus posse quidem absolvi a

Comma*
nias: ecUm
abbat«.

lutioDcm.

1 Dc Centur., dhp. 41, sect. 2, n. 6. — · Tr. 6, de Poenit., cap. 13, n. 30. · Altrrins, de Suapcn», diip. 8. cap. 3, concl. 4. — · Tr. 4, di«p. 4, punct. 3, § 1, n. 2. · Barbosa, dc Off. et Pote»t. epiacopi, alleg. 39, n. 3. · Garcia, de Bc* nefic., part. 7, cap. 11, η. 23. — · Dc Mair., lib. 2, diap. 40, η. 17. Cfr. Declaration. S. C. C. apud Pallottini, v. *Epi-tevpiis*, § 14. n. 34. · Concina, de Sacram. Poenit., lib. 2, dim. 2, cap. 6, § 2, n. 8 - Barbow, in Trid., ictt. 24, cap. 6, n. 7. · Suar., de Sacr. Poenit , diip. 30, »ect. 2, n. 6, v. *Nihilominus*. · Fa^nan., in cap. *Accedentibus 12*, de excess. pracUt., n. 29. · Sanch., Decal., lib. 2, cap. 11, n. 5. - Ca-

lib. 6. cap. 11, n. 83. - Avila, de Censur., part. 7, disp. 10, dub. 6, v, Tertio. · Salmant., tr. 10, de Censor., cap 2, η. M, v. f. · Shot., de Sacr. Poenit., disp. 30, sect. 2, η. X - Sanch., Decat., lib. 2, cap. 11, n 9. · Bonac., disp. I, de Censur.. qu. 3, punct. 2, n. 5. - Novar., Singular. Juns, concl. 2, n. 2. - Barbosa, de Offic et Potest, episcopi, alleg. 39, n. 4 et 5; et in Trid., sea. 34. cap. 6, n 43. - Trull., Decal., lib. I, cap 3. dab. 4, n. 6. · Boss., de Jubil., sect. 1. cas. 10, u. 155 et 156. - Suar., de Censur., di«p. 41, sect. 2, n. 10.

30. - a) Sanchez, *Decal., lib. 2, cap. 11, n. 3*, hanc profecto sententiam tenet; sed notat secus esse, « ubi circa aliquam specialem legem vel onus non est receptum ». Pariter « posset praedictum Tridentinum, quoad omnia alicubi receptum esse, ac obligandi vires sumpsisse; at postmodum decursu temporis abrogatum esse contraria consuetudine legitime praescripta, quoad leges et onera, manente in robore pristino quoad favores ».

31. - Modo tamen talis facultas specialiter per capitulum eidem vicario tributa fuerit, ut pluries S. C. C. declaravit. Cfr. Thesaur. Résolut. tom. 65, in una S. Severinae, dic 28 Maji ct 18 Jun. 1796, ct in Cremoncn. die 4 Decembr. 1632; cfr. etiam Pallottini, v. *Episcopus*, § 14, n. 10 ct seqq.

*) Nota hanc quaestionem intelligendam

esse de abbatibus aliisque praelatis, propriam diocesim habentibus. Si vero sermo sit de religionum praelatis, qui etiam in subditos jurisdictione quasi-episcopali gaudent, omnes vel fere omnes isti auctores, non exceptis Barbosa, *loc. cit., n. 3*, ct *dc Off. et Post, episcopi, alleg. 39, η. 18*; ac Suarez, *loc. at., n. 7*, concedunt illos eadem facultate potiri, non quidem vi concilii, sed vi privilegii specialis ipsis a Pio V concessi, (si tamen de eo constiterit, vel ipsum revocatum non fuerit).

<l Et habetur etiam apud Pallottini, v. *Episcopus*, 9 14, n. 32

O Croix, lib. 7, dc Censur., n. 141, utramque sententiam exponit, ct quidem ultimo loco hanc affirmativam, sed nullum iudicium de cis profert. Et opinionem supra allatam de regularium privilegio dicit « late » a Mendo refutari.

praefatis casibus occultis ab episcopo loci, non vero a suo proprio; quia absolutio sacramentalis, de qua loquitur concilium, requirit praesentiam Vide *Lib. VI, n. 593*. — Et ideo in eadem declaratione dictum fuit, quod episcopi *extra* Sacramentum nequeunt a casibus jam dictis absolvere: contra id quod asserunt Salmanticenses cum Bonacina aliisque; immo Fagnanus tradit, hoc idem declaratum etiam fuisse a Gregorio XIII. — Hoc currit quoad *absolutionem* casuum.

Non quoad
dispensatio-
nem.

Quoad vero *dispensationem* ab irregularitatibus et suspensionibus propter delictum occultum, idem Gregorius XIII declaravit, non posse illam concedi ab episcopis loci, nec etiam iis qui ibidem, officium praetoris vel medici exercendo, commorarentur, ut refert Fagnanus.

Utrum vero *proprie episcopus valeat dispensare in irregularitate, cum subdito absente in aliena dioecesi?*

Subdito
absenti po-
test dispensare.

Negant Avila b) alique. Sed communius et probabilius affirmant Bonacina, Tournely c), Suarez, Barbosa, Sanchez, Salmant. c), etc.; quia dispensatio potest etiam absentibus dari, et jurisdictio voluntaria potest etiam extra proprium ter-

ritorium exerceri. — Neque obstant verba illa: *in dioecesi sua*, praefati capituli *Liceat*; quoniam ajunt Salmant. et Tournely c), illa sufficienter verificari, quando episcopus dispensat a sua dioecesi. Immo valde probabiliter dicunt Suarez, Sanchez, Lacroix, et Holzmann cum Castropalao et Pignatello O, praefata verba non referri ad primam partem dispensationis irregularitatis; sed tantummodo ad secundam (in qua sunt posita) de absolutione casuum: unde concludunt, posse episcopum dispensare, etiamsi ipse et subditus maneant extra propriam dioecesim. Vide *Lib. VII, n. 81*.

33. - Notandum 4°. — Nomine *delicti occulti*, non intelligendum illud quod potest in iudicio probari per duos testes, ut quidam volunt, ratione cujusdam declarationis S. Congregationis apud Fagnanum, in qua dicitur, quod tutus [non] sit in conscientia, qui tali casu absolutus vel dispensatus sit. — Sed, ut vult communior sententia, nomine *delicti occulti* intelligendum quodeumque delictum, quod aliquo modo possit celari, etiamsi in iudicio probari possit. Unde dicunt, Azore), Sanchez, Contin. Tournely, Bonacina %

occultat
quid

Salmant., tr. 10, c. p. 2, n. 54, l. pr. - *Bonae.*, di. p. 1, de Centur., q. 3, punct. 2. n. 1, v. *Tertia*. — * In ap. *Dilectus* 15, de tempor., ordinat., n. 35. — * Loc. dL - *Bonae.*, de Irregul., di. p. 7, qu. 5, p. 1, o. 5. - *Suar.*, de Centur., di. p. 41, »ect. 2, n. 10. - *Barbota*, in Trid., »ea». 24, cap. 6, n. 44, et de Offic. et Potest. episcopi, aller. 39, n. 7. - *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 11, n. 12. - *SahnanL*, loc. de, n. 53. - *Suar.*, de Centur., di. p. 41,

»ect. 2, n. 10. - *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 11, n. 12. - *Croix*, Hb. 7, n. 470. - *Holam.*, de Poenitentia Eccles., n. 327, v. *Dicitur* 7. - *Castrop.*, tr. 29, di. p. 6, p. 1, n. 9. - *Fagnan.*, in cap. *Vetita* 7, de cohabit. clericor., n. 127; cfr. in cap. *Dilectus*, de tempor. ordinat., n. 37 et 38; cfr. Pallottini, v. *Episcopus*, S. 14, n. 21 et 22. - *Sanch.*, de Matr., lib. 8, di. p. 34, n. 56; Decal., lib. 2, cap. 11, n. 19. - *Cant. Tourt.*, de Centur., part. 1, cap. 5, art. 1, qu. 2, resp. 4, v. *Possunt Episcopi*.

32 - a) Ita quidem Suarez affert S.C. declarationem; sed apud Pallottini, v. *Episcopus*, § *Id*, n. 51, habetur tantum episcopum posse < absolvere in sacramento Poenitentiae externos commorantes in sua dioecesi; sed non dispensare in casibus *cap. 6, sess. 24 de reformatione* contentis». Et hoc etiamsi praelati exteri extra suam diocesim delictum commiserint ut apud eundem Pallott., n. 52, habetur. Ex qua declaratione facile colligitur extra sacramentum Poenitentiae hanc absolutionem concedi non posse.

b) Avila, *de Censur.*, part. 7, disp. 10, dub. 6, ante conci. 2, v. *Circa*, loquitur non de subdito, sed de ipso episcopo absente.

Conlin. Tournely, *de Censur.*, part. 1, cap. 5, art. 1, qu. 2, resp. 4, vers. *Possunt episcopi*, haec quidem affert et exponit < non ut omnino certa, sed ut a nostratibus discutiantur», ut ipse dicit. Et ibi loquitur, sicut et

Salmant., tr. 10, cap. 2, n. 53, de absolutione a casibus reservatis; sed haec profecto, et potiori ratione, applicari valent dispensationi ab irregularitate.

d) Pignatellus, quamvis totam conclusionem non habeat, ejus tamen rationem affert, torn. 6, consult. 99, n. 49, ubi scribit: « Haec verba...: *in dioecesi sua*, non sunt appposito in facultate concessa ad dispensandum, sed solum in facultate concessa ad absolvendum a casibus occultis, ea ratione quia dispensandi facultas exerceri potest in absentem».

33. - Azor, part. 1, Hb. 8, cap. 10, quaer. 9, de haeresi occulta disserens, Trident, decretum eo sensu explicat, « ut occultum eo loco sumatur, ut a notorio et publico distinctum.

b) Bonacina, disp. 1, de Censur., qu. 3, punct. 2, n. 1, v. *Quarto*, non requirit ut decem personae commorentur in loco; in reliquis concordat

Castropalaus, Salmant. aliique, tunc delictum non censi occul, quando innotuit majori parti oppidi vel vicinia vel collegii; dummodo ibi decem saltem commorentur personae. Vide *Lib. VI, n. 593, v. Not. 3.*

Et card. Lambertinus l cum Tiburtio Navarro *0, Syro etc., (loquendo de impedimentis occultis matrimonii, ubi currit eadem regula) asserit, haberi pro occulto impedimentum illud quod innotuit septem vel octo in aliqua civitate, et sex in aliquo oppido. Et idem Fagnanus³ testatur S. Poenitentiarium habere pro impedimento occulto, illud quod quatuor aut quinque tantum personis sit notum. Immo mihi constat, S. Poenitentiarium dispensasse in quodam impedimento, quod decem circa personis innotuerat. (Vide *Lib. VI, it. 1111*). — Praeterquamquod idem Fagnanus affirmat, tunc delictum vel impedimentum non censi occul, quamvis duobus [tantum] testibus notum, quando in concessione absolvendi aut dispensandi extat clausula: *dummodo sit omnino occultum f*), [el plane ignoretur].

34. - Dubitatur hic Γ. *Utrum episcopus possit generaliter delegare aliis sacerdotibus hanc Tridentuti facultatem?*

Quoad *dispensationem irregularitatem*, sufficit (ut dicunt Suarez, Barbosa, Sanchez aliique) quod episcopus simplici-

ter aliis suam facultatem committat, sine ulla speciali deputatione; quoniam praefata dispensandi facultas vigore concilii competit hodie episcopis de potestate ordinaria: cum ea adnexa sit officio episcopi, non vero industriae personae.

Quantum autem ad *absolutionem casuum, quidum -Affirvn'Ant* requin specialem deputationem pro quocumque casu particulari, attentis verbis Tridentini: *per se ipsos aut vicarium ad id specialiter deputandum*. — Verum, hoc non obstante, communissima sententia est et probabilior, cum Suarez, Sanchez, Barbosa, Navarro, Laymann *», Lacroix, Salmant., etc., posse episcopum etiam generaliter delegare alicui sacerdoti hanc facultatem cap. *Liceat*, dummodo expresse illam specificet; quoniam spccificando, jam habetur pro facta specialis deputatio, quae recte quidem poterit inde generalis esse pro cunctis casibus occurrentibus: nam, ut diximus, hacc facultas hodie competit episcopis *de jure ordinario*, utpote adnexa dignitati episcopali. Vide *Lib. VI, n. 594, Dubii. 10.*

35. - Dubitatur T. *Utrum episcopus absolvere possit aut delegare, vigore capituli Liceat, facultatem absolvendi etiam a casibus reservatis cum censuris* ab aliis episcopis, *quando sunt occulti?*

Bonacina et alii affirmant, ob particulam *etiam*, quae in eodem capite legitur

Item ab-
wlatio ca-
suum, «cd
diversimo-
de.

Cattrop., tr. 29, dhp.6, punct. 7. n. 10. — ' Notifie. 87. num. 43. — · In cap. IVs/rn 7, de cohabitai, clericor., · n. 118. · N/ignnn., loc. dt., n. 120. · Suar., de Ccniur., di«p.41, »ect. 2. n.8 · Barboia, in Trid., ses%24, cap. 6. n. 43, l. f. - Sanch., Deca), lib. 2, cap. 11« n. 25. « Sttar.,

dc Poenit.. di»p. 30, sect. 2, n. 9. - Matr.. lib. 2, diip. 40, n. 17; Deoi., lib. 2. cap 11, n. 23. · Barbota, in Trid.. hem. 24, cap. 6, n. 43, l. f. · ASmr.» Coniil. I, de constitui., n. 88 et 89. · Croix, lib. 7, n. 135, cum n. 147. · Salutant., tr. 10. CAp. 2 n. 34.

c) Salmanticenses, tr. 10, cap. 2, n 59, occultum in hoc decreto accipiendum esse dicunt, ita ut, · nisi sciatur a majori parte vicinia, parochiae, collegii vel monasterii, ita quod ex viginti vicinis undecim ad minus sciant, illud occultum > existimetur.

O Tiburt. Navarrus, *Manuduct. ad prax., introduct.,cap.3*, hanc sententiam sub hac conditione tradit: < modo scilicet ab illis jam non fuerit (res) divulgata, aut ex circumstantiis non appareat rem quidem nunc occultam, tamen facile publicandam ·.

· Syrus, *Dilucidat, facultat minor, poenitentiar., part. 2, cap. 4*, v. Sexto. de ipsa irregularitate loquitur; quod jure merito Lainbertinus ad occulta matrimonii impedimenta transfert.

/ l lie de irregularitate occulta aliquid ex

S. C. C. declarationibus addendum est: scilicet occultam non censi irregularitatem, proindeque episcopum ab ea dispensare non posse, quando delictum ex quo provenit irregularitas est publicum, quamvis actus ille, quo interveniente irregularitas incurritur, occultus sit; veluti si sacerdos publice excommunicatus vel notorie simoniacus, occulte missam celebraverit. Contra vero, si delictum occultum est, utputa excommunicatio, actus vero missam celebrandi, ex quo irregularitas incurritur, publicus. irregularitatem eo casu occultam reputari, et episcopum ab ea posse dispensare. Vide P.illottini, v. *Episcopus*, § 14, n. 23 ll <cqq.

34 - » Laymann, hb. /, tr. 5, part. 2, cap.5.n.2, de absolutione ab haeresi tantummodo loquitur; et dicit nihil obstare quin epi-

In quibuscumque casibus occultis etiam *Sedi Apostolicae* resertra/Zs.Undeajunt, nc particula *etiam* inutiliter videatur appo- sita, intelligendum esse concessam epi- scopis facultatem absolvendi etiam cen- suras occultas ab aliis episcopis sibi re- servatas. Ita Bonacina l*ibique addit, hoc videri receptum consuetudine, quae con- ferre solet jurisdictionem Item addit hoc intelligendum, *modo illa censura lata sit per statutum vel sententiam generalem*; nam, si lata sit per sententiam particu- larem, existimat absolutionem impenden- dam esse a praelato qui eam tulit, vel ejus superiore, vel successore. Ratio, quia eo casu, cum censura lata sit per senten- tiam particularem, crimen non est amplius occultum, sed publicum; citatque Suarez3, Avilam, Coninckium et alios.

Idem tenet Barbosa, qui inter subditos numerat etiam advenas et peregrinos et etiam vagabundos: quia isti subduntur episcopo loci, ratione fori sacramenti Poe- nitentiae h>; citatque Suarez, Sanchez, No- varium, Bossium, Trullench, etc. Idem tradit Barbosa4 cum aliis. Et referunt de- cisum Nicolaus Garcia5, Armendariz et Stephanas Dalvin*.

Id tamen videtur intelligendum juxta limitationem Clementis X, qui bulla *Superna*, edita 21 Junii 1670, ait*l posse... regularem confessorem, in ea dioecesi in qua est approbatus, confluentes ex alia*

dioecesi, a peccatis in ipsa reservatis... absolvere; nisi eosdem poemententes nove- rit, in fraudem reservationis ad alienam dioecesim pro absolutione obtinenda mi- grasse. — Quomodo autem intelligi de- beat illud *infraudem*, vide dicenda *Lib. VI, n. 589, v. Quomodo, etc.*; ubi probabilius censemus cum Roncaglia et aliis, illud *in fraudem* intelligendum esse, cum quis alie- nam petit dioecesim, ob principalem finem obtinendi absolutionem, vitandique judi- cium proprii pastoris. E contra, auctor Theologiae moralis in usum seminarii Pe- trocorensis, relatus a Benedicto XIV scribit: *Receptissima... consuetudo est, ut viatores, mercatores aliique, qui propter negotiorum necessitatem vel ob pium alium finem, in alienas dioeceses transeunt, ibi possint sacramentaliter absolvi.*

36. - Dubitatur 3 . *Utrum facultas Tri- dentini intelligatur concessa episcopis, etiam pro casibus et irregularitatibus post concilium reservatis?*

Garcia et Floronus apud Dianam ne- gant; et inferunt ex quadam declaratione Gregorii XIII, in qua, cum dubitatum fuisset, turum episcopus posset absolvere monialem frangentem clausuram, ab ex- communicatione (quando est occulta) a S. Pio V reservata; Pontifex declaravit non posseAttamen sententia commu- nissima, cum Sanchez, Bonacina, Suarez, Bossio, Diana, Vega aliisque, jure afir-

Mignu
in frsslra
reuncj»

Faeci-
U* Tridet-
tini eite»
diter ad n-
ccntiorn
casui.

1 Dbp. 1, dc Centur., qu. 3, punct. 2, n. 6. — · De Ceam., disp» 7, »ect. 2, n. 27, v. *In tecunda.* · *Avila*, dc Centur.. part. 2. cap. 7. ditp. L dub. II, concil. 3. · Comnet, de Eicom.. disp. II, n. 25*. — · In Trid.. icn. 24. cap. b. n. 13, · Snar., dc Pcnit , ditp. 30, sect. 2. n. & · *SiHth.*, Dccal., lib. 2, cap. 11, n. 8 et 9. · Vawr., Singu- larium et pntet Jur. can. conclu», concil. 2. n. 2. *Beti.*, dc Jubil., tect. I. eas 10, n. 155. *Trull.*, Decal., lib. 1, cap. 3. dub. 4, n. h. — · De Off. cl Potest. cpi«copi, alleg. 39. n. I et — 1 De Bencf., part. 11. cap. 10, n. 139. - *Arrn/n- Ijr.*, Addit ad rccopil. legutn Navar., ad lib L tit. IM. 1.7 de Irregular., n. 18. — · De PotctL, epitcopor., cap. 27.

n. 23. Cfr. Pallottini, v. E/Msco/tos § 11, n. 51 et 52. — ' Bulla § 7. *Ronca*!*, tr. 19. qu. 7. cap. 2, qu. I, reap. 2. — · De Synod., lib. 5, cap. 5, n. M. - /'c- /roror., de Pcnit., cap. 7 qu. 6 i. f. - *Garcia*. de Bencf. part. 11, cap. 10, n. 122 et 123. · *A7oronMde Ca»ib. reserv*», part. 1. cap. 4. § 22. n. I. - *Diana*, part. 7. tr. 2. rcsnl 2A · *Sanch.*, Dccal. lib. 6, cap. 15 n. 76; cfr. lib. 2, cap. 11, n. 27. · *Bonac.*, de Claumr., qu. I punct. 5. n. 1; et di»p. 1, dc Center., qu 3, punct. 2, n. 1, v. .Dr tvro. · *Sitar.*, de Pcnit., dup. 30, sect. 2, n 12 et »cqq. · /?<*>», dc Jubil., sect. I cap. 10. n. 149 *Diana*. part 7. tr. 2. resol. 20. - Vega, Sum. nuev. part. 2, cap. 15» cas. 2.

scopus < vicario suo vel alteri idoneae perso- nae talem facultatem specialiter committat». Quod sane potiori ratione valebit pro absolu- tione ettororum casuum.

35. - J Sed postea S. Alphonsus hanc opi- nionem expresse rejecit, et sententiam nega- tivam secutus est. uti liquet ex *lib. VI, n. 594, dub. S.*

Quaecumque hic ex Barbosa auctoribus- que ab ipso allegatis afferuntur; pariterque

quod a Garcia aliisque decisum asseritur, re- ferenda sunt, non ad facultatem qua polleret episcopus absolvendi a casibus quos alii epi- scopi sibi réservassent; sed ad id dumtaxat, quod peregrini Tridentino decreto compre- hendantur, ita ut ab episcopo loci in quo re- periuntur, a casibus papalibus occultis possint absolvi.

36. - ' Duae declarationes afferuntur a Garcia : una scilicet, qua declaratur casus post

mat; in capite enim *Liceat* conceditur facultas indefinite; et secundum axioma generale: *Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*. Neque obstat laudata declaratio; quia in bulla S. Pii extabat clausula: *a quo* (vinculo], *praeterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeant*. Unde prorsus non dubitamus cum Diana*, quod per illas bullas, in quibus extat aliqua clausula derogatoria, ut est illa: *nisi in mortis articulo*, intelligitur ablata episcopis facultas. — Vide *Lib. VI, n. 504, Dabit. 7 et 8*.

37. - Dubitatur 4. *Utrum episcopus, vigore capitis Liceat, possit absolvere ab excommunicatione papali, quam per bullam Rencdicli AYI *Sacramentum, incurrunr confcssarii, absolventes suos complices in peccato turpi?*

Ex parte una, videtur quod non possit; quia, cum casus iste per se sit occultus, si episcopi possent ab illo absolvere,

evaderet inutilis Pontificis reservatio; et jam diximus // 17, quod intelligitur tacite revocatum omne privilegium, quando aliter lex emanata post privilegii concessionem non posset suum effectum sortiri. — Ex alia, posset quis respondere quod, salva episcopis jam dicta facultate, memorata reservatio non remaneret prorsus inutilis: tum quia evenire potest quod casus aliquando publicus fiat; tum quia reservatio ista, saltem Romae, suum semper sortietur effectum, et in omnibus aliis locis in quibus Tridentinum non est receptum, et in quibus (ut diximus // 30) nequeunt episcopi hoc privilegio gaudere n^o.

38. - Dubitatur 5*. *Utrum episcopis, vigore bullae Cocnae, ablata fuerit praefata Tridentiaifacultas respectu hacrcsis occultae, et respectu aliorum casuum per ipsam reservatorum?*

Negant Navarrus, Coninck a aliique, a quibus non dissentiunt Milante, Concina M

Abnrtr., Manual., cap. 27, n. 260, v. *Sfptima*, el n.275. .

.Vi/a/ta; Exccrcit. 3, in propos. 3 damnat, ab Alex. VII.

Tridentinum Papae reservatos non comprehendit in cap. *Liceat* (et hanc solam Floronus affero; altera, quam memorat S. Alphonsus. Quae declarationes habentur apud Pallottini, v. *Episcopus*, § 14, n. 10 et seqq.; et v. *Sacramentum Poenitentiae*, n. 102.

¶ Diana utique, loc. cit., resol. 20, negat episcopum posse ab hujusmodi casibus absolvere, quando in constitutione adest clausula sufficienter derogans huic decreto concilii ». Non Limen loquitur de clausula: *nisi in mortis articulo*; quin imo videtur eam pro insufficienti habere, scribens, resol. 21: « Ad revocandam dictam facultatem requiritur ut specialis mentio fiat de illo » concilio. — Praeterea sedulo notandum est S. Alphonsum a sententia, quam hic tenet juxta priores editiones, postea recessisse*, uti constat ex 7^a editione Theologiae moralis, lib. 6, n. 594, dub. 3. Patet etiam ex quodam monito, quod in calce deditiois Hominis apostolici (1770\ post indium materiaram inserendum curavit, tamquam de re magni momenti, utpote quae spectet ad jurisdictionem omnium episcoporum. (Vide epist. 8 Aprilis 1770, ad Remondinim; Corrispond. speciale, lctLJ16). In hoc monito, S. Doctor refert se, trait. 20, tap. 3, n. 36, negasse episcopum posse, virtute cap. *Liceat*, absolvere ab excommunicatione occulta Pontifici reservata. si in bulla reservationis adsit clausula: *n qua praeterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi nequeant*. Sed re maturius perpensa, ait S. Do-

ctor, inveni id communius ab aliis non approbari. Quapropter hic expono ambis sententias. quae adsunt super hoc punctum ». Et haec quidem, in quarta et quinta editione Hominis apostolici (Bassani 1777 et 1782) quae vivente S. Alphonso editae sunt, in ipso textu operis reperiuntur. tr. 20, cap. 3, 11.36. Haec ultima opinio videtur conformior constitutioni . *Ipostolicae Sedis*, quae confirmat facultatem episcopis concessam per cap. *Liceat*, absolvendi a quibuscumque censuris Romano Pontifici reservatis, exceptis iis quae speciali modo reservantur. Vide num. seq., notam a.

37. - ¶ Dubium istud solvitur in constitutione *Apostolicae Sedis*, in qua negatur episcopis lacullas absolvendi a casibus *speciali modo* reservatis Romano Pontifici: ejusmodi sunt absolutio complicitis in peccato turpi et haerèsis (de qua S. Alphonsus tractat num. seq? : « Firmam tamen esse volumus sunt verba Pianae constitutionis) absolvendi facultatem a Tridentina synodo episcopis concessam, sess. 24. cap. 6, de Reform., in quibuscumque censuris Apostolicae Sedi hac nostra constitutione reservatis, ¶* *tantum exceptis, quas cutem Apostolicae Sedi speciali motio reservatas déclarai imus* .

38. - » Coninck, de Excom. disp. 14, 11, 243, ait ablatam esse episcoporum tacui Litem quoad hacresim, non autem quoad alios casus.

¶ Concina sibi ipsi non consentit; nam de Sac. Pocrnit., lib. 2, diss. 2, cap. 6, * 2,

Faciliaw
Tndcnuni
rev. !Aiur
circa quae
dan.

ct Salmant. 4/ dicentes, quod in bulla non fuerit expresse revocata concessio Tridentini quemadmodum oportebat

Sed nos cum sententia communiori affirmamus, et ob plures S. Congregationis declarationes, tam vigore clausulae derogatoriae: *Nisi itt mortis articulo*, quae in bulla jam legitur (ut diximus antecedenti *u. 36*), quam vigore alterius clausulae, qua prohibetur ab illis absolvere *praetextu quorumvis indultorum, per Nos, ac cnjttsvis concilii decreta concessorum*. Hac de re, plures a Fagnano ct card. Lambertino - afferuntur declarationes, etiam S. Pii V et Gregorii XIII. — In>u-per ab Alexandro VII damnata fuit proposito 3·l, quae dicebat, quod prior sententia a S. Congregatione fuerat *visa et tolerata*. Quae damnatio, ut recte dicunt Viva·', Holzmann, Elbel, pruclaudatus cardinalis Lambcrtinus 3, certe reddidit improbabilem contrariorum sententiam; nam, cum Pontifex declaraverit nunquam illam fuisse toleratam, implicite quoque declaravit non esse tolerandam. Unde Lambertinus concludit, quod non sine temeritatis nota, quis ca hodie uti possit.

39 - Advertendum tamen hic est quod, licet episcopus in foro interno nequeat ah haeresi occulta absolvere; potest nihilo-minus, tamquam delegatus apostolicus, *dispensare in irregularitate* incursa ob dictam haeresim occultam: ut dicunt Salmant. et Felix Potestas. Vide *Lib. VII*f *n. 76*. — Insuper bene potest episcopus, ut delegatus apostolicus, *absolvere hac-reticum*, etiam notorium, *quoad forum externum*, facta prius abjuratone coram notario et testibus: et postquam absolutus fuerit ab episcopo delinquens, tunc poterit ipse absolvi a peccato haeresis a quolibet confcssario. Ita affirmant communiter doctores, Roncaglia 4 cum Farinario, et Castropalao 5 cum Sanchez Navarro *4 Barteز, Gtnicrez <*), Comitolo,n, Vivaklo'", etc.; ex bulla *Cum sicut* Clementis Vil, édita anno 1530.

40. - Dubitatur 6λ *Utrum episcopus absolvere possit ab haeresi, et ab aliis casibus bullae Coenae, impeditos ire Romam?*

Alii absolute negant; alii negant tantum in haeresi. — Sed nos affirmamus communiter posse, cum communi senten-

Er

ε γ ^

impchu

· Ex cap. *Nounuth* 28, dc rescript. · 5. Gniçr. *Cane*., vide apud Pulloaini, v. fc/Mx-opu», Π, n. 8 **ciici** v. *Sacratutulum Patuikuliat*, n. KU. · *Fabliau*., in cap. *tuenti,im*, dc conuitut.. n. 2% ct cap. dc lem ponb. ordinat., n. 31. — * IX Synodo, lib. 4. cap. I. n. 5, ct lib. 9. cap. 4. *Ifetent*., dc Pocr. Bed., n. 2IM. § *Contra* ^(*undtin* ct § *ytiibtu mature*. · *Elbe*!, dc Censor., n. 2S3,

v. f. — ■ Dc Synodo, lib 9, cap. 4. n. 10; ct cap. 5, η. I. · *Fotcilas*, *Eum. confer.*, tom. I. num. 3WR. — · Tr. 4* de Censur., qu. L cap. o, quacr. 4. reip. I. L f. · *Farinae*., dc IUcresL qu. 192. num. 52. — * Tract. 4, dhp. 4f punct. 3, * I. num. '3. *liatlci*, In 2— 2·., qu. II. art, 4. concilii 2, vers. *Fratlcrtc advertentium* (loqueni dc inquisitoribus).

h. A\ affirmat derogatum esse Tridentino quoad haeresim ; ad cujus probationem allegat propositionem > **ab** Alexandro VII damnatam, quae loquitur de quibuscumque casibus bullae Coenae. Postea vero, *tr. de Censur., lib. 3, diss. 1, cap. 7, n. 8 et seqq.*, dc eadem quaestione disserens, varias opiniones affert, sed a iudicio ferendo abstinet, his verbis concludens, *u. 10*: · Quare hanc controversiam illis quorum interest dirimendam relinquo».

* Salmant. *tr 10, cap 2, n. 50*, hanc sententiam probabilem vocant (si excipiatur haeresis). Verum, *n. 58*, sese revocant propter propositionem ab Alexandro \ II damnalain; et patrocinantur sententiae quam ipse S. Alphonsus propugnat.

<† Viva, *in propos. 3 Alex. I II. n. d*, dicit cx damnatione: - Si prius tentum (illa sententia] habebat probabilitatem..., num ha-Kt tenuissimam...; si vero prius erat solide probabilis, nunc ab ca solida probabilitate mullum est deturbata; ct a doctonbus exa-

minandum esset, num ad tenuem probabilitatem declinassct insufficientem ad prudenter operandum... Praescindendo an, dum ca sententia a Pontifice cx cathedra dicitur non esse tolerata, implicite etiam dicatur non esse digna quae toleretur ».

39. « Snlmanlicenscs contra, negant ii rregularilatcm incurri ob hae resim occultam, *tr. 10, cap. §, u. 70*.

Sanchez, *Decal., hb. 2, cap. 12, u. 3*, dicit inquisitores in solo loro externo constitutos esse iudices.

' Xavarrus ct Gutierrez id non habent, quod reperire potuerim.

d Comitulus. /Ct s/». *moral., lib. ,μi. o h 2*, loquitur tantum dt modo quo facienda* est ab « piscopo havr< liri rreconi iliatio in i«i-o c xu rno — Vivaldus ixiritvr in ('*amlclab. aur., tie Absolu*!., η. 12, asserit epicopum cx olh-cin csH* inqui-itorem ordinarium contra h.u-retiens; et *u. /5*, dicit quomodo lacienda >i\ ab inquisitore reconciliatio.

tia theologorum et canonistarum, quam tenent Lugo, Laymann, Concina, Roncaglia, Castropalaus, Milante, Salmant., Coninckius, Avila, Potestas, Viva, Pellizzarius, etc. Quia, stante impedimento, restituitur episcopis potestas ordinaria, quam prius habebant super dictis casibus, vigore cap. 13, 29 et 58, *de sent. exc.*; ubi, quamvis sermo habeatur tantum de censura ex percussione clerici, tamen communiter doctores extendunt ad omnes alias censuras; et specialiter ex cap. *Eos qui* 22, *eod. tit. in 6°*, ubi generaliter sermo habetur de omni censura *canonis* vel *hominis*, et dicitur, cum ad illum, a quo fuerant absolvendi, nequeunt, propter impedimentum, habere recursum, ab alio absolvantur $\alpha\Lambda$ — Vide *Lib. VII, n. 84*.

41. — Et notandum hic Γ . Quod, in tali casu impedimenti, episcopus non solum absolvere potest haeresim per se ipsum, sed etiam per alios generaliter delegatos, — Nec obstat Tridentinum, in quo dicitur: *Eis tantum, non vicariis sit permisum*; quia tunc episcopus non absolvit in virtute concilii, sed juris communis, juxta quod ex potestate ordinaria conceditur episcopis absolvere et delegare, ut in aliis casibus. Vide *Lib. VII, n. 90*.

finira

" Notetur 2°. Quod respectu eorum qui sunt impediti, veniunt senes, mulieres, infirmi, impuberes, pauperes et illi qui aliquam habent inimicitiam, et omnes alii qui habent *alias justas excusationes, quibus ab itinere rationabiliter excusantur* '. In hoc autem advertatur, quod si impedimentum sit *temporale*, et est *notabile* (duraturum, exempli causa, sex vel

septem mensibus); tunc impediti possunt bene absolvi. Sed ipsi, exceptis mulieribus et pueris, debent juramentum praestare se praesentandi, cessante impedimento, Sedi Apostolicae, saltem per procuratorem, ut ab illa directe absolvantur; et non se praesentantes reincident in eadem censuram f. Et hoc currit, etiamsi emendati sint, et partibus offensis satisfecerint. — Vide *Lib. VII, a n. 85 ad 87*.

43. — Si vero impedimentum sit *perpetuum* (id est, duraturum sit per decem annos vel saltem quinque, ut dicunt Roncaglia, Viva et Tamburinius) absoluti remanerent penitus liberi ab obligatione se praesentandi.

Sed, generaliter loquendo, *impediti in perpetuum* dicuntur: Ie. Filiifamilias. — *T. Religiosi*, etiamsi incurrerint censuram ante ingressum. — 3°. Senes septuagenarii. — 4°. Servi. — 5°. Pauperes. — 6°. Damnati in vita ad triremes vel carceres. — *T. Infirmi morbo gravi et diuturno*, ut quartana, et simili. — 8\ Qui alere tenentur, vel ministrare bona familiae. — 9l. Omnes mulieres, etiamsi non moniales (excepta excommunicatione quae incurritur a monialibus ob fractionem clausurae, quamvis occultam, quae semper reservatur Papae *), ex declaratione Gregorii XIII, ut diximus *n. 36*). — 10'. Impuberes, etiamsi peterent absolvi post pubertatem. — 1Γ. Qui convivunt in loco aliquo, unde egredi nequeant, ut milites, seminaristae. — Et tandem caeteri omnes, qui nequeunt Romam ire sine gravi damno, vel spirituali, vel temporali. — Vide *Lib. III, n. 88*.

Impedimentum perpetuum.

Perpetuo impediti quinam sinu

Lugo, de Sacram. Pœnit., di»p. 20, n. 218. · lib. I, tr. 5. part. 2, cap. 6, n. 5. · Concilia, de Cerner., di»p. I, cap. 7, n. 13. · EoncagUa, loc. cit., rc»p. 2. · Caltrop., tr. 29, dhp. 1, punct. II, § b, n. 6. Milante, Exercit. 3, in propo*. 3 damn, ab Alex. VII, v. f. Subnant, tr. 10, cap. 2, n. 63; et tr 18, cap. 4, n. 1M. · Can., diip. 14, de Excom.. n. 240 et 241. · Avila, de Cœntur., part. 2, cap 7,

ditp. 1, dub. b. rond. 3. · PoUsla», loc. cit., n. 3347. - |*7rw. In propo». 3 Alex. VII. n. 5. - Ptlhiaar, de MoaUJ., cap. 9. n. 26. — 1 Cap. De car/rro /// cap. Ea hoxci/mf 13; cap. Quamvis 5St de acne, excom. — ' Cap. Eas çwî 22, de «cnL exroto., in 6-. · Rencatha, tr. 4» de Cenwr.. qu. I, cap. 6. quaer 4. rrxp. 2, ver». Demacm. · VHu.de PœniL, qu. 9, art. 2, n. 8. · Tatnbur., Decal., lib. 2, cap. I, § 8. n 9.

40. — a) Haec S. Alphonsi opinio non potest amplius in praxini deduci. Ad quaesitum enim: · Utmm tuto adhuc teneri possit sententia docens ad episcopum aut ad quemlibet sacerdotem approbatum devolvi absolutionem casuum et censurarum, etiam speciali modo Papae reservatorum, quando poenitens versatur in *impossibilitate personaliter adeundi Sanctam Sedem?* » S. O., dic 23 Junii 1886 rc-

spondit: «Attenta praxi S. Poenitentiariae praesertim ab edita constitutione apostolica san. mcm. Pii PP. IX, quae incipit: *Apostolicae Sedis*, Negative ·. Quod responsum Leo XIII, dic 30 Junii ejusdem anni, approbavit et confirmavit.

43. — <*) Haec tamen, in constitutione *Apostolicae Sedis*, recensetur inter excommunicationes Romano Pontifici *simpliciter* reser-

♦. - Notandum 3°. Quod taliter impediti, secundum probabiliorē communēque sententiā Castropalai, Avilae, Coninckii, Milantis, Roncagliae, Salmant., Vivae, Sporer, Dicastilli aliorumque (contra Bonacina et Potestà), non tenentur recurrere Romam per procuratorem aut per epistolam.

Quia, stante impedimento (ut diximus w. 40), restituitur episcopis potestas ordinaria absolvendi, quae ipsis per pontificiam reservationem fuerat ablata. Eo magis, quia lex ad aliud non obligat, nisi ad recursum personalem; unde qui personaliter Romam ire impeditur, solvitur ab omni alia obligatione ^Λ — Vide *Lib. VII, num. 09*.

Cattrop., tr. diip. I, punct II, § 3. n. 6. · *Avila*, de Ceniur., part. 2. cap 7, diip. 1, dub. 6, cond. 3, ven. *Secundo*. · *Con.*, diip. 14, η. 241. · *Milante*, exerciL 3. in propo». 3 Alex. VII, v. f. · *Roncaglia*, tr. I. de Cemur.. qu. 1, cap. 6, qu. 4, reip. 2. I. f. · *Salmant.*, tr. 10, cap. 2. n. 66. · *Vita*. in propoi. 3 Alex, VII, n. 7. · *Sparer*, Theol. tacram., part. 3, cap. 6, η. 75A. · *Dicast.*, tr. 10,

45. - Notandum 4°. Quod, quando poenitens nequit se Pontifici praesentare, tenetur necessario ad episcopum habere recursum, ut absolvatur a censura papali

Quando vero nec etiam se potest episcopo praesentare (etiam extra mortis periculum), est valde probabile cum Soto *), Navarro % Suarez, Castropalao, Laymann Roncaglia, Salmant., Lacroix d), etc., quod absolvi possit a quocumque simplici confessario (cum obligatione tamen se praesentandi episcopo, cessante impedimento), ut deducitur ex textu in cap. *Nuper 29, de sent. excom.* Vide *Lib, VII, h. 92*. — Et tunc dicimus, quod poenitens probabiliter, per se loquendo, ut dicunt Castropalaus Gerso-

de Ceniur., disp. 3. n. 57. · *Bonae.*, dexp. 1, de Ceniur., qu. 3, punct. 2. n. 4, ven. *Ego* erro. - *Potest.*, tom. 1, n. 3316. — · *Cap. De caetera 11*; et cap. *Ea noscitur 13*, de tent, excom. · *Suar.*, de Poenit., disp. 30, »ect. 3, num. 8. i. f. · *Castrop.*, loc. cit., num. 6. - *Roncaglia*, loc. dt., quaer. 4, resp. 3. · *Salmant.*, loc. cit.. num. 63. ver», hmem.

valas, hinc juxta dicta in nota a ad num. 37 supra, si sil occulta, episcopi ab ea possunt absolvere.

44. - Opinio ista non potest amplius sustineri. Ad quaesitum enim: «Utrum [quando poenitens versatur in impossibilitate personaliter adeundi Sancum Sedem] recurrendum sit saltem per litteras ad Em. cardinalem Majorem Poenitentiarium, pro omnibus casibus Papae reservatis, nisi episcopus habeat speciate indultum, praeterquam in articulo mortis, ad obtinendum absolvendi facultatem?» S. O.» die 23 Junii 1886 respondit: *Affirmative*». At in casibus vere urgentioribus, in quibus absolutio differri nequeat absque periculo gravis scandali vel infamiae, dari posse absolutionem, injunctis de jure injungendis, a censuris etiam speciali modo Summo Pontifici reservatis, sub poena tamen reincidentiae in easdem censuras, nisi saltem infra mensem per epistolam et per medium confessarii absolutus recurrat ad S. Sedem — Posse etiam sub iisdem conditionibus absolutionem dari in casu quo nec infamia nec scandalum est in absolutionis dilatione, sed durum valde est pro poenitenti in gravi peccato permanere per tempus necessarium ad petitionem et concessionem facultatis absolvendi a reservatis, uti declaravit idem S. O die 16 Junii 1897. — Si vero nec confessarius nec poenitens scribere queant ad S. Poenitentiarium, et durum sit poenitenti alium adire confessarium, vel si poenitens scribendo impar eidem confessario iterum se praesentare ne-

queat, et pariter durum sit poenitenti alium adire confessarium, licet confessario poenitentem absolverè a casibus S. Sedi reservatis absque onere mittendi epistolam. S. O., die 9 Novembr. 1898 et 5 Septembr. 1900. Excipitur tamen casus absolutionis complicitis, ex decreto S. O. de die 7 Junii 1899. — Quando autem aliquis luit absolutus, ut supra, ratione urgentis necessitatis, satis est recursus ad episcopum, qui facultate absolvendi instructus sil, vel ad ejus vicarium generalem; non vero ad quemlibet sacerdotem habitualiter subdelegatum ab Ordinario ad absolvendum ab his papalibus reservatis. Dccr. S. O. de die 17 Decembr. 1900.

45. - n) Sotus, in 4, dist. 22, qu. 2, art. 3, v.f., vers. *Demum*, dumtaxat scribit impeditos posse absolvi « a suo praelato, vel sacerdote». Subdit tamen nunc standum esse consuetudini potissimum in causa haecresis.

b) Navarrus, in *Man.*, cap. 27, η. 90, negat tantum hujusmodi impeditum absolvi posse « a simplici sacerdote, etiamsi cum nuntius vel episcopus absolvere recusent ».

c) Laymann, *lib.I, tr. 5, part. 2, cap. 6, η. 5*, asserit absolutionem ab excommunicatione ob clerici percussionem, reservari episcopo, etiam in mortis articulo, modo eo casu ad episcopum accessus sit».

d) Lacroix, *lib. 6, part. 2, n. 1624*, hanc Vivae sententiam exponit, ita tamen ut earn nec reprobet nec approbet.

) Palans, *tr. 21, punct. 21, n. 6*; et Lugo *de Euchar.*, disp. 14, n. 86, hoc dicunt de

nus !>, Sotus, S. Antoninus <4 Lugo ·), Salas *>, etc., non tenetur confiteri peccata reservata: nisi quando in illis est recidivus, aut ratione illorum exstet in occasione proxima, adeo ut necesse sit illa manifestare, ut confessarius recte judicare valeat de sua dispositione (Vide *Lib. VI, m. 265, Qu. 2*).

Et quando poenitens est in mortis articulo, probabiliter, etiam praesente episcopo, absolvi potest a casibus papalibus a quocumque confessario; in morte enim (ut diximus) cessat quaecumque reservatio. — Dicimus: *a casibus papalibus*; sed non a casibus reservatis cum censura ab eodem episcopo. Quoniam confessarius etiam moribundo injungere debet, quod se praesentet suo superiori, casu quo convalescat, ut accipiat ab eodem tam convenientem admonitionem, quam poenitentiam ob censuras reservatas, quamvis absolutas; juxta communem sententiam. Unde, quomodo possit inde absolvere, superiore praesente, vide *Lib. VII, tt. 92. v. Salis etiam*.

Sed transeamus ad reliqua privilegia et facultates, quibus gaudent episcopi.

Petrus Sotus, de Institut, saccrdot., de Confess., lect. 10,

46. - II. Exstant in jure quaedam excommunicationes, quarum absolutio tantummodo episcopis est reservata. — Et sunt Γ. Contra percudentes clericum, vel monachum, vel aliam personam habentem privilegium canonis. — 2°. Contra procurantes abortum foetus animati. — 3°. Contra eos qui absolvuntur in mortis articulo a censura episcopis reservata, et postea, recuperata sanitate, non curant se eidem praesentare. — 4°. Contra Fratres Minores, admittentes in suis ecclesiis ad divina officia Fratres Tertii Ordinis. — 5°. Contra communicantes in eodem delicto, cum excommunicatis ab episcopo. — 6°. Reservantur tandem omnes excommunicationes quas episcopus sibi reservat ·). — Vide *Lib. VII, n. 213*.

Adnotanda autem hic sunt quaedam specialia circa absolutionem excommunicationis *ob percussione[m] clerici*. — Ante omnia, distinguenda est percussio levis a gravi (seu mediocri) et ab enormi. Ad incurrendam excommunicationem, semper requiritur peccatum mortale. — Percussio *levis*, ut habemus ex extrav. *Perclectis*, quam per extensum refert Navar-

vers. *Secundo*.

Cm» epi-
▼ at?

Pcraurfo
tupia.

co qui, accessurus ad sacram mensam et habens peccata mortalia reservata et non reservata, non potest confiteri nisi simplici confessario.

f) Gersonius, in opusc. *Super absolvendi potestate*, dilucide enuntiat hanc opinionem: «Casus reservati praelatis, inquit, possunt audiri per cos aut eorum vicarios et absolvi, dum tamen poenitentes bona fide proponant reliqua confiteri suis habentibus potestatem; immo quod libenter confiterentur uni et eidem, si simul idem confessor vel vellet, *vel posset absolvere* ».

K) S. Antoninus, *part. 3, iit. 14, cap. 19, § 6*, haud obscure innuit, scribens S. Thomam contrariam sententiam · persuadere, non demonstrare » se intendisse.

Salas videtur citari hic ex cardinali de Lugo, uti *lib. 6, n. 265, quaer. 2*; Lugo autem citat Mss. *dc Poenit.*, quae reperire nequivi. Sed quidquid sit, in quodam Ms. Universit. Salmant. ejusdem Salas *de Euchar. Sacr., dub. 108, v. f.* (fol. 228 et 228l)» Salas distinctionem adhibet, scribens: « Quando urget necessitas, et recordatur quis peccati servati praelato absenti, qui commode adiri non potest,... tunc potest communicare, vel confi-

tendo alteri qui commode haberi potest tam casus reservatos quam non reservatos, ut tenet Soto, et est communis in materia de Poenitentia; vel prorsus sine confessione, nec dimidiet confessionem vel absolutionem, ut alii tenent esse faciendum; quod certe videtur mihi valde probabile, saltem si nullum haberet peccatum mortale praeter illud reservatum...; secus si haberet aliud peccatum mortale, quia ratione illius subjicitur ei necessario qui vult communicare, ita ut ab illo sit absolvendus directe; a peccato autem reservato, indirecte ».

46. - <*) Hodie, ex jure quatuor tantum (praeter eas quas sibi ipsi episcopi reservaverint) excommunicationes sunt episcopis reservatae; eae sunt quibus subjacent: Ie. Clerici in sacris constituti vel regulares aut moniales, post votum solemne castitatis matrimonium contrahere praesumentes; necnon omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium contrahere praesumentes. — 2°. Procurantes abortum, effectu secuto. — 3°. Litteris apostolicis falsis scienter utentes, vel crimini ea in re coopérantes. — 4°. Laid contra decreta» quibus mercimonium ex misarum stipendiis prohibetur, delinquentes

rus est, quando intercedit simplex percussio, quae fit manu, pede, baculo et his similibus. — *Gravis*, quando eruitur dens, quantitas notabilis capillorum; aut quando intervenit aliqua percussio, relinquens maculam aut contusionem in came; aut quando adest effusio sanguinis, pugnis vel ungulis causata. — *Enormis* vero est, quando mutilatur aliquod membrum, aut fit aliquod magnum vulnus; aut vulnus fiat instrumento aliquo, aut adsit magna effusio sanguinis; aut quando irrogatur magna quaedam injuria. Unde saepe vulnus ex levi potest evadere grave aut enorme: ratione aut dignitatis personae offensae; aut scandali, ut si religiosus clericum percuteret; aut ratione loci sacri, aut publici; aut ratione temporis, ut si, exempli causa, dum fiunt sacrae aliquae functiones; aut tandem, si injuria ipsa per se sit enormis. — Vide *Lib. VII, n. 277 et 278*.

Epuco*
ievt

47. - His positis ex extrav. *Perlectis*, si excommunicatio incurntur ob percussione*m levem*, potest absolvi ab episcopo, immo etiam a suo vicario. Haec enim facultas competit episcopo de jure ordinario: ut dicunt Sanchez % Bonacina, Molina aliique; et juxta regulam generalem (ut diximus *n. 31*) quidquid potest episcopus ex jurisdictione ordinaria, non vero delegata, idem potest vicarius, qui cum episcopo constituit unum idemque tribunal: ut probant Fagnanus, Sanchez aliique. Vide *Lib. VII, n. 224*. — Eadem excommunicatio probabiliter absolvi potest etiam ab iis, qui habent jurisdictionem quasi-episcopalem, quique veniunt sub nomine episcopi: ut diximus *n. 31*.

i abwivju

Quod si percussio fuerit *publica* b>, excommunicatio tantum a Pontifice aut a

suo legato potest absolvi (potest etiam haberi recursus ad S. Pœnitentiariam); sed non ab episcopo. — Excipe, si fuerit occulta; aut si percutientes essent impuberes aut mulieres!; aut si impedirentur Romam ire, juxta ea quae diximus *n. 40*.

Etrrp:
nes.

Collegialiter conviventes possunt absolvi ab episcopo, si percussio fuerit gravis; non vero, si fuerit enormis *. — Vide *Lib. VII, n. 279*.

48. - Notandum hic Γ. Quod in dubio, utrum percussio fuerit levis, an gravis, judicatur gravis; ex illo textu °: *Potius... in dubio esse percussionem gravem, et ab ea non posse absolvere*. — Notandum 2°. Quod, juxta sententiam communio*rem* et probabilio*rem*, si aliquis det venenum clerico, tunc incurrit censuram, quando venenum coepit nocere; quia tunc adest jam violentia. E contra, priusquam noceat, non adest violentia effectiva; sed solum actio apta ad causandam violentiam. Ita Bonacina, Viva, Diana, etc. — Vide *Lib. VII, n. 280*.

li dsho
censeur
rrivik

Propxc»
venenis,
quando b
currit.

49. - III. Quoad irregularitates non occultas, episcopus 4 potest dispensare cum *illegitimis*, tantum ad recipiendos ordines minores et beneficia simplicia et canonicatus in collegiatis, ut etiam portiones non integras in ecclesiis cathedralibus, aut alia beneficia, quibus sacer ordo non est adnexus; sed non ad beneficia curata B. In hoc conveniunt omnes.

Eptneopa
diipciut
cum iΠφ
timo.

Dubitatur autem Γ. *Utrum episcopus possit dispensare ad canonicatum in ecclesiis cathedralibus?*

Et quidem cum probabiliori sententia, et communion, Lessu, Castropalai, Barbosae, Concinae, Salmant., etc. (contra

Non >d
incatbedn
h¹

Bonae., dbp. 2. de Excom. in pan., qu. 3, punct. 6, ecL 5. η. X - *Molina*, de June et Jure, tr. X diip. 59, o. l. - *Fa^nana*., in cap. *Quoniam*, de off. dele<« n. 15. - *Sanch.*, de Matr., lib. X diip. 29, n. 15 et 16. — ' Cap. *Pueris* 60; et ap. J/a/irm 6, de nent. excom. — ' Cap. *Quoniam* 9, de vita et honot. clericor. — ' Extrav. *Per Inhs.* - *Bonae.*, de Excom. In part., diip. 2, qu. 3, punct. 6, cct. 1. § 1, a. 6, et disp. 2, de Excom , qu. 4, punct. 1,

5 1, n. 6. > *Viva*, de Censur., qu. 5, art. 3, n. 2, p. m. - *Diana*, pan. 9, tr. 4, reeol. 36. — ' Cap. t et 2, de tilile preibyler., In 6-. — ' Cap. /t qui 1, cod. tiL, in 6*. - &r<f., de Juit. et Jure, lib. 2, capit. 34, dub. 18, num. 66. - *Caiïrop.*, tract. 29, diep. 6, punct. 9, num. 8. - *Barbos.*, de Off. et Poteau episcopi, alleff. 45, nuru. 33. - *Coneina*, de Ccnaur., dias. 2, cap. 7, num. 7. - *Salman!.*, tr. 10, cap. 9, η. 51.

b) Constitutio ista in corpore juris non repentur, ct ignoratur a quonam Pontifice sancita fueriL Cfr. de hac rc Navarrum. *Man.*, cap. 27, η. 91.

47 - > Sanchez, *de Matr.*, lib. 3, disp. 7, n. 10, rationem asserti habet, id est: vicarium generalem nomine Ordinarii comprehendi.
b> Scii.: *gravis et publica*; cfr. lib. 7, n. 279.

Pontas, et [Contin.] Tournely cum Giberto), dicimus non posse "Λ Quamvis enim canonicatus in se sit simplex beneficium; tamen, vigore Tridentini ' , est adnexus ordini sacro; unde hodie de sua natura ordinem sacrum requirit. — Vide *Ub. VII, n. 428 et 429*.

Dubitatur 2". *Utrum episcopus possit generaliter dispensare iu hujusmodi irregularitatibus, cum illegitimis occultis?*

Admittunt Diana bl, Avila, Barbosa, etc., dicentes Tridentinum jam permittere episcopis, posse dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto provenientes. — Sed noi\negamus cum Suarez, Laymann", Bonacina, Castropalao, [Contin.] Tournely aliisque. Quin et ipse Diana % quoad hoc se retractavit, ex eo quia hujsmodi irregularitas non oritur ex delicto, sed ex defectu; et etiamsi oriretur ex delicto, caput *Liceat* intelligitur de delicto proprio, non alieno. — Vide *Lib. VII, n. 430*.

Dubitatur 3". *Utrum episcopus valeat dispensare cum illegitimo occulto, saltem ad ministrandum iu ordinibus majoribus jam susceptis?*

Afiirmant Laymann Castropalaus et Diana, non solum si ille suscepit ordi-

nes bona fide, sed etiam mala fide; et inferunt ex cap. *Nisi, § Personae, de renuntiat.*, ubi dicitur, posse episcopum dispensare cum illegitimo occulto, qui culpabiliter est ordinatus. — Verum omnino negandum est cum Suarez, Filliuccio, Salmant., etc., ex rationibus supra allatis, quod episcopus nequeat dispensare circa ordines majores. Neque obstat citatus textus: quia illud *posse dispensare* intelligitur omnino de Papa; ibi enim sermo est de quodam episcopo, hoc modo perperam ordinato. — *Ibid.*, n. 431.

50. - Asserunt Navarrus Sanchez b», Concina aliiqne cum D. Thoma b», posse episcopum dispensare etiam cum *bigamo*, ad suscipiendos ordines minores et beneficia simplicia. — Sed nos negamus cum Suarez, Laymann, Castropalao *), [Contin.] Tournely, Barbosa Bonacina, etc., vigore cujusdam declarationis Sixti V, in qua Pontifex declaravit suspensum quemdam episcopum, ex eo quia contulerat beneficium cuidam bigamo; addiditque ordinatum incurrisse poenas, utpote perperam promotum ».

Si vero bigamia sit *similitudmaria*, quamvis ea sit publica *ej* communissima

Neque ud ministrandam m ta-cri-.

Episcopus non diipendit cum N gamo.

Dispensat m similitudinaria bigamia.

Ponlas, v. *Di'fynsatù irregularitatis, cas. 29, v. (.* . *Cant. Tourn.*, de Irregular., part. 2. cap. 1, n. 5, v. *Kort conveniunt.* - *Gibert, Usage* de Pçfl. gallic concernant lei cent, cl rirrvgul.*; de l'irrégular. en partie., tit. 3, § 7, règle 7. — 1 *Sen. 24. de Reform.*, cap. 12. - *Avila, de Cen*ur.*, part. 7. dhp. 3. dub. 7 . *Barbosa, de Jure ccclæ.*, lib. I. cap. II, n. 136. . *Suar.*, de Ccniur., disp. 50, «ect.5, n. 5. . *lionac.*, diip. 7, de Irrcgul.. qu. 2, punct. 3, n Ik . *Cattrop.*, tr. 29, diip. 6. punct. 9. n. 10. . *Cant. Tonrit.*

loc. dt.. cap. 1, n. 2, v. *Mfcessitas recurrendi.* - *Castrop.*, tr. 29, diip. 6, punct. 9, n. 10. - *Diana*, part. 4, tr. 2, resol. 64, v. (. . *Suar.*, de Censur., disp. 50, «cot. 5, n. 4. - *Fill.*, tr. 19, cap. 5, n. 152. *Salman/.*, tr. 10. cap. 9. n. 34. . *Suar.*, loc. dt., di*p. 49, sect. 6, n. 4. - *Laym* , lib. I, tr. 5, pan. 5, cap. 6, n. 7. . *Cant, Tourn.*, de irregul., part. 2. cap. 7, v. C. quacr. 2, v. *Diev 2.* . *Bonac.*.. disp. 7, de Irrcgul., qu. 2. punct. 5, n. 15. — 1 *Ap Fa^nanum*, lib. I, de Constitue., cap. *Quoniam*, n. 32. (Cfr. Pallottini. v. *Bibamus*, n. 10 et 12).

49. - <D Nisi tamen a Sede Apostolica ad ordines sacros jam dispensatus esset, ut limitant Lessius et Palaus.

h) Diana, *part. 2, tr. 15*, rcsöZ., 21, exponit utramque sententiam; sed de neutra profert suum judicium. At, /Mr/. 7, tr. 2, *rc-soi* 67, omnino tenet sententiam negativam, quam ipse S. Alphonsus propugnat. Unde non videtur in hoc sese revocare.

*7 Laymann, *lib. 1, tr. 5, pari. 5, cap. 5, n. 2*, absolute quidem hanc sententiam tenet de c0 qui bona lide ordines sacros suscepit, et addit « Imo fortasse, etiamsi mala lide ordines suscepit ».

50 - . Navarrus, *Manual.*, cap. 27, π. 197, v. C, hoc tantum admittit - quand usum ordinum susceptorum^.; sed non ad accipendum novos .

A Sanchez, *dr Matr.*, lib. 7, disp. 0*0,

n. 11 : Concina. *de Ccitsur.*, diss. 2, cap. 7, u. 14; S. Thomas, *m 4, dist. 27, qu. 3, art. 3.* explicite loquuntur tantum de ordinibus; ex quo tamen plane colligitur idem posse episcopum quand beneficia.

r | Castropalaus, *tr. 29, disp. 6, punct. S, n. 18*, revera negat cum S. Alphonso, ut verius et probabilius; affirmativam tamen sententiam, propter doctorum auctoritatem probabilem esse defendit.

Barbosa, *de Off. et Potest, cpisc.*, alleg. 49, n 22, hanc opinionem defendit; subdit tamen // 25, episcopum vi capitis *Liceat*, posse dispensare « in bigamia interpretativa ex delicto consurgente, qualis est illa quae oritur ex duplici matrimonio, neutro exislvnte valido, aut altero valido et altero irrito ».

• Omnes quidem auctores hic allegati

est sententia cum Toletio, Suarez, Castropalao, Sanchez, Salmant., [Contin.] Tournely, aliisque compluribus, posse episcopum dispensare, etiam quoad susceptionem majorum ordinum; et probatur ex cap. 4, de clericis, conjug., et cap. 1, Qui cler. vel vov. — Excipiendum vero communiter, si clericus habuerit in uxorem viduam aliquam aut aliam non virginem; aut si habuerit aliam uxorem ante ordinationem. — Vide L. VII, n. 452.

51. - IV. Ut diximus ab initio, potest episcopus dispensare in irregularitatibus incursis ob delictum occultum, *excepto homicidio voluntario*. — Circa hoc ajunt quidam doctores, quod, his non obstantibus, si homicidium esset taliter occultum, ut nullo modo in judicio probari posset, tunc posse episcopum dispensare.

Verum haec sententia jure fuit a Salmant. reprobata, a Roncaglia, etc.; quia, ex parte una, episcopi nihil possunt super irregularitatibus, praeter id quod ipsis a Tridentino concessum est in eodem cap. *Liceat*, in quo expresse excipitur homicidium voluntarium occultum. Quod vero nomine *occulti* intelligatur, ut volunt contrarii, id quod in judicio probari potest, licet non adhuc probatum sit, id gratis omnino asseritur. Vide *Lib. VII, n. 392*. — Atque ita declaravit S. C. Concilii die 21 Maji 1718. In ea enim cum propositum esset, utrum episcopus posset dispensare in quodam homicidio perpetrato a quodam puero, qui ludens cum alio puero, istum parvo gladiolo vulneraverat, et qui post quadraginta dies ex eodem

vulnere mortuus est; ea scilicet ratione, quia delictum istud per decem et octo annorum spatium fuerat occultum; et quia erat moraliter impossibile ut ad forum deduceretur: S. Congregatio respondit *negative l*.

Caeterum, communis sententia est, posse episcopum dispensare, quando immineret periculum animae, aut alia causa gravissima, et difficile esset ad Pontificem habere recursum. Vide *Lib. VII, n. 391*. — Insuper communiter asserunt Suarez, Castropalaus, Bonacina, Salmant. alique, posse episcopum dispensare in irregularitate per mutilationem occultam a>. *Num. 381*. — Insuper est sententia communissima cum Navarro, Laymann, Silvestro, Barbosa, etc., posse episcopum dispensare in irregularitate ob homicidium casuale, non modo occultum, sed etiam notorium b>, ad suscipiendos ordines minores et beneficia simplicia. Hoc enim antiquitus jam poterant episcopi, ut plures DD. testantur; et Tridentinum excepit tantummodo homicidium voluntarium, non casuale, quamvis publicum. Vide *Lib. VII, n. 393, v. Praeterea*.

52. - Homicidium vero *casuale* exempli causa est, si aliquis volens simpliciter perculere, ob negligentiam occidat; aut si chirurgus ob negligentiam sit causa mortis; et his similia.

Dubitatur inde: *utrum reputetur casuale homicidium commissum in rixa?* — Multi affirmant, ut Diana et Salmant. cum aliis. Sed nos negamus cum sententia communiori Suarez, Navarria>, Concinae,

Tblet., Ub. L cap. 68, n. 6. · *Suar.*, loc. dt., dnp. 49, ·ect. 6, n. 7. - *Caltrop*, tr. 29, dilp. 6, punct. 8, n. 19. *Sanch.*, de Matr., lib. 7, di»p. 66, n. 20. · *Salm.*, tr. 10, cap. 9, n. 4L · *Cent. Tourn.*, de Irrepiit, part. 2, cap. 7, v. L, quaer. 2, v. Dico 3. *Salm.*, tr. 10, cap. 8, n. 16. · *Roncagl.*, tr. 4, qu. 7, cap. 3. qu. 1. rt*p. I. — 1 Thruur. résolut., torn, i, pα<. 6ô, In una *Papicn*. Cfr. Pallottini, v. *Episcopui*, § U, n. 6. · *Suar.*, de Centur., dnp. 44. sect.

2. n. 4. - *Caitrop.*, tr. 29, disp. 6, punct. 15, § 3, η. X · *Bonae.*, dhp. 7, de Irregular., qu. 4. punct. ult., n. 11. · *Salm.*, loc. cit., n. 28. · *Naver.*, Man., cap. 27, η. 240. · *Laym.*, lib. X tr. 3, part. 3, cap. 12, η. 3. - *Silvctl.*, v. *Homicidium III*, n. 11, qu. 8, v. ÛMirt/wm et *Sextum*. · *Barber.*, Ac Off. et Po-teat. cpitcopi, alleg. 39, n. 62. · *Diana*, part. 9, tr. 7, renol. 22, l. c. - *Salmant.*, tr. 10, cap. 8, n. 6. - *Suar.*, de Cennur., disp. 44, teet. L n. 3. - *Concina*, de Cen%ur., dins. 2, cap. 6, n. 2.

affirmant episcopum posse in ea bigamia dispensare, sed soli Salmanlicenses, disertis verbis, dicunt posse dispensare, *quamvis bigamia sit publica*.

51. - a) Quod quidem conforme est S. C. C. declarationi, in una *Cremoncn*. Cfr. Ballotini, v. *Episcopus*, § 14, n. 28.

b) Omnes auctores hic allegati asserunt episcopum posse sic dispensare in irregula-

ritate ob homicidium casuale (Barbosa de solo voluntario tractat); sed solus Laymann dicit idem posse, quamvis homicidium sit notorium.

52. - *) Navarrus, *Man.*, cap. 27, η. 240, rem satis perspicue innuit, his verbis definiens homicidium *voluntarium*: «Esse homicidium illicitum, intentum sive volitum in se, saltem acquipollenter, alias quam vitandae mortis

In homicidio voluntario non dispensari a episcopis.

Homicidium occultum, quid.

Bxcrptix

Disprtu: in autiH tiOM OCCU U.

Dispesu in booud. dio emik

Karoo diamauu lc, quii

Hoaia dium inriii e*t roluetariam.

Tamburinii, Sporer aliorumque cum eodem Diana % qui se retracuit: nam, qui in rixa perpetrat homicidium, jam voluntarie occidit. — Vide *Lib. VII, n. 394*.

Hoœici-
noJtMia

Attamen est valde probabilis et communissima sententia, cum Suarez, Laymann, Navarro, [Contin.] Tournely c>, Bonacina et Lacroix (qui eam communem vocat), posse episcopum dispensare cum eo qui occidit ob propriam defensionem, sed in defensione aliquantum excedit. Nam hujusmodi homicidium nequit dici absolute voluntarium. — *Ibid., n. 395*.

53. - V. Quoad *mhabilitates* injunctas a Pontificibus in poenam.

Dubitatur: *utrum episcopus possit dispensare?* — Talis v. gr. est inhabilitas ad recipienda beneficia, imposita a SLxto V in sua bulla *Effraenatum*, procurantibus abortum; et inhabilitas ad celebrandum, a Benedicto XIV injuncta confessariis sollicitantibus, in sua bulla *In generali Congregatione*.

.EnP ^
ujibinh».

Alii affirmant; sed negandum, juxta dicta *Lib. I, n. 191*, ubi diximus omnino tenendum, non posse episcopos dispensare in legibus pontificiis, nisi specialiter eis facultas a Pontifice fuerit impertita.

Tambur., de Irregul., cap. 15, § 6, n. 5. · Sporer, De- eat, tr. 5, cap. 3, n. 251 et 252. · Suar., de Censor., disp. 16, sect. 1. n. 13. - Laym., lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 12. ¶ 2. A'aiwr., Ma», cap. 27. ¶ 239. - Bonae., disp. 7, de Irregul., qu. 4. punct. ult., n. 9. · Lacroix, lib. 7, n. 474. - Elbtl,

— Negat Anacletus “D, et dubitat Roncaglia h>, loquendo de *abortu*; verum Elbel et Sporer admittunt absolute, ob regulam communiter receptam (ut dicunt) a Scoto c>, S. Bonaventura O aliisque: quod dispensatio ab omnibus poenis impositis a jure communi, et Pontifici specialiter non reservatis, intelligitur concessa episcopis; ut colligitur ex cap. *Nuper 29, de sent, excom.* Vide *Lib. I, n. 191*, et *Lib. VI, n. 705, in fine*.

54. - VI. Circa materiam *matrintona*, episcopus habet varias dispensandi facultates. Dispensare quoque potest in publicationibus. Insuper dispensare potest in voto castitatis emisso a conjugibus. — Videndum nunc superest, utrum episcopi habeant aliquam facultatem circa impedimenta dirimentia.

Ept^opi
tacaltate.
ara maari-

55. - In *impedimentis dirimentibus*, solum Pontifex potest dispensare. — Quod si impedimentum esset *dubium*, communissima est sententia posse etiam episcopum dispensare. Ita dicunt Salmant., Merbesius, Tournely Diana *>, Pichler, etc.; et quamvis Sanchez in *Tractatu de Matrimonio* id **negati**; tamen in *Decalogo'* videtur se retractasse. Ibi enim ait, tam-

is UBpe-
dierato d>-
rimente d.*
Mo.

de Matr., num. 474. - Sporer, part. X, cap. 4, num. 722. i. t. Salmauf., tr. 11. cap. 5, num. 43. - Mcrbe*, de Matr., qu. 89, quaestione, 8, ¶. Quantum · Pichler, Jus canon., lib. 4. tiu 16, num. 32, sub 5. — 1 Dead., lib. 4, cap. 40, n. 26.

causa ab oratore ». In quibus sane videtur comprehendi homicidium commissum in rixa; quod proinde, juxta Navarrum, voluntarium dicendum erit, non casuale.

b) Diana, *part. 10, tr. 11, resol. 19*, eandem sententiam tenet quam in *loc. cit part. 9*, loquens in utroque loco de homicidio <cx subita ira» patrato.

f) Contin. Tournely, *de Irregui., part. 3, cap. 1, art. 3, conci. 3*, hanc opinionem, quam utique tenet, hoc modo limitat: * Nisi invasus in ipsa coniiictus serie, conceperit intentionem occidendi adversarii, e cujus manibus sentiebat se aliter quam occidendo evadere posse »

53. - ") Anacletus, *tr. 9, dist. 3, n. 36*, eas inhabilitates remanere dicit, prout in bulla Sixti V rēpcrriunlur; atvero inhabilitates in dicta bulla Romano Pontifici non reservantur.

¶ i Roncaglia, *tr. U, tap. 2, qu. 5*, eo sensu dubitare dicitur, quod negat satis lutam esse opinionem, quae asserit episcopum posse ab ea inhabilitate dispensare.

<) Scotus contra, quidquid dicat Elbel. regulam allatam rejicit, *in 4, dist. 25, qu. 1, n. 12*, v. *Qualiter relaxatur*.

d) S. Bonaventura, *in 4, dist. 18, part. 2, qu. 6, v. f.*, v. *Ad illud quod*, hoc revera dicit, sed loquens de absolute ab excommunicatione.

55. - Contin. Tournely, *de Dispensat in specie, part. 1, cap. 17, art. 3, reg. 3*, id concedit in impedimentis dumtaxat occultis

b' Diana, *part. 4, tr. 3, resol. 17*, utramque opinionem, affirmativam scilicet et negativam affert; judicium tamen suum non profert.

«J Sanchez, *de Matr., lib. 5, disp. 6, n. 18*, tunc tantum negat episcopum posse dispensare, si res non yit proprie dubia, sed praesumptio urgeat pro impedimento (in dubio facti). Si autem res sil omnino dubia, negat opus esse dispensatione; posse tamen episcopum ad cautelam et pro inierim dispensare. Pariter si adsint opiniones probabiles oppositae de impedimento, negat opus esse dispensatione.

quam ex regula generali: *Cum dispensationis reservatio sit odiosa, est restringenda ad casus certos; dubii enim non comprehenduntur sub reservatione*; ut asserit probasse antea — Vide *Lib. VI, n. 902, v. Caeterum*.

In dirur.cn-
«e certo,
quando di-
penMt.

56. - E contrario, quando impedimentum dirimens esset *certum*, et *matrimonium jam fuisset contractum*; est communis sententia, posse episcopum in eo dispensare, quoties non facile posset haberi recursus ad Pontificem; et quoties immineret periculum scandali aut infamiae, si conjuges separarentur; aut incontinentiae, si non separarentur. Ita Sanchez, Castropalaus, Concina, Merbesius, Tournely⁴, Cabassutius, Natalis Alexander, Bonacina, Barbosa, Salmant., etc.; contra quosdam paucos. Vide *Lib. VI, n. 1123*. Et idem sentit Benedictus XIV *Praesumendum est, Summum Pontificem delegare episcopo facultatem dispensandi, quam certe requisitus non esset denegaturus*. — Sed advertunt hic Lacroix et Felix Potestas⁵), quod si dispensatio potest commode obtineri a S. Poenitentiaria,

et conjuges essent in bona fide; tunc illa est exspectanda, et interim sponsi sunt relinquendi in sua bona fide.

Insuper advertendum est cum Pontio, Castropalao, Barbosa, Escobar^{*}., Sanchez, Salmant. aliisque communiter, non posse episcopum, *si ambo conjuges mala fide contraxerint*. Tunc enim, si daretur locus hujusmodi dispensationibus, daretur ansa celebrandi quotidie matrimonia nulla, sub spe dispensationis. Praeterquamquod Tridentinum² vult omnino privari quacunque spe dispensationis, quicumque *scienter* contrahit *in gradu prohibito*. Notandum tamen cum Sanchez, Salmant., Bafiez¹), Concina, Aversa, etc., quod, ad constituendam in hoc casu malam fidem, oportet ut contrahens non modo scienter factum commiserit (quod scilicet cum conjuncta contraxerit); sed insuper, quod sciverit extitisse impedimentum, immo quod de eo veram notitiam habuerit; concilium enim inquit: *Scienter.... praesumpserit*. Unde cum ignorantia crassa potest quidem dispensari A — Deneganda est insuper dispensatio ei qui contraxit, sed ex

¹ Dccxli. lib. 1. cap. 10, n. 74. · *Sanch.*, de Matr., lib. 2, disp. 40, n. 3. · *Cattrop.*, tr. 28, disp. 4, punct. all., § 1, n. 7 et 8. · *Concina*, de Matr., diw. 3, cap. 4, n. 4, - *Sferbes.*, loc. cit., qoaewtiunc. 5. · *Cabassui.*, lib. 3, cap. 27, n. 3 et 7. · *Natal.*, *AUxatui*, de Matr., cap. 4, art. 13, ref. 10. · *Bonac.*, d« Matr., qu. 3, punct. 15, n. 4. · *Barbosa*, de Off. et Potest. episcopi, alleff. 35, n. 3 et 1. · *Salmant.*, tr. 9, cap. 14, n. 7. - *Croix*, lib. 6, part. 3, n. 837

cum Hb. 7, n. 143. · *Pont.*, de Matr., lib. 8, cap. 13, n. 4. · *Caifrop.*, loc. cit., n. 8. - *Barbosa*, loc. cit., n. 4. · *Sanch.*, de Matr., lib. 2, diw. 40, n. 4. - *Salmant.*, tr. 0, cap. II, n. 9. — ² Scsi. 24, de Reform. Matr., cap. 5. - *Sanch.*, de Matr., Hb. 2, diep. 40, n. 4. - *Salmant.*, tr. 9, cap. II, n. 10. - *Concina*, de Matr., diti. 3, cap. 4, n. 7, v. f. ♦ *Aversa*, de Matr., qu. 19, eect. 2, § *Sexto*, ver*. *Supponi*.

56. - «JContin. Toumely, *l. c.*, reg. 2, alias praeterea conditiones apponit, scilicet: 1° ut occultum sit impedimentum (et idem dicunt plerique ceteri auctores), matrimonium vero publicum; 2° ut matrimonium bona fide contractum fuerit (quod etiam tenent Merbesius, Cabassutius, Natal. Alexander et Bonacina); 3° ut sit consummatum.

h) Benedictus XIV, *de Synodo*, lib. 9, cap. 2, n. 2, verba haec habet de matrimonio *proxime contrahendo*; sed ibi recitat opinionem aliorum, addens, n. 3: «Quidquid sit de ea extraordinaria potestate..., nullum in praesens de ea ferimus iudicium». At, lib. 12, cap. 8, n. 1, concedit episcopis in quibusdam rerum adjunctis non praevisis, posse jus commune relaxare, si res dilationem non patiat, nec facile Pontifex consuli queat

Potestas, *tom. 1, n. 4229*, negat tantum paupertatem esse causam sufficientem non recurrendi ad Papam; et addit facilem esse recursum ad S. Poenitentiarium pro occultis impedimentis.

*J Escobar, *lib. 27, n. 686*, requirit bonam fidem, non tamen explicat an in utroque requiratur necne.

e) Bafiez, *in 2atn 2at, qu. 62, art. 6, dub. 5, conci. 4*, hic citatur ex Salmant., ut consuit ex *lib. 6, n. 1124*, ad quem S. Alphonsus lectorem remittit; sed a Salmant. adducitur non tam pro ipso asserto, quam pro ejus ratione, nempe: ad malam fidem requiri scientiam tum speculativam tum practicam. Quod utique dilucide significat Baficz, loco citato.

i) Ad hanc quaestionem de episcoporum potestate, pertinet facultas quam Leo XIII, per litteras S. O. » 20 Februarii 1888, concessit, cujus scilicet virtute « locorum Ordinarii dispensare valeant, sive per se sive per ecclesiasticam personam sibi benevisam, aegrotos in gravissimo mortis periculo constitutos [qui juxta civiles leges sunt conjuncti aut alias in concubinato actualiter vivunt], quando non suppetit tempus recurrendi ad S. Sedem, stiper impedimentis quantumvis publicis, matrimonium jure ecclesiastico dirimentibus, excepto sacro

malitia *publicationes* praetermisit; ut habetur ex eodem concilio *.— Vide *Lib. VI, u. 1124*, v. *Dubium*.

q »ij m tla- 57. - Si vero *matrimonium non adhuc contractum* sit, probabilissima quoque adest sententia, et est communis, quod possit tunc episcopus dispensare in impedimento dirimenti, quando imminet periculum infamiae, et facilis non est recursus ad Pontificem. Ita Suarez, Pignatellus a>, Pontius, Concina, Cabassutius, Castropalaus, Salmant., Bonacina, Cardenas, Silvius, Lacroix, Viva % etc. cum Benedicto XIV c>; contra rigidissimum Fagnanum, qui id negat etiam in mortis periculo, et in necessitate legitimandi prolem. Sed alii communiter ajunt tunc praesumi, aut quod Pontifex deleget episcopo suam dispensandi facultatem; vel quod in casu tantae necessitatis cesset dispensationis reservatio, et quod tunc episcopus dispense ex potestate sua ordinaria. Vide/Λ. VI, n. /122, et fusius *eodem Lib., n. 613*.—Immo asserit Pignatellus, probatque, in tali casu cessare non modo reservationem, sed etiam legem impedimenti, utpote eam, quae jam perniciosa evaserit; cum certum omnino sit, legem nocivam non obligare, ut docent omnes cum D. Thoma.

Et ex hoc inferunt Roncaglia et *Instructor novorum Confessoriorum* quod, adveniente casu quo sponsi jam ad ecclesiam pervenerint, et unus ex ipsis mani-

festaret confessario impedimentum occultum jam contractum, tamquam peccatum, et sine scandalo aut infamia matrimonium differri non posset; potest tunc confessarius declarare, eo casu non obligare legem impedimenti, et posse licite contrahi. Verum ad majorem cautelam consulunt, ut obtineatur inde dispensatio a S. Poenitentiaria[^]. Sed advertendum est, hoc currere quando episcopus esset absens; quando etenim fieri potest, necessario ad ipsum est recurrendum, ut dispense: juxta ea quae diximus w. 45.

Dicunt autem Sambovius et Gibert, quod si contrahentes sint diversarum dioecesium, quisque sponsus debet a proprio episcopo dispensari. Verum probabiliter id negat Honoratus Tournely cum aliis; quia, sublato per episcopum impedimento sui subditi, jam hoc ipso reddit habilem ad contrahendum cum alio impedito: quemadmodum qui habet facultatem dispensandi in aliquo gradu, eo ipso quod dispensat cum uno ex sponsis, dispensat etiam cum alio. — Vide *Lib. VI, n. 1142*.

58. - Quaeritur: *utrum episcopus possit aliis delegare hanc facultatem dispensandi in impedimentis dirimentibus in supra narratis casibus?*

Quidam pauci negant; sed communiter affirmant Castropalaus, Bonacina, Barbosa, Silvester, Sanchez, Pontius, Coninck, Salmant., Escobar, etc.

Faculta... dispensandi delegari potest.

¹ Se». 24, de Reform. Matr., cap. 5. · Suar., de Legib., lib. 6, cap. 14, n. 10. · Pontius, de Matr., lib. 8, cap. 13, n. 6. · Concina, loc. cit., n. 5. · Cabassut., lib. 3, cap. 27, n. 4. · Castrop., tr. 28, di«p. 4, punct. ult., § 1« n. 9. · Salmant., loc. cit., n. II. · Bonae., de Matr., qu. 3, punct. 15, n. 6. · Cardenas, Cri», disp. 79, n. 3 et tcqq. · Silvius, in Suppl., qu. 80, art. un. quae. 2, cau. 2. · Lacroix, Hb. 6, part. 3, n. 838. · Fagnan., in cap. ATmto, de filii» presbyter., num. 34 et weqq. · Pignatcl., tom 3, consult. 33, num. 5. · S. Thom., 2· 2·, qu. 120, art. 1. · Roncaglia,

tract. 21, de Matr., qu. 5, capit. 1, qu. 2. * Instr. nor. conf., part. 2, num. 32. · Sambav., Deci*. cat. cooaclenL, tom. 1, cai. 76. · Gibert, Consult. canon, sur 1c <acr. de mariage, tom. 2, co&sult. 65. · CaUrop., tract. 28, disp. 4, punct. ult., & 1, n. IX · Bonac., De Matr., qu. 3, punct. 15, num. 6. · Barbosa, Allrg. 35, num. 13 et 14. · Sslvest., v. Delegatus, qu. 8, num. 11. · Sanch., de Matr., lib. 2, disp. 40, num. 14. · Pontius, de Matr., lib. 8, cap. 13, num. 5. · Comtek, de Sacram., disp. 33, num. 33. · Satinant., tr. 9, cap. 14, num. 12. · Escob., lib. 77, num.

presbyteratus ordine et affinitate lineae reque ex copula lidtn proveniente ». Et in hoc decreto comprehenditur etiam facultas dispensandi ab impedimento clandestinitatis, ut idem S. O., die 13 Decembris 1899, declaravit.

57. - u> Pignatellus, *torn. 3, consult. 33, n. 3*, consentit quidem, sed subdit id faciendum esse « lege... recurrendi ad Summum Pontificem statim atque illud opportune exsolvi posset. » Cfr. etiam h. 3 et //l. 10.

Viva, de Matr., qu. 6, art. 1, n. <S\ eam fa-

cultatem episcopis concedit in occultis impedimentis.

f) Vide notam b ad num praecedentem.

<0 Roncaglia revera consulit illum recursus, casu quo conjuges essent in mala fide; si vero in bona fide essent, < in ea essent relinquendi ». — Instructor autem novorum confessoriorum *requirit* « ut quantocius fieri poterit, obtineatur dispensatio legitima a Sacra Poenitentiaria ».

[^]Continuator Honorati Journely, *de Dispensat., part. 1, cap. 17, art. 3*, v. *Quaeres 10*,

Et potest eam delegare, non modo in particulari, sed etiam generaliter pro omnibus casibus occurrentibus; ut ajunt Sanchez, Castropalaus, Salmant., Bonacina a), Elbel% Valentia^, Vasquezr>, Salasc>, Henriquez d>, Coninck b>, Gutierrez, etc. — Cum enim hujusmodi potestas, non industriae personali, sed episcopali officio sit adnexa, ipsa jam reputatur ordinaria, et ideo recte potest delegari (ut notavimus w. 34). Et tanto magis idem dicendum de omnibus aliis facultatibus quas habent episcopi circa publicationes et impedimenta impediencia. — Advertendum tamen, quod hanc facultatem dispensandi non habent vicarii episcoporum, sine eorumdem speciali commissione. Diximus enim n. 31, quod in generali commissione vicariatus, non committitur facultas illa quam habent episcopi dispensandi in hujusmodi casibus, ob praesumptam Pontificis voluntatem 'A — Vide Lib. VI, n. 613, v. Et eo casu, et fusius n. 1125.

Corape-
III vicario
ei tpeculi
commilitio-
ne.

Kpikopa*
dhpcmat in
intenuidi».

Ad ordr
dint* mino-
ret

59. - VII. Episcopus dispensare potest in *interstitiis*, a Tridentino praescriptis quoad ordinationem clericorum.

Et Γ. quoad *ordines minores*, concilium remittit prudentiae episcopi hujusmodi dispensationem, dicens: *Minores ordines...*

Sanch., lot. at., n. 17. · Caltrop., loc. du. n. 11 · Salmant., loc. cit. Gutter., dc Matr. cap. 49, n. 19 ct

*per temporum interstitia, nisi aliud episcopo expedire magis videretur, conje- rantur*l. Quare etiam inter ordines minores (per se loquendo) habet aliquid temporis intercedere, scilicet: vel ab una generali ordinatione ad aliam, ut quidam asserunt; vel ab uno die festivo ad alium, ut quidam alii affirmant. Caeterum, ut dispensetur in hujusmodi interstitiis, quaevis sufficit causa; ut plurimi DD. docent. — Inter primam vero tonsuram et ordines minores, probabilius nullum requiritur intervallum; quia probabilius prima tonsura non est ordo.

2\ Quoad *subdiaconatum*, concilium requirit anni intervallum a susceptis minoribus ordinibus; sed subdit inde: *Nisi necessitas, aut ecclesiae utilitas, iudicio episcopi, aliud exposcat.* — To ecclesiae intelligendum de ecclesia in qua clericus est adscriptus a.

Ad MiC4
conatus

3°. /X subdiaconatu ad *diaconatum*, etiam annus requiritur: sed in hoc potest episcopus ex quacumque rationabili causa dispensare; inquit enim concilium: *Nisi aliud episcopo videatur* · ♦

Ad dix»
natucn

40. Tandem a diaconatu ad *sacerdotium*, annus item requiritur, sed magis rigore. Exigit enim concilium non modo eccl-

Ad prcsirr
teritum.

negat utique Sambovii et Giberti assertum, seclusa tamen contraria consuetudine: « Ubi Umen moris est ut utriusque dioecesis episcopi subditum quisque suum dispenset, male tutum videretur ab ea consuetudine recedere. »

58. - « Bonacina, dc Matr., qu. 3, punct. 15, n. 6, dicit utique episcopum posse dispensare sive per se sive per alium delegatum; sed nihil addit de modo delegandi generali an speciali.

Elbe), dc Matr., n. 494, hanc doctrinam clare significat, dum scribit: « Dictam potestatem episcopi esse quasi-ordinanam, in quantum imitatur ordinariam, in hoc quod non sit delegata certae personae, et officio adhaereat. — Idemque docet Coninck, l.c., dicens eam dispensationem episcopo competere, «ratione dignitatis et quasi potestate ordinaria».

· Valentia, tom. 4, disp. 10, qu. 5, punct. 5; Vasquez, in Klm 2ttr, disp. 178, cap. 2, n. 15; Salas, dc Legibus, disp. 20, sect. 3, n. 24, hic citantur ex Bonacina, ut liquet ex lib, b, tt. 613; sed horum auctorum allegatio ad rem non facit

J) Henriquez, lib. 12, cap. 3, n. 2, v.f., oppositum tenet, scribens: «Generalis vero vicarius episcopi id non potest, nisi in casu particulari sibi vel alteri episcopus expresse committat ». Et ratio quam affert in commentario, lit. n, est quod « in hac tacita commissione et in ea concessione, quae speciali jure fit episcopo, eligitur industria personae ».

J Facultas de qua sermo fuit supra, noti/ ad n. 56, concessa est Ordinariis locorum. At sub · appellatione Ordinarii venire episcopos, administratores seu vicarios apostolicos, praelatos seu praefectos habentes jurisdictionem cum territorio separato, eorumque officiales seu vicarios in spiritualibus generales, et sede vacante vicarium capitularem vel legitimum administratorem ». Liti. S.O. de dic 20 Februarii 1888. Sed Leo XIII, dic 9 Januarii 188) declaravit « Ordinarios quibus memorata facultas. data fuit, posse illam subdelegare halo tualiter parochis tantum, sed pro casibus, in quibus desit tempus ad ipsos Ordinarios recurrendi et periculum sit in mora ». Litt. S. O. de die 1 Martii 1889. Quoad vero subdele-

*eqq. — * Se**. 23, de Reform., cap. II. — * Loc. dt. — · Loc. cit., cap. 13.

siae utilitatem, sed etiam necessitatem, dicens: *Ad mimis annum integrum; nisi ob ecclesiae utilitatem ac necessitatem aliud episcopo videretur.* — Vide *Lib. VI, n. 795.*

60. - VIII. Episcopus potest etiam dispensare ad celebrandum *in alio altari, aut ecclesia* non destinata a fundatore, quando adest aliqua justa causa: exempli causa, si hoc ad ejusdem ecclesiae utilitatem redundaret; aut si capellanus morbo detineretur, aut studiis operam daret, vel aliis negotiis; aut si sine magna molestia ad ecclesiam destinatam se conferre nequiret; aut ex similibus aliis rationabilibus causis. Ita communiter asserunt Castropalaus, Concina, Lacroix, Salmant, Barbosa, Roncaglia, Passerini®,', Henriquez, Tamburinius, Mazzotta aliique. — Tunc enim episcopus (ut recte potest, juxta ea quae dicemus ». 68) fundatoris voluntatem interpretatur.

Merito tamen excipit Lacroix % cum Pasqualigo b>, si fundator ecclesiam designasset et horam, ob commodum speciale familiae vel populi, vel ad cultum alicujus sancti peculiarem. — E contra, De Lugo c) et Tournely ') ajunt, quod si fundator nullum circa hoc finem habuerit, aut si finis jam cessaverit, sacerdos alibi celebrans nonnisi venialiter pec-

cat. Immo excusatur ab omni culpa, si celebret in altari privilegiât©; quia tunc redundat in majus bonum ejusdem fundatoris. — Vide *Lib. VI, n. 329, v. Item dixi.*

61. - IX. Potest insuper episcopus dispensare, justis de causis, tam secum, quam cum aliis, ad celebrandum post meridiem; ut dicunt Lugo, Wigandt, Navarrus a>, Castropalaus, Laymann, Salmant., etc. — Vide *Lib. VI, n. 344. Adde 7*.*

62. - X. Olim * poterant etiam episcopi celebrare vel per se vel per alios sacerdotes, in quocumque loco, etiam in privatis domibus. — Sed postea a Tridentino ' vetitum fuit episcopis, celebrandi licentiam impertiri in aliis locis, praeterquam in *oratoriis ab eisdem benedictis*, et ad sacros usus destinatis, quae censentur tamquam publica; unde ibidem potest quotidie celebrari. Hujusmodi oratoria debent habere *januam ad viam publicam.*

Sed hoc non est intelligendum de illis, quae in regularium domibus sunt erecta, aut alicujus communitatis, ut esset in seminariis, conservatoriis, hospitalibus, vel in carceribus: quae non requirunt januam secus viam; et rite potest celebrari in diebus solemnibus, quemadmodum S. Congregatio declaravit "A —

Dupeneat ad celebras* dum post meridiem.

Non concedit celebrationem in erationi privati.

In quibus exxtionbce-lcbrxn possit.

Trident., loc. dt., cap. 14. - *Cos/rop.*, tr. 13, diip. 1, punct. 6, n. 27. · *Concina*, de Sacrifie. Miwtc. cap. 6, § 2, n. 28. · *Lacroix*, lib. 6, part. 2. n. 120. · *Salmant.*, tr. 5, cap. 5, n. 19. · *Barbosa*, alleff. 24, n. 36. · *Roncaglia*, de Sacr. Mim., cap. 8. qu. 6, reip. 2, v. *Tertio*. - *Htnriq.*, lib 9, cap. 24, n. 4. - *Tambur.*, Meth. celebr. Mi·., lib. 3, cap. 2,

§ 2, n. 1. - *MassoOa*, tr. 5, disp. 4, qu. 2, cap. 3, § 5, qu. 1. · dc *Euch.*, disp.20, n.42, cum 27. - *Wl^andf*, tr. 15, a. 52. resp. 4, v. *Dixi Z.* · *Casfrop.*, tr. 22, punct. 7, n. 14, v. C · *Laym.*, lib. 6, tr. 5, cap. 4. n. 3. aaaert.3. tub α. · *SalmanL*, tr. 5, cap. 4, η. 97. — † Can. *Jdutamm 13*, de conaocr., dist. 1. — Sew. 22, Decret de observ. etc. in celebrat. Mim.

gationcm specialem, jam ex praclaudatis Litteris 20 Februarii 1888, Ordinarii eam dare possunt cuilibet personae ecclesiasticae sibi benevisae.

60. - °) Passerini, *de Statib.*, qu. 187, art. 4, n. 1182, loquens de impossibilitate celebrandi in altari a fundatore electo, negat opus esse episcopi auctoritate, si impossibilitas sit manifesta; si vero sit dubia, ait requiri episcopi auctoritatem, de consensu Limen haeredum, si isti sure velint aequitati.

Croix, *lib. 6, part. 2, n. 120*, excipit casum, quo missa celebranda esset < certo loco, dic, hora praescripta, propter commoditatem populi». — Idemque dicit Pasqualigo, *dc Sacrif. Miss.*, qu. 1187, i.f., « si missae essent celebrandae in diebus festivis, ut populus posset audire missam, et non haberet quam commode posset audire».

¶ Lugo, *de Euchar.*, disp. 21, h. 36 et 37; Continuat. Tournely, *de Euchar.*, part. 2, cap. 9, art. 2, sect. 1, coud. 4, loquuntur Lanium dc missa *in aliquo altari determinato* celebranda.

61. - Navarrus, *Man.*, cap. 25, η.85, hanc celebrationem fieri posse ex jure communi concedit, negatque ullum adesse textum aut rationem, < quae prohibeat jejuno, ubi sine scandalo potest, facere eam ante nonam ».

62. - a) Haec S. Rit. Congr. declaratio affertur quidem a Merati, in Serie decretorum, sub n. 392; sed non habetur inter decreta authentica. Verum exstat similis & C. C. declaratio, quae rperilur apud Pallottini, v. *Missae*, § 8, n. 22; negatur tamen haec facultas celebrandi diebus solemnibus in oratorio publico, « parum ab ecclesia parochiali distante · Pallo»ini *ibid.*, n. 24.

Idem dicendum de oratoriis quae habent episcopi in suis domibus, etiam campestribus, extra proprias dioeceses. — Vide *Lib. VI, n. 357*.

nbi cet< *****
03. ~ InsuPer epicopi olim \ cum a suis dioecesibus essent absentes, poterant celebrare per se vel per alios in quacumque domo extra propriam habitationem. Sed Clemens XI abstulit ipsis hujusmodi facultatem. — Verum, Innocentius XIII iterum illam restituit in sua bulla *Apostolici ministerii*, sub die 23 Maji 1723, in qua dixit, quod prohibitio non erat intelligenda de domibus, in quibus morarentur episcopi, *occasione visitationis vel itineris...*, *ut nec etiam quando episcopi in casibus a jure permissis... absentes... moram...faciant m aliena domo*. Atque hoc confirmatum fuit per aliam bullam Benedicti XIII. — Sed cum hoc privilegium sit personale episcopi; ideo advertit Tamburinius, alios sacerdotes, absentibus episcopis, non posse in dictis domibus celebrare. — Vide *Lib. VI, n.358*.

64. - Dubitatur: *utrum episcopus possit aliquando dispensare, ut celebretur m oratoriis existenlibus in domibusprivatis?*

1 Cap. *Quoniam*, fin., dc privil., in 6* . Ctem, XI, Decrvt. dc dic 13 Dccembf 1703, in Oullar. Clement. XI. • Breve *ApaUolici iHtithlerir*, § 24. Brtuiiid. XUI. Breve *tu tupremo*, de dic 23 Sptembr. 1721. • Tamlmr., Method, cclcbr. MImu. lib. 1. cap. 4. § 2, n. 10. - Matzoita, tr. 5, diBp. 4. qu. 2. cap. 3. % 4, qu. L • Suar., in 3 part.,

Negat Pater Mazzotta. — Sed communiter affirmant Suarez, Lugo <^>, Castropalaus, Navarrus h>, Vasquez, Coninckius, Salmant., Holzmann, Elbel, Lacroix alii que complures; dummodo adsit aliqua rationabilis causa, dummodo licentia non concedatur permanenter *per modum habitus*, sed solum *per modum actus*, id est, ob illam accidentalem causam. — Dicuntque, minime obstare, tam decretum Tridentini: quia per illud ablata fuit episcopis potestas ipsis data (ut diximus n. 62) impertiendi licentiam celebrandi per modum privilegii, et ad suum arbitrium, sed non dispensandi ex aliqua justa causa; quam decretum Clementis XI: illud enim est intelligendum juxta decreta Pauli V <^> et Urbani VIII % in quibus prohibetur episcopis dispensare per modum habitus, praeter casum alicujus necessitatis transitoriae, ut infirmitatis, etc.

Istud tamen aliqui admittunt tantum pro quibusdam vicibus intra annum. Sed Pasqualigus a> ct Gallcmart O (neque dissentiunt Holzmann et Elbel) dicunt indefinite posset concedi, quousque illa accidentalis causa perduret; et merito; nam

dc Sacrii. Mimn, dhp. 81, eect. 3, n. 3, i. f. - *Castrop..* tr. 22, punct. 8. n.5. • *Vaiq.*, in 3 part., disp. 233, cap. 1, n. 3. - *Can.*, qo.83, o.225, i. f. • *Salmant.*, tr. 5, cap. 4, n. M» ct seqq. • *IfoltitU.*, dc Euchar., n. 370, p. mcd. • *kJItl*, de Euch., a, 233. *Lacroix*, lib. 6, part. 2, n. 263. *ffohm.*, loc. cit. • *Elbel*, loc. dc.

64. - * Lugo, dc *Euch.*, disp. 20, n. 49, negat utique ejusmodi facultatem episcopis per Trldcntinum sublatam esse; at n. 50, dicit sublatam esse per breve Pauli V; « sed lortns.se (subdit) non fuit breve, sed epistola quaedam card. Horatii Lancellotii, jussu Pauli V, die 10 Martii anno 1615.

Navarrus, cap. 25, n. 82, ad hanc celebrationem non requirit episcopi licentiam: * Skin... poterat, inquit, ante praedictum concilium [scii. extra locum sacrum] celebrari propter necessitatem sine licentia episcopi, ita posset etiam hodie, quia non videtur quoad hoc esse illi [capiti *Concedimus*] derogatum per concilium ».

<J Ipsa decreta non ponunt istam distinctionem, sed doctores ea interpretantur juxta distinctionem hic allatam; unde rectius loquitur S Alphonsus in *Hom. apost.*, tr. 20, cap. 3, n. 64: « Neque huic obsuti decretum Clementis XI , sicut nec etiam obstant decreta Pauli V ct Urbani VIII, quibus praelata dispensatio vetatur cpiscnph; quia illa

inielliguntur, prout intelligitur decretum Tridentini..^ id est de dispensatione per modum habitus, non jam per modum actus ad tempus pro aliquo casu particulari, existente justa causa dispensandi ». Et S. Alphonsi doctrinae accedit S. C. C. declaratio de dic 20 Dc ccmbr. 1856, quae concedit episcopo facultatem dc qua hic sermo est, ubi < tamen magnae ct urgentes adsint causae, per modum actus tantum ». Ctr. Thcsaur. Résolut, tom. 115, p. 722. Et in ejusdem causae disceptatione mentio habetur declarationis Pauli V per litteras hujus S. Congregationis die 25 (Xto bris 20 »). Falso tamen allegatur ibi Paulus V, cum anno 1625, Urbanus VIII Sanctam Sedem occuparet. Alia igitur est have declaratio ab ca quam Pasqualigo, qu. 447, n. 3, ct Lugo, A<^, cit, afferunt.

tf Pasqtialigo, dc *Sacri/. Missae*, qu. 431, u. 3: Gallcmart, iu *Trid.*, s< ss. 22, *Dccr. dc nb<crv. ct èitaud. m cclcbr. Miss.*, *declaratinn* § *Ia privati< oratoriis*, hanr rem signi licant. inqtmntum indistincte loquuntur.

ultptaitt
Ols CNMI
ATCÜerXi
km.

Vaurii
durci ci..
KI.

prohibitio (quae semper stricte est intelligenda), cum respiciat tantum dispensationes permanentes per modum habitus, non debet extendi ad illas quae conceduntur ad tempus per modum actus ratione alicujus causae transeuntis.

Sed vide de hoc, quae fusius dicentur *Lib. VI, ft. 359*.

Lp.KCpl!
cxaimœn-
Heri pot*
*3U

65. - XI. In *cap. fin., de poenit. et remiss.*, legitur concessum episcopis, extra propriam dioecesim commorantibus, praelatisque minoribus exemptis (quo nomine veniunt abbates, et superiores locales, et etiam praelati Romanae curiae, ut protonotarii, auditores Rotae, etc., ut dicunt Suarez, Lugo % Diana % etc.), posse sibi *eligere confessarium*, sine aliqua Ordinarii illius licentia. — Sed S. Congregatio declaravit (quod confirmatum est a Gregorio XIII apud Fagnanum) hoc intelligendum esse, quod valeant sibi eligere aliquem sacerdotem sibi subditum; vel aliquem non subditum, sed a proprio Ordinario approbatum, id est ab Ordinario domicilii ejusdem sacerdotis, ut explicat Lugo. — Vide *Lib. VI, n. 565, v. Dubit. hic 1*.

Cx*dijudM.

Eodem privilegio gaudent *cardinales*, sed non alibi nisi Romae, ut inquit Fagnanus: et valent eligere in confessarium quemlibet sacerdotem, tam pro se, quam pro sua familia; quem possunt etiam extra Romam perducere; quod etiam episcopis est concessum. — *Ibid.*, v. *Dubit. 2*.

Eutropi
rt cUorara
BoaUliQin.

66. - XII. Episcopi sunt delegati Sedis Apostolicae, ad tuendam *clausuram* monasteriorum monialium, etiam exemptarum, earumque quae regularibus sunt subjectae. (Vide infra, *n. 80*). — Ex hoc inferunt De Alexand., Baucius, Clerica-

tus “L Pellizzarius, etc. (contra Dianam et Pasqualigo), quod bene quidem possunt episcopi reservare sibi casus circa clausuram; atque ita declaravit S. C. Concilii die 16 Novembris 1720. Quod est intelligendum etiam respectu Jesuitarum, etc.

67. - Omnes *confessarii monialium*, etiam exemptarum, debent ab episcopo approbari: ut praescripsit Gregorius XV in bulla *Inscrutabili*’, quam confirmavit in omnibus Clemens X cum alia bulla *Inscrutabili* 7, Benedictus XIII, et nuper Clemens XII, qui in omnibus Gregorii bullam innovavit (de qua infra, *n. 80*), etiam quoad ea, quae Benedictus XIII contra Gregorii bullam concesserat. — Vide *Lib. VI, n. 577*.

Et ideo ait Tamburinius, etiam moniales exemptas incurrere casus ab episcopo reservatos: quia, sicut ille in approbatione limitare potest tempus et personas, ita etiam casus. Sed alii communius et probabilius (Pellizzarius, Quintanadvenas et De Alexandrie) id negant: quia moniales exemptae sunt extra jurisdictionem episcopi; et approbatio confessarii respicit tantum ejusdem idoneitatem; tanto magis quia in bulla Clementis X *Superna*, dicitur episcopus posse limitare tempus, locum et personas, et nulla fit mentio casuum (Vide *Lib. VI, n. 602, Qu. 6*). — Verum hoc non currit quoad clausuram, circa quam bene potest episcopus tam casum, quam censuram sibi reservare; juxta quae dicemus *n. 80*.

Insuper advertendum est, quod per bullam *Pastoralis* Benedicti XIV, potest episcopus assignare *confessarium extraordinarium* monialibus exemptis, si illarum praelatus regularis illum concedere re-

Epucopai
aprob*t
confewirio-
monUliam.

Exemptae
non incur-
runt exsus
*b eptscopo
reservate*.

Quandoque
**«ign*t
confeae*-
rium extra-
ordinariam.

Suar., de *Sacram. Pœnit.*, dltip. 27, f«ct. 2, n. 8 ct 9. · *Fagnan.*, in *cap. AV pro dilatione*, n. 62. - *Lugo*, de *Pœnit.*, disp. 21, n. 35 et 38. - *Fa*n.*, loc. cit., n. 65 et 66. · *De Alex.*, *Confcac. Monial.*, cap. 6, J 2, qu. 12. · *Raucius*, *Miaccll. cas. consc.*, tr. 2, opusc. 3, qu. petes 2. *Pell-liuar.*, de *Monial.*, cap. 5, η. 6 ct 10; et cap. 10. η. 48. · *Diana*, part. 10, tr. 13, resok 62. · *Pasqual.*, *Quacst mor.*

caoon., center. 2, qa. 161. - 31 *Con^r. Cbnc.*, The«Aar. Re-ftolau tora. 1, p*g. 891. — 1 *Bull* JntcrulabiH*, de die 5 Fcbru*r. 1622. § 5. · *Pambur.*, tr.de C*sib. rcterv., cap. 3. n. 4. · *Pellixaar.*, de *Monial.*, cap. 9, qu. 15, n. 24. · *Quin-tattadv.*, Singut. *d »eptcm Eccle*. S*cr., tr. 3, «ing. 26, n. L · *De Alex.*, Confeaa. monial., cap. 6, § 2. qa. 10. · *Balla Superna*, § 4. - *Ball* Paitoralis*, de die 5 Aug. 1748

65. - Lugo, *de Poenit.*, *disp. 19, n. 4*, loquitur solum de generalibus, provincialibus ct localibus superioribus; Diana, *part. 3, tr. 2, rcsol. 1*, de superioribus localibus; uterque silentio praetermittit praelatos Romanae curiae.

66. - a) Clericatus ubinam hoc dicat, reperire non potui.
67. - λ) Clemente X, bulla *Superna*, de dic xi kal. Junii 1670, in multis confirmavit bullam Gregorii XV, praesertim quoad monialium confessores.

cusaret (qui esse debet alterius ordinis, vel saecularis); et hoc non solum in morte, sed etiam in vita singulis annis. — Vide *Lib. VI, n. 576*.

Epixopoi
m **S**
voiuute*. 68. - XIII. Plures DD. asserunt, ut Angelus, Silvester, Armilia, Tabiena alique cum Croix, qui illis adhaeret posse episcopum ex justa causa *commutare pias testatorum dispositiones*: ex eo quia ipsi habent dispensandi potestatem in lege quae jubet impleri ultimas voluntates, quoties adsit justa causa; idque confirmant ex Tridentino — Sed nos negamus cum sententia probabiliori Molinae b>, Sanchez b>, etc.; quia in cap.

Tua nobis, de testam., et in cap. 8 ejusdem *sess. 22* jubentur episcopi adamsim exsequi ultimas voluntates. Neque obstat quod opponunt, et quod legitur in eodem cap. 8; quia ibi tantummodo committitur episcopis, ut examinent causas, utrum verae sint nec ne, quando ultimae voluntates a Sede Apostolica mutantur. Tanto magis, quia in Clem. *Quia contingit, de relig. domib.* dicitur, bona in aliquem usum applicanda, non posse in alios nisi a Sede Apostolica applicari.

Exceptio. Caeterum est valde probabile quod dicunt Laymann, Bonacina, Salmant. Concina d> et Trullench e>, quod, sive superveniat aliqua causa, sive testator ignoraverit aliquam causam, quam si cognovisset,

set, aliter disposuisset; tunc episcopus potest opus commutare, sed una cum haerede: quamvis, si haeres contradicat, asserant plures DD. posse id facere episcopum illo contradicente. — Vide plura de hoc, *Lib. III, n. 931, Qu. 2*.

69. - XIV. Dicunt insuper DD., ut Jtiui Viva, Diana, Trullench, Busenbaum (vide SSc? infra, *Lib. III, n. 696, ad 2*) alique, posse ab episcopo fieri *compositionem incertarum restitutionum* (illarum scilicet, quarum dominus est incertus), quae pauperibus sunt erogandae. Quoniam (ut ipsi dicunt) hujusmodi compositio nulla lege Pontifici reservatur; et e contra, ipsa est juxta praesumptam creditorum voluntatem. — Sed magis rationabiliter contradicunt Lugo, Molina, Turrianus, Corduba alique; quia talium bonorum administratio pertinet tantummodo ad Pontificem vel ad principem (Vide *Lib. III, n. 592, v. Notat*). Et re quidem vera, Benedictus XIV in bulla *Pastor bonus*, 23 Aprilis 1744, hujusmodi facultatem S. Poenitentiariae concessit βΛ Vide *Lib. VII, n. 470, ad 10*.

70. - XV. Affirmant quoque Lacroix *)9 Tamburinius et Pasqualigo a>, posse ab episcopo *minui numerum missarum a testatore relictarum*, quoties ob eleemosynae parvitatem, qui missas celebraret, non inveniretur. — Sed hic se opponit Pater Concina, et quidem rationabiliter. Nam de-

An^tl., v. Lnta/wm II, n. 12 et 14. · SÜVUt., v. Lx-Kalum IV, qu. 12. · Armil., v. Lt^afum, n. 56 et 56. · Tabiena, v. L^alum II, n. 12 et 14.. Croix, Ub. 4, η. M6. — ' Sect. 22, de Reform., cap. 6. · Laym., lib. 3. tr. 5, cap. 11, n. 11. · Bonac., ditp. 3, de Contract, qu. 17, punct. 8, § 9. n. 4. · Vwa, de Rcttitut., qu. 4, art. 3. n. 3. · Diana, pan 4, tr. 4, recoL H2, v. f. · Trull., in bull. S.

Cmdxlae, lib. 3, dnb. 1, n. 3. - Busenb., lib 3, tr. 5, cap. 2, dub. 7, act. 3, num. 2. · bigo, de Juit. et Jure, diip. 21, num. 107. - Molina, de Juit. et Jure, tract. 2, diip. 748, num. 7. - Turrian., in 2— 2., de Just, et Jure, disp. 41, dub. 2, num. 12. · Cordub., Quacstionar., lib. 5, qu. uit., v. Et U rurium. · Concina, de Sacr. Mil., cap. 6, § 2, num. 42.

68. - a) Croix affirmat quidem cam esse communem sententiam; sed « probabilius » dicit aliquos putare Tridentinum committere tantum episcopis ut causas examinent; ut ipse S. Alphonsus infra explicat.

b) Molina, *de Just, et Jure, tr. 2, disp. 249, n. 5 et 7*; Laymann, *lib. 3, tr. 5, cap. 11, n. 11*, id profecto negant; sed in casu quo defuncti voluntas juste et honeste impleri potest, vel (ut dicit Sanchez *in Consil., lib. 4, cap. 2, dub. 2, η. 5 et 6*), « quando in specifica forma impleri » potest.

‘) Salmant., *tr. 14, cap. 5, n. 194*; Trullench, *Decal., lib. 7, cap. 18, dub. 12, n. 30*, non aliud habent quam : episcopum, ex causa

quae sibi justa videatur, et consentiente haerede, si ob id gravatur, et loco pio, cui res relictæ fuerat, posse legatum pium, in alium usum pium convertere.

*) Concina, *lib. 3, de Just, et Jure, diss. 5, de Testam., cap. 9, n. 19*, docet dumtaxat episcopum posse commutationem haerede consentiente (acere, si testatoris dispositio impleri nequeat.

69. - oJ Quando scilicet casus sunt occulti.

70. - °J Lacroix, *lib. 6, part. 2, n. 119*; Tamburinius, *Method, cclcbr. Miss., lib. 3, cap. 1, § 2, n. 9*; id affirmant fieri posse, sed antequam missae sic relictæ ab aliquo acceptentur; vel, (ut dicit Pasqualigo, *de Sacr.*

gluttus
wr. φ

reduc-»
minina
oumeno.

cretum S. Congregationis, emanatum jussu Urbani VIII, et confirmatum ab Innocentio XII, prohibet districte episcopis reductionem, moderationem aut commutationem onerum missarum, impositorum *in limine foundationis*, et post Tridentinum; volens quoad hoc omnino ad Sedem Apostolicam recursum haberi. Quare recte ibidem declaratum fuit, quod facultas concessa episcopis aliisque a concilio, intelligenda est pro reductione missarum relictarum ante concilium.

Caeterum ait Fagnanus cum Felino, quod si ab initio redditus erant sufficientes, et deinde taliter fuerint imminuti, ut nullo modo sufficiant; tunc non videri ablatam facultatem, quam habent episcopi de jure communi moderandi missas juxta cap. *Nos quidem, de testam. b)*. — Vide Z.A. VI, ». 331, *Dabit. 1*.

71. - XVI". Jam superius dictum est n. 53, posse probabiliter episcopum dispensare in omnibus, in quibus dispensatio non est specialiter Pontifici reservata.

5. *Cattgr, Cone., Decret, de die 21 Jun. 1625, § I. in Bultar. Mainardi. - Innoc. XII, Bulla § 3 et 16, de die 23 Decem br. 1697. Cfr. Pallottini, v. Wisso, § II, n. 8. — 1 Se». 25, de Reform., cap. 4. - Γακῆαη., in cap. park*

Missae, qu. 1169, u. 6, si . nominatus nolit acceptare ».

h) Cap. *Nos quidem 3, de testam.*, loquitur de quodam legato ad monasterium aedificandum relicto, cujus exsecutio ab haerede differebatur; hinc Pontifex ad episcopum scribit: « Quodsi infra praedictum tempus, sive in loco quo constitutum fuerat, seu, si ibi non potest et alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit, tunc per te aedificetur, et omnia

Notandum hic denique, posse ab episcopo, juxta Tridentinum * uniri aut transferri ad aliam ecclesiam beneficia simplicia jam ad tenuitatem redacta; aut fundata in aliqua ecclesia, quae lapsu temporis jam corrui, adeo ut nequeat amplius reparari. Vide Barbosa . — Insuper episcopus potest unire seminariis beneficia simplicia, etiam reservata, aut affecta, aut vacantia in curia Romana. Tridentinum 4.

Insuper, tempore visitationis, potest episcopus cogere parochianos ad necessaria parochia ministranda. Tridentinum \

Potest etiam novas parochias erigere, et de matricis fructibus dotare, si haec abundet, sed sine praejudicio possessoris. Tridentinum . — Potest etiam duas parochias unire, si divisae nequeant singulae suum parochum sustentare: Tridentinum dummodo populus non adeo distet, ut non sufficiat unius parochi assistentia.

de constil., n. 27 et 29. - Λ/m., in cap. Oim de comitl., n. 19. — ■ Se». 21, de Reform., cap. 5 et 7. — • Allef. 66, a a. 15. — 1 Sets. 23, de Reform., cap. 18. — • Ses*. 21, de Reform., cap. 4. — *L.C. — 'L.C.. cap. 5.

e ^«o^« nrsâîam.

Erectio « sal- parocbtATun.

per te loco ipsi sine diminutione qualibet assignentur. Sic enim secundum piissimas leges, dilatas defunctorum pias voluntates episcopali decens est studio adimpleri ». — Videtur tamen doctrina Fagnani parum consonare declarationibus S. C. C., quae negat episcopum gaudere facultate reducendi onera missarum, etiamsi redditus ita sint diminuti, ut non sufficiant pro eis supportandis. Cfr. Pallottini, v. *Missa, § 11, n. 9 et seqq.*

CAPUT IV.

Dc Privilegiis Regularium.

DH PRIVILEGIIS SPECTANTIBUS AD OMNES REGULARES IN COMMUNI.

72. 73 ct 74. Г. Dc exemptione a jurisdictione episcoporum. — 75. Casus excepti, praecipue circa celebrationem missarum. — 76. Declaratio S. Congregationis. — 77. Quibus casibus potest episcopus obligare regulares, etc. 78. Utrum regulares teneantur praeceptis episcoporum. — 79. Utrum episcopus possit eos visitare. — 80. Utrum visitarc clausuram monialium. — 81. Utrum petere rationem missarum relictarum, etc. — 82 et 83. Quibus casibus possit criminaliter procedere, etc. — 84:ad 87. 11°. De obligatione decimarum. — 88. IIIe. Circa foundationes. — 89. De monasteriis episcopo subjectis. — 90. rV°. Dc iudice conservatore. — 91 et 92. V°. Dc sepultura. — 93 ct 94. VI°. Dc portione canonica, etc.

§ RecuUrea
pu. ric“‘

72. - Г. Regulares habent privilegium exemptionis a jurisdictione episcoporum. Nam praelati regulares habent in suis ecclesiis et monasteriis jurisdictionem quasi-episcopalem, tam quoad personas, quam loca; sicut probant Salmanticenses, qui agunt fusius de omnibus privilegiis praedictis in hoc puncto. Sed nos solum denotabimus hic res magis principales. — Salmant. ’.

In dubio
Pontifex ju-
dicat

73. - Itaque, quoad praedictam exemptionem, adnotandum primo, quod in dubio alicujus privilegii, decisio spectat ad Summum Pontificem; quemadmodum declaratum fuit a Clemente IV et ab aliis Pontificibus. Salmant. *. — Adnotandum secundo, quod huic privilegio exemptionis regulares cedere non possunt, sicuti habetur ex cap. Cum tempore, de arbitr., quia id redundaret in damnum religionis. Quare nulla consuetudo in contrarium potest in hoc praevalere. Salmant. a.

Regulars
non powant
crdere ex-
emptioni

Novitu
pt».

74. - Notandum tertio, hoc privilegio gaudere, non solum professos et conversos, sed etiam novitios,qui in favorabilibus

Salmant., tr. 18, de Privilegiis, cap. 3. — . Loc. cit., n. 2 ct 3. CUm. IV. bulla Ordinii crifrr, § 2, de dic 7 Julii IM, in Bullar. Franciecan., torn. 3, cl Bullar. Mainardi. — . Tr 18. cap. 3, η. 6. — . Loc. cit.. num. 7. — . Seva. 24, de Reform . cap. 11. Salmant., loc. cit., n. A; rfr. Bullar. Franciscan., tom. 2, bull, (ft in tvitrts do de die 27 Jun. 1256. — . Loc. cit. — . Sets. 6, dc

veniunt sub nomine religiosorum, et etiam tertiarios et beatos (sicut dictum est n. 9). — Servi etiam regularium, qui actu famulantur et resident intra claustra monasteriorum, et vivunt sub obedientia, juxta Tridentinum⁴ eximuntur a jurisdictione episcoporum, tam quoad censuras (juxta bullam Alexandri IV apud Salmant.), quam etiam quoad communionem paschalem. Vide Salmant.⁵ (et vide Lib. VI, n.240, in fine).

Notandum quarto, quod apostatae et fugitivi possunt capi ab episcopis; sed solum modo ut consignentur suis superioribus. Episcopus solum cos posset punire in casu quo eorum monasteria essent in longinquo posita, et ipsi moniti nollent regredi: juxta Tridentinum *. Salmant. ’. — Vide alia quae dc hac re dicentur n. 82 ct 83.

Notandum quinto, quod sacculares in monasteriis existentes, si ibi patrent aliquod delictum, non incurrunt poenas ab episcopo impositas. Salmant. ‡ cum Laymann, Avila, Peyrino, Garcia a^b et aliis pluribus. — Excipiat, si contravenirent

Apeuut
pTab «p-
KOp'

sxeeaum

Reform, cap. 3; cfr Ses*. 25, de Regul et monial., cap. 4, cfr. etiaæ decret. S. C. C. jussu Urbani VIII. de apostatis, de die 21 Sept 1624. § 4. — ’ Tr. 18, de Privil., cap. 3, num, A. — . Loc. cit., n. 9. . l^aym.. lib. 1, tr. 4, cap II, num. 5. - Avila, de Censur., part. 2, capit. 3, disp. 2, dub. 5. Prynn., tom. 1, Privileg., Sixti IV constit. 2. num. 9.

74.- «/ Garcia, Politic, regal., tr. 8, diff. 3, duh I, punct t, n. 2, videtur duri a Snlmanticensibus non quidem pro praesenti opinione in specie, sed pro sententia quae negat

in universum leges episcopi obligare intra regularium monasteria;quod profecto,loc.cil., dub. 5, clare significat, negans regulares per se legibus synodalibus teneri.

ordinibus episcopi circa missarum celebrationem; sicut dicetur in fine sequentis numeri.

75. - Sexto adnotantur e contrario multa hoc in loco, in quibus regulares *non eximuntur* ab episcoporum jurisdictione.

Et Γ. Sine episcoporum licentia, nequeunt regulares aedificare monasteria: juxta bullam Urbani VIII die 28 Augusti 1624. — Et animadvertatur, quod in bulla Gregorii XV *Cum alias*, prohibetur episcopis dare hanc licentiam, si in monasterio nequeant ali redivibus aut elemosynis saltem duodecim religiosi. Sed hoc non intelligitur quoad hospitia, ut dicunt Bariola, Peyrinus et caeteri.

2° Regulares non possunt in lucem libros edere sine episcopi licentia; ut ex Tridentino *, Salmant.2.

3°. Episcopus potest cogere religiosos ad restituendum novitiis qui nolunt professionem emittere, lotum id quod attulerunt in ingressu. Vide Salmant. 3.

4°. Dispositio facienda a novitio, non ante duos menses quam profiteatur, fieri potest (juxta Tridentinum⁴) absque licentia episcopi aut vicarii.

5°. Episcopus habet potestatem cognoscendi simul cum superiore de religiosi causa nullitatis professionis. — Salmant. B.

6°. Episcopus, aut alius ab eo deputatus, debet scrutari voluntatem virginum, quando ingrediuntur aut profitentur in monasteriis: ex Tridentino^o. Sed id debet efficere infra quindecim dierum spatium; aliter non potest hac in re se amplius ingerere.

7°. EPISCOPUS potest prohibere, ne in monasteria monialium, etiam exemptarum⁴ suscipiantur ultra numerum carum quae possint inibi ali juxta redituum fa-

cultatem; sicuti statutum fuit in bulla S. Pii V. — Salmant.

8. Episcopus potest cogere monachos qui permanentor degunt extra monasteriorum claustra % propter debita ab ipsis contracta cum pauperibus personis, ut sunt pupilli, viduae, etc. — Salmant. ..

9*. Episcopus potest adstringere religiosos, ut processionibus intersint; juxta Tridentinum®; dummodo eos vocet non per publicum edictum, sed medio aliquo nuntio personaliter. — Salmant.10.

ΚΓ. Episcopus habet jurisdictionem supra monasteria, in quibus non possunt ali duodecim religiosi, ut dicetur w. 88, *ad 3*.

11 Denique excipiuntur episcoporum ordines circa missarum celebrationes. Etenim quoad hoc statuit Tridentinum u, ut episcopi se gerant velut delegati apostolici, dicens: *Ut non solum ea ipsa, sed quaecumque alia huc pertinere visa fuerint, ipsi... ut delegati Sedis Apostolicae prohibeant, mandent, etc., atque ad ea inviolate servanda censuris ecclesiasticis aliisque poenis... fidelem populum compellant: non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus ac consuetudinibus quibuscumque.* — Item hic notandum quod adest Responsum S. Congregationis ad episcopum Nebiensem, 7 Februarii 1632, ubi generaliter loquendo dictum fuit 11: *In his, tu quibus ajure communi, a S. Concilio Tridentino, a constitutionibus Apostolicis, tributa est episcopo jurisdictio tu regulares, potest illos etiam per censuras ecclesiasticas compellere.* Et idem decisum fuit13 die 4 Junii 1672. — Quare, sicut bene advertit Benedictus XIV u, episcopi quoad celebrandas missas possunt adigere omnes, quamvis regulares, ad observandum non solum ea quae statuuntur a concilio, sed etiam quae statuuntur a se

In debiti»
qaiBuMIAOI.

QuovJ pro
ctSMcnei.

In parvis
m o baite-
nis.

In celebra-
tione QU-
ijifura.

Urban** VIJI, Breve Romanus Pontifex» (2. . (7rr-
cor. AIA Decret. S. C. Epp. et Rcff. Cum allai, 17 Auf.
1622, in Dollar. Munardi. . Bariola, Aphorômi, lit. R.
ver». ArrrwAirr». . Ptytin., tom. 2, priVil. Urbani VIH,
addit. »c1 connu. 3. (al, 13), not. X — . So-. 4, decret de
edit... S. libror., com Reg. 10 Indici. Ctr. conitut. Offi-
riorum, tit. 2. cap. L n. 36. — * Tr. 18. di Privil., cap. 3.
η II. — . Tr. 15. de Statu relig., cap. 3, n. 76. — 4 Set*. 25.
de Regular. etc., rap. 16. — 1 Tr. 15, de Statu rclifc., cap. 5.

n. 15. — . Se-. 25, de Regular, etc. cap. 17. S. Pini V,
Bulla Cirro pastoralis, de dic S9 Maji 15«>, § 7, in Bullar.
Mainardi. — » Tr. 18. de Privileg., cap. 3, num. 11. i. L —
• Loc. cit.. num. 15. — * Sn*. 25, de Regular., cap. IX —
• * Loc. cit., num. 17. Cfr. Pallottini, v. Professiois,
num. *6 et teqq. — n Set-. 22. de obten. et viund. in
celebr. Mi-. , in fine. — 11 Ap. Boned. XIV, de Synodo,
lib. o. cap. 15. n. 5. — ” Apud Ikned. XIV, loc. dt. —
14 Loc. dt.

75» Sed in exemptis: cum interventu superiorum », ut notant Salmant.

Nisi tamen (ita limitant Salmant.) « sub

regulari observantia, hoc est cum dependentia, correctione et visitatione suorum praelatorum adhuc extra claustra » vivant.

Qu*edam
occUratto:
n«s.Conc.

ipsis. Quare recte Eminentissimus card. Spinelli, cum esset archiepiscopus Neapolis, die 5 Januarii 1743 praecepit sub poena suspensionis a divinis, etiam regularibus, ne admitterent ad celebrandum in suis ecclesiis aliquem sacerdotem advenam sine licentia Ordinarii.

76. - Adnotantur alia quae declarata fuere a S. Congregatione in decreto die 2 Julii 1620 *». Et Γ. Regulares possunt recipere quae a devotis offeruntur, sed non mendicando per ecclesiam. — 2°. Non possunt uti pallio aut pluviali per parochiam extra eorum ecclesias aut earum recinctum. Neque possunt facere processiones, dummodo non habeant pro se consuetudinem in contrarium; ut dicunt Rodriguez, Bordonus et Villalobos Vide Salmant. Vocati ad funeralia, debent ire ad ecclesiam ubi manet clerus jam coactus; sed in hoc dicunt Salmant.l cum Lezana esse consuetudinem in contrarium. — 4e. Non potest vetari regularibus, ne celebrent missam in suis ecclesiis ante missam parochialcm, et non pulsant campanas; uti declaravit S. Pius V '. — 5°. Regulares nequeunt publicare matrimonia. — Pos-

Splndli, Apud IV-ncd XIV, de Synodo, hb. 9, c*p. 15, n. 5. Cfr. de hac tnaterta declarat. S. C. C. ap, Pallottini, v. *Rt^ulaye-%*, 4 3, n. 36 et *cq. · *Ilifrvityni*, *Ralnf.*, reaol. 113, n. 10 — * Tr. 13, de Privileg., cap. 3. n. IH ct 19. — * Loc. cit., n. 19, v. *Quarta*. — · *Conflit. Elii mendi-* (*antium*, de die 16 Maji 1547, § 2, n. 3. Cfr. Pallottini, v. *Kc-*

sunt ipsi condonari in suis ecclesiis, tempore adventus et quadragesimae, quamvis in parochia sermocinetur. Vide apud Salmant. 4

77. - In tribus casibus potest episcopus cogere regulares ad obediendum, etiam adhibitis censuris. — l«“est, ad restituendas res novitus, ut dictum est; juxta Tridentinum 5. — 2U· Ad observandam clausuram, loquendo de monialibus; Tridentinum. — 3ulAd observandum totum id, quod ab episcopo statutum est quoad missarum celebrationem; ut dictum est >/ 75, ad 11. Et circa id refert Benedictus XIVrt> duo decreta S. C. Concilii, in quibus dictum fuit, quod episcopi, ut delegati apostolici, possint etiam censuris cogere religiosos, et procedere adversus eosdem, si admittant ad celebrandum in suis ecclesiis advenas sine episcopi licentia; juxta Tridentinum I, ubi praeceptum fuit, praesertim episcopis: *Interdicant, ne cui vago et ignoto sacerdoti missas celebrare liceat*.

An deinde in aliis casibus supra citatis, possit episcopus cogere censura regulares? — Affirmant Barbosa, Garcia et alii. Sed communius negant Sanchez h), Lezana h>

Udaret, § X n. 28 et neqq. — 1 Tr. 18, de Privileg., cap. 3, n. 19. — · Se«w. 25. de Regular., cap. 16. — · Loc. dt., cap. 5. — ' Se*»· 22, de otnerv. et vitand. in cclebr. mi«. Cfr. Pallottini, loc. cit., n. 36 et *cq. · *Barbata*, de Jure ccclie», lib. I. cap. 43, η. 16X · *Garcia*, Polit, re^ut., tr. 8, diff 3. dab. 2, punct. 3, n. 17 cl 18.

rio XlTl ex constitue *Cum interdum* concessum est agendi processiones SS. Sacramenti in quacumque die infra octavam Corporis Christi, quin ulla indigeant episcoporum aut parochorum licentia; sed non obstante hoc privilegio, tenentur incedere per viam semel electam. Vide Pallottini, v. *Processiones*, n.82.

c) Lezana. *Sum.*, torn 2, cap. 1, il. 47, dicit SC saepius vidisse oppositum nullis in locis: «ideo legitimae consuetudini standum est»; et re quidem vera a Salmant. pro ultimo tantum asserto allegatur.

77. - 'L' Vide supra u. 75 eas declarationes non esse de praesenti materia apud Bened. XIV; sed generales Lanium, ex quibus ipse Benedictus doctrinam hic expositam collisit.

b> Sanchez, *de Matr.*, lib. 7, disp. 33, n 23; *Decal.*, lib 6, cap 1, n 14; et Lezana. *Sum. qitacst. rcgul.*, torn 1, cap. 11, η. 14, et tom. 2, v. *Exemptio*, η. II, id negant de iis dumtaxat regularibus, qui speciale privilegium

ReffuU/n
quAndo li
prntur ct»
«ori» epi
·copi.

et Salmant. cum aliis, propter multa privilegia papalia quae hac de re afferunt; et addunt cum Barbosa % Diana 1, Lezana ri contra alios, quod episcopus ne denuntiare quidem potest regulares excommunicatos, etiam ob publicum delictum. Salmant. 1.

78. - Quaeritur Γ. *Utrum regulares obligentur decretis synodorum provinciarum aut dioecesanarum, aut aliis episcopi praeceptis?* — Certum est, regulares non teneri intéressé dictis synodis, dummodo non essent parochi; sicut habetur ex Tridentino a et ex pluribus decretis S. Congregationis.

Deinde quoad quaesitum: Vasquez, Sanchez, Becanus a> alique dicunt eos obligari ad eorum omnium observantiam, quae non praejudicant observantiae regulari. Sed non intelligitur quoad vim coactivam, ita ut contraveniendo non incurrant aliquam poenam; sed solummodo quoad vim directivam, id est, ut se conforment reipublicae, cujus sunt partes. — Alii tamen, ut Suarez, Lezana, Salmant., etc. id negant (dummodo hoc necessarium non sit ad evitandum scandalum; aut casus non esset, in quo religiosus aliquis haberet aliquod munus dependens ab epi-

scopo, ut munus parochi, confessoris, concionatoris, etc.). Et id probant ex cap. 1 *de privil.*, in 6°, ubi dicitur, regulares eximi a praeceptis episcoporum, exceptis casibus in jure expressis. Rationem deinde adversariorum dicunt valere, quando partes sunt homogeneae non, cum sunt heterogeneae, ut sunt religiosi, qui non perinde ac saeculares, multa alia onera particularia habent.

Caeterum, in duobus ulla sine haesitatione ipsi obligantur ad obediendum, ut dicitur in Tridentino a. Γ. Quoad observantiam *interdicti* positi ab episcopo, semper ac observatur ab ecclesia matrice. — 2°. Quoad observanda *festae* ab episcopo statuta (vide Salmant. 4); praeter ordinationes circa missarum celebrationem, ut dictum est superius, *n. 75, circa fin.*

Praeterea notetur, episcopum posse regularibus interdicare auditum confessionum in propriis aedibus sive cellis; juxta decretum S. Congregationis emanatum anno 1617, 15 Septembr., et videri potest apud Patrem Ferraris. — Potest etiam vetare omnibus confessariis audientiam confessionum mulierum aut puellarum extra confessionarium, sub poena suspensionis ab audiendis confessionibus;

Salmant., tr. 18, de Privilegiis, cap. 3, n. 22. — 1. Loc. cit., n. 24. — 2. Secus, 24, de Reformatione, cap. 2. 3. CbMf. Cone., apud Bened. XJV, de Synodo, lib. 3, cap. 1, n. 10; cfr. etiam Pallottini» v. Synodus dioecesana, n. 82 et seqq. 4. Vatq., in di. p. 167, cap. 4, n. 32. - Sanchez., De ad., lib. 4, cap. 15, n. 21. - Suarez., de Le. lib., lib. 4, cap. 20, n. 10. 5.

Leeana, tom. 4, v. 1. *regularium*, n. 27. 2. *Salmant.* loc. cit., cap. 3, n. 37. — 3. Scm. 25, de Refut. Lir., cap. 12; cfr. clem. Ex frequentibus t. de. 4. c. n. L. excom. — 5. Loc. cit., cap. 3, n. 30. 6. Ferraris, v. Confessarius. art. 4, n. 8. Cfr. etiam Hluarri, p. 130 (edit. 1863), in una Pisauren 22 Sept. 1645.

habent, ne possint excommunicari, suspendi aut interdicti. Et hoc privilegium habent religiosi Societatis Jesu, ex bulla Pauli III, *Licet débitant*, de die 18 Octobr. 1549, § 17. Hinc declarationes contrariae S. C., quae reperiuntur tum apud Pallottini, v. *Processiones*, n. 67, 70 et 71, tum apud Bizzarri, p. 305 (edit. 1863), intelligendae videntur secluso tali privilegio

c) Barbosa, Diana et Lezana a Salmant. allegantur pro sententia, quae dicit regularem excommunicatum posse ab episcopo denuntiari, quando delictum est notorium. Et ita sane tenet Barbosa, *alleg. 105, n. 73*; sed Lezana oppositum tenet, *tom. 1, cap. 11, n. 15*; et v. *Exemptio*, n. 9. At *loc. cit.*, n. 9, hoc solum concedit, nempe: Ordinarios posse «religiosum exemptum, excommunicatum vitandum, vel quia est publicus percussor clericus, vel quia a suo praelato est denunciatus ut talis, denuntiare illum suis subditis; hoc

enim non est exercere jurisdictionem in illum, sed monere suos subditos de obligatione quam habent sic excommunicatum vitandi... Imo etiam videtur posse Ordinarios declarare excommunicatos regulares sacramenta Eucharistiae et Extremae Unctionis ministrantes, aut Matrimonia solemnizantes, aut excommunicatos in certis causis absolventes ». — Diana demum, *part. 3, tr. 2, resol. 35*, exponit utique diversas opiniones, sed de nulla judicium suum profert

78. - a) Becanus, *de Legib.*, cap. 6, qu. 11, n. 3 et 4, dicit regulares legibus synodali-bus obligari, « praesertim si statui religiosorum non adversentur ».

Cap. *Volentes 1, de privil.*, in 69, quod isti auctores allegant, eximit profecto regulares ab episcoporum praeceptis, exceptis casibus in jure expressis; sed ibi loquitur dumtaxat de episcoporum potestate conveniendi exemptos ratione delicti, contractus, etc.

KecuUrei
qOMúdo fl)-
podii inter-
lint.

Quindo
uncantur
ière »тго.

Teaentur
-errare in-
terdictum.

festae.

et quA*d.im
ordinatio-
ne- circa
confeioio-
nem.

cx decreto S. Congr. 18 Decemb. 1093, apud cumdem Ferraris

79. - Quaeritur 2'. *Utrum episcopipossint visitare personas ct monasteria regularium?*

RepxUrv»
ciempti a
vi«tuuonc
episcopi.

Nt*i «tnt
parochi

Parochi
regulare*
utnaino'ub*
sont epixo-
l*.

ViMlatio
Io ca H« a J
qiXAC «c ex-
undat.

Communiter loquendo, certum est ex can. *Nutti, cans. Id, qu. 1*, et ex Tridentinol, exempta esse a visitatione episcopi, tam personas, quam monasteria et ecclesias regularium 'tf (dummodo in illis degant duodecim religiosi: vide *n. 88, ad 3*). Et juxta plures declarationes Congregationis, etiam ecclesias parochiales saecularium, quae subduntur regularibus, et ubi parochus est religiosus; qui, si delinqueret etiam circa suum oflicium, non posset ab episcopo puniri. — Sed, hoc non obstante, nunc, praeter bullam Gregorii XV *Inscrutabili*, a Benedicto XIV declaratum atque definitum est in bulla *Cum nuper*, edita 8 Novembr. anno 1751, hujusmodi subjectos esse episcopo *in his... quae vel ad ipsum spectant exercitium citrae animarum, vel etiam ad eorum vitam ct mores pertinent*. — Sed fusius idem Benedictus XIV dc hac re agit in quadam bulla peculiari *Firmandis*, edita die 6 Novembr. 1744, ubi plura statuit:

Γ. Quod *parotiti regulares* omnimode subsunt jurisdictioni, correctioni ct visitationi episcopi, in iis quae concernunt curam animarum ct proprios mores.

2 Quoad visitationem *localem*, possunt visitari altare, in quo SS. Eucharistiae Sacramentum asservatur, sacrum tabernaculum, fons baptismatis, confessionale in quo residet parochus, pulpitum e quo parochus concionatur, sacrarium ad inspi-ciendam sacram suppellectilcm, scpul-

chrum parochianorum corumque coeme-terium, turris campanaria, si adsint ibi campanac parochiales, omnia sacra vasa.

3'. Quoad *personalem*, debet scrutari vitam ac mores curati, quatenus ea quae extra claustrum prodierint. — Item examinare an titulo legitimo eam curam exerceat, an resideat, an ad synodum vocatus iverit, an confcrentias casuum conscientiae habeat frequenter % an onera curae adimpleverit, an missam pro po-pulo applicaverit, an festis diebus concionatus fuerit, etc., an vacet confessionibus audiendis, an aegrotantibus assisten-tium praestiterit, an pueros ante Confirma-tionem et Communionem instruxerit, an de Matrimonii impedimentis inquisiverit, et an sponsi in rebus fidei sint edocti, et an recte ordinatos habeat libros parochiales.

4 . Quod, licet superiores regulares non possint deputare aliquem ad curam sine episcopi approbatione, possunt tamen eum remove, illo inscio; et ita pariter episcopus potest cura illum privare sine consensu superioris, si id justa causa expostulet, etc.

5 . Potest etiam visitare ecclesias, etiam adnexas et subditas monasteriis, si earum administratio sit penes parochos saecula-res; prout pluries declaravit S. Congre-gatio apud Bellarminum et Barbosam. — Excipe, si incorporatae essent monaste-riis, aut nullius essent dioecesis.

6". Possunt praeterea episcopi visitare coniralernitates saecularium fundatas in monasteriis; sed dumtaxat quoad admi-nislrationem bonorum, non quoad alta-ria 'Λ* ut cx Tridentino 3 ct ex pluribus decretis S. Congregationis. Excipiuntur

' L«. cit.. n. 10. — ' Scsa. 2», Je Regular.. cap. S. BulU *hiurutahilf*, nonh Eebrttar. 1622, M» Bull. Mai-nardi. Buillt Cm mi Hiffirr3 5, Buillt Ftrihihitufit; cfr Pa! Ioltini. v. /?<χl//<ik*. 3, n. 14 et vrqq.. v. S 10, n. ISet «cq. et \$ P», n t?*et <cq. n. ct teqq., cfr. etiam Bizzarri p.234 (eUtt 1663). In una Pfrustar. Ihll.irni.,

Declar ttione*... AdTrid.,*c»*.7. cap.8. Cf. etiam P.Ulottini, v. t 3. n. 1'4 ct «eqqr; v. Λριχ-opot, 6 10, n. 45 et •cq. ct i 19, n. 178 et >eqq.; n. ION el *eqq., n. 327 et 346. Harboia, in Trid., SC9», 7, cap. 8, n. 12. — SeM. J2. dc Re-form.,cap. 8. S. Con^r.; cfr. Pallotlini, v. Ephcoput, h 17, n.3*6cl*cqq.,cfr cliam Blzzarri(edit. 1863) foI.277, 279.660.

79. - .. Can *Nutliepiscoporum*, loquitur non dc visitatione, sed de oneribus non impo-nendis. Error autem in allegatione hinc ac-cidisse videtur, quod SalmanL *n. 31*, dc utro-que casu simul tractant, nec satis utriusque casus probationes inter se distinguunt.

*) Scilicet an conterendas · super casibus conscientiae haberi solitas Ircquentct ·.

f) Nisi tamen societati incumbat onus ma-nutenendi altare scu cappedIam ct illius cul-tum ct ornatum; tunc enim competit episcopo facultas visitandi, circa ea quae respiciunt ipsam manutentionem, cultum ct ornatum altaris scu cappcllac, necnon onera missa-rum atque divinorum officiorum ibidem cele-brandorum. ct circa ea cuncta quae ad obii-

pcftMabl

ViMUlie
parochiae.

Vniuhc
conlraler»
utum.

insuper illae quarum praefectus est religiosus: ex privilegio Gregorii XIII <^cui nulla contraria consuetudo potest obstare. Salmant. 1.

80. - Quaeritur 3^a. *Utrum episcopi possint visitare claustra monialium exemptarum?*

Negant Salmant. cum Navarro, Sanchez, Bonacina, Pellizzario, etc.; ex cap. *Periculoso*, de statu regular., in 6°, ubi cura claustrum monialium exemptarum manifeste conceditur superioribus regularibus. — Neque obstat (ut ajunt) Tridentinum 2, ex quo contendunt patroni adversae sententiae, episcopos esse delegatos apostolicos quoad claustrum monialium exemptarum; cum ibi statuatur, ut ipsi curent ut restituatur aut conservetur claustrum *in omnibus monasteriis sibi subjectis, ordinaria; in aliis vero, Sedis Apostolicae auctoritate*. Etenim respondent, quod sub *in aliis, etc.*, non intelligantur monasteria regularibus subjecta, sed subjecta immediate Pontifici: quod asserunt declaratum fuisse per Pium V, in sua bulla *Circa pastoralis*; eo magis, quia concilium in loco praedicto renovat, non revocat, citatum textum *Periculoso*.

Episcopi vi-
uramoma'
ruTum n
His non obstantibus, contraria sententia amplectenda est, cum Barbosa, Gavanto, Lezana, etc.; quia, licet non obstat Tridentinum, nihilominus obstat eadem bulla Gregorii XV *Inscrutabili*, anni 1622, in qua dictum fuit: — 1^a. Ut regulares nequeant destinare alium ad audiendas monialium confessiones, praeter eum qui fuerit approbatus ab Ordinario. (Et in hoc animadvertendum est, quod praeterea statuit Benedictus XIV

in bulla *Pastoralis*, die 5 Augusti 1748, confirmans bullam *Apostolici Ministerii* Innocentii XIII; quod scilicet, si regularis superior negligeret assignare saltem semel in anno confessarium extraordinarium, aut saccularem, aut alterius ordinis, quemadmodum Pontifex praecipit; possit illum assignare dioecesis episcopus). — 2^a. Statuit Gregorius XV, ut administratores monasteriorum dictarum monialium debeant rationem reddere episcopo administrationis bonorum — 3^a. Ut episcopus valeat remove confessorium aut alium administratorem monasterii, si superior monitus illum non movet. — 4^a. Ut episcopus praesidere possit electioni Abbatisae *. — Ac 5° specialiter fuit statutum ut episcopus possit corrigere et punire, veluti delegatus Apostolicae Sedis, eos omnes qui aliquid admittunt adversum claustrum monialium, etiam exemptarum. — Placet hic adnotare verba bullae: *Tam regulares, quam saeculares. nullis privilegiis... tueri se possint, quominus, si deliquerint circa personas intra septa degentes, ad circa clausuram... monialium, etiam regularibus subjectarum, ab episcopo loci..., tamquam ad hoc Sedis Apostolicae delegato..., puniri et corrigi valeant*. Vide Barbosam 3 et Salmant. 4.

Et refert Barbosa decretum quoddam S. Congregationis, ubi statuitur, quod nullimode possint impediri episcopi, quin visitent monasteria exempta, et regularibus subjecta, quoad observantiam clausurae; et qui praesumit impedire, post tertiam monitionem incurrit excommunicationem ipso facto. Vide de Alexandrie . — Praeterea, hoc in loco adnotandum est

¹ Tr. 18. de Privilegio cap. 3, a n. 31 ad 30. . *Salmant.* loc. cit., n. 38. . *A. nwr.*, de Regular., comment. 4. n.

Sanch., Decal., hb. 6. cap. 15, n. 21. . *Amil.*, de Clau-
-ora, qu. 1. punct. 6, n. 1. - *PtlMs.*, de Monti! cap. 5.
n. 6. — . Sc%<. 25. de Regular., cap. 5. - *Bulu Chia*
patorah», de die 29 Mftji 1566, 8. *Rarhota*, alleg. 102,
n. 7 el *eqq. . *Gavant.*, Man. cpi«copcr.. v. *Uoniathnn*

daHtitra. n. 60 el 61. . *Lciana*, v. n. 13. Cfr.
clim PaUoltini, v. *Manasteria ntaniatimn*, l 2. n. 51.34.

6\ 66, 68, 71 et *cqq. - Bulla */mrmta Nti*. 4 4 el 5. .
Bulla *Patianih**. v. *Pfr^rtptum* <airr. — . Alleg. 102,
n. o. — . Tr. 18. de Privileg.. cap. 3, n. 39. - *A/rMxa*.
alleg. 100. num. 8» * *Ccnievaiiu** monial., cap. 6, § 4,
qu. 3.

gationem eorundem sodalium relationem habent. Vide Pallottini, v. *Episcopus*, > J9. n. 400 et seqq.

*f) Salmant. allegant privilegium Gregorii XIII ex Hieronymo Gama, *tr. 3, dtff. 3, dub. 2, punct. 3, n. 11*: Garcia autem dicit se illud a Cespedes, de *Exempt. Regular.*, *dub. 235, n. 2*, mutuatum esse; at revera

Cespedes de privilegio Gregorii XIII omnino silet; sed dicit episcopum ejusmodi confraternitates nunquam visitare; et si vellet eas visitare, deberet uti delegatione apostolica, cum annulatione cujuslibet privilegii.

80 - Una cum superioribus regularibus, ut bulla loquitur, § 5.

b' Quod nullimode episcopi prohiberi pos-

quod Clemens X ri et Clemens XII praeceperunt ut observaretur bulla Gregorii XV, *non obstante quacumque contraria consuetudine*.

81. - Quaeritur 4'. *Utrum episcopi exigere queant a regularibus rationem haereditatis relictæ cum onere missarum, aut legatorum satisfaciendorum saecularibus?*

Videntur posse, ex eo quod eruitur ex Tridentino ubi praebetur episcopis potestas visitandi omnia legata pia, // OM *obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio aut statuto*. Et dicunt Salmant. % quod ex hoc recte sententia ista redderetur probabilis. — Sed ipsi deinde id negant, ob multa privilegia regularibus concessa, praesertim per Sixtum V; in quibus declarantur exempta religiosorum bona a quacumque episcopi jurisdictione, non obstantibus quibuscumque constitutionibus apostolicis et conciliis. Salmant. '.

82. - Quaeritur 5λ *Utrum episcopus in aliqua causa possit procedere criminaliter contra regulares?*

Dictum est, regulares exemptos esse ab episcoporum jurisdictione, praeter-

quam in casibus in jure expressis. — Praeter id quod spectat ad missarum celebrationem et clausuram monialium, in duobus aliis casibus possunt ex Tridentino episcopi contra eos procedere: Γ. Si regularis aliquis patraret *delictum, degendo extra monasterium* 3. Sed hoc intelligitur eorum respectu, qui *pennaneuter* extra monasterium habitant; non vero quoad illum religiosum, qui extra maneret, causa confessionum excipiendarum, aut concionandi, aut alterius negotii ad tempus; aut incoleret pagum aut locum alium dependentem a monasterio, ob negotia religionis.

Sed hic oritur dubitatio: Utrum possit episcopus punire illum delinquentem, *qui habitaret alium locum ad longum tempus, ex licentia sui superioris?* Alii affirmant, veluti Tamburinius, Barbosa, Lezana, etc., pluribus innixi declarationibus S. Congregationis. Alii, quemadmodum Salmant. cum Sanchez, Silvestro a), Peyrino, Bordono, etc., negant, ex cap. *Ex rescripto, de jurejur.*, ubi dicitur, quod qui manet extra monasterium ex licentia superioris, judicetur in monasterio manere *4 Quare ajunt, quod tam

EptKcpw
quando pr»
cedat coi
to repé-
rera del i-
quenlem.

pta reucu
rc<al<nbu»
non «abdan-
tur epiKo-
pia.

1 Sets. 22. de Reform., cap. 8. - *Sixtui V. Bulla Act/uu*tn rrpM/mnmM*, kalend. Maji 15ft, in Bullar. Mainardi. — • Tr. 18, de l'rivil., cap. 3, n. 40 et »eqq. — ■ SeM. 6, de Reform., cap. X - *Auan. Tatnbnr.*, de Jure Abbatum, tom. 1, dhp. 15, qu. 7, η. 'I el 9. • *Barbota, allej.* 106, n. 16. -

Lttana, y. Epitcopu», n. 24. - S. Cortz. *Cotu.*, c(r Pal-
lottini, v. *Rr^utariutn tnonaitfriunt*, § 3, n. 15 et 17. •
Salman!., tr. 18. de Privilef., cap. 3, num. 48. *Satu h.*,
Consil., lib. 6, cap. 9, dub. 2, num. 1. - *Pryritt.*, tom. L
Sixtii IV con»t 2. § 11, n. 22. - *Bordon.*, Retol. 7, n. 56.

sint ne visitent monialium monasteria in iis quae ad clausuram pertinent, et quod possint impediētes censuris puniri, habetur ex pluribus S. C. C. declarationibus; cfr. Pallottini, v. *Monasteria monialium*, § 2, n. 59, ad 4 ct n. 83; cfr. etiam bullam Gregorii XV *Inscrutabili*, § 2. — Quod vero impediētes incurrant excommunicationem (seu censuram qualemcumque) post tertiam monitionem, colligitur ex Clem. *Attendentes*, fin., de *Statu monachor*.

Clemens X, bulla *Superna* confirmavit quidem bullam Gregorii XV, sed tantum quoad praedicationem verbi Dei et sacramenti Poenitentiae administrationem; et pariter Clemens XII, suo brevi *Romanus Pontifex*, de die 12 Ecbruar 1732, revocavit quaecumque privilegia, vivae vocis oraculo concessa, circa confessiones saccularium aut regularium, etiam monialium; neutra tamen constitutio loquitur de monialium visitatione, nisi forsan inquantum Clemens XII revocat facultatem regularibus concessam alloquendi

moniales aliasque personas intra clausuram degentes, absque licentia eorum ad quos perlinet.

81. - a Salmanlicenses hanc sententiam in duo membra distinguunt: · Primo, inquirunt n. 40, quando testator relinquit haeredem monasterium absque aliquo onere, vel si onus aliquod relinquit, est intra idem monasterium: ut si tot missas, tot anniversaria perpetua in tali monasterio celebranda, pro onere relinquat... Secundo, quando haeres relinquitur monasterium cum onere extra illud exsequendo, ut si tot legata saccularibus relinquat solvenda, vel si quotannis tot ducata tali vel tali tribuantur · Et de hujus ultimae partis dumtaxat probationibus dicunt: « Haec certe probabilem hanc secundam partem relinquunt».

«2 - ·) Silvester, v. *ReligioIII, qu. 19, % Secundo, v. Quinto*, non aliud habet quam principium quo nititur haec sententia, scilicet: Ubi-
cumque fuerit monachus, modo sil subobediētia abbatis, semper lingitur esse in claustro».

'J Cap. *Ex rescripto*, quod allegant Sal-

concilium, quam praedictae declarationes vigere intelligantur in eos qui extra monasterium morantur sine licentia, aut in loco adeo remoto ab eorum superiore, ut puniri non possint, nisi post longissimum tempus. Salmant. 7.

83. - *Secundus* casus est, cum religiosus, etiam degens in monasterio, *extra illud delinqueret cum publico populi scandalo, et superior cum non puniret*. Tridentinum . — Et quia superiores quidam trans mittebant hujusmodi delinquentes extra dioecesim, ut immunes essent a poena; statuit Clemens VIII anno 1596 in bulla *Suscepti muneris*, ut in tali casu, instante episcopo, superior infra tempus ab episcopo praescriptum, revocare debeat delinquentem et punire; alias possit eum castigare episcopus loci, quo ipse transmissus est. — Salmant. 8.

Adnotant deinde Salmant. cum aliis Γ. Ut hujusmodi concilii decretum vigere debeat, cum delictum est *notorium*, etiam facti publicitate. — 2°. Non valeat adversus *superiores* delinquentes; qui in odio sis non includuntur sub nomine regularium, quemadmodum ait concilium. — 3°. Ut episcopus procedere non possit, *nisi postquam pluries monuerit* superiorem, ut delinquentem puniret, et ille neglexerit. Si tamen episcopus delinquentem in actuali delicto interciperet, potest illum capere sicut dictum fuit a), sed ut statim eum transmittat ad superiorem; et quando crimen fuisset gravis scandali, potest etiam eumdem retinere in carcere, ut transmittat infra 25 saltem horarum spatium. Superior deinde praebere episcopo debet sufficientia argumenta sequutac punitio nis. Episcopus, licet capere possit summariam informationem, ut eam ad superiorem transferat, non potest tamen juridicum efformare processum adversus reum; sed si forte eflbrmasset, probabile est eo superiorem uti posse

* Loc. cit., a n. 43 nd 48. — 25, de Regular., cap. 14, — Bulla *Suutpti* dic 7 kal. Mart. IW6, § 3 — Loc. cit., num. 46 et »eqq. Salmant., loc. cit.

manticcnses, nihil habet quod ad praesentem materiam faciat.

83. - .) Si nempe sit periculum fugae; *sicut dictum fuit* de clerico, qui in hoc casu

ad procedendum in suum religiosum: ut ajunt Salmant. 4 cum aliis.

84- - IF. Regulares privilegium habent *exemptionis a contributione decimarum*.

Arrepta occasione, opportune hoc in loco adnotantur quaedam circa decimas. — *Decimae* dicuntur illa fructuum portio, aut industriarum personalium, quae a fidelibus tribuenda est Ecclesiae ministris, pro eorum sustentatione. Revera decimae debentur ex jure divino naturali; sed quoad quantitatem id est, decimam partem, sunt ex jure ecclesiastico, cum cessaverit jus antiquum divinum, ut judiciale.

Hinc fit Ie. *Pontificem* posse quemlibet eximere ex onere decimarum. Pontificem, inquam, non episcopos: ipsi dumtaxat possunt ex Tridentino ., applicare decimas unius loci ad alium, et unire ac separare beneficia. Vide Salmant. . — Infertur 2*. quod *consuetudo* rite potest aliquos eximere a solvendis decimis: dummodo remaneat id, quod sufficit ad congruam ecclesiasticorum sustentationem. Sed hujusmodi consuetudo praescriptionem quadraginta annorum non interruptorum habere debet; licet ab initio nec titulus nec bona fides interfuerit. Ad praescriptionem deinde (accipiendo vocem prout sonat praescriptio, non ut consuetudo) necessaria sunt bona fides, et quadraginta anni cum titulo; sine autem titulo requiritur tempus immemorabile — Pro *futuris* decimis, fieri potest compositio; sed etiam solummodo a Pontifice non ab episcopo, nisi fieret inter unam et aliam ecclesiam. Dictum est *pro futuris*; quia praeteritas remittere potest etiam ille cui debentur. Salmant.T.

85. - Olim decimae debebantur, ut dictum est, tam ex fructibus bonorum, quam ex personarum industria. — Sed juxta praesentem consuetudinem pene universalem, solvuntur solum r.v *fructibus bonorum* tam stabilium, quam mobi-

num. 49 et *eqq. — 4 Tr. 18, de Privil., cap. 3. n. 50. — • Ses*. 21, de Reform., cap. 5 et seqq. — Loc. dt., n. 52 et »eqq. — 7 Tr. 18, de PriviL, cap. 3, n. 56.

potest capi a iudice saeculari, ut eum remittat ad iudicem ecclesiasticum.

84. - Si per multum tempus facienda est, uti subdunt Salmant.

Quid tint decimae.

Qui* eximere poa-vit a solvenda decima.

Debentur ex fractibus.

lium *. Et debentur ex fructibus *integr*is, non deductis expensis, et oneribus contributionum; ut nit S. Thomas 3 et alii communiter . Salmant. 4.

86. - Decimae praeterea solvi debent *ab omnibus fidelibus*, etiam a principibus; sed non a pauperibus: isti tamen, nisi sint in extrema necessitate, sed solum in pravi, si pervenirent ad meliorem fortunam, tenentur solvere praeteritas decimas, ut dicunt Suarez, Laymann, Castropalaus a\ et alii cum Salmant. s. — De jure autem communi, tam clerici, quam religiosi, et etiam parochi, tenentur solvere decimas suorum bonorum patrimonialium, licet assignata fuissent ad titulum ordinationis; non autem bonorum beneficia!ium; ut docet D. Thomas . — Quoad eos vero qui deficiunt a solvendis decimis, haec statuit Tridentinum T; *Qui vero eas* (decimas) *aut subtrahunt aut impediunt, excommunicentur; nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta absolvantur*. Vide Salmant. 8.

87. - Sed, quicquid sit de jure antiquo, |l0jjc ex multis privilegiis pontificiis, *omnes regulares*, etiam moniales, cujuscumque ordinis (et etiam equites Hierosolymitani) *eximuntur a decimis*, non solum personalibus, sed etiam stabilium, tam propriorum (etsi colantur a colonis), quam conductorum, ut emphytuticorum. Vide Salmant. . Notandum tamen, quod si transeant in dominium regularium *bona jam decimis obnoxia*, remanent ipsa ad idem onus subjecta; cx pluribus decretis

¹ Cap. *Xoh t>t 23*, dr decimH. — . 2' 2~., qe. 87, art. 2, ad 4. — Ex cap. *Cum non sit 33, de decimi*». — ' Loc. cit., q. 'A. *Suar.*, de **Rcllf.**, tr. 2, Hb. **L cap.** 16. n 18. l. f . *Lnyin.*, Hb. 4, tr. 6. cap. 3, n 6. — . Loc. cit., n. 59. — . 2' 2~. qu. 87. art. i, corp, ct ad 1, ex can. **A qui* /ai-ent**, am~. 16, qu. **L** — t Sea». 25, de Reform., cap. 12. — . Loc. cil., q. <0 et icqq. ~ . Loc. cit., a n. 72 ad q. 79. H **Tom. L** contait. X~m; torn. 8. consult. 8. q. M. Cfr. etiam Pallottinl. v. *IUcinw*, n. 249 et «eqq.; et DecH. Rotae **Franc.** Pe3a, Jeci». 1018. — " Cap. un., de exceaa. praelator.. in 6.; cap. un. dc religion, domtb , in . *Ur*

86. - ») Castropalaus, *tr. 10. punct. it, n. 2*, consentit profecto huic opinioni: ca tamen decimarum parte deducta, quam parochus illi egenti ad ci subveniendum erogare debuisset

88. - Et haec affirmativa sententia confirmationem accepit cx ennstit Leonis XIII, quae Incipit *Romanòs Pontifices*, dr dic N id

S. Congregationis et Rotae, apud Pignatellum ¹⁰.

88. - IIP. Olim regularibus vetitum erat, ne nova aedificarent monasteria, aut derelinquerent aedificata, sine expressa licentia Summi Pontificis H. Tractu deinde temporis, obtinuerunt diversa privilegia; sed haec omnia anno 1624 limitata fuere ab Urbano VIII in bulla *Romanus Pontifex*, ubi statutum fuit, non posse acceptari nova monasteria, nisi observata forma canonum Tridentini et bullae Clementis VIII *Quoniam ad institutam*. — Quare hodie *adfundandum novum monasterium*, tria requiruntur:

Γ. *Licentia Episcopi*. — Utrum vero requiratur etiam licentia Pontificis? Alii affirmant n», ut Barbosa, Tamburinius, Pcllizzarius, ex declaratione S. Congregationis. Negant vero Salmant. cumLezana^, Suarez, Rodriguez et alii.

2°. Adsit *consensus eorum quorum interest*, ct praesertim omnium monasteriorum existentium intra quatuor milliarumspatium;aliter episcopus concedere non potest dictam licentiam, nisi quando illi injuste contradicerent. Salmant. .a. — *Carmelitae* tamen privilegium habent, ut alii ordines fundari non possint, ubi ipsi habent monasterium infra spatium 560 ulnarum florentinarum; et *Minores*, infra spatium 1200 ulnarum, etc. Contra, *Minimi* et *Jesuitae* privilegium habent fundandi in locis etiam non remotis intra spatium 560 ulnarum praedictarum. Et in omnibus his privilegiis conceditur com-

ban. VIII, Breve *Ramanut Pontifex*, dc dic 28 **Augusti** 1621. . *Cient. VIII*, Breve *Qnanlain ad inxtihttaiH*, dc die 23 Julii **UAL** *Rarbosa*, dc lure cede»,., lib. 2. cap. 12, n. U, ci de Off. ct Polwt. epfcopt. nleg. 3T, q. 4. - A<rt~p . *Tambur.*, dc Jure abbatum, torn. 3. dhp. 5. qu. 1. n. 3; et dr Jure abbatii., dhp. 33. qu. **L** n. 6. *Pc/lii.*, Manual, regular., tr. 8, cap. 7. q. 92 . S. Cbnq., cfr. Bixzarri. fol. KI et KS in nota (edit. 1863). . *Sa/nantL*, tr. 18, dc PriviL, cap. 3. n. 136. . *Suar.*, dc Cennur., dHp.23. %ect. j, n. J4. *Rodrt**, Quarnt. regular., lum. 2, qu. V», art. **L** — " l^oc. dt.. A n. 124 ad n. 136.

Maji IRSI, § *Quum res in vado sit*. Clr. Acta Leonis XIII, torn. 2, fol. 249.

r.) Lczana, in *Sum.*, v. *Monasteria*, q. 4, id quidem negat, sed solum dc iis regularibus, qui privilegium erigendi monasteria, absque praedicta Romani Pontificis licentia, ante Tridentinum obtinuerint.

^Qtutr.ir requirantcr ad fuDditio-nem motu sterii.

Xm tequi-lentur in ia&Undis hcspitiis.

municatio. — At praedicta privilegia circa ulnas,juxta consuetudinem non intelliguntur quoad monasteria quae fundantur in civitatibus. Vide Salmant. L

3\ Requiritur ut novum monasterium possit commode redditibus aut eleemosynis sustentare duodecim religiosos; sufficit tamen ut adsit intra breve tempus *probabilis spes* praedictae sufficientis sustentationis. — Quod si monasterium (intelligitur de monasteriis fundatis post citatam bullam Urbani VIII, emanatam anno 1624), non valeret sustentare duodecim religiosos, qui revera in illo non habitarent; statutum fuit per S. Congregationem pluribus decretis, confirmatis a Gregorio XV et Urbano VIII, ut hujusmodi monasterium omnino subjectum esset episcopo, per haec verba: *Ordinarii loci visitationi, correctioni, atque omnimodaejurisdictioni, talia monasteria erecta absque eo, quod duodecim Fratres in eis valeant habitare, ct de facto habitent, subjecta esse intelligantur*. Salmant.8.

Eaedem conditiones requiruntur in fundandis monialium monasteriis. Et advertendum hic quod, ex Tridentino et S. Congregatione, prohibetur, ne fundentur monialium monasteria extra habitatum. — Salmant.3.

89. - Praedictae conditiones non requiruntur in fundandis *hospitiis* religiosorum, ut notant Peyrinus, Tamburinius, etc.; saltem, ut limitat Lezana a», si ibi non recipiant missas, et non habeant ecclesiam.

' **Tr.** 18, de **PriviL**. cap. 3, n. 138 cl eeqq. — ' **Loc. dl.**» n. 129 et 130. . *TT/denC*, seas. 25. de Regular., cap. 5. — 1 Loc. cit., q. 134 . *Peyrin.*, tom. 2, addit, ad Urbam **VIII** const. 3. (ol. 13) n. 3. . ztscau. *Idnibrn.*, de Jure Abbatum, tom. 3, diip. 5, qu. 1. n. 10. — 4 l^oc. dt.. n. 132. . *Satinant.*, loc. cit., n. 141 cl seq. . *N<n>ar.*, Singular . juris can. conclus. De nedic. alve monast. erectione, concl. 1, q. 10. *Rarbo*a*, de Jure cedes., lib. 2, cap. 12. a n. 69;

<| Id est decreto S. Cong. Concilii, jussu Urbani \ III edito, ad tramitem decreti Gregorii XV, ut videre est in Bullar. Rom. Mai nardi, l>ccret. *Cum saepe*, dc dic 21 Jun. 1625, § *l-l*. Sensus hujus decreti fideliter hic refertur, licet aliquantulum differant verba, quae cx Salmant desumpta sunt.

89. - Haec sunt verba Lezanae, v. *Monasteria*, n. *b*: * Quod intellige[nempe praedictas conditiones in hospitiiis religiosorum tundandis non requiri l,quando religiosi in illo hospitio existentes campanas non pulsarent.

Salmant.4. — Neque requiruntur in *translacionibus* monasteriorum; quae possunt fundari, (ut probant Salmant cum Novario, Barbosa, Peyrino, Lczana, etc.) sine consensu Pontificis, nec episcopi, nec aliorum monasteriorum, dummodo translatio non afferat iis praejudicium. Etenim dicunt, quod jam antea habebant tale privilegium a pluribus Pontificibus concessum; et quod illud limitatum est tantum quoad novas foundationes, quales non vocantur translationes monasteriorum ex uno situ ad alium commodiorem ejusdem terrae (ut intelligitur), aut prope illam, derelinquendo antiquum monasterium Et in tali casu religiosi retinent omnia bona et jura monasterii derelicti. Salmant\

Possunt praeterea religiosi, ex concessione Urbani VIII et Innocentii VIII, quando deficerent redditus et eleemosynae unius monasterii, illud *unire* et incorporare alteri. Salmante. — Insuper possunt ad libitum *redire* ad monasteria derelicta; dummodo redditus non afferret aliquod novum praejudicium aliis monasteriis. Salmantl. — Possunt insuper Generales religionum superiores, ex concessione Sixri IV c) et ejusdem Urbani VIII, *supprimere* monasteria miserabilia, transferendo eorum bona ad majora monasteria. — Adnotetur hic, quoti monasteria concessa ab Universitatibus cum derelinquuntur, in manus Ordinarii derelinqui debent; at si propriis redditibus et eleemosynis aedificata fuerint,

Neaae in tranuferent-dii mona-steriiw.

Quando pottint de-rehnqaiznt uniri mona-steria.

et de OfC ct PotCttt. episcopi, allée. 26. q. 8 cl 9. . *Pryrin.*, tom. 2, in Gregor. **XV** constitue. 6, n. 1; ct addit cap. 7. n. 18. - *Lrrana*, v. *Monaatrria*, n. 33. — . Loc cil. n. 142. . *Urban. VIII*, Breve Ctom *sient*, de die 33 Junii 1633. in Bullar. Rom. MainardL *Innoc, VIII*, Bulla *Storrrar rrUtwttis*, 4 id. Mart. 14æ, n.5, in Bullar. Regular. Rodriguez. —1 **Loc. du** n. 150. — ' **Tr.** 18»de **PriviL**, cap. 3. n. 143 cl 149. . *Urban. VIII*, dt. Breve Cwm *ricul*.

eleemosynas non quaeritarent, missas non reciperent, aut ecclesiam in qua publice celebraretur non haberent».

Attamen bulla Leonis XIII *Romanos Pontifices*, § *Fieri solet utique*, negat regularibus licere privati ipsorum auctoritate < dimovere de loco instituta alioque transferre >.

† Sixtus IV, suo brevi *Fecisti nobis*, de dic 22 Martii 1432, quod habetur apud Rodriguez, Bullar. Regularium, concedit vicario generali Fratrum Minorum regularis observan-

remanent in dominio religiosorum, ut de iis possint libere disponere. Salmant.
Repu 90. - IV'. Regulares habent privilegium
'niauTm| eligendi iudicem conservatorem, qui judi-
iSTnal°' cet de omnibus illis causis, in quibus re-
ligiosi sunt rei, et etiam in quibus sunt
actores; sed quando sunt actores, solum
propter injurias et manifestas violentias
ipsis irrogatas. — Vide Salmant.*

Quitum 91. - V". Regulares habent privilegium
£uri°in£ admittendi eos omnes qui volunt *sepeliri*
;XK<U' *in eorum ecclesiis*. — Adnotamus hic prae-
cipua quaedam circa sepulturam, de qua
fusius tractant Salmant.a.

Quicumque ad pubertatem pervenerit, sibi eligere valet sepulturam ubicumque, etiam episcopi: nisi autem illam sibi eligant, sepeliri in cathedrali debent. Salmant. 4. — *Religiosi* tamen debent sepe-
liri in monasterio, etsi morarentur extra illud, dummodo locus non esset nimis re-
motus. *Novitii* valent sibi eligere sepultu-
ram extra monasterium: quod si non fa-
ciant, sepeliri debent in illo, licet obirent
dum alia in domo manerent ex licentia sui
superioris. Salmant. \ — Idem intelligitur
quoad *commensales* et *familiares*, qui actu
serviunt et resident in monasterio sub
obedientia superioris. Et hi valent reci-
pere omnia Sacramenta a religiosis, Ba-
ptismo excepto et Matrimonio. Salmant.4.
— Gravissimas incurrunt poenas clerici
et religiosi, inducentes alios ad promit-
tendum juramento, voto aut fide data, se
electuros sepulturam in propria ecclesia.
Salmant.T.

Quinam Privandi sunt sepultura, qui moriun-
tur *impoenitentes*, et publice constat non
fuisse confessos in anno, nec communi-
casse paschali tempore; et ita etiam hae-
retici, excommunicati, qui sibi ex ira mor-
tem intulerunt: si deinde poenitentiae in-

ditia non praebuerint, uti habetur in Ri-
tuali Romano: *Peccatores publici cujts-
cumque peccati, et qui moriuntur in fla-
granti crimine,* nullo dato signo poeni-
tentiae*. Etenim tunc praesumuntur et in
peccato obiisse, ut dicunt communiter DD.
cum Rituali, quicquid dicant Lezana et
Sancitis. Salmant. "Λ — Qui hujusmodi de-
functos sepelit, lethaliter peccat: et qui
sepelit haereticum, aut haereticorum fau-
torem, aut publice excommunicatum, aut
usurarium, etiam excommunicationem in-
currit; et hujusmodi defuncti, si fieri pos-
sit, ex sepultura extrahendi sunt. — Cae-
terum nemo sepultura privandus in quo-
cumque casu, sine sententia episcopi; aut
superioris, si cadaver est religiosi. Sal-
mant.

92. - Sed ad rem nostram, ad regula-
res videlicet, redeamus. — Plura sunt no-
tanda:

Γ. Quilibet clericus aut saecularis sibi
eligere potest sepulturam in ecclesia re-
gularium. Et quando aliquis haberet se-
pulturam suorum majorum in illa, et non
elegisset aliam ecclesiam, possunt regula-
res illic eum sepelire. — Salmant.,0.

T. Parochi, qui in associatione ad ec-
clesiam regularium plus exigunt, quam
exigerent in sepeliendo defunctos in paro-
chia, ut retraherent fideles ab eligenda
alibi sibi sepultura, papalem excommuni-
cationem incurrunt: ex bulla Clemen-
tis VIII, apud Salmant. Et licet bulla edita
fuit pro Indiarum parochis: tamen Leza-
na a>, Peyrinus, et Salmant.|| cum aliis in-
telligunt, eam editam fuisse universaliter
pro omnibus.

T. Cum sepeliendus est defunctus in
regularium ecclesia, debent ipsi vocare
et attendere parochum. Sed si ille renuit
venire aut nimis moratur, possunt ipsi

Qolsnaa
pro ubi
ellicere m-
puituran

Parochui
nequii exi-
gere nullo-
rem laxia

Parochut
debet voca-
ri et expe-
clari.

• Tr. 18, cap. 3, n. 1<7. — • Loc. cit., a n. 1W ad n. 178.
— 1 Loc. dt.« punct. 6 p<r totum. — • Loc. dt.. n. 183 et 186.
• Loc. cil.. n. 187. — • Loc cit.. n. IS*. — ' Loc. dt., n. ITO
et 191. — • Ex cap. Aurri 2, de Furti*. • Lraimi, v. Sc
fmllura, n 23, »ub 11.. - /oon. Sanciut, Select, disp. 36,

n. 3 et I. — • Tr. 18. de Privit., cap. 3, n. 191, 202 et •cqq.
— * Loc. cit., n. 206. • CUM. VIII, Breve Expofifutn,
de die 2 Januar. 1601, § 3, in Bullar. Rom. Mainardi. •
Salutant., loc. dt., n. 206. - Pryrht., tom. 1, addit, ad
conxt. Leoni X, cap. 4, n. R. — « Loc. cit., n. 206.

tiae Ultramontano, facultatem in manibus Or-
dinariorum dimittendi ac deserendi loca mi-
nus commoda vel alias onerosa.
91. - a) Id est apud Salmant. n. 199. Ipsi
enim Salmanticenses, n. 199 et seqq., eandem
sententiam tenent ac S. Alphonsus.

92. - «J Lezana, v. Sepultura, n. 5, non
dicit breve Clementis VIII, universaliter pro
omnibus editum esse, sed ait (quod forte eo
dem recidit) posse illud privilegium commu-
nicari omnibus religionibus, quae communi-
cationem habent cum Minoribus.

extollere cadaver, et illud in suam ecclesiam asportare. Ita communiter Barbosa, Lezana, Peyrinus et alii cum Salmant. ex pluribus decretis S. Congregationis. — Officium supra cadaver tum celebrandum est, non a paracho aut canonicis, sed ab iisdem regularibus. Nec parochus exercere potest ullum actum in eorum ecclesia; nec cogere haeredes ad celebrandas missas, aut earum partem in parochia: ex pluribus decretis etiam S. Congregationis.

Et idem observandum est etiam pro monasteriis monialium exemptarum. Salmant.'. — Adnotandum tamen, in monialium ecclesiis sepeliri non posse laicos sine licentia S. Congregationis *^Λ dummodo aliquis non haberet in ea jus sepulturae. Vide *Ub. IV, n. 62*.

93- - Quaeritur: *utrum regulares teneantur ad solvendam canonicam portionem Ordinario, aut paracho?*

Alia est portio canonica *episcopalis*; et est illa quae debetur episcopis pro omnibus donationibus *causa mortis*, et pro legatis ecclesiis relictis, aut locis piis eorum dioecesium, ut a^β ex Clem. *Dudum, de sepult.* Haec portio quandoque fuit tertia, quandoque quarta pars: et Innocentius III statuit³, ut quoad quantitatem attenderetur consuetudo, palmant. 4. —

Alia est *P^ΛochiaUs*, quae proprie voca-

tur *Quarta funeralis*; et est illa portio quae paracho debetur ex funeralibus, legatis piis, et omnibus quae perveniunt ad ecclesiam in qua sepeliendum se defunctus statuerat. Et ista etiam fuit diversa; sed quoad eamdem, etiam consuetudo attendenda est. Salmant. *

94. - Sed quoad regulares, eximuntur a solvenda portione *episcopali*, eorum monasteria tam hominum, quam foeminarum: ex Extrav. *Inter cunctas, de privile.*, et ex aliis privilegiis apud Salmant.e. — Quo vero ad *Quartam funeralem*, ex jure communi olim regulares tenebantur ad illam solvendam. Sed hodie, attentis eorum privilegiis, et Tridentino ¹, et bulla Pii V *Etsi Mendicantium* anni 1567, tenentur ad illam solvendam ea monasteria dumtaxat, quae ultra 40 annos, antequam concilium confirmaretur, solebant solvere ^β^Λ Ita probant Salmant. cum sententia communi, et pluribus decretis S. Congregationis: ex multis privilegiis pontificiis, et praesertim Sixti IV, qui imposuit poenam excommunicationis et privationis beneficiorum, parochis qui vellent exigere praedictam *Quartam*. Vide Salmant. . — Excipiuntur tamen illa monasteria quae solverent praefatam *Quartam* ex contractu inito aut ex consuetudine immemorabili. Salmant.

Barbota, de Paracho, cap. 26, n. 70. - Lfiana, v. S. S. futura, n. 4. - Pryrin., tom. 1. in eon«titut. 26 Looms X, § 10. n. 20. —¹ Tr. 18, de Privil., cap. 3. n. 208. - S. Cowif., cfr. Pallottini, v. CoJatvra, § 2, n. 97 et «cqq.; Bizxarri. Collectanea, in una Atyrtiw, fol. 272 (edit. 1363). - S. Cower., cfr. Pallottini, loc. dt.. n. 384 et »cqq.; n. 408 et %eqq.; cfr. ettam Collect, authent. S. R. C. decretor., n. 515. — . Loc. cit., n. 212 et 2IX — . Cap. AErçMMftf /5, de teitamenti*. — 4 Loc. cit., num. 216. — . Loc. cit..

n. 218. — . Loc. du, a. 217. — ' Sem. 25» de Reform, cap. IX . S. Pint V, Bo!U Etsi mrnMcantmm, 17 luü. Junii 1567. \ 2, η. II. Salmant., tr. 18, de Prini, cap. 3, n. 218 et «cqq. S. G»m<. Comem cfr. Pallottini v. Qnarta Junsrails, a. 115 et *eqq. - SLrftu IV, BullaDum Attenta. dc die 4 kal. Dccembr 1476, num. 100 et 102. m Bullar. Regular. Rodrig. Cfr. etiam Bullarium Carmelitarum. — . Tr. 18, de PriviL cap. 3» a n. 218 ad η. — . Loc. cit., num. 23» et «eqq.

A^β Scilicet S. Congregatio prohibet ne quaevis persona laica in monialium ecclesiis sepe-liatur. Cfr. Pallottini, v. *Cadavera*, §3. n. 281 et 282. Attamen educandae vel aliae mulieres co minorantes in monasterio, si ibi sepulturam elegerint, in ecclesiis monialium tumulari possunt. Cfr. Pallottini, loc. cit., n.285 et seqq.

93. - OClem. *Dudum. tin., de sepulturis*, loquitur de canonica portione, non quidem

episcopis debita, sed quae « parochialibus sacerdotibus et ecclesiarum rectoribus . debetur.

94. - n) Sed omnia quaecumque ejusmodi privilegia regularibus concessa revocata fuerunt < in Italia eique adjacentibus insulis » a Benedicto XIII, per bullam *Romanus Ponti fex.* de die 28 Aprilis 1725, in Bullar. Rom. Mainardi.

Regulare*
eximantur
a portioee
epucopddi.

Quando te-
neantur ad
quATTun
oerxlrtn

Ofikium
■iqaoiitct-
letandam.

Portio e-
p. κορλIK

ndi*uiu

CAPUT V.

De Privilegiis Regularium in particulari.

95. 96 et 97. Ie. *De facultate absolvendi subditos a casibus et censuris.* — 98. *De reservatione casuum, etc.* — 99. *De facultatibus quoad saeculares.* — 100. *Utrum regulares possint absolvere a casibus episcopis reservatis a jure vel consuetudine.* — 101. *Utrum a casibus papalibus.* — 102. *Utrum in itinere aut ex bulla Cruciatæ, etc.* — 103. *Utrum confessorii regulares possint denuo examinari ab episcopo.* — 104 et 105. 1I. *Circa dispensationem in irregularitatibus,* — 106. 1IP. *De dispensatione in praeceptis ecclesiasticis, etc.* — 107. 1Ve. *Circa officium divinum.* — 108. 2Ve. *Circa dispensationem lotorum et juramentorum.* — 109. *Circa votum castitatis conjugui et sponsorum.* — 110. 2VP. *De privilegio religiosorum, notatorum et famulorum, conjitendi cuicumque sacerdoti, etc.* — 111. *De religiosis peregrinantibus.* — 112. *Utrum in jubileo, etc.* — 113 ad 116. 3VP. *Circa ordinum receptionem.* 117 ad 120. 3VHP. *Circa ordinum collationem.* — 121 et 122. 1X0. *Circa celebrationem missarum.* — 123. X°. *Circa communio ministratrahonem.* — 124 ad 128. 1X1°. *Circa condonandum.*

95. - Γ. Quoad facultatem quam habent superiores regulares circa absolutionem casuum reservatorum et censurarum, oportet hic distinguere potestatem erga *subditos*, ab illa quam habent erga *sacculares*.

Sapertomnuſm. Sub nomine *superiorum regularium*,
veniunt non solum Generales et Provin-

ciales, et eorum vicarii subrogati in eorum locum; sed etiam omnes locales superiores, ut priores, guardiani, rectores; et etiam eorum vicarii, quando ipsi absunt, saltem per integrum diem Ita communiter doctores. — Vide Salmant. n^o, ex cap. *Abbates, de privi^l., iu 6^a*.

Omnes isti absolvere possunt suos *subditos*: 1° ab omnibus casibus, et censuris *monu reservatis Pontifici*, licet fulminatae essent *ab homine* per speciale sententiam; ut dicunt Salmant. l cum Lezana, Candido, Pellizzario, etc., ex privilegiis Pauli III, Sixti IV et Eugenii IV.

Et id quod currit pro professis, valet et pro *novitiis*; ita ut iidem absolvi possint a superioribus regularibus a casibus episcopis reservatis, incursis non solum post ingressum, sed etiam ante; ut dicunt Salmant.* cum Bonacina, Pellizzario, etc., et Pater Mazzotta³ cum Sanchez % Tamburinio, etc. Et idem dicunt Salmant. 4, et Mazzotta 6 cum Pevrino et Tamburinio, quoad illos qui proximi sunt, qui recipiantur, v. gr. si manent in probatione in monasterio, ut assumant habitum. — Et id ex bulla Clementis VII f^o, relata a Candido, Rodriguez et a Salmant. e; in qua fuit concessum Provincialibus regularibus et eorum vicariis, aut aliis deputatis, absolvere novitios ordinis ab omnibus casibus reservatis (exceptis illis bullae *Coenae*), incursis ante ingressum, et a censuris quae illis sunt annexae.

Etiam n>
vitia*.

Eiccfiio
<rod aori*
liet.

Urban. VIIH. Décret. 17 Nov. 1628. ap. Quintanadv.,
tr. 3. vngul. 13. *Stihnaillt.*, tr. 10, cap. 3, q 79. *Saneh.*,
Deval., lib. 4. cnp. 3°. n. 17 cl 23. *Suar.* de Relie. 10.
lib. 9, cap. 1, n. 18; cl ir. 7. lib. 5, cap. 10. n. 17. *o>u.*
tr. 16, dhp. 1. punct. II, n. L. *t.tuma*, Mar, map): Mi-
minor., l °, q. Xa. — ' Tr. 13, de Statu rclip . cap. 3. n. 83
— Part. 3, tr. 2, rc'ol. 73, l. f. *JffnUar*, Comp. p. pri

Pater Mazzotta />cum Peyrino f>, de /n-
miliaribus monasteriorum: dummodo/)//&/
sint quasi defamilia, et continui commen-
sales, ut dicitur in bulla *Superna* Clemen-
tis X.

96. - Possunt 2' regulares absolvere suos *subditos professoos, et novitios* etiam (sicut dictum est *Lib. VI, n. 593, v. An praelati*), ab omnibus casibus *papalibus occultis*, eodem modo quo episcopi valent absolvere suos subditos ex cap. *Liceat* 4. ?Atque hoc ex privilegio Pii V, relato per extensum a Salmant. et Patre Concina, confirmato a Benedicto XIII in bulla *Pretiosus*, anno 1727; in qua fuit concessa regularibus potestas absolvendi etiam a casibus bullae *Coenae*, excepto relapsu in haeresim, falsification? Litterarum Apostolicarum, et translatione rerum prohibitarum ad infideles "A — Ac obiter hic notandum, quod in dicta bulla fuit etiam concessa Generali Dominicanorum potestas dispensandi ab irregularitate ob homicidium commissum a subditis; dummodo patratum non fuerit data opera, et secutum intra claustra monasterii. Sed id revocatum est a Clemente XII — Vide dicenda *Ub. VII, η. 101.*

97. - Possunt 3' regulares absolvere
suos *subditos* ab excommunicatione *ob*
percussionem, etiam gravem et enormem

AMoimm
Umi

Abwhunt
vubdtlo* <
ccn»ura eb
pccrcvMio-
ncm.

**A btol-
runt iαNp
to* a can-
bv* non re-
ervati* Ro-
mano Pon-
tiBd.**

* Tr. 18. de **Privil**, cap. 1. n. 2. - **fzaim**. tom. 1.
cap. 18. n. J7. - **Camhlt**, disqub. 21. ait. W, dub. >.
PtAu. tr. 9. cap. 3. n. L0? - **Paul. HI. Bulla Lisn**
>lebu> uñi de 15 kal. Novemb. 1M9, in Bullar. Rom.
Mainardi **IV. Bulla Reximini Hjtvttratu**,
cd dfr J Aug. 1171, pro Minoribus, I 12. 13 et 10. in Bullar.
Mainardi; **BtIU Dttm afriiia**, I kal. D'xenbr 1476. pro
Carmel>. > M. 53 ct 62, in Bullar. Rodrig. tt Bullar. Carmr-
lt. - **Eitftt**. f. R, Rescript. i pro Cone. S. Bned. Valliscolti,
et Bulla <f< < qñndibft, peid. kal. Jul. 1436, 5. 10, in Bul-

lar. Recula! Rodric. — ' Tr. 1^a, de Statu reliff. cap. 3^a
n. 88. - B²h²oc., dUp. 4, dc 2 pruc. decal, qu. 2, punct 7
} 4, n. 28. - Pelliz., tr. 2, cnp 7, q. X^c. — ' Tr. 6, d1^ap. 2.
} 3, cap. 2, q. 's - *Tantbur*, dc Caili^h reterv. cnp. X
n. 7. — ' Tr. 13, Ic Statu reliff., cap. 3. 88. — ' Loc.
cit. *Prryht*, dc *Off*, prael, regul., qu. 3, cap. 1, q. 6X
a>Ci^h/l. *Tantbur*, de Jure Abbaiau, tom. 1, d1^ap. 6, qu. 27,
n. A. *Camlh*, dirquiv. 22, art. 48, duls. 1. - /?o1r/q^c.
Quaert. regular., tom. 1, qu. J00, art. 21. — ' Tr. 10, de
C^hur., cap. 2, n. 60.

95. - * Cap Salmant., *tr. 18*,
cap. 4, u 1, allegant ad praesentem mate-
 riam, non aliud habet quod hic laciati, nisi
 abbates iurisdictione quasi-episcopali gaudere.
 h l Sanchez, w *Decal., Ub. 6, cap. 10. η. II.*

asserit dumtaxat novitios exemptos esse a jurisdictione episcopali.

*f Candidus, Salmant., *loc. cit.*; et Joannes de la Cmz, de *Voto obediens*, lib. I, cap. 6. *dub. 15, concil. 4.* dicunt Clementem VII hanc

facultatem concessisse anno 1530; Rodriguez vero earn tribuit Clementi IV.

Seu, ut ajunt Salmant., *loc. cit.* « Sic dicunt declarasse Clementem VIII. phires ex 1)1>... citandis ».

◇ Auctores hic allegati loquuntur de iudicio incepto coram *iudice saeculari*; coque casu dicunt novitium ab eodem iudice extrahi posse ac puniri; quod sane et potiori ratione concedendum erit ipsi episcopo.

f) Mazzotta, tr. 6, disp. 2, qu. 3 cap. 2, qu. 5, loquitur de casibus episcopopalibus, in quos negat novitios incidere, subdens: « Extendunt hoc Peyrin. et alii ad familiares religiosorum, modo inibi sint quasi de familia et continui commensales, ex const Clementis X *Superna* ». Et de absolutione dicit: « Il-

lud videtur certum hos familiares et alumnos non posse per quemcumque confessarium sacramentalem absolvi a casibus episcopalibus». — Peyrinus autem, *tom. 1, Julii II constit. 1, § 15. ll. 13*, negat familiares monasteriorum posse ab episcopis excommunicari; *ct n 14*, affirmat eosdem posse absolvi, « intra septa monasterii commorantes, a casibus locorum Ordinarii reservatis, ct pro tempore reservandis ».

96. - *) Hodie tamen, constitutio *Apostolice Sedis*, omnia quaecumque regularium privilegia revocavit et abrogavit, circa absolutiorem a casibus Romano Pontifici reservatis.

Bulla *Romanus Pontifex*, 30 Maji 1732,
§ 2, omnia reducit ad pristinum statum ac

et publicam, inflictam non solum religio-
sis ejusdem ordinis, sed etiam alterius,
et etiam clericis saecularibus. Castropa-
laus, Roncaglia, Salmant. et Croix ex
privilegiis Bonifacii IXctClementis VHPZ
Atque hic adnotandum, quod si percussio
sit *levis* aut *occulta*, religiosus percussor
(si velit) potest petere absolutionem etiam
ab episcopo; sed obtenta sui superioris
licentia. *Lib. VII, n. 107.*

Dictum est: *subditos*; quia nequeunt
absolvere saeculares: cum hic casus limi-
tatus sit regularibus intra Italiam et extra
Romam, a Clemente VIII, (ut mox dice-
tur *n. 99*).

98. - Adnotandum hic praeterea, su-
periores regulares, ex concessione Cle-
mentis VIII, posse, si ipsis expediens vi-
detur, *reservare undecim casus*; sed non
plures, sine consensu capituli generalis,
aut saltem provincialis pro provincia. —
Si autem superior denegat licentiam, et
utrum pro prima vice possint religiosi
absolvi a reservatis: vide *Lib. VI, u. 586.*

99. - Quoad vero *saeculares*, olim Men-
dicantes gaudebant privilegio, quo pote-
rant absolvere saeculares ab omnibus ca-
sibus et censuris reservatis tam a Ponti-
fice, quam ab episcopis. — Sed deinde,
decreto Clementis VIII anno 1602, confir-
mato a Paulo V anno 1617, et Urbano VIII
anno 1628, limitata fuit praedicta pote-

stas; et statutum fuit, ne regulares exi-
stences extra Romam et intra Italiam
possent absolvere saeculares, nec a casi-
bus bullae *Coenae*, nec ab aliis sex se-
quentibus: scilicet 1^a a *percussione cle-
rici*; 2^a a *duello*; 3^a a violatione *immu-
nitatis*; 4^a a violatione *clausurae* mona-
steriorum monialium ob pravum finem;
5° a *simonia* confidential! in beneficiis e>;
et denique ab omnibus casibus *quos sibi
reservant episcopi*.

Itaque, tam ex dicto decreto Clemen-
tis VIII, quam etiam ex bulla Gregorii XIII
Cum a sacra; et praesertim ex proposi-
tione 12 damnata per Alexandrum VII,
quae sic se habebat: *Mendicantes possunt
absolvere a casibus episcopis reservatis,
non obtenta ad id episcoporum facultate*;
hodie non est in dubium revocandum
(quidquid aliqui dicant) quin saeculares
absolvere [non] possint a casibus ab epi-
scopis reservatis. Vide *Lib. VI, n. 599*,
v. *Certum est*, et *Lib. VII, n. 95*. — Ita
neque possunt absolvere saeculares a sex
casibus Clementis, etsi *occulti* sint; con-
tra Patrem Viva hL Potestas enim, quam
regulares habent ex bulla S. Pii V (relata
n. 96), qua possunt absolvere casus oc-
cultos, quam habent episcopi ex capite
Liceat, est solum respectu suorum reli-
giosorum, non autem saecularium.

Id tamen probabile judicamus cum

Caitrop., tr. 2°, diip. 3, punct. 23, § 4, n. 10. · *Ronca-
^Ua*, de Ceniur., qu. 4, cap. 2, qu. 2. · *Salmant.*, tr. 10,
cap. 2, n. 09. · *Ronifac.* /X. *Bulla Sacrat religioni**, 5 kal.
Maj^o 1402, apud Confectium. · *Cient. VIII*, Decretum S. C.
EE. et RK., o JanoAr. 1601, ap. Bitzarri. fol. 17 (edit. 18b3).
. *Clctn, VIII*, Decret S.C. RE et RR., 26 Maji 15A3. ap.
Buzarri, fol. 274. · *Cient. VI*//, Decretum S. C. EE. et

RR., 2ft Nov. 1602, ap. Btrzarri, fol. 18. · *Panlus V*, De-
cret. S. C. EE. et RR.. 7 Januar. 1617, ap. Btaarri, fol. 23. ·
Urban. VI//, Decret. S. C. 17 Nov. 1628, apud Quinta-
nadv.. tr. 3, «InguUr. 15, n. 1; et Donat., torn. 2. fol. 129,
n. 6. - *Grr^or. X*//, Declarat. S. C. C. *Cttm a Sacra Can
ftrcKaUoHe*, 10 Sept. 1577, up. Peyrinum, tom. 1, qu. 4,
cap. 10, append., et Apud Confect., Summar., tit. 17, cnp. b.

terminum», in quo stabant antequam litte-
rae Benedicti XIII émanassent, « perinde sci-
licet ac si illae non émanassent ».

97. - a) Croix, *lib. 7, n. 321*, consentit pro
percussione non enormi dumtaxat religiosi
ejusdem conventus; loquendo de jure com-
muni et seclulis privilegiis.

Clemens VIII hanc facultatem non con-
cedit; sed ex eo quod Pontifex in decreto
S. C. Epp. et Regg. apud Bizzarri, fol. 274,
(edit. 1803) « super casibus quos superiores
regulares sibi reservare possunt », comprehen-
dit *sub 10* occisionem vel vulnerationem seu
gravem percussione *cujuscumque perso-
nae*; inde colligit Bordonus, *Rcsol. part. I, re-
set 28, η. 50*, eosdem superiores posse

etiam ab iisdem excessibus *respectu cujus
cumque personae* suos subditos absolvere.

99. - a) Et reali scienter contracta, juxta
decretum Clementis VIII, ut ipse S. Alpho-
nus notat, *lib. VI, n. 599*, in fine.

h) Viva non semper eamdem opinionem
tenuit; nam, *dc Ccnsur.*, qu. 5, art. 4, n. 5,
concedit probabile esse Mendicantes privile-
giatos posse absolvere provocantes et pugnan-
tes in duello, quando casus est occultus. Sed,
in propos. 12 Alex. VII, n. 14, adducit opi-
nionem eorum, qui asserunt posse regulares
absolvere ab illis sex casibus, quando sunt
occulti; at ipse concludit: « Sed quidquid sit
de his ratiocinationibus, equidem sententiae...
adhaerendum censeo, putantium regulares non

Pensum
retervare
urxtadm ca-
BU«.

RegyUret
a quibu-
n»m Absol-
vant <<ecu'
larrrt.

Viva r>, Cornitolo et aliis, quibus adhaeret etiam Pater Concina, scilicet quod regulares possint absolvere a casibus, quos sibi in synodo episcopus reservavit, sed deinde non expressit illos in tabella; quia tunc praesumitur voluisse concedere potestatem ab iis absolvendi omnibus confessariis, modo ab ipso approbatis. — Vide *Lib. VII, n. 100, v. Probabiliter*.

100. - Dubitatur Γ. *Utrum religiosi possint absolvere saeculares a casibus*, non reservatis sibi ab episcopis, sed *iu jure, aut ex consuetudine reservatis episcopis*, ut sunt abortus foetus animati, et alii adnotati *n. 46?*

Negant Viva, Bordonus, Cabassutius, Milante et alii; eo quod (ut ajunt) in decreto Pauli V et Urbani VIII prohibetur regularibus absolvere laicos a casibus episcopis reservatis: *A casibus Ordinario... reservatis*, sunt verba Urbani. — Nihilominus probabilius affirmant Concina, Lacroix, Sporer, Salmant., Lezana a>, Sanchez b>, cum multis aliis; quibus adhaeret etiam (se retractans) Pater Viva *. Ratio est, quia citata verba decreti Urbani (et idem de decreto Pauli V) intelligenda sunt de casibus quos *episcopi sibi* reservant: cum talia decreta (ut diximus *n. praec.*) sint confirmativa decreti Clemen-

tis VIII, in quo fit mentio tantum casuum, qui sibi ab episcopis reservantur: *Item omnes casus* (haec ait Clemens) *quos Ordinarii locorum sibi reservarunt, vel in posterum reservabunt*. Eo magis quia, ut ait Pater Suarez, casus reservati episcopis *in jure* debeant potius dici delegati episcopis, quam reservati.

Sed animadvertendum, id non valere quoad *percussionem clerici*, nec quoad omnes alios casus, quos *sibi Ordinarius* reservaret. Etenim, quoad istos, sublata fuit omnis facultas regularibus, ut dictum est *n. praec.* — Vide *Lib. VII, n. 99*.

101. - Dubitatur Z. *Utrum regulares absolvere valeant saeculares a casibus papalibus?*

Negant pauci quidam, id est, Viva cum Bordono et Florono, ex iisdem decretis Pauli V et Urbani VIII, quibus etiam vetitum fuit regularibus absolvere a casibus reservatis Sedi Apostolicae. — At communissime et probabilius affirmant Bonacina, Aversa, Salmant., Pellizzarius, Rodriguez, Potestas, Peyrinus et ipse Viva (licet id affirmet solummodo quoad casus papales occultos): ex privilegio Pauli III concesso anno 1545 *Jesuitis*, quo dictum fuit, quod possent absolvere saeculares ab omnibus peccatis etiam Sedi Apostolicae reservatis, exceptis contentis in bulla

Comitol., Reap, mor., lib. 1, qu. 25, n. 14. · Concina, de Cenwr., diss. 1, cap. 7, n. 17. Pirtw, in prop. 12 Alex. VII, n. 11. · BordoH., Rctnl. 6. qu. 0, n. 11. · Cabatsul., lib. 1, cap. 11, n. 5. « Ahlaute, Exercitat. 12. in prop. 12 Alex. VII. § Et quamvis P. Γίη», et «eqq. Con Hna, loc. dt. · Lacroix, lib. 6, part. 2. n. 1628. · Sfiar., part. 3, cap. 6, n. 745. · Salmant., tr. 6. cap. 1A» n. 52. — 1 De Cenxur.. qu. 2. art. 2, n. 7» ■ Suar., de Pcnitit., dbp. 29, xect. 3, n. 7. · 1'η», in propc*. 12 Alex. VII»

n. 14. · Florin., de Cxub. rexerv., p<Π· 1» cap. 5 n. 6. · Bonae., tom. 3. di*p. 1. qu. 22. punct. 2 n. 18. · ,4trr>a, de Pcnitit.. qu. 17. 6. v. Per a/iuJ qtoquc. Salmant., tr. 1B, cap. 4 n. 153. · Prilia., tr. 8 cap. 3. n. 10. · Hierouym Ro.tr<.. Rcxol. J, n. Aci 3b. · PoUU., torn. 1 n. 3156. · Peyrin., tom. 1, qu. 1. cap. 10. tn append, v. f.. ct Julii II const 6. § 3, n. 21. torn. 2, tn Pii V con*I 6. d 10. n. 41. · Paul. IU. Breve Cum inter cuncta*, 3 Junii IM5, in InMitut. S. J.

Olim ab solvebant a eaubet ju-palibua.

posse absolvere a nisibus quomodolibet Ordinario reservatis, nec a casibus ullis reservatis Sedi Apostolicae ».

Viva, *de Censur., qu. 2, art. 2, n. 7*, ita profecto tenet; sed oppositum asserit, *in propos. 12 Ale.\ 171, n. 14*.

100. - || Lezana, *Summa, v. Casus reservati, n. 4* affirmat quidem pro casibus « qui dicuntur a jure episcopis reservati, quia nulli tales sunt. Sed negantem sententiam tenet pro casibus · illis (si qui forsan luerint', quos certo constaret consuetudine antiqua in eo episcopatu reservari solitos. Idem dico de casu abortus».

b> Sanchez citatur hic a Salmant. ex Del-

bene, *de Immun, ct Jurisd. ccd., cap. 19, dub 69, n. 15*; sed Delbcne allegat Thomam Sanchez, *m Decal., IA. 4, cap. 54, n. 27*, pro hoc asserto dumtaxat, nempe? casus papales. si sint occulti, fieri episcopales; et revera nihil aliud habet Sanchez, *loc. cit.*

101. - * Bordonus, *Pesot. 6, n. 9 et 10*, ex parte tantum negat, nempe pro casibus dumtaxat qui exprimuntur in decreto Clementis VIII, 26 Nov. 1602, supra relato.

h> \ iva, *de Censuris, qu. 2. art. 2, n. 6*, non modo de occultis, sed in universum dicit: « Mendicantibus et aliis qui cum iis communicant in privilegiis, conceditur, ut possint absolvere ab omnibus casibus Sedi Apostolicae

Cocnae. Nec obstant praedicta decreta Pauli V et Urbani VIII; quia illa (ut dictum est *ll. anteced.*) intelliguntur de casibus decreti Clementis VIII (quos supradicti Pontifices confirmare voluerunt), in quo solum casus bullae *Cocnae* et sex alii excepti fuere — Animadvertendum autem est, hanc potestatem valere tantummodo quoad *forum internum*. (Vide *Lib. VII, n. 96 ct 97*).

Observetur praeterea, quod dictum est *ll. 31*, de abbatibus habentibus quasi-episcopalem jurisdictionem.

102. - Adnotandum hic, quod olim confessarii regulares, ex concessione Gregorii XIII et Eugenii IV, */// itinere* poterant excipere confessiones, non modo subditorum dioecesis ubi approbati erant, sed caetrorum omnium. Et ex bulla *Cruciatae*, cum approbarentur in uno loco, erant approbati pro omnibus. Ita apud Salmant. l. — Clemens autem X deinde statuit, ne regulares possent excipere confessiones alicubi *sine loci Ordinarii licentia*: etiamsi haberent privilegium *Cruciatae*, ut declaravit Innocentius XII in bulla *Cum sicut*, anno 1700. — Vide *Ub. VI, n. 548*, v. *Et haec*; et *ll. 549*.

103. - Animadvertendum praeterea est, quod olim ex clem. *Dudum, de sepult. n.*, regulares approbati absolute semel ab Ordinario, non poterant obligari ut denuo *examinarentur*. — Attamen S. Pius V in extrav. *Romani Pontificis* dixit, quod episcopus successor *pro majori conscientiae suae quiete*, posset rursus illos exa-

minare. — Sed postea, Gregorius XIII in sua bulla *In tanta rerum*, ad tollendas lites exortas circa regulares, revocavit omnes declarationes S. Pii V, et praesertim hanc, concernentem approbationem contessariorum regularium: revocavit, inquam, ad statum pristinum dispositionis Tridentini ', quod nihil aliud exegit quoad regulares, nisi *ut approbarentur ab Ordinario*.

Hinc inferunt multi DD., ut Araujo, Dicastillus b>, Villalobos b>, Delbene *bL* etc. apud Salmant. 0', quod regulares approbatos examine ab aliquo episcopo non possit denuo examinare successor. — Attamen contrarium tuentur Diana 3 et Lezana, Bossius, Bordonus et multi alii, ex decreto S. Congregationis (relato a Lezana et Diana); quo fuit declaratum, quod, non obstante bulla Gregorii XIII, posset episcopus successor examinare approbatos ab antecessore; et hanc hodiernam esse episcoporum praxim, testantur Diana et ipsi Salmant. — Sed probabiliter dicunt Salmant. 3 cum Villalobos, quod tam ex constitutione S. Pii, quam ex declaratione S. Congregationis, possit Ordinarius successor iterum vocare ad examen aliquem, aut aliquos regulares, quos notitiam habet non esse idoneos; sed non potest edicto generali suspendere omnes confessarios regulares usquedum denuo examinentur.

Caeterum animadvertendum est, quod, revocante generaliter Ordinario omnes licentias, non comprehendantur regulares; qui in odiosis non comprehenduntur, nisi

G'rrqor. XIII, Breve D«fi Runatium Pontificem, J Maji 1575. in Dollar. Recul. Rodriz. · Eugrn. IV, Ora cuU vivar voci*, n. 13. pro Mtnorib., in Bullar. Recul. Rodrig. — ' Tr. IS, cap. 4. n. 71 et 72. - Cltm. X. Bulla Sup>rna, 11 kal. Jun. 1670, R 4. in Bullar. Rom. Mainardi. - /Miror. XII, Breve Cmm s/ntli, 19 April. 1700. apud cumdem MainardL - S. /'im< V, Bulla Romani Pontifici* protitfniia.6 A«c 1571, Ç 2, apud M.dnnrdl. G'rrqor. XIU,

reservatis..., exceptis casibus bullae Cocnae et sex Clementis VIII, in Italia extra Urbem ». Cfr tamen quae notavi supra ad n. O. nota *b n* Hodie tamen ox constit.*ApostoHcae Sedis*, omnia quaecumque privilegia regularium absolvendi a casibus papalibus revocata sunt et abolita.

103. - * Clement. *Dudum* de examine non loquitur. Salmanlicenses, *tr IS, cap. 4. n. 119*,

Bulla /m tanta rerum, I Martii 1573, § 6, in Bellar. Mai* nardi. · ' Sex*. 23. cap. 13, dc Reform. - Araujo, Dca*. inor., ir. 1, qu. M. n. 12. — ' Part. 3, tr. 2, rc*o1. 27. · Ltnina, Summa, tom Leap. 19, q. 7. · IJomih s, de Jubil , *cvr. 3, ca*. 2, n. 13. IlerAon., Resol. 36. n. 20. · S. Cmigr. Corn., dr. Pallutini. v. Suzramrntum Pornitrtiar, n. III. Diana, loc. cit. Salmant., tr. 18, de PriviL. cap. 4, n 115. — ' Loc. cit., n. 120. · Villalob., part. 1, tr. 9, Jiff. 53, n. 5.

auctores allegant tamquam negantes episcopum posse regulares novo examini subijcere, « sine nova causa ad confessiones pertinente ». Et re quidem vera ita tenent Dicastillus, *tr. S. dc Poenit., disp. 10, dub. 11, n. 313 e! 333*; Villalobo., *part I, tr. O. diff 53, n. 5* — Delbene autem, *dc Immunit. eccl., cap. 14, dub. IS, sect. H, q 24*, affirmat posse iterum examinari a successore, · si sic res postulare videatur, vel pro majori conscientiae suae quiete».

KtnUic»
qlurxlop^
·int ltrne
exatnraa

R.jclare*
icgtaanl
<xito» ab
trrcceU-
ritate oc-
alu.

exprimantur. Salmant. l cum communi — Animadvertatur insuper, quod capitularis vicarius, *sede vacante*, non possit ad examen vocare regulares: ex privilegio iis concesso a Clemente IV ri Vide Salmant. l et Diana®.

Animadvertendum praeterea, supradicta valere pro approbationibus concessis absolute, non tamen pro concessis ad tempus, e. gr. ad sex menses, ut plerumque fit; cum certum sit ex bulla Innocentii XIII *Apostoliciministerii*, confirmata per Benedictum XIII, quod confessarii tam saeculares, quam regulares, non valeant excipere confessiones extra locum, personas, et tempus praescriptum, quocumque privilegio non obstante. — Vide *Lib. VI, n. 549 et 552*.

104. - 11'. De facultate regularium, dispensandi in *irregularitatibus*.

Regulares valent, ex privilegio S. Pii V (relato *n. 96*), confirmato a Julio II a>, dispensare cum suis *subditis*, in omnibus irregularitatibus *occultis*; in quibus posunt Ordinarii dispensare cum suis dioecsanis ex capite *Liceat*, ut dictum est *n. 29*. — Et idem possunt cum *saecula-*

' Loc. ciu, n. 115. — · Loc. dt., n. 116. — ■ Part. 3, ir. 2, rcwl 77. - /nnoc. XIII, Breve AfioaoUci mini* scleril, 23 Maji 1723, 19, in BulUr. Rom. Mainardi. · Rrcit. XIII, Breve In supremo, 23 Sepi 1724, § 16 et 28, in Bullar. Mainardi. · S. Pius V, Breve Romani Pontificis, 21 Jul. 1571, § 3, in Bullar. Rom. Mainardi. · Sayr.,

(i) Clemens IV, in bulla *Exigentibus t'estrae*, 17 kal. Julii 1265 data, et quae reperitur apud Confectuiin et apud Rodriguez, *Bullar. Regular.*, concedit conflessariis ex ordine Praedicatorum, ut, mortuo episcopo, possint « uti tamdiu libere praedicta licentia [confessiones audiendi], donec viduatis ecclesiis provisum fuerit de pastore ».

104. – il) Rectius dicetur Julius II, per suam bullam *Virtute conspicuos*, dc die 28 Jul. 1506 127, (quae habetur in Bullar. Rom. Mainardi) superioribus ordinis Minimorum concessisse, ut possent cum suis religiosis (non loquitur de saecularibus) dispensare super quacumque irregularitate, «praeterquam homicidii voluntarii, bigamiae et mutilalionis membrorum». Pariter § 8, concedit, ut possint cum regularibus alius ordinis, vel saecularibus qui Minimorum ordini aggregari velint, dispensare super irregularitate, in quam forte incurrissent, si censuris ligati, ordines suscepissent aut sacra officia celebrassent. — Postea vero, scilicet die 21 Julii 1571, per breve *Romam Pon*

ribus; ut ajunt Suarez b>, Sanchez *4 Pellizzarius Sayrus, Salmant., Sporer, Lezana A>, etc.: ex concessionibus Sixti IV et praedicti Julii II. — Vide *Lib. VII, n. 355*, v. *Quo vero*.

105. - Possunt praeterea regulares dispensare cum *subditis ut quacumque irregularitate*, aut ob delictum, aut ob defectum : ex privilegio Martini V (Vide *eodem n. 355*). — Itaque, ut ad particularia descendam, possunt superiores dispensare cum subditis:

Γ. In irregularitatibus *ob homicidium*, non solum *occultum*, ut concessum fuit in privilegio Martini V; sed etiam *voluntarium notorium* (ut dictum est *n. 96*), ex privilegio Benedicti XIII a>, dummodo data opera patratum non fuerit, et consummatum intra claustra.

2\ Quoad *defectum animae*, possunt dispensare cum religioso ad suscipiendum sacerdotium, licet ipse passus esset permanentem dementia; si deinde, medicorum judicio, cessavit ejus periculum. — Vide *Lib. VII, u. 400*, v. *Praelati*.

3°. Quoad *defectum corporis*, ut si alicui pes aut oculus deficeret, etiam sinister,

dc Coitsar.. lib. 7, cap. 13, n. 14. - Salmant., tr. 10, αμ. 7. n. 63; ct tr. 18, cap. 4, n. 170. Sparer, Supplctn. Decal , cap. 3, num. 170. · Sixtus IV, Bulla Srdes apostolica, Tl Majl 1474. § 7, pro Minimorum ordinc. in Bullar. Rom. Mainardi. · Martin. V. ap. Rodrig.. Quacut. refuL. tom. 1, qu. 24. art. 12. - Martin. V, loc. cil.

tificis, S. Pius V privilegium concessit. de quo supra n.96.

b Ncc Suarez nec Sanchez (quod reperire potuerim) loquuntur de saecularibus, quamvis a Salmant. pro hac parte adducantur.

D Pellizzarius, *tr. 8, cap. 3, n. 90*, consentit quidem; sed addit consultum esse, ut regulares aliorum ordinum, qui cum Minimis communicatione fruuntur, ab illius privilegii usu abstineant.

Lezana affirmat in *Summa*, v. *Confessorius, n. 10*, se vidisse privilegium a Sixto IV Minimis concessum; addit tamen aliquos putare non esse tutum eo uti; vel Minimos eodem non uti; vel dubium esse propter ejus amplitudinem: quas quidem opiniones non dijudicat.

105. - «' Benedicius XII, per bullam *Pretiosus*, 7 kal. Jun. 1727, illud privilegium concessit soli Magistro Generali ordinis Praedicatorum, absque ulla distinctione notorii vel occulti. Atvvero ea bulla revocata luit, et ad terminos juris redacta a Clemente XII, ut supra notatum est, *n. 96*.

Eu«n ou
defectum
vei dell-
ctum

possunt dispensare; ut probant Salmant. l cum Bordono, ex privilegio Sixti IV. Et in dubio possunt etiam declarare defectum non ob stare: ut possunt Ordinarii cum suis subditis. — Vide *Lib. VII, n. 414, v. Praelati*.

4/ Quoad defectum natalium, haec irregularitas per se cessat religionem proficundo, quoad id quod spectat ad *ordinum* susceptionem, ut habetur ex *cap. 1, defiliis presbyt*. Nam quoad *dignitates*, necessaria est dispensatio; sed ex pluribus privilegiis, possunt dispensare cum suis omnes superiores regulares, Generales, Provinciales, et etiam Priores. — *Lib. VII, n. 354 et 426*. Vide etiam Salmant. cum Bordono, Peyrino, Lezana, Pellizzario, etc. — Quod vero inquit Sotus, professione cessare quamlibet irregularitatem b>; id communius negatur. Vide Salmant. '.

5\ Possunt dispensare in *bigamia*, etiam vera: ex privilegio Martini Ve). Ita Castropalaus, Pellizzarius, Machado, Salmant., etc. — Vide *Lib. VII, n. 355 et 453*.

6*. In irregularitate etiam publica, ob defectum *lenitatis*. — *Lib. VII, n. 469, v. Praelati*.

• Tr. 10, de Ceawur., up. 9. n.75, et tr. 18. de Privil., cap. 4 o. 28. • Borden., Revol 11, n. 10. - Sixlut IV, Bultawtfotrtalis, 31 Auf. 1474, § II, pro ordine Minorum. Ballor. Rom. Mainardi. — • Tr. 10. de Censur., cap. 9. n. 57; et tr. IS, de Privil., cap. 4, n. 28. • Bard&t., Rctol. 12, n. ® et acqq. • Pryrin., tctn.l, in cotivt. 2 Jalil П, § 29, n. 93 et >eqq. • Lftana, torn. 1, cap. !S. n. 60. • Pelhx.t tr. 9, cap. 3, n. 131. - in 4, dUt. 25, qa. 1,

7. Et ultimo possunt regulares dispensare cum suis subditis in omnibus *inabilitatibus* et *poenis* contractis ratione delicti, ut privationis officii, beneficii, vocis, loci, etc., etsi illae reservatae sint Pontifici; ut ajunt Suarez Sanchez *), Pellizzarius et Salmant, cum aliis: ex privilegiis Sixti IVD, S. Pii V<>et Gregorii XIV/Z — Salmant.4.

106. - IIF. Praelati regulares habent potestatem dispensandi cum suis *subditis in praeceptis ecclesiasticis*: ut possunt episcopi cum suis diocesanis (ut diximus *Lib. I, n. 190*). Etenim ipsi habent quasi-episcopalem jurisdictionem; ut communiter docent DD., ex clem. *Ne Romani, de elect. A>*; Salmant. 5 cum Bordono, Pasqualigo, etc. — Et ideo possunt probabiliter dispensare in omni co, quod non est specialiter Pontifici reservatum áΛ Et praesertim in dubio, utrum res dispensatione indigeat (ut diximus *Lib. I, n. 192*). Salmant. .

Possunt etiam dispensare *cum causa* in i^ (sicuti semper supponitur) *in legibus potitificiis*, cum latae sunt pro aliqua provincia aut monasterio particulari: quia tunc praesumitur data hujusmodi facultas; aut

art. 3, coacl. I. — ■ Tr. 10, de Cenwr., cap. 7, n. 58. • Castrop., tr. 29, disp. 6. punct. 7, n. 2; et punct. 8, n. 21. • Prilie., loc. cit., n. 125. • Machado, Periclo confessor, lib. 5, pari. 9 tr. 2, doc. 6. • Salmant., loc. cit., cap. 9, n. 42. • PtUU., loc. cit., n. 147. • Salmant., tr. 18, de Privil., cap. 4, n. 29. — * Loc. cit. — » Tr. 18, cap. 4, n. 31. - Bordon., Revol. 18, n. 7. • Pa^juat., Prax. jejun., dccis. 388, n. 2. - • Tr. IB. cap. 4, n. 33.

Excepta ilia quae, vel ex homicidio voluntario, vel ex bigamia contrahitur, ut notat ipse Sotus. Et hanc facultatem seu potius morem dispensandi, in religionibus servari dicit, • sive jure communi, sive consuetudine, vel privilegio fuerit obtentus».

Martinus V, ut videre est apud Rodrig., *Quaes, regul., torn. 1, qu. 24, art. 12*, non loquitur de bigamia in specie; sed m universum concedit Pnori monasterii Vallisoleti O. S. B. facultatem, qua possit cum suis monachis dispensare super quacumque irregularitate, non exceptis illis casibus (modo sint occulti), quos Papa sibi reservat

*1 Suarez, *de Relig., tr. 8, lib. 2, cap. 12, n. 9*, afferi dumtaxat privilegium Carthusianis concessum, ex quo Generalis ordinis potest cum suis subditis dispensare in omnibus casibus papalibus, nullo excepto, in foro conscientiae tantum; sola dispensatio in homicidio vo-

luntario conceditur cum limitatione, scilicet: citra altaris ministerium.

<; Sanchez consentit in *Decal., lib. 6, cap. 15, n. 78*, dummodo inhabilitates sint occultae.

D Sixtus IV, bulla *Regimini universalis*, § 14, concedit ut superiores possint subditos ab irregularitate dispensare eosque ad quacumque ordinis officia admittere. Idemque concedit Gregorius XIV per bullam *Illtus qui pro gre-gis*, 21 Sept. 1591, § 29, in Bullar. Rom. Mainardi.

S. Pius V, suo brevi *Romani Pontificis*, 21 Jul. 1571, § 3, praelatis ordinis Praedicatorum concessit facultatem eandem, quam Trid. per cap. *Liceat*, episcopis concesserat.

106. - Λ) Clem. *Ne Romani*, de electione, hanc doctrinam non tradit, quidquid dicant Salmanticenses.

h) Quod S. Alphonsus dixit superiores regulares posse probabiliter dispensare in

cum talis est consuetudo, aut quando non potest facile recurri ad superiorem, aut quando agitur de rebus parvi momenti, quae non obligant ad lethale peccatum, aut quae frequenter accidunt, ut jejunia, abstinencia a carnibus, festorum observantia, recitatio officii: dummodo non dispensetur per longum tempus, ut dicunt Salmant. cum Cajetano O, Soto, etc. — Et idem valet quoad *regulas* religionis. Salmant. '.

la repjli»
rdiponi*.

Ad or-
rudan die-
kitii.

Ita dicunt etiam Azor, Gistropalaus, Salmant., Trullench, Machado, etc., posse superiores dispensare *ad operandum die-*

Sabnant., tr. 18. cap. 4, n. 31. · *Sotus*, de Ja«t. et Jare, lib. 1, qu. 7, art. 3, p. m. — · *Loc. cit.*, n. 34 et 35, - *Ator*, pari. 2, lib. 1, cap. 28, qu. 5, v. *Postremo*. · *Castrof**., tr. 9. punct. 10, n. 5. · *Salmant.*, tr. 18, de *Privil.*, cap. 4,

bus festis, tam cum religiosis quam servis domesticis O; sed non cum extraneis: qui alioqui possunt operari pro monasterio, si monasterium sit pauper, ut ajunt Silvester, Fagundez, et Salmant' cum Pasqualigo *), Leandro f) et aliis. — Vide *Lib. III, H. 288*.

107. IV". - Quoad *drvmum officium*, notentur hic privilegia quae habent regulares. Vuupd·
diriaom.

Γ. Leo X concessit religiosis, ut possent recitare horas privatim, omnino mentaliter. (Sed Pater Ferraris, citans Sporer, ait hoc privilegium esse adulterinum) βλ —

n. 37. · *Trull.*, *Dead.*, lib. 3. Oap. 1, dub. 10, a. 12. · *Machado*, *Perfcto confe*., lib. 2, part. 3, tr. 16, doc. 5, a. 1. - *SOveit.*, v. *Dominica*, n. 7, qu. 5, v. *Tertia*. · *Fagund.*, de 1. pracc. *EccL*, lib. 1, cap. 14, n. 25. — *Tr. 18, cap. 4, n. 37.

omni eo quod non est specialiter Pontifici reservatum, accipiendum est secundum antiquam S. Doctoris sententiam; sed cum postea et re melius perpensa eamdem impugnaverit, ea quae hic dicuntur sunt reformanda juxta doctrinam, *lib. 1, n. 191*, traditam.

Cajetanus, *in Iant 2a**, qu. 97, art. 4, id quidem docet fieri posse «quoad levia, quoad frequentia, quoad propria»; sed non limitat ad breve tempus, nec pro hac limitatione a Salmant. allegatur.

d) Azor et Machado non loquuntur nisi de religiosis; Palaus vero de subditis; et Trullench de domesticis intra claustra degentibus.

f) Pasqualigo, quem Salmant. hic ex Leandro allegant, oppositam sententiam tuetur *in Dccis. moral. 287, n. 7*, negans licere aedificare templa, conficere vestes sacras in diebus festis; et *dccis. 286, n. 3*, negans opera servilia, in die festo fieri licita ratione pietatis, ut si fiant in favorem ecclesiae vel ob pauperes alendos.

f> Leander, *dc Observ. fester.*, tr. 1, disp. 6, qu. 64, de casu simili loquitur, scilicet de eo qui opera servilia in die festo exerceret in favorem ecclesiae, et consentit, modo ecclesia < paupercula sit ».

107. - a) Privilegium Leonis X habetur apud Rodrig., *Bullar. regular.*, inter vivae vocis oracula hujus Pontificis sub *n. 12*, et apud Casarubios, v. *Officium divinum I, n. 9* (sed signatur o parva). Et quidem peti- tum fuerat a Fratribus Ord. Minor., «ut, ne fratres mutuo se impediunt in officio divino, aut aliis sint fastidiosi, quod illa quae in ordinario jubentur dici secrete sub silentio, tam in horis canonicis quam etiam in missa, non teneantur proferre vocaliter, sed satisfaciant dicendo mentaliter aut legendo intra se per librum, quia aliqui devotius sic dicunt, et absque impedimento et fastidio aliorum; et

eodem modo possit facere qui dicit officium per se solus, cum prolatio verbalis sit praecipue ut ab aliis intelligatur ». Quae card. Laurentius, lit Sanctorum quatuor Coronatorum, Ordinis Minor, protector, suis litteris dc die 15 April. 1516, concessa esse testatur apud Rodriguez, *loc. cit.*, n. 24: «ut fuerunt petita a praefato SS. D. N. ». — Jamvero controversia vertitur non quidem circa hujus privilegii auctoritatem, sed tantum circa ejus interpretationem, an scilicet illa verba: *Et eodem modo possit facere qui dicit officium per se solus*, debeant referri solum ad praecedentia, nimirum: *Illa quae in ordinario jubentur dici secrete sub silentio*; an vero sint extendenda ad totum divinum officium. Ferraris in sua Bibliotheca, v. *Officium divinum, art. 3, n. 101*, utramque sententiam affert, sed asserit «fere communiter» negari posse ad totum officium extendi; idemque didi Sporer, *de Horis canon.*, n. 111, et allegat Lugo, qui revera negat posse extendi ad totum offidum: «Cui (ita concludit Sporer) ego acquiesco; tu cogita quid agas». — Sed S. Alphonsus, *lib. 4, n. 64, i. f.*, approbat sententiam, quae ad totam officii privatam recitationem privilegium hoc extendit — Privilegium vero de longiorum officiorum anticipatione, duplex circumfertur. Et primo quidem apud Rodrig., *loc. cit.*, n. 26, peti- tum fuerat, ut · quando habent aliquas occupationes, possint sine consensu scrupulo antepone- re, sive postponere officium, puta dicendo Matutinum ante mediam noctem, quacumque hora voluerint, et alias horas de mane usque ad Vesperas exclusive, etiamsi occupatio non sit multum necessaria; sed satis est quod cogitent tunc devotius et quietius dicere ». Et Pontifex annuit: «ut., fuerunt petita», *ibid*, n. 27, per litteras patentes ejusdem cardin. protectoris, dic 1 Sepi 1518 datis. Et in eodem

Praeterea, ut possint anticipare officia longiora, et reservare brevia pro diebus majoris occupationis.

Z. Clemens VII concessit omnibus regularibus *infirmis* (intelligitur de illis infirmis, qui per se non excusantur ab officio) et *infirmariis*, posse satisfacere officio, recitando sex aut septem Psalmos (assignandos a superiore) cum septem *Pater* et duo *Credo*. Et Martinus V b), concessit *convalescentibus*, ut satisfacere possent, dicendo illam officii portionem, quam judicaverit eorum confessarius.

3°. Innocentius IV concessit monialibus S. Clarae (et ita intelligitur pro omnibus aliis communicantibus), satisfacere *officio conversarum*, ob quamcumque rationabilem causam: v. gr. si religiosa non sit bene instructa, juxta judicium abbatisae aut confessarii, in officio choristanun; aut si sit scrupulosa; aut ob labores lassa; aut occupata in rebus utilibus, ut esset religioso esse applicatum ad excipiendas confessiones, praedicationi aut studio ecclesiastico pro majori dici parte: etenim supponitur, quod privilegiis concessis monialibus gaudeant etiam religiosi *ad invicem* (ut dictum fuit n. 10).

Animadvertunt insuper Salmant., hujusmodi privilegio eas posse uti, etiam sine licentia superiorum; fuit enim concessum sine ista conditione. — Animadvertunt praeterea, quod si moniales omitterent laicarum officium, utentes hujus-

modi privilegio, non peccarent lethaltcr <>; quia tunc reputantur ut laicae, quae sub mortali non tenentur ad sui officii recitationem. Sed hoc non mihi placet: etenim, hujusmodi privilegio, monialis non transit in qualitatem laicae, sed tantum officium ejus choristae transit et commutatur in illud laicae.

108. - V". Confessarii Mendicantium, potestatem habent irritandi, remittendi et dispensandi *juramenta* ac *vota*. ...c«do»
rit, rtruu
rei dupl.
«nuru

Possunt insuper dispensare cum *cohabitibus*, quoad impedimentum ad petendum debitum, propter *incestum* commissum cum consanguinea conjugis; ut communiter ajunt Sanchez, Pontius, Salmant. alique (contra Patrem Concina), ex multis privilegiis variorum Pontificum. Vide *Lib. VI, n. 1076, v. Insuper*. — Animadvertendum est autem hic, quod confessarius debet in hoc obtinere licentiam specialem, saltem a superiore inferiore sui monasterii. *Ibid.*, v. *An autem*.

109. - Possunt praeterea confessarii Mendicantes dispensare cum conjugibus, *in voto castitatis elicto ante matrimonium*, ad petendum debitum; sicut etiam communiter dicunt Castropalaus, Pontius, Sanchez, Tournely a), Wigandt, Salmant. etc., ex privilegio S. Pii V. — Et etiam *in voto elicto post matrimonium*; uti rite existimant Sanchez. Salmant., etc. (contra Pontium), ex aliis privilegiis, ex quibus possunt ipsi dispensare in omni-

C/rm. VII, Breve Dudum pro parte, 7 Mari. 1533. § 2. in BolUr. Rom. Mainardi. pro Cler. regul. Theatinii. - Innocent. IV, Bulla Solet annuere, 9 Aug. 1253, cap. 3, in ilullar. Rom. Mainardi. · Sabnant., tr. 16, cap. 3, n. 62. - Sanch., de XUtr. lib. 8, disp. 10, n. 8. - Pont., de Matr., lib. 8, cap. 13, n. 11. · Sabnant., tr. 9, cap. 14, n. 14. · Conuna, de Matr., diw. 3, cap. 4, n. 10. · Castrop., tr. 28, ditp. 4, punct. uLL, § I, n. 18. · Pont., de Matr., lib. 8,

cap. 10, n. 12. · Sanch., loc. cit., diw. 16, n. 3. · Bjanantit, tr. 16, exam. 7, n. 100, resp. 3. - Sabnant., tr. 9, cap. 14, n. 11. · S. Pius V, Vivae voc. orae., n. 12, apud Rodrig., BulUr. Regul. Ct, Casarub., v. Dispensatio, in annot. i. f.; cfr. etiam Compend. privil. S. J., v. Dispensatio, § 6. · Sanch., loc. cit., divp. 16, n. 5. · Sabnant., tr. 9, cap. 14, num. 14. · Pont., de Matr., lib. 8, cap. 10, num. 12.

Bullario Rodriguez, inter Oracula vivae vocis Leonis X, n. 44; et apud Casarubios, v. *Praedicatores*, n. 15, (sed signatum o parva) aliud habetur privilegium pro concionaloribus et confessariis, ut, quando actu praedicunt et confessiones audiunt, utputa in adventu et in quadragesima, possint officium feriale anticipare, et festa illis diebus reservare, quibus illos amplius laborare necesse est».

Martinus V hoc privilegium concessisse fertur fratribus S. Hieronymi, «dum fuerint infirmi, et etiam senes et valetudinarii». Et habetur apud Casarubios, v. *Infirmi jrates*,

n. 11; sed signatur o parva, quo significatur esse vivae vocis oraculum *non authenticum*. Vide tamen quae infra de hoc dicentur, lib. IV, n. 63.

c) Salmant., n. 6/, adducunt Pellizzaritim sic docentem, cujus sententiam nec probant nec reprobant. Et ibi loquuntur non de privilegio Innocentii IV, supra relato, sed de alio simih Clementis VIII, per vivae vocis oraculum (non authenticum) concesso. Cfr. Casarub., v. *Moniales*, n. 30.

109. - Contin. Tournely, de *Dispensat. in specie, part. I, cap. 17, art. 3, reg. 1*, ita

bus votis, in quibus valent *de jure ordinario* dispensare episcopi cum suis subditis. Vide *Lib. VI, n. 987, v. Jn autem*, et *§. 1128*.

Id vero quod magis ambigitur est: *utrum, tu casu necessitatis, possint dispensare cum sponsis*, ut possunt episcopi, *tu voto castitatis ad contrahendum matrimonium?* — Plerique affirmant, ut Anacletus, Vidal, Bassaeus, Herincx *), etc.: quam sententiam probabilem judicant Salmant. et Elbel. — Sed communius negam Laymann, Barbosa, Sanchez et Pontius, dicentes quod regulares possint dispensare solum in votis, in quibus valent dispensare episcopi *de jure ordinario*, sed non extraordinario, ut in casu isto. — Respondent autem adversarii, in casu necessitatis episcopos etiam *de jure ordinario* dispensare: cum sit hujusmodi potestas annexa eorum officio et dignitati (ut dictum fuit *n. 3d et 7l*). — Unde non possumus habere ut improbabilem, primam sententiam. Vide *Lib. VI, n. 1128, v. Sed dubium*.

110. — VI. Cum saecularibus conceditur facultas deligendi sibi confessarium, aut a Summo Pontifice aut ab eorum Ordinario, semper supponitur quod sit confessarius approbatus ab episcopo. Sed *regulares*, ex expressa aut tacita sui superioris licentia, possunt confiteri *cui-cumque simplici sacerdoti*. quod communiter existimatur cum Suarez, Lugo, Salmant. *, etc.

Quare omnes *superiores regulares* possunt sibi eligere in confessarium, quemlibet sacerdotem; ut etiam communiter dicunt doctores *. — Idem vero quod pro

religiosis, valet et pro *famulis* commensalibus monasterii, uti habetur ex Tridentino : ex quo possunt recipere a religiosis sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae et Extremae Unctionis. — Et idem valet quoad *navitios*, qui, in favorabilibus, sub religiosorum nomine veniunt; ut omnes fatentur, et declaravit S. Congregatio die 14 Augusti 1568. Quare ipsi possunt absolvi ab omnibus casibus ab episcopo reservatis. Salmant.4; ut dictum est *n. 95, v. Et id.* — Sed id non valet pro equitibus S. Jacobi et similibus; ut dicunt Salmant. cum communi: nam hujusmodi viget consuetudo.

111. — Adnotandum insuper, quod *religiosi peregrinautes*, si habeant socium (dummodo sit idoneus) ejusdem ordinis, illi confiteri debent. Si vero desit socius, aut alius ejusdem ordinis sacerdos; tunc confiteri possunt cuilibet sacerdoti idoneo, regulari aut saeculari: quod commune est apud omnes.

Sed quaeritur: *utrum talis sacerdos approbatus in illo loco esse debeat?* Ita volunt pauci quidam, ut Wigandt, Concina, etc. Sed communissime, et quidem recte, negant Suarez, Roncaglia a), Castropalaus Salmant., Elbel alique. Et quia talis est consuetudo religionum, quae facit praesumere consensum Ordinarium; et quia Innocentius VII absolute concessit religiosis peregrinantibus, ut, cum non possunt habere sui ordinis confessarium, *quemcumque alium presbyterum idoneum... religiosum, vel saccularem... eligere valeant.* — Vide *Lib. VI, n. 575, v. Serf dubium*.

Anaclet., in Decretal., lib. 3, tit. 34, n. 40. · Vidul, Arca vital., v. De IWtf, Inquhit. 3. λ n. 77. · BtW., v. Votum VII, n. 29. · Sdlmant., ir. 17. cap. 3. η. 97. · Elbet, de Voto, n. 270. · Lnym., lib. 4. tr. 4, cap. 3, n. 17. iv · Barbosa, allej., 37, n. 14. · &inch., de Matr., lib. 2. dt»p. 10. n. 0. · Pont., de Matr., lib. 8, cap. 10. η. II. · Saor., de Poenil, dlip. 28, %ect. 4, n. 5. · &r<c>, de Pocnit, dlip. 21, n. 2. — 1 Tr. 18, de Privil., cap. 4. n. 49. — · Ex cap. M

pro dii'aticne, bn.. de pocnit. et remtwon. — * Sc«. 24. de Reform., cap. 11 — 4 Tr. IS. de Pnvil, cap. 4, n. 57. 1 Solniant loc. cit., n. 56. · IFstfUarfS, tr. 13. eu®. 5, n. S3. re<p. 3. · Confina, de Sacramento Pocnit.. lib. 2. dista. 2 cap. 3, n. 14. · «Smjf., de Relic., U· 8. lib. 2, cap. 17. n. 5 et 6. · Salmant., tr. 18, cap. 4. n. 125. · ATbr? de Pocnit., n.3W. · Zjunc. I'/Z, BulU PreciMntt, 16 kaL Novcmbr. 1405. ap. Rodrig., BulUr. Repli.

tenet, quando quis, non obstante castitatis volo, « matrimonium iniit et consummavit

1) Herincx, torn. 3, tr. 4, disp. 4, u. 73, affert sententiam affirmantem, eam vero non dijudicat; unde Elbel prudenter scribit: * In clinat Herincx ».

110. — «» Allegata Sacrae Congreg. declaratio, non de novitiis, sed de familiari-

bus monasterii loquitur. Error vero inde accidit, quod Salmanlicenses eodem numero et indistincte, de novitiis et familiaribus disputant.

III. — 0» Roncaglia, de Pocnit., qu. 5, cap. 1, qu. 8, resp. 1, hanc sententiam significat, dicens regulares, in praesenti casu confiteri posse « quibuscumque idoneis sacerdotibus,

hem pro
coe measa*
ibUB·

item pro
“****..

Reicu»

/t''0AF·

n << r<-

tu< ,n

id s<j «un
contra
in
amiute,

nobile,

CMfaw
nom non

in jnbl. 112. - Dicunt insuper Lugo l et Sal-
ηΠαιη· mant. l cum Navarro a\ Soto b>, Castro-
îSîîüoS.* Peyrino, Bossio % etc., quod tem-
Mr,a· pore *generalis jubilaei* possint regulares
et etiam moniales, sine suorum superio-
rum licentia, confiteri religiosis alterius
ordinis, licet haberent confessarium ordi-
nis sibi assignatum *); ex pluribus pri-
vilegiis, quae referunt Lugo, Mendo, etc.
— Vide *Lib. VI, u. 536, v. Hic addendum.*

dUnlmiM ' VIF. Regulares, quoad ordines,
*cdpiunt a non recipiunt *litteras dimissoriales* ab
St' prreta- epjSCOpfSj sej eorum superioribus: aliter
graviter peccant, et incurrunt suspen-
sionem.

Attamen quoad recipiendos ordines,
primo S. Pius V ipsis concessit privile-
gium recipiendi ordines a quocumque epi-
scopo. — Sed hoc revocatum fuit per Gre-
gorium XIII. Quae abrogatio confirmant
est a pluribus aliis Pontificibus, et nuper
a Benedicto XIV, bulla *Impositi etc.*,
anno 1747, qua praeterea praecipitur, ut,
si loci Ordinarius ordinationem tenet, ab
ipso debeat examinari et ordinari reli-
giosus; quod si episcopus absit aut non
habeat ordinationem, potest ordinari ab
alio episcopo; sed tunc requiritur atte-
statio authentica vel vicarii generalis, vel

secretarii, aut cancellarii ipsius episcopi,
qua constet vel ipsum abesse a dioecesi,
vel ordinationem habiturum non esse pro-
ximo legitimo tempore, per leges eccle-
siasticas statuto. Et praecepit idem Pon-
tifex hoc expresse declarandum esse, ut
cognoscatur, quod non sufficit, ut dicatur
episcopus ordinationem non habiturus,
si accedant extra tempora; aliter easdem
subit poenas, quas subeunt qui sine di-
missorialibus litteris ordinantur. — Insu-
per vetatur religioso, ne alibi data opera
permaneant, ut eximat se ab examine epi-
scopi loci, ubi prius morabatur. — Reli-
giosi vero morantes in dioecesibus, quae
sunt *nullius*, ordinari debent ab episcopo
viciniori βλ — Vide *Lib. VI, u. 768, et*
n. 788, Not. 8.

114. - Quaeritur hic Γ. *A quo debeant
ordinari uovitii?*

Dicunt Suarez et Henriquez % ab
Ordinario aut originis, aut domicilii. Sed
Sanchez, Castropalaus, Delbene et Fagna-
nus cum aliis existimant, quod possint
ordinari ab Ordinario loci, ubi est novi-
tius. — Recte dicunt Lacroix et Pater
Mazzotta *), utramque sententiam esse
probabilem: dummodo (quoad hanc se-
cundam) novitius animum habeat, quan-

Norim »
DtttYT

» De Poenit., dUp. 20, n. 186. — Tr. 13, de Privil.,
C*p. 4, n. 124. - *CaUrop.*, tr. 23. punct. 17, § 2, n. 11. · *Pey-*
rm., lom. 1. Addit Ad comhtut. Leoni· X, cap. 4, n. 3 et 4. -
Luto, loc. dt., n. 186. · *Mendo*, In bull. Cruciat., di*p. 24,
cap. 14, n. 154 et *eq. · S. *Ptui* V, Bulla *Etsi Mendi-*
cantium, 16 Maji 1567. § 2, n. 7, in Bullar. Rom. Mainardi. -

Gregor. XIII, Bulla *In tanta rerum*, 1 Martii 1573, in
Bullar. Rom. Mainardi. *Sanch.*, Dccal., lib. 4, cap. 39,
n. 20. - *Cattrop.*, tr. 16, di«p. 1, punct. 11, η. 8. · *Delbene*,
de Immun, cccL, cap. 12, dub. 7, aect. 8, n. 7. · *Fa^nat.*, in
cap. *Cum inter tOf*, de sent, ct re Judic., n. 8. · *Croix*,
lib. 6, part. 2, n. 2199.

si proprii ordinis confessarium non habeant ». — Palaus quoque eodem fere modo loquitur,
tr. 23, punct. 14, n. 12, asserens cos a « saecularibus clericis » absolvi posse.

112. - a) Navarrus, *Consil. 3, de statu monachorum, it. 51*, principium generale dumtaxat tradit quo nititur haec sententia, scilicet Papam superiorem esse omnium monachorum, omniumque Christianorum praelatum maximum, qui cum omni praelato in jurisdictione concurrat; proindeque posse thesauros Ecclesiae aequa lance ordinibus indifferenter porrigere.

b) Sotus a Salmant. allegatur, quasi hanc sententiam teneat, *dc Justitia et Jure, lib. 8, qu. 5, art. 1*; sed liber 8 non habet quaestionem 5; neque alibi, quod sciam, id tenet Sotus

c) Bossius, *de Jubil, sect. 3, cas. 4, η 15 et seqq.*, id utique concedit, modo tamen in jubilaei bulla specificè concedatur, ut possint

regulares extraordinarium confessarium sibi eligere.

d) Salmant. loquuntur de magnis jubilaeis, Lugo vero de extraordinario jubilaeco.

113, - n) Ultimum istud assertum non habetur in bulla *Impositi nobis*; sed et ipse S. Alphonsus, *lib. VI, n. 768*, illud tribuit Roncagliae aliisque auctoribus.

114. - a) Suarez, *de Relig., tr. 6, lib. 6, cap. 11, n. 9*, clare rem significat, asserens novitium ab « episcopo suo » pendere in litteris dimissoriis, si ordinari velit. — Henriquez pariter, *lib. 10, cap. 23, n. 3, in comment.*, litt. gg, et *lib. 14, cap. 9, u. 2*, litt. f, asserit novitium ordinandum esse « a proprio episcopo ».

Mazzotta casum aliquantulum diversum exponit, *tr. 5, disp. 6, qu. un., cap. 2, § 1*, quaerens utrum abbates conferre possint tonsuram et minores ordines suis novitiis. Et adducit aliquos auctores negantes; alios vero

turn in se est, perpetuo permanendi in illo monasterio in quo est, et hac de re juramentum praebeat, ut praecipitur in bulla *Speculatores*. — *Lib. VI, n. 765*.

115. - Quaeritur 2°. *Utrum religiosi possint ordinari extra tempora?*

Rr<Îi7î
poaraot e»
£ tempo

Negant Vasquez, Lezana, etc. Etenim ajunt, quod, etsi Gregorius XIII id concessit jesuitis, attamen prohibuit communicationem. — Sed hodie non amplius est in dubium revocandum, quin possint: iam ex multis privilegiis concessis aliis religionibus, quam ex declaratione nuper facta per Benedictum XIII in concilio Romano in quo statutum fuit, quod talia privilegia *in suo robore persistent, nec iis derogatum fuisse constet*. — *Lib. VI, n. 797. Dubit. 3.*

116. - Quaeritur 3°. *Utrum, cum ordinantur regulares extra tempora, valeant ordinari quocumque die in quo fit offi-*

dum duplex, etiamsi non sit festum de praecepto?

Affirmant Fagundez, Villalobos a), Diana, etc.; et dicunt esse probabile Suarezb) alique: quia Alexander VI, cum ageret de hujusmodi privilegio, dixit posse ordinari *diebus dominicis, sive festivis duplicibus*; at non dixit *de praecepto*. — Hanc opinionem rejicere non audeo. Existimo tamen probabiliorem oppositam, cum Lugo d), Azorio et Escobar; quia Gregorius XIII, agens de eodem privilegio, declaravit dicens: *tribusque dominicis vel aliis festivis diebus*, et non dixit *duplicibus*: dies *festivus* proprie accipitur ille, in quo vetantur opera; unde intelligitur *de praecepto*. — Et revera usus obtinet quoad omnes eos qui dispensatione ordinantur *in tribus diebus festivis*, pro quibus valet eadem regula. Vide *Lib. VI, n. 797. Dubit. 4.*

Bulla Innocentii XD, *Speculatorei*, prid. non. Nov. 1W4, § 5, in Bullar. Rom. MAinnrdi. « *Vaaq.*, in 3 part., dbp. 246, cap. 5. n. 60. · *Lceana*, v. *Ordinet sacri*, n. 19. · *Gregor. XIII*, Breve *Pium et utile*, 21 Sept. 1682, § 3 et 4,

in Bullar. Rom. MaituirdL — 1 Tit. 6. cap. 2. * *Fafund.*, de 1. praec. Eccl., lib. 1, c. p. 2, n. 12 et 13. · *Diana*, pan. 5, tr. 13, rceol. 97. · *A»or*, part. 2, lib. 1, cap. 27, qa. 19. · *Etcob»* hb. 23, n. 472. · *Gregor. XIII*, Breve *Pium et utile*, § 3.

affirmantes, · quia hi in loco novitiatus statim acquirunt domicilium, cum animo quantum in se est, perpetuo ibi manendi... Utraque sententia est probabilis apud Croix».

116. - a) Villalobos, *part. 1, tr. 11, diff. 13, n. 6*, privilegium Gregorii XII Societati Jesu concessum, ita interpretandum esse ait ex quadam Clementis VIII (ut asserit) declaratione, ut per diem festivum intelligatur etiam semiduplex.

Suarez, *de Relig.*, tr. 2, lib. 2, cap. 9, n. 22, solum dicit: Doctorum festa in Clement. *de reliquiis et venerat sanctor.*, festis Apostolorum acquirari, non quoad illarum festivitatum observantiam, sed solum quoad celebrationem earum sub officio duplici.

c) Privilegium istud non bene refertur a patronis hujus prioris sententiae; nam sicuti habetur in *Bullario Cassinensi*, tom. 1, constit. 106, n. 3, Alexander VI, in constitutione *Ex Apostolicac Sedis*, 20 Novemb. 1492 data, monachis Sublacensibus privilegium concessit, ut possint « ad omnes, etiam sacros et presbyteratus ordines, aliquibus diebus dominicus vel festivis, (etiam extra tempora a jure statuta) se promoveri facere ».

d) Lugo, in suis *Rcsp. moral.*, lib. 1, dub. 34, si non de praesenti casu, at certe de casu omnino simili disputat; scilicet in Pontificali Romano, *tit. de Ordin. minor.*, dicuntur ordines minores conferri posse « diebus dominicis et festivis duplicibus »; quae

verba Lugo intelligenda esse vult de diebus festis, qui ex praecepto servari debeant.

’) Huic S. Alphonsi opinioni maximam vim et auctoritatem conferunt declarationes S. C. C., pluries de hac re editae, et quae habentur in *Thesauro Rcsol. S. C. C.*, in una *Tirasonen.*, *Visitationis SS. Liminum*, die 20 Aprilis 1782, § *Id etiam*; una scilicet *Caesaraugustana*, in qua cum archiepiscopus petiisset declarari: « In dispensationibus de promovendis extra tempora diebus festivis, an ad omnes, etiam sacros et presbyteratus ordines possint isti tales promoveri quolibet die festivo, de quo in Ecclesia fit officium; an vero debeat esse festivus a populo colendus ». S. Cong. respondit: *Intelligi oportere de diebus festis, qui a populo coluntur*, lib. 3 décret., pag. 79. Et in *Brixten.*, proposito dubio: · An diebus festis duplicibus, non tamen de praecepto, possint ordines sacri conferri habentibus Breve dispensationis Apostolicac super interstitiis vel extra tempora · ? die 15 Januarii 1689, prodiit resolutio: *Negatur, sed tantum diebus festis de praecepto*, lib. 39 decretor., pag. 27. /Miaque similis declaratio ibidem habetur, § *Non una*, ex Fagnano. — Addendum Limen est ordines sacros habentibus indultum ordines suscipiendi extra tempora, conferri posse diebus festis, in quibus fideles, audiLi Missa, ex Apostolica dispensatione operibus servilibus vacare possunt, uti declaratum est in eadem *Tirasonen.*,

Potous 117. - Vlir. Quo vero ad *potestatem*
»« dim. *conferendi ordines*, olim abbates regula-
res, cx concessione ipsis facta in sy-
nodo VII poterant ministrare tonsu-
ram et ordines minores, non solum suis
subditis religiosis, sed omnibus aliis: at-
tamen per Tridcentinum l hujusmodi po-
testas fuit ipsis limitata pro solis regula-
ribus subditis. — His tamen non obstan-
tibus, plerique DD. sustinuerunt abbates,
saltem mitratos (ut existimant Salmant.,
et adducunt plura S. Congregationis de-
creta), qui possunt pontificalia exercere,
posse ordinare etiam saeculares suos sub-
ditos, et etiam alios, habentes dimisso-
riales litteras suorum Ordinariorum.

Hodie ab- Nihilominus omnes istae opiniones lo-
tum §olo cum amplius hodie non obtinent, post
(ula/ct. decretum S. Congregationis, approbatum
ab Urbano VIII, die 17 Januarii anno 1642,
in quo, rejecta quacumque contraria sen-
tentia, prohibitum fuit *abbatibus*, ne ordi-
nes conferrent vel litteras dimissoriales
concederent aliis, quam *solis subditis re-
gularibus*; iisque contrarium facientibus
suspensio imposita fuit. — Excipiuntur
Limen plerique *bl* descripti in Cancellaria
Romana, qui privilegium habent dimisso-
riales epistolas concedendi, ut abbas Mon-
tis Cassinensis, abbas Cavensis, etc. —
Vide *Lib. VI, n. 763*.

118. - Quaeritur hic Γ. *Utrum abba-
tes*, habentes jurisdictionem pene-episco-

palem in aliquo territorio separato, *pos-
sint ordinare suos subditos saeculares*?

Molfesius apud Lacroix a affert de-
clarationem affirmativam S. Congrega-
tionis a). — Sed Benedictus XIV 3 refert
alteram contrariam; et idem affert deci-
sum Pater Zaccaria apud Lacroix 4.

119. - Quaeritur T. *Utrum abbates, qui
possunt ordinare subditos professos, va-
leant et novitios*?

Negant Castropalaus, Barbosa, Say-
rus, etc. — Communius autem et proba-
bilius affirmant Suarez, Laymann San-
chez % Escobar et Salmant. cum aliis;
quoniam in *favorabilibus*, regulariter sub
regularium nomine veniunt etiam novitii,
ut diximus. — Vide *Lib. VI, n. 764*.

120. - Quaeritur 3°. *Utrum ordines coi-
lati ab hujusmodi abbatibus, saecularibus,
aut regularibus non subditis, sint validi*?

Negant Suarez, Lacroix, etc. — Sed
affirmandum est cum Sanchez, Salmant.,
Tamburinio, Pellizzario, etc.: quia haec
facultas (ut diximus) olim fuit concessa
abbatibus; a concilio deinde, et decreto
Urbani vetitum illis fuit tantum faculta-
tis exercitium: unde ipsi illicite, sed va-
lide ordinant. Et quod ita se res habeat,
apparet ex eodem decreto Urbani, in quo
ordinatis imponitur suspensio. Pro validis
itaque habentur ordines iis collati. Et ita
decisum pluries per S. Congregationem
affert Benedictus XIV δ.

* Sc m 23, de Reform., cap. 10. · *Salmant.*, tr. 8. cap. 4, n. 35. · S. *Connr.*, cfr. Pallottini. v. *Abbat*, § 3. n. 188 et · *eqq.*, n. 212 et 213. — · *Lib. 6. part. 2. n. 2235.* — · De Synodo, lib. 2, cap. 11, n. 15. — · *Lib. 6, part. 2, n. 2235.* · *Car/rop.*, tr. 27, punct. 14. n. 6. · *Barbota*, allée. 3, η. 8 · *Sayr.*, de Censur., lib. 4, cap. 13. η. 5. · *Suar.*, de Relif.,

tr. 8, lib. 2, cap. 29, n. 12. - *Eu-ob.*, lib. 23, n. 213. - *Si/-
mant.*, tr. 8, cap. 1, n. 39. · *Suar.*, loc. cit., n. 8. · *Lacroix*,
hb. 6, part. 2, n. 2191. · *Sanch.*, Connil., lib. 7, cap. 1,
dub. 19, n. 17. - *Salmant.*, loc. cit., n. 40. · *Ascan. Tam-
lmr.*, de Jure Abbatum, torn. 2, dUp. 2. qu. 8. · *PcUix.*,
tr. 8, cap. 2, n. 178. — 8 De Synodo. Hb. 2, cap. 11. n. 13.

dic 11 Maji 1782 Et S R. C. in una *Marso-
rum*, die 12 Novembr. 1831, declaravit ordi-
nes etiam sacros conferri posse, sed mane
tantum, in diebus Apostolorum ceterisque per
Apostolicam Sedem abrogatis, quando epi-
scopo datur facultas conferendi ordines sacros
diebus festivis S. R. C. Decreta authent.,
n. 2682. Cfr. etiam decret. n. 2705.

117. -<MCan. *Quoniam, dist. 69*, concedit ab
solute facultatem tonsuram conferendi; sed le-
ctoralum « solummodo in proprio monasterio ».

b) Scilicet « nulli », uti liquet ex *hb. VI,
n. 763*, et ex opere *Istruzimic c Pralica
cap, 20, n. 117, i. /.*

IIS - § Molfesius, in *Sum.*, tr. 2, cap. 2,
n. 13, affert decisionem S. C. ad probandum

dumtaxat quod abbates jurisdictionem exer-
cent independenter ab Ordinario loci, quoad
subditos tantum, non quoad alios

119. - a) Laymann, *lib. 5, tr. 9, cap. 9,
n. 2*, inclinatur quidem in affirmativam senten-
tiam, attamen eam non aperte tenet.

h) Sanchez, in *Decal. t lib. 6, cap. 10,
n. 22*, loquens de dimissoriis, asserit novi-
tium gaudere privilegiis religionis. At in
Consil., hb. 7, capit. 1, dub. 19, num. 15,
concedit abbati, ut possit dare novitio ordi-
nes; non Limen expedire ut det ante profes-
sionem.

120. - «J Non semper constans fuit Sac.
Cong. sententia de validitate, ut videre est
apud Pallottini. v /<. § 7, n. 19.7 et seqq.

Ohm repi-
irn ctile-
ntunt I-
urn in do-
nibu< rum
ibot.

Privilégia
tu mo-
au.

121. - IX Quoad *celebrandam Missam* et ministrandam Eucharistiam, olim, ex privilegiis Sixti IV, Alexandri VI et Urbani V, poterant celebrare *in altari portatili*, tam in suis domibus, quam in suis ruralibus domibus, vulgo *grande*, etiam contradicente episcopo. Salmant. *. — Sed Clemens X, anno 1703, suo decreto declaravit, quod omnia eorum privilegia celebrandi in altari portatili revocata sint per Tridentinum. Idemque declaravit Benedictus XIV, in bulla *Magno* *.

Nec possum assentiri Patri Mazzotta dicenti, hujusmodi prohibitiones intelligi factas quoad domos privatas, sed non quoad proprias religiosorum. Nam in decreto Clementis agitur de privilegio celebrandi *in locis, in quibus degunt*; loca autem, in quibus degitur, sunt domus propriae, non alienae. — Innocentius insuper XIII anno 1723, in bulla *Apostolici ministerii* (quae, cum ab ipso pro cleri Hispanici reformatione tantum edita esset, confirmata fuit anno 1724 a Benedicto XIII in bulla *In supremo* pro toto orbe), prohibuit, *ne in privatis regularium cellis, sive cubiculis, erigatur al-*

Sixtus IV, Bulla Hntvertalis, 31 Au<. 1474, § 4, in Bultar. Rom. Mainanil. · *Alex. VI, Balta J?o-manni Pontifex*, 8 id. Nov. 1498, § 4, in Bultar. recul. Rodriff. · *Urban. V, Bulla Sincerae lineationit*, 7 kill. Maji 1363 (pro Carthusian!-), In Bullar. Rom. Mainardi. — ' Tr. 15, de Statu religio- to, cap. 7, n. 97. - *Clem. XI. De cretum S. C. C* , 15 Dccembr. 1703. In Bultar. ClemenIK XI — ' Encycl. Jun. 1751, §29. - *Maxxol.*, tr.5» disp. 4. qu. 2, cap. 3, § 4. · *Innoc. XIII, Breve Apoitolici mini-UcrU*, 23 Maji 1723, § 24, in Bultar. Rom. Mainardi. * *Gregor. XIII, Breve Decet Romanum*. 3 Maji 1575, in Institut. S. J. *Gregor, XIII. Bulla Quanta in ttnea*,

121. - Benedictus XIII, suo Brevi *In supremo*, 23 Sept. 1724, confirmat utique, non vero extendit ad totum orbem, constitutionem *Apostolici ministerii*: sed Benedictus XIV, bulla *Pastoralis*, 5 Aug. 1748, § *Perscriptum*, declarat illas constitutiones pro tota Ecclesia valere.

h> Gregorius XIII concedit profecto, ut in ejusmodi oratoriis < Missae et alia divina officia... celebrari possint ». Quod ipse Merati, *part. I, ht. 20, lit.f, v. Addam in gratiam*, ita interpretatur, ut possint ibidem · sacerdotes alit non regulares celebrare».

122 - Narbona, *Horograph jur., hora 2, n. 2 ct 3*, dare significat ea privilegia non luisse a Trid. revocata, cum de illis loquatur tamquam etiam nunc vigentibus.

^ Notanda tamen huc venit concessio facta

/are... remotaque quacumque contraria consuetudine. — Vide Lib. VI, n. 360. v. Hanc.

Sciatur tamen, quod Gregorius XIII concessit Provincialibus Jesuitarum facultatem deputandi publiai oratoria in suis ecclesiis, in quibus omnes possunt celebrare, etc. — Apud Merati

122. - Ex privilegio Gregorio XIII pos- sunt regulares celebrare *una hora ante auroram*; quare valent celebrare Missam tribus horis ante solis ortum: ita Lugo, Suarez, Rodriguez, Salmant., etc. — Immo, cum adest aliqua justa causa, possunt celebrare immediate *post duas horas post mediam noctem*: ex privilegiis Alexan- dri VI et Clementis VIII. Et hujusmodi privilegia dicunt Lugo, Rodriguez, Diana, Narbona et Salmant. cum aliis, non esse revocata per Tridentinum '. — Mo- nent tamen praedicti DD., id valere tan- tum *b> pro ecclesiis propriis*; in quibus tamen (subdunt) possunt hujusmodi pri- vilegio uti etiam sacerdotes saeculares De Lugo et Salmant. 4.

Insuper Eugenius IV concessit regu- laribus licentiam celebrandi *tribus horis*

ÎtUQ/ Maj. 1579, in Institut. S. J. - *Ln*o. de Euchar., di*p. 20. a n. 32. Suar., de Euchar., dttp. 30, sect 4, n. 7. · Ro- drift., Quae«t. rtfful , tco. 1, qu. 43, art. 1. - Sahnant., tr. 15, de Statu reli£»t cap. 7. n. 94. · Alrxaud. VI, Bulta Sitae merita, 5 kal. Maji 1499. in Bultar. rcfful Rodriff . cum Brevi Clem. VIII, Romana* Pontifex, 3D Sept. 1592, Ibid. — Lnço, de Euch. dÛp. 20, n. 27 et 29. - Rodrif., Quae*L reffuJL, teau I. qu. U, an. 5. - Diana, part. 10, tr. 12, rctol. 25. · Satinant.. tr. 15. cap. 7, n. 94. — ■ Seo. 22. decr. de cb*ccrand. et vitand. in ctlebr. Mim — · Loc. cil., n. 91. · Eu^en. IV, Bulta EiU qaathbei. prid. kat jul. 1436, n. 6, in Bullar. repli. Rodriff.*

a Clemente XI, Piorum Operariorum Con- gregationi, Brevi *Sollicitudo pastoralis*, 10 Maji 1707, § 1, quod reperitur in Bullar. Rom, Mainardi, ut scilicet « tam in eorum, quam in aliis ecclesiis civitatum, terrarum et loco- rum, in quibus juxta laudabile eorum insti- tutum. sacras missiones de Ordinariorum re- spective locorum licentia exercebunt, per ho- rae spatium ante auroram et post meridiem, Missas celebrare libere et licite possint et valeant ». Sed § 3, de hujus privilegii usu subdit Pontifex: · \ olumus autem, ut presby- teri praedicti hujusmodi induito celebrandi ante dum parce utantur».

< Lugo, *de Euch., disp. 20, n. 30*, silentio praetermittit ultimum assertum:quod scilicet sacerdotes etiam saeculares possint uti hujus- modi privilegio.

Privilégia
circa horam
celebrandi.

post meridiem d>, justa tamen ex causa. Attamen Azor, Fagundez alique dicunt, hujusmodi privilegium fuisse revocatum per S. Pium, bulla *Sanctissimus* anno 1566; cujus rei Lezana affert declarationem S. Congregationis. — Sed his non obstantibus, dicunt Lugo *), Salmant. f) cum Aversa , Dicastillo, Narbona , Diana % etc., authentice non constare de revocatione S. Pii, qui loquutus fuit de Missis tantum, quae celebrantur *de sero, etiam forsitan circa solis occasum*. Unde dicunt, vigere privilegium Eugenii IV; et ut quis illo utatur, sufficere quamcumque mediocrem causam, ut convalescentiae, studii et similia.

Renuret
Euchart -
«urn mini-

***.

^ Etcepti».

123. - X'. Quo vero ad *ministrandam Eucharistiam*, Paulus III alique Pontifices concesserunt regularibus facultatem ministrandi *in suis ecclesiis omnibus fidelibus*. Excipitur tamen Γ. Si episcopus rationabiliter prohiberet alicui, ne Eucharistiam sumeret. — Excipitur 2". Communio in mortis articulo aut periculo; dummodo non adsit extrema aut gravis necessitas, et parochus nequeat aut nolit ministrare; Lugo, Roncaglia, etc. Vide *Lib. VI, n. 239 et 240*. — Excipitur 3". Communio paschalis; id est illa qua praecepto satisfit: ut communiter ajunt Filliuccius, Sh, Busenbaum, etc.

At<rv, part 1. lib. 10, cap. 25, qu. 3. · Fa^und., de 1- praec. Beet., lib. 3, cap. 17, n. 5 · S. Piut V, Mot. propr. SSmas in ChriOo, 29 Mart. 1566, in Bullar. Rom. Mainardi. · Leaana, Summa, tom. 1, cap. 21, n. 2. · Dicastil., tr.6. de Sacrif. MI«a. di»p. 4, dub. 4, η. 59 et 70; et dub. 5, n. 84. · Paul. HI, Breve Cum inter cunctas, 3 Jun. 1515, in luatIL S. J. · Lugo, de Buch., dhp. 18, n. 53. · Poncapita, tr. 1B, de EucK. cap 4. qu. 2, retp. 2, i. i. · Filliuc., tr. 4, cap. 9. η. 264 et 266. · Sd, v. EuchaHitia, n. 10. - Bu-

d> « Usque ad nonam inclusive · ; quod Lugo n. 42, negat esse in toto anno tertiam horam post meridiem, sed solum in aequinoctio. Lugo, loc. cit., n. 42, et Aversa, dc Euch., qu. 11, sect. 15, v. Admittunt, innuit privilegium istud non fuisse revocatum a S. Pio V; privilegium enim afferunt, nec dubium movent dc eius auctoritate. Praeterea Lugo, n 29, expresse negat revocatum esse a Tridentino. — Diana pariter, part. 2, tr. 14, resol. 34; et Narbona, Horographia juris, hora 7, n. 9 et 10, asserunt regulares po^se celebrare usque ad nonam : unde satis indicant sibi non satis constare vel de revocatione facta a S. Pio V, vel saltem de revocationis extensione ad regulares

124. - XΓ. Quoad facultatem *concionandi*, olim regulares l poterant libere praedicare in suis ecclesiis et in plateis. — Sed Tridentinum l statuit, ne in *alienis* ecclesiis praedicare possent sine licentia S. Tm S Ordinarii; et in ecclesiis *propriis* sui ordinis, antequam benedictionem petant ab episcopo. Quare religiosi, ut in suis condonentur ecclesiis, sufficit, ut petant benedictionem, etsi illa denegetur; ut dicunt Lezana % Pellizzarius, Bordonus et Salmant. ° cum aliis, adducto decreto S. Congregationis. — Sed hujusmodi benedictio, ut dicunt Salmant., non requiritur, ut praedicent per *plateas*: nam concilium loquitur solum de ecclesiis.

Semper tamen debent regulares habere *approbationem suorum superiorum*, qui peccarent, si, nullo eorum praehabito examine, iis praedicare permetterent. Salmant. 4. — Possunt autem superiores committere etiam simplicibus *clericis tonsuratis*, ut praedicent: ex privilegio Gregorii XIII; licet S. Congregatio generaliter declaraverit, praedicationem non posse committi cuicumque tonsurato. Salmant. M

125. - Quo vero ad *ecclesias alienas*, ut dictum est, regulares ibi praedicare non possunt sine venia Ordinarii: nisi id esset pro duabus aut tribus vicibus, ut dicunt Navarrus a>, Barbosa a>, Diana <0,

stnb., lib.6, tr. 3, cap. 2, dab. I, art. 1, v. Dixi 2*. — · Clem. Dudum. de ♦epultar. — · Seis. 5, dc Reform., cap. 2. · PdHx., tr. 8, cap. 4, n. 2 et 5, v. Ex quibus. · Bordon., Resol. 7. n. 21. - ■ Tr. 18, dc Privil., cap. 4, n. 178. · S. Cow^r. Cone., in una Intcramncn., 1506, apud Pallotini, v. Condonator, § 2, n. 48. · Sa/mant., loc. cit., n. 177. — · Tr. 18, dc Privil., cap. 4, num. 176 cl 177. - Grtlor. XIII, Breve Vittore privilegii, 20 Nov. 1581, in Intlie S. J.

f) Salmant, tr. 15, cap. 7, n. 95, afferunt tantum et recitant aliorum de hac re opinionem. 124. - a) Lezana, tom. 1, cap. 20, η 3, haec dicit, aliorum opinionem (quos non reprobat) adducens.

b) Salmant, loc. cit., η. 174, contra affirmant Gregorii XIII concessionem, potius esse juris communis interpretationem, quam privilegium, cum (ita illi) Sac. Cong. declaraverit praedicationis munus committi posse etiam clerico sacris ordinibus nondum initiato. Quandonam vero S. C id declaraverit nusquam reperire potui. 125. - a) Salmant, loc. cit., n. 184, dicunt parochum posse dare licentiam viro docto et

Salmant. a), alique; aut dummodo Ordinarius non maneret inibi, et religiosus aliquis transeunter ibi esset: quia tunc potest illi parochus licentiam concedere praedicandi, uti concessit Gregorius XIII. Salmant. *. — Quando tamen Ordinarius veniam concederet, religiosus valet condonari in parochiis, etiam contradicente parochus: et quin Ordinarius est parochi superior, et quia id fuit expresse concessum per Alexandrum IV. Salmant. *.

126. — Quaeritur Γ. *Utrum liceat regularibus condonari, contradicente episcopo?*

Quando sunt *alienae* ecclesiae, et episcopus ab initio veniam denegat, procul dubio non licet. — Sed si episcopus jam concessisset licentiam, et deinde vellet eam revocare, aut si ecclesiae essent *propriae*, dicunt Peyrinus % Vega a), Pellizzarius % et Salmant. cum Diana c), etc., posse praedicare. Sed huic obstat quod in Tridentino 3 statuitur: *Nullus... saecularis, sive regularis..., contradicente episcopo, praedicare praesumat*. Obstat insuper bulla Gregorii XV *Inscrutabili*, in qua statuitur, episcopum, ut delegatum Apostolicae Sedis, posse punire reli-

giosos, *qui in alienis ecclesiis, aut quae suorum ordinum non sunt, absque episcopi licentia; et in ecclesiis suis aut suorum ordinum, non petita illius benedictione, aut ipso contradicente, praedicare praesumpserint*. Sed respondent Salmant., quod tam praedicta bulla, quam concilium accipienda sint juxta id quod statuitur in Clementina *Dudum* supra citata: qua prohibetur praedicare, quando praedicat episcopus, aut quando solemniter coram ipso praedicatur. Et ita decusum referunt per S. Congregationem Episcoporum et Regularium, die 30 Januarii 1629, apud Barbosa 4. — Cum ego tamen observassem Barbosam, inveni, quod S. Congregationis declaratio fuerit solummodo quoad conciones in ecclesiis *propriis* regularium. Unde quoad ecclesias alienas, mihi non videtur probabilis supradicta responsio.

127. — Quaeritur 2°. *Utrum episcopus valeat examinare religiosos, petentes veniam condonandi in ecclesiis non propriis?*

S. Congregatio (apud Barbosa *), die 22 Januarii anno 1628, statuit affirmative. — Sed negant Salmant. cum Pellizza-

Epi*»p«
”η^ηΓ»ο|
iS, re<nU“

Gregor. XIII, Breve *Decret Romanum*, 3 Maji 1575, in *Initit. S. J.* — 1 Tr. 18, cap. 4, n. 184. — Alexand. IV, Bulla *Cum olbn*, 13 Maji 1259, in *Bullar. Francise.*, tom. 2, ball. 'W. — Loc. cit., n. 179. — Seas. 24, de Reform., cap. 4. — Gregor. XV, Bulla *Inscrutabili*, 5 Febr. 1622,

\$ 6, in Ballnr. Rom. Mninnrdi. — Salmant., tr. IS, cap. 1, n. 182. — In Trid., »cn. 5, cap. 2, n. 19. — Loc. du, n. 20. Cfr. etiam Pallottini. v. *Cancianatar*, § 2, n. 43 ct — Tr. 18, cap. 4, n. 186.

religioso, ut bis vel ter condonetur in sua ecclesia sine episcopi approbatione. — Et idipsum tenent Barbosa, *alleg. 76, n. 26*, et in *Trid.*, sess. 24, de Reform., cap. 4, η. 9; et Diana, *part. 3, tr. 2, resol. III*, et *part. 4, tr. 4, resol. 22*. — Navarrus vero, in *Man.*, cap. 25, n. 141, eamdem facultatem parochus tribuens, eam tamen non coarctat ad numerum duarum vel trium concionum.

126. — Laurentius de Peyrinis, *tom. 1, addit, ad constit. Sixti IV, cap. 2, n. 9*; Vega, *Sum. nuev., part. 2, cap. 86, cas. 40*; Pellizzarius, *tr. 8, cap. 4, η. 5*, dicunt tantum regulares posse in ecclesiis suis praedicare, petita et non obtentu episcopi benedictione.

M Salmant., *tr. 18, cap. 4, n. ISO et 181*, haec dicunt de regularibus, in ecclesiis non suis condonantibus.

c) Diana, *part. 3, tr. 2, resol. 58*, concedit regularibus, ut possint speculative loquendo » in suis ecclesiis condonari, etiam contradicente episcopo; sed in praxi propter

scandalum id negat expedire. Quod et ipsi Salmant. adnotarunt

d) Apud Bizzarri, *Collectam* p. 257, edit. 1863, habetur decisio S. C. EE. et RR. in una *Osticn.*, 21 nov. 1863, qua decretum est regularem ad praedicationem in aliena ecclesia nominatum, « impetrare debere ab Ulmo Episcopo aut ejus vicario licendam praedicandi »; in suorum vero ordinum ecclesiis praedicare posse, « si prius ab Ulmo Episcopo aut ejus vicario obtinuerint benedictionem ». — Pariter S. C. C. pluries declaravit regulares in propriis ecclesiis praedicare non posse contradicente episcopo, ut videre est ap. Pallottini, v. *Condonator*, § 1, n. 45 ct 46; episcopum vero contradicere non debere, nisi ex rationabili causa et aliquo modo concernente concionem, *loc. cit.*, n. 45 ct 48. Attamen eadem S. C. C. alias declaravit regulares, praedicare volentes in ecclesiis sui ordinis, non teneri accipere licentiam ab episcopo; sed praesentare se debere episcopo pro habenda benedictione, etiamsi eam non obti-

rio, Bordon al, Diana Peyrino, etc., ex bulla Leonis X *Supernae*, in qua statutum fuit, ut nemo ad condonandum admitteretur, *nisi prius per superiorem suum respective., examinatus*; et deinde declaratum fuit ibidem, quod religiosus approbationem sui superioris ostendere deberet.

Respondent deinde Salmant. cum Pellizzario et Granado, supradictam contrariam S. Congregationis declarationem non amplius quam probabilem praeseferre sententiam; unde non esse praeferendam bullae Leonis. — At, inquam, saltem probabile est ex dicta declaratione, quod episcopus valeat examinare, et aliter negare possit licentiam. E contrario, bulla Leonis prohibet episcopis, ne admittant religiosum non afferentem approbationem sui superioris; sed non vetat illum examinare, si velit, et negare veniam, si ipse renuat examinari.

Pdlù.. tr. S, cap. I, n. 22. — *Ptyrin.*, tom. 1. addit, ad con«(it. Sisti IV, cap. 2. n. 10. - *Iro X*, Bulla *Supernar*, in %ru. II cone. Laleran., W Decembr. 1516. § 3. et in Bullar Rom. Mainardt. · *Salmant.*, tr. 18. cap. 4, n. 187. I *Pellis.*, tr. 8, cap. 4, n. 23. *Condi. Latfran.* V, Bulla

128. - Animadvertendum tandem est, e?;. Ordinarium, ex concilio Lateranensi V, posse suspendere et punire contionatores regulares in tribus casibus; in quibus immo ipsi *ipso facto* suspenduntur a contionando: Γ. Si praedicent miranda, falsi aut incerta. 2". Si praedicent prophetias non fundatas in Sacra Scriptura, aut non approbatas a Sede Apostolica. 3l· Si praedicando detrahant episcopis et suis superioribus.— Insuper,ex Tridentinol,episcopus potest suspendere et punire regulares illos, qui praedicant propositiones haereticas, erroneas aut scandalosas. Salmant.s.

Demum adnotandum, quod Urbanus VIII, in constit. *Aliasfelicis recordationis*, data 11 Aprilis 1635 (in extensum relata apud Patrem Ferraris 3), revocavit omnia privilegia ab antecessoribus, regularibus concessa *vivae vocis oraculo*; exceptis iis quae testificata fuerint per ministros, quibus vi sui officii fides adhiberi solet.

cit. *Suptrnaa*, in act. concilii. *C«. II, ap. Labbe. tom. W et Bullar. Rom. Mainardi. — *Se m. 5. de Reform., cap. 2, v. *SIuro*. — *Tr. 18. cap. .I. η. 188. · *Urban.* *VIII*, Breve *Alias fetid** rrcanlationis, § 3, in Bullar. Rom. Mninardi. — * Biblioth.. v. *Oracula*, n. 9.

Diana, *part. 3, tr. 2, resol. III*: affert enim opinionem Mirandae dicentis probabile esse quod praedicatores regulares non debent ab episcopis examinari; «sed contrarium (concludit Diana) observatur in praxi a DI). episcopis ».

APPENDIX III

DISSERTATIO

dc justa Prohibitione et Abolitione Librorum nocuae lectionis, brevi calamo plura continens, f/uae diffuse ab auctoribus tradita sunt.

occ.io Nuper in duas offendi epistolas calamo exaratas, in quibus saluberrima ac per-necessaria Ecclesiae disciplina circa librorum prohibitionem perperam impetitur; et temere asseritur licitum esse, Ecclesiae lege non obstante, modo evidens non appareat periculum subversionis, libros quoscumque perlegere. — Epistolarum auctores his duabus falsis fulciuntur rationibus: *prima*, quia lex prohibitionis librorum non procul ab hisce temporibus invecta est in Ecclesiam, sed prisca disciplina non comprobatur. *Secunda*, quia Ecclesia in hac re nec canonice procedit, nec recto juris ordine servato; et ideo hujusmodi lex obligare nequit. — Miratus sum quidem, novas hasce opiniones tam perfricta fronte ab auctoribus epistolarum obtrudi: cum satis compertum sit disciplinam, qua pravorum librorum lectionem Ecclesia prohibet, a primis usque saeculis semper et constantissime viguisset; tum etiam Ecclesiam catholicam, in hujusmodi librorum proscriptione, accurato semper examine, rectoque ordine processisse, et nunc quoque procedere.

Hinc aggressus sum rem hanc funditus ad trutinam revocare: praesertim, cum experimento constet, ex praefatis pravis opinionibus auctoritatem Ecclesiae non minimum labefactari, et fidelium mentes ab obsequio Ecclesiae definitionibus debito valde retrahi; ex quo deinde in alios errores contra fidem et mores misere et de facili incidunt, cum immensa animarum strage. — Ac proinde operae pretium duxi in publicam lucem hanc Dissertationem edere; in qua primum ostendam *necessitatem* prohibendi libros omnes, qui errores in legentes ingerere possunt. Deinde, hanc Ecclesiae legem vetandi libros, ab ejus incunabulis usque nunc *continuato semper usu* firmatam fuisse. Tertio demonstrabimus, quam *prudenter et ordinate* in hujusmodi prohibitione semper Ecclesia processit et procedit. Tandem quorundam confutabimus inanes *objectiones* haereticorum, a quibus postmodum catholici aliqui minus caute effata quaedam sunt mutuati, quae deinde impudenter in vulgus, maxima cum fidelium perniciie, prodiderunt.

CAPUT I.

Demonstratur Utilitas ac Necessitas prohibendi Libros
noxiae lectionis.

SocietA-
haeretico
mm viun-

1. - Haereticos homines omni modo et studio evitare, speciale Domini mandatum est, tam in veteril, quam in novo Testamento *. Praesertim S. Joannes scripsit (II Joan., 10): *Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis*. Sapienter enim dixit S. Paulus (II Tim. n, 16, 17): Verba eorum *multum proficiunt ad impietatem: et sermo eorum ut cancer serpit*.

Hinc Joannes maxime sategit se cavere ab Ebione; horruitque adhuc balneum, quo Cerinthus usus fuerat. Vide Baronium 3. — Eodem modo se gessit Polycarpus cum Marcione 4. Eusebius Vercellensis potius fame destitui patiebatur, quam ex Ariariorum manibus panem accipere. Apud Baron. S. Cyprianuse, loquens de quibusdam excommunicatis, sic oves suas commouit: *Ne fallacibus verbis consensum facile commodetis, ne pro luce tenebras..., venenum pro remedio, mortem pro salute sumatis... Procul ab hujusmodi hominum contagione discedite, et sermones eorum, velut cancer et pestem fugiundo, vitate*. — Porro, quod ab omni cum haereticis et excommunicatis commercio fideles absternerent, semper in Ecclesia custoditum fuit; ut testantur S. Ephrem T, Alexander Alexandrinus, S. Athanasius, S. Leo¹⁰, et sic pariter concilia, Pontifices et Patres omnes.

nkiS?ÎS-
lomagHri-
IAfidi.

2. - Si igitur pravum collocutorem devitare tam instantur ab Ecclesia semper praeceptum fuit; quanto magis se cavere oportebit a libro pernicioso, qui valde plus quam sermo potest lectores

corrumpere? Si verbum quod statim avolat, serpit ut cancer, et ad mortem vulnerat; quid mali non afferet liber improbus, qui potest evadere perpetuus fons subversionis? Nefarius liber quascumque potest penetrare domos, ad quas auctor nunquam forte aditum posset habere. — Si religio et publica quies consistere non possent, ubi perversi homines permetterentur prava dogmata evulgare, aut perniciosas ingerere opiniones contra receptas morum regulas, ut dicitur a) in 1. *Congruit, ff. de off. praestd.*; quanto minus si ille consistere valebunt, ubi hujusmodi nebulones permetterentur eadem latius disseminare scriptis, ipsaque comprobare captiosis argumentis, quae longe magis perlecta, quam audita nocent? Quicquid enim legimus, mentem validius occupat, ac facilius ad cor pertransit. Sicut sancta lectio virtutes fovet, sic contra, lectio prava ad vitia impellit; et fortius impellit, cum ad vitia procliviores sint homines, quam ad virtutes. Bene S. Basilius libros appellavit *cibus animarum*; quia, sicut cibus delectabiliter ingreditur in hominem, et deinde fit proprius hominis sanguis; sic liber, cum legitur, delectabiliter legitur (quis enim leget invitatus?), et sic de facili fieri solet res propria lectoris. — Praeterea, qui ad auctorem legendum accedit, illi pene discipulum se tradit, ipsique cor docile et benevolum offert, et ideo facile ab illo decipi potest; valde enim difficile est, quod lector aliquo amore erga auctorem illum non afficiatur: ex quo deinde facile eveniet, ut impietas et error latens hau-

¹ Dealer, χιτ, 6 et »eqq. — Rom xvii 17; Tit. m. 10. — ■ Amud.. «d aon. 74, n. 8 et 9. — Euteb.. Hietor, ecdea., lib. I. cap 14. — Annal., ad ann. 356. η. 96. —

² EphL 40, ad plebem, etc., η. 4 et 5. — ³ De Virtute, cap. 8. — ■ Epitt ad Alexand Constantinop., 13.— ⁴ Vita S. Anton., n. 68. — M Serm 16, de Jejun., cap. 6.

2. - In lege *Congruit*, quam S. Alphonsus hic allegat, haec sancuntur : « Congruit bono et gravi praesidi curare ut pacata atque quieta provincia sit quam regit; quod

non difficile obtinebit, si sollicite agat ut malis hominibus provincia careat cosquconquirat: nam et sacrilegos, latrones, plagiarios, fures conquirere debet».

riatur insensibiliter, et tenaciter postea retineatur.

Scenpioic»
impit rene-
as ts disei-
muLinL

3. - Adde quod impii scriptores magno quidem studio errores suos ita ornant et colorant, ut non solum simplices, sed etiam docti decipiantur. Illos enim nunquam (saltem sub initio) aperte produnt; sed eos variis speciosis rationibus, eruditionibus ac leporibus vestiunt et liniunt, sicque lethale venenum ingerunt. — Quandoque sanctitatem ac zelum praeseferunt, sollicitudinem de publico bono affectant, canonesque perfectionis tradunt; sed latet anguis in herba. Spectabis eos innumeras Scripturae et Patrum sententias et exempla afferre; sed cuncta, vel adulterata, vel perperam interpretata. Ita haeretici decipere plures consueverunt, scientes, factores suos nulli cito fore placituros, si nudi exhalentur; et ideo illos coelestibus eloquiis, velut quibusdam aromatibus condiunt, ut alii impietates horrentes, divina non facile oracula contemnant. Hinc Salvator clamabat: *Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces* (Matth. vn, 15). Quid est *vestitus ovium*, nisi simulatio pietatis, qua captiosi scriptores callide se induunt? Quid *lupi rapaces*, nisi sensus haeticorum, qui gregem Christi dilaniant? Vide (inquit Origenes), *ne te decipiat fulgor operis, ne te rapiat sermonis aureipulcritudo*. Pariter ait S. Gregorius I: *Haeretici permiscunt perversa, ut, ostendendo bona, auditores sibi attrahant; et exhibendo mala, latenti cos peste corrumpant*.

4. - Sed valde refert hic afferre verba cujusdam docti haeretici, Abraham Le Moine, qui, loquens de pluribus libris in Anglia editis atheismum sapientibus, sic ait *ah Libri hujusmodi, cum incidissent in manus gentis innumerae, malum peperere infinitum. Et eo magis, quo prima facie exornati apparent ex fine et ratione laudabili. Contra incredulitatem, quae se*

OriKfH., in libr. Je»u Navo, homtl. 7, n. 7. — 1 Mora!..

4. - Textum hunc, quem S. Alphonsus dicit excerptum ex *Traductione trium epistolarum pastoralium episcopi Londincnsis, ann. 1730*, nusquam reperire potui, nisi apud Zaccaria, *Storia polemica delle proibizioni*

palam prodit, quisque se vertit. Sed auctores isti Angli, sub specie deferendievangelicam veritatem, difficultatibus suis ejusdem fundamenta submovent, ac principia diruunt, nihilque omittunt, quo ejusdem argumenta reddant valde suspecta. Virus evomunt, eo magis lethale, quo subtilius et magis abditum. Diu inde dementati homines bibunt; nihil autem ibi vident, quia nihil suspicantur. Vellicationes etiam ac eruditiones miscent, ut melius visco obliant. Et quoniam delectat novitas, et exigua est religionis instructio, liftlinatio vero ad pravitatem nimia; non est mirum, si libri hujusmodi spiritum ac corda pervertant illorum qui incaute perlegunt. Sermo incredulorum ferit: lectores implicantur, egrediuntur scrupuli, et tandem fiunt increduli inopinato. EJfraena inde mentis libertas immoderatam necessario, ac irresistibilem creat cordis licentiam; haec passionibus indulget, ac vitiorum dilatat imperium. Hinc vere dici potest, magnam hanc civitatem (nempe Londinum) nunquam eo magis fuisse depravatam sicut est hodie. Et quidem pene status omnes Europaei et regna nimis infeliciter conspiciuntur infecta; sed essent absque dubio amplius, si esset in illis libertas, quae in nobis est cogitandi, scribendi ac legendi.

Hactenus ille. Quippe hujus haeretici querela praefata et exclamatio, vel sola sufficit ad ostendendum, quam sit necessarium ad religionem et publicam pacem fovendam, libros perniciosos interdiceret. — Atque utinam falsum esset illud, quod praefatus auctor ultimo loco asserit, nempe, etiam apud catholicos pestem atheismi plures infecisse! Et hoc cuitribuendum, nisi damnatorum librorum improbae lectioni? Alii quoque Angli, cum haeretico relato, de suae gentis communi contagione fortiter conqueruntur; sed interim minime curant exitiosam scribendi et legendi libertatem comprimere. Tempore quo Anglia Romanae Ecclesiae obtemperabat,

lib. 5, cap. II. n. M.

de libri, lib. 2, diss. 1, cap. 4, n. 8. Quaedam tamen, his similia, licet non adeo explicita, habentur in traductione epistolae pastoralis pseudo episcopi Londincnsis, typis impressa Londini, anno 1729.

nulli quidem ibi lugebantur increduli, nulli athei, deistae, vel latitudinarii nulli: co quod nulli ibi edebantur, et nulli legebantur qui talia docerent libri.

5. - Nunc praestat id exemplis confirmare. — Testatur B. Dionysius Alexandrinus, apud Baronium libros noxios Nepotis, episcopi in partes Kiliastarum, pene medium adduxisse Orientem. — Bardesanes Syrus in Mesopotamia, ad fidem jam conversus, ita olim fuit pietate conspicuus, ac sollicitus in exagitandis haereticis voce et scriptis, ut catholicis admirationi haberetur. Sed ubi Valentinianorum quaedam volumina legit, non tantum eorum subscripsit erroribus, sed alia atrociora paradoxa finxit, et sic innumeros homines seduxit (Vide Ephraim Chambers'). — Idem testatur S. Hieronymus quod Hispania et Lusitania non contaminatae fuerunt, nisi cum ibi libri Priscillianorum fuerunt vulgati. — Pariter S. Turribius, in suis ad Idacium, Ceponium et B. Leonem epistolis, corruptionem Iberiae et Galliae Narbonensis deplorat, ob quosdam nefarios libros, quos unicam dicebat causam fuisse tantae stragis. — Eutyches, invictus antea fidei defensor, ad unam lectionem libri cujusdam Manichaei, mutatus est in infandum caput innumerabilium haereticorum (Vide Anastasium Sinaitam). Postea ille, in monasterio detentus, mutire coactus est; sed ejus scripta, ipsius silentio non obstante, ad Orientem corrumpendum progredi non

cessarunt. — Julianus Halicarnassaeus, in Caria, ex lectione librorum Valentini, a fide similiter misere defecit (Anastasius). — Sic et Avitus, presbyter Hispanus, legendo scripta Origenis, quamvis simul legeret ipsorum confutationem, et per Hieronymum admonitus fuisset ab erroribus se cavere, virus tamen, rejecta monitione, lethaliter absorbit. Baronius 3.

Luctuosius Henricus Bullingerus, doctor catholicus, olim piissimus, imo perfectionis cupidus, mox ad Carthusianos ingressurus, in librum incidit Melanchtonis; a cujus lectione licet divina voce interius exterritus, tamen ad legendum a daemone impulsus, legit et cecidit: sicque, ex probo Dei ministro, infelix minister Satanae evasit 4. — Hieronymus Wicleff, post multos improbos suos labores in Anglia editos, donec ore docuerit, nihil pene nisi impropria reportavit, et paucissimos fecit sui erroris sectarios; at ubi nefarios suos libros diffudit, totam, quam nunquam vidit, Bohemiam! perdidit, potumque venenatum et aliis tradidit. Cum enim Joannes ab Hus Wicleffi libros a quodam Bohemo, qui Oxoniae studuerat, acceperit, eorumdem impiam doctrinam undique disseminavit (Cochleus 5. Vide etiam Bon. Blanciotti e.

Omittimus, ne longiores simus, alia similia exempla, quae in historiis passim inveniuntur. — Caeterum eruditis cunctis patet, novas haereses fere semper exhau-

* Dinonar. univenu, v. *RardcMniUi*, — . Viae dux advenu Acephalo, cap. 14. — * Ad ann. 414, n. 10 et U. — • Ladvocat, Duionar. portat, v. *Bullinter*. — 1 limoria

HoMitArum, lib. I. pag. 7 et c. — * Nota c ad doctrinam 6 WidcNitarum, apud Thomam Waldentem, tom. I, foi.

5. - *I S. Dionysius Alexandrinus, ap. Baronium, ad annum 2/4, n. 5, dicit falsum dogma (ex libro Nepotis) in lucem prodissc, • sic ut non modo schismata nascerentur, sed integrae ecclesiae a fide deficerent».

S. Hieronymus, />/ *Isaiam*, hb. 17, cap. 64, v. 4 ct S, dicit multas mulierculas in Hispania et Lusitania deceptas fuisse lectione librorum apocryphorum, • ut Basilidis, Balsami atque Thesauri, Barbelonis quoque et Lcu siborac ac reliquorum nominum portenta susciperent •.

•J ita sane res a Zaccaria. *Storia polemica dehe proibisioiii dei libri*, hb. 2, diss. 1, cap. 4, u. 5, narratur; sed epistola S. Turribii Asiuncvnsis ad Idacium tantum et Ceponiurn

scripta est, et reperitur inter S. Leonis epistolas. Neque ibi sermo videtur esse de Gallia Narbonensi, sed de Gallicia, ut ex epist. 14 S. Leonis colligendum videtur.

O Res pariter ita refertur a Zaccaria, *loc. cit.*; sed Anastasius Sinaita, in opere cui titulus *Viae dux adversus Acephates*, cap. 6 et 14; non de *unius* libri lectione loquitur, sed de lectione librorum Manichaeorum, Valentinianorum, Marcionitarum et Arianorum, quibus inspectis depravatum esse Eutychen affirmat.

r) Manetis et aliorum, ut dicit Anastasius.

/> Ladvocat non dicit Bullingerum a lectione Melanchtonis, divina interiorique voce deterritum fuisse. Id Limen habetur apud Zaccaria. *f>p* et *loc. cit.*, n. 6.

btas et exscriptas fuisse ex libris aliorum veterum haereticorum.

p»irr» *-
vertunt li-
ruiitri».

6. - Hinc concilia, Pontifices ac pii principes, et calamo et voce, et censuris et aliis poenis, toti fuerunt ad extirpandos libros, qui fidem aut mores quoquomodo inficere potuissent. — Hinc Patres in suis scriptis magnopere sunt conati avertere fideles ab huiusmodi librorum lectione. Origenes ' eos, qui libros impudicos aut impios injuste revolvunt, ejusdem culpaе asseruit reos, quam qui carnes falsis numinibus oblatas manducarent. S. Isidorus s scripsit: impia scripta legere idem est ac thus immolare diabolo; addiditque, non licere Christianis legere figmenta poetarum, quia per illa mens ad libidinem incensa excitatur. S. Hieronymus a) ait: *Nento in perforatam intrat cymbam, ut discat vitare naufragium; et ad haeresibus plenum volumen animam diriges immunem doli, ut ibi discas catholicam veritatem?* Fortius Tertullianus : *Nemo inde strui potest, unde destruitur: nemo ab eo illuminatur, a quo contenebratur.*

Etiam impius Lutherus librum edidit de abolendis scriptis pravae doctrinae.

1 In Numen, homil. 30, num. 3. — . Can /Λ*o 15, <Hst. 37. — . De PracsripC., capit. 12. — . De Libert.

Vide Sleidanum — Calvinus pariter ejulabat adversus malos libros. Braschius⁴. Notum est etiam, libros Michaelis Served anno 1553, una cum impio auctore, Genevae fuisse, Calvino instante, concrematis.

Ipsi gentiles, sola duce ratione aut et cenuie. experientia, idem de malis scriptis extirpandis iudicium protulerunt. — Plato hinc necessarium duxit, ut libri, priusquam ad alios pertranseant, sapientum examini subjiciantur.

7. - Quippe apud omnes nationes cui- Apud na-
tas, mos abolendi libros noxiae lectionis
semper invaluit. Apud Hebraeos, Joakim, hr<*nJXX*.
cum per Baruch librum accepisset a Jeremia transmissum, timens ne Judaeis scandalo esset, ignibus dari jussit. Vide Bodinum Rex etiam Herodes omnes Hebraicarum originum codices concremari voluit, utpote paci publicae adversos. Eusebius — Apud Syros, Antiochus Epiphanes publico edicto praecepit, libros Hebraeorum comburendos. Joseph Hebraeus — Apud Athenienses, Protagoras ex senatusconsulto undique exterminatus est, ejusque scripta publice igni tradita; quia in illis de existentia deorum

Ecd., com. 3, capit 26, nam. 5. - Plata, de Republ.. dut
2, v. f.

6. - <*) S. Alphonsus hic allegat epistolam S Hieronymi ad Laetam; sed ibi non reperitur allegatus textus.

b) Sleidanus, *de Statu relig. ct reipubl., lib. 2, commentar., subfin.*, narrat Lutherum jussisse libros juris pontificii comburendos, ct subdit: « Editio scripto, sui facti rationem exponit, suaque voluntate, consilio ct opera pontificios libros esse crematos profitetur; his nimirum de causis: Γ vetustum esse morem ct singulis temporibus observatum, ut mali ct perniciosi libri flammis aboleantur, ejusque rei testimonium in Actis Apostolorum extare». Et re quidem vera Lutherus haec asseruit in libello quod inscripsit: *Quare Pontificis Romani ct discipulorum ejus libri a Doctore M. Luthero combusti sunt?*

7. - Bodinus, *Ddmonomanie des sorciers, fib. 2, cap. 2*, hic allegatur ex Braschio, *dc Libert. Eccles., tom. 3, cap. 26*; sed revera loquitur de rege Ezechia, qui librum Salomonis de vi ct proprietate animantium, plantarum, etc. ex professo tractantem, e medio sustulit ac fecit flammis exuri. At idem Braschius factum regis Joakim adducit ut

S. Alphonsus enarrat; Josephus tamen, in suis *Antiquitat. Judaic., lib. 10, cap. 8*, id refert diverso modo accidisse, cum Braschio in eo consentiens, quod dicit librum ab irato rege diruptum esse et igne crematum. Cfr etiam *Jcr., cap. 36*, per totum.

b) Factum Herodis ex Braschio, *loc. cit.*, a S. Alphonso exscriptum est; Eusebius tamen, ex quo Braschius historiam hanc desumpsit, aliter rem narrat: < Herodes (ita ille *Histor. eccl., lib. 1, cap. 7*), priscas illas Israelitarum familias nihil ad se pertinere intelligens, ignobilitatis suae conscientia stimulatus, omnia illa veterum familiarum monumenta concremavit: ratus se tum demum nobilem visum iri, cum nemo esset, qui ex publicis monumentis originem genens sui, vel ad patriarchas vel ad proselytos, vel ad permixtos Israclitis peregrinos, qui dicuntur, posset referre ».

«J Josephus, *Antiquit. Judaic., lib. 12, cap. 7*, scribit: . Et si apud aliquem volumen inventum fuisset sacrum aut lex, et is quoque crudeli sorte moriebatur ». At *I, Machab. r, 59* addit: « Et libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos ».

dubitabatur. Cicero et Lactantius — Apud Graecos, pariter concremati fuerunt libri Epicuri. Erasmus e.

Apud Romanos, cum quidam bubulcus aratrum trajiciens, in arcula sepulchrali, Numae volumina reperissct, ubi Numa de cultu deorum non bene (licet vere) sentiebat, senatus jussit illa igni tradi. Valerius Maximus O et Plinius Marcus Aemilius, certior factus de multitudine librorum qui Romam intromittebantur, jussit ore praeconis omnia concremanda scripta, ubi novi ritus et preces continebantur >. Testatur Arnobius 4 apud Baronium Romanos petiisse extirpari libros Ciceronis *de Natura deorum*, ubi Cicero de ipsorum religione patenter male sentire jam videbatur. — Plura item Romana jura habentur, ubi jubetur exterminandos libros improbae lectionis®. Praeterea testatur Livius apud Romanos pontifici maximo demandatum esse, de scriptis cognoscere, cosque damnare et comburere. Item Imperator Augustus supra duo millia combussit libros, ubi nullus auctor, vel parum idoneus legebatur. Suetonius e et Nicephorus /A Idcmque Caesar cavit, ne legeretur liber *de Arte amandi*; ejusque auctorem Ovidium in exilium misit.

L»*» o}»-
Amore uaa-
moveodi.re

8. - Et hic maxime advertendum, quod multo studio episcopi et parochi curare debent, ut removeantur a suis ovibus libri obscoeni aut de vitioso amore tra-

ctantes: quos sapienter vocat Origenes: calices Babylonis, venena propinantes; et S. Augustinus a>: ranas ascendentes de ore bestiae. — Etiam gentiles hujusmodi putida scripta exeerabantur. Plato ajebat impudicos libros omnino a civitatibus arcendos. Apud Laccdamones et per totum Spartanorum dominium, vetitum fuit legere ac retinere libros Archilochi; eo quod obscoenum quid continebant. Valerius Maximus ®. Fama est, ut tradit quidam auctor, Beycrlinck b>, Virgilium opus suum, propter confictam Didonis impudicitiam, praecepisse, jam morti proximum, in ignem injici.

Plures hujus farinae libelli, dicti romanenses (vulgo *romansi*), undique hodie per domos circumferuntur, et per manus simplicium adolescentium circumeunt. Horum romanensium pnmus inventor fuit Heliodorus, Phoenix, episcopus Tricensis in Thessalia, ut enarrat Nicephorus ,0. Hic, cum talem romanensem tempore suae juventutis inscripsisset, cujus lectio facile poterat juvenes impellere ad exitiosos amores, synodus provincialis, cognito hoc periculo, eam Heliodoro imposuit conditionem, ut vel opus suum traderet flammis, vel episcopatui renunciaret; at ille maluit suae dignitati cedere, quam opus suum destruere.

9. - Hujusmodi romanenses non sunt quidem universe damnati de jure ccclesiastico; nam in *Indice* tantum damnan-

to vov
roeam
dom.

Roexee
i<>i<t&>
M

’ Dc Natur, deor., lib. 1, cap. 2X — ’ Lib. dc Ira Dei, cap. 9. — 1 AdAgior. chili*» 1, ccutur. 7, v. *Ficulntu*. — * Adver«Gent., Ub. 3. cap.7, cfr. Migne, Patrol. Ut., torn. 5. — Annal, ad ann. KC. n. 19. — L. Cotterat -, (f. Ea-milUc crciacundae, § *Tautumdem* ; Paul. Jul. SententUr. rcceplar.. lib. 5, tiU 23. { 12, L. *Damnata* 6 et I. *Qui-*

cumque S, § ait., C. dc haeret, et Manich. — ’ Lib. 6. cnp. I; cfr, ix, 46, et Ub.39,16 (edit.Taurin.) — In Octav. Augu»t., cap 31. Ori*cM., in Jerem., homil. 21, n. 7 et »cq. Plato, de Republ., dialog. 2 et 10. — Lib. 6. cap. 3, extern. L — m Ecclet. Hbt., Ub. 12. cap.34. — 11 Reg. v» ; cfr. et Contilil Officiorum, cap. 14, n. 9.

Res ista diversimode a Plinio, *Hister, nat., lib. 13, n. 27* (at /3); et a Valerio Maximo, *Memorabit. lib. 1, cap. 1, n. 12*, narratur; uterque tamen in eo consentit quod volumina illa igni tradita sunt, ex eo quod (apud Valcr. Maxim.) religionem evertere viderentur.

*) T. Livius, *decad. 3, lib 5*, his verbis rem narrat: . Edixit (M. Aemilius praetor], ut quicumque libros vaticinos precationesve aut artem sacrificandi conscriptam haberet, cos libros omnes literasque ad se ante kalen. Aprilis deferret, neve quis in publico sacrocv loco novo aut externo ritu sacrificaret ».

/) Apud Nicephorum, *Eccles, hist., Ub. 12, cap. 34*, id reperire nequivi.

8. - a> Haec habentur in *Scrm. 20, n. 2*, qui inter supposition Augustini opera recensetur (Migne, Patrol, lat., torn. 39, col. 1781), et his quidem verbis: < Secunda vero plaga, in qua inducuntur ranae, indicari figuraliter arbitror carmina poetarum, qui inani quadam et inflata modulatione vclut ranarum sonis et cantibus, mundo huic deceptionis fabulas intulerunt ».

b) Beycrlinck, in suo *Theatro mundi*, v. *Liber, % Obscoeni, amatorii*, haec scribit non assertive, sed dubitative: . Virgilius, inquit,

tur libri, qui res lascivas seu obscoenas ex professo tractant, narrant aut docent. Tamen, de jure naturali, ut optime advertit quidam doctus auctor, Continuator Tournely I, saepe sunt per se vetiti propter grave damnum quod legentibus inferunt; in ipsis enim virus, quanto minus patet, tanto magis nocet. — Scribit de hujusmodi libellis Alexander Tassoni J: *Col leggcre accidentie stratagemmi amorosie libri lascivi, e particolarmente nelle solitudini e negh osi che richteggono le lettere, si appresentano fantasmi osceni e pensieri e voglic di cosc illecite, sollo apparensa di gusto e di diletto, e iingegno sagace vi si abbandona sopra.* Porro ipsi non apertae impudicitiae sca- tent; sed animum ad profanos amores mirabiliter incendendo, illum obtenebrant, a Deo alienant et vehementer ad malum inclinant, ita ut, occasione oblata, homo facile in infandas libidines ruat, et pertinacius in ipsis deinde perseveret.

Et insuper hic notandum, quod saepius patresfamilias rei sunt de hoc damno: quia ipsi tenentur eripere hos improbos libellos e manibus filiorum; et si non faciunt, intelligant se non posse a culpa excusari. Et minime deinde querantur, si filii utilia studia negligant et despiciunt, quia ipsi, delectabili illi romanensium lectioni assuescendo, alios proficuos libros legere postea fastidiunt et horrent; et sic remanent rudes, et vitiosi evadunt — Joannes Gersonius, scribens contra quemdam romanensem, inscriptum *de Rosa*, damnationem affert Caesaris Augusti libri Ovidii, deinde exclamat: *Oh Deus!... oh praesentis temporis mores! Inter paganos, paganus judex et incredulus paganum condemnat, qui doctrinam scribit,*

quae ad fatuum alliciebat amorem; et inter Christianos et per Christianos tale aid pejus opus sustinetur, laudatur, defenditur '.

10. - Similis farinae est liber inscriptus *Pastor fidus* (hodie jam merito expresse damnatus); cujus non defuit quidam insipiens, ut refert Petrus Bayle ·), qui tutelam hujus perniciosi libelli assumpsit inepte dicens, nihil damni eum allaturum, si puellae a se repellant amasios. — Sed bene idem Bayle, licet vir impius et sine fide, sic defensorem illum insulsum exprobrat (ejus verba e gallico idiomate ad latinum transferimus): *Responsio haec sophistica est; nam ipsa conditionem exigit, quam liber idem difficillimam reddit. Duas tu res requiris: ut tuum legamus opus, et ut amasios repellamus. Si haec duo simul requiris, injustus es, quia idem nostrum poema vim repellendi nobis auferit. Illud porro amoribus nos implet, concupiscentiam accendit, mentem deturbat'. illud ad amasiorum praesentiam expetendam nos violenter impellit... Sed dato quod eos repelleremus, nonne propter hujusmodi narrationes, multis impuris passionibus expositae ac excitatae misere inveniremur?* Et deinde prosequitur Bayle ad exhortandum, quod haec librorum genera undique et omnino aboleantur.

11. - Scripsit Cicero ·: *Videsue, poetae quid mali adferant?... molliunt animos nostros..., nervos omnes virtutis elidunt.* Hinc Quintilianus 4 prohibuit, ne unquam libri Horatii et aliorum similium poetarum pueris explicentur, et S. Hieronymus dixit ·; *Daemonum cibus est carmina poetarum.* Ipse Lutherus, quamvis moribus foedissimus, scripsit: *Necessarium est ut libri Juvenalis, Martialis,*

PoetAt
gentiles vi-

· Dc Decal., cap. 1, art. I, punct. 3. § 2, concl. 2. — · Penmri diver·! UK 7, cap H, v. *Chc similmenc.* · Gerwmiiit, tract, contra Romant. rfr *Rosa*. — · Tuacul. di»pu-

ut., lib. 2, cap. 11. — · De Institut orator., lib. 1, cap. 8. n. 6. — 8 Epiit. 21. Ad Damn., n, 13; Migne. Patrol, lat, torn. 22, col. 385.

moriturus mandavit exuri suum carmen, fortassis propter confictam Didonis impudicitiam; licet amici ne id facere intercesserint ».

10. - a) Bayle, in suo *Dictionn. histor.*, v. *Guarini Baptiste*, nota C, loquitur quidem de opere inscripto *Pastor fidus*, et ibi adducit aliquem dicentem illud opus parum fortasse

morum integritati prodesse, eo quod illo lecto virgines nuptaeque complures pudicitiae naufragium fecisse dicantur Haec autem ipsi Bayle pugnare ex adverso videntur cum effato quodam Joannis La Fontaine, scilicet librum nihil damni allaturum, si puellae a se repellant amasios; et hoc effatum Bayle hic refellit.

Catulli et Priapeia Virgilii ex omnibus locis et scholts exterminentur; quia lam turpia et obscoena scribunt, at sine magno detrimento juventutis noti possint legi l.* — Similis, imo perniciosior est liber pestiferus Boccacii (adhuc ille, qui expurgatus dicitur et circumfertur); qui, meo sensu, plus juvenibus nocere potest, quam opera Lutheri et Calvinii.

At ibi, proferunt aliqui, selectum idioma discitur; et plura adsunt, quae ad bonos mores instruunt. — Sed bene respondet huic Joannes Gersonius, scribens adversus romantium *de Rosa: Suntne, quaeso, propterea mala in eo deleta? Ignis est periculosior. Hamus nocet pisci, si coopertus sit esca. Gladius unctus meile feritne minus?* Subdit sapienter Gretserus: *Ad haec bona illa qualiacumque pura, integra et sincera, in catholicorum scriptorum libris reperies; quid ergo opus divertere ad... lutulentos illos rivos? Quis non libentius aquam limpidam bibat, quam veneno tinctam, licet veneni segregandi non sit ignarus? Saltent enim periculo exitii et labore sejungendi caret, quisquis aquas omnis contagionis expertes bibat.* — Scripsit etiam S. Augustinus adversus legentes Terentium, ut verba addiscant ■: *Non omnino, per hanc turpitudinem, verba ista commodius discuntur; sed per haec verba, turpitudine ista confidentius perpetratur. Non accuso verba..., sed vinum erroris, quod in eis nobis propinabatur.*

Sed nostrum propositum redeamus; et concludamus ex omnibus di-

ctis constare, quod ipsius naturae iudicium sit, libros illos qui religioni aut bonis moribus officiunt, omni modo exlirandos, ut theologi omnes docent; imo addunt, ne cum licentia quidem Pontificis a), lectionem permitti posse illius libri, qui subversionis occasio alicui esse posset. Jue- nin 4,* Continuator Toumelye, Graveson⁰, Busenbaum (vide infra, *Lib. II, n. 19, ad 6*), Habert^l. Subdit autem doctissimus Silvius apud Contin. Tournely[^] neminem posse haereticorum opera legere sine proximo periculo gravis damni, nisi tribus saltem quatuorve annis theologiae operam dederit. — Si igitur gentes, ut supra vidimus, ad ipsarum falsam religionem conservandam, libros adversantes aboleri necesse putarunt; quanto magis Ecclesia incumbere debet, ut veram religionem illaesam custodiat? *Necesse est*, dixit Theodosius*), *ut quae scripta vel Deum accendunt ad iracundiam, vel animos hominum in perniciem et fraudem impellunt, ad nullius aures perveniant.* Et Marcianus e dixit: *Materia subtrahetur erroris, si peccatorum et doctor defuerit, et auditor.* Et: *Facinorosae perversitatis vestigia flammis combusta depereant.* Item Carolus V, sapienter sic protulit⁹: *Si optimi quique cibi unius tantum guttae veneni, qua humanum corpus laederetur, infusione suspecti, sunt omnino abjiciendi; quanto magis ea scripta, quae tantis et tam noxiis animabus venenis passim infecta sunt, non solum nobis cavenda sunt, sed etiam, ne aliis noceant, ab omnium hominum memoria veniunt oblitterantia?*

1 Scrm. convivial., üt. de Authoribu*. - Girtoniua, tract, contra Rornant. *de Rota*, v. *Si dicati**. — · Dc Jure et more prohib. etc. libro» haeret, etc., hb. 1, cap. 29. — · Coofeta., lib. I, cap. 16. n.26. — · Inittl. thcol., pari. 7, dita. 4, qu. 1. cap. 6, art. 3, § 2, qu.2. — · Decal., cap. 1,

art. 1, punct. 3. §2, cond. 2. — · Ilistor. eccl., mcc. XVI, colloq. 6, 1. f. — 1 Tr. de Fide, etc., cap. 4, qu. 9. — · Act. concit Chalcedon., pari. 3. cap. 12 et cap. 19. Cfr. 1 *Ohic u h e que* C. de Haeret. et Manich. — · Edict. Wornat. 1521, apud Petram, in conttit. Gelonii Pajtr, aect. un., n. 3.

12. - a) Aliquot ex his AA. dicunt id jure naturae prohiberi: quibus verbis satis innuunt ne cum licentia quidem Pontificis lectionem ejusmodi librorum, in casu enuntiato sere.

Silvii verba, in 2artl 2at, qu. 11, art. 3, quacr. 6, conci. 2, haec sunt: «Rudes et in theologia tenuiter instructi, quales fere sunt omnes, qui duobus aut iribus annis theologiae

studuerunt, non sine gravi peccato legere possunt istiusmodi libros, etiamsi nulla esset lex ecclesiastica». Et sic etiam a Cont. Tournely, / c., Silvius allegatur.

Theodosius, in 1. *Decere*, §. 1, C. dc SS. *Trinitate*, sic loquitur: «Omnia enim provocantia Deum ad iracundiam scripta, et pias mentes offendentia, ne ad aures quidem hominum venire volumus».

CAPUT II.

Demonstratur, quod sancta Dei Ecclesia usque ab initio,
ex Apostolorum praecepto, pro abolitione pravorum Librorum sollicita fuit.

Ecclesia
ei Pontifex
pouunt li-
brum prohi-
bere.

1. — Communiter theologi tradunt, dogma esse veritatemque fidei, quod Ecclesia, et pro ipsa, ejus caput Romanus Pontifex, utpote Christi vicarius, jurisdictionem ab ipso Domino acceperit prohibendi fidelibus lectionem librorum, sive de religione impie tractantium, sive contra bonos mores, aut Ecclesiae disciplinam aliquid continentium. Suarez¹, card. Albitius², Charlas³, Braschius⁴, Anonymus⁵ — Equidem, si haec facultas penes Ecclesiam non esset, et fideles in hoc parere illi non tenerentur; nec fides illaesa servari posset, nec Christus satis Ecclesiae suae provi-
disset: *Frustra Ecclesia*, bene ait Baronius⁶, *laboraret in haeresibus extirpandis, bonisque moribus fovendis, nisi unde scatet errorum ac vitiorum colluvies, fons penitus obstrueretur*. Patet equidem, quod cura et jus removendi e manibus fidelium noxios libros, specialiter Ecclesiae competit: illi enim soli datum est, de fidei et morum causis decernere, ovibusque suis bona pascua ad pascendum designare. — Recte hinc docent doctores (vide Honoratum Tournely⁷), quod Ecclesiae circa libros censura, seu iudicium, sit omnino infallibile: *Ecclesiae enim vero* (ut ait Natalis Alexander⁸), *cum sanam doctrinam ab haeretica iudicio suo discernere datum sit a Christo, et cum quaelibet doctrina libris aliquibus contineatur; operae pretium erat, ut Ecclesia, in iudicio quod de libris, in quibus defidet et moralis Christianae quaestionibus agitur, tulerit, non*

posset deficere. Nemo quippe pastorem illum censebit idoneum ad oves pascendas, qui noxia pascua a salutaribus certo distinguere non posset. Inepte igitur Ecclesiae fidelium cura esset demandata, si certa scientia ad libros rectae vel improbae doctrinae dijudicandos, ipsi tributa non fuisset.

2. — Quod autem mos Ecclesiae prohibendi et abolendi pravae librorum sit ex traditione et praecepto Apostolorum, plura r

Primo enim constat, hanc disciplinam semper et ubique in Ecclesia viguisse, quin aliquis Pontifex aut concilium possit indicari, a quo ipsa initium sumpserit. — Dicit Origenes: *Si... judicaretur... de his... qui, diversa ab Ecclesiis docentes, divinae vindictae pertulerint ultionem, nonne judicarent, ut si quid... scriptum reliquerunt, universa pariter cum ipsorum cineribus deperirent?* Ergo, jam ex tempore Origenis, mos vigeat erronea scripta extirpandi. Sensus Ephremi, Tertulliani et Cypriani, jam supra exposuimus. Alexander Alexandrinus (qui vixit tempore concilii Nicaeni), enarratis damnis quae fidei inferebant haereticorum libri, dicit scripta illa se suscipere non potuisse. Apud Theodoretum et apud Baronium. — Idem testantur Ixmobius apud Baronium¹⁰, S. Athanasius¹¹ apud Braschium, Socrates¹² et historici omnes, recenter conversos ab haeresi nusquam fuisse in Ecclesia receptos, nisi postquam cun-

¹ Dr Fidei diep. 20. ecet. 2. n. 4 et 8. — ² De Incurut. in fide, cap. 90, n. 148 et 152. — ³ De Libertatib. Ecclev. rallie., lib. 10. cap. ult., n. 8. — ⁴ De Libert. Eccle., tom. 8. cap. 36, n. 6 et 12. — ⁵ t. est AH*M, Riepost. alVhistoria deU'Inquisit. di F. Paolo, § Dichianu. dcllc regole dei-1'Indice. — ⁶ Preelection. de Ecclesia, qu. 5, art. 3. —

⁷ Hiator. Ecclea., tare. VI, dias. 5, v. f. — ⁸ In Nutncr., homiL 9. n. I. — ⁹ Epict. ad Aleaand. Constantinop. n. 18. — ¹⁰ Thodortt., Hiator, eccle. lib. 1. cap. 5. — ¹¹ Jaroir., ad ann. 318, n. 85. — ¹² Annat, ad ann. 90C, n. 61. — ¹³ Orat, de Incarnat. Verbi, n. 56. — ¹⁴ Draachi, loc. dt., n. 7. — ¹⁵ Histor. «cie., hb. 1, cap. 36.

I. — «' Genuinus Baronii textus, ad ann. 447, n. S, sic sonat: «Frustra laborare in extirpandis haeresibus sanctos episcopos, nisi unde

semel scaturit faeculenta errorum colluvies, ions penitus obstruatur». Cujus utique sensum fideliter retulit S. Alphonsus.

ctos codices quos haberent, ultro concremandos detulissent. Item Nazianzenus | notat, S. Cyprianum non aliter receptum fuisse, nisi cum attulerit plures libros comburendos. S. Augustinus idem confirmans, de quodam haeretico loquens, sic scripsit: *Perierat ergo iste; nunc quaesitus, inventus, adductus est. Portat secum codices incendendos, per quos fuerat incendendus; ut, illis in ignem missis, ipse in refrigerium transeat.* — Idem tradit S. Ioannes Damascenus apud Beyerlinck³ de quodam Theuda. — Praeterea, in Apostolicis Constitutionibus⁴ sic habetur: *Abstine ab omnibus libris gentilium. Quid enim tibi cum alienis sermonibus, aut legibus, aut falsis prophetis, quae quidem homines leves a fide recta detorquent?*

«?oi?OApΦ*
tempore“m

æ *"Constat h?turJuxta receptam Augustini 4 regulam, morem cavendi ab impiis libris, ipsosque concremandi, ab Apostolis demanasse. — S. Paulus enim dixit (Rom. xvi, 17): *Rogo autem vos, fratres, ut observetis eos, qui dissensiones et offencicula, praeter doctrinam quam vos didicistis, faciunt; et declinate ab illis.* Idem Apostolus sic monuit Timotheum (I. vi, 20): *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiae.* Significavit hic Apostolus principia Gnosticorum, et falsas doctrinas Simonis, Nicolaitarum aliorumque haereticorum aevi illius; admonens Timotheum, ut se et fideles ab eis removeret. — Item eidem scripsit (II. Tim. n, 16 et seqq.): *Profana autem et vaniloquia devita; multum enim proficiunt ad impietatem, et sermo eorum ut cancer serpit; ex quibus est Hymenaeus et Philetus, qui a veritate exciderunt..., et subverterunt quorundam fidem.* Illud devita importat quidem cavere non tantum a sermone, sed etiam a scriptis haereticorum. — Atque si Apostoli fidelibus praeceperunt ne quidem ave dicere haereticis (II. Joan. 10);

quanto magis putandum, jussisse cavere ab eorum codicibus; dum nulla pejorcum haereticis potest esse communicatio, quam in legendo eorum scripta?

4. - Tandem, quod mos ille avertendi fideles a scriptis impiorum hominum, ab ipsis Apostolis fuerit inductus, constat ex Actis Apostolorum (xix, 19 et 20), ubi legimus: *Multi autem ex eis qui fuerant curiosi sectati, contulerunt libros et combusserunt coram omnibus; et computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium. Itafortiter crescebat verbum Dei, et confirmabatur.* — Valde insipienter ait Piceninus⁸, textum hunc non jam intelligi de libris haereticis, sed de curiosis et sortilegis. At si, respondetur, Apostoli opus esse judicabant libros sortilegos concremari, quanto magis haereticos? Sed quidquid deliret Piceninus, S. Augustinus testatur ut certum⁷, quod omnes sectarii, cum in Ecclesia recipebantur, ad pedes Apostolorum suos codices afferebant, ut cremarentur: *Nostis, inquit, in Actibus Apostolorum esse scriptum, quia multi perdit, id est talium artium homines, doctrinarum nefariarum sectatores, omnes codices suos ad Apostolos attulerunt, et incensi sunt libri tam multi.* Ipse impius Lutherus non renuit scribere⁸: *Est veteris exempli et antiquioris, infectos et improbos codices comburendi: quemadmodum legimus in Actis Apostolorum.* Idem faciendum scribit S. Cyprianus, de libris mordacibus: *Si quando talia quorundam calumniosa temeritate conscripta sunt, legi apud nos non patimur.* Idem scripsit Justinianus Imperator de libris haereticis, in suo Edicto ad populum Constantinopolitanum a⁹.

5. - Sed praestat nunc exemplis rem hanc magis elucidare. — Quamvis videbatur de se permittendum Ecclesiae pastoribus, *pro necessitate et tempore*, libros haereticorum legere, ut cos confutare va-

bu*.

broinoxK.

• Orat. 24, (n laud. S. Cypriani (martyr. Antioch.), n. 12. — • In P*alm lxi, n. 23. — S. Jo omh. Damait., de Barlaara ct Jtxaphat hiator., cap. 32. — • Theatr. mundi, torn. 4, v. Libtr, Curtotct, juptrtlihowt, ck — • Lib. 1, cap. 6. — • De Baptismo, lib. 4, cap. 24, n. 31. — • Apolog.

per i reformatore, etc., cap. 19, n. 7. — 1 In Ptaltn. exi, n. 23. — • Opak. Quart Pontifici* Romatti. ck. Ubri a Doct. ΛΛ Lutbro combutti tint, init- — • EpiftU 42 (ad Comet» Papam 2.), n. 2; ap. Migne, Patrol. lat., tom. 3. col. 7Π6. • Juthntan., Novella 42, cap. I, § 2.

40) Edictum istud inscribitur: < Men- nae, sanctissimo et beatissimo archiepiscopo

et universali patriarchae », ut habetur in ipso Novellae titulo.

lerent, juxta concilium Carthaginense IV >; attamen primis Ecclesiae saeculis, iidem patriarchae ab hujusmodi operum lectione se cavebant; vel, cum esset necessitas, non sine magno legebant timore: *Ego vero* (scribit Dionysius, Alexandrinae ecclesiae patriarcha) *in libris et traditionibus haereticorum cognoscendis operam posui; exeerandis quidem illorum sententiis animum meum tantisper coinquinans; hanc tamen ex eis utilitatem percipiens, ut illos tacitus apud me refutarem, multoque magis quam antea detestarer, Et cum frater quidam ex presbyterorum ordine prohiberet me, veritus ne forte nequitiae illorum coeno commiscerer; quippe animum meum contaminatum iri ajebat, et quidem verissime, ut ipsemet sentiebam, visione coelitus missa confirmatus sum.* Ita apud Eusebium .

Attende: quamvis Dionysius patriarcha existeret tam magnae ecclesiae, et libros haereticorum tantum ad eos confutandos inspiceret; tamen ex lectione animum suum nonnihil iniquationis aut saltem perturbationis attraxisse fatetur. — Et quod magis mirum est, licet Dionysius esset vir tanta sanctitate et doctrina praeditus (ipse enim expulit Kiliastarum errores, et Nepotis episcopi libros explosit; ipse primus Sabellii haeresim debellavit, et de ea Sixtum Papam reddidit certorem; ipse contra Novatianos felicissime disputavit, ac Fabium Antiochenum mox in eundem errorem prolapsurum sustinuit; ipse scriptis confutavit etiam Paulum Samosatenum, Nepotianos aliosque haereticos): et tamen, his non obstantibus, ut refert Eusebius >, fideles, cum novissent Dionysium libros haereticorum evolvere, magnum scandalum passi sunt; imo de hoc apud Pontificem eum accusarunt,

et Pontifex reprehendit, ac prohibuit ne haereticorum lectionem prosequeretur, ubi suis offendiculum praeberet.

Praeterea narrat Socrates, quod Theophilus, ejusdem Alexandrinae ecclesiae patriarcha, vir doctissimus, cum perlegisset Origenis libros *de Principiis* (quos ipse omnium primus damnavit), non modo a suis objurgatus est; sed in concilio damnatus, ubi excusationes ab eo allatae nequaquam admissae fuerunt

6. - Usque ab Ecclesiae primordiis, hoc ipso quod aliquod opus ab haeretico nosceretur conscriptum, etiam nulla emanata speciali prohibitione, illud legere (saltem generaliter loquendo) vetitum erat. Sic respondit S. Gregorius Anastasio, patriarchae Antiocheno, interroganti, an damnato quodam haeretico, omnia ejus opera statim damnata habenda essent «A Vide card. Petra⁴. — Praeterea, cum in domo cujusdam Athanasii presbyteri, monachi in Isauria, inventus fuisset codex, in quo errores aliqui contra fidem continebantur; Joannes episcopus, damnato codice, ipsum a monasterio expulit, transmisitque acta ad S. Gregorium, qui rem probavit. Sed cum Athanasius asseruisset ignoranter legisse, Gregorius ei redditum ad monasterium concessit, expresse tamen prohibens illius operis lectionem . Hinc notant editores e Congregatione S. Mauri, antiquam jam fuisse apud Romanos Pontifices, libros proscribendi potestatem et disciplinam; cui parere etiam Orientalis Ecclesiae patriarchae, et alii tenebantur.

7. - Hinc etiam illud eruitur, eos qui haereticorum libros legissent vel habuissent, semper reputatos fuisse de haeresi suspectos, ac ut tales puniri potuissent. Vide Archidiaconum, Joannem Andream^T, Anaⁿ

Ab Ede-
uacpnmor
dite haere-
ticomm li-
bri vetiti.

Legente»
libroa hae-
retico». .α.
pecti de
harrv@.

¹ Can. 16, apud Labbe, tom. 2. col. 1433 — * HiM. cccl., lib. 7, cap. 7. — ■ Htttor., lib. 6. cap. 17. — . Com- ment. in conMit. Valde Gelaaii I, acct, on., η. I. — . Epi- Molar. lib. 6. indict. 14. eptet. 06. apud Migne, Patrol, lat.

tom. 77. col. 20. — . In dictam epi«t. S. Grecorti, nod r, ibid. . Archidiac., in cap. Filii, de haervL, in 6*; et in can. fin eau». 24, qu. 2. η X — ' In cap. FMt. de bar- rette., in 6.

5. - a) Res ita narratur ab Eusebio; affert nempe in suae *Historiae ecclesiae lib. 7, cap. 7*, quamdam Dionysii Alexandrini epistolam, in qua sanctus ea de se ipse scribit, quae superius S. Alphonsus attulit; sed aliud non habet de haereticorum librorum lectione.

6. - *) Gregorii textus est: « Cum Coelestius atque Pelagius in ea [Ephesina] synodo sint damnati, quomodo poterant illa capitula recipi, quorum damnabantur auctores ». Et habetur inter epistolas S. Gregorii Magni, *lib. 9, indict. 2, epist. 49*, apud Migne, Patrol, lat.,

Libri lue-
retlorum
Brrnper igni
damnati.

niam Rojas «Λ — Et quod tandem, in primis Ecclesiae saeculis, omnia haereticorum scripta fuerint igni damnata, ex eo eruditi demonstrant, quod cuncta sic perierint, ut omnium pene haereticorum ne nomina quidem hodie haberentur, nisi illorum Ecclesiae Patres meminissent. Ubi sunt enim Arianonim innumeri libri, Orientem replentes? Ubi plura volumina Apollinaris, Celsi, Manetis et Gnosticorum? De illis omnibus factum est id quod dixerunt Patres concilii Constantinopolitani II * *Haereticorum quidem ejfraenatas linguas, et eorum impiissima conscripta... patri mendacii diabolo connumerantes, illis dicemus · Ecce omnes vos... convalescere facitis flammam ignis: ambulatis in lumine ignis vestri, et per flammam quam accenditis.*

Pnrait uc-
c q H« libri
tubjiciun-
lar Pontifi-
fiei.

8. — Hic etiam sedulo notandum id, quod tradunt Baronius³, card. Albitius⁴, Braschius⁵, Ludovicus Bail⁶ et alii, nimirum quod ex primis Ecclesiae saeculis mos fuit, ut quilibet libros suos subjiceret examini et censurae Summi Pontificis; prout fecisse testantur in Occidente Caesarium Arelatensem, S. Honoratum, Gennadium et alios. — Fecit et episcopus Possessor, qui, cum de codicibus suis, quos ad Hormisdam pro examine et correctione direxerat, responsione non dignaretur, sic illum interpellavit T: *Codicem quoque tractandum (tractatum) antehac direxisse memini, continentem B. Pauli Apostoli epistolarum explanationes, pro quo rescripto gratulari non merui. Unde simili prece deposco, ut praerogativam benedictionis vestrae competenti responsione merear adipisci.* — Fecit et Ansel-

* *ab Anama, in cap. Si t/ttls cpte copui, de haeretic. η. 6. — · Collatio B, prima «entent, concil. t. f. Celebratum anno 563, »ub Vigilio; vide Labbe, tom. 6, col. 206. — · Ad ann 490. n. 43, II ct 47. — · De IncooM. in ftde. cap, 30, n. 155. — · De Ilbert. Ecclev, tom. 3, cap. 26. n. tJ. — · Sum. concilior., tom. 1, pag. 112. concil. Late-*

mus, prout constat ex ejus praelatione ad Urbanum II libri *de Fide Trinitatis, etc.* — Idem fecit S. Augustinus⁸, quoad libros suos contra Pelagianos, quos ad S. Bonifacium transmisit.

Idem fecerunt Orientales, prout Dionysius Alexandrinus, Joannes Orthodoxus, Photius et alii; praesertim Eulogius, patriarcha Alexandrine, scripta sua censurae S. Gregorii submittens, ut apparet ex ejusdem Gregorii epistola 9.

9 — Item inter scripta Abbatis Joachim chartula inventa fuit anno 1200 a⁹, ipsius manu subscripta in qua ista leguntur: *Universis quibus literac istae ostensae fuerint..., aeternam in Domino salii-tem.... Quia vero pro angustia temporum, non potui hucusque opuscula ipsa, praeter librum Concordiae, Apostolico culmini praesentare, ut ab ea corrigerentur; ... si me contigerit prius egredi ex hac luce quam possim..., siquidem ea conditione suscepti dictanda, ut... ei cui datum est omnimode magisterium praesentarem. Rogo ex parte Dei omnipotentis coabbates meos et priores..., el ca qua posse videtur auctoritate praecipio, quatenus praesens scriptum aut exemplar habentes secum, ac si pro testamento opuscula... (quam citius poterint) collecta omnia, relictis in salva custodia exemplaribus, Apostolico examini repraesentent, recipientes ab eadem Sede, vice mea, correctionem...; abjiciens quod ipsa abjicit, suscipiens quod suscipit ipsa, etc.* Apud Natalem Alexandrum.

10. — Item, S. Julianus, Toletanus episcopus, circa annum 685 subjecit examini Benedicti II Apologiam suam adversus

ran III. — · Relatio Roor. epite. ad Hormisdam. Habetur ap. Mignc. Patrol. lat., Com. 63. coll. 199 ct 4<X), ante epiBtol.T.O. — ■ Contra duae epht. Pelagianor., lib. 1. ap. 1, n. 3. — · Ephtolar. Itb. 10. Indici. 3. epist. 35 et 39; ap. Mignc. Patrol., lat., tom. 77, colli. 1091 et 1098. - *Natat. Alexaxd, lhtL eccL, &c xm ct xiv, diu. 2, n. 1.*

tom 77. coi 981; et refertur in cap. *Fraternitatis (ime 4, de haereticis.*

7 — » Rojas, in suis *Singular, juris in favorem fidei, singul. 124*, hanc profecto sententiam tuetur, sed eam his verbis explicat: • Quorum doctorum opinio intelligenda est, quando libri haereticorum compositi fuerunt tb his apud quos luerunt inventi...; secus esset,

si essent reperti apud virum doctum, sincerum, ct nullatenus de hacresi suspectum ».

9. — Res ista modo aliquantulum diverso habetur apud Natalem Alexandrum; refert enim, *loc cit.*, cedulam ipsam, quae his verbis concluditur: • Hoc scriptum feci ego Joachim Abbas, ct propria manu roboravi, anno Dominicae Incarnationis 1200».

obtrectatores concilii VI universalis. Pontifex in ea nonnulla reprobavit; quae, cum iterum recte explicasset Julianus, ac iterum opus cum explicatione ad Sergium Papam transmississet, Sergius opus approbavit, et aliis legendum indixit. Natalis Alexander I. — Refert Baronius 2 de quodam Gothofrido, qui fuit notarius Conradi III et Friderici I ac Henrici VI, quod iste, quamvis esset in curia praefatorum principum, tam adversantium Ecclesiae juribus; tamen pro certo habuit, Romanorum Pontificum proprium esse libros recognoscere et approbare. Sed praestat hic ipsum audire Gothofridum, qui in praefatione ad opus suum *Chronicum*, quod anno 1186 transmisit ad Urbanum III, sic scripsit: *Si quod Historiarum opus... conficitur, ratio suggerit, ut, antequam in publicum deveniat, Apostolico examini praesentetur... Eapropter... hoc opusculum... ante vestrum examen perferre disposui vestraeque gratiae praesentare curavi, ut, si... per vos fuerit approbatum, ad alias ecclesias ulterius derivetur.* — Item Patres synodi Suessionensis anno 1120, sanxerunt, libros Petri Abaelardi a, hoc ipso damnatos reputandos, quod Romani Pontificis aut Ecclesiae auctoritate commendati non apparent 3. — Sic etiam Nicolaus Papa, cum

* Op. dt., »aec. vn. cap. 3, art. 20. — 1 Ad an. 1156. n. 22 et 23. Gothofrid., ap. Baron., loc. dt.; cfr. ctam .Migne, Patrol, lat., tom. 1us 8, col. 877. — 1 Epi«t. Abaelardi J. ad Amicum, cap. 9; ap. Migne, Patrol, lat., tom. 178,

10. - n) Scilicet librum Abaelardi *de Unitate et Trinitate divina*.

b) Nicolaus Papa in suis litteris loquitur de opere S. Dionysii, « quod de divinis nominibus vel caelestibus ordinibus graeco descripsit eloquio », quodque Scotus Erigena in latinum verterat.

11. - A) Ex constitutione *Officiorum*, ecclesiasticae censurae illi dumtaxat libri hodie subjiciendi sunt, qui divinas Scripturas, sacram theologiam, historiam ecclesiasticam, jus canonicum, theologiam naturalem, ethicen, aliasve hujusmodi religiosas aut morales disciplinas respiciant, ac generaliter scripta omnia, in quibus religionis et morum honestatis specialiter intersit (Constit. *Officiorum*, lit. 2, cap. 3, n. 41). Quoad poenas/vero contra transgressores, constitutio *Apostolicar Sedis* jam sanxerat excommunicationem ipso facto incurrendam, ac Romano Pontifici speciali modo reservatam, contra eos qui libros

Scotus Erigenas circa medium saeculum IX volumina traduxisset S. Dionysii, S. Maximi et aliorum, sine Ecclesiae approbatione, eum acriter increpavit, dicens: *Quod juxta morem Nobis nutti, et nostro debuit judicio approbari.* Et ideo praecepit statim scripta illa transmitti b).

Tandem, ad hoc probandum, unum sufficit decretum Nicolai I 4, ubi dictum fuit: *Romanorum Pontificum decreto, ceterorum opuscula tractatorum approbantur vel reprobantur.*

11. - Romani igitur Pontificis olim semper fuit praesidere arbitrium librorum omnium. — Sed, ubi in immensum crevit moles librorum, statuit Leo X anno 1515, constitutione probata in concilio V Lateranensi, et deinde confirmata in regulis *Indicis*, ut non vulgentur libri cuiusque generis absque licentia et approbatione Ordinariorum vel Inquisitorum, sub poena amissionis librorum, et suspensionis, ac excommunicationis pro editoribus *); qui, si in excommunicatione ultra annum permanserint, erunt acriter puniendi. — Et notandum quod praefata constitutio Leonis jam reperitur adnotata in archivo regiae jurisdictionis in regno Neapolitano; ut refert Bartholomaeus Chioccarellus *.

coi. 149. · Xicclauf /, epi«L 115, ad Carolum (Calvum) regem; ap. Migne, Patrol. Uu. tom. 119, col. 1119. — · Can. Si U^maftorufft 1, disL 19. · Ltv X. cotut. Inter 90INci;clr. Regulam Indidi x. — * Archiv.. tom. 17. lit. 7,

apostatarum et haereticorum haeresim propugnantes, necnon libros cuiusvis auctoris per Apostolicis Litteras nominatim prohibitos imprimunt Sed praeter hanc censuram, quam constit. *Officiorum*, n. 47, simpliciter innovat, bulla *Apostolicar Sedis* excommunicationem nemini reservatam sanxerat etiam contra eos, « qui libros de rebus sacris tractantes, sine Ordinarii approbatione imprimunt aut imprimi faciunt ». Hanc vero ita restringit seu explicat constit. *Officiorum*, n. 48: « Qui sine Ordinarii approbatione sacrarum Scripturarum libros, vel earumdem adnotationes vel commentarios imprimunt aut imprimi faciunt, incidunt ipso facto in excommunicationem nemini reservatam ». Demum, n. 49, habetur: « Qui vero cetera transgressi fuerint, quae his decretis generalibus praecipuntur, pro diversa reatus gravitate, serio ab episcopo moneantur; et si opportunum videbitur, canonicis etiam poenis coerceantur ».

CAPUT HI.

Fusius ostenditur, Ecclesiae praecipuum et proprium semper fuisse libros malos proscribere; et hujusmodi jurisdict. semper Ecclesiam exercuisse.

Arii scri-
pta damns-
ta.

1. - Saeculo IV, concilium Nicaenum anno 325, Arii scripta damnavit (Nicephorus '); et deinde Constantinus praecepit morte multari, qui librum aliquem ab Ario confectum statim non attulisset (Apuđ Socratem *). — Patres etiam pseudo-concilii in Tyro cirai annum 336, Marcellum Ancyranum ideo deposuerunt, quia sententiae damnationis suorum librorum noluit acquiescere, nec illos igni tradere. (Socrates *).

Origenis
«cripta.

Theophilus, Alexandriae episcopus anno 385, fuit primus, qui libros Ongenis damnavit, prohibuitque ne sui illos legerent; de quo eum postea Hieronymus, Epiphanius et Damasus Papa valde commendarunt. — At, cum Origenis opera usque tunc ubique cum plausu perlecta fuissent, quidam monachi in Palaestina dicebant, errata, si quae in libris inveni-
rentur, illa ex aliena manu in scripta Origenis irrepsisse; hinc contendebant, non propter illa, etiam reliqua esse dam-
nanda. Theophilus vero hoc non ob-
stante, ut refert Sulpitius Severus 4:
pro potestate cogebant, recta etiam universa cum pravis... damnare, quia satis superque sufficerent libri quos Ecclesia recepisset; fsubdens]: *respuen-
dam esse penitus lectionem, quae plus esset nocitura insipientibus, quam profu-
tura sapientibus.*

2. - S. Epiphanius pariter, coacto con-
cilio cum episcopis suae insulae, eosdem

Origenis libros proscripsit, suosque a le-
ctione compescuit. Denique Anastasius
Papa illos pariter damnavit. Vide S. Hie-
ronymum a. — Censuit Baronius °, tantum
Periarchon Origenis fuisse damnatum;
sed in hoc aperte ei contradicunt Seve-
rus, Palladius, Sozomenus, Hieronymus
et alii, dicentes omnes codices Origenis
vetitos fuisse. Eisdem deinde medio sae-
culo VI Justinianus comburendos man-
davit, de hoc ab Ecclesia requisitus; ct
non obstante plurimorum reclamatione,
edictum concremationis omnino execu-
tioni demandari voluit.

Eodem saeculo IV, concilium Cartha-
ginense IV, sed verius V a», anno 398, sic
statuit7: *Episcopus gentilium libros non
legat; haereticorum autem pro necessi-
tate et tempore.* — Circa eadem tempora,
S. Joannes Chrysostomus Montani opera
interdixit, ac igni tradidit. Vide Nicepho-
rum b».

3. - Saeculo V, Inpocentius I, in sua
epistola anno 417, Pelagii et Coelestini
opera damnavit. — Praeterea anno 431
Patres concilii Ephesini, postquam libros
omnes proscripserunt Nestorii (Libera-
tus e); praevidentes autem, non defuturos
homines pertinaces, qui censuras despi-
cerent, in epistola synodali Theodosium
Imperatorem rogaverunt, ut obtrectantes
sua potestate puniret . Et ideo Theodo-
sius, ac deinde Valentinianus non solum
bonorum publicatione, sed etiam capitis

Alio-
rum scripci
damnato.

• Eccles, hietor., lib. 8, cap. 18; ap. Migne, Patrol. graeco-laL, tom 146, coi. 74. — • Lib. 1, cap. 9 epist. Constantini episcopis et plebibus. — • Lib. 1, cap. 36. — 4 Dialog. I, q. 6; ap. .Migne, Patrol lat., tom. 20, col. 188.— • Epiit. 97, ad Pammachtum, n. 4; ap. Migne, Patrol, tat., tom. 22, col.792. — • Ad an. 402. n. 16. — ♦Concil. carthag. iv,

cap. 16, ap. Labbe, torn. 2, col. 1<13H. Cfr. can. *EpiüCûptu 1*, dist. 37. • Jhhoc. /, Epist. ad quinque episcopos, n 5; habe tur Inter epistol. S. Augustini, «ub n. 183, ap. Migne, Patrol, tat., tom. 33, coi. 788. — • Dreviar., cap. 10; ap. Migne. Pa-
trol. lai., tom. 68, col. 900. — • Conetl. Ephes., act. 6, Relatio synodi ad Imperat., sub n. 15; ap. Labbe, tom. 3, coi. 1298.

! . - Aliique episcopi, uti liquet ex ipso
textu Sulpitii Severi.

2. - a) Apud Labbe, *tom. 2, col. 1433*, dc
hoc concilio habetur: « Nomine el temporis
ordine quartum .

^ Niccphorus Callistus, *lib. 8, cap. 15* suar
historiae (quem locum allegat S. Alphonsus),
loquitur, non de concilio Carthaginensi nec
dc operibus Montani, sed de Nicaenae synodi
edicto, quo Arii scripta igni addicta sunt.

supplicio contumaces coercendos esse mandarunt I. Deinceps, cum Nestoriani curaverint circumferri libros Diodori Tarsensis et Theodori Mopsuesteni, in quibus Nestorii errores magna ex parte latebant; Cyrillus Alexandrinus et Aeacius Metropoli Armeniae, coactis synodis, illos proscripserunt, caveruntque ne fideles eos haberent. (Liberatus 1.) — Item anno 451, concilium Chalcedonense libros Eutychetis damnavit; et eodem tempore insuper mandavit, ut omnes Manichaeorum libri flammis traderentur. (Platina, apud Braschium 2.) Ac proinde Marcianus Imperator horum canonum contemptores damnavit poena deportationis; atque si impia dogmata postea docuissent, poena mortis. Extat apud concilium Chalcedonense et vide etiam Baronium 3.

Lanium. 4. — Eodem saeculo V, iterum S. Leo libros Manichaeorum proscripsit; ut refert S. Prosper 4; sic scribens: *Diligentia Papae Leonis innotuit, eos (Manichaeos) de secretis suis erutos, et oculis totius Ecclesiae publicatos, omnes dogmatis sui turpitudines et damnare fecit, et prodere, incensis eorum codicibus... Multique Orientalium partium sacerdotes industriam apostolici Rectoris imitati sunt.* Idem S. Leo scripsit 6: *Curandum... est, et sacerdotali diligentia maxime providendum, ut falsati codices... in nullo usu lectionis habeantur. Apocryphae autem scriptu-*

rae..., non solum interdicendae, sed etiam penitus auferendae sunt atque ignibus concremandae... Unde, si quis episcoporum... apocrypha haberi per domos non prohibuerit, haereticum se noverit iudicandum; quoniam qui alios ab errore non revocat, seipsum errare demonstrat. — Idem S. Leo, ut legitur in suo responso ad S. Turribium, scripta damnavit Apollinaristarum et Dictinii episcopi Asturicensis (qui tamen ab errore jam resipuerat), sic inquit: *Sed nemo hoc impune praesumat, nec inter catholicos censeatur, quisquis utitur scriptis, non ab Ecclesia solum catholica, sed etiam a suo auctore damnatis.*

5. — Eodem saeculo V, putatur prodidisse celebre decretum de censura librorum, Gelasio attributum. — Baronius, cum aliquibus aliis, Damasum credit decreti illius auctorem, Gelasium vero promulgatorem; sed Pearsonius, ex antiquissimo codice, in Angliam perlato a Lanfranco ex coenobio Beccensi, legit titulum: *Decreta Gelasii Papae de recipiendis et non recipiendis libris; quae scripta sunt ab eo cum 70 eruditissimis episcopis.* Et idem confirmant Gratianus, Lupus Ferrariensis, alique, cum Nicolao Papa 10.

Nec obstat quidam codex apud Baluzium, ubi decretum illud adseribitur Hormisdæ Papae. Nam (ut referunt idem

Decretus
Gelasio
de
cessuri
librorum.

1 L. *Damnato*. C. de haereticis et Manichaeis, et L. *Zuerri*, § 3, C. de SSma Trinitate. — Part. 3, cap. 19, ap. I. Abbc, tom. 4, col. 1832; et L. *Quicumque* 8, § 5, C. de haeret, et Manich. — Ad an. 452. n. 5 et 6. — 4 Chronie., pan. 2, ad an. 443; ap. Migne. Patrol, lat., tom. 51, col. 600. — * Epist. 15, ad Turribium, cap. 15; ap. Migne. Patrol, lat., tom. 54, col. 688. — S. Leo, epist. 16, ad Turribium, capit. 16; ap. Migne, Patrol., tom. 54, col. 688. — Ad ann. 382, n. 19, et ann. 494, n. 19. — 1 Vindictae Ignatianae

(L. e. Epist. 15, ad Turribium, cap. 15; ap. Migne. Patrol, lat., tom. 54, col. 688. — S. Leo, epist. 16, ad Turribium, capit. 16; ap. Migne, Patrol., tom. 54, col. 688. — Ad ann. 382, n. 19, et ann. 494, n. 19. — 1 Vindictae Ignatianae
pjul. 1. cap. 4, § Deere*
turn gwMcm et «cq. — * Can. Sancta Rotnana 3, diau 15.
— Epist. 129. ad Dominum regem Carol, calr., v. f.;
ap. Migne, Patrol, lat., tom. 119, col. «6. — Epist. 42
ad univers, episcopos. Galliae, ap. Labbe, tom. 10. col. 253;
epist. 75, ap. Migne. Patrol, lat., tom. 119, col. 900. — /U/»...
Notae ad epl. 128 S. Lupi Ferranetm*. nota ad v. Grue-
«MJ cwm ; ap. Migne. Patrol, lat., tom. 119.
col. «6.

3. — «? Liberatus, in suo *Breviario*, cap. 10, narrat Aeacium Melitensem et Rabulam Edessae, scripsisse Armeniae episcopis, ne Theodori Mopsuesteni libros susciperent tamquam haeretici et auctoris dogmatis Nestoriani... Congregati sunt ergo in unum venerabiles Armeniae episcopi et miserunt duos presbyteros.. ad Proclum Constantinopolitanum episcopum secundum morem, cum libellis suis et uno volumine Theodori Mopsuesteni: scire volentes, utrum doctrina Theodori an Rabulae et Aeacii vera esse probaretur». Deinde narrat Proclum scripsisse tomum ad

Armenos, qui postea a Chalcedonensi concilio probatus est Denique Cyrillum Alexandrinum quatuor libros scripsisse, tres scilicet adversus Diodorum et Theodorum, et alium de Incarnatione.

Platina, apud Braschi, torn. 3, cap. 26, fi 8, rem profecto narrat ut refert S. Alphonsus; at re vera Platina, in sua *Vita S. Leonis I*, dicit Chalcedonense concilium decrevisse: «ut Nestorius et Eutychius nefandus Manichaeorum praesul damnarentur». Quibus sic dictis ipse Platina subdit «Combusti etiam publice sunt Manichaeorum libri»

Baronius I, Pagius * card. Noris a, Pater Orsi 4 et alii), idem Hormisda, scribens ad Possessorem episcopum, asserit jam pridem extilisse decretum, dicens: *Quae essent catholica dogmata* (in illo decreto) *definiit* (Patrum sapientia], *certa librorum, diam veterum in auctoritatem recipienda*. In decreto autem Gelasii legitur: *Non solum repudiata* (nempe haereticorum scripta), *verum etiam ab omni Romana et Apostolica Ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus auctorumque sequacibus, sub anathematis indissolubili vinculo, in aeternum confitemur esse damnata*. — Abbas de Fleury scribit δ, in eo decreto simplicem directionem ad cautelam dari; non vero praeceptum prohibitionis, quia nullae in ipso adsunt censurae seu poenae injunctae. Sed perperam; nam verbum *eliminata* satis demonstrat, quod scripta illa jam ab Ecclesia fuerint damnata. Quomodo autem asserere potest Fleury, in illo decreto nullam adesse censuram impositam, dum in eo legitur: *sub anathematis indissolubili vinculo*? Accedit quod Clemens VIII 6* testatur, Gelasium sub censura librorum illorum detentores jam damnassee. Accedit insuper, quod Patres concilii Tridentini (ut refert cardinalis Pallavicinus'), ex digestis a Gelasio arguerunt, non esse opus in prohibitione librorum, ut citentur auctores, quorum sunt libri interdicendi. —

* Ad onn. 520, n. 21. — ' Critica in AnnxL Baronii. ad ann. I'M, n. 4. — · Cenotaphia Ptaii*, 4, cap. 2, § I. v f — 1 Storia ecc1et., lib. 36, n. 104. · *Horin Uda*, cpht. 70, ad Pmtettor. episc.. v. f.; ap. Mi<ne, Patrol, lat., tom 63, coi. 492.. *Qtlat.*, can. *Sancta Romana* 3, di.. 15; cfr. «tiam Labbe, tom. 5, coi. 391. — * Histoire ecc1.. tom. 19, pag xvi, discour 7, n. 13. v. f. (Edit. Pari.. 1750). — · Constitue.

5. - a) I-lacc verba reperiuntur in Gelasii decreto, 20, ubi Gelasius libros recensens, uuos Ecclesia catholica diverso tamen gradu diversaue auctoritate recipit, dicit: « Item scripta de Inventione S. Crucis dominicae, et alia scripta de inventione capitis B. Joannis Baptistae; novellae quidem revelationes sunt, et nonnulli eas catholici legunt; sed cum haec ad catholicorum manus pervenerint, B. Pauli Apostoli sententia praecedat: Omnia probate, quod bonum est tenete ». De haereticorum vero scriptis loquens § 27, dkil tantum: * E quibus pauca quae ad memoriam venerunt, et a catholicis vitanda sunt ·.

Alius autem auctor, nempe Van-Espen ' dicit, in laudato decreto actum esse tantum de publica, non autem de privata lectione. Sed hic etiam perperam; nam in decreto dicitur: *cum haec ad catholicorum manus devenerint a*». Quis non videt, hic etiam de privata lectione fieri sermonem?

6. - In saeculo VI, anno 536, Patres concilii sub Menna Constandnopolitano proscripserunt libros Severi, Petri Antiocheni et Zoarae, dicentes: *Abjicimus et... anathemate ferimus... omnia ab ipsis conscripta*. Et deinde ab Imperatore petierunt, ut sua sanctione canones pro re illa statutos roboraret βΛ—Eodem tempore, Papa Vigilius damnavit scripta Theodreti adversus S. Cyrillum; item libros Theodori Mopsucsteni et epistolam Ibae: ac deinde anno 553, libri illi in concilio II Constantinopolitano igni traditi sunt, et omnia eorum exemplaria, si quae postmodum invenerentur, sub excommunicatione vetita b). — De libris pariter Priscillianorum, in concilio I Bracharensi anni 563 sic legitur9: *Si quis Scripturas, quas Priscillianus secundum suum depravavit errorem, vel tractatus Dictinii (quos ipse Dietimus antequam converteretur scripsit...) legit... aut defendit, anathema sit*. — Pariter in concilio Toletano III anni 589 habetur: *Sanctum est, ut libri omnes haereticorum igne comburendi darentur*. Baronius c).

Sacrosanctum, die 17 Octob. 1696, in prooem.; habetur in Bultar. Rom. Mainardi. — ' Hiit. Concit. Trid., lib. 15, cap. 19, n. 11. — · Part. 1, tit. 22, cap. 4, n. 2. · *Canell. Conflantinop.*, »ab Menna, act. 5, *Sententia Mennae...* contra Severum, etc.; ap. Labbe, tom. 5, col. 1231. — · Contra Priscillian. haere., cap. 17; ap. Labbe, tom. 6, col. 510. (Condi. Brachar. i, al. n).

6. - «2 Justinianus roboravit quidem sua auctoritate decretum hujus concilii; nusquam tamen reperitur Patres hanc confirmationem petiisse. Vide Corp. jur. civ., Novell. 42. Cfr. Labbe, tom. 5, coi. 1238 et seqq.

b) Concilium hoc II Constantinopolitanum damnavit scripta de quibus hic habetur mentio; non tamen ibi reperitur quod eadem igni tradita fuerim Constitutum autem Vigili, quo Pontifex damnavit scripta Theodreti, etc., datum est anno sequenti, scilicet 554.

“Haec non habentur in actis concilii quae supereunt; quimmo Baronius, *ad anu. 559, n. 13*, de concilii hujus actis scribit: · Aliquid in cis desiderari posse videtur, cum aha ab

Saeculo-*.
pūmo et o-
ctaro.

In sequentibus saeculis, anno 649 in concilio Romano sub Martino I dictum fuit *: *Si quis... non respuit cl anathematizat anima et ore omnes... nefandissimos haereticos* (nempe Theodorum Pharanitanum, Cyrum, Sergium, Pyrrhum et Paulum, etc.) *cum omnibus impiis eorum conscriptis..., condemnatus sit*. EcI damnata fuerunt et sub anathemate prohibita scripta commentitia Mennae et Vigilii Papae de unica Christi voluntate. — Et in Trullano, anno 692 proscriptae fuerunt³ quaedam apocryphae martyrum historiae, et flammis traditae. — Item, anno 745 S. Bonifacius, episcopus Moguntinus, Sedisque Apostolicae legatus, concilium advocavit, cujus imperio scripta impii Aldeberti combusta fuerunt. Deindeque Zacharias Papa, in concilio Romano idem confirmans, dixit: *Optime provisum a vestra sanctitate, ut conscripta illius omnia igne concrementur*. Apud Baronium d³. — Item, in concilio Nicaeno II anno 787, proscripti fuerunt aliqui Iconoclastarum libri, his verbis: *Anathema illis libris, et eis qui legunt*⁴.

Saeculo
8600.

7. – Nono saeculo, Nicolaus Papa, cum requisitus fuisset a Bulgaris; quid facien-

* Can. 18, ap. Labbe, tom. 7, coi. 863. — . Condi. Constantinop. m, act. 14, i. m.; ap. Labbe, tom. 7, coi. 1015. — 1 Can. 63, ap. Labbe, tom. 7, coi. 1375. — 4 Act. 5, poet 8 Euscb. librum; ap. Labbe, torn. 8, col. 1018 — . Epiāt. rc*p. ad Bulgaro*, n. 103, ap. Labbe, torn. 9, col. 1566. . Adrian., np Labbe, tom. 10, col. 492. — . Can. 4, ap. Labbe,

dum de libris allatis a Saracenis; respondit: *Utpote noxii et blasphemi, igni tradendi*⁵. — Praeterea Adrianus Papa, anno 869 sic Basilio Imperatori scripsit: *Cuncta decernimus exemplaria* [Photii *prorsus a possessoribus suis ablata... igne cremari; nec superesse apud quemlibet ex his... unum apicem, nisi forte quis totius nominis Christiani dignitate, anathemate percussus, carere voluerit... Accendatur... tuae aelus pietatis, etc.* Sicque prosequitur Pontifex, rogans Imperatorem, ut ipse suis etiam edictis, poena coerceret inobedientes. Apud Beyerlinck⁶Z — Concilium Tui- lense l anno 859 * confirmavit canonem quartum concilii Valentini III, qui de libris Scoti Erigenae ita statuerat: *A pio auditu fidelium penitus explodimus, et ut talia et similia* [scripta] *caveantur auctoritate Spiritus Sancit interdicimus*. Leo IX anno •X» in concilio Vercellensi sub anathemate pariter damnavit librum Scoti de Corpore Christi. (Lanfrancus⁷). Honorius III anno 1225, confirmans acta concilii Senonensis, proscripsit alium praefati Scoti librum *de Naturis*.

Praeterea, in Concilio Romano sub Ni-

ubnScoii

nux.

tom. 10, col. 129. — *Concil. Valent.*, can 4, ap. Labbe, torn. 9, col. 1154. — * Lib. de Corp, et Sang. Domini, cap 4, ap. Migne. Patrol, Ut., tom 150. col. 413. Cfr. Labbe, tom IL col. 1431. . Hotter. III, ap. Migne, Patrol, lat . tom. 122, col. 439, Bulla desumpta ex Albena Chronico, ad an. 1225.

eodem rege [Reccaredo] statuta esse tradantur, quae in eisdem actis minime reperiuntur expressa: nam et regio dicitur sancitum edicto, ut libri omnes haereticorum igni comburendi darentur. Testatur id quidem Aimonus ». Ita Baronius. Aimonus vero Floriacensis, in sua *Historia Francorum, lib.3, cap. 77*, ait: « Reccaredu, rex Gothorum,... omnes libros sectae Arianac apud Toletum uno in loco adunari praeci- piens, ipse cremavit ». Cfr. Migne, Patrol. laL, tom. 139, coi. 749.

d)S. Bonifacius damnavit quidem Aldeberlum; sed ipse Bonifacius in dicto concilio, primus archiepiscopus Moguntinus, deposito Gervilione, renunciatus est. Neque in illo ipso concilio igni tradita sunt Aldeberti scripta; sed res ita se habuit. Lecta siquidem in concilio Romano Aldeberti oratione, . Zacharias, SSmus ar Beatissimus Papa, dixit: Quid ad haec, sanctissimi Patres, respondetis? Sanctissimi episcopi et venerabiles presbyteri responderunt: Quid aliud agendum est, nisi ut omnia quae

nobis relecta sunt, igni concrementur.. Zacharias, SSmus et beatissimus Papa, dixit Optime provisum esta vestra [nempe Patrum concilii Romani] sanctitate, ut scripta illius omnia igne crementur. Sed opportunum est, ut in scrinio nostro ad reprobationem et ad perpetuam confusionem ejus reserventur ». Ita apud Baronium. *ad ann. 745, n. 36*; neque aliter ap. Labbe, *torn. 8, cot. 298 et 305*.

7 - A) Scilicet actorum concilii quod Photius contra Sedem Apostolicam coegerat

b) Adrianus quidem prosequitur rogans Imperatorem, ut ipse suis edictis poena *coerceat* inobedientes, sed Beyerlinck, in suo *Theatro mundi, tom. 2, pag. 699, v. Dedecus*, haec narrat: « Basilius Imperitor, inquit. Photii patriarchae Constantinopolitani volumen, contra Nicolaum et Romanae Ecclesiae ambitionem scriptum, et a synodo subscriptum, ad Adrianum misit, et sententiam de eo petiit. Adrianus illud Romae in synodo damnavit et igni tradidit ♦

erroribus, adducere omnes suos suorum-
que libros coactus est, qui omnes concrc-
mati fuerunt. (Lanfrancus .) — In concilio
Suessionensi anno 1121, coactus est Petrus
Abaelardus sua scripta propriis manibus
igni committere. (Gaufridus <Z> Innocen-
tius II sub excommunicatione mandavit,
ut qui haberet libros praefati Abaelardi
et Arnaldi a Brixia, illos statim combu-
reret. Extat in concilio Lateranensi in
fine 4Λ Idemque praeceptum datum fuit
anno 1140 in concilio Senonensi. (Apud
S. Bernardum3.) — Idem de libris Gilbert!
Porretam statuit Eugenius III anno 1148
in concilio Rhemensi; ut refert Gaufridus
(apud Graveson 3 et apud Natalem Ale-
xandrum *), dicens: *Dominus Papa aucto-
ritate apostolica... capitula ipsa damnavit,
districte praecipiens, ne eundem librum
legere vel transcribere... quis auderet.*

" Pariter concilium Parisiense anno
1209, damnavit libros Davidis a Dinando:
Qui... (ait Rigordus a>9) apud Petavium @,
et apud Natalem Alexandrum 6), *jussi
sunt omnes comburi; et sub poena excom-
municationis cautum est in eodem con*

' Lib. de Corp. et Sang. Domini, cap. 1; «p. Migne,
Patrol, lat., tom. 150, col. 400. Cfr. Labbe, tom. 12, col. 48,
in notit Scverini Binii. — 1 Epitt. 193, ad Magbtr. Ivonem
card., ap. Migne, Patrol. Ut., tom. 1R2, col. 37). · Gatt
/rbl.t epiitola ad Albinum cardin.. n.8; ap. Migne. Patrol,
lat., tom. 185, col, 592. — ■ Histor. ecclea., aacc. xti, lom. 3,

*cilio, ne quis eos dc caetero scribere, legere
praesumeret, vel quocumque modo habere.*

In concilio Tolosano anno 1229, veti-
tum fuit, ne laici cujuscumque generis et
status penes se haberent, durante haeresi,
quemcumque librum sacrae Scripturae,
exceptis Psalterio et Breviario. (Concilium
Tolosanum, apud HarduinuniT.) — Et quo-
niam haereticorum est sacras Scripturas
in vernaculam linguam vertere, ut illas,
modo suo interpretantes erronee, postmo-
dum tradant suis adddiscendas; ideo sy-
nodus Biterrensis anno 1246, interdixit
omnes Scripturae libros vulgarem in
linguam traductos. Idem statuerunt con-
cilia Hierosolymitanum, Mechliniense, Ca-
meracense et alia plura, quae observari
possunt in libro edito Parisiis anno 1661,
ex praecepto cleri Gallicani, sub titulo:
*Collectio auctorum, qui cx professo sacrae
Scripturae in vulgarem linguam transla-
tiones damnarunt.* Dc hac re adest etiam
quarta regula Indicis Insuper Papa Cle-
mens XI proscripsit propositionem 79
Quesnelhi, quae dicebat: *Utile ct neces-
sarium est omni tempore, omni loco et*

part. 4. — · Histor. cede., *aec. xi ct xii, cap. 4, art.9, v. f.
— * Dc theol. Dogmat., prolegom., cap. 3, n.8. — · Hi«t.
eccle., *aec. xm ct xiv, cap. 3, .ut.2, p. m. — 7Cap. 14.
ap. Harduinam, Collect, concilior., tom. 7, coi. 178; cfr.
ctIarn Labbe, tom. 13, coi. 1233 ct »eqq. · Clemen i XI, Bulla
Unt^cnitui, dc 8 Sept. 1713. in Bullar. Rom. MainardL

Gaufridus, in *vita S. Bernardi, lib. 3,
cap.5,ii. 14, i.f.* (Migne, Patrol, lat., lom. 185»
coi. 311), rem sic narrat: «Et ipsum ergo au-
ctorem eadem sententia cum erroribus suis
apostolicus praesul involvens, scripta incen-
dio, scriptorem silentio condemnavit» Quod
autem compulsus sit Abaelardus, ut suis ipse
manibus librum in ignem conjiceret, narrat
Otho a Erisinga, *lib 1, de Cestis Friderici,
cap. 47*, apud Labbe, tom. 12, coi. 1319, ct ipse
Abaelardus in sua epistola prima seu historia
calamitatum, *cap. 10*, ap. Labbe, ibid., col. 1322.
ct Migne, Patrol, lat, lom. 178, coi. 150.

d) Innocentius II, in concilio Lateranensi 11
(anno 1139 celebrato), defensores Arnaldi ex-
communicatione percussit. Vide Labbc,tom. 12,
coi. 1505. Quorum meminit ipse Innocentius,
in suis ad archiepiscopos Rhemcn. ct Seno-
nen., et ad D. Bernardum Litteris (Labbe,
tom. 12, coi. 1531 ; Migne, Patrol, lat., tom. 179,
coi. 515, Innocenti! epist 447). Quod autem eo-
rum scripta igni comburerentur, hoc non fuit
in Lateranensi concilio sandlum, sed habetur
in alia Innocentii ad eosdem epistola, Laterani

tamen data (Labbc, loc. ciL, coi. 1532; Migne,
loc. cit-, coi 517, epist. 448), in qua haec legun-
tur: · Per praesentia scripta fraternitati ve-
strae mandamus, quatenus... faciatis... libros
erroris eorum [Arnaldi et Abaelardi), ubi-
cumque reperti fuerint, igne comburi».

8. - a) Opera Davidis de Dinando damnata
quidem sunt in Parisiensi concilio (anno 1209
celebrato, non vero 1204, ut Pctavius scribit);
sed verba Rigordi, *Lib. de Gestis Philippi Au-
gusti, regis Francorum, ad an. 1200*, refe-
renda sunt ad Aristotelis opera de Melaphy-
sica alii dicunt dc philosophia naturali), quae
pariter eodem concilio damnata sunt. Cfr.
Labbc, lom. 13, coi. 808.

h) Concilium Biterrense, *cap. 36*, loquitur
« de libris theologicis, non tenendis etiam a
laids in latino, et neque ab ipsis neque a cie-
ricis in vulgari ». Ap. Labbc, tom. 14, coi. 106.
Sed concilium Tolosanum anni 1229 sancivil,
cap. 14, pro laicis prohibitionem quam refert
hic S. Alphonsus. Labbc, tom. 13, coi 1239.

() Adesi etiam dc hac materia decretum in
const Leonis XIU *Officiorum, tit. 1, cap. 3.*

omm personarum generi studere, el co
^noscere spiritum, pietatem et mysteria
sacrae Scripturae.

Circa li-
bro» He-
braeorum

Praeterea Cancellarius Parisicnsis, ct
Doctores Regentes jussu Gregorii IX li-
bros Thalmudicos publice concremarunt.
(Natalis Alexander ’.) Idem statuerunt Cle-
mens IV, Honorius IV, Joannes XXII et
alii (vide Sixtum Senensem ’); et ex sola bi-
bliotheca Judaeorum, quae erat Cremonae,
combusta sunt duodecim millia exempla-
ria Insuper Julius III8 praecepit quos-
cumque codices Judaeorum f) ex eorum
domibus eruendos, et concremandos; et
Clemens VIII4 omnibus facultatem ade-
mit, adhuc inquisitoribus et legatis a late-
re, impertiendi licentiam ad eos legendos.

LibnGu-
htlmi a S.
Amore.

9. - Alexander IV6 anno 1256, sub ex-
communicatione vetuit, ne quisque haberet
scripta Gulielmi a Sancto Amore °), man-
davitque, ut intra octo dies illa combu-
rerentur; et omnes paruerunt. Vide Gu-
liel mum Nangium . — Pariter Petrus,
Tarraconensis archiepiscopus, auctoritate
Alexandri V anno 1260, sub anathemate

1 Hitl. ecd., »acc. xm ct xiv, cap. I, art. 4, η. 3. —
• Bibiioth. sancta, lib. 2, v. Traditiones; cfr. lib. 4, v. Ma-
nahem, — » Brcv. Cum steut nuper, dc 29 Maji 1161.
\$ 1. Bullar Rom. Mainardi. — • Conttil. Cum Hebraeo-
rum, dc 28 Fcbruar. 1592. \$ 4, in citato Bullar. Rom. —
• Const. Romanus Pontifex, dc 5 Octob. 12f6, in cit. Del-

Sixtus Senensis, lib. 4, loc. cit., narrat
nulle fere exemplaria commentariorum in
Pentateuchum Manabem, innumeris thalmu-
dicis erroribus referta, < una cum aliis decem
millibus thalmudicorum scriptorum volumi-
nibus», Cremonae flammis tradita fuisse.

libros Raymundi Lulli proscripsit; et cum
deinde anno 1376, Gregorius XI prohibi-
tionem confirmasset, Petrus Aragoniae
rex, de illa moerens, Pontificem rogavit,
ut opus Lulli iterum examinaretur ab epi-
scopo Barcinonensi: sed hoc non obstante,
proscriptio stetit, et rex humiliter illi
acquievit — Item Thomas Arundclius, ar-
chiepiscopus Cantuariensis, coacto concii-
lio provinciali anno 1406 Oxoniae, prohibuit
sub excommunicatione, ne quis legeret
aut haberet quemcumque librum ab Aca-
demia Oxoniensi aut Cantabrigensi prius
non probatum. Pariter Joannes XXIII,
in concilio Romano anno 1413, plures li-
bros damnavit, episcopis curam injungens,
ut omnes illi concremarentur. (Vide Lab-
be7 et Natalem Alexandrum8.) Idemque
mandatum renovavit concilium generale
Constantiense anno 1415.

His perspectis, nequeo intelligerc, qua
fronte possint quidam asserere, Ecclesiae
tantum esse censuram dare dc pravis li-
bris, non vero illos prohibere ct combu-
rere.

Ur Rom. — • De Gestis Ludovici (ii> Francor. re<., ad
an. 1255. — ’ Concilium Oxouien*e. cap. 6, ap. Labbe,
tom. 15. col. 1096; cooal. Rom. ap. Labbe, lom 15, col 13ft).
— • Hist, ecclesia*I., *aec. xv et xvi, capit. 6, axUe. L
Conditum Constantieuse, Seas. 8; ap. Labbe, lom. 18,
col. 122.

Eos scilicet, « in quibus nomen Jesu Sal-
vatoris nostri...cum blasphemia, aut alias igno-
miniose nominatur».

9. - a) Constitutio Alexandri respicit non
quaelibet opera Gulielmi, sed librum dc Pe-
riculis noiissimorum temporum.

Libri Lom

CAPUT IV.

Respondetur inanibus adversariorum objectionibus,
quibus impugnatur Librorum prohibitio ab Ecclesia indicta.

piura ea- Sîdiwi/	1. - Diversi diversa objiciunt. Alii absolute asserunt, librorum prohibitionem per se nocuam et injustam esse. Alii concedunt quidem, ad Ecclesiam pertinere censuram ferre de libris, ad principes vero lectionem eorum prohibere, illosque comburere. Alii demum utrumque Ecclesiae concedunt, quod possit nimirum libros damnare et eorum lectionem interdicare; sed autumant, prohibitiones quae hisce temporibus ab Ecclesia prodeunt, omnino esse irregulares et a recto ordine aberrantes, ac proinde non posse conscientias obstringere. — Singula discutiamus.	reprehenderetur quod scripta Origenis legeret, reposuit: <i>Si quid boni in illis reperio, illud excipio; sivero spinosum quid visum fuerit, hoc tamquam aculeatum praetereo</i> . Item Dionysius, pariter reprehensus de lectione haereticorum, rem cum Deo in oratione conferens, coelestem vocem audivit ei dicentem: <i>Lege omnia quae in manus tuas veniunt; valebis enim omnia expendere et probare</i> . Hinc Dionysius legit, et aliis (forte ipsum reprehendentibus) scripsit: <i>Acceptavi visionem hanc, tamquam apostolicae voci conformem</i> . Apud Eusebium*.
wr	2. - Objiciunt igitur Γ. Injustam esse librorum prohibitionem, ex illo Apostoli: <i>Omnia autem probate: quod bonum est tenete</i> (I. Thess. v, 21). Errat igitur Ecclesia Romana, temere dicunt, librorum lectionem prohibendo, cum unicuique ex praecepto Apostoli datum sit libros lectione probare, bona in eis inventa relinendo, mala autem reprobando.	4. - Addunt, quod etiam Hormisda Papa lectionem librorum pravorum non reprobavit, imo laudavit, eo quod alias non bene possent errores confutari nec vitari; sic enim dixit: <i>Nec tamen improbatur diligentia per multa discurrens, sed animus a veritate declinans. Saepe de his necessaria providetur, de quibus ipsi aemuli convincantur, instructio. Nec vitio dari potest nosse, quod fugias: atque ideo non legentes incongrua in culpam veniunt, sed sequentes. Quod si ita non esset, nunquam Doctor ille gentium acquievisset nuntiare fidelibus: Omnia probate, quod bonum est tenete</i> ³ . Quin et ipse Gelasius, in decreto supra laudato, eodem tempore quo damnata opera recensebat, sic ibidem adnotavit ⁴ : <i>Sed cum haec ad catholicorum manus pervenerint, B. Pauli Apostoli sententia praecedat: Omnia probate, quod bonum est tenete</i> . — Hinc Fleury et Van-Espen inferunt, Pontifices, ac ipsummet Gelasium, libros notatos damnasse, non ut eorum lectio prohiberetur, sed ut
	³ Epist. 119, ad Miner*. et Alex., n. 11; ap. Mifnc, Patrol, lat., tora. 22, coi. 979. T*ro/>Ai7., ap. Socratem. Hhtor. cedes.* lib. 6, cap. 17. — Hut. codes. Ub. 7, cap. 7. — Epttt. 70, ad Poaaceaor. cpi*c.; ap. MI<nc, Patrol.	lat., tora. 63, coi. 492. . <i>Flnry</i> , Ilitt. ccdd., tom. 19, par. xvi; et diteour 7, n. 13 (Edit. Parie 1750). . <i>Van Eif^rn</i> , Jur. cccl., part 4, cAnonico hKtor. de lior.'» can., part. I, cap. 4, % 2, i f
	4. - Verba S. Alphonsi caute accipienda sunt; haec enim in Gelasii decreto referuntur	ad eos libros, quos Ecclesia recipit, cfr. notam a ad n. 5 capitis praecedentis.

illi cum praeventione et cautela legerentur; dum alias rigorosa prohibitio (ut ajunt) nonnisi perniciosa esse potest, eo quod libertinos ipsa prohibitio magis ad lectionem impellit; et contra aufert cordatis viris, ut possint errores qui serpunt adnotare et confutare»

Re» ponde-
ror et «pil-
antur tex-
tai.

5. — Respondetur. Et primo quoad textum illum Apostoli: *Omnia autem probate, etc.*, communiter dictum illud explicatur a commentatoribus, Estio, Cornelio a Lapide, Hugone, Natali Alexandro, Tirino et aliis, nimirum, quod omnia quae dubia et incerta sunt, examine et probatione indigent, prout erant quaedam prophetiae, de quibus sermonem fecerat Apostolus in versu praecedenti, ubi dixerat: *Prophetias nolite spernere*, has voluit B. Paulus judicare an verae fuerint aut falsae; jam pridem enim ab ipso Domino (Deut. XIII, 3), mandatum fuit, ne pseudo-prophetae a fidelibus audirentur; Tertullianus autem misere in haeresim impegit, quia Montani et insanarum mulierum somnia ut prophetias habuit. — Non igitur, inquit Estius, de omnibus doctrinis verba illa dixit Apostolus, sed tantum de iis, quae de novo proferebantur a fratribus, et nondum probata erant; haec enim dijudicari oportebat, secundum id quod idem Paulus praecepit Corinthiis, scribens: *Prophetae autem duo aut (res dicant, et caeteri dijudicent* (I, Cor. xiv, 29). Ea vero, quae ab ipso aut ab aliis tradita erant Apostolis, non dijudicari vult, sed teneri; ut in II ad Thess. n, 14 inquit: *Tenete traditiones quas didicistis*. Et I Cor. xi, 2: *Laudo autem vos, fratres, quod... sicut tradidi vobis, praecepta mea tenetis*.

Praeterea dicit Natalis Alexander: probare doctrinas librorum non unicuique

commissum est, sed tantum episcopis, quos Spiritus Sanctus Ecclesiae Dei praefecit, et maxime Summo Pontifici, Christi Vicario ac totius gregis Christi supremo pastori. Pravi autem libri non damnantur ab Ecclesia, nisi post diligens examen; nullum igitur iudicium aliud de illis operibus exspectandum, quae jam Ecclesia improbanda iudicavit.

6. — Quod vero ad S. Hieronymum attinet, certum est, quod ipsemet S. Doctor lectionem pravorum librorum constanter reprobavit; in quadam enim epistola ipse scripsit: *Doctorum hominum tractatus lege, eorum dumtaxat quorum fides nota est; non necesse habes aurum in luto quaerere*. Hancque epistolam animadvertens Marianus Victorius, sic adnotavit: *Ubique sanctissimus inculcat vir, ut ab haereticorum apocryphisque voluminibus abstineamus; nec probat rationem, qua praetenditur aurum ex luto quaeri*. Praeterea S. Hieronymus summis celebravit laudibus decreta Eusebii et Dionysii Alexandrini, quibus a lectione librorum Origenis fideles arcebantur. Praeterea ipse Hieronymus auctor fuit, ut iidem Origenis libri proscriberentur a Venerio, episcopo Mediolanensi, et a Pontifice Anastasio, cujus deinde decretum undique ipsemet propagavit «*Ipsemet praeterea laudat Pammachium, quod, cum legisset Origenis Principia: Exhorruit, et reclusit scrinio, ne prolati in vulgus multorum animos vulnerarent*». Tandem testatur, exemplar Origenis olim a se translatum nulli unquam praeuisse; ex quo adnotat commentator ♦: *Audiant haec, qui haereticorum libros passim sibi legendos fore contendunt, et salubrem parentis Ecclesiae prohibitionem despiciunt; venenum enim aureo etiam haustum poculo,*

ExpCAdi-
t«r weruo*
HieroeymL

Eitius, in I epi«t. ad ThrmI. v, 21. — Cornel, a Lap., in cumd. loc. — in cumd. loc., lit. n. — Natal. Alex., in cumd. loc. — Thrin., in eumd. loc. — Estiut, ibid. — Natal Alex., ibid., Scn«u« moralia. — I Epiet. M ad Fu-

πμπ». η. II; ap» Mlpie Patrol. IaL, com. 22, col. 556. — ♦Scholia in cpUt. S» Hieronym., epi«L 10 (a7. M), ad Furum, «choL 28 — ♦ EptiL 124 (al. W), ad Avitum, η. I; ap. Patrol lat.. torn. 22, col. 1060.

6. — a) S. Hieronymus, in sua epist. 97 (a/. 78), ad Pammachium et Marcellam (Migne, torn. 22, col. 490) de Anastasio Pontifice haec tantum habet. «Celebri sermone, inquit, vulgatum... beatum quoque Papam Anastasium, eodem fervore.- latitantes in foveis suis haereticos persecutum; ejusque litterae

doceant damnatum in Occidente, quod in Oriente damnatum est ».

b) Victorius commentatur haec Hieronymi verba ad Avitum: «Quisquis igitur hos voluerit legere libros (Periarchon]... legat prius hunc librum; et antequam ingrediatur viam, quae sibi cavenda sint, noverit».

nisi praesumpto antidoto, semper nocet. (Marianus Victorius ¹). Scribit alibi idem Hieronymus haec magni ponderis verba: *Melius est aliquid nescire secure, quam cum periculo discere*¹. Alibi demum, ut alia praetereamus, sic gravissime monet (apud Sixtum Senensum ^c): *Nemo ad lupanar mittit virgines suas, quamvis quaedam ibi reperiri possent de turpi corruptione lugentes: nemo haeredem suum latronum turbae committit, ut discat audaciam: nemo in perforatam intrat cymbam, ut discat vitare naufragium: et ab haeresibus plenum volumen animam diriges immunem doli, ut ibi discas catholicam veritatem?*

7. - Quod si uno illo in loco ab adversariis objecto, diversimode S. Doctor sentire videtur, hoc nimio ejus ardori parcendum, quo a Rufino et aliis impetebatur. Hinc non desunt, qui de hujusmodi lectione Hieronymum reprehendunt. (Vide Christianum Lupum). Et ipsemet adhuc fatetur, de tali re a Domino fuisse correctus, ac etiam flagellis coercitus. Scribunt alii, Hieronymum libros quoscumque legisse propter Ecclesiae necessitatem, et de licentia saltem tacita Damasi aliorumque Pontificum. — Caeterum sciendum est, quod tunc temporis magna vertebat controversia inter episcopos, an permittenda aut vetanda foret operum Origenis lectio. Negabant Theophilus episcopus Alexandriae et Epiphanius Salaminae in Cypro, quorum tamen decreta erant tantum particularia pro suis ecclesiis. Affirmabant autem Eusebius (qui tunc apologiam de libris Origenis tradiderat), item Chrysostomus, Theodotus, Cassiodorus et alii, ac ipse Hieronymus, dummodo caute atque a paucis peritis praefati libri legerentur. Adde quod lectio ipsorum non erat usque tunc damnata; quis dubitat, quin si ipsa ab Ecclesia fuisset vetita, Hieronymus Ecclesiae non paruisset?

8. - Quod autem ad Theophilum Alexandriae patriarcham pertinet, responde-

tur quod, licet ipse immunem se diceret ab omni reprehensione, quia in lectione librorum Origenis caute se gerebat, omnino reprobando quae prava videbantur; attamen refert Socrates ², Theophilum nihilominus damnatum fuisse a concilio, nec excusationes ab eo allatas fuisse admissas. Si igitur hic patriarcha damnatus fuit, eo quod libros nondum vetitos legerit, quisque videre potest, qualis fuerit Orientalium sensus circa lectionem librorum jam proscriptorum. — Quod vero adducunt adversarii de Dionysio, id valde longius eorum causam infirmat, quam adjuvat. Relege, benigne lector, quae de hoc diximus *cap. II, n. 5*, ubi retulimus quod Dionysius non ausus est legere haereticorum libros, nisi divina visione et voce confirmatus; et nihilominus adhuc a suis apud Pontificem accusatus fuit, qui non omisit eum de hoc reprehendere, prohibuitque ne deinde hujusmodi lectionem prosequeretur.

Mira res! primis illis Ecclesiae saeculis, quando paucissimi habebantur sacrae Scripturae explanatores, si vel patriarcha opera legisset alicujus magni nominis interpretis, qui in aliquem errorem incidisset, scandalo erat fidelibus, et reprehendebatur, et deferebatur, et damnabatur; et hodie, cum SS. Patribus et multis affluamus explanatoribus, in quorum operibus doctius quam in libris haereticorum veritates elucidantur, inveniuntur homines Ecclesiam criminantes quod librorum erroribus infectorum ovibus suis lectionem prohibeat!

9. - Scripta demum ab Hormisda nobis opposita minime obsunt. Non enim Pontifex ignorare potuit traditionem Ecclesiae, conciliorum canones decessorumque decreta, nempe Leonis aliorumque Pontificum, et multo minus decretum Gelasii, quod ipsemet Hormisda in eadem sua commendat epistola. Ipse insuper ibidem adnotat, Gennadii libros ab Ecclesia non recipi. Insuper ipsemet fideles a le-

Бхрїа
тар футн
Theochj.
Ū et
tiL

ex ^

¹ Schol. in *dtetara epivt. ad Artt.*, «chol. 18. — ² Epi* 1.22, ad Eostoch., n. 29; ap. Migne, *Patrol. Ut.* tom. 22, col. 415.

Christ. Lupus, tom. 9, cap. 4. in *Hbr. Tertull. de Prae-*cript., «chol. ult. — *Hiit.*, lib. 6, cap. 17.

c) Apud Sixtum Senensem haec verba reperire non potui.

7. - «J. S. Hieronymus, in *Epist.* 22, n. 30, (Migne, tom. 22, col. 416) narrat se a Domino

ctione librorum Manichaeorum aliorumque haereticorum compescuit. (Vide Platinum in Hormisdam, apud Beyerlinck I). — Quod autem Hormisda scripsit Possessori, nempe: *Non legentes incongrua in culpam veniunt, sed sequentes*, illud quidem scribit sine praeiudicio prohibitionis damnatorum librorum. Fervente Constantinopoli magna controversia circa Gennadii librum, bene poterat Possessor episcopus eum legere, etsi novisset damnatum, quandoquidem concilium Carthaginense (ut supra diximus) non diu ante celebratum, decreverat posse episcopos legere damnatos libros haereticorum *pro necessitate et tempore*: quanto magis igitur legere poterat Possessor, tempore quo liber Gennadii nondum fuerat damnatus? Nolebat autem ipse illum legere, nimis in ea re scrupulis indulgens; at de hoc ab Hormisda fuit exprobratus, propter illud Apostoli monitum: *Omnia... probate*; opus est enim ut pastores aliqua probent, ac deinde oves instruant de iis quae tenere et quae abjicere debeant.

Dicere autem cum adversariis, quod stricta librorum prohibitio non potest esse nisi perniciofa, eo quod libertinos magis

ad legendum impellit: hoc argumentum infringit omnia Ecclesiae, imo ipsius Dei mandata. — Haec quidem est misera hominum conditio, ut vetita avidius patrare cupiant, juxta vulgare illud proverbium: *Prohibitio generat appetitum*. Sed hoc non evenit, ut ait Chrysostomus * ob legis naturam, sed propter eorum, qui legi tenentur parere, defectum. Augustinus dixit: *Ex prohibitione auctum est desiderium*. Et alibi: *Hoc ipsum quod concupiscitur, fit jucundius cum vetatur*. Sed quid inde? Numquid justa praecepta ex hoc erunt perniciofa, ac proinde permittendum erit ut homines agant quidquid velint?

10. - Praefatum hoc ridiculum argumentum primus proposuit petulans Petrus Soave; sed illud egregie diluit cardinalis Pallavicinus, dicens, quod licet lectio noxia librorum per se a natura sit vetita, tamen valde prodest ad vitandos lapsus injuncta Ecclesiae prohibitio: *Impercioche* (sunt verba Pallavicini e) *pru e maggiore peccati si schifano, mentre innumerabili persone per ubbidienza rattenendosi da si fatti libri, rimangon libere dal male, in cui lè trarrebbe improvvedu-*

PrUumtio

Platbta.VU* Hormisdac Papae. — *Theatrum mundi*, tom. 2, pAŁ. 699, v. *Dedrcus*, *Libraria.... exiuHo.* *fortnuid.*, Ept«t. ad Po»*c«or.; Migne, *Patrol*, lat., tom. 63, coi. 492. — *HomiL* 10, in *Epiit.* ad Rom., n. 3; ap. Migne,

Patrol. cnuxo-laL, tom. 60, col 47K — *Serm.* 156 (aL 6) dc verbi* ApotL, etc., cap. 2, ap. Mifne, *PalroL lat.* tom. 38, col SIL *Palime.*, HtoU cone Trid.. Hb. 15» cap 18. n. 3.

correptum fuisse, eo quod ethnicorum libros, neglecta Scriptura sacra, perlegeret

9. - a) Verba S. Augustini in *Expositione quarundam propositionum ex epist. ad Romanos*, n. 39, sunt haec: « Desiderii prohibiti fructus dulcior est ». (Migne, *Patrol*, lat., tom. 35, coi. 2070.) Et in *Epistolar class.* 3, *epist.* 196, n.5: « Appetuntur enim ardentius quae vetantur ». Ap. Migne, *Patrol*, lat., tom. 33, coi. 893.

10. - a) Textus iste sic latine redditur a P. Joanne Baptista Giattino S. J. in sua edit Pallavicini (Augustae Vindellicorum 1755): « Etenim plura et graviora peccata vitantur, dum innumerabiles homines ex obedientia ab hujusmodi libris abstinentes, vivunt expertes damni, in quod ipsos imprudenter pertraheret ea lectio, quam quae committuntur eo quod aliqui curiositate pellecti legem transgrediuntur: nec satis est, ut experientia docet, id singulorum conscientiae committere, ita ut per se quisque perpendat, an hujusmodi sit liber qui lapsus periculum creet, unde sibi naturali lege netas sit illo uti. Hoc periculum

nunquam nisi sero cognoscitur et per noxium experimentum: quidnam multa opera contineant, complures ante ipsorum lectionem ignorant Praeterea nimia est hominum fiducia suae tum scientiae tum potentiae: sibi quisque persuadet se a nullo impostore deceptum iri, a nullo visco oblitum iri. Historiae, quae narrant quod reipsa extitit: et fabulae, quae ob oculos ponunt quae saepe contingere consueverunt, exemplis abundant quibus docemur, quanta sit hominum ante opus confidentia, quanta in opere ipso debilitate succumbatur. Praeterquam quod pravorum librorum interdictio duo simul affert emolumenta: alterum, quod metus hujus noLac suis paginis inuendae, complures cohibet ab iis scribendis evulgandisque; alterum, quod eadem injecta venditioni prohibitio, typographos retinet ab ipsis imprimendis et bibliopolas a coemendis. Hinc fit ut seges maligna ex cultorum penuria paulatim rareseat et arescat; et styli, torcularia et officinae allidantur ab utilitatis esca, ad se in operibus utilibus exercenda».

lamente una tai lezione... Nb si scorge bastantc in pratica il rimetier cib alla coscienea di ciasctino, il quale consideri, se un tai libro il ponga in lubrico di caduta, onde, sia in obbligasione dt non usarlo. Questo pericolo mal si conosce, sc hoh tardi, cd a rea prova. Di moite opere, a molli non è nota la contettensa prima della lezione. Oltrc a cib, troppa è la fidan&a che ha l'uomo s) dei suo saperc, s) dei suo potere: ciascheduno si persuade che da niun seduttore sarà ingannato, da hîuh vischio sarà tmpaniato. Le istoric che raccontano cib che una volta fit, e le favole che rappresentauo cib che moite volte suol essere, sono picne di esempj, i quah insegnano quanta iu cib sia la presuneione degli uomini avanti al fatto, quanta la debolessa nel fatto; sema che la proibizione de' libri cattivi porta insieme due aitri salutevolt effetti: l'uno è, che il timore di questa autentica nota ritiene molli dallo scrwerli e dal divulgarli; laltro che ella col difficoltarne lo spaccio, ritrae gli slampatori dall'impressione ed i librai dalla compera; onde la trista erba per difetto dt coltivatori a poco a poco si dirada cd inaridisce; e le penne, i torchi, le botteghe son invitate dall'esca dell'utilità ad impiegarsi solo m opere profittevoli. Quamvis igitur aliquando alicui viro pio prodesse poterit legere pravum librum erroribus notatum, nihilominus (generaliter loquendo) magis expedit ab hujusmodi lectione homines remove, ut illusionum periculum vite-tur, aut saltem ne ipsorum exemplo, libertini ad legenda inducantur ea, quae facile subversionis causa eis esse poterunt.

Objectio
hifcuo no^o
ud.S0C,€

11. - Objiciunt 2°. Per librorum prohibitionem, ac multo magis per eorum concremationem, ipsam rempublicam laedi, et ideo plures maximam subire bonorum

ac famae jacturam; hinc illas nonnisi a saeculari principe posse imperari, ad quem unice spectat super bona temporalia jurisdictionem exercere. Addunt, quod Ecclesia nonnisi posterioribus hisce saeculis hujusmodi negotiis se immiscuit; quamvis enim, ait Petrus Soave apud Pallavicinum a), Ecclesia semper libros malos damnaverit, eorumdem tamen prohibitio et concrematio nonnisi per principes legitur imperata: ut apparet cx prohibitione librorum Arii, vetitorum a Constantino, Nestorii a Theodosio, Porphyrii a Justiniano, Eutychetis a Valentiniano et Marciano, Pelagii ab Honorio, ac tandem Lutheranorum a Carolo V. Nec nisi saeculo XIII Ecclesiam hanc jurisdictionem usurpasse asserunt; tempore, quoin concilio Tolosano prima vice ipsa fidelibus interdixit sacrae Scripturae lectionem.

12. - Respondetur. Jam supra Cap. II et III satis evidenter ostensum est, ad tim Ecclesiam praecipue pertinere libros, qui wuproh^{ci} fidem vel mores offendunt, prohibere, cum ipsi Ecclesiae praecipue incumbat oves suas a venenatis pascuis remove; et hanc jurisdictionem jam a primis saeculis, innumeris exemplis demonstravimus semper exercuisse interdicens et concremandi libros nocuae lectionis, ipsis videntibus et comprobantibus piis principibus. — Quod si aliquando principes libros fidei Priici aut moribus adversos proscripserunt, aut EstPiipr concremarunt, hoc fecerunt ad petitionem jüwîi* Ecclesiae, ut sua potestate coercerent renuentes Ecclesiae canonibus se subicere: prout Constantinus, cx praecepto concilii Nicaeni, scripta Arii aboleri mandavit (Raynaudus % Barbosa b). Honorius libros Pelagianorum, instantibus Zosimo et Bonifacio episcopis, (Vide Cap. III). Theodosius et Valentinianus libros Nestorii et Porphyrii, postulante concilio

II. - «) Pallavicinus, lib. 15, cap. 18, n 2, ex iis quae hic afferuntur, dicit solum Soave pro certo assumere consuetudinem interdicensi usum librorum, praesertim si fidei non adversentur, esse recentem in Ecclesia, et diuturno tempore nulla alia lege fuisse Christianos obstrictos ad abstinendum ab hujusmodi lectione, nisi naturali; vel ne periculo laedendae pietatis se exponerent, vel ne tempus tererent infructuose.

12. - Raynaudus, de malis ac bonis libris, part 3, crottem. 2, n. 466, asserit potestatem libros damnandi penes Ecclesiam esse; et h. 481, negat ad laicos pertinere libros damnare de fide tractantes; · libros tamen (ita prosequitur) quibus traduntur hacreses, ab Ecclesia jam damnatae, merito per laicos aboleri ». b) Barbosa, de Potestate... episcopi, alleg. 50, n. 58, quidquid investigare potuerim, haec non habet.

Ephesino (*Ibid.*). Justinianus libros Seven, petentibus Patribus concilii Constantinopolitani (*Ibid.*). Basilius scripta Photii, ad instantiam Adriani Papae, qui illa prius damnaverat, et ex Oriente transmissa Romae ignibus tradidit (*Ibid.*). Ludovicus Pius librum Claudii a Sorino, ex episcoporum judicio commisit igni. Idemque fecit S. Ludovicus rex de libris thaludicis, judicio Innocentii IV.

13. - Saltem omnes libri qui a principibus damnati fuerunt, prius ab Ecclesia fuerunt interdicti. — Sic libri Euty-
chianorum proscripti a Marciano, antea
jam a concilio Chalcedonensi (cui Impe-
rator interfuit) fuerunt vetiti. Libri Wi-
cleffi, damnati a Richardo II Angliae rege,
jam prius a Gregorio XI fuerunt damnati.
Et idem accidit de libris Novatorum a
Carolo V proscriptis. — Porro ipsimet
principes fatentur se gladium habere ad
canones ecclesiae custodiendos; sic enim
declaravit Childebertus rex: *Quia necesse
est, ut plebs quae sacerdotis praeceptum
habet ita ut oportet custodit, nostro etiam
corrigatur imperio* l. Et Ludovicus VII,
Galliarum rex: *Digna vox est majestate
regnantis, Dei servum et Ecclesiae defen-
sorem se principem profiteri*l.

Concedimus, alii opponunt, posse Ec-
clesiam prohibere libros religionem im-
pugnantes; sed quo jure Ecclesia potent
sibi potestatem arrogare proscribendi li-
bros de philosophia, vel de aliis materie-
bus tractantes? At istis sapienter respon-
dit cardinalis de Luca, inquiens: *Quam-
vis... ignarum vel iniquum vulgus hanc
prohibitionem ad solos libros, qui fidei
dogmata contineant, restringere satagat,
quasi quod ea quae mores vel pietatem,
sive ecclesiasticam potestatem seu liber-
tatem concernunt, ad fidem non perti-
neant; prorsus tamen erronea est haec
opinio, quae ignorantiae vel malitiae filia
dici meretur, quoniam ista sunt haere-
sum vel schismatum semina, vel radices
aut praeparationes* . — Confirmatur quod
dicimus, ex decretali dic 4 Mart. an. 1755

emanata a Benedicto XIV, et directa ad
episcopos regni Poloniae * Ibi loquens
Pontifex de quodam libro edito a Patre
Laborde, Congregationis Oratorii in Gal-
lia, in quo auctor labefactat (verba sunt
decretalis) *collatam a Christo Domino-
Ecclesiae suae potestatem, non solum diri-
gendi per consilia et suasiones, sed etiam
jubendi per leges, ac devios contumaces-
que exteriori judicio et salutaribus poenis
coercendi...*, *ecclesiasticum ministerium ita
saeculari dominationi subjiciens, ut ad
hanc spectare pronuntiet de externa omni
ac sensibili gubernatione cognoscere, ac ju-
dicare. Pravum ac perniciosum systema,
jam pridem— a Joanne XXII _ consti-
tutione incipiente* Licet juxta doctrinam,
*reprobatur, ac pro haeretico expresse
damnatum*, ut testatur; Benedictus ite-
rum damnat, praefatique auctoris propo-
sitiones impias et haereticas declarat.

14. - Objiciunt 3e. Non raro censuras
librorum committi viris imperitis, aut ma-
ledicis et invidis, qui de rebus scriptis vel
nesciunt judicare, vel quibus auctores sunt
exosi, et ideo ipsi, salebras in plano quae-
rentes, sive bene sive male auctor scripse-
rit, damnandum esse volunt; ut loquuntur
Raynaudus . et Ludovicus Moratorius .
Et sic Opera Ven. Bellarmini fuerunt ve-
tita. (Fuligattil). Sic etiam scripta S. Tho-
mae fuerunt sub anathematis fulmine inter-
dicta a quodam episcopo Parisiensi. (Ray-
nauduss). Quapropter referunt, Pium II
sic monuisse Francorum regem Caro-
lum VII (ut refert Launojus): *Unum a te
petimus, carissime fili, ut doctoribus Sedis
Apostolicae semper non credas; multa illo-
rum passionibus tribuas*. — Hinc dicunt,
quod ad errores fraudesque vitandas omni-
no opus est, ut in prohibitione librorum,
auctores, vel alii pro ipsis audiantur, qui
operum tueantur partes; agitur enim de
re gravi, nimirum de fama scriptoris, et
de ejus non levi damno propter editionem
libri jam perfectam: ideo pertinet ad sub-
stantiam judicii, ut reus citetur et audiatur,
juxta ipsorum canonum praescriptum,

Objec.: C<n-
«ura com-
mittitur im-
peritis rei
invidis.

* Child» berti consui., ap. Labbe, tom. 6. coi. 488. —
* In Bpi«t. a Baluxio reUt. in nota ad n. 8, cap. 12. lib. 2
Petri de Marca de Concord, «acerdot. et imperii. — Tbeatr.
veritat., tom. 15, Relatio Roman, cur., diecura. 19, n. 14.
— 1 Conatit. Ad airidtuu. § 1 et 2. — De bonis ac malis

libri., partit. 3, erotcra 3, nam. 512. — De Incenio-
rum moderatione, lib 2, cap. 5; cir. Buon fuaio. pari. 3,
cap. I. ver». f»n. — Vita Bellarmini, cap. II. — Loc.
cit. num. Lummo v. Epittolar. lib. 5, ep»t. 9, cap. 16,
num. 123.

nam in Clementina *Pastoralis* sic dicitur: *Dicine ergo sefitentia meruit, quae a iudice... in absentent, nec citatum legitime, ac inauditum per consequens et indefensum, non maturo fuit iudicio, sed praecipitio... promulgata?* Idem pluries et fortius per leges civiles praescribitur. Non potuit igitur Ecclesia Romana retractare, quod lex gentium et Imperatorum, canones, item natura, et ipse Deus praeceperunt. — Nec aliter, dicunt, se gessisse Ecclesiam. In concilio enim Lateranensi IV, ubi de libro Joachim agebatur, qui e vivis discesserat, ejus monachi pro ipso auditi fuerunt. In concilio Basileensi, cum damnandus esset cujusdam Augustini liber, auctor citatus fuit, quamvis ille postea non accesserit. Pariter in concilio Tridentino, quoniam singulos auctores citare impossibile erat, facta est generalis citatio per edictum, eorum de quorum libris agebatur: et sic in similibus casibus pariter actum est.

15. - Respondemus. Fatemur quidem in damnatione librorum errores et fraudes intervenire posse, sicut in aliis omnibus humanis judiciis: sed quid inde? Numquid ideo legitimae auctoritati minime parendum? Hoc unum inde deduci potest, scilicet, probos et peritos seligendos esse censores; et hoc jam ab Ecclesia praestatur. — Ad id firmandum, oportet hic rectum exponere ordinem, quo Ecclesia in prohibitione librorum cautissime se gerit.

Primis Ecclesiae saeculis, tantum a Pontificibus, vel conciliis, vel episcopis scripta perniciose proscribendi mos erat; sed ubi haeretici excreverunt, eorumque libri latius diffunderentur, necesse judicatum fuit novis malis novis remediis occurrere. Ideo Ecclesia Congregationes prius Inquisitorum et deinde Indicis statuit, quibus librorum examen, et faculta-

tem eos prohibendi commisit. — Primus omnium Innocentius III anno 1204 contra Albigenses haereticos, Tolosanam provinciam infestantes, misit inquisitores, cum potestate in eos procedendi, eorumque libros prohibendi ac concremandi. Idem confirmarunt postea alii Pontifices, pro aliis provinciis. Et idem obtinuit ab Alexandro IV S. Ludovicus pro Gallia, et a Pio IV Carolus V pro Hispania aliisque suis ditionibus. Philippus II idem tribunal Inquisitionis voluit et in nostro regno Neapolitano constitui; sed Neapolitani, qui semper erga Romanam Ecclesiam summa fuerunt fidelitate affecti et in fide catholica stabiles, ab eo, tamquam non necessario ac fidelitati suae quodammodo injurioso, instantibus precibus magnoque conatu exemptionem impetrarunt.

16. - Paulus autem III, anno 1542, in bulla 34, quae incipit: *Licet ab initio*, statuit Romae Congregationem generalis Inquisitionis, cui praevidetur libros prohibendi curam imposuit. Licet enim damnatio librorum nunc sit Congregationis Indicis, quae postea erecta fuit; attamen etiam nunc praevallet illi Congregatio Inquisitionis, adeo ut plures libri, quorum lectio a Congregatione Indicis permittebatur vel damnabatur, postmodum a Congregatione Inquisitionis damnati sunt vel permessi. — Benedictus autem XIV, in bulla *Sollicita ac provida*, edita anno 1753 die 9 Julii, statuit canones, vel potius antiquos (jam olim statutos, saltem aequivalenter) renovavit, circa optimum regimen in libris examinandis et prohibendis. Primum enim in Congregatione (juxta praescripta) liber tradendus est uni ex consultoribus, sive qualificatoribus, qui illum expendere debet, censuramque signare, errores adnotando. Deinde idem liber alteri traditur revisori⁶⁾, suppresso primi censoris nomine, ut alter liberius iudicium suum exponat.

Clem. *Pastoralis*, de sentent, et re iudic. . . XIV,

Bulla *Sollicita ac provida*, 9 Julii 1753.

16. - *) Paulus III, in sua bulla *Licet ab initio*, die 21 Julii 1542 data, instituit quidem S. Inquisitionem; sed ibi de libris cognoscendis non loquitur. At Benedictus XIV, in proemio suae bullae *Sollicita ac provida*, testatur: «Id muneris (cognoscendi et prohibendi libros) Congregationi quidem Rom. Univ. Inq.

aPaulo IV commissum perhibent; idque adhuc ab ea exerceri pergit, ubi de libris ad certarum genera pertinentibus iudicandum occurrit ».

b) Quando scilicet de « auctoris catholici libro agitur, et ubi primus censor librum prohibendum esse iudicet ».

Si censor secundus primo assentitur, tunc liber ad Singulos consultores mittitur, ut suum quisque suffragium praebeat: sin autem, adhibetur tertius revisor. Postea liber cum censura et consultorum suffragiis ad cardinales transmittitur, ut hi in Congregatione de re definitive pronuntient. Demum acta omnia ad Pontificem referuntur, cujus iudicio res absolvitur. Quandoque etiam Pontifex, ob rei gravitatem, iudicium coram seipso habendum mandat.

17. - Quod autem ad Congregationem Indicis pertinet, sciendum quod, cum novatores transacto saeculo XVI, Occidentem impiis libris repleverint, et eorum damnationes ad fidelium notitiam, maxime propter bella, difficile possent pervenire, opus fuit ut vetitorum librorum Index efformaretur. Hinc Paulus IV, anno 1557, inquisitoribus mandavit, ut hunc Indicem conficerent, qui jam perfectus fuit, et anno 1559 jussu ejusdem Pauli divulgatus. — At quia in Indice illo melior methodus, aliaeque declarationes, ac plurium aliorum librorum et auctorum nomina desiderabantur, hinc Pius IV Patribus synodi Tridentinae, quae tunc celebrabatur, commisit novum Indicem efformandum. Concilium 18 Patres ad hoc selegit, qui opus perfecterunt detuleruntque: at quia Patres nimium fatigati, de reditu erant solliciti, et jam aliqui discesserant, rem ad iudicium Pontificis una cum regulis jam elaboratis absolvendam remiserunt.

18. - Proinde Pius IV, adhibitis pluribus doctissimis praelatis, Indicem perfecit, ac mandavit ut ab omnibus fidelibus cum suis regulis ubique observaretur; decrevitque, ut si quis deinde librum aliquem propter falsi dogmatis suspicionem damnatum legeret vel haberet, ipso jure in excommunicationem incideret, et in eum tamquam de haeresi suspectum proceden-

dum esset; qui autem libros alia de causa vetitos legeret, praeter peccati mortalis reatum, episcoporum arbitrio severe se nosceret puniendum. Ita in bulla praefati Pii IV *Dominici gregis*, data 24 Maji 1564. — Deinde Philippus II, rex Hispaniarum, Neapolis, etc., die 15 Febr. 1569, edictum emanavit (edictum Philippi II, extat* > apud Van-Espen 1 et apud Haraeum 2), quo praecepit, Indicem Romanum praefatum, prout a Pontifice fuerat publicatus, ab omnibus suis regnis recipi et observari, ipsumque ad omnia consilia regia transmitti, ut per provincias more solito publicaretur: quod et in regno Neapolitano sine contradictione factum est.

19. Postmodum, cum libri perniciosae lectionis magno in numero undique ederentur, nec Congregatio generalis Inquisitionis sufficeret ad eos examinandos, S. Pius V (ut asserit Benedictus XIV in laudata bulla *Sollicita* ①) operae pretium duxit novam Romae Congregationem instituere, appellans *Indicis*, quae in id unice incumberet, ut Ecclesiam a pravis libris expurgaret; eamque confirmarunt Gregorius XIII, Sixtus V et Clemens VIII; qui Clemens insuper anno 1594 praefatum Indicem, multis libris, aliquibusque declarationibus adauctum, iterum per totum orbem publicari mandavit; addens aliam excommunicationem contra legentes libros haeticorum, licet ipsi libri errorem non continerent, nisi prius approbati fuerint, et contra legentes libros catholicorum de haeresi suspectos.

20. - Refert hic breviter adnotare regulas Indicis, ut noscantur quam rectae sint et necessariae ad commune bonum. — I. Libri omnes ante annum 1515 damnati etiamsi in Indice descripti non reperiantur, declarantur vetiti. — 2°. Libri omnes eorum, qui capita vel duces fuerunt haeticorum, omnino vetantur %

Pitt» IV, Breve Dominici Rregis, 24 Mattii 1564. in Bn11. tr. Rom. MAin. irdi. — * Jui eccle. ., part. 1. lit 22. cap. 4, v. n. ②. — • Annal, tumultuum Belgicor., iub Philippo II.

ad an. 1570. — • In pnnep. Grc*. XIII cl C/rw. VIII, vide Bull. Sollicita, in prooemio. - Sixtau V, Bulla orlrrni, 7 Congr., 22 Januar. 1567. in Bullar. Rom. Mainardi.

18. - 1 Id est commemoratur a Van Espen. Scilicet edictum, ut dicit Van Espen.
20. - Constit *Officiorum, tit. I, cap. 1, n. 1*, hanc regulam ita immutavit, ut in ea comprehendantur omnes libri damnati ante

annum MDC, « iis exceptis qui per haec decreta generalia permittuntur».

b) Nova constitutio nullam inter haeresiar-chas aliosve haeticos ponit distinctionem; sed absolute statuit *ibid. n. 21* « Libri apost-

S. Cocgrefxtio lodi-ci».

Ree alae

et etiam omnes alii haereticorum libri de religione tractantes caeteri autem haereticorum permitti possunt, modo fuerint examinati et probati *. — 3°. Scripturae, et libri controversiarum in lingua vernacula non permittuntur; sine autem permissione legi non possunt. — 4. *Lexica, Concordandae, Indices*, et alia hujusmodi, in quibus pene nihil auctoris haeretici habetur, probata permitti possunt. — 5°. Libri obscoena tractantes, absolute prohibentur, quamvis non inveniantur in Indice descripti. — 6°. Pariter vetantur omnes libri et scripta necromantiae, geomantiae, hydromantiae, pyromantiae, honomantiae, chiromantiae, astrologiae judiciariae, et omnia alia in quibus continentur sortilegia, veneficia ac auspicia: et contra haec legentes vel habentes procedi potest tamquam suspectos de haeresi — *T.* In impressione Scripturarum et aliorum librorum, servandum est statutum in concilio Lateranensi 1*, nempe ut non imprimantur, nisi ex superiorum permissione /A — Tum regulae traduntur pro visitatione bibliothecarum et typographiarum: item instructiones pro episcopis, bibliopolis, etc. — Demum declaratur, quod legentes vel habentes librum propter falsi dogmatis suspicionem damnatum, ipso facto incurrit excommunicationem: qui autem alia de causa damnatum legerit vel habuerit, praeter peccati mortalis reatum, erit severe ab episcopo puniendus.

Modus procedendi in
structur* li-
brorum.

21. - Congregationis igitur Indicis est, ut fuse declarat Benedictus XIV in citata

1 CoqciL Latcr&n. V, 10. BalU Inter iollicitu-
ditui, 4 non. M>)1 1515, âp. Labbe, tom. 19, col 912. —

bullâ *Sollicita* in examen vocare libros, quorum prohibitio vel permissio deliberari debet. In Congregatione plures adsunt consultores et relatores, selecti ex utroque clero, saeculari et regulari, atque plures cardinales, a Pontifice Congregationi adscripti. Antequam censura ad congregationem cardinalium feratur, alia congregatio privata sive praeparatoria habenda est, cui sex assistunt consultores, cum Magistro sacri palatii et secretario, cui incumbit vota consultorum in scriptis adnotare, ut deinde in congregatione cardinalium una cum relatorum censura omnia referat.

Praeter id, novissime praefatus Benedictus XIV § statuit, ut, cum de libro agitur auctoris catholici, qui sit integrae famae et clari nominis, vel ob alios editos libros, vel forte ob ipsum qui in examen adducitur, et hunc quidem proscribi oporteat, prae oculis habeatur jamdiu recepta consuetudo prohibendi librum, adjecta clausula: *Donec corrigatur*, si locum habere possit; ac suspensa decreti publicatione, res antea cum auctore, vel altero pro eo, communicetur. Si noluerit emendari, vel nullus comparent, decretum edatur; si vero emendatur, priora tantum exemplaria vetentur. — De eadtero 4, declarat, non esse opus auctores in iudicium vocare, ac ideo minime improbandas librorum prohibitiones, inauditis auctoribus indictas: optans nihilominus, illud in posterum servari, nempe, quod saepe alias eadem Congregatio facere consuevit, ut quando res sit de au-

• BalU *Sollicita*, § 1 et 8. — » Bulla cil., § 9. — 4 BulU
dt., 5 10.

tarum, haereticorum, schismaticorum et quorumcumque scriptorum, hacresim vel schisma propugnantes, aut ipsa religionis fundamenta utcumque evertentes, omnino prohibentur ».

c) Constitutio *Officiorum*, loc. cit., n. 3, loquitur de libris « acatholicorum », de religione *ex professo* tractantibus, eosque prohibet, « nisi constet nihil in eis contra fidem catholicam contineri ».

*) Nova constitutio, loc. cit., n. 4, habet: « Libri eorundem auctorum, qui ex professo de religione non tractant, sed obiter tantum fidei veritates attingunt, jure ecclesiastico prohibiti non habeantur, donec speciali decreto proscripti haud fuerint ». Hinc abrogata

censenda est regula de Lexicis, Concordandis, Indicibus, etc, quae praetermittitur in hac nova consdtutione; et, uti dicit haec eadem constitutio de decretis in ipsa sancitis: « Ea vim legis habere sola volumus, abrogatis regulis, sacrosanctae Tridentinae synodi jussu editis ».

f) Brevius in constit. *Officiorum*, n. 12, his verbis exhibetur: « Nefas esto libros edere, legere aut retinere, in quibus sortilegia, divinabo, magia, evocatio spirituum, aliaeque hujus generis superstitiones docentur vel commendantur ».

f) Quoad haec et sequentia, vide quae notavi supra ad cap. 2, n. U, nota a.

ctore catholico aliqua fama illustri, ejusque opus (demptis demendis) prodesse possit, vel auctor audiatur, vel unus ex consultoribus designetur, qui ex officio operi patrocinetur. Subdit tamen ' hanc regulam non esse adhibendam, cum agitur de haeretico libro, in quo errores auctor consulto tradit, vel de aliquo alio opere, in quo rectae morum regulae labefactantur, ac vitiis fomenta praebentur. Deinde dicit, ut ambigua dicta catholici probatique auctoris in aequam partem accipiantur. — Loquendo autem de libris, in quibus dogmata religioni vel moribus exitiosa referuntur, absque eo quod auctor ea refutandi curam in se recipiat (quod novum vocat seducendi genus), mandat ut revisores in id diligenter intendant, ut vel hujusmodi libri emendantur, vel in Indicem referantur*.

22. - Tandem a valde exprobrat libros, in quibus *dissidentes auctores mutuis se jurgiis conviciisque* (verba sunt Pontificis) *proscindunt, aliorum opiniones nondum ab Ecclesia damnatas censura perstringunt, adversarios eorumque scholas ac coetus suggillant, et pro ridiculis ducunt: magno equidem bonorum scandalo, haeticorum vero contemptu, qui, digladiantibus inter se catholicis seque mutuo lacerantibus, plane triumphant. Et si vero fieri non posse intelligamus, ut disputationes omnes e mundo tollantur..., compertum praeterea Nobis sit, magnam aliquando utilitatem ex iis capi posse; modum tamen in defendendis opinionibus et Christianam in scribendo moderationem servari merito volumus.* Subditque id jam praescriptum fuisse ab Innocentio XI in decreto, ubi dictum fuit: *In virtute sanctae obedientiae... praecipit, ut tam in libris..., quam in thesibus, etc., caveant ab omni censura et nota, necnon a quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quae adhuc inter catholicos... controvertuntur, donec a S. Sede recognitae*

sint, et super iisdem propositionibus judicium proferatur. — Deinde prosequitur Benedictus : *Cohibeatur itaque ea scriptorum licentia, qui, ut dixit S. Augustinus *>: Sententiam suam amantes, non quia vera est, sed quia sua est, aliorum opiniones non modo improbant, sed etiam notant atque traducunt. Non feratur itaque omnino, privatas sententias, veluti certa Ecclesiae dogmata, a quopiam in libris obtrudi; oppositas vero, erroris insimulari.* In quam scriptorum licentiam, praecipit Pontifex, ut revisores librorum *pro munere suo censuram intendant..., eamque Congregationis cardinalibus cognoscendam subjiciant, ut eam pro zelo suo et potestate coerceant.*

23. - Inspice igitur, benevole lector, quam caute ac mature in hujusmodi examine et prohibitione librorum Mater Ecclesia procedat.

Ad ea vero quae scripserunt Raynaudus et Muratorius, respondetur, hos auctores non de legitima prohibitione locutos, sed tantum de aliqua prohibitionem facta a quodam maledico inquisitore, sive censore. Caeterum ipsi Raynaudus l et Muratorius, jurisdictionem Ecclesiae ad obligationem proscribendi libros Infectos multis confirmant. *Exploratum est* (inquit Muratorius), *nihil magis futurum esse cordi pascentibus gregem Christi, quam remove et avertere ab ovili suo quaecumque venena, quoscumque lupos. Qui ergo ferant perniciosos libros passim grassari...? Perniciosi autem, miuimeque ferendi sunt ii omnes libri, in quibus aut corrumpitur doctrina verae religionis, aut justitia desideratur, aut caritas, aut prudentia... In his autem omnibus locum habere debet ecclesiasticorum judicium, et Apostolieae praesertim Sedis, atque conciliorum auctoritas... Audiendi porro non sunt haeretici, qui ecclesiasticis pastori- bus irascuntur, et male quotidie dicunt propter usum istiusmodi juris: parum*

* Ibid., § U. — • Ibid., § 30 et 21. — ' Ibid., § 22. — • Ibid., § 23. • Innor. XI, Decret. SS. Dhm< tioMrr, 4 Mart. 167*, !.(, — • Bull* Sollirita, j 24. — • lie boni. ac mali> ltbl<.

partit. 3, crolcm. 2. Xlnralor., de Ingeniorum moderatione. lib. 2. cap. &. («uppoallo auctori' nomine Lamindi Pritanti.)

22. - a) Ita quidem ap. Benedictum XIV; genuina tamen S. Augustini verba haec sunt: « Nec noverunt Moysi sententiam, sed amant

suam, non quia vera est, sed quia sua est», ha S. Doctor, in *Confession., lib. 12, cap. 25, n. 34.*

sane aequi, dum Ecclesiae ac Deo negant, quod ipsi in suis urbibus propter temporaria commoda faciendum putant. Contra vero moerens de aliquibus censoribus, qui, objurgandi aliorum scripta desiderio abrepti, facile et saepe injuste libros erroribus notant, eos valde exprobrat. Protestatur tamen non loqui de librorum prohibitionibus, quae Romae per Sacras Congregationes emanant; de his namque sic ait: *Nobis enim jam constat, neque Pontificibus Maximis, neque supremis aliis Ecclesiae magistratibus isthaec esse tribuenda. Nonnisi sanctissime instituta sunt tribunalia, ad quae deferantur pravi libri, coranique auctores. Optimis item legibus armata fuere.*

24. - Respondetur autem ad alia supra objecta, quod jure merito opusculum quoddam Bellarmini traditur fuisse vetitum. — Opera autem S. Thomae, si injuste ab uno episcopo Gallicano damnata fuerunt, jam ab Ecclesia Romana undique commendantur. Quod si quandoque aliquis liber inconsiderate proscriptus fuerit, id Ecclesiae auctoritati non officit, nec fideles ab onere obediendi excusat; hoc enim raro accidit, et valde magis expedit quidem ad commune bonum, alicujus libri lectionem aliquando non damnandam damnari, quam perniciosi libri damnandam lectionem permitti. — Quod autem Pius II scripsisset, non semper doctoribus Sedis Apostolicae esse credendum id inique asseritur; ipse enim Launojus (qui fuit mullum Romanae Ecclesiae infestus) confitetur , verba illa legi in una sola editione Basileensi, anno 1571 per haereticos elaborata; sed in aliis omnibus tam vetustioribus, quam recentioribus editionibus sic legi: *Unum a te petimus..., ut detractoribus Sedis Apostolicae semper non credas; multa illorum passionibus tribuas* Valde quidem differunt verba haec ab aliis supra relatis. *Ejusmodi vero detractores* sunt Van-

Espen, Fleury, Dupinus, praefatus Launojus, et alii similis furfuris auctores.

25. - Quod autem subdunt adversarii, nempe, opus esse ad justum patrandum judicium, auctores audire, priusquam ipsorum opera damnentur; dicimus id nec oportere nec expedire: ut jam olim judicarunt Patres synodi Tridentinae contra quosdam paucos episcopos, qui omnino requirebant, ut auctores audirentur. In hujusmodi enim judicio, non de personis scriptorum damnandis tractatur, sed de removendo damno sive damni periculo, cui fideles propter librorum illorum lectionem subesse possunt. Ad quid autem requiritur citatio auctoris, ubi ipsa sua scripta ejus confessionem exhibent? *Cum vitium* (ait Ludovicus Moratorius J) *satis apertum se dissimulari non patitur, et excusationi locum aufert, intrepide sententia feratur, et inauditis quoque auctoribus, proscribantur libri. Reipublicae debetur isthaec medicina.* — Minime igitur opus, nec expediens est, ut audiantur auctores, ubi ex iisdem libris potest judicium efioruari, quod eorum lectio noxia vel saltem periculosa aliis esse possit. Quamvis enim auctor innoxie scripserit, et deinde in bono sensu valeat scripta sua explicare, nihilominus bene potest et debet Ecclesia librum proscribere, si iudicat lectionem illius perniciem populis allaturam.

26. - Quaero, quid tunc ageret auctor, si coram audiretur? Vel diceret, se catholico sensu fuisse locutum; vel, opus non esse suum? — Si primum, nihil id ei proderit ad damnationem operis vitandam, ubi aliqua propositio censetur posse aliis offendiculo esse, quamvis ipse innocens iudicetur. Si secundum, neque id prohibitionem impedire valebit, cum non auctor damnationi subjiciendus sit, sed tantum fideles ab operis lectione removeri debeant; prohibitio enim non tam libros respicit, quam fideles, quos interest ab

tel
CiceroM
«lire.

teUimna
riexBeri

eorum lectione avertere. *Nihil opus esse* (inquit Benedictus XIV in bulla ciL *Sollicita*, § 10), *auctores in judicium vocare, ubi non quidem de eorum personis... agitur, sed de consulendo fidelium indemnitati, atque avertendo ab ipsis periculo, quod nocua librorum lectione facile incurritur. Si qua vero ignominiae labe auctoris nomen ex eo aspergi contingat, id non directe, sed oblique ex libri damnatione consequi. Qua... ratione, minime improbandas censemus... librorum prohibitiones, inauditis auctoribus factas: cum praesertim credendum sit, quidquid pro se... potuisset auctor afferre, id minime a... iudiciis ignoratum... fuisse.*

27. - Sed quid amplius de hoc dubitandum, cum id semper ita fieri in Ecclesia consuevit? Ubi judicium (regula est) de persona faciendum, oportet personas audire: ubi autem de libro agitur, liber auctoris suis scriptis, quando manifeste sunt impia, damnetur? — Berengarius calumniabatur S. Bernardum et synodum Senonensem, quod Petrum Abaelardum inauditum damnassent: sed adversus Bercnarium sapienter scripsit Natalis Alexanderl: *An ideo inconvictus, cujus errores in libris ab ipso editis ita manifesti? — Ex scriptis itaque iudicium de personis ferri posse, et sic institutum Ecclesiae iudicium indeficiens esse, Martinus I et 105 Lateranensis concilii Patres... statuerunt... Si causae cognitio instruat ex hominm testimoniis, et instrumentis, criminis vel innocentiae probationem continentibus, concedo | potest Ecclesia errare |... Si de facto doctrinali quaestio sit, et cognitio causae instruat ex libris auctoris, qui erroris accusatur, nego | non potest errare). Praeterea, saeculo septimo Maximus Aquilejensis in eodem Lateranensi concilio sic Murtinum alloquutus fuit: *Si placet Festrae Hcmtitiidmi, supplico quatenus... convenienter quae de his proponuntur cognoscamus, necnon per conscripta eorum adversus fidem exposita, quae videlicet et sine accusantis persona redarguere eos apertissime demonstrantur. Propterva enim accusatio extranea superflua esse**

dignoscitur, quoniam a suis temerariis conscriptis apertius accusantur... Ita namque Dominus ait...: Ex verbis enim tuis justificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis (Matth. XII, 37). Item, contra Theodorum et Origenem in synodo V accusator quippe nullus adfuit; sed tamen sola ipsorum scripta ad eos damnandos suffecerunt — Caeterum, ubi scripta sunt ambigua, iustum est auctores audire, priusquam ipsi auctores damnentur.

28. - Textibus autem allatis respondetur, nempe, quod ibi non de libris, sed de personis agebatur. — Sic pariter Abbatis Joachimi et Augustini non sola opera, sed etiam personae accusabantur. Et sic alii qui adducuntur, ipsi citati fuerunt, quoniam non in scripta inquirebatur, sed in personas, quae de haeresi arguebantur. Citatio autem illa per edictum a Tridentino data est, non quidem ad legitimam reddendam haereticorum librorum proscriptionem, sed tantum ad ipsos haereticos et auctores reducendos. — Quod aliqui tandem fuerint quandoque vocati, priusquam ipsorum libri damnarentur, hoc non necessitatem inducit, sed tantum aequitatem ostendit in quibusdam casibus adhibendam, prout sapienter insinuat Benedictus XIV in cit. bulla *Sollicita*, § 10, ubi dicit: *Nihilo tamen minus, quod saepe alias... ab eadem Congregatione factum fuisse constat, hoc etiam in posterum... servari... optamus, ut quando res sit de auctore catholico aliqua... fama illustri, ejusque opus (demptis demendis)... prodesse posse dignoscatur, vel auctorem ipsum suam causam tueri volentem* (Congregatio laudiat, vel unum e.v consultoribus designet, qm ex officio opens patrocinium. ^ suscipiat.

29. - Objiciunt 4 . Ad valorem legis ecclesiasticae non sufficere, ut illa Romae tantum promulgetur, eam affigendo ad valvas Basilicae S. Petri, vel in Campo Florae ; sed requiri ut per singulas provincias publicetur. Hinc adstruunt aliqui nostrates nebulones, quod Index Romanus in hoc regno Neapolitano non obliget, utpote non publicatus, nec acceptatus. Et idem asserunt de bulla *Coenae*, ubi excom-

ciuuoiit

<er'

auuo^eTi

quuTu A0

otyec..pn>

míuaES

uH*0<-

1 Epistolarum lib, 5, epi«t. 9, dip 16, num. 123. —

* De ingenior. moderAt., lib. 2, cap. 5.

24. - « Ita quidem Launojus; sed ipse, quomovetur odio in Sedem A[X]stoliram, vindicat priorem textum genuinum esse, quia, ut autumat, etsi priores editiones verbum detracto-

ribus * exhiberent, vae Limen corruptissimae erant, Basilccnsis vero emendatissima Quae quanti valiant, in homine adeo in Romanum Pontificem infenso, nemo non dijudicabit.

» HIM. reel., tace. XI cl ill. 7. art. 9; ct «ce. vi, dim. 3, poM med. — Concil. Laterwn. anno act «eu

«ccrci. 1, np. Labbc. tom. 7, eoi. 102. Cfr. Natal. Alexam!., loc. dt.

Index promulgate.

manicantur sub anathemate Papae reservato, omnes legentes, vendentes aut retinentes libros haereticorum, haeresim continentes, vel de religione tractantes.

30. – Respondetur, hanc objectionem in nostro casu prorsus inanem esse. — Nam primo habemus, ut diximus supra num. 18 et 19, tam Pium IV, quam Clementem VIII mandasse et curasse, ut Index per totum orbem publicaretur. — Deinde habemus, quod Philippus II, per edictum datum die 15 Febr. anno 1569 (extat a) hoc edictum Philippi II apud Van-Espen), praecepit, Indicem Romanum, sicut per Pium IV publicatus fuerat, recipi et observari in omnibus regnis suae ditionis, et ideo ipsum ad omnia consilia regia transmitti mandavit, ut eorum auctoritate per provincias more solito promulgaretur. Quod proinde praesertim in nostro regno Neapolitano sine ulla contradictione executioni demandatum fuit. Et cum Innocentius XII conquereretur apud Carolum II, quod in Flandriis quidam libri ab Ecclesia proscripti impune legerentur, Carolus de hac re scripsit gubernatori (tunc Bavariae Electori); et hic regis epistolam Bruxellarum senatui transmisit, qui die 13 April. 1696 sic Electori respondit: *In hoc usque tempus non audivimus quemquam tueri scripta voluisse, et libros legitime prohibitos. Praeterquam quod et cum gaudio auxilium daturi sumus ecclesiasticis, quibus ad hoc eo opus fuerit.* Adde, quod in Pragmatica de impressione librorum (vide apud Rovitum *) praeceptum fuit, nullo modo posse vendi et retineri libros prohibitos.

Quod vero pertinet ad bullam Coenae, constat ex pluribus scriptoribus (vide Bartholom. Chioccarelli et Troyli.), oppositiones a regiis ministris propositas adversus laudatam bullam, restrictas fuisse tantum respectu ad aliqua peculiaria capita, quae regalem jurisdictionem laedere censebantur: sed non se extendisse ad

alias res, quae juribus regiis nullum afferebant gravamen. — Caeterum, quamvis legentes libros ob haeresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnatos, excommunicationem bullae Coenae non incurrerent, saltem effugere non possunt excommunicationem inflictam in Indice.

31.-Adde, quod lectio librorum erroribus infectorum ipso jure naturali vetita est illis, quibus offendiculo esse potest; ut recte inquit Petrus Collet, Continuator operum Honorati Tournely4: *Lectio... librorum (haereticorum) multis prohibita est jure naturali,... iis omnibus, quibus est periculosa; atqui periculosa est multis: cum paucivafritiem... haereticorum... detegere valeant, pauciores ab eorum laqueis... sese expedire. Ergo merito dixit Silvius, rudes, et in theologia leviter instructos, quales, inquit, sunt ii fere omnes, qui duobus aut tribus tantum annis theologiae studuerunt, non sine gravi peccato legere posse istiusmodi libros, etsi nulla esset lex ecclesiastica.* Idem scripsit Natalis Alexander5: *Qui libros haereticorum, de religione tractantes atque haeretica dogmata continentes et propugnantes, legunt absque licentia, auctoritate Sedis Apostolicae concessa, in lethale peccatum et excommunicationem incurrunt. Haec enim lectio pontificiis constitutionibus plerisque sub poena excommunicationis latae sententiae vetita est. Merito quidem, ne passim ab omnibus vel imperitis, vel semidoctis, aut etiam eruditis viris, absque necessitate, et cum subversionis periculo legantur: quod doctis etiam hominibus, sed nimium curiosis, et quorum fides interdum infirmior est, quam simplicium et ineruditorum, ex hujusmodi lectione plerumque imminere, infelix experientia comprobavit.* Additque: *Et nec cum licentia posse legi, si vel periculum subsit, vel nulla adsit causa gravis legendi Tandem, quicquid alit audacter autument, prioribus fidelibus cordi semper fuit satagere, ut Ecclesiae in omni-*

Ubi ie?
Jure qai
rae pete
bill, qnu

1 Pracmat... Neapol. regni, de imprêt», libror. pragw. I. — ArchiVu tom. 4. tit. 2. — lator, del rume di Napoli, tom. 4, part. 2, lib. 10. cap. 4. § 2, a. 17 et 18. — Dc

Decal., cap. I, art. 1, tect. 3, punct. 3, § 2. conc. 2. - Silvius, in 2.* 2., qu. 11, art. 3. quaer. 6. conc. 2. — Theol. mor., lib. 4, cap. 3, art. 8, reg. 25.

30. - a) Id est commemoratur hoc edictum ap. Van Espen, in Jur. cccl., part. 1, tit. 22, cap. 4, n. 35.

h) Scilicet: rex ipsum edictum, quo praecepibat Indicem observari, ad omnia consilia regia transmitti mandavit.

bus humilem et devotam obedientiam servarent.

Carolus Magnus solitus erat dicere: *In memoriam B. Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam et Apostolicam Sedem, ut (/nae nobis sacerdotalis Mater*

est dignitatis, esse debeat magistra ecclesiasticae rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas, ut, licet vix ferendum ab illa S. Sede imponatur jugum, tamen feramus, et pia devotione toleremus ’.

¹ *GraMaHHi*, in Decreto, diat. 19, can X Cfr. Balas. Capitular, regum Francnr., ad an. 801, tom. 1, p. 387, Nauclerum Chronograph., vol. 2, gener. 2S. Cfr. etiam

Labbe torn 11, cal. 6U op. 10, « MW Severi» B<an ad coocU. Tribur (an celebrarem): netam ta v. /,, ibid., coL <M.

CAPUT V.

Resolvuntur quaedam Dubia ad praxim spectantia.

1. - Quaeritur ¶. *Ah qui Hioraliter certi sunt nullum perversionis periodum incurrendi, possint absque licentia prohibitos libros legere?*

Probabile esse eo casu quod possint, putarunt aliqui cum Giramuelc a>, laxorum facile principe: dicentes quod, cessante fine legis adaequato, cessat lex prohibitionis. — Sed cum sententia communissima, qunm tenent Castropalaus cum Suarez^,Toletoà4 Sanchezet Tamburiniol,* omnino negandum; primo, quia licet probabilis esset opinio quod cesset lex, cessante ipsius fine adaequato, etiam in casu particulari (cui opinioni alias opponitur communior et probabilior sententia, eo quod cessante fine damni in particulari, non cessat nihilominus finis legis in communi, qui est ut vitetur periculum hallucinationis): licet, inquam, opinio illa a pluribus habeatur ut probabilis, nempe Sotoe> Cajetano, Silvestro, Valentia, Cardenas, etc.; attamen quoad lectionem librorum

damnatorum, minime potest esse probabilis, quia in hac re nunquam periculum omnino cessare potest, vel saltem nunquam finis prohibitionis cessat adaequate, neque in communi, neque in particulari. Prohibitionis enim finis non solum est, ut damnum vitetur conscientiarum ex lectione pravorum librorum, sed etiam ut servetur obedientia Ecclesiae debita, maxime in re tam periculosa; et insuper finis est, ne detur ansa haereticis, aut aliis improbis scriptoribus, perniciose typis demandandi.

2. - Hinc nullo modo permittendum alicui legere damnatos libros, etiamsi ipse putet respectu sui omne abesse periculum. Tantummodo, ut supra notavimus, concilium Carthaginense IV permisit episcopis legere libros haereticorum *pro necessitate et tempore*.

Caeterum non videtur improbabile id quod plures DD. docent, Holzmann f, iictrkm Elbel cum Mayr a>; item Laymann et Dicastillus apud Lacroix 3, nempe ex

* Decem!, lib. 2, cap. L § 7. n. 41. · *Cajclan.*, Opasc. torn. 1, tr. 12. qa. 2. ¶ *SitvrH.*, v. *Ltx*, qu. 8 et 9. ver». *Octavo* · *Valent.*, in 2— 2·«, ditp. 5, qu. 6, punct. 5, § 2,

ou. X · *Cardenas*, *Crillis*. diip. 62, n. 40. · *Cone. Carthag.*, vide «upra cap. 2, n. 5. — · *Dc Virlut. theol.*, n. 77, v. *Sed nnntquid*. — ¶ *Ltb*. 7, ¶. 34X

I - a) Caramuel oppositum tenet cum ipso S. Alphonso, dicens in sua *Theol fundamental., fundam. 17, qu. 2, n. 644 et seqq.*, talem mortaliter peccare, quia in hoc periculo non consistit adaequatus finis legis.

b> Castropalaus, *tr. 4, disp 2, punct. 10, ^2, n.8*, de librorum retentione loquitur, et quaerit utrum censuram incurrat, qui « ad confutandos errores, sine periculo perversionis» eos retineat; et *n. 9* respondet: generaliter loquendo, incurri censuram (ergo mortale esse peccatum), · quocumque fine libros heretici retineas,absque licentia illius qui illam dare potest». Pro qua sententia auctores citat, qui revera eodem sensu loquuntur, nempe Suar., *de Fide, disp 20, sect. 2, n. 21*; Sanchez, *Decal.*, lib. 2, cap 10, ¶. 53; Tolctus (qui tamen directe de ipsa lectione loquitur), *lib. 1, cap. 19, ¶. 9*. Al certe si sola librorum retentio peccatum mortale inducat, idem et polion ratione dicendum erit de lectione.

<) Sotus, *de Just. et Jure, lib. 1, qu. 6, art. 8*, vers. *Quaestio incidens*, oppositam sen-

lentiam tenet cum S. Alphonso, uti ipse S. Doctor notavit supra, *lib. I, n. 199*.

2. a) Elbel omnia hic a S. Alphonso dicta clare significat; dicit enim, *dc Censur., confer. 3, n. 99*, dari posse locum cpikejac: « in lanium ut vir prudens ac discretus v. g., ad convincendum haereticum aut retundendum eorum insultum, vel informandos alios, etc., luta conscientia possit inquirere aliquam citationem vel textum in libro haeretico— Casu quo tamen necessitas frequentioris conversationis talem retentionem vel lectionem suaderet aut exigeret, opus erit ut talis petat facultatem a summa sede, prout bene notai noster P. Cherubinus Mayr, in *Trismeg.^, n. 196* ». Et revera Mayr in citato *Trismegisto doctrinae Christianae, de Fide, dist. 2, n. 196*, negat posse eo casu retineri aut legi libros haereticorum, et ait petendam osse licentiam a Sancta Sede vel etiam ab Ordinario.

b> Laymann, *lib 2, tr. 1, cap. 15, n. 5*, dicit tantum (et ita quidem a Croix affertur)

justa epikeja excusari virum pium et doctum, legentem librum haereticum, si necessario tali indigeat lectione ad convincendum aliquem haereticum ex suo proprio, puta inveniando contradictiones, concessiones, fallacias, et similia; dummodo (dixi) urgeat necessitas, et insuper non pateat recursus ad Romam, vel ad proprium episcopum. Licet enim ordinarie a Pontifice vel a Congregationibus Romanis sacrae Inquisitionis vel Indicis, licentia legendi libros prohibitos impetranda sit; tamen in casu magnae necessitatis poterit episcopus illam impertire. Viva '.

3. - Quaeritur 2°. *Quaenam requirantur, ut incurrant excommunicationem qui scienter retinent, legunt, imprimunt, vel defendunt libros haereticorum?*

Requiritur a^o Γ. Ut auctor sit *haereticus*, vel saltem, prout dicit Holzmann f, ut liber, quamvis lateat auctor b^o, ex professo tractet de haeresi. — Non autem incurrunt legentes libros *infidelium*, licet haeresim contineant. Ita Suarez ·, et Salmant. 4 cum Sanchez, Palao, etc. Libri vero *Thalmud*, et similes Hebraeorum, prohibentur per bullas Pii IV et Clementis VIII. Vide apud Lacroix ft.

Ad excoi-
natio-
wn requi-
ritur utxu-
aoriit hit-
rrtkus.

1 De Ccniur., qu. 5, art. 1, n. 10. — · De Virtue theol., n. 78, ver. ·. *Qui Itf&nt*. — · De Fide, diSanch., Dccal., lib. 2, cap. 10, n. 22. · *Pol.*, tr. 4, diep. 2, punct. 10, § 1, n. 1 cum n.7. · *Pius IV*, in Indice Trid., lit. T. incertor, auctor.; promulgato per Breve *Dominici gr^isTA* Martii 1564, in Bullar. Rom. Mainardi. - *Clem. VIII*, Breve Socfommctum, 17 Octobr. 1595, confirmant Iodicem. Ctr. Bull. *Cum Htbratorum*, 28 Fcbr. 1692, In Bullar. Mainardi. Cfr. etiam Observat. Clementis VUI ad regulam 9 Indicit — · Lib. 7,

4. - Requiritur 2°. Ut hujusmodi libri ^«jiber haereticorum *scienter* legantur aut reti- i»w. neantur, ut dicitur in bulla. — Unde excusat legentes a censura, non solum ignorantia invincibilis, sed etiam crassa, imo juxta plures: Sanchez a^o, Silvestrum, Bonacina % Roncaglia, Salmant., etc., (vide *Lib. VII, n. 47 et 48*), etiam affectata: quia (ut dicunt) in ea, rigore loquendo, deest dolus formalis, qui verum censurae contemptum inducit.

5. - Requiritur 3*. Ut liber vel de re- Uc jtyut hgione tractet, vel *haeresim* contineat. — vei haere- Sufficit autem ut liber tractet de reli- oeat. gione a), tametsi errorem non contineat, nempe de sacra Scriptura, aut de theologia, aut canonibus, ritibus Ecclesiae, aut aliis rebus spiritualibus. Ita Sanchez ·, Laymann 7, Suarez ·, Salmant. · et alii. — Sufficit etiam, ut liber unum solum errorem contineat contra fidem, etiamsi de alia re agat. Sanchez, Bonacina, Castropalaus et Salmant,0. (Vide *Lib. VII, n. 283*).

Quid, *si error sit abrasus a libro?*

Adhuc remanere prohibitum tenent Quando multi DD., Suarez, Sanchez u, Bonacina m error m et alii; quia particularis illa expunctio a

n. 331 *Sitivit.* v. *Culpa*, n. II, qu. 11. - *Boncagha*, de Censur · qu. 1, cap. 5, qu. 1, resp.'4, p. med. - *Salmant.*, tr. 10, cap. 1. n. 199; ct cap. 4, n. 74. ~ * *Dead.*, lib. 2, cap. 10. n. 21 cum n. 34. — ' *Lib. 2*, tr. 1. cap. 15, n. 4. — · *De Fide*, disp. 20, sect. 2, n. 16. — · *Tr. 10*, cap. 4, n. 72. - *SuncA.*, loc. dt., n. 31. - *Bonae.*, disp. 2, de Excom. qu. 5, punct. 4. n. 20. · *Caltrop.*, tract. 4, disp. 2, punct. 10, § 1. n. 7. — * *Loc. dt.*, cap. 4. n. 72. · *Smot.*, de Ccniur., disp. 21, sect. 7, n. 10. — u *Loc. dL*, n. 35, i. t. - *Bonae.*, loc. dL, punct. 4, n. 20. i. L

accidere posse casum, · quo aliquis vir prudens ac doctus in Germania nihil peccabit, si locum aliquem contradictionis in haeretico auctore quaerat, certo sperans, eo exhibito, alterum ad fidem catholicam se perducturum esse ». Eo enim casu, vincendam esse ait ecclesiasticam legem, lege caritatis naturali. Cujus sententiam Dicastillus, *de Censur.*, disp. 3, n. 1195, affert, quin eam approbet aut reprobet, quamvis luicroix absolute asserat Dicastillum Laymanni sententiam admittere.

3. - a^o Quoad haec ct seqq., recale quae monuimus supra ad cap. 2, n. 11, nota a, ex novo jure constit. *Officiorum*.

h) *Quamvis auctor lateat*, scilicet ignoratur in particulari seu in individuo, sed aliunde sufficienter sciatur vel indubitato praesumatur esse haereticus, ut ipsemet Holzmann explicat.

4. - Sanchez, *m Dccal.*, lib. 2, cap. 10, n. 38, omnino consentit, « nisi (ita limitat) quando vehementem suspicionem habuit malitiae libri: tunc enim reputabitur sciens ». Sed sibi contrarius est Sanchez; nam, *dc Matrim.*, lib. 9, disp. 33, n. 40, docuerat: « Affectata ignorantia.^ nunquam excusat ab his poenis scientiam ac praesumptionem exigentibus ».

b) Bonacina hanc utique sententiam, *disp. 1, dc Censur.*, qu. 2, punct. 1, n. 11, tuetur; eam tamen, *disp. 2, dc Excom.*, qu. 5, punct. 4, n. 9, his verbis limitat: · Modo ignorantia non sit conjuncta cum ingenti temeritate; tunc enim censetur adesse scientia. Ingens temeritas dicitur, quando habetur magna suspicio pravitatis libri ».

5. - Scilicet < ex professo », ut notant auctores allegati.

non aufert communem libri proscriptio-
nem. — Sed alii, ut Pignatellus et La-
croix ', dicunt excusari a censura illum,
qui reliqua libri legit; quia tunc liber
non amplius continet haercsim, nec offen-
diculo esse potest. Idque probabile vide-
tur cum Sporer b», semper ac liber non
de religione tractet, sed de alia materia,
v. gr. de philosophia aut de historia :
exceptis tamen libris Centuriatorum Mag-
deburgensium, et similibus, in quibus re-
vera de religione agitur.

Ut lectio
*11 noubi
li*.

6. - Requiritur 4*. Ut lectio sit *in ma-
teria notabili*. Nam communiter DD. in
hac re bene admittunt, dari parvitatem
materiae; discrepant vero in assignando,
quacnam sit materia parva. — Alii, id
est, Sanchez cum Sà % Manuele ai et
Vivaldo % dicunt esse paginam, et quid
amplius, si volumen sit ex grandioribus:
sed hoc merito (sic saltem generaliter
dictum) ab aliis rejicitur. Alii contra,

Voxuc o-
pimone* de
qmntiute
notabili.

Πυχκαῖβ., Novi**. cowaUL, tom. 2, comultAt. 195,
n. 8. — · Lib. 7, η. 3». — · De Virtue theol., n. 77.
ver*. *Dixi* ·/. — · In Decal., tr. 2, cap. 3, n. 44. — · De
Fide, confer. 4, num. 113. — * Lib. 7, num. 340. · *Mar-*

nempe Graffitis et Reginaldus apud
Bonacina dicunt esse tantum tres vel
quatuor versus. Alii: SuarczO, Palaus 4
cum Azor d», Coninck d) et Sanchez d», di-
cunt esse decem lineas.

Alii tandem: Holzmann ', Sporer °, El-
bel 4 Croix e cum Marchande, melius
distinguunt, et dicunt in hoc attenden-
dum finem prohibitionis. Si enim ape-
riendo librum, offendis in doctrinam quae
directe fidei adversatur, et legis; etiam
si paucas lineas legas, excommunicatio-
nem non effugies, quia tunc periculo per-
versionis jam te exponis. Secus, si liber
haeretici ageret de re indifferenti; tunc
enim legendo forte usque ad paginam r',
poteris a mortali excusari, si nullam ibi
advertas propositionem erroris suspec-
tam. — Caeterum bene incurri potest
censura, legendo solum prooemium aut
indicem libri, si in notabili quantitate
percurratur. Laymann °, Bonacina 7, etc.

chant. Tribunal, tom. 2, tract. 2. tit 2, sect. 4, qu. 2,
conci. 1, v. *Petti* — · Lib. 2, tr. 1, cap. 15, num. 5, i. (. —
' Di*p. 2, de Excom., qu. 5, punct. 4, n. 19, (loquen* de
prooemio).

b) Sporer, *in Decal., tr. 2, cap. 3, n. 40*,
postquam retulit Sanchezii sententiam, supra
a S. Alphonso allatam, ita prosequitur. « Du-
bium tamen est de ejusmodi libris haereti-
corum, quorum principale et totale argumen-
tum bonum est, tamen obiter et per accidens
hacrescs et errores continent, ut sunt vere
libri historici haeticorum, utpote maxime
Centuriatorum Magdeburg., Aventini, Slei-
dani, Munsterii, etc... Cessante periculo excu-
santur, non tantum a censura bullae, sed
etiam a prohibitione Indicis et peccato ».

6. - Sanchez, *in Decal., lib. 2, cap. 10*,
n. 31, auctores allegat pro sententia, quae
assent materiam parvam esse unius paginae
lectionem; et ita quidem tenent Sà, v. *Ex-
communicatio bullae Coenae, n. 2*, (in edit,
genuina); Manuel Rodriguez, in *Addit, ad*
§ 9 bullae Cruciatæ, n. 68; Vivaldus, *in*
*Candelabr. aur., part. 2, explan. bullae Coe-
nae, η. 11* (edit 1590). At ipse Sanchez sub-
dit: «Et ita credo unam solam paginam,
quamvis liber sil ex voluminibus majoribus,
non sufficere » ad culpam gravem.

*») Bonacina, *disp. 2, de Excom., qu. 5*,
punct. 4, n. 13, auctores adducit pro senten-
tia, quae vult lres aut quatuor lineas, mate-
riam levem esse, quod revera docet Grattius,
Decis. aur., part. 1, lib. 4, cap. 18, n. 45;
sed Reginaldus non recte a Bonacina allega-
tur; scribit enim, *lib. 9, n. 254*: « Quod., ali-

qui definiunt in hoc negotio tunc posse cen-
seri [materiam levem) paucas lineas, cum plu-
res non sunt quam decem aut duodecim, ita
temperandum est, ut... neque in hac re excu-
set, si habeat adjunctum notabile periculum
perdendae fidei... Nam si quis legat sex lineas,
in quibus contineri putat summam et funda-
mentum doctrinae haereticae, quae toto libro
tractatur. non video cur non tam contraveniat
intentionem prohibentis, quam legendo inte-
grum folium, in cujus lectione non est tan-
tum periculi».

f) Suarez, *de Fide, disp. 20, sect. 2, n. 20*,
requirit « ut nimis brevis nec multarum li-
nearum sit lectio, ut hanc excusationem [levis
materiae] admittat».

d) Palaus, *tr. 4, disp. 2, punct. 10, § 2*,
n. 6, existimat parvam esse materiam, lectio-
nem « quatuor vel decem linearum » ; pro
qua sententia allegat quidem auctores rela-
tos, sed minus recte. Nam Azor, *part. 1, lib. 8*,
cap. 16, qu. 3, dicit adesse materiae parvi-
tatem « in legendo uno aut altero versiculo ».
Coninck autem, *de Fide, disp. 18, n. 179, i.f.*,
affert tantum Sanchezii sententiam, ponen-
tem materiae parvitatem in unius paginae
lectione Ipsum Sanchez vide supra nota a.

f) Sporer dicit tres paginas legere, post
lactu non esse damnandum de mortali ; Mar-
chant dicit plures paginas; Croix vero, unam
paginam, «et forte amplius».

7. - Dubitatur 1°. *Ab incurrat excommunicationem, qui legit haeretici concionem aut epistolam seorsim editam?*

Affirmant alii: Suarez, Farinacius apud Salmant. 2. — Sed negant alii: Sanchez », Holzmann cum Laymann Marchant, etc., Salmant. 2. ac Bonacina V, Castropalaus 40 et Lugo apud Croix 2. Ratio, quia revera huiusmodi concio vel epistola non potest dici liber; et in hac re dicunt stricte faciendam esse interpretationem, cum agatur de re odiosa, utpote de poena incurrenda.

8. - Dubitatur 2°. *An incurrant censuram legentes manuscripta haereticorum?*

Negant Azor *), Viva et alii cum Silvio e) (qui Silvius insuper pro hac opinione quamdam declarationem S. Congregationis profert); Azor e), Barbosa 2), etc. apud Croix 2. Viva 4. — Affirmant tamen constanter Holzmann », Sporer 2., Croix 28 cum Suarez, Sanchez, etc., dicentes, manuscripta adhuc venire sub nomine librorum, sicut olim ipsa, antequam typus inventus esset, pariter libri appellaban-

tur; utque etiam nunc manuscripta, ubi adnotantur baptismata et matrimonia, a Rituali et ab omnibus adhuc libri vocantur. De praefata autem declaratione S. Congregationis respondent satis non constare.

Censeo quidem, hanc sententiam omnino esse consulendam, quia in hac re expedit ordinarie rigidiores opiniones sequi. Caeterum rationes supra allatae non videntur satis convincere; nam hodie nomine librorum proprie libri intelliguntur, non manuscripta. Maxime tamen advertendum quod ex praescriptis in Indice Romano b) incurrit excommunicationem ipso facto, qui *libros haereticorum, vel cuiusvis auctoris scripta, ob haeresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita, legerit, sive habuerit.*

9. - Dubitatur 3°. *An excommunicatione irretiatur, qui audii alterum, librum haereticum legentem?*

Alii affirmant: Laymann 2), Azor 4 etc. Sed communius et probabilius negant alii, modo non induxerit alterum ad legendum: Sporer 2., et Croix 2. cum Silvio, Pi-

Suar., de Fide, dUp. 20, Beet. 2, n. 10, Farin., de Ucreti, qu. 180, n. 31. — Tr. 10, cap. 4, n. 72. — Decal., lib. 2, cap. 10, n. 29. Marchant, loc. dU sect. 4, qu. 3, dub. 2, reap. 2. Lu^o, de Fide, ditp. 21, n. 33. — 1 Lib. 7, n. 337. Mva, in propo. 43 Alex. VII, n. 10. — 4 Loc.

cit. — 1 Dr Virtue. theol., n. 77, verv. 6 — « In Dead., tr. 2. cap. 3, n. 39. — 1 Lib. 7, n. 339. — Suar., de Fide, disp. 20, MCt. 2, a. 10. — SunxA. (Dccal., liK 2, cap. 10, n. 28. — 1 In Dead., tr. 2, cap. 3, n. 43. — » Lib. 7, n. 3X2. — SiMus, tn 2* >*, qu. 11, arL 3, qu. 6, concil A

7. - al Holzmann, de Virtut. theol., n. 77, v. Dicitur 6, consentit, limitans: «Nisi forte talis concio vel epistola ascenderet ad quantitatem decem foliorum». — Eademque limitationem affert Palaus, tr. 4, disp. 2, punct 10, § 1, n. 5. Attamen hic auctor, etsi secundam sententiam sic explicatam probabilem habeat, in praxi tamen priorem sententiam tenendam esse didi.

b) Laymann, lib. 2, (r. 1, cap. 15, n. 3, exponit hanc sententiam ejusque fundamenta; unde videtur eidem adhaerere, quamvis priorem vocat valde verisimilem.

Salmant., tr. 10, cap. 4, n. 72, hanc sententiam vocant probabilem; sed ipsi tenent oppositam.

d) Bonacina huic sententiae videtur consentire, cum eam non reprobet, modo illa compositio (ita ille disp. 2, de Excom., qu. 5, punct. 4, n. 19), communi loquendi modo uno folio contineatur ».

8. - *) Croix minus recte auctores allegat; ii enim non de haereticorum manuscriptis disputant, sed de Tridentini decreto circa libros de rebus sacris tractantes: « Qui... seri-

pto (sunt verba Trid., srss. 4, decret, de impressione et usu sacror, libror.) cos communicant vel evulgant, nisi antea examinati probatique fuerint, eisdem poenis subjaceant [anathematis, etc) quibus impressores ». Quae quidem auctores relati: Silvius, Resol. var., opusc. 6, v. Libri; Barbosa, de Off et Potest, episc., alleg 90, n. 15, ita explicant, ut ejusmodi libri possint aliis scripto communicari, dummodo non communicentur ut Imprimantur, aut per modum librorum. Et consentit Azor, part 1, lib. 8, cap. 17, qu. 4. Interpretationem istam Silvius confirmat ex quadam S. C. declaratione, quam ipse ex Compend. prMI. Fratrum minorum, v. Impri-mere, annot. Cappuccini, desumpsit, et cujus authenticum exemplum Sorbo affirmat exstare in archivio sui Ordinis.

b) Haec indicis regula X non amplius exstat in nova constitutione Officiorum.

9. - a) Laymann, lib. 2, tr. I, cap. 15, n. 6; Azor, part. 1, lib. 8, cap. 16, qu. 4, revera non dissentiunt ab opinione, quam S. Alphonsus communio-rem et probabilio-rem vocat; et dicunt eum solum incur-

gnatello, Sayro, etc. Imo alii: Sanchez l, Castropalaus l cum Coninck b>, et Bonacina 0 cum Navarro O, Reginaldo etc.» adhuc probabiliter excusant, etiam si induxerit. Et alii: Sporer % Sousa et Stephanas apud Lacroix D excusant adhuc a peccato, si audiens nullum ex auditione timeat morale periculum perversionis.

Libri catholicorum referentur verba haereticorum.

10. - Notandum insuper, quod non sunt prohibiti libri catholicorum, qui verba haereticorum referunt ad eos confutandos; ut omnes communiter docent: Laymann 4 cum Navarro et Sanchez, ac Azor, Pignatellus et Bonacina apud Croix &. — Neque libri catholicorum, ubi adsunt alicujus haeretici notamenta sive scholia: dummodo (sapienter limitant Suarez, Pignatellus etc.) hujusmodi notamenta non sint tam copiosa, ut potius liber illis, quam scriptis auctoris, constet. Suarez, Pignatellus a>, etc. apud Croix e. — Neque libri haereticorum, qui de alia materia tractant, quam spirituali, ut diximus, sed absque ullo errore; nam (ut diximus supra num. 5), quamvis vel solus error adhuc incidenter inesset in libro, quidquid aliqui dicant, liber revera damnatus existit si .

Libri haereticorum de alia materia tractantem

Plguatcl., Conialt. novits., totn. 2, eoam 19*, n. 62. - Sayr., de Cernar., lib. 3, cap. 5, n. 14. — 1 Decal., lib. 2, cap. 10, n. 48. — * Tr. 4, di«p. 2, punct. 10, § 2, n. 4. — • Di«p. 2, de Excora., qu. 6, punct. 4. n. IL Strph. a S. Paulo, tr. 3, dwp. 1, n. 51. — « Lib. 2, tr. 1, cap. 15, n. I. • Favor., Man., cap. 27, n. 56 v. f. • Sanch., Decal., lib. 2, cap. 10, n. 23. • Aaor, part. 1, Hb. 8. cap. 16, qu. 2. • Pi^natr!., Consultât. novi**, tom. 2, contuit. 196, n. 79, v. Z/frM wro. Danae., di*p. 2, de Excom., qu. 5, punct. 4, n. 19. — • Lib. 7, n. 336. Suar., de Fide, di«p. 20, acci. 2, n. 13; et de Ceneur., di«p. 21, »ccl 2, n. II. — • Lib. 7,

11. - Incurrunt autem excommunicationem non solum legentes libros haereticorum prohibitos, ut supra, sed etiam qui illos retinent. — Quapropter qui eos habet, tenetur quamprimum, juxta praeceptum Pii IV', tradere vel inquisitoribus vel episcopis. Et loquendo pro regnis ubi viget inquisitio, dicit Pater Suarez cum aliis (Barbosa, Dicastillo apud Croix T), incurrere censuram etiam qui librum non tradit, quamvis comburat. Sed communiter excusant alii (Salmant.®, et Croix cum Sanchez, Pignatello et Filliuccio), quia (ut ajunt) qui librum destruit, nequit amplius dici quod retineat. — De caetero, non excusatur qui librum retinet etiam nomine alterius, v. gr. in deposito, mutuo aut pignore: nec qui librum suum tradit alteri ad tenendum; quia retento sibi dominio, ipse etiam dicitur retinere, cum possit illum suo arbitrio repetere. Ita DD. communiter: Suarez 9, Sanchez 10, Castropalaus n, Roncaglia Salmant.,3, Croix u, Bonacina l5, etc.

Retbctc aat musitat tw.

Situfcc: qui cog X

Non αα ntur reti r.«Bi oe alttdn

Praeterea hic advertenda est propositio 45 proscripta ab Alexandro VII, quae dicebat: *Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, etc.* Dicit

n. 334. - Suar., de Fide, di*p. 20, sect. 2, n. 23. - Barb., de Off. et Potest, episc., alleg. 90, n. 5. • Dirait., de Center., dinp. 3, nam. 1200. — • Lib. 7, num. 355. — • Tr. 10, cap. 4, nam. 74. - Sanch., Dccal., lib. 2, cap. 10, num. 56. - Pi^tnatei., loc. cit., n. 106, v. Exinde asserendum. • Fill., tr. 16, cap. 2, nam. 45. — • De Fide, disput. 20, sect. 2, num. 21. — " In Decal., lib. 2, cap. 10, num. 52. — M Tr. 4, dixp. 2, panct. 10, § 2, nam. 7. — M Tr. 4, de Cemur , qu. 3, cap. 1, queer. 2, retp. 4. — " Tr. 10, cap. 4, num. 74. — 14 Lib. 7, n. 347. — u Disp. 2, de Excom., qu. 5, punct. 4, nam. 15.

excommunicationem, qui alium legentem audit, quem ad legendum ipse induxerit

b>Coninck, de Fide, disp. 18, dub. 11, n. 178, sic mentem suam aperit: <Non est omnino improbabile (audientem non incurrere excommunicationem); et certum puto, quando audiens non est causa lectionis». Et ita etiam a Palao allegatur.

Navarrus, a Bonacina allegatus ut refert S Alphonsus, non aliud habet quam haec. «Non incideret audiendo eadem [haereticorum dicta], relata verbo per alium». Ita Navarrus, in Man., cap. 27, n. 56.

Reginaldus perperam a Bonacina pro hac sententia allegatur; ipse enim, lib. 9, u 251, disertis verbis tenet sententiam, quam S. Alphonsus communiorem et probabiliozem appellat; affirmat scilicet in excommunica-

tionem incidere cum, « qui audiat alium quem ad legendum induxit».

*) Neque Sporer, Decal., tr- 2, cap. 3, n. 43; neque Sousa, de Censuris bullae Coenae, cap. 2, disp. 14, n. 2, hujus excusationis mentionem faciunt, nec pro ea citantur a Croix.

/; Quamvis Stephanus a S. Paulo revera hoc teneat, loc. cit., Croix tamen, lib. 7, n. 342, cum non citat pro hac parte.

10. - aI Pignatellus, quamvis pro hac limitatione a Croix citetur, eam tamen omnino praetermittit.

'9 Ex nova constitutione Officiorum, ejusmodi liber nequit amplius dici damnatus. Cfr. supra cap. 4, n. 20, nota d.

11. - Hoc loco de duplici excommunicationis vinculo auctores disputant. Unum sci-

«Ki«r<i0· tamen Lacroix l cum Verjuys, excusari qui tradit librum, ut retineatur in locis sequestratis, qui solent assignari in singulis monasteriis. Caeterum, si quis deponeret librum apud habentem licentiam, cum expresse pacto non repetendi (ita ut aliter non teneatur reddere), nisi post expurgationem, vel post licentiam impetratam, hunc non auderem damnare; quia in hoc videtur omnino cessare periculum legendi absque dispensatione; et tanto minus damnarem, si donaret absolute librum habenti licentiam, sub conditione ut reddat ipsi donanti, si deinde licentiam obtinebit.

Excusatur etiam a censura qui librum

’ Lib. 7, n. 862. *Verjuys*, Pastoral, missionarior., tr. 5, art. 8, i. (— · Lib. 2, tr. 1, cap. 15, n. 7, sub ix. — ■ Disp. 2, de Excom., quant. 5, punct. 4, n. 15. — « Tr. 4, diip. 2, punct. 10, § 2, num. 11. — · De Virtut. theol., n. 77, vers *Dicitur 10.* · *Sanch.*, (non citat, ab Holzm.) Decal., lib. 2, cap 10, n. 55. · *Sayr.*, (nec citat, ab HoUm.) de

retinet per breve tempus, v. gr. uno vel altero die; ut docent communiter DD., Laymann ‘, Bonacina ·, Castropalaus *, Holzmann * cum Sanchez, Sayro, etc. Idque admittunt alii, Castropalaus * et Viva ’ (quoad excusandum retinentem a censura), etiamsi ipse in illo brevi tempore intenderet perpetuo librum retinere; quia (ut ajunt) deficit tunc materia gravis circa actionem externam. — Praeterea, alii plurcs, Sanchez ·, Laymann » cum Sayro ac Graftio, et Pignatellus ac Stoz apud Croix ’°, eum excusant, etiamsi diu retineret, exspectans tamen tempus opportunum, ut librum superiori vel habenti licentiam tradat.

Excusa-
tur retiaena
per breve
trmpa-

Centur., lib. 3, cap 5, n. 16. — · Loc. cit. — ’ De Censui*, qa. 5. art. 1, num. 9, dabit. 2., l. f. — · Loc. dt. — · Loc. cit., «ub iu. · *Graff.*, Decision aur., part. 1, Lib. 4, cap. 18. η. 47. - *Pinnaltl.*, Consult, novis*, tom. 2. consult. 1%, η. 99, v. Si tvra aliquis. · *Stc*», Tribun, pocnit., Hb. 1. part. 3. n. 539. — * Lib. 7, n. 351.

licet ex praecepto Pii IV, jubentis haereticorum vel de haeresi suspectos libros inquisitoribus tradi (Brevi *Cum pro munere*, 24 Mart. 1564, § 4, in Bullar. Rom. Mainardi); quod Suarez et Dicastillus putant incurri, ab eo qui librum non tradit, quamvis comburat; negant vero Sanchez, Pignatellus; quod etiam indicant Salmant Et hanc sententiam probabillem existimat Croix, sed oppositam probabiliorrem. Alterum autem excommunicationis vinculum ex bulla Coenac: quod omnes negant incurri. — Barbosa tamen absque ulla distinctione negat cos qui prohibitos libros habent,

satisfacere « illos comburendo, sed necessario eos deferre debent ad inquisitores ».

Sayrus, quamvis a Laymann citetur ut asserit S. Alphonsus, non tamen extendit hanc licentiam ad longum tempus, et vult libros statim deferendos esse ad eos, ad quos spectat: « intelligendo statim (ita Sayrus, *de Ceusur.*, lib. 3, cap 5, u. /6), hoc est moraliter quam primum commode poterit; si tamen *unum vel alterum diem* apud se teneret, cum proposito eum deferendi quamprimum commode poterit, dummodo absit fraus et dolus», hic in censuram non incidet.

LIBER SECUNDUS

DE PRAECEPTIS VIRTUTUM THEOLOGICARUM.

TRACTATUS PRIMUS
DE PRAECEPTO FIDEI

CAPUT I.

Quae mysteria Fidei necessario credenda sint.

1. *Quae mysteria credenda necessitate medii.* — 2. *An mysteria Trinitatis et Incarnationis sint credenda explicite.* — 3. *Quae ex praecepto scienda, et an memoriter.* — 4. *Quale sit objectum fidei materiale, et quale formale.*

Nccetiltu medii et
pricoepū.

1. - « Ex iis quae fideles explicite ere-
« dere tenentur, quaedam necessario cre-
« denda sunt necessitate *medii*, seu finis;
« sine quibus, etiam inculpabiliter igno-
« ratis, finis ultimus obtineri nequit: alia,
« necessitate *praecepti*; sine quibus, in-
« culpabiliter omissis, finis potest obtineri.
« — Sanchezl, Azor, Valentia.

Credenda
BecetdUte
oedxi.

« Resp. Γ. *Necessitate medii* necessaria
« sunt haec duo: 1°. Explicite credere
« Deum esse, et remuneratorem bonorum
« esse; juxta illud Apostoli ad Hebr. xi, 6:
« *Credere oportet*. Tridentinum ■.— 2°. Post
« sufficientem Evangelii promulgationem,
« credere explicite, ut vult Molina a>; aut
« saltem implicite, ut probabiliter quidam
« docent cum Coninck b> et Laymann:
« Christum et SS. Trinitatem. Vide Esco-
« bar8, ubi ex Vasquez4 docet culpabilem
« ignorantiam horum mysteriorum, sive
• negligentiam ea discendi, esse grave pec-
« catum, distinctum ab eo cujus est causa.
« Vide Diana 6 ».

Definitur
Mλ.

Fides definitur: *Est virtus theologica,
a Deo infusa, inclinans nos ad firmiter*

• Decal., lib. 2, cap. 2, η. 1. — *AW*, part. 1, lib. 8.
cap. 6 et 7. - *Fa/rwA*. in 2°. di«p. 1, qu. 2, panel 2;
cfr. panct. 3 et «eqq. — • *Se*». 6. Decret, de Justihc.,

*assentiendum, ob divinam veracitatem,
omnibus quae Deus revelavit, et per Ec-
clesiam nobis credenda proposuit.* — Di-
citur 1°. *Virtus theologica*, id est quae
Deum respicit; fides enim, prout etiam
spes et caritas. Deum directe spectat, ad
differentiam virtutum moralium, quae in-
directe eum respiciunt. 2*. *A Deo infusa*;
quia fides est donum supematurale divi-
num. 3*. *Inclinans nos ad firmiter cre-
dendum*; nam assensus fidei nequit cum
formidine consistere, prout perperam di-
cebatur in propositione 2l ab Innocen-
tio XI proscripta, sed omnino firmus esse
debet. 4'. *Ob divinam veracitatem*. Veritas
enim infallibilis (quae est ipse Deus) est
formale objectum fidei. 5*. *Omnibus quae
Deus revelavit*; omnia enim a Deo reve-
lata sunt objectum fidei materiale. *Et
per Ecclesiam nobis credenda proposuit*;
nam divina revelatio nobis non patefit,
nisi per Ecclesiam, quae revelationes pro-
ponit; cum sit aliunde evidens, propter
signa credibilitatis (qualia sunt prophetiae,
miracula, constantia Martyrum, et similia)

cap. 8. • *Laym.*. lib. 2. tr. I, cap. 8, o. S. — • Prooein.,
exam. 2, cap, 6. η. 20. — • In I-• 2*. di«p. Iit, cap. 3, n-6. —
• Part. 3, tr. 5. rcaol. 46.

- I. - a> Molina, *in 1 part. D. Thom., qu. I,
art. 1, disp. 2*, de fide explicita Christi lo-
quitur.
b)Coninck, *de Fidc, disp. 14, dub. 9, n. 163*,
negat necessarium esse necessitate medii, • ut
quis explicite credat mysterium Incarnationis,

sive secundam personam fuisse incarnatam,
et Christum fuisse verum Deum et hominem,
et pro nobib in cruce mortuum ac resurrexisse:
atque adeo sufficere ut haec implicite credat,
credendo explicite eum esse mediatorem et
Salvatorem nostrum•.

quod Ecclesia nec falli nec fallere potest. Praeterquam quod S. Augustinus illud celebre dictum protulit: *Evangelio non crederent, nisi me catholicae Ecclesiae commoveret auctoritas.*

2. – Quaeritur: *an mysteria SS. Trinitatis et Incarnationis, post promulgationem Evangelii, credenda sint fide explicita de necessitate medii vel praecepti?*

Trinitas
et Incarnatio
do probantur
Huic explicationi
die credenda
da necesse
Ute medietas.

Prima sententia, quae est communior et videtur probabilior, docet credenda esse de necessitate medii. Ita tenent Sanchez, Valentia, Molina, Continuator Tournely, Juenin, Antoine, Wigandte, Concina, cum Ledesma, Serra, Prado, etc.; item Salmant. et Roncaglia. Sed postremi hi tres dicunt, quod per accidens et casu raro posset quis justificari fide tantum implicita. — Id probant ex Scripturis, quibus ajunt clare probari necessitatem medii. Probant etiam ratione: quia, licet ante promulgationem Evangelii sufficiebat fides implicita Christi, post tamen promulgationem, eo quod status gratiae est perfectior, perfectior requiritur notitia, nempe explicita fides Christi et Trinitatis.

Secunda vero sententia, satis etiam probabilis, dicit, necessitate praecepti omnes

S. A. 2., lib. contra Manichaei, cap. 5; ap. Migne, Patrol., leu, torn. 42, col. 176. — 1. De ad., lib. 2, cap. 2, n. 8 et 10. — 2. In 2., diip. 1, qu. 2, punct. 4, assert. 3; ct punct. 5, MMcr. 2. — 3. De Decal., cap. 1, art. 1. » cct. 2, punct. 1, § 2, conc. 1. — 4. In itii. theol., part. 7, di. 4, qu. 1, cap. 6, art. 3, § 1, cond. 2, sub in et iv. — 5. De Virtut. theol., part. 1, cap. 1, qu. 2, rewp. 2 et 3. — 6. Tr. 7, exam. 2, qu. 3, n. 32, resp. X — 7. In Decal., de Fide, din. 1, cap. 8, n. 12. — 8. Petr., Ledetma, Theol. mor. (in 2., 2. D. Thom.), de Fide, cap. 2, cond. 3 et 4. — 9. Prado, Theol. mor., cap. 7, qu. 4, § 3, n. 13; ct § 7, n. 41 et 42. — 10. Tr. 21, de Price. Decal., cap. 2, n. 15 et teqq. — 11. Tr. 4, cap. 1, § 2, n. 2. — 12. Tr. 6, de Fide, etc., qu. 1, cap. 2, qu. 3, resp. 2

2. – A. Et huic sententiae favet responsum Cong. S. Officii. Ad dubium enim utrum adultus, qui in mortis articulo versaretur; quique promitteret fore ut, post recuperatam sanitatem, fidei veritates addisceret, baptizari posset, respondit die 3 Maji 1703: « Non sufficere promissionem; sed missionarium teneri adulto, etiam moribundo, qui incapax omnino non sit, explicare mysteria fidei quae sunt necessaria necessitate medii, ut sunt praecipue mysteria Trinitatis et Incarnationis ». Ap. Bened. XIV, Instruet. *Postremo mense*, 28 Febr. 1747, n. 41.

*) Uti notatum est num. praeced., nota a, Molina de Christi fide loquitur.

¶ Serra, quidquid dicat Condna, haec scri-

teneri haec mysteria explicite credere; necessitate autem medii, sufficere, si credantur implicite. — Ita Dominicus Soto n, ubi ait: *Quamvis praeceptum fidei explicita* (scilicet Trinitatis *) et Incarnationis) *absolute obliget universum mundum; nihilominus possunt multi ignorantia invincibili ab eadem obligatione excusari.* Franciscus Silvius scribit: *Post promulgatum sufficienter Evangelium, fides Incarnationis explicita est omnibus ad salutem necessaria necessitate praecepti, ac etiam (ut probabile est) necessitate medii.* Et in sequenti conclusione, idem profert de mysterio Trinitatis. Cardinalis Gotti ait: *Dico 1°. Sententia negans fidem explicitant Christi et Trinitatis esse ita necessariam, ut sine ea nemo justificari aut salvari queat, valde probabilis est.* Et asserit D, Scotum hanc tenere sententiam. Eusebius Amort, recens scriptor et valde doctus u, absolute eandem sententiam tuetur. Elbell scribit, hodie hanc sententiam teneri ab insignibus DD., Castropalao, e, Vival, T, Sporer, e, Laymann le, qui dicit, hanc non esse minus probabilem, quam primam, cum Richardo, Medina, Vega, Sà et Turriano. — Cardinalis de Lugo 20 vocat primam speculative probabilem

PffrUh:
ter mo m
uu prit
cepil ut
IUEL

ct 3. — M In 4 seni., diit. 5, quant. unie., art. 2. po«t raed., conc. 2. — “ In 2.* 2., qu. 2, art. 7 et 8, conc. 6. — “ Tr. 9, de Fide theol., qu. 2, dub. 4, § 1, n. 2. Theol. clect., de Virtue., part. 2, de Fide, ditp. 3, qu. 17. — “ De Fide, confer. 1, n. 17. — “ Tr. 4, di«p. 1, punct. 9, o. 7. — n In propoi. 64 damn, ab Innoc. XI, n. 10. — “ Tr. 2, cap. 2, n. 9. — “ Lib. 2, tr. 1, cap. 8, n. 5. — Richard, de Mediat'd., in 3, diit. 25, art. 4, qu. 1. — Michael Medina, de Recta in Deum fide. lib. 4, cap. 10. Ctr. Barthol. de Medina, Summa, lib. 1, cap. 14, 2, v. La testa, opin. 3. — Andreas Vc*a, de Justificat., lib. 6, cap. 19. — Sd, v. Fides, n. 1. — Turrian., in 2.“ 2“, diap. 27, dub. 4 et 8. — e De Virt. Fidei div., disp. 12, n. 90, 91 et 106.

bit, in 2afit 2af, qu. 2, art. 7, vers. *Dicendum est* 2°: « Etiam nunc post Christi adventum et sufficientem publicationem Evangelii posse aliquos salvari, et tam primam quam secundam salutem consequi absque fide Christi explicita ». Idemque iterum dicit de Trinitatis fide, *sub 3° in probat.*

Quibus etiam annumerandus est Prado, loc. cit., § 3.

*1 Sotus de fide Incarnationis hic loquitur.

D Ita sane Gotti, loc. cit., n. 1; sed fatendum est Scotum, in 3, dist. 25, qu. 1, n. 6 et seqq., obscurissime de hac sententia loqui.

< Seu rectius: Lugo n. 90, vocat primam sententiam satis communem.

sed hanc secundam absolute et fuse ut probabiliorem tuetur, cum Javello*>, Zumei et Suarez¹; scribitque de Lugo, eamdem sententiam videri esse S. Thomae², ubi S. Doctor ait: *Ante baptismum, Cornelius et alii similes consequuntur gratiam et virtutes, per fidem Christi et desiderium baptismi implicite vel explicite*. Unde arguit Lugo: sicut Cornelius gratiam est consecutus per fidem implicitam, quia nondum in illa regione Evangelium perfecte promulgatum fuerat: ita pariter consequi poterit ille, qui mysteria haec invincibiliter ignorat; ipsi enim pariter non satis Evangelium est promulgatum.

Dicunt autem repugnare bonitati et providentiae divinae, ut damnet adultos invincibiliter ignorantes, qui juxta lumen naturae honeste vivunt; dum contra (Actor, x, 35) habetur: *In omni gente, qui timet eum, et operatur justitiam, acceptus est illi*? — Respondent vero quod omnes Scripturae et SS. Patrum testimonia quae opponuntur, de facili explicari possunt de necessitate praecepti: vel quia ordinarie nullus fere salvatur sine fide explicita horum mysteriorum, quia post Evangelii promulgationem fere nullus de his laborat invincibili ignorantia; vel quia, ait Lugo, explicari possunt de fide implicita, sive explicita in voto. — Praeterea, ait Lay-

mann · vir adultus, si esset mutus et surdus a nativitate, quamvis baptizatus, non posset alia sacramenta accipere, si optaret; imo nec salvari: quia huiusmodi homo incredibile est, quod vero conceptu apprehendat et explicite credat mysteria Incarnationis, et praesertim Trinitatis.

Notant autem Tannerus³, Silvius⁴, Azor⁵ et Valentia⁶ A cum Gulielmo Pansien⁷si» apud Sanchez⁸, quod si quis adeo sit rudis, ut ea mysteria percipere nequeat, tunc excusatur ratione impotentiae, et comparatur infantibus ac fatuis. — Attamen Sanchez⁹ dicit, quod aliud est credere, aliud scire mysteria, nempe rationem de eis reddere. Unde censet, omnes adultos teneri necessitate medii, aliquando huiusmodi mysteria credere, necessitate vero praecepti ea scire; a quo praecepto scientiae excusari mente obtusos; et sic intelligendos ait AA. citatos. Concluditque cum Gabriele, qui dicit: *Sufficeret... eis* (scilicet rudibus), *quod... singulos* (articulos) *explicite credant, dum eis proponuntur*.

Quamvis autem sint damnatae propositiones 64 et 65 ab Innocentio XI, quae dicebant: *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium SS. Trini-*

¹ Zumfl., in 1^{ae} 2^{ae}, qu. 99, art. 6, dñp. 4, Dico 3. — ² De Fide disp. 12. »cct. 4, n. 10 et seqq., et n. 25. · Lugo, loc. cit., n. 91, i. f. — · 3 P., qu. 69, art. 4. ad 2. · Lufo, loc. dt., n. 98. · bigo, de Fide, dñp. 12. »ect. 4, n. 100. —

■ Lib. 2, tr. 1. cap. 8. n. 5. v. Cott/lrmalur. — « Tom. 3. diap. 1, qu. 7. n. 49. — · In 2^{ae} 2^{ae}. qa. 2, art. 8. conci. 8. v. Sręwz/Mr pñUrcmo. — · Dccal. Lib. 2. cap. 3, n. 18. — 1 Loc. dt., · Gobr. Biti., in 3. dñt. 25. qu. unie., art. 2, conci. 6, v. C

h) Javellus male citatur a Lugo pro hac sententia; nam ipse oppositam tenet in suo *Compend. philos., Christiana philosophia, part. 2, tr. 1, cap. 1*, ubi dicit: « Post cujus [mysterii Incarnationis] consummationem, indubie tenendum, solum eos qui explicite credunt in Christum Salvatorem, cum articulis symboli solemnizati in Ecclesia catholica, habere divinam fidem sufficientem ad salutem ». Inferius tamen Javellus haec sibi objicit: « Sed dices: supposito quod sola Christi lex et fides medium sit ad salutem, numquid aliquis vivens inter gentes, abstinens se ab idololatria et operibus malis, a quibus ratio dicat abstinendum, nesciens Lunen credenda in lege Christi, quoniam forte de illis non intellexit;... potest salvari? » At respondet: ejusmodi homines Ideo placere si ita vivant, et voluntatem suam divino beneplacito submittant, parati assentiri iis quae Deus sibi revelaverit.

«Suntque excusabiles (ita prosequitur), donec in credendis Christianis articulis per Christum promulgatis, aut per angelum aut per hominem Dei nuntium eruditi fuerint. Quibus tamen perseverantibus, divina Bonitas non deficeret, causando in eis veram et expressam fidem de credendis ».

O Azor, *part. 1, lib. 8, cap. 6, quaer. 6*: « An si quis (inquit) adeo hebeti et obtuso sit ingenio, ut ipsos articulos secundum subsuntiam capere nequeat, fidei praecepto satisfaciatur, si aliquos clariores articulos explicite credat, reliquos vero quos non assequitur, credat implicite, credens generatim quidquid credit sancta Mater Ecclesia? Respondeo satisfacere; si autem nullum articulum explicite crediderit, ei non sufficit credere implicite et generatim quidquid credit sancta Mater Ecclesia ».

/J Valentia, in 2^a* 2^a*, disp. 1, qu. 2. punct. 4, assert. 2^{ae}, vers. (jiunt si, et Guliel-

hoe, cconfe
aio facta
com ifno>
rantia my.
•tenorinn.
non repe-
tead*.

Opinio III*
non proba-
tur auctori.

tatis et Incantationis D. N. Jests Christi. — Sufficit illa mysteria semel credidisse; dicit tamen Viva cum Marchant, probabiliter non esse necessario repetendas confessiones factas cum ignorantia praedictorum mysteriorum; cum ex praefata opinione jam probabile sit fuisse validas, si ignorantia fuit inculpabilis. Certum enim est, talem ignorantiam, si sit vincibilis, peccatum esse lethale. Praedicta autem propositio merito damnata est, quia dicebat capacem esse absolutionis etiam illum, qui tempore confessionis laborat ignorantia praedictorum mysteriorum. — Caeterum opinio Patris Viva mihi non est satis probabilis. Quamvis enim poenitens probabiliter validato confessionem expleverit, ita ut videatur deinde possidere exemptionem ab iteranda confessione, cum prius bona fide confessus fuerit; attamen respectu ad eum qui certo graviter peccavit, semper urget ac possidet antecedenter obligatio explendi confessionem, non tantum probabiliter, sed certo validam. Quapropter, cum ipse adverterit confessionem suam, ob ignorantiam mysteriorum SS. Trinitatis aut Incarnationis Jesu Christi, fuisse probabiliter validam, sed etiam probabiliter nullam; tenetur, postquam de illis mysteriis instructus fuerit, confessionem iterare M

Viva, ia propot. M Innoc. XI. num. 10. · Marchant, Hortu» pastor.. Résolut pastor, dc Sacr. Poenit, cap. 2, qu.7. — · Lib. 2, tract. 1. cap. 8, num. 1, sub n. · Saneh..

ica*
,
«Porro, implicite credere dicitur, qui
« credit aliquid explicite, in quo alterum
« implicite est; v. gr. si credas quod credit
« Ecclesia. Vide Scholasticos et Lay-
« mann l »,

ere**
pntctfL
3. - « Resp. IF. *Necessitate praecepti*,
« quivis fidelis sub mortali explicite ere-
« dere et scire, crasso saltem modo, et
« quoad substantiam, tenetur haec: 1° Sym-
« bolum. 2°: Orationem dominicam
« 3°. Praecepta Decalogi et Ecclesiae.
« 4°. Sacramenta maxime necessaria, ut
« Baptismum, Eucharistiam et Poeniten-
« tiam; reliqua autem tunc, quando vult
« suscipere. Suarez Sanchez, Filliuc-
« cius — Quae omnia intellige, nisi im-
« potentia aut invincibilis ignorantia ex-
« cuset.

« Unde resolvitur:

Qaoai.
« Γ. Non omnes tenentur sub mortali
« haec praedicta scire memoriter, aut eo
« ordine, aut iis verbis quibus proponun-
« tur; sed quoad Orationem dominicam,
« scire omnia bona petenda esse a Deo,
« quae est ejus summa: quoad Symbolum
« vero, praecepta et Sacramenta, sufficit,
« si quis rogatus de singulis, recte respon-
« deat. Bonacina, Laymann d», Sanchez? ». [Hoc est conforme ad id, quod tradidit S. Carolus Borromaeus in sua Instructione ad confessarios, ubi docuit satis esse, quod

Decal., lib. 2, cap. 3, num. 6 et seqq. · Bonac., disp. 3. de 1. Pracc. Dccal., qu. 2, punct. 2, n. 14. — · Decal., lib. 2, cap. 3, n. 16.

mus Parisiensis, tr. de Fide, cap. 2, v.f., de credendis ex necessitate praecepti hoc asserunt; sicut etiam Gabriel Biel, loc. infra cit.

*) Quod S. Alphonsus hic docet contra Vivam: iterandam nempe esse eo casu confessionem, alicui forsitan videbitur non satis cohaerere cum ejusdem S. Doctoris dictis, lib. VI, n. 505, xib\ negat cogendos esse poenitentes ad repetendas confessiones, nisi moraliter certo constet eas fuisse invalidas. Sed praeterquam quod non videtur heic adhibendum juris effatum: *In dubio standum est pro valore actus*; siquidem in casu de quo hic agimus, minime dubitatur an apposita fuerit necne, conditio ad actus valorem requisita; immo certum est defuisse conditionem probabiliter requisitam ad sacramenti valorem. His, inquam, omissis, si adfuerit inter utrumque locum contradictio, praeferenda sane videntur quae in praesenti loco traduntur, et liquet S. Doctorem suam de hac re sententiam

immutasse. Nam quae hic asseruntur de iteranda necessario confessione, in prioribus quinque *Theologiae moralis* editionibus desunt, et primum in 6^a editione, anno 1767 typis impressa, reperiuntur; dum contra doctrina ex tract. de Poenitentia desumpta locum jam obtinuerat in prioribus *Theologiae moralis* editionibus.

3. - In Horn, apost., tr. 4, n. 3, S. Alphonsus addit etiam Salutationem angelicam.

b) Suarez, dc Fide, disp. 13, sect. 4, a n. 5, haec utique tenet, omissis praeceptis Ecclesiae; et n. 12, de Oratione dominica disputans, negat constare sufficienter de tali praecepto, quamvis probabile sit, inquit, non excusari a culpa saltem veniali, qui propter negligentiam illud ignoraverit.

Filliuccius, tr. 22, cap 2, n. 34 et seq, ct n. 51, haec profecto docet, omittens tamen Isclcsiac praecepta.

•h Laymann, lib. 2, tr. 1, cap. 9, n. 2 et 3,

fideles rudes sciant *Credo* saltem in substantia')

« 2°. Quamvis sit praeceptum Ecclesiae discendi memoriter Symbolum, Orationem dominicam et Salutationem angelicam, vclitque Barbosa 1 non esse absolvendum, qui ob negligentiam vel • verecundiam ea addiscere non curat; « consuetudo tamen, ut notat Navarrus et Lopez, exposuit obligationem non « esse ultra veniale /> ». [Ita tenet etiam Vival cum Azor Trullench et Villalobos apud Salmant. °, ex concilio Rhemensi A> et Toletano IV *Λ Vide *Prax. Confess.*, n. 22]. « Uti nec est ultra veniale, nescire facere crucem, ut docet « Sanchez contra Silvestrum, qui docet « esse mortale.

« 3°. Moraliter nihilominus necessarium « est, ut rudiores memoria teneant Symbolum sua lingua: quia alioquin non « possunt habere sufficientem cognitionem « articulorum.

« 4°. Falsa est opinio quorundam canonistarum, rusticis esse satis, articulos « fidei aliaque dicta credere implicite, credendo quicquid credit Ecclesia.

1 De Paroch., part. 1, cap. 15, n. 5. • A&ror., Man., cap. 11» n. 22, v. *StpHmo*; et (In edit. Venet. 1573) cap. 23, n. 137. • *L*d. Lepta*, Instruct, conac., port, b cap. 41, v. *Vtnialc tst.* — ' In propo*. † Alexand. VU. n. 9. • *Trull.*, Decal., lib. 1, cap. b dub. 8, n. 20. • *Villal.*, part. 2, tr. 1, d/Æ 4, n. 12, — ■ Tr. 21, de Pracc. Dccal., cap. 2, n. 47. -

<5". Excusantur ii, quibus aut defuit • doctor, aut nunquam venit in mentem « obligatio similia discendi, aut qui nimis « sunt rudes, ita ut non possint ea comprehendere aut retinere: quod saepe contingere docent Azor et Becanus 0 contra alios.

« 6*. Si confessarius probabiliter iudicet poenitentem ignorare ex doctrina Christiana, ea quae scire tenetur (quod « de litteratis, vel bene educatis, vel frequenter confitentibus praesumendum « non esse monet Sanchez 4), debet eum « interrogare de negligentia in iis addiscendis: cum per eam plurimi graviter peccent. — Ledesma, Azor •, Trullench •.

« 7°. Possunt absolvi (contra quosdam) « qui ignorant ea, quae sub mortali scienda « esse dixi Ratio est, quia licet peccarint « omittendo discere, possunt tamen de hoc dolere cum proposito discendi Sanchez ». (Cum Salmant '. Nisi prius A bis admoniti, neglexerint addiscere]. • Quod « si tamen ignorarent ea, quae necessitate « medii scienda sunt, deberent instrui arte « absolutionem. Bonacina •, Sanchez '.

Quinam
excolentur.

Cceieaari»
quando
isterrocart
debear.

Quinam
ignorantea
pocent
absolvi.

Sanch., loc. dt» cap. 3, n. 14. • *SOvest.*, v. Sii/mAui, § *Sr-cundum*. — • Loc. dt., n. 21. - *Prtr. Lfdttma*, in 2^{ae} 2*, tr. 1, dc Fide, cap. 3. poet 7— conci. — • Part. L Ub. 8, cap. 8» qu. uIL — • Loc. du. dub. 4, n. 6. - *Sauch.*, Dccal., Ub. 2, cap. 3, n. 21. — 1 Tr, 21, cap. 2. n. 60. — • Disp. 3, dc 1- Pracc Dead., qu. 2, punct. 2. n. 16. — • Loc. du n. 22 et 29.

haec clare significat, dicens scienda et credenda esse saltem secundum substantiam.

Verba S. Caroli, *Act. Mcdiolan., part. 4, Instruet. pocnit.*, v. *At vero omnino*, haec sunt « Atvero omnino perquirat [confessarius], si rudes quidam homines, ad confessionem accedentes, fidei articulos ignorent, et si opus esse viderit, eos doceat, ita ut explicite eos et intelligenter sciant, non autem quasi recitantes tantum ».

f) Rectius et clarius dicendum est cura AA. citatis: Praeceptum discendi illa memoriter, ex consuetudine ortum esse, quae tamen non obligat ultra veniale.

e) Azor, quamvis non disertis verbis sic teneat, idem tamen clare significat. Affert enim *part. 1, lib. 8, cap. 7, qu. 5*, Navarri sententiam, quod scilicet praeceptum illud non obligat nisi ad veniale; postea vero eorum opiniones, qui solum dicunt adesse praeceptum, non determinantes an grave sil necne, et concludit: < Attamen negare non possumus cos auctores postea scipsos explicuisse, dum ad-

dont sufficere quidem, si haec omnia sciantur, licet non memoria teneantur: sufficere item, si quis rogatus de singulis credendis et agendis, noverit ad interrogata respondere ».

Concilium Rhemense II, anno 813 celebratum, vult *canone 2*, omnes Christianos Orationem dominicam scire. Ap. Labbe, tom. 9, col. 342. Pariter concilium Toletanum IV, anno 633, praecipit *capit. 10*, ut a sacerdotibus vel a clericis subjacentibus Oratio dominica quotidie recitetur. Ap. Labbe, tom. 6, col. 1451.

O Azor, *part. 1, lib. 8, cap. 8, qu. ult.*, tenet quidem ea quae hic a Buscnb. traduntur; sed non affirmat id saepe contingere; sicut nec Becanus, *de Virtut. theol., cap. 12, n. 14*, qui dicit solum excusari rudiores, qui non possunt omnes et singulos Symboli articulos in particulari capere vel addiscere.

1) Scilicet, ut dicunt Salmant.; • Si bis aut ter» admoniti de obligatione illa mysteria addiscendi, adhuc negligant et ignorent, differenda est absolutio, donec praedicta sciant

Obiiratio,
parochi.

« 8”. Parochus suas oves (sicut parens
« liberos) tenetur sub mortali, per se vel
« alium, docere ea saltem quae sub mor-
« tali scire tenentur. — Sanchez ', Fil-
• liuccius, Palaus, Trullench », Coninck ».

Objectum
materiate fi-
dei.

4. - Notandum, quod objectum *mate-
riale* fidei (nimirum id quod credere te-
nemur) principaliter est ipse Deus, et
deinde omnia a Deo revelata. Ita S. Tho-
mas ·, dicens: *Fides, quae hominem divi-
nae cognitioni conjungit per assensum,
ipsum Deum habet sicut principale obje-
ctum; alia vero..., sicut consequenter adjun-*

Objectum
formale.

cta. — Objectum autem *formale* (id est
motivum, propter quod revelata credere
tenemur) est Dei veracitas.

· Loc. dt., n. 15. · *FHI.*, tr. 22. n. 47. - *Pal.* u. 4,
dtep. 1, ponce 11, n. 2. — · Decal., lib. 1. cap. I, dub 4,
n. 7. · *Cotdnck*, de Fide, diip. 14, dub. 30, n. 195. — 1 De
Verit., qu. 14, art. 8. corp. · *Jucnin.*, Inuit. theol., part. 7,

Disceptatur autem inter scholasticos:
*an revelatio divina sit etiam objectum
formale fidei?*

Pro sententia affirmativa sunt Jueni-
nus et alii, qui dicunt, voracitatem Dei
esse objectum formale *quod*, nempe ra-
tionem praecipuam ob quam credimus;
revelationem vero esse objectum formale
quo, hoc est medium quo credimus. —
Sed communior sententia Haberti, card.
Gotti, et Holzmanni cum Scoto, etc., do-
cet, totale objectum formale fidei esse
veracitatem Dei, et revelationem esse tan-
tum conditionem, sine qua non crede-
remus, sive medium per quod nobis ap-
plicatur notitia eorum quae credimus.

din. 4, qu. 1, cap. 3, § 1. · *Habert.*, de Fide, cap. 1, § 2,
v. *Dicitur* 4. · *Gotti*, tr. 9, de Fide, qu. 1, dub. I, | 1,
q. 2, 3 ct 5. · /fo/awi., de Virtue. theol., n. 12 et 14. · *Scotus*,
in 3. ditt. 23, qu. unie., n. 6 et 11.

CAPUT II.

Quando obliget Praeceptum Fidei.

5. *Quos et quando obliget praeceptum fidei.* — *fy Notandae propositiones damnatae in hac materia.* — 7. *Quoties teneamur in vita elicere actus fidei et spei.* — 8. *Quoties circa caritatem.* — 9. *Quando haereticus teneatur suam sectam ejicere.* — 10. *An circa fidem liceat sequi opinionem minus probabilem.* — 11. *Quando teneamur fidem exterius confiteri.* — *Et qui teneantur jure ecclesiastico ad externam professionem fidei**

Praeceptum fidei
istud, quando o-

5. - < Resp. Γ. Praeceptum fidei inter-
• *num* obligat Γ. Pueros inter fideles edu-
< catos, quando rationis usum perfecte
< consecuti, mysteria fidei audiunt, appre-
« henduntque, quod illa credere sit res ne-
« cessaria ad salutem; peccantque mor-
< taliter omittendo. Sanchez, Bonacina I,
« addens plurimos eorum excusari inad-
« vertentia aut invincibili ignorantia. —
« 2\ Adultos infideles, quando ratio in-
« cipit dictare, res fidei sufficienter pro-
« positas esse, et contrariam sectam esse
« *faisant* Sanchez a, Coninck, Filliuc-
« *ciuse*». — 3°. Quando urget tentatio con-
« tra fidem, quae aliter vinci nequit. Quod
« tamen non convenire scrupulosis, re-
« cte monet Sanchez: quia hi, avertendo
« mentem ad alia objecta, facilius supe-
« rant. Et in his duobus casibus praece-
< ptum obligat per se, in sequentibus per
« accidens. — 4°. Quando tentatio urgens
« contra alias virtutes aliter superari ne-
• quit. — 5n. Quando facienda est profes-
« sio fidei exterior, vel ex praecepto eli-
« ciendus est actus alterius virtutis, v. gr.
• spei, caritatis, poenitentiae, quae fidem
« supponat. Bonacina a. — His addit Hur-
< tadus contra Sanchez, 6 in hora mor-
« tis; et *T* semel quotannis. Vide Diana 4 ».

6. - Certum est, hominem teneri ex
lege naturali ad Deum per fidem, spem
et caritatem se convertere; et ideo eli-
cere earum virtutum actus, cum quaeque
virtus suis actibus vivat. — Hinc ante
omnia notandae sunt omnes propositio-
nes proscriptae super hac materia; vide-
licet:

Prop. 1. ab Alexandro VII: *Homo nullo
unquam vitae suae tempore tenetur eli-
cere actum fidei, spei et caritatis, ex vi
praeceptorum divinorum ad eas virtutes
pertinentium.*

Prop. 16* ab Innocentio XI: *Fides non
censetur cadere sub praeceptam speciale,
et secundum se.*

Prop. 17* ab eodem: *Satis est actum
fidei semel in vita elicere.*

Prop. 6* ab eodem: *Probabile est, ne
singulis quidem rigore quinquentiis,
per se obligare praeceptum caritatis erga
Deum.*

I. - Quaeritur autem: *quoties in vita
teneamur elicere actus theologales?*

Quod ad praeceptum fidei spectat, plu-
res sunt opiniones. — Scotus censet, tu *cn»um
teneri nos ad eliciendos actus fidei omni-
bus diebus festis. Nider % quoties myste-
ria in ecclesia celebrantur. Sed Salmant.57

Sanch., DccaL, lib. 2. cap. 1, nam. 3. — ' Di»p. 3,
de I- Praecept. DccaL. qu. 2. punct. 2. num. 8. — ■ I.loc.
dt., num. 6. — *ConincH*, de Fide, dt»p. U. dub. 10, n. 206
et 206. - *Sanch.*, loc. dt., n. 3, v. *S^cunJum*. — ' Loc.

du. num. 9 et KU - *Pftr. JittrUd.*, de Fide. di»p. 98,
\ 6. - *Sanch.*, loc. dt., num. 3, v. *Trfittm el*
— ' Part. 5, tract. IX rcsol 19. — ' Tract. 21. capit. 2,
num. 31.

5. - λ) Filliuccius, *tr. 22, cap. 2, n. 25*,
ut allegatur a Busenb., de hac re non tractat;
et η. 52, de fidelibus, non vero de infidelibus
loquitur.

7. - °) Scotus, qui citari videtur ex Sal-
manL, loquitur de caritatis praecepto, *in 3*,
dist. 27, n. 18, v. *Quantum ad secundum*.

N Nider, citatus edam, ut videtur, ex iis-
dem Salmant, loquitur non de tempore prae-
cepti implendi, sed de ipso fidei objecto, quod
scilicet sit explicite credendum: < Exigitur,
inquit in suo *Praeceptor.*, *praecept. 1, cap. 2*,
litt. 8. quod quis in specie cognoscat illos
articulos [Symboli], et explicite, seu ista de

et Croix c) horum opiniones minime approbant; imo Oviedo apud Croix l asserit, illas passim rejici ab aliis.

Lugo apud Croix 3 recte dicit, toties fideles teneri ad repetendos actus fidei, quoties sufficiat ad profitenda mysteria nostrae religionis. At quia haec regula est obscura, sat probabiliter putant Salmant.⁸ cum Sanchez Trullench d), Bafiez f), Ledesma et aliis, teneri saltem semel in anno fideles ad exercendum actum fidei; et idem sentiunt Concina et Franzoja cum communi. — Advertunt tamen cum Suarez, Prado; et idem dicit Croix 4, quod huic praecepto fit satis etiam per exercitium aliarum virtutum, sive per susceptionem sacramentorum, sive ex quacumque alia occasione actus fidei ponantur.

Num autem teneamur *ad eliciendos hoc actus fidei* formaliter, *scilicet ex motivo Dei revelantis*? Affirmat Viva . *Qutqutd sit*, ut addit, *an semper ac fides est snpernaturalis, nitatur huic motivo saltem languide attacto*. Notat vero e, quod viri timorati nullo modo circa hoc anxii sint, cum vix accidat, cos abunde huic praecepto non satisfacere. — Croix etiam 7 dicit non esse rationem, cur quis ob id scrupulose se divexet, cum huic praecepto fiat satis (ut asserit ®) audiendo Missam, adorando crucifixum, formando crucem, orando, etc., quamvis haec non fiant reflexe ex motivo fidei. Qui enim,

Oviedo, de Fide, contr. 7, n. 70. — ' Lib. 2, n. 51. · Lugo, de Fide, dltp. 13, n. 23. — · Loc. cit. — ■ Loc. cit., n. 31. · Petr. Ldetma, in 2· 2·, tr. 1, de Fide, cap. 9, conc. 4·. Concina, Decal., diu. 1. cap. 11, n. 18. · Franzoja, lib. 2, tr. 1, cap. 2, animadv. 1. v. *flaque*. · Suar., de Fide, diup. 13, nect. 5, n. 6. · Prado, Theol. mor., cap. 7, qu. 5, n. 20. — « Lib. 2, n. 51. — · In propoa. 1 Alex. VII, n. 11. — · Loc. cit., n. 7. — ' Lib. 2, n. 51. — · Lib. 2, n. 27. · Petr. ffurtad., de Fide, diip. 8, xect. 4, concl. 2 et 3. — · In propot. 17 damn., diu. 11, n. 78. — “De Fide, dltp. 13,

ait, saepius posuit fidem tamquam regulam suarum actionum, quibus ad Deum vult tendere; quicquid postea boni agit, ex eadem regula jam ad Deum dirigit exercite, licet non advertat. Aitque Hurtadus apud Cardenas · hos actus esse vere actus fidei, quia radicaliter ex motivo fidei oriuntur. Insuper de Lugo¹⁰ sic docet: *Cum materia... honeste et inhoneste operandi adeo frequenter occurrat, non est dubitandum de exercitio plus quam sufficienti* [in homine, qui fidem Christianam semel toto corde amplexus est], *actuum fidei ad satisfaciendum ejus praecepto*.

8. — Quod autem pertinet ad actus erga praeceptum caritatis, jam adnotavimus supra, damnatam fuisse propositionem: *Ne singulis quidem rigore quinquenniis*, hoc praeceptum obligare per se. — Palaus apud Croix 11 dicit esse peccatum grave differre actum caritatis per triennium. Alii, ut Hurtadus, Illsung, Mendo, etc. apud Croix 1s, dicunt requiri elici actum caritatis erga Deum saltem semel in anno: et hanc sequuntur Salmant. 13 cum Trullench a), Tapia, Lastra. Alii vero, ut Gabriel, Almainus, Tabiena apud Croix u, ajunt hoc praeceptum obligare quolibet die festivo.

Cardenas tandem ,a (cui adhaeret Croix ,e) censet, non excusari a mortali qui per mensem actum caritatis differt; haneque sententiam omnino ego suaden-

n. 45. *Pal.*, tr. 6, disp. 1, punct. 4, n. 10. — ” Lib. 2, n. 141. · Petr. ffurtad., de Carit., dltp. 174, sect. 5. § 26. · Illsung, tr. 3, n. 80. · Mendo, Statera opinion., dits. 1, n. 143. — · Lib. 2, n. 141. — “ Tr. 21, cap. 6, n. 12. · Tapia, tom. 2, lib. 3, de Carit., qu. 2, art. 2, n. 3. · Lastra, in propot. 6 Innoc. XI, n. 101. · Gabr. Pici, in 3, ditt. 87, qu. unie., art. 3, dub. 2. · Ahnain., in 3, ditt. 37, qu. unie., vert, med. · Tabiena, v. *Chariat*, n. 22, qu. 20, concl. 6. — 14 Lib. 2, n. 133, — “ In propot. 5, diu. 6, n. 18. — * Lib. 2, n. 141.

quibus festivatur in Ecclesia, in festis principalibus anni ». Quod fusius litt C, ex alio auctore explicat.

c) Croix has opiniones non approbat in quantum ipse, lib. 2, n. 51, contrarium probabilius existimat

«*) Sanchez, Decal., lib. 2, cap. 1, η. 3, v. *Quartum*; et Trullench, Decal., lib. 1, cap. 1, dub. 6, η. 8, oppositum tenent, negantes adesse praeceptum eliciendi semel saltem in anno actum fidei.

f) Bafiez a Salmant. allegatur ut S. Alphonsus asserit; sed revera loquitur de spei praecepto: « Qui aliquoties, inquit in 2a,tt 2a<t qu. 22, art. 1, dub. 2, ult. concl., in anno excercet actum spei, tutus esse potest de adimplerione hujus praecepti, dummodo non desperet aliquando ».

8. — a Trullench citatur quidem a Salmant. ut asserit S. Alphonsus; verum auctor ille, post relatas aliorum sententias, subdit eas parum cohaerentes sibi videri, lib. 1, cap. 5,

de utqte-
tbaaso
nutu

Optnio tu
dendx m'
mei loses
te.

Qttomo.
iiidu

dam puto; cum difficulter possit homo diu mandata divina servare, nisi dilectionem erga Deum frequenter foveat, quae non nisi per actus caritatis foveatur et nutritur. Notat autem idem Cardenas¹, quod sufficit elicere actus amoris, etiamsi eliciantur in ordine ad implenda alia praecepta vel ad aliam virtutem exercendam, puta ad se confitendum, ad vincendam tentationem. Insuper dicit Croix² esse veros actus amoris, quibus bene satisfacit huic praecepto, omnia opera meritoria, exercita ad finem placendi Deo, ut eleemosynam, jejunium et similia: talis autem rectus finis, dicit quod praesumitur in eis qui jam sciunt sic placere Deo, modo non operentur ex fine pravo. Addit etiam Croix, satisfieri adhuc orando, signanter cum Oratione dominicali, ubi dicitur: *Sanctificetur, etc. Adveniat, etc. Fiat voluntas tua, etc.*

Advertatur hic propositio 10 damnata ab Innocentio XI, quae dicebat: *Non tenemur proximum diligere actu interno*

•f?iroiî*
item
eoae

fonna ~ Recte igitur dicit Pater Viva, quod, sicut tenemur elicere actus formales cantatis erga Deum, sic etiam tenemur erga proximum, ex motivo supernaturali, nimirum propter amorem Dei, vel ut praecepto Christi pareamus, qui dixit: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem.* (Joan, xni, 34). Unde S. Tho-

mas docet: *In dilectione proximi includitur dilectio Dei, sicut causa .. in effectu*⁴. Sicut ergo tenemur saltem semel in mense elicere actum amoris erga Deum; sic etiam saltem in mense exercere actus caritatis erga proximum. — Caeterum sapienter scribit Pater Suarez * cum aliis, ex S. Thoma ri, quod aliquando hi actus caritatis bene exercentur occasione vitandi odium aut largiendi eleemosynam. Et cum huiusmodi occasiones frequenter occurrant, hinc ait Pater Viva, esse moraliter impossibile, quod fideles christiane viventes, huic praecepto abunde non satisfaciant.

« Ex iis resolvuntur hi casus:

9. - « Γ. Haereticus, quamdiu suam sectam judicat esse credibiliorem vel aequae credibilem, non tenetur credere; quia fides nondum est sufficienter posita, ageretque imprudenter. — Sanchez a), Laymann .

« 2λ Quando iis qui in haeresi nutriti sunt persuasum est a pueritia nos abjicere et persequi verbum Dei, esse idolo latras, pestilentes deceptores, ideoque tamquam pestem fugiendos; non possunt stante hac persuasione, salva conscientia nos audire, et laborant ignorantia invincibili, cum non dubitent se esse in bona via. — Laymann b), Sanchez ri.

Haeretici
quando te
oeActurcre-
dere.

¹ Loc. dt., n. 14 et 15. — ² Lib. 2. n. 143. · Croix. Hb. 2, n. 143. — ³ In propo». 10 Innoc. XI, n. 8 et 9. — ⁴ In epil it nd

Rom., cap. mi, lect. 2. — · De Carit., dbp.5, »cct. 4. n.4. · Pio, loc. dt., n. 9. — · Lib.2, tr. Leap. 10, a.3, v. Serwi«4o.

dub. 3, n. 5: « Unde ille qui semel in anno, aut saltem quinto quoque anno, non eliceret actum caritatis, peccaret».

S. Alphonsus, in *Horn, ap., tr. 4, n. 13*, mentem suam de caritatis praecepto his verbis explicat: «Circa actum caritatis, magis mihi arridet sententia eorum, qui eum requirunt semel in mense, dum difficiliter observare poterit legem divinam, qui frequenter suum erga Deum amorem actibus positivis non exercet. Attamen opus non est, ut hi actus reflexe et explicite fiant cum intentione praecepto satisfaciendi; sed satis est, si exercite fiant, nempe ut actu fiant, licet ex alio fine, nempe ad abjiciendam tentationem, ad eliciendam contritionem, si confiteri velit ».

«J S. Thomas (non allegatus a Suar.), 2» 2af, qu. 25, art. 3, scribit: * Potest considerari dilectio inimicorum in speciali, ut scilicet aliquis in speciali moveatur motu dilectionis ad inimicum. Et istud non est de necessitate caritatis absolute.. Est tamen de ne-

cessitate caritatis secundum praeparationem animi, ut scilicet homo habeat animum parvum ad hoc quod in singulari inimicum diligeret, si necessitas occurreret ».

9. - *) Quin etiam Sanchez, in *Decal., lib. 2, cap. 1, n. 6 et S*, negat infidelem vel haereticum teneri extra mortis articulum ad amplectendam veram fidem, quam sua secta probabiliorem judicat. Quae quidem sententia damnata est ab Innocentio XI in 4* propositione, quae sic sonat: « Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinionione minus probabili ».

Laymann, *lib. 2, tr. 1, cap. 12, n. 3*, de ejusmodi haereticis loquens, dicit: · Fieri potest et interdum solet, ut tales invincibili catholicae veritatis ignorantia laborantes, fidei in baptismo infusum habitum retineant.; quare tales homines salvari nihil prohibet».

«⁴ Sanchez, *Decal., lib. 2, cap. 1, η. 3*, asserit cos haereticos ratione ignorantiae excusari: in cujus confirmationem adducit Va-

« 30. Si talibus oriatur dubium de sua
« secta, tenentur ulterius inquirere, et a
« Deo petere lumen: quod si negligent,
« peccant contra fidem, cum non adhi-
« beant media ad implendum praeceptum
« fidei. Quod si deinde nostra fides eis
« sufficienter proponatur, tenentur ample-
« cti. Sanchez — Vide Ferdinandum de
« Castropalao 1*.

Illicita est
minui pro-
babilla cir-
ca fidem.

10. - Notanda est hic propositio 4a da-
mnata ab Innocentio XI: *Ab infidelitate
excusabitur infidelis non credens, ductus
opinione minus probabili* — Ex hac ali-
qui non recte inferunt, prohiberi in omni
materia sequi probabilem, relictam proba-
biliori. Nam respondet Viva et alii com-
muniter quod, etsi liceat sequi opinionem
minus probabilem, nunquam tamen licet
cum periculo gravis damni, quando illud
vitare non pendeat ab opinionis probabi-
litate: ut est in collatione sacramento-
rum, in medendo, etc.; et hoc esset pari-
ter in sequendo sectam minus probabili-
ter veram. A probabilitate enim opinionis
fit quidem, ut peccatum formale vitetur in
aliis humanis actionibus; sed non potest
fieri, ut sit vera secta non vera. Et sem-
per ac secta sit falsa, nunquam cum qua-
cumque probabilitate vitatur periculum
damnationis: cum non vitetur periculum
carendi fide necessaria ad salutem, gratia
sacramentorum, etc. — Adde quod infi-
delis nunquam habere potest veram pro-
babilitatem suae sectae sine culpa. Si
enim oraret, Deus absque dubio infunde-
ret lumen suum in illum de vera reli-
gione. Ita Viva 4*.

Co dic mio
fidel quan-
do obliget
Jure natu-
rae.

11. - < Resp. 1^a. Praeceptum *exterius*
«fidem confitendi jure naturali obligat
«duplici casu: scilicet, cum vel honor
« Deo debitus, vel utilitas proximo impen-
« denda, privative vel contrarie subtrahe-
« tur. — Dixi *Vprivative*; ut si ideo ces-
« saret magnus honor in Deum vel utilitas

1 Dead., lib. 2, up. 1, n. 6. — 1 Tr. 4, di>p. 1, punct. 12,
n. 9. — In propos. 4 Innoc. XI, n. 6. — † Loc. dt., n. 6,
— 2. 2., qu. 3, aru 2. — Suar., de Fide, disp. 14, aect. 2,
n. 4 et teqq. — lib. 17, n. 20. — Tr. 22, n. 61 et 62.
— † Loc. dt., « n. 93. Sess. 24, de Reform., cap. 12. —

in proximum redundans. Dixi *T contra-
rie*; ut si alioqui Deus afficeretur inju-
ria, vel proximus gravi malo; v. gr. si
inde penderet aliorum conversio aut
perversio, contemptus religionis, scan-
dalum, etc. Ratio responsionis est, quia
actus virtutis tunc videtur praeceptus,
quando est necessarius ad finem prae-
cepti, quod hic contingit; quia finis
praecepti est caritas. — S. Thomas *,
Suarez, Reginaldus, Filliuccius. — Unde
resolvitur hic casus:

« Si haeretici conculcent imagines,
aliisve injuriis fidem afficiant, tenetur
eam sua confessione tueri catholicus,
si quidem inde prudenter speret pro-
fectum.

« Resp. III^a. *Ad professionem fidei ex-
ternam* jure ecclesiastico tenentur sub
mortali, secundum Tridentinum, cum
juramento obediendi Ecclesiae Roma-
nae, ut docet Filliuccius 7, sequentes
personae:

Prdmt»
fidd rtçt
aita jut te
ckiuutx

« I. Provisi de beneficio curato; idque
intra duos menses a die possessionis,
coram episcopo aut ejus vicario gene-
rali vel Officiali. — Tridentinum 8.

« 2°. Provisi de canonicatu vel digni-
tate in cathedrali ecclesia; idque non
tantum coram episcopo vel ejus vica-
rio, sed etiam in capitulo®; addita poena
(ad quam non videntur teneri ante sen-
tentiam), ut alioqui fructus non faciant
suos. — Vide Sanchez 10, Barbosa n.

« 3°. Primate, archiepiscopi, episcopi;
idque in prima synodo provinciali, cui
intererunt. — Tridentinum ,f.

« 4°. Extendit Pius IV hanc legem ad
omnes praelatos religionum, etiam mi-
litarium; idemque in Motu proprio *In
sacrosancta* 13, ad omnes promovendos
in doctores, magistros, regentes, pro-
fessores, addita excommunicatione latae
sententiae, et privatione omnium bene-

Loc. dt. — * Decal., lib. 2, cap. 6, n. 1. — » De Off. et
Poteau epiac., alleg. 61, n. 28. — « Seca. 25, de Reform.,
cap. 2. — Pius IV, Bulla *Injunctum nobis*, 13 Nov. 1561,
in Bullar. Mainardi. — u Conatit. (*n Sacrviancta*, eod. die
et anno; in Bullar. Mainardi.

lentiae sententiam, qui dicit peccare eum,
qui ex dubitatione disputat de rebus fidei;
hoc tamen procedere nisi nondum fides illi

sufficienter proposita sit; et tunc licitum esse
illi dubitare, ac dubitando inquirere veri-
tatem.

« ficiorum, in eum qui alios promovet ad
« talem gradum,sine praevia professionCA
• Vide Filliuccium Barbosa '. — Verum
. ubi hoc decretum non est receptum usu,
« non obligare monet Sanchez .
« Unde resolvitur:
« Г. Non tenentur ad dictam profes-
• sionem provisi de canonicatibus in ec-
• clesiis tantum collegiatis, vel de bene-
« ficiis tantum simplicibus.

' Tr.22, n.%. — . In Trid., MM. 24, de Reform, cap. 12,
η. 17. — ■ Decal., Hb. 2, cap. 5, o. 4. . Aaor, part. 2, hb. 7.
cap. 2, quaer 6. . Atotrr,, Consil!.. Hb. 2, conad. 11 de jurc-

« 2. Etsi probabile sit, hanc professio-
nem posse fieri per procuratorem, ut
docet Azor, Navarrus et Sanchez; pro-
babilius tamen est, teneri personaliter,
ut docet Filliuccius. — Ratio est, tum
quia alias non videtur fieri satis ju-
ramento, quod personaliter faciendum
esse docet Glossa apud Filliucdum ; tum
quia ita decidit Rota apud Garcia ' ».

ProrMbc.
bo. per»
aalitr U
oeoda.

Jorando. n. 2. . Sa*cJt., toe. at., n. 7. - Filk. tr. 22
Gloria, in ap. Ut circa, àe elccuz-. . ia 6*. ▼. Cerpyrah* -

II. - <) Poenae istae sancitae erant pro
inferioribus episcopo; sed ipse episcopus, per-
mittens aliquem eo modo promoveri, interdi-

cebatur ab ecclesiae ingressu. Atvero consu-
tubo Apostolicac Scdis eas poenas omisrt;
ideoque non amplius vigent

dl

nil

CAPUT HI.

An aliquando liceat exterius Fidem veram negare,
aut falsam profiteri.

12. *An liceat unquam positive fidem negare.* — 13. *An uti verbis ambiguis. An tacere.* —
14. *An fugere.* (Vide alia *ibid.*) — 15. *An uti vestibus vel signis infidelium.* — 16. *An
audire conciones haereticorum.* (Vide alia *ibidem*).

Fidem nc-
rarc »em-
pcf illici-
tum.

12. - «Resp. Nullo casu licet, sive
« voce, sive alio signo fiat, dicente Chri-
« sto (Matth. x, 33): *Qui... negaverit me*
« *coram hominibus, etc.* Interim vero, etsi
« licitum non est mentiri seu simulare
« quod non est; licet tamen dissimulare
« quod est, sive tegere veritatem verbis
« aliisve signis ambiguis et indifferenti-
« bus, ob justam causam, et cum non est
« necessitas fatendi. — Est commune.
« S Thomas *), Coninck \ Laymann *.

< Unde resolvitur:

Uti verbi»
ambigui*.
qaaDdo illi-
citur.

13. - « 1°. Rogatus de fide in odium
« religionis, sive publica auctoritate sive
« privata, nullo modo potest, utendo re-
« strictione mentali aut verbis ambiguis,
« ita respondere, ut praesentibus videat-
« ur fidem negasse; multo minus dicere
« se esse haereticum, vel calvinistam, vel
« non catholicum. — Azor, Filliuccius °.

« 2°. Qui rogatus, seu privata seu pu-
« blica auctoritate, vel tacet, vel respon-
« det obscure, vel ait se nolle respondere,
« se jure non rogari, non teneri se nec
« velle aliis dicere quid ipse credat, ac
« simili modo tergiversatur; non videtur
« negare fidem, sed nolle prodere. Unde,

« si sic potest molesta inquisitione libe-
« rari, licet; ut habet Coninck 4. — Ge-
« neratim enim verum non est, quod inter-
« rogatus auctoritate publica teneatur po-
« sitive fidem profiteri; nisi quando id
• necessarium est, ne praesentibus videat-
« ur fidem negasse. Coninck B, Navar-
« rus % Azor b), Sanchez, Becanus % ».
(Hac de re, vide propositionem 18 inter
damnatas ab Innocentio XI

14. - « 3°. Non negat fidem, sed prodit,
« qui fugit: quod etsi liceat, non tamen tu».
« pastori, tunc cum ejus opera oves indi-
« gent; uti contra, si eis consultius est,
« ut ad tempus se subducatur, et in bonum
« earum reservet, tenetur fugere. — Re-
« ginaldus*, Becanus a), Filliuccius a), etc.

« 4 . Si quo casu tacere esset negare, τ*α«.
« tunc id non liceret; v. gr. si, aliis ro-
« gatis an fidem negare vellent, iisque re-
« spondentibus quod non, tu taceres. Ibid.I.
« — Vide Bonacina ·, Laymann To-
« letum 10.

«5e. Si princeps generali lege jubeat, obUptn
«ut fideles se prodant, gestato signo, vel dendi»
«sistendo se, vel aliter; non tenentur, doadRt
« cum nemo teneatur verum dicere, nisi

1 De Fide. diip. 15, dab. 2, 3 et 5. — · Lib. 2, tr. 1, cap. 11, η. 1 et 2. Λαογ, part. L lib. 8, cap. 27, quaer. 1. — ' Tr. 22, a. 63 et »eqq. — 4 De Fide, diap. 15, dab. 5, n. 91. — • Loc. dt., dab. 2, n. 17 · Sanch., Decal., lib. 2, cap. 4,

n. 6. — 4 Lib. 17, n. 26. — ' Scilicet /Terto., Hb. 17, n. 20; et Λἱ//.. tr. 22, n. 62. — · Diip. 8, de 1· Praec. Decal , qa. 2, punct. 3. n. 6. — ■ Lib. 2, tr. 1, cap. II, n. 2. — * Lib. 4, cap. 2, n. 2.

12. - Scilicet S- Thomas, in 2a 2ar, qu. 3, art. 2, negat semper adesse obligationem fidem confitendi.

13. - */ Navarrus^Manual., cap. 11, η. 27, non aliud scribit quam haec sequentia: · Non autem peccaret propter solam omissionem signi vel habitus christianismi ».

Azor, part. 1, lib. 3, cap 27, qu. 1; ct Becanus, de Virtut. thcol., cap. 9t qu, 4t n. 3, negant absolute posse tacere aut dissimulare fidem, cum qui a potestate publica

interrogatur; ct ajunt illum teneri tunc ad fidem confitendam.

Propositio 18 damnata ab Innocentio XI, haec est: « Si a potestate publica quis interrogetur; fidem ingenue confiteri, ut Deo et fidei gloriosum consulo; tacere, ut peccaminosum, per se non damno».

14. - Becanus, loc. cit., n. 10 et 11; Fil-liuccius, tr. 22, n. 75 et 76, non habent ultimam partem hujus casus. Et Reginaldus dicit tunc pastores prudenter acturos si fugerint.

Noo rota-
tos proden
ur tejit 6-
diS.

Sc rcdioee-
rt ab inqui-
KtiOCt, Nd-
na.

VwubQ»
i&Meliom
Bti. quando
iDjatoe.

Quando 11-
oturu

• specialiter rogatus. Excipe, nisi eae sint
« circumstantiae, ut hoc ipso, quod se non
« prodant, videantur fidem negasse; ut v.
« gr. si quidam antea noti essent, et tunc
« ex hoc putarentur defecisse.—Sanchezl,
«Becanus, Reginaldus, Filliuccius9, etc.

« 6°. Cum non rogaris de fide, non so-
« lum licet, sed saepe melius est ad Dei
« honorem et utilitatem proximi, tegere
• fidem, quam fateri: ut si latens inter
• haereticos, plus boni facis; vel si ex con-
« fessione plus mali sequeretur, v. gr. tur-
« bitio, neces, exacerbatio tyranni, peri-
« culum defectionis, si torquereris. Unde
« temerarium plerumque est offerre se
« ultro. — S. Thomas, Sanchez, Lay-
« mann .

« 7°. Redimere pecunia, ne de tua fide
« fiat inquisitio, licitum est; et saepe ma-
« gna virtus discretionis est vitam ad Dei
« gloriam servare, ac fidem tegere modis
« licitis ».

15. - « 8.° Talis modus non est uti ve-
« stibus aut signis infidelium, quae alium
« usum non haberent, quam quod essent
« signa professiva falsae religionis seu
« cultus: uti essent vestes, quarum usus
« est in sacrificiis; item incensio thuris
« aut genuflexio coram idolo; item sum-
« ptio coenae haereticae, etc. — Sanchez4,
« Filliuccius., etc., et communiter.

« 9°. Licitus autem modus est, quando
« subest causa (ut v. gr., ad evitandum
« grave periculum, ad obtinendam victo-
« riam, eludendos hostes), uti vestibus et
« signis infidelium, quae aliquem alium
« usum habent, quam profitendae religio.
« nis: quales sunt vestes talis nationis
« (non religionis), quibus uterentur, etsi
« converterentur, ut sunt vestes et signa
« nationis Turcicae. Quod verum est, etsi
« hint vestes ipsorum religiosorum: dum-
« modo non habeant peculiare signum pro-
« fitendi erroris, sed sint tantum indicium

’ Decal., Hb. 2, cap. 4, n. 29. · *Brcax.*, dc **Virtut.**
thcol., cap. 9. qu. 5, n. 39. · *Brgin.*, Hb. 17, n. 27 et «cqq. —
• Tr. 22, n. 90. · S. 2· 2· qu. 3. art. 2. ad 3. *
Sanih., Decal., lib. 2. cap. 4, n. 3. — 1 Lib. 2, tr. I. cap. IL
η. 2. — * Decal., Hb. 2, cap. 4, n. 16, 13 et 21. — · Tr. 32, η. 78
el 82. — · Loc cit., n. 16 et ueqq. — ’ De Vtrtut lheol.,
cap. 9, qu. 5, dub. 6, n. 85. — · Lib. 2, tr. 1, cap. 11, a. 4.

16. - <*) Auctores allegati non loquuntur,
locis citatis, de eo qui ut patrinus baptismo

« nitidioris cultus, ut saga praedicantium
« in Germania; vel eminentioris vitae inter
« suos, ut togae bonziorum in Japonia.
« Idem dicendum est de signis quibus Ju-
« daei utuntur, v. gr. flavo annulo in pal-
• lio Francofurti, etc; quia haec sunt signa
« mere politica, et distinctiva unius gene-
« ris hominum ab alio, et non proprie pro-
« fessiva fidei. — Quae sententia proba-
« bilis est. Vide Sanchez · Becanum 7,
« Laymann9, Coninck; contra Cajetanum,
« Navarrum, Toletum.

« 10λ Licitus item modus est, cum ca-
tholicus transit per loca haeretica, et
« periculum grave ei imminet vitae v. gr
« vel bonorum (non tamen, si derisio tan-
« tum vel vexatio, ut habet Becanus ·), ad
« dissimulandam fidem, vesci carnibus die
• prohibito; quia praeceptum Ecclesiae
« non obligat sub tali periculo. Nec hoc
« est fidem negare: cum usus carnum
« non sit institutus ad professionem reli-
« gionis, et catholici etiam mali et gulosi
« id faciant. — Si tamen ex circumstantiis
« fieret signum professivum fidei, ut si, v.
« gr. in odium fidei convivae statuerent,
« ut qui est hostis fidei pontificiae, come-
« dat carnes; peccaret contra fidem qui
« ederet sine protestatione; secus, si pro-
« testaretur. — Sanchez, Azor, Becanus 10,
« et communiter ».

16. - « 1Γ. In Germania audire con-
« ciones haereticorum, deducere funus,
• assistere baptismo pro patrino e , non
« habentur signa professiva fidei, vel com-
« munionis cum haereticorum sacris. Fil-
« liuccius, Azor, Sanchez,l. Unde, seclulis
« aliis, v. gr scandalo, periculo, prohibi-
« tione, et si ex justa causa fiant, licent ».
[At in synodo Neapolitana expresse prohi-
betur assistere concionibus, catechismis,
et quibuscumque ritibus haereticorum, ex
quocumque praetextu. Estque casus re-
servatus cum excommunicatione ipso fa-

Cortnck, diep. 15, dub. 3, n. 66 et 66. · *Cajeta**, in 2· 2·,
qu. 3, art. 2. · *A'atur.*, Manual., «p 11. η. 77, v. *Quarte.*
- *Tolft*, lib. 4. cap. 2, η. 3. — · Loc. cit., qu 5, n. 23. ·
SawA. Decal., Hb. 2, cap. 4. n. 25. · part. I, lib. 8,
cap. 27, quâer. 3. — * *De VirtuL lheol.* cap. 9, qo. 5, n 23
ct »eqq. *JW*, tr. 22, n. 85. · *Aeer*, loc. cit.. quaer. 6. —
11 Loc. cit., n. 26.

assistit ; sed eadem sane ratio est de hoc casu,
quam de reliquis.

Praecepta
non ·erra-
re in loot
haeretide,
quando U-
atum.

Caenmo-
nūihaertu-
corura inte-
reo* quan-
do illiatum.

cto. Caeterum Salmant.¹* tenent licere, modo absit scandalum, periculum perversionis, et communicatio impietatis). — « Imo patrinum fieri talis infantis, videtur « potius optandum, secluis aliis; quia non « est aliud, quam obligare se ad eum olim « erudiendum in fide catholica

« 12\ Infidelium et haeticorum sacris « non licet ita interesse, ut eis communi- «care censearis; alioquin licet, v. gr. ut « quis spectet tamquam comoediam, aut « famulatum praestet politicum domino « suo, exemplo Naaman Syri; de quo vide « Becanum, Filliuccium, SanchezJ, Lay- « mann ®.

« 13\ Si princeps haeticus mandet « sub gravissima poena omnibus subditis, « adire conciones haeticorum, etiamsi « verbis dicat se hac re aliud nihil exigere, «quam obedientiam civilem, nec velle « cogere ut a fide discedant; cum tamen « reipsa contrarium velle videatur (nam « obedientiam suorum aliter exercere po- « test, et haec res ex se apta est catho- « licos paulatim pervertere, et insuper

« conciliare auctoritatem hacresi, ac vi- « lipensionem verae fidei), non licet obe- «dire. — Atque ita bis rescripsit Anglis « Pius V, apud Sanchez % Filliuccium et Azor

< 14°. Catholici viventes inter haeteti- «cos, si ex praecepto magistratus con- «trahant matrimonium coram ministro «haetico, peccant contra fidem; etiamsi «contraxerint ante, vel contracturi sint «postea coram sacerdote catholico (Co- «ninck⁴, Palaus⁵); testaturque contrahens «caeremonia illa, se illum agnoscere verae «fidei ministrum: quae sunt intrinsece «mala (Malderus[^]): quia auctoritas mi- «nistris, et consequenter doctrina ejus au- «getur, concurriturque ad ritus haere- «ticos, quos minister isto actu exercet rZ «— Licite tamen contrahunt coram ma- «gistratu civili, vel potius testantur se «contraxisse; modo prius vel posterius «ritu catholico contrahant: quia haec actio «est instituta ad finem politicum, ut con- «juges habeantur, et proles non cen- «seantur illegitimae ».

¹ Tr. 21, cap. 2, n. 122. · loc. dt., qu. 5, n. 14. · Fili, loc. du, n. 91. — ' Loc. dt., n. 27. — Lib. 2, tr. I.

cap. 11, n. 3. — * De Fide, disp. 15, dub. 3, n. 63. — · Tr. 4, di»p. 1, punct. 17, n. 14.

b) Quod Buscnbaum hic optandum dicit, prohibetur ab Ecclesia, et quidem a S. C. de Propaganda Fide, quae cum interrogata esset: « An haetici levare possint ad Baptismum filios fidelium, *ct c contra* *? dic 22 Sept 1612, respondit: « Alias dubium fuisse resolutum negative». — Et S. C. S. Off. in una declaratione 10 Maji 1770, pariter prohibuit munus patrini suscipere in haeticorum baptismo; et in hac declaratione S. C. addidit: « Catho- licis regulariter non licere haeticorum aut schismaticorum concionibus, baptismis cl ma- trimoniis intéressé.

Haec plane indiligeret et perperam referuntur a Buscnbaum. Et primo quidem prohibitio ista lata est non a S. Pio V, sed a Paulo V. — Deinde Sanchez, *Decal., lib. 2, cap 4, n. 27*, Filliuccius, *tr. 22, n. 86 ct 87; AiOTypart. /, lib 8, cap. 27, qu 5*, prohibitionem eo sensu interpretantur, ut sit illicitum tem- pla haeticorum adire, si princeps eo animo jubeat, ut illo actu, tamquam hacresis sym- bolo, catholici haeresim profiteantur, et ut ha- retici a catholicis discernantur; licitum vero esse ajunt, si solus principis jubentis animus sit, ut omnes suis praeceptis obtemperent. Et re quidem vera Paulus V, in Brevi *Magno*

animi moerore, 10 kal. Octobr. 1606 dato, (quod confirmatum est Brevi *Renuntiatum est*, 10 kal. Octobr. 1607), sic loquitur: « Cogimur mo- nere vos atque obtestari, ut nullo pacto ad haeticorum templa accedatis, aut eorum con- ciones audiat, vel cum cis in ritibus commu- nicetis, ne Dei iram incurrat. Non enim licet vobis haec facere sine detrimento divini cul- tus ac vestrae salutis ». Utrumque Breve repe- ritur apud Suarez, *Defens. fidei cathol., lib. 6, prooem.*, et in *Act. Pii VI, quibus Ecclesiae cath. calamitat. in Gallia consultum est, tom I, Append., Docum XI et XII.* (Romae, Typ. S. C de Prop. Fide 1871).

d) Maldcrus, in *2am 2ae, qu. 3, art. 2, membr 3, obf 2, i.* negat istiusmodi ca- tholicos, coram ministro haetico contrahen- tes, excusari posse; quibus insinuare videtur haec intrinsece mala esse.

'J S C S. Off., die 27 Mart. 1878 et 22 Mart. 1879, declaravit catholicos, qui matrimonium ineunt coram ministro haetico vel schisma- tico sacris addicto, incurrere excommunicatio- nem, eam scilicet quae sub n. 1 constitutionis *Apostolicae Sedis* contra haeticorum fauto- res sancitur, et Romano Pontifici specialiter reservatur.

CAPUT IV.

De Infidelitate, et Vitiis Fidei oppositis.

DUBIUM I

Quid et quotuplex sit Infidelitas.

17. - « Resp. I.º Infidelitas generarim
« est triplex. *Prima* dicitur *negativa*, eo-
« rum scilicet qui nihil unquam de fide
« audiverunt. Quae non tam est peccatum,
• quam poena peccati: quia, si fecissent
« quod in ipsis erat, Deus fidem eis non
« abscondisset. *Secunda* dicitur *contraria*,
« eorum scilicet qui fidem sibi sufficienter
« propositam vel contemnunt vel ei con-
« tradicunt pertinaciter, ut haeretici. *Tertia*
« dicitur *privativa*, quod privative oppo-
« natur fidei; et est culpabilis ignorantia

vel error circa res fidei. — S. Thomas,
Sanchez *)t Vasquez Laymann *.
« Resp. II. Infidelitas *contraria* ex tri-
« plici modo repugnandi fidei, est triplex,
scilicet: *paganismus*, qui fidei nondum
susceptae *Judaismus*, qui fidei susceptae
in typo; et *haeresis*, quae fidei susce-
ptae in veritate, repugnat. — *Apostasia*
a fide revocatur ad haeresim; a qua tan-
tum differt, quod haeresis sit error fidei
ex parte tantum contrarius, apostasia
vero ex toto. — S. Thomas, Laymann l ».

DUBIUM II.

De Judaismo,

Quaeritur hic tantum, quae communicatio cum Judaeis sit interdicta Christianis.

18. - « Resp. Γ. His casibus, qui colli-
• guntur ex can. *Nullus*, can. *Omnes*,
« cap. *Judaei* *»: Γ. Non licet cohabitare.
« 2º. Nec conviviiis interesse. 3\ Nec uti
« communi balneo. 4*. Nec medicos adhi-
• bere. 5º. Nec medicinas ab iis datas re-
« cipere; emere tamen licebit praescri-
« ptas. 6º. Nec Judaeorum filios enutrire
« in ipsorum domibus. 7\ Iis non famu-
« lari. 8\ Nec servitute subjici. 9\ Prohi-
« bentur publicis officiis inter Christianos
« fungi. 10'. Vetitum est eorum azymis
« vesci. Quibus addit Azor, prohibitum
« esse accedere ad eorum nuptias, festa,

« synagogas »; [Adire synagogas curiosi-
tatis causa, non esse peccatum grave di-
cunt Salmant. • cum Bonacina, Coninck b),
Palao b), etc.] « cum eis ludere, saltare, etc.
« — Ratio eorum est, tum ut conserve-
« tur dignitas Christianae religionis; tum
« ut caveatur familiaritas cum Judaeis et
« periculum perversionis. Vide Laymann4,
« Sanchez \ Filliuccium •.
« Resp. II. In decem dictis casibus
« communicare cum Judaeis, ex genere
« suo videtur esse mortale. Ratio, quia,
« si clericus id faciat, incurrit periculum
« depositionis; laicus vero, excommuni-

«or.
«oΓ*

S. *Thotn.*, 2. 2., qu. 10. art. i et 5. — 1 *Lib.* 2, tr. 1. cap. 12, η. I ct oeqq. - & *Thom.*, loc. dt.. art. 5, qu. 11, art. 1; ct qu. 12, art. 1. — • *Loc. dt.*, n. 1, v. *t.* - *A*or*, part. 1, lib. 8, cap. 22, quaer. 3, i. f — • *Tr.* 21, cap 2,

n. 123. • *tionac.*, diip. 3, de 1. *Praecepti. Dead.*, qu. 2. punct. 6, n. 2, v. *OcAnvs.* — • *Lib.* 2. tr. I, cap. 17, n. L — * *Decal.*, lib. 2, cap. SI, num 4. — • *Tr.* 22, num. 136 et teqq.

17. - Neque Sanchez, *Decal.*, lib. 2, cap. 1, n. 4 et seqq; neque Vasquez, in *Ia*^{TM} 2a', disp. 120, cap. 3, hanc divisionem adducunt.
18. - a) Praeter hos canones, cfr. etiam Glossam in can. *Nullus*, cap. *Multorum*, cap. *Judaei*, cap. *Ad haec*, cap. *Etsi Judaeos*,

cap. *Cum sit nimis*, cap. *Ex speciali*, et cap. *Nulli Judaeo*, de Judaeis.
h) Coninck, *disp.* 15, *dub.* 3, n. 55; Pal-
laus, *tr.* 4, *disp.* 1, *punct.* 17, n 12, hoc non
habent quod sciam; neque a Salmant. (sicut
nec Bonacina) pro hac parte allegantur.

« cationis \ quae nonnisi ob peccatum
 « mortale imponi solet. Dixi: *ex genere*
 « *suo*; quia probabile est, vel ob materiae
 < parvitatem, vel ob necessitatem aliamve
 « causam rationabilem (si tamen non sit
 « periculum perfidiae, nec familiaritatis
 « cum Judaeis), saepe excusari a mortali;
 « aliquando etiam ab omni peccato. — Ita
 « communiter. Vide auctores supra dta-
 « tos l*et Bonacina ·; item Laymann 4*».

Principes Christiani possunt permittere

Judaeis et paganis aut haereticis, liberta-
 tem conscientiae tantum ob bonum religio- SL”
 nis, et ob spem conversionis; non autem 00
 ob temporale emolumentum. Salmant.l. —
 Bene autem potest Ecclesia et quicumque
 princeps supremus compellere Judaeos et
 paganos subditos ad audiendam fidem no-
 stram. Salmant. e cum Suarez, Azor, Be-
 canoc>, Bonacina, etc. (contra Coninck
 et Valentia); et constat ex praxi quae
 viget Romae.

DUBIUM m.

Quid sit Haeresis.

IUertsi-
dtfinitur.

19. - « Resp. Haeresis est error intel-
 « lectus liber et pertinax contra fidem,
 < in eo qui fidem suscepit. Ita communi-
 • ter. Suarez, Becanus T. — Unde patet
 « ad haeresim, uti et apostasiam, duo re-
 « quiri: Γ. *Judicium erroneum*, quod est
 « ejus quasi materiale. 2*. *Pertinaciam*,
 < quae est quasi formale.

Pertina-
cla Judidi,
quid.

« Porro pertinaciter errare, non est
 « hic acriter et mordicus suum errorem
 « tenere aut tueri; sed est eum retinere,
 « postquam contrarium est sufficienter
 « propositum: sive quando scit contra-
 « rium teneri a reliqua universali Chri-
 « sti in terris Ecclesia, cui suum judi-
 « cium praeferat: sive id fiat ex vana
 « gloria, sive libidine contradicendi aliave
 « causa. Ita Sanchez, Vasquez, Laymann ·,
 « et alii communiter.

« Ratio est, quia tunc putat judicium
 « Ecclesiae non esse sufficiens fundamen-
 « tum credendi, quae est vera pertina-
 • da: quum cum Coninck facilius sic
 • explicant alii, eam tunc esse, cum

« etsi objectum fidei credibiliter propo-
 « natur, ita ut prudenter de eo non pos-
 « sit dubitare; contrarium tamen judi-
 « cet, a quo nolit avelli ullo casu, vel
 « saltem nisi evidenter convictus. Vide
 « Coninck °.

« Unde resolves:

« 1°. Non est haereticus qui exterius 0
 « tantum fidem negat, aut adorat idolum.
 « Ratio est, quia non errat. Neque talis
 « incurrit in foro conscientiae censuras
 « latas contra haereticos, etsi in foro ex-
 « terno secundum externa procedatur. —
 < Filliuccius 10.

< 2°. Est haereticus qui affirmative de
 « aliquo articulo fidei dubitat, hoc est,
 « judicat esse dubium. Dixi: *affirmative*;
 « quia negative tantum dubius, hoc est
 « suspendens judicium, per se et simpli-
 « citer non est haereticus, quia non habet
 « judicium; ergo nec erroneum: modo
 « tamen non ideo suspendat, quod virtua-
 « liter judicet, non liquere de certitudine
 « objecti. — Sà α>, Azor b>, Toletus contra

1 Can. CoK-tMwr/ 31, cau. 17, qu. 4. — 1 Π %unt: Sanch.,
 n. 26; et Filliuccius, n. 129. — · Dhp. 3, de 1· Praec., qu. 2,
 punct. 6, n. 2. — · Lib. 2, tr. 1, cap. Π, η. 1. — » Tr. 21,
 cap. X n. 6. — · Tr. 21, cap. 3, n. 8. — Suor., de Fide, dhp. IX
 «ct. 2, η. X · part. 1, lib. 8, cap. 24, quacr. X ·
 Bonae., di*p 3 de t* Praec. DecaL, qu. 2, punct. X η. X ·

Valent., in 2°- 2·. di»p. 1, qu. 10, punct. 6, v. Srd quaeret
 aliquis, · Suar., de Fide, di»p. 19, sect. 1. n. 5 et 6. — · De
 Virtut. thro! , cap. 11, qu. L n. 2. Sanch., Decal., lib. 2,
 cap. 7, cu 2 et *cqq. in 1·- 2·, disp. 126, cap. 3,
 n. 9, — · Lib. 2, tr. Leap. IX n. L — · De Fide, di»p. 18, dub. 7,
 n. 79. — “Tr. 22, n. 162 et 163. · ToM., lib. 4, cap. 4, n. X

f) Becanus, *de Virtut. theol., cap 13, qu. 4, n. 4 et 13*, affirmat profecto ejusmodi haereticos et infideles, *indirecte*, sed non *directe* compelli posse ad audiendam fidem. Eademque sententiam tenet Coninck, *disp. 18, dub 14, n. 240, cunt num, 231 et 238*.

19. - ? Sà. v. *Haeresis, n. 1*, in editione genuina haec scribit: « Non est haereticus qui

ex infirmitate animi de fide dubitat non pertinaciter; quin etiam dum dubitat, non est censendus haereticus; in dubio enim non est pertinacia proprie, quae ad haeresim requiritur ». Quibus sic dictis editio correcta subdit: «Tamen in contrarium est communis sententia, quae tenenda est ».

Azor, *part. 1, lib. 8, cap. 9, quaer. 5*:

« Sanchez et Malderum c » ». (Vide dicenda *Lib. VII, n. 302*).

« 3*. Nemo est haereticus, quamdiu « paratus est iudicium suum Ecclesiae « submittere, aut nescit contrarium tenere veram Christi Ecclesiam; esto ex « ignorantia etiam culpabili et crassa sententiam suam mordicus tueatur. — Laymann \

« 4*. Nec est haereticus, qui ita dispositus est, saltem habitualiter, ut a suo errore esset discessurus, si sciret esse contrarium fidei; dummodo pertinaciam actualem nunquam habuerit. — Laymann * et Coninck fl.

« 5®. Rustici, alique homines simpliciores in Germania, qui haeretici habentur, et tamen pertinaces non sunt, « possunt absolvi a suis parochis. Ratio « est, quia non sunt haeretici formales: « habentque fidem catholicam in Baptismo acceptam, quae non perditur, nisi « errando pertinaciter. — Laymann 4.

« 6fl. Cum haeresis et quaevis infidelitas mortalis sit, peccant quoque mortaliter qui ejus periculo se exponunt, « sive conversando, sive conciones audiendo, sive libros legendo; quae proinde, si cui periculosa sint, illicita sunt

jure naturae: si vero periculum absit, lectio librorum haeticorum nihilominus illicita est jure positivo Ecclesiae, uti etiam formalis disputatio laici de fide. Quod posterius tamen in Germania lodsque similibus, ubi catholici haeticis sunt permixti, abrogavit consuetudo. — Azor d), Filliucdus d), Becanus, Sanchez, Bonacina B.

« 7°. Matrimonium contrahere cum haeretica, etsi per se sit illicitum, habeaturque in Hispania et Italia mortale; probabile tamen est, ob gravium doctorum auctoritatem (Sanchez ., Azor I, Reginaldus ., Basilius Pontius .; vide card, de Lugo '°), in Germania licere ex gravi causa *1; salvo tamen jure naturali, et semoto periculo tum contrahentis, tum prolis: unde de iis initio constitui debet, ut catholice educantur. Vide Becanum u, Diana II.

« 8®. Eum qui lapsus est in haeresim, non teneri in confessione explicare, qualis illa sit, eo quod omnes ejusdem speciei sint, docent Reginaldus, Diana ,a citans alios, et Escobar u. — Alii tamen contrarium tenent, quos sequitur card, de Lugo 15 ». [Vide dicenda *Lib. V, ft. 50*].

Matrimonia mixta illicita

Peccatum haemi- «t unius speciei.

Eat morale exponere peccato hie-rttik

1 *Lib. 2, tr. I, cap. 13. n. 2.* — ' *Loc. cit.* — ■ *De Fide, diip. 18, n. 97 et »eqq.* — . *Loc. cit.*, n. 4. . *Βκα**, de *Virtut. theol.*, cap. 15, qu. 7, n. 6. . *Sartch.*, *Decal.*, lib. 2, cap. 6, n. 7. — 1 *Diip.* 3, de I- *Praec. decal.*, qu. 2, punct. 5. n. 1 — . *De Matrim.*, lib. 7, dhp. 72, n. 5. — ' *Part. 1, lib. 8. cap. 11, quacr. 5.* — . *Lib. 31. n. 169.* — . *De Matrim.*»

Hb. 7, cap. 46, num. 8. — * *De Sacram. in jen.*, disp. 8, num. 228. — 11 *De Virtut. theol. cap. 9, qu. 5, num. 20 et 21* — . *Part. 3, tr. 4, resol. 2n9.* - lib. 6, q. 114. — u *Part. 1, tr. 7, resol. 46.* — M *Prooetn.*, exam. 2, cap. 6, num. 55, v. *ApoUala* — u *De Poenit.*, disp. 16, num. 291 et scq.

« Meo, inquit, iudicio, quoties quis voluntarie et pertinaciter de fide haesitat, eo ipso est haereticus... At, inquires, haeresis est error intellectus. Respondeo esse errorem intellectus; vel absentiam assensus fidei, quem tamen praestare oportet; vel dubitationem, qua quis senter et voluntarie ambigit de rebus fidei, quas certo credere debet ».

Sanchez, *Decal.*, lib. 2, cap. 7, w. 12, non aliam sententiam tenet quam quae a Busenb. exponitur; nam vocat probabiliorum opinionem quae negat esse haeticum eum qui dubitat: « Intellecta tamen (ita prosequitur) ut debet intelligi, nimirum quando intellectus, utriusque partis rationibus perpensis, pendulusest nullumque iudicium format Quod est vere et formaliter intellectum dubium manere. Nam si supra suum dubitandi actum reflectitur, iudicans illam fidei rem esse du-

biam aut sub opinione esse, nemo negare potest esse hunc dubitantem aut opinantem perfecte haeticum... Unde moraliter loquendo, cum dubitatione intellectus circa res fidei solet esse conjunctus hic actualis error, quo illas non omnino certas esse iudicat. Atque ita haeresis communiter adest». — Nec differt a Sanchez Malderus, de *Virtut. theol.*, qu. 11, de *Haeresi*, art. 2, mentbr. 4, v. *Dico 3*.

d) Azor, *part. 1, lib. 8, cap. 26, quaer. 1*; Filliucdus, *tr. 22, n. 103*, non loquuntur de consuetudine abrogante in Germania aliisve locis hanc ultimam prohibitionem.

Neque Sanchez neque Azor requirunt gravem causam. Sed quidquid sit, matrimonia mixta hodie ubique, etiam in Germania, graviter illicita esse, constat ex multis decretis S. Sedis.

TRACTATUS SECUNDUS
DE PRAECEPTO SPEI

CAPUT UNICUM.

20. - « Per Spem, quae est secunda
« virtus theologica, intelligitur amor con-
« cupiscendae erga Deum, quo Deum et
« divina, prae omnibus aliis concupi-
« scibilibus, nobis concupiscimus, ita ut
« omnia potius parati simus perdere,
« quam Deum et divina. — De hac quae-
« ritur, quando ejus praeceptum obliget.
« Resp. Γ. Probabile est, praeceptum
« spei obligare *per se*, cum primum ho-
« mini usum rationis assecuto, Deus, et
« beatitudo tamquam finis ad quem ten-
« dere debet, sufficienter est propositus;
« ita ut notabili tempore non differat. Ita
« Becanus a, Turrianus, et caeteri com-
• muniter. Et est ratio, quia sine actu
« spei, nec justificari, nec in justitia di-
« vina persistere, nec meritorie operari
« possumus. — Vide Scholasticos.
« Resp. II. Praeceptum spei *per acci-*
• *dens* obligat: Γ. Quando actus oratio-
« nis, poenitentiae, caritatis, etc., in prae-
« cepto sunt, qui sine praevio actu spei
• exerceri non possunt. Ita auctores ei-
« tati et Filliuccius — 2°. Quando quis
« ita tentatur bJ, ut periculum sit consen-
• sus, nisi animum spe erigat. Vide Fil-
« liuccium ', Laymann @, Bonacina «.

Turrian., in 2« 2., di»p. 66, dab. I. · Auctor. cil.:
Btcauut, de Virtue theoi., cap. 17, qu. 7, n. 2; Turrtouut,
in 2* 2-, ditp. 66, dub. I. — ' Tr. 22, a. 286. — · Loc. d(.

20. - «i Becanus, de Virtut. thcol.,cap. 17,
qu. 7,n. 3, adducit Baftex dicentem spei prae-
ceptum obligare, quando homo primum venit
ad usum rationis; sed ipse addit: < Quae sen-
tentia et dura est, et parum probabilis».
b) Filliuccius non de quocumque peccandi
periculo loquitur, sed : < quando graviter [quis]
lentatur de praesumptione vel desperatione,
cum periculo peccandi. Tunc enim ad pecca-
tum vitandum tenetur sperare et timere».

« Unde sequentes casus resolvuntur:
« < Γ. Morule peccatum est sperare, sive
« amare magis (amore concupiscentiae)
« terrena haec, quam coelestia; v. gr. si
« quis iu comparatus sit, ut desideret per-
« petuo degere in hac vita, et Deo relin-
« quere coelum, si sibi relinquat terram.
« 2". Mortale item est desperare de con-
• sequendo Deo, aut salute et venia pecca-
• torum, aut mediis ad illam consequen-
« dam necessariis, v. gr. auxiliis gratiae
« et emendatione vitae. Quod peccatum
« ratione parvitatis materiae non potest
« esse veniale, cum sit injuriosum miseri-
« cordiae Dei. — S. Thomas % Laymann \
« 3". Morule etiam est praesumere de
• misericordia Dei, v. gr. dum quis sperat
« id quod est impossibile secundum legem
« < Dei ordinariam; ut, si speres remissio-
« nem peccatorum et salutem sine poeni-
« tentia, vel per propria merita et vires na-
« turae: vel etiam si quis statuatur perseve-
« rare in peccatis, quamdiu bene valet, et
« tamen speret se acturum poenitentiam
« ante mortem.—S.Thomas '^Laymann *».
« 4*. Denique mortale est odisse Deum
« (odio scilicet abominationis, seu aversio-
« nis); v. gr si Deus displiceat tamquam

— ' Llb. 2. tr. 2. cap. 2, η. I. — * Dt»p. 3, de I- Praoc.
Dccal, qu. 3, punet. 2 n. 2 et 3. — · Ub. 2, tr. 2, cap. 2,
n. 3 c< 5.

<) S. Thomas, 2*. 2a't qu. 20, art. 3t hoc
plane innuit, dicens desperationem esse gra-
vissimum inter peccata mortalia
S. Thomas, loc. cil., qu. 21, art. 1, dicit
praesumptionem esse speciem peccati in Spi-
ritum Sanctum; et in resp. ad 1, dicit per
eam diminui divinam virtutem.
Laymann, loc. cil., n. 3 ct 5, ita qui-
dem docet; sed ultimum exemplum silentio
praetermittit.

Antepone-
re ierrrr-i
coelestibos,
raoruüc.

Desperor*
dc salace,
mortale.

Praesum
, merta

Aver-
sio contra
Deum mor-
talis.

< nobis infestus, propter vindictam peccatorum. — Vide Laymann *, Bonacina 1 ».

nitor.

Objectum materiale
■pa

Objectum formale.

21. - *Spe s* brevius et congruentius sic definitur: *Est virtus, per quam cum certa fiducia futuram beatitudinem et ejus media assequenda exspectamus per Dei auxilium.* — Objectum *materiale* *primarium* *spei* (nempe id quod sperare debemus) est aeterna beatitudo, quae est ipse Deus fruendus; *secundarium* autem sunt divinae gratiae, atque nostra bona opera divino auxilio exsequenda. — Objectum vero *formale* (sive motivum propter quod sperare tenemur), alii dicunt esse Dei misericordiam; alii, divinam omnipotentiam, prout communiter tenent thomistae; alii, divinam promissionem, sicut sentit Jueninus. Ahi tandem dicunt esse divinam bonitatem, in quantum ipsa nobis communicat auxilia ad salutem assequendam; et juxta hanc intelligentiam, bonitas idem est quam divina misericordia: si quis enim vellet objectum formale *spei* esse Dei bonitatem, in quantum ipse est res sperata, sapienter ait Continuator Tournely 8, quod non bene loqueretur.

His autem positis, concludendum puto, quod prima tria praefata motiva constituunt objectum *formale* *spei*, nempe misericordia et omnipotentia divina, qua Deus nobis auxilia impertitur ad salutis hostes superandos; et haec duo motiva expresse docentur a S. Thoma 4, ubi ait: *Ita... formale objectum spei est auxilium divinae potestatis et pietatis; propter quod tendit motus spei in bona sperata, quae sunt materiale objectum spei.* Censeo insuper, his duobus omnino tertium addendum motivum, nempe divinam promissionem, prout recte sentit Jueninus, sive divinam fidelitatem circa promissionem, quam exhibuit salvandi nos propter merita Christi; alias, sine hac promissione non valeamus salutem cum certa fiducia sperare.

Vitia contra »pem.

Vitia autem opposita *spei*, ut supra dictum est, sunt *desperatio* et *praesumptio*. — Circa praesumptionem notandum, quod ille de praesumptione peccat, qui salutem sperat, vel tantum propter me-

rita propria, vel tantum propter merita Christi, absque ulla cooperatione suorum bonorum operum.

Dicit Busenbaum hic (*n. 20 ad 3*), peccare graviter eum, qui vult in peccato perseverare usque ad mortem, sperans quod poenitebit ante mortem; et citat S. Thomam et Laymann. — Sed hoc non dicunt neque S. Thomas, neque Laymann. S. Thomas enim 6 docet tantum, quod praesumptio sit (sunt ejus verba): *cum aliquis sperat se veniam obtinere sine poenitentia, vel gloriam sine meritis.* Addit autem e, quod *peccare cum proposito perseverandi in peccato sub spe veniae, ad praesumptionem pertinet.* Et... *auget peccatum. Peccare autem sub spe veniae quandoque percipiendae, cum proposito abstinendi a peccato et poenitendi de peccato, hoc non est praesumptionis; sed hoc peccatum diminuit; quia per hoc videtur habere voluntatem minus firmatam ad peccandum.* Quare, secundum S. Thomam, non est peccatum contra spem, velle perseverare in peccato sub spe aliquando poenitendi. Verum est tamen, quod difficulter hic posset excusari a peccato gravi contra caritatem erga seipsum; cum ex communi consensu DD., qui sic proponeret, magno periculo suae damnationis se exponeret.

Hinc recte ajunt Bonacina, Sporcr 7 et Croix 8, quod qui differt poenitentiam sub spe veniae, non peccat contra spem: dum spes illa remissionis tantum concomitanter se habet ad peccatum, sed non efficitur illi motivum sive ratio peccandi. Idem dicendum de eo qui peccat sub spe veniae. Tunc autem judicandus est aliquis contra spem peccare, quando *spei* facilitas de venia obtinenda fieret illi ratio seu motivum ad peccandum influens. Secus vero dicendum, si ille peccaret ex passione, sperando concomitanter peccatum illud postea simul sibi remitti. Qui autem augeret peccata, praetextu quia Deus tam facile ignoscit decem quam quinque peccatis, peccat ex praesumptione; ut [Contin.] Toumely.

1 Lib. 2, tr. 3, cap. 8, n. 5. — Ditp. 3 de I. Praec. Decal., qu. 4, punct. ult., § L n. 4. — Jm *I*, In tit. theol., part. 7. dita. 4, qu. 2. cap. 2, art. 2, coocl. 2. — De Decal. cap. 1, art. 2, acct. 2, conc. 2. — Quae t. ditp., quaeat. un., de Spe, art. 1, corp. — Jt''in., loc. dt. — 1 2. 2—, qu. 21,

art. 1, corp. — Loc. cit., art. 2, ad 3. — Ronac., ditp. 3, de I. Praec. Decal., qu. 3, punct. 1, num. 6 — In Decal., tr. 2, cap. 4, num. 17, v. f. — Lib. 2, num. 126. — De Decal., cap. 1, artic. 2, tect. 6, conc. 2, ver. Retro ta''*.

v»iw

petcit

p««w
niae₄₉
▼ «««.

TRACTATUS TERTIUS
DE PRAECEPTO CARITATIS

CAPUT I.

An, quando, et quomodo obliget Praeceptum Caritatis Dei.

22. *Quomodo Deus amandus.* — 23. *Quando obligat praeceptum caritatis* — 24. *Resolvuntur casus.*

Caritas
M ddbi.

Qeid prae-
apill

Qundo o-
«i<tt

22. - « Caritas Dei est amor amici-
« tiae, quo Deo bene volumus, et omnia
« bona ipsi cupimus, ob summam et infi-
• nitam ejus divinae naturae perfectionem.
« Resp. Γ. Praeceptum caritatis Dei
« praecipit Deum super omnia amandum.
◀— Patet ex Scriptura. Ratio est, quia
• finis ultimus plus est diligendus, quam
◀ omnia media quae ad eum referuntur:
« non quidem intensive (etsi enim hoc
« etiam deceat, non tamen est in prae-
« cepto), sed appretiative, ita ut nullam
« creaturam pluris facias, quam Deum,
« velisque potius omnia perdere, quam
« Deum offendere, ct sic illi male velle.
« — S. Thomas a), Azor, Sanchez, Beca-
• nus l »). [Vide dicenda *Lib. VI, n. 442.*
• v. *Id clare*].
23. - « Resp. IΓ. Probabile est, praeccc-
« ptum caritatis Dei obligare:
« Γ. Quando homo adeptus est *suffi-*
« *cientem cognitionem Dei infinite boni*, a
« quo omnia sua bona habet, et cui omnia
debet. — Ratio est, quia cum teneatur

Deo ex filiali amore tota vita servire, id
non videtur posse fieri, nisi eliciat actum
amoris». (Hac de re vide propositionem l
ppositam, damnatam ab Alexandro VIIe»)-
Ita S. Thomas ', Navarrus, Valentia, et
caeteri communiter; (Notat autem Co-
ninck*), non statim post talem notitiam
peccare mortaliter, sed tantum si diffe-
rat notabiliter, v. gr. ultra annum) con-
tra Palaumc», qui dicit probabile esse
quod non obliget. — Si scrupulus te an-
gat, an praecepto huic satisfeceris, docet
Escobar ex Petro Hurtado ·, quod, si po-
sitive non meministi te omisisse, tenere
possis te satisfecisse. Trullench 4 tamen
monet expedire, ut quis se in confessione
aliquando accuset sub dubio, si forte
praeceptum istud violarit, vel alia prae-
cepta affirmativa, de quibus non certo
constat quando obligent vel violentur.
« 20. Quando est *periculum labendi in*
odium Dei, nisi actum caritatis elicias.
« 3*. Quando quis tenetur conteri, v. gr.
moriturus aut celebraturus, cui confes-

Aaor, part. 1, lib 9, cap. 4. quxer. 3. · Sanch.. Deoi.,
hb. 2, cap. 35, n. 2. — 1 De Virtue. lheoL, cap. 19, qu. I. —
• i- 2·, qu. 89, xrt. 6. · Navar., Manual , cap. 11, η. 8. - Va-

lent., in 2— di«p. 3. qu. 19, punct. 1, ver*. *Prtmnt*
casui. - tr. I, exam. 2, cap. 4. a. 21. — · De Carit.,
diap. 174, Met. **III** » ·. ¶ C. — 4 Decal., lib. 1, cap.5. dub. 3» a. 9.

22. - a) S. Thomas, *2a 2a', qu 27, art. 3*,
haec de Deo diligendo scribit: ◀ Deum non
diligimus propter aliud, sed propter seipsum.
Non enim ordinatur ad aliud, sicut ad finem;
sed ipse est finis ultimus omnium». Ex qui-
bus theologi recte concludunt Deum esse
summo amore appretiativo diligendum.

23. - «U Propositio 1* ab Alexandro VII
damnata, haec est: ◀ Homo nullo unquam vi-
tae suae tempore tenetur elicere actum fidei,

spei et caritatis, ex vi praeceptorum divino-
rum ad eas virtutes pertinentium».

b) Coninck, *de Caritate, disp. 24, n. 50*,
negat posse praecise determinari quanto tem-
pore possimus eum actum absque mortali pec-
cato differre. «Crediderim tamen,subdit, omni-
no peccaturum mortaliter, qui eum ad aliquot
annos differret; aut forte edam qui ultra an-
num, seclusa. , inadvertentia ».

Palaus, *tr. 6, disp. I, punct. 4, n. 2*, ne-

«sanus deest. Ratio est, quia contritio
« includit actum caritatis.

« 4e. Si quis *gravem tentationem*, prae-
« sertim in articulo mortis, putet se aliter
« vincere non posse. — Quibus aliqui ad-
« dunt *articulum mortis* absolute, eo quod
« tunc securissima via eligenda sit. Vide
« Laymann¹, Bonacina^{*}, Hurtadum⁸».

[Et probabilissimum est; ut Sporer⁴
et Marchant[^], et Tournely^O cum Antoi-
ne O et communi].

24. - « Ex dictis resolves:

« Γ. Mortale est, si quis omittat dile-
« ctionem Dei tunc, quando praeceptum
« obligat.

« 2 Mortaliter peccat etiam, si quis
« amet Deum amore appetitativo seu ae-
« stimativo minore, quam creaturas.

« T. Peccat item contra caritatem Dei,
« si quis Deum non diligat principaliter
« propter se tamquam finem ultimum om-
« nium rerum; sed tantum propter aliud,
« v. gr. vitam aeternam vel ad evitandum
« infernum: quod esse mortale docet Sil-
« vester et Navarrus; quia scilicet Deus
« non diligeretur appetitativo super om-
« nia, si illud ab illo amaretur ut finis prin-
« cipalis. Addo: *principalis*; quia (ut bene
« ait Toletus⁶) Deus propter retributionem
« vitae aeternae amari potest, sed minus
« principaliter, ut scilicet vita aeterna vel
« alia Dei dona sint tantum causa movens,
« ut facilius, expeditius et ferventius dili-
« gatur.

« 4. Mortale et gravissimum omnium
« est, si quis Deum formaliter oderit odio
« inimicitiae, seu malevolentiae (amori
« amicitiae opposito); v. gr. si optes Deum
« non esse, non habere scientiam, poten-
« tiam, etc. — De his vide Laymann, Bo-
« nacina Sanchez¹, Reginaldum® ».

• Lib. 2, tr. 3, cap. 2, n. 6. — • Diep. 3, de 1. Praec.
Decal. qu. 4, punct. 2, n. 2. — • Loc. cit., § 27. — 1 Dccal.,
tr. 2, cap. 5, a. 35. * Si/tvc/, v. Caritas, n. 5, quaer. 7. -
Navor., loc. cit., cap. II. n. 20. — • Lib. 4. cap. 9, n. 2 •
Laym., lib. 2, tr. 3, cap. 8, n. 3. — • Disp. 3, de 1. Prarc.
Dccal., qu. 4, punct. ulu, § 1, n. L — • Dccal., lib. 2, cap. 35,

Objectum *materiale* caritatis erga o^c.-.
Deum primum est Deus; secundarium,
nos et proximus: indirecte autem sunt
omnia quae augent divinam gloriam. —
Objectum vero *formale* est Deus, quate-
nus est infinita bonitas, prout est aggregatio
omnium perfectionum, sive infinita
perfectio, ut ait (Contin.] Tournely. Sed
Gonet censet objectum formale carita-
tis esse divinae naturae bonitatem, prout
est radix cunctarum perfectionum, sed
virtualiter distincta a perfectionibus. Boy-
vin autem dicit esse quamlibet perfectio-
nem divinam, propter quam Deus dili-
gitur. Caeterum, ex communi sensu sa-
pientum, verus actus amoris est dicere:
Deus meus, quia es bonitas infinita, sive,
quia es infinite bonus, amo te super
omnia.

Hic dubitatur Γ. *An desiderium pos-
sidendi Deum sit objectum caritatis?*

Et dicimus affirmandum: quia caritas D«iden»
(ut supra dictum est) tendit in Deum ũdJÜm
tamquam ultimum finem; et ideo deside-
rium possidendi Dei, qui est ultimus qui-
dem noster finis, est proprius actus ca-
ritatis, imo perfectior aliis; nam posses-
sio Dei est caritas consummata. Hinc
perfectum caritatis actum Apostolus emi-
sit, cum dixit: *Desiderium habens dissolvi,*
et esse cum Christo (Philip. I, 23). Idque
expresse docet S. Augustinus, scribens:
*Caritatem voco motum animi ad fru-
endum Deo propter ipsum.* — Nec obstat
dicere, quod hoc modo objectum caritatis
idem evaderet ac objectum spei, quod pa-
riter est possessio Dei sperati. Recte enim
respondet Habert • dicens, quod spes ten-
dit in possessionem Dei uti bonum no-
strum; sed caritas Deum possidere cupit
propter ipsius Dei gloriam: dum, ut ait

n. 10. — • Lib. 17, n. 101. - Contin. Tourn., Decal., cap. 1,
art. 3. »ect 2, conc. 3. • Gontf, Clymp., tom. 4, tr. 10. di»p. 10,
n. 43. • Royvin, Theol. Scoti, part. 4, de Carit., cap. 1.
qu. 2, conc. 2. • S. August., de Doctrina Christian., lib. 3,
cap. 10, n. 16; ap. Migne, Patrol. lat., tom. 34, col. 72. —
• Tr. de Spe, cap. 2, qu. 2, resp. 2.

gat tantum obligationem hanc adesse « cum
primum rationis usum assequeris, etiam si
illud instans « moraliter sumatur pro aliqui-
bus horis vel diebus». Unde videtur Palaus
non aliter sentire quam auctores citati.

«t) Petrus Marchant, *Tribunal.*, tom. 2,

tr. 2, tit. 4, sect. 1, qu. 2; Continuator Tour-
nely, *Decal.*, cap. 1, art. 3, sect. 3, conc. 1,
vers. *Secundo urget*; Antoine, *de Virtut. theol.*,
part. 3, cap. 2, art. 1, qu. 3t n 2, absolute
hanc sententiam tuentur, quam S. Alphonsus
probabilissimam appellat.

S. Bernardus cum homo Deum possidet, sui obliviscitur, et eum totis viribus diligit.

Dubitatur 2." *Ah sit caritatis actus, divinam diligere bonitatem, tamquam nobis convenientem*: cum hic actus videatur potius esse amoris concupiscentiae, quam amicitiae?

S @cnc ^spondent Jucninus6), Habert bl et Gotti, quod si in hujusmodi actu respicimus nostrum propnum bonum tamquam terminum, talis actus revera est amoris concupiscentiae, qui ad spem tantum Pprt'net — Si vero respicimus bonum nostrum ut terminum gloriae Dei, diligendo divinam bonitatem, tamquam nobis convenientem, eo quod ipsa nos adjuvat ad Dei voluntatem adimplendam, et consequendum ultimum nostrum finem, qui est diligendi Deum, et propter quem Deus

nos creavit; hic est verus actus caritatis. Unde S. Augustinus ajebat1: *Sic amare debes, ut ipsum* (Deumj *pro mercede desiderare non desinas, qui solus te saliet.*

Diligere autem Deum *propter beneficia*, non est verus actus caritatis, sed gratitudinis, ut dicunt Habert et Croix Nisi, ait Habert, spectentur beneficia uti communicationes bonitatis divinae; tunc enim in iis amamus non utilitatem nostram, qui accipimus, sed bonitatem Dei, qui communicat.

Nota hic propositionem damnatam 10 ab Alexandro VIII: *Intentio, qua quis detestatur malum, et prosequitur bonum, mere ut coelestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.* Tunc tamen (dicit Laymann *) quis in hoc peccaret, quando actuali intentione nollet amare Deum, nisi propter spem aut timorem.

Dii«ctio
neScu.

Golfi, tr. 12, de Carit., quæsi. 1, dab. 3, n. F. — * In psalm, cxxxiv, n. 11; apud Miffne, Patrol. Ut, tom. 37,

coi. 1745. · Habert, de Carit., cap. 2. qa. C — ' Lib. 2, tr. 3, cap. 2, n. 4.

24 - S. Bernardus, Opusc. de diligendo Deo, cap. 15, n. 39, loquitur de eo qui in aeternam beatitudinem ingressus fuerit; et verba S. Doctoris haec sunt: « Quasi... miro quodam modo oblitus sui et a se penitus velut deficiens, totus perget in Deum; et deinceps adhaerens ei, unus cum eo spiritus erit ».

Jucnin, Inst. theol., part 7, diss. 4, qu. 3, eap. 2, art. 2, obj. 1, negat amorem Dei ut nobis convenientis, discrimen tollere inter spem et

caritatem, quia « objectum formale quo caritatis, seu modus quo circa objectum versatur, plane discrepat ab objecto formali quo spei.: nempe caritas abstrahit a praesentia et absentia objecti, ab illius possessione et privatione; e contra spes essentialiter tendit in objectum quatenus est absens Habert, loc cit. v. Instabis 1, responsum assignatum non habet.

CJ Croix, lib. 2, n. 147, hunc actum dicit esse ex « amore concupiscentiae ».

CAPUT II.

De Praeceptis Caritatis erga Proximum.

Carjuupro-
?ra<Jd?ûtl.<|

« Carius proximi *praecipit*: 1°. Ordinem in eo diligendo. 2°. Dilectionem inimicorum. 3°. Eleemosynam. 4°. Correctionem fraternam. — Deinde prohibet:

• 1°. Odium proximi. 2°. Scandalum. 3°. Ne injuria, bellum aliudve grave damnum vel malum inferatur. De quo postremo agetur in Decalogo: de reliquis hic ».

DUBIUM I.

Quis Ordo servandus inter personas quae diliguntur.

25. *dualis est ordo caritatis erga seipsum et proximum.* — 26. *An liceat aliquando se privare bonis spiritualibus, vel se exponere periculo peccandi ob caritatem.* — 27. *Quando teneamur succurrere proximo.*

Ordo caritatis.

25. - « Resp. 1°. Ordine caritatis, quaeque tenetur post Deum diligere: Ie. seipsum, secundum bona spiritualia; 2°. proximum, quoad eadem bona; 3°. seipsum, quoad bona corporalia; 4°. proximum, quoad eadem; 5°. denique seipsum, et deinde proximum, quoad bona externa. — Ita Laymann | ex S. Thoma, et communiter ».

26. - « Unde resolvuntur hi casus:

« 1°. Peccat contra caritatem sui, qui salutem suam spiritualem vel corporalem negligit: quod grave est, si fiat sine causa, et cum gravi damno, v. gr. mortis vel gravis morbi. — Trullench J ».

Bon< «pi-
rxccemar.

Nota quod per se loquendo, potest quis privare seipsum bonis spiritualibus non necessariis ad salutem, ob bonum proximi spirituale vel corporale; ut esset, omittere ingredi in religionem, ad

alendos parentes suos vel filios. Salmant. . . Sed vide dicenda *Lib. IV, h. 78*.

Pariter licitum est, ob salutem spiritualem proximi se exponere probabili periculo peccandi; quia periculum illud, quando adest gravis causa illud subeundi, non judicatur voluntarie suscipi. Ita Salmant. 4 cum Sanchez ex S. Basilio — Imo cum Valentia % Azor b et communiter dicunt, ad hoc teneri qui dubitat de suo periculo, dum periculum proximi e contrario est certum; nempe, si infans certo sit moriturus sine Baptismo, si tu non accedas, licet accedere non possis sine subversionis periculo. Vide *Lib. V, n. 63* et *Lib. VI, H. 453*.

« 2°. Nullius boni consequendi causa licet peccare, etiam venialiter: quia talis vellet sibi malum spirituale. — Laymann . ».

» *Ub. 2, tr. 3, cap. 3, o. 1.* - *S. Them., 2. 2., qa. 26. an. 2* et «eqq. — *Decal., Hb. 1. cap. 6, dub. 1, n. 3.* —

• *Tr. 21, cap. 6, n. 26.* — 4 *Loc. cit., n. 27.* — • *Salmant., loc. cit., n. ».* — • *Loc. cit., n. 2.*

26. - a) Sanchez, *bi Decal., lib. 1, cap. 8, n. 3*, rem clare significat, scribens lidtum esse alicui exponere se proximo peccandi periculo, si «causa gravis ei se periculo exponendi urgeat Et ratio est, quod tunc periculum illud non sit moraliter voluntarium». Ad cujus confirmationem adducit S. Basilium, qui dicit, teste Sanchez, in *Constit. monast. cap. 4*: « Qui urgenti aliqua causa et necessitate se periculo objicit, vel permittit se esse in illo, cum tamen alias nollet, non tam dicitur amare periculum, quam invitatus illud subire, et ideo

magis providebit Deus ne in illo pereat ». Nec vero S. Basilius aliquid similis habet in allegato *cap. 4*; sed *cap. 5*, disserens de operibus quae asceticis convenient, scribit: « Quod si oportuerit ob inevitabilem quamdam necessitatem opus aliquod etiam sub dio perfici, ne hoc quidem philosophiae futurum est impedimento . . Migne, Patrol. graeco-lat., torn. 31, col. 1359.

Valentia, in 2^{TM} 2a^e, disp. 3, qu. 4, punct. 3, assert. 5; et Azor, part. 2, lib. 12, cap. 4, qu. 3, a Salmant. pro hac sententia

Soaurrrn-
dea jtoii-
c» ifl ex-
trrrai ne-
cenitate
iptuxli.

27. - « 3\ Tenetur quisque proximo, in
« extrema necessitate spirituali constituto,
« succurrere, etiam cum certo vitae pe-
« riculo: dummodo sit aequae certa spes
« illum juvandi, neque gravius inde ma-
« lum immineat; v. gr. teneris cum vitae
« periculo baptizare vel absolvere mori-
« turum, si alius non adsit qui faciat
« — S. Augustinus ', S. Thomas ·, Regi-
« naldus '.

« Dixi: *in extrema*; v. gr. qua certo
« putetur moriturus in mortali; quia in
« gravi tantum obligatur is qui ex officio
« alienam salutem curat, ut parochus: cui
« ideo non licet fugere tempore pestis,
« nisi substituto aequae idoneo. Valentia et
• Laymann⁴ ».

Eiufli cum
>u:-urapro-
pnu nue.

Tenetur quidem quisque succurrere
proximo in extrema necessitate spirituali,
adhuc cum jactura suae vitae. Dummodo
tria constant: Γ. Ut sit aequae spes ju-
vandi, ut ait Busenbaum cum Laymann.
2*. Ut proximus nullum alium habeat, a
quo sublevetur. 3°. Ut proximus certo
damnandus sit, nisi a te adjuvetur, ita ut
(addit Malderus) tibi constet, proximum
aliter non esse convertendum contritione
vel alia operatione divinae gratiae.

Noa iu
c cectMi-
ut< pivi.

Hinc, si proximus sit in necessitate
tantum gravi, non teneris ei succurrere
cum periculo vitae, famae vel bonorum:
nisi sis pastor, ut ait cum Busenbaum
[Contin.] Tournely *); vel nisi tuum da-
mnum temporale esset leve, ut Salmant.⁵
— Hinc dicunt Salmant. · cum Suarez,
Palao, Coninck, ex S. Thoma quod non

• De Mendacio, cap. 6, n. 9; ap. Mi<ne, Patrol. Ut.,
torn. 40, col. 4%. — · 2· 2·, qa. 26. art. 5; qu. 44. art. 8,
ad 2. — ■ Lib. 4, η. 359. · Valent., in 2— 2*, dhp. 3, qu. 4,
punct. 8, vera. Ex nquilur. — 4 Lib. 2, tr. 3. cap. 3,
η. X · Laytn., loc. cit. · in 2— 2·, qa. 26. art. 5,
vers. EXco 3·. — · Tr. 21, cap. 6, n. 34. — * Loc. dL, n. 32. ·
Suar., de Carit., ditp. 9, acct. 2, n. 4. · Pai., tr. 6, diap. 1,
panct. 9, n. 9. · Com., diap. 26. dub. 7, n. 96. — ' 2· 2*.
qu. 26, art. 5, ad 3. · Tambur., Decal., lib. 5, cap. 1. § 2,

non recte allegantur, nam *torts citatis*, asse-
runt obligationem exponendi periculo vitam
corporalem pro spirituali proximi salute.

27. - «J Contin. Tournely, *Dccal.*, cap. 1,
art. 3, sect. 4, punct. 1, v.f., vers* *Dico 2*,
docet quidem neminem, nisi ad id obligetur
ratione officii, teneri cum periculo vitae aliis
in necessitate gravi subvenire; sed addit:
« Tenemur tamen ex caritate proximo, in
gravi necessitate spirituali constituto, subve-

teneris retrahere peccatores cum tali pe-
riculo, nec ad Indos convertendos navi-
gare: cum sint alii qui hoc facere pos-
sunt, et alias fructus sit incertus; ut etiam
notant Tamburinius, Bonacina ·, Palaus⁹
et [Contin.] Tournely¹⁰.

Secus vero, te teneri dicunt Γ. Sal-
mant. n, si communitas aliqua esset in
gravi necessitate spirituali; quia tunc
grave damnum commune praecavendum
est magis, quam tuum particulare. — Hinc
inferunt, teneri cum periculo vitae mini-
strare sacramenta populo, qui alias esset
in periculo amittendi fidem; vel si tem-
pore pestis populus sit omni sacerdote
destitutus; ut Laymann ,f.

Dicunt 2°. teneri in gravi necessitate,
qui ex officio debet subvenire, modo spe-
ret fructum. — Hinc tenentur ex justitia
pastores, scilicet episcopi et parochi, cum
periculo vitae, ministrare ovibus sacra-
menta necessaria: ut Baptismum et Poe-
nitentiam, non vero alia. Nec pastor po-
test tunc officium renunciare (licet possit
alios substituere cum justa licentia Ordi-
narii; ut Laymann ex communi cum Va-
lentia li, Palao¹⁴). Ita cum Busenbaum, Sal-
mant. ¹⁵ cum S. Thoma, Palao, etc. Et hoc
certum esse dicit Croix u, ubi addit Sua-
rez V, quod pastor tenetur, etiam cum
magno suo damno temporali, procurare
magnam utilitatem spiritualem subditi.

Quaenam autem sit necessitas spiri-
tualis extrema, et quaenam gravis?

Croix n cum Cardenas, Valentia etc.,
dicit *extremam* esse, quando proximus est

Ni® axa*
xaaaiOâ ait
ia ncceotf*
rate.

Nid ex of-
ûao tmea-
rti «accur-
rere.

η. 2. — · Diep. 3, de 1· Prxec. Dccal, qa. 4, punct. 4, a. 2.
— · Loc. dt. — * Dc Dead. cap. 1, art. 3, oect. 4, punct. 1.
limitat. 2, ante v. *Dico 2*. — 11 Tr. 21. cap. 6» a. 32. —
“ Lib. 2. tr. 3, cap. 3. n. 3. · Laym., loc. du ver». *Hit*
aide. — “ In 2· 2-, diap. 3. qa. 4. panct. 3, vers. *Ex qua*
«çim/mf — 14 Tr. 6, disp. 1, punct. 9, n. 13. — * Tr. 21,
cap. 6, n. 33 ct 34. · SL TAom., 2· 2-, qu. 26. art. 5. ad 3. ·
P·/·, loc. dL — * Lib. 2. n. 174. — ·' Lib. 2. n. 175. ·
Cardan., Crith, diap. 76, n. 6.

nire, non solum cum levi, sed etiam cum gravi
aliquo damno temporali proprio ».

Suarez dtatur quidem a Croix ut asserit
S. Alphonsus; ipse tamen, *de Carit.*, disp. 9,
sect.2, n.5, dicit pastorem teneri magnam sub-
diti spiritualem utilitatem procurare, · etiam
cum aliquo detrimento corporali, quamvis non
vitae, sed inferioris ordinis; quod totum in
particulari per prudentiam ponderandum est ».

O Valentia minus recte a Croix pro hac

wpiniiSS1
eV r·*?/
qoae.

m Proximo Pericul° damnationis vel pec-
candi, ex vehementia passionis. (Sed me-
lius dicunt Salmant. et Palaus³ cum Bo-
nacina, neminem teneri cum periculo vitae
aut bonorum, extrahere alios a peccatis,
a quibus possunt ipsi se liberare persei-
psos aut per poenitentiam); *gravent* au-
tem esse, quando ex circumstantiis salus
aeterna ei difficilis redderetur.

An autem sit obligatio absolvendi mor-
ibundum cum periculo vitae?

Monbun-
QUW AMOI-
vendacum
pcncu.oxi·

.Affirmandum, si is habituatus sit in
peccatis, et sit adeo rudis, ut nesciat
actum contritionis elicere. Ita Palaus⁸,
Coninck d', Navarrus Salmant. I⁹, Maz-
zotta *⁹ etc. Tempore autem pestis, cen-
seo cum Laymann (ut supra) contra Pa-
laum 4, teneri sacerdotes, deficientibus
aliis, absolvere moribundos cum periculo
vitae; quia in tanta multitudine morien-
tium nunquam deficient hujusmodi igno-
rantes.

Quaeritur: *an quis teneatur occidere
nocentem pro tuenda vita innocentis?* —
Affirmat Laymann 5 ut probabilius, cum
Navarro, Molina, etc.; nisi non possit oc-
cidere sine gravi incommodo. Sed verius
negatur; ut infra de quinto Praecepto,
Lib. III, n. 390.

Poti po-
nere vitam
alienae,
quando li-
ceat

« 4°. Ordinarie non licet vitam suam
« postponere alienae. Addo: *ordinarie*;
« quia licet, si sit persona publica, a qua

1 Tr. 21, cap. 6. n. 32. — * Loc. dt., n. 9. - Bonae.,
ditp. 3, de 1. Praec. Decal., qu. 4, punct. 4, n. 2 et 4. —
• Loc. dt., n. 6. • Laym., loc. du, cap. 3, n. 3. — 1 Loc. du,
n. 6, l. f. — • Loc. dt., n. 5. • Novar., in can. Non in infe-

sententia adducitur; nam ille, in 2am 2af,
disp. 3, qu. 4, punct. 3, assert. 5, vers. *Est
igitur sciendum*, negat proximum extrema
necessitate laborare: < Si quomodocumque ad
tempus sit futurus extra gratiam; sed si pu-
tetur vel certo vel probabiliter moriturus etiam
extra gratiam, atque adeo incursurus quoque
damnationem aeternam. Id quod dupliciter
potest accidere. Primo si jamjam mors quo-
que corporalis immineat Secundo si ob rei
circumstantias putetur saltem proximus longo
tempore in malo statu permansurus, atque
adeo ex hac vita migraturus, ut quae est in-
certissima ».

Coninck, de Caritate, disp. 25, dub 7,
n. 90, non d^r habituato in peccatis (sicut nec
Mazzolta, tr. 2, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 3, qu. 1,
v. *Similiter si te*) loquitur, sed de existente
in lethali peccato, cujus status certo sciretur

- multum pendet: uti etiam pro republica,
  - pro fide et religione defendenda; imo
  - etiam pro amico, propter Deum dilecto.
- « — Lessius e, Laymann I.

< Resp. II. Quoad proximos inter se,
• servandus est hic ordo: I. Qui melior
« est, magis diligendus est ea dilectione,
• quam comitatur gaudium circa bona
« possessa, item honor, cultus et reveren-
« tia. Sic v. gr. plus diligendus est vir
« sanctus, quam parens improbus. Ratio,
« quia est magis conjunctus cum praeci-
« puo objecto caritatis, quod est Deus.
< Item parentes, magis quam filii vel uxor;
• magisque benefactores, quam ii quibus
« benefecimus. Laymann⁸ et communiter.
« — 2°. Appretiative, et dilectione ea, qua
« alteri optamus bonum nondum posses-
« sum, cum beneficentia, magis diligendi
« sunt ii, qui nobis sunt conjunctiores,
« quoad ea bona quae sunt debita tali
« conjunctioni, et in quibus haec fundatur.

< Unde resolves:

- I. In bonis pertinentibus ad naturam,
« et vitam corporalem conservandam, sue-
« currendum est (extra necessitatem ex-
< tremam) primo omnium uxori, quia est
< una caro cum viro. Filiis ». [In ae-
quali necessitate, primo est succurrendum
filiis, quam parentibus. Salmant. ° cum
S. Thoma et communi]. « 3°. Parentibus,
« et quidem patri prae matre. 4°. Fratri-

Ordo ;x.
Lati- fr*
proxisx

In boes
pctistiU
ba» ad n-
taxn.

renda, caut. 23, qu. 3, n. 23. • Molina, de Juit. et Jure,
tr. 3, ditp. 18, n. 6. — • De Juit. et Jure, lib. 2, cap. 9, n. 77
et 30. — 1 Lib. 2, tr. 3, cap. 3, n. 4. — • Loc. dt., n. 5. —
• Tr. 24, cap. unie., n. 21. • S. Thom., 2-2°, qu. 26, art. 9.

a sacerdote, et omnino speraretur, tunc posse
juvari.

r) Navarrus hanc sententiam potius indicat
quam aperte declarat. Scribit enim, *Manual.*,
cap. 24, n. 9, sacerdotem teneri sub mortali,
etiam cum vitae corporalis jactura, ad subve-
niendum extremae necessitati spirituali pro-
ximi; et subdit: « Patitur tamen illam [ne-
cessitatem] qui, existens in culpa mortali et
proximus morti, putat se quavis peccatorum
attritione salvum fore; et ideo non curat eam
augere ad perfectionem necessariam ».

f) Salmant, tr. 21, cap. 6, n. 31, non re-
stringunt casum ad rudes et ignaros; sed lo-
quuntur de eo qui morti proximus est, et vitam
antactam in prava peccandi consuetudine
duxit; cui (ajout) difficillimum est, « maxime
si sit ignarus et rusticus », actum contritionis
elicere.

« bus, sororibus; deinde propinquis, dome-
 « sticis, et familiaribus.—Dixi: *extra extre-*
 * *mam necessitatem*; quia in hac parentes,
 « eo quod vitam dederint, praeferendi sunt
 « etiam uxori et liberis. Laymann 1 ». [Ita
 etiam Continuator Tournely , et proba-
 bilius, contra Salmant.. Nota hic, quod
 in extrema necessitate praeferendi sunt
 parentes creditoribus. Salmant.4 cum Cajeta-
 tano <4 Soto contra Navarrum h>, etc.).

« *T.* In rebus pertinentibus ad civi-
 « lem communicationem, praeferendi sunt momie
 « concives; in bellicis, commilitones; in
 < spiritualibus, spirituales filii, patres, fra-
 « tres. Battez tamen probabiliter docet,
 « parentes carnales, etiam in spirituali-
 « bus, aliis omnibus praeferendos: quia
 « conjunctio carnalis est fundamentum
 « aliarum conjunctionum. — Vide Lay-
 « mann 6 ».

DUBIUM IL

De odio et dUectione inimicorum.

28. *An quisque teneatur inimico exhibere communia signa dilectionis.* — 29. *An injuriam remittere.* — 30. *An abominatio sit licita. An in confessione explicanda sit species mali, proximo votiti. Et an aliquando liceat proximo velle malum.*

bmiddih
 (tadi tant.

28. - « Certum est, inimicos aliquo
 « modo diligendos, cum sint proximi: cum
 « S. Thoma , communiter omnes. — Sed
 « quaeritur de modo, et an possint odio
 « haberi.

Sipicom-
 ■BEii tin-
 tm ifebcn-
 IV.

« Resp. Γ. Quilibet homo, saltem pri-
 « vatus, tenetur proximo, etiam inimico,
 « *communia* dilectionis signa et beneficia
 « exhibere, ex praecepto; *specialia* vero,
 « ex consilio tantum, nisi aliunde ratio
 « obligationis accedat. — Ita communiter
 • cum Laymann7, ex S. Thoma . Dixi Γ.
 « *Communia*; qualia, secundum Cajeta-
 « num , sunt quae Christiano debentur a
 « quovis christiano in communi, concivi
 « a concive, cognato a cognato. Ratio au-
 « tem est, quia ista negare est vindicare
 « injuriam: quod non licet privato. — Dixi
 « 2° *Nisi aliunde accedat ratio obligatio-*
 « *nis*; qualis esset v. gr.: Γ timor scan-

Sicni »pe-
 culia quin-
 io dcbein-
 t«r.

* Loc. dt., n.6. — • De Decal , cap. 1, art. 1. icet. 4,
 punct. 2, concil. 4, n. 1, 3 et 5. — • Tr. 24, o. 21. — • Loc.
 dt., n. 25. - *HaKta*, in 2*. 2.. qu. 26, art. 8, dub. 2, ver». *Secundo dico.* — • Lib. 2, tr. 3, n. 6, coroll. 7. — • > 2..

« dali ex omissione, 2" spes salutis inimici
 « (vide Azor ,0); 3e necessitas temporalis,
 « vel spiritualis; 4' culpa deprecatio, et
 « exhibitio specialium signorum amoris.
 « Ratio est, quia his casibus neglectus spe-
 « cialium signorum esset exterior odii de-
 « claratio. Laymannu.

« Unde resolves casus sequentes:

« Γ. Per se loquendo, nemo tenetur
 « ad inimicum diligendum positivo et pe-
 « culiari actu, neque ad eum salutandum,
 « alloquendum, aegrotum invisendum,
 « moestum consolandum, hospitio exci-
 « piendum, vel familiariter cum eo agen-
 « dum, etc.; quia haec sunt signa specia-
 « lia amoris. Filliucciusli. — Dico: *per se*;
 « quia, si omissio scandalosa esset, aut
 « per aliquid horum posses sine tuo incom-
 « modo inimicum tibi et Deo reconciliare,
 « id omittere esset grave; uti etiam, si

qu. 25, art. 8. — • Loc. cit., cap. 4, n. 2 rt 3. — • 2. 2.* qu. 25.
 art. 4. — • Summi, v. *Odiam.* — * Part. 2. lib. 12, cap. 3,
 quaer. 4. — »» Loc. dt., cap. 4, num. 2. — “ Trace 25,
 num. 19.

*) Salmant. videntur allegare auctores, non
 quidem pro hac ipsa sententia, sed pro ratione
 qua nititur, quod scilicet: «in necessitate ex-
 trema omnia sunt communia; ergo, cum me-
 lior sit conditio possidentis, sibi potius, et con-
 sequenter/ *nota*) patri subveniendum est quam
 creditori Sic docent... Sotus..., Cajetan. ». — Et
 re quidem vera Cajetanus, in 2atH 2at, qu. 62,
 art. 5, ad 4^{TM}*; Sotus, de Just, et Jure, lib. 4,
 qu. 7, art. 1, vers. *Ad 4utn argumentum*,
 non aliud docent nisi: in extrema necessitate

possessorem creditori praeferendum esse. Quin
 etiam Solus paulo inferius, de praesenti casu
 disserens: an scilicet « parente tuo ac tuo pa-
 riter creditore in eandem extremam neces-
 sitatem coniectis, tenearis potius patri quam
 creditori?» quaesito sic respondet: «Arbitror
 problema esse in utramque partem proba-
 bile ».

Navarrus, in *Man.*, cap. 17, η. 60, ita
 scribit: «In necessitate extrema constitutus.,
 restituere non tenetur, nisi creditor eadem

« inaequalis persona soleret alium salu-
« tando praevenire, v. gr. subditus prae-
« latum. Laymann l ».

Sic etiam, si prius consueveras inimico
peculiaria signa exhibere; ut Continuator
Tournelyl cum Suarez «4 Bonacina «4 etc.
Ad hoc tamen non teneris cum gravi tuo
incommodo, modo scandalum amoveas.

Excludere « 2°. Non licet inimicum excludere a
« communibus orationibus, v. g. oratione
« Dominica, et quae pro communitate in-
« stituitur; nec a communibus eleemosy-
« nis, resalutatione, responsione, exposi-
« tarum mercium venditione: quia haec
« sunt communia dilectionis signa. Ideo-
« que contra haec facere, v. gr. cognatos
« omnes invitare, obvios omnes ex vicinia
« vel collegio, ex consuetudine salutare,
« solo inimico excluso, est ex genere suo
« et regulariter mortale. S. Thomas, Na-
« varrus, Laymann.8 — Addo Γ. *Ex ge-*
« *nere suo*; quia si levitas materiae, aut
« causa rationabilis excuset, v. gr. si pa-
« ter vel superior, filio vel subdito, ob
« correctionem ea subtrahat ad tempus,
« leve vel nullum erit: quia habet jus pu-
« niendi. Addo 2\ *Regulariter*; quia, si
« persona multo major inferiorem non
« resalutet, v. gr. nobilis rusticum, pater
« filium, non videtur mortale; ut notat
« Sà Bonacina 4; vide Azor5 ».

cx genere
ilol

Exception-
Hf.

Notat autem Continuator Tournely fl,
quod si nolis cum inimico conversari,
quia non aliud quam malum ab eo exspe-

ctare possis, vel quia (ut ait S. Bernar-
dinus Senensis) probabiliter times, ex hoc
pejus evenire; tunc abstinendum ab illis
amicitiae signis, modo interius diligas, et
apud alios scandalum repares.

Quaeritur: *an tenearis salutare ini-*
micum?

Resp. negative, regulariter loquendo;
quia, per se, omissio salutationis non est
signum odii, nisi antea solebas eum sa-
lutare; vel nisi ex circumstantiis colliga-
tur, ex odio non salutare; vel ille sit tuus
superior; vel nisi occurrentibus pluribus,
inter quos est ille, reliquos, eo excepto,
salutes. Ita Palaus7 cum Valentia et Co-
ninck, Salmant.e, Mazzotta ., Bonacinal0,
Tamburinius11, Sporer 1β. Vel etiam (adden-
dum) si sine magno incommodo salutando
inimicum, posses eum ab odio et culpa
gravi liberare: ad hoc enim bene videtur
caritas te obstringere, ut recte ait Con-
tinuator Tournely 3. — Omnino autem te-
neris cum resalutare: quia alias censeris
inimicum contemnere, et in hostilitate velle
perseverare; ut communiter cum A A. ci-
tatis docetur. Excipe, nisi esses praelatus,
parens vel iudex; vel nisi hoc facias, non
ex odio, sed ex justo dolore acceptae inju-
riae; ut Sporer, Mazzotta % et Hurtadus
apud Tamburinium d>, modo, ut bene adver-
tunt Roncaglia et Mazzotta f) cum Tam-
burinio f>, ex brevi tempore injuriam ac-
ceperis — Religiosum autem, qui renue-
ret per notabile tempus, puta post heb-

quate»
βMΓΛ

ΒΙCΟΒΓΙΛ

ticis» w

· Lib. 2, tr. 3, cap. 4, n.2. — · Dead., cap. 1. art. 3.
·ecu 3, concil. 3, *Quinto*. v. 5. *Si ante*. · S. Thom., 2. 2*,
qu. 25. art. 9. A'owr., Mxn.. cap. 14. n. 23. — · Loc. cit.
— 4 Di»p. 3, de 1. Price. Dccal., qu. 4, punct. 3, n. 4. —
* Part 2, hb. 12, cap. 3. quaer. 5. — · Decal., cap. 1, arx. 3,
»cct. 3, concil. 3, *Tertio*. ver.. *Si quit tatntη*. · S. Ber-
nard. *Senth.*, tom. 1, term. 36, art. 1. cap. 1. — · Tr. 6,
dup. 1, punct. 6, n. 5. Valent., in 2* 2... di»p. 3, qu. 3.

punct. 2, v. *Hinc tequitur* 1. · Coninck, di»p. 24, dob. 6,
n. 91 et 92. — · Tr. 21, cap. 6, n. 21. — · Tr. 2, di»p. 2,
qu. 1. cap. 2, § 2. qu.3. — » Disp. 3, de 1. Praec. Decal.,
qu. 4, punct. 3, n. 3. — » Dccal., lib. 5, cap. 1, § 3, η. II.
— 11 Dccal., tr. 2, cap. 6. n. 29. — “ Decal., cap. 1, art 3,
sect. 3, concil. 3, *Quinto*, η. 4. · Spor., loc. cit., n. 31. -
Petr. Hurtad.. dc Carit., disp. IM, sect. 4, § 67, i. f.
cum § 64.

necessitate prematur; imo neque si eadem
prematu r., nisi dominium ejus quod resti-
tuendum est, semper penes creditorem re-
mansit*.

28. - a) Suarez, *de Carit, disp. 5, sect. 5,*
a num. 7; Bonacina, *disp 3, de 1° pracc.,*
qu. 4, punct. 3, num. 3, male allegantur a
Contin. Tournely pro hac sententia, quam non
habent

*) *Sik*, v. *Caritas*, n. 9, in editione correcti
haec dumtaxat habet: « Teneris quidem... sa-
lutantem te resalutare, ct veniam petenti re-
conciliari ». Sed editio genuina non correcta

ita prosequabatur: « Quodsi scandalum nul-
lum sequitur, ct causa subest aliqua haec ne
gandi, non auderem negantem condemnare »

Mazzotta, *loc. cit., qu. 3*, non loquitur
dc resalutatione, sed dc ipsa salutatione.

d> Tamburinius, *loc. cit., n. 12*, allegat pa-
riter Petrum Hurtadum pro salutatione; quam
vis ipse Hurtadus, *loc. cit.*, idem quoque te-
neat de resalutatione, ut dicit S. Alphonsus.

O Roncaglia, *tr. 6, qu. 3. cap. 2, qu. 2,*
resp. 2, haec advertit in ordine ad ipsam sa-
lutationem, non vero ad resalutationem.

/) Mazzotta, *loc. cit., qu. 6*; ct Tamburinius,

domadam, colloqui cum inimico, merito dicit Sporer non esse absolvendum.

29. – « 3. Etsi quivis teneatur inimico • veniam legitime petenti non tantum «interius remittere, sed etiam externa < remissionis signa ostendere; negat ta- < men Trullench l ex Azor et Filliuccio, • teneri statim postquam offensio est illata: « eo quod sit res violenta, et supra fra- « gilitatem humanam ».

Ita etiam probabiliter Sporer l cum Tamburinio ex communi; quia videtur su- pra humanam fragilitatem, laesum cogere statim ad reconciliationem faciendam, non- dum sedata perturbatione. Unde exspe- ctandum tempus opportunum; et interea sufficiet, quod offensus deponat odium.

« Non tenetur autem remittere satisfac- « ctionem pro damno, si ab eo sit laesus: « imo nec eam acceptare, si offerat; sed « etiam juridice potest compensationem • petere, dummodo in utroque casu po- « natur odium, ut docent Valentia, Navar- « rus, Laymann . Quod si tamen poena «sit valde gravis, v. gr. capitis, mutila- « tionis, neque laeso ex ea commodum « proveniat, non videtur ea, deprecante ab

« tero, sine peccato vindictae posse expeti.

• — Similiter, si satisfaciat quantum po- « test, ad id quod non potest eum urgere, • videtur contra caritatem; ut docet Sil- « vester et Filliuccius4 ».

Licet quivis teneatur inimico injuriam remittere, dicunt tamen Salmant. *, quod nemo tenetur vindictam publicam condo- nare, cum poena cedat in bonum reipu- blicae. Sed 4 fatetur Bailcz cum Busen- baum (ut supra), difficile esse tunc non uti livore vindictae, si poena sit capitis vel mutilationis: et hoc dicendum est de quacumque poena gravi; quia difficile est ut offensus diligat vindictam publicam propter amorem communis boni, disjuncte ab amore propriae vindictae, ut bene advertunt Laymannl, Sporer., Viva. et Roncaglia ,0. Hinc adhaereo Antoine al, quod practice loquendo, nunquam liceat expetere *punitionem mimici, etsi justam, et legitima auctoritate faciendam*. — Cae- lerum ait Continuator Tournelyll cum Ha- bert, bene posse aliquem prosequi coram iudice satisfactionem injuriarum, si albas tota sua familia infamiam sit passura. Item D. Thomas ” dicit, vindicationem posse

Petiuovm-
bhcal'pm.

Offen**
reeitteaiU
VOIAQ p<
ltatL

N'oo nqoi-
ntuotiu-
La remit*
utar.

D*anum
«e Beet*.
uno con-
dmrJura.

1 Dead., lib I. cap. 5 dub. 5, η. 13. · .4wr, part. 2, lib. 12, cap. 3, qu. 7. · Fill.. tr. 28. η. Λ. — 1 Tr. 2, cap. 6, n. 44. * Tatnbur., Decal., lib 6, cap. 1, § 3, n. 22. · l'a/ra/., in 2-" 2-, di«p. 3, qu. 3, punct. 2, v. f., v. Videtur au/cm. · Mnar., Jib. 5, contil. I, dc accuiationibuv; ct coniiil. 3, de pocnitent., etc., n. 2. — · Lib. 2, tr. 3, cap. 4, η. X · Sil- ivst, v. Caritas, n. 4. quaer. 6. ver». Tertium. — · Tr. 2S,

n. 22. — · Tr. 21. cap. 6, n. 18. — · Ap. SxlmMU, loc. cit. · Barie», in 2·· 2·., qu. 25, art. 9, dub. 5. ver». Chea d. — ' Lib. 2, tr. 3. cap 4, η. X — · Tr. 2, cap. 6. η. 20. — · Dc Pracc. Decal., qu. 11, art. 3, η X — " Tr.6 dc Cariu, qu. 3. cap. 2, qu. 2, rcep. X — u DecaL. cap. 1, art. X »eet. X concl. 3, qu. 4, ver». Di.vt regulariter. Habert, dc Carit., cap. 3, 5 2, qu. 6. — “ 2· 2*, qu. 108. art. 1.

loc cit., n. 22, haec utique docent, sed de danda venia petenti.

Sporer cum distinctione loquitur; et qui- dem, loc. cit., cap. 6, ft. 3d, disserit dc duabus monialibus, quae post rixam, longo tempore inter sc non colloquebantur,et quaerit utrum eis deneganda sit absolutio: « Resp. Omnino quod sic, saltem quando causa rixae, vel ipsa rixa gravis fuit. Quia eo casu cessatio loquendi per tantum tempus, vel tot annos merito prae- sumitur ab odio gravi proficisci Quodsi ta- men causa rixae ipsaque levis fuit, quantum est cx hoc capite significationis odii ac scan- dali, poterit omissio loquendi a mortali excu- sari et veniale reputari. Quia tunc, maxime in focminis, iisque alioquin timoratis, non prae- sumitur oriri ex odio gravi..., quamvis iterum cx alio capite, scilicet veri odii interni vel contemptus, maxime possit esse mortale; ideo- que ego talem, saltem post unam et alleram septimanam adhuc recusantem colloqui, non absolverem ». Quibus consentit doctrina, quam

idem Sporer n. 30, tradit dc viris religiosis, qui rixae alicujus causa, non se salutant intra monasterium, nec alloquuntur, cum antea id facere solerent.

29 – Quamvis S* Alphonsus, adducendo sententiam Gabrielis Antoine, addat clausulam *practice loquendo*, quam ipse Antoine innuit dicens: «Ordinarie non vacat periculo» ; atta- men citatus auctor non adeo absolute loquitur. En ejus verba, dc *Virtut. theol., part. 3, cap. 2, art. 2, qu. 3*: «Nunquam licet expetere puni- tionem inimici etsi justam, ct legitima aucto- ritate factam, quatenus [nota] ejus malum est; nam hoc est actus odii nunquam liciti » Cae- tetroquin, qu. 2, resp. 3, jam scripserat: « Ad- versus illum [inimicum] licet instituere actio- nem, tum civilem tum criminalem, modo id non fiat cx odio, vindicta vel alio pravo fine... Qui tamen uterque procedendi modus ordi- narie non vacat periculo, cum pauci amore justitiae aut boni communis ducantur; plurimi vero, vindictae explendae desiderio».

aliquando esse licitam, nempe si sumatur *ad emendationem peccantis vel saltem ad cohibitionem ejus, et quietem aliorum*. Ad-
dit: *Et ad justitiae conservationem*; sed hoc ultimum (ut dictum est) magis speculative, quam practice verum est, vel saltem rarissime

Odium in-
nticlltac.eu
lt (hale.

30. - « Resp. ΠΑ Etsi odium inimicitiae.
• sive personae secundum se, et bonorum
« quae in se habet, volendo scilicet illi ma-
« lum ut sic, sive quatenus illi malum
« est, ex genere suo sit mortale; odium
« tamen abominationis, sive qualitatis,
« quo non hominem, sed ejus malitiam,
« vel saltem personam tantum quatenus
« malam, vel nobis noxiam aversamur,
« saepe licitum est, ut docet Coninck l et
« communiter.

Odium «bo-
min-uionii
«aepe lici-
tum.

« Unde resolves sequentes casus:
« Γ. In confessione satis esse, si dicas
« te grave malum voluisse proximo: nec
• opus esse explicare speciem mali, v. gr.
« mortem, infamiam, etc., quod omnia

Speciei
mah roliiti
prohibihu*
explicanda.

1 De Carit., dhp. 7), dub. 3. n. 56. - Bonae., di»p. 3.
de i' Praec. Decal., qu. 4, punct. ult., § 1, n. 10. — ' Decal.,

« comprehendantur sub una ratione mali,
« Cajetanus ', Bonacina, Turrianus h),
« Trullench ' docent probabiliter. Sed con-
« trarium probabilius docent Suarez cl
« Palaus® ».

Prima autem sententia neque proba-
bilis est, si quis efficaciter proponat ali-
quod speciale malum alicui inferre. Tunc
enim omnino explicanda est species mali;
quia tunc illud pravum propositum sumit
speciem ab opere externo, sive damno
intento. — Vide dicenda *Lib. E, n. 50,*
qu. 5.

< 2. Licet proximo velle malum ali-
« quod. v. gr. temporale (dummodo non
• sit justo gravius), quatenus id illi bo-
« num est, v. gr. morbum, vel adversi-
« tatem, ut a peccatis emendetur. Bona-
« cina 4, ex multis. Cavendum tamen est,
« ne fiat ex vindicta; ex qua, si Psal-
■ mum cvm super inimicum tuum legas,
« peccas mortaliter. Generatim vero, ob
« bonum spirituale proprium vel alienum,

qu ·<2. ·
μ

j Ve* c

lib. I. cap. 6. dub. 2, n. 6. - Suar., de Carit., disp. 6, w1. 2,
n. 2 ct 3. — 1 Tr. 6. di»p. t, punct. 1, n. 7. — « Loc. cit., n. 7.

A>S. Doctor, in *Horn, apost., tr. 4, n. 17*,
suam de praesenti quaestione sententiam his
verbis exponit. · In praxi, ego nunquam au-
sus sum absolvere aliquem istorum, qui di-
cebant se inimicis pepercisse, sed voluisse
ut justitia suum haberet locum, animadver-
tendo in scelestos; nam nunquam mihi sua-
dere potui, quod hujusmodi, qui aliquando ve-
niunt peccatis onerati, ita bonum commune et
justitiam diligant (non quidem in alios delin-
quentes, sed dumtaxat in suum offensorem), ut
omnis vindictae tabe sint defoecati, unde in
ipsis, dicunt DD., facillimum est, ut eorum
erga justitiam amor sit coloratus praetextus
ad tegendam propriae vindictae cupiditatem.
Nihilominus judico bene posse absolvi offen-
sum. Γ si jam vellet remittere, sed juste prae-
tenderet prius sibi satisfieri de damnis passis,
modo offensor non esset adeo pauper, ut nullo
modo esset satisfaciendo. 2°. Si condonaret inju-
riam sub conditione, ut offensor in longin-
quam regionem proficisceretur, aut quia habet
fratres aut filios, qui facile iracundia abripiun-
tur, aut quia offensor est ita dyscolus et ad
rixas proclivus, ut juste timeret, suam exper-
tus imbecillitatem, ut perlaturus esset ejus
insolentias ».

30. - a) Cajetanus, in *2atlt 2nr, qu 34,*
art. 6, in resp. ad ultimum, scribit quidem:
• Quod omnia nocumenta, inquantum conside-
rantur secundum communem rationem mali,
reducuntur ad odium; prout autem conside-

rantur secundum aliquas speciales rationes
mali, ad aliqua specialia vitia. Ex hoc enim
patet, quod odii in proximum species unita-
tem habet ex ipsa ratione mali, quia scilicet
vult malum proximo. Alia autem vitia spe-
cialia sunt, quae volunt proximo malum tale
ut sic, puta mortis, infamiae, rapinae... •.— In-
ferius tamen addit odii vitium imperare actus
interioris desiderii ejusmodi malorum; «et
sicut odium (ita prosequitur) cum opere unum
constituit peccatum multarum deformitatum,
ita et odium cum desiderio talis mali unum
constituit plurium deformitatum peccatum».
Et adhuc: · Cum... quis proximo suo deside-
rat ut habeat malum, vel cum desiderat ut
habeat omne malum, non descendendo ad tale
vel tale, solo odii peccato inquinatur ·. Ex
quibus omnibus, videtur Cajetanus secundae
sententiae potius quam priori adhaerere: ra-
tione scilicet odii unum quidem esse peccatum,
sed plures deformitates, in eo esse ratione mali
voliti

bJ Turrianus pariter, in *2at" 2ar, disp. 91,*
dub. 1: «Odium proximi, inquit, in ratione
odii esse ejusdem speciei, etiamsi mala volita
sint diversae rationis... Ex malo autem volito
oriri potest in actu odii peculiaris ratio ma-
litiæ ». Et paulo superius *ibid.*, jam dixerat
frequenter contingere, cum peccato odii aliud
conjugi peccatum, quando scilicet odio addi-
tur actus externus; si autem odii actus in inero
et simplici affectu sistat, absque desiderio

« licet mala poenae inefficaci affectu aliis
« velle: quia, cum in hoc affectu bonum
« spirituale praeferatur temporali, non est
« inordinatus. Vide Lessium 1* ». — (Vide
dicenda *Lib. V, n. 21*],

• Sic licet v. gr. mortem optare haere.
« siarchae vel publicae pacis turbatori,
« ob bonum commune, et multorum; ju-
« xta illud Galat., v, 12: *Ulinarn... abscin-*
• *dantur*. Item, tristari de eo quod digni-
« tates conferantur indignis; vel de sani-
« tate ejus qui ex illa sumit occasionem
• peccandi. Item, mortem, egestatem aut
« morbum alicujus desiderare, ut cesset
« a peccatis, et vitam in melius mutet.
• — Eadem ex causa, Bonacina, Azor
« et Palaus *, excusant a peccato matrem,
« quae mortem filiarum exoptat, eo quod,
« ob deformitatem vel inopiam, commode
« et honeste nuptui tradere non possit ». [Sed hoc minime admittendum; ut recte
dicunt Salmant. et Roncaglia 4].

opure
'a qui
« Etsi vero sibi ipsi optare mortem,
• Navarruset caeteri dicant esse mortale;
« a(j) evitanda tamen gravia mala, v. gr.
« afflictionem internam, id licere volunt
« Sanchez, Sotus, Granada, Diana * ». [Ita
etiam recte admittit Viva °, si quis vitam
experiatur morte amariorem juxta Eccli. xxx,
17, ubi: *Melior est mors, quam vita amara*.
Sic enim Elias (III, Reg. xix, 4), *petivit*
animae suae, ut moreretur, ad evitandas
Jezabelis insidias]. — « Ita et Trullench '
« excusat foeminam, quae sibi vel alteri
« mortem optat, ad vitandam gravem in-
• firmitatem, mendicitatem, vitam acer-
« bam, etc., vel alia similia mala, a ma-

1 *Lib. 2. cap. 47. n. 21 et 27. Ihmac., loc. cit. — Loc. dt., n. 11. — Tr. 20. cap. 13. n. 46. — 4 Tr. 2. de Peccat., qu. 1, cap. 3, qu. 4. reap. 1 Nawr. Man. cap. 13, n. 11. Joannit Sanihte, Select., dbp. 2, n. 9. Mm, in 4, di«t 50, qu. unie., art. 5. contrl. 5. Granada, in 2*. 2--., contrv. 3.*

efficaci, de eo judicandum esse secundum
sententiam, quam quisque tuetur de simpli-
cis affectus et morosque delectationis specifi-
catione.

Azor, *part, t, lib. 3, cap. 12, qu. 2*,
affert quidem hoc exemplum ad discernen-

« nto v. gr., inflictam vel infligendam —
• Mulierculae tamen, ob minimas mole-
• stias mortem optantes, Diana mortu-
« lis damnat; nisi (ut plerumque fit) ex-
« cusct defectus advertentiae et delibe-
« rationis ». [Et non est improbabile, cum
Potestà .].

<3*. Privatus, qui aversus ab alio, fu-
« git illum, si id faciat ut eum suo coi-
« loquio et solatio privet, atque ita con-
« tristet, et male illi sit, est odium inimi-
« citiae et peccatum. Si vero, nihil mali
« optando, tantum fugias, quia tuae na-
« turae est difformis, vel tibi solet esse
• molestus, est odium aversionis, et pec-
« catum, si sit sine ratione: quale non
« erit, si sit persona valde aspera; modo
« absit contemptus, scandalum et vindi-
« ctae cupiditas. — Vide Bonacina w ».

Nota hic tres propositiones damnatas
ab Innocentio XI:

Propos. 13*: *Si cum debita moderatione* Promit!.
facias, potes, absque peccato mortali, de
vita alicujus tristari, et de illius morte
naturali gaudere, illam inefficaci affectu
petere et desiderare: non quidem ex dis-
plicentia personae, sed ob aliquod tempo-
rale emolumentum.

Propos. 14*: *Licetum est absoluto de-*
siderio cupere mortem patris; non qui-
dem ut malum patris, sed ut bonum cu-
pientis, quia nimirum ei obtentura est
pinguis haereditas.

Propos. 15*: *Licetum est filio gaudere*
de parricidio parentis, a se in ebrietate
perpetrato, propter ingentes divitias inde
ex haereditate consecutas.

tr. 6, dUp. 2, kcct. 4, n. 21 et 22. — * Pat. i. 5. tr. 14. rctoL 9-.
— In propo. 14 Innoc. XI, n. 1 — 1 Decnl lib. I cap. 6.
dub. 2, n. II. — Loc. dt., moi. 92, i. C — Tom. 1.
n. 'AX — Dtep. 3. de 1. Prate. Decal., qu. 4, punct. ult
\$ I. n. 6 et 7.

dum odium personae ab cxlio rei; sed non
excusat a lethali peccato

• Dummodo desideretur mors ut a Deo
infligenda, non vero ab homine injuste vel
a daemone. Idemque animadvertunt Sanchez
et Sotus supra.

DUBIUM III.

De Praecepto Eleemosynae, seu misericordiae corporalis.

31. *An teneamur dare eleemosynam ex bonis vitae aut statui necessariis.* — 32. *An succurrere pauperibus in necessitatibus communibus.* — 33. *An possimus facere eleemosynam de bonis alienis.*

Nécessitai
proximi tri-
plex.

31. - « Suppono Γ. Hujus praecepti «obligationem nasci ex duplici capite: « Γ. Ex necessitate proximi egentis. 2°. Ex « persona possidentis bona, vel necessa- « ria, vel superflua.

« Suppono 2'. Duplicem dari necessi- « tatem proximi: Γ. Dicitur *extrema*, ex « qua egenti imminet periculum vitae, vel « etiam gravis et diuturni morbi; secun- « dum Diana l.*— *T. Gravis*, ex qua im- « minet periculum gravis mali; ut capti- « vitatis, infamiae, gravis jacturae bono- « rum vel status: unde fiat, ut difficulter « se possit sustentare; v. gr. si non pos- « sit vivere secundum suum statum, vel « si nobilis cogatur alteri famulari, vel « artifex aut vir honestus, mendicare. — « 3°. Dicitur *communis*, qua laborant men- « dici triviales. — Laymann a.

Boni ne-
ce«am et
voperfiao.

« Suppono 3°. Bona necessaria et su- « perflua dici, vel respectu vitae sive na- « turae, vel respectu status vel decentis « conditionis personae; quo modo saecu- « lares raro putant se habere superflua, « ut docent Laymann et Navarrus βΛ « Nam, quae sunt necessaria ad alendos « liberos, famulos, honestas donationes, « convivia, hospitum tractationem (qualia « tamen non sunt, quae ad quemcumque « fastum et pompam quisque sibi requi- « rit), spectatis etiam communibus even-

« tibus, haeredibus, necessitate futura, etc., « non sunt superflua ». (Nota hic propo- sitionem 12 damnatam ab Innocentio XI, quae dicebat: *IZr in saecularibus inve- nies, etiam tu regibus, superfluum statui. Et ita, vix aliquis tenetur ad eleemosy- nam, quando tenetur tantum ex superfluo statui*].

« Resp. Γ. Nemo tenetur dare elee- « mosynam ex bonis sibi ad vitam neces- « sariis, nisi (pauper] esset persona talis, « ex qua penderet salus reipublicae. — « Est communis. Et ratio patet ex ordine « caritatis.

Nullae*
patio
moiyruu
necemrrt
vitat.

« Resp. IΓ. Probabile est, ex super- « fluis naturae et statui teneri aliquem, « etiam in gravi necessitate, succurrere « proximo, si probabiliter putet alium non « subventurum; idque, ut Azor *, Silvc- « ster b» et Fumus volunt, sub mortali; « contra Medinam qui vult esse tan- « tum consilii. Ratio est, quia cum in « Scriptura frequenter damnentur horni- « nes ob neglecta opera misericordiae, « haec non sunt restringenda ad exire- « mam et raram necessitatem. — Vide « Laymann 4 ».

Ex ttpttr
fills vitat
ct statai
«crurrrr-
dum pnr,
ter cftcu.

Et hoc tenendum cum Viva 5, et Ron- caglia · cum Sanchez, Palao ac Azor, et Salmant. 7 cum communi ex D. Thoma · Et videtur clare inferri ex praefata pro-

1 Paru 5, tr. 8, reeol. I. — · Lib. 2, tr. 3, ap, 6, η. 1. — · Part. 2. lib. 12. cap. 7, queer. 6. · *Eutnut*, v. *El''*. *fnoryna*, n. 3. — 4 Lib. 2. tr 3. cap. 6, n. 5. — · In pro- poa. 12 Innoc. XI. n.8. — · Tr. 6. qu. 3. de Carit., cap. 3,

qu. 2, r«p, 2. - *Sanch.*, Contil., lib. 1, cap. 5. dub. 5, n. 34. · *Pal.*, tr. 6, disp. 2, punct. 2, n. 13. · ,Uor. loc. dt. — · Tract. 21, cap. 7. num. 12. — · 2· 2·, qu. 32. art. 5, ad X

31. - Laymann, *loc. cit.*, ex Navarro; et Navarrus ipse, in *Man.*, cap. 2d, n. 6, v. *Septimo*, dicunt non ita facile judicandum esse (utique a confessario), homines saccula- res plura in bonis suis habere, quam ad sta- tum eorum necessarium sit.

Silvester, v. *Eleemosyna*, qu. 1, vers. *Quinta*, dicit quidem eo casu teneri dare eleemosynam sub praecepto; non tamen di- cit esse sub gravi.

· / Joannes Medina, *tr.5, Cod. dc Eleemos.*, qu. 3, dub. 2, concl. 2, negat adesse obliga- tionem gravem, nisi necessitas sil extrema vel quasi extrema. † lacc sunt ejus verba : « Vi- detur 2* quoti extra hanc extremam necessi- tatem vel quasi, etsi pauperes communem patiantur necessitatem, non sit necessarium sub poena peccati mortalis, de superfluis na- turae ct statui illis subvenire. Et *concl. 1*, quasi extremam necessitatem intelligit: < no-

positione 12^a. — Notat tamen Viva, et idem dicit Continuator Toumely l cum Silvio, quod neque in gravi, neque in extrema necessitate pauperis, teneatur dives magnam pecuniam erogare O, cum haec sint media valde difficilia et fere moraliter impossibilia. Tenetur vero beneficiarius, nisi reliquum velit aliis piis operibus applicare.

«Resp. III. Proximo in extrema necessitate tenens succurrere ordinarie, < ex bonis etiam aliquo modo ad statum « necessariis. Suarez, Laymann ex com- « muni. — Satisfacis tamen probabiliter, « si des cum onere restituendi, quando «erit ditior. Vasquez, etc., contra Sua- « rez *», Coninck *», etc. Vide Diana *.

« Addo: *ordinarie*; quia, si majus da- « mnum aestimaretur, te excidere tuo « statu, quam mors pauperis, non tene- « reris. — Azor *f*).

« Resp. IVⁿ. Probabile est, quod pro- « ximo in gravi necessitate constituto « quisque teneatur subvenire cum modico «'detrimento proprii status: quia parvo « suo incommodo tenetur magnum incom-

« modum proximi impedire. — Laymann * « ex D. Thoma *», Bonacina *Λ

< Ex dictis collige:
« Γ. Homines privati non tenentur in- « quirere pauperes. Vasquez, etc. — Si ta- « men dubitent de extrema alicujus indi- « gentia, tenentur inquirere veritatem. « Sanchez, Diana O.

« 2^a. Nemo tenetur magnam vim pe- « cuniae dare pauperi, ad pretiosissimam « medicinam emendam, vitae servandae « necessariam, vel ad redimendum a pe- « riculo mortis. — Sà et Coninck 4. Et « ratio patet ex dictis.

« 3^a. Si proximus tantum egeat usu « rei, satis est illam accommodare: v. gr. « si ab hostibus spoliato vestem commo- « des, vel vulnerato equum, donec domum « revertatur. — Laymann, Bonacina l ».

(Cum Continuatore Tournely ·].
32. - * Resp. V*. In communibus pau- « perum necessitatibus, tenetur aliquando « dare eleemosynam, qui habet bona na- « turae et statui superflua. Ita communi- « ter S. Thomas, Suarez, Bellarminus; « contra Navarrum et Vasquez, qui ne-

rif0TM^ta·

Quando «a
lxl

in COUUBU*
«uta». ‘

Viva, loc. cit., n. 7 et 8. — * Decal.. cap. I, art. 3, «ect. 5, p. 2. resp. ad 1. · *SiMus*, in 2^a· 2^a·, qu. 32, art. 6, qu. 1, concl. 2. v. *Dica*. · *Suar.*, de Carit., disp. 7, sect 4, n. 3. · *Laynt.*, loc. cit., cap. 6, n. 4, v. *Secundo*. · Kmç., Opuac. de Eleemosyna, cap. 1, dub. 6, n. 54. — · Part. 5, tr. 8, resol. 5. — ’ Loc dt., n. 4, v. Trr/io. · *Vasq.*, de Etecmos., cap. 1, dub. 3, n. 24. - *Joan. Sanch.*, Select., diip. 43, n. 20. - S3, v. *Electnosyna*, n. 4. — 4 De Carit ,

diip. 27, dub. 8, n. 143 et »eqq. · *Laynt.*, lib. 2, tr. 3» cap. 6. n. 6. — * Diip. 3, de 1^a· Pracc. Dead., qu. 4, punct. 6. n. 15. — · Dead., αip. 1, art. 3, icct. 5, punct. 2. resp. ad 2. · *S. Thom.*, 2^a 2^a·, qu. 32, art. 5; cfr qu. 118, art. 4, ad 2. * *Suar.*, de Carit., disp. 7, sect. 3, n. 2, 4 et 7. · *Btilarm.*, de boni Operib. in partie., lib. 3» cap. 7. - *Navor.*, Man., cap. 24, num. 5. · *Vaiq.*, de Elecmoi., cap. 1, dub. 3, n. 11 et 21.

tabilem et arctam necessitatem, etsi extrema non sit; sed tanta ut, nisi illi subveniatur, sit verisimile quod notabiliter vita illius abbreviabitur, aul in aliquam aegritudinem notabilem incidet».

Λ) Scilicet, ut addit ConL Tournely: « cum totali status sui suacque familiae subversione » Nisi tamen, ut limitat uterque Contin. Tournely et Silvius, pauper ille persona esset, cx qua reipublicae salus dependeat.

Suarez, *dc Carit.*, disp. 7, sect. 5, n. 5; Coninck, *disp. 27, dub 9, η. 153*, sunt contrarii sententiae Busenbaum, loquentes de rebus non consumptibilibus. Quin etiam Coninck, *n. 149*, suam explicat sententiam dc eo qui est absolute pauper, ita ut neque hic neque alibi aliquid habeat, quo se possit sustentare, neque in ipsius potestate sit id brevi habere; si vero alibi habeat, vel spes ei sit, fore ut brevi et facile habeat unde restituere possit, bene posse ei subveniri cum onere restituendi.

f) Azor, *part. 2, lib. 12, cap. 7*, hanc limitationem non habet, quidquid dicat Busenbaum.

S. Thomas id significat, juxta Laymann; atvero 2^a 2^a·, *qu. 32, art. 6* allegato, S. Doctor haec dumtaxat habet: «Quandoea quae sibi subtrahit, etsi sint necessaria ad convenientiam vitae, tamen de facili resarciri possunt, ut non sequatur maximum inconveniens... In his enim casibus laudabiliter (non dicit praeceptum esse, quod vult Laymann] praetermitteret aliquis id, quod ad decentiam sui status pertinere videretur, ut majori necessitati subveniret».

Bonacina, *disp. 3, de 1^a· Praec. Decal.*, *qu. 4, punct. 6*, non tenet hanc sententiam; immo, *n. 11*, negat obligationem adesse eleemosynam elargiendi in gravi privatorum necessitate, < de superfluis vitae, sed non statui ».

O Diana, *part. 5, tr. S, rcsol. 39*, adducit utique opinionem Sancii; sed nullum de ea profert iudicium.

« gant teneri. Ratio est, tum quia quisque
« tenetur diligere proximum sicut sei-
«psum; tum quia alioquin pauperes isti
• inciderent in necessitatem gravem. —
« Videtur tamen haec obligatio tantum
«esse sub veniali, ut recte Medina: id-
«que, si nulla sit justa causa negandi;
« alias, sub nullo. Vide Laymann, Bona-
« cina I ».

Quaeritur: *an in communibus paupe-
rum necessitatibus, sii obligatio gravis
dandi eleemosynam ex superfluis statui?*

Justa a-
lio, nulla
obligatio
gravi ex
superflui-
«latui.

Prima sententia negat; et hanc tenent
S. Antoninus g, ubi, loquendo de divite
obstricto ad eleemosynam, de eo tantum
loquitur qui *de superfluo utriusque neces-
sitis, naturae scilicet et personae, non
subvenit magnas necessitates,, patienti-
bus, etsi non extremas*; item Laymann 8
cum Alensi, Majore et Gabriele, Diana 4
cum Turriano, Abbate, Fernandez, Victo-
rello, Vasquez et Medina; item Sotus et
Silvester apud Croix⁵; item Covarruvias,
Petr. Navarra et Malderus apud Bona-
cina e, qui⁷ probabilem putat cum Carde-
nas apud Croix H. — Ratio, quia commu-
niter obligatio eleemosynae non oritur ex
superfluitate bonorum, sed ex urgenti
proximi necessitate; alias non liceret di-
vitibus de superfluis donationes aliis elar-
giri. Saltem (ut ait Laymann), cum pau-
perum communis miseria soleat esse levis
et tolerabilis, non videtur culpa gravis
auxilium eis denegare.

Auctor af-
firmat obli-
gationem.

Secunda vero sententia communior,
cui adhaereo, affirmat. Et hanc tenent
Palauus , Holzmann¹⁰, Viva n, Continua-
tor Tournely ,f, Sanchez¹³ cum Aragon,

Joan. Medina, tr. 5, cod. de Eleemo*, qu. 3, dub. 2,
conci. 2. « Laym., loc. cit., n. 5. — Loc. cit., n. 8. —
• Part. 2. tit. I, cap. 24. § 5. v. Tertio. — Loc. cit.,
n. 5, v. Quaertii. • Alens., Sum., part. 4, qu. 34. membr. 1.
retoL, v. In tertio casu. • Major, in 4. dial. 15. qu. 7,
4 Contra 3— conci., i. f. • Gabr, Biti, in 4, dict. 16, qu. 4,
art. 2, conci. 5. — • Part. 2, tr. 15, resol. 32. • Turrian.,
in 2° 2°, dirp. 82, dub. 2. Abb. Panorm., in cap. St
vero H, de jurejur., n. 6. - Fernand. de Moure, Exam.,
theolog., part. 4, cap. 20, 4 2, n. 12, v. Dico secundum,
Victore!, Ad Man. Navar. notae cl append., ad cap. 23.
n. 74. • Vasq., de Eleemoa., cap. 1, dub. 3, n. 21. Me-
dina, loc. cit. • Schlut, de Ju>t. et Jure, lib. 5, qu. 8, art. 1,
dub. 2. I Stiveft., v. Eleemosyna, qu. 1, v. f. vert. Quinta
— • Lib. 2, n. 202. • Covar., Variar. read. lib. 8, cap. 14,
n. 5. • Petr. Novar., de Reslit., lib. 3, cap. 1, n. X0 et Jfiö. -
Malder., in 2— 2*, qu. 32, art. 6, dub. 4. prop. 2 — • Diep. 3,
de 1. Praec. Decal., qu. 4, punct. 6, n. 7. — • Loc. cit.,
o. 8. - Carden., 2 Cm . di-. 's, n. 13 et 15 — • Lib. 2.
n. A3. Laym., lib. 2. ir. 3» cap. o, n. 5, ven. Quaeres. —

Ledesma, Bafiez, Abulensi, etc.; Salmant.¹⁴
cum Cajetano, Tapia et Prado, ex D. Tho-
ma *, ubi: *Sic ergo dare eleemosynam de
superfluo est in praecepto, et dare elee-
mosyuam ei qui est iu extrema necessi-
tate.* — Probatur Γ ex Luca, cap. xi, 41:
*Quod superest, date eleemosynam: et ecce
omnia munda suut vobis.* Probatur 2^a ra-
tione: tum quia divisio rerum, communi
gentium consensu facta, nequit esse in
praejudicium pauperum; tum quia, si di-
vites absolutam non haberent obligatio-
nem subveniendi communiter mendicis,
possent isti ab omnibus in sua necessi-
tate derelinqui.

Et hic notandum id quod dicit Navar-
rus cum Cajetano, scilicet, pertinere ad
decentem statum conservandum, omnia
quae requiruntur, non solum ad filios, et
famulos, et hospites sustentandos; sed
etiam ad honestas donationes, convivia,
et moderatas magnificentias exhibendas.
Et sic respondetur rationi primae sen-
tentiae. — Additque Navarrus¹⁷ cum eo-
dem Cajetano et Silvestro, ex D. Thoma,
quod necessarium ad decentiam status
non consistit in individuo; sed habet lati-
tudinem, et eo majorem, quo status est
major.

Dicunt autem probabiliter Vivale, Maz-
zotta¹⁹, Roncaglia w, Salmant. 81 cum
Lorca, et Tamburinius M cum aliis, non
esse obligationem omne superfluum hujus-
modi pauperibus elargiri; hoc enim prae-
ceptum non obligat singulos in solidum,
sed communiter omnes divites, ex qui-
bus, si singuli aliquid largiantur, satis
subvenitur his communibus necessitati-

Qmo u
urutux.

Qwupm

• Tr. 6, dhp. 2, punct. 2, n. 15. — • De Virtut. theol.,
n. 177. — 11 In prop. 12 Innoc. XI, n. 4 et 10. — 11 Decal.,
cap. 1. art. 3. »ecl. 5. punct. 2, conci., et v. Probatur
3- pari. — “ Cotitil., lib. 1, cap. 5, dub. 5, n. 31, 87 et 38.
• Aragon, In 2^a 2^a, qu. 32. art. 5, conci. 3; et qu. 71,
Aii. 1, 4 Sed quod majorem. • Martin. Ledeima, 2^a 4^a,
qu. 15, art. 3, dub. 2, propo. 2. - BaUcs, in 2^a 2^a, qu. 32,
art. 6, dub. 2, conci. 3. • Abut., in Matth., cap. vt, qu. 34.
— “ Tr. 21, cap. 7. n. 17. Cajetan., in 2— 2^a, qu. 32,
art. 5; cfr. Oputc. torn. 2, tr. 5, cap. 3. • Tapia, tom. 2,
lib. 3, qu. 5, art. 4, n. 2. Prado, Thcol. mor., cap. 13,
qu. 6, n. 3— rt 2^a 2^a, qu. 32, art. 5, corp. — * Man , cap. 24,
n. 6. - Cajetan., v. Eltemotyna. — Loc. cit., n. 6. •
Cajetan., loc. cit. Stiveit., v. Eleemosyna, qu. 1, v. Ter-
tium; el Ro*a aurea, tr. 3, cjl*, 57, 4 Quantum ad pri-
mum. • S. Thom., loc. cit., art. 6, — “ In prop. 12 Innoc. XI,
n. 11. — * Tr. 2, dl«p. 2, qu. 1, cap. 2, 4 6, qu. 1% —
• Tr. 6, qu. 3. de Carit., rap. 3, tegul. in praxl, n. 2. —
» Tr. 21, cap. 7, n. 18. • Lorca, in 2-- 2*, MCl. 3, di«p. 39,
memb. 2, n. 30. — ® Decal., lib. 5, op. 1, 4 I, n. 17,

bus. — Unde sic scribit Silvius a>: *Tene-
tur dives dare, nec omnibus pauperibus
occurentibus, nec totum superfluum; sed
non ita modicum, pro quantitate suae
substantiae, ut, si alii divites sic facerent,
pauperibus deesset subsidium.* Huic con-
sentit Sanchez l*cum Ledesma, dicens,
quod habens superflua statui non tene-
tur omnia pauperibus erogare, sed ali-
quando, et modo morali: ita ut satisfa-
ciat suae obligationi dives qui habet cu-
ram pauperum, aliquando illis subve-
niendo. Unde concludit, illum peccare
mortaliter, qui statuit nullam dare elee-
mosynam in communibus necessitatibus,
vel qui in hoc est notabiliter negligens.
Idem etiam sentit Laymann *, ubi, licet
hanc obligationem dicat non esse sub
gravi, addit tamen, in malo statu versari
divitem, qui omnes mendicos a se inhu-
maniter repelleret. Verum subdit quod
confessarius non facile tali diviti absolu-
tionem negare debet: cum de hac obli-
gatione, qualis sit, doctores non consen-
tiant.

Caeterum Viva, Tamburinius, Mazzotta
et Roncaglia % cum communiori, cen-
sent, satisfacere probabiliter divites, ero-
gando in pauperes communes quinquage-
simam partem suorum reddituum, sive
duos aureos ex centum; sed non in ea-
dem proportionem, si divitiae multum ex-
cedant

1 Coniil., lib. 1, cap. 5, dub. 5, n. 38, * Martin. Ledesma,
2. 4., qu. 15, art. 3, vers. Tertio dico. — Lib. 2, tr. 3, cap. 6,
n. 5, v. Quaeres. Viva, in prop. 12 Innoc. XI, n. 11. -

32. - a) Genuinus textus Silvii, in 2am
2a', qu. 32, art. 6, quaer. 2, hic est: « 2°. In
communibus pauperum necessitatibus.. quae-
dam debet ipsis communicare, aliis in alios
usus servatis... 4°. Non tenetur dare omnibus
occurentibus, nisi extremam aut gravem ne-
cessitatem patiantur... 6°. Si quis habens su-
perflua, ita omittit eleemosynam, ut nihil
omnino det communem necessitatem patien-
tibus, aut ita modicum pro quantitate suae
substantiae, ut si alii divites eo modo face-
rent, pauperibus deesset subsidium, morta-
liter peccat ».

Quo melius mens Constantini Ronca-
glia perspiciatur, placet ejus citare verba:

Quoad laicos (ita ille, tr. 6. qu. 3, de Carit.,
cap. 3, reŕut. in praxt, n 2> habentes su-
perflua proprio statui, sunt qui putant ab
ipsis satisfieri obligationi de eleemosyna elar-

Ecclesiastici vero tenentur erogare de
reditibus beneficiorum, quidquid superest
eorum sustentationi Sufficit tamen epi-
scopis, dare pauperibus quartam partem;
aliis vero beneficiatis simplicibus, quin-
tam vel sextam, ut dicunt Viva d> et Ron-
caglia *); modo alia applicent in alios pios
usus. — Sed melius, vide dicenda Lib. III,
n. 491, qu. 1.

< Unde resolvuntur casus sequentes:

« 1e. Pauperibus trivialibus, etsi ex nu-
« ditate, morbo, etc., videantur ostendere
« signa extremae necessitatis, raro quis
« tenetur ex praecepto subvenire, etiam
« de superfluis: tum quia fere ad moven-
« dos spectatores, ista necessitas exagge-
« ratur; tum quia ab aliis juvandi prae-
< sumuntur. — Malderus Wiggers %
« Diana a.

« 2e. Si quis dives et abundans diu
neget omnes eleemosynas, cum propo-
sito dandi meliori et commodiore loco
ac tempore, vel egentioribus, vel in
alium pium usum convertendi; is non
peccat, cum habeat justam causam ne-
gandi. Si vero talis sine rationabili causa,
omnes a se pauperes inhumaniter repel-
lat, eum dicit Laymann 4 versari in malo
statu.

« 3". Nulli omnino, quantumvis diviti,
omnes pauperes sine eleemosyna repel-
lenti, facile neganda est absolutio: tum
ob dubium, et dissensum DD. de hac

TrivUil
b-M tubre-
aire raro te-
nenur.

Exipeckixi
meliorem
occancoem
nen peccat.

Ncgam e-
leemoiy .
nam, non
facile dam-
nandos.

Tambur., Decal., Hb. 5, oap. 1, § 1> a. 17. - MaeuoOa, tr. 2.
disp. 2, qu. 1. cap. 2. § 5, qu. 1, v. Inŕers 4. — 1 Part. 5.
tr. 8, resol. 17. — Lib. 2, tr. 3, cap. 6, n. 5, v. Quaeres

gienda, si pauperibus distribuant quinquage-
simam partem annui redditus, ceteris reserva-
tis ad altiore statum adipiscendum. Talis
opinio, meo videri, nimis favet divitibus; unde
consulerem ut liberaliores essent erga pau-
peres, ne verificetur facilius esse camelum
transire per foramen acus, quam ipsos in-
troire in regnum coelorum ». Quod autem
dicit communius, referendum est ad ea quae
infra dicemur de episcopis caeterisque perso-
nis ecclesiasticis.

Haec restrictio a solo Tamburinio (ex
allegatis auctoribus) apponitur.

*1 Viva, loc. cit., n. 11; Roncaglia, loc. cit.,
haec dicunt de quibuscumque ecclesiasticis,
aliis ab episcopis.

Malderus, in 2*', qu. 32, art. 6,
dub. 2, quaer. 4, haec revera docet, loquens
de superfluis « vitae ». — Quem quidem appro-

« obligatione ; tum quia vix repentur, qui
« causam saltem apparentem non prae-
« tendat, si superflua se habere fateatur.
« — Laymann *.

« 4°. Etsi dicta de eleemosyna danda in-
• telligentur respectu omnium egentium,
• etiam peccatorum, infidelium et inimi-
« eorum; damnandi tamen non sunt ma-
« gistratus excludentes a suis civitatibus,
« justa de causa, pauperes peregrinos. —
« Laymann Trullench a.

« 5". Religiosis aequae ac aliis paupe-
« ribus debentur eleemosynae; quia eo-
« rum paupertas et necessitas est vera
« et justa, tametsi voluntarie contracta :
« cum voluntas et causa fuerit rationabi-
« lis, et grata Deo. Lorea, Diana Aliud
« est de iis qui sponte sua culpabiliter
« sunt pauperes, ut vagabundi. Diana 8.

33. - « Resp. VI. Eleemosyna tantum
« facienda est ex bonis propriis, et quo-
« rum quis liberam habet administratio-
« nem. — Potest tamen fieri ex alienis,
« quando proximus est in extrema vel
« quasi extrema necessitate, et aliunde
« succurri non potest: tunc enim omnia
« sunt communia ». (Si vero potuisses rem
largiri tuam, et dedisti alienam, videtur
quod tenearis ad restitutionem ; quia non
poteras determinare alienam, cum tibi
propria suppetebat. Ita Croix ° cum Spo-

rer ">; quia eo casu praeceptum eleemo-
synae te obstringebat ad subveniendum
de tuis], — « In communi vero necessi-
* tate, licet tantum cum consensu domini,
« tacito vel expresso. Vide S. Thomam ',
« Reginaldum ., Filliuccium, Laymann,
« Bonacina ., Lessium '°.

« Unde resolves:

• Γ. Non licet dare eleemosynam ex
bonis obnoxiiis restitutioni, v. gr. furto
ablatis; licet tamen ex acquisitis per
opus illicitum (sed non cum injustitia),
v. gr. ex lucro meretricum. Ratio est,
quia haec sunt propria; priora, non. —
Bonacina **.

• T. Pueris, filiis-familias, servis, ancil-
« lis, uxoribus non licet dare eleemosy-
« nam, nisi tenuem, in qua parentum, do-
minorum, et maritorum voluntas prae-
« sumitur. — Particulares vero casus, in
« quibus uxor dare potest, vide suo loco.
« Vide Bonacina ”, Diana ”, ubi ex Hur-
« tado notat, si pater nullas det eleemo-
« synas, posse pro eo dare filium ». [Circa
uxores, vide *Lib. III, n. 540*].

« 3". Tutores et curatores, et qui ha-
« bent curam bonorum alienorum, pos-
« sunt facere modicas eleemosynas ex bo-
« nis quae administrant: quales nimirum
« ipsi facere deberent, quorum sunt. — Va-
« squez b), Azor b), Coninck b), Diana ».

1 Loc. d(. — ■ Loc. dt, n. 3. — 1 Deoil., lib. I. cap. 5,
dab. 10. η. 8. · Lorca, in 2— 2·, » ccl 3, di»p. 39, membr. 4,
n. 57. — « Part. 5, tr. 8. resol. 18. — · Loc. dt., resol. 19. —
• Lib. 3, paru 2, n. 434. — ' 2· 2**, qu. 32, art. 7, ad 3. —
• Lib. 4, n. 286. · FUL, tr. 28, part. 1, n. 86 ct eeq. · Laytn.,

lib. 3, tr. 4, cap. 12, n. 10. — · Disp. 3, de 1· Praec. Decal.,
qa. 4, punct. 6, n. 21, — w Lib. 2, cap. 12, n. 79 et 84. —
11 Loc. dt, n. 22. — “ Loc. dt., n. 24 ; et de RestiL, disp. 2,
qu. 10 — “ Part. 6. tr. 8. resol. 25. · Petr. Hurlad., de
Carit., di»p. 159, sect. 6, § 139.

bat Wiggcrs, in 2ai,t 2ar, qu. 32, art. 6,
n. 32, sed loquens de « necessariis ad statum ».

33. - a) Sporer, tr. 3, cap. 6, n. 72, non
citatur a Croix pro hac opinione, quam cac-
teroquin apud cum reperire nequivi.

b) Vasquez, *Opusc.de Eleemosyna, cap. 4,*
n. 2; Azor, part. 2, lib. 12, cap. 10, quaer. 5,
dicunt tantum tutores et curatores posse elee-
mosyna^ facere, ex bonis quorum administra-
tionem habent; et Coninck, *disp. 27, dub. 5,*

n. 62, addit « moderatas », et « quando id
sine notabili pupillorum incommodo iit».

‘> Diana, *loc. cit., resol. 35*, dicit pariter
tutores, etc., posse facere ex illis bonis « mo-
deratas eleemosynas. Quod autem possint
hoc pietatis officium taliter *exercere*, qualiter
ipsi pupilli et minores, si adultae aetatis es-
sent, *exercere deberent*, opinionem Reginald!,
ut asserit, mere recitat; de qua nullum ipse
iudicium profert

RclJouais
debitor e-
lectncMvna.

Elremo-
feyoA fit ex
boni» pro-
pni»

In extre-
ma nece«*l-
tite etiam
ex alieniv

Ha ben-
propriumet
dan* alie-
num. reati-
tuere debet.

c<x>«u.

Pro Me-
ri., filii.,
uni».
ribos.

Pro tuto-
ribus et «-
ratoribuv

DUBIUM IV.

De Misericordia spirituali, seu praecepto Correctionis fraternae.

34. *Ob quale peccatum proximi teneamur ad correptionem* — 35. *Ob peccatum leve* — 36. *An ob peccatum factum ex ignorantia* — 37. *Quid, si correptio omittatur ob timorem.* — 38. *An in dubio teneamur corripere.* — 39. *An, quando absit periculum relapsus Vel si adsit alius idoneus. Vel non sit spes fructus. Vel si expectetur occasio.* — 40. *Qui teneantur corrigere.* — 41. *Quinam ordo servandus in correptione.* — 42. *Resolutio plurium casuum.*

correctio
iraterna
pricipitor.

34. - « Correptio fraterna est admonitio. qua quis proximum conatur revocare a peccato. — De qua certum est, praeceptam esse jure tum naturali, quo membra unius corporis se mutuo juvare teneantur; tum divino positivo (Matth. xvm, 15): *Si... peccaverit in te frater tuus...*, *corripe eum.* — Becanus *, Laymann 3, Filliuccius, Bonacina a.

« Quaeritur autem: quae sit ejus materia, et quos, et quomodo obliget?

Matera
2,π' 1,°.

« Resp. Γ. Omne mortale peccatum proximi per se est sufficiens materia, ut hoc praeceptum obliget sub mortali a>. — Ita communiter. Et ratio est, quia cum vitam spiritualem proximi tollat, sufficientem necessitatem correptionis inducit.

« Dixi Γ. *Omne mortale*; quia, etsi etiam veniale sit materia correptionis, non tamen graviter obligans, nec nisi facillime possis ».

35. - Hinc dicit Laymann, peccati venialis correptionem rarius esse praeceptam. — Excipitur, nisi esset praelatus religionis: qui aliquando tenetur sub gravi

• De Virtul. theol., cap. 21, n. 26. — • Lib. 2, tr. 3, cap. 7. *Fil!*, toc. cit., à η. 114. — • Diip. 3. de V Prate. Decal., qu. 4, punec. 7, n. 1. - *Laym.*, lib. 2. tr. 3. cap. 7, n. 3, v. *CatUrum*. — * Decal., cap. I, art. 3, aect.6. punct. 2,

corrigere leves subditorum culpas, ex quibus incipiat minui vigor disciplinae cum magno religionis detrimento. Ita Continuator Toumely 4, Laymann · cum Busenbaum (infra n. 40). Et vide *Lib. IV, n. 13.*

36. - Quaeritur hic: *an sit obligatio corrigendi peccata, facta ex ignorantia invincibili?*

Respondetur distinguendo: — Si peccata sint *contra jus naturae*, correptio fieri debet; quia tunc illa sunt intrinsece mala, ut commune est apud Croix ·. Et idem dicit Oviedo cum communi, de ignorantia juris divini. — Nisi tamen desperetur fructus, aut timeatur, quod mala ex materialibus fiant formalia; ut communiter dicunt Salmant.⁷ et Roncaglia · cum aliis.

Si vero sint *contra jus positivum* tantum, probabile est, privatis non esse obligationem, saltem non sub gravi, corrigendi; secus autem praelatis, parentibus, confessariis, magistris: quia ipsis specialiter incumbit docere subditos. Ita Salmant. · cum Bafiez ·>, Ledesma * ; item

Peccata
ex ignoran-
tia sunt na-
tarxe, cor-
rigeAda.Exceptio-
ceaContra poM-
UYum pro*
bab 11 it«r
non cerri
gtnda a pri-
vath.

coqL 1. v. //ore conchato- — • Lsc.dt. — • Lib. 2. n. 214. - Optato, In 1— 2·, tr. 5, de Con*c., contrrov. 2, n. 29. — 1 Tr. 21, cap. 7, n. SX — • Tr. 6, qu. 3, c»p. 4, quaer. ?, retp. X — • Loc. du* n. SX

34. - S. Alphonsus, in *Horn. apost., tr. 4, n.20*, correctionis materiam ita definit: «Materia correctionis, inquit, est quodlibet peccatum mortale, in quod proximus aut lapsurus est, aut jam incidit, et non adhuc emendatos est ·.

36. - «» BaHez, quem Salmant. adducunt ut refert S. Alphonsus, loquitur cum distinctione de privatis: .Omnis homo (ita ille, *m 2,,m 2>tr, qu 33, art. 2, dub. 3, conci. 2* sciens veritatem cujuscumque legis, tenetur proximum docere, ignorantem earum rerum quas tenetur scire, dum est in periculo

peccandi mortaliter propter ignorantiam.« ».

Deinde, *conci. 5* « Quando ignorantia est lacti contra legem humanam, inquit, non teneamur admonere proximum, etiamsi videamus quod ex ignorantia aut oblivione operatur tactum illud, vel omittit facere .. Sed Limen conclusio intelligenda est, quando factum vel omissio non redundaret in scandalum, vel irreverentiam Dei et Christianae religionis ». — Et hanc doctrinam et distinctionem pariter tenet Petrus de Ledesma, *Sum. (in 2a''' 2a')t tr. 4, cap. 4, conci, 6 et 9*. Minus igitur recte a Salmant citatur.

4

I' a.

Prob.*-
niblicwri-
*rcr“îl

Omiitio
correctioni*
quAodoqae
Trnialts.

QoAndo o-
Wijet prae-
ceptam cor-
rectioni*.

Bonacina *, Navarrus ‡, Viva § Palaus bk Ratio, tum quia proximus non est in peccato, quo deficiente, non urget praeceptum correctionis; tum quia ille nil agit intrinsece malum. — Sed probabilius et communius Palaus 4§ Coninck 3, Sanchez <), Mazzotta °, Continuator Tournely °, et Croix § cum Burghaber et aliis, docent omnes teneri ad correptionem; quia illa transgressio, licet materialis et non intrinsece mala, attamen posita lege, adhuc est mala; et ideo per correptionem tenemur eam impedire.

37. - « Dixi 2°. *Per se*; quia, si quis « ob timorem, verecundiam, pusillanimitatem, putet se non ita stricte obligatum, « vel minus esse idoneum ad corripiendum, dum videtur tantum peccare venialiter. — Vide S. Thomam *, et cacteros « supra citatos ».

Nota hic doctrinam S. Thomae 10, ubi ita docet: *Hujusmodi omissio est peccatum vernale, quando timor vel cupiditas tardiores facit hominem ad corrigendum: non tamen ita, quod si ei constaret, quod fratrem posset a peccato retrahere, propter timorem vel cupiditatem dimitteret, quibus in animo suo praeponit caritatem fraternam. Et hoc modo quandoque viri sancti negligent corrigere delinquentes.*

38. - < Resp. II. Praeceptum hoc obligat, concurrentibus his circumstantiis: « Γ. Si certo tibi constet de peccato • proximi ». [Vel de proximo periculo peccandi; ut Continuator Tournely 11); « in-

« dagare enim tenetur solus superior ». [Ut etiam Contin. Tournely 11].

Ita ut, si non constaret de peccato proximi, nempe si notitia de peccato illius nobis perveniret tantum per auditum aut per alia signa dubia, non teneremur corripere. Salmant. 13 cum Sanchez, Diana, etc. — Nisi suspicio sit de homicidio vel de damno communi, vel nisi quis esset praelatus, qui in dubio debet corripere, cum is ex officio teneatur peccata subditorum inquirere: licet potius tunc expediat, ut correptionem faciat in communi; ut Salmant. 8 cum aliis, cum Busenbaum bJ.

39. - « 2°. Si probabile sit non emendare, nec emendaturum, vel relapsurum: quia eleemosyna egenti tantum « danda est ».

Quaeritur: *utrum, quando abest periculum relapsus, sit obligatio corripiendi fratrem non emendatum?*

Prima sententia negat; eamque tenent, apud Salmant. u, Sâ a), Abulensis, Palaus, Reginaldus, Coninck, Diana, Villalobos, etc.; et valde probabilem vocant Laymann 15 cum Silvestro b), Turriano h) et Glossa b). — Ratio istorum, quia neque ipse quidem peccator tenetur statim peccatum delere per poenitentiam; tanto minus igitur illum a peccato sublevare tenetur alter, cui incertus est emendationis fructus. Ideo ait Laymann ie, praecipi in Ecclesiastico xix, 14: *Corripe proximum... ne forte iteret.*

Secundam tamen sententiam contrariam merito probabiliorum putant (Con-

scim

AHJ

μ v 1. « «
^ . ob 11

1 DL* p. 3. de 1. Praec. Decal., qa. 4, punct. 7, η. II. — • Man., cap. 24, η. 12. — 1 De Praec. Decal., qu. H, art. 6. n. 11. — • Tr. 6, di«p. 3. punct. 4, n. 3. — • De Carit., di«p. 28, dub. 4, n. 38. — • Tr. 2, ditp. 2, qu. I, cap. 2, § 6, quaer. 2. — • Decal., cap. I, art. 3, *ect. 6, punct. 2, cond. 3. — • Lib. 2, n. 214. Bar^h., Centur. 3, ca. 79. — • 2. 2., qu. 33. art. 2. ad 3. — * Loc. cit. — • Decal., cap. 1, art. 3. «ect. 6. punct. 2, cond. 2; ei punct. 3, concl. 2. —

” Loc. dt., punct. 1, v. f., ver. Sequitur 3. — u Tr. 21. cap. 7. n. 62. - Sanch., Condi., lib. 6, cap. 2, dub. I, n. 4. • Dianii, part. 7, tr. 3, reu>1. 6. — » Loc. dt., n. 52. — » Tr. 21, cap. 7, n. 49. - Abut., in Maith., cap. xviii, qu. 83. • Pal., tr. 6, ditp. 3, punct. 2, n. 6. • Rr^itt., lib. 4. n. 332. - Com., de Carit., dhp. 28, dub. 6. n. 117. • Diana, part. 7, tr. 3, re»ol. II. Villal., pari. 2, tr. 4, dirt. 2, n. 4. • * Lib. 2, tr. 3, cap. 7, n. 2, v. Corripr. — M Loc. dt.

b) Palaus, tr. 6, disp. 3, punct. 4, n. 2, hanc profecto sententiam exponit; sed n. 3, oppositam tenet, pro qua S. Alphonsus, eum mira adducit.

Sanchez, de Matrim., lib. 2, disp. 38, n. 5, loquitur tantum de confessario, quem dicit teneri ad monendum poenitentem, si fructus speretur.

38. - Quin etiam tenemur eo casu non corripere, ut dicunt Salmant. et Diana.

b) Busenbaum dicit superiorem indagare teneri; vide hic supra

39. - «m Sâ, v. *Correptio, η. I*, perspicue innuit, scribens ad correptionem teneri aliquem, • si... credat profuturum, nec illum sine correptione emendandum

° Silvester, v *Correi h< >*, </n 1. / / ; Turrianus in 2<"* 2*°, disp. 86, dub. 2: Glossa, in can. *Si peccaverit t9, caus. 2, qu. 1*, verb *hi te*, hanc sententiam absolute tenent; et ita

lin. I Tournely et Salmant. 3 cum Suarez *ζ Bonacina, Ledesma, etc. Ratio, quia frater in peccato constitutus jam gravem patitur necessitatem, a qua teneris illum, si potes, eripere; ideoque Christus Dominus praecepit (Mallh. xviii, 15): *Si... peccaverit ia te frater tuus, vade, et corripe cum.* — Nec officit opposita ratio. Nam bene per accidens aliquando potest esse obligatio major aliena, quam propria: v. gr. potest quis ob amorem paupertatis non se eripere a gravi egestate, sed alter dives tenetur ei subvenire si potest.

◁ Si alius aequè idoneus non adsit, « qui correpturus putetur.

«4'. Si sit spes fructus: quia desperato fine, cessant media ».

In aequali dubio, an correctio sit profutura vel obfutura, omittendam esse dicunt Concina3, et Continuator Tournely4 cum Habert et Antoine. Recte autem limitat Contin. Tournely: Γ. Si corrigendus sit in periculo mortis. 2\ Si timeatur, ex omissione, inficiatio aliorum in fide aut moribus. Et sic etiam, si correctio certius sit profutura. Dicit autem idem Contin. Tournely, non esse obligationem corrigendi, si probabile sit quod reus per se resipiscat: ex D. Thoma \ ubi: *Cadit sub praecepto* [correctio) *secundum quod est necessaria ad istum finem.* Item notat Contin. Tournely ü cum Soto, Battez et Maldero, neminem teneri ad corrigendum in necessitate gravi spiritali, cum periculo notabilis damni honoris vel bonorum: nisi sit pastor, aut alius, cui ex officio incumbat alterius cura.

« 5n. Si sit bona occasio, locus et tempus opportunum, possisque sine tuo « gravi damno facere.

• Decal, cap. 1, art. 3. wt. 6. punct. 2. conc. 2. — • Loc. cit., n. 50. *Bonae.*, dhp. 3, de V Praec. Decal., qu. 4. punct. 7. n. 4. *Petr. Ltdrun.* Sum. (in 2- 2-), tr. 4, cap. I, conc. 2, dub. I, v. *Dico* 2*. — • In Decal., lib. t, dias. 7, de Correct. frat., cap. 3, η. 9. — 4 Dead., cap. I, art. 3, sect. 6, punct. 3, concl. 2. *Habrrt.*, de Carit., cap. 5, § 3. qu. 5. *Antoine*, de Carit., cap. 5, qu. I, L f. • *Cont. Tourn.*, loc. Cit.» v. *Dixi ordinariè.* *Cont. Tourn.*, loc. cit., v. Ter-

• Quod si horum aliquid desit, praeceptum non obligat. Unde patet, ejus - omissionem in privatis vel nullam esse, « vel levem culpam. Vide Bonacina 7 ». — [Sed ita generice dictum, non placet].

40. « Resp. III. Etsi hoc praeceptum • obliget omnes, etiam subditos, magis • tamen praelatos. — Ratio prioris est, • quia omnes sunt commembra, tenentur- • que sibi externa officia caritatis prae- • stare. Ratio posterioris est, quia subditi « tantum ex caritate, praelati vero etiam ◁ ex officio et justitia tenentur. Unde pec- « care possunt etiam graviter, veniales « culpas non impediendo, si vigor disci- « plinae per hoc minuat. » [Vide AA.ZK, u. /3]. « Eademque fere est ratio de pa- « trefamilias, praesertim erga liberos. — « Laymann8, Palaus8, Trullench et eae- • teri ».

Strictius ergo tenentur ad correptionem episcopi, parochi, praelati, parentes, confessarii, domini, mariti, magistri, tutores et curatores. — Sed

Dubitatur: *an hi teneantur ad corripiendum etiam cum gravi damno proprio?*

Quod ad episcopos et parochos pertinet, non est dubitandum, quin ipsi tum ex officio, tum ex stipendio quod exigunt, teneantur ad subveniendum subditis, ac propterea ad eos corrigendos, adhuc cum periculo vitae, in eorum necessitate, non solum extrema, sed etiam gravi; ut communiter docent D. Thomas,0, ubi: *Et ideo, ubi subditorum salus exigit. pastoris praesentiam, non debet pastor personaliter... gregem deserere,... neque etiam propter aliquod personale periculum imminens; cum bonus pastor animam suam*

tia conditio. — 4 2* 2', qu. 33. art. 2, corp. — • Loc. cit., concl. 2, po«t condit. 4. n. 2 ct 4. - *Sotn*», de Secreto, membr. 2. qu. 2, conc. 6 et 7. - *BaUrt*, in 2* 2*, qu. 53, art. 3, dub. 4, conc. 2 ei 4. *Malder.*, in 2* 2-«, qu. 33. art. 3. v. C — • *Diip.* 3, de I Praec. Dccal. qu. 4, punct. 7, n. 7, 10 ct 12. — • *Lib.* 2, tr. 3, cap. 7. n. 3, v. *Cactrrnni.* *Pal.*, tr. 6, diip. 3, punct. 7. n. 3. — • *DecnJ.*, lib. 1, cap. 5, dub. 15, n. 1. — H 2- 2-, qu. 10. art. 5.

Obhgxt
omnei m-
xime prxe
hio*.

EpiKopi
cl parochi
teneni or
cum gravi
damno pro-
prio.

quidem a Laymann allegantur, qui ipse valde probabilem eandem appellat.

• Suarez citatur quidem a Salmant. sicut S Alphonsus asserit; sed ipse, *disp.* 3, n. 7, sic loquitur: • Necesse est [ad hoc ut correctionis praeceptum obliget], ut proximus

indigeat mea correctione, quia videlicet probabiliter timeo, nisi corrigam proximum, similia peccata commissurum, vel certo longo tempore et cum gravi damno suo in eo peccato permansurum... Si nunc video peccasse, tamen probabiliter existimo suo tempore actu-

ponere teneatur pro ovibus suis; Suarez Palaus f, Bonacina a, Viva 4, Mazzotta et Salmant.⁵ cum Coninck, Trullench, Tapia et Villalobos.

Utrum autem, cum periculo damni proprii, teneantur ad correptionem parentes, mariti et alii ut supra, qui nullum ad hoc stipendium recipiunt?

Videntur affirmare Salmant. ., dum dicunt, quod ipsi tenentur ad correptionem ex officio, ac proinde (addunt) ex justitia. — Sed huic additioni scu doctrinae minime acquiesco. Nam, licet verius teneantur superiores ex officio, magis quam ex mera caritate, ut docent Sanchez b), Palaus, Cajetanus b), Valentia b) et Diana ri, contra Suarez <4 Tapia et Lorca apud ipsos Salmant.T; attamen tale officium, cum ortum habeat ex obligatione solius pietatis aut caritatis, non videtur obligare ex justitia ad tantum onus. Aliud enim est teneri ex justitia ratione stipendii, ut tenentur pastores; aliud, ratione officii.

Addunt Salmant. concionatores teneri peccata publica reprehendere, etiamsi ideo damna privata timeantur. — Hoc tamen intelligendum, si ex reprehensione aliquis fructus speretur, et majus damnum commune non timeatur.

• Diip. 9, eect. 2, n. 4. — • Tr.6, disp. 3, punct. 6, n. 4 ; et diip. 1, punct. 9, n. 12. — • Diip. 3. de 1* Praec. Decal., qu. 4, punct. 7, n. 12. — • De Pr»ec. Decal., qu. 11 art. 6, n. 12. — * Tr. 21, cap. 6, n. 83. - Coninc*, diip. 25, dub. 7, n. 101. • Trull., Dead., lib. 1, cap. 5, dub. 6. n. 13. - Tapia, tom. 2, lib. 3, qu. 2, art. 5, n. 5. • Villa!., part. 2, tr. 3, dÆ 7. n. 7. — < Tr. 21, cap. 7, n. 58. - Pal., tr. 6, diip. 3, punct. 7, n. 8. • Tapia, tom. 2, lib. 3, qu. 6, art. 13, n.8. -

rum poenitentiam, et ex hoc peccato non sumpturum occasionem peccandi, non teneor corrigere». — Et fere eadem docent Palaus et Coninck, pro prima sententia allegati

40. - a) Mazzotta, tr. 2, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 6, quaer. 3, ita quidem in omnibus tenet; sed non asserit id ad gravem quoque subditorum necessitatem esse extendendum. Quod tamen per se intelligitur, cum obligatio subditis subveniendi in praelatis ex justitia et officio procedat.

b) Sanchez, Qmsil., lib. 6, cap. 2. dub. 4, n. 3, loquitur tantum de praelato. Et n. 4, dicit patremfamilias teneri liberos fraterna-liter corrigere, « majori tamen vinculo quam extraneos ». — Cajetanus, in 2*™ 2*f, qu. 33, art. 2, v. In resp. ad 4, de praelatis dumtaxat loquitur, quos vult teneri ad correctionem « ex praecepto justitiae, quam profitentur ex

41. - • Resp. IV". Ordo in correptione « servandus est, quem Christus praescripsit, Matth. xvm, [15, 16, 17], scilicet: • primo, ut corripias privatim; deinde, • coram testibus; tum, ad praelatum ecclesiae, sive superiorem deferas.

« Excipe tamen Γ. Nisi praestet superiori, viro probi et prudenti, quam aliis testibus innotescere: prout cautum est « in regula S. Augustini . [Vide Lib. IV, it. 243 et srç.]. — « 2°. Nisi peccatum sit « publicum; tunc enim potest publice corripiri. — 3°. Nisi vergat in grave damnum tertii, aut communitatis, si superiori non statim innotescat: v. gr., si quis « prodicionem moliatur, haeresim occulte • spargat; tunc enim immediate superiori « indicandum, quia commune bonum praeferendum est privato. Filliuccius . — • 4". Quando corripiendus est contentus • ut superiori statim significetur: ut est « apud quosdam religiosos, qui quoad hoc • juri suo renunciaverunt. Vide Suarez, « Becanum, Laymann, Sanchez, Filliuccium 10.

« Ex dictis resolvitur: 42. - « 1°. Qui facile potest impedire peccatum mortale proximi, et ob mali temporalis timorem negligit, peccat mor-

Lorca, in 2— 2°. lect. 3, diip. 42, n. 4. — • Loc. du n. S0. — • Loc. dt., n. 67. - 5. August., Reg. nd servos Dd, n. 7; ap. Migne, Patrol. Int., tom. 32, col. 1381 — • Tr. 28, part. 1, cap. 7, n. 149. • Suar., de Relig., tr. 10, lib. 10, cap. 7, n. 18 et »eqq.; et de Carit., disp. 8, sect. 6, n. 12. • Decan., de Vir-tat.theo1.,aip.2L § de Correct. frat.,dub. 5, n. 34. • Laytn., lib. 3, tr. 3, part. 2, cap. 4, n. 5, v. Praeterea. • Sane*, Decal., lib. 6, cap. 18, n. 14 et icqq. — • L.c., cap.7, n. 154.

officio ». — Valentia, iu 2iim 2nf, disp.3, qu. 10, punct. 3, de solo praelato loquitur, et superiore curam animarum habente.—Salmant tamen omnes auctores istos citant pro sententia docente quoscumque superiores, ex officio et justitia teneri ad subditorum correctionem.

c) Diana, a Salmant. eodem modo ac ceteri allegatus, part. 5, tr. 14, rcsol. 95; et part. 7, tr. 3, rcsol. 9, de solis praelatis, magistratibusqué, et iis qui stipendium accipiunt, disserit, quos ex justitia dicit teneri ad correctionem.

Suarez, a Salmant. (ex Tapia) allegatus, quasi dicat praelatum teneri ex sola caritate ad correctionem, oppositum tamen aperte tuetur, scribens disp. 8, sect. 4. n. 4. praelatos ad id teneri, tum ex misericordia, tum « praecepto justitiae ratione officii », et n. 5: praelatum in hoc negligentem, peccare qui-

Non vero ceteri, stipendium non recipiunt*.

Conclotia Core* quomodo teneatur.

Biop. "»

CORU«CU

« taliter. — Ita Laymann, Suarez, Sanchez. — Vide Palaum.

« 2°. Si certo constet, fratrem perfecte emendasse peccatum occultum, nec ex eo esse ullum periculum relapsus, vel « damni ipsi aut alteri; non licet (etiam « in Societate Jesu) denuntiare patri vel « praelato, nisi frater expresse in istam « denuntiationem consentiat. Sanchez « Palaus \ Filliuccius, Trullench *, Suarez, « Hurtadus, et denique card. de Lugo, « ubi tamen notat, in Societate Jesu casum esse rarissimum ». [Vide *Lib. IV, tit. 245, qu. 4*], — « Ratio autem est, quia « cessat motivum caritatis, atque adeo « ratio denuntiandi; idcirco est peccatum, et quidem (ut card. Lugo * notat « ex Suarez) mortale ex genere suo. Vide « Diana e.

« 3°. Si superior immediatus se solo « possit delinquentem emendare, ita ut « nullum periculum damni vel relapsus « ipsi, vel alteri, vel communitati imminuat; videtur peccare manifestando superioriori mediato delictum. — Palaus *, « Trullench .

« 4°. Praelati et magistratus tenentur « aliquando inquirere subditorum peccata, « ut corripiantur. Non tamen nullum et « curiose de aliquo in particulari rogare « debent, nisi is speciale ejus signum « derit; neque facile admittere accusatores

« spontaneos: quia illi, specie boni communi, saepe se quaerunt. — Hurtadus etc., Diana .

« 5. Episcopi, praelati religiosorum, « pastores animarum, tenentur etiam cum suo incommodo, imo aliquando cum vitae periculo, adhibere diligentiam quam possunt, ut peccata publica et occulta impediunt: quia cum Christo pacti sunt curam et sollicitudinem gregis, pro qua multa ab eo bona accipiunt. Hurtadus (apud Diana u); atque, hanc esse omnium Patrum et theologorum doctrinam, quam Christus verbo et exemplo docuerat: additque idem esse de magistratibus et concionatoribus. Licet vero hi non teneantur ad id ex justitia (sicut praelati et magistratus); tenentur tamen peccata publica corripere (sed non facile praelatorum et religiosorum, quorum auctoritas ad bonum commune est necessaria), etiamsi non sit spes emendationis. Coninck, Hurtadus, Diana

« 6°. Correptio adhibenda est non semper statim, sed cum major fructus speratur. Hinc interdum permitti potest reiteratio peccati, ut ferventius resipiscat. Diana V, ex Reginaldo *, Filliuccius, Trullench. — Neque sufficit, semel esse factam correptionem; sed debet iterum iterumque fieri, quamdiu speratur fructus. Diana II.

Laynt., lib. 2, tr. 3, cap. 7, n. 3. — *Suar.*, de CoriU di p. 8, sect. 3, n. 9, cum diip. 9. wcct. 2, n. 5. — *Pol.*, tr. 6, disp. 3, punct. 6. n. 1 et 2. — 1 Loc. dt., punct. 12, n. 4. — *Fili.*, tr. 28, part. 1, cap. 7, n. 167. — *Decal.*, lib. 1, cap. 5, dub. 14. n. 15. « *Suar.*, de Relic. lib. 10, tr. 10, cap. 9, n. 17. — » De Carit., diip. 163, icct. 5, § 221. — • Respons. mor., lib. 4, dub. 46. — * Loc. dt., n. 4. — *Suar.*, de Relic., loc. dt. — • Part. 7, tr. 3, reaol. 49 et 50. — ' Tr. 6,

diip. 3, punct. 11, n. 6. — • *Decal.*, lib. 1, cap. 5, dub. 16, n. 1 et 2. — *Prtr. Hurtad.*, loc. dL, diip. 162, tect. 5. — • Part. 7, tr. 3, reaol. 10 et 12. — • Loc. dt., diip. 162, sect. 7, § 6ft. — u Part. 7, tr. 3, rctol. 28. — *Couinch*, diip. 28, dub. 6. u. 113. — *Petr. Hurtadus*, de Carit., diip. 162, sect. 7, § 56. I *Filliuccius*, tr. 28, cap. 6. a 138 et 139. — *Trullench*, *Decal.*, lib. 1, cap. 5, dub. 14, num. 8. — 71 Part. 7, tr. 3, resol. 32.

dem contra justitiam, « ut per se notum est », et contra caritatem.

42. — *) A Busenbaum Sanchez allegatur hoc modo: *Mor.*, lib. 6, cap. 18; at paco auctoris, Sanchez, loc. cit., nihil habet quod ad praesentem casum pertineat.

b) Sanchez, *Decal.*, lib. 6, cap. 18, n. 49 et 60, non dicit non licere; sed tantum negat teneri aliquem ad denuntiandum fratrem emendatum.

c) Diana, part. 7, tr. 3, rcsol. 13, solummodo citat opinionem Hurtadi et Coninck de concionatoribus.

*) Diana, loc. cit., rcsol. 29, affert tantum sententiam auctorum, dicentium permitti ali-

quando posse peccati iterationem, ut postea peccator ferventius resipiscat; ipse tamen Diana de hac opinione nullum profert iudicium. At rcsol. 30, quaerens: «An statim sit adhibenda correctio», respondet eam nonnunquam prudenter et laudabiliter differri; scilicet si non timeatur fratris lapsus in mortale, vel mors in peccato mortali, vel notabile fratris, aut alius, aut reipublicae damnum; « et aliqua justa de causa judicetur tempus opportunius expectandum esse; dilationem non modo licitam, sed etiam debitam esse posse, ut quando multum refert expectare aliud tempus». Et hoc relinquitur prudentis arbitrio; ad quod ultimo dictum adducit Reginaldum, lib. 4, n. 345.

DUBIUM V.
De Scandalo

ARTICULUS I.

QUID, QUOTUHLKX SIT ET QUALE PECCATUM.

43. *Quale est scandalum activum, ct quale passivum.* — 44. *Resolutio plurimorum casuum apud Busenbaum.* — 45. *Quando scandalum sit speciale peccatum* — 46. *An circumstantia inductionis sit necessario in confessione explicanda.* — 47. *An liceat petere aliquando a parato ad peccandum, id quod ille non praestabit sine peccato.*

Scandalum hettum quid.

Quotupkx: perfect per accident

Scandalum pats!run.

43. - « Resp. Scandalum dicitur peccatum occasionatum; et est duplex, activum et passivum.

« *Activum* est dictum vel factum (quo nomine etiam omissio intelligitur) minus rectum, praebens alteri occasionem ruinae spiritualis. Ex S. Thoma ', Sanchez, Azor, Laymanna, Bonacina— Dixi: minus rectum; hoc est, quod vel in se malum sit, ut si loquaris turpia coram adolescente; vel mali speciem habeat, ut si justa de causa, coram aliis eam ignorantibus, comedas carnes die vetito. — Scandalum activum aliud est per se tale, aliud per accidens. *Per se* dicitur, quando directe intenditur alterius ruina; id est, si ideo aliquid fiat, ut aliquis ad peccatum inducatur: v. gr. si adulter alienam sollicitet ad adulterium. *Per accidens* dicitur, quando indirecte et interpretative tantum causatur alterius peccatum: ut si quid facias, quod tibi in mentem venit aptum natum esse ad inducendum alterum hic et nunc ad peccatum, et nihilominus facis; ut si coram pusillis pecces, vel die vetito carnes comedas, non dicendo quod habeas veniam; item, si clericus domi suae alat mulierem populo suspectam, esto absit omne peccatum et peccandi periculum. — Vide Sà *, Laymann, Bonacina .

« Scandalum *passivum* est ipsa ruina, sive peccatum, in quod labitur proxi-

2. 2., qu. 43, art. L. Sanch., Decol., lib. 1. cap. 6, n. 1. Aport p<rt 2, lib, 12, cap. 16, v. Quarto nolan dum. — V. Citricm, n. 27, in edit, correct, (in edit, ge-

43. - o; Neque Laymann, lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 1et2; neque Bonacina, disp 2 de Peccatis, qu 4, punct. 2, § unie, definiunt scandalum activum et passivum, datum ct acceptum, eodem modo ac Busenbaum.

« mus ex occasione alterius dicti vel facti. « — Quod dividitur in datum seu pusillum, quod oritur ex activo; et in acceptum, quod non oritur ex activo, sed ex ipsius summentis malitia, quale erat odium et invidia Pharisaeorum in Christum, occasione ejus dictorum vel factorum: unde hoc dicitur pharisaicum.

* Ex his patet:

« 1°. Ad scandalum activum non requiruntur, ut de facto passivum consequatur; sed satis esse, quod data sit occasio, ex qua natura sua sequi possit: ut si quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non consentiat. Sicut etiam contra, passivum potest dari sine activo. — Laymann 4.

« 2°. Scandalum passivum non esse speciale peccatum, neque addere circumstantiam aggravantem; v. gr. qui visio alterius furto, etiam furatur, non ideo peccat gravius. — Laymann

« 3°. Non semper esse scandalum, si peccas coram aliis; sed tantum quando, attentis circumstantiis tam personae agentis, quam coram quibus fit actus, potest probabiliter timeri ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui alias peccaturi non essent — Sanchez, Laymann \

« 4 . Omne scandalum activum, directe intendens ruinam proximi, esse speciale peccatum contra caritatem; ut ha-

nuina, n. 20). Laym., lib. 2. tr. 3, cap. 13, n. 2. — Di«p. 2, de Peccat., qu. 4, punct 2, § unie., n. 5 el 6. — * Loc. cit., n. 2. - Samh., Decal , lib 1, cap. 6. n. 7. — 1 Loc. cit., n. 6,

h Etsi Busenbaum citet Laymann, ibid., scilicet cap. 13, re tamen vera, Laymann ibi non negat scandalum passivum esse speciale peccatum. Id vero habet Sanchez, Decal., lib. 1, cap. 6, n. 7.

Aα,ηβ
poteit t»
p»

P»**TM
cuie
u“

lη^Γo4

, Sc·@4*
ctum.iF<
ciaie pcccj
tum

« bet communis sententia. An vero idem
« sit, quando intenditur indirecte, contro-
• vertunt Scholastici, et parum refert ad
« praxim. — Sanchez¹, Azor ^{*}, Bonacina ³ ».

» Unde resolves hos casus:

44. - « Γ. Mortaliter peccat, qui alteri
« dat occasionem ruinae mortalis: nisi
• indehberatio excuset. Et sic opus in-
• differens vel veniale saepe transit in
• mortale, ratione scandali; v. gr. si jo-
« cosum verbum proferat religiosus co-
« ram foeminis, vel iis qui inde occasio-
« nem peccati mortalis sumere possunt.
« — Laymann 4.

Otuflido
'* 'f
scand*
na dupu-
ojiped<i

« 2'. Venialiter peccat ratione scan-
« dali, qui alteri dat occasionem ruinae
« venialis tantum. Quod verum est, etsi
« directe illam intendat, et quidem per
« actum mortalem. Sanchez ⁵ ex com-
« muni, contra Suarez βΛ Ratio autem
« est, quia ruina est parva. Et patet a
« simili, ut si quis per fornicationem in-
« tendat furari rem minimam, furtum tan-
• tum erit veniale.

< 3\ Scandalizans committit, praeter
« peccatum scandali, etiam peccatum ejus
< SpCCiei quod alterum inducit: ideo-
« que confiteri debet speciem peccati mor-
< talis, per quod et ad quod induxit, cum
« numero inductorum, vel qui probabili-

« ter induci potuerunt. Sanchez, Azor,
« Laymann, Bonacina ·, card, de Lugo b>,
« Diana '. Excipit tamen card, de Lugo ·,
« si praeter intentionem scandalum dede-
« rit — Tamburinius · » [cum Lugo
« ait, quoad inductos, sufficere, si dicas:
« *Fui semel nullis occasio peccandi meo*
< *malo exemplo* ». (Vide Lib. V, n. 46,
ad 4\.

« 4\ Etsi is qui scandalizavit alios, te-
« neatur illis rursus dare bonum exem-
< pium, ut inquit Sà; si quis tamen nudo
• exemplo suo alios ad furtum induxit,
< neque alio peculiari modo, v. gr. exhor-
« tatione, consilio, mandato, est coopera-
« tus, non tenetur ad restitutionem: quia
< talis inductio est tantum contra carita-
« tem, non contra justitiam ». (Ita etiam
Sanchez ¹⁰, et Salmant.¹¹ cum Molina, Bo-
nacina, Dicastillo et aliis communiter,
cum Roncaglia ¹¹; qui recte ait, quod, li-
cet is peccet etiam contra justitiam (juxta
probabiliorum sententiam, quam seque-
mur *n. seq. 45*), non tenetur tamen ad
restitutionem, quia non est causa, sed
tantum occasio damni. Vide *n. scq. m*
fine]. — « Idem docet esse Lessius *f*),
« si cum Cajo v. gr. potires ea intentione,
« ut ipse, consumptis pecuniis, furetur.
« Vide Lessium '. »

Srfea e-
m
uenem.

* Loc. cit., n. 3, — · Part. I, lib. 4, cap. 7, qaacr. 1;
cfr. part. 2, lib. 12, cap. 16, queer. 2. — 1 Loc. ciU, n. 5,
R. 12 ct »cq. — · Lib. 2, tr. 3. cap. 13. η. 1. — · Decal.,
lib. 1, cap. 6, n. 10 et 11. *Sanch.*, loc. cit., n. 8. *Aaor*,
part. 2, lib. 12, cap. 16, quaer. 2 ct 4. · *Laym.*, loc. dU
n.6. — · Diip. 2, de Peccat., qu. 4, punct 2, n. 0 ct 12. —
' Part. 3. tr. 4. reiol. 114. — · Dc Sacram. Poenit., diip. 16,

n. 159. — · Method, conte** . lib. 2, cap. 1, n. 64. · Stf,
v. *Scandalum*, n. 4 — w Dccal., lib. 1. cap. 6, n. 5. —
n Tr. 13, de ReetKut., cap. 1. n. 114 · *Molina*, dc JuK.
ct Jure, tr 2, di»p. 734. tu 2. · *Bonae.*, di»p. 1, dc Reati
tat., qu. 2, puoct. 11, n. 16. · *Dicast.*, lib. 3, tr. 2. dc
Restitat., diip. 4, dab. 2. n. 28. — n Tr. 6, qu. 3, cap. 6,
quaer. 2. — u Lib. 2, cap. 9, n. 113.

44. - Suarez ex parte tantum contra-
rius est huic sententiae. Etenim, *de Carit*,
disp. 10, sect. 1, η. 4, scribit quod quando
scandali materia est veniale proximi pecca-
tum, « haec semper est levis materia », intel-
hgendo « per se ». Et subdit: < An tamen
haec materia interdum possit esse gravis,
resolvendum est sicut in simili dubio dc cor-
rectione fraterna. Nam quando non corrigere
proximum de veniali esset mortale, tunc a
fortiori inducere illum per scandalum esset
mortale; in aliis vero casibus nunquam est
gravis materia ».

b) Cardin, de Lugo, *de Sacram. Poenit.*,
disp. 16, n. 159, hanc sententiam admittit:
< quoties scandalum fit primo vel secundo
modo, ita ut formaliter vel saltem directe
intendatur peccatum proximi».

f) Nempe, ut ait Lugo, quando proximus

ad peccatum inducitur, · praeviso..., sed non
volito directe ejus periculo».

Λ) Tamburinius dicit hanc doctrinam col-
ligi posse · ex de Lugo ». — Sed card, de Lugo,
loc. cit., n. 135, haec tantum scribit: « Quando
aliquis suo peccato scandalum praebet astan-
tibus, non credo solere interrogari commu-
niter de numero determinato adstantium, qui
potuerunt scandalizari; quod tamen fieri de-
beret, si haec doctrina [quod respectus unius
actus ad diversas personas non sit neccessario
in confessione aperiendus) non esset proba-
bilis ».

f) Atvero, *loc at., lib. Γ. S* Alphonsus
contra Busenbaum docet: · Diversa numero
peccata committere, eum... qui pluribus unica
vice scandalum praebet».

f) Lessius, *loc. cit., n. 112*, de casu simili
tractat, scribens: «Quid si intendas ut tertio

Poblice < 5". Non censetur dare scandalum, SÎT^mre? < qui, licet publice peccet, facit id tamen jecndaum. e coram ŷs, qui vel sunt ita viles vel in-
« fames aut improbi, vel qui sunt ita
< probi, ut nemo moveatur ad peccatum:
« v. gr. si quis fornicetur coram aliis, qui
< sunt parati idem facere, nec ejus exem-
« pio moventur; vel si coram mansuetis
« quis contendat, rixetur, vel alium cae-
« dat. — Sanchez *

« 6°. Non ideo factum aliquod est scan-
« dalum, quia alius incipit de tali homine
« male suspicari aut sentire; quia hic non
« peccat, si ob sufficientia indicia suspi-
« cetur. Secus tamen est, si incipiat male
« sentire de fide catholica, clero, ordine
« religioso, vel minus ad pietatem affici.
« Unde patet, facilius dari scandalum ab
• iis qui sunt in magna auctoritate, vel
« pietatis existimatione, quam ab aliis. —
• Coninck * ».

45. - Hic operae pretium est ad tru-
tinam revocare tres Quaestiones, valde
scitu et ad praxim necessarias.

Quaestio 1. *Quandonam scandalum
sit speciale peccatum?* — Adsunt tres
sententiae.

juxta a- *Prima* asserit, tunc tantum scandalum
ium' fecu- esse speciale peccatum contra caritatem,
fluan° directe intenditur spiritualis ruina
k> directo, proximi. Ita Sanchez 8, Bonacina 4 cum

• Dead., lib. 1, cap. 6. n. 7. — » De Carit., disp. 32,
dob. 4, n. 33 et 34. — • Loc. cit., n. 3. — • Disp. 2, de
Peccat, qa. 4. punct. 2, 5 unie., n. 13. - Pal., tr. 6, disp. 6,
punct. 3, n. 8. • Aitor, part. 1, lib. 4, cap. 7. quaer. 1. •

damnum sic eveniat, ut si cum vendis arma
militi, optes in animo occidi inimicum tuum,
et ea intentione vendas. Quidam putant te
tunc teneri [ad restitutionem]...; sed contra-
rium verius videtur, unde: Dico 30 (n. 113),
etiamsi intendas damnum tertii, si tamen
actio exterior cum circumstantiis, talis sit, ut
ex ea non sequatur damnum ut plurimum,
seu ex conditione actionis, sed aliunde, non
erit peccatum injustitiae».

45. - a) Bafiez hanc revera sententiam
tenet, in 2af* 2at, qu. 43, art. 4, dub t,
conci. 2, loquens de formali specificatione
actus moralis; sed conci. 3, haec addit: Si
dictum aut tactum unde proximus scandalizatur,
nisi ex ruina proximi, quam homo tenebatur
impedire vel non dare occasionem illius,
tunc est speciale scandalii peccatum, reductive
tamen »,

Palao, Azor, Baitez Trullench, etc. apud
Salmant. 6. — Ratio horum DD., quia, ut
peccatum aliquod sit specialiter distin-
ctum, requiritur ut habeat specialem finem
contra virtutem oppositam. At, cum pro-
ximi ruina non intenditur, non specialiter
laeditur caritas, sed potius illa virtus, ad
quam laedendam proximus inducitur: ideo
tale scandalum ad illam speciem reduci-
tur peccati, ad quod proximus inducitur,
sive directe, jussu, consilio; sive indirecte,
verbis aut exemplo.

Secunda sententia, quam tenent Eugo
cum Navarro W, et Tamburinius 7 cum tum' <st d>
aliis recentioribus, distinguit; et dicit, K/3
posse aliquem tripliciter inducere alte-
rum ad peccatum: 1° directe et forma-
liter intendendo illius spiritualem ruinam;
2° directe, sed non formaliter, quando
scilicet vult ut alter castitatem violet:
non jam ut animam perdat, sed ut ipsi
inducendi satisfaciatur; 3° indirecte, nempe
quando ex suo exemplo alter accipiet
occasionem peccandi. — Hinc ajunt, quod
si scandalum accidat primo et secundo
modo, peccat scandalizans, non solum
contra caritatem, sed etiam contra vir-
tutem, ad quam laedendam proximum in-
ducit. — Quando vero tertio modo pec-
cat, scilicet praeviendo, sed non inten-
dendo peccatum proximi; tunc peccat
indimuc
unie»»»
(r1 cw'1
teæ.

Trull.. Decal., lib. 1, cap. 6, dub. 5. num. 5. — 1 Tr. 21,
cap. H, num. 51. — • De Sacram Poenit., disp. 16, num. 157
et seqq. — • Method, confess., lib. 2, cap. 1, num. 100
et 105.

Navarrus a card, de Lugo pro hac sen-
tentia allegatur, non quasi eam directe et
disertis verbis teneat, sed quasi eam suppo-
nat: • Hanc sententiam, inquit de Lugo, sup-
ponit Navarr., ubi tunc dicit explicandam
esse speciem peccati ad quam proximus in-
ducitur, quando directe intenditur peccatum
proximi; quando vero non intenditur directe,
non apponit talem obligationem, sed solam
obligationem confitendi peccatum scandalii ».
Et re quidem vera, Navarrus, in Man., cap. 6,
n. 19: « Circumstantia scandalii, inquit, in duo-
bus casibus est necessario confitenda... Prior
casus est, quando scandalum est formale: hoc
est, quando aliquid dictum aut factum fuit
animo provocandi alium ad peccatum mor-
tale. et non solum tenetur confiteri id quod
praedicto animo dixit aut fecit, sed etiam tene-
tur explicare illam peccati speciem, ad quam
provocare intendebat. Posterior casus est, cum

tantum contra caritatem, non autem contra virtutem quae laeditur: unde non tenetur illius speciem explicare. Ratio, quia reliquae virtutes non obligant, saltem graviter (prout ait Lugo), ut impediamus in aliis vitia opposita: sed tantum ne positive intendamus proximum inducere ad eas offendendas.

Tertia sententia, cui subscribo, tenet, quod qui directe vel indirecte inducit proximum ad peccatum, *dupliciter* peccat, scilicet tam contra caritatem, quam contra virtutem, ad quam laedendam proximum inducit. — Γ. Quod peccet *contra caritatem*, mihi videtur non posse negari; et nescio acquiescere primae sententiae expositae. Si enim caritas obligat ad proximum corrigendum, et impediendum, cum possumus, ne ruat in peccatum; quanto magis obligat ad eum non impellendum ad peccatum consilio vel exemplo! Nec obstat ratio allata, quod ad caritatem laedendam requiratur finis eam laedendi specialis; nam generaliter sufficit ponere destructivum cujusvis virtutis, ut illa offendatur, etsi hoc non intendatur; prout si quis occidit inimicum in ecclesia, etiamsi non intendat religionem offendere, tamen non solum peccat contra justitiam, sed etiam contra religionem, cum ipso facto illam laedat. Et sic tenent Lugo ¹, Continuator Tournely ² Roncaglia ³, Tamburinius ⁴, Salmant. ⁵

cum Soto, Valentia, Suarez, Tapia, Prado. Et hanc expresse docet S. Thomas ⁶; quamvis enim Sanchez citet ipsum pro sua sententia in 2^a 2^a«, qu. 43, art. 3, verumtamen S. Doctor ⁷ ita loquitur: *Quando aliquis suo malo verbo vel facto intendit alium ad peccandum inducere; vel, etiamsi ipse hoc non intendat, et ipsum factum est... inductivum ad peccandum».*: tunc ille... dat occasionem ruinae; unde vocatur scandalum activum. — Quod autem is peccet etiam *contra virtutem*, ad quam laedendam proximum (etsi indirecte) inducit: ratio est, quia quaelibet virtus non solum contrarios prohibet actus, sed etiam prohibet, ne detur occasio aliis inductiva ad peccandum; tunc enim occasio illa, etsi non sit causa de se influxiva, est tamen causa moralis, ut proximus peccet: dicitur *causa moralis*, quae in substantia aequivalet causae directe inductivae ad peccatum, cum sine ea proximus non peccaret. Ita Cajetanus ⁸ Sanchez ⁹, Roncaglia ¹⁰, Continuator Tournely ¹¹ et Salmant. ¹² cum Tapia (Vide dicenda in Qu. 3, n. 47, circa *phi*.)

Qui tamen suo exemplo induceret alium ad furandum, licet peccet contra justitiam duplici peccato, non tenetur tamen ad restitutionem ut communiter docent DD., Molina ¹³, Bonacina ¹⁴, Sanchez ¹⁵, Roncaglia ¹⁶ et Salmant. ¹⁷ contra Continuatorem Tournely ¹⁸ cum An-

'P. Peccata coetra virtutis (em Ue*a.m_

Solam o-x emplu m noa obliigat ad re:itu-cicaeax.

de Sacr. Pœnit., diip. 16, n. 161 et 162, — 1 Loc. cit. n. 150 et liiO. — 2 De Carit., »ect. 7. punct. I, t 2 — 3 Tr. 6, qu.3, ulp. 6, quactiunc. 2. — 4 Method, confers., lib.2, cap. 1. n. 102 et l<6. — 5 Tr. 21, cap. b. n. 50 et 53. 6 Partis di Soto, Institui. Ktccnlot.. de Confer.. lœet. °, de Integr., i. f. 7 Valent., in 2 * 2 . dhp. 3 qu. 18, punct. 2. v. Altera sententia. 1 Snar., de Carit., disp 10, wft. 2. Tapia, tom. 2. lib. 3, qu. 16, art. 3, η. I. P/adû, Theol.

mcr., exp. 13, qu. 10, n. 2b et *cqq. — 2' 2., qu. 43, Art. 3 . Samh., Deva! , lib. I, cap. 6, n. 3. — 7 Loc. cit. n. 4. — 8 Tr. 6, qu. 3. cap. 6. qu. 2. — 9 Loc. cil., | 2. — M Tr. 21, cap. \$. n 56 et 56. Tapia, tom. 2. lib. 3, qu. 16, art. 3. n. 3. — u De Ju*t et Jure. tr. 2, difp. 731. n. 2. — M Diip. 1. de Rr*titut., qu. 2. punct. U, n. 16. — 11 Decal., lib, 1, cap. 6, n. 3. — 12 Loc. dt. — 13 Tr. 13» de Restitat. cap. 1, n. 114. — 14 De Carit., wct. 7, punct. 1. \$ 2. v. £> prtma.

per opus suo genere bonum aut indifferens, secundum speciem tamen et apparentiam malum, praebetur occasio peccandi mortifera ».

¶ S. Thomas, in 2^a 2^a«, qu. 43, art. 1, ad 4, habet utique textum a S. Alphonso hic citatum; sed, *ibid.*, art. 3, (quem citat Sanchez) haec scribit: «Scandalum autem activum potest accipi dupliciter, per se scilicet et per accidens. Per accidens quidem, quando est praeter intentionem agentis, ut puta, cum aliquis facto suo vel verbo inordinato non intendit alteri dare occasionem ruinae, sed solum suae satisfacere voluntati. Et sic etiam scandalum activum non est speciale pecca-

tum, quia quod est per accidens non constituit speciem ».

*0 Cajetanus, in 2^a 2^a«, qu. 43, art. 1, hanc sententiam tenet, modo tamen scandalum detur per actum malum; sed si detur. < faciendo actum non malum secundum se, sed habentem mali speciem., reductive spectat ad speciem scandali, quia nullam aliam habet rationem peccati, nisi quia scandalizat ».

¶ Molina et Bonacina, loc. cit., negant quidem adesse in eo casu obligationem restitutionis; sed negant etiam illum, qui suo exemplo alium ad furandum inducit, contra justitiam peccare.

toine. — Ratio, quia exemplum illud non est causa directe influxiva; sed tantum occasio, quae non praestat ad furandum positivum influxum, qui requiritur ad obligationem restitutionis.

46. - Quaestio 2\ *Ah circumstantia inductionis ad fornicationem sit in confessione explicanda?*

Inductio
ad fornicationem. Juxta alio-
non explicanda.

Negant Lugo *, et Tamburinius l cum Sanchez a>, et Vasquez, Leander cum aliis apud Salmant. 3; qui dicunt sufficere fateri fornicationem: quia malitia inductionis, sive scandali (ut ajunt) jam habetur, licet non gravis, quando aliquis non sollicitat, sed consentit; adhuc enim participat cum altero in suo peccato, et est causa cooperans ad ejus ruinam; quare solum videtur aggravari magis haec malitia intra eandem speciem, quando quis positive sollicitat. Et idem ait Lugo dicendum de collocutione turpi et simili.

Juxta alio-
explicanda.

— Contradicunt tamen Sanchez % Palaus et Salmant Δ> cum Diana 't Coninck, Filliuccio, etc., dicentes omnino explicandam esse circumstantiam sollicitationis, cum haec sit peccatum distinctum a peccato ad quod proximus inducitur.

Prior opinio tali*
probabilior.

Hac tamen ratione non obstante, videtur satis probabilis prima sententia Lugonis: cum etiam in cooperatione ad fornicationem adsit peccatum contra caritatem, bene distinctum a peccato cooperationis ad fornicationem, cooperando ad

ruinam alterius partis (juxta mox dicta in Quaestione antecedenti, et dicenda in Quaest. sequenti). Unde infert Lugo, inductionem non esse nisi circumstantiam aggravantem intra eandem speciem, non necessario explicandam; juxta sententiam quam referemus *Lib. VI, ex n. 467*.

Ex hac autem sententia Lugonis et aliorum ut supra, scilicet quod circumstantia sollicitationis sit ejusdem speciei, quam cooperatio ad fornicationem, infertur quod cooperatio ad fornicationem (licet in ipsa fornicatione necessario contenta) sit peccatum distinctum tam contra castitatem, quam contra caritatem. Unde qui fornicatur, secundum hanc sententiam, non unum peccatum committit, sed plura contra castitatem; et tot (ut arguo), quot peccata tu committeres, si ad invicem cum altero pollutionem faceres. Tunc enim unum peccatum ageres, quia te polluis; secundum, quia polluis alterum (idque jam tenet Continuator Tournely, ubi ait quod fornicans dupliciter peccat, propter fornicationem propriam et propter alienam); tertium, quia cooperaris, ut alter te polluat: praeter duo alia peccata, quae committis contra caritatem, cooperando ad pollutionem illius, et ad actionem ipsius, ut tu polluaris. — Omnia haec peccata enumerantur etiam in fornicatione; et pariter in sodomia, adulterio et incestu. Haec autem diversa peccata non

Antoine, de Juitit. et Jure, part. 2. cap. 3, qu. IX — ' *De Sacr. Poenit.*, disp. 16, n. 142. — ' *Method. confic.*, lib. 2, cap. 7, n. 24. — ' *Lasq.*, m 3— part., de Poenit., qu. 91, art. 1, dub. 4, n. 7. — *Leand.*, de Poenit.,

dixp. 8, § 5, qa. 5. — ' *Tr. 6, de Poenit.*, cap. 8, n. 107. — *Com.*, de Carit., disp. 32, dub. 5, n. 35. — *FUI.*, tr. 28, cap. 10, n. 231. — *Imo*, de Sacr. Poenit., disp. 16, n. 142. — ' *De Carit.*, *ect. 7, panct. 1, § 2, ver». *Ex his patet*.

46. - a) Sanchez, *Dccal.*, lib. 1, cap. 6, n. 14, cum distinctione loquitur (etsi a Tamburinio absolute citetur); et ita quidem tenet, casu quo mulier jam ad fornicationem parata erat; si vero mulier parata non erat, « teneatur vir inductionem fateri », quia est circumstantia scandali notabilissime aggravans..., nec in sua fornicatione exprimitur ». Idemque esse ait, si foemina virum, etsi paratum, invitasset, utpote quae inductio in sua fornicatione non declaratur.

b) Lugo, *loc. cit.*, non de colloquio turpi, sed de « illis, qui in missa, diebus festis distrahuntur voluntarie colloquiis et confabulationibus ».

c) Sanchez, vide notam a supra.

d) Palaus, non sine aliqua oscitantia loquitur. — Probabilior est, inquit *tr. 6, disp. 6,*

punct. 3, n. 4, te obligatum esse manifestare [inductionem ad peccatum], quia manifestata copula non manifestatur inductio, cum fieri possit absque inductione, ut regulariter in foemina contingit, quae non inducit, sed est inducta. In viris autem, quia regulariter inducunt, forte hanc inductionem non erit opus manifestare, quia subintelligitur, cum contrarium non exprimitur. — Salmant., *tr. 6, de Poenit.*, cap. 8, n. 107, Palaus adhaerent, cujus verba referunt, et concludunt inductionis circumstantiam in confessione manifestandam esse, « quoties talis circumstantia non censeatur sufficienter explicata, explicato actu principali ».

*> Diana a Salmant. adducitur pro sententia quam ipsi tuentur; Diana autem, *xir/.3, tr. 4, resol //*—^communem appellat senten-

certe sunt explicanda in confessione ab eo qui fornicatur: nam sufficienter illa exprimit, fatendo fornicationem; et ut ipse fornicando, jam confuse illa apprehendit, ita etiam in confuso confessarius ipsa intelliget.

Dici posset cum Suarez apud Salmant.¹, quod, cum plura objecta mala respiciunt unum actum, tunc unum peccatum constituunt, etiamsi per se seorsim divisum, unumquodque objectum eorum suam propriam malitiam complete haberet: prout dicit Sporer * de sacerdote celebrante in mortali, qui, licet plures actiones per se malas perpetret, nempe indigne consecrando, sumendo, etc.; tamen (ut tenet Sporer), quia omnes illae actiones unum ministerium sacrificii respiciunt, unum sacrilegium ipse committit. Et sic pariter dici posset in fornicatione: ubi, quamvis plures actiones pravae concurrant, omnes per se singularem malitiam habentes; quia tamen unum peccatum fornicationis respiciunt, ideo (praeciso peccato inductionis) unum peccatum constituunt. — Sed regulam, quam ponit Suarez, ut supra, negant Salmant. a, et dicunt, quod sicut plura objecta prava, specificè distincta in uno actu (puta in occisione sacerdotis), plura peccata efformant specie diversa; ita plura objecta, ex se propriam malitiam completam habentia, etiam in uno actu plura peccata numero diversa constituunt. — Quod autem Missa celebrata in mortali sit unum sacrilegium, hoc negamus cum Croix. Vide dicenda *Lib. V, tt. 44.*

Suor., de Poenit., ditp. 22, »ect. 5, n. 36 et 36. — • Tr. 20, de Prindp. moralit., cap. 12, n. 60. — ■ Theol. sacramt., part. 3, cap. 3, n. 436. — • Loc. dt., n. 69. — *Croix*, lib. 6, part. 1, n. 93. — 4 Dc Juet. et Jure, lib. 6, qu. 1, art. 6. • */fenriq.*, lib. 6, cap. 6, num. 7. ■ *Ator*, part. 2, lib. 12, cap. 16, quaer. 5. • *Salon*, in 2— 2., qu. 62, art. 2, contr. 2, init, ▼. *Hate, pace*. — • Decal., lib. 1,

His tamen non obstantibus, non improbo opinionem eorum, qui dicunt fornicationem esse unum peccatum; sed magis mihi arridet sententia Lugonis, ut supra⁹ qui in quacumque fornicatione plura peccata agnoscit. Unusquisque abundet in sensu suo.

47. - Quaestio 3*. *An sit peccatum scandalì, petere ab alio aliquid, quod ipse non praestabit sine peccato, si jam paratus sit ad peccandum?* — Hic distinguendum.

Г. Si res quae petitur sit de se *intrinsece mala*, ita ut nullo modo praestari possit sine peccato, prout est petere fornicationem a meretrice parata, non desunt plures DD. qui dicunt non esse peccatum scandalì; quia, cum talis mulier sit semper in actuali aut virtuali voluntate peccandi, non censetur graviter, sed leviter cooperari, qui occasionem ei praebet peccatum illud exsequendi Ita Sotus 4; item Henriquez, Azor, Valentia % Medina *), Salon, Manuel *), Lopez a), etc. apud Sanchez ., cum Coninck et Salas b) apud Bonacina . — Veneror tantorum DD. auctoritatem; sed non auderem recedere a sententia contraria, quam sequendam censeo, et tenent Sanchez l cum Cajetano, Navarro et Filliucdo; item Bonacina., Roncaglia ., Tamburinius 10 et Sporer qui vocat communem et certam. Ratio mihi valde potens: quia, licet meretrix sit in actuali voluntate peccandi, certe tamen sibi infert ruinam graviter majorem, opere complendo illud particulare fornicationis peccatum. Is igitur qui illi cooperatur ad

Petmo rd
Ue - pan'

jaxta ahot

joxt* Au-
xandaius.

cap. 6, n. 13. - *Ccn.*, de Sacram., disp. 7, dub. 4, n. 23. — • Disp. 5, de Poenit., qu. 6» sect. 2, punct. 2. § 3, diC 3, n. 19 et 30. — • Log dL, n. 14. - *Cajeta**, in 2— 2~. qu. 78. art. 4. • *Aotw.*, hUn.. cap. 14, n. 3>. - *Fili.*, tr. 28, u. 231 (allegatui non a Sanches, sed a Bonacina). — • Disp. 2, de Peccat., qu. 4, punct. 2, § ante, n. 21. — • Tr. 6, qu. 3, cap. 6, qu. 6. — • Decui., lib. 5, cap. 1, §4» «u 66.

tiam, quae tenet inductionis circumstantiam in confessione explicandam esse; sed de ca nullum profert iudicium.

f) Lugo hanc sententiam innuit, dicens, de Sacram. Poenit., disp. 16, n. 142, de eo qui cum foemina fornicatur: « Adhuc.» participat cum illa in suo peccato, et est causa coopérons ad ejus ruinam».

47. - Valentia, in 2an' 2a', disp. 3, qu. 18, punct. 2, v. *Ad tertium*; Bartholom. Medina, *Sum.*, lib. 1, cap. 9, § 2, circumst. 4; Manuel Rodriguez, *Sum.*, part. 1, cap. 211,

η. 5, Ludovicus Lopez, *instructor, consc.*, part. 1, cap. 34, in princip., videntur expresse sic tenere, ut ipse Sanchez notat, in quantum scilicet dicunt circumstantiam fatendam esse, si induxeris non paratam. Quare, (ita Sanch.) a contrario sensu aliud de parata sentiunt.

b) Salas, tr. de Usuris, dub. 48, n. 3, quamvis a Bonacina pro hac sententia adducatur, ipse tamen cum S. Alphonso oppositam tenet.

c) Sporer, tr. 5, cap. 1, n. 45, dicit commune esse et certum id non licere, scilicet

peccatum consummandum, dupliciter graviter peccat, tum contra caritatem, tum contra castitatem; ut mox melius patebit ex infra dicendis.

II. Si autem res quae petitur sit *indifferens*, et bene possit praestari sine peccato alterius, ut esset petere mutuum ab usurario, juramentum a falso juraturo, sacramentum a sacerdote peccatore, et similia :

f Res indif-

Prima sententia tenet non esse peccatum grave, petere praedicta sine justa causa. — Ratio, quia (ut ajunt), cum usurarius ille aut sacerdos, etc., jam habeat voluntatem deliberatam peccandi, non inferes ipsi grave damnum, si proponas illi occasionem, qua exsequatur peccatum praeter tuam intentionem; ea enim anticipatio operis externi peccatum illius tantum accidentaliter variat. Ita Lugo \ Cajetanus a, Sotus³, Navarrus⁴, SAJ⁵; item Aragon Ledesma et alii apud Sanchez⁶; et probabilem putant ipse Sanchez, Palaus⁷ et Tamburinius.

jaxu au-

duplex mor-

:

Secunda vero sententia, quam amplectimur, tenet id esse peccatum mortale : tam contra caritatem, quam contra virtutem, ad quam laedendam occasio pro-

¹ Dc Juit. et Jure, di»p. 25, n. 231 et aeqq. — . In 2.* 2*, qu. 78, art. 4; et Sum., v. *Usura*, § *Accipere ad usuram*. — . Dc Juit. et Jure, lib. 6, qu. 1. art. 5» dub. 1. — 4 Man., cap. 17, n. 12. . Petr. Ledesm., Sum. (in 2.* 2*), tr. 8, cap. 33, post concl. 29, dub. 2, concl. 1. — . Decal., lib. 3, cap. 8, n. 23. . Sanch., loc. cit. . Tarn-

ximo praebetur, petendo ab illo mutuum, sacramentum aut juramentum sine gravi causa. Nam, cum adsit gravis causa, petens omnino excusatur, ut docet D. Thomas cum S. Augustino Elbcl et aliis communiter apud Salmant.¹; quia licite potest homo, causa alicujus sui notabilis boni, permittere peccatum alterius, quod provenit tantum ex illius malitia.

Petens autem sine Justa causa peccat *contra caritatem*; quia est causa moralis, ut proximus patiatur grave damnum spirituale. Nam, praescindendo a quaestione an actus externus augeat malitiam actus interni, ut tenent Scotus et ejus discipuli cum Dupasquier², quia (ut dicunt) integritas seu diiormitas actus externi diversa est ab integritate actus interni, cum actus externi et interni sint diversae rationis: vel an, manente voluntate plena erga peccatum, actus externus nihil addat malitiae actui interno, ut tenent probabilius D. Thomas, Gonet³, Estius⁴ et alii, quia tota malitia actus externi consistit in voluntate. Sed quicquid sit de hoc, etiam thomistae, prout declarat Estius, dicunt quod, cum contingit perpetratione operis mali voluntatem magis affici ad rem

Pkc u.,

£££**

bur., Decal., lib. 5, cap. 1, § 1, n. 72. — . Dc Scandalo, n. 365. — . Tr. 14, de Contract., cap. 3, n. 120. . Scotus, Quodlib. 18, art. 3, n. 12. — . Tr. 8, de Actib. hum., dhp. 2, qu. 5. . D. Thom., 1.* 2., qu. 20, art. 4. — . Clyp., tom. 3, tr. 3, dhp. 7, n. 3. — . In 2, diet. 42, § Z . Estius, loc. cit.

«cooperari » absque alia causa, illi qui actu vult peccare.

1) Sii, v. *Usura*, n. 5, in editione genuina, scribit: « Non est illicitum petere ad usuram ab eo quem scis non aliter daturum ; quod si petis sine necessitate aut utilitate, non est mortale. Quae quidem a correctore sic immutata sunt: « Non est illicitum petere mutuum ab eo, quem scis non aliter daturum quam ad usuram; quod si petis sine necessitate aut utilitate, peccatum est».

f) Aragon, dc Just, et Jure, qu. 78, art. 4, dub. 1, conci. 2, a Sanchez male citatur, ibi enim Aragon loquitur non de petente, sed de accipiente tantum. At vero, conci. 3, loquitur de petente mutuum, et necessitatem aliquam requirit; et qu. 89, art. 6, dub. 2, conci. 3, loquens de simili, scilicet de eo qui juramentum exigit ab eo quem scit per falsos deos juraturum, negat satis esse exiguum commodum ad excusandum a mortali, et subdit: « Ex hoc infertur quod qui nulla necessitate

coactus, petit mutuum ab eo qui est paratus ad usuras, certo sciens illud non daturum nisi foenore accepto, peccat mortaliter, quia affert alteri occasionem peccandi quam potest vitare ».

1) Palaus, (r. 6, disp. 6, punct. 10, n. 4, cavumunem esse dicit apud doctores.

S. Thomas, 2a 2ae, qu. 78, art. 4, requirit ut fiat « propter aliquod bonum, quod est subventio suae necessitatis vel alterius ». Et probat tunc licere accipere aut petere mutuum, quia Deus ipse peccatis utitur ad aliquod bonum ; ad cujus confirmationem adducit *Enchiridion* Augustini cap. 11; affert deinde etiam *epist. 47, ad Publicolam*, n. 2, ubi S. Augustinus affirmat licitum esse petere juramentum ab eo quem scis per falsos deos juraturum, quia « qui utitur fide illius... non ad malum sed ad bonum, non peccato illius se sociat, quo per daemonia juravit, sed pacto ejus bono, quo fidem servavit ». Cfr. Migne, Patrol, lat., tom. 40, coi. 236, et tom. 33, coi. 184.

concupitam, tunc sine dubio per opus externum additur aliquid malitiae; quia tunc ipsius voluntatis malitia augetur. Quapropter quamvis, speculative loquendo, sit probabilior thomistarum sententia; practice tamen dicimus, quod, ex communiter contingentibus, per actum externum semper augetur malitia voluntatis, ob ejus majorem complacentiam, conatum, diuturnitatem, etc., ut advertit bene Habertl. Hinc Estius¹ sic concludit: *Caelerum, quoniam externum opus revera peccatum est, hinc fit ut... semper dicendum sit, plus mali eum fecisse qui peccatum opere perpetravit, quam qui... in sola voluntate continuit.* Cum igitur peccator actu externo notabilem majorem ruinam sibi infert, non potest excusari a peccato gravi contra caritatem, qui sine gravi causa cooperatur illi ad opus exsequendum; ut ait etiam Continuator Tournely² Caritas enim nos obligat ad vitandum damnum grave proximi, quotiescumque sine notabili incommodo id possumus. Cum

autem habemus gravem causam petendi, non possumus sine gravi incommodo a petendo abstinere; et ideo tunc equidem excusamur; secus vero, si causa sit levis, et tanto magis si sit illicita aut vana. Ita Busenbaum (infra, m. 49), Sanchez³ cum Valentia⁴ Aragon⁵ et Conrado⁶/ Silvester⁷, Molina⁸, Roncaglia⁹, Tamburinius¹⁰ Salmant.¹¹ V cum Palao¹² Bafiez¹³ et Trullench¹⁴ U; Bonacina¹⁵ cum Suarez¹⁶ et Filliuccio¹⁷ U; et censet Bonacina, rationem primae sententiae non videri satis firmam. Item Sporer¹⁸ cum S. Antonino Vasquez¹⁹ Pontio²⁰ l), Paludano²¹ V, Angelo et aliis apud auctores citatos. Et eandem nostram sententiam sequitur etiam Pater Elbel²², asserens hanc esse communem.

Probabiliter tamen Sporer²³ cum Lesio²⁴, Hurtado²⁵ et aliis, excusat ab hoc peccato contra caritatem, petentem sine justa causa mutuuum ab usurario parato, si usurarius, ob multitudinem petentium, aequae certe ac ladle praestabit alteri pecuniam illam ad usuras; quia tunc non

a peccato
coctra cari-
tacenx.

¹ Dc Actib. hum., cap. 8, qu. 2, reap. 2. — In 2, di*L 42, § 2. — Tr. 6, qu. 3, cap. 6, quacr. 6. — Bonae.,

disp. 2, de PeccaL, qa. 4, ponet. 2, o. 21. — * Dead., tr. 5, cap. i, n. 46. — Dc Scandalo, n. 3e£.

h) Continuator Tournely, *de Carit., sect. 7, punct. 1, § 2, v. Ex his patet*, sic loquitur: «Duplicis vel potius triplicis esse reum peccati, cum qui foeminam inducit ad fornicationem...; atque id verum est, etiamsi mulier in habituali committendi criminis voluntate esset: de facto enim hic et nunc sine inductione tua peccatum non commisisset saltem exterius... Nunquam licitum esse petere ab alio aut eidem suadere id quod ipse sine culpa exsequi non potest: est enim haec vera ad peccatum induction».

O Sanchez, *Decal., lib. 3, cap. 8, § 23*, requirit quidem necessitatem aut utilitatem; sed n. 12, quaerens quanta debeat esse hujusmodi necessitas, dicit satis esse quamvis utilitatem ad status decentiam pertinentem; et cum ad status decentiam pertineant communiter actus liciti, communiter etiam hujus necessitatis defectum locum habere dicit n. 17, quando petitur illa pecunia ad actus illicitos. Et Sanchezio consentiunt Valentia, in 2a^{TM}2ae, disp. 5, qu. 21, punct. 4, v. Dico 2 et § Hic autem duo; Trullench, *Decal., lib. 7, cap. 19, dub. 24, n. 3*; Bonacina, disp. 2 de Peccatis, qu. 4, punct. 2, n. 21; et Angelus, v. Usura II, n. 2.— Videntur etiam consentire Molina, tr. 2, disp. 335, n. 4 et seqq.; Tamburinius, loc. cit., n. 66, 67, 72; Salmant., tr. 14, cap. 3, n. 123, et tr. 21, cap. 8, n. 76; et Palaus, tr. 33, disp. 4, punct. 27, n. 4.

J) Aragon male citatur a Sanchez; enim supra jam notavi, nota e, auctor iste requirit commodum non exiguum.

*) Conradus S imm^nhan *de Contract., qu. 47, conci. 2*, necessitatem ejusmodi dicit esse, quae respicit status decentiam.— Idem tenet Silvester, v. Usura VII, quacr. 1, addens non satis esse, si fiat «pro liato sed non necessario».— Bafiez etiam, in 2^{TM}2ae, qu. 78, art. 4, dub. 3, satis esse dicit mediocrem quamdam commoditatem «secundum decentiam status cujuslibet».— & Antoninus, part. 2, tit. 1, cap. 9, § 14, pariter sufficere vult utilitatem, «quam quis consequitur agendo negotia sua».

O Suarez, *dc Sacram, in gen., disp. 18, sect. 1, n. 13; dc Carit., disp. 10, sect. 3, n. 2 et 3; de furam, lib. 3, cap. 13, n. 3 et 8, et cap. 14, n. 14*; Filliucdus, tr. 28, n. 231; Vasquez, *Opusc. de Scandalo, art. 8, dub. 3*; Pontius» *de Matrim., lib. 5, cap. 18, n. 50 et seqq.*; Paludanus, in 3, dist. 37, qu. 2, art. 1, conci. 3, requirunt quidem justam causam, sive necessitatem aut utilitatem; quanta autem haec esse debeat non determinant

m) Sporer, loc. cit., n. 48 et 50, negat posse sic cooperari vel inducere alium ad peccatum actione proxime determinata ad peccatum; et ait posse fieri solum actione remote ad peccatum inducente, ad quod requirit adhuc aliquam causam, n. 51, etsi non multum gra-

semper en
contra vir-
a<'

adest obligatio impediendi peccatum, quod ille aequae certe alias patret. Verum dicimus 2" quod *petens sine gravi causa*, etiam in casu mox posito, *non excusatur ab alio peccato gravi contra virtutem*, ad quam laedendam moraliter inducit proximum. Et hoc, etiamsi daretur casus, quem practice jam diximus moraliter impossibile esse evenire, quod opere externo non augetetur malitia proximi parati ad peccandum. — Ratio, quia sine justa causa nunquam licet cooperari ad actionem objective malam; concurrere enim moraliter, etsi permissive, ad actum objective malum sine justa causa, per se semper est malum; prout certum est, quod inducere amentem ad pejerandum, fornicandum, etc., etiamsi ille non peccat, est grave peccatum contra virtutes oppositas: ut communiter dicunt Salmant. et Busenbaum (vide supra, *Ub. I, n. 155, ad 4*)

1 Tr. 11, de Legib., cap. 3, n. 49. - Laym., lib. 1, tr. 4, cap. 10, n. 3. - Bonae., dltip. 1, de Legib., qu. 1, punct. 6, n. 5. - Pat., tr. 3, diip. 1, punct. 24, § 2, a n. II. - Sanch., Decal., lib. 6, cap. 16, n. 8. — Tr. 14. de Contract., cap. 3, n. 123, et tr. 1, de Sacram., cap. 8, n. 36. — 4 Decal., lib. 3, cap. 8, n. 22. - Silvest., v. Usura VU, qu. L - Molina, tr. 2, diip. 335. num. 4. - Valent., in 2" 2*«di»p. 5, qu. 21, punct. 4, v. Dieo 3*. - Pal., tr. 33, dliip. 4,

vem. — Hurtadus vero absque distinctione docet posse sic induci aliquem ad peccatum, dummodo constet inductionem non esse absolutam, sed ex hypothesi quod velit peccare, *disp. 173, sect. 12, § 154*; et satis esse causam non adeo gravem, § 161. — Apud Lessium denique id reperire nequivi, quidquid dicat Sporer, qui, *n. 47*, citat Lessium ex Diana, *part. 5, tr. 7, rcsol. 8*, sed falso. Salmant. et auctores hic allegati dicunt quidem peccare contra religionem, eum qui absque justa causa sacramentum petit a sacerdote peccatore, etsi parato; quod sane eadem ratione extendendum est ad petentem mutuum: peccabit scilicet contra justitiam si

cum Laymann, Bonacina, Palao, Sanchez, Granado, etc. — Hinc eodem modo, petens sine gravi causa mutuum ab usurario, sacramentum a sacerdote peccatore, quamvis parato, peccat non solum contra caritatem, sed etiam contra justitiam aut religionem ut dicunt Salmant. *, Sanchez 3, cum Silvestro, Molina, Valentia, Palao, Trullench, Villalobos, Baftcz, Tapia, apud Salmant.4. Notant autem Sporer5, et Pontius6 cum A4 - Soto et Cajetano% quod ad mutuum li- JJJS1 cite petendum ab usurario, non requiritur âYüü u praecisa necessitas; sed sufficit quaevis notabilis utilitas, sive ad conservationem, sive ad decentiam status, aut familiae: puta (ut ait Pontius 6) cum iisdem DD. citatis), si vir nobilis petat mutuum ad exercenda torneamenta cum suis amicis; et alias abstinendo, aliquam notam incurreret.

punct. 27, n. 4. - Trull., Decui., Ub. 7, cnp. 19. dub. 24, n. 3. - Villal., part. 2, tr. 22, dICT. 23, n. 3. - BaRee, in 2* 2-, qu. 78, art. 4, dub. 3. - Tapia, tom. 2, lib. 5, de Jostit., qu. 17, art. 13, num. 4. — 4 Tr. 14, cap. 3, nom 123. — Dec&l., tract. 5, cnp. 1, num. 75. — De Mntrim., Ub. 5, cnp. 18, num. 51. - Solus, de Justit. et Jure, lib. 6, qu. 1, nrlic. 5, dub. 1. - Pont., loc. dt., num. 52.

petat sine gravi causa mutuum ab usurario etsi parato. °) Cajetanus, in 2afn 2ac, qu. 78, art. 4, requirit utilitatem aliquam: et subdit venialiter peccare, eum qui ita peteret mutuum ab usurario, « propter bonum delectabile » quod veniale foret; unde videtur sentire contrarium, scilicet ne venialiter quidem peccaturum, si propter delectabile quodeumque licitum, petierit. P) Pontius ipse eo sensu explicat sententiam auctorum; sed neque Sotus neque Cajetanus habent id quod addit Pontius, scilicet: *et alias abstinendo aliquam notam incurreret*.

ARTICULUS II.

AN ET QUANDO SCANDALUM PASSIVUM PERMITTI POSSIT, AUT OB ILLUD VITANDUM
ALIQUID OMITTI DEBEAT.

48. *Quando scandalum passivum permitti possit.* — 49. *An sufficiat sola utilitas ad petendum mutuum ab usurario, ct sacramenta a ministro excommunicato vel peccatore.* — 50. *An aliquando teneamur omittere vel differre bona spiritualia, ad vitandum scandalon alterius.* — 51. *An aliquando teneamur omittere quaedam praecepta* — 52. *An dimittere bona temporalia.* - *An peccet graviter mulier, utens veste virili.* (Vide *ibid.* alios casus). — 53. *An puella decenter ornata teneatur se avertere a conspectu alicujus particularis eam concupituri.* — 54. *Quid, si se ornet ornatu superfluo.* — 55. *Quid, si putet in genere aliquos scandalizandos.* - *Et an peccent graviter mulieres, pectus ostendentes.* — 56. *Quomodo peccent obscoena componentes, aut repraesentantes, aut pingentes.* — 57. *An liceat suadere minus malum, ad majus evitandum.* — 58. *An aliquando liceat permitttere ruinam proximi.*

Sci odâ-
iui pmi-
tea. quon*
PO.*
nt permitil.

48. - < Resp. Γ. Permitti non potest
« absque necessitate, vel utilitate propria
« vel aliena. Ratio est, quia tenemur ex
« caritate impedire peccata proximi, si
« facile possimus. — Laymann l, ex com-
« muni.

« Unde resolvitur hic casus:

« Absque causa non licet petere mu-
« tuum ab usurario, vel ab infideli jura-
« mentum per falsos deos, a concubina-
« rio administrationem sacramenti, vel ut
« celebret: cum enim absque peccato id
« non sit factururus, cooperareris ejus pec-
« cato. — Suarez, Sanchez, Trullench l ».

Pct«l per-
cilü ex ne-
catititevel
ttiliute.

49. - « Resp. IIΓ. Ex causa necessita-
« tis vel utilitatis, potest permitti. Patet
« in dicto casu, qui simpliciter sine pec-
« cato fieri potest: ideoque licet talia pe-
« tere ex rationabili causa, etsi alter ex
« sua malitia sit peccaturus. — Requiri-
« tur autem major necessitas, ut permit-
« tatur scandalum pusillorum, quam pha-
« risaicum. Item major, si plores sint scan-
« dalizandi, si timeatur peccatum grave,
« et denique, si certo praevideatur, quam
« alias. — Laymann ·, Bonacina 4 ».

1 Lib. 2, tr. 3, cap. 13, num. 8. « Suar., de Cant ,
dltp. 10, tect. 3. · Sanch., Decal., lib. 3, cap. 8. n. 22. —
Dccal., lib. 1, cap. 6, dub. 5, n 15. (Cfr. etiam loc. dial,
horum auctorum, ad n. 47 tupra). — ■ Loc. dt., n. 8. —
4 Diip. 2, de Peccat., qu. 4, punct. 2, n, 18 ct 19. · 1'rtw,

Sufficit inde causa solius utilitatis ali-
cujus momenti, ad petendum mutuum ab
usurario; ut Viva ex communi, et Sal-
mant. 6 cum Cajetano, Navarro, Bona-
cina, etc. Et ad petenda sacramenta a
ministro peccatore, aut excommunicato
tolerato; ut Laymann 4 cum Sanchez
et Navarro % ex S. Thoma *4 — Vide
dicta n. 47. Et vide etiam infra, n. 77,
4*. *Licitam.*

50. « Resp. IIIΓ. Debet permitti, si alio-
« qui propna salus periclitaretur, vel aliis, mitu.
« praesertim communitati, grave damnum
« immineret. Unde bona spiritualia neces-
« saria ad salutem, nec debet, nec potest
« quisquam dimittere ob cujusquam scan-
« dalum. Filliuccius L

« Resp. IV¹. Bona spiritualia (et se- ril^£
< eundum Loream apud Dianam · etiam nra»n>.
« temporalia), non necessaria ad salutem, mitti po*
« non tenetur quis omittere vel differre, WBI[†]
« ob scandalum pharisaicum; juxta illud
« Matth. xv, 14: *Smile illos, etc.*: nisi tamen
« cx dilatione fructus speraretur. Facilius
« vero, ac saepius talia bona differenda
« vel etiam omittenda sunt, ob scandalum

de Contract., qu. 3, art. 5, n. 7. — 4 Tr. 21, cap. 8, n. 76. ·
Cajetan., in 2·· 2··, qu. 78, art. 4. · ASruerM Mon.. cap. 14,
n. 39. - Banac., loc. dt , n. 21. (Cfr. etiam quoad hacc nota»
ad n. 47 supra). — · L. c., n. 8. — ' Tr. 28. α n. 235. · L^rca,
in 2— ?*. qu. 43. ari. 8, n. 11. — · Part. 5. tr. 7, rwoL 24.

49. - a) Sanchez male citatur a Laymann;
nam, *de Matrim., lib. 7, disp. 9, n. 8*, didi
licitum esse petere absque ulla necessitate,
sacramenta a ministro excommunicato tole-
rato. Et videtur consentire Navarrus, *m cap. 1,*
§ Sacerdos, disl. 6, de Poenit., n. 5. Dc mi-
nistro autem peccatore loquens, *ibid., n. 6,*

idem Navarrus dicit licere ab eo petere sa-
cramenta propter necessitatem « cx parte pe-
tentis, quia eget illo, ct minister est paratus ».
S. Thomas, in 2^, *qu. 78, art. 4,*
de petitione mutui ab usurario loquitur, de
quo pariter disputat Laymann, et est eadem
ratio utriusque casus.

«pusillorum: v. gr. ingressus religionis
« debet differri ob scandalum parentis, si
« consensus illius brevi speretur. — Lay-
« mann 1 ».

Docet S. Thomas *, quod aliquando
tenemur differre bona spiritualia non ne-
cessaria ad salutem, ob scandalum pusil-
lorum; non vero ob pharisaicum. — At-
tamen notandum hic est ex Laymann 3
cum S. Thoma, quod scandalum pusillo-
rum post monitionem fit pharisaicum.
Hinc, quamvis quis debeat differre in-
gredi religionem ob scandalum propin-
quorum, si illorum consensus brevi spe-
retur, ut ait Busenbaum; potest tamen
recte ingredi, si ipsi pergant resistere:
ut Laymann 4 cum S. Antonino, Palu-
dano, etc. — Sed quoad hoc punctum, vide
omnino dicenda. *Lib. IV, n. 68.*

lj
it

Religio-

Κλ ' Ηc l'

Et hic praeterea notandum, certum
esse, ut dicunt Salmant. *, posse filios, in-
Patre religionem ingredi aut clericat-
um sumere; maxime si sciant patrem
ex affectu carnali impediturum: quod re-
gulariter accidit, ut bene advertit Pina-
monti . — Hinc docet S. Thomas 7, quod
*possunt praetermisso parentum obsequio
filii religionem intrare, etiam contra prae-
ceptum parentum.* Et dicit 8 quod filii a)
non debent consilium sumere, nisi ab *his
de quibus speratur, quod prosint et non
impediant; ex Eccli. xxxvn, [Y2t 14 et 15].*
Cum viro irreligioso tracta de sanctitate,
et cum injusto de justitia; *quasi dicat,*
non. *Unde sequitur:* Non attendas his in
omni consilio, sed cum viro sancto assi-
duus esto. Atque . affert S. Cyrillum,
qui super illa Evangelii (Luc. ix, 61) verba :
*Permitte mihi renuntiare his quae domi
sunt, etc.,* sic loquitur: *Communicare pro-
ximis., indicat adhuc... languentem et
retrocedentem: propter quod audit a Do-
mino: Nemo mittens manum suam ad*

1 Lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 8. — 2 2'', qu. 43, art. 7,
corp. — . Loc dt . S. Thom., loc. dt. — . Loc. dt. .
S. Anton., part. 2, tit. 7, cap. 4, § 5, vera. *Quatdatn aha.* .
Paiud., io 4, dut. 38. qu. 6, art. 3, concl. 2 (n. 12). —
• Tr. 24, n. 7. — . Opu*c- *La vocations vittorioia*, cap. 3,
pmt pnoc. — ' 2- 2~, qu. 169, art. 6. — . Loc. dt., art. 10. —

50. - «J S. Thomas, in hoc altero textu
loquitur, non de filiis familias tantum, sed de
omnibus qui religionem ingredi intendunt,
et consilium ab aliis quaerunt.

aratrum, et respiciens retro, aptus est re-
gno Dei. *Aspicit enim retro, qui dilatio-
nem quaerit occasione redeundi domum
et cum propinquis conferendi.* — Vide alia
valde utilia quae dicentur super hoc pun-
cto, citato *Lib. IV, n. 78.*

Tunc tantum filiis non liceret ingredi Exceptn
religionem, quando relinquerent parentes
in necessitate gravi, vel fratres in ex-
trema; ut Salmant. 10 etc., cum S. Thoma
et communi. In dubio tamen an neces-
sitas sit talis, permittitur ingressus; cum
in dubio possideat libertas, ut docet San-
chez II. — Vide dicenda dicto *Lib. IV, ex
n. 66.*

51. - . Resp. V°. Ad vitandum grave a lit iu >
« scandalum pusillorum, quaedam prae-
« cepta impleri non debent: nisi tamen
« omissio esset magis damnosa omittenti. leodl
« Vide Laymann ia. — Ratio hujus est,
< quia tunc, concurrente duplici praece-
« pto, scilicet naturali de cavendo scan-
« dalo, et positivo, majus et fortius est
« naturale ».

Quaestio est: *an, ad vitandum scan-
dalum proximi, sint omittenda praecepta?*

Certum est Γ quod praecepta quae Nocve»
omitti non possunt sine peccato, haec
nunquam praetermittenda sunt ob alte-
rius scandalum; sive sit pharisaicum, ex
illius malitia; sive pusillorum, ex ejus in-
firmitate aut ignorantia. — Hujusmodi
sunt praecepta fidei et sacramentorum,
quae sunt necessaria ad salutem, ut do-
cet S. Thomas ,a. Item, omnia praecepta
naturalia; et quamvis DD. aliqui dicant,
aliquando posse omitti praecepta natura-
lia affirmativa, nempe corrigendi pecca-
tores vel puniendi delinquentes, quando
magis timetur damnum, quam speratur
fructus; tamen melius dicit Palaus tunc
verius in iis casibus ipsa praecepta ces-
sare, et non obligare.

* Loc. cit., qu. 189, art. 10, ad 2. - S. Cyrill. *AUxandr.*,
in Lucam, cap. ix; cfr. apud Migne, *Patrol. ffraeco-UL*,
tom. 72, coi. 663. — ** Tr. 15, cap. 3, n. 53. - S. *Thorn.*,
2- 2~, qu. 189, art. 6, corp. — " Decal., lib. 4, cap. 20,
n. 6. — « Lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 10. — u 2- 2~, qu. 43,
art. 7.

51 - a) Palaus, *tr 6t disp. 6, punct 16,*
n. 5, ad 3, negat quidem tunc obligare ejus-
modi praecepta; sed negat etiam illa praecise
ratione scandali cessare.

«*Pr* Certum est 2' quod alia praecepta po-
sitiva nec etiam omitti possunt, si scan-
dalum proximi esset pharisaicum; quia
tunc pOljus daretur mi occasio bona alio-
rum malitiose impediendi, ut ait Sporer
ex D. Thoma *.

Dubium autem est: *an sint omittenda
praecepta positiva, ad scandalam pusil-
lorum vitandum?*

Propter
Kicdxlam
pmlloram,
probabiliter
- n omit-
irata.

Pruna sententia probabilis, quam te-
nent Navarrus 3, Vasquez 4, Palaus 5 cum
Basilio de Leon, et probabilem putat Croix6
ac Tamburinius 7, negat: quia praecepta
etiam positiva ct humana non cessant
obligare, quando scandalum non est da-
tum, sed acceptum; magis enim tunc ob-
stringit obligatio implendi praecepta tibi
injuncta, quam vitandi omissionem prae-
cepti* alteri impositi. — Affirmat vero *se-
cunda* sententia probabilior, quam tenent
cum Busenbaum, Laymann 8, qui vocat
communem, Canus 9, Suarez 9, Continua-
tor Tournely 10, Roncaglia n, Sporer 11,
ct Salmant. 13 cum Valentia, Silvestro %
Baftez, Ledesma, Hurtado, Medina % Gor-
don et Lorca b). Citant etiam Salmant.
S. Thomam 14; sed revera S. Doctor ibi
non loquitur de praeceptis, sed de bonis
spiritualibus, pro quibus verius intelli-
genda sunt consilia. Ratio hujus senten-
tiae est, quia praeceptum generale de vi-
tando scandalo proximi, cum sit naturale,
praeferendum est praeceptis positivis.

ho» emit-
tcad*.

* Tr. 5, cap. I, num. 30. — · 2· 2·, qu. 43. art. 7. —
· Man., cap. 14, n. 44. v. *Vigesimo scfdimo*, — · Oputc. de
Scandalo, art. 8, dub. I, n. 4. — » Tr. 6. dhp. 6. punct. 16.
n. X · *ttasih de Leon (Pontius)*, de Matrim., lib. 5, cap. 18,
n. 7. — · Lib. 2, n. 244. — · Decal., lib. 4. cap. 2, § 2,
n. 8. — · Lib. 2, tr. 3, cap. 13, num. 10 — · De Caril.,
diip. 10, »ccL 3. n. 9 ct 10. — * De Carit . »ect. 7, punct. 1,
§ 3, conci. 1, v. *Dixi*. — 11 Tr. 6, qu. 3. cap. 6. quacr. 7,
resp. 2 — u Tr. 6, cap. 1, n. 29. — “ Tr. 21, cap. 8, n. 67. -
l'a/rn/., in 2· 2·. di»p. 3, qu. 18, punct. 4, vera. *Porro*

b) Ginus, *Rclect. de Poenit., part. 6, v.f*,
vers. *Ad tertium*; Silvester, v *Confessio I*,
n. 19, v. *Tertio*; Joannes Medina, *Cod de Con-
fessione, tr, 2, qu. 10*, v. *Responsio*; Lorca,
in 2a^m 2ac, qu, 43, art S, n. 10, luentur sen-
tentiam quae docet co casu *posse* praecepta
positiva praetermitti; et plerique ex eis lo-
quantur de confessionis integritate.

•J Elbel non satis sibi consentire vide-
tur; nam, *de Scandalo, n. 373*, tenet senten-
tiam quae ipsi a S. Alphonso hic tribuitur;
sed *de 3 Pracc., n. 369*, dicit obligari mulie-

At quia magnum esset incommodum Limitatio,
mulieris, si ipsa, ob scandalum alterius,
ad longum tempus abstinere a Missa te-
neretur; ideo valde probabiliter dicunt
Laymann u, Continuator Tournely 14 et
Sporer n, quod illa ad hoc non tenetur,
nisi pro una vel altera vice. — Imo tenet
Elbel cum Illsung aliisque pluribus,
bene posse illam semel vel iterum omit-
tere sacrum; sed ad hoc non teneri, cum
accidat scandalum omnino ex alterius
malitia.

« Ex dictis resolvuntur hi castis:

52. - « Γ. Praelati ecclesiastici non te- Bona Ec
nentur (imo nec possunt) ea, quae ad lemad>.
« bona Ecclesiae conservanda sunt neces-
« saria, v. gr. lites, etc., omittere ad vi-
« tanda scandala pharisaica, imo etiam
« pusillorum: etsi his prius reddi debeat
« ratio rectitudinise». — Diana “ ex S.Tho-
« ma, etc. ».

Quaeritur: *an, ad vitandum scanda-
tum, sint dimittenda bona temporalia?*

Distinguit D. Thomas 16, ct docet quod Bona pro-
si bona sint propria, *tunc vel totaliter di- Eit^di*
*mittenda sunt..., vel aliter scandalum se-
dandum, scilicet per aliquam admoni-
tionem.*

Nam, facta monitione de veritate ju-
stitiae, scandalum evadit pharisaicum, de
quo nihil amplius curandum; ut docet
idem D. Thomas ». — Imo dicunt Palaus w,
Sanchez M, et Sporer ® cum Suarez %

ex hac regula et «eqq. · *DaUca*, in >., qa. 43. art 8.
concl 2 et 4. · *Prtr. Lcdc»m.*, Soraπia {in 2·* 2’’). tr. 1.
cap. 5, poet conci. 9, v. *Dico 2-* ct *Dico P.* · *Pctr, Httr-*
tad., de Carit., diip. 173, wccL 20» § 264. - *Cordon. Theol.*
mor., lib. 6. qu. 16. n. 14. — »· 2· 2·, qu. 43, art. 7. —
u Loc. dt.. n. 10. — w Loc. dt. — « Loc. dt.. n. 29. -
Jlung, tr. 3. n. 111. — “ *Part.5. tr.7, rewl 24.* · X, *Thom.*,
2· 2·. qu 43, art. 8. — *· Loc. ciL — ■ Loc. dt. — - Tr. 6»
diip 1. punct. 17. — ■ Decal., lib. I, cap. 7, n. 11. — ■ Tr. 5.
cap. I. n. 32.

rem < ad una saltem alterave vice omitten-
dum sacrum, in ordine ad impediendum pro-
ximi peccatum ».

52 - O Nec Diana nec S. Thomas hanc
ultimam conditionem apponunt; quin immo
Diana loqui videtur de pharisaico scandalo»

*7 Suarez, *de Carit , disp. 10, sect. 3*,
n. 10, dicit ea bona esse propter scandalum
praetermittenda, solum juxta regulas positas
de ordine caritatis; et *disp 9, sect. 2*, quae-
rens · an homo debeat proximo potius m spi-
ritualibus subvenire, quam sibi in corporali-

Diana % etc., nunquam esse obligationem gravem, pati magnam jacturam in bonis propriis, ne proximus patiat scandalum, etiam ex infirmitate. Ratio, quia caritas erga proximum non obligat cum tanto incommodo.

nu^bona
commiBia.

Ltmiutio.

in hoc pen-
«andne clr-
coniuo

Hoc tanl° ma£'s procedit, si bona sint commissa ad conservandum; ut bona Ecclesiae committuntur praelatis, et similia: ipsa enim nec etiam possunt dimitti propter scandalum alterius, uti possunt dimitti bona privata. Quamvis, ut monent recte Laymann l*cum S. Antonino et Paludano *), ac Sporer *, etiam pro iis differri debet exactio, donec instruantur debitores de sua obligatione. Imo dicunt S. Antoninus % Cajetanus et Valentia apud Laymann °, quod si adhuc post monitionem populi scandalum nec etiam cesset, et magna immineat fructus spiritualis jactura; tunc melius se geret praelatus, si procuret Ecclesiae assensum, ut debitum remittatur. — Attamen bene ait Laymann, m hoc pensandas esse circumstantias tam bonorum dimittendorum, quam scandali eventuri, et ne forte ex remissione malitia debitorum magis augeatur. Nam S. Thomas⁴ de eo casu sic loquitur: *Propter eos qui sic scandala [pharisaeorum] concitant, non sunt temporalia dimittenda; quia hoc et noceret bono communi: daretur enim malis rapiendi occasio; et noceret rapientibus, qui retinendo aliena, in peccato remanerent.*

¹ Lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 9. — ' Loc. dt., n. 32. · *Cajeta**, in 2*, qu. 43, art. 8. — · Loc. dt., n. 9. · *Laym.*, loc. dt. — · 2· 2·, qu. 13, art. 8. · *S. Thom.*, 2· 2·, qu. 169, art. 2, od 3, *StMui*, in 2* 2·, loc. dt. — · Lib. 2, tr. 3, ap. 13, n. 11. — *SiHius*, loc. dt. — « De 6' Dead, praec.

bus », respondet, n. 5: < In gravi necessitate proximi obligat caritas, etiam postposita aliqua necessitate corporali propria, scu cum aliquo damno corporali proprio...; quia gravis necessitas in rebus spiritualibus est gravis momenti; ergo secundum ordinem caritatis, praefenda est in proximo alicui gravi damno temporali proprio. Oportet autem ad talem obligationem comparare gravitatem necessitatis spiritualis cum gravitate damni temporalis; quod certe non potest definiri in universalis: sed in particulari prudenter iudicandum est, servata rerum proportionem».

c) Diana, *part. 5, tr. 7, resol. 2d*, dumtaxat refert hanc opinionem ex Lorea.

« 2e. Si foemina utatur veste virili, vel « contra, tantum ex levitate, sine prava iſſi.^ < intentione, aut periculo scandali et libi p « dinis, veniale tantum erit; alias mor- « tale; nullum vero, si ex necessitate. — « Diana f) ex S. Thoma, Silvio ».

Si mulier utatur veste virili, ex se non est peccatum grave; sed posset grave esse, ex circumstantiis periculi libidinis vel scandali: ut Laymann δ, Silvius apud Continuatore Tournely e, et Salmant.T. Et hoc indicat S. Thomas e, ubi; *De se vitiosum est, quod mulier utatur veste virili, aut e converso: et praecipue, quia hoc potest esse causa lasciviae: et specialiter prohibetur in Lege* (Deut. xxn, 5), *quia gentiles tali mutatione habitus utebantur ad idololatriae superstitionem. Potest tamen quandoque hoc fieri sine peccato, propter aliquam necessitatem, vel causa se occultandi ab hostibus, vel propter defectum alterius vestimenti, vel propter aliquid aliud hujusmodi.* — Secus autem est tantum veniale; et aliquando nullum, si adsit justa causa, v. gr. ad se occultandum: ut docet D. Thomas @, et Laymannl0 cum Navarro et Cajetano, qui dicit praeceptum *Deut. cap. xxn*, prout coeremoniale, jam cessasse.

« 3°. Peccatum, ex quo confessarium in < confessione (ex infirmitate tamen) gra- « viter scandalizandum nosti, debes reti- < cere. — Laymann ll ex Navarro, etc.

« 4*. Uxor semel vel iterum debet « omittere jejunium, ex quo maritus gra-

art. 7, »ect. 3, qu. 3. — ' Tr. 21, cap. 8, n. 62. — · Loc. du — · Loc. dt. — * Loc. dt. - *Novar.*, Man., cap. 23, num. 22. · *Cajeta**, in 2— 2·, qu. 169, artic. 2, ad 2 dub. — “ Loc. dt., num. 10. · *Navar.*, Man., cap. 7, num. 4.

d) S. Antoninus, *part. 2, tit. 7, cap. 4, § 6*; Paludan, *in 4, dist. 38, qu. 6, art. 3, concl. 3 (n. 13)*, non dc bonis Ecclesiae solum, sed de quibuscumque bonis loquuntur,

S. Antoninus, *loc. cit.*, dicit licitum et justum videri bona Ecclesiae in eo casu non repetere. — Valentia, *in 2afn 2at, disp. 3, qu. 18, punct. 4, regula 4*, dicta Cajetani approbat, quod scilicet si princeps aliquis potius populum ad infidelitatem duceret, quam sufferret exigi a se rapta ab Ecclesia vel ab alio principe; tunc dimittenda essent temporalia propter populi salutem.

f) Scilicet: S. Thomas ct Silvius apud Dianam, *part. 5, tr. 7, resol. 32*.

Aiiq@ia

«viter offendetur, et orietur discordia.
Ibid. <λ

5°. Si, ituro te ad sacrum die festo,
« excitanda sit gravis rixa vel caedes non
« teneris ire

« 6°. Superior peccata subditi saepe
« potest dissimulare, ad vitandas turbas
« et majora mala, quae alioqui teneretur
« punire ».

53. - « 7°. Mulier quae scit in se vel
« in sui aspectu aliquem in particulari
« scandalizandum, mortaliter peccat, si
« data opera ei se conspiciendam offerat:
« adeoque potest et debet, non tantum
« publico, sed etiam sacro abstinere die
« festo semel aut iterum, ad peccatum
« illud evitandum. — Dixi 1' *aliquem in*
« *particulari*; quia ob timorem scandali
« alicujus ex communitate in genere, vel
« etiam plurium, abstinere nimis esset dif-
« ficile, et plenum scrupulis. Dixi 2' *se-*
« *mei aut iterum*: quia saepe nimis esset
« grave et durum. — Bonacina °; San-
« cheze>, Laymann 2 et alii. Vide Diana·,
« ubi in contrarium citat aliquot auctores,
« negantes obligationem praetermittendi
« rem praeceptam, ad evitandum aliorum
« scandalum ».

Si ergo agitur de omittendis rebus
praeceptis, nempe Missa a puella, ne se

offerat conspectui juvenis, a quo scit tur-
piter concupisci; juxta secundam senten-
tiam relatam *n. 51*, debet ipsa semel et
iterum omittere sacrum. — Sed probabi
liter etiam (juxta aliam primam senten-
tiam *ibidem* allatam), ut ait Tamburinius4,
bene posset; imo teneretur, non obstante
scandalo illius, ecclesiam adire ad sacrum
audiendum.

Si vero agatur de re *non praecepta*,
quaeritur: *au peccet mortaliter puella, ad*
conspiciendum se praebens conspectui viri
scandalum passuri?

Affirmant cum Busenbaum, S. Anto-
ninus, Silvester, Navarrus, Azor, etc. apud
Sanchez ·; qui asserit hoc esse commune,
quando illa se offert, nullam aliam causam
habens rationabilem, puta invisendi ami-
cas, eundi ad ecclesiam, etc. — Sed valde
probabiliter negant peccare graviter, Ca-
jetanus ·, Sanchez 7 cum Navarro >4 Me-
dina et Azor item Sporer · cum Ar-
milla r>et Palacios % Lessius*; Salmant.·;
et probabile putat Croix cum Bonacina*;
et Diana*; Sufficit enim, ut dicunt, ad
eam excusandam saltem a mortali, causa
ne ipsa sua libertate privetur: cum ex una
parte, hoc scandalum non est datum, sed
acceptum ex malitia viri; et ex alia vice,
esset res valde incommoda mulieri, et

pro
habilitat
non tenetur
rnAce'

» *Laym.*, lib. 2, tr. 3. cap. 13, n. 10. — · *Loc. dt.*, ver». *Ad probationem.* — · *Part.* 5, tr. 7, reeol. 21 et 22. —
4 *Decal.*, lib. 4, cap. 2, § 2, n. 8. · *S.-4x Ajh.*, part. 2, tit. 7,
cap. 4. § 4. - *Sihfst.*, v. *Scandalum*, qu. 2. - *Natw.*, Man.,

cap 14, n. 30. · *Aaor*, part. 2. hb. 12 cap. alt.. qu. 12. —
· *Decal.*, lib. 1, cap. 6, n. in. — · In 2— 2·., qu. IM, art. 4,
v. *t.*; et qu. IW. art. 2, ad 5 dub. — ' *Loc. dt.*.. n. 17 —
· *Decal.* · tr. 5. cap. 1, η. M et 35. — · *Tr.21*,cap. 6. n.5A cttû

Laymann, *loc. cit.*] *n. 10*, dicit uxorem
co casu posse jejunium praeceptum intermit-
tere. Satis tamen significat etiam ad hoc ten-
neri; in probatione enim scribit: «Concurrente
duplici praecepto, uno legis naturalis de im-
pedienda spirituali ruina proximi, altero po-
sitivo de jejunando..., majus et fortius est na-
turale » Quod tamen non semper teneatur,
innuit, negans bona spiritualia necessario esse
differenda, dum durat (scu toto tempore quo
durat) periculum scandali passivi.

53. - o; Bonacina, *disp. 2 de Pccc.*, qu. 4,
punct. 2, § *unie.*, n. 27; et *de Matrtm.*, qu. 4,
punct. 9, n. 17; Sanchez, *Decal.*, lib. 1, cap. 6,
η 16 ct 17, non dicunt abstinendum esse a
sacro die festo, propter hujusmodi scandalum.

6; Navarrus, *loc cit.*; Medina, *in /«»· 2at*,
qu. 74, art. 6, ad 3; et Azor, *loc. cit.*, pro pri-
ma sententia adducuntur a Sanchez ; et revera
cam tenent eodem sensu quo ceteri auctores
allegati, scilicet ; nisi adsit justa causa.

c> Armilla citatur quidem a Sanchez pro
secunda sententia, sed male; nam auctor,
v. *Scandatum*, n. 3, priorem sententiam te-
net — Sed Paulus de Palacios. *Sum. Cajet.*,
v. *Scandalum*, *Annot.*, in *prine.*, affert sen-
tentiam quae ait pulcram mulierem posse e
domo exire, quamvis sciat se a multis turpiter
concupiscendam. Et quaerens utrum hoc sit
licitum, respondet in universum negans pec-
care illum, qui ponit opus quod nulla ratione
possit culpari, et quod judicio boni et pru-
dentis bonum videatur, quamvis alii ex eodem
scandalum sumant

*> Lessius, *lib. 4, cap. 4, η. 113*, loquitur
de casu simili, nempe de ornatu mulierum.

*; Croix, *lib. 2, n. 247 cum 244*, hanc sen-
tentiam probabilem ipse appellat; sed Bona-
cina eam absolute tuetur, *de Matr.*, qu. 4,
punct. 9, n. 17; et *dt Legib.*, *disp. 2, qu. 4*,
punct. 2, n. 27. Sed Diana, *part. 2, tr. 15*,
resol. 30, eidem adhaeret ut «probabiliori*.

scrupulis obnoxia, si expendere deberet semper, an habeat justam causam egrediendi vel non.

vaniuteV
xiret.

(cn<iu'ilar^
commode
p0<e*t'

sed non
ad longum
tempus

oreve tem-
dim!'
tere.

Nequirem autem (ut bene ajunt Pa-
laus¹, Sanchez² et Sporer³), illam excu-
sare a mortali, si ipsa, ex vanitate ducta,
etsi scandalum illius viri non intendat,
data °Pcra ejus aspectui se offerret. Hinc
recte dicunt Sporer⁴, et Diana⁵ cum Hur-
tado, teneri mulierem sub gravi scanda-
lum viri determinati vitare, si posset com-
mode aliam ecclesiam adire, per aliam
viam progredi, a fenestra abstinere, et si-
milia. Hoc tamen non intelligendum ad
longum tempus; sed tantum pro una vel
altera vice, donec alter advertere possit
se fugi ab illa: ut diximus dicto *n. 5f in fine*,
et asserit Sporer % dicens in hoc
omnes consentire. — Nequirem etiam mu-
lierem a mortali excusare, si illa peteret
aliquem locum, quem non adiret, nisi sci-
ret ibi amasium adesse; ut recte adver-
tit Sporer⁷.

• ® Mulier, quae ex ornatu, etiam con-
* veniente suo statui, probabiliter prae-
« videt aliquem in particulari lapsurum
« mortaliter, tenetur ad breve tempus
« cum dimittere, aut talis conspectum
« fugere. Dixi: *ad breve tempus*; quia ad
« longum, nimis illi grave foret. — Vide
« Diana • ».

Salmant.⁹ cum Cajetano, Trullench />, Palao, Navarro, etc., asserunt, nullo modo peccare mulierem se ornantem juxta suam conditionem; si hoc faciat ad placendum viro suo vel ut sponsum inveniat, ut docet etiam S. Thomas¹⁰; vel tantum ne sua libertate privetur: Salmant.¹¹ — Sed hoc semper intelligendum ad diuturnum tempus; alias tenetur saltem bis vel semel abstinere a conspectu juvenis concupituri, juxta mox dicta.

• Tr. 6, di«p. 6. punct. 7, n. 4. — ° Loc. cit., n. 17. —
• Decnl., tr. 5, cap. 1. n. 35. — • Loc. dt., n. 36. — » Part. 5,
tr. 7, rcsol. 31, v. Sfrf «go. • 7rfr. *Hurt*, de Carit., dUp. 173,
•cct. 31, § 404. — • Loc. dt., n. 37 — ° Loc. dt., n. 35. —
• Loc. dt. — • Tr. 21, cap. 6, n. 59. • *Cafetan.*, in 2- 2-.,
qa. *UP*, art. 2. ad 5 dub. • *Pnt.*, tr. 6. di«p. 6. punct. 7,
n. 1. • Man., cap. 23, n. 18. — ° 2' 2-, qu. 169, art. 2. —

f) Trullench, *lib. 1, cap. 6, dub. 5, n. 20*, non loquitur de praesenti casu, sed de alio, de puella nempe sese offerenti conspectui alicujus viri, a quo se turpiter amari novit.

54. - « 9". Si vero idem timeretur in
« particulari ex ornatu superfluo, vano et
« inconvenienti (quem assumere vanitatis
« et placendi causa, ut videantur pulchrae,
« et procum facilius inveniant, seclusis
« aliis, non nisi veniale est), teneretur eum
« omnino dimittere, etiam sub mortali:
« quia nullum habet jus ad illum orna-
« tum; et ex altera parte tenetur vitare
« peccatum alterius, quando commode po-
« test. Vide Silvestrum u ». (Idem recte
sentiunt Salmant.¹³ ac Laymann u. Lessius
autem ¹³ censet, tantum per breve tempus
foeminam teneri abstinere ab illo super-
fluo ornatu. Nota autem hic quod docet
S. Thomas ¹⁴, ubi dicit, mulieres appetentes
placere viris ex vanitate, quandoque pec-
care tantum venialiter. Alibi vero S. Do-
ctor ¹⁷ sic ait: *Simplex ornatus...*, *servata
recta intentione, consuetudine patriae et
conditione status, noti est peccatum. De
fucato autem semper est peccatum; mu-
lieribus enim non permittitur ornari, nisi
propter viros, et viri nolunt decipi, ut
fucatae eis appareant.*] — « Alii tamen,
« ut Cajetanus et Navarrus videntur
« docere, eam tantum teneri sub veniali
« (sed minus probabiliter, quando in par-
« ticulari lapsus praevidetur, et brevi tern-
« pore abstinendum est): qui etiam cum
« Azor, Lessio et Bonacina excusant a
« mortali eas, quae ex consuetudine loci
• media ubera detegunt, fuco, pigmentis,
« alienis crinibus utuntur: dummodo non
« aliorum lasciviam, sed tantum majo-
« rem pulcritudinis ornatum intendunt,
« absque alio fine mortali, aut lege par-
« ticulari, id sub mortali prohibente. Ad-
« dunt tamen, fore grave et mortale pec-
« catum, hujusmodi morem detegendi
« pectus vel tenuiter tantum tegendi,
« ubi non est, introducere. Navarrus a»,

" Loc. dt., n. 60. — " V. *Ornatm*, queer. 4. — » Tr. 21.
cap., n. 60. — u Lib 2, tr. 3, cap. 13, n. II. — » Lib. 4, cap. 4.
n. 113 v. *Et confirmatur*. — M 2 3, qu. 160, art. 2. — " In
cpht. I ad Tim., cap. n. lect. 2, v. f. • *Cajdau.*, in 2- 2-.,
qu. 169, art. 2, ad 5 dub. — H Man., cap. 23, n. 19. • 4>or,
part. 2, lib. 12. cap. 18, quaer. 13. • *Zrrs.*, lib. 4, cap. 4. n. III
ct 112. • *Bonne.*, de Matrim., qu. 4, punct. 9, n. 23, 25 et 26.

54.-0; Navarrus, *Man., cap. 23, n. 19 et 20*, hacc utique habet; sed non loquitur de illis mulieribus, quae ejusmodi consuetudinem quopiam introducerent.

(Mati)

« Lessius *, Laymann J, etc. Vide Bona-
« cina · ».
Qaid. «i 55. - « 10'. Si mulier, non in partial-
.uîdiîl· « lari, sed in genere tantum aliquos in se
£uJe.',n «scandalizandos putet, modo eorum la-
« sciviam non intendat, nec ei placeat
«(licet ei placeat quod laudetur ut for-
« mosa), non videtur teneri abstinere ab
«illoornatu, etiam superfluo, sub mortali,
« v. gr. fucando faciem, imo etiam denu-
« dando ex communi consuetudine pectus:
« nisi tamen denudatio vel ornatus esset
« valde turpis per se, ac directe ad libi-
« dinem provocans. Ratio est, tum quia
«est scandalum potius acceptum, quam
«datum, et ornatus ille ac pulcritudo re-
« mote tantum ad peccatum provocat, ut
« docent Laymann et Bonacina; tum quia
« nimis grave esset isti sexui, praesertim
« si maritum quaerant, perpetuo sic absti-
«nere, cum illa occasio sit universalis et
« perpetua; nec formosiores unquam licite
« irent foras, cum pulcritudo naturalis plus
« noceat, quam artificialis. Plura de hac
« re vide apud Diana 4, Baldellum ·. — In-
«terim, feminam nudum pectus geren-
« tem non mala intentione, etsi quidam
« excusent a mortali, ego tamen, inquit Sà,
« difficile absolverem. Et certum est, quod
« confessario incumbat hujusmodi orna-
« tum dissuadere, ct deterrere ab eo. Vide
« Sàe, etc. ».

Quaeritur: *au peccent graviter mu-
Heres, ad sui ornatum ubera osten-
defites?*

Mwdenu Acriter invehunt contra hunc morem
n. Natalis Alexander l et Roncaglia ·, di-
centes, hoc per se esse peccatum mortale,
quia per se aliis grave scandalum affert ; et
hoc probari inquiunt ex SS. Patribus, qui
hujusmodi consuetudinem magnopere in-
crepant. — Cum ego munus concionato-

ris gessi, pluries etiam hunc perniciosum
usum fortiter conatus sum exprobrare;
sed cum hic officium agam scriptoris de
scientia morali, oportet ut dicam quod
juxta veritatem sentio, et quod a DD.
didici.

Non nego 1 quod illae feminae, quae introdocno
hunc morem alicubi introducerent, sane **ST'**
graviter peccarent.

Non nego 2 quod denudatio pectoris **Denudatio**
posset esse ita immoderata, ut per se non
posset excusari a scandalo gravi, tam- **IIV**
quam valde ad lasciviam provocans; uti
bene ait Sporer ·Λ

Dico vero 3 quod si denudatio non **Modem***
esset taliter immoderata, et alicubi ades- **in-**
set consuetudo, ut mulieres sic incede- **in-**
rent, esset quidem exprobranda, sed non **in-**
omnino damnanda de peccato mortali. — **in-**
Id tenent communissime Navarrus, Caje- **in-**
tanus, Lessius, Laymann, Bonacina, Sal- **in-**
mant. et alii plurimi. Navarrus · sic ait: **in-**
Neque etiam feminae mortaliter peccant
ostentantes pectora nuda, quo pulertores
videantur, absque alia mala intentione
mortali..., quia id nullo jure naturali, di-
vino aut humano, saltem ad mortale obli-
gante, vetatur. Idem dicit Cajetanus,0, qui
sic ait: *Pectus a mulieribus decoris gra-*
tia nudum alicubi defertur quod...juxta
patriae morem, non est secundum se mor-
tale. Idem docet Lessius n, dicens: *Po-*
test.- esse peccatam mortiferum»., si ..pu-
denda non satis tegerentur... Secus est in
nudando pectore; ut Cajetanus, Fumus
et Navarrus: nam pars illa honesta cen-
setur; nec natura aut pudor humanus
postulat illam absolute tegi. Grave tamen
peccatum esset, hujusmodi morem intro-
ducere. Sententiam hanc dicit esse com-
munem Laymann ” Idem censent Azor ”,
Sanchez Bonacina u, ct Salmant. ,5cum

* Loc. cit. n. 112. — · Loc. cit. — · Loc. dt. ·
loc.cit , »ub vi. · Bonae., loc. cil . n. 17. — « Part 2, tr. IS,
reool. 30 — 1 De Vitili ct Pccmt., hb. 3, diip. 5, n. 13
ct »eqq. · \$B, v. Ornatu*, n. 2. — · Loc cit. — ' Thcol.
mor.. lib. 4, cap. 7, art. 5, rej. 3. — · Tr. 6» qu. 3, cap. 6,
quaer. 5. rnp 3. jVamr., Man., cap 23, n 19. · Cff/fefan .
in ?»- ?.., qu 160. art. 2, ad 1— dub. Zrts.. hb. 4. cAp. I,
n. 112. · Laytn., lib. 2. tr. 3. cap. 13. nil. Bonae., de

Matrira.. qu. 4. punct. num. 23. Salntanj tract. 21.
cap. ft, nom. 61. — · Loc. dt. — - In 2— 2·«, qu. 16».
artic. 2, ad 1— dub., v. ” Lib. 1. cap. 4,
cx num 113. · Calftan., loc cit v. Orwj/ut,
num 1, v. Quarto. · Aatur., toe.cit. — ” Lib. 3 tract ft,
cap 13. num, 11. — » Part. 2 lib 12, cap 1ft, quaer. 13.
— M Dr Matriro . qu. 4. punct. 9. num. 23. — “ Tract. Λ
cap. 3. num lb.

55. - *» Sporer, tr. 5, cap. I, n.39,h&cc
dicit de iis mulieribus, quae talem usum in-
troducunt.

h Apud Sanchez, tu Decal., lib. I, cap. 6,
n 7, praesentem quaestionem repenre ne-
quivi.

LIB. II. – TRACT. HI. DE PRAECEPTO CARITATIS.

Silvestro, Filliuccio, etc. (contra S. Antoninum, Rosella et Elizalde): quia (dicunt) pectus non est pars vehementer provocans ad lasciviam.

Videtur etiam huic adhaerere S. Thomas¹, ubi, loquens de ornatu superfluo mulierum (ut patet ex tertia objectione), sic ait²: *Et si quidem hac intentione se ornent, ut alios provocent ad concupiscentiam, mortaliter peccant. Si autem ex quadam levitate, vel etiam ex quadam vanitate propter jactantiam quamdam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale.* Deinde addit: *In quo tamen casu possent aliquae excusari, quando hoc non fieret ex aliqua vanitate, sed propter contrariam consuetudinem: quamvis talis consuetudo non sit laudabilis.* — Deridet autem Roncaglia hanc rationem consuetudinis excusantis³, dicens: *Potestne quacunque... consuetudo dare jus ad id quod aliis de sua natura praebet gravem peccandi occasionem?* Sed immerito deridet. Nam patet, quod consuetudo sic incedendi, non quidem dat jus ad id quod est contra jus naturale, sed bene diminuit vim concupiscentiae. Ubi enim non est mos, majus scandalum dabunt illae mulieres, quae brachia aut crura ostendent, quam eae quae pectus (modo denudatio sit moderata), ubi talis viget consuetudo; quia assuefactio efficit, ut viri ex tali visu minus moveantur ad concupiscentiam, prout experientia constat. SS. autem Patres aut modo concionatorio sunt locuti, vel de usu immoderato, ut diximus. Tandem idem Roncaglia a concedit, modicam discooperitionem pectoris excusare a peccato gravi. Et idem docet doctissimus Silvius⁴.

Caeterum non dubito, quod sententia, ut supra relata, cum magna discretione oportet ut prudens confessarius utatur, ne indulgeat nimiae mulierum licentiae, quae libidinem involvet, cum pie viven-

les non sic incedant. Bene enim Croix¹ cum Elizalde advertit, quod ejusmodi feminae, denudatione pectoris, non raro quaerunt inhoneste appeti a viris, ut illos sibi irretiant et captivent; et hanc ob causam recte putat Elizalde, plures feminas damnationem pali. — Hinc non dubito, quod hujusmodi indecens mos enixe a praedicatoribus et confessariis, quantum fieri potest, coercendus est et extirpandus.

Audiatur id quod docet D. Antoninus², ubi, quamvis detestetur enixe usum mulierum ostendendi ubera, quando talis usus esset valde immoderatus, prout refert adesse in partibus Rheni, his verbis: *Si enim de usu patriae est, ut mulieres deferant vestes versus collum scissas... usque ad ostensionem... mammillarum, ut in partibus Rheni, valde turpis et impudicus est talis usus, et ideo non servandus*; attamen³ addit: *Si enim mulier ornent se secundum decentiam sui status et morem patriae, et non sit ibi multus excessus, et ex hoc aspicientes rapiantur ad concupiscentiam ejus, erit ibi occasio potius accepta, quam data; unde non mulieri, sed et soli qui ruit... imputabitur ad... mortale... Poterit autem esse tantus excessus, quod erit ibi occasio etiam data.* Sic denique concludit: *Ex praedictis igitur videtur dicendum, quod ubi in hujusmodi ornatibus confessor invenit clare et indubitanter mortale, talem non absolvat, nisi proponat abstinere a tali crimine... Si vero non potest clare percipere utrum sit mortale, non videtur tunc praecipitanda sententia (ut dicit Gulielmus Speculator ut quodam simili), ut scilicet denegat propter hoc absolutionem, vel illi faciat conscientiam de mortali; quia, faciendo postea contre illud, etiamsi illud in se non esset mortale, et erit mortale: quia omne quod fit contra conscientiam, aedificat ad gehennam⁴. Et cum prom-*

cootuetu-
do excuiat.

I

9

I

I

i

I

I

Non nimii
indulgen-
dum huic
mori.

Sity*»!., v. Ornatus, quacr. 7; et v. Occasio. · Fili., tr. 30, cap. 10, n. 220. · S. Anton., part. 2. tit. 4. cap. 5[^]3. Ehxahlf, part. 3. lib. 8, qu. 13, § % v. Expono. — ' 2· 2·, qu. 169, art. 2, ad 1 et 3. — · Loc. dt.» corp. · Roncaglia, tr. 6, qu. 3, cap. 6, qu. 5, re*p. 3, v. Ek dictis. — · Loc. dt., r«p 3, i. f. — · In 2— T' , qu. 169. art. 2. v. Circa

— · Lib. 2. n. W. - ElUattU, part. 3, lib. 8, qu. 13, § 9, v. Haud tant. - Elitalde, loc. dt. — · Part. 2, tit. 4, cap. 5. § 3. — ' Loc dt., § 8, v. Inquantum, et v. Ex praedictis. · Culie/mut Durand, Specui, jur., lib. 2, partie. 3. § 5. Quater, n. 7. — · Cau·. 28, qu. I, V pan, v. Ex hi». poti can. Omnes 14.

C) Rosella, v. Ornatus, n. 13, hunc usum damnat de mortali, quando mulieres « taliter

vestimenta ponant, quod pectus et mamillas totaliter ostendunt ».

ptiora sint jura ad solvendum quam ligandum *, et melius sit Domino reddere rationem de nimia misericordia, quam de nimia severitate, ut dicit Chrysostomus ; potius videtur absolvendum, et divino examini dimittendum. Fateor tamen, quod et praedicatores in praedicando, et confessores in audientia confessionum debent talia detestari..., et persuadere ad dimittendum, cum sint nimia et excessiva..., non tamen da indistincte asserere esse mortalia.

56. - « 1Г. Peccant etiam graviter, qui «componunt, describunt, repraesentant « vel pingunt turpia, et ad libidinem pro- « vocantia. — Bonacina, Sanchez et Fil- • liuccius ».

nii Procul dubio componentes, sive reprac-
sentantes comoedias valde turpes excu-
sarj non p0SSUnl a pacato gravi. San-
chez 3 cum S. Antonino, Angelo, Silve-
stro, etc. Et ob quodeumque lucrum, ut
Tamburinius

ite» pin- Pariter graviter peccant pingentes, sive
rizrtitS· exponentes publice imagines obscoenas,
scilicet, detectis pudendis, sive tenui velo
coopertis; ut Salmant. 4 cum Sanchez et
Trullench. — Secus, si detectis aliis par-
tibus, pudenda tegantur. Salmant. 5 cum
Turriano, Diana et pluribus aliis.

57. - Utrum liceat suadere aut permit-
tere minus malum, ad majus evitandum?

' Cab. *Ponderst 14*, diu. 50. — • Opα» impert, homil. 4X
ad cap. xxm Matlh. (inter opera «paria S. Chryxoet.) Cfr.
can. *Allicant 12*, cau». 26, qu 7. - *Bonae.*, de Matrim ,
qu. 4, punct. 9, n. 23. • *Sanch.*, de Matrim., Ub. 9. diap. 46,
n. 4! et «cqq. - *Fili.*, tr. 30, n. 210 et 211. — 1 Loc dt ,
n. 41. . *S. Anion.*, part. 2, tit. 3, cap. 7, § 5. *AngH.*, v.
Ludus, η. X • *Sitwst.*, v. *Ludus*, qu. X — 1 Tr. 21, cap. S.
n. 64. . *Sanch.*, loc. dt.. η. 4X . 7>ull., Decal., Hb. 6,
dub. 12, n. 13. — • Loc. du, n. 64. • *Turrsan.*, Select. dupuL,
centur. 4, dub. 1R. *Diana*, part. 11, tr. 4, reaot 3X —
• Lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 7. • *Ator*, part. 2, lib. 12, cap. 16,
quacr 8, v. *Saxto*. • *Laynt.*, loc. dt., n. 7, ▼. ITrvm. •

56. - °) Tamburinius, *Decal*, lib. 7, cap. 8,
§ 5, n. 1, cum lib. 5, cap t, § 4, n. 28, ne-
gat quidem lucrum quodeumque excusare.
Sed, *cit. lib. 5, loc. cit.*, suam sententiam his
verbis limitat: « Si.- tanta [esset] pictoris vel
histrionis necessitas, ut eo lucro indigeret ad
viciu[m] vel quid simile, non recusarem semel
aut iterum licere, (sed sine periculo morali
suae impurae delectationis, quod cavere, ma-
xime in histrione turpium, proh! quam diffi-
cile est), donec alia vivendi ratio diligenter
conquirenti non aperitur».

s AtraoNfel, moraha. — Tom. L

Prima sententia negat, prout tenet swufcre
Laymann 4 cum Azor et alus. Ratio, quia faa, Jv x1 a
comparativum non tollit positivum; unde ££
qui suadet minus malum, vere malum
suadet — Limitat vero Laymann cum ueiuuo
Azor, nisi malum illud sit virtualiter in- ôpâftio@u·
clusum in illo alio majori. Sic, parato
aliquem occidere, potes suadere ut ma-
num tantum amputet, eidem tamen, non
alteri designato; sic etiam volenti adul-
terari, potes suadere fornicationem cum
soluta in generali, non autem in particu-
lari. Admittunt hoc Salmant.T, dummodo
ille decreverit utrumque malum patrare ;
cum Navarra, etc. At Laymann uidisdn-
cte loquitur; et Sanchez cum secunda sen-
tentia, ut mox dicetur, hanc limitationem
expresse rejicit: quia (didt) tunc minus
malum proponitur, non ut alter illud per-
petret, sed ut a majori retrahatur.

Secunda igitur sententia probabilior
tenet, licitum esse minus malum suadere,
si alter jam determinatus fuerit ad majus
exsequendum. Ratio, quia tunc suadens
non quaerit malum, sed bonum, scilicet
electionem minons mali. Ita Sanchez •
cum Soto, Molina, Navarro, Medina, Sil-
vestro et aliis pluribus, ac Salmant. • cum
Cajetano, Soto, Palao a', Bonacina, etc, et
probabilem putat Croix ,e. — Hinc docet
idem Sanchez 11 cum Cajetano % Soto
Covarruvias W, Valentia % parato aliquem

Pn>babt-
'

Assor, loc. au, cap, 17, quacr. L — ' Loc. du n. S&. -
Prtr. Hmr., de Restiu. lib. X cap. 4, x. *Jussio*. n. 59. -
Laysn., loc. at., v. Prrww *SancÀ.*, dc Matnm.. lib. 7,
di«p. 11, n. 20. — • Loc. dL n. 15. - Suôm, dc Jowt. et
Jure, Ub. 4. qu. 7, art. 3. v. *Vtnadnm*; et lib. 6. qo. 1,
art. 5, ▼. *Hinc rursus*. • *Molina*, tr. 2, di*p. 335. n. 9
et 10» • *Mnwr.*, Man., cap. 14. η. 40. ▼. *I3*; cap. 17, α. 269;
cap. 24, η. 1L - *BorthoL Mtdsna tn i* - 2~. qu. %, art. 4. -
Sx/nei/., v. *Usura Vil*, quacr. L — • Tr 21 cap. 8,
η. 6A. • *Caftan.*. Sums ▼. TynewieAi. . Ub. 6. qu. 1.
art. 5, ▼. *ZBme rursus*. • *Bona.*. di«p. 1 de Reaotuc., qtu 2,
punct. 7, n. 6 et «eqq. — * Lib. 2. η. 23X — " Loc. dL. n. 19.

57. - *) Palaus, *tr 6, disp. 6, punct. 6,*
n. 6 et seqq., hanc sententiam tuetur, sed
cum eadem limitatione ac Salmant supra,
nempe: ut minus malum consulas ei qui non
solum gravius, sed etiam minus paratus erat
patrare.

Isti auctores a Sanchez hic allegantur
pro generali pnneipio: licitum scilicet esse oi-
lerrc materiam minoris mali ei qui paratus
est majus patrare Et hoc quidem tenent lo-
quentes de lacto Loth, filias offerentis viris
Sodomitis, quamvis ipsum lactum non omnes

occidere licite posse suadere, ut ab eo furatur vel ut fornicetur. Et probat ex S. Augustino \ ubi: *Si enim facturum est, quod non licet, jam faciat adulterium, et non faciat homicidium: et vivente uxore sua, alteram ducat, et non humanum sanguinem fundat.* Ex quibus verbis: *jā faciat adulterium*, probat Sanchez 1 cum Soto, Molina, Navarro, Abbate, etc., S. Doctorem non tantum permittendo, sed etiam suadendo locutum fuisse. Et hoc, addit Sanchez 8 cum Salon, licere, non solum privatis, sed etiam confessariis, parentibus et aliis, quibus ex officio incumbit impedire peccata subditorum.

Quando-
que potest
permitti
ruina pro-
limi.

58. - « Resp. VI. Potest aliquando per-
« mitti proximi ruina, quando is paratus
« est ad malum, et alter non intendit ut
« peccet, sed tantum, non auferendo oc-
« casionem, permittit unum peccatum, ne
« fiant plura; ita ut permissio sit impedi-
« tiva majoris mali.

« Unde resolves:

« Γ. Hero licet non auferre occasio-
« nem furandi filiis aut famulis, cum eos
« nihilominus ad furandum propensos et
« paratos novit, ut sic deprehensi punian-
« tur et resipiscant: tunc enim rationa-
« biliter permittit furtum unum, ut evi-
« tentur plura. — Sanchez, Laymann a),
« Bonacina ».

• Can. Si quod veriut 9, caai. 33, qu. 2. Cfr. de Conju-
Ciiis adulter., lib. 2, cap. 15; op. Miffne, Patrol. lat., tom. 40,
col. 481. — * Loc. dt., n. 15. • Solui, de Juit., lib. 6, qu. 1,
art. 5. corp., i. C- AfoUna, loc dt., n. 10. • A'arvar., lodi dt. •
Abbai Panorm., in cap. Super to, de uiur. — • Loc. dt.,
n. 23. • Salon, in 2** 2., qu. 62, art. 7, contr. 7, ad 2—, •
Sanch., de Matr., lib. 10, diip. 12, n. 52. • Bonae, diip. 2,
de Peccat., qu. 4, punct. 2, n. 31. — • De Matrim.. lib. 10,

Et haec sententia videtur satis com-
munis cum Sanchez 4, qui citat pro ea
Sotum *), Ledesma% Navarrum, Sfr4etc.;
et consentit D. Thomas tt, ubi: *Quando-
que vir uxorem suspectam de adulterio
habens, ei insidiatur, ut deprehendere pos-
sit eam cum testibus in cmine fornicationis, et sic potest ad accusationem pro-
cedere.* Idem admittit Continuator Tour-
nely ° cum Antoine.

« 2°. Probabile est, non licere talia ul-
« tro ponere aut iis objicere: quia posi-
« tive concurreret ad peccatum; et non
« tam auferret occasionem, quam pone-
« ret. Sâ T, et Sanchez, qui ex eadem
« causa docet, non licere marito dare
« uxori ansam adulterandi, vel adultero
« ut tentet uxorem. Interim probabiliter
« contrarium docet Laymannß. Quod con-
« firmari potest exemplo Judith, quae vix
« aliter videtur fecisse (cap. ix). Cum enim
« sciret, permissionem libidinis in Holo-
« feme fore impeditivam malorum, posuit
« ei occasionem, nempe ornatum suum,
« alioqui licitum; et tamen communiter
« censetur in hoc non peccasse. Vide Bo-
« nacina Palaum 10 ».

Et hoc probabile putant etiam Viva ai,
Laymann O cum Petro Navarra. Item
ElbelV, et Sporer 18 cum Diana et Tam-
burinio <>/ et probat ex l. Si quis servo,

disp. 12, n. 52. • Novar., Man., cap. 24, n. 13. — • Suppl.,
qo. 62, art. 3, ad 4. — • De Carit., sect. 7, punct. 1, § 3, qu. 4. •
Antoine, de Carit., cap. 6, § q. 2, n. 6. — • V. Pecca-
turn, n. 7. • Sanch., loc. dt., n. 53. — • Lib. 2, tr. 3, cap. 13,
n. 5, v. Tertio. — • Disp. 2, de Peccat., qu. 4, punct. 2, n. 31
et 31. — w Tr. 6, diip. 6, punct. 7, n. 7. — 11 De Praec. Decal.,
qu. II, art. 5, n. 12, v. Infertur 4. • Petr. Naur., de
Restit., lib. 3, cap. 4, n. 127. — • Tr. 5, cap. 1, n. 64.

codem modo interpretentur. Vide Cajetan.,
in 2am 2a*, qu. 78, art. 4; et Comment, in
Genes., cap. XIX, v. 8; Sotum, loc cit., art. 5,
v. Atviro de Loth; Covarruvias, de Spousal.,
part. 1, cap. 4, init., n. 10; Valentia, in
2nm 2“, disp. 5, qu. 21, punct. 4, v. Secun-
dum quod hic. Attamen hi duo ultimi aucto-
res, Covarruvias scilicet et Valentia, etsi con-
cedunt proponi posse materiam minoris mali,
negant tamen fas esse illud consulere vel ad
illud inducere

58. - Laymann aliud exemplum affert,
ex quo a fortiori colligere licet quod a Bu-
senb. traditur. Laymann enim, lib 2, tr. 3,
cap. 13, n. 4, ait licitum esse pecuniam ap-
ponere ei, qui de furtis suspectus habetur, ut

deprehensus, efficaciter emendetur vel a gra-
viori malo avertatur.

b) Sotus, in 4, dist. 36, qu. unie., art. 3;
Petrus de Ledesma, de Afatrim., qu. 62, art. 3,
conci. 1, disputant de casu quo vir uxori suae,
de adulterio suspectae, insidias tendit; et pro
hoc casu a Sanchez adducuntur.

O Sâ, v. Peccatum, n. 7, rem clare signi-
ficat. scribens: « Permitti quidem possunt pec-
cata minora, ut vitentur graviora ».

*) Laymann, loc. cit., n. 5, v. Tertio; El-
bel, de Scandalo, n. 387, non probabilem so-
lum reputant, sed absolute huic sententiae
patrocinantur.

Diana, part. 3, tr. 5, resot. 18; Tam-
burinius, Dccal, lib. 5, cap. 1, § 4, n. 4 et 5,

C. *dc furto*, ubi permittitur domino tradere servo saepe sollicitato a fure res, ut ad furem deferat, ut sic fur deprehensus cum re furtiva, et punitus, non amplius sollicitet />. Quem textum dicit Sporer cum Petro Navarra Palao apud Tamburinium <>, locum habere etiam in foro conscientiae. — Contradicunt tamen Sanchez | cum Sà; item Bonacina * ct Sporer³, vocans hanc probabiliorē: quia (ut dicunt) haec videtur positiva inductio, sive ad peccatum cooperatio, quae est intrinsece mala.

Sed hoc non obstante, satis probabilis videtur prima sententia: quia cum maritus vel dominus praebet ansam moechandi vel furandi, non vere inducit ad peccandum; sed praebet occasionem et permittit peccatum alterius ex justa causa, sci-

licet, ut se indemnem servet a periculo damni obventuri. — Aliud enim est inducere, aliud praebere occasionem. Illud est Had dare intrinsece malum; non autem hoc: alioquin nunquam liceret, etiam ex causa justa, petere mutuum ab usurario, juramentum ab infideli, etc.; quod est contra communem DD. sententiam (quicquid aliquis dicat), et contra D. Thomam 4 cum S. Augustino. Unde S. Thomas ibi hanc regulam dat: *Inducere hominem ad peccandum nullo modo licet; uti tamen peccato alternis ad bonum, licitum est*. Imo S. Doctor videtur ibidem etiam opinioni mox allatae expresse adhaerere, exemplo decem virorum qui dixerunt ad Ismahel (Jer. xu, 8): *Noli occidere nos: quia habemus thesauros in agro*. Et hos S. Doctor asserit minime peccasse.

ARTICULUS III.

AN LICEAT ALTERIUS PECCATO MATERIALITER COOPERARI.

59. *Quando liceat materialiter cooperari peccato proximi.* — 60. *An liceat nubere cum sponso existente in mortali, vel obstricto voto castitatis.* — 61. *An, reddere debitum eidem.* — 62. *An, dare communionem peccatori occulto.* — 63. *Quid liceat famulis. Et quae sit cooperatio materialis, et quae formalis.* — 64. *An comitari herum ad lupanar, etc. Et an comitari concubinam ad herum.* — 65. *An deferre munera meretrici.* — 66. *An aperire ostium meretrici. An deferre scalam, ut dominus ascendat ad mulierem.* — 67. *An scribere litteras amatorias,* — 68. *An ministrare carnes [in die vetito].* — 69. *An liceat cauponibus dare vinum ebriosis, vel carnes in die vetito. (Vide alia apud Buscnbaum).* — 70. *An locare domum meretrici et usurariis.* — 71. *An vendere aleas, gladios, venena, etc.* — 72. *An agnum Judaeo.* — 73. *An liceat Christianis captivis remigare, etc.* — 74. *An adjuvare tyrannum.* — 75. *An vehere annonam ad haereticos. An aurigis vehere meretricem.* — 76. *An accipere, munera ab amasio. An reddere gladium occisuro.* — 77. *An liceat petere juramentum a pejeraturo. Et mutuum ab usurario, sine gravi causa* — 78. *An adjuvare usurarium. An dare mutuum abusuro.* — 79. *An petere sacramenta ab excommunicato vel a peccatore; et an a parato.* — 80. *An dare cibos vetitos.*

coopenüo
iSîâ qîÂn.
59. - « Resp. cooperari tantum mate-
« rialiter, subministrando tantum mate-
« riam ct facultatem peccandi, vel exhi-
« bendo objectum, licet, si sequentes con-
« ditiones adsint: Γ. Si tuum opus vel
« cooperatio sit secundum se bona vel

« saltem indifferens. 2\ Si bona intentione
« et rationabili ex causa fiat, et non ut
« juves alterum peccare. 3e. Si alterius
« peccatum impedire nequeas, aut saltem
« non tenearis propter causam rationa-
« bilem. — Circa quam notant Sanchez

Pal., loc. **dc**, punct. 5, n. 6. — 1 *Lnc. dL*, η. **M**. · *Sâ*,
v *Pitcatum*, n. 7. — · *L. C*, n. 31 ct 31. — · *L. C.*, n. 63. —

· 2-2·, qu. 73, art. 4. · **S**. **Enchiridion**, cap. 11;
et *EpLit*. 47, η. 2. · **Decal**, lib. I, cap. 7, b. 12.

minus recte a Sporer allegantur; citant quidem aliorum opinionem; nec vero eamdem probabilem appellant.

f) Lex ista sic sonat: « Si quis servo alieno suaserit ut aliquam rem domini sui surriperet et ad se deferret, servus autem hoc domino manifestaverit, et domino concedente,

res ejus ad iniquum hujusmodi suasionis auctorem pertulerit, et ipse inventus fuerit rem detinens; quali teneatur actione is qui res suscepit... Nobis irnque... placuit non solum furti actionem, sed etiam servi corrupti contra cum dari ».

c) Sporer, n. 66, hoc dicit ex Tamburinio,

«ct Laymann, etsi ejus gravitas certa
« regula definiri nequeat, sed prudentis
« judicio metienda sit; tanto tamen gra-
« viorem requiri: ¶ quanto gravius est
« peccatum cujus occasio datur; 2° quanto
« probabilius est, te non coopérante, al-
« terum non peccaturum; aut quanto cer-
« tior est affectus peccati; 3° quanto pro-
« pinquius tua cooperatio peccatum at-
« tingit; 4° quanto minus juris habes ad
« tale opus *); 5° denique, quanto magis
« peccatum cum justitia pugnat, idque
« propter damnum tertii. — Laymann l ».

S. Antoninus, Gabriel, Silvester, etc.
apud Sanchez a, videntur sentire, nullo
casu licitum esse cooperari ad peccatum
alterius: at hoc communiter DD. permit-
tunt, si debitae conditiones adsint. Vide
Tamburinium a. Et Sanchez 4 censet au-
ctores citatos locutos fuisse casu quo ab-
sit justa causa excusans; vel quando
cooperatio sit intrinsece mala. Semper
autem est intrinsece mala illa actio, quae
ex se determinata est ad peccatum: uti
esset, quaerere domino concubinam, idola
fabricare, et quid simile. Secus, si actio
potest fieri sine peccato: puta, ministrare
mensae, aperire januam, etc. — Hinc, ad
licite cooperandum peccato alterius, vide
conditiones requisitas apud Busenbaum,
ut mox supra.

« Unde resolves hos casus:

60. - « ¶. Hoc modo, licite materiali-
« ter cooperatur sponsa contrahens cum
« sponso, quem scit sacramentum acci-
« pere in peccato mortali. Sciens vero
« eum habere votum castitatis, peccat

Laym., lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 4, 5 tt 8. — ' Loc. cit.,
n. 4. - S. Anton., part. 2, tit. 1, cap. 23, § 13. - Gabr. Biff.,
in 4. diit. 16, qu. 3, art. 3. dub. 6. - Silvest., v. Are, n. 3
et teqq. — Decal. lib. 1, cap. 7, n. 4. — Decal., lib. 5,
cap. 1, § 4, n. 15 et »eqq. — Loc. dt., n. 7. — Loc.
dt., n. 4. — De Matr., lib. 7, diip. 11, n. 11. — ' Laym.,
lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 4. - Suar., de Cemur., diip. 15,
»ect. 4, n. 9. - Lh*o, de Sacram., in »en., diip. 8, n. 182. -
Laym., lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 1, n. 17; lib. 2, tr. 3,
cap. 13, n. 4. - Bonac., de Matrim., qu. 4, punct. 3, o. 2
et a. - Pal., tr. 28, diip. 3, punct. 4, f 11, n. 3. - Sane*,

« contrahendo cum ipso: quia ad contra-
« ctum illicitum concurrat. — Laymann l
« et Sanchez 8 »,

61. - « 2°. Licite quoque, post matri-
« monium contractum, materialiter eoo-
« peratur conjux, si conjugum obstricto voto
« castitatis reddat debitum; imo, ad id
« tenetur ex justitia, si eum exigentem
« non possit a proposito avocare ¶ ». —
[Et haec est communissima et probabi-
lior sententia, cum Suarez, Lugo, Lay-
mann, Bonacina, Palao, Sanchez, Concina,
Holzmann, Bossio, etc. Licet opposita a),
cum Pontio, Croix, Comitolo, Silvestro, etc.,
etiam sit probabilis. Vide dicenda *Lib. VI,*
H. 994].

62. - « 3°. Similiter parochus Eucha-
« ristiam licite potest et debet ministrare
« peccatori, et excommunicato, et haere-
« tico occulto, si petat publice; imo con-
« fessarius praebere debet petenti etiam
« privatim, si ex sola confessione ejus
« peccatum novit 8 ». — [Et ita tenendum,
ex communissima sententia cum Spo-
rer 3, etc., contra Petrocorensem. Vide
dicenda *Lib. VI, n. 658*].

63. - « 4°. Excusantur a peccato famuli,
« si ratione sui famulatus praestent quae-
« dam obsequia, quae sine gravi suo in-
« commodo negare non possint a>; ut
« gr. vestiant dominum, sternant equum,
« comitentur ad lupanar, meretrici defe-
« rant munera, eidem venienti aperiant
« ostium: quia haec tantum remote se ad
« peccatum habent, et sine iis peccatum
« fieret. Unde tamen non sequitur, alteri
« cuivis licere ea praestare. Bonacina ,

de Matrim., lib. 9, diip. 6, n. 7. - ConeIna, de Matrim.,
dis. 4, cap. 5, n. 2. - Hotem., de Matrim., n. 467, v. Tertio. -
Bose., de Effect. contract. Matrim., cap. 1, n. 241. - Pont.,
de Matrim., lib. 10, cap. 3, n. 3. - Croix, lib. 6, part. 3,
n. 353. - Comit., Revp. moral., lib. 1, qu. 136, num. 9.
v. Maxie eel. - Stivest., v. Matrimonium VII, qu. 5,
v. Sextum. — Laym., lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 4. —
Theol. sacrament., part. 3, cap. 7, n. 869. - Pttrocar.,
de Poeniu, cap. 4, qu. 6, re»p. 2, n. 2. — Diip. 2, de
Peccat., qu. 4, punct. 2, n. 26; et de Matrim., qu. 4,
punct. 14, n. 6,

n. 5; sed Petrus Navarra negat quidem im-
probandam esse sententiam, quae licitum esse
ait hunc agendi modum; nullam tamen men-
tionem de hac juris sanctione facit

59. - Quarta haec conditio apud Lay-
mann et Sanchez *locis cit.*, praetermittitur.

61. - Scilicet quod alter conjux eo casu
non teneatur ex justitia debitum reddere.

63. - a) Azor et Laymann non loquun-
tur de gravi iamuli incommodo, et videntur
haec obsequia excusare sola famulatus ra-
tione.

« Λζογ Laymann 3, Sanchez 3 . — (Sed vide *itum. scq. 64*).

Ad distinguendum autem, quando cooperatio sit materialis, et quando formalis, alii dicunt, ut Cardenas b> et Magister Milante 4, quod cooperatio tunc est materialis, quando ipsa per accidens et remote conducit ad peccatum alterius; tunc autem formalis, quando per se vel ob aliquam circumstantiam adjunctam, proxime conducit ad executionem peccati, licet per se esset indifferens.

Sed melius cum aliis dicendum, illam esse *formalem*, quae concurrit ad malam voluntatem alterius, et nequit esse sine peccato; *materialem* vero illam, quae concurrit tantum ad malam actionem alterius, praeter intentionem cooperantis. Haec autem est licita, quando per se actio est bona vel indifferens; et quando adest justa causa et proportionata ad gravitatem peccati alterius, et ad proximitatem concursus, qui praestatur ad peccati executionem. Ratio, quia cum tu praestas actionem indifferentem sine prava intentione, si alter illa abuti voluerit ad suum peccatum exsequendum, non tenebris nisi ex caritate illud impedire. Et quia caritas non obligat cum gravi incommodo, ideo ponens tuam cooperationem cum justa causa, non peccas: tunc

· Pari. 2, lib. 12, cap. 18, quaer. H. — · Lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 5, v. *Ssxto*. — ■ *Dealt*, lib. 1, cap. 7, n. 22. — 4 *Exercit.* 28, aup. prop. 51 Innoc. XI. § *Ex hit tr^o con-*

^Cardenas, r/rsserf 31, n. 10 et 11, dicit sub prohibiti cooperatione comprehendere omnes actiones, * quae adjuvant de facto ad exsequendam luxuriam, quamvis abstractae ab illis circumstantiis sint indifferentes ; licitas vero esse actiones illas, · quae non adjuvant ad exercendam luxuriam.

64. - / Busenbaum requirit, ut famulus nequeat sine gravi suo incommodo ejusmodi obsequia praetermittere.

b) Navarrus, lib. 5, consil. 5, de poenit. et remission., sic revera tenet; sibi tamen ex parte contrarius est, consil. 4, n. 3, ubi damnat de mortali famulum, qui herum in concubinato adjuvat, « comitando eum nocte aut die, ita quod herus non iret ad domum concubinae, nisi et ipse comitaretur ». Quod t Sanchez notavit.

<) Sanchez, loc. cit, n. 22, ejusmodi obsequia sola famulatus ratione excusat, nisi herus ille « peccatum vitaret famulo non sternente

enim peccatum illius non provenit ex cooperatione tua, sed ex malitia, ipsius qui tua actione abutitur. Nec valet dicere quod tua actio, etsi indifferens, conjuncta tamen cum circumstantia pravae intentionis alterius, evadit mala; nam revera actio tua non est per se conjuncta cum mala voluntate illius, sed illud conjungit suam malam voluntatem cum actione tua; unde tua actio non erit tunc causa per se influens in peccatum, sed tantum occasio, qua ille abutitur ad peccandum. — Vide dicenda *Lib. III, n. 571, 2° Respectu*.

64. - Quaeritur Γ. *An famulus, ratione famulatus, possit comitari herum ad lupanar, vel sternere equum?*

Affirmat Busenbaum a) hic, cum Navarro b>, Manuele, etc. apud Sanchez B. — At probabilius non sufficit ad id sola ratio famulatus, etiam si sine famuli ope herus adiret; saltem requiritur metus gravis damni. Ita Sanchez Viva , Salmant. ‡, qui recte advertunt, id nunquam licere, si herus ex comitatu animosior reddatur.

An autem liceat famulo deducere concubinam in domum heri?

Dicit Sanchez 7 cum Navarra r> et Manuele r, quod, si inter dominum et concubinam jam conventum erat, tunc

nal. Man. Rodni., Summa part. I, cap. ni — · Decal., lib. 1, cap. 7, n. 22 — * In propo. 51 Innoc XI, n. 5. — · Loc. cit, n. 25.

equum, aut non comitante. Tunc enim amplior causa desideraretur ». Quam denique adesse et famulo suffragari dicit, si non possit « commode et absque proprio alicujus momenti detrimento obsequium suum denegare.

Salmant., tr. 21, cap. S, n. 72, dicunt licitum esse famulo: « causa famulatus... dominum ad concubinae domum comitari, quando etiam famulo non comite herus adiret, nec ex eo animosior reddatur, quia tunc est merus comitatus. Atvero si herus famulum comitem adhiberet, ut securius et liberius peccaret, et ab invadentibus se defenderet, esset omnino illicitum, quia tunc jam influeret proxime in peccatum domini ».

· Petrus Navarra, de Restit., lib. 3, cap. 4, n. 62, loquitur de auriga in universum: < Auriga qui mulierem Toletum defert Matritum, licet sciat illam ibi suo corpore male usuram, et eo tunc Matritum petere, tamen isti non imputatur, quia opus ex se indifferens facit;

Requiritur metui <ra-
vi ad totai
tandura he-
rua ad lu-
panar.

iri

llr

Item Ad
Adducen-
dam concu-
binam.

famulus sola ratione famulatus excusatur, quando dominus etiam sine famulo aequè peccatum committeret; alias, non excusatur, nisi ex metu gravis damni; ut Sanchez ri. — Et idem ait de famulo deferente concubinam curru vel sella. Sed merito id non admittunt Cardenas, et Milante l, et Pater Concina * — Idque tanto magis non admittendum de famulo vocante concubinam ad domum heri: contra Azor. — Et idem dico de aurigis et nautis vehementibus meretricem ad amasium, qui tantum excusari possunt ob metum gravis damni. Vide lz. 75, v. *Ah autem*.

65. - Quaeritur 2°. *Ah liceat famulo deferre munera meretrici, ratione famulatus?*

Deferre
manera me-
retrici non
licet famu-
lo.

Affirmant, loquendo tantum de esculentis et aliis munusculis, Busenbaum et Sanchez 3, Sporer b), et Palaus c) cum Navarro ri et Azor ri. — Sed verius Pater Concina 4 putat, hoc esse intrinsece malum: quia revera munera per se turpem amorem foveant.

66. - Quaeritur 3°. *Utrum liceat famulo ostium meretrici aperire?*

Licet fa-
mulo aperi-
re ostium
mereuid.

Negat Croix ri. At communius affirmant, cum Busenbaum, Salmant. &, Laymann °, Tamburinius cum Sanchez, Diana,

Carden., di. 31, n. 10. — 1 Exercit. 28 *up. prop. 61 Innoc. XI, v. *Haec autem recula*. — In Deoii., lib. I, di. 9, de Stand., cap. 12, n. 7. — Azor, part. 2, lib. 12, cap. 18, quaer. 8. — Decal. lib. I, cap. 7, n. 29. — Loc. cit., cap. 12, n. 8. — * Tr. 21, cap. 8, n. 74. — « Lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 5, v. Sexto. — Tarnbur., Decal., lib. 5, cap. 1, § I. n. 18, — Sanchez., loc. cit., n. 30. — Diana, part. 3,

Azor, Sâ % Rodriguez, etc. — Nec officit propositio 51 Innocentii XI, dicens: *Famulus qui, submissis humeris, scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, et multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si idfaciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur*. Nam, ly aperiendo januam ex ipsomet contextu intelligitur de aperitione per vim confecta; ut recte dicunt Roncaglia ', Salmant. *. — Modo (ajunt), ipso non aperiante, adsit alius qui aperiat ri.

Quaeritur 4°. *An, ex metu mortis vel magni damni, liceat famulo subijcere humeros, ve! deferre scalam domino ascendenti adfornicandum, vel aperire januam, et similia?*

Negant Viva et Milante @, Pater Concina 10, Salmant. H, Croix ,a et alii. Quia ut dicunt, tales actiones nunquam licent, utpote intrinsece malae. — Sed contradi-

Mgr
nii.
cett fejsr
rw

tr. 5, re*ol. 36, v. *Item deducitur*. — Ator, loc. cit., quaer. 8. — Hodrig., Sum., part. 1, cap. 203, n. 3. — * Tr. 6, qu. 3, cap. 6, reg. in praxi, n. 4. — ■ Tr. 21, cap. 8, n. 74. — in prop. 51 Innoc. XL n. 4. — • Luc. cit., v. *Quid insuper*. — .. Loc. cit., de Stand., cap. 12, n. 4. — « Tr. 21, cap. 8, n. 75. — .. Lib. 2, n. 254. — “ Decal., lib. I, cap. 7, n. 30.

quod ilia in eo loco posita male se gerat, malitiae ejus est, non meae asportationis. Quae quidem Rodriguez ex eodem Navarra proponit, loc. cit., n. 3, et in bull. *Cruciatae*, § 9, n. 84.

f) Sanchez, loc. cit., n. 25, de famulo concubinam curru deferente ita scribit: « Non sufficeret communis ratio famulatus, sed damnum notabile famuli, eum herum deserendo, exigitur. At in hoc casu id liceret ».

65. - °) Vide textum Busenb. supra, ubi requirit gravis incommodi melum.

h) Sporer, Decal., tr. 5, cap. I, n. 99, dicit licitum esse ratione famulatus deferre ad meretricem « literas, internuntia, munera, solius urbanitatis vel amicitiae plena ».

c) Palaus, tr. 6, disp. 6, punct. 11, n. 4, dicit licere « munuscula deferre. At praeter hoc exemplum, alia etiam similia habet, pro

quibus citat Navarrum, *Man.*, cap. 20, n. 16, Azor, loc. cit., quaer. 8.

66. - *) Croix, lib. 2, n. 253, disputat de famulo qui domino apertit januam alienae domus, in quam dominus ingredi vult ad stuprum alicui puellae interendum.

*) Sâ, v. *Peccatum*, n. 9, alia et quidem similia exempla adducit, praesens vero praetermittit

() Haec conditio, non quidem ad propositionem Innocentii XI, sed ad principale quaesitum referenda est: et juxta Roncaglia, famulus posset ipsi concubinae domum aperire, • maxime [non dicit « modo »] dum etiam eo non aperiante, adhuc esset qui aperiret. — Salmant. vero absolute dicunt licere, « quando jussu domini fit ».

° Lessius, hb. 2, cap. 16, n. 50, i. de casu simili loquitur, nempe de eo cui scalam

cet, quae potest esse bona et mala, non teneris nisi ex caritate ab illa abstinere, ne alter ea abutatur ad peccandum; quando autem alias grave damnum metuis, licite permittere poles peccatum alterius. Nam ex una parte, caritas te non obligat cum gravi damno peccatum ejus avertere; et ex altera, malitia alterius nequit mutare naturam tuae actionis, ita ut de indifferenti evadat intrinsece mala. Et idem mecum sentit doctus auctor, Continuator Tournely !, dicens: *Non... teneor grave subire detrimentum, ut alterius peccatum avertam; ipse sane malitiam suam sibi imputet.*

Nec valet dicere quod praefatae actiones sunt per se malae, quia cooperantur ad peccatum stupri; idque probari ex ipsa propositione damnata, ubi dicitur: *aut quid simile cooperando.* Nam respondetur, quod *cooperando* non intelligitur de cooperatione formali, sed de materiali, cum de ea solum locuti sint auctores propositionis; et in tali sensu, certe fuit propositio proscripta. — Non autem ver-

* De Rentitut. in gen., cap. 2, art. 6, xci. 3, cond. 3, poti prine. — 1 Dt Rcititut. in comm., cap. 13. n. 3 —

ad ascendendum, vel ferramenta ad infringendum ostium aut armarium furi commodat, quod dicit licere in eo casu dumtaxat, quo «ex recusatione grave malum tibi impenderet».

Contin. Tournely, *loc. cit.*, negat licere, nisi ob grave detrimentum.

f) Doctrina haec de illo qui claves furi, aut gladium occisuro traderet ex 2* ceterisque editionibus, usque ad 5*«@ desumpta est; sed reformanda omnino est juxta ea quae S. Doctor in 6» ceterisque posterioribus editionibus, *ad lib. 3, n. 571*, vers. *Secus etiam*, eidem quaesito subdidit, nempe: «Id tamen recte dicunt Salmant... intelligi, si ille posset negare suam cooperationem sine periculo mortis *aut aequalis gravis damni*; quia aliter non tenetur vitare damnum alterius (etiamsi alter sit in extrema necessitate damni patiendi) cum aequali proprio detrimento». — Ibidemque *n. 697*, vers. *Teneris*, dicit rem domino restituere, qua ille in damnum tertii abutetur, illicitum quidem esse, «quando posses negare sine tuo graviore, vel [in 6* et posterioribus editionibus] *saltem aequali gravi damno*». — Neque huic interpretationi opponi licet, quod in *Horn, apost., tr. 4, n. 32; tr. 10, n. 56 et 116*, in ultimis adhuc editionibus S. Doctor negat licitum esse etiam ad mortem vitandam reddere gladium occisuro; hoc enim soli inadvertentiac tribuendum est. — Nam Ie ibidem S. Alphonsus lectorem remittit ad Theologiam mo-

bis: *si id jaciat metu notabilis detrimenti*, comprehenditur metus mortis. Ibi enim declaratur qualis metus non excuset: *puta, ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur*: quae mala certe non comprehendunt damnum mortis.

Quia tamen praedictae cooperationes vere concurrunt ad damnum stupri, quamvis solum materialiter concurrant ad peccatum stupratoris, puto nullum alium timorem excusare cooperantem nisi mortis. Nam alias, ob solum metum jacturae facultatum vel infamiae, non licet concurrere ad dehonorationem puellae deflorandae. — Vide dicenda *Lib. III, n. 571*, ubi dicemus, non licere pariter tibi scalam vel claves tradere furi, nisi ob timorem mortis vel infamiae; cum Tournely — Tradere autem gladium occisuro nunquam licet; quia non licet occidi innocentem, ut tu mortem vites f); ut bene docent Concina l et [Contin.] Tournely . Vide *Lib. III, n. 571. Secus etiam.*

1 De Restit. in genM cap. 2. ortie. 6, «et. X cocc. 3, v. *Quatr*, 3.

ralem, *lib. 3, n. 571 et 697*, ubi doctrinam suam in posterioribus editionibus reformavit, ut ex superius dictis liquet 2° In *Istruzione e Pratica*, cujus *Homo apostolialis* mera versio est, emendationem inseruit S Alphonsus (edit 6 Neapoli 1765), et quidem *cap. 10, n. 56*, his verbis «In quanto al danno ho detto che niuno pub cooperare al danno alieno per liberarsi dal proprio, quando il danno è dello stesso ordine. Cib perb corre quando la eoooperazione è per se stessa causa dei danno, ma non quando b materiale, poichb allora non son tenuto coi mio equal danno ad evitare il danno altrui. Onde ben dicono i DD. ch'io dar la spada all ucdsore per evitare la morte mia Ali'incontro, non uccidere un altro per evitar la morte». Scilicet: *Respectu damni, negavi licitum esse ad damnum alterius cooperari, ut quis a suo liberetur, quando damnum est ejusdem ordinis. Id tamen locum habet casu, quo cooperatio sit per se ipsa causa damni, sos autem casu, quo materialis solum sit; tunc enim minime teneor alterius damnum cum aequali meo damno vitare. Hinc recte dicunt DD. mihi licitum esse ad mortem vitandam gladium occisuro reddere, non tamen altum occidere* — Similiter, *ibid., n. 117*, scribit S. Doctor: «Quando il padrone avesse a fare abuso della roba in danno del terzo, tu sei tenuto a negarla, semprechè puoi ne

Aliata
▼ero metum
non excuea-
re.

67. - Quaeritur 5°. *Ah liceat famulo, ob metum gravem, scribere vel deferre litteras amatorias concubinae domini?*

Scribere
vel deferre
litteras a-
matorias (a-
do non
licet

Etiam in
solo dabo.

Quidquid alii dicant, puto cum Salmant. \ Sanchez* Viva ®, Laymann, Bonacina, Tamburinio, etc. cum Croix 4, haec nunquam licere; quia formaliter concurrunt ad peccatum heri, fovendo turpem ejus amorem. — Et hoc censeo dicendum cum Sanchez et Salmant. 6 (contra Palaum et Rebellum apud Tamburinium*), etiam in dubio an litterae contineant amatoria, quia cum constet de turpi amore, moraliter creditur turpia continere. — Si vero contineant sola signa urbanitatis, etiam requiritur ad excusandum famulum causa justa, ultra obsequium famulatus; ut dicunt Salmant. a), Sanchez et Tamburinius «A

68. - Quaeritur 6°. *Ah liceat famulo ministrare carnes in die vetito?*

Famula»
minbtran*
carnei die
vetito.

Negant Salmant. 7 cum Palao, Vasquez, Diana a), etc. — Advertunt tamen, in dubio praesumendum herum justa causa excusari. Sed vide *seq. n. 69, Qu. 7.*

<5°. Ad ea opera quae propinquius se « ad peccatum habent aut juvant, v. gr.

* Tr. 21. cap. R, n. 66. 70 et »eq. — · Dead., lib. 1, cap. 7, n. 26. — · In propoa. 61 Innoc. XI. n. 5, v. *Sitniter*. — *Laynt.*, lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 5, v. *Srx/o*. — *Bonae.*, de *Matrira.*, qu. 1, punct. 14, n. 6. — *Tambur.*, Decn!.. lib. 5, cap. 1, | 4, n. 18. — « Lib. 2, n. 273. — *Sanch.*, loc. cit., n. 26. — · Loc. at., num. 67. — *PaJ.*, tr. 6, di»p. 6, punct. 11, n. 7. — *Rtbell.*, de *Juit.*, part. 1, hb. 2, qu. 14, n. 63. — · Loc. cit. — · Loc. cit., n. 81. — *Pa!*, loc. cit.

« subjicere humeros, admoveere scalas hero
« per fenestram ascendenti ad concubinam,
« deferre litteras amatorias ad meretricem,
« comitari ad duellum, etc., non sufficit
« communis ratio famulatus; sed exigunt
« majorem necessitatem et causam ut li-
« cite fiant, v. gr. periculum gravis aut sal-
« tem notabilis damni, si detrectent · ».

— (Sed vide dicta mox supra, *exn.66J*).

69. - « 6°. Sic enim excusantur caupo-
« nes, vendentes carnes in die jejunii co-
« mesturis, et vinum ebriosis, si alii ae-
« que venderent — Sanchez Bona-
« cina, etc. ».

Quaeritur 7°. *An liceat cauponibus vendere vinum iis, quos ebriandos praevident?*

Excusat eos Pater Concina 10, ex metu mortis aut mutilationis; quia (ut ait) *tam venditio, quam potus vmi, sunt actiones indifferentes, et ex sola malitia bibentis intemperanter ebrietas accidit*. Unde infert, cauponem non nisi ex caritate teneri impedire ebrietatem illorum. — Probabilius tamen mihi videtur dicendum cum Busen-
baum (hic n. 6 \ Bonacina et Sanchez, El-
bel °, Sporerlt, Continuatore Tournely », 1

punct. II, n. 4. — *Vcuq.*, Opu»c. de Scandalo, art. 1, dub. 3, n. 22. — · *Ibid.*, id est *Bonae.*, de *Matr.*, qu. 4, punct. 14, n. 6; et *Sanch.*, Decal., lib. 1, cap. 7, n. 16, 22, 23 et 26. — · Decal., lib. 1, cap. 7, n. 33 et 34. — *Bonae.*, disp. 2, de Peccat., qu. 4, punct. 2, n. 32, 37 et 38. — · In Decal., lib. 1, diu. 9, de Scandalo, cap. 12, n. 29. — *Sanch.*, Decal., lib. 1, cap. 7, n. 33. — “ De Scandalo, n. 383. — ” Decal., tr. S, cap. 1, n. 82. — “ De Carit., sect. 7, punct. 1, § 3, qu. 3.

garla senza tuo danno maggiore o almeno eguale, come si e detto al n. 56, dove si disse non esser lecito per evitar la perdita della fama o della roba, restituire la spada a chi vuol uccidere il nemico ». Quae sic latine redduntur: *Si dominus re aliqua sua in tertii damnum abusurus est, tu teneris illam denegare, quotiescumque sine damno tuo graviore vel saltem aequali negare potueris, uti n. 56 dictum est; ubi statuimus illicitum esse ad vitandam infamiam aut bonorum jacturam, gladium restituere illi, qui inimicum occidere intendit.*

67. - a) Salmant., tr. 21, cap. 8, n. 67; Sanchez, Decal., lib. 1, cap. 7, n. 26; Tamburinius, Decal., lib. 5, cap. 1, ^4, n. 18, nullam praeter famulatus rationem, justam causam requirunt; imo Sanchez et Tamburinius dicunt satis esse ad excusandum in eo casu communem famulatus rationem.

68. - a) Diana, part. 5, tr. 7, resol 13, hanc utique opinionem refert; sed de ea nullum profert iudicium.

69.-rtJ Hic apud S. Alphonsum habes textum compendiatum Hermannii Busenbaum; integer vero textus sic sonat: « Ob simile periculum excusantur ut plurimum caupones et propolae, in locis ubi catholici vivunt permixti haereticis, qui ministrant aut vendunt carnes die jejunii comesturis; item vinum ebriosis, dum postulant, etsi sciant eos a peccato non excusari, quia plerumque peccatum aequae fieret, subministrantibus aliis, et ipsi damnum notabile paterentur, dum paulatim nemo ad eos veniret. *Sanch lib. 1, cap. 7; Bonae., etc.* Quod si tamen hae rationes non adessent, non excusarentur. Unde non licet ea patrifamilias (uti nec cocnam die jejunii) ministrare suae familiae; neque cauponi illi, praeter quem non sunt alii: nisi tamen alia gravior causa cogeret. *Ibid.* ».

b) Bonacina, disp. 2, de Peccat., qu. 4, punct. 2, n. 32. id licere negat, · nisi sufficiens causa ipsos moveat ad vinum iis vendendum, qualis causa, per se loquendo, non videtur lucrum quod ipsis cessaret, non ven-

Tamburinio¹, et aliis satis communiter apud Croix², quod caupones satis excusantur ob metum cujuscumque gravis damni, puta, si alias notabiliter laederentur ex diminutione emptorum. Ratio, quia, cum nullum eo casu grave damnum temporale obveniat ebriaturo, caritas non obligat cum gravi incommodo peccatum illius vitare. — Et idem dico cum Busenbaum (ut supra, n. 6) et Sanchez³ ac Mazzotta⁴, de praebente carnes comesturis, in die vetito.

Illud autem quod dicit Tamburinius⁵ cum Sanchez et Palao, scilicet, licitum esse vendere vinum eis qui revendent mixtum aqua, si aequae commodae nequeant aliis vendere; id non admittimus, nisi ob metum mortis vel infamiae

«⁶ Ea, quae ad peccatum proxime concurrunt vel inducunt, vel cum iustitia pugnant, etsi ex genere suo sint indifferentia; v. gr. hero alterum occisuro gladium dare; ostendere illum qui ad necem quaeritur; compulsare campanam (sine scandalo tamen) ad concionem haereticam; meretricem, etsi conductam ac paratam, e domo evocare et ad herum deducere; furi scalam applicare; gerenti injustum bellum dare mutuas pecunias; pagum haeretico domino vendere, gravissimam causam requirunt: hoc est, metum tanti mali, quod secundum leges caritatis nemo teneatur subire ad evitandum malum alterius, v. gr. si alias occidendus esset. — Laymann⁷ e ».

¹ Decal., lib. 5, cap. 1. **M.** n. 36. — ² Lib. 2. n. 261. — ³ Loc. cit. n. 34. — ⁴ Tr. 2, diep. 2. qu. 1, cap. 3, 4 4, qu. 4. — ⁵ Loc. cit. n. 37. ⁶ Sanch., loc. cit., n. 37. ⁷ Pal., tr. 6, disp. 6. punct. 13, n. X — ⁸ Lib. 2, tr. 3. cap. 13, n. 4, v. Major. — ⁹ Loc. cit. n. 20. — ¹⁰ Loc. cit., n. 33; et de Matr., qu. 4. punct. 14. n. 5. — ¹¹ Tr. 21, cap. 8. n. 65.

dendo vinum in tali eventu ». Et rationem addit, quia «perse loquendo, non videtur tanti momenti ».

f) Haec tamen reformanda seu temperanda videntur juxta superius dicta nota ad n. 66, de eo qui claves furi vel gladium occisuro tradat.

70. — Suarez, de Carit., disp. 10, sect. 4, n. 5, negat licere domum meretrici locare, si quis sine ullo incommodo potest domum suam locare alteri... Si tamen non occurrerent alii qui locarent, vel difficile possent inve-

70. — « 8°. In civitatibus, in quibus id vitandi majoris mali causa permissum est, licet domum locare usurario (excipit tamen jus alienigenam), et meretricibus; maxime si alii conductores desint: nisi tamen meretrices graviter nocerent vicinis honestis, vel ob situm ansam majorem darent peccatis. Sanchez 7, Bonacina 1 ». — [Ita etiam Salmant. cum Trullench, Vasquez, Prado, Ledesma; et Viva cum Suarez % Lessio a], Azor, et aliis communiter].

71. — « 9°. Excusantur a mortali, imo etiam veniali, si causa adsit, artifices, qui faciunt aut vendunt res indifferentes, quibus quis bene potest uti, licet pluri abutantur; v. gr. aleas, fucos, gladios. Ratio est, quia remote tantum ordinantur ad peccatum, et simpliciter impediri non possunt. Quod si tamen abusus esset contra justitiam, non liceret; v. gr. si occisuro dares gladium, ob magnum pretium quod offert. Item, si quis sciat hunc innocentem non pervertendum, nisi per has suas merces: quia modicum lucrum certae saluti alterius est postponendum. — Sanchez 10 ».

Malum non est praesumendum: unde licite possunt vendi aleae, fuci, gladii, venena (scilicet ea tantum, quae possunt deservire etiam ad medicinam) cuicumque, quem abusus fore non constet — Ita Salmant. n cum S. Thoma*), et communiter.

Dubium autem versatur, quando verosimiliter creditur emptor abusurus. — Busenbaum hic cum Sanchez dicit, non

Trull., Decal., hb. I, cap. 6, dub. 5. n. 16; et lib. 6. dab. II, n. X. Vasquez, de Scandalo, art. 8, dub. 5, n. 47 et seq. - Prada, Theol. mor., cap. 15, qu. 12, n. 16. Petr. Lldetma, Sum. (in 2*- 2°). 8 cap. 32, conci. 14, dub. 1. — Vruet, in prop. 51 Innoc. XI n. 4. - Ator, part. 2, lib. 12, cap. 18, quaer. X — Decal., hb. I, cap. 7. n. 12 et «eqq. — u Tr. 14, cap. 2, n. 32.

niri. non teneretur quis privare se suo jure ». — Lessius, hb. 2, cap. 24, dub. 5, licere vult: « si vel multae aliae domus aequae commodae non sint ei [meretrici] defuturae, vel si expedit urbi, ad majora mala vitanda, illas permitti. Idem dicendum de usurariis »

71. — S. Thomas, 2* 2*, qu. 169, art. 2, ad 4, haec tantum scribit: «Si qua vero ars sit, cujus operibus homines possunt bene et male uti,... usus talium artium non est peccatum ».

h) Sanchez, loc. cit., n. 12 et seqq., dicit

Quando liceat domum locare usurario (excipit tamen jus alienigenam), et meretricibus.

Arduum est dicere, quando liceat vendere res indifferentes, quibus quis bene potest uti, licet pluri abutantur.

Exceptio.

Quando liceat, si emptor verosimiliter abutetur.

licere illa vendere ob lucrum. At Tamburinius \ et Salmant. * cum Bonacina, Rebello, Tapia, Silvestro d, dicunt licere, si venditor non posset sine damno a venditione recedere; sive (ut loquitur Tamburinius) si jacturam pateretur, res suas non vendendo.

Eodem modo, licitum esset vendere ornatus puellae abusurae, si illa ab aliis aequae emeret, ait Croix®cum Navarro d), Azor d), Sanchez, Bonacina, Diana: cum, negando tunc venditionem, neque impediretur peccatum. — Sed hoc non admitendum (juxta dicta u. 47, v. Secunda^ nisi venditor alioquin notabile patiat in commodum.

Excusatur
vendent
materiam
sacrificii.

vel aedi-
ficant tem-
pla.

Venena
vendent,
quando ex-
cuseetur.

Quid li-
ceat chri-
stianis cap-
tivi.

72. - « 10'. Excusantur etiam, qui ob
« justam causam vendunt agnum Judaeo
« vel infideli, usuro ad sacrificium. Item,
« qui Judaeorum synagogas, haereticorum
« templa, legitimo magistratu permittente,
« aedificant vel restaurant; praesertim si
« fieret aequae sine ipsis. Navarrus a), Lay-
« mann — Venena autem vendere, nisi
« iis qui bene usuri putantur, v. gr. ad
« confectionem colorum vel medicinam,
« non licet. Vide Sanchez4. Unde venditio
« veneni, quod non servit nisi ad hominis
« occisionem, simpliciter est mala ».

73. -« 1f. Christiani captivi, ex gravi
« metu, in triremibus Turearum vel hae-

« reticorum, licite remigant contra ca-
« tholicos; sarcinas, machinas, arma ad
« bellum necessaria convehunt, propugna-
« cula aedificant, etc. Ita probabiliter Les-
« sius, Sanchez, Suarez a), Laymann 6; con-
« tra Toletum et alios, qui docent peccare
« mortaliter. — Quod si tamen eo loco
« res esset, ut haec negantes a magno
« periculo classem Christianam eriperent,
« vel victoriam conferrent, tenerentur tan-
« tum bonum vitae suae anteferre. Sua-
« rez, Lessius, SanchezO».

74. - « 12'. Incolae urbis vel provin-
« ciae, quam tyrannus occupavit, licite
« manent inter iniquos possessores, eos-
« que cogente imperio juvant excubiis,
« fossione, contributione; idque, ex legi-
« timi principis praesumpto consensu: ex
« quo etiam, talia obsequia licite promit-
« tunt cum juramento, ad majora mala
« sua et legitimi principis declinanda. —
« Laymann 7 ».

75. - « 13°. Nautae et aurigae catholici
« in Hollandia, etiam sine gravi metu, si
« absit prava intentio, licite vehunt an-
« nonam ad castra haereticorum, si ad-
« sint alii, qui illis cessantibus, facerent:
« quia, nisi id faciant, excludentur omni
« lucro, tamquam osiores boni publici. —
« Vide Lessium e, Sanchez a), Filliuc-
« cium ° ».

1 Decui., lib. 6, cap. L § 4, n. 33, — ■ Loc. dt., n. 33. ·
Bonae., disp. 3, de Conetract., qu. 3, panel. 2, n. 13 ct 14. -
RetMll., part. 2, lib. 9, qu. 18, n. 30. · Tapia, tom. 2, lib. 5,
qu. 16 art. 20, n. 4. — Tantbur., loc. dt., n. 33. — ■ Lib. 2,
n. 263. · Saneh., Dccal., lib. 1, cap. 7, n. 16. - Bonae., di«p. 2,
dc Peccat., qu. 4, punct. 2. § unie., n. 35 ct 36. - Diana,

part. 5, tr. 7, rewl. 88. — · Deoil., lib. I, cap. 7, n. 17.—
Lz<... lib. 2, cap. 9, n. 122 et 12X — Saneh., loc. dL, n. 18. —
· Lib. 2, tr. 3, cap. 13, n. 5, v. Ulteriui. — Tolet., lib. I, cap. 24,
n. 6. — Snar., de Censur., di«p 21, sect. 2, n. 62. — Leti.,
loc. dt., n. 122. — · Loc. dL, n. 18. — 1 Loc. dL, n. 5, v. Se-
eundo. — · Ltb. 2, cap. 9, n. 123. — · 1 r. 22, cap. 5, n 149,

justam vendendi causam censer i « jacturam
quam quis patitur, si res suas quas venales
habet, minime vendat ·.

Silvester non satis sibi consentit; nam
v Infidelitas, n. 5, sententiam hic expositam
videtur tenere; sed omnino eidem contradicit,
v. Ars, n. 3 et 5.

d) Navarrus, Man., cap. 20, η. 16, omittit
conditionem appositam, nempe si illa ab aliis
aeque emereL — Azor vero, part. 2, lib. 12,
cap. 18, qu. 7, allegat opinionem Navarri et
sententiam oppositam Medinac, quas conciliat
dicens: « Navarrus fortasse loquitur solum de
vestibus, quibus communiter feminae utun-
tur, quae sunt ad vitae usum necessariae; et
Medina loquitur de vestibus, quibus utuntur
meretrices et feminae ad se ornandum, ut ad
libidinem viros incitent».

72. - a) Navarrus, lib. 5, consil. 1, de Ju-
daeis4 loquitur non de agni, sed de ramorum
venditione ad scenophegias Judaeorum; de re-
fectione autem templorum id concedit tantum
Judaeis et infidelibus, sed permissione impu-
nitiva tantum.

b) Laymann, loc. cit., n. 4, loquitur dumtaxat de aedificatione aut refectione templorum et synagogarum.

73. - « U Suarcz contra, de Censuris, disp. 21,
sed. 2, n. 60, dicit eos peccare contra legem
naturalem. Et n. 61, concedit solum ejusmodi
captivos non peccare contra Ecclesiae legem,
proindeque in censuras bullae Cocnae non
incurrere, nisi in casu ab ipso Buscnbaum
inferius excepto.

75. Sanchez, loc. at., uti citat Buscnbaum, hoc exemplum non adducit.

An autem liceat aurigis aut nautis, vehere meretricem ad amasium, pro sola mercede lucranda?

Affirmant Sporer \ Salmant. * cum Mcrolla et Diana apud Tamburinium ®, Croix 4 cum Navarra. Quia (ut ajunt) hi sunt causa tantum remote coopcrans. — Sed recte negant Sanchez 5*; Bonacina bl, Roncaglia 'b> et Viva8*, qui contrariam opinionem ait non esse solide probabilem. Hi omnes dicunt, eos tantum excusari ob grave damnum vitandum; imo Angles apud Sanchez putat, id nunquam licere, utpote intrinsece malum.

76. - Adduntur alii casus: Г. Peccat puella acceptans munera ab amasio, qui turpiter eam concupiscit a>: quia fovet amorem. — Croix 7 cum Sporer.

2*. Peccat reddens gladium occisuro: nisi metus gravis incommodi excuset Croix8 cum Sanchez, Bonacina, etc. — Sed vide *Lib. HI, u. 571, v. Secus etiam bl*

77. - 3 . *Au liceat petere juramentum a pejeraturo?*

• *Tr. 5. cap. 1. n. <M. — Tr.21, cap. 8. n. 72. · Jff* ro//.,di»p.2,cap. 1, n.2S0. — Diana, part. 3, tr.6, reool. 11. · Decal., lib. 5, cap 1. \$ 4, n. 30. — Lib. 2, n. 274. · /Vir. AVtur., dc Restil. lib. 3, cap. 4, n. 62. — Loc. cit. n. 25. — In propo*. 51 Innoc. XI, n. 5. — An^lrs, Flor., dc jejunio, qu. 7, difT. 5. - Sanch., loc. dt., n »_ — 1 Lib. 2, n%2M. - Sporer, tr. 5. cap. 5, n. 141. — Loc. cit., n. 266. · Sanch., Dccal.. lib. 1, cap. 7. n. 18, i. f. ct 19. · Bonae., dhp. 1, dc Reuituc, qu. ult., punct. 1. n. 2. —*

Negant Vasquez a> et Sotus fl> apud Croix ·; item Pontius % ex D. Augustino et D. Thoma,0. Ratio, quia (ut ait S. Thomas) *m juramento ejus qui falsum per verum Deum jurat, non videtur esse aliquod bonum, quo uti liceat.* — Sed probabilius affirmant Salmant. “, Continuator Tournely *<et Bonacinall*um Cajetano% Salon % Suarez, Reginaldo Λ>, Filliuccio; et Tamburinius et Diana apud Croix u, modo adsit justa causa, nempe si judex petat juramentum ratione officii (quod idem S. Thomas l4*etiam admittit); vel si magni tua interest uti perjurio ad fraudes alterius manifestandas, ut jus tuum consequaris: et sic non deest bonum utile petentis; quod sufficit pro justa causa. Et ita intelligendus D. Thomas, ex contextu verborum in loco citato.

Commune autem est, licere petere ob aliquod bonum, juramentum a juraturo per falsos deos. Ita S Thomas ,B, et Sanchez l8 cum Gabriele Λ>, Suarez, Sayro, etc., contra Alensem ·>. — Si vero res sit

• *Loc. dL, n. 266. — » 2· 2^· qo. 98. Art. 4. ad 4. — « Tr. 21. cap. 8, n. 78. — “ Diep. 4. dc 2· Praec. Dccal., qu. 1 panel. 11. η. 1 ct *eqq. · Suar., de Relic., tr. *· lib. X cap. 14. n. 14 ct xqq. · Fill., tr. 25, cap. 11, n. 346 ct 347. — Tambnr., DecaL. lib. 3. cap. 1. \$6. n 1. · Diana, pan. 5< tr. 7, rr*ol. 9. - ■ Lib. 2. n. 266. — u Loc. dL. an. 4. corp. — * Loc. dL. ad 4. — * Decal lib. 3. cap. 8. a. 21. - SMAF., de Relit., tr. 5, lib. 3, cap. 13» ¶ 8. - Sayr. Clav. ret. Ht> 5. cap. 3, n. 19.*

b) Bonacina, *dc Matrini., qu. 4, punct. 14, n. 7*, aurigam excusat, si id praestet « ex justa causa ». Nec magis explicat, qualis esse debeat justa illa causa; pro sua tamen sententia adducit Sanchez, qui causam justam esse dicit gravis damni vitandi necessitatem.

c> Roncaglia, *tr 6, qu. 3, cap. 6, qu. 4, ct Reg. in praxi*2, non loquitur de istiusmodi aurigis vel nautis.

76. - a) Si nempe ex malo fine vir ille munera largiatur, ut notat Croix ; et Sporer addit: idque moraliter certo mulieri constet.

b> Cfr. etiam notam f ad n. 66 supra.

77. - <*) Vasquez, *Upusc. de Scandalo, qu. 43, art. 8, dub. 3, η. 34*; Sotus, *dc Just, ct Jure, lib. 8, qu. 2, art. 4, conel. 2*, (quamvis absolute a Croix citantur) concedunt id licitum esse judici, secus vero privatae personae. Similiter Reginaldus, male pro hac prima opinione adducitur a Bonacina, cum ipse, *lib. 18, n. 76 ct 77*, camdcem sententiam teneat ac Vasquez et Sotus. — Et his etiam consentire videtur Pontius, *de Matrim., Hb, 5, cap. 18, n 62*. Pontius Lunen S. Augustinum

adducit, non tamquam huic suae sententiae patrocinantem, sed tamquam asserentem diverse judicandum esse de eo qui per talsos deos juraturus est, cl de eo qui falsum est juraturus. Cfr. *Epist. S. August. 47 (al. 154) num. 2*; apud Migne, *Patrol. laL, tom. 33, coi. iai*.

b) Contin. Tournely, *dc Carit., sect. 7, punct. 1, 3, qu. 3, v. Secunda pars*, tractat de infideli qui verum per alcoranum v. g. juraturus est.

¶ Cajetanus, *in 2Λ,H 2af, qu. 98, art. 4, ad 4*; Sidon *tn 2aitl 2a^, qu. 78, art. 4, controu 2, n. tO*, hanc sententiam non luentur, quidquid dicat Bonacina

d) Gabriel Biel, *in 3, dist 39, qu. 1, art. 3, dub. 1, § Dc circumstantia per quid*, dubi-Linter loquitur, (ut ipse Sanchez animadvertit) ct scribit: <Forte dici posset sicut in usura: quod quis cogente necessitate potest bene uti peccato alterius, non quidem peccato sub ratione peccati, sed actu alterius, qui fit ab alio cum peccato».

Alcnsis, Sum ,part.3, qu.31, mcembr.2,

Vehere
«tremet»

ton licet ob
telam lu*
»T»m.

os cassam

item<>

vera, et alter ignoret; vel sit falsa, et alter credat veram, non licet eum inducere ad jurandum; ut recte dicunt Salmant.*.

item pete- 4". Licitum est petere mutuum ab usu-
abuturario. rano, propter aliquod bonum. Est com-
munis sententia cum S. Thoma · qui sic docet: *Licet... ab eo qui hoc paratus est facere, et usuras exercet, mutuum accipere sub usuris, propter aliquod bonum, quod est subventio suae necessitatis vel alterius.* Et alibi³ inquit: *Si aliquis propter aliquod bonum utatur malitia usurarii, accipiens ab eo mutuum ad usuram, non peccat. Sivero persuaderet, quod mutuaret... ad usuram ei, qui mutuare ad usuram paratus non esset, absque dubio in omni casu peccaret.*

lar notant- Idque licet, si adsit causa vel necessi-
ii« uttiuu. tatis, vel notabilis utilitatis; ut dictum est n. 49, et ut dicunt Salmant.⁴ cum Cajetano, Navarro, Sanchez Bonacina Palao <Λ — Asserit autem Lugo 5, commune esse inter DD. sufficere ad excusandum petentem mutuum ab usurario a peccato gravi, quamcumque utilitatem, etiam modicam. Sed huic non acquiesco, juxta dicta n. 47, v. *Secunda*. Ratio, quia ad excusandum grave peccatum, gravis requiritur causa. Secus igitur dicendum, si adsit notabilis utilitas, ut ajunt Croix ° et Sporer⁷.

item ifott offerre ueu- Et tunc licet etiam offerre ei usuras,
r>«, conditionate dicendo: *Si vis usuras, dabo;* ut Molina, Sanchez, Hurtadus, Tamburinius apud Croix ·. — Immo licitum est etiam absolute eas offerre, dicendo: *Da mihi mutuum, et ego tibi solvam usuras;* ut dicunt Lugo⁹, Sanchez¹⁰ cutnTrullench,

» Tr. 21. cap. 8. n. 79 ct 8U. · 2 2·» qu. 78, art. 4. — · De Halo, qu. 13, art. 4. ad 17. — · Tr. 21, cap. 8, n. 76 et 77. *Cajtan.*, in 2·* 2·'. qu. 78, art. 4. *Navar.*, Man., cap. 14, n. 39. — · De Jutt. et Jure, dhp. 25. n. 235. — · Lib. 2. n. 267. — · Tr. 5. cap. 1. n. 75. — *Molina*, tr. 2. dhp. 335, n. 5 *Sattch.*, Dccal. lib. 3, cap. 8. n. 27. · *Pttr. Hurtad.*, de Cant., dhp. 173. sect. 14, § 180. · *Tarnbur.*, Decal., lib. 5, cap. I, § 4, n. 45. · Lib. 2. n. 267. — · Loc. cil, n. 23? — · Loc. cit., n. 27. *Trull.*, Decal. lib. 7.

art. 6, §2; ex parte contradicit, (uti Sanchez notat), et concedit id licitum esse, · ubi bonum publicum est causa...; sed non ubi bonum per sonae esset causa ·.

/> Salmant dicunt: · rationabilis utilitas ·.
«J Pro Sanchez, Bonacina et Palao, cfr notam i ad n. 47 supra.

Et hoc eodem sensu oblationem istam

Baflez, Diana, Sporer **, et alii apud Salmant. ”, Et licet Salmant. ” cum S. Thomn, Bonacina, etc., oppositum verius censeant, recte tamen probabilem vocant primam sententiam; quia illa oblatio revera semper est conditionata '·>, scilicet: si nolis dare gratis, offero usuras. Sed hoc nequa- n? quam admitterem, si alter non esset paratus ad mutuum dandum sub usuris; quia aliter, qui sic eum alliceret ad mutuandum, directe induceret ad peccandum. — Notant nutem Salmant. quod requiritur major causa ad petendum mutuum ab eo, qui scitur non daturus nisi sub usuris; requiritur saltem magna utilitas, ut supra.

78. - 5". Qui adjuvat usurarium tantum in numerandis pecuniis, scribendis rationibus aut in deferendo pignore, po- σΓ test excusari a peccato sola ratione famulatus. Secus vero, si exigat usuras: quia exactio est cooperatio proximior ad peccatum usurarii, etiamsi amicabiliter exigat. — Quod si exigeret per vim aut minas, non solum peccaret, sed insuper teneretur ad restitutionem. — Vide dicenda *Lib. III, n. 789*.

6". Licet dare mutuum abusuro, si ad- Dut» sit causa, scilicet si aliter ille multum possit nocere. Ita, apud Croix l3 Azor<> et Lessius, qui tamen dicit non excusare causam lucri, etiam justi

79. - 7 '. Probabilius licet petere sacra- uttr menta a sacerdote excommunicato tolerato; quia ipse tunc minime peccat ea ministrando. Tamburiniusie cum Sanchez et Hurtado, contra Suarez βΛ — Vide dicenda *Lib. VU, η. 139*.

cap. 19, dub. 21, n. 2. · *Haute*, in 2·· 2··, qu. 78, art. 4, dub. 2, concl. 2. · *Diana*, part. 5, tr. 7, retol. 8. — · Loc. cit., n. 77. — · Tr. 14. cap. 3, n. 121. — « Loc. cit. · *S. Thom.*, 2· 2··, qu. 78. art. 4. · *Dcmac.*, diip. 3, de Contract., qu. 3 punct. Π, propo. 1. — · Loc. dt., n. 122.— u Lib. 2 n. 269. - *Axia.*, *Aucun*, v. *Usura*, cas. 5, η. 20. M Dccal , lib. 5, cap. 1, § 4, n. 40. *Sanch.*, dc Matrim., lib. 7, diip. 9. n. 8. · *Petr. Hurtad.*, de Carit., diip. 173, Net- 18. « 249.

explicant auctores, qui licite fieri posse dicunt.

78. *» Azor, *part. 3, lib. 5, de Usura, cap. IS, quacr. 2 ct 3*, requirit quidem necssitntem vel aliquam utilitatem; quanta autem haec esse debeat, non determinat.

79. » Suarez, *de Censuris, disp. 11, sect. 4, n. 12*, contradicit, inquantum celeri conce

iknti Conveniunt etiam DD., licitum esse
petere sacramenta a sacerdote qui est in
|| mortali, si adsit necessitas aut notabilis
utilitas. — Sed dubium est: si utilitas non
sit magna, an tunc liceat? Affirmant Azor*J,
Hurtadus et Diana bJ, apud Croix l. Sed
negandum cum Croix (juxta dicta w, 47,
v. *Verum dicimus*)l etiamsi sacerdos sit
paratus ad sacrilege ministrandum.

veieuui 80. – Volenti autem frangere jejunium,
siSju· ubicumque inveniet cibos, licet eos prae-
iuîtwfc· bere, dicendo conditionate: *S/ vis jam*
comedere, coena apud me; ut dicunt Spo-
rer a>, et Lessius b> cum Navarro % Caj-
etano apud Vival. Ratio, quia peccatum
tunc jam est interne patratum, nec impe-
diri potest, ut supponitur. — Sed huic opi-

Hurtad., loc. cit., § 247. · « Lib. 2, n. 372. — *Croix*,
loc. cit. — *Cajftan.*, in 2— 2—, qu. 147, an. 4, i. f. - · De
Praec. Dccal., qu. 10, art. 4. n. 6. — « Tr. 21, cap. 8, n. 61.

nioni nec acquiesco; et sequor Salmant.*
et Roncaglia4, qui cum Palao, Vasquez, re.
Diana etc. oppositum sentiunt. Quia id
in iis circumstantiis est objective malum,
ad quod non licet cooperari nisi tantum
permissive, modo adsit causa gravis: juxta
nostrum principium positum n. 47, v. *Se-*
atuda, et toties repetitum, nempe, quod
ad permittendum grave peccatum proximi,
quod ille committet ex occasione a nobis
praestita, non sufficit quod alter sit para-
tus ad peccandum; sed insuper requiritur
gravis causa necessitatis vel saltem uti-
litis, quae nos deobliget a praecepto
caritatis: alioquin graviter peccamus tam
contra caritatem, quam contra virtutem
quae a proximo laeditur.

— · Tr. 6, qu. 3, cap. 6, qoaettinne. 6. - *Pal.t tr.6*, di»p. 6»
punct. 10, n. 2. - Ορὰκ. de Scandalo, qu. 43. aru l
dub, 3, n. 17.

dunt id licere, seclusa etiam quacumque ne-
cessitate; dum ipse requirit aliquam commu-
nem necessitatem.

b) Azor, *part. 2, lib. 12, cap. 17, quaer. 7*;
ct Diana, *part. 5, tr. 7, resol. 4*, licitum esse
dicunt, etiam extra necessitatis casum, sacra-
menta petere a sacerdote, qui in mortali pec-
cato versatur, modo sit ad ea ministranda
obligatus vel paratus

80. - °) Sporer, *tr. 5, cap. 1, n. 51*, licere
putat, · dummodo aliqua rationabilis, etiam
non multum gravis, causa accedat ».

bJ Lessius, *lib. 4, cap. 2, n. 20*, pro hac sen-
tentia adducit Navarrum et Cajetanum ; sed
ipse oppositam sententiam tuetur.

UNavarrus, *Man.*, *cap. 21, η. 24*, tenet
quidem licere, sed « ex causa justa... , puta
urbanitatis vel amicae hospitalitatis ».

«*) Diana, *part. 5, tract. 7, résolut. 13*,
ex Pontio (quem nec probat nec reprobatur)
generale principium affert, quo nititur haec
sententia, scilicet illicitum esse alicui prae-
bere id, quo iste hic et nunc bene uti ne-
queat.

LIBER TERTIUS

DE PRAECEPTIS DECALOGI ET ECCLESIAE.

TRACTATUS PRIMUS
DE PRIMO PRAECEPTO DECALOGI

«Hujus praecepti, prout est *affirma-*
• *tivum*, materia propria sunt actus vir-
• tutis religionis. Est autem haec virtus
« moralis, qua interior et exterior cultus
« Deo debitus exhibetur. Actus ejus in-
« ternus est animi submissio, qua infini-
« tam Dei excellentiam veneramur. Ex-
« ternus est, quo internum testamur, ut
« oratio, sacrificium, etc., de quibus vide
• Scholasticos. — Prout vero est *nega-*
« *truum*, prohibet vitia religioni opposita:
« quae, quia opponuntur virtuti inter mo-
« rales praecipuae, sunt peccata, post ea
« quae contra virtutes theologicas com-
« mittuntur, gravissima, et ex genere suo
• mortalia. Sunt autem duplicia: alia, quae
« opponuntur per excessum, ut superstitio
« cum suis speciebus; alia, per defectum,
« ut irreligiositas cum suis ».

» 2° 2°, qu. 83, art. 1, corp. — *Suar.*, de Relis., tr. 4,
lib. 1, cap. 28, n. 3. - E«J., lib. 2, cap. 37, n. 10, • *Layut.*,
lib. 4, tr. 1, cap. 1, n. 2. « *Bonae.*, dhp. 1, de Hor. canon.,
qu.2, panct. 1, n. 11. • • Tr. 21, cap. 9, n. 11. — • In 4, dut. 15,

- a) - Azor, qui a Salmant- adducitur ut
dicit S. Alphonsus, asserit dumtaxat, *part. 1,*
lib. 9, cap. 34, quaer. 2, orationem jure na-
turali praeceptam esse.
- *) Silvester, v. *Oratio, qu. 8*, male a Sal-
mant. dtatur; ipse enim S. Thomae consen-
tit, et dicit orationem praeceptam esse: « eo
tempore, quo tenetur [homo] sibi procurare
spiritualia bona, quae non nisi [nota haec
verba] per orationem consequi potest».
- c) Trullench et Villalobos pariter hic male
citantur a Salmant.; minime enim dicunt prae-

Ex hac igitur religionis virtute tene- oratione-
mur ad orationem, quae ex S. Thoma l cTÎtitïu'
definitur: *Petitio decentium a Deo*. — Et mediL
probabilius est, orationem nobis esse ne-
cessariam necessitate medii: cum Suarez,
Lessio, Laymann, Bonacina, Azor etc.
apud Salmant *, ex S. Thoma contra
Silvestrum b), Ledesma, Villalobos, etc.,
qui putant, necessitate praecepti.

Quando autem obliget praeceptum ora- Q^ado >
tionis, Salmant. 4 cum Trullench et Vil- cipwmwi-
lalobos contra alios censent, obligare per
se triplici tempore, scilicet in instanti usu
rationis, in articulo mortis, et semel sal-
tem in anno *O*. — Dicitur *per se*: nam
per accidens, certum est obligare, quando
urget magna tentatio, quae alias vinci
nequeat; vel quando urget magna cala-
mitas populi aut proximi. Salmant.

qu. 4, art. 1, aolut. 3. — *Pttr. LtsUtma*, Sum. (in 2° 2°),
tr. 9, cap. 4, concl 1 et 3. • PU/aΛ, part. 1, tr. 24, diffL 4,
n. 1 et 2. —4 Loc. dL. n. 17. • *Thd!.*, Decal., lib. 1, cap. 7,
dub. 4. n. 4. • *Villa!.*, loc. ciu, n. 4 et 7. — * Loc. dt., n. 15

ceptum orationis obligare semel in anno; quin
immo Trullench dicit obligare aliquoties in
vita: « hoc est, ut non multo tempore abstinea-
tur ab oratione, v. gr. ad mensem unum vel
alterum ». — Et hanc Trullenchii sententiam
ipse S. Alphonsus secutus est; nam S Doctor,
in Inst. catech., part. 1, cap. 1, n. 32; ct *Gran*
nesso della preghiera, part. 1, cap. 3, § 3,
aestimat esse peccatum per se grave, si quis
per notabile tempus, id est per unum, aut
certe per duos menses, Deo sese commen-
dare omittit.

CAPUT L

De Superstitione et Speciebus ejus.

DUBIUM I.

Quid sit et quotuplex.

1. *Quid est superstitio.* — 2. *Quotuplex est superstitio.* — 3. *Quis committat superstitionem falsi cultus.* — 4. *Quis, cultus superflui.*Qeīd »it
»upentjtio.

1. - « Resp. Γ. Superstitio est falsa re-
« iigj0j SēU cultus vitiosus veri vel falsi
• numinis. Lessius. — Et convenit cum
• definitione communi ex S. Thoma, qua
« dicit esse vitium, quod religioni oppo-
« nitur secundum excessum. Dicit: *per*
« *excessum*; non quod Deus nimium coli
« possit, aut majore honore quam dignus
« sit: sed id intelligitur secundum circum-
« stantias, eo quod exhibeas cultum, vel
« quem non debes, vel eo modo quo non
« debes, vel illi cui non debes ».

Qaotuplex
M '.

2. - « Resp. II. Superstitio est duplex:
« Alia, *cultus indebiti*, sive incongrui, quo
« verus Deus, sed modo indebito, colitur,
« tribuendo ei cultum *falsum* et pernicio-
• sum; vel *superfluum*, qui nimirum sit
• contra vel praeter Ecclesiae consuetu-
« dinem ac praescriptum — Alia est, ra-
« tione *rei cultae*, cum scilicet cultus Deo
• debitus, falso Deo vel creaturae defer-
« tur. Et haec subdividitur in idololatriam,
• divinationem et vanam observantiam:
« ad quam magia vel revocatur, vel po-
« tius quartam speciem constituit. — luty-
• mann ex S. Thoma *.

« Ex quibus resolves:

Superstitio
cultu*. Ubi.

3. - « 1°. Superstitionem *cultus falsi*
comrnittit: Γ. Qui Deo nunc offert cultum
« per caeremonias veteris legis, v. gr. cir-
« cumcisionem, immolationem agni, etc.;
• quia hae significant Christum adhuc
« venturum, et nondum venisse. — 2°. Lai-
« eus, qui Deum colit tamquam publicus

minister Ecclesiae, v. gr. sacrificando,
absolvendo. Quod semper esse mortale
docet Suarez 3. — 3*. Is qui sua aucto-
ritate proponit aliqua facienda, tamquam
ordinata ab Ecclesia ad Dei cultum. —
4°. Qui falsas reliquias propohit; vel
miraculum factum esse per aliquam
imaginem; vel se habuisse has vel illas
revelationes fingit: sive ad faciendum
lucrum, sive ad devotionem augendam.
— 5ta. Qui, ut populum moveat, fingit
miraculum aliquod, vel historiam repe-
riri in Scriptura sacra, etc. Et haec su-
perstitio, etsi sit ex genere suo morta-
lis, quia primae veritati- injuriam irro-
gat, et religionem fundat in mendaciis;
saepe tamen excusatur ignorantia vel
simplicitate. — Lessius 4, .Sanchez a>,
Navarrus a, Laymann 6, Bonacina 7 ».

4. - « 2°. Superstitio *cultus superflui*
est, v. gr.: Γ. Caeremonia audiendi Mis-
sam ante ortum solis, cum certo nu-
mero, situ, ordine cereorum; vel sacer-
dotis, qui dicatur Joannes, vel qui ha-
beat staturam Christi, etc.: quia hic
cultus est ex seipso inanis, et ad spiri-
tum excitandum inutilis. — 2°. Jejunare
die dominico, cum non jejunas aliis die-
bus ». (Quamvis • vetetur jejunare in
die dominico, ad exstirpandam haeresim
Manichaeorum negantium resurrectionem
Christi Domini; qui tamen mortificationis
causa jejunaret, non peccaret, ne leviter
quidem, ut ait Viva •: imo mereretur, cum

lib. 2, cap. 43, n. 2. — 5. Thom., 2*2*, qu. 92,
art. 1, corp. — 1 Lib. 4, tr. 10, cap. 1. — • Loc. cit., art. 2
• De Reli<., tract. 3, lib. 2, cap. 2, num. II et »cqq., et
num. 19. — • Lib. 2, cap. 43, dub. 1. — • Man . cap. 11,

num. 27. — • Lib. 4, tr. 10, cap. 1, num. 3. — • Di»p. 3.
Je 1- Pracc. Decal., qu. 5, punct. I, num. 2. — • Can.
Sacfrdot 5, eau*. 26, qu. 7. — • De Pracc. Decal., qn. 5,
art. 1, n. 3.

3. - a) Sanchez, *Decal., lib. 2, cap. 37,*
n. 9, negat ejusmodi superstitionem ulla pia

intentione excusari posse. | line non satis accu-
rate citatur a Busenbaum.

talem haeresim jam Ecclesia aboleverit. Etsi Salmant. [*dicant, melius esse abstinere a tali jejunio; et ideo communiter docere DD., quod jejunium promissum in die dominico possit in sabbato adimpleri; et si quis voverit jejunare per mensem, non teneri in die dominico, nisi expresse intenderit].

« 3\ Item, in Missa contra rubricam « plures formare cruces, pluries dicere * *Allehija*, dicere *Gloria* vel *Credo* contra rubricas, aliasve caeremonias demere vel addere (etsi fiant ex devotione; haec enim corrigenda est):

« quia sunt praeter Ecclesiae consuetudinem.

« Haec tamen et similia, bona intentione facta, venialia tantum sunt ordinane, ut docet Toletus, Lessius Navarro et Laymann: quia est materia levis, et actio ex se non mala; et multa excusat simplicitas.

« Quod si tamen ex se mala esset, ut si rem furtivam offeras; turpia verba in templo canas; ore vel organo notabiliter lascivam, vel ad impuritatem provocantem vocem edas, est superstitio fere mortalis; ut Laymann ex communi ».

DUBIUM II.

De Divinatione. Quid et quotuplex sit.

5. *Quid est divinatio*, — 6. *Alia est cum expressa invocatione daemonis; alia, cum tacita*. — 7. *An divinare sit semper peccatum mortale*. — 8. *Resolutio casuum. Quid sentiendum de virga divinatoria*. — 9. *An liceat divinare per somnia*. — 10. *An sit licita astrologia, et qualis*. — 11. *An liceat adhibere sortem divinatoriam*.

5. - « Resp. I. Divinatio est, cum quis « opem daemonis tacite vel expresse invocatur, ut noscat res contingentes et libere futuras, aliterve occultas et naturaliter incognoscibiles. — Quae si sint tales, quas solus Deus scire potest, involvitur tacita idololatria, quod daemoni tribuatur cultus divinus. — Si vero sint tales, quas daemon naturaliter scire potest (nam ex signis aliisque modis, occultissima quaeque cognoscere potest, etiam plurimas hominum cogitationes et res futuras: vide Delrio ¹, Sanchez ⁴), nihilominus illicita est; eo quod commercium habeatur cum Dei jurato hoste: quod importat quamdam proditorem et apostasiam a Deo, ac forte etiam (ut vult Suarez, contra Valentia) superstitionem. — Vide Laymann 5, Bonacina ², S. Thomam ⁷ ».

Qwwpiex θ, - « Resp. IT. Divinatio est duplex: • Una, in qua est invocatio, vel pactum « *expressum* cum daemone, et generali

« nomine dicitur necromantia: ut, cum « daemon occulta docet per pythones, ar reptitios, praestigias, per personas mortuorum vel vivorum apparentium, aliave « signa in aere, aqua, igne, speculis. — « Alia est, in qua tantum est invocatio, « vel pactum *tacitum*, seu interpretativum: ut, cum ex lineamentis corporis, « vocibus, garritu avium et similibus, quibus sc daemon immiscere solet, quaeritur cognitio, ad quam ea sunt improporportionata. S. Thomas

« Cum vero utriusque speciei variae « rursus sint species, eas hic omitto; quod, « secundum sententiam communioem, in « genere moris non differant, nec specialem habeant malitiam; ideoque in confessione non sit opus explicare, an v. « gr. facta sit divinatio ex speculis, aere, « mortuo, etc. — Exprimendum tamen necessario est, utrum invocatio sive pactio « expressa an tacita intervenerit: quia, « sive haec moraliter inter se specie dif-

Pact,0

caoda

¹ Tr. 21, cap. II, n. 8. — Totet., lib. 4, cap. 14, n. 1. — Lib. 2, cap. 43, dub. 1, n. 5. — Axtur., Man., cap. 11, n. 23 et 24. — Laym., lib. 4, tr. 10, cap. I, n. 6. — Lib. 4, cap. 2, qu. 2. — 4 Decal., lib. 2, cap. 83. n. 7. — Shuf., de Relif.,

tr. 3, lib. 2, cap. 8, n. 16. — Valext. in 2° 2°, disp. 6. qu. 12 punct. 3. — * Loc. du, cap. 3, n. 1 et X — Disp. 3 de 1° Trace. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 1 et seqq. — 2° 2°, qu. 95, art. 2. — 2° 2°, qu. 95, art. 3.

4. - al Laymann, loc. cit., scribit: « Non videtur posse excusari a moruli ». Non ta-

men affirmat esse communem sententiam, quidquid dicat Busenbaum.

« ferant, sive non, notabiliter tamen mu-
« tant iudicium confessorii ». [Melius: quia
invocatio expressa saepe adjuncta habet
alia peccata, scilicet, haeresim, adoratio-
nem daemonis, etc. Caeterum probabile
est, de se non esse obligationem expli-
candi; ut Salmant. l. cum Victoria ">]. —
« Vide Laymann ', Sancheza, Lessium 4,
« Delrio 6, Bonacina e ».

Quotuplex
ait expresse
invocatio.

Divinatio per *expressam* daemonis in-
vocationem, dicitur *Oraculum*, si fiat
per idola. *Necromantia* specialiter, si per
apparentem mortuorum resuscitationem;
nam generaliter necromantia comprehen-
dit alias etiam species divinationis. *Oniro-
mantia*, si per somnia. *Praestigium*, si
per fictas figuras. *Aruspicina*, si per signa
in extis animalium. *Geomantia*, si per fi-
guram in terra. *Hydromantia*, per figu-
ram in aqua. *Aeromantia*, in aere. *Py-
rornantia*, in igne.

Quotuplex
ait tacita.

Per *tacitam* vero invocationem, dicitur
Astrologia, si fit per situs et motus astro-
rum. *Auspicium*, per signa volucrum. *Au-
gurium*, per signa animalium. *Omen*, si
fiat per casum, v. gr. per occursum fu-
neris, etc. *Sortilegium*, si fiat ex sorte,
v. gr. ex aperitione libri, jactu taxillorum.

Ex pre «a,
temper le-
thal».

7. - « Resp. IIP. Divinatio quae fit per
« pactum expressum, et qua daemon ex-
« presse invocatur, excusari non potest a
« mortali — Eam vero, quae fit per pactum
« tantum implicitum, aliquando excusari
« a mortali, quidam asserunt; videlicet
« tunc, cum vel intercedit simplicitas, et
« ignorantia non crassa, neque affectata,
« vel fides certa non adhibetur, sed tan-
« tum timor quidam, aut suspicio conci-
« pitur eventus futuri (Laymann 7; San-
• chez, Lessius, Suarez, Cajetanus, Bal-

Tacita,
quandoque
venialia.

» Tr. 21, cap. 11, n. 29 et 30. — Lib. 4, tr. 10, cap. 3,
n. 2. — Decal., lib. 2, cap. 38, n. 1 et «eqq. — Lib. 2,
cap. 43, dub. 5. — Lib. 4, cap. 2, a qu. 5. — Diip. 3,
de 1. Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 4, 6, 9, 20 et teqq.
— Lib. 4, tr. 10, cap. 3, n. 4, sub in. — Seefdi., Decal.,
Hb. 2, cap. 88, n. 19 et 21. — 2><f., lib. 3, cap. 43, n. 63. —
SM4ir., de Rclif., tr. 3, lib. 2, cap. 10, n. 6; et cap. 13, n. 25. —
Calrfan., tn 2.. 2., qu. 95, art. 6, v. L; qu. 96, art. 3; et
Sum., v. Superstilio II — De 1. Praec. Decal., lib. 4,

< dellie, etc.): eo quod tunc superstitiosa
« vere non sit, cum intentio non sit talis
« — Vide Suarez, Lessium, Sanchez, Lay-
< mann, Cajetanum, Navarrum, Sayrum,
« Valentia et Tanner 0.

« Et dictis resolvuntur sequentes casus:

8. - « 1. Expresse censetur invocare,
< seu convenire et pactum facere cum
« daemone, qui, vel verbis daemonem in-
« vocat, vel saltem facto aliquid usurpat,
« per quod scit aut putat daemonem eoo-
« perari.

*11 «F®

« 2\ Is vero tacite paciscitur, qui va-
« nis et naturaliter inproportionatis utitur
« ad aliquid cognoscendum vel efficien-
« dum. Neque requiritur ut daemon ali-
« quando pactus sit, se ad talis vani medii
« adhibitionem concursurum; eo enim ipso,
« quo quis vanitatibus iis utitur, daemon
« se immiscet, licet praeter intentionem
< utentis sit eum invocare: ut docent
• Suarez, Lessius et Sanchez 0.

«it uftu.

«3°. Non excusatur a peccato, qui
« utendo talibus rebus, de quibus constat
« esse naturaliter improporcionatas. prote-
< statur se nullum cum daemone commer-
« cium intendere: quia reipsa facit contra
< suam protestationem. Cum enim nec
« Deus nec angeli boni talibus se mi-
< sceant, daemon implicate iis invocatur;
< ut, praeter citatos, docent Laymann et
« Bonacina n.

« 4°. Neque is excusatur, qui talia me-
« dia utilia credit propter experientias:
« quia has daemon procurat, ut homines
« paulatim illaqueet, et ad similia usur-
< panda inducat. — Vide Sanchez ,a ».
« [Cum Viva

Quaeres: quid sentiendum de *virga
bifurcata*, vocata *divinatoria*, cujus con-

dixp. 3, n. 22. -- Suar., loc. cit. — LtU., loc. cit., n. 31
et 53. — Sanch., loc. cit., n. 17 et seqq. — Laym., loc. cit. —
Cajetan., v. Divinatio et v. Superstilio II. — A'ivar., Man.,
cap. 11, n. 33. — Sayr., CInv., Hb. 4, cap. 7, n. 5. — Valent., in
2*. 2., disp. 6, qu. 12, punct. 8. — Tom. 3, disp. 5, qu. 7,
n. 21 et 25. — Suar., de Ralif., tr. 3, hb. 2, cap. 9, n. 13 et 17.
— LtU. lib. 2, cap. 43, n. 37, 47 et 52. — Decal., Hb. 2,
cap. 38, n. 4, — Laym., Hb. 4, tr. 10, cap. 3, n. 3. — 11 Diep. 3,
de 1. Praec. Decal., qu. 5, punct. 4, n. 3. — Loc. cit., n. 11.

6. - Victoria, Sum., de Confess., n. 176,
haec dumtaxat scribit: < Aliquae circumstan-
tiae mutant species divinationis non sunt necessario
confitendae, quando gravitas circumstantiae
est parva. Sicut divinare per terram est al-

terius speciei quam divinare per aquam; et ta-
men sufficit quod dicat: accuso me quod feci
superstitiones usque ad peccatum mortale».

8. - a) Apud Viva, de Praec. Dccal., qu. 5,
opinionem istam reperire nequivi.

versione aliqui utuntur ad inveniendos thesauros in terra abditos, aquarum aut metallorum venas, transpositos agrorum limites, et praesertim fures ac homicidas?

Usum hujus virgae aliqui doctores medici, et etiam theologi, conati sunt naturalem probare et innocentem. — Sed merito eum reprobat Continuator Toumely l cum Patre Malebranche, Patre Lebrun et aliis. Ratio 1*. Quia, si talis virga naturaliter in manu hominis movetur ac volvitur, intentio nihil conferre potest ad motum; virga tamen remansit immota in manibus eorum, qui protestati sunt nolle aliquid superstitiosum: de quo Pater Lebrun plura exempla refert; moveri contra coepit in manibus aliorum, qui nullam praemiserunt protestationem. — Ratio 2*. Lapis constitutus pro limite agri nihil differt in materia ab alio lapide; ergo impossibile est, ut naturaliter virga moveatur erga primum lapidem, et non erga secundum. — Ratio 3*. Quod agit physice nequit dirigi ab intentione hominis ad agendum vel non; sed positum in iisdem circumstantiis, eodem modo agit: at virga divinatoria movetur juxta mentem ferentis, ita ut si ille quaerit metalla, non aquam, virga non moveatur cum invenit aquam, sed tantum si invenit metalla; et sic contra. Patet igitur, talem motum non posse esse naturalem.

« 5°. Si quis ab astris, somniis, similibusve ita dependeat, ut omnes pene actiones suas et vitam juxta ea regulare velit, eum mortaliter peccare docent Lessius, Suarez, Sanchez * ». [Idem, Salmant. · cum Navarro b), Trullench et Palao].

» De PeccaU, part. 1, cap. 3, art. 1, v. *Hac occasione*, Cfr. Inttitudonea, de Relig., part. 3, cap. 2, v. *Quaeret quid*. · Malebranche, Epistolae ad P. Lebrun, apud eamd. Storia critica delJe pratiche «upervixiooc, torn. 3. « *Lebrun*, Storia critica dello pratiche «aperwixiooc, tom. 3, pag. 101 et ocqq. (edit. Mantuana, 1743). — *Lebrun*, loc. dt., p. 115 et teqq. — *Lett.*, lib. 2, cap. 43» n. 54. — *Saar.*, de Rejig., tr. 3. lib. 2, cap. 13, n. 25. — · Decal., Ub. 2, cap. 33, n. 31 et 22. — · Tr. 21» cap. 11, n. 64. - *TVull*, Decal., Ub. 1, cap 10, dub. 8, n. 9. · *Pal.*, tr. 17, dlcip. I, punct. 5, n. 7. — *Cretan.*, v. *Somniorum obtervalio*, —

« 6°. Ex talium observatione semel atque iterum aliquid omittere, ad quod alioqui sub mortali non teneris, veniale tantum esse censent Cajetanus et Armilia *; uti et subinde timere leviter, ne ita sit, aut veniat quod portendunt: ut notat Suarez⁴ ». — [Idem dicunt Salmant. ·].

9. - Quaeritur: *an divinare futura per somnia semper sit illicitum?*

Respondetur: Si somnia sint certo vel probabilius a Deo, possumus, imo tenemur eis credere; cum Deus promiserit aliquando per somnia loqui, ut Num. xu, 6: *Per somnium loquar ad illum*. Ita Salmant.⁷ cum S. Thoma, S. Gregorio Nyseno, Suarez, Lessio, etc. — E converso, grave peccatum esset credere somniis diabolicis, ut in can. *Episcopi, caus. 26, qu. 5*; Salmant · cum Laymann, Lessio, etc. — Quandoque tamen potest homo rudis excusari a mortali, ratione simplicitatis, vel quia solum tenuiter credit eisdem; ut bene advertunt Anacletus · et Busenbaum (mox infra).

Quid in dubio, *an somnia sini a Deo vel daemone?*

Resp. Si non constet certo vel probabiliter somnia esse a Deo, non licet eis credere. Ita Salmant¹⁰ cum Suarez, Lessio, Sanchez, Palao, etc., ac Sporer u, ex uni. Ratio, quia Deus, cum immittit somnia, simul etiam reddit hominem certum vel fere certum, quod ab ipso immittantur. — Pro regula autem discernendi, an somnia sint a Deo vel a daemone, observandum, an somnium impellat ad opus bonum, vel malum, aut praesumptuosum. Item, an post somnium homo se sentiat perturbatum, et minus

« V. SomMÜR M, — · Loc. dt., n. 25. — · Tr. 21, cap. 11, n. 64. — 1 Tr. 21, cap. 11, n. 60. S. Thom., 2- 2~, qo. 96, art. 6.-5. Gregor. bfytt., de boeial» Opifido, cap, 13; ap. Migoe, PatroL, graeco lat., tom. 44, coi. 171. · Suar., de Relig.. tr. 8, Ub. 2, cap. 13, n. 19. - *Leti.*, Ub. 2. cap. 43, n. 50. — · Tr. 21, cap. 11, n. 66. · Mym.. lib. 4, u. 10, cap. 8, n. 6. · *Leta.*, loc. dt., n. 52. — · Tr. 5, de Relig., dial. 2. qu. 8, n. 22. — » Loc. dt.. n. 61. - *Suar.*, loc. dL, n. 25. · *Lett.*, loc. dL, a. 52. · *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 52. · *PaL*, tr. 17, dlp. 1, ponet. 5, n. 6. — u Tr. 2, cap. 9, n. 19.

b) Navarrus, *Man.*, cap. 11, n. 33, didi mortaliter peccare cum, « qui propter ea quae somniavit, omittit facere aliquid ad salutem

animae necessarium, vel operatur aliquid ejusdem saluti contrarium; licet, si non est tale, solum vcnialiter peccet ».

Qutntio clt
veniale

Credere
· os olle.
âQJLüdo 11.

Quando
aorxjde.

Quando
renude.

Regula di-
■cernetxdL

Vifrt d.
viaAtofUU
bau

Prorru
dtpendere *
fcxnaih, le-
thxle.

promptum ad opera pietatis; vel alacrem et promptum: tunc enim potest prudenter censere somnium esse a Deo. Ita Elbell et Anacletus * ex communi doctorum.

Ubi tacitum pactum, tatpe vtafole.

« 7°. Communiter et ut plurimum, in « similibus, in quibus tacitum tantum est « pactum, venialiter tantum peccari, do- « cent consequenter doctores supra citati, « et mox citandi: quia communiter fere « aliquid istorum intervenit, quae a mor- « tali excusare dicunt, ut v. gr. quod fides « integra non adhibeatur. Sanchez ., Caje- « tanus 4, Armilla, etc. — Recte tamen « notat Delrio, esse semper rem valde « periculosam, juxta illa suas actiones « dirigere, etiam non credendo. Vide San- « chez β.

Sed valde periculo- tum.

Cojecturae naturae licitae.

10. - 8s. « *Licita* est Γ. *Physiognomia*, « quae ex vultu, dispositione et habitu- « dine corporis et membrorum; 2°. *Chi- « romantia*, si ex lineis et partibus ma- « nuum consideret temperiem corporis, « imo etiam animi propensiones et affe- « ctus probabiliter conjectet ». [Idem, Sal- « mant. 6 cum Azor, Bonacina, Sanchez]. « — 3°. Item divinatio, quae ex *somniis* « conjectat hominis complexionem, et hinc « affectiones animi diurnas. — 4°. Item illa, « qua ex avium, piscium aliorumve anima- « lium voce, motu aliisve actionibus, *natu- « rates aliqui effectus* praenuntiantur, fu- « turi ut plurimum; v. gr. serenitas, plu- « via, etc. — 5°. *Astrologia naturalis*, quae « effectus corporeos et naturales, ut ven- « tos, eclipsin, fertilitatem, salubritatem, « morbos et similia praedicit, quae ad me- « dicinam vel agriculturam conducunt; « imo etiam, cum ex puncto nativitatis

Astrologia naturali li- cita.

« sive horoscopo, probabiliter praedicit « complexionem corporis et affectiones « animi. Quia hae divinationes omnes na- « turales sunt, et mediis proportionalis « utuntur. — Lessius 7».

Alia est *Astrologia naturalis*, quae conjicit pluvias, tempestates, sterilitates terrae et similia; et haec non est illicita, ut ait hic Busenbaum, cum Salmant. ., quamvis ut plurimum sit inutilis et in- certa.

Alia est *judiciaria*, quae ex signis in astris praedicit futura contingentia, quae pendent ex hominum voluntate. Et haec, si fiat de persona particulari, illicita est (ut dicunt Salmant. . cum Trullench, Sanchez a), Salas a), etc.; contra Palaum b), et alios apud ipsum); etiamsi, non ut certo, sed ut conjecturaliter seu probabili- ter fiat: ex constit. Sixti V, anni 1586, ubi damnantur etiam illi, qui id non certo affirmare audent, aut protestantur. — Li- citam autem esse censent, si fiat in gene- rali, puta, si praenuntientur bella, sedi- tiones, etc. Ita Salmant. 10 ex S. Thoma, quill sic loquitur: *Plures hominum se- quuntur passionibus..., ad quas cooperari possunt corpora coelestia. Pauci autem sunt sapientes qui hujusmodi passionibus resistant. Et ideo astrologi, ut in pluri- bus, vera possunt praedicere, et maxime in communi, non autem in speciali.*

Quaeritur inde: *an liceat astrologia, quae praedicit ex horoscopo et puncto nativitatis inclinationes, temperamenta alicujus.*

Distingue: Si praedicit ut certa, certo illicita est, cum omnia sint incerta. Ita

1 Dc 1. Praec., n. 491. — . Loc. au. n. 23. — > Loc. dt., tu 21. — « V. Superstitio Jf. — Armilla, v. Superstitio, n. a. — Delrio, Lib. I, cap. 2, qu. 7, tecu 4, cond. X — . Loc. du. n. 21. — . Tr. 21, cap. 11, n. 73 et teqq. - Aeor, part. 1, lib. 9, cap. 16. - Bonae., diip. 3, de 1. Praec. Decal., qu. 5, punct. 8, n. 11. - Sanch., loc. dU, o. 44 et 47. —

1 Lib. 2, cap. 43, dub. 6, n. 32 et »eqq.; et dub. 7, n. 45. — . Tr. 21, cap. 11, n. 35. — » Loc. dt., n. 46. - Trull., De- cal., lib. 1, cap. 10, dub. 4, n. 2. . Sixtus V, conttiL Coeli ct terrae creator, b Januar. 1586, § 3, In Bullar. Rom. Mai- nardi. — w Loc. cit., num. 48 et 49. — 11 1 part., qu. 115, art. 4, ad X

10. - oJ Sanchez, loc. cit., cap. 38, 91.34; Salas, in la''' 2a', tr. 5, disp. 2, sect. 3, n. 36, non loquuntur de eo qui de *particulari* per- sona illa futura contingentia praedicit, et a Salmant. citantur solum pro ea parte, qua dicunt in universum mortale esse conjectura- liter praedicere eventus fortuitos et futura contingentia.

t) Palaus doctrinae expositae contrarius est, in quantum scilicet, tr. 17, disp. I, punct. 4,

n. 8, negat, ut probabilius, conjecturalem, du- biam tenuissimamque praedictionem prohi- beri a Sixto V. Attamen, n. 9, tales esse pu- niendos in foro externo concedit, quia saltem tamquam probabilia praedicunt, et quia prae- sumuntur ea forma uti ad occultandam suam malitiam: « Quocirca (ita demum concludit Palaus) raro a culpa mortali excusari potest quaelibet ex *astris* conjecturalis praedictio, quantumvis dubia ».

Salmant. 1 cum Sanchez, Trullench, Suarez, et alii communiter. Putant tamen esse tantum peccatum leve Salmant. 1 cum Laymann, Suarez Sanchez, etc.; contra Filliuccium et Trullench. — Si vero praedicit, ut tantum probabiliter seu conjecturaliter, licita est: ut Salmant. 1 cum S. Thoma, Suarez, Palao, Bonacina.

« 9\ *Illicitae* vero sunt omnes prae- dictae divinationes, si ex iis aliquid no- sci aut praenuntiari intendatur circa ea » ad quae proportionata non sunt: ut circa • effectus contingentes et liberos, aut quae » a Deo pendent; ut circa statum animae, » dona gratiae, divitias, honores, fortu- » nam, nuptias, statum vitae et similia, » quorum electio voluntaria est, et a li- » bera hominum voluntate pendet; item » que de rebus occultis, ut furto, the- » sauro abscondito. — Vide Lessium 4 et » Bonacina 6, Suarez, Sanchez 1 ».

Praedicere futura contingentia libera, conjecturaliter tantum, ex signis avium etc., dicunt Salmant. 7 cum Lessio O, Palao, Sanchez, Filliuccio, etc., non esse illicitum: quia constellatio, quae potest homines commovere ad bellum, potest etiam illa signa causare in avibus.

« 10\ Peccant, qui Aegyptios de for- tuna consulunt, et quidem, si fiat cum » firma fide vel scandalo, etc., mortali- » ter: si vero causa curiositatis vel risus,

« ut fit communiter, venialiter tantum. — » Filliuccius et Sanchez ».

11. - 11'. Superstitiosa est divinatio, • quae fit per *sortes divinatorias*, ad fu- » turum vel occultum aliquid cognoscen- » dum, quasi sortibus vis aliqua divina » insit: ut si quis v. gr., ex taxillorum » projectione et dispositione divinet quis » sit obtenturus victoriam, beneficium, etc. » — Idem fere est de sortibus *consulto- » riis*, quibus inquiritur, quid in hac vel » illa re sit agendum. Dixi *fere*; quia ali- » quando hae licitae sunt, quando causae » necessitas et honestas exigit, aptiorque » modus dubium vincendi non apparet: » dummodo fiant praemissa oratione cum » debita reverentia; et indicium non ex- » spectetur, nisi a solo Deo: ut v. gr, si » quis, haerens in bivio, aliter quoad viam » se determinare non possit; vel si divino » instinctu aut jussu fiant, ut I Reg. x, » [20, 21] in electione Saulis contigit. — » Filliuccius, Sanchez, Bonacina 1.

« 12". Sortes divisoriae sine supersti- » tione, et plerumque hae fieri possunt, » sive ad honestum ludum, sive ad hae- » reditatis divisionem, sive ad litis com- » positionem: dummodo litigantes, qui » aequale jus habent, consentiant; quia » nihil aliud continent, quam contractum » inter eos qui ad aliquam rem jus ha- » bent, ut illius sit, cui sors obtigerit. Sic

Sone» di' vjftMtoruie ilUda».

Item icr- tes cocio] torixe.

Exceptio- ne*.

sort» «U. ritori ac ^knxmque

1 Tr. 21, cap. 11, n. 50 et 51. 1 Sanch., Decal., lib. 3, cap. 30, n. 29. 1 Trull., loc. dt., n. 8. 1 Suar., de Relig., U 3, bb. 2, cap. 11, o. 8 et 12. — 1 Loc. dt., n. 52. Lqym., lib. 4, tr. 10, cap. 3, n. 5. 1 Sanch., Decal., lib. 2, cap. 98, n. 29. 1 Trull., Decal., lib. L cap. 10, dub. 4, n. 9. — 1 Loc. dt., num. 83. - S. Thom., Oputc. 26, de Judic. Mtror. Cfr. Contra Gent., lib. 3, cap. 92. 1 Suar., loc. dL, n. 8. 1 Pal., tr. 17, di«p. 1, punct. 4, n. 3. 1 Bonae., diip. 3, de

Pracc. Dccxl., qu. 5, ponet. 3» n. 10. — 1 Lib. 2. cap. 43, n. 35 et 47. — 1 Loc. dtM n. 11. — Suar., loc. dc, cap. 11, n. 13. — 1 Dccxl. lib. 2, cap. 38, n. 30. 40 et 46. — 1 Loc dt., n. 69. - Pal., loc. du ponet. 7, n. 2. SjmcA., loc. dt., n. 39. 1 Fili., tr. 24. n. 128. — Fili., loc. du n. 135. — Sftjtdb., loc. at., n. 43. — FU!, tr. 24, n. KM et 105. — Sanch., Decal., lib. 2. cap. 38, a. 85 et 87. — 1 Diip. 3, de 1- Pracc. DccaL. qu. 5, punct. 3. n. 15.

c) Suarez, citatus utique a Salmant uii refert S. Alphonsus, haec de ejusmodi divinatione, loc. cit., n. 12, scribit: «Non carere culpa et peccato interdum gravi, nisi per ignorantiam ex parte excusetur »; quia majus falsitatis periculum adest, quam in determinandis ex astris effectis mere naturalibus, et etiam majus periculum superstitionem aliquam introducendi; « et ideo regulariter major culpa in hoc genere judiciorum committi potest». Inferiusque addit Suarez: « Aget...contra prudentiam et veritatem, si certitudinem promittat ».

à) Filliuccius similiter male a Salmant. citatur; nam ipse, tr. 24, n. 82, loquens de

praedictione inclinationis pueri nascentis, scribit temerarium esse « id tamquam certum vel nimium probabile praedicere »; et n. 83, subdit hoc « non carere culpa »; non tamen (n. 84) omnino prohibitum videri a Sixto V. Denique his verbis concludit: < Potest autem agere contra prudentiam et veritatem, si promittat certitudinem, vel ierat iudicium absolutum ».

Lessius, loc. cit., n. 47, dicit posse fieri, « ut solum sit veniale peccatum, ut si homo cogitet in hoc vel illo casu fieri posse, ut alia signa sint a Deo ad aliquid ipsi insinuandum directa; et ideo aliquid laciât vel omittat, ut sibi caveat vel consulat in omnem eventum, modo id per se licitum sit ».

	« etiam, si plures mortem meriti sint, « nec expediat omnes puniri, sorte defi- « niri potest, quis ex iis sit occidendus. « — Dixi, <i>plerumque</i> : tum quia in ele- « ctionibus ecclesiasticis sunt illicitae, ut « Laymannl et Bonacina; tum quia officia « saecularia non sorte, sed secundum per- « sonarum aptitudinem sunt dividenda: « etsi inter plures aequae aptos et dignos, « sorte agi possit. — Vide Lessium * ».	
Exceptio- ne*.	Sortes in electionibus ad officia <i>saecu- laria</i> licitae sunt, modo sint inter dignos. — Sporeç ' cum S. Thoma 4, Sanchez et communi.	
In electio nibuiaaecn- Uritniâ, lid* ue.	Quoad vero officia vel beneficia eccle- siastica, vetantur e. — <i>Ah autem talis ele- ctio sit nulla?</i> Affirmant Panormitanus et Villalobos apud Salmant. . Negant ta- men Salmant. ' cum Suarez, Sanchez, Laymann etc. Et quidem probabilius; quia nullibi talis electio sancitur invalida.	
In cede* sketid*, ve- nue.	Excipitur tamen sola electio praelati ha- bentis jurisdictionem, ex cap. <i>Quia pro- pter, de elect.</i>	
Non tamen ■ub nullité- te.	An liceat usus sortium <i>in decidendis litibus circa officia aut beneficia ecclesia- stica?</i>	
Exceptio.	Affirmant Laymann Lessius c>, Ho- stiensis a>, Abbas *), etc., apud Salmant.. Negant vero Felinus, Francus, et Sal-	
	mant. ° cum Suarez, Sanchez, etc. Et inuut». quidem verius: nam ex cap. <i>Ecclesia, de dē?*</i> <i>sortileg.</i> , universe prohibetur electio ec- clesiastica per sortes. In casu nostro, ta- lis electio alterutrius ex litigantibus jam fieret per sortem, saltem complete. — Hoc tamen licere dicunt Salmant. °, si n iîu » haec electio fieret auctoritate iudicis >: quia tum vitatur periculum vitiosi ingres- sus, cum iudex, habendo jurisdictionem ad collationem, legitimum titulum con- ferat.	
	Ultimo notandum est ex Salmant. ll sonditt* cum S. Thoma, Suarez, Palao, etc., quod do h A sors divinatoria /> etiamsi a Deo exspe- ctetur, tunc tantum licita est, quando 1°. Adsiturgens necessitas salutis. 2°. Di- vina non convertantur ad terrena nego- tia. 3°. Non mittatur sors in quibuscum- que electionibus ecclesiasticis, quae fieri debent instinctu Spiritus Sancti. — Hinc, raro licitam esse dicunt Salmant.	
	« 13°. Potest excusari a superstitione, « qui modo illicito futura se velle divi- « nare ostendit joci causa. Ratio, quia “rt « non est actus superstitiosus nec affe- « ctatio cognitionis Deo propriae, sed tan- « tum vanitas aliqua. — Suarez et San- « chez, Reginaldus 18 ». [Cum Salmant. “. Modo credat illa esse falsa].	d m a

1 Lib. 4, tr. 10, cap. 3, n. 9. — Bonae., loc. dt., n. 13, v. Quinta. — Lib. 2, cap. 43, n. W. — ' Tr. 2, cap. 9, n. 21. — 4 2- 2*, qu. 96, art. 8. · Sanch., loc. dt., n. 58 et 67. — » Cap. Ecclesia uetra 3, de «ortileg. — Panorm., in cap. Ecclesia, de icrtllcg., n. 5. · Villal., part. 2, tr. 38, dlft 5, n. 5. · Tr. 21, cap. 11, n. 91. — ' Loc. dt., n. 92. - Suar., de Reliff., tr. 3, Ub. 2, cap. 12, n. 9 et 10. · Sanch., loc. du, cap. 38, o. 83. — · Loc. dt., n. 85. — Felin., ia cap. Capitulum, de rescript., n. 21. - Francus, tn cap.

unie., de eo qui mittitur in powetsionem, in 6., num. 9. — · Loc. dt., num. 86. - Suar., loc. dL, num. 12..et ·cqq. · Sanch., loc. dL, num. 79. — * Loc. cit.. num. 87. — “ Taux 21, cap. П, η. 96. · 5. Thom., 2- 2., qu. 96, art. 8. · Suar., dc Rcllg., tr. 3, lib. 2, cap. 12, a num. 18. · Pal., tr. 17, dltp. 1, punct. 6, num. 10 et 11. — u Loc. dt., num. 95. — Suar., loc. dt., cap. 9, num. 11. — Sanch., De cal., Ub. 2, cap. 38, num. 20. — u Lib. 17, num. 170. — 44 Loa dt., num. 33.

II. - a) Laymann, lib. 4, tr. 10, cap. 3, n. 9, rescindendam esse didt electionem eo modo lactam: < imo jure ipso irrita est, saltem ea electio per sortes, quae est ad pasto- rale offidum, ad dignitatem ». b) Laymann, loc. cit., n. 8, v. Denique, concedit in his litibus deddendis sortium usum, < tamen cum Ordinarii collatoris consensu ». c) Lessius, lib. 2. cap. 43, n. 58, dubitan- ter loquitur; < Fortasse tamen, inquit, ad li- tem benefidariam, quando ratio commodior iniri non potest, terminandam, sortes non es- sent improbandae ».

d) Hostiensis, in cap. Licet causam, dc probat., n. 20, idipsum concedit, casu quo ambo litigantes ad sortis judidum provoca- verint — Idemque tenet Abbas, in diet, cap., η. 37, addens id fieri tantum posse in quae- stione juris, secus vero in questione facti, ut v. gr. quis dicatur possessor. ·) Idemque cum Salmant. dicunt Suarez et Sanchez supra dtati. f) Seu potius, consultoria. quae scilicet versatur drea ea quae agere debemus, ut ipsi Salmant dicunt Insuper, auctores laudati praeter assignatas, conditionem aliam adhuc addunt, nempe: ut < debita reverentia fiat ».

DUBIUM III.

Quid et quotuplex sit Idololatria.

Quid iit	12. – « Resp. 1°. Ea est, quando tribui- « tur honor creaturae, sicut Deo. S. Tho- « mas *. — Id vero fit, ut docet Lessius., « non tantum sacrificio, sed etiam quovis « signo honoris, quo quis creaturae, tam- • quam Deo, se submittere intendit, v. gr. « genuflexione, suffitu, detectione capitis « ad statuam Jovis ».	« tura obtinendi, ipsi quasi Deo cultum « defert. — Laymann, ex S. Augustino « et S Thoma «A « Unde resolves: « Ie. Idololatria aliquando conjungitur « cum infidelitate vel haeresi, cum scili- « cet creatura adorata in intellectu habe- « tur pro Deo; aliquando non.	
	13. – « Resp. II°. Idololatria est duplex: « — Alia <i>materialis</i> , sive simulata, ut cum « quis sine interno affectu, ex metu mor- « tis, cultum idolo exhibet. — Alia <i>for-</i> « <i>malis</i> ac propria: eaque, vel perfecta, « ut cum quis adorat idolum, quod ex in- « fidelitate putat esse Deum; vel imper- « fecta, cum quis, vel ex odio Dei, vel ex « affectu aliquid a daemone aliave crea-	« <i>T.</i> Idololatria, etiam materialis et « ficta, est grave et morule peccatum : « quia est saltem mendacium perniciosum « et contra religionem; saepe etiam contra « confessionem fidei externam. — San- « chez b», Azor b». « 3°. Idololatria imperfecta, ob malitiam « voluntatis, est peccatum gravius quam « perfecta.—Vide Laymann ·, Sanchez <7 ».	Em frave peccatua.

DUBIUM IV.

Quid et quotuplex sit vana Observantia, et unde colligatur.

14. <i>Quae est vana observantia, et quotuplex.</i> — 15. <i>An sit culpa gravis.</i> — 16. <i>Quomodo cognosci potest.</i> — 17. <i>Resolutio casuum.</i> — 18. <i>An detur, et licita sit virtus in iis qui vocantur salvatores.</i> — 19. <i>An arcendi, qui faciunt mira supematuralia.</i> — 20. <i>Quid in dubio praesumendum.</i> — 21. <i>An liceant ensalmi.</i> — 22. <i>An detur fasciatio naturalis.</i>			
Viax ob- «natu, qiid.	U. – « Resp. Γ. Ea est superstitio, qua « medio aliquo impropportionato, et a Deo « non instituto, procuratur aliquis effectus, « v. gr. sanitas, scientia, etc. S. Thomas 4, « Bonacina et alii. — Differt autem a di- « vinatione, quod haec tantum ordinetur « ad occultorum cognitionem; illa vero « ad effectum externum. Convenit cum « eadem, quod utraque nitatur pacto dae- « monis, eique tribuat perfectionem pro-	« priam Dei. Unde quae de divinatione « dicta sunt, proportionaliter huic accom- « modari debent « Resp. II°. Dividitur Γ sicut divina- « tio, in eam quae ex pacto expresso cum « daemone, et in eam quae ex implicito « pacto procedit. « Dividitur communiter in quatuor spe- « cies: — <i>Prima</i> dicitur <i>Ars notoria</i> , quae « inspectione certarum figurarum, vel	Quotuplex.
	» 2· 2·, qu. 94, art. 1. — · Lib. 2, cap. 43, n. 9. — <i>Laym.</i> , lib. 4, tr. 10, cap. 2, n. 6. — · Lib. 4, tr. 10, cap. 2, n. 6. —	4 2· 2*, qu. 96, art. 1 et aeqq. — <i>Bonae</i> , diap. 3, de Ie Praec. Decal., qu. 5. pccct. 4. n. 3.	An ocU ria.

13. – °) Laymann non allegat S Augustinum nec S. Thomam, nisi pro sententia quae damnat simulatam idololatriam ; quod quidem habent S. Augustinus, *de Civit. Dei, lib. 6, cap. 10, i f.*; ap. Migne, Patrol, lat, tom.41, coi. 190; et S. Thomas, 2A 2**, *qu. 94, art. 2, corp.; et art. 3, ad l.*
b) Sanchez, *lib. 2, cap. 37, n. 21*; Azor,

part. 1, lib. 9, cap. 11, quaer. 2, tenent quidem doctrinam hic a Busenbaum expositam; sed ipse Busenbaum addit istiusmodi materialem idololatriam saepe esse contra confessionem fidei externam.

Sanchez, *loc. cit., n. 21*, non asserit imperfectam idololatriam gravius esse peccatum quam perfectam.

« certo aliquo jejunio, oratione, etc., uti-
 « tur ad scientiam repente ac sine labore
 « acquirendam; ut faciunt Anabaptistae.
 MAffia. « — *Secunda* dicitur *Magia* (quod nomen
 • alioqui generale est), quae versatur circa
 « corpora varie immutanda, aliosque ef-
 Observa- « fectus miros. — *Tertia* est *Observatio*
 Ho even- « *eventuum*, qua ex consideratione ali-
 tuum. « cujus eventus conjicitur quid sit futu-
 rum: ut v. gr., si ex eo quod casu oc-
 currat vulpes, canis aut cadaver, certa
 « imminere credat, et inde actiones suas
 « moderetur. — *Quarta* dicitur *Observatio*
 Observatio • *sanitatum*, cum adhibentur quaedam
 MnitAtum. • signa, orationes, certus numerus cru-
 • cium, sacra verba, etc., velut necessaria
 « et efficacia ad pellendos morbos. Idem
 « est de gestatione reliquiarum cum vana
 « circumstantia, v. gr. in tali capsula, tot
 « diebus, cum tali herba, etc. — Sanchez',
 « Filliuccius2 ».

15. - « Resp. IIP. Vana observantia,
 « sicut divinatio, est peccatum mortale
 « ex genere suo. Ratio est, tum quia tri-
 « buit honorem divinum creaturae exspe-
 « ctando ab ea quod a solo Deo exspe-
 « ctari debet; tum quia nititur pacto cum
 « daemone. Lessius, Bonacina3 et alii. —
 « Nec potest excusari a mortali ex par-
 « vitate materiae: quia simpliciter et in
 « omni materia, usurpatur cognitio aut
 « virtus Dei propria.

« Aliunde tamen fieri posse, ut non sit
 « mortale, docent auctores supra citati
 « (*Dub. II, Resp. III*): 1 ratione igno-
 « rantiae, si pactum sit implicitum tan-
 « tum; 2" si non adhibeatur fides, licet
 « timeatur ita esse, vel futurum. — Vide
 « dicta de divinatione » p/. 9.] « casu 7,
 « et Lessium 4 ».

16. - « Resp. IV°. Vana observantia co-
 « gnosci potest: Γ. Ex insufficientia cau-
 « sae adhibitae ad effectum; si nimirum,
 « nec habeat naturalem virtutem, nec de
 « supernaturali legitime constet. — T. Ex
 • adjunctione falsae vel vanae circumstan-
 « tiae; ut v. gr., si flagellatio fieri debeat
 « certa hora, numero, manu, flagro serico;
 « si nomina adhibeantur ignota, vel cha-

« racteres peregrini, verba falsa, vel apo-
 « crypha, v. gr. Christum habuisse febres
 « vel spasmus, etc. Item, si ponatur vis
 • in modo scribendi, v. gr. Evangelium
 « S. Joannis, a virgine, oriente sole, etc.
 « — 3\ Si effectus statim evanescat, etc.
 « — Delrio 5, Sanchez'.

♦ Ex dictis resolves:

17. - « Γ- *Superstitiosum* est: Γ. Su-
 « mere aliquam potionem vel bolum, vel
 « quidvis aliud usurpare, ad scientiam
 « aliquam subito acquirendam. — T. Ge-
 « stare amuleta, ligaturas et involucra,
 < falsis characteribus consignata, contra
 « vulnera vel subitam mortem, ne possint
 « laedi, vel ne sanguis effluat, vel ad con-
 « ciliandam invisibilitatem, impenetrabi-
 « litatem, amorem, fortunam, nocumenta
 « et maleficia. — 3\ Ex casu fortuito conji-
 « cere de eventu, v. gr. sibi aliquid boni
 « vel mali eventurum: ut si mane egre-
 « diens pedem offendant, idcoque domum
 « regrediatur, timens aliquid infausti.—
 « 4*. Dies aliquos habere, tamquam fau-
 « stos, alios vero infaustos; idcoque nego-
 « tium ommittere, v. gr. dic Veneris nolle
 « ungues praescindere. — 5". Feminarum
 « carminatricum benedictiones et preces
 « ad morbum depellendum adhibere. —
 » 6\ Projicere statuam alicujus Sancti in
 « flumen, ut pluat. — T. Si putentur Missae
 « non prodesse defunctis, nisi legantur se-
 • ptem, cum septem certi coloris candelis
 ■ et septem eleemosynis. — 8\ Si unguento
 « armario, quo gladius inungitur, absens
 « curetur. — 9". Si certo festo, v. gr.
 « S. Joannis, certae adhibeantur oratio-
 « nes, vel festo S. Mathiac hederæ folia
 « aquis imponantur, ut cognoscatur cui
 « debeant nubere. — 10\ Si quibusdam
 « precibus, imaginibus, aut characteribus,
 « aut crucibus tribuatur certa et infalli-
 « bilis vis, v. gr. evadendi ab hoste, ex-
 « pellendi morbos, non moriendi sine prae-
 « via confessione, non incidendi in infor-
 « tunium, etc. Aliud tamen est, ea per
 • orationes petere ac sperare—Delriol,
 « Suarez', Lessius', Sanchez 10, Filliuc-
 « cius H.

Omoq

• Decal., lib. 2, cap. 40, η. II. — Tr. 24, n. 157. —
 Lea., lib. 2, cap. 43, num. 62, M et A. — Dhp. 3, de
 1. Praec. Decal., qu. 5, punct. 4, n. 23. — Loc. cit., η. 66
 et 53. — Lib. 2, qu. 5, et qu. 8, v. Porro pratUifialorit.

— Loc. cit., n. « et 43. — Lib. 3, part. 2, qu. 4, »ect. 6
 et 7. — De Relijr., tr. 3, lib. 2, cap. 15. — Lib. 2, cap. 43.
 n. 63 et 65. — * Dccal., lib. 2, cap. 40, n. 14, 15, 26, 29, 31
 et teqq. — Tr. 24, n. 150.

« 2*. *Superstitiosum non est*: Γ. Obser-
 « vare lunam aut tempora aptiora colli-
 « gendis herbis (v. gr. die S. Joannis Ba-
 « ptistae), purgandis corporibus, caedendis
 « arboribus, etc. — T. Verba sacrae Seri-
 « pturae, vel reliquias gestare ad Dei tan-
 « tum honorem, et sine dictis vanitatibus.
 « — 3*. Circa templum alicujus certi Sancti
 « terjumentum circumducere; die alicujus
 « certi Sancti, equis venam secare, etc.:
 « si scilicet haec fiant, ut major devotio
 « excitetur, et effectus Sanctorum meritis
 « adseribatur. Aliud tamen esset, si pu-
 « tarentur tales circumstantiae infallibiles,
 « aut plane necessariae, aut per se effica-
 « ces. Vide Navarrum¹. Addit Laymann
 « ex Cajetano, si homines rudes bona fide,
 « et ex devotione, aliquem ritum ab Ec-
 « clesia non receptum observent, aliquan-
 « do in sua simplicitate relinquendos; cum
 « difficulter abducantur ab eo, quod bona
 « fide a suis majoribus acceperunt. —
 « 4. Nec damnandae quaedam devotiones,
 « quas vocant novendiales (v. gr. novem,
 « vel ad exemplum S. Gregorii, triginta
 « vel alium certum numerum sacrorum
 « celebrare, cum certo numero et ma-
 « gnitudine candelarum, et similia): si
 « fiant in memoriam alicujus mysterii,
 « v. gr. novem mensium, quibus Christus
 • fuit in utero, vel quinque vulnerum,
 • etc. Esset tamen superstitiosum, credere
 « eas preces non prodesse in majore vel
 « minore numero. — 5ⁿ. Multi excusant
 « etiam eos, qui sanant morsus a rabido
 « cane, quod putent illos ad hoc habere

« gratiam gratis datam: et sic tenet Na-
 « varrus*. Vide Sanchez, Laymann, Bo-
 « nacina¹ ».

18. - Questio est: *au detur, et sit licita
 virtus (vocata magia naturalis) in aliqui-
 bus, vocatis Salvatores; qui medentur
 quibusdam morbis signo crucis, aut ver-
 bis sacris, aut inhiatione?*

Affirmant Azor² et alii, apud Salmant/
 et dicunt dari hanc virtutem naturalem.
 Alii³ dicunt, non dari talem virtutem,
 neque naturalem, neque gratis datam. —
 Salmant⁴ tamen cum Delrio, Navarro,
 Villalobos, Trullench, Palao, Hurtado⁵ et
 aliis; item Sanchez⁶, Suarez⁷ et L
 probabiliter dicunt, dari in aliquibus hanc
 virtutem, sicuti notum est reges Gallos
 sanare strumas (ut agnoscit S. Thomas
 cum Bonifacio VIII⁸), et reges Hispanos
 sanare scrophias. Hanc virtutem tamen
 ajunt non esse naturalem (etsi hoc aliqui-
 bus gravibus DD. satis probabile videtur):
 nam alias omnes homines ejusdem tem-
 peramenti eandem virtutem haberent;
 sed esse gratis datam a Deo ad bonum
 publicum, juxta Apostolum, I, Cor. xn, 9:
Alii gratia sanitatum, etc.

Hic autem notandum illud quod inve-
 nitur in *Martyrologio Romano* adnotatum
 sub die 5 Martii, de miraculosa sanatione
 a morsibus serpentium eorum, qui cre-
 dentes, janua templi S. Phocae marty-
 ris, invocata ipsius intere⁹ ione, attige-
 nnt: *Antiochiae* (verba Martyrologii), *na-
 talis S. Phocae martyris, qui post multas,
 quas pro nomine Redemptoris passus est*

QuxdAS
babe-t rir
toterz m-
ftAfdx.

E»t entia
pitM iix

raroiam
S- Phocae.

¹ Mah., cap. II, a n. 35. — Lib. 4, tr. 10, cap. 4,
 n. 5. - *Cafriari*, in 2^a 2^a, qu. %, art. 4. — • Man., cap. II,
 n. X. — *Suie**, Dccal., lib. 2, cap. 40, n. 17. 27, 32, 33. 37.
 40, 41 et 47. — *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 4, n. 4 et 5. —
 ■ *Diip.* 3, de 1^a Praec. Decal., qu. 5, punct. 4, n. 13 et
 Mq., et n. 20. — • Tr. 21, cap. 11, n. 113. — • Ap. Sa/
man/, loc. dt., n. 114. — • Loc. du. n. 115 et 116. - *Dr/ria*,

Hb. 1, cap. 3, qu. 4. rond. 3. v. *Diro I* et 3. • A'«βτ., loc.
 du D. M. • PUAd., part. 2. tr. 3P. diff & n. 2 et 4. - THU/,
 Decal., lib. 1, cap. 10, dub. 10, tu 10. - *Pal.*, tr. 17. dup. 1,
 punct. 10, n. 14 et 16. — ' Dccal.. Hb. 2, cap. 40. a n. 47. —
 • De Relif., U. 3, lib. 2. cap. 15, n. 25 — • Iub 2. cap. 43,
 n. 63. — S. Opoac. 30. de Reffim. prine., Hb. 2,
 cap. 16. poet med.

18. - a) Vel etiam *Salutatores*.
 b) Azor, *part. 1, lib. 9, cap. 25, quacr. 2*,
 concedit quidem licitum esse usum talis vir-
 tutis; negat tamen esse virtutem naturalem,
 et ait esse donum gratis a Deo datum aliqui-
 bus hominibus aut familiis.
 c) Thomas Hurtadus male adducitur a Sal-
 mant.; nam ipse in suis *Résolut, moral., tr. 5,*
cap. 4, resol. 28, n. 279 et seqq., probat vir-
 tutem hanc naturalem esse posse; et solum
 n. 287, asserit passe a Deo gratis dari, in-

quiens: « Licet non sil omnino certum hanc
 gratiam esse ordinis naturae, secutam ad con-
 stellationem et individuationem; ceterum ne-
 gare non possumus, quod aliquibus hominibus
 possit Deus in Ecclesia sua concedere gra-
 tiam gratis datam ad sanandum specialem
 morbum ».

O Bonifacius VIII, in bulla canonizatio-
 nis S. Ludovici, *Gloria laus*, 11 Aug. 1297,
 § 26, hoc tribuit miraculo a sancto rege pa-
 trato.

injurias, qualiter de antiquo illo serpente triumphaverit, hodie quoque populis eo miraculo declaratur, quod si quispiam a serpente morsus fuerit, ut januam basilicae martyris credens attigerit, confestim evacuata virtute veneni sanatur.

Quaedam
virtute. «u-
perititio-

19. - Bene vero advertunt iidem Salmant., arcendos esse, qui carbones contrectant; qui halitu fornacem tepefaciunt vel hominem occidunt; qui madidi vino, sanant; qui, adstante alio salvatore, virtutem amittunt; qui talem virtutem ab alio discunt; qui dicit talem habere virtutem, quia natus est die festa Parasceves, vel quia est septimus filius (sed in isto, Viva dicit posse dari aliquam virtutem naturalem); qui certis verbis utitur, quibus credit inesse virtutem, cum gratia confertur personae, non autem verbis et signis. — Ita Salmant.¹ cum Suarez, Sanchez, Delrio, Palao, Hurtado etc.

in dubio
Sacraia na-
turali.

20. - Advertunt etiam, quod in dubio praesumendus est aliquis effectus potius provenire a causa naturali, quam a superstitione. Ita Sporer⁸ cum S. Augustino⁴, Sanchez, Laymann, Elbel⁸, Croix⁴, et Salmant.⁶ cum S. Thoma⁹ qui docet °: *Ubi non apparent manifesta indicia de malitia alicujus, debemus eum ut bonum habere, in meliorem partem interpretando, quod dubium est.* Recte tamen consulunt auctores citati, tunc praemitti protestationem nolendi effectum, si aliqua superstitione subsit — Si vero certo probabiliter constet, rem nullam habere vim naturalem ad aiiqUem effectum, in dubio cen-

Quando
d7^{TM}T«na
dubouca.

setur potius provenire a daemone quam a Deo, cum divina promissio de illo non habeatur; ut docent Sanchez⁷ cum Gersonio^f, et Sporer* cum S. Thoma⁹.

An autem liceat usus pulveris sympathici?

Respondet Elbel¹⁰, doctores satis communiter negare: quia incredibile videtur, qualitates hujus pulveris in distans habere vim operandi. Unde Elbel censet, hujusmodi usum non facile approbandum; ait tamen, in casu urgenti permitti posse, modo vulneratus non nimium distet v.gr. ultra 300 passus, et modo protestatio praemittatur. Ratio, quia probabile est dari *actionem in distans*. — Caeterum, valde probabiliter milii videtur hoc esse licitum, si talis pulvis non in magna distantia applicetur. Ducor ex iis quae dicit celeberrimus philosophus Purchotius u, ubi sic ait: *Pulvis vitrioli calcinati, qui sympathicus appellatur, in sanguinem e vulnere recens emissum injectus, ipsi vulnerei aliquot passibus remoto mederi, ac sanguinem sistere observatur. Id vero aliter Jieri non concipitur, quam per profluvium substantiale, sive per spiritus vitrioli, qui calentibus adhuc sanguinis particulis admixti, ad vulnus, unde expressus est sanguis, feruntur, et tamquam cunei quidam, apertos meatus, quibus effluit sanguis, penitus obstruunt.*

PB|tl

Ungere autem in distans gladium adhuc calentem sanguine vulnerati, superstitionis esse ait Croix¹⁸ cum Burghaber, et asserit commune. Sed ex eadem ra-

üiell,

Solmani., tr. 21, cap. II, n. 117. — *Viva*, Dead., qu. 5, art. 3, n. 6. — 1 Loc. dL, n. 117 et 113. - *Suar.*, de Relig., tr. 3. lib. 2, cap. 15, n. 25 et tcqq. - *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 40, n. 47. - *Delrio*, lib. 1, cap. 3, qu. 4, coud. 3, V. Dico 4. - *Pal.*, tr. 17, ditp. 1, punct. 10, n. 14 et 15. — ■ Tr. 2, cap. 9, n. 81. - *Sauch.*, loc. dt., n. 44. - *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 4, n. 6. — ■ De 1. Praec., n. 501. —

• Lib. 3, part. 1, n. 28. — • Tr. 21, cap. 11, n. 112. — • 2. 2., qu. 60, art. 4. — • Loc. dt., n. 44. — ■ Loc. dt., n. 33. — • 2. 2., qu. 96, art. 2. — w De 1. Praec., n. 516. — *Elbrl*, de 1. Praec., n. 516. — “ *Imtit philo.*, tom. 2, part. 1, phyaic., eect. 5, cap. 11, v. *Primo cnim*. — w Lib. 3, part. 1, num. 29, cas. 21. - *Durghab.*, Centur. 3, co. 19.

19. - a) Thomas Hurtadus omnibus dictis consentit, excepto quod negat *loc. cil.*, n. 285, suspectos fieri ex eo quod nimis indulgant vino, vel quod dicant hanc credendi virtutem calore vini juvari; si enim naturalis est, potest hanc dispositionem requirere, ut vivacior ad operandum existât Secus vero esse dicit, si ipsi virtute divina sanare contendant.

20. - S. Augustinus probationem propositionis hujus, potius quam ipsam propositionem habet; siquidem, *de Civit. Dei*, lib. 14,

cap. 24. n. 2, memorat quaedam mirabilia; sed addit ea quandoque viribus naturalibus farta fuisse.

Thomas hic in genere quaerit' «Utrum dubia sint in meliorem partem interpretanda».

Gersonii auctoritas adducitur a Sanchez pro sola probatione; et re quidem vera Gersonius, *Opusc. de Absolutione sacram.*, v. *Uterius ad illud*, negat virtutem supernaturalem quibuscumque rebus esse tribuendam, nisi hoc trahi possit ex Scriptura sacra vel

done, ut supra, probabiliter id etiam permittit Sporer '. — Adhuc enim in dubio an effectus proveniat a causa naturali, jam diximus, ex communissima DD., superstitiosum non esse illum procurare, saltem protestatione praemissa.

Adhere
r' Quando autem adhibentur aliqua signa crucis vol tot *Pater*, etc., in dubio an adsit ibi aliqua superstitio, Lessius l ea permittit, praemissa expressa protestatione. — Consentiant Sporer et Tamburinius 4, si urgeat notabilis necessitas.

udieta. Damnat vero Sporer 6 cum communi, tamquam superstitiosum regulariter, certis festis, horis, etc., herbas aut fructus colligere: nisi circumstantia temporis conferat ad herbarum virtutem, ut in vere, Grtsmda: aequinoctio, etc. — Damnat etiam Sporer % circumducere equos per templa sanctorum: exspectetur effectus per «aorur. merita illorum. Unde ait quod ubi adsit hujusmodi consuetudo, ipsa est abroganda; at si non possit sine offensa populi auferri, saltem ipse docendus est, quo animo id faciendum.

VirtwrdeUf^ii*
'nutiox. «3*. Non est illicitum uti virtute rei naturalis, quae per superstitionem cognita est: modo ejus observatio aut operatio non pendeat ab ope daemonis. Ratio est, quia, licet illa cognitio male parta sit, peccatum tamen transiit, neque virtus naturalis ex eo quicquam mali contraxit. — Vide Sanchez 7, Bonacina e, Laymann ».

1 Tr. 2, cap. 9, n. 32, »ub iv. — Lib. 2, cap. 44, n. 46. — 1 Loc. dt., n. 31, wub in. — 4 Decal. Ub. 2, cap. 6, § t. n. 72. — Loc. dt., n. 82. — Loc. dt., n. 28, iab rr. — DccaL, lib. 2, cap. 41, n. 1; et cap. 42, n. 20 Cfr. <le Na trim., lib. 7, di«p. 96, n. 4. — Diip. 3, de 1- Praec. qu. 5,

revelatione divina; et oppositum credere habet quamdam speciem superstitionis .

d) Laymann, lib. 4, tr. 10, cap. 4, non tractat de hoc casu, quidquid dicat Busenbaum.

21. - a) Navarrus, Man., cap. II, n. 36, de his ita scribit: « Mulieres utentes quibusdam signis et benedictionibus sine superstitione et vanitate, licitis orationibus et exorcismis, obtestantes per passionem Christi, et alia hujusmodi, non peccant mortaliter. Verumtamen horum usus debet illis merito interdici, quoniam saepissime multa vana et superstitiosa intermiscent, nisi alias sint personae honestae et prudentes, de quarum vita bona habeatur in populo existimatio; nisi ex hoc aliae sim-

21. - Quid *de ensalmis*? — Ensalmus Enaaiaoi dicitur, quia communiter ex verbis psalmorum componitur, et ordinatur ad morbos sanandos. — Si ensalmus est *invocativa*, scilicet petens salutem a Deo, quin credatur infallibiliter effectus, licitus est. Secus, si sit *constitutivus*, scilicet, si ei luctui, tribuatur virtus infallibilis. Ita Salmant. cum Navarro S Azor, Bonacina, S. Antonino e», Suarez.

Sane autem illicitum est ensalmus (docet S. Thomas '), si in eo invocetur indirecte daemon, aut nomen inusitatum angelorum, vel si in eo falsa aut vana misceantur, vel adhibeatur certus modus scribendi, proferendi, etc.

22. - An detur *naturalis fascinatio*? Affirmant Salmantll cum S.Thoma», qui dicit: *Oculi autem inficiunt aerem continuum, usque ad determinatum spatium*. Hinc dicunt Salmant », quod talis, qui in se experitur hanc pestiferam qualitatem, tenetur abstinere a nimio consortio hominum non necessario, vel oculos declinare. — Dicunt vero Salmant u, contra Azor *», superstitiosam esse fascinationem vulgarem quae a vulgo creditur, scilicet, quod aspicientes invido animo noceant; et ideo tamquam superstitiosa vetanda esse oscilla, seu turpicula, quae contra fascinationes imponuntur. Sed si adhibeantur adversus fascinationem naturalem, ut supra, nescio cur illa sint tam rigorose damnanda; unde enim certo ap-

panct.4, n.6. — Tr.21,cap Π,η 334 et acq--Afer, fart.1, lib. cap. 26. qoer. 7. - B^nac., loc. ciL a. Staar.» de Relic., tr 3. lib. 2. cap. IS a. 26 et 27. — 2- 3*, qa. art. 4 — u Loc. du n.130. — “ 1» p., qo. 117, art-3, ad X— ■ Loc. dt., n. 136. — u Loc. ciL n. 135.

plices personae ansam arriperent ad quidpiam simile faciendum ». — Et pariter S. Antoninus, *pari. 2, iit. 12, cap. 1, § 11*: » Colligere tamen medicinale herbam, inquit, cum Symbolo vel Oratione dominica ex devotione, sine alia superstitione, ct ea uti. non reprobat ».

22. - Azor, *part. I, Itb. 9, cap. 25, qtiaer. 1*, concedit fascinationis vim naturalem esse posse, et subdit: » Scio medicos aliquos asseverare pugnaciter nullas esse fascinationes; sed tantum vulgi opinione eas credi... Saepe, fateor, nullae sunt fascinationes» sed daemonum malignitate subito vel aer inficitur, aut hominis vel belluac corpus aliqua ex parte maculatur et laeditur».

parcet quod dicta oscilla nullam naturaliter virtutem habeant ad illud malignum effluvium medendum? Consentit mihi Sporer qui (ut supra retulimus) ait, in dubio prudenti, an res applicanda

habeat vim naturalem, quod licite potest adhiberi: cum communissima DD., ex S. Augustino Tanto magis, quia communiter eis certa fides non praestatur c).

DUBIUM V.

Quid sit Maleficium, et quomodo possit tolli.

23. *Quid et quotuplex maleficium.* — 24. *Quae remedia liceat adhibere contra maleficium.* — 25. *An liceat petere a malefico parato, ut tollat maleficium cum alio. Et an in dubio, num sciat modum licitum solvendi.* — 26. *Quid de strigibus.* — 27. *Quam excommunicationem incurrant malefici.* — 28. *Quomodo confessarius se gerere debeat cum magis et maleficis.*

MAiefidum, 23. - < Resp. Γ. Maleficium est vis no-
« cendi aliis, ex pacto et cooperatione
• daemonis. Differt a magia, quod haec
« intendat facere mira; illud autem diri-
• gatur ad nocendum. — Toletus J, Fil-
• liuccius 3.

« Resp. IF. Maleficium aliud dicitur
« *amatorium*, seu *philtrum*, cujus usus
« est ad carnalem amorem vel odium
« excitandum, daemone hominis phanta-
« siam commovente, nihil tamen agente
< in voluntatem. Unde patet, si maleficio

• Tr. 2. cap. 9. n. 31. — • Lib. 4. cap. 16, n. 3. —

• Tr. 24, n. 181.

De S. Augustino, cfr. nota a ad n. 20 supra.

c> Pernecessarium erit hic aliqua addere ex clarissimo Marc, de Magnetismo, Hypnotisme et Spirilismo.

F. De Magnetismo.

1°. Magnetismus nomen habet a quodam fluxu magnetico, seu fluido nerveo, qui meare supponitur e corpore magnetizantis in corpus magnetizati, ope variorum gestuum, vel etiam solius praesentiae, imo et solius voluntatis magnetizantis. — Ex quo oritur, in triplici gradu 1) Status *somni magnetici*, quem nec maximus fragor, nec ferri ignisve ulla vehementia discutere valet. 2) Status *somnambulismi*, in quo patiens, licet omni sensuum usu destitutus, videt Limen, audit, loquitur, et respondet ad omnia de quibus interrogatur. 3) *Luciditas* tanti oculorum et mentis, ut magnetizatus, etiam rudis et illiteratus, possit perspicere intima sui alienique corporis arcana, arduissimas solvere quaestiones de arte medica vel physiologia, velatis oculis scripta legere, dictaque et facta ab auditu et visu remotissima fideliter enarrare.

2°. Congregatio S. Officii de his interrogata, die 28 Julii 1817 respondit: «Remoto omni errore, sortilegio, explicita aut implicita daemonis invocatione, usus magnetismi, nempe merus actus adhibendi media physica, aliunde licita, non est moraliter vetitus: dummodo non tendant ad finem illicitum, aut quomodolibet pravum. Applicatio autem principiorum et mediorum pure physicorum ad res et effectus vere supernaturales, ut physice

explicentur, non est nisi deceptio *ommno illicita et haereticalis* ».

Decretum autem ejusdem Congregationis (4 Aug. 1856), magnetismi usus ea praesertim ratione reprobatus est, quia « somnambulismi et clarae intuitionis, uti vocant, praestigiis, mulierculae illae, gesticulationibus non semper verecundis abreptae, se invisibilia quaeque conspiciere effutunt, ac de ipsa religione sermones instituere, animas mortuorum evocare, responsa accipere, ignota ac longinqua detegere, aliaque id genus superstitiosa exercere, ausu temerario praesumunt ». — Ex quibus *concludere* licet:

Γ. Magnetismus in abstracto, seu in primo gradu spectatus, quatenus est merus actus adhibendi media physica, aliunde licita, ad effectus mere physicos producendos, secluso omni superstitionis animo et immoralitatis periculo, non est per se prohibitus. Et sic *tolerari* posset.

2°. Magnetismus spectatus in concreto, seu prout vulgo usurpatur, est *illicitus*, tum ratione finis ob quem solet exerceri: fit enim ad occulta detegenda, ad effectus praeternaturales oblinendos: quod est novum divinationis genus; tum ratione modi: exercetur enim communiter a viris in mulieres, a medicis junioribus in juniores puellas Porro, magnetismi lex est, ut inter agentem et patientem summa existât sympathia, ac saepe vesanus amor cum effraena ad venerea propensione, ac motibus turpissimis. Durante somno magnetico, persona magnetizata non est sui juris, sed toti manet in potestate ma-

rsic infecti labantur, eos vere peccare; « quia libertas non aufertur. — Aliud dicitur *veneficium*, quo alicui personae « vel ejus bonis damnum infertur. — Filii liuccius S Azor a» ».

Jgrtf 24. - « Resp. IIT. Contra maleficia uti
du. « licet:

« Γ. Remediis petitis ex medicina. » — [Plures enim herbae, ut ruta, salvia, etc., contra maleficia naturaliter prosunt: quia

1 Tr. 2A (ap. 6. quaer. 1), n. 182. — Tr. 2L cap. II,

gncitantis, qui animae et corporis facultatibus potest abuti, casque ad pessima quaeque flectere. — Nec desunt alia pericula, nempe morbi, dementiae, possessionis, imo ipsius mortis, ut experientia constat.

Ergo, in praxi, nisi constet haec omnia longe fieri, usus magnetismi (seu Mesmerismi) non est permittendus.

11°. De Hypnotismo.

Γ. Hypnotismus, recentior magnetismi forma, sic definiri potest: Ars producendi somnum nervosum, quo hypnotizatus ad hypnotizatoris arbitrium et nutum accommodatus res plane singulares et portentosas efficit. In earum vero causa assignanda, ipsi hypnotism! assecrae maxima implicantur haesitatione. Id generatim admitti posse videtur: quosdam effectus tum quoad substantiam, tum quoad modum, procedere ex causa naturali, cum viribus naturae respondeant; quosdam oriri ex causa dubia, cum de hujus naturali virtute non constet: quosdam vero provenire a causa praeternaturali, cum vires naturae certo praetergrediantur. Quibus notatis, dicimus:

2e. Hypnotismus est regulariter illicitus. — Etenim 1) *frequenter est pertimescenda fraus diabolica*, cum tales habeantur effectus, quos causa naturalis producere non valet, v. g. ignota lingua loqui, occulta et distantia patefacere, etc. Quae diaboli interventio, praeter intentionem agentis saepe evenit, atque eo magis debet timeri, quod plures ope hypnotismi detrahare miraculis fidemque labefactare student. — 2) *Adversatur communiter honestati morum*. Hypnotizatus enim ita suam libertatem amittit, ut ad omnes hypnotizatoris voluntates, qualescumque illae sint, necessario sese accommodet, ejusque jussa non solum in hypnosi, sed etiam in vigilia et eo tempore quod assignatum fuit, exsequatur. Jamvero nefas est homini abdicare se libero arbitrio quod, non secus ac ipsa vita, ad honeste vivendum a Deo datum est Hypnotismus igitur, sive agens quis sil, sive patiens, morum honestati adversatur. — Adde hypnotismum communiter a viris in feminas ita exerceri, ut turpes passiones vesanusque amor inde vehementer inflammentur. — 3) *Notet plerumque sanitati*, ut complures medici

virtute naturali corrigunt pravos humores, ope daemonis commotos. Non vero licet uti virga lupi, pulvere asperso corpori, etc., et similibus, quae naturaliter conferre nequeant ad sedandos humores. — Vide Salmant *].

« 2°. Exorcismis et sacramentis Ecclesiae, peregrinationibus, invocationibus « sanctorum, etc.

« 3°. Destructione signorum, per quae

n. 143 et teqq.

hypnotizatores experti et confessi sunt neque hoc periculum, si vel ipsi medici hypnotizandi munus suscipiant, excluditur.

30. Diximus hypnotismum esse *regulariter* illicitum; nam, ex quorundam opinione, non foret damnandus casu (si dari possit) quo descripta incommoda non haberet annexa, et gravis ratio ejus usum suaderet, v. g. si nervorum infirmitas, ordinariis remediis frustra adhibitis, eo depelli prudenter, medici iudicio, speraretur. — Quo excepto casu, nunquam licet, ne joci quidem causa, hypnotism! facere experimenta vel eis assistere, quia nimia inde mentis et corporis pericula oriuntur.

III. De Spiritismo.

Γ. Spiritismus a magnetismo, veluti proles a suo parente, procreatus est, et a tertio ejus gradu vix differt — In principio visae sunt *mensae* in gyrum versari, dum extremis circumstantium digitis connexis tangerentur. Mox spiritus ad propositas quaestiones respondebant, quodam numero *ictuum* accommodato ordini alphabetico litterarum. Spiritus percussores postea, *graphide* ad pedem mensae alligata, responsa scribebant. — Ex hinc, ab anno 1852 oracula citius fundunt, manu utentes *mediorum* seu personarum, quae sunt tamquam intermedia inter spiritus et eos qui cum spiritibus, v. g. cum anima patris vel matris, communicare volunt.

2°. Haec spirituum consultatio est *prorsus illicita*, utpote vera divinatio. Impium sane et blasphemum foret asserere, bonos spiritus intervenire (et Deum permittere ut intervengan) puerilibus hominum ludis, eorum vanae voluntati obtemperare, et stultae curiositati satisfacere. Id solus facit diabolus, decipiendi et perdendi homines causa. Quinimo, haec superstitio est aliis pejor; subvertit enim dogmata catholica, praesertim dogma de inferni aeternitate — Quapropter & Officium, 2 Aprilis 1854. omnia hac de re *scripta gravissime* proscripsit.

Nefas quoque est consultationi spirituum interessé, etiam sola *curiositatis causa*; propterea quod nunquam licet animum in re evidenter mala relaxare.

23. - » Azor de philtis tantummodo loquitur, *part, i, lib. 9, cap. 26, quaer. 1*, quo-

«daemon nocet; absque tamen alio maleficio. Navarrus, et communiter alii ». [Est commune etiam apud Salmant. *].

« 4°. Si maleficus licito modo potest « maleficium tollere, licet eum ad id accersere, rogare, imo etiam pecunia inducere, vel verberibus aut tormentis cogere (non tamen interficere, si nolit). « Lugo, Diana *. Idque, etiamsi constet « eum id facturum per novum maleficium; sicuti ex causa licet ab usurario petere mutuum ad usuram. Ratio est, « quia, cum habeam jus petendi quod ab illo recte praestari potest, et est indifferens, imputabitur illius malitiae, si id « male faciat». — [Ita Salmant. § cum Palao, Suarez, etc., contra Cajetanum]. « Vide Sanchez⁴, Filliuccium⁵, Lessium c, « contra Delrio.

« 5°. Licet etiam contrarium signum « positivum apponere, ex se tamen honestum: v. gr., si daemon esset pactus « cum malefico, se tamdiu nociturum, « quamdiu maleficiatus se cruce non signaret, aut lavaret corpus (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione, « v. gr. ut tamdiu duret, quamdiu manet « aliqua ligatura aut res aliqua certo loco defossa), licebit illi se signare, lavare, etc. « Suarez, Lessius⁷ ». [Ita etiam Elbel *, Salmant. ®, Sanchez, Palaus, Trullench, etc.].

« Ratio est, quia non est intentio positiva « recuperandi sanitatem eo medio, sed « tantum tollendi signum, et dissolvendi « pactum cum daemone. — Unde ulterius « patet, licere repercutere sagam quae tetigit; ea enim reperiussa solet noxa cessare: ut habet Lessius¹⁰ et Sanchez^{ΛA}

« 6°. Si maleficus non potest tollere maleficio, nisi per novum, non licet cum « ad id inducere; quia id esset inducere « ad peccatum, et actui intrinsece malo cooperari. — Suarez n, Sanchez ,e, Lessius b), etc.

« 7°. Si dubitetur an possit sine maleficio novo tollere, non licet ab eo petere; ut habet Laymann *, ex Sanchez et Suarez: quia est periculum peccandi. « — Facilius autem praesumi potest, cum « qui signa posuit, posse ea sine novo maleficio destruere, quam cum qui non « posuit. Unde si hic suam operam offerat, prius erit examinandus de modo solvendi. Vide Laymann u, Bonacinal⁵ ».

25. - Quaeritur Γ. *An liceat petere a malefico parato, ut maleficium cum alio maleficio tollat?*

Afirmant Angelus et Aureolus® apud Salmant.,e; sicut dicunt etiam licere ad

A'arar., Man., cap. II, o.29. — 1 Tr. 21. cap. 11, n. 158. — Z.Mto, de Ju»t. et Jure. dhp. 10. n. 162. — Part. 8. tr. 7, reeo). 53. — Loc.dt., n. IM. — Pal., tr. 17, disp. 1. punct. 12. n. 4. — Swdr., de Reliff., tr. 3, lib. 2, cap. 18, n. 9 et 10. — Cafetan ,Opu»c. tom 2, tr. 12. — De Matrim., lib.7, diip.96, n. 11 et 12.- Tr.24, n. 192. — Lib. 2, cap. 44, n.46. — Delrio, lib. 6, cap. 2, *ect. 1, qu. 2, v. Dico 4, v. f. — Suar., loc. cit., cap. 17, n. 16. — Loc. cit., n. 45. — Confer. 17, n. 532, 535 et «eqq. — Tr. 21, cap. 11, n. 161. — Saneh.,

Decal., lib. 2, cap. 41, n. 25. — Pal., tr. 17, di»p. 1. ptinct. II, n. 10. — Trull., Decal., lib. 1. cap. 10, dub. 13, n. 8.- *Loc. cit., n. 45. — n Loc. cit., cap. 18, n. 9. — 11 De Matrim., lib. 7, di»p. 95. n. 7 et 8. — Lib. 4, tr. 10, cap. 4, n. 9, v. Dico TIT. — Sanch., Decal., lib. 2, cap. 41, n. 7. — Suar., de Relig., tr. 3, lib. 2, cap. 18, n. 9. — M Lib. 4, tr. 10, cap. 4, n. 9, v. Dico III. — “ Di»p. 3. de 1. Praec. Decal., qu. 5, punct.5, n. 7 et »eqq. — An^cl., v. Superstitio, n. 11. — M Tr. 21, cap. 11, n. 146.

rum virtutem dicit a daemone provenire, quod iste spiritus et humores varie commovere potest, et rerum imagines memoriae impressas permiscere. Quod autem vere peccant illi qui maleficio sic infecti in peccatum labuntur, conclusio est ipsius Busenbaum.

24. - a) Sanchez, *de Matrim., lib. 7, disp. 95 et 96*, non loquitur de sagae repercussione.

b) Lessius, quamvis id disertis verbis non habeat, illum umen a fortiori ita tenere ex hoc liquet, quod, *lib. 2, cap. 44, u. 46*, haec scribit: « Fas non est a mago petere ut maleficium dissolvat, si dubitas an absque novo maleficio id possit; quia id de quo dubium est, an sine peccato fieri possit, sicut absolute non est faciendum, ita nec absolute ab alio petendum ut faciat ».

25. - a) Aureolus citatur quidem a Salmant. (sicut et ab ipso Sanchez) pro hac affirmativa sententia; ipse vero magis videtur adhaerere negativae sententiae, quia, *iu 4, dist. 34, qu. uu., art. 2*, ita scribit: « Posito quod maleficium non inveniatur, numquid consulendus esset maleficus de loco ubi esset. Dicunt quidam quod sic; et ratio est, quia, licet inducere ad peccatum sit malum, tamen uti peccato alterius in bonum est quandoque licitum.... Sic dicunt quod si ille velit facere suum maleficium, dato quod peccet faciendo, ego tamen, si utor illo in bonum alterius, puta in evasionem mortis, non videtur peccatum. — Non puto quod hoc sit recte dictum: secus enim est de illo qui inducit ad actum, et secus de illo qui utitur alio existente in actu jam

Müom tri malcfi-
sas illici-
u.
propriam utilitatem petere sacramenta a sacerdote sacrilego. — Sed tenenda est negativa sententia cum Lessiol, et Salmant. l cum S. Thoma et pluribus. Ratio, quia sacerdos sacrilegus potest ministrare sacramenta non sacrilege. Sed maleficus nequit conficere maleficium sine daemonis cooperatione: quod est intrinsece malum. Nec officit, illum esse ad id paratum; juxta dicta *Lib. II, n. 47*.

Quaeritur 2°. *Utrum liceat petere a mago solutionem maleficii, in dubio an sciat vel ne, modum licitum solvendi?*

P<tere bu[†]
ic&ai »o!q[†]
Certum est licere, si constet quod magus modum licitum non ignorat, etiamsi ille modo illicito sit usus; quia id suae malitiae imputatur. Ita communiter, cum Busenbaum (ut supra, n. 24, ad 4), Salmant. 8, et Sporer 4 cum Laymann, Sanchez et Lessio. — Idem dicunt Tamburinius; Sporer % Viva e cum Sanchez bi, Trullench % Filliuccio et Elbel T cum Suarez b» et Sayro licere, si sit certo probabile, quod maleficus sciat modum licitum.

WkHum.
«dcbiutur
odio
Sed quid, *in dubio negativo*? — Censet Tamburinius; et non reprobat Viva, quod aliquando etiam liceat petere; quia non raro praesumitur ex communiter contingentibus, maleficos modum licitum non ignorare. — Sed contradicit sententia communis, quam tenent Sanchez, 0, Lessius ",

Vivalt, Salmant. l. cum Palao, Laymann, etc. Ratio, quia praesumendum, quod magi non sciant nisi modos illicitos.

Caeterum, si in aliquo casu habeatur x» justa praesumptio, quod maleficus sciat modum licitum solvendi maleficium, puta per ablationem signi, satis probabilis videtur opinio Tamburinii; cui tunc non obstaret sententia communis opposita: nam (ut ait Tamburinius) DD. contrarii loquuntur, quando dubium aliter non possit deponi. — Advertunt autem cum Busenbaum Sporer w, Viva u, et Elbell< cum Laymann, Lessio et Delrio, facilius praesumendum, quod sciat solvere maleficium modo licito is qui signa posuit, illa aufere, quam alius qui non posuit.

26. - Hic notandum est, communem esse sententiam cum Salmant. IT, Suarez, îSTuTi? Lessio, Delrio, Palao, Sanchez, etc., adesse striges, quae ope daemonis asportantur de loco in locum corporaliter. Nec obstat can. *Episcopi, cans. 26, quaest. 5*, ubi prohibetur sub poena excommunicationis, fidem praebere talibus anicularum neniis; nam ibi prohibetur asserere simul, quod ambulent cum Herodiade vel dea Diana. — Vide Elbel ls, qui asserit cum Delrio et aliis contrariam opinionem (quam tenuerunt Lutherus, Melanchton, et quidam catholici, nempe, hoc evenire per meram illusionem et vim phantasiae) esse valde

• Lib. 2, cap. 44, n. 35. — • Loc. cit., n. 147. • S. Zfcom., io 4, diet. M, art. 3, ad 3. — ■ Loc. du, n. 151 et »eqq — 4 Tr. 2, cap, 9, n. 43. - Laym., loc. dt., n. 9. • Sane*, Decal., lib. 2, cap. 41, num 12 et 13; de Matrinu* lib. 7. diip. 95, n. 11 et 12. • Lata., lib. 2, cap. 44, n. 46. — • Decal., lib. 2, cap. 6. § 2, n. 9. — • De Praec. Decal., qu. 6, art. 5, n. 4. — * Confer. 17. n. 532. — • Loc. dt., n. 10, — • Loc. dL. n. 3. — * De .Matrim.. lib. 7, di«p. %, n. 13. — ** Loc. dt., n. 46. — « Loc. dt., n. 3. — “ Tr. 21, cap. 11, n. 152 • Pal., tr. 17, diep. 1, punct. 12, n. 2. Laym.,

lib. 4, tr. 10, cap. 4, n. 9. — Tambar , Decal., lib. 2. cap. 6. S 2. n. 10. — u Tr. 2, cap. 9, n. 42. — u De Praec. Decal., qu. 5, art. 5, n. 3. — M Confer. 17, n. 533. • Laym., lib. 1. tr. 10. cap. 4. n. 9. • Dtlrto, lib. 6, cap. 2, acct. I, qu. 2, v. DUo < — ° Tr. 21, cap. II, n. 171 et 172. • Suar.. de Relie., tr. 3, lib. 2, cap. 16, n. 24. • Lrts., lib. 2, cap. 44, n. 15. • Dtlrio, ltb 2. qu. 16. v. Stemniài opinio. • Pal., tr 17. disp. 1, punct. 9. a n. 6. - Saach., Decal., lib. 2, cap. 40, n. 6. — “ Loc. dt., n. 527. • Dctno, lib. 5, »ect. 16, v. Dt tranUaiioft corporali.

posito. Primum enim semper peccatum est et illicitum. Secundum vero potest illicitum esse, et sic est in proposito; si inducam maleficium ad pactizandum cum daemone ad maleficii destructionem, non video quod fiat sine gravi peccato; quapropter consulere maleficium, cum hoc modo inducatur ad exercitium actus peccati, omnino puto quod sit illicitum ».

b» Sporer, loc. cit., n. 42, videtur ita tenere, in quantum scilicet excipit dumtaxat casum, quo certo vel probabiliter constet maleficium absque alio novo maleficio solvi non posse, vel dubitetur an solvi possit absque

novo maleficia — Eodemque modo loquuntur Sanchez, Decal., lib. 2, cap. 41, n. 12 et 13; Trullench, lib. 1, cap 10, dub. 13, n. 7; Suarez, de Eelig., tr. 3, lib. 2, cap. 18, n. 9.

() Filliucdus, tr. 24, n. 192, didt lidtum esse dissolutionem maleficii petere, a mago «qui novit etiam modo licito solvere».

O Sayrus, quamvis ab Elbel citatur, hoc tamen, in Clavi, lib. 4, cap. 6, n. 26 ct 27, praetermittit.

*) Lessius, citatur utique ab Elbel pro hac sententia; sed ipse, loc. cit., n. 46, eam non habet.

perniciosam Ecclesiae; quia conducit ad eximendas huiusmodi lamias a poenis ipsis indictis; quod gravis damni est Christianaepublicae.

pm o m m
ibncrum.

27. – Malefici autem incurrunt excommunicationem ex can. *Si quis ariolos*, (c a m s. 26, qu. 5]. Hanc autem Salmant l cum Tabiena et Delrio a>, tenent esse latae sententiae; cum in dicto capite dicatur: *Anathema sit*. — At Suarez, Sanchez, Azor>, Lessius, etc., apud Salmant. ., tenent esse ferendae sententiae. Et dicunt c), quod verba *anathema sit*, in materia fidei significant haeticum jam ab Ecclesia praecisum; sed in aliis materiis significant separationem tantum faciendam.

Incurrunt etiam excommunicationem bullae *Coenae*, si in iis jungatur haeresis; vel (ut dicunt Salmant.) vehemens suspido illius, nempe quando ineunt pactum expressum cum daemone, vel quando miscent res sacras, vel diabolum adorant, vel consulunt de iis quae ipse cognoscere nequit — Ita Salmant. . cum Suarez, Azor, etc. — Sed haec intelligenda, quando adsit error fidei in intellectu; ut ait Sporer 4. Nam alias non datur haeresis formalis, etiamsi quis expresse exterius fidem neget; ut certum est cum Busenbaum (ut supra, de praecepto Fidei *Lib. II, n. 19, ad 1*). Et sine haeresi formali, excommunicatio bullae minime incurritur; ut certum est apud Laymann.

28. – « Quaes: *Quomodo confessario agendum cum divinatoribus, ma-*

De quibus
■int exami-
nandi.

« Resp. Γ. *Examinandi* sunt, praeterquam de variis superstitionibus: Γ. Quo« fine tali superstitioni se addixerint; v. gr.

1 Loc. dt., n. 201. – *Tabiena, v. Excommunicatio V, ca.*, 4, n. 1. — *Suar.*, loc. dL, cap. 19, n. 8. . *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 91. – *Lru.*, lib. 2, cap. 43, n. 29. . Loc. dt., n. 200. — *Salmant.*, loc. dt., n. 200. — . Loc. dt., n. 203. . *Suar.*, loc.dC, cap. 19, n. 10. . *Azor*, part. 1, lib. 9, cap. 26, qu. 3 et qu. 4. — . Tr. 2, cap. 9, n. 47. — *Laym.*, lib. 2, tr. 1, cap. 14, n. 1. — *Suar.*, de Relig., tr. 3,

an ratione vehementis passionis, tristitiaep, vindictae, avaritiae, aut sanctitatis nomen conciliandi: quae esset sacrilega hypocrisis. — 2". De apostasia, dololatria et haeresi. Abnegant enim Christum et Deum; renuntiant sacramentis; habent daemonem pro Deo vel sancto: nec damnatum putant aut miserum, et consequenter illius assecclas non esse damnandos. — 3". De blasphemiiis in Deum et sanctos; de sacrilegiis: abutuntur enim rebus sacris, ut aqua benedicta, Eucharistia, etc. — 4°. De luxuria et commixtione cum daemone. — « 5°. De damnis proximo illatis. — Suarez, Sanchez, Filliucdus, Bonacina .

« Resp. 11°. *Monendi* sunt, eos teneri: Γ. Pactum expressum, si quod habent = Λ" cum daemone, aut commercium abjurare et dissolvere. — 2°. Libros suos, schedas, ligaturas aliaque instrumenta artis comburere. — 3°. Comburere chiographum, si habent. Si vero solus daemon id habeat, non necessario cogendus est ut reddat: quia pactum sufficienter dissolvitur per poenitentiam. — 4°. Damna illata resarcire: ad quod proinde etiam tenetur fiscus (ubi veneficorum bona confiscantur); uti et haeredes, si ad eos bona deveniant. — Laymann ., Suarez', Sanchez., Filliucius, etc.

« Resp. IU'. Λ parochis moneri, et a confessariis examinari circa hoc praeceptum potissimum debent: 1°. *Opiliones*, qui variis dediti esse solent observationibus, ut gregem suum a lupis, vel scabie, vel aliis incommodis tueantur. —

lib. 2t cap. 17, n. 4 et 13; et cap. 14, n. 12. * *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 40, n. 53; et cap. 41, n. 23. * *Fill.*, tr. 24, cap. 7, n. 180. . * Di»p. 3, de 1. Praec. Decal., qu. 6, punct. 6, n. 11. — . Lib. 4, tr. 10, cap. 4, n. 7. — ' Loc. cit., cap. 14, n. 12; cap. 17, n. 4 et 13; et cap. 19, n. 16. — . Decal., lib. 2, cap. 40, n. 63; et cap. 41, n. 23. . *Fili*, loc.. dt.

/os; sed addit eam latam esse contra eosdem ex quadam Joannis XXII constitutione.

e) Scilicet Salmanticenses.
d) Ubi vehemens tantum haecresis suspicio adest, non incurritur per se excommunicatio nisi in foro extemo, et reus ab inquisitoribus puniri potest, ut notant citati auctores.

<2". *Fabri ferrarii*, qui circa equos sando-
utuntur verbis vel ex psalmis
« vel ex oratione Dominica desumptis. —
<T. *Rustici*, qui ad sananda pecora, in-
utuntur vel recurrunt ad peritos talium
« artium. — 4°. *Vetulae*, quae circa mu-

« lieres laborantes in partu vel ex matrice,
« vanas et superstitiosas adhibent oratio-
« nes. — 5*. *Müues*, qui deferunt secum
« sacra nomina vel orationes, ad certitu-
« dinem quod in bello vel duello non sint
« vulnerandi; nunquam aqua, igne vel su-
« bita morte perituri ».

CAPUT II.

De Irreligiositate ejusque Speciebus.

Irreligio
quotuplex.

« Irreligio, quae religioni opponitur
« per defectum, vel tendit directe ad irre-
« verentiam Dei, et est tentatio Dei, aut
« perjurium; vel tantum tendit ad irreve-

• rentiam rerum sacrarum, et est sacri-
« legium aut simonia.
« De perjurio, in secundo praecepto;
« de reliquis, hic ».

DUBIUM I.

Quid sit Tentatio Dei.

29. *Quid est tentatio Dei.* — 30. *An in tentatione Dei detur parvitas materiae. Et quae sit tentatio interpretativa.* — 31. *An peccet qui petit a Deo miraculum.* — 32. *An, qui offert se ad martyrium Et an, qui respuit medicinas.*

Tentatio
Dei, quid.

29. - « Resp. Tentatio Dei est dictum
« vel factum, quo quis explorat, num Deus
« sit potens, sapiens, misericors, aut ali-
« quam aliam perfectionem habeat. —
« S. Thomas *, Sanchez, etc.

Quotuplex.

• Ea est duplex: scilicet, vel *formalis*,
« quando quis expresse dubitans de aliqua
« Dei perfectione, eam experiri cupit: ut
« si quis petat miraculum, quo patefiat
« fidem catholicam esse veram; vel det
« se praecipitem ex turri, ut experiatur
« an Deus sit misericors, eum eripiendo
« a laesione. — Vel est *implicita* et *inter-*
« *pretativa*, quando quis, etsi expresse non
« intendat Deum tentare, id tamen petit
« vel agit quod suapte natura eo referri
« videtur; ut si quis se committat periculo,
« a quo vel nullo modo, vel vix possit eripi,
« nisi miraculose; vel si media naturalia
« omittat, sperans a solo Deo effectum,
« v. gr. in morbo periculoso respuens me-
« dicinam, petensque ac sperans a Deo
« temere sanitatem. Navarrus *, Lessius °.
« Item, si sine necessitate et causa, rudis a)
• absque praeparatione velit concionari,
« sperans a Deo sibi suggerendos conce-

« ptus. Suarez, Sanchez, Lessius V, Lay-
« mann⁴ ».

« Unde resolves:

30. - « 1°. Tentatio Dei *formalis* est
« peccatum cx genere suo mortale, in
• quacumque etiam materia. Ratio est,
« quia includit dubitationem de perfectio-
« nibus Dei, quae in gravem Dei contem-
« ptum redundat; vel magnam irreveren-
« tiam, curiosius agendo cum Deo, quasi
« cum ludione. — Lessius 5, Sanchez e,
« Suarez, et caeteri communiter.

« *Interpretativa* tentatio, cui dubi-
« ratio illa deest, plerumque est tantum
« peccatum veniale, ob imperfectionem
« actus, ignorantiam, inconsiderationem,
« vel parvitatem periculi. Imo saepe nui-
« lum est peccatum, quando scilicet justa
« causa subest, v. gr. Dei instinctus, ne-
« cessitas vel pia utilitas. — Sayrus, To-
« letus, Cajetanus, S. Thomas 7 ».

Sed quaestio haec est: *an in tenta-
tione Dei interpretativa, ut supra, detur
parvitas materiae?*

Affirmant Busenbaum cum Cajetano,
et Valentia e, Lessius Sayrus 10 et To-

* 2° 2°, qu. 97, art. 1. • *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 34, n. 1. — • *Man.*, cap. 11, n. 41. — • *Lib.* 2, cap. 45. o. 4. — *Suar.*, de *Reliftr.* 3, lib. 1, cap. 3, n. 1. • *Sanch.*, Decal lib. 2, cap. 31, n. 16. • 4 *Lib.* 4. tr. 10, cap. 5, n. 6. — • *Loc. cit.*, n. 4. — • *Decal.*, lib. 9. cap. 34, n. 5. - *Snar.*, loc

dt., cap. 2, n. 16. — *Sayr.*, *Clav.*, lib. 4, cap. 7, n. 14. • *Told.*, lib. 1, cap. 19. n. 3 et 4. • *Cajetan.*, v. *Tentatio*, i. t., • 1 2° 2°. qu. 97, art. 2. — *Cajetan.*, loc. cit. — • *In* 2— 2°. di- p. 6. qu. 14. punct. 2 — • *Lib.* 2, cap. 45, num. 4 — °° *Loc. dt.*

29 - a) Auctores hic citati, non de rudi solum, sed de quocumque concionatore loquuntur.

h) Lessius, *lib. 2, cap. 45, dub. 1*, ubi tractat de tentatione Dei, non loquitur de isto concionatore.

letus a). Hi dicunt, quod si quis in re levi, et sine gravis damni periculo, tentaret Deum, ex sola curiositate spectandi aliquod opus supernatural, hic tantum venialiter peccaret. — Sed probabilius Sanchez b), Suarez Salmant. l eum damnant de mortali: nisi excusaretur ratione ignorantiae vel indcliberationis Ratio, quia gravis est irreverentia velle ut Deus ostendat omnipotentiam suam, ad satisfaciendum curiositati ipsius.

Hinc Salmant. l dicunt, quod probabilius peccaret graviter, qui in levi morbo, rejectis medicinis, speraret a Deo sanitatem, quamvis non peteret miraculum: quia (ut ajunt) videtur hic, respuendo remedia, reipsa miraculum exoptare, cum velit mutari causas naturales. — Sed merito huic doctrinae contradicunt Sanchez 8 cum Leonardo Bonacina 4 cum Suarez Anacletus 5, Elbel e, et Sporer 7 cum Laymann; qui in hoc non recognoscunt plusquam venialem culpam. Ratio, quia in hoc non adest gravis deordinatio: cum enim quis nequaquam miraculum petat curiositatis causa, juste excusatur a gravi, et aliquando, ego puto etiam ab omni culpa, si speret sine remediis natu-

raliter, Deo adjuvante, a tali levi morbo liberari: dum saepe, in hujusmodi morbis, natura ipsa salutem operatur.

• 3λ Si quis in puteum se conjiciat, ad « declarandam Dei erga se providentiam, Def « aut supra prunas ambulet ad innocentiam ostendendam, est interpretativa « tentatio Dei. Uti etiam sunt eae probationes, quae fiunt per ferrum candens, • > aquam ferventem vel frigidam, etc. ». [Tales probationes sunt vetitae •; ut communiter Salmant. •]; « de quibus vide Binsfeld et Delrio 10. Licet enim Deus aliquando tales purgationes miraculose « probant; id contigit, vel quia Deo inspirante factae sunt, vel quia innocentes ad eas compulsi sunt liberati. — Bonacina ».

31. - Peccat, qui absolute petit a Deo, vel offert miraculum ad conversionem haereticorum: cum sufficiant nostrae fidei testimonia. Salmant. 11 cum Suarez S Palao, Sanchez. — Si vero aliquando sit firmissima spes conversionis, tunc poterit peti a Deo miraculum sub conditione, si ei placuerit. Salmant. w. — Caeterum Sporer 13 cum communi ait, satis esse licitum petere a Deo miraculum, quoties

Petitio aiconvertenda.

* Tr. 21, cap. 12, n. 4. — Loc. dt. — Decal., lib. 2, cap. 31, num. 5. — Diep. 3, de l. Praec. Decal., qu. 9, punct. un., n. 6. — * Tr. 5, disc. 3, qu. 1, n. 8. — Confer. 17, n. 560. — Tr. 2, cap. 10, n. 10. — Laym., lib. 4, tr. 10, cap. 5, n. 7. — Cap. 1, 2 et 3, de purgat, vulg. — Tr. 21,

cap. 12, n. 5 et 6. — de Confes*. mdcficor., p. 314, v. Primum dubium, — H Lib. 4, cap. 4, qu. 4 et 5. — Loc. dt., n. 7. — Pal., tr. 17, dl»p. 2, puoct. 1. o. 12. Sanck., DtcaL, lib. 2, cap. 34, a. 10. — Loc. dt., n. 7 — α Tr. 2, cap. 10, n. 10.

30. - a) Tolctus, lib. 4, cap. 19, n. 3, de tentatione Dei expressa loquitur, quam dicit fieri venialem ex materiae levitate.

*) Sanchez, Decal., lib. 2, cap. 34, n. 5, non dissentit a priore sententia affirmativa; quamvis enim scribat, tentationem Dei interpretativam esse mortale peccatum ex objecto et natura sua, nisi fortasse excusetur ex ignorantia et simplicitate non omnino crassa; atamen subdit: « Fatendum est tamen aliquando posse materiam et periculum esse adeo exigua, ut sit culpa venialis ».

Suarez, loc. cit., cap. 2, n. 16, loquitur de tentatione Dei formali, camque dicit lethalem esse ratione materiae -in hujusmodi materia quae non requirit dubitationem in fide ».

<<) In Hoff. apost., tr. 4, h. 33, S. Doctor admittit etiam materiae parvitatem in tentatione Dei interpretativa; dicit enim eam esse mortalem per se: « nisi quis excusaretur, aut quia aliquo divino impulsu, aut igno-

rantia ductus illud faceret, aut materiae levitate, puta si neglectis remediis a levi infirmitate sanitatem a Deo exspectaret». Et id ipsum tenet in [strusione c Pratica, cap. 4, ft. 33.

Leonardus Lessius, loc. cit., ft. 4, remclare significat, dicens interpretativam Dei tentationem venialem esse ratione levitatis materiae; at supra dixerat moralem esse, • si in gravi morbo, remedia naturalia spernas, temeraria persuasionem exspectans a Deo sanitatem supernaturali modo».

f) Suarez, tr. 3, hb. 1, cap. 3, ft. 4, etsi a Bonacina pro hac sententia adducatur, eam tamen non habet

Bonacina, disp. 3, qu. 9, punct. un., ft. 5, asserit prorsus illicitas esse ejusmodi probationes. Non aliud.

31. - a) Suarez, cap. 2, num. 13, adhaeret huic opinioni: nisi tamen, ut ipse limitat, haec petitio ex speciali Dei monitione fieret.

adsit utilitas gravis ad nostram aut aliorum salutem vel ad divinam voluntatem implendam. Et idem clare docet D. Thomas \ ubi ait, non tentare Deum, qui signum ab eo petit, *ut aliis demonstret*; vel *ad hoc quod tñstruatar quid sit circa aliquod factum placitum Deo*.

se« ob-
rio.e

32. — Item peccat, qui periculo mortis vel mutilationis se objicit ad perferendum martyrium, sine justa causa. Nam in casu necessitatis, si alias fides aut salus multorum periclitetur, vel ad vitandas blasphemias: in quibus casibus martyrium

est in praecepto; vel in casu utilitatis, ad exaltandam fidem aut Dei gloriam: tunc licet martyrio se offerre, ut docet S. Thomas 2. — Vide Salmant. .

Item peccat, qui respuit medicinas; nisi faciat ad se mortificandum, modo absit periculum mortis: ut Viva 4 et Salmant. 5 cum Cajetano Navarro et Sanchez.

Quaeritur: *an tentatio Dei expressa differat specie ab interprdativa?* — Affirmant Suarez et Bonacina. At probabilius negant Salmant. e.

fcyr

Exjrm

—

DUBIUM II.

Quid et quotuplex ait Sacrilegium.

Oit

tr

*

33. *Quid et quotuplex sacrilegium.* — 34. *Quales species sacrilegii sint explicandae.* — 35. *Quae sint sacrilegia personalia.* — 36. *Quae localia.* — 37. *An vetentur in ecclesia mercatus, convivia, judicia, etc.* — 38. *An sit sacrilegium extrahere hominem ab ecclesia, atrio, etc.* — 39. *An omne furtum in ecclesia sit sacrilegium.* An, in sacristia. — 40. *Quae sacrilegia realia.* — 41. *An liceat vasa et vestes sacras convertere in usum profanum.* — 42. *An sit sacrilegium laedere bona ecclesiasticorum.* Detinere legata pia. Decimas non solvere. — 43. *An sit sacrilegium mentaliter peccare in ecclesia.* An, omittere sacramenta tempore debito. — 44. *An censurae contra sacrilegos incurrantur ipso facto.* — 45. *An sit sacrilegium furari reliquias.* — 46. *An, peccare dic festo.* — 47. *An, violare vota.* — 48. *Vide alia ibidem.*

Sacriie-
30 icthaie

33. — < Resp. Sacrilegium est violatio rei sacrae, hoc est dicatae cultui divini; et peccatum mortale ex genere suo, si opus specialiter repugnet cum rei sanctitate; non vero, si generaliter tantum repugnet, quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant sanctitati, v. gr. templi, ita ut ibi cum veniali peccato committantur ».

sacriie.
yiΛ“ tr '1

< Est autem sacrilegium triplex: personale, quo persona; locale, quo locus; et reale, quo res aliae violantur. — S. Thomas 7 et caeteri theologi ».

Specie* ex-
phcxadA

34. — Explicanda est in confessione species sacrilegij. an fuerit personale, locale

aut reale. — Viva e, et Salmant. 9 cum S. Thoma et communi.

Quaestio est: *an praedictae species sint subalternae, bel sint infimae?*

Prima sententia tenet, esse subalternas, continentes sub se alias species infimas. Ita Suarez, Palaus, Lessius, etc. apud Salmant. 10, cum Busenbaum (vide infra, n. 48, ad 5), et Elbel 11 cum Filliuccio Et ideo dicunt, percussionem clerici specie différé a concubitu cum co. — Secunda tamen sententia tenet esse infimas: ut Viva 1e, et Salmant. cum Cajetano, Trullench; ita ut, si quis violat sanctimoniam verberando aut cum ea concum-

a ih & v

p^.

1 2- 2*, qu. 97, art. 2, corp, et ad X — 2- 2-, qu. 124, art. 3, ad L — Tr. 21, cap. 12, n. 9. — De Praec. Decal., qu. 6, art. 3, n. 6. — Loc. cit. — Vavar., Man., cap. 11, nutn. 4L — Sanch., Decal., lib. 2, cap. 34, n. 14. — Suar., de Reliff., tr. 3, lib. 1, cap. 3, n. 6. — Bonae., disp. 3, de 1- Praec., qu. 9, punctum un., n. 9. — Loc. dt., n. 10 et 11. — 1 2- 2-, qu. 99, art. X — De Prate. Decal., qu. 6. art. 1.

n. 1. — Tr. 21. cap. 12, n. 16. — S. Thom., 2- 2-, qu. 99 art. 3. — Suar., de Relig., ir. 3, lib. 3, cap. 5. — Pal., ir. 17, ditp. 2, punct. 3, 4 1, n. 5. — <«<, lib. 2, cap. 45, n. 19. — Loc. cit., n. 17. — De Sacriie^.. n. 564 et 4A. — Loc. cit., n. 2. — Salmant., loc. cit., cap. 12, n. IX — Ca/r/an., In 2- 2-, qu. 99, art. 3, ad 3* dub. Trull., Decal., lib. 1, cap. 10. dub. 15, n. X

32. — Cajctanus, in 2- 2- 2AA, qu. 97, art. 1, non apponit conditionem: modo absit periculum mortis; cum tamen satis inculcat, negans peccare cum, qui sic medicinas

respuit, - si infra limites rationabilis obsequii sit ».

34. — J Filliuccius, quamvis utique, tr. 24, cap. 9, n. 228 et 244, hanc sententiam, uti

bendo, unum sacrilegium formaliter committit. Et sic sentit D. Thomas *, ubi ait: *Possibile est aliqua duo peccata differre specie secundum materiales actus; convenire autem in specte secundum utramque rationem formaient sacrilegii; puta, si quis sanctimoniam violavit verberando ve! concumbendo.* Et haec est probabilior.

Docet vero S. Doctor, praefatas species habere diversos gradus, significans eos constituere quidem circumstantias aggravantes, non autem speciem mutant.

« Unde resolves:

Sterile-
S**00*

35. - « Г. *Personale* sacrilegium est percussio clericici, pertractio ejusdem ad iudicium saeculare; item luxuriosa violentio personae, Deo per votum castitatis sacratae: de qua vide infra, *Tract. 4, cap. 2, de sexto Praec., dub. 2* ».

sterile-
risalade.

36. - « 2\ *Locale* sacrilegium est omnis actus quo ecclesia polluitur; ut est v. gr., occisio hominis, effusio humani sanguinis vel seminis illicita et notoria». [Ut probabiliter tenent etiam Viva a, et Tamburinius cum Vasquez, Pontio, Diana a, Coninck % Toletus apud Salmant 3; contra Salmant. 4 cum Suarez, Bonacina, Lugo, Palao, etc., et Elbel 5, qui probabilius dicunt, etiam occultam effusionem esse sacrilegium. Vide dicenda de sexto Praec., n. 458, vers. II. *Circa locum*, etc. — Item] «sepultura excommunicati vel non baptizati. — Item, si

1 2* 2., qu. 99, art. 3, ad 2. — Loc. cit. n. 11. — *Vatq.* in l. 2., disp. 98, cap. 3, n. 6. *Peut.*, de Matrim., lib. 10 cap. 10, n. 15. — Tr. 6, de Sacr. Poenit., cap. 8, n. 101. — Loc. cit., n. 102. J»Mur., de Rcitg., tr. 2, lib. 3, cap. 7, n. 4. Jtonac., de Matrim., qu. 1, punct. ult., n. 7. de Poenit., di»p. 16, n. 462. Pat., tr. 11, punct. 1, n. 4. — De

« actus quidam profani fiant in Ecclesia, « et repugnantes ejus immunitati: ut negotiationes, illiciti concubitus et spurcities, seditiones, concilia saecularia, stationes, spoliationes. — Item, si materia rei « sacrae vel ecclesiae, directe ad proanos usus convertatur; si reus ex ecclesia, velut asylo, extrahatur: nisi tamen « sit latro publicus, vel nocturnus populator agrorum, vel enorme maleficium « fiducia asyli istic commiserit. — Denique, si furto auferantur res ecclesiae, « aut ibi depositae. Laymann · Bonacina l. « Si vero res ablata fuerit per accidens « tantum in ecclesia, v. gr. crumena viri « divitis, probabiliter non committi sacrilegium docet Diana ·, ex Fagundez et « sex aliis; contra Suarez, Laymann, etc. ».

37. - Similiter violatur locus sacer, si in eo fiant conclamationes, deambulationes, mercatus, strepitus judiciorum saecularium, non vero ecclesiasticorum pietatem spectantium. Aliquando tamen iudicia saecularia, aut parlamenta licita sunt in necessitate, v. gr. ob pluviam, solis aestum: modo fiant sine strepitu, et desit alius locus opportunus. — Pariter non videtur culpa gravis, aliqua moderata deambulatio in ecclesia aut privata comestio, etiam sine necessitate, si absit scandalum et clamor. Ita Viva % ex S. Thoma cum Salmant. 0.

Sucinleg. n. 578. — Lib. 4. tr. 10 cap. 7. — DI»p. 3. de Praec., qu. 6, punct. un. — Part t. tr. 7, reset 37. A'a^und., de 2* Praec. Eccle», lib. 4, cap. 4. n. 9. Suar., de Rclig., tr. 2, lib. 3, cap. 5. n. 7. Laym., loc. cit. cap. 7 n. 18. — De Pracc. Dccal. qu. 6, art. 1. n. II. v. Srxiv. — Tr. 21. cap. 12 d. 25.

probabiliorem tueatur, asserit tamen n. 243, probabile esse « saltem in ordine ad confessionem » ejusmodi divisionem in species infimas esse.

36. - n) Tamburinius, *Dccal., lib. 7, cap. 2, § 1, u. 7 et 8*, probabilem utique hanc sententiam appellat; sed ipse communioem et probabilioem putat oppositam, secundum quam, effusio etiam occulta est sacrilegium. Et cum Tamburinio consentit Diana, *part. 1, tr. 7, resol. 26; et part. 7, tr. 11, rcsol. 31*.

M Coninck et Toletus a Salmant adducuntur ex Palao, Palaus tamen non directe pro hac sententia laudatos auctores affert, sed pro opinione quae negat ecclesiam pollui, nisi per notoriam effusionem. Ratio dubi-

tandi est. inquit Palaus n. 3, quia in tantum videntur sacrilegia esse, in quantum ipsis ecclesia polluitur. Sed non polluitur ecclesia, nisi publicae sint. Ergo cessante hac publicitate nullum est sacrilegium ». Pro qua opinione, ut dixi, adducit Coninck *de Sacram., qu. 83, n. 230*; et Toletum, *lib. 5, cap. 8, u. 5*, qui sic revera tenent.

37.-9 S. Thomas a Viva affertur pro ea dumtaxat parte, qua docet haec licita esse ex necessitate. Et re quidem vera Angelicus, in *Epist. f ad Cor., cap. XT, lect. 4*, scribit: * Non est licitum domum Dei, quae est deputata sacris usibus, communibus usibus applicare. ; tamen propter necessitatem, quando scilicet aliquis aliam domum non inveniret,

c*Q»ae
exca“Qi”

naVifdan' Hic *^ βΓ vertatur, nemini, qua-
dutnecde- cumque praedito dignitate, modo non re-
gali, licere indicere, ut sibi ad ecclesiam
deferatur stratus; secus statim cessan-
dum a divinis, et ministri ecclesiae ipso
facto excommunicationem incurrunt, et
ecclesia tamquam interdicta habenda est.
— Hoc decretum fuit a Sacra Congr. Cae-
rem., quae ait: « Proposito in S. C. Cae-
remon. quodam abusu, inter alios qui de
recenti in Urbe irrepserunt, eadem S. C.,
ad eum omnino tollendum, die 30 Maji
currentis anni 1701, decrevit: *Non licere,
cuicumque, etc. (personis regalibus tantum
exceptis) ad ecclesias strata sibi deferri
facere; et si sectis actum fuerit, imme-
diate cessandum fore a divinis: quod nisi
servetur, rectores caeterosque ecclesiarum
ministros ipso facto excommunicationis
poenam... incurrere, eamque ecclesiam...
habendam esse pro interdicta.* (Ita adno-
tatum reperitur in Bullario Clementis XII).
Deinde subjungitur: *Et facta... relatione
SS. D. N., Sanctitas Sua* (i. e. praefatus
Clemens) *decretum... approbavit, nec non
promulgari, atque executioni tradi, et in
omnibus Urbis sacrariis affigi mandavit,
die 3 Oct. 1701.* — Hoc omne refertur
a Ferraris¹; qui etiam refert, vetari plu-
ribus ex decretis S. Rituum Congregatio-
nis, dare intra Missam laicis (etsi praesi-
dibus) Evangelium osculandum; uti etiam
dare illis usum baldachini, et illos admit-
tere ut assistant in presbyterio.

* BulUr. Clem. XI, part. 3, decret. 1 S. C. Caerem.—
• Btblloth., v. *Ecclesia*, art. 5. n. 28 et 29. Cfr. Collect.
authent. S. R. C., n. 1792. — * Tr. 21, cap. 12, n. 24;
cfr. tr. 18, cap. 3, n. 81 et »cqq. — • De Sacrilegio, n. 566.
— • De Sacr. Poenit., diip. 16, n. 470. — • Method, confett.,
lib. 2, cap. 8, n. 5. — *Diana*, part. 1, tr. 7, rcaol. 27. •

licite posset ecclesia uti ad manducandum,
vel ad alios hujusmodi licitos usus •.

38 Elbel citat Laymann et Bonacina
his dumtaxat verbis « De qua i materia) videri
possunt Laymann..., Bonacina ». Et re qui-
dem vera, Laymann, *lib. 4, tr. 10, cap. 7, n. 5*,
definit quid sit locus sacer, et n. 6, distinguit
locum sacrum ab ecclesia, et explicat ad quae-
nam in favorabilibus ecclesiae nomen exten-
datur — Bonacina vero, *disp. 3, de P Praec*,
qu. 6, n. 9, quaerit quacnam dicantur loca
sacra, quorum violatione committitur sacrile-
gium. Et respondet: • Dici templum, auctori-
tate episcopi consecratum; praeterea mona-

Ad nostra autem redeuntes, dicimus:

38. - Sacrilegium est, extrahere vio-
lenter hominem ab ecclesia, etiam inter-
dicta vel polluta, et ab ejus coemeterio,
atrio, claustro, dormitorio, ambitu conti-
guo cum ecclesia; item, a domibus reli-
giosorum clausura septis. Vide Salmant.⁸.
— Caeterum, praeter hunc casum viola-
tae immunitatis, ad incurrendam speciem
sacrilegii, nomine *loci sacri* intelligitur
tantum ecclesia, non alia loca: cum in
odiosis stricte facienda est interpretatio,
ut notat Elbel 4 cum Laymann a>, Bona-
cina a>, etc.

39. - Quaeritur: *an omne furtum in
ecclesia sit sacrilegium?*

Prima sententia, cum Lugo Tambu-
rinio *, Palao a>, Azor b\ Diana, Lessio,
Coninck, Henriquez, etc. apud Salmant.¹,
tenet, non esse sacrilegium, nisi furtum
sit de re ecclesiae commodata vel com-
missa ibi custodiae causa. Nam aliae res
profanae accipiuntur quidem materialiter
in loco sacro; sed non *de loco sacro*, dum
ad locum sacrum nullo modo pertineant.
Excipit tamen merito Lugo R furtum de
rebus, quas sacrista fecisset sibi commo-
dari pro ecclesiae ornatu. — *Secunda* ta-
men sententia probabilior affirmat, ex
can. *Quisquis, cans. 17, qu. 4*, ubi abso-
lute damnatur ut sacrilegus, qui *non sa-
crum de sacro* furatur, nec id limitatur
ad depositum tantum. Ita Elbel ® cum Fil-
liuccio, Valentia; et Salmant.¹⁰ cum Pa-

lib. 2, cap. 45, n. 14. • *Coninck*, de Sacr. Poenit., diip. 7,
dub. 1. n. 22. • *Henriq.*, lib. 6, cap. 6, n. 5, comment.,
lit. n. • • Tr. 6, de Sacram. Poenit., cap. 8, n. 1(3L —
• Loc. cit., n. 470. — • De Sacrileg., n. 587. - *Fill.*, tr. 24,
cap. 9, n. 237. • *Valent.*, in 2- 2- diip. 6, qu. 15, punct. 1,
• *Prima est.* — * Tr. 6, de Sacr. Poenit., cap. 8, n. 103.

steria, hospitalia et alia loca per episcopum
consecrata ».

39. - a) Palaus, *tr. 11, punct. 2, n. 3, op-*
positam sententiam, quam S. Alphonsus ipse
probabiliorem vocat, tuetur; sed a SalmanL
non adducitur *Palaus*, cujus nomen videtur
ex typographi mendo hic irrepsisse, loco *Val-*
entiae (*Pal.* pro *Val.*), qui revera a Salmant.
citatur, et hanc sententiam probabilem putat,
licet oppositam (ut ipse S. Alphonsus) proba-
biliorem existimet, in 2< 2- *disp. 6, qu. 15*,
punct. 1, vers. *Prima est*

f Azor, *part. 1, lib. 9, cap. 27, quaer. 6*,
probabile existimat, ut ipsi Salmant. notarunt.

lao, Dicastillo % Vasquez a>, Bonacina, Laymann, etc. — Recte tamen Salmant. probabilem vocant primam sententiam.

An autem sit sacrilegium locale, *furari e sacristia*? — Negant Sanchez contra aliquos.

Certum autem est non esse sacrilegium, furtum in claustris, nec in oratorio domus privatae. — In oratoriis vero xenodochiorum vel eremitoriorum, licet non benedictis ab episcopo, juste putat Sanchez /> furta esse sacrilegia. Vide Viva l. 40. - « §*. *Reale* sacrilegium est indirectatio et administratio sacramentorum: ut si ministrentur vel suscipiantur cum peccato mortali.

« Item, profanatio vasorum et instrumentorum sacrorum: v. gr. si quis calice utatur in convivio, ornamenta altarium vel sacerdotum ad usus profanos applicet. Intelligit de iis quae consecrari vel saltem benedici solent; nam ad nuptias, vel communem usum adhibere tapetes, candelabra, pelvim, imo et manutergium et caetera, quae mediate serviant ministerio sacro, non esse peccatum docet Tamburinius *, nisi fiat ex aliquo contemptu saltem implicito, ut si semper et indifferenter sic utaris supradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua, incenso et similibus benedictis: quod in modicis istis benedictionibus, non agatur cum tanto rigore ab Ecclesia, ut patet in pane, ligno, carceribus, etc., benedictis. — Vide Tamburinium.

• Item, violatio vel indigna tractatio sacrorum imaginum et reliquiarum. — Item, abusus Scripturae sacrae, v. gr. ad stabiliendas haereses vel res turpes. — Item, raptura bonorum Ecclesiae, suppressio piorum legatorum, vel jurium Ecclesiae defraudatio, etc. — Vide Filiiu4, Reginaldum1, Suarez >.

Concilium Tridentinum vocat terneritatem, torquere verba sacrae Scripturae ad scurrilia, fabulosa, vana, adulatoria, detractoria, etc — Vide Salmant. l.

41. - Quaeritur ¶. Jw *vasa et vestes sacrae possint converti in usum profanum* ?

Affirmant Salmant., si illae jam amiserint formam et benedictionem. Sed alibi omnino negant cum S. Thoma, qui dicit: Altaris pallae, velum, candelabrum, cathedra, et alia quae in sacrario fuerint, non debent admitti in usum laicorum, sed esse comburenda. — Melius autem Suarez11, Palaus a Bonacina et Roncaglia M cum Barbosa distinguunt, et dicunt quod si res ita totaliter immutetur, ut ad communem materiam redeat (sicut si calix igne vel ferro ad communem massam argenti reducatur), tunc licet in usum profanum.

Pal., tr. 11, dbp. un., punct. 2, n. 3. - Banac., disp. 3, de l. PrAcc., qu. 6, punct. un., n. 23. Laym., Hb. 4, tr. 10, cap. 7, n. 18. — Salmant., loc. du, n. 100. — De Praec. Decal., qu. 6, art. 1, n. 13. — * Method, cclclbr Mi«s., lib. 1, cap. 2, § 3, n. 1. — 1 Loc. dt., n. 3 et *eqq. — Tr, 24, cap. 9, n. 241. — * Lib. 19, n. 57. - Suar., de ReliK. tr.3.

c) Dicastillus, de Poenit., disp. 9, n. 662 ct 663, hanc quidem sententiam speculative probabiliorem existimat; sed priorem etiam, et cum S. Alphonso, vocat probabilem, eique practice..., inquit, facile me conformabo».

Vasquez rem clare inculcat, scribens in genere et absque ulla distinctione in Opusc. de Restitui., cap. 5, § 1, dub. 1, n. 5: «Si furtum sit rei... non sacrae de loco sacro, est sacrilegium, eo quod est etiam contra religionem et immunitatem rerum sacrarum vel locorum; et hoc est vere furtum, sed est in alia specie sacrilegii ».

r) Sanchez, de Matrum, lib, 9, disp. 13, n. 31, hoc revera dicit, sed disputans de materia simili, nempe de conjugali copula.

f Sanchez, loc. cit., n. 39, citatur a S. Al-

Abstai

CoBTerwo
rei sacrae
ad uiom
profanum.
Suando li-
ta.

lib. 3. cap. 4 et seqq. — Se». 4, in fine — 1 Tr. 21, cap. 12, n. 32. — Tr. 21, cap. 12, Q. 32. — Loc. dt., cap. 10» o. 145. — 1 P. 3 qu. 83 art. 3, ad 3. ex can. Luna terkiat 33 et can. Altaria palla 39.de coascrr., diat. 1. — ° DeEnchar., disp. 81, sect. 8, n. 7, v. L7//mo. — “Tr. 7. de 1. Price, qu. 2, cap. 4, qa. 7. - Barbara. de Jure ecdl. Hb. 3, cap. 2. n. 48.

phonso ex Viva, et ita quidem docet; sed ibi loquitur de iis ecclesiis. quae auctoritate episcopi sunt erectae, ad cultumque divinum destinatae ».

4L - a) Palaus, tr. S, disp. 1, punct. 6, n. 25, non requirit ut res totaliter immutetur; nam etsi negat posse laids tradi res illas, manente eadem forma, attamen: « Si benedictio vel consecratio deperdatur, alicui videri potest licitum esse rem, quae benedicta et consecrata fuit, profanis usibus deservire posse. Quis enim negabit ex calice confracto vas aliquod profanum effingi posse, et ex veste aliqua sacerdotali jam rupta aliquam protinam componi posse?... Censeo probabile, secluso scandalo, nullum, vel levissimum peccatum, in hac applicatione intervenire».

fanum convertere: ita ipse [Roncaglia] cum Bonacina Palao *4 Suarez et Barbosa; secus, si totaliter non difformetur. — Hinc non licet ex veteri casula vestes profanas resarcire: et hoc adhaeret ei quod dicit S. Thomas supra. Ideo alii dicunt, non licere huiusmodi vestes ad usus profanos vendere aut oppignorare. — Vide Salmant.

42. - Quaeritur 2*. *An laesio quorumcumque bonorum ecclesiasticorum sit sacrilegium?* — Resp. negative; sed tantum bonorum, quae pertinent ad ornatum ecclesiae et ministrorum, deinde ea quae sunt deputata ad sustentationem ministrorum, ut loquitur S. Thomas* Ly ad sustentationem ministrorum intellige, quales sunt, ut recte dicit Tamburinius3.

Quaeritur 3\ *An sit sacrilegium iniuste detinere legata relictia Ecclesiae pro ejus servitio?* — Affirmat Lessius 4. Sed negant Tamburinius 5 cum Palao, et Salmant. e, etc.: quia, donec dicta bona ab Ecclesia non possideantur, non sunt sacra.

Quaeritur 4." *An sit sacrilegium non solvere decimas?* — Affirmant Lessius^, glbell cum Valentia, Sporer b), etc. Sed negant Croix 8, et Tamburinius ° cum Palao; dicunt tamen esse peccatum gravius irreligiositatis, quia solutio decimarum est ordinata in recognitionem divini dominii.

Suar., loc. dt. Barbos., loc. cit. — Loc. dt., cap. 10, n. 147. — 2. 2., qo. 99. art. 3. corp. — Drcal., lib. 2, cap. 6, § 3, n. 9. — Lib. 2, cnp. 15. dub. 3. n. 18, v. Septimo. — Loc. dt., n. 10. Pat., tr. 17. disp. 2. punct. 3, § 2, n. 10. — Tr. 21, cap. 12. n. 35. — De Sacrifre, n. W). Valent., in 2" di'p. 6. qu. 15, punct. 1, v. lient rx sententia. — Lib. 3, part. I, 0.52. — Dead., lib. 2. cap. 6. J 3, n. II. Pal., tr. 17, disp. 2, punct. 3. § 2. n. 10. —

b) Bonacina citatur a Roncaglia sicut Palaus, pro hac distinctionis parte; sed ipse absolute et absque ulla distinctione, disp. 3, de 1° Praec., qu. I, punct. 4, n. 14, negat vasa sacra aut sacras vestes posse in profanos usus converti.

42. - a) Lessius, toc cit., non loquitur x-presse de decimis, clare tamen inculcat carum retentionem sacrilegam esse, cum dicat sacrilegium esse invasionem bonorum vel jurium ecclesiasticorum.

a; Elbel, postquam diversos modos exposuit, quibus reale sacrilegium committitur, haec verba subdit: « Vide... Sporer. — Et re quidem vera, Sporer, loc. cit., nempe, tr. 2,

43. - Notandum quod per meros actus internos non violatur sanctitas loci. Ideoque non committit sacrilegium, qui in ecclesia habet voluntatem occidendi hominem extra illam; secus, si quis extra ecclesiam proponit occidere in ecclesia. — Ita Salmant.10 cum aliis communiter.

Palaus 11 tenet, omittere sacramenta tempore debito esse sacrilegium. — Probabilius vero negatur; sed esse dicitur peccatum contra obedientiam Ecclesiae debitam. Salmant.

44. - Item notandum est, quod censurae contra sacrilegos latae non incurruntur ipso facto, nisi a percutientibus clericum. Itemque, a violentibus immunitatem ecclesiasticam, imponendo tributa, usurpando bona; et ab effringentibus ecclesias, et simul expoliantibus rebus sacris, ex cap. Conquesti 22, de sentent, excom. Vide Salmant.13 — Incendiarios autem ecclesiarum, probabilius est non esse excommunicatos ipso facto: ut Salmant. 14 cum Cajetano, Silvestro, Navarro.

45. - Grave sacrilegium committit, qui furatur reliquiam etiam in parva quantitate, si scit dominum ob hoc esse valde contristandum. — Ita Leander, Prado Navarrus*4 Molina *), apud Salmant.14.

46. - Quaerittir 5n. *An tempus sit obiectum sacrilegii*, scilicet, si quis peccet die festo, etc. ? — Negant Lugo,e, et Salmant.17

Tr. 21. cap. 12, n. 28. — Tr. 17, disp. 2. punct. 3. § 3, n. 2. — n Loc. dt., n. 38. — Loc. cit., n. 40. — Loc. cit., n. 40. Cajetan., v. Excommunicatio, cap. 22. Silvest., v. Excommuniatio VII, n. 13, v. Septima. Xat-rr., Man., cap. 27, n. 94 — Leander, DecaL, tr. 7, disp. 4. qu. 24 et 27. — Tract. 21, cap. 10, num. 1«. — M De Poenit.. diip. 16, num. 619 et «cq. — Tr. 21, cap. 12, num. 36.

in P." Praec., cap. 10, n. 29, multa realia sacrilegii exempla adducit, sed nullam mentionem lacii decimarum; at n. 32, affirmat bonorum ecclesiasticorum mobilium et immobilium (quibus sane decimae comprehenduntur) occupationem, detentionem aut defraudationem, « si non proprie sacrilegium, aliquam saltem rationem sacrilegii » habere.

45. - Prado, lltcol. mor.,cap. 22,</u. 2, t, n.S;Xavarrus, Man .cap. 17, n. 2; Molina, deJust, et Jure, tr. 2, disp. 635, n. S, generale principium statuunt, nempe; lethale peccatum esse rem etiam parvam alicui surripere, si hinc dominus valde sil contristandus. Et revera pro hoc tantum principio a Lean-

cum Lessio b) et Palao, et Tamburinius *: nisi notabilis irreverentia irrogetur cultui divino; ut si quis in die Veneris sancti exhiberet comoedias, ludos publicos, etc.

47. - Quaeritur 6 *An violatio voti sit sacrilegium?* — Negant Tamburinius 3 cum Suarez, et Palaus3: dicunt enim, esse peccatum perfidiae, seu contra fidelitatem Deo debitam; ut Croix 4 cum Tamburinio4. Affirmat vero S. Thomas a), et sequuntur Salmant. .

Qui autem violat votum castitatis, probabilius committit sacrilegium. — Vide Elbel b).

48. - « 4°. Peccatur etiam sacrilegio, « peccato omissionis; v. gr. si quae ad sacrificium spectant, ut corporalia et similia, sint valde immunda. — Bonacina 7 >. [Qui cum Filliuccio, Suarez, Reginald©, etc., dicit esse mortale. Vide Lib. VI n. 336].

« 5°. In confessione exprimenda est « species et materia sacrilegii. — Ratio «prioris est, quia saepe diversam mali-

Pal., tr. 17, diip. 2. punct. 3, § 2, n. II. — 1 Method, confes., lib. 2, cap. 7, n. 40. — Decal., lib. 2. cap. 6, § 3, n. 13. Suar., de Relic., tr. 3» Hb. 3, cap. 3, n. 5. — Tr. 17, dhp. 2, punct. 3, § 2. n. 2. — Lib. 3. part. 1, n. 56. — Decal., lib. 2, cap. 6, § 3, n. 13. — Tr. 21, cap. 12. n. 22. — Di'p. 4, de Euchar., qu. ult., punct. 9, n. 24. - Fili., tr. 5, cap. 4, n. 128. Suar., de Euchar., dhp. 81, xccL 6, n. 8, v. Ultima pars. Begin., lib. 29, n. 196. — Gordon., hb. 6, qu. 9, n. 8. — Method, ctlebr. Mi", lib. 1, cap. 2, § 1, n. 11. Suar., de Euchar., diip. 81, sect. 8, n. 5, v. Tr-

dro adducuntur, a quo Salmant. illos mutati sunt.

b) Lessius, citatur quidem a Salmant. ut refert S. Alphonsus; ipse tamen, lib. 2, cap. 45, n. 18, dicit solum ad sacrilegii speciem reducendum, « si dies sacri operibus servilibus, vel aliis prohibitis violentur., quamvis et hic satis imperfecte ratio sacrilegii reperiri videatur ».

47. - « S. Thomas, 2a 2af. qu. 99, art. 3, ad 3, de violatione voti castitatis et continentiae loquitur; cfr. etiam qu. 154, art. 1, ad 3; art. 10, ad 2, Utrum vero S. Thomas de voto castitatis simplici aequae ac de solemnii haec pronuntiet, non salis liquet; videtur tamen idem (quod ad sacrilegium attinet) de utroque tenere, nam in 4, dist. 38, qu. 1, art. 3, quae stiunc 2, scribit quidem; Cum... in voto simplici non sit nisi simplex promissio proprii corporis ad continentiam Deo servandam facta, posu votum simplex, adhuc remanet homo dominus corporis sui ».Sed ibid., quacstiunc.3, ad 1. mentem suam his verbis explicat: - Vo-

« tiam habet, v. gr. percussio sacerdotis, « et fornicatio cum eodem. Ratio posterioris est, quia etiam materia aliquando « auget et addit malitiam; v. gr. si sit « contra Eucharistiam, addit, secundum • Gordonum, communi violationi rei sa-

« erae, aliud peccatum contra latrariam.

« Attingere autem nuda manu calices, « patenas, aras, agnos cereos, etc, chn's « mate delibuta, non licet feminis et laicis « cis ». [Licet vero clericis etiam primae tonsurae: ut Tamburinius cum Suarez]. — « Citra contemptum tamen non est « mortale, si vacua sint; et si causa sub- « sit, nec veniale. Suarez, Tamburinius . « Sine causa autem, veniale esse docet « Suarez, Coninck et alii communiter; « licet Tamburinius ° ex Sà a), etc., con- « trarium censeat probabile ». [Cum Soto et Bartholomaeo ab Angelo. Sed Sà e) apud Tamburinium; et Sotus, Henriquez, Sanchez, Fagundez °, et Tamburinius apud Pasqualigo (ut refert Croix °), censent nullum esse peccatum. Pro monialibus

Hunt exemplum. — Smjf., loc. cit. - Loc. dt. n. 12. — Suar., loc. cit., «cct. 8, n. 5. - Cosunck, de Saen®, qa. 83. num. 249. — Loc. au. nam. 12. Solus, in 4 di»: 13, qa. 2. art. 3, dab., v. Sed area hoc. Barth, ab Angelo, Exam, confes". dixloj. 5, de Musa, § 321. — Tambur., loc. du, num. 11 Sotux, loc. du Henr^, Ub. 9. cap. 28. num. 3, lit. y, comment. - SimeA., Decals bb. 2, cap. 43, n. 27. Tambur., loc. dt., num. 7 et IX - P2 squal., de Sacrif. Mi", qu. 638. nom. 4. — n Lib. 6, part. 2 num. 35e.

tum simplex quoad Deum, dicitur non minus obligare quam solemne, in his quae ad Deum spectant, sicut est separatio a Deo per peccatum mortale, quia mortaliter peccat frangens votum simplex, sicut solemne; quamvis granus sit peccatum frangere solemne, ut sic comparatio in genere accipiat, non in determinata quantitate reatus».

* Elbel, de Sacrilcg , n. 584, probabile putat violationem voti castitatis simplicis, rationem sacrilegii non habere; quamvis oppositum existimet etiam probabile.

48. - ' Sà Jit notat ipse Tamburinius) multum lavet huic sententiae, scribens in edit, genuina, v Sacra, n 3 « Sacra tangi a laicis sine contemptu, aut nullum peccatum est aut levissimum. — Idemque omnino dicunt auctores a S. Alphonso allati; scilicet Sotus, Barthol ab Angelo, Henriquez et Sanchez locis < if - Fagundez tamen, quem Pasqualigo adducit, tamquam negantem ullum esse peccatum, negat tantum, de P Prate. Eccles., lib. 3, cap. 21. n. 28, peccatum esse mortale.

Tactu» rd
Conjrir»-
ue.

- vero adest privilegium; ut Salmant. ¹):
- uti et si corporalia vel purificatoria la-
  - venturabiisdem». [Vide Z./Z>. 17, n. 387].
- Tirtuim «Caetera autem, quae Eucharistiam
- «immediate non contingunt, nec diris-
- «mate unguuntur, ut mappas, vestes sa-
- «cerdotales, immediate contingere omm-
- bus licet. Suarez, Laymann, Tamburi-
  - nius ubi ex Palao, etc., idem concedit
- «de reliquiis: sicut etiam, ut easdem the-
- «cis inclusas penes se habeant; vel laici
- «in publicis processionibus gestent. Idem
- «docet cum Laymann, de pyxide sive ci-
- «borio et lunula benedictis, quando sa-
- eram Eucharistiam nondum continue-
  - runl. Item, de corporalibus, pallis et
  - «puriticaioriis, quando post sacrum usum
  - «lota sunt: ex Laymann et Bonacina
  - «imo etiam ante lotionem: Laymann r),
  - Tamburinius³ ».

DUBIUM III.

De S i m o n i a.

ARTICULUS I.

QUID SIT, ET QUOTUPLEX.

49. *Quid est Simonia, et quotuplex.* — 50. *Au possit dari parvitas materiae ut stmotita.* — 51. *Quando sit simonia dare temporale pro spirituali.* — 52. *Au sit simonia dare beneficium alicui, ut se sustentet; vel sola ratione amicitiae aut precum.* — 53. *An sit simonia deducere in pactum obligationem antidoralem.* — 54. *An, dare spirituale principaliter ob temporale.* — 55. *An sit simonia accipere aliquid pro administratione sacramentorum. Et an principaliter ob lucrum temporale ab eis captandum.* — 56. *Quid intelhgatur per munus a manu.* — 57. *An sit simonia dare mutuum ob spirituale.* — 58. *An solvere pensionem ob beneficium.* — 59. *An dare aliquid, ut alter praestet quid spirituale pro se ipso accipiente.* — 60. *An, dare beneficium cum aliquo onere spirituali. An resignare vel praesentare cum onere.* — 61. *Quid, per munus ab obsequio* — 62. *An sit simonia inservire ob beneficium.* — 63. *Quid, per munus a lingua.* — (4. *An sit simonia dare aliquid mediatori, ut obtineat tibi beneficium.* — 65. *Quid, si sit intercessor mediatu.* — 66. *Quid, si promittas dare eleemosynam alicui monasterio.* — 67. *Quae sil simonia mentalis. Quae conventionalis. Quae realis.* — 68. *Quae juris divini, quae humani.* — 69. *An detur simonia tantum de Jure humano.* — 70. *An vendere beneficia, sit simonia de Jure divino.* — 71. *An sit simonia vendere juspatronatus. Et an de jure divino. Au vendere jus sepulturae.* — 72. *An beneficia possunt permutari.* — 73. *Quomodo possit permutari beneficium cum pensione. Et cujus auctoritate. Et an episcopi possint pensiones constituere.* (Usque ad n. 76). — 77. *Quomodo in beneficiis liceat transigere.* (Usque ad n. 80). — 81. *Quomodo fieri possint renuntiationes beneficiorum* (Usque ad n. 84). — 85. *Quotuplex sit simonia confidentialis» et quae ejus poenae.* (Usque ad n. 90). — 91. *Quomodo fiat simonia pro ingressu ad religionem.* — 92. *An liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri.* — 93. *An liceat pro catcchizando, etc.* — 94. *An, pro instruendo aliquo in sacra doctrina.* — 93. *An, pro absolvendo, etc.* — 96. *An, pro danda dispensatione m matrimonio.* — 97. *An liceat dare aliquid, ut alter omittat rem spiritua-* — 98. *An ad redimendam vexationem.* — 99. *An possit pecunia redimi vexatio circa possessionem beneficii.* — 100. *Quid, si nondum sit acquisitum jus in re. Quid, Si quis corrumperet electores, ne te eligant* — 101. *Quid, si alter solis precibus impediret.* — 102. *An possis dare pecuniam, ne alter se opponat ad tuam electionem* — 103. *An, ne eligat indignum vel ut eligat dignum* — 104. *An, ut non concurrat ad beneficium quod tu cupis.* — 104. *Vide alia apud Busenbaum.*

Definitur
Simonia.

49. - « Resp. Γ. Simonia est studiosa
- «voluntas emendi aut vendendi pretio
- «temporali aliquid spirituale vel spiri-
- «tuali annexum. — S. Thomas 4, Lay-
- «mann *, etc.
- «Dicitur l Voluntas emendi, etc.; qui-

¹ Tr. 21, cap. 10, n. 132 — *Suarde Euchar.* d>ap. RI, *lect.* d. 6. - *Łayi* lib. 5, tr. 5, cap. 6. n. 20 - *Method. celebr. Mtw.*, lib. 1, cap. 2, >1, n. 4 ct 5. - *Pal.*, tr. H,

diip. I, punct. 6, n. 15. *Layui.*, loc. cit., n. 22. - *Zuym.*, loc. du, n. 19. — *Loc. dt.*, n. 6 et 7. — « 2. 2., qu. 100, art. 1. — *Lib.* 4, tr. 10, cap. 0, n. 2.

*4 Bonacina, *disp.* 4, *de Euchar.*, qu., *ult. punct.* 9. n. 22, dicit, secundam lotionem posse fieri etiam a feminis, praesertim virginibus.

et ah iisdem refici posse corporalia et purificatoria.

r t Laymann a Tamburinio citatur utique

« bus verbis intelligitur quivis contractus
 « onerosus, sive venditionis, sive locationis,
 « sive permutationis aut renuntiationis:
 « quia simonia non consistit sine pactio-
 « aliqua tacita vel expressa, et obligatione
 « ex pacto. Quod addo, quia obligatio na-
 « turalis quaecumque, ut gratitudinis sive
 « antidoralis, non sufficit; v. gr. quando
 « quis sperat vel intendit tantum, non ta-
 « men obligat. Sà '. Ratio est, quia non
 « facit contractum. — Vide Bonacina *,
 « Lessium⁸. [Sed vide dicenda n. 54].

« Dicitur 2°. *Pretio temporali*: sive illud
 « sit *muneris*, sive *linguae*, ut est laus,
 « vituperium, patrocinium; sive *obsequii*
 « et *famulatus*.

« Dicitur 3°. *Spirituale*; quo nomine,
 « intelligitur res supernaturalis ad salu-
 « tem ordinata: sive sit formaliter talis,
 « ut gratia et dona Spiritus Sancti; sive
 « causaliter, ut sunt sacramenta, concio,
 • preces et sacramentalia; sive sit effectus
 « et usus potestatis supernaturalis, ut con-
 « secratio, absolutio, dispensatio, benedi-
 « ctio, excommunicatio, electio, praesen-
 « tatio, confirmatio, collatio beneficii alii-
 « que actus jurisdictionis ecclesiasticae.

« Dicitur 4°. *Spirituali annexum*, ad
 « comprehendendum ea quae non sunt
 « per se spiritualia, sed ad ea ordinantur,
 • iisque sunt annexa; sive antecederent,
 « ut jus patronatus respectu beneficii; vasa
 « et vestes sacrae respectu sacramento-
 « rum; sive concomitanter, ut labor in
 « administratione sacramentorum, juxta
 « sensum infra dicendum; sive consequen-
 « ter, ut redditus beneficiorum, qui dantur
 « propter officium spirituale.

« Unde patet, malitiam simoniae con-
 « sistere in irreverentia quae committitur,
 « dum res spirituales instar temporalium

« pretio aestimantur, et contractibus sub-
 « jiciuntur; atque esse peccatum mor-
 « tale ex genere suo; nec veniale fieri
 « posse ex materiae levitate: quia nullum
 « donum gratiae, licet parvum, potest
 « vendi sine gravi irreverentia, tum ipsius-
 « met doni, tum etiam Dei. Potest tamen
 « esse veniale, ob actus imperfectionem
 « et ignorantiam. — Suarez⁴, Azor.), Fil-
 « liucci, Laymann, Lessius ».

Simonia autem quadruplex est: men-
 talis, conventionalis, realis et confidentia-
 lis. — *Mentalis* est, cum quis dat tempo-
 rale, cum animo obligandi ad reddendum
 spirituale (aut e converso), sed absque
 alio pacto. — *Conventionalis* est, cum
 adest pactum, sed a neutra parte exse-
 cutum est. — *Realis* autem est, cum pa-
 ctum jam est impletum. — *Confidentialis*
 tandem tripliciter potest fieri, nempe, per
 accessum, per regressum et per ingres-
 sum. Dicitur: *per accessum*, cum renun-
 tias beneficium alteri, cum pacto ut ille
 deinde illud resignet, et alteri conferatur.
Per regressum, cum reservas tibi jus
 reassumendi iterum beneficium in aliquo
 casu. *Per ingressum*, si resignes benefi-
 cium tibi collatum, sed nondum posses-
 sum, cum pacto capiendi possessionem
 illius in aliquo casu aut tempore. Vide
 infra, n. 85 et 86, ubi fusius sermo de
 hac confidentiali simonia redibit, et de
 ejus poenis.

50. — Quaeritur Γ. *An possit dari par-
 vitas materiae in simonia?*

In simonia *de jure naturali*, est com-
 munis sententia negativa apud Salmant.^d
 et Croix cum Suarez, Sanchez, etc., con-
 tra Molina. Reginaldum, etc. . — Sed in
 simonia tantum *de jure ecclesiastico*, Na-
 varrus, Zerola (quibus videtur adhaerere

Quotuplex
sit tiinoaU.

Quando
detur par-
vitas mate-

• V. *Simonia*, n. 1. — ' Diip. I, de Simon., qu. 6.
 punct. 1, — 1 Lib. 2. cap. 35, dub. 20, n. 115 et »cqq. —
 • De Relig., tr. 9, lib. 4, cap. 3, n. 5. • Fill., tr. 45, cap. 1,
 n. 12 et 13. — • Lib. 4, tr. 10. cap. 8. n. 4 — • Lib. 2.
 cap. 35, dub. 1, n. 2 et 3. — 1 Lib. 3, part. 1, n. 1°K • Suar.,

loc. cit., n. 5- *Sanct*, Dccal., lib. 1. cap. 4. n. 1, et Conail..
 lib. 2, cap. 3. dub. 110, n. 3. — *Molina*, de Iust. et Jure, tr. 2,
 di«p. «2, n. 5. • *Fcgin.*, lib. 23, n. 219 • • Apud Croix, loc.
 cit. — Aotw., lib. 5. connit 53. de «imon. • ZttoAn. Praxi..
 part. 1, v. *Parochia*, dub. 11. v. C

pro hac sententia; sed ipse videtur potius con-
 trariae adhaerere: «Statutum est, inquit *loc*
cit., ii. 19) ut corporalia et purificatoria ante-
 quam laids dentur, a diacono in pelvi ad id
 praeparata, prius laventur, et aqua lotionis in
 sacrarium effundatur. Quod de prima saltem
 ablutione accipiendum est, ubi consuetudo vi-

get, ut feminae, praesertim sacratae, corpo-
 ralia et purificatoria, a ministro leviter lota,
 iterum lavent et perficiant

•19 - a ' Azor, *part. 3, lib. 12, cap. 1*, id non
 habet quod ipsi a Busenbaum tribuitur.

50. ' Salmant, *tract 19, de Simon.*,
cap. t, h. 8, de quacumque simonia loquuntur

Croix !) probabiliter docent, posse dari parvitatem materiae. Et disparitatem assignat Croix; quia, quando non accipitur temporale pro pretio rei spiritualis, sed acceptio prohibetur ad cavendum tantum speciem simoniae, reipsa non fit injuria rei spirituali; sed peccatur tantum contra praeceptum Ecclesiae: in quo potest utique dari parvitas materiae.

51. - Quaestio 2a est: *an semper ac datur temporale pro spirituali, vel contra, sit simoma?*

Prima sententia affirmat cum Azor e>. Durando, Adriano, etc., apud Salmant. * — *Secunda* sententia, quam tenent Salmant. 7, et vocant communem cum Cajetano, Sanchez, Suarez, Lessio, Laymann, Toletus, etc., negat, quando datur gratis, quamvis cum animo alliciendi seu obligandi (non rigorose ex justitia, sed tantum ex gratitudinc sive ex benevolentia) alterum ad retribuendam rem spiritualem pro temporali, vel contra; ita ut obligatio alterius antidoralis seu gratitudinis, principaliter intendatur, et retributio minus principaliter; et probant ex can. *Quam pio 2, caus. 1, qu. 2*. Et hoc, etiamsi in eodem actu retributio offeratur, ex can. *Placuit 1, ibid.*

Hinc licere dicunt tibi dare aliquid episcopo, vel ei inservire (cui alias non esses serviturus), ut tibi ex gratitudine conferat beneficium; dummodo absit ali- quod pactum, ut dicunt Salmant. 4 cum

Soto, Suarez, Valentia et communi. Et dummodo non inservias, ut episcopus conferat tibi beneficium, quasi pretium tui obsequii; ut bene notat doctus Pater Elbel 5. — E converso, si inservis primario ad captivandam episcopi benevolentiam, et secundario ad obtinendum beneficium, non committis simoniam, etiamsi, amota spe beneficii, non inservires; ut dicunt Salmant. 8 cum aliis. Et etiamsi talem spem exprimas superiori, ut addunt Valentia b>, Palaus b>, Sotus b), Rodriguez b>, etc., apud Salmant. bJ; quia licitum est, ut ajunt, petere ab alio, quod ille ex naturali obligatione praestare tenetur. Sed sapienter monent Mazzotta T, et Croix 8 cum Suarez, id cavendum ob periculum pactionis, aut saltem scandali; maxime si detur aliquid tempore quo agitur de conferendo beneficio.

Caeterum, recte advertunt Roncaglia., et ipsi Salmant. c> cum Sanchez c>, Bonacina cl, etc., quod, ubi alius deest titulus, nempe stipendii, tollendae injustae vexationis, etc., quando datur aliquid solo intuitu obtinendae rei spiritualis, vel contra; praesumenda tunc sit intentio saltem virtualiter simoniaca, scilicet, commutandi temporale cum spirituali: nisi constet de opposito, vel aliter colligatur ex circumstantiis, nempe ex parvitate muneris, ex pietate vel nobilitate dantis, etc. — Et hoc constat ex cap. *Tua nos, de sim.*, ubi Pontifex loquens de illo, qui

• Lib. 4, o. 632. — Durand. a S. Portiano, in 4, diiU 25, qu. 4. — Adrian., Quodlib. 9, art. 2, dub. 1, § Circa definitionem, et aeqq., et an. 3, lit. D. — Tr. 19. de Simon., cap. 1, n. 26. — Loc. du., a a. 27 ad 32. — Cajetan., in 2^a 2^a, qu. 100, art. 2, l. f.; et Sum. v. Simonia. — Sanch., Condi., lib. 2, cap. 3, dub. 28, n. 3 et 7. — Suar., de Relig., tr. 8, lib. 4, cap. 45, n. 4 et teqq. — Leis., lib. 2, cap. 36, dub. 20, n. 115 et aeqq. — Laym., lib. 4, tr. 10, cap. 8,

o. 26. — Tout., lib. 6, cap. 84, n. 2. — 4 Loc. dt. o. 56 et 66. — So/mj. de Jn>t. et Jure, lib. 9, qu. 7, art. 8, v. Ad l'". — Suar., loc. cit., cap. 46, d. 4. — VaUnt., in 2° 2°, ditp. 6, qu. 16, punct. 8, v. Secundo. — De Simonit. n. 618. — Loc. du., n. 66 — Tr. 8, diip. 6, qu. un., cap. 1, § 2, num. 1. — Lib. 3, part. 1, num. 74. — Suar., loc. dt., cap. 45, num. 8. — Tr. 7, de 1. Praec., qu. 8, cap. 1, qu. 5.

51. - 4J Azor male a SalmanL pro hac sententia adducitur; quamvis enim, part. 3, lib. 12, cap. 18, quaer. 3, § Hinc orta, simoniam esse dicat preces offerre ad consequendum beneficium, ab eo qui velit se obligare ei qui beneficium propter preces offert, aut ei obligationem remittere etiam antidoralem; at, ibid.. § Annotandum, negat culpam admitti, ab eo qui rem ex liberalitate donaret, quamvis secundario spem consequendi beneficii habeat.

b) Salmant, n. 56, auctores dtanl pro casu, quo quis beneficio renuntians, spem suam superiori exprimat, ut alius a renun-

tiant designatus beneficium consequatur. — Et ita sane habent Valentia, loc. cit., punct. 3, qu. 4, v. Secunda circumstantia; Palaus, tr. 17, disp. 3, punct. 4, n. 2. — Sotus vero, loc. cit., art. 2; Rodriguez, Sum., part. 2, cap. 58, n. 8, minus recte, etiam quod casum expositum, adducuntur.

c) Salmant., loc. cit., n. 57, dicunt primo standum esse intentioni dantium et recipientium; pro quo auctores citant; qui ita revera tenent, scilicet: Sanchez, loc. cit., dub. 28, n. 9; Bonacina, de Simon., disp. 1, qu. 1, § 2, n. 2, loquentes de foro interno. Hinc ipsi

Etsicxpnmator ipoobtimeat beaehdl.

Id Uau pericalo* am at.

Prias mendi ritionii, ii dealt titalia*.

bona sua Ecclesiae donabat, rogans ut ad canonicatum admitteretur, et de canonicis eum admittentibus, ait: Si *tamen is qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona... spiritualia valeat adipisci; et clerici, qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri: sine dubio tam ille quam isti, apud districtum judicem... culpabiles judicantur.* Vide quae dicentur *n. 54.* — Et maxime nequit excusari a simonia mentali (ut bene sentiunt Roncaglia l et Elbel *) is, qui episcopo gratis inserviret animo eum obligandi ex gratitudine, etsi non ex justitia, ad retribuendum beneficium; juxta mox dicenda *n. 53.*

Non autem damnandus de simonia episcopus, qui beneficium confert clerico in recognitionem gratitudinis ob obsequium praestitum; ut dicunt Elbel 8, et Croix 4 cum Suarez.

52. - Item, si episcopus conferat beneficium gratis alicui, ut se honeste sustentet, non est simonia: Croix 6 cum Lessio a), Laymann c), etc. — Immo collatio facta indigno, sola ratione consanguinitatis, amicitiae, sed gratis, est quidem illicita, sed non simoniaca. Ita Salmant. cum Cajetano c), Suarez b), Palao, etc. Idque docet D. Thomas ', dicens: *Si aliquis aliquid spirituale alicui conferat gratis propter consanguinitatem vel quamcumque carnalem affectionem, est quidem illicita..., non tamen simoniaca... Unde hoc*

non pertinet ad contractum... venditionis, in quo fundatur simonia.

Utrum autem committat simoniam *episcopus qui dat beneficium indigno, propter preces alterius?*

Videtur universe affirmare D. Thomas T: quia videtur episcopus hoc facere ad favorem humanum acquirendum. Sic enim S. Doctor ait: *Videtur... ad hoc* (scilicet ad favorem humanum) *principaliter intendere, qui preces pro indigno porrectas exaudit.* Et sic quidem dicendum, si revera det beneficium ad talem favorem adipiscendum: imo, ut bene addit Angelicus, hoc erit simonia, etiamsi clericus sit dignus beneficio. — Caeterum, absolute loquendo, probabiliter dicunt Elbel ., Lacroix ., et Laymann l0 cum L io Suarez, Navarro, Cajetano *)>, etc., non esse simoniacum episcopum, qui ad preces alterius, etiam indigno beneficium confert, sed nullo habitu respectu ad favorem humanum acquirendum; quia revera tunc nulla intervenit venditio spiritualis cum temporali — Illud autem quod dicit Lacroix “, nempe, nec esse simoniam, si conferat ad se liberandum ab aliquo injusto damno, minime admittendum puto: nam, licet damnum sit injustum, semper tamen videtur intercedere aliqua commutatio rei spiritualis cum utilitate temporali.

53. - Quaeritur autem hic 3e. *An sit simonia, deducere in pactum obligationem antidoralem?*

Cellatio facta indigno propter preces», quandoque timor.ia.ca.

Quandoque non.

Ad Ubertamseam Jampo iaju-to, ilao-QUL

1 Tr. 7, de 1. Praec., qu. 3, «p. 1, reg. In pra.xi 6. — . De Simonia, n. 617. — . Loc. cit., n. 619. — * Lib. 3. part. 1, n. 7k . Suar., de Relig., tr. 3, lib. 4, cap. 45, num. 6 et 13. — . Loc. cit., num. 83. . Pal., tr. 17, diip. 3, punct. 8, nom. 9. — . 2. >♦, qa. 100, art. 5, ad 2. —

' Loc. cit., qu. 100, art. 5, ad 3. — . De Simonia, num. 612. — . Lib. 3, part. 1, num. 84. — * Lib. 4, tr. 10, cap. 8, num. 26. . Suar., de Relig. tr. 3, lib. 4, cap. 40, num. 3. - Navar., Man., cap. 23, num. 102, vera. Deomo. — n Lib. 3, part. 1, num. 84.

Salmant. colligunt praesumendum simoniam adesse, ubi alius titulus deficit; sed auctores allati id dicunt de foro externo.

52. - a) Lessius, lib. 2, cap. 35, dub. 8, n. 47; ct Laymann, lib. 4, tr. 10, cap. 8, n. 27, casum exponunt modo aliquantulum diverso, negantes scilicet simoniam esse, si quid clerico ad ejus sustentationem detur, sub conditione rei seu ministerii spiritualis.

*) Salmant, tr. 19, cap. 1, n. 38; Suarez, loc. cit., cap. 37, n. 6, nulla facta mentione de indigno, negant collationem, factam alicui ratione solius consanguinitatis, esse simoniacam.

c) Cajetanus, non recte citatur a Salman-ticensibus; nam, in 2am 2**, qu 100, art. 5, casum de quo hic disputatur, silentio praetermittit

d) Lessius, lib. 2, cap. 35, dub. 20, n. 118; Cajetanus, v. Simonia, § Quinio nota, loquuntur de conferente beneficium propter munus a lingua, scilicet propter preces et commendationem, quas ipse conferens in sui favorem alteri faciendas esse sperat Et in eo casu ita exposito negant inesse simoniam, nisi adsit pactum expressum aut tacitum, vel nisi preces istac aut commendatio habeant rationem pretii.

Pactum de
fratitudine
alii cefMcC
ettc vmo-
niacum

S. Doctor
AffinXXAL

Alii di-
«linquunt.

Negant Hurtadus, Coelestinus, Roca-
full ^{*)}, etc. apud Diana item ipse Diana
cum Vidal et Joanne de Soria, quamvis l
in praxi hoc non approbet. Ratio isto-
rum: quia non censetur simonia com-
mitti, quando pactum fit de obligatione
gratitudinis quae jam inest. Quapropter
dicunt, si licebit aliquid spirituale inten-
dere ex gratitudine obtinere, cum quis
praestat aliquid temporale; licebit etiam
id in pactum deducere. — Sed omnino
affirmandum cum sententia communi,
quam tenent Laymann [·], Viva 4, Elbel 6,
et Suarez, Bonacina, Filliuccius, Covar-
ruvias b), ac alii apud Salmant.e. Ratio,
quia ex pacto illo novum inducitur onus.

Distinguunt autem Salmant. [†] cum
Valentia c), Cajetano [†]) Palao [·], Les-
sio c), etc.; et dicunt, quod si pactum
novam obligationem non addat praeter
antidoralem, puta, si des aut promittas
alteri pecuniam, ut ipse sit obligatus ad
tibi in genere remunerandum, non est si-
monia; quia nullum novum onus impo-
nitur. Sic etiam, si petas aliquid spirituale
gratis, sine obligatione rigorosa: quemad-
modum frequenter dantes eleemosynam
solent a paupere preces petere. Et in hoc
revera consentiunt omnes, etiam aucto-
res secundae sententiae. Secus autem cen-
sent, si pactum novam obligationem ad-
deret; et hoc esset, quando peteretur in
specie quid spirituale pro re temporali
tradita: nisi ibi alius titulus interveniret,
nempe stipendii, damni emergentis, etc.,
ut infra. — Sed neque distinctio haec mihi

ullo modo arridet. Nam (ut bene arguunt
Viva e et Roncaglia [·]) pactum semper ali-
quam novam invehit saltem fidelitatis
obligationem; quae, cum sit aliquo pretio
aestimabilis, certe pactum simoniacum
reddit. Ideo enim in can. *Quampio, cans. 1,*
qu. 2, dicitur: *Omnis absit pactio, omnis*
cesset conventio; quoniam in hac materia
quodcumque pactum, quomodocumque
oneratum, est simoniacum, etiamsi non
obliget rigore ex justitia. — Et idem
dicendum de hujusmodi pacto in contra-
ctu mutui; ut probat Viva [·]0.

Praeterea, hic advertendum cum Vivall
et S. Thoma quod, licet possit mutua-
tor exposcere a mutuuario, ut satisfaciatur
suae obligationi antidorali (intellige sem-
per sine pacto; itemque si exposcatur
satisfactio illa, non vero promissio: quia,
petita promissione, etiam peteretur nova
obligatio fidelitatis, ut mox diximus, quod
adhuc in mutuo illicitum est): ratio, quia
mutuator dat quod suum est; hoc tamen
nequit exposcere dans aliquid spirituale,
praecise ob ejus collationem: quia suum
non praestat, sed quod Christi est. Unde,
licet possit aliqua gratitudo exerceri erga
collatorem rei spiritualis ob ejus benevo-
lum animum; non potest tamen exerceri
in gratuitam compensationem ipsius rei
spiritualis.

54. - Quaeritur 4°. *An sit simonia men-
talis, dare spirituale principaliter ob tem-
porale vel contra?*

Negant Sotus, Valentia, Cajetanus a),
Sanchez, Lessius, Laymann, etc. apud

Gatpar Hnrtadtu, de Ju«t. et Jure, tr. de Contract.,
ditp. 3, de U»ur., diff. 7, i. l. - *Cof/itfa. Sutiston.*, Com-
pend, theol. mor., tr. 7, cap. 4, n. 3. [·] * Part. 6, tr. 7,
resol. 42; el part. 10, tr. 15, resol. 5. — *Diana*, part 11,
tr. 6, reaol. 81. [·] *Vidal, Krz* vital.*, tit. de Simon., inqui-
-it. 2, a. 45. [·] *Joan. dt Soria*, Eptloj. [·] part. 2,
tit. 1, sect. 4, diap. 5. de Simon., v, [·] *dt rt vtndita.*
— [·] Part. 6, tr. 7, retol. 42, et part. 11. tr. 6. reaol. 31. —
• Lib. 4, tr 10, cap. 8, n. 9. — [·] In propos. 45 Innoc. XI.
n. 2. — [·] De Simonia, n. 596. — *Suar.*, de Relig., tr. 3,
lib. 4, cap. 45, n. 9. [·] *Bonat.*, de Simon., di*p. 1, qu. 6,

punct. 1, n. 7. [·] *Fill.*, tr. 45. cap. 10. n. 23. [·] [·] Tr. 19,
cap. 1, n. 64. — [·] Loc. *clt.*, n. 66 et »eqq. — [·] In propos. 45
Innoc. XI. n. 2. — [·] Tr. 7, de 1. Praec., qu. 3, cap. 1. quae-
-tiunc. 5. — [·] * In propos. 42 Innoc. XI, n. 6. — [·] [·] In pro-
pos. 45 Innoc. XI, n. 3. — « De Malo, qu. 13. art. 4, ad 13. —
de Juit. et Jure, lib. 9, qu. 6, art. 2. v. *Poirtrnnntn*
dubinn. [·] *Valtnl.*, in 2— 2[·], ditp. 6, qu. 16. punct. 3. qu. 2.
v. *Std ponunt.* [·] *Sancl.*, Decal, lib. 2. cap. 43. n. 22;
Consil., lib. 2, cap. 3, dub. 12; et dub. 28. n. 7. *Ltif.*,
lib. 2, cap. 36, dub. 1, n. 10. *Laynt.*, lib. 4. tr. 10, cap. 8,
num. 12.

53. - [·] *) Rocaful, *Prax. Theol. mor.*, tom. 2,
lib. 3, de 7° Praec., disp. 6, sect. 2, cap. 6,
n. 980, huic sententiae adhaerere videtur;
sed sect. 4, n. 1082, cam in praxi rejicit.

b) Covarruvias, *Variar.*, lib. 1, cap 20,
n. 4, male affertur a Salmant, ibi enim prio-
rem sententiam tuetur

< Valentia, in 2[·].* 2a', disp. 6, qu. 16.

punct. 3, qu. 2, v. *Ad secundam rationem*;
Cajetanus, in 2[·]* 2[·]*t qu. 100, art. 2; Pa-
laus, tr. 17, disp. 3, punct. 4, n. 4; Lessius,
lib 2, cap 35, n. 48 et 49, negant rationem
simoniae adesse in pacto de sustentatione mi-
nistri propter spirituale ministerium.

54. - Cajetanus, *Sum.*, v. *Simonia*,
§ Circa 3[·]*' caput, male citatur a Salmant.;

Rtwott.
tor düü»'
tio.

staok Salmant. — Sed omnino est affirman-
r-XX· dum. Et contrariam opinionem recte as-
serunt Salmant. fuisse damnatam ab
Innocentio XI, in propositione 45, quae
dicebat: *Dare temporale pro spirituali
lion est simonia, quando temporale non
datur tamquam pretium, sed dumtaxat
tamquam motivum conferendi vel effi-
ciendi spirituale; vel etiam quando tem-
porale sit solum gratuita compensatio pro
spirituali, aut e contra.* Et propositione 46:
*Et id quoque locum habet, etiamsi tempo-
rale sit principale motivum dandi spiri-
tuale; imo, etiamsi sit finis ipsius rei spi-
ritualis, sic ut illud pluris aestimetur,
quam res spiritualis.*

Merito hoc damnatum est. Nam, quam-
vis ibi dicatur *ob motivum*, non pretium;
et certum sit, simoniam non committi,
nisi interveniat venditio rei spiritualis:
attamen ibi revera motivum idem est
quam pretium. Quando enim, ut recte
notant Viva 3 et Salmant. b>, datur res
mere spiritualis, uti sunt sacramenta, be-
neficia, etc., principaliter propter tempo-
ralem rem alicujus magni momenti (se-
cus, si parvi), quae apta sit moraliter
pervertere voluntatem alterius; tunc spi-
rituale difficile datur omnino gratis, sed
practice datur cum aliquo pacto impli-
cito imponendi alteri novam obligatio-
nem: et sic motivum virtualiter conver-
titur in pretium. — Et hoc patet ex ipsa
dicta propositione 46, ubi additur in fine:
*Imo, etiamsi [temporale] sit finis ipsius
rei spiritualis, sic ut illud pluris aesti-
metur, quam res spiritualis.*

55. - Quaeritur 5°. *An liceat accipere
aliquid pro admmistraticue sacramento-
rum?*

' Tr. 19, de Sirr n., cap. 1, n. 59. — · Tr. 19. de Sirao
nia, cap. I, n. iθ. — · In propo». 45 Innoc. XI. n. 6. —
<Tr. 7, qu. 3, cap. 2. qu. 2, reap. I. — · Tr. 19, cap. 2, n. 19. ·
Cajetati., in 2·* 2·., qu. 100, art. 3, v. *Patrt tertio.* · *Sotu*\$,
de Jutt.t Itb. 9. qu. 6, art. 1, * *Lett.*, hb. 2. cap. ST, club, fl,
n. 53 cl 54- *SoMch.*, Conti1.. Hb. 2, cap. 3, dub. 10, n. 2. ·
Toltt., Hb. 5, cap. 88, n. 2. — · Tr. 5, de *Reiff.*, ditt. 3.
qu 3. n. 28. — ' Theor. et prax., lib. 5, cap. 5, n. 14. —

oppositum cnim docet, scribens mentalem si-
moniam adesse: «quandocumque principalis
intentio ad temporale habendum ex collatione
spiritualis, aut c contrario, tendit ».

Salmant., *loc cit.*, n. 58, haec absolute
dicunt, nullo habito respectu ad illum qui dat

Resp. Γ. Quod in administratione sa-
cramentorum aliarumque functionum spi-
ritualium, est simonia accipere pecuniam,
tamquam pretium rei sacrae, vel laboris
intrinsici in iis actionibus requisiti. Secus,
si labor sit extrinsecus; puta si sacerdos
deberet celebrare cum cantu, vel tali
hora, aut loco, et simili. — Ita Ronca-
glia 4, et Salmant. 5 cum Cajetano, Soto,
Lessio, Sanchez, Palao a>, Toletus et aliis
communiter.

Resp. 2°. E converso, non est simonia
accipere pecuniam, non ut pretium, sed
ut stipendium sustentationis, etiam pro
labore intrinseco in talibus ministeriis
impendendo. Unusquisque enim, qui in
commodum alterius se occupat, debet ex
justitia ab eo sustentari ; ex illo Lucae x, 7 :
Dignus est... operarius mercede sua. —
Ita communiter etiam DD., ut Anacle-
tus ·, Cabassutius T, et Suarez, Lessius,
Toletus, Sanchez et alii apud Salmant. ",
cum S. Thoma ·, qui sic docet: *Vendere
quod spirituale est in hujusmodi actibus,
aut emere, simoniacum est. Sed accipere
aut dare aliquid pro sustentatione mini-
strantium... secundum ordinationem Ec-
clesiae et consuetudinem approbatam, li-
citur est.* Haec autem consuetudo inve-
nitur approbata ex cap. 12, *de praebend.*
et can. *Ex his 22, cans. 12, qu. 1.*

Idque currit, etiamsi minister aliunde
sit locuples ex bonis propnis vel eccle-
siasticis; ut adhuc communiter dicunt
Roncaglia, et Salmant.10 cum Suarez, Les-
sio, Sanchez, etc., ac S. Thoma, praecipue
in *Quodhl.* 6, art. 10: quia, ut ait Apo-
stolus I Cor. ix 7: *Quis militat suis sti-
pendiis unquam?* Hinc licitum est etiam
de tali stīpēndio paciſci, dummodo non

Suar., de *Sacrif. Mi*« , di»p. 86. wecu 3. *Lfii.*, loc. ciU,
n. 53 et 47. · *Tclct.*, loc. dt.. exp. 88, n. 2. v. *Dico 4.* ·
Sauch., *Condi.*, Hb. 2. cap. 3. dub. 11, n. 1 et 4. · · *Loc.*
dl., n. 20 et 21. — · 2· 2·., qu. 100, an. 3. corp. — *Pou*
cogita, loc. dt , qu. 2. re»p. 1. v. *Titului vtro.* — w *Loc.*
cil , n. 21. · *Suar.*, de *SacriL Mit*»-. diip. 86. MCl. 3. ·
loc. dt-, cap. 35, dub fl. n. 48. · *SaucM.*, loc. dt.,
dub. 11. n. 4.

rem spiritualement principaliter necne propter
temporalem.

55 - » Palaus, citatus quidem a Salmant.
ut refert S. Alphonsus, ipse tamen, *tr. 17,
disp. 3, punct 7, n. 1*, scribit dumtaxat, pro
sacramentis · pretium exigi », simoniam esse.

Acdp«e
»aeramen-

Quando

Accipere
dtom. nun
nuu

Et» mm».
iter iit dl-

Paot«de
itjpcndio.li-
citam.

excedatur taxa vel consuetudo; prout dicunt Roncaglia l cum Laymann, Palao *4 Gutierrez, et Salmant. l cum Suarez, Toletus Sanchez ac aliis passim. Nec obstant cap. *fin. de pactis* et cap. *Si nos, de sint.*, ubi prohibetur quodvis pactum in spiritualibus: nam praefati textus vel explicandi sunt de pactis inhonestis, ut sentit Roncaglia cum Glossa .; vel, ut asserit Lessius 4 cum Soto, illis per contrariam consuetudinem derogatum est, prout probat O ex cap. *ult. de pactis*.

Quaeritur 6n. An pariter sit simonia celebrare Missas, administrare sacramenta, assistere in choro, condonari, et similia, principaliter ob temporale emolumentum?

Catrjmo
paliterob
■irooniaru

Prima sententia pariter affirmat cum Viva*, et Cardenas cum abis apud Lacroix ., ex S. Thoma \ qui dicit, quod qUj ccc|esjnni Vadit principaliter ob distributiones, peccat mortaliter ob simoniam; nisi principaliter intendat Deum, et secundo distributiones. Hinc infe-

runt, ordinarie committere simoniam celebrantes in mortali. — Secunda tamen, probabilior quidem, sententia, quam tenent Salmant. ., Suarez ., Palaus 10, Correlia 11 cum Soto, Diana, etc.; item Sanchez, Silvester, Coninck % Malderus et alii apud Croix ,a, dicit simoniam tunc tantum intervenire, quando temporale accipitur pro pretio spiritualis, unum cum alio aequiparando; non vero quando accipitur tamquam stipendium ad sustentationem ministri, qui praedicta munera exercet: quod stipendium debetur ex iustitia, ut Elbell3 cum Laymann et Palao />. Confirmat Croix *>, recte sic arguens: Qui dat stipendium principaliter propter Missam, quae certe res spiritualis est, numquid dicitur simoniacus? Sic vice versa neque simoniam committit, qui dicit Missam principaliter ob stipendium. Illicitum enim non est, ut notat cum Navarro h> et Suarez, ordinare rem spiritua-lem, etiam principaliter ad finem temporalem honestum.

ProUhlio
neniir.

* Loc. dt., qu. 2, rewp. 1. · Laym , Hb. 4. tr. 10, cap. 8, n. 15. - Gutter., Can. quant, lib. 1, cap. n. 8 et teqq. — · Tr. 19, cap. 2, n. 23 el 23. Suar , de Relic., tr. 3. lib. 4, cap. 46, n. 4 et »eq. · Sanch., Contil., lib. 2, cap. 3, dub. 11, n. 6 et 8. — Rone., loc. dt.. qu. 2, rnp. I. « ”In can. Quant pio, cant. 1, qu. 2, v. Pactio. — · Lib. 2, cap. 35. n. 40. - Sotus, de Jait. et Jure, lib. 9, qu. 6, art. 1, v. Ad guar turn. — · In prop©. 15 Innoc. XI, n. 7. — Carden., Cri» 2, dix. 27, cap. 6, art. 2. · · Lib. 3, part. I, n.60. — ’ Quodlib. 8, art. 11, corp. — · Tr. 19, de Simon., cap. 1, n. 60. — · De

Relig., tr. 3, Hb. 4, cap. 44, n. 11. — * Tr. 17, ditp. 3, punct. 4, n. 3. — ” Tr. 10, In propos. 45 et 46 Innoc. XI, n. 172 ct teqq. {edit, itat., n. 173 et teqq.}. · Sotus, de Jutt., lib. 9, qu.6, art. 2, v. Postremum dubium. · Diana, part. 11, tr. 6, retol. 31. — Sanch., Cotuli., lib. 2, cap. 3, dub. 12. · Sihvst., v. Simonia, qu. 9. ad 2. · Mahler., de Juit. et Relig., tr. 9, cap. 3, dub. 6, quacr. 3, ad 8. · 11 Lib. 3, part. 1, n. 62. — 11 De Simonia, n. 621. · Laym., Hb. 4, tr. 10, cap. 8, n. 15. — Suar., de Relig., tr. 3, lib. 4, cap. 44, num. 12.

Palaus pariter, loc. cit, punct. 4, n. 4, non aliud habet quam: licere « cum beneficiato pacisci de stipendio pro Missis dicendis, sacramentis ministrandis ».

Toletus, lib. 5, cap. 89, n. 3, non facit mentionem de taxa statuta, sed concedit pactum de stipendio ei dumtaxat, qui sustentari debet ab aliis; minime vero ei, qui suam jam habet sustentationem.

Lessius probat quidem, sed non ex cap. ult., de pactis, jus antiquum fuisse consuetudine abrogatum.

Coninck (ut ipse Croix notat), de Spe, disp. 19, n. 81, universaliter quaerit: · Utrum possimus licite aliquas actiones alioqui bonas, facere... praecise in illum finem, ut aliquid temporale, nullo modo malum, a Deo obtineamus; ita quidem, ut dictos actus ad nui lum alium finem referamus; interim tamen habituaher simus parati, etiam sine tali spe Deo servire, quantum ct qua ratione ad id obligamur, quamvis illos actus, ad quos jam non obligamur, sine spe illius mercedis non

faceremus . . Cui quaesito sic n. 82, respondet: «Sine peccato, inquit, potest quis haec ita a Deo sperare, sive mandata ipsius observare, aliosvc actus bonos facere, ut haec a Deo obtineat ».

i) Palaus his quidem verbis ab Elbel citatur: «Videatur... Palao» At re quidem vera, Palaus, tr. 17, disp. 3, punct. 4, n. 4, dicit solum licitum esse de stipendio pacisci.

t) Croix, loc. cit., n. 62, id confirmat, aliorum scilicet auctorum rationem adducens.

h Navarrus, Man-, cap. 23, η 101, scribit: «Licet dare vel accipere aliquid temporale minus principaliter et tamquam pro causa impulsiva et excitativa pro spiritualibus... Causam autem impulsivam et excitativam voco etiam illam, sine qua non fieret actus, modo ille fiat principalius ob aliam, quam ob illam ». — Unde Croix rectius dixit ex Navarro (et etiam ex Suar.) rem superiorem posse honeste ad finem inferiorem ordinari, dummodo in hoc non sistatur, sed per illum ulterius ad finem alium honestum tendatur.

Nec obstat in praefata proposit. 46 ly: *Etiam si temporale sit principale molivum dandi spirituale*. Ibi enim (ut diximus in Quaestione praecedenti) *molivum* accipitur per idem ac pretium rei spiritualis. — At in casu nostro, *temporale* accipitur ut stipendium, non rei, sed personae occupatae in gratiam alterius, cui debita est sustentatio; ut supra declaratum est.

Nec etiam obstat quod ait S. Thomas Nam animadvertere oportet, quod in nostro casu dupliciter potest *lucrum* intendi, vel ut finis operis, vel ut finis operantis.

Lm>« — Cum *lucrum* intenditur *ut finis operis*, ita ut ipsum opus spirituale intendatur vendi, tunc certe committitur simonia. Et sic intelligendus S. Doctor (ut dicunt Salmant. '), dum ibi dicit: *Et ideo simoniam committit, qui hujusmodi actum vendere intendit... Si... hujusmodi distributiones recipit, quasi finem sui operis principaliter intentum*. — Secus vero dicendum, quando *lucrum* intenditur *ut finis operantis*, scilicet ratione operationis personae occupatae in gratiam alterius; quia tunc *lucrum* accipitur pro stipendio sustentationis, et non est simonia. Hinc dicunt Salmant. O cum Sanchez *), licite oeconomum accipere stipendium a parrocho, ad vices suas praestandas. — Dicunt etiam 3 cum Suarez et Laymann, quod tametsi sit simonia dare pecuniam pauperi, ut pro te applicet orationis suae impetrationem aut satisfactionem; licitum tamen est dare, ut pro te oret, ad modum stipendii. Hoc vero alia ratione admittit D. Thomas *, dicens: *Nec illi qui dant pecuniam pauperibus ut pro eis orent, orationem emunt; sed animos pauperum alliciunt ad orandum pro se*.

Caeterum, qui sacra ministeria pera-

1 Quodlib. 8. art. 11. — Tr. 19, cap. 1, n. 61. — Tr. 19, cap. 2, n. 15. — Swir., de Relis., tr. 8, lib. 4, cap. 15, n. 9. — Laym., lib. 4, tr. 10, cap. uIL, n. 38. — In 4, dht. 25, qu. 3, art. 2, aoiut. 2, ad 2. — Tr. 19, cap. 1, n. 60. — S. Them., 2. 2., qu. 100, art. 5. — Loc. dt., cap. 1, n. 24. — S. Them.,

O Salmant., tr. 19, cap. 2, n. 32, loquuntur, non de stipendio quod parochus oeconomus pro functionibus obeundis daret, sed de stipendio quod sibi ipse parochus reservaret, committens suas functiones oeconomus. — Et ita etiam Sanchez Consil., lib. 2, cap. 3, dub. 7, n. 4; et dub. 17, n. 5

gunt principaliter ob emolumentum temporale, non facile excusari possunt a culpa veniali: cum sit quaedam inordinatio dirigere spiritualia ad temporalia, ut ajunt Salmant. *).

56, - Communiter autem a DD. cum S. Thoma, ea quae habent rationem pretii in simonia, tripliciter denominantur, nimirum: *Munus a manu*, *Munus ab obsequio*, *Munus a lingua*, ex can. *Sunt nonnulli 114, cans. 1, qu. 1*. — De singulis hic videndum.

Γ. Per *Munus a manu* intelligitur pecunia, et quodcumque temporale quod pretio aestimabile est. — Hinc simonia est, dare rem spiritualem cum pacto ut alter remittat debitum, et etiam ut solvat pecuniam alias debitam; quia spiritualia omnino gratis, et sine respectu ad temporalia danda sunt. Salmant. — cum S. Thoma, Suarez, etc. Simoniacum etiam esset pactum de praestando mutuo in futurum; ut certum est Vide Salmant — Sed.

57. - Quaeritur Γ. An sit simonia *dare mutuum, ut eodem tempore beneficium aut alia res spiritualis retribuat, vel contra?*

Videtur quod non. Pariter ac si mutues cum pacto, ut alter se obliget ad remutuandum in futurum, esset quidem usura; non vero si cum pacto, ut eodem tempore alter aliud tibi remutuet: sicuti quoad mutuum approbant a) Salmant. 8 cum Lessio, Villalobos, Diana, etc., et docet S. Thomas '. Ratio, quia nihil tunc pretio aestimabile percipitur ultra sortem. — Sed in casu nostro, omnino tale pactum tenendum est ut simoniacum: quia hic simonia est tradere quicquid temporale pro spirituali. Ita Viva *), et

Mono* a manu. quid.

Mutuum dxre pro beneficio nwnuu

in 4, disu 2\$, qu. 3, art. 3, ad 2. — Snar., loc. du, cap. 37, n. JB. — Loc. dL, cap. 1, n. 34. — Tr. 14, de Contract., cap. 3, n. 62. — Lak, Ub. 2, cap. 20, n. 53. — Villa!, part. 2, tr. 22, diff. 4, num. 3. — Diana, part. 1, tr. 8, rcaol. €0. — • 2* 2., qu. 78, art. 2, ad 4.

57. - a) Tamquam ex benevolentia vel amicitia, non vero ex justitia debitum.

Viva, in propos. 45 Innoc. XI, n. 3, universaliter negat posse citra simoniam, dari temporale pro spirituali, « tamquam in compensationem gratuitam propter rem spirituales ».

Salmant. 1 communiter cum Laymann, Lessio Bonacina, Palao, Navarro, Filiuccio, etc.

58. - Quaeritur 2°. *An inter munera a manu computetur pensio*: nempe, si episcopus dans alicui beneficium, peccet, cum eo conveniendo ut pensionem alteri solvas? — Respondetur affirmative: cum tale onus sit pretio aestimabile. Salmant. * cum Suarez, Valentia a), Toletus °), et communi. Hinc certe simonia est pacisci cum aliquo, ut, si te adjuvet ad obtinendum beneficium, illi pensionem solvas. Vide Salmant. 3.

59. - Quaeritur T. An sit simonia, dare aliquid temporale sub conditione, ut alter praestet rem spirituales, in commodum tamen sutpsius: nempe, si promittas dotem puellae, si ingrediatur in monasterium; munera adolescenti, si frequentet sacramenta?

Respondetur negative; quia haec est simplex donatio, licet sub conditione, quae tamen non addit onus. Salmant. 4 cum Suarez, Lessio, Palao, etc. — Secus, si imponeretur obligatio simpliciter, v. gr. ingrediendi religionem, etc., ut docet S. Thomas °. vel, si conditio esset de praestando aliquid in utilitatem dantis, puta, si ingressus illius in religionem cederet in dantis commodum: tunc enim esset quaedam commutatio temporalis cum spirituali. Ita Salmant. 5 cum Lay-

mann, Palao et Suarez — Vide dicendum η. 91.

60. - Quaeritur 4°. An sit simonia, dare beneficium cum pacto, ut alter subeat aliquod onus, etiam spirituale? — Respondetur, quod si beneficio de jure, vel ex illius institutione inest onus, v. gr. docendi, canendi, etc.; vel si ab episcopo cum capitulo imponatur beneficio vacanti onus aliquod honestum, v. gr. infirmis assistendi, etc.: certe non est simonia, ut Salmant. 4 ex communi, cum S. Thoma T.

Dubium est: *an a resignante, vel praesentante ad beneficium, possit beneficiario imponi aliquod onus spirituale?* — Affirmant aliqui apud Sanchez e. Sed dicendum est, quod, licet in aliis rebus spiritualibus possit dari commutatio, v. gr.: applico pro te Missam, ut mane applies pro me; in beneficiis tamen, quodeumque pactum est simoniacum, ex can. *Quam pio, cans. 1, qu. 2 a)*. — Ita Sanchez °, et Salmant. 10 cum Suarez, Bonacina, etc.

61. - ΓΓ. Sequitur *Munus ab obsequio*; per quod intelligitur omne quod ad servitutem pertinet, ut est famulari, docere, etc., ad finem obtinendi aliquid spirituale.

Hinc certe est simonia, conferre beneficium famulo, ut gratis inserviat, vel ut compensetur ei famulatus praestitus. Et sic contra, si famulus inserviat, ut loco salarii beneficium consequatur. Salmant. 11

1 Tr. 19, de Simon., cap. 1, η. 36. · Laym., lib. 4, tr. 10, cap. ult., n. 25. · lionac., de Simon., qu. 1, § 1, n. 7. - Pal., tr. 17, diap. 3. punct. 3, n. 3. · Navar., Contil. 23 de Simon., n. 2; cfr. Man., cap. 23, n. 101. · Fill., tr. 45, cap. 9, qu. 7, n. 12. — · Tr. 19, de Simon., cap. 1, n. 39. - Suar., de Relif., tr. 3. lib. 4. cap. 38, n. 10. — · Loc. cit. — · Loc. cit., n. 40. · Suar., loc. cit., cap. 16, n. 12 et 14. · lib. 3. cap. 35, n. 6. Pal., loc. cit..

punct. 9. n. 7. — · Loc. cit., n. 41. · Laym., loc. cit., cap. ult., n. 11. Pal., loc. at., punct. 9, n. 9. — · Tr. 19, cap. 1, n. 42 et 43. — 1 In 4, ditt. 25, qu. 3, art. 2» solut. 1, ad 5. ex cap. Significatum It, de praebend. — · Contil., lib. 2, cap. 3, dub. 25, n. 4 et 5. — · Loc. cit., n. 6. — · Loc. cit., n. 44. Suar., tr. 3, lib. 4, cap. 39, a n. 12. - Honor., de Simon., dhp. 1. qu. 1, § 1, n. 12, v. Dixi. — 11 Loc. cit., n. 25, 30.

c) Lessius, cap. 20, n. 64, dicit quidem simoniacum esse istiusmodi pactum, modo tamen sit justitiae; secus, si amicitiae. Sed idem Lessius, η. 66, advertit: · In praxi non esse facile concedendum pactum amicitiae in huiusmodi; nam facile sic palliaretur usura et simonia ».

58. - a) Valentia et Tolctus citantur utique a Salmant.; sed Tolctus, lib. 5, cap. 92, id non habet — Valentia autem in 2am 2af, disp. 6, qu. 16, punct. 3, i f. t de casu tantum simili disputat, scilicet de beneficii permutatione, cum pacto ut is qui pinguius accipiet, pensionem solvat ei qui beneficium resignavit; et hoc dicit esse simoniacum

59. - Haec sunt verba S Thomae in 2* 2ar, qu. 100, art. 3, ad 4; « Licitum est, inquit, aliquem... provocare ad devotionem monasterii per temporalia beneficia, ut ex hoc inclinetur ad monasterii ingressum; licet non sit licitum ex pacto aliquid dare... pro ingressu monasterii ».

A) Suarez, de Rclig., tr. 3, lib. 4, cap. 16, n. 17, non excipit hanc secundam conditionem, de praestando scilicet aliquid in utilitatem dantis.

60. - n¹ Can. Quam pio hoc habet in genere de largitione cl acception» rei temporalis pro spiritualium collatione.

Benefiat, i f. t. ^

Quia iñ obicquia.

Manu· ib obicquia, quid.

cutn Laymann, Lessio, Suarez et communi. Hinc recte inferunt Salmant. l cum Torre, sine dubio simoniacos esse episcopos, qui volunt famulos sibi inservire, sola vel fere sola spe beneficii. — Advertunt tamen, in omnibus praedictis casibus non incurri poenas nec obligationem restitutionis, nisi pactum expressum intercedat *; uti infra de poenis, n. 106.

62. - Utrum autem sit simoniacus *famulus, qui gratis inservit episcopo, eunt spe tamen beneficii, sed sine ullo, ne tacito quidem pacto?* — Negant Laymann, Suarez, Lessius, Sanchez, etc., apud Croix*. Imo snobez contra Cardenas et Pirhing, dicit non esse simoniam, licet principaliter ob beneficium famuletur; sed hoc nullo modo admittendum, juxta dicta n. 51 et 52.

63. - III*. Sequitur *Munus a lingua*. per quod intelliguntur laudes, favores, intercessionem, preces et similia, quae pretio sunt aestimabilia. Vide Salmant. ». — Hinc est simonia, si episcopus det alicui beneficium, ut illum laudet, faveat, etc. Vel si dicat a>: *Non conferam tibi beneficium, nisi talis persona me roget*. Salmant. · cum Lessio, Laymann, Bonacina, Suarez et communi.

64. - Quaeritur hic Γ. An sit simonia, *si des pecuniam mediatori, ut tibi obtineat beneficium vel ordinationem?*

Luy., lib. 4, tr. 10, cap. 8, n. 16. · *Z>as.*, Hb. 2, cap. 35, dob. 20, n. 117. · *Suar.*, loc. cit.» cap. 39, n. 5 et teqq — * Loc. cit., n. 30. - *Rafik. de Torre*, in 2— 2·, qu. 100, art. 5, diip. 9, v. *Alio modo*. — · Ex cap. *Mandato fin.*, de limonia. — *Laym.*, loc. cit., n. 26. · *Suar.*, loc. dt., n. 7. - loc. cit., n. 117. - *Sanck.*, Coami., lib. 2, cap. 3, dub. 28, n. 7. (non citat, a Croix). · · Lib. 3, part. 1» n. 97. — · Loc. dt.. dub. 28, n. 7. - *Carden.*, divert. 27, cap. 5, art. 3, n. 106 et 110. · *Pirkinx*, Jut can., lib. 5, tit. 3, n. 86, v. *Notandum* 2·. — · Loc. dt., n. 25. — · Tr. 19, cap. 1, n. 31. · *Lett.*, lib. 2, cap. 35, n. 118. · *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 8, n. 26. · *Bonac.*, de Simon., diip. 1, qu. 1.

63. - a) Lessius et Laymann hunc ultimum modum silentio praeterrunt.

64. - a) Secundum hunc modum praeterrunt Palaus (etsi simpliciter pro omnibus a Salmant. citatur), Suarez et Mendo.

*) Oppositio haec, quam inducit Croix, revera non existit. Nam Palaus, non solum de simplici notitia, sed simul de pensionis promissione loquitur; et tr. 17, disp. 3, punct. 3, n. 4, simoniacum esse dicit illum, · qui cum aliquo paciscitur, ut sibi de vacantibus beneficiis statim notitiam praebeat, promittens se

Dicendum est, quod si des, non pro mediatione, sed pro labore suscipiendo, <d“r?9“e' D»re pe vel pro damno subeundo, aut lucro amittendo ab eo, et pecunia sit utique cum illis proportionata, non est simonia. Ita Lessius Croix ·, Salmant. ♦ cum Sanchez, Suarez, Palao, etc. — Idem ibi dicunt Sanchez, Palaus, cum Suarez, Mendo, etc. apud Croix °, si des pecuniam famulo episcopi, ut fecilem tribuat aditum; vel si des ei gratis ·>, ut factus benevolus obstacula removeat: sed hoc ultimum est valde periculosum. — Pariter probabiliter dicit Croix”, contra Palaum b>, non esse simoniam dare pecuniam alicui, ut tibi notitiam tribuat de beneficiis vacantibus: quia haec valde remote se habent ad consecutionem rei spiritualis.

Nec etiam esse simoniam (licet sit periculosum) dicunt Salmant. ll cum Bonacina, Palao, Azor % Sanchez Filliuccio, etc., si des alicui pecuniam, ut tua merita simpliciter episcopo proponat; quia ad simoniam requirit tfr, ut obtentio rei spiritualis sit immediatus finis praestationis pecuniae: non autem sufficit, quod sit quid consequens ex alio immediato, nullam habens connexionem cum illo; ut dicunt Salmant. ” cum Suarez *l, Navarro, Garcia. — Sed valde timendum est, ne alter relinquat officium informantis, et officium sumat intercedentis.

§ 1, n. 13. - *Suar.*, de Reli<., tr. 3. lib. 4, cap. >0, n. 13 et 14. — · Lib. 2. cap. 35. n. 46. — · Lib. 3, part 1, n. 91. — · Tr. 19, cap. 1, n. 6a - *Sanck.*, Conail. lib. 2. cap 3, dub 26, n. 3 et 4. · *Suar.*, loc at.. cap. 53. n. 17. - *Pat.*, tr. 17, diip. 3, punct. 11. n. 5. - *SancM.*, loc. dt., n. 5 et 6. · *Pal.*, loc. dt., n. 5. — *Shuf.*, loc. dt., n. 17. · *Mendo*, Statera opin., diw. 1, n. 297. - K Lib. 3, part. 1, n. 9x — “ Loc. dt., num. 94. — · Loc. at., num. 51 · *Bonac.*, loc. dt. num. 16. · *Pal.*, loc. dt., panct. 11, num. 5. · *Fill.*, tr. 45. cap. 12, qu. 7. num. 12. — ■ Tr. 19, cap. 1, num. 51. · *Ataer.*, Man., cap. 23, num 101 · *Garcia*, de BeneL. part. 8, cap. 1. num. 94.

consensurum pensioni imponendae in favorem ejus. Quia promissione pensionis paratur via ad beneficium ».

Azor, *part. 3, lib. 12, cap. 5, qu. 4*; et Sanchez, *loc. cit., n. 3*, non proponunt casum de quo impraesentiarum agitur, quidquid dicant Salmant.

*) Suarez, quem utique Salmant citant pro hac sententia, dicit, *lib. 4, cap. 36, n. 6*, simoniam in foro conscientiae, majori ex parte pendere ex operantis intentione, et n. 7, addit: « Potest haberi haec intentio virtualiter,

quaf Jo>fi.
monmcwB.

e contrario dicendum est, veram esse simoniam (ctiam de jure divino, ut tenent Salmant. l* cum Suarez, Bonacina, Filliuccio, Soto, contra Sanchez et Navarrum), si des pecuniam mediatori, non gratis ad conciliandam illius amicitiam, ex qua motus te adjuvet; sed cum pacto, ut intercedat ad rem spiritualem obtinendam: extrav. 2, de simon., ubi: *Simoniam committi, cum pecunia datur pro collatione...*, favore, seu mediatione Vide Salmant. '. — Et oppositum puto improbabile, quicquid dicat Elbel a cum aliis. Nam, licet detur temporale immediate pro alia remere temporali, prout est illa intercessio; verumtamen sic... per pecuniam pararet sibi viam ad rem spiritualem obtinendam, ut in simili casu ait S. Thomas 4,* et in nostro particulari Croix 6,* ac Fillicius, Anacletus, etc. apud Elbel e.

65- - Quaeritur 2". An sit simonia, dare pecuniam intercessori mediato, scilicet, ut ipse intercedat apud alterum, qui tibi obtineat beneficium a collatore?

Sanchez T, Vasquez et alii putant probabile, non esse simoniam (licet oppositum censeant probabilius). Ratio, quia datur tunc pecunia pro re temporali, qua non proxime, seu immediate, sed remote paratur via ad beneficium. — Diana e et Croix · melius dicunt, contrariam esse sequendam; et an prima sit probabilis, Diana dubitat, cum se remittat iudicio sapientum. Et mento dubitat, secundum mox supra dicta.

Dare de-
cur.iam tn-
cerccsaori
mediato alii
dicunt licet
(utn.

Meliut ne-
gator.

1 Loc. dt., n. 53. · Suar., loc. dt., cap. 40, n. 9; et cap. M, n. IL · Bonoc, loc. dt., S L n. IL - FIU; loc. du. n. 12. · Sotus, dr Ju>t et Jure, Ub. 9, qu. 7. art. 3, ante tolut. object. · Sanch., Contil.. lib. 2, cap. 3, dub. 26, num 9. · Aotxir., Coneil.. lib. 5. coneil. 67, de aimon , ' . Quarto. — · Tr 19, cap. 1, n. 52 et 53. — B De Simon., n. 607. — · ? 2... qu. 100, art. 2, ad 5. — · Lib. 3, paru 1, n. 90. — Fill., tr. 45» cap. 9, n. 17, c(r. cap. 12. n. 12. ·

et secundum moralem imputationem sufficientem, per solam voluntatem dandi rem temporalem proxime et immediate ad obtinendam spiritualem, sine interventu alterius motivi veri ct honesti propter quod temporale detur ».

Extrav. 2 de simonia, quam S. Alphonsus cx Salmant, tr. 19, cap. 1, n. 52 allegat, eisdem quidem poenis plectit simomacos ipsos et simoniae mediatores; sed hic est textus: · Universi et singuli..., qui quomodolibct dando vel recipiendo simoniam commiserint, aut quod illa fiat mediatores

66. Quaeritur 3". An sit simonia, si promittas pecuniam alteri, ad erogandam illam in eleemosynam alicui monasterio, vel pauperibus, si ille obtinebit tibi beneficium? Negant Salmant. 10 cum Diana a). Soria et Rocafull. Intellige, si pecunia datur omnino gratis et in eleemosynam; quae jam constituit titulum honestum excusantem a simonia, sicut excusat titulus sustentationis, etc., ut supra.

67. - « Resp. II. Γ, Simonia est triplex : « Prima dicitur mentalis, cum exterius « vel nihil datur temporale (et dicitur « pure mentalis); vel cum aliquid datur « (et dicitur mixte mentalis) cum inten- « tione obligandi ad reddendum spirituale, « sine ullo pacto externo. — Secunda di- « citur conventionalis, quae ad ipsum pa- « ctum exterius procedit sine reali exse- « cutione. Diciturque pura, si sistat in « mutua conventionem; mixta autem, si « de reali et conventionali aliquid par- « ticipet, ut v. gr., si ex altera tantum « parte realiter compleatur. Atque huc « reducitur simonia confidentiae: cum quis « alteri dat beneficium, ut illud sibi vel « alteri resignet, vel cum onere dandi « certam partem fructuum. — Tertia di- « citur realis, quae scilicet utrinque rea- « liter completur. Vide Lessium ,l.

68. - « 2°. Simonia dividitur in eam « quae est juris divini, estque prohibita « propter malitiam suam, v. gr. hostiam « consecratam vendere; et eam quae est « juris humani, estque mala tantum pro-

Anaclet., Ju». an., lib. 5. Ut. 3. n. 122 et 123. · · Loc. dt., n. 608. — ' ConMI., lib. 2, cap. 3, dub. 26. n. 7 et 8. — ■ Part. 4, tr. 4. root. 151. — · Lib. 3, part. 1, n. 90. — w Tr 19, de Simonia. cap. 1. n. 51. · Joannes de Soria, Epilog, wmoar., part. 2, til. 1, weet. 4. di«p. 5. peut init.» vera. Non til antonia, · Rocafull, Prax. theol. mor., tom. 2, Ub. 3, de teptimo Praec., n. 1087. — " Lib. 2. cap. 35, dub. 6.

extiterint seu procuraverint, sententiam excommunicationis incurrant ». Et infra mandat denuntiandos esse · eos omnes, quos simoniam hujusmodi commisisse, vel procurasse, aut in ea mediatores esse sciverint.

65. - *) Vasquez his quidem verbis a Sanchez allegatur: « Sic Gabriel Vasquez, disputato casu Matriti ».

66. - «J Diana, quamvis a Salmant. citetur tamquam huic sententiae patrocians, part 11, tr. 6, resol. 31; ipse tamen camdem exponens, nec probat nec reprobat.

W 3Λ>.'Λī
■ jv.vK

Pro>-*
1cc cst
nae ab z
qîâkfc.
u'

Quoted

simonii
lurildlrb1.

StxKsûA
mus* · pter prohibitionem. — Et sic ab Eccle-
prohibetur: Γ, *Venditio beneficio-*
• *rum*, secundum id quod in ipsis tem-
« porale est, scilicet quoad jus praecisum
« percipiendi fructus. — 2l· *Venditio offi-*
• *riorum* extrinsece tantum ordinatorum
« ad res sacras, v. *gr.* sacristae, oeco-
« nomi, advocati Ecclesiae ». [Sdlicet, qui
specialiter constituitur advocatus ab Ec-
clesia; adde *vicedomini* et *castaldi*, seu
majordomi: ex can. *Si quis episcopus*,
cans. 1, qu. 1, et can. *Salvator*, *cans. 1*,
qu. 3. Vide Salmant. 1) « thesaurarii. —
« 3°. *Oblatio pecuniae* alicui facta, ut sua-
« deat alteri ut det beneficium. — 4°. Pa-
« ctio de resignando beneficio vel sol-
« venda pensione, si alter beneficium tibi
« impetret. — 5°. *Permutatio* et resignatio
« beneficiorum; item reservatio pensio-
« nis ex beneficio resignato, et, in casu
« permutationis beneficiorum, aequatio
« fructuum, etc.: si absque superioris au-
« ctoritate fiant; quae si accedat, licita
« erunt. — 6°. *Acceptio muneris*, etiam
« sponte oblati, pro examine ad paro-
chiam: ex Tridentino ·; pro collatione
« ordinum, pro tonsura, litteris dimisso-
« riiis: ex Tridentino a. Excipitur tamen
« decima pars aurei pro notario, si sala-
« rium non habeat, et consuetudo permit-
« tat. — 7°. *Exactio pecuniae* pro admis-
« sione ad religionem, non pro statu
« tantum (is enim spiritualis est ideoque
« jure divino invendibilis), sed etiam pro
« onere sustentationis: nisi monasterii te-
« nuitas vel consuetudo contraria excu-
« sent. Vide Laymann 4, Bonacina B, Lcs-
« sium, Azor · ».

1 Tr. 19, c*p. 1, n. 13. — · Se··. 24. de Reform., cap. 18.
— · Sets. 21, de Reform., cap. 1. — · Lib. 4, tr. 10, cap. 8,
§6. — · Disp. 1, de Simon.,qu.2, 0.7; ct qu.3, n.Set seqq ·
Ltu., lib. 2, cap. 35, dub 4. — · Part. 3, lib. 12, cap. 14.
quaer. 6. — ’ Clyp., dissert, de Opin. probabil., art. 5, § 3,
n. 147 el *eq. — *Salmant.*, tr. 19, cap. 1, n. 13. — · Lib. 3,
pan. 1, n. 57. - *Suar.*, de Rclig., tr. 3, lib. 4, cap. 2, n. 1;
cap 7, n. 2 et 4; cap. 24, n. 11. - *Cardrn.*, diMen. 77, a n. 7.
— · Loc. dt.. n. 57. — * Man., cap. 23, n. 108. — “ Lib. 2,
·up. 35, n. 19. † *Adrian.*, Quodlib. 9, ad 5— principale. —
Garcia, de Beneûc., part. 1, cap. 2, n. 8. · Less., loc. cit. ·
Dcciuî, in cap. *Ex parte 12*, de off. deletat., n. 23. ·

70. - a) Panormitanus, in cap. *Extirpan-*
dae 30, de praebend.,in Repetit., § *Qui vero*,
n. 54 et seqq., non satis accurate a Salmant.
allegatur: nam ipse distinguit beneficia, quo-

69. - Quaeritur: *an possit dart simo-*
nia dc jure humano, quin sit simonia de
jure divino?

Negat Gonetl, quia homines, ait, mi-
nime possunt rerum naturam immutare,
ut sit simonia, quod simonia non est. —
Communis tamen est sententia opposita, Stmoma
apud Salmant. et Croix * cum Suarez et nT'dh«t“
Cardenas; qui probant, recte posse Eccle-
siam efficere, ut materia alicujus sui prae-
cepti sit materia alicujus virtutis, sicut
hic religionis. Vide Croix*.

Sed pro majori intelligentia singula
discutere satagimus in sequentibus Quae-
stionibus.

70. - Quaestio I. *Quonam jure simo-*
nia sit vendere beneficia?

Esse simoniam tantum de jure eccle-
siastico, tenent Navarrus 'o, Lessius n cum
Adriano; item Garcia, Lessius, Panormi-
tanus^, etc., cum Decio, (qui dicit esse com-
munem sententiam canonistarum) apud
Salmant.11; et Bonacina putat probabilem.
— Ratio, quia in beneficiis duo dicunt
esse jura: unum, ad exercendas spiritua-
les functiones ordinis vel jurisdictionis;
et hoc est certe invendibile jure divino.
Alterum ad redditus temporales, quod men-
taliter separari potest, sicut in calice se-
paratur valor argenti et consecrationis;
et ideo tale jus est invendibile tantum
jure positivo.

Probabilius tamen Cajetanus “, Sotus w,
Sanchez”, Palaus *, Azor ”, Laymann “,
et Salmant. > cum Valentia, Victoria, Le-
desma, Bonacina, Covnrrruvias, etc., di-
cunt esse simoniam de jure divino: ex
D. Thoma*0, qui docet, aliud esse tem-

Venditio
beneddi. lu-
xui aho· li-
monia Juri»
humani.

Probabi-
lius. limo-
nia Juris di-

“ Tr. 19, cap. 2, n. 57. — *Bonae.*, loc. dL, qu. 4, § 11, u. 10.
— “ Opusc. tom. 2, tr. 9, qu. I. — « De Just, et Jure,
lib. 9, qu. 7, art. 1. — « Conail.. lib. 2. cap. 3. dub. 24,
q. 1. — “ Tr. 17, disp. 3, punct. 13. n. 3. — ” Part. 3.
lib. 12. cap. 11. quaer. 3. — “ Lib. 4. tr. 10, cap. 8. n. 44.
— ·· Loc. dt., cap. 2, n. 59 et 60 - *VaUnf.*, in 2·· 2··.
disp. 6, qu. 16, punct. 2, quaest. 7, v. MM/omimu. · ITc/o-
rta, Relect. II de Simon., n. 44. · Prfr. *Lrdrtma*, Sum.
(in ?- 2*). tr. 12, de Simon., conci. 19. - *Bonae.*, loc. dt.,
qu. 4, § 11, d. 8 ct 10. · Ccnur., in cap. *Precatum*,reful.
juri·, part. 2. 4 8, n. 8, v. *Et Ikct.* — - 2· 2*, qu. 100.
artic. 4.

rum executio respicit divina, scilicet clavium
potestatem cum altaris administratione, a be-
neficiis, quae respiciunt tantum temporalium
administrationem. Hinc Panormitanus negat

porale in calice, quod est antecederet annexum ad spirituale; aliud, quod subsequenter, ut in beneficiis, in quibus jus ad redditus subsequenter, et ita annexum est cum jure ad officia ecclesiastica, ut nullo modo separari possit, cum jus temporale essentialiter detur propter officium spirituale: ita ut, si consideretur jus ad redditus separatum a jure ad officia sacra, jam amplius dici non posset jus benefi- ciale, nec beneficium, ut colligitur ex can. *Si quis objecerit, cans. 1, qu. 3*, et ex cap. *Ex diligenti, de simon.* — Hinc inferunt Salmant. ', nullam esse dispen- sationem in venditione beneficii, licet a Pontifice obtineatur. Notant tamen * quod Papa bene separare potest jus ad redditus a jure ad sacra; et ita concedere potest, ut vendantur redditus tamquam mere tem- porales, vel ut aliqua super beneficium pensio imponatur, separando tunc partem fructuum illius, et alicui tradendo. Et alibi confirmant⁸. Et idem docent Lessius⁴ et Croix⁶.

Papa ne- quit diipen- tare.

Potest *c- parare jui ad redditus a re sacra.

Locatio fmetaum.

Nota hic obiter, beneficiariis conces- sum esse locare fructus beneficii usque ad triennium, sed non ultra. — Locare au- tem decimas esset simonia. Vide Croix⁶. Sicut etiam esset simonia elocare rem spiritualem, puta calicem; licet com- pensandum sit detrimentum temporale. Croix ⁸

71. - Quaestio IIa. *An sit simonia ven- dere juspatronatus?*

jtupatro- modo vendi

Loquimur, non de jurepatronatus ci- vili, sed ecclesiastico: quod ab Ecclesia conceditur iis, qui ad templa construenda

' Tr. 19, cap. 2, n. W. — · Loc. dt., n. 63. — · Loc. dt., cap. 3, n. 30. — · Lib. 2. cap. 35. n. 19. — » Lib. 3, part. 1, n. 123. — · Loc. dt.. n. 156. — ' Loc. dt., n. 75. — · 2» 2·, qu. 100, art. 4. ad 3. — · Loc. dt., n. 76. — « Cap Dt

vel dotanda concurrunt. Hoc jus, quoad honores et subventiones quae patro- nis debentur, bene vendi potest: quia, quoad illa, non dicitur spirituale; ut Sal- mant. 7.

Dubium est: *an vendipossit jus prae- sentandi ad beneficium?*

Respondetur quod, si tale jus est af- fixum rei, vendita re, jus transfertur si- mul cum re in emptorem; ut S. Thomas⁸. Sicut etiam transferri potest donatione aut titulohaereditario. Vide Salmant.⁹. — Extra hos casus, vendi nequit tale jus sine simonia de jure positivo¹⁰. Hinc est simo- nia, si patronus vendat pluris rem ratione talis juris, vel imponat praesentato, v. gr., ut suis expensis litiget, et probet jus ad illum patronum spectare. Secus vero di- eunt Salmant. n, quando, vertente litigio circa juspatronatus, apponitur conditio, ut, si intra tot menses praesentatus prae- sentationem suam non fuerit prosecu- tus, patronus possit alium praesentare: quia tunc ille remanet in sua libertate, nec obligatur ad probandum jus patroni pro illo, sed pro se, si voluerit conse- qui beneficium. Ita Salmant.,a. At in hoc magnum censeo esse periculum, quod vir- tualiter vendatur talis praesentatio pro expensis, quae de jure a patrono fieri de- bebant.

Jupru

TM

Ex«pcb.

Perfenou

Mt

An autem *venditio talis jurispatrona- tus sit vetita etiam jure divino?*

Affirmant Lessius, Palaus, Laymann, etc. apud Salmant.,³; quia jus tale est quid spirituale, cum procedat a potestate juris- dictionis ecclesiasticae. — Negant vero

haccto»

μ,1,1/

menltcx

Jurt /6;ct cap. Pratlerra 23, de jurepatronat. — " Loc. dt., cap. 2, n. 77. — »' Loc. dt. — lib. 2, cap. 35, n. 128. · Pal., tr. 17, dhp. 3, punct. 14. n. 3. · Lnym., lib. 4, tr. 10, cap. 8. n. 60. · Loc. dt., n. 78.

prioris generis beneficia vendi posse etiam ab ipso Pontifice; siquidem: « vendere titulum beneficii esse a Deo prohibitum ». Posterioris vero generis beneficia ait posse citra simo- niam a Papa vendi; « quia hoc non est ven- dere donum Dei; sed id dicitur simoniacui, quia prohibitum ab Ecclesia».

b) Haec allegatio juris canonici non refer- tur ad ultimo loco dicta, sed ad assertum principale, scilicet: simoniam in beneficiis esse de jure divino

Croix, lib. 3, part, *j* n. 124, de decimis disputans, concedit posse locari et vendi, si

per decimas intelligantur ipsi fructus, qui ex aliquo fundo colliguntur; si autem intelhgatur per decimas ipsum jus directum decimandi, simoniam esse illud locare; jus tamen utile posse vendi vel locari, si auctoritate Papae vel consuetudine a jure directo sit separatum, sicuti etiam si jus decimandi alicui laico con- cessum sit. — De locatione vero fructuum be- neficii loquitur n. 125, et testatur commu- nem esse sententiam quod extrav. *Ambitiosae*, multis in locis non sit recepta, proinde, · ubi recepta non est. inquit, potest fieri locatio etiam ad tempus vitae».

Sanchez a», Sotus 6», Silvester 1», Navarrus, Torret, Decius et alii; quorum sententiam dicunt Salmant. 1, non esse minus probabilem. Ratio, quia potius tale jus est quid temporale: cum sit temporalis favor concessus ab Ecclesia, quatenus ipsa exercet potestatem, non jam jurisdictionis, sed politicam eminenter ip illa contentam, ad quam spectat favores temporales distribuere.

Notandum hic, quod vendere jus sepulturae in loco sacro ob digniorem locum, probabiliter non est simonia; ut ait Croix * cum Barbosa, Burghaber et Caramuel, contra Suarez, etc.

72. - Quaestio 111*. — *Am possint permutari beneficia?*

Certum est quod in aliis rebus spiritualibus praeter beneficia, licita est permutatio, quando res sunt mere spirituales; v. gr. *Ego dico Missam pro te, ut pro me dicas tot rosaria, etc.*

Quando vero res coalescunt ex spirituali et temporali, tunc distinguendum. — Nam, si res temporales sint antecederter annexae rebus spiritualibus, ut argentum calicibus, arculae reliquiis; ipsae bene

permutari aut vendi possunt: modo ratio habeatur solius valoris rei temporalis. Ita S. Thomas · Salmant ♦ Elbel\$ cum Suarez et communi — Secus vero dicendum, si res temporales consequenter annectantur, ut fructus beneficiis, in quibus quaecumque permutatio est simoniaca sine auctoritate superioris, non jam ex jure divino, sed ex jure positivo·. — Hinc episcopi possunt concedere permutationes beneficiorum sistentium in dioecesibus; ut S. Thomas7: modo beneficia non pertineant ad Pontificem ·. Et idem possunt abbates facultatem episcoporum habentes. Salmant. · cum Suarez, Bonacina, etc. Hoc tamen non currit, si quis ad beneficium sit tantum electus; vel si lis vertat super beneficio. Vide Salmant.10.

Licitum est autem volentibus permutare beneficia, antecederter pacta convenire, et etiam se obligare ad poenam solvendam a retrocedente; ut Lessius11. Dependunt tamen a consensu praelati; quia tunc obligatio non est nisi conditio-nata. — Salmant. M cum Sanchez, Palao, Valentia, Suarez, Lessio % Laymann, etc, ex cap. b» *Licet, de rerum permut., in 6*

Seeun, ceu-aequeater Anr.exao.

Permotatiobeeeddi. qcAGdceoflcedAtur ab epicopo.

Velati penaatare licetpaâed.

Navar , Man., op. 23, η. 99, v. L, et η. 100. r. *Secundo quod.. Decius*, in ap, *Quanta*, de Judiciis, η. X — 1 Loc. ciL, n. 79. — · Lib. 3, part. 1, n. 185. · *Barbas.*, de Parocho, cap. 26, n. 16. · *Burgh.*, Centur. 3, cas. 12. · *Carant.*, Theol. mor., tom. 3, disp. 17, n. 868. - *Suar.*, de Relic.* tr. 3, lib. 4. ap. 14, n. 22. — 1 2*2·, qu. 100, art. 4. — · Tr. 1% cap. 3» n. 18 ct 20. — · Dc Simonia. n. 600. *Suar.*, loc. cit., cap. 14. n. 6 et «eqq., et n. 24. — « Cap. *Quae situm 5*, de rerum permut.; c&. cap. *Cum universorum*. — 1 2· 2·, qu. 100, art. 1, ad 5. — · Cap. *Dudum 14*, de prae-

b<nd.. in 6·. — · Tr. 19, cap. 3, n. 21 et teqq. · *Suar.*, de Relig., tr. 3, lib. 4, cap. 32, n 11 (non uunen pro hac parte a Salm. citatur). *Bonae.*, de Sunon., diip. 1. qo. 4, § 12, n. 7 (nec dtatur a Salm, pro hac parte). — ■ Loc. cit., n. 26. — u Lib. 2, cap. 35, α. 104, v. £x quibus. — “ Loc. cit., n. 27. - *Sanch.*, Consil., lib. 2, cap. 3, dab. 39, a. 2. · *Pal.*, tr. 17, diip. 3, punct. 15, π. X · *Valent.*, in ?... diip. 6, qu. 16, punct. 3, qu. 4, v. *Quarta circumstantia*. · *Suar.*, loc. dt., cap. 32, n. 7. *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 8, num. 60.

71. - «J Sanchez, *Consil , lib. 2, cap. 3, dub. 48, n. 10*, sententiam hanc clare inculcat, scribens juspatronatus non esse quid spirituale, sed spirituali annexum.

b) Sotus, *dc Justit. et Jure, lib. 9, qu 7, art, 1, v. f.*, satis obscure loquitur; videtur enim potius contrariam sententiam significare, dicens de jurepatronatus perinde censendum esse ac de re spirituali; proindeque simoniam esse *per se* illud pretio vendere. Sed cum dicat id ex jure canonico patere, forte alicui etiam videbitur innuere esse simoniam de jure positivo.

Silvester male a Salmant. adducitur; nam, v. *Simoniam, qu. 2*, oppositum videtur tueri; scribit enim n. 2: « De jure... patronatus, quod non est corporale, dictum est supra..., quomodo vendi non possit secundum se ·; quibus u.3 subdit: « Quaedam sunt simoniaca ex sua natura, ut omnia praedicta, limitando

tamen quoad beneficia, si habeant administrationem ordinis vel clavium executionem».

d) Raphael de Torre, *in 2a™ 2*r, qu. 100, art. 4, concl.2, sic* loquitur: «Licitum est aliquo modo vendere ea quae spiritualibus sunt annexa antecederter (inter quae ipse habet juspatronatus]...- Dicitur vero m conclusione *aliquo modo*, propter id quod statim subdit Sanctus Doctor [scii. D. Thomas)—: ea non posse vendi in quantum spiritualibus sunt annexa; quia sic ordo ille et annexio ad spiritualia venderetur, vel certe esset ratio venditionis ».

72. - *) Lessius. *lib. 2, cap.35, n- 92*, citatur utique hic a Salmant.; at loquitur non de permutatione, sed de resignatione cum onere pensionis, et scribit: « Quando quis vult resignare in favorem tertii sub onere pensionis, posse illas inter se tractare, non tamen absolute concludere; sed tantum sub beneplacito Pontificis».

M Salmant id revera colligunt; sed nescio

Veadere ,u Kpaltu*rw oca al-flucunx.

R« acre iffjitoAlcs jouant esssQUri.

lit@, tern-;caJt ante-o&aterin-uxwn ipi-ntuili.

Sed quaeritur: *ait, permutatione postea effectum non habente, possint propria auctoritate redire ad sua beneficia?*

Perreau-
Ciane non
sceau, nova
collutio re-
quiritur.

Negant Salmant. l cum Panormitano et Gomez, qui pro hac sententia affert plures decisiones Rotae; quia renuntians amittit titulum ac possessionem beneficii: unde ad redeundum eget nova collatione. — Merito dicunt tamen, contrariam etiam esse probabilem, quam tenent S. Antoninus et Silvester. Ratio, quia renuntiatio illa est conditionata: si praelatus consentiet; unde, non accedente postea praelati consensu, omnino invalida est.

Probabili-
ter propria
auctoritate
reditur ad
beneficium.

73. - Quaestio IV*. *An possit beneficium cum pensione permutari?*

Requirita
ad pensio-
nem in per-
mutatione.

Praenotandum, quod eo casu, ad acquirendam pensionem quatuor requiruntur ex Lessio', nempe: Γ. Ut obtinens sit capax, scilicet legitimus, non excommunicatus, et saltem tonsuratus. — 2°. Ut adsit justa causa, v. gr. ad alendum pauperem, ob bonum Ecclesiae, ad aequalitatem compensandam; alias obtinens non erit tutus in conscientia, etiamsi Papa dispensaverit; ut Lessius · cum Toletio et communi. — Utrum autem requiratur etiam consensus patroni? Negat Lessius cum aliis, nisi beneficium resignetur: quo casu debet fieri mentio patronatus. — 3*. Requiritur ut pensio sit moderata; ita ut juxta usum non excedat tertiam partem reddituum beneficii. — 4ta. Ut interve-

niat legitima auctoritas, quae certo est in Pontifice.

74. - His positis.

Dubitatur Γ. *Utrum episcopi possint constituere pensiones in beneficiis?*

Affirmant, apud Lessium 4, Gigas cum Felino, Imola, Decio, etc., si adsit justa causa: nempe, ad alendum parochum senem et ineptum; ad finiendam litem super beneficio, etc., ut habetur ex cap. *Nisi essent 21, de praeb.*, et cap. *Audivimus 3, de collus.* Item, ad compensandam aequalitatem in permutatione beneficiorum⁴. — Alii tamen cum Lessio® et Salmant.^{al} dicunt, solum Pontificem posse constituere pensiones; quia talis est curiae stylus, qui facit jus. Vide *n. 81, v. 2°. Absolute.*

Epitaphi
et coxin
lio pentii
ni».

Sed notandum hic Γ. Quod pensionarii, ex bulla Pii V, tenentur recitare Officium B. Mariae Virginis; alias non faciunt fructus suos. Vide Lessium 7. — Hoc tamen intelligitur, si pensio sit clericalis, ita ut requirat primam tonsuram; non vero si sit mere laicalis, ita ut ejus fructus pensionarius non exigit ut clericus, sed ut laicus: prout tenent Salmant.⁸ cum Azor, Navarro et Palao. Item intelligitur, si pensionarius non sit clericus in majoribus vel religiosus; nam si recitet Officium majus, vel alias preces a sua religione praeceptas, ad parvum non tenetur. Ita communiter Salmant. ' cum Azor, Ledesma b), Palao, Bonacina, etc.

Pen
rii teneatsr
redtirc 0(
fictum pa-
vum

Quoacda
hoc intdlt-
gatur.

1 Loc. dt., cap. 3, n. 23. · *Panorm.*, in cap. *Cmm mw»-vnrwrum*, de rerum permut., n. 8. *Ludat. Gomtx*, Comment. in Rei; Cancelli, de publicand. *rerignat.*, qu. 3, n. 3 · *S. Anton.*, part. 3, tit. 15. cap. 3, § 1, qu. 6. · *Silvext.*, 1. *Permutatio II*, qu. 13, v. *Qutnia*. — · *Lib. 2*, cap. 34, dub. 38. — · *Loc. cil.* n. 201. · *Tokt.*, lib. 5, cap. 83, n. 1 — · *Loc. dL*, n. 205. · *Gi^ax*, de *Penaionib.*, qu. 6, n. 2 et aeqq. · *Fr/in.*, in cap. *Ad audkntiam 31*, n. 2, de re-script. · *Imola*, in dem. *Quia reculam*, de euppleod. neglig. praelator., a n. 24. · *Diciug*, Condi. 436, n. 12. —

· Ex cap. *Ad quacxtionxs*, de rerum permut. — · *Loc. dt.*, n. 206. · *S. Pint V*, bulla *Ex proximo*, die 20 Sept. 1571. § 1; in *Dollar. Rom. Mainardi*. — ' *Loc. dt.*, n. 208. — · *Tr. 28*, de *Bencf.* cap. unie., n. 64. · *Axar*, part. 2, lib. 8, cap. 12. quaer. 2, ct part. 1, lib. 10, cap. 4, quaer. 3. · *Navor.*, Man., cap. 25, n. 122 (atTert ipaiu» bullae verba). - *Pal.*, tr. 7, diip. 2, punct. 1, § 2, n. 6. — · *Tr. 28*, n. 64. · *Aror*, part. 1, lib. 10, cap. 1, quaer. 8. - *Pal.*, loc. du, n. 6. - *Bonae.*, de *Hori*» canon., di»p. 1, qu. 2, punct. 4, n. 9 et 10.

quo pacto afferant cap. *Licet*; nam ibi nihil reperitur, quod ad praesentem casum faciat.

73. - «2 Lessius, *hb. 2, cap. 34, n. 207*, negat quidem consensum patroni requiri, loquens de jurepatronatus laicorum, exceptis resignatione, aut permutatione, aut unione. Haec tamen addit: · Debet... in litteris pensionis fieri mentio et derogatio patronatus, si sit laicorum», non tamen si sit ecclesiasticum ».

74. - Salmant., *tract. 19, capit. 3, numero 31*, concedunt idem jus episcopo,

sed solum · in casu extraordinario necessitatis ».

b) Ledesma, in *Sum.*, (in 2^m 2°«), *tr. 9, de Virt. relig.*, cap. 4, *conci. 6, dub. 2*, v. *Adviertase*, haec absolute scribit: Nec tenetur illud (Officium parvum] dicere eques pensionarius professus in aliquo ordine militari; quia intentio Summi Pontificis fuit obligare pensionarios habentes aliquo modo titulum clericalem ad recitationem divini officii; maxime quia illi equites ratione sui instituti ad aliquid recitandum obligantur.

Rerrum Notandum 2°. Quod, cum quis resignat beneficium cum pensione in favorem tertii, non potest exigere hypothecam, vel fidejussionem, aut anticipatam solutionem a pensionario, nisi haec simul a Papa admittantur; quia jura prohibent, circa beneficia, omnia pacta quae de jure in cis non insunt. — Unde censet Lessiusl, in tali casu non esse obligationem solvendi pensionem, et beneficium vacare.

75. - Dubitatur 2°. *Quomodo possit beneficium permutari cum pensione, et cujusnam auctoritate?*

Distinguendum: — Si pensio est spiritalis, potest fieri permutatio, sed auctoritate Pontificis, non episcopi: nisi pensio illa spiritalis sit insuper erecta in titulum beneficii, uti sunt praestimonia; quia tunc sunt vera beneficia, et episcopus recte potest concedere permutationes beneficiorum: ut Salmant.9, et uti diximus supra, Quaestione praecedenti- — Si autem pensio est mere temporalis, neque auctoritate pontificia potest fieri talis permutatio; cum sit simonia contra jus divinum: ut Salmant.3 cum Suarez, Bonacina,Torre, Villalobos, etc. Pontifex tamen ut supremus dispensator, praescindendo a

permutatione, sicut potest beneficio plures fructus addere, sic potest ab illo partem fructuum detrahere et alteri dare; ut docet Lessius* ubi hoc dicit esse certum, cum communi DD. Et consentiunt Salmant. 4 cum citatis auctoribus, ut dictum est in Quaest. I, n. 70.

76. - Sed magna Quaestio est: *quando beneficia permutanda inaequalia sunt, auliceat inaequalitatem compensare per aliquam pensionem, seu pecuniam, auctoritate Pontifias?*

Affirmat probabiliter *prima* sententia, quam tenet Lessius cum Cajetano, Soto, Silvestro a), Angelo % etc. Ratio, quia tunc nudi tituli beneficiorum simpliciter commutantur, sed separantur a provenituum juribus, quae temporalia sunt, et per alium contractum compensatur excessus; ut loquitur Lessius* et probat ex cap. *Ad quaestiones 6, de rer. permut.*, ubi Clemens III approbat permutationem duarum ecclesiarum parochialium, compensato per pecuniam excessu ditioris. — Negat vero *secunda* sententia probabilior, quam tenent *Ynacletus cum Laymann6', Covarruvias, Vasquez; et Salmant.7 cum Navarro c), Sanchez ai, Filliucdo, Suarez,

La perma-
cauor.c pn>
babil i te r
potent com-
penun
i aaeqo a-
bti>.

rrcbabv
lios neqait
coepeniAri.

• Lib. 2, cap. 35. n. 93. — • Tr. 19, dc Simon., cap. 3. n. 29. — ' Loc. cit. • Suar., dc Relig., tr 9, lib. 4, cap. 33, n. 9. • Bonae,, de Simon., diwp. 1, qu. 4, § 12. n. 9. • FafJi. dt Torre, in 2°» 2-., qu. 1(0, art. 5, disp. 9, conc. 3 (edit. Salmant. 1612). - Vitiat., part. 2, tr. 37, diff 4, n. 2. — • Lib. 2, cap. »- n. 89 ct 91. — • Loc. dt., n. 90. — Cajetan.,

tn 2- 2-., qu. 100, art. 4. dub. • Setut, de JostiL. et Jure, lib. 9, qu. 7. art. 2. conc. 2. — • Loc. dt.. n. 102. v. Tertie — Cnor., VarUr. rool., lib. 1, cap. 5. n. 8 ct Q. • , de Bencfic.. cap. 2, n 178. — ' Loc. at, tu 34. • FUL., tr. 45, cap. 7. a. 32 ct »cqq. • Suar., loc. du, cap. 34, n. 9 ct «cqq.

76. - o) Lessius, *lib. 2, cap. 35, n. 101*, id quidem concedit fieri posse, sed non requirit Pontificis auctoritatem. Et ita etiam Silvester, v. *Permutatio II, qu. 6*; Angelus, v. *Permutatio, n. 6*.

h) Anacletus, *tr. 11, de Bencfic., dist. 2, qu.5, n.50*, negat utique fieri posse; sed videtur ibi loqui dc episcopi auctoritate; subdit enim *n. 53*: «Ceterum his non obstantibus, potest auctoritate episcopi in hujusmodi casu constitui pensio in pinguiori beneficio, praestanda alteri beneficiario, non quidem pro compensatione excessus, sed quia illud, e. g. ad utilitatem ecclesiarum, pro minus pingui relinquit ». — Et laymann similiter, *lib. 4, tr. 10, cap. 8, n. 54*, negat fieri posse ab episcopo, bene tamen a Papa cx potestatis plenitudine; quamvis addat «Sed non facile solet talis modus compensationis etiam a Papa approbari per interventum pecuniae, propter speciem ac periculum simoniac; sed alter modus convnientior, ut beneficio pinguiori pensio

imponatur, solvenda alteri, qui tenuius beneficium accipit Quod ipsum jure quidem ordinario concessum non est: sed fortasse in casu extraordinario necessitatis aut magnae utilitatis, vocatis iis quorum interest, etiam ab episcopo talis pensio imponi poterit».

') Navarrus, *Man., cap. 23, n. 100*, v. *Tertio*, negat quidem ullo jure permitti; sed addit: • Quamvis, cum Ecclesiae bona inaequalia habentes permutantur quoad proprietatem, refundi possit separatim pecunia, qua bona illa aequentur...; quod idem fieri posse auctoritate superioris in permutatione titulorum dicit Anch... ». Demum.*consil.43,de Simonia, n. 4*, dicit posse pensionem imponi ab Ordinario ad coaequandos fructus illius beneficii

*| Sanchez, *Consil., lib. 2, cap. 3, dub. 42, n. 6*, aliter loquitur de pecunia, aliter de pensione « Licet sub iudice sit, inquit, an quando duo permutant beneficia inaequalium reddituum, sicut licet auctoritate Papae illum excessum reddituum revompensare pensione, ita

Bonacina. Quia esset simonia contra jus
divinum, dum emeretur spirituale pro
temporali; ille enim excessus consequen-
ter est annexus titulo spirituali beneficii.
— Caeterum dicunt Salmant. posse Pon-
tificem approbare contractum, non per
modum permutationis, sed separando a
beneficio pinguiori partem fructuum, et
alteri dando; ut mox supra diximus.
Certum est autem esse simoniam, com-
pensare pecunia excessum qui sit in re
spirituali, puta ob maiorem dignitatem,
jurisdictionem. Contra vero, non est simo-
n*a comrnutare beneficium pinguius cum
alio digniore: modo nullus habeatur re-
spectus ad compensandum excessum re-
dituum cum excessu dignitatis. — Vide
Salmant. i
77. - Quaestio Vaest: *Quomodo in be-
nefietis liceat fieri transactio?*
fn aliis materiis spiritualibus, certum
est quod licet transactionem facere, etiam
auctoritate propria: Salmant.3 Sicuti licet
rem spiritualem cum alia permutare; uti
diximus supra, Quaest. III, (n. 72).
Sed in beneficiis requiritur saltem au-
ctontas episcopi, etsi transigatur spiri-
tuale pro mere alio spirituali 4: ut Sal-
mant. * cum Suarez, Palao, etc. — Ad-
vertendum tamen, hoc non tollere, quod
partes possint acquiescere, sua jura ce-
dendo, vel se remittendo arbitris, qui
saltem sint clerici; modo nulla fiat divi-
sio jurium aut redituum, et nullum ce-
denti onus imponatur3: Salmant. † cum
Laymann, Bonacina, Filliuccio, Palao,
Suarez. — Simonia autem est litem com-
P'onere interventu sortium sine consensu

superioris: cum omnis pactio sit illicita
in beneficiis. Croix 8 cum Suarez, etc.
78. - Sed dubitatur Γ. *An licite epi-
scopus possit litem componere cum ali-
quo onere, ita ut obtinens beneficium sol-
vat aliquid cedenti?*
De se non videtur licere, cum com-
mutetur spirituale pro temporali. — Sed
ob aliquas causas cohonestari potest: Γ ob
bonum pacis, quae conducit etiam ad bo-
num spirituale ②; 2 ob aequitatem, ne ce-
dens remaneat sine alimentis quibus eget;
3° ob laborem et expensas, quas cedens
sit passus, et alter passurus foret, si ille
non cederet. Salmant.10, Palaus Bona-
cina, etc. — Quinimmo Laymann †† cum
Suarez et Abbate, et Salmant.†† cum Pa-
lao» Filliuccio, Bonacina, docent, datum
esse etiam arbitris (qui tamen sint cle-
rici) componere lites cum tali onere: modo
non sit annua pensio, et modo non remo-
veatur beneficium a possessore. Et con-
stat posse fieri, ex cap. *De caetero, de
transact.*
79. - Dubitatur 2Λ. *An episcopus, ob
bonum pacis, in tali commutatione possit
imponere super beneficio pensionem sol-
vendam cedent\ ejus vita durante?*
Negant Salmant. †3 cum Azor, Bona-
cina, etc. Et sic pluries decisum in Rota
testatur Bonacina; quia de curiae stylo
dicunt hujusmodi transactiones non ad-
mitti. — Contrariam tamen tenent Lay-
mann †4 cum Abbate, et Palaus, Suarez,
Torre, Araujo, Mandosius apud Salmant.14,
quam ipsi satis probabilem vocant. Ratio,
quia etsi (ut ajunt Salmant.,e) solus Papa
possit imponere perpetuas pensiones be-

Cuxpta
tiolibicn
onere pcw
iUidta

Obcuw
cohocesu
lur.

Qsi&b
arbitri ii
postio.

Imponi aoe
poter, pce
solrta-
d crdeet-
juxta alio*.

Juxta i
lios, potest
imponi.

JVonar.. de Simon., disp 1, qu. 4, § 12, n. 10 et 11. —
1 Tr. 19, αψ. 3, n. 36. — · Loc. dL, n. 32. — · Loc. dt.,
n. 42. — · Ex cap. *Super ro 7*, et cap. *Sta/Nemus 2*, de
transactionib. — · Loc. dt., n. 43. · *Suar.*, de Relig.,
tr. 9« lib. 4, cap. 51, n. 11 ct 16. · *Pal.*, tr. 17, disp. 3,
punct. 19, d. 2 -t 1 · Ex d. cap. *Super eo 7*, de transact.
— · Loc. dt., n. 40 et 48. *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 8.
n. 58. *Bonae.*, d. Simon., disp. 1, qu. 4, § 15, n. 12. · *FU!*,
tr. 45. cap. 11, qu. IX · *Pal.*, loc. dt., punct. 19, n. 7. ·
Suar., toe. dt., cap. 51. n. 47 ct 48. — · Lib. 4, n. 558.
Suar., tr. 3, Hb. 2, cap. 12, n. 23. — · Ex cap. *Nixi extent 21*,
de praebend. — · Tr. 19, cap. 3, n. 44 · *Bonae.*, de Simon.,
disp. 1. qu. 4, § 15, n. 11. — » Lib. 4. tr. 10, cap. 8, n. 58 -

Suar., tr. 3, lib. 4, cap. 51, n. 48. - *Abb. Panortn.*, in
cap. *Non tine 2*, de arbitris, n. 10; et cap. *Dr cetero 5*,
de transact., n. 1 ct 2 — · Tr. 19, cap. 3, n. 48. · *Pal.*,
tr. 17, disp. 3, punct. 19, n. 7. *Fill.*, tr. 45, cap. 11, n. 30
et 31. *Bonae.*, loc. du, n. 12. — “ Loc. cit., n. 46. † *Aoor*,
part. 2, hb 8, cap. 6, qu. I, v. *Fx/ra*. · *Bonae.*, de Simon.,
disp. 1. qu. 4, § 15, n. 9. — « Loc. cit., n. 58 · *Abb.*, in
cap. *De cetero*, de transact. n 2. — *Pal.*, loc. dt., punct. 19,
n. 5. *Suar.*, loc. dt., n. 18. · *Torre*, in 2· 2*, qu. 100,
art. 5, disp 12, cond. 3 et J *Sed hacxitabU* (edit. Sal-
mantin. 1612). · *Araujo*, de Statu civili, disp. 14, p. 2, art. 5,
n. 51. · *Afandox*. in Re<. cancellar. 33, qu. 14, n. 11. · “ Loc.
dt., n. 16. — · Loc. dt., n. 45.

etiam licet data pecunia; multi enim et gra-
vissimi doctores tenent licere, et est probabile;
at verius est non licere».

78. - a) Palaus, tr. 17, disp. 3, punct. 19,
n. 3, dicit pensionem beneficio imponi posse
« ex causa litis et concordiae ».

neficiariis, ut supra diximus; in transactionibus tamen, ex communi DD. dicunt, jura et usum jam introduxisse, quod episcopi ob bonum pacis possint pensiones imponere, non utique beneficiariis, sed super eisdem beneficiis, pro vita pensionariorum. Et hoc constare ait Laymann — Et idem posse ait Laymann 1 judices ecclesiasticos.

80. - Dubitatur 3". *An possit admitti ab episcopo talis transactio cum pensione super beneficio*, si partes prius de illa convenerint, sed dependentor ab episcopi consensu? — Negant Laymann^ et Reginaldus. Sed probabilius affirmant Salmant. 3 cum Bonacina et Torre.

81. - Quaestio VI*. *Quomodo renuntiationes beneficiorum fieri possint?*

Renuntiatio beneficii facienda est in manu praelati illius, qui illud conferre potest; itemque debet ab eo acceptari . Alias nulla est, et beneficium non vacat; ut Salmant. 4 cum Garcia et Covarruvias. — Hoc tamen non currit in beneficiis litigiosis, vel in electionibus ad ea quae valide renuntiantur propria auctoritate \

Pluribus autem modis renuntiatio beneficii fieri potest:

» Loc. dt. n. 58. — /?«χ>ι., lib. 23, n. 258 — . Loc. du n. 47. . Bonac., loc. cit , § 15, n. 10, v. Terha. . Torre, loc. ciL, § Scd haesitabit. — ' Ex cap. Adnwnct 4, dc renuntiat. — ♦ Loc. cit., n. 49. . Garcia, dc Bcncl., pan. 11, cap. 3, § 3, n. 223. . Covar., Variar résolut, lib. 1, cap. 5, n. 6. — 1 Ex cap. Cum venaient 2, dc in integr. restitue.; cap. Sane 7, dc renuntiat. — . Tr. 17, diip. 3, punct. 17, n. 13 — Gitas, de Pcmiomb.. qu. 6, n. 2.. Telin., in cap. Ad

79. - a) Laymann, loc. cit, w. 58, dicit revera id constare ex casu capitis *Nisi essent 21, dc praebend.*, cujus summarium fure ad verbum transcribit Sed pace viri, cap. *Nisi essent* contrarium est huic sententiae; approbat enim provisionem ejusmodi, sed « hoc adhibito moderamine..., ut ad praestationem 40 librarum, non dignitas prioratus, sed persona prioris maneat onerata, nc forte circa proventus, aliqua viduatur facta sectio prioratus; ita quoti ipso priore defuncto, successor ipsius ad praestationem quadraginta librarum minime teneatur».

80. - n) Laymann, loc. cit., n. 58, loquitur cum distinctione, quam Salmant. non notaverunt: Pensionem altam ve praestationem temporalem, sola providentia praelati, judicis aut arbitri, propter bonum pacis resignari posse; non item, si partium litigantium pactio

Γ. *Pure et absolute*; et in illa nulla intervenit suspicio simoniae.

2°. *Absolute*, sed non *pure*, si fiat sine designatione personae, sed cum onere pensionis: circa quam, si pensio est temporalis, diximus supra n. 75, esse jam nullam renuntiationem hujusmodi factam in manu episcopi.

Sed dubium est: *an valeat renuntiatio, cum onere pensionis spiritualis?* — Est duplex sententia, utraque probabilis, ut ait Palaus . *Prima* affirmat cum Maldero a), Gigante, Felino, Imola, Navarro, Rebuffo V, etc. apud Salmant.T; quia valde probabile est, posse ex justa causa imponi talem pensionem ab episcopis in beneficiis. Negant tamen Salmant.l cum Azor, Bonacina, etc.; excepto casu gravissimae necessitatis: quia dicunt, quod ex constitue Pii V *Intolerabilis*, fuit adempta talis facultas episcopis. Idem tenet Lessius: vide n. 74.

3*. Renuntiatio fieri potest *pure*, sed non *absolute*, nempe, si sit in favorem certae personae sine onere. Et haec non jam prohibetur jure divino, si finis adsit honestus; sed jure ecclesiastico, nisi fiat in manu Pontificis. — Est commune. Vide Salmant.

audicntiam 31, n. 2, de rescript. . Imola. in dement. Quta regulares, de supplenda nefUff. praelator a n. 34. - Navar., Consil. 43, de Simonia n. 4. - 1 Tr. 19. cap. 3, n. A — . Loc. cit. Xfcr.. part. 2. lib. 7, cap 21, qu. 7. Bo~ nor., de Simon., disp. 1. qu. 4, 4 14, n. 2. — S. Pius I' censu Intolerabilis, dc die I Junii 1569, in Bullar. Rom. Moi nardi. - Less., lib. 2, cap. 34, n. 205; et cap. 35. n. QI. — . Loc. dt., n. 52.

et inchoata transactio antecessit.. Si tamen agatur, non de sola temporalitate, sed de pensione aliquo modo spirituali, et naturam beneficii participante, qualis dari solet propter spirituale aliquod officium; tunc nihil obstare videtur, quin partes inter se conveniant, eam que conventionem episcopo confirmandam offerant .

81. - « Malderus, tr. 9, cap. 3, dub. 10, qu. 7, v. *Nihilominus*, pro ratione tantum qua nititur haec sententia a Salmant. allegatur: posse scilicet episcopum ex justa causa pensionem beneficiis imponere.

Rebuflus, *Prax bcneficior. etc., de /?r-servat, num 29*, male a Salmant adducitur: ipse enim oppositam sententiam tuetur, dicens hodie ex non usu, potestatem pensiones imponendi non amplius competere episcopis.

Renuntia-
tio pura et
absoluta.

Absoluta,
ed non pu-

Renuntia-
tio tub pen-
tone «piri-
tuali raid.

Reouotia-
tic pur*,
bo b absolu-
to.

82. - Sed quaeritur: *an sil simoniaca talis renuntiatio, in favorem tertii, facta in manu episcopi?*

Bene distinguunt Salmant.¹ cum Sanchez^{4A} Bonacina. Soto, Torre, etc. — Si pactum praecedat cum episcopo, ut, facta resignatione, beneficium tertio conferatur; certe esset simonia. Secus vero, si non adsit pactum; quia tunc remanens episcopus in sua libertate, si postea illi conferret, libere ageret. — Peccaret tamen renuntians tali modo contra religionem; et ob id posset ab episcopo privari beneficio^{b>}: ut dicunt Salmant.¹ cum Lessio, Suarez, etc.

Declara
tiodeaiderii
non illidta.

83. - Notandum autem, quod valde probabile est non esse illicitum, si resignans, etiam in eadem renuntiatione declaret episcopo suum desiderium, quod beneficium conferatur certae personae: modo absit pactum, aut conditio rigorosa suspendens (sicut intelligendus est *Motus proprius* S. Pii V anni 1568, ut dicunt Salmant. ¹). Ratio, quia revera tunc renuntiatio fit simpliciter, et episcopus liber est ad conferendum beneficium cui vult. — Ita Salmant. ⁴ cum Navarro, Azor, Palao, Sanchez, Torre et Garcia.

¹ Loc. dL, n. 53. · *Bonae.*, loc. cit., n. 14, n. 6. · *Solus*, Dt Jiut et Jure, lib. 9, qu. 7. *rt. 2. conct, I. · *Torre*, ia 2· 2*, qu. 100, art. 5, disp. II, § *Sed rogabit Quispiam* (edit. SAlmamin. 1612), — · Loc. dt., n. 54. · *Less.*, loc. dL, cap. 35, n. 87. · *Suar.*, de Relig., tr. 3. lib. 4, cap. 33, n. 11. — S. Pius V, bulla *Quanta Ecclestae*. 1 April. 1568, l 4, in BulUr. Rom. Mainxrdl. — · Tr. 19. cap. 3, n. 56. — · Loc. cit., n. 5ft. *Nawr.*, in cap. *Si Quando*, de rescript., except. 4, n. 2. cum Man., cap. 23, n. 107. v. *Secundo*. · *Aeor*, part 2 Mb. 7. cap. 21, quaer. 3; et cap. 77. qu. 5. ·

82. - Sanchez, *Cousit.*, lib. 2, cap. 3, dub. 30, n. 16, *dfal* satis esse probabilem hanc sententiam, quam exposuit n. 11 et 12. Sed dicit probabiliorē esse sententiam, quam exponit n. 14, negantem scilicet simpliciter inesse simoniam in hujusmodi resignatione.

Hoc tamen intelligendum est, ut notant auctores laudati, si nimirum constet et probetur illum ita egisse ex malitia, id est non inscium de istiusmodi renuntiationis invaliditate, propterea quod sit contra stylum curiae.

83. - «J Torre, loc. cit., v *Sed rogas*, et v *Haec dicta sint* (edit Salmant.) id quidem dicit de jure communi et ante constitue S. Pii V *Quanta Ecclesiae*; aperte vero innuit aliud esse dicendum ex memorata constitutione

84. - </ Sanchez, *Consil.*, lib. 2, cap. 3, dub. 36, n. 15, hoc vere tribuit aliquibus do-

84. - Sed dubium est: *an facta resignatione cum conditione in favorem tertii in manu episcopi, possit hic admittere resigna(ioneni, conditione rejecta?*

Affirmant Sanchezcum Soto %S. Antonino b> et Silvestro b> apud Lessium b>, et Covarruvias, Aragon c> et Villalobos d> tioê. apud Salmant. Quia talis conditio, tamquam turpis, habetur ut non adjecta. — Negant vero Lessius ·, et Salmant.⁷ cum Nmpqu u {&*** opî^, V babiibtG

85. - Quaestio VII*. *Quandonam resignatio beneficiorum confidentialis sit simomaca?*

Sciendum, quod ex constitutionibus Pii IV et S. Pii V juxta Tridentinum¹⁰, lb quote- pUx⁸ prohibentur omnes resignations confidentiales factae cum *accessu*, *regressu* vel *ingressu* ad beneficium, vel cum confidentia recipiendi fructus ex beneficio resignato. Nam si confidentia esset de alia re temporali, praeter fructus beneficii, esset quidem simonia, sed non confidentialis; ut bene notat Croix¹¹ cum Suarez, Laymann a>, etc. — Per *accessum* di-

Pal., tr. 17, dbp. 3, punct. 17, n. 10. · *Sanch.*, loc. dt., dub. 36, n. 23. · *Garcia*, de Benef., part. 11, cap. 3, n. 161 et *cqq. — Coter.» Variar, rcsol. lib. 1, cap. 5, n. 6. · · Loc. dt., n. 57. — · Lib. 2, cap. 35, n. 87. — · Loc. dt., n. 57. · *Suar.*, loc. dt., n. 12. · *Pal.*, loc. dt., punct. 17, num. 6. — *Torre*, loc. dt., § *Sed dubitas* (edit. Salmant. 1612). · Loc. al., n. 57. — · *Constit. Romanum Pontificem*, 16 Octobr. 1564; et Conttit. *Intolerabilis*, 1 Junii 1569, in Bullar Rom. Mainardi. — · Sew. 25, de Reform., cap. 7. — 11 Lib. 3, part. 1, n. 68. · *Suar.*, loc. cit., cap. 43, n. 5.

ctoribus. An autem ipse hanc opinionem approbet, non satis liquet.

b> Sotus, *de Justit. et Jure*, lib. 9, qu. 7, art. 2, *conci. 1*; S. Antoninus, *part. 2, tit. 1, cap. 5*, § 11, v. *Nota 4*; Silvester, v. *Renuntiatio*, qu. 6, negant dumtaxat in hujusmodi conditional renuntiatione inesse simoniam; nec pro aliqua alia rc a Lessio, *lib. 2, cap. 35*, n. 85, allegantur.

Aragon, in 2a* 2<”, qu. 100, art. 4, dub. *de Permutat.*, *conci. 2*, similiter negat dumtaxat simoniacam esse ejusmodi renuntiationem.

*) Villalobos, *part. 2, tr. 9, diff. 21*, n. 12, et *tr. 37, diff. 32*, n. 1, consentit quidem, sed eo casu quo resignans sciat hunc renuntiandi modum esse contra stylum curiae.

85. - Laymann, *lib. 4, tr. 10, cap. 8*, n. 75, de permutatione duorum beneficiorum disputat, et de hac loquitur quoque Croix.

citur, si resignes beneficium alicui cum confidentia, ut ipse postea renuntiet, et illud alteri conferatur. Per *regressum*, si resignes beneficium, servato jure regrediendi ad illud in aliquo casu. Per *ingressum*, si resignes beneficium tibi collatum, antequam illud possideas, servato jure possessionem ingrediendi, v. gr. si aliquis moriatur, etc.

Si quis autem resignat beneficium alteri sine pacto, sed cum spe, ut ille ex sola gratitudine iterum resignet in tui favorem, vel solvat aliquid ex beneficii fructibus; certum est non esse simoniam de jure divino, nec canonico antiquo: licet sit valde periculosum, et ut plurimum simonia; ut Salmant'.

86. - Sed quaeritur hic Γ. *Ah ex jure novo*, ex dictis constit. Pii IV et S. Pii V, *reprobetur talis resignatio eunt spe, sine pacto?*

Duplex est sententia satis probabilis, ut dicunt Salmant.'. — *Prima* affirmat a), cum Palao, Suarez, Bonacina, etc.; et probant b) ex verbis bullae S. Pii V, ubi dicitur: *Si deinde aliquid... etiam simplicis donationis titulo perceperit*. — *Secunda* tamen sententia probabilius negat. Ratio, quia in iis constitutionibus renovatur tantum decretum Tridentini, solum damnans confidentias, quibus inducitur nova obligatio (cum pacto expresso vel tacito, ut

explicant Navarrus et Rodriguez apud Salmant. *). Per verba autem allata, Pontifex nil aliud praecipit, quam quod confidentia simoniaca praesumatur, si probetur donatio postea facta. Ita tenent, et fusius probant Salmant. ' cum Suarez, Sà, Villalobos, Navarro, Lessio, Sanchez, Azor, etc.

87. - Quaeritur 2". Si *resignans declararet suant intentionem esse, ut alter remaneat obligatus ad resignandum infuturo, sed sine alterius promissione*, utrum sit vera simonia confidentialis?

Affirmant Palaus et Diana apud Croix*. Sed probabilius negant a) Navarrus, Azor, Lessius, Suarez, et alii; quia deest tunc pactum ex utraque parte obligatorium. — Secus tamen dicendum, advertit Croix ' cum communi, si ille resignet, declarans velle ut solvatur alicui pensio ex fructibus; quia hoc est signanter expressum in bulla.

88. Quaeritur 3". *An in dictis constitutionibus comprehendatur confidentia, etiam in permutationibus beneficiorum?*

Negant a] Suarez et Palaus cum Navarro, apud Salmant. ., cum de permutationibus in iis non fiat mentio. — Sed oppositum dicendum esse dicunt Salmant. . cum Araujo et Torre Et probant ex bulla S. Pii V ubi, ut referunt, expresse dicitur: *At etiam omnes permu-*

Declaratio propriae intentioni-, altero non promittente, vacat li-
monia.
Excep-
tuo.

Conidm-
ia in per
mutat ient-
Héb»

1 Tr. 19. cap. 8, n. 66. — 1 Loc. cit. n. 66. — *Pal.*, tr. 17, diip. 3, puoct. 18, n. 4. · *Suar.*, de Ccnaur., diip. 22, aeci. 6, n. 16. · *Bonae.*, de Ccnsur., disp. 2. qu. 3, punct. 25, n. 4. — *S. Pius V*, bulla *Intolerabilia*, § 5. — *ATrtor.*, de Simon., comil. 79, n. 1; ct contil. 80, n. 4 ct 5. · *Loc. c»t.*, n. 69. — · *Loc. dt.*, n. 67 ct 68. · *Suar.*, de Kclig., tr. 3, lib. 4, cap. 43, n. 9 ct 12. · *Sd*, v. *Simonia*, n. 5. - *Wllal.*, part. 2, tr. 37, diff. 31, n. 3. - *Navar.*, loc. cit. · *Loss.*, loc. dt., cap. 35, n. 96 ct 96. · *Sanch.*, Condi., lib. 2, cap. 3. dub. 3.,

n. 3. · *Aaor*, part. 2, lib. 7, cap. 27, quacr. 5. — *Pal.*, loc. dL, punct. 18, n. 4. - *Diana*, part. 9, tr. 9, resol. 18. · · *Lib.* 3, part. 1, o. 66. — *Aatw.*, Man., cap. 23, n. 109. · *Aaor*, loc. dt., quacr. 5. - *Less.*, loc. dt., n. 96 el 96. - *Sbor.*, loc. dt., cap. 43, n. 12. · · *Ap. Croix*, loc. dt., n. 65. — ' *Loc. cit.*, n. 66. — *Suar.*, loc. dt., cap. 43» n. 11. - *Pal.*, loc. dt., punct. 18, n. 2. · *Navor.*, Condi. 77, de Simonia. - · *Tr* 19, cap. 3, n. 71. — · *Loc. dt.* · *Araujo*, de Statu dRill, di«p. 14, p. 2, art. 5, n. 41.

86. - a) Modo tamen manifestetur illa intentio.

b) Scilicet Salmanticenses.

e) Rodriguez, Sum., *part. 2, cap. 62*, (al. 60), *n* 7, obscure loquitur, negans posse sic dari aut percipi « ratione confidentiae aut pacti solius».

87. - Auctores citati pro hac negativa sententia, non directe eam propugnant, sed indirecte dumtaxat, in quantum nempe requirunt pactum saltem tacitum, ad hoc ut adsit vera simonia. Et sic etiam a Croix afferuntur. Aivero contra hanc sententiam stare videtur bulla *Intolerabilis*, in qua S. Pius V, § 3, declarat satis esse ad simoniam, ut « con-

fidentiae crimen alterius tantum partis conscientiae sil admissum ».

88. - a) Negant Suarez et Palaus, de iis ipsis, qui beneficia permutant; secus vero ajunt esse de episcopo seu beneficii collatore. Et videtur consentire Navarrus, qui casum a sc expositum ad solos permutantes restringit. Salmanticenses tamen auctores afferunt absque ulla distinctione.

b) Torre, *in 2** 2**, *qu. 100, art. 6, disp. 4, dub. 3*, v. *In oppositum*, loquitur de solis permutantibus, dum Araujo loquitur tum de collatore tum de commutantibus.

<7 Seu potius ex bulla Pii IV *Romanum Pontificem*, § 5, quae fuit iterum inserta in

lationes, praesentationes, collationes..., et alias dispositiones nullins momentifore. Sed videndum diligentius esset, quomodo praefati auctores praedicta verba explicent.

p<xn»L m-
fidentiAii.

89. - Ultimo, duo sunt notanda: l'. Quod per hanc simoniam, etiamsi fuerit tantum conventionalis, incurruntur poenae, videlicet: 1) Interdictum ab ingressu ecclesiae. 2) Excommunicatio papalis ipso facto. 3) Nullilas collationis et obligationis solvendi fructus. 4) Privatio aliorum beneficiorum antea obtentorum. Vide Salmant. b — Haec tamen ultima non incurritur, nisi post sententiam iudicis saltem declaratoriam; ut Salmant. l cum Suarez, Laymann, Sanchez, Henriquez, Torre. (Vide n. 112, Qu. 3).

Rrtiroaiio
confidentia
ii., qtundo
foen*1. At

90. - Notandum 2. Quod si quis resignet beneficium cum confidentia, adhuc cum expresso pacto, sed auctoritate propria, minime impetrando assensum superioris, peccaret utique, sed non incurreret praedictas poenas: quia talis resignatio de se est nulla, etiam quando illa simoniaca pactio non intervenisset. Salmant. 8 cum Navarro aA — Secus vero dicendum, si pactum valeret, nisi obstarret simonia; quia tunc poenae incurruntur,

On<ndoLn-
co/rat.

• Tr. 19, cap. 3, n. 72. — • Loc. dt., n. 73. - Snar., dc Rclig.. tr. 3, lib 4, cap. 43. n. 13. Laytn., lib. 4. tr 10, cap 8, n 77. tu. • Sanch , Conti). lib. 2, cap. 3, dub. 34, n. 13, V. Tertia, • J/cnriq., lib. 13. cap 37, n. 5. lit. c in comment. - Torre, in 2.- 3., qu 100, art. 6, diip. 4, v. f., v. Aihxrte tanten. — * Loc. cit., n. 73. — • Loc. cit. —

tur, etsi resignatio sit nulla. Salmant. 4 cum Navarro βA — Hinc bene inferunt Elbel 6, et Croix cum Filliuccioetc., quod si quis resignet beneficium in manu superioris, postquam convenit occulte, ut resignatarius retribuat sibi aliquid; non solum resignatio est nulla, sed resignans amittit titulum, cum inter alias poenas simoniae sit inhabilitas ad idem beneficium.

91. - Quaestio VHP. Qualiter committatur simonia pro ingressu ad religionem?

Certum est, ut docet S. Thomas e, esse simoniam a), aliquid dare et accipere pro ingressu monasterii 7. Hinc.

Dare et L-
cipcre pr«
inpeMan
lipcfiit, i.,
mooims.

Γ. Non licet admittere aliquem in monasterium propter bona quae offert; esset enim vendere statum religiosum: nisi ille simpliciter exprimat sine pacto velle ingredi cum bonis suis. — Pariter non licet praestare servitutem monasterio tamquam pretium admissionis: nisi quis inserviat ad sibi conciliandam benevolentiam religiosorum, ut in illud admittant. Ita Salmant. 8 cum S. Antonino, Silvestro et Sanchez.

2l. E converso dicit S. Thomas non esse simoniam, si quis eleemosynas monasterio eroget, ut facilius ex gratitudine admittatur: uti nec etiam, si religiosi do-

Quando^t
licitum

• Dc Simonia. n. 649. — • 2. 2., qu. 100, art. 3, ad 4. — 1 Ex can. Quam pio 2, caus. I, qu. 2. — ■ Tr. 19, cap. 2, num. 17. • S. Anton., part. 2, tit. 1, cap. 5, § 19. • Sit-tr*/., y. Simonia, qu. 15, v Quintum. • Sanch., Conti), lib. 2, cap. 3. dub. 23. num. 4 el 5. — • 2. 2., qu. 100, art. 3. ad 4

bullae S. Pii V. Intolerabilis, et ab eodem Pontifice confirmata. Ipsa tamen perperam allegatur ab istis auctoribus in confirmationem hujus secundae sententiae, cum in authentico textu verbum permutationes non comparcat.

90. - Navarrus, Constl. 33, de Simonin, n 2, haec breviter scribit: • Ut simonia realis committatur, non requiritur quod actus spiritualis qui promittitur valeat; sed sufficit quod valeret, si non csSCt simonia infectus •

h) Croix adducitur quidem ab Elbel ut testatur S. Alphonsus, verum citatio ista quada explicacione indiget Nam Croix, lib. 4, n. 958, quem allegat Elbel, dicit solum de resignatione in genere: Si conditionate resignet nulliter idque scienter, amittit litutum •. At // IO65, clarius Croix: Resignatio, inquit, ita simoniace [simonia confidential!) facta, quamvis sit ipso jure nulla, tamen [tenet] in praejudicium resignantis simoniace,

qui ideo amittit jus, nec conceditur ei regressus; sed beneficium tamquam vacans, a tertio impetrari potest».

c) Filliuccius, tr. 42, cap. 9, n. 7, luetur sententiam quae docet simoniam confidentialem committi, si pensio vel merces ut pretium pro beneficio in pactum commerciumque deducatur; et tunc locum dari poenis omnibus quae latae sunt contra simoniacos, nempe excommunicationis, privationis beneficii et inhabilitatis ad alia obtinenda. Qui locus Filliuccii ab Elbel non a Croix) citatur. At, tr, 41, cap 11, n. 3, Filliuccius inter poenas quibus simonia confidentialis a Pio IV plectitur, assignat nullitatem ipso jure pensionis vel dispositionis cujuscumque super confidentiarium beneficium factae; ct n. 4, poenam a S. Pio V sancitam refert, ut scilicet, sint ipso jure privati iis quae possident, ct ad futura inhabiles

91. - Si nempe id ex pacto fiat, ut S. Thomas et jus canonicum explicant.

nis inflectant aliquem ad ingressum in monasterium. Imo, ut dicit Bonacina, nec si monasterium solvat illius debita, ad removenda impedimenta ingressus, relicta tamen ingrediendi libertate. Vel si monasterium promittat eum admittere, postquam artem didicerit; quia tunc non imponitur onus, sed conditio declaratur requisita, si cupit admitti. — Salmant. l cum Reginaldo% Azor, Silvestro.

3*. Licitum est etiam, prout communiter docent S. Thomas *, et Cabassutius 8 cum S. Bonavent., Cajetano, Navarro, Tolet, Suarez, etc., si monasterium est egens, pro sustentatione ingressuri accipere aliquid, uti dotes monialium, et distributiones quae solent aliis monialibus distribui. Notat tamen Sanchez apud Salmant., vix excusari posse monasteria quae petunt uberiores dotes propter ignobilitatem personae, vel alium defectum; nisi ex hoc eveniret monasterio detrimentum in honore, in bonis, et simili: quia hoc jam esset temporale damnum. Et sic permittitur recipere plus pro admitenda tertia sorore, aut vidua, sene, infirma, etc. — Vide Salmant.4.

92. - Sed Quaestio magna est: *an liceat**) *aliquid accipere pro sustentatione*

Bonae., de Simon., diep. 1, qu. 4, § 8, n. 3, v. *Ex dictis*. — 1 Loc. dt., cap. 2, n. 43. - Arar, port. 3, lib. 12, cap. 16, qu. 4. - Silvett., v. *Simonia*, qu. 15, v. *Sextum*. — · Loc. dL, «d 4. — ■ Theor. ct prax., lib. 5, cap. 5, n. 3, 7 ct 12. · S. Bonav., Libell. apologet, in eos qui ord. Fr. Minor, advertantur, qu. 18. · Cajetan., in 2— 200. qu. 100, art. 3, v. f.. Navar., Man., cap. 27, η. 106. - Tolet., lib. 1, cap. 36, n. 7; cfr. lib. 5, cap. 89, n. 4. · Suar., de Relig., tr. 3, lib. 4, cap. 17, n. 6 et 9. — Sanch., Conril., lib. 2. cap. 3. dub. 23, n. 7. - Salmant., loc. dt., cap. 2, n. 50. — « Loc. dt. — · De Just, ct Jure, lib. 9, qu. 6, art. 2, v. f., v. *Ad quartum*.

b) Reginaldus, *lib. 23, n. 195*, minus accurate a Salmant. citatur; non enim loquitur de arte discenda.

e) Haec limitatio ab ipsis SalmanL apponitur.

92. - °) An liceat, nempe citra simoniac peccatum.

b) Silvester, v. *Simonia*, qu. 15, vers. *Secundum*, sententiam hanc inculcare videtur, scribens praesumi simoniam in ejusmodi receptione; «sicut semper fecerunt ac faciunt aliquae moniales, quae de divitiis superbientes, quanto sunt ditiores, volunt dotes majores. ita de statu religionis, quasi de statu mundani sponsi judicantes». Quae Silvestri dicta Villalobos, *part. 2, tr.37, dijj. 13, n. 5*, nude recitat.

S. Al fuombi, *Ufnra moralia*. — Tom. I.

ingressuri, si monasterium sil opulentum?

Prima sententia, quam tenent Sotus *, Palaus ·, Bonacina Sanchez ·, Elbel *, et Salmant.10 cum Lezana, Silvestro, Aragon, etc., affirmat. Ratio, quia, ut dicunt, haec non est simonia, neque de jure naturali, neque positivo. — *Non de jure naturali*: quia, ex una parte, non recipitur temporale, nisi pro temporali sustentatione praestanda; ex alia parte, nequit dici quod ii qui ingredi postulant, aliquod jus habeant ad bona monasterii: cum ipsa vel propria industria a monasterio sint adepta, vel ei ab aliis libere sint donata. — *Neque de jure positivo*: nam si aliqua jura videantur id prohibere, nullus vero textus prohibet expresse aliquid recipi sustentationis titulo. Quod si, ajunt, unquam talis extitit prohibitio, ipsa per contrariam consuetudinem ablata est. — Non negant tamen Elbel, et Salmant. 11 cum Silvestro b), Torre, Villalobos b), etc., quod hoc saltem excusari non poterit ab avaritiae labe.

Secunda vero sententia negat: quam sequimur; et tenent Cabassutius 11 cum S. Bonaventura <), Suarez *, Laymann Cajetanus “, Roncaglia “ et alii; quibus

— 4 Tr. 17, disp. 3, ponet. 9, n.4. — ‘ Disp. 1, de Simoa., qu. 4, § 8, n. 2. — · Conril., Ub. 2, ap. 3, dub. 23, n. 1. — · De Simon., n. 602 et 603. — * Loc. dL, cap. 2, n. 53. · Leeana, Sum., v. *Simonia*, n. 5. · Silvest., v. *Simonia*, qu. 15, v. *Secundum*. Aragon, in 2* 2-«, qu. 100, art. 3, v. f., v *Sed quid*. — Elbel, de *Simonia*, n. 603. — 11 Tr. 19, cap. 2, n. 54. · Torre, in 2* 2*, qu. 100, art. 3, disp. 14, v. *Secundo dico* (edit. Salmantin. 1612). — “ Lib. 5, cap. 5, η. 3 et 8. — u De Relig., tr. 3, Ub. 4, cap. 17, n. 9 et 10. — 14 In 200 200, qu. 100. art. 3, “ Tr. 7, qu. 3, cap. 2, quaestione. 6, reap 4.

S. Bonaventura, *Libell. apologet., qu. 13*, videtur sic tenere, dum dicit licere aliquid accipere pro admissione personae m monasterium, si monasterium non habeat unde hanc alere ct sustentare possit, et concludit: « Ubi ergo recipitur persona propter pecuniam, simonia est.... Ubi vero pecunia recipitur propter personam, quam alias libenter recipe-rent, si haberent unde eam pascere, non ridetur esse simonia, dummodo forma cum intentione concordet.»

*) Laymann, *lib. 4, tr. 10, cap. 8, n. 39*, tenet quidem id esse simoniam juris ecclesiastici, si monasterium sit dives; subdit tamen: «Quamvis contraria diuturna consuetudo, quae in monialium monasteriis obtinuit, damnari facile non possit».

Titulas iu-teolationh juxta alio-, licitu- ia monasterio dirite.

Auctor di-al ease ri-mouLacum.

clare consentit D. Thomas ¹, qui docet, tunc tantum licere aliquid exigere, *simonasterium sit tenue*; et: *si ad hoc non sufficiant monasterii opes*. — Ratio potissima, et mihi valde urgens est, quia postulans, etsi ante receptionem nullum jus habeat ad bona monasterii, postquam tamen receptus est, habet quidem jus ad illa pro sua sustentatione. Quapropter, si monasterium est opulentum, et aliquid pro sustentatione illius temporis exigit, vendit ei jus quod ille post receptionem jam est adepturus; et quamvis illa sustentatio sit aliquid temporale, est vero quid consequenter annexum ad spirituale. Unde, sicut non potest vendi jus ad redditus beneficii, vel ad decimas percipiendas, quia hi sunt proventus rei spirituali consequenter annexi; ita nec jus ad alimenta in monasteriis. — Hinc vetitum fuit aliquibus monialibus recipere temporalia praetextu paupertatis, ab ingressuris, ad ipsarum sustentationem. Et ²prohibetur sub excommunicatione, aliquid accipi ad quemcumque finem pro ingressu ad religionem, nisi quis liberaliter dare voluerit. — Et cum haec sit simonia de jure divino, ut probavimus, frustra affertur ab adversariis in contrarium consuetudo, de qua tamen valde dubito; exceptis monasteriis monialium, ut infra videbimus.

Secus autem dicimus, cum monasterium est inops. Quando enim ipsum non habet bona sufficientia ad aliorum sustentationem, tunc nihil vendit: cum recipiendus nullum habiturus sit jus ad bona quae monasterium non habet. Et in hoc communiter DD. conveniunt. — Atque Cabassutius ⁴ advertit, ad exigendum aliquid a recipiendis non requiri arctam necessitatem; sed sufficere illam, qua monasterium non posset alias commode eis alimenta

¹ 2° 2°, qu. 100, art. 3. — ⁴ — Cap. Quoniam 40, de timon. — Extrav. com. 1^a, de timon. — Lib. 6, cap. 5, n. 13. — Sen. 25. de ReguUnb., cap. 3. — Salmant., tr. 19, cap. 2. n. 53, — Sen. 25, de ReguUnb.,

S. Thomas, in 2a 2at, qu. 100, art. 3, ad 4, non nisi de sustentatione loquitur; adducitur tamen a Croix, sed minus accurate, pro hac secunda exceptione
f) Indultum istud Clementis VII, desumptum est ex Casarubios, Compnd. Privilegier. mendicantium, v. Moniales, n.31; sed

subministrare. Tridentinum⁶Senim sic providit in temporalibus monasteriorum facultatibus eam ineundam esse rationem, ut monialium numerus commode sustentari possit.

Contra nostram autem sententiam non valet dicere cum Salmant., quod, sicut sacerdos, etsi opulentus, potest licite recipere pecuniam ab altero ad celebrandum, pro stipendio suae sustentationis; sic monasterium a postulante, pro eodem sustentationis titulo. Nam respondetur quod sacerdos, recipiendo eleemosynam pro Missa, licite eam recipit tamquam stipendium suae sustentationis, quae ex justitia illi debetur (ut statuimus supra, n. 55, Resp. 2.). Monasterium vero nihil potest exigere pro onere quod assumit sustentandi ingressurum: quia (ut diximus) ingressurus post receptionem habet jus ad sustentationem ex bonis monasterii, utpote receptioni annexam.

Excipitur tamen Γ. Si aliquid recipiatur aulantibus pro alimentis, tempore novitiatus; id enim expresse permittitur a Tridentino ⁷. — Excipitur 2°. Si recipiendus sit infirmus, senex, hebes ingenio, vel similis; quia tunc monasterium licite accipit aliquid temporale ab illo: tum pro carentia servitutis, quam alius sanus vel juvenis praestaret; tum pro incommodo temporali extraordinario, quod pro ipso monasterium est subiturum. Ita D. Thomas⁸A Croix ⁷ cum aliis; et hoc est certum apud omnes, ut asserunt Salmant. 8. — Excipiuntur 3°. Monasteria monialium, quibus Clemens VII (ut referunt Navarrus, Bassaeus, Lessius et Bonacina, apud Cabassutium ⁹) induisit, posse pacisci de dote recipiendarum pro earum sustentatione ¹⁰. Ratio hujus indulgentiae videtur: quia monasteria monialium facilius sunt

cap. 16. — ⁷ Lib. 3, part. 1. n. 187. — Loc. cit., n. 51. — Novar., Man., cap. 27, n. 106. — Bass., v. Simonia II, n. 10. — Less., lib. 2, cap. 85, n. 131. — Bonac., de Excom., dbp. 2, qu. 3^a punct. 29, a. 6. — Lib. 5, cap. 5, n. 17.

ibi signatur littera o parva; quod significat fuisse oraculum vivae vocis non authenticum. Atvero,quidquid sit de hoc,constat ex pluribus declarationibus S. Congr. Cone, simoniacum non esse, imo licitum esse dotem exigere a puellis volentibus ingredi in monasterium. Cfr Pallottini, v. Monasteria Monialium, § 3,

Refellite: objecti¹¹.

Exceptio nes.

obnoxia diversis infortuniis, ut experientia patet, quam monasteria virorum.

An autem excommunicatio, inflicta in extrav. 1, de simon.,omcd>nxs exigentibus et solventibus pro ingressu monasteriorum, hodie sit usu abolita? — Videntur affirmare Navarrus⁹ et Lessius; sed Cabassutius¹ ait, illam adhuc posse vigere pro monasteriis virorum^{AA}

93. – < Ex dictis resolves:

« Γ. Simonia est concionari, catechizare, Missas facere pro pretio, nisi excusctur ratione laboris: non intrinseci < (is enim sacer est et inaestimabilis; sci- licet, vel ipsa actio sacra, vel in ea intrinsece inclusus), sed extrinseci, non « annexi rei spirituali, ut pro labore inneris vel cantus in Missa, vel ratione « alterius incommodi pretio aestimabilis. « Ratio est, quia illae actiones ex natura < sua ordinantur ad aliquid supematurale « et ad salutem, non autem ad aliquid «temporale: sicut doctio quaecumque, « etiam theologiae, quae pretio aestimabilis est. — Bonacina^{*}, ex Suarez, Fil- liuccio, etc.; vide infra, Lib. 6, tract. 3, « dub. 1; Laymann⁸ ». [Vide dicta, n. 55].

94. – Quaeritur: an sit simonia accipere aliquid ad instruendum alios in sacra doctrina?

Distinguitur: — Si instructio tendit ad bonum tantum spirituale aliorum, est simonia; quia tunc est res mere spiritualis, pro qua nullum potest accipi pretium. Hinc est simonia accipere aliquid pro concione, ut pretium pro labore illius intrinseco, uti pro studio, defatigatione: prout

Ltss., loc. cit., n. 181. — Loc. dt., n. 17. — Diip. 1, de Simon., qu. 4, § 10. — Suar., de Relig., tr. 3, lib. 4, cap. 18. n. 9, 19, 22 et 24. — Fill., tr. 45, c>p. 2, n. 3 et «eqq. — Lib. 4, tr. 10, cap. 8, a n. 30. — 4 Lib. 2, cap. 35, n. 79. — » Tr. 19, cap. 2, n. 42. — Loc. dt., n. 79. — ⁷ Loc. dt., n. 20. — S. Thom., 2^a 2^a, qu. 100, art. 8, ad 2 et X — Torrt, in 2^a, qu. 100, art. 2, di>p. 6, init., et di>p. 9 (edit. Salmant. 1612). — Sanch., Coniit., lib. 2, cap. 3,

num. 33 et seqq.; cfr. etiam Thesaurum Resolution., tom. 3, p. 153 in una Hononien., 14 April. 1725; cfr. etiam Analecta juris pontif., scr. 4, coi. 1525 et seqq.; Bizzarri, Collectanea, passim, ubi id quoque praescribitur.

κ) Quin etiam Navarrus, Man., cap. 23, n. 111,v^o Septimo, absolute negat ullo jure simoniacum in excommunicationem incurrere,

docent Lessius⁴, et Salmant.⁸ cum S. Thoma[^] et communi; nisi accipiat ut stipendium sustentationis, uti dicunt Lessius^e, et Salmant.⁷ cum S. Thoma, Torre, Sanchez, Villalobos, etc. Vide dieu η. 55. — Secus vero, si instructio tendat etiam ad aliquod bonum temporale alterius, ad utilitatem, honorem, oblectationem; prout est instructio ad interpretandas sacras Scripturas, ad deducendas theologicas conclusiones, ad expugnandas haereses. Croix⁸, Lessius[·] cum Soto, Cajetano, Victoria, Salmant.¹⁰, Elbell^{||} ex D. Thoma^a», ubi dicit: *Qui docet scientiam, potest stipendium accipere, quasi operas suas locans*. Hinc licitum est etiam accipere aliquid pro docenda theologia morali, ut est probabilius apud Croix^{lf}. Item, pro imper- tienda licentia docendi theologiam cum titulo magisterii, ut patet ex usu Universitatum; sive pro dando consilio morali, quia est instructio temporalis, quamvis conducat ad pacem conscientiae. Secus autem, si consilium tenderet ad bonum tantum spirituale alterius: puta, ut moveatur ad poenitentiam, etc. Salmantia.

95. – « 2e. Item simonia est dare vel « accipere pretium pro absoluteione a pec- « catis, censuris; pro dispensatione in « voto, juramento, impedimento matri- « monii, irregularitate, etc. Potest tamen « in his aliquid exigi per modum mul- « tae, ad causam piam applicandae. — « Laymann¹⁴ ».

96. – Accipiuntur solutiones in dispensationibus in matrimoniis, etc., etiam per modum sustentationis onerum Pontifica-

dub. 11, n. 1. — Villal., part. 2, tr. 97, diff. 9, n. 6. — Lib. 3, part. 1, n. 179 et 180. — Lib. 2, cap. 35, n.80. — Sbfto, de Jartit. et Jure. lib. 9, qu. 5, aru 1, conc. 2, v. Arvero dr theologia; et qu. 6, art. 2, ad 3. — Cq/rXa^{*,}, in >., qu. 100, ari. 2, v. PaUt 3^a et 3^a. — Victoria, Relect. 11, de Simon., n. 5. — » Tr. 19, cap. 2, n. 43. — u De Simonia, n. 620 —“Loc cit., n. 183, — “ Loc dt., n. 45. — “ Lib.4, tr. 10, cap. 8. n. 24.

nisi simonia committatur in ordine vel in beneficio.

Et re quidem vera, inter excommunicationes Romano Pontifici simpliciter reservatas per constitutionem Apostolicae Sedis, sub 10 haec recensetur: « Reos simoniac realis, ob ingressum in religionem».

94. – Λ) S. Thomas, 2a 2^a, qu. 100, art. 3, ad 2, ita scribit: « Ille autem qui habet sden-

Quando

Absolutio, dispensatio, quando al« moniaau

Quomodo exemecur.

tus; item, per modum commutationis, sicut vota commutantur in eleemosynas. — Et conceditur etiam episcopis, in talibus dispensationibus accipere aliquid eleemosynis distribuendum (modo ipsis vel suis nihil perveniat) per modum poenae vel commutationis; non autem per modum sustentationis: hoc enim vetitum est illis ex cap. *Jacobus, de simon.*, et a Tridentino *. — Salmant. l cum S. Thoma *

97. – Quaeritur hic: *an sit simonia dare aliquid, ut alter omittat rem spiritualem?*

Dare pro
omitteada
i
11, quando
monta
cum.

Quando
oon.

Redimere
VrXationem
non ext
monia.

Distingue: — Et affirma, si omissio dirigatur a potestate spirituali; ut esset omissio absolvendi, dispensandi, eligendi, etc.: ex cap. *Nemo presbyterorum, de simon.*, ubi prohibetur, ne ob pretium negetur poenitentia, nisi talis absolutio esset sacrilega aut injusta. Vide Croix «. — Secus autem, non est simonia, si actus spiritualis dependeat a libertate, ut esset omissio orandi, dandi eleemosynam, celebrandi: nisi e? alter ad ea teneatur ex justitia. Salmant. 4 cum Ledesma, Villalobos, etc.

98. – « 3°. Non est simonia dare ali-
« quid ad redimendam vexationem a ne-
« gante sacramenta in necessitate. Sua-
« rez, Lessius, Laymann *. Vel ab inique
« impediante electionem vel possessionem
« beneficii, ad quod jus in re habes. Quod
« addo, quia si nondum habes jus in re,
« etsi possis redimere vexationem ab eo

« qui tantum potest obesse; non tamen
« ab eo qui et prodesse et obesse potest. —
« Ratio est, quia non datur tamquam pre-
« tium aequivalens rei spirituali, sed ut
« alter ad officium rite praestandum in-
« ducatur ».

In hoc sedulo attende *duas regulas* traditas a S. Thoma *:

Prima est, quod, quando jus est cer-
tum, et in re jam quaesitum, licet tollere
injustam vexationem dando aliquid tem-
porale: ex communi cum Navarro ', Sal-
mant. 8, Elbel 9 et aliis. — Dicitur *jus*
certum; nam si dubium sit, non licet:
quia tunc per temporale acquireretur ut
certum, jus spirituale quod erat dubium.
Dicitur per *injustam vexationem*; nam
si sit justa, neque licet. Dicitur item,
dando aliquid temporale; non enim pos-
set dari spirituale pro redimenda vexa-
tione; quia daretur spirituale pro re tem-
porali, qualis est vexatio. — Salmant. 10
cum communi.

99. – Quaestio tamen est: *an possit*
redimi pecunia vexatio circa possessionem
beneficii?

Prima sententia negat; quia talis pos-
sessio est res spiritualis vel spirituali an-
nexa, cum per possessionem acquiratur
jus ad exercenda spiritualia. Ita Viva %
Bonacina % Garcia, Abbas a>, etc., apud
Salmant. °?. — *Secunda* tamen sententia
probabilior, quam tenet Busenbaum hic,

s»ju«
7°*^*=

Vexationi
PTnVfkH
nequit rt*.
““.

Prob*h

• Loc. dt.. n. 36 et 37, — • 2° 2°, qu. 100, art. 3, ad 3.
— ■ Lib. 3. part. I. n. 175. — < Tr. 19, cap. 2. ex n. 27. -
Petr. Ledesma, Sum. (in 2-° 2-°), tr. 12, de *Simon.*, pent
concl. 12, dub., v. *Dice /-.. Villal.*, part. 2, tr. 37, diff. 6.
n. 2. — *Suar.*, de *ReUr.*, W. 3, Hb. 4, cap. 12, n. 13 et aeqq.

— *Ltn.*, lib. 2, cap. 35. dub. 7. — • Lib. 4, tr. 10, cap. 8,
n. 21. — • 2° 2-°, qu. 100, art. 2, ad 5. — ' *Man.*, cap. 23,
n. 102. v *Octavo*. — • Tr. 19, cap. 3, n. 3. — • *De Simonia*,
n. 616. — “ Loc. dt., cap. 3, n. 4 et »eqq. — *Garcia*, de
Benefic., part I, cap. 2, n. 53.

tiam, et non susdpit cum hoc offidum, ex quo
obligetur aliis usum sdentiae impendere, li-
cite potest pretium suae doctrinae vel consilii
accipere, non quasi veritatem aut scientiam
vendens, sed quasi operas suas locans ».

96. —e> Cap. *Jacobus*, quod a Salmant
hic citatur, minime de hac re tractat. Triden-
linum vero, in cap. *Ltccat*, (*sess. 24 de Re-
form.*, cap. 6), jubet episcopos a casibus oc-
cultis absolvere « gratis »; et *sess. 25, de Re-
form.*, cap. 18, tractans de dispensationibus,
statuit < gratis a quibuscumque ad quos dis-
pensatio pertinebit, [esse] praestandum ».

97. - •) Salmant. quoad secundam distin-
ctionis partem dicunt: < Etiam si alias actus
omissus sit in praecepto justitiae vel alterius
virtutis; et ibi ob id sit omissio peccatum ».

Ix*desma autem absolute et absque limita-
tione loquitur, sicut Villalobos.

99.-9? Salmant., *loc. cit.*, n. 7, auctores
citant pro sententia, quae tenet simoniam esse
redimere vexationem, si vexatio fiat circa
ipsam possessionem, seu quando quis impedi-
tur a possessione capienda. — Et ita quidem
tenent Viva, *Opusc. dc Renefic.*, qu. 9, art. 5,
n 9; Bonacina. *disp. 1, de Simonia*, qu. 6,
punct. 5, n. 8, id saltem in praxi consulens;
Abbas, in cap *Ad aures, de Simon.*, n. 6.
Alumen ultimus iste auctor, in cap. *Dilectus*,
eod. tit., n. 4, suam sententiam his verbis
limitat: « Puto tamen quod si propter poten-
tiam adversarii vel impotentiam suam, non
posset de facili illam consequi [possessionem]
apud superiorem, quod tunc, ut evitetur ma-

medo jm
quiutum.

seen. »
du

Kdwiven.
<lamproad-
aiwontAd
£4'""'0

daa.

ct Suarez \ Sanchez ., Palaus 3, Croix 4, Roncaglia * Lessius e, qui vocat communem, et alii plures apud Salmant. affirmat licere; quia jus quidem ad beneficium spirituale est, non autem possessio. Hanc recte sequuntur Salmant.⁸ et Croix semper ac sit certe acquisitum jus ad possessionem; tunc enim vexatio non esset circa jus spirituale, sed circa factum possessionis, quod est temporale. Et sic videtur sentire D. Thomas ¹⁰, docens: *Sed postquam jus alicui acquisitum est, licet per pecuniam injusta impedimenta remove*. Secus tamen dicendum cum Salmant.¹¹, si jus revocetur in dubium probabile; ut mox supra diximus.

Notandum autem hic in Tridentino ' praecipī epīscōpis, ne permittant pro admissione ad possessionem beneficii, solutionem ullam aut promissionem, utpote *simoniacae labis aut sordidae avaritiae suspicionem* habentes; reprobata quacumque consuetudine in contrarium: tantum permittit concilium, si sit consuetudo, aliquid in usus pios convertendum. —

haec intelliguntur 1° non de omnibus beneficiis, sed tantum de canonicatibus et praebendis in ecclesiis cathedralibusLS aut collegiatis; ut probabiliter ait Bonacina ,a et Barbosa Intelliguntur 2 d : recipientibus aliquid pro admissione ad possessionem; non vero de dantibus ad tollendam injustam vexationem, ut supra. Nam bulla S. Pii V *Durum nimis*, cdi

' Loc. cit., cap. 50, n. 31 ct acqq. ■ Comil , lib. 2, cap. 3, dub. 30, η. II — . Tr. 17. diap. 3. punct. 20. n. 3. — * Lib. 3, part. 1. n. K0. — . Tr. 7, qu. 3, cap. 3. qu. 4, reap. 1. — . Lib. 2, cap. 35, n. 110. — ' Tr. 19, cnp. 3. n. 7. — • Loc. dt., n. 8. — » Loc. dt., n. 140. — » 2* 2., qu 100, art. 2, ad 5. — « Loc. dt.. n. 8. — *. Sess. 24, de Reform., cap. 14. — M Di»p. 1, de Simon., qu. 7, punct. 1. § 3, n. 4. — S. Pint V, bulla *Durum nimis*, 1 Jun. 1570, § 3, in Ballar. Rom. MatnardL — 14 Ex cap. *Matthorus 23*, de simon. — ° Tr. 19, cap. 3. n. 9. - *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 8. n. 22, aucrt. K . *Qiletau.*, Opu»c. »om. 2. tr. 9, de Simon.,

gnum praejudicium, licite dare potest pecuniam ».

b) Barbosa, *in Trid..sess. 24, cap 14*, hanc interpretationem silentio praetermittit.

100. - a) Busenbaum, *loc. cit.*, et Sanchez, *Consil.*, lib. 2, cap. 3, dub. 30, n. 3, regulam generalem statuunt, quae initio hujus numeri traditur ; sed non afferunt exempla quae ex eadem colliguntur.

sanctionis concilii, id explicat et confirmat tantum pro recipientibus, his verbis: *P> accipimus... episcopis, capitulis,... ne posthac fructus... retineant, neve ipsorum cessionem vel renuntiationem, aut dulciaria vel alia quomodocumque petant vel exigant, etc.*

100. - Secunda regula est, quod, si jus non sit in re jam acquisitum, sed ad rem, non licet pecunia vexationem tollere ¹⁴; et damnatur qui, obtenta electione, pecuniam obtulit, ne alii electores impedirent confirmationem; cum ad confirmationem nondum haberet jus acquisitum. — Hinc simonia est, offerre pecuniam episcopo, qui injuste nollet me praesentatum instituere, vel me dignum eligere; quia tunc per pecuniam non solum amoverem impedimentum, sed etiam rem spirituales adipiscerer. Ita Busenbaum hic, et Sanchez *». Salmant.¹⁵ cum Lavmann, Cajetano, Silvestro, etc. Et dicunt quod haec esset simonia de jure divino: cum Soto, Suarez, etc., contra tamen Palaum Laymann, Bonacina, etc. '.

Notant tamen BusenbaunV hic,Croixl', et Salmant.¹⁸ cum Lessio, Soto d», Filliucio, Suarez, etc., quod haec regula non currit, si aliquis electorum vi vel fraude alios electores corrumpere ne me eligant; quia tunc non agit tamquam elector. Immo non currit, si vexatio esset ab his qui tantum obesse possunt: Suarez ,f, Palaus Anacletus ai, Elbel — Secus vero, si possint obesse, et simul prodesse,

qu. 3. *Silvtst.*, v. *Stmenia*, qu. 13, v. *Secundum*. — Sc/mj, de Just, ct Jure, Hb. 9, qU. 6, art. 1, ad 5; ct qu. 7, art. 1. corp. - *Suar.*, de Reliff., tr. 3, lib. 4, cap. 50, n. 27 et 29. *Laym.*, loc dt., n. 22, a«crt. 8. . *Bonae.*, de Simonia, diip. 1, qu. 6, punct. 5, n. 4. - * Apud Salmant., loc. cit., n. 12. — w Lib. 3, part. 1. n. 144. — - Loc. dt., cap. 3, n. 11 ct 13. - *LtU.*, lib. 2. cap. 35, dub. 18, n. 107. . *Fili.*, tr. 45. cap. 11. n. 7. . loc. dt., cap. 50, n. 38. — ” Loc. dt., n. 23. — * Tr. 17, diep. 3. punct. 20, n. 4. — B Jus can., hb. 5, tit. 3, de Simon., § 13, n. 310. — ■ Dc Simonia. n. 614.

Palaus, *tr. 17, disp. 3. punct. 20, n. 4*, satis probabile esse asserit, non esse simoniam veram, licet in loro exteriori praesumatur.

c) Vide verba Busenbaum, supra *n. 98*.

Sotus, *loc. cit.*, *qu. 6, art. 1, ad 5*, loquitur de casu quo aliquis, quicumque esset, vim inferret electoribus ne te eligerent; vel tibi ipsi, ne dignitatem peteres. Quo quidem casu licitum esse dicit vexationem pecunia redimere.

Si uc
ad rem ve-
xai to neqaiē
redimi.

Exceptio

instituendo, praesentando vel confirmando: quia tunc, quod datur eis ne obsint, necessario datur etiam ut prosint, consensum non negando; et sic pecunia tunc directe sterneretur via ad beneficium obtinendum. Ita tenendum omnino censeo cum Anacleto 1, Suarez *, Elbel 3, et Salmant. 4 cum aliis citatis, quando datur pecunia, ut elector suum votum non neget, etiamsi injuste negaret: quicquid dicat Palaus R, asserens ut probabile, non esse simoniam, si detur pecunia tantum ad removendum pravum illius affectum. — Dicunt autem Sanchez et Lessius, simoniam non committi quando datur pecunia electori, non jam ut prosit praestando votum; sed tantum ad redimendam iniquam vexationem, qua ille obesset per vim, aut fraudem, vel subornationem aliorum, ut supra. Et satis probabile hoc videtur saltem casu, quo dans pecuniam manifestaret non aliud velle, quam quod alter non obsit injuste; ut Mazzotta

101. - Sed hic quaeritur Γ. Si *aliquis*, non vi vel fraude, sed *precibus aut mulieribus, electores mihi propensos impediret*, ne conferant mihi digno beneficium, propter odium quo in me tenetur; *an possim pecuniam illi dare ut cesset?*

Negat Sotus apud Lessium . — Sed Lessius , Croix ¹⁰ cum Suarez, Laymann; item Salmant.¹¹ cum Sanchez, Valentia ^V et Bonacina, recte affirmant licere. Quia, ut ait Lessius, si licitum est dare pecuniam, ut alter cesset a me vexando con-

tra justitiam; licet etiam dare, ut cesset a vexatione contra caritatem: cum revera talis vexatio sit res temporalis, quam alia re temporali redimo, et ex alia parte, pecunia mea nonnisi valde remote sternit viam ad beneficium.

102. - Quaeritur 2°. *An possim dare pecuniam, ut alter se non opponat ad meam electionem; quamvis nesciam electores esse mihi propensos?*

Negant Salmant.1f, et citant Sanchez et Lessium. — At notandum est, quod Lessius 13 loquitur ibi tantum de praestatione facta illi qui possit prodesse et obesse. Sed quoad alium, qui posset solum obesse, et iste vellet inique se opponere, peccando saltem contra caritatem; probabile videtur, juxta eandem doctrinam Lessii, ut supra, quod liceret dare pecuniam, ut cesset ab illa illicita impeditio. — Et hoc tenet Croix 14, qui cum aliis DD. citatis asserit, quod semper ac alter sine rationabili causa moveat electores precibus vel muneribus, ut mihi non faveant, sed alteri; non est simonia, si dem ei pecuniam, ut cesset ab illa vexatione iniqua contra caritatem.

103. - Quaeritur 3^{rt}. *An liceat dare pecuniam electoribus, ne eligant indignum, vel ut eligant dignum?*

Respondetur, licitum esse dare, ne eligatur indignus, si constet electores paratos, aut saltem inclinatos esse ad indignum eligendum; quia Ecclesia habet jus acquisitum, ne detur ei minister ineptus: ut Lessius 15 cum communiore, Croix 0. —

Licet <un
S'iijwr

Vexatio
contra cari-
(atem po
<<< redimi.

' Loc. dt., n. 314 — Loc. dt., cap. 50, η. 77. — Loc. cil., λ. 615. — Loc. ch., cap. 3. n. 11. — * Loc. ciu, puna. J0, η. I. — Contil., lib. 2. cap. 3. dub. 30, n. 5, — ' Lib. 2, cap. 35. n. I/(7. — Sofia, de Ju*t. ct Jure, Hb. 9, qu. 6. art 1, <45.. Lib. 2, cap. 35, n. KA — Loc. dt., n. 109. — " Lib. 3, part. 1, n. 147. Relic., tr. 3. lib. 1 cap. 80, n. 24 el 25, Laym., lib. 4, tr. 10, cap. β, n. 22,

v. *Secundo*. — 11 Tr. 19, cap. 3. n. 13. - *Sanch.*, Contil., lib. 2, cap. 3, dub 80, n. 5. - *Bonae.*, de Siraon., disp. I, qu. 6, punct. 5, n. 6. — loc. cit., n. 109, — Loc. cit. n. 14. - *Sanch.*, loc. dt., dub. 30, η. IX - loc. dt., n. 107. — Loc. dt., n. 107. — *LtU.*, loc. cit., n. 1GH. — M Loc. dt., n. 147. — * Loc. du, n. 112. — * Loc. cit.. n. 146.

Mazzotta, *tr. 3, disp. 5, qu unie., cap. 3, quaer. 1*, absolute et sine allata limitatione loquitur: * Non est simonia, inquit,... si des aliquid epLscopo, non quatenus tibi prodesse potest, sed quatenus est persona privata, volens te infamare, subornare electores, etc.; quia sic potest unium obesse ».

101 - Valentia, in 2*** 2at, disp. 6, qu /6, punct. 3t qu. 3, conci. 2, citatur pro facto hic a Salmant. ; ipse vero in genere dum taxat loquitur : Redemptio vexationis se-

cundo modo, cum videlicet pecunia datur, non ut pretium, sed dumtaxat ut motivum. nunquam est simoniaca ». Quid autem per **motivum** heie intelligat Valentia explicat *ibid.*: ‹ Altero modo, inquit, ita ut pecunia detur solum tamquam motivum quoddam ad removendam injuriam eam, quae obstat consecutioni spiritualis ». — Notandum praeterea venit quod auctores citati, praeter Lessium, non loquuntur de electorum propensione, sed solum de casu quo quis precibus

Uaiutfo.

jttiten ui
itaSoÆ
m

riSJthinc
opitkmc.

Pariter Salmant. l* cum Cajetano, luiymann, Soto a), Suarez, etc., dicunt hoc licere, ne eligatur minus dignus; et etiam, ut eligatur dignus vel dignior in comuni: ut Salmant. ' cum Cajetano et Laymann, etc., ac Croix 3 cum Suarez, Lessio, Barbosa, etc. communiter. — Non licet vero dare pecuniam, ut eligatur aliquis dignus in particulari, etiam dignissimus in particulari; nisi in casu necessitatis, nempe, si inter omnes unus tantum dignus inveniatur, quem illi nollent eligere. Et quamvis talis electio secundum jura esset nulla, posset tamen peti confirmatio illius a Pontifice. Ita Lessius 4.

Quaeritur 4l. An sit simonia *dare pecuniam competitori, at desistat concurrere ad beneficium quod tu praetendis?*

Negant Elbel 5,* et Pasqualigo apud Croix e: quia, ut ajunt, haec abstinencia a concursu, ex una parte nequit dici aliquid spirituale quod ematur; et ex alia parte, competitor nihil positive confert ad beneficii collationem, sed tantum ne-

1 Tr. 19, cap. 3, n. 15. · *Cajftan.*, Opuwc. tom. 2. tr. 9, de Simon., qu. 3. · *Laym.* loc. cit., cap. 8, n. 23. · *Suar.*, loc. cit., cap. 50, n. 35. — · Loc. dt., n. 16. - *Cajeton.*, Opak. torn. 2, tr. 9, de Simon., qu. 3. - *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 8, n. 23. — · Lib. 3. part. L n. 146. · Steor., de Rebfi., tr. 3, lib. 4. cap. 50, n. 36. - *Lrss.*, lib. 2, cap 35, n. 113. *Barbos.*, de Parocho, cap. 2. n. 108. — « Loc. dt., n. 112 ct 114. — De Simon., n.609. — *Pasqua/.*, Deci», mor.243. · Loc. ciL. n. 142. — 1 Loc. dt. *Diana*, part. 11, tr. 6, rewl 31. — *fast.*, loc. dt., n. 106, 107 et 109. *Suar.*, loc. cit., cap. 50, n. 18. - *PaL*, tr. 17, diip. 3, punct. 20, n. 2. · Loc. dt., n. 142. — S. *Thom.*, 2· 2*, qu. 100, art. 2, ad 1;

ut docent communiter Lessius, Suarez, Palaus, Barbosa b), etc., apud Croix ·, cum S. Thoma % tum dumtaxat licet per pecuniam vexationem remove, cum vexatio est injusta; non vero, cum est justa: alias per pecuniam directe pararetur via ad beneficium, quod omnino est illicitum.

Quaeritur 5". *An liceat, urgente necessitate, dare pecuniam sacerdoti nolenti sine illa administrare sacramenta?*

Negant D. Thomas, Alensis, etc. apud Lessium ·; quia, ut dicunt, emere sacramenta nunquam est licitum, utpote intrinsece malum. — Sed recte affirmat ipse Lessius 10 cum Adriano; item Suarez ll,*Gersonius lB, Cajetanusl3, Diana M, et Sporerl\$ cum S. Bonaventura, Vasquez, Pontio, et aliis communiter. Ratio, quia hoc non est emere sacramentum, sed vexationem redimere; vel potius (ut ait Lessius le), permittere cum justa causa peccatum alterius.

Hinc Diana <0 et Hurtadus dicunt hoc licitum esse, non tantum in sacramento Baptismatis et Poenitentiae, ut plures ex DD. citatis volunt; sed etiam in aliis sacramentis, prout consentit etiam Lessius ,T. — Et non tantum in casu gra-

ct in 4, di*t. 5, qu. 2, art. 2, aol. 5, ad 2; ct diit. 25, qu. 3, art.2.aolut. 1, ad 3. * *Aims* , Sum., part«2. qu. 167 (a/. 169), metnbr. 3. art. 1, qu. 2, · · Loc. dt., num. 37. — - Loc. ciL, num. 38 ct 39. - *Adrian.*, Quodlib. 9. art. 3, \$ AA w-eundum principale, vera. Ad 3 canfirmolionam. — 11 Loc. cit., cap. 12, num 13 ct <cqq. — “ Tr. de Simonia. ad ration. 6. — « In 2—>·. qu. 100. art. 2. — u Part. 5, tr. 7, rctoL 16. — “ Tract. 5, cap. 1, num. 109. · S. *Bokar.*, in 4. dut. 5, art. 2, qu. 1. - *Vasq*Opuic. de Scandalo, qu. 43, art. 8, num. 59. · *Pont.*, de Matrim., lib. 5, cap. 18, num. 32. — M Lib. 2, cap. 35, num 4L — n Lib. 2.cap. 35, num. 38.

vel muneribus electores averteret, ne me eligerent

103, - A) Sotus, loc. cit., art. 1, ad 5, minus accurate a Salmant. allegatur; ipse enim negat id licere, casu quo inter dignos minus dignus eligeretur.

b) Barbosa, dc Parocho, cap. 2, // 106, rationem hujus sententiae assignat, quod nempe id esset dare pecuniam pro re annexa spiritualibus, ut spiritualia sunt.

S. Thomas, 2a 2af, qu. 100, art. 1', ad 5, in universum dicit: « Antequam alicui acquiratur jus,... simoniacum esset adversantium obstacula pecunia redimere: sic enim per pecuniam pararet sibi viam ad rem spiritualem obtinendam*.

d) Diana, part. 5, tr. 7, rcsol. 16, v.f., hanc affirmativam sententiam extendit ad Eucharistiam in articulo mortis. Sed de reliquis, ut sunt Extrema Unctio, praeceptum annuae confessionis aut communionis; Poenitentia extra mortis articulum, praeceptum audiendi Sacrum, frequens sacramentorum privatio, adhaeret Petro Hurtado, qui, dc Carit., disp. 173, sect. 17, § 224 ct 227, nolens esse harum opinionum priirtus auctor, relinquit illas tempori maturandas; < ut facio etiam ego », addit Diana. — Verum aliud praeterea subdit Hurtadus, § 227, nempe: extra gravissimam necessitatem hoc esse servandum, « ut redimens vexationem [injustam], offerat pecuniam ut stipendium uberius solito,

sacerdoti
„écri-

oUm-

vissimae necessitatis, ut ajunt Suarez et Lessius, sed etiam necessitatis gravis: puta, si quis impleturus esset praeceptum paschale confessionis et communionis, vel peteret viaticum aut Extremam Unctionem, vel esset in peccato mortali, vel etiam carere deberet frequenti usu sacramentorum; denique, quotiescumque aliquis non posset sine gravi incommodo aliquo sacramento carere. Quod videtur sane cohaerere iis, quae diximus de scandalo, *Lib. II, h. 47, v. Secunda vero*; ubi vidimus cum D. Thoma, D. Augustino et communi, cuique esse licitum, causa cuiusdam sui notabilis boni, permittere alterius peccatum, quod dumtaxat ex ejus malitia provenit.

Stipendium
to*tenlatio-
ni* non est
simonia*
cum.

104. – «4. Nec similiter simonia est
« dare stipendium ad sustentationem cle-
« rici, etiam divitis, pro Missis, concioni-
« bus; aut de eo etiam pacisci. Ratio est,
« quia non datur tamquam pretium spi-
« ritualis officii, sed personae in alterius
« gratiam occupatae; nec pro operatione
« spirituali, ut spiritualis est, sed ut in
« alterius gratiam suscepta: proindeque
« non est eleemosyna, sed debitum justi-
« tiae. — Suarez, Laymann I, etc.; contra
« Richardum °), Silvestrum e), etc. » [Vide
dicta *n. 55, Resp. 2*].

hero aec re-
dimere pen-
ilonctn tem-
poralem.

« 5°. Non *est simonia reddere vel redi-
« mere pensionem mere temporalem: quia
« non fundatur in titulo spirituali, nec re-
« fertur ad functionem spiritualem, — Dixi
« *temporalem*; quia spiritualis, quae datur
« v. gr. concionatori, vel coadjutori epi-
« scopi propter officium ecclesiasticum, in
« eoque fundatur, nec differt a beneficio,
« nisi quod non sit perpetua, vendi nequit.
« — Mixta vero, ut v. gr. quae datur pa-

Swar^de Relif., tr. 3, Hb. I, cnp. 12, n. 22. — *Lest.*,
lib. 2, cap. 35, dob. 7. — *Suar.*, loc. dt., cap. 18, n. 23; et
cap. 46. — » Lib. 4, tr. 10, cap. 6, n. 32 et 42 — 1 Loc. cit.,

nihil curans qua ratione illam sacerdos ac-
cipiat .

104. – Richardus de Mediavilla, *in 4, dist. 25, art. 3, qu. 2*; Silvester, v. *Simonia*,

< rocho seni, vel clerico pauperi ad su-
stentationem, non quidem vendi potest;
redimi tamen potest, modo obligatio
recitandi Officium B. Virginis imposita
non extinguatur. Quod intellige, si in
loco ubi fit venditio, bulla sit recepta.
Ratio est, quia qui pensionem redimit,
non emit jus spirituale, sed extinguit
onus temporale solvendi certam sum-
mam pecuniae. Lessius², Suarez⁰, Lay-
mann⁴.

« 6°. Non est simonia juris divini (etsi
quandoque juris humani esse possit),
spirituale cum spirituali permutare, v.
gr. beneficium pro beneficio, reliquias
cum reliquiis, etc.; vel dare *temporale
pro temporali*, ut si calicem vel agnos
Dei, praecise ratione materiae vendas;
vel dare *temporale pro spirituali*, per
modum doni gratuiti, etiam cum spe
vel intentione excitandi ad remunera-
tionem doni spiritualis, vel contra. Ratio,
quia gratitudo non respicit pretium, sed
beneficium; nec solvit debitum justitiae,
sed antidorale: quo non excluditur, quin
gratis detur >. [Sed vide *n. 51 et 54*].
Recte tamen monet Suarez, hujusce-
modi dona ob praesumptionem valde ca-
venda.

« Item, donare, promittere vel negare
temporale quidpiam, sub conditione ope-
ris spiritualis praestandi (modo non fiat
per modum retributionis seu commuta-
tionis); ut v. gr., si parens filio promittat
munus, si sacramenta frequentet. Ratio
est, quia hic non intervenit contractus
onerosus; sed sistitur vel in liberali do-
natione, vel donatione sub tali conditione
et modo. — Suarez *, Laymann ^ ». [Vide
n. 5 >].

cap. 36, dub. ■ Dc Relig., tr. 3, lib. 4. Cáp. 26. — « Lib. 4,
tr. 10, cap. H, n. 16, v. I et *eqq. — *Suar.*, loc. cit., cap. 45,
n. 5. — 1 Loc. dt., cap. 16. n. 12 et IX — 1 Loc. cit., n. II.

qu. 9. v. Tertium, contradicunt, non quidem
quod dicant esse simoniacum dare ejusmodi
stipendium; sed quod negent licitum esse de
eodem pacisci.

Ahi
non ii-«
nUd.

ARTICULUS IL

QUAE SIT POES'A SIMOXIAK.

105. *Quaenam simonia inducat poenas. - An incurrantur poenae in venditione sacramentorum aut capcllaniac non collativae, etc* — 106. *An, ad incurrendas poenas, simonia debeat esse completa cx utraque parte.* — 107. *An incurrat poenas, qui obtinet beneficium per fictam promissionem pecuniae.* — 108. *An incurrantur poenae per simoniam tantum dc jure ecclesiastico.* - *An, ob ingressum in religionem.* — 109. *Quae sint poenae ob simoniacam ordinationem.* — 110. *An etiam ob collationem primae tonsurae.* — 111. *Quae sint poenae ob simoniam in beneficiis.* — 112. *An incurrantur poenae in venditione vicariatus vel alius officii amovibilis: necnon pensionis, capcllaniae, aut sacramentorum ctjurisdictionis. Deinde quatuor quaeruntur. Qu Γ An sint nullae, electiones simoniacae ad praelaturas regularium.* - *Qu. 2° An poenae ob beneficia simoniace accepta incurrantur ab ignorantibus.* - *Qu. 3° An beneficiarius simoniacus ipso facto privetur beneficiis obtentis, et fiat inhabilis ad futura obtinenda.* - *Qu 4° An electio Pontificis simoniaca sit nulla.*

Qoiefum
^Xnin.
“ L
105. - « Resp. Γ. Sola simonia confi-
« dentiae et realis, in ordine, beneficio
« ecclesiastico et religionis ingressu, poe-
« nas juris ipso facto inducit: licet ob in-
« gressum religionis raro incurratur, ut
« dictum est, vel ob tenuitatem monaste-
« rii, vel contrariam consuetudinem re-
« ceptam ». [Sed vide n. 92], — « Suarez ',
« Lessius², Laymann ³ ».

In venditione igitur aliarum rerum, nempe sacramentorum, jurisdictionis, pensionis aut capcllaniac non collativae, etsi peccatur, nulla tamen incurritur poena.— Lessius⁴, et Salmant.⁶ cum communi. Vide n. 112.

106. - Quaeritur Γ. *An ad incurrendas poenas requiratur, ut simonia sit ex utraque parte completa?*—*Ovat* sunt sententiae ambae probabiles βλ

viritor»!.
trinque
~pIΓiA
sententia negat; ut tenent ipsi Salmant.³ cum Soto, Cajetano, Palao, etc. — Dicunt enim sufficere quod tradatur res spiritualis; nam, re tradita, venditio perficitur, etiamsi pretium non sit solutum, modo de eo fides praestetur⁷.

probabi-
L.» requiri-
ur.
Attamen *secunda* communior et probabilior sententia, quam tenent Lessius⁷,

¹ De Rellf. tr. 3, Hb. 4, cap. 55 ct 56. — · Ub. 2, cap. 35, dub. 23, n. 130; et dub. 27, n. 149. — ¹ Lib. 4, tr. 10, cap. 8, a n. (O. — * Loc. cit.. dub. 23, num. 130. — ¹ Tr. 19, cap. I, η 1. — · Loc. cit, n. 9. · Sbtuj, de Ju»t. et Jure. Hb. 9, qu. 8, art. 1, ad 6. · Cajeta*, Oputc. torn. 2, tr. 9, qu. 2. · Pal., tr. 17, disp. 3, punct. 22, n. 5. — ¹ L. Inter patrer*, tt. de contrahend. empL — · Loc. ciL, dub. 27, n. 149. — · Man., cap. 23, η. 101. — * Loc. dt., Hb. 4. cap. 56, n. 33. — « Ju- can., lib. 5, Ut. 34 11, n. 239 et 240. — “ Lib. 3,

Navarrus», Suarez¹⁰, Anacletus”, Croix ”, Roncaglia ”, Elbel item Laymann, Sanchez, Covarruvias, Moya, etc., apud Salmant. ”, qui probabilem vocant cum Palao et aliis, dicit requiri impletionem ex utraque parte. — Ratio 1’, quia non omnino perficitur venditio simul et emptio, nisi tradita re et pretio. — Ratio 2., quae mihi magis urget, quia in jure nullibi infliguntur poenae contra simoniam non ntrinque completam; et *in poenis benignior est interpretatio facienda* ”. Et hunc esse curiae stylum (qui pro lege habetur, cum Elbel et communi), testantur Navarrus et alii, nimirum, non judicandi poenas fuisse incursas, nisi simonia fuerit ex utraque parte consummata. Hinc inferunt DD., quod accipiens beneficium cum pacto praestandi pecuniam, non tenetur ante solutionem beneficium resignare, nec fructus restituere.

Notandum tamen 1" cum Lessio ¹¹ et Salmant. ”, quod, si pars tantum promissi ””. solvatur, jam cx utraque parte intelligitur perfecta simonia. — Notandum 2" quod ex simonia utrinque completa, quantumvis occulta, incurrantur poenae ut in

part. 1, n. 212. — M Tr. 7, qu. 3, cap. 1, qu. 2, reap. 2. — »« De Simonia, n. 628. - Laym , loc. ciL, n. 68 (a Salm. non citat.). · Sa*rh,, Conii!., Hb. 2. cap. 3, dub. 10b, a. 4. - Cotor., in cap. /’rrra/wm, part. 2, \$8, n. 7. · Maya, tr. 6» diep. 4, qu. 6, n. 9 et 10 (a SalmAnt non citat.). - “ Tr. 19, cap. 4, n. 7. · Pa!.. loc. cit.. punct. 22, n. 5. et 6. — * Reg. jur. 49, in 6 . — Elbct, de Simonia. n. 628, i. f. — Naxur., Man., cap 23, η. 101. — · Lib. 2, cap. Λ. η. 151. — * Tr. 19, cap. 4, η. 6.

106.—«J Hic sedulo animadvertendum est quaestionem hanc non moveri de simonia

confidential!, ut ipse S. Alphonsus infra in *notand. 3* observabit.

extrav. [comm.] 2, de simon. Vide Elbel — Notandum 3^a quod si simonia sit confidentialis, poenae incurruntur etiam per simoniam conventionalem mixtam, scilicet, ex una parte completam: ex bulla S. Pii V *Intolerabilis*, § 3. — Vide Anacletum a, Elbel 3; et vide infra, n. 111, *Resp. IV.*

107. — Quaeritur *T. Au committat simoniam, et poenas incurrat, qui obtinet beneficium per fictam pecuniae promissionem non impletam?*

Ficte promissionem pecuniarum.

Dicunt Pichler⁴ et Pontas^{*} hunc satis simoniam committere: quia ad ipsam incurrendam, non requiritur ut facto res temporalis tradatur; sed sufficit quod per motivum rei temporalis obtineatur spiritalis. — Ego tamen dicendum censeo, quoad culpam hunc non posse excusari a peccato simoniac, quia saltem cooperatur ad simoniam collatoris. Nam, quoad seipsum, puto probabilius cum Elbel a¹ et aliis gravibus DD., peccare quidem graviter, ob deceptionem alterius in re gravi; sed non peccato simoniae: cum, non interveniente voluntate se obligandi ad promissionem, non adsit vera emptio, quae ad simoniam requiritur. — Quoad poenas vero simoniae, puto cum Croix ũ, eum illas non incurrere, cum desit simonia utrinque completa; ut mox supra dictum est in praecedenti Quaestione.

Non tamen incurrit poenam

108. — Quaeritur *Au incurrantur poenae, per simoniam tantum de jure*

^{*} De Simonia, n. 630. — Ju. can., lib. 5, (tit. 3, § 11, n. 251) — Loc cit., n. 629. — « Lib. 5, tit. 3, n. 40 et 41, — V. Simonia, ca. 5. — Lib. 3, part. 1, n. 201. — De Simonia, n. 627. — Adruar., Contil., lib. 5, de Simon., con. IL 43, n. 5 et seqq. Solui, de Jure et Jure, lib. 9, qu. 5, art. 2, in fin. corp. Villal., part. 2, tr. 37, diff. 39. — Tr. 19, cap. 4, n. 10. — Loc. cit., n. 11. — Sanch., Coniil., lib. 2, cap. 3, dub. 108, n. 3. — Rodri*, Sum., part. 2, cap. 58, n. 6,

ecclesiastico statutam: puta, si quis emat officium sacristae, etc., vel si resignet beneficium cum pensione ex propria auctoritate, ut supra notavimus?

Affirmant Elbel T, ac Navarrus, Sotus, Villalobos, etc. apud Salmant. e, qui dicunt esse valde probabile⁸. — Sed non minus probabilem recte vocant negativam sententiam b¹ Salmant. 9 cum Sanchez, Rodriguez, Diana, Aragon, etc., ac Roncaglia 10. Ratio, quia jura quae poenas imponunt, intelligenda sunt communiter de simonia rigorosa, quae sit etiam contra jus divinum. Et probatur ex *extravagant! 2, de simon.*, quae incipit: *Cum detestabile scelus simoniace pravitatis, tam divinorum, quam sacrorum canonum auctoritas abhorreat, etc.*

Certum est autem, quod ex *extrav. [com.] 1, de simon.*, dantes et accipientes quid pro ingressu in religionem, incurrunt ipso facto excommunicationem papalem. — Sed notandum est Γ cum Navarro, Sanchez, Bonacina, etc. apud Salmant. H, illam non incurrere nisi praesumentes, ut colligitur ex textu; hinc ignorantes, etiam culpabiliter, excusantur. — Notandum 2^a valde probabile esse, non incurri in simplici ingressu, sed in professione; ut Salmant. 12 cum Bonacina, Palao, etc. — Notandum 3^a cum Lessio e, et Navarro f, Silvestro Palao apud Salmant. u, hanc *Extravagantem*, ut supra, saltem quoad hanc excommunicatio-

Six -4

8M.

Poae», greiiM ta

v. Quarto. — Diana, part. 4, tr. 4, mol. 156; part. II, tr. 6, resol. 30. — Aragon, tn 2—2, qu. 100, art. 6, dub. penult. — * Tr. 7, qu. 3, cap. 4, qu. 1, reap. 4. — Novar., Maa., cap. 27, n. 106. — Sanch., loc. dt., dub. 1, n. 50. — Bonac., de Simonia, dlp. 1, qu. 7, punct. 1, § 4, n. 2. — Loc. dt., cap. 4, n. 12. — M Loc. cit., num. 12. — Bonac., loc. dt., § 4, n. II. — Pal., tr. 17, dhp. 3, punct. 23, n. 3. — u Lib. 2, cap. 35, n. 131. — Pat., loc. dt., n. 3. — M Loc. dt., n. 12.

107. — a) Elbel, *de Simonia, n. 623*, probabilius existimat hic inesse simoniam; sed addit: «Nihilominus arbitror pro foro conscientiae mitius posse procedi cum tali poenitente; tum quia multi etiam graves DD. tenent per fictam dumtaxat promissionem non incurri simoniam....; tum etiam quia in hoc casu simonia conventionalis mixta quidem supponitur, nondum tamen completa ex altera saltem parte; atqui propter simoniam conventionalem mixtam et nondum completam, jura etiam mitius procedunt, saltem quoad poenas....;

ergo pro foro interno saltem, mitius procedi potest ac debet.

108. — a) Salmant dicunt esse *satis* probabile.

b¹ Salmant. et Diana ab hac negativa sententia excipiunt simoniam confidentialem, et eam quae ab officialibus episcopi in ordinibus committitur; quae, quamvis ecclesiastici dumtaxat juris sint, per eas nihilominus incurri simoniae poenas. — Et Roncaglia excipit pariter confidentialem simoniam.

c¹ Navarrus, *Man, cap. 23, n. III*, v. Se-

nem non esse usu receptam — Notandum ultimo, quod professio, etiam simoniace lacta, valida certo est; ut docet S. Thomas A

Si vero accipiens sit integra communitas aut capitulum, ultra excommunicationem (quam vero diximus non esse usu receptam), incurrit suspensionem, etiam Papae reservatam, ab officio, executione juris capitularis et administratione jurisdictionis. Item incurritur ex utraque parte infamia juris, et consequenter irregularitas. — Simoniace autem admissus debet transferri in arctius monasterium; sed hoc, non ante sententiam. Elbel .

ponueu. 109. - «Resp. IF. Ob simoniacum collationem et susceptionem ordinum, etiam « primae tonsurae, incurritur excommunicatione et suspensio papalis. — Lessius @, < Laymann 3 ».

pomae oc-
diaintis si-
oocice.

Ultra excommunicationem et suspensionem papalem, quas *episcopi* simoniace ordinantes, et ad id mediatores, incurrunt ipso facto⁴; incurrunt etiam interdictum ab ingressu ecclesiae. Et si violaverint suspensionem aut interdictum, suspenduntur a regimine ecclesiae, et privantur perceptione fructuum B. — Vide Salmant. c.

• De Simonia. n. 626, ex extravns. *Sant*, de «irnea; ex cap Dr 25 ct cap. *Quoniam* 40, de timon. — * Lib 2, cap. 35. dab. 24. — * Lib. 4, tr. 10. cap. 8. η 71. — 4 Ex extrav. com. *Cum detestabile*, de timon.; et bulla Sixti V *Sanctum et salutare*, die 5 Januar. 1588. in Hollar. Rom. Mainardi. — * Huila *Sanctum et salutare*, § 2 ct 6. — * Tr. 19, cap. 4, n. 14. ~ 1 Extrav. *Cum dite-*

ptimo; Silvester, v. *Simoniam*, qu 19, vers. *Tertia*, minus accurate a Salmant. citantur; non enim negant extrav. *Sane* esse usu receptam; sod absolute negant excommunicationem ipso facto incurri, nisi propter simoniam in ordine et beneficio.

•0 Quidquid olim de hac re fuerit; certum hodie est extrav. illam innovatam esse per constitui. *Apostolicae Sedis*, ubi inter excommunicationes Romano Pontifici simpliciter reservatas, haec sub n. tu recensetur: « Reos simoniae realis ob ingressum in religionem .

«9 S. Thomas, , qu. 100, art. 6, ad 5, rem satis inculcat, licet non apertis verbis explicet

109. - «M Lessius, lib. 2, cap 35, n. 135, negat quidem hanc sententiam improbabilem esse; ipse tamen dicit sibi placere communionem: eam scilicet, quae docet illum suspensum esse ab omnium ordinum executione.

f.) Palaus, *punct.* 24, n. 3, revera tenet

Ordinam autem, ultra praedictam excommunicationem et suspensionem, ipso facto suspenduntur ab exercitio suorum ordinum; sed illius tantum, quem simoniace ordinatus suscepit: ut docet Lessius A et probabile putant Salmant e, contra Palaum b) et Rodriguez . — Et suspenduntur etiam a spe ascendendi ad ordines superiores. Notant vero Lessius cum communic), et Salmant.^ cum Soto<, Laymann a), Sanchez *, non incurri suspensionem hanc, si, ordinato ignorante, alius simoniam commiserit. — Deinde notant Salmant.¶ cum Palao, et Lessius quod, licet ex bulla Sixti V hujus suspensionis absolutio a Pontifice ipsimet reservetur, et revocentur quoad hoc facultates concessae religiosi, et etiam episcopis in Tridentino in hac tamen parte dicunt praefati Lessius et Palaus, bullam non esse receptam; idemque confirmant Salmant. ¶ cum SA et Suarez

110. - Quaeritur: *an incurrantur praedictae poenae in collatione simoniae primae tonsurae?*

Affirmant hic Busenbaum, et Covarruvias apud Lessium Quia ex Tridentino ¶ prohibetur accipi aliquid, etiam

or
iflati litDO
nuu».

a h dicunt
æiutK»B«n
lo<mirae

tfabile. — • Loc. ciL, n. 15. — • Sum., pxrt. 2, cap. 58, num. 6, v. *Octavo*. — w Loc. dc, num. IX.— " Loc dt.. num. 15. - *Pa!*, tract. 17, di«p. 3. punct. 24. num. 4. — " Loc. at., num. 134. — u Cap. *Lutat*, MM. 24, de Rc form. — *Less.*, loc. at. • *Pa!*, loc. at. — M Loc. dt.. n. 34. • v. *Simoniam*. n. 12. — Ser. 21. de Reform., cap. I.

hunc suspensum esse ab executione omnium ordinum quos habet, contrarium vero probabilitate non carere.

<9 Recte: Lessius notat *contra* communem sententiam.

•f) Melius et recte dicitur. Laymann, *loc. cit.*, n. 71, v. *Porro*; Sanchez, *ConstL*, lib. 2, cap. 3, *dub.* 104, n. 35, apud Salmant., cap. 4, n. 15. — Ipsi tamen Salmant, cum Soto, *de Just, et Jure*, lib. 9, qu. S, art 1, ad 3, oppositum tenent, dicentes etiam ignorantem, suspensum manere.

9) Suarez, *hb.* 4, cap. 61, n. 11, non citatur ad rem; nam *loc. cit.*, (qui quidem a Salmant. adducitur), et cap. 58, η. II, loquitur non de suspensione, sed de inhabilitate ad alla beneficia. quae ex bulla S Pii V *Cum primum*, de die 1 April. 1566, a simonia *in beneficio* oritur.

110. - Covarruvias non citatur a Lessio, n 133; neque uspiam apud ipsum reperire potui sententiam quae hic ei tribuitur.

sponte oblatum, ab episcopo et ejus ministris adhuc pro collatione primae tonsurae, vel pro litteris dimissoriis seu testimonialibus, et pro sigillo et aliis; et contra facientes declarantur incurrere poenas de jure inflictas.

Negant vero probabiliter Salmant. l cum Palao; quia tonsura non est verus ordo: juxta dicenda *Lib. VI, n. 734*. Et idem docet Lessius 3 (licet pro se citetur a Busenbaum) dicens, in nullo jure adesse pro his excommunicationem statutam, nec concilium voluisse novas poenas injungere. — Pariter dicit, durum videri incurrere censuram episcopos et ministros, accipientes aliquid sponte oblatum; licet ipsi peccent. Imo id permittit D. Thomas a, dicens: *Si vero* (aliqua) *exigantur, quasi quaedam stipendia per consuetudinem approbata, non est simonia, si tamen desit intentio emendi vel vendendi...*, *et praecipue quando aliquis voluntarie solvit*. Attamen S. Doctor loqvutus est de simonia juris divini. — Jure autem ecclesiastico, hoc vetitum est in Tridentino 4, ubi reprobantur quaecumque consuetudines, etiam immemorabiles, utpote quae potius abusus dici debuissent. Cacterum Croix5 videtur non improbabiler censere, ibi reprobari consuetudines tantum quae ante concilium fuerunt, tamquam forte immoderatas; non autem quae nunc sunt, dandi aliquid moderatum, et quae praesumi possunt ex justa causa introductae: istae enim bene valere possunt, juxta dicta de Legibus, *Lib. I, n. 108, v. Sed quid*.

Hinc ait Mazzotta 6 cum Navarro b) et Lopez b), episcopum non committere simoniam, si recipiat aliquid sponte oblatum post (non autem ante) collatum ordinem. Hoc enim expresse permittitur in can. *Sicut episcopum, cans. 1, qu. 2*, (modo

episcopus id non petat), ubi dicitur: *Is autem qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, neque petitus, post acceptas cartas et pallium aliquid cuilibet ex clero, gratiae tantummodo causa, dare voluerit; hoc accipi nullo modoprohibemus: quia efus oblatio nullam culpae maculam ingerit, quae non ex ambientis petitione processit*. Ita Gregorius 7.

Sic pariter videtur permitti etiam notariis, juxta consuetudines locorum approbatas, aliquid pro sua sustentatione exigere, si pro opera sua praestanda quoad acta ordinationum conficienda, nullum salarium sit eis assignatum; ut ex eodem concilio deducitur.

III. – « Resp. III. Ob simoniam *reali* in beneficio ecclesiastico, incurritur 7. Excommunicatio papalis. 2*. Irrita est electio, praesentatio, confirmatio et institutio. Unde talis non facit fructus suos. Idque etiam, licet a tertia persona taliter provisus id ignoraverit »: [ut habetur ex cap. *Nobis fuit, de simon.*] — « nisi tamen contradixerit ». (Prout sancitum est in *cap. 33, de simon.* Hic tamen notandum cum Lessio 8 et Elbel 2 quod, non obstante tua contradictione, nec etiam posses beneficium acceperis, sciens tibi per simoniam alterius conferri, nequis illud acceptare, et si illud acceptaveris, *nequis retinere*] — « vel, nisi a tertio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderetur inhabilis; vel, nisi bona fide possederit beneficium per triennium ». (Ut communiter docent

n. 14. · *Pal.*, loc. dL, punct. 24. η. I. — de Reform., cap. I. — * Lib. 3. part. I, n. 167. — · Tr. 5.

b) Navarrus, *Man., cap. 23, η. 102, v. Un decimo*, Ludov. Lopez, *Instruct. nov., part. I, cap. 301, v. Septimo notandum*, non salis accurate citantur a Mazzotta; negant enim eo casu committi simoniam in foro interiori, praesertim, si munus post susceptum ordi-

nem detur. Lopez tamen addit contrarium posse praesumi in foro exteriori. IU – °) Auctores hic allegati id profecto communiter docent, sed loquentes de hac ultima limitatione dumtaxat, scilicet de pacifica triennali possessione.

Lessius I, Laymann a, Bonacina 8, Elbel 4 cum Suarez b), Palao, etc. Nec obstat regula Cancellariae, ubi requiritur absolute, ut beneficium obtineatur *sine ingressu simoniaco*; nam intelligitur de eo qui culpabiliter ingreditur: Elbel4 cum Anacleto).

Hinc non tenetur beneficiatus restituere (nec etiam ante triennium) fructus bona fide consumptos, si ditior non evaserit; ut S. Thomas c, Salmant. 7 ac Elbel e. — Qui valde probabiliter addit, neque esse restituendos fructus perceptos intuitu stolae et aliarum functionum parochialium, nempe exequiarum, concionum, administrationis sacramentorum, etc. Ratio, quia fructus isti non dantur ut redditus beneficii, sed ut stipendia officii; ita ut, juxta communem sententiam DD., de illis possit parochus libere disporre, etiam ad usus profanos: ut dicunt Lugo2, Bonacina10, Busenbaum (vide *Lib. IV, n. 185*), et Sanchez H, qui eam vocat longe probabiliorem c) cum Navarro, Panormitano, Hostiensi, Soto, Silvestro, Covarruvias et aliis pluribus, contra solum Innocentium.

« 3°. Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per dispensationem episcopi obtinendum dL Aliis tamen beneficiis jure ipso non privatur; nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante sententiam « judicis. Suarez II ».

— [Si vero quis bona fide beneficium adiit, licet obtinuerit per

· Loc. dL, n. 143 et 140, v. *Quarto*. — · Lib. 4, tr. 10, cap. 8. n. 73. v. *Limita* — » Diap. 1, de Simonia, qu. 7, punct. 2, n. 17 et 20. — · Loc. dL, n. 640. · *Pal.*, tr. 17, diap. 3, punct. 25, n. 3. — · Loc. cit., n. 640. · *AuacUt*, Jua. can., lib. 5, Ut. 3, n. 278. — · 2° 2°, qu. 100, art. 6, · De JosL et Jure, disp. 4, n. 23. — « Disp. 4. de OblipiL benefidarior., punct. 2. n. 19. — « Comi), lib 2, cap. 2. dub. 45, η. 4. · *Navar.*, Tract, de Reditib. bénéficiar., qu. 1, § *Drcimo nono*. · *Panorm.*, in cap. *Cum in off*Wis 7, de

b) Suarez, *lib. 4, cap. 57, n. 39*, consentit quidem huic opinioni; sed addit dubium esse « an veram praescriptionem in conscientia acquirat ». O Scilicet Sanchez hanc sententiam probabiliorum existimat; et auctores ab eo laudati eamdern simpliciter tuentur, dicentes beneficiarium de ejusmodi fructibus posse libere testari; vel (ut ait Sotus) eorundem vere dominum esse. d) Nisi tamen beneficium sit simplex; quo casu Suarez, *cap. 57, η. 37*, satis esse dicit episcopi dispensationem.

simoniam tertii, probabiliter potest episcopus cum eo dispensare ad idem beneficium dummodo prius illud beneficiatus renuntiet. Ita S. Thomas 18 et Elbel u, ex *cap. 59, de election.*].

« Resp. IVe. Simonia confidentiae completa, dato et accepto beneficio, licet accipiens promissionem vicissim non impleverit, inducit 7. Excommunicatio nem papalem utrique parti contrahenti. « 2°. Annullat resignationem et collatio nem beneficii, in quo est commissa; et « inhabilitat ad idem postea obtinendum. « 3°. Privat omnibus beneficiis et pensionibus ante obtentis; non tamen ante sententiam latam. 4*. Beneficia sic collata soli Pontifici reservantur. — Lesius u, Suarez u, Laymann 17 ».

112. – Hic ante omnia notandum, quod nomine beneficiorum et officiorum, ad quae omnis electio simoniaca est ipso jure nulla, ut decernitur in *extrav.* [comm.] 2, *de simon.*, non veniunt vicariae amovibiles ad nutum, nec pensiones, nec capellaniae non collativae, nec officia inquisitoris, legati, aut cujusque habentis jurisdictionem spiritualem ad tempus; quia haec non sunt proprie officia ecclesiastica. — Et licet illa vendere sit simonia de jure positivo, non tamen incurruntur poenae: ut communissime dicunt Salmant.18 cum Suarez, Palao, Sanchez a), etc.; item

teatam. et ult. volunt., n. 8. · *HostUn.*, in cap. *Quia nos 9, ecd.tit.*.- So/Ms, de Juat. et Jure, lib. 10, qu. 4, arL3, concLX.- *Silxust.*, v. *Curicus IV.* n. 6, qu. 8. · *Gnw.*, de Teatam., cap. I, η. IX · *Innoc. IV.*, in cap. *Quia nos*, de testam. — u Lib. 4, cap. 57, n. 37, et cap. 58, num. 3º 6, 9 et aeqq. — “ 2° 2°, qu. 100, art. 6, ad 7. — H De Simonia. n. 642. — u Lib. 2, cap. 35. num. 147. — « Lib. 4, cap. 43º η. IX — n Lib. 4, tr. 10, cap. 8. num. 76 et 77. — “ Tr. 19, cap. 4, n. 16. · *Suar.*, lib. 4, cap. 57, n. 45, 4Set seq. · *Pal.*, tr. 17, disp. X punct. 25, n. 1.

Idemque statuit cap. *Si alicujus 59, de election.*, allegatum a S. Alphonso, nempe: posse episcopum dispensare, modo tamen beneficium sil simplex; secus vero « super praelatione ». 112. – *) Sanchez, *Consil., lib. 2, cap. 3, dub 104, η. 5, 10 et 11*, dicit sub nomine beneficiorum vel officiorum in hac materia, venire prioratus, guardianatus, proindeque sub his poenis etiam comprehendi. Et revera Salmant. adducunt auctores pro sententia quae vult abbatias, prioratus, generalatus, etc., sub nomine officiorum comprehendi.

Sed probabiliter negatur.

Redpiem sponte oblatam effugit cemunua.

L. ir

..

7>

Nec committit «imo» num.

Quales fructu retine-ri JXXMitt.

Qua4 Ktt rili- penr- titor.

Si axu reali» U be ncficio ex comcaauitione plitcur.

Irrita es collatio. eui prensus tpen veril

Quid, li contradixerit

Ithabilittax adidem bebuddum. Privatio illorum.

Quomodo aipauctttr abepiscopo.

Limittio* ne.

moniae confidentialis completae.

incurratur,

Viva l cum Filliucdo b) et Reginaldo bJ, contra Garciam b). Neque incurritur ulla poena in venditione commendarum equitum, aut coadjutoriae beneficii; ut ait Croix i Neque in venditione sacramentorum, aut jurisdictionis spiritualis; ut Lessius ', et Salmant. 4 cum communi.

Quaeritur Γ. *An autem sint invalidae electiones simonicae generalatus, abbaticae, provincialatus, prioratus, rectoratus, aliorumque officiorum spiritualium in religionibus?*

Eiecuon<
eimonioic
mrtiiponi-
bu», invah-
<ue.

Negant Bonacina 6 et Viva °. — Sed verius affirmandum, ut docent Cabassutius - Sanchez 8 cum Silvestro Cajetano % Armilla ') et Lopez item Lessius ' et Elbel l0, qui recte addit non videre, qua conscientia excusari possint a labe simoniae electores illi, qui eligunt aliquem in Generalem, cum pacto, ut ipsi postea eligantur in Difflinitores, Guardianos, etc. Ratio hujus sententiae est, quia, licet praedicta officia revera beneficia non sint; expresse tamen comprehenduntur nomine officiorum in praefata *extrav. 2*, ubi sic dicitur: *Per electiones vero... provisiones, etc., quas simonica contigerit labe fieri, et quae viribus omnino careant in ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, personalibus, officiis ecclesiasticis et quibusvis beneficiis,... cuiquam jus nullatenus acquiratur.*

Quaeritur 2^a. *An praedictae poenae, ob beneficia simomace accepta, incurran- tur ab ignorantibus?*

icononetu
cwneura.

Resp. Si ignorantia fuit omnino incul- pabilis, certe negandum, ex *reg. 23, de*

• Oposc. de Bcnefic., qu. ult., art. 1, n. 9. — Lib. 3, part. 1, tu 104 et 109. — Lib. 2, cap. 35, n. 130. — Tr. 19, cap. 4, n. 1. — * Diip. 1. de Simonia, qu. 7, punct. 2, n. 24. — • Oputc. de Benefio, qu. ult., art. 1, n. 9. — ' Lib. 5, cap. 8, η. 5. — • Comil., lib. 2, cap. X dub. 104, n. 10 et 11. — ' l-oc. dt., n. 137. — - De Simonia, n. 622. — 11 Loc. dt., n. 638 —

regul. jur., in 6°, ubi dicitur: *Stne culpa, nisi subsit causa, non est aliquis punien- dus.* — Hic tamen notandum cum Elbel “ quod, non obstante hac inculpabili igno- rantia, provisio beneficii semper erit nulla: cum inhabilitas ad idem beneficium non sit poena; sed statuitur in jure ad prae- cludenda mala. Poterit tamen eo casu episcopus dispensare; post tamen renun- tiationem beneficii, ut supra dictum est, *n. 111, ad 3.*

Protiie
laaea oi
nulla.

Quid vero, *si simoniacus seruerit com- mittere simoniam, sed ignorant invinci- biliter poenas?*

nbi diipex-
■eC epire-
po>.

Quoad censuras, certe non eas incur- reret: ex sententia communi. Vide *Lib. VII, de Censuris, n. 43.* — Quoad reliquas ta- men poenas, et probabilius et communius est, eas incurrere: ut ait Elbel l3 cum Azor, Laymann, etc.; sed l4 probabilem putat sententiam negativam, quam tenet Pichler: eo quod poenae a jure statutae non incurrantur ab ignorantibus, ut di- cunt Sanchez, Krimer, etc. apud Pichler, qui ea ratione dicit excusari ab impedi- mento criminis, mulierem ignorantem esse conjugatum, virum cum quo peccat.

Ιριστιβω
censura? it
ca excuw

Sed non
Innorantu
aliarun
poenarum.

Contrarios
tenent alu.

Quaeritur 3°. *An beneficiarius simo- niacus incurrat ipso facto privationem beneficiorum antea obtentorum, et inha- bilitatem ad alia beneficia obtinenda?*

Γ. Quoad poenam privationis, com- munissime docent DD., cum Busenbaum ut supra, non privari beneficiarium bene- ficiis antea obtentis nec fructibus eorum ante sententiam judicis condemnatoriam: quia nulla lex habetur, hanc poenam ex-

Privatio
beneficii re-
quirit len-
tentium.

“ De Simonin, n. 656. — “ De Simonia, n. 667. • *Aeor, part. I, lib. 1, cap. 15, qn. 6.* • *Laym.. lib. 1, tr. 4, cap. 20, n. 6.* — M Loc. dt., n. 66ft. — *Pichler, Candidat, abbrev., lib. 5, tr. 3, η. 22.* — *Sanch., de Matrim, lib. 9, diip. 32, n. 17 et 16.* • *Krimer. in lib. 4 decretal., qu. 7, art. 2, § unie., n. 1012. 1019, 1024.* - *Pichler, Candidat, abbrev., lib. 4, tit. 7, n. 4.*

b) Viva dtat auctores pro sententia quae negat *pensiones* sub his poenis et sanctioni- bus comprehendi; et ita quidem tenent Fil- liucdus, *tr. 45, cap. 13, n. 23*; Reginaldus, *lib. 23, n. 181*; contradicente Garcia, *de Be- nefic., part. 1, cap. 5, η. 26.*

c) Sanchez hos auctores citat *n. 5*, ubi de excommunicatione loquitur; et re quidem vera Silvester, v. *Excommunicatio VII, n. 80, excom. 42*; Cajctanus, v. *Excommunicatio, cap. 72*; Armilla, v. *Excommunicationes,*

n. 59; Ludov. Lopez, *Instruct, nov., part. 1, cap. 305, v. Circa istum articulum*, loquen- tes de hac censura, dicunt in *extrav. Cum de- testabile*, comprehendi sub nomine beneficio- rum, praelationes ordinum religiosorum. At sane non videtur alia ratio de excommuni- catione et de electionum nullitate; si igitur electores simoniaci excommunicatione ple- ctuntur, pariter electiones nullas esse dicen- dum est.

Ut probabilem.

presse ipso facto designans. — Ita Sanchez Laymann ·, Bonacina ·, Suarez⁴, Salmant. * cum Filliuccio, Palao, Rodriguez ‡, etc.

lequibo»
îSîiu' Excipitur 1°. Simonia commissa ab examinadoribus beneficiorum parochialium, in synodo electis; qui, si aliquid occasione examinis recipiant, privantur ipso facto beneficiis antea rite obtentis, ante omnem sententiam: ut expressum habetur in Tridentino^A — Excipitur 2°. Simonia confidentialis: ex Motu S. Pii V *Cum primum*, edito anno 1566 ubi acceptantes beneficium in confidentiam privantur omnibus beneficiis, etiam juste prius obtentis, et tenentur ante sententiam ea dimittere.

Sed ad hanc poenam incurrendam in his casibus, requiritur sententia saltem criminis declaratoria; ut tenent Suarez ·, Sanchez ', Laymann e, ac Salmant. · cum Henriquez, etc. — Ratio, quia omnes poenae privantes juribus jam quaesitis non

incurruntur ante sententiam saltem declaratoriam criminis: ut diximus *Lib. I, n. 148*, v. *Idem*, et juxta probabilissimam sententiam, quam sequuntur Sanchez lo, Lessius ,lj Cajetanus u, Sotus * et Salmant.¹⁴ cum Molina, Salas h), Palao, Ledesma, Granado (contra Vasquez V, Bonacina O, etc., qui volunt non requiri ullam sententiam, si reus potest poenam subire sine infamia). Quia nimis rigidum est, ut reus poenas ex seipso exsequatur, et bonis possessis se privet. — At si examinadores illi vellent absolvi a labe simoniae, nescio quomodo absolvi possent, nisi beneficia dimittant; dum dicitur a Tridentino¹⁴: *A quo* (id est, a simoniae crimine) *absolvi nequeant, nisi dimissis beneficiis*.

11°. Quoad autem inhabilitatem incurrendam ad alia beneficia obtinenda:

Prima sententia tenet, incurri ante sententiam judicis condemnatoriam A Ita Bonacina Laymann‡, Filliucdus n; item Ugolinus, Henriquez Medina O, Lopez O

Ad mb>-

μηι

· Consil., lib. 2, cap. 8, dub. KM, n. 16. — · Lib. 4, tr. 10, cap. 8, n. 74. — ■ Di»p. 1, de Simonia, qu. 7, punct. 2, diff. 1. n. 1 et 4. — < Lib. 4, cap. 58, n. 6 et 8. — · Tr. 19, cap. 4, n. 19. - *Fili.*, tr. 45, cap. 13, n. 24 et 25. - *Pal.*, tr. 17, diep. 3, punct. 25, n. 4 et 5. — · Lib. 4, cap. 43, n. 13. — ' Conail., lib. 2, cap. 3, dub. 34, n. 13. — · Loc. cit., cap. 8, num. 77, sub m. — · Tr. 19, cap. 3, η. 73. · *Ifcnriq.*, lib. 13, cap. 37, r.5, liL c, in comment. — w De Matrim., lib. 3, di»p. 53, n. 3 et %eqq.; et lib. 9, disp. 30. — u Lib. 2, cap. 29, dub. 8, n. 63 et 64 ; et cap. 31, dub. 34,

η. 1RS. — * Sum., v. Pooux, — '' De Joat. et Jure, Ub. 1, qu. 6, art. 6, v. *Ad octavum*. — M Tr. 11, de Legib., cap. 2, num. 59 et 60. - *Jdbltna, de Jait.* et Jure, tr. 2, disp. %, num. 5. · *Pal.*, tr. 3, disp. 2, punct. 2. num. 8. · *Martin. Ledesma*, 2· § qu. 18, Art. 2, dub. 10, conct 3. · *Granado*, in 1''· 2... contr. 7. tr. 3, disp. 13. sect. î. — “ Ses». 24, de Reform., cap. 18. — * Disp. 1, de Simonia, qu. 7, punct. 2, diffl. 2. — n Tr. 45, cap. 13, num. 26. — *U/çoNη.*, De Simonia, tab. 4, cap 6, \$ 6, n. 2, v. *Quoad secundam*.

Rodriguez, *Sum., part. 2, cap. 58* (al. 56), n. 6, v. *Nono*, negat teneri ad dimissionem « ante sententiam *deelaratoriam* ».

f) Tridentinum, sess. 24, *dc Reform.*, cap. 18, cos dicit simoniae crimen admisisse, « a quo absolvi nequeant, nisi dimissis beneficiis, quae quomodocumque etiam antea obtinebant ».

Bulla motu proprio *Cum primum*, non loquitur de confidential! simonia; sed bulla *Zw-tolerabilis*, die 1 Junii 1569 data, per quam revera ejusmodi simoniam admittentes privantur beneficiis antea obtentis eorumque fructibus: < praesentium auctoritate privamus», inquit bulla.

Salas, *dc Legibus, disp. 15, sect. 3, n. 46*, consentit prolecto: si tamen jura acquisita « notabilia sunt seu magni momenti ».

O Vasquez, *iu Ia^{TM} 2a**, *disp. 168, cap. 6, n. 46*, contradicit, de privatione Lamum vocis activae et passivae loquens. Et ita etiam a Salmant citatur; sicut pariter Bonacina, qui *disp. I de Legib., qu. 1, punct. 7, § 2, n. 10*, asserit privationes, quae ad sui exsecutionem

nullam actionem requirunt, ut est privatio vocis activae ct passivae, ipso tacto incurri. Addit tamen Bonacina neminem teneri se illis privare, si absque infamia id fieri non possit

J) Etiam ante sententiam criminis deelaratoriam, ut dicunt Bonacina, Filliucdus; ct inculcat Ugolinus, dicens fieri inhabilem ad alia beneficia, ipso tacto, < etiam judicis sententia non interveniente».

Laymann, *lib. 4, tr. 10, cap. 8, n. 74*, adducit hanc sententiam, sed subdit: « Ait Limen Suar., constitutionem illam [S. Pii V] secundum hanc sui partem usu receptam non esse; ideoque opinionem Navarri in praxi tutam esse, ut neccsse non sit dispensationem petere ante judicis sententiam saltem deelaratoriam criminis, nisi certo constet alicubi bullam illam majore rigore receptam esse ».

1) Henriquez, *lib. 13, cap. 37, n. 5*, hanc sententiam inculcat, dicens ipso jure inhabilem fieri, nisi dispensetur; et Lopez pariter, *Instruet. not., part. 1, cap. 307, v. Ex praedictis sequitur corollaric*, didi eum dispensatione indigere. — Medina vero, *Sum., lib. 1,*

et Rodriguez apud Salmant. — Ratio, quia ita expresse habetur in Motu S. Pii V *Cum primum*, ut supra; ubi sic sancitum fuit: *Qui beneficium aut officium ecclesiasticum simoniace adeptus fuerit..., perpetuo sit inhabilis ad ea, et quaecumque alia beneficia... obtinenda*. Ad incurrendas autem poenas inhabilitantes, nulla requiritur sententia; ut dictum est *Lib. I, de Legibus, n. 149, v. Poenae*.

Probabitur
!wcondem-
natoria.

Secunda vero sententia communior et probabilior, quam tenent Sanchez *, Navarrus 3, Cabassutius4, Suarez Viva 991J, Elbel 6 cum Anacleto *9 Pichler, Salmant. ., Petrus Navarra 9ζ et probabilem vocant Lessius et Palaus apud Salmant., negat incurri praedictam inhabilitatem ante sententiam iudicis condemnatoriam. — Ratio 1*, quia bulla relata S. Pii revera intelligenda est tantum pro foro externo, cum loquatur de convictis. Ibi enim sic dicitur: *Quicumque... detestabile crimen simoniacae pravitatis commisisse convictus fuerit, etc.* — Ratio 2*, quia, esto bulla intelligatur de foro interno, tamen ipsa non fuit recepta; ut asserunt Suarez, Navarrus, Sanchez, Salmant. 7. Saltem, ut ait Viva T, bulla usu recepta est

Rodri^., Summa, pan. 2, cap. 58, (a/. 56), nam. 6, v. Nono . 1 Tr. 19, de Simonia. cap. 4, n. 20. — S. Pint V, bulla Cwm *primum*, de die 1 April. 1566, § 8 ■ Condi Ub. 3, cap. 3, dub. 101, n. 14. — 1 Condi. 92, de Simon. — • Lib. 6, cap. 8, n. 9. — 1 De Simon., n. 627. • Pichltr, Candidat, abbre., lib. 5, tit. 3, num. 21. — • Tract. 19,

tantummodo in primo sensu fori externi. — Nec huic obstat sententia quam secuti sumus *Lib. I, n. 97, ad 6. Quid*, scilicet, quod in dubio an lex recepta sit, lex bene obligat. Nam hic non versamur in dubio, sed in opinione probabili: cum valde probabile sit ex auctoritate DD. ut supra, hanc legem non fuisse receptam. In dubio enim praesumptio stat pro lege: cum delictum, in non recipiendo legem justam, non praesumatur. Quando autem probabile est, quod obligatio legis nunquam inceperit (vel quod lex abolita sit), tunc cessat praesumptio pro lege, et possidet libertas; ut docent Sanchezl', Laymann et Palausl', apud Salmant. *Λ

Nemo tamen dubitat, quod inhabilitas ad idem beneficium simoniace acceptum incurratur ipso facto, ante omnem sententiam: cum hoc statutum sit de jure antiquo in *extrav. 2, de sinon.*, de cujus receptione non dubitatur. — Notat autem Sanchez 8 cum Navarro et aliis, quod, secuta sententia iudicis condemnatoria, simoniacus erit quidem in conscientia inhabilis ad quaecumque alia beneficia: cum per sententiam evadat infamis, et consequenter irregularis.

Inhabilia»
idem bt-
ncfidom iß-
corritsr
Octo.

Aliud oea-
tectarlus
sentenlut.

cap. 4, num. 21. — *Snlmanl.*, loc. du, num. 21. — *Suar.*, lib- 4, cap. 59, num. 11. - *Navar.*, Condi. 92, de Simon., n. 5. • *Sanch.*, Condi., lib. 2, cap. 3, dub. KM, n. 14. • f Tract. 19, cap. 4, num. 21. — • Condi., lib. 2, cap. 3, dub. 104, num. 15. • *Navar.*, Conail. 91, de Simon., num. 6, ad 3.

cap, 14, § 20, simpliciter dicit simoniacum incurrere inhabilitatem ad beneficia obtinenda. Minus recte igitur a Salmant citatur.

Suarez, *lib. 4, cap. 58, n. 10*, certum existimat incurri ante sententiam condemnatoriam; sed *n. 11*, valde verisimile esse didt non incurri ante sententiam declaratoriam. — Viva quoque, *Opusc. de Benef, qu ult., art. 3, n. 2*, negat incurri ante sententiam declaratoriam.

Anadetus minus accurate dtatur ab Elbel; nam, *lib. 5, tit. 3, n. 267*, refert utique hanc sententiam; sed de ea nullum profert judidum; at *n. 285*, loquens de confidential! simonia, negat requiri sententiam iudicis ad inhabilitatem hanc incurrendam.

→ Petrus Navarra, *de Restit., lib. 2, cap. 2, n. 436*, non loquitur de inhabilitate ad alia obtinenda beneficia.

r) Lessius, *lib. 2, cap. 35, dub. 26*, de simonia confidential! disserens, scribit: «Hanc tamen inhabilitatem ad cetera quidam intel-

ligunt solum post sententiam declaratoriam criminis; et ita puto usu receptum ».

9) Palaus, *loc. cit., punct. 25, n. 7*, hanc sententiam addudt, neque eam reprobatur, dum contrariam probabiliorē tantum appellat.

r' Viva, *loc. cit, n. 2*, sic loquitur: « Addit Suarez: in casu nostro requiri sententiam de-clarativam criminis, quia non fuit cum eo summo rigore recepta ea bulla, ut poenae in ea contentae, ante omnem iudicis sententiam incurrantur ».

Salmant., *tr. 11, de Legib., cap. 2, n. 120*, dtant auctores istos, tamquam patronnantes sententiae, quae negat obligationem adesse, *in dubio* de legis inceptione; secus vero, *in dubio* de legis cessatione; quod revera tenent Sanchez, *de Matrim., lib. 2, disp. 41, n. 40* (cfr. *Decal., lib. 1, cap. 10, n. 32 et seqq.*); Laymann, *lib. 1, tr. 1, cap. 5, § 4, n. 36*; Palaus, *tr. 1, disp. 3, punct 7, n. 1 ct 6*. — Quod autem ipse S. Alphonsus hic asserit de casu quo lex probabiliter abolita sit, ex prioribus editioni-

owipüo Cum autem mentionem fecerim de praefata *extravagant!* 2, hic adnotare censui id quod in fine illius sancitum inveni. Ibi enim praecipitur *omnibus et singulis ecclesiasticis saccularibusque personis...*, *in virtute sanctae obedientiae...* *ut eos omnes, quos simoniam hujusmodi commisisse, vel procurasse, aut in ea media- tores esse sciverint, Pontifici.., per se vel alios revelare quanto citius non omit- tant...*, *etiam si complices fuerint...* *Quod si non fecerint, absolvi non valeant, donec praedicta revelent, et complices hujusmodi detecti arctius punientur.* — Sed praedicta *extravagans* in hac parte non fuit usu recepta; nec ad id obligatur ullus, nisi sit curialis Sedis Apostolicae V, ut asserunt plures auctores graves apud Cabassutium I, qui pro hoc citat Navarrum, Cajetanum, Suarez, etc.

Quaeritur 4e. *An electio Summi Pontificis simoniaca sit invalida?*

a«tio rf. Negant Suarez,* ac Filliuccius etc., pu, valid apud Viva⁸; et probant ex *cap. Licet* 6, tñxt alio. *de Eieci f* ubi Alexander III statuit, *ut ille... absque ulla exceptione, ab universali Ec- clesia Romanus Pontifex habeatur, qui a duabus partibus [cardinalium] concordan- tibus electus fuerit et receptus.* — Ratio, quia si talis electio esset irrita, posset facile Ecclesia esse sine capite; saltem esset aliquando incerta.

Affirmant tamen verius Cabassutius 4,

* Lib. 5, cap. 8, n. 5. - A'inur., Man., αφ. 27, η. 106. - Captan , Sum., v. *Excommunicatio*, po't cap. SI, v. Πγολ- Itr ha». - Suar., de Cena-ur., diip. 22, »ect. 6, num. 27. — • De Relig., tr. 3, lib. 4, cap. 57, num. 57. — ■ Opusc. de Benef., qu. ult., art. I, n. 8. — 4 Lib. 5, cap. 8, n. 17. —

bus desumptum est; et est reformandum juxta dicti ab eodem S. Doctore, *lib. I, n. 27.29,68.*

t) Auctores hic allegati negant Extrava- gantem istam, quoad hanc partem esse usu receptam. - Limitationem vero pro Romanis curialibus, Suarez refert ex Navarro; sed Na- varrus, postquam eam ex Silvestro retulit, adducit D. Antoninum illi contradicentem.

*0 Filliuccius, *tr. 45, cap. Ii, n. 14*, satis esse dicit in hac electione, servari jus divi- num, et ea quae specialiter prohibita non sunt.

v; Textus genuinus sic est restituendus: «Decens et salutare reputamus, ul.. ea quae propterea (ad legitimam Romani Pontificis electionem] per nos statuta et ordinata fue- runt, pro rei magnitudine et gravitate, per sacrum generale concilium approbentur et

Bonacina⁵ et Viva · ex communiori sen- tentia. — Probatur clare ex can. *Si quis, dist. 79*, ubi Nicolaus II sic sancivit: *Si quis pecunia vel gratia humana...*, *sine concordi et canonica electione... cardina- lium...*, *ac deinde sequentium ordinum re- ligiosorum clericorum, fuerit Apostolicae Sedi inthronieatus; non apostolicus, sed apostaticus habeatur.* Clarius confirmatur ex concilio Lateranensi V sub Julio II, ubi dictum fuitp⁷ *Sacro approbante conci- lio statuitur, ut electio Romani Pontificis per simoniam facta, eo ipso nulla existât; et sic electo nulla in spiritualibus vel tem- poralibus tribuatur facultas.* Ex quibus verbis patet, nec Pontificem sic simo- niace electum posse suam validare ele- ctionem.

Nec obstat textus in cap. *Licet* supra al- latus; nec ratio adducta, quod Ecclesia re- maneret sine capite. Nam, ut recte dicunt Lessius' et Viva ⁸ cum sententia com- muni, ex vi *l. Barbarius*, posito communi errore cum titulo colorato, si occulta es- set simonia, eo casu Ecclesia suppleret jurisdictionem; unde omnes actus hujus- modi Pontificis bene erunt validi, et ejus definitiones adhuc infallibilem habebunt auctoritatem, ut declaratur in citato cap. *Licet*. Secus, si simonia esset publica. — Quod autem bulla Julii II ut supra, non sit recepta, ut ait Suarez, dicit Viva frivolum esse effugium.

Verius et communius, invalida.

Refellitur objectio.

1 Disp. 1, de Simon., qu. 7, punct. 2, n. 16. — • Opusc. de Benefic, qu. ult., art. 1, n. 8. — ' Lib. 2. cap. 36, n. 146. — ■ Loc. cit., n. 8. — L. Barbarius, ff. de Offic. praetor. — Suar., de Relic., tr. 3. Ut». 4, cap 57, n. 57. — Vrt», loc. cit., n. 6.

innoventur, et approbata et innovata commu- niantur». Deinde Pontifex ita statuit: Apo- < stolica auctoritate, et de potestatis nostrae plenitudine, statuimus, ordinamus, decerni- mus et definimus, quodsi.... contigerit... ele- ctionem Romani Pontificis.... per simonia eniti hacresim... celebrari vel fieri; non solum hujusmodi electio vel assumptio eo ipso nulla existat, et nullam eidem sic electo vel assum- pto administrandi in spiritualibus et tempo- ralibus facultatem tribuat De cujus appro- batione acta concilii haec habent: «Et omnibus fere habentibus vocem definitivam placuerunt simpliciter contenta in bulla... » Cfr. Labbe, tom. 19, col. 768 et seq. Concil. Lateran. V, sess. 5, anno Dfli 1512.

*) Gap. *Licet* jubet tantum talem simo-

ARTICULUS III.

AN ET CUI RESTITUENDUM, QUOD SIMONIACE ACCEPTUM.

113. *Nihil spirituale simoniace acceptum restituendum, nisi beneficium ct ejus fructus.*
— 114. *Restituendum est pretium acceptum pro beneficio, ordinatione, etc.* — 115. *Cui restituendum.* — 116. *Cui restituendifructus beneficii simoniace accepti.* — 117. *Qui possint dispensare in praedictis poenis* (Usque ad n. 120).

Spirituale
•imoniace
acceptum,
uou resti-
tuendum.

113. - « Resp. Γ. Nihil spirituale simo-
« niace acceptum, praeter beneficium (sub
« quo continetur pensio, secundum Bona-
« cinaU, negante Lessio) est restituendum.
« Ratio est, quia caetera vel restitui non
« possunt, ut sacramenta, vel non sunt
« restituenda ante sententiam: cum ca-
« nones aliud non statuerint; ex Lessio ',
« Suarez, Filliuccio, etc. ». [Idem tenent
Salmant. l cum Sanchez, Soto b>, Palao]
contra Azor et Laymann, Bonacina

Exceptio-
nes.

«Dixi: *praeter beneficium*; quia hoc
« retineri non potest, etiam ante judicis
«sententiam: ut patet, tum ex can. l *Si*
• *quis neque, cans. 1, qu. 1*, tum ex 2
« extrav. *Cum detestabile, de simonia*·.
(Idem dicendum pro pretio accepto pro
collatione ordinum et ingressu religio-
nis d>, ex cap. *De hoc* et cap. *Veniens, de*
simon. Vide Salmant. ·]. « Vide Bonacina4,
« ubi addit, etiam fructus perceptos esse
« restituendos: tum quia nullo justo titulo
« possunt retineri, cum adeptio beneficii
« simoniaca sit ipso facto irrita; tum quia
« sic expresse habetur in extrav. *Cum dc*·
« *testabile, de simonia*. Vide S. Thomam6,
« Navarrum *, LessiumT ».

Ltu., lib. 2, c*p. », n. 166. — » Loc. cit. · *Suar.*, dc
Relig., tr. 3, lib. 4, cap. 57, n. 12 et »eqq. *FUI.*, tr. 45,
cap. 13, n. 22. — · Tr. 19, cap. 4. n. 23. *Sanch.*, Contil.,
lib. 2, cap. 3. dub. III, n. 2. · *Pai.*, tr. 17, di»p. 3, punct. 26,
n. 1. · *A*or*, part. 3. lib. 12, cap. 20, qu. 5. *Laym.*, lib. 4,
tr. 10, cap. 8, n. 85. — · Loc. dL, n. 29. — ' Ditrp. 1, de

114. - « Resp. IΓ. Pretium acceptum
« pro beneficio, collatione ordinum, sacra-
« mentorum et sacramentalium, si nota-
« biliter excedat id quod pro sustentatione
« exigi poterat, item pro admissione ad
« religionem, jure positivo restituendum
« est. — Hoc tamen posterius nonnisi post
« latam sententiam, si admissus in mo-
« nasterium maneat; quia plerumque ra-
« tione alimentorum retineri potest, modo
« in communem usum convertatur. Vide
« Bonacina H, Lessium ° ». [Cum Palao,
Laymann, Sanchez apud Salmant. ,0,
et Elbel II: ut habetur in extrav. *Sane, de*
simon., ubi dicitur, quod *bona simoniace*
acccepta pro ingressu ad religionem, ad
communem usum monasteriorum possint
retineri et applicari].

115. - « Resp. IIF. Acceptum pro be-
« neficio, aliave re spirituali, non secuta
« collatione, jure naturae restituendum
« est ei, a quo est acceptum: quia deest
« titulus retinendi, cum non praestetur
« id, pro quo est datum. Si vero res tra-
« dita sit, simonia utrinque completa, pro-
« babilius est restituendum esse Ecclesiae,
« et non danti: quia Ecclesia utrumque

Simon., qu. 7, punct. 3, diff. 2, n. 3 et 4. — · 2· 2·, qu. 100,
art. 6, — · Coniil. 97, dc *Simon.*, n. 7 ct 15. — ' *Lib.* 2,
cap. 35 n. 174. — · Loc. dt., diff. I, a n. 18 ad n. 21. —
· Loc. cit., n. 169. — *Pa!*, loc. dt., punct. 26, n. 6. *Lojrn.*,
loc. cit., cap. 8. n. 82. · · Loc. cit , cap 4, n. 31. — · De
Simon., n. 635.

niace electum haberi ut pontificem ab uni-
versali Ecclesia.

113. - a) Bonacina male allegatur a Bu-
senbaum pro hac sententia, ipse enim con-
trariam tuetur, *disp. 1, de Simon.*, qu. 7,
punct. 3, diff. 2, n. 3 cum *punct 1, § 2, n 4*

b> Solus, quamvis a Salmant. tamquam
hujus sententiae fautor adducatur, ipse tamen
contrariae favet, *defustit. etfure, lib 9, qu 8,*
art. 1, ad 6, scribes: « Ex natura simoni-
aci faciendae esset tam resignatio spiritualium,
quam restitutio temporalium ».

Clarius ct recte dicetur: Azor et Lay-
mann *apud* Bonacinam, *disp. 1, de Simon.*,
qu. 7, punct. 3, dijj. 2, n. 3.

OCap. *Veniens, dc simonia*, vere loquitur
dc ingressu in religionem ; sed cap. *De hoc 11,*
eod. tit, quod S. Alphonsus nimis fidenter a
Salmant mutuatus est, non de ordinum col-
latione tractat; sed dc alio casu, scilicet de
simonia in beneficio.

II I. Sanchez hoc non habet in *Consil.*,
loc cit., dub. 114, n. 15, quamvis ita citetur
a Salmanlicensibus.

h .w v s
tfn w w i
->>v X iμ «2λ λ ^ I

quo ^
«piti^k

guid de

Ac«ptora
dhoend^.

« punire intendit; vide Lessium, Laymann l ».

Quaeritur hic Г. *Qui rem spiritualem cum simonia jam tradidit, et pretium accepit, cuinam illud restituere debeat?* — Tres sunt sententiae, omnes probabiles.

Prima tenet, ante sententiam pretium restituendum esse ei qui dedit. Quia, cum recipiens incapax fuerit ex jure positivo illud acquirendi, dominium remansit apud dominum; qui non alia ratione intendit illud a se abdicare, nisi quatenus transferret in venditorem. Ita Sancheza, Lessius a> cum Valentia, Soto, Bafiez, Aragon, Rodriguez, etc., apud Salmant. · — *Secunda* tenet, esse restituendum ecclesiae, in qua est beneficium 4. Et hoc, m poenam irreverentiae irrogatae Ecclesiae, in venditione rerum suarum. Ita S. Thomas b>, Salmant. * S. Antoninus b>, Laymann, Suarez, Cajetanus, etc., cum Busenbaum ut supra. — *Tertia* dicit, ex consuetudine posse restitui etiam pauperibus; ut etiam admittit S. Thomas e, cum Palao, Victo-

ria % Covarruvias a>, etc.; et probabilem vocat Laymann *> apud Salmant. T. Quare recipiens pretium, juxta has sententias, satis omnes probabiles (ut recte dicunt Salmant.·) poterit, prout voluerit, illud restituere vel danti, vel ecclesiae, vel pauperibus; et etiam sibi ipsi, si egens sit; ut Salmant. * cum Sanchez.

Pretium vero pro ingressu in religionem restituendum est ipsi danti, ut afferat ad monasterium, ad quod transfertur, et quod alere eum debet, ut ex cap. *Veniens, de simon.* /Λ Si tamen remaneat, potest monasterium datum retinere; ut Sanchez, Palaus, Suarez et Laymann, apud Salmant., 0.

116. - Quaeritur 2\ *Cui autem sint restituendi fructus beneficii, per simomam acquisiti?*

Restituendos esse ecclesiae, docet S. Thomasll: modo commodum non redpian cx hoc, qui simomam commiserunt. — Sed probabile est, posse restitui etiam pauperibus, vel successori in beneficio; vel etiam se componere cum Pontifice

Qwa <u
hrrm ia

Fr<t^
beneficii" re-
mwendiec·

pavpenb>
LVi."0">*>

2>Sī., lib. 2, cap. 36, dub. 31. — 1 Lib. 4, tr. 10, cap. 8, n. 79,82 et »eq. — · Contil., lib. 2, cap. 3, dub. 114, n. 11. — *Valent.*, in 2·- 2*, diep. 6, qu. 16, punct. 6, v. Srrf *quae-ret aliquis.* - *Sotus*, de Ju»L et Jure, lib. 9, qu. 8, art. 1, corp., v. *Interim cr/ζo*, - *Battre*, in 2·* 2··, qu. 32, art. 7, dub. 2, conci. 4. - *Aragon*, in 2·* 2··, qu. 100, art. 6. ad 2 arc. · *Rodri**, Sum., part. 2, cap. 6β (*al.* 66), η. 4. · · Tr. 19, cap. 4, η. 30. — · Ex cap. *Pt hoc* et cap. *Audi-fimus, de almon.* — · Loc. cit., n. 31. - *Laym.*, loc. cit.,

n. 83. · *SUar.*, lib. 4, cap. 60. n. 8. · *Captan.*, v. *Resti-tutio*, cap. 4. — · 2· >·, qu. 32, art. 7; et qu. 62, art 6, ad 2. — *PaL*, tr. 17, dUp. 3. punct. 26, n. 5. - 1 Loc cxL, num. 31. — · Loc. cit. — · Loc dt. · *Sonck.*, Constl., lib. 2, cap. 3, dub. 114. num. 13 — *Sanch.*, loc dt_ num. 15. · *Pal.*, loc du, punct, M num. 6. - *Snar.*, de Relic., tr. 3» lib. 4, cap. 60, n. 11. - *Laym.*, loc dt., cap. 8, num. 82. · - Loc dt., cap. 4, num. 31. — u 2· 2*, qu. 100, art. 6, ad 4.

115. - a) Lessius, *I. c.*, n. 171, negat utique hanc sententiam esse improbabilem; verum ipse vocat secundam communiorem et probabiliorem. At n. 172, indicat quid sit intelligendum per restitutionem ecclesiae faciendam, dicens praeceptum esse « rem illam, quae sua non est, dare ecclesiae vel expendere in pios usus». Denique subdit: «Fateor... manere dominium apud dantem; et ideo si ei restituatur, posse relinere; quia non ipse, sed qui accepit, jubetur in pios usus expendere ».

b) S. Thomas, *2a 2af, qu. 100, art. 6, ad 4*, limitat hanc (quam tuetur) sententiam: nisi praelatus vel totum collegium sint in culpa: quo casu, pretium erogandum esse, ex aucto ntuale superioris, pauperibus vel alteri ecclesiae. — Idemquc fere tenet D. Antoninus *part. 2, ttt. 1, cap. 5, § 7*, dicens erogandum esse pauperibus, si ecclesia in culpa fuisset.

c) Victoria, *Rclect. 11, de Simon., part. 2, η. 6*, restitutionem faciendam esse dicit ecclesiae, in cujus injuriam acceptum est pretium,

ct subdit: «Si vero non est facta injuria aliqui eccl c, danda est pauperibus vel ecclesiae cathedrali ». Demum n, 7, casu quo quis bona fide fecit restitutionem pauperibus vel ipsi danti, factum tenere asserit, nec amplius teneri ad restitutionem.

•0 Covarruvias, *in reg. Peccatum, part. 2, 5 2, n. 7*, non satis accurate citatur a Salmant.; negat enim restitutionem danti faciendam esse: cuinam vero sic facienda, ipse non explicat, sed affert aliorum de hoc quaesito opiniones.

r) Laymann, *loc. cit.*, n. 83 (al. 84) non probat expresse hanc opinionem, quidquid dicant Salmant. Ait enim juxta communiorem sententiam restituendum esse ecclesiae, et addit: « Quamvis aliqui dicant consuetudine obtentum esse, ut pauperibus restituere liceat ».

f) Haec sunt verba cap. *Venietis 19, cie si-mon.*: « Abbatem et monachos ad restituendam pecuniam praelato F. tam indigne acceptam compellas, et., praecipias dicto F., ut in alio monasterio in habitu monastico Domino studeat deservire».

pro dictis fructibus; ut Salmant.¹ cum Navarro Silvestro V et Sanchez.

Qui» ab*
Mirere po-
nit apocxua.

117. – Videndum hic ultimo, quisnam sit in praedictis poenis absolvere aut dispensare.

Certum est quod excommunicatio-
nem et suspensionem in ordine simoniace
suscepto, solus Pontifex potest absolvere;
nisi dictae censurae sint occultae, quas
potest tunc absolvere etiam episcopus:
ex concilio Tridentino . Et etiam confes-
sarii Mendicantes; ut ex communi ait
Elbel ^{aJ} cum Suarez ^{eJ}, Palao. — Dicunt
autem Lessius * et Salmant.⁶, quod bulla
in contrarium S. Pii V, in hoc non est
recepta *Λ

oniu,pe^o
om.

Quoad vero suspensionem ordinum rite
susceptorum, probabile est posse illam ab-
solvere episcopum; ut Suarez ^{eJ} et Sal-
mant. *. Licet putent probabilius opposi-
tum, cum Palao et Silvestro ^{*J}, casu
quo clericus scienter cum simonia ordi-
natus sit. Et idem dicunt¹ de suspensione
ordinantis.

nict[^]b
Fib.biH.
cate.

Qu^oa(l inhabilitatem denique obtinendi
alia beneficia, praeter illud simoniace ob-

1 Tr. 19, cap. 4, n. 32. · Sanch., Coniti., lib. 2, cap. 3,
dob. 119, η. 5. — · Ex cap. S/ quis, penult, de limon.;
el extrav. Cum detestabile. Cfr. Coa»tit. Apostolicae Sedis,
excom. R. P. wmpialer reaerv. 8 cl 9. — · Cap. Liceat 6,
mm. 24. de Reform. — Pal., tr. Π, diip. 3, punct. ulu, n. 2. —

tentum, potest episcopus dispensare; ut
Sanchez 8 et Silvester, Imola, Felinus. —
Excipitur, si fuerit simonia confidentialis,
aut si simoniacus exspectet sententiam:
quia tunc est irregularis ex infamia juris.
Salmant /4 et Elbel cum Lessio Pa-
lao Henriquez ^{fJ}, etc.

118. – Dubium magnum est: *att episco-
pus dispensare possit ad habendum ipsum
beneficium simoniace acceptum ?*

Praenotanda sunt in hoc verba Ponti-
ficis fl: *Si altcujus electionem, propter si-
moniam, eo ignorante, ac ratum non ha-
bente, commissam, contigerit reprobari;
cum eo super praelatione, ad quam tali-
ter fuerat electus, illa vice non potest epi-
scopus dispensare; quamvis circa eum
qui ignoranter recipit simplex beneficium
per simoniacam pravitatem, post liberam
resignationem, episcopi dispensatio tole-
retur.* Hinc ad Dubium:

0“*
pemet M
becst

Respondetur 1°. Quod, si beneficium
fuerit simplex (etiam canonicatus, vel di-
gnitatis, cui non insit cura animarum[^] ut
Sanchez et Navarrus^{@^} apud Salmant.^{eJ}), Plum-
et fuerit acceptum per simoniam ignoran-

Epikopw
dun’to.

· Lib. 2, cap. 35, n. 134 el 136. — · Loc. dt., n. 34. — · Loc.
du, n. 34. — · Loc. dt. — · Consil., lib. 2, cap. 3, dub. 120,
n. 37. · Silvest., v. Suspensio, qu. 7, v. Tertium. - Imola.
in cap. Si alicujus, de elect. - Petin., in cap. De simoniace,
de limon., η. 3. — · Cap. Si altcujus, penult, de elect.

116. – Navarrus, *consil.* 72, *de Simon.*,
loquitur de fructibus beneficii qui sint accepti
tamquam pretium simoniacae collationis.

Silvester, v. *Beneficium V, n 1*, quam-
vis a Salmantic. citetur, ipse tamen non lo-
quitur de fructibus simoniace perceptis, sed
de quibuscumque vacantibus beneficiis, quo-
rum fructus « tempore vacationis debent in
utilitatem ecclesiae expendi, vel futuris suc-
cessoribus fideliter reservari ».

117. – a) Elbel, *n 645*; et Suarez, *lib. 4*,
cap. 61, n. 4, tractant de absolutione ab ex-
communicatione.

b) Hanc tamen sententiam S. Alphonsus
rejecit in *Hom apost., tr. 4, n. 54*: « Nequeo
intelligere, inquit, quomodo revocatio privi-
legiorum opus habeat acceptatione; cum in
tantum regulares prius poterant, quia Pon-
tificibus sic placuit; ergo si eis ablata fuit ab
eisdem jurisdictio, qua potestate possunt sibi
talem jurisdictionem vindicare?· Cfr. etiam
Const. *Apostolicae Sedis*, in qua revocata sunt
et abolita quaecumque privilegia regularium
absolvendi a casibus Romano Pontifici reser-
vatis.

c) Suarez, *loc. cit., n. 6*, contra negat epi-
scopum posse ab ea suspensione absolvere.

*0 Palaus, *disp. 3, punct. ult., n. 2*, ex aliis
refert hanc sententiam; sed ipse satis clare
significat probabile esse quod episcopus ab ea
suspensione possit absolvere, quamvis aper-
tis verbis id non affirmet. Et Palaus non dis-
tinguit eum qui scienter, ab eo qui ignoran-
ter ordinem ita simoniace recepit

·) Silvester, v. *Suspensio, qu. 7, v. Ter-
tium*, videtur concedere episcopo absolutam
facultatem absolvendi ab hac suspensione in
ordinibus rite susceptis, etiamsi scienter si-
moniacae alium ordinem receperit

f) Salmant., *cap. 4, n. 38*, exceptionem
istam praetermittunt

cJ Elbel, *n. 645*; Lessius, *cap. 35, n. 140*;
Palaus, *n. 3 et 4*; Henriquez, *lib. 13, cap. 37*,
n. 5, et cap. 56, n. 1, de inhabiitate ad idem
beneficium tractant.

118. – oJ Sanchez, *loc. cit., dub. 120, n. 23*;
Navarrus, *consil. 97, de Simon., n. 5 et 6*,
de canonicatu tantum (cui non insit cura ani-
marum) hoc tenent. De dignitatibus vero non
loquuntur; et ipsi Salmant, *tr. 19, cap. 4*

Si lit curatam, episcopat hac tic non po-int.

Si «denier Accepsum, episcopai nunquam point.

ter (scilicet, quando simonia fuerit com-
missa ab alio, beneficiario ignorante, ut
communiter intelligunt doctores!); tunc
potest episcopus dispensare etiam in illa
vacatione, dummodo beneficiarius sponte
renuntiet. Ita Sanchez *, Palaus 8, et Sal-
mant. 4 cum Silvestro b>, Navarro, et
Glossa 1 Vide dicta w. 111, ad 3. — Re-
spondetur 2\ Quod si autem beneficium
sit curatum, non potest episcopus dispen-
sare in illa vice; sed potest in alia va-
catione cum ignorante. Salmant. 6 cum
Panormitano, Palao, Sanchez, etc. —
Respondetur 3°. Quod si scienter simo-
niace quis acceperit beneficium, sive sim-
plex, sive curatum, etiamsi sponte re-
nuntiet; nequit episcopus cum illo dis-
pensare ad idem beneficium habendum,
neque pro illa, neque pro alia vice: ut
docet S. Thomas c>, et Salmant. 7 cum
Soto*>, Palao et Sanchez. Quamvis possit
episcopus dispensare ad alia beneficia ob-
tinenda, nisi fuerit simonia confidentia-

» Apud Salmant., tr. 19, cap. 4, n. 35. — ' Consil..
lib. 2, cap. 3, dub. 120, n. 22. — · Tr. 17, disp. 3, punct.
ult., n. 3. — · Loc. dt., n. 35. - Navar., Consil. 97, de
Simon., n. 5. — · In cap. Nobis fuit, de «tmon., v. Rtpro-
banda. — · Loc. dt., n. 37. · Panorm., in cap. Dt simo-
niace, de simon., n. 7. Pal., loc. dt., num. 3. · Sanch.,
loc. dL, dub. 120, n. 31 et 34. — ' Loc. dt., n. 38. - Pal.,
loc. dt., n. 3. - Sanch., loc. dt., n. 37 et 42. — Panorm.,

n. 35, ita scribunt: < Nomine autem beneficii
simplicis, etiam canonicatus cathedralium ve-
niunt, et alia quae non habent curam anima-
rum, nec sunt dignitates, ut docent Sanchez et
Navarrus ».

b) Silvester, v. Simonia, qu. 8, ad 5, v.
Adde quarto, etsi a Salmant. citetur, ut re-
fert S- Alphonsus, ipse tamen non apponit con-
ditionem : Modo beneficiatus sponte renuntiet

lis; ut mox supra diximus, numero 117,
in fine.

119.- Quaeritur^ . An praedictas dispen-
sationes possit impertiri etiam episcopus,
cum quo commissa est simonia?— Negant
probabiliter Panormitanus, etc. Sed proba-
bilius affirmant Salmant. · cum Navarro
et Sanchez, ex cap. penult., de elect., ubi
facultas episcopis conceditur indistincte.

120. - Quaeritur 4*. An Pontifex, con-
ferens beneficium alicui, quem scit inha-
bilem ad illud accipiendum ob simoniam,
censeatur dispensare? — Affirmant pro-
babiliter Palaus ·, Suarez 10, Sotus et
Salmant. 11 cum Torre. Et idem dicunt
Salmant. 11 cum Soto et Torre, si Ponti-
fex beneficium vendat alicui. Vide Croix 11.

Notandum, quod si Papa confirmat ele-
ctionem, nesciens vitium simoniae, etiamsi
in bulla dicat se supplere omnes defectus,
non valet confirmatio; quia illud intelli-
gitur de aliis defectibus in electione, non
de simonia: ut Croix 14

loc. dt., n.7. — · Loc. dt., n. 39. · JVawr., Consil. 97, de
Simon., n. 12. - Sanch., loc. dt., num. 15. — · Loc. at.,
num. 9. — * De Relig., tr. 3, lib. 4, cap. 61, num. 14. —
M Loc. dt., num. 40. · Raph. dt Torre, in 2— 2·. qu. 100,
art. 6, di»p. 9, i. C (edit. Salmant. 1612). — « Loc. dt. -
Sotus, de Just, et Jure. lib. 9. qu. 5, an. 2, ad 2. · Torre,
loc. dt. (edit. dL). — u Lib. 8, part. 1. η. 227. — u Loc.
dt., n. 231.

<) S. Thomas, 2a 2a*, qu. 100, art. 6, ad 7,
absolute et absque ulla restrictione aut am-
pliatione, dicit solum Papam posse dispensare
cum eo qui scienter per simoniam beneficium
obtinuit. — Itemque Sotus, de Just., lib. 9,
qu. 8, art. 2, conci. 2.

120. - a> Solus, loc. cit., qu. 5, art. 2,
ad 2**], loquitur de eo cui Pontifex venderet
beneficium.

Complici-
tai eplico-
pt non tollit
facultatem
dsvpenaan-
di.

Papa,
«dena inha-
bilem, quan-
do censea-
tur ditpen-
«are.

Neadem,
non cense-
tur diipen
«are.

TRACTATUS SECUNDUS
DE SECUNDO PRAECEPTO DECALOGI

« Prohibet hoc praeceptum omnem » mere jurando, vovendo et non ser-
« inordinatam usurpationem nominis Dei: » vando.
« qualis potissimum fit blasphemando, te- » De quibus hic agendum ».

CAPUT I.

Quid et quotuplex Blasphemia.

121. *Quid est blasphemia.* — 122. *Quotupliciter blasphematur contra Deum.* — 123. *Quando est denuncianda blasphemia haereticalis.* — 124 et 125. *Quae dicteria sint, vel non, blasphemiae.* — 126. *An explicandum, si quis directe intendat Deum inhonorare.* — 127. *Ad quid tenetur consuetudinarius.* — 128. *Quid, si quis proferat: O Mors Dei! O Vulnera Christi! irascens contra hominem.* — 129. *An sit blasphemia maledicere creaturis, et diebus.* — 130. *An maledicere mortuis. An maledicere fidei.* — 131. *An imprecari aliis vel sibi daemonem.* — 132. *An differant specie blasphemiac contra Deum, et Sanctos.*

biuphcmu 121. - « Resp. Blasphemia, directe op-
« posita laudi Dei, est verbum maledi-
« ctionis, vel convicii, seu contumeliae in
« Deum: sive id fiat attribuendo ei falsa,
« sive negando vera; sive tribuendo crea-
« turis, quae ipsi debentur; sive etiam di-
« cendo vera, sed quae ad ejus dehono-
« rationem seu vilipensionem tendant: ut
« fit per modum ei indignantis, contem-
« nentis, etc. — Ita communiter docto-
« res: S. Thomas Bonacina f, Sanchez ·
« Laymann 4, etc. ».

varii ca- 122. - « Γ. Blasphemat, qui contra
2L phc « Deum infrendens, ei maledicit. Item,
« qui ait se aliquid acturum, eo invito.
« Item, qui eum negat; qui jurat serio
« per deos falsos; qui cum vocat tyran-
« num, injustum, nolle aut non posse nos
« juvare, non curare nostra; daemonem
« esse fidelio-rem, plus posse; non omnia
« bene esse ordinata; melius in creatione

« quaedam fieri potuisse aut debuisse, etc.
« — Quae quidem si quis credat ita esse,
* et non tantum in ira aut desperatione
« effutiat; tunc est blasphemia haeretica-
« lis, id est cum haeresi conjuncta; quod
« in confessione est addendum, quia spe-
« cie differt ab imprecativa. — Hurta-
« dus 5 ».

123. - Qui audit aliquem proferentem au.Pbe-
blasphemiam haereticalem, tenetur eum SmidSS"
denuntiare infra sex dies; ut ajunt Viva * tUn<u-
et Salmant. ', ex edicto Inquisitionis, ut
dicunt Sed videtur hoc spatium sex die-
rum esse juxta Inquisitionem Hispania-
rum; nam in edicto Inquisitionis gene-
ralis assignatur mensis. Vide dicenda
/Γ, m. 252, v. *Rogabis.* — Secus s«cn»,
autem, si blasphemia non sit haereticalis.
Nam, licet ex decretis Julii III, Pii I et
concilii Lateranensis, obligatio sit denun-
tiandi (vide apud Salmant. B); attamen
Sanchez · cum Medina, Manuele et Lo-

· 2· 2', qu. 13. art. L — · Dhp. 3, de 1* Praec., qu. 8, punct. 1 ct 2. — 1 Dccal., lib. 2, cap. 32, num. i ct 6. — · Lib. 4, tr. 10, cap. 6. n. 1 ct 7. — · De Fide. diip. 91, Beet. II, f 54 ct ecqq. — · Dc Praec. decal., qu. 6, art. 2, η. II. — 1 Tr. 21, cap. 3, n. 129. — Jntim III. conatit. In mnllb, 1 Fcbruar. IbM. § in Hullar. Rom. Mainardi. - Pimj J,

can. Si quis f^r cupdluni, cau». 22, qu. 1. · Concit. Later. I' (anno 1514) »cu. 9, bulla reform, curiae: apud Labbe, tom. 19, col. ML · Loc. dt.. n. 1?? — · DccaL, lib. 2, cap. X', n. 47. - Rarthol. Medina, Summ., lib 1, cap. 14, i 2. v. It tergo cu/t», - Mannet Rodri^., Sum., part. I, cap. 34. η. 0.

pez; ac Salmant 1 cum Bonacina, Villalobos, Trullench et aliis, dicunt in his blasphemiiis praemittendam esse correctionem: quae si proficiat, omittendam esse denuntiationem. Imo Mazzotta, Tamburinius 1 et Viva 4 dicunt, quod propter desuetudinem, haec decreta non videntur hactenus obligare.

Locutio*
ne» bit*.
ph«rue

124. — Insuper notandum, quod blasphemia est, dicere: *Velit, nolit Deus. Pe-reat Deus. A dispello di Dio. Nego sacramenta.*

Locutione*
non blat-
phernxe.

Item, dicere *daemonem sanctum, omnipotentem*. Non vero, si nominetur *potens, sapiens*, etc., secundum suam naturam; modo his verbis non intendatur ei aliquis honor tribui.

Nec est blasphemia, quando verbum mutatum, aut dimidiatum pronuntiatur *), v. gr. *Nego Di...*, *Santo Di...*, *Santo Diana*; probabiliter cum Viva s, Tamburinio ; et Croix 7 cum Gobât et Tamburinio.

Neque, dicere contra homines: *Sanguis di Dio, Corpo di Dio*. Viva g, ex communi, cum Laymann, et Tamburinius 9, nisi indignatio sit directa contra Deum. — Et sic tenendum cum Busenbaum et aliis,

Ludot. Lope; Instruct, nov., part. I, cap. 283, i. t, v. *Praetorta*. — 1 Loc. dt., outn. 129. — *Bonae.*, diip. 3, de 1. Praec., qu. 8, punct. 1, n. 6. — *Villal.*, part. 2, tr. I, diff. 15, n. 8. — *Ti*II.*, *Dead.*, lib. 1, cap. 12, dub. 3, n. 3. — Tr. 2, diap. 1, qu. 3, cap. 2, 5 3, quaer. 4. — ' *Decal.*, lib. 2, cap. 6, §4, n. 6. — Loc. at., η. II. — Loc. cit., n. 8. — Loc. dt» η. X. — 1 Lib. 3, part. 1. n. 252. — *Gobai.* de Blasphem.. n. 745. — *Tambur.*, loc. dt. — De Praec. dcal. qu. 6, art 2, n. 9. — *Laym.*, lib. 4, tr 10.

infra n. 128; quicquid dicat Croix,0, nempe, quod haec verba per se semper praescierunt vilipensionem Dei

Neque est blasphemia, dicere: *Per vitam Dei*, vel *Sanctorum*. — Communiter Viva n, et Tamburinius 18 cum Sanchez <>; contra Decianum

Neque, dicere: *Renego Deum, si te non percussero*. Ita Tamburinius 18 cum Salazar d); et videtur probabile, contra Sanchez et Palaum. — Quia tunc haec verba proferens non habet animum negandi Deum, casu quo non percusserit. Sed quia certe vult percutere, ideo dicit Deum non credere, si non percusserit; volens tandem sic dicere: Sicut certum est quod Deum non negabo, ita certum habeo quod te percutiam.

Neque, dicere: *Hoc est verum sicut Deus*. Tamburinius 14 cum Azor, Bonacina, Medina, contra Suarez et Sotum f). Et hanc sententiam communem asserit esse Mazzotta cum Bonacina *» et aliis. — Quia tunc communiter non aequiparatur veritas creata cum increata; sed solum indicatur similitudo quaedam, mixta cum aliqua hyperbole.

αip. 6, nam. 8. — Decal., lib. 2, Cip. 6, § 4, num. 25. — * Lib. 3, part. 1, n. 247. — « Loc. dt., n. 9. — Loc. dt., n. 23. — “ Loc. dt., n. 22. — *Sanch.*, Dccal., lib. 2, cap. 32, num. 24. — *Pal.*, tract. 17, disp. 2, punct. 2, § 3, num. 3. — u Loc. dt., num. 16. — *A*or*, part. 1, lib. 11, cap. 3, quaer. 2. — *Ponac.*, diip. 3, de 1. Praec., qu. 8, punct. 2, n. 13. — *Bartha!*. *Medina*, Sum., cap. 14, § 2, v. *I! tern capo*. — *Mauotta*, tract. 2, diip. 1, qu. 3, cap. 2, § 2, dub. 1.

124. — a) Viva hanc suam sententiam limitat Si non intendat animo diabolo sanctitatem appingere; vel, ut dicit Tamburinius, nisi intendat signate Deum renuntiare.

b) Croix dicit esse gravem blasphemiam, si illa indignatio virtualiter saltem in Deum tendat; quibus addit: — Similiter, si illa indignatio non tendat quidem in Deum, sed tamen ita loquens advertat ad vilipensionem Dei vel rerum sacrarum ».

Sanchez et Decianus perperam a Viva allegantur; nam Sanchez, *Decal.*, lib. 2, cap. 32, η. 25 et 26, affirmat haec verba esse blasphemiam; quod Decianus, *Tract, crimin.*, lib. 6, cap. 2, n. 13, expresse negat, nisi « animo exeerandi et injuriandi et contemnendi proferrentur ».

Salazar, *de Usu et Consuetud.*, cap. 5, n. 28, v. *Unde possunt*, negat tales puniendo» esse poenis blasphemiae.

Suarez, *de Relig.*, tr. 3, lib. 1, cap 6,

n. 12, nimis fidenter a Tamburinio ex Bonacina citatur; nam ille non differt a prima sententia. Dicit quidem verba haec blasphemiam continere; sed addit id < multum pendere ex intentione loquentium, qui saepe loquuntur per exaggerationem, et non intendunt facere omnimodam aequiparationem. Et ita excusari poterunt a malitia blasphemiae, vel quia non advertunt quid verba illa significant, vel quia verba illa capacia sunt alterius significationis, quam ipsi intendunt».

1) Sotus, *de Just, et Jure*, lib. 8, qu. 2, art.3, conci. 1, v.f.: — Profecto, inquit, si blasphemiac non sunt, saltem proxime accedunt ». Et quidem si assertio vera non sit, « foedissimum est perjurium, blasphemiae affine »; si autem vera esset, « non tamen esset a blasphemia longe distans».

Scilicet: Bonacina, *loc. cit.*, hanc sententiam tenet; et pro ea a Mazzotta citatur, qui ipse eandem communem appellat.

Neque, dicere: *Sic erut a fato destinatum*. — Tamburinius 1 cum Sanchez.

Neque, afferre verba Scripturae, ad dicendam facetiam: modo quis non utatur ad turpia; et non fiat tam saepe, ut contemptum sapiat. — Tamburinius * cum Villalobos; et Gobat apud Croix

Neque, jurare per membra honesta Christi. Tamburinius 4 cum Sanchez. — Secus, si juretur irrisione, vel per membra inhonesta. Ideo vera blasphemia est, dicere: *Potta di Cristo; Potta di S. Paolo*; si intelligatur per ly *potta*, natura mulieris, quam tale verbum significat. Sed talis significatus communiter neque intenditur, neque scitur. Ideo communiter loquendo, praedicta blasphemia a mortali excusatur; tanto magis, quia verbum *potta* est aequivocum, dum italica lingua denotat (etiam de se) non aliud, quam interjectionem furoris: ut observavi apud vocabularium etruscae linguae recenter editum. Et hoc probabile recte censet Mazzotta 6.

Sic quoque excusari possunt a mortali rustici qui blasphemant Deum vel Sanctos, addendo: *Fuori di Dio*, aut: & *Tho fatto io*. Licet enim de se videatur esse vera blasphemia, quia talis conditio non tollit injuriam, quae primis verbis Deo vel Sanctis irrogatur; cum bene doceant Sanchez, Sporer 7, Palaus " cum Suarez et Valentia; item Elbel · et Croix 10 cum Tamburinio et Dicastillo, ad peccatum blasphemiae non requiri affectum inhonorandi Deum, sed sufficere solam prolationem vergentem ad divini honoris diminutionem: quidquid dicat Gobat apud Croix, putans non esse blasphemiam, si quis ex gravi causa proferat tantum ficta verba blasphema. — Hinc dicunt Sanchez u»et Sporer¹⁴ cum Tamburinio, quod omnis blasphemia, etiam joco prolata, est mortale; nisi jocus tolleretur omnimodam

rationem irreverentiae in Deum (quod dicunt raro evenire): prout, ait Sanchez, si quis causa joci vel irrisionis juraret per falsos deos.

Attamen auctor neotericus libelli, cui titulus: *Istrusione per li Confessori di Terre e Villaggi* w, et Pater Sarnelli, auctor libri: *Opera contro la bestemmta* 14; item Pater Mazzotta 14 cum Diana et aliis, probabiliter inquiunt, saltem ob ignorantiam h) facile posse excusari a mortali rusticum, qui non aliter intendit Sanctum blasphemare, quam addito: *Se l'ho fatto io*; intendens sic non blasphemare.

Praeterquam quod, etiam de se loquendo, probabile est tale dicterium non esse veram blasphemiam; verus enim sensus cujusvis propositionis formatur ex ultimis ejus verbis. Et ideo recte dici potest, quod praefata propositio: *Managgia Santo N., se rho fatto io*, simul et complete sumpta, non irroget Sancto veram injuriam, cum adsit illa conditio: *Se Tho fatto io*. Aliud autem est, verba blasphema exterius proferre, et inorius nolle blasphemare, ut supra dictum est; aliud, praedictam propositionem proferre, in qua per illam conditionem expressam, expresse ostendit proferens nolle Sancto ullam injuriam afferre. — Secus vero dicendum, si is talia verba addat, non ad tollendam malitiam blasphemiae, sed poenitentia ductus, vel ad reparandam blasphemiam jam prolatam.

125. - « 20. Revocantur etiam ad blasphemiam alia signa contra Deum, licet « verba non adsint; ut spuere in coelum, « infrendere dentibus, etc. Imo, etiam sola « mente blasphemia interior committi potest, sicut etiam laus mentalis Dei.

« 3e. Blasphematur item, qui in Sanctos « vel sacra contumeliosus est: intellige, « ut Sancti sunt; sive cum habitudine

lffooatstia
excusat

phema une
voce.

Blasphc*
mia in san-
cto*.

Buiphe
p'fobl.
u. kthtiii.

1 Loc. dt., n. 16. - *Sanch.*, loc. dt., n. 35. — · Loc. dt., n. 17. - *VtUat.*, part. 2, tr. 1. diff. 15, n. 5. — *Gobat*, de Blasphemia, n. 718 et »eqq. · Lib. 3, part. 1. n. 251. — · Loc. dt., nom. 25. · *Sanch.*, loc. dt., num. 29. — · Tr. 2. diip. 1, qu. 3, cap. 2, § 2, dub. 2, v. f. — · *Decal.*, lib. 2, cap. X?, n. 2 et 3. — 1 Tr. 2, cap. 10, n. 12 et 22. — · Tr. 17, diip. 2. punct. 2, § 1, n. 3. · *Suar.*, de KcUg., tr. 3, lib. 1, cap. 6, n. 9. · *Valent.*, in 2· 2·, diip. 1, qu. 13, punct. 1, v. Sr-

eundo. — · De 2" Praec., n. 18. — · Lib. 3. part. 1, n. · *Tambur.*, Dccal., lib. 2, cap. 6, § 4, num. 3 et 6. - *Dûast.*, de Juram., disp. 1. n. 218. — *Gobat*, de Blasphem., n. 705 et seqq. · *Croix*, loc. cit., n. 250. — 11 Loc. cit., n. 41. — " Loc. cit., n. 22, v. f. - *Tambur.*, loc. cit., n. 5. — *Sanch.*, loc. cit., n. 4L — " Cap. 5. § *Confessione pratica*, v. ΑΓhai dette. — M Lib. 3. part. 2, ragionam. 3, n. 25. — uLoc. dt., dub. 2. - *Diana*, part. 6, tr. 8, resol. 38.

h) Auctores laudati excusant proferentem verba illa propter intentionem quam ipse ha-

bel — Diana vero non de praesenti casu, sed de casu tantum simili loquitur.

	« saltem virtual! ad Deum, ita ut mora- « liter hujus etiam honor censeatur tangi: « quia alioqui tantum erit contra dulum, « si nimirum contra illos, ut homines qui- « dam in terris fuerunt, dicatur. — Quod « veniale est, si joco fiat: v. gr, si sanctos « Crispinum et Crispinianum voces <i>suto- *res</i> ; Joannem et Paulum, <i>eunuchos</i> . « Grave vero erit, si contemptum, vel ex « odio aut indignatione contra Sanctos « haec dicas. — Licet vero blasphemiae « in Deum non admittant materiae par- « vitatem; multi tamen admittunt in iis « quae fiunt contra Sanctos. Escobar ’.	« mortali serio conari eam tollere. — Quod « si facit et tamen labitur, potest excu- « sari aliquando; eo quod juramenta ista, « impetu naturali effusa, non sunt volun- « taria nec in se nec in causa, utpote re- « tractata proposito efficaci. Laymann ’. « Vide Escobar c. — Si non conetur, idque « confessarius notet, neget ei cumdiscre- « tionem absolutionem. Laymann ».	Coo». *
QuxnJoaac venhli*.		Hic advertendum, quod aliqui hujus- modi blasphemantes dicunt, se non animad- vertisse ad malitiam blasphemiae. Ajunt- que quidam DD., quod isti aliquando, ob impetum irae vel habitus contracti, possunt sine advertentia blasphemare. — Sed puto cum auctore citato (Istrus., etc.) semper adesse in blasphemando aliquam advertentiam, saltem confusam, de mali- tia illius prolationis. Ira enim aut habitus ordinarie non ita intellectum obtenebrat, ut penitus ad malitiam blasphemiae non advertatur, licet ipsa reflexe non cogno- scatur.	Hatat*
Quxndoque ffTAvift.	« 4e. Blasphematur item, qui iratus, etsi « non contra Deum, sed contra alios aut « alia, eadem tamen serio profert, quae, « ex sua significatione aut modo loquendi « ac circumstantiis, important imminutio- « nem divini honoris, aut improprium. — « Licet enim eam non intendat formaliter, « intendit tamen indirecte et virtualiter: « quamvis id ex subreptione saepe sit ve- « niale tantum, si tantum materialiter fiat.	« 8". Interim plurimi excusantur ob « inadvertentiam, in subita commotione. « — Tametsi non satis excusare videatur, « quod quidam ajunt: iis verbis aliud se « non intendere, quam usurpare tamquam « interjectiones significativas irae suae: « tum quia aequae se possunt assuefacere « ad verba alia, irae et seriae voluntatis « significativa; tum quia, tametsi id non « possent, nihilominus non videtur licere « usurpare ea quae, ex communi apprehen- « sione aliorum, sunt inhonorativa Dei ».	
BUiphe- raia ex tri contra re* creata.*.	126. - « 50. In confessione exprimen- • dum est, si quis (quod tamen raro con- « tingit) directe et formaliter Deum inho- « norare intenderit, aut ei formaliter ira- « tus fuerit. — Laymann 1 ». (Cum com- muni apud Salmant.^, cum Lessio’.Secus, si tantum ex ira blasphemet].	Quied: CXCCQmtr.	
Confitent, quid expli- care debent.	« 6'. Blasphematur item, qui injuriose « usurpat membrum Christi: v. gr. <i>Per- « dat te Dei sanguis, vulnera, mors Dei, « caput, passio, sacramenta, chrisma</i> , et « similia sacra: cum ea non ad perden- « dum, sed ad salvandos nos data sint; « et communiter in his apprehendant ho- « mines, magnam Dei carumque rerum « vilipensionem contineri. — Laymann 1 ».		
Blxvphc* rame in Cbrivtum.	127.- « 7°. Qui talium verborum con- • suetudinem habet, tenetur sub peccato	128. - « 9°. Quod si vero quis in ira « contra hominem, non indignando Deo, « sed homini tantum, nude nominet mor- « tem Dei, septem Sacramenta, v. gr.: « <i>O Dei mors, vulnera</i> , etc., sine scandalo, « et sine iis circumstantiis, quibus con- « temptus importatur: non sunt blasphe-	Qaiedim blASphetBA.

1 Tr. 1, two. 3. cap. 7, n. 47. — · Lib. 4. tr. 10. cap. 6, n. IX — · Ub. 2, cap. 45, n. 33. — « Loc. cit., n. 12. —

· Lib. I, tr. 2, cap. 3, n. 6. — · Tr. 1, exara. 3, cap. 7, n. 36. — ’ Cap. 6» \ Sfcondo cotnamiamentif, l. f.

126. - a) Salmant, tr. 21, cap. 3, n. 123, loquuntur de blasphemiiis haereticalibus et d^o iis quae ex odio Dei procedunt, quas dicunt specie differre a ceteris

127. - a) Laymann, loc. cit. n. 6, non habet de absolutionis denegatione Quamvis id inculcet, n. 8, loquens de iis qui in rixa aliqua verba sacra temere et irreverenter proferunt,

quos dicit ob scandalum et periculum blasphemandi formaliter, deterrendos esse ab ista apparente blasphemia. et addit: « Accidere tamen potest casus, ut hominem confessarius absolvere debeat, tametsi tali consuetudine (quippe non mortaliter mala) abstinere nolit. Exempli causa est belli dux, qui in confessione ait se milites suos ita male assuetos, ad

« mīae; sed vana usurpatio nominis divini, • hoc praecepto prohibita, et peccatum «inter venialia grave: ut Cajetanus et «Armilla l et Sanchez ». [Vide dicta n. 124, v. *Neque dicere*] — « Quamquam « propter periculum incidendi in blasphemias, et quia raro abest scandalum, ac « nihilominus apud audientes Deus ejusque sacra censentur inhonorari, raro « excusantur; et merito absterrentur homines a similibus dictis, ut notat Laymann * ».

129. - Quaeritur hic: *utrum sit blasphemia maledicere creaturis?* — Distinguitur:

Si maledicatur creaturis cum relatione ad Deum: sicut esset maledicere pluviae, ventis, ut a Deo imperatis; vel addito verbo *Dei*, v. gr. *Managgia U fuoco di Dtotyxt*e Tamburinium et Mazzotta), certe blasphemia est. — Idem dicendum, si maledicatur creaturae, quae de se specialem relationem ad Deum habet, uti est, animae nostrae, fidei catholicae, coelo, et similibus. Vide mox infra.

Secus autem, si indignatio fertur in creaturas sine relatione ad Deum. Ita communiter Cont. Tournely • Viva⁴ cum Bonacina et Lessio; ex D. Thoma 5, qui docet: *Maledicere... rebus irrationalibus, in quantum sunt creaturae Dei, est peccatum blasphemiae; maledicere autem eis secundum se consideratis, est otiosum et vanum.* — Hinc ex Viva et aliis, non est grave maledicere simpliciter horae, dici, anno: nisi addatur verbum *sancto*; vel nisi de se dies praeseferat quid speciale sanctitatis, ut dies Paschatis, Epiphaniae, Natalis, Pentecostes; ut dicunt a⁹ Sal-

mant. •, Elbell cum Sanchez, Laymann, Sporer, et expressius Auctor *Istrus. per h confessori di terre, etc.* e. Ratio, quia prolatio, ubi aliquid speciale relucet aut explicatur sanctitatis, semper saltem indirecte ad Deum refertur, qui omnis sanctitatis est auctor.

Sed hic quaeritur: *an sit vera blasphemia maledicere toti mundo*, vulgo: *Managgia tuito il mondo?*

Hunc casum, quantumcumque morales AA. revolverim, disceptatum non inveni; tantum illum vix indicatum reperi apud duos auctores. — Auctor citatus *Istru sione, etc.* 9 nimis obiter asserit, hanc maledictionem non esse per se gravem blasphemiam.

Sed oppositum verius omnino censeo. Et ducor argumento illius communis sententiae, quam universe doctores tradunt; et dicunt quod jurare per creaturas excellentiores, in quibus specialiter relucet bonitas, sapientia aut potentia divina, nempe per coelum, per terram, et etiam per animam (ut probabilius recte censent Salmant.¹⁰ cum Suarez, Sanchez et Fagundez) et similia, sit verum juramentum. — Ita, in Tractatu de Juramento, Busenbaum (*η. 138*), Laymann n, Sporer¹¹, Palaus u, Salmant. u, Bonacina ¹², Felix Potestà ¹³. Et hoc clare probatur ex Deut. iv, 26, ubi Moyses juravit, dicens: *Testes invoco hodie coelum et terram.* Et ex Matth. v, 34 et 35: *Non jurare omnino, neque per coelum,..., neque per terram;* ubi S. Augustinus ¹⁴ ait: *Cum juras per coelum aut terram, non te arbitreris non debere Domino jusjurandum tuum.* — Sicut igitur, dico, jurare per praedictas creaturas est

Maledicere

miſ*phe'

Cajtan., v. *Blasphemia*, v. f — ' *V. Blasphemia*, η. 1. • *Sanch.*, Decal., hb. 2. cap. 32, n. 30. — • *Lib.* 4, tr. 10, cap. 6. n. 8. — *Tambur*, Decal., lib. 2, cap. 6. 6 4, n. 14 et 16. *Maatolla*, tr. 2, disp. 1, qu. 3, cap. 2, 4 1, n. 3. — ■ *Decal.*, cap. 1, art. 3. sect. 7, punct. 2, qu. 1, v. *Hic tamen* — • *De Pmcc. decal.*, qu. 6, ari. 2. n. 7. - *Bonae.*, diip. 3, de I- Pracc, qu. 8» punct. 2, n. 5, *Lets.*, lib. 2. cap. 45, dub. 5, n. 30. — a 2- 2-, qu. 76, art. 2, corp. — l'rva, loc. cit., n. 7, i. f. — • *Tr.* 21, cap. 3 n. »21. — ' *De* 2 1'raec., n. 5 cl 22. • *Sanch.t* Decal., lib. 2. cap. 32, n. 14 et 22. *Laym.*, lib. 4, tr. 10. cap. 6. n. 10 cl 11. *Sftorsr*,

ir. 2, cap. 10. n. 16. — • *Cap.* 5. § *Secanda comandamnta*, v. *qual ^tudirio.* — • *Loc. cil.*, v. *È da nolarst.* — » *Tr.* 17, de Voto et Juram., cap. 2, n. 28. - *Swr.*, de Relig., ir. 5, hb. 1, cap. 13. n. 22. • *SjmeA.*, Decal, lib. 3. cap. 2, n. 29. • *b'a^und.*, Decal., lib. 2. cap. 2, η. 8, — 11 *Lib.* 4, tr. 3. cap. 1. n. 6 et 6. — ,a *Tr.* 3, cap. 1, n. 7. — “ *Tr.* 14, disp. 1, punct. 1. n. 5. — » *Tr.* 17, cap. 2. n. 12. — * *Di*p.* 4. de 2- *PmeC.*, qu. 1, punct. 1. n. 4. — " *Exam. ConfeM.*, tom. 1, η. ISM. — n *De Serra. Domini in monte*, lib. 1, cap, 17, num. 52; ap *Mignc, Patrol. Ut.*, torn. 31. col. 1236.

conflictum cum hoste adigere non posse, nisi veluti iratus verba sacra effundat... Quae verba testatur se proferre non alia mente,, nisi ut militibus metum veluti iratus incutiat ».

129. - a) zXuctorshic citati exempla allata non proferunt; sed adducunt tantum principium generale, ex quo ipse S. Alphonsus exempla colligit, scilicet: maledictionem in

Ab us u
era Absli*
aradum.

Mdedictre
aotori».,
ia ordine Ad
Dean: bLU-
phexIA.

Sean, «i
use rcUtio
tod Beam.

verum juramentum, quia, cum in ipsis specialiter resplendeat Dei potentia, indirecte per eas Deus in testem invocatur; ita, ob eandem rationem, maledicere eisdem creaturis est vera blasphemia, quia in ipsis indirecte Deus contemnitur. Et hoc sentit quidem Felix a Panormo l, ubi dicit, convicium in creaturas non esse blasphemiam, nisi specialiter in eis divina bonitas reluceat, ut in coelo, terra et anima.

Limiuuo.

Bene tamen excusaretur a peccato blasphemiae, qui malediceret mundo, intelligens mundum illum, qui Deo et Sanctis adversatur; juxta illud Joan, xv, 18: *Sz mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.* — Sed ordinarie loquendo, censeo rusticos qui mundo maledicunt, ut plurimum graviter peccare: dum ipsi de tali maledictione cum magno horrore se accusant.

Maledicere diabolo «t raro kthale'

Maledicere autem diabolo, recte putat Tambunnius 2 raro esse peccatum mortale: quia semper solet ille maledici ut auctor malorum, vel ut Dei inimicus. Quo pacto, abstrahendo ab impatientiae actu, ne veniale quidem esse dicit Tamburinius.; et probabiliter consentit Mazzotta4 et Elbel ».

in dubio, iiii da' bKîphemiA.

Notant autem Viva °, et Tamburinius7 cum Bonacina, Lazario et Palao, quod in <lubi0, an aliqua sit vel ne blasphemia, minime ut blasphemia est sumenda.

130.-Quaeritur etiam hic: *utrum maledictio mortuorum, quae vulgo dicitur Bestemmia de' Morti, sit vera blasphemia?*

Mxiedictio monu°

Casus apud doctores morales non invenjtur Tantum de eo fit mentio apud auctorem libelli enuntiati (*Istrus. per li confess, di terre, etc.*); qui libellus dignus habitus est magna laude et approbatione Illustrissimi et doctissimi episcopi D. Julii Torni, nimia eruditione et fama praeclari. Et insuper apud librum etiam citatum

(*Opera contra all'abnso della bestemmta*) revisum ab Illustrissimo'et perdoctoD.Gi-strensi Scaja, Oriae episcopo, tunc temporis in Academia Neapolitana publico et egregio theologiae professore. — In utroque libello dicitur, praedictam nequaquam esse blasphemiam, sed levem dumtaxat maledictionem Idemque postea inveni tenere Mazzotta M.

Et ita omnino tenendum censeo, quidquid aliqui dicant; ut ostendi in quadam Dissertatiuncula, ad formam epistolae, quam olim hac super re typis demandavi, hicque subjicio.

Tota ratio in summa est: quia hujusmodi maledictio nequaquam continet, neque in se ex objecto, neque per relationem ad mentem proferentium, injuriam aliquam contra animas purgatorii; ut contrarii contendunt. — *Non ex objecto.* Quia vox haec *mortui*, aliud in se non significat proprie, quam *cadavera* (praedicatum enim ro *mortui*, ad corpora proprie, non ad animas pertinet). Ad summum significat *homines vitaefunctos*, qui possunt esse salvi, et facilius damnati, juxta communioem opinionem, quae vult majorem partem adhuc fidelium damnari; non autem animas purgantes, nisi forte in aliqua circumstantia sermonis, ubi expressa (et sic respondetur adversariis) de sacris rebus mentio fiat; puta, quando dicitur: *Missa, dies aut congregatio mortuorum.* — Caeterum in aliis locutionibus ordinarie talis vox nec in se nec per communem acceptionem significat *animas purgatorii*: uti quando dicitur: *Ille timet a mortuis; mortuis minime prodest ornatum sepulcrum*, et similia. Et hoc in dubium non videtur posse revocari.

Instant, quod maledicentes mortuis saltem maledicunt reipsa eorum animabus, quae separatae a corporibus repe-riuntur. — Sed respondeo, quod tunc ma-

.Am w

Neque qQ> « untlOM.

* b wt Felix Polem, loc. dt., n. IMO — ° Decal., lib. 2, cap. 6, § 4. n. 11. — ■ Loc. dt. — · Tr. 2, ditp. 1, qa. 3, cap. 2, § I, quaer. 1. — · De 2· Praec.. n. 21. — 1 Dc Praec. Dccal., qu. 6, art. 2, n. 10. — 1 Loc. cit., n. 19. · Bonae., ditp 3, de 1· Praec., qu. 8, punct. 2, n. 12. - La-

«ar/Ms, dc Blatphcm., qu 8, n. 15 et 16 · Pal., tr. 17. diip. 2, punct. 2, § S, n. 6. — Js/rMriowr, cap. 5. Secondo comando, S Confectione pratica, v. Or falio. — SarnelH, Opera contro la beictctnmia, lib. 3, part. 2, ragtonam. 3. — · Loc. cit.

creaturas rationis expertes, in quantum Dei creaturae sunt; item maledictionem in res sacras, blasphemiam esse.

130. – Modo tamen (uti limitant auctores citati) non intendatur hujusmodi maledictio dc animabus purgatorii.

Koα est ma
kdictioani-
oamtn.

ledicere animae alicujus erit mortale, quando in prolatione maledictionis exprimitur verbum *anima*, connotando excellentiam divinae potentiae, quae inanima relucet; prout dixi *num. antec. 129, v. Sed hic*. Non vero quando maledicitur homini, non facta mentione animae: sicut jurare per animam alicujus esset verum iuramentum; non autem jurare per aliquem hominem, nempe per Franciscum, per Petrum. — Unde, sicut maledicere homini vivo non judicatur grave peccatum; ita nec defuncto. Tanto magis quod (ut mox dixi) maledictio mortuorum proprius refertur ad corpora, quae sola moriuntur, quam ad animas, quae sunt immortales.

Et certum est quod tales, mortuis maledicentes, communiter nullo modo intendunt eorum animabus maledicere; praescindunt revera a consideratione animarum et corporum. Imo, ordinarie loquendo nequaquam intendunt maledicere mortuis; sed exprobrare vivis, ad quos maledictionem illam instar injuriae dirigunt. — Ideo recte auctor citatus libelli (*Istrus. per li confess.*) ut supra, praedictam maledictionem vocat magis proprie *imprecationem*. Et hoc ex praxi patet confessoriorum, qui, si interrogent poenitentes, an intenderint maledicere animabus sanctis vel saltem animabus mortuorum; cum horrore respondent: *Absit, avertat Deus*.

Quaedam
regula ge-
r.tndi»

Confirmat nostram assertionem regula generalis quam assignat Laymann *, ubi sic docet: *Si... poenitens neget affectum indignationis suae erga Deum directe se extendisse, sed solum adversus hominem veljumentum, cui iratus fuerat; tunc confessorius attendat ad verba quibus homo usus fuit: si enim secundum se divini honoris diminutionem nullam exprimunt, non censenda est blasphemia neque mortale peccatum*. — Ad hoc accedit alia regula generalis: quod ad certo damnandum aliquid de gravi peccato, de ejus gravi malitia constare debet. Imo, signanter quoad blasphemias, docent Palaus, Bonacina, Lazarius cum Tamburiniol et Viva ., quod in dubio an aliqua sit vel

Connaît
debet de
peccato.

Istvyu»., cap. 5, *Sdtondo corfiandam.*, v. CAe si davrtl. —
• Lib. 4, tr. 10, cap. 6» n. 12. — *Pal.*, tr. 17, dbp. 2, punct. 2,
* 3, n. 6. • *Bonae.*, dUp. 8, de 1. Praec., qu. 8, panel. 2,

ne blasphemia, minime ut blasphemia sumenda est.

Quomodo igitur damnari potest maledictio mortuorum ut peccatum mortale, quando in se, ut diximus, nullam continet injuriam in Deum vel Sanctos; neque ad ipsos mortuos refertur a proferentibus, qui eam proferendo, nec quid dicant intelligunt?

Super hoc puncto, pro mea securitate, consului venerabiles et celeberrimas Congregationes sacerdotum missionariorum Neapolis, tum regularium, tum saecularium; et uno ore mihi responderunt, talem maledictionem nequaquam accipiendam esse ut blasphemiam nec ut peccatum grave. Et responsiones illorum in praefata mea epistola extensas inserui

Aecior
docto. coa-
gulait.

Ex quibus omnibus operae pretium puto, ut confessarii et praedicatores sedulo curent instruere populos rudes super hoc puncto, putantes id esse mortale: ne tot animae ex ignorantia ob erroneam conscientiam peccati mortalis misere pereant. — Nec officit dicere quod ex hac notitia frequentior erit abusus hujus maledictionis; nam respondetur melius esse permitti innumera venialia, quam unum mortale. Et utinam, dico, tales ignorantes propter horrorem peccati gravis abstinuisent a dicta maledictione! Malum est, quod adhuc cum tali conscientia peccati gravis non desistunt a vitio, et e converso ob eam ignorantiam damnantur. — Sed vide in fine hujus Capitis responsum, quod nuper edidimus circa hanc mortuorum maledictionem» adversus quamdam epistolam ab anonymo nobis oppositam.

CosfeflBA*
sfl tMocast
rades aaa
este bi»
pbctnuun.

Pariter hic adnotamus non esse in se blasphemiam, si quis maledicit fidei alicujus; modo non exprimat nec intendat fidem sanctam, sive Christi. — Ratio, quia nomine *fidei* non significatur de se fides humana. Et revera fidei maledicentes nunquam intelligunt blasphemare fidem sanctam. Et ita Mazzotta 4.

Maledicere
fidei ali-
cujus non
est blasphem.

Utrum autem sit mortale hominibus maledicere, sive malum imprecari? Vide dicenda *Lib. V, n. 83*.

n. 12. • *Laaar.*, de Blasphem., qu. 3, n. 13» - • Decui.»
Hb. 2, cap. 6, § 4, n. 19. — • De Praec. Dccal., qu. 6» arL 2,
n. 10. — • Tr. 2, di»p. 1, qa. 3, cap. 2. § 1» &

Impreaut
datmanem,
etc., son eat
btupheroia.

Plerumque
e't reniklc
untam.

MxJedjcerc
parentibus,
rapenori
bua.lelhale

131. - « 10*. In ira imprecari aliis dae-
« monem, grandinem, fulgur, etc., etsi
« multi confundant cum blasphemias, non
« tamen est blasphemia; sed dira impre-
« catio. Quae plerumque (saltem quando
« dicitur in illos qui amantur, ab irato)
« ob subitam commotionem et inadver-
« tentiam, ac defectum seriae voluntatis,
« non est nisi venialis: quia, cum se ho-
« mines reflectunt, ajunt longe aliter se
« sentire ac sensisse; ita ut videantur
« interjectiones tantum quaedam esse ad
« significandam iram: tametsi Christianos
« parum deceat tam absurdis interjectio-
« nibus uti. Bonacina, ex Navarro a\ To-
« leto, Reginaldo a», etc.; Baldellus *, ubi
« etiam censet veniale tantum esse sibi-
« metipsi ex ira daemonem imprecari, eo
« quod non laedat graviter caritatem ». [Sic etiam veniale tantum est imprecari
alicui sine animo, quod arripiatur a dae-
mone. Ita Escobar apud Tamburinium .].
« Verum Molina, etc., non audent id excu-
« sare a mortali, propter foeditatem, hor-
« rorem et perversitatem. — Grave au-
« tem est, si subditi superioribus, filii pa-
« rentibus (licet materialiter tantum) sic
« maledicant, praesertim in faciem: quia
« est grave contra debitam reverentiam.
« Baldellus4. Vide infra, ZA. 5, cap. 3, dub. 6.

1 Diip. 3, de 1. Praec., qu. 8, punct. 3, n. 4. · Toltt.,
lib. 4, cap. 18, n. 6. — · De Vidi» capital., lib. 8, dbp. 25,
num. 8 et 10. — Eacob., tr. 1, exam. 3, cap. 6, num. 29 i. f.
(al, η. 26). · · Decal., lib. 2, cap. 6, § 4, n. 12. — Molina,
de Just, et Jure, tr. 4, disp. 22, n. 4. — 1 Loc. cit., n. 12. —
Steer., de Relig., tr. 3, lib. Leap. 6, n. 19. - Joan. Sanch.,
Select., disp. 6, n. 6. — · De Sacr. Poenit., disp. 16, n. 278

131. - Bonacina auctores affert tamquam
asserentes veniale tantum esse, quando haec
ex solo passionis impetu proferuntur, neque
ex animo illa mala exoptantur. — Quod utique
Reginaldus significat, dicens, lib. 18, n. 203,
esse mortale, si fiat ex deliberata voluntate,
et malum sit grave. — Navarrus vero, Man.,
cap. 12, η. 86, asserit venialiter tantum pec-
care, cum qui maledicit creaturae irrationali,
non intendens ei maledicere ut creaturae Dei.
b) Laymann, lib. 4, tr. 10, cap. 6, n. 8,
haec asserit, non de eo qui daemonem usur-
pat; sed de eo qui in via vel rixa enuntiat
aliquid de Deo; quod negat esse blasphemiam;
ait tamen esse peccatum veniale irreligiosi-
tatis, et quandoque, ratione scandali vel peri-
culi, posse fieri mortale.

132. - Reginaldus, lib. 18, n. 201; Azor,
part. 1, lib. 9, cap. 28, qu. 10; Laymann,

« 111. In ira usurpare daemonem sine liinw
« imprecatione, non est per se peccatum:
« assidua tamen ejus nominatio non de- ****“
« cet Christianum; et ratione scandali pos-
« set esse gravis. Laymann^».

132.-«12°. In confessione exprimenda
« est qualitas blasphemiae, videlicet utrum !”
« contra Deum an Sanctos fuerit. — Illas
« enim specie differre, est probabile, se- ,pedn-
« eundum Suarez, Sanchez, Reginaldum;
« Azor a», Laymann a», Diana b», Lugo .
« Contrarium tamen tenet Trullench» cum
« Diana b ».

Ah blasphemia contra Deum differat
specte a blasphemia contra Sanctos?

Affirmat probabiliter Busenbaum, cum
aliis. — Sed etiam probabiliter negant Bo- Protiw»
nacina c», Sanchez <), Laymann c», Viva d»,
et Salmant.7 cum Cajetano, Bailez, Fil-
liuccio, etc. Et probabile putat Viva8:
quia communiter injuria contra Sanctos
mediate ad ipsum Deum refertur. — Te-
nent tamen Salmant.9 cum Bonacina, quod
ob aliam rationem debet exprimi in con-
fessione, an blasphemia fuerit contra Deum
vel contra Sanctos; quia dicunt praedictas
blasphemias, ultra propriam malitiam, con-
tinere aliam speciem distinctam contra
latriam vel duliā. At Viva 10, Tambu-
rinus 11, Holzmann ia, et Elbel cum

et 279. — · Part. 1, tr. 7, resol. 60. — · Tr. 21, cap. 3, n. 124. ·
Cajetan., v. Blasphemia; et in 2· 2~, qu. 13, art. 1 r«p.
»4 2. · BaRta, in 2— 2*, qu. 13, art. 1, v. f., v. Denique. ·
Fili., tr. 25, cap. 1, n. 26. — · De Praec. Decal., qu. 6,
art. 2, n. 6. — · Loc. cit., n. 125. · Bonae., loc. dt., punct. 4,
n. 2. — * Loc. dt., n. 6. — » Method. Conies», Hb. 2, cap. 3,
§ L n. 17. — “ De Praec. Decal., n. 406.

loc. cit., n. 10 et 11, negant differre specie;
Reginaldus tamen et Laymann dicunt expli-
candam nihilominus in confessione qualitatem
blasphemiae.

b) Id est: apud Dianam, qui has auctores
(praeter Azorium) ita allegat, part. 1, tr. 7,
resol. 50.

c) Trullench, Decal., lib. 1, cap. 12, dub. 2,
n. 4 et 5, affirmat quidem ejusdem speciei
esse; sed nihilominus vult qualitatem blasphemiae in confessione explicandam esse. — Idem-
que tenent Bonacina, loc. cit., punct. 4, η. 1
et 2; Sanchez, Decal., lib. 2, cap. 32, η. 38
et 39; Laymann, lib. 4, tr. 10, cap. 6, η. 10
et 11.

d) Viva, de Praec. Decal., qu. 6, art. 2,
n. 6, probabilem utique reputat hanc senten-
tiam; sed contrarium probabiliorem appellat
Elbel, de 2* Praec., n. 9, dicit tantum

Azor'>, etc., etiam probabiliter hoc negant; dicendo quod tantum peccatur contra duliā, quando blasphemia profertur in Sanctos ob propriam eorum excellentiam, absque relatione ad Deum, ita ut in ipsos terminetur et sistat.

Sed, cum ii qui blasphemant Sanctos, verius (communiter loquendo) eos injuria

afficere intendunt, non ob praecisam propriamque ipsorum excellentiam, sed quatenus ad Deum mediate referuntur: ideo, juxta primam probabilem Salmanticensium sententiam, non contra duliā, sed tantum contra latriam peccant; et propterea non tenentur explicare an Deum vel Sanctos blasphemarint.

EPISTOLA RESPONSIVA

ADVERSUS EPISTOLAM APOLOGETICAM, SCRIPTAM IN PROPUGNATIONEM DISSERTATIONIS,
QUAE SUPER ABUSU MORTUIS MALEDICENDI PRODIIT.

Occati o *Prae-omnibus indicandum esse duxi, cum adversus ea quae super hoc puncto scripseram, quaedam Dissertatio, cui brevibus respondi, prius prodiisset; pollicitus fui, cum semel atque iterum iis quae mihi opponebantur satisfecerim, non amplius circa hoc verbum me fore facturum: tum ne in infinitum daretur progressus, tum ne eadem quae jam a me scripta erant repeterem. Sed dixi quod dumtaxat respondere volebam (prout feci) ad duas S. Thomae doctrinas, quas mihi de novo objiciebat. Et una simul significavi, in animo mihi statutum esse deinceps nihil amplius super hac controversia scripturum (quia mihi satis in propatulo res collocata esse videbatur), nisi cum ab adversario meo de veritate prorsus fuisset persuasus. Tunc enim nihil mihi difficultatis esset a sententia desciscere; et id omnibus per publicam scripturam significare non erubescerem: prout animus meus ab hoc faciendo non abhorruit in aliquibus aliis meis opinionibus, quas, ubi eas rationi non consentaneas cognovi, libenter revocavi.*

Nihilominus post responsionem a me datam, vulgata est altera Epistola apologetica in propugnationem praefatae Dissertationis, in qua contendebat auctor probare, mortuis maledicere per se esse mortale. Cui epistolae, non obstante consilio quod de non amplius respondendo ceperam, alia Epistola nunc respondere sum coactus. — Et hanc dumtaxat hic sub-

jungo; in qua summam continentur tum Responsio quam ad Dissertationem dederam, tum Responsio ad Dissertationis propugnationem.

Reverendissimo Abbati D. Bartholomaeo
de Marco, Basiliano.

*Reverendissime Pater, et Domine
colendissime.*

Cum Dissertatio quaedam super mortuorum maledictione, ac cum adversus eam brevis responsio mea prodiissent; novissime typis edita est altera Epistola apologetica, pluribus scripta in praefatae Dissertationis propugnationem. — Ubi ad manus meas illa Epistola pervenit, et accurate illa a me lecta, diu animi pependi, rescriberem nec ne. Ex una enim parte consilium de non amplius respondendo susceptum, sartum tectum habere voluissem, ne in infinitum progrederer. Ex alia parte, expediens videretur nunc denuo respondere, sicut amici mei ad id faciendum me adigunt: tum, quia in priori responsione error quidam, a quo me retractare intendo, fortuito excidit, licet ille ad rem nostram nihil referat, sicut ex hac altera responsione animadvertes; tum quia in laudata Epistola apologetica, adversarius alias novas exponit animadversiones, quibus, ut ambiguitates aliquae de medio tollantur, altera responsione satisfacere opus esse duxi.

Quapropter, ad te hanc alteram re-

in ratione blasphemiae praecise, omnes blasphemias probabilius esse ejusdem speciei; pro qua sententia adducit Azor, *loc. cit.* Et hoc intel-

legendum esse dicit Elbel, « sive deinde supponantur immediate Deo illatae; sive mediate, id est inhonorando Sanctos qua tales».

sponsionem afferendam curavi; et abs te duo haec peto: Primum, ut omni qua potes animi attentione eam perlegas, detrahendo, addendo, corrigendo quicquid tibi visum fuerit. Secundum, ut mihi consilium tuum candide aperias, utrum expedire tibi videbitur, ut hanc typis excudendam curem: dum ex una parte mihi contendere displicet cum viro et aliis ejus sociis Ordinis, quem ego maximi facio, atque mirum in modum veneror (tametsi mihi compertum est, non deesse aliquos inter illius Ordinis, forte eis minime indoctiores, qui meae adhaerent sententiae). Ex altera parte a fidelium cordibus hanc deducere opinionem, nimirum quod praefata maledictio sit mortale, cum tale non sit, ad gloriam Dei, qui sibi animarum salutem gloriae habet, non parum conferre censeo.

Parcas mihi, quaeso, si non pauca quae in priori responsione jam notata erant, hic repetita observas. Hoc non aliter faciendum esse censui, nisi ut lectoris ante oculos omnia simul exponantur, dum legit illas animadversiones, quas mihi adversarius de novo objicit. — In Dissertatione probare aggressus est, maledictionem in mortuos esse peccatum lethale et veram blasphemiam, duabus rationibus: 1^a quia corpora fidelium defunctorum sunt sacra; 2^a quia praefata maledictio praescindere non potest, quin ad animas referatur. In responsione ad Dissertationem data, dixi quod jam illis objectionibus bis responderam; propterea, ne eadem semper canerem, nolui ad omnia quae opponebantur respondere. — Nihilominus duabus S. Thomae auctoritatibus, quae de novo afferebantur, dixi me facere non posse quin responderem.

Primus textus desumptus est ex 3^a p. q. 8, art. 2, ubi S. Doctor dicit, Christum in fidelium corpora influere jus resurgendi propter Spiritus Sancti inhabitationem. Et hoc idem jus auctor Dissertationis probare intendit aliunde, nempe ex ratione sacramentalis communionis, qua fideles, dum vivunt, reficiuntur; hineque ex hisce

duabus rationibus infert mortuorum corpora inter sacra annumeranda esse, adeo ut sacro cultu, ex religionis virtute emanato, veneranda sint. At, si hac rationes (respondeo ego) probarent, quod corpora quorumlibet defunctorum pro sacris habenda sunt; probarent etiam, quod necessario corpora fidelium damnatorum inter sacra annumeranda essent; in iis enim etiam aliquando habitavit Spiritus Sanctus, et cum Jesu Christo per Eucharistiam incorporata fuerunt. — Dicit quod illae qualitates per peccatum postea amittuntur. Igitur, subsumo, quoties Ecclesiae authentico testimonio mihi non constat, animam illius gloria aeterna frui; ac etiam quoties Ecclesia honorem qui ei debetur, ad cultus sacri rationem non elevat, ut infra explicabimus; mihi fas non est illud corpus pro sacro habere. — Praeterquam quod, si corpora defunctorum sacra sunt propter Eucharistiam quam receperunt, et propter Spiritus Sancti inhabitationem; necessario dicendum erit, etiam corpora viventium fidelium tamquam sacra colenda esse: ita ut quaelibet injuria aut maledictio, in fidelis viventis corpus irrogata, peccatum grave religioni adversans dicendum sit. Sed hoc est contra expressam S. Thomae doctrinam, ut mox videbimus. — Dicere autem, sacra esse corpora defunctorum propter ritus quibus erga illa utitur Ecclesia; quia nempe sacrae sepulturae beneficio donat, processionibus et benedictionibus ea decorat, thure suffit, et etiam ob antiquum ritum (ut adversarius dicit), dudum adhiberi consuetum, sacram Eucharistiam super defunctorum pectore collocandi: nescio cur hi ritus actus sacri cultus dici debeant; cum compertum sit, saeculis superioribus, etiam tempore quo ab infidelium persecutionibus pace Ecclesia fruebatur, defunctorum fidelium corpora sepeliri in campis et viis, prout testantur Thomassinus et Calmet^{*)}. Imo plura concilia prohibuerunt quominus in ecclesia cadavera sepulturae darentur. — Quod si posterioribus temporibus usus in-

*) Calmet, in sua *Dissert. de funerib. et sculp. Hebraeor., p. med.*, morem istum sc-

cap. 66, n. 3 et 4.

pelendi corpora in campis et viis utique refert de Hebraeis, sed non de Christianis.

vectus est, ut in loco sacro sepelirentur, hoc, affirmante S. Gregorio, inde processit, ut proximi ex sepulcrorum conspectu recordarentur defunctorum animas saepius suis precibus coadjuvare: *Hoc prodest mortuis* (sunt verba Sancti), *si in ecclesia sepeliantur, quod eorum proximi, quoties ad eadem sacra loca conveniunt, suorum quorum sepulcra conspiciunt, recordantur, et pro eis Domino preces fundunt*. Et idem dicit S. Augustinus. — Benedictiones autem cum aqua laustrali, dicunt Gavantus et Durandus, erga cadavera ideo adhiberi, ut a daemonum infestatione illa liberentur. Et hac eadem de causa, illa thurificantur, ut scribit Innocentius III^{*)} et ob id idem, SS. Eucharistia in defuncti pectore apponebatur, ut idem S. Gregorius asserit¹⁾. Quamvis hoc deinde reprobatum fuerit a conciliis in quarto, sexto et septimo saeculo; ut refert P. Vestrinus⁴⁾. Sicut etiam vetitum fuit, sacram Eucharistiam in ecclesiarum fundamentalibus lapidibus collocare, aut ad energumenos, aut ad infirmorum vulnera admovere; sicut pariter, sanguine consecrato frontem, oculos, etc., linire: qui apud antiquos fideles mos receptus habebatur, referentibus S. Cyrillo et S. Joanne Chrysostomo. — Haec perspicuum dilucidumque faciunt, hos pios actus (quia simplicitate potius quam a religione derivant) non indicare, sacra esse ea, circa quae illi adhibebantur; sed quod solum ad bonos assequendos effectus, quos ex eorum usu sperabant fideles, adhibebantur.

Sed loquendo de ritibus quibus hodie utitur Ecclesia communiter in tumulandis cadaveribus, haec sunt quae scribit Spondanus¹⁾: *Quanta namque sit vis crucis qua signantur et ornantur, et aquae benedictae qua asperguntur, et thuris quo*

suffiuntur tum ad alia plurima arcenda mala..., tum maxime ad... fugandos daemones, eorundemque ac magorum... praestigias et sortilegia dissolvenda; primum mihi esset, quamplurimum. Patrum testimoniis et exemplis testatissimum reddere. Et²⁾: *Fit... suffitus ad corpora fidelium defunctorum, quoniam, quippe moriuntur, sunt... Christi bonus odor...; et ut insuper significetur, defunctos reliquisse odores bonorum operum, quae adhuc eis prosint, cujusmodi sunt devotae preces et orationes, quae significantur per incensum...; itemque ut indicetur eosdem defunctos credidisse, se per mortem... ire ad veram immortalitatem.* — Insuper Stephanus Durandus³⁾: *Porro thurificatio fit., ad reverentiam loci et divini Officii, etc. c)*. Item Joannes Beleth⁴⁾: *(Cadaver) ponitur in sepulcrum, et isthic aqua benedicta, ac prunae cum thure. Et profecto aqua benedicta ideo ne ad corpus daemones accedant... Thus autem apponitur propter corporis faetorem removendum, et prunae, ad designandum, quod terra illa in usus communes amplius redigi nequeat.* Praeterea Gulielmus Durandus⁵⁾: *Aqua benedicta [ponitur], ne daemones... ad corpus... accedant. Thus vero ibi ponitur propter foetorem corporis removendum; seu ut defunctus creatori suo acceptabilem bonorum operum odorem intelligatur obtulisse; seu ad ostendendum, quod defunctis prosit auxilium orationis.* — Ex quo patet, omnes praefatos ritus, quos erga defunctos adhibet Ecclesia, non esse cultum sacrum, quo honorare intendit cadavera, sed mysticas caeremonias. Nota praeterea, quod eos denegat Ecclesia iis, qui excommunicatio-nis aut interdicti vinculo ligati ex hac vita decesserunt: quamvis, antequam animam efflarent, certa poenitentiae ac suae

¹⁾ Dialo. j. lib. 4, cap. W; «p. Mi-ne. Patrol. Ut., toto. 77, col. 412. — De cura pro mortui» cerenda. cap. 4 et 5; ap. Mipne, Patru. Ut., tom. 40, col. 596. — *Gavant.*, part. 2, tit. 13, n. 4, lit. L, v. *Incensum*, ²⁾ *Durand.*, Rationaal. hb. 7, ap. 85, n. 29. — ³⁾ Dialog., lib. 2, cap. 24. — ⁴⁾ Lettre theol., part. 8, lett. S3. — S. *Cyrril. Hieretol.*, Catcch. 23, ruy.

Innocentius III, ¹⁾ *Sacro altaris myster., lib. 2, cap. 17*, de thurificatione in univsum, non de cadaverum thurificatione scribit: «Praeter mysticam rationem, ob hoc etiam incensatur altare, quatenus ab eo omnis

S. Aithomm, *Uf-ra moralia.* — Tom. 1.

²⁾ *txcor.* 5, n. 22; ap. Micne, *PatroL rraeco-Ut.* tom. 33, col. 1126. - S. *Joan. OrysoM.*, apud *Vestrini*, loc. du — ³⁾ *Coemeteria* ⁴⁾ *acra lib. 1. part. 3, cap. 15, »cct. 3. — ♦ Loc. al.*, cap. 11, ⁵⁾ *ect. 1, —* ⁶⁾ *De Ritib. Eccl.* Hb. 1, cap. 9, n. 8. — ⁷⁾ *Explicat, divin oflic.*, cap. 161, v. l. — ⁸⁾ *Rationale*, lib. 7, cap. 35. n. 35.

daemonis nequitia propellatur; fumus enim incensi valere creditur ad daemones effugandos ».

Haec apud Durandum dicuntur de thurificatione in genere.

salutis signa dedissent. Igitur non ideo cum defunctis eos ritus adhibet Ecclesia, quia supponit eos esse templa Spiritus Sancti; sed quia communionem inter viuentes et defunctos cupit conservari.

Cuita. re. Alter locus S. Thomae, qui mihi obii-
 78111 pro. citur, excerptus est ex eadem 3 p., qu. 25, art. 6, ubi dicit Angelicus quod Sanctorum reliquiae venerandae sunt, quia fuerunt templum et organa Spiritus Sancti, qui in ipsis inhabitavit et operatus est: et etiam quia aliquando illa, per gloriosam resurrectionem, Jesu Christi configuranda sunt corpori. — Ex hoc infert adversarius, maledictionem in defunctorum corpora veram esse blasphemiam, ex eo quia illa jamdudum etiam templa et organa fuerunt Spiritus Sancti. Sed si haec ratio valeret pro defunctis (iterum pariter dico), tanto magis valere deberet pro vivis, imo quam longe fortius; viventes enim sunt actu, (si in caritate vivunt, prout pie praesumendum est) templa viva et organa Spiritus Sancti. Sed S. Thomas, cum communi theologorum qui eum sequuntur, Cajetanus, Sotus, Azor, Prado, Serra, Molina, Lugo, Laymann, Trullench et omnes, dicunt quod maledictio sive imprecatio in homines prolata veniale non excedit, quoties maledictio non est formalis, sed tantum materialis, nempe sine pravo affectu. — Referamus integrum textum Angelici, ne mihi imponatur quod truncum retulerim: *Maledictio de qua nunc loquimur, est, per quam pronuntiatur malum contra aliquem (nota) vel imperando vel optando. Velle autem, vel imperio morere ad malum alterius, secundum se repugnat caritati, qua diligimus proximum, volentes bonum ipsius. Et ita secundum suum genus est peccatum mortale; et tanto gravius, quanto personam cui maledicimus, magis amare et revereri tenemur. Unde dicitur, Lev. xx. 9: Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur. Contingit tamen, verbum maledictionis prolatum, esse peccatum veniale, vel propter parvitatem mali quod quis alteri maledicendo imprecatur; vel etiam*

imprecatio
 in bonum,
 veniit.

propter affectum ejus qui profert maledictionis verba, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex subreptione aliqua talia verba profert: quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur.

Hinc in me adversarius invehendo, et verba Angelici cum emphasi mihi repetendo: *Secundum genus suum est peccatum mortale*; sic me alloquens excandescit: *Intende, o non intende?* Ego tamen mihi videor hoc intellexisse, et quidem ita, ut nemo aliter quam ego intelligo, textum S. Thomae intelligere debeat: nimirum, quod hominibus maledicere tunc est peccatum mortale, cum maledictio est formalis; quae tunc dicitur esse talis, cum quis animo pravo optat, ut illis eveniat malum quod imprecatur, aut cum alios inducit ad illis malum inferendum: sicut se explicat Angelicus in art. 1, exemplo judicis, qui ministros justitiae ad poenam injustam exsequendam in reum injuste movet. Et hoc dicit Sanctus ex se esse peccatum mortale; quia hoc *secundum se* (ut ipse loquitur) *repugnat caritati qua diligimus proximum, volentes bonum ipsius*. Nam, sicut caritas nobis imponit ut proximi bonum velimus: ita vetat ne illi malum optemus, et ne alios ad illi malum inferendum inducamus. — Loquendo vero S. Thomas de maledictione verbali (de qua dumtaxat nos in praesenti casu loquimur), dicit illam non excedere veniale, aut cum malum quod quis imprecatur, est leve, aut deest pravi affectus (quae materialis maledictio nuncupatur), proferendo nempe maledictionem aut joco aut sine plena deliberatione. Et hoc denique hac ratione confirmat; *Quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur.*

Maie&cu.
 ioΠBAIK
 thaiu.

Hoc idem docet Cajetanus *, dicens: *Nota ex 1º art. ejusdem, quid sit proprie maledictio, scilicet, dicere malum, in quantum malum, alicui ex intentione. Et ex hoc oritur quod maledictio... distinguitur in maledictionem formaliter et materialiter; et quod quandoque est peccatum mortale, et quandoque veniale: nam maledictio formaliter est ex suo genere mortale,*

* 2*2—, qu. 76, art. 3.— *Cajetan. in?*—2*; qu. 76, art. 1; et Sum. v. *Maledictio*, § *Tertium*. — *Sotus*, de *Juat.* et *Jure*, lib. 5, qu. 12, art. 3, coud-2. — *Aacr*, part. 3, lib. 2, cap. 23, quaer. 2. — *Prado*, *Theol. mor.*, tom. 2, cap. 25, qu. 4, n. 5 et

*cqq. — *Srrre*, in 2** 2', qu. 76, art. 3. — *Molina*, de *Jmt.* et *Jure*, tr. 4, dbp. 22, n. 4 et 6. — *Luro*, de *Juit.* et *Jure*, disp. 14, n. 196. — *Laytn.*, lib. 2, tr. 3, cap. 8, n. 8. — *Trull.*, *Decal.*, lib. 8, cap. 8, dub. 4, a. 1. — *Io 2—2**, qu. 76, art. 1.

/z/ patet; materialiter autem, si fit optative, non est mortale; si verofieret imperative, posset esse mortale. Et ratio diversitatis est, quia praeter intentionem optative maledicens neminem laedit: quia nec ex intentione nec ex opere. Imperative autem quandoque laedit ex opere ministri obsequentis, quamvis non ex propria intentione. Dixi autem: ex suo genere; quia propter imperfectionem actus, sive ex parte objecti, ut si parvum malum optet vel imperet; sive ex parte operantis, ut si ex ira aut alia passione [vel ex ludo, addit S. Thomas] maledicat; quamvis affectu tendat in malum: quia non ex consensu rationis in malum tendit, deficit a perfecta ratione peccati..., ac per hoc non est mortale. In sequela igitur doctrinae S. Thomae, Cajetanus ex una parte ait, quod maledictio formalis, nempe ex intentione, est de genere suo mortalis; et fit venialis, vel propter imperfectionem actus, scilicet consensus rationis, vel propter parvitatem mali quod optatur. Ex alia, dicit esse nonnisi venialem, maledictionem materialem, nimirum praeter intentionem, pronuntiatam optative, id est, modo optativo, sive per verba desiderium exprimentia, sumendo illud optative adverbialiter; ad differentiam *imperative*, scilicet imperativo modo. — Et idem quippe, etsi diverso modo, docet D. Thomas loco citato; ibi enim distinguit maledictionem formalem a materiali. Nam primo loco loquitur de formali, nempe cum intentione volendi malum quod pronuntiatur, dum ait: *Velle autem vel imperio movere ad malum alterius, secundum se repugnat caritati, qua diligimus proximum, volentes bonum ipsius. Et ita secundum suum genus est peccatum mortale.* Illud igitur quod S. Doctor repugnare intelligit caritati, et esse mortale secundum suum genus, non est simpliciter pronuntiare maledictionem; sed illud *velle vel imperio movere ad malum alterius*. Ergo S. Thomas tantum in volendo malum quod pronuntiatur, vel in movendo alios ad malum inferendum, gravitatem culpaе recognoscit. Deinde ad explicandam procedit maledictionem materialem, dicendo illam esse venialem, si

ex levi motu vel ex ludo profertur; rationem tradens: *Quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur, ut supra dictum est, Quaest. 72, art. 2.* Et in citato art. 2, sic prius dixerat: *Verba, in quantum sunt soni quidam, non sunt in nocumentum aliorum, sed in quantum significant aliquid; quae quidem significatio ex interiori affectu procedit; et ideo in peccatis verborum, maxime considerandum videtur, ex quo affectu aliquis verba proferat.* — Aliud itaque est maledicere optative, ut loquitur Cajetanus; aliud, maledicere optando, ut loquitur S. Thomas. Optative enim denotat maledicere per verba optativa praeter intentionem. Optando autem, intelligit S. Doctor maledicere ex vera intentione: sicut perspicue deinde se explicat, dicendo: *Velle autem..., secundum se repugnat caritati, etc.* Et hoc quidem est maledictio formalis, ac ideo graviter culpabilis; et tantum evadit venialis, ut subdit Angelicus, vel ob parvitatem mali quod optatur, vel ob subreptionem, sive levi motu, quo maledictio profertur.

Caeterum quaestio haec me inter et meum contradictorem de mero nomine est. Nam dato quod S. Thomas generaliter diceret quamcumque maledictionem de genere suo esse mortalem; attamen S. Doctor pro certo equidem habet, quod maledicere homini sine pravo affectu non est nisi veniale. Et non aliud quam hoc ipse probare quaero. — Itaque tam D. Thomas, quam Cajetanus, et omnes alii doctores, cum S. Augustino apud eundem Angelicum¹, non reputant esse blasphemiam maledicere homini, ex eo quod homo sit templum Spiritus Sancti. Nam si hoc tenerent, nequirent dicere maledictionem sine pravo animo esse venialem; maledicere enim Sanctis aut rebus sacris, licet absit malus animus, semper est mortale. Ex hoc evidenter infertur, quod, juxta Angelicum et communem DD. sententiam, recte considerari potest fidelis persona, praecisa ab eo quod sit templum Spiritus Sancti. — Et deducitur praeterea (adversus id quod etiam innuit meus adversarius), quod, sicuti non est culpa gravis

Maledicere
• ine pravo
affectu, ve
uūūe.

S. Thont., 2. 2., qu. 76. art. 3. — S. Serm. 101, num. 3 (inter termones supposititia S. Doctor!); ap. Mi>

£oe, Patrol, lat., tom. 39, coi. 1916. — *2. 2., qu. 76, art. 3, obj. I.

contra caritatem et pietatem maledicere corpori fidelis viventis, si abest pravus affectus; ita non est gravis contra caritatem et pietatem, sine pravo animo corpori fidelis defuncti maledicere: quandoquidem, juxta ipsum S. Thomam, caritas, qua mortui qui in gratia decesserunt prosequendi sunt, non est aliud quam extensio caritatis, quam vivis praestare debemus: *Caritas* (ait Sanctus), *quae est vinculum uniens membra Ecclesiae, non solum ad vivos se extendit; sed etiam ad mortuos qui in caritate decedunt.*

Aba objectio adversarii.

Sed adversarius meus dicit, quod maximum est discrimen inter vivorum et defunctorum maledictionem; quia in vivo regnat fomes, ac proinde ipse in peccandi periculo versatur, a quo qui decessit in gratia immunis est. Unde fit (ait), quod maledictio in vivos potest esse veniale: cum enim sit peccatum contra caritatem, remoto pravo affectu, potest esse non grave; sed maledictio in defunctos, cum sit peccatum contra religionem, etiam remoto pravo affectu semper est grave peccatum, ratione injuriae quae religioni irrogatur, cum corpori sacro maledicatur. — Sed, ut respondeam, iterum principium ejus perquiramus, unde ille fidelium defunctorum corpora, sacra esse autumat. Ipse dicit, juxta S. Thomae doctrinam mortuis maledicere esse grave, quia eorum corpora fuerunt organa Spiritus Sancti, et quia Communionem sacramentalem receperunt. Respondeo igitur. Quoad illud quod defuncti corpus, propter Communionem, et quia templum fuit Spiritus Sancti, pro sacro habendum sit; jam superius dixi quod haec ratio probat tam defuncti, quam vivi corpora pro sacris habenda esse; quia etiam vivus est templum Spiritus Sancti: *Membra vestra templum sunt Spiritus Sancti* (I Cor. vi, 19). — Sed in vivo replicabit quod fomes adest, qui hominem redigit sub potestatem peccandi. Respondeo. Ergo corpus Adae ante peccatum erat sacrum? Praeterea, potentia ad peccandum non efficit ut mutetur species sanctitatis corporis. Item nec fomes nec periculum peccandi efficiunt, ut *hic et nunc* vivens non sit templum Spi-

Solvitur; corpora defunctorum non tunc «a» era.

ritus Sancti. Tanto magis quod fomes iste nullum reatum aut maculam in animam inducit; nam gratia Redemptoris in baptizatis omnes peccati maculas extergit, et cumulatissime omnia ejus damna reparat: *Copiosa apud eum redemptio* (Ps. cxxix, 7). *Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia* (Rom. v, 20). *Ego veni, ut vitam habeant, et abundantius habeant* (Joan, x, 10). Unde definivit Tridenlinum !, per Baptismum animas immaculatas reddi, et fomitem nihil nocere, imo prodesse ad majorem mercedem recipiendam non consentienti: *In renatis enim nihil odit Deus...; innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt, etc. Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem, haec sancta synodus fatetur et sentit: quae cum ad agonem relictam sit, nocere non consentientibus... non valet; quin immo qui legitime certaverit coronabitur.* Itaque ratio, quod sunt Spiritus Sancti organa, non efficit ut corpus fidelis vivi vel defuncti sacrum habeatur; alias vivis etiam sine pravo animo maledicere, semper esset peccatum grave: et oppositum certum est, ut ipse adversarius admittit. Unde ad aliam rationem (si forte adversarius eam reperiatur) confugere opus est, ut probet defunctorum corpora sacra esse.

Nec valet dicere quod, maledicendo vivo, potest praescindi, cum non considerando ut templum Spiritus Sancti, sed mentem ad alia motiva peculiariter applicando, v. gr. ad injurias quibus ab eo affectus est. Et ego subsumo: Et cur haec praecisio effici non potest etiam respectu defunctorum, iis maledicendo, ratione habita alicujus molestiae qua ab eo affectus sit, sed sine pravo animo? Praeterquam quod (ut scripsimus in prima epistola) plerumque hae maledictiones potius in vivorum contumeliam, quam in defunctorum effutiuntur. — Sed, dicit, hoc neutiquam effici potest, quia defunctorum corpora sunt sacra. Sed hic redit quaestio; quia hoc est quod controvertitur. Nos enim dicimus, nullum defunctorum corpus pro sacro habendum esse, nisi cum Ecclesia sanctum illud esse declarat, atque praecipit illud uti sacrum venerandum esse,

S. Them., in 4, diit. 45, qu. 2, Aft. 1, *4 2 quaeat. —

1 Seai. 5, Decret, de pecc. origin., n. 5.

l.-i) l
> Si t v W Ç J W a . i i * « V X I V i i X , ■ « £

elevando venerationem ab ordine humano ad supernaturalem et divinum; ut mox cum S. Thomae auctoritate videbimus.

Coitu re-
Xiipro“ Sed replicabit auctor, quod juxta eundem S. Thomam reliquiae sanctorum veneratione dignae sunt, quia hujusmodi corporum animae Deo actu fruuntur; et quod propterea defunctorum corpora (ait), licet cultu duliae venerari nequeant, non possunt tamen sperni, cum sint sacra; pie enim credendum est eorum animas salvas esse. Igitur, respondeo, defunctorum corpora, cum sint sacra, eis sacer cultus exhibendus est? Sed vellem scire quinam sacrorum cultuum eis exhibendus sit? Adversarius fatetur non deberi cultum duliae; sed ego nullum alium reperio, qui ab Ecclesia aut a DD. assignetur; nec capere possum quod alia cultus sacri species assignari possit, praeter latriae, hyperduliae et duliae. — Sed, insurgit, ad quem cultum reducitur altarium, vestium et vasorum veneratio? Respondeo, quod reducitur ad cultum latriae; nam hae res per se nullum cultum merentur: dum, cum exeerantur, non amplius sacro cultu venerantur, sed *relative* sive *reductive*; unde eorum cultus reducitur ad cultum latriae, ratione sacrificii ad quod ordinantur. Ideoque dico quod, cum defunctorum corpora cultu latriae vel alio sacro venerari non possint, inter sacra numerari non debent. — Pater Suarez *, loquendo de veneratione debita Sanctorum et caeterorum defunctorum reliquiis, dicit: *humo insuper addo, hanc ipsam consuetudinem* (nempe venerandi uti sacras, reliquias Sanctorum) *ostendere, longe aliori modo Ecclesiam de Sanctorum reliquiis sentire, quam vulgarium hominum mortua corpora soleant reputari*. — Occurrit mihi quod etiam S. Gregorius Nysenus, loquendo de corporibus Sanctorum, et caeterorum fidelium vulgari morte defunctorum, dicit, nullam paritatem esse inter honorem qui illis exhibendus est, et illum qui aliis. Nam subjungit quod corpora aliorum defunctorum omnes horrent et ab illis fugiunt; sed ad corpora Sanctorum, quia sacra sunt, quilibet se appropinquare optat, et tactu se credit san-

ctificari. Afferamus ejus verba, quae de corpore Sancti Theodori affert : [Corpus S. Theodori) *ad alia corpora, quae communi et vulgari morte dissoluta sunt, nec comparandum quidem est... Nam caeterae quidem reliquiae abominabiles plerisque sunt; ac nemo lubenter sepulcrum praeterit, aut, si ex inopinato apertum offendit, praetercurrit. At si venerit in aliquam locum similem huic, ubi hodie noster conventus habetur, ubi memoria justae sanctaeque reliquiae sunt; primum quidem earum rerum quas videt magnificentia oblectatur...; cupit deinceps ipsi conditorio appropinquare, sanctificationem ac benedictionem contrectationem ejus esse credens*. — Hinc notandum, quam alia sit veneratio, quam Ecclesia et fideles Sanctorum corporibus exhibent; et alia, qua aliorum defunctorum corpora honorantur.

Quoad venerationem autem debitam corporibus, quorum animae Deo fruuntur, respondemus quod ratio S. Thomae non potest valere, nisi pro solis Sanctis ab Ecclesia declaratis, de quibus tantum Angelicus loquitur. — Sanctus enim Thomas, ex ratione quod animae Sanctorum Deo fruuntur, procedit ad demonstrandum quod eorum corpora veneranda sunt. Ad percipiendum igitur quid S. Doctor sentiat, et quae sit rei veritas, distinguendae sunt duae species cognitionis, qua nos scimus et credimus animam alicujus Deo frui: humana una; superhumana et divina altera, ex Ecclesiae declaratione. — Nunc certum est, venerationem illam corporibus Sanctorum, de quibus loquitur & Thomas, debitam, non posse applicari nisi ad illa corpora, quorum animas beatas esse scimus cognitione revelata nobis per Ecclesiam, quae elevat honorem qui eis debetur, ex ordine humano ad superhumanum.

Hinc fit, non sufficere nobis pro sacro habere aliquem defunctum, etiam morali certitudine, ut debeat aut possit ejus corpus sacro cultu venerari; sed requiritur, ut Ecclesia authentice nos certos faciat, certitudine ipsi divino lumine communicata, animam illius defuncti jam cum Deo in coelis regnare. — Audiamus verba

Requisita
ad hoc ut
corpus pro
sacro habe
atur.

* 3 P., qu. 25, art. 6, ad 2. — Defensio fidei cathol., lib. 2, cap. 10, n. 14, v. *UiuU etiam*. — Oratio S. Theo-

dori man. Cfr. Mi<ne. Patrol. rraeco-laL, tom. 46, coi. 737 et 738.

S. Thomae Ibi, ad objectionem quam praemittit, quod non possint venerari Sancti, quia de ipsorum beatitudine moralis certitudo haberi non potest; Sanctus 3 ita respondet: *Dicendum quod Pontifex, cuius est canonizare Sanctos, potest certificari de statu alicujus per inquisitionem vitae et attestationem miraculorum; et praecipue* (nota) *per instinctum Spiritus Sancti, qui omnia scrutatur etiam profunda Dei.* — Itaque, propter quamcumque moralem certitudinem, sed humanam et naturalem, nos non debemus nec possumus pro sacris habere fidelium defunctorum corpora, nec eis exhibere cultum sacrum, nisi post eorum canonizationem; tunc enim Ecclesia, ex illa notitia supernaturali, quam ex Spiritus Sancti instinctu habet (sicut dicit Angelicus), transfert venerationem erga illud corpus ab ordine humano ab ordinem superhumanum et divinum.

Idem apparet expressum in decretis Urbani VIII spectantibus ad cultum servorum Dei, non adhuc canonizatorum aut beatificatorum (vide apud Benedictum XIV.); in quibus praecipue statutum fuit, ut in scribendis vitis aut gestis talium Dei servorum sequens protestatio auctoris praemitteretur: *Profiteor me haud alio sensu, quidquid in hoc libro refero, accipere aut accipi ab ullo velle, quam quo ea solent quae humana dumtaxat auctoritate, non autem divina catholica Romanae Ecclesiae aut Sanctae Sedis Apostolicae, nituntur.* — Notentur haec verba: *quae humana auctoritate, non divina Ecclesiae, etc.* Itaque servorum Dei gesta aliam non habent fidem et venerationem, quam humanam; sed cum eos Ecclesia Sanctos declarat, tunc veneratio ex humana ad divinam extollitur, propter Ecclesiae divinam auctoritatem. Hinc est quod, ut alicui defuncto cultus aliquis praestetur sacer, qui superhumanus est, necesse est, ut principium aliquod et cognitio superhumana habeatur de sanctitate objecti, media illustratione divina, nobis per Ecclesiam

communicata. Et propterea, cum Sancti jam ab Ecclesia declarati sunt, sacra evadunt non tantum eorum ossa, sed etiam vestes, litterae et caetera quibus ii usi sunt, et irreverentia gravis et sacrilegium esset, iis praecisa necessitate ad profana uti. — Quod quidem contra, de rebus mortuorum non adhuc canonizatorum, licet qualemcumque de eorum coelesti beatitudine haberemus notitiam, id efficere vetitum non est.

Quamquam concedimus, quod cum veneratione possumus reliquias alicujus defuncti cum sanctitatis opinione, apud nos habere, cum invocare, effigiem depingendam curare, et alia id genus efficere. Quia haec cultus sacri rationem non habent; sed sunt dumtaxat religionis actus (non autem civiles): qui, ut dicit Pater Joannes a S. Thoma, cujus auctoritatem mihi adversarius objicit, et ut etiam docent Bellarminus 4 et Benedictus XIV *, adhiberi possunt aequae erga defunctos ac erga vivos. Immo ex hoc infert Bellarminus, licitum esse eos actus erga defunctos adhibere, quia vivis licite praestari possunt: *Si licet* (sic ille concludit) *honore rare viventes, quos credimus sanctos, cur non mortuos?* Et cum nonnulli hanc Bellarmini doctrinam carpsissent, nempe quod venerari concedebat sanctos non canonizatos; sic eam vindicavit dicendo, quod ipse alium non concedebat non canonizatis cultum, nisi illum qui vivis exhiberi solebat. (Apud Benedictum e). — Dixi: *actus religionis*; quia alius est cultus sacer. Deosculari manus servo Dei, se ejus precibus commendare, pedes ei lavare et caetera, hi sunt quidem religionis actus, quia e religione manant; non sunt autem cultus sacri, cum erga res sacras non exerceanur.

Et ita pariter, mortuos in loco sacro sepelire, thure suffire, pedes deosculari, reliquias eorum venerari, sunt quidem caeremoniae sacrae ac religionis actus; non sunt autem cultus sacer. — Profecto caeremoniae sacrae dicuntur et vere sunt; quia illae seipsas respiciunt, quae sacrae

* Quodlib. 2. art. 16, obj. 1. — Loc. cit., ad 1. — De Canonizat. Sanctor., lib. 2, cap. 11, num. 8. — Joan., a S. Thom., in 2. 2. diop. 2. art. 2. qu. ult., num. 2. — Controv. de Beatitud. et Canonizat. Sanctor., lib. 1,

cap. 10, ad 7. — 1 De Canonizat. Sanctor., lib. 2, cap. 7, num. 4 et 7. — « De Canonizat. Sanctor., lib. 2, cap. 9, n. 1 Cfr. etiam Pignatelli., Consultat., tom. 5, conult. 3. num. 19 et 20.

sunt prout ab Ecclesia praeceptae. Sed cultus sacer dici nequeunt, quia cultus objectum erga quod adhibentur respicit; ideoque nunquam dici potest cultus sacer, cum objectum sacrum esse non constet. — Praeterea sunt utique actus religionis. Et hic fateor, quod in mea prima responsione (nescio quomodo) error excidit; nam cum dicere deberem thurificationes et benedictiones et alias caeremonias, quas erga defunctos adhibere solemus, non esse cultum sacrum, dixi non esse actus religionis. Affirmo quidem, nec dubito quin actus religionis sint; sed non proinde sunt cultus sacer: et per consequens, non est quod, propter praefatos actus qui adhibentur erga defunctos, corpora eorum tamquam sacra habenda sint, atque ideo possint ea cultu sacro venerari. Propterea Alexander III 1 absolute prohibuit venerari pro Sancto aliquem, nisi Ecclesiae auctoritas accedat: *Cum, etiamsi per eum miracula Jierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto, absque auctoritate Romanae Ecclesiae venerari.* Et quamvis olim pro Sanctis sine Ecclesiae declaratione, sed sola populorum consuetudine, aliqui venerabantur: nihilo minus respondet Bellarminus *, quod hoc ex tacita Papae approbatione licebat: *Sicut consuetudines aliae vim habent legis ex tacito consensu principis...; ita Sancti alicujus cultus, ex consuetudine ecclesiarum generaliter introductus, vim habet ex approbatione tacita vel expressa Summi Pontificis.*

Repono igitur: Ego non dubito quin ritus quos adhibet Ecclesia erga defunctos sint caeremoniae sacrae et religionis actus; non autem cultus sacer. Prout revera Rituale Romanum, loquendo de exsequiis, ritus qui adhibentur in sepultura mortuorum, non jam vocat cultum sacrum, sed tantum *mysteria religionis et signa Christianae pietatis*, sic dicens: *Sacras caeremonias ac ritus, quibus... sancta Mater Ecclesia catholica in filiorum suorum exsequiis uti solet, tamquam vera religionis mysteria, christianaeque pietatis signa, et fidelium mortuorum saluberrima suffragia, parochi summo studio*

1 Cap. 1, de rcliquiis et veneratione Sanctorum. — Controvert, de Beatitudine et Canonization?

servare debeat — Addo duas alias animadversiones, ex quibus hoc fit clarius Primo, si talis cultus esset sacer, etiam esset cultus publicus, siquidem ille a publico ministro Ecclesiae exhibetur; et hoc certum est quod fieri non potest: dum ipsa Ecclesia prohibet ne cultus publicus cuivis ab ea pro Sancto aut Beato non declarato exhibeatur. — Praeterea dicit S. Franciscus Salesius, quod cultus sacer defunctis non praestatur, nisi in protestationem eorum virtutis excellentis; et cognitio hujus excellentiae certa esse debet. Quomodo autem dici poterit quod ritus qui erga defunctos exercentur, sint cultus sacer, cum de defunctis (communiter loquendo) non habeatur haec eorum excellentis virtutis cognitio? Imo pro comperto habetur, quod inter fideles defunctos non pauci sunt, qui aeterno igne cremantur: et interim hi ritus indifferenter erga omnes practicantur. Igitur dicendum est, Ecclesiam tales ritus pro sacro cultu non habere.

Argumentum quoddam praevenio, quod mihi objici posset: Si ergo conceditur quod mortuos venerari sit actus religionis, eis maledicere procul dubio erit religioni actus oppositus. — Respondetur prius per instantiam: Si hoc argumentum valeret pro defunctis, valeret etiam pro vivis. Nam venerari servos Dei viventes actibus superius descriptis, ut ostendimus, etiam est actus religionis sive cultus religiosus; unde maledicere huic tali servo Dei, etiam praeviso animo pravo, esset pariter grave sacrilegium; sed nemo hoc dicit — Sed responsio directa affertur. Distinguendum, atque videndum est ex quo motivo talis actus religionis proveniat: Si provenit ex motivo ipsius objecti, quia objectum sacrum est; contumelia in illud tunc est peccatum religioni adversans, et est sacrilegium. Sed si actus honoris procedit a pietate religiosa fidelis, tunc utique erit actus religiosus, quia a motivo religionis procedit; sed maledictio in objectum non erit actus contra religionem, quia non est actus qui ad objectum sacrum refertur.

Adversarius in Dissertatione admiratur, et imprudentes, ne dicam temerarios,

Sanctorum, lib. 1, cap. 8. i. l. — Rituale Roman., de Hymn. quili, init.

Certtccodo
reqaimta ad
peccat un

sincera fronte appellat eos, qui in conies-
sionario aut in suggestu dicunt, non esse
ex se grave mortuis maledicere. — Sed
ego, et alii mecum, admiramur eos, qui
sibi scrupulum non faciunt absolute prae-
dicare, hanc maledictionem esse pecca-
tum mortale atque blasphemiam. Ad hoc
ut dicatur quod actio aliqua non sit pec-
catum grave, sufficit ut vera probabilitas
habeatur, quod tale non sit, quemadmo-
dum omnes fatentur: intelligo illam, quae
fundamento non tenui innitur, talem
esse, ut tuto (juxta sententiam commu-
nem, seposita quaestione de probabiliori
et minus probabili), possit teneri et doceri.

Et parvi aut nihili faciunt ad nostram
rem duae illae doctrinae quas mihi ad-
versarius opponit S. Augustini; unam:
*Graviter peccaret in rebus ad salutem
animae pertinentibus, vel eo solo quod
certis incerta praeponeret.* Et: *Si incer-
tum est esse peccatum, quis dubitet cer-
tum esse peccatum?* Nam ibi S. Doctor
loquitur de eo qui operatur in dubio cirai
res ad salutis aeternae necessitatem spe-
ctantes: in qua re quilibet tenetur certum
sequi. Praeterquam quod ibi Sanctus ser-
monem habet de quodam Donatista, qui,
cum certus esset in catholica Ecclesia
rite et recte Baptismum conferri, contra
dubius erat an recte in sua secta eum
reciperet. Integrum textum exhibebo 1:
*Si dubium haberet, non illic recte accipi
quod in [Ecclesia] catholica recte accipi
certum haberet; graviter peccaret in re-
bus ad salutem animae pertinentibus, vel
eo solo quod certis incerta praeponeret.*
Et deinde ∴ *Accipere itaque in parte
Donati, si incertum est esse peccatum:
quis dubitet, certum esse peccatum non
ibi potius accipere, ubi certum est non
esse peccatum?* Quis dubitat quin iste
Donatista certe peccaret? — Sed non di-
cebat S. Augustinus, quod peccat qui
ex vera et solida probabilitate operatur,
cum dubium non versatur circa ea quae
ad salutis necessitatem pertinent (prout

est Baptismus), et cum actio non est certe
illicita. Lex enim dubia non imponit cer-
tam obligationem; juxta id quod docet
Angelicus ∴ *Nullus ligatur per praece-
ptum aliquod, nisi mediante scientia illius
praecepti.* Et idem probatur ex cap. *Cum
in jure 31, de offic. et pot. judicis deleg.:*
*Nisi de mandato... certus exstiteris, exse-
qui non cogeris quod mandatur.* Idem, in
can. *Sicut quaedam, dist. 14*, ubi S. Leo
haec scribit: *In iis quae vel dubia fue-
rint aut obscura, id noverimus sequen-
dum, quod nec praeceptis evangelicis con-
trarium, nec decretis SS. Patrum invenia-
tur adversum.* Hoc locum habet, in quan-
tum asseri potest quod aliqua actio non
sit graviter illicita. Sed ut affirmetur abso-
lute, aliquam actionem esse peccatum
mortale, non sufficit opinio probabilis nec
etiam probabilior. Nam probabilior non
excludit rationabilem timorem errandi;
unde non efficit quod lex non remaneat
dubia, et quod opinio opposita non possit
esse vera, si vere probabilis est. Quapro-
pter, cum agatur de sacramentis, non est
licitum sequi probabiliores, cum opposita
est probabilis, licet minus probabilis.

Ad hoc igitur ut actio aliqua sit gra-
viter illicita, requiritur certitudo; prout
docent omnes cum S. Raymundo, qui 4
scripsit: *Non sis nimis pronus judicare
mortalia peccata, ubi tibi non constat per
certam Scripturam.* Itaque Sanctus mo-
net, ne judicetur aliqua actio esse pec-
catum mortale, ubi non constat tale esse;
et cum dicat Sanctus: *ubi non constat*,
semper reprobare intelligit tamquam ex-
cessum, asserere aliquod esse peccatum
grave, quoties de illius gravitate non
constat. — S. Antoninus pariter dixit ∴
quod sine periculo peccandi determinari
non possit aliquam actionem esse pecca-
tum grave, nisi aperta Scriptura, aut Ec-
clesiae determinatio, aut ratio evidens
habeatur: *gwocs/fo qua quaeritur (sunt
verba Sancti) de aliquo actu, utrum sit
peccatum mortale vel non, nisi ad hoc*

1 De Baptismo. Ub. 1, cap. 3, n. 4. — ∴ Cap. 5, n. 6;
ap. Micne, Patrol UL, torn. 43, col. III et ItX — ∴ De

Verit., «lu 17, art. 3, corp. — ∴ Sam., Hb. 3, tit. SI. § 4,
v. Quid d* WMialibm — 1 Part. 2, tit. 1, cap. 11, § 29.

Nisi sit certo probabilior opposita, uti
constat ex *Lib. I, n. 54, 62, 83 et 88* Haec enim
Epistola responsiva exarata fuit anno 1758,

cum scilicet S. Alphonsus systema suum non-
dum perfecisset. Genuinum vero systema in-
sertum fuit primum in 6^a editione, anni 1767.

habeatur auctoritas expressa Scripturae sacrae, aut canonis seu determinationis Ecclesiae, vel evidens ratio, nonnisi periculosissime determinatur. Nam (ut subiungit) *si determinetur quod sit ibi mortale et non sit, mortaliter peccabit contrafaciens, quia omne quod est contra conscientiam, aedificat ad gehennam, conjicit animas in periculum damnationis. — Hinc sapientissime Benedictus XIV, in suo Opere de Synodo, in plerisque capitibus nihil aliud episcopos monet, quam ne unquam peccati gravis eas damnent opiniones, quae uti probabiles doctores utriusque partis defendunt.*

Adversarius meus caeteroquin usque eo progressus est, ut conclusionem theologicam suam opinionem appellet. — Ego nolo me ingerere ad decidendum, utrum ejus opinio pondere, et quo pondere probabilitatis fulciatur. Sed nescio an *conclusio theologica* dici possit: cum nullus Scripturae textus pro illa habeatur, nec Ecclesiae definitio extet, nec ratio evidens, nec DD. communis auctoritas, immo nec unius, qui juxta ejus opinionem scripserit, reperiatur.

Adducit ille textum S. Isidori Pelusiotae *Vivi incessunt etiam mortuos; et hostes foedus ineunt! Cur igitur, et naturae leges, et inimicitiarum superas terminos, vita functo maledicens? Videris enim in cinerem ac favillam linguam acuere; sed primo violas sanctimoniam, cui omnes mortales studeant oportet. Deinde immortalem habet animam, cujus vindex est oculus Dei pervigil.* — Sed in libro qui apud me est, typis edito Romae anno 1629, reperiō non ita sed aliis verbis textum praefatum esse conceptum. Sic enim ibi legitur: *Vivi solent calumniis incessi, cum jam defunctis etiam hostes conciliantur, et foedus ineunt. Cur igitur ipse, et naturae, et inimicitiarum terminos transgrederis, dum vita jam functum calumniaris et lacessis? Nam putas quidem, te solum adversus cinerem et pulverem linguam stringerer sed heus, primum ipsum sacrosanctum sepulturae jus*

violas, quod tamen nemo non ambit, et habere studet; deinde habet is animam immortalem, cujus oculus ille pervigil et semper excubans vindex est. — Judicent nunc alii, si haec auctoritas quid momenti opinioni conferat adversarii mei, qui defunctorum fidelium corpora omnia, tamquam sacra veneranda esse contendit. S. Isidorus sacrum appellat jus sepulcri, non autem corpus defuncti.

Sed praeterea adversarius sibi assentatur, omnia sibi favere: Scripturas, Ecclesiae definitiones, DD. communem auctoritatem et evidentes rationes. — Scripturae sunt: *Neque maledici... regnum Dei possidebunt.* I Cor. vi, 10. (*Maledici*, explicat Calmet, qui convicium in laciem proferunt, vel de absente obtrectant). Ecclesiae definitionem dicit esse disciplinam, qua ipsa utitur in sepeliendis fidelibus. Pro se etiam habet communem DD. auctoritatem; dicendo quod moralistae ideo de hac sententia non disseverunt, quia juxta eorum regulas apud ipsos pro certa habita est. Tandem habet pro se rationes evidentes: quae illae utique sunt, quas ipse in sua Dissertatione exposuit. — An haec suadeant, nolo meo judicio quaestionem decidere; sed sapientes omnem controversiam exauriant.

Caeterum, loquendo de mea sententia, ut superioribus paginis retuli, praeter tres auctores ibi citatos, qui de hac re scripserunt, curavi rem hanc a multis examinandam, et praesertim ab omnibus Congregationibus missionariorum civitatis Neapolis; in quibus, quia missionariorum, theologiam moralem praecipue omnes profitentur, et ibi (ut omnibus comperitum est) selectiores cleri Neapolitani coadunantur viri. Hic adversarius meus, Socratis quemdam textum in medio afferens, innuit quod non omnes ea sunt solertia praediti, ut sint magistri idonei ad similes enucleandas quaestiones. Concedo quod non omnes sunt magistri; sed, cum mihi praefatae Congregationes totius corporis nomine responsum dedissent, supponendum est resolutiones non a minus sapien-

Rationed
idverwru.

S. Doctor
multo* con-
caluit.

Opinio ad-
rortarii
β ο λ est con-
clusio theo-
lofici.

Htncd. XIV, de Synodo, Hb. 7, cap. 13. n. 9; lib. 8, cap. 13, n. 9. — * EpUtolar. Hb. 5, epict. 491; ex Biblioth. veterum Patrum, interprete Andrea Schotto, cl ap. Mifne. Patrol, rraeco-lat., lom. 78, coi. 1611. — - Epict. Ub. b.

epict. 491, Uttoo nunc primum editae, interprete Andrea Schotto. Romae, ex typofr. Franc. Corbellotti, 1615». — Calmtl., Comment. Utt. in Epist. 1 ad Cor., cap. vi, v. 10. — Sxratcf, apud Platon, in Phaeton, ante med.

tibus, sed a sapientioribus datas fuisse. — Praefiita quaestio, ut jam prius scripsi, fuit etiam Romae ex mandato Benedicti XIV discussa; et juxta mentem ipsius Pontificis, (quam caeteroquin nunquam animo intendi, hanc fuisse definitionem ex cathedra) quaestio resoluta fuit, quod peccati mortalis reatu careret. Sed ille scribit quod non tenetur fidem praestare, nec huic examini adhibito, nec resolutioni Romae datae. Nec eo unquam meus appulit animus, ut cogerem eum ad id credendum ; sed id ego scripsi, quia vehementia mihi adsunt momenta, ne in dubium id revocem: dum mihi testatus est tamquam testis ex propria scientia, et de visu (ille enim propriis oculis aspexit Pontificis schedulam) quidam sacerdos, religiosus, doctus, et in hac controversia minime affectus; proptereaque existimavi alios, qui ad utramque sententiae partem indifferentes sunt, prudenter et non abs ratione id credere etiam posse. Caeteroquin quantum ad me, tanto certius hoc mihi visum est, ut non dubitaverim hoc idem in eodem Opere morali a me congesto, quocj eidem Pontifici dedicavi, et praesentandum curavi, scribere, et rem, ut mihi ille testatus fuit, exponere.

Quod reliquum est, si meus adversarius bono fine ductus id scripsit ; ego etiam pro certo habeo, me non inductum fuisse ad id scribendum aliqua animi adhaesione, aut contendendi lubentia (esset quidem optimum, ut postquam ex saeculi laqueis me expedissem, ut in aeternae salutis tuto animam meam collocarem, id aggredi contenderem, quod ad damnationem eam conduceret, ct cur? ut inanem gloriam; melius dicam, ut perpetuum dedecus in defendenda opinione falsa aucuparer!); sed fine recto et bono, ut ex tot peccatis liberarem tam multos, qui habitum contraxerunt ad mortuis maledicendum, et qui non obstante quod credant (erronee, meo judicio) esse peccatum grave, prout eis assertum erat, prosequerentur nihilominus ad eas maledictiones effutiendas. — Quod autem meus adversarius voluerit me appellare *obstinatum, et falso selo impulsum*, hoc omisum facio, sciens quoniam *qui... judicat me, Dominus est.* (I Cor. iv, 4).

Ad haec subjungo epistolam responsivam ad me rescriptam a Reverendiss. Abbate D. Bartolomaco dc Marco, Basiliano (cui hanc epistolam meam perpendendam misi), *viro quidem maximi pro ejus doctrina habito, tum apud ipstus religionem, quae praestantissimis muneribus eum decoravit, tum etiam quoquo versum Neapoli ct Romae, etc., magistro in sacra theologia, quam ipse per plures annos cum omnium plausu docuit, et 30 aut 40 annos in excipiendis confessionibus exercitato. — Ego animi pendebam, utrum huc referre deberem nec ne sequentem illius epistolam. Sed mihi consilium datum est, ut duobus ex motivis id efficerem: ¶ ut omnibus notum fiat, me, ut cautius agerem et ne proprii sensus adhaesione deciperer, (prout jam me deceptum autumat meus adversarius), semper solitum fuisse aliorum doctorum consilium exposcere; 2º ut patefaciam, quam tum de mea, tum de opposita sententia, caeteri praestantes viri existimationem habeant. — Epistola est sequens:*

« *Revmo Padre, Signore c Padrone colendissimo.*

« Da molto tempo fa ebbi la consolazione di leggere la sua erudita Dissertazione sopra l'imprecazione de' morti, sostenendo che non sia colpa grave il maledirli; siccome tal'è il sentimento mio e delle persone più sagge, colle quali su di cib ne ho tenuto spesso discorso. Ora per sua bontà mi manda la risposta fatta ad un suo contraddittore, nella quale ho ammirata la sua dottrina, e aggiungendo ragioni a ragioni l'ha resa quasi dimostrativa; nè saprei con quai fondamento il suo contraddittore difendache sia colpa grave, sembrandomi i motivi addotti da lui di niun momento, conforme li lesst in un libretto mandato dal medesimo aile stampe, e che V. S. Reverendiss. l'ha sodamente confutati, e presentemente li confuta. Certamente io non comprendo corne possa esser peccato mortale il maledire i morti. — Lodo poi la sua moderatezza in chiamar probabile questa sentenza, che dice non esser colpa grave la bestemmia de'morti: dovea più tosto chiamarla moralmente certa, e per conscguenza l'opposta, che

si difende dal suo contraddittore, moralmente falsa, e di debole e tenue probabilitâ.

« Io dunque non ho avuto nè che togliere, nè che aggiungere, nè che mutare della sua dotta scrittura; e prego il Signore che illumini la mente del suo contraddittore e di alcuni pochi compagni, che fan pompa di trovar la colpa in ogni piccola azione. — V. S. Reverendissima intanto non si arretri di mandar alla luce l'accennata apologetica risposta, che ne sarà applaudita, corne ne fu in tutte le altre sue opere. Mi raccomando aile sue orazioni, c facendole riverenza, con ogni rispetto le bacio le mani.

Di V. S. Reverendissima,

Mater Domini, 14 Giujno 1758.

Umills*. itrvitore cbblliraitt*. t drvotisi.
Bartolomeo di Marco» Abbate ».

Subjungo haec pauca. Praefatus Abbas Reverendissimus, ut scribit, videtur supponere, a me opinionem meam dumtaxat uti probabilem haberi Hoc a me dictum non est; dixi tantum, quod ad hoc ut affirmari possit culpa gravi actionem aliquam carere, sufficiens est quod probabile sit non esse gravem. Caeterum nolui judicium ferre, utrum mea sententia sit nec ne moraliter certa, cum hoc sapientium judicio committam; sed caeteroquin ego illam plusquam probabilem esse duxi et duco.

Nuper alia prodiit epistola adversarii, cui respondere opus esse minime censemus; sufficiunt quae jam respondimus. Si autem forte putat adversarius» in controversiis eos remanere victores, qui ultimo loco scribunt, hujusmodi victoriam valde libenter ei concedimus.

Aoctõrif
xncoaitio.

CAPUT II.

De Juramento.

DUBIUM I.

Quid sit Juramentum.

133. *Quid est juramentum.* — 134. *Quae sint vera juramenta.* — 135. *An dicere:* Per conscientiam meam, *vel* animae meae. — 136. *An dicere:* Juro ita esse. — 137. *An dicere:* Tam verum est, quam sol lucet; *vel:* Verum est sicut Evangelium. — 138. *An jurare per creaturas.*

Quid Bit ja-
ramentum.

133. – « Resp. Juramentum est invo-
« catio tacita vel expressa numinis divini,
« tamquam primae et infallibilis veritatis,
« in testem alicujus rei. — Haec autem
« invocatio in eo consistit, quod jurans,
« quantum in se est, cupiat ac velit, Deum
« id quod jurat, testari et manifestare (si
« et quando nimirum illi placuerit, sive
« in hac vita sive in altera), tamquam
« quod ab ipso Deo sit cognitum et ve-
« rum. — Ita communiter doctores: S.Tho-
« mas Bonacina ., Sanchez 3, Lay-
« mann 4 ».

« Unde resolves:

Requiritur
ad juramen-
tum in foro
interno.

134. – « Γ. Quoad forum internum, ju-
« rat, quisquis interius intentionem habet
« sive formalem sive virtuaalem, et invo-
« cat Deum in testem, sive his sive illis
« verbis ac signis, sive etiam nullis usus
« sit: ita ut, si quis utatur verbis nullo
« modo importantibus juramentum, et is
« tamen ea putet esse juramenta, vere
« juret; et e contra Suarez 5, Sanchez .

12- 2" qu. 89, Art. 1. — . Diip. 4. de 2- Praec., qu. 1,
punct. 1. — ■ Decal., lib. 3, cap. 1, n. L — . Lib, 4, tr. 3,
cap. I, n. 1. — . Tr. 5, lib. 1, cap. 1, n. 8; (cfr. cap. 11,

134. – a) Suarez mentem suam, *cap. 13, n. 15*, his verbis explicat: « Dupliciter potest haberi illa intentio jurandL., quando id per quod juratur, vel signum externum jurandi de se non est sufficiens ad juramentum. Prius enim haberi potest illa intentio *cum sola conscientia erronea*, quae fecit ut duae intentio- nes seu voluntates inter se repugnantes simul conjungantur; v. g. Gentilis intendit jurare, et simul vult tantum adducere in testem suum idolum, ex conscientia erronea, qua putat illum esse Deum: talis ergo intentio jurandi non sufficit, ut sit juramentum quod profertur, sed solum ut putetur... Secundo

« Laymannl. — Quoad forum autem exter-
« num, quaenam formulae jurandi ratio-
« nem habeant, ac proinde quae verba li-
« cite usurpari in conversatione possint,
« patet ex sequentibus:

« Z. Quando dubium est de jurantis
« intentione, judicari solet secundum com-
« munem acceptionem verborum quibus
« est usus.

« 3°. Veram rationem juramenti habent
« hae formulae: *Testor Deum*; vel: *In-
« voco Deum testem*. Item: *Auf meinen
« Eid - bei meinem Eid* (juro, juramen-
« tum facio, addo meum juramentum];
« nisi aliud de usurpantis intentione con-
« stet: quia multi ita loquuntur, v. gr.:
« *Ich sc/ncore dir einen Eid, - bei meinem
« Eid*, hoc, vel illud faciam; quorum ta-
« men mens non est serio id jurare, sed
« tantum iracunde et gravius affirmare.
« — Laymann *.

« 4°. Fides a sacerdotibus, loco jura-
« menti exigi solita, per eorum conse-

nam. 2; cap. 13, num. 15 et 16). — . Loc. dt., cap. 1, num. 2;
(cfr. cap. 2, nam. 7). — ' Loc. cit., num. 3. — . Loc. dt.,
cap. 2, num. 1.

modo potest haberi haec intentio jurandi *abs-
que errore*, et tunc necesse est, ut qui hanc
intentionem habet, et jurando solum nominat
creaturam, eo ipso intendat illam interponere
cum aliquo respectu ad Deum». Et Suario
adhaeret Sanchez, *cap. 2, η. 7*, aliud prae-
terea addens, quo doctrinam Suarii limitat,
scilicet: «Quando proferens ea verba errat,
credens ea esse juramentum, et consequenter
intendit jurare; at nec expresse excludit nec
includit expresse relationem ad Deum, eo
quod hanc theologiam ignorat, an tunc obli-
getur ex juramento, ita ut sublato errore,
maneant adhuc ligatus? Et credo manere ».

« crationem, uti et formula illa princi-
« pum: *Bei unsererföhrstlichen Ehre, oder
« Treue* [meam, qui princeps sum, fideli-
« tatem aut honorem, obstringo vel obte-
« stor], etsi non sint juramentum, tamen
« in foro fori accipiuntur loco juratae
« piomissionis: uti et si a personis illu-
« stribus vel nobilibus dicatur: *Bei mei
« ner adeligen Ehre, Treue und Glauben*
« [meum, qui nobilis sum, honorem, fideli-
« tatem ac fidem obtestor]. V. Laymann *.
« 5°. Formulae hae: *Deus novit; Deus
« testabitur suo tempore; coram Deo lo-
« quor; Deus novit omnia; Deus videt
« meam conscientiam* ; censentur tantum
« narrative proferri, non invocative (atque
« adeo non sunt juramenta): nisi aliud
« constet, aut ex circumstantiis probetur.
« — Laymann *, Bonacina 3 ex Suarez,
« Lessio b), Sanchez, etc. ».

Pariter, dicere: *Vivit Deus; Deus est
veritas*, non est juramentum, si enuntia-
tive profertur; ut Cajetanus c), Lede-
sma Λ), etc., apud Salmant. 4. — At Sal-
mant. cum Azor, Fagundez, Soto, Trul-
lench, dicunt, talia verba ex usu com-
muni accipi ut prolata invocative, et ut
vera juramenta.

« 6°. Non sunt juramenta, quae dicun-
« tur per modum sponsionis, v. gr.: *Ex-
« pono caput meum* ; *amputentur mihi
« aures, ni ita sit*; etc. — Vide Sanchez5].
[Vide n. 143].

• 7 Non vere jurat qui, ut juramen-
« tum coactus vitet, dicit se jurare per
« omne id per quod potest: quia, cum

• Loc. cit.» cap. 2, η. 2. — ■ Loc. cit., cap. 1, n. 4. —
' Loc. cit., punct. 1, n. 2, v. *Quarto*. - Swar., loc. cit., cap. 13,
n. 7. - *Sauch.*, Decal., lib. 3, cap. 2, n. 20. — « Tr. 17, de
Voto et Juram., cap. 2, n. 25. — *Saltnaul.*, loc. cit. -
part. 1. lib. II, cap. 3, qu. 1, . Decal., lib. 3, cap. 2,
n. 37. - *Sotus*, de *Jost*, et *Jure*, lib. 8, qu. 1, art. I. - *Trull.*,
lib. 2, cap. 1, dab. 4, n. 1. — . Decal., lib. 3. cap. 2, n. 42.
— . Loc. dt., n. 23. - *Sotus*, loc. dt., art. 1, conch 4, et
art. 6, post med. - *Suar.*, de Rclig., tr. 5. lib. I, cap. 13.
n. 9 et «cqq., n. 17 cl 19. - *SawcA.*, loc. dt., cap. 2. n. 32. -

*) Lessius, *lib. 2, cap, 42. n. 4*, scribit:
In istis jurandi formulis, « prout vulgo accipi
solent, censetur esse juramentum... Si tamen
quis non intendat jurare, sed solum affirmare
Deum ista scire, intueri, non erit juramentum,
quia deest intentio ».

Cajetanus^{*)} in *2A[^] 2af, qu- 89, art. 1, ad 3*, quamvir revera a Salmant. hic citetur,

« nulla res sit, per quam absque neces-
« sitate jurare licite possit, censetur per
• nihil jurare intendisse ».

135. – « ET. Non sunt juramenta (quod
« confessarii et catechistae moneant, ne
« ex erronea conscientia peccetur): *Vere,
« certe, in veritate; fide boni viri; per
• fidem meam; fide boni Christiani, vel
• sacerdotis, vel regis* ». [Ita Salmant 4
cum Soto, Suarez, Sanchez, Lessio, Vil-
lalobos. Nec:] < *Per conscientiam meam;
« super conscientiam meam, etc.* ; ut ha-
« bent Lessius T, Bonacina .). Quia tantum
« significant, illum loqui ex dictamine con-
« scientiae, et notitia veritatis; nec in te-
« stem adducitur Deus. — Esset tamen
« juramentum dicere: *Per fidem catho-
• licam; per sanctum Evangelium* ; quia
« tunc censetur in testem adduci illius
« fidei et Evangelii auctor. Vide Lay-
« mann ».

Dicere igitur: *Per conscientiam meam;
super meam conscientiam, in conscientia*,
non est juramentum ; ut docent L. ius la,
Elbel n, ac Salmant. 13 cum Ledesma et
Villalobos: quia nullus in testem addu-
citur; et sensus est: *Quod dico, est quod
mihi dictat conscientia mea*. Idem vide-
tur tenendum cum auctore, ut supra
(*Istrus.*, etc.1b), si dicas: *Per conscientiam
animae meae*; nam conscientia principa-
liter ibi, non anima, nominatur et inten-
ditur. — Secus, si dicas: *Per animam
meam*; probabilius hoc esse verum jura-
mentum dicunt Salmant. 14 cum Suarez,
Fagundez et Sanchez; Elbel 1b, Renzi r,

Per am-
mam mt-
am, eel ju-
ramentum

Less., lib. 2, cap. 12, n. L - *Villal.*, *yaix*. 2. tr. 36. dltt. 2. n. 8.
— ' Loc. dt.. n. 4 — . Diip. 4. de 2- Praec. qu. 1. panel. 1,
n. 2, v. *Tartio*. — » Lib. 4, tr. 3, cap. 2, n. 4. — ■ Loc. dt.,
n. 4. — n De 2° Praec., n. 47. — ' Loc. dt., n. 28. - *Prtr.*
Lr«4<<m., Sam. (in 2— 2-); tr. 11. cap. 1. dob. A4 *quar-*
tum. - *Villal.*, loc. at., n. 7. — « Cap. 5. 2- Comandam..
Confssioua pralica, v. lulorMo at ^turamecuii. — u Loc.
dt., n. 28. Swr., loc. dt., cap. 13° o. 22. - *FtwuL*, Decal.
lib. 2. cap. 2. n. 8. SuacA., Dccal.. lib. 3, cap. 2 n. 29. —
“ Loc. dt.. n. 47. — » Lib. 2, tr. 2. cap. 1, sect. 1, qu. 10.

eas tamen jurandi formulas non habet, sed
alias, ut: « Deus scit; coram Deo loquor, et
hujusmodi ».

Petrus de Ledesma, *Sum.*, tr. 11, cap. 1,
dub. 1, v. In his autem, parum accurate a
Salmant citatur; non enim differt ejus sen-
tentia, ab illa quam ipsi Salmant propugnant;
dicit enim ejusmodi verba aequivoca esse,

et Busenbaum (η. 150). Quia in anima singulariter resplendet Deus, qui in testem tunc censetur adduci. Vide dicta μ. 129, v. *Sed hic*.

136. — Item, dicere: *Juro ita esse*, non est vere juramentum; quia tunc nec explicite, nec implicite divinum testimonium imploratur. Ita Salmant. l. cum Suarez a⁷ Except. Nisi praecesserit interrogatio de jurejurando; quia tunc, per interrogationem praecedentem, illud *Juro* satis determinatur ad verum juramentum.

AIUe forme
make quae
non tantu
ramenta.

137. — « 9°. Non jurat, qui dicit: *Tam* « *verum est, quam sol lucet, quam hic* « *sedeo, ambulo, etc.* Unde etsi compa- « ratio falsa sit, tantum est mendacium; « cum nullus in testem invocetur. Idem « est, si dicas: *Quod dico est Evange-* « *Hum; est instar fidei, est defide, etc.* ». [Dicere: *Est verum hoc sicut Evange-* « *Hum*, non regulariter est juramentum; ut Salmant. l. cum Sanchez et Palao. Et idem tenet auctor libelli citati (*Istrus., etc.* *); quia haec verba denotant potius assimilationem, quam invocationem; ut mox infra subdit Busenbaum].

« 10°. Quamvis hae et similes compa- « rationes: *Tam verum est, quam Deus* « *est, quam Christus est in Venerabili* « *Sacramento, quam verum est Evange-* « *Hum*; item: *Tam sum innocens, quam*

* Tr. 17, cap. 2, η. 24. — *Sanch., Decal.* lib. 3, cap. 2, a, 4. — *Bonac., diip.* 4, dc 2. Praec., qu. 1, punct. 1, n. 7. — Loc. cit., a. 27. — *Sanch., loc. dc., n. 19.* — *Pal., tr.* 14, diip. 1, punct. 1, n. 7, v. *Majorem.* — * Cap. 5, 2. Coman*

« *B. Virgo vel S. Francisais*, etc., com- « munitur videantur continere juramen- « tum cum blasphemia; id tamen non « satis apparet, quia nullus in testem in- « vocatur. — Neque videtur esse blasphemia, si sit verum; et animus proferentis « sit significare tantum similitudinem: ut « sensus sit, hoc esse verum suo modo, « sicut alterum est verum suo modo. Tunc « vero esset blasphemia, si usurpans inten- « deret significare tantam esse (secundum « aequalitatem) in suo dicto certitudinem, « quanta est in ea veritate fidei. Sanchez4».

138. — « 1Γ. Non est juramentum, cum « quis jurat per creaturas, in quibus nihil « divinae bonitatis specialiter elucet: quia « tunc non censetur adduci cum relatione « ad Deum; ut si dicas: *Juro per hanc* « *barbam, vestem*, etc. — Censetur autem per au- « juramentum, cum fit per creaturas no- « biliores: cum per eas tunc accipiatur « earum creator, ut qui in iis singulariter « residet ac relucet. Sic v. gr., dum jura- « tur *per coelum*, intelligitur istius habi- « tator; dum *per terram, is* cujus haec « est scabellum; dum *per templum*, is qui « ibi colitur; dum *per aliquod sacramentum*, is qui instituit; dum *per crucem*, « is qui in ea fixus est; dum *per Evangelia*, ea tangendo aut nominando, is « cujus ea verba sunt. — Bonacina 6, ex « Suarez, Sanchez 8 ».

dam., § *Confessione profita*, * *Lo dico innanei.* — * Decal., lib. 2, cap. 32, n. 31. — Diip. 4, dc 2. Praec., qu. 1, punct. 1, n. 4. — *Suar., lib.* 1, cap. 18, n. 23. — Decal., lib. 3, cap. 2, num. 10.

que intentionis sit capax, judicandum esse ex proferentis intentione; et addit: «In usu tamen considerandae sunt circumstantiae;... vel ex antecedenti sermone, si ab aliquo petatur ut juret, vel si negotium id postulet, colligi potest an proferatur ad confirmandum juramentum; aliunde vero ex conditione personae, vel ex modo loquendi *conjici* potest, ibi constitisse ut a jurando abstineret ».

nec esse juramenta, si enuntiative sumantur; si vero sumantur ad confirmandum quod dicitur, prout ordinarie accipiuntur », vera esse juramenta.

136. — a) Suarez non satis accurate a Salmant. refertur; nam ipse, *lib. 1, cap. 13, n. 4*, asserit hunc jurandi modum, « ex vi verbi in sua rigorosa significatione, sine dubio » sufficere adjurandum; sed cum hoc verbum utrius-

DUBIUM II.

Quotuplex sit Juramentum.

139. *Quotupliciter dividatur juramentum.* (Usque ad n. 141). — 142. *An omnia juramenta sint ejusdem speciei.* — 143. *An sit juramentum:* Puniat me Deus, si mentior.

139. — « Resp. Divisiones aliquot communitur afferuntur, sed tantum accidentales; quae speciem non mutant, ut « in confessione distinguere non sit opus. « — Suarez a⁷, Lessius, Bonacina L « Itaque dividitur:

« *Primo.* In *verbale, reale et mixtum:* « — cum videlicet, vel verbis fit; vel actione aliqua, ut erectione digitorum, contactu crucis, sceptri, Evangeliorum; vel « et verbis simul et actione corporali: « unde et vocatur juramentum corporale. « — Vide Bonacina2 ».

140. — « *Secundo.* In *invocatorium* seu « contestatorium; et in *exeeratorium* seu « imprecatorium. — Illud est, quo Deus « simpliciter ut testis invocatur. — Hoc « autem, quo non solum vocatur ut testis, « sed etiam ut vindex, cum jurans se vel « alium dilectum, vel aliquid sui aut suorum subijcit Deo puniendum, si falsum « dicat; ut: *Ita me Deus amet, adjuvet; puta me Deus; faciat Deus, ut hinc nunquam sanus surgam; nec conjugem, nec liberos vivos hodie intuear; tollat me Deus subitanea morte; aeternum damnet,*

Less., lib. 2, cap. 42, n. 9. — Diip. 4, qu. 1, punct. 2, n. 2. — Loc. cit., punct. 1, n. 3, et punct. 2, n. 1. — *Suar., lib.* 1, cap. 12, n. 11. — *Valent., in* 2^a 2^a, diip. 6, qu. 7,

« *super animam meam*, etc. In quibus, « quando falso juratur, an sit conjuncta « altera species malitiae contra caritatem « sui aut proximi, Scholastici controvertunt. Negant Suarez, Valentia, etc., quia « non solet quis, etiam amico suo, tale « malum ex animo imprecari a; sed potius cogitat, Deum non facturum esse. « — Vide Bonacina ».

141. — « *Tertio.* In *assertorium* et *promissorium*. — Illud est, quo praeterita « vel praesentia affirmantur aut negantur; « hoc autem est, quo aliquid futurum promittitur. — Addunt aliqui *comminatorium*; ut v. gr. *Per Deum ego te eadant*; sed hoc referri potest ad promissorium ».

142. — « In confessione non opus est « explicare, utrum per Deum an Sanctos « juraris; quia est ejusdem speciei malitia: cum jurans semper intendat Deum « adducere in testem. — Suarez Lessius*, Lugo4 ».

Quaeritur: *an omnia ista juramenta sint ejusdem spectae?* Negat Palaus b). Sed melius affirmat sententia communis

Assertorium et promissorium.

Comminatorium.

Omnia sunt ejusdem speciei.

punct. 2. v. *Item.* — Loc. cit., punct. 2, num. J. — Lib. 2, cap. 42, nom. 10. — De Sacr. Poenit., diip. 16, num. 286.

139. — Suarez, *lib. 1, cap. 5, n. 13; cap. 12, n. 10*, ita quidem tenet; sed *cap. 9*, dc juramento assertorio et promissorio disserens, non satis sibi constat; asserit enim valde probabilem et fortasse veram, sententiam quae dicit ea esse ejusdem speciei; itemque *n. 6*, fortasse probabilior, quamvis opposita videatur probari posse non levibus argumentis. At n. 5, de hac sententia opposita, quod scilicet specie differant, addit: « Illa ergo sententia probabilis fit conjecturis adductis... Videtur etiam mihi haec sententia aptior ad resolutiones morales infra tradendas. »; ideo in eam sum valde propensus ».

140. — a) Suarez hanc sententiam tenet de eo qui in semetipsum jurat; sed si fiat « per ordinem ad alterum, cui specialis honor et reverentia debeatur... videtur quidem in obser-

vantia vel pietate deficere, quamvis fortasse specialis malitia, ex illa circumstantia sumpta, non sit mortalis, secluso odio et contemptu. — Valentia pariter eandem sententiam tenet ac Suarez, de eo qui sibi malum imprecatur (de proximo non loquitur), sed propter aliam rationem quae non adducitur a Busenbaum.

142. — a) Suarez, *lib. 1, cap. 5, n. 12 et 13*, non sine quadam distinctione loquitur; negat quidem juramentum per Deum differre a juramento per Sanctos, quatenus « in cis divina veritas relucet »; affirmat vero differre, si juramentum fieret « per Sanctos, ut Sancti sunt, sistendo praecise in eorum autoritate creata ».

b) Palaus, *tr. 14, disp. 1, punct. 2, n. 7*, de juramento promissorio et assertorio disputat; et dicit communem esse sententiam, quae negat illa a se invicem specie differre:

cum Salmant.¹ cum Soto, Lessio, Sanchez, etc.

ForaoUe 143. _ Notandum autem, quod praedicta verba: *Ocaaar.si hoc non est*, et similia, quamvis sint vera juramenta, si per modum execrationis dicantur, quia significant: *Deus, quern in testetn invoco, me occidat, si hoc non est verum*; caeterum communiter non continent, nisi quamdam sponsionem, seu poenae obligationem, et significant: *Sinon estita, spondeo meam vitam, vel poenae mortis me submitto*. — Ita Salmant.¹ cum Palao, Fagundez,Trullench, Villalobos; Busenbaum (n. 134, ad 6), Sanchez², Elbel⁴. — Secus vero, si Deus ibi expresse nominetur, di-

cendo: *Deus me perdat, si mentior*; quia tunc jam invocatur Deus ut vindex mendacii, si forte profertur. Sanchez, Salmant., Elbel²; cum Busenbaum, mox supra n. 140.

Dicere autem: *Habeat ut haereticus, si hoc est falsum*, non est verum juramentum. Sicut neque etiam, regulariter loquendo, dicere: *Tot angeli tollant animam meam, quot vicibus hoc feci*. Vel: *Ita faveat mihi Deus, sicut, etc.* Ita Salmant.⁵ cum Palao et Sanchez⁶ — Neque est juramentum dicere: *Juro per istam crucem*; cruce tamen non demonstrata vel signata. Salmant.⁷ cum Sanchez, Fagundez et Villalobos.

DUBIUM IU.

An et quando sit licitum jurare.

144. *An liceat jurare. Et quae requirantur ad licite jurandum*. — 145. *Quid de judicio requisito*. — 146. *Quid de justitia*. — *An sit mortale defectus justitiae in juramento assertorio. Quid de dicentibus*: Per Deum, te occidam. — 147. *Quid de veritate requisita*. — 148. *Quae certitudo requiratur ad jurandum*. — 149. *An Uccat petere juramentum a pejeraturo*. — 150. *An excusentur a mortali rustici pejerantes. Et quomodo admonendi*.

144. - « Resp. Juramentum, si debito modo fiat, licitum est. Est de fide. — « Et quidem est actus religionis, ut omnes docent. < Tunc autem debito modo fit, cum in eo observantur haec tria: Iara. Est *judicialis*: quod exigit, ut cum discretionem, prudentia, consideratione ac reverentia, non sine necessitate aut gravi causa fiat. •2““ Est *justitia*; quae exigit, ut quod «juratur sit.res justa, licita et honesta. « 3ara. Est *veritas*; ut nimirum sit res vera, « aut saltem ex gravi ratione putetur esse «vera; ita ut, prout ex defectu alicujus « horum, minor aut major in Deum injuria

« aut irreverentia redundare censeatur, ita < quoque majus aut minus committatur « peccatum ». 145. - « Unde resolvitur: « 1°. Quo ad *judicium*, si hoc solum de- «sit, ut plurimum est veniale tantum: « ut, si quis absque necessitate juret, « sive ex levitate quadam animi, sive ex « consuetudine. — Vide Sanchez e, Less- « sium. « 2°. Mortaliter tamen etiam hic, aut « vcnialiter peccari potest, juxta quanti- « tatem negligentiae, quam jurans admit- « tit in investigatione veritatis, vel tol- « lenda consuetudine. — Sanchez⁹.

dt, hb. 3, cap. 2, n. 36. — Salmant., tr. 17, cap. 2, n. 26. — • Loc. dt., n. 62. — • Loc. dt., n. 27. • Pal., loc. dt., punct. 1, n. 7, v. *Alia item*. — 1 Loc. dL, n. 24. Sanch., Decal, lib. 3, cap. 2, n. 27. Fapnnd., Decal., lib. 2, cap. 2, n. 41. - Villa!, loc. dt., n. 10. — • Decal., lib. 3, cap. 6, n. 22. — Ltu., lib. 2, cap. 42, dub. 3, n. 17. — • Loc. du, cap. 5, n. U et 13.

quae, licet, «quia communis, sustinenda sit; at credo esse satis probabile et forte probabilius, juramentum promissorium, qua tale est, a pure assertorio essentialiter differre ».

143. - *)J Sanchez, *Dccal., lib. 3, cap. 2, n. 36,39 et seqq.*, consentit, quando comparative tantum, non vero affirmative haec proferuntur. Hinc liquet minus accurate a Salm.

« 3°. Et sic mortalis est status illorum « qui non tollunt consuetudinem jurandi « sine attentione, sitne verum hoc an fal- « sum, quod jurare solent.

146. - « 4°. Quod ad *justitiam* spectat, peccat mortaliter, qui jurat se facturum rem mortaliter malam, ut se aliquem interfecturum: quia est gravis «irreverentia, divina auctoritate se ad « peccatum mortale quasi obligare. Ita « ut hic duae malitiae concurrant: una, • quod velit malum ; altera, quod ad hoc «abutatur auctoritate Dei, odio habentis omne malum. — Bonacina Less- « sius l ».

Hoc certum est in juramento promissorio. — Sed Quaestio est: *an sit peccatum grave, defectus justitiae in juramento assertorio, st quis cum juramento se jactet de aliquo peccato?*

Prima sententia affirmata) cum Tolet^o, ac Soto, Ledesma, etc. apud Salmant.⁸. — probabilius dicendum, non esse nisi veniale contra religionem; ut Suarez⁴, Sanchez⁷ et Salmant.⁶ cum Palao, Tamburinio et Leandro. Ratio, quia ideo in juramento promissorio id est mortale, quia juramentum assumitur ad firmandam voluntatem exsequendi malum; in talivero assertorio, non assumitur ad confirmandam complacentiam, sed tantum pronuntiatur ad alios certiores reddendos de suo peccato: quod non est nisi quaedam animi levitas venialis. — Secus tamen dicendum, ut bene advertunt Salmant⁷ cum auctoribus citatis, si quis juramentum assumeret ad firmandam detractiorem; quia juramentum tunc sumitur ut me-

dium, ad infamiam alterius certiore reddendam.

Notandum autem hic, quod ex ira proferentes verba, videlicet: *Per Deum, per Christum, te occidam*, communiter non peccant graviter; quia ex ignorantia aut indeliberatione, ut plurimum excusantur. — Ita mecum sentit auctor citati libri (*Istruz. etc.*)*.

« 5e. Venialiter autem peccat, qui jurat rat facere rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut frivolam; cum « ibi levis tantum irreverentia censeatur. « — Bonacina², Lessius¹⁰ ». [Ita etiam tenent Tanner, Sporer, Sanchez, etc. — Sed magis mihi arridet sententia opposita, quam tenet Elbel “ cum Marchant, Turriano, etc.; quia non levis, sed gravis irreverentia videtur, invocare Deum in testem ac fidejussorem peccati, quamvis levis].

« 6°. Item peccat venialiter, qui jurat aliquid contra consilia evangelica: ut, se non ingressurum religionem, non daturum eleemosynam aut mutuum. — Suarez, Lessius Sanchez, Bonacina “ ».

147. - « 7°. Quod ad *veritatem* spectat cum haec deest, peccatur mortaliter, quia committitur gravis in Deum irreverentia; quippe cum adducatur in testem falsitatis, quasi vel ipse veritatem nesciat, vel velit aut possit decipere testando falsum. Nec hic excusat levitasmateriae: quia, sive haec sit gravis sive levis, seria sive jocosa, aequaliter tamen repugnat Deo testificari falsum. Et tale juramentum dicitur *perjurium*. S. Thomas⁸, Lessius, Sanchez, Bonacina u. (Hac

* Loc. ciL. punct. 3, n. 9. — * Loc. dt., n. 17 et 18. — Janner, torn. 3, disp. 5, qu. 5, n. 14. • Sparer, tr. 3, cap. 1, n. 143. Sanch., loc. cit., cap. 4, n. 23. — 11 De Juram., n. 97. • Marchant., Tribun., tom. 2. tr. 3, UL 3, qu. 2. dub. 1, res. 2. • Turrian., Select, disput., centur. 3, censor tbcolog., dub. 3. — Suar., loc. dt., hb. 3, cnp. 18, n. 6. — Sanch., loc. cit., cap. 4, n. 30. — Loc. cit., punct. 3, n. 9. — * 2- 2-, qu. 98. art. 3. — Lets., hb. 2, cap. 42 n. 17. — Sanch., Decal, hb. 3. cap. 4. n. 6. — • Diip. 4, de 2- Praec., qu. 1, punct. 3, n. 5 et 6.

hunc auctorem allegari, quasi dicat hanc formulam comparative fieri, non exeerative.

146. - a) Notandum tomen est auctores pro affirmativa sententia laudatos, de casu particulari loqui, scilicet de casu, quo quis cum juramento peccatum grave alterius revelaret.

S. ALRnomi, *Opera moralia*. — Tarn 1.

« de re, lege propositionem 24 inter dam-
« natas ab Innocentio XI) βλ — An autem,
« et quando perjurium possit esse veniale
« per accidens », [Scilicet, ob defectum de-
liberationis vel advertentiae: Salmant. ’]
« vide Escobar’.

« 8l. Nec excusatur, vel qui jurat ve-
« rum, si is putabat esse falsum; vel qui
« jurat pro certo, de quo ipse dubitat, etsi
« a parte rei verum sit. — Sotus, Navar-
« rus, Bonacina§ ».

suffiat >.
liqua certi-
tudo mora-
H’’

148. _ Ad recte tamen jurandum, non
requiruntur certitudo absoluta et omnino
infallibilis; sed sufficit aliqua certitudo
moralis, sive quaedam probabilitas, quae
ad quamdam certitudinem moralem per-
tingat. Ita Tamburinius 4. — Immo San-
chez§ cum Valentia et Suarez; ac Sal-
mant. · cum Palao, Lessio a>, Bonacina,
Azor, etc., cum communi, et iidem Sal-
mant. 7, expressius ajunt sufficere in jura-
mento sive assertorio sive promissorio
probabilitatem veritatis assertae, vel im-
pletionis exsequendae rei promissae: modo
(intelligendum) non habeatur ratio proba-
bilis in oppositum. Hinc dicunt, posse
quidem affirmari cum juramento, quod
auditum est a persona ita fide digna, ut
moraliter certos nos faciat. Hoc tamen
non currit in iudicio Salmant. § cum
Sanchez, Palao, Bonacina, etc. Vide Bu-
senbaum, m. 1,44.

petere ja.
a pejeratu-
ro lethale.
Limitatio.

149. - « 9”. Peccat aequè graviter, qui
« ab altero exigit juramentum, sciens eum
g esse pejeraturum. Excipe, nisi justa causa
< ct necessitas exigat »: [Dicunt vero Pa-
laus · et Elbel§, sufficere causam utilem

1 Tr. 17, cap. 2, n. 38 et 39. — · Tr. 1, exam. 3. cap. 7,
n. 60, v. *An rationr.* — *Solus*, de Ju>t. et Jure, lib. 8, qu. 2,
art. 1. — *Afowr.*, Man., cap. 12, n. 7. — » Loc. dt., punct. 3,
n. 5 et 6. — · Decal, lib. 3, cap. 2, § 1, n. 6. — · Decal.,lib. 3.
cap. 4, n. 10. - *Valrnt.*, in 2·· 2··. diep. 6. qu. 7, punct. 3,
v. *Veritat fuint.* · *Suar.*, lib. 3, cap. 6, n. 3. — · Tr. 17,
cap. 2, n. 42. · *Pat.*, tr. 14, dilp. 1, punct. 5, n. 2. - *Bonac.*,
loc. cit., n. 6. · *Asor*, part. 1. lib. 11, cap 2, quaer. 5. —
1 Loc. dt., n 49. — ■ Loc. dt., n. 44. - *Sartck.*, loc. dt.,

147. - O Propositio 24, damnata ab In-
noc. XI, sic sonat: «Vocare Deum in testem
mendacii levis, non est tanta irreverentia, pro-
pterquam velit aut possit damnare hominem ·.

148. - °) Lessius, *cap. 42, n. 17*, non satis
fideliter a Salmant adducitur; nam ipse re-
quirat ut sit · moraliter certum id, ad quod
Deum in testem vocamus ».

honestam. Vide dicta *Lib. II, h. 77]* « quia
« tunc perjurium ex sola pejerantis ma-
« litia sequitur; nec alter moraliter cen-
« setur illius causa, cum utatur suo jure.
« Quod tamen, extra iudicium, raro habet
< locum in privatis personis — S. Tho-
« mas§, Suarez§, Sanchez§.

« 10°. Non pejeravit, qui juravit ali-
« quid rcipsa falsum, quod ipse bona fide
« et cum ratione putavit esse verum ».

150. - « 1Γ. Excusari subinde quidam
< simplices a mortali perjurio videntur
« posse, ratione inconsiderationis, cum
« usurpant quasdam formulas juratorias,
« ut: *Per animam meam,puniat me Deus.*
* Etsi enim sciant id vocari juramentum,
« non tamen apprehendunt, quod jurare
« sit aliquid grave, et invocare Deum in
« testem; sed tantum apprehendunt con-
« fusam aliquam rationem mali non tanti
« momenti. — Vide Bonacina 14, Lay-
« mann § ».

Immo notandum, quod communiter
rustici non apprehendunt gravitatem per-
jurii; dum se confitentes de juramentis,
parum vel minime distinguunt juramenta
vera a falsis. Et hoc ex praxi in missio-
nibus jamdudum intellexi.

Quare, pro iis qui consuetudinem ta-
liter ad pejerandum habent, confessarios
potius censeo abstinendos esse ab in-
struendis his talibus de peccato gravi,
quod revera est in perjurio; ne peccata
materialia in iis, ob malum habitum quem
habent, formalia evadant: ex regula ge-
nerali, ut docet Busenbaum 16 (*De Sacram.*
Poenit.), cum Lugo, Sanchez et Lay-

n. IX · *Pal.*, loc. dt., n. 3. · *Bonac.*, loc. dt., ponet. 3,
n.7. — · Loc. cit., punct. 10, n. 9. — * De Juram. n. 110.
— 11 2··. 2··, qa.98, are 4. — ■ Lib. 3, cap. 14, n. 10 et »cqq. —
” Decal., lib. 3, cap. 8. — < Disp. 4, de 2· Praec., qu. 1.
punct. 3, num. 5. — * Lib. 4, tr. 3, cap. 14, num. 2 et
icqq. — ■ Lib. 6, tr. 4, cap. 2, dub. 5, num. 7. · *Lugo*, de
Poenit., di>p. 22, num. 24. - *Sanch.*, de Matrim., lib. 2,
diep. 38, num. 7, 8 et 10. · *Laym.*, lib. 6, tr. 6, cap. 13,
num. 5.

b> *Hoc tamen non currit in iudicio*, nisi
(addunt citati auctores) indicetur causa hujus
scientiae: potest enim sic jurare, addens ita
se accepisse a fide dignis

149. - S. Thomas iudici tantum, non pri-
vatae personae, concedit licentiam exigendi
juramentum ab eo quem scit pejeraturum;
Suarez autem non loquitur de privam persona.

Stiepbca
excuuctv
cx incoell-
deration.

Rustici »z-
·dant gn
vitxttea
perjarii.

Monitua
xd confeM-
rio·.

mann, etc. (Vide *Lib. VI, n. 610*). Bene
tamen tales consuetudinarii sunt fortiter
monendi, ut deinceps desinant falsum
jurare.

Ceterum, non semper expedit monere
hujusmodi rudem poenitentem de gravi-
tate perjurii, si monitio praevideatur non
de facili profutura.

DUBIUM IV.

An in Juramento liceat uti Aequivocatione.

151. *An liceat jurare cum amphibologie.* — 152. *An vero cum restrictione mentali.* —
153. *Resolvuntur casus.* - *De confessario affirmante nescire peccatum confessum.* —
154. *De reo vel teste non legitime interrogato.* — 155. *Quid, si legitime rogetur, et*
aequivocc juret. — 156. *Et an reus capitalis teneatur crimen confiteri.* — 157. *De poe-*
nitente interrogato de peccato confesso. — 158 *Dc paupere indigente re aliena.* —
159. *Dc debitore qui alias non tenetur,* — 160. *De rogato a iudice, an sit locutus cum*
reo; et similibus. — 161. *Dc creditore asserente nihil sibi solutum.* — 162. *De adul-*
tera negante crimen. — 163. *De requisito ad mutuandum* — 164. *De mercatore, etc.*
165. *De famulo asserente dominum non esse domi.* — 166. *De assumendis ad docto-*
ratum. — \bl.*Dc asserente acceptionem pecuniae, quam non recipit.* — 168. *De asserente*
falsum, addendo submissee aliquid verum. — 169. *An liceat alicui non rogato aequivocc*
jurare. — 170. *Vide alios casus apud Buscnbaum.* — 171. *An liceat jurare sine animo*
jurandi. (Sed de hoc vide fusius Dub. V, n 172, v. Quaer). - *An simulatio sit ali-*
quando licita.

jurare 151. - « Resp. Jurare cum aequivoca-
wSooeV «lione, quando justa causa est, et ipsa
« aequivocatio licet, non est malum: quia
« ubi est jus occultandi veritatem, et oc-
« cultatur sine mendacio, nulla irreveren-
« tia fit juramento. — Quod si sine justa
« causa fiat, non erit quidem perjurium,
« cum saltem secundum aliquem sensum
« verborum vel restrictionem mentalem,
« verum juret: erit tamen ex genere suo
« mortale contra religionem, cum sit gra-
« vis irreverentia, ad alterum in re gravi
« decipiendum usurpare juramentum —
« Ita communiter doctores. Vide San-
« chez l, Bonacina ·, Laymann · ».

Ad majorem claritatem pro hic dictis
ct dicendis in hac materia tam difficili,
plura sunt distinguenda. — Primo loco di-
stinguendum, aliam esse *amphibologiam*,
sive aequivocationem; aliam, *restrictio-*
nem mentalem.

Amphibologia triplici modo esse po-
test: Γ. Quando verbum habet duplicem
sensum; prout *volo* significat velle et
volare. — 2 . Quando sermo duplicem
sensum principalem habet; v. gr : *hic li-*

I*

· Dtcal., lib. 3, cap. 6. — · **Di°p.** 4, de 2· Pr<e«.. qu. 1,
punct. 12. · · Lib. 4. tr. 9, cap. 14. n. 7. — · Di>«ert. 19,
cap 4 47. — 1 Lib. 2. cap. 42. num. 47. — · **Loc.**

151. - a) Cardenas, *dissert. 19, cap. 4, n. 52*,
non solum dubitat utrum licita sit hacc amphi-

ber est Petri, significare potest, quod Pe-
trus sit libri dominus, aut sit libri auctor.
— 3*. Quando verba habent duplicem sen-
sum, unum magis communem, alium mi-
nus; vel unum litteralem, alium spiritua-
lem; ut verba illa quae dixit Christus de
Baptista: *Ipse est Elias*. Et Baptista di-
xit: *Ego non sum Elias*. Quo sensu, viri
spirituales cibos delicatos dicunt eis no-
cere, id est mortificationi; doloribus affli-
cti dicunt bene valere, id est, quoad robur
spiritus. Cardenas 4. — Sic etiam quis in-
terrogatus de aliquo, quod expedit celare,
potest respondere: *dico non*, id est, dico
verbum *non*. Cardenas dc hoc dubitat;
sed, salvo meliori consilio, videtur imme-
rito: cum verbum *dico* vere duplicem
sensum habeat; significat enim proferre
et asserere: in nostro autem sensu, *dico*
idem est ac *profero*.

His positis.
Certum est, et commune apud omnes,
quod *ex justa causa, licitum est uti ae-*
quwocatione modis expositis, et eam jura-
mento firmare. — Ita Lessius §, Cardenas ·,
Salmant. ’ ex S. Hieronymo *, qui dicit:

ciL, num. 3X — · Tr. 17, cap. 2, num. 115. — · In cpi°t
ad Galat.. cap. u. venu 11 ct 12; cfr. can. *Vitum Ql*,
eaux. 22, qu. 2.

bologia; sed prorsus negat istum loquendi mo-
dum sibi probari.

Ae-pnvo-
catio m ju-
ramento, li-
cita cx ju-
sta causa.

Utilem... simulationem, et assumendam in tempore; quod explicans, S. Thomas I ait: *Hieronymus utitur large nomine simulationis, pro quacumque fictione*. Ratio, quia tunc non decipimus proximum, sed ex justa causa permittimus ut ipse se decipiat; et ex alia parte, non tenemur ad mentem aliorum loqui, si justa causa subsit. — Justa autem causa esse potest quicumque finis honestus, ad servanda bona spiritui vel corpori utilia. Salmant.3 cum Valentia, Sanchez, Bonacina et Leandro.

Utrum autem *jurare cum amphibologia*, sive restrictione non pure mentali, ut infra, *sine justa causa, sit peccatum mortale*?

Affirmant Viva3; item Toletus % Angelus % Armilla *, Navarrus, etc., apud Sanchez 4. Idemque tenet Busenbaum cum Laymann *), Sanchez et comuni, ut asserit. — Sed immerito citat Sanchezium, et vocat suam sententiam com-

2* 2-., qu. in, art. 1, ad 2. — Tr. 17, cap. 2, n. 109. - Valent., in 2** 2-., disp. 5, qu. 13, punct. 2, v. *Nunc circa secundam*, et in ún. punct. - *Sanch.*, Decal., lib. 3, cap. 6, n. 19. - *Bonae.*, disp. 4, de 2* Praec., qu. 1, punct. 12, n. 2. *Leander*, Decal. part. 2, tr. 1, disp. 45, qu. 5. — In propos. 27 Innoc. XI, n. 17. — *Navar.*, Man., cap. 12, n. 13, v. *Decima quarto*. - Loc. cit., n. 22. — * Loc. cit..

b) Toletus, citatur a Sanchez ut refert S. Alphonsus; sed *lib. 4, cap. 21*, distinguit, et *num. 4*, scribit: «Cum qui jurat, non pe litus jurat, sed sua sponte, tenetur uti vocabulo secundum communem significationem, et oppositum facere est mortale peccatum». Et *n. 5*: «Qui petitus a superiore jurat; tunc, si superior iudice et juste juramentum petit, tenetur iste jurare absque aequivocatione ad mentem iudicis, licet vita privetur; si vero contra justitiam petit, potest uti aequivocatione».

Angelus, v. *Juramentum IV, post prine.*; Armilla, v. *Jurare, n. 16*, sic revera tenent, quando licite et in bona fide petitur juramentum.

d) Busenbaum vere hanc propugnat sententiam, hic supra initio n. 151; non tamen allegat auctores quasi eamdem teneant, sed solum ait eos consulendos esse de hac materia: «Vide, inquit, Sanch ... Laymann». — Et re quidem vera Sanchez, *loc. cit., n. 22*, docet esse tantum veniale cum amphibologia et absque necessitate jurare, «quando id non est in iudicio, iudice legitime interrogante, vel in materia praejudiciali... si intentio dicentis non sit ut audiens fallatur». — Laymann

munem: dum oppositam sequitur Sanchez; et eamdem tenent Lugo e, Cajetanus Salmant.8 cum Soto), Valentia *, Prado, Hurtado, Candido, Leandro, etc.; item Lessius f), Palaus*; et probabilem putat Busenbaum (*n. 170, ad 3*). Ratio hujus probabilioris sententiae est, quia in hujusmodi juramento jam adsunt veritas et justitia; deficit tantum iudicium sive discretio, cujus deficientia non est nisi venialis. Nec obstat quod ait Viva, scilicet quod taliter jurans exercite invocat Deum ad testificandum falsum: nam reipsa invocatur ad testificandum verum, juxta suum sensum; quamvis permittat ex justa causa, ut alter ex sua incuria vel inadvertentia decipiat. — Excipiendum tamen cum Salmant.10 et aliis communiter, nisi hoc fiat in iudicio vel in contractibus.

Ex praefata autem sententia infertur, quod ad sic jurandum (praeterquam in judiciis et contractibus), non requiritur

n. 22. — Dc Fide, disp. 4, n. 60. — In 2-., qu. 89, art. 7, ad i-., dub. 2. — Tr. 17, cap. 2, n. 100. - *Prado*, Theol. mor., tom. 2, cap. 32, qu. 4, n. 12. - *Thom. Ifurtad.*, Retolut. mor., tr. 7, cap. 2, n. 36. - *Candid.*, Disquis. 26, art. 3, dub. 4, v. *Dico 9*. - *Leand.*, loc. cit, disp. 45, qu. 4. — * Tr. 14, disp. 1, punct. 7, n. 3. - *Viva*, in propos. 27 Innoc. XI, n. 17. — w Loc. cit., n. 100.

etiam, quamvis, *lib. 4, tr. 3, cap. 14, n. 7*, dicat juramentum istud esse «illicitum, et quodammodo perjurium, si sine justa necessitate fiat»; non tamen pronuntiat semper esse mortale; sed, *ibid.*, v. *Tertia demum pars*, «si id fiat in re alicujus momenti, vel cum gravi et injusto damno proximi, erit hoc peccatum mortale contra religionis virtutem».

<) Sotus, *de Secreto, membr. 3, qu. 3, conci. 7, i. f.*, aperte significat esse tantum veniale; scribit enim: «Citra necessitatem non licet uti hujusmodi amphibologiis, non quod essent mendacia, sed quod hominum convictus et societas id exposcat, ut homines usitatoribus atque perspicacioribus verbis in seriis utantur, ne se fallant nisi joco in ridiculis». — Valentia similiter, *loc. cit., disp. 5, qu. 13, punct. 2, v. Ad secundum*, dicit esse «peccatum omissionis contra praeceptum affirmativum illius virtutis veritatis».

f) Lessius, *cap. 42, n. 48*, in sua opinione fluctuat; primo enim dicit esse «grave peccatum», postea vero subdit: «Forte tamen non erit mortiferum, si scandalum absit; nam revera non est perjurium, cum id quod jurare intendis, falsum non sit».

causa absolute gravis; sed sufficit quaevis rationabilis causa, puta ad se liberandum ab importuna et injusta interrogatione alterius: ut dicunt Salmant. I cum Valentia, Sanchez, Bonacina, Palao, etc.; Roncaglia - Elbel 3. — Hic tamen notandum Γ cum Roncaglia 4, majorem causam requiri ad aequivocandum cum juramento, quam sine illo. Notandum 2' cum Salmant. *, quod, quo verba majorem occasionem praebent errandi, major causa exigitur. Unde dicunt quod, quando verba fere nullam causam praebent errandi, ut sunt verba per se aequivoca, duplicem sensum aequae habentia; tunc levissima causa excusat.

152. - *Restrictio* autem *mentalis*, alia est *pure mentalis*, quae nullo modo ab aliis percipi potest; alia est *non pure mentalis*, quae ex adjunctis circumstantiis innoscere potest.

Γ. *Restrictio pure mentalis* nunquam est licita, nec juramentum super eadem: ut patet tribus propositionibus damnatis ab Innocentio XI; in quibus prima, n. 26, dicebat: *Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine, juret se non fecisse aliquid quod revera fecit: mtelligendo intra se aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis additum verum; revera non mentitur nec est perjurus*. — Secunda, n. 27, dicebat: *Causajusta utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familia-*

* Loc. cit., ti. 109. - *Valent.*, in 2-., di»p. 5, qu. 13, punct. 2, v. *Xunc circa secundam* - *Sanch.*, Decal., lib. 3, cap. 6, num. 19. - *Bonac.*, di»p. 4, de 2* Praec., qu. 1, punct. 12, n. 2, i. f., et n. 3. - *Pal.*, tr. 14, disp. 1, punct. 7, n. 4. — Tr. S, dc 2* Praec. Decal., qu. 1, cap. 4, qu. 2, resp. 3. — Dc Juram., n. 130. — * Loc. cit. — Loc. dt., n. 109. — In P»alm. vj, n. 1. — * 3 p., qu. 10, art. 2, ad L — *S. Joan. Chitywit.*, in Act. Apostol., horni). 2, n. 2; ap. Mi-pne, Patrol, graeco lat., tom. 60, col. 20. - .9. *Hieron.*, in Matth., lib. 4, cap. 24, v. 36 et 42, ap. Migne, Patrol, lat., tom. 26, col. 181 et 182. - *S. Ambros.*, dc Fide, lib. 5, cap. 17; ap. Miens. Patrol, lat., tom. 16, col. 691. - *S. Athanas.*, Orat. 3, contra Arianos, n. 48 et 49; ap. Migne, Patrol, graeco lat.;

152. - Λ) Gonet, *Man., tr. 8, de Virtut. theol., cap. 2, § 3, coHig. 2*; Laymann, *lib. 4, tr. 3, cap. 13, n. 7, v. Interim*; Wigandt, *tr. 10, exam. 4, qu. 8, n. 60, resp. 3*, id qui-

res tuendas; vel ad quemlibet alium virtutis actum; ita ut ventatis occultatio censeatur tunc expediens et studiosa. — Tertia, n. 28: *Qui, mediante commendatione vel munere, ad magistratum vel officium publicum promotus est; poterit cum restrictione mentali praestare juramentum, quod de mandato regis, a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis: quia, non tenetur fateri crimen occultum*.

T. E contrario, licitum est justa causa uti restrictione *non pure mentali*, etiam cum juramento, si illa ex circumstantiis percipi potest. — Id probatur ex Joan, vu, 8, ubi Christus dixit: *Non ascendo ad diem festum istum*. Et tamen narrat Scriptura quod postea ascendit. *Non ascendo*, subintellexit, *manifeste*, ut rogabant discipuli; sed *ascendo occulte*. — Pariter ex Mare, xiii, 32, ubi Dominus dixit: *De die autem illo... nemo scit...*, neque *Filius*; subintelligendo, *ad manifestandum*, ut discipuli petebant, prout explicat D. Augustinus e. Sic etiam sentit S. Thomas I, in-quiens: *Dicitur... nescire* [diem]..., *quia nonfacit scire*. Id est ac si dixisset, nescio ad manifestandum aliis. Et idem sentiunt S. Joannes Chrysostomus, S. Hieronymus, S. Ambrosius, S. Athanasius, S. Basilius, S. Hilarius, etc.; ut testatur Suarez.

Hanc sententiam communiter tenent

Gonet a), Laymann a), Paludanus -, Adrianus 10, Major n, Sotus .g, Wigandt .a, Cardenas 14 (qui cum Suarez et Lugo ait, idem dicendum si respondeatur ad mentem interrogantis), Lacroix 15, Holzmann ie,

tom. 26, col. 426. - *S. Basil.*, Contra Eunom., lib. 4, in illnA. Hlorant OM/cm/ap.Migne. Patrol.graeco lat.,tom.29, col. 696. - *S. Iblar.*, de Trinitate, lib. 9, n. 71; ap. Migne. Patrol, lac, tom. 10, col 337. - In 3 p., qu. 10, art. 2. com ment. — In 4, dist. 35, qu. I, art. 3. cond. 7, n. 26; cir. dist. 21, qu. 3, art. 3, concl. 1, n. 38 et seqq. — * In 4, de aacr. Conics* , post dub. 9, 5 *Circa materiati confession* ^, v. *Ad argumenta... Ad 2 principale*. — u In 4, dist. 15, qu. 1B, propos. ! - » De Secreto, membr. 3, qu. 3, cond. 4. — Tr. 10, exam. 4, qu. 8, n. 60, resp. 3. — 14 Dissert. 19, cap. 4, n. et aeqq., et n. 48. *Suar.*, in 3 p., de Pccnit., disp. 33, sect. 6, n. 7. - *Lugo*, dc Pccnit., ditp. 23, n. 75. — “ *Lib. 3. part. I*, n. 287. — « De Praec. Decal., n. 490, v. *Resp. 2*.

dem concedunt, nempe: licitum esse ex justa causa uti restrictione non pure mentali; sed auctores isti non addunt id esse licitum etiam cum juramento.

Elbel \ Sporer *, Viva § ct Salmant. 4, ubi dicunt, hanc sententiam esse communem fere omnium DD. — Idem sentit Continuator Tournelv 6 cum Vanroy et Boudart, dicens, etiam strictiores theologi has restrictiones late mentales (quod idem est ac non pure mentales) negare esse illicitas; cx D. Augustino, qui * ait: *Quamvis,., omnis qui mentitur, velit celare quod verum est; uou tamen omnis qui vult quod verum est celare, mentitur.* Consentit etiam rigidissimus Contensonius 7. Nam, explicando illud Joannis VII, de ascensu Christi ad diem festum, dicit Christum verba subobscura adhibuisse, in quibus poterat vir prudens verborum sensum facile interpretamento aperire. Favet D. Thomas 8 (ut recte ait Wigandt), ubi: *Aliud est veritatem tacere, aliud est falsitatem proponere.* Item⁹ dicit: *Non est licitum mendacium dicere ad hoc, quod aliquis alium quocumque periculo liberet; licet tamen veritatem occultare prudenter sub aliqua dissimulatione, ut Augustinus dicit, 0.*

Ratio autem hujus sententiae est, quia, si non liceret uti restrictione non pure mentali, non existeret modus secretum licite celandi, si quis nequiret aperire sine damno vel incommodo; quod utique esset aequè perniciosum commercio humano, quam mendacium. — Damnatio autem peracta a Pontifice restrictionis mentalis, recte intelligenda est de restrictione pure ct stricte sumpta; ilia enim tantum vera mentalis restrictio dici debet, quae tantum in mente fit, et ita occulta remanet, et nullo modo ex circumstantiis externis agnosci valet.

1 Dc .Iuram., n. 113 et »cqq. — * Tr. 3, cap. L n. 115. — • In propov 21 Innoc. XI, n. 3 et 10. — • Tr. 17, cap. ?, n. 117. — • De Relij., part. 2. cap. 3. dc Joram., art. 5. i. f. • Vanroy, de Joram., qu. 3, pete» 2. • Boudart, Manual., de Praec. Decal., tr 5, § 39. — • Lib contra mendacium, cap. 10. n. 23; ap. Migne, Patrol, Lu., torn. 40. col. 533. — • Lib. 8, dit». 2, cap. 1, tpecul.2, condit. 3, v. *instabit*, — • 2- 2-*, qu. (B. art. 2 corp. — Wi^amlt, tr. 10, exam. 4, qu. 8. n. 60, reip. 3. — • 2* 2-., qu. 110, art. 3, ad 4. — • Dc Mendacio, capJ0. n. 17; ap. Migne. loc. dt., col. 500. — • De Sacr. Poenit., di»p 23, »ect. 4. n. 73. — • Loc. dt , n.75.— a Tr.3, cap. 1, n. 119,— M De Joram., n. 149. — • Loc. dt., n. 74. — w In propo». 27 Innoc. XI. n. 3 et 13.

153. - 'JS- Thomas, 2a 2af, qu. 70, art. J, ad 2, negat sacerdotem posse testificari de iis quae in confessione audivit, » quia hujusmodi non scit ut homo, sed tamquam Dei minister

153. - Hinc infertur Γ. Confessarius affirmare potest, etiam juramento, se ne scire peccatum auditum in confessione, subintelligendo *ut hominem*, non autem *ut ministrum Christi*; ut docent S. Thomas[^], Lugo 11 (qui tamen 12 explicat alio modo illud verbum *nescire* per scientiam, quae utilis sit ad respondendum); item Sporer 13 ct Elbel u, cum aliis communissime. Ratio, quia interrogans non habet jus, nisi ad sciendam notitiam communicabilem: qualis non est illa confessarii. — Et hoc, etiam si alter interroget an audierit ut minister Christi. Lugo u, Viva *, Roncaglia 17 et Elbel 18 cum aliis. Quia confessarius semper censendus est respondere ut homo; nam ut minister Christi non potest loqui.

Hinc dicunt Cardenas 19 ac Felix Pote-stà*^o, quod quoties tenetur quis occultare infamiam alterius, licite dicit *nescire*, scilicet, *non habeo scientiam utilem ad respondendum*; sive *non scio tamquam manifestabile*, ut Cardenas cum Lugo 21. — Et si quis temere petat a confessario an audierit tale peccatum in confessione, bene potest respondere: *Non audiui*, scilicet, *ut homo*, vel *ad manifestandum*. Cardenas cum Lugo 21.

154. - II'. Reus aut testis, a iudice *non legitime* interrogatus, potest jurare se nescire crimen quod revera scit; subintelligendo, nescire crimen, *de quo legitime possit inquiri*, vel nescire *ad deponendum a)*. Ita Cajetanus 23 Sporer *4, Azor 10, Roncaglia2e, Sanchez 27 cum Navarro, Toletto, Valentia, etc.; cx eodem D. Thoma28. — Idem, si testis ex alio capite non te-

— n Tr. 8, de 2' Praec. Decal., qu. 1, cap. I, ref. in praxi, n 2. — " Loc. dt.. n. 150. — " Ditaert. 19. cap. 6, n 67. — • Toro. 1, num. 1734. — Cardrn., di«u?rt. 19, cap. 4. n. 43 cl 44. • « De Sacr. Poenit.. ditp. 23, n. 75. — Cardtu., loc. cit., cap. 6, n. 66. - n Loc. cit., n. 74, — ■ Opu»c. tom. 1. tr. 31. reap. 5. — M Tr. 3, cap. 1, n. 120 et 121. — • Part. 1, lib. 11. cap. 4, v. *Secunda rr^ula*. — ■ Tr. 8, de 2- Praec. Decal., qu. 1. cap. 4, quaer. 2. reip. 3. — r Decal., lib. 3, cap. 6, n.23et 26. • A'atwr., Man., cap. 12, n. 8h, in cap. //m manar aures, qu 1. n 8 et 9: et in cap. Intrr verba, concil. 6. n. 20. • Tafot., lib. 5 cap. 58, n. 3; et lib. 4, cap. 21, n.5. Valent., in 2- 2-., di»p. 5, qu. 13. punct. 2. - - 2* 2-., qu. 69, art. 1 corp.

154. - Ex auctoribus pro hac sententia allatis, alii dc reo et teste loquuntur; alii de solo reo; alii demum dc testibus dumtaxat.

cotkn*

e u . i»

o j'SbX'

chri*'

Vd 4C

Rew. te

neatur deponere, nempe, si ipsi constet crimen caruisse culpa: ut Salmant. l et Elbel Vel si sciat crimen, sed sub secreto, cum nulla praecesserit infamia: ut Cardenas3.

Reus tamen vel testis qui legitime a iudice interrogatur, nequit ulla aequivocatione uti: quia tenetur justo praecepto superioris parere. Est communis; Salmant.4 cum Soto, Lessio, Sanchez, etc.; cum Busenbaum (η. 170, ad 2). Et idem dicendum de juramento in contractibus onerosis; quia alias injuria alteri irrogaretur. Salmant. ff. Excipe in iudicio, si crimen fuerit omnino occultum; tunc enim potest, imo tenetur testis dicere reum non commisisse. Tamburinius e cum Cardenas et Potestâ % ut supra. Et idem potest reus, si non adest semiplena probatio, etc. (Tamburinius 1 cum communi); quia tunc iudex non legitime interrogat. — Sed.

155. – Quaeritur hic Γ. Ait, si talis reus vel contrahens, aequivocejurando decepit, possit absolvi, nisi veritatem manifestet?

Negant aliqui non improbabiliter. — Sed probabilius affirmant Sanchez , et Salmant. cum Philiarcho. Quia tali juramento (quod perjurium nequit dici) non peccavit contra justitiam commutativam, sed contra legalem, et obedientiam iudici debitam; cujus praeceptum detegendae veritatis transiens est, duratque solum dum iudex interrogat. Ideinque dicit Sanchez 10 de teste *menfiente*. — Et ideo uterque absolvi possunt, quin veritatem revelent. Tenentur vero alteri satisfacere, si possunt alia via At si non possunt, dicunt Salmant., teneri denuo in iudicio dete-

gere debitum. Sed etiam excusarem, si omnino essent impotentes ad satisfacendum in praesenti et in futuro.

156. – Quaeritur 2". *An reus legitime interrogatus, possit negare crimen, etiam cum juramento, si graze damnum ex confessione ipsi immineat?*

Negant Elbel n, cum D. Thoma 11; et quidem probabilius: quia reus tenetur tunc pro communi bono damnum illud subire. — Sed satis probabiliter Lugo ”, Tamburinius a) cum Sanchez % Viva H, Sporer n; item ElbelM, Cardenas cum Navarra, Lessio, Sâ et Filliuccio, et aliis pluribus, dicunt posse reum, si sibi immineat poena mortis, vel carceris aut exilii perpetui, amissionis omnium bonorum, trirremium, et similis, negare crimen, etiam cum juramento (saltem sine peccato gravi), subintelligendo *non commisisse quatenus tenetur fateri*; modo sit spes vitandi poenam. Ratio, quia lex humana non potest sub gravi obligare homines cum tanto onere. Additque Elbel hanc sententiam, licet minus probabilem, insinuandam tamen esse reis et confessariis; ut liberentur illi a culpa gravi, in quam facillime incidunt, si ad confessionem, criminis obstringentur. — Vide dicenda *Lib. IV, n. 274*.

157. – IΓΓ. Poenitens, interrogatus a confessario de peccato confesso, potest jurare non commisisse, subintelligens *il-lud, quod confessus non sit*. Ita Cardenas 1T, Salmant.1g, Sanchez 1t, Sporer *o.— Hoc tamen intelligendum, nisi confessarius juste interroget ad noscendum statum pocnitentis: ex propos. 58 damnata ab Innocentio XI a).

Su/fna*/., tr. 17, cap. 2, n. 147 — » De iuram., d. 1U. — .. 2* 2*. qu. 69, aru 1, ad 2. — “ De Ju»t. et Jure. di«p 40, n. 15. — 11 In propoa. > Innoc. XI, n. 2Ü. — » Tr. 3, cap. I, n. 115 et 116. — ” Loc. dt. n. 144. — Pttr. Ajcuz., de Restitue, lib. 2, cap. 4. a n. 142. · hb. 2. cap. 31. n. 16 el 17. ΛΥ/Λ, tr. 40, η. Λο. — EM. loc. dt.. n. 144. — ” Diiscrt 19. cap. 4, n. 48. — ■ Loc. dt., n. 113. — ’. Decal., hb. 3. cap 6, n. 14. — - Tr. 3. cap. 1, n. 106.

nulla elucente tali spe ». — Joannes Sanchez, *Select., disp. 43, η. 29*; Cardenas, *dissert. 19, cap. 7, n. St*; Sa, v. *Judiciales actus, de Reo, n. 1 ct 6*, non loquuntur de spe effugiendi poenam; id tamen forte inculcant, dum loquuntur de casu, quo non est plena criminis probatio.

157. – a) Propositio 58, damnata ab Innocenté XI, haec est: «Non tenemur conies-

Si kpn me
iaiefropri.
xqaivoai-
no illicita.

lit n illi'
ciu in con-
tmtitai
oneroei».

la iudicto.
bâta, *cn-
eco occult-
tam.

Jurin» a-
qaivoce il-
licite, po-
test abtolvi
qain verum
revelet.

Quomodo
tenetur al-
teri ladiU-
cere

Rcu» pro-
babUiua te-
netur ve-
rum iateri
non obstas-
tC &UXXAO.

Si domnum
Mt grave,
-ani proba-
biliter non
tenetur.

Poenitens
interrota-
tui de pec-
cato con-
fcMO.

1 Tr. 17, cap. 2, n. 199. — ■ De Juram., n. 145. — ■ Loc. dt., cap. 4, n. 51. — 4 Loc. ciL. n. 146. . S0/ms, de Ju»L et Jure, hb. 8, qu. 1, art. 7, i. f., v. *Quandû ox/rm simulatio*,. /.<»\$, lib. 2, cap. 42, n. 45, v. *Dice 2. - Sa*ch.*, Decal., lib. 3, cap. 7, n. 1 — · Loc. dt , n. 146. — · Decal., lib. 3, cap. 4. \$ 2, n. 4. — ’ Loc. cit., \$ 3, n. 3. — · Decal , lib. 3. cap. 7, η. 8. — · Loc. dt., η. 147. · PMliartil., part. 2, hb. 4. cap. 25. \$ D< Rcii. — - Decal., lib. 3. cap. 7, n. 8. —

h) Cardenas, *dissert. 19, cap. 4, n 51*, loquens de teste, qui sub secreto crimen noverit, dicit cum posse negare: < cum veritate, inquit, negat ·. — PotestA vero, *tom 1, n 1735*, de solo rco loquitur.

156 - <.) Tamburinius, *Decat., lib. 3, cap. 4, § 3, n. 5,7 et 9*, id concedit, non solum quando adest spes poenam vitandi, sed (n 7) «etiam

ena u- 158. - IV°. Indigens bonis absconditis
ctioau. ad sustentationem, potest judici respon-
dere se nihil habere: Salmant. — Pari-
ter haeres, qui sine inventario occultavit
bona, si non tenetur ex illis satisfacere
creditoribus, potest judici respondere nihil
occultasse; subintelligens *de bonis, qui-
bus satisfacere teneatur*. Salmant.⁸ et Ron-
caglia

159. - V'. Qui mutuum accepit, sed
postea satisfecit, potest negare accepisse
mutuum; subintelligens, *ita ut debeat sol-
vere*. Salmant.⁸, et Sporer⁴ cum Suarez,
Navarro Azor, Laymann, Sanchez, Co-
varruvias et aliis.

Sic pariter, si quis fuit coactus ad ma-
trimonium, potest judici asserere, etiam
cum juramento, *non contraxisse*, scilicet
libere, ut par erat. Toletus % Laymann⁵,
Navarrus⁸ et Sporer⁷; qui idem ait de
eo qui irrita sponsalia inivit. — Pariter,
qui matrimonium promisit, sed inde non
teneatur ad illud, potest negare promis-
sionem, scilicet *ut ex illa teneatur*. —
Salmant. ⁸.

Qui non tenetur ad gabellam, potest
respondere nihil ferre, scilicet *ex quo ga-
bellant debeat*. — Cardenas⁷, Salmant. ⁷,
Sporer¹¹ cum Lezana.

Qui venit de loco falso putato infecto,
potest negare venire ex illo, scilicet *ut
pestilenti*; quia haec est mens custodum.
Salmant. ⁷, Lessius ⁷, Sanchez ⁷, et Spo-

rer⁷ cum Toletus, Navarro, Suarez, Hen-
riquez^c, Rodriguez, etc. — Inimò hoc ad-
mittunt Toletus “J, Lessius, et alij plures
apud Sporer, etiamsi ille celeriter transis-
set per locum infectum: modo sit certus
nil luis contraxisse; quia posset intelligi
non venisse, ut ab ih^o periculum sit
timendum. Sed huic ego non omnino
acquiesco.

Admittunt etiam Salmant. ⁷, cum Bu-
senbaum, quod, si quis a fure vi obli-
getur ad promittendam pecuniam cum
juramento, potest subintelligere: *Dabo,
si tibi debuero, secluso juramento*; quia
dicunt, promissionem illam ex circum-
stantiis posse admittere talem amphibo-
logiam.

Pariter uxor, cui constet matrimo-
nium esse nullum, potest judici, vel
confessario qui alias non vellet eam ab-
solvere, promittere cum juramento coha-
bitare cum viro, etsi non intendat; in-
telligens de cohabitatione licita. — Sal-
mant. ⁷.

160. - VT. Rogatus a iudice, an sit lo-
cutus cum reo, potest negare; intelligens,
non locutum fuisse ad cooperandum cri-
mini. — Canonicus, obligatus ad secretum,
potest jurare nihil manifestasse, si vere
nihil eorum, quae sub gravi tenebatur
celare, manifestavit. — Ita Salmant. ⁷, qui
asserunt haec omnia passim obvia esse
apud omnes auctores.

* Tr. 17, cap. 2, n. 140. — . Loc. dt. — . Loc. dt. —
4 Tr. 3, cap. 1, num. 122. . Suar., lib. 3, cap. 9, num. 6. -
Aaor, part. 1, lib. 11, cap. 4, qaaer. 5, reg. 2. . Laym.,
Ub. 4, tr. 3, cap. 14, n. 8. - Sanch., loc. du, cap. 6, n. 32. .
Covar., Variar. resol. Ub. 1, cap. 2, n. 4. — . Loc. dt., n. 8.
— . In cap. Humanae aurei, qu. 1 et 2. — . Loc. dt.,
n. 122. — 1 Loc. du, n. 140. — . Divert. 19, cap. 7, n. 77.
— w Loc. dt. — u Loc. dt., num. 121. . Leaana, Sum.,

v. Juramentum, num. 10, i. f. — 11 Loc. dt., n. 141. —
“ Lib. 2, cap. 42, n. 47. — u Loc. du, n. 35. — “ Loc.
dt., n. 122. . Tolet., Ub. 4, cap. 21, n. 6. . Novar., Man.,
cap. 12, n. 19. . Suar., loc. dt., n. 7. . Hodrtç., Sum.,
part. 1, cap. 190, n. 7, conch 4. - Leu., loc. du, n. 47. .
Sparer, loc. dt., n. 122. — H Loc. dt., n. 141. . Husenb.,
lib. 3, tr. 2, cap. 2, dub. 4, n. 4, 1. f. — n Tr. 17, cap. 2,
n. 141. — « Loc. du, n. 142.

sario interroganti fateri peccati alicujus con-
suetudinem ».

158 - a) Roncaglia, tr. 8, qu. 1, cap. 4,
reg. in praxi, n. 2, in universum dumtaxat
scribit: . Qui... habet justam causam occul-
tandi fisco aliqua bona, interrogatus, potest
cum juramento dicere se nibil occultasse;
quia praesumitur iudex interrogare de bonis
quae non potuerit lidte occultare ».

159. - a) Navarrus id non habet, et videtur
a Sporer per incuriam citatum esse, vel forte
potius ex typographico mendo irrepsisse [Na-
var. pro Covar.J. Nam Sporer allegationem
sumpsit ex Suarez, ut asserit; Suarez autem

minime adducit Navarrum, sed Covarruvias
Var. résolut.

b) Toletus, lib. 4, cap. 21, n. 6, loquitur
de coqui matrimonium contracturus est: «Qui
cogitur, inquit, jurare se accepturum aliquam
in sponsam, potest jurare se accepturum, in-
telligendo si postea placuerit».

Henriquez neque citatur a Sporer, ne-
que id habet, quod reperire potuerim.

Toletus, loc. cit., sic loquitur: « Quam-
vis sil [civitas] infecta peste, si Limen ipse
non sit infectus, potest uti aequivocatione;
nam non fecit contra praecipuam intentionem
custodis seu civium illorum ».

commisi. Eodem modo, quo reus potest dicere judici non legitime interroganti: *Crimen non commisi*; intelligendo non commisisse, ita ut teneatur ei manifestare; ut Tamburinius l ex communi, et VivaJ.

163. - Quaeritur 3'. *An requisitus ad mutuandum, possit jurare se non habere pecuniam, quam revera habet*; intelligendo non habere, *ut ad mutuum praestet?*

Requisita
dr ma luo.
quando po
«it negare
•c pecuniam
habere.

Negant Salmant.a cum Soto⁴^, Henriquez a>. Ratio, quia illa restrictio ex circumstantiis percipi nequit. — Sed hoc intelligendum, si veritas nullo modo percipi possit. Nam si posset conjici ex aliqua circumstantia, nempe paupertatis vel indigentiae mutuatarii, bene posset ipse intelligere : *Non habeo superfluum, ut possim dare mutuum*. Ita Roncaglia 4, Viva⁵ cum Sanchez, Bonacina, Silvestro etc.; Cardenas e cum Suarez % et Lugo⁷, qui sic docet: *Qui habet unum panem sibi omnino necessarium, vere respondet se nullum habere, ci qui petit panem commodatum; quia nullum habet quem commodare possit, de quo solo ille interrogat*. — Et idem dicit Cardenas * de pecunia petita, si domino sit necessaria.

164. - Quaeritur 4\ *An mercatores possint jurare, mercem carius ipsis constare*; intelligendo, *cum alia merce?*

Mercator
quo senia
juret mer-
cem cario
rem eswe.

Affirmant aliqui; sed merito negant Salmant^{#9}. — Probabiliter tamen posse ait Croix ¹⁰ cum Gobat, quando tales non intelligunt de mero pretio rei, sed computant in eo expensas pro vectura, pro apotheca, etc.

165. - Quaeritur 5l. *An famulus, exjussu domini, possit negare ipsum esse domi?*

• Decal., lib. 3, cap. 4, § 3, n. 1 et 2. — • Dc PrAec. Dead., qa. 7, art. 4. n. 3; cfr. In propo*. 26 Innoc. XI n. 1⁷. — • Tr. 17, cap. 2, n. 145. — • Tr. #, qa. I. cap. 4, reg in praxl 2. — • De Praec. Decal., qu. 7, art. 4. n. 2. - Sanch.. Dccal., lib. 3, cap. 6, n. 4X - Bonae., diip. 4, de 2* Praec., qu. I, punct. 13. n. S. — * Ditiert. 19, cap. b, n. 73. — 1 De Sacram. Poenit.,

Cardenas¹¹ admittit posse figere pedem in lapidem et respondere: *Non est hic*; quia npn est restrictio mentalis. — Sed huic non assentior, si alter nullo modo possit id advertere. Potius concederem posse dicere: *Non est hic*, scilicet, non in hac janua vel fenestra; vel (ut ait Tournely ,3): *Non est hic*, quatenus videri possit.

Item ait Cardenas l3, posse respondere; *Egressus e domo est*, intelligendo, *in praeterito*; non enim tenemur, ait cum Lessio, ut supra, respondere ad mentem interrogantis, si adsit justa causa. Secus, si ille rogetur an hoc mane dominus egressus sit; ut Croixa>. — Sic etiam Cardenas¹⁴ ait de viro nobili qui est in luctu, posse respondere famulum, esse foris; scilicet, esse remotum a consortio, ut ex usu loquendi solet intelligi.

166. - Quaeritur 6 . *An assumendi ad gradum doctoralus possint jurare cum aequivocatione conditionem requisitam non veram*; scilicet, vacasse tot annis illi scientiae, etc., si tales sint aequè idonei ac alii doctores?

Vide Tamburinium l5 qui affirmat; et justam causam ait tunc esse sic jurandi, ne repellantur qui jam digni sunt. — Sed quidquid sit de hoc, probabile magis mihi videtur non pejerare doctorandos Neapoli, qui more solito scribunt manu propria in suscipiendo matriculas: *Dico con giuramento, essere il primo anno istitutista*, etc., cum revera id non sit. Ratio, quia verbum illud *giuro*, sive, *dico con giuramento*, ut supra diximus (*Dub. I, n. 136*) cum Salmant.,e, Bonacina aJ San-

Famhi
quo ic«
- a ftcftt
herum nx
domi

Doctorin
di quomodo
potiint Ju-
rare condi-
tionem non
veram.

disp. 23. n. 75. — • Diis. 19, n. 73. — • Loc. cit., n. 145. — * Lib. 3, part. 1. n. 301. • Gobai, de Juram., n. 672. — ” Loc. cit., n. 71. — “ De Relig., cap. 3, de Juram., art. 5, v. Dica 2. — “ Loc. dt., n. 71. • Zxsr., lib. 2, cap. 42 n. 47. — ‘ Loc. dt., n. 72. — * Dccal., lib. 3, cap. 2, § 2, n. 12. — H Tr. I”, cap. 2, n. 24.

163. - °) Sotus, *de Secreto, membr. 3, qu. 3*; Henriquez, *lib. 6, cap. 19, n. 7*, liLl., citantur quidem a Salmant., uti S. Alphonsus indicat, verum isti auctores, *locis cit.*, hunc casum non solvunt.

*) Silvester, v. *juramentum 111, qu. 2*, v. *Licet autem*, adductus a Viva ex Trullench. de hoc casu ibi non tractat.

Suarez, *lib. 3, cap. 11, n. 6*, non citatur

a Cardenas, nec praesentem casum solvit, quidquid investigare potuerim.

165. - Croix, *loc. cit., n. 284*, non videtur habere hunc casum; apud cum enim nil de hac re invenire potui.

166. - a) Bonacina, *disp. 4, qu. 1, punct. 1, n. 7*, negat quidem hanc formulam verum esse juramentum; sed limitationem adjectam, scilicet *nisi praecedat interrogatio de jura*

chez, Suarez   dc sc non est juramentum, nisi praecedat interrogatio dc juramento. Sed haec interrogatio Neapoli vel omnino non fit, vel non fit dc vero juramento; sed tantum de illa scriptione materiali, quae ex usu communi videtur non apprehendi ut verum juramentum.

167. - Quaeritur 7\ *Au possit quis liate coram notario asserere accipere pecutiiam, quam vere non recipit?*

Atteri
pOUU CO-
nun nourio
-ceptiopc-
ninue non
recripine.

Affirmat posse Tamburinius   sensem impropriando; scilicet, jurando pecuniam pro accepta habere vel accipere; quia certus est moraliter, alterum brevi pecuniam sibi fore soluturum. Et videtur probabile, ex communi usu loquendi.

168. - Quaeritur 8". *Au liceat jurare aliquid falsum, addendo tamen submissa voce circumstantiam veram?*

Jurare fiü-
-am. adden-
do verum
tubmitac.
quando li-
ceat.

Affirmant Hurtadus et Prado cum aliis apud .Salmant. *, contra Torre *4 Quia dicunt, quod ut locutio sit vera, sufficit ut exterius concordet conceptui mentis, sive nutibus sive voce submissa explicetur; et per accidens est, ut alter non audiat. — At melius Salmant. l id admittunt, si tamen aliquo modo possit ab altero percipi illa submissa prolatio, licet ejus sensus non percipiatur; secus, si omnino alterum lateat.

169. - « Unde resolvitur:

Bateab. ne-
tat «ponte
jorant em
potienti ne
quirocAtio
ne.

• Γ. Graviter peccat, qui utitur ae-
« quivocatione, quando non rogatus, sed
« sponte sua jurat: quia tunc tenetur uti
« vocabulis secundum communem signi-
« ficationem, inquit Toletus 4, eo quod
« non habeat rationem equivocandi ».

Contra-
num proba-
h liai.

Probabilius tamen Salmant.5 cum com-
munissima contrarium dicunt, nempe,
quod quando adest justa causa nccessi-

Sanch., Decnl., lib. X cap. 2, n. 4. — ' *Decal*, lib. 3, cap. 2, § 2, n. 19. — *Thont. Hurtadm*, tr. 7, cap 5» n. 71. · *Prodo*, Theol, mor., cap 32, qu. 4, n. 64. — · *Tr.* 17. cap. 2, n. 196. — · *Loc.cit.*, n. 138. — · *Lib.* 4, cap. 2L n. 4. — » *LoC*. cit., num. 142. — · *l>i»p.* 4. de 2* *Praec.* qu. 1, punct. 12,

tatis vel utilitatis, potest quis uti amphibologiis in juramento, etiamsi ad jurandum sponte se offerat.

170. - « 2' Graviter item peccat, qui
« utitur aequivocatione, quando juramen- e requiM·
' tum juste exigitur, ut a judice vel su- «,iΠiχΓ
« periore in re gravi. — Bonacina ·. u<-

« T. Si autem fiat tale juramentum in
« re levi, per jöcum et cītrā mōbēdien- rti renudi»
« tiam ac notabile damnum alterius, erit
« tantum veniale; ut probabiliter docet
« Sanchez % contra alios: quia sola di-
« scretione sive judicio caret. — Vide
« Bonacina

« 4 . Licet aequivoce jurare, si jura- Advivo.
« mentum exigatur injuste: ut, v. gr. si
« quis exigit juramentum, qui jus non
• habet, v. gr. judex incompetens; vel si
« non servet ordinem juris. — Item, si
« exigatur per vim, injuriam, metum;
« v. gr. si vir exigit juramentum ab
« uxore de adulterio occulto; si latrones
« exigant a te lytrum cum juramento. —
« Sayrus e, Lessius, Trullench ' ».

171. - « 5\ Qui exterius tantum jura- sxtwM
« vit sine animo jurandi, non obligatur, £n«e***?
« nisi forte ratione scandali; cum non
« juraverit, sed luserit. In foro tamen
« externo, potest cogi ut servet. San-
« chez ,0, Trullench ll » . — [Sed de hoc
vide mox dicenda, Dub. seq., u. 172,
v. *Quaeritur*].

Quaeritur hic ultimo: *au simulatio sit aliquando licita?*

Respondetur: Simulatio *formalis*, nem- sümüMM
pe, cum quis intendit per factum externum Ui£r*\"u'
aliud significare, quam in animo habet: du-
haec nunquam est licita, quia est verum
mendacium facti; ut docet D. Thomas u.
Simulatio vero *materialis*, scilicet, cum

n. 7 — ' *Loc. ciL*, n. 10 — · *Clav.*, lib 5 cap. 4, a n. 33.
lib. 12, cap. 17. a nutn. 20. — *Less.* lib. 2. cap. 42. num. 47.
— · *Lib.* 2. cap. L dub. 15. — · *Decal.*, lib. 3, cap. 10.
num. 4, ll et 13. — ll *Loc. au*, dub. 10, n. 2. — * 2. 2~,
qu. III, art. 1.

mento, expressis verbis non habet; cam tamen satis inculcat, dicens talem qui eo modo jurat, *uou praesumi* animum habere juramentum perficiendi; secus vero esse, illumque studentem verum juramentum emittere, si hoc dicat animo vere adducendi Deum.

Suarez, vide notam a ad num. 136, supra

168. - « Raphael de Torre, in 2*". 2*<, qu. 98, art. 3, disp. 4, conci. 2, probat. l, hic utique citatur a Salmant., sed male; nam ipse omnino consentit cum sententia ipsorum Salmanticensium. quam infra S. Alphonsus meliorem appellat.

170. - De Sanchez. *Decal. lib. 3, cap. 6, η. 22.* vide notam d, ad π. /5/ supra.

MiterU- quis aliquid agit, non intendens deceptio- care metum, sed ut hostes longe abdu-
q̃itlîdu. nem alterius, sed aliquem suum finem: cerentur ab urbe *Hat*, et reliqui milites
haec est licita cum justa causa, semper irruerent in urbem. Ita etiam Christus
ac ex circumstantiis alii possint conji- Dominus (Luc. xxiv, 28) apud Emmaus
cere ad alium finem id agi; prout dictum *finxit longius ire*; non intendens ut di-
est de restrictione non pure mentali, scipuli hoc crederent; sed volens signi-
w. /52. — Sic Josue, cap. vin, (v. 15 et ficare, sc. revera iturum fuisse longius,
seqq.) licite fugit; non intendens signifi-

nisi ab eis invitaretur. Ita Croix *

DUBIUM V.

Quae et quanta sit obligatio Juramenti promissorii.

172. *Quotuplex veritas affirmanda sit in juramento promissorio. - Quale autem peccatum sit juramentum promissorium fictum, et quomodo obliget.* — 173. *An peccet graviter non implens promissum in re parva.* — 174. *An obliget juramentum metu extortum.* — 175. *Quid, si sit errore vel dolo extortum* — 176. *An obliget juramentum de re mala aut vana.* — 177. *Quid de juramento in favorem tertii.* — 178. *An juramentum non ludendi excludat ludum moderatum.* — 179. *An obliget juramentum facium contra primum.* — 180. *An juramentum sequi debeat conditionem promissionis.* — 181. *Quomodo obliget juramentum servandi statuta alicujus collegii.* — 182. *De juramento medicorum non visitandi, etc.* — 183. *De juramento servandi secretum, dicendi veritatem et solvendi debitum.* — 184. *An obliget juramentum factum concubinae, non cognoscendi aliam.* — 185. *An promissio prodiga cum juramento obliget.* — 186. *An obliget juramentum redeundi ad carcerem. - De juramento parentum ac dominorum, puniendi filios aut famulos.*

in jun-
rotulu neo
miMorio,
uiiu 'erl

172. - < Resp. Γ. In juramento promissio-
«sono duae affirmantur veritates: una
«de praesenti, primaria, quod scilicet
«jurans habeat animum implendi quod
«promittit; altera, secundaria, de futuro,
« quod scilicet impleturus sit suo tem-
« pore quod promittit: sive promittat Deo,
« et est votum cum juramento; sive ho-
«mini, et est jurata promissio humana.
« Unde oritur obligatio implendi, si ratio-
« nabiliter possit. — Ita communiter DD.,
« ut Laymann *, Bonacina @.

« Unde resolves:

Defectui

« Γ. *Defectu primae veritatis*, jurans
* vere pejerat mortaliter: si vel non ha-
« bet animum implendi, sive materia sit
« parva sive magna, licita sive illicita;
« vel si dubitat an factururus sit necne,
« quod jurat; vel si putat sibi morahter

<haht

« impossibile, ut impicat quod promittit.
« Quia, quoad istam veritatem praesen-
« tem, promissorium ab assertorio non
« differt; unde nec parvitas materiae ex-
« cusat. — Ibid. a) ».

Peccat quidem graviter, qui promittit
aliquid cum juramento, putans impossi-
bile ut impleat. Ita hic Busenbaum. —
Sed addendum cum Salmant.⁴ cum Azor⁶,
Suarez, Fagundez, Leandro, etc., secus
esse, si probabilem rationem haberet im-
plendi.

Quaeritur: *quale peccatum sit jura-
mentum promissorium fictum, et ad quid
obliget?*

Distinguo: Tripliciter potest quis fi-
cti promittere cum juramento: Γ. Sine
animo jurandi. II. Sine animo se obii-
gandi. III. Sine animo implendi.

Jurameo.

tn

• Lib. 3. part. I n. >> — • Lib. 4, tr. 3. cap. i, n. t. —
■ Dup. 4, de 2. Praec., qu. I, punct. 7, n. I. — • Tr. 17. cap. 2,

n. 49. • Suar., lib. 3, cap. 18, i. f. - Favutu!., Decal., hb. 2,
cap. 6, n. 24. • Lraud., tr. I, diip. 7, qu. 30.

172. - a) Busenbaum hoc verbo *Ibidem*
allegat Bonacinam, qui revera, *disp. 4, de*
2 Praec., q. I, punct 7, n. 6, i. f. didi pec-
caturum esse mortaliter cum, qui juramen-
tum praestiterit cum animo non adimplendi.

Azor, *part. 1, lib. II, cap. 5, qu. 1*, ad-
ductus quidem a Salmant. pro hac limitatione,
eam tamen non apponit, sed solum dicit le-
thaliter peccare cum, qui jurat se aliquid
praestitutum, quod sit impossibile.

jurare Et Γ. - Si quis jurat *sine animo jurandi*, peccat quidem; et patet ex propoſito 25 damnata ab Innocentio XI, quae dicebat: *Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.* — Ratio, quia tunc illud divini testimonio.

An autem *hic peccet graviter?*

Grave. M Resp. Affirmative, si juret sine animo implendi promissionem. — Si vero cum animo implendi, peccat tantum venialiter; ut communissime dicunt Sanchez % Roncaglia \ Tamburinius *), Elbel 3, Mazzotta 3. Recte vero excipiunt, si juramentum fiat in contractibus vel coram iudice; quia tunc, licet non sit perjurium, est tamen gravis deceptio contra iustitiam.

Sine animo IF. - Si autem jurat *sine animo se obligandi*, sed cum animo implendi. — Cajetanus *, Croix 5; item S. Antoninus, Navarrus, Scotus, Tabiena et alii communius, apud Sanchez °, tenent hunc peccare mortaliter: tum quia sic jurans falso significat habere intentionem se obligandi, quam vere non habet: tum quia, ut sentit Croix tamquam probabilius, videtur gravis irreverentia adducere Deum in testem, et nolle ejus testimonio obstringi, — Sed valde probabiliter idem Sanchez 7, Tamburinius % Elbel 8, Renzi /> et Antonius a Spiritu Sancto, cui adhaeret Roncaglia °, tenent hunc non peccare nisi

venialiter. Ratio, quia taliter jurans, cum habeat animum implendi, quamvis non intendat se obligare: ex una parte non jurat falsum, quia asserit verum de voluntate praesenti; ex alia parte, cum hic voluntatem non habeat se ullo modo obligandi ex vi juramenti, de cujus intrinseca ratione est inducere obligationem religionis, revera non jurat: ut ex communi dicunt Salmant. 10, Elbel n, Sporer u, etc. — Et ideo juramentum hoc idem est ac si factum sit sine animo jurandi; quod non est nisi veniale, quando verum asseritur, ut supra dictum est.

An autem *sic jurans cum animo jurandi, sed sine animo se obligandi, teneatur ad servandum juramentum?*

Prima sententia negat: tum quia huiusmodi juramentum fuit invalidum, ut supra; tum quia Deus juramenta promissoria non acceptat, nisi juxta jurantium intentionem: ex can. *Humanae aures*, [caus. 22], qu. 5, ubi dicitur: *Divina... judicia talia ea* [nostra verba] *audiunt, qualia ex intimis proferuntur.* — Ita Palausl., Salmant.u, Roncaglia u, Tamburinius le, Mazzotta II, Elbel le, et Sanchez 19 cum S. Bonaventura, S. Antonino, Scoto, Silvestro, Navarro, Armilla, Gabriele, Angelo et aliis, cum communi, ut asserit Azor Et clare favet D. Thomas w, ubi ait: *Si autem simpliciter juret absque dolo, tunc in foro conscientiae*

Juran«
ine Animo
sc obligan-
di juxta a-
lio non te-
netur.

1 Tr. 8. qu. 1. cAp. 4. qu. 1. resp. 2 et X — Dc Juram., n. 120. — Tr. 2. disp. 1. qu. 3. cap. 3. t 3. qu. 3. — * In 2. 2., qu. 89. ari. 7. in resp. Ad 4. v. *Dicendum est ergo.* — Lib. 3. part. 1. n. 279. — S. Jn/ort., part. 2. tit. 10. cap. 6. cas. 5. Navar., cap. 12. num. 14. Scotus, in 3. dist. 39. Art. 3. n. 10. Tabieua, v. *Jurare*, n. 12. qu. II. Decal., hb. 3. cap. 6. n. 5. — Croix, loc. cit., n. 279. — Decal., Hb. 3. cap. 6. n. 7. — Dc Jurament., n. 121. — Anton. a Spiritu S., Director, confesaar., part. 3. tr. 5. disp. I. sect. 10. num. 63. — Tr. 8. qu. 1. cap. i. qu. 1. resp. 4. — * Tr. 17. cap. 1. num. 19 et 25; cfr. cap. 2. n. 48. — M Loc. cit., n. 121. — Tr. 3. cap. 1.

n. 134. — Tr. 14. disp. 2. punct. 2. n. ft. — Tr. 17. cap. 1. n. 25. — u Loc. cit., resp. 4. — H Decal., hb. 3. cap. 3. § 2. n. 7. — Tr. 2. disp. I. qu. 3. cap. 3. § 3. qu. 3. — » Loc. cit., n. 125. — Decal., hb. 3. cap. 10. n. 8. S. Bonav., in 3. dist. 39. art. 3. qu. I. S. Anton.. part. 2. tit. 10. cap. 6. cat. 5. ScrrfMt, tn 3. dist. 39. qu. un., Artic. 3. n. 10. Stives/, v. *Juramentum IV.* qu. 7 et qu. 19. Abvar., in can. *Humanae aures*, qu. 3. num. 6. Armilla. v. *Jurare*, num. 14. Gabr. Biel, in 3. dist. 39. qu. 1. artic. 2. concl. 5. Angel., v. *Juramentum F*, num. 9 et 32. — In 3. dm. 39. qu. 1. art. 3. solut. 3. in fine.

e) Sanchez, *Decal., lib. 3, cap. 6, n. 10*, consentit, si irrationabiliter exigatur juramentum.

d) Tamburinius, *Decal., lib. 3, cap. 3, § 2, n. 6*, videtur loqui de eo qui jurat cum animo jurandi: « Jurare sine animo promittendi ex vi humanae fidelitatis, sed cum animo obligandi se ex vi religionis, non esse saltem mortale, si sit animus implendi... Quodsi non adsit ejusmodi implendi animus, erit sane perjurium ». Tamburinius, *loc. cit., n. 5*, non loquitur

de animo implendi necne; sed simpliciter negat esse mortale sic jurare sine animo sc obligandi ex vi virtutis religionis, quia non est juramentum. Ctr. etiam quod dixi nota superiori.

f) Renzi, *lib. 2, tr. 2, cap. 1, sect. 2, qu. 6*:

* Certum est, inquit, quod si quis habeat animum jurandi, sed non sc obligandi, ... non peccat mortaliter ».

r) Rectius dicetur Lessius, *lib. 2, cap. 42, n. 37*, vocat hanc sententiam communem

non obligatur, nisi secundum suam intentionem. Et idem confirmat *Si autem jurans dolum non adhibeat, obligatur secundum intentionem jurantis.* Is autem jurat sine dolo (ut dicit Elbel l cum Ill-sung), qui jurat alicui nullum jus habenti ex justitia ad rem promissam.

Juxta alio-
troctnr.

Secunda tamen sententia affirmat, teneri ad servandum juramentum. — Hanc tenent Lessius ° (licet vocet oppositam valde probabilem), Cajetanus 4, Suarez a, Sotus ·; item Valentia, Sayrus, Filliucius, Aragon apud Bonacina T, et Renzi8. Ratio, quia qui jurat cum animo jurandi, jam verum juramentum emittit. Et ideo tenetur efficere, ad servandam reverentiam divini Nominis, ut verum evadat quod jurat; nec potest a juramento separare obligationem implendi promissum: cum obligatio oriatur ex ipso juramento, de cujus natura est, ut effectum habeat quod juratur, ne vocetur Deus in testem falsitatis. — Et in hoc apparet differentia inter votum seu contractum, et juramentum. Nam in illis, obligatio pendet ab intentione voventis vel contrahentis; in juramento autem, ex vi ipsius juramenti.

Utraque
opinio, pro-
babiliv

Utraque sententia est probabilis; sed prima est probabilior. — Nam ratio hujus secundae sententiae supponit ut certum, tale juramentum, sine animo se obligandi emissum, esse verum juramentum. Attamen probabilius est, et commune, ut asserunt Salmant. · cum aliis ut supra, et etiam Viva (contra Lessium °), quod

Prior, pro-
babilior.

1 2. 2°, qa. 89, an. 7, ad 4. — Loc. cit., n. 118.
tr 5, dbp. 1, num. 56. — Lib. 2, cap. 42, n. 37 i. f. et n. 38
— In 2°, qu. 89, art. 7. in reap. ad 4, y. *Düendum*
tU trgo. — Lib. 2, cap. 7, n. 11. — De Just. et Jure,
lib. 8, qu. 1, art. 7, Quantum argum., dub. — Valent., in
2." 2°. dhp. 6 qu. 7, punct. 4, v. *Tertia modo.* Sayr.,
Clav., lib. 5, cap. 6, n. 8. · A/A, tr. 25, cap. 6, n. 145 et 146.
Aragon, in 2° 2°, qu. 89, art. 7, in solui-ad 4 arg., conc. 4 ·

hujusmodi juramentum non sit verum juramentum: tum quia caret conditione necessaria ad naturam juramenti promissort, qualis est animus se obligandi; tum quia juramentum sequitur naturam promissionis quam confirmat, ut certum est apud Busenbaum (infra, n. 180) cum Lessio, Bonacina, etc. — At promissio sine tali animo facta, non est quidem promissio, sed simplex propositum; ergo, evanescente promissione, evanescit etiam juramentum, et habetur ut factum sine animo jurandi, quod certe, ut vidimus, nullum est. Si autem nullum existit juramentum, nulla existit obligatio illud implendi.

III'. — Si demum quis jurat *sine animo implendi*, sed cum animo jurandi et se obligandi, certe peccat mortaliter; quia tunc etiam de praesenti deficit veritas.

Jurar»
lice ime;
impleodi
lelhxk.

An autem *is obligetur ad implendum promissum*?

Respondetur affirmative; quia viget tunc essentia et obligatio juramenti. Tamburinius n, Mazzotta a, et Sanchez l3 cum S. Bonaventura 0, Leonardo 0 et Suarez, qui oppositum vocat improbabile. — Et hoc dicendum, etiamsi is nullum habuerit animum se obligandi ex vi promissionis; quia obligatur aliunde ex vi juramenti: ut Sanchez u, Tamburinius l5 et Mazzotta le. — Qui etiam recte advertit, quod is, qui habet verum animum jurandi, et nihil cogitat de juramenti obligatione, vere obligatur: quia obligatio

Ik< t&afo
Juram, te
netur adis-
plendum

animum ja
rxndi. noa
coritan* dc
obligatio-
ne, tenetur.

° Dhp. 4, dc 2° Praec., qu. 1, punct. 7, n. 3. — Lib. 2, tr. 2, cap. 1, tect. 2, qu. 5. — Tr. 17, cap. 1, n. 19. — * Lib. 2, cap. 42, n. 39. — Lta., loc. cit., d. 11 et 22. — Bonae., loc. cit., punct. 16, d. n. 1. — u Decal., lib. 8, cap. 3, § 2, num. 7. — 14 Tr. 2, dhp. 1, qu. 3, cap. 3, § 3, qu. 3. — u Decal., lib. 3, cap. 10, nam. 5 · Suar., lib. 2, cap. 7, n. 2L — M Loc. dt., n. 6. u Loc. dt., n. 7. — M Loc. dt., quaer. 3.

*J Viva, in propos. 25 Innoc. XI, n. 13, adducit Sanchez, qui ipse vocat hanc opinionem probabiliorē: « Penes quem [Sanchez] probabilior est sententia putantium idem dicendum (non teneri virtute religionis] de eo, qui jurat sine animo se obligandi; quia, re bene inspecta, non jurat, dum ponit conditionem naturae juramenti contrariam ».

O S. Bonaventura citatur a Sanchez pro contraria sententia, quam videtur, inquit, tenere in 3, dist. 39, art. 3, 'qu. 2 — Leonardus Lessius pariter citatur a Sanchez pro

sententia contraria, in quantum negat eam improbabilem esse, quando juramentum inique extortum est. Et re quidem vera Lessius, loc cit, cap. 42, n. 40 et 41, ita scribit; « Si tertio modo jures, scilicet absque animo implendi, quidam insinuant non nasci obligationem... Haec sententia non videtur improbabilis, quando juramentum inique extortum est. Contrarium Limen est verum et mullo probabilius... Nec refert utrum metu extortum sit, annon ». Unde Lessius ipse tenet eandem sententiam quam S. Alphonsus.

sequitur ex ipsa juramenti natura; et qui vult actum, vult consequenter ejus proprietates.

Idem ait, si ille ignoret obligationem juramenti. — Sed huic probabilius contradicunt Salmant. ¹, loquendo de voto; ubi ex sententia communissima dicunt, quod si quis ignoret votum trahere secum obligationem, et cum hoc errore emittat votum, obligationem nolendo, is ad votum non obligatur; quia nemo obligationem contrahit, nisi volens sibi illam imponat. Vide dicenda *de Voto*, m. 20¹, v. *Sed quaer.* 1. Et vide mox supra dicta, ubi vidimus cum D. Thoma, juramentum non obligare ultra intentionem jurantis.

Si autem quis injuste cogatur, puta a latrone, ad aliquid promittendum cum juramento; potest licite intendere, non velle implere promissum, si relaxationem juramenti obtinuerit. — Ita probabiliter Croix * cum Suarez, Sanchez et Diana.

173. — « 21. *Defectu secundae veritatis*, « vere pejerat is qui, quod promisit, postea « non implet, si rationabiliter implere po-
« test.

« Id solum hic dubitatur, an qui pro-
« misit rem exiguam cum juramento, ut
• v. gr. dare alteri unum pomum vel
« nummum pro eleemosyna, vel castigare
« prolem, vel inter vendendum nolle se
« minori pretio vendere, vel nolle pri-
« mum locum occupare, aut praecedere
• in ingressu portae, etc.; an, inquam,
« sub gravi peccato teneatur haec ser-
• vare. — Ubi speculative quidem vide-
« tur, quod sic; quia vere adductus est

« Deus ut testis, quod sit facturus: ergo,
« si sine causa non facit quantum in se
« est, fadt Deum testem falsum. Cajeta-
« nus Valentia, Toletus § et alii. —
« Nihilominus, probabiliter alii tenent con-
« trarium; ut Sanchez. Vide Laymann 4 ».

Magna est Quaestio: *An detur parvitas materiae in transgressione juramenti promissorii*: ita ut promittens dare aliquid modicum, si verum habeat animum praestandi dum jurat, sed postea non praestat, tantum leviter peccet?

Prima sententia valde probabilis, negat. — Hanc tenent Cajetanus ², Toletus ³, Lessius 4, Bonacina T; item Valentia, Reginaldus % Medina, Candidus <>, etc., apud Salmant. ⁴. — Ratio, quia tunc jam violatur juramentum: in qua violatione minime datur parvitas materiae. Idque videtur sentire S. Thomas ⁵, ubi ait, quod si quis compellitur invitatus aliquid promittere sub juramento; licet postea in judicio poterit repetere quod solvit, tenetur tamen interim solvere promissum: *Quia magis debet damnum temporale sustinere, quam juramentum violare*.

Secunda vero sententia non minus probabilis, immo forte probabilior, affirmat. — Et hanc tenent Suarez 10, Sotus n, Azor u, Castropalaus 18 S. Antoninus 14, Navarrus 18 Silvester 18 Laymann 1T; et Salmant. u cum Aragon, Sanchez, Joanne a S. Thoma, Rodriguez, Trullench, etc. — Ratio, quia in juramento promissorio, Deus non proprie ut testis addudtur (nam alioquin perjurium committeretur, etiamsi deinde promissio ex justa causa non im-

Probabili-
ur aco da-
tor parvitas
materur.

Forte pro»
bAbUIUI ūa-
tur.

¹ Tr. 17. cap. 1, n. 23. — D. Thom., 2° 2°, qu. 89, art. 7, ad 4. — ² Lib. 3, part. 1, n. 278. — Suar., lib. 2, cap. 7, n. 20, i. f. Sanch., Decal., lib. 3, cap. H, n. 17. — Diana, part. 9, tr. 8, reaol. 56. — Valent., in 2° 2°, disp. 6, qu. 7, punct. 3. conc. 3. — Lib. I, cap. 22, n. L — Sanch., Decal., lib. 3° cap. 4, nam. 23. — Lib. 4, tr. 9. cap. 14, num. 6 — Loc. cit. — Lib. 2, cap. 42, num. 23. — 1 Diip. 4, de 2° Praec., qu. 1, punct. 14, n. 2. — Valent., loc. cit. — Barthol. Medina, Sum., lib. I, cap. 14, § 4. rt. 4°. — Tr. 17, cap. 2, n. 52. — 2° 2°, qu. 89, art. 7, ad 8. — w Lib. 3,

cap. 16, n. 9, — 11 De Juac et Jure, lib. 8, qo. 1, art. 7, Primum dubium. — ² Part. I, lib. II, cap. 5, quaer. 3. — ³ Tr. 14. diip. 1, punct. 6, n. 8 — M Part. 2. lit. 10, cap. 4, 4 L v. Tertium. — ⁴ Man., cap. 12, n. 10. — ⁵ N. Juramentum IV, qu. 1, v. Circa hoc autem. — n Lib. 4, tr. 3. cap. 14, n. 6. — 11 Tr. 17, cap. 2. n. S3 et M. — Ara^ocn, in 2° 2°, qu. 8°, art. 3. Dubium crave, coach I. Sanch., DccaL, lib. 3, cap. 4, n. 23. — Joan. a S. Thom., in 2° 2°, qu. 88. diip. 29, art. 8. rc<p. ad arc. 2. — Rodri*, Sum., part. 1. cap. IGI, n. 5. — Trull., lib. 2 cap. 1. dub. 6. n. 6.

173. — rtJ Cajetanus, in Summa, v. Perjurium promissorium, dicit quidem mortale esse; sed in Comment, ad 2° 2° 2af, qu. 89, art. 7, ad / dub., distinguit, dicens mortale esse, si res parva sit totalis materia juramenti; secus vero, si sil partialis tantum
b) Reginaldus non recte a Salmant. dta-

lur; ipse enim, lib. 18, n. 97, omnino favet sententiae quae asserit leve dumtaxat esse peccatum.

Candidus, disquis. 26, art. 10, dub. 3, v. Dico 7, eamdem distinctionem apponit quam Cajetanus supra; quod Salmant non notaverunt.

S<cui. u i-
pont obii»
ptioaem.

Injutte
ccxctui po-
tell inten-
dcrcrcUxa-
tioflem.

Defecta* k-
candie re-
riutii, per
jariam.

Parviui
arteriae in
juramento
prochnaao-
rio.

Non im
a'pir''u''
riom.

pleretur); sed solum tamquam auctoritatem praebens obligationi, quae oritur ex promissione coram Deo facta: prout si quis aliquid promitteret coram principe, intendens ex illius auctoritate suam firmare promissionem. — Hinc dicunt quod, cum p^ostea promittens non implet quod promisit, non jam peccat pejerando: quia perjurium tum tantum patratur, cum invocatur Deus in testem mendacii; abest vero mendacium, ubi jurans habet voluntatem implendi promissum. Non implere autem promissionem non est mendacium, sed infidelitas, et aliquantulum gravior, ratione irreverentiae quae Deo irrogatur, coram quo promissio facta est; sed cum res promissa non sit gravis, hujusmodi infidelitas ad gravem culpam non pertingit.

Sic etiam ajunt Salmant. l cum S. Antonino *, Navarro †, Castropalao, et aliis supra relatis, quod si quis jurat servare secretum, et Ipstea non servet, haud graviter peccat: nisi illud manifestet cum gravi laesione proximi vel communitatis.

Panem mo-
M^e?vi
■ui«.

* 3". Illud certum est, quod si ex eo
* cluod jurasti, tantummodo parum ali-
« quid non serves, non est grave; v. gr.
« si jurasti te non bibiturum vinum, non
« peccas mortaliter parum bibendo: San-
« chez ·>; quia tunc excusat parvitas ma-
« teriae. Et sic excusantur qui jurant ser-
• vare statuta alicujus capituli, collegii,

*Tr. 17. cap. 2, n.88. Castrop., tr. 142di punct. 7,
\$ 5, n. 3. — Sanch., Dead., lib. 3. cap. 14. — lib. 4,
tr. 3, cap. 11, n. 6. — 1 Dlip. 4, de 2" Pracc., qu. 1, punct. 14,
nam. 2 — De Jure et Juit., cap. 89, qu. 5. — Part. 1,

(*) S. Antoninus, *part. 2, tit. 10, cap. 7, § 3, v. f.*; Navarrus, *Man, cap. 12. η. 23*, simpliciter et absque distinctione dicunt peccare mortaliter, eum qui juratum secretum revelat. — Sanchez vero (ex quo, minus quidem accurate, Salmant. hos auctores mutuati sunt), scribens veniale esse revelare secretum levis momenti; grave autem, si sil gravis momenti, addit: «Et ita intelligendi sunt D. Antoninus, Navarrus, dum absolute docent reum mortalis culpae esse, revelantem id secretum juratum».

*9 Sanchez, *Dccal., lib. 4, cap. 12, n. 21*, id profecto docet, disputans de voto.

1 Navarrus, *Man., cap. 12, η. 10*; Suarez, *lib. 3, cap. 16, u. 9*, principium generale hic expositum tradunt; non tamen exempla afferunt.

« Universitatis, etc., si postea parvum ali-
« quod statutum violent. Et idem dic de
« tabellionibus juratis et aliis ministris ju-
« stitiac; ut et de eo qui ex summa, quam
« alteri se daturum jurasset, parum tan-
• tum detraheret. — Navarrus />, Sua-
« rez />, Sanchez. Vide Laymann, Bona-
« cina ' ».

174. - « 4". Obligaris probabiliter jura- OMipix
• mento promissorio, etsi extortum a te
« sit per injuriam ac metum; ut si obii- 4
« tus uti aequivocatione, jurasti praedo-
« nibus dare lytrum, usurario usuram.
« Becanus ·, etc. — Negat tamen Azor⁴
« in materia matrimonii; quia matrimo-
« nium coactum metu cadente in constan-
« tem virum, nullum est. Hinc etiam ju-
« ramentum extortum de eo contrahendo,
« videtur relaxatum ipso jure, ait Caje-
« tanus s. Suarez ", Sanchez, Bonacina ' ».

Quaestio magna est: *Num obliget in conscientia juramentum metu extortum?*
— Dicitur: *in conscientia*; quia in foro u fofO
externo, ubi praesumitur non adfuisse ObUf»'Boe
animus jurandi, certe non obligat tale
juramentum, ex cap. *Verum, dc jurejur.* 11
— Quoad forum autem *internum*.

Prima sententia negat obligare, cum it«nj«xu
Azor b>, S. Antonino Silvestro d), Lo-
pez e>, Angelo e>, Panormitano et aliis, "
apud Sanchez {>; qui eam probabilem
vocat, ex authent. *Sacramenta, C. Si ad-*
versus venditionem: ubi dicitur, talia ju-

lib. 1, cap. II, quaer. 15. — Sum., v. *Perjurium promissorium*, v. f. — Lib. 2. cap. 9, n. 6; cap. 10, n. 2 ct 4, n. 9
ct 17. — Sanch, Decal, lib. 3, cap. II, η. 21. — ' Loc. at.,
punct. 9, cfr. dc Imped. Matrim., qu. 3, punct. 8, n. 26 et 27.

174. - Cap. *Verum 15, de jurejur.*, di-
cit Ecclesiam consuevisse ab hujusmodi ju-
ramentis absolvere; «sed [si fideles] non ea
attenderint, non ob hoc sunt tamquam pro
mortali crimine puniendi».

h) Azor, *part 1, lib. 1, cap. 11, qu. 15*, id
concedit tantum in materia matrimonii.

S. Antoninus, *part. 2, tit. 10, cap. 6, cas 5*; Gregor. Lopez, *part. 3, tit. 11, lex fin. (29), glossa 2, v. Que la Jizo*; Angelus
v. *Juramentum V, η. II*; Panormitanus, in
cap. *Cum contingat 28, dc jurejur n. 3*;
negant valere ejusmodi juramentum, sed in
casibus a lege prohibitis; ct pro hac senten-
tia sic explicata citantur a Sanchez, *de Ma-*
trim., lib. 4, disp. 20, n. 3.

d> Silvester, v. *Juramentum IV, qu. 7*, op-
positum tuetur, dicens juramentum metu ex-

ramenta nullius momenti esse habenda. Hinc dicunt quod promissio sic jurata, vel irrita est, vel rescindibilis a metum passo. *Secunda* tamen sententia longe probabilior, quam tenent S. Thomas¹, Salmant. cum Bonacina, Soto, Lessio² /4 Sanchez³ <4 Suarez; item Elbel³ (qui vocat communissimam) et Viva³ (qui vocat communem), dicit tale juramentum obligare. Ratio, quia tenemur efficere ut verum sit quod juramus, ne Deum testem falsi faciamus. Ideo ex cap. *Contingit, de jurejur.*, in 6°, et aliis ut infra, regula est, quodlibet juramentum servandum esse, quod sine peccato impleri potest. Respondetur autem, *Authenticam* citatam, non receptam, vel expresse revocatam fuisse a cap. 8 et 15 de *jurejur.*

Notandum autem, quod metum passus, tempore quo ad impletionem ex vi juramenti tenetur, potest illius relaxationem petere ab episcopo, vel a quocumque qui possit juramenta commutare, ut Salmant.⁴ cum Lugo, Villalobos et Ledesma. Et si jam solverit promissum, potest in judicio repetere vel occulte sibi compensare; ut Viva^δ. (Vide de Contract., *Lib. III, u. 717*, v. *Quaer.* 2).

~ Obligaris item, etsi juramentum sit errore aut dolo extortum, « si dolus vel error versetur tantum circa

< circumstantias accidentales non magni « momenti. — Nam si versetur circa sub- « stantiam; ut v. gr., si annulum te datu- « rum alteri jures, putans esse ferreum, « cum sit aureus: vel circa circumstantias « magni momenti, quibus cognitis non « jurasses; non obligaris. Vide Sanchez · « Suarez, etc. »,

Hanc doctrinam circa qualitates accidentales, probabilem putant Salmant. sed oppositam censent probabiliozem. — At vide *n. 187*, v. *Sed dubium*. Et de Voto, *hoc Ub. III, η. 198*, v. *Secus vero*; et *n. 226*.

176. * « 6\ Non inducit ullam obligatio- « nem, si jures rem malam, aut vanam, « aut inutilem, aut (ut habet Cajetanus) « indifferentem, quae nec ex fine nec cir- « cumstantiis cohonestatur. Quia juramen- « tum non potest esse vinculum iniqui- « tatis, aut vanarum rerum ac otiosarum, « ad quas Deus non vult nos obligari. < Bonacina et alii communiter. — Ubi « nota ex Laymann¹, juramentum non « convalescere, etsi talis res illicita et « vana, postea mutatis circumstantiis fiat « honesta: cum 4 non firmetur tractu tem- « poris, quod initio non subsistit ». [Cum Salmant. *].

Hinc etiam adde cum Elbel¹⁰, Palao et Tambunnio, quod si juramentum sit de

Circa nb»
scandas.

1arxeru
tacn de re
ouUa. indif-
ferenti, etc.
noflobiiCAU

¹ 2. 2°, qu. 89, art. 7, ad 3. — *Bottât.* diep. 3, de Contract., qu. 1. punct. 1, n. 7, v. *Verum.* - Su/ms. de Jo»t. ct Jure, Hb. 8. qu. 1, art. 7. · *Suar.*, lib. 2. cap. 10. a n. 4. — · De Juram., n. 57. — 1 De Praec. Decal., qu. 7, art. 4, n. 7. — «Tr. 14, cap. 1, n. 66. · £p <0, de Just, et Jure, di»p. 22, n. 196. · *Vitiat.*, part. 2, tr. 19, dtff. 12, n. 15 et 17. · *Prtr. LtJrsm.*, de Matrim., qu. 47, art. 3, diff. 3, v, SrJ *adhuc*

rs/. — » Loc. dL n. 7. — ' Decxl., Ub. 3. cap. 11. a. 41 ce seqq. — Sitar.. Ub. 2, cap. H, a n 5 et n. 11. — Ca/rÄsw. in 2-“ 2-., qu. 89. art. 7, resp. xd 3, v. .4J rtxkxâjw. — ' Lib. 4. tr. 3, cap. 6, n. 4. — · Re< 18, de re<. fur., in tr. — ■ Tr. 17, cap. 1. n. 58. cfr cap 2, n 64 et 66. — "De Juram., n.60. · *Poi.* tr. 14, dnp. 2. punct. 8 u.7 - bur., Decal., lib. 3, cap. 3. § 5, n. 42.

tortum, obligatorium quidem esse, sed solum si dum juravit intendebat se obligare

< Salmant, *tr 14, cap. 1, n. 62*, ita quidem tenent; sed excipiunt «illos contractus, qui ob publicam utilitatem reprobantur a jure, si cum metu gravi fiant; et sic sunt omnino invalidi et juramentum cadens super illos; ut est matrimonium et professio ».

/J Lessius, *lib. 2, cap. 42, dub. 6*, consentit quidem; et pariter, *cap. 17, n. 51*; sed *ibid, num. 52 ct 53*, ab hac doctrina excipit juramenta: Γ quando jus irritum reddit non solum contractum, sed etiam juramentum appositum; 2° quando juramentum factum est in favorem tertii, sed nemo acceptavit saltem valide, nec alias factum est per modum voti; 3° quando actus aliquis prohibetur seu irri-

tus declaratur principaliter ob favorem publicum.

<J Sanchez, *dc Matrim., lib. 4. disp. 20, n. 4*, dicit valere, etiam in contractibus qui alias invalidi erant; exceptis tamen (*n. 17 et srçç*.J matrimonio; et (*disp. 21, h. 3*) sponsalibus metu gravi contractis.

175 - «J Salmant., *loc. cit.*, h. 21, de dolo seu errore antecedente loquuntur, de quo scribunt: «Si dolus circa qualitatem causam dederit contractui, etsi probabile sit illum reddere irritum et inanem; probabilius tamen est ipsum validum et verum relinquere».

176. - Bonacina, *disp. 4, dc2* Praec., qu. 1, punct. 4, n. 2*, consentit huic opinioni; sed limitat: Nisi juramentum de re indifferenti in favorem tertii Lictum fuerit.

servando aliquo a lege prohibito, non vale-
ret, etiamsi lex prohibeat tantum sub poe-
na; secus, si sit de aliquo a lege permissio.

Jaraoun*
cam la U-
vorem ter-
tii, quomo-
do obliget.

177. - Juramentum in favorem tertii,
semper ac impleri potest sine peccato,
implendum est; etiamsi sit contra con-
silia evangelica. Salmant. l cum Palao ·),
Lessio, Sanchez, Suarez a), etc Et etiamsi
promissio facta irrita sit a jure in odium
iniqui creditoris, velut promissio solvendi
usuras, ut ex cap. *Debitores, de jurejur.*
Et certum hoc esse apud omnes asserit
Sanchez *. — vel promissio facta mere-
trici; licet tale juramentum fuerit illicitum:
ut Molina b), Suarez b), Cajetanus O,
Sanchez % cum Salmant. '. Intellige, si
meretrix jam opus suum praestiterit; se-
cus, si non. Sporer *, Laymann *), Elbel

Factam
meretrici.

Contra
bonum com-
mune, non
obligat.

Aliter tamen dicendum, si promissio
sit irrita a jure, quia esset contra bonum
commune. Ratio, quia tunc ipsa impletio
illicita esset. — Ideo non obligat jura-
mentum metu extortum super profes-
sione, matrimonio, sponsalibus, renuntia-
tione fori ecclesiastici, si sit clericus:
item, super donatione a clerico vel a
milite facta concubinae. Ita Salmant. ·,
cum Busenbaum *) (n. 174).

Quaeritur autem, cum contractus est
irritus a jure in favorem tantum promit-
tentium: *utrum tunc juramentum firmet
contractum*; ita ut promissarius ex eo
acquirat jus justitiae?

1 Tr. 17. cap. 2, n. 69. - *Leu.*, Hb. 2, cap. 42, n. 20 et
21. - *Sanch.*, Deo!., lib. 3, cap. 9, n. 19. — · Decal., Hb. 3,
cap. 11, n. 3. — · Loc. ciL, cap. 2. n. (fi. — « Tr. 3, cap. 1,
n. 55. — * De Juram., n. 88. — · Tr. 14, dap. 1, n. 67, ex
cap. Si *diligenti 12*, de foro compel. — *Aeor*, part. 1,
lib. 11, cap 7, qu 1, v. Srrf *concessit* - *Sanch.*, Decal.
Hb 3, cap. 12, n. 8 et II. — ' De Juram., n. 61. — · Tr. 3,
cap. I, α. 51 · *Tambur.*, Decal.. Hb, 8, cap. 3, § 6, n. 5

Affirmant Azor, Sanchez et alii. — Sed .Cttrli-
probabiliter negant Elbel ', ac Sporer · nT, m i
cum Tamburinio, Potestà, Pichler, etc. aalo.r
Ratio, quia nullo modo juramentum ha-
bet vim firmandi hujusmodi contractum.
Non ex se: quia solum obligat virtute
religionis; non ex jure positivo: nam li-
cet · tales contractus debeant servari ob
juramentum, nullibi tamen habetur ser-
vandos esse ex justitia. Et ideo haec
obligatio non transit ad haeredes juran-
tis; et ipse jurans deobligatur, relaxato
juramento. Vide Elbel '°.

« T. Nec obligaris implere, si quid ju- contrat@
« rasti contra consilia evangelica: ut, non geUa?»
« ingredi religionem, non dare eleemosy-
* nam, etc. Molina, Sanchez, Laymann “.
« — Et licet peccaris talia jurando, non
« tamen peccas non implendo. Vide Caje-
« tanum ” ». (Ita Salmant. ,s. — Nisi jura-
mentum fiat in favorem tertii: cum Les-
sio, Sanchez, Suarez, Palao f>, etc., ut mox
supra; et eodem Busenbaum, mox infra].

• S'. Teneris implere, nec potes com- int>«res
« mutare in aliquod opus melius, ut v. gr.
• religionem, si aliquid jurasti in utilita- muun-
« tem aut gratiam alicujus hominis aut
« aliquorum; dummodo sit honestum, et
« sine peccato impleri possit. Unde v. gr.
« alumnus, qui juravit se servitutum prin-
« cipi, aut huic vel isti ecclesiae, etc., non
« potest ingredi religionem sine relaxa-
« tione. — Excipe tamen, si jurasses Titiae

et 7. · *Potest.*, tom. I. n. 1639. - *Pichler*, Compend. jur.
can., Hb. 2, Ht. 24, n. 7. — · Cap. *Cum contingat 28*, de
jurejur. — * De Juram , n. 64. — *Molina*, tr. 2, diip. 149,
n.9. — SiinrA., Dccal., lib. 3, cap. 7, n.11 ; cfr. cap. 4. n.30—
“ Lib. 4, tr. 3, cap. 14, n. 10; cfr. cap. 6, n. 5. — ' · Summa,
v. *Per/urium promissorium*. — ” Tr. 17, cap. 2, n. 58. ·
Less., Hb. 2, cap. 42, n. 20 et 21. · *Sanch.*, Deçal., Hb. 3,
cap. 9. n. 19. · *Swur.*, Hb. 2, cap. 12, n. 14.

177. - a) Palaus. tr. 14, disp. 2, punct. 6,
n. 4, concordat, excipiens tamen liberalem
matrimonii promissionem, quam servare non
teneris, si religionem ingredi volucris — Et
pariter Suarez, lib 2, cap 12, n. 14, excipit
ea « quae ad statum perfectionis pertinent »

Molina, de Just, et Jure, tr. 2, disp. 515,
n. 9, (cfr disp. 149, η. δ). Suarez, lib. 2,
cap 24, η 2 et 3; Sanchez, Dccal., lib. 3,
cap 9, n 22, principium tantum generale
tradunt, quo nititur solutio hujus casus, sci-
licet Juramentum, etsi illicitum, obligatorium
nihilominus esse, si res promissa absque pec-
cato (in ipsa datione) praestari possit-

c) Cajetanus, in 2a” 2a<, qu. 32, art. 7,
in universum loquitur, dicens aliquid pro me-
retricio dari post factum, non esse malum,
sed actum justitiae; ante factum vero, illicitum
esse.

d) Laymann, lib. 4, tr. 3, cap. 6, n. 2,
ita scribit de hac re: «Saepe accidit ut ali-
quis, promittendo ac jurando peccet,... cum
interim, si res promissa ac jurata prohibita
non sit, atque sine peccato exsecutioni man-
dari possit, utique debeat ».

Busenbaum, n. 174, id non habet.

'J De Palao, vide nolam a hic supra, ubi
concordat sub quadam limitatione

« eam ducere: nam eo casu potes, ea re-
« licta, ingredi religionem; quia juramen-
« tum sortitur naturam actus cui apponi-
« tur; promissioni autem matrimonii haec
« tacita conditio inest: *nisi ingrediar reli-*
« *gionem*. — Vide Laymann \ Bonacina l ».

178. - Quaeritur 1. *An juramentum non ludendi obliget ad abstinendum etiam a ludo licito et modicae quantitatis?* — Resp. Si juramentum sit factum non ludendi in genere, conveniunt omnes, non obligare ad abstinendum a lusu honesto et moderato. Vide Salmant. 8.

Dubium est, si juramentum expresse, et specialiter factum sit *abstinendi etiam a ludo licito et moderato*: an obliget? —

Negant Dicastillus, Navarrus % Rodriguez b) et Bassaeus cl, apud Salmant. 4; quia talis lusus pertinet ad virtutem eutrapeliae. — Sed affirmandum est cum Salmant.5, Tamburinio, Palao, Bonacina, Sanchez et communid>; quia actus majoris virtutis est se abstinere etiam ab aliquo actu virtuoso, ad majorem perfectionem. Hinc si jurans majus bonum expresse intenderit in abstinendo se a ludo, puta, ut Deo vacet, se mortificet, etc., tenetur implere; secus, si sine tali fine juraverit. Salmant.e.

In hoc autem ludo, bene potest dari materiae parvitas; quae metienda est juxta finem intentum a jurante. Vide Salmant.f.

— Potest etiam talis jurans dare pecuniam alteri ad ludendum, et ipsum observare, et etiam adjuvare quia hoc proprie non est ludere, Sanchez ., Bonacina ., Palauslu; et Salmant. ll cum Candido, Trullench, Fagundez, etc.

179. - Quaeritur 2*. *An obliget juramentum factum contra prius juramentum?* — Distinguendum:

Si juramentum alteri opponitur *in actu jurandi*, puta, si jurasti non amplius jurare, et postea jures, v. gr. jejunare; teneris ad jejunium. Quia secundum juramentum est tunc de materia licita, quamvis peccasti jurando.

E converso, juramentum secundum est nullum, si opponatur priori *in materia jurata*; quia tunc esset de materia illicita. Hinc si jurasti matrimonium Cajae (immo etiam si simpliciter promisisti, ut docet Sanchezss), et postea jures Titiae, hoc secundum non obligat; etiamsi postea Caja remittat promissionem: ex regula: *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit*. Ita Croix u cum Sanchez, Palao, Tamburinio; et Salmant. lf cum Suarez, etc. — Notat tamen Croix r cum Sanchez, Tamburinio et communi, quod si contractus posterior juratus impleatur, validus est, quamvis illicitus; quia per juramentum non invalidatur actus qui alias valide fieri poterat.

* Lib. 4, tr. 3, cap. 6, n. 6. — ' Di* p. 4, de 2* Pracc., qu. 1, punct. 4. n. 2. — * Tr. 17, cap. 2, n. %. — DicaU., de Ju>t., tr. 18. de Ludo, dhp. 1, dub. 2, n. 15. . . Tr. 17, cap. 2, n. 94. — . Loc. cit., n. 96. Tambur., Decal., lib. 3, cap. 3, § 5, n. 58. Pal., tr. 14, diip. 2, punct. 7, § 1, n. 3. . Bonae., diip. 4, qu. 1. punct. 16, n. 4. « Sanch., Decal., lib. 3, cap. 18, n. 2. — . Tr. 17, cap. 2, n. % et 100 i. f. — ' Loc. cit., n. 98. — . Decal., lib. 3, cap. 18, n. 5. — . Loc. dt., punct. 16, n. 5. — * Tr. 14, diip. 2, punct. 7, § 1, n. 5. — n Tr. 17, cap. 2, num. 99. . Candûl., disqui*. 26, art. 13, dub. 9,

v. Dico 16 . hb. 2, cap. 1, dub. 18, n. 4. . Fa^und., Decal. lib. 2, cap. 26, num. B. — *. De Matrini., lib. 1, di>p. 50, num. 2. — “ Reg. 18. de reg. jur., in 6-. — . Lib. 3, part. 1, n. 323. Sanch., Decal., lib. J, cap. 9, num. 26. . Pal., loc. dt., punct. 7, § 6. - Tambur., Decal., lib. 3, cap. 3, § 3. num. 7 et 8. — “ Tr. 17, cap. 2, num. 102 et 103. . Suar., hb. 2, cap. 19, num. 4 et 16, cl cap. 24, num 3. — * Lib. 3, part. 1, num. 323. . Sanch., de Matrim., lib. 6, ditp. 13, num. 4 et 5. . Tambur., loc. dt.. 5. num 9.

178. - A) Navarrus, *Manual., cap. 12, n. 11*, non tenet hanc opinionem expresse; sed ait juramentum non ludendi, intelligendum esse . de ludo illicito in magna quantitate..., et non de ludo licito in parva quantitate».

b) Rodriguez similiter, *Sum., part. /, cap. 188, n 10*, scribit: «Votum non ludendi non obligat quoad ludum qui exercetur ratione alicujus justae delectationis, recreandi animi gratia..., quia est contra bonum morem».

c) Bassaeus, v. *Ludus HI, n. 13*, male a Salmant. adducitur pro hac sententia; ipse enim tenet sententiam contrariam, quam ipse S. Alphonsus approbat: loquitur enim de jura-

mento absolute facto non ludendi, quod negat obligare, . quatenus includit ludum honestum ». Sed istud limitat: . nisi aliter conjiciatur de jurantis aut voventis intentione»; et prosequeris, subdit: « Si autem jurans vel vovens intenderet per illud votum vel juramentum sc obligare ad abstinendum a ludo licito, votum et juramentum essent valida ».

O In tribus prioribus editionibus, & Alphonsus dixerat: «communiori».

De adjuvante non loquuntur Bonacina. Palaus, Candidus. Trullench; in reliquis vero concordant.

Janua» non lidere in ftacrc, potcat ludere moderate.

Seen», si jurant excludit ludum modératum.

In hoc dator parvitat mate* rtac.

Juramentum prior! oppetitur, quando obii-Ctt.

Quando sit nullum.

An autem valeat votum contra aliud votum? — Vide infra, *de Voto*, n. 210.

Juramentum aequitatis promissionem annexam.

180. — « Resp. IT. Juramentum promissionis eamdem habet conditionem, eodemque modo explicandum est, quo promissio vel propositum cui est annexum. Ratio est, quia accessorium sequitur principale; ideoque, quando non obligat promissio, nec obligat juramentum appositum. — Lessius *, Bonacina³, Trullench¹.

« Unde resolves:

Consecta^{*} yia q qae-dAm.

« I. Titius, qui cum juramento promisit nuptias Bertae diviti, sanae, virgini, bonae famae, etc., non tenetur stare juramento, postquam Berta incidit in paupertatem, infirmitatem, fornicationem vel infamiam; quia promissio ipsa non obligat eo casu ». [Et hoc habetur in cap. 25, *de jurejurando*].

« 2*. Qui urbanitatis causa juravit, se ante alterum non sessurum, bibiturum, vel ingressurum domum, etc.; non peccat contra juramentum, si coactus ab altero prius sedeat, bibat vel ingrediat^{ur}. Tum, quia promissio illa vel propositum habet tacitam conditionem ad junctam (nisi me coegeris): qua sublata, non obligat; et consequenter nec juramentum. Tum, quia relaxatur ab altero, cedente juri suo. — Bonacina⁴, Sanchez, Lessius, Trullench.

« 3*. Qui juravit, se servaturum decreta et regulas vel statuta alicujus Congregationis, Universitatis vel capituli, tantum tenetur servare ea quae sunt in vigore, et quatenus sunt in usu, vel servantur a majore parte capituli; nisi tamen aliud constet de mente jurantis, vel

« hic voluerit se ad illa independentem a statutis obligare. Ratio patet, quia promissio ipsa non aliter obligat. — Trullench⁵, Azor, Lessius, Diana® ». [Vide dicenda // 181].

In omni autem juramento promissorio, cunctis¹ fictione juris, tacite subintelliguntur sequentes conditiones. — I. *Sipotuero*; quia nemo censetur se obligasse ad rem impossibilem physice vel moraliter, scilicet cum permagna difficultate non praevisa². Ita Sporer¹, Laymann⁸, Elbel². *Salvo jure superiorum*, 0. — 3". *Si is cui fit promissio, acceptet vel non remittat*: haec enim est promissionis natura, quam sequitur juramentum. Elbel II. — 4°. *Si res non fuerit notabiliter mutata*. (Vide n. 1871 v. *Non tenetur*) — 3*. *Si et altera pars fidem servaverit*: intellige, si promissio fuit mutua M.

181. — Quaeritur: *quomodo obliget juramentum servandi statuta alicujus collegii, Congregationis, etc.?*

Attende quatuor regulas, communiter juratas: a DD. in hoc puncto traditas: — I. Quod tale juramentum intelligitur de statutis editis, non edendis. Salmant. ¹. — Quod juramentum intelligitur obligare sub gravi aut levi, vel tantum ad poenam, vel tantum sub consilio, sicut obligat statutum. Elbel u; Salmant. 15 cum Palao, Sanchez, Bonacina, etc. — 3°. Quod tale juramentum non obligat ad statuta, quae non obligant ob impossibilitatem vel ob desuetudinem, vel quia sic sunt usu recepta; etiamsi juramentum praestetur de aliquo statuto particulari. Salmant. 18 cum Suarez, Bonacina, Sanchez, Prado, etc. — 4". Quod neque etiam obligat, si aliquod statutum

¹ Lib. 2, cap. 12, dab. 2. n. H; cfr. dub. 4, n. 22. — Disp. 4, de 2. Praec., qu. 1, punct. 16. n. I. — Lib. 2, cap. 1. dub. 17, n. I. — « Loc. cit., n. 2, v. Quarto. — Sanch., Dec. », lib. 3, cap. 9, n. 18. — Ln », loc. cit., cap. 42, n. 22. — Trull., loc. cit., n. 5. — Loc. dL, n. 8. — Azor, part. 1, lib. 11, cap. 8, qu. 8. — Ltu., loc. dt., n. 22. — Part. 3, tr. 6. resol. 39. — Tr. 3, cap. 1, n. 77. — Lib. 4, tr. 3, cap. 9, num. 4. — De Juram., n. 70. — Cap. Venünlci 19, de jurejurando. — Loc. du, n. 70.

— " Rej. 75, de rtf. Jur., in 6. — u Tr. 17, cap. 2, n. 77. — M Loc. dt., n. 91; cfr. num. 90. — " Loc. dt., num. 78. — Pal., tr. 14, di. p. 2, punct. 7, § 5. n. 6. — Sanch., Decal., lib. 3, cap. 14, n. 2. — Ponac., disp. 4, de 2. Praec. qu. 1, punct. 16, n. 1 et n. 2, v. Sceptbno. — " Loc. dt., n. 79. — Suar., lib. 2, cap. 32, n. II; et de Poenit., disp. 35, »ect. 3. n. 6. — Ponac., loc. dt.; cfr. etiam punct. 4, n. 2. — Sanch., loc. dt., cap. 14, n. 7 et «eqq. — Prado, Theol. mor., tom. 2, cap. 32, qu. 6, n. II et 15; cfr. etiam n. 10.

180. — a) Auctores isti, praeter Trullench, restrictionem omittunt: Nisi aliud constet de jurantis intentione. Similiter, nec Lessius nec Diana loquuntur de statutis, quatenus a *majore parte* capituli servantur. In reliquis concordant

b) Ad haec sapienter monet Sporer, loc. cit. — Si Limen ejusmodi difficultas seu impossibilitas moralis de facto tibi erat perspecta quando jurasti, v. gr. inire militiam, servire infirmis, etc., censeris te obligasse etiam ad

a majori parte communitatis non observetur. Salmant.¹ cum Sà, Sanchez, Azor, etc.

Hinc inferunt Salmant.¹ cum Sanchez, Palao, Trullench a>, etc., quod officiales, qui jurant servare taxam praescriptam, non peccant aliquid aliud recipiendo, si taxa sive stipendium sit insufficiens.

182. - Quaeritur ultra: *qualiter obliget juramentum, quod praestant medici apud collegia, ex praecepto S. Pii V* §, non visitandi infirmos ultra tertium diem, nisi certificentur de confessione infirmi per rescriptum confessarii?

Dicunt Salmant.⁴ cum Sanchez, Prado, Trullench a>, Leandro, etc., tale juramentum non obligare, si non sit usu receptum: prout non esse receptum in Hispania testantur (sicut nec etiam receptum est Neapoli). — Hinc dicunt ibi tunc medicum tantum teneri, quando praevidet in infirmo probabile periculum mortis, et simul probabiliter credit eum esse in mortali vel necessarium esse ut disponat de rebus suis ad solvenda debita, tollendas lites, etc. Ita Salmant.⁶ et Pater Elbelb).

In dioecesi autem Neapolitana, per ultimam synodum factus est casus reservatus cum excommunicatione; nam antea erat sine excommunicatione. Ibi enim sic dicitur: *Medici, qui visitantes in lecto infirmos, post (res dies a visitatione non curaverint ut praedicti infirmipeccata sua idoneo confessorio confiteantur, aut alias non deseruerint: secundum terminos constitutionum S. Pii V et Innocenta XI.* —

¹ Loc. cit., n. 80. · Sa. \Juramentum. n. 25 · Saitrlr., loc. cit., cap. 15, n. 2. · Aaor, part. 1, lib. 11, cap. 8. qu. 8. — · Loc. cit., n. 63. · Sanch., loc. cit., cap. U. n. 14. · PnL, loc. cit., punct. 7, § 5. n. 5. — 1 Breve Swpru grfKtm, 8 Mart. |M6, § 9 ct 6, in Bullar. Rom. Mainardi. — · Loc. cit., n. 91. · Sanrh., Dccal., lib. 3, cap. 16. n. 15. · Prado, loc. cit., cap. 32, qu. 6, num. 16. · Lfand., tr. 1, diip. 29,

illam exantlandam; secus, si tunc non fuit praevisa ».

181. - «M Trullench, lib. 5, cap. 5, dub. 5, n. 2, loquitur de taxa quae varietate temporum et circumstantiarum per contrarium usum est abrogata.

182. - Sanchez, Dccal., lib. 3, cap. 16, n. 15, absolute negat motum proprium S. Pii V esse usu receptum — Trullench pariter, lib. 2, cap. 1, dub. 19, affert dictum Sanchezii, et ipse negat esse receptum in sua dioecesi.

à) Elbel, n. S9, dicit excusari posse medicum a mortali, « si morbus non iudicetur pe-

Sed, ut dixi, hujusmodi constitutio non est Neapoli usu recepta, ut plures sapientes mihi asseruerunt, quando infirmitas levis est: dum vero periculosa est, viget constitutio et reservatio. Hinc Mazzotta \ loquens de praedicto casu reservato, ait constitutionem S. Pii a consuetudine ita temperatam esse, ut intelligatur tantum de morbis periculosis.

Excusaretur tamen medicus, si per alium moneret infirmum; vel si certe censeret monitionem non profuturam. Dicitur certe; nam in dubio tenetur monere. Ita Elbel ', citans Sanchez, Bonacina, Tamburinium etc. Idem ait Mazzotta *>, qui addit sufficere testimonium domesticorum vel ipsius infirmi de confessione recenter peracta, si sint fide digni. Sed in hoc regulariter dico domesticos facile ut suspectos habendos. — Vide dicenda fusius de hoc puncto, Lib. VI, n. 664; et in Praxt Confessar. n. 57, ad 6.

183. - < Qui juravit se servaturum « secretum, non peccat contra juramentum illud detegendo, quando non potest « illud celari absque gravi suo vel alterius damno; quia ipsa promissio secreti « non videtur obligare, nisi hac conditione: « si non noceat. Silvester, Bonacina, Sanchez, Trullench s>. — Quoad revelandum secretum, vide dicenda Lib. III, n. 971, v. 2. Quid.

Juramenta autem de servando secreto, quae praestantur in Congregationibus circa electiones vel alia, obligant graviter vel

!£££££!

Quiedxm
,n

qu. 13 et 14. — k Tr. 17, cap. 2, n. 92. — · Tr. 6, diip. 1, qu. 1, cap. 2, v. f. — 1 De Juram., n. 89. · Sanch, Deoü.. lib. 3. cap. 16, n. 12. · Bonae., diip. 1. de 2^a Praec.. qu. 1, punct. 16 n. 10. — Silvii., v. Juramentum IV, qu. 10 ct 15. — Bonae, loc. cit., puact. 16. n. 2, v. Decimo — Sanch.. DecaU lib. 3, cap. 17, q. 25. — 1 Lib. 9 cap. 1, dub. 17. n. 12.

riculosus, vel si intra triduum ob sumpta medicamina, infirmus supponatur evasisse periculum ».

c) Tamburinius, Dccal., lib. 3, cap. 3, ^5, n. 51, haec dumtaxat scribit: « Satis est ... ut medicus sive per se sive per alios, imminente periculo, moneat infirmum de confessione; nec tenetur testimonium exhibitae confessionis scriptum petere, ut possit ad curandum aegrum redire—, quia ejusmodi Pii lex non videtur aliter recepta ».

Idem ait Mazzotta, loc. cit., scilicet: Satis esse ut medicus per alium moneat.

leviter, juxta nocumentum quod afferre possunt. Ita Elbell* cum Henno: quia obligatio juramenti sequitur obligationem secreti. — Idem dicunt Sporer e), Croix % etc., de juramento servandi secretum circa artem conficiendi aliquam medicinam. Immo non obstante juramento, teneris ex caritate eam revelare, si aliter quis subiret grave periculum mortis: cum juramentum non sit vinculum iniquitatis. Ita Croix cum S. Thoma Suarez etc.

« 5*. Qui juravit judici se dicturum quae
« novit, non tenetur revelare occulta. Ratio
« patet. — Lessius, Bonacina, Trullench *.
• 6\ Qui juravit, se soluturum debitum
« intra mensem, non tenetur intra illum
« vi juramenti solvere, si a creditore ter-
« minus solutionis prorogetur: quia, cum
« hic cedat juri suo, cessat obligatio pro-
« missionis, et consequenter juramenti.—
« AzorO, Bonacina, Trullench s».

184. - Quaeritur Γ. *Utrum qui promittit concubinae cum juramento aliam non cognoscere, teneatur ad illud?*

Negant Diana cum Fagundez. Quia finis talis promissionis fuit pravus, nempe conservandi amicitiam; et quia tale juramentum praeberet occasionem permanendi in

peccato. — Sed affirmant probabilius Salmant. 4* cum Sanchez et Prado; quia ex regula generali impleri debet juramentum semper ac impleri potest sine peccato: occasio autem illa venit per accidens.

185. - Quaeritur 2?. *Utrum promissio prodiga cum juramento obliget?*

Affirmant alii apud Salmant.fl. — Sed probabilius negant Salmant. 6* cum Soto, Suarez, Trullench, etc. Quia talis promissio saltem est leviter mala; et ideo juramentum, cum non sit vinculum iniquitatis, non obligat: ex *reg. juris* [58\ in 6*: *Non est obligatorium contra bonos mores praestitum juramentum.* — Salmant. 1. Vide dicenda de Matr., lib. VI, n. 851, v. *Cum autem.*

186. - Quaeritur 3n. *Utrum, qui promisit redire ad carcerem cum juramento, teneatur ad illud cum probabili timore mortis vel gravissimi damni injusti?*

Prima sententia negat; quia esset actio mala, sponte morti se offerre. Ita Navarrusa4' Vasquez, Pontius, Covarruvias, Tamburinius, Reginaldus, apud Salmant. 8. — *Secunda* sententia multo probabilior affirmat; quia, posita promissione, redire esset opus virtutis. Ita Toletus·, Suarez0',

1 De Juram., n. 90. Henno, in Decal., diip. 2, qu. 2, art 4, cond. 3, reiol. 3. — Croix, lib. 3, part. I, η 329. — lib. 2, cap. 42, η. 22. — Bonae., diip. 4, de 2- Pracc., qu. 1, punct. 16, n. 2. v. Undecimo. — ' Lib. 2, cap. I, dub. 17, n. 13. — Bonac., loc. cit., punct. 16, n. 7. — · Loc. dt., n. 15. — Diana, part. 9, tr. 8. resol. 9. · Fa^und., Decal., lib. 2, cap. 24, n. 19. — · Tr. 17, cap. 2, n. 70. · Sanch., Decal., lib. 3, cap. 15. n. 17. - Prado, tom. 2, cap. 82.

qu. 3, n. 15 et 17, — · Loc. cit., n. 71. — · Loc. cit. · Solns, de Just, et Jure, lib. 4. qu. 7, art. I, nd 2, V. An vero contra. · Suar., lib. 2, cap. 23. n. 8. · Trull., lib. 7, cap. 14, dub. 6, n. 2. — ' Loc. cit., o. 68. — Fasç., in 1· 2*, di»p. 174, cap. 5, n. 35. Pontius, de Matrim., lib. 12, cap. 8, n. 30. · Ccrrar., Varlar. lib. 1, cap. 2, n. 7. - Tambur., Decal., lib. 3, cap. 3, § 5, n. 30 et 31. - Kcfein., lib. 18, n. 61, v. Porro. · · Tr. 17, cap. 2, n. 74. — · Lib. 4, cap. 22, n. 2.

183. - Sporer, tr. 3, cap. 1, n. 42, dicit quod si alii aliunde satis provideatur, obligare omnino juramentum, « quia... esset contra justitiam et jus illius magistri lucrum ex sua privata scientia reportandi, quo absque justa causa privari non potest».

h) Croix, lib. 3, part 1, n. 329, similiter: Si possit satis indigenti aut bono communi aliunde provideri, « teneris, inquit, celare usque ad finem vitae, si tibi supervivat alter, ne injuste impedias lucrum illius qui te docuit b

c) S. Thomas, Quodlib. 12, art. 21, in univ. versum negat servari posse juramentum « contra omne id quod est de genere bonorum ». — Et pariter Suarez, lib 2, cap. 34, u. 6, negat in genere obligare juramentum cum praejudicio tertii seu boni communis, vel quod sit contra obligationem alicujus virtutis, caritatis aut misericordiae.

O Azor, part. 1, lib. 11, cap. 8, qu. 13, alio modo casum praesentem solvit, et ait: Quando prorogatus est solvendi terminus, ipsum quoque « jusjurandum prorogari una cum solutione debiti ad tempus dilata»; ita ut, si in termino sic prorogato, debitum non solvat, « perjurii crimine teneatur ».

186. - °) Navarrus, Man., cap. 12, η. 18, dicit peccare eum, qui in carcerem non revertitur, « quamvis sciat se ob id mortem obituum, eamque sibi inferendam injuste ». Quod tamen ita intelligendum esse vult: « Dummodo career non sit injuriosus, qualis esset st foret privatus alicujus latronis, vel tyranni..., vel judicis non competentis; sive etiam competentis, absque tamen juris ordine procedentis »

6) Suarez, lib. 2, cap. 10, distinguit; et n. 14, dicit teneri, si · praevisto periculo mortis » Ita juravit; at n. 16 « Quando, inquit, periculum non fuit cogitatum ; sed homo juravit, quia non

Jurant
« luüoaem
debiti, ti
terminat
prorogetur.

Jarans con*
aibinae a-
liam nonco-
gnoscere.

ii*»**
tu/.

com jin
metu ni
oblip.

Jojui n-
dituα «l
CAtwcs.

Prohib
liaiteoetx.*
etii tnortrs
timui

Lessius c>; et Salmant.¹ (licet primam vocent probabilem) cum Bonacina *1, Sanchez, Laymann, etc.

Jurante*
punire il-
lici raro
peccant.

Parentes aut domini, jurantes punire filios vel famulos, raro peccant, si juramentum non impleant: vel quia delinquentes jam sint emendati aut emendationem

promiserint; vel quia juramentum fuit de re inutili, aut potius de vindicta inordinata. Ita Laymann % Anacletus 11 et Elbel* cum Gobat aliisque satis communiter. — Additque Elbel, plerumque talia juramenta fieri sine intentione jurandi, sed tantum terrendi. — Vide dicenda *n. seq. 187, ad 4.*

DUBIUM VI.

Quibus casibus excusetur ab impletionem,
qui in promissorio Juramento obligationem contraxit

187. *Au excuset mutatio circumstantiarum.* — 188. *An excuset cessatio causae finalis.*

187. - « Resp. Tales casus, praeter ea < quae ex superioribus colliguntur, a To-
« leto et Cajetanofl> recensentur isti:

Cautae
txrcun-
tei
abimplendo
juramento.

« Γ. Si quod bonum erat tempore jura-
« menti, *propter circumstantias* postea
« fiat illicitum, vel vanum, vel impediti-
« vum majoris boni, vel melius sit omitti
« quam impleri. — Sanchez 4 ». [Cum Salmant. 5).

« 2λ Si juramentum mutes/)/ *opus ali-*
« *quod aperte melius* et Deo gratus: id
« enim quisque per se potest, ut habet
« Toletus e. — Excipe tamen semper, si
« quid in hominis commodum jurasses;
« nec enim Deus illum vult defraudari.

« 3°. *Si notabiliter mutetur status rei:*
« ut si v. gr. jurasses aliquem punire justa
« punitione, is autem supplex veniam pe-
« teret et ageret poenitentiam; posses ei
« sine perjurio condonare: quia juramen-
« tum obligabat, servato eodem statu, in

« quo non poeniteret. Laymann 7 ». —
[Vide mox infra, v. *Non tenetur*].

« 4 . *Si res jurata facta sit inutilis ad*
« *intentum*, maxime si magis illius destru-
« ctiva: ut siv.gr. ex correctione impoe-
« nitentis filii, notaretur is magis destruen-
« dus quam emendandus; aut si turbanda
« familia, secuturae rixae cum uxore: ct
« sic praestet non corrigere. Reginaldus*,
« Bonacina » ». — (Hinc, si poena quam
minatur pater, parum conducat ad cor-
rectionem, ipse non tenetur implere; sal-
tem non sub gravi. Salmant.¹⁰ cum Soto
et Sanchez. — Excusatur autem ab im-
plendo juramento, qui jurat comminato-
rie ex ira; vel non serio, ut solent pueri.
Salmant.¹¹ cum Bonacina et Cajetanofl
Vide dicta *n. 186, in fine*].

« 5*. Si ita ferant *conditiones* illae, quas
« in quovis promissorio juramento tacite
« subintelligi natura et doctores docent.

• Tr. 17, c°p 2, n.75. • Sauch., Decal., lib. 3, cap. 11,
n. 32. • Laym., lib. 4, U. 3, cap. 7, η. 3. — • Tr. 6 di»u 2.
n. 22. — • De Juram., η. 87. - Gobat, de Juram., n. 528.
— Etbtt., loc. cit. — Toltt., lib. 4. cap. 22. — 4 DrcaL.
lib. 4, cap. 2, num. 23. — • Loc cit., num. 66; efir. cap. 3,

num. 19. — • Lib. 4. cap. 23 v. f. — • Lib. 4, tr. 3. cap. %
num. 4, v. *Quarta*. — • Lib. 18. num 56. — • Diip. 4. de
2- Praec.. qu. 1, punct. 14, η. X — * Tr. 17, cap. ?, n. 63. -
Sauch., Decal., lib. 3, cap. 9 n 16. — « Loc. cit., n. 62
ct 63.

putavit esse tantum periculum in reditu, tunc merito excusari potest ab observatione jura menti ».

Lessius, *lib. 2, cap. 42, n 28*, tenet quidem hanc sententiam; sed probabilem vocat et in praxi securam oppositam sententiam, quod nempe non teneatur ad juramentum; immo peccet illud servando, casu quo career injuriosus esset.

d> Bonacina, *disp. 4, qu. 1, punct. 9, n. 2*, cam Suarez consentit, hanc sententiam limitans: «Nisi tempore juramenti inscius esset tanti periculi ».

f> Laymann, *lib. 4, tr. 3, cap 14, //6*, parentes qui ejusmodi juramenta absque causa non servant, dicit «peccare, quamvis non mortaliter, ob materiae parvitatem ».

187. - Cajetanus, *Sum.*, v. *Perjurium promissorium*, non loquitur de circumstantia superveniente: ceteris uamen heie dictis consentit.

λ Sotus, *de just, et Jure, lib. 8, qu. 1, art. 7*, v. *Quarto id denique*, dicit illa juramenta ob levitatem materiae, levi quoque et ideo veniali vinculo irretire.

Bonacina, *disp 4, qu. 1, punct. 14, n.3*,

« — Tales autem sunt, ut Laymann 1 dicit: « Γ. Si potero; T. Salvo jure superioris; « 3e. Nisi res notabiliter mutetur »; (Quid, si superveniat circumstantia non praevisa? Vide dicta n. 180, v. *ht omni*). « 4°. Nisi «obligatio tollatur: de quo, sequens Dubium ».

NocrUh Non tenetur quis implere juramentum, c q m(. ' quando supervenit *notabilis mutatio*, v. gr. periculum mortis, infamiae vel alterius gravis damni: quia non censetur in tali casu voluisse se obligare, cum per mutationem tunc res fit diversa, quam promissa. *In dubio* autem an mutatio sit notabilis, tenetur. — Palaus 1), Sanchez2; et Salmant. 3 cum Trullench, Leandro, etc. Vide *de Voto*, n. 226.

Sed Dubium est: *num sit de se sufficiens illa mutatio*, etiam non notabilis, *qua tamen praevisa, ille juramentum non emisisset?*

non m. *Prima* sententia affirmat ex S. Thoma4, nota [un qui sic docet. Id liberare a voti, (vel juramenti) obligatione, quod, si a principio notum fuisset, ea fieri impediret. Ratio, quia intentio se obligandi tunc vel deest, vel sic interpretatur. — Ita Navarrus ·

• Lib. 4, tr. 3, cap. 9, n. 4. — • Decal., hb. 4, cap. 2, n. 34. — ■ Tr. 17, cap. 3, n. 20. • Trull., lib. 2, cap. 2, dub. 8, n. 5. • Ltattd., tr. 1. diip. 13, qu. 9. — • In 4, dint. 38, art. 3, •olut. 11. d. i. — 1 Man., cap. 18, n. 7, v. f. — • V. Gotum IT, qu. 17, L E — • Tr. 2, disp. 272, n. 2 et «eqq. — S. Anton, part 2. lit. 10, cap 6, § 5. - ■ Loc. cit., cap. 3.

i.f., loquitur de juramentis quae ex passione et ira, seu animo vindictae inordinatae proferuntur, quae negat obligare. — El Cajetanus similia docet, *in 2at, t 2a', qu. 89, art. 7, ad 1 dub .vers. Inspice igitur*; hic tamen addit, quod si parentes, punitionem promitterent ut bonum correptionis, quamvis ex ira, tenerentur ad servandum juramentum.

Palaus, *tr. 15, disp. 1, punct. 20, n. 4*, de voto loquitur.

Henriquez, *lib. 11, cap. 14, n. 7*, id docet de voto et sponsalibus.

f) Palaus, *tr. 15, disp. 1, punct. 20, n. 4*; Cajetanus, *in 2<*, n 2af, qu. 88, art. 3, § In eadem resp. ad 2, vers. Ad hoc dicitur*; Valentia, *in 2a"t 2af, disp. 6, qu. 6, punct. 4, i.f.*, haec docent, de voto disputantes.

Silvester®, Molina7; item S. Antoninus, Henriquez ·), etc., apud Salmant. *.

Secunda sententia tenet non sufficere: Aiuw» quia obligatio non est desumenda ex promissione quae in futurum non fieret; sed ex ilia quae jam facta est. Ita Suarez Sanchez 10, Palaus f); et Salmant. n cum Soto «J, Cajetano/>, Valentia f>, etc. Me- ΓηΛ rito tamen dicunt non posse negari proba- u>- bilitatem primae sententiae.— Immo ipsi met Salmant. 14 censent illam esse notabilem mutationem, quae si a principio cognita fuisset, jurans non promississet: quod utique cum prima sententia cohaeret. Vide *de Voto*, n. 226.

188. - Adde, quod cessat obligatio ju- q ramenti aut voti, *si cessat causa finalis* cemijen *illius*: \ gr. promisisti pauperi eleemosynam, sed ille postea fiat dives: promisisti non ingredi talem domum ob periculum, sed illud cesset: promisisti peregrinationem ob salutem patris, sed ille moriatur; et similia. Ita Sanchez", Suarez a>, Bonacina ", Palaus"/ et Salmant." cum Prado Trullench, Tamburinio, etc. — Secus vero, si cessat causa tantum *impulsiva* '.

n. 21. — • De Relig., tr. 6, lib. 4, cap. 7. η. Λ — “ Decal., lib. 4, cap. 2, η. 22. — “ Tr. 17, cap. 3, n. 22 — « Loc. dt., cap. 1, n. 182. — “ Loc. dt., n. 42.— 11 Dhp. 4, qu. 2, punct. 3, § 2, n. 10. — Loc. cit., cap. 3, n. 13 et 16. Trull., lib. 2, cap. 2, dub. 4, n. 13; et cap. 1, dub. 21, n. 4, Tumbur., Decal., Hb. 3, cap. 13, n. 12. — M Salmant., loc. cit., cap. 3, n. 17

z) Sotus, *de Just, et Jure, lib. 7, qu. 2, art. 1, Tertium arguni.*, ita scribit: «Quid quid faciendum votum impediret, si praesens esset, etiam emissio voto obligationem auferre. Verumtamen ne quempiam decipiat, ad obligationem voti referendum est, non ad impedimentum voluntatis voventis. Exempli gratia ille morbus, qui si dum vovebas, adesset, obligationem impediret, adveniens post votum, ejusdem obligationem tollit. Attamen licet emissio voto aliquid difficultatis experiaris, quam si praenosses non vovisses, non ideo voti obligatio cessat».

188 - Λ) Suarez, *hb. 4, cap. 18, num. 3 et seqq.*; Palaus, *loc cil., num /*; Prado, *tom. 2, cap. 31, qu. 13, num 4*, de voto utique sic loquuntur

DUBIUM VU.

Quomodo obligatio Juramenti tollatur
per irrotationem, dispensationem, commutationem et remissionem.

189. *Quis possit irritare juramenta. Et quis dispensare.* — 190. *An dispensans in votis, possit et in juramentis.* — 191. *De commutatione et relaxatione juramenti.* — *WL* *Quid, si juramentum sit factum in favorem tertii.* — 193. *An possit remitti ab ipso tertio.* Appendix de Adjuratione, et praecipue de adjuratione daemonum.

189. — · Resp. De hoc» ex conditioni-
bus jam positis, et potestate superiorum
« in suos ac suorum vota, a Laymann
« et aliis communiter haec traduntur:

Qub po- · « Γ. Quod spectat ad *irrotationem*, irri-
jrlmīn- · tare et annullare potest juramentum
lan[†] « omnis superior, maritus aut dominus;
« qui, et quomodo irritare potest suo-
« rum vota (Sanchez * Suarez, Azor, Fil-
« liuccius'), vide Caput sequens ». [*Ex*
n. 227].

«2\ Possunt et iidem irritare jura-
« menta promissoria, facta in gratiam ho-
« minis, quotiescumque ipsam promissio-
« nem seu contractum infirmare iis con-
« cessum est.

Quis poi- « 3°. Quoad *dispensationem*, quicum-
uif.apen[†] · que habet potestatem ordinariam vel
« delegatam, vel privilegium dispensandi
« in votis, potest in iisdem dispensare,
« etiamsi jurata sint ».

· Lib. 4. tr. 3, cap. 11. — 1 Decal., lib. 3, cap. 19, n. 2.
— *Suar.*, tr. 5, lib. 2, cap. 38, a n. 3. — *Azor*, part. 1. lib. 11,
cap. 10, quaer. 5. — ■ Tr. 25, n. 361. — *Aw*, part. 1, lib. II,
cap. 10, qu. 2. · *Pftr. Ledctm.*, Sutn., tom. 2, tr. 11, cap. 4,
concl. 5, et dub. 4, · · Tr. 17, cap. 3, n. 3. — L. *Ut tantum*;
cfr. L. *Si quii jmv* 20, C. de furtis et servo corrupto. —
· Loc. cit., num. 3. - *Cajrtan.*, in 2.* 2., qu. 89, art. 9. ·
Pont., de Matrim., lib. 8, cap. 11, a η I. · *Suar.*, de Voto,

190. — Quaeritur hic: *an qui habet fa-
cultatem delegatam dispensandi in votis,
possit dispensare in juramentis?*

Prima sententia probabilis negat: quia
vinculum voti et juramenti diversum est;
et ideo, ex stylo curiae, facultas quoad ju-
ramenta specialiter conceditur. Lessius β<
ct Sanchez b>, Bonacina c>, Azor ac Le-
desma, apud Salmant. 4. — *Secunda* vero
sententia, non minus probabilis, affirmat;
quia juramenta praestita soli Deo, licet
sint vincula diversa a votis, in ordine ta-
men ad dispensationem, ut vota reputan-
tur: argumento L. *Ut tantum*, ff. de servo
corrupto, ubi dispositum in uno aequi-
paratorum, censetur dispositum in altero.
Illa autem specialis concessio quoad ju-
ramenta ex stylo curiae, fit ad majorem
cautelam. Ita Salmant. · cum Cajetano,
Pontio, Suarez, Palao, Trullench, Diana,
Prado, Aragon, etc.

Qui potent
in roui non
potest tn jo-
ruaenti*.

Alit afltr-
mant poese.

lib. 6, cap. 14, num. 6, 14 et 19. · *Pal.*, tr. 14, disp. 3,
punct. 1. num. 5. · *Trull.*, Decal., lib. 2, cap. 2. dub. 41.
num. 8 et 12; Exposit. bullae Crucial., bb. 1, § 7, cap. 3,
dub. 2, num. 3, et dub. 3, num. 2, 4 et 5. · *Diana*, part. 1,
tr. II, resol. 41 et 43. - *Prada*, Theol. mor., tom. 2, cap. 31,
qu. 14, num. 106 et 106. - *Aragon*, in 2.* 2., qu. 89, art. 9,
propos. 4; et qu. 88. art. 12, v *Si quii autem quarrai*
an omnis.

190. — a) Lessius, lib. 2, cap. 42, n. 60,
distinguit: « Si... juramentum, inquit, fiat
animo promittendi Deo, ita ut includat vo-
tum, commutari potest ab iis qui vota similia
commutant... Si vero non fiat animo promit-
tendi Deo, sed solum firmandi sc in bono
proposito, vel si apponatur voto principaliter
et non accessorie, non potest commutari a
privilegiatis, nisi privilegium habeant, ut pos-
sint commutare juramenta absque praejudi-
cio tertii ».

b) Sanchez, dc Matrim., lib. 8, disp. 2,
pariter distinguit, et quidem n. 16, quaerit
utrum habens facultatem delegatam dispen-
sandi in votis, vel ea commutandi, habeat eam
dem subinde circa juramenta soli Deo facta;
cui quaesito n. 18 sic respondet: < Probabilius
reputo posse ea juramenta, virtute talis pri-

vilegii commutari, in eisve dispensari ». Quae-
rit praeterea n. 21, quid, « quando adsunt
expresse votum et juramentum ejusdem rei ».
Et n. 23, sub distinctione respondet: « Si ju-
rumentum praestetur ad voti emissi confirma-
tionem, tunc privilegium commutandi aut re-
laxandi vota extendetur ad ea, sic jurejurando
munita... Si vero non praestetur juramentum
in voti confirmationem, sed independenler ab
illo, ut si quispiam prius juravit jejunium, et
postea vovit idem, seu si prius id vovit et
postea juravit, non quasi votum confirmans,
sed vel ejus immemor, vel omnino indepen-
denler, tunc privilegium erga votum minime
extendetur ad votum et juramentum simul ».
Cfr. Decal., lib. 4, cap. 53, n. 8, 9, 18 et 20.

(> Bonacina, disp. 4, qu. 1, punct. 17,
n. 12, de juramentis voto annexis loquitur,

Prior lea-
tentia te-
nere. Sed, hoc non obstante. prima senten-
tia negativa omnino est tenenda a. Nam
obligatio iuramenti jam contracta, cum sit
certa et possideat, auferri non valet per
dispensationem tantum probabiliter vali-
dam. — Aliter autem dicendum videtur
quoad iuramenta facta homini, quando ob-
sint bono communi; immo huiusmodi iura-
menta sunt perse nulla. Vide dicta m. 177.
191. - « 4'. Quoad *commutationem*, ea-
dem est ratio quae de dispensatione.
« 5". Quod attinet ad *remissionem* sive
«relaxationem, iuramentum factum m
«favorem hominis non potest relaxari,
« nisi ab eo cui factum est, aut cui is et
« promissa materia subjecta est.
« 6". Et is quidem potest remittere,
« etsi talis favor ei juratus esset propter
« Deum: v. gr. si quis propter Deum ju-
« rasset pauperculae eam ducere, potest
« ipsa iuramentum illud relaxare; ut ha-
« bet Navarrus et alii, contra Sotum et
« Silvestrum. Quia, licet iuramentum prin-
« cipaliter factum sit propter Deum; quia
« tamen executio est in favorem hominis,
« ab hominis etiam voluntate dependet.
« 7'. An etiam civilis potestas relaxare
« possit iuramenta suorum subditorum in
« temporalibus, quando justa causa sub-
« est, v. gr. quia metu vel per aliam

Quid po-
riri KÎ?] 3'

Satar , Man., cap. 22, n. 25. — Solui, de Just. et Jure,
hb. 8. qu. 1. art. 9, arum. 2. Silveit., v. Juramentum V,
qu. 8. — Laym., hb. 4, tr. 3, cap. 11, n. 9. — Decal. lib. 3,
cap. 22, n. 15. Suar., de Juram., hb. 2, cap. 38, n. 6; et
cap. 41, n. 16. — Loc. cit., cap. 11. — Disp. 1, qu. 1,
punct. 17, n. 10. — Tr. 17, cap. 2, n. 56; et tr. 14, cap. 4,

ct hanc sententiam probabiliorē reputat,
« praesertim in iuramento promissorio; hoc
enim non est votum, cum non fiat Deo sed
homini : nihilominus probabilem appellat
oppositam sententiam. — Male ergo citantur
a Salmant. isti auctores: Salmantenses enim
loquuntur de votis soli Deo praestitis.

Quae S. Alphonsi sententia comproba-
tur hoc responso S. C. de Prop. Fide, ad Vica-
rium Apost. Tongkini orientalis, die 3 Maji 1828
dato: « Dubio autem quod proposuisti, quae-
rens utrum facultas commutandi et dispen-
sandi vota simplicia extendatur etiam ad vota
simplicia iuramenti religione firmata, consul-
turn est decretoque statutum est. supplican-
dum SSmo pro sanatione, quatenus opus sit,
quoad praeteritum, et ad cautelam pro facul-
tate in posterum, etiam quoad vota jurata ».

192. - Salmun licenses addunt: « Nisi gra-
vissima causa intercedente ».

«injuriā extorta sunt; controvertitur.
« Alii negant, alii ajunt apud Laymann.
« — Probabile est quod docet Sanchez l
« cum Suarez, non posse relaxare directe:
« sicut potestas ecclesiastica quando dis-
« pensat; sed tantum indirecte, v. gr. ra-
« tione materiae vel supplendo vicem ejus
« cui juratum est, et qui remittere debeat.
« Plura ad forum externum spectantia
« circa iuramentum, vide apud Laymann l
« Bonacina 3 ».

192. - Pro majori claritate,
Dicendum Γ. Quod, si promissio in fa-
vorem hominis firmata iuramento non-
dum acceptata sit, non est obligatio illam
implendi, et revocari potest: quia iura-
mentum tunc est accessorium, et sequitur
naturam promissionis. Secus autem, si pro-
missio principaliter fuit facta Deo. — Hoc
certum est. Vide Salmant. 4 cum Sanchez
et Lessio.

Dicendum IT. Quod, si talis promissio
sit acceptata a tertio cui facta fuit; tunc,
sine ejus consensu, nec etiam a Pontifice
relaxari potest βΛ Est adhuc commune
apud Laymann *, cum S. Thoma b), Tam-
burinio e, Salmant. 7, Croix 8. — Et hoc,
etiāsi iuramentum principaliter sil fa-
ctum in honorem Dei, ut dicit Croix 9
cum Sanchez, Suarez c), Lessio Lugo,

n. 70. * Sanchez., Decal., lib. 3, cap. 9, n. 10. Zfjj., lib. 2,
cap. 42, num. 22. — Loc. cit., num. 6. — Decal., lib. 3,
cap. 7, § 3, num. 2. — Tr. 17, cap. 3, num. 6. — Lib. 3,
part. 1, num. 358. — Loc. cit. Sanchez., Decal., lib. 4,
cap. 41, num. 17 et 18. - Bw., de Jutt. et Jure, disp. 23,
num. 94.

b) S. Thomas, 2a 2at, qu. 89, art. 9, ad 3:
« Quandoque, inquit,.... sub iuramento promit-
titur aliquid, quod est manifeste licitum et
utile. Et in tali iuramento non videtur habere
locum dispensatio vel commutatio, nisi aliquid
melius occurrat ad communem utilitatem fa-
ciendum ».

c) Suarez, de Voto, lib. 6, cap. 15, u. 7,
de voto loquens (quod iuramento promissorio
aequiparat), sic scribit: « Quando votum ad
Deum habet adjunctam promissionem, certae
personae aut communitati seu ecclesiae va-
lide factam. cui votum additur ad robur et
confirmationem, tunc regulariter non potest
tale votum commutari, sine consensu tertii, in
cujus praejudicium cederet commutatio » Mi-
nus igitur recte a Croix allegatur, quasi lo-
quatur de iuramento principaliter facto in
honorem Dei.

O Lessius, cap 42, η. δ8, i. f., male etiam

Quando su-
perior pos-
sit relaxare.

Si contra-
riam bono
communi,
nullum est.

Vel relaxa-
tur ab Ec-
clesia.

Quia ve-
niat nomine
Ecclesiae.

Diana, Moya, etc.: semper ac per acce-
ptationem sit tertio jus acquisitum. Sed
de hoc iuramento principaliter in Deum
emisso, magna vertitur quaestio; circa
quam, vide dicenda Cap. III, de Voto,
η. 255.

Limitatur tamen Dictio II* mox lata
in tribus casibus: Γ. Si jurans sit subdi-
tus, et iuramentum sit circa ea quae su-
periorum potestati subduntur; ut docet
S. Thomas '. — Ideo Pontifex irritare
potest omnia iuramenta, circa beneficia,
officia ecclesiastica, etc. Parentes etiam
possunt irritare iuramenta impuberum,
non vero puberum, circa res proprias
ipsorum; tutores, pupillorum; superiores,
religiosorum; viri, uxorum circa bona
dotalia; domini, servorum. — Vide omnia
apud Salmant. a. cum Busenbaum (n. 189,
ad 2).

Limitatur T. Si iuramentum non pos-
set servari sine damno communi, prout
esset iuramentum non denunciandi, non
accusandi, etc.; vel super contractu a lege
vetito, v. gr. solvendi poenam, si quis
resiliat a sponsaliis: quod prohibetur cap.
Gemma, de sponsalib. — (An etiam, sol-
vendi perdita ludo prohibito, ut dicunt
Salmant.? Vide dicenda de Ludo, Tract.
de Contract., Dub. XIII, η. 892).

Talia iuramenta verius relaxatione non
indigent; cum de se sint nulla, juxta di-
cta n. 177, v. Aliter. Esto tamen essent
valida, ab Ecclesia relaxari possunt. Sal-
mant. 3 cum Sanchez, Palao et Gutierrez.
— Nomine autem Ecclesiae, veniunt non
solum Pontifex, sed etiam episcopi, capi-

Diana, pari. 6, tr. 6, rno l. 61: cfr. part. 1, tr. 11,
reol. 47. Moya, tr. 2, dttp. 1, qu. 2, n. 3. et qu. 5, n. 6.

ct 5. — Salmant., tr. 14, cAp. 4, n. 62; tr. 17, cap. 3, n. b. —
■ Tr. 17, cap. 3, n. 6. - Sanchez., Decal., Ub. 3, cap. 21, n. 10. -
Pal., tr. 14, diep. 3, punct. 3, n. 2 et X. Gutter., de Juram.,
part. 1, cap. 53, a η. 8. — 4 Tr. 17, cap. 3, η. 6. — 1 Loc-
cit., num. 9. - R^ritt., Sum., part. 2, cap. 102, num. 4
(al. cap. 100, n. 3). — Loc. cit., n. 7. Swur., de Iuram.,
Hb. 2, cap. 41, n. 6 ct 7. Sanchez., Decal., lib 3, cap. 21,

a Croix adducitur; nam solum negat iuramen-
tum in favorem hominis facium, si fuerit va-
lide acceptatum, posse commutari ab alio vel
dispensari, n. 62. illo invito in cuius favorem
est factum.

rj Barthol. Ledesma, Summar., de Ma-
irini., diff. 23, non videtur recte citari a Sal-
mant.; id enim apud cum reperire nequivi.

tula sedibus vacantibus, et alii jurisdictio-
nem episcopalem habentes: ut Salmant. 4.
Et etiam confessarii delegatam faculta-
tem habentes dispensandi in votis, qui
possunt etiam talia iuramenta relaxare;
ut Busenbaum (n. 189, ad 3); et Salmant. *
cum Rodriguez et Ledesma

Limitatur 3e. Si iuramentum sit dolo
aut metu extortum. Tunc enim etiam ab
iisdem, ut supra, relaxari potest in poe-
nam extorquentium: ut certum est apud
omnes; etiāsi iuramentum sit extortum
ab alio tertio, inscio principali />. Sal-
mant. - cum Suarez, Sanchez, Palao, Mo-
lina, Aragon. — Immo hoc currit, etsi pro-
missio non est indebita, puta de solvendo
debito vero; sed iuramentum injuste sit
extortum. Et etiāsi extorqueatur iura-
mentum per metum levem, saltem pro
foro interno; ut Salmant.' cum Sanchez,
Suarez et Palao: ex cup. Sollicite, et cap. Ac-
cepta, de restit. spol., ubi solum iuramen-
tum omnino spontaneum relaxari nequit

193. - Certum autem est, quod iura-
mentum in favorem tertii potest libere
ab eo remitti, absque relaxatione Eccle-
siae; ut docent omnes cum D. Thoma .

Sed quaestio est: an iuramentum fa-
ctum in favorem tertii cesset ex illius
remissione, etiāsi promissio principaliter
sit facta Deo?

Negat S. Thomas : nisi apposita sit
conditio, scilicet, si ita videbitur ei cui
promittitur. Et idem tenet Salmant. 10,
generaliter loquendo, cum Soto, Silvestro,
Sanchez, Bonacina a), Palao, etc. — E con-
verso Busenbaum (n. 191, ad 6), cum Na-

ti. 6. Pal., tr. 14, dix? 3, punct. 3, n. 4. - XCalina, tr. 2,
disp. 149, a n. 4. - Ara^^n, in 2., qu. 89, Art 7, ad
S argum. — Loc. cit., cap. 3, n. 8. SancA.. de Matnm^
hb. 4, dup. 20, num. 9. - Suar., loc. cit., nam. 19. Pal.,
loc. cit. punct. 3, nutu. 6. — 2. ?., qa. 89, artic 9.
Ad X — Loc cit — Tr. 17, cap. 3, num. 10. -
dc Ju^t.. hb. 8, qu. 1, artic. 9, Secundum arcum.
ws/, v. Juramentum V, qu. 8 et 9. - Sanchez., Decal.
hb. 3, cap. 20, num. 4 et 5. - Pal., tr. 14, disp. 3, punct. 2,
num. 2.

De hac clausula: inscio principali, si-
lent Suarez et Molina; similiter Aragon dum-
taxat dicit Papam posse dispensare a iura-
mentis vi extortis. Unde non satis accurate
hi auctores a Salmant. adducuntur.

193. - Bonacina, disp. 4, de 2° Praec.,
qu. 1, punct. 17, n. 3, male citatur a Sal-
mant.; oppositum enim tuetur, scribens iura-

Item rela-
xatur ex
tofiwa me-
tu vel dolo.

Etsi metu*

potest re-
mittere.

Etsi pro-
mi ttatu r
principaliter
Deo.

varro, et Croix l cum Gobat, Tamburinio », probabiliter tenent cessare obligationem. Ratio, quia, licet promissio sit facta Deo, fuit tamen semper facta dependenter a voluntate hominis cui juratum est, scilicet, si ille non remittat executionem. Et hanc quoque sequuntur Salmant. * cum Sanchez, Palao, Trullench, Prado, Fagundez, Leandro, etc., contra Sotum, Silvestrum, etc.: semper ac, licet juramentum principaliter sit factum in honorem Dei, promissio tamen tota cedat in favorem partis; puta si quis intuitu pietatis, juret huic ecclesiae calicem dare, huic pauperi eleemosynam, hanc religionem ingredi.

An autem juramentum, vel votum *per-severantiae*, quod emitti solet in aliquibus Congregationibus, possit relaxari vel dispensari ab episcopis, sine Congregationis consensu? — Vide dicenda n. 255, v. *Sed notandum* 3°.

APPENDIX DE ADJURATIONE.

Quid iit
idjaritio.

Γ. Adjuratio est invocatio Dei, vel rerum sacrarum, aut sanctorum, ad inducendum aliquem ad quoddam agendum vel omittendum. — Ita S. Thomas 3.

Quotuplex
B1L

Alia autem est *solemnis*, quae fit a ministris et modis ab Ecclesia constitutis; alia, *privata*, sine hujusmodi solemnitatibus. — Item, alia est *deprecativa*, prout fuit illa principis sacerdotum: *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus*, etc. (Matth. xxvi, 63); alia, *imperativa*, quae competit tantum superioribus erga subditos, et exorcistis erga daemones.

Navar.. Man., cap. 22. n. 25. — * Lib. 3, pan. 1, n. 358. · Gobat, de Juram., n. 499 et 500. — » Tr. 17. cap. 3, n. 14. · Sanch., loc. au, cap. 20. n. 7. · Pal., loc. dt., punct. 2, n. 3. · Trull., lib. 2, cap. 1, dub. 21, n. 6. · Prado, tom. 2, cap. 32, qu. 7, n. 19. · Fafund. Decal., lib. 2, cap. 32, n. 12 et 13. · Ltand., tr. I, disp. 15, qu. 10. · Soiut, de Just., lib. 8. qu. 1, art. 9. arg. 2. · Silvett., v. Juramentum V, qu. 8; et v. Spontalia, qu. 10. cas. 1. — ■ 2· 2', qu. 90. art. 1.

menti obligationem auferri posse: «Remissione seu relaxatione ejus, in cujus favorem factum est juramentum..., etiamsi juramentum lactum sit in modum voti: ut si voveas Deo et jures te daturum certo pauperi eleemosynam, liber eris ab obligatione voti et juramenti, si pauper condonet obligationem ».

Tamburinius, *Decal., lib. 3, cap. 7, § 2,*

IT. Ut adjuratio sit licita, tria requiruntur, sicut in juramento, scilicet:

tea

1°. *Veritas*, id est, ut adjurans vere intendat assequi quod petit; et vera sit causa, ob quam petit. — Carentia autem hujus veritatis raro erit plus quam venialis, nempe, si fictus pauper per Deum petat eleemosynam; ut dicunt Sanchez, Sporer, Elbel.

2°. *Justitia*, ex cujus carentia certe graviter peccaret rem petens graviter malam: ex communi doctorum.

Quid, *si rem petat leviter malam*? — Tenent esse veniale Sporer \ Salmant. · cum Suarez, Bonacina, Sanchez et Palao. Sed melius Elbel * dicit esse mortale; quia satis gravis videtur irreverentia, inducere alterum ad rem malam ope divinae auctoritatis. — Vide dicta n. 146, ad 5, v. *Venialiter*.

Petitio m
leviter eu
Ue.Tesia
jaxu
ProUh
Ha»
Ui.

3°. *Judicium*, id est, debita discretio, cujus carentia certe non est nisi venialis.

III. Tantum creaturae intellectuales possunt directe adjurari, ut homines et daemones. — Indirecte autem etiam irrationales, ut sal, nubes, locustae, etc.: adjurando vel Deum, ut earum usu nos adjuvet; vel daemones, ut per eas desistant nocere: prout docet S. Thomas 10 cum aliis communiter.

Creitunt
ratiocAk»
directe U·
jurinter.
ladirtat
etua im
tiotules.

IV. Privatim omnibus quidem licitum est adjurare; solemniter autem, tantum Ecclesiae ministris ad id constitutis, et cum episcopi expressa licentia. — Ita communiter Salmant. 11 cum aliis; ex Luc. x, 19: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, et scorpiones, et super omnem virtutem inimici*; et ex

Quinis
pouiot U·

— 4 Decal., lib. 2. cap. 42, n. 5. — » Tr. 3, cap. 1, n. 165. — · Confer. 6, de Adjurat., n. 153. — ' Loc. dt., n. 166. — · Tr. 22, de 2° Pracc. Decal., cap. un., n. 1. · Suar., tr. 5, lib. 4, cap. 4, n. 8. · Bohoc., disp. 4, de 2° Praec., qu. 1. punct. ulu, n. 12. · Sanch., Decal., lib. 2, cap. 42, n. 5. Pat., tract. 14, diap. 4, punct. 1, num. 6. — · Loc. du, num. 153; cfr. num. 97. — · 2' 2·, qu. 90, art. 3. — n Tr. 22, num. 5.

n. 2, concedit probabiliter tolli posse eo modo juramenti obligationem, si tamen in promissione designatus est pauper peculiaris. — Et eodem sensu loquuntur etiam auctores a S. Alphonso adducti pro sententia, quae asserit juramentum tolli condonatione ejus, in cujus favorem emissum est, quando totum in hujus commodum cedit.

Mare, xvi, 17: *In nomine meo daemonia ejicient.*

V". Praesertim autem circa *adjurationem daemonum*, duo praecipue hic sunt notanda: Γ. Ut cum eis adjuratio sit imperativa, non vero deprecative. 2*. Ut fiat tantum ad amovenda damna et vexationem obsessi; non autem ad vanitatem vel curiositatem. — Hinc dicunt DD. communiter cum Salmant. 1, non excusari a peccato gravi, qui multos sermones inutiles haberet cum daemone obsidente. — Sed

Quaeritur Γ. *An sit mortale quaerere a daemone unam vel alteram rem curiosam?*

Affirmat Palaus; quia tunc exorcista potius videtur deprecative quaerere, quam imperative. — Sed probabilius est tantum veniale, si revera adjuratio fiat imperativo modo. Ita Sanchez *; item Cajetanus, Suarez, Navarrus ¹⁾, Sotus ²⁾, communiter cum Salmant. ③.

Quaeritur 2°. *Quae liceat exorcistis a daemone interrogare?*

Licet quidem interrogare omnia quae ad ejus expulsionem conducant. Salmant. 4 cum S. Thoma et communi. — Hinc possunt quaerere numerum et nomina eorum qui in obsessio habitant, et a quanto tempore; ut habetur in Rituali Romano. Item, causam sui ingressus. Item, signum sui egressus; ut communissime contra Sotum ³⁾ permittunt Sanchez⁵, Salmant. cum Palao, Delrio, Trullench, etc.

An autem liceat *quaerere imperative a daemone manifestationem alicujus veritatis?*

Negat Elbel ·; quia (ut ait) non viden-

tur ministri aliam habere potestatem, nisi interrogandi tantum ea, quae ad eum expellendum conferunt. — Sed probabilius et communissime affirmatur licere, si id conducat ad divinam gloriam Ita Sanchez 7; ac Cajetanus, Sotus Bonacina, Tabiena, etc., cum Salmant. ·. Atque expresse hoc docet D. Thomas · ubi ait: *Aliud autem est inquirere aliquid a daemone sponte occurrente: quod quandoque licet propter utilitatem aliorum, maxime quando divina virtute potest compelli ad vera dicenda; et aliud, daemonem invocare ad cognitionem occultorum acquirendam ab ipso:* quod certe malum est.

Quid, si daemon assignaret pro causa sui ingressus, obsessum invalide fuisse baptizatum: *an hic rebaptizandus esset sub conditione?*

Ex una parte videtur negandum; quia nulla daemone praestanda est fides. Ex alia videtur affirmandum; quia daemon, ex vi exorcismi, tenetur patefecere veritatem. — In hac difficultate, rationabiliter opinantur Salmant., 0, hunc non esse rebaptizandum, nisi aliunde adsint validae conjecturae non accepti Baptismi: nempe, si baptizans fuerit maleficus vel haereticus, vel muliercula parum instructa, vel acer inimicus parentum baptizandi, qui dixerit velle ulcisci; et similia.

VT. Exorcista autem, ut obsessus vere liberetur, sedulo curet sequentia observare:

Γ. Prius bene exploret an ille revera obsideatur a daemone.

2°. Muniat se fide, fiducia et caritate; insuper et oratione ac jejunio, et maxime humilitate; alias parum proficiet. — Di-

Licite etiam manifestationem veritatu.

Quando re-

qui a daemone dicitur non baptizatus.

Quacrmni observanda ab exorcisti».

NoUnda circa Adjurationem diemodi.

OuAerere daemone rem levem, kthale Ju-ni A11D9.

Probabilia* vernale.

Exorchu licite aoe-rit λ uAc-oone utilia *d expul-ticnetn.

1 Tract. 22, n. 56. · *Pa!*, tr. 14, di*p. 4, punct. 4, n. 8. — · Decal., lib. 2, cap. 42, n. 25. — *Cajrtan.*, in 2· 2*, qu. 90, nrt. 2, v. f. · *Suar.*, lib. 4, cap. 2, n. 9, L L · · Tr. 22, n. 55 et 56. — 1 Loc. at., n. 51. · *S. Them.*, 2· 2·, qu. 90, art. 2 — · Loc. cit., n. 28. — *Salmant.*, loc. cit., n. 54. · *Pa!*, loc. cit., punct. 4, n. 11. · *Dr/rfo*, lib. 6, cap. 2, *cct. 3,

in 4- rrmcd. *Trull.*, Hb. 1. cap. 10, dub. 14, n. 10. — · Confer. 6, de Adjurat., n. 156 — · Loc. dt., n. 24. — *Cejctan.*, in 2*· 2·, qu. 90, art. 2. i. (. · *Ponat.*, diip. 4, qu. 1, punct. ult. n. 8. - *TaHtna*, v. *Adjuratio*, n. 4, i. 2; et v. *Inw·catio*, n. 2. · · Loc. dt.. n. 59 ct teqq. — · 2· 2·, qu. 95, art. 4, ad l. — * Loc. dt., n. W ct xqq.

- Navarrus non requirit ut adjuratio imperativa fiat; sed in *Man.*, cap. 11, η. 28, absolute scribit: «Colloqui cum ipsis daemonibus corpora hominum obsidentibus, ob curiositatem vel vanitatem tantum, non est plus quam veniale».

1) Sotus similiter, de *Just.*, lib. 8, qu. 3, art, 2, resp. 1 arg., scribit: · Unum aut alte-

rum verbum interrogare non esse mortale, sed quaedam venialis curiositas».

Sotus, loc. cit., *te* signo egressus dicit: « Superstitiosissimum, neque ullo modo ferendum est, petere a daemonibus signum in testimonium., quod nunquam in hominem a quo expellitur revertatur».

*1 Sotus, loc. cit., 2*m argum., non cui-

cunt tamen Salmant. ', exorcismum suam vim habere, etiamsi fiat ab eo qui est in peccato.

3". Inducat obsessum ad confessionem, confidentiam et orationem.

4*. Utatur exorcismis in Ecclesia Romana, vel saltem in sua dioecesi approbatis. Utatur etiam invocatione nominum Jesu, Mariae, etc.; item signo crucis ac reliquiis Sanctorum, aut aqua benedicta, Agnus Dei, etc.

5". Caveat ne cum daemone jocetur, sed potius pauca proferat; et non permittat ei plura loqui, sed imperet tacere.

6'. Caveat etiam (ut advertit Rituale) ne ob dictum daemonis confugiat ad magos, ut maleficium dissolvant. Jubeat tamen daemonem dicere an ibi sit ob maleficium; et ut signa malefica reddat vel revelet.

7'. Regulariter exorcismum laciāt in ecclesia, januis apertis: nisi honesta adsit causa (ut dicitur in Rituali) ut fiat domi.

8". Excludat mulieres, pueros et viros otiosos, quorum modica fides expulsionī obstare potest.

9". Repetat pluries comminationem et verba, quibus observat daemonem magis angī, semper augendo poenam.

' Tr. 22, n.7. — *Ritual. Rom.*, de Exorcizand. obses-
sis a daem., v. *Ahqui oUcndunt.* — *Ritual. Rom.*, loc.
at., v. *In rectitiam.* — Confer. 6, de *Xdjurat.*, n. 167. -
Donor., disp. 4, qu. 1, punct. ult., n. 14. * *Tambur.*, Decal.,

libet, sed «sanctissimis viris» dumtaxat id concedit; quod notaverunt Salmant., *η. 62.*

*> Bonacina, Tamburinius et Palaus loquuntur de licentia in alium hominem ingrediendi.

f) Sanchez, *Decal.*, lib. 2, cap. 42, n. 16; Palaus, *tr. 14, disp. 4, punct. 4, n. 19*; Elbel, *n. 160*, dicunt utique exorcismos virtutem ex opere operato habere; hanc tamen virtutem negant esse infallibilem.

Cajetonus, *in cap. ult. Evang. S. Marci*, v. 17 et 18, non satis accurate citatur a Salmant.; videtur enim negare vim exorcismi

Demum advertat nulla adesse signa infallibilia egressus. — Probabilia tamen signa sunt, si per longum tempus obsessus sit a molestiis immunis; item, daemonum confessio, ingens vomitus rerum putridarum vel halitus valde foetidus; item, magni clamores, qui ibi audiantur; item, si obsessus remaneat in terram dejectus et quasi mortuus; ac similia.

Probabilius autem non licet concedere daemoni, quod invadat aliud corpus hominis vel bestiae ⁸¹⁾, ut exeat ab energumeno, sicut ille promittit; ut censent Elbel' cum Bonacina, Tamburinio et aliis, contra Palaum, etc.

VIF. Communiter autem dicunt DD., exorcismos habere vim infallibilem expellendi daemones, tamquam ex opere operato. Ita Sporer⁰, Sanchez *f>*, Palaus *D*, Elbel */>*; et Salmant. 4 cum Cajetano <4 Soto *h>*, Trullench *Λ>*, etc. — Nec obstat, quod pluries exorcismi effectum non habeant. Nam, ut dicunt Salmant., semper illi aliquem effectum sortiuntur, si non complete, saltem imperfecte, vires daemonum attenuando.

Vide alia apud Delrio, fuse de hac materia tractantem.

lib. 3. cip. 8, § 2, n. IS. - *Pal.*, tr. 14, disp. 4, punct. 4, n. 13. — *Tr. 3*, cap. 1, n. 167. — *Tr. 22*, n. 17, 22.— *Salmant.*, loc. cit., n. 22 et 23. — *Delrio*, lib. 6, cap. 2, sect. 3. in 4. remed.

esse ex opere operato, scribens: <Intelliguntur... promissa signa consequentia fidem, quantum est ex parte virtutis fidei; sequentia, quando et ubi opus fuerit. Cum cujus veritate promissionis stat, quod ex parte habentis fidem defectus aeddat, seu impedimentum praestetur, ita quod fides ipsa non deest signis, sed homo deest fidei ad efficaciam signorum ».

h) Sotus, *in 4, dist. 6, qu. 2, art. 3*; Trullench, *lib. I, cap. 10, dub. 14, n. 6*, tribuunt exorcismis virtutem ex opere operato, et pro hac sententia tantum a Salmant. allegantur: negant tomen ejusmodi virtutem infallibilem esse.

CAPUT 111.

De Voto.

DUBIUM I.

Quid sit Votum, et quotuplex.

191. *Quid est votum.* — 195. *Quotuplex est votum.*

Oxiid tit
ictum.

194. - « Resp. Γ. Est promissio facta • Deo deliberate de bono possibili et meliori. — S. Thomas '. Vide Sanchez et « Laymann ».

« Unde patet, quod votum sit actus latitiae soli Deo debitus. Quare, dum voveamus quaedam Sanctis, sensus est voveri « ea Deo in honorem simul Sanctorum »; [Ut ex communi acceptione Ecclesiae: Salmant. 'J] « sicut templa et altaria aedificamus Deo in eorumdem honorem. — « Porro ex singulis particulis datae definitionis multi casus resolvuntur: quos, ut « vitetur confusio et consulatur memoriae, « separatis dubiis proponam ».

195. - « Resp. IF. Dividitur votum:

Absolutum
« conditio-
utus

« Γ. In *absolutum* et *couditionalum*. — • Illud est quod fit sine ulla conditione: ut, « voveo eleemosynam. Hoc autem, quod « fit cum conditione, ita ut, nisi hac posita, non exurgat obligatio: ut, voveo « eleemosynam, si sanitati restituar; vel • (quod dicitur poenale), voveo facere disciplinam, si hoc fecero.

Sc'emne et
tiffipkx-

« 2°. In *solemne* et *simplex*. — Illud • est quod ut tale acceptatur ab Ecclesia; « et sunt haec duo: votum castitatis, quod

1 2- 2-., qu. 88, artic. 1 et aeqq. — *Sanrh.*, Decal., lib. 4, cap. 1. — Lib. 4, tract. 4, cap. 1, num. 1. —

majoribus ordinibus annexum est; et votum professionis religiosae. Simplex autem votum est omne aliud, quod talem solemnitatem non habet.

« Ubi sciendum quod votum *solemne* reddit personam jure inhabilem ad contractus vel actus contra votum: ut ad matrimonium vel dominium bonorum habendum. Vide infra, *Lib. IV, cap. I, in Tract. de Statu relig.* — *Simplex* autem tale votum, v. gr. castitatis (excipio quod in Societate Jesu emittitur post novitiatum), aut ingrediendae religionis, etsi reddat contractum, v. gr. matrimonii, illicitum, non tamen invalidum. Vide infra, *Lib. VI, de Matrimonio*.

• 3e. In *reale* et *personale*. — Illud est, cum pecunia vel alia res externa pretio aestimabilis promittitur: ut calix, eleemosyna. Hoc autem, cum aliqua hominis actio vel cessatio ab actione: ut votum jejunii, peregrinationis, abstinentiae a lusu.

< His aliqui adjungunt *mixtum* ex utroque: ut si voveas peregrinationem cum oblatione alicujus rei. — Vide *Lesium 4* ».

Effectua
voti soles-
nii.

Reale et
pertonale.

Mixtum.

' Tract. 17, de Voto et Joram., cap. 1, η. 29 — Lib. 2, cap. 40, dub. 6.

DUBIUM U.

Quae requiratur Voti deliberatio et intentio.

196. *Dc deliberatione requisita ad votum* — 197. *Dc voto emisso ex metu*. — 198. *De volo emisso ex errore*. — 199. *An obliget simplex propositum*. — 200. *An ad votum sufficiat promissio implicita*. — 201. *Quale propositum voluntatis requiratur ad votum*. - *Hinc plura quaeruntur: Et Ie An teneatur ad votum, qui positive noluit promittere et se obligare*. 20. *Qui non habuit animum implendi*. 3°. *Qui negative noluit se obii-gare, sciens obligationem voti*. - *Qu*. 1. *Quid, si nesciens*. *Qu*. 2. *Quid, si quis voluit promittere, et positive noluit se obligare*. *Qu*. 3. *Quid, si quis dubitat an se voluerit obligare. Vel, an noverit obligationem voti. Quid, si dubitet an fecerit propositum aut votum*.

Requiritur
ad voti va-
liditatem.

196. - « Resp. Cum voti obligatio sit
« gravissima, requiritur *intentio, delibera-*
• *tio* et *libertas perfecta*, qua quis libere
• et directe in se voluerit promittere, cum
• animo se obligandi. — Ita doctores com-
« muniter: Lessius, Bonacina
« Unde resolves:

Aetate et
ratio suffi-
cient ad
mortale.

• Γ. *Aetas* et *usus rationis* ad voven-
dum ea sufficit, quae satis est ad pec-
catum mortale, perfecto actu humano
• et directo in se volitum. Excipe tamen
« votum solemne religionis, quod invali-
« dum est ante certam aetatem.

Excipitur
fidei voto
omni.

Semiplena
deliberatio
non sufficit.

« 2°. Non obligat votum factum cum
« semiplena animadversione vel delibera-
« tione; v. gr. ex repentino animi motu,
« vel consuetudine lingua mentem prae-
« veniente, vel ex calore iracundiae ra-
« tionis usum auferente. Azor, Sanchez,
• Trullench *: ubi notat non esse sufficiens
« indicium, quod defuerit perfecta ratio
« vel deliberatio, si voventem facto voto
« mox poeniteat; item, motum irae raro
« et vix unquam impedire usum rationis ».

Hinc videndum an adsint aliae circum-
stantiae adjunctae. Vide Salmant.8. — Pec-
cat autem saltem venialiter, qui levi con-

sideratione emittit vota magni ponderis
(Salmant.4). Licet inde non ea sit obligatus *.

* 3°. Quod si is qui scit se vovisse, du-
bitet ancum sufficienti deliberatione et
« usu rationis, ob defectum aetatis: — si
« quidem vovit ante septennium, votum
« non obligat, nisi constet de sufficienti
« rationis usu; quia eum jus in tali non
« praesumit, et possessio stat pro libertate.
« Si vero post septennium vovit, obligat;
« quia possessio est pro voto, cum prae-
« sumatur usus rationis, nisi constet op-
« positum. — Si denique dubitet utrum
« ante, an post septennium voverit: teneri
« voto vult Sanchez et Palaus a>; negat
« Diana b>, etc. ». [Sed probabilius, San-
chez],

In quocumque autem dubio, an defue-
rit plena deliberatio valet votum. Sal-
mant. * cum Suarez, Sanchez, Palao, etc.
Item, in dubio an vovens emisit votum
metu coactus, vel an metus fuerit gravis,
Salmant.7 cum Bonacina et Trullench. —
Secus in dubio an matena fuerit honesta
vel possibilis; quia tunc votum nondum
possidet. Salmant. · cum Palao >, San-
chez et Suarez

Ltu. lib. 2. cap. 40. dab. I. — » Dt>p. 4, de 2- Pr.. qu. 2,
punct. 1. n. 3, 12 et 13. — *Aeor*, parc. 1, lib. 11, cap. 16,
qu. 5. — *SuruA.*, Decal. lib. 4, cap. 1, n. 2. — · *Lib.* 2,
cap. 2. dub. 1. n. 3 et 4. — 1 Tr. 17, cap. 1, n. 11. — · *Loc.*
cit., n. 13. — · *Loc. dt.*, n. 14. — *Sanch.*, loc. cit., n. 14.

— · Tr. 17, cap. 1, n. 147. - *Suar.*, tr. 6, lib. 4, op. 6,
n. 4. · *Sanch.*, de *Matrim.* lib. 1. di>p. 9, n. 12 et 13. ·
Pal., tr. 1, disp. 3. punct. 10, num. 3 et 4. — · *Loc. dt.*,
n. 147 · *Bonae.*, disp. 4, de 2- Praec., qu. 2, punct. 3, § 1,
n. 11. *Trull. Jib.* 2, cap. 2. dub. 3, n. 14. — · *Loc. dt.*, n. 147.

196, - Palaus, tr. 1, disp. 3, punct. 11,
n. 3 et 4, putat quidem eum probabilius voto
teneri; oppositam tamen opinionem negat pro-
babilitate carere.

h Diana, part. 4, tr. 3, rcsol. 11, de opi-
nione negante dicit: · Ego etiam probabilem
vsse iudico ».

«j Hic agitur de eo qui certus est se votum
emisisse, sed dubitat qua mente illud mise-

rit: « an animo se obligandi, an cum plena
deliberatione, etc. », ut Salmant. loquuntur; at
auctores a Salmant. allegati non disputant de
dubio an cum plena deliberatione; sed de du-
bio an fide vel cum animo se obligandi votum
fuerit emissum; vel etiam an vovens sciverit
votum obligare ».

d) Palaus, loc. cit., punct. 12, n. 1 et 2;
Suarez, loc. cit., n. 12 et 13; Sanchez, lib. 4,

Votum in
tunc
factum, non
valet.

• 4°. Vota facta in ebrietate, etiam ante
* praevisa, et sic volita in causa, non sunt
◁ valida; cum non sint volita in seipsis et
« directe; bonum autem non consurgat
« nisi ex integra causa; quamvis ad pec-
« catum satis sit voluntarium indirecte et
« in causa. — Laymann 1 ».

Votum
crtu fac-
tam. qoao>
do valeat

197. - ◁ 50. Vota facta in metu, non in-
« cusso ad hoc ipsum ut votum extorque-
« retur, valida sunt; quia sunt simpliciter
« voluntaria et deliberata». (Sicut etiam
valida sunt vota, facta ex metu intrinseco
aut juste incusso. Salmant.·]. — « Facta
« autem in metu, injuste incusso ad ipsum
« votum extorquendum, invalida sunt. Ex
« communi. Non quia non sint voluntaria;
« sed quia vel jus ea irritat, vel Deus non
« acceptat, ne det vim injustae coactioni;
« idque, sive metus sit gravis sive levis:
« dummodo quis formaliter ex solo tali
« metu voveat. — Suarez Sanchez, Fil-
« liuccius ».

Quando sit
invalidum.

Sed Quaestio haec est: *An votum entis-
sum ex metu gravi injuste incusso, sit
invalidum, saltem ex jure ecclesiastico?*

Votum ex
nctURavi,
iaicito pro-
habiliter
valet.

Prima sententia negat cum Suarez 0,
Silvestro4, Pontio0, Palao ·; et merito pro-
babilem vocant Bonacina et Trullench,
apud Salmant.1. Excepto tamen voto so-
lemni, emisso in professione religiosa,
quod certe est nullum e. — *Secunda* pro-
babilius affirmat: ut Busenbaum, et San-
chez · Lessius 10, Azor n, Navarrus 11; ac

Exceptio.

Probabi-
liai est in
validum.

Lib. 4, tr. 4, cap. 1, num. 4. — Tract. 17, cap. 1,
num. 161. — Sanch., Decal., lib. 4, cap. 3, num. 12. —
· Tr. 6, lib. 1, cap. 8, num. 5. — · V. Metus, qu. 8, i. f.,
et v. Votum II, qu. 12, i. f. — · De Mairim., lib. 7, cap. 29,
n. 9. — · Tr. 15, di·p. 1, punct. 5, n. 13. — Bonac., diip. 4,
de 2-Praec., qu. 2, punct. 3, § 1, n. 5. - Trull., lib. 2,
cap. 2, dub. 3, n. 4. - 1 Tr. 17, cap. 1, n. 163. — · Ex cap.
Perlatum 1, de hi* quae vi metuxve causa bunt. — · Loc.
dr. — * Lib. 2, cap. 40, n. 18. — “ Pari 1, lib. 11, cap. 16.
qu. 6. — ” Man., cap. 12, n. 52. — Loc. ciL, n. 164 ·
Trull., loc du, n. 4. · Bonae., loc. dt., n. 5. · Valent.,

cap. 5, n. 32; et cap. 6, n. 6, loquuntur de
dubio circa materiae honestatem; sed prorsus
idem valet de materiae possibilitate. — Hoc
solum addunt Palaus et Suarez: in dubio
de honestate consulendum esse superiorem;
quodsi vero tempus urgeat, nec possit recurri
ad superiorem, voventem immunem esse a
voti obligatione.

197. - a) Suarez male citatur a Busenbaum:
nam, tr. 6, lib. 1, cap. 7, n. 12, dicit votum
metu gravi injusto emissum, validum esse,
stando in jure naturae vel divino. Et cap. 8,

Salmant.18 cum Trullench, Bonacina, Va-
lencia, Soto, etc. Ex cap. *Ad audientiam,
de his quae vi*, ubi dicitur: *Quae vi me-
tusve causafiunt carere debent robore fir-
mitatis*; et ex cap. *Cum locum, de sponsa-
lib.*, ubi: *Cum locum non habeat consensus,
ubi metus vel coactio intercedit*.

Excipitur tamen, si metus juste illatus
fuerit H. — Vide Salmant. 1ft.

Utrum autem *votum ex metu levi in-
justo emissum, sit invalidum?*

Affirmat hic Busenbaum cum Suarez
et Filliuccio item Navarrus et alii plu-
res apud Sanchez 10. Ratio (ut dicunt), quia
ideo metus irritat votum, eo quod plenam
consensus libertatem auferat: ergo metus
quoque levis irritabit, quando eandem
libertatem aufert, et causa est ut votum
fiat. Et hanc opinionem probabilem vocat
Sanchez. — Sed probabilior est senten-
tia opposita, quam tenent Sanchez, T cum
Soto, Valencia *), Sà, Azor, etc.; ac Sal-
mant. 18, qui vocant communem, et probant
ex cap. *Perlatum, de his quae vi, etc.* Ra-
tio, quia non censetur causa rei tam gra-
vis, prout est votum, levis metus, qui de
facili rejici potest; ut pariter dicemus *de
Contract., n. 718*.

Votum ex
metu levi
injusto. Jux-
ta alioe non
valet.

Probabi-
lius vdet.

198. - « 6°. Quoad vota emissa ex er-
« rore: si error fuerit circa substantiam
« materiae promissae, vel circa conditio-
« nem substantialem, vel circa finem, sive
« rationem formalem ac motivum vovendi;

Votum e-
minuo ex
errore:

in 2— 2·, disp. 6, qu. 6. pancu 4, v. i. · Sotus, de Just.,
lib. 7, qu. 2, art. L ver·. *Secundum argumentum* — M Ex
cap. 1 et 2. de adulterii» et atupro; cap. *Ex litUris* 10,
de cpooMlib. — “ Loc. dt., n. 161. — Afrtttr., Mxn , op. 22.
n. 51, v. *Srptimum*. Cfr. euxm Consil., lib. 1, de hi» quae
vi, etc., consil. 3, n. 9; et conxil. 5, n. 4. · M Loc. dt.,
num. 23. — Sanch., Dead., lib. 4, op. 3, num. 23. — ” Loc.
dL, num. 24. · So/ms, de Just., lib. 7, qu. 2. art. 1, ven.
Secundum argumentum, i. f. · Sd, v. Mefus, num. 3.
Axor, part. 1, lib. 11, cap. 16, qu. 6. — “ Tr. 17, cap. 1,
num. 161.

n. 5, addit Ecclesiam de facto non irritasse
taliam vota, praeter professionem religiosam.

*) Filliuccius. tr. 26, cap. 1. n. 10 et 11
loquitur sane de metu in genere; sed omnia
exempla quae affert sunt de metu gravi. Et
asserit vota ex ejusmodi metu emissa, valida
quidem esse jure naturae et divino, invalida
tamen esse ex jure ecclesiastico.

De Suarez et Filliuccio, qui a Busen-
baum allegantur, vide nolas a et b hic supra.

Valencia, in 2atn 2a', disp. 6, qu. 6,
punct. 4. v. f., vers. *Secundo*, negat obligare

	« votum nullum est », (Cum Salmant. ')]	voveat dare eleemosynam pauperi, putato
circa tub-	— <u t. v. gr. 1°. Circa <i>substantiam</i> : si	probo, amico, tenetur dare, etsi postea
tantUct,	« quis voveret certum aliquem suum ca-	cognoscit improbum, inimicum; quamvis,
	« licem, quem putat argenteum, cum sit	his cognitis, antea non vovisset. Ita Sal-
	• aureus; vel, se ingressurum certum mo-	mant. 4. Aliter, ut dicunt, quot contractus,
	« nasterium, putans esse ordinis S. Bene-	quot matrimonia, quot professiones, quot
art» ««di	« dicti, cum sit Cartusianorum. — 2*. Circa	ordinationes infringi oporteret, si pateret
îu“2ie'mfr	« <i>conditionem substantialem</i> : si quis v. gr.	aditus ad eas annullandas propter cir-
	« voverat se ingressurum monasterium,	cumstantias accidentales, praeter substan-
	« ubi putaret religiosam disciplinam et	tiam, non praevisas! — Citant Salmant.
	« essentialia religionis servari accurate,	pro se Sotumc>, Lessium cum Sanchez^.
	«et tamen non ita esset; vel si voveret	At non bene: quia Sanchez8 adhaeret Bu-
	« peregrinationem ad limina Apostolorum,	senbao, qui (supra, n. 175) dicit proba-
	« putans tantum distare centum milliari-	biliter cum Suarez, quod invalidât jura-
	« bus, cum tamen distarent trecentis. —	mentum (et idem est de voto) error etiam mem. <t
dreaoui.	• 3*. Circa <i>causam finalem</i> : si quis v. gr.	dim? d
«n. fm»	¶ voveret aliquid in gratiarum actionem	circa circumstantias accidentales, si hae
	« <i>pro</i> sanitate parenti reddita, et is re ipsa	sint magni momenti, et si, ipsis cognitis,
	• non fuisset aegrotus vel esset mortuus ».	juramentum emissum non fuisset. Et hoc,
	[Cum Salmant. ']. * Et ratio nullitatis ta-	quoad contractus, jam probabile putant
	« Lium votorum est: quia hic deficit liber	Salmant. d). Ideoque quoad vota, etiam
	« consensus, qui non fertur in incognitum,	probabile videtur. — Vide dicenda n. 226.
	« et nihil tam est contrarium consensui	« <i>T.</i> Vota quae emittuntur post novi-
	« quam error. — Filliuccius 8 ».	« tiatum, in quocumque approbato ordine,
Error dr-	Certum est quod error cirai <i>substan-</i>	• instar matrimonii carnalis, non sunt ir-
Uamiavaii.	<i>tiam</i> invalidât votum: etiamsi fuerit con-	« rita ob ullum errorem, nisi solum sub-
l	comitans, id est, non dans causam voto:	« stantialem circa substantiam.
	puta, si adhuc, errore cognito, tu vovisses.	« 8°. Si error circa conditionem sub-
	Sanchez Et etiamsi talis error fuerit	« stantialem sit <i>de re parvi momenti</i> , non
item, dro	quantumcumque crassus. Sanchez Et	« redditur votum irntum: ut si iter pe-
uTiTÎb-	certum est etiam quod invalidât votum	« regrinationis quam quis vovit, sit paulo
rtantuie».	error circa <i>circumstantias substantiates</i> ,	« longius quam putabatur; quia parum
	id est, quae pertinent ad substantiam rei	« reputatur pro nihilo. — Item, si error
	promissae; juxta exempla a Busenbaum	« sit tantum circa causam <i>impulstvam</i> ,
	hic posita.	« valet votum »: [Salmant. β] « quia illa
Secu». dr.	Secus vero, si error, licet dederit cau-	« est tantum causa secundaria, qua se-
n«»tdden.	sam voto, sit circa <i>conditiones quae sub-</i>	« secundum substantiam. Neque talis er-
	<i>standam rei non afficiunt</i> : puta, si quis	« ror in caeteris contractibus actum vitiat.

' Tr. 17, cap. 1, num. 156. — Loc. cit., cap. 1, num. 1M; et cap. 3, num. 16. — ' Tract. 26, cap. 1, a num. 18. — 4 Loc. du. num. 156 — Ltn., Ub. 2, cap. 40, num. 10

t 13. — Decal., Hb. 4, cap. 2, num. 11. - Swar., de Juram., lib. 2, cap. 11, num. 11. — Tract. 17, cap. 1, num. 158.

votum metu gravi factum; et addit votum nec valere, casu quo omnis deesset consensus, • etiamsi metus qui illum impedit esset levis». Quibus satis clare inculcat valere votum, si metus levis non tollit omnem consensum.

198. - Sanchez, *de Matrim.*, lib. 7, disp. IS, r. 6, de matrimonio tantum loquitur; sed in *Decal.*, lib. 3, cap. 11, h. 43, loquitur de juramento.

b) Sanchez, *de Matrim.*, lib. 7, disp. IS, n. 7, et lib. 10, disp. 9, n. 22, de matrimonio et religiosa professione ita tenet

Sotus revera citatur a Salmant., at vi-

deas quae de hoc auctore notavi supra, notag, ad n. 187. — Sanchez autem, qui pariter allegatur a Salmant, dicit revera n. 8, attendendam esse ipsam actionis substantiam; « et si illa non ignoratur, actio non est involuntaria, etsi erretur circa aliquas circumstantias accidentarias, quamvis secluso eo errore, actio illa non fieret ». Postea vero n. 11, adhaeret sententiae quam S. Alphonsus ipsi tribuit

d> Salmant., tr. 14, cap. 1, n. 21, ita quidem tenent, si error sit circa qualitatem; non tamen requirunt ut qualitas sit magni momenti.

« v. gr. vovit aliquis peregrinationem Ro-
« mam studio colendi Deum, et simul
« etiam habuit causam secundariam im-
« pulsivam, ut inviseret fratrem, quem
« putavit esse Romae; quem etsi intelligat
› deinde istic non esse, non ideo desinit
« obligari voto.

« Et ex his patet, quomodo intelligen-
• dum sit quod dici solet, vota non obii-
« gare ultra intentionem voventis. — San-
« chez!; Lessius’ ».

Ad votum
non sufficit
propositum.

199. - « 9”. Ad votum non sufficit nu-
« dum propositum, licet firmissimum; quia
« qui tantum proposuit, non tenetur sub
« peccato praestare. Qui autem promisit,
• obligatur sub peccato; et, nisi praestet,
« agit contra fidem Deo datam. — Bona-
« cina!; Laymann4».

An negligens propositum bonum pec-
cet vemaliter saltem?

Negligere
propositum
bonum, pro-
habilitate ve-
niale.

Affirmant Lessius, Palaus, etc., apud
Salmant.8; ob inconstantiam, sine causa
tunc intervenientem.

Probabili-
ter non est
peccatum.

Negant tamen Busenbaum; Sanchez-
cum Soto, Aragon, Azor; et Salmant.1
cum Dicastillo, Valentia, Suarez a›, To-
leto, etc.; quia (dicunt) defectus constan-
tiae de se non est culpa, nisi praeceptum
adsit.

Utraque est probabilis.

1 Decal., Hb. 4, cap. 2, n. 11 et 45. — 1 Lib. 2, op. 40,
n. 11 et 13. — 1 Diip. 4, de 2* Praec., qu. 2, punct. 1, n. 2.
— 4 Lib. 4, tr. 4, cap. 1, n. 1. -- Diip., loc. du, n. 22. ·
Pal. tr. 15, diip. 1, punct. 2, num. 3. - * Tr. 17, cap. 1,
n. 17. — · Decal., Hb. 4, cap. 1, n. 21. · So/mj, de Juit.
Hb. 7, qu. 1, a<l. 2, veri. *Propositum namque*. · Aragon,
in 2* 2-., qu. H8, art. 1, v. f. - .Oor, part 1, lib. 11,
cap. 13, qu. 5. — 1 Loc. dt., n. 1R. · *Dicast.*, de Juitit.

199. - «J Suarez, *dc Vote, lib. 1, cap. 2, n. 5*
ct seqq., ita quidem tenet; sed *n. 7*, subdit:
• Poterit autem esse actus otiosus, si quis abs-
que ullo bono fine, contrariam voluntatem
exerceat »: contrariam scilicet proposito boni
melioris.

200, « Sanchez, *dc Matrim., hb. 7, dis-
pat. 27, n. 11*; Bonacina, *loc. at., n. 7*, perpe-
ram a Buscnb. citantur; adhaerent enim sen-
tentiae, quae vult ejusmodi ignorantem teneri
ex voto ad castitatem servandam.

b) Laymann, *lib. 5, tr. 9, cap. 11, ft. 1*, vers.
Nihilominus, generaliter dumtaxat quaerit
unde proveniat continentiae obligatio ordini
sacro annexae; et respondet sententiam com-
munioem et probabiliorem apud Sanchez esse:
• Obligationem illam continentiae in sacerdo

200. - « 10’. Ad votum aliquando suf-
« ficit promissio implicita; ut patet in sus-
« ceptione ordinum sacrorum: ubi, licet
« non dicatur: voveo, vel promitto casti-
« tatem, votum tamen hoc fit implicate,
« hoc ipso quod, sciens Ecclesiam anne-
« xuisse iis ordinibus istud votum, eos
• suscipis.

An vero, si quis plane id ignoraret,
• adhuc censeretur vovere ex implicita
• intentione, dubium est. Aliqui ajunt;
« aliqui probabilius negant, dicuntque ta-
« lem teneri ad castitatem, non ex voto,
« sed ex Ecclesiae praecepto: Sanchez %
« Bonacina <·), et communiter ». [Sed cen-
set Laymann probabilius teneri ex prae-
cepto Ecclesiae ad votum emittendum. —
Sed vide de hoc dicenda, *de Sacr. Ord.,*
Lib. VI. ex ft. S06].

201. - « 1Γ. Si quis haberet intentio-
« nem promittendi quidem, sed tamen se
« non obligandi; nullum esset votum, se-
« eundum Navarrum, Silvestrum, San-
• chez ·, Lessium ’, Bonacina et alios, con-
« tra Cajetanum “›; quia talis non vult
« vovere, cum apponat conditionem con-
« tra substantiam actus. Unde Lugo ” et
« alii contendunt talem non posse dici
« promittere. Verum videtur esse quaestip
« de nomine. — Si vero haberet animum

Datur vo-
tam impli-
citum.

Intendens
promittere,
sed non te
obligatur.

etc., Hb. 1, duput. 2, de Fortitud., dub. 12, n. 244. · *Va-
lent.*, in 2· 2-., diip. 6, qu. 6, punct. 1, ver-. *ResponAro*
nullum propositum. · *Tolet.*, Hb. 4, cap. 17, num. X —
· *Vater.*, Man., cap. 12, num. 3B. — *Siivesl.* v. *Mctu*›
qu. 8. i. L; v. *Pactum*, qu. 4, venu *Limita* 2- Decal.,
lib. 4, cap. 1, n. 27. — » Lib. 2, cap. 40, n. 5. — *Bonae.*
diip. 4, qu. 2, punct. 1, num 12. — * De Juit. et Jure,
diip. 23, n. 4.

tibus immediate oriri ex proprio voto, quod
secundum Ecclesiae legem ipso facto, seu sus-
ceptione sacri ordinis, emittere debent Ta-
met si enim Ecclesia absolute neminem cogere
possit ad servandam continentiam .., tamen in
ordine sacro, quem libere confert quibus vult,
conditionem et legem adjicere potest ac solet,
ut qui talem ordinem suscipiunt, eo ipso facto,
atque adeo tacite, continentiam profiteantur».

201. - Cajetanus non videtur recte ci-
tari a Busenbaum; nam, *in 2a” 2at, qu 88,*
art. I, vers. *In cod. art., circa 3d* conditio-*
nem, loquitur de eo qui vovet cum animo *non*
promittendi; quern quidem negat teneri ra-
tione voti, sed solum ratione scandali: ibi enim
dicit adesse non vinculum voti, sed solam voti
fictionem

tateofcM < vovendi et se obligandi, non tamen im-
 luhīiui < plendi; tunc etiam graviter peccaret
 f*eat « et votum esset validum. Sanchez, Filliuc-
 • dus, Bonacina \ Laymann, etc. ».

Plura hic distinguere oportet:

loteoden· Et Γ. Si quis vovet cum animo posi-
 CSnec i- tivo non promittendi nec se obligandi;
 nonunīiik certe votum est nullum: ut Salmant. l.,
 cum S. Thoma et communi

intendes
 rrorcittiere
 etaeobitir». 2°. Si vovens habet animum promit-
 tendi et se obligandi, sed cum intentione
 impjere, °te- non implendi; dicendum est teneri ad vo-
 0<tur' tum: ex communi sententia, quam docent
 Lessius 1 Sanchez 4; et Salmant. 5 cum
 Suarez, Cajetano, Azor, Bonacina, etc.,
 contra Valentia ΓΛ — Ratio, quia obligatio
 voti non pendet ab intentione implendi; sed
 a voluntate se obligandi, quae jam adest.

æ. Si vovens habet animum promit-
 «t implere, tendi et implendi, sine tamen animo po-
 *c obiiffan. sitivo se obligandi; tunc, si iste satis sciat
 tenentor. obligationem voti, sed ad eam non adver-
 tat cum votum emittit, et negative se
 habeat, non volendo nec excludendo illius
 obligationem, tenetur quidem ad votum:

Sanch., de MATritn., lib. 1, di«p. 9. q. 2; *Decal.*, lib. 4,
 cap. 1, n. 23 et 37. — *A//.*, tr. 36, n. 7. — « *Diip.* 4, qu. 2,
 punct. 1, n. U et 15. — *Laym.*, lib. 4, tr. 4, cap. 1, n. 2.
 — *Tr.* 17, cap. 1, n. 19. · 5. *Thom.*, in 4, di«L 38, qu. 1,
 art. 1, tolut. 1, ad 2. — · *Lib.* 2, cap. 40, n. 7. — · *Decal.*,
 lib. 4, cap. 1, n. 23. — · *Loc. dt.*, n. 21. · *Snar.*, lib. 1,
 cap. 4, n. 2. *Cajeta**, in 2· 2·, qu. 88, arL 1, veru, /n

quia qui vult actum antecedentem, vult
 (saltem implicite) ejus obligationem con-
 sequentem. — Ita communiter Sanchez·,
 Palaus Tamburinius ', Salmant. 8 et alii
 passim.

Sed quaeritur. 1°. *Ah teneatur ad vo-
 tum, qui nescit voti obligationem, et ne-
 gative se habet*, non explicite neque im-
 plicite intendens illam suscipere?

Affirmant Palaus 9 et Suarez 10; quia
 hic censendus est voluisse promittere,
 juxta modum et intentionem quam ha-
 bent alii rite voventes. — Sed verius ne-
 gant Sanchezll cum Ledesma ·), Aragon·-l
 et Manuele ·); item Croix f), Tamburi-
 nius l8, et Salmant. «λ qui asserunt hanc
 esse fere omnium doetnnam. Ratio, quia
 nemo obligationem contrahit, nisi velit
 illam sibi imponere; hic autem nullo modo
 eam vult suscipere, nec formaliter in se,
 nec virtualiter in promissione, cum erret
 in substantia, judicando talem obligatio-
 nem non esse voto annexam. — Secus
 tamen dicendum, ut bene advertunt San-
 chez et Tamburinius ,e, si quis voluerit
 inmu
 '·
 ti» ■*«·
 JTTJdiol
 ri0·

cod. art., circa 3· conditionem. · *Aaor*, part. L lib· 11,
 cap. 13, qu. 9. - *Bonae.*, loc. dt., n. 14. — · *De Ma irim.*,
 lib. 1, disp. 9, n. 2. — ' *Decal.*, lib. 3, cap. 12, § 1, n. 6. —
 · *Loc. dt.*, n. 23. — · *Tract.* 15, diip. 1, punct. 3, n. 2. —
 w *Lib.* 1, cap. 3, num. 9. — u *De Matrim.*, lib. 1, diip. 9,
 n. 2. — “ *Loc. dt.*, n. 7 et 8. — *Sanch.*, de *Matrim.*, loc. dt.,
 n. 2. — “ *Loc. dt.*, n. 6.

b) *Graviter peccat*, si nempe materia sit
 gravis, ut notant Sanchez, w. 37; et Bonae.,
 n. 15.

e) Valentia, in 2** 2*‘, *disp* 6, qu. 6,
punct. 1, vers. *Respondeo ad argumentum*,
 negat talem revera promittere; nihilominus
 ait teneri « saltem propter scandalum ».

Palaus, *tr.* 15, *disp.* 1, *punct.* 3, n. 2,
 non loquitur de eo qui scit obligationem anne-
 xam esse voto; a fortiori tamen de eo sic
 sentire censendus est, cum loquatur de vo-
 vente, qui ignorat ex promissione obligatio-
 nem nasci: quem quidem vult obligatum rema-
 nere, si non habuerit expressam voluntatem
 se non obligandi.

*) Petr, de Ledesma, *de Matrim.*, qu. 43,
art 1, *diij.* 2, *conci.* 3, de casu simili disputat,
 ut animadvertit Sanchez, scilicet de sponsa-
 libus; et scribit: «Quando quis per ignoran-
 tiam vere vult promittere, non tamen obligare
 se ipsum, quoniam putat quod obligatio non
 est annexa promissioni, talis promissio non
 habet veram rationem sponsaliorum ». — Ara-
 gon, in *2an' 2af*, qu. 88, *art.* 1, vers. *Dico* 3°,
 non loquitur de eo qui *negative se habet*, sed

« Quod si aliquis, inquit, ex ignorantia invin-
 cibili, vel quia credit obligationem non esse
 inseparabiliter annexam voto,... emitteret vo-
 tum, habens quidem propositum vovendi et
 non se obligandi per votum; ille talis non
 maneret obligatus voto». — Manuel Rodri-
 guez vero, in *Sum.*, *part.* 2, *cap.* 94 (al. 92)
 η. 8, scribit: «Si aliquis ignorantia invincibili,
 aut quia credit quod obligatio non est res inse-
 parabilis a voto, fecerit votum cum proposito
 vovendi et non obligandi se *expresse*, non va-
 lebit tale votum ».

f) Croix, *lib.* 3, *part.* 1, n. 365, rem clare in-
 culcat, dicens ad obligationem contrahendam
 requiri, ut vovens sciat quid sit vovere; et ap-
 probat Tamburinium, dicentem obligari cum
 qui sciat in natura voti esse quod obliget; vel
 si id nesciat, sciat tamen quid sit vovere, et
 voveat juxta modum ordinarium quo ceteri id
 faciunt.

Salmant, *loc. cit.*, n. 23, sic loquuntur:

• Secundo modo se potest habere vovens, ita ut
 erret iudicio, quo putat votum non trahere
 secum obligationem, et cum hoc errore emit-
 tat votum, obligationem nolendo; sic omnes

vovere modo ordinario quo alii vovent; quia tunc implicite voluit obligationem contrahere.

Quaeritur 2°. *An teneatur ad votum, qui velit promittere, et sciat obligationem voti, sed nolit ad votum se obligare?*

Prima sententia, quam tenent Sotus¹; ac Prado, Aragon, Gutierrez, etc., apud Salmant.¹, dicit obligari; quia, posita voluntate verum emittendi votum, nequit ab eo separari obligatio quae oritur ex voto. — *Secunda* vero sententia, communior et probabilior, negat; et hanc tenent Sanchez^o, Lessius⁴, Palaus[·]; et Salmant. c cum suarez^Z| Azor, Bonacina, Valentia et Trullench. Ratio: tum quia, qui vult apponere conditionem contrariam substantiae contractus, invalidum contractum reddit; tum quia lex (prout votum est lex particularis) non obligat, nisi juxta legislatoris voluntatem. — Hinc inferunt Salmant. quod is qui promittit sponsalia, vel sacros ordines accipit, aut religiosam professionem emittit, animo non se obligandi, non tenetur ad sponsalia neque ad votum. Sed vide de hoc dicenda *de Ord., Lib. VI, n. 809, Dabit. 2.*

Quale autem peccatum sit, sic vovere sine animo se obligandi?

Dicunt Sanchez¹, Palaus[·]; et Salmant. cum Suarez, Bonacina, Trullench, Reginaldo et Villalobos^{ordinarie} non esse nisi veniale, propter quamdam inordinationem. Dicitur *ordinarie*; quia in pro-

fessione religiosa et susceptione sacrorum ordinum, procul dubio esset mortale; quia esset deceptio in re gravissima. — Vide dicta *de Juram., n. 172, v. II. Si autem*

Quaeritur 3\ *Au teneatur ad votum, qui dubitat au vovendo voluerit se obligare?*

Tamburinius putat probabile non obligari. — Sed dicendum oppositum cum Croix[·], Gobât, Diana et aliis¹⁰ communiter. Quia, donec constet de invaliditate actus, praesumptio est pro illius valore: ut Menochius, etc. ¹¹ communiter docent.

Idem dicendum, ut recte ait Croix^w contra Gobât, si quis dubitet *an noverit vel animadverterit obligationem voti*. Quia ex communiter contingentibus, quisque censetur scire et advertere, quod omne votum obligationem parit illud implendi.

Quid, *si quis dubitet au fecerit votum vel propositum; sed meminit credidisse graviter peccaturum, si promissionem non implevisset?*

Censet Croix¹¹ hunc non obligari; quia saltem votum est dubium: cum plures rudes, adhuc nudum propositum facientes, censeant erronee ad illud sub peccato teneri. — Sed huic non consentio; et puto hunc censendum vere vovisse, et voti contraxisse obligationem. Cum enim jam apprehenderit peccare non implendo promissum; recte arguitur illam revera agnovisse et sibi imposuisse.

¹ De Just. et iure, lib. 7, qu. 1, art. 2. ver» Trtfto cadfmqut. — Prado, tom. 2. cap. 31, qu. 1, q. 22 et »eqq. Aragon, in 2— 2*, qu. 88, art. 1. ver» Dico 3. Gulttr., Canon. quaetL. lib. 2, cap. 22, n. 31. · Tr. 17, cap. 1, n. 24. — ■ Decal., lib. 4, cap. 1, n. 27 — « Lib. 2, cap. 40, n. 6. — · Tr. 15, di»p. 1, punct. 3» n. 2. — · Loc. cit.. n. 25. · Suar., lib. 1. cap. 3, n. 7 et 10. Aoar, part. 1, lib. 11. cap. 13, qu. o. · Ponac., dhp. 4, qu. 2, punct. 1, n. 12. · Va-Uni., in 2— 2·, dhp. 6, qu. 6, punct. 1, arg. 2, ver». Ilaqur 9i. · TruU., lib. 2, cap. 2, dub. 1, n. 12. — Sal-

n. r». — Salmant., loc- ciU n. 27. Suar., lib. 5, cap. 1. an./.. · Honor., loc. cit.. n. 15. - Trull., loc. cit.. n. 15. Kegin., lib. 18, n. 261. — Tarnbur., Decal., lib. 1, cap. 3. \$ 7, v. Votum, num. 6. — · Lib. 3» part. 1. num 384. — Gobai, de Volo, num. 384 et 388. - Diana, part. 4. tr. 3. revol. 10. ver». Notandum es/. · * Ap. Croat, loc. ai., n. 384. — .fenoeh.» de Praeaumpt.. lib. 6, praes. 4, n. 2. — » Ap. Croix, loc. du, n. 384. — “ Loc. cit, n 386. · Gobai. loc. du, q. AH — “ Loc. du, nom. 3c6.

fere asserunt, istum manere ab obligatione voti immunem ».

Villalobos, *part. 2, tr. 34, diff. 1, n. 5,*

male a Salmant. citatur; scribit enim peccare mortaliter, cum qui vovet, et intentionem habet non se obligandi.

Qajuide
que iconi

DuNu.-i
de intentio-
ne te obli-
gandi. une-
tur

bitaos aa
novent ob-
ligationem.

Dubitant
utrum vo-
tam an pro-
polium (e
cent quan-
do teneatur

Volent pro-
mittere, tcd
nolent voto
prboK»Vnu»
nontenetur.

Hoc modo
vovere, or-
dinarie eM
veniale.

DUBIUM III.

Quae requiratur materia Voti.

202. *An teneat votum de re impossibili*, — 203. *An votum vitandi omnia venialia. Quid, si quis voveat vitare omnia mortalia ct venialia collective*. — 204. *An valeat votum de re vana*. — 205. *An sit mortale vovere malum veniale*. — 206. *An valeat votum factum ex malo fine*. — 207. *An, votum impeditivum majoris boni*, — 208. *An valeat votum non petendi dispensationem*. — 209. *An, votum nubendi*. — 210. *An, votum non vovendi*.

Materi*
voti pow-
bili* ct me-
lior.

202. - < Resp. Ea debet esse possibilis
« (cum impossibile nec efficaciter intendi
« possit, nec ad illud sit obligatio); et non
« solum bona, sed etiam melior quam op-
« positum sive ejus omissio: quippe finis
« intrinsecus voti est honorare per hoc
« Deum: id autem non potest fieri, nisi
« offeratur illi aliquid gratum; gratum
« autem esse non potest, ut quis obligetur
« ad relinquendum id quod est melius.
« Sanchez \ Laymann, Navarrus, etc. ».

Quid, *si quis voveat de re possibili simul et impossibili?*

imiV c*
tmptMibiie,
te

Respondetur, teneri ad partem possi-
bilem, si est divisibilis: puta si conjux
voveat castitatem, tenetur ad non peten-
dum. Ita etiam valet votum, si principale
illius est possibile; licet accessorium sit
impossibile. — Secus, si e converso. —
Vide Salmant.

Quid, si votum sit *disjunctivum*? —
Vide num. seq., v. *Pariter*.

« Unde resolves:

Vcjm ri-

203. - < Γ. Invalidum est votum nun-
quam peccandi venialiter; cum id mo-
raliter et ordinarie sit impossibile. Aliqui
« tamen volunt, sic voventem teneri isto

« voto ad vitanda mortalia, ct venialia
« graviora. — De quo Scholastici, Navar-
« rus³, Suarez⁴, Sanchez⁵ ».

Salmant.® cum Sanchez, Palao, Trul-
lench, Prado, asserunt, votum de vitandis
omnibus venialibus, etiamsi esset de plene
deliberatis omnino invalidum esse:
prout de re moraliter impossibili; ex Tri-
dentino⁷. Quoad votum S. Teresiae, agen-
di quidquid perfectius intelligeret, respon-
dent, illud ex speciali instinctu Spiritus
Sancti emissum fuisse. Vide Salmant.⁸, —
Sed verius dicit Croix° cum Suarez, bene
valere votum *de vitandis venialibus de-*
liberatis, cum hoc revera non sit impos-
sibile; et personae perfectionis amantes
illa satis evitant.

v. iua.

UT'11<»=

Votum autem abstinendi *a venialibus*
in aliqua materia determinata, communi-
ter validum est, maxime in personis ma-
gnae virtutis In aliis vero modicae vir-
tutis erit materia impossibilis. Immo, in
aliquibus materiis, puta cogitationum in-
honestarum, otiosarum, etc., cum sint ine-
vitabiles quoad omnes, votum est nullum.
— Ita Salmant.¹⁰ cum Cajetano^{b)}, San-
chez, Suarez etc.

Viu.di
yeniilu de-
lemuoau

2Sm'ntt'

³ Decal., lib. 4, cap. 6, n. 1. — Laym., lib. 4, tr. 4,
« p. 2, n. 2, 6 ct 11. — Mivar., Man., cap. 12, n. 24 et seqq.
— Tr. 17, cap. 1, n. 75 ct 76. — Man., cap. 12, n. 66. —
Lib. 2, cap. 1 — De Matrim., Ub. 9, dūrp. 35. n. 2 et
« eqq. — Tr. 17, cap. 1, n. 80. — Sanch., Decal., lib. 4.

op. 5, n. 10. — Pal., tr. 15, di>p. 1, punct. 8, § 1, n. 6 et 9. —
Trull., lib. 2. op. 2, dub. 9, n. 2. — Prada, tom. 2, op. 31,
qu. 2, n. 124. — 1 Ex on. 23, sew. 6. — Loc. dt., n. 84
et 85. — 1 Lib. 3. part. 1, n. 401. — Suar., lib. 2, op. 3, n. 4.
— Loc. dt., n. 81. — Sanch., Deal., lib. 4, op. 5, n. 18.

203. - a) Ampliationem hanc: *Etiamsi*
esset de plene deliberatis, omittunt Sanchez,
Palao, Trullench; quamvis a Salmant. alen-
tur pro tota doctrina hic exposita.

b) Cajetanus, quem Salmant. adducunt ut
reclert S. Alphonsus, non adeo clare loquitur;
scribit enim, in 2af* 2a', qu. 88, art. 8, ad
2 dub.: « De voto vitandi ea quae sunt pec-
cata venialia, ut non dicere verbum otiosum,
et hujusmodi, didtur quod hujusmodi vota re-
ligiosorum sunt firma, non minus quam si a

saecularibus fierent.. Et quandoque sunt adeo
indiscreta, ut mereretur puniri vovens, pro eo
quod tanto se exponit periculo peccandi mor-
taliter ».

c) Suarez, citatus pariter a SalmanL, affert
quidem, loc. cit., n. 11, hanc sententiam: Nul-
lum scilicet esse votum vitandi motus secundo
primos, etc., qui per subreptionem ad culpam
venialem pertingere possunt; sed n. 12, eam
sic judicat: « De probabilitate hujus senten-
tiae aliis iudicium relinquo. Ego enim illi as-

Votum vitandi mortalia fit VC. (UaHa,invA* Mum.

hem vituodi norulu aut vemali.

Sic vovent, ad quid tenentur.

Votum de re vana vel indifferente, quando valeat.

Vovere mortale eat peccatum lethale.

Pariter nullum est votum de vitandis mortalibus et venialibus *collective*. — Et etiam votum vitandi mortalia aut venialia *divisive*; quia nullum est illud votum disjunctivum, cujus pars est apta, et pars inepta, et vovens ad neutram voluit determinate se obligare: puta, si voveas aut orare aut ludere, votum totum est nullum. Salmant.^l cum Sanchez, Trullench, Villalobos et Leandro. Ita etiam Paulus 2 et Croix 8. — Qui tamen recte advertunt, quod si ad tale votum quis se obligavit in quantum potest, tenetur quidem ad fugam saltem mortalium. Ac teneri etiam censeo ad vitanda venialia deliberata, juxta quod dixi mox supra.

204. - « 2°. Invalidum est votum de re «vana, vel inutili, vel indifférente: nisi «ex circumstantiis aut fine fiat bona ». [Modo circumstantia non ex sola relatione voventis, sed ex se ad bonum finem conducat. Salmant. *]. « Quia Deo displice cet stulta promissio, et hinc eam non «acceptat. Ac peccat venialiter talia vovens; ut v. gr., si quis decidens ex equo, «voveat non amplius equum ascendere. « — Navarrus 6, Sanchez · ». [Cum Salmant. '].

205. - « 3°. Invalidum est vovere mala; «et qui vovet mortale, peccat mortaliter. « — Qui autem veniale, eum venialiter «tantum peccare dicunt Sà a>, Silvester etc.; licet mortaliter peccare «velit Cajetanus b> et Lessius 8: quod «videtur probabilius >.

1 Tr. 17, cap. 1, n. 63 et Ut. - Sanch., Decal, lib. 4, cap. 10, n. 19. - Trull., loc. dt., dub. 10, o. 11. - Lcand., tr. 1, diep. 9, qu. 23. — · Tr. 15, diip. 1, punct. 8. § 1, n. 5 et 10; punct. 12. n. 28, — · Lib. 3, part. 1, n. 402 et 410. — * Loc. dt., n. 57. — · Man., cap. 12, η 28, ven. Nono, et

Probabilius etiam mihi est, vovere malum, etiam veniale, de se esse culpam gravem; cum de se blasphemia sit, velle ut malum cedat in honorem Dei. Sed communiter ob ignorantiam, hoc non est nisi veniale, ut bene notant Salmant. ·. — Idem diximus de juramento n. 146, v. 5. *Venialiter*.

206. - « 4\ Invalidum est votum, cui «adjungitur finis vel alia circumstantia «mala, tenens se ex parte rei votae: ut. «v. gr. vovet quis eleemosynam, ad obtinendam vanam gloriam, aut impetrandam per eam victoriam injustam, felicem successum furti, adulterii, etc., aut «in gratiarum actionem pro successu talis peccati. Quia datio eleemosynae ad «talem finem est actio blasphema, quasi «Deus peccata promoveat; ideoque non «potest esse materia voti. — Cajetanus, «Navarrus^l0, Sanchez n, Laymann u, Fil-liuccius ^l3 ».

« 5°. Validum autem est, etsi ei adjungatur finis vel alia circumstantia mala, «tenens se tantum ex parte voventis: ut, «v. gr. si quis ex vana gloria, aut ex «ira erga importunum mendicum, voveat «ei dare eleemosynam. Quia tunc res «ista bona est quam vovet; licet ipse «voveat male et cum peccato a>».

Nota igitur hic differentiam inter finem pravum ex parte *rei votae*, et ex parte *voventis*.

Γ. Nam finis ex parte *rei votae*, est quando res promissa dirigitur *ad pra-*

Itera, juxta S. Doctmn. vovere veniale.

Votum cum circumstantia mala, quando invalidam.

Fini» mala» es pane rei votae invalidae.

n. 37. — · Loc. dt., cap. 7. — ' Loc. dt., n. 55. — · Lib. 2, cap. 40, n. 39. — · Loc. dt., n. 71. — Cajetan., v. Port materia, § Primo fnomaUndo. — " Man., cap. 12, η. 30. — ^l1 Decal., lib. 4, cap. 6, a n. 11. — " Lib. 4, tr. 4, cap. 2. n. 7. — " Tr. 26. cap. 2, n. 48.

sentiri non audeo... Dico ergo aliud esse motum indeliberatum, assumi per se ut materiam voti; et hoc dicimus fieri non posse secundum rectam rationem; aliud vero esse, motum indeliberatum esse posse imperfectam transgressionem voti; et hoc concedimus fieri posse, quando votum per se versatur circa materiam possibilem et honestam, et de se plene deliberabilem ».

«*) Villalobos, *part. 2, tr. 34, dijj. 2, n. 13*, hoc ultimum dictum non habet, pro quo tamen a Salmant. allegatur.

205 - Sà, v. *Juramentum, n. 5*; Silvester, v. *Juramentum 11, qu. 7*, hanc sen-

tentiam de juramento tenent; et sane eadem est ratio de voto et de juramento.

Cajetanus, *Sum.*, v. *Voti materia*, vult *quandoque* dumtaxat peccare mortaliter, cum scilicet «cognoscit quid facit, hoc est quod attribuit Deo id quod Deo non convenit, scilicet acceptare hujusmodi vincula votorum, et tamen vult haec vovere... Secus autem esset, si crederet Deo displicere haec vota, sicut peccata venialia displicent Deo».

206 - a) Filliuccius, *tr. 26, cap. 2, n. 48, i. f.*, ita de hac re scribit: «Cum quis vovet actum bonum ex se, sed cum mala circumstantia, ut dandi eleemosynam ob vanam glo-

Elu tic
imputoi vu.

Item, finit
indifferent
vel mere
temporalis*.

Votum ad
obtinenda
temporalia
valet

Opui pra
VUQ, Ut
■ simplex
conditio,
non invali-
dai.

Finit pra-
t u ex par-
U voventit.
non invidi-
dat.

vum finem: nempe, si voveas jejunium, ut ex illo plausum captes; et tunc votum est nullum, ut communiter docetur cum Busenbaum, Laymann ¹, Salmant. ². — Et idem tenendum dicunt Salmant. ³ cum aliis, etiamsi finis pravus voti non sit primario, sed tantum secundario moti-
vus, seu sit *impulsivus*, sed sine quo votum non fieret ⁴. — Idem dicendum, si finis sit *indifferens* vel *mere temporalis*. Unde si quis vovet jejunium, ut parcat sumptibus; eleemosynam, ne aestimetur avarus: nullum est votum. Valet autem votum emissum ad obtinenda a Deo temporalia, vel ad gratias ei agendas; quia bonum est haec a Deo sperare, aut pro i sis gratias agere. Ita Laymann ⁴; et Salmant. ⁴ cum Sanchez, Palao, Trullen-
lench, Bonacina, etc.

Notant tamen Laymann ⁵; et Salmant. ⁶ cum Cajetano, Sanchez, Bonacina et com-
muni, quod si opus pravum non ponitur ut finis voti, sed ut *simplex conditio*, nempe si quis voveat jejunium, si inimi-
cum occidet, si furtum faciet; tunc valet votum, quia, impleta conditione posita, honestum est in se votum implere.

Ita ergo dicitur, quando finis pravus est ex parte rei votae.

2". Aliter tamen esset, quando finis pravus est ex parte *voventis*, scilicet, quando non res vota, sed *ipse vovendi actus dirigitur ad pravum finem*: puta, si quis externe voveat jejunium, ut ex illa emissionem voti ab aliis laudetur; tunc valet votum: ut dicit recte Busenbaum cum communi apud Laymann ⁷ et Salmant. ⁸.

Hinc dicit Laymann ⁹, quod qui ex appetitu deordinato vescendi piscibus, vo-

vet fieri Cartusianum, tenet votum. — Sed hoc minime mihi probari videtur, si co-
mestio piscium, et non quidem bonum spirituale religionis, sit finis illius voti. Nam tunc ipsa materia voti, quae est susceptio status religiosi, dirigitur ad va-
num finem, qui votum infirmat; ut supra dictum est cum communi.

« 6°. Validum item est votum, factum ex affectu erga rem bonam, ut bona est, etsi conjuncta cum causa mala: ut, si quis voveret eleemosynam, si ex duello evaserit salvus, si non capiatur in furto, si filius sibi nascatur ex adul-
terio quod parat, etc. Licet enim duel-
lum, furtum, adulterium velle, malum sit; tamen his positis, non laedi, non infamari, prolem gigni, mala non sunt, sed Dei dona; et votum non cadit su-
per ista mala, sed super haec bona, considerata (ut suppono) quatenus in se bona sunt. — Navarrus, Laymann⁹ ».

207. - < 7°. Invalidum est, et veniale peccatum, vovere bonum quod est im-
peditivum boni majoris, ut praesertim sunt vota contra consilia evangelica; ut v. gr. manere in saeculo, ducere uxorem, ire ad militiam, facere merca-
turam. — Navarrus ¹⁰, Suarez, Filliuc-
cius ¹¹, Sanchez, etc. ». [Idem dicunt Sal-
mant. ¹⁴ cum S. Thoma ¹⁵].

« 8\ Si tamen aliquod bonum per se et absolute minus, fieret per accidens majus bonum; tunc talia vovere valet: ut v. gr., si quis videret susceptionem ordinum sibi damnosam. — Vide Bona-
cina ¹³ ». [Ita etiam Salmant. ¹¹].

208. - Quaestio autem vertitur: *ait valeat votum de non petendo voti dispen-
sationem, commutationem aut irritatio-*

dicendum est. - Sanch., loc. dt., cap. 6, n. 13. - Bonae., loc. cit., punct. 4, § 1. n. 8. — Loc. dt., n. 7, ver. It-
rum. — Navar. t Man. cap. 12, n. 31 et 32. — Lib. 4, tr. 4.
cap. 2, n. 7, ver. Praeterea. — * Loc. dt., n. 29. — Suar.,
lib. 2, cap. 7, n. 2. — " Tr. 26. cap. 2, n. 58. — Sancha,
Dccal. lib. 4, cap. 8, n. 3 et 5. — « Tr. 17, cap. 1, n. 37.
— ■ Di«p. 4. qu. 2, punct. 1, n. 21. — M Loc. dt.

* Lib. 4, tr. 4, cap. 2, n. 7. — ' Tr. 17, cap. 1, n. 66
-t 67. — Loc. dt., o. 66 et 68. — Loc. dt., n. 10. —
• Loc. dt. n. 70. • Sanch., Decal., lib. 4, cap. 7, n. 22 et
25. • Pal., tr. 15. dhp. 1, punct 8, § 3. n. 6. • Trull., lib. 2.
cap. 2, dob. 6, n. 9. - Bonae., ditp. 4. qu. 2, punct. 4, § 2,
a n. 6. — Loc. au. n. 7, ver. Simile. — ' Loc. dt.,
n. fB. Cajeta*, in 2** 2-. qu. 88, art. 2, ven. Serf quid

riam; tunc si mala circumstantia est intenta principaliter, non tenebitur; si actus ipse bo-
nus, tenebitur, rejecta circumstantia mala ».

Ipsa S Alphonsus apponit hanc condi-
tionem: *Sed sine quo volunt non fieret.*

e) Laymann, loc cit., n. 7; Salmant., loc.
cit, n. 66 et 67, hanc profecto sententiam

tuentur; non tamen communem esse affir-
mant.

207. - *) s. Thomas, 2* 2«', qu 89, art. 7,
ad 2, de juramento disputans, sic revera do-
cet; quod autem peccet venialiter qui eo modo
jurat, satis inculcat, dicens cum peccare, sic
jurando, non tamen juramentum servando.

Votm n
affecta W
bonutr. Xı
çtaavuc
matoc. 'ō
dora.

Vetus dt
bona irape
ditiva su
jori- bos,
per u rei
lum.

Per aca
den- nfi.
dum.

nem, etiam cum justa causa (nam sine justa causa, certum est quod valet)?

Prima sententia negat cum Soto, Trullench, Tamburinio, Sanchez, etc.

Secunda vero affirmat cum S. Antonino a), Bonacina, Suarez, Filliuccio *), etc., apud Salmant. *. Et haec videtur probabilior; advertendo quod, casu quo sit utilius ob bonum spirituale petere dispensationem, votum non obligat, quamvis fuerit validum.

Hoc tamen votum semper a superiore relaxari potest, cui salva semper est sua potestas. Salmant. * cum Sanchez Palao, Suarez. — Notandum autem, quod vovens non petere dispensationem, potest petere commutationem; et e converso. Vide Salmant. .

209- - « 9°. Matrimonium ordinarie in-
« valide vovetur, quia ordinarie melior
« est coelibatus. — Dixi: *ordinarie*; quia
« valide vovetur: Γ. Si quis ad hoc obli-
« getur: ut, quia sine injuria aut gravi
« infamatione sponsae, vel liberorum ex
« ea conceptorum, a sponsalibus non po-
« *test* recedere. 2". Si id reipublicae valde
« utile futurum existimetur, ut quia, v. gr.
« ex eo speratur pax inter principes, con-
« versio haereticorum, regni tranquillitas.
• 3". Si quis ob fragilitatem et invetera-
« tam consuetudinem peccandi, adeo sit

« pronus ad lapsum, ut prudentes judi-
« cent consultum ei esse ut nubat: in
« quo tamen ultimo, Laymann a) et alii
« dissentiunt. — Vide Bonacina4, Fil-
« liuccium », Navarrum, Suarez ., Lay-
« mann 7 ».

Votum nubendi, per se loquendo, nul-
lum est, etiamsi sit de ducenda paupere,
meretrice, vel ad tollenda aliena peccata;
quia semper coelibatus est Deo gratior.
Est commune apud Salmant * cum San-
chez, Leandro, Palao, Torre, Prado. —
Secus, si votum sit emissum ad scanda-
lum, vel honorem puellae ex obligatione
reparandum; vel ad bonum commune,
ut addit Busenbaum; vel ex supposito
quod vovens vellet nubere, tenetur ad
votum: ut Salmant.

Sed magna Quaestio est: *An, qui vo-
vet nubere ob expertam sui fragilitatem,
teneatur ad votum?*

Prima sententia negat; quia tale vo-
tum esset de se impeditivum majoris boni,
nempe, ingrediendi religionem aut ser-
vandi coelibatum. Deinde, quia tale vo-
tum esset inutile: cum, tali voto non
obstante, vovens libere posset religionem
ingredi; maxime, dum matrimonium est
infimum remedium concupiscentiae. — Ita
Lessius et Palaus Sotus, Prado et
alii, apud Salmant. ».

Etiamai.
juxta qno-
dim, fiat
ob exper-
tam frarH-
tatem.

So/ms, de Just., Hb. 8, qu. 1, art. 9, ver», /mmu ul
dt voto. — Trull., Hb. 2, cap. 2, dub. 5, η. 20. · Tantbur.,
Dead., lib. 3, cap. 15. § 4. n. 8. · Sanch.. loc. dt., cap. 8.
n. 21. — Portae., loc. at., punct. 1, n. 28. · Suar., hb. 2,
cap. 11, n. 6. · * Tr. 17, cap. 1, n. 48 et seqq. — · Loc. at.,
n. 51. - Pal., tr. 15, diip. 1, punct. 8, § 5, n. 5. · Suar.,
lib. 2, cap. 11. n. 6. — a Tr. 17, cap. 1, n. 52. — 1 Diip. 4.
qu. 2, punct. 1, n. 21. — · Tr. 26. cap. 2, n. 61 et 62. —
Novar., Man., cap. 12, num. 43. — · Lib. 2, cap. 9, num. 2

et 8. — ' Lib. 4, tract. 4, cap. 2, num. 12. — · Loc. dt .
n. 38 et 39. SarrcA., Dccal., Hb. 4, cap 8, n. 51 et M. ·
Ltand., tr. 2. diap. 4, qu. 49 et 56. - Pal., tr. 15, diip. 1,
punct. 8, § 5. 12 et 15. · Raph. dt Torre, in 2.. 2..,
qu. 88, arL 3, diap. 9, num. 10, ver». Ex dictis colhft. ·
Prado, tom. 2, cap. 31» qu. 2. nujx- 56 et aeqq. - ·&>
tus, de Jott. et Jure, lib. 7, qu. 1, artic. 3. vera- Contra
hanc autem. · Prado, loc. cit., num. 50. · · Loc. dt.,
num. 40.

208. - «J S. Antoninus, *part. 2, tit. 11, cap. 2, § 9*, hanc sententiam clare significat, dicens quandoque expedire, ut supra hoc voto dispensetur, quando scilicet id animae voventis est utile; si vero utilius sit non petere dispensationem, teneri voventem ad non petendam dispensationem. Quibus clare significatur validum semper esse ejusmodi votum

*) Filliuccius male citatur hic a Salmant; etenim, *tr. 26, cap. 2, n. 67*, tenet opinionem negantem, scribens: «Si autem (intelligatur] etiam intercedente justa causa, vel necessitate dispensationis, sic non est validum ».

r) Sanchez, ut supra dixit S. Alphonsus, negat generalim illud votum validum esse; sed casu quo valeret, ut si esset non petendi

absque legitima causa, vel petendi solum quando saluti utilior esset dispensatio, Sanchez, *loc. cit., n. 29*, dicit tunc posse tale votum a superiore relaxari.

209. - a) Laymann ex parte tantum contradicit, et re vera eamdem sententiam tenet ac S Alphonsus infra.

b) Salmant, *tr 17, cap. 1, n 38*, diversi mode loquuntur, et dicunt valere votum, « Si... ex suppositione quod vellet nubere, votum emitteret se contracturum cum hac paupere ad sublevandam ejus inopiam, vel meretrice ad liberandam a periculis».

Lessius, *cap. 40, n. 44*, tenet sententiam alteram, cui S. Alphonsus infra subscribit; et dicit votum quidem absolute non te-

In hoc
oio, lonft
probabilia»
valet.

Secunda tamen sententia certe et longe probabilior, quam tenent cum Busenbaum, Sanchez *, Viva *, Salmant. § cum Bellarmino, Navarro, Cajetano, Bonacina, Trullench, etc., dicit votum esse validum, supposito quod talis nolit uti aliis remediis. Quia in tali casu matrimonium est majus bonum: cum ad concupiscentiam sedandam, eis qui alia remedia meliora suscipere nolunt, ideo matrimonium a Deo concessum sit; de his enim ait Apostolus (I Cor. vn, 9): *Melius est... nubere, quam uri*. Maxime, quia hic frequenter recidens teneretur ex jure naturae nubere: posito quod nollet aliis remediis uti. — Dices: ergo subdiaconus vovens castitatem posset nubere, si non posset se continere; cum nubere sit illi melius bonum. Sed respondetur, quod hic, ob bonum commune, expedit magis votum in suo robore manere, quam ille sic consulat suae fragilitati. Vide Salmant

Dicunt autem Salmant. “, teneri ad matrimonium qui nolit vel *non possit* alia remedia adhibere. — Sed melius dicunt Laymann ·, citans SS. Hieronymum et Ambrosium, ac Sporer’, quod tenetur ad matrimonium, qui aliud remedium adhibere *nolit*, non autem qui *non possit* ·. Nullus enim, qui velit opportunis rtmediis uti, dici potest quod non possit

1 Deed., lib. I, cap. 8, n. 53, — · De Matr., qu. I, art. 3, n. 4. — · Tr 17, cap. 1, n. 41 et 43. Bellarm., de Monach., lib. 2, cap. 14, v. Ex qua. · Savar., Man, cap. 12, η. Π. · Cajetan., in 2· 2·, qu. 88, art. 2, ver. Ad evidentiam hujus · Bonac., dbp. 4, qu. 2, punct. 1, n. 21 · TruU., lib. 2, cap. 2, dub. 5, n. 14. — « Loc. cit., n. 44 et 45. — · Loc. du, n. 42. — · Lib. 4, tr. 4, cap. 2, n. 12, vert.

nere; sed ex suppositione quod ille nolit alia remedia adhibere, tamdiu ad votum tenebitur. — Palaus idem omnino docet, *loc. cit.*, n. 14, quam Lessius; unde minus recte a Salmant. citatur.

d) Aliqui ex auctoribus citatis hanc conditionem non expresse habent; et sunt: Busenbaum. Viva, BeParminus, Navarrus, Cajetanus et Bonacina; ea tamen per se supponenda videtur

*) Seu clarius ex Laymann, *loc. cit.*: Ille qui vovet nubere, non aliud censetur vovere, « nisi hoc saltem remedium, quod est nuptiarum, peccatis suis adhibiturum, si aliud melius, quod est continentiae, non adhibuerit, quamquam etiam hoc melius cum Dei gratia

ea adhibere. Quis ceterum prohibetur uti saltem oratione, qua procul dubio potest omnes concupiscentias superare: ex illo Luc. xi, 10: *Omnis... qui petit, accipit?*

210. – Quaeritur hic: *an, si quis nimis pronus ad vovendum, voveat non amplius vovere*, nisi cum licentia confessarii; *si autem postea voveat*, v. gr. jejunium, *valeat votum?*

Respondeo cum Laymann § et dico Γ. Quod primum votum est quidem validum, cum sit de meliori bono. 2°. Quod peccavit ille, emittendo secundum votum. 3°. Dico quod, primo voto non obstante, tenetur ad secundum, quod cum habeat objectum bonum, satis est validum. — Excipio; nisi ille statuerit nolle futura vota valere, nisi accesserit confessarii consilium. Tunc enim nullum erit secundum votum: modo non retractetur expresse vel virtualiter, scilicet, si memor primi voti secundum emitteret.

Notandum denique, quod qui plura vota impossibilia emitteret, servare deberet illorum dignius; alioquin prius posteriori praefertur. — Ita Laymann · cum Trullench, et Busenbaum (*n. 225, ad 2*); contra Sanchez qui dicit, tunc esse in arbitrio voventis servare quod malit.

De juramento autem contra aliud juramentum, vide dicta supra *n. 179*.

Dicendum 2°. · S. Hirron., Advenu· Jovinian., lib. 1, n. 9; ap. Miffnc, Patrol. lac., tom. 23, col. 222 · 5. · Ambras., ku Auctor Comment, in epi·t. 1 ad Cor., cap. vu, v. 9, inter opera S. Ambrotii, ap. Mignc, Patrol. lat., tom. 17, col. 217. — · Tr. 3, cap. 2, n. 61 et 62. — · Lib. 4, tr. 4, cap. 2, n. 5. — · Loc. cit., n. 4. · TruU., lib. 2, cap. 2, dub. 9, n. 11.

adhibere potest; ideoque si firmum ejus rei propositum et conatum praestet, voto liberatur. Quare neque Apostolus absolute dixit melius esse nubere quam continere, sed ex hypothesi». Et ad hoc adducit S. Hieronymum et auctorem commentarii apud S. Ambrosium, qui revera hoc tantum significant. — Sporer autem, *loc. cit.*, eodem modo ac Laymann loquitur.

210. – a) Sanchez, *Dccal., lib. 4, cap. 5, n. 28*, est contra Laymann, non quidem quando, unum votum altero dignius est; eo enim casu, *n. 24*, idem tenet ac Laymann; sed quando vota sunt aequalia, tunc contra Laymann tenet dari electionem, et voventem posse quod maluerit servare.

DUBIUM IV.

Quae et quanta sit obligatio VotL

211. *An votum de re levi aliquando graviter obliget.* — 212. *Quid, si negligas votum de re levi per annum.* — 213. *Vide alia apud Busenbaum.* — 214. *An haeres teneatur ad vota defuncti.* — 215. *An pater possit per vota laedere legitimam filiorum.* — 216. *De votis de facto alieno.* — 217. *An vota possint impleri per alium.* — 218. *An peccet impediens impleri conditionem appositam in suo voto.* — 219. *Notanda circa conditiones in votis.* — 220. *An transacto die promisso, tenearis ad votum.* — 221. *An votum indeterminatum semper obliget. Et quae dilatio sit mortalis.* — 222. *Quid, si quis voveat religionem, sine certo loco vel certa religione.* — 223. *Quid, si quis voveat non ludere sub poena.* — 224. *Plura notabilia advertenda circa vota; et praesertim, an teneat votum, si superveniat circumstantia non praevisa.*

Obligatio
quod pendet
a eutricia
lib intentio
M.

211. - « Resp. Tanta est, quantam tum
« quantitas materiae permittit, tum inten-
« tio voventis, qua se vel multum vel pa-
« rum, vel absolute vel cum certa condi-
« tione, restrictione temporis, qualitatis,
obligare vult, designat: ita ut, etsi obii-
« gatio voti sit juris naturalis, vis tamen
« ejus pendeat a voluntate et facto homi-
« nis, tamquam praevia conditione, ut tan-
« tum vel tantum obliget. — Ita commu-
« niter. Vide Laymann !, Bonacina f.

« Unde resolves:

Stateria
tevil nun-
quam obli-
gat KΓATI-
ter.

« Γ. In materia levi, nemo obligatur
« sub mortali; quia materia id non per-
« mittit »: [Neque etiamsi vellet sub gravi
se obligare. Salmant.8] « Navarrus 4, San-
« chez 6, Laymann β. — V. gr., vovisti re-
« citare quotidie *Salve Regina*: omittendo
« semel iterumque, non peccas mortaliter;
« quia materia est parva. Sanchez Lay-
« mann \ Azor 8 ».

Quaeritur: *an transgressio voti sit mortale, quando tota ejus materia parva est?*

Affirmant Cajetanus, Toletus et Corduba, apud Salmant. .: eodem modo, quo

in juramento promissorio, si quid leve promittitur, peccat graviter (ut isti dicunt) qui illud non implet — Sed tenendum oppositum cum Busenbaum et Lessio 10; Soto, Suarez, Trullench, Bonacina, Palao, etc., apud Salmant., l. Quia votum est lex particularis; et lex non obligat, nisi juxta materiae gravitatem. Immo, idem dicendum de juramento promissorio, ut Salmant. l1 cum aliis: ut diximus supra, n. 173, v. *Magna*.

Hinc infertur quod votum vitandi peccatum non obligat, nisi juxta illius gravitatem: puta, si voves vitare mendacium; mentiendo, peccas tantum leviter, sed dupliciter: contra veracitatem et contra votum. Salmant. l8 cum Sanchez, Trullench, Navarro, etc. — Nisi tamen vitatio illius peccati ob causas sit res magni momenti: prout mendacium valde indecens esset personae in dignitate constitutae; vel nisi per illud peccatum multum quis impediatur a profectu in virtutibus. Salmant.

212. - « Immo, etsi toto anno omittas, « esse tantum veniale, eo quod materiae

Ub» mate
na levi»,
violatio vo-
ti veniali»

Ccasctar-
riua pro
voco vitan-
di pecca-
ram.

Materia
levi» non
coaletdL

1 Lib. 4, tr. 4. cap. 3, n.2 ct 3, — . Diep. 4, qu. 2, punct. 5, § 4, num 3 ct *eqq. — ' Tr.17, cap. I. nom. 106. — ' Man., cap. 12, n. 40. — . Decal., lib 4, cap. 12, n.5. — . Loc. cit., cap. X n. 2. — ' Loc dt., cap. X n. 2.— . Part. 1. lib. 11, cap. 16, quacr. 4. — Cu/riuw, in 2*.L*, qu. R9, art. 7, ad 1"" dub. Told., lib. 4. cap. 17, n. Corduba, Sum., qu. 188, punct. 2. . Tr. 17, cap. I, n. 112. — H Lib. 2, cap* 40. num. 58. Sotus, de Just., lib. 7,

qu. 2, art. L dub. alterum. Smot., lib. 5, cap. 4 num. 9 ct «eqq. . Trull., lib. 2, cap. 2. dub 12. num. X . Bonac., di»p. 4. qu. 2, punct. 6. t 4, num. X . Pal., tr. 15, dtap. I. punct. 11. num. 6. . n Loc. du, num. 113. — . Loc. dt., num. 115. — " Loc. dr., num. 115. - Sanch., Decal., lib. 4. cap. 12, num. 9. . TTutK, loc. dt., dub. 12, num. 9. . Aatvr., Man., cap. 12, num. 65. — Salmant , loc. dt.. num. 115.

211 - e» Sanchez, loc. cit., n. 24, consentit utique; sed, lib. 1, cap 4, n. 14, distinguit: « Si vota haec, inquit, quotidie recitandi modicum, aut modicae eleemosynae quotidie erogandae, sint in honorem diei et temporis, tunc

non est mortale, etiam si vota haec semper violentur. At si non sint in diei honorem, sed unum dies praefigatur ut terminus, ne ultra illum executio voti differatur; tunc, licet singulis diebus sit omissio venialis, tamquam

« istae parvae non coalescant in unam, • probabiliter docet Diana ', ex Soto a», « Aragon et Tanner f, contra Valen- < tiam, etc. ».

Sic etiam dicunt Salmant. 3 cum Vil- Jgn'cVÎ' lal°b°s» etc. Sed recte hoc intelligendum damobhn' esse a<^vertunt quando promissio illarum uonem. levium materiarum facta est in honorem diei: sicut censendum est in omnibus vo- tis personalibus, nisi constet de opposito; ut dicunt communiter Salmant.4; et Croix 6 cum Soto, Suarez, Laymann, Diana, Pa- lao, etc.

se<u« ·1 Nam contra, si levis rei promissio sit uadam lacta per modum unius, ita ut dies non assignetur ut terminus, sed ne ultra obli- gatio differatur; tunc materiae coalescunt, et possunt pervenire ad mortale. Quare, si voveas dare quotidie parvam eleemo- synam; peccas graviter, si quotidie omit- tas, voto facto per modum unius. Ita Salmant. · cum Sanchez, Suarez, Trul- lench, Leandro, etc. — Hinc notant quod circa vota realia, nisi aliud constet, regu- lariter dies non apponitur ad finiendam, sed ad sollicitandam obligationem ; et ideo materiae coalescunt: ut docent com- muniter Salmant. 7 cum Suarez, Palao,

' Pan. 3, tr. 5, re»oL 24. · Aragon, in 2· 2·, qu. 83. art. 3, dub. 1, concil. 3. — 1 Tom. 3, disp. 5, qu. 4, dub. 3. n. 39. — Valent., in 2· 2·, disp. 6, qu. 6, punct. 4, quaer. 2, veri. Ad tertiam. — » Tr. 17, cap. 1, n. 115. - Villa!, tr. 34, diff. 4, n.3;cfr. tr. 36, diff. 5. n. 11. — « Loc. cit., n. 115, 129 ct «eqq. — · Lib. 3, part. 1. n. 450. · Solus, loc. cit. · Suar , lib. 4. cap. 13, n. 9; cfr. lib. 5. cap. 5, n. 11 et 13. · Laym., lib. 1, tr. 3, cap. 5, n. 9. · Diana, pan. 5, tr. 5, rcsol. 53. · Pal., tr. 2, di°p. 2, punct. 9, § 4, n. 9. — · Loc. cit., n. 115. · Sanch., Decal., lib. 1, cap. 4, n. 14. Suar., lib. 5, cap. 5, n. 10 et 11. · TruU., loc. cit., dub. 12, n. 17. - Leand., tr. 1, di>p. 7, qu. 35, — 1 Tr. 17, cap. 1, n. 131. · Suar.,

Bonacina, Vasquez b); et Croix · cum aliis, ut supra. Vide dicenda num. 220, v. Utrum.

213. - « 2°. In materia gravi, etsi quis « possit se obligare tantum leviter ». [Ut fuse probant Salmant. 9 cum Molina a», Suarez, Palao, Filliuccio, etc., cum com- muniter Pontium b], Corduba, etc.] «communiter « tamen censetur voluisse se obligare gra- « viter, nisi aliunde constet. Unde vio- « lans tale votum, peccat graviter ex « genere suo. Vide *ibid.*

« 3'. Qui, postquam gravi voto se ob- « strinxit, serio deinde dolet, quod fece- « rit, non peccat graviter: modo reti- « neat animum implendi. — Vide Sà ,0.

« 4". Qui violat votum de re jam ante « praecepta, v. *gr.* qui post votum casti- « tatis fornicatur, debet in confessione « addere, quod votum id habeat, aut quod « ordines acceperit, si confessarius nesciat: < quia duplex tunc est malitia peccati. « Suarez H, Lessius l2, Sanchez ,a, Filliuc- « cius l4 ». — (Ex communi enim bene va- let votum de re alias praecepta. Salmant.l6 cum S. Thoma; contra Gersonium, S. An- toninum c), etc.,0].

lib 4, cap. 13, n. 9. · Pal., tr. 15, disp. 1, punct. 14. n. 6. · Bonae., disp. 4, de 2* Praec., qu. 2, punct. 5, § L n. 10. — ■ Lib. 3, part. 1, n. 450. — · Loc. cit., n. 109. - Suar., de Voto, lib. 4, cap. 4, a n. 4. · Pal., loc. cit., puna. 11, n. 5. - Fili., tr. 26, cap. 3, n. 80. · Solus, de Just., lib. 7, qu. 2. art. 1, tn fin. corp. · Cordub., Sum., qu. 188, punct. 1. — * V. Votum, n. 5. — " Lib. 2, cap. 6, num. 4 ct 9. — 11 Lib. 2, cap. 40, n. 47 el 48. — " Decal., lib. 4, cap. 5, n. 7. — M Tr. 26, n. 57. - u Loc. cit., n. 32. · 5. Thom., 2· 2·, qu. 88, art. 2. — Gerson., Refful. moral., § De Ma- trimonio, vers. Religiosus professus; et de Consil. evan* gel , vers. Ex istis infero. · M Ap. Salmant., loc. dt., n. 30.

rei modicae omissio; at dum notabilem ora- tionis aut eleemosynae omissarum quantita- tem attingit, erit mortale».

212. - «J Sotus, loc. cit., art. 1, rem ita distinguit: « Si votum emisisti quotidie di- cendi unum *Credo*, etsi id quotidie omittas, nunquam mortaliter delinquis. Secus si for- tasse voto sponderis quotidie obolum ero- gare pauperibus; tunc enim, licet nec unius solutionis nec duorum omissio sit morulis; tamen quod hodie non tribuis, cras teneris».

h) Vasquez, in *IatH 2ar, disp. 146, cap. 2, i.f.*, perperam ciutur a Salmant ; non enim magis de rcalibus quam de personalibus votis loquitur, et absolute dicit materias leves posse in unam notabilem coalescere; et ita omittentem quandoque mortaliter peccare, si

nempe votum iu emissum fuerit, ut obligatio diei non astringatur.

213. - a) Molina, *de Just., tr. 2, disp. 262, n. 8 et 11*, de promissione in generali loqui- tur, affirmans penes promittentem esse, ut velit se cx sola morali honestate obligare.

h) Pontius, *dc Matrim., lib. 12, cap. 2, n. 12*, de promissione in generali ct de spon- salibus dispuut, negatque a promittentis vo- luntate pendere promissionis obligationem; « ct ideo non est in ejus potestate, ut sit culpa venialis in materia notabili».

f) S. Antoninus, *part. 2, tit. 11, cap. 2, § 1*, non recte ciutur a Salmant. Quamvis enim dicat votum de re praecepta improprie esse votum, quando scilicet non est expres- sum, uti in Baptismo votum de abrenun-

laatMi

sedr<rM

Dolerc Jr
votooorn:
lethalt.

Violati»
voti rt
praecryu
duplex ptc
catum.

Ex alieno
toco, nulla
obliptio vi
vocL

Haere»
quomodo le
neatur votis
defuncti.

Alii dicunt
patrem po»
se in morte
per vota lae-
dere lefiti-
cum.

Tenendum
est opposj-
turn.

Quomodo
posterio te-
neantur vo-
to commu-
nitatia.

«5°. Alieno voto nemo obligatur ex
« vi illius voti. — Unde, si qui canones
. videntur indicare, filium a patre reli-
« gioni devotum, teneri eam profiteri, in-
« telligendi sunt, si filius votum patris
«semel ratificaverit. — Suarez*, San-
« chez, Laymann 1 ». [Salmant. ·].

214. - « 6°. Cum haeres teneatur sol-
vere vota realia defuncti, non tenetur vi
voti, sed ex justitia: sicuti tenetur alia
illius debita, legata, etc., solvere. — Lay-
mann 4 ».

Certe haeres tenetur solvere vota rea-
lia defuncti, sicut alia debita '. — Ex quo
potest cogi ad solvendum per excommu-
nicationem. Hinc, talibus votis debet sa-
tisfieri ante legata; sed post debita justi-
tiae. — Salmant. ·.

215. - Quaeritur hic: *an pater in morte,
per vota possit laedere legitimam filio-
rum ?*

Prima sententia affirmat cum Navarro,
Silvestro, Diana °), Lopez Vega bl, etc.,
apud Salmant. '. Sicut etiam (isti dicunt)
potest pater gravare legitimam donatio-
nibus remuneratoriis. — Sed tenendum
oppositum, cum *secunda* sententia. Potest
enim pater in vita sua, votis moderatis
minuere aliququaliter legitimam filiorum vel
ascendentium: non tamen in morte, ubi,
juxta legem, de bonis suis disponere de-
bet; et legitima, cum debeatur de jure,
nequit gravari debito voluntario: ex Ec-
cli. xxxiv, 21 : *Immolantis ex iniquo obla-
tio est maculata*. Ita Salmant. · cum San-
chez, Laymann, Bonacina, Palao, Trul-
lench, etc.

216. - · 7°. Eodem modo, si communi-
« tas aliquid vovit, in quod posterio non

1 Lib. 4, cap. 9, n. 2 et weqq. — *Sauch.*, Decal., lib. 4, cap. 15, n. 22; et cap. 18. n. 25. — · Lib. 4. tr. 4, cap. 3. n. 7. — · Tr. 17, cap. 1, n. 118. — · Loc. dt., n. 12. — · Ex l. S» ywif rrm 2, it de poliici Ut ; et cap. LiCft, de voto. — · Loc. cit.. num. 125. — *Navar.*, Corutl, lib. 3, de Voto, consil. 16. n. 4. · S»7tv«/., v. *Vatum II*, qu. 11, vere. *Quarhem*, · 1 Tr. 17, cap 1, n. 126. — · Loc. dt.. n. 127. SjmcA.,

« consenserunt, non tenentur id servare
« vi voti; sed interdum ratione pacti, sta-
« tuti vel longae consuetudinis. — Vide
« Laymann ·.

• ÉT. Cum quis vovet factum alterius,
« sensus est, se curaturum id eo modo
« quo licite potest: ut v. gr. rogando,
« persuadendo, vel etiam praecipiendo,
« si sit superior; vel etiam aliquando pa-
« ciscendo et suppeditando sumptus. —
« Sic parens, qui filium devovit religioni,
« ad nihil aliud tenetur, quam ut conetur
« eam filio persuadere. Sic, qui Missas
« vel peregrinationem alterius curandam
«vovit; quando stipendium ac sumptus
« ei persolvit, non tenetur alium substi-
« tuere novis sumptibus, si prior non prae-
« stet ad quod se obligavit. — Sanchez,
« Laymann ,0 ».

217. - <9°. Vota *personalia* non im-
« plentur, nisi per voventem. Unde qui
« vovit peregrinationem Romam, v. gr.,
« non satisfacit, si conducat alium; neque
« ad id tenetur, si ipse non possit. — Lay-
« mann ll.

« 10°. Vota *realia* solvenda sunt ex
« proprio; unde qui nequit ex suo, non
« tenetur ab alio mendicare. Quod si pos-
« sit ex suo, et tamen alius, sive rogatus,
« sive sponte pro ipso velit solvere, id
« valet: quia tunc quod alter dat, fit
« ipsius. Non autem actio alterius per-
« sonae potest fieri alterius. — Vide Lay-
« mann ll ».

Immo, bene satisfacit voto aut jura-
mento eleemosynae, qui illam ab alio eo
fine praestitam, ipso inscio, postea ratifi-
cant cum noverit; quia tunc jam adimple-
tur votum cum consensu voventis. Ita

Dead., lib, 4, cap. 15, b. 38. · L*ym., lib. 4, tr. 4. cap. 3, n. IX · *Ikmac.*, disp. 4, qu. 2, punct. 5, § 2. n. 5. - *Pol.*, tr. 15, disp. I, punct. 16, quid. S. - *Trull.* lib. 2, cap. 2« dub. 15, n. 4. — · Loc. at., n. 6. — *SawcA.*, Decal., lib. 4, cap. 5. n. 9, cap. 15, n. 14 , cap. 18, ». 17. — · Lib. 4, tr. 4. cap. 3, num. 7. — 11 Loc. cit., num. 8 ct 9. — “ Loc. dt., num. 10.

Volam ta-
cti jdtnai
quomodo in-
telli^xrar

Solo» vo-
vens implet
roa peregr
tlllllA.

Veta rea
lia xolvun-
tur -X pro-
prio.
Possunt
per alium
ttnplcn.

Blue pct
ratiftcatio-
nem (acti
alterios.

tiando diabolo; at, subdit, « si est... expressum
per modum propriae et singularis obligatio-
nis, tunc mutat speciem: ut si quis voveat
vel juret non amplius fornicari, non solum
peccat peccato luxuriae fornicando, sed etiam
peccato perjurii vel fractionis voti ·.

215. - a) Diana indiligenter a Salmant
allegatur; etenim, *part 1, tr 8, resol. 84,*

non aliud habet quam, quod pater possit filio-
rum legitimam minuere « remuneratoriis, ut
dicunt, donationibus».

b) Lopez, *Instruet. nov.,part. l,cap. 170, conci. 10*; Vega, *Sunt, silva, lib. 5, cas. 295 et 296*, perspicue hanc sententiam inculcant, dicentes posse patrem in morte legitimam liliorum laedere ad opera pia. Sed Lopez,

Salmant. 1 cum Sanchez, Bonacina, Trullen-
lench, etc. — Et satis probabile videtur.
Sicut enim tali modo bene satisfieret pro-
missioni alteri homini factae, sic etiam
satisfit promissioni factae Deo.

ccodiūo.
nAhM non o-
biiont ce-
auu

218. - «1Γ. Vota *conditionalia* non
«obbgant, cessante conditione; etiamsi
«vovens cauSH fuerit Ut COnditO
« non poneretur: dummodo id non impe-
« diverit per dolum, vim aut malitiam.
« Ut v. gr., vovisti peregrinationem, si
« eam Petrus approbet; deinde submittis
« qui persuadeat ut non approbet: illo igi-
« tur non approbante, non teneris. Immo,
• etsi malitiose per fraudem, dolum, etc.,
« impediveris, adhuc probabile est, te
« voto non teneri; ut habet Laymann 2
« ex Suarez et aliis ». (Et haec est pro-
babilior, ex Salmant. 8 cum Palao, Fil-
liuccio, etc.; contra Azor, Bonacina a), etc.
Quia jam non impletur conditio, licet per
culpam voventis]. — « Interim Laymann
« recte hic advertendum monet ad inten-
« tionem voventis: ut v. gr., si filius vovet
« se ingressurum religionem, nisi pater
« contradixerit; videtur ejus intentio fuisse,
« nisi contradixerit ex se, sua sponte, sibi
« relictus, etc. ».

At si dolose impediās, peccas. — Vo-
visti v. gr. religionem, si pater appro-
bet: si tu precibus vel rationibus impedis
consensum patris, non peccas; secus, si
impediās vi vel fraude. Item, vovisti ca-
stitatem, si Deus per annum te liberet a
mortalī: si tu ex fragilitate cadis, non pec-
cas respectu voti; secus, si studiose pec-
cas, ut solvaris a voto. Et sic de ceteris.

1 Tr. 17, cap. 1, n. 122. · *Sanch.*, DeccaJ., Hb. 4, dp. 15,
n. 7. · *Bonae.*, di»p. 4, qu. 2, punct. 5, § 3, n. 4. · *Truth*,
lib. 2, cip. 2, dub. 14, n. 3. — 1 Lib. 4, tr. 4, cap. 6, n. 4.
Suar., lib. 4, cap. 17, n. 20. — ' Loc. cit., n. 173. - *Pal.*,
tr. 15, di»p. 1, punct. 17, n. 12. · *FUL.*, tr. 2b, cap. 6, n. 158. ·
Aoor, part. 1, lib. II, cap. 21, qu. 11. — *Layni.*, loc. cit.,
cap. 6, n. 4, L f. — · Loc. dt., n. 171. · *Laynt.*, loc. cit.,

— Ita Salmant. 4 cum Laymann, Palao,
Sanchez etc.

219. - Quoad conditiones autem voto-
rum: Notandum Γ. Quod omnes conditio-
nes turpes aut impossibiles vota reddunt JS.*2".
nulla. Salmant. . — Notandum 2". Quod ad
obligationem voti non sufficit, ut conditio
impleatur aequivalenter; sed debet im-
pleri specificē. V. gr. vovisti religionem,
si soror tua nupserit: non sufficit, si illa
moriatur. Salmant. e.

« 12°. Qui vovit rem certam et deter- stmn
« minatam, v. gr. hunc calicem: si ea res qwi
« pereat, non tenetur ad aliam; cum id non
« soleat intendi. Si autem eam rem ven-
« diderit, probabilius videtur esse, teneri
« dare pecuniam quam accepit: quia qui
« vovet rem, censetur promittere omnem
« ejus utilitatem ».

220. - « 13°. Qui vovit aliquid facien- τ^·
« dum certo tempore, ut jejunare hoc vel cetutou
« isto die; illo transacto, sive cum culpa, nd0
« sive sine culpa ejus, ad nihil tenetur. Et
« neque, si praeviderit impedimentum eo
« tempore superventurum, tenebatur prae-
« venire; cum haec non soleat intentio vo-
« ventis esse. Suarez a», Navarrus a». Vide
« Bonacina 7 ».

Sed eadem regula, quam diximus su-
pra w. 212, currit hic: ex communi, cum
Salmant.e. — Ad nihil enim teneris, trans-
acto die, si dies appositus est ad finien-
dam obligationem, ut censendum est in
votis personalibus: nisi constet de oppo-
sito; ut communissime dicunt Croix ' cum
Soto *), Palao, Laymann, Diana, etc.;
Salmant. 10 cum Trullench, Suarez, San-

& dio»
peculior e
finiens
n«a

concl. JI/;ct Vega, cas. 297, facultatem istam
limitant: modo filii non defraudentur iis quae
ad sutus decentiam ipsis sunt necessaria.

218. - a) Bonacina, *disp. 4, qu. 2, punct. 2,*
n. 6 ct 7, ut noUnt ipsi Salmant, revera in
primis editionibus (ut v. g. edit. Brixien. 1625)
contradicebat; sed in editionibus Venetis 1683
ct 1705, in quibus additae sunt novae acces-
siones post obitum auctoris repertae, adhae-
ret opinioni quae S. Doctor! probatur.

h) Sanchez, *Decal.*, lib. 4, cap. 23, n. 40
et seqq., multis exceptionibus hanc senten-
tiam limitat

220 - Suarez, *lib. 4, cap. 13, el cap. 14,*
n. 5, Navarrus, *Man.*, cap. 12, w. 54, dicunt
ad nihil amplius teneri eo casu, si nempe vo-
vens obligationem principaliter dici affixerit,
vel ad finiendam obligationem tempus assi-
gnaverit

b) De Soto vide nolam a ad n. 212 supra.

P

7 H

pedit condi-
eeem'

Seciat, Bi
«diollici»
UB<Um

chez, etc. — Secus, si diem apposuisti tantum ad sollicitandam impletionem: sicut e converso judicandum est regulariter in votis realibus, praecise, si ille dies nullam habeat magis specialem rationem quam alii; ut Salmant. l cum Suarez, Palao, Bonacina, etc.; ac Croix ' cum aliis, ut supra.

Utrum autem in dubio, *an dies sit appositus ad finiendam vel ad sollicitandam voti exsecutionem, tenearis ad votum pro diebus transactis?*

In dubio
de hoc in-
tentione, 1.
Hi eximunt.

Negat Diana § ; quia, ut ait, vota in dubio non obligant, cum stricte sint interpretanda; ex regula communiter tradita a DD., cum Cajetano <), Laymann, etc. — Affirmant vero, generaliter loquendo, Sporer⁴, et Salmant.⁸ cum S. Thoma, Sanchez, Palao, Trullench d>, Azor et Bonacina. Rationem dant Salmant.: quia, cum votum sit certum, et dubitetur tantum de circumstantia excusante, possessio stat pro voto. Sed haec ratio non convincit; posset enim ei responderi, quod hic dubitatur de circumstantia quae afficit substantiam voti, et ideo votum ipsum redderet dubium, juxta dicta *n. 198, v. Certum.*

Alu obii-
pat.

Hinc mihi rectius distinguendum videtur; et dicendum, quod in votis *persona-*

Auctor
distinguit
pcnor.xliuA
rexlibu».

Sanch., Decal., Hb. 1, cap. 4, n. 14. — 1 Tr. 17, cap. 1, n. 190 et 131. · *Suar.*, lib. 4, cap. 13, n. 9. - *Pal.*, tr. 15, disp. 1, punct. 14, n. 6. · *Bonae.*, diip. 4, qu. 2, punct. 5, § 1, n. 10. i. f. — · *Lib.* 3, part. 1, n. 450. — · *Part.* 3, tr. 5, retol. 26. — *Laym.*, lib. 4, tr. 4, cap. 3, n. 3 et 4. — « Tr. 3, cap. 2, n. 109. — · *Loc. dt.*, n. 132. · *S. Thom.*, in 4, di>t. 38. qu. 1, art. 3, toluL 1, ad 6. · *Sanch.*, Decal., lib. 4, cap. 14, n. 38. · *Pal.*, tr. 15, di>p. 1, puuet. 14, n.4. · *Aaor*, pan. 1, lib. 11, cap. 16, qu. 11. · *Bonae.*, di>p. 4, qo. 2, punct. 5, § 1, n. 11. — *Salmant.*, tr. 17, cap. 1, n. 133. — · *Lib.* 1,

libus, in dubio non teneris satisfacere pro diebus transactis; secus autem, in votis *realibus*. — Ratio, quia ex una parte, regula firma est, quod pro eo stat possessio, pro quo stat praesumptio; ut docent DD. communiter (vide *Lib. I, n. 26* \ Croix ·, Sanchez ' cum Soto, Molina % Aragon et Menochio *). — Ex altera parte, communissima est sententia, quod, nisi de opposito constet (ut supra praenotatum est), in votis *realibus*, dies praesumitur appositus tantum ad sollicitandam obligationem; ut Salmant. · cum Suarez, Sanchez i>, Vasquez J>, Palao, Bonacina, Prado; et Croix · cum Laymann, Soto et Diana. Nisi tamen votum habuisset specialem connexionem ad diem: puta, si vovisses dare eleemosynam in hebdomada jubilaei, vel in sabbatis per annum, quia v. gr. in anno illo gratiam receperis; ut Sporer¹⁰ et Salmant. ll cum aliis. Secus, si dies nullam connexionem habuisset cum voto: nempe, si vovisses dare eleemosynam in sabbatis per annum, nulla habita ratione speciali illius anni; ut recte ait Sporer “. In votis contra *personalibus*, praesumitur dies appositus ad finiendam obligationem ; ut dicunt Salmant. V et Croix ” cum aliis, ut supra allatis.

n. 809. — ' Decal, lib. 1, cap. 10, n. 13. · *Sotui*, de Jast., Ub. 7, qu. 3, art. 2, verv *Hic wro.* - *Aragon*, in 2.* 2.>, qu. 88, art. <, veru *Secundo cit advertendum.* — "Tr. 17, cap. 1, n. 131. · *Suar.*, Hb- 4, cap. 13» n. 7 et 9. · *Pal.*, tr. 15, diip. 1, punct. 14, n. 6. · *Bonae.*, disp. 4, qu. 2, punct. 5, § 1, n. 10. - *Prado*, torn. 2, cap. 31, qu. 7, § 2, n. 13. — · *Ub.* 8, part. 1, num. 4M. - *Laym.*, lib. 1, tr. 3, cap. 5, n. 9. - *Sp/ms.* loc. cit. qu. 2, art. 1 · *Diana*, part. 5, tr. 5, resol. 53. — * Tr. 3, cap. 2, n. 101 et 105. — « Tr. 17, cap. 1, n. 129. — ll *Loc. dt.*, n. 10b. — “*Lib.* 3, part. 1, n. 450.

r> Cajetanus, r>/ 2am 2a*, qu. 88, art. 2, vers. *Sed quid dicendum*, generaliter tantum id significat, scribens: · Sub quacumque verborum forma votum fiat, secundum contentum et intentum sensum judicandum est».

d> Trullench, *lib. 2, cap. 2, dub. 13, n. 18*, citatur a Salmant. dumtaxat pro generali regula, quod scilicet si tempus assignetur ut finiendae obligationis terminus, non amplius teneatur vovens transacto tempore; secus vero, si assignetur ut sollicitandae obligationis terminus.

«9 Molina, *dc Just, et Jure*, tr. 2, disp. 196, n. 5, non adducitur a Sanchez pro ipsa propositione, sed solum pro ratione in qua ista fundatur, scilicet: in dubio standum esse praesumptioni in utroque foro. — Menochius item

non adducitur pro propositione, sed dumtaxat pro definitione praesumptionis, quam tradit in Op. *Dc Praesumpt.*, lib. 1, qu. 4, n. 3 et 5, et qu. 8, n. 1.

f> Sanchez, *Decal.*, lib. 4, cap. 14, n. 36, male allegatur a Salmant tamquam huic regillae patrodnans: ipse enim contra negat ullum esse discrimen inter personalia et realia votn. — Vasquez etiam male citatur ab iisdem Salmant.: vide notam b, ad n. 212. supra.

r) Salmant. non expresse hoc dicunt; sed ex eorum dictis a contrario colligi potest: negant enim, *loc. cit.*, n. 129, votum ulterius obligare, quando tempus assignatur ut terminus obligationis; et n. 131, dicunt hoc intelligendum esse tam de volis personalibus quam

Hinc in votis *reatibus*, quia praesumptio est pro voto, pro ipso est etiam possessio et ideo implendum etiam pro diebus transactis. Secus vero dicendum in votis *personalibus*, in quibus praesumptio est in oppositum. Et sic Salmant. sunt intelligendi; dum ipsi ut certum asserunt, quod in votis personalibus praesumitur dies appositus ad obligationem extinguendam.

Voveo-
tine certo
umport te-
primum****

221. - « 14*. Qui vovit aliquid sine certo tempore, v. gr. peregrinationem, tantum tenetur implere, cum commode primum potest. Quia sic moraliter quisque censetur intelligere suam promissionem, ut, habita commoditate, non nimis diu differat; quamvis minor causa a sufficiat ad differendum, quam ad omittendum. — Filliuccius *, Suarez, Laymann 3, Bonacina, etc. ».

voti inde-
terrai nati
quoad tem-
do perpe-

Votum indeterminatum quoad tempus, v. gr. de rosario diurno, jejuniū in sabbatis, obligat perpetuo: nisi aliud colligatur ex circumstantiis. Salmant. 3 communiter. — Si dubium tamen sit. an votum fuerit pro anno vel mense, non tenens nisi ad minus. Salmant. 4 cum Sanchez, Trullench, Suarez, Bonacina, etc., ex cap. 18, de censib.

io dubio
mino.

Quaeritur: *an faciens votum pro tempore indeterminato, peccet mortaliter, si diu differat implere?*

* Tr. 36, cap. 4, n. 121. — Suar., lib. 4, cap. 12, n. 6, 7 et 13. — 1 Lib. 4, tr. 4, cap. 3, o. 5. — Bonae., disp. 4, qu. 2, punct. 5. § 1, n. 1. — Tr. 17, cap. 1, n. 140. — Loc. cit., n. 146. — Sanchez., Decal., lib. 4, cap. 13, n. 17. — Trull., lib. 2, cap. 2, dub. 16, n. 36. — Suar., lib. 4, cap. 8, n. 5 et 6. — Bonae., disp. 1. de Restit. in gen., qu. 2, punct. 2. 5 incidens n. 5. — Pdr Ledam., Sum., part. 2, tr. 10, de Voto, cap. 3,

Certum est, quod si votum est in perpetuum obsequium Dei, puta, ingrediendi religionem, xenodochio inserviendi, et similis; peccat lethaliter qui diu differt, si adsit opportunitas implendi, et non excuset rationabilis causa.

tx. t-

le

Dicunt autem Armilla[^], Rodriguez et Ledesma, apud Salmant. *, differre votum religionis per duos vel tres annos non esse mortale. Sed haec opinio merito videtur laxa aliis, ut Sporer[&], Salmant. et Sanchez '. — Alii vero, ut Sanchez ', et Croix cum Palao, universaliter loquendo, dicunt esse mortale differre per sex menses; et his adhaerent Salmant. cum Trullench O et Garcia, putantes mortalem fore dilationem ultra sex menses. — Consentit etiam Sporer, si vovens excedat aetatem 40 annorum. Censent tamen cum Tamburinio % excusari a mortali juvenem 15 vel 16 annorum, qui differt per tres vel quatuor annos: quia (ut dicunt) hoc tempus videtur parva materia, respectu ad servitium totius vitae. Sed huic non omnino acquiesco, nisi adsit justa causa dilationis. — Justae autem causae differendi sunt: si vovens speret dilatione parentes emolliendos; item, si obstet gravis necessitas spiritualis aut corporalis sororum vel fratrum [^]. Ita Croix ¹⁰ cum Palao et Gobat; Bonacina " cum Aragon et

voti rtilif.
oli corn
«hietur

"1_

dub. penult. — Tr. 3, cap. 2, n. 117. — Tr. 15, cap. 2, n. 32. — Decal., lib. 4, cap. 14, n. 9. — Loc. cit., n. 22. — Croix, lib. 3, part. 1, n. 446. — Pal., ir. 15, disp. 1, punct. 13, n. 7. — Loc. cit., n. 32. — Micron. Garcia, Polit, regal., tr. 2. dilT. I, dub. 8, n. 7. — Sporer, loc. cit., n. 117. — * Lib. 3, part. 1, n. 446. Pal., tr. 15, disp. 1, punct. 13, n. 5. — Gobat, de Veto, n. 87. — 11 Di>p. 4, qu. 2, punct. 5, § 1, n. 1

de realibus: sed statim subdunt, quasi doctrinam limitantes: «Quamvis regulariter et secundum communem usum, non soleat circumstantia temporis in realibus votis principaliter intendi... Unde nisi aliud manifeste constet, in hic votis realibus circumstantia temporis solum ad sollicitandam executionem apponitur.

221. - Haec limitatio ab ipso Busenbaum apponitur doctrinae auctorum qui hic allegantur.

Armilla, v. *Votum*, n. 16, negat posse exspectare tres vel quatuor annos. — Et ita quidem allegant auctores Salmant., tr. 15, cap. 2, n. 32, quasi scilicet assignent pro notabili dilatione, eam quae per duos vel tres annos protrahatur.

*) Rodriguez, Sum., part. 2, cap. 97, (al

cap. 95) n. 9, indiligenter a Salmant. citatur; disserit enim de eo qui religionem ingredi vovit sub conditione: ni Deus aliud ordina-verit Quod si sensus hujus conditionis sit: si Deus non impediverit aliqua infirmitate aut simili impedimento: «in quo casu, inquit, si accedat faciens votum ad 17 aut 18 annos, statim cessante hoc impedimento, tenetur adimplere votum ».

d) Trullench citatur quidem a Salmant., ut habetur apud S. Alphonsum; sed ipse, lib. 2, cap. 2, dub. 13, n. 11, expresse dicit mortale esse si, data opportunitate, « dimidio anno » differatur.

Tamburinius, Decal., lib. 3, cap. 12, § 3, n. 10, haec affirmat de eo qui decimum quintum annum agit.

D Ex auctoribus, qui pro differendi causis

Tabiena *f*); Sanchez ', ct Salmant. 1 cum Suarez *D*, Machado, Pellizzario, Trullench ac Garcia.

Quidam
farted» in
dilatione.

Bene tamen advertunt Sporer ct Salmant., in his casibus sedulo cavendum, ne dilatio sit nimia, aut ne periculum adsit votum nunquam implendi. Quod periculum non raro adest in votis religionis: pro quorum exsecutione, daemones innumera excitant dissidia et impedimenta.

DiUtio vo-
ti in obte-
qctnm tem-
porale, nun-
quam lethali,
joxta a-
bo*.

Si autem votum sit in obsequium temporale, scilicet tot jejuniorum, peregrinationum, etc.; censet probabile Sporer cum Tamburinio, quamcumque dilationem non pertingere ad mortale <Λ Et favet Sanchez 4, referens S. Antoninum, qui dicit illam esse moram mortalem, quando fit dilatio per longa tempora, et ex ipsa dilatione est periculum oblivionis vel impotentiae implendi. — Sed verius dicendum, peccare mortaliter qui sine justa causa notabiliter votum differt implere, nempe ultra duos vel tres annos; ut recte sentiunt Croix h), et Salmant. 5 cum Palao h), Trullench Oet Garcia. Putat autem Croix cum Diana, quod si vovisti singulis mensibus confiteri, posses ex causa differre per duos vel tres dies ultra mensem

Jaxta au-
ctorem, di-
latio nota-
bilis, lethali.

Votum li-
ne certo lo-
co^uomodo
impleatur.

222. — « 15°. Qui vovit aliquid sine certo « loco, v. gr. ingredi religionem S. Bene- « dicti, satisfacit, intrando quodeumque « monasterium illius ordinis, in quo ser- « ventur substantialia regulae. Neque te-

1 Decal., lib. 4, cip. 14, n. 8 ct »eqq. — · Tr. 15, cap. 2, n. 30. · Machado, Perfeto confeuor, lib. 2, part. 3, tr. 10, docutn. 8. n. 5. - *Ptllia.*, tr. 4, cap. 1, n. 96. *Trull.*, lib. 2, cap. 2, dub. 13, num. 4. - *Micron. Garcia*, Polit. regni., tr. 2, diff. 1, dub. 8, n. 6. — *Sporer*, tr. 3, cap. 2, n. 114 ct 115. · *Salmant.*, loc. dt., n. 30. — ■ Loc. dt., n. 116. · *Tambur.*, Decal., Ub. 3, cap. 12, § 3, n. 11. — · Loc. dt., n. 21. · *S. Anton.*, part. 2, tit. 11. cap. 1, § 2, ver». *Quan*

« netur pro admissione peragrarare provin- « ciam; sed satis est adire loca aliquot « non nimis dissita. Et satisfacit voto, si, « postquam ingressus est, remittatur aut « egrediatur (saltem cum justa causa, qua- « lis est, v. gr. gravis ac diuturna tristitia « ct anxietas, sive ex natura ipsa sive « aliunde nata; Escobar, ex Sanchez ·) ante « professionem. — Vide Trullench · ». [Et vide *Lib. IV, ex n. 72*]

* 16°. Qui vovit aliquid sine certa qua- « litate, v. gr. religionem in genere, potest « ingredi quamcumque, etiam laxiorem: « modo servantur essentialia, et sit appro- « bata. — Similiter, si quis vovit triti- « cum, etc., non tenetur dare optimum « quod habet; sed satis est (loquendo de « obligatione praecise), ut det quod non sit « plane ineptum ». (Idem Salmant. · cum Laymann, Suarez, Bonacina ·>, etc. — Qui vovet dare calicem, aedificare ecclesiam, debet implere juxta usum communem].

Votum «i-
ne cert
quahtatc.

« 17°. Qui vovit aliquid sine certa quan- « titate, v. gr. eleemosynam, pecuniam, « frumentum, etc.; satisfacit dando quan- « tum voluerit >: [Salmant. · cum citatis DD.] « modo non tam parum, ut videatur « potius irridere suum votum, quam im- « plere. Ratio horum omnium petitur ex « intentione voventis; qua nemo censetur « se obligare, nisi ad id quod commode « potest, ct communiter est decens. — « Suarez, Sanchez ,0.

Voteo
tine certa
quantitate.

dt., n. 446. · *Diana*, part. 3, tr. 4, reaol. 100. — *Escob.*, tr. 1, exam. 4, cap. 7, n. 53. — · Decal., hb. 4, cap. 16, n. 100. — ' *Lib.* 2, cap. 2, dub. 20. o. 7 et 8. — ■ *Tr.* 17, cap. 1, num. 140. *Laym.*, lib. 4, tr. 4, cap. 3, num. 4. · *Suar*, de Voto. lib. 4, cap. 8, num. 9 et 10. — · *Loc. du* — *Suar.*, loc. dt., n. 10. — * *Decal.*, lib. 4, cap. 13, n. 8 et 10.

||

adducuntur, solus Croix de omnibus relatis loquitur; de priore vero dumtaxat loquuntur Palaus, Machado, Bonacina, Sanchez, Salmant., Pellizzarius, Trullench ct Garcia; Gobât, de sola necessitate gravi sororis. — Denique Aragon, in *2am 2**, qu. 88, art. 3, ult. dictum; Tabiena, v. *Votum III, n. 4*; et Suarez, de *Relig.*, tr. 7, lib. 4, cap. 1, n. 7, alias causas assignant, quae hic non recensentur.

Secluso tamen periculo omissionis, ut advertunt auctores laudati.

Croix, loc. cit., n. 446, mortalem esse dicit dilationem «ad duos tresvc annos». — Palaus idem tenet, tr. 15, disp. 1, punct. 13, n. 7.

S. Alphonsi, *Opera moralia*. — Tom. 1.

O Trullench, *lit*. 2, cap. 2, dub. 13, n. 10; Garda, loc. cit, dub. 8, n. 6, male a Salmant heic citantur; non enim determinant, qualis censenda sit notabilis dilatio.

» Quin etiam addunt: Si intra octo dies post mensem sequeretur solemne festum, et aegre bis intra octo dies confitereris, posses eousque differre.

222. — Bonacina, disp. 4, qu. 2, punct. 6, n. 15, 18 ct 31, haec omnia docet; de calice autem, quem quis dare voverit, dicit satis esse si argenteus fuerit; et addit n. 31 in generali determinandam esse quantitatem et qualitatem prudentis arbitrio, « consideratis circum-

in duNo, < 18". In dubio de mente voventis, de-
lecepro · bet fieri interpretatio secundum verbo-
verborum. * rum^a quibus usus est, proprietatem, vel
« potius communem et usitatam acceptio-
« nem. — Filliuccius b), Laymann l ». (Sal-
mant. ·].

uamdc 223. - « 19°. Qui vovit, si ludat char-
vend» quo- < tis, dare decem imperiales; tenetur, se-
uetobhffet. g cundum Sanchez, dare toties decem,
« quoties ludit; quia poena est actui acces-
« soria. Videtur tamen negare Laymann aΛ
« — Vide Trullench, Diana b) ».

Bene distinguunt Salmant ·. — Si vo-
tum fuit simplex de solvenda poena, si lu-
serit; tunc sufficit solvere poenam pro
prima vice: cum Sanchez c), Bonacina f),
Sà Λ), Diana d). Et satis probabile vocat
Laymann et Palao. — Secus, si votum
fuit duplex, scilicet, de non ludendo, et
de poena solvenda. Tunc, quoties trans-
greditur votum, solvenda est poena; nisi
haec sit gravissima, ut peregrinatio, elar-
gitio magnae eleemosynae, quae non so-
leat communiter repeti. Ita Salmant.4 cum
Laymann, Palao, Trullench, Sanchez, Dia-
na etc.

advertendum, quod in tali voto
P°cnali duplici, si relaxetur primum, re-
laxatur etiam secundum f), prout primi

• Lib. 4. tr. 4, cap. 3. η. X — · Tr. 17. cap. 1. n. 131.
— Sanch., Decal. Hb. 1, cap. 22, n. 21. — Trull., Hb. 2.
cap. 2, dub. 36, n. 10. — · Loc. dt., n. 177 — Laym., lib. 4,
tr. 4, cap. 5, n. 1. »f · Pal., tr. 15, disp. 1. punct. 18, n. 6.
— · Tr. 17. cap. 1 n. 177. · Laym., Hb. 4. tr. 4, cap. 5,
n. 4. Pal., tr. 15. disp. 1. punct. 18, n. 6. — Trull., lib. 2,
cap. 2, dub. 26, n. 10. — Sanch., Decal., lib. 4, cap. 22, n. 21.
— · Loc. dt., n. 176. — Pal., loc. dt., punct. 18. n. 4. —
Laym., loc. dt., cap. 5. n. 2, enroll. 2. — Sanch., loc. dt.,

accessorium. Salmant.5 cum Palao, Lay-
mann, Sanchez, etc. — Notandum deinde, Oblitu
quod qui invincibiliter ignorat, sive obii- X u / m
viscitur votum principale aut votum de Fe“““
poena, ad eam non tenetur. Vide Sal-
mant.

224. - Plura ultimo hic pariter sunt
notanda:

Et Γ. Quod vota semper sunt inter- Veui«
pretanda juxta benigniorem partem. — per beti-
Salmant.7 cum Laymann, Cajetano et rru~r
aliis communiter.

Notandum 2°. Quod fractiones votorum Frwiow
sunt ejusdem speciei. Hinc, si quis habens
votum castitatis fornicetur, potest seorsim ,pe
fractionem voti confiteri. — Salmant.8.

Sed quid, si quis voveat jejunium ex
speciali motivo temperantiae? — Valentia,
Sanchez, Bonacina, etc., apud Salmant.®,
probabiliter tenent, committere duo pec-
cata jejunium frangendo. Ita pariter, conju-
gem voventem castitatem ex motivo amo-
ris ad castitatem, si petat debitum, dicunt
committere duo peccata. — Sed probabi- Eui ”
lius tenendum cum Salmant., et Cajetano, >it u .jx
Trullench, Suarez et Prado, tales commit-
tere unum mortale contra votum; quia
ex voto obligationem tantum fidelitatis
erga Deum sibi imponunt, non aliam.

cap. 22. n. 9, — · Loc. cit., n. 173. — · Loc. dt., n. 148.
Laym., loc. dt., cap. 3, n. 3 et 4. — · Loc. cit., n. 101. —
Valent., in 2°- 2°. disp. 6, qu. 6, punct. 4. quaer. 1,
conci. 2. · Sanch., toe. dt., cap. 11, n. 6. — Bonae., diip. 4.
qu. 2, punct. 5, § 4, n. 11. — · Loc. dt., n. 102. — Salmant.
loc. cit., n. 103. · Cajetan., in 2°- 2°, qu. 88, art. 5, dub.
ult. — Trull., lib. 2, cap. 2, dub. 12, n. 23. — Suar., lib. 5,
cap. 3, num. H et 13. · Prado, tom. 2, cap. 31, de Voto,
qu. II, § 3 n. 40.

stantiis personae voventis, loci, temporis et
causae moventis ad votum ».

b) Filliuccius, tr. 26, cap. 3, n. 91, dicit
attendendam esse « proprietatem verborum».

223. - a) Laymann, loc. cit., cap. 5, n. 4,
male citatur a Busenbaum; distinguit enim,
ut recte infra indicat S. Alphonsus. Si vo-
tum est duplex, « vera est, inquit, sententia »,
quae docet ad poenam teneri toties quoties; si
vero votum sit unicum, inspiciendam esse vo-
ventis intentionem, quae si dubia remaneat,
• reprehendi non potest » opinio quae tenet
votum pro sola prima vice valere

Diana, part. 5, tr. 9, resol. 60, non de
hac materia, sed de casu tantum simili lo-
quitur

Sanchez, l. c., cap. 14, u. 40, a Salmant.
citatur, sicut et Bonacina, loc. cit., punct. 5,
? 1, n. 5, pro alio casu huic simili, quod Sal-

mant ad confirmationem suae doctrinae ad-
hibent.

(*) Sit, v. Votum. n. 26; Diana, part. 4,
tr. 4, resol. 181, videntur utique de simplici
voto loqui, dum generaliter scribunt: « Vovens
se aliquid facturum (sunt verba Emmanuelis
Sit, cui subscribit Diana), si contingat forte
peccare, intelligitur de prima vice, nisi inten-
disset expresse quoties peccasset».

Diana, ptirt, 7, tr. 9, resol. 60, dictum
Palai citat, quin de eo ullum proferat judi-
cium.

/> Si nempe dispensatio fiat antequam vo-
vens in poenam incurrerit; si autem per voti
principalis fractionem poenam jam incurrerit,
dispensatio prioris non ferret secum dispen-
sationem in secundo. Ita auctores laudati.

224. - a De Cajetano, vide notam c ad
n. 220 supra.

Volam
dijuncti-
um ni bo-
tue vd ma-
Ue.nallom.

Si ■traque
pu» sit ap-
ta, quomo-
do obliget.

•'«“TO
't»· pro-
com

Protebui-

Notandum 3". Quod si quis voveat dis-
junctive rem bonam, vel malam, aut va-
nam, aut impossibilem ; votum nullum est.
Salmant — Si vero utraque pars est ma-
teria apta, illa quae eligitur praestanda
est, etiamsi post electionem altera pars
pereat, seu impossibilis reddatur. E con-
verso, si pereat una pars aut impossibilis
reddatur ante electionem, non teneris ad
alteram; nisi tua culpa res periit, aut fui-
sti in mora eam tradendi aut determi-
nandi Ita Salmant.⁴ cum Sanchez, Pa-
lao, Molina, etc.

Quaeritur hic: *an totam partem jam
electam possit vovens cum altera commu-
tare?*

Negant probabiliter Palaus ') et San-
chez') cum aliis, apud Salmant. Unde,
st electa sit pars, cujus materia sit reser-
vata, ut castitas, etc., requiritur dispen-
satio papalis. — Affirmant tamen Lean-
deruet Tamburinius^ cum pluribus apud
ipsum ; et non minus probabile merito vo-
cant Salmant.^a Ratio, quia, non obstante
electione facta, votum adhuc remanet
disjunctivum; nec, per determinationem
peractam, vovens se privavit libertate
alteram eligendi partem.

1 Tr. 17, cap. I, n. 141. — ' Loc. cit., n. 141 et 142. · Sanch.,
Decal, lib. 4, cap. 13, n. 25. I Pal., tr. 15, disp. 1, punct 12,
n 28. · Afolina, de Juit., tr. 2, diip. 270, n. 6 — · Tr. 17,
cap. 3, n. 107. — · Loc. at., cap. 1. n. 135. · Pal., tr. 15.
disp. 1. punct. 12, n. 6. - Tatnbur., Decal., lib. 3, cap 15.
§ 6, n. 4. · Suar., Ub. 4, cap. 7, n. 14. · lib. 2.
cap. 2, dub 16, n. 29 — · Tr. 3, cap. 2, n. 96. — · Lib. 3,
part. 1, n. 433; lib. 6, part. 2. n 1281. — ' Loc cit.. cap. 1,
n. 136. · Pal., loc. cit., punct. 12, num. 5. Tambur., loc.
cit., cap. 15, § 6, n. 5. · Prada, tom. 2, cap. 31. qu 6, § 2,

Si vero in mora non fuepis, nec res tua
culpa perierit, rem superstitem tradere non
teneris; sed vel hanc, vel rei quae periit aesti-
mationem tradere teneris: ita Salmant et Pa-
laus. — Sanchez autem id valere vult ante
electionem; at si post electionem res absque
tua culpa perierit, negat te obligari ad rem
superstitem vel ad alterius aestimationem. —
Molina vero indistincte negat obligationem
tradendi rem superstitem, si ex duabus inde-
terminate promissis una perierit.

'J Palaus, Ir. 15, disp. 2, punct 11, n. 6;
Sanchez, dc Matrim., lib. 8, disp. 9, n. 14;
et Dccal., lib. 4, cap. 40, n. 43, ita tenent, non
de voto disjunctivo in generali, sed de voto
disjunctivo emisso dc materia reservata cl non
reservata: si igitur vovens jam partem reser-
vatam elegerit, negant alium praeter Papam

Qui vovet per mensem audire sacrum,
probabiliter non tenetur in festis audire
duo: sicut probabile etiam est hoc, si im-
ponatur a confessario pro poenitentia. —
Salmant.⁴ cum Palao, Tamburinio, Sua-
rez, Trullench, etc.; Sporer* ac Croix *.

Qui vovet rosarium, satisfacit recitando
tertiam partem; quia communiter sic in-
telligitur. Salmant. ' cum Palao, Tambu-
rinio, Prado. — Et satisfacit recitando al-
ternatim; quia tale votum obligat instar
officii divini. Salmant. · cum Trullench,
Tamburinio, Diana, Leandro. — Et etiam
satisfecit dividendo decades. Salmant. ·
cum Sanchez, Trullench, Bonacina, etc.

Qui vovet jejunium, potest comedere
lacticinia: ut Salmant.¹⁰ cum Sanchez /J
et Palao />. — Si vovet jejunium per men-
sem, non tenetur in dominica; vel si vo-
vet in vigilia alicujus Sancti, quae veniat
in dominica, potest anticipare jejunium in
sabbato: Salmant. ll cum Bonacina, Trul-
lench, Diana, etc. — Si vovens jejunium
comedit carnes, non tenetur ad jejunium:
ad differentiam jejunii praecepti ab Eccle-
sia, quae duplici praecepto imponit et
jejunium et abstinentiam a carnibus; juxta
Salmant. ” cum Sanchez, Azor <>, Silve-

Vovta.
audire ■*-
cram, id
quid tenea-
tur die (c-

Vovem
rotarium,
quomodo
impleat.

Voveat je-
jama. qao-
modo teneo*
lar.

Comedens
cxrnei non
tenetur ad
jejunium.

n. II. — · Loc. cit.. cap. I, n 136. · Trull., loc. cit., n. |9. ·
Tambur., loc. dt., n. 5. · Diana, part. 9. tr 8. reiol 6,
ven. Srd quia. · LeanA., tr. 1. disp. |9, qu. 5. — ■ Loc.
cit., num 136. · Sanch., Dccal., Ub. 4, cap. 11. num. 39. ·
Trull., loc. dt., n. 19. · Banac , disp. 4, qu. 2, punct. 6,
num. 28. — · Loc. du, num. 137. — “ Loc. dt. - Bonac.,
loc. dt., punct. 6, num. 25 ct 26. · Trull., loc. cil., num 18. ·
Diana, part. 9. tr 8» reiol. 6; ct part- 10, tr. 16. reool 50,
v. (. — « Loc dt., n. 137. · Sanch., loc. dt.. cap. 11,
num. 42.

posse super hoc volo dispensare. Et ita etiam
a Salmant. citantur, tr. 17, cap. 3, n. 107.

d) Leander, de Sacram., tr. 5, disp. 14,
qu. 143, et Dccal., part. 2, tr. 1, disp. 17,
qu. 108, hanc sententiam probabilem existi-
mat; sed tr. 5, de Sacram., loc. cit., contrariam
probabiliorem idcoque tenendam affirmat

'I Tamburinius, Dccal., lib. 3, cap. 16, § 4,
n. 31, simpliciter negat tale votum esse re-
servatum.

f) Sanchez, Dccal., lib. 4, cap. 11, n. 65;
et Palaus» tr. 15, disp. 1, punct. 12, n. 11,
generalem dumtaxat regulam habent, nempe:
Vovens jejunium non aliter intendit se obli-
gare quam Ecclesia obligat. Ex qua quidem
regula casus praesens plane colligitur.

Azor non videtur recte a Salmant. ci-
tari; dicit enim, part. 1, lib. 11, cap. 21, qu 6,

stro k), etc., et prout declaravit Benedictus XIV. (Vide infra, «. 1015).

Ah vovens jejunium singulis sabbatis, teneatur ad votum, si in sabbato cadat Natalis Domini?

Probati-
biifiturdie
ra“t”

Probabiliter negant Molina, Azor, Fagundez, Diana, Rodriguez, Villalobos, apud Salmant.'; et probabilem vocant Bonacina 3 et Tamburiniusa. Nisi expresse intenderit, adhuc eo die se velle obligare; quia tunc procul dubio tenetur. — Affirmant tamen Salmant.⁴ ut probabilius, cum Suarez ¹, Sanchez, Vasquez. Vide mox dicenda, μ . 226, v. *Sed quid.*

Si quis iramemor voti vel poenitentiae injunctae, etc., praestet opus debitum, bene satisfacit per voluntatem generalem, quam quisque censetur habere satisfaciendi prius suis obligationibus. Ita Sporer ", Sanchez·, Lessius Λ, Laymann 7.

Immtocf
votivdpcA
niUntUzu-
tbUdt

Si quis autem est certus de voto, sed habet probabilem rationem quod illi satisfecerit; dicunt plures auctores, voventem ad nihil teneri. Sed huic opinioni jam diximus (*Tract, de Conse., n. 29*), non esse adhaerendum; quia obligatio voti certi sola probabili satisfactione nequaquam impletur.

Probth
lis iapktu
non »ufict

DUBIUM V.

Quot modis tollatur obligatio Voti.

225. *Tollitur obligatio voti; 1. Per materiae mutationem. 2. Per auctoritatem humanam. Vide resolutiones. — 22f>. An sit obligatio implendi votum, si superveniat circumstantia non praevisa. - (Quid vero de votis simplicibus castitatis et religionis; et quid de solemnibus. Vide Lib. IV, n. 50).*

225. - « Resp. Dupliciter tolli potest:
« — Γ. Nullius auctoritate interveniente.
« Idque, vel materiae mutatione: ut, si materia ante honesta fiat turpis, indifferens, « vel impeditiva majoris boni, ratione novae circumstantiae vel prohibitionis; vel si fiat *impossibilis* at lute aut moraliter, vel desitione conditionis a qua pen- « débat — 2λ *Interventu auctoritatis hti-* « *manae*. Idque tripliciter: *irritatione, com-* • *mutatione* vel *dispensatione*: de quibus « in sequentibus Dubiis. — Est communis. « Sanchez·, Lessius *, Suarez, Filliuccius, 0.
« Unde resolves:

Eui mu-
vovemk. « Γ. Etsi tua culpa materia facta sit «impossibilis, mutilis, etc.; tamen, post-

« quam jam talis facta est, cessat obligatio, et sufficit poenitere de culpa.

« 2°. Si concurrat obligatio duorum votorum impossibilem, implendum est « id quod est praestantius et Deo gratius; « et alterum cessat. Quod si vero sit ae- « quale, aut nescias utrum sit melius, implendum est quod prius vovisti, et ruit « posterius: si et hoc nescis, libera est « electio. — Vide Trullench 11.

Vou «-
compcwh-
lia, quoccc
do oblidett

« 3°. Si materia voti fiat impossibilis « quoad partem tantum; tunc, si commodè « talis materia dividi non potest aut non « solet, ad nihil teneris. — V. gr., vovisti « aedificare templum: si totum non potes, « non teneris ad partem.

impotribibl
ex pjutr. 13
quid obii-

Bencd. XIV, Bncyd. Libcنتتهنت, § 3. die 10 Junii 1745. — Molina, tr. 2. dbp. 272, n. 3. - A*or, part t, lib. 11, cap. 21, qu. 3. - Fa&und., de 4 praec. Eccles., Hb. 1, cap. 6, n. 6. - Diana, part. i. tr. 9, react. 22; part. 9, tr. 8, read 6, i f. - Rodrig., Sum. (hitpan.), torn. 3, cap. 25, η. 8 - Villai., part. 2, tr. 31, difT. 34, n. 3. - 1 Tr. 17, cap. 1, n. 138 — Disp. 4, qu. 2, punct. 6, n. 9. — 1 Decal., lib. 3,

cap. 15, § 6, n. 13 — Loc. dL, n. 139. . Sanch , Decal., lib. 4, cap. 11, n. 61. - Vasq., in 1“. 2., disp. 80, cap. 4, num. 26. — 1 Tr. 1, cap. 1, num. 90, m. — Decal., lib 1, cap. 13, num. 10. — ' Lib. 1, tr. 4, cap. 4, num. 7. — Decal., lib. 1, cap. 24. — Lib. 2, cap. 40. dub. II. — Suar., lib. 6, cap. I. — « Tr. 26, cap. 8. — « Lib. 2, cap 2, dub. 9, η. II.

toties contra votum peccari, quoties in hac die carnes eduntur.

Silvester perspicue rem indicat, v. *Kotum II, qu. 20*, vers. *Quartum*, inquit « Non est mortale (jejunandi votum frangere), nisi prima vice qua agitur contra votum ».

O Suarez, *lib. 4, cap. 20, n. S*, ita docet casu, quo quis voverit jejunium singulis feriis

sextis, pro tota vita; si vero illud voverit pro uno altrove anno tantum, ait posse non jejunare dic Natalis Domini: « Ego tamen, addit, semper consulerem sequi... securiorem».

j) Lessius, *lib. 2, cap. 37, n. 59*, hanc sententiam a fortiori inculcat, dum dicit praecepto satisfacere, cum qui illud servat cum animo non implendi.

«4\ Si vero dividi commodè potest
«ct solet, manet obligatio ad illam par-
«tem quam potes: ut v. gr. Γ. Qui non
«potest jejunare tota hebdomada, potest
«autem aliquot diebus, ad hoc tenetur.
«2". Qui matrimonium contraxit, et con-
«summavit post votum castitatis, tene-
«tur non petere debitum: cum eatenus
«votum adhuc sit possibile (reddere enim
«debet). — Vide Bonacina

«5°. Quod si votum dividi quidem pos-
«sit, sed unum in eo sit principale, reli-
«qua vero accessoria tantum, non per se
«seorsim intenta, sed dependenter a priori,
«tamquam illius appendices et modi; tunc,
«si principale fiat impossibile, ruit etiam
«obligatio accessorii: non autem contra.
«Ut v. gr., vovisti peregrinationem Ro-
«mam in cilicio, et ibi certi aliquid of-
«ferre, si peregrinatio impossibilis fiat,
«non teneris cilicium ferre, et oblatio-
«nem mittere. — Vide Sanchez ', Bona-
•cina ', Trullench 4 ».

226. - Hic quaeritur: *an sit obligatio implendi votum, si notabilis circumstantia superveniat, qua praevisa, quis votum non emisisset?*

Est communis sententia apud Salmant.5 cum Sanchez, Palao, Trullench, etc. (Vide dicta n. 187, v. *Sed dubium*), quod in omni promissione, prout est etiam votum, mutatio materiae de se notabilis obligationem aufert. — Ratio, quia per mutationem res fit diversa, quam promissa.

Sed quid, *si nova circumstantia accadat non praevisa*, puta, si quis vovisset jejunare omnibus feriis sextis, *an teneretur ad jejunium in die Nativitatis Christi Domini, quem diem exclusisset, si praevidisset?*

Affirmant Salmant. cum Navarro .), Vasquez, Silvestro b), aliisque cum Sanchez (Sed notandum, quod Sanchez loquitur de praeciso casu jejunii; quia censet, circumstantiam festi non efficere notabilem mutationem: verum circa nostrum quaesitum oppositam tenet sententiam, ut infra). — Ratio, ut dicunt, quia ad eximendum voventem ab obligatione voti, non est attendendum ad id quod ipse promississet, si meminisset; sed potius ad id quod actu promisit. Et probant ex cap. *Explicari, de obs. jejun.*, ubi Honorius III dixit: *Qui nec voto, nec regulari observantiae sunt adstricti, in sexta feria, si festum Nativitatis Dominicae die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt, secundum consuetudinem Ecclesiae generalis.*

Negant vero teneri ad votum Molina ., Azor .0; item Fagundez c), Diana et alii, apud Salmant. II, loquendo de praedicto casu jejunii (de quo vide etiam dicta n. 224, v. *An vovens*), et loquendo generice de omni nova circumstantia notabili superveniente, tenent S. Antoninus, Navarrus, Silvester, Henriquez d), etc., apud Salmant. .f. Et hanc sententiam expresse tenet D. Thomas ubi sic docet: Id liberare

Circum-
«cantui r.crt
praevisi.
juxta alio»,
non tollit
votum.

Juxta a-
lio», tollit
votum.

Mutatio
notabilis «
tollit obli-
gationem.

1 Ditp. I, qu. 2, punct. 7, § 1, n. 6. — . Decal., lib. 4, cap. 10, n. 10. — . Loc. du., punct. 4, § 4, n. 6. — 4 Lib. 2, cap. 2, dub. 10, n. 5. — . Tr. 17, cap. 3, n. 20. *Sanck., loc. cit., cap. 2, n. 22. Pal., tr. 15, ditp. 1, punct. 20, n. 3. Trull., loc. cit., dub. 28, n. 2. — . Tr. 23, cap. 2, n. 101. — Vasq., in 1. 2., di. p. 30, cap. 4, n. 2b. — . Decal., lib. 4, cap. II, n. 61. — . Loc. dt. — . Tr. 2, dhp. 272, n. 3. —

* Part. 1. lib. 11, cap. 21, qu. J. — Diana, part. 1, tr. % rctol. 22. — n Tract. 23, cap. 2, num. 103. — S. Anion., part. 2. tit. 10, cap. 6, § 5. — Sattar., Man., cap. 18, n. 7. — Sited!., v. Votum II, qu. 17; v. Juramentum III, qu. 1. ver. El nono; et Juramentum IV, qu. 8. — " Tract. 17, cap. 3, num. 21. — * In 4. dirt. 38, qu. 1. art. 3, volut. 1,

226. - °) Navarrus, Man., cap. 21» n. 11, non loquitur de circumstantia non praevisa; sed absolute negat eum, qui votum emisit jejunandi omni feria sexta vel sabbato, posse vesci carnibus et non jejunare die Natalis Domini, tali dic incidente

1°) Silvester, v. *Jejunium*, n. 25. qu. 10, negat pariter licitum esse vesci carnibus die Natalis Domini, illi qui vovit abstinentiam a carnibus feria sexta. At quaerens utrum qui vovit ovorum abstinentiam feria sexta, possit carnes comedere die Natalis Domini, si in feriam sextam incidat, sic distinguendo respondet: «Si habitualiter intendebat se eo casu

velle privare carnibus, ut quia si hoc occurrisset hoc deliberasset, non potest comedere; si vero intendebat se non privare, potest ».

<) Fagundez, de 4 Praec. Eccl., lib. 1, cap. 6, n. 6, hanc quidem sententiam tenet, sed rejicit ejus fundamentum, quod scilicet, si cogitasset, non vovisset eo die jejunare. Ipse vero sententiam suam hac ratione confirmat: quod, quando de voventis intentione non constat, jejunium et votum accipienda sunt juxta morem Ecclesiae.

•ri Henriquez, lib. 11, cap. 14, id eo casu relinquit prudentis arbitrio.

a voti vel juramenti obligatione, quod, si a principio notum fuisset, ea fieri impediret. Ratio, quia tunc intentio se obligandi vel deficit vel sic interpretatur. — Et huic sententiae dicunt Salmantl non posse denegari probabilitatem; immo ipsimet Salmant.2 censent illam esse notabilem mutationem, quae si a principio fuisset cognita, quis non se obligasset.

s. Docwr
adhaeret
hok optaio-

Haec secunda sententia mihi videtur non minus probabilis, immo forte probabilior quam prima. Ratio generalis, quia, superveniente circumstantia non praevisa,

qua votum onerosius redditur, materia voti fit diversa quam promissa. — Et sic respondetur ad rationem oppositam: quia vovens teneretur ad plus quam promisit. — Respondetur autem ad definitionem Honorii III ut supra, quod ibi Pontifex non explicat an circumstantia diei Nativitatis Domini fuerit vel non praevisa. Quare textus explicari potest (sicut intelligit Azor ·) de iis qui expresse voverint servare jejunium etiam in die Natalis: quo casu, certe tenentur ad votum, ut diximus supra, w. 224, v. *An vovens*.

DUBIUM VI.

De Voti Irritatione.

ARTICULUS I.

AN ET QUOMODO TOLLATUR OBLIGATIO VOTI PER DIRECTAM IRRITATIONEM.

227. *Quis possit vota irritare.* — 228. *An liceat irritare vota sine causa.* — 229. *Quae vota filiorum possint irritare pater, avus, tutor, etc.* — 230. *Quae possit irritare mater.* — 231. *An vota subditorum valeant donec irritentur.* — 232. *Quid, si quis per errorem aestimabatur pater, maritus, etc.* — 233. *Quis possit irritare vota religiosorum et monialium. An abbatissa.* — 234. *An vir possit irritare omnia vota uxoris.* — 235. *An uxor vota viri.* — 236. *Quid, si mutuo consensu voveant castitatem.* — 237. *An superior possit irritare vota facta ante subjectionem.* - *Quid, si dubium sit, an sint emissa ante vel post subjectionem.* — 238. *An autem vota facta tempore subjectionis possint post illud irritari* — 239. *Quid, si superior ea ratificaverit.* — 240. *Quae vota servorum aut famulorum possint a domino irritari.*

imutio-
quando
,ocn>'

227. - « Resp. Cum non debeat violari
« cujusquam dominium, ac quilibet domi-
« nus possit uti sua libertate: hinc, si po-
« testati dominativae alterius sit subjecta
« alicujus voluntas, potest is subditi istius
« omnia vota, qualiacumque sint, ad suum
« libitum sine ulla causa valide irritare
« directe; hoc est, potest velle et pronun-
« tiare, ut illa vota nulla sint: ita ut nullo
« etiam casu obligatio postea reviviscat
« (etsi peccent, si absque causa irritent, ut
« docent Lessius *, Navarrus a), Suarez b),

« Filiuccius). — Porro, hoc jus provenit
« ex jure positivo, quo datur alicui legi-
« tima potestas dominativa in voluntatem
« alterius. Ita communiter DD. Vide San-
« chez 5 ». — [Sed provenit etiam ex jure
« naturali; ut Salmant.6, cum S. Thoma7].
228. - Quaeritur: *an liceat irritare vota sine causa.* — Certum est, pro valore irri-
tationis nullam causam requiri. Et corn-
mune est, quod non sit mortale; ut Sal-
mant.e, et Lessius ·, cui videtur id certum
cum Paludano, Silvestro et Angelo.

imuüo
vairu
inius·
none»unor
uU'.

• Tr. 17, cap. 3, n. 22. — • Loc. dt.. cap. 1, n. 153. —
• Loc. dL, qu. 8. — « Lib. 2, cap 40, n 70 — Fi//. tr. 26.
cap. 8. n. 222. — * Dccal, lib 4. cap. 24, n. 30 et 31. —
• Tr. 17. cap. 3, n. 27, — 1 2» 2". qu. 189, art. 5. — • Loc

dt.. num. 29. — » Lib. 2. cap. 40, num. tñi. • PaluJ., in 4,
diet. 38, qu. 4, art. 2, conci. 2, num. 20. • StlyfU., v. Pb-
htm IV, qu. 2, rem. Srxtum. • AhçcL, v. Votum II.
num. 10

227. - 'O Navarrus minus recte a Busen-
baum citatur; nam *Man., cap. 12, η. 61*, sen-
tentiam istam tenet casu, quo maritus v. gr.
jam voto consenserit, et postea absque causa
illud imtat; sed *n. 73* scribit: « Superiores
nihil peccant, dum legitime irritant subdito-

rum vota, solum pro libera voluntate sua sine
causa aliqua et malitia, antequam illa appro-
bentur, quoniam in hoc suo jure utuntur».
b) Suarez, *lib. 6, cap. 1, n. 10*, pariter mi-
nus accurate a Busenb. allegatur; negat enim
ullum peccatum committi *contra voti religio-*

Dubium est: *an sit veniale?*

Ian* a·
K_hTl 1·

m
pexatam,

Aiiode
venia-

Prima sententia affirmat cum Busenbaum, Lessio, etc.; quia dissonum est, superiorem sine causa uti hac potestate. — de se loquendo verius est nullum esse peccatum; quia vota subditorum sub hac conditione consensus superiorum emittuntur: unde obedientia sufficit pro causa. Ita Salmant. cum S. Antonino, Cajetano, Silvestro, Azor, Tamburinio e), etc.— Dixi: *de se loquendo*; quia difficulter aliunde potent excusari a veniali: vel quia facit actum otiosum, vel quia irrationabiliter profectum alterius impedit; ut recte ait Lessius *.

Quaevi-
ubi» »uf-

Sufficit vero quaevis causa rationabilis, ad excusandum a veniali; ut Elbel · ac alii. Et idem tenet Sporer 4 cum Soto % Valentia ·, Medina b), etc. communius, non peccare graviter superiorem, qui dederit permissive licentiam, et postea revocaverit; immo probabile putat ne veniale quidem esse, nisi promiserit non revocare. — Valida est autem irritatio omnium votorum in genere, etiam futurorum, ac etiam renuente subdito. Salmant? cum Palao, etc.

« Unde resolves:

Qaibu·
utirnuuo.

229. - « Γ. Quivis pater, et in ejus defectu, avus patemus, tutor; immo etiam mater, non tantum si tutrix sit, sed etiam «in priorum defectu; et secundum quosdam, reliquis deficientibus, etiam ma-

« gister vel herus (ut Suarez, Lessius ·, « contra Sanchez), potest directe irritare « vota liberorum impubenun: ut colligitur ex can. *Mulier, caus. 32, qu. 2*; « can. *1 et 2, caus. 20, qu. 1*, et cap. *Si quis, de regular*,

« Impubertas autem secundum jura finitur in masculis, anno decimo quarto completo; in feminis, duodecimo completo, a die nativitatis computando: ut Sanchez 7, Laymann ·, Bonacina · ».

Clarius singula explicanda.

1°. Pater, sive avus patemus in ejus defectu, potest irritare quaecumque impuberum vota, sive personalia sive realia, adhuc castitatis et religionis: etiamsi filius sit doli capax, et etiamsi votum sit de peculio castrensi vel quasi; ut Salmantl0, ex S. Thoma n, cum Cajetano et Sanchez, Suarez, Trullench, Laymann, Lessio, Palao, etc. — Et ratio est (ut ait Sanchez ”), quia in tali aetate deficit perfecta deliberatio ad tantam obligationem. Quare ad talem defectum natura prospexit, praebendo parentibus facultatem talia vota irritandi.

2". In dubio autem, an votum sit emissum ante vel post pubertatem, adhuc potest pater irritare; quia possidet sua potestas. Ita Sanchez, Diana, Michel cum Elbel, a. — Qui recte idem ait dicendum in dubio, an filius post pubertatem votum ratificaverit.

Pater rive
avus pater-
nos irritat
omnia vota
filii impu-
beri».

Btiam in

Lt m., cap. 40, num. 70. — 1 Tr. 17, cap. 3, num. 31 · S Anton., part. 2, tit. 11, cap. 2, § 6. ver». *Item nota.* - Ca/r-tan., v. *Voti dispensatio*, in prine. - *Sitwst.*, v. *Votum IV*, qu. 1. · *Aaor*, part. 1, lib. 11, cap. 18, qu. 5. — · *Lib.* 2. cap. 40, n. 70 — 1 *De Voto*. n. 254. — 4 Tr. X cap. 3, n. 34 — · *Loc. dt.*, n. 34 et 35. - *Pal.*, tr. 15, dl»p. 2, punct. 4, n. 6. — *Suar.*, lib. 6, cap. b, n. 23. — · *Loc. dt.*, n. 82. - *Sanch.*, *Decal.*, lib. 4, cap. 35, n. 84. — · *Loc. dt.* cap. 35, n. X — · *Lib.* 4, tr. 4, cap. 7, n. 10. — · *Diip.* 4, qu. 2, punct. 7, § 2, n. 20. — * *Loc. dt.*, n. 45. · 11 2· 2·*, qu. 88,

art. 9. - *Cajftan.*, v. *Voti dispensatio*. · *Sanch.*, loc. dt.. cap. 35, n. 7 et »eqq. · *Suar.*, lib. 5, cap. 6, n. b et 7. - *Trult.*, lib. 2, cap. 2. dub. 34. n. 2. · *Laym.*, loc. dt., n. 10. - *Less.*, loc. dt.. cap. 40, n. 82. - *Pal.*, loc. dL, punct. 7, n. 4. — “ *Decal.*, Ub. 4, cap. 18, n. 5. — *Sanch.*, *Decal.* lib. 4, cap. 32, n. X (Non tamen dtator ab Elbel. qui addndt *Suar.*, lib. 4, de Voto, cap. b, n. 1: et hic etiam idem tenet). · *Diana*, part. 4, tr. 3, resc. 37. · *Michel*, *Theol. canon, morat*, torn 2, part. 2, § 5, punct. 9, sect. 1, n. 30. · « *De Voto*, n. 251.

nem per hujusmodi irritationem; posse tamen peccatum *contra caritatem* ibi reperiri, si nempe voti irritatio fiat in nocumentum subditi

228. - *) Tamburinius, *Dccal.*, lib. 3, cap. 16, § 3, n. 14, utramque sententiam exponit; deinde sic ipse concludit: « Video tandem utrosque DD. quoad praxim esse concordēs: fatentur enim et illi causam ad excusandum a quacumque culpa, eam unam sufficientem esse: quia scilicet gravatum se filius voto sentiat. Cum igitur tam modica causa sit salis, moraliter loquendo culpa semper evitabitur ».

Sotus, *de Just.*, lib. 7, qu. 3, art. 1,

vers. Majort autem ambigendi, eum quidem peccare dicit, sed quali peccato, lethali an veniali, non explicat. — Valentia non bene adducitur a Sporer: nulla enim facta mentione de casu quo licentia vovendi concessa jam fuerit, *in 2*m 2*’, disp. 6, qu. 6, punct. 6, post, prine.*, dicit veniale peccatum admittere superiorem, qui sine causa votum irritaverit. Inferius vero, *qu. 3*, ubi de licentia vovendi jam concessa loquitur, tractat de irritatione voti quoad validitatem. — Medina similiter, *Sum.*, lib. 1, cap. 14, § 7, minus recte adducitur, qui m genere dicit aliquando peccatum fore, si vota absque ratione irritentur.

circa voi»
filii paberii.

3. Filiorum autem puberum non pos-
sunt parentes imitare vota personalia,
puta castitatis, frequentiae Sacramento-
rum, etc.: nisi praejudicent domesticae
gubernationi, prout vota longae abstin-
entiae, peregrinationis, jejunii incompatibilis
cum modo familiae, etc. — Ita Salmant.
cum S. Thoma, Lessio, Palao, Silvestro %
Tamburinio, etc.

4°. Bene autem possunt irritare (indire-
cte tamen, ut Busenbaum cum Laymann,
art seq., n. 242) vota realia puberum in
minori aetate; quia in ea carent ipsi ad-
ministratione bonorum. Salmant. 3 cum
S. Thoma Sanchez, Trullench, etc. —
Excipe, si votum sit de peculio castrensi
vel quasi; vel si filius exierit a patria po-
testate. Salmant.a. Item, votum eundi Ro-
mam pro absolutione excommunicationis,
ex cap. *V Relatum, de sent, excom.*

Circa vo-
filii illepti-
mi.

5°. Facultatem autem, quam habet pa-
ter erga filios legitimos, eandem habet
erga illegitimos d>; ut Sanchez4 cum Palao
et Tamburinio, et est commune apud Sal-
mant. *.

Tutor et cu-
rator «dem
poMum ac
puur'

6°. Notandum hic, quod dictum est de
patre, dici etiam de tutore respectu pu-
pilli, et de curatore respectu minoris. Et
si sint plures tutores vel curatores, qui-
libet eandem potestatem habet. — Sal-

mant. 6 cum Suarez, Sanchez, Bonacina,
Trullench.

230. - Quaestio est: *an mater possit
irritare vota filiorum ?* — Si mater sit de-
signata tutrix aut curatrix, certe potest
quod tutores et caeteri, ut supra, possunt.

IICS Mi
ter. «i iit
cntrii.

Sed quid, si *non sit ut talis designata,
et filius careat patre vel avo paterno?*

Sanchez, Suarez, Palaus, etc., apud Sal-
mant. 7, putant, tunc filium esse sui jurist.
Sed oppositum dicunt esse probabile, sci-
licet, quod in eo casu incumbit matri esse
curatricem: ut probabilius tenent Salmant.9
cum Tamburinio, Prado, Leandro; quia
rationabile est, ut mater vel avia minori
provideat. Et ideo bene potest eorum vota,
ut curatrix, irritare.

Vd. GH
noo KI u-
tnx. ō-
dat pater
vel XVQ&

Sed magis dubitatur: *an mater, prae-
sente patre vel tutore, possit filiorum vota
irritare?* — Est duplex sententia proba-
bilis.

Prima negat; et dicit quod, solum de-
ficiente patre et tutore, potest mater irri-
tare vota impuberum; et deficiente matre,
idem potest avus et avia ex parte matris.
— Ita Suarez, Sanchez, Tamburinius, Lay-
mann b>, Palaus, Trullench, Bonacina, etc.,
apud Salmant.9.

Praacaa
patre vein
tore, oxur
proxbiEcc
nihilpoteu.

Secunda, non minus probabilis, ut me-
rito ajunt Salmant. 10 (quam tenent Prado

ProbaS
liter irritat
qtueüa.

1 Tr. 17, cap. 3, n. 46. - S. Thotn., 2* 2*, qu. 88, art. 8,
ad 2. - lib. 2, cap. 40, n. 86. · Pol., tr. 15, disp. 2,
punct. 7, n. 9. · Tambur., Dead., Hb. 3, cap. 16, § 3, n. 12.
— Layrn , lib. 4, tr. 4, cap. 7, n. IX — · Loc. dt., n. 47. -
Sanch., Decal., lib. 4, cap. 35, n. 21. · TruH., lib. 2, cap. 2,
dub. 34, n. 6. — · Loc. dt., n. 48. — 4 Loc. dt., n. 82. —
Pal., tr. 15, disp. 2, punct. 7, n. 5. · Tambur., Decal.,
Hb. 3, cap. 16, § 3, n. 9. — · Tr. 17, cap. 3, n. 53. — · Loc.
cit. n. 49. · Suar., lib. 6, cap. 6, n. 22. - Sanch., Decal.,
lib. 4, cap. 35, n. 70. · Bonaee., disp. 4, qu. 2, punct. 7,

s 2, n. 25. - TruH., lib. 2, cap. 2, dub. 35. n. 6. — Sanch .
loc. cit., n. 77. - Suar., Hb. 6, cap. 5, n. 14. · Pat., loc. dt.,
punct. 7, n. 15. - 1 Tr. 17, cap. 3, n. W. — * Loc. dt., n. 5A. ·
Tatnbur., Decal., lib. 3, cap. 16, § 3, n. 23. - Prodo, tom. 2,
cap. 31, qu. 13, n. 79. · Lcand., tr. L ditp. 16, qu. 121. —
Suar., Hb. 6, cap. 6, n. 19 ct «cqq. · Sanch., Dead., Hb. 4,
cap. 35, n. 78. - Tambur., loc. dt., n. 21. · Pa!., tr. 15,
diep. 2, punct. 7, num. 7. · TruH., lib. 2, cap. 2, dub. 36,
n. 1 ct 2. · Bonaee., dhp. 4, qu. 2, punct. 7, § 2, n. 18. -
· Loc dt., n. 51. — » · Loc. dt., n. 52. - Prodo, loc. dt., n. 77.

229. - a) Silvester, v. *Votum //I/, qu. 6*,
ab hac regula excipit votum peregrinationis
in terram sanctam, «quod potest filius fami-
lias emittere».

S. Thomas, *2a 2af, qu. 88, art. 8, ad 1*,
rem clare significat: < Non potest omnino,
inquit, servari ratio voti, cum quis in pote-
state alterius constitutus, vovet id quod est in
potestate alterius, nisi sub conditione, si ille
ad cujus potestatem pertinet non contradicat».

O Cap. *Relatum 37, de sent, excom.*, de
casu simili tantum loquitur, scilicet de servo
excommunicato propter manuum injectionem
in clericum, qui tenetur Romam adire, non
obstante quod dominus alleget se nolle man-
cipio suo carere.

d) Sed, juxta auctores, facultatem istam
in vota filiorum illegitimorum habet pater
casu dumtaxat, quo nullus adest tutor.

230. - a) Quando scilicet filius jam puber-
tatem adeptus est, et agitur de votis rcalibus.
— Palaus tamen de quibuscumque puberis
votis loquitur.

Laymann, *lib. 4, tr. 4, cap. 7, n. 10*,
videtur ita sentire, eo quod matri concedit
posse filiorum impuberum vota irritare «in
defectum patris... et in defectum ascenden-
tium in sexu virili...; non lantum, si ea tutrix
sit, sed etiam in defectum tam tutoris quam
patris et avi. Tunc enim naturali jure ad ipsam
haec cura spectat, quando alius non est, qui
imbecillitati impuberis consulat.

et Philiarchus o ac Roncaglia *), assent, matrem, etiam praesente patre vel tutore, posse irritare vota omnia impuberum, etiam castitatis et religionis; et etiam vota personalia puberum, quae praejudicant gubernationi domus; non vero realia, quorum administratio pertinet ad patrem vel curatorem. — Ratio, quia talis potestas, licet non civiliter, naturaliter tamen etiam est in matre, cui filii tenentur obedire; etsi cum subordinatione ad patrem: ita ut possit pater irritare vota filiorum, contradicente matre; sed non sic mater, contradicente patre. Et probatur ex S.Thoma¹*, qui parentibus indistincte praebet facultatem irritandi vota filiorum.

231. - Quaeritur ultra: an *vota filiorum et aliorum subditorum*, velut religiosorum, uxorum, etc. ut infra, *donec irritentur, sint valida in iis, quae superiorum mandatis aut jurisdictioni non praejudicant?*

Negat *prima* sententia; et proinde ea non indigere dicit relaxatione, si sine consensu superiorum sint emissa; quia tales subditi carent usu voluntatis, cujus dominium est penes superiores. — Ita Valentia, Angelus a>, March, Richardus Rosella b> et alii; et probabilem vocant Leander ri, Torre et Peyrinus^, apud Salmant. 3. Et sibi favere ajunt S. Thomam⁴*, qui sic dicit: *Nullum votum religiosi est firmum, nisi sit de consensu praelati*; et idem dicit de voto uxoris, etc.

Secunda tamen sententia probabilior, quam omnino tenendam dicunt Salmant.¹ cum Cajetano, Navarro, Tamburinio, Palao, Trullench, Filliucdo, Azor, Sanchez, Suarez et aliis pluribus, affirmat valida esse talia vota, sive sint realia, sive personalia, nisi irritentur. Quia subditi revera non carent voluntate; sed eam subijcere debent voluntati superiorum, si contradicant. — Et sic intelligendus est S. Thomas, qui loco citato nihil aliud docet, quam tale votum non esse *firmum*; quia, ut dicit⁶*, *In eorum voto intelligitur debita conditio, scilicet si suis superioribus placuerit, vel non renitentur*. Quare sufficit quod illi non renitentur, ut impleatur conditio voti, et votum sit firmum.

232. - Quaeritur denique hic: *utrum, si per errorem communem aim titulo*, quis existimabatur *praelatus*, maritus, pater, etc., *sit valida votorum irritatio ab eis facta*; sicut validi sunt actus jurisdictionis, ex l. *Barbarius ff. de off. praetor.* ?

Negant Sanchez, Bonacina, Trullench, Palaus et alii, apud Salmant T; quia differt actus dominii ab actu jurisdictionis. — Probabile tamen contrarium censent Salmant. cum Prado; quia in his eadem ratio currit.

233. - « 2". Vota religiosorum >, [Quaecumque, etiam interna; ut Salmant.] cum Soto, Sanchez, Laymann, et Roncaglia¹⁰: quia religiosus transtulit in praelatum to-

Proba
as TAlida,
irrillen-
tor.

Potr«A<
ta periori*
ex errore
com maol.

PraeUu r-
piUres Lr-
ritxnt vo-
ta »ubito-
rum.

¹ Tr. 8, qu. 2, cap. 4, qu. 3, resp. 3. — · Oputc. 17, cap. 13, vers. Decimo. — Valent., in 2— 2*» di*p. 6, qu. 6, punct. 6, qu. 1, ven. Et quoniam. - March tU Velasco, Reaol mor., tom. 2, v. Volo, reaot 449, n. 2. — Torre (Luisius TurrianusJ, Sum. thcol. mor., part. i, cap. IM, dub. 2. · · Tr. 17, cap. 1, n. 183. — « 2· 2·, qu. ft», art. 8, ad 3. — 1 Tr. 17, cap. 1, n. 183. Cajetan., in 2— 2·, qu. 1», art. 8, re*p. ad 3, ver*. Dub. 2; et Sum., v. Voti cumft-tionci. · Savar., Man , cap. 12, n. 67. Tambur., Decal., lib. 3, cap. 12, § 5. n. 8. · Pal., tr. 15. di*p. 1. punct. l'», n. 15. · Trull., lib. 2, cap. 2, dub. 11, n. 7; el dub 29,

n. 7. Fill., tr. 26, cap. 6, n. 172. · Aoor, part. 1. lib. It. cap. 17, qu. 5. · Sanch., Decal. hb. 4, cap. 25, num. 6. · Soar , Lib. 3. cap. 5, n. 10 et *cqq — · 2· 2*·, qu. 88, art. 8. ad 4 — Sanch., loc. du, cap. 32, n. 16. · Bonac., di»p. 4. qu. 2, punct. 7, J 2, n. 23. - Tiull., loc. dr., dub. 34. a. 11. · Pal., tr. 15. di*p. 2, punct. 4. num. 10. · 1 Tr. 17, cap. 3, num. 71. — · Loc. dt. · Prado, tom. 2, cap. 31, qu. 13» n. 110. — · Loc. dt.. n. 37 · SoTmj, de Jixat. et Jure, lib. 7. qu. 3, art. 1. dub. 2, 4. · Sanch., Decal., lib. 4, cap. 33, n. 7. · Laym , lib. 4. tr. 4, cap. 7, n. 6. — * Tr. 8. qu. 2. cap. 4, qu. 2.

O Philiarchus, 2'part., lib.3, cap. 18, vers. Quoad vota filiorum, loquitur ut S. Thomas infra, scilicet concedit parentibus indistincte hanc facultatem.

231. - a> Angelus» v. Votum II, n. 3, perperam citatur a Salmant.; oppositam enim sententiam tenet, negans religiosum posse votum exsequi absque praelati consensu: · nisi sit (ita limitat) de quo nullum praejudicium fit praelato vel regulari vitae».

Richardus de Mediavilla, in 4, dist. 38,

art. 4, qu. 1, negat simpliciter religioso licitum esse vovere sine sui praelati licentia. Quibus Richardi dictis, Rosella, v. Votum II, n. 14, adhaeret.

<> Leander» tr. 1, disp. 16, qu. 26; et tr. 2, disp. 5, qu. 4, oppositam sententiam vocat probabilio-rem; ex quo videtur, ut Salmant colligunt, hanc probabilem reputare. — Peyrinus vero, de Off praelati, qu. 3, cap. 3, n. 3, praesentem sententiam valde probabilem appellat, ut et ipsi Silmant notant

tum suum velle et nolle] « non tamen novitiorum », [Licet vota personalia novitiorum suspendantur: vide Salmant.1] « etiam sub praedecessoribus emissa, irri- « tare possunt directe, praeter Papam », (Papa omnia quidem potest directe irritare vota religiosorum; et episcopus, monia- lium subjectarum: Salmant8] « Abbates, «Guardiani, Priores et Rectores»; (Et etiam praelati secundarii, absentibus pri- mariis^ Salmant.8] « ac probabiliter etiam « abbatisae »: [Cum Salmant.4] « ut habet « Suarez fl, Reginaldus e, Filliuccius, Bo- « nacina

« Excipitur tamen votum transeundi < ad religionem strictiorem. Vide Bins- « feld e, Lessium -, Sanchez 10, Bonaci- « na ll ». — [Hoc votum, nec Papa potest « irritare. Salmant.,f].

234. - « 3°. Idem potest, secundum San- « chez^amaritus, respectu votorum uxoris. « — Licet probabilius id alii limitent ad « ea vota quae mariti juri praejudicant. < Laymann u, Filliuccius 15, Lessius 10 ».

Sed probabilior, saltem extrinsece, vi- detur contraria sententia, quod vir pos- sit directe omnia vota uxoris irritare; licet non praejudicent usui matrimonii, vel prolis educationi, vel gubernationi dome- sticae (ut tantum concēdunt DD. contra- riae sententiae, apud Salmant. n). — Et maxime probatur ex Num. xxx. 7, 9, ubi dicitur: *Si maritum habuerit, et voverit aliquid...; sin autem audiens [vir] stalim*

’ Tr. 17, cap. 3, n. 42. — . Loc. dt.. n. 33. — * Loc. dt., n. 40. — . Loc dt., n. 41. — . Lib 6, cap. 7, n. 19. — . Lib. 18, n. 324. — *Fili.*, tr. 26, cap. 8, n. 243. — ’ Di«p. 4, qu 2, punct. 7, § 2, num. 26. — . Enchir. theol. pastor., part. 3, de 10 praecepti., cap. 9, i. f. — . Lib. 2, cap. 40, n 75. — » Decal., hb. 4, cap. 33, n. 2. — « Loc. dt., n. 26. — “ Tr 17, cap. 3, n. 11 — “ De Matrim., lib. 9, dttp. 39, n 4. — M Lib. 4, tr. 4, cap. 7, n. 12. — “ Tr. 26, cap, 8, nuta.235 et »eq. — M Lib. 2, cap. 40, num. 89. — “ Tñ 17, cap. 3, n. 57. — * 2- 2-, qu. 88, art. 8, ad X — n De Mntnm., loc- dt., n. 4. . Sotus, de Juit., lib. 7, qu. 3, art. 1, rera. At wra sicuti. . S^l, v. Voti irritatio, num. 1. — . Tr. 17,

233. - a) Quando scilicet praelati primarii a domo absunt « per aliquod tempus, puta per unam diem naturalem 24 horarum », ut no- tant Salmanticenses.

234. - a) Textus iste male a Salmant, loc. cit., n. 58, Ambrosio tribuitur: sunt enim verba quae Gratianus addidit canoni *Nec il- lud, caus. 33, qu. 5*; dum solus canon sumi tur ex lib. S. Ambrosii *de Paradiso, cap. 10*.

contradixerit, et irritas fecerit pollicitatio- nes ejus....propitius erit ei Dominus. Quod non de solo voto abstinentiae, sed de omni voto interpretantur Septuaginta inter- pretes. Et S. Ambrosius, apud Salmant. % sic dicit: *Evidentissime... apparet, ita vi- rum esse caput mulieris, ut nulla vota abstinentiae vel religiosae conversatio- nis, liceat sibi sine ejus licentia Deo of- ferre*.

Pariter, S. Thomasl8 docet, votum uxo- ris ita nullum esse sine consensu viri, sicut votum religiosi sine consensu prae- lati: *Nullum votum religiosi* (verba S. Tho- mae) *estfrmm, nisisii de consensu prae- lati: sicut nec votum puellae existentis in domo, nisi sil de consensu patris; nec uxoris, nisi sil de consensu viri*. — Et ratio est: quia expedit valde ad pacem familiae, ad mutuum amorem fovendum, quod uxor voluntatem totaliter a viro de- pendentem habeat, et sic impetus femi- narum retundantur. Ita Sanchez ” cum Soto, Sà; et Salmant. 20 cum Sanchez, Prado, Tamburinio, Diana, Rodriguez, Fa- gundez, Villalobos, Ledesma % Leandro, Aragon, etc.: contra Sporer 2l cum Na- varro, Silvestro, Azor, etc. — Sed etiam isti contrariam sententiam probabilissi- mam vocant, apud Salmant. “.

Hinc vir potest irritare etiam vota ca- stitatis et religionis uxoris, exsequenda post mortem viri. — Salmant.23 cum Soto, Aragon Leandro, Fagundez, etc.; item

cap. 3, num. 5«. - *Sancti.*, Decal., lib. 4, cap. 34, n. 3. . Prado, tom. 2. capit. 31, qu. 13, num. 93. - *Tanibur.*, Decal , lib. 3, cap. 16, 4 3» n. 48. - *Diana*, part. 3. tr. 4, reeol 220; ct part. 4, tr. 4, rcsol. 110. . *Nodri*^., Sum., part. 2, cap. 92, n 9. - *Fagund.*, Decal., Hb. 2, cap. 38, n. 2 ct 3. - *Villa!*, part. 2, tr. 34, dill. 21, n. 1. . *Lrand.*, tr. 1, di»p. 16, qu. 127. . *Aragon*, in 2- 2-, qu. 88, art. 8, ver». *Dica2-*. — « Tr.8, cap. 3, n.27. . *Aatwr.*, Man., cap. 12, n 64 . *Silvfit.*, v. *Votum V*, n. 2. . *Aoor*, part. 1, lib. 11, cap. 17, qu 10; et cap. 18, qu. 12. — ■ Tr. 17, cap. 3, n. 58 — = Loc. cit., n 59. . *Sotus*, loc. dt., art 1, ven. *Molrstior aidrm.* . *Lrand.*, loc. dt., qu. 136. . *Fagund.*, loc. cit., n. 8

’ Petr. Ledesma, *de Matrim., qu 64, art. 4, diff 2, conc. 1*, excipit votum de non petendo debito, quod negat posse a marito irritari.

D Aragon perperam a Salmant. adducitur; ipse enim, loc. cit., art. 8, v. *Dico 4*, de voto post solum matrimonium adimplendo oppo- situm tenet, negans ut . verius et probabilius », maritum posse ejusmodi votum irritare.

Sanchez l cum Palacio d», Ledesma d» ct Vega: contra Navarrum,Cajetanum, etc.

235. - E converso notandum Γ. Quod uxor nequit irritare vota viri: nisi sibi praejudicent, ut votum longae peregrina- tionis, magnae abstinentiae, vestiendi habitum eremitae, et similia. Salmant., cum Busenbaum (*Art. seq., n. 242, ad 2*). — Et etiam votum non petendi debitum: ut probabilius tenent Sporer l cum Lay- mann , Trullench, Henriquez, Fagun- dez, etc. (contra Lessium ^, Sanchez a», Basilium b», etc.), apud Salmant. . Quia valde gravosum esset pudori uxoris, cogi semper ad petendum.

Talia vota docent DD. communiter irritanda. At potius videntur esse invalida, utpote de materia inepta; sicut sentiunt Salmant. 4.

236. - Notandum T. Quod si conjuges mutuo consensu voveant castitatem aut religionem, nequeunt vota invicem irri- tare; quia virtualiter uterque cedit juri

» De Matrim., Hb. 9, dUp. 39, n. 16 ct 19. . *Vr^a*, Sum nueva. pari. 2, cap. 129, cx». 20, 93 et 94. . *Navor.*, Man.» Cip. 12, n. 66. . *CajHan.*, in 2- 2-, qu. 88. art. 8. ante re»p. ad 3. — *Salmant.*,tr. 17, cap. 3, n. 56 et 55. — . Tr. 3, cap. 3, n. 29. — *Laynt.*, Hb. 4, tr. 4, cap. 7, n. 16. - *JVull.*, Hb. 2, cap. 2, dub 33, n. 7. - *Htnri*^., Ub. 11, cap. 15. n. 8. - *Fafiund.*, Decal., Ub. 2, cap. 38, n 29. . . Tr. 17, cap. 3,

Ethun ex- equeoda mortuo nu rito.

d» Mich, de Palacios, *in 4, dist. 32, disp. 2*, vers. *Quod si votum*; BarthoL de Ledesma, *de Matrim. sacr., diff. 71, v. f.*, non citan- tur pro hac sententia a Sanchez, neque eam luentur.

235. - a) Lessius, *lib. 2, cap. 40, n. 99*, negat ut verius (Sanchez, ut probabilius, *De- cal., lib. 4, cap. 34, n. 27*), uxorem posse votum mariti de non petendo debitum irri- tare; fatetur tamen Lessius sententiam oppo- sitam, quam S. Alphonsus tenet, satis proba- bilem esse; eamdemque Sanchez valde probabilem existimat. Quin citam Sanchez, non obstante sua sententia, affirmat virum eo voto emisso, teneri « se aliquoties offerre ad usum conjugalem».

b» Basilius Pontius, *de Matrim., hb. 10, cap. 17, n. 19*, utramque sententiam exponit, deinde ipse sic concludit: < Neque est ma- gnum discrimen inter DD. utriusque opinio- nis. Et mihi placet non posse virum emittere tale votum cum damno uxoris.^, quia tenctur reddere, ct necessarium est ut nihil faciat maritus, propter quod uxor pudica trahatur a petendo debito. Et ideo merito D. Thomas docuit posse virum obligari ad petendum aliquoties, quia hoc potius esset reddere uxori petenti, si non expresse, saltem implicite»

suo. Est commune. Ita Salmant & cum Sanchez, Suarez, etc.; et Busenbaum (*Art. seq., n. 242, ad 7*), qui bene addit secus esse, si uterque independent»- ab altero vovisset. Sed vide dicenda η. 239, v. *Quid autem*. — Conjuges isti, si post tale vo- tum mutuo consensu emissum, revocent pactum, et coeant; licet non peccent contra castitatem, peccant tamen contra votum: nisi a gravissima causa excusen- tur. — Salmant a» cum Suarez ->, Pa- lao -), Bonacina a», Sanchez etc.

« 4’. Qui semel votum irritavit, si po- « stea nolit, non ideo revalidatur: ut vide

« chez b), Trullench, contra aliquos].

237. - « 5°. Nullus supradictorum po- « test directe irritare vota emissa ante « subjectionem, v. gr. ante matrimonium. « Facta vero intra tempus subjectionis, « de re implenda post tempus subjectio- * nis, v. gr. in pubertate, vel post obi- « tum mariti, possunt irritare. — Bona-

Relig., tr. 7, lib. 9, cap. 9, nem. 6. — . V. ! crt irritatio, nuat 4. — ’ Tr. 17, cap. 3, num. 70. - *Sotus. de Ju»t. et Jure. lib. 7, qu. 3, an. 1. dub. poetrem., vera. A/tud post harc. . JVull.*, lib. 2, cap. 2, dub. 29, num U, et dub. 32, num. 6.

236. - *» Salmant., *loc. cit.*, w. 59, dicunt utrumque conjugem posse licite petere et reddere, quia valide potuit mutuo consensu dissolvi contractus. Et pro hac parte auctores allegant; deinde ipsi Salmant subdunt: « Sed talis contractus dissolutio erit peccatum grave contra votum (actum, et solum potest esse liata ob gravissimam causam occurrentem » Quibus omnibus consentit Palaus, *tr. 15, disp. 2, punct. 6, n. 6*. — Suarez vero, *loc. cit., cap. 9, n. 7*, dicit eos contra votum pec- casse in illa pacti revocatione. Et n. 8, dicit eos teneri pactum renovare et mutuo sibi re- mittere obligationem reddendi debitum, quodsi vero alter eorum, poenitentia ductus, revoca- tionem retractare velit, alter vero nolit, ille qui poenitens est, poterit non quidem pe- tere, sed alteri petenti reddere poterit absque peccato contra votum. — Bonacina. *disp. 4, qu. 2, punct. 7, § 2, n. 16*, dicit posse hoc votum a marito irritari valide (etsi illicite), si uxor det iterum marito facultatem in suum corpus. — Sanchez, *loc. cit., num. 17*, idem tenet.

b» Sanchez, *Decal., lib. 4, cap. 26, η. 4*, ita quidem docet de iis votis quae directe et proprie irritantur; non vero de iis quae sus- penduntur tantum.

Suspendant vota novitiorum.

Excipi- tur votum transeundi ad unctio- rem.

Mantu- ir- ritat vota uxori-.

Etiam non praejudi- cantia.

Uxor irri- tat «olam vou prae- Judicantia airitti.

Item. vo-

nun.

Tiiavou «at invall- a-.

Conjura- sutao con- tentu vo- vente. ne- queunt irri- ure.

Si poatea coeant, qua- hter pec- cent.

riLAU ante «abjectio- nem non tr- ntantur di- recte.

« cina » '. [Cum Salmant. *, Valentia e], Diana, Tamburinio, etc.; ac Sanchez3 cum Soto, etc. — Vide dicta *n* 234\.

Non potest vir directe irritare vota ab uxore emissa ante matrimonium; sed bene potest illorum suspendere executionem, quatenus praejudicant suae potestati. Salmant. 4 cum Sanchez, Valentia a), Palao, Suarez, etc. — Vota autem religiosorum, certum est quod per professionem exstinguuntur, ut habetur ex cap. *Scripturae, de voto et voti redempt*. Vide Elbel * et Salmant. .

* 6". Votum de quo dubium est, utrum « emiseris tempore libertatis an subjectio- nis, non posse irritare superiorem, do- « cet Salas l et Caramuel . — Sed con- « trarium tenent Suarez *h*j Sanchez, Bo- « nacina, etc. cum Bardi ' ».

Quaeritur igitur: *utrum vir vel prae- latus possit directe irritare uxoris aut religiosi vota, de quibus dubitatur, an sint emissa ante vel post subjectionem?*

Affirmat Sanchez ,0, ex Suarez (cum aliis apud Busenbaum, ut supra). — Ratio, quia, ut ait, possessio praesentis voluntatis subditi est certa: cum certum sit illam esse uxorem, vel illum religiosum. At exceptio quoad illa vota est dubia; quare, usquedum probetur exceptio, scilicet, quod vota sint emissa ante subjectionem, praevalet certa possessio superioris. Sicut a pari conjux dubitans de

valore matrimonii, tenetur reddere alteri petenti, ob certam suam possessionem, ut habetur ex cap. *Dominus, de secund, nupt*. — Ita Sanchez.

Sed pace tanti doctoris, oppositum sentio. Non dubito (ut diximus *n*. 229), quod pater possit irritare vota filii, quando dubium est an filius pertigerit vel non ad pubertatem; quia eo casu possessio stat pro potestate patris, ut diximus dicto *n*. 229, *ad* 2. — Secus vero e converso dico tenendum hic: cum vota sint certa, et possessio viri vel praelati sit dubia; eo quod dubitatur an vota sint vel ne emissa tempore, quo jam inceperit sub- jectio. — Differt autem paritas conjugis petentis debitum. Nam ibi, ille habet cer- tam possessionem super totum corpus conjugis dubitantis; et ex possessione jus certum habet illo utendi. Aliter tamen est in nostro casu, in quo vir vel prae- latus non habet possessionem totalem super voluntatem uxoris aut religiosi. Ha- bet quidem possessionem super volunta- tem praesentem subditi; sed non habet super praeteritam.

Et ideo praedicti non possunt directe irritare vota, de quibus dubitatur, an sint de materia ipsis subjecta. — Possunt ta- men indirecte, juxta dicenda *Art. seq., n*. 24/.

238. - « *T*. Vota facta tempore subje- « ctionis, possunt adhuc irritari post il-

Voto, n. 253. — . Tr. 17, cap. 3. n. 75. — ' In 1- 2-, ir.8. oeci. 25, n. 261. — . Theol. fundamental., lom. 3, lib. 3, num 1377. — *Sanch.*, de Matrim., lib. 2, diip. 41, num. 39; cfr etiam Decal., lib 4, cap. 32, num. 2. - *Bonae.*, disp. 4, qu. 2, panel. 7, § 2, num. 21. - . Discept. mor. 6, cap. 1, § 28, num. 7. — * Decal., lib. 4, cap. 32, num. 7. — *Sanch.*, loc. dt., n. 7.

tantummodo, ut ipse Sanchez fatetur, doctri- nam propugnat, scribens: «Sunt autem ali- quae conditiones, cum quibus factum votum est irritabile, ct pendent cx jure humano, ut quod votum sit factum ante decimum quar- tum aetatis annum. Et in his probabiliter censeo in casu dubio judicandum esse votum infirmum seu irritabile ». Ita quidem Suarez, *loc. cit.*; at praeterea, *lib. 6, cap. 6, n. 4*, dicit patriam potestatem vota filiorum irri- tandi, protrahi usque ad pubertatem; scilicet (ex lege ecclesiastica) usque ad 14 annum completum in masculis, et 12, pariter comple- tum in feminis; quibus sic dictis, subjicit: «Necessarium esse, ut certo constet annum

Quod, si in pQberute rat' h' tcaolur.

\$. Oct Deer.

Vou rca l'a puberum Mqucontir- nuri coit eaxncipa- tisaem.

Superiori* enure pov -ant, etal au babae- rial.

Powuotir rjunta-. 1CU Ellic- aioDe.

Ilud; v. gr. quando filius jam est pubes.

» — Quod verum est, etsi in pubertate « ea ratificassct, putans ex errore esse « firma. Secus tamen, si infirma esse no- . visset, et independenter a prioribus ra- « tificasset. — Vide Lessium » [Et El- « bel ' cum Sporer, Tamburinio, etc.].

Et haec est probabilior, scilicet, quod vota facta tempore subjectionis, etiam post illud irritari possint a patre; ut tenent contra alios, Salmant. 3 cum San- chez, Suarez, Trullench, Cajetano, Bona- cina, Palao, etc. — Modo filius non con- firmet votum in pubertate; et, ut proba- biliter addit Busenbaum cum Lessio, modo sciat tunc vota fuisse infirma.

Vota tamen realia puberum nequit pater irritare, postquam ipsi emancipati sunt. Salmant. 4. — Nec praelatus, vota religiosi, si iste non sit amplius illi subje- ctus. Nec vir, vota uxoris, facto divortio formali. Vide Salmant. ».

239. - « 8°. Supradicti possunt revo- « care, ac directe irritare vota, etsi semel « ea ratificaverint; quia non privarunt se « dominio et potestate sua. Vide Suarez . « — Quod si tamen id sine causa fiat, « erit, secundum quosdam peccatum mor- « tale: licet probabilius id negent Sua- « rez l et Laymann a) ».

1 Lib. 2. cap. 40, dub. 14, n. 83. — » De Voto, n. 252. - *Sparer*, tr. 3, cap. 8, num. 22- . *Tantbur.*, Decal., lib. 3, cap. 16, § 3, n. 58 et to. — . Tr. 17, cap. 3, n. 71- *Sanch.*, Decal., lib. 4, cap. 30, n. 9. *Suar.*, lib. 6, cap 6, n. 8. . *ThOl.*, lib. 2, cap. 2, dub. 34, n. 3. . *Cajetan.*, in 2- 2-, qu. 189, art. 5. . *Bonae.*, diip. 4, qu. 2, punct. 7, § 2, n. 19.. *Pai.*, tr. 15, diip. 2, punct. 3, § 3, num. 5. — *Lésa.*, loc. dt., n. 83. — ' Loc. dt., n. 73. — * Loc. dt., n. 72. — . Lib 6, cap. 6, n. 16; cfr. cap. 8, n. 4 et aeqq. — ' Loc. dt., cap. 4, n. 22. — . Loc. ciL, n. 66. . *Cajetan.*, in 2-, qu. 88,

esse completum, ut cesset haec potestas pa- tris; nam in casu dubio potest votum irritare; tum quia pater possidet jus suum, quo non privatur in casu dubia., tum propter alia supra dicta de voto dubio .

239. - a) Laymann, *lib. 4, tr. 4, cap. 7, n. 18, i.f.*, dicit « non improbabiler » negari esse mortale.

Sanchez, *Decal., lib. 4, cap 27, n. 9 ct seqq.*, id utique concedit, nisi votum jam sit executioni mandatum; eodemque sensu loquuntur Trullench, *lib. 2, cap. 2, dub. 30, n. 2*; et Prado, *cap. 31, qu. 13, num 47 et 49*.

c) Elbel, *dc Voto, n. 259*, ab hac facultate excipit casum, quo pater filio dederit licen-

Quod valide possint superiores irritare vota subditorum, tametsi illa ratificave- rint, videtur certum; quia ipsi, etiamsi velint, nequeunt sibi adimere potestatem dominativam, quam in subditos habent. Ita communiter Sanchez *), Elbel '); et Salmant. . cum Cajetano, Suarez, Palao, Sayro, Trullench b), Prado b), etc. — Et hoc valet non tantum pro patre respectu filii, et praelato respectu religiosi; sed etiam pro viro respectu uxoris; ut valde probabiliter tenent Sanchez * cum Soto, Ledesma d), Aragon et Vega; item Tam- burinius 10 et Salmant. “ cum aliis citatis (contra Elbel ” et Sporer «J, etc.). Ratio, quia vir habet veram potestatem directam irritandi vota uxoris, etiam castitatis et religionis; ut dictum est *n. 234, v.Hinc vir*.

Certum contra est, quod omnes prae- fati superiores, si sine justa causa irri- tant vota subditorum, postquam positive illa approbaverint, peccant tam ipsi, quam subditi relaxationem petentes. — Dixi: *si positive approbaverint*; nam secus esset, si tantum permiserint subditos vovere vel exsequi rem voto promissam; ut Sal- mant. 18 cum Sanchez et Palao.

Sed dubitatur: *an irritando peccarent graviter, vel leviter?* — Adest duplex sententia probabilis.

art. 8, verv *Ad enjus evidentiam*. . Swar., lib. 6. cap. 8, n. 4. . *Pal.*, tr. 15. disp. 2, punct. 3. § 2, n. 3. - *Suyr.*, Clav., lib. 6, cap. 10. n. 12. — . De Matrim., lib. 9. disp. 40, n. 17. - *Su/mj.* de Joil , lib. 7, qu. X art. 1, ven. Xnewmewhim au- irm. . Aragon, in 2— 3". qu. 88. art. 8. ven. *Din* 3-. . Vera, Sum. nueva, part. 2, cap. 129, cas. 22. — . Decal., Lib. 3, cap. 16. § X num. 53. — u Tr. 17. cap X num. 64 el 66. — “ De Vote, n. 259. — * Loc. dt.. n. to. SanrA., Decal., lib. 4, cap. 27, num. 43 et 46. *Pal.*, loc dt, § 2, num. 12 et 14.

Si pnua tiuvc c baveri peccant.

ixnium per miacrinu

In dubio dc tempore emiadonts.

Alii affir- num potae irriun di- recte.

1 Diip 4. qu. 2, punct. 7, § 2. n. 18. — . Tr 17, cap. 3, n 74 - *Diana*, pari. 4, tr. 4, reaoi. 110. . *Tambur.*, Decal., lib 3, cap. 16, § 3, n 49. — . Dc Matnm lib 9, diip. 30, n 16 *Sotut*, de Juit. ct Jure, lib. 7, qu. 3. art. 1, vert. *Afoleitior autem* — . Tr. 17, cap. 3, num 75. . *Sanch.*, Decal., lib. 4, cap. 31, n. 9 - *Pal.*, tr. 15. diip. 2, punct. 3, § 5, n 3. . *Suar.*, tr. 6, lib. 6, cap. 4, n. 16 et 17. — . De

237. - Valentia a Salmant citatur ut refert S. Alphonsus; ipse tamen, *in 2a” 2a*«, *disp. 6, qu. 6, punct. 6*, vers. *Ultima... quae stio*, scribit: «Verius videtur... solum posse a viro irritari ea uxoris vota, quae sunt in praejudicium illius, sive fuerint emissa ante matrimonium, sive post». Idemquc judican- dum esse dicit de servo respectu domini Ceterum, *ibid.*, vers. *Quinta quaestio*, de voto in generali explendo tempore, quo subdi- tus fiat sui juris, distinguit; et negat posse a superiore irritari, si subditus sit talis solum *quoad rem* quam vovet, secus vero, si sit subditus etiam *quoad voluntatem*.

b) Suarez, *lib. 4, cap. 6, n 1*, generalem

Peccatam

«t cr»vc.

.pSSe pr.°

vc tAntum

c.c^piu^t

virum re-
spectu uso
n«.

Prima assent, graviter: ex Num. xxx, 16, ubi de viro consentiente ad uxoris votum, et postea irritante, dicitur *f>*: *Portabit ipse iniquitatem ejus*. Ratio, quia, posito suo consensu, tenetur votum non impedire. Ita Salmant. l cum Cajetano, Sanchez, Laymann, Ledesma, etc. — *Secunda* tamen sententia, forte probabilior, assent peccare leviter, secluso scandalo aut contemptu: quia superior utitur jure suo; et irritando votum, non est causa violationis illius, cum subditus nec ipse tunc violat votum. Ita cum Busenbaum hic, tenent Suarez *, Bonacina ., Sotus Tamburinius ‘; et Trullench, Pellizzarius, Diana, Peyrinus, apud Salmant. *. Eademque tenet Sporer * cum Valentia V, Medina et communiori.

Verum tamen idem Sporer et Lessius ac Elbel *i*) cum Laymann A ab his excipiunt virum, qui suo positivo consensu votum uxoris approbasset, maxime si esset votum castitatis; quia tunc (ut dicunt) ipse jam cessit juri suo. Unde nec valide irritare posset; et si irritaret, graviter peccaret. — Sed hi auctores loquuntur juxta sententiam quam ipsi tenent, scilicet, quod vir tantum ex potestate indirecta possit vota uxoris irritare. Ajunt enim, in hoc differre praelatum respectu religiosi, a marito respectu uxoris: quia praelatus, cum habeat potestatem directam irritandi, non potest juri

suo renunciare; potest tamen maritus, ad quem spectat potestas tantum indirecta. — Sed nos, juxta praedictam sententiam relatum dicto *u. 234*, v. *Pariter*, dicimus cum S. Thoma, eandem potestatem dominativam, quam habet praelatus in religiosum, habere virum in uxorem. Unde, sicut non potest praelatus illam sibi adimere; ita nec vir, respectu uxoris.

Hinc salis probabiliter videtur opinari secundum supra dicta Tamburinius*, quod vir sine causa irritans votum castitatis uxoris, etiam postquam positive approbaverit, non peccet plus quam venialiter.

Quid autem, *si conjuges mutuo consensu voverint castitatem?* — Certe vir eo casu remanet obstrictus suo voto, quod ab uxore non potest quidem irritari.

Sic etiam ait Sanchez ., nec virum posse votum uxoris irritare; et eum sequuntur Salmant.¹⁰ et alii communiter. — At ego non invenio rationem certam, qua damnare possim Palacium *⁹ et alios apud Sanchez H, qui contradicunt. Nam, si vir (prout concedit ipse Sanchez, ut vidimus) potest valide irritare votum uxoris, ipso approbante, emissum; cur non poterit, arguit Palacius, si mutuo consensu ipse etiam castitatem voverit? — Attamen, cum haec opinio sit contra communem, et Tamburinius in hac difficultate involutus, dubium indecisum reliquerit; ita et ego sapientibus decernendum remitto.

* Tr. 17, cap. 3. n. 68. - *Caftan.*, in 2^{ae} 2^{ae}, qu. 88. «rt. 8. ver». *Ad cufHS t-vidtratam.* † *Sarah*, *Dtct.*, lib. 4, cap. 27. n. 32. *Laytn.*, lib. 4, tr. 4, cap. 7. n. 18. ver». *Dico It.* † *Prtr Ltdtsm.*, Sum., part. 2. tr. 10. cap. 7. dub. 5. ver». ^,co 3. — † Lib. 6. cap. 4, n. 22. — † Di»p. 4, qu. 2, punct 7, 6 2. n. 29. — « Decal., lib. 3. cap. 16, J 3, n. 36 et aeqq. — *Trut!*, lib. 2, cap. 2. dub. 30, a. 6. † *PtiUt.*, tr. 3, cap. 4,

n. 66. † *Dtana*, part- 4, tr. 4, resol. 110, v. f. - *Pnrrin.*, dc Off. praeUti. qu. 3, cap. 8, n. 6. - † Tr. 17, cap. 3, n. 67. — † Tr. 3, cap. 3, n. 31 — † Cap. 40. n. 96. — S. Thom, 2^{ae} 2^{ae}, qu. 88. art. 8, ad 3. — † Decal., lib. 3, cap. 16, § 3. n. 53. — † Dc Matrim., lib. 9, disp. 40, n. 20. — * Tr. 17. cap. 3, n. 69. — u Loc. cit., n. 19. — *Sanch.*, loc. cit., n. 17. — *Tambnr.* loc. cit., § 3, n. 66.

f) Scriptum, Num, xxx, 16, ita loquitur: « Sin autem contradixerit, postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem ejus».

« † Sotus, *de Just. et Jure*, hb. 7, qu. 3, art. 1, vers. *Majori autem ambigendi*, peccare quidem dicit; non Limen explicat quonam peccato, lethali scilicet an veniali tantum.

h> Valentia, in 2a^{TM} 2ac; disp. 6, qu. 6, punct. 6, post *prine.*, male citatur a Sporer; sicut et Bartholomaeus Medina, Sum., hb. 1, cap. 14, § 7, post *prine.*; cfr. de hoc notam b ad n. 228 supra.

O Sporer, loc. cit., n. 32, hanc exceptionem non admittit, vide notam e hic superius.

l) Elbel, n. 258 et 259, negat simpliciter

posse maritum ejusmodi votum irritare; at videtur loqui de validitate irritationis. — Laymann, hb. 4, tr. 4, cap. 7, n. 18, v. *Dico II*, pariter de validitate et de solo continentiae voto loquitur.

Palacios, in 4, dist. 32, disp. 2, non satis accurate citatur a Sanchez; distinguit enim votum continentiae perfectum a volo non petendi debitum. Et quidem de primo, § *Quodsi votum*, haec scribit: « Quodsi ambo vovissent continentiam, perfectum jam viget votum, ideo papalem postulat dispensationem, nisi necessitas... aliud suaderet ». De secundo autem, § *Haec commemorasse*, (a Sanchez allegato) loquitur, et dicit: « Si de consensu

Aeeta
rejdtfi”»
ptioccs

Si CM5-
gc» astu
comcaii
voveiet
axornqm
irriart.

De vire
dubium ML

Praelatu*
irritat vo-
tum « prae-
decckiorc
approba
tom.

« T. Praelatus potest irritare votum
« subditi, a praedecessore aequali vel in-
« feriore confirmatum, non tamen a su-
« pcriorc. Vide de his Bonacina ‘, Lay-
« mann * ». — |Et hoc, valide et licite;
Salmant. cum Sanchez, Palao, Suarez,
Tamburinio, etc.].

Doffliom
irritat quae-
dam vota
oaaapio
rus.

240. - Si loquamur de mancipiis, do-
minus potest irritare quaecumque eorum
vota rcalia, nisi illi aliquid de proprio ha-

beant; et personalia, quae domino praeju-
dicant, prout religionis, longae peregri-
nationis, etc.; non vero castitatis, vel
moderatae orationis, aut jejunii, etc. —
Ita Salmant. · cum aliis.

Vota autem famulorum nequeunt ab smpcndic
neris irrtan; sed tantum suspendi pos- amoiorum
sunt pro tempore famulatus, quatenus de-
bitis obsequiis praejudicant. — Salmant. *
cum Sanchez, Suarez, Bonacina.

ARTICULUS 11.

QUIS VOTA INDIRECTE POSSIT IRRTTAKE.

Irritationi
indirectae,
quando ait
loci».

241. - «Resp. Si alicui, non quidem
« voluntas voventis, sed voti materia sit
« subjecta, ita ut in hanc jus habeat; is
« tale votum potest irritare, irritatione
« indirecta: hoc est, ejus obligationem sus-
• pendere, in quantum suo juri praejudi-
« catur. Idque, ex lege naturae docente,
« quod nemo possit alteri promittere ali-
« quid in praejudicium tertii. — S. Tho-
« mas 5, Suarez, Lessius a», etc.

« Unde resolves:

Quinam
poMint in-
directe irri-
tare.

242. - « Γ. Sic irritare possunt, praeter
« supra nominatos, mater respectu filio-
« rum puberum, quamdiu manent in domo
« paterna, nec sunt emancipati; item tutor
« puberis, usque ad annum vigesimum
« quintum: in iis quae eorum potestati
« officiunt. — Laymann e ». [Vide *Art. 1
antec., ».* 229, *ad* 3J.

« 2". Idem potest uxor, respectu ma-
« riti; v. gr. si is voverit longiorem pe-
« regrinationem, habitare alibi, cubare
« seorsim: quae derogant vitae sociali, et
« usui dominii, quod habet in corpus ma-
« riti. — Lessius ’, Filliuccius* ». [Vide
supra *Art. I, ».* 235].

• 3°. Item, dominus et domina respe-
« ctu famulorum; ut, si ii voverint jeju-

• Di«p. 4, qu. 2, punct. 7, § 2, n. 30. — · Lib. 4« tr. 4.
cap. 7, n. It. — *Salmant.*, Tr. 17, cap. 3, n.t»5. · SoncA.,
Dccal., lib. 4, cap. 27, n. 36. · *Pal*, tr. 15» di»p. 2. punct 3,
i 2, n. 2 ct 8. - *Suar.*, Hb. 6, cap. 8. n. 10. Tam^Nr.,
Dccal., lib. 3, cap. 16, § 3. n. 35. — · Tr. 17, cap. 3, n. 62
et h3. · · Loc. dt., n. 60. « *Sanch.*, Decal., lib. 4. cap. 24.

« nium, quo fierent inepti ad obsequia do-
« mini: quale votum non est castitatis vel
« brevis orationis. — Lessius ·.

« 4’. Item, non tantum Pontifex respe-
« ctu omnium fidelium; sed etiam epi-
« scopi et principes respectu subditorum,
« quando materia illis praejudicat Deni-
« que superiores, respectu novitiorum, in
« iis quae impediunt novitiatus exercitia.
« — Lessius 10.

« 5°. Non possunt irritari indirecte vota
• de re alias praecepta, v. gr. non furandi;
« quia nemini praejudicant. — Item, neque
« vota implenda tunc, quando malena voti
« non erit amplius subjecta: v. gr. vota
«servi, implenda cum erit liber; et con-
« jugis, cum alter erit mortuus ». [Sed pro-
babilius hoc negatur de viro quoad vota
uxoris; ut supra *Ari, 1 antec., >t,234,v.
Hinc vir.].*

« 6°. Potest quis etiam indirecte irri-
« tare vota longe ante facta, quam sibi
« materia subjiceretur; v. gr. facta a con-
« juge, longe ante matrimonium ». [Sal-
mant. n, ut supra, *n. 237],*

« 7\ Potest quis etiam vota a se vel
« antecessore concessa et confirmata, in-
« directe irritare (ut patet ex *Artic, SMpe-*

ti. 24. - *Suar.*, Hb. 6, cap. 3» n 6 · *Bonae* , disp. 4, qu. 2.
panel· 7, § 1. n. 9. — · In 4, dlIx. 38. qu. 1. art. 1. qu. 3. —
Suar., lib. 6, cap. 1, n. 3 et »cqq. — · Lib. 4, tr. 4, cap. 7,
n. 13. — 1 Lib. X cap. 40, n. %· — · Tr. 26. n. 237. — · Loc.
cit , cap 40, n. 86. — * Loc- d1-. n. 80. n Tr 17, cap. 3,
num. 75.

fiat amborum, non tenetur reddere, quamdiu
non revocat aut non poenitet placiti, quia
si revocatur ab altero quod placuit, vovens
reddere tenetur »

241. - a Lessius, /jZ>. 2, *cap, 40, n. 71*,
contra, expresse concedit posse irritari irrita-
tione proprie dicto, vota quorum materia tan-
tum, sed perfecte, alteri subjicitur.

« *nore*). — Excipe tamen, nisi suo juri cessisset, et hanc concessionem subditus acceperasset, ut v.gr. in voto castitatis, mutuo mariti et uxoris consensu facto. Secus si tamen esset, si vel sola uxor, vel uterque independenter ab altero vovisset ».[Vide supra *Art. 1*, «. 239, v. *Quid autem*].

« 8°. Vota indirecte tantum irritata reviviscunt et obligant, quando alteri desinunt praejudicare. Vide de his Bonaccina », Laymann 3 ». — [Vota autem directe semel irritata nunquam reviviscunt; ut Elbel3 cum Sanchez, Valentia et Filliuccio].

1.<1[[
TWe’
Dincum

DUBIUM VII.

Quid sit Commutatio Voti.

243. *Quando possint commutari vota.* — 244. *An possit quis commutare sibi votum in opus aequale.* — 245 *An valeat commutatio in minus sine justa causa.* — 246. *Vide alia notanda.* — 247. *An habens facultatem possit commutare in aliquantulum minus.* — 248. *An, facta commutatione, possit vovens implere votum per primam promissionem.* — 249. *An, facta impossibili re commutata, teneatur vovens implere primam.* - *An qui, immemor voti, praestat opus promissum, a voto liberetur.*

ro Ouid «a
til

243. - · Resp. Commutatio est substitutio alterius operis honesti, loco ejus quod voto promissum erat, sub eadem obligatione. — Circa quam, ut licite fiat, traduntur hae regulae:

coœœou
lio, quando
requiratau
ctoritatem.

« *Prima.* Ad commutationem voti, requiritur auctoritas ecclesiastica:
1°. Quando commutatio fit in minus bonum: quod si notabiliter minus sit, miscetur dispensatio. — 2°. Quando dubium est de aequalitate boni ». (Cum Salmant. 4]. — « 3°. Quando fit in bonum aequale: licet aliqui tunc putent sufficere auctoritatem propriam. Haec tamen sufficit ad commutationem in melius; quia in meliori minus continetur ». (Est commune cum Salmant.4, exceptis tamen votis reservatis]. « Voco autem meZn^quod est tale in ordine ad utilitatem spiritua-lem voventis, et Deo gratius ». [Cum Salmant.0. — Tutior est commutatio in frequentiam Sacramentorum: Sanchez,

Tamburinius, Bardi, Bassaeus, apud Salmant. 7].

244. - Quaeritur: *an votum possit propria auctoritate commutari in opus evidenter aequale?*—Adest duplex sententia.

Prima probabilior negat, ex S. Thoma8, qui rationem profert: *Quod in commutatione est quidam contractus, qui non potest perfici sine consensu ejus., qui vicem Dei gerit in terris, scilicet praelati.* — Deinde, quia, supposita promissione, magis gratum censetur esse Deo, ut vovens fidelis sit ei praestando rem promissam, quam aliam aequalem. Ita Sanchez · (licet antecederet 10 contrarium censuerit, se revocat tamen H) cum Cajetano, Covarruvias, Soto, Azor; et Suarez, Palaus, Leander, Laymann, Filliuccius, Reginajdus, etc. cum Salmant.If.

Comœau
tio in acqui-
t proUh
ICI MB fa
œ u
t.

Qua posita sententia, alii dicunt talem commutationem esse tantum peccatum leve: ut Sanchez, Ledesma, Diana a), Mendo

Aliai «-
set Ttnuk
juxta qooi*
diro.

· Disp 4, qu. 2, punct. 7, § 2, n. 36. — ■ Lib. 4, tr. 4, cap. 7, n. 19. — 1 De Voto. n. 2te - SdruA., Dccal., Ub. 4, cap 26. n. 1. - Valent, in 2— 2~, diap. 6, qu. 6, punct. 6, ven. *Quarta assartio.* · *Fili.*, tr 26, num. 217 et 231. — · Tr. 17, cap. 3. n. 130 — · Loc. dt., num. 132. — · Loc. du, n. 142. — *Sanch*, Dccal., lib. 4, cap. 66, n. 8 · *Tambur* , lib 3, cap. 16. § 6, n 8. · *Bardi*, m buU. Cruciat., part. 2, tr 7, cap. 3. n. 4. · *Bass* , v. *Votum VIT*, sup-
pjem.. n. 17, ven. *Secunda recula.* - · Loc. du, n. 142. — · In 4, diit. 38, qu. 1, art. 4, solut. 4. — · Loc. dt., cap. 49, n 12. — * Loc cit., lib. 3. cap. 19, n. 9, i. C; lib. 4, cap. 5. n. 3*. — 11 Ltb. 4, cap. 4% n. 12 et 21. · *Cajetan.*, in 2· 2·,

qu. 88, art. 12, ven. *Et confirmatur hoc; Sum.*, v. *Voti dispensatio, § Rationabilit autem.* · *Covardc* Pactis, part. 1, § 3, n. 10, ven. *Est etiam praelati.* · *Sotus*, de Just., lib. 7, qu. 4, art. 3, ven. *At vero quando.* - *Aaor*, paru I, Hb. 11, cap. 19, qu. 2. — *Suar.*, lib. 6, cap. 19, nom 3 - *Pal.*, tr. 15, disp. 2, punct. 15, n. 4. - *Lcand.*, part. 1, tr. 5, (dc Pocrnit.), disp. 14, qu. 154. *Laym.*, lib. 4, tr 4, cap. 8, n. 19, veri. *Dico II.* - *Fili.*, tr. 26, cap. 10 n. 283. *Re*in.*, lib. 18, n. 348 >· Tr. 17, cap. 3, n. 134. — *Sanch.*, Dccal., Hb. 4, cap. 51, n. 16. - *Petr. Lcdesm.*, Sum., part. 2. tr. 10, cap. 8, part. 3. ven. *Quantum ad commu-
talionem.* - *Mendo*, in bullam Crue., disp. 26, cap. 3, η. 45.

244. - A) Diana, *part. 2, tr, 16, resol. 7*, male a Salmant. citatur; ipse enim docet hanc

commutationem ab ipso vovente fieri posse, Et *resol. 8*, vers. *Plus addam*, loquitur, non

et alii, apud Salmant.*; quia, ut dicunt, esset infidelitas in re modica. Quare, si jam praestita sit materia commutata, sufficit quod vovens suppleat aliquid. Et idem dicendum asserunt, si materia praestita fuerit minor promissa. — Alii tamen sentiunt esse peccatum grave: ut Salmant. cum Palao, Suarez, Azor % Prado, etc.; quia de tali commutatione, prout irrita, nulla ratio habenda est. — De hoc, vide Mwm. seq. 245, v. *Quaeritur*.

rrTpruau
ctodut.

Secunda tamen sententia, quam satis probabilem vocant Salmant.*; et tenent c)9 Henriquez, Medina, Major, apud Sanchez a; item Tamburinius 4 cum Sàd>, Rodriguez ·), Bonacina, Fernandez, Diana, Villalobos, et probabilem vocant Suarez Aragon, apud Sanchez; et Trullench, Lessius «4 etc., apud Salmant.8, affirmat cuique licere commutare suum votum cum opere evidenter aequali. — Ratio, quia praesumitur Deus aequae acceptare opus quoad substantiam aequale, ob benignitatem divinam, saltem ut hilarius ei oblatio praestetur; qua supposita praesumptione, ratio promissionis ut supra, cessat. — Doctrina autem et ratio allata a S. Thoma, intelligenda est de opere minori. Nam aliter, nec etiam valeret commutatio in

evidenter melius; quam valere non dubitat communis sententia, etiamsi sit materia disparata, ut Salmant. · cum Sanchez, Azor, Valentia, Suarez, Laymann et aliis, contra paucos; et probatur ex cap. *Quod super his, de voto* *Λ Conveniunt autem etiam primae sententiae DD., quod, si materia sit certo aequalis, et probabiliter aut dubitanter sit melior; tunc propria auctoritate recte fit commutatio. Ita Salmant.1 cum Sanchez, Suarez Palao, etc.; quia tunc materia semper est moraliter melior: ut Salmant.8.

Sed his non obstantibus, puto non recedendum a prima sententia. Ratio enim allata a S. Thoma valde urget: saltem ratio illa concludit pro opere aequali.

a priori
non rece-

245. — « *Secunda regula*. Ad commutationem voti in aequale requiritur causa, « licet minor quam ad dispensationem; • quia dispensatio plane liberat ab obligatione voti: commutatio vero aliud sub- < rogat.

commnu-

« Unde si fiat in melius, nulla causa « requiritur; si in aequale cum auctoritate superioris, sufficit major in illud « propensio ». [Ut Salmant. · cum Laymann, Gijetano, etc.; vel minus periculum transgrediendi: ut Elbell0 cum San-

« Tr. 17, cap. 3, n. 135. — *Salmant.*, loc. dt., n. 136 · *Pa!*, tr. 15, diip. 2, punct. 17, n. 6. · *Suar.*, Hb. 6, cap. 19, n. 14. · *Prada*, tom. 2, cap. 31, qu. 15, n. 27. — ■ *Loc. dL*, n. 133. — *Henriq.*, lib. 5, cap. 20, n. 5; lib. 7, cap. 30, num. 5. · *Barthol. Medina*, Sum., lib. 1, cap. 14, § 7, ... de Commutat., reg. 2. · *Major*, in 4, diit. 3b, qu. 3, ven. *Tertio arguitur*. · · *Dccal.*, lib. 4, cap. 49, n. 10. — * *Dccal.*, lib. 3, cap. 16, § 5, n. 14. · *Bonae*, diip. 4, qu. 2, punct. 7, § 3, n. 8. · *Fernand, de Moure*, Exam., part. 1, cap. 6, § 11, n. 2. · *Diana*, part. 3, tr. 5, reel. 25, part. 2, tr. 16, rcaol. 7. · *VillaL*, part. 2, tract. 34, dirt. 31, num. 5. — *Aragon*, in

2· · 2", qu. 88, nrt. 12, dub. 1, diet. 3. · *Sanch.*, Decxl., lib. 4, cap. 49, n. 10. — *TrnIL*, hb. 2, cap. 2, dub. 45, n. 5. · * Tr. 17, cap. 3, n. 133. — · *Loc. dt.*, nam 132. · *Sanch*, loc. dt., n. 4. · *Aror*, part. t, Hb. 11, cap. 19, qu. 1. · *Valent.*, in 2— 2·, diip. 6» qu. 6» punct. 7, Ter». *Hac tfna ratione*. · *Suar.*, Hb. 6, cap. 18, n. 4. · *Laym.*, Hb. 4, tr. 4, cap. 8, n. 19. — ' *Loc dt*, num. 134. · *Sanch.*, loc. dt., n. 14. · *Pol.*, tr. 15, diip. 2, punct. 15, n. 5. — · *Loc. dL*, n. 144. — · *Loc. dL*, n. 145. *Laym.*, loc. dL. n. 23. · *Cajetan.*, in 2— 2·, qu. 88, art. 12, ven. *In commutatione*. — » De Voto, n. 306.

de ipso vovente, sed de confessario qui, absque justa causa, votum poenitentis commutaret: quod veniale esse affirmat.

h) Azov, loc, cit., cap. 19, qu. 12, id non habet, quidquid asserant Salmant

f) Elbel, de Voto, n. 304, dicit « probabiliter » fieri posse solius voventis auctoritate; « licet hoc a multis non absque ratione negetur ».

Sà, v. *Voti irritatio*, n. 10, et quidem in editione genuina, ita docet, sed non sine quadam formidine.

f) Rodriguez, Sum., part. 2, cap. 102, η. 5, conci, 4, ut recte fiat commutatio, requirit confessarii prudentiam, et addit: « Quando votum commutatur in rem meliorem aut ac-

qualem, non est necesse quod habeat privilegium ad hoc».

f) Suarez, lib. 6, cap. 19, n. 14, loquitur de peccato quod quis sic commutando admittit, et dicit non videri improbabile esse tantum veniale.

Lessius, lib. 2, cap. 40, n. 105, hujus sententiae probabilitatem innuere videtur, dum de contraria scribit tantum: « tutius », esse, ut non fiat ejusmodi commutatio sine superioris vel prudentis confessarii auctoritate.

k) Quomodo cap. *Quod super his* hanc sententiam confirmet, non satis perspicitur.

O Suarez male hic citatur a Salmant; scribit enim lib. 6, cap. 13, n. 10, de hoc casu: « Judicium et auctoritas superioris postulatur ».

chez Palao a) et Croix f)J. — « Si vero «dubitetur an sit aequale, sufficit nota-
« bilis molestia in implendo. — Vide Les-
« sium l ».

Quaeritur: *ait, si commutatio fiat in minus sine justa causa, sit non solum illicita, sed etiam invalida?*

Commutatio in minas
tine cauta,
probabiliter
valet.

Prima sententia cum Sanchez et Diana, Candido, etc., apud Salmant. a, et Tamburinio 4, dicit esse validam, modo suppleatur defectus. Quia, si non esset major obligatio erga homines, quam sup-
plendi; tanto magis erga Deum, cum quo
mitius agitur. Et haec cohaeret cum se-
cunda opinione, relata supra n. 244. —
Secunda vero sententia dicit esse invali-
dam: sicut invalidam esse dispensationem
sine justa causa docet S. Thomas⁵. Ratio,
quia praelatus nequit excedere facultatem
quam habet sibi a Deo delegatam, scilicet,
commutandi tantum cum causa justa.
Ita Salmant. § cum Suarez, Palao, Trul-
lench, etc.

Probabili-
ter non va-
let.

Utraque est probabilis.

Dubium de
sufficien-
tia causae,
acquiescat.

In dubio autem an causa commutatio-
nis fuerit sufficiens, vel non, docet D. Tho-
mas posse voventem acquiescere iudicio
commutantis.

« Unde resolves:

Commutatio
Jejunii
in oratio-
nem requi-
rit auctori-
tatem.

246. - « Γ. Quamvis oratio absolute sit
« melior jejunio; non licet tamen propria
« auctoritate hoc in illam commutare:
• quia hic et nunc potest jejunium esse
« Deo gratius, utpote utilius ad bonum
« spirituale hujus hominis. — Lessius a,
« Sanchez⁹ ».

¹ Lib. 2, cap. 40, num. 110. — . Decal., Hb. 4, cap. 51, num. 8. — Diana, part. 2, tr. 16, resol. 7, v. C. — Candido, duquia. 25, art. 3, dub. 3, vers. Dice 6. — . Tr. 17, cap. 3, n. 147. — . Decal., lib. 3, cap. 16, § 5, n. 9. — 1. 2. 2. qu. 18, art. 12, ad 2. — . Loc. dL, n. 148. — Suarez, Hb. 6, cap. 19, num. 14, et cap. 20, n. 7. — Pal., tr. 15, di. p. 2, punct. 17, n. 2. — Trull., lib. 2, cap. 2, dub. 45, n. IX — . Loc. dt., ad 2, 1. f. — Lib. 2, cap. 40, n. 101. — . Decal., lib. 4, cap. 56, n. 6. — . Instruct., de Confession., part. 1, cap. 3, § 1, qu. 8, ref. 5. — S. Thom., loc. dt., ad 1; et in 4, disc. 38, qu. 1, art. 4, aolut. 4. — u Tr. 17, cap. 3, n. 129. — u Cap. Per tuas, de voto, etc. — u Disp. 4, qu. 2,

Assent Lohner l0, unam Confessionem vel Communionem valere pro rosario totius hebdomadae. Sed huic generaliter loquendo non acquiesco.

« 2°. Omnia vota personalia propria
« auctoritate commutari possunt in votum
« religionis: immo ipso jure omnia vota
« realia sic mutantur in professione ».[Sic
S. Thomas, apud Salmant. ”].

Ptina
coexccu
t» u
r'

« 3°. Qui habet votum religionis, non
« potest illud propna auctoritate com-
« mutare in susceptionem episcopatus:
« tum quia hic non efficit hominem per-
« fectiorem quam religio, licet perfectio-
« rem esse supponat; tum quia non constat,
« quod illud hic et nunc sit Deo gratius;
« tum quia sic respondit Innocentius III ”,
« apud Bonacina ⁸. [Idem docent Les-
sius ⁴, Azor, Sanchez, Laymann ”], Pa-
laus le, Fagundez, Diana ”].

vo«an
»0« m

« 4°. Qui habet facultatem dispensandi ».
[Etiam delegatam, ut verius Laymann,
Lessius, Palaus, Suarez cum Salmant.¹⁸,
contra Navarrum, Sanchez, etc.] « habet

W
potaiwc
rooUff
†

« etiam commutandi; non tamen contra:
« quia commutatio est pars dispensatio-
« nis; qui autem potest majus, etiam mi-
« nus potest. — Qui autem habet faculta-
« tem commutandi tantum, non potest
« mutare nisi in aequale: quod moraliter
« et non scrupulose aestimandum est, ut
« monet Laymann ¹⁰. In qua aestimatione,
« ait Cajetanus, non negligenda sunt con-
« comitantia: v. gr., in voto peregrinatio-
« nis habenda ratio non tantum laboris,
« sed etiam expensarum quas fecisset. —

æmocu
«itimt
«k'

punct. 7, § 3, n. 8. — . Loc. dt., n. 103. — A⁴or, part. 1, lib. 11, cap. 17, qu. 2; et cap. 23, qu. IX — Sanch., loc. cit., cap. 17, n. 5. — . Lib. 4, tr. 5, cap. 6, num. 15. — M Tr. 16, di. p. 1, punct. 6, num. 2. — FaRund., Decal., lib. 2, cap. 48, num. 21. — n Part. 6, tr. 6, resol. 62. — Laym., Hb. 4, tr. 4, cap. 8, n. 20. — Less., Hb. 2, cap. 40, n. 108. — Pal., tr. 15, di. p. 2, punct. 14, num. 4. — Suar., Hb. 6, cap. 12, n. 9 et 10. — “ Tr. 17, cap. X n. 81. — Na-
Man., cap. 12, num. 79. — Sanch., de Matrim., lib. 8, di. p. 2, num. 15; et Decal., lib. 4, cap. 53, num. 4. — » Loc. at., cap. 8, num. 24. — Cajetan., Summa, v. Voti disptn-
satia, in med.

245. - a) Sanchez, Decal., lib. 4, cap. 50, n. 21; Palaus, loc. cit., punct. 15, n. 8, non pro ipsa hac assertionem adducuntur ab Elbel, sed solum pro ratione in qua fundatur assertio, nempe: ad commutationem non requiri causam adeo gravem ac pro dispensatione,

quia commutatio non est totalis relaxatio. Et ita profecto docent auctores laudati.

b) Croix, lib. 3, part. 1, n. 525, causam hic relata non affert, sed solum assignat ut motivum sufficiens, ardentem petitionem cum spe majoris fructus.

•Suarez, Lessius “A Vide Bonacina l ».
[Ex cap. *Magnae, de votai*].

247. - Quaeritur: *an habens facultatem tantum commutandi, possit commutare tn opus aliquantulum minus?*

,XiÔiura

Prima sententia (quam satis probabilem recte vocant Salmant. *) affirmat: modo excessus non sit notabilis. Ratio, quia, si potestas commutandi non esset talis, esset pluribus anxietatibus obnoxia, et ideo inutilis; cum difficillimum sit aequalitatem invenire in re subrogata. Deinde quia, si probabile est posse fieri commutationem auctoritate propria in aequale; probabile etiam esse debet, quod habens facultatem commutandi, possit commutare in aliquid minus: aliter talis potestas nihil operaretur. — Ita Sà, Bonacina, Trullench, Diana, Leander, Medina, et probabile vocat Lessius, apud Salmant.³

Secunda vero sententia tenet, facientdam esse commutationem in rem aequalem, aequalitate tamen morali, non mathematica; ita ut parva credatur esse differentia, et nullus excessus manifeste appareat. Ita Salmant.⁴ cum Cajetano a), Palao, Suarez, etc.; cum Busenbaum hic, et Laymann. — Et sic sententia haec revera cum prima conciliatur.

Notandum hic, quod recte potest opus

Suar., lib. 6, cap. 19, n. 19 et 20. — 1 Disp. 4, qu. 2, punct. 7, § 3, n. 10. — • Tr. 17, cap. 3, n. 138. — S3, v. Fo/i irritatio, n. 10 (edit, genuina). *Bonae.*, loc. dt., n. 11. • *Trull.*, lib. 2, cap. 2, dub. 45, n. 7; et tn bull. Cruciat., lib. 1, § 7, cap. 3, dub. 12, n. 5. - *Diana*, part. 2, tr. 16, reaol. 8, 1. f. • *Leand.*, part. 1, tr. 5, diip. 14, qu. 156; Decal., pan 2, tr. 1, diip. 18, qu. 12. *Barthot. Medina*, Sum., lib. 1, cap. 14, § 7, reg. 3. • [*&*], lib. 2, cap. 40, n. 109. - • Loc. dt., n. 138. — « Loc. du. n. 139. • *Pal.*, tr. 15, diip. 2, punct. 16, n. 2 el X • *Suar.*, Hb. b, cap. 19, num. 7 et leqq. - *Laym.*, Hb. 4, tr. 4, cap. 8, num. 24. — • Tr. 17, cap. 3, num. 140. • *Bast.*, v. *Votum VII*, supplem., n. 19. - *Suar.*, lib. 6, cap. 19, n. 16 et 21. • *Pai.*, tr. 15, disp. 2, punct. 16, n. 4. — • De Voto, num. .W. -

246. - °) Lessius, lib. 2, cap. 40, n. 109, dicit cum, qui facultatem commutandi tantum habet, debere « commutare in aequale vel paene aequale; si enim esset notabiliter minus, admisceretur dispensatio. Quamquam valde probabile sit privilegium commutandi ita intelligendum, ut possit tieri in minus»,

247. - a) Cajetanus, *iu 2atft 2a'*, qu. 88, art. 12, dub. 2, nct s. *Iu commutattour*, requirit tantum ut commutatio fiat in majus aut in aequale

*) Laymann, lib. 4, tr. 4, capt 8, u. 25,

personale commutari in reale, et e converso; et perpetuum in temporale. Salmant. 4 cum Bassaeo, Suarez, Laymann Palao, etc. — Recte autem Elbel • cum Gobat et Tamburinio, monet confessarium, ut conetur talia opera voto substituere, quae poenitenti videantur magis utilia, et non nimis difficilia.

248. - « 5*. Si is cujus votum mutatum • est, malit deinde implere primum, id « potest: tum quia id est melius vel ae- « quale; tum quia in ejus favorem factum « est, cum tacita conditione, si ei placue- « rit. — Lessius l, Sanchez, Filliucdus³ ».

Si votum commutatum est in minus vel aequale, procul dubio potest adhuc eligi primum opus. — Est commune apud Salmant? cum Sanchez, Palao, Suarez, etc.

Dubium est, *si commutatio facta sit in melius cognitum et acceptatum*.

Tunc Suarez, Filliucdus Reginaldus, etc., apud Salmant. °, negant posse voventem redire ad primum. — Sed probabilius id concedunt communiter Lessius °, Sanchez Elbel¹³; et Salmant. 14 cum Laymann, Bonacina, Palao, Tamburinio, Diana, Trullench, etc. Quia commutatio fit in favorem voventis. — Exdpit Sanchez cum Suarez *), si talis commutatio fieret consulto et in majorem

Reale
in penona-
le, etc.

Subet itaen
dam oxgui
utile.

Facta com-
tButauont.
potest redi-
n ad pn
æms,

wi cumno-
talum ett in
mtoai vel
aequale

et proba-
bihua etiam
•i in raetx».

Exceptio.

Gobai, de Jubilaeo, a n. 324. - *Tambur.*, DccxL. Hb. X cap. 16. § 6. n. 3 et 4, et n. 11 et ««eqq. — ° Lib. 2, cap. 40, n. 111. — SaMcJb., Decal., lib. 4, cap. 56» n. 34 ct 26; et de *Mairie.*, lib. 8, diip. 9, n. 21 — • Tr. 38. n. >> ct 289. — • Loc. dL. n- 167. • *Sanch.*, Decal., lib- 4, cap. 55, n. 34 et 26. • *Pal.*, loc. cit., punct. 18. tu 8. - *Suar.*, loc. at cap. 20. n. 2 et aeqq. — *Suar.*, loc. cil., n. 1 et 4 - *Xφη.*, lib. 18, n. 363. - * Loc. du. n. It*. — u Loc. dt., a. 111. — » Decal., lib. 4, cap. 56. η. 3X — “ Loc. du, n. 318. — u Loc dL, n. 169. † *Laym.*, lib. 4, tr. 4, cap. 8, n. 27, u1 - *Bonac*, di*p 4, qu. 2, punct. 7, § 3. n. 20. - *Pal.*, loc. dt.. punct 18, n. 10. • *Tambur.*, loc. at., 4 7, n. 4. • *Diana*, part. 2, tr. 16, reaol. 6; part. 3, tr. 5, mol. 25, ver». *Sexto.* - *Trull.*, Hb. 2, cap. 2, dub. 48, n. 6. • Decal., lib. 4, cap. 55, n. 27

omittit commutationem voti perpetui in opus temporale.

248. - Filliucdus, loc. cit., n. 288, de casu quo commutatio in melius facta fuerit, negat, ut « probabilius», voventem posse ad primum opus redire; oppositum tamen adhuc probabile existimat

b) Suarez, qui pro hac exceptione a Salmant dtatur, eam non habet, loc. cit., cap. 20, u. /6; et ipse negat absolute, ut supra dictum est, voventem posse redire ad prius opus, casu quo commutatio in melius facta fuerit

Rhetor Dei cultum. At verius dicunt Salmant.¹
eicriptio. cum Palao e), Prado et Villalobos ') ne-
que adhuc talem commutationem obli-
gare saltem sub gravi, nisi fiat novum
votum: quia quodeumque propositum non
obligat, nisi interveniente promissione et
animo se obligandi, ut docet S. Thomas *

Ex his omnibus infertur quod vovens,
etsi redierit ad primum opus, potest ta-
men iterum redire ad secundum subro-
gatum. — Et praeterea, si pluries facta
est commutatio in diversa opera, vovens
potest eligere eorum quodeumque malit.
Salmant.³ cum Trullench Diana et Vil-
lalobos c).

Quid, «i Si quis tamen, post acceptionem rei
subrogatae, iterum voveat rem commu-
tatam; tunc tenetur ad utramque prae-
standam, si intendat se obligare novo
vinculo voti. — In dubio autem praesumi
quod habuerit animum se obligandi novo
voto, dicunt Trullench et Bonacina. At
Salmant. ⁴ putant etiam probabile esse
oppositum, et sic teneri tantum ad rem
commutatam. Et hoc mihi est probabi-
lius, quia votum dubium non obligat,
juxta dicta *Lib. I, n. 28.*

uctoimpcS 249. - « 6n. Si voti legitime a supe-
t, bUt n»d * r*ore commutati materia, sive opus fiat
p Vimum. < impossibile vel indifferens, non tenetur

« redire ad prius; quia obligatio exstincta
« est. — Vide Laymann, Bonacina . ».

Facta voti commutatione, etiamsi res
subrogata fiat impossibilis culpa voven-
tis, vel si ipse eam non impleverit, non
tenetur ad primam. V. gr., pro eleemo-
syna subrogatum est jejunium tali die:
si tunc jejunare non potuisti vel noluisti,
peccasti; sed non teneris ad eleemosy-
nam, quia per commutationem prima obli-
gatio exstinguitur. — Ita Sanchez .; et Sal-
mant. ' cum Laymann, Palao, Trullench,
Suarez; et Elbel a), ac Sporer 8 cum com-
munissima.

Hoc tamen non currit si commutatio
fiat auctoritate propna. Tunc enim, si non
impletur secundum opus, implendum est
primum; quia non exstinguitur tunc prima
obligatio, sed satisfit per impletionem su-
perabundantem vel saltem aequivalen-
tem, ut supra. — Et hoc certum est. Sal-
mant. " cum Tamburinio, Leandro, etc.

Ultimo pro complemento hujus Dubii,
Quaeritur Γ. *Ab habens facultatem
commutandi vota pro aliis, habeat etiam
pro se?*

Resp. Affirmative; sicut de facultate dis-
pensandi docent communiter Sanchez 10,
Bonacina u. — Ita Salmant.¹¹ cum Tam-
burinio Suarez c), Trullench, Azor d),

* Tr. 17, cap. 3, n. 170. · *Prado*, tom. 2, cap. 31, qa. 15, nam. 109. — · 2· 2", qu. 88, art. 1, ad 1. — · *Loc. dt.*, n. 1. f., et n. 171 · *Diana*, part. 2, tr. 16, rvol. 6. — *Trull.*, hb. 2, cap. 2, dub. 18, n. 7. · *Bonac*, disp. 1, qu. 2, punct. 7, l 3, num. 2X — · *Loc. dt.*, num. 171. — *Laynt.*, Ub. 4, tr. 4, cap. 8, n. 28, iv. — » *Loc. dt.*, punct. 7, § 3, n. 20. cum § 1, n. 6, — · *Decal.*, lib. 4, cap. 55, n. 15. — 1 *Lzk. dt.*, num. 166. · *Laym.*, loc. dt. *Pal.*, tr. 15,

dhp. 2, punct. 18, num. 2. · *Trull.*, Ub. 2, cap. 2, dab. 48, n. 3. · *Suar.*, lib. 6, cap. 20, n. 9 et 10. — · *Tr.* 3, cap. 3, n. 136. — · *Loc. dt.*, n. 166 · *Tantbur.*, *Decal.*, Hb. 3, cap. 16, § 7, num. 6. · *Lcand.*, tr. 1, dhp. 1B, qa. 31. — " *De Matrim.*, hb. fl. dhp. 3, n. 8 et 9; et *Decal.*, lib. 4, cap. 37, n. 45 et 16. — 11 *Loc. dt.*, punct. 7, § 4, n. 31; cfr. dhp. 1, de *Legib.*, qu. 2, punct. 1, n. 10. — » *Loc. dt.*, n. 12k · *Trull.*, loc. cit., dub. 41, n. 5.

f) Palaus, *punct. 18, n. 10*, in generali tanlum loquitur, dicens posse voventem redire ad commutatam materiam, subrogata omissa, et contra, · nisi forte .., redeundo ad priorem materiam aequalem vel superiorem, renuntiaries commutationi, quod non credo te alia via praestare posse, nisi emittendo de novo prius votum, vel novo voto usum commutationis renuntiando». — Et pariter Villalobos, *part. 1, tr. 27, claus. 9, § 3, n. 34*, asserit voventem, quamvis commutationi renuntiaverit, et ad prius votum redierit, posse nihilominus, cum novum votum non habeat, alterutrum adimplere.

Trullench, *loc. cit, dub. 48, n. 7*, hanc opinionem ita limitat: - Nisi prius votum vel aliquam commutationem elegerit, et aliis renuntiaverit; nam tunc censetur de novo il-

lam rem vovere, et se ad illam de novo obli-
gare ».

249. - Elbel, *de Voto, n. 317 et 319*, ita quidem tenet, non tamen loquens de modo quo res impossibilis facta fuerit, culpa scilicet voventis necne.

b) Tamburinius, *loc. cit.*, cap. 16, § 4, u. 6, Diana, *part. 8, tr. 3, rcsol. 5 et 16*; Rodriguez, *Sum.*, part. 2, cap. 32 (al. 30). n. 4, *conci. 3*, citantur a Salmant ut refert S. Alphonsus; ipsi tamen tractant de simili tantum casu, seu de dispensandi facultate.

<> Suarez, *lib. 6, cap. 11, u. 4 et 5*, male a Salmant. allegatur; negat enim posse se-
cum dispensare, cum qui facultatem habet in aliorum votis dispensandi.

d) Azor, *part. 1, lib. 5, cap. 15, qu. 6*, per Salmant. incuriam pariter hic adducitur.

ew k

SUtAtNiU
loaonuu
p",pr"0001 r."
cōmmtiUft
pro iiii
p'at' illa
5.

Diana Prado % Leandro, Rodriguez b>, etc. Et probant ex S. Thoma ubi docet, posse praelatum sibi dispensare. Quae causa requiratur ad dispensandum. — 251. Quid, si dispensatio sit facta bona fide, sed sine causa, - Quid, si dubium sit, an adfuerit causa — 252. Quae causae sufficiant ad dispensandum. - 253. An sufficiat imperfecta deliberatio aut libertas. — 254. Vide alia notanda. — 256. An dispensari possit votum, factum in beneficium tertii. - Et quid de voto et juramento perseverantiae, quod praestatur in quibusdam Congregationibus. — 256. Qui possint dispensare An Papa in votis solemnibus - An episcopi in votis simplicibus. - Qui possint facultatem dispensandi delegare. An habentes facultatem valeant dispensare cum seipsis. — 257 An praelati regulares possint dispensare in omnibus votis religiosorum. An novttiorum. An saecularium 258. De lotis reservatis plura notabilia. — 258. An juramentum castitatis aut religionis sit reservatum sicut votum — 260. An, commutato volo reservato, materia subrogata etiam reservata sit. — 261 An etiam sint reservata iota castitatis ct religionis conditionalia aut poenalia. — 262 An peregrini possint dispensari ab episcopo loci in votis et legibus communibus. (Remissive ad Lib I, n. 158).

DUBIUM VIII.

Quid sit Dispensatio, et quis possit dispensare in Votis.

250. Quae causa requiratur ad dispensandum. — 251. Quid, si dispensatio sit facta bona fide, sed sine causa, - Quid, si dubium sit, an adfuerit causa — 252. Quae causae sufficiant ad dispensandum. - 253. An sufficiat imperfecta deliberatio aut libertas. — 254. Vide alia notanda. — 256. An dispensari possit votum, factum in beneficium tertii. - Et quid de voto et juramento perseverantiae, quod praestatur in quibusdam Congregationibus. — 256. Qui possint dispensare An Papa in votis solemnibus - An episcopi in votis simplicibus. - Qui possint facultatem dispensandi delegare. An habentes facultatem valeant dispensare cum seipsis. — 257 An praelati regulares possint dispensare in omnibus votis religiosorum. An novttiorum. An saecularium 258. De lotis reservatis plura notabilia. — 258. An juramentum castitatis aut religionis sit reservatum sicut votum — 260. An, commutato volo reservato, materia subrogata etiam reservata sit. — 261 An etiam sint reservata iota castitatis ct religionis conditionalia aut poenalia. — 262 An peregrini possint dispensari ab episcopo loci in votis et legibus communibus. (Remissive ad Lib I, n. 158).

Quid lit
ditpcnuo.

250. - < Resp. Γ. Dispensatio est abso-
«luta obligationis voti condonatio, no-
«mine Dei facta.

Caumc re*
qoiiiiUe >4
validita-
tem.

«Ad hanc, ut valeat, justa causa re-
«quiritur; qualis v. gr. est: Ie. Bonum
<Ecclesiae, vel commune reipublicae ».
[Et etiam familiae: vel major profectus
voventis. Salmant.a cum S. Thoma, Sua-
rez, Sanchez. Et etiam in dubio de hoc:
Palaeus et Suarez ·]. — « 2'. Notabilis dif-
«ficultas in observatione voti. — 3°. Im-
«perfectio actus, vel levitas ac facilitas,
«ex qua processit votum. — Suarez 4, Fil-
«liucci ·, Sanchez ·. Vide Bonacina ',
«Laymann B ».

Hinc monet Innocentius III ·, tria at-
tendenda esse in dispensatione votorum:

laand., it. 1. disp. 17, qu. 63 et »eqq.; et qu 151 —
• 2*2·, qu. 1K5, urt 8. corp. — · Tr. 17, cap. 3, n. 125.
S Thorn., in 4, dist. 38, qu 1. art 4 aolat. I. corp - Sxur .
hb. 6, cap. 17, n. 10 Sanch., Decal., Hb. 4, cap. 45, n 38.
— Pal., tr. 15, disp. 2, punct. «,η. III.--- Lo< cit., n. 10. —
' Loc. dt., n 8. — · Tr 26, cap. 9. n. 260. — · Loc. cit.,
n. 77 ct seqq. — ' Disp. 4, qu. 2, punct. 7, 1 4, n. 24. —

1) quid liceat secundum aequitatem, 2) quid
deceat secundum honestatem ; 3) quid ex-
pediat secundum utilitatem. — Ex quo,
ait Elbel 10 cum Sporer n, tunc dispen-
sandum in voto, quando illud vergeret
in ruinam aut laqueum animae ob per-
plexitatem; vel quando speratur major
utilitas.

251. - Quaeritur hic: an valeat dispen-
satio, si bona fide credatur adesse justa
causa, quae revera non sit?

Prima sententia, quam tenent, cum
Busenbaum (Lib. I, h. ISO, ad 3), San-
chez Lessius ia, Salmant. w cum Tam-
burinio et Leandro (ac iidem Salmant., ubi
citant etiam Laymann *), sed non bene,
ut infra videbimus), affirmat valere dis-

Data aine
cauaa. bona
fide, valet
luiU quo-
dam.

• Lib. 4, tr. 4, cap. 8, n. X — · Cap. Vucn.ir, de voto, etc.
— * De Voto. η. 377 — · Tr. 3, cap. X η. 43. — * Decal.,
lib. 4, cap. 44, num. 10. — u Lib. ? cap. 40. naou 119. —
u Tr. 17, cap. 3, n. 119; et tr. II, de Lejib. cap. 5, n 71, ·
Tambnr , Decal., lib. J, cap. lo, § 4, η. X · Ltand.. Dccal ,
part. 3, tr. I, disp. 17, qu. 7. — Salmant., tr. 11, cap. 5.
num. 71.

concedit enim hanc scum dispensandi facul-
tatem Summo Pontifici competere; sed eam
denegat ceteris praelatis Papa inferioribus.

e) Prado, torn 2, tap. 31, qu 14, § 6,
η 64, consentit utique, sed de dispensatione
tantum loquens; videtur tamen dicta coar-
ctare ad casum, quo alius superioi non sit
praesens - Xam, inquit, quando iste adest,

ratio facta locum non habet, praecipue cum
votorum obligatio sit juris divini naturalis».

251. - *) Laymann, lib. 1, tr. 4, cap 22,
n. 12, loquitur tum de superiore dispensante,
tum de subdito dispensationem petente et de
primo quidem ita scnbit: «Si praelatus pro-
habilitate arbitretur justam adesse dispensandi
causam, quamvis cum errare contingat, valet

Secundum
Auctorem,
aon valet.

pensationem. Quia talis censenda est voluntas divina: ne conscientiae anxietatibus vexentur, et permaneant firmae determinationes pastorum, prout necesse id videtur ad rectum regimen animarum. — *Secunda* vero sententia, quam tenet Palaus l cum Basilio et Salas, contradicit. Et hanc sequimur, si postea certum comperiat non adfuisse causam, vel non sufficientem. Primae enim sententiae, licet a tantis auctoribus defensae, obstat tamen principium certum, quod in lege superioris invalide dispensat inferior sine sufficienti causa.

In dubio
de cauta,
valet.

Secus autem dicendum puto, *si dubium sit au adfuerit causa, vel au sufficiens*. — Tum quia in dubio, tunc stat pro valore dispensationis; tum quia in eo casu urget ratio primae sententiae: nempe, quod esset res nimis scrupulis obnoxia, si homines post obtentam dispensationem inquirere tenerentur de ejus valore. Et cum hoc frequenter accideret, bene tunc praesumitur Deus ratam habere dispensationem illam, ad conscientias pacandas et ad rectam gubernationem. — Ubi autem certe detegitur nullitas causae, recte ait Palaus, quod minime praesumitur Deus favere velle errori manifesto (quidquid dicat Diana *). Et sic revera loquitur Laymann · ubi dicit, posse dispensatum bene acquiescere dispensationi, *donec contraria veritas appareat*; citans Sotum h», Navarum, Suarez *O*, etc. Et consentit nobis Palaus, qui ait, casu quo causa est dubia,

l Tr. 15, di»p. 2, punct. 9, n. 4. · *Ilatil. Pont.*, de Matrim · lib. 8, cap. 14, n. 7. · *Salat*, de Legib., dñtp. 20. tect. 4, n. 35. — *Pal.*, loc. ciu, n. 4. — · *Part.* 1, tr. 10, rcaol. 3X — · *Lib.* 1, tr. 4, cap. 22, n. 12. · A«rvur, *Man* , praelud. 9. n. IX — *Pal.*, loc. dt., n. 4. — 4 Tr. 11, de Legib., cap. 5, n. 79, — *Sanch.*, Decal., lib. 4, cap. 45, n. 41. · *Pal.*, tr. 15, di»p. 2, puna. 9, n. 11 · *Suar.*, hb. 6, cap. 17, n. 12. — · *Tr.* 17, cap. 3» n. 124. · *Ltand.*, tr. L disp 17, qu. 15. ·

tamen dispensatio ». De subdito vero haec dicit: < Si subditus bona fide dispensationem petat, allatis rationibus, quas superioris examini committit, impetrati dispensatione securus esse potest, et praesumere legitime collatam fuisse, (saltem in conscientiae foro) donec contraria veritas appareat ».

Sotus, *in 4, dist. 21. qu. 2, art. 2, § Dispens. votor.*, dicit praesumendum esse legitimam fuisse causam, ubi error manifestus non fuerit, licet in ventate causa possit esse non legitima.

legitima praesumitur dispensatio. — Vide *Lib. I, n. 182*.

Valde autem probabile est cum Salmant. 4, validam esse dispensationem, ** etiamsi mala fide a dispensante ipsa fuerit impertita, si revera aderat justa causa; ut diximus *Lib. I, dc Legib.*, n. 181.

252. - Sufficit autem pro causa ad dispensandum, *periculum transgressionis*, ob indispositionem particularem voventis vel ob communem fragilitatem hominum. Sufficit etiam *magna difficultas in executione*: non solum si non fuit praevisa, S, ut dicunt Sanchez, Palaus, Suarez; sed etiam, si praevisa fuerit, ut censent Salmant. ¶ cum Leandro et Tamburinio: tum quia tunc etiam adest periculum transgressionis; tum quia res multo difficilior apprehenditur dum instat executio, quam cum deliberatur. Et etiamsi talis difficultas ortum habeat ex fragilitate voventis; uu- ut Suarez, Palaus, Laymann, Trullench, cum Salmant. °. — Sufficit etiam, si vovens vexetur *magnis scrupulis*. Salmant.7 ¶ cum Sanchez, Trullench, Fagundez et Tamburinio.

253. - Praeterea, etiamsi absit periculum transgressionis et magna difficultas in executione, sufficit pro causa, quod votum emissum sit *immature*, scilicet cum nimia facilitate, vel ex imperfecta deliberatione, vel *sine perfecta libertate*. Sanchez ·; et Cajetanus °), Palaus, Suarez, etc. cum Salmant. ·. — Ob hanc rationem, vota *impuberum* sine alia causa possunt

Tambur., Decal., lib. 3, cap. 16. § 4, n. 18. — *Suar.*, loc. cit., n. 9. · *Pal.*, loc. dt., num. 12. · *Laym.*, hb. 4, tr. 4, cap. 8, n. 5 · *Trull.*, lib. 2. cap. 2. dub. 42, n. 12, ver». *Stcundo.* · · Loc. dt., n. 124. — ° Loc. dt. · *Sanch.*, loc. dt., n. 42 · *Trull.*, loc. dt., num. 12. · *Faund.*, Decal., hb. 2, cap. 40, n. 16. · *Tambur.*, loc. dt., n. 23. — · Loc. cit., n. 27 et 28. — *Pal.*, loc. dt., n. 7. · *Suar.*, loc. dt., n. 8. · · Loc. dt., n. 122.

Suarez, *lib. 6, cap. 17, n. 6*, de subdito loquens scribit: « Si quis bona fide procedat, et causam veram proponat, quam sufficientem ipse existimat, iudicium ejus praelato relinquendo; tunc secure procedit, iudicium praelati sequendo, pro quo semper praesumere debet ».

253. - «J Cajetanus, *in 2a^{TM} 2*[<], qu. 88, art. 12*, vers. *Ad evidentiam causae*, citatur quidem hic a Salmant.; sed, quidquid isti dicant, doctrinam a S. Alphonso hic expositam silentio praetermittit.

lum. «e,
tu levi ab
citriMcca

absolute dispensari sine aliqua commutatione; ut Sanchez l; et Tamburinius, Palaus, Cajetanus b», Suarez, etc. cum Salmant.

Idem dicendum est, si votum sit emissum *ob metum levem, incussum ab extrinseco*. Sanchez a, et Palaus cum Salmant.

Idem, quando imperfecta deliberatio aut libertas in vovendo processit ex *tristitia*, sive *ira*, sive *metu intrinseco* naufragii, mortis vel alterius mali: quia tunc immature vota fieri solent; et ideo possunt dispensari sine commutatione. — Si autem constaret tunc maturam adfuisse deliberationem; tunc dispensationi admisceatur aliqua commutatio. Sicut etiam fieri debet, si cessat causa impulsiva voti. Ita Salmant.4 cum Palao *, Sanchez et Tamburinio

« Unde resolves:

254. - « ¶. Cum causa non sufficit ad « integram dispensationem, partim dispensari, partim commutari potest. — Bona « cina *.

< 2\ Praelatus videns, ac (cum facile « possit) non contradicens, videtur dispensari « sare, ait Sà.

« 3°. Potestas, etiam delegata, dispensari « sandi in votis, extendit se etiam ad vota

Praela-
tui tACcn»,
quAndo di-
peoKt.

Potctu»
dñiDemundi
valet pro
voti- jura
tii.

° Decal., Hb. 4, cap. 45, n. 90. — *Tambnr.*, Deca), Ub. 3, cap. 16, § 4, n. 14. · *Pal.*, tr. 15, di»p. 2, punct. 9, n. 8. · *Suar.*, lib. 6, cap. 17, n. 8. · · *Tr.* 17, cap. 3, n. 123. — · *Loc. cit.*, n. 32. — *Pal.*, loc. dt., n. 9. · *Salmant.*, loc. dt., n. 123. — 4 *Loc. cit.* — ° *Di»p.* 4, qu. 2, punct. 7, § 4, n. 24. —

b) Cajetanus, *loc. cit.*, id non habet, nec citatur hic a Salmanticensibus.

f) Palaus minus accurate, sicut Sanchez et Tamburinius, a Salmant. allegatur; nam *loc. cit.*, n. 9, Palaus negat regulariter esse dispensandum, quando votum ex ira, metu aliave passione processit; quia ibi non deest matura deliberatio; quodsi tamen haec deesset, commutationem dispensationi miscendam esse. Quoad reliqua, *n. 10*, cum SalmanL consentit.

d) Sanchez, *loc. cit.*, n. 31 et 34, non loquitur de commutatione dispensationi admiscenda; sed solum, *n. 31*, metum vel aliam causam non ad extorquendum votum incusam, dicit « praebere justam dispensandi causam, quando prudentem deliberationem exclusit; secus, quando illam habuit ». Et *n.34*, cessationem impulsivae causae · esse etiam justam causam dispensandi ».

¶ Tamburinius, *loc. cit.*, n. 15 et 16, pariter silentio praetermittit commutationem;

« jurata et juramenta pia soli Deo facta. « Vide Suarez ·, Sanchez l ». (Ut diximus supra, *n. 190*).

An autem juramenta religionis, castitatis, etc., sint reservata, ut vota? — Utraque est probabilis, ut dicemus infra, *n. 259*, v. *Qu. 1*.

255. - « 4\ Ante voti acceptionem a « certa persona aut Ecclesia, non censetur < ei jus acquisitum; ideoque sine ejus in- « juria potest dispensari vel commutari ».

Sed hic fusius discutienda est Quaestio: *an votum redundans m utilitatem hominis possit dispensari aut commutari sine ejus consensu?*

Resp. l . Quod si votum nondum a tertio est acceptatum, communissima est sententia posse commutari; ut Elbel8,et Sanchez · cum Cajetano a», Sà % Navarro a), Silvestro, Azor a», *Suarez* etc. — Etiamsi promissio, non in solum Deum, sed peculiariter etiam in personam directa fuerit; puta, si vovens dixerit: *Promitto cum voto dare tali pauperi, etc.*, sed promissio non fuerit acceptata, neque ab illo, neque ab aliis nomine illius; ut addit Sanchez l0 cum Suarez, Silvestro c), Armilla, etc. — Et etiamsi promissio facta sit in honorem Sancti illius ecclesiae, requiritur acceptatio ab illius rectore, ut commu-

Ante ac-
ceptionem
non acquiri-
tur jui.

Hinc com-
mutatur u-
ne ccaeneu
tertii.

Sd, v. *Voti irritatio*, n. 2X — · *Lib.* 6, cap. 14. — ° *De Matrim.*, lib. 8. di»p. 2. n. 16. — · *De Voto*, n. 309. — · *Decal.*, Hb. 4, cap. 41, n. 7. · *Silivst.*, v. *Votum IV*, qu. 7, vers. *Quartum*. — H *Loc. du*, n. 10 et 11. · *Suar.*, Hb. 6, cap. 15, n. 2 et 7. · *Armilla*, v. *Disprnsatio*, n. 20.

et negat iram, metum ac tristitiam, causam esse justam dispensandi, si adfuerit matura deliberatio; secus vero, si haec non adfuerit; at *n. 17*, si error vel dolus fuerit (de quo etiam loquuntur Salmant.) in causa impulsiva, vult admiscendam esse commutationem dispensationi.

255. - a) Cajetanus, *Opusc. torn 2, tr. 11, qu.3*; Navarrus, *Man.*, cap. 12, n. 78: Azov, *part. 1, lib. 11, cap. 20, qu. 12*; Suarez, *cap. 15, n.3 et seqq.*, absolute loquuntur, dicentes votum redundans in hominis utilitatem posse commutari absque ejus consensu; nulla mentione facta de ejusdem acceptione; et ita quidem hi auctores a Sanchez allegantu*. Ipse vero Sanchez in probatione dicit per votum ejusmodi jus non dari, donec acceptetur.

b) Sà, *loc. cit.*, n. 14, scribit: « Quod vovisti Deo alicui te daturum, si non huic promisisti, potest commutari».

¶ Silvester, *loc. cit.*, non videtur recte ci

tatio non amplius fieri possit. Sanchez 1 cum Cajetano etc.

Respondetur 2\ Quod si promissio fiat Deo ^liquid pauperibus indeterminatis, tunc semper commutari potest: etsi promissio alicui ex pauperibus postea manifestetur, et ab illo acceptetur; ut Sanchez * cum Suarez O, Lugo3, Tamburinius4 cum Palao.

Respondetur 3\ Quod si e converso, promissio facta sit in utilitatem solius hominis, et sit acceptata; nullatenus sine ejus consensu revocari potest: ut diximus supra, *Cap. II, Dub. VII, n. 192.*

Dubium magnum est: *utrum votum principaliter emissum in honorem Dei, sed secundario seu minus principaliter etiam in favorem alicujus tertii determinati*9 puta talis ecclesiae vel pauperis, possit commutari, postquam ab his sit acceptatum, sine eorum consensu?

Negant Elbel \ Lessius -, Sanchez Salmant.8 cum Suarez, Moya, etc. — Ratio, quia tunc jus acquiritur ecclesiae acceptanti aut pauperi, cujus simul in voto ratio habita est, v. gr. ob specialem affectionem aut illius necessitatem.

Alii tamen, ut Sporer 9 cum Henriquez<>, Vival0; et Fagundez, Trullench, Leander, apud Salmant.11, dicunt satis esse probabile, quod bene potest tale votum commutari auctoritate praelati vel propria, etiam post acceptationem. — Et huic opinioni consentit Cajetanus (apud Sanchez It), qui loquens de cap. *Licet, de regular.*, ubi disponitur quod professus in

religione, licet ejus praelatus illum acceptaverit, potest in meliorem transire; Cajetanus reddit rationem: quia ille propter Deum, non propter praelatum, se religioni donavit; et ideo potest suum votum propria auctoritate, etiam post acceptationem, in melius commutare. — Consentit etiam Navarra (apud eundem Sanchez 3), qui haec ait: *Cum quis emisit votum... dandi alicui pio loco certam quantitatem; etiam postquam acceptata est, posset Pontifex Romanus illam commutare..., quia principaliter illa... promissio... non sit facta in gratiam et utilitatem personarum illius loci, sed principaliter in Dei cultum.* Et quod Navarra dicit de Pontifice, idem dicendum est (ut ait Sanchez) de aliis praelatis ob rationem allatam. — Ratio igitur hujus sententiae, ut loquitur Fagundez apud Tamburinium 14, est, quia haec vota principaliter diriguntur in Deum, in finem *cujus*: et pauper est solum finis *cui*, minus principalis sive accessorius, qui finem principalem sequi debet. Etsi enim promissio fit peculiariter ad hunc pauperem, fit tamen propter Deum. Hinc Deus est tota causa promissionis; et per accidens se habet, quod acceptaverit pauper: qui, si adhuc aliquod jus acquisierit, acquisivit tamen dependenter a beneplacito Dei, cui debet servari promissio.

Notandum pariter est hic Γ. Quod talis simplex promissio facta homini, etiam acceptata, etsi obligaret, non obligaret tamen sub gravi; juxta valde probabilem sententiam Salmanticensium 15 cum Cajetan

1 Dead., lib. 4, cap. II, n. 12. — Loc. dt., n. 14. — • De Juit. et Jure, diip. 20, n. 93. — • Decal., lib. 3, cap. 7, I b, n. 3. Pal. tr. 15, diip. 1. punct. 16, n. 7, — * De Voto, n. 3». — • Lib. 2, cap. 40, n. 104. — 1 Loc. dc, n. 18. — • Tr. 17, cap. 3» n. 156. • Suar., hb. 6, cap. 15, n. 7. • Maya, tr. 2. diip. I, qu. 5, n. 6. — • Tr. 3, cap. 3, n. 113. — w De Jubtl., qu. 12, art- 1, n. X — Fa^und., Decal., hb. 2, cap. 19,

n. 10 et II. • Trull., Expotit. bullae Cruciat., lib. 1, § 7, cap. 3, dub. 8, num. 2 - Ltand., tr. I, di»p. 18, qu. 21. 11 Loc. ctL, n. 156. — Cajetan., in 2— 2.. qu. 88, an. 12, vert Ad hujut evidentiam. " Loc. cit., n. 17. — Petr. Abtor., de RcMitul., hb. 2, cap. I, diff. 3, n. 16. • u Loc. dt., n. 17. — Suhe A., loc.cit.— Fa^und., loc cit., n. 10. u Dead., lib. 3, cap. 17, § 2, n. 15. — u Tr. 14, c*p. 1, n. «5 et 86.

tari a Sanchez; negat enim posse dispensari, • si non ex voto solum Deo facto, sed ex aliquo alio respectu se homini obligasset.

Suarez, loc. cit., n. 2, non loquitur de promissione soli Deo tacta dandi aliquid pauperibus indeterminatis; sed explicat unde dignosci possit an promissio soli Deo facta fuerit, an etiam homini: si nempe utatur quis solo verbo vovendi, intelligitur esse solum votum Deo et Sanctis; ut autem censeatur conjuncti promissio homini (acta, oportet ut directe fiat

aliqua promissio homini. Ex qua quidem doctrina Sanchez colligit ea, quae hic a S. Alphonso proponuntur.

Henriquez non citatur a Sporer; attamen, lib. 7, cap. 30, n.5, lit. k, in com., concedit episcopo facultatem dispensandi, ut calix volo promissus alicui ecclesiae, alteri detur; quia licet priori jus sit acquisitum secundario, tamen est revocabile; et n. 6, asserit commutationem de re promissa certo monasterio vel personae, prodesse voventi in utroque foro,

tano, Ba?lez/>, etc.: uti fusius dicemus *de Contract.*, η. 720, v. *Tertia*.

Notandum 2°. Quod idem quod dictum est de voto, dicendum est de juramento principaliter emisso in honorem Dei: ut probabiliter censet Tamburinius | cum Fagundez, quod possit relaxari ab episcopo sine consensu partis.

Sed notandum 3° Quod hoc intelligitur de sola promissione gratuita. — Secus vero dicendum, si pars acceptans se ad aliquod onus obligaret in commodum promittentis. Tunc enim, cum intercedat ibi contractus onerosus utrinque obligatorius; promissio, et consequenter juramentum, non potest remitti promittenti, nisi altera pars consenserit, juxta legem contractuum.

Et sic evenit in juramento *Perseverantiae*, quod praestatur in Vener. Congregatione Patrum Missionis S. Vincentii a Paulo, necnon in nostra minima Congregatione SS. Redemptoris; ubi Oblati, licet principaliter in obsequium Dei juramento promittant perseverare in Congregatione; attamen, quia eodem tempore Congregatio eos acceptando se obligat ad ipsos sustentandos et instruendos, atque ad non dimittendos sine justa et gravi causa (de qua autem superiores non tenentur dimissis rationem reddere); ideo, cum intercedat hic contractus ultro citroque obligatorius, nequit juramentum ab alio remitti, quam ab ipsa Congregatione vel a Summo Pontifice, prout supremo bonorum ecclesiasticorum domino.

Id patet ex monito SS. Domini Nostri Benedicti XIV, sive bulla *Convocatis*, edita 25 Nov. 1749 pro anno jubilaevi 1750, ubi dicitur: *Denique, quoad vota naverint* [confessarii], *sibi abstinendum ab eorum* (votorum) *commutatione, in quibus agitur de praejudicio tertii. Quare in eo, quod pertinet ad vota, quamvis simplicia, seu*

Perseverantiae, seu alia emitti solita in aliqua Congregatione vel communitate; et in vota obligatoria a tertio acceptata, non se ingerant. Ita praefatus Pontifex Noster, apud Fr. Theodorum a Spiritu Sancto. — Qui quaestionem proponens, an votum vel juramentum perseverandi, emissum in Congregationibus a sacerdotibus, sive mulieribus oblatis, possit commutari in vim jubilaevi: respondet negative, hanc rationem adducens: *Non quia reservatum; sed quia per modum contractus onerosi emissum est, ultro citroque obligantis. Nunquam enim Summus Pontifex confert facultatem ad commutandum vota, ubi laeditur jus aliorum, ex cap.* Cum ordinem, de rescript. *Nec obstat, quod votum hoc perseverandi principaliter fiat in Det cultum, secundario in Congregationis obsequium. Quia hoc non adimit, quin sequatur inter voventem vel jurantem et Congregationem, contractus ex utroque parte obligatorius; et proinde quin jus Congregationi quaesitum laederetur, si, ejus irrequisito consensu, votum emissum commutaretur... Ex eadem ratione sequitur, commutari non posse votum seu juramentum ab alumni collegiorum emissum, quod operam navabunt sacris missionibus per aliquot annos ad infidelium vel haereticorum conversionem, etc.: cum... de tertii praejudicio tractetur.* Ita praedictus auctor. — Et idem SS. Pontifex Benedictus XIV in bulla *Inter praeteritos* (edita die 3 Decembris 1749) sic ait: *Quod vero attinet ad commutationem votorum, in quibus de tertii praejudicio agitur, quae quidem poenitentiariis interdicitur, apposite sane scribit Suares 4. Circa vota Perseverantiae, quae a quibusdam fiunt dum aliquam Congregationem ingrediuntur; quaeque naturam assumunt contractus et reciprocae obligationis inter ipsos et Congregationem, quae eosdem recipit, a quibus*

C*ij'tan, in 2°. 2^a, qu. 113. art. 1, Ad quantum dubitum — *DecalM* lib. 3, cap. 7. § 6. num. 3; et cap. 17, § 2. num. 15. — *Sagunt.*, *Decal.*, lib. 2, in 2° Praecepti., cap. 49, n. 10. — *Bull. Convocati*, 11 Novembr. 1749, c. 32. —

¹ Tract, de Jubtl., append. — ² Tract, de Jubtl., cap. 11. § 2, η. 10 — *Bull. Inter froterites*, 3 Decembr. 1749, 4 5. num. 66. — 4 De RelJff., tract. 6, de Voto, lib. 6, cap. 15, num. 7,

si fiat per Ordinarium; si vero fiat per privilegium, prodesse in conscientiae (oro

// BaAez, in 2°. 2^a, ad qu. 62, *Praeambut. de Dominio, disp. 5, dub. 2*, perspicue id

significat, dicens promissionem simplicem obligare ex virtute fidelitatis et veracitatis, ita ut qui eam non servaverit, sit mendax et foedifragus ».

Hem de
jutM&ento
principali-
ter facto
Deo

Dicta va-
kat de tola
promissione
gratuita.

Sccui, si
acctpuns sc
ohlifct.

Consecta-
rium pro
vote Perse-
verantiae.

poenitentarii dispensare non possunt, [valde ad rem loquitur P. Syrus].

PfittCSAA
diipenwidt
competit
praelAtii fo-
ri externi.

256. - « Resp. II. Potestas dispensandi «convenit omnibus praelatis, qui habent «jurisdictionem in foro externo, vel pri- «vilegium. — Lessius *, Sanchezl et com- «muniter.

« Unde dispensare possunt sequentes: «Γ. *Papa*, respectu omnium fidelium, in «omnibus votis. — 2°. *Episcopus*, respectu «suorum subditorum; non autem paro- • chus, quia tantum habet jurisdictionem «fori interni. Suarezs. — 3°. *Praelati re- «gulares exempti*, respectu suorum reli- «giosorum et novitiorum: idque circa «vota, quae vel in saeculo, vel etiam in «novitiatu feceruntβΛ Lessius4, Sanchez5. «Non autem praelati non exempti, neque «abbatissae. Suarez b), Lessius * ». [Ne- que poenitentarii, neque vicarii episcopi, nisi facultas specialiter eis delegetur. Sal- mant. — «4°. Ex privilegio Papae, *con- «fessarii ordinum mendicantium*, secun- «dum concessionem et moderationem suo- «rum superiorum; ut notat Lessius § ».

em privi-
raUribu..

p»p.Λ<ij.
penial in
volo «oiera-
ni clerico-
ruæ.

Quaeritur: *an Papa possit dispensare i» votis solemnibus?*— Quoad clericos in sacris, bene probabiliter potest in voto castitatis; cum satis probabīliter hoc vo- tum sit jure ecclesiastico tantum sacris ordinibus annexum. (Vide *Lib. VI, n. 807*). — Ita S. Thomasy; et Salmant.10 cum aliis, contra Gonet>, etc.

Majus Dubium est: *an Papa possit dispensare in votis religiosorum?* — Ne- gant Sotus, Silvester, Aragon Turri- anus, etc., apud Salmant. n. — Quia vota

Syrus, Dilucidxtio tacuit, minor, pocnir., part. I, cap.6, dub. 11. — • Lib. 2, cap. 40. η. 115. — • Decal. lib. 4. cap. 37, n.22, et cap. 38, n.20. — • Lib.6, cap. 10, n.3 et IL — • Loc. dt., n. 107 et 133. — • Dc Matr., lib. 9, di»p 39, n. 43 et 44 — • Tr. 17, cap. 3, n. 8L — • Loc. dt., n. 133. — ■ Loc. dt., n.1S4.— 2· 2·, qu. 88, art. IL — “Tr-8, cap.6. n.1Octacqq. — Solus, in 4, dbt. 38, qu.2, arL2, concl. 2;cfr. dc Just., lib. 7, qu. 4, art. 2. • Sifurst., v, Votutn IV, qu. 5. • Fran- cist. Turrtan., de Votta monait., lib. 2, foL 37·. - “ Tr. 15, cap. I, n. 41.— ” In I. di»t. 38, qu. 1. art. 4, solut. I, ad 3. — “ Tr. 15, cap. 1, n. 42. - S. Anton., part. 2, tiL 11, cap. 2, 9. •

256. - a) S. Alphonsus, *in Hom. apost., tr.5, n. 42*, addit: «Saltem possunt suspen- dere ilia, quatenus praejudicant novo vitae statui»)

*) Suarez, *lib. 6, cap. 10, n. 13 et seqq.; et cap. 11, n. 8*, quoad omnia consentit, ex- cepto quod de abbatissis non loquitur

haec sunt essentialiter annexa statui re- ligioso, de jure divino.

Sed probabilius et communius affir- mant S. Thomas “; et Salmant. ’. cum S. Antonino, Palao, Suarez, Lessio, San- chez, Pontio, Cajetano, Lezana.Pellizzario. — Et licet videatur S. Thomas se revo- casse l4; verum Cajetanus l5, ac Salmant. ’. cum Azor et Basilio, non inepte S. Do- ctorem explicant intellexisse, Pontificem in eo tantum sensu non posse dispensare cum monacho, ut simul sit conjugatus, et monachus remaneat. Caeterum in primo loco citato expresse docuit bene posse Pontificem dispensare, cum causa tamen urgentissima, nimirum ob bonum com- mune Ecclesiae, vel alicujus regni aut pro- vinciae. — Ratio, quia recte censetur hoc Pontifici concessum, cui concessit Deus totius Ecclesiae regimen.

Certum est autem, Papam posse dispen- sare in votis simplicibus, et episcopos in non reservatis. — Qua vero ratione pos- sint, vide dicenda *de Matrim., Lib. VI, n. 1119*.

Certum etiam est, quod omnes prae- lati, qui jure ordinario habent facultatem dispensandi in votis, possunt eam etiam aliis delegare; ut Salmant.,T.

Quamvis autem, qui dispensandi facul- tatem habent, sive ordinariam sive dele- gatam, nequeant vota propria imitare: quia nemo potest emittere votum sub con- ditione sui consensus, ut certum est cum Sanchez, Palao et Croix l8; bene tamen possunt ea secum dispensare, cum sit actus jurisdictionis voluntariae. — Ita Les-

p»

p«y

non p«x»
irritare vo-
upropriu

«d p««».
iccum du
penure

Pal., tr. 16, diip 5, punct. ult., n. 5. • Suar., dc Rcllg., tr. 7, lib. 6, αip. 16, n. 5. • Less., Hb. 2, cap. 40, n. 141 et 142. • Sanch., de Matrim., lib. 8, diip. 8, n 7. • Pont., dc 5Litrim., lib 7, cap. 10, n. 2 ct 4. • Cajetan., in 2·” 2·*, qu. 88, Art. 11. - Lesana, Sum. quaest. refful., tom. I, cap. 2, η. 6. • Prilia., tr. 3, cap. 5, num. 8; tr. 4, cap. 3, n. JOB. — M 2· 2·, qu. 88, art. IL — » Loc. cit. — * Tr. 15, cap I, n. 45. - Asor, part. 1, lib. 12, cap. 7, qu, 1, l. f. • Patil. Pont., loc. cit., n. 8. — n Tr. 17. cap. 3, n. 83. — Sanch., Decal., lib. 4, cap. 24, n. tO • Pal., tr. 15, diip. 2, punct. 2, num 5. “ Lib. 3, part. 1, n. 4».

c) Gonet a Salmant. non citatur contra hanc sententiam: immo ipse tenet jure tan- tum ecclesiastico ordini annexum esse conti- nentiae votum, a quo potest a summo Ponti- fice dispensari. Vide *Clyp. de Matrim., disp. 9, art. 6, n. 63; de Ordine, disp 3, art. 3*.

Aragon, *in 2·” 2·’, qu 88, art. 11,*

sius *; Croix 3 cum Laymann, Suarez % Sanchez D, Bonacina f>, Filliuccio, etc.; Elbel · cum Illsung, qui asserit esse comunem sententiam; contra Henno et alios aliquos.

257. - Vota autem religiosorum dispensari possunt a suis praelatis, etsi fuerint emissa cum licentia ipsorum; et etiamsi fuerit votum transeundi ad strictiorem religionem, si utilius noscatur religiosum manere in sua. Vide Salmant.4. Sicut posset etiam episcopus cum suis subditis dispensare in voto ingrediendi in arctiorem religionem, voto religionis quoad substantiam relicto; cum nullo jure talis dispensatio inveniatur reservata. Ita Lessius5; et Sotus Sanchez, Aragon a>, Ledesma a>, etc., cum Salmant. °. — Facultas autem dispensandi potest a dictis praelatis delegari etiam simplici clerico tonsurato. Vide Salmant.7.

Vota tamen substantialia vel ipsis annexa, prout votum non edendi carnes, renuntiandi dignitates, etc., quae solent emitti in aliquibus religionibus, nequeunt dispensari, nisi a Pontifice. — Est commune cum Salmant.8.

Praeterea, vota novitiorum, si non sunt reservata, possunt dispensari tum a praelatis religionis, tum etiam ab episcopis propriis; ut docent Sanchez, Palaus, Bonacina, Pellizzarius, cum Salmant.®.

Immo, ex communi DD. cum Lessio ,0; et Navarro b>, Sanchez, Palao, Tamburi-

nio et quamplurimis cum Salmant.11, omnes confessarii regulares possunt dispensare vota quorumcumque fidelium, intra et extra confessionem (nam minime requiritur, ut qui facultatem habet, dispenset in confessione). — Et hoc, ex diversis privilegiis pontificiis, quae afferunt Salmant. ie, Elbel

Eamdem facultatem habent legati a latere et nuntii in provincia sibi commissa. Item capitulum, sede vacante, et abbates episcopalem jurisdictionem habentes. — Salmant u.

258. - « Resp. IIP. Supradicti omnes, • Papa inferiores, possunt dispensare in « omnibus votis; exceptis quinque soli Pa- < pae reservatis, scilicet, voto castitatis « perpetuae, religionis approbatae, pere- « grinationis ad limina Apostolorum, ad « S. Jacobum Compostellam, et Ultrama- « rina sive in Terram sanctam. — Vide « Bonacina ,ß, Lessium ie, Laymann 17 ».

Quoad vota reservata, plura sunt notanda:

Notandum F.Quod facultas dispensandi in his non intelligitur concessa a Pontifice, nisi adsit concessio specialis, vel saltem generalis per clausulam, qua talis facultas expresse concedatur. — Ex extrav. [com.] *Etsi domimci 5, dc poenit. et remiss.*, ubi Pontifex praecipit, non relaxari talia vota, *nisi ex speciali licentia, et certa scientia nostra*. Atque in cap. *Sl/ episcopus, eod. (it. (/>r* dicitur; *Cum in generali con-*

et X · *Itonae.*, diip. 4, qu. 2. punct. 7, § 4, n. 27 ct 28. · *PcHia.*, tr. 2. cap. 7, n. » ct J». · · Loc. at., n. 89. — · Lib. 2. cap. 40, n. 131. — *Sanch.*, Dccal., Ub. 4, cap. 43 η. 4 et tcqq. ~ *Pal.* tr. 15. disp. 2, punct. 13, n. 7 et X - *Tambnr.*, Decal., lib. 3, cap. 16. § 4, n. 46 ct seqq.. et n. 52. · “ Tr. 17. cap. 3, n. 94. — * Loc. cit. — “ De Voto, n. 774. — M Loc. dt., n. 86» — u Di«p. 4, qu. 2. punct. 7, § 4. n. 4 et seqq. — “ Loc. ciL, cap. 40. dub. IX — n Lib. 4, tr. 4. cap. X n. 6 et 7.

257. - Sotus, *de Just, et Jure, lib. 7, qu. 3, art. 1, dub. 2, assert. 3; et qu. 4, art. 3, coroll. 2; Aragon, in 2ar* 2***, qu. 88, art. 8, dub. 1, conel. 5; Petrus de Ledesma, *Sum., part. 2, tract. 10, de Voto, cap. 7, dub ult.*, vers. *Dico 1*, assertum principale propugnant, nempe: vota religiosorum, etiam transeundi ad strictiorem religionem, posse a praelatis regularibus dispensari; non tamen loquuntur de paritate quoad hoc inter episcopos et praelatos regulares

'9 Navarrus, *Man., cap 12, η. 79*, v. *Undecimo*,ùicù Minores et cum eis participantes,

Vou re
ltfiotorntn.
aiotnodo
dupensen-
tur à prie-
Utii.

Vou «ub-
luntulu. a
solo Ponti-
fice.

Vou no-
Mttorum, a
qaibui dit»
peruentur.

Confessa-
nt refuU-
ret dtupen-
uni a vo-
tis.

Item lepk-
u, nuntii.

Capitulum,
*edc yacaq-
te et Abba-
te

Vca re-
terrau.

f a c u i -
VAt» frqui-
cowSl

vers- *Propter haec argumenta*, ita tenet ut longe probabilius, addens tamen oppositum sua non carere probabilitate.

*I Suarez allegatur quidem a Croix pro sententia docente praelatos posse secuin dispensare; sed ipse Suarez, *tr. 6, hb. 6, cap. 11, n. 4 et 5*, id negaL

f) Sanchez, *de Matrim., lib. S, disp. 3, n. 8, 9 et 10; Dccal., lib. 4, cap. 37, n. 45; Bonacina, disp. 4, qu.2, punct. 7, § 4, n.31*, consentiunt quidem, sed quoad eos qui delegatam facultatem habent, requirunt ut lacui talem *generalem* dispensandi acceperint

icssioite illa hoh veniant, quae non esset quis verisimiliter in specie concessurus. Et est commune. — Vide Salmant. *

Si vero concedatur facultas dispensandi reservata, ad omnia extenditur, si nullum votum excipitur. — Suarez, Palaus, etc. cum Salmant. s.

ditpeiiKilin
urrti nc

Notandum II. Quod episcopi, et similem iurisdictionem habentes, possunt recte dispensare in votis reservatis in urgente necessitate: puta, si non sit facilis accessus ad Papam, et in mora sit periculum gravis damni: vel spiritualis, prout violationis voti, scandali, rixarum aut alius peccati; vel periculum temporalis proprii aut alieni, nimirum gravis infamiae mulieris, et similiū. — Ita Lessius³, Sanchez *, et Laymann, Barbosa, Suarez, Palaus, Silvester, Tamburinius et alii, cum Salmant. 5.

An autem *eo casu possint in his votis dispensare etiam confessarii mendicantes?*

o

Negant communius Tamburinius, Croix, Sanchez. Sporer, etc. — Sed Elbel e cum Anacleto, Herincx °), Bassaeo, etc., putat probabile quod possint; quia episcopi tunc dispensant vero jure ordinario, ut valde probabiliter docet Lessius⁷ cum Navarro⁶), Silvestro⁶) et Soto⁶). Vide dicenda *Lib. VI, de Matrim., η. 1128, v. Sed dubium.*

. ruAh. i
jnmAUimo

Adverte autem hic, quod praedicta procedunt, quando dispensatur votum reservatum, puta castitatis, ad contrahendum matrimonium; tunc enim requiritur, ut periculum sit in mora, et non pateat facilis recursus ad Papam. — Nam si matrimonium est jam contractum, etiam sine tali

a iw i m
vuntracto.

• Tr. 17. cap. 3, n. 116. — *Suar.*, lib. 6, cap. 25. n. 5. — *Pal.*, u. 15. di>p. 2. punct. 13. n. 3. — Loc. cit., n. 116. — • Ltb. 2. cap. W, num. 126. 127 ct 129. — • Decal., hb. 4. cap. 40, n. 32, 34 ct 36. — *Laym.*, hb. 4, tr. 4, cap. 8 n. 16. *barboM.* dc OfT. ct Poteit., ept«c., allcg. 37. n. 8 ct 13. — *Sual.* lib. 6. cjp. 2», a n. 9. *Pal.*, tr. 13. diip. 2, punct. 12, n. 4. *Siiveit.*, v, *Votum IV*, qu. 4. • *Tambur*, Dccal., hb. 3. cap. 16,) 4* * num. 36. — • Loc. cit.. num. % ct 101. — *Tambur.*, loc. cit.. 4 4, n. 49. • *Croix*, hb. 3, part. 1. n %3. — *Sancit.*, loc. cit.. cap. 43. n. 7. — *Sparer*, tr. 3, cap. 3, n. 50. — * Dc Voto. num. 279. • *Anaclct Rtijfen*

periculo possunt episcopi, sicut et confessarii mendicantes, dispensare in voto castitatis ad petendum debitum. — Vide *de Matr., Lib. VI, n. 986, 987 et 1123.*

Advertendum autem quod praedicta facultas, quae probabiliter conceditur episcopis, et aliis, quibus ab ipsis communicata est potestas dispensandi in votis reservatis, urgente necessitate, ut supra; non conceditur confessariis in jubileo habentibus a Papa facultatem dispensandi in votis simplicibus. Nam quod conceditur episcopis propter ipsorum ordinariam potestatem, non conceditur confessariis in jubileo. — Ita recte ait Fr. Theodorus a Spir. Sancto⁸.

Advertendum etiam quod dispensatio praefata non est concedenda, nisi quatenus necessitas obligat. Unde si sufficiet suspendi votum, non potest dispensari. Item, si dispensetur cum adstricto voto castitatis, ut nubat cum aliqua ad reparandum ejus honorem, nequit ille cum alia nubere. — Sanchez •; et Salmant. cum Laymann, Suarez, Palao, Tamburinio, etc.

Notandum III. Quod praedicta vota minime sunt reservata:

I. Si sint emissa sub obligatione levi; ut Sanchez ¹⁰; et Salmant.¹¹ cum Palao, Trullench, etc.

c 4 •
iit jvblkn
non ditpr-
fcirt te «
emittur.

Dupru-
üolanec»
iltate uno
(entieUa.

Noq rner
vanior r
mini
levi.

Neqot t
mina ti
meta etuc
levi.

Neque j»
perfecta ex
parte mate
riae.

2°. Si sint emissa ex metu, etiam levi, ab alio incusso; quia tunc non sunt facta cum plena libertate. — Salmant. ¹³ cum Tamburinio, Bassaeo et Leandro, etc.

æ. Si votum non sit perfectum ex parte materiae. — Et ideo, non est reservatum votum non nubendi, non fornicandi, non

ituri, Ju can., lib. 3, tit. 34, η. 40. *Rats.*, v. *Votum VU*, num. 29. — 1 Loc. cit., η. 127. — • De Jubtl., cap. 11, § • n. 21. — * Loc. cit., cap. 40, n. 40. — *Salmant.*, loc. cit., n. 101. *Laym.*, loc. cil., num. 16, v. (. • *Suar.*, loc. dt., cap. 26. n. 13. *Pal.*, tr. 15, diip. 2, punct. 12, n. 6. • *Tant' bur.*, loc. Cit., 5 4, n. 39. — • Decal., hb. 4, cap. 40. n. 47. — " Tr. 17. cap. 3, num. 103. • *Pal.*, loc. cil., punct. 12, n.2. *Trull.*, lib. 2, cap. 2, dub. 39, n. 14. — » Loc. dt.. n. 103. • *Tambur.*, Dccal., lib. 3. cap. 16, § 4, n. 4t. *ban.*, v. *Votum Vif*, n. 17. • *Lrand.*, de Sacram., tr. 5. diip 11, qu. 107, ct Decal., part. 2, tr. 1, diip. 17. qu. 94.

posse in omnibus volis in quibus possunt episcopi, dispensare, excepto voto peregrinationis ultra duas diaetas.

258. — Herincx ab Elbel citatur tamquam inclinans in hanc sententiam, sed non recte. Sane Herincx. *tom. 3, tr. 4, disp. 4, n. 73*, adducit Crousers putantem eam esse probabilem, et addit eamdem Bassaeo placere; ipse

vero *n. 71*, oppositam sententiam tuetur, ne gans Mendicantes ea facultate gaudere.

6 Navarrus, *Mhw.*, cap. 12, η. 59 et 76, Silvester. v *Votum IV*, qu. 4; et v. *Dispensatio*, n. 15; Sotus, *de Justitia*, lib. I, qu. 7, *art. 3, nm* afterunt istam rationem; et citantur a Lessio pro hoc asserto tantum, scilicet: episcopum posse dispensare in voto castitatis

petendi debitum; neque servandae virginitatis, si intendatur tantum conservatio illius: secus, si abstinencia ab omni actu venereo; neque votum castitatis pro aliquo tempore. — Neque votum emittendi votum castitatis aut religionis, vel suscipiendi ordines sacros; quia non est votum castitatis factum, sed faciendum. Iu Laymann, Suarez, Palaus, Prado etc., cum Salmant. *. — Neque votum servandae castitatis conjugalis. Salmant. ' cum Sanchez, Trullench, etc.

4°. Item, nec est reservatum votum religionis non approbatae. Nec votum peregrinationis ad Romam, etc. rfi, si non sit emissum sola devotionis causa, et prae- cise illorum locorum <■>; unde, si quis vo- vet Romam ire ad visitandam imaginem S. Mariae Majoris, etc., votum non est *re- servatum*. — Sanchez ·; et Palaus, Fagun- dez, etc., cum Salmant. 4.

5°. Quamvis vota sint reservata, non sunt tamen reservatae circumsUntiae ipso- rum; puta peregrinandi mendicando, in-

grediendi religionem arctiorem: potest enim episcopus dispensare, ut is ingredia- tur laxiorem; item, si votum sit ingre- diendi statim, potest episcopus cum causa dispensare, ut differatur ingressus. — San- chez et Palaus, Tamburinius, Bassaeus, etc., cum Salmant. e.

6°. Nec est reservatum votum disjun- ctivum, puta religionis aut jejunii, saltem si non elegerit partem reservatam; ut San- chez †, Lessius®; et Palaus, Laymann, etc. cum Salmant. ·. — Dubium est: an sit re- servatum, *si pars reservata jam electa fuerit?* Affirmant Sanchez, Palaus/4 etc., Sed probabiliter etiam negant Salmant. 10 cum Leandro <>, Tamburinio et aliis plu- ribus; juxta dicta *num. 224*, v. *Quaeri- tur hic*.

An autem episcopus post matrimonium contractum dispensare possit votum casti- tatis, emissum a conjugem? Vide dicenda *de Matrim., Lib. VI, n. 986 et 987*, ubi pro- babile est cum Sanchez et aliis, posse, sive votum sit emissum ante, sive post

Nec votum
difja neti-
van,

etai
rrwnit.i e-
lecta fuerit.

Episcopus
dispensat
conjugem
post mAtn-
montoxn.

Laym., lib. 4, tr. 4, cap. 8, § 8. · *Suar.*, hb. 6, cap. 21, § 7; ct cap. 24, § 2. · *Pal.* tr. 15, disp. 2, punct. 11, b. 1. · † Tr. 17, cap. 3, n. 101. — · Loc. dt. *Sanch.*, Decal., hb. 4, cap. 40, n. 50. · *Trull.*, lib. 2, cap. 2, dab 39, n. 17. — ■ Loc. cit., cap. 40, n. 77. — *Pal.*, loc. cit., n. 3. · *PagunJ*, Decal., lib. 2, cap. 43, n. 14. · · Loc. dt., num. 105. — · Loc. du, num, 74. — *Pal.*, loc. dt., punct. II, num. 4. * *Tambnr.*,

Decal., hb. 5, cap. 16, § 4, n. 28. - *Bass.*, r. *Vahtn VII*, lappcm., n. 16, «ab 17 et 18. · · Loc. dt.. n. 166. — ' De- cal-, hb 4, cap. 40, n. 42. — · Ub. 2 cap. 40, n. 133. — *Pa!*, loc. at., punct. II, n. 6. *Laym.*, loc. du, cap. 8 § 12. · · Loc. dt., n. 107. — *Sanch.*, loc. dt.. cap. 40. n. 43. — · Tr. 17, cap. 3, n. 107. *Tambur.*, Decal. hb. 3, cap. 16, § 4. n. 31.

in solo casu quo adsit magnum periculum in- continentiae, ct non pateat recursus ad Ponti- ficem.

c> Prado, *torn. 2, cap. 31, qu. 14, § 89*, ita profecto tenet, sed dc solo voto ordines assumendi disserens.

S. Doctor, in *Hom. apost., tr. 5, n. 46*, de hoc volo scribit: <Ita nec votum profici- scendi Romam, nisi sit emissum causa devo- tionis, ct praecipue ad visitanda SS. Aposto- lorum limina».

*) Ut votum peregrinationum reservata- rum censeatur emissum, non ratione devotio- nis erga loca ista, sed ad alium finem, aucto- res hic relati requirunt ut alius iste finis sit expressus; si autem absolute voveatur, nullo considerato fine, reservatur ejusmodi votum; censetur enim modo ordinario emissum.

I) Palaus, *loc. cit., punct. 11, u. 6, i.f.*, af- firmat quidem votum esse reservatum, si pars reservatajam electa fuerit; sed requirit ut voto novo haec electio fiat, negans satis esse solum propositum: «Si pariem illam reservatam, in- quit, tua intentione determinares, ita ut ab ea determinatione resilire non posses, quod cum non solo proposito, sed novo voto faciendum

sil, quo scilicet te obliges ad partem reserva- tam exsequendam, necessario tale votum re- servatum erit ».

*) Leander, *part. 1, tr. 5, de Poenit., disp. 14, qu. 143; Decal., part. 2, tr. 1, disp 17, qu. 108*, revera docet id esse probabile; sed *tr. 5, de Poenit., loc. cit.*, dicit probabilius esse ideoque tenendum, votum, electa materia reservata, re- servatum fieri.

Sanchez, *de Matrim., lib. 8, disp. 11, u. 3 et 4*, dicit episcopum posse conjugem a castitatis voto dispensare, si votum sit emis- sum post matrimonium consummatum, si vero ante matrimonii consummationem et cum ani- mo religionem ingrediendi, non posse; si de- nique hunc animum vovens non habuerit, vel se habuerit negative, posse etiam ab episcopo dispensari. Casu autem quo animus religionem ingrediendi adfuerit, episcopum adhuc posse dispensare quoad petitionem debiti post con- summatum; secus vero, post ratum dumtaxat matrimonium. Et in *disp. 12, n. 4 et 6*, abso- lute docet episcopum posse dispensare quoad petitionem debiti, sive ante sive post matri- monii consummationem, etiamsi ante matri- monium votum fuerit emissum.

Ntc votum
rtlifionit
tea appro-
btu.

Nec »cm-
per votum
pcrq; nna-
tioni» ad
Rccum

See circum-
Uiatue vo
b reservati.

matrimonium. — Et idem posse confessarios mendicantes, dicitur *ibid.*, n. 1128.

Sed plures hic remanent Quaestiones resolvendae.

259. - Quaeritur 1°. *An juramentum castitatis sive religionis sit reservatum pariter ac votum?* — Adsunt tres sententiae.

AUi dt. *Prima* sententia affirmat cum Lessio, menu «i- Filliuccio, Laymann et Azor, apud Viva '.
le»eriauc ' Quia in aequiparatis, dispositum de uno censetur etiam de altero, ex cap. *Sipostquam, de elect.*, in 6°. — Sed haec ratio non videtur satis firma: dum communiter docent DD. vinculum voti, quod obligat ex fidelitate et reverentia erga Deum, majus esse vinculo juramenti, quod obligat tantum ex reverentia; ut docet S. Thomas Et ideo talia juramenta a Pontificibus non solent reservari; ut dicunt Viva³, et Diana 4 cum aliis.

Ain disun-
JUHL

Secunda sententia cum Sanchez fl, et Soto a», Cajetano a», Azor a», Valentia a», et Salmant. cum aliis, distinguit: Si juramentum includat votum, seu promissionem obligatoriam erga Deum, dicit esse reservatum; secus, si non includat. — Sed haec sententia nec etiam videtur congruenter loqui. Nam quando supponuntur in tali juramento adesse duo vincula, scilicet juramenti et voti; tunc dicendum votum esse reservatum, sed non juramentum.

iiuMieini
case reter-

Tertia igitur sententia cum Viva, et Diana b» cum Trullench b». Tabiena. Ledesma, Pellizzario, etc. (et probabilem vocat Sporer r cum Tamburinio), congruentius loquitur, et tenet quod minime sit re-

lib. 2, c°p. 42, n. 66. - *Fili.*, tr.», cap. 9, n. 278. - *Laym.*, lib. 4, tr. 8, cap. II, n. 4, ver». *TrrUa.* - *Ater*, part. 1, lib. 11, cap. 10, qa. 3. - *De Jubil.*, qu. 12, ait. 2, nam. 12. — *2.* 2°, qu. 89, art. 8. — *Loc. cit.*, n. 12. — *Part. 4*, tr. 4, reaol. 69. — *De Matrim.*, lib. 8, di°p. 13, n. 4

servatum tale juramentum; et si forte in ipso sit votum inclusum, votum equidem erit reservatum, sed non juramentum. Et hoc puto vere intellexisse Sanchez T.

Sed Dubium magnum est: *quandonam judicandum sit, votum inclusum adesse vel non, in tali juramento?*

Sanchez 8, Diana et Viva 9 putant, Q«u*n ut plurimum in tali juramento includi etiam votum; maxime, ait Sanchez^, KU«⁴ quando offertur res divinum honorem respiciens.

Admittit tamen posse dari tale juramentum sine voto, quando quis inducitur ad jurandum ab aliquo motivo humano; puta, si ob officium amissum vel ex ira erga propinquos, juret religionem.

Sed proprius loquendo, dicendum esse censeo, quod, si talis jurans intenderit se obligare ad religionem duplici vinculo, nempe voti seu promissionis obligatoriae sub gravi, et amplius vinculo juramenti; tunc, licet dispensetur a juramento, remanet tamen ligatus voto. — Sed si intenderit se graviter obligare tantum vinculo juramenti: ita ut emittat juramentum religionis, non ad firmandam alio vinculo suam promissionem, sed ad firmandum suum nudum propositum, seu promissionem de se non obligatoriam; tunc tenetur sub gravi tantum ex vinculo juramenti. A qua obligatione per relaxationem juramenti omnino liberatur; quia tunc obligavit se Deo, non ut creditori suam promissionem acceptanti, sed ut testi exigenti veritatem sui testimonii in re promissa seu proposita; ut in hoc

et 5. — *Viva*, loc. cit., n. 12. — *Tabitua*, v. *Jurarf*, n. 21. - *Pftr. Lttifsm.*, Sum., part. 2, tr. 11, cap. 4, dub. 2. - *PtiUt.*, tr. 8, cap. 3, n. 158. — * *Tr. 3*, cap. 3, n. 97. - *Tambur.*, *Dccal.*, lib. 3, cap. 7, § 3, n. 7. — 1 *De Matrim.*, lib. 8, disp. 13, n. 4 et 5. — *Loc. at.* — *De Jubil.*, qu. 12, art. 2, n. 12.

269. - «J Sotus, *de Just.*, lib. 8, qu. 1, art. 9, in fin. corp.; Cajctanus, in *2am 2a*, qu. 89, art. 9; Valentia, in *2atH 2***, disp. 6, qu. 7, punct. 4, § 3, vers. *Et notandum est*; Salmant, tr. 17, cap. 3, n. 108, primam sententiam tuentur, asserentes absque ulla distinctione ejusmodi juramenta esse reservata. — Azor pariter, ut supra retulit S. Alphonsus, eadem sententiam tenet.

b» Diana, *loc. cit.*, concedit quidem probabilem esse sententiam, quae negat esse reservata illa juramenta; sed ipse adhaeret oppo-

sitae opinioni, quae scilicet asserit esse reservata. — Et pro hac sententia adducit Trullench, qui revera in *Exposit*, bull. *Cruciat.*, lib. 1, § 7, cap. 3, dub. 5, n. 4, eam tenet, affirmans ut probabilius et verius, ejusmodi juramenta reservata esse.

Diana dicit, *loc. cit.* supra: « Omne juramentum Deo factum includere votum ».

Sanchez, *loc. cit.*, putat in juramento votum includi, si quis juret « respiciendo Deum, quasi aliquid volens illi offerre in suum obsequium ».

recte loquitur Sanchez | cum Lopez et Valentia.

In dubio autem an adfuerit tale votum sive promissio obligatoria, jam communis est regula, quod votum dubie emissum non obligat.

260. - Quaeritur Z. *Utrum commutato voto reservato, materia subrogata etiam reservata sit?*

Affirmant Azor et alii, apud Leandrum; quia tunc idem vinculum voti transfertur in illam. — Sed communiter et probabilius negant Lessius a, Sanchez ·; et Suarez, Laymann, Palaus, Tamburinius, Basilus, cum Salmant.4. Ratio, quia, licet materia subrogata habeat idem vinculum voti, sed cum non sit reservata, secum minime trahit reservationem, quae primae materiae tantum addicta erat.

261. - Quaeritur 3°. *Au votum conditionale castitatis, etc., sit reservatum?*

Praenotandum Γ. Quod, si conditio sit de praeterito vel praesenti, certe votum remanet reservatum ; quia tunc revera non dicitur conditionale, sed absolutum : cum conditio non suspendat obligationem. Vide Salmant.5— Idem dicendum, si conditio sit de futuro necessario, quae habetur ut non apposita; vel etiam de futuro contingente, quod sit commune, v. gr. *Si vixero, stpo-tuero*, etc. — Idem, si conditio apponatur animo suspendendi non obligationem, sed

exsecutionem voti; v. gr.: *Voveo ingredi religionem, si vigesimum annum attigero; si cursum studiorum consummavero*. Vide Salmant. ·.

Praenotandum 2" ut certum, quod si conditio nondum sit impleta, potest votum dispensari a quocumque habente facultatem ordinariam; quia reservatio intelligitur de obligatione consummata. — Est commune cum Salmant.

Magnum Dubium est: *an sit reservatum votum condirionale de futuro, conditione jam impleta?* — Adest triplex sententia probabilis.

Prima affirmat, sive votum sit conditionale sive poenale: quia, verificata conditione, perficitur votum, et fit absolutum ac si tunc esset emissum. Ita Sotus, Azor, Covarruvias, etc., apud Salmant. ·. — *Secunda* sententia dicit reservatum quidem esse votum conditionale, non autem poenale: cum poenale non fiat ex affectu ad religionem aut castitatem; immo potius ex horrore erga illas, dum promittitur in poenam. Ita Lessius·; et Laymann, Suarez a), Bonacina, etc, apud Salmant.10

Tertia vero sententia valde probabilior, quam tenent Sanchez**, Croix *); Salmant.u cum Toletus, Trullench, Prado, Ledesma, Diana et pluribus aliis (et Elbel ** vocat probabilissimam cum Palao 6), Filliucio % Sporer et Marchant**), docet omnia

ver». *Unum tero dubium.* Asor. part. I, lib. II, cap. 10, qu. 3; et op. 20. qu. 13. - ūnur., in cap. *Quamvu.* de pacti», part. 1, § 3» nam. 41. - - Tr. 17, cap. 3. num. 113. — · Lib. 2, cap. 40. n. 130 et 131. — *Laym.*, lib. 4, tr. 4, cap. 8, n. 10. *Bonac.*, disp. 4. qu. 2, punct. 7, § 4, n. 17, ver*. *Dixi modo.* · M Loc. at., ru 113. — n Decal, lib. 4, cap. 40. n. 91, 92, 99. — - Lib. 3, part. 1, n. 545 et 546. — ■ Loc. cit., num. 114 et 115. - *Tolrt.*, lib. <. cap. 18, L f. · *Truil*, lib. 2, cap. 2, dub. 40, n. 3 et 5. - *Prado*, tcm. 2, cap. 31, qu. 14, n. 93 et 95. · *Prtr. Lsdasm.*, Sum., part. 2, tr. 10, cap. 8. part. 3, de dispensât, dub., ver». *Diro 2 Diana*, part. 1, tr. II, reaol. 54 et 69; et part. 6, tr. 8. fr-eel. 16. — M Dc Veto, n 286 et 287. - *Sparer*, tr. 3, cap. 3, n. 63 et 66.

volis conditionalibus; nam auctor iste *tr.* 26, *cap.* 9, *n.* 269, absolute scribit vota conditionata, post conditionem impletam, manere reservata. De poenalibus vero (pro quibus non citatur ab Elbel, sicut nec Palaus nec Marchant) loquitur *n.* 271, et distinguit, scribens ea esse reservata : « Saltem quando poena est medicinalis peccati » ; si vero fuerit in vindictam, « probabile est, inquit, non manere reservata ».

Petrus Marchant, *Tribunal.*, *torn.* 2,

Conditio-
ne r.ondum
impleta^oci
reservator.

Condinone
impleta,aiu
dicunt re-
·er» an.

Ahl diti-
tnguit poe-
nale et con-
ditional*.

Loace pro-
babilin-
neutrum re-
servari.

1 De Matr., lib. 8, disp. 13, n. 4. · *Ludox.*!. *Lofts*, Instr, nor., part. 2, de Ctariib., cap. 9, v. *Ad fundum denique.* · *Valent.*, in 2· · 2· ·, disp. 6, qu. 7, punct. 2. vers. *Srcundum rM.* — Aaor, part. 1, lib. II. cap. 19, qu 11. · *brand.*, part. I. tr. 5, de Poenit., disp. 14, qu. 144; Decal , part. 2, tr. 1, disp. 17, qu. 113. — · Lib. 2, cap. 40, n. 124, vera. *StfUmo.* — ■ Dccal., lib. 4, cap. 40, n. 46. — *Suar.*, lib. 6, cap. 20, n. 15. - *Laym.*, lib. 4, tr. 4, cap. 8, n. 13. · *Pol.*, tr. 15, disp. 2, punct. 11(n. 5. · *Tambur.*, Dccal., lib. 3, cap. 16, § 4, n. 33 et 34 · *Basii. Pont.*, de Matrim.. lib. 8 ap. B, num. 24. - · Tr. 17, cap. 3, num. 109. — · Tr. 17, cap. 3, num. 110; et tr. 9, de Matrim., cap. 7, num. 1. — · Tr. 17, cap. 3, num. 110. — · Loc. dt., num. 111. — *So/mj*, de Just., lib. 7, qu. 2, artic. 1, ad 4 arg.; et qu. 4, artic. 3,

261. - a) Suarez, *lib.* 6, *cap.* 22, *num.* 11, de voto conditional! disputat, et sic rêvera tend. At *cap.* 23, *n.* 6 *et seqq.*, de voto poenali cum distinctione loquitur, negans esse reservatum, si poena in peccati vindictam apponatur; si vero poena fuerit medicinalis, *n.* 13, reservatum esse votum poenale affirmat.

↳) Palaus, *tr.* 15, *disp.* 2, *punct.* 12, *n.* 15, veriozem et probabiliozem hanc sententiam appellat.

◁J Filliuccius male citatur ab Elbel pro

In dubio
ton cm>c-
ttr indu-

CecemutA-
to VOID, DOQ
rmnratur
itbroja-
tarn.

Conditio
dc praeten-
to vel prae-
icnti non
tollit reser-
vaitionee.

Item, de
(utnro ne-
cnurto. vel
contingenti
communi.

hem, ap-
oolita ad
differendam
exsecutio-
nem.

vota sive conditionalia sive poenalia, non esse reservata. — Ratio, quia votum, ut sit reservatum (prout admittere videntur omnes, etiam auctores secundae sententiae), debet procedere ex perfecto et solo affectu ad rem promissam : sic enim reservatio intelligenda est. Votum autem poenale tale non est, ut patet; neque votum conditionale, ubi conditio praefertur rei promissae, et ideo principalis affectus magis est ad conditionem. Quare, licet, impleta conditione, reddatur obligatio absoluta; votum tamen, cum procedat ex affectu imperfecto, non est reservatum. — Eic«puo. Secus tamen dicendum, ut bene ait quidam Neotericus (Fr. Theodorus '), si quis voveret religionem cum conditione, v. gr. *st' mater obierit*: quia tunc votum potius est absolutum; quamvis ad executionem,

durante matris vita, non obliget: particula enim *si* non raro aequivalet particulae *quando*.

262. - Utrum autem *peregrini possint dispensari ab episcopo loci ubi reperiuntur, in votis et juramentis?*

Probabilius negatur cum Sanchez*, Salmant. 8 et aliis communiter; contra Pontium, Palaum a) et Joseph de Januario: nisi animum saltem habeant manendi ibi per majorem anni partem. — Vide tamen quae fuse de hac quaestione diximus ZA./, *de Leg.*, n. 158. Et vide etiam dicenda n. 332, v. *An autem*, ubi satis probabile est cum Suarez, Pontio, Salas, Palao, Sanchez, Salmant., etc., peregrinos fieri vere subditos superioris illius loci ubi sunt, etiamsi per breve tempus ibi commorentur.

«Pitctpu
di · pCik
cum jvr
griov

1 De JubiJ., cap. 11, § 2, n. 9. — · De Matrim., lib. 3, diip. 29, n. 12 et 13. — * Tr. 11, de Legib., cap. 3, n. 55 et M. · Pont., de Matrim., »ib. 8, cap. 4, n. 7. - Jos. dt Januar., Résolut mor., part. 1, rcsol. 61, n. 12. — Suar., de Relig., tr. 2, lib. 2, cap. 14, num. 7 et »cqq. · Pont.,

de Matrim., lib. 5, cap. 7, num. 14. Salas, de Legib., disp. 14, icet. 4, num. 40 et seqq., ct num. 50. · Pal., tr. 3, disp. 1, punct. 24, § 3, num. 11 et 12. · Sanch., Decal., lib. 1, cap. 12, num. 37. - Salmant., tr. II, de Legibus, cap. 3, nom. 56 ct 58.

tr. 3, tit. 4, qu. 4, dub. 4, resol. 2, cas. 7, non solum probabilissimam dicit, sed absolute hanc sententiam tuetur.

262. - Palaus, tr. 3, disp. 6, punct. 7, § 2, n. 5 et 6, concedit profecto peregrinos ab

episcopo loci posse in iis dispensari; sed tantum «urgente causa», ex praesumpta Ordinarii voluntate. Praeterea negat satis esse habitationem, quae ad breve et exiguum tempus tantum producat.

TRACTATUS TERTIUS
DE TERTIO ET QUARTO PRAECEPTO

CAPUT I.

Quid Tertium Praeceptum: /Memento, etc.

263. /bt hoc praeeptum sit naturale, vel caeremonialc. — 264. An per hoc praeeptum praecipiatuŕ cultus interior. Et an hoc praeeptum sit affirmativum. — 2bô. Au observantia dominicae sit de jure divino. — 266. An episcopi possint festa indicare. — 267. A quo tempore incipiat obligatio festi. — 268. Ad quid obliget hoc praeeptum. - Quibus festis permittantur opera servilia in regnis Siciliae. — 269. An sit obligatio audiendi concionem. Et qualis sit obligatio episcoporum et parochorum condonandi — 270. Qui teneantur observare festa. — 271. An in festis liceat injungere servilia infidelibus.

Praeeptum par-ita» naturale. partial caerementale.

263. - « Praeceptum hoc, quatenus vult « tempus aliquod sanctificari, sive impendi « cultui divino, est naturale; et adhuc obii- • gat.— Quatenus vero tempus id designa- « tur dies sabbatinus, est caeremoniale; et « in Novo Testamento abrogatum, ac pro « eo ab Ecclesia designatus dies domini- « eus, et festi, praescriptusque modus co- « lendi, ut quaedam opera illis diebus fiant, • quaedam non: haec prohibentur, illa • praecipiuntur. — Bonacina, Laymann, « ex D. Thoma l ».

Quaeritur Γ. An praeeptum de sabbato sanctificando fuerit naturale, aut caeremoniale?

Respondetur una cum Busenbaum quod praeeptum, prout determinavit in aliquo anni tempore esse Deo vacandum, fuit *naturale*, et obligavit omnes; et ideo inter decalogi praeepta computatur. Prout autem determinavit diem sabbati a vespera usque ad vesperam (ut in Lev. xxin, 32), fuit *caeremoniale*; et obligabat tantum

Bonae., di«p. 5. dc 3- Praec., qu. unie., prooem., η. 1; et punct. 2, n.1. 4, tr.7. cap. 1. - 12· 2-*,qu. 122, ari. 4. — · Part. 3, cap. 4, de 3· Praec., poM init. — · Loc.

264. - *) Tabiona, v. *Charitas*, n. 20, dicit quidem hominem teneri his diebus actum caritatis elicere, seque ad Deum referre; quod iterum dicit, v. *Feriae*, n. 48. Attamen hoc

S. ΛΙΓΙΙΟΚΜ. *Optra utnraha*. - Tum 1.

Hebraeos — Est commune cum Catechismo Romano et S. Thoma ' qui sic docet: *Praeeptum de sanctificatione sabbati... est partim morale, partim autem caeremoniale. Morale quidem, quantum ad hoc quod homo deputet aliquod tempus vitae suae ad vacandum divinis... Sed in quantum in hoc praeepto determinatur speciale tempus, in signum creationis mundi, sic est praeeptum caeremoniale*^ *Unde... ponitur inter praeepta decalogi, in quantum est praeeptum morale; non in quantum est caeremonialc.*

Vide Salmant. 4f hoc punctum fuse disserentes ».

264. - Quaeritur 2°. An in hoc praeepto praecipiatuŕ cultus Dei etiam interior?

Affirmant Scotus, Angelus et Tabiena % juxu <u- apud Salmant. ·. Unde dicunt teneri fide- SpUu/aib les ex hoc praeepto, ad eliciendos actus κ». 'nlc' caritatis et contritionis; sic enim obtinetur animae sanctificatio, quae hoc praeepto jubetur. — Sed communissime ne-

cit., ad L — · Tr. 23, de 3' Praec dcca). — · Loc e h., cap. I. a η. 1 ad n. 7. — Scotiis, in 3, di»t. 27, n. 18, \$ *Quantum ad serundunt*. - An&c!., v, *Feriar*, n. 4L · · Loc. cit., n. 8.

ultimo loco, quem Salmanlicenses non citaverunt, negat eam obligationem procedere ex praeepto sanctificationis sabbati, et ait procedere dumtaxat ex praeepto caritatis.

Commanil- gant & Antoninus Sanchez J; et Sal-
Mmonrfi mant.3 cum Covarruvias, Filliuccio, Bo-
nacina, Sayro, ex D. Thoma4, ubi docet,
quod ad interiorem cultum non cogimur,
sed movemur a Spiritu Sancto: *Et... ideo*
(ait) *in tertio praecepto decalogi praecipitur exterior Dei cultus.* Idemque docet
Catechismus Romanus 5, ubi: *Hoc legis*
praecepto externus ille cultus, qui Deo a
nobis debetur..., praescribitur. Sanctifica-
tio autem animae est quidem finis prae-
cepti; sed finis praecepti non cadit sub
praecepto: juxta commune axioma theo-
logorum, utque docet idem D. Thomas,
et expressius *, ubi: *Non enim idem est*
finis praecepti, et id de quo praeceptum
datur.

Hoc pw.
tentum etc
«firmati-

Quaeritur 3". *An hoc praeceptum sit*
affirmativum aut negativum?

respondetur esse affirmativum ; dum
non obligat semper et ad semper. Suarez %
Sanchez, Palaus % Leander bi, Fagundez'^
cum Salmant.7; — contra Cajetanum
et Filliuccium, etc., qui tuentur esse ne-
gativum; cum in eo nihil positivum Ju-
daeis praecipiebatur. Sed hoc negatur. —
Vide Catechismum Romanum s.

265. - Quaeritur 4 . *An observantia dici*
dominici sit de jure naturait sive divino,
vel tantum ecclesiastico?

juxu aiL
ntea «er.
jeife dfvino!

Prima sententia asserit de divino : quia
dominicus dies successit loco sabbati, quod
jure divino erat institutum ad Deum co-
lendum. — Ita Abbas Panormitanus, An-
gelus, apud Salmant. et his adhaeret

Croix 10 cum Marchant et Sporer, qui di-
cit, excusatum in festo a Missa, teneri in
dominica colere Deum, saltem aliquo actu
interno.

Sed longe probabilior et communis est Lot^
secunda sententia, quod sit de jure cede-
siastico: ex Catechismo Romano ", ubi:
Placuit autem Ecclesiae Dei, ut diei sab-
batieultus et celebritas in dominicum trans-
ferretur diem. Idem docet S. Thomas ,J:
Observantia diei dominicae... succedit ob-
servantiae sabbati, non ex vi praecepti
legis, sed ex constitutione Ecclesiae. — Et
ideo observantia dominicae ab Ecclesia
mutari et dispensari potest (quamvis dis-
pensari non posset, quod nullus sit dies
festivus cultui divino specialiter deputa-
tus). Prout de facto Alexander III dispen-
savit, ut in dominicis fiat piscatio alecum;
uti habetur in cap. *Licet, de feriis*, ubi sic
dicit: *Licet tam veteris, quam novi Testa-*
menti pagina septimum diem ad huma-
nam quietem specialiter deputaverit, et tam
eum, quam alios dies Majestati altissi-
mac deputatos, necnon natatilia sancto-
rum martyrum Ecclesia decreverit obser-
vanda...; indulgentiis, ut liceat... diebus
dominicis, et aliis festis (praeterquam in
majoribus anni solemmtatibus), si alecia
terrae se inclinaverint, eorum captioni
ingruente necessitate intendere. — Hanc
sententiam tenent Sotusie, D. Antoninusu,
Navarrus 15, Azor ,e, Suarez n, Sanchez le,
Elbel 19; et Salmant. 20 communiter cum
S. Thoma ai, Filliuccio, Cajetano, Bona-

* Part. 2, tit. 9, cap. 7. \ 4, ven. quaert — Deoil.,
lib. 2, cap. 35, n. 8. — Tr. 23. cap. 1, a n.9. Covar., Variar.
lib. 4, cap. 19, n. 11. concil. 6. - Fili., Ir.27, n. 137 et 138.
Bonae., disp. 5, punct. 2. n. 2. Sayr., Clav., lib. 7, ap. 3,
num. 5. . "2*2*", qu. 122, art. 1. — * Part. 3, cap. 4. de
3 Praec.. n. 1. — 1-2 ., qu. 100, art. 9, ad 2. — Sanch.,
Connl.. hb. 5, cap. 2, dub. 1. ' Loc. cit., n. 15. Fill.,
tr. 27. n. 8. — Loc. cit.. ante mcd. — Panortn., in
cap. Liifl 3, de feriis, n. 1 et 4. - An^tt., v. Friac, n. 3,
v. f. . Loc. cit., n. 37. — * Lib. 3. part. 1, num. 691. .

Pclr. Marchant, Tribun., tom. 2, tr. 4. lit 2, qu. 3. Sporer,
tr 3, cap. 4, n. 36. — « Part. 3, cap. 4. de 3 Praec., post
mcd. — " 2- 2", qu. 122, art. 4, ad 1 — " De flu ci Jure,
lib. 2, qu. 4, art. 4, vers. Ad itcundtun. — . Part. 2, lit. 9,
cap 7, vert. Succrdtt. — w Man., cap. 13, n. 1. — * Part. 2,
lib. 1. cap. 2, qu. 2. — " De Rclitf., tr. 2, lib. 2. cap. 4,
n. 8. — ' Consil. mor., lib. 5, cap. 2, dub. 1, n. 2 cl 3. —
" In 3 Praec.. n. 340. — * Tr. 23, cap. 1, n. 3«. - " Loc.
cit , qu. 122, art. t, ad 4.. FUI., tr. 27, n. 16. Cajdan., in
2^ 2 qu. 122, art. 4.

Suarez, *dc Relig., tr. 2, lib 2, cap. 1,*
il 7, dicit materialiter esse praeceptum nega-
tivum, lormaliter vero affirmativum. < Forma-
liter ergo, inquit, nihil ibi praecipiebatur, nisi
dedicatio quaedam illius temporis ad cultum
Dei, quae vocatur sanctificatio illius... Haec
autem dedicatio formaliter fit per cessationem
ab opere, quae pertinet ad externum cultum
per signum negativum declaratum. Unde ma-
terialiter videtur esse illud praeceptum nega-

tivum; formaliter vero, et in genere signi ac
cultus, esse affirmativum . — Eamdemque
sententiam tenent Palaus, *tract. 9, disp. un .*
punct. 3, n. 2; Leander, *part. 3, tr. 1, disp. 1,*
qu. 12; Fagundez, *dc P Praec. Eccl., lib. 1,*
cap 3, n. 1.
c' Cajetanus, in 2<"" 2qu. 122, art. 4,
haec scribit: « Praeceptum de sanctificatione
sabbati ad litteram non est de interiori, sed de
exteriori Dei cultu datum. Colebatur siqui-

cina; et cum aliis Cardenas et Bellarminus.

Otiatur.

Sed urget magna oppositio, videlicet: Praeceptum sabbati erat certe naturale et morale; nam ideo inter decalogi praecepta numeratum fuit: ergo dominica, quae sabbato substituta fuit, etiam de jure naturali sive divino est. — Respondetur, quod, licet sit de jure divino et naturali, ut designetur aliquod tempus determinatum ad Deum colendum; determinatio tamen hujus cultus, et dierum quibus conferendus erat, fuit a Christo dispositioni Ecclesiae relicta: ita ut posset nunc Papa decernere, ut observantia dominicae duraret tantum per aliquas horas, et quod licerent aliqua opera servilia; ut dicunt Salmant. * — Et ideo praeceptum hoc, quoad exhibitionem cultus, est quidem divinum; sed quoad determinationem cultus et temporis, est ecclesiasticum. Vide Salmant. .

Reipondetur
iur objectio.
*L

266. - Quaeritur 5^a. *An episcopi possint, pro suis dioecibus, festa indicare?*

Episcopi*
iudicial tnta
pro dioecc.
w.

Constat posse, ex cap. *Conquestus*, fin. *de feriis*. — Sed dubium est, ex bulla Urbani VIII, ubi in Domino monentur episcopi, ut abstineant a festis instituendis. — Verum probabilius illa verba sunt potius monitiva, quam praeceptiva. Vide Salmant. 4.

Requiratur
contentu*
deri et po-
puli.

Dubium majus vertitur: *an requiratur consensus cleri et populi?* — Affirmandum est cum Azor Covarruvias Bo-

Bonae., di^p. 5, prooem., n. 4. — *Diu.* 33. n. 15. — *Bellarmin.*, de Cultu Sanctor., lib. 8, cap. II. — *Tr.* 23, cap. 1, n. 38. — *Loc. cit.*, n. 39. et in (in. prooem. 4 *Loc. dt.*, n. 106 et *cqq.— *Bonae.*, disp. 5, punct. 1, n. 3. — *Trull.*, lib. 3, cap. 1, dub. 2, n. 2. — *Loc. cit.* n. ICBet 109. — *Suar.*, de Relic.. U. 2, lib. 2, cap. II, n. 9. *Bonae.*, loc. dt., n. 3. —

nacina, Trullench, etc., et Salmant. ♦ ex dicto cap. *Conquestus*.

Notandum tamen, quod sufficit, si clerus et populus non contradicant. — Notandum deinde, quod, licet episcopus, illis contradicentibus, nequeat festa indicare perpetuo; potest tamen una vel altera vice. — Immo Suarez, Bonacina, Trullench, Palaus, Barbosa 'I, etc., apud Salmant. ., dicunt sufficere ex consuetudine solum cleri consensum. Sed huic contradicunt Salmant. 7, juxta jus antiquum.

Notant tamen, quod, attento jure novo, ex bulla Urbani VIII *Universa*, edita anno 1642, possunt episcopi sine consensu populi et cleri instituere festa perpetua. Ita Salmant. . cum Bordono. — Sed contradicit Croix ., dicens, non tenen populum servare festum indictum ab episcopo sine ejus vel cleri consensu: cum Barbosa d>, Gavanto â), Gobât, etc. Et quidem probabilius. Nam, ex una parte, certum est ex dicto cap. *Conquestus* non posse episcopum sine consensu cleri et populi festa indicare. Ex altera autem parte, in praelata bulla (juxta verba ipsius, relata apud Salmant.) non aliud dicitur, nisi quod episcopi abstineant de facili festa instituere. — Unde non bene, saltem non satis deducitur, hanc facultatem absolute episcopis concedi.

Utrum autem *episcopi possint festa instituere in honorem Sanctorum tantum beatificatorum?* — Affirmant Suarez, Trul-

Trull., loc. dt., n. 2. — *Pal.*, tr. 9, punct. 2, n. 6. — *Loc. dt.* n. 110. — *Loc. dt.* n. III — *Urban. VIII*, bulla *Universalis*, die 13 Sept. 1(42, § 3. in Bullar. Kom. Mmardu — *Loc. dt.*, n. 112. — *Barden.*, *Variar. résolut* 114, qu. 7. n. 20. — *Lib. 3*, part. I, n. 619. — *Gobai*, tr. 5» n. 77. — *Salmant.*, loc. dL, n. 112. — *Suar.*, loc. dt., o. 5.

dem Deus sabbato in ipsa exteriori quiete ab operibus servilibus, quia quiescebant ad repraesentandam divinam quietem a creatione mundi ».

266. - a) Azor, *part. 2, lib. 1, cap. 26, qu. 2*, ita quidem tenet de jure communi; notat tamen (et idipsum animadvertunt Salmant. n. 110) consuetudine receptum esse, ut nunc dies festi, populo minime vocato, sola episcopi auctoritate, adhibito clericorum consilio, constituti indicantur.

*) Covarruvias, *Variar. lib. J, cap. 19, n. S*, id non habet, quidquid falso asserant Salmanlicenses.

r) Barbosa revera de consuetudine intel-

ligendus esse videtur; nam *de Off. et Potest. Episc.*, alleg. 105, n. 36, dixerat episcopum • ex antiquorum canonum dispositione », posse cum clero et populo festa indicare; at n. 39, dicit: « Episcopus in synodo absque populi consensu [potest] indicare festa observanda de praecepto ».

d) Barbosa et Gavantus male citantur a Croix, qui deceptus est a Gobat. Nam Barbosa, ut supra notatum est, dicit posse episcopum festa indicare in Synodo absque populi consensu — Et pariter Gavantus, *Man Episcoporum*, v. *Festi dies*, n. 3. — Quodsi Barbosa n. 36, Gavantus n. 2, requirunt ut adhibeatur populus, est tantum ad hoc, ut ab eo au-

pro

MB

Epuopa. lench, Fagundez, etc., apud Salmant. I
tuft feum Sed ipsil ut venus negant, cum Sanchez %
Barbosa *)⁹ Villalobos % Diana, etc.

Principes saeculares etiam posse indi-
ncquit fou cere dies festos, saltem quoad abstinentiam
a servilibus, dicunt Sà, Silvester//, etc. —
Sed negant communius Azor, Sanchez,
Filliucdus et plures alii, cum Salmant. a.
267. - Quaeritur 6^l. *A quonam tempore
incipiat obligatio dieifesti?*

Angelus Panormitanus ^b), etc. tenent
ProNibi- incipere a vespera ad vesperam. — Pro-
incipit”? babilius vero incipit a media nocte ad
aliam; talis enim est usus hodiernus Ec-
clesiae Romanae. Verum est tamen, quod
possunt institui festa usque ad meridiem
aut noctem. Ita Navarrus, Suarez, etc. cum
Salmant.⁴; et Elbels.

Ouid. m Notandum autem, quod si festum, ob
lur hiem, diem impeditam, transferatur in aliam
quoad Officium; non transfertur obligatio
audiendi Sacrum, et abstinendi a servili-
bus. — Est commune (vide Salmant. ^o);
quia talis est communis praxis Ecclesiae.

268. - Quaeritur 7°. *An hoc praeceptum
obliget sub gravi; et ad quid obliget?*

<eputnPX Ad primum respondetur affirmative;
H;ai sub cum damnata fuerit ab Innocentio XI pro-
positio 52, dicens: *Praeceptum servandi
P*r, festo non obligat sub mortali, seposito*

Trull, lib. 3, cap. 1. dub. 2, §. 2. · *Furnii*, de l* Praec.
Bed., lib. 1. cap. 3, n. 14 et 15. - » Tr. 23. cap. Ln. 114,—
Loc. Cit. n. IIS. · *Diana*, part. 3. tr. 5. resol. 9. — *Sd*,
v. *Fettum*. n. 1. — *Ador*, part. 2. lib. 1. cap. 26, qu. 5. ·
Stuck.. Conti!, lib. 5. cap. 2. dub. 5. n. 7 et 8. · *Fill*., tr. 27,
n.91. - · Loc. cit., §. 117 et 118. — *Jfavar*., Man., cap. 13,

scandalo, si absit contemptus. — Ad se-
cundum respondetur, quod obligat ad au-
diendum Sacrum 7 et ad abstinendum a
servilibus 8. Et hoc, non solum in domi-
nicis, sed etiam in aliis festis.

Hic opportune advertendum, quod ex
brevis edito die 12 Decembr. anni 1748 a
Pontifice Benedicto XIV pro regnis Utrius-
que Siciliae, permittuntur opera servilia
in festis, exceptis *diebus dominicis Pa-
schatis Resurrectionis et Pentecos.es⁹alUs-
que per anuum dominicis diebus; necnon
diebus Circumcisionis, Epiphaniae, Ascen-
sionis, Corporis Christi et Nativitatis Do-
mini; diebus Purificationis, Annuntiatio-
nis, Assumptionis, Nativitatis et Conce-
ptionis B. Mariae Virginis Immaculae;
natali die SS. Apostolorum Petri et Pauli,
die festo Omnium Sanctorum, ac festo die
cujusvis praecipui quarumcumque civita-
tum vel locorum, dioecesium praedictarum
Patroni*. — Pro aliis festis praecipitur tan-
tum auditio Sacri.

269. - Utrum autem *sit obligatio etiam
audiendi concionem?*

Sic videtur praecipui in can. *Sacerdote*,
dist. 1, de consecr. — Sed respondetur nega-
tive, cum Busenbaum (infra, n.308 et 323)
ac Salmant. Explicat autem Glossa, te-
xtum citatum loqui tantum de contem-

Xon dAtv
obligati-
«udteedi
concioBfE

diatur an nimis gravetur, etc.; non vero ut
episcopus cum ipso populo statuatur; « nam his
atque aliis auditis (sunt verba Barbosae), solus
episcopus statuet ».

Sanchez rem clare significat, scribens
in *Decal.*, lib. 2, cap. 43, n. 9, facultatem epi-
scopis concessam festa instituendi, intelligen-
dam esse · de Sancto ab Ecclesia in Sancto-
rum numero cooptato ». Et in *Consit.*, lib. 5,
cap. 2, dub. 5, §. 6, episcopum etiam cum
clero posse instituere « festa Sanctorum alias
ab Ecclesia canonizatorum ». — Idemque si-
gnificat Villalobos, *part. 2, tr. 32, diff 1*,
n. 3, dicens episcopum posse festum instituere
solum de Sanctis quos Romana Ecclesia in
kalendano posuit. — Barbosa vero, *de Episc*,
alleg. 105, n. 36, utramque sententiam affert,
sed quamnam amplectatur non explicat.

!) Silvester, v. *Dominica*, n. 2, de festis
solemmbus loquens, negat posse principem ca-

praecipere sub culpa; posse autem violatores
cogere ad poenam.

267. - «) Angelus, v. *Dies, post prine.*,
dicit quidem festum incipere in vesperis, sed
« quoad officium · ; quoad cessationem vero ab
operibus servilibus, incipere · secundum con-
suetudinem patriae... Et ideo, si est consuetudo
quod incipiant festare in mane, tenenda est,
dummodo cessent usque ad aliud mane; si in
sero, sic serva ». Citatur tamen a SalmanL ut
asserit S. Alphonsus.

b) Panormitanus, in *cap. 1, de feriis*, sic
revera docet; sed addit: « Quia hodie de con-
suetudine non servatur, puto homines non pec-
care, quia in principio et fine cujusque festi-
vitatatis attendenda est consuetudo;... et videtur
haec obsonantia honestior, ut sic tota die in
dominica abstinence ab opere servili, et ne
in aliquo celebretur dies sabbati, ne Christiani
viderentur judaizare ».

mentibus concionem. Et, ut notat Suarez % ni! aliud ibi praecipitur, quam ut episcopi et parochi diebus dominicis et solemnioribus, per se aut per alios idoneos concionem faciant, et in Adventu et Quadragesima, saltem tribus diebus in hebdomada praedicent, si ita oportere duxerint. Ex quibus verbis non imponitur alia obligatio, quam episcopis et parochis praedicandi.

agitur de hac obligatione episcoporum, dicitur. *Si ita oportere duxerint.* Et huic interpretationi adhaerent Bonacina et Falaus

Sed bene respondent Salmant. ., quod conditio illa refertur ad tempus tantum Adventus et Quadragesimae, ut patet revera ex contextu concilii; sed non ad alia anni tempora.

Communiter tamen DD. in tali praecepto admittunt parvam materiam. — Roncaglia 9 vult, parvam materiam esse tantum duodecimam partem concionum infra annum: sed hoc videtur nimis rigidum. — Salmant.¹⁰ autem rationabiliter asserunt, non excusari a culpa gravi parochos saepius praedicationem omittentes: quo videntur Salmant. excusare parochos interdum omittentes. Hinc non improbabiler videntur tenere Bonacina et Palaus n, non peccare graviter parochos, qui interdum contionari omittunt; secus vero, ut ajunt, si omitterent per unum integrum mensem continuum, aut per tres menses discontinues in anno. Tanto magis, quia in Tridentino ¹⁸ dicitur, quod, si ab episcopo ipsi parochi *moniti, trium mensium spatio muneris suo defuerint, per censuras, etc. cogantur*, ut officium suum impleant. — Ex quo videtur, in hac materia, ejus parvitatem majorem latitudinem habere.

Notant demum Salmant.¹⁸ bene posse parochos conciones omittere, ut postea opportunius suppleant. — Episcopi autem rarius quidem quam parochi, tenentur conciones facere.

270. - Quaeritur 8e. *Quinam teneantur observare festa?*

Respondetur: Omnes fideles rationis compotes, id est, circa finem septennii. — Ita ex communi Croix et Salmant.¹⁴; contra alios, quorum opiniones passim rejiciuntur.

Sed datur
parvitas
materiae.

Otncci fi.
deles, ratio,
nis compo-
le-, tenen*
lur ad feita.

Hic obiter advertendum, quod in Tridentino ¹ praecipitur tam episcopis quam parochis, obligatio concionandi suis populis in dominicis et festis solemnibus, his verbis: *Omnes episcopos... et... praelatos teneri per seipsos, si legitime impediti non fuerint, ad praedicandum* (vel per idoneos, si impediti fuerint)... *Si quis autem hoc adimplere contempserit, districtae subiaceat ultioni. Archipresbyteri quoque, plebant, et quicumque... curam animarum habentes, ecclesias quocumque modo obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas, pro sua et carum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiandoque eis cum brevitate et facilitate sermonis, vitia quae eos decimare, et virtutes quas sectari oporteat.* Idem praeceptum renovatur episcopis in eodem concilio e. — Hinc non dubito cum Salmant.⁸ et Barbosa, quin praedictum praeceptum obliget tam episcopos quam parochos graviter et absolute.

Nec obstat id quod sentit Suarez apud Bonacina⁴, nempe, quod hoc praeceptum non obliget tam rigorose, ita ut graviter peccent parochi, qui interdum vel saepius omittunt condonari. Id opinatur Suarez, tam ex consuetudine sic legem interpretante, quam ex ipso concilio, ubi *, cum

1 Tr. 9, disp. un., punct. 4, n. 5. — Tr. 23, cap. 1, n. 1A. — Tr. 10, de 4 Praec., cap. 5, qu. 6, resp. 2. — Loc. dt., num. 133. — Bsnac., disp. 5, de 3 Praec., qu. un., punct. 2, n. 31. — “ Tr. 9, disp. nn., punct. 4, n. 5. — ” Scaa. 5, de Reform., cap. 2 — “ Loc. du, n. 138. — M Loc. dt., n. 144.

» Seas. 5. de Reform., cap. 2. — 24, de Reform., cap. 4. — Tr. 23, cap. 1, n. 136 et 137. — Sarôow., de Parocho, cap. 15, n. 1 et 2; de Off. et Poteat. Epi*?, alleg. 76, n. 3. — Suar., de Kclig., tr. 2, lib. 2, cap. 16, n. 7. — « DHP. 6, de S Praec., qu. un., punct. 2, n. 31. — Scu. 21, de Reform., cap. 4. — Loc. dt., n. 31. —

269. - → Suarez, tr. 2, lib. 2, cap. 16, n. 7, hoc utique sensu explicat Tridentini praeceptum; sed praeceptum illud, quod inferius a Sancto Alphonso affertur.

270. - Croix, lib. 3, part. 1, n. 615, memorat hanc sententiam, quam ex Gobat coarctat et exponit. Ipse vero non dicit eam a se teneri

P*rocbi et
rpucopi te-
nentur con-
ooturi.

Seb gravi.

Item puc-
pi ratio
ni- oompo-
inxnie »ep-
irontum.

Conirariam
C<t C t IA n)
probabile»

Hinc pueri, qui ante septennium certo pervenerint ad usum rationis, tenentur; ut censent probabilius Suarez Navarrus *, Azor 3, et Salmant. 4 cum Fagundez, ac Diana 5, qui hanc sententiam probabiliorrem vocant; (contra vero, non tenentur, si post septennium adhuc usu rationis carerent). Ratio quia lex ista obligat omnes qui ad annos discretionis perveniunt. — sed non immerito sententiam oppositam probabilem putant Elbel b>; Diana 8 cum Trullench, Rocafull et Pasqualigo <ζ· ac Croix 7 cum Burghaber % Illsung b> et Joanne Sanchez b>, Zaccaria f); nempe pueros ante septennium, etiamsi usum rationis acquisierint, non teneri ad leges positivas. Quia istae non obligant, nisi secundum communiter contingentia; ut habetur in lege *Nam ad ea, ff. de leg.*, ubi: *Nant ad ea potius debet aptari jus, quae et frequenter ctfacile, quam quae perraro eveniunt.* — Hac etiam ratione, D. Thomas/; excusat ajejuniiojuvenesante21 an-

num, etiamsi aliquis non indigeret frequenti cibo: *Quia*(\xt ait) *legislator attendit id quod communiter et in pluribus accidit.*

Idem autem dicunt Sanctius Diana et Burghaber, apud Croix · de praecepto annuae confessionis. — Sed tenendum cum Palao ·, qui dicit esse communem sententiam cum Silvestro, Suarez, Coninck, Navarro, Laymann, Vasquez, Bonacina, etc., bene obligari ad confessionem pueros, conscientiam peccati mortalis habentes: dum ex cap. *Omnis utriusque sexus, tit. 38, l. 5, de poen. et rem.*, praecipitur, quod omnis fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, teneatur ad annuam confessionem. *Ad annos discretionis*, bene explicat Glossa: *id est, cum est doli capax.*

Post septennium vero, in dubio rationis adeptae, puen certe tenentur ad omnes leges. Quia tunc sine dubio, praesumptio ex communiter contingentibus stat pro obligatione; ut Elbel 10; et Sanchez, Bonacina, Diana, etc., apud Salmant. u.

1 In 3 P., de Sacrif. Mi»», di»p. 88. tcct. 4, i. f. — 1 Man., cap. 21. η. 1. — · Part. I, Hb. 7. cap. 2. qu. 1. — · Tr. 23, cap. 1, n. 145. · AacwmC, de 1· Praec. Eccl., lib. 2. cap. 2. n.7. — · Part. 10, tr. 12, reaol. 87. — · Loc. dt., · Trull., hb. 3. cap. 4, dub. 2, η. II. — · Lib. 1, n. 676. — Diana, part. 4. tr. 3. rcaol. 52. - Bur^hab., centur. 2. cat. 24. · Lib. 6. part. 2, n. 2026. — » Tr. 23, diip. un., punct. 20, § 2. n. 2 Stlwt., v. Confcttio II, n. 4, i. f. ·

Suar., de Pocnit., di»p. 36. »cct. 2, num. 3. · Coninck, dc Pocnit., diip. 5, n. 50. - Navar., Man , cap. 21. η. 33. · Laym., lib. 5, tr. 6, cap. 5, η. 6. · Vasq., in 3 P., qu. 90. art. 2, dub. 4. - Bonac., di»p. 5, de Poenit., qu. 6, sect. 2, punct. 4, n. 2. — · Dc Lcgib., n. 3&9. — Sanch., Dccal., hb. 1, cap. 12, n. 13. · Bonac., diip. 1, de Lcgib., qu. 1, punct. 6, n. 9. · Diana, part. 4, tr. 3, petal. 52. · ” Tr. 23, cap. 1, n. 145.

b) Elbel, de Lcgib., n. 369, non solum cam appellat probabilem, sed etiam facit plane suam. — Et idem dicendum est de Burghaber, Centur. 2, cas. 24; Joanne Sanchez, Select, disp. 51, n. 31. — Illsung vero eamdem ut probatyliorcm et communem sententiam tenet, tr. 1, disp. 2, n. 18

c) Rocafull citatur a Diana pro annuae confessionis praecepto, ad quod revera, part. 3, tr. 6, dc Praec. Eccl., lib. 4, cap. 4, n. 35, negat teneri pueros ante septennium, etiamsi rationis usum adepti sint. Sed, hb. 2, cap. 4, n. 50, dc praesenti materia tractat, et quae-rit: «An pueri teneantur Missam audire et qua aetate?» Et ita respondet: «In hac re conveniunt omnes, puerum μ jrvenientem ad usum rationis teneri audire Missam; et quia pueri, cum septennium attingunt, vel saltem excedunt, incipiunt habere usum rationis, proinde post septem annos tenentur audire Missam ·.

d) Pasqualigo pro lege jejunii citatur a Diana, et hanc sententiam tuetur, in Praxi jejun., decis. 50, n. 2. Ratio autem qua nititur, ad amussim applicari potest praesenti quaestioni, scribit enim: «Lex humano modo procedit in obligando; unde, quia non inten-

dit obligare nisi habentes usum rationis, ideo solum intendit obligare quando praesumitur usus rationis. Usus autem rationis non praesumitur nisi expleto septennio; quia, si aliquando anticipat, per accidens est; et ea quae per accidens fiunt non computantur. Quare, cum lex non intendat obligare nisi eos, qui praesumuntur usum rationis exercere, non intendit obligare ante septennium*.

<9 Id est Croix, loc. cit., in editione quam curavit Zaccaria.

/; S. Thomas, 2a 2at, qu. 147, art. 4, corp., scribit: «Legislator in cis [statutis communibus] statuendis attendit id quod communiter habetur et in pluribus accidit ·. In resp. vero ad 2, loquens dc juvenibus, negat eos ad jejunia teneri, quamdiu sunt in statu augmenti, · quod est ut in pluribus usque ad finem tertii septennii ». Non Limen loquitur de eis qui non indigent frequenti cibo.

r) Sanctius, id est Joannes Sanchez, quamvis apud Croix citetur ut notat S. Alphonsus, ipse tamen, disp. 51, n. 31, non dc confessionis praecepto in specie, sed in geneie scribit: *Quamvis ante septennium puer doli capax sit, nullo praecepto positivo obligari reor·.

Cm o m t l*
ad tarda-
d nutu».

Qui autem simul esset caecus, mutus et surdus, non tenetur adesse Missae; quia non posset praestare moralem assistentium.

Secus, si tantum sit caecus vel surdus. — Croix

An teneantur *peregrini ad observanda festa* ?

Vide dicta supra, *Lib. 1, num. 156*; et dicenda *hoc Lib. III, num. 332, v. An autem.*

271. - An autem *liceat in festis injungere opera servilia infidelibus*?

Negat Fernandez, apud Tamburiniuml. — Sed affirmantl Diana et Merollae>; Laymann *), Croix % cum Viva, Tamburinio, et Elbel merito putant non improbabile: cum Laymann permittat injungi perpetuo amentibus servilia. Utrique enim sunt extra legem; dum Apostolus (I Cor. v, 12) nos instruit, quod Ecclesia non judicat de iis qui foris sunt.

Die fe-
rto «nrilw
ia)nari poi-
ntât infide*
Ubu».

DUBIUM I.

Quae Opera, turn hoc Praecepto, tum ab Ecclesia, prohibeantur.

272. *Quae sint opera servilia.* — 273. *An sit duplex peccatum, peccare in die festo.* — 274. *Quae opera non sint senilia.* — 275. *An itinerari.* — 276. *An ducere currus vel jumenta onusta.* — 277. *An molere.* — 278. *An docere, scribere, canere, etc., etiamsi fiant ob lucrum.* — 279. *An transcribere.* — 280. *An pingere* — 281 *An delineare, retrahere, et an sculper.* — 282. *An liceat typographis componere. - Et an distillate.* — 283. *An venari et piscari.* — 284. *Quae sint opera forensia vetita in festis.* — 285. *An liceant venditiones et contractus.* — 286. *An liceant nundinae et mercatus.* — 287. *An liceat excommunicare, conficere testamenta et similia.*

Prohiben-
tur optr.i
servilia.

272. - « Resp. Γ. Die festo prohibentur omnia opera servilia: hoc est, quae et versantur circa materiam externam; et, vel mechanica et illiberalia sunt, « v. gr. suere, fabricare; vel requirunt tantum laborem corporis, et ab operariis tantum et servis fieri solent. — Ita DD. communiter. Vide Laymann · Suarez, Filliuccium, etc., ex S. Thoma 4 ».

Praenotandum, triplex genus operum dari communiter ab auctoribus.

Alia sunt opera *corporis*; quae per corpus exercentur, ct ordinantur immediate ad utilitatem corporis: ut fodere,

sucre, etc. — Et haec dicuntur *servilia*, quia a servis fieri solent. Hinc definitur opus servile ab Illsung, apud Croix *Actio, quae, quia vel immediate in utilitatem corporis, vel corporis potius quam animi viribus efficitur, vulgaribus communiter hominibus committi solet.*

Alia sunt opera *animae*, quae ab anima praecipue procedunt, et ad animum excolendum spectant: ut legere, docere, canere, organa pulsare. — Et haec dicuntur *liberalia*, quia a liberis exercentur.

Alia denique sunt *media* seu *communia*, quae a liberis et servis promiscue

AnUn. Fernand. Inttrudon de confe%*orea, part 3. mandam. 3, n. 16. · · Decal., hb. 4, cap. 5, § I, n. 17. — · Apud Tambtr., loc. cit. - Diana, part. 5, tr. 14, rew1 7. — Fixu. de Praec. decal., qu. 9, art. 1, n. 11. · Tambnr.,

loc. cit., n. 17. — *Laym.*, lib. 1. tr. 4, cap. 10, n. 3. — ■ *Lib. 4. tr. 7, cap. 2. — Swr.*, lib. 3, cap 17. η. 6 et «eqq., et n. 10. — Λ*./?., tr. 27, cap. 9, a n. 139. — · 2* qu. 122, art. 4, ad 3. — *IHntttt*, tr. 5, n. 166. · 1 *Lib. 3, part. 1, n. 574.*

Croix, *lib. 3, part. 1, n. 616*, priorem partem distinctionis tenet; dc altera vero dicit ad Missam teneri, « si... quis esset vel tantum mutus ct surdus, vel tantum caecus, vel tantum caecus et mutus».

271. - Mcrolla non affirmat; sed, *disp. 4, cap. 3, n. 467*, adductis rationibus negativae sententiae, in quam propendere videtur, sic concludit: « Haec omnia dicta sint, non omnino affirmando, sed potius dubitando; tu vero cogita melius·.

*) Laymann, *lib. J, tr. 4, cap. 10, n. 3*, non quidem de infidelibus, sed dc perpetuo amentibus loquitur, (uti notat ipse S. Alphonsus' affirmatque eis posse imponi diebus festis opera servilia. Ex quibus dictis aliqui a pari vel a fortiori concludunt idem fieri posse relate ad infideles.

Croix, *lib. 3, part. 1, n. 579*, Elbel, *m 3 Praec*, n. 410, non solum ut non improbabilem, sed ut probabiliorem hanc sententiam habent

exercentur: ut iter facere, venari, etc. — Ita Laymann Bonacina Anacletus, Viva, etc.

273. - Quaeritur hic: *an peccent contra hoc praeceptum, qui peccant in die festo?*

Affirmant S. Bonaventure, S. Antoninus, Medina, etc., apud Salmant.a; quia, ut dicunt, peccatum opponitur cultui di-

a JiMwnoi v'n0' *n fest0 Praecip*tur. — Sed probabilior et longe communior est contrarium cum Navarro *, Suarez s, Lugo e; et Salmant.7 cum Cajetano, Soto, Silvestro, Medina, etc., apud Salmant.a; quia, ut dicunt, peccatum opponitur cultui di-
nt «pecuie peccatum.
rja
Lugo e; et Salmant.7 cum Cajetano, Soto, Silvestro, Medina, etc.: ex D. Thoma a, qui Glossae dicenti in cap. xm Lucae, quod lex prohibet in sabbato, *non hominem curare, sed servilia opera facere, id est peccatis gravari*, sic respondet: *Opera servilia mystice intelliguntur peccata; sed ad litteram... dicuntur, ad quorum exercitium servos deputatos habemus.* — Nec obstat illud quod S. Doctor ait ', ubi dicit: *Magis contra hoc praeceptum agit, qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus... facit.* Nam hoc intelligit de fine praecepti, non autem de praecepti obligatione; finis vero praecepti non cadit sub praecepto, ut dictum est *n. 264*, ex eodem D. Thoma.

2H- ~ * Unde resolves:

In, Pert'nens est «d rationem operis servilis, utrum fiat ex lucro, an ex

«recreatione; ex hac, an ista intentione, «pia, vana et turpi. — Cajetanus, Suarez, «Laymann °, etc.; contra Silvestrum et * canonistas.

«2". Impertinens quoque est, sive fiat .*« «cum defatigatione et labore, sive non; ten»' «sive brevi, sive longo tempore, etc. Quia 'p“ «nihil horum mutat naturam operis.

«3". Servile non est, ideoque nec prohibitum, festo ludere, choreas ducere, instrumenta musica pulsare; iter facere pedibus, equo, curru vel navi. Unde «etiam ad haec necessaria sunt licita. — *Navarrus ’’, Toletus et Laymann, Sua- «rez 18 ».

275. - Utrum *sit licitum in die festo itinerari pedibus, equo vel curru?*

Negant Abulensis, Cajetanus a), Silvester % etc. — At affirmandum est ex communi, cum Busenbaum, Viva ’’, Elbel 14 et Salmant. 18. Et sententia opposita nunc relinquenda est ut antiquata, bene ait Roncaglia 11.

Utrum autem *sit licitum uti lectica, ab hominibus portata?*

Negat Croix T; affirmat Tamburinius 18 18 ω» cum Palao e). — Sed in hoc dico, attendendam esse consuetudinem locorum; quae jam viget in urbe Neapoli, et excusat a culpa; ut bene advertit Mazzotta ’’.

276. - «4°. Nec servile est ducere iumenta sine onere, cum id sit iter facere, ut

et in 1-2°, qu. 7, art. 3, v. f. - *Trull.*, lib. 6, dub. 7, n. 11. — In 3, dist. 37, qu. 1, art. 5, solut. 2, ad 2. — 2-2°, qu. 122, art. 4, nd 3. — *Cajetan.*, in 2-2°, qu. 122, art. 4, ven. *Dubium unum non dissimulandum.* — *Suar.*, lib. 2, cap. 19, n. 6 et 17. — * *Lib.* 4, tr. 7, cap. 2, n. 4. - *SUvest.*, v. *Dominica*, n. 6, qu. 4, et n. 7, ver*. *Sexta.* — « *Man.*, cap. 13, n. 6 et 15. — *Tolct.*, lib. 4, cap. 24, n. X — *Laym.*, loc dt., n. 5. — “ *Lib.* 2, cap. 27. — *Abulens.*, in *Exod.*, cap. 12, qu. 24, L f. — u *Dc Praec. decal.*, qu. 9, art. 1, n. 8. — 11 In 3 *Praec.*, n. 404. — “ *Tr.* 23, cap. 1, n. 240, — M *Tr.* 9, de 3- *Praec.*, qu. 1, cap. 3, qu. 4, resp. X — ” *Lib.* 3, part. 1, num. 577. — » *Decal.*, lib. 4, cap. 3, § 1. num. 11. — ” *Tr.* 2, disp. 1, qu. 4, cap. 1, § 1, ven. *Srq.* 7.

viliter fit longum iter». Unde revera eadem sententiam tenet ac S. Alphonsus.

b) Silvester, v. *Dominica*, n. 5, qu. 3, v.f, negat licere, si fiat cum magna defatigatione; scribit enim: «Ad quod opus servile pertinent... delatio onerum cum jumentis et iter: quod tamen illicitum non credo, nisi sit cum magna fatigatione ».

Palaus, *tr.* 9, *punct* 5, n. 12, non de hoc praecise casu loquitur; sed de itinere, sive pe-

Ducere «ut ait Filliuccius — Ducere autem jek“Xa «menta, currus vel navigium onustum . mercibus, est servile. Suarez -, Filliuc- «cius -. Quod si tamen ante festum talia «itinera incepta sint, continuatio eorum «permittitur, vel ob publicam utilitatem, «vel ob damnum quod alias sequeretur ».

Quaestio gravis est: *an liceat ducere currus vel jumenta onusta in die festo?*

— Triplex est sententia.

juxia *Prima* tenet hoc esse per se opus servile, praeciso labore. Ita, cum Busenbaum, Bonacina 4 cum Reginald© ->; et S. Antoninus, Navarrus a), Cajetanus et Silvester, apud Salmant. 5. — *Secunda* sententia, tenet non licere sub gravi: non autem per se, sed ratione laboris, si is esset gravis, in imponendis aut levandis oneribus; secus, si labor esset modicus. Ita Croix -; Tamburinius 7 cum Diana, Sanchez *); Palaus, apud Salmant.8, et Elbel *.

Tertia sententia probabilior, saltem hodie, quam tenent Viva 10, Roncaglia 11, Salmant.18 cum aliis, censet omnino licitum esse, non solum iter inceptum continuare, sed etiam inchoare. — Ratio, quia in tali labore muliones non insumunt tempus notabile: et si aliquando sit notabile, excusantur, vel ob evitandum grave damnum, vel ob publicam utilitatem, vel denique quia adest universalis consuetudo, quam adesse merito asserit Mazzotta **. — Idemque ait de nautis “.

1 *Tr.* 27, cap. 9, n. 170. — *Lib.* 2, cap. 27, n. X — • *Loc. cit.* — ‘ *Diip.* 5, dc 3 *Praec. decal.*, puna. 2, n. 25. — & *Anton.*, part. 2, tit. 9, cap. 7, § *D*)* tumen.* - *Silvst.*, v. *Dominica*, qu. X - • *Tr.* 23. cap. 1, n. 2X2. - • *Lib.* 3, part. 1, n. 578. — 1 *Decal.*, lib. 4, cap. X I. n. 12. - *Diana*, p. 1. 2, tr. 15, reool.36, — *Pal.*, tr.9, punct.5, n. 12. - » *Loc. cit.*, n. 242. — - In 3 *Praec.*, n. 404. — » *De Praec. decal.*, qu. 9, art. 1, n. 9. — n *Tr.* 9, qu. 1, cap. X qu. 4. reap. 3. — - *Loc. cit.*, n. 24X — a *Tr.* 2, di-p. 1,

dibus sive equo; quae omnia promiscue a Tamburinio tractantur.

276. - Reginaldus, *lib.* 19, n. 38 et 50; Navarrus, *Man.*, cap. 13, n. 6; Cajetanus, in *Jam 2ae*, 122, art. 4, vers. *His igitur expeditis*, ita quidem docent, loquentes de iis qui iter in die festo incipiunt.

h) Sanchez, *Consil.*, lib. 5, cap. 2, dub. 7, n. 7, non videtur huic sententiae patrocinari; scribit enim: «Deferre diebus festis ligna et mercimonia vel quaevis alia onera bobus vel quibusvis bestiis est illicitum et servile ». Quod, n. 8 intelligendum esse vult de itineris

277. - An autem *liceat infestis molere?*

Concedit Sanchez si sit mola quae ini«ui»mo agitur aqua vel vento; non autem si agitur bestiis, et in qua requiritur magnus labor et occupatio. — Ex qua doctrina, satis probabiliter inferunt Tamburinius 18 et Croix n, quod quando cooperatio et applicatio hominis est modica, non sit illicitum, saltem graviter, etiam cum bestiis molere.

An autem liceat ferrariis, equos iter agentium ferrare? — Vide *Dub. seq. II, n. 300.*

278. - «5". Item nec servile est, sive «gratis, sive pro pretio docere, studere, «scribere, transcribere; et secundum quosdam, ut Medinam, Lopez et Armillam, «quorum sententiam probabilem docet «Laymann, contra Sà, Filliuccium «Azor a) et alios multos, pingere, etiam «coloribus (nam de rudibus lineamentis «plerique concedunt). — Terere tamen «colores, et non pingere, sed tingere, ut «v. gr. colorare asseres vel pannos, deal- «bare parietes, illiberale est ».

Hic plura sunt distinguenda.

Quaeritur Γ. *An docere, scribere, ludere, canere, etc., sint servilia, sifiant ob lucrum?*

Affirmant Abulensis, Azor Tabiena, etc., apud Salmant.*; quia, licet tales actiones sint liberales, ex lucro tamen fiunt serviles. — Sed tenendum est oppositum, *cvll)*.

qu. 4, cap. 1, § 1, ver*. *Certum tamen est.* — u *Loc. dt.* — * *Cotuul.* Hb. 5, cap. 2, dub. IX nom. 2. — “ *Loc. du.* num. 14. — n *Loc. dt.*, num. 578 — *Bartko!* *Medina*, hb. 1. cap. 14, § 8, i. f. - *Ludot\ Lopes*, Instructor., part. 1. cap. 52. ver*. *Locet scribere.* - *Armilla*, v. *Festum*, n. 21 ct 22 - *Laym.*, lib. 4, tr. 7, cap. 2, n. X - v. *Festum*, n. 5 (edit, genuina). — *Abulm.*, in *Exod.*, cap. xu, qu. 26 ct 27. - *Tabiena*, *, *Feriae*, n. 36 et 40. - - *Tr.* 2X cap. 1. n 255 ct 256.

inceptione in die festo, non vero de prosecutione.

278. - Filliuccius, *tr.* 27, n. 167, negat quidem in generali licere, sed subdit: < Si fiat voluptatis cujusdam gratia, et recreationis, vel ob peritiam ad non magnum tempus, valde probabile est accedere ea ratione ad opus liberale ». — Cui videtur assentin' Azor, part. 2, lib. 1, cap. 27, qu. 6, ubi distinguit affirmando prohibitum esse pingere, si fiat ut ars exerceatur et quaestus comparatur, minime vero si quis pingat ut addiscat et animum reficiat.

b) Azor, *loc. cit.*, cap. 27, qu. 4, ita qui-

Tenendum cx S. Thoma <>, CUEl SotO d>, NiĩvΠITTO, t'Jra °rpmi Suarez et Salmant. *. Ratio, quia intentio operantis non potest opus mutare.

279. - Quaeritur T. Aft transcribere sit opus servile?

bere7Jaxui Affirmant Cajetanus, Navarrus, San- «crvi chez a), Silvester etc., apud Salmant.1; quia transcribere, dicunt, non est opus mentis, cum multi transcribant etiam quod non intelligunt. — Sed negant communis- Protubi sime et probabilius Elbel 3, Roncaglia 4, 'muniltüni Salmant. 6 cum Suarez, Sà c>, Trullench, neatur Bonacina; ct Viva e cum Palao et com- muni; quia transcribere, sicut scribere, or- dinatur ad mentem instruendam.

Et ideo Elbel7, Viva8 notant ex Tam- burinio, licere etiam transcribere notas musicas et rationes; et etiam characteres componere, ut Laymann cum Diana, Bu-

senbaum (n. 282), Mazzotta; et Elbel · cum Sporer, Tamburinio, Mayr et pluri- bus, contra Palaum.

280. - Quaeritur 3°. An pingere sit opus servile?

Prima sententia negat cum Lopez, Me- dina, Angelo, Silvestro, Sayro, Armilia, Rosella. Barbosa a>, apud Salmant. ,0, et apud Busenbaum et Laymann. Ratio, quia, ut dicunt, tale opus proprie servile non est; sed potius liberale, prout simillimum ac scribere. Saltem non esse servile, si fiat recreationis causa admittunt Azor, Regi- naldus, Filliuccius, etc., apud Bonacina Hanc sententiam Sporer “ vocat probabi- lissimam — Secunda tamen communior sententia tenet esse opus servile: quia non potest dici actio liberalis, cum non tendat ad mentem instruendam, ut tendit scri-

■*<»«'« non «c Kr- "u·

juxu*i>@

Naxar., Man., cap. 13, η. 14. · Suar., lib. 2, cap. 19. η 6 · 1 Tr. 23, cap. 1, n. 257 ct 258. — Cajetan., in 2·* 2·*, qu. 122, art. 4, ad 2 dub. · Xavar., loc. dt., n. 14. - · Loc. dt., n. 261. — » In 3 Pracc., n. 399. — · Tr. 9, dc 3 Praec., qu. 1, cap. 3, qu. 4, reap. 1. — » Loc. dt., n. 262 ct 263. · Suar., lib. 2, cap. 25, n. 2. · Trull., lib. 3, cap. 1, dub. 8. n. 5. · Bonac., diip, 5, dc 3 Praec. dccal., punct. 2, n. 25, v. Quarto. — · De Praec. decal., qu. 9, art. 1, n. 3. · Pal., tr. 9, punct. 5. n.4. — · Loc. dt., n. 400. — · Loc. dt., n. 3. · Tambur., Decal., lib. 4, cap. 3, § 1, n. 7. — Laym., lib. 4. tr. 7, cap. 2, n. 3. i. f. · Diana, part. 4, tr. 4, resol. 62. - Marrotta, tr. 2, dwp. 1, qu. 4, cap. 1, § 1, ven. Seq. 2. —

· Loc. dt., n. 401. · Sporer, tr. 3, cap. 4, n. 45. · Tambur., loc. cit., n. 7. · Cherub. Mayr. Tri*mejfi*t. doctrin. christ, contin., dist. 3, cap. 3, num. 320. · Pal., loc. cit., num. 5. — Ludov. Loper, Instruct., part. 1, cap. 52, vers. Licet scribere. · Barthol. Medina, Sum., lib. 1, cap. 14, § 8. Anftl., v. Feriae, num. 31. · Silxvs/, v. Dominica, n. 7, concl. 6. - Sayr., Clav., lib. 7, cap. 2, num. 16. · Armilla, v. Fertum, n. 21. · Pascita, v. Feriae, n. 13. - w Tr. 23, cap. 1, num. 230. — Laym., lib. 4, tr. 7, cap. 2, num. 3. — Aror, part. 2, lib. 1. cap. 27, qu. 6. · Pc^in., lib. 19, n. 41. - Fill., tr. 27, n. 169. · ” Disp. 5, de 3 Praec. decal., punct. 2, n. 25. — *» Tr. 3, cap. 4, n. 45.

dem tenet de actu scribendi ; at cap. 28, qu. 1, negat ullum opus, quod sua natura liberale est, fieri servile ratione quaestus; « alioquin enim opera servilia essent numerare, cantare, instrumenta musica pulsare, consilium dare, theologiam aut leges aut jura docere, pila ludere, quotiescumque mercede fierent actiones hujusmodi ·.

<> S. Thomas, 2a 2«', qu. 122, art. 4, ad 3, ita scribit: «Nullius spiritualis actus exercitium est contra observantiam sabbati, puta si quis doceat verbo vel scripto ». Quae quidem verba Salmant. n.J258, ita commentantur, ut intelligantur non solum de eis qui gratis docent, sed etiam et potius de iis, qui ob mercedem docent.

d) Sotus male invocatur a Salmant.; nam, de Just., lib. 2, qu. 4, art. 4, vers. Tertium genus, concedit aliqua opera corporalia, ut sunt artium liberalium opera, et musica, et figuras geometricas ducere, esse genere suo libera, et licita diebus festis; alia vero esse liberis et servis communia, ut exscribere:

Et quidem si scribere ad id dumtaxat reducatur, quod est cum absentibus loqui, ut scribere epistolas aut orationes habendas ad populum aut praelegendas lectiones, liquet esse licitum, si autem ad opus servile vergat, ut

stata mercede transcribere aut alia ratione calamo mereri, id minime fas est».

279. - a) Sanchez adducitur quidem a Salmant. quasi dicat transcribere cx genere suo non esse servile. Atvero Sanchez, Cousit., lib. 5, cap. 2, dub. 9, n. 4, distinctione utitur, dicens esse liberale et licitum, si transcribere fiat immediate ad docendum, dicendum, consulendum, explicandos conceptus proprios, vel aliquid hujusmodi spirituale; servile vero et illicitum esse, si fiat immediate ad acquirendum lucrum. Concedit tamen n. 5, satis esse probabile licere ob lucrum transcribere et lutum, in casu quo transcribere illud « proxime ordinatur ad studium ».

h) Silvester, v. Dominica, n. 7, concl. 6, haec habet: « Nec licet scribere in aliquo grandi, ut de quaterno in quatemum..., quia scilicet est opus servile ».

c> S't male a Salmant allegatur; dicit enim v. Festum n. 5 · In festo licet... secundum quosdam libros ob lucrum describere, vel pingere aliquid; sed alii negant probabilius ».

280. - a) Barbosa, in cap. Licet 3, deferiis, n. 4, v. Sic eodem, consentit quidem, casu quo quis pingit « sine apparatu et magno labore »

6 Quando scilicet pingitur « in tabula sine apparatu et magno labore ».

ptura;sed solum ad assimilandas imagines rerum. Deinde quia pingere simillimum est ac sculperere et acu depingere: quae, ex communi, sunt servilia. Ita Salmant. cum Cajetano, Suarez, Palao, Sanchez et aliis.

His tamen non obstantibus, Laymann f, Viva a, Elbel 4, Holzmann 5, Roncaglia e, Anacletus *; Tamburinius · cum Sà % Pellizzario et Palao 'O admittunt, primam sententiam esse probabilem: modo id fiat sine magno apparatu, scilicet, colores miscendo, tabulas edolando, etc. — Ratio, quia pingere, licet requirat operationem materialem, non videtur tamen proprie posse dici actio servilis; immo, potius dicenda videtur liberalis. Nam, sicut scriptura exprimit conceptus internos, ita pictura exprimit imagines rerum, ut dicunt CastropalausTamburinius et Viva; vel, ut ait Laymann, videtur pingere esse actio liberalis, quatenus tendit ad animum recreandum. — Negari non potest, praedictam opinionem satis esse probabilem, ut recte dicit Mazzotta. Nam, etsi non constaret quod pingere sit opus liberale, nec etiam constat esse servile: quod utique constandum fore videtur, ut posset dici prohibitum. — Probabilius enim videtur esse actio saltem *media*, et *communis* servis et liberis; dum saepe communiter ob-

servamus, nobiles viros non erubescere hanc operationem pingendi addiscere et exercere; opera enim *in quantum* (loquitur S. Thomas ·) *sunt communia servis et liberis, servilia non dicuntur*. Saltem, ut dicit Roncaglia ,e, non sunt dimittendi sine absolutione, qui hanc opinionem ut probabilem sequuntur.

281. - Communiter autem admittunt Sporer u, Felix Potestas Mazzotta et alii apud Tamburinium et Viva, non esse opus servile, delineare, retrahere imagines vel exemplaria acu, ut solent feminae. Haec enim (ait Tamburinius) magis referuntur ad exercendum ingenium, quam ad operandum. — Excusant etiam Azor, Filliucius, Silvester et Angelus apud Bonacina puellas acu pingentes, ut addiscant; cum PalaoSà, Marchant^ apud Busenbaum (hic, *n. 283, m fine*).

Ars tamen sculptoris communiter, saltem in aestimatione hominum, inter artes mechanicas numeratur. — Vide Tamburinium 14 cum Palao.

282. - «6". Videntur etiam excusari • posse in typographies, litterarum collocatores, quando post divina collocant neglectum pensum; ut habet Laymann « — Imprimere tamen, servile habetur. « Escobar u, Suarez, Laymann, etc.

1 Tr. 23, cap. I. n. 231. - *Ca/tlau.*, in 3·· 2-«qu. 122. art. 4, ver». *Ad 2 dubium.* · *Suar* , lib. ?, cap. 26, n. 4 et icqq. · *Pal.*, tr. 9, punct. 5. num. 7. · *Sanch.*, Conwil., lib. 5. cap. 2, dub. 12. — · Lib. 4. tr. 7. cap. 2, num. 3. — · De Praec. decal., qu. 9, art. I, num. 4. — · In 3 Praec., n. 3% et »eqq — 1 De Praec. decal.. n. 541, ver». *Xihila· minut.* — · Tr. 9, de 3 Pracc., qu. II. cap. 3, qu. 4, reap. I. — 1 Tr. 10, de Praec. Eccl., diet. I, qu. 2» n. 18. — · Decal., lib. 4, cap. 3, 4 1, n. 8, ct 9. · *PtUie.*, tr. 5, cap. 4, n. 25. — *Tambur.*, loc. cit., num. 8. i. f. - loc. cit., num. 4. — *Laynt.*, loc. cit.. n. 3, p. med. — *Maaaatla*, tr. 2, diwp, 1,

«Sà, vide notam *c* ad *n. 279*, ubi dicit oppositum esse probabilius; quibus verbis videtur inculcare hanc sententiam probabilem esse.

•f) Palaus non citatur pro hac sententia a Tamburinio, nec ipse eam probabilem appellat, dum contrariam simpliciter luetur.

Castropalaus, *loc. cit.*, *u* 7, hanc utique differentiam inter scripturam et picturam intèresse notat; sed ex hac differentia colligit picturam non esse opus liberale.

281. - Silvester, v. *Dominica*, *n. 7*, vers. *Quarta*, allegatur quidem a Bonacina, sed cx Filliuccio; ipse vero in generali excusat eos, qui aliquid die festo operantur « ad vitandum animae damnum, puta otiositatem vel aliud

peccatum; unde rationabiliter occupantur hoc fine domicellae post suas devotiones, non autem ad lucrum principaliter».

*» Angelus a Bonacina ex Filliuccio pariter citatus, id Limen non habet.

f) \>tàmsdr.9,punct.5, *n.O*, male a Busenbaum affertur; hanc enim opinionem ex Azorio refert, secundum sententiam quae docet licitum esse pingere; quam vero Palaus rejicit.

3 Jacobus Marchant, *Résolut, pastor, circa Decal., cap. 3, qu. 2*, vers. *Quarto*, licitum id esse concedit, quando fit ad vitandum otium vel alias occasiones vagandi et peccandi.

282. - °) Laymann, *lib. 4, tr. 7, cap. 2, n. 3, i. /.*, probabiliter licitum esse dicit ty-

ar aafno
apparata.
jrmAbthtef
- « c't *er-

Probabt.
lititetlôpai
sedium.

Dchneare.
acu ptace-
re, etc, non
<unt «ervi
lia.

ptoria, me
chantca.

Tvpqfra
pht.

Di«tilUtk»
wine fatipi-
lione, licita.

« T. Excusat etiam Filliucdus l distil-
« lationem, quae sine corporis fatigatione,
« potius ad experientiam et peritiam fit,
« quam ex officio et arte ». (Admittit eam
Croix a, si parva sit applicatio).

Emunda
re iniicam,
etc. quA ra
tione rxcu-
«ctor.

An autem, ob eandem rationem, *liceat*
emundare triticum manibus? — Tambu-
rinus 3 in dubium revocat. Caeterum,
Pater Michel, apud Elbel 4, permittit ad
vitandum otium leves labores, ut decer-
pere rosas, decorticare poma, etc. Sed in
his potius dicendum puto, quod requira-
tur majus temporis spatium ad materiam
gravem.

Venatio,
piicatio,
etc..

283. - « 8A. Servile aliqui non putant
• (alii contrarium tenent, et excusant per
• consuetudinem, ad otium aliaque pejora
« vitanda) venari: Granado 6; aucupari,
« militare, gladiari, piscari (saltem in flu-
• minibus recreationis gratia), et similia:
« piscatio tamen moderata esse debet. Vide
« Laymann et Filliuccium e, Bonacina 7,
« Escobar, qui docet, laboriosam et ex of-
« licio non licere. — Similiter quidam ex-
« cusant puellas, ad otium vitandum acu
• pingentes. Armilla, Azor, Palaus a), Sâ,
• Marchant a). Vide Diana 8 ».

Quaeritur: *an venatio, aucupatio et pi-*
scatio sint opera vetita in festis 9 — Adest
duplex sententia.

• Tr. 77. n. 169. — • Lib. 3. part. 1, n. 578. — ■ Dead.,
lib. 4, c*p. 3, § 1. n. 18. — Michet, torn. 2, part. 2. (Append 2)
§ 6, punct 1, n. 32. • • Ia 3 Praec., n. 408. — * In 2-- 2*,
controv. 3, tr 12, diip. 4, acct. 7, n. 65. — Laym., hb. 4,
tr 7. cap. 2, n. 6. — • Tr. 27, cap. 9, a n. 172. — 1 Diep. 5,
de 3 Praec. decal, punct. 2, n. 25, ver. Ttrtia. — Excob.,
tr. I. exam. 5, cap. 4, n 21 (edit. Lugd., . d.) — Armilia,
v. Frxtam, n. 21. • Axor, part. 2, lib. t, cap. 27, qu. 0,
Sd, v. Fctlum, num. 5. • • Part. 4, tr. 4, retol. u2, 1. f.;
part. 6, tr. 6, resol. 15. — • Tr. 23. cap. 1, num. 234. —

pographis characteres ordinare; « saltem ipsi
(subdit) in ca persuasionem sunt, quod post per-
actam rem divinam, quae praecedentibus die-
bus neglexerunt, compensare liceat ».

233 - °) De Palao et Marchant, vide no-
tas c et d ad n. 281 supra.

8) Silvester, v. *Dominica, qu. 5*, vers.
Sexta, haec licere dicit, si ad honestam re-
creationem fiant; secus vero, si ad lucrum.

Angelus, v. *Feriae, n. 26*, de venatione
loquitur, quam licere negat in dic testo; ad-
dit autem : - Non credo tamen peccent morta-
liter, qui diebus festivis ipsi intendunt, nisi id
faciant causa lucri principaliter, vel dimissis
divinis .

Prima affirmat; quia dicunt esse opera j«xu
servilia, maxime si fiant ob quaestum: ut îiutVî
Silvester b^f Angelus c), Corella d), etc., ic*t0
apud Salmant. '. — *Secunda* tamen sen- Probtt»
tentia, pröbābilior et communior, negat Hau.
esse prohibita, etsi fiant causa lucri. Vel
quia non sunt opera servilia; ut tenent
Laymann § 9 Elbell0, Sanchez ", Navarrus,
Medina, Granado, Rodriguez, Lopez. Vel
quia saltem excusantur a consuetudine;
ut recte Holzmann u, Viva l3 cum Palao,
Sanchez, Trullench, Filliuccio, Leandro:
modo, intellige, haec fiant sine magno modotum
labore; alias, frustra videretur Pontifi-
cem dispensasse in piscatione halecum,
in *cap. 3, de feriis*.

284. - « Resp. 1Γ. Prohibentur praete- Opera fo
« rea quaedam opera non servilia, quae Sbitl,pro
« dicuntur *forensia*: V sunt mercatus, pia-
« citum, iudicium ad mortem vel poenam;
« et strepitus omnis judicialis, id est actio-
« nes quae ad decisionem causarum, tam
« civilium quam criminalium, tam saecu-
« larium quam ecclesiasticarum, spectant.
« — Ita communiter doctores, ex *cap. 1*,
« *de feriis*.

« Unde resolves:

« Γ. Festo non licet citare, adducere
« testes, id est exigere iuramentum judi-
« ciale, proferre aut exsequi sententiam :

» In 3 Praec., n. 402. — “ Consil., lib. 5, cap. 2. dub. 14;
et dub. 15, n. 2. • Natur., Man., cap. 13, n. 11, ven. *Sexto*.
Rarlhot. Medina, Sum., lib. 1, cap. 14, § 8. • Granado, in
2-- 2., controv. 3. tr. 12, disp. 4, sect. 7, n. 65. • Rodri^.,
Sum., part 1, cap. 122, num. 2. • Lndov. Lope». Instruct.,
part. I, cap. 52, ver. *Qni vturalur*. — 11 De Praec. decal.,
n. 542, ». £ — u De Praec. decal., qu. 9, art. 1, n. 5. • Pat.,
tr. 9, punct. 5, n. 9. • Sanch., Conail., lib. 5, cap. 2, dub. 15.
n. 2. - Tmtt., lib. 3, cap. 1, dub. 8, n. 8. • Fill., tr. 27»
n. 173, i. f. • Ltand., part. 3, tr. 1, diip. 4, qu. 28 el seqq.

§ Corella, *tr. 16, cap. 9, § 2*, piscationem
et venationem serviles actiones esse dicit,
ideoque die festo prohiberi; negat tamen sub
hac prohibitionem comprehendi piscationem
cum arundine fartam.

r) Laymann, *lib. 4, tr. 7, cap. 2, n. 6*, vi-
detur potius contrarium tenere: « Venari, in-
quit, aucupari, piscari ex genere suo servilia
opera esse videntur.^; consuetudo tamen obti-
nuit, ut festis diebus licita sit recreationis
causa instituta venatio, item piscatio in flumi-
nibus sine nullis operis et labore. Immo ali-
qui... negant talem venationem, piscationem
vel aucupium opus servile esse, cum ad ani-
mum recreandum spectent».

« quae si feratur, est irrita. — Vide Laymann | ».

Prohibetur in festis praestare juramentum judiciale pro rebus temporalibus/>: ut S. Thomas 3. Sed licitum est praestare juramentum inquisitoribus; et etiam juramenta, quibus confirmantur contractus permissi in die festo. Viva 3. — Prohibentur etiam formatio processus, citatio partis et sententiae prolatio, sive executio: nisi aliter requirat necessitas aut pietas, ex *cap. ult., de feriis*.

285. - < 2\ Nec licet emere et vendere « res non necessarias, negotiari publice « vel privatim, inire contractus emptionis, • locationis, permutationis, etc. (nisi ex • consuetudine vel aliis justis causis excusentur)quia intelliguntur nomine mercatus, qui prohibitus est *cap. 1, de feriis*: < ut docet Bonacina ex Suarez⁴ et Filliuc-

286. - Nundinae universales ex consuetudine jam permittuntur; et alicubi etiam nundinae particulares in quavis hebdomada: ut Viva 5 cum Palao, et Salmant.®; et ibid., Sanchez, Cajetanus, Sotus, etc., cum Croix 7, qui cum Palao et Tamburinio dicit, quod ex consuetudine nunc videtur omnino licitus esse mercatus ·). — Emptiones autem mercium certe sunt ve-

titae a jure canonico ; ut ait Sanchez », etc., apud Salmant. At ubi est contraria consuetudo, excusantur: Sanchez et Viva 10. Consuetudo enim (ait Mazzotta n) in hoc magna ex parte legem abrogavit

Hinc notant Salmant., permitti in festis vendere poculenta et esculenta, etsi ad gulositatem, cum Cajetano % Sanchez, Navarro, et Busenbaum (*h. 289*): juxta decretum S. C. Rituum % apud Salmant.

— Item, vendere calceos, candelas, et similia, quorum pretium jam aestimatum sit. Item, vendere domum, equum, merces, etiam praesentes, et quamvis in hoc multum tempus impendatur: tum quia sic fert timoratorum usus; tum quia Ecclesia tantum venditionem in publicis officinis prohibuit, ratione scandali — Iui Salmant.¹⁴ cum Sanchez, Navarro etc.; et Croix 14 cum Palao, Tamburinio et Illsung n.

An autem nomine mercatus *velentur cham localtones, negotiationes et similia?*

Affirmant Busenbaum, cum Tabienar, Silvestro % etc. — Sed communius negant Sanchez 10, Viva n, Salmant.¹⁹ cum Trullench, Palao D, Azor et Leandro /·. Quia talis est sapientium consuetudo; qua videtur derogatum decretis S. Pii V *Cum primum*, anni 1566, et Sacrae Congr. Rituum apud Salmant.

Quae nam
etnptiooe»
licitae.

Locatio
nn. neco
t talione-
etc., UctCMK.

• Lib. 4, tr. 7, cap. 2, n. 7. — 12' 2·, qu. 89. art. 10, corp. — 1 De Praec. decal., qu. 9, art. 2, n. 5. — Bonac., di>p. 5, de 3 Praec. decal., punct. 2, n. 10. - 4 Lib. 2, cap. 29, n. X — 1 Loc. cit., art. 2, n. 2. Pal., tr. 9, punct. 6, n. 5. — • Tr. 23, cap. 1, num. 261» et 271. - Sanch., Contil., lib. 5, cap. 2, dub. 25, n. 5 et 7. · Cajetan., in 2·* 2·, qu. 122, art. 4, vert. *His igitur expeditis*; Sum., v. *Fetiorutn violatio*, § *Ut autem singula*. Solus, de Junt , lib. 2, qu. 4, art. 4, ver*. *Sextum denique*. — ' Lib. 3, part. I. n. 606. Pal., loc. cit., num. 5. · Tambur., Decal., lib. 4, cap. 4,

n. 2. — · Loc. cil.. dub. 25. n. 1 et 1 — · Loc. dt.. n. 772. — Sanch., loc. cil., num. 4. — M Loc. cit., nam, 2. — " Tr. 2, disp. 1, qu. 4, cap. 1. § 2. qu. 1. v. Porro, — Saltanani., loc. dt.. num. 273. — Sanch., loc. dt., dub 25, tu 9 et 10. « Savor., Man., cap. 13, n. 6. · " Loc. at., n. 279. — « Loc. cit., num. 274 et seqq. - SuacA., loc. cil., n. 16 et 17. — · Lib. 3, part. 1, n. M6. · Pal., loc. dL. n. 5. - Tambur., loc. dt.. n. 2. — " Tr. 3, n. 171. — w Loc. cit., dub. 26. n. 3. — » Loc. al. o 4. — " Loc. dL, n. 277. Trull., lib. 3, cap. 1. Jab. n. 2, i. £ — " Tr. 23, cap. 1, n. 27B et 279.

f) Nisi forte ex magna necessitate, ut limitat S. Thomas.

285, - § Filliucdus. *tr. 27, h. 181 et 182*, mercatum etiam nunc prohibitum esse dieu; actiones vero mercandi, contractus, etc., prohibita quidem esse jure canonico; hanc tamen legem, magna ex parte, consuetudine abrogatam esse.

286. - n ' Non tamen apertis officinis, et quasi in publico, ut notant auctores laudati.

i») Cajetanus, *locis cit.*, iu quidem tenet, omittit tamen ampliationem: *etsi ad gulosi talem*.

c> Hanc declarationem male a Salmant. tribuitur SR. Congregationi. Quarantev. *Dies festus*, eam tribuit S. Cong. Concilii. Praeterea

declaratio ista ibi non loquitur de gulosiute immo quoad hoc contradicere videtur.

Navarrus, *Man., cap. 13, n. 8*; *cl Com sil. 1, de feriis*, haec utique dicit, sed de sola calceorum et candelarum venditione.

r Tabiena, v *Feriae, n. 29*; Silvester, v. *Dominica, n. 7,conci. 2*, consentiunt plane; et ista excusant solum ex necessitate.

/ Palaus, *tr. 9, punct. 6, n. 5*, Azor, *part. 2, hb. 1, cap. 27, qu. 10*, dicunt has actiones comprehendere quidem sub mercatus nomine; sed magna ex pane, consuetudine abrogatum esse hoc praeceptum. — Quod et Leander, *tr. 1, disp. 8, qu. 10*, tenet, dicens haec ex consuetudine licere.

< Vide nolam c hic supra.

contractuM
!c>udicUn'

Hinc, licitos esse omnes contractus, si
iū<nt sine Instrumenlls ct iudicis auctori-
tate dicunt Sanchez, Illsung et alii, apud
Croix Ideo venditionem magni momenti
cum solemnitate Mazzotta 2 damnat de
mortali. — Sed Viva asserit ex communi,
cum Palao quod permittitur conficere
testamenta, contractus celebrare, aliosque
similes actus facere, qui non requirant
strepitum judicalem. Et revera, ubique
inter nos in festis stipulantur instrumenta.
Quamvis notarii alicubi solent ad hoc pe-

tere ab Ordinario generalem licentiam,
quae ceterum communiter conceditur.

287. - « 3 . Festo licet excommunicare, α 1111 ^ μ
« dispensare, iudicem privatim informare, ,ICIU*
« advocatum consulere, consilia conficere,
« eligere, etc.; quia non requirunt strepi-
« tum judicalem. — Vide Bonacina 3 ».
[Est communis apud Viva 4J.

Licitum est etiam conferre beneficia,
et etiam jurisdictionem exercere sine stre-
pitu judiciali. Item, emancipare et etiam
appellare. — Viva *.

DUBIUM II.

Quae causae excusent ab observatione Festorum,
ob quas opera prohibita liceant.

288. *Qui possint dispensationem dare ad laborandum.* — 289. *Quinam laborantes excusentur ex consuetudine.* — 290. *An vertentes segetes, etc. An barbitonsores et sutores. Et quid sufficiat ad notitiam consuetudinis.* — 291. *Quomodo excuset pietas.* — 292. *An liceat in festo verrere templum, ornare altaria, erigere sepulcrum, etc.* — 293. *An liceat laborare ad subveniendum pauperibus vel locis piis.* — 294. *Quomodo excuset caritas erga proximum.* — 295. *Quomodo necessitas.* — 296. *An excusentur famuli, a domino coacti ad laborandum.* — 297. *An pauperes reficientes vestes, etc.* — 298. *An liceat in festo coquere cibos, occidere animalia, conficere pastillos et colligere fructus.* — 299. *An conficere panem.* — 300. *An mederi, conflare ferrum, coquere calcem, vitrum, etc. Et an ferrare equos.* — 301. *An liceat laborare pro magno lucro. Et an, ob id, etiam omittere Sacrum* — 302. *An, ad vitandum otium.* — 303. *An excusentur instauratores viarum, etc.; et sartores, perficientes vestes in festo.* — 304. *Quomodo excuset utilitas ad publicam laetitiam.* — 305. *Quomodo excuset parvitas materiae.* — 306. *Ah peccet graviter mandans sex famulis laborare per horam.* — 307. *Unde sumatur gravitas materiae in forensibus.*

288. - « Tales praecipue sunt septem:
« *Prima.* Dispensatio episcopi, vel ha-
« bentis potestatem quasi episcopalem :
• uti superiores religionum; immo et pa-
• rochi, quando non datur facilis accessus
• ad episcopum. — Suarez ·, Laymann ·,
« Bonacina · ».

In praecepto abstinendi ab opere ser-
vili, dispensare potest:

P0Hiifcx ut supremus legislator et
pastor, in omnibus festivitatibus, et pro
tota Ecclesia.

Sanch., Conii!.. Ub. 5, cap. 2. dub. 26. n. 3. IUsum^,
tr. 5, q. 17). i. f. · Lib. 3, part. 1, n. Mb. — · Tr. 2. ditp. 1,
qu. 4, cap. 2. ver». Secunda cauta. — Viva, de Praec.
decaJ., qu. 9, art. 2, n. 4. — * Diip. 5, de 3 Praec. decal.,

2°. *Episcopus* in sua dioecesi, et etiam Bpbcopo-
capitulum, sede vacante; necnon praelati
regulares erga suos religiosos subditos et
eorum domesticos. — Et notandum, quod
episcopi dispensare possunt etiam in fe-
stis communibus. Notandum tamen, quod,
si in iis dispensent sine justa causa, pec-
cant graviter, et invalida est dispensatio;
secus, si dispensent in festis synodalibus,
sive particularibus loci.

3°. *Parochus* dispensare potest, quando Parocho-
subditus nequit adire episcopum; sed tan-

punct. 2, num. 7 et *eqq. — 4 Loc. cit.. num. 4. — » Loc.
cit. — · Lib. 2, cap. 33, num. 1 et 2. — · Lib. 4. tr. 7.
cap. 4, num. 2, in fine. — · Diip. 5, punct. 3. num. 20
et 21.

Illsung rectius quam Croix adducit opi-
nionem Sanchezii; dicit enim omnes contra-
ctus, praeter emptiones et venditiones, licitos
esse dic festo « Id vero probat [Sanchez], non
aliis exemplis, quam quae fiunt sine instru-

mentis et iudicis auctoritate ». Quod ipse Ill-
sung videtur approbare.

O Palaus, *tr. 9, punct. 7, n. 11*, de alia re
loquitur, de qua Viva *ibid*, tractat, scilicet de
sententia excommunicationis, etc.

tum ad tempus, et pro aliquo particulari casu. Ita Sanchez e>; et Cajetanus % Solus a>, Navarrus % Suarez, Palaus a>, Azor, Trullench, cum Salmant. \ et Viva — Qui notat, quod vicarius generalis etiam potest dispensare; sed tantum ex speciali mandato. Nam ex generali, ei non committuntur illa quae gratiam sapiunt, ut ait Tamburinius * cum Merolla, Barbosad> el Sanchez

ni>· Etiam vero praesente episcopo, parochi ex consuetudine possunt dispensare in minutis et frequentibus necessitatibus: in iis tamen rebus tantum, in quibus ex consuetudine introductum est ipsos dispensare; prout in jejunio et in vacatione ab operibus servilibus in festis. Ita Viva Tamburinius4 cum Thoma et Joanne Sanchez. <ç. Sporer 6 cum Suarez, Mazzotta ·, ac Salmant.7 communiter. — Censet autem Elbel * cum Suarez, Silvestro, Filiuccio, etc., quod, urgente necessitate, sufficit etiam dispensatio praesumpta, si dispensator adiri nequeat.

Suar., lib. 2, cap. 33, num. 2. - *Axer*, part. 2, lib. 1, cap. 28, qu. 6. · *Trull.*, lib. 3, cap. I. dub. 10. n. 12 el IS. · · Tr. 23, cap. 1. num. 352. — · *Decal.*, lib. 4, cap. 3. 4 2, num. 33. - *Mrrella*, disp. 7, cap. 6. dub. 17, num. 147. — · *Dc Pracc.* decal., qu. 9, art. 2, num. 13. — 4 Loc. cit., n. 37; el cap. 5. § 7, n. 56. · *Them. Sanch.*, de Matrim., lib. 8, disp. 9, n. 27. — * *Supplcm.* decal., cap. 1, n. 349. - *Suar.*, dc Legtb., lib. 6, cap. 14, >.(. — · Tr. 1, disp. 4, qu. 1, cap. 2, qu. 5, ver>. *Tfctie.* — 1 Tr. 11. dc Lepb., cap. 5, n. 40. — 1 In 3 *Pracc.*, n. 414. · *Suar.*, de Relig>

288. - <*) Sanchez, *Const!.*, lib. 5, cap. 2, dub. 20, n. 6, haec dumtaxat scribit: « Parochus, ubi sic habet usus, potest dispensare ut quis laboret in aliquo festo ». — Sotus similiter, *deJust.*, lib. 2, qu. 4, art. 4, ad 3, admittit opera servilia licito fieri cum episcopi dispensatione, < vel saltem paroeciani, ubi sic habet usus». — Item *Pa\ausJr.* 9, punct. 10, n. 5: « De parocho, inquit,... dicendum est, ex recepto consuetudine hac potestate dispensandi gaudere, quoties episcopus adiri nequit, ne fideles remedio destituantur ·. — Cajetanus vero, in *2aut 2ae*, qu. 122, art. 4, vers. *In septimo casu*, recurrendum esse ait ad episcopum; « et ipso deficiente, ad sacerdotem cujus est major auctoritas ».

M Navarrus, *Man.*, cap. 13, η. 8, hoc non habet, quamvis a Salmant. pro hac sententia invocetur.

c) Viva, *dc Pracc. decal.*, qu. 9, art. 2, n. 13, de parocho sic loquitur: · Dispensare potest tum ex consuetudine, tum ne desit parochianis ad quem in facile occurrentibus et

Hic autem notandum, quod habens potestatem ordinariam potest eam alteri delegare; non autem, si habeat delegatam. — Croix 9 cum Tamburinio, etc.

289. - « *Secunda. Consuetudo.* — Nam, « sic licent nundinae illae, in festis pas- • sim haberi solitae; et praeparationes de- « liciarum non necessariarum, ut cupedia- • rum, placentarum, et similium ciborum « artificiosorum. Item, emptiones et ven- « ditiones recularum parvi momenti. — < Bonacina 10, Laymann 11 ».

290. - Hinc, ex consuetudine, Salmant. % et Sanchez apud Viva 11 excusant eos, qui in area vertunt aut separant segetes, et hortulanos rigantes olera.

Fernandez autem, apud Diana, cum Tamburinio 11 excusant barbitonsores, ex consuetudine (et idem ait Viva 14, dici posse de sutoribus, calceantibus novos calceos). — Notat autem Viva, quod communius doctores dubitant de tali consuetudine approbata: de qua pariter dubitant Sanchez 6V et Salmant.*; cum Cajetanor1 et

ir. 2, lib. 2, c°p. 33, n. 4. · *Sth^rU.*, v. *Deminica*, num. <. qu. 4, v. i. · *FUL*, tr. 27, cap. II. η. 226. — · *Lib.* J. part. I. num. J04. *Tambur.*, *Dead.*, lib. 4, cap. 3. § 2, n. 36 ct 37. — n Di»p. 5. dc S° Price decal., punct. 3 n. 21, i. L — M *Lib.* 4. ir. 7. cap. 4, n. 2, veru. 6a. — *Sanch*, *Const.*., lib. 5, cap. 2, dub. 18. n. 11. · u *Dc Praec.* decal, qu. 9, an. 2, n. 12. — *FernanA. dt Moure*, *Exam*, iheol., pan. 1, cap. 7, § I, num. 6, verv fin. - *Diana*, part. 2, ir. 15, resol. 34. - “ *Decal.*, lib. 4, cap. 3. § 2. num. 11 — M *De Praec.* decal, qu. 9, art. 2, n. 12. — *l'rva*, loc. at.

minutis necessitatibus recurrant ». De vicario generali revera docet id quod a S. Alphonso ipsi tribuitur.

<*) Barbosa, *dc Off. et Potest, cpisc.*, al- leg. 54, n. 121; Sanchez, *dc Matrim*, lib. 2, disp. 40, n. 12, negant tantum vicarium generalem habere ex generali vicariatus mandato, dispensandi facultatem; nec pro alia re auctores a Tamburinio allegantur. Sanchez tamen rationem subdit: · quia, inquit, dispensatio habetur instar restitutionis in integrum, quae in generali mandato non continetur».

f) Joannes Sanchez, in *Select.*, disp. 54, n. 36, de solo jejunio tractat, et consentit.

290. - ·1 Salmant., tr. 23, cap. 1, n. 329, de solis hortulanis olera irrigantibus tractant.

b) Sanchez. *Const!.*, lib. 5, cap. 2, dub. 21, n. 1, non solum de hac consuetudine dubitat, sed negat ex ea excusari posse, quia praelati cam semper reprehenderunt. — Salmant. pariter, loc. cit., n. 336, negant, ut verius, dari talem consuetudinem.

Cajetanus citatur quidem a Salmant. ex

Qum*rn
comoetsdi-
nc excuaen
lar.

Barbiton*
ore». qu*
ratione cx
caaeaiur.

Toleto — Admittunt tamen probabiliter [Cont.] Tournely Mazzotta CroixJ, Elbel *, Tamburinius δ et Viva ð, eos excusari posse, vel ex parvitate materiae, scilicet si unum vel alterum tondeant; vel ex necessitate rusticorum, quibus tantum in festis conceditur tonderi. Et id concedunt Salmant. I cum Trullench et Pasqualigo, non solum quando rustici alibi habitant, ut admittit Sanchez %' sed etiam in eodem loco, ubi degit barbilonsor, ex consuetudine jam introducta. — Excusant eos etiam Viva, Mazzotta; et Tamburinius 8 cum Fernandez; et Croix · cum Diana et Illsung, ratione notabilis lucri cessantis, si alias a plerisque relinquerentur cum gravi jactura lucri; cum Sporer 10, qui universe permittit id cum Fernandez, Diana D, etc., ex consuetudine Iere ubique tolerata.

Notandum autem, circa consuetudinem, id quod dicit viva ", scilicet, quod ad excusandum sufficit probabilis consuetudo. Sufficit enim, ut dicunt Salmant. II cum Salas «», Granado, etc., dictum unius doctoris eximii, etiam moderni, qui consuetudinem asserat.

Bene autem advertit Mazzotta w, quod in dubio de consuetudine, possidet praeceptum; unde petenda est dispensatio. Secus, si probabile sit, adesse consuetudinem.

291. — « *Tertia. Pietas />/ Deum*; per « quam licent opera, quae proxime (non « quae remote) spectant ad cultum Dei: « ut, pulsare campanas, circumferre imagines vel cruces in supplicatione. Ornare autem et verrere templa, ac similia, quae ad ipsum officium non spectant, « si absque ratione in festum differantur, « venialia habentur. — Filliuccius u, Bonacina 15 ».

292. — Quaeritur hic Γ. *An liceat in die festo verrere templum, coquere hostias, ornare altaria aut ecclesiam tapetis, tabulata erigere necessaria ad festivitatem, vel sepulcrum, et similia?* — Tres sunt sententiae.

Prima sententia cum Corrado a⁹ et aliis, apud Diana, dicit haec esse illicita sub gravi, nisi excuset rationabilis causa; quia sunt vere servilia. Sed haec est contra communem. — *Secunda* sententia cum Viva le, Suarez % Toleto, Croix 17 et Tam-

PieU» t.
Deas < lct
M(.

Verrtrt
lempus,
ornare, «tc.
alii ncpnt
licert.

Alii ditum
veniak.wd
non urvik

* De Decal., cap. 3, art. 1, colli.; 4. — Tr. I, di«p. 1, qu. 4. exp. 2, v. *Tertia* — Lib. 3, part. I, n. 591. — « In 3 Praec., n. 119. — » Loc. dt., n. 13. — Loc. dt., n. 12. — Tr. 23, cap. 1. n. 331. — Trull., lib. 3, cap. 1, dub. 10, n. 14. Pasquat., Moral, deci. 289. n. 6 et 9. — Pko., loc. cit., n. 12. — Voiv/to, loc. dt. — Loc. dt., num. 13. — Fernand« de Moure, loc. cit. — Loc. cil., num. 591, — Diana, part. 2, tr. 15, retol. 34. — Illsun/ç,

tr. 5, num. 166. — Tr. 3, cnp. 4, num. 55. — Fernand«, loc. dt. — 11 Loc. dt., num. 8. — 11 Tr. II, de Legit», cnp. 6, n. 18. — Granado, in 1.-2.*, contrav. 7, tr. 3, disp. 16, n. 12. — M Tr. 2, ditp. I, qu. 4, cap. 2, § *Prima causa*, vers. *Sexto*. — M Tr. 27, num. 218. — α Ditp. 5, punct. 3, num. 6. — Diana, part. 3, tr. 5, resol. 8, vers. *An qui*. — * De Praec. decal., qu. 9, art. 2, n. 10, vers. *Decimo*. — ToUt, lib. 4, cap. 25, n. 2. — n Lib. 3, part. 1, n. 586.

Sanchez, sed Sanchez minus recte cum adducit; Cajetanus enim, in *2at, 2ac, qu. 122, art. 4, v. His igitur expeditis*, oppositum tenet, dicens: « El eadem ratione [scii. ubi antiquata est consuetudo, ac per hoc a praelatis scita], licitum est barbitonsonbus artem suam exercere, usque ad tot noctis horas juxta patriae consuetudinem, vacando tamen per 24 horas, quia festo quoad principium et finem inchoant secundum consuetudinem regionum ».

Toletus, citatus etiam a Salmant. ex Sanchez, ne verbum quidem de consuetudine habet, lib. 4, cap. 25, n. 1.

«9 Sanchez, loc. cit., dub. 21, n. 6 et 7, omnino et in cunctis cum Salmant. consentit, quidquid Salmant. asserant.

f) Diana, loc. cit., resol. 34, cos excusat, si omnes radant ratione consuetudinis, *st uisit*.

λ) Salas non recte a Salmant citatur; nam de Legib., disp. 19, sect. 18, n. 108, dicit ex

Sanchez quem approbat, hanc doctrinam valde dubiam esse et merito impugnari; at ubi communiter doctores id testantur, et nemo contrarium asseverat, fidem utique habendam esse. « Sed adverte pro foro interno (ita prosequitur Salas), nisi alia in contrarium faciant, unum doctorum sufficere; sed si alia in contrarium faciant, expendere oportebit, an illa melius probent ».

292. — a) Corradus, quamvis a Diana allegetur pro sententia asserente esse mortale; attamen in *Resp. casuum, part. 2, qu. 253*, non aliud habet quam: « Praeparatoria ad festum, ut decoquere hostias, vel ornare templum tapetibus, ante festum debent fieri ».

h) Suarez non eodem modo loquitur de omnibus his actionibus, lib. 2, cap. 21, n. 11. Et quidem ipsius altaris ornatu negat esse proprie opus servile, idcoque negat « esse peccatum praesertim grave ». De actione vero scopis mundandi templum, parietes tapetis

burinio l dicit non esse servilia; sed si possent expediri in die praecedenti, esset veniale transferre illa ad diem festum. — *Tertia* sententia satis probabilis tenet haec ne sub levi quidem vetari in die festo: tum quia est communis consuetudo, tum quia haec opera per se proxime concurrunt ad cultum divinum. Ita Elbel % Salmant. 3 cum Diana d>, Pasqualigo, Leandro, etc.

Notant autem Viva et Tamburinius 8, quod scienter praeparare tabulata in die festo ad videndam processionem, de se esset peccatum grave; sed, si non sint facta pridie, licite fiunt in die festo. Et idem tenet Mazzotta 4.

293. — Quaeritur 2\ *An ob solam pietatem, sine actuali necessitate, liceat in festis laborare*, scilicet conficere vestes pro pauperibus, colere agros ecclesiae, vehere lapidesci ligna ad ejus aedificium, dealbare parietes templi?

Affirmant Angelus5, Tabiena6, Glossa7, SA 8, Villalobos a>, Filliuccius b>; item Perez % Silvester, Palacios, etc., apud Sanchez °. Limitat tamen Silvester: modo non sit in dominicis et festis solemnioribus, nec usque ad ultimam defatigationem.—

Moventur, quia ex cap. *Conquestus, de feriis*, excusantur judicialia, *si necessitas urgeat, vel pietas suadeat*: ergo similiter dicunt excusari servilia. Et haec ratio non videtur spernenda, cum de eodem jure ecclesiastico (ut supra n. 265) vetentur judicialia ac servilia: in aequiparatis autem, ubi currit eadem ratio, eadem currit legis dispositio, ut ex communi diximus *de Leg., Lib. I, n. 200*, v. *Hae tamen*.

Negant vero alii licere, nisi actu urgeat necessitas, vel saltem nisi interveniat licentia episcopi; quia talia opera de se sunt servilia, et nonnisi remote concurrunt ad cultum divinum. Judicialia vero, ut supra, de se non sunt servilia, ct ideo permittuntur ob pietatem. Praeceptum autem colendi Deum, abstinendo a servilibus operibus, est altioris ordinis, quam opera pietatis. — Haec secunda sententia mihi videtur certo probabilior cum Sanchez °, Palao n, Bonacina ,3; et Salmant.13 cum Suarez,Cajetano, Navarro, etc. communiter.

Hinc dicunt Viva u, Tamburinius 1B, Sporer 10, Roncaglia 17 ct Salmant.18, tum solum licitum esse laborare, cum pauper actu graviter indiget; vel (prout addunt

° Decal., hb. 4, cap. 3, § 2, n. 3 ct »cq — Tr. 23, cap. 1, n. 251. · Pasqua!, Moral, deci. 287, n. 5. - Leandert tr 1, ditp. 6, qu. 62. — ITxi, loc. cit., v. *Deamo*. · Loc. cit., n. 4. — · lx>c cit., v. *Decimo*. — · V. *Feriae*, n. 9 el 26. — · V. *Feriae*, n. 37. — ' In cap. *Conquestus, de feriis*, v. *Pietas*. — ■ V. *Festum*, n. 6 (in edit, genuina) — Silvest., v. *Dominica*, num. 6, qu. 4; ct num. 7, qu. 5, v. *Tertia*. · Paul, de *Palac.*, Summa Cajet. traalad., v. *Festas*, cap, 2, § A 1 t 2 *escusa*. · · Contil., lib. 5, cap. 2,

dub. 23, n. 1. — Si/tri/., v. *Dominica*, n 7, ven, Trr/«.. — M Loc. dt., num. 3. — u Tr. 9, punct. 10, num. 1, l. f., et n. X — " Di»p. 5, punct. 3, n. b ct 7. — u Tr. 23, cap. 1, n. 253. Suar., lib. 2, cap. 21, A n. 11 Cajetan., in 2.. 2*, qu. 122. art. 4. vera. *Ad hoc dicitur*. · AVrur., Man., cap 13, n. 4. — M Dt Praec. decal., qu. 9, art. 2, n 10 — » Decal, lib. 4, cap. 3. § 2, num. 1ß. — * Tr. 3. cap. 4, n. 51 — " Tr. 9, qu. 1, cap. 3» qu. 5 rc*p. 1 — - Loc. du, num. 350

vestiendi, et similibus: « Magis remotae sunt, inquit, a cultu, et ex se sunt serviles... Neque id fiet sine aliqua culpa; non credo tamen esse mortalem, secluso contemptu ».

e> Elbel pariter alio modo de aliis ejusmodi actionibus tractat, n. 420;cl primo quidem excusat eos qui « parietes templi aulaeis adornant, hostias conficiunt, etc..; qui sepulcrum Christi ejusve praesepe exstruunt..., qui aras molesve artificiosas erigunt ad exponendum Venerabile Sacramentum, vel ad hunc finem vias publicas adornant, etc.». De operibus vero, quae remote tantum ad cultum divinum pertinent, ait · Quinimo ornatus altarium, Ecclesiae purgatio, etc , et similia, quae non adeo propinque se habent in ordine ad cultum actualem Dei, debent anticipari; nec possunt sine peccato veniali (seclusa vera necessitate) ipso die festo peragi ».

b Αγιομ μ, *Opera tuoraM**. — loin l.

«*) Diana, citatus a Salmant. ut assent S Alphonsus, negat solum, *loc. cit.*, esse peccatum mortale.

293. — a) Villalobos, *part. 2, tr. 32, diffl. 4, n. 1*(7, consentit quidem; sed limitat hanc doctrinam ad opera quae possunt lien secreto, opera vero majora, ut esset aedificare ct similia, negat licere.

Filliuccius, *tr. 27, n. 156 i.f., ct n. 157*, nedum huic sententiae patrocinetur, tenet contrariam, quae etiam S. Alphonso certo probabilior videtur.

O Didacus Perez, in suis *Commentar, in ordinationes regni Castellac, lib. 1, tit 1, leg. 5*, in genere dumtaxat scribit: Legem, quae opera servilia prohibet, fallere · in operibus misericordiae, quae quamvis in opere consistant, non tamen ab intentione praecepti deviant ». Et similiter eamdem legem fallere

a u i pr0.

Roncaglia d>, et Salmant l cum auctoribus citatis) ita indiget, ut, nisi in festo laboretur, non posset suae necessitati subveniri, et alias ipse pauper stipendium operariis non valeret solvere. Idem tenet Escobar *, dicens licere exstruere ecclesiam, ejus agros colere, etc., si ipsa sit adeo paupercula, ut aliunde sibi providere non valeat. — Advertit Tamburinius 3 cum Fagundez, ad hoc non sufficere necessitatem communem; sed requiri, ut noscatur hujusmodi pauper in particulari, vel gravis et certa necessitas in aliqua universitate.

Pro loci* pii> fere
wmpet ad-
et neceisi-
U*.

Loquendo autem de locis piis, Salmant.4 sic ajunt: *Ceterum, quia fere omnes ecclesiae et monasteria Jam his temporibus egestate laborant: ideo tam pro his quam pro aliis causis piis (quales sunt animarum et Sanctorum confraternitates) possunt licite agricolae aliique officiales suas operas diebus festis impendere, templa v. gr. exstruendo, agros colendo, segetes metendo, terendo, etc.* Ita Salmant. cum Suarez, Soto, Palao, Bonacina, Trullench, Cajetano, Sanchez, etc. — Sic pariter permittit Mazzotta laborare, ad conficienda ornamenta necessaria pro ecclesia indigente.

Cariu*
etja proxi.
Eum excu
«Ol.

294. – < Quarta. Caritas erga proximum: per quam licent et valent actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum et miserabilium personarum, ne

» Tr. 23. cap. t. n. 350. — • Lib. 30, fct. 2, n. 33F». — • Decal. lib. 4, ap. 3, t 2, n. 18, i. f. — Fa^und, de i. Praev. Eccl., lib. 1. cap. 14, n. 19. — « Loc. dt.. n. 253, i. f. — Salmant, loc. dt. — Suar., Hb. 2, cap. 21. n. 13. • Scius, de Just, et Jure, lib. 2. qu. 4. art. 4. ad X • Pal., tr. 9, punct. 10, n. 1 et 2. Bonae., di>p. 5, punct. 3, n. 6. • Trull., lib. 3, cap. 1, dub. 10, n. 5. — CajetaniC, In 2— 2.. qu. 122, art. 4, ver*. Ad hoc dicitur.. Sanch., Consil., lib. 5, cnp. 2. dub. 23. num. X — Maajotta, tr. 2, disp. 1, qu. 4, cap. 2, 4 Prima causa, vtn. Octavo, i. i. — • Lib. 4, tr. 7, cap. 2. n. 7.

in operibus pietatis: « Verissimum enim est illud: Hietatis ac necessitatis nullas esse ferias ».

*) Roncaglia, loc. cit., non addit clausulam de impossibilitate, qua laboraret pauper, stipendium operariis solvendi. — Ex auctoribus vero a Salmant allegatis, idem quod de Roncaglia notatum fuit, notandum venit de Cajetano. Sum., v. Festorum violatio, § 3, Ex necessitate — Navarrus autem in genere tantum negat opera servilia excusari posse ratione pietatis aut misericordiae, < absque alia urgente necessitate ».

« expensis graventur. Sic etiam possunt < rusticanorum, in parvis oppidis, si aliis « diebus adesse nequeant, causae civiles « agitari. Similiter licet pauperibus et in « firmis, pro tunc egentibus, subvenire. -Item, emere et vendere rusticis, qui • aliis diebus impediuntur. — Laymann *. « Vide Diana 8 ».

295. – « Quinta. Necessitas, propria vel « aliena, corporis vel animae; si nimirum »iô*aa> < sine gravi incommodo aut detrimento, « aliquid omitti non possit ». [D. Thomas7 generaliter excusat, qui laborant ad vitandum damnum bonorum]. — « Quo modo « excusantur:

« Γ. Judicia, quae celeritatem requirunt: v. gr. si latro sit fugiturus, nisi « tunc capiatur.

-2". Servi et ancillae, coacti a dominis laborare, nec audentes recusare: « quod si tamen frequenter contingat, eos « deserere debent. — Suarez, Laymann8 ».

296. – Famuli, coacti a dominis ad laborandum in die festo, nisi sit in festi contemptum, satis excusantur ob timorem gravis indignationis domini, aut gravis incommodi; v. gr. si timeant dimitti, quin possint statim aut de facili alium dominum invenire. Ita Croix * cum Illsung, Roncaglia 10, Elbel n>, Viva 11; Salmant. » cum Palao, Suarez, Azor, Bonacina, Navarro, Sanchez. — Quod si talis timor non adsit, verius dicunt Sanchez Sal-

Fmk ii

SST.

poet med. — • Part. 2, tr. 15, resol. 34. — ' 2- 2.., qu. 122, art. 4, ad 3 — Suar., lib. 2, cap. 32, n. 4. — • Loc. dL; et cap. 4, n. 2, in med. — • Lib. 3. part. 1, num. 593. • Jllsuntz, tr. 5, num. 167, vers. Quinto. — ,δ Tr. 9, qu. 1, cap. 3, qu. 5, resp. 2. — “ De Prate, decal., qu. 9, art. 2, num. 9. — « Tr. 23, cap. 1, n. 339. — Pal., tr. 9, punct. 10, n. 3, v. Septimo. • Suar., loc. dt., n. 1. — Aoor, part. 2, lib. 1. cap. 29, qu. 5, ven. Quarto. — Bonac., disp. 5, punct. 3, num. 16. • Novar., Man., cap. 13. num. 7. • Sanch., Consil., Hb. 5, cap. 2, dub. 18, n. 16.

296. – a) Elbel, in 3 Pracc., n. 377, de omissione Sacri loquitur propter ministerium, quod famulis ab heris imponatur. Ergo et potiori ratione concedere censetur opera servilia fieri licita in eodem casu.

b) Sanchez, Cousit., lib. 5, cap. 2, dub. 18, n. 18, de addiscentibus silet; de iis vero qui ad serviendum obligati sunt usque ad certum tempus, absolute dicit; « Non tenentur propter hoc quod dominus eos facit laborare in festis, deserere dominos »; addit tamen: « At finito tempore debent ab eis discedere ».

mant. <>, Roncaglia d), contra Busenbaum, ipsos teneri statim dominos deserere; nisi sint addiscentes, vel obligati ad famulandum usque ad certum tempus, si hi vere grave damnum paterentur.

Idem, quod de famulis, dicitur de filiis, aut uxoribus, quae cogantur ad laborandum a viris; si nequeunt renuere sine timore gravis damni aut gravis indignationis: ut Viva et Salmant. | cum citatis auctoribus, cum Mazzotta.

297. - Excusantur « 3". lidem, et similes, reficientes suas vestes, cum id aliis « diebus non possint ». — [Cum Laymann et Sporer *].

« 4'. Pauperes, qui se suosque alere «non possunt, operantes privatim sine «scandalo; maxime quando multi dies « festi concurrunt. — Bonacina a ». [Cum Sanchez «, et Salmant.5 cum Azor “A Suarez, Palao, etc.].

298. - Excusantur « 5°. Coqui et culinarii ».

Certum est, licere coquere cibos; ut DD. communiter, cum S. Thoma *. — Et quod ad ipsos praeparandos pertinet, licitum est etiam animalia occidere et exco-riare, si pridie commode non potuerit fieri : ut solet evenire in magnis civitatibus; non autem in oppidulis, nisi sit in tempore

aestivo, vel nisi concurrant plura festa. — Sanchez ', Salmant. · cum Palao βλ

Licitum esse etiam artocopis, facere pastillos, saltem ex consuetudine, ajunt Sanchez ·, Salmant. 10 cum Soto b» et Trullench — Sed merito negat Tamburinius nisi sint pro cibo proprio tantum illius diei; vel opus esset ad publicam abundantiam, ut ait.

Utrum *liceat conficere cibos ad delectationem*, puta, saccharo conditos, etc?

Negat Sanchez ”, cui adhaerent Salmant. ” et Roncaglia. Nisi sint, ut dicunt Salmant., *ad modum victus diurni*; vel nisi occurrat improvisa aliqua specialis causa invitandi amicos; vel nisi, addit Roncaglia, tales cibi in die antecedenti non sic commode vel sane fieri possint. — Sed Palaus apud Tamburinium ” dicit hos cibos, etsi superfluos et ad delectationem, conficere, excusari consuetudine. Et merito probabile putat Tamburinius ** cum Fagundez e); et consentit Viva '· cum Azor, et Mazzotta

Permittunt etiam ex consuetudine Mazzotta”, Viva ”; et Fagundez^, Palaus, apud Tamburinium “colligere fructus in die festo, etiam non necessarios ad usum diei, ut integriores servantur. Et hoc facilius permittendum, si periculum sit, ut ab aliis

Ke fiden-
let propriat
uste*.

Paupere-
ret qui sc
alert non
pnrant.

Coqui ci-
culinarii.

Amena
luocudeic,
quando H-
cal.

Paetil-
lot facere.
qoABdo il-
Ccat

Csnfccerr
cibo» ad de-
1 eclat io-
jaxu
abo. per »e
vetitam.

San* pro-
babüiter li-
citur.

ColUffer-
fructu*.Uq.
tum.

Viva, de Pracc. decal., qu. 9, art. 2. ft. 9, — · Tr. 23, cap. 1. num. 339. — Sfaaeotta, tr. 2, diip, 1. qu. 4. cap. 2, S Prima causa, ven. Septimo. — Laym., Hb. 4, tr. 7, cap. 4, n. 1. i. f. — · Tr. 3, cap. 4, num. 50. — · Diip. 5, punct. 3, n. 13. — « ConiiL. lib. 5, cap. 2, dub. 18, n 15. — ' l>oc. dt., num. 321. Suar.. Hb. 2, cap. 32. num. 3. Pal., tr. 9, punct. 10, n. 3, vert. Sexto. — · ?· 2*, qu. 122. nrt. 4, ad 3 ct 4. — 1 Loc. cit.. n. 6. — a Loc. du» ft. 326. — · Loc. dt.. n. 3. — >· Loc. dt., n. 327. — » Decal., lib. 4.

cip S,\$2,n 11. —'· Loc. dt., n. 6. — “ Loc dt., n Sji — Roncaglia, tr. 9, qu. 1, cap. 3. rcf. in praxi nam. X — Salmant., loc. dl. — Roncaglia, loc at., — PaJ., loc dt., n. 3. ver». Primo. M Loc dt., o» 9. — - Decal., hb. 4 cap. 3, \$2. n. 10. — H Dc Pracc decal, qa. 9, an. 2. n. 6. ver*. Secundo. - Aecr, part. 2, lib. 1, cap. 27, qa. 2. — ” Tr. 2, disp. 1, qu. 4, cap. 2, \$ Prima causa, vert. Secundo. — “ Loc cit. — - Loc dt. — Pal., tr. 9, punct. 10, n. 3, ver». Primo. - Loc. dt., n. 9 et 22.

<l Salmani., tr. 23, cap. /, n. 340, negant addiscentes, et cos qui obligati sunt ad serviendum usque ad certum tempus, teneri ad deserendum dominos, < quia vere hi grave damnum paterentur; at linito tempore designato, debent ab eis discedere». Roncaglia, tr. 9, qu. 1, cap. 3, qu. 5, resp. 2, non loquitur de addiscentibus neque de iis qui ad tempus praefixum servire tenentur. 297. - Azor, quamvis a Salmant. citetur ut refert S. Alphonsus, in genere tantum part 2, lib. 1, cap. 28, qu 5, v. Quarto, docet multa opera servilia, die festo jure permitti, ratione necessitatis propriae vel alienae, corporis aut animi. 298. - Palaus tr. 9, punct. 10, n. 3, concedit licitum esse ex consuetudine cibos

praeparare; quod ex eadem consuetudine < extensum est., inquit, ad actionem occidendi ct exco-riandi animalia, praecipue si ratio aliqua necessitatis vel utilitatis intercedit, qualis est cibaria non esse ita suavia, si alio die dispo- nantur ». Sotus, de Just., lib. 2, qu. 4, art. 4, ad 3, vers. Quarta causa; Trullench, lib. 3, cap. 1, dub. 10, u. 8, haec sane licita esse dicunt, non quidem ex consuetudine, sed quia ad diurnum victum pertinent. Fagundez, de P Praec. Eccles., lib. 1, cap. II, n. 20, actiones tum cibos artificiales praeparandi, tum fructus colligendi, licitas quidem esse dicit; sed hanc suam doctrinam coarctat · ad eas res, quae praecedenti die praeparari non possunt ».

surrupiantur, vel a pluvia contaminentur. Unde usu receptum est multis in locis, colligi in die festo olivas, castaneas et alios fructus silvestres.

Nece>«a
ru ad ujom
gaoudia-
num ItC4

Certum est autem, licere in festis praestare opera, quae sunt necessaria ad usum quotidianum, ut sternere lectos, purgare domum aut vestes, utensilia culinaria lavare, et similia. — Elbel l* cum Sporer *, Henno, etc. communiter.

Pulorei
et Unione»,

299. - Excusantur « 6°. Pistorum, lanio-
« nes, et similes, in oppidis populosis, et
« concursu festorum ». — [Dicit Continua-
tor Tournely l cum Pontas et Juenin
bene excusari pistorum et vendentes mer-
ces, Si aliter nequeunt se suosque susten-
tare; vel, si non laborant, sunt aliis grave
incommodum parituri].

Utrum liceat conficere et coquere pa-
nem?

Quoad pistorum seu furnarios, ait Viva,
eos communius a DD. non excusari, si
possint illum conficere die antecedenti.
Et idem dicunt Sanchez 4* et Bonacina ;
sed excusant, si interveniat concursus fe-
storum, aut multitudo emptorum, vel uti-
litas populi. — Probabiliter tamen Maz-
zotta ', et Salmant. ' cum Sà b>, Azor
Pasqualigo, Leandro r>, etc., universe ta-
les excusant, etsi ad panem conficiendum,
farinam cribrent, triticum terant. Ratio,

Putores
probabi-
liter uni*
verte excu-
tantur

† In 3 Praec.. num. 394. — Tr. 3. cap. 4, n. 42. -
Henno, Decal., di»p. 3, qu. 4, art. 2, conci. 1. — ■ De decal.,
cap. 3, art. 1, collig. 4. - Portai, v. Dies dominici, cai. P.
— Viva, qu. 9, art. 2, n. 6, i. l. — « Comil., Hb. 5, cap. 2,
dub. 19, n. 4. — * Disp. 5, punct. 3, n. 9. — Tr. 2, disp. 1,
qu. 4, cap. 2, § Prima canta. v. Secundo. — ' Tr. 23, cap. 1,

tum quia semper adest aliqua ex causis
excusantibus, a Sanchez et Bonacina mox
assignatis; tum quia panis diurnus est
aptior ad victum, et alias minima ejus
penuria apta esset ad populum commo-
vendum, tum quia adest consuetudo Ro-
mae, et crederem posse dici ubique cum
Sporer *. — Ita, quoad pistorum.

Sed quoad alios, an adsit consuetudo,
permittens conficere panem? — Merito
dubitat Tamburinius '. Nisi concurrant
plura festa; vel nisi panis coctus non sit
satis aptus; vel denique nisi sit necessa-
rius ad usum illius diei (ut dixit de pa-
stillis): quia tunc reducitur ad praepara-
tionem proprii victus. — Ita Tamburi-
nius cum Sanchez e>, Bonacina l> et
Fagundez e>.

a ih m.

De lanionibus autem, vendentibus car-
nes, vide dicta n. 298.

300. - « T. Chirurghi et pharmacopolae.

cn™

« 8°. Conflatores ferri et vitri, coctores
« laterum, calcis, etc.; et quicumque, quo-
« rum opus semel coeptum non potest in-
« terrumpi sine damno ».

Licitum est coquere calcem, vitrum,
saponem; quia talium coctio plures requi-
rit dies. Et haec potest aliquando etiam
inchoari die festo, ad vitandum grave
damnum; ut Sanchez l0, et Sotus e>, Palaus,
Trullench, Navarrus, etc. cum Salmant. “.

coqot«

n. 328. - Patqual., Decii. 293 et 294, u, 7 et 8. - Tr. 3,
cap. 4, n. S5. — Decal., lib. 4, cap. 3, § 2, n. 9. — * Coniil.,
Hb. 5, cap. 2, dub. 18, n. 21 et 22. — Pal., tr. 9, punct. 10,
num. 3, ver». Octavo. - Trull., lib. 3, cap. 1, dub. 10,
n. 10. - Navar., Man., can. 13, n. 7. - 11 Tr. 23, cap. 1,
num. 341.

299. - a) Juenin, Instit., part. 5, diss. 4,
cap. 8, art. 3, § Quid vetet lex de sabbati
sanctificatione, de hoc casu non tractat, sed
de alia re, de qua Continuator Tournely ibi-
dem disputat.

b) Sà in generali tantum senbit: « Pisto-
res necessitas [excusat] ». Ita in edit genuina,
v. Festum, n. 5, i. l.

c) Azor quoque minus recte a Salmant.
citatur; scribit enim, part. 2, lib. I, cap. 27,
qu. 2: « Justam merentur peccati excusatio-
nem pistorum, quando Lantus est dierum festo-
rum concursus, ut pridie feriarum panis con-
fici et coqui commode nequeat: secus vero,
minime ».

*) Leander, part. 3, de Praec. Eccles.,
tr. 1, disp. 6, qu. 19, de solis laciensibus et
coquentibus panem disputat, et consentit.

Tamburinius, loc. cit., n. 9, dicit aliquam
ex his rationibus in conficiendo pane requiri
a Fagundez, Bonacina, Sanchez aliisque. Sed
jam supra audivimus S. Alphonsum exponen-
tem in suo textu Bonacinae et Sanchezii sen-
tentiam de pistoribus. — Fagundez vero, de
1° Praec. Eccl., lib. 1, cap. 11, n. 20, dicit
licitum esse panem coquere die festo, « ubi...
id fieri non potuit propter multitudinem fami-
liae, vel propter occurrentiam multorum die-
rum festorum ».

300. - °) Auctores hic allegati adducun-
tur quidem a Salmant ut refert S. Alphonsus,
non tamen ipsi (praeter Trullench et forte So-
tum'i loquuntur de inceptioe operis dic festo.
— Immo Sotus, de Just., lib. 2, qu. 4, art. 4,
vers. Quarta causa, distinedonem ponit inter
haec opera; et excusat eos qui furnos con-

F«rare
‘i 0*
Reicere
Molitore-
et ruuckri.
fiier excu’
Mt.

Licitum est pariter ferrare equos itioerantium, vel eorum qui summo mane iter sunt acturi, aut in agrum egressuri ad laborandum; nam alias grave damnum paterentur. Est commune: Salmant. l cum Sanchez c>, Soto c>, Trullench Navarro c>, etc.; ac Mazzotta <Λ — Iddrco pariter possunt refici vomeres eorum qui aliter die sequenti laborare non valerent. Sic etiam, reficere vias, pontes; ut Mazzotta f. Excusantur « 9°. Molitores », fVide supra, *Dub. I, // 27/}* < et nauclen’, pen- « dentes a veniis.
« 10°. Piscatores halecum, thynnorum, « etc., qui certo tantum anni tempore id « possunt ».
301. - Quaeritur hinc Γ. *Ab occasio quaerendi magnum lucrum excuset ab exercendis servilibus in die festo?* — Duplex est sententia probabilis.
Prima affirmat: ut tenent Caietanus B, Angelus 4, Armilla 6, Holzmann ’; Sanchez l cum Palacio, Rosella a> et Alcocer; Pater Zaccaria ., Renzi ., Sporer l0, Mazzotta ", Elbelll, Bonacina lb, Viva 14; Tamburinius l5 cum Diana; et Filliuc-

cius Sayrus et alii, apud Salmant.,e. — Ratio, quia amissio magni lucri (scilicet extraordinarii, non autem mercedis diurnae) idem est ac magnum pati damnum. Ideo Alexander III dispensasse fertur n, ut possent capi halecia in dominicis et aliis festis, exceptis solemnioribus (sed non sub mortali, ut notat Sanchez w). Idque Busenbaum (*lue*), cum Soto, Cajetano, Navarro, apud Sanchez, recte extendunt ad piscationem thynnorum «Λ

Secunda tamen sententia, quam tenent Roncaglia l’, et Salmant. *> cum Suarez, Reginaldo d>, Palao, Abulensi, etc., negat excusare. Quia, ut dicunt, non est idem amittere lucrum quam damnum pati.

Sed *prima* satis est et forte magis probabilis; cum communiter illi, qui laboribus se sustentant, raras habeant occasiones talis magni lucri acquirendi; et existimant magnum damnum sustinere, quando magnum lucrum amittunt. In idem enim revera coincidunt, aliquid amittere, et prohiberi acquirere quod amplius acquiri non potest; ut ait Sporer *>: nam, in *L. un. C. de sentent, quae pro eo, etc.*, ma-

Alii ne-
tant excu-
-are.

Prior opt-
nio forte
probabilior.

* Tr. 23, cap. 1, n. 346. — ■ Tr. 2, disp. 1, qu. 4, cip. 2, § *Prima causa, ver*. *Quinta*. — 1 V. *Festorum violatio, § Quarto*. — 4 V. *Feriae*, n. 34. — 1 V. *Festum*, num. 20. *ver*. *Quinto*. — . Dc Praec. dead., n. 546, *ver*. *Quarta*. — ’ Con»il., hb. 5, cap. 2, dub. 19, n. 2. . *Paul, de Palas.*, Sum., v. *Festas*, cap. 2, § A 4 *rscusa*. . *Alcocer*, Sum.. »eu Conieavionaxio breve, cap 17, po>t. *init*. — . Id e>t Croix (edit. Zaccaria) lib. 3. part. 1, η. 588. — . Lib. 3. tr. 3, cap. 3, qu 13. — - Tr. 3, cap. 4, n. 51. — 11 Loc. citw vera. *Septimo*. — ” In 3 Praec., n. 402. — u Di«p.5. punct.3,

num. 16. — M Dr Praec. decal., qu. 9, axu 2. num. 9. i. L ■ Dead., lib. 4, cap. 3, § 2 n. 8. - *Diana*, part 2, tr. 15. resol. 84, i. j. — *Sayr.*, Clav., hb. 7, cap. 2. n. 10. ■ Tr. 23. cap. 1, n. 342. — n Cap. *Licet*, de feriis. — “ Cooiil., hb. 5, cap. 2, dub. 20, n. 4. — *Sotus.*, de Juk., lib. 2, qu. 4, an. 4, vcn. *Quinta causa*. - *Cajetan.*, in 2.. 2.., qu. 122, art. 4, *ver*», /n *septimo casu*. . *Ftmar.*, Man., cap. 13, num. 9. - *Sanch.*, loc. dt.. n. 5. — ■ Tr. 9, qu. 1, αψ. 3, qu. 5, reap. 2. — - Tr.23, cap. 1. n.343. . *Smat.*, lib. 2, cap.33, n.9. . *Pal.*, tr. 9, punct. 10, n. 3. . *AMens.*, in Exod. cap. xn, qu. 23-

flandi vitri accendunt », quia «non possunt sine gravi jactura festis omnibus interpolari ». Et subjicit: « Sunt qui et eamdem facultatem illis faciunt qui lateres coquunt et calcem. Sed in his non tantum video necessitatis».

b) Diei scilicet sequentis, ut explicant Salmanticenses.

f) Sanchez, *loc. cit.*, n. 14/Sotus, *loc. cit.*; Trullench, *loc. cit.*, n. 9; Navarrus, *Man.*, cap. 13, η. 6; Mazzotta, *loc. cit.*, *vers. Quinto*, de solis iter agentibus loquuntur.

301. - °) Rosella male a Sanchez allegatur; nam, v. *Feriae*, n. 18, id non habet, immo oppositum videtur tenere, dicens excusari propter necessitatem; at « secus, si propter cupiditatem lucri »

b) Filliuccius a Salmant perperam adducitur. Concedit enim *tr. 27, n. 222*, piscium quorumdam piscationem licitam esse ex cap. *Licet, de feriis*, propter necessitatem, « quia alioquin amitteretur lucrum illud ingens, vel

magna ex parte minueretur ». Sed *n. 223*, addit: « Non esse talem dispensationem extendendam ad privatam utilitatem, ita ut quandocumque occurrat occasio faciendi aliquod magnum lucrum privatae personae, liceat laborare in die festo, nisi adjungeretur causa necessitatis aliqua ».

<) Et etiam ad piscationem aliorum similium piscium, qui non omni tempore, sed certis tantum temporibus capiuntur.

d> Reginaldus, *Itb. 19, n. 51*, consentit quidem; sed excipit lucrum quod solet uno anni tempore contingere.

O Sporer, *tr. 3, cap. 4, n. 51*, ita scribit « Revera etiam notabile lucrum amittere, damnum grave est... Neque enim existimandum est Ecclesiam piam Matrem, velle obii gare fideles suos ad rem sane difficillimam, qualis esset abstinencia servilium operum, lucrum multorum aureorum, alias non ita facile obvium, amittere .

gnum lucrum cessans gravi damno aequi-
paratur. — Saltem» in tali circumstantia
dicendum videtur, praeceptum festi, prout
humanum, non obligare cum tanta ja-
ctura; ut ait Tamburinius. Necnon Ronca-
glia non negat, saltem excusare magnum
lucrum speratum, si esset tale, quod ex eo
posset quis, multas necessitates patiens,
sibi providere et suis; cum Suarez /4 Re-
ginaldo et Filliuccio.

Idem ex-
cunae xb au-
ditione Sa-
cri.

Ob eandem rationem, probabiliter di-
cunt Tamburinius 2 et Mazzotta contra
Salmant. 4, excusare etiam ab auditione
Sacri, notabilis lucri amissionem. Vide seq.
Dub. V, n. 332.

Iter ad ve-
nationem
non »rrapcr
excuMt.

Merito autem reprobant Salmant. 5 il-
lud, quod adhuc probabile putat Tambu-
rinus e (et ei consentit Viva 7), posse ali-
quem proficisci in sabbato, ad venandum
in nemore longinquo, licet in dominica
ibi non possit audire Missam. Commu-
niter enim (ait Tamburinius) excusantur
itinérantes et vectores mercium, qui pri-
die festi iter aggrediuntur. — Qui vero die
Jovis venatum iret, communiter excusa-

Tambur., Dccal., lib. 4, cap. 3, § 2, n. 8. — 1 Tr. 9, qu. 1, cap. 3, qu. 5, retp. 2. — Ft//., tr. 27, n. 223. — * Loc. cit., cap. 2, § 2, n. 7. — * Tr. 2, disp. 1. qu. 4. cap. 3. § 2, ver». Quarto. — * Tr. 23, cap. 1, n. 315. — * Loc. cit. — * Loc. cit. cap. 2, § 3, n. 9. — * De Praec. decal., qu. 9, nrt. 3, n. 12. — Tambur., cit., cap. 2, § 3. n. 9. — * De Praec. decal., qu. 9, art. 3, n. 12. — Pal., tr. 3, disp. 1, punct. 21, h. 3 — Comito/, Rcspcn», lib. I. qu. 58, num. 6, v. (. -

tur apud Viva “ cum Sanchez Merolla^
et Palao.

302. - Quaeritur 2'. *Au excuset ratio
otii vitandi?* — Adsunt tres sententiae.

Prima, cum Suarez Comitolo et
alus, apud Croix °, omnino negat; quia jwti ab»,
pius finis otii vitandi non potest efficere, TM ”
ut servile opus servile non sit. Sed haec
ratio non suadet; quia causa, quando est
justa, licet naturam operis non mutet, ta-
men excusat. — Hinc *secunda* sententia,
quam tenent Sà, Silvester, et sequitur Lay- quevic’
mann 10, et Mazzotta cum Pellizzario b», et
Burghaber apud Croix excusat eos qui,
nisi laborent, occasione otii versantur in
probabili periculo peccandi. Si enim, di-
cunt, excusat periculum damni tempora-
lis; tanto magis debet excusare periculum
spiritualis.

Hanc sententiam admittunt Tamburi- s
nius Viva 7) Sanchez n, Croix Zac-
caria ia, tantum in casu, quo urgeret ten-
tatio, quae aliter vinci non posset, nisi
laborando. Et sic etiam vere loquitur Lay-
mann 14; qui ideo dicit cum Viva et Spo-

* Lib. 3, part. 1, n. 58b. — *Sd, v. Festum*, n. 6. — *SUvtU.*,
v. *Dominica*, n. 7, qu. 5, ver». *Quarta*, i. f — * Lib. 4,
tr. 7, cap. 4, n. 2, po«t med. — *Manotfa*, tr. 2, disp. I.
qu. 1, cap. 2, § *Prima cauta*, ver». *Octavo*. Croix, loc.
cit. — « Consil., lib. 5, cap. 2, dub. 18, n. 13. — 11 Loc. dt.,
n. 536. — « Id em Croix, edit. Zaccaria, loc. dt. — * Lib. 4,
tr. 7, cap. 4, n. 2. *l'tua*, de Prnec. dccal., qu. 9, art. 2,
num. 10.

Suarez, dicit *loc. cit., u. 9, i. f.*, lucri
occasionem praebere rationem dispensandi,
sed addit: « Immo neque ordinarie videtur
ex illo solo capite [lucri acquirendi] resultare
sufficiens causa dispensationis, nisi vel per-
sona sit alias indigens, ita ut illa utilitas in
aliquam necessitatem transeat, vel utilitas
quae cessat tanti sit momenti, ut prudenti
arbitrio aestimari possit ejus amissio non me-
diocre nocumentum ».

<> Reginaldus non aliuck habet quam quae
hic supra notavi, nota d.

Sanchez, *Decal., lib. 1, cap. 15, u. 4*,
id non habet, quidquid (also asserat Viva.

.) Mcrolla, *disp. 4, cap. 3, n. 435 et 437*,
vers. *Limit.* 2°, laxiorem docet opinionem,
eam nempe quae excusat in genere et indi-
stincte eum, qui impedimenta apponit obser-
vationi jejunii vel auditioni Sacri.

302. - d» Suarez minus recte a Croix ci-
tatur; loquens enim, *lib. 2, cap. 26, u. 4 et 5*,
de actione pingendi, quam servilem, ideoque
per se prohibitam existimat, addit: Quodsi
fortasse id permittitur ad modicum tempus,-

etiam excusari potest ex quodam colorato ti-
tulo moralis necessitatis, quia non potest homo
praesertim saecularis, et ad id non assuetus,
loto die integro lectioni vel orationi vacare:
et ideo ne sit otiosus, vel actionibus minus
honestis occupetur, indiget moraliter loquendo
aliqua hujusmodi operatione; et ideo potest
illa operatio modica, vel alia similis rationa-
biliter permitti, tamquam medium ad suble-
vandam naturam sine culpabili otio».

h) Pellizzai ius a Mazzotta citatur, ut opi-
nans licitum esse paulisper laborare, *praecise*
ad vitandum otium. Quod revera tenet Pel-
lizzarius, *de Mouial., cap. 6, u. 29.*

Burghaber item, *centur. 1, cas. 77*, ne-
gat mortaliter peccare eum qui laborat *prae-
cise* ad vitandum otium; et a Croix citatur
quasi dicat id licere.

O Tamburinius, *Dccal., lib. 4, cap. 3, § 2*,
u. 18, dicit licere, si quando in otio daemo-
nis tentatio urgeret, ut labore illo succurri
posse tanto malo crederetur».

*4 Viva, *dt Praec. dccal., qu. 9, art. 2*,
n. 10, scribit: «Quamvis raro accadat... laba

rer raro talem necessitatem laborandi accidere. — Et haec est *tertia* sententia, cui libentius me subscribo.

Insuor*
lores pon-
tium, tu.

303. - Excusantur · 1Γ. Instauratores « fontium, pontium, viarum publicarum et « similibus, quae moram non patiuntur.

« 12°. Sartores, in operibus necessariis, • ut funeribus, nuptiis, etc.; si aliter fieri « non potest ut satisfaciant ».

Sartore*,
quando ex-
eosenior.

Sartoribus, qui in diebus profestis vestes suere non potuerint, licet eas perficere in festis, urgente necessitate: v. gr. funerum, nuptiarum et similibus, puta (dicunt Salmant.), si advena careat vestibus decentibus: decentia enim status istius illos excusat. Ita Salmant. -, cum Laymann ·, Trullench, Diana, Pasqualigo. — Eos excusant etiam Viva a\ Mazzotta at, Sporer 4; et Croix cum Laymann et Diana, si alii expectent ad usum vestes promissas. Sed intelligendum (ait bene Croix), si aliter sartores passuri essent grave incommodum.

Idem dicunt Salmant. 5 de sutoribus: cum Viva et Mazzotta, qui excusant calceantes novos calceos, ex consuetudine introducta.

Africo-
be. quando
excusentur.

Item « 13°. Agricola, ad cavendum « damnum, ruri laborantes; ut si ob plu- « viam imminens segetes vel foenum « congregent. — Bonacina e, Filliuccius] ». |Cum Croix

Mercato-
res venden-
te- clnuni-
tabernis.

« 14". Denique excusantur etiam mer- « catores, qui clausis tabernis quaedam « vendunt; cum praesupponere possint, « emptoribus ea tunc esse necessaria, nec « alias commode emere posse ». — (Vide supra, //l. 286, v. *Hinc*).

1 Tr. 3. cap. 4. n. 51. l. f. — *Salmant*, <r. 23. cap. 1. n. 337. — » Loc. dt. - » Lib. 4. tr. 7. cap. 4, n. 2. - *Trull*, lib. 3, cap. 1. dub. 10, n. 10. · *Diana*, part. 4, tr. 4, rc»oL tt2, ver*. *Nota 3. Pasqual.*, dect*. 2°M), n.2 et 1 — ' Loc. dt., n. 50. — *Laym.*, loc. dt., cap. 4, n. 2. · *Diana*, loc. dt. — *Croix*, lib. 3, part L n.692. — 1 Tr. 23. cap. I, n 837.— *Ma* xotta*, de 3 Praec., cap. 2, ver». *Tertia cansa*, ». f. — · D»»p. 5, punct. 3, n. 13. — 1 Tr. 27. η. 211. — · Loc. dt.. tu 5». — • Lib. 2. cap. 29. n. 6, — * Loc. cit.. η. 1H2. — · Lib. 4.

« De supra dictis, vide Suarez ·, Fil- « liuccium 10, Laymann n, Bonacina 11 ».

304. - « *Sexta*. Ut il it a s non simpliciter « necessaria, sed ad communem laetitiam « vel splendorem: sic enim licet in adventu « vel ortu principis laborare, ut perfician- « tur theatra, ignes, vestes, etc. Quamquam « monet recte Suarez, praestare in hoc « casu petere veniam a pastoribus. — Vide « Bonacina ».

Utilius
ad comae-
nem laeti-
tiam

Licetum esse constat, ob publicam causam et honestam necessitatis vel laetitiae, puta ob victoriam, adventum vel ortum principis, etc., conficere vestes, theatra et similia. — Extendunt haec fieri posse etiam ob recitandam comoediam, Sanchez11, Toletus; et Trullench, Pasqualigo, apud Salmant.14; qui a fortiori extendunt ad taurorum agitationes: dummodo talia in die profesto praeveniri non potuerint. Ratio, quia taba signa laetitiae sunt reipublicae moraliter necessaria; et ideo permittuntur ex consuetudine. Nam ad haec omnia, ut notat Viva, sufficit probabilis necessitas aut probabilis consuetudo.

Sic pariter permittit Mazzotta n conficere theatra, vestes famulorum, etc., causa nuptiarum, si pridie perfici nequiverint. .

305. - « *Septima*. Excusat item, saltem «a gravi peccato, Par v i t a s *operis*, seu « *temporis*. — Unde grave non videtur « una hora laborare, ut habet Suarez H: « maxime, ut notat Laymann, si labor non • sit nimis servilis, et fatigans corpus. « Immo durum videtur mortabs damnare, « si quis duas aut tres horas impendat. — « Vide Filliuccium 11 ».

Pjuvicx*
rtAthenae

tr. 7, cap. 2. n. 6, ver». *Dico V/lf*. — u Loc. du, punct. 2. num. 10. — Smjf., cap- 32, num. 5. » f. — *Bonae.*, loc. dt.. punct. 3, n. 12. — · Contil. lib. 5, cap 2, dab. 18, n 27. · *Tciet*, lib. 4. cap. 25. L (. — *Trull.*, lib. 3, cap. 1. dab. 10. num. 9. - *Pa^nal.*, dcd». 291, nam. 4. - « Tr. 23» cap. L num. 347. — ITtw. dc Praec. dccal., qu. 9, art. 2. n. 8. — “ Loc. dt.. cap. 2, § *Prima tanxa*, ver». *Sexto*. — - Lib. 2, cap. 31. n 2. — *Lqnt.*, lib. 4. tr. 7, cap. 4, η. 1 ” Tr. 27. num. 205.

randi necessitas ad vitandum otium, quod ferat periculum peccandi; at si accidat casus, licitum est laborare

303. - Viva, *qu. 9, ari. 2, num. 7*; ct Mazzotta, *toc. cit.*, vers. *Quarto*, id concedunt, quando bona fide sartores absolvere non po- luerunt laborem die profesto.

b) Croix, *lib. 3, part. 1, n. 592*, id pariter concedit, « quando bona fide appromiserunt vestem, quam reipsn putaverunt ante diem festum perficiendam ».

Viva, *de Praec. dccal., qu. 9, art. 2, n. 12*, dc sutoribus idem posse dici fatetur; sed addit doctores communius de hac consue-

Quaeritur Γ. *Quaenam in hoc sit gravitas materiae?*

Variae
opinione*
de p<fvitA«
tematertae.

Aliqui canonistae apud Suarez, ut ajunt Salmant. *, ponunt pro materia gravi tertiam partem diei. — Sed haec opinio communiter rejicitur.

Alii contra nimis rigore, ut Azor, Bonacina et Reginaldus, apud Croix *, ponunt unam horam. — Et hos impugnant Suarez et Palaus: maxime, ut notat Busenbaum cum Laymann, si labor non sit nimis fatigans.

Alii ponunt pro materia gravi duas horas; ut Roncaglia ° cum Sanchez, Trullench, et Salmant.⁴ cum Palao, Elbel Holzmänn βΛ Et hanc Sporer % ac Mazzotta cum Marchant e> vocant communem sententiam. — Idem sentit Henno, apud Continuatore Tournely ⑥, si labor sit valde servilis, ut caedere lapides, fodere terram, etc.; in aliis autem requirit tres horas.

Alii vero, generice loquendo, requirunt ad materiam gravem (et non improbabiliter) duas saltem, et aliquantulum plus quam duas horas; ut Viva d> cum communiori (ut asserit); et Diana d>, Granado,

Henriquez, Bassaeus ·), Leander, Valentinus d>, Illsung d>, apud Salmant. · et apud Croix cum Tamburinio », qui dicit esse hanc sententiam nostra aetate jam receptam.

Alii, ut Marchant et Gobat, apud Croix ', requirunt tres horas. Quod Viva et Mazzotta etiam admittunt, si aliqualis necessitas vel alia causa concurreret, per se sola non sufficiens ad excusandum. Busenbaum pariter, cum Filliuccio />, ait durum esse, damnare peccati mortalis laborem duarum vel trium horarum. — Consentit Croix '°, et concludit quod communior et probabilior nunc est sententia, non esse mortale, nisi laboretur saltem multum ultra duas horas, puta duas horas cum dimidio.

306. — Quaeritur 2°. *Ah peccet graviter, qui die festo mandat sex famulis, ut laborent per horam?*

Gonet » affirmat; et pariter non negat Arsdekin, cujus opinionem dicit probabilior Croix », casu quo dominus mandet, ut laborent successive. Nam, si eodem tempore, consentiunt omnes cum Sanchez a>, Bonacina Trullench a>, etc.,

jurjx-,

Suar., lib. 2, cap. 31, n. 2. · 1 Tr. 23. cap. 1, n. 312. — Aeor, part. 2, lib. Leap. 20, qu. 5. — Bonae., diip. 5, punct. 3. n. 2. · Re^in., lib. 19, n. 53. i. t., · · Lib. 3, part. 1, n. 594. — Suar., loc. dt., n. 2. · Pal., tr. 9, punct. 3, n. 3 et 4. — Laym., lib. 4, tr. 7, cap. 4, n. 1. — · Tr. 9, qu. 1, cap. 3, qu. 5, re^p. 5. Sanch., Contil., lib. 5, cap. 2, dub. 31, n. 4. Trull., lib. 3, cap. 1, dub. 10, n. 2. — « Loc. dt., η. 31X · Pat., loc. dt., n. 4. — Htnno, Decal., diip. 3, qu. 4, art. 4, conc. 1. · · Cap. 3» de 3 Praec., art. 1, ven. Quaeres. — Joan. Hcnriq.,

Compendio de caso., cap. 7, η. 4. · Ltand., tr. 1, diip. 6. qu. 6 · · Tr. 23, cap. 1, n. 312. · ' Lib. 3, part. 1, n. 594. — ■ Decal., lib. 4, cap. 3, § 2, η. 1. — Marchant, Quaest. pastor. circa decal., cap. 3, qu. 2. — · Loc. dt., n. 594. — ITw, de Praec. decal., qu. 9, art. 2, num. 11. — Maaeotta, de 3 Praec., cap. 2, ven. Secunda causa, — » Loc. dt., n. 594, i. C — n Clyp., din. de Opinion, probabil., art. 5, § 2, n. 112 et 113. — Arsdekin, tom. 2, part. 2, tr. 5, cap. 3, § 1, qu. 4. — « Loc. dt., n. MI.

ludine dubitare. Cfr. S. Alphonsus supra n. 290.

305. — a) Elbel, in 3 Praec., n. 395; Holzmänn, de Praec. decal., n. 545, negant peccare mortaliter eum, qui duabus horis laboraret

b) Sporer, tr. I, cap 5, n. 29, II, eadem sententiam, quae nempe negat esse mortale, laborem per duas horas protrahere, communem appellat; Mazzotta vero, cap. 2, vers. Secunda causa, communior.

Marchant, Quaest. pastor, circa decal., cap. 3, qu. 2, requirit tres horas ad peccatum mortale Et ita etiam a Mazzotta citatur.

Viva, de Praec. decal., qu. 9, art. 2, n. 11; Diana, part. 2, tr. 15, resol. 36, v. f.; Valentinus a Matre Dei, Conscient. forum, tr. 2, cap. 5, n. 207, hanc sententiam clare inculcant, dicentes materiam levem esse, per duarum horarum spatium laborare. Quam

sententiam Illsung, tr. 5, n. 168, non improbabilem existimat

Bassaeus, v. Festum III, n. 4, adducit Dianae aliorumque sententiam; deinde opinionem Marchant. Quamnam autem ipse amplectatur, non explicat.

f) Filliucdus, tr. 27, n. 205, dicit dumtaxat per duas horas plus minusve laborare, materiam levem esse. Busenbaum vero eum non citavit pro sententia quae hic a S. Alphonso et supra ab ipso Busenbaum, exponitur; sed Busenbaum scripsit: « K Filliucium ».

306. — Auctores isti non distinguunt inter eos qui simul, et eos qui successive eodem die festo laborant. « Nec similiter, ait Sanchez, Decal., lib. 1, cap. 4, η. 12, credo esse mortale..., si quis efficiat ut multi eodem aut diversis festis magna temporis parte laborent, si omnium labor uniatur, at singuli tantum

Frobtbi non esse mortale. — Caeterum, probabi-
o?gr*7T lior et longe communior est sententia,
". quod in utroque casu non est mortale; ut
Viva b> cum Bonacina, Sanchez Ronca-
glia Salmant. § cum Trullench, Diana,
Pasqualigo. Ratio, quia operae famulo-
rum non uniuntur in unum: nequit autem
dominus peccare magis, quam ipsi famuli,
qui tantum leviter in hoc peccarent, cum
leviter tantum unusquisque deficeret ab
obligatione vacandi Deo. — Secus certo
esset, si dominus uni famulo mandaret

pluries laborare in die festo usque ad
materiam gravem.

307. - « Ln forensibus autem et judi-
« cialibus, materiae quantitatem, non ex
« quantitate temporis, sed qualitate operis
« desumendam monet Escobar⁴, ex Palao⁵.
« — Sic, grave peccatum esse asserit, ven-
« ditionem rei magni momenti, cum ma-
« gna solemnitate, licet brevi tempore fiat.
« Quod intellige (secundum supra dicta),
« nisi consuetudo vel necessitas excuset ». —
Vide dicta n. 286, v. *An autem* }.

*.***.)*
nufex in
fereMitm-.

DUBIUM III.

Quae opera Festis praecipiantur.

308. *Quomodo praecipiat in festis auditio concionis et Missae. (Et parochis concionari. Remissive).* — 309. *An satisfaciat recitans sub Missa Officium, etc. An inserviens Missae.* — 310. *Quaenam omissio sit gravis in audiendo Sacro.* — 311. *An liceat audire successive duas Missas dimidias.* — 312. *E quo loco possit audiri Missa.* — 313. *An ut audienda Missa requiratur attentio interna.* — 314. *An satisfaciat se confiions tem- pore Missae.* — 315. *An extasim patiens.* — 316. *An dormitans.* — 317. *An confabulans, se vestiens, aut calceans, aut deambulans, aut colligens eleemosynas, canens, etc.* — 318. *In qua ecclesia audienda sit Missa.* — 319. *Quinam satisfaciant, audiendo Missam in oratoriis privatis. - An satisfaciant audientes in littore aut castris.*

a adi- 308. - « Resp. Praecipitur Γ. *Auditio*
r> qu*n- « *concionis*: non tamen sub mortali, msi
Jutu/ara • quatenus quisque tenetur discere neces-
« saria ad salutem. Vide Tridentinum e,
« Filliucdum 7, Bonacina *, Suarez, etc.
« Dixi: *nisi quatenus*, etc.; quia horni-
« nes rudiores, ignorantes praecipua my-
« steria fidei, ea praesertim, quae sub gravi
« obligatione eos scire teneri dictum est
« supra (Lib. II, tract. I, cap. I), tenentur
« lege caritatis (si alias ea commodè ad-
« discere non possint) sub gravi peccato

« concioni vel potius catechesi interesse.
« Bonacina ; addens eo casu concionem
• etiam Missae praeferendam esse. Trul-
« lench Fagundez, etc. ». — [Quando
autem episcopi teneantur concionem fa-
cere: Vide dicta n. 269, v. *Hic obiter* }.

« Praecipitur 11°, speciali praecepto,
« obligante sub mortali, *audire Missam*;
« hoc est, morali et humana assistentia
« sive praesentia ei interesse. — Est com-
• munis, ex cap. *Omnes fideles*, et ex can.
« *Missas, de consecr., dist. I*; contra Ange-

Pracctp-
dī^crum,
fr>rc<

Bonae., diip. 5, punct. 3, n. 4. — 1 *Dead*, lib. 1, cap. 4, n. 12. — • *Tr.* 9, qu. 1, cap. 3, qu. 5, reap. 6. — 1 *Tr.* 23, cap. 1, num. 320, i. L, ct num. 317. - *TruU.*, lib. 3, cap. 1, dub. 10, η. X • *Diana*, part. 3, tr. 5, resol. 8 • *PasquaL*, Decii. 301. — • *Tr.* 1, exam. 5, cap. 4, η. 26, (edit. Lugdun.

s. d.). • * *Tr.* 9» punct. 3, nA — 1 *Scw.* 24. de Reform.»
cap. 4. — ' *Tr.* 27, cap. 8, η. 133 et 133. — • *Diip.* 5, de
3 *Praec.*, punct. 2, n. 27. — *S*ar.*, lib. 2, cap. 16, n. 6 cl 10.
— • *Loc. at.*, num. 28. — *Fa^unJ.*, de 1* *Praec.* Ecdcs.,
lib. 2, cap. I, n. 10.

modico tempore. Quod illa modica singulorum
tempora minime uniantur, et cujuslibet culpa
non excedit venialem ». — Ita etiam loquuntur
Bonacina, *disp. 5, punct. 3, n. 4*; Trullench,
lib. 3, cap. t, dub. 10, n. 3, aliam tamen ra-
tionem afferentes, quod scilicet ille non magis
peccat quam ipsi serviliter laborantes. Minus
igitur accurate Croix, n. 580, hos auctores
citavit pro ea tantum sententia quae excusat
cum qui mandat ut plures successive laborent.

b) Viva, *qu. 9, art. 2. n. 11*, loquitur de
eo qui pluribus imponit, ut *successive* labo-
rent; et allegat Bonacina. Bonacina vero, ut
supra notavi, ceterique auctores hic citati, indi-
stincte loquuntur, proindeque videntur utrum-
que casum a mortali excusare.

308. - a) Trullench, *lib. 3, cap. 1, dub. 4, num. 12*, consentit quidem, sed addit: «At moraliter loquendo, impossibilis videtur hic casus ».

lum et Rosellam, qui semel vel iterum
•negligere dicunt esse veniale ». (Est
praeterea damnata haec propositio ab In-
nocentio XI, propos. 52).
« Obligat hoc praeceptum omnibus fe-
« stis, omnes baptizatos, usum rationis ha-
« bentes: non autem infantes, amentes
« vel catechumenos. — Ratio primae par-
•tis est, quia est universale. Ratio secun-
« dae est, quia assistantium humanam ha-
« bere non possunt. Ratio tertiae est, quia
« non sunt Ecclesiae subjecti. — Card.
« Lugo ex Navarro % Sanchez et Co-
« ninck
« Unde resolves:
« ¶. Non est obligatio audiendi concio-
« nem in parochia propria: tum, quia DD.
* multi nullum hac de re praeceptum agno-
« scunt; cum Tridentinum I, dicat *teneri...*
« *ubicommode id fieri potest*; tum quia, si
« qua obligatio fuit, ei derogatum est per
•privilegia regularium et generalem con-
« suetudinem contrariam. Suarez a, Azor,
« Navarrus d, Cenedo d, Zerola 4, Trul-
« lench 5. Vide Barbosa e. — Immo Fra-
« tres Praedicatores et Minores, et qui
« cum ipsis in privilegiis communicant,
« concionantes in suis ecclesiis, quovis

Antri., v. Frriar. n. 42, in med. · Rokilla, v. Aftoa.
n. 18. v. f. — · Dc Euchar., disp. 22. n. L — · Sei», 24, dc Ref.,
cup. 4. — · Lib. 2, cap. 16, l. q. 10. — Axor, part. 1, lib. 7,
cap. 6, qu. 4; cl cap. 3. qu. 7. — 4 Prax. ep>c., v. Prae-
dicatio, num. 4. — · Lib. 3, cap. 1, dub. 4. n. 11. — " In
Trid., »m. 24, cap. 4, n. 15. — · Part. 4, tr. 4, rcsol. 22,
v. (. · Hieron. Rodri*, Quacat. regul., rcsol. 77, n. 58; et
reset. 112, n. 20. — Ator, part. 1, lib. 7, cap. 4, qu. 2. ·
■ Dc Sacrif. Mm. diip. 88, sect. 5. v. Sed hint — Afoor.,
Man., cap. 21, n. 2. · Suar., loc. cit., icet. 2, ver». Ultimo

b) Angelus el Rosella id censentur dicere,
in quantum scilicet dicunt esse veniale, si
quis Missam negligat, « si tamen ad hoc non
est assuetus ».
c) Auctores isti non citantur a card, de
Lugo. — Insuper Navarrus, cap. 13, n. 17,
v Undecimo, et cap. 21, n. I; Coninck, de Sa-
cram., qu. 83, n. 284 et seqq., non loquun-
tur de catechumenis; in reliquis vero consen-
tiunt. — Sanchez, Dccal., lib. 1, cap 12, in ge-
nere loquitur de legibus Ecclesiae, et con-
sentit.
d) Navarrus, cap. 21, n. 5, v. Excusatur;
Cenedo, CoUectan. ad jus can., part. 2, col-
lect. 104, de praecepto Missae assistendi dis-
putant, et negant fideles teneri ad audiendum
Sacrum in propria parochia.
Henriquez, lib. 9, cap. 25, n. 3, de sola
hebdomada sancta loquitur.

• anni tempore, possunt auditoribus suis
« concedere 18 annos et 320 dies indui-
« gentiae, nomine Papae. Diana \ ex Ro-
« driguez, etc. ». — (Vide dicta supra,
wvm. 269; et dicenda apud Busenbaum,
num. 323].
• 2°. Non est obligatio ad audiendam
« Missam feria quinta, et sexta, et sab-
« balo majoris hebdomadae, neque die-
« bus rogationum. — Azor, Henriquez %
« Suarez ·.
« 3*. In die Nativitatis Christi, tantum
« teneris audire unam Missam. — Navar-
« rus, Suarez, Filliuccius ». 309. - « 4n. Satisfacit, qui recitat sub
« Missa (ex obligatione) horas canonicas,
« vel poenitentiam injunctam in confes-
« sione; ut, contra Gijetanum Silve-
« strum, Angelum, Armilla, docent Sua-
« rez, Sà, Rodriguez, Filliuccius, etc. —
« Ratio est, quia duobus praeceptis potest
« simul satisfieri ». [Idem sentiunt Spo-
rerElbel 10, Salmant. 11 cum Palao, Bo-
nacina, Sanchez, et communissima] «ut
« vide supra, Lib. I, tract. 2, cap. 3, dub. 5.
« Idem, de eo qui confitetur tempore
« Missae, affirmat Reginaldus *)» dum-
« modo intentionem habuerit audiendi

N<· · Fili., ir. 5, n. 207. — Silvest., v. Missa If, qu. 6,
l. f. · Anne!.. v. Feriat, n. 46. - Armilla, v. Festum, n. 11;
et v. Mistà, n. 99. — Suar., m 3 Part , dc Pccnit., diip 38,
■ cct. 6, n. 6. · Sd. v. Miscar auditio, num. 2. · Emmen.
Rodrif>., Sum., part. 1, cap. 123, num. 3. - Fill., tr. 5,
num. 216. — · Tr. 3, cap. 4, num. 16. — * In 3 Praec.,
num. 339. — " Tr. 6, dc Sacrif. Mim., cap. 6, num. 20. ·
Pat., tr. 3, diip. 1, punct. 20. · Ronac., diip. 1, dc Le^ib.,
qu. 1, punct. 9, num. 8. · Sanch., Dccal., lib. 1, cap 14,
num. 11.

309. - Cajetanus male citatur a Busen-
baum; nam v. Festorum violatio, § Intelli-
gitur autem, negat videri « tutum prima facie », sed subdit: « Si tamen de facto opposi-
tum quis fecerit, non damno illum, quia licet
forte male fecerit, satisfecit tamen praecepto
utrique, quantum ad vitandum peccatum mor-
tale omissionis utriusque, ex eo quod idem
tempus compatitur utrumque simul persolvi...
Dixi autem forte malefecerit, quia non oportet
persolventem, intra tempus Missae prae-
ceptae, alias de praecepto quoque orationes,
peccare; sed tunc tantum cum impedimentum
praestatur debitae attentioni ad Missam ».
b) Reginaldus, lib. 19, n. 14, i. f., id affir-
mat < in speculatione » ; addens: « Sed in praxi,
cum nulla necessitas urget, curandum est, ut
utrique suum tempus proprium detur ad ma-
jorem securitatem ».

• Missam. Negat autem Suarez % Azor >,
« Gordonus d», card. Lugo l, si quidem
• possit differre confessionem, nec adsit
« necessitas praecepti confessionis. Idem
« dicit Bonacina ubi contrariam praxim
« quorumdam excusat, vel ob necessità-
« tem communicandi, vel intentionem au-
« diendi Missam aliam, vel denique ob
« bonam fidem ». [Vide infra, n. 314].
« 5°. Satisfaciunt etiam inservientes
« Missae, si recedant allatum necessaria,
« v. gr. vinum, hostiam, thus, etc. Quia,
« cum haec ordinentur ad officium, non
« censentur abesse: dummodo non rece-
« dant ab ecclesia, vel saltem non longe.
« — Vide Bonacina ». [Ita etiam Lugo3;
ct Salmant. cum Sà Navarro Sil-
vestro Dicastillo etc. — Et sic te-
nendum cum Elbel4, Palao et Bonacina,
si sit per breve tempus, vel non exeatur
ab ecclesia f), contra Dicastillum Lean-
dram et Diana apud Salmant. ·].

1 Dc Euchar., dtip. 22, n. 22. — · Diip. 4, de Eucbar ,
qu. ult., punct. 11, n. 26. — Ranae , loc. cit., n. 18. —
· Loc. cit., n. 6. qu. 4, t. E — 4 In 3 Praec., n. 356. — Pat.,
tr. 22, punct. 16, n. 7. - Ranae., loc dt., n. 18. — · Tr. 5.
cap. 6, n. 22. — Laym., lib. 4, tr. 7, cap. 3, n. 3, v f. —
· Diip. 4, dc Euchar., qu. ult., punct 11, A num. 11. —

<) Suarez, de Sacrif. Miss. disp. 88, sect. 6,
v. Septimum caput; Azor, part. 1, lib. 7,
cap. 7, qu. 8, non videntur ad rem citari;
nam potius loquuntur de excusatione ab au-
ditione Missae propter confessionis necessita-
tem, quam de impossibilitate ulrumque simul
praestandi.
d) Gordon, lib. 6, qu. 7, n. 13, simpliciter
negat probabile esse quod satisfaciatur sic toto
Missae tempore conlitem; neque excipit con-
fitendi necessitatem aut differendi impossi-
bilitatem.
f) Salmint., tr. 5, cap. 6, n. 21, dicunt cos
qui Missae inserviunt satisfacere, etsi a sacri-
ficio recedant; ibique auctores allegant At
n 22, probabilem dicunt limitationem: dum
modo ab ecclesia non recedant, nisi ad breve
tempus. Auctores veto allegati: Sà, v. Mtssac
audtlio, n. 2, Navarrus, in cap. Quando, de
conscrr., dist. 1, (seu de Orat, et horis canon.)
cap. 10, n. 70; Silvester, v. Missa II, qu. 1, vers.
Dicitur 5, non apponunt hanc limitationem.
— Navarrus tamen dicit videri sub moruli
supplenda, ea quae fuerunt omissa, si partem
notabilem constituent — Dicastillus vero ne-
gat limitationem appositam esse necessariam.
Auctores illi non disjunctive loquuntur:
et dicunt conjunction satisfacere, si ab eccle-
sia non recedant nisi ad breve tempus
«) Dicastillus, dc Sacr., tr. 5. disp. 5, dub. 3,

310. - « 6n. Peccat qui non audit inte-
« gram Missam Et quidem venialiter, si
« omittatur parva pars; mortaliter, si no-
« tabilis, v. gr. media vel tenia pars. —
« Laymann tamen et alii durum putant,
« mortalis damnare eum, qui ab offerto-
« no usque ad finem adsit. Additque com-
« muniter excusari a mortali, qui audiunt
« a principio epistolae, vel secundum alios,
« evangelii usque ad finem; vel ab initio
« usque ad Communionem. — Vide Bona-
« cina ·, card. Lugo7 ».

Quaeritur ¶. Quaertam omissio, in au-
diendo Sacro, sit peccatum grave? — Di-
versae sunt sententiae.
Prima dicit esse grave omittere ab
initio usque ad epistolam exclusive βλ —
Ita Toletus, Bonacina, Navarrus, Turria-
nus, apud Croix
Seatnda dicit esse grave, si omittatur
inclusive usque ad epistolam — Ita te-
nent Viva C, Croix; et Salmant. · cum Soto,

· Dc Euchxr.. dxtip. 22, η. X — ToUL, hb. 6, cap. 7, n. 2. ·
Bonac., loc. dt., n. 16. - Xavar., Man., cap. 21, num. 2.
Turrian., Select, dispuu, part. 2, d»p. 31. dub. 28.
· Lib. 3, part-1. n. 666. — Croix, loc, dt.. — · Tr. 5. cap. 6,
num. 2. · Setuj in 4, din. 13, qu. 2. art. 1. veru Undr
ad aliud.

n. 42 ct 43; Diana, part. 10, tr. 11, resol. 7,
v. f., limitationem probabilem, sed minime ne-
cessariam existimant — Leander vero, part. 3,
tr. 2, disp. 1, qu. 46, satisfacere dicit eum,
qui ad ministerium necessarium ab ecclesia
exit consecrationis tempore aut alio.
310. - a) Auctores pro hac sententia citati,
dicunt esse grave omittere usque ad episto-
lam inclusive, et ita etiam a Croix referuntur.
Turrianus tamen aliam tenet sententiam, ne-
gans satisfacere praecepto, « si culpabiliter in-
ceperit quis audire Missam post finitum evan-
gelium ». Male ergo citatur a Croix.
b) Secunda sententia negat esse grave, si
omittatur usque ad evangelium exclusive. Sed
cx auctoribus pro hac sententia allegatis,
Summa Tabiena, quam Salmant et Fagun-
dez citant, obscure loquitur, dicens notabilem
partem esse « mediam vel tertiam partem, vel
epistolam vel evangelium ». Henriquez autem,
a Salmant. ct Dicastillo citatus, scribit < Satis
putant integram, quamvis epistolam omisisset.
Et sane debet graduate et partem epistolae
audire ·
*J Viva, qu. art. 3, n. 2, dicit auctores
variare in hac notabili quantitate assignanda:
« Putat Suarez esse usque ad epistolam inclu-
sive; Coninck ct Azor probabiliter usque ad
evangelium inclusive, seu usque ad offerto-
rium exclusive». Ita Viva,

Fraeeep-
ram Audten-
di inle-cram
MiMam.

variae

Suarez, Tabiena, Azor, Fagundez, Coninck, Henriquez, Dicastillo d>, etc., cum communiori, ut asserunt Salmant.

Tertia sententia dicit non esse grave, si omittatur ab initio usque ad evangelium inclusive: modo audiatur usque ad ultimum evangelium. — Ita Dicastillus, Palaus *), Lugo, Tamburinius, Sà f>, apud Salmant. et apud Croix. Et probabilem hanc censent Holzmann l, Elbel *>, et, apud Salmant. †, Suarez, Azor h>, Bonacina, Laymann, Herincx *), Rodriguez >, etc. — Etiam si omittatur *Credo*, ut Lugo i), Henriquez, Burghaber, apud Croix >; quia *Credo* non est pars regularis. Hinc dicunt non peccare graviter, qui veniat ante offertorium; ex quo, teste Isidoro, olim Missa incipiebat.

Opinio
s. Doctors.

— Secunda sententia mihi est probabilior, janc u|tjmam (recte dicunt Salmant.), quis neget esse probabilem, in re quae pendet ab aestimatione hominum, cum sit fulcita tot et talibus auctoribus?

Suar., in 3 Part., de Sacrii. Misa., disp. 88, sect. 2, n. 4. - *Tabiena*, v. *Missa*, n. 51. - *Azor*, pan. 1. lib. 7, cap. 3, qu. X. - *Fa^und.*, de 1. Praec. Eccles., lib. 2, cap. 6, n. 2 et 3. - *Coninck*, de Sacram., qu. 83, n. 285. - *Henriq.*, lib. 9, cap. 25, num. 7. — *Dicast.*, tr. 5, de Sacrii Miss., disp. 5. dab. 3, n. 35. - *Lu^o*, de Euchar., disp. 22, n. 3. - *Tamhur.*, Decal., lib. 4, cap. 2, § 1, num. 3. - *Sahnant.*, tr. 5, cap. ft, n. 2. - *Croix*, lib. 3, part. 1, n. 665. — 1 De Praec. decal., n. 525, p. m. — . Loc. cit., n. 2. - *Suar.*, de Sacrif. Mis., disp. 88, sect. 2, n. 5. - *Bonae.*, de Euchar. qu. ult., punct. II, num. 17. - *Laym.*, hb. 4, tr. 7, cap. 3, num. 3. — *Joan Henriq.*, Questiones practicae, sect. 13, qu. 1, num. 2. - *Bur^hab.*, centur. 2, cas. 86. - . Loc. dt.,

Qui autem omittit omnia post sumptionem, non peccat graviter. Est commune cum Croix 4. «Offitium»
in lect.

Neque, si omittat omnia ante epistolam simul et omnia post sumptionem; ut Suarez, Illsung *4 Fagundez, apud Croix.

Quid, si omitteret etiam epistolam? Bauny et Llamas etiam excusant; sed contradicunt Palaus, Suarez, Coninck, etc. communius, apud Croix.

Omittere autem solum offertorium sive ante, sive post consecrationem non est grave, ait Pasqualigo apud Croix s.

Quoad canonem autem, certum est minorem omissionem esse grave. — Quare grave quidem est ommissio consecrationis et sumptionis simul; ut communiter apud Salmant. n et Croix 7. «Omissionem»
in cinct.

Idem, si omittatur a consecratione usque ad *Pater noster* exclusive. Salmant. e, Croix ,n>, Leander et alii apud Croix.

num. 666. — *S. Isidor.*, Etymol., lib. 6, cap. 19, n. 4; ap. Migne, Patrol, lau, tom. 82, col. 252. - *Sahnant.*, loc. dt., n. 2, i. (. — * Loc. du. n. 666. — *Suar.*, loc. dt., sect. 2, n. 4. - *Fa^und.*, de 1. Praec. Eccles., lib. 2, cap. 6, n. 4. - *Croix*, loc. dL, num. 666. — *Bauny*, Theo!, mor., part. 1, tr. 6, qu. 8. assert. 3. - *Llamas*, Method., part. 3, cap. 5, § 8, ante med. — *Pai.*, tr. 22, punct. 16, num. 6. - *Suar.*, de Sacrif. Mils., disp. 88, sect. 2, num. 4. - *Coninck*, de Sacram., qu. 83, n. 283. - *Croix*, lib. 3, part. 1, n. 666. — *Pasqual.*, de Sacrif. Misa., qu. 1276. - . Loc. dt., n. 667. — . Tr. 5, cap. 6, n. 3, — 1 Loc. du, n. 067. — . Loc. dt. — *Leand.*, part. 3, tr. 2, disp. 1, qu. 48. - *Croix*, loc. cit., n. 667, i. f.

d> Dicastillus, tr. 5, disp. 5, dub. 3, n. 35, secundam sententiam, eo modo quo illam exposuimus, tenet; salis probabilem tamen putat tertiam opinionem, ut infra apud S. Alphonsum repentur exposita.

Palaus, tr. 22, punct. 16, n. 5, dicit hanc sententiam a Suario probabilem reputari; de quo tamen ipse Palaus nullum iudicium profert.

f) Sà, v* *Missae auditio*, n. 2, ita in genuina editione scribit: «Satisfacit Ecclesiae praecepto, qui incipit Missam audire ab epistola, et secundum quosdam, etiam ab evangelio usque ad communionem [verba: «usque ad communionem» deleta sunt in edit, correctam]; et qui, post epistolam vel evangelium veniens, legit aut audit a legente quae non audivit».

<> Elbel, H. 358, dicit quosdam reputare hanc sententiam non improbabilem. Ipse tamen nullum de hoc iudicium profert.

*) Azor male a Salmant affertur; nam ipse tenet secundam, quam supra exposuimus, sententiam.

Herincx et Rodriguez pariter male a Salmant allegantur; dicit enim solum Herincx, de *Sacris. Missae*, n. 201, hanc opinionem aliis videri probabilem. — Rodriguez vero *Sum.*, part. 1, cap. 123, n. 1, oppositum tenendum esse affirmat.

l) Lugo, de *Euch.*, disp. 22, n. 3, non loquitur de *Credo*; igitur absque ratione cum adducit Croix.

Illsung similiter abs re adducitur a Croix; nihil enim habet de hac sententia.

O Haec disjunctive sumenda videntur juxta Pasqualigo mentem, ut sensus sit: leve esse omittere sive solum offertorium quod proprie sic dicitur, sive solam oblationem quae fit post consecrationem.

,n) Croix, loc. cit., aliorum tantum opinionem exponit

Sed dubitatur: *an omittere tantum communionem vel consecrationem sit grave?*

Affirmant ex communi Reginaldus, Bonacina, Coninck Aversa, etc. cum Croix⁰⁻¹, Roncaglia¹, Palaus¹, Holzmann³, Salmant. ⁴. Immo Pasqualigo dicit esse grave, etsi una consecratio omittatur; quia probabilius sacrificium in consecratione consistit. — Alii tamen, ut Lugo ³, Tamberlinus ®, Diana T, Escobar », a gravi excusant, etiamsi tota consecratio omittatur: cum satis non constet, utrum essentia sacrificii sit vere in sumptione vel consecratione. Et probabile putat Elbel ⁹ cum Suarez, Hurtado ^{P>}, Fagundez, Burghaber W, etc.; valdeque adhaerent Sporer, Viva, Laymann et Mazzotta.

Prima sententia videtur probabilior: quia (ut ajunt Salmant et Holzmann), licet non constet, an essentia sacrificii consistat in consecratione vel sumptione; constat tamen utramque ad integritatem substantialem Missae pertinere. — At quia contra non constat, an Ecclesia praecipiat sub gravi audientibus utrique parti interesse; ideo secunda sententia non videtur improbabilis.

In die autem Parasceve, non est obligatio audiendi Missam, si in eo occurrat

festum Annuntiationis ut ait Mazzotta ¹⁰ cum communi, contra Vasquez.

Quaeritur 2\ *Ah, qui veniret ante consecrationem*, nec posset aliam Missam audire, *teneatur saltem illam partem audire?*

Negat Sanctius. — At omnino affirmandum cum Sanchez n, et Salmant¹¹ cum Lugo, Suarez ^{r>} et communi; quia remanent ea in quibus consistit sacrificium.

Sed, si veniret *post consecrationem?*

Tunc non teneri reliqua audire dicunt Herincx et alii, apud Salmant. u: juxta dicenda *de Sacrif Missae, Lib. VI, n. 305, v. Tertia*), ubi dicemus, valde probabiliter essentiam sacrificii in sola consecratione specierum consistere.

Sed contradicit ContinuatorTournely¹, inquit obligacionem Missae se habere instar officii, quod recitari debet in parte, si nequit integre. — Sed hoc non suadet; quia in officio praecipitur oratio; unde qui nequit integrae orationi satisfacere, tenetur parti cui potest. Sed ubi deficit essentia Missae, cessat omnino obligatio; cum praeceptum sit de audienda Missa, non autem de audienda ejus parte, quae non est Missa. — Caeterum sententia haec affirmativa est valde probabilis; et in praxi tenenda (ut ait Pater Zaccaria ^B) ex alia

Retin., lib. 19, num. 24, i. f. - /forurc., dc Eacbar., qu. ult., punct. 11, num. 14. - Att-oa, de Euchar., qu. II, vet. 19, § *Sexto*, ven. *Rursus non rssrt*. — ' De 3 Praec., qu. 1. cap. 2, qu. I. — Tr. 22, punct. 16, n. 6. — ' De Pracc. decal., num. 625. — Tr. 5, cap. 6, num. 4. — *PasquaL*, de Sacrif. Mit»,., qu. 1272. num. 5 ct 6. — De Euchar.. disp. 22, n. 4. — Decal., lib. 4, cap. 2, § 1, num. 3. — 1 Part. 5, tr. 13, resol. 61. — Lib. 42, num. 126. — In 3 Pracc., n. 858, v. f. - *Suar.*, de Sacrif. Mit»,., ditp. 88, sect. 2. num. 6. - *Fax*nd.*, de 1. Pracc. Eccles, lib. 2,

cap. 6, n. 14. — *Sporer*, tr. 3. cap. 4, n. 21, 4. f. — ITttf, dc Pracc. decal., qu. 9 art. 3, nam. 2. — *Laytn.*, lib. 4, tr. 7, cap. 3, n. 3. i. f. — *MaawUa*, tr. 2, di»p. 1. qa. I, cap. 3, § 1. — *Sahnant.*, loc. du. n. 4, i. f. — *HoUm.*, loc. dt., n. 525. — * Loc. ciL - Vtof., in 3 Part., dnp. 233, αψ.2, n. 18. — *Joan. Sanet.*, Select , diip. 15, n. 5. — n DccaL, Kb. 1, cap. 19. n. 6. — »' Tr. 5, cap. 6, n. IX - *Lmco*, de Euchar., diip. 22. n. 6. — *Hertnex*, de Sacrif. Mim., n. 302. 11 Loc. dt.. n. IX — ' De 3 Pracc., cap. 3, art. 2. sect 1, col. lig. X - β Id est Croix (edit. Zaccaria), lib X part. 1, n. «>X

”) Coninck, *loc. cit.*, h, 285, de omissione communionis loquitur, et dicit esse peccatum mortale.

°) Croix, *loc. cit.*, opinionem hanc refert de omissione tum consecrationis tum communionis; ipse tamen soli parti adhaeret quae docet utriusque consecrationis omissionem esse peccatum lethale.

p) Gaspar Hurtados, *dc Sacrif Miss.*, disp. 5, diff. 1; Burghaber, *ccntur. 2, cas. 86*, non solum probabilem existimant; sed absolute tenent hanc opinionem.

◁j) Et haec S. Alphonsi doctrina robur et confirmationem accipit ex decreto S. R. C. dc 12 Februar. 1690, ubi sancitum est quod cum Sabbato Sancto occurrit festum Annuntiationis, praedictum festum, « una cum praecepto

audiendi Missam et vacandi ab operibus*, transferri debeat ad feriam II post dominicam in Albis. Et habetur in Decretis authent. S. R. C., *num. 1822*, Cfr. etiam *ibid.*, *num. 2164*, ubi declaratur non teneri fideles audire Sacrum Fcra VI in Parasceve, quando festum principalis patroni, quod celebretur sub praecepto, incidat in dictam Feriam VI.

r) Suarez, quem Salmant. nimis fidentes ex Diana exscripserunt, hanc sententiam non tenet, *disp. 88, sect. 2, h. 8*, ubi solum negat ejusmodi hominem praeceptum proprie adimplere. At *ibid.*, h. 6, rationem affert qua nititur sententia S. Alphonsi: quod scilicet in iis quae a consecratione usque ad sumptionem continentur, sacrificii substantia consistit, ideo-

Omittere (Mirera-bouta vel «aaptio ' ora. grave juxta alio.

Juxta ah» leve.

Prima opido, probabili.

Secunda, nen improtubili.

Annuntiatio in dic Parasceve.

Veium unie con.ee- exitionem, tenetur reliquam r Ar- tem auazre.

Pe*t coftic- exauonem. jttxu alio- non tene- tur.

Opportun in praxite nendum.

ratione, scilicet, quia audiri potest pars notabilis caeremoniae sacrae ab Ecclesia praeceptae «A

Quaeritur 3°. *An omittens leveni partem Missae, teneatur supplere, si possit?* Negat Filliuccius. Quia, si omisit cum causa, tunc non peccavit; si sine causa, tunc jam veniale commisit. — Sed probabilius contradicunt Salmant.^l cum Leandro; quia, cum potest, tenetur Missam integram audire.

311. — « *T.* Non peccat, saltem mortaliter, qui a duobus sacerdotibus successively sive duas dimidias Missas audit: ut habet Navarrus 3, Sà, Sotus, Henriquez, * Diana 9, Bonacina 4, Hurtadus; contra « Suarez a», Coninck *), Fagundez e»: quia « audit integram Missam. — Ob quam causam, est probabile » (nunc improbable ob damnatam ab Innocentio XI propositionem 53), « etsi simul audiat: ut habet « Bonacina · Hurtadus et Diana; contra

Fili., tr. 5, n. 206. — 1 Tr. 6, de Sacrii Mtu., cap. 6, num. 15. · *Lcand.*, tr. 2, diip. 1, qu. 65. — » Man., cap. 21, num. 2. — Sd, v. *MUiac audiitio*, num. 2. — *Sotus*, in 4, dht 13 qu. 2, art. 1, ver», *Ncqw vrro* — *Hcnriq.*, lib. 9, cap. 25, num. 8 — ' Part. 2, tr. 17, reaol. 18. — · Di«p. 4, de Euchar., qu. nil., punct. 11, nn. 13. — *Gasp. Hurlad.*, de Sacrif. Mist., disp. 5, diff. 4. — · Loc. dt., qu. ult., punct. 11, n. 13. — *Gaip. Hurtad.*, loc. cit — *Diana*, loc. cit., re»ol. 18. — *Rttfn.*, lib. 19, num. 26. v. f. — *Coninck*, de Sacram., qu. 83, num. 288. — *Lmç o*, de Euchar., disp. 22, n. 10. — · Man., cap. 21. n. 2. — ' V. *Missae auditio*, q. 2,

« Reginaldum, Coninck, card. Lugo, etc., « quorum sententia videtur probabilior ».

Quaeritur igitur: *tui satisfaciat praecepto Missae, audiens duas illius dimidias partes successive a duobus sacerdotibus?*

Ad hoc praenotanda est propositio 53 damnata ab Innocentio XI, quae dicebat: *Satisfacit praecepto Ecclesiae de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immo quatuor simul fī diversis celebrantibus audit.*

Sed Dubium est, *s/ audiat successive.*

Prima sententia, quam tenent Navarrus e, Sà 7, Laymann 8, Cabassutius 8, Pater Zaccaria 10, Marchant"; item Sotus, Bonacina, Palaus, etc., apud Salmant. u, Cardenas apud Croix 18; et probabilem putant Salmant. et Croix u, Viva 15 cum Diana, Pasqualigo d», et Tamburinius Mazzotta n, affirmat satisfacere: etiamsi audiantur duae partes dimidiaae, inverso ordine V, et etiam cum aliqua interpositione temporis, nimirum horae, ut sentit

v. f. — · Lib. 4, tr. 7, cap. 3, n. 4. — "Thcor.jur., lib. 2, cap. 32, n. 5. — w Id est Croix (edit. Zaccaria), lib. 3, part. 1, q. 611. — « Tribun., tom. 2, tr. 4, til. 2, qu. 1, dub. 2. — *Sotus*, in 4, di»t. 13, qu. 2. art. 1, ver». *Ntque vtro.* - *Bonac.*, di»p. 4, de Euchar., qu. ult., punct. 11, num. 13. · *Bal.*, tr. 22. punct. 16, q. 8. · « Tr. 5, cap. 6, num. 7. — *Carden.*, diw. 32, cap. 7. - " Lib. 3, part. 1, n. 611. — *Salmant.*, loc. cit., n. 7. — 11 Loc. cit., n. 611. — a De Praec. decal., qu. 9. art. 3, n. 1. - *Diana*, part. 2, tr. 17, rei»ol. 18. — * Decal., lib. 4. cap. 2, § I. n. 10. — n Tr.2, disp. 1, qu. 4, cap. 3, § 1, qu. 3.

que aliqui censent peccare mortaliter eum, qui consecrationi non assistit.

V Aliam rationem hujus adducit S. Doctor in *Horn apost.*, tr. 6, n. 33: « Cum sit satis etiam probabile, inquit, quod essentia sacrificii in sumptione consistat, dicimus ilium bene obligari ad reliquam Missae partem audiendam: qui enim implere nequii praeceptum impositum certe, tenetur saltem, si potest, implere probabiliter; nam hujusmodi onus satisfaciendi praecepto probabiliter, cum non possit satisfieri certe, inclusum est in praecepto certe satisfaciendi: cum enim praeceptum stet in possessione, debet ipsum impleri ut melius impleri potest ».

311. — »» Suarez, loc. cit., disp. 83, sect. 2, n. 9, contradicit huic opinioni pro eis saltem quae « ab oblatione usque ad consumptionem » continentur. Ceterum concludit: «Nihilominus propter auctoritatem... auctorum, non potest practice condemnari contraria sententia; et ideo qui ex illa fuerit operatus, non peccabit mortaliter».

h» Coninck non magis recte quam Suarez a Buscnbaum citatur. Nam, qu. 83, n. 287,

quamvis dicat salis efficaciter probari sententiam quae negat satisfieri sic praecepto; continuo subdit: «Quia tamen plurimi DD. docent contrarium, absolute loquendo talis est securus, ac probabile est eum satisfacere ». Et ii. 288: * Nota tamen, inquit, hanc praxim parum decere minusque religiosam esse, ideoque nec usurpandam sine rationabili causa. Quare eum qui omnino sponte veniret serius ad primum Sacrum cum intentione audiendi panem sequentis, credo peccaturum venialiter ».

c) Fagundez, de 1 Praec. Eccles., lib. 2, cap. 6, n. 12, negat quidem ut probabilius, hunc satisfacere praecepto; sed n. 11, affirmavit valde probabile esse contrarium.

d» Pasqualigo a Viva non allegatur, neque hanc opinionem probabilem putat; immo, de Sacrif. Missae, qu. 1291, n. 4, haec scribit: « Audientem diversas partes Missae a diversis sacerdotibus successive, non satisfacere praecepto ».

De inverso ordine non loquuntur Navarrus, Sà, Laymann, Sotus, Palaus; de reliquis tamen consentiunt.

Omitten»
pAHcm le-
vem proba*
bihui (esc-
tur liipplc-
rt

Audient
«ucceulve
duat dirui
dūu Mittat.

udieut
m»lro '

Aadim
jaxuaiu
*Uiüal

Mazzotta. — Ratio hujus sententiae: tum, quia auditio tunc bene terminatur ad unam Missam integram, si non physice, saltem moraliter; tum quia, cum Christus sit principalis offerens Missae, jam illae duae partes ab ipso integrantur; tum, quia illae duae medietates, licet non sufficiant ad unitatem sacrificii, sufficiunt tamen ad unitatem obsequii ab Ecclesia praecepti, cum jam praestetur assistentia partibus sacrificium componentibus. — Ifanc sententiam dicimus, non esse satis probabilem.

Si quis autem audiat Missam ab uno sacerdote usque ad consecrationem exclusive, et ab altero a consecratione usque ad finem, putamus probabilem.

Si vero audiat ab uno usque ad consecrationem inclusive, et ab altero usque ad finem; probabiliorem censemus *secunda*! sententiam, quod non satisfaciat: ut tenent Suarez />, Continuator Tournely ‘, Sporera, Tamburiniusa, Lugo⁴ cum Azor O et Coninck *Λ — Ratio potissima, quia Ecclesia praescribit audire et assistere Missae, quae sit unum integrum sacrificium. Sed, sicut non dicitur unum sacrificium illa Missa, quae ab uno sacerdote celebratur usque ad consecrationem, et ab altero usque ad finem; ita, nec dici debet assistere uni sacrificio, qui duas Missae dimidias partes a diversis sacerdotibus audit.

Nec obstat dicere Γ ut ait Viva, quod, si dicatur Missa ab uno, et eo deficiente, ab altero perficiatur, unum dicitur sacrificium. Nam respondetur, tunc vere unum sacrificium perfici; sed aliter res se habet in casu nostro, ubi duae dimidiae partes minime unum sacrificium integrant. —

Non obstat 2" dicere cum Croix, quod, cum Christus sit principalis offerens, bene ex illis duabus partibus unum conficitur sacrificium. Quia respondetur, quod, licet Christus in illis duabus Missis sit unus offerens: tamen, quia Christus tunc bis offert, ideo non jam conficitur unum sacrificium; sed vere sunt duo sacrificia diversa, quibus assistens quis per dimidias partes, non potest dici quod uni sacrificio assistat, sed duobus sacrificiis imperfectis.

Caeterum, omnes conveniunt et dicunt, quod, qui sine justa causa duas medias Missas sic audiret, nullo modo excusaretur saltem a peccato veniali; ut ajunt Salmant., Viva et alii communiter.

312. - « 8°. Non satisfacit, qui sub Sa- « cro dormit », [Vide infra, *n.316*] « pin- « git, docet; vel qui est post murum aut « aliam rem, tali loco, unde nihil audiri, « videri vel notari possit quid fiat: quia « non censetur moraliter praesens.

« Satisfacit tamen surdus, caecus; et « quicumque (licet sit post ostium, aut « columnam, vel in fenestra, vel procul « a templo) ita est praesens, ut ex si- « gnis externis colligere possit, quid a ce- « lebrante agatur, spectata loci natura « (etiamsi ipse per accidens nihil audiat, « videat aut intelligat), sitque pars per • modern conjunctionem ejus multitu- « dinis, quae dicitur praesens, et est in « conspectu altaris. — Bonacina * ».

Idem, quod Busenbaum asserit, docent Lugo, Reginaldus, Dicastillus, Leander, Gordonus, apud Salmant. .

Sufficit enim audire Missam in choro post altare, vel per fenestram quae fert in templum; etsi non cernatur sacerdos:

Maassetta, tr. 2, dbp, 1, qa. 4. cap. 3» \$ L Qtt. 3» v. f. — 1 De 3 Praec, cap. 3, art. 2. sect. 1. collie. 5. — Tr. 3, cap. 4. n. 33. — ■ Decal., lib. I, cap. 2. \$ 1, '0- ~ Euchar., dhp. 22. n. 3. — Viva, dc Praec. decal., qu. 9, art. 3, n. 1. — Crvix, lib. 3, part. I. ft. 611, v. f. — Sal-

maul., tr. 5, cap. 6» n. 7, peat med. — Viva, loc. dt., n. 1.1. C —1 Di»p. 4. de Euchar., qu. ult., punct 11, n. 19, 30cl 24. — Lj w , loc. du, n. 20. • Kegiti., lib. 19, n 12. Dicast. tr.S. de Sacrii. Misa., di»p. 5, dub. 4, n. b**. - Lrattd., tr. 2, disp. I, qu. 105. • GerJett., lib. 6, qu. 7, n. 12. • Loc. dc, n. 23.

f) Suarez, loc. cit., n. 9, non tenet hanc sententiam. Cfr. nolam a hie supra.

Azor, part. 1, lib. 7, cap. 3, qu. 3, loquitur simpliciter de eo qui audierat dimidiam Missam ab uno sacerdote, et reliquam partem ab alio; et dicit opinionem quae affirmat eum satisfacere praecepto, sibi probari ob extrinsecam dumtaxat probabilitatem.

k) Coninck male adducitur a Lugo pro sententia negante sic satisfieri; ipse enim loc. cit., n. 287, loquitur non de casu hic proposito, sed de eo qui venit ad unum Sacrum paulo ante consecrationem v. c., et audit reliquam partem illius Sacri, et aliud sequens usque ad consecrationem exclusive », quem quidem probabiliter satisfacere dicit, ut supra notavi.

S Doctor
BtfSt eue
probabile.

Qao casu
«it probabi-
le.

Qao casu
non salisU*
CUI.

Re«ponde-
nibuK

A adire
-ine auua
doos dim
du» Mina»,
YcaUle.

Pcxesen
tu requin-
QU

modo per alios assistens advertere possit quid fiat. — Ita Croix 1 et Mazzotta 3, qui subdit, bene posse audiri Missam post akare; et etiam post parietem aut columnam: modo assistens uniatur aliis audientibus. — Et adhuc c loco extra templum, si junctus sit multitudini protensae usque ad altare; ut admittunt etiam Croix 3 et Elbel cum communi.

Dicit autem Mazzotta, non satisfacere qui in magna basilica esset in aliqua cappella, et in altera distantissima fieret Sacrum. — Sed hoc non videtur probabile, si is bene possit respicere celebrantem, et quid agat. Quisque enim qui adest in templo, quamvis procul ab altari, satis praestat Missae moralem assistentium; ut bene ait Sporer AA

An autem possit audiri Missa ab eo, qui c domo sua, interjecta via, respicit attare?

'r/Tuter'-v/ iKûcut Affirmant Sporer <); ac Lugo, Dicastillus, Gobât, etc., apud Croix 4. Idque non improbabiler admittunt Mazzotta * et Elbel ° cum Escobar et pluribus, si distantia sit parva; quia ille jam satis moraliter assistit. Et huic non dissentit Con-

tinuator Tournely . — Dicunt autem Lugo et Escobar, non obstare distantiam 30 passuum. Sed Tamburinius et Gobat >, apud Croix e, id non admittunt,

313. - « 9". Audiens debet esse attentus, saltem virtualiter et in confuso, ut « aliquo modo advertat quid fiat. Hinc, « si quis nunc attendat, nunc fabuletur, « ut tamen semper advertere possit quid « fiat, licet peccet irreverentia, non tamen « damnandus est mortalis. — Immo Co- « ninck ° cum Silvestro, Rosella a> et Me- « dina<0, docet eum satisfacere, qui volun- • tarie toto Sacro est distractus: modo sibi « sit praesens, et cum reverentia externa « assistat. Quod probabile esse docet Lay- « mann, contra Suarez, Bonacina et alios. « Vide Coninck10 et card. Lugo ". — Plura « de tota hac materia, vide supra Lib. 1 ».

[//. 163 ct /66].

Circa debitam attentionem ad Missam.

Quaeritur Γ. Au, ad satisfaciendum praecepto Missae, requiratur etiam attentio interna? — Adest duplex sententia.

Prima negat; quia Ecclesia actus internos non praecipit. Itaque sufficit assistere attentione externa morali, ita ut

• Lib. 3, part. L n. 61L — • Tr. 2. disp. 1, qu. 4, cap. 3. * I. qu. 1. ver». Sequitur 3. — • Loc.dC., n. 612. — .Yaj- loc. cit. — Zugo, disp. 23, n.21. - Dkast.,æe Sacrii. Miw., diip. 5, dub. 4, n. 59. - Gobat, tr. 5, n. 172. • • Loc. cit., n. 643. — • Loc. dt. — • In 3 Praec.. n. 8». • Escobar, lib. 42, num. 230, — 1 Dc 3 Praec., cap. 3, art. 2. <cct. 1, conc. 3, n. 3, — Lu^o, loc. dt., n. 21. — Escobar, loc. cit. —

■ Loc. cit., num 613. — * De Sacram., qu. 83, num. 302. • Silvesl., v. Hara, num. 13, vers. Tertium ct Quartum; v. Mih m II, qu. 6. — Laytn., hb. 4, tr. 7, cap. 3, n.2.— Suar., de Sacrif. .Mi»», di»p. 88, sect. 3, vers. Circa alteram, Bonac., de Euchar., qu. ult., punct. 11, n. 4. — " De Sacram., qu. 83, a num. 28^ ad num. 306. — « Dc Euchar., di»p. 22, n. 26 ct 27.

312. - Elbel non requirit ut junctus sit multitudini usque ad altare protensae; sed n. 334, dicit praecepto satisfacere cos, « qui physice quidem ct corporaliter existant extra ecclesiam, v. g. in coemeterio vel alio loco contiguo etc., ita ut ex aliorum intra ecclesiam existentium signis» sive visu sive etiam auditu, percipere valeant, quidnam sacerdos ad aram litans agat ».

b) Sporer, /F. 3, cap 4, n. 10, non aliud scribit quam: « Satisfaceres, si adesset magna eadem ecclesia, quia tunc moraliter faceres unum cum ea multitudine praesentium ».

<) Sporer, loc. cit., u. 11, aegre consentire videtur; nam refert sententiam card. de Lugo, 3ucm vocat gravem ct accuratum doctorem; einde adducit sententiam quae negat ita satisfieri, de qua subdit: » Et videtur magis habere pius sensus fidelium. Et certum est non satisfacere, st magna sit distantia, arbi trio prudentis aestimanda

d) Tamburinius male a Croix citatur; non enim loquitur, Decal., lib. 4, cap. 2, § 1, n. 14, de triginta passuum distantia. — Gobat pariter male a Croix citatur; adhaeret enim cardinali de Lugo, licet non sine distinctione: « Existimavit [Lugo]... distantiam triginta passuum non esse nimiam, quod et ego arbitror, saltem in casu quo sunt inter hunc spectatorem Sacri et ipsum sacerdotem complures alii interjecti, qui simul audiant Sacrum:tunc enim repentur illa praesentia moralis». Ita Gobat, tr.5, n. 174; haec etiam n. 176 addens; * Distantiam triginta passuum admitto quidem cum Lugonc, etiam non interjectis personis inter te ct sacerdotem, sed solum in casu quo Sacrum fit sub dio, et tu etiam es sub dio ».

313. - Rosella, v. Horae, n. 3; Joannes Medina, Coti, de Oratione, tr. 6, qu. 15, vers. itaque secundum, de casu tantum simili disputant, nempe de officii divini recitatione ct ita etiam a Coninck allegantur.

possimus testari quae fiunt. — Ita Lugo et Coninck, Dicastillus, Pellizzarius, Herincx Silvester, Medina c>, Hurtadus et alii multi, apud Salmant. *. Et probabilem vocant Laymann, Lessius *), Mazzotta *, Zaccaria 4, (cum communi, ut asserit) ac Sporer 6, etc.

Secunda tamen sententia communior et probabilior, quam tenent S. Thomas >, Elbel ”, Sporer ’, Laymann, Bonacina, Diana /> et alii cum Salmant. ., affirmat requiri attentionem internam ; quia Ecclesia, licet non possit praecipere directe actus internos, potest tamen indirecte. Juxta autem sententiam hanc, sufficit, ut dicunt Salmant.* cum Cajetano<>,Soto«>, Suarez, Navarro^,ad satisfaciendum, sicut in Officio, attentio virtualis, scilicet, quod quis sub initio habeat intentionem attendendi, et illam non mutet. Nam, si postea distrahatur, etiam advertenter, sed non advertat se distrahi a Missa vel ab Officio, etiam satisfacit; quia iste, licet volun-

tarie se distrahat, non tamen distrahitur voluntarie a Missa. Ita Salmant. 10 cum Cajetano Soto <>, Suarez, Navarro <4 et Sanchez cum pluribus. Attentio autem sufficiens ad Missam duplex est: Γ ad *verba et actiones celebrantis*, animo colendi Deum; Ύ ad *mysteria*; vel ad *Deum*, scilicet, ad contemplanda ejus attributa, amorem, etc.: modo attendatur ad principaliores partes Missae, et praecise ad consecrationem et sumptionem. — At post factum, bene advertit Elbell cum Tamburinio *) et Sporer O, quod nemo anxius esse debet, ob scrupulum hujus attentionis non praestitae; quia sufficit habuisse intentionem generalem colendi Deum.

Caeterum, primam sententiam (quam Croix vocat spectata ratione probabilio- rem, et vocat communem), negari non potest, esse satis probabilem, juxta dicenda *dc Hor. can., Lib. IV, n. 177, v. Tertia*. Et a fortiori, quoad Missam audiendam, cui

A Ut alio
rufficim»,
tnplex-

Poet Ca-
cians, nemo
lit AfIXitt.

Sat proba-
biliter mi-
fiatxtltntfco
cxterBA.

’ Di»p. 22, n. 29. — Coninck, qu. 83, n. 300 et 301. - Dicast., tr. 5, dc Sacrif. Mias., di«p. 5, dub. 8, n. 100 et *cqq. · Peltis., tr. 5, cap. 4, n. 48. · Silvest., v. Mista II, qu. 6. - Hurtad., di»p. 5, diff 2. · · Tr. 5, cap. 6, num. 38. — Layin., lib. 4, tr. 7, cap. 3, num. 2. — · Tr. 2, diip. 1, qu. 4, cap. 3, § I, ver». Sequitur 2. — 4 Id e*t Croix

(edit Zaccxr.), lib. 3, pan. L b 668. — · Tr. 3, cap. 4, n. 18. — · In 3 Praec., n. 335. — ’ Loc. dt. tu 14 — Layτη., loc. cit., n. 2. - Bonae,, de Each., qu. ult. punct. 11, n. 4. - · Loc. dt., n. 39. — · Loc. au, tu 4L · Suar., dup W, icci. 3, v. Atque hinc — * Tr. 5» cap. 6, n. 42. - Suar., loc. dL — M Loc. at., d. 337.

b> Hcrincx, *de Sacrif. Missae, n. 212*, negat esse improbable; sed ipse contrarium tenet cum S Alphonso, ct requirit internam attentionem.

() Medina loquitur dc horarum redtatione. Vide notam n hic supra.

,l) Lessius, *lib. 2, cap. 37, n. 63, i.f.*, probabile quidem reputat; sed loquitur de casu simili, scilicet dc horarum recitatione.

S. Thomas, *in 4, dist. 15, qu. 4, art. 2, solid. 4*, de oratione praecepta in genere disputat; sed potius tenet sententiam quae dicit satis esse attentionem externam, uti S. Alphonsus fuse explicat, *lib. 4, n. 177, v. Et pro hac sententia*.

1) Diana, *pari. 4, tr. 4, resot. 107*, hanc opinionem probabilio- rem ct consulendam esse docet; oppositam tamen probabilem adhuc esse existimat

r) Cajetanus, *Sum* , v. *Horae canonicae, h Quoad tertium*; Solus, *de Jusi., lib. 10, qu. 5, art. 5, conci. 7*; Navarrus, *Man.,cap. 25, η. 105 ct 106*; Sanchez, *Const!., lib. 7, cap. 2, dub. 28, n 11*, de horarum recitatione disputant — Cajetanus vero, *in 2af” 2***, qu. 83, art. 13, ad 3, loquitur etiam de oratione praecepta in genere.

*) Seu rectius *triplex*, uti constat ex ipso

textu, et clarius liquet ex *Horn, apost., tr. 6, n. 28*, ubi S. Doctor ita scribit. « Communior sententia... vult esse necessariam attentionem internam, attendendo *aut* ad Deum (nimirum ejus bonitatem, amorem, etc.), *aut* ad sacrificii mysteria, *aut* ad verba ct actionem celebrantis ».

Ô His verbis Elbel citat Tambunnium et Sporer: «Videatur Tamburinius,.. Sporer». — Et rc quidem vera Tamburinius, *Decal., lib. 4, cap. 2, § 1, n. 19*, non aliud habet quam : necessariam esse attentionem sive ad verborum sensum, sive ad Deum. — Sporer autem, *tr. 3, cap. 4, n. 16, v.f.*, affert *consilium* a doctonbus datum, iis qui privatim orant, ut scilicet attendant specialiter principalioribus partibus; ct addit scrupulis esse eximendos eos, qui inter Sacrum occupantur circa caeremonias, dummodo non desit intentio colendi Deum.

J) Croix, *lib. 4, n. 1341*, vers. *Ob has*, de essentia orationis in universum disputat; et dicit probabilio- rem esse, spectata ratione, sententiam, quae negat internam attentionem esse de essentia orationis. At, *hb. 3, part. 1, n. 658*, dc Missae praecepto loquitur, et communem appellat opinionem, quae docet satisfacere cum, qui toto tempore voluntarie dis-

sufficit praestare assistentium moralem, ut dicunt auctores citati, cum Renzi quin expresse requiratur oratio. — Saltem (dico), stante auctoritate tot tantorumque DD. hanc sententiam tuentium, sat dubia videtur Ecclesiae lex (ab auctoribus contrariis supposita), quae etiam ad attentionem internam, ac ad orationem audientes obliget; cum plures graves DD., ut Lessius ^t, Suarez, Medina ^m, etc., doceant, ad Missam audiendam non esse opus orare, sed tantum intendere Deum colere. — Hinc Croix ponit contrariam inter sententias rigidas, periculosas in praxi, ratione scrupulorum quibus illa semper est obnoxia. Intelligitur tamen, nisi distractio sit talis, ut audiens nullo modo attendat ad Missam; ut notat Croix ^{*}.

314. - Quaeritur 2'. *An satisfaciat, qui tempore Missae se confitetur?*

conhien. Resp. Negative, cum sententia com-
£*r'Aii»ac muni: quam tenent Continuator Tour-
non mik/. ne|y a cum Cabassutio et Pontas; Sal-
mant. ', Tamburinius 4, Escobar ., Bona-
cina ., qui a contraria sententia se retra-
ctavit; Holzmann ', qui oppositam vocat
improbabilem; item cum aliis Lugo', qui
docet, hanc nostram omnino tenendam.

Suar., de Sacrif. Mis., disp. 88, »cct. 3, n. 7, v. *Dictu-
<htm tr^o* — * *Lib. 3. part. I, num. 65*«. — . *Dc 3 Pracc.
dcal. cap. 3, art. 2. sect. L concil. 2. - C.ibrtu., Theor. et
prax.t lib. 2, cip. 32, n. 4. - PomAsj. v. Shisa, cas. W. —
' Tr 6, cap. 6, n. 46. — 4 Dccal., lib. 1, cap. 2, § 1, n. 15.
— . *Lib. 43, num. 183. — Diep. 4, de Euchar., qu. all.,
punct. II, n. 26. — ' Dc Pracc. dcal. n. 527. — . Dc Eu-
char., disp. 22, n. 22. — Bonae., loc. dc., n. 26. - Bats.,
v. .Wiwa VIU, num. 7. — Suar., loc. dt. - Gobat, tr. 5,**

Utuntur autem diversis rationibus. Bonacina enim et Bassaeus negant: quia non oraret. Sed huic obstat id quod do- cent Suarez, Lessius a», Medina a», Gobat, apud Croix 8 (ut mox supra diximus), sci- licet, quod sufficit audire Missam colendo Deum: pro quo cultu, oratio non est abso- lute necessaria. — Melius Tamburinius, Dicastillus, Pasqualigo, etc., negant: quia nec externa praestaretur attentio, dum confitens tunc adesset ut reus, non jam ut offerens sacrificium cum sacerdote.

Secunda vero sententia affirmat satis-
facere, si se confitens aliquo modo at-
tenderet simul ad Missam. — Hanc tenent Palaus 10 cum Reginaldo h» et Molfesio V, Gobat “, Lessius ” (sed Lessius requirit, audiri saltem bonam partem Sacri extra confessionem); item Hurtadus ”. Et probabilem putant Croix u, Zaccaria ”, et Elbel ' cum Pichler et Pcllizzario. — Ra- tio, quia talis bene assisteret moraliter: dum, per piam actionem confessionis, sa- tis Deum directe coleret. Item (dicunt Gobat et Elbel) confessio facta sacerdoti est ac si fieret Christo; quis autem nega- bit, confitentem Christo peccata sua, Mis- sae non satisfacere? — Et idem dicunt

a ui<&>

n. 197. - * *Lib. 3, part. 1, n. 634. — Tambur., loc. cit. -
Dictui., tr. 5, de Sacrii. Mlm., diip. 5, dub. 10. § 4, n. 198
et 199. - Paiquat., de Sacrii. Mise., qu. 1319. — * Tr. 22,
punct. 16, n. 1. — ' Tr. 5, n. 258 et seqq. — ” Auctar.,
v. MUm, cas. 2. — ' Dc residentia, lib. 5, Canonico.,
resol. 8, § 6, »ubresol. 5, n. 26. — » *Lib. 3, part. 1, n. 666,
— u Id est Croix, edit. Zaccar., loc. cit. — M In 8 Praec.,
num. 341. - Pellio., tr. 5, cap. 4, num. 50 (non citatus ab
Elbel), — Gobat, loc. cit., n. 261. - Elbe!, loc. cit., n. 341.**

trahitur, et simul ad ea quae geruntur in altari attendit.

k» Renzi, in *1 Pracc. Eccles., cap. 3, qu. 5, hi med*, satis esse dicit assistentiam male riale

n Lessius, *Auctar., v. Missa, cas. 2*, vers. *Adito*, hanc opinionem satis inculcat, scribens: • r\nd satisfaciendum praecepto absolute, non opus esse audire verba aut videre sacrifican- tem; sed sufficere ut intersit cum reverentia, ut sacrificium sua praesentia honoret Unde sufficit attentio quaedam confusa, qua advertat ibi sacrificium offerri ».

Joan Medina, *Cod. de Confess., qu. 44, dub I*, multo laxior est; nam didi praeceptum hoc non obligare nisi ad assistendum Missae, nec requiri ut attendatur ad mysteria; quin etiam satisfieri praecepto, tametsi quis toto tempore confabularetur, vel de negotiis suis

cum mercatoribus tractaret, etc. Auctores ta- men istos, Lessium scilicet et Medinam, S. Al- phonsus ex Croix allegavit, qui et ipse cos nimis leviter ex Gobat desumpsit

II) Croix, *lib. 6, part. 2, n. 1740*, ita sane loquitur, sed de sententia quae vult repeten- das esse horas, si cum distractione lectae sint.

314. - De Lessio et Medina, vide no- tas / et *m*, ad num. praecedentem.

b) Reginaldus et Molfesius citantur abso- lute a Palao pro hac sententia; sed non sine quadam restrictione eam tenent. — De Regin- aldo vide notam *b* ad *n. 309*, supra. — Mol- fesius autem, *Sunt., tr. 3, cap. 17, n. 45*, de eadem sententia scribit: « Haec juvaret ad tollendos scrupulos; sed fieri non debent cum nulla urget necessitas, et ulrique dandum est proprium tempus ad majorem securitatem et devotionem ».

Elbel l*Zaccaria a (cum communi, ut asserit), et Palaus ac Gobat apud Croix a, de sacerdote excipiente confessiones.

s. Doctor
utprobabl-

Haec *secunda* sententia non videtur omnino probabilitate destituta; et olim probabilem ipsemet censui. Sed, quia postmodum observavi, eam a pluribus gravibus DD. rejici, modo non audeo probabilem dicere. — Absolute autem illam tenet, et consulit Croix 4*cum Lessio, casu, quo obligati ad Missam essent famuli, qui aliter non confiterentur. Tunc enim (ut ait) saltem praesumitur, quod Ecclesia consentiat. Vide dicenda h. 332, v. *Non excusatur*.

Exami-
βλ ο > con*
Kieniumin
Miua vatis*
(*dt.

Commune vero est, quod satisfacit, qui inter Missam examinat suam conscientiam; sicut qui legit librum spiritualem: nisi legeret historiam sacram, animo discendi stylum; ut Suarez, Croix etc. — Sicut etiam celebrans potest audire Missam alienam, ut probabilius putant Croix, Zaccaria et Sporer r>; quia hic, dum celebrat, jam orat.

Celebrant
potest audi-
re abetuun
Mtuum.

315. - Quaeritur 3°. *Ah satisfaciat praecepto, qui, dum Sacrum audit, extasim patitur?*

Patient
exusim in
Mi«u. pro-
babiliter
non utisfa-
dt.

Neganta «Lugo, Torre et Leander, apud Salmant. .; quia tunc, cum sit alienatus ab usu sensuum, non assistit praesentia

1 In 3 Pracc., n. 342. — Id est Croix, lib. 3, part. 1, num. 656. — Pal., tr. 22, punct. 16, num. 4. Gobat, tr. 5, n. 269 et ucq. . . Loc. cit., n. 656. — 4 Loc. Uu n. 665. . Lrss., AucUur., v. Missa, ea*. 2. — Suar., diip. 88, icet. 3, v. Dicendum. . . Loc. cit., n. 6M. — Loc. ciL, n. 667. — 1 Ibid. — Luro, diip. 22, n. 19 Luis. Turriatt., Select., part. 2, diip. 16, dub. 7. - Ltand., tr. 2, diip. 1, qu. 73. . Tr. 23, de 3 Praec. decal., cap. 1, num. 198. — Tr. 23, cap. 1. a num. 199 ad num. 206. - Suar., de Sacrif Mil.,

humana et morali. — Sed satisfacere af- firmant Salmant. 9 cum Suarez Trul- lunch, Ledesma et aliis: quia tunc adest attentio ad Deum, quae perfectior est prae aliis; ut communiter docent DD. cum S. Thoma

Probain-
iüu

Utraque est probabilis. — Sed probabili-
lior est secunda, cum Continuatote Tour-
nely ,0: quia in extasi non amittitur libe-
rum arbitrium, ut docet D. Thomas 'A

316. - Quaeritur 4°. *Au dormitans inter auditionem Sacri, vel recitationem Officii, satisfaciat?*

Respondetur cum Sanchezn, Navarro Dormi-
et Salmant. 1, quod, si post debitam mten- do^esau-
tionem, audiat Sacrum vel recitet horas, iAU'
ea attentione, qua saltem advertat non
omittere audire vel dicere ullum verbum:
licet, vexatus a somno, non attendat ad
significationem, satisfacit; et saltem non
peccat graviter.

ULM QUAH
do^esau-
iAU'

317. - Quaeritur 5°. *An satisfaciat, qui audit Sacrum confabulando?*

Busenbaum hic affirmat, si confabula-
tio eum non impediat advertere, saltem
in confuso, quid fiat. — Sed verius con-
tradiciunt Salmant. 11 cum Suarez, Di-
castillo et Filliuccio. Et eis adhaerent
Laymann 4ç Bonacina4-l, Trullench cum

Atdient
(abuUndo
“Uta-

diip. 88, icet. 3, v. Aliti trro. - Trull., lib. 3, cap. 1, dub. 5, num. 14. - Petr. Lcdcsnt., Sum., de EncKar., exp. 77, concil. 12, dub. — * De 3 Praec., cap. 3» art. 2, .ect. 1, concil. 2. — 11 Consi!.. lib. 7, cap. 2, dub. 33, n. 1. — " Tract. 5, de Sacnf. Misa., cap. 6, num. 4ß. — e Loc. at., num. N). . Suar., loc. cit., *ect. 3, ven. Ex his autim. . Dicast., tr. 5, de Sacrif. Mis., dtip. 5, dub. A num. 109. . Fill., tract. 5, num. 216. — Trull., loc. at., num. 15.

<) Sporer, tr. 3, cap. 4, n. /6, loquitur dumtaxat de « ministrantibus ad Sacrum solemnc, dum occupantur circa ceremonias». Atvero, de Sacram., part. 3, cap. 4, n. 579, disputat de satisfactione sacramenuli, et ail: « Celebrans Missam de praecepto, non potest pro poenitentia simul audire aliam Missam, ab alio simul lectam vel celebratam, quia haec invicem se excludunt, cum Missam audire opponatur Missae celebrationi».

315. - O Casu scilicet quo homo ille ab omni sensuum usu alienatus sit, ut notant auctores allegati.

*) Eliam casu quo omnino ab usu sensuum abstractus sit.

<9 S Thomas, 2a 2ar, qu. 83, art. 13, corp., lres modos orationi attendendi assignat; et de tertia attentione, qua scilicet attenditur ad

Deum et ad rem pro qua oratur, dicit: « Et quandoque in lanium abundat haec intentio qua mens fertur in Deum, ut etiam omnium aliorum mens obliviscatur».

S. Thomas, Ia 2ar, qu. 113, art. 3, ad 2, de somno prophetico loquitur, et dicit . In quo casu aliquis usum liberi arbitrii habet».

316. - a) Navarrus citatur quidem a Sanchez, uti refert S. Alphonsus, attamen, de Hor. canon., cap. 9, n. 9, hacc tantum habet: < Obdormire ad verbum unum aut alterum, dum tamen non dormiatur parte notabili horae vel Missae quae cantatur, non est peccatum morule».

317. - *) Laymann, lib. 4, tr. 7, cap. 3, n. 2, v. Secundum, his auctoribus ita adhaeret: « Licet reprehendendi sint, non statim peccati morulis damnandi aulici aut merca-

Soto *4 Medina et aliis, apud Croix ’; qui dicunt non satisfacere, si confabulatio esset per magnam Missae partem, et de re seria; secus, si esset per parvam partem, vel discontinuatim de re levi, quae omnem attentionem non impediret: et sic sentit etiam Elbel ’. — Sed huic ultimo neque omnino acquiesco; dum confabulatio etiam de re levi potest impedire attentionem externam.

S<vwllient,
calceant,
xatiftfaat.

Qui autem, dum audit Missam, se vestit aut calceat, probabiliter satisfacit; ut dicunt Dicastillus, Leander, Navarrus *CJ*, Cajetanus Bonacina, etc. cum Salmant. ’.

Item au-
dient Mit-
tam deam-
balanJp

— Qui tamen deambulare audiendo Missam, dubitat Bonacina an peccet graviter; sed dicunt bene satisfacere Dicastillus, Gobat cum aliis, apud Croix 4.

Colligent
elecraoiY*
na«, nuando
«Atuucut.

Qui autem magnam Sacri pariem insumit in colligendis eleemosynis, a pluribus excusatur, si sit in ecclesia parva; secus, in magna. Ita Herincx cum aliis, apud Salmant. 5. — Sed Lessius apud Croix e, indistincte eos excusat, si simul attendant ad Missam; et vere, talis distractio non videtur esse impossibilis.

Mutici,
Offanoedi.

Musici, organoedi, et alii etiam satisfaciunt, si, dum canunt, vel pulsant instrumenta, simul ad Missam attendunt: dum id etiam refertur ad eundem Dei cultum; ut Croix ’ et Sporer 8.

Salhftt
praecepto
in quovit
loco.

318. - « 10’. Praeceptum audiendae Missae impletur quocumque in loco; sive

’ Lib. 3, pari. I, n. 663 — * In 3 Praec., n. 113. — Dicast., de Sacr. Mi*« . dhp. 5, dub. 8, n. 109. — Lcamt., ir. 2, dhp. 1 qu. 80. — Bonac., de Euchar., qu. ult., punct. 11, n. 34. — ’ Tr. 5, cap. 6, n. 52. — Dicast., loc. cit. — Gobat, tr. 5, n. 106. — Loc. dL, n. 652. — Herincx, de Sacrii. Mit*, n. 217. — Tr. 5, cap. 6, n. 62. — Less., Anclar., v. Missa, caa. X. — Lib. 3, part. 1, n. 6M. — ’ Loc. cit. — Tr. 3, cap. 4, num. 16. — Loc. cit., num. L. — Luço, de Euchar.,

« in parochiali aut cathedrali, sive in re-
« gularium ecclesia, sive in oratoriis pri-
• vatis, sive extra ecclesiam audiatur. —
• Ratio, quia Ecclesia tantum auditionem
« Missae praecipit, non autem locum: ergo
« quovis loco impletur ». (Ita Salmant. »
cum Lugo, Dicastillo “I, etc., communiter.
Sed quoad oratoria privata, vide num.
seq. 319]. « Toletus ’°, Azor “, Rodriguez,
« Navarrus, Filliuccius, Nuilcz, Suarez,
• Coninck, Bonacina ” et plures.

« Quae doctrina, licet certa satis sit,
• nihilominus, quia post omnes supra d-
« tatos auctores, a quodam moderno, viro
« alias docto, in dubium vocatur; peculiari
• Dubio examinanda est, ne cui (quia liber
• obvius est) scrupulus, aut conscientia
« nascatur erronea ».

319. - Hic operae pretium est plura omm
ad trutinam revocare, circa privilegium pnrau
Oratorii privati. Et ante omnia, refert ad-
notare verba Brevis pontificii, quo solet
hujusmodi indultum concedi:

Clemens XIII. *Tibi, N. N., dioecesis Tener*
Neapolitanae, qui (ut asseris) ex nobili
genere procreatus existis, ut iu privato
domus tuae solitae habitationis oratorio,
existente m civitate N. et dioecesi N., ad
hoc decenter muro exstructo, et ornato,
seu exstruendo et ornando, ab omnibus
domesticis usibus libero, per Ordinarium
loci prius visitando et approbando, de
ipsius Ordinarii licentia ejus arbitrio da-

dhp. 22, num. 2. — ” Lib. 6, cap. 7, num. I. — « Part. 1, lib. 7, cap. 6, qu. 4. — Bodrig., Sum., part. 1, cap. 123, num. 3. — Ainur., Man., cap. 21, num. 5, v. Excusatur. — Fith, tract. 5, num. 203. — Nuifa, tn 3 Part., qu. 83, art. 6, dub. 2. cond. 4. — Suar., de Sacrif. Mi»».. dhp. 88. »ect. 2. v. Sed in primis. — Coninck, de Sacram., qu. 83, num. 312. — ’I Dhp. 4, de Euchar., qu. ult., punct. 12, num. 4.

tores, qui inter Missarum solemniam modo attendunt, modo confabulantur ». — Bonacina pariter, de Euch., qu. ult., punct. 11, u. 24: « Eum. inquit, non satisfacere praecepto, qui tempore Missae notabiliter confabulatur », ita ut omnino impediatur attentio ad Missam... Existimo tamen eum satisfacere praecepto, ita ut non teneatur novam Missam sub mortali audire, qui ita confabulatur..., ut non omnino impediatur attentio requisita ad Missae sacrificium audiendum».

Medina et Sotus male hic a Croix citantur; nam, ut supra u. 313, nota m, dictum est, Joannes Medina omnino negat colloquia

obesse debitae attentioni. Idemque docet Sotus, tu 4, dist. 13, qu. 2, art. 1, v. Hinc colligitur,

<) Navarrus et Cajetanus, de simili casu tractant; Navarrus enim, de Horis canon., cap. 13, n. 49, loquitur de eo qui Officium divinum recitat dum se vestit. — Cajetanus autem, in 2^{TM} 2°, qu. 83, art. 13, Scsp. ad3, de eo qui orat dum se vestit.

Bonacina, loc. cit., n. 24, non loquitur de eo qui deambulando Missam audiret.

318. - il) Dicastillus consentit quidem, tr. 5, de Sacrif. Miss., disp. 5, dub. 4, n. 56, limitationem tamen apponit n. 59 circa oratoria privata.

ratura, unam Missam pro unoquoque die, dummodo in eadem domo celebrandi licentia, quae adhuc duret, alteri concessa non fuerit, per quemcumque sacerdotem, ab eodem Ordinario approbatum saccularem, seu de superiorum suorum licentia regularem, sine tamen quorumcumque iurium parochialium praejudicio, ac Paschalis Resurrectionis, Pentecostes et Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, nec non aliis solemnioribus annifertis diebus exceptis, in tua, et natorum, ac familiae tuae, nec non hospitum tuorum nobilium praesentia, celebrari facere libere et licite possis et valeas, indulgentiis. Non obstantibus, etc. Volumus autem quod familiares, servitio tuo tempore dicto actu non necessarii, ibidem Missae huiusmodi interestes, ab obligatione audiendi Missam in ecclesia diebus festis de praecepto minime liberi censeantur.

Oportet nunc unamquamque indulti clausulam breviter ad examen ponere, ut difficultatibus occurratur.

Clausula I. Tibi, N. N., dioecesis Neapolitanae.

Hic quaeritur: an privilegiatus, transferendo domicilium in aliam dioecesim, poterit ibi illo uti?

Affirmant communissime Barbosa *, Salas a), Pasqualigo *, Pellizzarius a, Tamburinius 4, Lacroix 6 cum Silvestro b), Bonacina b), et Diana e cum aliis pluribus. Ratio horum est, quia hoc privilegium est personale: cum non concedatur loco, sed personae, ob illius nobilitatem. Quapropter, sicut cessante causa privilegii, privilegium cessat; ita perseverante ejus causa, nempe nobilitate personae, privilegium perseverat. — Nec obstare dicebant illud: Tibi, N. N., dioecesis Neapolitanae. Id enim non apponitur taxative; sed tantum demonstrative, nimirum tibi, qui

nunc es dioecesis Neapolitanae: et hoc, ne privilegium usurpari possit ab alio alterius dioecesis, qui forte sit ejusdem nominis. Advertunt tamen praefati auctores, quod semper requiritur inspectio loci, ac approbatio ab Ordinario illius alterius dioecesis.

Sed his non obstantibus, sentio cum Patre Fortunato a Brixia 7 et Patre Gattico 8, ac Merolla apud Diana 9 quod, translato domicilio in aliam dioecesim, privilegium cessat. Ratio, quia in exemplaribus hodiernis huiusmodi indulti, nomen civitatis et dioecesis non solum applicatur personae, nempe: Tibi, dioecesis N., sed etiam ipsi oratorio, cum ibi dicatur: In privato domus tuae solitae habitationis oratorio, in civitate N. existente; et aliquando additur etiam nomen dioecesis: ergo, sicut limitatur privilegium circa personam, sic etiam circa locum. — Et ideo puto auctores pro prima opinione citatos, olim fere communiter illam tenuisse, quia olim nomen dioecesis apponebatur tantum personae, non autem loco; sic enim habetur in exemplari relato a Tamburinio 10: Tibi, dioecesis N..., ut in privato domus tuae solitae habitationis oratorio, ad hoc decenter muro exstructo, etc. Sed hodie, posito quod nomen civitatis, aut etiam dioecesis, apponitur adhuc loco; non dubitandum quin non demonstrative apponatur.

Praeterquam quod, etiamsi hoc dubium esset, huiusmodi privilegium in dubio stricte est interpretandum. — Scio, Tamburinium II, citando pro se Pellizzarium, mihi adversari, dicentem, quod tale indultum oratorii late interpretari debet, cum sit privilegium principis, quo nulli praejudicium inducitur. Sed oppositum mihi verius apparet; et Pater a Brixia II asserit id commune esse apud omnes. Ratio, quia alias communiter docent Sanchez 11, Bonacina 12, et Diana 13, quod privilegium personale < cum persona incedit, durat et limitatur >. Ex quibus sane verbis sententia affirmans colligi potest.

b) Silvester et Bonacina a Croix allegant

S. Doctor
id nefit

Prix tic
gum hvud,
-tricta in-
terpretan
dura.

* De Jure eccle... lib. 2, cap. 8. n. 11, 12. — Dt Sacrific. Mura., qu. 65). — 1 Tr. 8, cap. 2, num. 152. — Method. ecclebr. MIm., Hb. L. cap. 1, § 4, n. 2. — 1 Lib. 6, part. 2, n. 209. — 1 Pa. 4. tr. 4, re. 20ft. — 1 De Orator. dotneic., cap. 2. antmadv. 12. — 1 De Ojator. domeat., cap. 22,

ti. 20. — Afr^l/a. dhp. o, cup. 8, dub. 22, n. 12b. — Pan. 6, tr. 8, retol. II. — " Method. ecclebr. Mha., Hb. I, cap. 4, § 4. num. 1 — 1 Loc. cit., n. 31. — PtUts., tr. U, cap. 2, num. H. — » Cap. 3, n. 3 antmadv. I. — u De Matrim., lib. 1, ft. 1, n. 1 et 4.

319. — Salas, de Legib., disp. 20, sect. 1b, n. 123, id non habet, quidquid investigare potuerim; et hoc solum reperire potui, quod auctor isle scribit, disp. 17, n. 10, scilicet pri-

villegium personale < cum persona incedit, durat et limitatur >. Ex quibus sane verbis sententia affirmans colligi potest.

b) Silvester et Bonacina a Croix allegant

cina \ Suarez a, Salmant. 3 cum Palao, Laymann, Bassaeo, Tamburinio et aliis passim, quod, licet privilegia, prout sunt favorabilia, late, immo latissime sint interpretanda; tamen privilegia illa, quae juri communi derogant (sicut est hoc), regulariter stricte interpretari debent, quia privilegium contra jus commune continet et importat dispensationem, quae semper est odiosa. Idque confirmatur ex *reg. 28 juris, in 6°*, ubi dicitur: *Quae ajure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda*. Dixi: *regulariter*; nam excipiuntur aliqui casus, quos recensuimus in Appendice *de Privilegiis*, posita Lib. I, post Tract. de Legibus. (Vide ibi *n*, 7).

Dicunt autem Pignatellus et Pasqualigo, posse dominum, etiamsi per breve tempus maneret ruri, uti ibi privilegio oratorii: cum privilegium hoc sit personale. — Sed etiam hoc negandum, cum Roncaglia⁴; juxta verba ut supra relata indulti, ubi dicitur: *In privato domus tuae solitae habitationis oratorio*. Domus autem rusticana, ubi per breve tempus dominus degit, nequit dici *solitae habitationis*.

Clausula II. *Qui (ut asseris) de nobili genere procreatus existis*.

Primo loco, hic advertendum cum Tamburinio quod, non verificata hac conditione nobilitatis, omnino corrumpitur hoc privilegium. Quia, ex communi doctrina tradita a Sanchez, cum non verificatur conditio, qua non existente, privilegium non concederetur, privilegium cessat: eo quod conditio illa tunc requiritur ut causa finalis et principalis concessionis.

Dicunt autem Pignatellus ⁷, et Pasqualigo ⁸ ac Clericatus ⁹ apud Patrem a Brixia ¹⁰ sufficere ad id quaecumque nobilitatem, sive ex genere, sive ex privilegio, sive ex dignitate aut gradu, vel alio

modo. — Sed hoc negat praefatus Pater a Brixia, dicens, Pontificem principaliter ob nobilitatem moveri ad hoc privilegium alicui impertiendum; et ideo non praesumi, quod velit illud participari ab eo qui non sit realiter nobilis. De cetero ait Tamburinius e, hic censeri nobilem, qui per aliquot generationes artem mechanicam non exercuerit.

Hinc censeo, semper distinguenda esse loca; nam qui forte nobilis aestimabitur in aliqua civitate, non aestimabitur talis in alia.

Clausula III. *Ut in privato domus tuae solitae habitationis oratorio, in civitate N. existente, ad hoc decenter muro exstructo, ornato, ab omnibus domesticis usibus libero*.

Nota Γ verba: *Muro exstructo*. — Dicunt hic Lacroix ⁹ et Tamburinius ¹⁰, non esse opus quatuor muris cum janua, qui oratorium ab aliis dividant locis; sed posse pro quarto muro aptari tapetem aut telam, quae reseretur vel claudatur ad commoditatem audientium Missam.

Censet autem Pater Fortunatus a Brixia, non sufficere ampla armaria intra cavitatem parietis, qui lignea tabula post absolutum Sacrificium claudantur. Nulli dubium, quod hujusmodi oratoria decentius intra quatuor, vel saltem tres parietes, in separato cubiculo construerentur; sed ego novi praefata armaria in usu esse Neapoli; novique ab archiepiscopo approbati. — Et revera, hujusmodi oratoria sic formata non videntur, juxta tenorem indulti (ut supponit Pater a Brixia), esse vetita. Quia tabulae laterales satis gerunt vices parietum: modo tamen altare ligneum ita sit parieti colligatum, ut non sit amovibile; juxta decretum S. C. Rituum, emanatum die 3 Decembr. 1661, quo dictum fuit: *Habens indultum... erit*

* Di>p. I, de Legib., qu. 3, punct. 7, § 1, num. 5. — De Legib., lib. 8, cap. 27, n. 8. — Tr. 18, de Privilej. cap. L n. 7>. Pal., tr. 3, dbp. 4, punct. 10, n. 2. Laym., Hb. 1. tr. 4, cap. 23. num. 5. Ban., v. Privilrgium II, n. 10 An.an. Tambur., de Jure Abbat., tom. I, dup. 16, qu. 5, n. 6 i ct diip. 18, qu. 6, n. 72. — Pi^nal., tom. 6, consult. 98. n. 60. Paujua., Quaest. mor. canon., cen-

tur. 1, qu. 84, num. X — 1 Tr. 18, qu. 2, de Sacrif. Mi., cap. 5, qu. 3, v. Quarto. — Method, celebr. Mi., lib. 1, cap. 4, § 4, n. 5. — De Matrim., lib. 8, diip. 21, n. 8 et X — 1 Loc. cit., consult. 90, n. 44 et 45. — Fortunat. a Brixia. cap. 3. n. 3, animadv. 1. — Loc. cit., § 4, n. 4. — Lib. 6, part. 2, n. 266. — Method, celebr. Mi., lib. 1, cap. 4, § 1, n. 8. — Fortunat a Brixia, cap. 1. n. 4, animadv. 3.

tur ex Diana, sed allegatio horum auctorum non est ad rem. Pasqualigo, de Sacrif. Miss., qu. 622 ;

et Clericatus, de Euch. sacratu., decis. 8, n. 32, affirmant utique de ipso privilegiato ca quae hic dicuntur Sed auctores isti a

gendi oratorium privatum in propria domo, si quis voluerit ibi aedificare altare ligneum, uou indiget facultate apostolica: dummodo altare ligneum cum sacro lapide, parieti colligatum, amovibile non sit, et altaris portatilis imaginem non praeferat ^Λ.

no lu y verbum : Ornato. — Omnes conveniunt, locum oratorii debere ita esse constructum, ut diversus discernatur ab aliis, ad profanos usus designatis: ut, ex ornatu, sacer appareat. Immo ait Pasqualigo *, quod in his oratoriis splendidior requiritur ornatus, quam in ecclesiis: in quibus, cum adsit locus jam permanenter divino cultui dicatus, per se locus venerationem sibi advocat: sed cum id cesset in oratoriis privatis, ideo nitor ornatus venerationem supplere debet.

Nota 3^a verba: *Ab omnibus domesticis usibus libero*. — Dicunt Pasqualigo 3 et Tamburinius 8 ex Sà 4, quod, occurrente necessitate, sicut permittitur etiam in ecclesia consecrata comedere, dormire et similia agere; tanto magis ea permittenda in oratorio, quod solum ad tempus est ad sacrum usum deputatum. — Addit Lacroix 5, quod hujusmodi actiones, licet absque necessitate fierent, non excedunt culpam venialem. Docent enim DD., apud Bonacina et Suarez e, quod illae, etiamsi fierent in ecclesia consecrata, non sunt mortalia: nisi fierent constanter et per modum habitus, utendo ecclesia vel ora-

torio tamquam quocumque loco profano. Quo tamen casu, censet Pasqualigo cum aliis, locum effici ineptum, et ideo cessare privilegium; saltem, ait Tamburinius, ex Castropalao, tunc locum indigere nova approbatione episcopi.

An autem sit illicitum supra tectum oratorii vel ecclesiae ponere lectos, aut aha profana exercere?

Negant Roncaglia cum Pignatello, et Croix cum Quarti, et Tamburinius 10 ex Sanchez/ > et Glossa/ >, dicentes quod abstinere ab his erit quidem de congruentia, non vero de praecepto; qui enim supra tectum ecclesiae dormit, extra ecclesiam dormit. — De caetero, S. Carolus Borromeus in concilio quarto Mediolanensi, prohibuit ne supra ecclesiam, capellam aut oratorium, ubi Missa peragitur, locus sit in quo dormiatur aut habitetur, aut quidquam profani fiat. Sed Pater Gatticoll censet quod, si alicubi aliter provideri nequeat ob angustiam domus privilegiât!, in hac re aliquid indulgendum sit §.

Clausula IV. *Per Ordinarium loci prius visitando et approbando; ac de ipsius Ordinarii licentia, ejus arbitrio duratura.*

Oratorium debet quidem ab Ordinario visitari et approbari, ut aptetur in loco decenti; id vero, non nisi semel et gratis. — Approbato autem oratorio, nequit deinde Ordinarius impedire, ne in eo celebretur prout decisum refert Barbosa ,f.

* De Sncriit Mine., qu. 618, η. X — Dt Sacrif. Mtu., qu. 618, n 7 ct 8. — Method, celebr. Miaa., lib. 1, cap. 4. \$4, n. 9. — V. EccUUa, n. 3. — Lib. 6, pan. 2, n. 366. — Bonaee., di»p. 3. de 1. Pracc., qa. 6, num. 14, v. Quinto, ct v. f. — De Kelig., tr. 2, lib. 3. cap. 6, n. 7. — Loc. dt. n. 8. — Tatnbnr., loc. dt., n. 10. — Castrop., tr. 25, de bull. Crudat., punct. 6, n. 3. — Tr. 18, qu. 2, de Sacrit Mias.,

cap. 5, qu. 3» vera. Printo. — Pi^nat., tom. 6, consult, num. 36. — Loc. dc., num. 266. — Quarti part. 3» tit. 10, num. 1, aect. 3» dub. 4, diff. 1, verv Dubitart. — w Loc. dt., n. o. v. Blud. — Condi. Mrdtolan., Constit. part. I. cap 17, v. AV rrc/rsioy — De Orator, domeat, cap 23. num. 6. — M In Tnd.. veto 22, de Sacrif. Misa., cap. S. num. 17.

P. Fortunato allegantur pro nobilitate hospitum dumtaxat, de quibus sermo redibit infra in 9 clausula.

tf) lia quidem apud P. Fortunatum a Brinia, cap. 1, η. 4, aninuid. 5. Et omnino quand substantiam, sin minus quoad verba, consentit cum decreto ipso S. R. C., quod habetur in Collectione authentica decretorum hujus S. C., sub n. 1219.

*) Limitatio haec ex Lacroix desumpti est f) Sanchez, de Matrim., lib. 9, disp. 15, n. 26, negat ecclesiam violari aut sacrilegium esse, si copula habeatur supra ecclesiae tectum. Glossa similiter, in cap, unie, dc am-

seer. ecclcs., in 6°, ad v. Sanguinis, negat faciendam esse ecclesiae reconciliationem, si supra tectum homo interficiatur; et ratio utriusque est, quod locus ille extra ecclesiam situs est. Unde videntur allegari a Tamburinio pro argumento a simili dumtaxat

Et sententiae quae affirmat haec licere, accedit declaratio S. R. C. de die 27 Julii 1878, quae inter Decret authent, sub n. 3460, ad 1, reperitur.

Λ> Haec decisio habetur etiam apud Palotlini, v. Oratorium, § 2, n. 41; cfr. etiam ibid., u. 40. — Potest Limen episcopus « ex rationabili causa » revocare indultum orato-

Ei tunc indiget nova approbatione.

Ponere lecto», etc supra lectum oratorii. licitum.

Oratoriam *b Ordinatio approbandum.

Dau p probatione Suit im in cele- rk>.

Quitnara
dicatur Or-
d.oan».

Nomme *Ordinarii*, veniunt tam vicanus generalis episcopi, quam capituli, sede vacante; ex Sanchez l. — Potest autem episcopus etiam alteri hanc visitandi facultatem committere: cum haec facultas officio episcopali perpetuo sit adnexa. Sanchezl et alii passim.

Revocata
licentia non
ede

Verba illa: *Ac de ipsius Ordinarii licentia, ejus arbitrio duratura*, assentiam burinius®, non in omnibus induitis apponi; sed ubi apponuntur, si Ordinarius revocet licentiam, non potest quidem in oratorio celebrari; tantum poterit ipse cogi ut concedat, si neget injuste. — Advertit tamen idem auctor⁴ ex Sanchez. quod verbum *arbitrio* differt a libera voluntate; unde ait, non posse Ordinarium hujusmodi licentiam revocare sine justa causa. Justa causa tamen existente, bene poterit celebrationem suspendere: et non solum vi praefatae clausulae; sed etiam vi Tridentini®, ubi universe episcopis tamquam delegatis apostolicis, data est potestas statuendi aut prohibendi quae ipsis visa fuerint circa celebrationem Missarum.

Clausula V. *Unam Missam pro unoquoque die, dummodo in eadem domo celebrandi licentia, quae adhuc duret, alteri concessa non fuerit.*

Unica
brand*.

Nota: *Unam missam*; id est, *unicam*, ut declaravit quicquid alii dixerint, Benedictus XIV in bulla *Magno*. — Vide dicenda super hoc punctum, *Lib. VI, n. 359, v. Notandum III.*

Inum
domo, unus
tintum ha
bet privile-
tiujn

Per verba autem: *Dummodo in eadem domo, etc.*, etiamsi unus ex duobus dominis haberet propnum oratorium in sua habitatione separata (vulgo *appartamento*) ejusdem domus, nulliter alter dominus privilegium impetraret.

• De Matrim, lib. 3. disp. 29, n. 3 et seqq. — • Loc. cit., disp. 31, n. L — 1 Method, ccelebr. Mim., lib. 1, cap. 4, § 4, n. 14 et 15. — • Loc. at., num. 16 — Cohml, lib. 7, cap. I. dub. V», num. 7 et K — * Se»*. 22. decret. de observand. etc. in celebrat. Mis». — A Y F. Eocscl.

rii privati a Summo Pontifice concessum, uti declaravit eadem S. C. C. in *Maccraten.*, die 26 Aprilis 1064; et habetur apud Pallottini, *loc. cit.*, n. 47.

*l Idemque jam declaraverat S. C. C. in *laurmiH.*, die 26 Januar. 1669, negans posse celebrari Missas « ultra numerum praescriptum in Litteris Apostolicis »; ut habetur apud

Clausula VI. *Per quemcumque sacerdotem, ab eodem Ordinario approbatum⁹ saecularem, seu, de superiorum suorum licentia, regularem.*

Quidam auctor apud Tamburinium l putavit, per hanc clausulam, sacerdotes indigere speciali approbatione ad celebrandum in oratorio privato. Sed recte id negat Tamburinius; quia passim sacerdotes solent, tantum ex universali approbatione celebrandi, in praedictis oratoriis Sacra facere.

Clausula VII. *Sine tamen quorumcumque jurium parochialium praejudicio.*

Clausula haec importat, ut celebrantes nequeant in privatis oratoriis annuntiare matrimonia, jejunia et similia, ad parochos spectantia. — Importat etiam., ut non possint ministrare (quicquid dicat Tamburinius®) Eucharistiae sacramentum; sicut expresse prohibuit Benedictus XIV in quadam Encyclica ad episcopos Poloniae. (Vide dicenda *Lib. VI, n. 359, in fine, v. Quaeres hic*). — Sacramentum autem Poenitentiae, universe praescribitur in Rituali Romano, a nemine posse ministrari domi, nisi ex rationabili causa.

Clausula VIII. *Paschalis Resurrectionis, Pentecostes et Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, nec non aliis solemnioribus festis diebus exceptis.*

Advertit Tamburinius • ex Gavanto 0, nomine *Paschalis* et *Pentecostes* tantum primam diem intelligi, in qua revera solemnitas est. — Quinam autem dies subintelligentur pro to *solemnioribus*; vide *Lib. VI, n. 359, v. Ex quo deducitur I*, ubi affertur decretum Sacrae Congregationis illos explicans /A

de die 2 Junii 1751, § 19. — * Method, celebr. Mita, Hb. I. cap. 4, § 4, num. 23. — Tambur., loc. cit. num. 23. — • Loc. cit., num. 2f> — Brurd. X/V, Encyd. Μαχηο, § 23 et 24. — • Loc. cit., num. 27, w Part. I. tit. 20, v. C, v. ScUu dmn quoqu.

eumdem Pallottini, *loc. cit.*, n. 72. Cfr. etiam v. *Missa*, I 8, n. 13.

l) Decretum cujus S. Alphonsus hic mentionem facit, non reperitur inter decret, authentic. S. R. C.: aliud Limen de eadem re, et quidem authenticum, habetur sub n. 3890, quod declarat: « Illi per se sunt solemniores in casu, qui describuntur in Caeremoniali Epi-

Celtbrw
non indicit
speciali ip-
probalioer

Jura p
rochialix.

In oratorw
privato ααα
potest muu
strari Et
charhtia.

Poenitea-
tia poteit
ex ratioiw
bili cauu

Festa in
quibas ααα
celebratur
in oratorio
privato.

Clausula IX. *hi tua, cl natorum, ac familiae tuae, nec non hospitum tuorum nobilium praesentia, celebrari facere.*

Requiri
tur prae-
sentia do-
mini,

Nomine *Tua*, omnino requiritur praesentia domini. — Ohm Roncaglia cum Barbosa probabilem putavit opinionem, posse celebrari Missam assistente familia, quamvis dominus abesset: dicens, particulam *ac (in tua praesentia, et natorum, ac familiae)* intelligi pro *vel*. Alias (ait) non sufficeret praesentia domini, si abesset familia. — Sed hodie sancitum habemus a Benedicto XIV, in decreto incipiente: *Cum duo nobiles, non* posse celebrari in privato oratorio, nisi actu intersit aliqua persona ex iis, quibus indultum principaliter concessum et directum est

Sou niii ie-

Nomine *Natorum*, dicunt Pignatellus et Pasqualigoa, venire etiam filios illegitimos: modo sint nati ex certo patre, et de ipso constet. — Sed Pater Gattico 4, et Pater Fortunatus a Brixia "V cum Barbosa tenent, venire tantum legitimos;

• Tr. 18, qu. 2, de Sacrii. Mi>., cap. 5, qu. 3, v. Quinto.
• Tom. 6, consult. 98, num. 101 — ' De SacriC M»m.,
qu. 654, num. 7. — 4 De Orator. domeaL, cap. 25. num. 4. —

non vero spurios nec naturales, donec hi legitimentur per subsequens matrimonium vel per auctoritatem Principis. Atque huic sententiae ego magis adhaereo, cum huiusmodi privilegium stricte sit interpretandum: prout probavimus in explicando clausulam I.

Nomine *Familiae* veniunt quidem tam consanguinei, quam affines.

Gaudent e-
qui iique

Utrum autem *veniant omnes propinqui cujuscumque gradus?* — Affirmant Pignatellus et Pasqualigoe. Verumtamen Pater Gattico 7 sentit, privilegium non extendi nisi ad quartum gradum; quia (ut ait) praesens disciplina, postquam impedimentum matrimonii ex carnali cognitione restrinxit ad quartum gradum, non respicit amplius ad gradus inferiores.

Praeterea, dicit Tamburinius cum Pellizzario, gaudere privilegio propinquos, etiamsi vivant propriis expensis et in separatis partibus; modo habitent in eadem domo. — Sed communius et verius id ne

• Loc cit., n. 102. — • Loc. dL, a. 5. — ' Loc at.. n. b
et 7. — Tambur., Method, celebr. Mio., Lib 1, cap. 4, | i,
n. 31. - PtUu., tr. 8, cap. 2. n. 149.

scoporum, lib. II, cap. 34, §2, et de praecepto servantur ». Hi vero sunt: dies Nativitatis D. N. J. C., Epiphania, Feria V in Coena Dfii, dominica Resurrectionis, Ascensio, dominica Pentecostes, Immaculata Conceptio, Annuntiatio, Assumptio B. M. V., festum S. Joseph Sponsi B. M. V., festum SS. Ap. Petri et Pauli, festum Omnium Sanctorum, Sancti titularis Ecclesiae et patroni; dies anniversarius dedicationis Cathedralis ecclesiae. — Si Limen occurrat aliquod ex dictis festis in aliam diem alicubi transferri, die qua celebratur officium transferendae vel translatae solemnitatis non subsistit prohibitio celebrandi Missam in oratoriis mere privatis, ut habetur in decret authent. n. 3890, ad l. — Denique prohibitum quidem esse, Missam celebrari in oratorio privato in festo patroni civitatis vel dioecesis; sed non in festo titularis parochiae, quod non inducit praeceptum audiendi Sacrum et abstinendi a servilibus; uti declaravit eadem S. R. C. suo decreto authent. n. 2802, ad 2.

*) Barbosa allegatur a Roncaglia dumtaxat pro interpretatione particulae copulativae *et*, quam profecto Barbosa, *Tract, var., Diction, usu frequent., dictio 110, it. 37*, dicit saepe pro disjunctione *vel* usurpari

O Benedictus XIV. suo decreto *Cum duo nobiles*, de die 7 Janu. tr. 1711, confirmavit, et omnibus notam fieri jussit declarationem S. C. C. in una *Marsiccn.*, die 3 Decembr. 1740

data, qua haec S. C. negaverat posse in oratorio privato celebrari Missae sacrificium in absentia domini, ac praesente sola familia. Vide Pallottini, v. *Oratorium*, § 2, n. 78, et Thesaur. Résolut., torn. 9, p. 2, pag. 89 et seqq. Et prosequens ipse Pontifex negat posse in oratorio privato Missam celebrari, « quando eidem Missae actu non intersit *aliquis* ex iis, quibus principaliter indultum concessum est ». Deinde addit: « Indultum vero, principaliter concessum intelligi iis tantum, quibus Breve dirigitur, nimirum personis illis, quae a tergo ejusdem Brevis proprio nomine nuncupantur ». — Si tamen ad viaticum infirmo ministrandum, necesse foret celebrare in oratorio privato, posset sacerdos celebrare etiam indultario absente Quaesitum enim fuit a S. R. C.: Cum parochus noverit sacrum Viaticum difficillime porrigi posse infirmo morti proximo, nisi celebret in oratorio domestico, induito apostolico erecto domui infirmi, quaeritur: Num possit a privato oratorio SS. Sacramentum deferre? et quatenus affirmative: Num in utli casu celebrare possit etiam indultario absente? Et Sacra Congregatio respondit. « Affirmative, etiam absente indultario ». Vide decree authent., n. 2745, ad 7.

Fortunatus a Brixia, cap. 3, n. 2, *an i* madv. l.* utramque opinionem affert; non Limen explicat quamnam ipse amplectatur, neque adducit Barbosam pro secunda sententia.

Modo »i
«“indaîw
”.
gant Pignatellus 1, Pasqualigo Ronca-
glia Croix "> et Pater a Brixia ♦ quia
ex induito requiritur, ut cognati non so-
lum degant in eadem domo, sed etiam
ut sint de ejus familia.

aut pndn
(jadel pri
vlttfe.
Nomine tandem *Hospitum*, dicit Pater
a Brixia * cum Pellizzario et Gattico, ad-
mitti posse etiā hospitem (modo sit no-
bilis, juxta indultum) unius diei; et adhuc
qui ad prandium invitatur a privilegiato,
ut de privilegio participet. — Non pos-
tamen de eo gaudere hospitis famuli,
cum non sint de privilegiati familia.

Clausula X. *Volumus autem, quod
familiares, servitio tuo tempore dicto actu
non necessarii, ibidem Missae hujusmodi
interesseutes, ab obligatione audiendi Mis-
sam in Ecclesia diebus festis de praece-
pto minime liberi censeantur.*

»nRümiîl4
nbu.
erf° familiares privilegio oratorii
gaudeant, requiritur Γ ut vivant expen-
sis domini, et ejus servitio incumbant, ex
cap. *Sicut nobis, fin., de verbor. signif.,
in 6°*. — Requiritur 2" ut actu ipsi sint
necessarii servitio domini. — Requiritur
3 ut actu sint necessarii, non solum ali-
quando intra diem, sed tempore quo Missa

celebratur. Illa recte Pater a Brixia 0 cum
Gattico; idque patet ex verbis indulti.

Censet autem Pignatellus 7, quod fami-
liares *utiles servitio*, habendi sunt pro ne-
cessariis; idque admittit Pater Gattico “,
saltem casu quo famuli sint necessarii
convenienti decori domini. — Sed neu-
trum concedit Pater a Brixia, ex princi-
pio pluries supra repetito: quia privile-
gium hoc stricte et juxta rigorosam pro-
prietatem verborum est interpretandum.
Tantum admittit cum Gattico unicum
famulum, qui reputetur moraliter neces-
sarius, ut assistat domino in iis, quae tem-
pore Missae ei occurrere possunt.

Familiares autem cognatorum nongau-
dent hoc privilegio: nisi assumantur ab
ipso privilegiato, ut assistant (et sint ne-
cessarii modo praedicto) cognatis qui sunt
sub cura privilegiati.

Dubitatur Γ. *An gaudeant famuli, vi-
ventes quidem expensis domini, sed ha-
bitantes extra ejus domum?*

Negant Bonacina w, Barbosa v, Leza-
na v)et Gobat, apud Croix . — Sed affirmant
Pater Mazzotta 10, Pellizzarius H; Pater Gat-
tico apud Patrem a Brixia et Palaus

• Tom. 6, contuit. 98, n. 96. — • Qu. 61<, n. 2. — • Tr. 18,
qu. 2, de Sacrii. Mita., cap. 5, qu. 3, v, *Stxlo*. — « Cap. 3,
n. 2 aniradv. 3. — 1 Loc. cit., n. 3, animadv. 2. - *Pellis.*,
tr. 8. cap. 2, n. 150. - *Gallic*, cap. 25. n. 30 — • Cap. 3,
nom. 1, anicadv. 1. • *Gallic.*, loc. cit., num. 20. — 1 Tom. 6,

contuit. 98, n. 1(17. — ■ Loc. cit., n. 19 et 20. — *Fortun.*
a Brixia, loc. cit., animadv. 4 et 5. — *Gobat*, Quinar., tr. 5,
cap. 42, num. 170. • • Lib. 6, part. 2, num. 272, — • Tr. 5,
disp. 4, qu. 2, cap. 3, § 3, qu. 4 — “ Tr. 8, cap. 2, n. 149. —
Gallic., loc. cit., n. 13 el 14. • 11 Cap. 3, n. 4, animadv. 3.

n Croix, *hb. 3, part. 1, n. 627*, perspicue
rem innuit, dicens gaudere isto privilegio om-
nes cos de familia, « qui habitant in domo pri-
vilegiati cum quadam habitudine ad illum...,
habit.intesque cum illo ».

* Fortunatus a Brixia, *loc cit., anim. 7*,
dicit plures famulos admitti posse, < si justa
adsit causa, puta aetatis vel infirmitatis ». —
Itcmque Gattico, *cap. 25, n. 22*, plures con-
cedit famulos.

/. Bonacina, quem ex Gobai Croix addu-
xit, non est ad rem; nam, *disp. 8, de Ordine*,
punct 4, n. 15, uti citat Gobat, loquitur de
privilegio, quo gaudent episcopi ordines con-
ferendi suis familiaribus; ct negat posse or-
dines conferri alicui inservienti in remota re-
gione, ratio autem qua nititur, quod scilicet
episcopus ‘ non potest rite cognoscere mores
absentis ., nullius est momenti in casu nostro.
Atvero, *de Interdicto, disp 5, punct. 4, n. 23*,
ubi dicit pnvilegiatum posse tempore inter-
dicti. cum familia audire Sacrum, his verbis
explicat quid veniat nomine familiae: •No-
mine familiae veniunt servi et alii, qui oemi-

tantur habentem privilegium, quamvis non
habitent domi secum, modo non sint assum-
pti in famulatum et comitatum in fraudem
interdicti ». Unde videtur potius innuere se-
cundam sententiam, quam S. Alphonsus ipse
negat esse reprobendam.

Barbosa, *de Offic. et Potest, episc., al-
teg. 5, n. 2*, loquitur de privilegio quo gau-
dent episcopi ordines conferendi suis familia-
ribus; in *Repertor*, autem, v. *Familiares*, ex-
plicat in universum quanam veniant nomine
familiarium; et in utroque casu dicit familia-
res intelligi eos, qui expensis alicujus conti-
nue aluntur, et commensales exsistunt. — Le-
zana, *Sum., torn. 2, cap. 16, n. 1*, quaerit
quidnam in familiaribus regularium requira-
tur ad hoc, ut iisdem privilegiis fruantur ac
ipsi regulares; ct pariter requirit, ut cohabi-
tent ct sint quasi commensales.

r> Palaus, *tr. 25, disp. tui., punct. 6, n. 6*,
ita quidem docet, loquens de privilegio quo
quis vi bullae Cruciatæ, potest Sacrum tem-
pore interdicti in oratorio privato cum fami-
lia audire.

Diana % Quarti et alii, apud Croix Quo-
rum sententia non videtur reprobanda,
si familiares illi assistant continuo ser-
vitio domini, et revera (ut diximus) sint
domino necessarii tempore Missae.

Dubitatur 2°. *An omnes extranei', au-
dientes Missam in oratorio privato, satis-
faciant praecepto?*

Extranei — Sed merito opinionem hanc rejiciunt
oMtínora- Tamburinius ', Sporer 3, Mazzotta 4 et alii,
tccwpmvA ex vcrbis indulti, ubi dicitur: *Volumus
autem, ut qui non sunt de familia, non
censeantur liberi ab obligatione audiendi
Missam in ecclesia.*

Nec obstat dicere quod extranei illi
jam Missam audiunt, et de loco non adest
praeceptum. Verba enim *Ma, volumus, etc.*,
ajunt apponi de stylo curiae, pro tempore
quo olim Missa audienda erat in parochia.
— Sed recte respondet Tamburinius, quod
Pontifex, dicendo *volumus, etc.*, satis clare
imponit praeceptum etiam de loco: ju-
bendo, ut qui non sunt de familia tenean-
tur audire Missam, non jam in parochia,
sed in ecclesia publica, excluso oratorio
privato ri.

Dubitatur T. *An aliquando teneatur
dominus uti privilegio oratorii, si non
possit ecclesiam adire?*

Quarti, part. 3, lit. 10, «ect. 3, dub. 11, v. Colli£. 5 .
1 Lib. 6, part. 2, n. 272 — *liu^rub.*, vide n. 318. .
part. 1. lib. 7, cap. 6, qu. 8. — . Method, crlebr. Mi*»,.,
Ub. 1, cap. 4. § 4, n. 34. . ' Tr. 3. cap. 4, n. 24, i (. —
* Tr. 6. diip. 4, qu. 2, cap. 3, § 3, qu. 4. — *Tambur.*, loc
dt., n. 36. — 1 De Sacrii Mias., qu. 662, n. 3. — . Cup. 21,

·) Diana, *part. 9, tr. 1, rcsol. 27*, de eodem
casu ac Palaus disputat; sed *part. 4, tr. 4,
rcsol. 208*, de privilegio oratorii privati lo-
quens, dicit sub nomine familiae in dicto pri-
vilegio venire < omnes servos et servas *com-
mensales*, qui in ministerio ejusdem familiae
sunt». Minus igitur recte videtur adduci a
Croix.

O Haec S. Alphonsi sententia conformis est
declarationi S. C. C., quae, die 30 Martii 1686,
negavit praecepto satisfieri ab iis, qui Missam
audiunt diebus festis in oratorio privato au-
ctoritate apostolica erecto, et ab episcopo ap-
probato, si non sunt de comprehensis in in-
dulto apostolico. Vide Pallottini, v. *Oratorium*,
§ 2, n. 79; cfr. etiam v. *Missa*, § 8, n. 13.

n) Nufiez et Pasqualigo de solo privilegiato
loquuntur; Gattico autem et Fortunatus, de
obligatione providendi etiam aliis de familia.
Et hoc sensu auctores a Fortunato citantur.

Videtur negandum; quia, si tenetur uti
suo privilegio, privilegium redderetur one-
rosum.

At merito affirmant teneri dominum,
si commodè sacerdotem habere potest,
Pasqualigo · Gattico * et Pater Fortu-
natus a Brixia non quidem ex vi pri-
vilegii, sed ex vi praecepti, quod obligat
ad Missam audiendam omnes, qui illud
sine gravi incommodo implere valent.
Hinc (ut etiam recte ait Pater a Brixia *
cum Nufiez, Pasqualigo et Gattico) tene-
tur privilegiatus, si commodè potest, pro-
videre de sacerdote, non solum sibi, sed
etiam aliis de familia % si quis eorum
nequit ad ecclesiam accedere.

Probabile autem est, quod satisfaciat
quicumque audit Missam in *httore* aut in
castris. — Croix 9 cum Bonacina et eae-
teris DD. citatis.

Notandum hic, quod oratoria in domi-
bus episcoporum, religiosorum vel missio-
narium privilegiorum, vel alibi erecta
et benedicta ab episcopo, cum janua in
via (intellige hoc pro domibus laicorum),
illa non sunt jam oratoria privata, sed
verae ecclesiae. Quare in iis audientes
Missam bene satisfaciunt, et in quibus-
cumque festis l'A — Vide Croix 10. Et vide
Tract, de Each., Lib. VI, ex h. 357.

n. 35 et 37. — ' Cap. 3. n. 4. arumadv. 13. — . Loc. dt. .
Nunrt, in 3 Pati., qu. S3, Art 6. *Trrtium*
v. *Dice* 2*. . *Patqua!*, loc. dt.» η. 11. . *Gtttic.*, cap. 21,
num. 37 et 38. — . Lib. J. part I, num. 629. - Ztortoc,
de Euchai., qu. ult., punct. 12, num. 4. — * Loc. dt..
num. tuN.

») Operae pretium ducimus hic exscribere
ea quae Leo XIII fek rec., per S. R. C., die 23 Ja-
nuar. 1899 de oratoriis semipublicis decrevit
« Oratoria semipublica ea esse, quae, etsi in
loco quodammodo privato, vel non absolutu
publico, auctoritate Ordinarii erecta sunt; com-
modo tamen non fidelium omnium nec pri-
vatae tantum personae aut familiae, sed ali-
cujus communitatis vel personarum coetus
inserviunt. In his, sicut auctoritate Ordinarii
sacrosanctum Missae sacrificium offerri po-
test; ita omnes qui eidem intersunt, praecepto
audiendi Sacrum satisfacere valent. Hujus ge-
neris oratoria sunt quae pertinent ad semina-
ria et collegia ecclesiastica; ad pia instituta,
societates votorum simplicium, aliasque com-
munitates sub regula sive statutis saltem ab
Ordinario approbatis; ad domus spiritualibus
exercitiis addictas; ad convictus et hospitia
juventuti litteris, scientiis aut artibus insti-

Dominae
aliquando
«netur uti
privilegio

Item pro-
videre de
wurrdote.

Audient
Mittam m
Ultor- vel
oulhi ---
miam.

In crato'
no publico
vel «nupu»
Nico omnes
«atitUciant.

DUBIUM IV.

An sit obligatio audiendi Missam in parochia,
dominiciis et festis majoribus.

Nuiuobit-
rochu

320. - « Resp. Γ. Etsi id quidem decens
« sit, non tamen est obligatio. Est com-
« munis auctorum (quos vide superiore
« Dubio, casu ult.), et, ut ait card. Lugo ‘,
« certa: etsi Marchant aJ in dubium vocet,
« scrupulumque movere conetur.

« Ratio est Γ. Quia nullum exstat ea
« de re praeceptum. — 2*. Quia cap. *Ut*
« *dominiciis* jubetur parochus ante Mis-
« sam ejicere eos, qui, proprio parochi
« contempto, istic Missam audire vellent:
« ergo, sine contemptu (formali) licet. —
« 3". Quia can. *Si quis etiam, de consecr.*
« jubentur ii, qui habent oratorium domi,
« in majoribus festivitibus audire Sa-
« erum in parochia, vel in civitatibus. —
« 4". Quia *universalis* fidelium, et ipso-
« rummet etiam parochorum doctorum,
• et confcssariorum (qui poenitentes hac
« de re non interrogant) *consuetudo* id
« non tantum (ut loquitur Marchanta) in-
« sinuat, sed manifeste docet. — 5". Quia
« Tridentinum 3 tantum dicit, populum

« deberi moneri (non autem teneri), ut
« frequenter adeat parochias, saltem do-
« miniciis et festis majoribus. — Vide Fa-
« gundez, Lugo, Barbosa, Cenedo, Trul-
« lench 4 ».

321. - « Neque obstant, quae Marchant
« objicit, ut:

« Γ. Quod jura antiqua decernant con-
« trarium; eo quod Sixtus IV 5 praecipiat,
« ne Mendicantes praedicent, non teneri
« audire Missam in parochia, dominiciis et
« festis. — Nam imprimis ex illo Sixti de-
« creto nihil sequitur: cum is non dicat
« teneri; sed tantum prohibeat, ne publice
« *praedicetur non teneri*. Cum enim hone-
« stissimum sit populum audire Missam
« in parochia, idque suadere deceat; mi-
« nime deceret id (publice praesertim) dis-
« suadere: nam inde scandala et proprii
« parochi contemptus sequi possent; et
« hoc est quod Sixtus cavere voluit. —
« Deinde, esto antiqua forsā aliqua jura
« id habeant; eis posterioribus tempori-

Objection
bai

‘ De Euchar., di»p. 22, num. 2. — ‘ Résolut, pastor.,
de Euchar., cap. 7. In prine. — ‘ Se... 22. de Obecrv. etc.
in celcbr. Mi«* Fafiind., de I* Praec. Eccle* lib. 2,
cap 3, λ η. 8. — Lii^o, loc. cil., n. 2. Barbout, in Trhl ,

tea-. 22. cap. fl, de Sacrif. Mita,, n. 31. — Cenedo, Collec-
tān. itd Jut can., port. 2, collecun. 104. — ♦ Lib. 3, cap. I,
dub. 6, num. 4 — Marchant, loc. dt., cap. 7, init. I
Extrav. com. rices Ulins, de Ircuga el pace.

tuendae destinata; ad nosocomia, orphanotro-
phia. nec non ad arces cl carceres; atque si-
milis oratoria, in quibus ex instituto aliquis
christifidelium coctus convenire solet ad au-
diendam Missam. Quibus adjungi debent cap-
cellac in coemeterio rite erectae, dummodo
in Missae celebratione non iis tantum ad quos
pertinet, sed aliis etiam fidelibus aditus pa-
teat. — Voluit autem Sanctitas Sua sarta et
lecta jura ac privilegia oratoriorum, quibus
fruuntur Emi S, R. E. Cardinales, Rihi Sacro-
rum Antistites atque Ordines Congregatio-
nesque regulares. Ac praeterea confirmare
dignata est decretum in una Aiverttcu., dic
8 Martii 1879 ». Decreta authentica S. R. C.,
num. 4007. Cfr. etiam *ibid*, num. 2832. -
Praeterea idem Pontifex, dic 8 Junii 1896,
ex S. R. C. sententia, privilegium concessit
quibuscumque episcopis cum Apostolica Sede
communione habentibus sive diocccsanis
sive titularibus: < Ut deinceps... eodem pri-
vilegio condecorentur, quo fruuntur Patres
Cardinales; scilicet ut non bolum ipsi in pro-

priae habitationis oratorio, aut super ara por-
tatili, ubicumque degant, Missam facere aliam-
que in sui commodum permittere valeant; sed
etiam fideles omnes alterutram ex eisdem
Missis audientes, quoties opus fuerit, praece-
ptum Ecclesiae adimpleant ». Decret, authent.
S. R. C. h. 3906.

320. - Quidquid dicat Busenbaum, Mar-
chant nullum scrupulum movet, nec revocat
in dubium hanc doctrinam. Etenim *Résolut*,
pastor., de Ettch., cap. 7, asserit obligationem,
jure communi, olim fuisse Missam parochia-
lem audiendi, sed subdit. « Interim, cum usus
et consuetudo fidelium jam aliud insinuet, non
censentur peccato obnoxii, qui alibi audie-
rint ». Quibus sic dictis, vult nihilominus mo-
nendos esse fideles, ut frequenter ad suas
parochias accedant, propter fructus non exi-
guos et praerogativas Missae parochialis.
Quae cum luse exposuerit, concludit: < Ob
haec igitur et plura alia ad parochiam suam
debet populum frequens convenire, et ad id
diam serio ac crebro commovendus est ».

. bus, per varia privilegia receptamque
« consuetudinem universalem est derogatum. Card. Lugo, et caeteri auctores
« citati.

« Nec obstat 2'. Quod multos canonistas eam opinionem secutos asserit. —
• Esto enim olim quidam sic senserint;
• hoc tamen tempore, post tot et tam amplia privilegia, post tam claram et diuturnam consuetudinem, post Eminentiss.
• Cardinalium declarationes, et ipsorum
• etiam Pontificum nota decreta contraria
« (ut vide sequenti Resp.): an aliqui id doceant, nescio.

« Nec 3°. Locus Tridentini, paulo ante
« in Resp. citatus, quem objicit: ut patet
« ex ipsis verbis, et declaratione Eminentiss. Cardinalium, auctorumque communium explicatione ».

xif» cM*kPm.ro — « Resp. II. Episcopus non potest
« censuris, mulctis aliisque poenis cogere
« ad audiendam Missam in parochia. —
• Est contra Marchant', ubi ait: Regulares ita communiter respondere, *ut privilegiorum suorum fimbrias magnificent, et dilatent phylacteria*; et contra
« auctorem *Parochiani obediuntis*.

• Ratio autem est, quia, ut ait Navarrus, episcopus non potest tollere (nec restringere) jus commune et generalem totius orbis consuetudinem. — Ita docent, praeter auctores supra citatos, S. Antoninus, Silvester*, Toletus b), Laymann a, etc, et communiter omnes theologi et canonistae moderni. Afferturque Azor 4 et card. Lugo 5, pro hac sententia, declarationem Cardinalium in Tridentinum, quae expresse habet: *Nou posse Ordinarium mulctis et poenis cogere ad audiendam Missam, vel concionem in propria parochia, etiam in casu*

« *negligentiae et contumaciae*. — Et si quis
« his duobus, tamquam regularibus, minus
« fidat, legere potest eandem declarationem apud Barbosa in Trident. item,
« Tractatu *de Officio et Potestate parochi*,
« ubi eandem sententiam Barbosa ipse
« sequitur, et pro ea supra viginti auctores celebres, partim theologos, partim
« canonistes, quae regulares, quae non regulares citet. Vide ejusdem *Remissiones in Tridentinum*, impressum Antverpiae, anno 1644 <), et Zerola 7.

« Idem disertis verbis confirmat Ciemens VIII anno 1592, 27 Decembr., decreto suo, circa hanc ipsam controversiam Duaci excitatam; quo eam dirimit, his verbis: *Praesenti nostro decreto sancimus, licere saecularibus Christique fidei delibus universis, Missas diebus dominis et festis aliis majoribus audire in ecclesiis tam Fratrum Praedicatorum, quam aliorum Mendicantium, nec non etiam Collegii Societatis Jesu, juxta eorum privilegia et antiquas consuetudines: dummodo id in contemptum parochialium ecclesiarum non faciant; et tam dictis Fratribus Praedicatoribus, ac presbyteris dictae Societatis, quam aliis privilegiatis, quibus id a Sede Apostolica indultum est, idoneis tamen et ab Ordinario approbatis, peccata sua, etiam quadragesimali, et paschali, et quovis alio tempore, confiteri licite posse, etc.*
• — Quod si vero dicta privilegia, et alia similia, clarius cognoscere lubet, inspicitur (ut alia taceam) Compendium Privilegiorum Societatis Jesu, ubi, praeter Leonis X, clara sunt verba Pauli III in *extravag.* data anno 1549, 15 kalend. Novembr., quae incipit: *Licet debitum*; qua omnibus Christifidelibus commun-

ia ecdou

<er?f

Luço, de Euchar., di. p. 22, n. 2. — Retol, pjutor de EuchAr., CAP. 7, poet, rood., v, *Sed quaentnr*, — Man, cap. 21, num 5, v. *Excusatur*. — l V, IT, qu. 5. — Lib. 4, tr. 7, cap. 3, n. 2. po«t. med. — * Part 1, hb. 7, cap 6, qu. 6. — Loe dL, num. 2. — In Tnd.. <<->. 22, cap. 8. num 3!, ct acaa. 24, dc Reform., cap. 4,

λ num IS. — Barbosa, dc OfL ct Pote»t. parochi, cap. H» a ft. 18. — ' Prax. cpī*c., part. 2, v. *Parochia, k Terho; et par*». 1. v. *Mitsa*, ad 6. Cir. etma Pallottini. v. *Regularet*, I 3, n. 77 ct *eqq; ct v. *Episcopus*, § 7, n. 7§ ct »eqq. — Lr X. brève *Exponi nobis*. dc 3 Decembr. 1518; breve *Intelleximax*, dc 13 Novembr. 1517. m BnUar. Rom Mainardt.

322. - <*) S. Antoninus, *part. 2, fit 9, cap 10, § 1, dub. 3*, islam opinionem expressis verbis non habet; ita tamen de hac re scribit: « Si tamen diocesanus hoc praeciperet, sci licet audiri [Missam] in propria parochia, obediendum esset... Male tamen faciunt episcopi

in tollendo pias consuetudines cum scandalo populorum ».

Toletus, *lib. 6, cap. 7, n. t*, male allegatur a Busenbaum; hoc enim non habet.

() Est idem opus quod modo citatum est ab ipso Busenbaum

« *que conditionis, qui verbi Det praedica-*
 < *tionibus, in templis ejusdem Societatis*
 « *interfuerint, concedit, ut ibidem Missas*
 « *audire, et Sacramenta recipere libere et*
 < *licite valeant; neque ad id ad parochia-*
 « *les ecclesias accedere teneantur d*».

« Porro, ne quis miretur tam ampla
 « privilegia regularibus concessa a variis
 « Pontificibus, placebit inspicere eorum
 « bullas; in quibus reperiet motiva gra-
 « vissima. — Aut, si nec inspicere lubet,
 « recogitet saltem, Deum ipsum Innocen-
 « tio III (dum vidit Ecclesiam Lateranen-
 « sem jam jam ruituram) ostendisse, eam
 « sustentari a S. Dominico et S. Franci-
 « sco. Consideret quod, sicut olim in va-
 « rias orbis plagas, et in ipsam Germa-
 « niam, doctrina Christi translata est opera
 « regularium; ita, sine eorum subsidio,
 • conservata diu non fuisset, vel saltem
 « minus floruisset. — Et denique, ne regu-
 « laribus succenseat quisquam, quod pri-
 « vilegia sua tueantur, sciendum est, quod
 « sine consensu Sedis Apostolicae iis re-
 • nuntiare aut cedere non possunt!; immo,
 « etsi faciant, irritum fore, et peccaturos:
 « quia injuriam inferrent Ordini et Eccle-
 < siae toti ».

Responde-
 lur arffu
 meet! con-
 trahi

323. — « Nunc ad argumenta Marchantii
 « breviter respondeo.

« Γ. Affert auctoritatem cujusdam Pa-
 tris Capuccini, qui *Parochianum obe-*
 • *dientem* scripsit. — Et huic quidem, me
 • paulo ante sat multas gravesque aucto-
 « ritates opposuisse existimo.

« ΙΓ. Ait, quorumdam episcoporum pra-
 « xim esse contrariam; eamque fundari
 « in jure antiquo, et novo Tridentini*, ubi
 < dicit, teneri unumquemque parochiae
 « suae interesse, ad audiendum verbum
 « Dei et rudimenta fidei: haec autem, in
 « plerisque locis ruralibus, docentur in
 « Missa: ergo etiam ad Missam possunt
 « compelli.

« Resp. Γ. Praxim istam (sicubi est)
 « paucorum esse, et contrariam praxi com-

« muni episcoporum in omnibus regnis et
 « provinciis, et insuper Praesulis summi.

« 2°. Praxim istam, nec fundari in jure
 « antiquo, cum illi (si quod fuit) per pri-
 « vilegia sit derogatum, et abrogaverit
 < consuetudo. — Nec in novo. Tum, quia
 « Tridentinum a, loquendo de concionibus
 « et catechesi, nullam facit mentionem
 « Missae; et in poenalibus non valet illa-
 « tio. Tum, quia Tridentinum expresse
 « addit (quod Marchantius in sua citatione
 « omittit, cum tamen ad rem plurimum
 • faciat): *ubi commodè id fieri potest*. Tum,
 < quia nec illam quidem obligationem,
 « quoad conciones, esse receptam, osten-
 « dit universalis Ecclesiae consuetudo;
 eo quod forte regulariter *commodè fieri*
 « *non poterat*, ut notat card. Lugo 4. Ne-
 « que catechesis communiter docetur in
 « Missa; nisi forte in pagis, ubi rarius con-
 • tendunt regulares cum parochis de re
 « praesenti.

« Denique nescio an non episcopi de
 « quibus loquitur, ex numero forte sint
 « eorum, de quibus Pius V in bulla *Etsi*
 « *mendicantium* queritur, quod, etsi epi-
 « scopi Ordines Mendicantes merito colere
 • et adjuvare deberent, non solum id ne-
 < gligant; verum etiam, concilii Triden-
 « tini verbis in pravum sensum detortis,
 « eos incommodis et perturbationibus af-
 • ficiant.

< IIP. Citat decreta synodi Leodiensis
 et Namurcensis; subjungitque: *Quis vero*
haec audeat condemnare, et Patres (istius|
synodi, inter quos multi docti theologi
 [fuerunt])?

« Resp. Decreta ista (et si quae forte
 « sunt similia) intelligenda esse, ne cum
 • contemptu proprii parochi audiant Sa-
 « erum extra parochiam: aut, si quem
 « sensum alium habent, non esse recepta,
 « vel usu abrogata. — Ita auctores citati
 « communiter. Videri potest card. Lugo 5,
 < Barbosa 5 et Zerola 7; et dignissimus lectu
 « libellus Francisci Fontani, concionatoris

* Cap. *Cmni tempore* 5, de *Arbitrii**. — • Sci». 22,
 de *ob*erv. etc. in celebr. Mim.*; et »€**. 21, de *Reform.*,
 cap. 4. — • Se»t. 24, de *Reform.* cap. 4. — • De *Euchar.*,

di»p. 22. n. 2. — • Loc. cit. — • De *Off. et Potmt. parochi*,
 cap. It, a nam. 18 — • *Praxb epiteop.*, part. 2, v. *Paro-*
chia, § *Tertio*, et part. 1, v. *Maca*, ad 6.

O Sensus hujus brevis fideliter quidem
 hic refertur, non tamen sunt verba ipsius

textus, cfr. breve *Licet debitum*, /<9, quod
 reperies in Instituto Societatis Jesu.

* regii, cujus titulus: *Responsa ad quae-*
« *sila cujusdam primarii praelati, etc., ex-*
« cusus primum gallice Nanccii anno 1625,
« postea vero latinitate donatus, et rccu-

« sus Viennae Austriae, typis Michaelis
« Rictii, anno 1634.
« Mitto rationes caeteras, quibus fre-

« quentationemparochiae(sine obligatione
« tamen) persuadere conatur; cum eam, ut-

• pote honestam imprimis atque decentem,
◁ minime improbare, sed erroneam tan-
« tum conscientiam impedire intendam: ne
• videlicet, cum persuasione obligationis,
« parochialia; vel cum apprehensione pec-
• cati, regularium templa frequententur ».

Benedictus XIV' ostendit (contra Jue-
nin et Van-Espen), nunc non esse obliga-
tionem audiendi Missam in parochia.

DUBIUM V.

Quae excusent ab auditione Sacri.

324. *Quae sint causae excusantes, - An habens privilegium oratorii teneatur conducere sacerdotem, — 325. Quomodo excusentur navigantes, vel carcerali, vel infirmi, aut excommunicat/.* — 326. *An excusentur custodientes domos, e(f.; vel timentes carcerari, aut assistentes infirmis.* — 327. *An uxores, filii, ct famuli timentes offensionem domi-*
norunt. — 328. *An aliquando viatores.* — 329. *Quae distantia ab ecclesia excuset ab audienda Missa.* — 330. *An excusenturfeminae ratione luctus vel partus, vel quia non habent vestes convenientes. - Et an puellae praegnantes; vel tempore quo faciendae sunt proclamattoes pro ipsis.* — 331. *An possit omittere Sacrum puella sciens ab aliquo turpiter concupisci.* — 332 *An excuset amissio magni lucri. - An aliud bonum spirituale majus. - An peregrini, ad breve tempus commorantes, teneantur audire Missam in loco ubi est de praecepto.*

324. - « Resp. Duae sunt causae: qua-
« rum altera si adsit, non teneris curare
« celebrari privatim in portatili cum pri-
« vilegio; neque (etsi id consilii sit) preces
« interim alias, loco Missae, dicere: ut ha-

« bet Navarrus·, Suarez, Filliuccius ·.
« Prima causa est *impotentia*, vel sim-
« pliciter vel moralis; aut difficultas ex
« notabili incommodo proprio vel proximi,
• corporis vel bonorum, vel etiam hono-
◁ ris, quia haec est mens Ecclesiae, prae-
« cipientis instar discretae et benevolae
« matris. — Bonacina⁴, Navarrus, Filliuc-
« cius \ Suarez ·.

« Secunda causa est quodeumque *mo-*
◁ *tivum rationabile*, quo quis bona fide
« putat se excusari. — Vide Suarez T, Lay-
«mann et Bonacina *».

Excusat igitur ab audienda Missa quae-
vis causa mediocriter gravis, scilicet, quae
involvit notabile aliquod incommodum,
aut damnum in bonis animae vel corpo-
ris, propriis vel proximi. — Ita commu-
niter, cum Busenbaum, DD. apud Croix·,
Salmant.¹⁰, Mazzotta ¹¹; et Zaccaria¹³ cum
Suarez, Azor, Palao, Fiiliuccio, Tanner, etc.

Recte autem docet hic Busenbaum (et
est commune cum Diana apud Croix¹³ et
Salmant.¹⁴), quod habens privilegium ora-
torii non tenetur sacerdotem conducere
ut Missam ipse audiat.

Sed quid, *s/ Missa jam dicatur gratis,*
vel facile gratis haberi possit?

Suarez, Merolla, Escobar, Pellizzarius,
etc, apud Croix ¹⁵; et Salmant. '· cum Fii-
liuccio Palao, Trullench, putant adhuc

Cama me-
diocriter
gravis ex-
cavat.

Gaodena
oratorum non
tenetur m
cerdote m
conducere.

Etiamsi,
luxta alio-
dica-
tur gratia.

' De Synodo, lib. 11, cap. 14. a num. 7. · *Juruin*, de
Sacram., dii». 5. qu. 7, cap. 2, art. 2 · Kim part. 2,
tit. 5, cap. 2. — · Man., cap. 21, n. 7. — *SUIr.*, de Sacrif.
Min., diip. 8H, sect 6, num 5, v. *SecuuAum*. — · Tr 5.
n. 224 — 4 Diep. 4, de Euchar , qu. ult., punct. ult., n. 1
et »eqq. — A'atwr., Man., cap. 21, n 3. — * Loc. dt.. n. 224
el *eqq. — * Loc. dt., v. *SrcxNxfMw* et icq. · ' Loc dt. —
Larm., hb. 4, tr. 7. cap. 4. n. 3. — · Loc. dt. — · Lib. A
part. 1, n. 675. — M Tr. 5, de Sacrif. Mi-., cap. 6, n. 61
— « Tr. 2, diip. 1, qu. 4, cap 3, § 2. — M Id e«t Croix,
(edit Zaccaria) loc. dt. - *Suar.*, loc. dt. v. *Trr/iwm* et

v. *Quartum*. · *Aacr*, part. I. lib. 7, cap. 7, qu. 1. - *Pal.*,
tr. 22. punct. ult.. n 4 et 5. · *Fill.*, tr. 5, n 22b et 227. -
Taunrr, tom. 3. di»p. 5, qu. 6, num. 35 et eeqq — *Diana*,
part. 4, tr. 4 rewl. 80. Cfr. etiam part. 9, tr. 1. reach 19. ·
° Lib. 3. part. 1, num. 67b. — M Tr.5, cap. 6. num. 62. —
loc. cit-, v, *Stcunrlum* · *Mcrolla*. dup. 6. cap. 8.
dub. 22. n. 133. * *Etcob.*, tr. I. exam. II» cap. 4, num. 97,
(edit. Lugd. 16441; *al.* num. 76 (edit. Lugd. a. d.). · *PcIlia.*,
tr. A cap. 2, n. 154. " Loc. dt., n. 676. — * Loc. dt.,
n. 61. *Pal.*, tr. iN.r punct. ult., n. 1 *Dull.*, Expo bull.
S. Crudat. lib. 1, § 3. dub. 6, n. 9.

324. ·?· Filliuccius, tr. 5, »t. 224, loqui-
tur quidem de sacerdote stipendiario; sed una

cx rationibus quas ipse addudt, valet etiani
pro casu,quo sacerdos gratiscelebraret: «Quia.

Impotentia
vel difficul-
tas notabilis
excusat.

Motivum
rationabile
excusat.

In hoc mu-
probat-
um (cne*)
tur.

hem. »i
modico ad
Kndio ha-
it lac-
dotem

Infirmi
quando Cl-
luirntur

non teneri Missam audire, si alias erat excusatus. Quia privilegium datur ut favor, non ut onus; et ideo nemo tenetur uti privilegio suo; nam aliter privilegium redderetur gravosum. — Probabilius tamen teneri dicunt Continuator Tournely; et Croix ' cum Lugo, Tamburinio et communiori, ut asserit. Ratio, quia, licet non teneatur quisque uti privilegio suo; tenetur tamen satisfacere praecepto, dum potest sine notabili incommodo. — Et idem dicendum puto cum Tournely, si cum modico stipendio possis conducere sacerdotem; quia quisque tenetur leve pati incommodum, ut praecepto satisfaciatur.

« Unde resolves:

325. - « Γ. Excusantur, qui sunt in navigatione vel carcere. Item, in morbo, « vel convalescentia in qua obsit prodire • foras. Item, qui sunt in excommunicatione vel interdicto; de quo suo loco ».

Infirmi excusantur, quando prudenter timent non leve damnum, vel moram notabilem ad convalescendum. Ita communiter doctores: Cajetanus % Sotus °, Suarez, Navarrus et alii cum Salmant.8; et

Elbel4. — Apud quem, Gobat cum Sanchezb> excusat etiam eum qui aegra valetudine laborans, timeret exeundo notabile gravamen capitis, virium lassitudinem, crudelitatem, etc.

Sed quid, *si dubium sit, an incommo- dum sit leve vel sufficienter grave?* — Standum est consilio medici, aut superioris, aut parochi, vel alius viri prudentis. Et etiam suo iudicio potest acquiescere infirmus, si prudenter ita iudicet.

Sed quid, *si adhuc, consilio petito, maneat dubius?*

Suarez c> dicit tunc petendam esse dispensationem. — Sed Palaus Gobat, Bonacina apud Croix 8, et Salmant. 10, dicunt absolute non teneri ad Missam; quia, stante periculo gravis damni, praeceptum Ecclesiae tunc non possidet adversus infirmum. Et idem sentit Lugo /Λ Saltem (ait Gobat), tunc iudicandum est, Matrem Ecclesiam in tali casu non obligare: vide Croix ". Et est valde probabile cum Mazzotta I.

Excommunicatus vel interdictus non peccat, omittendo Missam, et sic pariter

Dubiot
de (ravi io
commodo,
itet contilio
prudentia.

Dubio per
ititeoie, non
tenetur ad

Excommu-
nicatio, car-
eer, etc. ex-
cuiant.

' Decal., cap. 3, de 3 Praec., art. 2, *ect. 1, coocl. 4, v. 2 Cum codern. — Lib. 3, part. J, num. 676. · Luſſo, de Euchar., di»p. 22, n. 14 et 17. · Tatnbnr., Dccal., lib. 4, cap. 2, § 2, num. t - Contin. Tourn., loc. cit. — Suar., de Sacrii. Miti., diip. 88, sect. 6, num 5, v, Secundum

bonum. · Navar., Man., cap. 21, n. 3. - · Tr. 5, cap. 6, n. 5«. — In 3 Praec., n. 366. · Gobat, tr. 5, n. 471. — Gobat, loc. cit., n. 479. - · Lib. 3, part. 1, n. 679. — Gobat, loc. dt., n. 463. — · Loc. dt., n. 679. — 1 Tr. 2, diip. 1, qu. 4, cap. 8, § 2, v. Tertio.

inquit, dicere sic Missam est edictum praeter canones, et non adeo decens; in quo casu nemo cogitur suo privilegio uti ».

325. - «J Cajetanus et Sotus in generali dumtaxat loquuntur, licet eos Salmant. ex Leandro afferant pro sententia hic exposita. Cajetanus enim, Sum., v. Festorum violatio, scribit pro rationabili excusationis causa haberi: · omne motivum rationi humanae consentaneum, etiamsi non fuerit urgens ». — Sotus vero, in 4, dist. 13, qu. 2, art. 1, v.f.: • Illos excusari, inquit, qui legitimo impedimento cohibentur, ut infirmi ».

b) Sanchez, Cousit., lib. 7, cap. 2, dub. 45, u. 3. disputat de officii divini recitatione; ejusque opinionem de ea re Gobat transtulit ad praesentem materiam.

t Suarcz, de Rclig., tr. 4, lib. 4, cap. 28, u. 20 et 21, ut ipse Gobat animadvertit, de horis canonicis loquitur, et consentit, dicens in hoc dubio petendam esse dispensationem; quodsi vero superior adiri nequeat, tutiorem partem regulariter esse sequendam, et officium recitandum, nisi practice deponi possit dubium.

<*) Palaus, tr. 22, punct. ult., n. 4, quam vis a Gobat pro officii recitatione invocetur, hoc tamen non habet.

*) Bonacina, de Horis can., disp. 1, qu. 6, punct. 1, n. 5, a Gobat allegatus, concordat, disputans de horis canonicis. At, de Euch., disp. 4, quaest. ult., punct. ult., n. 3, loquitur de casu praesenti, et dicit: manente hoc dubio, « non potest domo exire » ad audendum Sacrum. — Idcmque tenent Salmant., tr., 5, cap. 6, n. 59, negantes posse domo exire, ne se exponat gravioris morbi periculo. Cui doctrinae videtur accedere S. Alphonsus in Horn. Apost., dum ibi, tr. 6, n. 39, scribit: « In tali dubio praevalet jus naturale conservandi salutem ».

f) Lugo non citatur a Gobat pro hoc casu. Sed Gobat asserit primo praeceptum in possessione esse; regulam tamen possessionis locum non habere, quando ex ejus observatione aliquis incurrit in discrimen damni notabilis, tunc enim non est amplius par causa; et Gobat addit: · Hanc solutionem reperies alii casui applicatam a card. de Lugo, in Cousit, moral., lib. 1, dub 4, n. 3.

ciUmM he
gftfitarab
olaoc,

nui ex pm
polito he
ftiptur,

Iut Utile
poMul obti-
neri.

Cuito
Jix ðorau
vel Cregii
CICVMt.

carceratus; etiamsi negligent absolutio-
nem vel libertatem <4 quia isti non obli-
gantur auferre impedimenta remota. Est
commune contra paucos, apud Salmant.
cum Navarro, Suarez, Azor, Bonacina, Sà,
Palao, etc. — Modo, bene advertunt Spo-
rer8 ct Elbel8, ipsi non ideo ex proposito
negligant liberationem, ne teneantur ad
Missam. Immo, probabilius dicunt Bona-
cina h> et Trullench h>, ac Continuator
Tournely4, ipsos non excusari, si de facili
possent absolutionem aut libertatem obti-
nere, ct negligunt; quia quisque tenetur
cum levi incommodo tollere impedimenta,
ut gravi praecepto satisfaciat.

326. - «2\ Item, qui custodiunt castra,
• urbem, gregem, infantes, (vel puerum,
« qui in templo quietus, et sine perturba-
• tione aliorum contineri non potest), vel
• domum ; aut aegris solatio sunt, aut co-
• quere debent, ct similia curare quae
«omitti non possunt. — Bonacina, Co-
« ninck >.

Excusantur igitur custodientes domos
vel greges. Ex communi, cum Laymann \

1 Tr. 5» cap 6, n. 63. *Novar., Man., cap 21. n. 3. ·
Suar., dc Sacrit. Mi· dixp. 88, eect. 6, n. 2, v. Prima. ·
door, part. 1, lib. 7, cap. 7, qu. 1. - Bonae., disp 4, dc
Euchar.i qu. ult., panel, ult., n. 2X · SJ. v. Vissor auditio,
n. 3. (edit, correct.) - Pal., tr. 22, punct. ult., n. 2. —
• Tr. 3, cap. 4, n. 26. — 1 In 3 Praec., n. 365. — « Decal.,
cap. 3, de 3 Praec., art. 2, sect.), concii 4, v. Srrf Me
quaedam. — Bonae., loc. dt., a num. 5. — · Lib. 4, tr.7,*

* ' Ex auctoribus citatis, Azor omittit istam
limitationem.

Bonacina, *loc. cit.*, non tenet hanc sen-
tentiam. — Trullench. vero. *lib. 3, cap. 1,
dub. 5, n. 23*, hoc modo loquitur: · Excom-
municatus non audiens Missam, non peccat,
quia est ei prohibitum: quod procedit etiam,
si negligens sil in procuranda absolutione...,
tunc enim, etsi peccet eo quod negligens sil,
non tamen peccat non audiens Missam ; sicut
qui causam morbi dedit, peccavit tunc quidem,
non vero peccat non audiens Missam. Non
enim cxcommunicalus, ob praeceptum Missae
tenetur tollere impedimentum censurae; sicut
nec detentus in vinculis tenetur ex vi hujus
praecepti quaerere liberationem, ut Missam
audiat >.

326. - 'O Coninck, *dc Sacram., qu 83,
>i. 313 ct seqq.*, male a Busenbaum allegatur,
dc hoc enim silet.

b) Contin. Tournely, *dc 3° Praec., art. 2,
sect. I, concii. 4y v. Prob. 3*, negat quidem pa-
stores ad Missam teneri. At paulo inferius
subdit haec esse cum grano salis intelligenda;

Palao6, Continuatore Tournely Bonacina l et Salmant. ·. — At, si sint plures
custodes, et una dicatur Missa, debent al-
ternatim eam audire. Ita Salmant.· cum
Suarez c>, Navarro % Bonacina '4 Lay-
mann <4 Coninck f), etc.

Et ita pariter, si a viro vel uxore ma-
nendum sit domi ad custodiam; non po-
test vir cogere illam, ut semper domi
maneant: cum sit socia, non famula, quae
e converso cogi posset. Sed etiam posset
dominus manere domi quandoque, ut fa-
mula audiret Missam; nam istius utilitas
dominum excusaret. Ita Croix l0, cum Ste-
phano et Gobat.

Pari modo excusantur ab audiendo Sa-
cro matres, quae non habent domi cui
relinquant parvulos sine periculo; et con-
tra, non possent eos adducere in eccle-
siam sine notabili adstantium perturba-
tione. Ita Bonacina n, et Salmant. u cum
Suarez, Trullench; et Elbel ll cum Lay-
mann, etc. communiter.

Probabiliter excusatur etiam, qui timet
carcerari si ecclesiam adeat. — Croix l4

cap. 4, n. X — · Tr. 22. punct. ulu, n. 6. — ' Disp. 4, de
Euch., qu. ult., punct. ult., num 6 et 7. — · Tr. 5, cap. 6,
n. 68. — · Loc. dt. — · Lib. X pan I, n. 636. *Stephan,
a S. Paulo, tr. 5, disp. 4. dub. 16. n. 102. · Gobat, tr. 8,
n. 494. ~ “ Loc. cit., n. 5. — ■ Loc. dt. n. 72. · Suar.,
loc. dt., num 7. · Trull., lib. 8. cap. 1, dub. 7. num. 6. —
« Loc. dt., num. 389. · Laym., loc. dL, num. 3. — M Loc.
du, n <89.*

sane enim: « Bubulci et ovium custodes, nisi
aliud ferat omnimoda necessitas, pecora domi
continere possunt per tempus Missae, aut aliam
adire Missam in vicinis pagis, si possunt, etiam
cum aliquo ordinarii somni dispendio».

Suarez, *disp. 88, sect. 6, n. 7, v. Quin-
tam*, brevius loquitur, dicens pastores excu-
sari, «quando per alium munus suum supplere
non possunt ». — Navarrus autem, *lib. 2, de
feriis, const!. 5*: «Custodibus ovium, inquit,
praecipiendum est, ut ita inter sese conveniant,
quod possint audire Missas a sc necessario
audiendas ·.

‡ Bonacina, *loc. cit., n. 6*, ait pastores de-
bere sese « vicissim juvare, ita ut unus ec-
clesiam adeat, altero custodiente gregem; co
vero redeunto, alter ad Missam accedat, modo
(nota) supersit alia Missa dicenda ».

‘J Laymann, non satis accurate citatur a
Salmant; asserit enim dumtaxat, *loc. cit., n. 3*,
excusari eos, «qui domum vel gregem custo-
dire debent ne damnum inferatur ». — Co-
ninck pariter hic male citatur a Salmant.,
sicut supra male citatus est a Busenbaum.

Uxor ne-
quit cogi ui
«caper do

Qu.4 dc
hero et (a-
moLx.

Mater
cuitodieux
parvolam
exciuiatar.

Item qai
timet carce-
rem.

cum Henriquez, Dicastillo et Gobât; ac Zaccaria *.

a mi<<8b
inârroo ex-
casatur.

Excusatur etiam, qui nequit Missam audire, quîñ TeĹinquat infirmum sine assistentia ad cibum sive ad remedia prae-standa; vel quin infirmus, relictus ab illo, gravem turbationem patiatur. Ita Palaus, Dicastillus, Filliuccius/^ Sotus etc. cum Salmant.J. Et hoc, etsi adesset alius assis-tens, sed infirmus putaret illius assisten-dam esse sibi necessariam, et alias gra-vem pateretur tristitiam. Ita Pasqualigo apud Croix · et Mazzotta 4.

327. - « T. Item, cui periculum est gra-« vis offensionis mariti, parentum vel do-« minorum. Henriquez a>, Suarez, Filliuc- < cius s. — Si tamen id fere semper fie-« ret, de alio medio laborandum esset ».

Famuli
excusantur
n «CRVIUO
ntctaorio

Excusantur famuli, quando eorum mi-nistenum est communiter necessarium, et ornjltere nCqueant sine gravi incom-modo dominorum; debent tamen medio-crem diligentiam adhibere, ut Missam non omittant. Ita Suarez e, Palaus 7, Tour-nely b>; et Salmant.g cum Coninck et Di-castillo. — Immo notat Croixl cum Palao, cos teneri ad hoc, adhuc cum mediocri

molestia seu vigilia, non autem cum no-tabili diminutione somni.

At si ministerium non sit ita necessa-rium, domini procul dubio peccant, si fa-mulos impediunt Sacrum audire. — Ipsi autem famuli tenentur tunc audire, adhuc contra domini jussum: nisi gravem indi-gnationem timeant; vel nisi statim et de facili non possent alium dominum inve-nire: ut bene ait Croix «J, cum Palao «A Quicquid dicant Sporerl0,et Salmant." etc., sentientes famulos per aliquot vices sem-per excusari.

Scdm
necwiUh
berui et h
racla· pie-
exnt.

Limitatis

Notat autem Mazzotta ”, quod minime peccant domini, si tempore Missae prae-cipiant famulis quae nequeant differri ju-xta communem vivendi modum (intelli-gendum, sine notabili ipsorum dominorum incommodo). — Et tunc sane excusantur etiam famuli, si tempore Missarum, sint occupati in obsequio actuali et necessario; ut ait Sporerl3 cum Salmant., etc., ut supra.

Sic pariter excusatur uxor, si ex ac-cessu ad ecclesiam timeat gravem indi-gnationem viri iracundi vel zelotypi; se-cus, si levem. Communiter Palaus, Suarez, Bonacina, Azor, cum Salmant. 14; Maz-

Gravi» ia
dijnatio vi-
ri raro er-
cuxnt nte-
rem,

Henriq., lib. 9, cap. 25, num. 10. · Dicati., tr. 5. dc Sacrii. Mi·., diep. S, dub. 10. \$ 1, n. 187. - Gobai, tr. 5, num. 501. — » Id e*t Croix, (edit. Zaccxnx) hb. 3, p.xrL 1, num. 689. — Pal tr. 22, puocL uLL, n. 5. · Dicati., loc. ciL. dub. 10. \$ 1, num. lf». · 4 Tr. 5. cap. 6, num. 76. — Parquai., de Sacrit Mit., qu. 1329, num. 3. · · Lib. 3. pan. I, n. 680. — 4 Dc 3 Praec. cap. 3, \$ 2, ver. Tertio — Saur., de Sxerif. Mi»., di*p. MJ, xect. 6, n. 6. v. Quartum, cl n. 7, v. Quintum. — » Tr. 5, num. 227 ct 228. — · Loc. cit.,

n. 7. — ' Loc. cit., n. 6. — · Loc. cit., n. 74. · Coninck, de Sacram., qu. 83. n. 315. · Dicat!., loc. cit., \$ 5> n. 214. — · Loc. ciL, n. 685. Pal., loc. cit.. n. 6. — * Tr. 3, exp 4. n. 34. - 11 Loc. cit.. n. 75. — '· Dc 3 Praec., cap. 3, \$ 2, v. Sexto. — u Tr. 3, exp l. n. 34. » Satinant., tr. 5, cap. 6, n. 74. — Pal., tr. 22, punct. ult., n. 4, v. Secundo. † Suar., de Sacrif. Mlml, dl»p. 88. «ect. 6, n. 6. · Danae., dc Euchar. quxett. ult., punct. ult , n 9. · Axor, part. 1, lib. 7, cap. 7, qu. 1. · 14 Loc. cit.» n. 67,

f) Filliuccius, tr. 5, n. 227, non loquitur de casu quo infirmus gravem turbationem pa-teretur; in reliquis vero concordat.

Sotus, quem Salmant nimis fidentes a Dicastillo mutuati sunt, id non habet in 7, dist. 13, qu. 2. art. 1.

327. - «*) Henriquez, hb. 9, cap. 25, u. 10, dc solo marito loquitur, et concordat

h Continuat. Toumely, dc 3° Pracc., art 2, sect. I, conci. 4, Prob. 3, non ita clare loquitur; postquam enim excusavit famulos, « quibus per dominos non licet adire eccle-siam », istud tandem his verbis limitat: « Qui dominis impiis serviunt quaeritare debent re-ligiosiores, qui non negent tempus exercendae pietati sufficiens; neque hic excusaret lucri majoris intuitus; si enim alibi habent ali-menta ct quibus tegantur, contenti esse de-bent... Quodsi servie quorum fundus totus est labor, a dominis quibus necessario adhaerent

distineantur, quo tempore vel officio vel sacris catechesibus intéressé oporteret, utique immu-nes erunt, modo mentem quo meliori poterunt modo erigant ad coelestia ».

<) Croix, lib. 3, part. 1, n. 685, de hoc casu ita loquitur: «Famuli... excusantur sal-tem pro aliquot vicibus, si sine gravi incom-modo detrectare non possint; si autem tale impedimentum non ordinarium neque per se necessarium foret continuum, tenerentur de-serere talem dominum ». — Palaus pariter, tr. 22, punct. ult., n. 6: « Si vero necesse sit, inquit, aut dominos deserere aut gravem iram et dominorum turbationem sustinere, ex-cusari possunt ». Monet tamen quod si hoc im-pedimentum Missae audiendae frequens fue-rit et quasi per consuetudinem, obligatos esse nacta opportunitate herum deserere et alium quaerere, cui inserviando, praecepta Ecclesiae servare possint ».

rj
>

0
0

zotta | ct Elbel — Sed hoc raro admit-
tendum.

Ex justa causa, notat Croix ·, cum Tam-
bunmo et Fagundez, posse patrem deti-
nere filium domi clausum in poenam, etsi
Missam non audiat. Idem ait Elbel 4. —
Recte etiam excusatur, cum Continuatorc
Tournclý qui omitteret Missam ad re-
parandas rixas aliorum aut furta alie-
norum bonorum.

328. - «4°. Item, si quis alioqui ornis-
surus esset occasionem commodam iti-
neris, v. gr. socios, cum viam ignoret
vel pericula metuat. /Mias vero, tenetur
ad Missam ante iter vel in itinere. —
« Suarez ·, Rodriguez Bonacina ’ ».

Excusatur etiam viator, si alias perde-
ret expensas itineris, quas faceret socius;
ut Suarez, Dicastillus, Gobât, apud Croix ·,
et Salmant. 9 cum Bonacina etc., ac
Elbel ,0. — Vel si graviore expensas su-
bire deberet, si relinqueret occasionem
illam ob Sacrum audiendum; ut addit El-
bel n. — Vel si non esset securus in iti-
nere sine comitiva. Elbel u. — Vel si so-
cietas illius multum eum sublevabit et

longae viae auferet taedium: quod certe
videtur grave incommodum, vel saltem
est conjunctum cum periculo gravis in-
commodi; ut Tamburinius, Suarez <>, Di-
castillus, Gobat, Henriquez, apud Croix l>.

329. - « 5°. Si sit gravis difficultas eundi
« ad ecclesiam ob distantiam, v. gr. unius
« vel alterius milliaris germanici, vel etiam
« minoris spatii: maxime si via sit mole-
sta, coelum pluvium. Ubi habenda est
« ratio personarum, loci, temporis et con-
« suetudinis. — Bonacina a>, Suarez % Fil-
« liuccius Marchant d> ».

Pro distantia excusante, alii assignant
tria milliana nostratia, alii duo, alii unum.
Sed hoc judicandum ex circumstantiis per-
sonae, temporis, etc.; ut Busenbaum, Viva,
Salmant., ex communi. — Ordinarie ta-
men, milliaris distantia non excusat; ut
bene ait Croix u. Sed Dicastillus <4 apud
ipsum, non obligat mulieres nobiles et
teneras ad 1500 passus; obligat vero alias
mediae sortis et rusticas ad longius spa-
tium. — E converso, Salmant. 15 cum Sua-
rez, Palao, Trullench, Filliuccio, etc. (qui-
bus adhaerent Zaccaria w, ac Croix cum

1 Dc 3 Pracc., cap. 3, § 2, v. *Srxto*. — · In 3 Pracc.,
num. 369, *ub3.— ■ Lib. 3, pari. 1, num. 688 *Tambur*,
DccaL. hb. 4, cap. 2, § 2, n. 4. - *Fa^und.*, Decal , hb. 4,
cap. 1, n. 2. — ‘ Loc. dt., n. 380 — · De 3 Pracc., art. 2,
»cct. L conclu. I, prob. 2, v. *Hinc* 2. — · Loc. cit., eeci. 6,
n. 5, v. f. — ‘ Loc. cit., n. 6. — *Suar.*, di«p. 88, »cct. 6,
n. 5. · *Dirait.*, de Sacrif. Mi*»,., disp. 5. dub. 10, < 4, n. 178 .
Gobai, tr. 5, n. 4%. · ■ Loc. cit., n. GB2. — · Tr. 5, cap. 6.
n. 69. — * Loc. cit., n. 383. — 11 Loc. dt. — ** Loc. dt. —

Tambtr., loc. clU, n. 5. · *Dicast.*, loc. cit. · *Gobai*, loc.
dt., n. 406 et 497. · *Henviq.*, Hb. 9, cap. 25, n. 10. · “ Loc.
cil. o 682. — Vhw, de Pnuc dccaL, qu. 9, art. X a. 7.
Sahnant., tr. 5, cap. 6, n. 65 — M Lib X part. L n. 687. —
u Tr. 5, cap. 6. n. 65. · *Snar.*, de Sacrif Miae., disp. 88.
·ect. 6, num. 5. · *Pal.*, tr. 22, punct. ult., num. 4, v. *Sr-*
eundo. · *Trull.*, Hb. 3. cap. 1, dub. 7, n. 10. · *Fili.*, tr. 5,
num. 226. — M Id c*t *Croix*, (edit. Zaccaria). — *Croix*, loc.
cit., n. o87.

d) Id est ad praecavendas vel coercendas
rixas.

328. - oJ Rodriguez, *Sum., part. l, cap. 123*,
n, 9, brevius dicit excusari « itinérantes cum
bona societate, quam amitterent si demora-
rentur ».

b) Bonacina non salis accurate a Salmant.
allegatur; id enim *loc. cit.*, n. 6, non habet.

<) Suarez rem breviter indicat, *loc. cit.*,
ubi negat sufficientem videri causam omit-
tendi Missam: « Solum amittere comites viae,
si nullum aliud incommodum adjungatur »;
excusari autem si comites, quos amitteret, sint
sibi « ob aliquam gravem causam · necessarii.

329. - n> Bonacina, *loc. cit.*, u. 12, requi-
rit sex aut septem milliarium distantiam; sed
subdit in hac rc dijudicanda, opus esse « pru-
dentia, habita ratione loci, temporis et perso-
nae », ita ut tempore nivis aut magnae plu-
viae, salis sil duorum milliarium distantia».

Suarez, *loc. cit.*, u. 5, ab audienda Missa
excusat, « si necessarium- sit longum iter,

v. g. unius leucae peditem conficere; idemque
est, quamvis non sit tanta distantia, tamen
est aliqua notabilis, et aliunde tempestates in-
gruunt et pluviae, ita ut prudenter rem con-
siderando, notabile censeatur detrimentum ».

c> Filliuccius, *tr. 5, u. 226*. requirit pro
pedite trium milliarium; vel etiam, cum plu-
viis, tempestate, etc., duorum distantiam, « ita
ut, consideratis circumstantiis personae, loci
et temporis, prudenter judicetur notabile dam-
num ».

H) Jacobus Marchant, *Résolut, pastor., de*
celebrat. Miss., cap. 6, qu. 1, cas. 7, excusari
affirmat, « si oportet multum itineris cum
gravi labore conticere. Ut si quis pedes de-
beat ire ad duas horas tempore turbido et
pluvio; vel etiam ad unam, tempore veniis
et tempestate pleno».

f Dicastillus a Croix, *loc. cit*, allegatur,
quasi obliget ad 1500 passus mulieres mediae
sortis; ipse tamen Dicastillus, *tr. 5, disp. 5*,
dub. 10, § 4, ii, 135, ita obligat « generaliter

Diana J>, Gobât et Fagundez) dicunt quod regulariter excusat distantia leucae sive trium milliarium: id est (ut Croix), unius bonae horae seu 5 quadrantium iter pedibus agentes; et minus, si esset molestia nivis, imbris vel alia causa. Et idem tenet Mazzotta — dicens absolute, quod distantia trium milliarium omnes excusat.

330. - « 6°. Si ex consuetudine patriae < feminae egredi non soleant tempore luctus, vel etiam post partum. — Silvester a), Cajetanus et Filliuccius l ».

Lactu*
excum(vi-
dax*.

Qu xno
tempore.

Excusantur igitur viduae ratione luctus; ut Sporer b) et Elbel b); ac etiam filiae et sorores, ut addit Mazzotta cum Suarez o. — Sed talem consuetudinem (ajunt Filliuccius d>, Villalobos d> et alii), non esse extendendam usque ad mensem a morte viri. Mensem tantum permisit S. Carolus Borromaeus in concilio primo Mediolanensi. Quamvis, si alia esset consuetudo in aliquo loco, non esse damnamdam de peccato gravi docent Palaus, Dicastillus et Filliuccius, cum cacteris apud

Salmant. ». — Illae tamen, quae e domo iwt) jam egrediuntur ad alia, non sunt excusandae; ut recte notant Salmant. a cum Palao.

Alicubi etiam ex consuetudine virgines excusantur a Missa, ne in publicum aliam α ««aiu exeant: Salmant. 4 cum Filliuccio *), Palao et Suarez; — qui tamen, cum Azor f) et ceteris, merito advertit talem consuetudinem moderandam esse, quoad fieri potest.

« 7°. Si quis non habet vestes statui « suo convenientes. — Navarrus, Henricquez, &\, Azor, Bonacina 5 ».

« 8°. Si quae ex occulta fornicatione • praegnans metuatur, ne id advertatur, si « prodeat. — Laymann * ».

Bene excusantur, cum Busenbaum et Elbel 7, mulieres non habentes vestes decentes juxta suum statum, vel famulum cuiaur. No« 1 Beni veitn dece»«< Limiuub

Gobat, tr. 5, num. 486. - Fa&und., de 1° Praec. EccJ., lib. 2, cap. 9, n. 10. — Croix, loc. dt. — Cafetan., Sum., v. Festorum violatio, — 1 Tr. 5, n. 229. — Maaoot., de 3 Praec., cap. 3, § 2, v. Dentum excusat. — Concii. Mediolan., Contitut. pari. 2. cap. 5, v. PWmoj. — Pal., tr. 22. punct ult. n. 7. Dicast., tr. 5, di>p. 5, dub. 10, § 6. n. 219, - Fili., tr. 5. n. 229. — Tr. 5, cap. 6, n. 82. — Loc. cit. — Pal., loc dt., n. 7. — Loc. cit., num. 81. — Pal., loc. dt., n. 7. — Suar., ditp. 88, wcct. 6, num. 8. — Navar., Man., cap. 21, n. 3. — Henrtq., hb. 9, cap. 25,

n. 10. — Sd, v. Missae auditio, num. 3. — Aoor, part. 1, lib.7, cap.7. qu. 1 — Dc Euchar., qu. ult., punct. uh., num. 8. — Lib. 4, tr. 7, cap. 4, num. 3. — 1 Dc 3 Praec., n. 367. — ■ Dc 3 Praec., cap. 3, § 2, v. Quinio. — Tr. 5, cap. 6. num. 64. — Petr., dc Lrdosm., Sum., de Sacram. Euchar., cap. 27, conci. 16, excus. 3, vers. Hac etiam. — Suar., dc Sacrif. Miss., disp. 88, sect. 6, num. 5. — Fill., tr. 5, n. 226, v. Tertio. — Dicast., tr. 5, disp. 5, dub. 10, § 4, num. 175 et 176. — Pal., tr. 22, punct. ult., num. 4. v. Tertio.

loquendo, tempore hyemis aut aestus ». Sed si « pluit aut ningit notabiliter », ne viros quidem et rusticas mulieres obligat ad assistendum Sacro, si iter mediae leucae vel 1500 passuum eis esset conficiendum.

/ Diana ita quidem citatur a Croix; ipse vero, part. 10, tr. 15, resol. 35, hanc a se allegatam sententiam non dijudicat, tametsi ei suffragari videatur, scribendo: « Non videtur concedendum quod eadem distantia sufficiat pro itinere pedestri ac equestri: nam in itinere equestri minus laboratur; unde ego puto quod saltem distantia unius leucae et mediae sit necessaria ad excusandum auditionem Missae ».

K) Mazzotta, de 3° Praec., cap. 3, § 2, v. Hinc excus., rem clare significat, dicens excusari aliquem: « per tria milliaria, vel per duo, aut etiam aliquando per unum, attenta circumstantia personae, pluviae, aestus et aliarum circumstantiarum ».

330. - *l Silvester, v. Missa //, qu. 2, de solis viduis tempore luctus loquitur.

*) Sporer, tr. 3, cap. 4, n. 35; Elbel n. 384, id concedunt, non quidem universaliter, sed in aliquibus locis, ubi viget consuetudo.

<) Suarez, falso a Mazzotta allegatus, non loquitur, loc. cit, n.8, de sororibus et filiabus, sed solum de viduis.

d) Filliuccius, loc. cit., n. 229, negat extendendam esse hanc licentiam ultra mensem. — Idemque tenet Villalobos, part. 1, tr. 8, diff. 36, n. 8, addens in hoc attendendam esse consuetudinem, in specie pro mulieribus nobilibus.

Filliuccius, loc. cit., addit: « Est tomen potius improbanda, praesertim in festis solemnibus ». — Cui consentit S. Alphonsus in Horn. Apost., tr. 6, n. 42, ubi ait: « Nulla autem ratione potest licita reputari illa consuetudo (ut melius dicam abusus), qua puellae, ne in publicum exeant, ab auditione Sacri se abinent ».

f) Azor, etsi a Salmant. citatur pro hac limitatione, eam tamen non habet.

PuriUinho-
ortu prae-
ftun*.Puellae,
qoanun ma-
trimonium
publicatur.Puerpera
excusatur.

non esse excusandas ab audienda Missa yalde mane, si possunt; aut in ecclesia remota, ubi populus non concurrit. — Idem dicitur de puella inhoneste prae- gnante, si posset in aliquo loco occulte et sine nota Missam audire <Λ Ita com- muniter, cum Buscnbaum supra, Elbel Continuator Tournely ·; et Palaus, Lay- mann, Reginaldus, etc. cum Salmant. ⑩.

Sic etiam possunt aliquando excusari puellae, quae ab ecclesia exeunt quando fiunt proclamationes pro earum matrimo- niis: etsi ideo omittant Sacrum, si ob id notabilem verecundiam pati debeant. Ita Elbel 4. Idemque sentit Sporer h) de mu- lieribus nobilebus. — Hoc autem raro et difficile puto admitti posse; at si revera puella ex hoc tantum ruborem pateretur, ut magnum incommodum subiret, eo casu non improba. Croix vero 6 absolute tales puellas excusat, ubi adest hujusmodi con- suetudo.

Pariter consuetudo excusat puerperas, domi se continentes post partum per ali-

quod tempus (v. gr. per sex hebdomadas ex communi usu, ut testantur Sporer et Elbel), etiam postquam convaluerint. Ita Sporer °, Elbel \ et Salmant. · cum Pa- lao s. — Non vero excusantur mulieres ob menstruum. Salmant. 10.

331. - < 9". Si quae sciret alteri, a quo Peeiu « perditae amaretur, secuturam occasio- Varpfter « nem peccati, si prodiret. — Sà, Filliuc- cona', "d' < cius ll ».

Quaestio magna est: *an puella, sciens ab aliquo turpiter concupisci, possit omit- tere Missam?* — Tres sunt sententiae.

Prima, quam tenent Laymann a), Spo- rer b', Valentia Lopez apud Sal- mant. u, dicit posse; et bis vel ter etiam teneri omittere. — *Secunda*, cum Palao et Henriquez, dicit, teneri audire Missam, non obstante ruina alterius: quae illi vo- luntarie evenit. — *Tertia*, cum Mazzotta % qui asserit communem cum Suarez, Sà Filliuccio, Bonacina, Sanchez <>, etc., apud Salmant., docet, posse quidem omittere ad evitandum proximi damnum: sed non te-

Potext. «
b»· vel ter
tenetur o-
mittere Sa
crunx.Probabili-
ter tenetur
audire.Probabili-
ter potest,
·ed non le-
netur omit-
tere.

1 Dc 3 Praec., n. 367. — · Dc 3 Praec., art. 2, icct. 1, concil.4. — *Faī.*, tr. 22, punct. ult., n. 4, v. *Tertio.* Laym., Hb. 4, tr. 7, cap. 4, n. 3. · lib. 19, n. 16. - ■ Tr. 5, cap. 6, η. M. — « Loc. cit., n. 351, sub 2. — · Lib. 3, part. 1, num. 690. — *Sporer*, tr. 3, cap. 4, num. 35. - *Elbel*, loc. dU, nub 3. — · Loc. cit. — ' Loc. cit., »ub 3. — · Loc. dt., n. 79. —

· Loc. du, n. 7, ex cap. un., dc pun6c. poet partum. — ** Loc. cit., a. 80. — Sd, v. · Vnwr η. X — u Tr. 5, n. 227. — 11 Loc. dt, n. 77. — *Pal.*, loc. dt., n. 5. · *Henriq.*, lib. 9, cap. 25, n. 10. — *Suar.*, disp. 88, sect. 6, n. 6. · *Fill.* tr. 5, num. 227. · *Bonac.* dc Euchar. qu. ult-, punct. ult., n. 15. · *Salmant.*, loc. du. n. 77.

s) Non omnes auctores hic allegati eo modo exponunt suam de hoc casu sententiam; Reginaldus loquitur fere ut Buscnbaum supra; Contin. Tournely et Laymann simpliciter excusant mulieres inhoneste praegnantas, quae nequeunt absque pudore et infamia templum adire.

h) Sporer, tr. 3, cap. 4, n. 35, dicit aliqui- bus in locis excusari puellas *nubiles* tempore sponsaliorum.

331. - n) Laymann, lib. 2, tr. 3, cap 13, n. 10, haec habet: « Accidere potest casus, licet raro, ut mulier debeat etiam festo dic auditionem Missae intermittere; si propter circumstantias brevi tempore mutandas intel- ligat infirmum adolescentem lapsurum esse in aspectu ipsius».

b) Sporer, tr. 5, cap. /, // 29: · Femina, inquit, sciens determinatam personam cx aspe- ctu suo scandalizari, potest una aut altera vice domi se continere, omisso Sacro... Et certum est non teneri abstinere saepe vel ad longum tempus ».

Va'entia, in 2att* 2A*, disp. 3, qu. 18, punct. 4, rcg. 3, v. *Secundo sequitur*, dicit teneri ad omittendum Sacrum, sed addit: · Non tamen teneretur perpetuo, etiam aut

per unum annum carere perpetuo Sacro; nam id esset intolerabile ·.

d) Lopez, *Instruet, consc., part. 1, cap. 57, v. At praedicta*, vult puellam istam teneri ad omittendam Missam semel vel bis; sed « ul- tra unam vel duas vices, aut ad summum tres, jam mulier tenetur, non obstante tali scandalo, prodire ad Missam de praecepto audiendam ».

f) Mazzotta, de 3° Praec., cap. 3, § 2, v. *Dubium est*, dicit: < Posse (saltem si id sae- pius non accidat) Missam omittere... ; sed ad id non teneri ». Et hanc sententiam *commu- niozem* appellat.

f) Sà, v. *Missae auditio*, n. 3, dicit *excu- sari* eo casu; unde ridetur admittere quod *non teneatur* omittere Missam.

Sanchez citatur quidem a Salmant. pro hac sententia, sed ex Leandro; at ipse. *Decal.*, lib. /, cap. 6, η. 16 et 17, non disputat de hoc praecepto, sed in genere quaerit: « An fe- mina conspectui viri se offerens, a quo se turpiter amari novit, peccet mortaliter pec- cato scandali, quando nullatenus eum ad sui amorem provocare intendit». Et quamvis pro babilexn reputet opinionem, quae asserit eam mortaliter peccare, si id absque necessitate

neri, quia utitur jure suo, et damnum ille sua culpa patitur.

Hae sententiae omnes sunt probabiles; sed prima, probabilior. Ratio, quia praeceptum naturale de vitando scandalo, praeferendum est positivo de audienda Missa. E converso, quia caritas non obligat cum gravi incommodo, non tenetur puella abstinere a Missa plus quam semel vel iterum. Vide dicta *de Caritate, Lib. II*, ». 51 et 53.

332. - Quaeritur hic in fine: *An amissio notabilis lucri excuset ab auditione Sacri?*

Negant Salmant. *. — Sed satis probabiliter affirmant doctus Pater Holzmänn *, Viva ., Mazzotta 4, Elbel 1 cum Anacleto e), Diana b), etc., Tamburinius .; cum Azor, Bassaeo, apud Croix '. Ob eamdem rationem, qua diximus supra *n. 301*, excusari qui, ne amittat extraordinarium lucrum, laborat die festivo: ex ratione generali, quia praecepta ecclesiastica non obligant cum gravi incommodo. Idem tenet Gobat, qui excusat pauperem, etiam ob lucrum unius ducali; et duorum, alium tenuis fortunae. — Et injuste Salmant. * rejiciunt praedictam secundam sententiam: cum alibi » cum Suarez, Palao, Bo-

nacina *cl*, etc., non negent excusari viatorem, qui, ne amittat solas expensas quas sperat a socio, Sacrum omittit.

Utrum autem excusetur, qui in sabato venatum iret, ubi Missam audire nequit? — Vide dicta *n. 301*, v. *Merito*.

Verum Dicastillus et Gobat, apud Croix °, excusant *aurigas*, qui non possunt audire Sacrum, quin vecturam relinquant cum notabili jactura. Idem ait Mazzotta ¶ *de tabellariis et custodibus gabellarum*, qui timeant notabilem jacturam. Idemque dicit de *nantis, vectoribus mercium*, qui nequeant audire Missam sme magno incommodo. — Illud autem non admittimus, quod aliqui auctores addunt, apud Croix .a, scilicet, quod, etsi quis possit sine tanto damno omittere vecturam, adhuc tamen is excusari posset ex consuetudine aliorum, quam habent vehendi. — Pariter 18 dicunt Suarez 'O et Gobat, excusari *molitores*, si, causa Missae, eis eveniret jactura mediocriter gravis.

Valde autem probabiliter excusatur, qui ob Missam audiendam omittere deberet negotium cum damno gravi; ut Suarez, Dicastillus, Cajetanus % etc. cum Salmant. /Λ

* Tr. 23, de 3 Praec. decal., cap. 1, num. 345. — . De Praec. decal., num. 528, i. f. — ° De Praec. decal., qu. 9. art. 3, num. 7, v. *Quarto* — . De 3 Praec., cap. 3, § 2. v. *Quarto*. — . De 3 Praec.. n. 368. — 4 Decal., lib. 4, cap. 2, § 2. num. 7. — *Azor*, part. 1. lib. 7, cap. 7, qu. 1. - *Ban.*, v. *Afta** IX, n. 3. . 1 Lib. 3. part. 1, n. 661. — *Gobat*, tr. 5. n. 492 et 493. — ■ Tr. 23, cap. 1, u. 315. — . Tr. 5,

cap. 6, n. (fi. - *Suar.*, ditp. 88, iect. 6, n. 5, . *Pal.*, tr. 22, punct. ult., num. 4, v. *Quarto*, — *Dicast.*, tr. 5, disp. 5, dub. 10, § *. n. 178, . *Gobai*, tr. 5, num. 9. . *. Loc. cit., num. 684. — « Loc. cit., v. *Quarto*. — 11 Lib. 3, part. 1, n. 664. — u Apud Croix, loc. cit. . *Gobai*, ti. 5, n. 500. — *Suar.*. de Sacrif. Miss., disp. 88, sect. 6, num. 5 . *DicaU.*, loc. dt.. n. 178 et 180.

laciāt; secus vero, si ob causam necessariam, ut < eundi ad ecclesiam »; absolute tamen negat eam teneri ad se privandum libertate c domo exeundi.

332. - a) Anacletus citatur quidem pro hac sententia ab Elbel; ipse tamen, *Ir. 10, dist. I, n. 46 et 52*, hunc casum in specie non habet, sed in genere dicit excusari, « cum nequit audiri Missa absque jactura boni notabilis aestimationis ».

b) Diana, *part. 2, tr. 15, resol. 34*, pariter citatus ab Elbel, ibi non disputat de omittendo Sacro, sed de opere servili, quod fieri licitum asserit, si lucrum cessans aestimari possit non mediocre nocumentum.

e) Bonacina, *loc. cit., u. 6*, non facit mentionem expensarum itineris, quidquid dicant Salmanlicenses.

*) Suarez perperam allegatur pro hac sententia a Croix et Gobat, qui tamen allegationem sumpserunt ex Bonacina; ipse enim lo<

cit., sect. 6, num. 5, non loquitur de molitoribus.

Cajetanus non expresse sic docet; haec tamen sententia ex ejus dictis, *in 2a''' 2at. qu. 122, art. 4, § In 3 casu*, colligi potest, ut dicit Filliuccius, a quo Salmant. hanc allegationem mutuati sunt. Cajetanus enim ibi licita reputat servilia opera, quae fiunt propter necessitatem non differendam.

f) Salmant., *tr. 5, cap. 6, n. 70*, hanc opinionem, quam amplectuntur, ita coarctant: « Quod intelligendum est, inquiunt, quando hujusmodi negotia praeveniri non possunt, ne Missae auditionem impediant, vel e contrario Missa praeveniri nequit, ut negotiis vacetur; nam si quis velit prius nimio somno indulgere, unde postea non possit utrique oneri satisfacere, non excusabitur a culpa ratione praeteritae negligentiae, si luit praevium impedimentum et voluntarie non praeventum ». — Idemque tenet Suarez, *loc. iit*.

nVo“ota
Eit'orΓ0*"

Araiaiao
notxbillitu
eri excuiat
λ MttVU

Cm *
nrC
larti» « «
«wdibatp
bc*rtta
pf°
rfbm

pyo *μ
loribe.

Netotiwa
M??enc*

Bonam ipi
niaale m*.
)<- non rt>
ivial.

Limitatio
pro conii-
lente,

pro impe-
diente bla*-
fihemia»,
arta, etc.

Praece-
ptum Nia-
nte «pecijde
alicui loco,

probubi
<âtpcre<n
commorxn-

Probabt
eo* non
oMirnt.

Non excusatur autem, ex communiori cum Pasqualigo apud Croix qui omittet Sacrum ob aliud bonum spirituale, quamvis majus. — Probabiliter tamen l admittit lllsung excusari qui omitteret Missam pro se confitendo, si alias deberet aliquandiu permanere in statu peccati mortalis. Et idem tenet Croix cum Lessio <Λ — Item excusatur a Missa, qui alias non posset impedire blasphemias, rixas, furta, etc. Elbel *Λ

An autem peregrini teneantur audire Missam, quae audienda est ex peculiari praecepto loci ubi sunt, etiamsi per unum diem ibi commorentur?

Affirmant Suarez 3, Pontius \ Joseph de Januario et Salas, apud Palaum qui merito probabile f/ id vocat cum Sanchez e et Salmant. Ratio, quia peregrini vere fiunt subditi superioris loci ubi sunt, licet per breve tempus ibi commorentur.

Probabilius tamen negant Sanchez cum Toletto», Azor, Sayro, etc.; Bonacina9,

Pasqual., de Saerif. Miis., qu. 1343. - 1 Lib. J. part. 1. n. bS3. — 1 Croix, loc. cit. — 1 De Relic., (r. 2, Ub. 2, cap. 14, num. 7 et seqq. — 4 De Matrim. lib. 5, cap. 7, num. 14. — Jos. dr Jartuar., Reiol. mor., part. 1, resol. 14, num. 1 Salas, de Legib., disp. 14, sect. 4, n. 50. — * Tr. 3, disp. 1, punct. 24, § 3, n. 11 et 12. — 1 Decal., lib. 1, cap. 12. n. 37. —

kJ Scilicet, uti ait lllsung, tr.5, n. /64, i.f., si quis confiteri non posset « eadem die ». — Croix autem, loc. cit., idem concedit, « si aliquandiu in statu peccati mortalis esset alioqui permansurus, quamvis, η. 655, absolute dicat quod si confessio esset omittenda, « suaderi potest, ut fiat sub Missa*. — Lessius vero, in Auctar., v. Missa, cas. 2, scribit de iis qui tempore Missae confitentur: « Omnino... videntur excusandi, quibus ratione negotiorum, vel quia sunt in obsequio aliorum, non est integrum aliud Sacrum audire». Et inferius « Si... ob notabile commodum temporale, inquit, licitum est etiam a Sacro abesse, si alia ratione id obtineri nequit..., cur ob ingens lu-

Silvester », Elbel 'o; item S. Antoninus », Granado, Vega », etc., apud Salmant. Ratio, quia superior loci non habet jurisdictionem in peregrinos: nisi ii maneant vel saltem animum permanendi habeant, per majorem anni partem, juxta dieu de Leg., Lib. I, n. 156.

Hic refert adnoure, quod Benedictus XIV', in brevi Cum sicut etc., dato die 12 Decembr. 1748, quoad regna Neapolis et Siciliarum, induisit ab abstinentia operum servilium in diebus festis, exceptis dominicis Paschatis et Pentecostes, ac omnibus aliis dominicis in anno: item die Circumcisionis, Epiphaniae, Ascensionis, Corporis Christi, Nativitatis Domini: item Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis et Conceptionis B. Virginis Mariae Immaculae: item die SS. Petri et Pauli, Omnium Sanctorum et Patroni principalis cujuscumque civitatis aut pagi illius dioecesis. — In aliis vero festis, praescripsit fideles teneri tantum ad Missam audiendam.

Tr. 11. cap. 3, num. 56 et Sfl — a Decal., lib. 1. cap. 12, n. 38. - Aror, part. 1. lib. 5, cap. II, qu. L - Sayr., CUv . lib. 3, cap. 4, n. 15 — 1 Disp. 1, de Legib . qu. 1 punct. 6. n. 36 et <3. — * De 3 Pracc., n. 381 et 382. — Granado, in 1** 2~. contr. 7, tr. 3, disp. 6, n. 23 et 24 - u Tr. 11 cap. 3, n. 58.

crum animae, quod alia ratione consequi moraliter non potes, non liceret tibi imperfecto illo modo Sacrum audire?»

Elbel, n. 39/, non solum dicit eum posse, sed etiam teneri omittere Missam.

O Palaus, loc. cit., hanc sententiam multo probabiliorum existimat

i) Tolctus, lib. 6, cap. 5, i. f.; Silvester, v. Jejunium, qu.2, n. 7; S Antoninus, pari. 2, til 6, cap. 2, § 2; Vega, Sum. silva, lib. 2, cas. 3/5, de casu huic simili tractant, nempe de jejunio quod in aliquo loco servatur; et negant illac transeuntes teneri ad hoc jejunium peculiare. Al Salmant universe quae-runt utrum peregrini teneantur legibus loci.

indui-
cno atriwi-
U?ae S,cl'

CAPUT II.

De Quarto Praecepto: *Honora Patrem*, etc.

DUBIUM I.

Ad quid teneantur Liberi erga Parentes.

333. *Quae teneantur filii praestare parentibus circa amorem*. — 334. *Quae, circa reverentiam*. — 335. *Quae, circa obedientiam*. - Vide alia ibidem.

ncn!!Trntria
panure
naren bu%.

333. ~ * ^CSP. Tenentur, vi hujus prae-
« cepti, tum genitoribus, tum superiori-
« ..\$ rebus, jn qUjbus quisque, et
« quamdiu subjectus iis est, *amorem, re-*
« *verentiam* et *obedientiam* praestare; ita
« ut, si notabilis horum defectus sit in re
« gravi, graviter peccetur: quod facilius
• fiet respectu parentum, quam aliorum.
« — Ita communiter. Vide Filliuccium ‘,
« Reginaldum *, etc.

« Unde resolves:

peccata
rem

« Γ. Contra *amorem* graviter peccat
« filius: 1 . Si signa odn parentibus osten-
« dat, et aspere tractet. — *T.* Si torvo
• oculo fere semper intueatur; ac ita
◁ aspere loquatur ac si odio haberet. —
« 3". Si non subveniat in gravi necessitate
«spirituali vel corporali». [Hinc etiam
graviter peccant filii, négligentes preces
ct Sacrificia offerri pro parentibus. Sal-
mant. ·]. — · 4°, Si non impleat eorum te-
« stamenta et legata: modo haeres sit. —
« 50. Si grave malum, v. gr. mortem illis
« optet. — Navarrus, Reginaldus4, Filliuc-
« cius 5 ».

Graviter ideo peccant filii, si non cu-
rent ut parentes, in articulo mortis con-
stituti, suscipiant sacramentum Poeniten-
tiae et alia. Bonacina ·, Filliuccius Sal-
mant. · cum Azor, Navarro *, Trullench.
— Idem, si impediant parentes, ne faciant
testamentum Bonacina ·, Tamburinius,0.

* Tr. », part I. cap. 1. — · Lib. 20. cap. I. — · Tr. 24,
de I Praec. decal., cap. un., η I. — *Novar.*, Man . cap. U,
a η. II. — « Lib 20. cap. 2. a n 8. — · Loc. dt.. cap. I.
n 3, S et 14. — · Di>p. 6, de I Praec., punct. 5, n. 2. —
' Loc. de, η. X — · Loc. dt., num. 4. · *Aoor*, part. 2,
Ub. 2, cap. X qu. 5. · *Trull.*, Ub. 4, cap. 1. dub. 2, n. 15.

Quod tamen intelligitur, si malis artibus
impediant; secus vero, si modis permissis
id faciant, tunc ab omni culpa immunes
erunt.

334. - « IF. Contra *reverentiam* gravi-
« ter peccat filius: Γ. Si percutiat, etiam
« leviter. Et, secundum Reginaldum, *T.* Si pcrfKluv
« manum ad percutiendum deliberate at-
« tollat ». — [Ita omnes communiter; et
recte advertit Sporer H, quod in his filius
dupliciter peccaret, contra justitiam et
contra pietatem].

« 3°. Si graviter » [parentes] « contristet.
◁ ReginaldusIf, Filliucciusl3 ». — [Etiamsi Per veru
verba non sint graviter contumeliosa; ut
probabilius ait Busenbaum (mox infra) et
Bonacina u: contra Elbel id, dicentem non
esse mortale, si iracundia parentum non
oriatur ex ipso verbo aut facto, cum hoc sit
leviter injuriosum, sed ex sinistra apprehensionem
vel eorum indispositione. Nam
si tunc non laeditur graviter reverentia,
saltem graviter violatur amor erga paren-
tes, eos sine justa causa graviter et deli-
berate contristando!.

« 4". Si animo deliberato ad gravem
« iram provocet verbis contumeliosis, vel
« talibus, quibus sciat graviter offendendos
« dos ». — [Hinc bene ait Roncaglia le, non
excusari a mortali, qui matrem vocet:
Paeae, ubbriaca, bestia, strega, ladra, ct
similia. Qui vero diceret tantum : *Vecchia*,

— · Dhp. 6, de 4 Praec., punct. 5, num. 2. — * Decal.,
lib. 5, cap. 2, î 2. n. 5. — *Rffin.*, Hb. 20, n. 24. — “ Tr. 3,
cap. 5, num C. — « Loc dt. — “ Tr. 28. part. 2. cap. I,
n. 17 et 18. — »· Loc. du. punct. 2, n. 4. — u Confer. 19,
(de 4 Praec.), n. 367. — ‘. Tr. 10, de I Praec., cap. I, ref.
in pmxi, n. 1.

333, - a) Navarrus, *cap. 14, n. 13*, in ge-
nerali tantum peccare dicit filium, « qui paren-
tibus, magna necessitate oppressis non subve-

nit..., vel gravibus morbis detentis, cum id
commode facere potest ·.

b' Tamburinius loquitur de filiis qui im-

stordita, ignorante, et similia, puto non posse de se absolute damnari de mortali, nisi parens graviter de his verbis offendatur. Peccat autem graviter filius, qui parentes frequenter torvis oculis aspicit, aut verbis asperis alloquitur; ita ut videatur eos odio habere. Busenbaum (ut supra), et Bonacina l cum Silvestro a>, Grafio, etc.; Elbel ■, Roncaglia ²].

< 5°. Si maledicta, convicia, etc., in eos « conjiciat. — Navarrus, Filliuccius, etc. ». [Cum Continuatore Tournely b>. Intellige, in praesentia; ut videbimus in subsequent! adnotatione. — Idem, si parentes deliberate, gestu vel risu subsannet; ut Sporer 4 et alii. Dicitur *deliberate*; nam in his et similibus, ut supra, saepe excusantur filii a mortali propter indeliberationem actus: ut notant Bonacina et Elbel].

« 6A. Si » [parentes) « pauperes despicat, vel nolit agnoscere. Quod si tamen « exterius tantum dissimulet se nosse, et « nolit apud se habere ex justa causa, dummodo c> provideat de necessariis: Bonacina 5 excusat a peccato gravi, eo quod « rationabiliter non sint inviti ». — [Hinc probabiliter apud Salmant. e, Azor, Navarrus, Toletus et Trullench excusant eo casu filium a mortali: ¶ si grave damnum passurus esset: ¶ si parentes infami cri-

mine essent notati; 3° si solum V exterius dissimularet, sine interno contemptu: quia tunc (ut ait Bonacina) ipsi parentes non censentur graviter aut rationabiliter inviti).

< 7°. Si in foro externo » [filius) < etiam • de vero crimine » [parentes) « accuset; « extra crimen haeresis, prodicionis vel « conjurationis in principem, cum non est « alius corrigendi modus. — Vide Bonacina 7 ».

Absolute dicit Sporer • filium maledicentem parentibus, sive eos subsannantem, non excusari a peccato mortali: sive faciat in eorum praesentia, sive in absentia. — Nescio quomodo hic auctor (quamvis m alus suis sententiis satis aequus, et forte aliquando plus quam par-est benignus) hoc potuerit absolute asserere. Nam, ut ipsemet fatetur •, et omnes docent, reverentia sive honor non laeditur, nisi per contumeliam illatam in praesentia; vel in absentia, sed eo fine ut alter resciat.

Praeterea, accedit id quod dicunt plures graves doctores, ut Coninck 10, Pontius 11 (et asserit commune), Toletus 12, Navarrus 13; item Azor, Vasquez, SA, etc., apud Salmant. H. Ajunt enim praefati auctores, per copulam fornicariam occultam in ecclesia non committi sacrilegium, nec

Per accusationem in foro exteriori.

Maledicta parentibus non committitur.

Per ornam.

Per confirmationem.

1 Disp. 6, de I Praec., punct. 3» num. 3. • Jacob, de Graffiiis, Decis. aur., part. 1, Hb. 2, cap. 36» num. 5. — 1 Confer. 19, (de 4 Prate.) n. 350. — 1 Tr. 10, cap. 1, reg. in praxi. n. 3. — Ahtwr., Mun., cap. U, n. 12, v. Quinto et Sexto, — Fill., tr. 28, part. 2, n. 17. — 4 Tr. 8, cap. 5, n. 31. — Bonae., loc. cit., punct. 2, n. 3. — Elbel, loc. cit., n. 567, v. f. — » Loc. dt., punct. 2, n. 4 — 1 Tr. 24, n. 5. • Aor, part. 2, lib. 2, cap. 2, qu. 10, • Navar., loc dt.,

v. Octavo. • Told., lib. 5, cap. 1, n. 7. • Trull., hb. 4, cap. 1, dub. 2. n. 8. — Bonae., loc dt., n. 4, v. Quarto - • Loc. OL, n. 4, i. f. — • Loc. dC. n. 30 et 31. — • Tr. 5, cap. 4, n. 136. et 136. - • Dc Sacram., qu. 83. n. 230. — “ Dc Matnm., lib. 10, cap. 10, n. 15. — “ Lib. 5, cap. 8, n. 8. — “ Man., cap. 27, n. 256, i. f. — Acor, part. 1. lib. 10, cap. 26, qa. 13. v. Quinto. - Vasq., in !•* 2., di»p. 98. cap. 3. num. 6. • Sd, v. Ecclesia, n. 19. - 14 Tr. 9. de Matrim., cap. 15, n. 61.

pedium parentes, « ne necessarium condant testamentum ».

334. - “) Silvester, v. Filii, n. 25, rem clare significat, dicens filium teneri ad amoris signa parentibus ostendenda; « unde excusari non videtur a mortali, si amoris signa nunquam parentibus ostendit, sed semper dure loquitur».

h) Contin. Tournely, de Carit., sect. 7, p. 2, qu. 1, v. Ex dictis colliges, maledictionem aut imprecationem grave esse peccatum asserit, quamvis ex animo non proferatur, si tamen fiat « contumeliose, ut si persona cui mala haec oretenus imprecari, singulari veneratione digna sit ».

¶ Ista limitatio: dummodo provideat de necessariis, apud Bonacina non repentur.

Tertius iste casus, quamvis n Salmant.

auctoribus citatis tribuatur, eo modo quo refertur a S. Alphonso, apud Azor tamen non habetur; a ceteris vero auctoribus proponitur, non quidem disjunctive tamquam casus a duobus prioribus diversus; sed tamquam conditio requisita, ut illi duo immunes sint a peccato mortali. « Excusari... potest (ut verbis Trullenchii utar) a mortali, si filius solum exterius dissimulet et dedignetur ex justa causa absque contemptu interno: ut si hoc faciat ad vitandum damnum in vita, honore, divitiis, quod alioquin incurreret, cognito patre, modo tamen paratus sit illi necessaria subministrare; tunc enim pater rationabiliter non aegre fert, nec injuriae adseribit, sed pro filii bono consentit aut consentire tenetur. Item excusari potest a mortali filius, qui parentes infames aut proditores vel haereticos dedignatur •.

pollui ecclesiam *A Ratio, quam tradit Coninck apud Salmant., quia reverentia ecclesiae debita consistit in opinione hominum, sicut fama: ergo, sicut homines non fiunt infames, nisi crimina innotescant; ita reverentia loci sacri non violatur, nisi publice pateat de crimine. — Quidquid sit de hac sententia, quae satis est probabilis, ut dicunt Salmant. (licet opposita mihi sit probabilior; quia irreverentia tunc irrogatur Deo, qui in ecclesia speciali modo assistit, et omnia occulta respicit: vide infra, *de sexto Praec.*, n. 458, v. *Tertia*). quod mea interest hic, est ratio adducta, nempe, quod reverentia non laeditur nisi per manifestationem contumeliae. — Quomodo igitur peccabit graviter filius, clam maledicens parenti, aut subsannans in ejus absentia; cum non adsit tunc neque contumelia neque irreverentia?

Et hoc puto dicendum, etiamsi hoc faciat coram aliis. — Attamen non nego in hoc adesse quamdam vilipensionem exercj(arn) repugnantem reverentiae parentibus debitae: specialemque malitiam contra pietatem continentem; sed quae non pertingit ad peccatum mortale: nisi casu, f)jus ejs majicijceret anjmo malevolo

aut cum magno contemptu, nempe, si malediceret coram aliis, eo fine ut illi deinde parentibus deferant, vel forte saltem praesumendo quod deferent.

Dicunt autem Viva, Elbel, Tamburinius, Mazzotta et Bonacina cum aliis, filium parentibus maledicentem, graviter peccare, sive illi sint vivi sive defuncti. Sed praefati auctores (aliquantulum nimis inconsiderate) non explicant, an maledictio fiat cum animo vel sine animo malevolo. — Verumtatem omnino intelligendum non peccare graviter, si sine tali maledicat. Et revera Navarrus et Filliuccius, quos citat Bonacina pro hac doctrina, sic intelligunt. Navarrus } enim dicit, peccare filium, *qui ex animo ipsis*

Coninck, de Sacr., qu. 83, n. 230. · *Salmant.*, tr. 9, de *Matrira.*, cap. 15, n. 65. — » Loc. dt. · Vitta, de *Praec. decal.*, qu. 11, art. 1, n. X — *Eibel*, de 4 *Praec.*, n. 557. » *Tambur.*, *DccaJ.*, lib. 5, cap. 2, § 2, num. IX — *Maxcot.*, tr. 2, diep. 2, qu. 2, cap. 1. — *Bonae.*, diip. 6, de 4 *Praec.*, punct. 2, n. 4. — *Mavar.*, *Man.*, cap. 14, n. 12, v. *Sextio*, .

⁷ Coninck, Toletus, Navarrus, Azor cl Sà, de priori parle assorti, scilicet de sacrilegio

(parentibus] *maledicit, sive vivis sivejam saeculo defunctis...*; *si tamen oretenus tantum maledixit, non amplius quam venialiter offendit*. Idque quasi eisdem verbis confirmat Filliuccius 0.

335. - « IIP. Contra *obedientiam* gravi- < ter » [filius] « peccat:

« Γ. Si in re gravi sit inobediens circa « ea quae pertinent ad gubernationem do- < mus, bonos mores vel animae salutem. « — Filliuccius 4.

< 2\ Si contra voluntatem parentis du- « cat uxorem se indignam. Indigna autem « dicitur, cum qua non potest contra- « here sine dedecore, juxta suae regio- « nis usum ». |Vide dicenda *de Matrim.*, *Lib. VI, n. 85/J* « non tamen potest exhae- « redari idcirco ». [Vide *Lib. III, n. 949*].

• y. Si sine justa causa nolit eam du- « cere, quam vult parens; maxime, si inde « sopirentur odia, aut parentum necessi- « tas levaretur. Erit autem justa causa, « v. gr. si sit impar familia, si infirma, « deformis, fatua vel immorigera.

« 4°. Si, inconsultis parentibus, nubat, ut habet Sanchez ». [De hoc vide, *de Matrim.*, *Lib. VI, n. 849, Qu. II*].

« Potest tamen, ubi consuluit, ipsis in- « vitis, prudenter contrahere cum se di- « gna; cum circa electionem status sit « sui juris. — Lessius 0, Sanchez ·, Fil- « liuccius I.

« An, et quomodo peccent liberi fu- « rando a parentibus? — Vide infra, « *Lib. III, tr. 5, cap. 1, dub. 4* », [n. 543].

« Item, an alienare possint bona? — « Vide infra, *Lib. III, tr. 5, cap. 3, dub. 2; « et Lib. III, tr. 5, cap. 4, dub. 1* ».

Tenetur igitur filius obedire parenti, in iis quae mox dicta sunt. Et peccat graviter, peccato speciali in confessione expli- cando, si materia sit gravis, et parens praecepto expresso et serio id mandaverit; secus, si tantum monuerit: ut Sporer·, Roncaglia · et Holzmänn¹⁰. Additque

FUI., tr. JJ, pan. 2, cap. 1, num. 17. - *Bonne.*, loc. dt., n. 4. · · Loc. dt. — » Loc. dt. — · Tr. 28. part. 2, cap. I, num. 20. — *Sanck.*, de *Matrim.*, lib. 4, dup. 23, n. 10. — · *Lib. 2, cap. 40, dub. 10, n. 63* — · Loc. dt. — · Loc. dt., n. 20, v. *Tertio*. — · Tr. 3, cap. 5, n. 14. — » Tr. 10, de 4 *Pracc.*, cap. 1, qu. 3. — * De 4 *Praec.*, n. 565.

non loquuntur; cl solum negant pollui ecclesiarn per fornicationem occultam

Lugo ', ct Bonacina } cum Navarro et Rodriguez, filium tunc speciale hoc peccatum committere, cum parens imperat aliquid, intendens obligare ad obediendum obedientia sibi debita. — Immo dicunt Sporer0, et Elbel4 cum Marchant^, tunc filium graviter peccare, quando ordinarie praeceptum transgreditur; secus, si aliquoties ex negligentia.

Praeterea hic advertendum, filium non teneri obedire in iis quae pertinent ad statum eligendum. — Hinc, graviter peccant parentes qui eos cogunt, etiam indirecte, invitos ad vitae statum eligendum, sive clericalem, sive conjugalem; vel contra, si eos injuste retrahunt, etiam sine vi vel fraude, a statu religioso, clericali vel conjugali, sine justa attisa: quia parentibus specialiter incumbit consulere bono spiritali filiorum. — Ita Molina f), Elbel5 et Sporer · cum communi.

Unde, si filius se sentiat a Deo vocatum ad religiosum vel clericalem statum, et advertat parentes injuste impedituros; consultius aget, rem eis celando, di-

¹ De Sacr. Poenil., disp. 16, n. 226, i. f. — · Disp. 6, de 1 *Praec.*, punct. 4, num. 3. — *AWrif.*, *Sum.*, part. 1, cap. 14. num. I. — 1 Tr. X cap. 5, num. 16. — « Cont. 19 (de

335. - Bonacina de hoc et aliis casibus simul tractat, auctoresque promiscue allegat; sed Navarrus, *cap. 14, n. 12*. non habet praesentem casum.

bl Petrus Marchant ab Elbel his verbis allegatur: « Videatur... Marchant ». Qui revera, in suo *Tribun.*, torn. 2, tr. 5, tit. 2, qu. 3, i./.,sententiam hanc innuit, scribens: • Requiritur... ad illud peccatum quidam virtualis contemptus mandati et virtualis contumacia; unde filius, qui ex aliqua negligentia vel socordia fragilitatis humanae, absque ullo contemptu, mandatum patris transgrederetur, non censeretur peccare mortaliter».

( ) Molina, *de Just, ctJure*, tr. 4, disp. 51, n. 2, v. *Secunda tero pars*, ita loquitur de parentibus, qui liberos ab ingressu religionis deterrent, vel iisdem e religione egressum suadent.

tf) Sayrus, *Clav.*, lib. 7, tap. 6, u II. haec generatim dicit: « Immo addo, quandocumquv cx dilatione operis consilii timetur probabile impedimentum, per quod non possit amplius impleri, vel nonnisi difficulter; tunc de quacumque radice nascatur scandalum, poterit statim implere illa opera et satisfacere, si post opera adimpleta reddat rationem sufficientem ad tollendum scandalum »

vinamque voluntatem exsequendo. Ita Elbel I, Bonacina * cum Sayro Molfesio % Filliuccio et aliis. — Dictum est autem: *injuste*; nam secus dicendum, si parentes ob justam causam contradicerent, puta si remanerent in necessitate; vel si alias exstingueretur nobilissima familia, ut ait Elbel-. In hoc tamen secundo casu, puto non teneri filium ob id suam vocationem deserere.

Vide alia quae de hac materia fuse dicentur *Lib. IV, ex n. 66*.

« IVfl. Tenetur proles alere parentes « egentes; adeo ut, si in gravi necessitate « aliter juvari non possint, teneatur ma- « nere in saeculo: nisi tamen in hoc illi « certum, vel certe valde probabile peri- « culum salutis immineret »; [Vide infra, de Statu relig., *Lib. IV, n. 66*; ubi etiam de fratribus, n. 70] « ct, si religionem sit « ingressus, teneatur egredi et juvare pa- « rentes: dummodo eorum necessitas ejus « professionem antecesserit. — Filliuc- « cius Bonacina [Vide dicto *Lib. IV, n. 67*].

4 *Praec.*), n. 565. — · Loc. at., n. 538. ~ · Tr. 3. cap. 5. num. 20 et *cqq. — · Loc- cit. — · Ditp. 6. de 4 *Praec.*, punct. 4, n. 2. — · Loc. dL, n. 539.

«J Molfesius, *Sum.*, tr. It. cap. 18. n. 60, non de solo casu hic exposito, sed absolute scribit: « Optimum consilium est nihil de hac re parentibus dicere, quia semper ab illis directe vel indirecte impediri solent, quin statum religionis amplectantur

f) Filliuccius, quamvis absque ulla annotatione a Bonacina citetur, non aliud tamen, tr. 28, part. 2. cap. 1, n. 20, affert, quam rationem qua nititur haec sententia, nimirum < In electione status, filius vel filia non subjicitur parentibus».

r Filliuccius, loc. cit., n. 8 ct 9, plures distinctiones apponit; et primo quidem, de eo qui vult ingredi religionem, dicit eum teneri in saeculo manere propter gravem parentum necessitatem, < dummodo non sit in gravi et probabili periculo peccandi mortaliter, a quo liberetur per ingressum religionis-. Si autem religionem jam sit ingressus, et parentum necessitas sil extrema, egredi tenetur, nisi torte aeque bene subveniat religio; si autem gravis sit necessitas parentum, teneri adhuc egredi, si ea necessitas ingressum praeceserit.

*' Bonacina, loc. cit., punct. 5, n. 4, 6 ct 7, de ingressuro in religionem omnino concordat; de illo autem qui jam ingressus est, alio modo

Film* te»
netur alere
parente* e-
fentrv

Quid, u re-
liponera in-
rex«u% wt.

Quid, «i fie-
cetoha» «u-
pen tniat
profewionL

« V°. Si vero necessitas post professio-
« nem superveniat, si extrema sit, tene-
« tur egredi, petita prius, licet non ob-
« tenti, venia. Si autem sit gravis tantum,
« in qua utcumque possint vivere, non te-
• netur quidem; potest tamen egredi, si
◁ praelatus permittat.

« Quo casu tenetur, in quantum non
« obstat suo intento, deferre habitum et
• observare substantialia religionis; at,
« postquam parentibus « subventum est,
« redire » [tenetur]. — « Vide Lcassium '.
Vide et infra *Lib. IV, cap. I, dub. V*». *IDe Statti religa Lib. IV, η. 67]*.

DUBIUM II.

Ad quid teneantur Parentes erga Filios.

336. *Quae teneantur parentes praestare filiis, quoad alimenta et educationem.* — 337. *Au-
teneatur pater dotare filiam nuptiam contra ejus consensum.* — 338. *Sanctio Neapo-
litana circa alimenta filiorum.* — 339. *Ad quid aliud teneantur parentes.* — 340. *Ad
quid teneantur fratres.* — 341. *An possint aliquando parentes filios exhaeredare. Et
quae sint causae justae exhaeredandi.* - Vide etiam de hoc, n. 948.

parenta
tenentur Ad
varam filio

336. - « Parentes, quo nomine etiam
« intelliguntur ascendentes, v. gr. avus,
« proavus, etc., tenentur gravi obligatione
« juris naturalis conservationem et edu-
« cationem liberorum curare.
« Circa quod, ex Bonacina * Azor ,
« Filliuccio ‡, resolvuntur hi casus:
« Γ. Graviter peccant parentes, qui
◁ sine justa causa prolem hospitali vel
• locis publicis exponunt. Vide Bonacina 5*
« et Filliuccium · ». — (Justa autem causa
est, si proles sit illegitima, ut probabiliter
Laymann, Diana Henriquez, Salmant.7.
Vide *de Restit., n. 656]*.
« 2°. Mater tenetur (sub veniali tamen)
« lactare proprio lacte: nisi habeat justam
« excusationem » [v. gr. sit debilis aut no-
bilis ob consuetudinem. Salmant. e cum

Exponere
rolcm <ine
nu* caoMi
■thaie

Obiijj.U io
lactandi Ū-
lio% teduMi
)11M.\ CAUMA.

Navarro, Azor, Trullench, etc.]: «tunc
« vero tenetur sub gravi peccato bonam
« nutricem quaerere. Bonacina », Lay-
« mann — Item tenetur secundum jura
« prolem alere ad finem anni tertii ». [Si
vero mater non possit lactare, tenetur
pater ad expensas lactationis. Croix 10 et
Salmant.11 cum communi]. « Postea edu-
« catio usque ad emancipationem spectat
« ad patrem. Excipe, nisi hic esset pau-
« per, et mater dives. — Filliuccius, Lay-
• mann 'J, Reginaldus **.
« 3°. Pater tenetur proli, non tantum
« legitimae, sed etiam (in quo jus civile a proi».
« canonico correctum est juxta cap. *Chui*
« *haberet*) spuriae, curare alimenta; hoc ",end*.
« est, cibum, potum, vestitum et honestas
« artes, juxta suum statum: nisi tamen

1 Lib. 2, cap. 41. n. 34, v. Si filiui. — · Dhp. 6. de 4- PrMCn punct. 6. η. 1. — · Part. 2, lib. 2 cap. 4, qu. 17 ct qu. ult. — · Tr. 28, part. 2· cap. 2, num. 21 ct »eqq. — • Loc. cit. punct. 6, § 1, n. 6. — · Loc. cit., cap. 2, n. 21. — lib. 3, tr. 3, part. 3. cap. 14, η. 4. · Henriq., lib. H, cap. 19, η. 3, Ut. x. · Tr.24, de 4 Praec., n. 36; cfr. tr. 13, de Restitat., cap. 3, n. 29. — ■ Tr. 24, n. 35. · jYatMir., Man., cap. Π, η. 17. Aicr, part. 2, Hb. 2, cap. 4, qu. X - Trull., lib. 4, cap. 1, dub. 3, n. 24. — · Loc. cit., punct. 6. § 1, n. 4 — · Lib. 3, part. 1. n. 697. — « Tr. 24, num. 34. — Fill., tr. 28, part. 2, n. 43. — » Lib. 20, n. 31. — Cap. Cum haberet 5, de eo qui duxit, etc.

distinguit El quidem e novitiatu egredi tene-
tur; quodsi vero professionem emiseric, te-
netur egredi, etiam invito praelato, propter
extremam parentum necessitatem; sed pro-
pter gravem dumtaxat necessitatem, nequit
invito praelato egredi.
336 - a) Diana ct Henriquez a Salmant.
allegantur pro alio casu, scilicet pro sententia
quae negat ex justitia restituendum esse hospi-
tali, ab iis, etsi divitibus, qui liberos suos expo-
suerunt Henriquez tamen, loc. cit., casum
praesentem etiam ponit ct solvit, ut refert
S. Alphonsus.
h) Laymann, lib. 5, tr. 10, part. 3, cap. 5,
η. 6, male a Busenbaum affertur; non enim
loquitur de bona nutrice quaerenda.
Laymann, loc. cit., n. 5, ita quidem
docet de prole illegitima, scribens: «Curam
alendi prolem primo triennio ad matrem spe-
ctare, postea vero ad patrem. Quod verum
est, si loquamur de prole illegitima. Sin vero
de natis ex legitimo matrimonio, absolute di-
cendum est obligationem alendi pertinere ad
patrem... Quodsi mater in filium majores ex-
pensas faciat, a patre repetere potest, nisi
inops sit .

« aliunde se alere possit et non indigeat; < deinde etiam dotem filiae ». — (Respectu autem filiorum, dicunt Sanchez \ Bossius cum Glossa *f ac Surdo et Megalio, quod pater tenetur alimenta praestare non tantum filio, sed etiam uxori illius; quamvis eam duxerit sine dote, et contra ipsius patris voluntatem Praeterea tenent Azor 3, et Merenda 4 cum Baldo et Jasone, quod pater debet filium alere, etiamsi filius consummasset vitiose portionem jam prius sibi traditam]. « Et < quidem clerici, etiam ex fructibus ecclesiasticis, possunt haec suis spuriiis « praestare /Δ Filiuccius 6, Laymann . « — Vide infra, Tr. 5, cap. 4, dub. 5 ». [Quacr. 1, ;/. 951].

« Hinc peccant: < Γ. Si non adhibeant diligentiam saltem mediocrem, ut acquirant bona, quibus filii alantur, habeantque haereditatem secundum suum statum.

« 2. Si bona dilapidando impotentes se reddant ad liberos honeste secundum statum suum educandos ac dotandos. • Bonacina t), Azor M, Filiuccius <4 etc.

« 3°. Si sine legitima causa filiae dotem negent (vel filium exhaeredent); v. gr. « quia vult ingredi vel est ingressa reli-

gionem; vel quia ipsis invitis nupsit, licet cet se indigno *Δ (Bonacina ' ex Azor, • Rcginaldo, etc.); vel quia filius ordinem sacrum suscepit. Sicut enim pater tenetur dotare suas proles pro matrimonio vel ingressu religionis: ita etiam ad suscipiendos sacros ordines. Neque haec donatio est revocabilis: immo sic donata non posse computari in legitimam aut divisionem cum fratribus, docet Barbosa ., etc. — Contrarium tamen tenet «Molina, etc. cum Diana*». (Et Salmant. °. At vide dicenda de Testam., ex n. 955; ubi etiam vide de aliis bonis a filiis in collationem adducendis].

337. - Quaestio est: *an pater teneatur dotare filiam, contra ejus voluntatem nuptam?* — Distingue: Affirma, si filia sit nupta major 25 annis, etiamsi indigno; ut Sanchez ", Salmant. " cum Bonacina, Trullench, etc.

Sed Dubium majus est, *si nupta sit minor 25 annis*. — Alii etiam affirmant absolute: alii, tantum si nupserit digno. — Alii dicunt, patrem ei teneri tantum ad alimenta, si tamen ipsa egeat, et hoc, etsi nupserit indigno: ut Sanchez ", Salmant. M cum Molina a), Trullench, Covarruvias. Et hoc est probabilius. Hinc in-

N.i»n»in-

°““0<te

• De Matrim., lib. 4, diip. 26, n. 21. — • In can. *Admonere*, eau. 33. qu. 2, v. *Partem*. • *Surdu*, de Alimenti», tit. 1, qu. 38, num. 14 et seqq. - *Aflga/IM*», 1. 2. Institut. Confies., lib. 2, cap. 23, n. 67. — • Part. 2, lib. 2, cap. 4, qu. 12. — « Controv. Jur., lib. 4, cap. 34, num. 6. • *Baldus*, Authent. *Quod locum*, C. de collation., n. 7 et 8. - *Jason*, Authent. *Si captivi*, C. de cpisc. et cleric., n. 12. — • Tr. 28, part. 2, n. 31. — • Lib. 4 tr. 2, cap. 3, n. 4. — • Disp. 6, de 4. Praec., punct. 6, §2, num. 1. - *Azor*, part. 2, Hb. 2,

cap. 2, qu. 7 et »eqq. • *Bertn.*, lib. 20, n. 40. — • De Offic. et Potest. episc., alleg. 19, l. n. M. — *Molina*, de Josl et Jure, tr. 2, diip. 238, n. 16. - • Pari. 8. tr. 6, rwol. 92. — * Tr. 24. num. 78 — 11 De Matrim., lib. 4, diip. 26, n. 11. — • Loc. dt., num. 40. • *Bouac.*, loc. dt., punct. 6» §2, n. L v. *Amplia d.* • *Trull.*, lib. 4, cap. 1, dub. 3, num. 17. — " Loc. cit., num. 18 et 19 — M Loc. cit., num. 4L — *Trull.*, loc. dt., n. 17. - *Covar.*, de Matrim., part 2, cap. 3, § 8, n. 8, i. f.

Bossius, tr. de Dote, cap. 4, § 7, u. 98, hoc non habet

*) Glossa ait. « Qui excipit alimenta sibi, videtur excipere uxori, cum ambo sint unum corpus ». — Sanchez vero asserit patrem teneri alimenta praebere filio, etsi hic duxerit uxorem se indignam.

f) Laymann de filiis clericorum spuriiis, ita quidem tenet; sed opinionem suam sic limitat: « Si liberi propria sufficientia bona habeant, v. gr. adventitia a matre, idcoque indigentes non sint; vel si pater propria patrimonialia bona possideat, tunc concessum non est dotem et alimenta ex ecclesiasticis redditibus largiri. Nisi liberi sint in obsequio vel familia bénéficiât!, quam convenienter suo statui alit ». — Et Filiuccius videtur his consentire, licet brevius loquatur.

*) Allegatio Bonadnae, disp. 6, punct. 6, n. 6; et Filiuccii, loc. cit., n. 28, referenda est ad ea quae sub l dicta sunt — Azor vero, non citatus a Bonacina, scribit tantum, *part. 2. lib. 2. cap. 4, init.*: «Filio patrem debere... curam, studium et diligentiam, ut in certo vitae statu pro conditione personae filius collocetur ».

hl Bonacina concordat quidem; sed si filia, quae indigno nupsit, minor sit 25 annis, vult nihilominus ei deberi dotem, eam saltem quae sit ad alimenta necessaria. — Azor et Rcginaldus, doctrinam hic expositam tenent, sed excipiunt nuptias indignas, viles, ignominiosas.

337. - a) Molina, de *Primogeniis*, lib. 2, cap. 16, n. 7 et seqq., concordat, et quidem absolute, absque ulla distinctione aetatis.

fert Sanchez l, cum Trullench et Bonacina apud Salmant. b), quod, si etiam filius nuptias incat patre invito, tenetur pater alere eum indigentem et uxorem ejus. — Vide dicenda n. 949.

.4?’ rc
|“Bl

338. - Notandum obiter hic est, nuper rima S. R. Neapolitani Consilii, junctis quatuor Aulis, sanctione, cui regia Majestas annuit 15 Decembr. 1742, sancitum fuisse, non licere parentibus, sine justa causa a jure approbata, vel a iudice approbanda, liberos et filios, seu aliquem illorum, immerito e domo sua expellere, eisque extra domum praestare alimenta. Et e converso, filiis et liberis, seu alicui ipsorum, facultatem non esse discedendi ab obsequio patris pro libito, et alimenta habendi extra domum paternam. Sed voluntatem non morandi cum parente tunc filiis prodesse, ad exigenda ab illo extra domum alimenta, cum filiorum voluntas est causa virtutis, non causa vitii: quacumque alia interpretatione et rerum forsanicularum auctoritate sublata, deinceps perpetua lege inviolabiliter hoc observandum definitum est.

Parem religionem in
gremio*.

339. - « 4’. Parens tenetur proli sub-
« venire, relicta religione, iisdem casibus,
• quibus proles parenti: quos vide superiore Dubio, cas. 4 et 5.

Filiis in
Hircundi in
necriMuli
ad vtiDlem.

« 5”. Parentes gravi obligatione tenentur instruere liberos per se vel alios in
◁ necessariis ad salutem.

• Hinc graviter peccant: 1. Si, quantum in ipsis est, non curent ut bonis
• moribus imbuantur, doctrinam Christianam seu fidei rudimenta addiscant, prae-
• vorum consortia vitent, mandata Dei et
- Ecclesiae observent, Sacramenta fre-

1 De Matr., Hb. 4, diip. 26. n. 20 et 21. — A»cr, part 2. hb. 2. cap. 4. Init. — Fill., tr. 28, part 2. n. 22 — • Diip 6, punct. 6, d. 2. — • Lib. 4, cap. 1. dub. 3, n. 4. — Sotus, de Juit. et Jure, hb. 5, qu. 2. art 1, concil 3. • Silvest, v. Prrussio * Loc cit., punct. 6, num. 5. — • Se*. 25. de Regular, cap. 18 — • Lib. 2, cap. 41, n. 84, v. Stptimo —

h) Trullench, loc. cit., dub 3, n 11, non loquitur de filio, qui uxorem invito patre duxerit; sed absolute scribit: • Non solum teneri patrem alimenta filio indigenti praebere, verum etiam ipsius uxori ». — Idemque dicit Bonacina, loc. cit., punct. 6, § 1, u. 2, v. Addo 3. — Salmant, tr. 24, n. 42, item absolute notant patri obligationem incumbere filii uxorem alendi, « quando pater alimenta filio prae-

« quantent, a peccatis abstineant. Azor, « Filiucdus, Bonacina *. — Y. Si occa-
« siones peccandi ab iis non avertant, vel
« in locis aut domibus suspectis habitare
« permittant. Trullench °. — 3\ Si consilio
« vel exemplo malo depravent. — 4°. Si non
« objurgent puniantque dissolutos, mode-
« rate tamen; nam peccant etiam verbe-
« rando immoderate, v. gr. ut notabiliter
« laedantur. Sotus, Silvester, Bonacina i

« 6°. Tenentur etiam proli relinquere libertatem circa electionem status. Unde peccant, invitos ad matrimonium vel religionem cogendo, vel abstrahendo >. (Vide dicta //l. 335, v. Praeterea; et dicenda Lib. VI, n. 850, v. Dicit]. — < Et quidem
« Tridentinum 6 excommunicat cogentes
« ad monasterium filias >.

Proli li*
bcr lai dli*
dai ncligio-
do « tata

340. - « 7°. Etsi frater fratri vel sorori,
« saltem in extrema vel quasi extrema ne-
« cessitate teneatur subvenire, lege tum
• caritatis, tum pietatis; non tamen est
« ea obligatio quae inter parentes et libe-
« ros, cum non sit ista dependentia. Vide
◁ Lcssium rt. — Unde si professus est in
« religione, non tenetur egredi ut eis sue-
« currat. Trullench 7 ex Suarez, etc. ». —
(Vide Lib. IV, u. 70].

Quando
• abv emen-
dum fratri
vel sorori.

Notandum tamen hic, quemvis in utroque foro teneri, si possit, alimenta et dotes praestare fratribus vel sororibus, in eorum non solum extrema, sed etiam gravi necessitate. Salmant. § cum Azor, Trullench, Fagundez, Barbosa, Menochio, etc. — Extendunt DD. doctrinam hanc ad fratres ex eodem patre natos, licet ex diversa matre; nam isti ut utrinque conjuncti in jure reputantur, ex 1. Cum plures, § Cum tutor, ff. de administrat, tutor a). Si vero

* Lib 2, cap 2, dub. 24. num. 9. • Suar., de Relig., tr. 7. lib. 6, cap 9, n. 31 — • Tr. 24. n. W. • A»or, part. 2, hb 2, cap 40, qu. 1 - Trull, Hb. 4, cap. 1, dub. 9, n. 1 et 2. • Fa^uaA., Decal, Hb 4, eap. 16, n. 1 et 2. • Ptlrui Barbasa, de Matrim., tom 1, part. 4, leg. 1, num. 125. • JtfrwocA., de Praetumpt., Hb. 4, praes. 189, n 41 et «cqq.

stare tenetur ». lidcm autem Salmanlicenses superius dixerant patrem teneri alimenta praestare filio, uxorem ducenti contra patris voluntatem.

340. - a) Lex aiicgata innuit lanium sororem ex eodem patre natam, utrinque conjunctam censeridecernens enim quid de bonis pupilli tutor disponere queat, excludit sororem ab alio patre procreatam, minime vero

fratres, sicut et sorores, sint tantum uterini ex parte matris; tunc est obligatio cos alendi, sed non sorores dotandi.

Eijwu
frfmfihu. 341. - « Quaeres: *an filius aliquando possit a patre privari haereditate?* — « Resp. Potest, ex justa causa; alias non: caque in testamento debet exprimi e Talis HUtem censetur:

« Γ. *Ingratitudo* (nisi in gratiam patris redierit ipsumque poenituerit ante testamentum conditum); ut, si affecit patrem gravi injuria, vel ejus vitae insidiatus est, vel manus injecit, vel maleficis se immiscuit. — Bonacina ex Covarruvias, Sanchez, Azor, Molina, etc.

« 2°. Si novercam, seu patris uxorem cognoverit carnaliter; si parenti furioso,

« vel carcere detento, noluit succurrere, • fidejubendo; si impedierit patrem te- «stari; si bona parentum dilapidaverit « cum gravi ipsorum dispendio.

« T. Si filia, minor 25 annis, luxuriosam vitam elegerit, etc.

• Circa quas, nota valere has causas, « quando filius aliunde habet unde vivat. « Nam alimentis ad vitam necessariis privari non potest, cum debeantur jure naturae, quod a jure civili tolli non potest. « Bonacina 3, ex Sanchez, Molina, Azor, Reginaldo, Filliuccio, Trullench 4 ». — (Secus, de necessariis ad statum. Salmant. * cum communi].

Circa autem exhaeredationem filiorum, vide *de Testam.*, h. 948 et 949.

DUBIUM DL

Ad quid teneantur Tutores et Curatores, qui parentum sunt loco

Jd unrtll
tir. * Tutor (idem est de curatore) tenetur « curam gerere pupilli, ejusque bona rite « et fideliter administrare. Ratio est: quia - in hunc finem constituitur et assignatur « pupillo patris loco. — Quare si declinat, vel notabiliter sit negligens hac in re, peccat graviter; et ad compensationem damni, quod pupillus ex eo accipit, obligatur (et saltem de dolo et culpa lata). Immo, etiamsi tutoris officium exercet pretio (quod tamen, si ab initio non est constitutum, censetur suscepisse gratis), « tenetur etiam de levi culpa.— Bonacina.

**¶ pmi « Unde resolves: * ¶ Tutor tenetur tueri personam pupilli, dum opus est, eumque bonis moribus imbuere et bene educare per se vel per alios. — Bonacina 1.

boni7te]r « 2°. Tenetur bona pupilli fideliter administrare, ideoque (officium tutoris su-

« sciens) inventarium conficere, alioqui « damna ex ejus defectu secuta resarcire. « Nec licet illi pupillo pecuniae nimium « ad usus inutiles concedere.

« 3°. Tutor (uti et curator) tenetur conservare omnia jura, bona et actiones pupilli (vel minoris); et bona alias peritura vendere, pecuniamque convertere in emptionem bonorum stabilium vel in censum, etc., prout fuerit utilius. — Ibid. ., « ex Rebello .

« 4\ Si tutor vel curator pecuniam pupilli convertit in suos usus, tenetur ad restitutionem totius lucri cessantis vel damni emergentis, quod inde accepit pupillus vel minor.— Bonacina 10, Rebello 11.

« § Tenetur item ad restituendos fructus (deductis expensis), quos ex bonis pupilli percipere poterat, et sua culpa non percepit. — Silvester 1f, Rebello *.

Quando te
VeJtitVui

* /Xuthent. *Ultimum de appellationibus*, Novel. 115, cap. 3, *Aliud quoque*. — • Disp. 3» de Contract., qu. 17, punct. 3, n. 19. • Cotwtr., dr Testament., cap. 16, a n. 12. • *Sa*ck*, de Matrim., lib. 4, disp. 24, num. 2. * Asor, part. 2, lib. 2, cap. 3, qu. 6. « *Molina*, de Just. et Jure, tr. 2, disp. 1> — • Disp. 6, de 4. Praec., punct. 6, 4 3, num. 1. • *Satch*, de Matrim., lib. 4, disp. 24, n. 2. *Afelixa*, de Just. et Jure, tr. 2, disp. 16«. n. 14. • *Aaor*, part. 2, lib. 2, cap. 3, qu. 6. * *Ærjçô.*, lib. 20, n. 3H, 1. f. - *Fili*, tr. >, part. 2, n. 13. —

4 Lib. 4, cap. 1, dub. 3. num. 15 et 16; lib. 7, cap. 13, dub. 10, num. 4. — • Tract. 24, num. 43. — 4 Disp. 3, de Contract., qu. 19, punct. 4, n. 1 et 2. — • Loc. cit., n. 2, v. *Primo* et — • Loc. cit., num. 2, v. *Sexto* — • De obliq. Jaatit., part. 2, lib. 17, qu. un., de Ort. tutoris, num. 9. — h. Di»p. 3, de Contract., qu. 19, punct. 4, n. 2, v. *SrpUnto*. — 11 De Obbfat Justit., part. 2, lib. 17, qu. un., de Ort. tutoris n. 15. — * V. *Tuifla*, qu. 4, § *Trrtitm*. — • Loc. cit., n. 14.

sororem ex eodem patre: « Sed non dabit, inquit, dotem [de bonis pupilli] sorori alio patre

natae, etiamsi aliter ea nubere non potuit; nam etsi honeste, ex liberali Latc tamen fit »,

Obiratio «6\ Tenetur nomina debitorum exi-
STwm et < gere ct debita pupilli persolvere; ita ta-
cncdHcrum. λ mcn quantum fieri potest, bono pu-
« pilli consulat. — Silvester a>, Rebellus b>t
< Tabiena
obhpt;< « 7\ Tutor vel curator non potest do-
t.onc. · nationes vel remissiones gratiosas facere
• dcbonis pupilli; quia non ad destruen-
l dum, sed ad tuendum est constitutus.
• Ibid. — Excipe donationem remune-

«ratoriam: sic enim potest, v. gr. sti-
« pendio debito pro liberali servitio ali-
« quid addere ex liberali donatione. Mo-
« lina, Lugo ·, Sanchez, Trullench 3. Vide
« Diana 4.
« 8λ Denique tenetur (officio finito) red-
« dere rationes; quia hoc onus est com-
« mune eorum qui bona aliena admini-
« strant. — Vide Bonacina ·; et infra, hoc
« Libro » (n. 917 et 918].

DUBIUM IV.

Quae obligatio Dominorum et Famulorum,
aliorumque Superiorum et Inferiorum, erga se invicem.

342. *Quid teneantur superiores praestare subditis. An principes teneantur eligere digniores ad officia-* — 343. *Quid teneantur famuli praestare dominis.* — 341. *An famuli non impediunt furta rerum domini, teneantur ad restitutionem.* — 345. — *An famulus conductus ad annum, discedendo possit petere stipendium.* — 346. *An aegrotans teneatur postea famulatum supplere.* — 347. *An elapso triennio possit salarium exigere.* — 348. *Quando famulus inserviens, nulla statuta mercede, possit exigere stipendium.* — 349. *Quando possit mercedem sibi compensare.* — 350. *An servi capti in bello possint fugere ad suos.*

Superio-
rs tenentur
eurjun h*.
Nere inPri-
orum

342. - « Resp. Γ. Domini et superiores
« tenentur habere curam famulorum alio-
« rumque suorum subditorum. Patet ex I
« ad Timoth. v, 8: *S/ quis... suorum, dc.*
• Et ratio est, quia sunt ipsorum caput,
« ct vices parentum gerunt; ideoque tc-
• nentur quodammodo ad eadem, ad quae
• parentes. — Imprimis vero curare tenen-
« tur, quantum in ipsis est, ut servant
« praecepta Dei et Ecclesiae. — Bona-
• cina α >.

Quaeritur hic obiter: *au principes sac-
culares teneantur eligere digniores ad of-
ficia saecularia?*

Affirmant Salmant.⁷ cum Soto, Baftcz, Ad oisua
Lessio, Trullench, etc. — Negant vero àlinimo
Cajetanus, Vasquez, Lugo, etc. 8: modo nario^eil.
officia non indignis distribuuntur. Quia, &cnd¹
ut isti dicunt, haec officia non pertinent
ad justitiam distributivam, nec sunt bona
communia, sed potius regis: qui, sufficit,
si digne, non autem dignissime rempubli-
cam regat.

Utraque est probabilis. — Sed prima ProhabL
sententia probabilior; quia alias respu- digniork
blica grave pateretur nocumentum. Ob
quod motivum, Lugo licet oppositum
sustinuerit, tandem ¹⁰ concludit, regulari-

¹ *Uchdhtt*, de Obligat. just., part 2, lib 17, qu. un.,
dr OtT. tutorii, num 13,— *Molbta*, de Jau cl Jure, tr. 2,
diep 292. — * De Ju«t ct Jure. diip. 23, n. US ct 11». —
Santh., Comit, lib. I. cap. 6, dub. 2, num. 4, — · Lib. 7,
cap 17, dub. 8, η. I. — · Part. 8, tr. 6» rctol. 17. — 1 Di«p. 3,
der Contract., qu. 17, punct. 4, n. 4.—· Diip 6, dc < Praec.,
punct. 8, η. 1 cl 2. — · Tr. 24, num. 101. · So/mm, de Ju»t.

cl Jure, lib 3, qu. 6, ari 4. · *Bailts*, in 2." 2.. qu. <0,
Ari. 2, dub. 6, v. *Dubium principale*. · lib. 2, cap.32.
n. 15. - *Trull.*, lib. 7, cnp. 20, dub. 21, n. 9. — *Cajetan*
Sum., v. *Electio officiaiti*, *Ati etifcmlum*. · Opufc.
de Benefic., cap 2, n. 97. · *In^o*,dc Jost, ct Jurc.dhp. 31,
num. 19. · · Apud Salmant.. tr. 24, num. 103. — · Loc. cit.,
n. 19. — w Loc. cit., n. 21.

341. - a) Silvester non ita accurate a Bu-
Mnbaum allegatur; nam, v. *Tutela*, qu 4,
requirit: · ut [tutores] res eorum praeservent
ab injuria » ; qu. 6, dicit faciendum esse in-
ventarium; et quidem (qu. 8) coram notario,
non vero coram iudice, nisi ut fidem faciat
contra debitores, quorum nomina sunt in in-
vt ntano; illud autem inventarium (qu. 9) fieri

debet dc omnibus rebus corporalibus et juri-
bus, quorum instrumenta reperiuntur in bonis
pupilli. — Tabiena, v. *Tutela*, n. 5 ct 6, cum
Silvestro consentit.

b) Rebellus pariter male a Busenbaum ad-
ducitur; etenim, loc cit., n. S, non aliud habet
quam: tutorem obligatum esse ad inventa-
rium omnium bonorum efficiendum.

ter teneri principes digniores eligere, excepto uno vel altero ministro.

An autem *reges possint officia saecularia vendere?*

Negant Adrianus, Angles, Turrianus et Medina, apud Salmant. ex l. *Haec lex*, (l. de lege Julia ambitus a), ubi hoc expresse prohibetur. — Affirmant vero Navarrus, Cajetanus b), Sotus b), Sanchez, Azor, etc. cum D. Thoma * apud Salmant. 3: modo venditio sit omnino necessaria ad utilitatem reipublicae; et modo vendantur moderato pretio ac dignis, et quantum fieri potest, dignioribus.

Caeterum, omnes cum D. Thoma conveniunt, hanc venditionem non expedire: intellige de officiis majoribus magistratuum, quibus datur justitiam ministrare; non autem de minoribus, quibus competit tantum eam exsequi. — Vide Salmant. 4.

« Unde resolves:

• Γ. Peccant domini graviter: Γ. Si « sine justa causa impediunt famulos, ne « festis Missam audiant; vel si festis opera «servilia imponant; vel si jubeant ea, « quae sine peccato fieri non possunt. • Navarrus B, etc.

« 2°. Si peccandi occasionem permit-
« tant, cum possint impedire; aut si gra-
« viter delinquentes non corrigant, vel
« négligentes necessaria ad salutem non
• moneant, corripiant. Bonacina⁴ ». [Com-
• muniter cum Salmant. l].

« 1Γ. Peccant item graviter:

« Γ. Si gravibus injuriis afficiant; *dia-*
« *bolos, canes*, etc., appellent. Bonacina §

« et Trullench . — Licet Diana 10 excu-
« set a peccato talem contumeliam, quod
« ex ira et indeliberatione soleat pro-
« ferri ». [Et revera, communiter hae non
habentur ut graves injuriae].

« 2". Si alimenta convenientia non prae-
« beant; mercedem justam (dummodo fi-
« deliter servierint) non solvant vel diffe-
« rant absque rationabili causa. Ibid

« T. Si ante elapsum terminum temere
« domo expellant: m quo casu (nisi gra-
« vissima ex causa id fecerint) tenentur
« ad solutionem integrae mercedis ». (Ut
Salmant. 11 cum communi]. — « Lessius,
« Azor u, Filliuccius “ Reginaldus, Mo-
ß lina, etc. Escobar 14 ».

Nec famulus injuste expulsus tenetur
redire ad complendum tempus; intellige,
si tempus conventionis sit jam transac-
tum, et per ipsum non defuit ut com-
pleret: tunc enim tenetur dominus ad
salarium promissum.

Sed Dubium est: si famulus, causa
expulsionis, nullum damnum passus fuis-
set, an totum salarium ei deberetur? In
hoc probabiliter opinari possumus, juxta
dicenda n. 345, quod dominus, in poe-
nam injustitiae, teneretur in conscientia
solvere ei saltem majorem quam dimi-
diam partem salarii; immo, ut notat Les-
sius B, tenetur e totam mercedem tri-
buere. Sed hoc, dicimus, nonnisi post
sententiam, juxta regulam omnium le-
gum poenalium.

« 4e. Si eum, qui liberos aliosve dome-
« sticos, verbis, exemplo vel moribus pra-
« vis corrumpit, et reprehensione non

Adrian., in 4, de Restitue., v. *Ex his suboritur alia dubitatio.* . Angles, Flore., Quaest de Contract, caption., diff. 5, conci. 4 et 6. . *Turrian.*, in 2** 2., de Jait. et Jure, diip. 23, dub. 2, n. 5. - *Joan. Medina*, Cod. de Restitui., qu. 25, v. *Postremo idrm* . ' Tr. 24. num <U. — *Navar.*, Man., cap. 25, n. 7. *Sanch* , Contil., lib 2, cap. 1. dub. 37, D. 2 ct 4. . *Asor*, part 2. lib. 11, cap. 7, v. *Necandum non est.* . . Opuec. 21, qu. 5. . . Loc. dt., ex num 99. — *S. Thom.*, loc. cit. — * Loc. cit., n 95 ct aeqq. — Cap 14,

num. 21. — 1 Diip. 6, de 4 Praec., punct. 8, num. 2 et X — ' Lee dt., n. 140. — . Loc. dt., n. b. — . Lib. 4. cap. 1. dub. 6, n. 2. — ** Part. 7, tr. 7, reset. 4S, 1. f. — " Tr. 24» n. 151. — Less., bb. 2, cap. 24, u. 8. — a Part. 3, bb. 8. tit de Locato, cap. 14, qu. 1; cir cap. 13, qu. 5, — Tr. 36. n. 117. — *Re^in.*, lib. 25, n. 519. — *Molina*, tr. 2. dUp. 606. num. IX — M Tr. 9, exam. 9, cap. 4, n. 33 (*al. num. 63*). — “ Lib. 2, cap. 24, num. 8. — “ Ex leg. 38, *Qui optras*, ct lef. 15, § 4, *Si uno anno*, fl. Locati.

342. - «J Lex ista sic loquitur: «Ad cu-
ram principis magistratuum creatio pertinet,
non ad populi favorem. § 1. Quodsi in muni-
cipio contra hanc legem magistratum aut sa-
cerdotium quis petierit, per SC. centum au-
reis cum infamia punitur».

b) Cajetanus, *Sum.*, v. *Officiorum saecu-
larium venalitas*; Sotus, *dc Just et Jure*,

*lib. 3, qu. 6, art. 4, ad 1 argum., conci. 1
et 2*, licitam quidem esse dicunt speculative
loquendo, minime vero in praxi, officiorum
saecularium venditionem.

c) Bonacina, quem Busenbaum hic citat,
non aliud scribit quam: « Dominos peccare
denegando alimenta famulo: dignus est enim
operarius dbosuo, et mercenarius stipendio ».

Veeditio
o Hiciorum
necuit
nem, licita.

Cooditio-
uti requiri-
ta

Haec ven-
ditio none»
pedit pro
tutoribus
cfidb.

Peccata do-
minorura
erga fatnu-
1«.

Expelier»
(ioalon
ad quid te-
ecatur.

« emendatur, domo non dimittant. — Na-
« varrus *)» Azor *l, Trullench *Λ

Hero* non
tenetur ad
*alarium ta-
ro uh infir-
mi.

Pote*: re-
petere ex-
pesul* cu-
rationi-.

A subditi-
tria prae-
standa iu-
ferioribus.

Peccata
famulorum.

■ IIΓ. Herus non tenetur famulo infirmo
« (quamdiu aegrotat) dare salarium (nisi
« in extrema vel gravi necessitate: tunc
« enim debet ex caritate). Immo, sumptus
« in ejus curationem impensos potest re-
« petere /A — Molina, Filliuccius Esco-
« bar a ». [Salmant. 3 cum Molina, Azor,
Lessio communiter. Vide dicenda *hoc Lib.*,
H. 864].

343. - « Resp. IIΓ. Famuli caeterique
« subditi tenentur suis dominis et superio-
« ribus, aliquo modo eadem, quae filii pa-
« rentibus, nimirum amorem, reverentiam
« et obedientiam praestare. Ratio patet ex
« dictis; quia sunt illis quasi loco paren-
« tum. — S. Thomas *, Reginaldus *.

« Unde resolves:
« Γ. Peccant famuli graviter:
« 1°. Si non laborent vel serviant fide-
« liter; tenenturque ad compensationem
« damni. — Molina, Lessius .

« 2°. Si grave damnum inferant vel in-
« ferri permittant, cum possint impedire.
« NavarrusFilliuccius7, Reginaldus3». [Cum Molina, Lessio, Azor et Salmant. \
ac communi). — « Et quidem, si damnum

« illud inferatur (sive a confamilis, sive
« ab extraneis) in rebus quarum cura ipsis
« commissa est, a restitutione non pos-
« sunt excusari. — Molina, Lessius 10, Fil-
« liuccius u.

« 3°. Si absque gravissima causa di-
« scedanl a domino ante terminum eia-
« psum ultra hunc vero manere non
« tenentur, etiamsi morbo impediti servire
« aliquamdiu non potuerint. — Molina la
« Reginaldus 10, Escobar u.

« 4°. Si domino in rebus magni mo-
« menti non obediant. — Bonacina 16 ».

344. - Quaeritur Γ. *Ah famuli non ini-
pedientes furta rerum domini, teneantur
ad restitutionem ?*

Alii universe afiirmant; ut Renzi 16
cum Pontio et Diana a>; contra Rebellum,
Molina, Bonacina. — Quia (ut dicunt) ex
ipsa ratione famulatus, unicuique famu-
lorum videtur dominus in custodiam res
suas committere.

Alii vero, ut Lessius n, Lugo ,e, Holz-
mann 19; Salmant.10 cum Molina b>, Azor b>,
etc., communius et probabilius distin-
guunt. — Et dicunt, quod si damnum fit
a domesticis, et res non sit famulis spe-
cialiter commissa ad curam (ut tenendum

Non iroff
diem dain-
namdomci
juxta quon-
dam rtsti
tuere debet

Probabi-
lius distin-
guendum

Negatur,
ai «it a do-
mestidi in
re «ibi non
coromim.

Molina, tr. 2, diip. 508, η. I. - 1 Tr. 28, p^rl. 2, cap. 4.
n.82 cl 84. — ■ Tr. 3, exaro. 9, cap. 4, n. 29 (edit. Lugd
• d.). — ' Tr. 24, n. 149. *Molina*, tr. 2, diip. 4«3. n. 1; et
disp. 5(6,n. 1. · *Aaor*, part. 2, lib. 2, cap. 39, qu. 5. I *Lrss.*,
lib. 2, cap 24, n. 7. — · 2· 2·, qu. 103, art. 3 et 4. — » Lib. 20,
n. 50. — *Molina*, tr. 2, diip. 493, n. 7. — · Loc. cit. n. 30,
i. f. — ' Tr. 28, part. 2, n. 46; cfr. tr. 36, n. 114. — · Loc. dt.
— *Molina*, tr. 2, diip. 506, n. 16. · £/-·, lib. 2. cap. 13,
n. 75. *Aaor*, part 3, lib. 8, dc Locato, cap. 13, qu. 8.
· Tr. 24, n, 138» — *Molina*, dbp. 506, n. 16. — « Lib. 2.

cap. 13, n. 75. — n Tr. 36, num. 114. — » Tr.2, disp.505,
n. 2. — “ Lib. 25, n. 517. · M Tr. 3, exaro. 9, cap. 4, n. 34
(a/, n. 63). — B Diip. 6, de 4· Praec., punct. 8, num. 14. —
w De 4· Praec., cap. 1, qu. 21; et de 7· Praec., cap. 3,
sect. 3, qu. 25. · *Joan. Pont.*, diip. 52, qu. 9, concl. 2, n. 61,
i. f. — *Rebell.*, part. L lib. 2, qu. 14. num. 60. · *Molina*,
tr. 2, diip. 506, num. 16; et diep. 735, num. 5. · *Bonat.*,
diip. 1, de Restitue, qu. 2, punct. 11, n. 7. — 11 Lib. 2,
cap. 13, num 75. — “ Dc Justit. et Jure, diip. 19, n. 106. —
n De Restit., n. 437. — « Tr. 24. n. 138.

d) Navarrus propugnat utique hanc de
servo depravato sententiam; sed eam, *Man.*,
cap. 14, η. 21, his verbis coarctat: « At si
verisimile est eum a domo expulsus deterio-
riorem fore, melius erit eum domi retinere,
adhibendo ei remedia quae commode po-
terit .

·) Azor pariter asserit, *part. 2, lib. 2*,
cap. 39, qu. 13, istiusmodi servos e domo
expellendos esse: « nisi probabiliter timeat
[dominus] ejectos domo deteriores evasuros
et licentius victuros, vel nisi crediderit eos
apud se retentos, aliquando ad meliorem vitae
frugem reddituros, vel nisi graviter sibi no-
cuerit, quod sit famulatu debito et necessa-
rio canturus ». — Et Trullench, *loc. cit.*, n. 2,
plane consentit, sed silet de secunda limita-
tione, quam praetermittit

f) De repetendis sumptibus factis in cu-
rationem servi nec Azor nec Salmanticenses
loquuntur.

343. - (*) Navarrus, *Man.*, *cap. 14, η. 22*,
hunc casum non ponit

b) Auctores infra citati, non loquuntur de
servo, qui *ante* elapsum terminum a domino
discedit; in reliquis concordant.

344. - a) Diana, ut notat ipse Renzi, hanc
sententiam cx parte tantum, *part. 11, tr. 6*,
resol. 6, amplectitur, dr. *part. 3, tr. 5, rc-
sol 54*, v. *Notandum*

b) Molina, *disp. 506, n. 16, ct disp. 735*,
n. 5; Azor, *part. 3, lib. 8, dc Locato, cap. 13*,
qu. 8, distinguunt quidem rem specialiter fa-
mulo commissam, a re cujus cura famulo non
demandatur; et in hoc secundo casu, negant
famulum ad restitutionem ex justitia teneri,

It
>1
H

♦i

r
<1
4

·l
11

td
>3.

omnino cum Busenbaum et communi) non tenentur famuli ad restitutionem. Tunc enim ipsi peccant tantum contra caritatem, non autem contra justitiam: quia non obligantur ex justitia res domini a domesticis tueri. — Secus tamen, si furtum fiat *ab extraneis*; ut Salmant.¹ cum communi, et Tamburinius ¹ Qui addit, in eo casu unumquemque famulum teneri ad restitutionem in solidum; quisque enim ipsorum, cum poterat, tenebatur totum damnum impedire; et si nequibat solus impedire, debebat saltem alios confamilios advocare ad furtum impediendum.

345. - Quaeritur 2^a *An famulus locans operas suas ad annum, si ante annum culpa sua discedat, possit stipendium petere pro tempore, quo inserviit?*

Affirmat communior sententia, contra Molina (nisi grave damnum inde domino evenierit). Quia servitus exhibita meretur utique mercedem suam, quamvis non totam conventam; unde tenetur dominus solvere saltem parum minus dimidiaepar-

tis stipendii ² — Ita Azor ³, Filliuccius⁴, Silvester »; et Trullench, Diana ⁵), Fagundez ⁶), cum Salmant. ⁷

346. - Quaeres 3^a. *An famulus locans operas suas ad annum, si per menses aegrotet, teneatur operas suas supplere?*

Minime: ex communi cum Salmant⁸, cum Azor, Bonacina, etc.; quia promissio temporis determinato alligata est. — Salarium vero pro tempore aegrotationis petere nequit; ut dictum est supra, cum Busenbaum (*n. 342, in fine*, v. *Herus*).

347. - Quaeritur 4^a. *An famulus, elapso biennio postquam discessit a domino, salarium petere possit, et occulte sibi compensare?*

Affirmant Sanchez ⁹, et Salmant¹⁰ cum Molina ⁹), Fagundez, Villalobos et aliis. Quia, licet in foro externo famulus, post praescriptionem triennii, amittat actionem petendi salarium, ut dicunt ¹⁰ Covarruvias^b), Mena et Gama^a (contra Molina): — juxta legem Hispanicam, sive bullam 24 S. Pii V, qua, post biennium a servitio

Fimelui

non mtr

Fanxulu-
rotral p<te
rciaUno<n.
po-î trim-
mura.

¹ Tr. 24. n. 139. — ² Decal., lib. 8, tr. 4. cap. 2, § 6, n. 8 et 9. — ³ Molina, tr. 2, disp. 506, n. 14. — ⁴ Part, 2, lib. 2, cap. 39, qu. 7. — ⁵ Tr. 28, part. 2. n. 67. — ⁶ V. *Famiha*, qu. 5. num. 6. — ⁷ Trull., lib. 4, cap. 1, dub. 5, num. 10. — ⁸ Tr. 24, num. 132. — ⁹ Loc. cit., num. 133. — ¹⁰ *3ar*, loc. cit., qu. 6. — ¹¹ *Bahoc.*, diep. 3, de Contract., qu. 7. punct. 4, n. 14. — ¹² De Matrim., lib. 7, di. 37, n. 17. — ¹³ Tr. 24,

n. 131, ¹⁴ *Faund.*, Decs¹⁵., lib. 4, cap. 15, n. 19. ¹⁶ *Filial*, part. 2, tr. 25, dtff. 13. n. 4. — ¹⁷ Apud *Salmau!*, loc. cit. *Flore» DU» àt Mtna*, Recenuore¹⁸ practic quam., lib. 1, qu. 8, § 2. n. 48. — ¹⁹ Molina, tr. 2, ditp. 67, a. 3. — ²⁰ S. P²¹ ²² *I'* Comititut. motu proprio. *CupUutt*, \ 1, aa. 1366; in Dollar. Rom. Mainandr, cfr. Pauli Ul. CoaMtt. rootu proprto. Cum *sUul*, de 21 April. 1545, § 1, in Dollar Rem. Mamardi.

sive res a domesticis sive ab extraneis luerit surrepta.

c) Hoc non docetur expressis verbis a Busenbaum; sed potest a contrario, ex ejus verbis colligi.

345. - a) Id est: debet ei solvere paulo minus quam dimidiam stipendii partem, si sex dumtaxat menses, seu dimidium tantummodo tempus promissum, fuerit in famulatu transactum.

b) Diana citatur a Salmant ut refert S. Alphonsus; sed revera, *part. 3, tr. 6, resol. 15*, quaerit an famulus, qui ad annum conductus fuit, qui vero ante expletum tempus a famulatu recedit, perdat mercedem; et respondet: « In conscientia tenetur dominus... ei solvere mercedem temporis quo servivit, etiamsi redire nolit, nisi domini nullum interesset immoratio et servitium famuli; nam in tali casu puto ad nihil teneri in conscientia, si ejus intéresse tantum valeat quantum id quod famulo debet ».

c) Fagundez male a Salmant. citatur, nam *Decal., lib. 4, cap. 15, n. 15*, asserit communem opinionem esse, quod servo, qui promissent servire integrum annum, et primis sex

mensibus tantum serviat, deberi paulo minus dimidiato stipendio: « At haec, inquit, in foro exteriori procedunt; nam in foro conscientiae crediderim teneri dominum ei dimidiam partem stipendii solvere, et consequenter pro rata temporis stipendium senis solvendum esse arbitror... Suppono autem hic nec damnum nec malitiam intervenisse*.

347 - a) Molina, *tr. 2, disp. 67, n. 3*, perspicue rem innuit, scribens: « Debitum mercedum famulorum aut quodeumque aliud simile, cum scientia aut ignorantia crassa quod debeatur, neque tempore- legibus praefixo, neque longiori, tum in foro conscientiae tum in exteriori iudicari potest esse praescriptum*.

b) Covarruvias a Salmant quidem allegatur, et *in Reg. Possessor, part. 2, § 11, n. 5 et 6*, assent revera actionem repetendi famulo denegari lege civili; posse nihilominus famulum admitti in iudicium; item malam debitoris fidem posse ex ipsius confessione probari, vel etiam aliis legitimis probationibus. De quo ultimo Molina *n. 5*, multum dubitat; at ipse *n. 3*, negavit praescribere dominum in hoc casu, etiam in exteriori foro

c) Antonius a Gama, *Decis. Lusitan*, de-

Tenetur,
ii fartura
fiat Ab cx
(nnei.

Faaulu*,
reccd e da
*nie tcm>
pas,raere-
tur itipen*
diaa;

xd non to-
tam.

praestito, adimitur famulo actio petendi salarium; sive juxta sanctionem S. R. Consilii Neapolitani, junctis quatuor Aulis (relatam infra, n. 516), qua, elapsis duobus mensibus, postquam famulus a domino discesserit, negatur ei facultas mercedem in judicio petendi; — attamen, in foro conscientiae, famulus jus ad salarium semper retinet; et dominus, si certus sit non solvisse, semper ad solutionem teneri videtur: tanto magis, quod in dicta decisione (pro nostro regno emanata) dicitur, actionem denegandam esse famulo, non praescriptionis ope, sed vi praesumptae solutionis.

Ni.i do
H
wnp«nt.

Hoc vero intelligendum, si famulo moraliter constet dominum non legitime praescripsisse — Nam s, aijas dominus praescripsisset solutionem per triennium cum titulo et bona fide: eo casu, nec dominus teneretur solvere, nec famulus posset salarium sibi compensare, etiamsi certus esset de solutione non facta; quia dominus tunc, ratione praescriptionis, acquisivit jus non solvendi, juxta dicenda infra n. 517.

348. - Quaeritur 5°. *An famulus, nulla statuta mercede inserviens, possit justum stipendium (saltem infimum) petere vel occulte surripere?*

nulla statu*

-it petere.

Distingue: Si dominus hujuscemodi famulorum operas conducere solebat, af-

1 Tr.24, dc 4- Praec , nom. 135. Molina, dc Jturt. ct Jure. tr. 2, disp. 606, num. 8 ct 9. - Trull., lib. 4, cap. 1, dub. 5, num 10; ct lib. 7, cap. 23, dub. 5, n. 6. Villa!., part. 2. tr. 25. diff. 13, num. 1. — Loc. dt., num. 136. .

cis. 334, n. 3 ct 4, concordat quidem; sed « 6, dicta sic limitat: nisi famulus probet mercedem sibi solutam non fuisse.

348. - Azor, part. 2, lib. 2, cap. 39, affert quidem hanc distinctionem, cujus ultimam partem, qu. 9 admittit; dc priori vero pane, qu. 8 sic dicit: « Probabilius... absolute dominum, qui nullam mercedem pactus est famulo, pro more patriae tantumdem solvere debere quantum alii solent». Citatur tamen a Salmant. uti refert S. Alphonsus.

b) Fagundez contra, priori distinctionis membro adhaeret; de altero autem cum distinctione loquitur, ct quidem num. 26: « Si... obsequium non esset tale, pro quo merces ordinario solveretur, sed quale praestare solent pueri nobilium, qui arbitrio dominorum relinquunt, ut sibi tribuant quod voluerint, tunc etiam in eo eventu, famuli vel famulae exigere possunt pretium justum suorum obse-

firma. Secus, si non: quemadmodum accidit cum pueris, quos nobiles aut episcopi rogantur in suam familiam admittere; tunc enim sufficit, si domini tribuant eis victum, vestes ct habitationem, cum talis sit consuetudo. — Ita Salmant. l cum Molina, Azor a), Trullench, Villalobos, Fagundez b), etc.

Famulis autem, qui inserviunt magistris, ut artes ab ipsis apprehendant, certe nullum salarium debetur. Salmant. * cum Azor r, Molina, Rebello Fagundez. — Nisi aliter sit in usu quoad aliquam artem. Ex nobilitate enim artis, quandoque aliquid a discipulo magister exposcit: ut est ars horologia construendi. Ex ignobilitate vero artis, saepe discipulus debet aliquid a magistro recipere: ut est ars malleatoris, etc.

Videndum igitur est, juxta prudentum arbitrium, quid ex usu in qualibet arte observetur.

349. - « 11°. Famuli non peccant, si, sustentationem vel mercedem justam domino negante, utantur compensatione « occulta. Molina a, Filliuccius r. — Dummodo tamen alius modus non sit impendendi; nec plus accipiatur quam debetur; neque scandalum aut aliud incommodum grave timeatur. Vide Bonacina 5 ». — (Hac tamen in re, animad-

Molina, de JuaL et Jure. tr. 2, disp. 506, n. 6. - Fa^und.. Dead.. lib. 4, cap. 15, n. 37. — ' De Ju»t. et Jure. tr. 2, disp. 506, n. 12. — * Tr. 36, n. 106. — Di«p. 1, de Reatttut.. in jen., qu. ult., punct. 2, n. 16 et »eqq.

quiorum, spectato tempore quo inservierunt, spectata etiam qualitate servorum, dominorum et obsequiorum ». Et n. 27, pagis salarium non deberi, nisi post 14 annum expletum, puellis vero post 12. Denique, u. 28: « Notandum tamen est, inquit, si dominus nullo modo famulo indigebat, sed ob ejus amicitiam, aut ad ejus vel parentis illius instantiam, eum in domo sua recepit, nulla mercede constituta, quousque aliud commodum quacrat, nullum ei salarium deberi in utroque foro ».

CJ Azor, part. 3, lib 8, dc Locato, cap. 13, qu. 3, male a Salmant. allegatur; ibi enim dc hoc casu non loquitur.

Rcbellus, part. 2, lib 14, qu. 13, n. 2, perspicue rem innuit, scribens: « Qui ad discendam artem artificibus traduntur, merito solent illis pretium instructionis saepe superimpendere, ultra serviendi operam, quam fid-

DfKtolo
Artem nec
habent Jc«
ad mercedem.

niii Aliter
ait in u»c

FaSQ||.
quando pot-
amt uti com-
pensatione

>1
II

r
r*

T'l

L
I

verte propositionem 37, inter damnatas ab Innocentio XI a>).

• III. Similiter, pro obsequiis ad quae « non tenebantur, praestitis (si quidem « illa non gratis et liberaliter, sed animo « mercedis exhibuerint), licere ex rebus « domini accipere compensationem, quae « aliter obtineri non possit, docet Navar-
rus b>, Lessius Plura de his, vide in-
fra *Tr. 5, cap. 1, dub. 1, ad 3, et dub. 4, ad 10*; et Bonacina l ». — [Nisi sponte suas operas auxissent. Salmant. l cum Molina, Soto d), Diana d>, etc.].

An autem famuli possint compensare sibi salarium, pro majori opera praestita? Vide dicenda *ex u. 522*.

350. - Notanda est hic obiter illa Quaestio, ad praxim utilis: *An servi*

justo bello capti, licite possint ad suos fugere?

Negant Molina, Silvester Panormitanus b> et alii, apud Salmant. '. Quia tales servi censentur tamquam perpetuo ad servitutem damnati: cum dominus juste eos possideat

Contrarium tamen communius et probabilius tenent Lessius 4; Sotus, Lugo, Palaus, Filliuccius, Vasquez, et quamplures cum Salmant. . Ratio, quia tale jus gentium faciendi servos homines in justo bello captos, taliter acceptatum est, ut ipsis relicta sit fugiendi libertas. Et patet ex Institue ., ubi de istis dicitur: *Qui tamen si evaserint nostram potestatem, et ad suos reversifuerint, pristinum statum recipiunt*.

AUi nt-
~n: capto*
io bello
po>e face-
re-

Probat*
lie* pn--
unt.

1 Disp. 6, dc 4. Praec., qu. un., punct. 8. — 1 Tr. 24, n. 136. · *Mohna*, dc Just, ct Jure, tr. 2, diip. 506, num. 7. — *Λ/ο/όια*, tr. 2, disp. 37, a n. 9. · · Loc. du, n. 115. — · Lib. 2, cap. 5, num. 24 — *Sotiu*, dc Just, et Jure, lib. 4, qu. 2, art. 2, concl. 3. · *Ικμ*, de Juiu et Jure, disp. 6.

nom. 21. - *Pal.*, tr. 6, disp. 5, punct. 4, nom. 15; et tr. 31, punct. 10, num. 4. · *FUL.*, tr. 29, cap. 9, num. 201. · in 1''' 2·, diap. 174, cap. 1, num. 8 et 9. — » Tract. 24, de 4* Praecepto, num. 116. — · Lib. 2, tit. 1, de rerum divia., * 17.

liter eisdem, juxta conventionis legem, praestare tenentur ».

349. - n) Sic sonat ista propositio: < Famuli et famulae domesticae possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod recipiunt ».

*l Navarrus, *Man.*, cap. 17, n. 109, v. *Unde sequitur primo*, sententiam hanc clare innuit; loquens enim de iis qui ad aliquam artem discendam assumuntur, sed a magistris in aliis rebus occupantur, scribit: « Et si eos volentes occupant, tenentur illis dare quantum dedissent aliis, qui absque tempore studendi et discendi ipsis servissent ».

c) Lessius, *lib. 2, cap. 24, u. 26*, de eo disputat, qui sponte obsequium alicui praestat ad animum ejus alliciendum, ut aliquod officium ab illo obtineat; et asserit dominum teneri, vel officium (nisi sit ecclesiasticum), vel justam mercedem illi dare; si vero officium non tanti valeat quanti obsequium praestitum,

et dominus quantum in se est fecerit, nihil relert; « nam famulus sponte et omnino libere obsequium suum pro tali sollicitatione obtulit, contractu innominato *faciam ut facias*; unde qua parte obsequium ejus pluris valet censeatur liberaliter donatum; secus esset, si a domino ad hoc compelleretur ». Et *n. 24* negaverat aliquem posse sibi compensare, ubi jus ad compensationem est dubium.

d) Sotus, *de Justit. et Jure, lib. 5, qu. 3, art. 3*, non habet hanc limitationem. — Diana vero, *part. 3, tr. 6, resol. 16*, eam adducit ex aliis auctoribus, de ea tamen nullum profert judicium. Perperam igitur uterque a Salmant citatur.

350. - *) Silvester, v. *Servitus, qu. 3, § Scundo*, hanc sententiam amplectitur; sed eam his verbis limitat: « Quod Limen fallit, inquit, si capiatur Christianus ».

Panormitanus, in cap. *Sicut, de jurejurando, n. 9*, allegatus a Salmanticensibus, de hoc non loquitur.

DUBIUM V.

Ad quid teneantur Conjuges erga se mutuo, vi hujus praecepti.

351. *Ad quid teneatur uxor erga virum.* — 352. *An uxor nobilis teneatur officia vilia praestare.* — 353. *An teneat pactum pro uxore, non mutandi domicilium. An autem uxor teneatur sequi virum in exsilium.* — 3M. *An, mortuo viro, teneatur uxor solvere debita contracta ad alendam familiam.* — 355. *Quid teneatur uxor restituere filiis primi matrimonii.* — 356. *Quomodo peccet vir in uxorem.*

Confutes,
ad quid te-
neantur.

« 351. - Resp. Uxor, in iis quae spe-
• ctant ad domus gubernationem et bonos
« mores, tenetur obedire marito; hic vero
« uxorem, non ut servam, sed ut sociam
« tractare. Ratio est, quia maritus est ca-
« put, et uxor commembrum. — Navar-
« rus *, Toletus, Filliucdus a et commu-
« niter.

« Unde resolves:

conjogurn.

« 1°. *Conjuges* peccant: 1°. Si debita
« intentione non contrahant matrimonium.
« — 2° Si sine dispensatione praetermit-
• tant proclamationes. — 3° Si sacramen-
« tum Matrimonii in statu peccati morta-
« lis recipiant. — 4°. Si utantur matrimonio
« contra naturam, vel modo indebito, vel
• cum periculo abortus. — 5°. Si debitum
« sine justa causa negent. — 6°. Si cum
• periculo pollutionis tactus habeant im-
« pudicos.

Peccat a
uxori

§2 Peccat graviter *uxor*: Γ. Si ma-
« ritum rixis vel aliter verbis, ad gravem
« iram vel blasphemiam provocet. Filliuc-
• cius · et Bonacina. — 2°. Si quid nota-
« bile expendat contra voluntatem viri et
« consuetudinem feminarum similis sta-
« tus, nisi tamen ex paraphernalibus, si
« habet. — 3°. Si, spreto viro, sibi impe-
« rium vindicet. — 4°. Si nolit sequi vi-
• rum domicilium mutantem: dummodo

« possit sine periculo vitae et salutis, et
« contrarium non sint pacti; et maritus
« post nuptias non sit factus vagus. Na-
« varrus, Toletus, Bonacina *. (Vide infra,
« *Tr. 5, cap. 1, dub. 4*). — 5°. Si sine suffi-
« cienti indicio male judicet de mariti con-
« tinentia. — 6°. Si sine justa causa debi-
• tum neget (Vide infra, *Lib. VT*). — 7°. Si
« se ingerat in administrationem domus
« sine justa causa; qualis est, si v. gr. ma-
« ritus prodigus bona familiae dilapidet.
« Silvester, Trullench 5 ». [Vel si sit incu-
rius vel minus aptus ad familiam guber-
nandam. Elbel · cum Filliuccio, Gobat
et Henno].

352. - Quaeritur Γ. *An uxor nobilis teneatur praestare viro praecipienti officia vilia*, v. gr. cibos condire, verrere domum, etc.?

Affirmant Angelus "J, Tiraquellus", etc. — Sed probabilius negant Sanchez ', Salmant. · cum Silvestro, Garcia, Fagundes, etc.; quia uxor est socia, et ideo non tenetur praestare famulae opera quae ipsam dedecent. Et si ipsa praestaret, posset sibi compensare, ut ajunt.

353. - Probabilius valet pactum non mutandi domicilium, nolente uxore; ut Sanchez ' cum Lopez, Palao, etc., contra alios. — Sed hoc intelligendum, nisi nova

Uxor no-
bilis non U
netur ad of
Ada villa.

Valet
pactum non
mutandi do-
micilium
nolente uxo
re

* Man . cap. 14, n. 19, v. *Victimo ttplimo*, ct n. 20, v. *Hcrstmo nono* — *ToUt.*, Ub. 5, cap. 2, n. 2. — * *Tr. 28*, part. 2, η. 144. — · *Loc dt.*.. num. 145. — *Ponac.*, disp. 6, dc 4. *Praec . punct. 7*, num. 12, v. *Tertio*, — *Nazar* , loc. *dt.*., n. 20 — *ToUt.*, loc. *dt.*.. num. 2 et 3. — · *Loc dt.*., n. 12, v. *Quarto*; cfr. de *Matrim.*, qu. 4, punct. 6, n. 21 et seqq. — *SUvtti.*, v. *Uxor*, qu. 6, et v. *Furtum*, n. 15, qu. 10. — · *Lib. 4*, cap. 1, dub. 4, n. 18. — · Confer, 21,

de *Obligat*, superior. er<a subdit etc., n. 589. *FUI.*, loc. cit., num. 147. — 1 *De Matrim* , Ub. 6. disp. 6, num. 14. — · *Tr. 24*, n. W. · *Stih* v. *Uxor*, qu. 2. · *Joan. Garcia*, tract. de *Donatione remunerat.*, η. 28. · *Fagund.*, *Decal* , Hb. 4, cap. 12, num. 4 — · *De Matrim.*, lib. 1, disp. 40, num. 2. · *Ludov. Lopox*, *Instruct*, consc., part. 1, cap. 54, v. *Uxor intuprr.* - *Pal.*, tract. 28, disp. 1, punct. 15, § 2, num. X

351. - Gobat, *tr. 10*, n. 780; Henno, *Decal.*, disp. 4, qu. 8, concl. 2, resol. 3, dc hoc casu silent; et notandum est Elbel de plun- bus rebus indiscriminatim disputare, in fine- que addere: « Videatur dc hoc Filliucci—, Henno—, Gobat ·.

352. - ' > Angelus, ut notat Sanchez, *loc. cit.* y num. 13, id innuit, dum v. *Uxor*, num. 2, *in fine*, indistincte docet uxorem ad haec offi- cia teneri.

b) Tiraquellus, *de Nobilitate*, cap. 20, n. 95 et seqq., affert opinionem, quae uxo-

et gravis causa superveniat. Sanchez Salmant. ' cum Navarro, Silvestro, Fagundez, etc.

Quaeritur 2^a. *An teneatur mulier sequi virum, missum in exsilium?*

Negant Henriquez et Baldus, apud Salmant. ; quia non tenetur uxor innocens viri poenam subire. — Sed probabilius affirmant Salmant. *, et Sanchez 6 cum aliis; quia tenetur uxor sufferre, non poenam sed infortunium viri. Et idem dicunt Salmant. et Palaus "¶, si vir alicubi excommunicetur.

E converso dicunt Salmant. cum eisdem DD., quod si mulier necessitate coacta mutet domicilium, vir comitari eam debet.

354. - Quaeritur 3°. *An uxor, mortuo viro, teneatur ex bonis dotalibus solvere debita contracta ad alendam familiam?*

Prima sententia affirmat, si vir erat pauper, dum debita contraxit. Secus, si locuples; quia pauper non tenebatur alere uxorem: ergo tenetur ipsa solvere quod conversum est in sui utilitatem a). Ita Fagundez, Bartolus, Lupus et alii, apud Sanchez ①. — *Secunda* vero probabilior sententia negat, sive vir fuerit pauper sive

locuples. Ratio, quia actio creditorum repetendi mutui facti est personalis, scilicet, tantum contra virum. Et licet in viro, ratione inopiae, suspensa erat obligatio uxorem alendi, non erat tamen extincta; quare, si ex mutuo aluit, suum debitum praestavit. Ita Sanchez ', Salmant. · cum Molina, Trullench et Bonacina. Qui tamen limitat, si vir contraxerit debita nomine uxoris vel ipsa sciente b>; vel si vir protestatus sit nolle, stante sua inopia, gratis eam alere.

Et quod dictum est hic de alimentis uxoris, dicitur etiam de alimentis filiorum; ut Salmant. ·.

355. - Quaeritur 4^a. *An uxor, ad secundas transiens nuptias, debeat filiis primi matrimonii reservare quidquid a primo viro accepit, retento tantum usufructu?* Affirma °, si accepit titulo lucrativo. Secus tamen, si oneroso, vel si accepit ab extraneo.

Et idem dicitur, respectu viri, de rebus donatis a prima uxore. — Sanchez ·), Salmant. " cum aliis.

356. - « 3^a. Peccat graviter *Maritus*: « Γ. Si verbis contumeliosis vel infamatoriis afficiat uxorem ». [Et tale peccatum esset duplicis malitiae; ut Salmant. aJJ. —

Uxor con-
tenetur d-
debitte fa-
cti» pro a-
lendi l>mi-
lio.

Limitelio

Qaid de
doni» acce-
ptUaprimo

Peccau
mariti.

1 De Mntr., Ub. 1, dl«p. 40, n. S. — · Tr. 24, n. 61. · Afottxr., Man., cap. 14, η. 20. - Sifarsi., v. Uxor, qu. 8. - Fijembi1., Decal., hb. 4, cap. 12, n. 9. — Hrrrtq., hb. 11, cap. 10, num 4, lit. i · Bala*», in 1. 23, Si cwm dottm, § Si w j rtus, IL Solutio matrim., η. 1 · ■ Tr. 24, η. 62. — 4 Loc cit. — · De Matrim., hb. 1, ditp. 41, η. IX — Salmant., loc. cit., n. 62. — Salmant., loc. dt. — J'afund., Ifaad., lib. 4, cap. 2, n. 34 et 36. - Barto!., in 1. 49 /fis fobs, II. de

conditione indebiti. · Joan. Lupus, Rrpetit, rubric, de donation, inter vir. et uxorem, § 66, nan 5 ct 6. - · De Mainm., lib. 9, dexp. 4, n. 28. — · Loc. dt., n. 29. — · Tr. 24 n. 64. · Mohna, tr. 2, disp. 435, num 8. - Trull., hb. 4, cap. 1, dub. 4 num. 30. · Bonac., diip. 6. de 4» Praec.. punct. 7, η. IX — · Tr. 24, num. M. — · Ex Authent Fx Uitamrnto, et authent. /a donatione, C. de iccuadii nopl. poet leg. X — " Tr. 24, n. to.

rem nobilem ad haec officia astringit, et addit: * Et hoc forte est verius».

353. - «J Palaus, /r. 28, disp. /, punct. 15, § /, n. 4, non facit hujus casus mentionem

354. - a) Plura de hac quaestione notanda huc veniunt. Et primo quidem, ex auctoribus relatis solus Lupus de uxore disputat; ceteri vero de filiis, defuncto patre; eadem tamen quaestio est, ut notat Sanchez n. 28, de patre et de marito. Praeterea, auctores relati pro secundo distinctionis membro, neque citantur a Sanchez, neque illud expresse tenent; attamen satis facile sequitur, tamquam corollarium ex primo membro. Denique Bartolus loc, cit., et Lupus, in Rubric, de donat inter vir. et uxorem., non assertive, sed dubitanter sententiam hanc proponunt; quod et ipse Sanchez notavit.

b) Limitatio ista, non disjunctive, sed con-

junctive a Bonacina apponitur; dicit enim uxorem vel filios ad ejusmodi debita solvenda teneri: « si... pater contraxit illa debita nomine uxoris aut filiorum, ipsis consentientibus »; quasi duas requirat condiciones: ut scilicet debita nomine uxoris aut filiorum contracta sint, et ipsis consentientibus. Teriam adhuc limitationem apponit Bonacina, quam S. Alphonsus praetermittit, ut nempe pariter ad solvenda debita teneantur, « si [alimenta) recipiunt in fraudem creditorum».

355. - Sanchez, de uxore ad secundas nuptias transeunto, omnino concordat, de Matrini., lib. 6, disp. 41, n. 3 et 4; de viro autem, n. 5, haec dumtaxat scribit: « Vir astringitur... ad reddendam integram dotem, soluto matrimonio ».

356. - O Salmant, tr. 24, n. 46, non dicunt duplicem huic peccato inesse malitiam.

« T. Si impediatur illam circa praecepta Dei
« vel Ecclesiae sine justa causa. Sayrus ',
« Navarrus '. — Si vero impediatur, etiam
« sine causa, circa ea bona quae consilii
« tantum sunt, ut est confessio, commu-
« nio, etc.; communiter tantum peccat ve-
« nialiter: nisi constet, quod » [illa] « ma-
« gnam ex iis utilitatem percipiat. Sayrus,
« Filliuccius, Bonacina b), Trullench. —
« 3". Si caedat graviter. — Moderate ta-
« men castigare verbis, vel etiam ex gravi
« causa moderatis verberibus, habita ra-
• tione conditionis et status, quandoque
« potest ». [Consentit huic Elbel * cum
Gobat]. — « 4". Si alimenta neget: nisi ta-
• men uxor a consortio mariti propria

« culpa discesserit ». [Vel nisi adulte-
rium commiserit; ut Sanchez ', Palaus 5
et Croix e. — Nequit autem vi retinere
dotem uxoris adulterae, si discedat ab
ea ante sententiam propria auctoritate.
Quamvis ipse possit uxori repetenti do-
tem opponere exceptionem adulterii, et
petere ut sibi applicetur; prout probabi-
lius dicit Croix ' cum Abbate et Palao,
contra Sanchez]. — « 5*. Si negligat guber-
« nationem domus et rem familiarem. —
« 6°. Si uxori non cohabitaret, vel sine justa
« causa diu absit. — « T. Si, cum possit,
« alimenta non procuret. — Vide Filliuc-
« cium ., Navarrum ., Toletum °, San-
« chez °, Bonacina 11*).

DUBIUM VI.

Quae obligatio Parochorum erga suos.

357. *Ad quid teneantur parochi circa rcsidentiam.* — 358. *Ad quid, circa Sacramenta mi-
nistranda, praesertim tempore pestis.* — 359. *An teneantur celebrare pro populo.* —
360. *An contionari, et populum instruere, etc. (De quo, vide etiam dicta n. 269.). -
Quomodo parochi teneantur corrigere subditos. Dub. 1. An ad id teneantur ex ca-
ritate vel ex justitia. Dub. 2. An teneantur inquirere mores subditorum. Dub. 3. An
teneantur non deserere oves, etiam cum periculo mortis.*

Parochut
«uj reliden-
tiam tene-
tor.

357. - « Resp. Curatus, sive parochus,
« jure divino tenetur:

« Γ. Residere in sua parochia. Triden-
« tinum¹³, Barbosa u. Alioqui in conscien-
• tia fructus non facit suos; teneturque,
« pro rata absentiae, restituere fabricae
« ecclesiae vel causae piae. — Potest ta-
« men, ex justa causa et licentia episcopi,
« ad breve tempus abesse. — Vide Navar-
« rum l6, Azor le, Possevinum, Barbosa,
« Trullench n ».

¹ Clav., Hb. 7» cap. 7, n. 7. — . Man., cap. 14, n. 19. —
Sayr., loc. dt., num. 7. — Fili., tr. 28, pan. 2, n. 139. —
Trull., Decal, Ub. 4. cap. I, dub. I. n. 2. — . Confer. 21.
de Obligat. «operior, erga subdit, etc., num. 588. . Gobai,
tr. 10, n. 770 et 771; et Quinar., tr. 5, cap. 29, sect. 1. —
4 De Matrim., hb. 10, di«p. 8, num. 25. — * Tr. 28, disp. 3,
punct. 6, § 5, n. 6. — . Lib. 3, part. 1, n. 714. — ' Loc. dt.,
n. 716. . Abba» Panarm., in cap. Plerumque, de donat,
inter rirum ct uxor., n. 4 . Pal., loc. dt., § 5, n. 7 —
Sanch., loc. dt., d»p. 8, n. 13. — . Loc. dt., n. 140 et
•eqq. — . Man., cap. 14, n. 19 et 20. — '. Lib. 5, cap. 2. —

Quoad residentiam, vide dicenda de Be-
nefic., Lib. IV, n. 121 et 123.

358. - « 2\ Tenetur administrare Sa-
• cramenta ». [Non solum in necessitate
extrema, sed etiam gravi. Salmant.,e, cum
S. Thoma ° et communi. Et addit Bona-
cina, teneri parochum etiam inquirere
graviter indigentes]. — «Quoties,et quanto
cum periculo, vide infra, et Bonacina *,
« Possevinum, Barbosa 40 ».

Quoad sacramentum Poenitentiae, vide

¹¹ De Matrim., lib. 10, dup. 18. n. 16. — »' Di«p. 6, punct. 7,
n. 3 — M Seo. 23, de Reform., cap. 1. — 14 Dc Offic. parochi,
cap. 8, n. I. — " Man., cap. 25. n. 121. — " Part. 2, lib. 7.
cap. 4. — Posrrv., de Off. curati, cap. 1. — Barbota, loc.
dt., a n. 67. — « Lib. 4, cap. 1, dub. 8, n. 9. — " Tr. 21,
de Praec. decal., cap. 6, num. 33. — Bonac., de 1. Praec.,
qu. 4, punct. 4, num. 5. — ® Ditp. 4, de Euchar., qu. 5,
punct. I, n. 15; ct di«p. 3, de 1. Praec., qu. I, punct. 4.
n. 5. — Pottrv., de Off. curati, cap. I. n. 16 et 17; et cap. 5.
n. 7 et 57. — . Loc. dt., cap. 17. a num. 12; et cap. 19,
num. 8.

Tenetur

b) Bonacina, disp. 6, de 4° Prace.,punct. 7,
n. 2, non apponit limitationem a Busenbaum
allatam; eam tamen satis innuit, scribens: . Si
vero impedimentum afferat solum circa ea
quae non sunt ex praecepto debita, ut plurimum

non est reus lethalis culpa, quia uxori non in-
fert gravem injuriam aut notabile damnum ».

358. - al S.Thomas, 2a 2a',gu. 135, art.5,
quid plane doceat, vide infra apud S. Alphon-
sum, n. 360, v. Dubitatur 3.

Busenbaum, *de Poenit. Lib. VI, n. 623, resp. 2 et 3.* — Quoad Eucharistiam autem, tenetur ministrare quoties oves rationabiliter petunt. Vide *de Euch. dicto Lib. VI, u. 253 et 254.* Tempore autem pestis, probabile est non teneri ministrare Eucharistiam cum periculo vitae. Vide *dc Euch., eod. Lib. VI, n. 233.*

Tenetur
crant et ce
ktrare pro
peplo.

359. - « 3°. Orare pro populo, et celebrare ut populus audiat Missam. — Quam etiam teneri eum eidem applicare, diebus saltem festis et aliquot aliis, docet Toletus Sed negat Suarez, Coninck 1; cum nullo jure id cautum sit. Vide Bonacina 3, Barbosa 4 ».

Nota hic, quod a S. Pontifice Benedicto XIV, ex Epistola encyclica edita anno 1744, statutum est, quemcumque parochum, sive habentem, sive non, congruos redditus, teneri omnibus dominicis et festis diebus applicare Missam pro populo. Et quamvis concessum sit alicui parochus, si aliter vivere nequeat, applicare Missam pro eleemosynam praebente in diebus festis; sancitum est tamen, ut debeant ipsi in aliis diebus ferialibus Missas pro populo supplere. — Et quoad vicarios, seu oeconomos ecclesiarum vacantium, data est facultas episcopis assignandi eis congruam fructuum portionem, ut pariter possint diebus festis pro populo celebrare. Vide *Lib. VI, n. 326.*

Tenetur
ifactor po-
niam.

360. - « 4°. Docere populum, concionando, arguendo, etc., per se vel per alios. Toletus 1, Possevinus, Barbosa,

* Lib. 5, cap. 5, n. 8. — *Suar.*, in 3 Part., de Sacrif. Mist., diip. 86, acct. I, num. X — *De Sacram.*, qu. 83, n. 199. — *De Euchar.*, qu. ult., punct. 7, n. 5 — *De Off. parochi*, cap. 11, n. 5 et «eqq. — *flrwd. X/K Encyd. CWm srmprr*, de die 19 Aug. 1744. — *Lib. 5, cap. 5, n. 4.* — *Poxarv.*, de Off. curati, cap. 3, num. 1, 2 et 10. — *Barbosa*, de Off. parochi, cap. 14. — *Lib. 4, cap. I, dub. 8, n. 12.* — *Conf. 21, de Obligat.*, «operior, erga «ubdit. etc., n. 563. — *Hetino*, Decal., diap. 4, qu. 6. conc. 1. — *Ses.*, 24, de

« Trullench . » — [Vide dicta *de 3 Praec.*, n. 269, v. *Hic obiter*].

Pariter, superiores religionum etiam tenentur praedicatione pascere subditos, tamquam eorum pastores. — Elbel cum Henno.

« 5°. Tenetur singulis diebus dominicis et festis solemnibus, populo doctrinam Christianam explicare, per se vel per alium; ut constat ex Tridentino . — Idque, sub gravi obligatione etiam juris divini, ob summam necessitatem; propter quam, eos ab episcopis aliisque praelatis ad id cogi posse sub poena excommunicationis (omnesque alios, ut eam audiant, discant et sciant), docent Trullench Baldellus 10, ex Sanchez, Palao, Barbosa, etc. ».

Explicare doctrinam «ngu- b» festis.

Bene autem potest huic obligationi doctrinam Christianam explicandi, per alium satisfacere. — Trullench et Ledesma, apud Salmant. H.

« 6\ Tenetur infirmos visitare, pauperum curam habere, peccata corrigere, etc. — De quibus Possevinus, Reginaldus u, Barbosa ia, vide supra ».

Infirmitatem curare, pauperum curam habere.

Parochi (et tanto magis episcopi) tenentur sub gravi corrigere oves, in peccato mortali vel ejus proximo periculo existentes, etiam cum discrimine vitae; et non solum in extrema, sed etiam in earum gravi necessitate, semper ac adest spes emendationis. Ita communiter Bonacina cum Valentia a), Maldero et Reginaldo 10/ item Viva u, Mazzotta %

Corrigere oves, et in gravi necessitate

Reform., ap. 4. — *Lib. I, ap. I. dob. 4, n. 7 et 8.* — *Tom. 2, lib. 1, diap. 8, nam 18.* — *Sanch.*, *Dead.*, lib. 2 cap. 3, n. 16. — *Pal.*, tr. 4, disp. I. punct. II, n. X — *Barbosa*, de Off. et Poteat, epitc., alleg. 76, n. 38; et de Jure ecclesiae lib. 1, atp. 11. n. 7. — *Trull.*, loc. dt., n. 7. — *Petr. Lrdastn.*, Sum., part. 2, tr. 1, cap. 3. post cend.7, v *Dubtum rU* — « Tr. 21, cap. 2, n. 56. — *Posstv.*, loc. dt., cap. 12. a n. 31, cap. II, n. 12; cap. 13. — *M Lib. 20, n. 08.* — « *De Paroch.* cap.7, a n. 34. — *M De Praec. decal.*, qu. II. art. 6, n. 12.

360. - °) Bonacina, *disp. 3, de 1° Pracc.*, qu. 4, *puuet. 4, u. 5*, non loquitur de correctione in specie; sed dicit universe cos, quibus ex officio cura salutis proximi incumbit, teneri « ad procurandam proximi salutem, non solum in extrema proximi necessitate, verum etiam in gravi ». Citatque auctores relatos, qui revera ita generatim docent; et quidem Valentia, *iu 2.* 2°, *disp. 3, qu. 4, puuet. 3, assert. 5*, v. *Quarto dico*, addens ad idem teneri diem in casu necessitatis ordinariae;

Malderus, *in 2aw 2ar, qu. 26, art. 5, assert. 2*; Reginaldus, *lib. 4, n. 360*. Sed *n. 336*, a Bonac. citat., auctor iste asserit praelatum teneri suorum subditorum peccata corrigere etiam in dubio, et de illis inquirere: « Nam, inquit, incumbit illi ex officio super gregem suum vigilare, et infirmitatibus ejus remedia adhibere, non tantum cum illas certo novit, sed etiam cum illarum habet indicia, quae dent ei occasionem timendi ».

A Mazzotta, *tr. 2, disp. 2, qu. I, cap. 2*,

Salmant r> cum Suarez Coninck et Trullench. (Vide etiam dicta *Lib. II, mi-utero 40*). — Praeterea, parochi tenentur cum quocumque incommodo auferre scandala. Unde, st aliquis subditorum sit incorrigibilis, sed suo pravo exemplo sit aliis occasio ruinae; tenetur parochus tale damnum impedire, saltem episcopum certiorando: non tantum semel, sed quousque scandalum perseverat, et spes effulget, ut illi occurrì possit.

Ad correctionem tenentur ex justitia

Sed dubitatur Γ. *Ati ad id pastores teneantur ex caritate, vel justitia?*

Suarez d> et Tapia, apud Salmant. ‘, censent teneri solum ex caritate. — Sed probabilius tenentur ex justitia; ut sentiunt Roncaglia ·, Holzmann a; Palaus 4 cum Cajetano et Coninck; Salmant. cum Sanchez, Valentia, Diana et Trullench. Ratio, quia ad hoc utique a communitate stipendium pastoribus tribuitur, ut singulorum procurent salutem, et proinde vitia corrigant.

Dubitatur 2\ *Ati pastores teneantur inquirere inores subditorum?*

Poiores tenentur inquirere mort* «obditorum.

Respondetur affirmative, ex communi sententia; ut docent D. Thomas ‘, et Salmant. cum Laymann, Cajetano, Soto %

Irull., hb. 1. cap. 5, dub. 14, num. 10. — *Tapia*, *Catena mor.*, tom. 2, Hb. 3, qu. 6, art. 13, num. 3. · 1 Tr. 21, cap. 7, num. 58. — · Tr. 6, qu. 3, de Carit., cap. 4, qu. 1, re»p. 2, v. *Suptr wines* — ■ De Virtut. theol., n. 192. — · Tr. 6, di«p. 3, punct 1, num. 8. · *Cajttan.*, tn 2·* 2·«. qu 33, art. 2, in re«p. ad 4. · *Coninck*, de Virtut., di«p. 28» dub. 5, num. 74. — *Salmon!*., loc. dt. - *Sanch.*, *Contil.*, Hb. 6, cap. 2, dub. 3, num. 6. · *Pa/rn/..* in 2·· 2··, disp. 3,

Ledesma, Villalobos, etc. — Ratio, quam tradit D. Thomas, est, quia illi qui specialem obligationem habent incumbendi salutis alicujus certae personae (sicut habent pastores erga singulas suas oves), tenentur non solum corrigere delinquentes, sed etiam prospicere an obligationi suae satisfaciant. — Secus vero dicendum de aliis, qui generalem obligationem habent erga proximos. Istis enim sufficit corrigere eos tantum, quos lapsos vel in proximo periculo labendi animadverterint.

Dubitatur 3°. *An episcopi et parochi teneantur tioti deserere oves, etiam cum periculo mortis?*

Respondetur cum D. Thoma @, qui sic docet: *Ubi subditorum salus exigit personae pastoris praesentiam, non debet pastor personaliter suum gregem deserere, neque propter aliquod commodum temporale, neque etiam propter aliquod personale periculum imminetis: cum bonus pastor animam suam ponere teneatur pro ovibus suis*. Sic enim habetur in Joan, cap. χ. Et haec verba non solum consilium, sed etiam praeceptum continent; ut recte probant Salmant. ex can. *Sciscitaris, cans. 7, qu. 1*, ubi clare hoc expri-

Tum*

¶

qu. 10, punct. 3, v. *Porro hanc*, ct v. *Sed hate forte*. · *Diana*, part. 5, tr. 14, retol. 95; et part. 7, tr. 3, reiol. 9. · *Trull.*, hb. 1, cap. 5, dub. 15, num. 1. --- 2* 2··, qu. 33, art. 2, ad 4. — *Salmant.*, loc. cit. n. 59 ct 60. - *Laym.*, hb. 2, tr. 3, cap. 7, num. 2, post med - *Cajttan.*, loc. dt., in resp. ad 4. · *Petr. Ledcsm.*, Sum., part. 2, tr. 4, cap. 4, cond. 15. · *Villa!*., part. 2, tr. 4, diff. 6, num. 3. — · 2· 2·*, qu. 156, art. 5. — · Tr. 21, cap. 2, n. 76.

§ 6, qu. 3, non facit mentionem de gravi necessitate; sed loquens de correctione, didt praelatos teneri, etiam cum gravi incommodo, immo etiam cum periculo vitae, adhibere diligentiam ut peccata subditorum impediant

fl Salmant., tr. 21, cap. 6, n. 33, loquuntur, ut Bonacina supra, de obligatione qua tenentur praelati, subveniendi etiam cum periculo vitae subditis, in eorum gravi spirituali necessitate. Et hoc pariter docent Suarez, *de Caritate, disp. 9, sect. 2, n. 4*, Coninck, *de Virtut.*, disp. 25, dub. 7, n. 101. Cfr. etiam Salmant, cap. 7, n. 64, ubi de correctione in spode loquuntur.

Suarez, a Salmanticensibus (ex Tapia tamen) allegatus ut refert S. Alphonsus, tenet contrarium, *de Carit.*, disp. 8, sect 4, ct tuetur sententiam quam ipse S. Alphonsus probabiliorem existimat. Etenim, u. 4: «Adver-

tendum, inquit, praelatos simul obligari posse et praecepto hoc misericordiae, ct praecepto justitiae ratione offidi ». Et n. 5, quaerens utrum duo peccata admittat praelatus, qui hoc officium negligit: « Videtur, inquit, solum contra justitiam committere »; sed: « Si... consideretur proprium praeceptum misericordiae ct justitiae, ibi esse duas malitias, alteram contra justitiam, ut per se notum est, ct alteram contra misericordiam ».

Quamvis Solus, *de Secreto, membr. 2, qu. 4, conci. 7*, tantum asserat praelatum posse subditum delinquentem ct denunciatum admonere, · quod explorabit deinceps ejus vitam », (cx quibus dictis Salmant. concludunt praelatum ad id etiam teneri); ibidem tamen, qu. 6, conci. 2, Sotus didt praelatos ecclesiasticos, statis temporibus teneri « visitari provinciam, dioecesim aut conventum, ad explorandos subditorum mores·.

tnitur /λ — *Si vero* (subdit S. Thomas) *subditorum salutipossit sufficienter... per alium provideri; tunc licet... vel propter aliquod commodum Ecclesiae, vel personae periculum, corporaliter gregem deserere.* — Quatenam autem sint causae excusantes parochos a residentia, vide *Lib. IV, n. 125.*

je-
rc nuooem
a vicario
aptoUh.

Insuper notandum Γ. Quod episcopus, cum suscipit regimen sui episcopatus, debet (ut praecipit concilium Tridentinum *) rationem exigere a vicario capitulari de omnibus ab eo gestis tempore vacationis.

Tenetur
«uia pri-
osa visita-
rt dioece-
sis.

Notandum IT. Teneri episcopum, ex eodem Tridentino f, quam celeriter potest suam dioecesim visitare; et in visitatione nihil posse accipere, nisi victualia. — Ibi sic dicitur: *Episcopi propriam dioecesim per seipsos, aut, si legitime impeditifuerint, per suum generalem vicarium aut visitatorem, si quotannis totam, propter ejus latitudinem, visitare non poterunt, saltem majorem ejus partem, ita tamen, ut tota biennio per se vel visitatores suos compleatur, visitare non praetermittant.*

Deinde additur: *Studeant quam celerrime, debita tamen aim diligentia, visitationem... absolvere. Intenmque caveant, ne inutilibus sumptibus cuiquam graves onerosive sint; aeve ipsi aut quisquam suorum, qiucquam procurationis causa, pro visitatione, etc., nec pecuniam nec munus, quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant; non obstante quacumque consuetudine etiam immemorabili, exceptis tamen victualibus, quae sibi ac suis frugaliter moderateque, pro temporis tantum necessitate et non ultra, erunt ministranda. Sit tamen in optione eorum qui visitantur, si malint solvere id, quod erat ab ipsis antea solvi, certa pecunia taxata, consuetum, an vero praedicta victualia, subministrare: salvo item jure conventionum antiquarum cum monasteriis aliisve piis locis aut ecclesiis non parochialibus inito, quod illaesum permaneat... Quod si quispiam... aliquid amplius... accipere praesumpserit, is, praeter dupli restitutionem intra mensem faciendam, aliis etiam poems, etc.*

DUBIUM VIL

Quae obligatio Praeceptorum et Discipulorum.

361. - « Resp. Inter praeceptores (idem « est de paedagogis) et discipulos, est quodammodo eadem obligatio, quae inter parentes et liberos.

« Unde resolves:

Peccata
discipulo-
rum

« Ie. *Discipuli* peccant: Ie. Si praeceptoribus et paedagogis non exhibeant honorem et reverentiam. — 2°. Si non « obediunt in rebus pertinentibus ad studia et bonos mores. — 3°. Si eos conviciis vel contumeliosis verbis traducant. — 4e. Si negligenter studeant; scholarum aut studiorum tempore lusui vacent vel otio. — 5°. Pecunias parentum « dilapident vel inutiliter expendant. — « 6°. Malo fine studeant. — T. Gymnasii

« sui leges vel academiae statuta (si quidem ea ad peccatum obligent) non servant. — 8°. Scientias superstitiosas aut « vetitas addiscant, vel libros prohibitos « legant. — T. Stipendium debitum doctori suo non solvant, cum possint. — « Vide Navarrum ·, Filliuccium 4 ».

362. - « 2°. *Magistri* et paedagogi peccant: Γ. Si peccata discipulorum dissimulent et non corrigant quando possunt. « — 2". Profectum eorum in litteris non « sedulo promoveant. — 3*. Non doceant « bonos mores. — 4". Si ex proposito falsa « doceant ut vera, vel superstitiosa et saluti « noxia. — 5°. *Non* studeant ipsi ut officio « satisfaciant. — 6°. Si stipendium exigant

Peccata

S. 2· 2·, qu. 185, art. 5. — Sea·. 24, de Reform., cap. 16. — Loc. dt., cap. 3. — Man., cap. 23. a

n. 35; et cap 25, n. 59. — Tr. 2β, part. 2. cap. 10, qu 1, n. 149 et 150.

f) Can. *Sciscitaris*, obligationem istam his verbis significat: « Scias..., quod si pemicio-

sum est proretam in tranquillitate navim deserere, quanto magis tn fluctibus».

« majus justo, vel quam gymnasii leges
• aut consuetudo permittat. — *T. Docto*.
« ratus insignia negent dignis, vel indi-
« gnis conferant: quod Navarrus dicit esse
« mortale, praesertim in theologia, jure
« canonico, civili, et medicina: nam in
« philosophia, forte veniale tantum esse
« censet Cajetanus '. — 8". Si discipulis
« malo sint exemplo. — 9'. Si malis mo-
« ribus imbutos, et qui aliis perniciosi
« sunt, ad scholas admittant, vel ex iis
« non dimittant. — « Vide Trullench * .

Aittur.. M*n., c»p. 25, n. 57. — » Sum., v. Doctorahis. — « Lib 4, cap. I, dub !I, n. 2.

TRACTATUS QUARTUS

de quinto et sexto praecepto

CAPUT I.

Quid Quinto Praecepto prohibeatur: *Non occides.*

363. *Quae sint poenae mandantium homicidia per assassinos.* — 364 *An easdem incurrant ipsi assassin!*. — 365. *De agitationibus taurorum.*

363. - « Prohibetur hominis occisio, < mutilatio, verberatio aliaque similis afflictio iniqua. — De qua quaeritur, quae et quando sit iniusta ».

poenae cum homi Adnotandum hic obiter, ex cap. *Pro humanitatis, de homicidio, n. 6º*, quod mandantes occidi Christianum per assassinos, sive eos recipientes, defendentes aut occultantes, ipso facto incurrunt excommunicationem, ac depositionem ab omni dignitate, officio et beneficio. — Insuper, per diet. cap. *Pro humani*, tales habentur tamquam banniti, ita ut amittant omnia sua bona; et datur facultas cuilibet eos necandi. Intelligendum hoc tamen est, post sententiam declaratoriam : ad quam autem emanandam, sufficiunt tantum probabilia argumenta. Ita enim habetur in fine dicti cap., ubi dicitur: *Et postquam probabilibus constiterit argumentis, aliquem scelus tam execrabile commisisse, nullatenus aha... adversus eum sententia requiratur.* Intelligence, non requiri aliam sententiam derisoriam.

Molina, de Juit. et Jure. tr. 3, dwp 25. num. 5 . Tr. 25, de 5. Pracc.» op. 1, n. 190. — Aaor, pari 3, lib. 2, cap. 17, v. Quinto. . Htcron. Gc u aiUê, wup. ref. 8 Can

363. - Bahez profecto non loquitur distincte; sed in 2*"" 2af, qu. 64, art. 3, dub. 2, ad 4, requirit ad hoc ut privatus possit aliquem ex reipublicae commissione interficere, ut id fiat « post laLam sententiam, vel per legem, praesupposita evidentia facti ». El sub-jicit: « Facti publici notorietas solet valere loco sententiae ». Et hoc quidem modo legem contra assassinos latam approbat.

Ita Molina, Bafiez a), Gomez % Farinarius % et alii, apud Salmant. \

Advertendum vero hic est Ie. Quod isti post sententiam declaratoriam, ut dictum est supra, ipso facto excommunicationem incurrunt, et privantur dignitatibus et beneficiis, quae ipso jure vacant; ut Azor et Gonzalez, apud Salmant *. — Advertendum 2º. Quod solo mandato praedictae poenae incurruntur cum in dicto cap. dicatur: *Quamquam mors ex hoc forsitan non sequatur.* Et ita Molina, Covarruvias, etc., apud Salmant. .

364. - Dubium tamen est: *an etiam assassini incurrant praefatas poenas*; cum textus tantum mandantibus eas imponat?

Prima sententia affirmat; quia assassini proximius ad homicidium concurrunt: unde, ex identitate motivi, isti etiam comprehenduntur. Tanto magis, quia Pontifex ideo expresse ipsos non comprehendit, quia ibi loquebatur de assassinis infidelibus, quibus non poterat poenas imponere. Ita Salmant. a) cum Farinario a),

cellar., slot. 15, n 7b. . . Loc. dt., n. WI. — Moltna. tr 3, diip. 25, num 4 - Cavar., Varur résolut. lib. 2, cap. 20, n. 10, v. St cumJo - . Tr 25 cap. 1. n VM

Antonius Gomcz, Vartar. résolut., tom. 3, cap. 3, n. 10, non affert hanc interpretationem. — Farinarius vero, *Prax. et (hcor. crimin., qu. 123, n. 15 et seqq.*, affirmat quidem has poenas incurrere ante sententiam, sed requiri declaratoriam.

364. - f») Alphonsus allegat hic Salmant., tr. 25, cap. I, n. 188; sed ibi Salmant. cum auctoribus citatis de alia quaestione tra-

q10»*»·
Гііи'р?*.
****

Barbosa a), Gomez et aliis. Notant autem Salmant. l cum Alciato, Gabriele, Farinario, etc., non censerī assassinos, nisi qui homicidium patrant cum pacto, ut mandans aliquid temporale eis persolvat.

Probat»
cwron" 'n

Secunda tamen sententia, cum Cajetano b), Navarro b), Suarez b), Azor b), Fagundez b), Silvestro b), etc., apud Salmant. b), probabilius negat. Tum quia poenae non sunt extendendae; tum quia textus loquitur de iis, qui per assassinos

infideles occidebant Christianos: unde motivum legis formaliter diversum apparet

365. - Notandum hic, quod S. Pius V Ar « sub excommunicatione ipso facto prohibuit principibus, ne permetterent agitationes taurorum sive ferarum in foro; et singulis Christianis, ne cum illis congrederentur; item clericis, ne talibus spectaculis assisterent. — Clemens tamen VIII postea has poenas abstulit pro regnis tantum Hispaniarum, quoad omnes, exceptis religiosiis βΛ — Vide Salmant. 3.

DUBIUM I.

An aliquando liceat occidere vel mutilare semetipsum.

366. An liceat directe occidere seipsum, et an indirecte. — 367. An liceat se exponere periculo mortis ad vitandam mortem duriolem, etc An liceat navim incendere cum periculo mortis. — 368. An virgo teneatur pati potius mortem, quam violari. — 369. An liceat reo ex praecepto iudicis se occidere. An haurire venenum ad experiendum antidotum. — 370. An liceat Carthusiano abstinere a carnibus, etiam in necessitate extrema. — 371. An liceat macerationibus vitam sibi minuere. — 372. An sit obligatio, ad servandam vitam, uti remediis extraordinariis vel nimis duris. — 373. An aliquando liceat se mutilare. — 374. An liceat pueros castrare. — 375. An qui occidit seipsum, possit sepeliri in loco sacro.

OiciMo<h'
mid

366. - « Resp. Γ. Absque divina auctoritate, non licet seipsum directe et ex intentione occidere. Ratio, quia est contra caritatem sui; et fit injuria rcipublicae, et Deo, qui est solus directus et absolutus dominus humanae vitae ». — (An occidens seipsum peccet etiam con-

tra justitiam? Affirmant Salmant. 3 cum Lessio a), Bahez. Sed negant 4 Lugo h)t Navarra, Fagundez, etc.).

« Dixi Γ. Absque auctoritate divina; propter Samsonem et quosdam martyres, qui seipsos occiderunt vel ex divina inspiratione vel inculcata ignorantia.

* Tr.25, cap. 1. n. 1%. - Andr Akiati, Conxil., lib. 1, contil.. 11, n. 17. Hieron Gabriel, Condi. 170, a n. 15 Farinae., Prxx crimin , qa. 123, n. 36 et »eqq — S. Pivi V, bulla De talute tremis, de die 1 Novembr. 1567, in Bullar. Rom. Mainardi. — Clemens VIII, breve Suscepti mu

neris, 13 Januar 16%, apud Salmant. — *Ty. 25, cap 1, a n. 1% ad n. 201 — Loc. cit., n. III ct 112. - Bailee, in 2.. 2., qu 64, art. 5, dub. 2, conci. 2. — 4 Apud Salmant., loc. cit., num. 110. Petr, biavar., de Restit., lib. 2, cap. 3, n. 34 et M-qq. - Fa^und , Dccal , lib 5, cap. 11, n. 5.

ctant, et asserunt hac lege comprehendi etiam eos qui pretio per assassinos fideles, occidunt christianos. In quo consentiunt Farinarius, Prax crini., qu. 123, n. 22; Barbosa, in cap, Pro humani, dc homicidio, in 6°, n. 24; Anton. Gomez, Variar. resolut., tom. 3, cap. 3, η. 10. Placet tamen adjungere a Salmanticensibus, loc. cit., n. 192, affirmari assassinos in has poenas incurrere, cosdemque auctores, Gomczio excepto, allegari.

Apud Salmant, n. 187, auctores isti citantur, ut supra notatum est dc prima sententia, pro opinione negante in has poenas incurrere cos, qui per assassinos fideles, christianos occidunt; in quo revera consentiunt auctores illi, praeter Suarez, qui de hoc casu silet. — Attamen Cajetanus, v. Assassinas; Suarez, dc Censuris, disp. 23, sect. 4, n. 46;

Fagundez, Decal., lib. 5, cap. 1, n. 22 ct 25; Silvester, v. Assassini, n. 2, qu. 1, negant pariter ipsos assassinos in easdem poenas incurrere; quam sententiam S. Alphonsus probabiliolem esse asserit.

Haec censura contra assassinos olim lata, nunc antiquata est, ct omnino praetermittitur in constit. Apostolicae Sedis.

365. - °) Censura haec nunc pariter sublata est.

366. - Lessius, lib. 2, cap. 9, n. 21, dicit sui ipsius occisionem esse « saltern- contra justitiam legalem, quae non est minoris, sed potius majoris momenti quam commutativa ».

b) Lugo, de Just., disp. 10, n. 3, negat quidem esse peccatum contra justitiam, relate ad rcpublicam; sed n. 17 affirmat esse peccatum contra justitiam respectu ad Deum.

l«4lre
eUo w mJo
fwbciUL

• Dixi *T. Directe*; quia indirecte quan-
« doque licet se occidere, hoc est, aliquid
« facere vel omittere, ex quo praeter in-
• tentionem mors certo sequatur: quia
« praeceptum conservandi vitam, utpote
« affirmativum, non semper obligat, sed
« potest omitti propter bonum finem, ne-
« cessitatem vel magnam utilitatem. —
« S. Thomas O. Vide Filliuccium ' et Be-
« canum '.

• Unde resolves:

Mik» II.
OU R CI-
poAinorti.

• 1°. Miles potest, immo tenetur per-
« sistere in statione, etsi moraliter certus
» sit se occidendum. Card. Lugo 8 ». —
[Ob magnum bonum commune, vel ob
specialem obligationem ex pacto vel offi-
cio, quam habet miles, gubernator, episco-
pus, parochus, licite possunt et tenentur
mortem perferre. — Elbel % Salmant. *].

« Item posse, ad evertendam turrim
« hostilem aut perdendos hostes, pulve-
« rem incendere, etsi sciat se obruendum;
« uti et navem mergere vel incendere,
« ne hostis ea potiat cum gravi reipu-
« blicae damno, docent Lessius s, Fagun-
• deze». [Et Salmant. 7 cum Bonacina,
Trullench, etc.].

« Similiter, licet se objicere telo vel
« ictui, ad servandam vitam principis,
• amici ad mortem injuste damnati vices

« subire: Lessius .; vel in naufragio ta-
« bulam cedere: ex Toletio, Lessio », Lo-
« pez 10 ».

Etiam si tabula jam sit capta: ut, con-
tra Sotum, Rodriguez, etc., docent Sil-
vius *D*, apud Continuatorem Tournely /',
et Salmant. || cum aliis (quos infra repe-
ries citatos *n. 971*, v. *Qitid vero*). Ex
D. Thoma “, qui dicit quod tradere sei-
psum morti propter amicum, est perfe-
ctissimus actus virtutis; unde hunc actum
magis appetit virtuosus, quam vitam pro-
prium corporalem. — Recte autem adver-
tit Silvius, eum non posse, ad tabulam
cedendam, se projicere in mare; quia
nemo potest positive se occidere. Hinc,
neque ad baptizandum puerum, potest
quis se in flumen projicere; ut Continua-
tor Tournely ,8.

« Item, servire peste infectis; vel, ad
« fugiendum incendium, ex alto se prae-
« cipitem dare cum certo periculo mor-
« tis. Lessius et Filliuccius *», Laymann.
« card. Lugo 14 ». [Cum Salmant. *]. « Ubi
« tamen eversionem illam turris et com-
« bustionem navis (si quidem nulla sit
« spes evadendi) timide, et nonnisi ex gra-
« vissima, v. gr. boni publici, causa, vide-
« tur concedere *λ — Vide Lugo **, Mal-
« derum Diana *, Fagundez '.

Tsbulare
cedere i»
naufragio,
iKiinrv.

Non u-
mea *e pro-
jkrreinma
re.

AMC&SU»
liati.

1 Tr. 29. num. (fi ct 70. — 1 Part 2, tr. 3» de Legib.,
cap. 7, qu. 8, conci. 5. — De Ju*U ct Jure, disp. 10. n. 37.
— ' Tr 13, dc Reatit., cap. 2, num 33. — Lib. 2, cap 9,
n.32. — Decal., lib.5,cap. 11, n.7 — *Tr.25,cap. Ln. 125;
cfr tr. 13, cap. 2, n. 37 ct 33. · Zlonac., dbp. 2, de R«tit.
in partie., qu. ult., acct. 1, punct. 5, n. & · Trull., Hb. 5.
cap. 9, dub. 2, n. IL — Loc. cit., n. 30. — TbUt., lib 5,
cap. 6, n. 5. — Loc. dt., num. 91. — Instruct, couac.»
part. 1, cap. 65. — Sotus, dc Just. ct Jure, lib. 5, qu 1,

art. 6. ad 1 arg. · Sum., part. L cap. 137, η. I. —
« Tr. 13» cap. 2. n. 31. — “ In 3. diet. 29. art. 5» ad 3. —
« Decal, cap. 1. art. 3» de Cant., sect. 4, punct. L colUf. 1,
v jacto max. — Lrxs, lib. 2, cap. 9, num. 31, i. L cC
n. 35. — Lxym., Hb. 3, tr 3. part- 3, cap 1, n. 3, i. L —
' De Just. el Jure, disp 10. n. 50. — ** Tr. 13» cap. 2, n. 35.
— * Loc. dt., n 51 ct aeqq. — n De Just. etc, tr. 3. cap. 1,
dob. 19 — ■ Part 5» tr. 4, resol. 26. — « Dccal.. Ub. 5,
cap. 11, a n. 6.

⦿ Allegatio S. Thomae, 2a 2ac, qu. 64,
art. 5, ad 4, referenda est dumtaxat ad explica-
tionem verborum: *absque auctoritate divina*

Lugo non dicit militem ad hoc teneri,
sed solum dicit posse in statione persistere.

*) Elbel, *dc Homicidio*, n. 10, de solo mi-
lite loquitur, ct concordat

f) Silvius, in 2^m 2at, qu. 26, art. 4,
qu. 3, conci. 3, v. *Difficultas*, camdem sen-
tentiam ac Sotus tenet: «Quodsi jam coepit
ca [tabula] uti, non videtur posse eam relin-
quere, ita ut seipsum in mare projiciat, nisi
propter peritiam natandi, absit periculum mor-
tis.. Talis enim suipsius praecipitatio videtur
ad occisionem sui pertinere». Et ita etiam
a Continuatore Tournely citatur, *dc Carit.*,
sed. 4, punct. 1, collig. 9, v. Ex his sequitur.

t) Filliuccius, *tr. 29, n. 82*, id quidem te-
net de iis qui peste infectis inserviunt; de illo
autem qui ad incendium fugiendum, se ex
alto praecipitem daret, non loquitur; alia ta-
men huic similia *n. 72*, habet.

*2 Lugo, *loc. cit.*, concedit posse aliquem
se praecipitem dare ad incendium fugiendum,
« praesertim si spes sil aliqua evadendi mor-
tem » Ad eversionem autem turris aut navis
combustionem, ubi scilicet spes evadendi nulla
adsit, non solum *videtur* (ut dicit Busenbaum)
requirere, sed plane et omnino requirit cau-
sam gravissimam: « Ad hoc tamen, inquit
n. 54, gravissima causa necessaria esset; non
enim sufficeret periculum servitutis apud ho-
stes, nec ut praeda non veniat ad hostium
manus, nec ut mortem tuam ab hoste tibi in

Exponere
«c mortipro
extiticate, li-
citum.

<2°. Etsi virgini non liceat, ad casti-
« tatem servandam, directe se occidere ;
« licet tamen ei certo periculo mortis se
« exponere, etiam pro sola integritate cor-
« porali, licet rationabiliter praesumeret,
• se non consensuram ; quia integritas ista
« magni aestimatur. — Vide Laymann * ».

367. - Hinc quaeritur Γ. *An liceat se
occidere ob vitandam mortem durio-*

Occino
dirccu tat
ad vitan-
dam mor-
tem durio
rem, illici

Resp. *Directe* se occidere nunquam li-
cet; et si homines venerantur aliquos qui
hoc fecerunt, dicendum eos fecisse ex di-
vino instinctu. — Ita communiter docto-
res: quicquid dixerit S. Hieronymus *, re-
latus in *can. 11, cans. 23, qu. 5*, ubi legi-
tur: *In persecutionibus non licet propria
perire manu, absque eo ubi castitas peri-*
clitatur. Verum illud *absque eo* explicari
posset, scilicet, neque excepto casu, quo
castitas periclitatur; ut explicat Lay-
mann.

Iodirccu,
lxiiu.

Licet vero se *indirecte* occidere: puta,
si quis se ejiciat per fenestram, ut effugiat
incendium; praesertim si adsit aliqua spes
mortem evadendi “^Λ Ita cum Busenbaum,
ut supra, docent Lugo § cum Lessio, Con-
tinuator Tournely 4 et Sporer §. — Ac
Elbel § hoc permittit etiam reis detentis
in carcere, ad evadendam certam senten-
tiam mortis, vel etiam carcerem perpetuum ’.

• Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 1. num. 3. — ■ In Jonam
propb.. ad cap. I, v. 12; apud Migne, *Patrol. lat.*, tom. 25,
col. 1129. — *Laym.*, lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 1, num. 3. —
• De Jutt et Jure, diip. 10, n. 60. • *Lti**., lib. 2. cap. 9,
num. 35. — 1 Dc 5. Praec., art. 1, concl. 2, v. *Stcundux*. —
• Tr. 5, cap. 3, n. 25. — • Dc Homicid., n. 13. — ’ Loc. cit.,
n. 16. — • De 5. Praec., cap. 2, qu. 3. • *Diana, pin.* 5,

ferendam vindices; sed requiritur causa boni
publici, v. g. si hostes allecti praesenti praeda,
ardentius ad alias naves depraedandas atten-
dant; e contra vero si hac praeda priventur,
ct timeant idem de aliis futurum, si cum ja-
ctura ct morte eorum id fiat, refrigescant in
studio depraedandi, neque in posterum aude-
bunt naves adversarias ingredi, propter pe-
riculum similis combustionis».

367. - a) Explicatio ista: *praesertim si
adsit aliqua spes mortem evadendi*, a solo
card, de Lugo affertur; eamdem tamen innuit
Contin. Tournely.

*) S. Thomas citatur quidem a Renzi ut
asserit S. Alphonsus; sed revera, *2a 2*”,
qu. 64, art. 5, gencratim tantum negat lici-
tum esse seipsum occidere; nec Samsonem

Quaeritur 2°. *An autem liceat navim
incendere cum evidenti periculo vitae, ne
illa veniat in manus hostium?*

Negat Renzi § cum Diana, ex D. Tho-
ma b). — Sed affirmat Lugo • cum LessioO,
licere, si sit aliqua spes saltem modicissima
vitandi mortem d), vel, etsi mors sit certa,
vitari tamen expediat damnum publicum.

Dicit autem Mazzotta ‘o, cum Busen-
baum (hic *cas. 2*), posse virginem, ad ser-
vandam castitatem ab invasore, se conjici-
cere in certum periculum vitae, sed non
mortem certam. Quod non improbable
videtur: cum ob bonum virtutis non du-
bitent DD. communiter asserere, quod
liceat vitam periculo exponere, v. gr. ce-
dere tabulam in naufragio amico naufra-
gianti; ut (*n. antec. 366, v. Similiter*) di-
cunt Busenbaum cum Lessio, Toletus, et
Salmant. cum aliis. — Tanto magis, quia
in casu praedicto stupri, semper adest pe-
riculum consensus.

368. - Sed hic magis urget Quaestio 3°.
*An virgo teneatur potius permittere se
occidi, quam violari*; puta, si invasor mi-
netur ei mortem si copulae non acquie-
scat? — Adest duplex sententia.

Prima, quam tenent Navarrus ’’, So-
tus **; item Toletus, Lopez et alii, apud
Salmant. 13, dicit quod, licet possit, non
tenetur tamen femina mortem pati.); sed

«U»4^

u”“.

oiap»,

"
«m ttwri
cioiccia ca
U ne viole-
lur'

ir. 4, rewl. 26. — • Loc. cit., n. 52 et 54. — * Tr. 4, diip. 2,
qu. 3, cap. 1, § 1, *Dico I, v. Patio xceundae*. — *Lea.*,
loc. dt., n. 31. • *ToUt.*, lib. 5, cap. 6, n. 5. — *Salmant.*,
tr. 13, cap. 2, n. 31. — ” *Man.*, cap. 16, n. 1. — M De Juit.
et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 5, *d 3. — *Tolct.*, lib. 5, cap. 10,
num. 4. • *Ludov Lof**», *Instruct. conic.*, part. 1, cap. 66,
qu. 1. - « Tr. 25, cap. 1, n. 127.

aliunde excusat, quam ex speciali Spiritus
Sancti inspiratione.

c) Lessius, a card, de Lugo, non tamen
pro hac parte, citatus, id licere dicit *loc. cit
n. 34*, quia non intendunt seipsos occidere,
< sed ne hostis navi cum publico damno po-
tiantur, et ut scipsi (si qua ratione possint)
morti certissimae ab hoste inferendae eri-
pant ».

Lugo addit; « Aliunde tamen certa sit
mors ab hostibus patienda ». Ubi vero non
aderit haec modicissima evadendi spes, re-
quirit causam boni publici.

368. - aJ Auctores hic a S. Alphonso ex
Salmant. allegati, non loquuntur de morte:
an sdlicet femina possit aut teneatur illam
pati; sed tantum dicunt feminam posse eo

et -jura
MvoianVaTr'
re³³u'

Alii di-
cunt teneri
mottera pa
tt.

Prior opi-
nio specula-
tive proba-
bili-. »cd *1-
ter* omni-
no «uaden-
<U.

potest tunc permissive se habere, dum accidit copula: modo voluntate positive resistat, et consensus periculum absit. — Quia, ut dicunt, illa permissio non est tunc cooperatio moralis, sed tantum materialis; et ideo ob periculum mortis satis excusatur.

Secunda sententia, quam tenent Salmant. l cum Lugo, Azor, Bonacina b), Filliuccio Valentia *), etc., docet, hoc omnino illicitum esse. Quia, cum femina possit copulam impedire, si timore induta quiescit, sua tunc cooperatio vere moralis et voluntaria fit; in femina enim, illa quies in copula reputatur ut actio. — Haec ratio tamen non convincit; quia illa quies feminae revera non potest dici actio, dum nullo modo est positiva.

Ideo prima sententia (speculative loquendo) sua probabilitate carere non videtur. — Non tamen negandum, secundam sententiam in praxi omnino suaden-

dam esse; saltem ob periculum consensus, quod in illa permissione facile adesse potest.

369. - « 3º. Reo licet non fugere, immo « etiam sponte se sistere iudici plecten- dum; licet positive seipsum perimere « non possit, etiamsi a iudice id ei com- mittatur. — Vide LessiumI, card. LugoI; « contra Vasquez a³ ».

Quaeritur hic: *an possit reus ex prae- cepto iudicis ipse se occidere?*

Affirmant Vasquez ¹³, Bonacina % Victoria Aragon b³ et Corduba *I, apud Salmant. 4. Si enim, dicunt, posset reus os aperire, ut venenum in eo infundatur; sic etiam potest manibus illud haurire, et sic etiam gladio se transfigere. Tunc enim iudex constituit reum carnificem suipsius: quod probabiliter posse fieri videtur, cum Elbel *, qui citat Haunold e³, Illsung, etc.

Verum Salmant. ., cum S. Thoma

Reo licet
non feffre-

Rcut po
ex pi Ac-
cepto judi-
ci* «eipium
cedidere.,jo
xtx ollos.

1 Tr. 25. cap. 1, num. 128. · *Lufto*, de Just, et Jure, di»p. 10, num. 197 et 198. - .4<or, part. 1, lib. 1, cap. 9, qu. 3. — · Lib. 2, cap. 9, num. 26 cl 28, — · Loc. al,

num. 12 et »¹. — · Tr. 25. cap. 1, num 118. — · De Host- cid-. num. 9. · *Jl/suh ç*, tr. 4, di»p 3, nom. 66. — · Loc. dt. n. 117.

casu passive se habere, modo non conscndat, nec probabili (uti subdit Lopez) periculo consentiendi se conjiciat

b) Bonacina, loc. cit. a Salmant., scilicet *disp. 2, de Peccatis, qu. 8, punct. 2, n. 2*, in genere loquitur de vi quae a peccato excuset, et requirit ut violentiam passus, interne non consentiat et propulset etiam vim quantum potest, exteriorum facultatum actione. Sed lectorem remittit ad *disp. 8, de 6* Praec. punct. 1, n. /O*, ubi quaerit an puella, quae per vim opprimitur, clamare teneatur; et affirmative respondet; quam tamen opinionem aliqui limitant, inquit, « modo non adsit periculum notabilis damni, mortis aut nimiae verecundiae ». Et hanc quidem limitationem probabilem existimat, licet probabile etiam contrarium appellet.

c³ Filliuccius, *tr. 21, n. 67*, consentit, si tamen † alioqui non timeatur majus aliquod malum aut scandalum, etc.».

T) Valentia pariter, in p* 2*, *disp 2, qu t, punct. 3, i f.*, consentit, requirens ut positive resistat, < cum poterat et alioqui debebat .

369. - o* Vasquez cx parte lanium contradicit; nam in 2A*, *disp. 173, cap. 3, n /9*, negat reum posse obligari, ut seipsum jugulet aut suspendat; nec etiam posse obligari (*n. 21*) ad bibendum scienter venenum, aut ad abstinendum a cibo qui forte offeratur,

ita ut lame pereat Quodsi tamen « aliquando non posset ei venenum ministrari secreto, et ex alia parte necessarium esset, ob aliquam rationabilem causam, hoc genere mortis clam reum occidere, tunc sane non judicaretur poena crudelis, ac proinde reus, posset ad illam obligari ». Et *cap. 4, n. 24*, negat reum posse sibi ex iudicis praecepto mortem inferre, extra casum praedictum, quo posset a iudice ad bibendum venenum obligari.

b) Salmant. male citant auctores hic relatos, tamquam isti absolute dicant posse aliquem ex judids praecepto sese interficere. Bonacina enim, *de Restit, disp. 2, qu. ult., sect. 1, punct. 5, n. 3*; Victoria, *Rctect. 10, de Homicid., n. 30*; Aragon, *de Just., qu. 69, art. 4, v. Et si quis*; Corduba. *Quacstionar., lib. 1, qu. 36, resp. ad 3 arg.t* id tantum concedunt de veneni potatione Et S. Alphonsus, a solis Salmanticensibus mutuatus est rationem quam affert.

O Haunold, *de Just, et Jure, tract. 2, num 6/3*, dicit probabilius licitum esse seipsum tunc occidere; et negat necessariam esse distinctionem inter reum et justitiae ministrum.

S. Thomas, *2a 2***, *qu. 64, art. 5, ad 2*: • Non licet, inquit, habenti publicam potestatem seipsum occidere, propter quodeumque peccatum; licet tamen ei se committere iudicio aliorum ».

Comma.
niui nepl.
tar.

Busenbaum, Suarez *1, Soto f>, Laymann <> et communius, negant; quia occisio sui ipsius, ut intrinsece mala, nec a iudice potest praecipi, nec a reo patrari. Concedunt tamen communiter, posse reum scalam ascendere, collum gladio adaptare, etc.: cum hae actiones tantum remote ad mortem tendant.

Vcnenam
haurire ad
eiperimen-
tum, lcthA*
le.

Notandum vero cum Salmant. Navarro *4 Lopez O, Salon, etc., graviter utique peccare, qui venenum hauriunt vel a vipera morderi patiuntur, ad experiendum antidotum; nisi eis constet ex experimento vel iudicio peritorum, nullo probabili periculo mortis se committere: quod approbat Henno.

LtmtUho.

Item de
funambuli.

Et idem dicendum de funambulis, ludentibus per funem in locis altis, cum

* Tr. 25, cap. J, num. 120. · Salon, in 2— 2·, qu. 69. art. 4, contr. 14, ad 5. — Henno, diip. 5, qu. 3, art. 3, v. Petes 3 — · Loc. cit, η. 120. - Sih*st., v. Art, n. 6, qu. A — Victoria, Relect. 9, de Temperant., n. 9 et 10. —

probabili periculo vitae. Salmant. * cum eisdem » et Silvestro.

370. - « 4°. Etsi Carthusianus in ex- Cinu
« trema aegritudine possit servare vitam, treat7.
« vescendo carnibus »; [Etiam in proba-
bili periculo mortis, ut Azor a>, Medina %
Victoria, contra Vasquez % Granado ') et
Salmant. <j qui tamen primam senten-
tiam sat probabilem vocant] « idque pro-
« habiliter ei tum liceat (atque adeo non
« peccet, qui inscio praeberet cibos ex
« carnibus: Sanchez d>, Diana fl); licite ta-
« men et laudabiliter etiam tum omittit,
«cum certo periculo mortis»: [Et hoc
certum esse censent Salmant.4] « ut, con-
« tra Vasquez et Granado c>, docet
« Diana 5, ex Victoria, Lorca, etc.: quia
« rationabiliter negligit vitam pro bono

* Παπ. 5, tr. 3, reeol. 136. — 1 Tr. II. de Legib., cap. 2, num. 136. — ' Part. 5. tr. 4, resol. 32. - Victoria, loc. dt., num. 9. · Lorca, in 1— 2·, de Lcfpb., diip. 23, ad 4 exempt.

1

il

H
fi
J
?
«t
ii

>1

11

ti
z
?
I

() Suarez, de Legibus, lib. 5, cap. 7, n. 13, licet a Salmant. pro hac sententia citetur, eam tamen non habet; immo, cap. 10, η. 12, refellit rationem qua nituntur Salmant., et quae hic a S. Alphonso traditur; et n. 14 addit: • Potest quis damnatus ad moriendum fame non comedere, etiamsi fortasse ad id non possit obligari ».

f) Sotus, loc. cit. a Salmant., scilicet de Just., lib. 5, qu. 1, art. 5, ad 2, non de praesenti casu loquitur, sed de eodem ac S. Thomas supra; nempe negat iudicem, qui habet potestatem alios occidendi, et ipse reus est mortis, posse sibi mortem inferre. Sed qu. 6, art. 4, ad 2, negat esse prorsus improbabile, quod liceat reo, ad fame pereundum damnato, non edere cibos forte appositos; sed omnino negat posse sibi ipsi venam aperire aut aperire sponte os ad venenum hauriendum.

Laymann, lib. 1, tr. 4, cap. 15, n. 8, negat ut «rectius·, damnatum ad venenum posse parere; cum tamen (addit) res sit inter doctores controversa, poterit reus se conformare probabili iudicis ita praecipientis sententiae. Et n. 9, damnatum ad fame moriendum posse recusare cibos clanculum sibi appositos.

h) Navarrus, Man., cap. 15, η. 8, v. f., id esse licitum dicit, quando scitur « et nullum subesse mortis nec alterius notabilis damni corporalis periculum ».

O Lopez, instruet, consc., part. 1, cap. 63, v Peccat mortaliter, de mortali damnato ante factum, etiamsi antidotum a perito compositum jam quis sit expertus in animali bruto.

)) Excepto Salon, qui de funambulis non

loquitur, quamvis pro his etiam a Salmant. referatur.

370. - a> AzoTy part. 1, lib. 5, cap. 6, qu 7, v. His praenotatis, distinctionem adhibet: «Cuicumque monacho Carthusiensi, inquit, licet carnibus abstinere, etiam cum probabili vitae discrimine, quotiescumque id fecerit ob alicujus virtutis officium tuendum... Si vero nullum sit hujusmodi virtutis opus, mihi videtur Carthusicnsem monachum astringi, ita ut jure ipso naturali compellatur ad vescendum carnibus, imminenti certo et evidenti, aut etiam probabili vitae periculo. Ut si solus sit in deserta solitudine, nec quid aliud ad edendum habeat praeter carnes, et fame laboret ac pereat, debet tunc carnes edere ne intereat ».

b) Joan. Medina, tr. 4, cod. de Jejuniis, qu. 13, ad 4, omnino negat posse Carthusianum a carnibus abstinere, « si... accideret ut... nihil aliud quam carnem ad manducandum haberet, aut in talem incideret aegritudinem a qua sine carnis usu, ex peritorum medicorum iudicio, liberari non posset ».

Vasquez, in l<>m 2a', disp. 162, cap. 4, distinctione utitur; et in casu aegritudinis, negat Carthusianum posse carnibus vesci; in casu vero quo deessent alii cibi praeter carnes, affirmat eundem debere carnes comedere. Cujus sententiae adhaerent Granado, in lam 2^, contr. 7, tr. 3, disp. 8, n. 27; et Salmant, tr 11, cap. 2, n. 135, et seqq., qui tamen ut satis probabilem agnoscunt sententiam, dicentem posse in casu aegritudinis carnes comedere.

Sanchez, dicit solum quod infra Busen-

Nccmita
ab ifttnte
<0.

Xcemiu
ibextriDte-
eo.

Moderat
t mortit-
teatio, lid-

< communi Ordinis. Card, de Lugo I; con-
• tra Azor a> et Escobar ', ubi docet, te-
« neri carnibus vesci, si exigit necessitas,
« ita ut aliter vitam conservare non pos-
« sit. — Quod Sanchez 8 cum aliis sex ita
« distinguit: Si necessitas vescendi sit ab
« intrinseco, v. gr. morbo, ex quo, iudicio
« medicorum, convalescere non possit,
« nisi esu carniū; ait probabilius esse,
« eum non teneri vesci (tametsi licite pos-
« sit): quia morietur naturaliter ex morbo,
« cujus ipse non est causa. Si vero sit ab
< extrinseco, v. gr. si ob inopiam aliorum
« ciborum, fame moriendum esset, teneri
« vesci; quia mors illa cum sit violenta,
« ipsi imputaretur ». [Et hoc merito ut
certissimum judicant Salmant. 4].

371. - « 5°. Licet carnem vigiliis et ine-
« dia moderate affligere. Qui autem, ad-
« vertens vitam iis notabiliter minui, nihi-
« lominus continuaret, peccaret graviter;
« ut notat Laymann 8 ex Cajetano. Etsi
« hic multi ob bonam fidem et zelum Deo
« placendi excusentur. Vide Bonacina 8
« Filliuccium T, card. Lugo 8, etc. — Ubi
« recte notat, aliud esse procurare abbre-
« viationem vitae, seu mortem positive
« sibi afferre: aliud, permittere, vel peri-
• culum ejus subire, vel non adhibere me-
« dia ad avertendam. Prius ait esse illi-
« citum; v. gr. poenitentiis indiscretis car-
« nisque macerationibus vitam notabiliter
« abbreviare; posterius vero, saepe li-
« cere ». (Ita etiam Lugo 9, Continuator
Tournely 10, et Salmant.11 cum Granado,
Villalobos a), Sayro, etc., si macerationes
fiant consilio prudentis praelati vel con-

fessarii; esto vita etiam per duodecim
annos esset abbrevianda, ut alii ibi di-
cunt. — Et revera, si licebit fabris fer-
rariis (dicebat Abbas Rancé, fundator Re-
formationis Trappensis) vitam sibi mi-
nuere, laborando quotidie pene in medio
ignis, a quo nequit non notabiliter con-
summari humidum radicale, quo tam in-
diget vita humana; si licebit studiosis
sanitatem labefactare ad scientias addi-
scendas; si licebit militibus exponere vi-
tam tot aerumnis et periculis mortis: cur
non licebit viro religioso austeritates cor-
porales amplecti, ut rebellem carnem in
servitutem redigat?] « Ideoque non tenen-
< Carthusianum carnibus vesci, nec ali-
« quem alium uti pretiosa et exquisita
• medicina ad mortem vitandam; nec sae-
« cularem, relicto domicilio, quaerere sa-
« lubriorem aerem extra patriam ». [Ut
Lugo, Bonacina, Trullench, cum Sal-
mant. Sufficit enim uti mediis ordi-
nariis].

372. - « 6°. Excusantur aegri, qui paulo
« ante mortem, causa humilitatis vel boni
• exempli, petunt humi collocari; quia
« non intendunt vitam abbreviare. — Vide
« Vasquez u.

« Addit Laymann 14 non teneri quem-
« quam mediis extraordinariis et nimis
« duris, v. gr. abscissione cruris, etc., vi-
« tam conservare: nisi tamen A> ea com-
« muni bono sit necessaria ». [Ita commu-
niter Lugo, Sotus, Bafiez, Bonacina cum
Salmant.ie. Idem docet [Contin.] Tour-
nely 14 cum Silvio. Addit tamen quod pa-
ter, tutor aut alius superior potest jubere

ten- hu 8
calloca 7
non pocrat.

Nulla obU
ratio ser-
vandi vi»
tam medii-
dunonbux.

• De Juit. et Jure, disp. 10, η. X». — 1 Tr. 6. cx*m. 7,
cap. 7, num. 119. (al. η 66, v. Quariammodc). — • Condi,
lib. 5, cap. 1, dub. 34, num 5 et »cqq. — * Tr. 11, cap 2
n. 135. — 1 Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 1 num 6 Cajrtan .
in 2— 2.. qu. 147, art. 1 — • Diep. 2, dc Rcs tit. in part ,
qu. ult., acct. 1, punct. 5, num 9. — ' Tr 29, num 73. —
• De Juit. ct Jure, disp 10, n. 32, 35 ct 3b. — • De Just,
ct Jure, disp. 10. n. 32. — * Dc 5. Praec.. art. L cond 2,
v. Qu 3. — « Tr 13. cap. 2, n 30 Granada, in 2— 2*.
controv. 3, tr. 6, disp. 2. num 12 &t>vM CUv , Hb. 7,

cap 9, n. 33. — 2u loc. cit.. n. 29, 32. 35 et 36. • Banac.,
diip. 2. de Restit. in port., qu ult., sect 1, punct. 5, n. 6. '
TTull., lib. 5, cap. 3. dub. 3. n 1. • '' Loc dt. num. 26. —
w In !«- 2". diip. 162» cap. 4, num. 25 ct 26 — M Lib. 3,
tr. 3. part. 3. cap 1, η. 4. i. i — Lufa, loc. dt.. n. 21 -
Sa/uj, de Juit. et Jure, lib 5, qu. 2 art 1, cond. 3. •
BaHrt, in 2— 2.., qu 65. art. 1. • Bonac , loc. dt., punct. 6.
num. 2. • w Loc. at., num. 50. — ' Loc. dt.. cond. 2,
v. Quartus tasuj — Silvius, in 2— 2.. qu. tō. artic. 1,
cond. 2.

baum ei tribuit, ct distinguit necessitatem ab
intrinseco a necessitate ab extrinseco. Quod
autem medicus aut alius possit aegroto inscio
carnes praeberc, id Diana tribuit Vasquezio,
qui revera sic tenet, loc. cit., cap. 5, i. f.

371. - a) Villalobos, part. 2, tr. 12, diff S,
n. 1, modo aliquantulum diverso casum po-

nit, ct negat peccatum esse, abstinentiis uti
majoribus, quam quae solent fieri, quia vitam
non abbreviant; si tamen adeo immoderatae
forent, a mortali non excusarentur.

372. - † Ipse Busenbaum (non vero au-
ctores citati) addidit istam limitationem : nisi
bono conimuni sit necessaria.

Su pe
nor potat
jubere ib-
sciMionera
membri.

Infirmi
nequit re-
spuere me-
dicamiru.

Virgo
r.on teoetar
lubire ma-
num medi-
ci.

Mutiutio,
qUAodo «it
licita.

Castratio
ad <crvAn-
dunouiiu-
tem, illicita.

abscindi membrum subditi, si hic moderatos dolores tantum sit passurus; contra Henno V]. « Vide Lessium Sanchez 3. « Ubi dicit infirmum in periculo mortis, « si sit spes salutis, non posse medica- « menta respuere

« Non videtur tamen virgo aegrotans « (per se loquendo) teneri subire manus « medici vel chirurgi, quando id ei gra- « vissimum est, et magis quam mortem • ipsam horret Escobar », ex Turriano ».

Ita Salmant. ' cum Lessio, Sanchez O, Diana, etc. — Posset tamen virgo per- mittere tangi; immo teneretur sinere, ut ab alia femina curetur, ut recte ait Diana.

373. - « Resp. IT. Non licet se muti- lare, nisi sit necessarium ad conserva- « tionem corporis totius; quia nemo est « suorum membrorum absolute dominus. < — Lessius ft.

« Unde resolves:

« 1°. Non licet se castrare ad conser- « vandam castitatem vel sedandas tenta- • tionesjquia hoc ad eum finem non est « necessarium. — S. Thomas °, Lessius, « Molina a», Filliuccius 7, etc. ».

374. - « 2°. Peccant parentes, qui filios « etiam consentientes castrant, ut sint uti- « les cantui. — Vide Laymann B ».

• Lib. 2, cap. 9, num. 96. — 1 Con»il., lib. 5, cap. 1. dub. 33. — ' Tr. 1, exam. 7. cap. 1, n. 56 (edit. Lugd., » d.) — • Tr. 13, cap. 2, num. 28. • lib 4, cap. 3, dub. 8, n. 60. Diana, part. 5, tr. 3. rcsol. 138. — Diana, loc. cit., resol. 138, l. f. — 1 Lib 2, cap. 9, n. 96. — • 2• 2•, qu. 66, art. 1, ad 3. — Leis., lib. 2, cap. 9, n. 98. — 1 Tr. 29, n. 67. — ■ Lib. 3, tr. 3, part. 9, cap. 1, n. 2. — • Tr. 5, cap. 3, n. 35. — * Tr- 13, cap. 2, a. 45; ct tr. 25, cap. 1, n. 121. -

b) Henno non citatur a Continuat. Tournely contra hanc sententiam,quam ipse Henno cum eodem Cont.Tournely tuetur; sed, disp. 5, qu. 3, art. 1, v. Sed tencturne, negat ceteros, qui scilicet curam personae mutilandae non habent, posse eam ad mutilationem ejusmodi cogere.

Sanchez, loc. cit., id clare innuit, scribens η. 8, licitum esse viris perfectis medicinam respuere < in aliquibus morbis et doloribus gravibus, non afferentibus periculum mortis ».

§ Turrianus, Sum., part. î, cap. 263, dub. 5, conci. II, non solum negat ad id teneri virginem, quando illi gravissimum foret; sed absolute negat teneri manum medici subire, * propter honestatem servandam, quae est majoris

Quaeritur: aft liceat pueros castrare, ad vocent in cis conservandam?

Prima sententia probabilior negat cum cwK Busenbaum (hic), Sporer 9, et Salmant ,0, iniii-® et Lugo, Bonacina, Diana, Villalobos, etc. — Si enim, dicunt, pro bono animae id non licet, quanto minus pro lucro tempore- rali? Deinde ajunt quod conservatio vocis non est bonum tanti momenti, ut liceat agere quod natura reprobatur.

Secunda tamen sententia, quam tenent Aiu di- Tamburinius a», Trullench, Salon, Pasqua- dm l ligo, apud Salmant. n, et probabilem pu- tant Mazzotta % Elbel (qui insinuan- dam censet ob praxim toleratam), affir- mat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitis. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ec- clesiis suavius canendas; tum quia con- servatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per il- lud conditionem notabiliter in melius mu- tent, et per totam vitam nobilem et pin- guem sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa vi- detur, ut cum illo tale corporis nocumen- tum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

LMgo, dc JufL ct Jure, disp 10, n. 23. - Danae., di»p. 7, de Irregutar., qu. 2, punct. 2, num. 3-1. • Diana, pari. 6, tr. 6, rcsol 35; ct tr.8, rcsol. 36, part. 7, tr. 7, rcsol.61; part. 9, tr. 8. resol. 45, v. f. • Vitiat., part. 2, tr. 12, diff. 17, num. 4. — Truth, lib. 5, cap. 3, dub. 4, num. 4. • Satan, in 2• 2•. qu. 66, art 1, controuv. 2, i. f. • Parquai., Dccis. mor., dccl. 498, n. 6. - 11 Tr. 13, cap. 2. n. 45. — EIM, dc Homicidio, n. 29, 1. (.

momenti quam salus corporalis». — Et ita etiam Sanchez, Consil., lib 1, cap. 4, dub. 13.

373. - a» Molina, tr. 3, disp. 70, n. 16, omissa quaestione de peccato, dicit irregula- rem esse cum qui se castraverit.

374. - Tamburinius, Dccal., lib. 6, cap. 2, § 3, n. 4, hanc sententiam ut probabilem de- fendit.

b) Mazzotta, tr. 4, disp. 2, qu. 3, cap. 1, § 1, Dico 4, qu. 2, absolute docet posse id fieri, nec solum probabile existimat.

c) Elbel, dc Homicidio, n. 29, non ipse probabilem appellat hanc sententiam, nisi torte in quantum oppositam probabilio- rem existimat; at postquam alios retulit auctores, qui probabilem putant, subjicit: « Hanc opinio- nem videtur confirmare praxis saltem tol-

375. - « Quaeres: *an sepeliendus sit in loco sacro, qui seipsum occidit?*

Necator
«torpn

« Resp. Id vetant Ecclesiae canones: < qui tamen non sunt intelligendi de iis « qui ex furore, amentia vel passione gra- « vissimae tristitiae, turbata phantasia, id < fecerunt; vel qui ante mortem vere de • hoc doluerunt.

« Quod si constet, quempiam se ipsum « occidisse, et dubitetur utrum deliberate, • an ex animo turbato factum; in praxi < privatur sacra sepultura, cum praesu-

« matur, secundum opus externum volun- • tarie esse factum: nisi tamen ex circum- • stantiis contrarium colligatur. — Si vero « dubitetur, a seipso an ab alio, v. gr. sit < praecipitatus in aquam, delictum tam « atrox et contra naturam non praesu- • mitur sine evidentibus indiciis Mo- « lina *. Vide Laymann

« Vide etiam Escobar ., ubi dicit, eum, « qui moritur ex vulnere in duello acce- « pto, si vivus ex loco discessit, non esse • privandum sepultura ecclesiastica^ ».

DUBIUM II.

An et quomodo liceat occidere Malefactorem.

376. *An liceat occidere proscriptos propria auctoritate.* — 377. *An liceat principi occidere reos, non prius sententia damnatos.* — 378. *An liceat unquam clericis damnare reos poena mortis.* — 379. *An teneatur iudex concedere tempus reo pro sumptione sacramenti Poenitentiae et Eucharistiae.*

cu>rum
compctat
owiderrni»

376. - « Resp. Extra causam necessa- « riae defensionis (de quo infra), nulli id « licet, nisi auctoritate publica, et juns « ordine servato; ut patet Exod. xxn et < Rom. xni.

« Unde resolves:

Non licet
Adulteram
privata au*
ctoritate oc-
cidere.

« Γ. Non licet marito uxorem aut pa- « tri filiam occidere in adulterio deprehen- « sas: quia ad id non habent auctorita- « tem publicam; et leges civiles id per- « mittentes, a jure canonico sunt corre- « ctae, tamquam iniquae ». (Hinc damnata est opinio contraria ab Alexandro VII, proposit. 19).

Secu. est
de proseri-
ptu.

« Secus est de proscriptis: quos occi- « dendi cuivis auctoritas publica datur; « idque non injuste, cum ad reipublicae « defensionem sit necessarium ». [Modo occisio non fiat extra territorium proscri- bentis: nisi praesumatur licentia alterius principis. Salmant.4. Vide n. 380, in fine,

v. Decius]. — « Peccant tamen, qui non < ex zelo justitiae, sed odio aut priva- « tae vindictae causa faciunt. Vide Lay- « mann 5 ».

377. - « 2°. Peccat princeps vel ma- < gistratus, regulariter loquendo (ut ride « infra, *Lib. IV, cap. 3, dub. 1*), qui occidi < jubet reos non citatos, vel non auditos, « vel non damnatos: etsi privata scientia • constet esse nocentes. Quia, ex jure na- « turae, actus publicus fieri debet ex scien- « tia et auctoritate publica. — Vide Caje- « tanum ., Filliuccium \ Bonacina ®. Vide « et infra *Lib. IVt cap. 3, dub. /* ».

Non u-
ream non

Excipe Γ. Si crimen sit notorium. 20. Si esset periculum seditionis, aut esset de- decus regis, si juridice procederetur. — Salmant. p.

Exceptio*

378. - Notandum hic Γ. Clericis, etiam laicalcm potestatem habentibus, illicitum esse, reos poena mortis damnare *». — In

Quxndoi.
morte«-

1 Tr. 3, ditp. 20, n. 11. — 1 Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 1. n. 8. — ■ Tr. 1, exam. 7, exp. 3, n. 109 (edit. Lu<d. ». d.). — < Tr. 25, cap. 1, n. 19. — . Lib. 3. tr. 3, part. 3, cap. 2. n. 2

— . Sum., v. *HoHtiadittm*, in med. — ' Tr. 29, nom. 27 et »eqq. — . Di»p. 2, de Restit. in part., qu. ult., tect. 1. punct. 2, n. 7. — . Loc. dt., n. 18.

rata, praesertim in Italia, proptcreaque insi- nuandam censui ».

375. - « Nisi (ut subdit Molina) prae- cessissent aliqua, unde id vehementer prae- sumeretur; ut si conatus fuisset antea sei- psum interficere, prohibilusque fuisset, aut similia alia indicia praecessissent.

Haec doctrina Escobar nequit sustineri, et contrarium omnino decretum est in bulla *Detestabilem* Benedicti XIV; cfr. S. Alphon- sum infra n. 401.

378. - Ex cap. *Praeterea, de cler. per- cussore*, in quo suspenditur ad duos menses episcopus, qui aliquam mulierem crudeliter

hoc tamen potest Papa dispensare; ut Salmant.¹ cum S. Thoma b>, etc. Et ipsi episcopi vel similes, habentes dominium temporale loci alicujus, possunt licite committere laicis potestatem suam ad causas sanguinis. Salmant.³ cum S. Thoma, Bonacina, Trullench, etc. — Vide dicenda *Lib. VII, ex n. 466*.

jodex te-
netur dare
reo^temju*
con ten “

379. — Notandum II°. Quod judex tene-
tur sub gravi concedere reo tempus suf-
ficiens ad confessionem, etsi timeretur pe-
riculum ereptionis. — Salmant. ⁸ cum Na-
varro -), Silvestro b>, Trullench h>, etc.

item, tem-
pus commu-
meandi.

Tenetur etiam concedere tempus pro
sumptione Communioⁿis (nisi tamen grave
damnum timeatur); cum reus sit tunc in
articulo mortis, in quo praeceptum Com-

1 Tr. 25, cap. 1, num. 13 et 14. — Loc. cit., num. 16. ·
S. Thom., 2° 2°, qu. 61, art. 4, ad 3. · Bonae., disp. 2, de
Restit. in part., qu. ult., sect. 1, punct. 4, n. 4. · Trull.,
lib. 5, cap. 1, dub. 2, n. 4. — ■ Loc. cit., n. 21. — 4 Loc.
cit. — Loc. cit. · Suar., de Euch., disp. (B, sect. 5, n. 2. —

flagellari praeceperat. Cap. autem *Continen-
tia, cod. tit.*, ait clericum, qui ad resistendum
praedonibus arma sumpserat, posse nihilomi-
nus promoveri, etsi in conflictu aliquot occisi
sunt, non tamen si id ex ejus facto aut con-
silio acciderit

b) S. Thomas, *2a 2a’, qu. 64, art. 4*, de
dispensatione non loquitur; attamen a Salmant
absque ulla restrictione allegatur.

379 - a) Navarrus, *Man., cap. 25, n. 23*,
absolute pronuntiat judicem, qui reo non con-
cedit tempus confitendi, peccare mortaliter;
de periculo tamen ereptionis non loquitur.

b) Silvester, v. *Judex I, n. 16. § Sextum*,
ita quidem docet, sed dicta sic limitat: « Nisi
crederetur non ex devotione petere, sed spe
ereptionis, ut quia sub patibulo petit, qui non
petivit in carcere ». — Cui consentit Trullench,
lib. 5, cap. 1, dub. 2, n. 5, aliam adhuc limi-
tationem addens, scilicet: nisi « esset homo
flagitiosus, et damnum reipublicae immineret
ex dilatione sententiae: tunc enim sufficeret
dare ei tempus contritionis ».

() Auctores isti a Salmant. non citantur pro
obligatione accipiendi Communione^m eo casu.
Et re quidem vera Suarez, *de Euch., disp. 69,
sect. 3, n. 2*, in genere dicit hominem ad Com-
munionem in articulo mortis obligari, et qui-

munionis obligat jure divino. Salmant. ⁴
cum Suarez {>, Navarro % Lugo c>, etc.;
et de hoc adducunt Motum proprium
S. Pii V.

Et tunc etiam non jejunos reus po-
test communicare: quia tunc vere est in
articulo mortis; ut Salmant.⁵ cum Na-
varro Bonacina % Lugo f), Suarez, etc.
Et laudabiliter potest communicare ea-
dem die mortis: modo Communio prae-
cedat per horam executionem; ut Sâ ct
Fagundez, ibid. e.

Notandum III°. Quod si reus nolit se
confiteri, post adhortationem licite potest
occidi a carnifice; quia tunc sua damna-
tio suae culpa^e tribuitur. — Salmant.⁷ cum
Trullench, Bonacina, Salon et aliis.

A4, v. *Eucharistia*, num. 2. - *Fa^uncL*, de 3° Praec. Eccl.,
hb. 1, cap. 4, n. 3, i. f. · Id est ap. *Sabnant.*, loc. dt.,
n. 22. — 1 Loc. dt., n. 23. - *Trull.*, lib. 5, cap. 1, dub. 2,
n. 7. · *Bonac.*, de *Euchar.*, qu. 7, punct. 1, n. 7. - *Salon*,
in 2°. 2°., qu. 61, art. 2, contr. 2, concl. 1.

dem probabiliter jure divino; sed doctrinam
in specie non applicat damnatis ad mortem.
— Navarrus autem, *loc. cit.*, potius contra-
riam habet doctrinam; dicit enim se non re-
probare consuetudinem non dandi Eucharis-
tiam, iis qui ad mortem sunt damnati. —
Solus Lugo, *de Euch., disp. 16, n. 40 et 47*,
affirmat reum, qui ad mortem damnatur, ad
Communione^m obligari.

d> Navarrus falso allegatur a Salmant.;
etenim, *Consil. 40, de Pocnit., etc., n. 7*, op-
positam sententiam luetur.

‘) Bonacina, *de Euchar., qu. 6, punct. 2*,
n. 22, ita quidem docet, « si Communio com-
mode nequeat anticipari vel differri ». In quo
etiam consentiunt Salmanticenses.

f) Lugo opinionem hanc forte innuit; nam
primo, ut supra nota c dictum est, obligat reum
ad mortem damnatum ad redpiendam Eucha-
ristiam; at, *disp. 15, n. 72*, quaerit an judex
teneatur mortem delinquentis differre, ut iste
cras jejunos communicet, et: Certum est,
inquit, non teneri ad hoc judicem, quando
commode non potest executio sententiae dif-
ferri, et multo minus quando reus ex indu-
stria violavit jejunium, ut ita vitam protrahe-
ret». Si tamen commode posset differre, ad
id *n. 73*, ex caritate teneretur.

DUBIUM HL

An et quomodo liceat occidere privata auctoritate iniquum Aggressorem.

380. *An liceat tueri vitam, cum morte invasoris. An autem veletur reis, et praecise ban-
nitis, armis sc defendere.* — 381. *An liceat viro honorato occidere invasorem sui
honoris. An autem id liceat plebejo vel ecclesiastico, sifugere possit sine periculo vitae.
Et quid, si contumelia sit jam illata.* — 382. *Vide plures resolutiones Patris Busen-
baum.* 383. *Qu. 1. An liceat occidere furem rei magni valoris. - Qu. 2. Quantus
debeat esse iste valor. Et quid si valor sit modicus, sed res tollatur cum violentia -
Qu. 3. Quid, si fur rem jam abstulerit, et resistat domino volenti eam recuperare.* —
384. *Qu. 4. An liceat clericis et religiosis furem interficere. Et utrum tunc incurrant
irregularitatem.* — 385. *Qu. 5. An liceat cuique per famulos armis sua defendere.* —
386. *Qu. 6. An liceat occidere invasorem pudicitiae.* — 387. *An liceat praevenire aggres-
sorem.* — 388. *An liceat occidere falsum accusatorem.* — 389. *An possis et tenearis
tueri vitam innocentis.* — 390. *An etiam cum morte invasoris.* — 391. *An liceat occi-
dere invasorem honoris vel pudicitiae alterius. Et quid, sifemina consentit.* — 392. *An
possimus et teneamur tueri bona proximi etiam cum occisione furis.*

“ * R^P. Jus naturae permittit,
cumocôio. < ut vim vi repellas, et aggressorem, qui
wu. < inique eripere tibi conatur vitam, aut
« quae ad eam honeste agendam tibi sunt
• necessaria (ut bona temporalia, honores,
« pudicitiam, membrorum integritatem),
« praevenias et occidas. Ita tamen, ut id
< fiat animo te defendendi, et cum mode-
• ramine tutelae inculpatae: hoc est, non
• inferendo majus damnum, nec utendo
« majore vi, quam necessarium est ad
« arcendam injuriam. — Ita communiter
• S. Thomas ’, Molina, etc., Lessius } ».

Nota hic errare nuperum auctorem li-
bri, cui titulus: *Esposizione della dottrina
crishana*, dicendo quod S. Thomas cum
S. Augustino negat licitum esse occidere
aggressorem ob defensionem propriae vi-
tae. — Nam Angelicus expresse opposi-
tum docet 3, inquires: *Nec est necessa-
rium ad salutem, ut hunc actum mode-*

1 2’ 2°., qu. M, arc. 7. — Molina, de Juti, cl Jure, u.3,
di>p. 11. — Lib. 2, cap. 9, n. 41 et ^eqq. — Loc. cit.,
in corp. — Loc. cit., et ad 1; cfr. apod Mijne PATrol.
Ut., tom. 23. col. 185, S. Au<u<t. epiat. 47. nam. 5. —
• De Ju<t. et Jure, disp. 10, n. 137 et 138. — Loc. cit.,

380 - a) In quibusdam Calcchismi Ro-
mani editionibus, ut v. g. in editione Pata-
vina anni 1698, paragraphus octavus inscri-
bitur verbis a S. Alphonso relatis; sed ipsa
verba Catechismi, *part. 3, cap. 6, de 5° Praec.,
n. 8*, (al. *n. 7*) haec sunt: « Si quis salutis suae
defendendae causa, omni adhibita cautione,
alterum interemerit, hac lege non teneri satis
apparet ».

*) Gersonius, in suis *Regul. moral., n. 109*,
negat quidem licitum esse aggressorem inju-

*ratae tutelae praetermittat, ad evitandam
occisionem alterius*. Addit tantum 4, et ibi
explicat doctrinam S Augustini; et ait
quod in occidendo, non potest intendi
mors alterius, sed sola propria defensio.

Et cum D. Thoma admittit Catechi-
smus Romanus⁰, ubi dicitur: *Licet etiam,
salutis suae tuendae causa, alterum occi-
dere*; subdens satis apparere, quod hujus-
modi homicidium a lege divina non veta-
tur. Et ita Lugo \ Lessius « cum S. An-
tonino, Azor, Ba&ez, Soto, etc. communiter,
contra Gersonium b), Richardum de S. Vi-
ctore c, Hugonem, etc., apud Salmant 7
— Id probat S. Thomas *, apud Busen-
baum, ex illo Exod. xxii, 2, ubi dicitur:
*Si effringens fur domum, sive suffodiens
fuerit inventus, et accepto vulnere mortuus
fuerit: percussor non erit reus sanguinis*.

Hinc subdit S. Doctor: *Sed multo magis
licitum est defendere propriam vitam,*

num. 4L — 5. Anton., paru 3. titL 4, cap. 3, § L - Amr,
pAp. 3> lib. 2. a>p. 1, qu. 1. Banta, in 2* 2°., qu. M.
Art. 7, dub. 1. concl. 2. · Sohu, de Jutt.. hb. 5, qu. 1, Art. 3,
concl. 2. · Tr. 25. cnp. 1, n. 51. — 2° >> qa. M, nru 7,
Sr>f tantra

stum occidere; sed in *Compend, theol., tr. 2,
de 10 Praeceptis, de 5* Praec.*, refert opinio-
nem quae docet licitum esse, et addit: Hoc
tamen intellige, st necessitas est inevitabilis ».

Richardus a S. Victoris, dtatur quidem
a Salmant., et etiam a Salonio in 2.* 2af.
qu. 64, art. 7, contr. 1, imi., pro sententia
negante id esse licitum; at sincere fatendum
esi Richardum, in opere citato, nempe *de Gra-
dibus caritatis*, ne vctbum quidem de prae-
senti quaestione facere.

quam propriam domum. — Idem docent S. Bonaventura l¹; S. Antoninus ^{*}, Continuator Tournely a cum Estio, Silvio, Pontas, Natali Alexandro, et aliis innumeris cum Salonio. Qui vocat oppositam sententiam, temerariam J⁹ cum repugnet communi DD. et pluribus textibus, et praesertim in cap. 3 [Si perfodietis] et in cap. Si significasti 18, de homic., et cap. Si vero 3, de sent, excomm., ubi dicitur: Cum vim vi repellere, omnes leges omittantur.

objectio.

Réponse
turobjecuo
ni

Sed dices: Qui injustum invasorem occidit ad suam vitam tuendam, excedit moderamen, praefendo vitam temporalem propriam aeternae vitae proximi sui. — Respondetur cum Continuatore Tournely⁴, Lessio⁵; Soto⁶, Petrocorensi⁷; et aliis communiter, tum nos teneri praefere bonum altioris ordinis proximi bono inferiori nostro, cum vita ex. gr. nostra absolute necessaria est ad salutem spiritualem proximi; ut si infans alias est decessurus sine Baptismo. Secus vero, si ipse invasor ex sua malitia in periculum damnationis se conjicit; tunc enim, cum quisque jus habeat ad vitam suam tuendam, licite vim vi repellit, etiam cum damnatione invasoris. — Eademque ratio valet, si timeatur ab invasore vulnus grave, aut deformitatem afferens; ut Salmant. ^{*} et Roncaglia. Et eadem ratio currit pro defensione honoris et bonorum fortunae, ut infra.

Hinc etiam clericus aut religiosus potest occidere invasorem suae vitae: neque tunc incurrit excommunicationem aut irregularitatem: ut Salmant. cum aliis citatis ex diet. cap. Significasti, et clem. Sifuriosus, de homicid. Vide dicenda de Censur., Lib. VII, n. 388). An autem fiat vel ne irregularis clericus adulter, qui, ob se defendendum a marito, eum occidit: vide infra hic, n. 398, v. In ordine; ubi distinguitur, si invasio praevideatur proxima vel remota. — Dixi autem: Potest occidere. Nemo enim tenetur aggressorem occidere; sed licite et laudabiliter potest occisionem propriam permittere, ne alter vita temporali et aeterna privetur: ut dicunt communiter Lessius ¹⁰ cum S. Antonino, Silvestro; et Salmant. ¹¹ cum Soto, Bañiez, etc.; contra Abulensem et Fagundez /J, qui non sunt audiendi. — Excipiunt 1°. Salmant. quando vita invasi esset valde utilis bono communi. Excipiunt 2°. Lessius¹¹ cum S. Antonino, et Salmant. cum aliis, quando ipse esset in peccato mortali; quia tunc omnino teneretur se defendere.

« Unde resolves:

• Γ. Non licet reo occidere ministros « justitiae, a quibus ad carcerem vel supplicium trahitur»; [Vide Lib. IV, tit. 279] uti nec licet id proscripto, ut notat ex communi Laymann quia non sunt ini qui aggressores ».

Decius w, et Carterius apud Tambu-

¹ De Decem praecepti», term. 6, pan. 1. — Part. 2, UL 7, cap. 8, § 5 L v. Er primo. — De 5. Prate., art. 3, § 2, punct. 1, not. 5. — Es/m>, in 3, di>t. 37, § 21. — Silvins, in 2. 2., qu. 64, art. 7. — Ponta*, v. Tuer, cas. 1. (in edit, lau, v. Occident). — Natal Alex., Ub. 4, cap. 7, art. 2, propo<. 5. — Salon, in 2. 2., qu. M, art. 7, contr. 1, cond. 2. — De & Praec. art. 3, »ect. 2, punct. I, v. Ad 2. /aUor. — Lib. 2, cap. 9, n. 51. — De Just, et Jure, lib. 5, qu. 1. art. 8, v. At vero contra 2 conciat. — De Virtuub.. Ub. 4. tr. 2, cap. 3, qu. 3» v. Dues 2. —

• Tr. 10, de Censor., cap. 8, n. 46. — Tr. 11, de 5. Praec., cap. 3, qu. 1. — * Lib. 2, cap. 9, n. 55. — S. Anton., part. 3, tit. 4, cap. 3. post, prine. — Sih*st., v. Bcllutn U, n. 6, qu. 3. — * Tr. 25. cap. 1, n. 50. — Sotus, de Jost, et Jure, lib. 5, qu. 1. art. 8, v. Hactenus. — Baltee, in 2. 2., qu. 61, artic. 7, dub. 1, conci. 1. — Abutens. (Tostatus), in Josue, cap. H, qu. II. — Salmant., tract. 25, cap. 1, num. 50. — .. Loc cit., num. 66. — S. Anton., loc. dt. — Salmant, loc. cit., n. 50. — “ Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 2, num. 3.

< Est forsitan temeraria, ait Salon, tot textibus et communi omnium fere doctorum placitis repugnans».

Salmant, tr 10, de Censur., cap. 8, n. 47, loquuntur de sola irregularitate, et concordant.

1) Fagundez, Decal., lib. 5, cap. 3, n. 9, dicit quidem peccare mortaliter cum qui sesc non defendit, « nulla subsistente causa ». «Causa autem justa (ita subdit Fagundez), illum a peccato excusans, erit, si invasus sit

in statu gratiae moraliter loquendo, et invadens in sutu peccati mortiferi; tunc enim non tenebitur invasus se juste defendere cum morte illius, ne illius salus pereat... Item, si invadens sit princeps vel persona alia publica, a qua multorum vita temporalis aut spiritualis pendeat.. Item, si ceteris paribus, vita invadentis magis necessaria sit illius liberis vel aliis ab illo dependentibus, juxta regulas caritatis ».

« Decius non videtur recte ciuri a Tam-

il
41
>
ei

x

►f
•l

u «m

“

il«η”“

lurcent

rem.

Ex«pci@-

Reo non
licet occide-
reoHaurM

DUB. III. – DE OCCISIONE AGGRESSORIS.

Non Hec
n

cdque ii-
proteri-
non^alio»
rew'

reim^Vu*
cienum vei
tiHdtum.

Exceptio,

rinium 1,* ct plures auctores apud Cla-
rum et Nellum h>, ut refert Azor3‡ te-
nent, licitum esse proscriptis se defendere ;
quia lex humana auferre nequit jus, quod
unusquisque habet ad suam vitam tuen-
dam. Et probabilem hanc opinionem putat
Azor3; et idem videtur sentire Tamburi-
nius *. — Sed omnino tenenda est oppo-
sita cum Roncaglia U, Croix 6, Salmant .,
Elbel 7*cum Sà et communi. Ratio, quia
lex humana bene potest cuilibet tribuere
jus necandi reum, et vice versa auferre
ipsi jus se defendendi; alias, possent rei
etiam a carnifice se tueri: quod nullus
admittit.

Certum est autem licere unicuique pro-
scriptos occidere. Non vero alios reos,
etiamsi essent publici grassatores, et etiam
capite damnati: nisi ipsi vellent tibi ra-
pere magnam quantitatem (juxta infra
dicenda, w. 383, *Qu. I*). Ita Croix » et El-
“. — Hinc, peccant satellites aut mi-
lites, qui reum, cujus captio ipsis man-
data sit, fugientem aut resistentem inte-
rimunt: nisi hoc auctoritate publica eis
sit mandatum. Id vero tantum fieri potest,
si capiendus sit reus sufficienter diffama-
tus alicujus criminis capitalis, et non pos-
sit alio modo capi; et alias, eo dimisso,
graviora mala ab ipso timeantur. Ita

Croix ♦ Elbel 10, et Diana 11 cum Fari-
nacio et Claro *4

381. - « 2\ Etsi ob contumeliam ali-
« quam, v. gr. si viro honorato dicatur
• *mentiris*, non liceat alterum occidere,
« eo quod aliter repelli possit ac soleat
< (Lessius, Azor, Hurtadus, etc., Diana ,3);
< licere tamen, si aggressor fustem vel
« alapam viro valde honorato impingere
• conaretur, quam aliter avertere non pos-
« set, docent cum Diana ia, Lessius, Hur-
< tadus et alii duodecim ».

Sed in praxi rarissime uti licet prae-
dicta opinione. Nam Silvius u recte sic
ait: *Etiamsi honor sit bonum praestan-
tius quam divitiae; aut nullum, aut ra-
rissimum arbitramur esse casum, quo
pro defensione solius honoris liceat ag-
gressorem interficere.*

* 3°. Si fuste, vel solo vulnere, vel am-
« putatione brachii, vel aliter arcere inju-
« stam vim potes, non licet occidere. Unde,
« si quis sit persona talis, cui non sit de-
« decus fugere, debet fugere potius, si
< potest, et salvare se ».

Nisi sit periculum percussionis in fu-
giendo. Et ita tenendum cum Lugo et
Salmant. ,e cum Tapia, etc.; contra ali-
quos 17, qui dicunt improbabiliter, etiam
plebejo fugam esse ignominiosam. Unde

Occidere
ob coolu*
inclara ac-
ceptam, il-
licitam.

Exceptio,
•ed m praxi
pcncnloaa.

Occidere
non licet, m
aliter vi-re-
pelli poealt.

Tenetui
fageresi po-
int-

1 Decal., lib. 6, cap. 1, § 1, n. 8. — *Clarus*, Seatenitar,
rcept. lib. 5, § *Homicidium*, i. f., v. *Ih hoc*, - . Part. 3,
lib. 2, cap. 1, quaer. 11. — » Loc. dt., quaer. 11, v. f. —
4 Loc. cit., n. 8. — . Lib. 3, part. 1, n. 810. — . Tr. 25,
cap. 1, n. 19. — ’ De Homicidio, n. 35. . 3d, v. *Bannitus*,
n. 4. — 1 Loc. cit., n. 55 et 56. — . Loc. dL. n. 797. —
13 Loc cit., num. M. — 11 Part. 8, tr. 7, resol. 44. — *Less.*,
lib. 2, cap. 9, num. 78. — *Asor*, loc. dt., qu. 17. — *Petr.*

Hurtod., in 2– 2*, diip. 170, «ect. IS, \$ 125. — u Part. 5,
tr. 4, resol. 12 et 13, — “ Part. 5, tr. 4, resol. 4. . *Less.*,
lib. 2, cap. 9 n. 77, . *Petr. Hurtad.*, ia 2“ >., diip. 170,
sect. 16, § 133 et 134. — M In 2“- 2.. qu. 61, aruc. 7,
qu. 9, eoad. 2. — * De Juti, et Jure, diip. 10, num. 166.
— “ Tract. 25, cap. 1, num. 10. - *Tdpta*, tom. 2, hb. 5,
qu. 7. ortie. II, num. 2. — ” Ap. *Salmant.*, loc. du.
num. 59.

burinio; quamvis enim, in 1. *Ut vim*, if. *de
justitia ctjure*, n.3, negat videri verum, quod
proscriptus sese defendere nequeat, « quia
agitur de defensione naturali, quae a statuto
tolli non potest >; ipse Limen n. 4, hanc sen-
tentiam refellere videtur, dum scribit: « Nisi
dicamus quod etiam naturalis defensio ex
causa tolli possit, ut... latius dixi in *rubric*,
de ap.s. Et re quidem vera in *Rubrica de
appellat.*, n. 31, asserit: «Quod etiam natu-
ralis defensio tolli potest ex causa».

Azor citat Nellum, quasi iste auctores
afferat pro hac sententia; at profecto Nellus
in *Tract, de Bannitis*, 2 part. 2* temporis,
qu. 79, exponit quidem sententiam hanc, cujus
probationes ex nullis legibus educit, nullum
vero auctorem refert

*) Roncaglia, tr. 11, de 5° *Pracc.*, cap. 3,

qu. 3, etsi de casu praesenti non loquatur,
proponit tamen rationem generalem, qua sen-
tentia haec fundatur, dicens: « Pro defen-
sione propriae vitae non licebit occidere mi-
nistros justitiae, quando juste aliquem reum
invadunt ».

1) Croix, lib. 3, part. 1, n. 794 et 796,
negat profecto licere cuilibet alios, praeter pro-
scriptos, occidere « per se loquendo » ; quibus
verbis innuere videtur limitationem a S. Al-
phonso appositam, nempe: *nisi ipsi vellent
(ibi rapere magnam quantitatem.*

Diana auctores allegatos his verbis ci-
tat: «Vide Julium Clarum..., Farinarium». Et re quidem vera Farinarius, *Prax. crini.*,
qu. 32, a n. 40, ita tenet; sed n. 56, conce-
dit occidi etiam posse « pro delicto non capi-
tali ac etiam pro debito resistentem et se telo

clerici et religiosi tenentur fugere, si possint sine periculo vitae; quia ipsis fugere non est probrosum, sed honorificum: ut Lugo «A — Sed etiam respectu saecularium et nobilium sapienter advertit Silvius dicens: *Etiam si honor sit bonum praestantius quam divitiae; aut nullum, aut rarissimum arbitramur esse casum, quo pro defensione solius honoris liceat aggressorem interficere.*

Nh » fuce
£r,Mt ,ur « Secus autem, si turpe sit fugere, v. gr. viro nobili vel officiali bellico; nisi rursus hic et nunc id tali turpe non esset, ob praestantiam invasoris vel alias ejus qualitates, v. gr. quia ebrius est vel amens, talem enim occidere non licet, quando potes fugere. — Malderus, Diana a. Vide Laymann 3 ».

Occidere
lurcmnbro»
nuqjni mo-
ium” ’
niMAiuer
Arcei po*
a.
382. - «4l. Non licet occidere furem ob res exiguas. — Licet autem, si quis auferat honorem valde notabilem aut bona magni momenti: nisi tamen alia via, v. gr. juris, vel aliter arceri aut recuperari possint. Quare, quando jura significant furem nocturnum occidi impune, non autem diurnum, praesupponunt, quod plerumque nocturni non possint aliter arceri, diurni autem possint. Alioqui enim, si nocturnus potest capi, non debet occidi: et si diurnus non potest capi, nec repeti ab eo quod auferat, nisi occidendo, id licet.

Quanta
re* r*c dc-
brat.
« Ea tamen non debent esse parvi momenti, et minimum unius aurei, secundum

« cltim Molina a». Vide Laymann 4. Vel « potius, secundum alios apud Diana », «duorum: quanquam et hoc Dianae enim mis laxum videatur. Immo Bonacina » rem non magni valons hic censet, etsi « sit trium vel quatuor aureorum.

« Si tamen talem [rem] fur v. gr. usurpet, vidente ac resistente domino aut custode, aut huic vim faciat, v. gr. repellentem incipiat ferro invadere, permittunt caedem Bonacina, Diana etc.». [Sed vide infra, n. 383, Qu. 2, v. An autem]. « Uti etiam, si dubium sit an res possit aliter salvari aut recuperari (Bonacina e), quia nemo, inquit, tenetur se exponere periculo amittendi res suas. — Vide Laymann », Navarrum, Lessium, Diana 10.

« 5'. Probabilius est haec etiam licere clericis et religiosis, ob bona temporalia. Jura vero in contrarium afferri solita, intellige, quando non servatur moderamen inculpatae defensionis. Laymann 11 ». [Cum aliis infra, vide n. 384], Tanner », Escobar »; ubi etiam docet ex Tanner, licere virgini occidere invasorem pudicitiae, si violationem nequeat aliter evadere ». [Vide infra, n. 386],

« 6. Cum tamen iniquus aggressor sit in periculo salutis, potest quis ex caritate ei parcere, et injuriam potius pati ». [Vide dicta n. 380, v. Hinc etiam]. « Sed non tenetur: eo quod alter sua malitia sit in isto periculo. — Laymann ».

Hire ha
tft lantck*
rici» et ff.

kvmi
poteit pAi
ccreAEgTfB
on.

1 In 2 " 2' . qu. M. art. 7, quacr. 9. cond. 2. Malder., de Jutt., tr. 3. cap. 1. dub. 12, in prine. — Paru 5. tr. 4. rtwl. 9 — Lib. 3. tr. 3, part. 3. cap. 3. n. 2. — Loc. cit. n. 4. — Part. 5. tr. 4. rewl. 18. — Loc. cit. — Di* p 2, de Reilit, in part., qu. ult., *ect. 1, punct. 10. n. 1. « llatiai »,

loc. cit. — Loc. dt. — Loc. cit., n. 4. — Navar., Man., cap. 15, n. 3. — £/xs., Hb. 2, cap. 9, dub. 11. — w Loc. dt., mol. 17. — n Loc. dt. n. 4. — » Tom. 3, diip. 4, qu. 8. n. 77. — w Tr. 1, exam. 7, cap. 3. n. 43 et 51. — Loc. dt., n. 6«. — Loc. dt., n. 4.

defendentem. — Clarus autem, Pract. crim., lib. 5, qu. 29, haec dumtaxat scribit: « Quodsi familia habet mandatum judicis aliquem capiendi, et ipse resistat, neque aliter capi possit, potest illum impune interficere».

381 - Lugo, dc Just, ct Jure, disp. 10, H 166, sic profecto tenet de clericis et religiosis; sed n. 167, dicit haec vera esse « regulariter »; quodsi tamen in aliquo casu ii etiam magnum dedecus ex fuga incurrerent, non tenerentur fugere*.

382 - a' Molina perperam allegatur a Busenbaum; negat enim, tr. 3, disp. 16, n. 6, rem magni valons fore, si esset solum valons trium, quatuor, aut quinque ducatorum ».

b) « Vel quinque nummorum aureorum », addit Bonacina

f) Diana pariter a Busenbaum male allegatur, etenim, loc cit., resol. 17, referens opinionem. quae docet occidi posse invasorem, etiam quando res aliter non possit custodiri, quia nemo obligatur pati rem sibi eripi, propterea quod postea recuperari poterit, ipse Diana de hac opinione judicium aliis relinquit, dicens: Sed tu cogita ». — Et resol. 18, afferens sententiam, quae docet posse etiam occidi eum qui, resistente domino aut custode, rem parvi valons surriperet, eam expressis verbis respuit, dicens: « Verum has sententias ego non approbo ».

Injuria
mox contra
eta. non li-
cet occide-
re, nec fu-
(leniem.

« 7°. Non licet occidere, si injuria jam
« est contracta, vel aggressor jam fugit;
« quia id non esset se defendere, sed vin-
« dicare: ut docent Toletus, Rodriguez.

« Sed Henriquez et Navarrus », Fer-
« nandez dicunt, si laesus magnam fa-
« ceret jacturam honoris, nisi fugientem
« mox persequeretur, posse eum persequi
« et percutere, quantum esset satis ad
• defensionem honoris ».

Sed oppositum tenendum omnino cum
Lugo³, Viva⁴ cum Soto, Molina, Vasquez,
et aliis communiter, apud Lugo. Ratio,
quia tunc non recuperatur honor per se,
sed per damnum alterius, apud homines
improbos: quod est intrinsece malum. Et
nequeo intelligere, cur sententia contra-
ria non debeat dici proscripta ex propo-
sitione 30 damnata ab Innocentio XI; quae
permittibat repercutere percutientem qui
fugit, si aliter ignominia vitari nequibat.

NW fur
com re tua
fugiat.

« Concedit tamen card. Lugo, Molina,
« Lessius, etc. cum Diana δ, licere furem
« fugientem, v. gr. cum equo tuo, confi-
« cere telo vel sagitta; quia invasio adhuc
« durat O ». (Vide infra, *Quaer. I*, r^o/fine].
« Etsi vero id non liceat, postquam in
« tutum se recepit; si tamen per judicem
« non possis recuperare rem tuam, potes
« ingredi locum ubi illa detinetur, eam
« que tibi vindicare; et si alter vi impedi-
« vim vi repellere. — Tanner, Lessius, Mal-
« derus, Hurtadus, Diana ». (Vide infra,
Quaer. 3].

Rein tuto
collocata,
quid liceat.

Prooai-
tionet dam-
natae.

383. - Adverte hic quatuor propositio-
nes damnatas: — Γ. Prop. 31 ab Innocen-
tio XI, quae dicebat: *Regulariter occidere
possum furem pro conservatione unius
aurei*. — IF. Prop. 32: *Non solum licitum*

Tolrt., lib. 5, cap. 6, n. 16. — *Rodri**, Sum., part. t.
cap. 135, n. 11. — *Hrntq.*, lib. 14, cap. 10, n. 3, lit. t. —
* *Man.*, cap. 15, num. 1. — * *Exam.*, theol., part. 1, cap. 0,
num. 16. — * *De Jmt et Jure*, diip. 10, ex num. 189. — « In
propoi. 17 *Alex. VII*, n. 9. — *Sofia*, de Juit., lib. 5, qu. 1,
art. 8, v. *Unum aulrtu Arie*. — *Melina*, tr. 3» diip. 17, n. 8. —
Vasq., Opuwc. de Reittit., cap. ? § 1, dub. n. 37. — *Lh^o*.
loc. dt., n. 190. — loc. dL. n. 179. — *Molina*, tr. 3,
diip. 16, n. 6. — *Lta.*, hb. 2, cap. 9, num. 74. — * *Part.* 8,

*est defendere defensione occisiva, quae
actu possidemus, sed etiam ad quae jus
inchoatum habemus, et quae nos posses-
suros speramus*. — IIP. Prop. 33: *Lici-
tum est tam haeredi quam legatario, con-
tra injuste impediens ne vel haereditas
adeatur vel legata solvantur, se taliter
defendere: sicut et jus habenti iu cathe-
dram vel praebendam, contra carum pos-
sessionem injuste impediens*. — IV.
Prop. est 18 ab Alexandro VII damnata:
*Licet interficere falsum accusatorem, fal-
sos testes, ac etiam judicem, a quo iniqua
certo imminet sententia, si alia via non
potest innocens damnum evitare*.

His positis,

Quaeritur Γ. *An liceat occidere furem
rei magni momenti?*

Negat *prima* sententia, quam tenent
Gersonius I, et Abulensis, Abbas, Covar- SJqu't
ruvias, Silvester et Tabiena, apud Sal-
mant. . — Ratio, ut isti dicunt, quia ex
praecepto caritatis, debemus praeferre vi-
tam proximi rebus temporalibus. Eamque
probant ex cap. *Suscepimus, de homicid.*,
ubi Pontifex duos damnavit religiosos,
quia alter ipsorum interfecit duos latro-
nes, vestes eis eripere conantes, *quoniam*
(verba textus) *expediebat potius... rerum
sustinere jacturam, quam pro conservan-
dis vilibus rebus et transitoriis, tam acri-
ter tn alios exardescere*.

Secunda tamen probabilissima et com-
munis sententia affirmat. — Hanc tenet
S. Antoninus (qui) ex Jacobo de Are-
tio et Petro, sic tradit: *Nam si possum
occidere furem, ubi non cognosco, et non
potest rebus furatis provideri per judi-
cem, ut ff. ad legem Cornei, de sicar.*,

Prohuu-
hxai me bd-
tam m

tr. 7, rcaol 47. — *Tannrr.* tom. X diip. 4, qu. 8, n. 82. —
loc. dt., n. 75. — *MalJrr.*, de Jail., tr. 3, cap. 1,
dub. 13, v. *Dice 6*. — *GoAfi. Hrntad.*, de Jure et Juiu, diip. II.
diff. 12. — * *Part.* 5, tr. 4, mol. 37; el part 6, tr. 7, reeoL 47,
v. f. — * *Re<uL mor.*, nam. ICM. — *AbitUiu. (Taslalm)*, in
Matth. cap. 5, qu. 110. — *Abb Panarm.*, in cap. 2, de homi-
cidio, n. 2 — *C<nw*, in clem. Sr *Inrwnts*, part. 3» i un.
n. 6. — *Tobitna*, v. *Homicidium*, n. % qu. 8. — * *Tr.* 25,
cap. 1, num. 80. — » *Part.* 3, tit. 4, cap. X

O — Modo prius voce [fur] admoneretur,
nisi rein relinquat, esse interficiendum —, uti
notat Molina.

383 - oJ Silvester, v. *Homicidium I*, n. 8,
qu 4, valde haesitans est « Forte, inquit, non
licet mihi in conscientia occidere..., quamvis

etiam dici possit hoc casu non esse contra le-
gem Dei aut naturae occidere; quia quotidie de
licentia principis moventur arma pro tempo-
ralibus; quod fieri non posset, si esset contra
legem Dei vel naturae ». Quibus videtur potius
favere atteri sententiae, quae est S. Alphonsi.

I. Furent, multo magis licet occidere, ubi persona aliter salva esse non potest: Idem docuit S. Antoninus *, dicens: *Item licita est defensio cum moderamine..., non solum pro persona, sed etiam pro rebus...; et non solum pro rebus suis, sed etiam pro rebus sibi depositis et commodatis; et etiam pro rebus amicorum, propinquorum suorum, eos scilicet adjuvando.* Idem tenet Silvius ', inquit licitum esse occidere aggressorem rerum, si... sint magni momenti, et non possint aliter aut defendi aut recuperari, quam per mortem abripien- tis. Idem scribit Dominicus Soto⁸: *Dum [tyrannus] particulariter civem quempiam aggreditur, ut vel ipsum trucidet vel sua rapiat, potest civis ille vim vi repellendo, eum interimere.* Idem tenent Angelus ⁴, Silvester ⁸, Armilla e. Idem docuit olim D. Raymundus ubi sic dixit: *Non possum repellere a possessione, nisi illos occidam, et sic erit licita talis defensio b).* — Idem docent Sotus ⁸, Lessius ', Lugo ¹⁰, Cajetanus “, Croix ”, Elbel ”, Roncaglia”; et Salmant. ¹⁴ cum Bonacina, Suarez, Prado, etc.; et clare adhaeret S. Thomas ”.

Et probatur Γ. Ex illo Exod. xxii, 2, prout retulimus supra, η. 380, v. *Et cum.* Ex quo textu, S. Thomas ¹⁷ infert, multo magis licere vitam tueri, dicens: *Sed multo magis licitum est defendere propriam vitam, quam propriam domum:* ergo supponit pro certo, textum permittere occidi invasorem bonorum. — Nec obstant verba, quae post allata verba leguntur in eodem Exodi textu, nimirum: *Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, et ipse morietur.* Nam bene respondet Cornelius a Lapide ”, quod id non dicitur ibi, eo

quia post lucem abest periculum mortis; sed quia, alto jam meridie, fur melius agnosci potest, et sic facilius bona recuperari possunt in iudicio; insuper, quia orto sole, melius potest fur repelli, invocato vicinorum auxilio.

Probatur 2°. Ex cap. *Dilecto, de sent, exc., in 6°*, ubi dicitur: *Licuit utique ipsi decano, si praedictus ballivus eum bonis suis mundanis injuriose exspoliare vel ea violenter occupare praesumpserit... se tueri.* Deinde subditur: *Et quoniam adversus ejus nimiam potentiam, sufficiens temporalis defensio sibi forte non aderat, etc.* Ex quo supponit Papa, potuisse armis saecularibus se defendere, si vires suppetebant.

Probatur 3°. Ratione, quae inter alias mihi potior est, eamque tradunt Lugo et Salmant. Quia praeceptum caritatis non obligat praeferre bona proximi altioris ordinis, nisi quando (ut supra diximus) proximus est in extrema necessitate; non vero quando ipse sponte se exponit mortis periculo. Et sic omnino eliditur ratio adversariorum; nam alias, nec etiam licitum esset occidere injustum vitae invasorem: quod omnia jura admittunt. — Ad textum autem in cap. *Suscepimus*, oppositum ut supra, recte respondent Salmant. ”, ibi merito damnatos fuisse religiosos, quia res non erat tanti momenti. Nec timor mortis inferendae a latronibus ibi jam vinctis, qui a vinculis se solvere nitebantur, potuit occidentem excusare; cum interim bene valebat fugere, et a periculo se liberare.

Hinc dicimus cum Lessio », Soto “, et Salmant. “ cum Bonacina, Prado, Trul-

¹ Pari. 3, lit. 4, cap. 3, § 2. — In 2-° 2-°, qu. 64, art. 7, qu. 8. — De Juit. et Jure, lib. 5, qu. 1-° art. 3, ante med. — < V. Defensio, num. 4. — * V. Excommunicatio Vf, num. 6, vert. Nono. — V. Defensio, n. 7. — 1 Summa, lib. 2, th. 5, de Raptoribus, § 12, v. Si autem. — Loc. cit., art. 8, v. Alterum dubium. — Lib. 2, cap. 9, dub. 11. — * De Juit. et Jure, diip. 10, n. 175. — » In 2-° 2-°, qu. (4, art. 7, v. Ad hoc dubium. — w Lib. 3, part. I, η. 808. — « De Homicidio, n. (4. — » Tr. 11, cap. 3, qu. 5, resp. 1. — * Tr. 25, cap. 1, num. 81 et 82. — Bonae., de Restit. in

part., dhp. 2, qu. ult., sect. 1, punct. 10, num. L. — Suar., de Ccnaur., diip. 46, sect. 2. — Prado, Theol. tnor., cap. 20, qu. 4, num. 2. — 1-° 2-° 2-°, qu. 64, art. 7, Sed contra. — 11 2-° 2-°, qu. 64, art. 7, Sed contra. — B In Exod., cap. xxii, 3. — Lugo, de Juit. et Jure, diip. 10, n. 174. — Salmant., tr. 25, cap. 1, num. M. — » Loc. dt. — * Lib. 2, cap. 9, n. 74. — ” De Juit. et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 6, v. Alterum dubium. — ” Loc. dt., n. 88. — Bonae., de Restit. in part., disp. 2, qu. ult., »ect. 1, punct. 10, n. 2. — Prado, cap. 20, qu. 4, n. 11.

b) S. Raymundi verba sunt: « Si autem vis inferatur rebus, et illatam et inferendam licitura est repellere; sed potius, id est potissime illatam, dum tamen incontinenti... Et si forte, dum ille vult expellere sic hostem de posses-

sione sua, quam injuste et male occupaverat, aliqui vulnerentur vel occidantur, credo quod teneatur secundum modum propositum supra in defensione personae et per eadem jura »; scilicet si ex proposito moderamen excesserit.

lench, Dicastillo, Sayro et aliis communiter, licere furem minus telo occidere, si ipse rem asportet, et praemonitus de suo periculo eam nolit dimittere ut bene explicat Bonacina

Quaeritur 2^a *Quantus debeat esse valor rei, ut liceat furem interficere?*

RtquiiiU
id hciium
occisionem
fans

Certum est, ad furem occidendum duo requiri: 1. Quod res alia via nequeat recuperari. — 2. Quod res sit magni momenti: quale utique non est valor unius aurei, ut habetur ex ipsa propositione damnata 31. Nisi in aliquo casu raro, quo cuidam tale furtum ingens damnum afferat; puta (ut ait Viva f), si artificii tollatur instrumentum similis valoris, quo sublato, ipse non possit suam suorumque vitam sustentare.

Quanta
debeat cw
re* AbUta.

Hinc, generaliter loquendo, dicunt Viva 3 et Elbel ., illam esse magnam summam, qua ablata, deficeret alicui sustentatio pro se et suis et idem tenet Natalis Alexander 5. — Salmant. vero, et Vasquez ac Molina f) apud Lugo 6, ajunt sufficere jacturam illam, quae notabile damnum domino afferret, juxta qualitatem personae; nam, ut bene ait Roncaglia :, furtum decem aureorum, quod alicui grave damnum possit esse, alteri opulento potest esse leve.

Caeterum Cardenas 0 censet, respectu cujuslibet, summam 400 argenteorum (apud nos 40 ducatorum) esse magnam. — Et regulariter, recte dicunt Salmant. *, sequendam esse sententiam Soti et Aragon

(quibus consentiunt Sayrus <4 Bonacina et Trullench, et oppositam recte rejicit Viva), non licere occisionem pro furto quatuor vel quinque aureorum. Necnon bene advertunt Lugo 10 et Salmant. n, tempore Soti quinque aureos sive ducatos pluris aestimari, quam nunc decem; quia processu temporis crevit copia pecuniae et rerum pretium.

An autem *liceat occidere furem, aiife-reutem rem modici valoris cum resisteutia domini aut custodis illius?*

Qauum
ten modi-
S?e

Affirmant Molina 11, Bonacina 13; et videntur adhaerere Lugo 14, Sporer et Viva ,e ac Roncaglia ,T (modo, ut isti duo ajunt, resistens sit vir nobilis); quia tunc cum illa re honor etiam aufertur. Hanc sententiam Tamburinius ,e non reprobatur.

Sed multo magis mihi arridet sententia contraria, quam tenent Salmant. et Diana » id non admittentes. Ratio, quia, licet talis ablatio fiat cum speciali injuria domini ratione violentiae; attamen, cum non omnis injuria dehonorationem afferat, hic mihi videtur per illam ablationem, non proprie aut graviter honorem laedi, juxta aestimationem hominum. Quis enim graviter dehonorus aestimabitur, quia fur violenter ab eo rem aliquam arripuerit?

rucctSDo-
ctcr

Quaeritur 3°. *Au liceat tibi interimere furem, si rem ablatam adhuc exstantem ille in tuto posuerit, et tu velis eam recuperare?*

Trull., lib. 5. cap. ., dub. 6, n. 8. DicaU., de Ju*. ct Jure, lib. 2, tr. 1, disp. 10, dub. 5, n. 50. - Sayr., Cav., lib. 7, cap. 10, n. 31. — 1 De RrttiL in part., disp. 2, qu. ult., tect. 1, punct. 10, n. 2. — 1 In propo. 17 Alex. VII, n. 10. — Loc. cit. — * De Hotniddio, n. 65. — * Lib. 4, cap. 7, art. 2, prop. 6. — Salmant., tr. 25, cap. 1, n. 87. — Vasq., de Restit., cap. 2, § 1, dub. 8, n. 31. — De lusi, et Jure, disp. 10, n. 178. — Tr. 11. cap. 3, qu. 5, resp. 1. —

• Divert. 21, n. 88. — Loc. cit., n. 87. — Bcnac., loc. dt., n. 1, v. /?rs dicitur. — Trult., Ub. 5. cap. 4, dub. 6, n. 2. — Vita, loc. dt., n. 10. — * Loc. dt., n. 178. — u Loc. dt., n. 86. — Tr. 3, diip. 16, n. 7. — Loc. du, n. 1, v. C — » Loc. dt., num. 178. — Tr. 5, cap. 2, nun. 157. — * Loc. dt., n. 10 — n Loc. dt. — DecaL, lib. 6, cap. 1, § 2, num. 3. — Tr. 25. cap. 1, num. 85. — Part. 5» tr. 4. rttol. 18.

<t) Vel etiamsi non praemonitus de suo periculo, non est tamen locus praemonendi, et periculum adest rem nunquam recuperandi, ut observat Dicastillus.

r) Viva et Natalis Alexander haec intolligunt, non de sustentatione strictae sumpti pro alimentis, sed de iis etiam quae ad conservationem status necessaria sunt

f) Molina a card, de Lugo non dlatur pro hac sententia, sed solum pro eo quod Molina, tr. 3, disp. 16, n. 6, docet, nempe: licitum non

esse furem occidere, « quando res non esset magni valoris, ut si esset solum valoris tnum, quatuor aut quinque ducatorum ».

cJ Sotus et Aragon minus recte a Salmant. allegantur; nam Sotus, de Just, et Jure, hb. 5, qu. 1, art. 5, v. De tempore, negat licere aliquem interficere pro re vili, nempe pro valore duorum triumve ducatorum. — Idemque tenent Aragon, in 2*. 2* <, qu. 64, art. 7, et Sayrus, in Clavi, lib. 7, caf> 10, n. 30.

Rc Ablata
in tuto col-
Jocaia, nor
licet ocudc-
re farcm.

ProKibi-
lm* licet in
aliquo ca»u

Clerici ct
religioti li-
cite oeci-
dunt ac-
Cretforeni
bonorum.

f

M
><
2*

Negant S. Antoninus *», Sotus, Bonacina O, Sayrus et alii, apud Salmant. ', qui hanc sententiam probabilem A putant. Ratio, quia eo casu fur non est invasor, sed tantum injustus rei detentor; et ideo non licet eum occidere, sed solum apud judicem accusare: alias enim magna sequeretur reipublicae perturbatio. — Sed probabilior mihi videtur sententia affirmans, casu quo non sit spes rem alia via recuperandi. Ratio, quia tunc latro, quamvis non sit invasor personae, adhuc tamen est invasor rei, cum tibi contendant rem tuam accipere. Ita Lessius *, Lugo3; et Vasquez *», Tanner, Malderus, Diana, apud Salmant.4; cum Busenbaum (ut supra, n. 382, ad 7).

384. - Quaeritur 4n. *An liceat etiam clericis et religiosis, occidere injustum aggressorem suorum bonorum magni momenti?*

Affirmant probabilius cum Busenbaum, Lugo5, Elbel :; et Salmant. cum Lessio, Becano et aliis communius. Ratio, quia jus defensionis est de lege naturali, et ideo unicuique competit. — An auterq hoc casu incurrant irregularitatem? Vide *dc Irrcgul., Lib. VII, u. 389*, ubi probatur sententia negativa.

385. - Quaeritur 5\ *Ati liceat alicui sua defendere armis, etiam per famulos?*

Sotus, de Ja»t. et Jure, bb. 5, qu. 1, art. 8, v. *De tempore. Sayr., CUV., lib. 7. cap. 10. n. U - » Tr. 25, cap. L n. 92. — Lib. 2, cap. 9, n. 75.— De Just, et Jure, ditp. 10, num. 181 et teqq. — Tanner, torn 3, disp. 4, qu. 8, n. 82 - A/rfrrio, de Just., tr. 3, cap. I. dub. 13. v. Dico 6. Diana, part. 5, tr. 1, resol. 37. - Loc. cit., n. 91. — Loc. cit., num. 175. — De Homicidio, n. 83. — Salmant., loc. cit., n. 81. - Less., loc. cit., n. 72. - Decan., de Just et Jure, cap M, qu. 7, n. I. — ' Tr. 5, cap 2, n W) — ' Dt Horni-*

h' S Antoninus, *part. 3, tit 4, cap. 3, § 2*, sententiam hanc uberius exponit, et primo quidem negat licere vim vi repellere ex intervallo, postquam scilicet ad actus contrarios divertit; deinde, si nempe res injuste possidetur: tunc fur aut vi possidet, et licet statim, non vero ex intervallo, vim adhibere; aut precario possidet, et tunc post denegatam restitutionem, licitum est incontinenti vim vi repellere, secus autem ante denegatam restitutionem; aut clandestine possidet, et tunc illicitum est vim vi repellere; sed licitum est ingredi, et si ille non admiseric, ex tunc fit violentia ».

O Bonacina non recte citatur a Salmant.; etenim, *dc Restit., in part., disp 2, qu. ult.*,

Probabiliter affirmant Sporer ', et Elbel * cum Navarro, Lugo, Laymann, etc; quia id quod aliquis potest facere per se, potest etiam per alium. — Hinc infert Elbel*, unicuique licere ratione caritatis vi repellere alterum injuste accedentem ad exspoliandam domum proximi sui. Et probabiliter consentiunt Salmant.10 cum aliis communiter. Sicut etiam dicitur pro defensione honoris et pudicitiae. — Vide dicenda n. 392.

386. - Quaeritur 6*. *An liceat occidere invasorem pudicitiae?*

Si licitum est hoc ad tuendum honorem et facultates, multo magis dicendum licere pro tuenda pudicitia, quando aliud non suppetit remedium. — Ita D. Antoninus », ubi: *Et si licet non solum se, sed et bona sua defendere..., quare etiam ne pudicitiam... amittat?* Et ideo dicit non peccare puellam, si, vim vi repellendo, aggressorem occidit. Ita enim Archiepiscopus alibi 13 loquitur: *Illa autem (mulier) utitur jure suo naturali, quo licet vim vi repellere; et magis tenetur saluti suae providere, quam alterius: nam exponit se periculo consentiendi actui peccati, permittendo se opprimi, propter difficultatem resistentiae voluntatis.* — Idem docent Pater Cuniliati,a, Lugo u, Molina 1&, Lessius 10, Anacletus », Elbel Sporer »;

cidio, n. 66. - Navar., Man., cap. 24, n. 17. - Luro, dc Ju«t. et Jure, disp. 10, sect. II. - Laym., lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 3, n. 5. — Loc cit., n. 66. — * Tr. 25« cap. L n. KM. — 11 Part 2, tit. 5, cap. 6, i. f. — ' Part. 2, tit. 7, cap. 8. § 2, v. Serf çwarri/ur. — w Tr 8. cap. 2, § 2, num. 3. — " De Just et Jure, ditp. 10, n. 196. — u Tr. 3, ditp. 17, num. 10 — - Lib. 2, cap. 9, num. 76. — " Tr. 9, dc Pracc. decal., diet. 3 qu. 2, n. 19. — De Homicidio, n. 61. — ' Loc. dt.. n. 1«.

sect. 1, punct 10, n. 4, negat quidem licitum esse furem occidere, qui se in lutum receperit et rem pacifice possidere inceperit; sed addit: <Observe tamen... probabiliter dici posse, licitum esse domino ingredi domum furis, et rem suam per vim contra furem resistentem recuperare, quando dominus ob reipublicae perturbationem non potest aliter eam recuperare, modo eadem res in individuo exstet apud furem '.

j) Salmanticenses, *loc. cit.*, non solum probabilem existimant, sed etiam *probabilior* appellant hanc sententiam.

Vasquez, *Opusc. de Rcstit, cap. 2, ^1, dub 8, n 32*, de hoc non loquitur, quidquid dicant Salmanticenses.

Salmant.¹ cum Bonacina a>, Trullench, Filiuccio a> et aliis communiter.

Et hic bene advertunt Lugo b> et Roncaglia a, quod non solum licebit puellae, dum actu violenter tangitur ab altero, sed etiam immediate post, eum percutere alapis, pugnis, fuste, et etiam ictibus non periculosus. Ratio, quia, nisi tali modo ipsa suam constantiam et displicentiam ostendat, non facile ille discedet.

Hinc, semper ac id non fiat ad vindictam, non tantum permittendum, sed etiam mulieri est consulendum: ut alter saltem resipiscat, et alia vice eam non sollicitet.

387. – « 8°. Licet quoque occidere eum, « de quo certo constat, quod de facto parat ret insidias ad mortem; ut si uxor v. gr.

« sciat se noctu occidendam a marito, si « non potest effugere, licet ei praevenire.

• — Navarrus, Lessius ·, Filiuccius 4 »;

Quaestio tamen est: *ait liceat praevenire aggressorem?*

Prima sententia negat cum Silvio, Navarro Trullench, etc., apud Salmant.⁵; quia praevenire inimicum, solum paratum ad aggrediendum, non esset vera defensio. — *Secunda* tamen sententia affirmat cum Lugo, Bafiez % Vasquez, Molina b>, etc. e. Quia, isti dicunt, ad occidendum invasorem pro sua defensione, non est opus ut alter jam inceperit laedere, sed sufficit si sit paratus ad laedendum.

Attamen Tamburinius> et RoncagliarV et Salmant.⁷ cum Soto % Azor O, Covar-

Praeve-

dicunt illi,
dwm.

a iu di.

tum

Aiiidiiua-

¹ Tr. 25, ap. 1, n. 72. — TruH., Ub. 5, ap. 4, dub. 5, n. 9. — Tr. 11, cap. 3, rej. in prux, n. 5. — Nrvr., Man., cap. 15, n. 3. — Lib. 2, cap. 9, n. 45. — Tr. 29, n. 39. — Silvius, in 2— 2°, qu. 61, art. 7, quaer. 6. — Trull., loc. dt..

dob. 4, n. 4. — Tr. 25, cap. 1, n. M. — Lugv, de Juit. et Jure, ditp. 10, »cl 7, a n. 156. — Vatq., de Restit., cap. 2, i 1, dub. 7. D. 21. — Apud SalmAnt., loc. dt., n. 56 — Loc. dL. n. 56 et ieqq.

386. — o) Bonacina et Filiuccius a Salmant. citantur pro defensione, non quidem propriae, sed alienae pudicitiae. Sed duo isti auctores idem tenent de utroque casu, nempe licitum esse occidere pudicitiae invasorem: Bonacina, *de Restit. in part., disp. 2, qu. ult., sect. 1, punct. 10, n. 12, et punct. 11, n. 1*; Filiuccius, *tr. 29, n. 53 et 55*.

b) Lugo, *loc. cit., n. 196*, sic loquitur: « Existimo tamen non esse scrupulose agendum in hac materia, praesertim quando femina vel juvenis sollicitatur et contrectatur, vel osculum accipit ab aliquo lascivo; sed posse, et aliquando expedire, non solis verbis asperioribus, sed manibus puritatem animi ac constantiam graviter ostendere».

387. — o; Navarrus ex parte tantum negat, salicet *loc. cit., n. 3*, in generali negat licitum esse aggressorem praevenire; excipit tamen casum quo aliquis « decrevit occidere alium, nulla mora interposita, qua ullo modo possit effugere mortem, nisi praeveniat eum antequam aggrediatur: qualis videtur esse uxor, quae certo novit se occidendam a marito pugione quem supposuit cervicali, ad occidendam eam dormientem, et non potest fugere, conclusa clave janua ».

b) Baficz, *in 2a" 2*'*, qu. 64, art. 7, dub. 4, *conci. 1 et 2*; Molina, *tr. 3, disp. 12, n. 2*, ea utuntur distinctione, quam infra S. Alphonsus ex aliis auctoribus refert.

<) Tamburinius brevius loquitur, *Decal., lib. 6, cap. 1, § 1, n. 15*, et dicit certum videri, posse cum praeveniri et interfici, « qui pro xime et in procinctu parat me injuste aggredi »; de illo autem, « qui veluti remote

parat me de medio tollere », dicit *n. 16*: « Licet speculative haec fieri posse probabile appareat, tamen in praxi nullo modo sunt excipienda ».

Roncaglia, *tr. 11, cap. 3, qu. 3*, haec dumtaxat scribit: « Si quis merito timeat, quod non praeveniat volentem occidere, non poterit postea resistere, utique licebit illum praevenire ». — Cui consentire videtur Azor, *part. 3, lib. 2, cap. 1, qu. 12*, dum dicit: « Si necessarium est praevenire, quia aliter vita propria defendi non potest nisi praeveniando, tunc licitum est praevenire ». Et adducit exempla certo imminentis interfectionis. Deinde addit: « Si praeventio non est ita necessaria ad propriae vitae defensionem, quia antequam invadatur quis, licet per tempus evadere, tunc non est licitum praevenire ».

*) Sotus a Salmant. citatur ut asserit S. Alphonsus; et, *de Just., lib. 5, qu. 1, art. 8, v. Exsistit autem*, duo exempla adducit, in quibus videtur certo paratam esse mortem, et quaerit utrum licitum sit eo casu aggressorem praevenire: « Profecto, inquit, res est dubia Ad quam aliud responderi non potest, quam quod, dum actus ille aggressio est, nullatenus est licitus. Si Limen est defensio, non est cur condemnetur. Utrum autem eorum sit, non est lege aut scientia definiendum, sed arbitrio prudentis quocumque casu judicandum Servit autem hoc ad pacandas conscientias post Lactum. Haud tamen est in publico haec licentia praedicanda, ne rude vulgus, quod discernere nescit, quando est aggressio, quando vero defensio, eam per abusum amplifcet ».

ruvias f>, Diana et aliis, has sententias conciliant, et distinguunt: Si quis ex aliqua actione noverit inimicum esse determinatum ad invadendum, puta si certo moraliter sciat, illum jam ad hoc parasse arma, vel mandatum dedisse servo; tunc, si aliter effugere nequit, licite potest praevenire. Alias *ridiculum esset* (ait Roncaglia *), *wlle ipsum cogere ad exspectandam aggressionem, quando juste timeret non posse tunc resistere*. — Secus vero dicendum, si non certo sciat, sed tantum suspicionem seu dubium timorem habeat de invasione; impium enim est, ob dubiam violentiam proximum vita privare.

His tamen non obstantibus, censeo secundam sententiam, hac etiam distinctione supposita, vix in praxi posse sequi: propter hallucinationis periculum, quod in hujusmodi re adesse potest.

388. - « Hinc etiam dicunt alii, ut Sanchez 3 et alii, licere occidere eum, • qui apud judicem falsa accusatione aut • testimonio, etc. id agit, unde certo tibi • constat, quod sis occidendus vel muti-
« landus, vel etiam (quod alii difficilius
« concedunt) amissurus bona temporalia,
« honorem, etc. Quia haec non est inva-
« sio, sed justa defensio: posito quod de
« alterius injuria tibi constet, nec sit alius
« evadendi modus. — Lessius tamen, Pii-
• liuccius et Laymann non audent id
« defendere, propter periculum magno-
« rum abusuum. Vide Escobar 3, Hurta-
« dum, Lugo 4, Diana 5 ».

Immo praefata opinio Sanchezii expresse damnata est in prop. 18 proscripta ab Alexandro Vir. *Licet interficere fal-*

sum accusatorem, falsos testes ac etiam judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest mnocens damnum evitare.

389. - < 10'. Quandocumque quis, juxta « supradicta, habet jus alium occidendi, id « potest etiam alius pro eo praestare, cum « id suadeat caritas. Filliuccius, Tanner •, « Molina 7. — An autem, et quando ad « hoc teneatur, vide Lessium 8, Diana 9 ».

Dicendum igitur est 1°. Licitum esse defendere vitam proximi, cum occisione injusti invasoris. — Ita Continuator Tournely 10 cum communi DD., et S. Thomas u, ubi ait: *Vel potest dici quod Moyses occidit Aegyptium, defendendo eum qui injuriam patiebatur, cum moderamine inculpatae tutelae. Unde Ambrosius dicit 13, quod, qui non repellit injuriam a socio cum potest, tam est in vitio, quam ille qui facit: et inducit exemplum Moysis.*

Et hoc currit, etsi proximus innocens vellet pati occidi: cum ipse non sit dominus vitae suae; et ideo nequit aliis jus defensionis adimere. Lessius ia, Lugo, Bonacina, Dicastillus et alii communiter, cum Salmant. u. — Sed dices: Si invasus cedit juri suo, quomodo poteris tu jus ejus defendere cum morte aggressoris? Respondeo: Proximus ille invasus duo jura (ut sic dicam) quodammodo ad vitam suam habet: alterum ad vitam, alterum ad ipsam defendendam. Juri *ad vitam* non potest quidem cedere, cum non habeat illius dominium; unde non posset alterum inducere ad ipsum occidendum: et quamvis permetteret occidi, occisor semper contra justitiam peccabit. Juri vero *tuendi* suam

1 Tr. 11, cap. 3, qu. X — * Dccal.. lib. 2. cap. 39. n. 7. — lib 2, cap. 9, n. 47 — Laym., lib. 3. tr 3, part. 3, cap 5, η 2, v. Dtetndum 3. — 1 Tr. 1. exam. 7, cap. 3. η. 39. — Gasp. Jfurtad., de Jure et Just., di»p. 11, diff 11, v. Secunda constat. — • De Juit. et Jure, disp. 10, n. 163 et seqq — • Part. 8. tr. 7, resol. 52. — Fit!., tr. 29, η. M et 55. — • Tom. 3, diep. 4, qu. 8, num 80. — * Tract. 3. dnp. 18. — • Lib. 2, cap. 9, dub. 13. — • Part. 6, tr. 1,

rcsol. 19 et 20. — *. Dc 5" Praec., art. 3, sect. 2, punct. 1. v. Quaeres 3. — n 2. 2". qu. 60, art. 6, ad 2. — M De Offle. mtnhtror., lib. 1, cap. 36, n. 178; ap. Mignc, Patrol. lat., torn. 16, col. 75. — u Loc. cit , n. 87 et 88. — Lu/ço, loc. cit., n. 202. - Bonae., de Reittit. in part., dhp. 2, qu. ult., •CCI 1, punct. 11, η. 1 Dteath, de Ju»t. et Jure. Hb. 2, tr. 1, disp. 10, dub. 8. n. 81 cum n. 97. • H Tr. 25, cap. 1, num. 94.

f) Covamivias, in Clcm Si furiosus, part. 3, § un., n. 3, dicit « esse in hac quae-
stione considerandum mortis periculum cx
alterius insidiis imminens ipsi occidenti •.

r) Diana, part 5, tr. 4, rcsol. 5 et 6, non recte a Salmant. allegatur; nam opiniones quidem auctorum refert, sed ipse rcsol. 6, i.f, concludit: «Sed ego in hoc tractatu intendo

solum proponere speculative varias senten-
tias doctorum circa dubia occurrentia; munus
postea prudentis confessoris erit, mature con-
sideratis omnibus circumstantiis, hanc vel il-
lam opinionem, in praxi poenitenti consulere ».

388. - Filliuccius, tr. 29, n. 52, loquitur de eo, qui falsis criminationibus alicui apud viros honoratos detrahit, et concordat.

Hoc non
nb « i a η i c.
S. Doctor
adhaeret ne
nativae.

De i.d*o ac
cavatore vel
licite.

Opinio
Sanchciii
damnaia.

Ocadcn

"ijiaux

Eui pre
teatist st
'rrcM'om-

RupoMc
^rob^l>

vitam bene potest cedere, permittendo quod alter eum occidat (juxta dicta *n.380*, v. *Hinc etiam*). — Hinc, cum tu occidis aggressorem innocentis, non defendis jus quod ille habet ad se defendendum, cui ipse jam cessit; sed defendis jus quod habet ad vitam, cui ille cedere non potest. — Nec occidens eo casu irregularitatem incurreres. Salmant. cum Suarez et Bonacina, Sporer * cum communissima. Vide *Lib. VII, ft. 388, v. Excusatur*.

Sed hic quaeritur: *au sit obligatio de/cudere vitant innocentis ab invasore?*

Qamam
teneantur
defendere
vitam inno-
centia.

Resp. quod magistratus et principes utique ex justitia ad hoc tenentur. Et quando agitur de bono reipublicae, tenentur etiam cum periculo vitae: utpote, latrones publicos de medio tollere, etc. — Et pariter ad hoc tenentur milites specialiter conducti ad civitatem defendendam; vitam vero privati hominis non tenentur ii cum tanto periculo tueri. Salmant? cum Lessio.

Hic autem obiter adverte, quod episcopi et parochi, in ordine ad spiritualia, tenentur adjuvare singulas suas oves adhuc cum periculo vitae; ut Salmant. — Hinc parochi, etiam cum periculo vitae tenentur ministrare ovibus sacramentum Baptismi aut Poenitentiae: non autem Eucharistiae, neque tempore pestis; ut tenent Dicastillus a et alii, apud Salmant. 5: quod ipsi probabile putant. — Vide dicta *Lib. II, n. 27, v. Dicunt 2°*; et infra, *de Euch., Lib. VI, n. 233*.

* Tr. 25, cap. 1, n. 96. — Suar., de Cenur. diip. 46, lect. 3. — Bonae., de Irregular., qu. 4, paact. 6, n. II. — Tr. 5, cap. 2, n. 176. — Loc. dt., n. 93. — lib. 2, cap. 9, num. 91 et 94. — Loc. du., num. 98. — Tr. 4, de Euchar., cap. 9, n. 30. — Tr. 25, cap. 1, n. 100. Navar.,

390. - Sed Dubium majus est: *an, si innocentent*, positive nolentem occidi, *de/Jendere non possis sine occisione invasoris, tenearis*, si possis sine periculo tuae vitae, *invasorem occidere?*

Afirmant Salmant. cum Navarro, Bonacina, Sà % etc. — Quia, dicunt, ex praecepto divino caritatis quisque tenetur defendere vitam innocentis, cum commode possit

Quidam
obligant
privatum
*d ocodeo-
dom aggres-
sorem inno-
centis.

Probabilius tamen negant Lessius ', et Lugo b), cui adhaeret [Contin.] Tournely . — Ratio 1., quia praeceptum caritatis eo casu non obligat: cum praestet evitare tunc mortem aeternam aggressoris, quam mortem temporalem innocentis. Ratio 2., quia in occisione alterius, nunquam evitari potest magnum incommodum, ob timorem inimicitiarum, publicae justitiae, etc. Saltem quis non dicet, horrorem inquinandi manus humano sanguine magnum afferre incommodum, ad quod equidem praeceptum caritatis non censetur obligare?

Probabi-
litua sega-
tur.

Excipe casum, quo persona invasa esset persona necessaria ad bonum publicum. — Excipit etiam Sporer . cum communi (ut asserit), si invasus sit parens, filius, uxor aut frater; quia tunc obligat pietas ad eos tutandos. — Recte etiam excipit Continuator Tournely 10 cum Raynaudo c), si occidendus sit ebrius, et sit in statu peccati mortalis; quia is est vere in extrema necessitate animae.

Exceptio*
nes.

Man., cap. 15. n. 16, cir. cap. 24. n. 19. — Bonae., de Restit. in part. di*p. 2. qu. ult., lect. 1, punct. 11, n. 5. — 1 Loc. dt., num. 92. — De 5. Praec., art. 3, lect. 2, punct. 1, v. Quaes. 3, reip. 2. — Tr. 5, cap. 2, n. 170. — w De Carit., art. 3, lect. 4, punct. 1, v. Co//ig« 2.

389. - a) Dicastillus, *tr. 4, de Sacram. Euch., disp. II, dub. 7, n. 123*, quoad Eucharistiam concordat; sed quoad Baptismum et Poenitentiam, didt parochos posse ea sacramenta per alios ministranda curare, ac proinde non teneri per se ipsos ministrare, nec ordinarie posse, etiam volentes, propter ceterorum parochianorum bonum.

390. - a) Sà non recte a Salmant allegatur; nam, v. *Homicidium, n. 16*, (in edit correctam) scribit; « Non licet permittere potius occidi invasum, quam injuste invadentem (nisi ille consentiat) defendendo occidas . At in edit, genuina, *n. 17*, eam sententiam quibusdam tribuebat, et addebat: « Ego non puto te teneri occidere unum, ut alterum defen-

das... Puto tamen te, etsi non teneris, **tamen** ».

Lugo ita quidem docet, *disp. 10, n. 20S*, sub limitationibus tamen, quas infra ipse S. Alphonsus appositurus est.

c) Continuator Tournely hanc doctrinam colligit, non ex Raynaudo, sed ex Verricelli, qui in suo op. *De apostol. missionib., tit. 2, qu. 60*, w. 6, generalim dicit quod, si spiritualis necessitas proximi sit extrema, « tunc quilibet privatus tenetur ex caritate pro ea vitam exponere . Et *n. 7*, necessitatem extremam adesse dicit, « quando sine tuo auxilio, aut est omnino salus impossibilis, aut est tam ingens et pene insuperabilis difficultas, ut moraliter loquendo censeri possit res impossibilis ».

391¹ " dicendum H¹. Fas esse pariter
occidere invasorem pudicitiae vel hono-
ris proximi, si invasio fiat facto, scilicet
percussione, etc. Secus, si tantum per
verba (ut dictum est supra ». 381). Ita
Lupo », Lessius *; et Salmant.³ cum Bo-
nacina a), Filliuccio b), Dicastillo c), Trul-
lench b), etc.; — contra Sporer⁴, qui id ne-
gat (sed minus probabiliter) esse licitum,
nisi persona contumeliis affecta sit con-
juncta, ut supra, vel princeps aut dominus,
si femina Quando autem femina consentit, vel
non licet oc- saltem si positive non resistit, non licet
ejus pudicitiae invasorem interficere; quia
tunc non esset vim vi repellere. — Sal-
mant. *

Si vero femina sit tibi consanguinitate
valde propinqua, dicunt Lessius, Sporer⁶,
et cum aliis Salmant.⁷, quod posses, etiam
femina ad copulam consentiente, ejus in-
vasorem occidere; si aliter tuam infamiam
evitare nequeas. — Haec autem intelli-
genda ante factum. Nam, in ipso facto
vel post, certe non licet occidere; ut pa-
tet ex prop. 19 damnata ab Alexandro VII⁸
quae dicebat: *Non peccat maritus, occi-
dens propria auctoritate uxorem in adul-
terio deprehensam.*

No⁹nt etiam Lessius ⁸ et Salmant. ⁹,
quod non ideo licebit viro uxorem necare,
si ipsa audacter velit adulterari: quia vir
potest aliis mediis injuriam reparare, eam
baculo percutiendo, vel adulterum minis
abigendo. — Adverte hic autem illud quod

• De Ja«t. et Jure, diep. 10, n. 201 ; cfr. n. 186 et «eqq.,
et n. 1%. — • Lib. 2, cap. 9. n. 78. — • Tr. 25, cap. 1, n. 96.
— • Tr. 5, cap. 2, n. 1(0, — • Loc. cil., n. 97. — loc. dt..
num. &c. — • Loc. dt., n. 173. — 1 Loc. dt., n. 97. — • Loc.
dt., n. 89. — • Loc. dt., n. 97. — B^oh^oo., de Restit. in part.,
diip 2. qu. ult., sect. I, punct. 11, num. 6, Rcip X • TruH.,
lib. 5, cap. 4, dub. 7, num. 8. • Dicati., de Ju«t. et Jure,

391. - A) Bonacina, *de Restitut. in part.,
disp. 2, qu. ult., sect. 1, punct. 11, n. 1*, de
pudicitia plane concordat; de honore tamen
ibid, concedit licitum esse occidere invasorem
honoris proximi eodem casu, quo licitum est
eum occidi ad honoris proprii defensionem.
At, *punct. 10, n. 7*, dixerat: « Eum posse oc-
cidi, qui afficit contumeliis atrocibus, sive per
verba sive per signa, quando honor alia ra-
tione defendi non potest ».

b) Filliuccius, *tr. 29, num. 54*, plane con-
cordat; sed *num. 55*, haec addit « Modo ta-
men proximus invasus opem nostram flagitet,
vel sit nobis sanguine conjunctus», — Idem-

habetur in cap. *Si vero 3, de sent, excom.*,
ubi definitur, quod percutiens clericum
turpiter agentem cum matre, filia, sorore
et uxore, immunis est ab excommunica-
tione, sed non a culpa rfa

392. - Dicendum III. Nos teneri ex
caritate defendere etiam bona proximi,
quando commode possumus, aut cum levi
nostra jactura; non vero cum gravi. Bo-
nacina, Trullench, Dicastillus, etc. com-
muniter, apud Salmant. ¹⁰. — At si aliquid
expendimus pro defensione bonorum ali-
cujus, possumus etiam occulte compen-
sare. Doctores *.

Sed quaeritur: *a) quis, ob tuenda bona
proximi magm momenti, possit etiam oc-
cidere furem, si oporteat?*

Doctores qui id negant ob defendenda
bona propna, tanto magis negant ob de-
fendenda aliena; ut Gersonius, Silve-
ster¹¹?, etc., apud Salmant. ¹². Quia, dicunt,
caritas magis obligat ad tuendam vitam
unius, quam bona alterius. — Sed contra-
rium tenent S. Antoninus IB, Lessius b),
Lugo u; et Navarra, Molina, Bonacina,
cum Salmant. ». Ratio, quia vitam pro-
ximi praeferre debemus bonis alterius,
quando ille est in necessitate involun-
taria; non autem quando ipse in necessi-
tate sponte se constituit: ut pluries repe-
tivimus in praesenti Dubio.

An autem liceat expellere fetum pro
tuenda vita matris? — Vide dicenda *Dub.
seq., n. 394. Qu. / et 2.*

lib 2, tr. 1, di«p. 10, dab. 8, num. %. • w Tr. 25. cap. 1,
n. 102. — H Apud Salmant., loc. dt. — Crrsow., Repil.
moral., n. 109. • u Loc- dL, n. 79, F0 ct 103. — “ Part. 3,
Ut. 4. cap. 3, § X — u De Juit. ct Jure, disp. 10, n. 201
ct 202. — Pctr. Navat., de Restit., Hb. 2, cap. 3, n. 419. •
Molina, tr. 3, di«p. 18, n. 1. - Bonae., loc. dt., punct. 11,
n. L - *. Loc dt., n. 104

que tenet Trullench, *lib. 5, cap. 4, dub. 7,
num. 1.*

c) Dicastillus, *de Just, ct Jure, lib. 2, tr. 1,
disp. 10, dub. 8, n 83*, de pudicitia tantum
loquitur, et concordat.

A) Cap. *Si vero, dc sent, excom.*, negat
quidem eum compellendum esse ad Sedem
Apostolicam adeundam; de culpa vero non
loquitur.

392. - a) De Silvestro, vide notam a ad
n. 383 supra.

b) Lessius, *lib. 2, cap. 9, n 88*, consentit,
« si [proximus] sit sanguine junctus, vel opem
nostram flagitet».

DUBIUM IV.

An aliquando liceat occidere Innocentem.

393. *An unquam liceat occidere innocentem directe.* — 394. *An aliquando liceat procurare abortum.* - *Qu. 1. An liceat matri sumere pharmacum directe ad fetum inanimatum expellendum. An autem liceat mulieri oppressae, statim expellere semen viri aggressoris.* - *Qu. 2. An liceat matri sumere medicamentum directe ad expellendum morbum cum periculo abortus fetus inanimati.* - *Qu. 3. Quando censeatur proles amma informata.* — 395. *Qu. 4. Quibus poenis subjiciantur procurantes abortum.* - *Qu. 5. An incurrant excommunicationem mulieres praegnantes, quae abortum faciunt.* — 396. *Qu. 6. An procurantes abortum, in dubio de animatione fetus incurrant irregularitatem.* — 367. *Qu. 7. Qui possit relaxare poenas pro abortu inflictas.* — 396. *Quando imputetur alicui ad peccatum homicidium casuale - An adulter, occidens adulterae maritum aggressorem, incurrat irregularitatem. Et an incurrat, si, ipso praevidente, adultera occidatur.*

Occino di-
tecta inno-
ccatif, illi-
cita.
Indirecta,
qaaodoque
licita.

393. - « Resp. Directa intentione et
« scienter nunquam licet: nisi Deus, omnis
« vitae Dominus, concedat. Indirecte au-
« tem et per accidens aliquando licet,
« utendo nimirum suo jure, et dando ope-
« ram rei licitae et necessariae, ac tanti
« momenti, ut vitae aequivaleat. — S. Tho-
« mas, et doctores communiter.

« Unde resolves:

- Γ. Si tyrannus minetur urbi exci-
« dium, nisi innocens occidatur, id non
« licet directe. Neque valet, sicut mem-
• brum licet abscindere pro salute corpo-
« ris, ita et civem pro republica: quia
« homo est tantum pars moralis reipu-
« blicae, a qua non accipit esse et vivere,
« sicut membrum corporis a corpore. —
-Molina 1, Lessius, Filliuccius, etc.». [S. Thomas a), Salmant. *].

« 2°. Potest tamen respublica eo casu
« talem cogere ut tyrannum adeat, et si
« nolit, tradere; cum ex caritate et justi-
« tia legali teneatur vitam exponere pro
« republica. Unde, si id renuat, fit nocens.

Aliquando
licet cogere
innocentem,
nt tyran-
num adeat

S. Thont., 2- 2*, qu M. art. 6. — * Tr. 3. di»p. 10, n 1.
— Lrii., lib. 2, cap. 9. n. 36 et 37. — Fili., tr. 29, η II. —
• Tr. 13, de Restit.. cap. 2, n- ' Loc dt., n. 4. —
• Loc dt., num 38. — • Loc. dt., num. 11. — Laym., N°. 3»
tr, 8, part. 3, cap. 1. num 4. — de Just, et Jure,
lib. 5, qu. I, Art 7, • Aragon, tn 2— 2-% qu. 64. art. 6.
concl • Turrian., in 2— 2~, de Just, et Jure. diup.
dub 2, n. 15 • • Tr. 13 cap. 2. num. 57. — ' De Ju»t. ct

« Neque hoc ent cooperari ejus morti, sed
« tantum permittere; cum traditio de se
« sit indifferens, et mors tantum sequatur
« indirecte et praeter intentionem reipu-
« blicae. — Molina a, Lessius 4, Filliuc-
« cius *, Laymann, etc. ».

Sotus, Aragon, Turrianus, etc. cum
Salmant. • dicunt non posse rcmpublicam
tradere illum invitum; quia cooperaretur
ad ejus mortem, quod est intrinsece ma-
lum. — Sed probabilior videtur prima sen-
tentia, cum Lugo T, et Busenbaum, Mo-
lina, Lessio, Filliuccio ac Laymann, ut
supra: quia videtur non posse negari,
quod eo casu innocens teneatur se tra-
dere; ut concedit idem Sotus. Si ergo ille
se tradere tenetur, bene potest respublica
eum tradere, si ipse culpabiliter recuset:
tunc enim non est amplius innocens; ut
consentit Continuator Tournely • cum Sil-
vio, Baüez et Salon.

Ites tra-
dere xHam
invitum.

« Limitat tamen card. Lugo •, si inno-
« cens sit subditus, vel peregrinus tenea-
« tur mori pro republica aliena V.

Jure, diip. 10. n. 113. — Molina, loc. dL, o 4. —
loc. dt, num 38. — Fili., loc. dt., num. IL — Laym.,
loc. dt.. num 4. — Sotus, loc. tit — • Dc 5- Praec..
cap. 2, Art. 2, sect 1, LL - Siltius, in 2— 2-, qu. M
Art 6, y. CatUrum • Banti, in 2~ 2M, qu b4, Art. 6,
v. Nihilominus Salon, in 2~ 2~, qu, M, Art. 6, con-
trer. 1, v Undf dico — • De Juit. et Jure, diip. 10.
num. 114.

393. - S. Thomas, 2a 2ar, qu. 64, art. 6,
non adducit hoc exemplum, sed tantummodo
principium generale, quod nempe nullo modo
sit licitum occidere innocentem

b) Ut recte intelligantur haec verba: Li-
mitat tamen Lugo, fusius exponenda sunt
quae docet. Igitur n. 113, dicit veriore

sententiam quae tenet rempublicam posse
ejusmodi innocentem tradere; et n. 114, sub-
dit: « Hinc iniero Γ locum id habere, non
solum quando innocens est civis et subditus
ejusdem rcipublicae, cui jure suo potest prae-
cipere etiam cum periculo morali mortis in
Lanta rcipublicae necessitate, sed etiam quando

Faciei» « 3e. Si fugere non possis mortem, per-
 rum Anffu · sequente hoste, nisi per viam angustam,
 • qua quispiam istic sedens esset obtercn-
 « dus; licet nihilominus (dummodo tamen,
 « si infans est, sit baptizatus, ut monet
 « card. Lugo, et Escobar ') fugere cum
 « ejus periculo et interitu, praeter tuam
 • intentionem. — Lessius ', Filliuccius 3 ».
 (Salmant.4 cum Prado e), Villalobos, Ta-
 pia, Sanchez Dicastillo, etc.].

* 4°. Similiter, ad expugnandam urbem
 • et victoriam reportandam, si necessa-
 • rium sit, licet tormenta in eum locum
 • dirigere, ubi multi sunt innocentes: quia
 « horum mors praeter intentionem seque-
 « tur. — Lessius.

Non ««i « 5". Non licet occidere obsides, etsi
 tideB. · qui eos miserunt non servant fidem:
 « quia sunt innocentes. Bonacina ·, Dia-
 « na contra Azor, etc. ».

394. - « Quaeres: *an aliquando liceat*
« procurare abortum?

Procurare * Resp. Quicumque malitiose, in se vel
 pccilîum « altero curat abortum, peccat graviter:
 ,rav“ « sive fetus sit animatus, quia est verum
 « homicidium; sive non, quia tendit ad
 « occisionem hominis, et est contra natu-
 « ram generationis. — Lessius ·.

Onid. »i « Si tamen ad vitam matris conservan-
 requiratur. · dam, omnino sit necessarium, sequentes
 ad tuendam · tenentur:
 vn*m m«- t

« 1". Si fetus mortem matri allaturus,
 « probabiliter necdum sit animatus anima

B w; disp. 10, n. 128. — 1 Tr. 1. exam. 7, cap. 3, n. 52.
 — ■ Lib. 2, cap. 9, n. ». — · Tr. 29. n. 36. — · Tr. 13,
 cap. 2, n. 61 et 65. ViHal., pan. 2, tr. 12, dfff. 13, n. 1. -
 Tapia, tom. 2, Hb. 5, qu. 7, art. 13, n. 4. · Dicast., de Just,
 et Jure Hb. 2, tr. 1, disp. 10, n. 129. — Less., loc. cit.,
 num. 36 et 37. — · Disp. 2, de Restit. in part., qu. ult.,

esset peregrinus, aliunde adveniens ad tute-
 lam quaerendam». Differentia autem quam
 inter utrumque, civem nempe et peregrinum,
 ponit, haec est, quod civis subditus ad id prae-
 cepto cogi possit, peregrinum vero nequit po-
 sitivo praecepto ad id astringi.

Salmant. auctores citant pro alio tantum,
 at certe simili casu, quamvis ex allegatis, Vil-
 lalobos, Tapia et Dicastillus, loc. cit., idem do-
 ceant de praesenti quaestione; Prado autem
 et Sanchez eam plane omittunt.

Diana, part. 5; tr. 4, resol. 35, duas de
 hac materia sententias contrarias affert; quam-
 nam vero ipse amplectatur non explicat.

394. - ·) Ludovicus Lopez, *instruet, consc.*,
 part. 1, cap. 63, v. *Sed quid*, casu quo medi-

« rationali (animari autem communiter
 « ajunt, mares die quadragesimo, femellas
 « vero octogesimo: quae res valde incerta
 « est); quidam permittunt, etiam directa
 « intentione expelli: ut Sanchez', Henri-
 « quez, etc.; — contra Lessium 8 et alios,
 « quorum sententia in praxi suadenda.
 • Quorsum enim directe expelles, cum in-
 « directe liceat et sufficiat?

« 2". Si vero fetus sit animatus, mater-
 « que judicetur moritura cum prole, nisi
 « medicinam sumat, licet eam sumere;
 « et secundum quosdam, tenetur: inten-
 « dendo directe suam tantum sanitatem,
 - etsi indirecte ac consequenter destrua-
 * tur fetus. — Quia in pari necessitate
 « mater potest magis prospicere sibi quam
 « proli.

« 3°. Si vero cum morte matris, spes
 « vitae et Baptismi prolis affulgeat; tene-
 « tur mater, secundum plerosque, sub
 « mortali abstinere ab omni remedio de-
 • structivo prolis: quia tenetur vitam cor-
 « poralem exponere pro extrema neces-
 * sitate spirituali infantis. — Contrarium
 « tamen docet Ludovicus Lopez a>: quod
 « Sà "J dicit esse probabile. — Vide Les-
 « sium Sanchez, Filliuccium °, Bona-
 « cina ll ».

Quaeritur igitur Γ. *An liceat matri, in*
morbo extremo constitutae, sumere phar-
macum, ad expellendum directefetum ina-
nimum?

» cct. 1, punct. 7, num. 2. — Asor, part. 3, lib. 2, cap. 7,
 qu. 16. — · Loc. cit., n. 61. — 1 De Matrim., Hb. 9, diip. 20,
 n. 9. — Henrig., Hb. 11, cap. 16, n. 8 — · Loc. dt., n. 61. —
 ' Lib. 2, cap. 9, n. 63. — Sanch., de Matrim., Hb. 9, diip. 20,
 n. 14 et tcqq. — * Tr. 29, n. 101 et «eqq. — n Disp. 2, de
 Rcteti in part., qu. ult., sect. i, punct. 7, n. 3.

cina est tam mortifera quam salutifera, jamque
 constat tam matrem quam fetum morituros
 esse; at si mater medicinam sumpserit, du-
 bius est eventus, utrum scilicet mater aut
 fetus salvus fiat, tutius tunc esse ait a tali
 medicina abstinere; addit tamen oppositam sen-
 tentiam esse satis rationabilem. — Atvero
 Emmanuel Sà, v. *Charitas, n. 4*, scribit: « In-
 fantem alioqui sine Baptismo moriturum te-
 neris cum tuae vitae periculo baptizare se-
 cundum quosdam, quod alii probabiliter ne-
 gant; nec enim cum tanto damno deberi ei
 tale officium; alioqui et mater gravida tene-
 retur permittere se secari, ut fetus baptiza-
 retur, alioqui sine Baptismo moriturus; quod
 nemo dicit ».

Bipellere
fetus cit
kthak.

Certum est quod expellere fetus, quamvis inanimatum, per se est peccatum mortale; et expellens de homicidio tenetur, ut dicitur in cap. *Si aliquis, de homicid.*: quia, licet vitam homini non adimat, proxime tamen vitam hominis impedit. — Contra certum est apud omnes, licitum esse remedium praebere praegnantem directe ad eam curandam, etiam cum periculo abortus, si morbus est mortalis. Secus, si non esset talis; ut recte advertit Continuator Tournely *.

Dubium fit: *an tunc liceat dare eiphar-
macum directe ad fetus expellendum?*

Quando
ineat dare
phftrnucum
cura pericu-
b at»nu«.

Prima sententia affirmat; eamque tenent gravissimi auctores: Sanchez *, Laymann a cum Silvestro, Navarro, etc.; item Petrocorensis 4, Viva 6, Mazzotta ft, Habert · et alii. — Ratio: turn quia, cum fetus ille sit pars viscerum, non tenetur mater eum servare cum tanto vitae suae discrimine. Tum quia mater eo casu potest illum expellere, tamquam suae vitae aggressorem; et licet fetus non sit aggressor voluntarius, non tenetur tamen mater negligere suam vitam praesentem, ad servandam vitam futuram proles: maxime quia, pereunte matre, fetus minime animabitur. — Huic sententiae favet D. Antoninus§, ubi: *Si autem puerperium nondum est animatum anima rationali, posset tunc et deberet lmedicus) dare talem medicinam; quia licet impediret animationem talis fetus, non tamen esset causa mortis alicujus hominis: et hoc bonum sequitur, quia liberat matrem a morte.*

1 De 5* Praec., art. 8, aecu 1. cond. 2, v. *Rtsp.* 2. *Cum malcr.* — · De Matnm., lib. 9, diip. 20, n. 9. — · Lib. 3, tr. 3, paru 3, cap. 4, num. 4. · *Sihxtf.*, v. *Aldteus*, qu. 4, ver». *Stcuttdum.* · *Navar.*, Man., cap. 25, n. 62. — 4 De Virtut., lib. 4, tr. 2, cap. 3, qu. 1. — · In propo*. 34 Innoc. XI. n. 9 et teqq. — · Tr. 4, diip. 2, qu. 3. cap. 1, § 1. v. *Dico 4*, qu. 1. — 1 Tr. de Matnra., cap. 6. § 2, qu. S. — * Part. 3, tit. 7, cap. 2, § 2. — · Loc. du, n. 7. — * Lib. 2. cap. 9, num. 61 ct 62. — 11 De Just, ct Jure, diip. 10, num. 131

Cabassutius, *lib. 5, cap. 20, n. 8*, negat quidem licere pharmacum sumere, ad fetus directe expellendum; quibus sane sufficienter insinuare videtur licitum fore, directe sumere ad curandam matrem, etsi indirecte fetus expellatur.

c) Ad sententiam quam S. Alphonsus tutiorem hic appellat, et omnino amplectendam asserit, accedit declaratio S. R. et U. I. Age-

Recte vero excipit Sanchez § (idque asserit ut commune apud omnes, contra paucos aliquos), si dubium adsit an fetus sit vel ne animatus: eo quod tunc intrinsece malum est, innocentem positive periculo necis exponere.

Secunda sententia communior docet, licere quidem matri sumere medicamentum directe ad curandum morbum, etsi fetus indirecte expellatur; non vero directe ad fetus expellendum. Ita Lessius, 0, Lugo 11, Pontius ”, Filliuccius 18, Cabassutius b), Continuator Tournely 14, Sporer u, Cardenasl8 Bonacina n, Salmant.u, Croix *, Holzmann » Elbelll et alii plurimi. — Ratio, quia, si nunquam licitum est expellere semen, etsi ex ejus abundantia mors timeatur; tanto minus licebit expellere fetus, qui est propinquior vitae humanae. Nec valet dicere, fetus inanimatum esse partem matris: nam respondetur, fetus non pertinere ad integritatem corporis materni, sed esse inchoative distinctum individuum humanum.

Excipe, ut bene advertunt Sporer “ et Holzmann si fetus esset corruptus; quia tunc non est jam fetus, sed massa putrida, quae amplius non est capax animationis.

Utraque sententia est probabilis. — Sed *secundam*, tamquam tutiorem, censeo in casu nostro omnino amplectendam: cum prima nihil ad praxim possit deservire, et frustra videntur circa eam doctores desudare Ad quid enim (bene ait noster Pater Buscnbaum), vel sumere pharma-

Necatur
communia-
hcerr uti di-
rect* abor-
tivo

Secunda
lententia
eat ample*
cienda.

ci 132, — ” De Mxirirtu, lib. 10, cup. 13, n. 2. — “ Tr. 29, cap. 6, num. 101 et ICC. — 14 De 5· Praec., ait. 3, »ect. 1, cond. 2. v. *Rnp.* 1 cl *Rcip.* 3 — “ Part. 4 (de Mamm.), cap. 4. num. 701 et 709. · w Diiaert. 23. nom. 28 el 60. — Dt*p. 2, de Resüt. in paru. qu. ult.. accu 1, punct. 7, n. 3. — u Tr. 13, cap. 2. n. 62 et 64. — - Lib. 3, part. 1, n. 82b. — * De Praec. decal., n. 597. — B De Matrim.. confer. 19, n. 464 et 465. — ■ Loc. du, n. 706. — ■ Loc at., n. 597. v. *IdtlHti.*

batur enim de quodam medico qui, « ut matrem a certa atque imminenti morte salvaret », abortum seu fetus ejectionem procurabat, « adhibitis tamen mediis et operationibus, per se atque immediate, non quidem ad id tendentibus ut in materno sinu fetus occiderent, sed solummodo ut vivus, si fieri posset, ad lucem ederetur, quamvis proxime moriturus, ulpote qui immaturus omnino adhuc

cum directe ad expellendum fetum, cum possit et sufficiat indirecte expelli?

in nniio fn duobus dumtaxat casibus posset
«ementia eu licita. *prima sententia* tn praxim deduci. — Pn-
mus casus esset, si mater alias parturiendo experta fuisset periculum mortis. At propter hoc non licet fetum expellere; ut cum communi docent Sanchez *, Petrocorensis ', Azor contra aliquos 'A Ratio, quia fetus eo casu non est aggressor praesens: cum periculum multum sit distans, et poterit mater ex alia causa interim obire. Idque confirmatur ex alia doctrina communi, quam tradunt S. Thomas, Navarrus, Cajetanus et alii, apud Sanchez §, scilicet, nunquam licitum esse matri, ob quodcumque periculum, sumere potionem ad conceptionem impediendam. — Secundus casus esse posset, quando mater, nisi fetum expelleret, periculum occisionis a conjunctis, vel suae famae subiret. Sed hoc certe est illicitum ex prop. 34 Innocentii XI, quae dicebat: *Licet procurare abortum ante animationem fetus, ne puella deprehensa gravida, occidatur aut infametur*. Ratio, quia aliud est quod fetus sit aggressor per se et ab intrinseco; aliud, quod per accidens et ab extrinseco. Potest enim quisque occidere

aggressorem, ne ab illo occidatur; nequit tamen occidere alterum, ne occidatur ab hoste.

Dicunt vero Sanchez 4 et Viva s, quod mulier vi oppressa a viro posset incontinenter semen receptum expellere, tamquam sui honoris aggressorem, ad infamiam vitandam: pariter ac licet viro nobili occidere invasorem, actu volentem eum fuste percutere (ut diximus supra, n. 381), quamvis hoc non liceat post percussionem impactam. — Sed huic opinioni acquiescere nequeo. Nam, si mulier posset tunc expellere semen tamquam aggressorem sui honoris, posset etiam postea: quod ipsimet auctores non concedunt.

Nec valet dicere cum Sanchez, licitum esse mulieri eo casu continuo semen expellere; quia tunc semen non est adhuc in pacifica possessione uteri. — Nam, ut bene docet Pontius ·, statim ac vir semen effundit, feminae matrix illud recipit et clauditur. Et hoc negari non potest ab ipso Sanchez ', cum Salmant. ", Sporer⁸ et alii communiter (vide de *Matrim.*, Lib. VI, n. 917)\ qui dicunt non peccare mortaliter uxorem quae reddit debitum, ipsa incubat; ideo quidem, quia (ut mox dictum est) matrix mulieris clauditur statim ac semen

Juku
qaoidiB
mulier ii
oppreiii,
lere

S. Doctor
nerat ane
licitum.

1 De Matrira., Hb. 9. di»p. 20, n. 10. — 1 De Virtultb., Hb. 4, tr. 2, cap. 3, qu. 1. — S. Thom., in 4, dial. 31, qu. 2, expotit, text. · Navor., Man., cap. 16, n. 33. · Cajetan., In 2.* 2·., qu. 154, art. 1, ad 4, v Ad strt^u/a auttm. I · De Matritn., lib. 9, dt»p. 20. n. 2. — · De Matritn., Hb. 2,

diip. 22. n. 17. — · In propox. 34 Innoc. XI, n. 17. — Sanek., de Matrim., lib. 2, disp. 22, n. 17. — · De Matrim., lib. 10, cap. 13, num. 1. — · De Matrim., lib. 9, disp. 20, n. 4. — · Tr. 9, de Matrim., cap. 15, n. 75. — · Part. 4, (dc Matrim.), cap. 2, n. 493.

esset ». Quaerebat proinde « utrum enuntiatis operationes in repetitis dictis circumstantiis instaurare tuto posset ». Cui quaesito S. R. et U 1., die 24 Julii 1895 respondit: · Negative, juxta alias decreta, dici scilicet 28 Maji 1884 et 19 Augusti 1888 ». — Nec simile est de partus acceleratione, quae quandoque licita esL Cum enim ad eandem S. C. dubia sequentia delata fuissent: « Γ. Eritne licita partus acceleratio, quoties ex mulieris arctitudine impossibilis evaderet fetus egressio suo naturali tempore? 2e. Et si mulieris arctitudo talis sit, ut neque partus praematurus possibilis censeatur, licebitne abortum provocare aut cacsaream suo tempore perficere operationem?» Et S. C., die 4 Maji 1898, respondit: · Ad 1-. Partus accelerationem per se illicitam non esse, dummodo perficiatur justis de causis, et eo tempore ac modis, quibus ex ordinariis contingentibus matris et fetus vitae consulatur. — Ad 2~. Quoad primam par-

tem *negative*, juxta decretum feriae IV, 24 Julii 1895, de abortus illicetate. Ad secundam vero quod spectat: nihil ob stare quominus mulier de qua agitur, caesareae operationi suo tempore subjiciatur».

Azor, *part. 3, lib. 2, cap. 4, qu. 7*, casum praesentem silentio praetermittit.

<9 Nec magis licita videtur *craniotomia*. Quaesitum enim fuit a S. R. et U. I.: < An tuto doceri possit in scholis catholicis licitam esse operationem chirurgicam, quam *craniotontiam* appellant, quando scilicet ea omissa, mater et infans perituri sint, ea e contra admissa, salvanda sit mater, infante pereunte?» Et S. C. sic respondit die 28 Maji 1884: < Omnibus diu et mature perpensis, habita quoque ratione eorum quae hac in re a peritis catholicis viris conscripta et ab Eminentia tua (Archiepiscopo scii. Lugdunen.) huic Congregationi transmissa sunt... Tuto doceri non posse ».

excipit: alias, illud statim effunderetur et frustraretur; et idcirco esset procul dubio peccatum mortale. Hinc recte dicunt Salmant. \ quod non peccaret uxor, si ex aliqua justa causa se erigeret continuo post receptum semen, nisi hoc faceret pravo animo illud disperdendi; ut dicit etiam Sanchez 2.

Bene autem admittimus id quod dicit Sanchez³, nempe, quod mulier vi oppressa licite potest se vertere et coitum interrompere, quamvis semen viri esset effundendum; quia hoc per accidens et ob solam malitiam viri eveniret. — Unde bene concludit Croix 4 cum Cardenas, esse quidem licitum feminae invasae repellere semen, ne immittatur; non autem ejicere, si jam sit immissum. Vide dicenda *de Matr., Lib. VI, n. 954, v. Dubit. 1.*

Quaeritur 2°. *An liceat matri sumere pharmacum directe ad expellendum morbum, si inde timeatur indirecte abortus fetus animati?*

Respondetur: Si remedium directe tendat ad occisionem fetus, ut esset dilaceratio uteri, percussio ventris, etc., haec quidem nunquam licent. Si autem tendat directe ad servandam vitam matris, ut esset purgatio corporis, scissio venae, balneum, etc., haec certe licita sunt, quando aliter certo moraliter judicatur mater cum prole moritura. — Ita Habert 5 et Continuator Tournely e, cum communi.

¹ Tr. 9, de Matrim., cap. 15, n. 75. — ² De Malim., lib. 9, disp. 20, num. 3. — ³ De Matnm., hb. 2, di>p. 22, num. 17. — ⁴ Lib. 3, part. 1, num. 824. ⁵ Carden., di»sert. 22, num. 39 et »cqq. — ⁶ De Matrim., cap. 6, § 2, qu. 4, reap. 2. — ⁷ De 5. Prate., art. 3, eect. 1, cond. 2,

/> Sanchez, *de Matrim., lib. 9, disp. 20, n. 17*, illicitum esse dicit, solum ¹ ubi spes probabilissima a peritis medicis conciperetur, fore ut, matre ab iis medicamentis abstinente, cum vitae tamen propriae periculo, fetus in lucem prodierit ut baptizari possit ».
e) Roncaglia, *tr. 11, cap. 2, qu. 3, resp. 2*, generaliter loquitur: < In extrema, inquit, necessitate spiritali proximi postponendam esse vitam nostram temporalem illius vitae spin- tuali...: haec doctrina vera est, quando cer- tum vel saltem probabilius est, ut possimus nostra morte opitulari proximo, constituto in extrema spiritali necessitate. Id autem non habet locum in casu nostro; nam experientia consul moriente matre fere semper cl fetum mori... ».

Sed Quaestio est: *an liceat matri su- mere medicamentum, quando dubitatur an, pereunte matre, proles possit super- vivere et baptizari?*

Affirmant Holzmann ¹, Salmant. ² cum Prado. Quia (ut dicunt) obligatio mortem perferendi, ad procurandam vitam aeter- nam proximi in extrema necessitate con- stituti, tunc solum adest, quando constat, jacturam temporalis vitae esse absolute necessariam ad vitam spiritualem alterius (ut etiam ajunt Sotus et alii, apud Sal- mant., generaliter loquendo); non autem, quando salus spiritalis proximi est in- certa: prout in casu nostro de ca multi- pliciter dubitari potest. — Et huic opinioni videntur favere Sanchez *f)* et Ronca- glia ³ dicentes, tunc solum illicitum esse remedium sumere cum periculo vitae pro- lis, quando certum vel saltem probabilius est prolem vivam edendam.

Sed huic sententiae nec valeo acquie- scere. — Nam, sicut quando certa est mors prolis si mater medicinam sumat, et alias est certa mors matris si a medicina ab- stineat, tenetur utique mater ex ordine caritatis abstinere a medicina, et prae- ferre suae vitae corporali vitam spiritua- lem prolis: sic etiam ex eadem caritate tenetur abstinere, quando dubitatur de salute matris et prolis; ut recte ait Tour- nely ⁴ cum Habert ⁵ Nisi aequale sit periculum abortus, sive medicina suma-

¹ v. Resp. 4. Jdcin. — ² Dt Praec. dccal. num. 697. — ³ Tr. 13, de Reattu, cap. 2, num. 60. ⁴ Prada. cap. 20. qu. 5» num. 24. — Sbtat, de Just, et Jure hb. 5, qu. 1, art. 8, v. Ad rrgc. ⁵ SaJmanl., tr. 13, cap. 2. num. 60.

Contin. Tournely non expresse loquitur de dubia salute matris et prolis: dicit enim *loc. cit., resp. 4*, matrem uti posse hoc reme- dio, « etiamsi foetus sit animatus, modo [Mota] certo constet et matrem alloqui morituram esse, et fetum sine baptismo exstinctum iri ». Ibique allegat Habert. Deinde *resp. 5, Collet* addit: « Si spes sit exstincta matre proditu- rum esse infantem et baptizandum, non licet curare matrem cum vero prolis periculo..., [nisi] aequale sit periculum abortus ». — Ha- bert autem, *de Matrim., cap. 6, § 2, qu. 4, resp. 2*, asserit posse adhiberi remedium de se salutare, licet cum matris et prolis peri- culo; « quia satius est aliquam salutis spem injicere aut concipere, quam de salute omnino desperare: atqui absque illo remedio prorsus

Mahe vi
opprctta,
pctrst coi
torn Inter-
rampera.

Medica*
nen directe
tendent ad
occisionem
letas, illici*
tam.

Directe
tendens ad
cantonem
morbi, lici-
tum.

Jn dubio
aa prole» «a
perwen fa-
tura ut roe
dicina lici-
ta juxu *.
ho..

S. Doctor
non appro
bat.

Etum»i
nonnitm
ceno prae-
videatur.

tur, sive non ; quia tunc, sine majori fetus periculo, juste consulitur vitae matris. — Et etiamsi mors matris esset moraliter certa, si non sumat remedium, nec etiam tunc auderem ei medicinam permittere, si aliqua rationabilis spes effulgeret, quod, mortua matre, proles superviveret et baptizari posset. Quia nemini licet, ob tuendam suam vitam temporalem, positive exponere proximum, in necessitate constitutum, periculo mortis aeternae.

Seco*, at
nulla «pen-
ait ut pro-
lea aoperri-
vat.

Secus vero puto dicendum, cum Elbel, Petrocorensi *, et Continuatore Tournely * cum Silvio Habert *), Comitolo O et communi, si nulla spes rationabilis esset de vita prolis post mortem matris, ita ut possit illa deduci ad Baptismi gratiam. — Quia tunc non videtur caritas obligare matrem, in extrema necessitate positam, vitam suam negligere, a remediis abstinendo, ob exiguam et remotissimam spem vitae prolis.

Medici*
non Krupu-
lose afen-
dum in hoc
cau.

Hinc rationabiliter dicunt Salmant. a, medicos in hoc casu, quoad pharmaca praestanda matribus, non esse scrupulose angendos. Eo quod probabilissimum est id quod dicunt iidem Salmant., ac Sanchez ♦ Lugo', Roncaglia., rarissimum esse casum et moraliter impossibilem, ut pene miraculum sit, quod pereunte matre proles supervivat, ut Baptismum recipere possit. — Idque mihi confirmarunt plures artis

Elbel, de Matrim.. num. 466. — 1 De Vinutib., lib. 1, tr. 2, cap. 3, qa. 2. — 1 De & Praec., art. 3, accu I, conci. 2, v. Rtsp. 4. — 1 Tr. 13, cap. 2, n. 66. — Salmant, loc. du, n. 66, — ♦ De Matrim., lib. 9, diap. 20, n. 17. — 1 De Jasi.

desperata est (ut supponitur) temporalis salus matris, quin et aeterna prolis; per illud vero remedium spes aliqua effulget».

O Silvius (non allegatus pro hac sententia a Contin. Tournely) negat, in 2a" 2a', qu. 64, art. 7, qu. 4, conci. 5, hujusmodi remedium adhiberi posse, « si speratur absque ejusmodi potione fetus edendus vivus et baptizandus... Si tamen valde probabile foret non adhibito remedio utrumque moriturum. eo autem adhibito saltem servari posse matrem, probabile est licere tunc adhibere remedium ex se bonum et ad matris salutem ordinatum, modo non sit Laic, quod directe tendat in mortem prolis».

J) Comilolus, Resp., lib. 4, qu. 13, n. 6, absolute dicit remedium adhiberi posse; et inter rationes quibus innititur, hanc signanter affert: « Quia vix accidere potest ut idem

medicae periti, quos consului; quia, matre laborante lethali morbo, humores corrumpuntur et inficiunt fetus alimentum.

An autem mater teneatur pati incisio-nem ventris, ut proles baptizetur? — Vide dicenda Lib. VI, n. 106, v. Insuper putat.

Quaeritur 30. Quandonani censeatur proles anima informata?

Damnata fuit, prop. 35 ab Innocentio XI, quae dicebat: Videtur probabile, omnem fetum, quamdiu iu utero est, carere anima rationali, et tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur; ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi. — E converso, male dixerunt aliqui, fetum in primo instanti quo concipitur, animari. Quia fetus certe non animatur antequam sit formatus; ut colligitur ex S. Scriptura, Exod. xxi, 22, 23, ubi, juxta versionem 1 x x, dicitur: Sin... percusserit mulierem in utero habentem et exierit infans ejus non formatus, multa multabitur... Si autem formatus fuerit, dabit animam pro anima.

Certum est itaque fetum non statim animari. — Hinc Lessius censet ex Hippocrate masculum ad summum animari die 30, vel 35, vel 40, vel 45; feminam vero, die 35, vel 40, vel 45, aut 50. Et idem sentiunt Lugo I, et Bonacina ac Filliucius, apud Salmant. “.

Attamen Busenbaum ;>(ut supra n. 394),

ct Jure, dltip. 10, n. 136. — 1 Tr. II, cap. 2, qu. 3, rcup. 2. — 1 De Juil et Jure, diap. 10, n. 133. — Bonae., de Restitui, la part., diap. 2, qu. ult., acct. 1, punct. 7, n. 4. 1 Ful., tr. 29, n. 99. 1 Tr. 13, cap. 2, n. 69.

morbus, qui interimit mulierem, non etiam infantem necet, mulieris acetabulis adhaerescentem; cum ergo in vita id quod fere accidit et verisimile est sequi debeamus, tuto medicinam dabit mulieri praegnanti medicus, ut mater potius salva sit, quam illa et proles pereant ».

*) Lessius, lib. 2, cap. 9, n. 65, eam opinionem, ut Hippocrati a Lemnio falso tributam, refert; ipse vero allegat Hippocratem, tamquam hic doceat masculum ut longissime 30 diebus formari, feminam vero, ut longissime 42 diebus; et hoc revera tenet Hippocrates in op. de Natura pueri, (pag. 46, in edit Basilcen. 1546).

O Busenbaum, hic supra, hanc utique sententiam ex communi adducit; ipse Limen eam non amplectitur, subdit enim: « Quae res valde incerta est ».

Elbel l¹ et Salmant. cum S. Thoma Azor, Silvestro et communi, ut fatetur idem P. Holzmann, dicunt, masculum formari et animari spatio 40 dierum, feminam autem 80. — Et hanc sententiam sequi forum externum, quoad poenas homicidis inferendas, testatur Anacletus, etc., apud Elbel *. Immo S. Thomas § sic ait: *Maris conceptio non perficitur, nisi usque ad 40 diem, ut Philosophus dicit; feminae autem, usque ad 90. Sed in completionem corporis masculi, videtur Augustinus superraddere sex dies*. Verum Continuator Tournely 4° dicit, in hoc magis adhaerendum Glossae et theologis, qui fere cuncti (ut ait) censent mares die 40 animari, et die 80 feminas λ — Et hanc opinionem sequitur S. Poenitentiaria, cum agitur de irregularitate et poenis; ut, ex Navarro, tradit Silvius λ

395. - Quaeritur 4^a. *Quibus poenis subjiciantur procurantes abortum?*

Poenae
procurantis
abortum.

Sixtus V, anno 1588, bullam edidit, quae incipit *Effraenatam*, et habetur in Bullario °. — In ea, Pontifex omnes *scienter* procurantes abortum fetus sive animati sive inanimati, et quocumque modo in hoc consentientes vel praebentes mulieribus venena sterilitatis, subiecit cunctis poenis, quae debentur homicidis de jure civili et canonico, ut sunt: privatio omnis privilegii clericalis, dignitatis aut beneficii ecclesiastici, necnon inhabilités ad ea in posterum obtinenda. Insuper praesertim

imposuit eis irregularitatem et excommunicationem, ipso facto (effectu secuto) incurrendas: quarum dispensationem et absolutionem Romano Pontifici reservavit.

Attamen Gregorius XIV, in bulla *Sedes Apostolica*, edita anno 1591, abstulit irregularitatem et excommunicationem pro abortu fetus inanimati e>. — Reliquit vero tam irregularitatem, quam excommunicationem Papae reservatas, pro abortu fetus animati. Sed quoad excommunicationem, concessit facultatem ab ea absolvendi, tam episcopis, quam aliis ab ipsis specialiter ad hos casus deputatis. (Hanc facultatem absolvendi habent etiam Mendicantes; vide dicenda *Lib. VII, n. 99, v. Omnino*).

Cum autem Sixtus excommunicationem infligerit tantum *scienter* abortum procurantibus, excusat ab illa ignorantia etiam *crassa*: ut docent communiter DD. cum Sanchez⁷ et aliis, ut dicitur *Lib. VII, n. 47*. — An autem excuset ignorantia *affectata*? Vide *ibid., n. 48*. — Et idem videtur dicendum de *irregularitate* ibi imposita, juxta probabilem sententiam, quae adducetur *eodem Lib. VII, n. 351*.

Quaeritur 5^a. *An incurrant excommunicationem mulieres praegnantes, quae abortum sibi procurant?*

Prima sententia communissima affirmat cum Viva ·, Bonacina ·, qui dicit hanc esse usu receptam; et Sporer¹⁰ cum Filliuccio, Dicastillo qui eam tenent ut certam. Rationes sententiae hujus mox

Procarwn
• ibi abor-
tum. incur-
rit excom-
municatio-
aera juxta
aliOB.

1 De Matr., n. 470. — Sa/max/., tr. 13. cap. 2, n.W, Aror, part. 3, lib. 2, cap. 4, qa. 1. · Sitortf., r. Jfontei-
dlurn J, n. 3. — Holam., de Praec. decal., n. 598. — AnacUt.
Rdfftntl., tr. 9, di't 3, n. 34. — ■ Loc. cil., n. 470 — · In 3.
diet, 3, qu. 5, art. 2, corp. — · De 5· Praec., art. 3. *ect. I,
v. Quarres / · doua, in clem. un. de SS. Trinitate. v. S·

mh Uas. — Mnor., ConnL, lib. 5. Ut. de homidd.. con*
·il. 46, n. 2. · In 2— qu. 64, at c. 7, qoer 4, cond. 5, L C
— * BalUr. MjdnrdL torn. 5, part. 1. fob 25. — · De Ma·
trim.. Ub. 9, diep. 32, n. 35. — · In propo*. 34 Inooc. XI.
num. 18. — · Disp 2, de Rettit. in part., qu. ult., mcl 1,
panct. 7, n. 6. — * Pxrt. 4, cap. 4, n. 718. · Fill., tr. 14, a. 94.

S. Thomas non aliud habet, quam textum infra ab ipso S. Alphonso relatam.

«7 Opinio ista antiquorum de tempore quo fetus anima rationali animatur, communiter hodie rejicitur, et probabilius est animam rationalem in corpus infundi in ipso conceptionis momento, aut saltem paulo post. Anima quippe rationalis est forma plasmaliva corporis organici, seu formans organismum humanum Quod autem sententia opposita contendebat: corpus scilicet ante organorum formationem aptum non esse receptioni animae rationalis, hoc gratis asseritur. Haec dicta sint de fetu sive masculino sive femineo; ingens enim illa temporis disparités quam an-

tiqui ponebant inter animationem maris et feminae nullo solido fundamento innititur, ideoque videtur rejicienda.

395. - a) Reducens scilicet ad canonum et concilii Tridentini limites poenas abortus fetus inanimati. Ceteroquin, quod ad excommunicationem attinet, constitutio *Apostolicac Sedis* tollit antiquam distinctionem inter fetum animatum et inanimatum; quare quocumque tempore post conceptionem verus ac certus abortus procuretur, contrahitur censura. Secus quoad irregularitatem.

b) Dicastillus, *de Just, et Jure, lib. 2, tr. 1, disp. 10, dub. 13, n. 179*, dicit < merito » affirmari.

referentur in expositione secundae sententiae subsequentis. — *Secunda* autem probab. In sententia valde probabilis, et attenta ratione intrinseca, probabilior, negat cum Avila ¹, Lezana ², Salmant. ³ cum Naldo et Alphonsode Leone Eademque tenet Lugo (ait tamen hic standum esse usui communi, si iste aliter bullam explicuit), et non improbabilem vocat, immo enixe tuetur Roncaglia ⁴.

Tota hujus dubii resolutio pendet ex verbis bullae *Effraenalam* (in praecedenti Quaest. 4^a enuntiatae) Sixti V, in qua praedicta excommunicatio inflicta est contra procurantes abortum.

Dicunt DD. contrarii, in fulminatione excommunicationis praefatae satis expresse comprehendere etiam praegnantem, quia in § 1 bullae dicitur: *Ac etiam praegnantem ipsas mulieres, quae scienter praemissa fecerint*. Item in § 5, Pontifex, loquens de venenatis potionibus sterilitatis, inquit: *Ac mulieres ipsas, quae eadem pocula sponte ac scienter sumpserint*. — Sed respondetur, in utroque paragrapho Pontificem patenter loqui (ut sedulo in bulla observavi) tantum de poenis temporalibus contra homicidas statutis. Nam, cum deinde Papa gradum facere voluit ad poenas spirituales, praesertim ad praefatam excommunicationem infligendam, in § 7 sic subdit: *Insuper, ut immanissimi hujus delicti gravitati, non solum temporalibus, verum etiam spiritualibus poenis prospiciamus ac provideamus, omnes et singulos, cujuscumque status, gradus, etc., qui, vel quae, vel uti principales, vel ut sociae consciaeve, ad tale facinus committendum,*

opem, consilium, favorem, potionem vel alia... medicamenta scienter dederint, etc.

— Loquendo hic igitur Pontifex de poenis spiritualibus, non nominat mulieres praegnantem; sed tantum eos vel eas *qui, vel quae dant opem, consilium, etc.*

Instant adversarii, et dicunt, saltem in hoc § 7 comprehendere praegnantem, cum ibi dicatur: *Qui, vel quae vel uti principales, vel ut sociae consciaeve, ad tale facinus committendum, etc.* — Sed rursus respondetur, hic sub nomine *principales*, non quidem intelligi ipsas praegnantem; sed principales cooperatores, qui opem vel consilium aut medicamenta praebent: ad distinctionem sociarum, quae ad abortum mediate concurrunt. Et revera, nullo modo hic intelligi possunt praegnantem; nam alias Pontifex non dixisset: *qui, vel quae, etc.* Quomodo enim masculi possunt medicamentum sumere, ad procurandum abortum mulierum?

Ratio autem, cur Papa exemisse praesumitur praegnantem ab hac excommunicatione, verosimiliter opinantur Lugo et Salmant. cum aliis ut supra, quia forte compassus est infirmitati feminarum: quae, dum impulsae a vehementi timore damni obventuri haec medicamenta sumunt, et dum a tanto facinore non abhorrent, facile etiam excommunicationem parvi penderent; et ideo Pontifex, ad vitandum novum animae laqueum et alia pericula, praesertim sacrilegarum confessionum, eas noluit comprehendere. — Saltem ait Roncaglia s, cum dubium sit, an haec excommunicatio lata sit etiam contra praegnantem, valde probabiliter ipsae ab ea excu-

Ratio hujus
'en,e"l

¹ Paru 2, cap. 5, di^op. 3, dub. 12, v. *Quinto*, — . Sum., v. *Abortus*, num. 11. — . Tr. 13, cap. 2, num. 70. . JVffl^o dus, Sum., v. *Abortus*, num. 1. — . Tract. 11, cap. 2,

qu. 6. — Lugo, Re^oponi. morat, Hb. 2, dub. 4, num. 7. — Salmant., tr. 13, cap. 2, num. 71, — . Tract. 11, cap. 2, qu. 6, L. t.

c) Alphonsus de Leone minus recte a Salmant. allegatur; nam, de *Censur.*, recoil. 7, n. 34, excommunicationem incurri affirmat tam a propinante, quam a muliere quae accipit scienter dictam potionem». Sed addit: «Opinio contraria..., quod scilicet mater procurans in seipsa abortum, non incurrat dictam excommunicationem, non videtur omnino improbabilis, ex ejus validissimis rationibus ac ex verbis dictae constitutionis ».

Lugo, *Respons. moral. lib. 2, dub. 4, u. 4*, tenet ut satis probabile; et u. 3, addit

(ut notat S. Alphonsus) standum esse usui et stylo curiae, si aliter bullam explicuerit: «Consulendus tamen (ita prosequitur Lugo) erit usus; et considerandum, an solum fundetur in sententia communi, docente ipsam etiam feminam comprehendere quoad excommunicationem; in qua sententia fundatae, poenitentes absolutionem petunt ab excommunicatione saltem ad cautelam: quod non videtur satis, ad inducendam excommunicationem, si vere Sixtus V eam imponere non intendit ».

santur; juxta quae dicemus *Lib. VII, de Censur.*, n. 67.

396. - Quaeritur 6°. *An procurantes abortum irregularitatem incurrant, in dubio an fetus sit vel ne animatus?*

Id dubio
dt animatio-
»e. incurritur
irrefu-
Untm Juxta
alk*.

Prima sententia affirmat; quam tenent Salmant. a), Viva ', cum Sanchez % Molina, etc., apud Elbel. — Ratio: tum quia in omni homicidio dubio incurritur irregularitas, prout habetur ex cap. *Ad audientiam 12, Significasti 18, Petitio tua 24, de homicid.*; tum quia in dubio, fetus praesumitur masculinus. Hinc dicunt, quod procurans abortum post 40 dies, habendus est ut irregularis; sic enim, ajunt Filliucius c) et alii, apud Tamburinium a, judicari in foro externo, et sic etiam servari in S. Poenitentiaria.

Veriu»
non incur-
ritur.

Secunda tamen verior sententia negat. Eamque tenent Tamburinius⁴ cum Praeposito et Gibalino; item Moya*cum Pellizzario, Machado d), Leandro *) et Verde; Elbel · cum Sporer, Diana f), Bardi et aliis; et idem sentit doctus auctor neote-

ricus libelli, cui titulus: *Istrus. per li novelli Confessori* \ — Ratio convincens: quia irregularitas non incurritur, nisi expressa sit in jure, ut dicitur in cap. *Is qui 18, de sent, excom., in 69.* (Vide dicenda *Lib. VII, n. 345.*). In hoc autem casu, irregularitas nullibi habetur expressa; nam licet in praefatis textibus imposita fuerit irregularitas aliquibus, de quibus dubitabatur, an ipsi fuissent vel ne causa homicidii; homicidium tamen erat certe commissum. At in nostro casu, cum dubia sit animatio fetus, dubia quoque est patratio homicidii; hicque casus nullibi quidem est expressus in jure: et ideo procurans abortum non est habendus irregularis.

Quid vero dicendum, si dubium esset, an aliquis suo consilio vel opera, ad mortem certam fetus jam certe animati cooperatus fuerit? — Vide dicenda *Lib. VII, n. 371.*

Nulla autem praesumptio esse potest (ut sine fundamento asserunt Salmant.),

1 In propos. 34 Innoc. XI, nam. 19. — *Molina*, tr. 3, diip. 27, n. 4. · 1 Dc Matrim., n. 479. — · *Decal.*, lib. 1, 3. 5 7, v. *Irrr^ularitas* 2, — 4 Dc Ceniari., lib. 10, tr. 4, cap. 5, n. 18. · *Praafm.*, de Censor., qa. 5, de Irrefu-
lul., dub. 8, n. 56. · *GibaI.*, de Irreg., cap. 4, qo. 1, n. 26. —

4 Tr. 5. qu. 6. § 2 · *Pdlii.*, tr. 7, cap. 5, nam. 25 et 257. · *Verdt*, In*til. exnoa., bb. 4, dt. 17, num. 5&31. — 4 De Mjurim., nam- 479. - *Sporer*, part. 4 nam. 751. · *Bardi*, Dhceput. mor., diKrpt. 6. cap. 7, § 4. — ' Part. 2, ap. 18, n. 464 et 465. — *Salmant.*, tr. 13, cap. 2, n. 68.

396. - a) Salmant, tr. 13, cap 2, n. 59; et tr. 10, dc Censur., cap. 7, n. 45, utique concordant; sed *loc. cit.*, de Censur., hanc irregularitatem ad duos tantum effectus coarctant, obligationem scilicet « abstinendi a celebratione, et quaerendi dispensationem »; hinc valet solum pro clericis, sed non pro laids, qui proinde « non sunt ut irregulares cendi, si modo dicto de homicidio dubitant ».

b) Sanchez, *Decal.*, lib. 1, cap. 10, n. 43, ita plane docet; sed n. 45 intelligendam esse ait ejusmodi irregularitatem « quoad privationem suscipiendi ordines ac in illis ministrandi, quam intrinsece includit irregularitas; secus vero quoad alias poenas, quae a judice imponi solent pro irregularitate contracta, qualis est privatio beneficiorum et aliae similes ».

*) Filliucius ita quidem a Tamburinio allegatur, scilicet pro sententia docente in dubio censendum esse fetum masculinum (proinde post 40 dies animatum), et ita servari in Poenitentiaria. Quod ubinam asserat Filliucius plane nesdo; haec enim tr. 29, n. 100, dumtaxat scribit. « In dubio... an esset fetus animatus, est peccatum homicidii perfecti sub dubio; consequenter etiam censendus talis irregularis »

d) Machado, *Perfeto confessor*, tom. 1, lib. 2, part. 3, tr. 17, docunt. 10, n. 3t videtur revera huic negativae sententiae adhaerere; quamvis enim dicat communius doceri affirmativam, ipse tamen addit oppositum sustineri a doctoribus non parvae auctoritatis; et argumentum explicat, quo ostendit jura, statuentia irregularitatem pro dubio homicidio, locum hic non habere; et irregularitatem non incurri, quae non sil jure expressa.

‘) Leander a Murcia, etsi non expresse et in spode habeat hunc casum; nulli tamen dubium esse potest, quin sic teneat; nam in suis *Disquisit. in lat** 2a<, lib. 1, disp. un., resol. 7, n. 34, 39 et seqq., negat genratim irregularitatem in foro interno incurri propter homicidium voluntarium, *in dubio facti vel juris* de homicidio; post sententiam tamen judicis, camdem in foro externo incurri.

f) Diana dtatur quidem ab Elbel ut refert S. Alphonsus; at, quamvis, *part. 4, tr. 2, re* sol. 16*, probabilem appellet hanc sententiam, addit tamen: « Verum ne discedas a prima opinione tamquam probabiliori ». Et *part. 7, tr 5, resol. 24*, postquam duas opiniones exposuit, concludit: « Verum affirmativa sententia est communis, nempe quod incurrat ».

quod fetus sit masculinus. Immo potius praesumi potest femineus: quia ex frequentiori eventu, ut audiui, amplior est numerus feminarum quam masculorum; saltem de hoc utrinque aequè dubium est. — Addit non improbabiler Tamburinius ', quod possessio in hoc casu stat pro priori statu; prius enim fetus est inanimatus quam animatus. Hinc valde probabile est, ex dictis supra in Quaest. 3, non censendum irregularem, saltem in foro interno, qui intra 80 dies a fetus conceptione abortum procuravit.

Quod autem hic dicitur de irregularitate, dicendum etiam de excommunicatione (juxta dicenda *Lib. VII, n. 67*), et de aliis poenis, ut bene ait Elbel *.

397. - Quaeritur 7°. *Quistiam poenas, pro abortu commemoratas, valeat relaxare?*

irTvi/ur
ordKu-u. Γ. Quoad *excommunicationem* pro abortu fetus animati, jam diximus ex bulla Gregorii XIV, solos episcopos, et alios ab eis specialiter ad hos casus deputatos, posse ab ea absolvere.

Sed dubium fit: *an possint absolvere confessarii, qui generalem facultatem ab Ordinario habent absolvendi ab omnibus casibus ipsi reservatis?*

Coofc«M-
lutCtî'ii"oi Negant Salmant. ., Diana⁴, Roncaglia * et alii, dicentes requiri deputationem specificam ad hunc casum abortus. — Idque arguunt ex verbis praefatae bullae Gregorii, relatis a Bonacina °, ubi dicitur: *Quilibet presbyter, tam saecularis, quam cujusvis ordinis regularis, ad Christi fidelium confessiones audiendas, et ad hos casus specialiter per loci Ordinarium deputatus, plenam et liberam in foro conscientiae tantum absolvendi habeat facultatem.*

Probat
<erv«tn. Sed valde probabiliter affirmant posse absolvere idem Bonacina ' ac Viva ">;et adhaeret Elbel ., ac non improbabile putat Sporer'. — Ratio, quia verba illa: *ad hos*

» Decal., hb. 1, Cap. 3. § 1 v. Irregularitat 2. — ' De Matnm., n. <79. — ' Tr. 13« cap. 2, n. 67. — 4 Pan 7, tr. 5, rcaol. 15 et 19. — ' Tr. 11. cap. 2, qu. 5. — ' Diip. 2, de Excom., to part, extra bullam Cocnac. qu. 2 punct. 10, n. 15; cir. tptam bullam Gregorii XIV, § 2. >n BulUr. Roro. Mainardi. — ' Loc. ciu, num. 16. — ' De Matrim..

397 - a) Viva, in *propos. 34 Innoc. XI, n. 15*, dicit absolvi posse per conicssarium ad id specialiter deputatum, sed refert po

casus specialiter deputatus, non referuntur ad casum abortus, sed ad confessarium. Ita ut non possit quidem quicumque confessarius hunc casum absolvere (ut falso opinati sunt aliqui, apud Diana); sed bene potest is, quem episcopus specialiter deputat ad hos casus absolvendos, vel speciatim exprimendo casum abortus, vel generatiin concedendo facultatem absolvendi ab omnibus casibus sibi reservatis. — Et recte ajunt Bonacina et Viva b), usum receptum sic interprétasse praefatam concessionem: cum gratiae large interpretentur. Et sic ipsemet firme testor universe practical! in missionibus; pro quibus, ad hunc casum abortus absolvendum, contenti sunt sacerdotes missionarii, quod episcopi generaliter eis facultatem impertiantur pro cunctis casibus ipsis reservatis.

Pariter praeterea dicit multum probabiliter Elbell¹⁰, ab hac excommunicatione posse etiam absolvere omnes praelatos majores regularium, jurisdictione quasi-episcopali gaudentes; sed tantum subditus suos, pro quibus possunt etiam alios deputare. — Item addunt Salmant. " cum Peyrino et Pellizzario, Sporer 18 et Elbel " (qui asserit in hoc satis communiter doctores convenire), quod omnibus confessants Mendicantibus competit in foro interno facultas ab hac excommunicatione absolvendi. Quia Pontifex, etsi negavit hanc facultatem confessariis ab episcopo non specialiter deputatis, non censetur tamen eam voluisse denegare confessariis privilegiatis, quibus aliunde concessa est facultas in casus Papae reservatos. — Caeterum, post prop. 12 damnatam ab Alexandro VII, certum esse debet (ut consentit idem Elbel " et Cabassutius "), quod si alicubi episcopus sibi reservavit casum abortus vel homicidii voluntarii, nullus regularis poterit ab eo absolvere, sine epi-

Praelati rc
l;ulares nu-
ore absol-
vunt subdi-
toi ab hx
CA1U.

Conici*
iarii Men-
dicante ab
lolvunt Ab
hoc casu.

niti epi-
<coput ubi
a pcciali*
ter reierva*
verit.

n 171. — * Pan. 4, cap. 4, n. 720. — Diana, pari. 7, tr. 5, rewl. 15. — Bonae., loc. ciu, n. 16. — H De Matrim., n. 471, ad 4. — 11 Tr 6. de Sacr. Pcnit., cap. 13, n. 52. — Pcyritt., tom. I, in constit. 1 Julii II, n. §5. Pelli*, tr. 6, cap. 2, num. 62. — u Part 4, cap. 4, n. 721. — u Loc. cit., ad 5 — " Loc. at., n. 471, i. f. — »* Ltb. 1, cap. 11, n. 5.

stea opinionem Bonacinae, cui non contradicit.
hi Viva non loquitur de usu recepto.

scopi licentia. — Vide dicenda *Lab. VII, h. 99, iu fine.*

2 Quod ad *irregularitatem* autem pertinet, per se loquendo, solus Papa potest in ea dispensare; non vero episcopi, etiamsi abortus esset occultus: quia in facultate eis concessa a Tridentino ¹, expresse est exceptum homicidium voluntarium.

3". Verum, quoad alias poenas in bulla Sixti inflictas, scilicet *privationis beneficiorum* et *inhabilitatis* ad ea; — ad *privationem* requiritur quidem sententia condemnatoria vel saltem declaratoria criminis: cum sit privatio juris acquisiti, ut diximus *Lib. I, n. 148*, utque hic dicit Elbel ². — Quoad *inhabilitatem* autem, dicimus eam incurri ante omnem sententiam, juxta dicta *ibid., n. 149, v. Poenae*, et ut fusius dicemus *Lib. VI, n. 705, Dubit. 1*, (quidquid dicant Sporer ³ et Elbel⁴). Quia inhabilitas non privat jure acquisito, sed acquirendo «Z

An vero *episcopi possint in hac inhabilitate dispensare?*

Concedunt Elbell ac Sporer ⁵; et merito censet non improbabile Roncaglia O contra Anacletum- — Ratio, quia in omnibus poenis a jure generaliter latis, et non specialiter Papae reservatis, possunt episcopi dispensare; ut generice loquendo, communissime docent apud Elbel, S. Bonaventura Scotus ⁶ et alii. Idque colligitur ex cap. *Nuper 29, de sent, excommu.*, ubi, habito sermone de excommunicatione, dicitur: *Quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Et subdit Glossa⁷: *Et est hic argumentum, episcopos posse dispensare, ubi specialiter dispensatio non est inhibita...; et concessum videtur quod non est prohibitum* — Vide dicta *Lib. L n. 191*; et vide insuper dicenda *Lib. VI, n. 980.*

¹ Sc m. 24, de Reform., cap. 6 ZJera/. — · Dc Mitntn., n. 478. — ' Theol. «eram., part. 4, cap. 4, n. 722. — « De Matrim., n. 478. — · Loc cit., n. 474. — · Loc. dL. o 722. —

Anacl. RtiffnU., ia decreul. lib. 5, Ut. Dt hts qvifUioi occiliruHt, n. 22. — SIM. loc. dt.. n. <74. — ' Ia v, Λομ rtinuul.

c) Sed, uti jam notatum est ad dictum *lib. I, n. 149*, nota a, S. Alphonsus hanc suam opinionem limitat, *lib. VI, n. 705* (a sexta Operis edit.), dicens requiri sententiam judicis ad poenas inhabilitantes incurrendas, casu quo reus ipse eas exsequi nequeat sine propria infamia.

Roncaglia videtur potius oppositum tenere *tr. 11, cap. 2, qu. 5*: « Est qui doceat, inquit, episcopum dispensare in poena privationis beneficiorum et inhabilitatis ad illa; verum non satis puto tutam hanc doctrinam, cum de sua natura inferior non possit dispensare in lege superioris».

S. Bonaventura, *in 4, dist. 18, part. 2, qu. 6, v. f., v. Ad illud quod*, ita profecto tenet, loquens de excommunicatione.

f) Scotus male allegatur ab Elbel; disputans enim de excommunicatione, *in 4, dist. 25, qu. 1, n. 12, v. Qualiter relaxatur*, hanc opinionem exponit, sed eam confutat: « Si autem est a jure, inquit, [relaxatur] per absolutionem ejus qui jus condidit; nec hoc solum, ut dicunt multi, sed per absolutionem cujuscumque sacerdotis, quando legislator non reservavit sibi istam absolutionem; et probant per cap. Extra, de seni, excom. *Nuper*. Sed illa probatio parum cogit, quia non sequitur: *ille non reservat, ergo concessit*, loquendo de forma consequentiae, etiam secundum jura; quia posse absolvere cadit sub illa regula: *quod non est concessum, videtur esse prohibitum*;

quia non competii alicui absolvere a sententia commissa a superiore, nisi sit sibi concessum ».

c) Ab ista sententia, quam hic negat esse improbabilem, postea recessit S. Doctor, in 6» scilicet editione operis *Istrusionc e Pratica, cap. 8, n. 22, i. f.*, ubi scribit: « Se il vescovo poi possa dispensare quei che han procurato l'aborto, daU'inabilità a ricever benefici, l'affermano Elbel, Sporer e Roncaglia; contro Anacieto, con cui noi lo neghiamo »; quae latine reddita sic sonant: « Quod autem episcopus possit cum eis, qui abortum procuraverim, dispensare super inhabilitate ad beneficia consequenda, id quidem affirmant Elbel, Sporer et Roncaglia, contra Anacletum, quocum nos id ipsum negamus ». Et haec opinionis reformatio ex eo confirmatur quod S. Doctor hic lectorem remittit ad *lib. I, n. 191*, ubi quaerit utrum episcopus possit dispensare in legibus superioris, in quibus non sit reservata dispensatio, et respondet affirmantem opinionem olim sibi probabilem visam esse; sed re melius perpensa, oppositam omnino tenendam esse. Ibidemque confutat argumentum sumptum ex cap. *Nuper* et Glossa; confutat pariter rationem quae habetur *lib. VI, n. 980*, episcopum nempe idem posse in sua dioecesi quod Pontifex in tota Ecclesia, nisi specialiter sit reservatum Unde merae oblivioni tribuendum videtur quod S. Doctor reformatam sententiam huc non introduxerit.

Sola* Papa
Jitpcnsal
jfr irrefu*
U/iUtcp
pier abor-
tam

Privatio
bcattidi re
idni »en-
iratum.

hJu ur-
ntur intr

Epiico
pos di--
pcfliat Ab
itu i«habi-
lita te.

3gg. _ Ultimo oportet hic aliqua ad-
derc *de homicidio casuali*, multum scitu
necessaria. — Dupliciter contingere potest
homicidium casuale: vel dando operam
rei licitae, vel *rei illicitae*. — Unde has
regulas dat S. Thomas ', dicens: *Secuti-*
dum jura, si aliquis det operam rei lici-
tae, debitam diligentiam adhibens, et ex
hoc homicidium sequatur, non incurrit
homicidii reatum. Et hoc, etiamsi (ut ex
communi notant Salmant. *) homicidium
in causa praevisum fuerit. *Si vero* (sequi-
tur S. Doctor) *det operam rei illicitae...*,
non evadit homicidii reatum.

Duae igitur sunt regulae, quae in hac
materia communiter assignantur: 1*. Quan-
do quis dat operam *rei licitae*, et ex ea
per accidens sequitur homicidium, iste ex-
cusatur, etiamsi illud praeviderit: modo
non intenderit, et sufficientem diligentiam
posuerit ad illud vitandum. 2*. Secus vero,
si dat operam *rei illicitae*, et homicidium
praevideat; quia tunc licet illud non in-
tendat, et diligentiam adhibeat ne sequa-
tur, non excusatur. Sed advertendum quod
ad imputandum huic homicidii, non suf-
ficit quod opus sit per se illicitum, sed
requiritur amplius, quod sit illicitum prae-
cise respectu ad homicidium.

Hinc quaeritur: *quodnam opus dicen-*
dum sit proprie illicitum, respectu ad ho-
mici-dium? — Omissis diversis sententiis
super hoc dubio, recte distinguendum est
cum Salmant. a.

Et dicendum Γ. Quod *si opus de se*
est frequenter periculosum, ita ut ex eo
communiter mors accidat; tunc homici-
dium ei, qui illud ponit, semper imputa-
tur, licet quamcumque diligentiam adhi-
beat ad damnum praecavendum — Unde
rei homicidii sunt, qui calce percutiunt
mulierem praegnantem vel terrefaciunt,
ex quo abortus evenit; parentes suffocan-
tes infantem in lecto; hominem mactan-
tes, jaciendo lapides funda causa ludendi.
Vide Salmant. 4 cum aliis.

Hinc sancitum fuit in *cap. Jin. de ho-*

micid., in 6°, irregularem effici, qui man-
dant aliquem verberari, licet prohibuerit
occidi, si mandatarius occidat.

Dicendum 2". Quod si opus illicitum
sit quidem *periculosum, sed raro*, ita ut
raro ex eo mors eveniat; tunc sufficit ad
excusandum, si diligentia apponatur ad
eam vitandam: saltem in foro conscien-
tiae. — Hinc excusatur ab homicidio cie-
ricus, qui casu necaret hominem, dans
operam venationi ferarum, alias ei prohi-
bitae, si diligentiam debitam adhibuerit.
Ita Roncaglia 4, Salmant. 4 cum Palao,
Bonacina, Henriquez, Medina, etc.

Dicendum 3". Quod si opus *non sit de*
sepericulosum, quamvis sit *illicitum*, nun-
quam imputatur homicidium illud exer-
centi, si casu ex eo mors eveniat.

Putat, si clericus tempore interdicti pul-
saret campanam, et casu tintinnabulum
cadens viatorem opprimeret. Item, si ex
fornicatione commissa, moriatur femina
in partu.

Adde, si adulter cum discrimine incul-
patae tutelae virum adulterae occidat. Ita
Lessius ', Salmant. 8 cum Suarez, Palao,
Cornejo, etc. — Hoc tantum certum est
in ordine ad *restitutionem*.

In ordine vero ad *irregularitatem*, ma-
gna est inter doctores controversia: *An*
evadat irregularis adulter, qui occidit ma-
ritum aggressorem, ob inculpatam suae
vitae defensionem? — Communiter DD.
docent, quod si adulter possit fugere, et
non fugiens occidit maritum, non excu-
satur ab irregularitate. Ita Salmant. 9 et
Sporer °, qui asserit, hoc certum esse
apud omnes. Ratio (ut recte dicunt Sal-
mant.) quia ipsi fugere in eo casu non
est probrosum; et si forte fuga aliquam
ignominiam ei irrogaret, tenetur eam pati,
cum ipse in tales angustias sua culpa se
immiserit.

Sed quid, *si mom posset fugere sine*
periculo vitae? — Adsunt tres sententiae.

Prima sententia absolute affirmat ad-
huc irregularitatem incurrere. — Ita Na-

Homici-
dium ex o-
pere licito
quando ex-
cusetur.

Ex opere
illicito et
praevisum
imputatur

Opus debet
esse illicitum
repe-
ctu homici-
dii.

Ex opere
de x et fre-
quenter pe-
riculoso
semper im-
putatur.

Ei opere
raro pencil-
low, quo
do cxcuK-
(ur.

Ex op«t
de Be non
periculoso,
n u nquam
impuutuf

Adulitf
qui potest
lugere et oc-
dull mari-
tum ag^rei
rcrem. Irre-
gularis.

si nequeat
fugere idem
alii afiir-
mani.

• 2- 2-. qu. 61. xrt. β. corp. — ■ Tr. 25, de 5- Praec.,
cap J. η. 133, — • Tr. 25, de 5- Praec., cap. 1. n. 114. —
• Loc. dt.. n. 136. — • Tr. 4, de Censur.. qu. 7. de Irregular.,
cap. 5, qu. 3. v. QtsatsMo ergo. — • Loc. ctu, n. 137. Pal.t
tr. 29, di»p. 6, panel. 15, \$ 4. n. 5 et 7. • Bonae., disp. 7,
de Irregular., qu. 4, punct 7, num. 9. • Henriq t lib. 14,
cap. 15, n. 1. - Barthel. Mc.ttna, in !-·?·-, qu. 73, art. 9,

TerÜA regula, v. Stxlutn. — ° Lib. 2. cip. 9, num. 106 —
■ Tr. 25, de 5- Praec., cap. 1, n. 138. - Suar., de Censur.,
diip. 45, xct 6, a num. 5, v, Atia. • Pal., tr. 29. dlap. b,
punct. 15, t 4, num 5. • Cornejo, torn. 2, tr. 6. de Irreg.,
qu. 6, diip. 4, dub. 1. quaer. 3, — • Tr. 10, de Censur.,
cap. R, num. 52. — » Tr. 5, cap. 2, num. 181. — Salmant.,
tr. 10, cap. 8, η. 52.

varrus \ et S. Antoninus, Molina, Gutierrez *», apud Laymann . Et probant ex cap. *Dilectus, de homic.*, ubi dicitur quod dans operam rei illicitae fit irregularis, si mors inde sequatur.

Alii vero
regant.

Secunda sententia opposita absolute negat incurrere. Et hanc tenent Silvester 3, Bonacina 4, Lessius 5*cum Bafiez, Medina, etc.; item Avila, Sotus, Tabiena, Leander, Diana ac Henriquez, apud Salmant. e. — Ratio, quia homicidium non provenit tunc ex adulterio, nisi per accidens; per se autem provenit tantum ex injusta invasione mariti, cujus vim licite potest adulter vi repellere ad suam vitam tuendam. — Dicunt autem praefatum textum in cap. *Dilectus* intelligi, quando res illicita cui datur opera, est proxime et per se periculosa homicidii; non vero, quando est periculosa per accidens et remote: ut esset in hoc casu adulterium, quod esset potius occasio, quam causa homicidii, cum ex illo raro homicidium eveniat.

S. Doctor
distinguit.

Tertia sententia, quam tenent Suarez 7*, Laymann e, Sporer a cum Filliuc-

cio, Roncaglia 10, et Salmant. 11 cum Palao, Coninck, Villalobos % Cornejo, etc., distinguit; et dicit, quod si adulter, praevidendo invasionem mariti, temere accedat et illum occidat, tunc fit irregularis; secus, si accedat clam et cum debita cautela, ne a marito inveniatur. — Et huic sententiae me adjicio, si periculum invasionis praevideatur proximum et facillimum (ut bene exprimit Roncaglia), quia eo casu adulterium est proxime periculosum homicidii. Secus, si periculum sit remotum, et adulter caute accedat, juxta mox supra dicta. — Et ita videntur omnes praedictae sententiae satis conciliari.

Quid, s» *vir cognito adulterio, occidat uxorem, eritne adulter irregularis?*

Affirmant Navarrus et alii. Negant vero communius doctores apud Sporer u. — Sed ipse Sporer et Laymann u eodem modo distinguunt, ut in praecedenti Quaestione. Eodemque modo ipsis consentio, si uxoris occisio proxima et facilima praevideatur; secus, si remota et difficilis.

item<i>un

“<0”®

1 Мап.. снр. 27, ном. 238. — 5. Аη/ο η., part. 2, til. 7, cap. 8, § 1, v. *Hoc autem.* . Molina, tr. 3, diip. 72, n 5. . Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 10, num. 2. — . V, *Homicidium III*, qu. 1, num. 6. — . Diep. 7, de Irregular., qu. 4, punct. 6. η. X — . Lib. 2, cap 9, n. 106. Bailee, in 2.. 2., qu. 64, art. 8. dub. 1, v. *Sed contra.* . Barthoi. Medina, in 1.* 2*, qu. 73, art. 8, v. *Tertia regula.* — Avila, part 7, dhp. 5, vect. 3, dub. 3, conc. 1. . Sotut, de Jutt. et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 9, v. *In tertia autem.* . Tabiena, v. *Irregularitas II*. num. 30, qu. 29. . Leand., de Irregular., tr. 2, disp. 12, qu. 32. . Diana, part. 4, tr. 2. reftol. 2. . Henrig., lib. 14, cap. 10, n. 3; et lib 12, cap. 14, n. 1. . . Tr. 10, de

Cen<nr., cAp. 8, num. 49. — . Dc Cenfur., diip. 4*. cect. 1 n. 12, v. *Duo tamen.* — . Loc. dL. n. 1 — . Tr. 5. cap. 2, num. 182 . *Fill.*, tr. 20, cap. 5, nom. 140. — M Tr.4 de Censur., qu 7. de Irregular., cap. X qu. 4, v. *Soient inc.* — n Tr. 10, de Ceniur cap. 8, nom. 50. . Pal., tr. 29, disp. 6, punct. 15, § 8. num. 2. . Coninck, de Cenror., disp. 18, dub. 9, num. 74. - *Cornea*, tom. 2, tr. 5, de Irreg.. qu. o, disp. 4, dub. 1. quaer. X — *RoncagUa.* tr. 4, de Ccn sur., qu. 7, de Irregular., cap. 3. qu. 4. v. *Scient hic.* — AWvar., àUn. cap. 27. num. 238. LC- ” Tr. 5. cap. 2, num. 182. — *Sperer*, loc. dt. — “ Lib. X tract. 3. paru X cap. 10, n. 2.

398. - a) Gutierrez ita plane docet, in *Canon. Quaest., lib. 2, cap. 6, n. 43l et seqq.*; sed n. 45, ita varias opiniones conciliat, ut tertiam videatur amplecti sententiam: «Cessante, inquit, hac proclivitate et consuetudine [adulterum scii, occidendi], prout cessare videtur in viris praedictis infamibus et vilibus, criminis participibus, „ cessabit et directio ad

mortem ac periculum ipsius; et proinde non incurratur irregularitas, si aliud accidat ».

Villalobos perperam a Salmant. pro hac sententia adducitur; simpliciter enim et sine ulla distinctione, *part. 1, tr. 21, diij. 24, n. 4*, docet clericum adulterantem, qui maritum aggressorem occideret, irregularem fieri; et ita primae sententiae adhaeret

DUBIUM V.

De Duello et Bello.

ARTICULUS 1.

QUID SIT, ET AN LICEAT DUELLUM.

399. *Quid est duellum, et au unquam liceat ad illud provocare. - Quid, si duellum esset fictum.* — 400. *Quando liceat duellum acceptare. - Et an liceat illud indicare contra falsum accusatorem.* — 401. *Quae sint poenae duello impositae.*

Duellum, quid.

399. - « Resp. Duellum est duorum (vel . subinde etiam plurium) certamen, quod « ex condicto, uno indicente et altero acceptante, suscipitur; ita ut id non sit vi- • tam defendere, sed exponere periculo. — « Quod, etsi communiter sit mortale pec- « catum, licitum tamen est ex justa causa, • quae semper est attendenda. Vide Tri- « dentinum ', Sanchezs. — Item, de poena « duellantium, vide infra ». [Ar. 401].

. Unde resolves:

Ad inda-
fandam ve-
ritatem. il-
licitum.

« Γ. Duellum non est licitum ad inda-
« gandam veritatem, vel justitiam, vel
« purgationem objecti criminis, aut litem
« terminandam; quia est fallax, immo su-
« perstitiosum medium ad eum finem : cum
« etiam innocens homicidium et facere et
• pati possit. Trullench-». — [Ut cap. 1
et 2, de purg. vulgari, cum Salmant. .].

Item, ad
vindicari
dam inju-
nam.

« 2°. Nec ob inimicitias, aut ad inju-
« riam vindicandam; neque ob solam osten-
. tationem virium aut delectationem ».

Hic quaeritur: *an liceat suscipere duel-
lum fictum ad vitandam infantiam?*

Item, ad
evitandam
inūmtam.

Affirmant Tamburinius⁵ cum Escobar
et Bassaeo. — Sed omnino negandum cum
Busenbaum et Salmant. b>, Elbel ., Croix ', Holzmann . cum communi. Ratio,
tum ob vitandum scandalum aliorum; tum
quia Clemens VIII, in constit. *Illius vi-*

ces ° anni 1592 hoc prohibuit, vetando
duella etiam non fatalia.

Et ideo non licet ducibus permittere
duella militibus, etiam contra hostes, ad
ostensionem virium. — Sanchez '°, Sal-
mant. “ cum Navarro, Bonacina, Palao,
Cajetano.

« 3°. Nec item ad evitandam ignomi-
« niam: quia apud bonos et prudentes ho-
« norem non perdit. Immo nec apud alios,
« si provocanti dicat se eum non aesti-
« mare dignum, cum quo congrediatur
« contra leges divinas et humanas; inte-
« rim iturum se in dies libere suas vias,
« paratumque semper fore, et nunc esse,
« contra quemvis invasorem se tueri. —
« Trullench u ».

Ita etiam Sanchez ', Salmant. 14 cum
Soto, Navarro c>, Azor, Cajetano et aliis.
— Damnata autem fuit propos. 2* ab Ale-
xandro VII, quae dicebat: *Vir equestris
ad duellum provocatus, potest illud acce-
ptare, ne timiditatis notam apud alios in-
currat.*

400. - « 4". Duellum licet acceptare
« vel offerre, ad conservandam aestima-
« tionem exercitus apud hostes, eosque
« debilitandos; vel ad terminandum bel-
« lum cum minore damno. — Vide San-
« chez lft.

Ad b«
undo». iid-

¹ Set*. 25, de Reform., cap. 19. — . Decal.. hb. 2, cap. 39
— . Lib. 5, cap. 2, dub. 13, a num. 2. — . Tr. 25, cap. 1,
n. 161. — . Decal. Ub. 6, cap. 1. | 3, n. 17. Eicob., tr. 1,
exam. 7, cap. 3, n. 66. v. *Quit proi-ocato* (edit. Lujd. IMI
et Vcnet. lbW). . *Bibi*, v. *Duilium*, n. 9 — . De Duello,
n. 135. — ' Lib. 3. part. 1, n. WO. — . Dc Praec. decal
n. 601. v. L — . I 5. — Decal.. Hb. 2, cap. 99, n. 12. —
" Tr. 25, cap. L n. 160. . A'avur., Man., cap. 15, n. 25. .

Bonae., dc Excom., disp. 2. qu. 6, punct. 1, n. 4. . *Pat.*,
tr. 6. diip. 5, punct. 7, n. 5. . *Cajilan.*, in 2*. 2., qu. 95,
ari. 6, v. *Circa dutHa... a.i 3,,. Secunda cauM.* — . Loc.
dt., dub. 13, n. 4. — w Loc. cit., n. 9 et 10. — M Tr. 25.
cap. L num. 153. . *Sotut*, dc Juwt. et Jure. lib. 5, qu. 1,
art. 6, v. *Quodst hinc.* . *Acor*, part. 3. Hb. 2, cap. 5,
qu. 6. . *Cajilan.*, loc. cit. v. *Tertia cauM.* — w Loc. dt..
n. 13 et teqq.

399. - (<*) Etsi Busenbaum hoc non dicat
expresse, colligi tamen potest ex *resolves 3*,
co quod ibi non distinguit.

*) Salmanlicenses contra, *tr. 10, dc Cen-*

sur., cap. d, n. 34Judicant priorem senten-
tiam probabilem.

Navarrus de his casibus non loquitur;
sed in *Man.*, cap. 11, n. 39, satis innuit in his

Itcn.ad dc
(eniioncm
prcpriAm.

« 5°. Acceptare item licet, si quis, alias
• te occisurus, concedat tamen arma, ut
« sic fortunam experiaris; quia est tan-
« tum defensio, posito quod aliter non
« possis evadere ». [Praeterea Pater Cu-
niliati probabiliter sentit quod si vir
nobilis provocatur ad duellum, licite re-
spondere potest: *Ego, ut Christianus, non
possum acceptare duellum, tamen para-
tus sum ad me defendendum contra inju-
stos aggressores*]. — « Similiter, si iudex
« duos ad mortem damnatos vellet duello
« congregi: quia alter alterius esset con-
« stitutus minister iustitiae. Trullench °).

Ad Titan-
dam priva-
tionem offi-
di, laxta a
lio^o licitum.

« 6°. Denique, si vir nobilis in aula
« regia, vel militaris in castris, provoca-
« tus sisteret se, merae defensionis gratia
« cum spe praevalendi, privandus alioqui,
« ob suspicionem ignaviae, dignitate, oft-
« cio vel favore principis; non audet eum
« damnare Laymann f. Eumdem excusat
« Hurtadus b), Lessius % Filliuccius c) et
« Navarrus c) ».

Quaeritur igitur 1°. *An liceat viro no-
bili vel militari acceptare duellum, et adhuc
illud offerre, si alias, honore amisso, certe
privandus esset officio, quo se et familiam
sustentat?*

Affirmant Holzmann 3 cum Pichler et
Anacleto; item Sporer⁴, ac Elbel³ cum
aliis d). Ratio, ut dicunt auctores prae-
fati, quia eo casu non solus honor defen-
ditur; sed etiam bona ad vitam necessa-
ria, quorum jactura certo supponitur non

1 Tr. 4, cap. 9, § 6, n. 3. — Lib. 3° tr. 8, part. 3, cap. 3,
n. 9, v. *Dixi*. — 1 Dc Praec. dccaL. n. 606. · *Dkhltr*, Jqa
can., lib. 5, tit. 14, n. 8. - *Anacl. RciffnU.*, io decretal.,
Hb. 5, lit. 14, n. 31. — Tr. 5, cap. 2, n. 201. — Dc Duello,

posse aliter reparari. — Et huic senten-
tiae adhaerent Lessius ·, Sanchez T, Pa-
laus 3 cum Coninck et Valentia dum
dicunt, licite posse acceptari duellum ad
necessariam defensionem bonorum magni
momenti Hocque probabile putant Ron-
caglia /> et Croix ·: modo actu alter bona
invadat, et actu pugnandum sit; non vero,
si in posterum.

Sed hodie hae ambae praedictae opi-
niones amplius non sunt probabiles, ex
prima et quarta inter quinque proposi-
tiones, quas Summus Pontifex Benedi-
ctus XIV damnavit in sua constitutione,
quae incipit *Detestabilem*, edita die 10 No-
vembris anno 1752. — Propositiones enun-
tiae hae sunt:

1°. *Vir militaris, qui, nisi offerat vel
acceptet duellum, tamquam formidolosus,
timidus, abjectus, et ad officia militaria
meptus haberetur; indeque officio, quo se
suosque sustentat, privaretur, zel pro-
motionis alias sibi debitae ac promeri-
tae spe perpetuo carere deberet: culpa et
poena vacaret, sive offerat, sive acceptet
duellum.*

2\ *Excusari possunt, etiam honoris
tuendi vel humanae vilipeusionis vitandae
gratia, duellum acceptantes, vel ad illud
provocantes, quando certo sciunt pugnam
non esse sequuturam, utpote ab aliis im-
pediendam.*

3*. *Non incurrit ecclesiasticas poenas
ab Ecclesia contra duellantes latas, dux*

n. 118 et 128. — Lib. 2, cap. 9, a. 49. — Deoi., lib. 2,
cap. 39, n. 7. — Tr. 6, di>p. 5. punct. 7, n. 9. ·
dc Virtutib.. diip. 32, dub. 2, n. 17. — Lib. 8, part. 1,
num. 836.

casibus illicitum esse duellum; dum excipit
duos dumtaxat casus (et quidem ab his diver-
sos), in quibus duellum existimat esse licitum.

400. - a) Trullench, *lib. 5, cap. 2, dub. 13*,
n. 9, primum dumtaxat casum habet.

*9 Petrus Hurtadus, *de Carit., disp. 170*,
sect. 8, distinguit, et ait licitum esse duellum
ad conservanda officia publica, § 75; sed duel-
lum intelligit solummodo purgativum, ut ex-
plicat § 74 et 78, scilicet quando accusator
offert duellum purgativum, et acceptatio est
unice necessaria ad conservandos honores vel
munera publica: quia mihi objectum est cri-
men falsum, quo probato privabor honore;
quod si certamen recuso, privabor honoribus,
quia iudex censebit crimen esse probatum.
Quodsi vero privatio munerum sequatur non

acceptationem duelli propter solum dedecus
non acceptationis, § 78, negat duellum licite
acceptari.

<l Lessius, *lib. 2, cap. 9, n. 49*; Filliuc-
cius, *tr. 29, n. 145*, generatim dumtaxat lo-
quuntur, dicentes licitum sibi videri duellum
acceptare, in invasione fortunarum. — Et Na-
varrus, *Man., cap. 15, n. 3*, asserit tantum
licere alicui ob rerum suarum custodiam,
alium interficere.

Holzmann, Pichler et Elbel huic sen-
tentiae conditionem istam apponebant: *Modo
scilicet habuisset probabilem spem victoriae.*

Valenda male a Palao allegatur: nam,
m 2a^{TM} 2*, *disp. 3, qu. 17, punct. 1*, senten-
tiae contrariae omnino patrocinatur.

/> Roncaglia, *tr. 11, cap. 4, qu. 2, resp. 3*,

Hire opi-
nio (Ubm.
U CTX.

vel officialis militiae, acceptans duellum ex gravi metu amissionis famae et officii.

4*. *Licetum est in statu hominis naturali, acceptare et offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulsari nequit.*

5*. *Asserta licentia pro statu naturali, applicari etiam potest statui civitatis male ordinatae, in qua nimirum vel negligetia vel malitia magistratus justitia aperte denegatur.*

Quaeritur 2°. *Au liceat innocenti duellum indicere adversus falsum accusatorem, quando aliud remedium non suppetit ad evitandam injustam sententiam mortis?*

Affirmant Lugo Sanchez Bafiez, Cajetanus *), Azor << Navarrus O, Trullench, apud Salmant. Ratio istorum, quia cuilibet licet vitam defendere contra injustum invasorem, prout existimatur hic iniquus accusator. — Sed tenendum cum Salmant. ., ac Suarez, Aragon, Hozes etc., apud eosdem, illicitum esse. Ratio, quia defensio hoc casu esset excessiva; ut probatur ex S. Thoma *) . dum mors non procederet tunc directe ex omissione duelli, sed ex injusta sententia judicis. Et con-

1 Deui., lib. 2, cap. 39, nam. 7. — BaFiti, in 2—2., qu. 64, art. 7, dub. 4, concil. 2. — Trull., lib. 5, cap. 2, dub. 13, n. 7. — Tr. 25, cap. 1, n. 167 et 168. — Loc. dL, n. 169 et *eqq. — Suar., de Carit., dbp. 13, sect. ult., n. 4 et 5. — Aragon, in 2** 2**, qu. M, art. 3, v. Aii 3 Arg. — Sen. 25,

traria videtur sane fuisse reprobata ab Alexandro VII, in prop. 18, quae dicebat: *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.*

401. — Quaeritur hic 3'. *Quaenam sint poenae duello impositae?* — Resp. tres esse, ex Tridentino 4:

1*. *Excommunicatio* ipso facto incurrenda, et Pontifici reservata. — Quam etiam incurrunt patrini, consulentes (intellige efficaciter; secus, si non persuaserint, ut bene ait Elbel "). Item, favorem praebentes, domini dantes locum; ac etiam spectatores, non quidem illi qui obiter transeundo ibi reperiuntur, sed qui de industria spectant, et sua praesentia quodammodo approbant et animant duellantes' A prout Gregorius XIII et Clemens VIII explicant Tridentinum. — Vide Elbel .

2*. Poena est *proscriptio omnium bonorum*, cum perpetua infamia. — Haec tamen poena non videtur recepta in nostris partibus.

3*. Est *privatio sepulturae ecclesiasticae*, si duellantes in ipso conflictu decedant. — Excipiunt Elbel m), Tamburi-

de Reform., c*p. 19. — » De Duello, num. 122. — Gregor. X///. bull* *Ad toUfudani*, de 5 Decembr. 1582, in Bullir. Rom. Mainardi. — CetiH. V///I, con iL *Utui vica*, de die 17 Aak. 1592, § 7, in eodem Bailor. Mainardi, — Loc. dt., n. 122.

id licere absolute affirmat, si alia via non suppetat; limitationem vero quam S. Alphonsus affert, ex solo Croix desumitur.

t) Lugo, *de Just, ctJure, disp. 10, n. 173*, dicit lidtam esse eo casu duelli acceptationem.

Cajetanus, in 2^{TM} 2a*, qu. 95, art. 8, ad 3, v. *Quarta causa*, pariter lidtam esse putat acceptationem, de consensu principis.

O Azor, *part. 3, lib. 2, cap. 5, qu. 10*; Navarrus, *Man., cap. 11, n. 39*; et *cap. 15, n. 9*, de sola duelli acceptatione loquuntur; sed Salmant tam de acceptatione quam de provocatione disputant, et auctores indiscriminatim et minus accurate allegant

J) Hozes, in *Explic- propos. 18 Alex. VII, n. 8 et seqq.*, non de duello in specie loquitur, sed in genere de occisione illius qui falso aliquem innocentem accusat

Sdlicet S. Thomas, 2a 2a', qu. 64, art. 7, universe negat licitum esse moderamen inculpatae tutelae excedere.

O Hic subjicienda sunt quae de hac materia Congr. S.Off. declaravit; dictae enim Con-

gregationi proposita fuerant sequentia dubia: 1. Potestne medicus rogatus a duellantibus, duello assistere cum intentione citius finem pugnae imponendi, vel simpliciter vulnera ligandi ac curandi, quin incurrat excommunicationem Summo Pontifici simpliciter reservatam? 2*. Potestne saltem, quin duello sit praesens, in domo vicina vel in loco propinquosistere, proximus ac paratus ad praebendum suum ministerium, si duellantibus opus fuerit? 3 Quid de confessario in iisdem conditionibus? » Et S. Cong., die 28 Maji 1884, respondit: < Ad 1^m. Non posse, et excommunicationem incurri. Ad 2^{am} et 3^{*@}. Quatenus ex conducto fiat, item non posse, et excommunicationem incurri ».

Elbel, n. 142, negat sepultura esse privandum, si in alio loco obeat; pro quo citat Dianam, qui revera sic tenet, *part. 2, tr. 16, resol. 52*. Addit Elbel: < Quinimmo, si post conflictum in eodem loco, *confiteatur*, ibique moriatur, non videtur privandus sepultura; et allegat Tambunnium, qui id plane docet,

Duellam
cam falso
accusatore,
ad v 11 a n .
dam mor-
tem inja-
Um.

Illicitum
f<L

Pociucda'1'
hntiuoa Ei
communia-
tio.

Proscri-
ptio bono-
rum, noere-
cepta.

Privatio
sepulturae
eccictuul
CMC.

nius ")., Diana ">, etc., si ipsi alibi moriantur, vel si ante mortem signum praebeant poenitentiae. Sed in praefata bulla *Detestabilem*, etiam isti privantur sepultura ecclesiastica, quamvis (ut ibi dicitur) Sacramentis muniti decesserint "

incurrunt
ob aolutn
num

Jstae autem poenae incurruntur tantum ob duellum striete sumptum, scilicet, convento loco, tempore et armis; non vero ob conflictum improvisum, quamvis

pugnantes ex eodem impetu rixae perrexerint ad aliquem locum idoneum. Ita valde probabiliter Elbell*cum Diana, Bonaespei, etc., communissime. — Idemque probabiliter dicunt Tamburinius · Diana3 ac Elbel4, si quis alteri dicat: *Tecum pugnabo prima vice qua mihi obviaveris*. Nam eo casu, postea, etiam habito conflictu, isti non incurrunt poenas; quia tunc deest designatio loci et temporis.

ARTICULUS II.

AN ET QUOUSQUE LICEAT BELLUM.

402. *Quando licitum sit bellum.* — 403. *Quid debeat facere princeps, ut licite bellum inferat.* — 404. *An possit inferri bellum, cum sola opinione probabili,* — 405 *Ad quid teneantur principes.* — 406. *An liceat eis vocare in auxilium haereticos et gentiles.* — 407. *Ad quid teneantur duces.* — 408. *An milites possint bellare cum dubio de justitia belli*

Bellum
defensivum

402. – « Resp. Bellum *defensivum*, quo « scilicet vis injusta repellitur, licet etiam « privata auctoritate.

Rfquili-
ta ad bellum
offensivum.

« *Offensivum* vero, quo vis infertur, ut « liceat, tres conditiones requirit: Γ. Ut « geratur auctoritate principis vel magi- « stratus, nullum agnoscentis superiorem: • qualis est Papa, Imperator, reges et quae- « dam republicae, v. gr. Venetorum, Ge- « nuensium, etc. — 2°. Ut adsit justa causa, « eaque gravis, v. gr. necessitas boni com- « munis et quietis conservandae, recupe- « ratio injuste ablatorum, coercitio rebel- « lium, defensio innocentum, etc. Vide Lay- « mann B et Molina °, Diana 7 ». [Justa etiam causa est bellum indicendi, si impediatur praedicatio Evangelii; ut Salmant.].— « 3°. Ut fiat ex recta intentione, « hoc est, non ex odio, sed ex amore boni « communis; quamquam, si haec ultima « sola desit, non sit obligatio restitutio- « nis — Ita communiter, cum D. Tho- « ma 9, Laymann 90.

« Unde resolves:

« Γ. Si quis justum bellam gerat, non « potest alter licite se defendere; quia, « circa eandem rem, non possunt duo « habere contraria jura. Fieri tamen po- « test, ut neutra pars peccet ob ignoran- « tiam invincibilem. — Filliuccius 11 ».

403. – « 2°. Tenetur rex, antequam bel- « lum incipiat, omni diligentia curare, ut • certus sit de ejus justitia et gravi causa.

« Ad quod sequentia conducent: Ie. Ut « curet habere non tantum peritos, sed « etiam bonos consiliarios. — 2°. Ut atten- « dat, an etiam a suis impediantur vel in- « tervertantur litterae aut instructiones « ad ipsum. — 3°. Si non tantum a suis « consiliariis, sed etiam a diversis theo- « logis curet, justitiam belli secundum le- « ges evangelicas examinari et libere edici. « — 4°. Si, auditis omnibus, ipse quoque « coram Deo illam examinet, statuaturque « id quod in puncto mortis se fecisse « vellet.

Beia» de
JSJST

do 1X<<η·

1 De Doello, num. 132. · Diana, παπ. 3, tr. 6, rwol. L v. Dito 11. · Bonattp., tom. 3, tr. 4. disp. 8. n. 145. — • Dccal., Hb. 6, cap 1. § 3, num. 11 — · Part. 5, tr. 13, reaol. M. — 4 Loc. cit., n. 137. — 4 Lib. 2, tr. 3. cap. 12,

n. 2 ct 5. — · De Just. «t Jure, tr. 2, disp. 104. — ° Part. 6, tr. 4, rcaol. 3. — · Tr. 21, de Praec- dccal.. cap. 3, n. 10. — • 2· 2·, qu. 40, art. 1. — * Lib. 2, tr. 3, cap. 12, n. 3. — M Tr. 29. η. 1».

Dccal., lib. 6, cap. 1, § 3, n. 13. Sed opiniones istac prorsus reprobantur per bullam *Detestabilem*.

*) Bulla, § 9 decernit privationem sepulturae incurrere « a decedente quoque extra locum conflictus, cx vulnere ibidem accepto-., ac

etiamsi vulneratus ante mortem non incerta poenitentiae signa dederit, atque a peccatis et censuris absolutionem obtinuerit».

402. – a) S. Thomas et Laymann omnino silent de restitutione, casu quo ultima conditio desit.

In aequi-
librio bel-
li contra
poMCMorwa
illicitum

« Denique, licet sufficiat opinio proba-
« bilis de justitia belli; si tamen justitia
« maneat aequaliter dubia, et alter sit in
• possessione, non licet ei bellum indicere,
« cum melior sit conditio possidentis. —
« Filliuccius *, Trullench*, ubi cum Diana³
« docet, licere etiam principi concedere
« repressalia; servatis tamen conditioni-
« bus certis, quas vide apud Palaum 4, et
« hic infra *Art. seq.* ».

404. - Quaeritur: *an princeps, cum
sola opinione probabili pro se, possit in-
ferre bellum alteri, regnum bona fide pos-
sidenti?*

Quidam
ajunt Mil-
esse opinio-
nem proba-
bilem.

Prima sententia affirmat cum San-
chez ‘; et Azor, Filliuccio, Trullench,
Escobar, etc., apud Salmant. . Et hanc
sequitur Sporer 7. — Ratio istorum, quia
princeps non debet inferioris esse condi-
tionis personae privatae. Si enim privatis
conceditur facultas litem movendi super
re ab alio possessa, quando habet pro se
solam opinionem probabilem, quod sit
sua; cur non concedenda est principi ad-
versus alterum facultas indicendi bellum,
saltem ad partem regni ab altero pos-
sessi vindicandam, cum non adsit iudex
supremus, qui inter ipsos valeat litem
secundum jus decidere?

Alti requi-
runt opinio-
nem proba-
biliorem.

Secunda sententia tenet, quod, ut prin-
ceps non possidens possit bellum inferre,
pollere debeat opinione saltem probabi-
liori. Ita Suarez et Victoria “^ Saltem ad
partem regni obtinendam: ut dicunt [Con-
tin.] Tournely; item Baflez, Prado b⁹ et
Ledesma, apud Salmant . — Ratio, quia

• Tr. 29, num. 10 et 184. — « Lib. 5, cap. 2, dub. 3,
n. 2 et 12. — • Part. 4. tr. 4. reto! 72. — « Tr. 6, dhp. 5,
punct. 4. n. 22. — • Decal., lib. 1, cap. 9. n. 36. — *Aaor*,
pari. 3. lib. 2, cap. 7, qu. 4. - *Fili.*, loc. cil., n. 10. - *Trull.*,
loc. dt., n. 4. - *Escob.*, lib. 2, n. 95. • Tr. 21, cap. 8. n. 20.
— 1 Tr. 5, cap. 2, num. 100. — *Suar.*, de *Carit.*, di⁹p. 13,
•ect. 6, num. 2. — *Contin. Tourn.*, de 5. Praec., cap. 2,
art. 2, aect 2, punct. 1, conc. 2, v. *Si primum*. — *Bafico*,
in 2* 2*, qu. 40, art. 1, dub. 5, conc. 3, v. *Notandum*
r«/ . - *Prtr. Ltdatm.*, Sum , part. 2, tr. 3, cap. 13, conc. 16,

404. - a⁹ Victoria, *Relcct. 6, de Jure belli*,
n. 27, hanc sententiam insinuat; quaerens
enim quid sit laciendum, cum justitia belli
dubia est, hoc est, cura in utramque partem
sunt rationes apparentes et probabiles, respon-
det: « Videtur quod si unus (princeps) est in
legitima possessione, manente dubio, non pos-
sit alius bello et armis repetere».

Prado, *cap. 15, qu. 5, u. 17*, absolute

in eo casu potius est jus non possidentis.
Et sicut ei, si esset persona privata, res
a iudice adjudicanda esset (juxta senten-
tiam, de qua loquemur *Lib. IV, n. 210. Qu. 2, v. Dubium fit*), ita princeps, cum
non possit iudicem competentem adire,
bene potest bello rem sibi vindicare. —
Hanc probabilem vocat Croix °.

Sed *tertia* sententia, longe mihi pro-
babilior, docet, non posse principem ad-
versus alterum bona fide possidentem bel-
lum indicere, nisi certitudinem sui juris
habeat. Ratio potissima est, quia possi-
dens (cum possessio certum jus ipsi tri-
buat rem retinendi, juxta dicta *Lib. I, n. 35 et 36*), nequit unquam re possessa
exspoliari, nisi constet quod illam injuste
retineat. Ita Palaus Elbel °, qui nostram
sententiam habet ut certam; Holzmann n,
Salmant. * cum Vasquez, Montesino, Vil-
lalobos et Salas. — Idem tenent Lay-
mann 13, et Tamburinius 14, dicens hanc
esse legem canonicam, etiam a regibus
observandam, neminem posse exspoliare
alterum bona fide possidentem, nisi ha-
beat certitudinem sui juris; et putant opi-
nionem contrariam improbabilem ex prin-
cipiis intrinsecis.

Mihi autem, licet secunda sententia
satis probabilis, speculative loquendo,
etiam intrinsece videatur; tamen multum
arridet quod ait Roncaglia IB, cui adhae-
rent Salmant. ,e, nimirum, quod bellum
communiter talia fert secum flagitia, et
damna religioni, innocentibus, honori mu-
lierum, etc., ut practice vix unquam ju-

Lonccnro
habilita re-
quiritor ju
certum.

Secunda
opimo, pro
babilh »pe.
c u l l 11 v e
tantum.

v. *Dixi in conclusione*. • • Tr. 21. cap. 8, n. 25. — • Lib. 3,
part. 1, n. 869. — * De Bello, n. 149. — « De Praec. decal.,
num. 602. — • Tr. 21, de Praecept. decal., cap. 8, num. 24
et 26. . *Vasq.*, in I— 2.. dhp 64, cap. 3. n. 11 cl aeqq..
Montesin., in I— 2*. dhp. 29, qu. 5, § 6, n. 222 et 22X -
Villal., part. 1, tr. 1, diff. 17, n. 7. . *Salas*, in 1— 2.., tr. 8,
aect. 13, n 123 et 132. — • Lib. 1, tr. 1, cap. 5, n. 25. —
• Decal., lib. 1, cap. 3, § 4, n. 30 et 33. — “ Tr. 6, qu. 3,
de *Carit.*, cap. 5, quaer. 7, ver., fin. — * Tr. 21, de Prae-
cept. decal., cap. 8, n. 24.

loquitur, et non solum quoad partem regni,
quidquid dicant Salmanticenses.

c) *Hanc*, scilicet sententiam quae docet
absolute (et non solum quoad partem regni)
posse bellum indici ex probabiliori opinione.

Palaus. *tr 1, disp. 2, punct. 7, n. 2*
negat ullum posse a possessione deturbari,
quamdiu res est solum probabilis. Cfr. *tr. 6, disp. 5, punct. 3, n. 8.*

stum videri possit, si ex solis probabili-
bus et non certis inferatur.

Prius-
quam mo-
veatur bel-
lum, quid
faciendum.

405. - « 3°. Perspecta justitia belli, de-
bet ea proponi parti adversae: quae si
offerat competentem satisfactionem, non
debet bellum inchoari. Immo, ut proba-
bilius est, etsi coeptum sit, debet, si non
ex rigore justitiae, saltem plerumque ex
caritate, mox finiri. — Vide Molina
Trullench a.

Quid prin-
ceps petere
posait pro
satisfactio-
ne.

« 4°. Potest Princeps, pro satisfactione,
petere restitutionem ablatorum et expen-
sarum; item, aliquid in poenam illatae
injuriae. Duvallius. — Hinc potest vi-
ctos privare bonis, etiam innocentes, tri-
buta eis imperare, exstruere arces, et
caetera quae ad securitatem sunt neces-
saria. Coninck, Diana

Stipen-
dium mili-
tibus debe-
tur.

« 5°. Principes tenentur stipendia sol-
vere militibus. Alioqui tenentur com-
pensare damna, tum ipsis militibus, tum
aliis qui ab iis damnum acceperunt. —
Coninck, Palaus, Diana .

Quando-
que absti-
nendum a
bello juato.

« 6°. Tenentur etiam aliquando prin-
cipes catholici a bello, alioqui per se
«justo, abstinere, si inde oriturum sit
scandalum et spiritualis ruina multo-
rum, ac detrimentum Ecclesiae. — Vide
Palaus, Diana 4 ».

Petere au-
xilium ab
infidelibus.

406. - « 7°. Etsi, per se loquendo, in
« bello justo liceat advocare infideles in
« auxilium; per accidens tamen, subinde,
« immo plerumque non licet, ratione scan-

« dali vel periculi in fide: v. gr. ne subditi
« pervertantur, sacra profanentur, etc. —
« Reginaldus 6, Filliucdus \

« 8°. Similiter licet alteri principi, etiam
« alterius fidei, in bello justo auxilium
« ferre; nisi tamen sit periculum scandali,
« incrementi haereseos et damni verae
• fidei. — Vide apud Coninck 1 ».

Ferre au-
xilium
infidelibus

Quaeritur: an liceat regibus catholicis,
in bello justo contra alium catholicum
principem, in auxilium vocare haereticos
aut gentiles.

Prima sententia universe affirmat, cum
Farinacio a), Themudo, Salzedo b), A Pon-
te, etc., apud Salmant. . — Secunda sen-
tentia tenet, hoc absolute esse illicitum:
ex Exod. xxxiv, 12, ubi habetur: Cave,
ne unquam cum habitatoribus terrae illius
jungas amicitias, quae sint tibi in ruinam.

Auxilio
vocare in-
fideles con-
tra catholi-
cum Alii di-
cunt licitum.

Alii, pro-
sus illicitum.

Ita Ramirez, Pizarrus et alii plures, quos
congerit Diana . — Tertia sententia vero
didit, per se licitum esse advocare haere-
ticos aut gentiles; sed plerumque per ac-
cidens esse illicitum, ob damna religioni
imminentia. Ita, cum Busenbaum, tenent
S. Antoninus fç Silvester Suarez d), Co-
ninck, Prado, Tapia, Palaus et Bonacina %
apud Salmant. l.

Alii* per
se licitum.
per acci-
dens illicitum.

Haec tertia sententia speculative est
quidem probabilis. — Sed secunda in praxi
videtur omnino tenenda, cum Sporer n, et
Salmant. ,a cum Molina f), Coninck f),
Diana Prado, Lorca t) et Villalobos f).

Tertia «pe-
culative
probabili-
»unda. la
praxi tenen-

1 Tr. 2, diip. 103. a n. 15. — Lib. 5. cap. 2. dub. 3, n. 11. — Duval., in 2. 2., de Caril., qu. 16, art. 4. — Coninck, de Virtutib., diip. 31, dub. 7, n. 129. — Coninck, loc. dt., n. 10 et 95. — Pal., tr. 6, diip. 5, punct. 5, n. 2. — Pan. 6, tr. 4. resol. 29. — Pal., tr. 6, disp. 5, punct. 3, n. 18. — Part. 6, tr. 4, resol. 7. — Lib. 21, n. 100. — Tr. 29. num. 181. — De Carit., diip. 31, dub. 7, n. 101 et 102. — Themudo, Decret. 93, n. 20 et seqq. — Joan Franc

de Ponte, Consil. 131. n. 79. — Tr. 21, cap. 8, n. 33. — Ramirra, tr. de Lege regia. § 35. — Fernand, Pizar-
rus, Vita Hemandi Pitarn. cap. 7, observ. 2. — Coord,
tom. 9, tr. 13. resol. 2. — Coninck, de Carit., loc. dt., n. 102. —
Prado, cap. 15, qu. 6, n. 2 et 9. — Tafda, torn. 2, lib. 3, qu. 13,
art. 16, n. 1 et 2. — Pal., tr. 6, disp. 5. punct. 6, n. 10. —
Loc. dt., num. 34. — Tr. 5, cap. 2, n. 108. — Loc.
cit., n. 35 et 36. — Prado, loc. dt., n. 11 et 27.

405. - °) Diana, part. 6, tr. 4, resol. 22,
aliorum dumtaxat opiniones de hac materia
exponit.

406. - <U Farinacius, Prax. crimin., qu. 125,
n. 90, non loquitur de bello in specie, sed scri-
bit in generali: «Ad sui defensionem licet
edam chrisdano ud auxilio infidelium».

t) Petrus Gonzalez de Salzedo, de Lege
politica, lib. 3, cap. 3, n. 23, docet utique id
fieri posse, « dum aliter catholicus princeps
non valet se defendere». Et praeterea monet
attendendum esse prius, « ne ex confoedera-
tione damnum oriatur universali Ecclesiae».

f) S. Antoninus, part. 3, tit. 4, cap. 2,
§ 11; Silvester, v. Bellum I, n. 9, vers. Ter-

tia, non recte citantur a Salmant; non enim
tenent id quod eis tribuitur.

Suarez, de Carit., disp. 13, sect. 7, n. 25,
negat esse per se illicitum; « interdum » ta-
men, propter rationes allegatas, illicitum fieri.

Bonacina, disp. 2, de Restit. in part.,
qu. ult., sect. 1, punct. 12, n. 6, licitum esse
ait, « secluso tamen scandalo et periculo fidei ».

l) Molina, tr. 2, disp. 112, n. 5; Coninck,
loc. cit., n. 102; Villalobos, part. 2, tr. 5,
diff. 9, n. 3, videntur tertiae sententiae fa-
vere, dicunt enim id per se licitum esse;
«saepe» tamen, ut didit Coninck; «regula-
riter », ut Molina et Villalobos, fieri illicitum.

Diana Coord., tom. 9, tr. 13, resol. 4;

Ratio, quia est moraliter impossibile, quod, contracta societate cum hostibus fidei, praefata damna religioni non obveniant.

Ducet, qaacdo u-
neantur «d
ruthwtio-
nem.

407. – « 9*. Duces, tribuni, centuriones « alique officiales peccant, tenenturque ad « restitutionem : Γ. Si pauciores habeant « milites, quam in solutione stipendii exhi- « bent. — 2". Quando debent ex officio « commeatum curare, et dant militibus « cibum vel potum corruptum, ex quo « morbi oriantur. — 3°. Si in transitu per « regiones, accipiant pecunias a variis pa- « gis, ne istic pernoctent aut morentur. « 4'. Si uni militi dent plura syngrapha, « ad domos diversas. Molina, Becanus, « Diana '. — 5*. Si, stipendium militibus « subtrahentes, permittant extorquere ab « innocentibus necessaria.

Mites p*
rata- ad
qaoditbct
bellam pec*
cat.

« 10'. Miles, qui in bello et justo et « injusto, paratus est mereri stipendia, est « in malo statu et incapax absolutionis, « nisi mentem corrigat. — Et quidem, si « militet in bello injusto, tenetur ad re- « stitutionem damnorum : nisi inculpabilis « ignorantia excuset; tunc enim sufficit « restitutio eorum quae in specie habet • vel eorum in quibus factus est ditior. « Vide infra ».

Subditus
non tenetur
indagare
laetitiam
belli.

408. – «11*. Si vocatus ad bellum sit « subditus principis qui bellum gerit, aut « ab eo ante conductus, non tenetur in- « quirere de justitia belli, quamdiu nulla « vehemens suspicio occurrit in contra- « rium, quae positive reddat dubium. Quia « potest praesumere pro suo principe, cui

Molina, tr. disp. 116, n. 4 et seqq. — Btcan., de VirtutL, theoL, cap. 25, qu. 15, u. 2 et 3. — » Part. 6, tr. 4, reaoL 27 ct 28. — · De Just. ct Jure, diip. 18, n. 21. — ■ Loc. dt., disp. 113 ct 114. — < Tr. 29, o. 181. — · Lib. 2, tr. 9, cap 12, n. 8. — Asor, part. 1, lib. 2, cap. 19, qu 9. — · Paru 3, tr. 5, moi. 96; part. 4, tr. 3, react 7. — * Tr. 1, exam. 7,

« in dubio debet obedire; ejusque aucto- « ritas plerumque illi sufficiet, ad for- « mandum etiam positive judicium proba- « bile de justitia causae, ne cum dubia « fide operetur. Vide card. Lugo ·. — Si « vero non sit subditus, tenetur prius in- « quirere, et postea saltem probabile for- « mare judicium, bellum esse justum. Mo- « linaa,Filliuccius4, Laymann6, Azor, Mal- « derus a), Reginaldus ; contra quosdam, « apud Diana 6 card. Lugo c), Escobar ' ».

Non «ab
ditua tece-
tur.

Quaeritur: *an milites bellare possint cum dubio de justitia belli?* — Distinguendum cum Busenbaum:

Si ipsi sunt subditi regis bellum infe- rentis, tunc, nisi certi sint de belli inju- stitia, possunt, immo tenentur obedire principi jubenti. — Ita communiter Sanchez ·, Sporer ", et Salmant.10 cum Sua- rez, Molina, Palao d), Baftiez, Salas et Vil- lalobos. Et habetur expressum in can. *Quid culpatur, cans. 23, qu. 1*, ubi S. Augu- stinus sic docet: *Vir justus, si forte sub rege, homine etiam sacrilego, militet, recte potest illo jubente bellare, si... quod sibi jubetur, vel non esse contra Dei praecep- tum certum est, vel utrum sit certum non est.* Ratio, quia subditi tenentur obedire, ubi peccatum non est certum; et insuper praesumere debent bellum esse justum, quoties contrarium non constat.

Subditui
tenetur obe-
dire, aiiL
certo sciat
bellum in-
justum.

Secus vero dicendum de non subditis, qui nequeunt militare, nisi prius certi fiant de justitia belli. Ratio, quia, cum agatur de damno tertii, nequit illud inferri, nisi

Non sub
ditua nequit
militare,
nili certo
-ciat bel-
lum justum.

cap. 3, n. 66, v. *Dubitatur iU Justitia*, (edit. Lugd. 1614 et Venct. 1660). — · Decal., lib. 6, cap. 3, n. 15. — *Tr. 5, cap. 2, n. 102. — * Tr. 21, cap. 8, n. 29. · Suar., de Carit., disp. 13, sect. 6, n. 8. - Molina, loc. cit., disp. 113, n. 5 et 6. » Battra, in 2·-2· «, qa. 40, art. 1, dub. 6, concl. 1« - Satas, in 1·- 2·-, tr. 8, sect. 26, n. 266. - Vitiat., part. 1, tr. 1, diff. 18. n. 1.

Lorca, in 2artl 2ar, sect. 3, disp. 51, n. 4, dicunt « vix unquam » posse contingere ut juste fiat

408 - °) Malderus, qu. 40, art. 1, dub. 3, asseri. 4, exteros, qui de novo voluntarie in- scribuntur militiae, peccare affirmat, « si du- bitent de justitia belli ».

b) Reginaldus, lib. 21, n. 103, pariter eos peccare dicit in causa belli dubia; at subdit: «Quodsi talium aliquis, innixus fundamento ad moralem certitudinem sufficienti, credat causam belli esse justam, potest ad illud pro- ficisci, etiamsi non sit penitus certus ».

c) Lugo, loc. cit., n. 19, adducit nempe quosdam auctores, negantes ullum esse quoad hoc discrimen, *formaliter loquendo*, inter sub- ditum et non subditum.

Palas, tr. 1, disp. 2, punct. 8, n. 1, plane concordat; sed rem n. 2 subtilius et qui- dem hoc modo explicat: Si in dubio positivo sint, pro utraque parte rationes probabiles ha- bentes, «possunt, inquit, se illis conformare; non tamen existimo teneri, ob ea quae supra diximus, subditum obedire, quando probabi- lem opinionem habet injustum esse prae- ceptum ».

Mtilie-
“od'uc'u
raM*u““or

txu\$tmP°n-
dictam.non
-abdti.

constet de injustitia possidentis. — Ita com-
muniter Cajetanus ·), Sanchez*›, Sporer/>;
et Salmant.1 cum Ledesma % Molina et
Villalobos; contra aliquos, apud Palaum.

De militibus autem alienigenis stipen-
dio conductis, idem dicendum quod de
subditis. Intellige tamen, si repedantur
conducti ante bellum excitatum; nam alio-
1u*n) s* Post indictum conducan-
tur, etiam hi certificari debent de justitia

belli. — Ita Sporer et Salmant* cum au-
ctoribus citatis.

< 12*. Miles, intelligens bellum esse
« injustum in quo est, non potest absolvi,
« nisi velit, quamprimum potest, curare
« dimissionem, et interea abstinere ab acti-
« bus hostilitatis, v. gr. caede, praeda, etc.
« Vide Laymann ·. — An autem talis pos-
• sit occidere militem hostilem, sc inva-
< dentem? Vide Escobar4 ».

Miles sceui
bellam in-
acere de-

ARTICULUS III.

QUID IN BELLO JUSTO LICEAT.

Quid con-
trainnocen-
te- licitum
l,l

409. - < Resp. Etsi circa hostes in bello
« justo liceat ea omnia facere, quae ad
« finem belli sunt necessaria, v. gr. occi-
« dere, spoliare, etc.: innocentes tamen
« (quo nomine intelliguntur pueri qui arma
« gestare non possunt, mulieres, senes,
« religiosi, clerici, peregrini, mercatores
« ct rustici) directe vita spoliari non pos-
« sunt. — Bonis tamen externis possunt,
«si sint pars reipublicae hostilis, ali-
« terque finis belli obtineri non possit.
« Molina, Becanus δ, Laymann, Filliuc-
« cius ·, etc. Ratio est, quia cum sint pars
« reipublicae, possunt propter hujus deli-
« cta puniri in iis bonis quae reipublicae
« dominio subsunt ».

Dicit tamen Sporer T, quod, transacto
bello, restituenda sunt ecclesiasticis omnia
ablata, nisi ea in usum justī belli absum-
pta sint.

« Unde resolves:

Quid de
uom
ne*

410. - « Γ. Per accidens licet aliquando
« comburere etiam ecclesias, ct hostes ex
« iis extrahere, in iis spoliare et occidere:
« si v. gr. ecclesia velut castro ad repu-
« gnandum utantur. — Silvester δ, Sà *),
« Bonacina ®.

» Tr.21, cap. 8. n 90. - Molina, tr.2, dhp. 114. · Vilia!..
part. 1, tr. 1, diff. 18. n. 4. — PaL; tr. 1, di»p. î, punct. 8,
n. 4, — Sperer, tr. 6, cap. 2, n. 102. — · Loc. Cit. — · Lib. 2,
tr. 3, cap. 12, num. 8. — · Tr. 1. exam, 7. cap. 3, num. 40,
(edit. Lugd. a. d.). — Molina, loc. dt., diip. 119 ct 121. —
• De Virtutib. tbeoL, cap. 25, qu. 10 et seqq. — Laym.,

r) Cajetanus, iw 2a''' 2a', qu. 169, art. 2,
resp. ad 4, v. Ad 2*m; Sanchez, Decal., lib. 6,
cap. 3, η. 15; Petr. Ledesma, Sum., part. 2,
tr. 3, cap. 13, coucl. 20, eos peccare affirmant,
si dubitent de justitia belli.
f) Sporer, tr. 5, cap. 2, n 104, pariter

« 2'. Contra hostem licet uti insidiis et
« strategematibus, dummodo absint men-
« dada: etsi etiam haec, v. gr. quando ex-
« ploratores se fingunt amicos, non sint
« mortalia. Ea vero, ad quae cavenda nulla
« prudentia datur, v. gr. veneno inficere
« puteos, aquas, glandes, sunt contra jura
« belli, nec licent. — Molina ,0.

«3*. Fides hosti data servanda est:
< nisi vel coactus dederis, vel in grave
· detrimentum cederet reipublicae aut re-
« ligionis; aut si hostes eam non servant;
« aut denique conditiones ac circumstan-
« tiae plane sint mutante. — Duvallius, Pa-
« laus, Diana Vide etiam Laymann

« 4°. Capti in bello, etiam ex parte ca-
« pientium justo, nisi obstet scandalum aut
« specialis promissio, possunt fugere. Capti
« vero in bello ex parte capientium inju-
« sto, et fugere, et bona hostium secum
« auferre possunt. Laymann,s. — An obsi-
« des liceat occidere, vide supra, Dub. 4,
« cas. 5.

« 5\ Potest quidem aliquando (raro ta-
4 men, et nonnisi ob causas gravissimas)
« dari urbs in praedam. Milites tamen pri-
« vate auctoritate praedas agere, aut ho-

Quantum
ta »wi ua
u'

Fides ho*-
dolanda

cipa. in
bello, quid
«u iadtum

loc. du, η. II ct 12. — · Tr. 29. n. 191. — "Tr. k cap. 2,
n 122. — · V. Pellum III, n. 6. — · Diip. 2, de Restit.
in part., qu. ult.. sect. 1, punct. ult., n 18. — * Tr. 2,
disp. III, n. 1. — Duval, ia 2— 2*, de Carit., qu. 16» art. 8.
— Pal., tr. 6, disp. 5, punct. 4, n. 4. — .. Part. 6, tr. 4,
reaol. 10. — u Lib. 2, tr. 3, cap. 12, n. 15. — " Loc. dt., n. 16.

docet eos peccare in dubio de justitia belli;
et subdit eosdem debere « saltem probabile
judicium ferre, principem, cui militaturi sunt,
bellum justum gerere».
410. - *) Sà, v. Bellum, n. 5, id non ha-
bet, quidquid falso asserat Busenbaum.

Milices
quando ad
restitutio-
nem tencan-
tur.

Milites au-
fugientes
vel disce-
dentes
do peccant.

« stibus damna inferre non possunt; quia
« sunt exsecutores tantum et ministri. Vide
« SA 1, Laymann * Filliuccium · Diana 4.
« — Dum autem urbs spoliatur injuste,
• gregarios milites tantum teneri ad da-
« mnum quod ipsi intulerunt, probabile
« esse docet Diana % ex Silvestro, Na-
« varro, etc.; item [Diana] e. Vide infra,
« Tract. 5, cap. 2, dub. 3.

« 6°. Milites peccant cum onere resti-
« tuendi, si a rusticis aliisve, apud quos
« hospitantur vel per quorum loca trans-
« eunt, auferant, aut invitis extorqueant,
« vel etiam donata accipiant (nisi constet
« omnino libere fieri: siquidem donationes
« istae plerumque non spontaneae, sed
« coactae sunt), praeter ea quae ex con-
« stitutione principis iis debent submini-
« strare; nisi tamen sint in extrema vel
« saltem gravi necessitate. — Molina, Co-
« ninck, Palaus, Becanus^, etc., Diana 7 ».

Milites tenentur etiam restituere omnia
damna quae inferuntur ab hostibus et ipsi
non impediunt. Ita Elbel * Quia ipsi tenen-
tur ex justitia damna reipublicae impe-
dire. — Peccant item milites, si aufugiant,
victoria adhuc non desperata; vel si dis-
cedant a castris sine justa causa. Secus,
si discedant ex gravi necessitate ob ne-

1 V. Bclhtin, num. 5 et 6. — · Lib. 2, tr. 3, cap. 12,
nom. 13. — · Tr. 29, num. 198 et 199. — · Part. 6, tr. 4,
retol. 21. — · Loc. cit., rcvol. 31. - SUvest., v. Bellum I,
num. 11, conc. 7. · Abvur., Man., cap. 17, num. 20, v. t. —
• Part. 3, tr. 5, revol. 86. — Molifta, tr. 2, dbp. 116, a n.9.
— Comnet, de Virtutib., diip. 31, dub. 7. η. 98 ct 99. —
Bal., tr. 6, diip. 5, punct. 5. n. 4, v. Qutulo. — 1 Part. 6,
tr. 1, revol. 26. — · De Bello, num. 154. — · Loc. cit.,

glectum stipendium. Elbel⁹ cum Palao
Laymann O, Sporer, etc.

« T. Repressalia licita sunt his condi-
« tionibus: Γ. Ut manifeste constet cives
« alterius reipublicae fecisse injuriam. —
« 2°. Ut superiores illorum rogati recusent
« administrare justitiam. — 3°. Ut constet
« eos culpabiliter id recusare. — 4°. Ut
« princeps supremus, causa cognita, id con-
« cedat. — 5*. Ut non inferatur plus damni,
« quam justa satisfactio requirit. — 6°. Ut
« non concedantur in personas ecclesiasti-
« cas. — Molina d); Diana 10 ex 18 aliis ».

411. - « Quaeres. Ad quem pertineant
• bona hostibus erepta?

« Resp. Γ. Immobilia cedunt principi,
« aut reipublicae. Mobilia fiunt capientis:
« nisi consuetudo habeat, ut pars cedat
« principi et communitati. — 2°. Jure eae-
« sareo, nisi consuetudo sit contraria, bona
« ablata justo bello iis qui ea injuste possi-
« debant, fiunt capientium, postquam ea in
« sua praesidia deportarunt.— Valentia “,
« Molina ,a; et Hurtadus “°, ubi requirit, ut
« una saltem nocte possederint αλ Vide
« etiam Silvestrum, Bonacina “, de pecca-
« tis in bello committi solitis; Trullench ,lk,
« Diana *fl, ubi, contra Duvallium, docet
« hanc sententiam esse in praxi tutam ».

num. 180. · Sparer, ir. 5, cap. 2, num. 126. — M Part. 4,
tr. 4, revol. 72. — ” In 2— 2·, diip. 3, qu. 16, punct. 3,
osvert. 3 et 4. — 11 Tr. 2, diip. 118, num. 5. — “ Dc Carit.,
disp. 169, icet. 12, § 119. — S//tvs/., v. Bellum I, num. 10.
— » Disp. 2, de Rettit. in part . qu. ult., sect. 1, punct.
ult., num. 14 ct seqq — u Lib. 5, cap. 2, dub. 10 ct veqq. —
* Part. 6, tr. 4, rcvol. 23. - Duval,, in 2*· 2·, dc Carit.,
qu. 16, art. 5.

Becanus, de Virtutib. theol., cap. 25,
qu. 15, non aliud dicit quam: milites peccare,
quando molesti sunt rusticis, apud quos hospi-
tantur, ab eis extorquendo cibum et potum,
aliaque necessaria aut etiam superflua.

c) Palaus, tr. 6, disp. 5, punct. 5, n. 4,
v. Tertio et Quarto; Laymann, hb. 2, tr. 3,
cap. 12, n. 18, v. Denique, non loquuntur de
justa deserendi causa necne; et absolute dicunt

milites peccare, si sine ducis licentia castra
deserant Et re quidem vera ab Elbel his tan-
tum verbis auctores allegantur: «Videantur
de hoc Laymann..., Sporer..., Palao*.

<0 Molina,disp. /2/, n.5, concordat profecto,
sed praetermittit conditiones tertiam ct sextam.

411. - a) Petrus Hurtadus scribit: «Si vi-
ginti quatuor horarum spatio [bona ista] fuere
apud victos ».

CAPUT II.

De Sexto Praecepto et Nono: *Non moechaberis*, etc. *Non concupisces*, etc.

	412. - « Conjungo haec duo praecepta, « quia utroque idem explicite vel impli- « cite prohibetur, scilicet peccata impu- « dicitiae et luxuriae.	« actus interni desideriorum et obleccatio- « num morosarum, qui speciem sumunt « ab objectis; et <i>perfectos</i> ac consumma- « tos, qui terminum jam dictum habent « adjunctum. — Qui rursus sunt duplices. • Alii enim sunt <i>naturaies</i> , qui naturae « non repugnant, nec specie differunt in • ratione luxuriae (etsi per deformitatem « superadditam aliquando specie differant) « v. gr. adulterium, incestus, etc. Alii <i>in-</i> « <i>naturales</i> sunt seu contra naturam, in « quibus conditiones a natura institutae, « v. gr. identitas speciei, vas debitum, etc., « non servantur. Et hi etiam in ratione • luxuriae differunt specie; quae in illis « variatur secundum modos, quibus com- • mittuntur naturae repugnantes».	Perfea». Nxturxfes. innarar*.
Luxuria, qu, J'	« Est autem luxuria inordinatus appe- « titus vel usus delectationis seu sensus « venerei, qui fit cum commotione spiri- « tuum generationi servientium circa par- « tes corporis venereas; ita ut appetitus « vel delectationes aliae, etsi etiam sen- « sitivae aut sensitivorum, si tamen non « sint venereae aut Venereorum, nec ad « ea ordinentur, non spectent ad luxuriam.		
Actus iu- perfecti.	« Porro actus seu peccata luxuriae di- « stinguuntur in <i>imperfectos</i> , in quibus non « intervenit ultimus terminus venereo- « rum, quae est decisio seminis: ut sunt		

DUBIUM I.

An et quanta peccata sint oscula, amplexus, tactus, verba obscena, et similia, extra matrimonium.

413. *Quae sit delectatio venerea, quae sensitiva.* — 414. *Quomodo sit malus omnis actus venereus,* — 415. *An detur parvitas materiae in re venerea,* — 416. *An detur in delectatione sensitiva.* — 417. *An oscula aliquando sint licita.* — 418. *Et quando excusentur a mortali,* — 419. *De tactu et aspectu turpi corporis, aut commixtionis brutorum.* — 420. *De tactu et aspectu turpi corporis alieni: ac de tactu genitalium brutorum.* — 421. *An sit semper mortale aspicere pudenda sexus diversi. Vel puteri adolescentis. Et an aspectus isti induant speciem objecti.* — 422. *An liceat aspicere partes honestas diversi sexus.* — 423. *An sit mortale aspicere pectus, crura, etc. mulieris.* — 424. *An sit mortale aspicere picturas turpes.* — 425. *An liceat mulieri se ornare et faciem fucare.* - *Quid si detegat ubera vel utatur veste virili. (Remissive ad Lib. II, n. 52 et 54.).* — 426. *Quando peccent graviter proferentes verba turpia.* — 427. *An semper graviter peccent audientes comoedias turpes. An, ad eas coopérantes pecunia vel plausu.* — 428. *An, illas repraesentantes et componentes.* — 429. *An, liceat choreas ducere.* — 430. *An peccet mulier permittens se tangi.* - *An mulier, ad vitandos tactus impudicos, teneatur clamare.* — 431. *An liceant tactus, etc., inter conjuges aut sponsos.*

Dtiecutto •enMüva.	413. - « Resp. Ad id dignoscendum, « distinguenda est imprimis intentio et « delectatio venerea et Venereorum, ab « intentione et delectatione sensitiva et « sensitivorum aliorum, quae consistit in • quadam proportionem et conformitatem rei « tactae cum organo tactus. — Deinde « sciendum, intentionem et sensum vene- « reorum esse mortalem, et excludere a	• regno coelorum, secundum Apostolum « ad Gal. v ». Nunc aegre materiam illam tractan- dam aggredimur, cujus vel solum nomen u. ' P hominum mentes inficit. — Det mihi veniam, quaeso, castus lector, si plures quae- stiones et circumstantias a Patre Busen- baum omissas, hic discussas et declaratas inveniet. Utinam brevius aut obscurius	Monitum
--------------------	--	---	---------

explicare me potuissem! Sed cum haec sit frequentior atque abundantior confessionum materia, et propter quam major animarum numerus ad infernum delabitur: immo, non dubito asserere, ob hoc unum impudicitiae vitium, aut saltem non sine eo, omnes damnari quicumque damnantur; hinc opus mihi fuit, ad instructionem eorum qui moralem scientiam cupiunt addiscere, ut clare (licet quo castissime fieri potuit) me explicarem, et plurima particularia discuterem.

Oro tamen studiosos, qui ad munus audiendarum confessionum se parant, ut hunc Tractatum de sexto praecepto, quemadmodum et alium de debito conjugali, non legant, nisi cum fuerint ad excipiendas confessiones jam proximi; legantque ob hunc unice finem, omnem prorsus curiositatem abjicientes. Atque eo tempore saepius mentem ad Deum elevent, et Virgini Immaculatae se commendent: ne, dum aliorum animas Deo student acquirere, ipsi suarum detrimentum patiantur.

Omni» 414. - Quamvis sub hoc praecepto *Non*
'hoc *moechaberis*, tantum exprimatur adulterium, quod proprie significat vox graeca *moechia*; nihilominus omnis actus Venereus extra matrimonium eodem praecepto vetatur. Vide Salmant. ', qui fuse hoc probant cum S. Augustino et S. Ambrosio. — Nam etsi fornicatio minus sit malum quam adulterium; attamen, quia a lege naturae copula carnalis tantum ad matrimonium est ordinata, per quod proles non solum gigni, sed etiam bene educari possint: ideo in hoc praecepto Deus prohibuit omnem coitum extra matrimonium, et simul omnem actum venereum, qui ad generationem ordinatur. Praeterquam quod fornicatio jam alibi expresse vetita a Deo invenitur: prout Lev. xix, 29; Deut. xxin, 17; et I Cor. vi, 9.

« Unde resolves:

415. - « Γ. Oscula, amplexus, aspectus, « tactus, et similia, si extra matrimonium

« fiant, ex intentione actus luxuriosi vel « ob delectationem Veneream^etiamsi non « illam perfectam, quae est in seminatione; sunt tamen semper peccata mortalia. Quia, eo animo, extra matrimonium sunt impudica, et natura sua, talis « delectatio tendit ad perfectam. — Filiiuccius *, Lessius a, Sanchez 4 ».

Quaeres: *an in genere luxuriae detur parvitas materiae?*

Praenotandum, quod distinguunt DD. delectationem veneream sive carnalem, scilicet, cum commotione spirituum genitalium, a delectatione sensitiva sive naturali. — Hinc duo Dubia agitantur.

Dubium Ium est: *an detur parvitas materiae in re venerea?*

Sanchez 5, secluso periculo pollutionis vel consensus in actum carnalem, sentit dari parvitatem materiae: prout esset attingere manum vel pedem feminae, brachium premere, vellicare seu intorquere digitos. Et idem tenent Navarrus, Sotus, Salas et plures, apud Salmant. '. Idem videtur etiam tenere Tamburinius '. — Sed Tamburinius alia via incedit. Distinguit enim cum Palao (qui vocat hanc sententiam communissimam), et dicit, non dari quidem parvitatem materiae in re venerea, in qua quaevis parva delectatio graviter est mala: sed dari tamen in materia luxuriae, quae latius patet ad sensum tactus. Hinc dicit, tactum levem ex joco vel cum delectatione non venerea, culpam venialem non excedere.

His tamen non obstantibus, omnino tenendum est cum Viva (in Trutina super prop. 40 damnata ab Alexandro VII), et Salmant.8 ac Moya et Corella, quod omnis delectatio carnalis sive luxuriosa, cum advertentia et deliberatione capta, sit mortale peccatum; maxime post praedictam prop. 40, quae dicebat: *Est probabilis opinio, quae dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem et sensibilem, quae ex osculo oritur, se-*

Dd«uiio
venerea et
«Min.

*
p*rvituten>
"“nereh.l"

a ih di-
,ünruun‘

omninone-

π”’l'.

1 Tr. 36, de 6- Praec., cap. I. n. 3. - S. Au*u*t., Scrm. 9, cap. 10; de Setm. Dfii m monte, lib. 1, cap. 12, num. 36; Quaeiuon. in Heptateuch., lib. 2, in Exod.. qu. 71; ap. Mlfne, tom- >>, col. >>; tom. 31, colL 1246 et 620. - S. Amhroi., de Ofllcii-. lib. 1, cap. 60, num. 256; ap. Mi<ne. tom. 16, <<L 101. — . Tr. 30. cap. 9, num. 172 el *eqq. — . Ub. 4, cap. a. a a- 57. — . De Matrim . lib. 9, di<p. 46, n. 7 et 8. — * Loc. dL, n. 9,15, 16 et 39. — Λ’αvαχ., in can. Si cui ctiam,

de poenit., dUt. 1, n. 17. . Domtn. Sotus, Summa de Ia doctrina chriatiana, cap. 6. v. Luxuria. . Salas, in 1— 2-., tr. 13. diip. 6, sect. 23. n. 157, v. Dico 5. . . Tr. 26. cap. 3, num. 79. — ’ Dccal., lib. 7, cap. 8, § 1. n. 8 et 9. - Pal,, tr. 16, diip.5. punct. 9. num. 8 — Viva, in diet, propo-.. num. I. — ■ Loc. dt., num. 61. — Moya, tr. 6, diip. 2, qu. 2, § 3, » Cortila, tr. 17, num. 259 et 360 (in cd. lat., n. 261 et 262).

cluso periculo consensus ulterioris et pollutionis. — Si enim in osculis non datur materia levis; nec etiam danda est in aliis tactibus cum delectatione carnali. Ratio, quia quaevis carnalis delectatio, sive comotio spirituum generationi deservientium, est quaedam inchoata pollutio, seu motus ad pollutionem.

Merito igitur Continuator Tournely *, et Salmant. * cum Cajetano, Bonacina °), Tabiena, Lopez, actus supra relatos, scilicet vellicare manum feminae, intorquere digitos, etc., damnant peccati mortalis: ob delectationem carnalem quae tunc habetur, vel saltem ob istius proximum periculum. — Et merito pariter Croix · rejicit opinionem Arriaga, qui dicit non graviter peccare, qui sponte consentit in tales motus leves carnales sponte obvenientes b).

416. - Dubium 2um est: *an detur parvitas materiae in delectatione sensibili sive naturali*: nempe, si quis delectetur de contactu manus feminae, prout de contactu rei lenis, puta rosae, panni serici et similis?

Quietam admittunt parvitatem in »etiliitirade-
Sectatione.

· De 6· Prncc., art. 8, conc. 2. — · Tr. 26. cap. 3, n. 66. - *Cajetan.*, in 2· 2·, qu. 1M, art. 4. · *Tabiena*, v. *Osculum.* · *Ludov. Lofxa*, Instruet, conec, part. 1, cap. 8β, v. *At Navarrus*, — · Lib. 3, part. 1, n. 911. · *Arruga*, de Peccat., disp. 46, n. 17. — *SiMus*, in 2· 2·, qu. 154, art. 4, concl. 4, v, *Nihilominus* (in edit. Duacn. 1628). · *Fill.*, tr. 30, n. 176. - *Thom, Hurtad.*, Rcsot moral., tr. 3, cap. 3, resol. 27. · *Moya*, tr. 6, dtap. 2, qu. 2, J 1. η. IX - 4 Tr. 36,

Prima sententia affirmat cum S. Antonino “A Silvio, Salas b), Navarro Filliuccio, Hurtado, Moya et pluribus, apud Salmant. ♦ Et adhaeret Busenbaum (infra, n. d18J-, et Continuator Tournely * cum Comitolo, Baronio e), Silvio et alus.

Secunda tamen sententia negat cum Cajetano, Diana et aliis, apud Salmant. * Ratio, quia tactus, secundum quod sunt delectabiles, juxta sensum tactus puellae vel adolescentis, per se ad pollutionem ordinantur. — Et hanc puto omnino tenendam; dum merito dicunt Salmant. ’ cum Filliuccio, Trullench, Diana, etc., ac Roncaglias, primam sententiam non esse practice probabilem. Quia ob corruptam naturam est moraliter impossibile habere illam naturalem delectationem, quin delectatio carnalis et venerea sentiatur: maxime a personis ad copulam aptis; et maxime, si actus isti habeantur cum aliquo affectu et mora, ut ait Elbel ·. — Hinc recte dicunt Sporer 10 cum Sanchez et communi, ac Croix “, regulariter primam sententiam non esse practice pro-

Alii ne-
font

S. Doctor
ail n«Caci-
vara tcoen
dora.

cap. 3, n. 3S. — · Dc 6· Praec., on. 7, »cct. 1, eoad. X · *Comitat.*, Respoaa moral., Lib. 4, qa. 20, u. 6. · *SiMus*, loc. dt. — *Cajetan.* in 2· 2·, qu. 154, art. 4. · *Diana*, part. 4, tr. 4, react 136. · · Loc. dt., n. 40. — ’ Loc. dL, n. 48. · *Fill.*, tr. X, n. 179. - *Trull.*, lib. 6, dab. 12, a. 5. - *Diana*, part. 4, tr. 4, reeoL 136. — · Tr. 12, de tr Praec., ap. 1, qu. 3. — · Dc (r Praec., n. 186. — * Sacramental., part. 4, cap. 3, nam. 667. — u Lib. X part. 1, η. 894.

415. - a) Bonacina, *dc Matrim., qu. 4, punct. 9, n. 11*, his utitur verbis: «Ego tamen sentio in hac materia non esse laxandas habenas, cum sit materia valde periculosa; nec facile praedictum contactum, si fiat cum delectatione venerea, excusarem a mortali ·.

b) Arriaga tamen, *tom. 5, disp. 58, n. 46*, ut ct ipse Croix notat, hanc suam sententiam retractavit.

416. - a) s. Antoninus, *part. 2, tit. 5, cap. 1, § 9*, id tantum a contrario insinuat, dicens ejusmodi Laetus peccata lethalia esse, «quando fiunt r.r *libidine* extra matrimonium».

b) Salas male ciLatur a Salmant; quamvis cnim, *in lan’ 2 tr. 13, disp. 6, sect. 20, n. 139*, hanc sententiam cum ejus probationibus exponat, attamen *n. 141* subdit: «Haec nunc dicta sunt ex mente aliorum; nam ego modo nihil definire volo; sed proponere rationes hujus sententiae, ut docti de ea judicent, quorum judicio me subjiciam ». Et *n. 143*: «An vero, inquit, etiam sint dicendi Laetus libidinosi, ac proinde ex genere suo mortales, illi qui praecise assumantur propter dele-

ctationem naturaliter, necessario et proxime ex illis resultantem, et fundatam solum in suavitate naturali objecti tangibilis-., di + + + + 2 2af, qu. 154, dc luxuria, ubi re maturius considerata ct aliorum suffragiis auditis sententiam m - + + + plane proferam ». Quod tamen commentarium in ② ②, si forte scripserit, publid tamen juris non fecit Salas.

<) Navarrus, *Man., cap. 16, η. 11*; Vincendus Baronius, *Contra Amaedeum (Guimc-nium), disp. 1, sect. 1, art. 3, § 15*, negant ullum in hoc inesse peccatum.

Sanchez, <A *Matrim., lib. 9, disp. 46, η. 13*, negat esse mortale, et addit saepe etiam nec veniale esse, carnes infantium molles magna cum suavitate osculari, «quia id non ex venerea delectatione oritur». Et *n. 16*, loquens de tactu manus vel pedis feminae, vel brachii compressione aut digitorum intorsione habitis ad raptandam delectationem quae ex ipsis oritur, sibi durum videri affirmat, ejusmodi actus de mortali damnare, «quia ea delectatio venerea modica materia est ad constituendam culpam mortalem».

	babilem ; quia per se est mortale, se exponere periculo consentiendi in delectationem veneream.	etiam habita ex more patriae a>, si habeantur cum mora vel ardore, ordinarie sunt mortalia. Idem ait cum Sporer, de osculis in ore, vel si quis ore excipiat linguam alterius. — Advertit e converso cum Sanchez ', etc., quod osculari pueros (intelligendum de valde pueris), etiam cum sensibili delectatione, non est ordinarie nisi veniale; quia delectatio illa ordinarie non est nisi naturalis.	Habh, ex more p' tnac, qtu- do lcthxlu
Excepcioin	Excipit tamen Croix aliquem, a quo abesset tale proximum periculum. — Id vero vix tantum admitterem cum Patre Holzmann ', in aliquo casu raro, quo per longam experientiam quis esset moraliter certus, nullum periculum consensus ipsi imminere. Sed hic casus quando erit?		Ok u Uri puero» cura tenaibili de lectionc, veniale.
Ahodacere pyoptrr ac. ni> aiiud' rwm deie- eratione.	Notandum vero, aliud esse (ut bene Stinguit Continuator Tournely ³), agere <i>propter</i> delectationem capiendam; aliud <i>cum</i> delectatione quae consurgit ex qua-	418. - « 4°. Si vero ista fiant ex aliqua « veniali vanitate, joco, curiositate, levitate, petulantia, immo etiam sensuality, sive affectu sensuali ac naturali « (dummodo non cum delectatione venerea nec ejus causa: etsi praeter intentionem suboriatur, ea repulsa, ac tunc « abstinendo), venialem culpam non excedunt. Ut vide Filliuccium l0, Lessium, « Sanchez n, Diana u. — Contrarium tamen est tutius; ut vide Trullench ' > . « (Sed vide dicta m. 416].	OKuia,am ex joco, »» nl,a''' tK
AVeVuT doIXe	Statibus corporibus annexis: in qua bene potest dari parvitas materiae, si delectatio sit mere sensibilis sive naturalis. Modo (addendum) non sistas in ea, sed in tactu delectationem detesteris; alias non ageres cum delectatione, sed propter delectationem; quod non potest esse se junctum a periculo incidendi in delectationem veneream.	419. - « 5°. Idem dicendum de tactu et aspectu inhonestarum partium corporis « proprii aut commixtionis animalium ; « non cum animo venereo, sed ex curiositate tantum aut levitate: secluso tamen scandalo et periculo consensus venerei ».	t lecio. turpi* pro corpo
Actu* im ijuUcmnÂ-	< 2'. Tales actus sunt ejusdem naturae « cum perfectis sive consummatis. Idco- * Mue in confessione explicandum, utrum « sint habiti cum simili sexu, an diverso; « cum libera, an conjugata, cognata, per- « sona sacra, etc. — Lessius f>9 Sanchez /> ».	Tangere propria verenda ex levitate aut curiositate, per se non est mortale; verenda, ut dicunt Salmant. ¹⁴ cum Sanchez et Bonacina, ac Continuator Tournely 15 cum Silvio, et communi. Modo absit turpis delectatio aut ejus periculum, et fiat obiter et non repetitis vicibus; ut bene advertit Continuator Tournely: quia alias jam aderit periculum. — Hinc non excusatur a mortali, qui cum commotione spirituum et sine justa causa propria pudenda tan-	Tan<e. verenda, 5X2?° vc ⁴
Sciu>0 Mn' lcu	* s'ones rnanuum et similia non obscoena, « si fiant tantum officii ». [Ut S. Thomas ³] « aut moris patrii, aut amoris honesti, vel « benevolentiae augendae causa, etiamsi « delectatio venerea suboriatur (modo in « eam non consentiatur), non sunt peccata. • — Lessius, Filliuccius 4 ». [Ita communiter S. Antoninus *, et Tournely 6 cum Silvio '].	Quando	ktha,e
	Recte tamen notat Croix · quod oscula,		

Croix, lib. 3, part. 1, n. 891. — 1 Dc Praec. decal., n.706.
— * Dt 6* Praec., art. 7. »cct. 1, conc. 3, v. Ferum proba-
/um. — · 2· 2*, qa. IM, art. 4. — Zzsx., lib. 4, cap. 3, n. 66.
— ♦ Tr.30, n. 170 et 171. — · Part. 2, tit. 5, cap. 1, § 9 ct 10. —
· Loc du, cond. 1, v. ad 1. · ' In 2*· 2*, qa. IM,
art. 4, conc. 1. — · Lib. 3, part. 1, num. <X>. — Sporer,
Sacram., port. 4, cap. 3, n. 677. — · Dc Matrim., lib 9,

ditp. 46, η. IX — w Loc. cit., n. 171, 176 et »eqq. —
loc. cit., n. 62. —¹¹ Loc. cit., num. 10. — ” Part. 4. tr. 4
resol. 136. — “ Lib. 6. dub. 12, n. 8. — · Tr. 26. cap. 3,
num. 6H · Sanch., de Matrim., lib. 9, di>p. 46, num. 14. ·
Bonaee., de Matrim., qu. 4, punct. 9, n. 8. — u Dc 6· Praec.,
art. 7. tect. 2, conc. 1, v. Quaeret. · SiMta, in 2·* 2·.,
qu. 154, art. 4, conc. 3. — Contin. Tonrn., loc. dt.

f) Id est oscula, amplexus, aspectus, tactus, etc, de quibus Busenbaum tractavit n.415 supra, in *resolves* 1.

f) Lessius, lib. 4, cap. 3, η. 123; Sanchez, Dccal., lib. 1, cap. 2, n. 11, ita sane docent, disputantes de delectatione morosa;

scilicet: « In confessione talium delectationum (sunt verba Lessii), explicanda est etiam conditio personae quae animo fuit proposita ».

417. - a) Croix non loquitur hic de osculis more patriae habitis; sed in generali de osculis cum ardore vel mora factis.

idem ai- uſc'ſ' d' geret. Hinc recte ait Continuator Tournelyesse mortalem aspectum propriorum genitalium, si fiat studiose et morose absque necessitate (ut intelligendum). Secus, si breviter; ut Silvius et Sanchez e>.

An autem conjux, seipsum voluptuose tangens, peccet? — Vide dicenda *de Matrim., Lib. VI, tt. 936*.

A. picrre commixtio- Mmtninu- iZmr' Morose autem aspicere commixtionem animalium, periculosum est; ut bene notant Salmant. M et Croix — Excusantur vero conjungentes equos, tauros et similes, ad procreandam prolem: modo absit animus libidinosus; ut bene ajunt Continuator Tournely Tamburinius c>, Elbel 3 et Holzmann

Tactu- ct Jfopdicon Jontbono « Immo, si tactus talis aut aspectus « proprii corporis, naturali aliquo ac non e mai0 fine ne veniale quidem erit; « ut v. gr. si fricatione exstinguere velis « pruritum non venereum: dummodo tamē absit periculum pollutionis aut concensus in eam, si improviso praeter intentionem forte obveniret. — Lessius 4, « Filliuccius 5, Sanchez . >.

Tactu- «t turpis alieni corpora. 420. - « 6°. Tactus nudi et aspectus « partium inhonestarum altenus corporis. « maxime diversi sexus, aut concubitus « humani, ex curiositate (nam de necessitate aliud est), etiam secluso affectu « venereo, videntur non posse excusari a

• De 6. Praec. art. 7, eect. 2, conc. X — in 2— 2—, qu. ISI, art. 4, cond. 7, n. 5. — • Loc. dt. «ect. 2, conc. 1, i. f. — • De 6. Praec., n. 211, v. f. — 4 Lib. 4, cap. 3, n. 66. — • Tr. 30. n. 150 et 217. — • De Matrim., lib. 9, di«p. 46, n. 14. — • Loc. cit., n. 22, 23 et 28. — • Loc. dt.,

«mortali, propter gravem indecentiam < et periculum proximum actus venerei. « Nisi tamen aspectus fiat ex loco tam « remoto, et ita obiter, ut haec absint « Sanchez ', Filliuccius @, Laymann, etc. ». [Cum Tamburinio et Salmant. .].

Notandum Γ. Quoad tactus impudicos, sou ne- quod eos sola necessitas excusat. cusat tactu-

Hinc medici, tangentes aut aspicientes ex necessitate pudenda personae, etiam diversi sexus, non peccant; esto per accidens involuntariam pollutionem patiantur. Tamburinius 10 ex communi, et Salmant. 11 ex S. Thomall; et Sporer u. (Vide dicenda *ex tt. 481*). — Hoc speculative verum est: utinam tamen practice medici in his jugiter non peccarent!

Non excusatur autem a mortali, qui sine tali necessitate tangit altenus pudenda, etiam personae ejusdem sexus: nisi forte fiat per jocum aut ex petulantia vel curiositate; ut, cum Busenbaum (hic, *tt. 425, ad 7*)t tenent Tamburinius b' et Croix

At recte Salmant. 14 hoc neque practice dicunt admittendum, sed tantum speculative: modo tactus ille fiat leviter et non ex proposito, neque per aliquod notabile temporis spatium.

Quid, si quis tangeret alterius verenda super vestes? — Croix 14 cum Sanchez 4/ rate*

n. 218 et 219. — Laym., lib. 3, sect. 4, n. 14. — Tumeary., Decal., lib. 7, cap. 8, § 3. — • Tr. 36, cap. 3, n. 13. — • Deca).. lib. 7, cap. 9, § 5» n. 19; et cap. 8. | 2. a. 4. — n Loc. dr, n. 13 et fcl. — " 2. 2*, qu IM. art. 4. — ■ Sacram., port. 4, cap. X fl. 681. — M Loc. dt, n. 50. — Lib. 3, part 1. n.

419. - «J Sanchez, *de Matrim., lib. 9, disp. 46, tt. 27*, loquens de aspectu propriorum verendorum, haec dumtaxat scribit: « Non esse mortale propria verenda inspicere ex quadam curiositate, absque alia mala intentione et periculo ».

h) Salmant., *tr. 26, cap. 3, n. 13*, non qui dem notant esse periculosum, sed: « Aspicere, inquiunt, brutorum concubitum... ex se culpa gravis non est, nisi forte aspiciens esset in periculo turpiter se delectandi » — Croix autem non de concubitus aspectu, sed tantum de genitalium tactu loquitur, et revera scribit, *lib. 3, part. 1, tt. 903*; « Est Limen periculosum, sic tangere genitalia [brutorum], aut facere ut effundant semen ».

o Tamburinius, *Dccal., lib. 7, cap. 8, § 2, tt. 5*. Holzmann, *de Praec. dccal., tt. 711*, v. *Di citur 4*, concordant quidem, sed non habent limitationem hic a S. Alphonso appositam:

Modo absit animus libidinosus; quae ceteroquin necessario et per se subintelligenda esu

420. - a) Limitationem istam praetermittit Laymann; Tamburinius autem disjunctive eam apponit: « Brevi tempore, inquit, et obiter (idem puto ex loco remoto...), curiositatis gratia praedicta aspicere, non est nisi veniale ».

b) Tamburinius, *Dccal., lib. 7, cap. 8, § 2, n. 4*, afferens Sanchezii opinionem, quae scilicet negat esse mortale, alterius partes inhonestas Lingere ex levitate et joco; subdit: « Quod putamus admitti posse (ait Silvius...), si leviter et quasi per transennam hoc fieret, non autem si omnino deliberate, quia deliberatus tactus est nimis turpis et periculosus ».

O Croix, *lib. 3, part. 1, n. 906*, non habet limitationem de casu quo ex joco et petulantia fieret

Sanchez, *de Matrim., lib. 9, disp. 46, n. 11*, loquitur de tactu verendorum alterius

caglia '. Ratio, quia talis turpis aspectus procul dubio valde ad luxuriam excitat.

Rehat ex-
cepUonem.

Excusant tamen a mortali Salmant. ' si absit periculum commotionis, ratione aetatis puerilis vel etiam senilis, vel frigidae complexionis. At hoc nec admittendunrputo; cum saltem ex visu turpi oria-
tur periculum concupiscendi. — Dicunt item Salmant. a, virum aspicientem pudenta adolescentium, non peccare mortaliter, nisi esset vehementer proclivis ad sodomiam. Sed ego difficulter excusarem a mortali quemcumque deliberate aspicientem pulcrum adolescentem nudum.

Item, de viro a»pi-
aente pul-
cram adole-
-cratem nu-
dam.

Notant autem Salmant. 4 cum Sanchez et Filliuccio *1, quod aspectus peccaminosi induunt, sicut tactus, eamdem speciem objecti; et ideo dicunt explicandam esse in confessione qualitatem personae quae fuit turpiter aspecta. — Sed huic doctrinae verius contradicit Croix ubi ait, quod qui sine ullo desiderio personam vengree aspicit, non tenetur dicere qualis fuerit persona. Quomodo enim femina, aspiciendo turpiter sacerdotem nudum, committet sacrilegium, quod consistit in violatione personae sacrae: cum ibi nulla violatio intercedat? Et quomodo quis aspiciens turpiter consanguineam, committet incestum?

Alit di-
cant ftipe-
ctum tur-
pem induere
«pcctem
objecti.

Contra-
dicit S. Do-
ctor.

422. - Quaeritur 2°. *An sit aliqua culpa aspicere partes honestas personae paterae sexus diversi?*

1 Tr. 12, cap. 1, qu. 1. — ■ Tr. 26, cap. 3, n. 12. — ' Loc. cit., n. 13. — « Loc. dt., n. 13. — *Sanch.*, de Matr., lib. 9, diep. 46, n. 30. — · Lib. 6, part. 2, n. 1030. — *S. Anion.*, part. 2, tit. 5, cap. 1, | 7. — *Zzw.*, lib. 4, cap. 3, n. 65. — *Cajetan.*, Opasc. tom. 1, tr. 14, dub. 3. · *Fili.*, tr. 30, n. 217. ·

S. Antoninus, Lessius, Toletus Cajetanus, Filliuccius, Dicastillus, etc cum Salmant. dicunt hoc esse per se licitum, prout licitum est aspicere quascumque res pulcras ad visum, a Deo creatas. Ideo tenent nullam esse culpam per se, praecisa curiositate, aspicere mulierem pulcram. Et idem sentit Continuator Tournely b), loquendo de homine sacculari. — Sed in praxi puto hoc raro excusari a veniali: nisi fiat ex urbanitate debita aut alia justa causa.

A - pe
crw« hor.r.
tio* pertor-
nae pulcrxe
diverW te-
xat. liato*
juxta qno*
dxxn

In praxi
S. Doctor
raro exco-
Mi a venu
ii.

Secus tamen merito dicunt, si aspectus esset diuturnus. Quia tunc excusari nequit a veniali, et etiam a mortali, si proximum sit periculum turpis concupiscentiae vel morosae delectationis; quae procul dubio aderit, quando in aspiciendo adest commotio spirituum. Ita Salmant.¶ cum Lessio, Cajetano S. Antonino <), Filliuccio O, etc.; ac Holzmann § et Elbel f). Immo, valde merito ait Roncaglia ·, diuturnum mulieris pulcræ aspectum, maxime si quis inordinato amore erga ipsam afficiatur, non esse sine gravi peccandi periculo. — Et idem merito dicit de diuturno colloquio vano cum puella inordinate dilecta. Cui valde adhaerent Salmant.10, ex D. Thoma saltem propter proximum periculum labendi.

A»pe-
ctot dialur-
na* vetsU-
ht,

que kfjh-
ik

IteaUfCM-
loqaiazn H
nam cum
puella inor-
dinate Jile-
CU.

423. - Aspicere autem partes minus honestas, sed haud turpes mulieris, scilicet pectus, brachia, crura, secluso periculo

Aspicere
parte* mi-
na» bone-
-ta» mulie-
ris, de »c vt
niait.

DkosI., lib. 1, diip. 3. de Temperantia, dub. 17, n. 262. - · Tr. 26, cap. 3, n. 2. — † Loc. tiU n. 3 et 4. - *Lca.*, loc. cit. — · De Praec. decal., n. 712. — · Tr. 12, cap. 1, re<. in praxi, num. 1. — * Loc dt., cap. 3, num. 22; e< cap. 7, nam. 31.

generis aut sexus, aut diversae aetatis, periculo proxima est, ideoque vitanda est».

<*) Filliuccius, *tr. 30, n. 205*, non quidem de aspectibus, ut falso dicunt Salmanlicenses, sed de morosis delectationibus loquitur, affirmans eas probabilius diversam speciem induere juxta diversa earum objecta.

422. - a) Toletus, *hb. 5, cap. 14, n. 1, v. Tertio*; « Videre feminas, inquit, aut viros., ad solam delectationem carnalem, quae ex visione insurgit, solum est veniale».

Continuator Tournely, non de solo sacculari loquitur: «Non illicitum esse, inquit, *de 6° Praec.*, art. 7, *sect. 2, i. f.*, personam sexus alterius intueri, nec teneri saecularem quemque demissis oculis incedere per plateas, aut mulieres alloqui ».

Cajetanus et S. Antoninus minus recte a Salmant. allegantur; non enim excipiunt casum aspectus diuturni, sed Cajetanus, *loc. cit.*, et *Sunt. v. Impudicitia*; et & Antoninus *loc. cit.*, mortale esse dicunt, si fiat ob malum finem.

d) Filliuccius pariter male a Salmant. citatur; etenim *loc. cit.*, scilicet, *tr. 30, n. 217*, non loquitur de aspectu diuturno.

f) Elbel, *de 6° Praec.*, n. 188, omittens etiam aspectus diuturnitatem, fieri posse mortale ait, « si quis animadvertat se propterea exponi periculo lapsus vel gravium temptationum ».

/> S. Thomas, *Opusc. 64, § de Fluxu libidinis*, de distillation? loquens, ait colloquia vana cum inordinate amatis, fugienda esse

lapsus, et modo aspectus non sit diuturnus (ut supra), de se non est mortale. Ita Navarrus a), Sanchez b), Cajetanus a); et Salmant. cum Armilla et aliis. — Dictum est *de se*; nam bene inquit Holzmann f), id facile mortale esse in aspiciente valde ad venerem proclivi.

424. - Aspicere picturas obscoenas tantum ex curiositate, non est mortale, ut dicit Tamburinius * si delectatio turpis et ejus periculum absit. — Sed in praxi virum morose aspicientem pudenda mulieris depictae, difficulter puto excusari a mortali. Quia difficulter se liberare hic poterit a delectatione turpi vel ab ejus probabili periculo; ut Elbel * Nisi aspiceret per brevissimum tempus, et in magna distantia, ut bene ait Roncaglia a.

425. - Quaeritur § Ait liceat mulieri se oruare?

Respondetur affirmative, si ornat se pro decentia sui status vel juxta morem patriae. Salmant. 4. Et idem, si hoc faciat, ut viro suo placeat vel ut sponsum reperiat, ut docet S. Thomas 4. — Mulier autem, quae sine recto fine se ornaret, certe peccaret, et quidem graviter, si hoc faceret ad provocandos viros, ut ipsam concupiscant; leviter vero, si faceret tantum ex levitate aut vanitate. Ita Cajetanus a), Lessius, Silvester a), etc. cum Salmant. , ex S. Thoma a).

Et idem dicendum de muliere se fuco pingente, ut Salmant.† cum S. Thoma e,

qui excusat pariter mulierem, quae fuca- ret faciem, ad suam turpitudinem tegendam. — Vide alia dicta *de Scandalo, Lib. II, it. 55*, ubi diximus, quod mulier, juxta consuetudinem loci fuco se pingens, aut aliquantulum ubera detegens, non peccat graviter, per se loquendo, si forte inde in generali alii scandalizentur. — Dubium est, si sciat aliquem in particulari scandalum pati. Vide dicta *eodem Lib. II, n. 54*.

Mulier autem utens veste virili, ex se non peccat graviter; sed non raro erit mortale. — Vide *ibid.*, n. 52, ad 2. *Si femina*.

« 7". Aspectus vero, et subinde etiam « (rarius tamen, propter periculum adjun- « ctum) tactus, ex petulantia vel curiosi- « tate, partium inhonestarum alterius cor- « poris, ejusdem tamen sexus, citra affe- « ctum et periculum consensus venerei, « excusari posse a mortali, ut v. gr. quando « simul aliqui natant vel lavant, docet Lay- « mann ' ex Sanchez 10, Trullench b) ». — [Vide dicta *it. 420*].

426. - « 8". Verba turpia, lectio obscoe- « norum, spectatio comoediarum turpium, • cantiones inhonestae, gestus, litterae et « dona amatoria a); si tantum fiant ex cu- « riositate vel vano solatio, non sunt mor- « talia. Secus tamen, si fiant, vel animo « inhonesto sive venereo, vel cum periculo « ruinae spiritualis sui vel aliorum. — San- « chez ", Filliuccius " ».

Aspectui, tActu. alit' ni corpori- ex curiosi late.

Verba tur pia, lectio- ne-, etc.

* Deoi., lib. 7, cip. 8, § 5, num. 1. — · Dc 6- Praec , eum 195. — ■ Tr. 12, cap. 1, qu. 1, v. *Ad iummum*. — · Tr. 2*. CAp. 3, n. 16. — » 2* 2 ·, qu. 16% art. 2. — Le... lib. 4. cap. 4, n. 10). · · Loc. dt.. n. 15. — 1 Loc. cit..

n. 16. — · 2· 2·, qu. W, art. 2, ad 2. — » Lib. 3. sect 4. n. 10, i. t — w Dc Matrim., lib. 9, diap. 46, n. 12 et 26. — u Dc Matrim.. lib. 9, dhp. 46, a num. 31. — " Tr. 30, n. 206 et »cq.. et n. 222.

sub mortali, si ex illis proveniat distillatio. Nec pro alia sententia a Salmant. allegatur.

423. - a) Navarrus, *Man.*, cap. 23, η. 19, Cajetanus, v *Ornatus*, § *Caput quartum* Armilla. v. *Ornatus*, η. I, verb *Quarto*, non loquuntur de aspicientibus, sed de ipsis mulieribus, quae nudum pectus ostendunt, et negant per se esse mortale. Sed ex hac opinione clare sequitur neque esse per se mortale sic nudatum pectus aspicere.

Sanchez, *de Matrim.*, lib. 9, disp 46, n. 25, Salmant, tr. 26, cap. 3, n. 13, concordant utique; sed omittunt limitationem a S Alphonso appositam: *modo aspectus non sit diuturnus*

c; Holzmann, *de Praec. decal.*, n. 713, i. f, non solum ait facile esse mortale, sed

absolute pronuntiat, respectu ejus qui valde ad venerem proclivis est, talem aspectum admodum periculosum esse, et addit: « Graviterque peccaminosus existit ».

425. - Cajetanus, in *2anl 2a;qu.* 169, art. 2, ad 5 *dub.*; Silvester, v. *Ornatus*, qu. 4, sicut et ipse S. Thomas in *2a 2"*, qu. 169, art. 2, negant esse semper mortale ita se ornare ex levitate aut jactantia.

Trullench, lib. 6, *dub. 12, n. 15*, de aspectu quidem concordat; de tactibus vero, etiam si ex joco et obiter habeantur, mortalia esse peccata dicit n. 8, si deliberate habeantur.

426. - § Sanchez, *loc. cit.*, non loquitur de donis amatoriis, quae ad aliam quaestionem pertinent.

Quaeritur 1°. *An sil peccatum mortale, verba turpia proferre?* — Quicquid in hoc puncto diverse doctores sentiant.

Verba
turpi* dc
e nnn auct
nui*.

Dicendum Γ. De se non esse malum, verba turpia proferre aut audire (idem enim dicitur de proferente, quam de audiente); sed hoc pendet ex bono vel malo fine, quo verba proferuntur. — Ita Sanchez

Ob jocum
vel sola*
tiam dicta,
de «e non
sani lcth.v
h*

Dicendum 2. Quod loqui turpia ob vanum solatium sive jocum, de se non est mortale. Ita, cum Busenbaum hic, et S. Antonino *, ac Sanchez 3 cum Navarro, etc.; Tamburinio 4. Nisi audientes sint ita debiles spiritu, ut scandalum patiantur; ut Sanchez b) cum Navarro b), etc. Aut, nisi verba sint nimis lasciva; ut addunt Salmant. *. — Hinc notant Salmant. ° cum Dicastillo, dicteria turpia quae proferuntur a messoribus, vindemiatoribus et mulionibus, non esse mortalia; quia ludicre dicuntur et audiuntur. Ita etiam loquitur S. Antoninus ', dicens: *Ubi talia verba turpia dicuntur ex quadam levitate, ad solatium, quamvis de se non videantur mortalia...; tamen per accidens posset esse mortale ibi ratione scandalii...: ut, cum audientes sunt debiles spiritu, et verba essent multum lasciva. Idem videtur dicendum de facientibus vel cantantibus cantilenas plenas lasciviis.*

hem. lcth.
tere libro»
turpet ex
cnrioMt.tte.

Sic etiam dicunt, cum Busenbaum, Sanchez c), Tamburinius e et Sporer · de se esse tantum veniale, legere libros turpes

» De Matr., lib. 9, ditp. 46, n. 83. — · Part. 2. lit. 5, cap. 1, § 8. — · Loc. cit., n. 34. · Abusr., Man., cap. 14, n. 42, v. *Dt cimo octavo*. — · Decal., lib. 7, cap. 8, § 4, n. 1. — * Tr. 26, cap. 3, n. 19. — · Loc. cit., n. 20 · *Dica>t*, de

ex curiositate, sine turpi delectatione vel ejus proximo periculo. (Sed id sedulo sagittant confessarii prohibere, quantum valent, juvenibus; qui ex hujusmodi lectionibus, universe magnam animae ruinam hauriunt). — Et idem dicendum de audiente praedicta verba, ob vanum solatium; ut Sanchez cum Cajetano Recte autem advertit S. Antoninus l0, quod audiens turpia *cum delectatione deliberata* illius turpitudinis, *non videtur posse excusari a mortali*, sicut qui morose delectatur in turpi cogitatione: *nisi forte* haec forent inter conjuges <Λ

Item, au
dire turpi*
verba.

Nin au
dtanturcum
delectatio-
ne turpi.

Dicendum 3". cum eodem Sanchez ", esse sine dubio mortale, dicere turpia ob/> delectationem captam ex cogitatione ipsarum rerum turpium vel cum periculo talis delectationis <4 ut recte addit Tamburinius, sive cum periculo gravis scandalii, quod frequenter adest, cum talia proferuntur coram juvenibus vel puellis, ut bene advertit Elbellf. — Hinc tenent Salmant. u, non excusari a peccato gravi, qui nominat pudenda aut modum copulandi; maxime coram adolescentibus et mulieribus juvenibus honestis. Nominare autem pudenda sui proprii sexus coram aliis sexus ejusdem, puto, communiter loquendo, non esse grave.

Profer
re turpia,
quando sit
lethale.

Mortaliter etiam utique peccant, qui ob jactantiam narrant sua turpia peccata. Et tunc peccant non solum peccato scan-

Jacture m
de proprio
peccato tur-
pi, lethale.

Jmt et Jure. lib. 1, diip. 3, dub. 17, n. 259. — ' Loc. dl., \ 8. — · Loc. dt., § 5, n. 1. — · Sacrum · part. 4, cap. 3, o. 695. — w Part. 2, tit 5, cap. 1, J 8. — 11 De Matr., lib. 9, ditp. 46, n. 38. — u De 6· Praec , n. 194. — " Tr. 2», cap. 3, n. 19

b) Sanchez, *dc Matrim., lib. 9, disp. 46, n. 35*, dicit esse mortale ratione scandalii, • cum audientes sunt spiritu debiles, et verba aut cantica aut gestus sunt valde lasciva ». — Et Navarrus, quem citat Sanchez, dicit *cap 23, n. 123*, peccare mortaliter eum, qui ejusmodi verbis aut gestibus lascivis utitur, · credens aut credere debens se vel alium per ea inductum iri in consensum alicujus actus mortalis ».

c) Sanchez, *loc. cit., n. 44*, veniale esse affirmat libros turpes legere ob solam vanam curiositatem et delectationem; « at si intendatur delectatio venerea, consurgens ex ipsis rebus turpibus apprehensis, esse mortale ».

•D Sanchez, *dc Matrim., lib. 9, disp. 46, n. 38*, turpium auditionem mortalem esse dicit, • cum intenditur delectatio consurgens ex re-

bus ipsis turpibus cogitatis... Secus autem, erit venialis». Et adducit Cajetanum, qui notat S. Thomam non dixisse absolute peccare mortaliter eum, qui verbis aut factis turpibus utitur, sed cum eo addito: quae de se sunt lethalia. Et hoc utique dicit Cajetanus *in 2a^{TM} 2a^o, qu. 168, art. 3, ad l«»" dub.*; ut nempe significet (addit Sanchez) non semper lethale esse, nisi aliunde adjungatur mortalis malitia.

c) S. Antoninus praetermittit exceptionem de conjugibus, hic a S. Alphonso allatam.

/J Ob *notabilem* delectationem captam ex cogitatione ipsarum rerum turpium, ait Sanchez, juxta suam laxam opinionem de parvi tale materiae in re venerea.

Scilicet cum periculo *consensus* in illam delectationem, ut dicit Tamburinius, *Decal., lib 7, cap. 8, § 4, n. 1.*

Quotapicx
peccatum.

Colloqui ho-
neste cum
puella ex-
tranea.

Audire co-
moedias le-
viter tur-
pes non est
morale

Si noubi*
liter turpes
in re vel
modo, quan-
doque mor-
tale.

Quandoque
veniale.

dali propter audientes; sed facillime etiam peccato complacentiae de ipsis peccatis: ut recte dicunt Salmant.¹ Cum Dicastillo Et ideo in confessione explicare debent speciem peccati de quo se jactarint. — Colloqui autem honeste cum puellis extraneis, de se non est nisi veniale; sed, ratione periculi, maxime in conversatione diuturna, potest esse grave: ut diximus m. 422, *in fine*, cum Salmant. a, Roncaglia a.

427. - Quaeres 2°. *An sit mortale, audire comoedias turpes?*

Respondetur, quod si comoedia non sit notabiliter turpis, illam audiens non peccat mortaliter, nisi qui expertus sit suam fragilitatem. Ita Sanchez “λ — Si vero in comoedia repraesententur res notabiliter turpes vel modo turpi, mortale quidem esset illam spectare ob delectationem consurgentem ex ipsis rebus turpibus; veniale autem, ob curiositatem tantum aut ob vanum solatium, secluso periculo consensus in turpem delectationem. Ita Sanchez «, et Tamburinius 4 cum Diana, Rodriguez, Lorca, etc. Quidquid sit (ut ait Tamburinius) de cooperatione (de qua mox agendum), quam quisque afferret, sua pecunia concurrens ad talem repraesentationem.

1 Tr. 26, cap. 3, n. 21. — Loc. cit., n. 22. — Tr. 12, cap. 1, ref. in praxi, n. 1. — * De Matrim., lib. 9, diip. 46, num. 40. — * De ad., lib. 7, cap. 8, § 5, num. 1. - Diana, part. 2, tr. 17, rcaol. 36, /todrif., Sum., tom. 3, cap. 71,

Dicastillus, *de Just, et Jure, lib. 1, disp. 3, dub. 17, n. 260*: « Saepe... contingit, inquit, graviter peccare illos, qui volunt videri turpibus dediti, et inde aestimari; nam de lethali peccato gloriam quaerere, lethale videtur ob illius complacentiam. Si tamen non sit complacentia in turpitudine, sed solum velit quis apud socios haberi huiusmodi rebus deditus, ut aestimetur ingenium, dexteritas, virilitas, experientia, secluso scandalo, non videtur damnandus peccati mortiferi ».

427. - a) Sanchez, *de Matr., lib. 9, disp. 46, h. 40*, hac utitur distinctione: « Quamvis comoediis interesse non sit mortale, ubi nec res turpis repraesentatur, nec modus repraesentandi est turpis; vel si haec concurrant, audiuntur ob solam vanam curiositatem, absque periculo probabili lapsus in aliquod peccatum mortale. At quando turpia repraesentantur, vel modus est turpis, audiunturque ob delectationem ex ipsis turpibus rebus consurgentenu., aut cum probabili ruinae periculo, esse lethale ».

Num autem *graviter peccent omnes, qui pecunia vel plausu, ad huiusmodi comoedias notabiliter turpes concurrunt, etiamsi sine ipsis comoedia repraesentaretur?*

Negant Turrianus Bardi c et Baddellus, apud Croix e. Et huic opinioni olim adhaesi. — Sed melius nunc censeo affirmandum cum eodem Croix et Holzmannr f Ratio, quia isti, etsi materialiter, tamen positive cooperantur ad actionem graviter peccaminosam; quae cooperatio non est licita, nisi fiat ex gravi causa necessitatis vel utilitatis. — Et idem recte dicit Holzmann de iis, qui ex officio impedire tenentur, vel etiam qui alias impedire commode possunt.

Non damnarem vero de mortali simplices spectatores (praeciso penculo turpis delectationis, ut supra), sine quibus comoedia etiam fieret. Isti enim, neque essent causa illius turpis repraesentationis, quia non positive ad illam influerent; neque occasio, quia (ut supponitur) etiam sine ipsis comoedia ageretur. — Excipe clericos et religiosos, qui non possunt ibi interesse sine gravi laicorum scandalo. Sic enim recte docet Benedictus XIV « A Et excipe etiam laicos, sine quibus comoedia non fieret.

n. 1. - Lorca, in 1.. 2., de Peccati., disp. 28, membr. 3, v. *Ex dictis*. — Tambnr., loc. cit., n. 1. — BaideI., tom. 1, lib. 3, disp. 18, num. U. - Lib. 2, num. 239. — Croix loc. dt.

b) Turrianus a Croix citatur ex Florentinio Hieronymo, in sua *Contoedio-crisi*; hic autem Turrianum citat ex Diana, *part. 5, tr. 13, resol. 81*; atvero loco a Diana citato, Turrianus nihil de hoc habet, neque alibi, quidquid investigare potuerim.

c) Bardi, *Select., lib. 9, qu. 2, sect. 15, n. 5*, sane hoc admittit speculative, sed subdit (quod non animadvertit Croix): « Practice tamen res est valde periculosa, quoniam multitudo confluentium esse potest motivum excitans histiones, vel ad diu perseverandum in eodem loco ob majus lucrum quod reportant, vel recedentes ad iterum recedendum in eundem locum, in quo experti sunt placere recitationes istas et ipsos lucrari ».

d) Holzmann, *de Virtut. theol., n. 242*, ita quidem docet, sed non adducit ampliacionem: *etiamsi sine eis repraesentaretur*; et absolute dicit mortaliter peccare cooperatores, ut « spectatores, propter solutionem mercedis, editionem plausus, risus, etc. ».

Benedictus XIV, *de Synodo, lib. 11,*

coojxn-

liter pec-

Exdp.

«pctxtor,

quo non fle

"*.

Adolescent, qui tunc ne cruetur in-terat, in- viter pec- cat.

Limitatio.

Reprae-
tenure aut
acribere co-
modia m
valde tur-
pem, lethali-

Lucrum
non excu-
ut.

Doctrina
D. Thomae.

Nullum autem modo a mortali excusa-rem adolescentem, qui absque necessitate vellet curiositatis causa huiusmodi comoediis interesse. Nisi quis esset valde timoratus; et insuper pluries sit expertus, illas spectando nunquam lethaliter peccasse: modo suo exemplo aliis adolescentibus occasionem non praeberet huiusmodi turpibus repraesentationibus assistendi.

428. - Certum est autem, repraesentantes seu componentes has comoedias notabiliter turpes, nullo modo excusari posse a peccato gravi: ob scandalum aliorum, quamvis non intentum. Sanchez | cum S. Antonino, Silvestro, etc. — Nec lucrum, quamvis magnum, eos excusare potest; ut recte notat Tamburinius

Nota autem hic quod docet D. Thomas *, nempe: *Ad omnia autem quae sunt utilia conversationi humanae, deputari possunt aliqua officia licita. Et ideo etiam officium histrionum, quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est secundum se illicitum. Nec sunt in statu peccati: dummodo moderate ludo utantur; id est, non utendo... illicitis verbis vel factis (id est turpibus, vel quae vergunt in proximi nocumentum, ut explicat in corp.) ad ludum, et non adhibendo ludum negotiis et temporibus indebitis.... Unde illi qui moderate eis subveniunt, non peccant... Si qui autem... sustentant illos histriones, qui illicitis ludis utuntur, peccant, quasi eos in peccato foventes.* Idem docet D. Antoninus ubi, explicando verba illa D. Thomae *illicitis ver-*

bis aut factis, dicit: *Si... cum verbis turpibus vel actibus turpia repraesentantibus..., tunc est illicitum et mortale.* — Vide alia dicta *de Scandalo, Lib. II, n. 56.*

429. - « Choreae, nisi malo fine fiant, « aut cum periculo aliquos aut seipsum « incitandi ad libidinem, vel cum alia circumstantia mala, secundum se non sunt • malae, nec actus libidinis, sed laetitiae. • Quando vero Sancti Patres eas interdum valde reprehendunt, loquuntur de • turpibus, et earum abusu. — Vide Cajetanum 4, Filliuccium • ».

Choreae, ut docet S. Antoninus •, per se licitae sunt: modo fiant a personis saecularibus, cum personis honestis et honesto modo, scilicet non gesticulationibus inhonestis. Idem dicunt Salmant. : cum Azor, Cajetano Filliuccio, Bonacina, etc. — In choreis autem leviter apprehendere manum feminae, vel non erit culpa, vel ad summum venialis: ut notat Cajetanus b); et consentit probabiliter Sporer •. — Vetitum autem fuit clericis a Tridentino •, choreis illicitis assistere, saltem illas ducere. Salmant.10.

« 1(T. Exhibentes comoedias turpes, « item facientes libros aut picturas incitantes ad libidinem, peccant mortaliter: « quia sunt ruina proximi; cum moraliter • certum sit, multos inde ad peccatum « incitandos » Filliuccius n. — Similiter « magistratus, qui permittunt exhiberi turpes comoedias, peccare mortaliter docet « Hurtadus; et concedit Baldellus, si auctoritatem illis praestent, approbent vel

Choreae,
per M lici-
uc

Exhiben-
te» comoe-
dia* turpe».

Magtxxr**
tu* permit-
teste» exhi-
berL

* De NUrrim*. lib, 9, disp. 46, num. 4L S. Ante*, part. 2, tit. 3. cap. 7, § 5. • Sllttsl., v. Ludus. qu. 3. — • 2• 2•, qu. 166, art. 3, ad 3. — • Part. 2. dt. L cap. 23, 14. — • Sum., v. CJiarta. — • Tr. 80, n. 223. — • Pari. 2, tit. 6. cap. 6. — • Tr. 26, cap. 3, num. 17 et 18. • part. 3, Hb. 3, cap. 26. - Fill. loc. dt. Benac., de Ma-

trim., qu. 4. punct. 9, num. 24. — • Sieram., part. 4, cap. 3, n. 691. — • Se»» 24. de Reform., cap. 12. v, V5r-stitu. — • Tract. 26, cap. 3. num. 17 et 18. — u Tr. 30. num. 210 et 21L — Par Hurtad., de Virtut. theol., dirp. 173, »ect. 28. § 377. — Baidal. tom. I. l»b 3, ditp. 18. n. 12 et 13.

cap. 10, n. 12, id in clericis damnat, non quidem propter lineorum scandalum, sed ratione periculi proprii.

428. - a) Tamburinius, *Decal., lib. 5, cap. 1, § 4, n. 28*, negat quidem lucrum regulariter excusare; si tamen « tanta esset... necessitas, ut eo lucro indigeret ad victum vel quid simile, non recusarem, inquit, semel aut iterum licere (sed sine periculo morali suae impurae delectationis, quod cavere maxime in histrione turpium, proh! quam difficile est), donec alia vivendi ratio diligenter conquirenti non aperitur ».

429. - Cajetanus, *Sum., v. Choreae*, negat per se peccatum esse choreas ducere; per accidens tamen ex periculo aut prava intentione, posse fieri mortale.

b) Cajetanus, v. *Chorea, v.f.*, ait: « Dum aliquis intorquet digitos mulieris, cum qua choream duxit, non plus quam veniale peccatum incurritur».

*» S. Alphonsus» in *Horn apost., tr. 9, n. 8*, mortaliter peccare existimat eos qui pingunt vel exponunt turpes imagines: • Et idem puto (addit) dicendum de iis qui eas domi retinent expositas omnium aspectui».

« foveant: addit tamen, posse aliquando
« excusari, si ad majus malum impedi-
« dum, non puniant, et tantum tolerant.
« Vide Diana l ».

430. — « n ». Persona soluta permittens
« se tangi ab aha, tactu, qui vulgo cense-
« tur pudicus, ut prehensio, contrectatio
« manus, amplexus et oscula, juxt.a mo-
« rem patriae, non peccat: nisi ei con-
« stet fieri pravo affectu; huic enim eoo-
« perari non licet. — Docet tamen Filliuc-
« cius etiam tunc admitti posse, ne tan-
« gens infametur . [Sive, ne suspicionem
infamiae ingerat; vel ne alii scandalizen-
tur. Ita Continuator Tournely a cum Sil-
vio; et Salmant. 3 cum Sâ, Azor, Caje-
tano .λ Bonacina. — Tenetur tamen resi-
stere, si tactus fiant clam, et certum sit
malitiose fieri Salmant.4, Tamburinius s,
Croix .].

« Admittens autem tactus impudicos
« (ut mamillarum et obscoenarum par-
« tium), vel oscula furtiva », [Ut dicunt
etiam Salmant. T] «et morosa, vel inde-
« centia, peccat: quia praesumitur affe-
« ctus malus. — Vide Filliuccium »; et
• infra, *Ub. 5, cap. 1, dub. 2* ».

Utrum autem *mulier vi oppressa, ad
vitandos impudicos tactus alterius, tenea-
tur etiam clamare, si oporteat?*

Affirmant Salmant. 9 cum Cajetano,
ex communi, ut asserunt ^b). Et probant
ex Deut. xxn, 24, ubi damnatur ad mor-
tem puella, *quia non clamavit, cum esset
in civitate.*

Sed valde probabiliter dicunt Navar-

1 Part. 5, tr. 13, reto! 82. — *Fill.*, tr. 30. n. 1% ct 1 ^ . —
1 De *ir* Praec., art. 7, aect. 1, post conci. 1, v. ad 2. -
SiMus, in 2** 2., qn. JM, art. 4. cond. 1. — Tr. », cap. 3,
n. 62. - S3, v. *Luxuria*, n. 15 (edit, gennina). n. 14 (edit,
corr.). - Xaor, part. 3, lib. 3, cap. 25, qu. 4. - *Bonae.*, de
Matrim., qn. 4, punct. 9, n. 10. — Loc. cit., num. 62. —
Dccal., lib. 5, cap. 1, § 4, n. 25. — Lib. 2, n. 249. —
Loc. cit., n. 63. — Tr. 30, n. 196 et »cqq. — Loc. dt.,

430. - a) Cajetanus, in 2a,i 2<“,qu. 154,
art. 4, v.f., brevius loquitur, et negat mu-
lierem teneri repellere «coram aliis».

*) In *Istruzionc e pratica*, cap. 9, n. 6,
quaerit S. Doctor utrum puella oppressa tenea-
tur clamare, si oporteat ad se liberandam a
turpitudine; et de sententia affirmativa scribit:
« Et hacc quidem sententia ut tutior consulenda
est (licet opposita non sit prorsus damnanda,
maxime si non adsit proximum periculum
consensus). Cfr. *Horn, apost., tr, 9, n. 6,*

rus °, Sotus ", et Bonacina ll cum Regi-
naldo, non teneri mulierem ad daman-
dum cum periculo notabilis damni, sive
infamiae, vel nimiae verecundiae; quia
tunc, si aliter jam resistat quantum po-
test, non tenetur cum tanto suo incom-
modo vim repellere. Excipe, si adsit pe-
riculum proximum consentiendi. — Nec
obstat textus Deuteronomii supra relatus.
Nam praeceptum illud erat praeceptum
judiciale, pertinens quidem ad iudicium
externum : in quo damnari praecipiebatur
puella quae violata fuisset, et non clamas-
set *cum esset in civitate*; quia praesu-
mebatur ipsa (ut commentât Cornelius a
Lapide) *stupro consensisse, et ideo non
clamasse*. Et idem sentiunt Mcnochius,
et Gordon cum Philone apud Cal-
met >. Praeterea nemo dubitat, omnia
praecepta judicialia Veteris Legis jam
omnino cessasse per praecepta judicialia
perfectiora Legis Evangelicae; ut probat
doctus Frassen

Non negandum tamen, quod si mulier
sit in periculo proximo consentiendi in
copulam, ob eṡpērientiam anteactam, vel
ob sui cognitam fragilitatem ; teneatur
utique clamare, ad se liberandam ab illo
congressu.

An autem *mulier oppressa teneatur po-
tius pati mortem, vi repellendo invasorem
suae pudicitiae,quam permittere copulam?*

Duplex est sententia, ut diximus >t.368.
— At negativa, quam tenent Sotus % Na-
varrus *), Toletus *), et alii potius specu-
lative quam practice est probabilis.

n. 63. - *Cajetan.*, in 2" 2., qu. 154. art. 4, v. f. — *. *Man.*,
cap. 16. num 1. — " De Ju»t. ct Jure. lib. 5, qu. 1, art. 5,
v. *Ad tertium*. — " Disp. 8, dc 6. *Pracc.*, qu. unie., n. 10. -
Rqpn., lib. 22. num. 4. — *Corn. a Lapide*, in Deuteron.,
cap. xxi. ver». 25. — *Menoch.*, in Deuteron., cap. 22,
ver». 24. - u In Deuteron., cap. xxn, ver». 25. — ' Sco-
tu» academicus, torn. 6, dc Lcgibu». disp. 3, art. 2. qu. 4,
conci. 1.

c) Gordon, in citat, loc. Deuteron., id insi-
nuat a contrario, dicens illam in agro reper-
tam, censeri « ex solitudine loci non consen-
sisse ».

‘O Philo, *de Specialtb. legib. quae refe-
runtur ad VI et VII Dccal. cap.*, hacc expres-
sis verbis non dicit; forte tamen eadem signi-
ficat.

Sotus, Navarrus et Tolctus, locis addu-
ctis n. 368, dicunt salis esse, si mulier illa
negative se habeat.

431. - « Quaeres: *an, ct quatenus li-*
• *ceant tactus, aspectus, etc., inter conju-*
• *ges vel sponsos?*

Tactui et
Mpectut in*
ter conju-

« Resp. Γ. Conjugibus licent, si refe-
« rantur ad copulam: ad hanc enim licite
« se excitant. — Alio autem fine, v. gr.
« voluptatis causa si fiant, sunt peccata
• venialia: quia matrimonium eos coho-
« nestat, ac defectus debiti finis non est
« mortalis; nisi tamen habeantur cum pe-

« riculo pollutionis: quae, cum iis sit illi-
« cita, eo casu erunt mortalia, regulariter
« saltem. Sanchez *, Filliucciusl et alii ». —
— IVide *Ub. VI, n, 932 ad 936*Λ.

« Resp. Z. Sponsis tactus impudici non inter
« licenL Pudici vero in partibus honestis £ 4i *
« licent, si ex iis tantum intendant dele-
• ctationem sensitivam; secus, si vene-
« ream. Sanchez ·, etc., Bonacina ·7, etc. ». —
— (Sed vide dicenda *Lib. VI, n. 854*Λ.

DUBIUM II.

Quae sint species Luxuriae consummatae naturales.

432. *An fornicatio st/ vetita dc jure naturae.* — 433. *An peccet mulier non resistens turpi congressui, ob metum mortis, si non consentiat.* — 434. *An permitti possint meretrices.* — 435. *Circa concubinatum, quaeritur 1. An possit absolvi, qui nequit ejicere concubinam sine infamia.* — 436. *Qu. 2. An absolvi possit promittens concubinam ejicere.* — 437. *Qu. 3. An possit absolvi concubina, ob necessitatem non discedens* — 438. *Qu. 4. An, qui est in proxima occasione, causa exercendae artis. Quid vero, si is adhibitis remediis, semper eodem modo recidit.* — 439. *Qu. 5. An famula, peccans cum domino.* — 440. *Qu. 6. An uxor, peccans cum viro.* — 441. *Qu. 7. An tollenda occasio, etiam cum gravi damno.* — 442. *Quae sint poenae pro concubinato, praesertim pro clericis.* — 443. *An stuprum sit speciale peccatum.* — 444. *Ad quid teneatur raptor.* — 445. *Quid de adulterio.* — 446. *An sit adulterium, copula sodomitica inter conjuges.* — 447. *An copula habita inter desponsatos* — 448. *Circa incestum, quaeritur 1. An omnes incestus sint ejusdem speciei.* — 449. *Qu. 2. An differant incestus cum affinibus.* — 450. *Qu. 3. An incestus cum cognatis spiritualibus.* — 151. *Qu. 4. An sit speciale peccatum, copula confessorii cum poenitente. Quid, si sit ejus parochus* — 452. *Qu. 5. An committant incestum propinqui, copulantes post dispensationem* — 453. *An soli tactus incestum constituent.* — 454. *Quomodo committatur sacrilegium per peccatum turpe.* — 455. *Circa sacrilegium personale, quaer. 1. An sacerdos simul religiosus, laedens castitatem, committat duo sacrilegia* — 456. *Qu. 2. An copulans cum aha persona sacrata.* — 457. *Qu. 3. An committat sacrilegium habens votum castitatis, si inducat alterum ad turpia. Quid, si morose delectetur de peccato alterius.* — 458. *Circa sacrilegium locale, quaer. 1. An sit sacrilegium copula occulta vel maritalis in ecclesia* — 459. *An sint sacrilegia tactus impudici habiti in ecclesia.* — 460. *Quae comprehendantur per locum sacrum.* — 461. *Qu. 3. An verba et aspectus lascivi habiti in ecclesia sint sacrilegia.* — 462. *Qu. 4. An, cogitationes turpes.* — 463. *Circa sacrilegium reale, quaeritur quando committatur.*

LuxurUc
Ue naturn-
eC'

432. - « Resp. Eae dicuntur, in quibus
« fit commixtio eo modo quo natura in
« stituit: v. gr. quando servantur sexus
« diversus, species eadem, vas et modus
« naturalis, etc.; ut vide in principio hujus
« Capitis.

« Unde resolvitur, tales esse has se-
« quentes, quae ideo in confessione sunt
« exprimendae:

« Γ'. Est Fornicatio. — Quae est con- Fonücatia
« cubitus soluti cum soluta (hoc est quae
• sit libera a voto, matrimonio, religione)
• ex mutuo consensu.

« Ad hanc reducitur Γ. *Concubinatus*, Conçut-
« qui est fornicatio continuata. Unde con-
« cubinarius (sicut et meretrix) ordinarie
« non debet absolvi, nisi dimissa concu-
« bina, aut muliere suspecta, cujus reten-

* Dc Matrim., Hb. 9, ditp. 41, n. 5 et »cqq., et ibidem,
dfop. 45. num. 33 et aeqq — ' Tr. 10. de Sacr. Matrim.

part. I, num. JSt et »eqq. — · Dc Matrim., lib. 9, di*p. 4b,
n. 47 et »cqq.

431. - a) Bonacina, *de Matrim., qu. 4,*
punct 9, n. 6, hanc opinionem de tactibus

inter sponsos» de futuro, probabilem utique
existimat; sed oppositam, probabiliorem.

Conrrc*,
CUtn*,
t*no>«poe
“

• tio scandalum daret, licet cum ea non
« peccaret. Sanchez aꝯ Navarrus Filliuc-
< cius * — *T. Congressus cum alterius*
' sponsa; quae est fornicatio intra eam-
« dem speciem gravior, et in confessione
« aperienda; saltem respectu sponsae: ut
« docet Rodriguez ., Sanchez 4, Fagun-
« dcz *, Filliuccius *, contra Covarruvias,
• Vivaldum, Ledesma »4 Azor b), quo-
« rum sententiam (etiam respectu sponsae)
« probabilem, et in praxi tutam censet
• Diana ' ».

Attende hic prop. 25 damnatam ab
Alexandro VII, quae dicebat: *Qui habuit*
copulam cum soluta, satisfacit confessio-
nis praecepto, dicens: Commisi cum so-
luta grave peccatum contra castitatem;
non explicando copulam.

Fornica-
la
semper in-
jrin.eccina-
Deinceps notandum, procul dubio for-
nicationem vetitam esse de jure naturae:
cum natura ordinet copulam tantum ad
matrimonium, quo non solum proles ge-
nerari, sed etiam bene educari possit. —
Ideo fornicatio semper est intrinsece mala;
licet alijqUancj0 per accidens a fornicario
proles bene educaretur. Ratio: tum quia
in hoc, ob magnum periculum hallucina-
tionis, causa nimiae delectationis, facillime
errari potest; tum quia natura considerat,
quae communiter, non quae per accidens
eveniunt; tum quia de se est contra jus

• Man., cap. 3, num. 19. — ■ Tr, 30, cap. 2, num. 66. —
• Sum , part. 1, cap 53, num. 3. — « De Mntrim., lib. I,
dbp. 2, n. 6. — • De 2° Praec Ecd., lib. 4, cap. 3, n. 19
el .cqq. — • Loc. dt., num. 53. — Covar., de Sponsalib..
part. 1, cap 1, num. 18. • Vrya/d., Candelabr. aur., dc
Sponialib.. cap. 1, n. 10, • ' Part. I, tr. 7. reaol. 5, i. f. —
• Tr. 12, cap. 2, qu. 2. — » De Ju>t. ct Jure, disp. 10, n. 197

432. - a) Sanchez, *Dccal., lib. 1, cap. 8*,
de praesenti casu disertis verbis non loquitur,
ct generaliter dumtaxat asserit opus de se ve-
niale vel indifferens, fieri mortale, si operans
occasioni ita proximae exponatur, ut eum in
morah ac proximo mortalis peccati periculo
constituat, nisi tamen cautio adhibeatur, ita
ut cesset periculum; vel nisi causa gravis ex-
ponendi se illi periculo urgeat.

Petrus Ledesma, *dc Matrim., qu. 43*,
art. 1, dub. ult., probabile quidem putat quod
non sit explicanda in confessione haec cir-
cumstantia; oppositum tamen appellat longe
probabilius. — Azor pariter, *part. 3, lib. 3*,
cap. 4, qu. 6, affert sententiam quae negat
adesse obligationem explicandi eam circum-
stantiam, et addit: • Licet alii-, oppositum sen-
serint satis probabilius».

naturae, carni rationem subjicere, ut acci-
dit in fornicatione ob delectationem actus.
In matrimonio autem, esto eadem delecta-
tio interveniat, Deus tamen speciali pro-
videntia disponit, ut talis deordinatio ab-
sit. — Vide Roncaglia .

433. - Quaeritur hic Γ. *An peccet gra-*
viter mulier, non resistens turpi congres-
sui alterius ob metum mortis, quamvis
non consentiat?

Alii omnino affirmant; quia talis im-
mobilitas esset quaedam cooperatio vo-
luntaria: cum possit se agitando congres- iun.oVr
sum aliquo modo impedire. Ita Lugo ; 'un,<nc,t”
Roncaglia 10 cum Filliuccio a), Azor: quos,
saltem in praxi, puto sequendos. — Alii
vero negant. Vide dicta n. 368.

434. - Quaeritur 2”. *An permitti pos-*
sint meretrices?

Prima sententia probabilis affirmat:
eamque tenent Salmant. cum S. Thoma,
Covarruvias, Trullench, Ledesma, etc.;
huicque clare adhaeret S. Augustinus
— Ratio, quia demptis meretricibus, pejora
peccata evenirent, nempe sodomiae, be-
stialitatis, mollitierum; praeter praevarica-
tionem mulierum honestarum. Ideo S. Au-
gustinus ,a ait: *Aufer meretrices de rebus*
humanis: turbaveris omnia libidinibus.

Verum *secunda* sententia, practice pro-
babilior, negat; et hanc tenent Roncaglia%
Meretri-
ce- proba-
biliter per-
mitti pcm-
sunt.
Probabi-
liu- practi-
ce nequeunt
permitti.

et 196. — 10 Loc. dt., qu. 3. • Aeor, part. 1, lib. 1, cap. 9,
qu. 3. — S. Thot*, 2° 2°, qu. 10, art. 11; et oputc. 20, de
Regim. prine., lib. 4, cap. 14, post mod. • Cavar., de Spon-
«allb., part. 1, cap. 4, n. 10. • TruH., lib. 6, dub. 11, n. 2. •
Pftr, Ltdctm., Sum., part. 2, tr. 27, cap. 9, concl. o, dub. 1.
— n De Ordine, Hb. 2, cap. 4, num. 12; ap. Migne, Patrol,
Iac, tom. 32, col. 1000. — u Loc. dt.

433. - a) Filliuccius, *tr. 21, u. 67*, utique
affirmat mulierem istam peccare, nisi tamen
majus aliquod malum, etc. timeatur.

434. - a) Salmant., *tr. 26, cap. 2, u. 84*
ct seqq., non universaliter hanc licentiam con-
cedunt; sed solum ubi necessarium foret in
aliqua civitate ad majora damna vitanda; si
vero non esset omnino necessarium, negant
posse permitti citra mortale peccatum.

Roncaglia, *tr. 12, cap. 2, qu. 6*, ita lo-
quitur «Adhaererem illi opinioni quae affir-
mat non expedire permittere meretrices... Non
tamen per hoc intelligo culpae damnare illos
principes, qui eas permittunt ex fundamentis
contrariae opinionis... Optarem solummodo ad
examen revocari, an in praxi contrariae ra-
tiones adeo efficaces sint, sicuti tales specula-
tive apparent ».

Navarrus cum Cornelio, Gutierrez et aliis, apud Salmant. *. — Ratio quia per meretrices haec mala graviora non evitantur: eo quod in hominibus luxuriosis, ex facili et frequenti cum meretricibus congressu, libido altiores figit radices. Et ideo, cum hoc vitium frequentia magis augeatur, ipsi non desinunt committere pollutiones et peccata nefanda, saltem cum ipsis meretricibus; nec ideo se abstinere a sollicitandis feminis honestis. — E converso, permissione meretricum, innumera alia mala superaddunt: nempe plures puellae prostituuntur, adolescentes parentes parvipendunt, bona dissipant, studia scientiarum negligunt, rixas excitant, honestas nuptias respuunt.

Limitatio.

Caeterum, bene advenit et probat Pater Sarnelli (in suo opusculo de Abusu meretricii³), quod, licet in vastis urbibus meretrices permitti possint, nullo tamen modo in aliis locis permittendae sunt.

Concubinalu' quid

435. - *Concubinatus* autem proprie est concubitus soluti cum soluta (improprie vero, cum uxorata vel uxorato): dummodo habeantur invicem uxorio modo, sive in unam domo, sive in alia; ut constat ex stylo curiae Romanae, et ex concilio Tridentino n.

Nota hic ante omnia proposita 41 proscripta ab Alexandro VII, quae dicebat: *Non est obligandus concubinarium ad ejiciendam concubinam, si haec nimis utilis esset ad oblectamentum concubuarum, vulgo regalo; dum, deficiente illa, nimis aeger ageret vitam, et aliae epulae taedio magno concubinarium afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur.* — Item nota alias tres proposita, damnatas ab Innocen-

Cornei. a Lapide, in Eccli., cap. xix, v. 3. — Tr. %, cap. 2, n. 83. — Agt. iunior, § 2, v. f. (al. § 2, n. 7). — Scm. 24,

tio XI: 61. *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam non potest et non vult omittere, quin immo directe et ex proposito quaerit aut ei se ingerit.* 62. *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.* 63. *Licetum est quaerere directe occasionem proximam peccandi, pro bono spirituali vel temporali nostro vel proximi.*

Hinc quaeritur Γ. *An aliquando possit absolvi concubinarium, qui concubinam ejicere e domo non posset sine scandalo aut infamia?*

Communiter loquendo non est absolvendus; ut, cum Busenbaum, dicunt Salmant. 4. — Ratio, quia in diuturno concubinato est moraliter impossibile, rem aliis non fieri notam.

Non negant tamen Salmant. v, in aliquo casu rarissimo posse absolvi; puta (ut ait Sporer * cum Gobat), si aliter non possit vitari grave damnum famae vel fortunarum; juxta dicenda de Poenit., n. 455, v. *Sed hic.* Sed eo casu dico omnino expedire, quod saltem differatur absolutio, donec experimento probetur continentia poenitentis. Nisi casus esset, quod poenitens (satis alias dispositus, ut supponitur) non amplius redire posset ad se confitendum; vel si immineret necessitas communicandi, ad vitandam positivam infamiam.

436. - Quaeritur 2^a *An, extra praedictum rarissimum casum infamiae aut scandalii, possit absolvi concubinarium, antequam concubinam dimittat; si sedulo eam dimittere promittat?*

Alii concedunt pro prima vel secunda vice, ut Diana a⁹, Sanchez b⁹ Mega-

de Reform. Matrim., cap. 8. — 4 Tr. 2^a, cap. 2. num. 71. — Part. 3, de Poenit., cap. 2, n. — Gobat, tr. 7. n. 532.

f) Navarrus, *Man., cap. 17, n. 195*, affirmat publicam potestatem licite permittere, ut in aliqua civitatis parte sint meretrices; sed magis expediret non permittere. — Eademque tenet sententiam Gutierrez, *Canon, quicst., lib. 2, cap. 7, n. 26 et seqq.*

435. - 'Salmant., loc. cit. n. asserunt res ita moraliter contingere ut non possit absolvi: • Non quia (subdunt) non possit fingi aliquis casus, in quo ratione scandalii et infamiae filius familias v. g., non possit dimittere concubinam, et sic absolvendus sit; ceterum mo-

raliter loquendo, nostra resolutio semper est ut certa tenenda.

436. - A) Diana, *part 5, tr. 14, resot 107*, id quidem posse fieri concedit; sed addit: « Raro tamen illam concedere debet, sed potius cogere poenitentem, ut a se peccati periculum expellat, et sic liberum velit absolvi ». — Idemque plane docet Palaus, *tr 2, disp. 2, punct. 9, § 3, n. 15.*

b) Joannes Sanchez, in *Select., disp. 10, n. 4*, laxam omnino tenet doctrinam, dicens posse absolvi istiusmodi concubinarium, • etsi

Non «j
binam ob
tic.noRot
0 en

In ca>u n-
riwinro pot-
iet cb*olri.

bed exp-
dit Ut dilie-
raiar abso-
lutio.

Limitatio.

promitte-
nr® coecu-
‡
Cncubt-
πύγιοι pu
biicu. »b
qui't! «"«i
prommat.
occultu.
rarissime
atnoivi p@.
lest.

I*us c> et Frater Antonius a Spiritu S., apud Salmant.1.— Alii omnino negant etiam pro pruna vice, quando occasio est proxima. Ita Navarrus, Palaus a>, Azor ^4 Toletus, Filliuccius, etc., cum Diana se revo- cante, apud Salmant. 3.
Alii denique, ut Salmant.3 cum Trul- lench, Silvestro, Rodriguez, Lopez, distin- guunt sic: — Si concubinarius est publice fl0ll(S^ minjmc est absolvendus, etiamsi det signa magni doloris: nisi concubinam di- mittat, aut nisi postquam (concubina extra domum degente) per aliquod tempus no- tabile ad eam non accesserit. Ratio: tum quia scandalum pareret videre eum, qui adhuc domi concubinam retinet vel ejus domum frequentat, ad Eucharistiam ac- cedere; tum quia publicus peccator non debet absolvi, nisi etiam publice poeni- teat et scandalo satisfaciat. (Vide dicenda ZjJ. p/ h. 512, v. *Pro peccato*). — Si vero concubinarius est *occultus*, nec etiam ab- solvi potest. Nisi in aliquo casu raro:

Anion, a Spir. S., Director. confcAW., de Pocrnit., tr. 5, dhp. 3, n. 140. · 1 Tr. 26, cap. 2, num. 28. — A'atur., Man., cap. 16, n. 20. · Toki., lib. 5, cap. 10, n. 4. · FUL., tr. 30, n. 56. · ■ Loc. cit., n. 31. — · Loc. cit., n. 32. · Trull., hb. 6, dub. 9, n. 15. · Si/vesA, v. Concubtnariut,

puta, si vir nobilis doleat profusis lacry- mis; vel post terribilem concionem audi- tam; vel si confiteatur territus a morte socii, vel a magno periculo mortis eva- sus. Ita Lugo 4, Salmant f> cum Palao Laymann Dicastillo ri, Trullench, etc. Hoc tamen tantum admittendum puto, quando sit moraliter impossibile, quod concubina ante absolutionem brevi dimitti possit; vel quando urgeat necessitas com- municandi, ob vitandam magnam infamiam (juxta mox dicta *it. 435, in flue*). Nam alias semper absolutio est differenda; quia experientia nimis constat, quod, ob- tenta absolutione, difficulter occasio po- stea aufertur, et sic facillime reditur ad vomitum. Vide dicenda. *Lib. VI, u. 456.*
437. - Quaeritur 3°. *Au concubina, quae a concubinario sustentatur, possit absolvi, antequam a domo illius discedat?*
Recte negant Salmant.5. — Excipiunt tamen e: 1°. Si ex discessu ei grave eve- niret damnum, puta infamiae, vel aliorum

Concubitu
tuilentau.
qu*o4o po*
sit absolvi.

qu. I, § *Secundo*. · Rodrig., Sum., part. 1. cap. 202, n. 7. · Ludov. Loptt, Instructor, conic., part. 1, cap. 20, propos. 16 et 17. — 1 De Sacram. Pocoit., disp. 14, n. 151. — TruU., loc. dt., n. 15. - · Tr. 26, cap. 2, num. 43. — · Loc. dt., num. 44.

ler aut quater confessus, in promissione elon- gandae concubinae defecisset».
c> Megalius a Salmanticensibus citatur so- lum pro eo quod in *Proniptuar.*, v. *Conçu bina*, n. 6 scribit, nempe: Quod si secreto sint concubinari, ita ut absque scandalo possint simul commorari, absolvi possunt, si pruden- tis confessarii arbitrio, nullum adisit recidivi periculum: quod tamen rarissime contingit
Azor, etsi a Salmant. citetur, non tamen videtur hunc casum attingere; nam *part. 3, lib. 3, cap. 6, qu. 2*, de publico concubinario loquitur, quem negat absolvi posse, quia · ab- stinere debemus non solum a periculo et occa- sione peccandi, sed ab omni scandalo et spe- cie mali ».
Diana ita sane a Salmant. allegatur; verum ipse aliud non habet quam quod su- perius notatum est; verba autem quae Sal- mant- ab ipso, ut putant, mutuati sunt, et ex quibus colligunt Dianam sc retractasse, non sunt Dianae, sed Palai
f) Salmant., *loc cit., n. 33 et 34*, conce- dunt eo casu absolvi posse *prima vice*.
u Palaus male hic adducitur a Salmant.; non enim aliud habet quam quod antea no- tatum fuit.
li Laymann pariter videtur mate citari a Salmant.; etenim, *hb. 5, tr. 6, cap. 4, n. 11,*

scribit: « Licet consentiant DD.... ordinarie absolutionem dandam non esse concubinario etiam occulto, nisi *promittat* se concubinam quam primum a se amandaturum, propter maximum quod ex cohabitatione oritur pec- candi periculum; nihilominus in ceno casu circumstantiae concurrere possunt, ob quas prudens confessarius aliud decernet».
O Dicastillus, *de Poenit., disp. 6, dub. 19, n. 335 et seqq.*, casum proponit de concu- binario, qui potest dimittere concubinam, et ad confessionem accedit cum extraordinario dolore et proposito (*n. 335*), et quaerit utrum possit absolvi, « absque eo quod proponat vel promittat statim illam dimittere ». Cui quae- sito respondet magna prudentia opus esse; et subdit < Ego sane vix crederem alicui quantumvis affirmanti firmissimum proposi- tum et magnum dolorem, si simul cum pos- sit ..., nolit a tanto periculo sc liberare, nec dignus est cui credatur ». Si vero (*n. 337*) magnae difficultates obstant quominus expel- lat concubinam, etsi non tantae, quae si con- stet de periculo, superari non possint, accedit tamen cum firmissimo proposito vitandi pec- catum et media adhibendi; tunc (*num. 338*), absolvi potest, quando haec media et tale propositum et dolor nunquam antea praeces- serunt.

scandalum. 2°. Si femina nequiret manuum labore se alere, aut in alia domo deservire, aut mendicare sine dedecore aut alio gravi incommodo. Emendicare autem, illi quae non est ad id assucta, semper magnum incommodum afferre videtur; ut ait Hurtadus βλ

Sed, in his casibus, regulariter semper etiam est differenda absolutio.

438. - Quaeritur 4*. *An possit absolvi, qui, causa artis licitae exercendae, est in proxima occasione peccandi?*

Probabiliter respondent Suarez, Cajetanus e4 et Salmant. l. cum Candido, posse quidem absolvi, si ille esset moraliter impotens ad officium suum deserendum, et peccaret, non ex vi occasionis, sed ex propria fragilitate, et inde ostenderet signa verae poenitentiae, cum proposito occasionem cavendi quantum potest. — Hinc communiter possunt excusari a deserenda occasione, qui ratione officii cum feminis versando peccant; ut dicunt Navarrus ; ac Graffius, Tanner, Hurtadus, Lopez, etc., cum Salmant. a, et Milante b).

Idem dicitur de chirurgis, qui feminis medendo, sunt in occasione peccandi. Salmant. 4 cum Sanchez Navarro, Hurtado. Idem de parochis, qui in audiendis feminarum confessionibus voluntarie se polluit. Hi possunt absolvi quin officium deserant. — Secus tamen dicendum de con-

fessario simplici, qui tenetur abstinere a confessionibus excipiendis, nisi forte ex hoc infamiam subiret. Salmant. l. cum Palao, Navarro, Hurtado, etc.

Potest etiam absolvi femina quae vivit hospitando, et peccat occasione hospitandi, et ideo cadit cum diversis, et etiam cadit cum aliquo particulari: modo proponat inde evitare sola cum solo conversari — Ita Salmant. e, cum Navarro et Trullench.

Si tamen, adhuc remediis adhibitis, peccans eodem modo relabitur, nulla apparen- Eodem ?«i

439. - Quaeritur 5*. *An possint absolvi famulae cum heris peccantes, si etiam antea cum eis peccaverint?*

Si illae bis vel semel tantum peccaverint, et post admonitionem confessarii occasionem tollere curaverint; tunc absolvi posse, recte dicunt Salmant. T. Secus, si occasionem remove neglexerint . — Quare, nunquam eas absolverem, si peccatum fuerit frequens: nisi in casu gravis necessitatis (proposito supra in *Quaest. 3*), ac ipsae essent sufficienter dispositae, juxta dicenda *Lib. VI, n. 459*. Et etiam in eo experimentum quaererem.

440. - Quaeritur 6*. *An possit absolvi uxor, si ipsa est in occasione proxima*

1 Tr. 26, cap. 2, n. 46. · *Candid.*, dhquia. 24, art. 37. dub 9. — 1 Man., cap. 3, num. 17. — *Graff.*, Deci», aur., part. 1, lib. 1, cap. 28, num. 17. — *Tannrr.* tom. 4, ditp. 6 qu. 9, num. 107. — *Thom.*, *Httrfad.*, Rctolut. mor., tr. I. n. 60. — *Ludov. Lapaa*, Instructor, conte., part. Leap 19, prop. 7. — · Loc. dt., num. 47. — · Loc, dt., num. 47. ·

Ataur., Man., cap. 3, o. 26. · *Hartad.* loc. dt., o. 5β. — · Lee. cit., nom. 48. · *Pal.*, tr. 2, ditp. J punct. 9, § 3, n. 13 · *h'avar.*, loc. dL, n. 36. L f. *Ifnrtad.*, loc. dL. n. 56. — · Tr. » · cap. 2, n. 49. · *Manar.*, Maa., cap. 3. ru 20. · *TtoZL*, lib. 6, dab. 9. n. 15 — · Loc. dL, n. 50. — · Loc. dt.

437. - Thomas Hurtados, in suis *Résolut. mor.*, tr. I, n. 195, loquitur de muliere quae ab aliquo sustentatur, non tamen titulo meretricis, quamvis inde occasionem proximam cum eo peccandi habeat, et dicit: « Non debet cogi ut mendicet aut eleemosynam quaerat, et occasionem proximam peccandi relinquat ».

438. - "J Suarez, *de Sacr. Poenit.*, disp. 32, sect. 2, v. f., principium generale tantum exponit: « Quando, inquit, moraliter vitari non potest [occasio], illam non censi voluntariam neque assumptam, sed illatam; et ideo non esse morale, sed necessitatem quamdam potius vel impotentiam, propter quam non fit homo absolutione indignus Oportet tamen aliis mediis uti ad curandum hominem, et

probandum an ejus propositum efficax sit ». — Cajetanus similiter, *Sum.*, v. *Periculum*; Si necessitas, inquit, urgeat locum adeundi, in quo periculum peccandi adest, et constantem se putat futurum, « peccatum non video ».

b) Milante, *Exercit.*, 36, sup. prop. 61 *Innoc. XI*, v. *Ex eodem pariter*, oppositum tenet, negans absolvi posse quamplures officia et munera exercentes, quae ex abusu et malitia exercentium jam sunt ex habitu occasio relabendi in crimina.

Joannes Sanchez, *Select.*, disp. 10, η. 9, v. J: « Chirurgus, inquit, tenebitur verenda feminae curare, licet cum periculo consensus in peccatum ».

Λ) Modo, inquiunt Salmant. cum laudatis auctoribus, « proponeret aut illum deinceps

ReruUn-
ur différa-
tor atnoiu
lio.

Qui eat
in ocaiaione
ratione ar-
tu lidiae.
quando ab*
tolvenda».

Anaiupto
ht?o, (q*)
‘mt£
ctr,t’

precandi cum suo viro, qui eam contra naturam cognoscat vel prostituat?

Respondetur negative cum Salmant. cum Sanchez. — Tenetur enim tunc uivortium facere; sed hoc intelligendum, nisi ad hoc sit moraliter impotens, ut dictum est in *Quaesi. 4*, ut supra.

441. - Quaeritur 7'. *Au quis teneatur tollere occasionem proximam peccandi cum concubina, etiam cum suo gravi damno temporali*; puta, si amasius debitor esset concubinae in magna summa?

Negant Tancredus, Sanchez et Antonius de Spiritu S., apud Salmant.3. — Sed contrarium omnino tenent Salmant.3; quia damnum spirituale magis quam temporale praecavendum est. Verum haec ratio, si hic valeret, valere deberet etiam pro casibus supra allatis *Quaesi. 3 et 4*, ubi iidem Salmant. probabiliter excusant aliquando eos qui ad grave damnum evitandum occasionem non deserunt.

Quapropter primam sententiam probabilem censeo, si amasius non posset solvere sine magno detrimento suae famae vel sui status; ita ut ille in gravem necessitatem redigeretur. Vide dicenda *Lib. VI, n. 455, v. Sed hic*. — Sed in omnibus his *ac* agibi expedit omnino, ut differatur absolutio usque ad emendationem: vide *eadem Lib. VI, n. 456*.

Plura hic adduntur scitu utilia in hac materia:

442. - Γ. A concilio Tridentino 4 indica fuit pro concubinato poena excommunicationis ferendae post tertiam monitionem; et insuper poena ejectionis extra oppidum vel dioecesim, implorato brachio saeculari. — 2". In crimine hoc, cum sit mixti fori, procedi potest tam a laicali quam ab ecclesiastico iudice. — 3. Cie-

ricus concubinarius, cx concilio Tridentino 4, post primam monitionem privatur tertia parte fructuum beneficii. Post secundam vero, privatur pensionibus et beneficii administratione. Deinde post tertiam, omnino beneficio exspoliatur. Denique excommunicatur; et tunc potest etiam curiae saeculari ab episcopo tradi. Vidi Salmant. °. — Probabiliter autem non privatur tertia parte fructuum (ut dictum est) clericus qui, etiam post monitionem tantum semel peccaverit. Salmant.

Notandum autem Γ. nomine fructuum, non comprehendere distributiones quotidianas; ut a S. Congregatione fuit decisa (apud Salmant.8). — Notandum 2°. poenas pecuniarias hujus criminis ad pios usus ab episcopo applicandas esse. Salmant.B. — Notandum 3". quod clericus non privatur fructibus beneficii, nisi post sententiam. Salmant. °.

Utrum autem *clerici concubinarum publici sint etiam ipso jure suspensi*?

Affirmant Barbosa, S. Antoninus % Navarrus a>, Silvester, etc., apud Salmant.11; dicentes, ipsos incurrere talem suspensionem tam ab officio, quam a beneficio ex can. *Sacerdotes, dist. 50*; et sic declaratum esse a S. Congr. Concilii. — Sed negant probabiliter Sotus ", Filliuccius " ac Trullench, Suarez et Fagundez, apud Salmant. u, qui huic sententiae adhaerent. Ratio, quia de tali suspensione non constat. Immo, potius probatur oppositum ex Tridentino 14: ubi dicitur, quod si clericus concubinarius secundae monitioni non paruerit, ab episcopo suspendatur ab administratione beneficii; ergo supponit concilium, nullam esse suspensionem antea ipso jure latam. Ad declarationem autem S Congregationis respondent, eam non

Poentt clericorum concubinariorum.

Clerici concubinarum fructuum percipientes, juxta A-hot

Probabiliter negatur.

•Tr., %, cap. 2, n.52. • Sanch.. Mair., lib. 10. diip. 17, num. 5, 6 et 10. — Tancred., de Poenit., diip. 3. qu. 18. • /wmrt Sanchta, Select.,diip. 10, n.20. Anton a Sfrii. S., Director conie»*ar.< de Poemt., tr. 5. di»p,3. n 158. • 1 Loc. dL. n. 57. — • Loc. dt., n. 58. — Satinant . loc. cil., n. U. — • Se* < 2t, de Reform. Matrim., cap > * Se*». 25, de VWI cap. H. — • Tr. 26. cap. 2, n. 00 et G| — 1 Loc dt. n. U. — • Loc. cil. n. 66. — • Loc. cit., n. 67. —

" Tr. 26 cap. 2, n. 68. — Fiarbosa. in Trid., ie«. 25, de Reform., cap. 11 η 17. • SUuit., v. Concubinariut, qu 1. - .. Loc. cit., num. 70. — •' In I, diet. 1, qu. 5, art. 6, Arff. 2, v. prima itaque. " Tr. 17, num 121 — Trull., lib. 6, dub 10 n. 2 • Suar., de Ceniur., diip. 31, *ect. 4, n. 10, ver*. In hac re. • Fourni., Decal., lib. 6, cap. 2, n. 10. - » Tract 26, cap. 2, num. 70. — * Sew. 25, de Reform , cap. 14.

non admittere, aut si hoc sine magno incommodo facere non possit, si firmiter proponeret se nunquam in aliquo cubiculo cum eo solo locuturam aut versaturam ».

442. S. Antoninus, *part.3,tit. 27, cap.3*; Navarrus, *Man., cap. 25, num. 76, cl cap. 27, num. 154*, scribunt dumtaxat eos suspensos esse ah omnibus ordinum suorum actibus.

esse authenticam; et etiamsi esset authentica, aliam non habere auctoritatem, quam sententia probabilis doctorum, juxta dicta *Lib. 1, n. 106., Qu. 2, v. Secunda.*

Stuprum,
quid.
Si vir < o
conventi At.
Fier » c e « t
ornicatio
simplex.

443. - « IF. Stuprum. — Hoc est, de-
« Horatio virginis, ipsa invita; quia, si con-
• sentiat, erit tantum fornicatio simplex,
« nec circumstantia in confessione ape-
« rienda: ut probat Lessius et Sanchezl,
« contra Navarrum, Azor et alios ».

Et cum Busenbaum et Sanchez con-
sentiunt Salmant. *, et Roncaglia l cum
Barbosa, Bonacina a>, etc. — Dicunt au-
tem Bonacina b>, ct Salmant. 4 cum Les-
sio, Filliuccio, Diana c>, quod fornica-
tio cum virgine consentiente potest esse
aliunde speciale peccatum, scilicet, ratione
infamiae, vel moeroris parentum, vel rixa-
rum, odii, etc. (Vide dicenda *de Sponsa-
libus, Lib. VI, n. 847*).

Per Acci-
dent ett λ
liud tpCCIA
le pecca-
tum

444. - IIP. Raptus. — Cum scilicet per-
« sona aliqua (sive masculus sive femina,
« sive nupta sine innupta) libidinis causa
« abducitur: illata vi sive abductae sive
« iis quorum potestati subest >. [Scilicet
parentibus, aut tutoribus, aut viro; non
autem si sint fratres, et mulier sit sui ju-
ris. Roncaglia * cum Molina]. — « Si quae
« tamen sponte discedat cum amasio, in-
« sciis parentibus, non erit proprie raptus,
« sed fuga, non addens malitiam specie
« distinctam fornicationi. Lugo 6, Filliuc-
« cius 7; vide Bonacina. Idem dicit Diana®
« ex Lessio a>, Sanchez *I, etc. ».

Ruptu»,
quid.

Hb. 2, cap 10, dub. 1, - n. 5. — 1 De Matrim.,
lib. 7, disp. 14, n. 5 el 6. — XaiOr., Man., cap. 6, n. 6. et
cap 16. n. >, v. Qutnlo. · Aloy, part. 3, lib. 3, cap. tl,
qu. 5. — ■ Tr. 36, cap. 4, n. 4. — * Tr. 12, cap. 3, qu. 2.
Barbota, in Decretal., lib. 5, tit. 16, cap. I, n. 13. — · Loc.
cit., n. 13, - Lfii., loc. dt. Fill, tr. 30. n. 67. — · Loc. dl.,

443. - «U Bonacina male a Roncaglia hie
allegatur; nam, *de Matrim., qu 4, punct. 17,*
n. 2, hanc profecto sententiam exponit; ipse
vero probabiliorum et in praxi tutiorem dicit
oppositam, eam scilicet quae docet stuprum
habere specialem malitiam, sive puella con-
sentiatur sive sit invita.

b) Bonacina haec dicit *loc. cit.*, in senten-
tia eorum quos reprobatur; videtur tamen cum
eisdem in aliquo consentire, inquiens: «Non
negant tamen doctores istius sententiae, quin
in stupro de consensu puellae commisso, ad-
sit aliquando alia malitia mortalis, ut contra
caritatem proximorum et pietatem debitam
parentibus ».

Ex Tridentino 9 raptor tenetur mulic-
rem ducere aut dolare; nisi mulier sit
meretrix aut malae famae *Λ Quando ta-
men adest raptus cum violentia mulieris
invitae, matrimonium semper est nul-
lum: etiamsi cum rapta sint sponsalia
contracta.

Ad quid
,e

Constituunt raptum etiam preces im-
portunae. Num autem etiam dolus' vide
Salmant.10. (Vide alia, *de Matrim., Lib. VI,*
n. 1107 et 1108).

i"rcce»
uopenuia»
ccmiituuQl
rupium

445. - < IV . Adulterium. — Cum sci-
« licet uterque vel alteruter coeuntium est
« conjunctus matrimonio, etiamsi adulte-
« rantis conjux sit contentus: esto enim
« tunc illi non fiat injuria, fit tamen ipsi
« statui, Sacramento et huic praecepto. —
« Quod si femina adulterans sit conjugata,
< gravius habetur, quam si vir: propter
• incommoda graviora, v. gr. damnum
« veri haeredis, prolis incertitudinem, etc.
« Si vero uterque sit conjugatus, adhuc
« gravius est; quia sunt duae injuriae in
« utriusque conjugem, in confessione ex-
« primendae. — Filliuccius ll ·.

Adalftr*
num, quid.

Nota hic prop. 50 damnatam ab Inno-
centio XI, quae dicebat: *Copula cum con-
jugata, consentiente marito, non est adul-
terium; ideoque sufficit in confessione di-
cere se esse fornicatum.*

446. - Qui sodomitice uxorem cogno-
scit, probabilius etiam adulterium commit-
tit; quia est contra bonum datae fidei: ut
Sanchez lf, Roncaglia l3 cum Azov etc..

Sodomia
am uxore,
ulimura

qu. 3. · Mahrta, de Just. el Jure, tr. 3. diip. 105, n. X —
· De Sacram. Poenit., dttp. 16, n. 337. — 1 Loc. at n. 110.
— Bonac.de Matrim., qu. 4. panel. 18, n. 5. — · Part. I,
tr 7. re*ol. 37. — » Sc** 24 de Reform. Matrim., cap 6. —
“ Tr. 26. cap. 1. num. 29. — ” Tr. 30. num. 85 el 89. —
» De Matrim., lib. 9. di»p. 18, n. 4. — ” Tr 1J cap. I, qu. 3.

Diana perperam a Salmant. adducitur;
ipse enim *part. 2, tr. 17, rcsol. 12*, nullam
facit de praesenti casu mentionem

444. - "J Lessius, *lib. 2, cap. 10, n. 6 ct 7*;
Sanchez, *de Mafrim., lib. 7, disp 14, n. 5*,
a Diana pro simili tantum casu, nempe pro
stupro, allegantur; ipsi tamen, et quidem Les-
sius, *lib. 4, cap. 3, n. 66*, et Sanchez, *loc. cit.,*
disp. 12, n 36, etiam luentur opinionem pro
qua hic a Busenbaum citantur.

b) Limitatio ista ab ipso S. Alphonso, non
a Tridentino, apponitur.

446. - » Azor allegatur pro hac senten-
tia a Roncaglia, sed *pari 3, lib. 3, cap 20,*
i. f. cit., asserit quidem hanc circumstan-

Salmant. l cum communi, contra paucos. — Et debet explicari, sodomiam commissam esse cum propria conjugē; ut Salmant. *.

447. - An vero sit adulterium copula habita cum desponsata per verba de futuro? — Probabilius negatur cum Sanchez ., Salmant. 4, Roncaglia °.

Copula cum alterius »pon«a de futuro non e* t a* dultncum

Censent autem Roncaglia et Salmant. 0, quod si unus ex sponsis cum alia persona fornicetur, debet aperire in confessione circumstantiam sponsalium, tamquam mutantem speciem, ratione injuriae alteri illatae. — Probabile vero satis est cum Trullench, Pontio, Diana, Covarruvias, Lugo, Sanchez et Laymann esse tantum circumstantiam aggravantem; cum sponsus per sponsalia nullum acquirat jus super corpus alterius. Vide hoc de Matrim., Lib. VI, n. 847.

Probabiliter. circumstantia a<> rrvan* dumtaxat.

Inecatu* quid.

448. - « V". Incestus. — Hoc est con- gressus cum consanguinea vel affine » usque ad quartum gradum “Λ Eo gra- • vius peccatum, quo gradus est propin- « quior; quem proinde in confessione ex- « primere, saltem securius est: ut habet « Navarrus % card. Lugo — Sicut etiam • multo gravior est incestus cum consan- • guinea, quam cum affine in eodem gradu,

1 Tr. 26, cap. 5, num. 15. — . Loc. dt., num. 17. — . De Matrim., lib. 1, dtap. 2, num. 2. — « Loc. dt., nom. IL — . Tr. 12, cap. 4, qu. 5. — Honca^Ua, loc. cit. — . Tr. 9, de Matrim., cap. 1, n. IL — Trull., de Sacram., lib. 7, cap. L dub. 1, n. 8; cfr. etiam Dccal., lib. 6, dub. 5, n. 5. . Pon., de Matrim., lib. 12, cap. 6, n. 8. - Diana, part. I, tr. 7, reaoL 5. Cowr., de Sponsalib., part. 1, cap. I, n. 18. . L*io, de Poenit., diap. 16, n. 176 et 178. * Sanch., de Ma-

« v. gr. cum matre, quam cum noverca; • cum sorore propria, quam cum sorore « uxoris. Et rursus gravior est cum affine, « quam cum cognato spirituali vel legali. « — Addi vero debet, si in primo gradu « fuerit, utrum cum matre, an cum filia, « an sorore. Card. Lugo et Escobar °, < ubi ex Hurtado 11> probabile dicit, ince- « stum in eodem gradu et linea, ejusdem « esse speciei (eo tamen graviorem, quo « gradus est vicinior stipiti); et satis esse « dicere: Habui rem cum consanguinea « in linea recta.

« Ad hanc speciem revocatur, tamquam « analoga, fornicatio cum filia confessio- • nis; cum proprie non sit cognatio spi- « ritualis. — Quam tamen circumstantiam, « in confessione exprimendam esse probat « Sanchez ., Coninck °, Fagundez et cae- « teri, probabiliter; contra Sà 11 et Diana. « Vide card. Lugo 18 ».

Ad majorem horum claritatem,

Quaeritur Γ. An omnes incestus, quoad gradus, sint ejusdem speciei? — Vide di- cenda de Sacr. Poen., Lib. VI, n. 470, ubi hoc sat probabiliter affirmatur (excepto tantum primo gradu consanguinitatis in linea recta), cum Cajetano d>, Soto d>, Lugo .), Bonacina, etc.; cum D. Thoma.

inceww, 3"“ deÊi7ptio.

trim., lib. 1, dhp. 2, n. 6 et 7. — 1 De Poenit., dhp. 16, n. 312 et 314; cfr. etiam n. 143. — . Prooem., exam. 2, cap. 6, n. 46. — » De Matrim., lib. 7, dhp. 55, n. 4. — w De Sacram., dhp. 32, n. 23. — Fagund., de 2. Praec. Eccl., lib. 4, cap. 3, n. 32. — ” V. Confmfo, n. 26. (in edit, corr., n. 25.) — Diana, part. 1, tr. 7, re»ol. 12. — 11 Loc. dt., num. 351 ct aeqq. . Bonac, de Matrim., qu. 4, punct. 16, num. 6. — D. Thorn., 2. 2., qu. 154, art. 9, ad 8.

tiam fatendam esse in confessione, quia gravius est peccatum quam si fieret inter solutum et solutam; sed non dicit esse adulterium.

447 - Laymann, lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1, h. 6, post med., negat esse necessario explicandam hanc circumstantiam, sed casu quo fornicatio remansura est occulta.

448. - *) Quod ad affinem pertinet, S. Alphonsus rem ita explicat in Istrudone c Practica, cap. 9, n. 17: Incestum esse congressum cum «affine ex copula licita, usque ad quartum gradum; ex illicita, usque ad secundum ».

b) Navarrus, Man., cap. 7, n. 4, i. f., ct cap. 16, n. 3, i. f., absolute affirmat confitendam esse circumstantiam gradus, quippe quae speciem mutat. — Lugo contra, de Poenit., disp. 16, n. 312, negat explicandam esse, nisi in incestu cum ascendente aut descendente, vel cum fratre aut sorore.

Gaspar Hurtadus, de Poenit., disp. 9, diff. d, § Quid, v. Nos tamen, non loquitur de linea; sed negat diversos consanguinitatis gradus necessario esse distinguendos, et ait « sufficere, si poenitens dicat se personam consanguineam cognovisse, non declarando gradum consanguinitatis ».

O Cajetanus, in 2aft 2a', qu. 154, art. 9, in resp. ad 3; Sotus, de Just., lib. 2, qu. 3, art. 8, ante resp. ad 5, hanc sententiam sat clare insinuant, dum scribunt matrimonium inter genitros et filios esse contra naturam; inter fratres vero et sorores, sicut inter alios consanguineos, potuisse ex dispensatione legitime contrahi.

Lugo scilicet, de Poenit., disp. 16, n. 143, didt incestum cum ascendente aut descendente, sicut et incestum cum fratre et sorore, ab aliis spede differre; in ceteris vero consanguinitatis gradibus non differre.

449. - Quaeritur 2°. *An incestus cum consanguinea differat specie ab incestu cum affine?* — Utraque sententia est probabilis.

Prima, cum Croix \ Cajetano, Lugo, Diana, ex S. Thoma, negat. Quia in utroque casu contra reverentiam conjunctis debitam pariter peccatur. — *Secunda* sententia cum Vasquez, Dicastillo et aliis ', affirmat. Ratio istorum: quia videtur totaliter diversa reverentia debita ob sanguinis conjunctionem, quam ob conjunctionem affinitatis. Vide dicenda *Lib. VI, n. 469*.

450. - Quaeritur 3'. *An incestus inter cognatos spirituales sit diversae speciei, quam inter consanguineos et affines?* — Absolute affirmandum cum Salmant. et S. Thoma 3, qui docet, per copulam inter cognatos spirituales *committi sacrilegium ad modum incestus*.

An autem tunc *sit explicandus gradus cognationis?* — Affirmant Salmant.4; sed probabilius negat Croix

Pariter incestus inter cognatos *legales*, nempe ratione adoptionis, est diversae speciei ab aliis enuntiatis, et explicari debet. — Vide Salmant. .

451. - Quaeritur *An confcssarius, rem habens cum filia spirituali occasione confessionis, debeat hoc explicare in confessione?*

Prima sententia affirmat. Quia pater cum filia spirituali contrahit quamdam extraordinariam familiaritatem, et obligationem ducendi illam ad salutem: et ideo videtur specialis turpitudine illam trahere ad perditionem. — Ita Salmant? cum Soto, Sanchez, Fagundez, etc.

Secunda tamen probabilior sententia negat cum Filliuccio% Sporer., Elbel ', Holzmann item Vasquez Bonacina, Pontius, Dicastillus, Diana, Trullench, Leander, etc., apud Salmant.,0. Idem sentit Continuator Tournely H, ubi: *Ex datione aliorum sacramentorum* (praeter Baptismum et Confirmationem), *cognatio spiritualis nequaquam oritur*. — Ratio, quia nec est incestus, dum inter illos nulla intervenit cognatio; neque est sacrilegium (intelligequoadhanc circumstantiam), dum nulla sacramento injuria irrogatur.

Recte vero advenit Elbelll cum Henno, parochum peccantem cum tab poenitente, peccare etiam contra justitiam; cum ex justitia teneatur suas oves pascere (ex Tridentino), non solum verbo, sed etiam exemplo.

452. - Quaeritur 5\ *An propinqui, ob tenta dispensatione ad matrimonium contrahendum, si ante matrimonium fornicentur, incestum committant?*

Affirmant probabihter Major et Gallego, apud Croix u; quia impedimentum

Abi dicent, peccatum vum pernitere, «pécule.

Ahi probabiliu* ce pant.

Exupur IMTOCHUB

1 Lib. 6, part. 2, n. 1073. · *Cajetan.*, in 2** 2., qu. IM, art. 9. · Lugo, de Poen., dexp. 16, n. 313 ct 316. *Diana*, part. 1, tr. 7, rcaol 31. · *S. Thom.*, 2· 2·. qu. IM, art 9, ad 2. — Pasç., in 3 Part., de Matr.. qu 91, art. I, dub. 4. a n. IS. · *Dicast.*, de Poenit., diip. 9, dub. 6, n. 'JT2, · · Ap. Croix, loc. cit., n. 1073. — *Saintant.*, tr. 26, cap. 5, num. 39 — 12· 2·, qu. IM, art. 10, ad 2. — 4 Loc. dt., n. 40. — · Lib. 6, part. 2, n. 1078. — · Loc. cit., n. 41. — ' Loc. dt., n. 43 ct *eqq. · *Sotus*, in 4, dixt. 42, qu. 1. art. 2. v. *Quod U fationrni*. *Sanch.*, de Matrim., lib. 7, dexp. 86. num. 4 · *P'agund.*, de 2· Praec. Eccl., lib. 4, cap. 3, n. 82 et 33. —

· Part. 4. cap. 3, n. 623. — · De e Praec, n. 241. — *Bonae.*, de Matrim , qu. 4, punct. 16, n. 3. · *Pont.*, de Impedim. matr., eau*. 30. cap. 24, § 2. · *DicaM.*, tr. S, de Poenit., dexp. 9, dub. 8. num. 602 ct 604. · *Diana*, part 1, tr. 7, rceol. 12; et part. 2. tr. 17. mol. 11. · *TrutH.*, Decal., lib. 6, dub. 6, n. 1. · *Leand*, tr. 5, de PoenitL. dexp. 8. * 3, qu. 51. · · Loc. cit , n. 42. — u Loc cil, n. 241. *Henna*, dexp. 6, qu. 3. cond. 3, v. *InceUum etiam*. — *Trident.*, Sts*. 33. de Reform, cap. I. — *Major*, in 4, di«l 40. qu. 2, v. *Secundo princip. arguitur*, propo*. 8. · *Galteto*. de Cognat, xprit., cap. 34, n. 17, v. *Tertio*, · w Lib. 6. part. 2. n. 1077.

451. - °) Filliuccius, *tr. 30, n. 105*, negat dumtaxat esse incestum, ct ait potius esse sacrilegium quoddam, quia inde datur occisio maritis et patribus uxores et filias a sacramento retrahendi. Sed *tr. 10, part. 2, n. 187*, de praesenti quaestione expressis verbis tractat; et quidem, si peccatum extra confessionem admittatur, distinguit: « Aut enim, inquit, actu mulier illa est poenitens sacerdotis, cui ordinarie confitetur, ct sic probabile est esse circumstantiam necessario confitendam.^ Aut non est actu poenitens, sed olim luit, et

tunc probabilior videtur sententia asserens non esse circumstantiam necessario confitendam ».

b) Holzmann, *dc Praec. decal., n 669*, negat per hoc committi sacrilegium reale.

<l Vasquez, *in 3 P., de Matr., qu. 91, art. 1, dub. 2, n. 20*, non aliud esse dicit quam circumstantiam aggravantem.

Verba quae S Alphonsus a Collet mutuatus est, sunt verba cap. *Quamvis, ult de cognai, spirit., in 6**. Collet autem negat esse verum incestum, sed ait quamdam esse sacrilegii speciem; et ideo his verbis conclu-

Fornicatio propinquitatis non censetur auferri per dispensationem, nisi tantum ut ipsi conjuncti possint matrimonium contrahere, non autem fornicari. — Sed non minus probabiliter contradicit Sanchez *, cum Cajetano Armilla et Vega; et idem sentit Lugo *. Ratio, quia dispensatio non concedit quidem fornicationem, sed tollit prohibitionem matrimonii. Ubi autem matrimonium non est vetitum, ibi non est incestus; ergo, cessante matrimonii prohibitione, cessat, tamquam accessoria, prohibitio specifica fornicationis.

453. - Nota hic, quod omnes tactus inter consanguineos, saltem primi et secundi gradus, sunt incestus; juxta receptam sententiam. — Vide *Dub. seq., n. 469.*

454. - « VI". *Sacrilegium*. — Hoc est « violatio rei sacrae per actum venereum. • Res autem sacrae, quae sic violantur, • sunt locus et persona. — Unde sacrilegium est:

« p. Omnis actus luxuriosus exterior (qualis etiam est v. gr. pollutio; et pro- « habilitate etiam tactus impudici: ut vide « card. Lugo ') in loco sacro, hoc est tem- « pio vel coemeterio; nisi tamen fiat a con- « jugibus ex necessitate, v. gr. ad vitan- « dam incontinentiam.

« 2°. Omnis actus luxuriosus tam inte- « rior, quam exterior, in persona vel cum « persona voto castitatis consecrata. Circa « quem tamen probabile est, non opus esse « exprimere, utrum fuerit votum solemne, « an simplex. Sicuti neque, si duplici titulo « sit sacrata, v. gr. quia est sacerdos et « religiosus: quia moraliter est una nu- « mero malitia. — Sanchez 4, Henriquez « et caeteri, quos citat Diana 5 et sequi-

« tur. Vide card. Lugo ", Bonacina ', Esco- • bar • ».

Pro clariori intelligentia, Quaestiones super hoc punctum segregatim exponam quoad sacrilegium cirai *personam*, circa *locum* et circa *res*.

455. - Γ. Circa *personam*.

Quaeritur Γ. *An sacerdos, qui sil etiam religiosus, peccans contra castitatem, duo committat sacrilegia?*

Prima sententia affirmat: quia talis, ut religiosus, debet servare castitatem ratione voti; ut sacerdos autem, ratione praecepti Ecclesiae. — Ita Lessius % Coninck, Ledesma, etc.

Sed negant verius Sanchez ', Palaus, Azor, Trullench, etc., cum Salmant.,0. — Ratio, quia, quamvis ex duplici praecepto talis sacerdos maneat obstrictus voto castitatis, attamen contra idem praeceptum, et ex eodem motivo peccaret; dum sacerdos non jam ex Ecclesiae constitutione (ut isti censent), sed tantum ratione voti sacris ordinibus annexi, ad castitatem obligatur: juxta probabilior sententiam. Vide *de Ord., Lib. VI, n. 808, v. Secunda*. Praeterea, etiamsi obligatio castitatis in sacerdote immediate esset tantum ex Ecclesiae praecepto; is tamen, laedendo castitatem, etiam peccaret contra religionem (juxta communem DD. sententiam, ibidem allatam): quia Ecclesia, ex solo motivo religionis, ob reverentiam sacri ordinis, coelibatum suis ministris imponit. Recte enim Ecclesia potest efficere, ut materia alicujus sui praecepti sit materia alicujus virtutis; ut probat Croix II cum Suarez et Cardenas. — Vide de hoc, *Lib. VI, n. 470, v. Nec obstat*.

' De Matr., lib. 7. disp. 67, n. 9. • Vc^a, Sum. nueva, part. 2, cap. 33, cas. 98. — • De Just, et Jure, disp. 3, n. 133. — 1 De Poenit., disp. 16» n. 461. — • De Matrim., Lib. 7. di*p. 27, num. 27 et seqq. — Hcnriq., lib. 5, cap. 5, num. 6, Hl < • Part. I, tr. 7. resol. 3. — • De Poenit., disp. 16, nom. 146 et fceqq. — ' De Matrim., qu. 4, punchulu — • Prooem.. exam. 2, cap. 6, num. 47. — Coninck,

de Sacram., disp. 20» num. 131. - Petrus de Lfdestna, de Sacr. Poenit., cap. 18, dub. 1 et 2. — • De Matrim., lib. 7, disp. 27, num. 28 et 30. — Pat., tr. 2, disp. 3, punct. 3, n. 10. • Anor, part. 1, lib. 4, cap. 2, qu. 6. • Trull., Decal. lib. 6, dub. 7, num. 9. • H Tr. 26, cap. 6, n. 7. — u Lib. 1, n. 626 et seq. Suar., de Veto, lib. 5, cap. 3, num. 13. • Carden., 1 Cris., disp. 40, cap. 2 et 3.

dit: «Quapropter circumstantia haec in confessione necessario aperiri debet, utpote cui foedior quaedam et horrenda magis deformitas inexistat ».

452. - Cajetanus, *Sum.*, v. *Incestus*; Armilla, v. *Incestus*, hanc sententiam perspicue innuunt, dum dicunt incestum adesse, quando inter consanguineos et affines fit com-

Luxuria in uccrdo* te relipoeo, duplex n-crikfium, juxta alio».

Veritu, unum dumtaxat.

PenonA
îuu mç S
sacrilegia
Admittit.

456. - Quaeritur 2*. *An persona sacra, rem habens aim alia sacrata, duplex sacrilegium committat?* — Quicquid dicat Sâe>; omnino est affirmandum cum Lesio 1, Elbel *t Salmant. 8 cum Filliuccio, Bonacina et communi. Quia is dupliciter religionem offendit, scilicet peccato proprio, et peccato alterius cui cooperatur.

457. - Quaeritur æ. *An habetis votum castitatis sacrilegium committat, si alterum suo consilio inducat ad carnale peccatum ?*

Pcr«onA
uns iαχò*
blbintei
ucnieinurn
saji· pro·
mur.

Affirmant probabiliter Lugo, Leander, Perez, cum Salmant. *. Ratio, quia (ut isti dicunt) non induceret ille alios ad castitatem iaedendam, nisi ipse ad libidinem positive affectus esset; ideoque ipse quoque castitatem offendit. — Sed satis probabiliter etiam negant Sanchez * et Dicastillus, etc., apud Salmant. . Quia castitatis votum emittens, non alienam, sed tantum propriam castitatem respicit.

NHi indu·
CAI tX p8.
«juvo af·
bidinem. ‘

Attamen prima sententia mihi certo probabilior videtur, si ille ex positivo affectu ad libidinem alterum ad peccandum induceret. Secus, si ex alio pravo fine.

Delectari
de luxuriA
Aiterioi.etc.
in relipow.

Omnino autem tenendum cum Salmant. 7, contra paucos, sacrilegîum ūtique committere religiosum, qui morose delectaretur de peccato carnali alterius, vel qui alterum suis manibus pollueret, etiam sine sua delectatione.

458. - 20. Circa locum.

Quaeritur Γ. *An copula maritalis aut occulta, habita in ecclesia, aut sine alia*

» Lib. 4, cap. 3, n. M, v. Trtîio. — ‘ De 6· Praec.. n. 248 — · Tr. 26, cap. 6. n. 5. · Fili., tr. 30, η. 128. - Bonac., de Matrim., qu. 4, punct. ult., n. 3. — LMgo. de Poenit., diip. 16, num. 152. - Leand., tr. 5, de Poenit., diip. 8. 4 2. qu. 10. Martinus Perca, de Poenit., diip. 29, icct. 8, n. 5 et 6. - · Loc. ciL, n. 10. — · Decal., lib. 5. cap. 6, n. 11. — Dicati., de Poenit., diip. 9, dub. 8, n. 326. · · Tr. 26, cap. 6,

456. - a) Sâ addudlur a Salmant. pro simili tantum casu, nempe pro adulterio inter conjugatum et conjugatam, de quo edit, genuina, v. Confessio, n 30, scribit: < Quidam putant cum uterque peccans est conjugatus, exprimendum. » Ego cum aliis sentio sufficere illic dicere fuisse adulterium ». Quod jure merito a correctore deletum esL

458. - a) Sâ, v. Ecclesia, n 13 et 14, haec dumtaxat scribit: « Polluitur ecclesia... effusione sanguinis per injuriam, quae sit peccatum mortale... Effusione magna seminis viri vel feminae, si fiat cum peccato mortali ».

culpa, sit sacrilegium? — Praenotandum, quod ex cap. un. de consecr. eccles., in 6°, et can. Ecclesiis 20, de consecr., dist. I, prohibetur sanguinis aut seminis voluntaria effusio; per quam (modo effusio certe sit peccatum mortale et sacrilegium), ecclesia remanet polluta, donec iterum benedicatur.

Sed dubium est: *quaenam autem effusio ad id sufficiat?* — Adsunt tres sententiae, omnes satis probabiles, ut recte ajunt Salmant. .

Prima sententia tenet, praeciso scandalo, nunquam esse sacrilegium copulam maritalem, sicuti nec sanguinis effusionem ob defensionem factam; quia praedicta lex, cum sit poenalis, stricte est intelligenda, nimirum de sola effusione illicita. — Ita Glossa ·, dicens hoc esse secundum Hyginum Papam î0, ubi: *Si homicidio vel adulterio ecclesia violata fuerit..., expurgetur*. Pontius ", Sâ Item Alensis % Rosella ac Henricus b>; et probabile putant Sotus d, Dicastillus, etc, apud Salmant. u.

Secunda sententia distinguit. Et dicit, committi quidem sacrilegium, et ecclesiam pollui, per sanguinis aut seminis effusionem publicam; non vero per occultam, scilicet nemini notam aut tantum duobus aut tribus. — Ita Glossa ll, ubi: *Si pollutio fuerit occulta, [ecclesia] non debet reconciliari: dicunt enim theologi, quod ideo reconciliatur ecclesia, ut videntes laidecclesiam sic lavari quae non peccavit, co-*

num. 9. — ‘ Loc. dt., nam. 13 et 15. — · Tr. 9, de Matr , cap. 15, num. 61. — · In can. EccUtt, de coniecr, diit. 1, v. Smmr. — * Can. Sr mo/wm /9, dr ccnaecr., diit. 1. — 11 De Malrim , lib. 10, cap. 10. num. IX — /?o«e//a, v. Gm· /, num. 9. — Dtoast., de Matrim., diip. 9, dub. 5, n. 57. · “ Tr. Q, cap. 15, n. 62. — “ In cap. un. de comccr., ecd. in 6% v. Palhti.

Sed n. 19, ad hoc requirit ut factum sit notorium.

b) Alensis, Sum., part. 2, qu. 147bit(al. 149\ membr. 2, ad 5, v. Ad illud, conjugalem concubitus in ecclesia, peccatum mortale esse affirmat; non tamen propter hoc ecclesiam pollui nec proinde reconciliatione indigere. — Idemque docet Henricus Boich, in cap. Si ecclesia, fin. de consecr. eccles., n. 3.

eJ Sotus, in 4, dist. 13, qu. 2, art. 5, Quartum dictum, de sacrilegio non loquitur, et scribit dumtaxat: « Tametsi de conjugali concubitu dubium sit inter doctores, et forsân per

PxcleMA
polluitur ei·
raiooe tan·
Cuinii aut
«eoum· vo·
Inotaria.

Effatio li·
ota proba·
biliter non
es: tactlie-

Probabi·
liter «dapu
blica tit ba·
crikgfem.

gitent intra se quantum pro lavatione peccatorum laborandum sit. Item Pontius (vocans communem), Toletus *4 Sà *), Navarrus Azor f>; et Vasquez, Coninck Rodriguez etc., apud Salmant. Ratio, quia (ut isti inquiunt), talis effusio non est sacrilegium de jure divino, sed tantum de jure ecclesiastico, quo sola publica effusio prohiberi videtur: dum tantum per istam aufertur in opinione hominum reverentia loco sacro debita. — Et saltem ob tantorum doctorum auctoritatem, hanc sententiam probabilem bene putant Salmant. J. Notant tamen, quod, ut effusio dicatur jam publica, sufficit, si manifestetur verbis; aut si vir et femina in eodem toro cubare cernantur.

QuMMm
h'i“lur r'o'

copuunu
»λ nceceivi
bJhe^Mcn'
irpam

Tertia sententia probabilior dicit, adhuc per copulam maritalem occultam committi sacrilegium, et ecclesiam pollui: nisi fiat ex moraij necessitate. Ratio, quia textus citati universe loquuntur de quacumque effusione. Et sic rectius intelligendi; dum etiam per copulam occultam et licitam

Vatq., in 1— 2", di»p. 98, cap. 3. n. 6. ' Tr. 9, cap. 15, n. 63 et 64.— · Tr. 9, cap. 15, n. 65. — · De Matrnn, lib. 9, diep. 15, n. 12. — * De Matrnn, qu. 4, punct. ait., n. 6. — · De Praec. decal., num. 667. — · Lib 6, part. 2. num. 1070 et 1071. —' Loc. cit.. num. 65 et seqq. · Suar, de Sacrif Miss., dup. 81. sect. 4, num. 3, v. *Tertio* · Ltll., lib. 4. cap. 3, n. 85 et 86. · Silveil., v. *Debitum*, num. 5, qu. 3; v. *Conutratio II*, qu. 5. ver.. Trrtiui. — · Loc. cit.,

ecclesiae gravis injuria irrogatur: et ipsa etiam probabilius polluitur; quamvis tamen, cum sit crimen occultum, non sit obligatio a divinis officiis abstinere. Ita Sanchez ·, Bonacina⁴, Holzmann⁶, Croix ·; Salmant. ' cum Suarez, Lessio, Silvestro. — Opinantur autem isti doctores, tunc conjuges in morali necessitate esse, quando sunt in periculo incontinentiae; vel quando diu in ecclesia permanere deberent, nempe per 10 dies, ut aliqui censent: alii, per 20: alii vero, per mensem. Et casu, quo conjuges judicarent per mensem in ecclesia esse mansuros, etiam ab initio mensis copulari possunt. Ita Sanchezs et Salmant. · cum aliis.

Qum<k
Jui',.

459. - Quaeritur 2". *An autem soli tactus impudici, habiti in ecclesia, sint sacrilegia?*

Negant plures DD., ut Sanchez 10 cum Cajetano a>, Navarro a>; et Bonacina, Fagundez, Zanardus, Diana, Candidus, Leander, etc., apud Moya: dommodo absit periculum pollutionis. Ratio, quia talibus ta-

a iu
^podkoT

Kl*·

n. 13 — · Tr. 9, cap. 15, n. 67 et 68. — w Dc Mntrim., lib. 9, disp. 15. n. 21. — *Bonae.*, de Matrnn., qu. 4, punct. ait., n. 8. · *Fafund.*, de 2· Praec. EcclL, lib. 4, cap. 4, n. 31. · *Zanard.*, Director, theolog., part. 1, de Matrnn., cap. 41, v. *Nono dico.* - *Diana*, part. 1, tr. 7, rcsol. 25. · *Candid.*, disquis. 24, art. 23. dub. 41. * *Leand.*, tr. 5, dc Poenit., disp. 8, § 4, qu. 12 et 13. - *Meya*, tr. 3, disp. 3, qu. 4, cap. 3, num. 19.

illum concubitus non violatur [ecclesia], nam poenae sunt restringendae ».

d) Pontius ita quidem *n. 15* tenet, loquens de seminis aut sanguinis effusione, quae sit culpabilis, ac proinde in casu copulae etiam conjugalıs, quae fiat cum utriusque peccato; quem casum appellat *n. 14*, valde dubitabilem.

f) Toletus, *lib. 5, cap. 8, n. 8*, v. *Secunda causa*; Sà, v. *Ecclesia, u. 19*; Navarrus, *Man.*, cap. 27, η. 256, *i. f.*, hoc utique modo ecclesiam pollui asserunt; et ita insinuant eodem modo sacrilegium committi.

1) Azor, *part. 1, lib. 9, cap. 27, quaer. 4*, ad sacrilegium non requirit facti notorietatem; sicut neque ad ecclesiae pollutionem, *lib. 10, cap 26, qu. 13*

Coninck, *de Sacram.*, qu. 83, n. 230, de pollutione tantum ecclesiae disputat; ratio tamen qua nititur, clare ostendit eum de sacrilegio idem sentire. Negat cnim ecclesiam pollui, nisi notoria sit effusio: « Quia cum reverentia ejusmodi locis debita consistat in opinione hominum, non potest per ejusmodi actus tolli, nisi hominibus innotescat, sicut homines non fiunt de facto per crimina infames, nisi innotescant » Melius adhuc, *de Poe-*

nit., disp. 7, n. 22, de circumst. *Ubi*: · Haec circumstantia, inquit, tunc addit specialem malitiam, quando aliquid fit eo loco, ubi singulariter est prohibitum fieri, v. c., si semen aut sanguis fundatur in ecclesia, *quia hoc modo polluitur* ». Igitur ex Coninck, ratio sacrilegii ex eo petitur quod polluitur ecclesia; at juxta eumdem Coninck, non polluitur, nisi seminis effusio sit notoria; ergo nec sacrilegium committitur. — Idemque tenet Rodriguez, in *Sum.*, part. 1, cap. 241, η. 19; et cap. 153, η. 11 et 12, dum scribit mortale peccatum esse, quando publica est effusio, quia tunc ecclesia polluitur.

459. - °) Cajetanus et Navarrus a Sanchez allegantur non pro ipsa propositione, sed pro ejus probatione dumtaxat, in quantum scilicet Cajetanus, *Opusc.*, tom. 1, tr. 31, resp. 12, dub. 2; et Navarrus, in can. *Consideret, in prine.*, n. 20, de *Poenit.*, dist. 5, docent circumstantiam loci tunc tantum esse necessario confitendam, cum actus directe adversatur sanctitati aut immunitati loci, id est illis ad quae sanctificatus est, ad cultum divinum, ad fidelium sepulturam, confugientium aut rerum ibi depositarum securitatem.

Probabi
LVikpV'

ctibus non violatur ecclesia, adeo ut impediantur divina officia; ideoque cessat ratio sacrilegii. — Sed probabilius contradicunt Elbel *bl*, Holzmann *; item Silvester *h*, Corduba, Lopez et Manuel, apud Sanchez . Ratio, quia tactus inhonesti eadem malitiam habent, quam ipsa copula. Et ideo sunt sacrilegi, non ob violationem ecclesiae, statutam fieri tantum per pollutionem; sed ob gravem irreverentiam quae loco sacro irrogatur. Non ideo enim pollutio est sacrilegium, quia polluitur ecclesia; sed ideo polluitur ecclesia, quia pollutio est sacrilegium.

Lcxux va-
quu'

460. – Per *locum* autem *sacrum*, comprehenditur omnis locus ab episcopo benedictus, et deputatus ad officia divina aut ad mortuos sepeliendos, a tecto usque ad pavementum. — Non autem comprehenduntur cellae, claustrum, sacristie, dormitorium, tectum supra ecclesiam, janua extra limen ecclesiae, atrium. Ita Salmant. a cum Sanchez, Dicastillo, Basilio.

* Dc Praec. decal., n. 721. — Corduba, Sum., qu. l^oO. - Iudav, Lopfg, Instruet, consc., part. 1, cap. 33, v. f., v. Sed quid dicendum. · Man. Rodri*, Sum., part. L cap. 205, num. L - ' De Matrim., lib. 9, disp. 15. a n. 15. — ■ Tr. 9, dc Matrim., cap. 15, num. 69 et 70. - Sanch.,

b> Elbel, *dc Sacrilegio*, n. 575, hanc Suarezii sententiam avertit, pro impudicis tactibus publice tactis, et videtur consentire.

c) Silvester, v. *Confessio I*, n. 11, qu. 10, sacrilegium esse affirmat, « non solum si perveniatur ad actum, sed etiam quoad ipsas oculorum fictiones et quoad ipsas cogitationes de luxuria ».

460. – a) Salmant., *tr. 18, de Privileg.*, cap. 3, n. 87, ubi auctores relatos allegant, de loco sacro disputant, non quidem in ordine ad sacrilegium, sed in ordine ad immunitatis privilegium. Sed *tr. 9, cap. 15, n. 69*, de sacrilegio loquuntur, et dicunt sub nomine ecclesiae comprehendendi omnem locum deputatum ad officia divina «ex episcopi auctoritate», non vero, *n. 70*, « oratoria privata non benedicta ab episcopis ». Et *tr. 26, cap. 6, n. 27 et seqq.*, de eadem quaestione tractant, et *n. 33*, quoad oratoria concordant, at solum Fagundez citant. Sed etiam tum Palaus. *tract. 11, punct. 1, n. 2*; tum Fagundez, *de 2* Praec. Eccl., hb 4, cap. 4, n. 36 et 38* cum S. Alphonso plane concordant. — Suarez item videtur consentire, *dc Relig., tr. 2, lib. 3, cap. 9, n. 7*, ubi negat ecclesiam pollui per actus qui fiunt supra tectum, vel in turri, vel in alio simili loco, cum ecclesia conjuncto, sed extra illam existente, * et ad sacros usus non deputato »

S. Alf homi, *Optra moralia*. — Tora. 1.

Nec etiam veniunt oratoria privata Nisi sint erecta auctoritate episcopi, ut fieri solent in hospitalibus; quia tunc sunt verae ecclesiae, et ibi omnes Missam audire possunt: ut Salmant. cum Palao *>, Suarez % Fagundez a>, etc.

Secus autem, si sint mere privata, quamvis ibi dicatur Missa ex concessione Papae vel episcopi; juxta dicenda *de Sacram. Euch., Lib. VI, num. 357 et 359*

461 - Quaeritur 3°. *Ah verba et aspectus lascivi in ecclesia habiti, sint sacrilegia?* — Tres pariter adsunt sententiae.

Prima dicit omnes actus externos, etiam leviter turpes, in ecclesia habitos, esse sacrilegia. Ita Silvester et Corduba a!, apud Salmant 4< — *Secunda* sententia damnat, ut sacrilegia, tantum actus externos graviter turpes. Ita Sanchez % Salmant. 4 cum Suarez Molina Dicastillo, etc. — *Tertia* sententia, quam tenent Toletus f), Coninck % Va-

de Matrim. lib. 9, di>p. l. \ z n. 21. · Dicati., de Matnm., diip. 9, dub 5, n. 5fi; dr. de Poenit., dirp. 9. num. toS. · Basii. Pont., de Mainra , lib 10, cap. 10, n 1» — 4 Tr. %, de b' Praec., cap 6, ex n. 21. · DkAtl. tr 8, de Poenit., ditp. 9. dub. fi, nem. t&l ct

461. – Salmant., *tr. 26, cap. 6, n. 20*, citant Silvestrum et Cordubam, quasi hi doceant esse sacrilegia confabulationes, tactus, nutus libidinosos in ecclesia. — De Silvestro vide notam c, ad n. 459 supra. — Corduba vero, *Sum., qu. 190*, dicit tactus inhonestos in ecclesia esse sacrilegia, et subdit idem dicendum esse de actibus et nutibus inhonestis *mortalibus*, qui ab adolescentibus in ecclesia fiunt.

b> Sanchez, *dc Matrim., lib. 9, disp. 15, n. 20 et 21*, negat sacrilegia esse actus turpes, quicumque sint, etiam tactus, modo non sint cum periculo pollutionis conjuncti.

<) Suarez, *de Relig., tr. 2, lib. 3» cap. 7, n. 11*, dicit probabilius esse sacrilegia Laetus impudicos, praesertim graviores et in partibus inhonestis; et subdit: «Fortasse tamen non erit idem de turpi aspectu aut nutu aut levi verbo, maxime quando in transitu et sine notabili mora et scandalo fiunt».

Molina, *de Just, etJure, tr. 2, disp. 344*, de hoc casu non loquitur, sed de venditione et emptione rerum in loco sacro, et revera eadem distinctionem ponit inter actus graves, et leves: illos dicit esse sacrilegia, hos vero minime.

Toletus, *lib. 5, cap. 8, n. 8*; Coninck, *de Sacram., qu. 83, n. 230*; Valentia, *in 2a^{TM} 2at, disp.6, qu. 15, punct. 1*, v. *Praeterea*, videntur

Quidde

a u > di
lauiturj^

a l > »*
lerno* gra·

Abi ne-	squez /4 Basilius, Diana O, Valentia *), etc.,	ter peccandum. Ideo sacrilegium quidem
et aspectui	apud Salmant. Holzmann l (vocans com-	committit, qui, indutus ad Missam, se pol-
«SnrciT*	munem); et ut certam alibi sequuntur Sal-	luerit, etc: ut Diana et Tancredus, apud
	mant. l (licet hic sibi contradicant), negat	Salmant. 5.
	tales actus, aut leviter aut graviter tur-	Dubitatur: <i>an sacerdos gestans sacra-</i>
	pes esse sacrilegos. Ratio, quia hujusmodi	<i>mentum Eucharistiae, peccando externe</i>
	colloquia aut aspectus turpes, sive etiam	<i>vel interne contra castitatem, committat</i>
	oscula libidinosa (secluso semper periculo	<i>aliud sacrilegium?</i> — Affirmant communi-
	pollutionis), licet sint mortalia et mora-	ter Tamburinius * et Salmant. l cum aliis.
	liter deformia; non tamen continent per	Ratio, quia sancta sancte tractanda. Sed
	sc gravem deformitatem physicam contra	vide <i>“I dicenda Lib. VI, n. 35, in fine, “wee-</i>
	reverentiam loco sacro debitam.	<i>v. Valde.</i>
Secunda optnio, pro biMfor.	Hoc tamen non obstante, puto secun-	Sic pariter dicunt Salmant. · cum Lu-
	dam sententiam absolute probabilio-	go b), Tamburinio O, etc., non posse ex-
	rem.	cusari a sacrilegio, qui se pollueret statim
	462. - Quaeritur 4\ <i>Ah sint sacrilegia</i>	post Communionem, scilicet post *) me-
	<i>cogitationes turpes habitae in ecclesia?</i>	diam horam circiter.
Desideri*	Recte distinguunt Salmant.4 cum Soto,	Non autem committit sacrilegium, qui
externe in	Navarro, Azor, Suarez, etc. — Affirmant,	peccat gestando reliquias aut agnos ce-
criiteria.*4	si desideria sunt deliberata peccandi ex-	reos; neque, si illas daret amasiae ti-
	terne in ecclesia; etiamsi illa extra eccle-	tulo donationis. — Secus, si daret in pre-
	siam habeantur (juxta dicta <i>hoc Lib. III,</i>	tium peccati; nam esset tunc sacrilegium
	<i>n. 43</i> , cum Salmant. etc., communiter). —	et simonia. Salmant. ’ cum Azor et Fil-
secet. de iderU pec- amdi extra eccletiam	Secus dicendum, si desideria sint peccandi	luccio.
	extra ecclesiam; contra Medmam.	An autem <i>sit sacrilegium peccatum</i>
	Si vero consensus sit peccandi intra	<i>carnale commissum in diebus festis?</i> —
	ecclesiam, sed occulte, sacrilegium est;	Affirmant aliqui. Sed probabilius negatur
	juxta nostram sententiam, allatam mox	cum Salmant.; quia finis praecepti non
	w. 458, v. <i>Tertia</i> .	cadit sub praecepto. Vide dicta <i>hoc Lib. III,</i>
**«>» Cium circa rt.	463. - 3". Circa <i>res sacras</i> , est etiam	<i>n. 46 et 273.</i>
	sacrilegium abuti rebus sacris ad turpi-	η. 28. — <i>Joan. Medina, tr. 2, cod. de Confeia., qu. 9. —</i>
		<i>Diana, part. 10, tr. 12, reaol. St · Tancred., de Poenit.,</i>
		<i>disp. 6, qu. 36. · · Tr. 26, cap. 6, num. 37. — 1 Method,</i>
		<i>confota., lib. 2, cap. 7, § 5, n. 38 et 42. — 1 Tr. 26, cap. 6,</i>
		<i>n. 36. — · Loc. cit., n. 37. — 9 Loc. du, num. 88 et 39.</i>
		<i>Aaor, loc. dt., cap. 27, qu. 4 et 5. · FUL., tr. 30, num. 129</i>
		<i>et 130. — Salmant., tr. 23, cap. 1, n. 218.</i>
	non obscure hanc tenere opinionem, quando-	cordat, loquens de eo qui statim post Missam
	quidem de sacrilegio hac in materia dispu-	peccat cum concubina
	tantes, de sola seminis effusione loquuntur.	Tamburinius, <i>Method, confess., lib. 2,</i>
	f) Vasquez, in /<" " 2a', <i>disp. 98, cap. 3,</i>	<i>cap. 7, § 5, η. 38, i. f.</i> , concordat, loquens de
	<i>in prine.</i> , negat turpiloquium in ecclesia esse	eo qui statim post Communionem internum
	sacrilegium, quia turpi sermone ecclesia non	concupiscentiae peccatum admittit Multo igi-
	profanatur, «sicut de pollutione definitum est».	tur magis idem dicere censendus est de eo
	f) Diana, <i>part, i, tr. 7, resol. 25</i> , de solis	qui se polluiL
	tactibus impudicis loquitur, et concordat.	A) Scilicet <i>infra</i> mediam horam, uti liquet
	463. - Atvero, <i>lib. VI, n. 35, v. Valde</i> ,	cx contextu. Idem patet etiam ex <i>Istruzionc</i>
	ad quem remittit lectorem, S. Alphonsus, etsi	<i>e Pratica</i> , (edit. 6), <i>cap. 9, n. 23</i> , ubi S. Do-
	dicat valde probabiliter peccatum grave ad-	ctor affirmat sacrilegium admittere sacerdo-
	mittere, eum qui, <i>exsistens in mortali</i> , Eucha-	tem, «qui turpiter peccat., statim post Com-
	ristiam ex officio tangit immediate vel me-	munionem, v. gr. <i>infra</i> mediam horam ». Ipsi
	diata, puta gestando in processione vel popu-	quoque Salmant, <i>loc. cit.</i> , hoc modo explicant
	lum benedicendo, attamen addit idipsum non	verba <i>statim post Communionem</i> , scilicet:
	improbabiliter negari.	• Quare post dimidiam horam aut paullo mi-
	Lugo, de <i>Poenit., dtsp. 16, n. 524</i> , con-	nus., jam non erit sacrilegium ».

DUBIUM III.

Quae sint species Luxuriae consummatae contra naturam.

464. *Quid de congressu innaturali.* — 465. *Quid de mollitie.* — 466. *Quae sit sodomia imperfecta, et quae perfecta.* — 467. *An pollutio habita, tangendo puerum aut mulierem, sit diversae speciei.* — 468. *An in sodomia sit explicandum, si quis fuerit agens vel patiens.* — 469. *An sodomia inter conjunctos addat speciem incestus.* — 470. *Quae sint poenae Sodomitarum.* — 471. *Quid requiratur ad eas incurrendas. Et an clerici patientes illas incurrant.* — 472. *An poenae incurrantur ante sententiam.* — 473. *An eas incurrat clericus, exercens bestialitatem.* — 474. *Quid de peccato bestialitatis.* — 475. *De peccato cum daemone. Quid, si daemon repraesentet personam nuptam, sacram, etc.*

Luxuri*
contra natura-
m.

464. - « Resp. Cum contra naturam
« esse dicantur eae, in quibus fit semina-
« tio modis repugnantibus institutioni na-
« turae, ita ut juxta tales modos species
« varientur; hinc resolvitur, tales species
« esse sequentes:

Moduli
inordinatas
coeundi

« Γ. Est Congressus *inordinatus*. —
« Hoc est innaturalis sive indebitus con-
« cumbendi modus: cum scilicet servatur
« quidem identitas speciei, diversitas se-
« xus et debita naturae organa, sed inor-
« dinato tantum modo acceditur; v. gr.
« cum vir succumbit, vel averse accedit
« more pecorum, vel a latere, vel stando
• aut sedendo, aliave ratione insolita. —
« Quod est contra naturam: Mortale, quan-
« do inde periculum est impediendae ge-
« nerationis, aut effundendi seminis. Alias,
« si hoc periculum caveatur aut non sit,
« eo quod matrix feminae satis attrahat
« semen et retineat (ut fit plerumque); non
« contra, sed praeter naturam erit, et ve-
« niale grave. Immo nullum, si gravis
« causa adsit: v. gr. quia mulier est prae-
« gnans; vel quia corporis dispositio, sive
« utriusque sive alterutrius conjugis, ali-
« ter fieri non patitur. Filliuccius I ». —
[Vide dicenda de *Matrim., Lib. VI, n. 917*].

Aliquan-
do, letnulis.Alii, ve-
niali*.Alias, nul-
lum J'CCCA-
tum.Mollitie*,
quid.Aliquan-
do aliam
speciem ad-
iunctam ha-

« simul imaginatur ac desiderat congres-
• sum alicujus personae liberae, conju-
« gatae, etc. Quod proinde, si fiat, in con-
« fessione aperiendum est. — Plura de
« mollitie, vide sequenti Dubio ».

466. - « IIP. Sodomia *imperfecta*. — Et
« est congressus cum debito quidem sexu,
« maris nempe cum femina, sed extra vas
« naturale. Potest etiam simul habere alias
« malitias, v. gr. adulterii, si fiat cum con-
« jugata; incestus, si cum consanguinea.
• — Bonacina *, Filliuccius .

Sodomi*,
quid

« IV0. *Sodomia perfecta*. — Et est con-
« gressus duorum ejusdem sexus, ut ma-
« ris cum mare, vel feminae cum femina.
« — Et potest etiam habere alias malitias
« adjunctas, v. gr. incestus. Quo casu, co-
« gnationis gradum non necessario expli-
« cari docet Escobar 4; sed satis esse di-
• cere: coivi cum consanguineo vel affine;
« quia nec miscetur caro, nec contrahitur
« affinitas, nec linea variat speciem. Ita
« ille. — Explicandum tamen esse, fuc-
« risne agens an patiens, dicit card. Lugoß
« contra Diana . ».

Sederat*
perfecta.

Quaestio magna est: *in quonam actu consistat sodomia?*

Alii tenent consistere in concubitu ad indebitum vas: alii, in concubitu ad indebitum sexum. — Utraque sententia est probabilis. Et in utraque sententia cernitur specialis deformitas, quam habet sodomia contra naturam; quae requirit utrumque servari ad generationem, id est debitum vas et debitum sexum.

Primam autem sententiam, quod sodomia sit in congressu *ad indebitum vas*,

• Tr. 30, n. 156 et 157. — • De Matrim., qu. 4, panel. II, num. I. — • Tr. 30, n. 158. — • Prooem., exnm. 2, cap. 6,

n. 45, v. I^m iodomia*f. — • Dt Poenit., di*p. 16, n. 241. — • Part. 3, tr. 4, re*ol. IW; et part. 6, tr. 6, re*ol. 36.

Probabiliter conai-
-ttt In coe-
greiBu ad
vae Indebi-
tum.
tenent Trullench, Reginaldus, Henri-
quez Covarruvias, Lezana, Leander,
Llamas, et communiter juristae, apud Sal-
mant. '. — Hinc dicunt veram sodomiam
committere, qui coit in vase praepostero
cum persona etiam sexus diversi.

Protatt-
liu», «d te-
j'umjodè-
btiora.
Secunda vero sententia, probabilior et
communis theologorum, tenet consistere
in congressu *ad indebitum sexum*. Ita
S Thomas *, Lessius b>, Holzmann ·, El-
bel *; ac Salmant.6 cum SA c>, Azor, Bo-
nacina, Cajetano O et aliis plurimis. —
Ratio, quia vera ct propria sodomia com-
mittitur in accessu ad personam, cum qua
nullo modo generatio fieri potest.

Connect*-
ria.
Hinc infertur Γ. Esse veram sodomiam
coitus feminae cum femina; ut dicunt
S. Thomas *, Roncaglia ', Holzmann 8,
Sporer ·; Salmant. 10 cum Cajetano, etc.
— Quamvis non improbabili-ter sentiat
Elbelll cum Felice PotestA ", hujusmodi
concubitum, etiam cum affectu ad vas
praeposterum % non videri nisi sodomiam
impropria: cum inter feminas non pos-
sit dari copula perfecta.

TruU., lib. 6, dub. 8. § 2, num. 1. · lib. 22,
n. 49. - Ctvar., de Matrim., part. 2. cap. 7, § 5, η. 10. -
Lttana, Sum. quaMt, repil.. tom 1. cap. 5, η. II. · Ltand.,
tr. 5, de Poenit., di»p. 8, § 3. qu. 31. Llamas, Method.,
part. 3, cap. 8, J 24. - * Tr. 26, cap. 7, num. 81. — · 2* 2',
qu. 154, art. 11, corp — · De Praec. decal., num, 676. —
4 De 6- Praec., n. 263. — » Tr. 26, cap. 7, n. 82. - A*>r,
part. 3, lib. 3, cap. 18, init. Bonac , de Matrim., qu. 4,
punct. 11, n. 1. — · Loc. cit. — ' Tr. 12, cap. ult., qu. 1. —

466. - a¹ Henriquez, lib. 11, cap. 17, n. 7,
hanc sententiam forte inculcat, dicens moti-
vum divortii laciendi adesse, « si vir provo-
cat ad nefarium peccatum sodomiae».

Lessius, lib. 4, cap. 3, n. 89, utrumque
modum coitus, nempe cum eodem sexu vel
cum diverso in vase indebito, ad sodomiam
pertinere dicit; priorem tamen gravio-rem
esse, ct deformitatem continere diversae spe-
ciei, ratione circumstantiae ejusdem sexus.

<l Sà non bene citatur a Salmant.; dicit
enim, v. *Luxuria, u. 5*: · Sodomia est cum
duo ejusdem sexus commiscuntur..., vel cum
femina vir praepostere ».

Cajetanus, in 2A9η 2a*, qu. 154, art. 11,
ad 4 dub., non aliud habet quam: commixtio-
nem viri cum muliere contra naturam, et cum
puero, esse peccata specie distincta. At in
Sunt., v. *Sodomia*, sodomiam esse dicit, « dum
commiscuntur personae ejusdem sexus...; vel
mas ct mulier, sed non in loco naturali, aut
consummando innaluraliter ».

f Ampliationem istam non affert Potesth.

Infertur 2°. Esse veram sodomiam,
quemcumque concubitum, sive corporum
conjunctionem habitam cum persona ejus-
dem sexus, sive in vase praepostero, sive
in alia parte. Semper enim adest tunc, re-
gulariter loquendo, affectus ad indebitum
sexum; ut tenent Tamburinius ,a, Ronca-
glia f), Continuator Tournely ", Croix ",
Salmant.,§s.

Hinc dicunt Roncaglia Tamburi-
nius 17 et Salmant. h>, contra Graffium O,
non esse necessario in confessione expli-
candum, si pollutio fuerit intra, vel extra
vas. Sufficit enim confiteri: *peccavi cum
puero*, ut confessarius judicet adfuisse
sodomiam cum pollutione. Si vero non
adfuerit pollutio, deberet explicari.

Infertur 3' cum Salmant. '8, ac Caje-
tano i), SA J>, Bonacina, Tamburinio et
communiori, coitum viri in vase praepo-
stero mulieris esse sodomiam tantum im-
perfectam, specie distinctam a perfecta;
ut ajunt Tournely ", et Tamburinius ·.
Qui " notat cum Filliuccio >, et recte
consentiunt Holzmann A et Sporer (cum

· Loc. dt., n. 676. — · Part. 4, cap. 3, n. 636. — “ Loc.
cit., n. 80. · Cajtlan., Sum., v. *Sodomia*. — 11 Loc cit.,
n. 263. — « Tom. 1, n. 2171. — u Method, conta., lib. 2,
cap. 7, § 10, num. 69. — u De 6* Praec., art. 6, sect. 2. —
“ Lib. 3, part. 1, n. 920, i. L; ct lib. 6, part. 2, n. 1082. —
* Loc. dt., n. 83 — " Loc. cit., § 10, n. 72. — - Loc. cit.,
num 82. — Bonae., loc. cit., num. 1. — Tanibur., loc.
cit., n. 74. — " Loc. dt. — - Loc. dt., n. 74. — n Loc. ciL,
n. 61. — " Loc. cit., n.720, ad 4. — - Loc. dL, n. 636.

/J Roncaglia, loc. cit., qu. 1, v. *Ex dictis*,
ex parte tantum concordat, negans interve-
nire veram sodomiam, ubi deest verus coitus,
ct ibi tantum adesse peccatum sodomiae affe-
ctive, si tunc unus cum altero coire desiderat.

Roncaglia hoc non habet; sed loc. cit.,
qu. 4, dicit explicandum esse in confessione,
num in patiente ex Lactibus agentis pollutio in-
tervenerit: « Nam tunc ultra peccatum pollutio-
nis,adfuit etiam cooperatio non solum respectu
peccati sodomiae, sed etiam pollutionis ».

h> Salmant., tr. 26, cap. 7, n. 87, negant
in sodomia requiri essentialiter ut seminis
effusio intra vas indebitum fiat.

O Graffius, *Pract. casuum reservat.*, Hb. 1,
cap. 11, n. 9, dicit copulam sodomiticam haberi
masculino coitu in vase praepostero, sed actum
sodomiticum fieri, si quis polluat seipsum
· cum secunda persona, quae non solum inter
viros, sed etiam inter feminas esse potest».

P De Cajetano ct Sh; vide notas c ct d hic
superius.

k) Filliuccius aTamburinioallegatur,quasi

communi, ut asserit), quod si vir coiret inter crura, brachia aut alias partes mulieris, esset quaedam copula inchoata, saltem in affectu. — Unde, juxta hanc doctrinam, vir concumbens cum virgine extra vas, duo committit peccata, contra eandem quidem castitatem, sed diversae speciei: unum, fornicationis in affectu, alterum, contra naturam in effectu.

Dicunt autem praefati Sporer, Holzmann, et Tamburinius 1 cum Angelo, quod confessarius, intelligens mulierem cognitam fuisse extra vas naturale aut praeposterum, non debet quaerere in quo loco vel quomodo.

An autem *pollutio in ore sit diversae speciei?* — Affirmat Sporer cum aliquibus apud Diana O; et hoc peccatum voeant irrumationem. Sed probabilius dicunt Holzmann 8, et Filliuccius "M cum Cajetano Graffio **, etc., quod si vir polluitur in ore feminae, erit copula inchoata, ut supra: si vero in ore maris, erit sodomia.

Quale vero peccatum sit *coire aim femina mortua*? — Dicendum cum Holzmann 4, Salmant. 6, Sporer c cum Tamburinio, etc. communiter, non esse fornicationem, quia fit cum cadavere: nec bestialitatem, ut quidam volunt; sed esse pollutionem, et fornicationem affectivam.

Sporer, part. 4, cap. 3, n. 636. — *Ihlm.*, de Praec. decal., n. 720, ad 4, — » Method., coafeas., lib. 2, cap. 7, S 10, n. 77. — *An^el.*, v. *InlrrctaUoHt*, n. 1, v. t — . Loc. dt., n. 637. — ■ Loc. dt. — . Loc. dt., ad 3. — . Tr. 26, cap. 3, n. 74. — . Loc. dt., num. 639. — *Tumbur.*, Decal.,

dicat peculiare illas corporis partes materialiter se habere in hoc peccato. At Filliuccius, loc. cit., scilicet tr. 30, n. 155, scribit tantum omnes mollities ejusdem speciei esse, sive tactibus propriis, sive alienis provocentur.

O A Sporer dtantur *aliqui* auctores apud Dianam, part. 6, tr. 7, resol. 7, v. *Quaerendum est*, pro ipso tantum vocabulo quo designatur hoc peccatum; quoad doctrinam vero hic expositam Diana solum Fagundez affert.

"M Filliuccius, tr. 30, n. 155, non loquitur de casu praesenti; sed solum, ut superius nota k jam dictum est, asserit omnes mollities esse ejusdem speciei; et citat Cajetanum, qui pariter idem docet in *2ani 2ar*, qu. 154, art. 11, ad 2 dub.; et Graffium, qui tamen in citatis *Decis. aur.*, part. 1, lib. 2, cap. 88, n. 4 ct 5, non loquitur perspicue.

467. — «J Azor, part. 3, lib. 3, cap. 23, qu. 2, dicit omnes pollutiones, quae cum com

467. — Dubitatur Γ. *An pollutio habita, tangendo puerum aut mulierem dormientem aut doli incapacem, aut pudenda bestiarum*, sed absque concubitu, *sit diversae speciei a simplici pollutione?*

Prima sententia affirmat; et dicit talem pollutionem cum puero esse sodomiam: cum femina vero, esse copulam inchoatam. Ita Sporer⁷; et Dicastillus et Diana, apud Salmant. . — *Secunda* vero sententia, cum Cajetano ., Azor Bonacina 10; et Salmant. 11 cum Trullench b>, Machado b>, Sayro h>, Filliuccio *1, Bassaeo % etc., tenet, esse simplicem pollutionem. Ratio, quia, quando abest concubitus, dicunt de matenali se habere, quod fiat pollutio tactibus propriis, vel alienis. Sufficit tunc confiteri: *Habui pollutionem tactibus alienis*; quando enim non adest concubitus, non adest affectus ad sexum, sed ad pollutionem. Et haec est probabilior.

Notat ideo Roncaglia 11 cum Bonacina Trullench ct Filliuccio quod si quis polluitur tactibus alienis, non oportet ut explicet an tactibus viri vel feminae; quia, cum tantum pollutio tunc intendatur, etiam de materiali se habet, si tactibus viri vel feminae illa eveniat. — Secus tamen dicendum, si facta sit tactibus conjugatae, vel votum castitatis habentis.

Hb. 7, cap. 7, § 2, n. 10. — ' Loc. dt., n. 636. — *Dtcoit.*, de Juit. ct Jure, lib. 1, dwp. 3, dab. 1β, n. 281 — *Dtata*, part 7, tr. 12, rewol. 11 . . Tr. 26, cap. 7, n. 9. — . In 2— 2~, qu. 154, art. 11, ad 2 dub. — - De Matrim., qu. 4, punct. 10, o. 15.— u Loc. dt., cap. 7. n. 10. — " Tr. 12, cap. 7, qu. 6, resp. 2.

plice fiunt, ejusdem speciei per se esse; < et per accidens distingui specie, quando habentur cum aliquo consorte, quatenus habentur ex desiderio habendi copulam cum illo; vel quatenus oriuntur ex venereo et libidinoso tactu consortis, vel quatenus invitant et inducunt consortem ad peccatum; quoniam hae omnes circumstantiae pro varietate consortis specie distingui possunt>.

b) Trullench, lib. 6, dub. 8, § 1, n. 2; Machado, *Perfecto confess*, tom. 1, lib. 2, part. 3, tr. 19, docum 10, n. 3; Sayrus, *Clav.*, lib. 8, cap. 5, n. 7; Filliuccius, tr. 30, n. 155; Bassacus, v. *Luxuria*, n. 18; item Cajetanus loc. cit., hanc sententiam omnino perspicue innuunt, dum docent omnes pollutiones esse ejusdem speciei, quocumque modo vel quocumque adminiculo (excluso concubitu) procurentur.

<J Bonacina, Trullench, Filliuccius citan-

Pollutio ex tactu pueri, maled* dormitati», be-

Probatu, Fiex pouo-

Noncspii-

f<

Secui ti uctu coa

erae.

Poiutto bluiTwinon dtfkr tpc.

mortua.

468. - Dubitatur 2'. *Am in peccato sodomiae explicandum sit, si quis fuerit agens vel patiens?*

Negant Salmant. l cum Diana, etc.; quia, dicunt, taliter coeuntes communiter ambo polluuntur. At verius explicandum est, secundum Holzmann*, [Contin.] Tournely, Mazzotta 4, et Tamburinium, Leandro, Lugo, etc., apud Salmant. s; quia in agente multo facilius adest pollutio, quam in patiente.

469. - Dubitatur 3". *An sodomia inter consanguineos aut affines addat speciem incestus?* — Tres sunt sententiae.

Prima universe negat cum aliquibus apud Diana, qui eos sequi videtur a). Quia dicunt incestum committi tantum, quando adest coitus in vase debito cum mixtione sanguinum. — Sed haec non videtur satis probabilis.

Secunda sententia, quam tenent Bonacma ; item Azor, Candidus, etc., apud Salmant. ', dicit coitum sodomiticum inter propinquos in primo et secundo gradu esse quidem incestum, cum hic sit vetitus de jure naturali; non vero coitum inter propinquos in tertio et quarto gradu, qui prohibetur tantum a jure positivo inter marem et feminam, in ordine ad matrimonium. — Quare dicunt coitum sodomiticum, qui non dicit ordinem ad matrimonium, non esse vetitum inter tales propinquos de jure positivo, praecise ratione propinquitatis.

Tertia sententia, quam probabiliorum puto cum Lugo , Continuatore Tour-

nely B, Roncaglia °, Croix ll cum Silvio et Graffio; item Leandro, Dicastillo, etc. cum Salmant. li, docet, omnem coitum, sive naturalem sive innaturalem, inter propinquos usque ad quartum gradum, sive sint consanguinei sive affines, sive sint cognati legales sive spirituales, induere malitiam incestus. — Ratio, quia ex lege Ecclesiae, jam debetur his omnibus reverentia et pietas; quae si deturpatur coitu naturali, tanto magis coitu innaturali.

Sic etiam dicunt Salmant.,a, incestum committere, qui polluitur tactibus alicujus conjuncti in quarto gradu. — Idemque dicendum de aliis tactibus impudicis; in quibus explicanda est species personae complicitis, an sit consanguinea, conjugata, etc.: cum Continuatore Tournely 14 et Viva ac Salmant. ,* qui asserunt esse commune.

Notandum vero, ut certum, explicandum esse in confessione, si sodomia sit habita cum violentia, vel cum persona ligata voto castitatis. Et insuper, si cum conjugata ; quia fides matrimonii postulat, ut conjux nullo concubitu carnem suam cum aliis dividat. — Sanchez e), Trullench, cum Salmant. *.

470. - Quoad poenas autem hujus criminis, sciendum, sodomitas a lege civili damnari poena mortis et combustionis; a jure autem canonico, ex bulla S. Pii V apud Salmant. ", tam clericos, quam laicos °) religiosos, hoc dirum nefas *exercentes* (verba bullae) *omni privilegio cie-*

In tactibus. explicanda qui litas complicitis.

Alia explicanda de sodomia.

Poenae nefandi sceleris.

in «odo
S^iom Pu'
«“Jiti.n”

»n'UòS£
num «ter
ince-

Non >atii
pr° r

Aia «ce
«turadicunt
inpnrnoet
diT.'ntSm.

iim,f

• Tr. 26, cap. 7, n. 87. • Diana, part. 3, u. 4, resol. 159. — • De Praec. decal., num. 678. — • Dt 6. Praec.. art. 6. •ect. 2. v. t, n. 2. — 4 Tr. I, dixp. 1, qu. 1, cap. 2, dic. 2, qa. 3, v. SrcMm/a part, — Tantbur, Decal.. lib. 7, cap. 7, § 3, n. 7. — Ltand., de PoeniL, disp. 8, § 3, qa. 6. Lh^q, de PoeniL, disp. 16, n. 243. • • Loc. dL, n. 66. — Diana, part. 3. tr. 4, resol. 101. — • De Matrim., qa. 4, punct. II, n. 10 et 11. — Aror, part. 3. lib. 3, cap. 18, qa. 2 et seqq. • Candid., disquis. 24, art. 23, dub. 23. • 1 Loc. du, n. 90. — • De PoeniL, disp. 16. a num. 345. — • De 6. Praec ,

art-4, qa.2. — * Tr 12, cap. ult., qu. 2. — 11 Lib. 6, part. 2, n. 1002, • StMus, in 2— 2... qu. 154, art. 12, num. 2. • Graff., Je Arbitrar, confettarior. lib. 2, cap. 34, num. 3 et 4. — Leand., de Poenit., di«p. 8, § 3, qu. 60. - DteasL, de Juit. et Jure, lib. 1, diep. 3, dub. 18, a num. 291 ad n. 306. • • Tr. 26, cap. 7, num. 92 et »eqq. — u Loc. dt., num. 94, — 14 De 6 Praec. decal., art. 7, aect. 1, i. f., ver.. Hie dno. — tt Tr. 26, cap. 7, n. 94. — Trull., lib. 6, dub. 8, § 2, n. 3. » Tr. 26, cap. 7, a n. 98 — »' Loc. dt.. num, 107.

tur quidem pro hoccasu a Roncaglia; sed ipsi ll, cc., non aliud habent quam omnes pollutiones ejusdem esse speciei.

469. - a) Quin etiam Diana disertis verbis huic sententiae adhaeret

*) Viva, in propos. 40 Alex. VII, n. 12, hoc non habet; error autem apud S. Alphonsum hinc irrepsisse videtur, quod Collet minus accurate et distincte Vivam allegat

f7 Sanchez, de Matr., lib. 10, disp. 4, w. 15, loquitur de sola sodomia quae cum conjugata committitur, et concordat.

470. - °) Bulla Horrendum, de die 30 Augusti 1568 (in Bullar. Romano Mainardi) § 3, mentionem facit de solis presbyteris et clericis, sive saccularibus, sive regularibus. Bulla autem Cum primum, de die 1 Aprilis 1566, § II, omnes, etiam laicos, curiae sae-

ricali, officio, beneficio, praesentis canonis auctoritate privari. Et insuper praecipit S. Pontifex, ut ii potestati saeculari tradantur.

471. - Hic plures Quaestiones agitantur; — circa quas, brevitatis gratia dicimus probabilius esse, ad praedictas poenas incurrendas requiri:

Ut incurrantur. requiritur peccatum in coniummatum.

Γ. Ut sodomia sit consummata cum pollutione intra vas: ut (contra Lezana) tenent Roncaglia, Bonacina, Holzmänn 8; item Suarez, Navarrus, Filliucius, Azor, Barbosa, cum Salmant. 4 et communi — Nam lex poenalis semper exigit ut crimen sit perfectum et consummatum.

Requiritur ut «it mari» cum mari.

2°. Ut sodomia sit maris cum mari. Nam coitus sodomiticus maris cum femina non est vera sodomia: ut Bonacina a), et cum Azor, Hurtado, Dicastillo et communi tenent Salmant. 6; contra Lezana et Garcia. — Hinc probabiliter notant Salmant. cum Bonacina, etc., quod sodomia cum femina non comprehenditur sub reservatione sodomiae. Secus vero, si sit reservatum peccatum contra naturam.

Reservatio peccati contra naturam et pollutioni*.

An autem, *reservato peccato contra naturam, comprehendatur pollutio?* — Videtur de se comprehendi. Sed Salmant. cum Hurtado negant; quia episcopi, ut

dicunt, communiter pollutiones in huiusmodi reservatione comprehendere non intendunt.

æ. Quod ad poenas clericorum pertinet, ut actus sodomiae sit frequentatus, sive usu continuatus; ut ait Navarrus. Hoc enim importat verbum *exercentes*, ut supra in bulla expressum. Ita Bonacina, et Salmant. cum Barbosa, Suarez, Hurtado, Henriquez et communi; contra Lopez, Farinacium, etc. — Hinc excusatur qui semel vel bis peccaret.

Requiritur pro clerico-rum poeni» Ut ACTU* MI frequen-tatu».

Sed magis dubitatur Γ. *An clerici sodomiam patientes, poenas incurrant?*

Negant Hurtadus et Graetius, etc., apud Salmant. 11. Quia dicunt, verbum *exercentes* proprie significare actionem, non passionem; et haec satis probabilis videtur.

Clerici patientei probabiliter non incurrunt.

Contrariam vero merito tenent esse probabiliorum Salmant. cum Diana, Bonacina, Barbosa, etc. Quia patientes etiam sunt veri Sodomitae; pari modo ac feminae a poenis adulterorum, licet sint tantum patientes, non excusantur.

Probabili-« incurrunt.

472. - Dubitatur 2°. *An praedictae poenae ante sententiam incurrantur?*

Prima sententia affirmat; quia Pontifex dicit: *Praesentis canonis auctoritate privamus.* Ita Azor a) Dicastillus a), Farinacius, Gardai, etc., apud Salmant. a)

Alii dicunt incurrunt <«te xcentenliam.

Lcaana, Sura., torn. 1, cap. 5, num. 11. — * Tr. 12, cap. uLL, qu. 1 et 5. — . De Matrim., qu. 4, punct. 11, n. 2. — . De Praec. decal., num. 719, i. (— Suar., de Cenjur., di«p. 31, sect. 4, num. 21. . Novar., Man. cap. 77, n. 250, v. Quinto. . Fill., tr. 17, num. 177. - Aoor, part. 3, hb. 3, cap. 19, qu. 4. . Barbota, in cap. Clerici, num. 8, lib. 5, tit. 31; et de Off. et potest. episc., alleg. 44, num. 24. . 4 Tr. 26, cap. 7, n. 109. — Aoor, part. 3, lib. 3, cap. 19, qu. 3. - Thom. Hurtad., Resol. raor., tr. 1, cap. 8, resol. 31, num. 3j0; et resol. 32, n. 358. Dicast., de Just. et Jure, lib. 1, disp. 3, dub. 18, num. 314 et 315. . Tr. 26, cap. 7, num. 111. — Lctana. Sum., tom. 1, cap. 5, num. 11. . Nicol. Garcia, de Bene&c., part. 11, cap. 10, n. 207. — . Loc. dL, n. 112. . Bohoc., de Matrim., qu. 4, punct. 11, n. 6. — ' Loc.

dl. num. 115. - Hurtad., loc. dt., reeol. 27, num. 591. — Navar., Man., cap. 27, n. 250. v. Tertio. — . Loc. dt., n. 2. — . Loc. dt., n. 121. . Barbota, de Off. et Potest. episc., alter 44, n. 25. . Suar., de Cenjur., dUp. 31, sect. 4, n. 21. . Hurtad., loc. dt., rcuol. 31, num. 343. . Hfnnq, lib. 13, cap. 36, lit. h, in comment.; et lib. U, cap. 5, n. 1, Uu f. in comment. — Unai. Lofx tic Saleras, in Diax Pract. crimin., cap. 89, m addit., lit. D, v. Unum tamen. - Jj-rinac., Prax. crimin., qu. IXt. n. 30. — Hurtad., loc. dt. retol. 33, num. 362. . Graff., Pract. caium reter*, lib. I, cap. II, n. 7, 8 et 26. . * Tr. 26, cap. 7, n. 116. — " Loc. dt. n. 117. . Diana, part. 2, tr. 17, reaol. 64. . Bonaee. de Matrim., qu. 4, punct. 11, n. 2. . Barbata, de Offic. et Potest. cpi*c., alter- *4, n. 25.

culari puniendos tradit propter hoc nefandum scelus.

471. - a) Bonacina, *de Matrim., qu. 4, punct. 11, n. 5*, de sola casus reservatione loquitur, et concordat

472. - Azor, Dicastillus, Farinarius et Garcia male a Salmant, *loc. cit, n. 124*, citantur, et potius tenent sententiam quae S. Alphonso probatur. — Azor enim, *part. 3, lib. 3, cap. 19, qu. 5*, haec scribit: . Mihi quidem probabilius videtur, poenam degradationis seu

privationem clericalis privilegii non incurrere, nisi post iudicis sententiam; nec cedere beneficio, officio aut dignitati in toro conscientiae tenetur, nec fructus beneficii restituere ante sententiam iudicis ». At *qu. 6*, de clerico *notarié* sodomila dicit communem opinionem esse quod sit irregularis et suspensus ipso facto. — Et haec omnia docet etiam Dicastillus, *de Just. et Jure, lib. 1, disp. 3, dub. 15, n. 319*. — Farinarius quoque, *Prax. crimin., qu. 148, n. 27*, a Salmant. cit., dicit clericum

v.rir» m·
***
Secunda tamen verior et communior sententia negat, cum Navarro ¹>, Suarez Bonacina e>, Lessio et Salmant.³ cum Barbosa, Filliuccio, Trullench, Diana, Hurtado, etc. Ratio, quia (ut probant Salmant. *) nulla poena privans aliquo jure acquisito incurritur, nisi post sententiam; quamvis in lege exprimatur poena ipso facto incurri. Immo, etsi ibi dicatur: *Nulla exspectata judicis sententia*: tunc enim saltem requiritur sententia declaratoria criminis. Ratio, quia nimis dura esset lex, qua per scipsum quis poenas exsequi teneretur, priusquam per sententiam damneretur. Vide dicta *Lib. I, n. 148*.

473. - Dubitatur 3°. *An clericus bestialitatem exercens, poenas Sodomitarum incurrat?*

Affirmant Quaranta, Ledesma, Rodriguez, etc., apud Salmant. e. Quia, ut dicunt, etiam lex poenalis extendi debet de casu ad casum, quando currit eadem ratio, et crimen est gravioris malitiae, ut esset in hoc casu. — Sed opposita tenenda est, cum Patre Concina e, Salmant. · cum Barbosa, Bonacina, Diana, etc. Quia ratio primae sententiae currit in lege praeceptiva, quae omnino pendet a ra-

tionem legis. Non vero currit in lege poenali, quae pendet, non solum a ratione legis, sed etiam a voluntate legislatoris; ideoque in ea non valet argumentum a pari.

474. - « Vē. Bestialitas. — Quod est « gravissimum inter omnes; et est con- « gressus, in quo non servatur identitas . speciei: v. gr. si homo coeat cum be- « stia, sive ejusdem sexus sit sive non ». [Bestialitas est gravius peccatum quam sodomia; quia non solum ibi non servatur debitum vas aut sexus, sed neque debitum genus. Salmant. ·]. — « Neque opus est « explicare, qualis, sive cujus speciei fue- « rit: quia est differentia tantum materia- « lis et in genere entis; non autem ior- « malis et in genere moris. Escobar ', Fil- « liuccius¹⁰ ». [Hoc est commune cum Salmant. ", et Elbel ¹³ cum Henno etc.].

Sed dubitatur: *an opus sit explicare, an bestia illa fuerit mas aut femella?*

Affirmant Croix¹⁵, Elbel¹⁶, Holzmann *.; quia (ut dicunt) moraliter diversa est deformitas congressus cum bestia mari, et cum femella. — Sed communiter (ut fatetur idem Elbel) et probabilius negant Continuator Tournely % Filliuccius b>,

(At, quid.

Alii «
cum expli-
cai ^ "nb"
ciat.
^Prouti-
°er*

1 De Censur., di«p. 31, »ect 4, n. 22. — · Lib. 2, cap. 29, n.bl — · Tr. 26, cap 7, n. 125. · Barbosa. in cap. Clerici, num 11. v. Str/>/riHo;ct Je Off. et Eotc<i. episc., allejc. 44, η. 29. · Fill., tr. 17, n. 127. · Trull., lib. 6, dub. 8, § · n. 2. Dtana, part. 2, tr. 17, reeol. 67. - Murtad., Rttol. mor., tr I, cap. 8, rexol. 31, num. 3S1. — · Tr. 11, cap. 2, ex n. W — Quaranta, Summa Bullar., v. Sodomia. Addit., ampliat. 2. Petr. Lxdrin., Sum., part. 2, tr. 27, cap. 15, concl 4, v. Std circa camdcn. · Rodri*, Sum., part. 1.

cap. 208, n. 2, v. Tertio. · 1 Tr. 26, cap. 7, n. 128. — · In decal., lib. 8, diisen. 2, cap. 15, n. 10. — ' Loc. dt., n. 129 el 130. · Barbosa, in cap. Clerici, n 11. · Bonac.,dc Matrim., qu. 4. punct. 12, n. 5. - Dtana, part. 2, tr, 17, resol. 66. — · Loc. cit., num. 139 el 142. — · Prooem., exam. 2, cap. 6, num. 4-1. — w Tr. 30, num. 161. — 11 Loc. cit., num. 140. — » De & Praec., num. 260. — “ Lib. 6, part. 2, num. 1083. — 14 Loc. cit., n. 261. — “ De Praec. decal., n. 681. — Elbel, loc. dt., n. 2bl,

sodomilam etiam occulte, suspensum esse ab officio. At n.33,de praesenti quaesito loquens, remittit lectorem ad Quaranta, cujus proinde opinionem amplecti videtur. Quaranta autem, v. Sodomia, addit., limitat. 5, judicis sententiam requirit ad has poenas incurrendas. — Garcia denique, de Benef., part. 11, cap. 10, η. 196 ct 197, ait poenas ipso jure incurri in foro interiore ct occulto, « saltem quoad privationem exeeutionis officii et inhabilitatem, seu in effectum irregularitatem »; oppositamque sententiam procedere solum posse · in privatione beneficiorum obtentorum ». Igitur quatuor isti auctores quoad poenam privationis, de qua sola loquitur S. Alphonsus, consentiunt cum ipso S. Doctore.

bJ Navarrus, Man., cap. 27, it. 249, v. Secundo, dumtaxat scribit poenam < ipso jure » induci per constitutionem Pii V. At, it. 250,

i. f., subdit: « Quaerenti autem an, ut vidimus eam graviter in foro exteriori receptam, ita ea m foro interiori sit recepta; respondemus, quaestionem esse facti, ad quam respondere non est jurisconsulti ».

O Bonacina, loc. cit., n. 2, v. Advertendum est 3°, non de praesenti quaesito, sed de casu analogo tantum disputat

474 - °) Henno, disp. 6, qu. 7, art. 5, conci. 1, concordat quidem, sed limitat: Nisi species tam sordida esset et turpis, ut in ejus congressu immanior quaedam sc proderet libido. Quae lamen limitatio inutilis videtur; hoc enim non aliud est quam circumstantia aggravans in eadem specie; nec proinde est in confessione exprimenda.

5 ' Cont.Tournely,ite 6°Praec.,art.6, sect 2, v.f., n. 3; et Filliuccius, tr. 30, it. 161, loquuntur, non quidem de sexu sed de specie bestiae.

Tamburinius *, Felix Potestà ', Azor Renzi 4 cum Graftio et de Januario. Ratio, quia tou essentialis deformius hujus facinoris consistit in accessu ad diversam speciem ; unde circumstantia sexus omnino accidentalis est, nullamque in genere moris differentiam involvit.

Tactus autem impudici cum bestia, licet non sint proprie peccaU bestialiUtis, tamen habent aliquam specialem turpitudinem (ut ait Elbel ·) saltem venialem.

475. - Ad bestialitatem autem « revo-
cat *peccatum cum daemone succubo*
« *vel incubo*. Cui peccato superadditur
« malitia contra religionem; et praete-
« rea etiam sodomiae, adulterii vel in-
« cestus, si affectu viri vel mulieris sodo-
« mitico, adulterino vel incestuoso cum
« daemone coeat. — Vide Bonacina ·, Fil-
« liuccium 7 ».

Bene ait Busenbaum, quod congressus cum daemone reducitur ad peccatum be-

stialitatis ; ut dicunt etiam Tamburinius ·, Elbel' cum Bonacina, Filliuccio; et Sal- mant. 10 cum Cajetano, Azor et Trullench. — Praeter autem crimen bestialitatis, ac- cedit scelus superstitionis.

An autem *qui coit cum daemone appa-
rente in forma conjugatae, monialis aut
consanguineae, peccet semper affective pec-
cato adulterii, sacrilegi aut incestus?*

Videtur universe affirmare Busenbaum cum aliis, ut supra.

Sed valde probabiliter negandum, si concumbens delectetur de muliere illa a daemone repraesentata, non qua nupta aut moniali, sed qua pulcra: juxta sen- tentiam Lugonis, Palai, Vasquez et alio- rum plurium, qui valde probabiliter do- cent, quod delectatio morosa non involvit speciem objecti de quo aliquis delectatur; nisi circumstantia personae intret in de- lectionem. Vide *Lib. V, de Peccat., n. 15, v. Valde*.

Em etiam
«upcrMitio.

Quid. M
daemon ap-

fitAC , fBO-
ntalu, etc

DUBIUM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem

476. *An pollutio sit iwtita de jure naturae.* — 477. *An distillatio voluntaria sit mortalis.* — 478. *An liceat expellere semen corruptum.* — 479. *An teneamur impedire pollutionem inceptam.* — 480. *An liceat obfinem honestum pollutionem optare vel de ea gaudere.* — 481. *Quid, si praevideatur pollutio secutura ex re honesta. Quid, si ex re illicita* — 482. *Est certe mortalis pollutio orta ex causa turpi in eam graviter influente.* — 483. *Quid, si actio ponatur ex justa causa, puta l. Ad medendum, ad audiendas confessiones, ad alloquendum juxta morem, etc. 2. Ad abigendum pruritum. - 3. Ad equitandum. 4. Ad decumbendum aliquo situ. 5. Ad moderata edendum, etc. - Quid si chirurgus aut parochus in iis aliquoties consenserit in pollutionem. Quid, de simplici confessario. Et quid, si quis fere semper reciderit.* — 484. *An sit mortalis pollutio orta ex causa in eam leviter influente Quid, si causa sit in eodem genere luxuriae; si lapsus fuerit frequens - Quid, si causa sit in alio genere. An saltem sit veniale, cam ponere.* — 485. *De pollutione secuta in somno. - An mutua pollutio habeat diversam malitiam.*

poiutio
nunquamii

476. - « Resp. Auctoritate Scripturae,
* quae molles a regno coelorum excludit
« (I Cor., vi, 10), docent omnes nullo casu
• licitum esse intendere vel procurare di-
« recte mollitiem, ne causa quidem sani-
« talis ac vitandae alias certae mortis. —
« Causam dat Sanchez 11 quod natura ad-

« ministrationem seminis extra matrimo-
« nium in omni eventu homini denegarit;
• eo quod adeo vehemens sit in ea re sen-
« sus voluptatis, ut homines, passione ex-
« caecati, passim sibi facile persuaderent
« habere se justam causam irritandi semi-
« nis: unde plurima gravissimaque vitia

1 Decal., lib. 7, cap. 7, § 5, n. 1. — · Tom. 1, n. 2182. —
• Part. 3, lib. 3. cap. 22, qu. 3. — · In 6— Praec., cap. 8,
qu. 16. · Graff., Pract. canuum rc*crv., lib. 1, cap. 12,
n. 17. · Jauph. dt Januar., Cai. rtaerv., part. 2. reaol. 73,
n. 142. — · Dc 6- Praec., n. 2u). — 1 Dc Matrim., qu 4,
punct. 12. — 1 Tr. A), n 161 et 16C. — · Loc. dt., n. 1. —
• Dc 6 Praec., num. 1M2. Hohûc., loc cit, num 1 et 3. ·

Fili., loc. citL, n. 161 et 163. — * Tr. 36. cap. 7, n. 141. -
Cajeta", m 2·· 2·, qu. 154, art. 11, ad 3 dub. - Jaor, loc.
cit., qu. 2. - Trull., hb. 6, dub. 6. § 3» n. 1. · Lu#>, de
Poenit.. dinp. 16, n. JM. · Pa!., tr. 2. dtnp. 2, punct. 10.
§ 4, n 2 et 3. · Vauj., in I— 2·, diip. HI, cap. 4, v. Addt;
et disp, 113, cap. 2, n 8. — 11 Dc Matrim., lib °, dltp. 17,
num. 15.

sudore videtur. Idem ait Continuator Tournely *§cum Henrico a S. Ignatio. — Immo Holzmann, Tamburinius, Sporer et Elbela dicunt id permitti etiam cum levi carnis commotione.

Disuiliatio
dtr^t/pro-
tinn lr

Recte vero advertit Rebellus apud Salmant. 8, et consentit Bonacina 4, quod directe et data opera procurare quamcumque distillationem, etiam levem, nullo modo potest excusari a peccato mortali. Quia revera quaecumque distillatio, semper vel ut plurimum, secum fert aliquam commotionem et aliquantuli seminis effusionem.

Expuitio
temint^cor
rapti.

478. - « IF. Si semen, iudicio medico-
* rum, transiv̄it in mateniam venenosam,
« licet eam medicamentis expellere; etsi
« praeter intentionem sequatur aliqua veri
« seminis emissio “Λ — Sanchez 8, Filliuc-
« cius ·, Trullench † ».

Hanc sententiam non admittunt Salmant. 8 et Roncaglia b); tum quia (ut dicunt) impossibile est semen corruptum expellere, quin verum semen simul emitatur; tum quia non desunt alia remedia ad medendum semen corruptum, quin opus sit illud ejicere. — Sed communius

doctores hanc sententiam nostri Patris Busenbaum amplectuntur. Ratio, quia medicamenta illa per se directe solum tendunt ad expulsionem seminis corrupti. Effusio autem aliqualis veri seminis sequitur per accidens et praeter intentionem: quod non potest dici illicitum; cum omnes concedant licitum esse remediis alios expellere humores nocentes, quamvis per accidens sequatur pollutio. Sicut etiam licet pharmacum sumere ad morbum expellendum, etsi indirecte expellendus sit fetus inanimis (juxta pariter communem sententiam, relata *u. 394. Qu. I*). Ita Sanchez ·, Sporer 10, Tamburinius n, Anacletus c), Bonacina d), Diana †, Croix l' cum Laymann /Λ

Hanc secundam sententiam satis probabilem censeo: modo tamen Γ. Semen certo sit corruptum; non vero, si dubie. — T, Expulsio seminis corrupti possit fieri sine sensu libidinis; ut bene advertit Anacletus. — T. Alia non sint remedia ad semen corruptum medendum.

Nunquam tamen est licitum tactu semen corruptum expellere, etiamsi absit periculum consensus. Sic tenendum omnino cum Sporer Croix 13 cum Lay-

* De 6. Praec., art. 6, sect. 1, conci. 2, v. *Ille obiur.* · *Iftnric. a S. Ignat.*, lib. 10, part. 6, n. 173. — Zfo/jm., de Praec. decal., n. W., i. f. — *Tambur.*, *Dead.* lib. 7, cap. 3, § 5, n. 53, conci. 3. — *Sporer*, part. c., cap. 3, η. 660. — · De 6* Praec., n. 259. — *Rebell.*, part. 2, lib. 3, qu. 19, sect. 3, v. *Idem quoque.* - · Tr. 26, cap. 7, n. 35. — 4 De Matr., qu. 4, punct. 8, n. 17. — 1 De Matrim., lib. 9, diip. 17, n. 15 (edit.

Bnxien. 1624); cfr. disp. 45, nam. 9. — · Tr. 30, num. 150. — · Lib. 6, dub. 8, § L num. H. — * L°c. dL, num. 27. — · De Matrim., lib. 9, diip. 17, n. 15 (in edic Bnxien. 1624); cfr. di°p. 45, n. 9. — * Part. 4, cap. 3, η. <43 — u Decal. lib. 7, cap. 7, § 2, num. 8. — · Lib. 3, part. I, num. «Cb. — *Anaclet.*, tr. 9, dbt. 4, qu. 5, num. <7. — · Loc dt.. num. 926.

478 - «J Quaestio haec de expulsionem seminis corrupti, hodie non videtur amplius moveri posse. Etenim juxta modernos medicos, semen non corrumpitur, quia pars seminis extra suam sedem internam egressa, vel sponte effluit, vel cum urina expellitur. Praeterea medici nullum medicamentum invenerunt, quo citra libidinosam pollutionem, seminis minima etiam pars expellatur.

Roncaglia videtur potius sententiae Busenbaum adhaerere, cum limitatione quam ipse S. Alphonsus sub n. 2 apponit. Non enim absolute negat, *tr. 12, cap. 7, qu. 3*, licite unquam expelli posse semen certo corruptum et saluti graviter nocivum, sed tantum: « Si incitamentis vel quocumque alio medio procuretur illius expulsio, mediante libidinoso commotione, qua semen in generatione emittitur».

c) Anacletus Reiffenstuel, *tr. 9, dist. 4, qu. 5, h. 47*, concedit expelli posse aliquo medicamento cathartico, minime Limen · eo actu et impetu, quem natura fecit illi pro-

prium, neque hoc fine a medicis pharmacum praescribi ».

d) Bonacina, *de Matrim., qu. 4, punct. 10, n. 12*, hanc utique sententiam exponit, quam non reprobatur expresse; sed addit: «Securior Limen est, et castitatis amatoribus consulenda sententia..., ut homines ab his abstineant »

*) Dima, *part. 2, tr. 16, resol. 54*, non loquitur de casu quo aliquis medicamentis utitur ad hunc finem.

f) Laymann non citatur a Croix pro hac sententia; et, *lib. 3, sect. 4, n. 16*, generaliter docet actionem de se honestam, et quae per se non ordinatur ad pollutionem, sed alium finem et utilitatem habet, licitam esse, quamvis praeter intentionem et per accidens pollutio oritura praevideatur.

r) Sporer concordat, *negans*, / 4, cap. 3, n. 643, id licere, · saltem in homine rationis compote; quod addo (ita Sporer), ut excludam casum rarissimum, quo semen corruptum actu causaret symptomata a mente alienantia ho-

mann §, Filliuccio V et communi; contra Bonacina» et Tamburinium /A — Ratio, quia, licet permittatur remedium, eo quod illud solum tendit de se ad expellendum semen corruptum; nullo modo tamen est permittenda confricatio: quia ista tendit de se ad commovendos spiritus carnales et semen verum expellendum, quod nunquam est licitum. — Hinc sapientissimus et piissimus Sanchez, quamvis contrarium prius tenuerit ‘, tamen non dubitavit se retractare *

An autem *liceat sumere medicamentum, ad semen verum corrumpendum et postea ejiciendum, resolutum in sanguinem aut alium humorem ?*

Negat Sporer § cum Diana; quia (ut didt) id repugnat seminis institutioni — Sed probabiliter id concedunt Sanchez 4, Bonacina », Anacletus ., Roncaglia etc. Ratio, quia natura non obligat ad conservandum semen cum periculo vitae. Si enim (ait Sanchez) licet amputare testiculos ad tuendam vitam, quamvis homo sine illis omnino impotens reddatur ad generandum; cur non licebit semen corrumpere?

Poiiotio
men., vei
worano

479. - < ПГ. Non tenetur quis (modo « tamen absit periculum consensus in vo- « luptatem, nec voluntarie promoveat) im- « pedire pollutionem sponte sua evenien- « tem; aut jam coeptam, v. gr. in somno, « reprimere. Sed potest, sanitatis causa, « sinere ut natura se exoneret: quia id

• Dr Mxtnm, lib. 9, di«p. 17, n. 19 (edit. Brixien. 1«U). — ■ Dead., lib. 5, cap. 6, num. 12. — • Part. 4, cap. 3, num. 613, i. f. Diana, part. 6, tr. 6, resol. 37, 1. i. — • De Matrim., lib. 9, disp. 17. num. 15. — • De Matrim., qu. 4, punct. 10, n. 12. — • Tr. 9, dial. 4, qu. 5, n. 47. — • Tr. 12. cap. 7, qu. 3, v. i. — Sanch., de Matrim., lib. 9,

« non est procurare, sed pati ut effluat, « quod alias corruptum sanitatem laede- « ret. — Unde idem admittit Sanchez, « etiamsi orta esset prius ex culpa: modo < de ea doleat, et consensum ulteriorem « abstrahat. Additque, plerumque expe- « dire munire se cruce, et sine alio atta- « ctu, quietis manibus, rogare Deum, ne « permittat lapsum in delectationem. — « Sanchez ., Trullench § ».

Quando pollutio incipit in somno, et emissio contingit in vigilia semiplena; tunc, si homo aliquam experitur delectationem non plene deliberatam, non peccat quidem nisi venialiter: ut bene notant S. Antoninus °, Navarrus “, Salmant. >», Concina l3; et patebit ex dicendis *Lib. V, n. 3 et 5.*

Quando vero emissio incepta in somno, sed postea consummatur in plena vigilia; eo casu (modo absit consensus in delectationem vel proximum consensus periculum ex praeterita experientia) non tenetur homo illam cohibere. — Tum quia difficillimum est avertere exitum seminis jam e lumbis decisi; ut communiter dicunt DD. cum Salmant. u, Navarro a>, Azor, Trullench b), etc. Tum quia non tenetur persona, cum periculo morbi ex semine corrupto retento, effusionem illam impedire; ut docent Sanchez's, Concina ,e, Sporer ”, Holzmann % Tamburinius et alii communiter. Tunc enim illa pollutionem

Delectatio
lemidelibe-
rau de pol-
lutione in
•eroivdlii,
veniali-.

Poiut»
temno, per-
"h'timu0

diip. 17, n. 15. — Sanch., loc. dt., n. 16. — • Loc. cit. — • Lib. 6, dub. 8, § 1, n. 8. — * Part. 2, tit. 6, cap. 6, v. (. — M Man., cap. 16. num. 8. — w Tr. 26, cap. 7, num. 74. — u In dcal., lib. 8, dissert. 2, cap. 13, num. 49. — M Loc. dt., num. 74. • Ajtor, port. 3, lib. 3, cap. 24, qu. 6. — “ Loc. dt. — * Loc. cit. — rt Part. 4, cap. 3, n. 657.

minem vel mulierem». — Idcmque omnino tenet Tamburinius, *loc. cit.*, n. <9.

Laymann non citatur a Croix pro casu praesenti, attamen, *loc. cit.*, n. 15, universim negat licite exerceri actum impudicum, ex quo, spectata corporis sui constitutione, aliquis praevidet pollutionem per se ac naturaliter secuturam, quamvis eam explicite non intendat.

O Filliuccius, *tr. 30, n. 150*, de solis medicamentis loquitur, ut superius notavit Busenbaum; et pro his tantum a Croix allegatur.

1) Bonacina, *loc. cit.*, h. 12, sententiam quae tenet haec licere ex Sanchez affert, quam expresse non reprobatur. Addit tamen illam,

quam supra de medicamentis adnotavi, limitationem.

479. - a) Navarrus, *Man., cap. 16, n. 8*, non loquitur de cohibitione pollutionis; forte tamen innuit non esse necessario cohibendam, in quantum negat pollutionem, quae incepta est in somno et finitur in perfecta vigilia, peccatum morale esse, « si voluntas superior sive rationalis deliberau in illam non consentiat, quamvis sensualitas ea delectetur ».

Trullench, *loc. cit.*, n. 8; Holzmann, *de Praec. decal.*, n. 688; Tamburinius, *Dccal.*, lib. 7, cap. 7, § 2, n. 17, negant quidem necessario esse cohibendam; rationem tamen adjectam non tradunt.

Quid tunc
icndum. non vult, sed mere patitur. — Bene tamen monct Gersonius ', quod eo casu *pro exercitatione virtutis et pro evasione periculi, videtur expediens, ut homo conetur prohibere quantum sentit, vel experitur commode fieri posse*. Saltem (dicendum cum Sanchez), tunc expedit signo crucis se munire; atque mentem ab illa turpi delectatione avertendo, ac nomina sanctissima Jesu et Mariae invocando, eos ferventer precari, ne ullum lapsus permittant.

Licti op-
ure exone-
ratio nem
naturae ob
finem ho-
nestum

480. - « IV'. Licitum est, ob finem honestum, v. gr. minuendae tentationis, «sanitatis, tranquillitatis animi, optare « simplici affectu spontaneam et naturalem exonerationem naturae: modo de-« siderium illud non sit causa efficax pollutionis ». — [Et hanc probabiliorē censent Salmant a cum S. Antonino, Trullench, Fagundez, Diana, etc.).

lum. de
e* gaudere
naturaliter
f*cu

Conditio
requirit*.

« Similiter, licet etiam de ea gaudere, • via naturali et sine peccato facta; quia « objectum istius desiderii et gaudii non « est malum ». [Et ita S. Antoninus . Modo, intellige, ut notat Roncaglia 4. pollutio non sit orta ex somno turpi vel ex tactu proprio; ut dicemus *Lib*, F, n. 20. Semper autem licet delectari, non de causa, sed de effectu secuto, scilicet de exoneratione: vide *ibid.*]. — « Quamquam « ejusmodi desideria simplicia inutilia esse, « nec periculo carere, quidam bene observent. — Lessius δ, Laymann . ».

Aelio lici-
ta. ex qua
praevidetur
pollutio,
non necc-
tario reclin-
quenda.

481. - < Vn. Si quis facturum rem aliquam necessariam vel licitam et honestam, praevidet inde naturaliter secuturam pollutionem (idque multo magis « valet de distillatione), quam tamen ille « nullo modo velit nec intendat: tunc, < modo absit periculum consensus in delectationem, non tenetur abstinere a tali actione; quia prosequenti suum jus non « imputatur effectus per accidens et prac-

ter intentionem secutus. — Hinc, non obstante periculo pollutionis, licet audire confessiones mulierum, studere casibus conscientiae, tangere se ex necessitate, feminas caute et cum necessitate alloqui, osculari, amplecti juxta morem patriae, si alioqui incivilis habendus esset.

« Quod si tamen periculum esset consentiendi in delectationem (quod colligitur inde, si saepius ex simili occasione mortaliter sit lapsus); a causa illa, quantumvis licita, abstinendum esset. Proindeque confessarius tali casu teneatur relinquere officium. — Filliuccius, Sanchez \ Navarrus ., Laymann

« Monet autem Laymann, eum qui in actionibus honestis et utilibus talem miseriam experitur, facilius liberari contemnendo, quam aestimando; quia imaginatione et timore augetur.

« VI'. Si pollutio secutura praevideatur ex re illicita, otiosa vel minus necessaria; et haec sit causa propinqua, ac natura sua ad venerem ordinata, ut sunt actus luxuriosi, tactus, aspectus, lectio, auditio, locutio turpis: mortale est ab illa non abstinere; quia in eam consentiens moraliter in effectum consentire censetur. — Quod si vero res illa sit causa tantum remota, per accidens tantum ad pollutionem concurrens, qualis est v. gr. esus aut potus calidorum, equitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis (modo pollutionem non intendas, et absit periculum venerei consensus): secuta pollutio non est mortale; quia in talem rem consentiens, non ideo velle censetur effectum. — Filliuccius ., Sanchez 10, Lessius 11; vide Diana

« Addunt quidam DD. hanc regulam: pollutionem in causa volitam, tantum

Nim Ad-
till pence-
lum conten-
uendi.

CauoaU
oUm. »cd
rox,ma

Oaa<
per Acci-

* Tr. de Pollui, diurna, nolab. R. propos. 12. — *Sanch.*, de Matr., lib. o. diwp. 17. η In. — . Tr. 26. cap. 7, n. 75. . 5. *Anton.*, part. 2. tit. n. cap. 5. v. *Et nota* - *Trull.*, lib. 6. dub. 8. § 1. η. II. . *Eagum.*, in dcaol., hb. 6. cap. °. n. SI. *Diana*, pari. 3» ir. 5, rcaol. 2! et 87. — . Loc at . cap. 5. v. f. — * Tr. 12, cap. 7. reg. in praxi, num. I — . Lib. 4,

p. 3. num. 105. — . Lib. 3. »cct. 4. num. 17. — *FUI.*, 30. nam 14° cl 150. — ' *Dc Mairtm.*.. hb. 9. ditp. 45. num. — 1 *Man* cap. 16. num. 7. — *Laym.*, lib. 3. acct. 4. num. 18. — * *Loc. dli.*, num. 151 cl 152. — - *Loc* cit.. num. 13 el acq. — . Lib. 4, cap. 3. num. 100. — - *Part* 5. tr. 13. rcaol. 4.

481. - *) Laymann, *lib. 3, sect 4, n. 16*, negat profecto adesse obligationem abstinendi, sed non loquitur de casu quo adsit consentiendi periculum.

b> *Talem miseriam*, id est distillationem de ea enim ibi loquitur Laymann; sed monitum istud jure meritoque applicari posse videtur ipsi pollutioni.

• esse peccatum, quantum est ipsa; ut, si
« causa sit peccatum mortale, etiam ipsam
« fore mortalem: si sit veniale, venialem:
« si vero causa nullum sit peccatum, nec
« ipsam fore (secluso semper periculo con-
« sensus); hinc venialem v. gr. esse illam,
« quae provenit ex lectione curiosa vel
« aspectu per se non mortali. — Trul-
• lench 1 ex Lopez, Henriquez Vas-
« quez d», Bonacina Vide Diana 2 ».

4B2. – Clarius et distinctius haec omnia
explicare et discutere hic operae pre-
tium est.

Pollutio
imputatur.
u caota <t
Suen»

Taie» «ont
•e rravefin
«ru*.

)uTi''oC ''o'l
moruu.

Si causa pollutionis est in ipsam gra-
viter influens, et homo non abstinet a causa
sive actione illa ponenda; patet quod pol-
lutio imputatur ad peccatum, etiamsi non
fuerit intenta: modo saltem in confuso sit
praevisa. — Hujusmodi autem causae sunt
procul dubio omnes illae quae per se sunt
graves culpaee in genere luxuriaee: nempe,
tactus vel aspectus pudendorum alieni aut
proprii corporis, cum delectatione turpi
et deliberata; aspectus concubitus humani
et cogitationes morosae de rebus vene-
re*s- Omnes tñitur pollutiones ex his cau-
sis provenientes certe sunt mortalia; ita

Lib. 6. dab. 8, § 1. n. 5. v. Quarto. • Ludov. Lopes,
In<tract conic., part. 1, cap. 73, i. (. — • Part. 2, tr. 16,
rwoi. 54. — • ? 2., qu. 151. art. 5; cfr. 3 P., qu. 80, art. 7.
— † Dc Matrim., Hb. 9, diep. 45, num. 22. — • Part. 4,
cap. 3, num. 617. — « In 2— 2., qu. 154, art. 11, concl. 1,

S. Thomas • et alii communiter. Et tunc
actus ille turpis, qui est causa pollutionis,
habet specialem malitiam contra natu-
ram ; ut ait Sanchez *, et certum est apud
omnes.

Idem recte dicit Sporer 6 de pollutione
orta ex actionibus, quae, licet sint venia-
les per se et ex objecto, evadunt tamen
mortales ratione periculi proximi consen-
tiendi in ejus turpem delectationem. —
Hinc dicendum, non excusari a malitia
pollutionis, qui polluitur ex diuturno col-
loquio cum puella a se inordinate dilecta,
saltem ob periculum consensus; ut bene
inquiunt Petrocorensis a» et Salmant. %
cum S. Thoma W, ubi expresse id docet.

483. - Excipitur tamen, si praefatae
actiones ponantur ex causa necessaria
vel utili, vel convenienti animae aut cor-
pori. Tunc enim pollutiones ex ipsis pro-
venientes, adhuc praevisae, non sunt pec-
cata: dummodo absit consensus vel ejus
periculum. Ita communiter Silvius *, Con-
tinuator Tournely ' cum Henrico a S. Igna-
tio et communi; Salmant.8, Croix ., Ron-
caglia 10 et alii, ex D. Thoma ''. — Ratio,
quia tunc homo potius patitur, quam agit;

Item, ex
actu veni*.
lipcr*c,*ed
moruli ex
periculo.

Niü fiant
ex causa ne-
cessari* vel
utili.

num. 2 et 3. — ' De 6. Praec-, art. 6, tect. 1, concl. 2. •
//ewric. a S. Itnot., tom. 1, hb. 1, a num. 39.— "Tr. 26,
cap. 7, num. 45 et 46. — • Lib. 3, part. 1, num. 925. —
H Tr. 12, cap. 7, qu. 9, reap. 1. — M Opusc. 64, § de Fluxu
libidinis.

<l Henriquez recensetur quidem a Trul-
lench inter hujus regulae fautores. Attamen,
lib. 11, cap. 16, n. 6, negat tantummodo mor-
talem esse pollutionem, quam quis patitur
• ex visione feminae curiosa, vel esu cibi
calidi, vel auditione confessionum quarum-
dam, aut lectione etiam turpi; quia haec non
sunt causa physica et moralis, quae provo-
cent pollutionem ».

dl Vasquez minus etiam recte a Trullen-
ch allegatur; etenim, in lar* 2a', disp. 115, cap. 3,
w. 9: « Applicare causas, inquit, quae alium
habent effectum alia quidem intentione quam
pollutionis, etiamsi alias veniale peccatum sit,
immo mortale, ut crapula et ebrietas, ipsa
pollutio secundum se peccatum mortale non
erit». Et paulo inferius: « Cum pollutio se-
cundum se mala non sit, si sequatur vi na-
turae vel ex accidente ex aliqua causa quae
habet alium effectum, consequitur delectatio-
nem de illa non ex effectu libidinis, sed ob
utilitatem vel bonum finem, non esse mor-
tale; excusari quoque potest a veniali, si ali-
qua ratio moveat honesti ».

f) Bonacina, de Matrim., qu. 4, punct. 10,
n. 5, negat imputari pollutionem, si haec pro-
veniat ex causa necessaria, honesta vel utili;
imputari autem ad mortale, si ex causa neque
necessaria neque honesta aut utili, « modo pro-
veniat ex causa proxima notabiliter influente
in pollutionem; si vero proveniat ex causa
remota, aut ex causa quae non influit notabi-
liter in pollutionem », non fore mortalem, nisi
sequatur ex intentione vel sit consensus pe-
riculum. Et n. 9, dicit pollutionem mortalem
non esse, si proveniat ex causa venialiter lu-
xuriosa et leviter in pollutionem influente.

482. - Petrocorensis, de Virtutib., lib. 4,
tr. 1, cap. 4, qu. 3, resp. 3, ait: « Qui cum mu-
lieribus confabulantes, sese pollutionis peri-
culo exponunt, quis... illos peccare, et saepis-
sime mortaliter, dubitet? Esto nolint pollutio-
nem, cur causam sine necessitate ponunt?»

b) Salmant, tr. 26, cap. 7, n. 34.; S. Tho-
mas, Opusc. 64, § de Fluxu libidinis, loquun-
tur de distillatione et concordant; multo igi-
tur magis idem tenere de pollutione censendi
sunt

dum pollutio non ex sua malitia, sed ex infirmitate naturae procedit: ut loquitur D. Gregorius 1 et D. Thomas · ubi: Quando causa habet duos effectus, unum bonum, alterum malum, poni potest ex intentione solius effectus boni, permissive se habendo ad malum.

Hinc, etiam praevisa pollutione involuntaria,

Licet Γ. parochis et etiam aliis confessoribus, audire confessiones mulierum, ac legere tractatus de rebus turpibus; chirurgis aspicere et tangere artes feminae aegrotantis, ac studere - c medicis. Licet quoque aliis alloqui, osculari aut amplexari mulieres juxta morem patriae, servire in balneis et similia. — Ita S. Thomas °, Sanchez 4, Bonacina » Sporer e, Anacletus7, Pater Holzmann8, Salmant. ·; item Petrocorensis 10 cum Navarro, Cajetano; S. Antoninus n, ubi sic ait: *Sed tibi pollutio... fit omnino involuntaria, contra intentionem, non est peccatum: ut... cum quis audietis confessionem, in ea audit valde turpia, aut loquens cum mulieribus ex causa honesta, inde sequitur pollutio.* Et idem docet Navarrus 18.

2°. Licet alicui, qui magnum pruritus patitur in verendis, illum tactu abigere, etiamsi pollutio sequatur. — Ita Busenbaum (supra, n. 419, m fine), Bonacina 11; Laymann u, ex Sanchez; Filliuccius 18, Sporer ,e, Croix 11 cum Marchant; Salmant.,e

cum Trullench et Diana Item Cajetanus b), Navarrus b), Villalobos b), Ledesma b), Zanardus, Basilius b), apud Moya.

Forte dices, posse accidere, quod pruritus ille proveniat ex ipso ardore libidinis: unde extinctio pruritus, quae per fricationem fit, venerea delectatio potius censi debet. — Sed respondetur, rationabilius judicandum, quod talis pruritus, quando est valde molestus, oriatur potius ex acrimonia sanguinis, quam ex ardore luxuriae. Saltem in dubio possidet libertas se liberandi ab hujusmodi molestia per tactum de se licitum: dum licite quisque potest tactu pruritus corporis abigere; et si accidit pollutio, absitque periculum consensus, per accidens involuntarie, ac proinde inculpabiliter accidit. Ut autem iste ab eo tactu abstinere teneretur, probandus pro certo esset pruritus ille a libidine procedere.

Caeterum, sapienter monet Croix It eos qui puritatem amant, ut se abstineant (intellige quantum moraliter est possibile) ab hujusmodi tactibus. — Idque absolute et merito prohibet Roncaglia », si pruritus non sit valde molestus; permittit tamen eo casu pati aliquam commotionem, si quis non habet virtutem illum tolerandi c).

3°. Sic etiam licet, etiam praevisa pollutione, equitare causa utilitatis Bonacina <; Sanchez w cum Navarro, Armilla, Vasquez, Lopez, etc.; Salmant. » cum Les-

1 Can. Testamentum, § 1 ct 2, diet. 6. — · 2· 2*, qa 61, art. 7. — · 3 P., qu. 80. art. 7. — 4 Dc Matrim. lib. 9, ditp. 45, num. 4, 7 et 8. — · De Matrim., qu. 4, punct. 10, num 6 ct 8. — · Part. 4, cap. 3, n. 660. — · Tr. 9. diet. 4, qu. 5, n. 63. — · Dc Praec. decal., num. 690. — · Tr. 26, cap. 7, num. 45, 46 ct 53. — * De Virtutib., lib. 4, tr. 1, cap. 4, qu. 3, reap. 3, num 2. · Novar., Man., cap. 16, num 7. · Cajetan., Opuea tom. 1, tr. 22. — 11 Part. 2, tit. 6 cap. 4, § 6. — 11 Loc. cit. · “ Loc. dt., n. 8. — 14 Lib. 3, acct. 4, n. 13. · Sanch, de Matrim., lib. 9, diap. 45, n. 9 (in edit Brixien. 1624.) — « Tr. 30. n. ISO. — H Loa dt., n. «0. —

n Lib. 3, part. 1. o 926. · Jacob. Marchant, Rctolut. poter, circa decal., cap. 6, qu. 6, v. Co ms 6. — “ Tr 36, cap. 7, n. 49. Truth, lib. 6, dub. 8, § 1, n. 5. — Zanard., Director theolog., part. 1, de Matrim., cap. 41, v. 26°. · Moya, id est Guimenius. tr. de Peccat., propoe. 7. — “ Loc. dL. n. 936. — · Tr. 12, cap. 7, qu. 9, reap 2. — “ De Matrim., qu 4, punct. 10, n. 7 — ■ Dc Matrim. lib. 9, disp. 45, num. 7. · Novar., Man, cap. 16, n 7. · Armilla, v. Pol* tutio, n. 1. - Vasq., in I-· 2·, diap. 115, cap. 3, num. 5 · Ludov. Lopes, Instruct. oov., paru 2, cap. 76, de Euchar., t Sequitur etiam corollarie. — · Tr. 36, cap. 7, n. 53.

483. - °) Diana, part. 3, tr 5, resol. 22, a Salmant citat, hunc casum non habet; sed part. 2, tr. 1b, resol. 54, eum quidem exponit, nec vero quid ipsemet de eo opinetur enuntiat.

b) Cajetanus, Navarrus, Villalobos, Petrus Ledesma et Basilius Pontius, a Moya citantur ex Joanne Sanchez, disp. 21, n. 30, sed locis cit., isti auctores non loquuntur de casu praen-

ntL
<) S. Doctor in Horn, apost., tr. 9, n. 34, et in Istruo. e Pratica, cap. 9, n. 34, haec

sapienter monet: «Nihilominus non hdlccredatur quibusdam puellis, quae tactibus se poluere solent praetextu hujusmodi ardoris; nam si diligenter examinentur, cognoscetur ille pruritus multoties potius excitatus fuisse, vel a pravis cogitationibus prachabitis, vel ab habitu pravo contracto se tangendi ».

d) Auctores hic laudati, praeter Azor et Dicastillum, non requirunt utilitatis causam, sed absolute negant ab equitatione abstinendum esse. — Armilla autem addit: Modo daret « operam rei licitae equitando ».

Contée*
taria pro
coniestAriU
chirurgie,
etc.

Licet ta*
ctu abige*
re magnum
pruritus in
verendis.

Ltmiuüo-
net-

EqmtAtio
lidta, etiam
prxevit a
pollutione.

sio, Azor et Dicastillo. — Et etiam causa recreationis; ut Sporer ’, Anacletus et Holzmann cum Pichler r) et communi, ut asserit.

4’. Licet decumbere aliquo situ ad commodius quiescendum. — Salmant. *, Sporer’; Sanchez />, Palaus, Laymann />, etc., apud Croix 4; Holzmann 5 cum aliis communiter.

5". Cibos calidos aut potus moderate sumere, et honestas choreas ducere. — Sporer ·; Salmant. 7 cum S. Antonino, Tolet’*, Lessio; Holzmann" cum Pichler *4 etc. communiter.

Quid, si chirurgus in feminis medendis aliquoties misere consenserit in pollutionem, an teneatur officium derelinquere? — Probabile est, quod non tenetur: modo proponat debitis mediis se munire; ut dicunt Navarrus et Salmant. ° cum Hurtado, Antonio a Spiritu S., etc. Vide dicenda in *Lib. V, u. 63, v. Diximus*.

Idem dicitur de paroch’o, qui in eadem miseriam pluries lapsus fuerit in excipiendis confessionibus. — Secus vero de simplici confessario, qui sine gravi detrimento famae vel facultatum ·>, exercitium deserere possit audiendi confessiones; ut Salmant. ” cum Palao et aliis citatis.

At quid, si hujusmodi personae semper vel fere semper lapsae fuerint, et nulla

rationabilis spes effulgeat emendationis? — Tunc dicimus, teneri cum quacumque jactura officium deserere; juxta dicta hoc *Lib. III, n. 438, iu fine*, cl fusius *Lib. VI, u. 457*.

484. - Quaestio autem hic magna agitur: *Au sit mortalis pollutio praevisa, quae involuntarie sequitur ex causis leviter ad eam influentibus?* — Plures diversae adsunt sententiae.

Prima sententia affirmat esse mortales omnes pollutiones praevisas et non impeditas, etiam si causae alias sint licitae Ita Valentia, Medina, Manuel, etc., apud Sanchez ‘i — *Secunda* sententia, quam tenet Armilla b> apud eundem Sanchez b>, dicit quamcumque causam, etiam venialiter illicitam, efficere pollutionem mortalem. — *Tertia* sententia, quam sequuntur Sotus, Angelus *), Gersonius, Lopez, etc., apud Sanchez ’’, tenet, omnem causam, quae in se est peccatum mortale, constituere etiam mortalem pollutionem, quae ex illa sequitur. Et pro hac sententia videtur stare S. Thomas ’’, ubi ait: *Quandoque vero* [pollutio nocturna] *est cum peccato, puta cum provenit ex superfluitate cibi vel potus. Et hoc etiam potest esse peccatum veniale vel mortale.*

Quarta sententia, communis et probabilior, docet pollutionem non esse morta-

Omne» tenentur de serere. .. fere *emper labAntur,

Juxta a· lios omnn pollutio,etsi ex csumli cita. lelha· lit.

JuXtA g· lio», poilu tio, etsi ex ctuiA ve· mali, lcth*. lit.

Juxta a· lio*, poilu lio ex qualibet causa mortali, lethaht.

liem, de· reb»tu»oom modior.

hem, citn calidi mo* deratt, choreae hone «tar.

Chirur fu» aliquo· Ut· con»en tien», non Irrctui de· ererc ofll* num

hem. ncc parochu*

Simplex confe««a· no» quando teneatur.

Ltsf, lib 4, cap. 3, n.% . pari. 3, Hb. 3, cap. 23, qu. 5 · *Düail.* de Just., lib. 1, diip 3, dub. 20. n. 349. — 1 Part. 4, cap. 3, η 660. — 1 Tr. 26, cap. 7, η. 55. — · Loc. cit. — /’fl/, tr. 30. disp. 3, punct. 7, § 3, num. 5. - · Lib. 3, part. 1, n. 925. — * Dt Praec. decal. n. 600. reip. 1. — · Loc. dt., n. <60. — 1 Loc. dt., n. 56. S. Anton., part. 2, tit. 6, cap 5, v. *El nota* · Leif., loc. cit., n. 99 et 100. — · Loc. cit. — · Man., cap. 3, n. 26, v. *Decimo quarto*, — · Tr 26. cap. 2, n. 47. · Thom. Hurtad., Résolut, mor., tr. 1, cap 5, resol. 5, num 53. · Anton, a Spiritu S., Di-

rector. confessorior.. de Poenit., tr. 5, diip. 3, n. 144. — “ Tr. 26, cap. 2, num. A3. · *Pul.*, tr 2, diip 2. punct. 9. § 3. n. 13. — *Valent.*, in 2— 2·, diip. 9, qu 3, punct. 3, v. *Itaque duo*, et v. *Sunt autem*. · *Harthal. Medina*, in t·- 2·*, qu 74. art. 6, ad 3 ct 4. - *Man. Rodriç.*, Sum., part. 1, cap. 209, num. 1. · 11 De Matrim., lib. 9» disp. 45, n. 10. — *Sotui*, in 4. diiu 12. qu. 1, art. 7, conc. 1. · *Gerton.*, de Pollut diurna, notab 8, propo*. 1. · *Ludov. Loper*, Instruct, conic , part. 1, cap. 73, i. f. · u Loc. cit , n. 12. — · 3 P., qu. 80, art. 7, corp.

’) Anacletus Reiiïcnstue), tr. 9, dist. 4, qu. 5, n. 53; Holzmann, *dc Praec. decal.*, n. 690, resp. I; Pichler, *Jus can.*, lib. 5, tit. 16, n. 44, non loquuntur de recreationis causa.

f) Croix auctores istos dtat ex Illsung, tr. 4, disp. 1, n. 72, erravit tamen Illsung pro Sanchez et Laymann, qui, loc. cit., hunc casum non habent

c/ Toletus non citatur hic a Salmant., ncc quaesitum istud eodem sensu resolvit.

Pichler, loc. cit., negat peccatum esse «edere ac bibere servata temperantia».

·) Salmant. ct Palaus, dc solo detrimento famae, non vero facultatum loquuntur.

Probabi*
Hui *ola
pollutio ex
cauta luxu-
riona per
K mortali.

lem, nisi proveniat ex causa per se mortali in genere luxuriae. Ita Lessius Silvius d>, Sporer Croix ·; Sanchez 4 cum Silvestro, Abulensi e>, Sà, Angelo % Turrecremata % Henriquez, etc. Item Roncaglia f), Elbel 6, Anacletus ·, Holzmann T, Bonacina8; Salmant.· cum S. Antonino Suarez, etc. — Ratio cur causa debeat esse per se mortalis, est: quia, cum pollutio non sit volita in se, sed tantum in causa, eo gradu mala erit, quo mala est ipsa causa. Ratio autem cur debeat insuper esse mortalis in eodem genere luxuriae, est: quia, cum causa leviter ad pollutionem concurrat, non est gravis obligatio causam illam vitandi ob pollutionem, quae praeter intentionem accidit.

Pollutio
cx colloquio,
aspectu, le-
ctione v c -
ninli, venia-
li*.

Hinc infertur Γ. Non esse nisi venialem, pollutionem quae oritur ex colloquio non diuturno cum puella, vel levi aspectu, aut curiosa lectione venialiter turpi. Quia, ut dictum est, cum causae istae leviter influant, pollutio subsequens potius a causa naturali, quam ab illis procedit. — Ita Sanchez ,0, Salmant. 11 cum aliis ut supra. Idem sentit Pater Cuniliat1\$, dicens: Peccat mortaliter ponens actiones turpes, de se proxime excitantes ad pollutionem seu commotiones. Secus, si causa sit remota, ut equitare, cubare, comedere cibos calidos, loqui cum mulieribus, etiamsi po-

natur sine fine virtutis, peccabit tantum venialiter.

Idem de pollutione involuntarie orta ex lectione turpi, facta ob curiositatem, sine pravo animo aut periculo se delectandi de ipsis rebus obscoenis, dicunt Lessius 15 Ulctt cum Sà, Bonacina14 cum Vasquez Tam- burinius 1B, Sporer 14 cum Sanchez. — Sed in praxi id nunquam concederem; et tanto minus, si ob lectionem turpem, solius curiositatis causa, frequenter acciderit pollutio.

Recte enim dicunt Salmant. ”, et consentit Roncaglia non excusari a mortali cum, qui frequentem pollutionem expertus sit ex aliquibus causis in eodem genere luxuriae, quae vehementius ad pollutionem influunt, et illas voluntarie ac sine necessitate ponit; quamvis ipsae per se non pertingant ad mortalia: uti sunt nimirum curiosa lectio turpis, aspectus picturae obscoenae vel coitus animalium, tactus propriorum verendorum aut alterius ex levitate, et similia. — Ratio, quia respectu istius personae ob suam pravam dispositionem talis causa non leviter influit.

Secus vero dicunt, si pollutio ex huiusmodi causis raro eveniat; ut Salmant,f. causa *ti — Et secus etiam, si causae sint omnino leves; prout essent visus partium hone-

1 Lib. 4, cap. 3, n. 102. — ■ Part. 4, cap. 3, n. 466 et veqq. — ■ Lib. 3, part. 1, n. 922 ct »cqq. — 1 De Mxtr., lib. 9, di»p. 45, n. 15 ct »cqq. · v. Pollutio, i. (, et v. Virgintlat, qu. 4. · Sà, v. Luxuria, n. 9 (edit, genuina). - //r«
riq., lib. 8, cap. 51, n. 2; ct hb. 11, cap. 16, fl. 6. — · De 6- Praec., n. 257. — · Tr. 9, di»t. 4, n. 54. — ' De Praec.decal., n. 690, resp. 3. — · De Matrim., qu. 4, punct. 10, n. 5. — · Tr. 26, cap. 7, num. 47 et *cqq. - Suar., in 3 P., qu. 80,

art. 7, in comment. — * Loc. dt., n. 10. — ” Loc. dt., n. 50. — « Tr. 2, cap. 2, § 3. n. 15. — ° Lib. 4, cap. 3, n. 102. v. Si wro, · Si, v. Luxuria, n. Q (edit genuina). — “ De Matrim., qu. 4, punct. 10, n. 9. — « Decal., lib. 7, cap. 3, § 5, num. 51. — * Part. 4, cap. 3, n. 648. · Sanch., de Matrim., hb. 9, di»p. 45, n. 18. — ” Tr. 26, cap. 7, n. 48. — ” Tr. 12, cap. 7, reg. in praxi, num. 2. — w Loc. dt., num. 43.

videtur quartae sententiae, quae S. Alphonso probabilior est, et pro qua etiam a Sanchez allegatur.

Silvius, 1>1 2am 2a', qu. 154, art. 11, conci. 2, ita sane docet; sed in conci. 3, doctrinam suam his verbis limitat: «Quando causa non est simpliciter mala, sed tamen est magna ac velut proxima dispositio ad pollutionem, mortale peccatum est illam causam non remove », nisi adsit necessitas aut valde rationabilis causa.

f) Abulensis hanc sententiam non tenet; sed in Matth., cap. 5, (μ. 247, v. Aliter potest dici, asserit pollutionem a mortali excusari, si fiat absque consensu perfecto.—Idemque habet Turrecremata, in can. Non est, dist. 6, n. 4; nec pro alia sententia a Sanchez allegantur.

1) Roncaglia, tr. 12, cap. 7, qu. 9, resp. 2, ita quidem tenet de causis per se pollutionis. Sed resp. 3, disputans de causis per accidens, scribit: « Remanet ergo quod si praevideatur pollutio ex praefatis causis secutura, primo possit dari grave peccatum, quatenus ipsa causa sit graviter pceaminosa, qualis c. g. est ebrietas vel cibus immoderatus, quando graviter officere potest sanitati ».

S. Antoninus, part. 2, tit. 6, cap. 5, v. Secunda causa, idem docet ac Abulensis supra. Nihilominus, ibid., vers. Quantum ad causam, cum vers. Ei nota, videtur inculcare quartam hanc sententiam.

Δ; V^ xpicz, in Ia,t' 2af, disp. 115, cap. 3, n. 9, non de lectione in specie, sed de causa veniali generatim loquitur, et concordat.

starum mulieris, lectio leviter turpis, colloquium cum femina non diuturnum vel leviter obscenum. Ratio, quia hominibus est quasi moraliter impossibile omnes has causas communiter evitare. Ita Sanchez * et Salmant.

Pollutio
cx cxata
mortalis in
n< ACuth7

Inferitur *T.* Non esse mortalem pollutionem, quae praeter intentionem accidit ex causis illicitis adhuc mortaliter in alio genere quam luxuriae: puta ex ebrietate, vel ex comestione carnis nimis immodesta, aut in die vetito. Ita, cum Busenbaum, Sanchez*, Navarrus', Suarez", Bonacina5, Lessius"; Salmant.' cum Vasquez, Dicastillo, etc.; Sporer 8 cum Laymann, et aliis citatis supra, u. 484. — Ideo S. Gregorius loquens de pollutione orta ex superfluitate cibi vel potus, dixit tantum, aliquem reatum contrahi: *Cum vero* (verba Pontificis) *ultra modum appetitus... iu sumendis alimentis rapitur..., habet exinde animus aliquem reatum.* Quod verbum aliquem explicans Glossa, inquit: *id est, veniale peccatum.*

a ««lio

T. Tanto magis non erit mortalis pollutio quae oritur ex causis venialibus in alio genere; ut ex equitatu, esu calidorum, situ, et aliis similibus actionibus.

ponere
veniat-» vi

Sed hic controvertitur: *an sit saltem veniale peccatum, ponere has causas leviter illicitas in alia materia, sine rationabli motivo*, quando ex illis aliquis praevideat pollutionem pati?

Negant Holzmann '°, Croix 11 cum Ar-

• De Matrim. lib. 9, dt«p. 45, nam. 18. — « Loc. cit., n. 16. — . Man.) ap. 16, n.8. — . In 3 P., qu. 80, art. 7, in comment. — . De Matrim., qu. 4, punct. 10. n. 6. — . Lib. 4, cap. 3. n. 99 et 102, v. 54 vro. — ' Tr. 26, cap. 7, n. 51. - Vaxq., in I— 2—. diip. 115, cap. 3, num. 9. - Dicast., de lib. 1, dixp. 3, dub. 33, n. 360. — . Part. 4, cap. 3, num. 619. - Laym., lib. 3, »cct, 4, num. 16, poM med. — ■Can. cfr. Eputolar. lib. II, cpbt.64, rc«p. 11 ap. Migne, Patrol. Ut., torn. 77, col. 1198. — Glossa, io v fidaUtm. — “ De Praec. decal., n.690, v. 2. —

•J Salmant. scholast, tr. 13, disp. 10, n. 274, plane quoad causas omnino leves concordant; sed Salmant. moral., tr. 26, cap. 7, u. 50, eandem doctrinam limitant: « Ut solum sit vera respectu personarum, in quibus urgentes lentationes libidinosae non excitantur frequenter, nec cum magno consentiendi periculo et aliquando consentiendo . Si enim haec aliqui patiantur, « tunc erit plus quam veniale peccatum tales causas pollutionis, per se licet leviter in illam influentes, apponere ».

riaga et Rhodes. Quia (ut dicunt) tunc pollutio oritur potius ex naturae infirmitate, quam ex causa illa, quae nonnisi per accidens et remote ad pollutionem concurrat. — Sed probabilius affirmant Sanchez'', h Lessius'', Roncaglia'', Sporer'', Bonacina Salmant.'' cum S. Gregorio, S. Antonino >4 Navarro, Suarez et Dicastillo. Ratio, quia sine causa rationabili permittere pollutionem, semper videtur aliquid indecens et deordinatum.

Sed ab hoc veniali excusat quidem quaevis causa rationabilis necessitatis, utilitatis aut convenientiae; ut cum Laymann O, docent communiter doctores citati n. 483.

Et hoc, etiamsi causa illa esset venialiter illicita in eadem materia luxuriae; ut communiter dicunt Salmant.17, Roncaglia la, Sporer la, Holzmann A, utque mox supra dictum est.

485. - « VIT. Pollutio in somno facta, « est mortalis: Γ. Si ante, directe vel for- « maliter est procurata, et causa non est < retractata. 2°. Quando post somnum pia- « cuit, et approbata est propter delecta- « tionem veneream; alias, non. Filliuc- « ciusal, Trullench 22 >. — [Sed vide de hoc Lib. V, h. 20].

« Quaeres: *au mutua pollutio inter ma- « res vel feminas procurata, sit mollities « tantum, au sodomia ?*

< Resp. Si fiat ex solo affectu ad vene- « ream libidinem absque concubitu, esse

Quaevis
causa ratio-
nabili» ex-
cusat.

Eui cau-
sa veniali»
-it tn mate-
ria luxu-
riac.

Pollutio
in somno,
quandomor-
talis.

Pollutio
mutua inter
mare- vel
femina

Aliquan-
do, simplex
mollitie»

11 Lib. 3, part. 1, n. 924, - Arriaga, de PeccaL, dixp. 46, num. 19. - Rhodes, tract- 4, dixp. 1, qu. 3, sect. 2, § 5, v. Secundo ponere. — u Loc. dt., num. 21. — u Loc. dt., num. 99 et 100. — u Tr. 12, cap. 7, qu. 9, resp. 3. — u Loc. dt., num. 649. — 14 Tract. 26, cap. 7, num. 52. - S. Grsfor., loc. cit. - ATotxir, Man., cap. 16, num. 6, cum num. 8. - DteasL, loc. dt., nom. 350. — '' Loc. dt., num. M et 65. — H Loc. dt., resp. 3. — '' Loc. dt., num. 660. — - Loc. at., num. 690. — n Tr. 30, num. 148. — '' Lib. 6, dub. 8, § I, n. 9.

1) Bonacina, loc. cit., n. 6; S. Antoninus, part. 2, tit. 6, cap. 5, v. El nota, hanc sententiam innuunt, in quantum negant esse mortale.

k> Suarez male citatur a Salmant.; negat enim, loc. cit., qu. 80, art. 7, comment., causas istas habere specialem malitiam, ut sunt causa pollutionis.

U Laymann, lib. 3, sect. 4, u. 16, post mcd., haec doce de causis pollutionis, quae per se honestae sunt, et quarum finis est pa-

AUquAn
do, «odo
mia

« tantum mollitiem. Si vero fiat ex affectu
« ad personam illam indebiti sexus (prae-
« sertim si adsit aliqua conjunctio et com-
« mixtio corporum), est quoad malitiam
« sodomia. — Filliuccius *.

1 Tr. ». n. IW.

« Plura de tota hac materia, vide in-
« fra, *Lib. 5, cap. 1, dub. 2, art. 2, de Pec-
• calo in genere*, et auctores citatos». — [Vide de hoc, supra *Dubio anteced.*,
η. 467]}λK

ritcr honestus. Idem tamen videtur inculcare
de causis non honestis, dicens eas evitandas
esse, « si commodè possit ».
485. - °) Pro coronide hujus tractatus, no-
tanda sunt quae S. Doctor sapientissime mo-
net in *Horn, apost., tr. 9, n. 36*, et in *Istrus. c
Pratica, cap. 9, n. 36*: * Denique sedulo hic
advertendum, inquit, quod in hac materia
sexti praecepti oportet, quantum possibile est,
omnem adhibere severitatem, cum in re tam
labili nulla cautela unquam nimia existimari
debeat, et plures opiniones, quae speculative
loquendo sunt probabiles, in praxi improba-

biles evadunL Hinc confessarius, ubi pericu-
lum poenitendum inspicit, licet actionem quam
illi velint perpetrare, de certo peccato mortali
damnare non possit; tamen nullo modo per-
mittat. Hoc medici animarum est, praesertim
respectu eorum qui in vitio turpi habitum in
praeterito habuerunt; his enim non solum
proximas occasiones vitare, sed etiam remo-
tas opus erit; alias, ob fragilitatem contra-
ctam, semper in idem recident, cum in hac
materia, ad quam homines naturaliter sunt
proni, de facili a minoribus ad ulteriora mala
ipsi progredientur».

INDEX

Epistola nuncupatoria Sanctissimo Domino Nostro Pio X.....	- - - - pag.	vu
Dilecto filio Leonardo Gaudé Sacerdoti c Congregatione SS. Redemptoris Pius PP. X »		xi
Praefatio editoris.....		xii
Decretum S. R. C. quo conceditur Sancto Alphonso titulus Doctoris Ecclesiae. . .		xlv
Litterae Apostolicae de Sancto Alphonso Maria de Ligorio titulo Ecclesiae Doctoris aucto.....		xix
Epistola nuncupatoria sancti Alphonsi ad Benedictum XIV	*	ui
Responsum Benedicti XIV.....	*	uv
Praefatio Sancti Alphonsi ad lectorem.....	›	lv
Propositiones damnatae ab Alexandro VII.....		* iλ i i
Propositiones damnatae ab Innocentio XI.....		*ux
Propositiones damnatae ab Alexandro VIII.....»		l x ii

LIBER PRIMUS

DE REGULA ACTUUM HUMANORUM

TRACTATUS PRIMUS DE CONSCIENTIA

CAPUT I.

Quid Conscientia et quotuplex,
et quatenam sequenda.

1. De regula remota et proxima actuum humanorum. — 2. De conscientia et synderesi. — 3. De conscientia recta et erronea. — 4 De eo qui sequitur conscientiam vincibiliter erroneam. — 5. De eo qui sequitur conscientiam invincibiliter erroneam — 6. An sic operans meritum acquirat in operando. — 7. Respondetur objectioni adversariorum.— 8. An detur conscientia invincibiliter erronea circa praecepta naturalia. *Remissive ad Tract. Ht de Legib., n 170)* — 9. De eo qui putat erronee desiderium malum non esse peccatum. — 10 Ik* conscientia perplexa — 11. De conscientia scrupulosa. Signa scrupulosorum — 12 Remedia et praesertim obediencia.— 13. De periculo scrupulosi qui

non obedit. — 14. De regulis generalibus assignandis. — 15. Quomodo confessorius gerere se debet cum scrupulosis, qui timent assentiri cuilibet pravae cogitationi. — 16. Quomodo cum iis, qui semper dubitant de confessionibus praeteritis. — 17. Quomodo cum iis, qui in omni actione peccare formidant. — 18. Quid de iis, qui onerantur cum actuali timore. — 19. Scrupulosi non peccant scrupulos vincendo, quin illos prius deponant...../>.3

CAPUT II.

De Conscientia dubia

20. Quatenam sit conscientia dubia. - Quodnam sit dubium positivum et negativum — 21. Quodnam dubium speculativum et practicum. — 22. Nunquam licet operari cum conscientia practice dubia. — 23. De eo qui scit aliquid esse malum, sed dubitat, an sit grave aut leve. — 24. Quid debeat agere qui est practice dubius — 25. An liceat operari cum conscientia speculative dubia. — 26. De pluribus principiis reflexis, ex quibus formari potest conscientia practice certa —

27. De lege dubia vel dubie promulgata, et de lege certa dubie abrogata — 28. De voto dubie emisso, et de voto certe emisso et dubie impleto. — 29. Quid de eo qui iudicat probabiliter implesse votum — 30. Quid, si quis opus voti jam praestitit; sed voti immemor. — 31. An subditus teneatur obedire superiori, in re quae est dubie mala — 32. Dubia de diversis rebus. — 33. Quid, in dubio de valore matrimonii. *'Remissive ad Lib. Vi, n. 903 et 904)* — 34. Quid, in dubio de solutione, si debitum est certum. — 35. Quid, in dubio de debito, si quis rem possidet bona fide — 36. Quid, si contra possessorem urgeat ratio probabilis, et nulla pro ipso. — 37. Quid, si possessor, superveniente dubio, neglexerit inquirere veritatem. — 38. An possit Eucharistiam accipere, qui dubitat an aliquid cibi vel potus deglutiverit. 39 Quid, si dubitat an déglutiverit ante vel post mediam noctem.....p, 11

CAPUT III.

De Conscientia probabilis.

40. Quae sit conscientia probabilis. Quotque enumerentur diversae probabilitatum species. — 41. Quatenam sit probabilitas lacti, et quatenam juris. — 42. Nunquam licet uti probabilitate facti, cum periculo damni alterius. — 43. Quamnam opinionem sequi teneamur in materia fidei. — 44. Quamnam opinionem sequi debeat medicus. — 45. An possit uti remedio minus tuto. — 46. Quid, si desperatur de salute infirmi — 47. Quamnam opinionem debeat sequi iudex. — 48. Quamnam minister in collatione sacramentorum. — 49. Quid, si adsit necessitas. — 50. An liceat uti opinione probabilis, quoad contrahendum matrimonium et quoad jurisdictionem confessarii, casu quo praesumitur suppleri ab Ecclesia. (*De hoc vide dicenda Lib. VI, n. 573; et dicenda de errore coniunni, n. 572*). — 51. An quod dicitur de administratione sacramentorum circa usum sententiae tutae, idem dicendum sit de susceptione sacramentorum. — 52. Quid, si venator dubitat an animal ferendum sit fera, vel homo. — 53. An liceat uti opinione probabilis probabilitate juris. — 54. *Morale Systema*, pro delectu opinionum quas licite sectari possumus (*usque ad n. 89*). p. 21

TRACTATUS SECUNDUS
DE LEGIBUS

CAPUT I.

De Natura et Obligatione Legis In genere.

DUBIUM I.

QUID SIT LEX, SIVR PRAECEPTUM.

Q0. Quid sit kx — 91. Quis ad eam teneatur. 92 An lex iniqua obliget. — 93. An in dubio de iustitia teneamur lege/ *Vide etiam n. 99)* — 94. An leges latae a tyrannis obligent. — 95. An obliget kx non promulgati. -

%. Quid notandum circa promulgationem legis. 97. Quid circa legem dubiam. Et in dubio an lex existât; an adsit causa excusans; an lex sil promulgata; an usu recepta. — 98. Quid in dubio, an superior sit legitimus. Et an excedat suam potestatem. 99. Quid in dubio, an lex sit justa. Vel an lex praecipiat. Vel an eam impleveris. — 100. An lex humana possit praecipere actus internos. Et an prohibere externos occultos. (*Vide ibtd. Qu. 3*). - An in dubio si res sit licita, subditus teneatur obedire . . p. 71

DUBIUM II.

QUOTUPLEX EST PRAECEPTUM.

101. Praeceptum dividitur Γ in affirmativum et negativum. — 102. Dividitur 2° in naturale et positivum. — 103. Praeceptum autem positivum dividitur in praeceptum divinum et humanum. — 104. Quinam possint ferre leges. An reges et respublicae. An Papa. An concilia An episcopi, synodus et capitula. An abbatissa. — 105. Quid comprehendat lex canonica et civilis. — 106. An declarationes S. Congregationis et decreta Rotae habeant vim legis. - An leges civiles obligent in conscientia. — 107. De Consuetudine. Et quae conditiones requirantur ad statuendam consuetudinem. — 108. De effectu consuetudinis. Et quid, si a lege reprobetur. — 109. Quid, si consuetudo a lege revocetur...../>.82

DISSERTATIO DE POTESTATE PONTIFICIS.

ξ I. - *De Infallibilitate Papae* (110). p. 93
4 II - *De Auctoritate Pontificis supra Concilium* (121).....Λ 107

DUBIUM III.

AN VIS KT SUBSTANTIA LRGIS POSITIVAE
DEPENDEAT AN ACCEPTATIONE COMMUNITATIS.

136. An obliget lex non acceptata. — 137. Quid, si lex a maiore parte populi non accipiatur. Quanto tempore praescribantur leges. — 138. An peccent legem non acceptantes. Et an lex pendeat ab acceptatione populi. Quid, circa leges pontificias. Quid, circa civiles. — 139. Quid, si lex sit ardua vel abrogata, vel si major pars eam non receperit, p 121

DUBIUM IV.

AN PRAECEPTA ETIAM HUMANA OHLIGRNT
SUB PECCATO, ET QUALI.

140. An legislatores humani possint praecipere. Et quot conditiones requirantur ut lex obliget. — 141. An superior possit praecipere rem levem sub culpa gravi. — 142. An res levis fiat gravis per circumstantias, praesertim contemptus. 143. An res gravis possit praecipi sub levi.—144. Quando praesumatur lex obligare sub gravi. — 145. An lex poenalis obliget ad culpam — 146. Quid de lege sub poena suspensionis, etc. — 147. Quid, si lex assignet poenam, et simul praecipiat. — 148. An incurratur poena ante sententiam. — 149. Quid de poenis positivis et inhabilitantibus. — 150. An poena conven-

tionalis solvi debeat ante sententiam. — 151. An lex irritans actum carentem solemnitatibus obliget in conscientia. — 152. An teneamur tollere impedimentum obstandi implemioni legis. (*Sca vide etiam Lib. III, n. 1045*).....A 124

CAPUT II.

De subjecto cui datur praeceptum

DUBIUM I.

QUAE PERSONAE PRAECEPTIS OBLIGENTUR.

153. An ad leges obligentur ebrii, infideles, ignorantes, etc. — 154. An legislator teneatur ad legem. — 155. Quando pueri obligentur ad leges ecclesiasticas..... p. 131

DUBIUM II.

AN PEREGRINI TENEANTUR
LEGIBUS SUI DOMICILII, DUM AB EO ADSUNT.

156. An peregrinus teneatur ad leges loci ubi est. — 157. An teneatur ad leges patriae. - Deinde ponuntur resolutiones plurium casuum. — 158. An peregrini possint dispensari ab episcopo loci in legibus et in votis..... p. 133

DUBIUM III.

AN PEREGRINI ET VAGI TENEANTUR PRAECEPTIS LOCORUM IN QUIBUS MORANTUR (159 et 160). p. 140

DUBIUM IV.

AN PEREGRINI TENEANTUR PRAECEPTIS JURIS COMMUNIS, SI NON SUNT IN USU IN LOCO UDI MORANTUR (161).....A 141

CAPUT III.

De Modo quo observanda sunt Praecepta.

DUBIUM I.

AN DEBEANT IMPLERI EX CARITATE (162). A 142

DUBIUM II.

AN AD IMPLETIONEM PRAECEPTORUM REQUIRATUR INTENTIO IIS SATISFACIENDI (163) . . p. 142

DUBIUM III.

AN SATISFACIAT PRAECEPTO QUI, FACIES'S OPUS, EXPRESSE INTENDIT PER ILLUD NON SATISFACERE (164).....A 143

DUBIUM IV.

AN AD IMPLETIONEM PRAECEPTORUM REQUIRATUR INTENTIO SEU VOLUNTAS FACIENDI ID QUOD praeceptum EST (165)...../>. 144

DUBIUM V.

AN DUPLICI PRAECEPTO, UNO ACTU, VEL DIVERSIS ACTIBUS EODEM TEMPORE, POSSIT SATISFIERI (166).....p. 144

DUBIUM VI.

AN, QUI UNO ACTU VIOLAT PLURA PRAECEPTA, COMMITTAT PLURA PECCATA (167) . . p. 145

CAPUT IV.

Quae excusent a transgressione Praecepti.

DUBIUM I.

AN IGNORANTIA EXCuset.

168. An ignorantia invincibilis excuset — 169. An ignorantia excuset a poena annexa legi. — 170. Dissertatio, in qua ostenditur, dari ignorantiam invincibilem in nonnullis ad naturalem legem spectantibus. (*Usque ad n. 175*)..... A 146

DUBIUM II.

an metus excuset (175).....p. 162

DUBIUM III.

AN EXCuset IMPOTENTIA TOTIUS, VEL PARTIS (176 et 177).....A 162

DUBIUM IV.

AN EXCuset DISPENSATIO.

178. An excuset dispensatio facta ex justa causa Quid, si sine justa causa. — 179. An existente causa, teneatur superior dispensare. — 180. An valeat dispensatio inferioris. — 181. An, existente justa causa, valeat dispensatio facta mala hde superioris. — 182. An in dubio, dispensatio censeatur valida. — 183. An quis possit dispensare cum seipso. — 184. An valeat dispensatio extorta per vim aut metum. — 185. Quid, si causa exposita fuerit (alsa. — 186. Vide alios casus. — 187. An dispensatio stricte accipiendx Et an detur dispensatio tacita. — 188. De iis qui possunt dispensare de potestate ordinaria. — 189. Num Papa, in praeceptis divinis. — 190. Num episcopi; et in quibus. — 191. An inferior dispenset in legibus superioris, ubi dispensatio non est reservata. — 192. Quid in dubio an casus egeat dispensatione. — 193. Quid de potestate delegata. Et an haec expiret morte concedentis. — 194. Quando pravlati regulares possint dispensare. — 195. Quot modis cesset dispensatio. — 196. Quomodo cesset 1° per cessationem causae. — 197. Quomodo 2° per revocationem dispensantis. — 198. Quomodo 3° per renuntiationem dispensati — 199. De Cessatione legis. - An cesset lex, cessante fine legis. — 200. IX. Interpretatione legis. - An lex extendi debeat de casu ad casum. — 201. De Epikeja legis.....p. 163

APPENDIX I. (Hermann Busenbaum).

DE DISPENSATIONIBUS S. POENITENTIARIAE

f202 ad 208)...../>.183

APPENDIX II.

DE PRIVILEGIIS.

CAPUT I.

Dc Privilegii» in communi.

1. Differentia inter privilegium, dispensationem et licentiam. — 2 Quando privilegium deroget juri communi. — 3. Quando privilegiatus tenetur uti privilegio. — 4. Utrum» extra sacramentum» censurae, etc. — 5. Dc clausulis: *Ad instar*, etc. *Quatenus sacris canonibus non adversetur*, etc. *Supplentes defectus*, etc. — 6. 7. et 8. Dc interpretatione privilegiorum —9. 10.et 11. Dc communicatione. — 12. Dc privilegiis regularium revocatis, cum declarationibus S Pii V. — 13. De rescriptis gratiae et justitiae, utrum exspirant morte Pontificis. — 14. Quot modis cesset privilegium. — 15. Quomodo cesset per revocationem. — 16. De revocatione expressa. — 17. De tacita, et utrum sit intimanda, vel saltem publicanda revocatio .../>. 187

CAPUT II.

De Privilegiis Ecclesiasticorum.

18. Quibus in rebus ecclesiastici sint exempli a potestate laicali. — 19. De privilegiis canonis et fori quoad personas. — 20. Quoad bona. — 21. Quis gaudeat hujusmodi privilegiis. — 22. De beneficiatis. — 23. De tonsuratis. — 24. De illis qui deposuerunt habitum. — 25 ad 28. De immunitate piorum locorum...../>.196

CAPUT III.

Dc Privilegii» Episcoporum.

29. L De facultate cap. *Liceat*. Utrum valeat episcopus dispensare in irregularitate ex *delicto* et ex *defectu* dubia. — 30. Quibus in locis non est receptum Tridentinum, etc. — 31 Qui veniat nomine *episcopi*, — 32. De peregrinis. Et utrum episcopus absolvere possit a casibus papalibus extra confessionem. — 33. Quomodo delictum intelligatur occultum. — 34. Utrum episcopus valeat nanc facultatem delegare. — 35. Utrum a casibus ab aliis episcopis reservatis, etc. — 36. Si a casibus post concilium, etc. — 37. Utrum episcopus possit absolvere confessorium absolventem complicem in peccato turpi. — 38 Utrum episcopi a casibus bullae Coenae, etc. — 39. Utrum valeant dispensare in irregularitate, quae per haeresim incurritur. — 40 Utrum valeant absolvere impeditos. — 41 Et utrum per alios. — 42. Qui dicantur *impediti*, — 43 Dc perpetuo impeditis. —

44. Utrum hi teneantur per epistolam, etc. — 45. Utrum teneantur saltem recursum habere ad episcopum. Quid, si recurrere nequeant, etc Quia, si sint in mortis articulo. — 46. 47 et 48. II. De sex casibus episcopalibus: et praesertim de absolutione teneatur propter percussione clericorum.—49. III. De dispensatione cum illegitimis. — 50. Cum bigamis. — 51. IV. Circa irregularitates ob delictum occultum; et quid, si homicidium sit omnino occultum. — 52. De homicidio casuali. — 53. V. Circa inhabilitates. — 54. VI. De facultatibus episcoporum circa matrimonia. De dispensatione circa publicationes, votum castitatis et impedimentum ad petendum (*remissive*). — 56. Circa impedimenta dirimentia dubia. —56. Circa dirimentia certa, si matrimonium sit contractum. — 57. Si non sit contractum. — 58. Utrum episcopus possit hanc facultatem delegare. — 59. VII. De dispensatione interstitiorum. — 60. VIII. De dispensatione capellani, ut celebrare valeat in alia ecclesia. — 61. IX. De celebratione post meridiem. — 62. X. De oratoriis. — 63. Quibus in locis possit celebrare episcopus.—64. Utrum valeat dispensare ad celebrandum domi. — 65. XI. De facultate episcoporum et praelatorum circa electionem proprii confessarii.—66. XII. Circa clausuram monialium. — 67. De approbatione confessoriorum monialium. — 68. XIII. Utrum valeant commutare ultimas voluntates. — 69. XIV. De compositione in restitutionibus incertis. — 70. XV. De reductione missarum. — 71. XVI. Quoad juramenta et vota. — De unione beneficiorum, novarum parochiarum erectione, etc.....p 202

CAPUT IV.

De Privilegii* Regularium.

DE PRIVILEGIIS SPECTANTIBUS AD OMNES
REGULARES IN COMMUNI.

72. 73 et 74. 1º. De exemptione a jurisdictione episcoporum. — 75. Casus excepti, praecipue circa celebrationem missarum. — 76. Declaratio S. Congregationis. — 77. Quibus casibus potest episcopus obligare regulares, etc. — 78. Utrum regulares teneantur praecipis episcoporum. — 79. Utrum episcopus possit eos visitare. — 80. Utrum visitare clausuram monialium. — 81. Utrum petere rationem missarum relictarum, etc. — 82 et 83. Quibus casibus possit criminaliter procedere, etc. — 84 ad 87. 11º. Dc obligatione decimarum. — 88. IIIº. Circa fundationes. — 89. De monasteriis episcopo subjectis. — 90. IVº. De iudice conservatore. — 91 et 92. Vº. De sepultura. — 93 et 94. VIº. De portione canonica, etc...../>.22-1

CAPUT V.

De Privilegii» Regularium in particulari.

95. 96 et 97. 1º Dc facultate absolvendi subditos a casibus et censuris. — 98. De rescissione casuum, etc. — 99. De facultatibus quoad saeculares. — 100. Utrum regulares

possint absolvere a casibus episcopis reservatis a jure vel consuetudine. — 101. Utrum a casibus papalibus. — 102. Utrum in itinere aut ex bulla Cruciatæ, etc. — 103. Utrum confessarii regulares possint denuo examinari ab episcopo. — 104 et 105. 11°. Circa dispensationem in irregularitatibus. — 106. III®, De dispensatione in praeceptis ecclesiasticis, etc. — 107. IV°. Circa officium divinum. — 108. V°. Circa dispensationem votorum et juramentorum. — 109. Circa votum castitatis conjugum et sponsorum — 110. VI°. De privilegio religiosorum, novitiorum et famulorum, confitendi cuicumque sacerdoti, etc. — 111. De religiosis peregrinantibus. — 112. Utrum in jubileo, etc. — 113 ad 116. VU°. Circa ordinum receptionem. — 117 ad 120. VIII°. Circa ordinum collationem. — 121 et 122. IX°. Circa celebrationem missarum. — 123. Xn. Circa communionis ministrationem. — 124 ad 128. XI*. Circa concionandum..... p. 236

APPENDIX III.

DISSERTATIO

de justa Prohibitione et Abolitione librorum nocuae lectionis, brevi calamo plura continens, quae diffuse ab auctoribus tradita sunt.....p. 253

CAPUT I.

Demonstratur Utilitas ac Neces»itas prohibendi libros noxiae lectionis . . . p. 254

CAPUT II.

Demonstratur, quod sancta Dei Ecclesia usque ab initio, ex Apostolorum praecepto, pro abolitione pravorum librorum sollicita fuit...../>.261

CAPUT III.

Fusius ostenditur, Ecclesiae praecipuum et proprium semper fuisse libros malos proscribere; et hujusmodi jurisdict. semper Ecclesiam exercuisse.....p. 266

CAPUT IV.

Respondetur inanibus adversariorum objectionibus, quibus impugnatur librorum prohibitio ab Ecclesia indicta . . . p. 272

CAPUT V.

Resolvuntur quaedam Dubia ad praxim spectantia .....p. 286

LIBER SECUNDUS

DE PRAECEPTIS VIRTUTUM THEOLOGICARUM

TRACTATUS PRIMUS

DE PRAECEPTO FIDEI

CAPUT I.

Quae mysteria Fidei necessario credenda sint.

1. Quae mysteria credenda necessitate medii. — 2. An mysteria Trinitatis et Incarnationis sint credenda explicite. — 3. Quae ex praecepto scienda, et an memoriter — 4. Quale sit objectum fidei materiale, et quale formale..... p. 295

CAPUT II.

Quando obliget Praeceptum Fidei.

5. Quos et quando obliget praeceptum fidei. — 6. Notandae propositiones damnatae in hac materia. — 7. Quoties teneamur in vita elicere actus fidei et spei, — a. Quoties circa caritatem. — 9. Quando haereticus tenentur suam seciam ejicere. — 10. An circa fidem liceat sequi opinionem minus probabilem. — 11. Quando teneamur fidem exterius confiteri. — Et qui teneantur jure ecclesiastico ad externam professionem fidei. . />.301

CAPUT III.

An aliquando liceat exterius Fidem veram negare, aut falsam profiteri.

12. An liceat unquam positive fidem negare. — 13. An uti verbis ambiguis. An tacere. — 14. An fugere. [*Vide aha* ibid.) — 15. An uti vestibus vel signis infidelium — 16. An audire conciones haereticorum. (*Vide alia* ibidem'..... p. 30b

CAPUT IV.

De Infidelitate, et Vitiis Fidei oppositis.

DUBIUM I.

QUID BT QUOTUMJIX SIT INFIDKLITAS (17). />. 3Ü9

DUBIUM II.

DK JUDAISMO.

Quaeritur hic tantum, quae communicatio cum Judaeis sit interdicta Christianis (18). p, 309

DUBIUM III.

QUID Sir HAKRKSIS (19).....p. 310

TRACTATUS SECUNDUS
DE PRAECEPTO SPEI

CAPUT UNICUM

(20 et 21).....A 313

TRACTATUS TERTIUS
DE PRAECEPTO CARITATIS

CAPUT I.

An, quando, et quomodo obliget Praeceptum
Caritati* Dei.

22. Quomodo Deus amandus. — 23. Quando
obligat praeceptum caritatis. — 24. Resol-
vuntur casus..... A 315

CAPUT II.

De Praecepti* Caritati* erga Proximum.

DUBIUM I.

QUIS ORDO SERVANDUS INTKK PERSONAS
QUAE DILIGUNTUR.

25. Qualis est ordo caritatis erga seipsum et
proximum — 26. An liceat aliquando se
privare bonis spiritualibus, vel se exponere
periculo peccandi ob caritatem. — 27. Quando
teneamur succurrere proximo . . . A 318

DUBIUM II.

DE ODIS ET DILECTIONE INIMICORUM.

28. An quisque teneatur inimico exhibere com-
munia signa dilectionis. — 29. An injuriam
remittere. — 30. An abominatio sit licita.
An in confessione explicanda sit species
mali, proximo voliti. Et an aliquando liceat
proximo velle malum..... A 321

DUBIUM III.

DE PRAECEPTO ELEEMOSYNAE, SEU MISERICORDIAS
CORPORALIS.

31. An teneamur dare eleemosynam ex bonis
vitae aut statui necessariis. — 32. An suc-
currere pauperibus in necessitatibus com-
munibus. — 33. An possimus facere elee-
mosynam de bonis alienis - - - - A 32b

DUBIUM IV.

DE MISERICORDIA SPIRITUALI, SEU PRAECEPTO
CORREPTIONIS FRATERNAE.

34. Ob quale peccatum proximi teneamur ad
correctionem. — 35. An ob peccatum leve.
— 36. An ob peccatum factum ex ignorantia.
— 37. Quid, si correptio omittatur ob timo-
rem — 38. An in dubio teneamur corri-

pere. — 39. An, quando absit periculum
relapsus. Vel si adsit alius idoneus. Vel non
sit spes fructus. Vel si exspectetur occasio.
— 40. Qui teneantur corrigere. — 41. Qui-
nam ordo servandus in correptione.—42. Re-
solutio plurium casuum.....A 331

DUBIUM V.

DE SCANDALO.

Art I.

QUID, QUOTUPLEX SIT ET QUALE PECCATUM.

43. Quale est scandalum activum, et quale pas-
sivum. — 44. Resolutio plurimorum casuum
apud Busenbaum. — 45. Quando scandalum
sit speciale peccatum. — 46. An circumstan-
tia inductionis sit necessario in confessione
explicanda. — 47. An liceat petere aliquando
a parato ad peccandum, id quod ille non
praestabit sine peccato.....p. 336

Art. II.

AN ET QUANDO SCANDALUM PASSIVUM PERMITTI POSSIT,
AUT OB ILLUD VITANDUM ALIQUID OMITTI DEBEAT.

48. Quando scandalum passivum permitti pos-
sit. — 49. An sufficiat sola utilitas ad peten-
dum mutuum ab usurario, et sacramenta a
ministro excommunicato vel peccatore. —
50. An aliquando teneamur omittere vel dif-
ferre bona spiritualia, ad vitandum scan-
dalum alterius. — 51. An aliquando tenea-
mur omittere quaedam praecepta. — 52. An
dimittere bona temporalia - An peccet gra-
viter mulier, utens veste virili. (Vide ioid.
alios castis). — 53. An puella decenter or-
nata teneatur se avertere a conspectu alicu-
jus particularis eam concupituri — 54. Quid,
si se ornet ornatu superfluo. — 55. Quid, si
putet in genere aliquos scandalizandos. -
Et an peccent graviter mulieres, pectus osten-
dentes. — 56. Quomodo peccent obscoena
componentes, aut repraesentantes, aut pin-
fjentes. — 57 An liceat suadere minus ma-
um,ad majusevitandum.—58. An aliquando
liceat permittere ruinam proximi . p. 345

Art. III.

AN LICEAT ALTERIUS PECCATO MATERIALITER
COOPERARI.

59. Quando liceat materialiter cooperari pec-
cato proximi. — 60. An liceat nubere cum
sponso exsistente in mortali, vel obstricto
voto castitatis. — 61. An, reddere debitum
eidem. — 62 An, dare communionem pec-
catori occulto.—63. Quid liceat famulis. Et
quae sit cooperatio *materialis*, ct quae *for-
malis*. — M. An comitari herum ad lupa-
nar, etc. Et an comitari concubinam ad he-
rum. — 65. An deferre munera meretrici.
— 66. An aperire ostium meretrici. An de-
ferre scalam, ut dominus ascendat ad mu-
lierem — 67. An scribere litteras amatorias.
— 68 An ministrare carnes (in die vetito).
— 69 An liceat cauponibus dare vinum ebrio-
sis, vel carnes in aie vetito. (Vide alia apud
Busembaum). — 70. An locare domum me-

retrici et usurariis. — 71. An vendere aleas»
gladios, venena, etc. — 72. An agnum Ju-
daeo. — 73. An liceat Christianis captivis
remigare, etc. — 74. An adjuvare tyrannum.
— 75. An vehere annonam ad haereticos.
An aurigis vehere meretricem. — 76. An
accipere munera ab amasio. An reddere

gladium occisuro. — 77. An liceat petere
juramentum a pejeraturo Et mutuum ab
usurario, sine gravi causa. — 78. An adju-
vare usurarium. An dare mutuum abusuro.
— 79. An petere sacramenta ab excommu-
nicato vel a peccatore; et an a parato. —
80 An dare cibos vetitos . . . . p. 355

LIBER TERTIUS

DE PRAECEPTIS DECALOGI ET ECCLESIAE

TRACTATUS PRIMUS

DE PRIMO PRAECEPTO DECALOGI

pag..... 369

CAPUT I.

D. Superstitione et Speciebus ejus.

DUBIUM I.

quid srr et quotuplex.

I. Quid est superstitio. — 2. Quotuplex est su-
perstitio. — 3. Quis committat superstitio-
nem falsi cultus. — 4. Quis, cultus super-
flui ..... />.370

DUBIUM II.

DE DIVINATIONE. QUID ET QUOTUPLEX SIT.

5. Quid est divinatio. — 6. Alia est cum ex-
pressa invocatione daemonis; alia, cum ta-
cita. — 7. An divinare sit semper peccatum
mortale. — 8. Resolutio casuum. Quid sen-
tiendum de *virga divinaforia*. — 9. An liceat
divinare per somnia. — 10. An sit licita astro-
logia, et qualis. — 11. An liceat adhibere
sortem divinatoriam..... p. 371

DUBIUM III.

QUID ET QUOTUPLEX SIT IDOLOLATRIA

(12 et 13)..... />.377

DUBIUM IV.

QUID ET QUOTUPLEX SIT VANA OBSERVANTIA,
ET UNDE COLLIGATUR.

14. Quae est vana observantia, et quotuplex.
— 15. An sit culpa gravis. — 16. Quomodo
cognosci potest. — 17. Resolutio casuum —
18. An detur, et licita sit virtus in iis qui
vocantur *sah-afores*. — 19. An arcendi, qui
faciunt mira supernaturalia. — 20. Quid
in dubio praesumendum. — 21. An liceant
ensalmi. — 22. An detur fascinatio natu-
ralis..... p 377

DUBIUM V.

QUID SIT MALXFICIUM, ET QUOMODO POSSIT TOLLI.

23. Quid et quotuplex maleficium. — 24. Quae
remedia liceat adhibere contra maleficium.
— 25. An liceat petere a malefico parato,
ut tollat maleficium cum alio. Et an in du*
bio, num sciat modum licitum solvendi. —
26. Quid de strigibus. — 27. Quam excom-
municationem incurrant malefici — 28 Quo-
modo confessarius se gerere debeat cum
magis et maleficis..... p. 382

CAPUT II.

De Irreligiositate ejusque Speciebus . p. 388

DUBIUM I.

QUID SIT TKNTATIO DEL

29. Quid est lentatio Dei. — 30. An in tenta-
tione Dei detur parvitas materiae. Et quae
sit tentatio interpretativa. — 31. An peccet
qui petit a Deo miraculum. — 32. An, qui
offert se ad martyrium. Et an, qui respuit
medicinas..... p. 388

DUBIUM II.

QUID ET QUOTUPLEX SIT SACRILEGIUM.

33. Quid et quotuplex sacrilegium — 34. Quales
species sacrilegii sint explicandae. — 35. Quae
sint sacrilegia personalia. — 36. Quae localia.
— 37. An velentur in ecclesia mercatus, con-
vivia, judicia, etc. — 38. An sit sacrilegium
extrahere hominem ab ecclesia, atrio, etc.
— 39. An omne furtum in ecclesia sil sa-
crilegium. An, in sacrisua. — 40. Quae sa-
crilegia rcalia. — 41. An liceat vasa et vestes
sacras convertere in usura profanum. —
42. An sit sacrilegium laedere bona eccle-
siasticorum. Detinere legata pia. Decimas
non solvere. — 43. An sit sacrilegium men-
taliter peccare in ecclesia. An, omittere sa-
cramenta tempore debito. — 44. An censu-
rae contra sacrilegos incurrantur ipso facto.
— 45. An sit sacrilegium furari reliquias.
4o An, peccare die festo -47. z\ n, violare
vota. — 48. Vide alia ibidem . . . p. 390

DUBIUM III.

DB SIMONIA.

Art. I.

quid srr, et quotuplex.

49. Quid est simonia, et quotuplex. — 50. An possit dari parvitas materiae in simonia. — 51. Quando sit simonia dare temporale pro spirituali. — 52. An sit simonia dare beneficium alicui, ut se sustentet; vel sola ratione amicitiae aut precum. — 53. An sit simonia deducere in pactum obligationem amidoralem. — 54. An, dare spirituale principaliter ob temporale. — 55. An sit simonia accipere aliquid pro administratione sacramentorum. Et an principaliter ob lucrum temporale ab eis captandum. — 56. Quid intelligatur per *munus a manu*. — 57. An sit simonia dare mutuum ob spirituale. — 58. An solvere pensionem ob beneficium. — 59. An dare aliquid, ut alter praestet quid spirituale pro se ipso accipiente. — 60. An dare beneficium cum aliquo onere spirituali. An resignare vel praesentare cum onere. — 61. Quid, per *munus ab obsequio*. — 62. An sit simonia inservire ob beneficium. — 63. Quid, per *munus a lingua*. — 64. An sit simonia dare aliquid mediatori, ut obtineat tibi beneficium. — 65. Quid, si sit intercessor mediatus. — 66. Quid, si promittas dare elemosynam alicui monasterio. — 67. Quae sit simonia *mentalis*. Quae *conventionalis*. Quae *rcalis*. — 68. Quae juris divini, quae humani. — 69. An detur simonia tantum de jure humano. — 70. An vendere beneficia, sit simonia de jure divino. — 71. An sit simonia vendere ius patronatus. Et an de jure divino. An, vendere, jus sepulturae. — 72. An beneficia possunt permutari. — 73. Quomodo possit permutari beneficium cum pensione. Et cujus auctoritate. Et an episcopi possint pensiones constituere. (*Usque ad n. 76*). — 77. Quomodo in beneficiis liceat transigere. (*Usque ad n. 80*). — 81. Quomodo fieri possint renuntiationes beneficiorum. (*Usque ad n. 84*) — 85. Quotuplex sit simonia *confidentialis*, et quae eius poenae. (*Usque ad n. 90*). — 91. Quomodo fiat simonia pro ingressu ad religionem. — 92. An liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri. — 93. An liceat pro catechizando, etc. — 94. An, pro instruendo aliquo in sacra doctrina. — 95. An, pro absolvendo, etc. — 96. An, pro danda dispensatione in matrimonio. — 97. An liceat dare aliquid, ut alter omittat rem spiritualem. — 98. An ad redimendam vexationem. — 99. An possit pecunia redimi vexatio circa possessionem beneficii. — 100. Quid, si nondum sit acquisitum jus in re. Quid, si quis corrumpere electores, ne te eligant. — 101. Quid, si alter solis precibus impediret. — 102. An possis dare pecuniam, ne alter se opponat ad tuam electionem. — 103. An, ne eligat indignum vel ut eligat dignum. An, ut non concurret ad beneficium quod tu cupis. — 104. Vide alia apud Busenbaum ..... p. 3**>

Art. II.

QUAE SIT POENA SIMONIAE.

105. Quacnam simonia inducat poenas. - An incurrantur poenae in venditione sacramentorum aut capellanae non collativae, etc. — 106. An, ad incurrendas poenas, simonia debeat esse completa ex utraque parte. — 107. An incurrat poenas, qui obtinet beneficium per fictam promissionem pecuniae. — 108. An incurrantur poenae per simoniam tantum de jure ecclesiastico. - An, ob ingressum in religionem. — 109. Quae sint poenae ob simoniacam ordinationem. — 110. An etiam ob collationem primae tonsurae. — 111. Quae sint poenae ob simoniam in beneficiis. — 112. An incurrantur poenae in venditione vicarianis vel alius officii amovibilis: necnon pensionis, capellaniae, aut sacramentorum et jurisdictionis. Deinde quatuor quaeruntur. Qu. 1º An sint nullae, electiones simoniacae ad praelaturas regularium. - Qu. 2º An poenae ob beneficia simoniace accepta incurrantur ab ignorantibus. - Qu. 3º An beneficiarius simoniacus ipso facto privetur beneficiis obtentis, et fiat inhabilis ad futura obtinenda. - Qu. 4º An electio Pontificis simoniaca sit nulla. />. 425

Art. III.

AN ET CUI RESTITUENDUM,

QUOD simoniace acceptum.

113. Nihil spirituale simoniace acceptum restituendum, nisi beneficium et ejus fructus. — 114. Restituendum est pretium acceptum pro beneficio, ordinatione, etc. — 115. Cui restituendum. — 116. Cui restituendi fructus beneficii simoniace accepti. — 117. Qui possint dispensare in praedictis poenis (*Usque ad n. 120*)..... p. 434

TRACTATUS SECUNDUS

DE SECUNDO PRAECEPTO DECALOGI

pag.....439

CAPUT I.

Quid et quotuplex Blasphemia.

121. Quid est blasphemia. — 122. Quotupliciter blasphematur contra Deum. — 123. Quando est denuncianda blasphemia haereticalis. — 124. Quae dicteria sint, vel non, blasphemiac. — 125. An explicandum, si quis directe intendat Deum inhonorare. — 126. An quid tenetur consuetudinarius. — 127. Quid, si quis proferat *O Mors Dei!* (*o*) *Vulnera Christi!* irascens contra hominem. — 128. An sit blasphemia maledicere creaturis, et diebus. — 129. An maledici re mortuis. An, maledicere fidei. — 130. An, imprecari aliis sibi daemones. — 131. An differant specie blasphemiae contra Deum et Sanctos. p. 439

CAPUT II.

De Juramento

DUBIUM I.

QUID SIT JURAMENTUM.

133. Quid est juramentum. — 134. Quae sint vera juramenta. — 135. An dicere: *Per conscientiam meam*, vel *animae meae*. — 136. An dicere: *Juro ita esse*. — 137. An dicere: *Tam verum est, quam sol lucet*: vel: *Verum est sicut Evangelium* — 138. An jurare per creaturas.....p. 460

DUBIUM II.

QUOTUPLEX SIT JURAMENTUM.

139. Quotupliciter dividatur juramentum (*Usque ad n. 141*). ~ 142. An omnia juramenta sint ejusdem speciei. — 143. An sit juramentum: *Puniat me Deus, si mentior*, p. 463

DUBIUM III.

AN KT QUANDO SIT UCITUM JURARE.

144. An liceat jurare. Et quae requirantur ad licite jurandum. — 145. Quid de *judicio* requisito. — 146. Quid de *jiistitia*, - An sit mortale defectus justitiae in juramento assertorio. Quid de dicentibus: *Per Deum, te occidam*. — 147. Quid de *veritate* requisita. — 148. Quae certitudo requiratur ad jurandum. — 149. An liceat petere juramentum a pejeraturo. — 150. An excusentur a mortali rustici pejerantes. Et quomodo admonendi ..... p. 464

DUBIUM IV.

AN IN JURAMENTO LICEAT UTI AEQUIVOCATIONK.

151. An liceat jurare cum amphibologia — 152. An vero cum restrictione mentali. 153. Resolvuntur casus. - De confessario affirmante nescire peccatum confessum. -- 154. De reo vel teste non legitime interrogato. — 155. Quid, si legitime rogetur, et aequivocce juret. — 156. Et an reus capitalis teneatur crimen confiteri. — 157. De poenitente interrogato de peccato confesso. — 158. De paupere indigente re aliena. — 159. De debitore qui anas non tenetur. — 160. De rogato a iudice, an sit locutus cum reo; et similibus. — 161. De creditore asserente nihil sibi solutum. — 162. De adultera negante crimen. — 163. De requisito ad mutandum. — 164. De mercatore, etc. — 165. De famulo asserente dominum non esse domi — 166. De assumendis ad doctoratum. — 167. De asserente acceptionem pecuniae, quam non recipit. — 168. De asserente falsum, addendo submisit aliquid verum. — 169. An liceat alicui non rogato aequivocce jurare. — 170. Vide alios casus apud Busenbaum. — 171. An liceat jurare sine animo jurandi (Sed de hoc vide fusius Dub. V, n. 172, v. Quaer. X - An simulatio sit aliquando licita..... p. 467

DUBIUM V.

QUAE ST QUANTA SIT OBUGATIO

JURAMENTI PROMISSORII.

172. Quotuplex veritas affirmanda sit in juramento promisso. - Quale autem peccatum sit juramentum promissorium fictum, et quomodo obliget. — 173. An peccet graviter non implens promissum in re parva. — 174. An obliget juramentum metu extortum. — 175. Quia, si sit errore vel dolo extortum. — 176. An obliget juramentum de re mala aut vana. — 177. Quid de juramento in favorem tertii. — 178. An juramentum non ludendi excludat ludum moderatum. — 179. An obliget juramentum factum contra primum. — 180. An juramentum seoui debeat conditionem promissionis. — 181. Quomodo obliget juramentum servandi statuta alicujus collegii. — 182. De juramento medicorum non visitandi, etc. — 183. De juramento servandi secretum, dicendi veritatem et solvendi debitum. — 184. An obliget juramentum factum concubinae, non cognoscendi aliam. — 185. An promissio prodiga cum juramento obliget. — 186. An obliget juramentum redeundi ad carcerem. - De juramento parentum ac dominorum, puniendi filios aut famulos .....p. 476

DUBIUM VI.

QUIBUS CASIBUS EXCUSETUR AB IMPLETIONE. QUI IN PROMISSORIO JURAMENTO OBLIGATIONEM CONTRAXIT.

187. An excuset mutatio circumstantiarum. — 188. An excuset cessatio causae finalis, p. 487

DUBIUM VII.

QUOMODO OBLIGATIO JURAMENTI TOLLATUR PER IR- RITATIONEM, DISPENSATIONEM, COMMUTATIONEM KT REMISSIONEM.

189. Quis possit irritare juramenta. Et quis dispensare. — 190. An dispensans in votis, possit et in juramentis. — 191. De commutatione et relaxatione juramenti. — 192. Quid, si juramentum sit factum in favorem tertii. — 193. An possit remitti ab ipso tertio. - *Appendix de Adjuratione*, et praecipue de adjuratione daemonum . . . . p. 489

CAPUT III.

De Voto.

DUBIUM I.

QUID SIT VOTUM, ET QUOTUPLEX.

194. Quid est votum — 195. Quotuplex est votum ..... p. 495

DUBIUM II.

QUAE REQUIRATUR VOTI

DELIBERATIO ET INTENTIO.

- 1% De deliberatione requisita ad votum. — 197. IX' voto emisso ex metu. — 198. IX' voto emisso ex errore. — 199. An obliget

simplex propositum. — 200. An ad votum sufficiat promissio implicita. — 201. Quale propositum voluntatis requiratur ad votum. Hinc plura quaeruntur: Et i. An teneatur ad votum, qui positive noluit promittere et se obligare. 2°. Qui non habuit animum implendi. 3°. Qui negative noluit se obligare, sciens obligationem voti. - Qu. 1. Quid, si nesciens. Qu. 2. Quid, si quis voluit promittere, et positive noluit se obligare. Qu. 3. Quid, si quis dubitat an se voluerit obligare. Vel, an noverit obligationem voti. Quid, si quis dubitat an se voluerit obligare. Vel, an noverit obligationem voti. Quid, si dubitet an fecerit propositum aut votum. . />. 496

DUBIUM 111.

QUAE REQUIRATUR MATERIA VOTI,

202. An teneat votum de re impossibili. — 203. An votum vitandi omnia venialia. Quid, si quis voveat vitare omnia mortalia et venialia collective. — 204. An valeat votum de re vana. — 205. An sit mortale vovere malum veniale. — 206. An valeat votum factum ex malo fine — 207. An, votum impeditivum majoris boni. —208. An valeat votum non petendi dispensationem. — 209. An, votum nubendi. — 210. An, votum non vendi..... p. 502

DUBIUM IV.

QUAE ET QUANTA SIT OBLIGATIO VOTI.

211. An votum de re levi aliquando graviter obliget. — 212. Quid, si negligas votum de re levi per annum. — 213. Vide alia apud Busenbaum. — 214. An haeres teneatur ad vota defuncti. — 215. An pater possit per vola laedere legitimam filiorum. — 216. De votis de lacto afieno. —217. An vota possint impleri per alium. — 218. An peccet impediens impleri conditionem appositam in suo volo. — 219. Notanda circa conditiones in votis. — 220. An transacto die promisso, tenearis ad votum. — 221. An votum indeterminatum semper obliget. Et quae dilatio sit mortalis. — 222 Quid, si quis voveat religionem, sine certo loco vel certa religione. — 223. Quid, si quis voveat non ludere sub poena. — 224. Plura notabilia advertenda circa vota; et praesertim, an teneat votum, si superveniat circumstantia non praevisa ...../>.507

DUBIUM V.

QUOT MODIS TOLLATUR OBLIGATIO VOTI.

225 Tollitur obligatio voti: 1. Per materiae mutationem 2. Per auctoritatem humanam. Vide resolutiones. — 226. An sit obligatio implendi votum, si superveniat circumstantia non praevisa. - (Quid vero de votis simplicibus castitatis et religionis; et quid de solemnibus. Vide Lib. IX, n. 50) . p. 510

DUBIUM VI.

DE VOTI IRRITATIONE.

Art. I.

AN ET QUOMODO TOLLATUR OBLIGATIO VOTI PER DIRECTAM IRRITATIONEM.

227. Quis possit vota irritare. — 228. An liceat irritare vota sine causa. — 229. Quae vota filiorum possint irritare pater, avus, tutor, etc. — 230. Quae possit irritare mater. — 231. An vota subditorum valeant donec irritentur. — 232. Quid, si quis per errorem aestimabatur pater, maritus, etc. — 233. Quis possit irritare vola religiosorum et monialium. An abbatissa. — 234. An vir possit irritare omnia vota uxoris.—235. An uxor vota viri. — 236. Quid, si mutuo consensu voveant castitatem. —237. An superior possit irritare vola facta ante subjectionem. - Quid, si dubium sit, an sint emissa ante vel oost subjectionem. — 238. An autem vota facta tempore subjectionis possint post illud irritari. — 239. Quid, si superior ea ratificaverit. — 240. Quae vota servorum aut famulorum possint a domino irritari ...../> . 518

Art. II.

QUIS VOTA INDIRECTE POSSIT IRRITARE

(241 et 242).....p. 527

DUBIUM VII.

QUID SIT COMMUTATIO VOTI.

243. Quando possint commutari vota. — 244. An possit quis commutare sibi votum in opus aequale. — 245. An valeat commutatio in minus sine justa causa. — 246. Vide alia notanda. — 247. An habens facultatem possit commutare in aliquantulum minus. — 248. An, facta commutatione, possit vovens implere votum per primam promissionem. 249. An, facta impossibili re commutata, teneatur vovens implere primam.-An qui, nmemor voti, praestat opus promissum, a voto liberetur...../> 528

DUBIUM VIII.

QUID SIT DISPENSATIO, ET QUIS POSSIT DISPENSARE IN VOTIH.

£ti. Quae causa requiratur ad dispensandum. — 251. Quid, si dispensatio sit facta bona fide, sed sine causa. - Quid, si dubium sit an adfuerit causa. — 252. Quae causae sufficiant ad dispensandum —253. An sufficiat imperfecta deliberatio aut libertas.—254. Vide alia notanda. — 235. An dispensari possit votum, factum in beneficium tertii. - Et quid de votoc juramento *perseverantiae*, quod praestatur in quibusdam Congregationious. 256. Qui possint dispensare An Papa in volis solemnibus - An episcopi in votis simplicibus. - Qui possint facultatem dispensandi delegare. An habentes facultatem valeant dispensare cum scipsis. — 157. An praelati regulares possint dispensare in omnibus votis religiosorum. An novitiorum

An saecularium. — 258. De votis reservatis plura notabilia. &). An iuramentum castitatis aut religionis sit reservatum sicut votum. — 260. An, commutato voto reservato, materia subrogata etiam reservata sit.

261. An etiam sint reservata vota castitatis et religionis conditionalia aut poenalia.

262. An peregrini possint dispensari ab episcopo loci in volis et legibus communibus. (Remissive ad Lib. I, n. 158) . p. 533

TRACTATUS TERTIUS

DE TERTIO ET QUARTO PRAECEPTO

CAPUT 1.

Quid Tertium Praeceptum: *Memento*, etc.

263. An hoc praeeptum sit naturale, vel caeremoniale. — 264. An per hoc praeeptum praecipiat cultus interior. Et an hoc praeeptum sit affirmativum — 265. An observantia dominicae sit de iure divino. — 266. An episcopi possint festa indicare. — 267. A quo tempore incipiat obligatio festi. — 268. Ad quid obliget hoc praeeptum. - Quibus festis permittantur opera servilia in regnis Siciliae — 269. An sit obligatio audiendi concionem. Et qualis sit obligatio episcoporum et parochorum concionandi — 270. Qui teneantur observare festa. — 271. An in festis liceat injungere servilia infidelibus, />. 545

DUBIUM I.

QUAE OPERA, TUM HOC PRAECEPTO. TUM AB ECCLESIA, PROHIBEANTUR.

272. Quae sint opera servilia. — 273. An sit duplex peccatum, peccare in die festo. 274. Quae opera non sint servilia. — 275. An itinerari — 276. An ducere currus vel iumenta onusta. — 277. An molere — 278. An docere, scribere, canere, etc., etiamsi fiant ob lucrum. — 279. An transcribere. — 280. An pingere. — 281. An delineare, retrahere, et an sculperere. — 282. An liceat typographis componere. - Et an distillare. — 283. An venari et piscari. — 284. Quae sint opera forensia vetita in festis - 285. An liceant venditiones et contractus. — 286. An liceant nundinae et mercatus. — 287. An liceat excommunicare, conficere testamenta et similia .....p. 551

DUBIUM II.

QUAE CAUSAE EXCUSENT AB OBSERVATIONE FESTO RDM, OH QUAS OPERA PROHIBITA LICEANT

288. Qui possint *dispensationem* dare ad laborandum. — 389. Quinam laborantes excusentur ex *consuetudine*. — 290. An vertentes segetes, etc. An heretici et sutores. Et quid sufficiat ad notitiam consuetudinis. — 291. Quomodo excuset *pietas*. — 292. An liceat in festo verrere templum, ornare alta-

na, erigere sepulcrum, etc. - 293. An liceat laborare ad subveniendum pauperibus vel locis piis. — 294. Quomodo excuset *caritas* erga proximum. — 295. Quomodo *necessitas*. — 296. An excusentur famuli, a domino coacti ad laborandum. — 297. An pauperes reficientes vestes, etc. — 298. An liceat in festo coquere cibos, oedere animalia, conficere pastillos et colligere fructus — 299. An conlicere panem. — 300. An mederi, conflare ferrum, coquere calcem, vitrum, etc. Et an ferrare equos. — 301. An liceat laborare pro magno lucro. Et an, ob id, etiam omittere Sacrum. — 302. An, ad vitandum otium — 303. An excusentur instauratores viarum, etc.; et sartores, perficientes vestes in festo — 304. Quomodo excuset *utilitas* ad publicam laetitiam. — 305. Quomodo excuset *parvitas materiae* — 306. An peccet graviter mandans sex famulis laborare per horam — 307. Unde sumatur gravitas materiae in forensibus.....p. 558

DUBIUM III.

QUAE OPERA FESTIS PRAECIPIANTUR.

308. Quomodo praecipiat in festis auditio concionis et Missae. (Et parochis enneionan Remissive). — 309. An satisfaciat recitans sub Missa Officium, etc. An inserviens Missae. — 310. Quenam omissio sit gravis in audiendo Sacro. — 311. An liceat audire successive duas Missas dimidias. — 312. E quo loco possit audiri Missa. — 313. An in audientia Missa requiratur attentio interna. — 314. An satisfaciat se contitens tempore Missae. — 315. An extasim patiens. — 316. An dormitans. — 317. An confabulans, se vestiens, aut calcians, aut deambulans, aut colligens eleemosynas, canens, etc. — 318. In qua ecclesia audienda sit Missa. — 319. Quinam satisfaciant, audiendo Missam in orationis privatis. An satisfaciant audientes in littore aut castris...../>.569

DUBIUM IV.

AN SIT OBLIGATIO AUDIENDI MISSAM IN PAROCHIA, DOMINICIS ET FESTIS MAJORIBUS,

(320 ad 324.....p. 588

DUBIUM V.

QUAE EXCUSENT AN AUDITIONE SACRI.

324. Quae sint causae excusant - An habens privilegium oratorii teneatur conducere sacerdotem - 325. Quomodo excusentur navigantes, vel carcerali, vel infirmi, aut excommunicati. — 326. An excusentur custodientes domos, etc., vel timentes carcerari. aut assistentes infirmis. — 327. An uxores, filii, et famuli timento offensionem dominorum — 328. An aliquando viatores. — 329. Quae distantia ab ecclesia excuset ab audienda Missa. — 330. An excusentur feminae ratione luctus vel partus, vel quia non habent vestes convenientes. - Et an puellae praegnantibus; vel tempore quo faciendae sunt proclamationes pro ipsis. —

331. An possit omittere Sacrum puella sciens .ab aliquo turpiter concupisci. — 332. An excuset amissio magni lucri. - An aliud bonum spirituale majus. - An peregrini, ad breve tempus commorantes, teneantur audire Missam in loco ubi est de praecepto ...../»591

CAPUT II.

Dc Quarto Praecepto; *Honora Patrem*, etc.

DUBIUM I.

AD QUID TENEANTUR LIBER! ERGA PARENTES.

333. Quae teneantur filii praestare parentibus circa amorem. — 334. Quae, circa reverentiam — 335. Quae, circa obedientiam. - Vide *alta ibidem*..... p. 600

DUBIUM II.

AD QUID TENEANTUR PARENTES ERGA HLIOS.

336. Quae teneantur parentes praestare filiis, quoad alimenta ct educationem. — 337. An teneatur pater dotare filiam, nuptam contra •ejus consensum. — 338. Sanctio Neapolitana circa alimenta filiorum.—339. Ad quid aliud teneantur parentes. — 340. Ad quid teneantur fratres. — 341. An possint aliquando parentes filios exhacredarc. Et quae sint causae justae exhaeredandi. - *Vide etiam de hoc*, n. 948 ..... />.604

DUBIUM III.

AD QUID TENEANTUR TUTORES RT CURATORES, QUI PARENTUM SUNT LOCO...../>. <07

DUBIUM IV.

QUAE OBLIGATIO DOMINORUM ET FAMULORUM. ALIORUMQUE SUPERIORUM ET INFERIORUM, ERGA SE INVICEM.

342. Quid teneantur superiores praestare subditis. An principes teneantur eligere digniores ad officia. — 343. Quid teneantur famuli praestare dominis. — 344. An famuli non impediētes furta rerum domini, teneantur ad restitutionem. — 345. An famulus conductus ad annum, discedendo possit petere stipendium — 346. An aegrotans teneatur postea famulatum supplere.—347. An elapso triennio possit salarium exigere.—348. Quando famulus inserviens, nulla statuta mercede, possit exigere stipendium. — 349. Quando possit mercedem sibi compensare. — 350. An servi capti in bello possint fugere ad suos.....p. 608

DUBIUM V.

AD QUID TENEANTUR CONJUGES ERGA SE MUTUO, VI HUIUS PRAECEPTI.

351 Ad quid teneatur uxor erga virum. — 352. An uxor nobilis teneatur officia vilia praestare — 353. An teneat pactum pro

uxore, non mutandi domicilium. An autem uxor teneatur sequi virum in exsilium. — 354. An, mortuo viro, teneatur uxor solvere debita contracta ad alendam familiam 335. Quid teneatur uxor restituere liliis primi matrimonii. — 356. Quomodo peccet vir m uxorem...../>.614

DUBIUM VI.

QUAE OBLIGATIO PAROCHORUM ERGA SUOS

357. Ad quid teneantur parochi circa residentiam.—358. Ad quid, circa Sacramenta ministranda, praesertim tempore pestis. — 359. An teneantur celebrare pro populo. — 360. An concionari, et populum instruere, etc. (De quo, *vide* etiam dicta n. 269.). - Quomodo parochi teneantur corrigere subditos. Dub. 1. An ad id teneantur cx caritate vel ex justitia. Dub. 2. An teneantur inquirere mores subditorum. Dub. 3. An teneantur non deserere oves, etiam cum periculo mortis .....p. 616.

DUBIUM VII.

QUAE OBLIGATIO PRAECEPTORUM ET DISCIPULORUM (361 et 362)...../>. 619

TRACTATUS QUARTUS

DE QUINTO ET SEXTO PRAECEPTO

CAPUT I.

Quid Quinto Praecepto prohibeatur: *Non occides*.

363. Quae sint poenae mandantium homicidia per assassinos. — 364. An easdem incurrant ipsi assassini. — 365. Dc agitationibus taurorum.....£.621

DUBIUM I.

AN ALIQUANDO LICEAT OCCIDERE VEL MUTILARE SEMETIPSUM.

366. An liceat directe occidere seipsum, ct an indirecte. — 367. An liceat se exponere periculo mortis ad vitandam mortem durio-rem, etc. An liceat navim incendere cum periculo mortis. — 368. An virgo teneatur pati potius mortem, quam violari. — 369. An liceat reo cx praecepto judicis se occidere. An haurire venenum ad experiendum antidotum. — 370. An liceat Carthusiano abstinere a carnibus, etiam in necessitate extrema. — 371. An liceat macerationibus vitam sibi minuere. — 372. An sit obligatio, ad servandam vitam, uti remediis extraordinariisvel nimis duris — 373. An aliquando liceat sc mutilare. — 374 An liceat pueros castrare. — 375. An qui occidit seipsum, possit sepeliri in loco sacro , . . p (>22

DUBIUM II.

AN ET QUOMODO LICEAT OCCIDERE
MALEFACTOREM.

376. An liceat occidere proscriptos propria auctoritate. — 377. An liceat principi occidere reos, non prius sententia damnatos. — 378. An liceat unquam clericis damnare reos poena mortis.—j 79. An teneatur iudex concedere tempus reo pro sumptione sacramenti Poenitentiae et Eucharistiae .../> . 629

DUBIUM III.

AN KT QUOMODO LICEAT OCCIDERE PRIVATA
AUCTORITATE INIQUUM AGGRESSOREM.

380. An liceat tueri vitam, cum morte invasoris. An autem vetctur reis, etpraecise ban-
nitis, armis se defendere. — 381. An liceat viro honorato occidere invasorem sui hono-
ris. An autem id liceat plebejo vel eccle-
siastico, si fugere possit sine periculo vitae
Et quid, si contumelia sit jam illata. —
382. Vide plures resolutiones Patris Busen-
baum. — 383. Qu. 1°. An liceat occidere fu-
rem rei magni valons* - Qu. 2°. Quantus
debeat esse iste valor. Et quid si valor sit
modicus, sed res tollatur cum violentia -
Qu. 3°. Quidj si fur rem jam abstulerit, et
resistat domino volenti eam recuperare —
384. Qu. 4°. An liceat clericis et religiosis
furem interficere. Et utrum tunc incurrant
irregularitatem. — 385. Qu. 5.< An liceat
cuique per famulos armis sua defendere. —
386. Qu. 6°. An liceat occidere invasorem
pudicitiae. — 387. An liceat praevenire ag-
gressorem. — 388- An liceat occidere fal-
sum accusatorem. — 389. An possis et te-
nearis tueri vitam innocentis. — 390. An
etiam cum morte invasoris. — 391. An li-
ceat occidere invasorem honoris vel pudic-
itiae alterius. Et quid, si femina consentit.
— 392. An possimus et teneamur tueri bona
proximi etiam cum occisione furis. />. 631

DUBIUM IV.

AN ALIQUANDO LICEAT OCCIDERE INNOCENTEM.

393. An unquam liceat occidere innocentem
directe — 394. r\n aliquando liceat procu-
rare abortum.-Qu. 1°. An liceat matri su-
mere pharmacum directe ad fetum inani-
matum expellendum An autem liceat mu-
lieri oppressne, statim expellere semen viri
aggressoris. - Qu. 2@. An liceat main su-
mere medicamentum directe ad expellen-
dum morbum cum periculo abortus fetus
inanimati. - Qu.3@. Quando censeatur pro
les anima informata. — 395. Qu. 4*. Quibus
Sx?nis subjiciantur procurantes abortum. -
u. 5-. An incurrant excommunicationem
mulieres praegnantess,quae abortum faciunt.
— 396. Qu. 6°. An procurantes abortum, in
dubio de «animatione fetus incurrant irregu-
laritatem. — 397. Qu 7°. Qui possit relaxare
poenas pro abortu inflictas. — W Quando
imputetur alicui ad peccatum homicidium
casuale. - An adulter, occidens adulterae

maritum aggressorem, incurrat irregulari-
tatem. Et an incurrat, si, ipso praevidente,
adultera occidatur.....p. 6G

DUBIUM V.

DE DUELLO ET BELLO.

Art. I.

QUID SIT, ET AN LICEAT DIFLLM.

399. Quid est duellum, et an unquam liceat
ad illud provocare. - Quid, si duellum esset
fictum. — 400. Quando liceat duellum acce-
ptare. - Ex an liceat illud indicere contra
falsum accusatorem. — 401. Quae sint poenae
duello impositae.....p 656

Art. II

AN ET QUOUSQUE LICEAT BELLUM.

402- Quando licitum sit bellum. — 403. Quid
debeat facere princeps, ut licite bellum infe-
rat. — 404. An possit inferri bellum, cum sola
opinione probabili. — 405. Ad quid teneantur
principes. — 406. An liceat eis vocare in au-
xilium haereticos et gentiles. — 407. Ad quid
teneantur duces. — 408 An milites possint
bellare cum dubio de justitia belli, p. 659

Art. III.

quid in bello justo liceat (409 ad 411). p. 663

CAPUT II.

De Sexto Praecepto et Nono: *Non motchi-
beris*, etc. *Non concopisccs*, etc (412). p. 665

DUBIUM I.

AN ET QUANTA PECCATA SINT OSCULA, AMPLEXUS,
TACTUS, VERRA OBSOENA, KT SIMILIA, EXTRA
MATRIMONIUM.

413. Quae sit delectatio venerea, quae sensi-
tiva. — 414. Quomodo sil malus omnis actus
veneretis. — 415. An detur parvitas mate-
riae in re venerea. — 41b. An detur in de-
lectatione sensitiva. — 117. An oscula ali-
quando sint licita. — 41& Et quando excu-
sentur a mortali.— 419. De tactu cl aspectu
turpi proprii corporis, aut commixtionis bru-
torum. — 420. De tactu et aspectu turpi
corporis alieni: ac de tactu genitalium bru-
torum — 421. An sit semper mortale aspi-
cere pudenda sexus diversi. Vel pulcri ado-
lescentis. Et an aspectus isti induant spe-
ciem objecti. — 422. An liceat aspicere partes
honestas diversi sexus. — 423 An sit mor-
tale aspicere pectus, crura, etc. mulieris. —
424 An sit mortale aspicere picturas turpes.
— 425. An liceat mulieri se ornare et facwm
fucare. - Quid si detegat ubera vel utatur
veste virili. (Remissive ad Lib II, n 52 et 54).
— 426. Quando peccent graviter proferentes
verba turpia. — 427. An semper graviter
peccent audientes comoedias turpes. An.
ad eas coopérantes pecunia vel plausu —

428. An, illas repraesentantes et componen-
tes. — 429. An liceat choreas ducere. —
430. An peccet mulier permittens se tangi.
- An mulier, ad vitandos tactus impudicos,
teneatur clamare. — 431. An liceant tactus,
etc., inter conjuges aut sponsos. . />. 665

DUBIUM II.

QUAE SINT SPECIES LUXURIAR CONSUMMATAE
NATURALES.

432. An *fornicatio* sit vetita de jure naturae.
— 433. An peccet mulier non resistens turpi
congressui, ob metum mortis, si non con-
sentiat. — 434. An permitti possint mere-
trices. — 435. Circa *concubinatum*, quaeri-
tur 1. An possit absolvi, qui nequit ciiccre
concubinam sine infamia. — 436. Qu. 2. An
absolvi possit promittens concubinam eji-
cere. — 437. Qu. 3. An possit absolvi con-
cubina, ob necessitatem non discedens. —
438. Qu. 4. An, qui est in proxima occasione,
causa exercendae artis. Quid vero, si is
adhibitis remediis, semper eodem modo re-
cidit — 439. Qu. 5. An famula, peccans cum
domino. — 440. Qu. 6. An uxor, peccans
cum viro. — 441. Qu. 7. An tollenda occasio,
etiam cum gravi damno. — 442. Quae sint
poenae pro concubinato, praesertim pro cle-
ricis. — 443. An *stuprum* sit speciale pec-
catum. — 144. Ad quid teneatur raptor. —
445. Quid de *adulterio*. — 446. An sit adul-
terium, copula sodomitica inter conjuges. —
447. An copula habita inter desponsatos —
— 448. Circa *incestum*, quaeritur 1. An
omnes incestus sint ejusdem speciei. —
449. Qu. 2. An differant incestus cum affi-
nibus. — 450. Qu. 3. An incestus cum co-
gnatis spiritualibus. — 451. Qu. 4. An sit
speciale peccatum, copula confessarii cum
noenitente. Quid, si sit ejus parochus. —
452. Qu. 5. An committant incestum pro-
pinqui, copulantes post dispensationem. —
453. An soli tactus incestum constituent. —
454. Quomodo committatur *sacrilegium* per
peccatum turpe. — 455. Circa sacrilegium
personale, quaer. 1. An sacerdos simul reli-
giosus, laedens castitatem, committat duo
sacrilegia. — 456. Qu. 2. An copulans cum
alia persona sacrata. — 457. Qu. 3. An com-
mittat sacrilegium habens votum castitatis,
si inducat alterum ad turpia. Quid, si mo-
rose delectetur de peccato alterius.—458.Cir-
ca sacrilegium *locale*, quaer. 1. An sit sacri-
legium copula occulta vel maritalis in ec-
clesia.—459. Qu.2. An sint sacrilegia tactus
impudici habiti in ecclesia. — 460. Quae
comprehendantur per locum sacrum. —
461. Qu. 3. An verba et aspectus lascivi ha-

bili in ecclesia sint sacrilegia — 462. Qu. 4.
An, cogitationes turpes. — 463. Circa sa-
crilegium *realc*, quaeritur quando commit-
tatur..... />.677

DUBIUM IU.

QUAE SINT SPECIES LUXURIAR CONSUMMATAE
CONTRA NATURAM.

464. Quid de congressu *innaturali**—465. Quid
de *mollitie*. — 466. Quae sit *sodomia* im-
perfecta, et quae perfecta. — 467. An pollu-
tio habita, tangendo puerum aut mulierem,
sit diversae speciei. — 468. An in sodomia
sit explicandum, si quis fuerit agens vel
patiens. — 469. An sodomia inter conjun-
ctos addat speciem incestus. — 470. Quae
sint poenae Sodomitarum. — 471. Quid re-
quiratur ad eas incurrendas. Et an clerici
patientes illas incurrant. — 472. An poenae
incurrantur ante sententiam. — 473. An eas
incurrat clericus, exercens bestialitatem.—
474. Quid de peccato *bestialitatis*. — 475. De
peccato cum *daemon*e. Quid, si daemon re-
praesentet personam nuptam, sacram, et ce-
tera ..... />.691

DUBIUM IV.

AN ALIQUANDO LICRAT PROCURARE
POLLUTIONEM.

476. An pollutio sit vetita de jure naturae. —
477. An distillatio voluntaria sit mortalis.
— 478. An liceat expellere semen corru-
ptum.— 479. An teneamur impedire pollu-
tionem inceptam. — 480. An liceat ob finem
honestum pollutionem optare vel de ca gau-
dere. — 48*1. Quid, si praevideatur pollutio
secutura ex rc honesta. Quid, si ex re illi-
cita. — 482. Est certe mortalis pollutio orta
ex causa turpi in eam graviter influente.—
483. Quid, si actio ponatur ex justa causa,
puta 1. Ad medendum, ad audiendas con-
lessiones, ad alloquendum juxta morem, etc
2. Ad abigendum pruritum. 3. Ad equitan-
dum. 4. Aa decumbendum aliquo situ. 5. Ad
moderate edendum, etc. - Quid si chirur-
gus aut parochus in iis aliquoties consen-
serit in pollutionem. Quid de simplici con-
fessario. Et quid, si quis fere semper reci-
derit — 484. An sit mortalis pollutio orta
ex causa in eam leviter influente. Quid, si
causa sit in eodem genere luxuriae; si
lapsus fuerit frequens. - Quid, si causa sil
in alio genere An saltem sit veniale, eam
ponere.— 485. De pollutione secuta in sommo
- An mutua pollutio habeat diversam ma-
litiã ..... p. 697

